VICTORIS TRINCAVELLII VENETI, PHILOSOPHI AC MEDICI CLARISSIMI,

DE RATIONE CVRANDI PARTICVLARES HVMANI CORPORIS AFFECTVS PRAELECTIONES,

Dum in Patauino Gymnaſio Practicam Medicinæ partem in primario loco ſumma cum laude profiteretur, in duodecim Libros diſtinctæ,

Quæ in Studioſorum vtilitatem nunc primum in lucem eduntur;

Accurata BELISARII GADALDINI *Philoſophi ac Medici adhibita diligentia.*

Cum Indice & Capitulorum, & Rerum omnium Notabilium, quæ in toto Opere continentur, ab eodem Beliſario locupletiſsimè confecto.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS, apud Camillum, & Rutilium Borgominerios, fratres; ad Signum Diui Georgij. M. D. LXXV.

ALOYSIO MICHAELIO M. ANTONII FILIO, PATRICIO VENETO, VIRO CLARISSIMO,

BERNARDVS TRINCAVELLIVS, VICTORIS FILIVS, S. P. D.

QVOD à multis ſæpenumero, æditurisvel à ſe, vel ab alijs ſcripta, diuturnis meditationibus eſt quęſitum, cuinam ea pręſertim offerrent, cuius tuta, & tecta auctoritate iniurioſorum hominum inuidiam contemnerent: id mihi quidem, & multo ante, quàm in lucem emiſſurus eſſem hoc parentis olim mei libros, nec diu cogitanti venit in mentem. Cùm enim, ALOYSI Clariſsime, excellentem virtutem tuam omni tempore contemplari libentiſsimè ſoleam; atque ita contemplari, vt & maxima admiratio ne perfundar; nec ab ea mentis oculos auertere valeam: magnum certè in quæritando alio laborem expertus eſſem, cuius nomine volumen hoc inſigniri exoptaſſem: in te eligendo, cuius auſpicijs in manus hominum prodire ipſum cuperem, cùm primum illud typis tradere inſtitui, ferè dixerim, nimium ſedulus, nimium diligens fui; atq; ita diligens, ſeduluſque, vt tuæ magis amplitudinis, quàm meæ exilitatis, rationem habuerim. Quis eſt enim, quæſo, qui neſciat, quibus tu maioribus ortus, & qua ſis morum elegantia pręditus; quantum eloquentia valeas, atque, ut ne uero detraham, inter alios emineas; quanto rerum vſu, quanta prudentia, quanta grauitate, quotque alijs pręclaris dotibus quam plurimis pręſtes, nemini certe cedas? Vt hæc mihi attentius ſæpe conſideranti, & ſimul ſtupenti, nullo uel impulſore, uel ſuaſore opus fuerit, quo decernerem dicare tibi hoc

parentis mei opus,& te exorare,ut, id me poſſe facere, ne ueteres: cùm, ſi mihi hoc per te liceret, eventurum perſpicerem, ut eodem tempore & patri ipſi meo, qui tui ſemper ſimiles virorũ ſuſpexit,rem gratisſimam facerem;& ego tibi meam in te obſeruantiam declararem; & parentis ſtudia ab iniquorum calumnijs defenderem;& hi libri,nominis tui ſplendore illuſtrati, apud gentes in maiori pretio haberentur. Concede igitur,Senator amplisſime,vt hęc ſcripta ſub tuo nomine in publicum exeant.nã,ſi quis ex iſtis audaculis,inſcitia quorũ cum nequitia coniungitur,in ea velit impetum facere, & improbitatis aculeum ſuæ exercere;auctoritatis tuę radijs quaſi occœcatus,ab incepto deſiſtet;ac deinde,in ſemet conuerſus,& ſe minus,quàm crediderat,ſcire agnoſcet;& patrem meum plus,quàm putarat,caluiſſe videbit: ipſe autem parens,qui eſt de litteris optimè meritus,ac, ut doctrina,& eruditione fuit non vulgari,ita in primis gratitudine valuit: mortuus etiam, immò potius olim mortuus, nunc verè viuens,iſtam tuam in ſuorum ingenij fœtus humanitatem exoſculabitur: ego verò,qui iampridem ſum tibi addictus,adeò tibi me propterea debere fatebor;vt plus nulli aliam ob cauſam me debere affirmare posſim. Vale.

LAVRENTIVS MARVCINVS MEDICVS

DE OPTIMI MEDICI VICTORIS TRINCAVELLII VITA

Ad Optimum Medicum Ioannem Antonium Siccum.

VICTOR Trincauellius noſtris temporibus vir grauis ex fa-
milia inter Venetos ciues clara, parentibus dignis ortus, do-
mui ſuæ, vrbi, orbiq́ue vniuerſo plurimũ profuit ; ſiquidem is
vnus Philoſophiam, ac Medicinam aliàs barbarie deturpatas
è græcis fontibus eruere ſemper ſtuduit : quod præſtare facilè
potuit, cùm humanioribus ſtudijs in latina , græcaq́ue pluri-
mum inſudauerit lingua, Paterq́ue illius nulli vnquã peperce-
rit ſumptui, vt cupidiſsimo bonarũ literarum filio omnibus in
rebus honeſtiſsimis obſequeretur : multis ſic poſtea ipſe com
modis , græcorumq́ue exemplarium copia optimè munitus
maiora quærere ſtudia ſibi propoſuit, Patauiumq́ue pergens , Dialecticam primò adijt
facultatem, eoque in genere breui ſic ſe præſtitit, vt diſceptationibus, theorematibuſq́;
diſcutiendis, publicè, ac priuatim agens omnibus ingenij perſpicuitate, & doctrina ma
ximæ admirationi eſſet. Maioris verò adhuc nominis occaſione Bononiam ſe contulit
atque ibi per ſeptennium commoratus eſt : quo in loco plus certè olei, quam vini con-
ſumpſit. Vnde breui poſtea præceptoribus ſuis chariſsimus euaſit, qui minimè erube-
ſcebant ſępius ipſum in rerũ difficultatibus conſulere, petentes, vt locis ſcriptorum tene
broſis lucidioribus interpretationibus ſuis opem ferret ; quapropter nominis excellen
tia Græcus ſæpius appellatus fuit. Eoque tandem gloriæ deuenit in Academia , vt non

ſecus

ſecus hoc vno auditore Bononia exultaret, ac de ſtrenuo milite multis palmis decorato gloriari ſoleant maximi exercituum Imperatores. Philoſophiam autem Medicinæ ita ſemper coniunxit, vt expulſa veteri barbarie, recentis Greciæ odor fragrantiſsimus, ſuis undique vigilijs redoleret. Sic relicto illic nomine laudatiſsimo, multis coronis ornatus athleta fortiſsimus, victor tandem in patriam ob doctoratus inſignia petenda reuertitur; ijsque meritò ab ea ciuitate receptis, in qua & natus, & educatus erat, patrijs voluit felicius ornamentis quieſcere, quàm externis glorioſius decorari: ſic patriæ ſemper vixit amantiſsmus. Nec multo poſt inter celebres viros ſui temporis cùm reponeretur, loco Clariſsimi Sebaſtiani Foſcareni Venetijs publicè Philoſophiam profiteri à maximus ſenatoribus, qui illum deguſtauerant, etiam coactus fuit: in quo munere fungendo non ſolum communem ſuperauit expectationem, ſed Philoſophorum ſui temporis gloriam non parum obſcurauit. Ampliſsimaque illius fama vagante, dum artem quoque medicam fauſtè admodum exerceret, non paruo ſtipendio accerſitus fuit à Magnifica Ducatus veneti Ciuitate Murani, ex inſulis Venetiarum, loci vicinitate maximè probata, templis veneranda, ædibus magnifica, viridarijs amenisſimi, piſcandi arte, vitrique opificio celebris, & valdè clara; in quam, veluti in locum apprimè opportunum ad ſua ſtudia libenter æquoque animo ſe contulit. Qualem autem, & quantum ſe oſtenderit hoc in loco, quantumque ab omnibus excoleretur, teſtes adhuc ſunt multi ſeniores, qui ſuum etiam nunc deperditum plorant Aeſculapium tantaque illius creuit in immenſum fama ex operibus diuinis, ex conſilijs prudentiſſimis & integerrimis, vt illum tota Venetiarum vrbs cœperit admirari, atque expetere. In hac loci amenitate Themiſtium Clariſsimi Hermolai Barbari ſcholijs, adnotationibuſque doctisſimis illuſtrauit, quas omnes typis tradidit, vt quantum græca in Philoſophia profeciſſet, ex illis cognoſceretur. Celebrem etiam de re actione Quęſtionem edidit iuxta decreta Ariſtotelis, & Auerrois, in qua ſummum ingenium, miramque doctrinam demonſtrauit. Græcis autem literis maximè addictus imprimi curauit Themiſtium, Ioannem Grammaticum, Simplicium, & alios. Vagantibus autem opinionibus, dubijſque diuerſis in re medica excellentisſimorum virorum illius temporis intrepidus athleta cum ſummis medicis in palęſtram deſcendere minimè veritus eſt: duaſque medicas Quæſtiones æterni nominis promulgauit, quæ excuſæ reperiuntur: Altera vtrum in morborum initijs, ſolum cùm materia turgeat, purgantibus medicamentis vti liceat: Altera de vena in pleuritide, cæteriſque internarum partium inflammationibus ſecanda. His ſic de rebus tota ciuitas commota, virumque mirificè ſuſpiciens non permiſit amplius extra vrbem doctisſimum ac illuſtrisſimum medicum tanta cum iactura manere, ſed in commodum, & vtilitatem publicam, ſummis precibus ad proprios lares reuocarunt. Porrò cum magna ſui nominis dignitate extra vrbem ſe geſſiſſet artem medicam exercendo; cœpit poſtea Venetijs conſilio, & opere adeò ſe ipſum extollere, vt breui poſt tempore magnos inter medicos vrbis viſus ſit. Etenim Galeni multa ex græco in latinum ſermonem tranſtulit, eiuſque opera ab alijs latinitati donata recognouit, ac in lucem purgatisſima edidit, vt eius vigilijs celeberrima etiam nunc habeantur. Fuit etiam diligentisſimus in omni re vir, & exactisſimus, omnibuſque Veneti Medicorum Collegij dignitatibus exornatus, cuius etiam orator ſæpius ad Senatores fuit, Statutorumque eiuſdem Collegij, ac immunitatum acerrimus defenſor: vnde ob maximam illius eloquentiam, & libertas crebro Medicorum ordini ſeruata eſt, & aucta dignitas; indeque pater, ac omnium medicorum princeps euaſit: illique tandem licuit ſuis eximijs virtutibus cum Senatoribus inter publicas ſedere ſedes, non vulgari fauore, Principe ſic iubente (tantum ab vniuerſa Republica diligebatur, excolebaturque.) Præterea vigilijs & laboribus ſuis ad eam nominis celebritatem peruenit, vt non ſolùm Venetijs, verùm in tota etiam Italia maximus Philoſophus & Medicus haberetur, ad quem omnes, tanquam ad Apollinem vndique confluebant. Morte verò Ioannis Baptiſtæ Montani medici eminentisſimi, & præceptoris mei chariſsimi, cùm vacaſſet per plures annos primarius ille locus Practicæ in Academia Patauina, præ hominum penuria, propterea que illi Cathedræ Medicinæ profeſſor idoneus maximè deſideraretur, noſtra hæc ciuitas, quæ inter alias bonum publicum ſemper excolit, & cæteris rebus omnibus anteponit, vt ſatisfaceret vtilitati

ſtuden-

ſtudentium, ſuo voluit Hippocrate denudari r. Annum ſic agens nonum & quinquageſimum Victor Trincauellius arduam alioquin prouinciam ſuſcipere coactus eſt Patauinæ Lectionis in ſupremo loco Practicæ: quo quidem munere dignisſimo functus eſt tertium ſupra decimum annum, relictis magnis Ciuitatis lucris, quæ tria aureorum millia excedebant: in obſequium autem Reipublicæ auctorari voluit mille & ducentis, cùm reliquum nihil propoſuiſſet ſibi ex voto, quàm in publicam ſeruire gratiam, & Medicinæ ſtudioſis omnibus prodeſſe. Hoc tempore legendo, conſulendo, atque ſcribendo, multa nobis nomine ſuo digna reliquit. Iamque in lucem miſi fuerunt libri tres, & quarti fragmentum de Ratione ac vſu componendorum medicamenrorum: Nunc autẽ tota Praxis, quam duobus voluminibus complexus eſt, altero ſcilicet de ægritudinibus particularibus à capite vſque ad pedes: altero verò de febribus, in quibus artis Medicæ vis tota cognoſcitur, ac Trincauellij viri in arte ſumma excellentia oſtenditur. Scriptis præterea mandauit expoſitionem in Quartam Primi Auicennæ: necnon Commentationem in libros Galeni de Compoſitione medicamentorum per loca, Expoſitionemque in ſecundum Prognoſticorum librum Hippocratis, & Epiſtolas complures medicinales, tùm ſuas, tùm Excellentisſimorum virorum ad ipſum conſcriptas: in quibus voluminibus, Deo fauente, multa dignisſima conſpicientur, quæ ſummam huiuſce viri erudirionem præſeferre poterunt. Extant præterea ducenta eius & plura Conſilia, & Opuſcula quædam, vt de Febre hectica, de Affectibus Ventriculi, Iecinoris, & Lienis, Quædam Anatomica fragmenta, de Vulneribus capitis, de Morbo Gallico, & alia non nulla, quæ quidem omnia, (vt in prioribus feci) curabo, & hortabor, vt in publicum exeant, vt quantæ frugis ſemper fuerit Excellentisſimus Victor Trincauelius, tandem ab omnibus cognoſcatur. Ad Culmen igitur gloriæ cùm aſcendiſſet artis ſtudio, atque experientia, externis æquè ac ſuis Venetis clarisſimus habitus eſt: vnde poſt multas ob magnos Heroas perpeſſus eſt peregrinationes, multaſque curſitationes ad patriam pro ſenatoribus ſuis libenter ſuſtinuit pro curandis illorum ægritudinibus. Iuſſu poſtremò Principis, ac Senatorum decreto, extra Ciuitatem mittitur in Forum Iulii, vt opem ferret Andreæ Pegel viro ſapientisſimo, Cæſareæque Maieſtatis Comiſſario, qui Vtini magna ægritudine detinebatur, de qua parum aut nihil ſperabant medici: Sic ſenio confectus ciuis fidelisſimus, magis alienæ, quàm propriæ ſaluti in ſeruitium patriæ conſulens, libenter omne periculum ſubijt, breuique reſtituto ad priſtinum valetudinis ægro, febre ipſe poſtea ex incommodis corripitur; diemque vltimum præuidens, rediens Victor in Patriam, ſenectute, ac laboribus publicis nimiũ defatigatus, felicisſimè obijt, annum agens ætatis ſuæ ſeptuageſimum ſecundum: relictis fratre Magnifico Vincentio viro optimo, duobuſque filijs, in quorum accurata educatione adeò ſemper ſtuduit, vt alter, excellentisſimus ſcilicet Franciſcus latina lingua patris æmulus, peritisſimus euaſerit, & Iuris conſultus inde effectus à multis ciuitatibus conuocatus fuerit, in quibus inditij ſyncerisſimi, ac exactisſimi perenne nomen reliquit: Alrer verò Bernardus, litteris perpulcris, ac moribus ornatisſimus, literatorum hominum, ac ſenatorum plurium maximam ſibi gratiam in vrbe conciliauit. Iis ſic optimè educatis filijs, meritò poſtea ab eiſdem amplisſimo funere decoratus fuit, & apud Crucigeros publicè ab almo Medicorum Collegio deploratus, concione doctisſima Excellentisſimi Dominici Caſtelli; vniuerſæque Ciuitatis lachrymis magnifico ſepultus monumento, morum probitare, fide, ac religione colendus, viuenſque adhuc, vt glorioſè diſceſſit à nobis, ſic etiam feliciter illius anima ad cęlum euolauit. Hæc autem pauca de vita eius ſcribere ad te volui medice Illuſtrisſime, vt ad eum, qui minimè defuturum eſſe certè ſciam, cùm & me diligas, ipſumque non ſolum veneratus ſemper fueris, ſed longè magis excolueris, vt teſtis eſſe poteſt opus tuum de Optimo Medico ad Optimum Medicum Victorem Trincauellium, quod opus initium eſt tuæ Veteris Medicinæ nunquam ſatis laudatæ, quæ poſteris lumen adeò magnum promittit, quòd futuro alio ſole non egebunt amplius medici in medendo. Eſt etiam Hieronymus Mercurialis, qui in eundem primum Practicæ locum, quo ipſe publicè Patauij legerat, meritisſimè ſucceſſit, qui magnus in re medica vir tùm gratia in me ſua, atque beneuolentia, tùm loci, cui deuinctus eſt, dignitate, nunquam eius gloriæ deficiet. Opus certè Illuſtrisſimum eſt, & ita expurgarum

garum

gatum exit Beliſarij Gadaldini Medici diligentia, quòd nihil amplius exoptatur; propterea non eget tutoribus, ſed tantum deuotisſimis illius nominis amicis, qui, vt celebre eſt, ita etiam contra quoſcunque calumniatores inuidos, & malignos, quorum plena eſt hæc noſtra ætas, & contra eos, qui auram popularem malis artibus venantur, velint liberè ſuorum laborum vtilitatem omnibus aliis anteferre, vt etiam præferendum cognoſcunt Interim ego Baſſani loco amęnisſimo, quo me contuli ſtudiorum gratia, poſt multas & longas maris peregrinationes, & vbi Medicam artem profiteor procul ab omni ambitione, omnibusque negotijs ſemotus, & alienus, prauis detractoribus, ſicubi opus fuerit, reſpondere non recuſabo: Cura, vt valeas, & me dilige.

LAVRENTII MARVCINI
MEDICI VENETI CARMEN.

Doctus Apollinea prius Acron floruit arte:
Obtulit hinc fructus maximus Hippocrates.
Niconides ſequitur, quem Pergama mœnia tollunt,
Hic medicas artes è tenebris reuocat.
VICTOR *dehinc venetus, ventis dans vela ſecundis,*
Tutum carpit iter, barbariemq́; fugat:
Iure igitur ſecli decus admirabile noſtri.
Splendet ab Eois Victor ad Heſperios.

VICTORIS TRINCAVELLII
EPITAPHIVM.

Ex Aloyſij Luuiſini Parnaſſo.

Dij meliora, obijt modò Trincauellius, Heros
Aut eſt cauſa necis Germanicus, aut Venetus Dux,
Aut iter. ille vocat. iubet hic. hoc ducitur. illum heu
Non Heros, non Dux, nec iter. Mors inuida Victrix
Suſtulit, vt victo Victore ſuperbior iret.
I modò, vince tuis Victor virtutibus orbem.

BELISARIVS GADALDINVS MEDICVS VENETVS

MEDICINAE STVDIOSIS.

ETſi maximas Bernardo Trincauellio gratias habere debemus, qui publicę vtilitatis cauſa hęc duo Victoris patris ſui pręclara in Arte Medica monumenta nunc in lucem protulerit: non minores tamen habendæ ſunt Laurentio Marucino Medico excellentiſſimo, qui eundem ipſum Bernardum, vt id faceret, ita quotidie cohortatus eſt, vt etiam perſuaſerit. Etenim ex his duobus operibus, qui Medicinæ operam nauant, haud minorem fructum percipient, quàm ſi vniuerſa veterum medicorum ſcripta diligentiſſimè euoluerent. Altero enim omnem febrium notitiam, altero autem cætera morborum genera, qui corpus humanum infeſtant, ſiue ſpectemus eorum naturas, cauſas, & effectus, ſiue curandi rationem, ita ſubtiliter, & copioſè tradidit, vt nihil prætera nobis requirendum ſit. neque hoc loco expectetis, vt id vobis longo ſermone oſtendam, cùm & apud nos Patauinum Gymnaſium nobiliſſimum, vbi hæc omnia, multaque alia auditoribus ſuis exponebat, ſingularem hunc virum, & propè diuinum etiamnum admiretur, ac celebret; & apud exteros quoque homines permulti ſint, qui optimè norunt, qualis vir ille fuerit tum in medicina facienda, tum etiam in antiquorum medicorum ſcriptis dilucidè explanandis: vnde fit, vt eius opera tam auidè ab omnibus perquirantur, & quotidie efflagitentur. Equidem, ſi mihi, quod ſentio, dicere liceat, dum alterum ex his operibus, cui titulus eſt, EXPLANATIONES in Galeni libros de Differ. Febr. atque in priorem de Arte Cur. ad Glauc. quodque annuo tempore publicè docens abſoluit, mecum ipſe conſidero, non poſſum huius præſtantiſſimi ſenis doctrinam, artificium, & ordinem non maximopere admirari. Primum enim cuiuſque libri capita, quę ad eandem materiam ſpectant, ne in iiſdem ſæpius repetendis tempus fruſtra contereret, ſimul colligit, atque planiſſimè explicat: Deinde verò non ea tantum, quæ tribus iis libris continentur, declarat; verùm etiam quicquid aliis in locis ipſemet Galenus, quicquid præterea Hippocrates, Dioſcorides, Aetius, Paulus, Trallianus, Auicenna, Raſis, cæterique probati auctores de eadem re ſenſere, breuiter refert, ac clarè exponit: Poſtremò ſuam ſententiam ſuam affert, eamque confirmat optimis rationibus, magnorum virorum auctoritatibus, certaque experientia, quam longo medendi vſu comparauerat; tum etiã aliorũ falſas opiniones eodẽ ordine refellit, atq; infirmat. His aũt tribus libris libellum de FEBRE PESTILENTI, vt auditoribus ſuis gratificaretur, miro quodammodo coniunxit: & ſanè opuſculum eſt pulcherrimum, in quo præter cætera accuratè diſputat, ac ſtatuit, quando in febribus malignis & peſtilentibus aut vena inciſa, aut cucurbitulis, aut hirudinibus ſanguinem mittere oporteat. Dum verò contemplor, & expendo alterum quoque ipſius opus inſcriptum de RATIONE CVRANDI Particulares Humani Corporis Affectus, quod in duodecim libros diſtinxit, ac bienni ſpatio publicè in ſcholis definiuit, is certè mihi viſus eſt, quęcunque de hac re ſcitu digna ab antiquis, tam Gręcis, quàm Latinis, & Arabibus ſcriptoribus prodita nobis fuere, quęcunque etiam noſtris temporibus aut ab ipſo, aut ab aliis obſeruata, atque vſu comprobata ſunt, mirifice comprehendiſſe: nihil enim de ordine, neque de artificio, atque doctrina nunc dicam: Sed illud vnum tacere non poſſum, quod in hoc viro admirabile quidem eſt: nam viam certam oſtendit, veramque rationem nos docet, qua facilè poſſimus innumera & apta medicamenta componere, atque eadem tutò ſingulis morborum generibus adhibere. His igitur de cauſis factum eſt, vt cùm Laurentius Marucinus, & Bernardus Trincauellius laborem ac diligentiam meam in hiſce operibus emendatè diuulgandis requirerent, quamuis ad id peragendum prę ingenii mei imbecillitate non ſatis idoneum me eſſe cognoſcerem, atque faterer, nullo tamen pacto recuſare potui; nam pręterquam quod duorum amicorum morem gerebam voluntati, quibus tum ob eximias animi virtutes, tum ob paternam & veterem neceſsitudinem, quæ inter nos poſtea conſuetudine confirmata ad tantam beneuolentiam peruenit, plurimum debeo, incredibilem etiam ex ea rę fructum me capturum eſſe intelligebam. In primis itaq; curaui, vt hęc opera quàm maximè correcta, & emendata in lucem prodirent: quod quidem an aſſecutus ſim, aliis iudicandum relinquo. hoc vnum certè ſcio, me nullis laboribus, neque ſtudio, neque induſtriæ, quoad per me fieri potuit, peperciſſe. Vt autem & aliud pręterea commodum vobis compararem, omnes paſſim in his libris citatas ſcriptorum ſententias, & auctoritates in margine ſuis locis collocaui; niſi fortaſſe aliquę & incuria, & nimia typographorum feſtinatione exciderint. Ac deniquè, vt veſtris ſtudiis omne genus adiumenti, quibuſcunque rebus poſſem, afferrem, tum ſeriem capitum horum librorum ſeorſum diſpoſui, tum verò rerum omnium, quæ in vtroque opere continentur, indices, qua potui diligentia, locupletiſſimos confeci. Nunc igitur veſtrum eſt Medicinę Studioſi, vt hæc Trincauellii opera tam præclara, luculenta, & fructuoſa, à vobiſque tandiu exoptata, hilari vultu, & grato animo accipiatis; atque hos meos labores, qualeſcunque ſint, æqui bonique etiam faciatis. Valete.

INDEX CAPITVM TOTIVS OPERIS TRINCAVELLII. DE RATIONE CVRANDI

Particulares Humani Corporis Affectus,

CAPITA PRIMI LIBR

Præfatio. Pag. 1.

cap.i. Qui Ordo ſit ſeruandus. 2
cap.ij. Quid vnumquodque prius expoſitorum Affectuum ſit, & qua ratione mutuò differant. 3
cap.iij. De Ratione curandi propoſitos cutis Affectus in vniuerſum. 6
cap.iiij. De Ratione curandi hos Affectus per medicamenta, quæ & humores ad euacuationem parant, & intemperiem, quæ cauſa fuit horum humorum, remouent, & de ratione victus. 11
cap.v. De Ratione, & via tractanda curationis horum Affectuum particulatim, quantum ad priuata topica remedia pertinere poteſt. 13
cap.vi. De ratione curationis Furfurum, & Pediculorum per remedia topica. 16
cap.vij. De Manantium Vlcerum capitis, vel cutis curatione. 16
cap.viij. De Medicamentis ad capillorum defluuium accommodatis. 18

CAPITA SECVNDI LIBRI.

cap.i. De Internis partibus Capitis, & earum natura: deq; morbis, quibus illæ obnoxiæ ſunt in vniuerſum. 19
cap.ij. De Inueſtigatione, vel Methodo inueſtigandi Affectus omnes internarum & contentarum Capitis partium. 20
cap.iij. De Cauſis, & ſignis affectuum hactenus expoſitorum. 23
cap.iiij. De Affectibus proprijs Cerebri. 27
cap.v. De Narratorum Affectuum cauſis. 30
cap.vi. De Signis horum omnium Affectuum. 31
cap.vij. De Ratione curandi Affectus Capitis per generalem rationem. 34
cap.viij. De Ratione curandi Affectus ab intemperie calida ſine materia, ſiue cum dolore fuerint, ſiue ſecus. 35
cap.ix. De Ratione curandi Affectus Capitis in frigida intemperie conſiſtentes ſine materia. 38
cap.x. De Ratione generali curandi Affectus Capitis, qui cum materia ſunt. 39
cap.xi. De Ratione curandi Capitis Affectus per euacuationem totius medicamentis moliendam 43
cap.xij. De Ratione exinaniendi Caput per priuata medicamensa, quæ ſtatim ipſum poſſunt euacuare. 49
cap.xiii. De Curatione eorundem Capitis Affectuum, per ea remedia, quæ Topica dicuntur, ac capiti exterius adhibita vim habet tùm repellendi fluentes humores, tùm verò digerendi, vel diſcutiendi. 50
cap.xiiii. De Aliquibus, quæ priuatim ad curationem Melancholiæ neceſſaria ſunt, & ſubinde de eorum Affectuum curatione, quibus afficitur Cerebrum aliarum partium conſenſu. 53

CAPITA TERTII LIBRI

cap.i. De Affectibus in vniuerſum attinentibus ad particulas, quæ à Cerebro ſuas habet facultates; & de Neruorum reſolutione. 55
cap.ii. De Conuulſione, vel (vt Græci aiunt) ſpaſmo. 58
cap.iii. De Ratione curandi expoſitos iam Affectus ad neruoſas partes attinentes. 61
cap.iiii. De deſtillatione, vel (vt Græci vocant) Catarrho. 65
cap.v. De Ratione curandi Deſtillationes. 67
cap.vi. De Oculorum Affectibus. 72
cap.vii. De Cauſis & ſignis expoſitorum Affectuum circa Oculos conſiſtentium. 78
cap.viii. De Ratione curandi in vniuerſum eoſdem Oculorum Affectus iam expoſitos. 79
cap.ix. De Ratione, & natura earum Medicinarum, quæ aptæ ſunt curandis Oculorum Affectibus. 82

eD

cap.x. De Ophthalmia, vel (ut Latini aiunt) lippitudinis curatione. 83
cap.xi. De Oculorum vlceribus. 84
cap.xii. De Albugine, quam vulgo Nebulam oculi appellant, Græci λεύκωμα. 86
cap.xiii. De Imaginum, quæ oculis obuerſantur, atque de ſuffuſionis curatione. 88
cap.xiiij. De viſus imbecillitate, & eius cauſis. 90
cap.xv. De Partium oculis circumiacentium affectibus. 92
cap.xvii. De Ratione curandi Palpebrarum affectus. 95
cap.xvij. De Aegilope, hypopio, uel ſugillatione, ac reliquis propriis faciei affectibus. 97

CAPITA QVARTI LIBRI.

Cap.i. De Affectibus reliquorũ ſenſuum inſtrumentorum, quæ circa caput ſedem habent; ac primum de Auribus, earumq́ morbis diſcernendis, & diſtinguendis. 103
cap.ii. De Aurium dolore, ac eius cauſis, & ſignis. 104
cap.iii. De Curandis aurium doloribus ſecũdum omnes differentias. 105
cap.iiii. De Vlceribus aurium. 108
cap.v. De Affectibus, ex quibus læditur actio ſenſus auditus. 110
cap.vi. De affectuum curatione, quorum uitio læditur auditus modo iam expoſito. 111
cap.vii. De Parotidibus. 113
cap.viij. De Naribus, & rationibus affectuum, quibus ſunt expoſitæ. 115
cap.ix. De Profluuio, uel eruptione ſanguinis è naribus. 119
cap.x. De defectu olfactus. 120

CAPITA QVINTI LIBRI.

Cap.i. De Cognoſcendis affectibus oris, & faucium, atque iiſdem curandis: primumq́ de oris, & partium eius conformatione, officiis, ac functionibus: & de quibuſdam morbis, quibus aliqua earum ſunt obnoxia. 122
cap.ii. De Gingiuarum affectibus, quæ & ipſa inter continentes partes recenſendæ ſunt. 123.
cap.iii. De Ratione curandorum affectuum gingiuarum. 124
cap.iiii. De dentium affectibus, & eorum curatione. 126
cap.v. De oris interioris affectibus. 129
cap.vi. De Inflammationibus, ac vlceribus omnium internarum partium oris, & Faucium. 130
cap.vij. De Ratione curandi Anginam, & reliquas Faucium, & Oris Inflãmationes. 133
cap.viij. De Earundem partium Vlceribus. 136
cap.ix. De Curandis oris vlceribus. 138
cap.x. De Pendula, & laxata Columella. 140
cap.xi. De Affectibus linguæ particulatim. 141
cap.xii. De Læſo ſenſu guſtus. 144
cap.xiii. De Putrido ore. 145

CAPITA SEXTI LIBRI.

Cap.i. De Affectibus ventris ſuperioris, & particularum ad ipſum pertinentium cognoſcendis, ac curandis: Primumq́ de harum omnium hiſtoria. 147
cap.ii. De Affectibus particularum, quibus ſuperior venter conſtat. 148
cap.iii. De Inflammationibus harum particularum, ſicut ſunt pleuritis, & peripneumonia, ac præterea quæcunque alias partes occupant. 150
cap.iiii. De Ratione curandi inflammationes inſtrumentorum reſpirationis. 154
cap.v. De Tuſſi, & aſthmate. 168
cap.vi. De ſanguinis ſputo. 174
cap.vii. Quomodo curandus ſit affectus, ex quo quis ex labe ſpiritalium membrorum ſanguinem expuit. 175
cap.viii. De Epyemate, hoc eſt ſuppuratione. 178
cap.ix. De Ratione curandi Suppuratos. 180
cap.x. De Tabe, quam φθίσιν, vel φθόην græci appellant. 181
cap.xi. De Cordis affectibus. 184
cap.xii. De Syncope, & Lipothymia, quam animi deliquium latini uocant, ac cordis palpitatione. 186
cap.xiii. De affectibus partium externarum pectoris, primumq́ de affectibus mamillarum. 189

CAPITA SEPTIMI LIBRI

Cap.i. De Affectibus earum particularum, quæ ad ventrem inferiorem pertinent. Primumq́ de Hiſtoria, & ratione eorum, quibus conſtat uenter inferior. 191
cap.ii. De Ventriculo, & eius affectibus. 193

cap iij De Defectu, uel ablatione, imminutioneve famis, uel appetentiæ cibi. 197
cap iiij. De Ratione curandi affectus, quibus tollitur fames, non ex primario affectu ventriculi, ſed ex conſenſu. 200
cap. v. De Fame, quæ canina dicitur: item & de appetitu rerum, quæ a natura humana aliena ſunt, qui affectus Pica dicitur. 208
cap. vi. De Ratione curandi hos tres affectus. 211
cap vij. De Siti immodica. 213
cap. viij. De Affectu uentriculi, quem ſtomachi anxietatem iuniores, Græci cordis dolorem, uel morſum appellant. 217
cap. viiij. De Dolore ventriculi. 220
cap. x. De Inflammatione ventriculi. 223
cap. xi. De Vlceribus ventriculi. 228
cap. xij. De Affectibus ventriculi, quibus naturalium facultatum actiones læduntur: primumq́ de cruditate, uel defectu primæ concoctionis. 230
cap. xiij. De Affectibus ventriculi reſpicientem expultricem facultatem. 237
cap xv. De Ratione curandi hos affectus in vniuerſum, & particulatim. 241
cap. xvi. De Cholera, vel (vt iuniores noſtri loquuntur) de choliria paſſione. 244
cap. xvij. De Affectu uentriculi, quo prænimio humore, vel multa ſaliua copia quidam coguntur continenter expuere: ſialiſmum græci dicunt. 249
cap xviij. De Fluctuatione, & inflatione uentriculi. 251

CAPITA OCTAVI LIBRI.

Cap. i. De Affectibus iecinoris lieniſq́ cognoſcendis, & curandis in uniuerſum: ac primum de natura ipſius hepatis, atque eiuſdem facultatibus, functionibus, nec non & de alijs particulis, quæ ſunt tanquam organa iecinori miniſtrantia. 254
cap. ij. De Iecinoris affectibus, qui proprij eius ſunt, quiq́ ex conſenſu eius cum alijs maſe affectis particulis ortum habent. 257
cap iij. De Affectibus iecinoris, quibus qui laborant, a græcis medicis hepatici dicebantur. 259
cap. iiii. De Obſtructione iecinoris. 260
cap. v. De Inflammatione iecinoris. 265
cap. vi. De Curanda iecinoris inflammatione. 268
cap. vij. De Duro in iecinore tumore, quem græci ſcirrhum appellant. 272
cap. viij. De Regio morbo, vel (vt græci de ictericia. 276
cap. viiij. De aquainterente, vel de Hydrope, aut Hydero, vt græci vocant. 279
cap. x. De Ratione curandi Hydropicos. 283
cap. xi. De Liene, & eius affectibus. 288
cap. xij De Ratione curandorum horum affectuum. 291

CAPITA NONI LIBRI.

Cap. i. De Inteſtinorum affectibus, aliarumq́ particularum, quæ ad ea pertinent: ac prius de eorundem natura, & officijs. 205
cap ij. Quibus Affectibus inteſtina obnoxia eſſe poſſint. 296
cap iij. De Aluo nimis aſtricta, & eius cauſis, vel affectibus curandis. 297
cap. iiij. De Aluo humida, & nimis fluida. 299
cap. v. De Alui profluuijs à vitio ventriculi ortum habentibus: ac de eorum differentiis particulatim. 306
cap. vi. De Alui profluuio ex vitio iecinoris concitato, quod hepaticum appellant, tàm cruento, quàm diuerſorum colorum. 310
cap. vij De Doloribus inteſtinalis curatione. 314
cap. viii. De Teneſmo. 318
cap. viiii. De Doloribus inteſtinorum. 319
cap x. De Curandis doloribus inteſtinorum. 321
cap. xi. De Vermibus, ſeu lumbricis, qui in inteſtinis generantur, ac eorum curatione. 325
cap. xii. De ea curandi ratione, quæ ad vermes pertinet. 329
cap. xiii. De Ani, & earũ particularum, quæ ad illum pertinent, affectibus. 332
cap. xiiii. De Hæmorrhoidibus, atque earum noxis. 333
cap. xv. De Inflammatione, & aliis Tumoribus excitatis in ſede, rimiſq́, quas Rhagadas græci appellant, & vlceribus, ac reliquis ani affectibus. 338
cap. xvi. De Prolabente podice, ac de ani reſolutione, unde nequeunt contineri alui excrementa. 340

CAPITA

CAPITA DECIMI LIBRI.

Cap.i.De Affectibus renum,& veſicæ, atque aliarum partium ad hac pertinentium: ac prius de natura,& officiis renum, & veſicæ. 341
cap. ii. De Affectibus renum primumq́ de inflammatione. 342
cap.iii.De ratione curandi inflammationes renum. 345
cap.iiii. De Scirrho renum,& ratione illum curandi. 350
cap.v. De Abſceſſu,& vlceribus renum. 350
cap.vi. De Nephritide,hoc eſt de calculo renali. 352
cap.vii. De Ratione curandi nephritin, hoc eſt calculum renalem. 355
cap.viii. De Veſicæ affectibus. 357
cap.viiii. De Supreßione vrinæ,& eo veſicæ affectu, quem ἰσχουρίαν græci appellant. 358
cap.x. De ratione curandi, & ſuccurrendi illis,quibus ſupprimitur vrina. 361
cap.xi. De Affectibus pertinentibus ad corruptam,ſeu vitiatam actionem veſicæ: primumq́ de difficultate mingendi, quam δυσουρίαν,& ſtillicidio,quod στραγγουρίαν græci vocant. 365
cap.xii. De Incontinentia vrinæ,& affectu,qui διαβήτης dicitur. 365

CAPITA VNDECIMI Libri.

Cap i. De Affectibus earum particularum,quæ generationi, & generi propagationi inſeruiunt: primumq́ de inſtrumentis,quibus natura vtitur ad conſeruandas animalium ſpecies. 372
cap.ii. De Vteri affectibus ad menſtruas mulierum purgationes pertinentium. 375
cap.iii. De Muliebrium menſium ſuppreßione,ac de ratione eos euocandi. 376
cap. iiii. De Ratione ſuccurrendi ſuppreßioni menſium. 379
cap.v.De immodico menſtruorum profluuio. 384
cap.vi. De Ratione occurrendi immodico menſtruorum profluuio. 385
cap.vii.De Stillicidio menſtrui ſanguinis. 388
cap.viii.De Muliebri fluxu ab antiquis appellato,vel de albis menſtruis. 389
cap.viiii.De Hyſtericis mulieribus,hoc eſt de illis,quæ ex vtero ſtrangulantur. 391
cap.x.De Vteri commotione, & peruerſione. 394
cap.x.De Procidentia,ſeu prolapſu vteri. 396
cap.xii.De Doloribus,& inflatione vteri. 397
cap.xiii.De vteri hydrope. 399
cap.xiiii.De Vteri inflammatione. 400
cap.xv.De Scirrho Vteri,& canceroſo Tumore. 405
cap.xvi.De Vlceribus uteri. 406
cap.xvii.De Affectibus ad uterum ea ratione pertinentibus, quæ eſt generationis inſtrumentum. 409
cap.xviii. De Signis ſterilitatis. 414
cap.xviiii.De Ratione comparandæ Fæcunditatis. 415
cap.xx. Quibus notis grauidæ deprehendantur. 416
cap.xxi.De Abortu, eiusq́ indiciis, & cauſis. 418
cap xxii De Ratione cuſtodiendi grauidas ab abortu. 419
cap.xxiii. Qua Ratione ſuccurrendum ſit mulieribus poſt abortum, ac quomodo poſſit mortuus fœtus excuti. 421
cap.xxiiii. De Ratione opem ferendi illis, quæ difficilem partum habent. 423
cap.xxv. De Mola,& aliis vitioſis, monſtruoſisq́ Conceptionibus,& partubus. 427
cap.xxvi. De iis,quæ pertinent ad genitalia in viris præcipuè membra,quamuis eorum quamplura mulieribus etiam à natura ſint,ſitu tamen variato. 430
cap.xxvii.De Gonorrhæa, hoc eſt de ſpontanea Seminis profuſione. 432
cap.xxviii.De Priapiſmo. 435
cap.xxix De illis,qui veneris impotentes ſunt, quos frigidos legum periti appellant,græci verò,vt Paulus,περὶ ἀπράκτων μορίων hoc eſt de particulis impotentibus caput hoc inſcripſere: præterea verò de illis, qui à venereo uſu plurimum læduntur. 437
cap.xxx.De Teſtium affectibus. 440

CAPITA DVODECIMI Libri.

Cap.i. De Affectibus articulorum in vniuerſum, ad quod genus pertinent arthritis, coxendicus dolor, podagra, chiragra, primumq́ de articulorum doloribus, ac eorundem cauſis. 445

cap.ii. De Ratione tuendi, & curandi eos, qui articularibus doloribus obnoxii ſunt. 451

cap.iii. De Ratione curandi dolores articulares, præſentes, & vbi iam incipit acceſsio. 455

cap.iiii. De Medicamentis exterius adhibendis locis dolentibus. 457

Errata ſic corrigito.

Pag. 3. c illis lege illius.
4 a victis l. victus. ibidem. c. πίλυφοι l. πίλυφαι
6 c vacuandam l. vacuandum.
7 d in quibus & c. pro l. in quibus pro.
8 a In hoc. n l. in hoc. n.
11 a morbificus l. morbificos. ibidē vna l. vna
15 b aſimus l eſſemus.
18 a aridem l. aridum.
29 d concurrat l. concutiat.
30 b epoplexia l. apoplexia.
31 b vtque l. atque ibidem d. φρενίζω l φρενιτίζ ω.
32 d hæ. ſ. morrhoidibus. l. hæmorrhoidibus. ibidem de lieneſſo de l. de liene. ſ. de.
39 d acitatio l. aſcitatio.
41 b horum l. humorum. ibidem. d. natura. l. natura.
42 d longiores l. longioris.
41 d acuti l. cauti.
44 b iſto l. iuſſo. ibidem c. veris l. aeris.
50 a græco l. græci.
52 a inſpec. l. inſpecta.
53 a diaphoreſes l διαφόρησις.
57 d affectas l. affectus.
63 c taſis l. Raſis.
72 d digerantur l. digerentur.
76 περφάγματα l ἀπεργάγματα
78 c ſordis l. ſordes.
81 b vend l. venam ibidem d. muleta l. multa.
84 a maiores l. maior. ibidem μονήμερα l. μονήμερα. ibidem c. ſermo Præterea l. ſermo, vtendum. Præterea. ibidem ex l. eſt.
85 b pro l. per.
86 c ſermonem l. ſermonem proferre.
87 a extenuantis l. extenuandis. ibidem. d. horum autem l. harum autem.
89 c atque in l. atque ita.
90 a albuginib curandi l. albuginibus curandis. ibidem multa quorum. l. multa conueniunt, quorum ibidem quenda. iuſtum. l. quedam iuſtum.
93 d ἀνφόρα l. ἀμφορα.
97 a digerit l. digeratur.
100 a impegidinem l. impetiginem. ibidem. ἐξορθίμενα l. ἀβαθίμενα
101 b vt primi ergo l. Primi ergo hæc eſt compoſitio, vt accipiantur ſpumæ argenti. ibidem braſciarum l. braſſicarum.
202 a trita & aceto, & in modu l. trita ex aceto, & in modum.
206 a inijcieantur l. inijciantur.
211 a ederit l. aderit.
212 c concuritur. l. concutitur.
216 b corroſi l. corroſio.
222 d ciborum l. ciborum attritio.
231 b ἐσπλάγχνι l. ἐσπλάγχνω.
242 b ſæuerit l. ſæuiret.
244 a Raſio l. Ratin.
263 b ſanguinis l. ſanguis.
167 a Ex ſit. l Ex ſiti. ibidem medicè l. modicè.
171 c excitetiat. erexceatur. l. excutiat exerceatur
172 b negocia l. negotii.
173 a vugo l. vulgo ibidē huſilago. l. tuſſilago
174 c anoſtis l. anaris.
179 a Eas l. Eos.
180 d cluere l. eluere.
182 c proprias l. propria.
181 d bolius l. bolus.
192 b excitari cibi. l. excitari, dum cibi.
198 d conſenm. l. conſenſum.
201 c. ventriculis l. ventriculi.
203 a Hunc l. Nunc. ibidem hadin l. hadinę. ibidem Fercela l. Fercula.
205 a ea quæ. l. & que ibidem via l. ius.
206 a dilteribus l. clyſteribus.
207 a timebamus. l. timebimus.
209 c fluitiles l fluuiatiles.
210 b confundere & quod l. confundere. quod.
212 c allis l. allijs. ſerpylio l. ſerpyllo.
216 c palicariæ, quam pſillym l. pulicariæ, quā pſyllium.
217 c ἀλυφεῖζ l. ἀλυφεῖν.
218 b noxijs l. noxii.
222 b foueatur l. foueantur. matria l. materia.
225 d affligendæ l. aſſugendæ.
230 d mixtis l. mixti. ibidem. quæ huiuſmodi igit concoctis l. huiuſmodi igitur cōcoctio
231 c ſuſcere l. efficere.
234 b atloe l. aloe.
246 b lędi l. hædi.
251 b diximeſſe l. diximus eſſe.
251 c eſſe l. etiam.
258 c concoquitur tamen, tum digeritturum. l. tùm concoquitur, tùm digeritur.
260 d iecinoris, tertio l. iecinoris (vt tertio,
264 d vtatur l. utamur.
266 d dexintro l. in dextro.
268 a indicantur l. iudicantur.
268 c. dehniunt. l. definiunt.
269 c prædictum l. prędictum.
271 b vti medicamētis l. vti oportet medicamētis. ibidem. mittit l. mitti. ibidem propoſito) quam l propoſito, quam.
272 b iniuria l. iniuriæ.
274 d ſtima l. ſima. ibidem eum l. cum.
285 b enici l. cnici.
291 a lenis l. lienis.
293 c ſhabet l. habet.
294 a lib. exto l. libro ſexto. ibidem ſubnectere eam l. ſubnectere voluimus eam.
296 d leon l. ileon.
299 b in l. ita. ibidem factum l. factam.
304 a vtuntur l. vtuntur.
305 b prima l. peius. ibidem motari trahens l. moram trahēs. ibidē d. ad ipſum l. id ipſum
306 d nondum l. mendum.
311 b & eius l. & earum.
317 c ad l. ob.
318 a τωτεμον l. τέτομον.
319 c ἀλίνος l ἀλίνες.
321 b vtium l. furfum.
324 d autem l. auem.
327 b attendunt l. accendunt.
332 b etiam l. enim. ibidem c. σφῦγμα l. σφυγμόν.
333 a vnus l. anus. ibidem His l. Hic.
341 a quia l quin.
351 a baulus l. Paulus.
352 b viſcus l. viſus.
354 a fua ſere l. fundere.
357 b prori l. priori.
358 a credit l. cedit. ibidem expellit vrina ; ad vi uant l. expellit: adiuuant.
362 b renem l. penem. ibidem d. & propria l. & de propria.
363 a membrorum l. membrum. ibidem vehemens l vehemens.
364 b conciaret l. concitaret.
365 d viti l. vitiis.
367 a vt eſt. l. vt &.
369 a διαβάγνε l. διαβάγνε. ibidem baulus. l. Paulus.
373 c eſt ὀστέρα & l eſt &.
374 a aderetur l. aleretur. ibidem b. venas tranſite in &c. l. venas tranſeuntes vtiliores partes, & in iecur fœtus delatæ ibi tandem exquiſitè in &c.
378 a media l. inedia.
379 b albo l. alba.
380 b incidendum l. faciendum.
390 b ſimplex moxec l. ſymplex nnymel, ſyrupus biſantinus dictus, primum quidem ſimplex, mox &.
392 a muneribus l. mulieribus. ibidem deterlutis l. deterioris. ibidem deſtinentiam l. abſtinentiam.
394 a ſed illis l ſed de illis.
395 b dolorque l. doloreque. ibidem c. d: pillet l. depellat.
396 a nudumque l. mucumque.
397 b iumbis l. lumbis.
401 a ſynochorum l. ſynocharum. ibidem b magnarum l. magnarum. c. paucis quibus l. paucis quibuſdam, q. d. amittedū l. mittedū
413 d mſium l. aienlium.
414 c ineptum l. ineptus. ibidem d. omnia affectionum. l. omnia, quæ affectionum.
417 a foetus l. fœtum.
423 a appellata tà l. appellata, à ibidem d. compotis l. compotes.
424 alimentos l. alimento,
426 a illium l. illum.
427 a etiam l. enim.
432 a nerus incentuus l. neruus intentus. ibidem c. venereis l. veneris.
434 d abſoniorum l. obſoniorū c horis l. boris
438 c loquar habet) c loquar) habent.
441 c quæ circumuoluti ſunt, niſi l. circumuoluti ſunt, que niſi.
446 c dolorufit l. doluroſi.
447 a mucſas l. mucoſas.
449 c in ſyncerus l. ſyncerus.
453 c ſanguinis l. ſanguis.

INDEX LOCVPLETISSIMVS EORVM QVAE IN TOTO HOC OPERE CONTINENTVR.

A

ABortus quid ſit. 418.a.& 421.a
Abortus cauſa quę. 418.b.c.d.& 419.a
Abortus futuri ſigna quæ. 419.b.c
Abortus maiora affert pericula & incõmoda, quàm partus. 421.a
in Abortu tria præcipuè, & primum contingere ſolent incommoda, & quæ. 421.b.c
Abrotanum vermes necandi vim habet. 331.c
Abrotanum combuſtum ophiaſim & alopeciam emendat. 14.c
Abrotani drachma cedri bacis, & anyſo ex muſto accepta ad partum faciliorem reddendum laudatur ab Hippocrate. 426.c
Abſceſſus ſuppuratos qua ratione curabant antiqui, & qua medici noſtri temporis. 115.a
in Abſceſſibus lapides, ſeu calculos interdum reperiri teſtatur Galenus. 352.c
Abſinthij ſpecies, & differentiæ quot, & quæ. 227.d.& 331.b
Abſinthij pontici virtutes, & facultates deſcribuntur. 227.d
Abſinthium ponticum vnde dictum. 227.d
Abſinthium ponticum hoc tempore non habetur. 275.d
Abſinthium noſtrum nõ erat in vſu apud antiquos. 227.d
Abſinthium calefaciendi vi præditum eſt. 263.a
Abſinthium viride minus calefacit, et deſiccat, quàm ſiccum. 275.d
Abſinthij decoctum vel infuſio bilem e vẽtriculo purgat & eundem roborat. 202.d.203.d.& 218.d
Abſinthium roborat vẽtriculum, & appetitum emortuũ excitat. 7.b.206.c.219.a.227.c.d.272.a.& 235.b
Abſinthium frigidiori iecoris intemperaturæ valde utile eſt. 312.b
Abſinthii ſuccus ad necandos vermes & id genus animalia in auribus plurimum laudatur. 112.c.113.a.331.b.& 332.a
Abſinthium detergendi vim habet, & deſiccandi, & putredinem arcet. 408.c
Acatia uim inſignem habet aſtringẽdi. 388.a.& 397.a
Acatia vermes necat, & ventriculum aſtringendo roborat. 332.a.b
Acatia ſanguinis immodicum profluuium ab vtero ex vaſorum apertione reprimendi facultatem habet. 388.a
Acetum vim habet repellendi, incidendi, & digerendi, acetur. 17.a
Acetum incidit, & attenuat, neque tamen calefacit. 294.a
Acetum ſua tenuiſſima ſubſtantia facile penetrat. 36.a
Acetũ quò acrius eſt, eò magis exiccat, & digerit. 117.d
acetum quibus qualitatibus præditum ſit. 17.a
acetum cum nullam ſuapte natura vim habeat leniendi dolorem, ſed magis irritandi, cur in remediis ad dolorem capitis ſedandum immiſceatur. 36.a.& 37.a
aceti præcipua vtilitas eſt in capitis affectibus, quòd faciliorem medicamentis præſtat tranſitum ad internas particulas. 51.b
aceti portio ad oleum roſaceum in perfuſionibus capitis quotupla eſſe debeat. 37.a
acetum eſt veluti condimentum medicamentorum, quæ in curandis capitis vlceribus vſu veniunt. 17.c.d.
aceti vſus in quibus capitis affectibus conueniat, in quibus autem non. 51.b.c
acetum acre oleo roſaceo immixtum naribuſque oblatum odorandum fugat ſomnum. 52.c
acetum quibus incoquendũ ſit ad debellandũ ſomnũ 52.d
acetum in phrenitide, & alijs affectibus calidis à bile ſanguine, & ſalſa pituita concitatis, non oportet vt admodum acre in vſum veniat. 51.b
aceti odor qua de cauſa e ſyncope hominem euocet. 187.c
acetũ lienis affectibus maximè congruum eſt. 291.d
acetũ vrinæ ſtillicidio laborantibus inimicum eſt. 369.b
acetum tempore ſomni pauca quantitate aſſumptum præſentaneum eſt remedium ad vermes reprimendos. 329.c.& 330.c
acetum ſcilliticum uim habet inſignem incidendi craſſiores materias in aſthmate & orthopnæa. 173.a
acetum ſcilliticum mulieres ex utero ſtrangulatas reuocare poteſt. 394.c
acetum mulſum. vide Oxymel.
achlyoſis quid. 90.d
achores quid ſint. 4.b
achores vnde nomẽ acceperint ſecundum Galenum. 4.b
achores inflammati, vel phlegmonoſi qui dicantur. 17.b
Achores quibus præſidijs repellantur. 17.b.c.d.& 18.a.b
acida cur famem vehementem excitent. 209.c
aciditas humoris frigidioris nota eſt. 67.c
acidus ciborum ſapor ab imbecilliori calore ortum habet. 231.d

Acrimonia doloris in cauſa eſt. 388.d
Acrimonia ſemper eſt alicuius caliditatis particeps. 37.a & 51.b.
actio per contactum fit. 151.e
actiones cognoſcuntur per obiecta. 195.d
Adarcion confert ad capillorum generationem. 14.b
Alenes, ſiue
Adenoſæ partes quæ ſint. 113.c
Adenoſa loca cur mollia, rara, imbecillaque, & facilia ad excrementorum à nobilibus partibus amandatorum receptionem à natura genita ſint. 113.c.
adenoſarum partium ſeu glandulosarum inflammationes in morbis apparentes, & paulò poſt ſponte euaneſcentes malignitatem morbi, & perniciem indicant. 114.c.
in adenoſarum partium inflammationibus in principio atque incremento repellentibus vti periculoſum eſt, & cur. 114.c
Adeps gallinaceus molliẽdi, et digerẽdi vim habet. 123.c
adeps gallinaceus labiorum fiſſuras conſolidat. 123.c
adeps gallinaceus vſu venit in pleuritide exterius loco affecto adhibitus. 156.a
adeps gallinaceus anodinus eſt. 222.a
adeps gallinaceus, &
adeps anſerinus veros curant. 110.d
adeps anſerinus labiorum fiſſuras ſanat. 123.c
adeps anſerinus molliendi, diſcutiendi, & digerendi vim habet. 115.a.& 356.b
adeps anſerinus anodinus eſt. 222.a
adeps anatinus anodinus eſt. 222.a
adipes vrſi, leonis, hyęnæ, pardi & anſeris ad alopecias & ophiaſes plurimum valent. 14.c
adeps vitulinus caprarum ex cera alba hæmorrhoidum fluxum reprimit. 338.c
Adiantum temperatum eſt in frigore, & calore; aperiendi tamen, & attenuandi non leuem facultatem habet. 263.a
adiantum in affectibus pectoris maximè confert. 173.b
adicta medicamenta quę. 83.a
aegilops quid ſit, & quas partes faciei verſus oculos occupet. 97.b.c.d
Aegilops graecè quid ſignificet. 97.e
aegilops difficillima eſt curationis, & ideò pauca admodum medicamenta deſcripta reliquere antiqui, quibus curanda ſit. 97.d.& 98.a
Aegilops quando in fiſtulam tranſiuit duobus modis chirurgia curatur, & quibus. 98.d.& 99.a
Aegyptij balneis frequenter vtuntur. 168.b
Aegyptiacum vnguentum ab Arabibus laudatur in malignis aurium vlceribus. 109.d
Aemalopes quæ dicantur. 76.a
Aemodia quid, & vnde ortum habeat. 126.c.128.d.& 129.a
Aemoragia quæ affectio, aut ſymptoma ſit. 119.a
Aemoragia ſiue eruptio ſanguinis è naribus à quadruplici cauſa oriri poteſt. 119.a.b
Aemoragiæ à varijs cauſis excitatæ ſigna. 119.b.c
Aemoragiam per criſin factã ſigna indicantia quæ. 119.c
Aequaliculus cruentus in partu quõ excernatur. 425.d
Aer calidior malè affectis oculis inimicus eſt. 82.b
aeris mutatio fœcunditatis in cauſa eſſe aliquando ſolet. 415.d
Aeſtas vomitui magis opportuna eſt. 308.a
Aetatis mutatio non rarò fœcunditatis cauſa ſolet eſſe. 415.d
ætas puerilis & ſenilis non facilè magnas, & violentas ferre poſſunt medicinas. 8.a
ætas conſiſtens, & iam inclinans dyſentericis affectibus eſt obnoxia. 305.c
Aetij ſententia ex Poſſidonio decerpta, quando et ex quo loco ſanguis mittendus ſit in melancholicis affectibus. 54.b.
Aetij ſententia ex Poſſidonio decerpta quando in Lethargicis ſanguinis miſſionem moliri oporteat. 43.a
Aetij ſententia an caput affectum irrorandum ſit actu frigidis vel tepidis. 51.d
Aetij ſententia circa venæ ſectionem in Lethargo faciendam. 43.d.& 44.a
Aetius ex Poſſidonij ſententia Lethargicos hiera diacolocynthidos purgabat. 47.a
Aetius audaciæ arguitur, qui tempore inclinationis in phrenitide illa eadem medicamenta tentanda eſſe voluit, quæ in lethargo. 47.a
Aetius in calida phrenitide pro potu rhodomel dilutum ex aqua commendauit. 46.d
Aetij conſilium circa ſanguinis copiam in phrenitide detrahendam. 43.d
Aetius in curatione paralyſeos venæ ſectionem ſummopere laudat à principio ex Poſſidonij ſententia. 82.d
Aetij præceptum circa curationem ſpaſmi & paralyſeos 84.b
Aetius putauit in pleuritide ſanguinẽ ex oppoſito latere mittendum eſſe. 161.d
Aetius in renum inflammationibus aquam calidam bibendam eſſe inter initia putauit. 348.b
Aetij medicamentum ad ſitim extinguendam deſcriptum habetur. 216.c
Aetij ſententia circa clyſteres nephriticis congruentes. 355.a
Aetius in affectibus renum prima quidem die à cibo abſtinendum eſſe conſuluit, longiorem autem inediam nõ probauit. vide rationem. 348.a.b
Aetij fomentum ad renum inflammationem deſcribitur. 349.d
Aetij ſententia de Diabete, ex qua ſcilicet intemperatura oriatur. 369.b.c
Aetius in diabete commodum & opportunum remedium putauit eſſe ad ſudorem ciendum, ſi paretur balneum in dolio. vide modum parandi. 371.a
Aetij Cataplaſma in Diabete. 371.b
Aetij ſententia de vermium ſignis. 328.b
Aetius ad vermes necandos mirificè extollit terrenos vermes exiccatos, & in puluerem redactos, atque ex ſapa exhibitos. vide. 331.c
Aetius ſolus inter medicos antiquos de ſanguinis menſtrui ſtillicidio mentionem fecit. 388.b.c
Aetij ſententia de eiuſdem menſium ſtillicidij cauſis, & ſignis, & curatione. 388.b c.d

Aetius

Aetius ad ſiſtendum ſanguinis profluuium ab vtero ex eroſione factum, tanquam efficaciſſimum medicamentum, commendat plantaginis ſuccum, ſiue potui exhibeatur, ſiue ex lana inferius ſupponatur. 388.a
Aetij ſententia, in menſium ſuppreſſione ex humorum copia, quæ vena, & quo in loco ſecanda ſit. 381.a
Aetij ſententia de uteri inflati ſignis. 397.c.d
Aetius quibus remedijs topicis vteri inflammationi occurrebat. 404.b.c
Aetij ſententia de vena ſecanda in vteri inflammationibus. 402.a
Aetij ſententia de ſignis vteri inferius decumbētis, atque huiuſmodi affectus temporibus. 395.b.c
Aetij ſententia de vteri prolapſo. 396.d.& 397.a
Aetij ſententia de vteri hydrope. 399.d.& 400.a
Aetij ſententia de pure educendo in vteri vlceribus. 407.d
Aetij ſententia de curatione vlcerum vteri, 408.a.b.c
Aetij ſententia de natura mole exponitur, & redarguitur. 429.b.c.d
affectus quando à materia ſouentur, quomodo cognoſcatur. 78.b
affectus primarij quo pacto ab ijs, qui per conſenſum, diſtinguantur. 32.a
affectus ſæpe ab ipſis particulis, quibus inſunt nomen habuere. 1 b
affectus circa cutim capitis contingentes quibus ſignis deprehendantur, atque inter ſe diſtinguantur. 5.c.d
affectus reliqua, vide ad Morbum.
agalocum laudat Dioſcorides ad fætorem oris, ſi mandatur. 146.a
agaricus pituitam commodè purgat. 390.b
agaricus calidos, & tenues humores non minus, quàm craſſos, & pituitoſos, euacuat. 9.c.& 456.b
agaricum præter vim purgatoriam, particeps quoque eſt abſterſoria, & attenuatoriæ facultatis. 173.c.d
agarici cortex vel pars etiam interior clyſteribus iniecta eos validiſſimos efficit. 48.a
agaricus in aſthmatico affectu ſummopere laudatur; vide eius vſum. 173.c.d
agaricus in hepaticis affectibus à Dioſcoride maximè laudatur. 313.a
agaricus in hydrope maximè conuenit. 285.b
agaricum vermes fugat, & interficit. 330.c.& 331.a
agarici vſus in vteri inflationibus plurimum probatur. 398.b
agaricus pondere drachmæ exhibitus in hyſtericis affectibus mirificè confert. 394.c
agaricus menſes mulierum prouocandi vim habet. 383.a.b
agnicaſti ſemen in iliacis affectibus commendatur. 294.a
agnorum caro craſſum præſtat alimentum. 261.a
agrimonia vrinam prouocat, 286.d
agrimonia, vide eupatorium.
agrippæ qui dicantur. 426.b
albugo oculorum, vide Leucoma.
Albuci radix ſiue aphodeli ex aceto cocta, & trita atque inuncta loco impetiginoſo valdè confert. 102.a
Alchola quę vlcera ab Arabibus vocentur. 137.a
Alchola, vide Aphthæ.
Alcyonium quid. 87 b
Alcyoniorum genera duo valent ad impetiginem. 101.a
Alcyonium vtrumque capillos renaſci facit. 14.c
Alexander Trallianus grauis inter Grecos auctor. 5.b
Alexander Trallianus in capitis affectibus pro potu laudauit rhodomel ex aqua dilutum. 46.d
Alexandri Tralliani ſententia, an epithemata capiti laboranti frigida, an tepida apponenda ſit. 51.d
Alexander Trallianus putauit bulimum ab immodico calore ortum habere. 210.b
Alexandri eadem ſententia refellitur. 210.b.c
Alexandri Tralliani præceptum ad diſcernendum quando aliunde defluit materia ventriculum ad vomitum prouocans, & quando vitio vētriculi generat. 243.d
Alexandri ceratum ad ventriculi inflammationem commendatur. 228.a
Alexandri eiuſdem cerati deſcriptio traditur. 228.a
Alexandri Tralliani præſtantiſſimum medicamentum ad refrigeratum ventriculum deſcriptum habetur. 236.a
Alexandri Trallian. ſententia de pleuriticorum oculis. 25. d
Alexandri conſilium in curatione ſpaſmi, & paralyſeos. 64.b.c.
Alexandri limitationes de vena ſectione in ſpaſmo facienda. 62.c
Alexander ignorantiæ damnat, et deridet eos, qui in pleuritide, vbi dolor ad præcordia deſcendat timent medicamenta exhibere. 159.d
Alexandri conſilium, vt antequam venam in pleuriticis ſecemus diſtinctionem adhibeamus; vide, vbi multos deridet medicos. 159.a
Alexandri Trall. remedium ad pleuritidem, ſolemne ab omnibus habitum in vniuerſa Armenia. 159.a
Alexander vtebatur æris ſquama in euacuanda aqua inter cutem & quomodo. 285.c.d
Alexandri eadem ſententia non admodum probatur. 285.d
Alexandri ſententia, ex qua intemperatura fiat diabetes. 369.c
Alexandri ſententia de liberaliore potu concedendo in renum inflammationibus, probatur. 348.b
Alexandri emplaſtrum ad renum inflammationem deſcribitur. 349.d
Alexipharmaca medicamenta quæ uocentur. 278.c
Algarab, uide Aegilops.
Alimentum quomodo prius in definitis locis coquatur, deinde in uniuerſum corpus diſtribuatur. 341.b
Alimenti concoctio ultima eſt ea, quæ uertitur, in ſanguinem. 191.d
Alindaracon quid ſignificet apud Arabas medicos. 109.d
Alindaracon trociſci ſunt medicamentum hedychroum. 118.a
Allium calefaciendi uim habet. 263.b
Allium attenuandi uim habet, & flatus diſcutiendi. 323.a
Allium laudauit Galenus in curandis inteſtinorum doloribus a pituita excitatis. 323.a

allium maximam vim habet ad vermes interficiendos. 331.c

allium odoratum mulieres ab hyſterico affectu eximit. 393.c

aloe calidum eſt medicamentum, cum ſatis inſigni ſiccitate. 45.b

aloe eſt facillimum medicamentum, & ventriculo commodiſſimum. 7.b.9.c.225.b.227.c.d.& 230.c

aloe duas habet partes, amaritiem, & aſtrictoriam vim. 226.b.

aloe bilem purgat. 45.b

aloe ſepius ob eximiam eius amaritudinem confectis ex ea pilulis vtimur. 9.b

aloe lota ex ſucco roſarum dolentibus & vlceratis oculis confert. 86.a.& e

aloe obſtructiones iecoris tollit. 265.a

aloe non lota ſoluit, & aperit. 265.a

aloe lota, vbi adeſt febris, ventriculum roborat, & bilem purgat. 202.d

aloe illota, vbi nulla adeſt febris, ventriculum roborat, & magis bilem purgat. 202.d

aloe lota humorē de ventriculo commodè educit. 223.a

aloe lota viſcera roborat. 265.a

aloe melancholicis aptum eſt medicamentum. 54.a

aloe in diabete ex frigida renum intemperie concitato laudatur. 371.c

aloe vim habet tùm fugandi, tùm necandi vermes. 330.e.& 331.a

aloe inter cętera medicamenta habet hanc prærogatiuam, vt ſtercus educat in colicis doloribus. 323.d

aloe ob eandem cauſam ſtercoraria medicina a quibuſdam appellatur. 323.d

aloe ſuę naturæ facultate hęmorrhoidas extrahit, atque aperit. 335.d

aloe ſanguinis immodicū profluuiū ab vtero ſiſtit. 388.a

alopecia quid ſit, & vnde fiat. 13.d

alopecia eſt morbus in intemperie cum defectu materiæ. 4. a.

alopecia cur à vulpe, quæ gracè ἀλώπηξ dicitur nomen habuerit. 3.d

alopecia & ophiaſis communiter à latinis area dicuntur. 3.b.c.

alopecia & ophiaſis parum inter ſe differunt. 3.c.

alopecia quibus notis deprehendantur. 5.c.d

alopecia quibus præſidijs curetur, & repelletur. 14.b c. d.& 15.a.b

in alopecia & Ophiaſi quando locum habeat venę ſectio. 6.d

alterci ſemen ſoporiferam vim habet. 172.c.315.c.434 c.& 459.b

alterci ſemen anodinum eſt. 324.c.

altercus. vide Hyoſciamus.

althea radices leniendi ac mitigandi facultatem habent. 12.b

althęę radicis decoctum diarrheis, & dyſenterijs valde accommodatū eſt. 308.d

althæa ſemina calculos renum comminuendi vim habent. 357.a

althea radicis decoctum in ſtranguria cōmendatur. 367.c

alui profluuia nonnunquam ex conſtipatione cutis, & retentione vaporum ortum habent. uide. 303.d

alui profluuiorum ex uentriculi uitio originem trahentium tres differentiæ ſunt, Lienteria. Diarrhoea, & Coeliaca. uide ſuis locis. 306.b

alui profluuia uitio lienis concitata ex quibus cauſis oriatur. 313.a

alui profluuia cruenta unde ortum habeant. 301.b

alui profluuia fiunt interdum in morbis à natura per criſim, & poſt ſigna concoctionis apparentia. 303.c

alui profluuia quandoque in initijs morbi contingunt, uide quomodo. 303.c

alui profluuia quandoque totius corporis uitio, uel ratione concitantur. 303.c

alui profluuia totius corporis occaſione excitata multis ſalubriter accidere ſolent, qui per certa quędam interualla, ut mulieres per menſtrua, purgantur. 303.c

alui profluuium tabidis ſuperueniens mortem indicat. 182.b

alui profluuijs, ſi humores ad ueſicam auertantur, bonum & utile eſt. 370.d

alui profluuia cibi quales cohibeant. 309.d

in alui profluuijs uenam non eſſe ſecandam contra quorundam iuniorum ſententias diſputatur. 313.d

alui ſolutio bis aut ter in die facta hominem à uenæ ſectione excuſat. 153.b.c

aluus quot modis ſupprimi, aut aſtringi poſſit. 297.a.b

aluus ex quibus cauſis aſtricta ſupprimatur. 297.b.c.d

aluum mollientia quæ. 298.d

alui deiectiones duobus modis euocari poſſunt. 134.b

alui deiectiones. uide deiectiones.

aluminum genera omnia ſummè aſtringunt. 135.d

alumen ſciſſile tenuioribus conſtat partibus. 135.d

alumen cum aceto uel melle ualidum eſt medicamentum ad dentes firmandos. 129.c

alumen ex aceto coctum ad dentium dolores laudatur. 127.c

alyſmus quid. 217.c

amor. in uenereo congreſſu plurimum ad conceptionem facit. 416.c

amara caliditatem aliquam habent cum partium tenuitate. 220.b.273.b.& 227.b.c.

amara omnia uim habent detergendi & mundādi. 108.b

amara attenuandi & diſſecandi uim habent. 262.b

amara omnia cum aliqua aſtrictione uentriculo commoda ſunt. 235.c

amara omnia lapidem in renibus comminuendi uim habent. 356.d

amara omnia uim habent interficiendi uermes, culices, et ſimilia animalia in aurium meatibus exiſtentia. 113.a

amarities caloris ſignum eſt. 67.c

amarus ſapor in terreſtri ſubſtantia conſiſtit, quæ tamen tenuis eſt. 356.d

amaracus attenuandi & aperiendi uim habet. 121.b

amaurosis quid. 90.b

ànech. uide Hameth.

amentia. uide Stoliditas.

amomum maxima præditum eſt facultate ciendi muliebres menſes. 383.b

amomum fœtorem oris reprimit. 146.a

anno-

Ammoniacum molliendi vim habet. 275.d
Ammoniacũ, & thus, ex aceto diſſoluta ad impetiginem valent. 102.a
Ammoniacum epotum vim habet excutiendi fœtus mortuos, & ſecundas. 422.a
Amphiblistroides ſeu reticulata tunica quæ. 73.a
amblypia quid. 90.b
amygdalæ quę affectiones vocentur à iunioribus. 131.b
amygdalæ amaræ calefaciendi vim habent. 263.a
amygdalæ amaræ attenuandi vim habent citra inſignem calorem. 294.a
amygdalæ amaræ facultatem habent diſcutiendi, & detergendi. 16.c
amygdala amara, vel manſa, vel trita, vel aliquo adipe excepta, varros ſanat. 100.d
amygdalæ amaræ cum ortice combuſtę valent ad alopecias. 14.c
amygdalę amarę lapides ſca calculos renum cõminuunt. 357.a
amygdalæ dulces, & magis amaræ optimę ſunt ad purgandum pectus. 173.b. & 180.c
amygdalarum dulcium lac ſomnum conciliat. 52.c
amylum oculis ſalubre remedium. 83.a
amylum craſſi ſucci eſt. 261.a
anagallidis, quæ habet purpureum florem ſuccus caput ex purgat, ſi intra nares iniiciatur. 50.a
anagyris parturientibus appenſa faciliorem partum efficit, ſed à partu ſtatim abiicienda eſt. 426.d
anaſarca quid ſit. 274.d
anaſarca vnde fiat. 279.a. 280.b. & 341.c.
anaſarca quibus notis ab aliis hydropis differentiis diſtinguatur. 282.a
anaſarca pulſus qui. 282.a
anaſarca futuræ ſigna quæ. 282.d
anaſarca omnium hydropum deterrima eſt. 281.c
anaſarca vbi iam inueterauit, magnus eſt morbus, & protinus hominem necat. 283.d
in anaſarca vtrum venæſectio conueniat, & quando. 283.c.d.
anatis adeps molliendi vim habent. 275.d
anatis adeps. vide adeps.
Anaxion abdirita. 152.d
andiades quæ affectio ſit. 129.d. & 131.b
Andronij paſtilli ad polypos laudantur. 117.c
Andromachi medicamentum ad aphthas nigras & prauas deſcribitur. 140.a
Andromachi medicamentum ad pendulam, & laxatam columellam deſcribitur. 140.d
Andronij trociſci in vlceribus contumacibus & malignis plurimum laudantur. 109.d
Andronis trociſci congrui ſunt clyſteribus iniecti ad curanda dyſenteriæ vlcera. 317.c.d
Andronij trociſci qui. 109.d
Andronij trociſci à Galeno, Paulo, Auicenna, Meſue, & aliis ſcriptoribus deſcripti reperiuntur. 109.d
anethum modeſtè calidum eſt. 52.b
anethum, viride præſertim, modeſtè calefacit, deſiccat, & attenuat. 12.a
anethum aliquam vim habet conciliandi ſomnum, aliquam etiam digerendi, & laxandi. 52.b
anethum ventriculum roborandi facultatem habet. 233.b
angina eſt morbus acutiſſimus, & maxime diſcriminis. 131.b
angina quæ affectio vocetur à latinis. 131.b.c
angina quos morbos comprehendebat apud Hippocratem & antiquiores medicos. 131.b.c
angina vnde dicta. 131.b
anginæ differentię, quæ. 131.c
anginę habent hęc duo incommoda, vt ęgre deglutiant ægrotantes, & difficulter ſpirent. 132.a
angina interdum tranſit in peripneumoniam. 122.c
angina nonnunquam in conuulſionem deſinit. 132.d
angina conuerſa ad pulmones delirium concitat; & ſtrangulat intra ſeptem dies, aut ſuppuratur. 132.d
angina aliquando intra ſpatium viginti quatuor horarum hominem iugulat. 133.c
anginæ quæ curationem admittant, & quæ ſecus. 132.a.b.c.d.
in angina quæ collutiones accommodatæ ſint. 135.d
in anginæ curatione pro potu quæ conueniant. 135.b
anguillæ craſſum alimentum generant. 261.a
angulorum oculi caruncula cur à natura procreata ſit. 94.b.c.
anguria refrigerandi vim habet. 37.d. & 51.a
anguriæ ſuccus vim repellendi habet. 51.a
animal eſt animal per ſenſum. 192.a
animalibus cur ſenſus à natura datus eſt. 192.a
animalium perfectiorum ſpecies cur per ſexus à natura diſtinctæ ſint. 374.c.
animantia quomodo, qua ratione, & qua vi generentur, & per ſucceſſionem perpetua fiant. 372. d. & 373.a
animal vt procreetur, neceſſe eſt calorem ſuperare materiam humidam. 325.a b
animantia omnem generationis, incrementi, & alimenti rationem habent 373.b
animantia fluido, liquidoque humore aluntur. 373.b
animantia mollia, & tenera membra habent, antequam per ætatem ſicceſcant. 373.b
animantia teneriora, & humidiora ſunt plantis. 373.a.b.
animalium veterum carnes melancholicum ſuccum generant. 33.b.
animi motus vim habent calefaciendi. 236.b
animi motus vehementes, & triſtes à cibo plurimum concoctionem vitiant. 233.b
animi ſolicitudines exiccandi vim habent. 201.a
animi triſtes perturbationes corporis vires exterminant. 31.b.
aniſum vim habet diſcuſſoriam. 140.a
aniſi ſemina calefaciendi facultatem habent. 363.a
aniſum digerendi vim habent. 399.b
aniſi ſemina attenuandi vim habent. 282.c
aniſorum ſemina ventriculi flatus diſſoluunt. 253.b
aniſi ſemen à ventriculo commodum. 280.c
aniſum vrinam prouocat. 276.a

Aniſi ſemen menſtruas purgationes prouocandi vim habet. 382.c
Aniſum vermes necandi vim habet. 331.c
Anodina duplicis ſunt generis, alia propriè anodina dicuntur, quę temperatum quendam calorem habent, quo ſouentur particula dolentes: alia verò ſoporifera, quæ ſtuporem ſenſibus inducunt vide. 324.b c
Anodina medicamenta quę dicantur à græcis. 107.b. 222.a.324.b.c.& 458.b
Anodina quibus facultatibus prædita ſint. 222.a
Anſeris adepi molliendi vim habet. 275.d
Anſeris adeps alopeciam curat. 14.c
Antidotus hęmagoga à Nicolao deſcribitur. 422.d
Antidotus hęmagoga laudatur ad euocandos menſes, & ſecundas. 422.c d
Antiqui ad corporis exiccationem vtebantur arena maris, vide quomodo. 390.d
Anus quid ſit, eius conformatio, & vſus. 332.c.d
Anus eſt veluti cloaca, per quam multa excrementa ab vniuerſo corpore defluentia tranſeunt. 340.a
Anus & os vt ſimilis ferè naturæ ſunt, ita etiam ſimilibus medicamentorũ naturis gaudent. 339.b.& 363.c
Anus acri admodum ſenſu præditus eſt. 339.b. & 340.a
Ani affectus difficiles curatu ſunt, & cur. 339.b
Ani inflammationes à quibus cauſis oriantur. 338.b.c
Ani tumores, præter inflammationem, ſunt thymi, condylomata, ficus, veruca, mymeciæ, ſeu formicales, & claui. vide eorum cauſas, differentias, & curationem. 339 b c d.& 340.a
Ani mollificatio quę affectio ſit, & vnde oriatur. 333.b
Ani procidentia, ſiue.
Ani exitus quæ affectio ſit, & vnde ortũ habeat. 333.a
Ani procidentia in infantibus frequens eſſe ſolet, & cur. 333.a
Ani procidentia, vel exitus à quibus cauſis ortum habeat. 340.b.c
Ani procidentia in pueris cur frequens eſſe ſoleat. 340.b
Ani procidentia quibus curetur. 340.d
Anxietas, vel.
Anxietudo ventriculi quid ſit. 217.c
Anxietas ventriculi. vide ventriculus.
Aorta vena à corde oritur, & eſt veluti riuus & via, per quam tranſeunt vitales ſpiritus, &c. 148.b
Aſphodeli radex ex aceto cocta, tritaque impetiginem curat. 102.a
Aphronitrum obſtructos aurium meatus purgat. 108.b
Aphthæ quæ vlcera ſint. 130.d.137.a.228.d.& 308.a
Aphthæ in lactentibus pueris ſæpe ſolent contingere, & cur. 137.a. b.c
Aphthę frequentius æſtate ſolent humana corpora vexare. 137.c
Aphthę in febricitantibus apparentes ſignum euidens ſunt malignę, & peſtilentis febris. 137.b
Apium attenuandi vim habet. 382.c
Apij radices, folia, & ſemina calefaciendi vim habent. 263.a
Apium vim habet ciendi muliebres menſes. 382.c.& 383.a
Apium vrinam proritandi vim habet. 271.b. & 286.d
Apij ſemen ad necandos vermes laudatur. 331.c
Apollonij medici admodum antiqui ſententia, an medicamenta repellentia in capitis affectibus frigida actu, an tepida adhibenda ſint. 51.c
Apollonij præceptum, quòd in intemperaturis calida, & ſicca cibus ſubtrahendus ſit, & corpus inaniendum. vide. 38.d
Apollonij medicamentum ad pendulam, & laxam columellam. 140.d.& 141.a
Aponenſes aquæ. vide Balnea.
Apophlegmatiſmi quæ appellentur à græcis. 49.c. 50. a & 70.b
Apophlegmatiſmi quas facultates habere debeant. 49.c & 50.a
Apophlegmatiſmi pituitam ex capite detrahunt. 49.c
Apophlegmatiſmorum vſus in quibus morbis conueniat. 49.c.d.
Apoplexia eſt ablatio, & fere deſtructio omnium facultatum, quarum ſedes, & initium eſt cerebrum. 29.c
Apoplexia omnes cerebri ventriculos æqualiter occupat. 29.d
Apoplexia qua ratione generetur. 29.b
Apoplexia vnde fiat. 57.a
Apoplexia plerunque fit ex humore pituitoſo, & melancholico. 29.c
Apoplexia ex humore melancholico fieri rẽ poteſt. 63.c
Apoplexia quomodo fiat ex ſanguine. 29.b c
Apoplexia ex flaua bile nunquã fieri poteſt, & cur. 29.c
Apoplexia & epilepſia ab eiſdem ferè cauſis originem ducunt. 29.c
Apoplexia et epilepſia quib. inter ſe mutuò differãt. 29.c
Apoplexiæ ſigna quæ. 31.c.d
Apoplexia eſt totius corporis paralyſis ſecundum Galenum. 57.a
Apoplexia eſt morbus acutus ſine febre. 48.b
Apoplexia niſi cito interficiat ſępiſſimè in paralyſin deſinit. 63.b
Apoſiti qui dicantur. 195.c.198.c.d.& 200.a
Apoſitia ex vermibus quandoque originem ducit. 327.c.& 328.c.d.
Appetitus duplex eſt, alter naturalis, alter animalis. 196.b
Appetendi facultas pertines ad os ventriculi. 205.b
Appetentiæ ciborum ablatio duplex eſt. 195.c
Appetentia ventriculi quando tollatur. 201.c
Appetitus ventriculi vnde auferatur. 198.b
Appetitui duo ſunt aduerſaria bilis flaua, & pituita ſalſa. 202.a
Aqua frigida ſola modico immixto aceto poteſt in vſum venirem in tollenda calida intemperie capitis. 37.c
Aqua vitæ vulgò ſic dicta particulis paralyticis affuſa plurimum prodeſt. 65.b
Aqua calida vim habet laxandi, & molliendi. 421.c.d.
Aqua frigida in faciem repẽte inſperſa ſanguinis motum ſedat duplici de cauſa. vide. 356.d
Aqua frigida copioſe ebibita febrem ardentem extinguit. 216.a
Aquæ frigidioris potus lieni plurimũ nocuus eſt. 289.b c
Aquæ frigidioris potus copioſus veneri plurimum nocuus

eius eſt. 440.b.
Aqua marina deſiccandi, & detergẽdi vim habet. 400.b
Aqua marina laudatur in curandis vlceribus dyſenteriæ. 317.c
aqua fructuum quid ſit. 399.b
aqua intercutem, vide Hydrops.
Aquariana aqua, vide Balneæ.
Aqui o partes inſpirationi inſeruientes lædit 149.a
Aquilonares venti ſtranguriam & dyſuriam concitare ſolent, & cur. 365.d. & 366.a
Arabes medici alias à græcis medicinas in vſum deduxere lenes, humectantesque, & refrigerantes. 46.b
Arabes eundem medicinarum vſum ab Hippocrate, & Galeno, & antiquioribus medicis tranſtuliſſe videntur. 46.b
Arabes electuarij Diaſene inuentores. 10.b
Arabes omnes rhabarbarum in dyſenteria commendarunt. 315.a
Arabum opinio, quod diabetes calidiorem renum ſequatur intemperiem, laudatur. 369.c
Arabum ſententia circa partes, cum quibus poteſt in melancholico affectu cerebrum conſentire, non admodum probatur. 32.c.d
Arabes in ſanguine mittendo pueris audaciores, quàm græci fuere. 43.c
Arabum ſententia, & mos circa ſanguinis miſſionem pueris ante quartumdecimum annum faciendam exprobatur. 43.c
Arabum ſententia, & limitationes circa venam in capitis affectibus ſecandam commendatur. 41.d
Arabum ſententia, ex qua vena mittendus ſit ſanguis in capitis affectibus ſecundum communem rationem. 41.b.c.
Arabum eadem ſententia à Galeno deſumpta eſt quarto de Tuen. ſanit. & in lib. de Rat. cur. per ſec. ven. vide. 42.b
Arabes nullam fecere mentionem de vena ſectione in paralyſi curanda 62.a
Arachnea tela ex albo oui hæmorrhoidibus appoſita earum fluxum reprimit. 337.a
Arachnoides quid. 73.a
Archigenes ad euacuandam aquam ex ventre hydropicorum laudabat ſtercus capræ eiuſque vrinam, vel vrinam pueri impolluti, ſimul cocta ad conſiſtentiam. vide. 287.c
Archigenis eadem ſententia laudatur ab Aetio, & Paulo. 287.a
Archigenes quo pacto cœliacos affectus deſcribebant. 307.a.b
Archigenis medicamenti maſticatorij deſcriptio traditur. 50.b
archigenis hiera quæ. 10.b.c
Aream quos affectus comprehendat apud Latinos medicos. 3.b.c
area vnde dicta apud Latinos. 3.d
areã quid ſit, & vnde ortum habeat. 13.d
area quibus remedijs tollatur. 14.b.c.d. & 15.a.b
arenæ, vel arenulæ ex qua materia fiant. 353.a
arenarum cauſa efficiens quæ. 353.a
arena quomodo concreſcat in renibus aut veſica. 353.a.b
arena maris vtebantur antiqui ad exiccationem corporis multo aquoſo & frigidiore humore ſcatentis. 390.d
Aretæi ſentẽtia de vſu medicamentorum repellentium in affectibus capitis. 51.e
Aretæi ſententia de cauſis ipſius Diabetis. 369.e
Aretæi conſilium circa ſanguinis copiam in plueritide detrahendam. 43.d
Aretæi opinio de venæ ſectione in curando ſpaſmo. 62.a
Areteus eius eſt ſentẽtiæ in pleuritide, vt ſanguis ex oppoſito latere detrahatur. 161.d
Aretæi ſententia de ſanguinis miſſione in Lethargo. 43.d & 44.a
Aretæi ſententia de vena in vteri inflammationibus ſecanda. 402.a
Aretæus in menſium retentione ex humorum copia non videtur multam vim facere, an in cruribus, an in brachijs vena ſecetur. 381.a
Aretæus antiquus medicus in primo libro de Morb. acut. videtur ſentire, vterum, dum ad varias partes veneris cupidus importunè mouetur, eorum omnium ſymptomatum, quæ in ſtrangulatione contingunt, cauſam eſſe, quæ ſententia refellitur à Galeno. vide. 391.c.d
argemos quid. 77.c
argenti ſpuma vlceribus curandis conueniens eſt. 340.a
ariſtolochia rotunda dentes detergere & dealbare à Galeno traditur. 128.d
ariſtolochiæ omnes obſtructionem meatuum auris purgant. vide quomodo. 108.b
ariſtolochia rotunda aſthmati curando vtilis eſt. 173.b
ariſtolochia menſes muliebres fortiter prouocat. 383.b
ariſtolochia longa ſi bibatur, vel ſupponatur in vterum non paucam vim habet ad excutiendum fœtum emortuum, & ſecundas. 422.c
ariſtolochia rotunda ſuppoſita ad idem valet. 422.c
Ariſtoteles exiſtimauit in ſecundo de Part. Anim. cerebrum ſenſus eſſe penitus expers, & experientia comprobauit. 19.c.d
Ariſtotelis ſententia de miniſterio cerebri. 27.b
Ariſtoteles voluit anteriorem cerebri partem eſſe organum ſenſus communis. 28.a
Ariſtoteles in ſecundo de Anima alijs apertius ſenſus communis rationem explicauit. 27.b
Ariſtotelis ſententia in primo, & tertio de Anima de ſenſu tactus. 20.d
Ariſtoteles probauit, vbi ſenſus eſt, ibi eſſe imaginationẽ, proſecutionem, fugam, & appetentiam. 217.b
Ariſtoteles exiſtimauit organum auditus eſſe aerem in aure congenitum. 110.a.b
Ariſtotelis ſententia de anima vegetatricis facultatibus non improbatur. 254.d
Ariſtoteles quarto Methe. concoctionem ſimilem eſſe elyxationi dixit. 231.a
Ariſtoteles lienem appellauit quaſi ſiniſtrũ iecur. 288.d
Ariſtoteles primo de Gener. Anim. & primo de earundem Hiſt. quomodo marem, & fœminam diffiniuerit. 374.d
Ariſtotelis opinio dè teſtium natura atque vſu. 431.b.c
Ariſtoteles exiſtimauit fœminam non habere aliud ſemen,

men, quod pertineat ad conceptum, præter menſtruum ſanguinem. 411.b, & 412.b
Ariſtoteles ſenſit menſtruum materiã eſſe, non agens in conceptione. 427.d
Ariſtoteles monſtruoſos partus comparat fructibus arborum. vide. 428.b
Ariſtotelis ſententia de mole natura. 429.a
Ariſtoteles, & Hippocrates concordes ſunt in cauſis, natura, & differentijs molæ. 429.b
Ariſtotelis locus ex primo Phyſicorum innata eſt nobis via &c. 2.c
Ariſtotelis opinio de ſemine explicatur. 373.b & 374.b.c
Ariſtotelis locus primo de Generatione animalium de ſignificatione ... expoſitus. 411.b
armena bolus citra mordacitatem deſiccat, & lentoris eſt particeps. 177.c.d
armena bolus tabidis valde confert. 183.d
armena bolus utiliter admiſcetur clyſteribus in dyſenteria curanda. 317.a.d
armena bolus hæmorrhoidum fluxum aſtringit. 336.d
armena bolus ex nigro, & auſtero uino adminiſtrata immodicum menſtrui ſanguinis profluuium cohibere dicitur. 388.a
armenica mala facilè in uentriculo putreſcunt. 245.c
arnogloſſum. vide plantago.
aromata calida ſunt, inſigniterque calefacere poſſunt, tenuioribus etiam partibus conſtant &c. vide 394.a
aromata facilè caput replent, ideò uitanda in affectibus ad ipſum pertinentibus. 82.b
aromatum uſus plurimus occaſionem præſtat melancholiæ gignendæ. 33.b
aromatum ſuffitus menſtruas purgationes educit. 394.b
aromaticum roſaceum Meſue ventriculum roborat. 206.b.c. 213.a. 223.b, & 235.c
aromaticum roſaceum moderatæ cuiuſdam caliditatis particeps eſt. 13.a
aromaticum roſaceum flatus ventriculi diſſoluit. 273.c
aromaticum roſaceum in frigidiore iecoris intemperie vtile eſt. 312.c
aromaticum garyophilatum frigidiorem iecoris intemperiem emendat. 312.c
aromaticum roſaceum in vteri inflammationibus vtile eſt. 398.c
aromaticum roſaceum intemperiem frigidam & humidã corrigit. 390.d
artanita, ſeu malum terræ clyſteribus impoſitum acerrimos eos reddit. 48.a
artemiſia incidit, attenuat, & calefacit modeſtè. 12.a
artemiſiæ decoctum, ſi in eo inſideat mulier, fœtum mortuum, & ſecundas extrahit. 422.c
arteriæ omnes communi omnium conſenſu ortum habent à corde. 185.a
arteriæ cordis affectum præ omnibus oſtendunt. 185.a
arteriacæ compoſitiones quæ vocentur. 171.a
artes omnes, et diſciplinæ ex pluribus conſtant præceptis, ſeu theorematibus. 2.c
in artibus tradendis aptus, & appoſitus dicendorum ordo præ cæteris ſeruandus eſt, & cur. 2.c
artifex qui perfectior dicatur. 155.d
artificis perfectio & abſolutio in hoc præcipuè conſiſtit, vt generalia artis præcepta per proprias limitationes ſciat determinare. 157.c
arthritis quid ſit. 446.a.
arthritidis cauſæ quæ. 447.b.c.d. 450.c.d, & 452.b.
de articularium dolorum cauſis quorundam opiniones examinantur, & refelluntur. 447. 448. 449. 450.a.b. diffusè.
arthritides, & à frigidis, & à calidis, & à mixtis ſuccis fomentum habent. 450.c
arthritides à ſola pituita præſertim craſſa, & lenta fieri nequeunt. 446.a
arthritidem excitantes ſucci à quibus corporis partibus defluant. 450.c
arthritidem excitantes humores quibus ſignis dignoſcantur. 450.c
articularibus doloribus quæ ætas ſit obnoxia. 451.b
articulares dolores frequentius verè, quàm alijs temporibus fiunt, & cur. 451.b
articulares dolores omnes ad inflammationum genus referuntur. 445.d
articularis morbus, alter hæreditarius eſt, alter proprius, & aſcititius. 452.b.c
articulorum hæreditarius morbus difficilius, quàm proprius curatur. 452.c
arthridis acceſſio ad quadrageſimum diem vſque protrahitur. 445.d, & 451.b.c
articulares morbi ſæpe per colicos ſuperuenienses leuari ſolent, & cur. 320.d
articulares dolores aliquando poteſt ventris dolores ſubſequi oriuntur. 320.d
articulares dolores ſæpe ſolent ventriculi, renum, & inteſtinorum doloribus ſuccedere. 447.a
arthritide correpti cur nunquam conuelluntur. 445.d
in articulis eorum, qui podagra, vel chiragra laborant, aliquãdo lapideſcunt materia quæ eo eo fluũt. 352.d
arthritide laborantes quid à medico expoſtulent. 452.a
arthritidi victus conueniens qualis. 454.c
arthritide laborantibus vinum quando, & quale concedendum, quando inhibendum, & quid eius loco exhibendum. 454.d
in arthritide ſyrupi conuenientes qui. 454.c
arthritidi curandæ medicamenta quæ conueniant. 456.b.c.d, & 457.a
arthritidi clyſteres conuenientes qui. 457.b.c
articulares dolores quæ leniant, & ſedent. 458.b.c
aſcaloniæ vim magnã habent interficiendi omnes. 331.c
aſcarides qui vermes dicantur, & quales. 325.d, & 326.a
aſcarides in recto inteſtino generantur. 326.a
aſcaridum ſigna 329.a
aſcarides facilè per clyſteres & glandes educũtur. 331.b
aſcites quæ affectio ſit, & vnde ortum habeat. 279.c.d, & 280.a
aſcites vnde nuncupationem deducat. 279.d
aſcites futura ſigna. 282.d
aſcites quibus notis ab anaſarca, & tympania diſtinguatur. 282.a

aſcitis pulſus qui. 282.a
aſcitem nemo vnquam auſus eſt ſanguinis miſſione curare. 283.c.d
aſclepiadis conſilium in purgandis hydropicis memoriæ tenendum. 287.b
aſclepiadis medicamentum traditum à Galen. octauo de comp.medicam.ſecundum loc.ad ſingultum curandum deſcribitur. 242.d
aſinæ lac.vide lac.
aſini hepar.vide Hepar.
aſparagi aperiendi vim habent. 265.b
aſparagi vrinam prouocant. 286.d
aſpaſiæ ſnīa de ſignis vteri deorſum declinantis. 395.b
aſpera arteria propter quid à natura creata ſit. 148.b
aſperitates menti quæ ab Aetio nuncupentur. 100.a
aſperitates oculorum quæ dicantur. 93.b.95.b.& 96.b
aſphodeli radix veneris ardorem extinguit. 440.a
aſplenum aperiendi vim habet. 263.a
aſplenum in lienis affectibus curandis validè confert. 293.d
aſſarum vrinam ciendi facultatem habet. 271.b
aſſari radix facultatem habet prouocandi menſtrua. 323.a.b
aſſelatio bis aut ter in diem excuſat hominem à phlebotomia. 152.b.& c
aſſyrij frequenter lacte acido vtuntur in reprimendo ventriculi dolore ab intemperie calida concitato. 222.b
aſſyrij in plurimo vſu habent balnea. 168.b
aſthma quid ſit, & vnde dictum. 159.a.& 169.c
aſthma vnde, & ex qua materia fiat. 150.b
aſthma ab Orthopnœa quid differat. 150.a
aſthma plerunque periodicus eſt morbus. 173.d
aſthma ſenibus familiaris eſt, & cur. 169.d
aſthma quibus medicamentis curetur. 172.c.d.& 173.a.b.c.d
aſtringentia quæ. 388.a
aſtringentia repellendi vim habent. 118.a
aſtringentia roborandi vim habent. 219.b
atheromata quæ dicantur. 94.a
atonia oculorum quid. 90.b
atrophia quid. 91.d
attagenarum caro optima. 265.b
attalus Methodicus. 272.d
attenuantia calida ſunt, tenuibus partibus ac tenui ſubſtantia conſtant. 51.a
attenuantia ſomnum depellunt. 52.c
attenuantia & diſſecantia quæ. 118.a
attriplices vim habent aluum molliendi. 298.d
auditus organum eſt ſecundum Galenum extrema pars nerui ad aurem peruenientis: ſecundùm Ariſtotelem verò eſt aer in aure congenitus. 110.a.b
Auditus eſt ſenſus diſciplinæ. 141.d
audiendi facultas vbi ſedem habeat. 103.c
auditus magis ad viſum accedit, quàm alij ſēſus. 102.a.b
auditus vitiorum comparatio cum affectibus oculorum. 110.a.b
auditus vitia quæ & quot. 110.a.b.c
Auenzoar auſus eſt filio ſuo ſeptenni ſanguinem mittere. 43.c
Auenzoar erroris nomine condemnatur, qui filio ſuo ſeptenni auſus fuerit venam ſecare. 158.c.d
aues quæ in ſtagnis, & paludibus degunt craſſum præſtāt alimentum. 261.a
auicularum caro concoctu facilis eſt. 203.d.& 265.b
aurium tinnitus vel ſtrepitus cur externarum rerum eſſe videantur. 39.c
aurium ſtrepitus & tinnitus futuræ ſurditatis nuntij ſunt. 110.b
aurium ſtrepitus in febribus acutis percipi ſolent. 110.b
auris medicamentis indiget valdè exiccantibus. 109.b
aures valentiſſima & acerrima medicamenta exigunt, & proferunt. 82.d
auris non requirit medicamenta omnino actu frigida, & cur. 107.c
in aurium affectibus quæ vena ſit ſecanda. 106.b
auriginoſus morbus qui, & vnde dictus. 276.b
auriginoſus morbus. vide Ictericia.
auſtera famem excitant. 211.b
auſtralis ſtatus caput replet. 66.d
autumnus frigidus eſt & inæqualis, & maximè aptus congerendis prauis ſuccis. 321.d
autumnus frigidas & exangues reddit corporis particulas, & imbecilliorem totum apud ipſum corpus. 366.a
autumnus proportione reſpondet morbis ex vitioſis, & corruptis humoribus excitatis. 305.c.366.a
autumnalis conſtitutio ob temporis inæqualitatem calorem innatum diſſoluit, epilepſiæque, & apoplexiæ acceſſiones plurimum irritat. 31.b
autumnus melancholiæ auctor. 33.c
Autumnus tabem ſolet afferre. 181.d
autumno multa diuerſorum vitioſa natura humorum copia congeritur. 305.c.& 366.a
autumno fiunt morbi grauiſſimi, & acutiſſimi. 366.a
autumno dolores articulares rarò oriuntur præter iſchiadicum, qui hoc tempore ſæpius oriri ſolet. 451.b
autumno frequenter concitantur. 321.d
autumno frequentius quàm alijs temporibus dyſenteria concitantur, & cur. 305.c
autumno facilius, quàm alijs temporibus concitari ſolent, dyſuria, & ſtranguria. 365.d.& 366.a
Auicennæ ſententia in pleuritide eſt, vt ex oppoſito latere vena protundatur. 161.d
Auicennæ opinio de vena in vteri inflammationibus ſecanda. 402.c
Auicennæ ſententiæ quę videntur mutuò oppoſitæ circa ſanguinis miſſionem in hydropem conciliantur. 284.d
Auicenna exiſtimauit in ſpaſmo, & paralyſi differendum eſſe vſum medicamentorū ſoluentium vſque ad quartum diem interdum ad ſeptimum, & vltra. 63.d
Auicenna eandem ſententiam Aetio Alexandro, & Paulo deprompſit. 63.d
Auicennę ſententia de repellentium medicamentorum administratione in capitis affectibus. 51.c
Auicennæ ſententia, ac limitationes ex qua vena in capitis affectibus ſanguis detrahendus ſit. 41.b
Auicennæ eadem ſententia ex Galeno quarto de Tuenda ſanitate depromptą eſt. 41.b
Auicennæ ſententia, quod diabetes calidiore renum intempe-

temperaturam ſequatur, commendatur. 369.c
Auicennæ ſententia de vermium generatione in inteſtinis. 325.d.& 326.a.b
Auicennæ oplnio de vermium ſignis. 328.b
Auicennę ſententia, quod quattuor ſint vermium differentię improbatur. 328.a.b
Auicennæ ſententia de molę naturæ explicatur, & reprobatur. 429.b.c.d & 430.a
Auicēnæ ſentētia, de venę ſectione per directum, aut per obliquum facienda reuulſionis gratia, ſummopere laudatur. 166.a
Auicennæ opinio, quòd bene olentium rerum vſus partem difficiliorem reddant. 425.b
Auicenna, quod Aetij locum deſumpſerit, neque intellexerit, excuſatur. 404.d.& 405.a
Auicennæ locus de ſuppreſſione ſanguinis hæmorrhoidalis expoſitus. 335.b
Auicenna omnem aquæ uſum pro potu, laborantibus renibus, interdicere videtur, quia tamen omnino bibendum eſt, aquam potius frigidam quàm calidam concedit. 348.b
Auicenna in menſtruorum profluuia acri & calido plantaginem par non habere teſtatus eſt. 388.a
Auicennæ remedium ad ſitim ſedandam commendatur. 216.c
Auicenna quibus localibus vtebatur in vteri inflammatione. 404.c.d
Auicenna Rhabarbari vſum in dyſenteria laudauit. 315:a
Auicennæ cataplaſma ad ſedandum dolorem hæmorrhoidum deſcribitur. 338.b.c
Auicenna in curatione vteri prolapſi græcos ſequi voluiſſe videtur, eorum tamen ſenſus aſſecutus non eſt, & cur. 396.d, & 397.a
Auicennæ remedia ad veſicæ inflammationem. 363.b.c
Auicennæ præceptum, ne nimium vtamur aſtringentibus in vteri inflammatione inter initia. 404.c
Auicenna in dolore ventriculi ab intemperie calida excita laudat lactis accidi vſum. 222.b
Auicenna in renum inflammationibus plurimum laudat vſum caſſiæ in clyſteribus. vide rationem. 348.d, & 349.a
Auicenna in retentione menſtruæ purgationis ex humorum copia noluit ſuperiores venas in brachio ſecandas eſſe. 381.a
Auicenna in colico dolore laudat inteſtinum lupi exiccatum, & tritum. 324.d
Auicennæ optimum conſilium circa vermes interficiendos. 332.a.b
Auicenna ad diſſoluendum ſanguinem in veſica concretū mirificè laudat vſum radiculæ, ſeu raphani. 364.b
Auicenna tanquam commune, & præſentaneum remediū laudauit ad reprimendos vermes, ſi tempore ſomni aliquid aceti ſorbendum demus. 329.c
Auicenna in colico dolore galeritam auem comeſtam laudat. 324.d, & 325.a
Auicenna ad excutiendum fœtum extinctum, & ſecundas laudat Theriacam diateſſaron. 422.c.d
auris fabrica. 103.b.c.
auris eſt membrum inſtrumentarium. 103.b
auris particula ſicciſſima eſt. 109.b
auris quibus morbis ſit obnoxia. 104.b.c
auris à frigore facile læditur. 107.c
auribus appoſita manu, aut re aliqua caua, cur murmur quoddam & ſonitus in ea percipiatur. 111.b.c
auris inflammata & dolens neque leuem & mollis alicuius rei contactum ferre poteſt, cùm tamen inflammationis & doloris eſt expers acerrima medicamenta perfert. 109.d

B

BAlauſtium vim habet validam aſtringendi. 388.a, & 397.a
Balauſtium menſium immodica profluuia ex acri & calido humore concitata ſiſtit. 388.a
Balbi quibus de cauſis tales fiant. 142.b.c
balbutientes cur ſemilingues appellentur. 142.d
balneæ euacuandi corpus habent. 68.a, & 386.b.
balnei vſus à cibo, aut corpore repleto obſtructiones parit. 261.b
balneæ frequentes qua ratione ſanguinem euacuent. 40.d
balnea, ſiquid aliud, fluxionem ſanguinis excitant. 120.a, & 386.b
balneæ fluentem aluum aliquando ſiſtunt. 308.c
balneæ calidæ in intemperie capitis frigida vtiles ſunt. 38.d
balneæ aquæ dulcis dolorem lateris, dorſi leniunt, ſputum concoquunt, & educunt, reſpirationem faciliorem reddunt, leuant laſſitudinem, molliunt articulos, cient vrinam, capitis grauitatem diſcutiunt, & nares humidas efficiunt. 168.a
balneæ aquarum dulcium modeſtè calidarum intemperiē calidam & acrem temperant & leniunt. 71.d
balneæ aquæ dulcis valdè conferunt in omnibus fluxionibus tenuibus & mordacibus. 125.b
balneum aquæ dulcis in vrinæ profluuijs commendatur ab Aetio. vide modum parandi. 371.a.
balneæ ex malua, althæa, & boragine molliendi & humectandi vim habent. 54.a
balneæ omnes naturales vim habent exiccandi. 61.a
balneę naturales quæcunq; ſulphureæ, nitroſę, cinereę, aluminoſę, & bituminoſæ omnes vtiles ſunt in tollendis affectibus frigidis, & pituitoſis. 65.a
balneę bituminoſę calidę ſunt, & digerendi vim habent. 279.a
balneę bituminoſę an hydrope laborantibus congruæ ſint. 288.a
balneę minerales in vteri inflationibus conueniunt. 398.c
balneę nitroſę calefaciendi & digerendi vim habent. 279.a
balneę nitroſę an hydropicis vtiles ſint. 288.a.
balneę ſalſę an hydropicis conferant. 288:a.
balneę ſulphureę calefaciendi & digerendi vim habent. 279.a
balneę ſulphureę vtrum hydropicis conueniant, ſi in eis lauentur. 288.a.
balnearum Aponenſium facultates quę. 390.c

balneę Aponenſes hydropicis an congruant. 288.a
balneę Aquarianę facultates quas habeant. 390.c
balnea Aquarianæ vtrum aqua inter cutem laboranti-
bus conferant. 288.a
balnea Bononienſes facultates quæ. 390.c
balneæ Gaudérianæ, vel Calderianæ quibus facultatibus
prædita ſint. 390.d
balneæ Sanctæ Helenæ vtrum hydropicis ſalubres ſint.
288.a
balnearum Mutinenſium facultates quæ. 390.c
balnea Patauina quas vires habeant. 390.e
balneæ Sancti Petri an hydropicis proſint. 288.a
balneæ Porretanæ pituitoſa, & melancholica excremen
ta purgandi vim habent, & viſcera roborandi. 390.c
balneæ Poretanæ hydrope correptis an competāt. 288.a
balneæ Puteolanæ vtrum hydropicis conueniant. 288.a
balnearum Veronenſium facultates quæ. 390.d
Bartholomæus Montagnana electuarium Diaſebeſten de
ſcribit. 10.a
baſilicum vnguentum. 106.d
batrathum quid ſit. 144.b
Bdelum Arabicum lapides renum comminuere fertur.
357.a
bdelium molliendi facultatem habet. 275.d
bdelium mortuos fœtus & ſecundas excutit. 422.c
ben. vide Myrobalanus.
ben. vide Glans vnguentaria.
Benedicta in clyſteribus acrioribus vſu venit. 48.a
benedicta in vteri inflationibus maximè conueniens eſt.
398.a
Bene olentia calefaciendi & digerendi vim habent, ſunt-
que tenuiorum partium, ob idque facilè penetrant.
393.b, & 394.b
bene olentia naribus oblata odoranda in vterinis affecti-
bus nocent; inferius autem ſuppoſita vel ſuffita iuuāt.
393.b.c, & 394.b, & 397.b
bene olentia inferius ſubiecta aut ſuffita vterum ſurſum
retractum poſſunt deorſum auertere: naribus autem o-
blata ſurſum reuocant, ſi deorſum decumbat. 395.d
& 396.a
bene olentium rerum vſus, dum mulieri cauſa reſtaurandi
ſpiritus & vires olfacienda offeruntur, partum diffici-
liorem reddant, & cur. 425.b
Beta attenuandi, & aperiendi vim habet. 265.b
beta nitroſas habet partes. 272.a
beta ob multas nitroſas partes, quibus prædita eſt, di-
ſcutit, & detergit. 16.c
beta aluum lenit. 298.d
beta cum ſinapi, aut aceto comeſta prodeſt in curandis
lienis obſtructionibus. 294.a
beta ſuccus in nares iniectus caput ab excrementis pur-
gat. 50.a
beta ſuccus in vterum infuſus eius inflammationes tem-
perat. 404.b
Betonica attenuat, incidit, & temperatè calefacit. 12.a,
& 263.a
betonica, cùm viridis eſt, non calefacit plurimum. 12.c
betonica decoctum frigidam, & humidam neruorum tē-
periem roborat. 64.a
betonica ventriculo commoda eſt. 235.b
betonica folia & flores ex ſaccharo condita ventricu-
lum roborant. 235.c
betonica lapides renum comminuere dicitur. 357.a
betonica facultatem habet ciendi menſtruas purgatio-
nes. 383.a.b
betonicę folia trita & pondere drachmę exhibita ex mul
ſa hyſtericas mulieres ſubleuare teſtatur Dioſcorides.
394.c
Bilis ſyncera quæ dicatur ab Hyppocrate & Galeno.
302.e
bilis quando magis aut minus ad naturam ſanguinis ac-
cedat. 40.a
bilis ex quibus cauſis copioſa in iecore gignatur. 234.c
bilis in cerebro abundans quæ ſymptomata excitet. 29.a
bilis ſola non concitat dolores. 446.d
bilis ex ſe ſitim accendit. 214.a.c
bilis in ventriculo exiſtens appetitum deſtruit, & cur.
202.a.b
bilis à iecinore frequentiſſimè in ventriculum effunditur.
202.a, & 203 b
bilis in ventriculo ſi magis os petat, quàm fundum, vomi-
tu vacuanda eſt. 202.c
bilem præparantia quæ. 11.d, & 12.b.c.d, & 13.a
bilem euacuantia quæ. 7.8.9. & 10. diffusè vbique. &
45.b.c
bilis atra qua ratione differat à ſanguine. 40.a
bilis atra. vide Melancholia.
Bitumen aridum aqua, dilutum lana exceptum, & aqua
dilutum, ſi ano indatur, mirificè prodeſt, quando vte-
rus inteſtinum rectum premit. 396.a
Bochium quid ſit. 77.c, & 442.c
bochium frequentiſſimum eſt in quibuſdam Brixienſis a-
gri vallibus, & vnde ortum habeat. 442.b.c
bochium quomodo curetur. 442.c
Bononienſes aquæ. vide Balneæ.
Borago refrigerat, & humectat. 11.d
Boreas ventus frigidus eſt. 38.d
boreas auditum lædit. 105.a
boreas perflans in hyeme labia mordet, ac findit. 123.b
boreas auſtro ſuccedens deſtillationes à capite excitat.
66.d
boreas facillimè tuſſim concitat. 168.d
boreales venti vrinæ difficultates & ſtillicidia afferre ſo-
lent, & cur. 365.d, & 366.a
Boum caro craſſum alimentum gignit. 261.a
boucrum ſtercus. vide ſtercus.
Branchus ſeu racedo quid. 66.a
Braſſica humorem melancholicum gignunt. 33.b
braſſicæ ex oleo, & ſale parata aluum leniunt. 299.b
braſſicarum ius obſtructiones aperit. 265.b
braſſicarum quæ bis coctæ fuerunt, & earundem eſus in
curandis dyſenteriæ vlceribus plurimum conuenit.
317.d, & 318.a
braſſicarum ius non exquiſitè coctarum detergendi vim
habet. 205.a
braſſicarum caulium, dum comburuntur, humor effluens
vtilis eſt ad impetiginem ſanandam. 101.d
braſſica marina. vide Soldanella.

braſſicæ ſemen vermes interficiendi uim habet. 331.c
Brixiæ in quibuſdam vallibus frequentiſſimus eſt tumor ille ſub gutture, quem græci vocant βρογχοκήλην, Latini bochium, vulgares goſſo. 442.b.c
bronchus quid. 122.c
bronchocele qui tumor ſit. 442.c
bronchocele quo pacto curetur. 442.c
bubonocele qui tumor dicatur. 442.b
bubulum lac. vide lac.
bulbi craſſum alimentum præſtant. 261.a
bulbi venerem concitant. 439.c
bulimus quid ſit, & quid ſignificet. 208.c, & 210.b
bulimos v.de ortum habeat. 210.b
bulimus vtrum à calore vel à frigore oriatur. 210.b.c
in bulimo tria in vnum conſpirant, & quæ. 210.b
bulimos ex vermibus quandoque ortum habet. 327.b.c, & 328.d
bulimos duplicem habet curationis partem & quam. 213.b
butyrum recens pleuritidi extrinſecus adhibitum confert. 156.a
butyrum diſſolutum optimum eſt pro clyſteri in dyſenteriæ curatione. 316.d
butyrum in clyſteribus pro pueris qui vermibus obnoxij ſunt, magis quàm oleum laudatur, & cur. 47.c, & 272.a
Bythini paſtilli ad curandum polypum commendatur cur. 117.c

C

Cachexia quid. 281.d.389.c.& 442.d
Cachexia eſt initium ferè hydropis. 281.d
Cachexiæ ſigna ſunt facici tumor præſertim ſub oculis, facies decolor, & reliquum corpus, ventris inferioris tumor, pedum, crurumque œdemata, os ſemper ſaliua humectum, vomitus rei aquoſæ, cordis morſus, &c. 389.c
Cacochymia quid. 6.b
cacochymia ex quibus cauſis oriri poſſit. 31.a, & 304.a
cacochymia eſt origo & cauſa omnium ferè cutis affectuum. 4.d
cacochymia propriè requirit purgationem. 70.a
cacoethe vlcera quæ. 109.d, & 137.b
Calamenthum calidum inſigniter eſt, attenuatque, & diſſecat. 12.a, 121 b, 274.c, & 382.c
calamenthi decoctum, ſi intra nares attrahatur, caput ab excrementis mundat. 50.a
calamenthum aceto incoctum & naribus oblatum ſomnum fugat. 52.d
calamintha ſuccus vel decoctum in aures iniectum vermes, culices, & huiuſmodi animalia necat. 113.a
calamenthum aſthmati curandi confert. 173.b
calamentum ad vermes necandos vim habet. 331.c
calamenthum menſes muliebres prouocat. 382.c.d.383.b.c.d, & 410 b
calamenthum ſecundas à partu excutit. 427 b
Calculi oculorum quæ affectio ſit. 93.d.95.b, & 96.b.c
calculus. vide Lapis.
Calderianæ aqua vide Balneæ.
calloſa oculorum affectio quid ſit, vnde dicta, & quomodo curetur. 96.d
Calor natiuus omnium naturalium operationum auctor exiſtit. 254.d.258.a, & 259.b
calor natiuus eſt auctor, & fundamentum vitæ. 254.c
calor natiuus in quo conſiſtat. 258.a, & 191.c
caloris innati materia, & ſedes eſt ſanguis. 231.b
caloris natiui exceſſus quadruplex fieri poteſt. 258.a
calor vim habet attrahendi. 80.b, & 458.b
calor rarefacit, frigus condenſat. 74.c
calor temperatus neque calidis multum obeſſe poteſt, neque frigidis multum prodeſſe. 37.c
Calidi & ſicci natura multa fuliginoſa excrementa generant. 303.d
caliditas dolores ingentes excitat. 34.c, & 74.c
caluaria quid. 3.a, & 19.b
caluities vnde fiat. 4.a
caluities eſt naturale vitium neque aliam curationē admittit, niſi quod poteſt aliquantulum retardari. 3.b, & 4.a
calui cur alij tardius, alij citius euadant. 4.a
cameli vina hydropicis bibita confert. 287.a
canabis ſemen largius aſſumptum veneris deſiderium reprimit. 440.a
canarum radices ad generandos capillos plurimum faciunt. 14.c
cancer ab exuſto humore melancholico concitatur. 258.c, & 441.b
cancri nullam curationem veram admittunt. 405.d. 406.c, & 407.c
canis lac. vide lac.
Capilli cur autumno multis defluant. 3.d
capilli cur conualeſcentibus decidere ſoleant. 3.d, & 18.c
capillorum defluuium vnde habeat ortum. 4.a
capilli in alopecia, & ophiaſi antequam defluant, quales euadant. 3.d
capillorum color, & ſubſtantia quomodo tranſmutetur. 5.c
capillorum color mutatus humorem peccantem indicat. 5.c.d
capilli cadunt aut ob inopiam alimenti, aut ob corruptionem humorum. 18.c, & 182.b
capillorum defluuium non modo ad totius deformitatem plurimum facit, ſed valdè etiam nocet, vide rationem. 3.c
capillorum caſus in tabidis lethale ſignum eſt. 182.b
capillorum defluuium quibus reprimatur. 18.d
capilli quomodo generentur. 13.d
capillos generantia qualia eſſe debeant. 14.a
capilli vſti, & naribus odorandi oblati hyſtericas mulieres ab animi deliquio reuocandi uim habent. 394.b
capillus veneris aſthmaticis prodeſt. 173.b
capillus veneris vrinam ciet. 286.d
Capparas ex oxymelite parabat Galenus. 265.b
cappares ex oleo, aceto, & ſacharo parati obſtructionibus tollendis commodi ſunt. 265.b
cappares conditi ſcirrhis iecinoris, & lienis ſummopere proſunt. 274.b.c
cappares aceto & melle conditi appetitum deperditum

ſæpe reſtituunt. 204.d
Cappares attenuant, obſtructioneſque lienis aperiunt. 206.d
Capparum cortex in lienis affectibus valde vtilis eſt. 293.d
Cappares calefaciendi vim habent. 263.b
Capppares vrinam prouocant. 286.d
Cappares vim habent prouocandi menſtruas purgationes. 383.a
Capparis folia impetiginem ſanant. vide quomodo. 102.a
Caprarum carnes craſſi alimenti ſunt. 261.a
Capræ vrina ad cochlearis menſuram cum drachma nardi accepta hydropicis competit. 287.a
Caprinum lac. vide Lac.
Capreolorum vitis ſuccus aſtrictoria vi præditus eſt. 51.a
Caput in particularium morborum tractatione tribus de cauſis primum locum occupat. 2.c.d
Caput communiter intelligitur totum illud, quod ſupra collum, aut ceruicem eſt. 2.d
Caput eſt veluti arx, & templum principis facultatis animæ, & ſenſuum. 2.d
Caput eſt quaſi corporis ſpecula. 192.b
Caput eam rationem in noſtro corpore habet, quam in tuguriis ſummum tectum, ad quod & fumi, & vapores omnes feruntur. 20.b
Caput tum ob ſuam innatam temperiem, tum ob ſitum, valdè excrementoſum eſt. 66.c.& 74.d
Caput ex ſitu ſuo plurimis morbis eſt expoſitum. 20.b
Caput ſæpe ex ſuppreſſione & retentione excrementorum afficitur. 35.b
Caput cum omnibus ferè corporis particulis per neruos, per venas, & arterias conſentit. 20.b.c
Caput cum ventriculo plurimum conſentit. 194.d
Capitis partes aliæ internæ: externæ aliæ, & quæ vtraque. 2.d.& 3.a
Capitis & cerebri humiditas & ſiccitas à caluitie, & capillorum copia maximè indicatur. 4.a
Caput quando primario affectu laboret, aut quando per conſenſum quibus ſignis deprehendatur. 24.a.b
Capitis imbecillitas ex quibus cauſis ortum habere poſſit. 31.a
Capitis imbecillitas quot malorum in cauſa ſit. 31.a
Capitis dolor, κεφαλαλγία, κεφαλαία, ἡμικρανία, idem ſunt. 31.a
Capitis dolor cur frequenter accidere ſoleat in tertianarum vigore. 21.d.& 23.c
Capitis dolor non rarò ſequitur retentionem puerperiorum, ſecundæ, & emortui fœtus. 421.b
Capitis dolor diuturnus ad paralyſim, epilepſiam, & apoplexiam hominem deducere poteſt. 58.a
in Capitis affectibus ex intemperie calida eligenda potius ſunt remedia topica, quæ actu frigida ſunt, quàm ea, quæ poteſtate. 36.b.c
in Capitis affectibus ſyncipiti remedia omnia localia ferè adhibentur, & cur. 36.a.b
in Capitis affectibus cucurbitulæ cum ſcarificatione affigendæ ſunt, aut ſupra nates, aut in ſcapulis. 41.a
in Capitis affectibus quæ vena communiter ſit ſecanda. 41.a.b.
in capitis affectibus ferè ſemper ſanguis mittendus. 41.a
Capitis morbi magni ſunt, vel ſaltem periculum eſt, ne magni fiant. 40.d
Caputpurgia medicamenta quæ. 50.a
Cardamomum plurimum commendatur à Dioſcoride in paralyſi & ſpaſmo. 64.a
Cardiaci affectus qui, & cur ita dicti. 184. a. & 194.c
Cardialgia vnde excitetur. 217.d
Cardialgia vnde dicta, & propter quid. 217.c
Cardialgia plerunque bilioſas febres ſequitur, & cur. 217.d.& 218.a.c
Caricæ cum thymo, aut pipere, aut zingibere, aut pulegio, aut ſatureja, aut origano, aut calamentho, aut cum radice bryoniæ multum ante cibum comeſtæ in lienoſis, & iecinoroſis affectibus commendantur. 274.c.& 294.a
Caricæ in prima menſa acceptæ aluum leniunt. 299.a
Caricarum pinguium decoctum inflammationem anginæ concoquit. 136.b
Caro bubula difficilis eſt coctu. 234.c
Carnis bubulæ eſum ad ſcirrhum lienis quemdam perduxiſſe memoriæ proditum eſt. 290.d
Caro porcina difficilis eſt coctu. 234.c
Carnes probum ſanguinem generantes quæ. 369.a.b
Carnes iuuenum animalium facilè coquuntur à ventriculo. 233.b
Carnes veterum animalium difficile à ventriculo ſuperantur. 203.d.& 233.a.b
Carnes veterum animalium comeſtæ melancholicum humorem gignunt. 33.b
Carnes quæ aptæ ſint ad calculorum generationem in renibus. 353.d
Carnes in ſartagine frixæ facile, dum coquuntur, in nidorem verti ſolent. 233.b
Caſeus craſſum ſuccum gignit. 261.a
Caſſia Aegyptia ſatis valida eſt medicina; in qua exhibenda rarò ſexquiunciam excedimus. 9.b.c
Caſſia græcis antiquis erat ingota. 363.b
Caſſia Aegyptia Galeni temporibus non erat in vſu. 271.d
Caſſia Aegyptia vel fiſtula temperatum habet calorem cum quadam humiditate. 45.b
Caſſia laxandi, humectandi, & molliendi vim habet. 275.b
Caſſia ægyptia ſummopere laudatur in anginæ curatione. 134.d
Caſſia vim habet reſoluendi calidas oris, & pectoris inflammationes. 363.c
Caſſia bilem euacuandi vi prædita eſt. 45.b
Caſſia multis modis exhiberi poteſt. 9.d
Caſſia ex ſenæ decocto datur vtiliter in purgandis melancholicis. 54.a
Caſſia eſt medicina renibus, ac eorum inflammationibus, vlceribuſque familiaris, & ſalubris. 349.a.& 356.a.& 351.c

Caſſia vermes necandi & educendi vim habet. 330.c.& 331.c
caſſia in vrinæ ſtillicidio commendatur. 369.b
caſſia in gonorrhæa plurimum laudatur. 434.c
caſſia Aegyptia ex muliebri lacte diluta, & per fiſtulam in veſicam iniecta in eius inflammationibus commendatur. 363.b,c
caſſia multis ſolet tormina & dolores in ventriculo & inteſtinis concitare. 226.b.c
caſſia multis mulieribus ex vtero laborantibus obfuiſſe ſæpe inuenta eſt. 390.a
caſſia menſes ciet. 383.b
caſſia in podagris, & chiragris exterius adhibita plurimum laudatur. 363.c
Caſtoreum calefaciendi vim habet in tenui ſubſtantia. 38.c
caſtoreum ex poſca cochlearis menſura bibendum datum flatus ventriculi diſſoluit. 253.b
caſtorei ad ſcrupulum deuorati vſus in formam pilularum vel ex mulſa exhibiti ab antiquioribus medicis plurimum laudatur in diuturna paralyſi, & ſpaſmo. 64.a
caſtorei vſus ſingultum curat. 242.d
caſtoreum ad pondus drachmę ex vino exhibitum mulieres ab vteri ſtrangulatione ſubleuat. 394.c
caſtoreum cum pulegio, vel calamentho ex mulſa datum efficax medicamentum eſt ad prouocandos muliebres menſes. 383.b
caſtoreum ad drachmas duas cum pulegio epotum uim habet excutiendi fœtus mortuos & ſecundas. 422.c. 427.b
Caſtratio corpora reddit languida, & effœminata. 37.b. & 431.c
caſtratum. vide Veruex.
Catalepſis, ex
catochus idem. 31.c
catalepſis eſt morbus acutus ſine febre. 48.b
catalepſis ſeu congelatio quid ſit, & ad quam cerebri partem pertineat. 28.c
catalepſeos effectus, ſeu ſigna quæ. 28.c.& 32.c.d
cataphora. vide Coma.
Cataplaſmatis deſcriptio ex Galeno ad oculorum inflammationes. 84.b
cataplaſmatis ad inflammationem uentriculi deſcriptio traditur. 228.a
cataplaſmata roborando ventriculo accommodata quæ. 250.d
cataplaſma ad choliricam affectionem deſcribitur. 247.a
cataplaſma ad incipientes & creſcentes iecoris inflammationes deſcribitur. 270.d. & 271.a
cataplaſma aliud ad eaſdem inflammationes inclinantes deſcribitur. 270.c.d
cataplaſma ad iecoris calidiorem intemperaturam deſcribitur. 312.a
cataplaſmata ſchirro iecinoris accommodata quę. 275.d
cataplaſmatis ad ſcirrhum hepatis accommodatiſſimi deſcriptio traditur. 275.d.& 276.a
cataplaſma ad abſumendam aquam ex ventre hydropicorum deſcribitur. 287.d
cataplaſmatis alterius ad hydropen deſcriptio traditur. 287.d
cataplaſma ad lienis tumorem deſcribitur. 294.b
cataplaſma aliud ad lienis tumorem. 294.c
cataplaſmatis alterius ad lienis tumorem deſcriptio traditur. 294.b.c
cataplaſma ex alumine & ſulphure lienis tumori confert. 293.a
cataplaſmata ad renum inflammationem accommodata quæ. 349.d
cataplaſmata ad calculoſos renum affectus accommodata deſcribuntur. 356.c
cataplaſma ex flore polentæ ſubacta ex oxyrhodino prę cordijs appoſitum in diabete commendatur. 371.b
cataplaſmata in vrinæ ardore & morſu conuenientia quæ. 367.b.c
cataplaſmata ad teſtium inflammationes accommodata quæ. 444.c.d
cataplaſmata ad gonorrhœam accommodata quæ. 435.a
cataplaſma vteri inflammationibus accommodatum quod 404.d
cataplaſma ad vteri ſcirrhos accommodatum quod. 406.b.c
cataplaſmata vteri vlceribus congrua quæ. 407.d
cataplaſma ad excutiendum fœtum emortuum, & ſecundas. 422.b
cataplaſmatum ad inflammationem ani deſcriptio traditur. 339.a
cataplaſmata ad hęmorrhoidum dolorem ſedandum deſcribuntur. 338.b.a
cataplaſma ex oxymelite, & mali medici cortice tuſo cõfectum, vmbilicoque appoſitum plurimum ad necandos uermes confert. 331.d
cataplaſmata varia ad vermes necandos deſcribuntur. 332.a
cataplaſmata ad articulares dolores. 459. b. c.d.& 460.a
cataplaſmata articulis dolentibus accommodata deſcribuntur. 459.a
cataplaſma. vide reliqua ad Emplaſtrum.
catapotia. vide Pilulæ.
Catarrhus duplex habet ſignificatum. 65.d
catarrhus proprio, & peculiari nomine quid ſignificet. 66.a.b
catarrhus aliquando ſymptomatis aliquando cauſæ rationem ſuibit. 66.a.b
catarrhus propriè ſymptoma ſignificat. 66.a
catarrhi cauſę quę. 66.c.d
catarrhi vniuerſa ratio ab intemperatura cerebri frigidiore pendet. 66.b.c
catarrhi differentiæ à varijs rebus deſumptæ. 66.c
catarrhis quæ corpora magis vel minus ſint obnoxia. 67.a
catarrhi ſigna. 67.a.b
catarrhi ſicut, & alij morbi, ſua habent tempora. 66.d. & 67.a

ca-

catarrhi in ſenioribus difficiles curatu ſunt. 67.c
catarrhos malignos quos appellet Hippocrates ſexto Epidemiorum. 69.a
catarrhus triplici de cauſa poteſt eſſe periculoſus ratione materiæ, eiuſdem qualitatis, & membri recipientis. 68.c
in catarrho curando nunquid à lenioribus aut à fortioribus inſtrumentis auſpicandum ſit, dubitatur & ſoluitur. 68.b.c.d.& 69.a
catarrhales humores varios & diuerſos præparantia, ſiue alterantia quæ. 71.a.b
in catarrho curando quando conueniat venæ ſectio aut purgatio. 69.d.& 70.a.b
catarrhus. vide reliqua ad Deſtillatio.
Catelli pauci reciſi & exenterati valde vtiliter capiti in eius inflammationibus applicantur. 53.a
Cauda equina refrigerandi vim habet. 390.a
cauda equina aſtringit. 435.a
cauda equina confert ſputo ſanguinis reprimendo. 178.a
cauda equina. vide Hippuris.
Cauſæ faciunt, morbi fiunt, ſymptomata ſequuntur. 20.b
cauſæ calefacientes quæ. 23.b
cauſæ refrigerantes quæ. 23.b
cauſæ procatarcticæ, ſeu primitiuæ quæ. 24.b. 408.c.& 425.a
Cauſæ procatarcticæ quomodo cognoſci à Medico poſſint. 24.b.c
cauſæ procatarcticæ calefacientes quibus notis deprehendantur. 24.c
cauſæ procatarcticæ refrigerantes quibus ſignis innoteſcant. 24.c
Cauſtica medicamenta quæ. 96.c.& 139.c
cauſus febris quæ. 267.c
Cephalalgia interdum ſolam intemperaturam ab externa, vel interna cauſa per ſimplicem tranſmutationem contractam, aut ſimul cum intemperie humoris conſortium ſequitur. 34.c
cephalalgia ex bilioſo humore, & acri concitata cum phrenitide affinitatem habet. 52.b
cephalalgia ex intemperie calida ex quibus cauſis vt plurimum oriatur. 34.c
cephalalgia ex intemperie calida citra materiam curatio. 35.b.c.d
in cephalalgia calida omnes tam animi, quàm corporis motus concitati fugiendi. 35.b
in cephalalgia calida ab vſu vini potentis abſtinendum. 35.b.
in cephalalgia calida topica congruentia quæ. 36. b.c.d. & 37.a
in cephalalgia ex intemperie calida capiti adminiſtranda ſunt, quæ actu refrigerant; at in adhibendis iis, quæ poteſtate ſunt frigida, cautè agendum. vide. 36.b.c
cephalalgia ex intemperie frigida ex quibus cauſis oriatur. 38.b
in cephalalgia ex intemperie frigida vinum conueniens quale. 38.d
cephalalgiæ frigidæ curatio. 38.b.c.d.& 39.a
cephalalgia nonnunquam inter morbos acutos cum febre inſigni connumeratur. 48.b
Celidonia oculis vtilis eſt. 82.b.& 88.b.92.c
Celſi ſententia an ſit roboranda cutis per aſtringentia in curatione furfurum, & pediculorum. 56.b
centaurium detergit, exiccat. & putredini arcendæ plurimum valet. 408.c
centaurium minus calefaciendi vi præditum eſt. 263.b
centaureum minus valentes clyſteres efficit. 48.a
centaurij minoris ſuccus poto acceptus & in vterum ſuppoſitus menſes euocandi vim habet. 383.a
centaurij maioris radix magnam vim habet ad fœtum excutiendum, & ſecunda. 422.a
centaurij maioris radicum ramenta, eiuſque ſuccus, cùm ſubijciuntur, fœtus mortuos, & ſecundas extrahendi vim habent. 422.c
centaurium obſtructos arium meatus à materia craſſa mundat. 108.b
centaurium vermes fugandi, & necandi vim habet. 330.c.& 331.b
Ceraſa aluum molliunt. 298.d
ceraſa facilè in ventriculo putreſcunt. 245.c
Ceraſorum nuclei lapidem comminuendi vim habent. 357.a
Cerata vteri ſcyrrho accommodata quæ. 406.c
cerata ventriculi imbecillitatem roborantia quæ. 235.d
cerati ad lienis tumorem accommodatiſſimi deſcriptio traditur. 294.b.c
ceratum, quod fit ex arietina pelle, in hernia commendatur. vide. 444.a
ceratoides. vide Cornea.
Cerebrum omnium, quæ in capite ſunt, princeps & rector eſt, cuius gratia reliqua ſunt à ſummo rerum omnium opifice genita. 2.d.& 3.a
cerebrum fabricatum eſt à natura præcipuè & primum. vt ſit tanquam ſedes animi & inſtrumentum omnium facultatum, quæ ad animi principatum pertinent, & earum, quæ his miniſtrant. 27.a
cerebri ſubſtantia humida eſt, & frigida, molliſque & tenera. 19.c
cerebrum natura frigidum & humidum eſt, multiſque ideò pituitoſis abundat excrementis. 29. c. & 66.b
cerebri ſubſtantia vel nullo ſenſu vel admodum obtuſo prædita eſt. 19.c.d
cerebrum ex Ariſtotelis ſententia ſecundo de Part. Animal. ſenſus expers eſt, vide rationem. 19. c. d.
cerebrum ſecundum Galenum in libr. de Plenitud. quemadmodum, & vterus, & ventriculus, ſentit. 19.c.d
cerebrum duplici membrana contextum eſt, altera exteriore, & duriore, quam duram matrem; altera interiore & tenuiore, quam piam matrem iuniores appellant. 3.a.& 19.b.c
cerebri membranæ vtraque quales ſint, & quibus hæreant. 19.c

cerebri membranarum temperatura qualis. 19.e
cerebri membranæ inſigni ſenſu prædita ſunt. 19.e
cerebri membranæ vehementibus ſunt doloribus obnoxiæ. 19.e
cerebrum eſt prima neruorum origo. 20.c
cerebrum eſt principium omnium facultatum animalium. 57.b
cerebrum quinque ſenſuum externorum eſt tantum initium & fons. 19.d
cerebrum eſt omnium internorum ſenſuum, vel facultatum ſedes, initium, & organum. 19.d. & 20.a. & 55.b
cerebri facultates ſunt ſenſus communis, imaginatio, cogitatio, & memoria. 27.b
cerebrum quibus animantium corporum particulis facultates impartiatur. 55.b
cerebrum plures habet ventre. 29.b
cerebri ventres quos meatus & vias habeant. 29.b
cerebri uentres ſunt quaſi receptacula, & armaria ſpirituum, qui facultates animale ad particulas in totum habitum corporis deferant. 29.b
cerebri anterior pars eſt organum ſenſus communis. 28.a
cerebrum ſuapte natura propenſionem quandam habet ad gignendam pituitam & cet. 66.b
cerebrum quatenus inſtrumentarium eſt membrum quo pacto male afficiatur. 29.b.c
cerebrum quatenus ſimplex eſt quot modis lædi poſſit. 27 d. 28.a.b.c.d. & 29.a
cerebrum ex ſuo ſitu multis affectibus eſt obnoxium. 20.b
cerebrum facilè à ventriculo, & à ſubiectis partibus repletur. 29.c.
cerebri actiones vt plurimum ex offenſa ventriculi vitiantur. 33.e
cerebrum cum iecinore magnam habet affinitatem. 257.c
cerebrum à quibus humoribus & quotupliciter lædi poſſit. 28.d. & 29.a
cerebrum cuicunque morborum generi eſt obnoxium. 20.a.b
cerebrum per nares, palatum, & aures expurgari ſolet. 49 b.c
cerebri qualitates humida & ſicca à caluitio, & capillorum copia maximè ſignificantur. 4.a
cerebra frigida & humida ſunt valdè excrementoſa. 31.b
cerebra animantum ventriculum ſuapte natura ſubuertere ſolent. 243.d
ceria vel faui vnde nomen habuerint. 4.b
cerui cornu uſtum tritum, & epotum in colico dolore commendatur. 35.a
ceruorum carnes craſſum alimentum præſtant. 261.a
Ceruſſa paulisper aſtringit, refrigerat, & exiccat. 99.c
ceruſſa vim habet repellendi, quia refrigerat, & aſtringit. 84.b
ceruſa. vide Tomi bolix.
Chalazium vnde dicatur, & oriatur. 93. d. 95.b. & 96.b.c
chamæaſtes quid. 286.a
Chamædrys calefaciendi facultatem habet. 263.a.b
Chamædrys menstruas purgationes ciendi facultatem habet. 383.a.b.c
chamædrys vino macerata mulieres ex utero ſtrangulatas ſubleuat. 394.c
Chamædrys uim habet excutiendi mortuum fœtum & ſecundas. 422.e
chamædris ad uermes necandos ualet. 331.b
chamælea ſemina aquam inter cutem educunt. 286. e
chamæleontis radix parata ualet ad impetiginem. 102.a
chamæmeli radices, folia, & flores & in potu, & in ſeſſionibus ad fœtum mortuum excutiendum & ſecundas utiliter adhibentur. 422.c
chamæpithis calefaciendi uim habet. 263.b
chamæpithis, ſeu iua valde confert in affectibus ad neruoſas partes & articulos attinentibus. 64. a. & 65. a
camæpithis lapides renum comminuere fertur. 357.a
charta combuſta areas tollit. 15.b
charta combuſta ualidum eſt medicamentum ad curanda capitis vlcera manantia. 17.d
charta combuſta, qua vtebantur antiqui, alia erat ab ea, qua hodie vtimur. 17.d
charta, qua vtimur hoc tempore ex quibus & quomodo efficiatur. 17.d
charta antiquorum quibus & quo pacto conficiebatur. 17.d
charta noſtra combuſta vtilis & ipſa eſt in iiſdem vlceribus curandis. 17.d
charta quæ melior ad eoſdem tollendos affectus, noſtra, an antiquiorum. 17.d
cheiri vide Violæ.
chemoſis quid. 76.a
chia terra in ſanandis fauis, achoribus, & pſidracbijs vſu veniebat apud veteres. 17.c
chiragra quid ſit. 445.c
chiragrici maximis doloribus torquentur ante tumoris, uel ruboris apparitionem, poſt vero dolores mitteſcunt. 449.b
in chiragris quo in loco vena ſecanda ſit. 453.d
cholera vel
cholerica paſſio ad expultricem ventriculi facultatem pertinet. 244.c
cholera vnde dicta. 244.c
choleræ differentia duplex altera humida, altera ſicca ſecundum Hippocratem. 244.c
cholera humida vnde, quando, & quomodo fiat. 244.c.d
cholera ſicca unde ortum habeat. 244.c
cholera quæ ætates ſit obnoxia. 245.b.c
choleram concomitari ſolent nauſea, uomitus, ſingultus, cardialgia, æſtuatio, inflatio, dolores uentriculi, & inteſtinorum, alui profluuia, animi deliquia, & uirium caſus. 245.b

cho-

cholera laborantium pulſus ſæpe fiunt formicantes, aut vermicantes. 245.b
in cholera cur tanta quandoque humorum excretio fiat, quantam duo corpora vix capere poſſe videntur diſputatur. 244.d.& 245.a
in cholera frequenter accidunt conuulſiones. 245.b
cholera eſt morbus peracutus. 245.b
Choleræ fluxum per vomitum, vel per alui profluuium reprimentia quæ. 247.a
Chondrum mitigatoriam vim habet. 218.c
chondrum corruptioni renititur. 234.c
Chordapſum. vide Voluulus.
Cibus, cur naturæ inſtituto factum eſt, vt in ore prius diligenter attereretur, antequam deglutiatur. 122.c
cibi attritio quanti momenti ſit. 122.d
cibus attritus facillimè concoquitur, & afficitur à calore natiuo. 122.d
cibi quomodo in ventriculo concoquantur. 300.d
cibi & potus ratio vniuerſa in tribus conſiſtit, in quantitate, qualitate, & tempore, vel opportunitate. 166.c
cibi quantitas à morbi magnitudine vel acutie, & a virium robore deſumenda eſt. 166.c
cibi qualitas à quibus deſumatur. vide 166.d
cibi offerendi tempus duplicem habere poteſt rationem in morbis, vide. 167.b
cibus parum deterior, gratior autem & ſuauior alijs præferendus eſt in ægrotantibus. 167.b
cibus ſimplex, & familiaris ventriculo facilius continetur, & concoquitur. 309.d
cibi appetitio triplici modo lædi poteſt. 195.c
cibus multiplex, & varius in eadem menſa acceptus ventriculum turbat, & concoctionem impedit. 309.d
ciborum corruptio in ventriculo duobus modis fit. 231.d
cibi qui alui profluuia ſiſtunt. 309.d
cibi ſomnum inducentes quales. 5..c
cibi flatulenti qui. 251.d
cibi qui ſcirrhos ſuapte natura inducant. 290.d
cibi doloribus inteſtinorum curandi accommodati qui. 322.b.c
cibi in diabete conuenientes qui. 371.a.b
cibi qui ſuapte natura idonei ſint generationi calculorum in renibus. 353.c.d
cibi in renum inflammationibus congruentes qui. 348.c
Cicerum rubeorum ius vſu venit in affectibus ventriculi à pituitoſa materia concitatis. 205.a
cicerum rubeorum ius aperiendi vim habet. 294.a
cicerum rubeorum ius obſtructiones aperit. 265.b
cicerum rubeorum ius lapides comminuendi vim habet. 357.a
cicerum rubeorum ius ſanguinem in veſica concretum diſſoluendi uim habet. 364.b
cicer vim habet menſes prouocandi. 383.a
ciceres vim habent excitandi, venerem. 439.c
Cichorium refrigerandi atque humectandi facultate præditum eſt. 11.d
cichoracea omnia frigida ſunt, & aperiendi facultate prædita. 263.a
cichoracea omnia refrigerandi facultatem habent, & leuem quandam aſtringendi. 37.d
cichoracea omnia validiorem iecoris intemperaturam emendant. 311.a.b
cichoracea omnia ad ſiſtendum vrinæ profluuium commendantur. 371.a
cichorium vermes interficere poteſt. 331.c
Ciclaminis radix parturientibus appenſa faciliorem partum reddit. 426.d
Cicuta vim habet ſoporiferam. 172.b
Cilia & ſupercilia propter quid a natura creata ſint. 72 b.& 94.a
Ciloma oculorum quid. 77.c
Cimicum cubiculariorum ſuffitus mulieres hyſtericas ab animi deliquio eximit. 394.c
Cimolia terra præcipua eſt præ alijs terris ad curanda vlcera capitis manantia. 17.b
Cinis auiculæ, quæ trogloditis dicitur, ex arte paratus calculos renum comminuere dicitur. 357.a.b
cinis corticum ouorum gallinaceorum, qui reliqui ſunt poſt pullos in lucem editos lapides renum comminuere traditur. 357.a
cinis ſcorpionum in camino exiccatorum lapides comminuendi magnam vim habet. 357.a
cinis vitri ad renum calculos comminuendos commendatur. 357.a
Cinnamomum noſtrum putatur eſſe caſſia lignea. 87.b
cinnamomum manſum quomodo vſu veniat ad oculorum albugines. 87.b
cinnamomum ventriculum roborat. 235.e.& 285.b
cinnamomum flatus ventriculi diſſoluit. 253.b
cinnamomum menſtrua prouocandi facultatem habet. 383.b
cinnamomum & epotum, & ex myrrha ſuppoſitum mortuos fœtus, & ſecundas excutit. 422.c
cirſocele quid. 442.a
citrach. uide Abplenum.
Citri mali cortex ſaccharo conditus in affectibus pituitoſis utilis eſt. 12.d
citrij cortex ſaccharo conditus ventriculum confortat. 235.e
citrij ſemina decorticata, & comeſta utilia ſunt ad necandos uermes. 331.d
Claudi quibus de cauſis ita naſcantur. 411.a
Clyſteres ἀπὸ τοῦ κλύζειν dicti ſunt, hoc eſt ab abluendo, & cur. 44.d
clyſterium aptum & commodum uſum tria indicare poſſunt, primum quidem natura morbi, deinde uero ætas, & natura euacuandi corporis. 48.b
clyſteres, & ſi purgando eorum uis ad caput non pertingat, utiles tamen ſunt in affectibus capitis. 47.b
clyſteres uentriculum imbecillum efficiunt. 207.b
clyſteres, quorum uarijs in locis meminit Galenus. 47.c.& d
clyſteres conficiendi modus. 272.a.275.a
clyſter ex hordei cremore uel decocto qualis. 47.d
clyſter ex mulſa & oleo qualis. 47.d
clyſteres communes uulgo dicti ex quibus rebus, & quomodo, & cur ita conficiantur. 47.b.c.& 272.a

Clyſteres alij communes hac tempeſtate in vſu quo pacto conficiantur. 47.d
Clyſterium ordines varij, alijs lenes, alij acres, alij medij inter hos. 47.b.d.& 48.a.b
Clyſteres lenes, & mites quales. 225.d.& 248.a
Clyſteres lenes conficiendi modus. 246 b.& 248.a
Clyſteres mulcentes humorum acrimoniam quales. 218.d
Clyſteres omnium leniſſimi ſunt, qui ex ſolo oleo communi maturo inijciuntur. 47.c
clyſteres acres, & fortes quales & qui. 48.a. & 272.b
clyſteres calefacientes, & diſcutientes qui. 206.a
clyſteres quos pueri admittant, quos autem non. 48.c.d
clyſteres doloribus inteſtinorum curandis accommodati quales & qui. 322.a.b.& 323.a.b.c
clyſteres colicis doloribus congruentes quales & qui. 323 d.& 324.a b
clyſteres volualo accommodati qui. 322. a. b. & 323.a
clyſteres ex lacte ſimplici vel addito butyro optimi ſunt, in diarrhoeis, ac dyſenterijs. 308.d.& 309.a
clyſteres diarrhoeis, & dyſenterijs accommodati qui. 308 d.309.a.316.d.& 317.a
clyſteres vlceribus in dyſenteria curandis accommodati qui. 317.a.b.c
Clyſterium, quibus in dyſenteria vtuntur medici, duplex genus eſt. uide. 316.c.d
clyſteres inflammationibus renum conuenientes qui. 348.d.& 349.a
clyſteres in nephritieis quales conueniant. 355.c. & 356.b
clyſteres in diabete, & ſtranguria ex cauſa frigda cõcitato qui conueniant. 371.b.c.& 367.c
clyſteres in pueris, qui vermibus obnoxij ſunt, quales inijciantur. 47.c.d
clyſteres ad vermes educendos ſeu viui, ſeu mortui ſint, accommodati quales, & qui. 330.d.& 331.a.b
clyſteres in vteri inflationibus conuenientes qui. 398.b
clyſteres arthritidi accommodati qui. 457.b.c
Cneoron quid. 286.c
Cnici ſemen aluum mediocriter ſubducit. 271.c
cnici ſemen pituitam euacuandi facultatem habet. 285. b 286.a.& 390.b
Coagulum leporis. vide Lepus.
Cocci Gnidij qui. 286.c
Cochleæ craſſum ſuccum gignunt. 261.a
cochlearum omnium teſtæ combuſtæ & tritæ dentes purgant & detergunt. 128.c
Cœliaca affectio propriè quid ſit. 307.a
cœliaca affectio vnde dicta. 305.b.c
in cœliaca deiectiones quales egerantur. 306.c
cepa valet ad aurium dolores, vide quomodo. 105.d
cæpe vermes necant. 331.c
cæpa ex aceto illita hamorrhoidas aperit. 335.d
cæpta odorata mulieres ab vteri ſtrangulatione expergefacit. 393.c
cæpa toſta, & ex oleo roſaceo trita & ſuppoſita vteri ſcirrhum curat. 406.c
Cogitatio in poſteriore cerebri parte repoſita eſt. 28.a
Cogitationes vehementes, reuocatis ad caput ſpiritibus, & eis vehementer ac variè motis, inſignem in capite calorem concitant. 23.b
Coitus intempeſtiuus corpus exiccat, & calefacit. 236.b
coitus pleno ventriculo factus concoctionem impedit. 233.b.
coitus poſt cibum obſtructionum in cauſa eſt. 261.b
coitus immodicus abſcindit coitum. 440.b
coitus cum muliere vetula, & cum ea quæ per menſtrua purgatur, & cum morboſa, & cum illa, quæ diutiſſimè caruerit congreſſu viri, & cum uirgine, reddit imbecilliora membra veneri deſeruientia. 440.b.c
coitus vim habet ciendi menſes. 382.a.b
poſt Coitum paucum, humidiorem tamen, cibum aſſumere, vtile eſt. 440.c.d
Cola quæ membra vocentur. 165.a
Colicus dolor qui ſit, & vnde dictus. 296. d. & 319.c.
Colici doloris ſedes eſt plerunque ſupra renum regionem. 320.b
Colici doloris à varijs cauſis excitati ſigna. 320.c.d.
Colici doloris ſigna, antequam inuadat, dum inuadit, & vbi iam inuaſit, quæ nam ſint. 320.a
Colici dolores interdum in paraliſin terminantur. 58.a
Colici dolores non parum ſimiles ſunt doloribus renalibus. 320.b
Colici dolores quid differant a renalibus. 320.b
Colici dolores interdum in articulares terminantur. 447.a
Colici dolores ſuperuenientes articularibus morbis eos leuant. 320.d
in Colico dolores vomitus frequenter concitatur. 320.b
Collutiones. vide Gargariſmata.
Colliriorum formæ vel differentiæ duæ numero ſunt. 95.c
Colliria ocularia quæ vocentur. 85.d
Colliria ſunt propria oculorum medicamenta. 85.d
Collirium album noſtris temporibus in multo uſu eſt non modò in inflammationibus oculorum, verum etiam in alijs affectibus aliarum partium, vt in vehementi ardore vrinę. 84.b
Collirium album à Raſi deſcribitur, 84.b
collirij albi deſcriptio quæ. 84.b
collirium album aliquando fit cum opio, aliquando ſine opio. 84.b
collirium album eſt accommodatum ęgilopi medicamentum. 98.c
collirium de thure ad ęgilopas laudatur. 98.d
collirium de plumbo his temporibus in multo vſu eſt ad oculorum vlcera. 86.c
collirium ex plumbo à Raſi deſcribitur. 86.c
collirium ex mirrha valenter exiccat. 109.c
collyria ex myrrha, &
collyria ex thure conferunt ad clarificandum viſum. 92.c
collyrium διαλιβάνου quid, & vnde dictum. 85.d.& 86.a
collyrium διαλιβάνου, ſiue ex thure multis modis deſcriptũ à Ga-

à Galeno quarto de Compoſ. med. reperitur. 86 a
collyrium ex thure in præſentia in vſu eſt, quod à Raſi nomine ſief de thure refertur. 86.a
collyrium ex thure Raſis ex quibus conſtet. 86.a,b
collyrium [illegible] oculis valdè ſalubre eſt. 85.d,& 86.a
collyria diarhodon ad viſum clarificandum laudantur. 92.c
collirium diarhodon quale. vide de eo multa. 99.c,& 109.c
collirium crocodes quæ, & vnde dicta. 86.b
colliria [illegible] quæ. 86.b
collirium de croco. 109.c
colliria cicni quæ, & vnde dicta. 86.c
collirium Nili, 109.c
colliria diaſmirna quæ & vnde dicta. 99.c
collirium ex glaucio quale. 109.c
collirium ex triplici malorum punicorum differentia confectum ad polipos laudatur. 118.c,& 119.a
Colocinthis ventriculo valdè aduerſaria. 7.b
colocinthis clyſteres acerrimos reddit. 48.a
colocinthis vtero ſuppoſita menſtruas purgationes euocat. 383.c
Colorum diuerſitas in animantibus ex diuerſitate humorum exuperantium naſcitur. 25.a
color humorum eſt, niſi in album decubuerint. 25.a. b,& 276.b
color albus pituitæ indicium eſt. 389.b
color rubicundus ſanguinis eſt nota. 25.a,& 389.b
color flauus, & luteus bilis flauæ ſignum eſt. 276.b, & 389.b
color ater, & fuliginoſus atra bili atteſtatur. 389.b
color albus frigoris eſt nota. 67.c
color croceus, & viridis caloris indicium eſt. 67.c
color niger eſt vſtionis indicium. 33.b
color vlceris albus à pituita oritur. 137.d,& 139.a
color vlceris ruber ſanguinis, & inflammationis naturam ſapit. 137.d,& 138.d
color vlceris flauus ex bile ortum habet. 137.d
color vlcerum liuidus & nigreſcens naturam refert atræ bilis. 137.d
colores ſplendidi & candidi laborantes oculos maximè lædunt, ſicuti contra cærulei & virides recreant. 82.b
Columbæ ſanguis ex tractus è vena, quæ in earum alis interius apparet, atque in oculos inſtillatus ad maculas cruendas commendatur. 87.d
Columella quæ pars ſit. 129.d
columella abſciſſa vocem lædit vide quomodo. 141.b.c
Coma qui morbus à Græcis appellatur. 21.c
coma quot nominibus vocitetur. 21.c,& 32.d
comata fiunt refrigerata & humectata anteriore cerebri parte cum materia, vel ſine materia. 28.a,& 29.a
coma eſt affectus medius inter lethargum, & pleuritidē. 26.a
comatos ſigna quæ. 26.a
Cormagenum vnguentum. 106.d
Compoſitio ſeu conformatio in quibus conſiſtat. 20.b
Conceptus quid ſit. 411.b,& 414.a
conceptus eſt prima mixtura maſculini ſeminis cum ſæmineo. 411.c
conceptus apud Græcos duplici nomine ſignificatur: vide. 411.b
conceptus nomen vnde deductum. 411.b
conceptio quomodo fiat. 413.b.c.d
ad Conceptum duo neceſſariò requiruntur, mixtura maris cum fæmina, & vterus, qui ſe colligens, ſemen comprehendat. 411.c.d
conceptio quo pacto commodè fiat. 416.c
conceptio facilis quomodo fiat. 414.a
ad conceptionem quæ vel neceſſaria ſint, vel plurimum vtilia. 416.c
conceptionis factæ ſigna. 416.d,& 417.a.b.c.d
conceptio quomodo de induſtria impediatur. 414.a.b
conceptionem quæ impedire poſſint. 416.c
Concoctio eſt opus natiui caloris. 166.d.231.a.281.c, & 302.b.c
concoctio fit ex apta mixtura, ſicci cum humido. 196.d
concoctio eſt prima & præcipua aliarum naturalium facultatum operatio. 230.c.d
concoctionis nomen multiplex eſt. vide. 230.d
concoctionis differentiæ quæ. 429.a.b
concoctio in animante triplex eſt prima in ventriculo, ſecunda in iecinore, tertia in ipſis membris. 230.d.231. a,& 279.b.c
concoctio prima fit in ventriculo. 193.a
concoctio ſecunda in iecinore. 193.b
concoctio naturalis nihil aliud eſt, niſi trāſmutatio alimēti ad qualitatem illi, quod alendum eſt conuenientem. 230.d
concoctio in ventriculo facta elixationi ſimilis eſt ſecundùm Ariſtotelem. 231.a,& 341.c
concoctionis ciborum cauſa proxima eſt calor humidus & vaporoſus. 231.a.b
concoctio, quæ fit in ore dum manditur cibus, non eſt vera concoctio, ſed potius initium quoddam, & præludium concoctionis. 193.a,& 231.a
concoctio cauſa eſt potiſſima ad probum ſanguinem generandum. 54 a
concoctionem adiuuantia quæ. 166.d
concoctio ventriculi ex quarum partium malè affectarū conſenſu lædi poſſit. 232.a.b.d.& 234.a
concoctio quot modis vitiari poſſit. 231.b.c.d,& 232.d
concoctioni motus aduerſarius eſt. 241.c
concoctionem ab aſſumpto cibo quæ ſoleant offendere. 233.b
concoctionis in morbis celeritatem iudicij certamque ſalutem protendunt. 153.a
concocta medicari oportet, quæ cruda non mouere. 46. a,271.b,& 348.d
Condyloma eſt tumor rugarum ani. 339.b
condiloma vnde dictum ſit, & vnde ortum habeat. 339.b
Confectiones duplici forma componi poſſunt. 12.c
confectiones calefacientes quæ. 12.d,& 13.a
confectiones refrigerantes quæ. 12.c.d,& 13.a
confectiones internorum viſcerum intemperiem calidam emendantes quæ. 391 a
confectiones in modum eclegmatis factæ in calida intemperatura quales. 12.c.d

confectiones frigidam & humidam viſcerum intemperiẽ corrigentes quæ. 290.d

confectiones in frigido & pituitoſo morbo conuenientes quæ. 12.d

confectiones variæ & diuerſæ. 13.a

confectio anacardina febrem accendere poteſt. 64.c

confectionis anacardinæ deſcriptio nono lib. Raſis ad Almanſ habita. 64.c

confectio Amech. vide Hamech.

Coniunctiua oculi tunica, Græcè [illegible], vnde hæc nomina ſortita ſit. 72.d

coniunctiuæ deſcriptio, origo, & munus. 93.a

coniunctiua inſigniter inflammata, cur partes faciei circonſtantes ad malas vſque trahi videantur. 73.a

Coniza ex vino exhibita in hyſtericis affectibus prodeſt. 394.c

Conſentiendi ratio duplex eſt, altera abſoluta, altera non abſoluta. 22.a.b, & 30.a

conſenſus abſolutus triplici modo fieri poteſt. 22.b.c

conſenſus abſolutus qui ſit. 239.c

conſenſus non abſolutus quomodo fiat. 22.c

conſenſus non abſolutus qui. 239.c

Conſerua de Betonica ventriculum roborat. 235.c.d

conſerua Betonicæ confert capiti & neruis laborantibus intemperie frigida. 64.a

conſerua de Betonica vim habet corroborandi interna viſcera ex morbis frigidis & humidis labefactata. 12.d. 390.d, & 391.a

conſerua Roris marini vſu venit in capitis, & neruorum frigidis affectibus. 64.a

conſerua florum roris marini in omnibus pituitoſis affectibus valdè vtilis eſt. 12.d

conſeruæ, ſeu confectiones quibus temporibus exhiberi ſoleant. 12.d

conſolidatio vlcerum, & ſolutæ continuitatis non pertinet ad medicũ, ſed eſt opus ipſius naturæ. 84.d. 85.a. 229.c. 351.c, & 443.a

conſolidationem uenarum eroſarũ, aut fractarum in pulmonibus, uel thorace quæ impedire poſſint. 176.b.c

Conſtructio ex omnibus neceſſariò fit, deſtructio uerò ex uno tantum fieri poteſt. 411.d

Conſuetudo plurimum facit ad perferenda multa & fortia medicamenta. 8.a

conſuetudo quanti ſit ſemper ab antiquis facta. 143.d, & 144.a

conſuetudinis repentina tranſmutatio indicium eſt corruptæ imaginationis, aut iudicij. 26.b

Continui ſolutio communis eſt tam ſimplicibus, quàm cõpoſitis membris. 1.d

continui ſolutio dolorem parit. 104.d

Contraria contrarijs curantur. 311.a

Conuulſio eſt motus earum partium, quæ ſunt inſtrumenta facultatis motricis. 238.c

conuulſiones ſunt motricis facultatis ſimptomata, & læſiones. 19.d

conuulſio neruorum phreniticis ſuperueniens mortem indicat. 26.c

conuulſio ex inanitione, uel ſiccitate proueniens lethalis eſt. 239.a

conuulſio ex uermibus nonnunquam concitatur. 327.c

conuulſio vide Spaſmus.

Cor quare in medio animantis poſitum à natura ſit. 192.b

cor eſt ueluti dominus totius animantis corporis. 183.d. 184.a

cor eſt initium, fons, origo, focus, ſedes, & fundamentum natiui caloris, uitæ, & uitalis facultatis. 148.b. 184.b. 185.a. 191.c. 192.b.c, & 254.c

Cordis nomen quid apud antiquos ſignificabat. 184.a

cordis calidioris ſigna quę. 185.a.b

cor magnum habet cum cerebro conſenſum, & quare. 184.c

cor ſæpiſſimè conſentire ſolet cum ore uentriculi, & cur. 184.c

cor cum thorace plurimum conſentit, & cur. 184.c

cor cum pulmonibus maiorem, quàm cum alijs, connexionem habet. 184.d

Cor maximam affinitatem habet cum ſepto tranſuerſo. 184.c

cor plurimum cum iecore conſentit. 184.c, & 257.d

cor cum vtero plurimam connexionem habet. vide exempla. 184.d

cor neque inflammationem, neque tumorem aliquem pati poteſt citra interitum. 184.b

cor niſi afficiatur animal alioquin interire nõ poteſt. 184.b.d, & 221.c

cor duplici modo affici poteſt. 184.b

cordis palpitatio. vide Palpitatio.

Coralius lapis aſtringendi vim habet. 420.c

coralius lapis optimè tritus in cote, & lotus oculorum vlcera ſanat. 86.a.b.c

coralorum puluis valet ad ſupprimendum hæmorrhoidalem ſanguinem. 336.d

Coriandrorum ſemina ventriculum roborant, vide quomodo ex ſententia Galeni. 235.d, & 236.a

coriandri ſemen concitare venerem poteſt. 439.d

coriandri ſemina uermes necandi uim habent. 331.c

Coſtus Græcorum creditur eſſe zedoaria. 383.d

coſtus uim inſignem habet menſtrua ciendi. 383.b

coſtus ex mulſo datus veneris deſiderium concitat. 439.c

Corna aſtringendi facultatem habent. 37.d

cornorum ſuccus ad anginam laudatur. 136.a

cornea, ſeu κερατοειδὴς vnde dicta. 73.a

cornu cerui, &

cornu capræ vſtum valet ad dentium dolores. 127.d

cornu capræ, &

cornu cerui dentes purgant, & dealbant. 128.d

cornu cerui vſtum & naribus ſuffitum mulieres ab hyſtericis affectibus reuocandi vim habet. 394.c

corpora mollia, & delicata non facilè valentiores medicinas tolerant, ſed leuioribus egent. 8.a, & 14.b

Corpora quæ plurimum humorem melancholicum generent. 33.b

corporis motus calefaciendi vim habet. 236.b

corporis motus vehemens à cibo concoctionem impedit. 233.b

corporis præparatio & aptitudo maximum ad procreandos morbos momentum habet. 33.a

Cortex pini menſium immodica profluuia ſupprimẽdi vim habet.

habet. 388.a
Corydalos, vel
corydalis auis quæ. 325.a
Coryza ſeu grauedo quid. 66.a
coryza, branchus, & catarrhus tres deſtillationis differentiæ primæ ſunt. 65.d
Cotonea mala vel aſſa, vel elixa à cibo comeſta vomitũ reprimunt, & ſtomachum aſtringunt. 244.b
cotoneorum vinum facultatem habet aſtringendi. 51.a
cotoneorum vinum cardiacis affectibus prodeſt. 229.c
Cotton combuſtum, & naribus oblatum odorandum ſtrangulatas ex vtero mulieres reuocat. 394.b
Cotyledon lapides renum comminuere dicitur. 357.a
Coxendix, vel
coxendicus dolor quid ſit, vide Iſchias.
coxendici doloris curatio propria perficitur ſecta vena ſub poplite, vel propè malleolum, & quando. 163.a, & 164.a
in coxendice curanda quo in loco venam ſecare oporteat 448 d, & 449.a
Cranium quid. 3.a 19.b
Cretica terra vtebantur antiqui in curandis manantibus vlceribus capitis. 17.c
Criſis non integrè à natura facta inuandaeſt. 278.a
Critici motus integrè facti non ſunt mouendi. 335.b, & 278.a
Critonis remedium ex tritico ad curandam impetiginem. vide. 101.d
Critonis emplaſtrum ad iſchiadicos, & podagricos dolores. 459.c
Crocus ex vino nigro. & auſtero adminiſtratus ſanguinis immodicum fluorem ab vtero retinendi vim habet. 388.a
crocus tritus atque adipe anſeris exceptus, in vterumq́ue ſuppoſitus vim habet extrahendi fœtum vi frigoris enecatum. 422.b
crocus venerem excitat. 439.c
Cruda non ſunt mouenda. 271 b
cruditas magni frigoris indicium eſt. 231.c.d
Cryſtallinus humor eſt primum organum viſus ſecundùm Medicos, & præcipuè Galenum. 73.a
Cucumer refrigerandi vim habet. 37.d, & 51.a
cucumis in renum vlceribus conueniens eſt. 352.a
cucumeris ſeminum vſus laudatur in vteri vlceribus. 408. a
cucumis aſininus, vel ſylueſtris laudatur in euacuanda aqua inter cutem. 286.b
Cucurbita refrigeratoria facultate prædita eſt. 37.d, & 51.a
cucurbita commaſticata ſitim mitigat. 216.b
cucurbita calidam iecoris intemperaturam contemperat. 311.a.b
cucurbita ſemina vrinam valde cient. 271.b
cucurbitæ ſuccus in vterum infuſus, eius inflammationẽ ſedat. 404.b
cucurbita vim habent molliendi aluum. 299.a
cucurbitula vicaria ſit phlebotomiæ ſecundùm Auicennam. 41.a
cucurbitula in morbis capitis aut ſupra nates, aut in ſcapulis affigenda ſunt. 41 a
cucurbitula occipitio affixa cum ſcarificatione intercipit fluxionem ad oculos irruentem. 82.a
cucurbitula occipiti appoſita ſanguinem è naribus profluentem ſiſtit. 120.a
cucurbitula magna ex multo igne loco ventriculi doloroſo appoſita tam citò dolorem tollit, vt miraculum videatur. 223.c
cucurbitula magna & copioſo igne affixa ventri & comprehendens vmbilicum dolores inteſtinorum ſedat, vt quaſi ſimile incantationi videatur. 323.b
cucurbitulæ præcordijs affixæ ex hac, vel illa parte, vel ex vtraque adhibitę prout ſanguis ex hac, vel illa, vel ex vtraque nare profluit, ſanguinis ipſius fluxum reprimunt. 120.a
cucurbitula affixa præcordijs vomitum, & alui profluuiũ in cholera ſiſtit. 247.c
cucurbitula magna medio ventri citra inciſionem affixa cum igne inſigni, & ſæpius repetita tanquam ſingulare remedium ventri inflato habetur. 253.a
cucurbitula magna immo ventri, ex multo igne affixa mirabile remedium eſt in vteri doloribus ex flatu, ſicut in colicis. 399.d
cucurbitula magna vmbilico affixa vterum ſurſum retrahit: immo autem ventri adhibita, deorſum reuocat. 396.a, & 397.b
Cuniculorum carnes comeſtæ plurimum faciunt ad melancholici humoris generationem. 33.b
cunus quid ſit. 375.b
Curatio eſt reductio partis laborantis in ſuum naturalẽ & priſtinum. 35.d
curandi ratio à natura affectus ſemper accipienda eſt. 322. d
curandi methodus. vide Methodus.
Cutis eſt veluti commune quoddam vniuerſi corporis inuolucrum, & ſimplex particula. 3.a
cutis à natura facta eſt, vt ſuſcipiat internarum, ac nobiliorum partium excrementa. 100.c
cutis conſtipatio quibus ſignis deprehendatur. 199.a.b
cutis corporis vitia, ſiue affectus qui. 3 a
cutis capitis affectus qui. 3.b
cutis capitis diuerſam quandam naturam, vſumq́ue habet ab vniuerſa corporis cute. 3.c
cutis capitis, præterquam quod omnibus affectibus eſt obnoxia, quibus & reliqua corporis cutis, patitur etiam quoſdam proprios, & peculiares. 3.a
cuticula. vide Epidermis. 192.d
Cyclamen vim inſignem habet extrahendi hæmorrhoidas. 335.d
Cydoniorum ſuccus ad anginam commendatur. 136.a
cymi num digerit. 399.b
cyminum vermes necandi vim habet. 331.c
cynanche quæ affectio ſit. 331.b, & d
Cyperi radix lapides comminuere fertur. 357.a
Cyphi medicamentum à Galeno, & Dioſcoride deſcribitur. 118.c
cyphi ad polypum valet. 118.c
cyphi, &
cyphoides ad affectus pectoris commendatur. 173.c

cyphoides

cyphoides maximè cūm comm̄datur ad imbecillitatem iecoris tollendam ex cauſa frigida concitatam . 312.c
cyphoides facit ad roborationem viſcerum in hydropicis. 287 a
cyphoides deſcribitur à Galeno octauo de Comp. medica. ſec.loc. 173.c
Cytini mali punici aſtringendi vim habent. 336 d.340. d.388. a 408.a,& 420.c
cytini ſanguinis immodicum fluorem ab vtero ex aliqua vaſorum apertione cohibendi facultatem habent. 388 a

D

DAlmatæ lac acidum in multo vſu habent in curando ventriculi dolore ab intemperie calida excitato. 222.b
Dauci ſatiui ſemina, & radix venerem excitandi vim habent. 439.c
Decocta conficiendi modus. 11.c.d
decocta condienda ſunt aliquanto ſaccharo, & cur. 12.a
decocta qua menſura, quo tempore, & quot horis ante cibum exhibenda. 12.a
decocta mollientia, & digerentia quæ, & qualia. 397.a
decocta aſtringentia quæ. 397.a.416.a.b.
decoctum fructuum refrigerandi vim habet. 386.c
decocta pituitoſo humori præparando accōmodata quæ. 12.a b.& 390.b
decocta humores acres & bilioſos præparantia quæ. 11. c.d.12.a,& 390.a
decocta melancholico humori concoquendo idonea quæ. 12.b, & 293.b.c
decoctum epithymi Meſue humores melancholicos educit. 390.c
decocta ex Lactuca, floribus violarum, nimphæa, capitibus papaueris circa frontem & tempora capiti adhibita ſomnum conciliant. 52.b
decoctum fœni Græci inflammationibus oculorum valde confert, vide quomodo. 83.d
decoctum ad firmandos mobiles dentes deſcribitur. 129.b
decoctum roſarum aridarum ualet ad inflammationes gingiuarum, vide rationem. 124.d,& 125.a
decoctum ex roſis, coriandris, lentibus decorticatis refrenat & ſiſtit catarrhum. uide. 71.c
decoctum thuris, &
decoctum reſinæ iuniperi, uel cedri, &
decoctum ſpicæ nardi vel celticæ plurimum ad ſiſtendum & ſiccandum catarrhum ualent. 71.c
decoctum lactucæ, portulacæ, capitum papaueris ex aqua communi uel roſacea tenuem & calidam deſtillationem incraſſat & refrigerat. 71.c
decocta fœtenti ori conferentia quæ. 146.a
decoctum glycyrrhizæ, &
decoctum caricarum pinguium paſſularumque inflammatam ac dolentem anginam lenit & concoquit. 136.a
decocta tuſſi accommodata quæ. 171.a
decocta ad fouendum ventriculum accommodata, quæ. 207.c.d
decocti ſingultum curantis deſcriptio traditur. 243.d
decoctum ad choleram accommodatiſſimum deſcribitur. 247.d
decocta ad fouendum calidius iecur accommodata quæ. 311.d
decoctum ex ſcheſten ad vermes educendos accommodatum eſt. 330.c
decocta vrinæ ſtillicidijs, & profluuijs congruentia quæ. 367.b.c,& 371.a
decocta gonorrhϾ accommodata quæ. 435.a
decocta diarrhœis, atque dyſenterys apta ex quibus conficiantur. 308. d
decoctum ad ani procidentiam, & inuerſionem accommodatum deſcribitur. 340.d
decocta menſium retentionem prouocantia quæ. 382.b.c
decocta menſtruis prouocandis accommodata quæ. 383.a.b
decoctum vteri inflammationibus accommodatum. vide quomodo. 404.c
decocta mortuum fœtum & ſecundas excutientia quæ. 422.a.b.c
Deiectiones alui cur in phreniticis quandoque albeſcāt, atque ideò pernicioſa ſint. 26.d
deiectionibus alui hyems magis opportuna eſt. 308.a
deiectiones alui. vide alui Profluuia.
deiectiones alui chyloſæ & nullo modo concretæ, à quibus cauſis oriantur. 301.b.c
deiectiones colliquatiuæ quæ, & vnde occaſionem habeant. 302.c
deiectiones alui cruentæ vnde ortum habeant. 301.b
deiectiones hepaticæ quæ, & vnde ortum habeant. 301. c.d 302.b.359.d,& 310.a
deiectiones nigræ, & ſplendentes quæ, & vnde ortum habeant. 302.a
deiectiones liquidæ & incompactæ vnde fiant. 301.c
deiectiones nigræ, & melancholicæ poſſint conciceari vitio lienis. 303.b
deiectiones alui nigræ & melancholicæ ex liene concitatæ aliquando rationem habēt critici motus, aliquando ſymptomatis. 303 b.c
Delectatio plurimum iuuat in complexu venereo ad conceptionem. 416 c
delectatio in coitu vnde naſcatur. 413.b
Delirium vnde fiat. 15.c
delirij differentia duplex eſt, alterum phreniticum alterū melancholicum. 199.d
delirium ſemper phrenitidis comes eſt. 27.d
delirium Phreniticorum quale. 25.c.d,& 26.a
delirium in phreniticis non ſtatim & repente fit, ſed paulatim incipit, deinde magis ac magis increſcit. 25.b
delirium ad læſiones etiam operationum memoriæ pertinere poteſt. 28.c
deliria cum riſu & hilaritate, & aliqua in ſomnum inclinatione à ſanguine exhuberante ortum habent. 29.a
deliria cum quadam ferocitate & iracundia à bile procreantur. 29.a
deliria cum timore & mœſtitia ex melancholia naſcuntur. 29.a

delirium

delirium Melancholicorum quale. 25.c,& 26.a
delirium cur ſæpe in vigore tertianarum contingere ſoleat. 21.d
deliria quandoque ex renum inflammatione concitantur. 344.c
deliria ſæpe retentionem puerperiorum, ſecundæ, & fœtus emortui ſequi ſolent 421.b
Democrati collyrium ex myrrha, ſeu diaſmyrnum. 109.c
Dentes propter quid à natura facti inanimantibus. 122.d
dentes ad ſermonis modulationem non parum conferunt. 142.b
dentes dura, & oſſea ſubſtantia conſtant. 123.a.126.a, & 127.a
dentes ſoli inter cæteras particulas ad ſenilem vſque ætatem creſcunt. 123.b,& 126.a
dentes raros à natura habentes cur brevioris vitæ ſint. 122.d,& 234.d
dentes ſunt participes ſenſus. 123.a,& 126.a
dentes quibus affectibus ſint expoſiti. 126.a
dentium ſtridor futuram conuulſionem indicat, niſi ille ex natura & conſuetudine ſit. 60.d
dentium torpor, vel ſtupor quid, & vnde ortum habeat. 126.c
dentes cur maximis nonnunquam doloribus ſint obnoxij. 123.a
dentium dolores quibus remedijs ſedentur. 127.a.b.c.d, & 128.a
dentes vehementiſſima, & acerrima medicamenta requirunt, & facile ferunt. 127.a.b
dentes quibus de cauſis labare ſoleant. 126.b
dentes mobiles, ac labantes confirmantia quæ. 129.b.c
dentes quibus de cauſis liueſcant, & denigrentur. 126.b
dentium nigredo & caries, ex quibus cauſis ortum habeant. 128.b
dentes dealbantia quæ. 128.c.d
Dentifricium Galeni ad dentes albos efficiendos. 128.d
dentifricium aliud ad idem. 128.d
Dens caninus quadam ſuæ ſubſtantiæ proprietate dolores dentium ſedare creditur. 127.d
dens caninus exiccandi, detergendique, ac digerendi vim habet. 127.d
Depilatio Gallica non eſt propriè affectus cutis capitis, ſed omnium corporis partium, quæ pilis contectæ ſunt. 18.d
deriuatio fluxionibus, inflammationibus, & morbis inueteratis accommodatiſſima eſt, reuulſio incipientibus. 346.d.347.b,& 342.a.b
Deſipere, vel ſapere pertinent ad imaginatricem, & cogitatricem facultatem. 19.d
Deſtillationum à capite manantium differẽtia triplex eſt. 137.b
deſtillationes in ſuperiori ventre in viginti diebus vertuntur in pus. 149.d
Deſtructio fieri ex vno tantum poteſt, conſtructio verò ex omnibus neceſſariò fit. 411.d
Determinatum fit ex determinato, non quodlibet ex quolibet. 91.d,& 111.c
Deus ſummus rerum omnium opifex. 2.d
Deus naturæ auctor. 372.b
Dei inſtituto natura agit, quæcunque agit. 372.b
Diabetes quid ſit. 306.c.343.b,& 368.c
diabetes eſt affectio proportione reſpondens Lienteriæ. 343.b.368.c,& 370.b.c
diabetis nomen vnde deductum ſit. 369.a
diabetis cauſa quæ. 368.d
diabetes ſæpe ex immodico potu ortum habet. 216.a
in diabete cur ſitis vehemens ſemper ægrotantem infeſtet. 368.c,& 369.a
in diabete conuenit uenæ ſectio inter initia, non quando morbus inueteratus eſt. 370.b.c
Diacalamenthum Galeni calefaciendi inſigniter præditũ eſt facultate. 13.a
diacalamenthum ventriculo imbecilliori commodiſſimũ eſt. 236.a
diacalamenthum obſtructiones aperire valde poteſt. 264.c
diacalamenthum ad aperiendas iecoris cõſtrictiones vtile admodum eſt. 310.c
diacalamenthum in menſium retentione ex pituitoſis humoribus ſummopere commendatur. 382.c
diacalamenthum optimum eſt in vteri inflationibus. 398.c
Diacaryon oris vlcera curat. 138.c
Diacatholicon à Nicolao deſcribitur. 10.b
diacatholicon humores atros, & melancholicos purgat. 10.b.45.c.207.b.293.c, & 390.c
diacatholicon in morbis melancholicis tutò, & vtiliter exhiberi poteſt. 54.a
diacatholicon pituitam expurgat. 10.b,& 45.c
diacatholicon humorem bilioſum euacuandi vim habet. 390.a
diacatholicon accommodatum eſt hepaticis affectibus à materia frigida concitatis. 313.a
Diachylon. 106.d
diachylon ſimplex, & magnum in vteri ſcirrho conueniunt. 426.c
Diacodion ex quibus antiquitus conficiebatur. 171.d
diacodium quomodo hoc tempore conficiatur. 71.c
diacodij deſcriptio dupliciter à Galeno tradita ſeptimo de Comp.med.sec.loc. vide. 71.b
diacodium valet plurimum ad acrem & calidum catharrum temperandum, qui ad fauces decumbit. 71.b
diacolocynthidos. vide hiera Diacol.
Diacoſton plurimi fit in affectibus frigidis, & neruoſis. 64.a
diacoſtum ventriculum roborat. 235.c
Diacurcuma hydropicis ſummopere confert. 287.a
Diacyminum ventriculum refrigeratum roborandi vim habet. 223.b,& 236.a
diacyminum flatus ventriculi diſcutit. 253.c
diacyminum maximopere confert in vteri inflationibus. 398.c
Diacytoniten varijs modis paratur cum aromatibus. 237.c
diacytoniten duplex poteſt eſſe vſus, vel poſt cœnam, vel ante cibum. 237.c
diacytoniten bilioſo, & pituitoſo ventriculo commodum eſt diuerſimodè paratum. 204.a.236.d,& 237.c

Diadama-

Diadamaſcenon pro euacuatione in vlceribus conueniẽs eſt. 351.c
diadamaſcenou eſt ſatis lene medicamentum. 399.b
Diadragacanthum plurimum laudatur in deſtillatione calida ad fauces decumbente. 71.b
diadragacanthum ad tuſſim accommodatum eſt. 171.a
Diagalanga à Meſue deſcripta. 13.a
diagalanga calefaciendi vim habet. 13.a
diagalanga roborandi ventriculum vim habet. 313.a,& 223.b
diagalanga flatus ventriculi diſcutit. 253.c
diagalanga in affectibus frigidis optimum medicamentum. 64.a
diagalanga vim habet corroborandi iecur, & interna viſcera ex affectibus frigidis & humidis labefactata. 312.c,& 390.d
diagalanga in vteri inflationibus conuenit. 398.c
Dialacca hydropicis plurimum confert. 287.a
Diambra frigidam & humidam intemperiem emendandi vim habet. 390.d
Diamoron valet ad oris vlcera. 138.c,& 139.b
Diamoſcum calefaciendi vim habet intemperiemq; frigidam & humidam corrigit. 13.a,& 390.d
diamoſcum ventriculum roborat. 235.c
Diamargariton in affectibus frigidis & humidis, poſt totius corporis expurgationem viſcera corroborat. 390.d
Diaphana omnia, cùm craſſeſcunt, opaca fiunt. 76.b
Diaphœnicon à Meſue deſcribitur. 285.c
diaphœnicon pituitoſum humorem validè purgat. 45.c, & 390.b
diaphœnicon in hydrope multum commendatur. 285.c
diaphœnicon in menſium retentione à craſſis humoribus facta commendatur. 382.c
diaphœnicon in vteri inflationibus pro purgatione conuenit. 398.c
diaphœnicon clyſteres fortiſſimos reddit. 48.a
diaphœnicum emplaſtrum à Paulo, & Meſue deſcribitur. 247.b
diaphœnicon emplaſtrum ventri inferiori extenſum plurimam vim habet reprimendi immodicos vomitus, immodicaq; alui profluuia. 247.b
Dianthos vim habet corrigendi intemperiem viſcerum ex affectibus frigidis & humidis relictam. 390.d
dianthos. vide Conſerua roris marini.
Diaprunon leuiſſima eſt medicina. 10.a
diaprunon non ſolutiuum in ſtranguria pro purgando corpore accommodatum eſt. 367.b
Diaprunon citra ſcamonium biliosis humoribus purgandis accommodatum eſt. 10.a.b,& 45.c
diaprunon electuarium ſolutiuum à Nicolao deſcribitur. 10.a.b.45.c
diaprunon ſolutiuum conuenit purgandis bilioſis excrementis. 45.c
diaprunon ſolutiuum fortis eſt medicina ad pituitam, frigidioresque humores expurgandos. 10.b
Diarhodon Abbatis à Nicolao deſcribitur. 13.a,& 246.c
diarhodon Abbatis refrigerat. 13.a
diarhodon Abbatis vim habet corroborandi interna viſcera ex calidis affectibus labefactata. 391.a
diarhodon Abbatis ventriculũ roborat. 204.a,& 236.d
diarhodon Abbatis ventriculum in cholirica paſſione cor roborat. 246.c
Diarrhœa quid ſit. 306.d
diarrhœa vnde dicta. 306.b
diarrhœa aliquando ſurditatem ſoluit. 110.c,& 112.a
in diarrhœa quales excernantur deiectiones. 306.c
in diarrhœa clyſteres qui conueniant. 308.d,& 309.a
Diaſebeſten electuarium à Bartholomæo Montagnana deſcriptum habetur. 10.a
diaſebeſten facilè eſt medicamentum, & leniendo potius, quàm ſoluendo purgat. 10.a
diaſebeſten conuenit bili purgandæ. 45.c
diaſebeſten citra ſcamonium bilioſos humores expurgat. 10.a.b
diaſebeſten nephriticis accommodatum eſt. 356.a
diaſebeſten in vlceribus renum pro purgatione conuenit. 351.c
diaſebeſten in ſtranguria pro purgatione plurimum conuenit. 369.b
Diaſene à Nicolao deſcribitur. 10.b
diaſene Arabum inuentum eſt. 10.b
diaſene humores atros & melancholicos purgat, necnon calidos, & pituitoſos. 10.b.293.c,& 390.a.b
Diaſmyrnum collyrium validam exiccandi vim habet. 109.c
Diaſpoliticon medicamentum à Galeno laudatur pro euacuanda pituita de ventriculo. 206.b
diaſpoliticon ventriculum imbecillum roborat. 236.a
diaſpoliticon flatus in ventriculo diſcutit. 253.c
Diatrionpipereon duplicem habet deſcriptionem. vide. 205.b.c.d
diatrionpipereon calefaciendi vim habet. 13.a
diatrionpipereon vim habet attenuandi, & detergendi. 237.b
diatrionpipereon obſtructionibus tollendis accommodatiſſimum eſt. 264.c
diatrionpipereon ventriculum roborat, flatus diſcutit, & materias craſſas attenuat. 205.b.c.d. 207.a. 212.c. 213.a.223.b.236.a.& 253.a
diatrionpipereon pituitam ventriculo hærentem præparat. 223.b
diatrionpipereon conuenit in morbis frigidis. 64.a
diatrionpipereon vteri inflationes digerit & diſcutit. 398.c
Diatrion ſandalon confectio deſcripta habetur à Nicolao. 13.a
diatrion ſandalon valdè refrigerat. 13.a
diatrion ſandalon an ventriculo commodum ſit. 236.d, & 204.a
diatrion ſandalon internorum viſcerum intemperiem calidiorem corrigit. 391.a
Diaturbith à Bartholomæo Montagnana deſcribitur. 285.c
diaturbith modeſtum eſt medicamentum pro purganda pituita. 285.c
diaturbith cũ rhabarbaro pituitã fortiter euacuat. 390.b

Dictamũ album magnam vim habet ad necãdos vermes, necnon ad peſtilentes morbos, imò ad oĩa venena. 331.d
Dictamũ magnam vim hẽt ciẽdi muliebres mẽſes. 383.b
Dictamum Creticum inſigniter calidum eſt. 331.d
Dictami Cretenſis oboli duo ex aqua calida epoti partum faciliorem reddunt. 426.c
Dictami vſus excutit fœtum, & ſecundas. 422.a
Digerentia calida ſunt, & tenues etiam partes, tenuemque ſubſtantia habent. 35.d.51.a.& 292.b
Dioptra quid. 407.c
Dioſcorides in curandis dyſenteriæ vlceribus laudat lixiuiũ ex cinere cauliculorum fici, tàm ſatiuæ, quàm agreſtis confectum. 317.c
Dioſcorides in Dyſentericis affectibus rhabarbarum laudauit. 315.a
Dioſcorides putat pæoniæ radicẽ datã ad auellanæ magnitudinẽ mẽſtruas purgationes ẽt à ptu puocare poſſe. 383
Dioſcorides ſcribit Mercurialis ſemen folia & radicẽ menſtruas purgationes plurimum ciere poſſe. 383.b
Dioſcorides ad ſiſtendum ſanguinis profluuiũ ab vtero ex eroſione factum, tanquam præcipuũ medicamentum, laudat ſuccum plantaginis, ſiue potui detur, ſiue ex lana ſupponatur. 387.d.& 388.a
Dioſcorides agarici vſum in inflationibus vteri plurimum commendat. 398.b
Dioſcorides ad reuocandas mulieres ab vteri ſtrangulatione commendat odorem vel ſuffitum cubiculariorum cimicum. 394.c
Dioſcorides ad eãdẽ vteri ſtrãgulationẽ caſtoreũ ad drachmã exhibitũ ex vino, itemq; conizã, iuniperi baccas, ſcillíticum acetum, & vinum, in quo fuerit chamædys macerata, foliaque betonicæ trita, & ex mulſa aſſumpta laudat. 394.c
Dioſcoridis remedia quamplura ad excutiendum fœtum mortuum, & ſecundas. 422.a.b
Dioſcorid. medicamẽta ad partũ faciliorẽ reddẽdũ 426.c.d
Dioſcoridis cataplaſma ad contumaces, & diuturnos podagræ dolores. 460.a
Diphryges medicamentum aridum, in tenuemque puluerem redactum, in naresque inſufflatum ſummopere laudatur ad abſumendos polypos. 118.d
Dipſacus vnde dictus. 369.a
Dipſacus. vide Diabetes.
Diſcurſus. vide Cogitatio
Diſcutientia quæ. 118.a
Diſpnoea quid ſit. 150.a
Diuretica quæ dicantur. 180.b.& 383.a
Docendi modus præſtantiſſimus qui. 164.d
Dolor quid ſit. 55.d.315.c.& 319.a
Dolor non morbus, ſed ſymptoma eſt, quod morbum ſequitur. 220.d.221.d.319.a.& 445.d
Dolor excitatur vel ex temperaturæ tranſmutatione vehementi, & repentina, vel ex continui ſolutione. 20.d.55 d.220.d.393.d.& 104.d.
in Dolore quæ conſpirare neceſſe ſit. 315.c
Doloris differentia, earundemque cauſa variè explicãtur. 319.a.b.c
Dolorum differentiæ cognitæ multa circa morbum medico declarant. 131.d
Dolor capitis, & oculorum an ſit ad membra ſimplicia, an ad compoſita, an potius ad vtraque referendum. 1.d
Dolores capitis facilè ad inflammationem terminari poſſunt. 40.d
Dolor vehemens, & magnus vires diſſoluit, & mortem infert & cur. 185.a
Dolor acutus proprius eſſe ſolet membranoſis corporibus. 344.c.d
Dolor, perinde vt cucurbitula, vim habet inſignem attrahẽdi. 24.d.38.d.80.d.156.c.& 338.d
Dolor duobus modis auferri poteſt, vel anodinis appellatis medicamẽtis, vel ſtuporẽ inducẽtibus. 222.a. & 324.b
Dolenti particula triplex & ratio ſuccurrendi. vide. 315.c
Dolores ventris ſæpe in paralyſim terminatur. 63.b
Dolores colici, vide Colici dolores.
Dolor ventriculi, vide Ventriculi dolor.
Dorſum eſt veluti fundamentum totius ventris inferioris. 193.c.
Draconis ſanguis dictus confert ſanguinis ſputo. 178.a
Dracunculi maioris, & minoris radix ex vino bibita Venerem ſtimulare dicitur. 439.c
Dragacanthum confert ſputo ſanguinis. 178.a
Dulcia promptius à membris attrahuntur. 12.a
Dulcia omnia, exceptis melle, paſſulis, & ſaccharo craſſum ſuccum præſtant, & obſtructiones excitant. 261.a
Dyſenteria quid. 297.a.281.b.302.b.& 304.b
Dyſenteria vnde oriatur. 304.d.& 305.a
Dyſenteriæ autumno frequẽtius, quàm alijs temporibus cõcitantur. 305.c.
Dyſenteria hidropem aliquando adducit. 281.b
Dyſenteria ſæpe diarrhoeam ſequitur. 305.b.c
Dyſenteria duplicem poteſtrationem, conſiderationemque habere. vide. 304.d
Dyſenteria cruenta quid ſit ſecundum Hippocratem. 301.b
Dyſenteria hepatica quæ. 297.b.& 314.a
in Dyſenteria hepatica ſanguis confertim & copioſus excernitur, ſine abraſione, & dolore. 314.b
Dyſenteria inteſtinalis quæ dicatur. 314.a
in Dyſenteria inteſtinali ſanguis paulatim, & crebro, modicusque, & aliquando grumoſus cum torminibus, & doloribus excernitur. 314.a.b
Dyſenteria quo pacto dignoſcatur, an ex gracilioribus, an ex craſſis inteſtinis occaſionem habeat. 305.d
Dyſenteriæ varij ſunt gradus, & ordines ratione vlcerum. 305.a.b
Dyſenteriæ deiectiones in principio, augumento, & cæteris temporibus quales. 304.d.& 305.a
in Dyſenteria à quibus cibis, potu, & medicamentis abſtinendum. 316.a
in Dyſenteria aliquando abſumpta interiore tunica viſum eſt aliquem fuiſſe conatum. 305.a
in Dyſenteria, ſecunda tunica eroſa, neminem vnquam euaſiſſe memoria proditum eſt. 305.a
in Dyſenteria non eſſe damnandũ omne euacuationum genus aduerſus quorundam opiniones arguitur 315.a
in Dyſenteria Rhabarbari, & myrobalanorum vſus commẽdatur. 315.a
in Dyſenteria clyſteres quales conueniant. 308.d.& 309.a
in Dyſenteria victus conueniens qualis. 316.a
in Dyſenteria vini potus interdicendus ſaltem inter initia 316.a

D,ſuria quid. 365.b

E

EBrij curbalbutiant, & vix loqui poſſint. 142.a
Ebrij & cibo pleni aut nulla, aut obſcura inſomnia vident. 26.a
Ebuli germina cocta ex iure, & comeſta aquã inter cutem ſoluunt. 286.a
Eclegma ad tuſſim, & pleuritidem, quod ſaponea vulgo dicitur, deſcriptum habetur. 167.d
egeſtiones alui. vide Deiectiones, Aluuſ etc.
elaterium quid ſit. 286.b
elaterium eſt validum, & violentũ medicamentũ. 286.b
elaterio quot modis vtebantur antiqui. 286.b
elaterio quõ vtatur auctor Trincauellius. 286.b
electuariũ Indum à Meſue deſcribitur. 10.b.45.c.& 48.a
electuarium Indum ad euacuationem pituitę plurimum facit. 45.c.& 390.b
electuarium Indũ in clyſteribus fortioribus iniici ſolet. 48.a
electuarium lenitiuum in eo libro, cui titulus eſt Luminare Maius, deſcriptum reperitur. 10.b
electuarium lenitiuum Venetijs, Patauij, & vicinis ciuitatibus in vſu eſt, in remotioribus autem non ita. 10.b
electuarium lenitiuum humores exuſtos & melancholicos præcipuè, ſed & pituitam, & bilem ẽt educit. 10.b.45.c.54.a.223.a.293.c.& 390.c.
electuarium lenitiuum in vteri inflammationibus, inflationibus, & menſium retentione pro purgatione conuenit. 382.c.& 398.a
electuariũ roſatũ à Meſue deſcriptum. 10.c.& 135.a
electuarium roſatum à Meſue appellatum bilioſos imprimis euacuat ſuccos. 10.c.& 45.c
electua. de ſucco roſa. à Nicolao deſcribitur. 10.b.et 135.a
electuarium de ſucco roſarum Nicolai bilioſa excrementa purgat. 45.c
electuariũ de ſucco roſarum validum eſt medicamentum pituitamque & frigidiores humores educit. 10.b
electuarium de vino, ſeu de paſſulis ab Arabibus dictum quod. 287.b
elementa prima ſimpliciſſima ſunt inter corpora. 372.c
elementa ſecundum eorum vniuerſitatem perpetua ſeruantur, per partes verò generantur, & intereunt. 372.c
ex elementorum mutuis tranſmutationibus ſecundum partes fit perpetuitas in rebus. 372.c
eliſir quid. 86.c
embrochæ quid ſint. 35.d
emplaſtrũ Barbarum à Galeno deſcriptum ſecundo de Compo. medi. per gen. exiccat, diſcutit, & ex profundo, attrabit. 117.a
emplaſtrum diaconem valet ad iſchiadicos, & podagricos affectus. 459.c
emplaſtri cuiuſdam, quod caput maximè roborat, confectio deſcribitur, & eius facultas explicatur. 116.d.& 117.a
emplaſtrũ ad parotidum expulſionem iuuandam deſcribitur. 114.d.
emplaſtri ad maturationem & ſuppurationem parotidum accommodati deſcriptio traditur. 114.d.& 115.a
emplaſtrum aliud ad parotidum ſuppurationem ſeu maturationem. 115.a
emplaſtrum diſcutiens, & digerẽs ad parotidas & abſceſſus ſuppuratos. 115.a
emplaſtrum diaphœnicon, ſiue ex palmulis à Meſue deſcribitur. 220.a
emplaſtrũ idem diaphœnicon deſcriptum habetur ab Alexandro, ſed parum quid differens. 220.a
emplaſtrum idem ex palmulis commodiſſimum eſt anxietati ſtomachicæ, & cur. 220.a
emplaſtri eiuſdẽ deſcriptio traditur & perpenditur. 220.a
emplaſtrum idẽ vomitui immodico, cholerę, fluxuique tàm diſenterio, quàm hepatico vtiliſſimum eſt, & cur. 220.a.& 316.c
emplaſtrũ de cruſta vel mica panis à Bartholomeo Montagnana deſcriptum habetur, & eius deſcriptio traditur, 220.a.b
emplaſtrum idem ex panis cruſta in ſtomachicis affectibus valde commodum eſt. 220.a.b
emplaſtrum aliud mirabile ad eoſdem cardiacos affectus deſcribitur ex mente auctoris. 220.b
emplaſtrũ ex meliloto in vteri ſcyrrho cõmendatur. 406.c
emplaſtrũ de Salicibus deſcriptũ à Galeno in 2. de cõp. med. per gen. vim habet exiccandi, digerendi, & ex profundo attrahendi. 117.a
empyema quid ſignificet. 154.a.178.d.& 179.a
empyrici qui dicantur. 130.d.& 149.d
empyrici cur plerunque difficilem reſpirationẽ habeãt. 149.d
empyemate laborantium pulſus qui. 179.b.
empyema cùm inueteraſcit in tabem deſinit. 179.d
emunctoria loca quę vocentur ab Arabibus, & iunioribus Latinis. 114.b
endiuia refrigerandi, humectandi, atque aperiendi vim habet. 11.d.& 263.a
endiuia cum aliqua, ſed leui, aſtrictione refrigerat. 37.d
Endiuia calidiori iecoris intẽperaturæ plurimum vtilis eſt. 311.a.b
endiuia in diabete laudatur. 371.a
endiuia in vrinæ ſtillicidio conueniens eſt. 369.b
enterocele quid ſit. 442.a
enulæ radices exiccatæ vermes interficiẽdi vĩ hẽt. 331.b.c
enulę radicis decoctũ menſes prouocat. 383.a
epidermis quid ſit. 192.d.& 305.a
ephialtes quid ſit, & eius effectus. 30.b
ephialtes vulgo creditur eſſe Mazzarolus, aut Foletus ſpiritus ita dictus. 30.
Ephialtes à vaporoſa vel flatuoſa materia occupante ventriculos cerebri ortum ducit. 30.a.& b
Ephialtes eſt affectus ſimilis epilepſiæ & apoplexiæ. 30.b.
Ephialtes, cùm inueteraſcit, in comitialem, aut attonitum morbum tandem deſinit. 30.b.& 32.c
Ephialtis ſigna. 31.d
Ephialtes vide Incubus.
Epiceraſtica quæ vocentur. 248.a
Epiglotis quid. 631.b
Epilepſia quo pacto generetur. 29.b
Epilepſia ad quos cerebri ventres pertineat. 29.c
Epilepſia ſpaſmus quidam eſt. 59.d
Epilepſia & apoplexia qua rõne mutuò differant. 29.c
Epilepſia vt plurimũ gignitur ex pituita, & atra bile. 29.c
Epilepſia quandoq; ex ſanguine ortũ hẽt & quõ. 29.b.c
Epilepſia nũquã fit, aut rariſſimè ex flaua bile, & cur. 29.c & 69.c
epilepſia q pueri, & qualis hoĩũ naturæ ſint obnoxiæ. 31.a
Epilepſia aut fit per primarium affectum in cerebro, aut per con-

conſenſum cum alijs partibus. 29.d.& 32.a
Epilepſia ex proprio cerebri affectu quomodo diſtinguatur ab ea, quę per conſenſum ſit 32.a.& c
Epilepſia ſæpius ſit ex conſenſu vẽtriculi. 29.d.& 32.a
Epilepſiam, quę ex conſenſu ventriculi contingit, quæ præcedere ſoleant. 32.a.b
Epilepſia quandoque ex inedia concitatur. 32.a
Epilepſia quãdoq; ſit conſenſu lienis, 29.d
Epilepſia quãdoque ex vermibus ortũ hẽt. 327.c.& 328.d
Epilepſia ſolet frequenter in pueris concitari ex vermibus: quibusque ſignis dignoſcatur. 32.b
Epilepſia ſit ſæpe in mulieribus vteri conſenſu. 29.d
Epilepſiam quando ex vteri conſenſu ortum ducere ſuſpicandum ſit. 32.b
Epilepſiæ ſequi interdum conſueuere puerperiorum, ſecundæ, & fœtus emortui retentionem. 421.b.c
Epilepſiam aliquando ex pedis conſenſu, immò & à pollice pedis ortum habere obſeruatum eſt. 29.d.& 32.b
Epilepſiæ, quę ſit conſenſu pedis vel eius pollicis, ſignã quæ. 32.b
Epilepſiæ ſigna. 31.d
Epileptici, cùm vehementior ſit motus, ſemen effundunt. 431.d.& 432.b
In Epilepſia vnde contingat, vt corpus conuellatur, & concutiatur. 29.c.d
Epilepſia morbus eſt acutus ſine febre. 48.b
in Epilepſia ſanguis ex cruribus mittendus eſt. 42.b
Epiplocole quid. 442.a
Epiplocomiſtæ qui dicantur. 442.a
Epithymum calidum, & ſiccum inſigniter eſt. 45.b
Epithymum aluum modeſtè ſubducit. 271.c
Epithymi decoctum à Meſue deſ. 207.b.& 275.b. cum veratro & ſine. vide.
Epythymi decoctum aliquando cum veratro, aliquando ſine veratro paratur. 225.a
Epithymi decoctum cum veratro, vel citra, humores atros & melancholicos expurgat. 45.b. 54.a. 207.b. 293.c. & 390.c
Epulis quid. 124.a.& 125.a
in Epulide curanda quæ medicamenta congruant. 125.a
Eris ſquama erat in vſu apud antiquos pro purganda aqua hydropis. 285.c.d
Errhina quæ. 50.a.& 70.d
Errores multorum refelluntur, qui authorũ ſententias abſolute platas abſolute accipiunt nullis limitationibus, aut diſtinctionibus additis. 346.b.c.d.& 347.d.& 348.a
Errores nonnullorum, qui pueris ſanguinem mittunt redarguuntur. 158.c.d
Errores quorundã recentiorum, qui putant Galenum aduerſari Hippocrati circa venã ſecandã in pleuritide, vbi dolor ad pcordia deſcẽdit refellũtur. vide 159.d. et 160.a
Errores quorundam circa ſanguinis miſſionem in Hydrope refelluntur. 283.d.& 284.a.b
Errores iuniorum quorundam, qui tanquam arcanum habẽt in alui profluuijs venam ſecare, reprobantur. 313.d
Errores nonnullorum, quod fœminæ gonorrhœa nunquam laborent, refelluntur. 433.b.c
Errores quorundam qui credebant ex colore arenularũ diſcerni poſſe, an in renibus, an in veſica genitus ſit lapis, redarguuntur. 353.b.c
Errores quorundam de cauſis arthritidis refelluntur. 447. 448. 449. 450.b
Erubeſcentia quare ſoleat hoĩes rubicũdiores efficere. 25.a
eruca cruda largius eſitata veneris dſideriũ excitat. 439.d
Erucæ ſemen capillos è cute educit. 14.c
Eruum adſtringendi vim habet. 408.c
Eruum pectus expurgat. 180.c
Eryſipelas ortũ hẽt à bile. 223.d. 224.a. 258.b.c. et 441.b
Erythrodanũ vĩ hẽt puocãdi mẽſtruas purgationes. 383.a
Erythrodani radix ſuppoſita in vterum fœtus extinctos & ſecundas euocat. 422.c
Eunuchi decolores, glabri, & imberbes, effœminatiq; ſunt. 37.b.& 431.c
Eunuchi lenibus medicamentis ſunt curandi. 14.b
Eunuchi, pueri, & mulieres in eundem ordinem rediguntur. 37.b. 48.d. 117.c. 118.b. 134.a.& 138.b
Eupatorium attenuandi, incidendi, & moderate calefaciendi vim habet. 12.a.& 263.a
Eupatorium, quo vtitur Meſue in ſuo ſyrupo, non eſt id, cuius meminere Galenus, Dioſcorides, et cęteri gręci. 312.c
Eupatorium frigidiori hepatis intemperaturæ accommodatum eſt. 312.b
Eupatorium vrinam prouocat. 286.d
Euphorbiũ calefaciendi vim habet, tenuique ſubſtantia conſtat. 38.c
Euphorbiũ inter medicamenta ſimplicia generationi capillorum apta primum locum obtinet. 14.b
Euphragia tàm interius aſſumpta, quàm exterius adhibita oculis valde amica eſt. 82.b. 88.b.& 92.a
Euacuatio vniuerſalis primum debet fieri, antequam tollatur materia, quæ actu morbum facit. 6.b.c
euacuationes pcipuæ duo sũt, venę ſectio et purgatio. 268.b
euacuatio ſanat morbos ex repletudine factos. 239.b
euacuatio eſt cõis inflãmationũ euacuatio. 154.d.& 155.a
euacuatio tunc confert, cùm noxius humor morbi cauſa expurgatur. 449.a
euacuatio immodica ſpiritus, & natiuum calorem diſſoluit. 376.a.b
Exanthemata quę dicantur 100.a
Excreatio. vide ſputum.
Excrementa retenta, & ſupreſſa ſæpius caput malè afficiunt. 35.b
excrementorũ color humorem peccãtẽ oſtẽdit. 5.c.d
Exempla ad inſtruendos iuuenum animos plurimum valent. 15.b
Exercitatio corporis ſanguinem occultè euacuat, vide quomodo. 40.d
exercitatio vehemens, & multa vim habet denſandi, exiccandique corpus. 200.d
exercitatio à cibo eũ citius deſcendere facit. 309.c
exercitatio à cibo vehemens cõcoctionẽ lædit. 233.b
exercitatio à cibo, aut alioquin corpore repleto ſolet hoĩes in epilepſiam, & apoplexiã præcipites agere. 31.b
exercitatio quandoque ad putridam febrem perducit, vide quando. 201.a.b
Exiccatio eſt cõis vlcerum cura. 108.d. 125.b. 229.c. 282.d.& 317.a
Exomphali qui dicãtur, & huic affectui ſint obnoxij. 442.b

F

FAba venerem concitandi vim habet. 439.c
Fabæ Aegyptiæ pondus eſt ad drachmam. 101.a
fabarum farina digerendi, modeſtéque diſecandi vim habet. 444.c
Facies in dignoſcendis affectibus capitis quatenus ad colorẽ ad venarum plenitudinem, & eius qualitatem obſeruanda eſt. 40.c
facies pallida, & decolor altricis facultatis languorem ſignificat. 336.b
faciei pallor, vel rubor quibus de cauſis concitari poſſint. 25.a.b.
faciem decoram, & ſplendidã reddens medicamentũ. 101.a
Facultates animi quid ſint. 27.b.c
facultasũ omniũ animantis eſſentia in tẽperie cõſiſtit. 259.b
facultates principes, quæ corpus vniuerſum animantis perfecti adminiſtrant, tres numero ſunt. 191.b.c
facultas animalis ſedem habet in cerebro. 110.c
facultas altrix quę ab Hippocrate, Platone, & Galeno appellata eſt. 254.b
facultates in animantibus per ſuos actus diſtinguuntur, & cognoſcuntur. 195.d.& 230.d
facultatum cogitatricum tàm internarum quam externarum inſtrumenta vel ſenſoria cùm tranſmutantur, earum iudicium peruertitur. 30.c
facultas ſensiens, & mouens in poſteriore cerebri parte collocata eſt. 28.a.& 192.a
facultatis motricis vehiculum ſunt ſpiritus. 368.a
facultatis motricis læſiones, & ſymptomata quæ. 19.d
facultates naturales quattuor numero ſunt, attractrix, contentrix, concoctrix, & expultrix, earumq́ue officium. 20.d.& 230.c
facultas contentrix quomodo ſuo officio fungatur. 251.b
facultatis contentricis vitia quæ. 251.c
facultas concoctrix eſt primaria, & præcipua, quàm reliquæ tres, tanquam principem, & finem ſpectant. 230.c.d
facultas concoctrix ſedẽ habet in fundo ventriculi. 250.a
facultas expultrix tribus de cauſis nequit excrementoſam materiam expellere. 21.d
facultatis expultricis ventriculi duplex eſſe poteſt impetus vel ad ſuperiora, vel ad inferiora. 237.d
facultatis expultricis ventriculi impetus ad ſuperiora vitioſus eſt ſemper, & cur. 237.d.& 238.a
facultatis ventriculi expultricis impetus ad inferiora non eſt vitioſus, & cur. 238.a
Fames quid ſit, & vnde fiat. 196.b.& d
famis ablatæ differentia duplex. 198.c
fameſcentes, cum abſtinent à cibo vltra horas ſolitas, varia patiuntur ſymptomata, & quę. 197.d.& 198.a
fames canina quid ſit, & à quibus cauſis oriatur. 208.b.c.d
famis caninæ ſigna quæ. 210.d.& 211.a
Far ſuapte natura craſſi ſucci eſt. 261.a
far coctum cum modico aceto lentorem deponit, & pleuriticis confert. 167.b
Faſianorum caro optima. 204.d.& 265.b
Faſtidiẽtis non eſt ſecanda vena. 206.d
Faſtidium. vide Nauſea.
Fauces, quæ loca vel partes ſint. 131.b.& c
Faui quid ſint, & vnde dicti. 4.b
faui cur frequenter accidant pueris & lactentibus. 4.b
faui quibus topicis curentur. 17.b.c.d.& 18.a.b
Febris ephemera quomodo accendatur. 204.b
febris ardens maximus & acutiſſimus morbus eſt. 46.b
febris ardens aut ex ſanguine, aut ex bilioſo humore accenditur. 290.b
febris ardẽs, & Phrenitis ex eodem humore naſcũtur. 25.c
febrium ardentium comes eſſe ſolet ſitis vehementiſſima. 215.b
febris ardens aliquando comes eſt inflammationum in liene exorientium. 290.b
febris vehemens mulieri prægnanti ſuperueniens ſępius fętum interficit. 418.d
febres bilioſæ comitem plerunque habent cardialgiam. 217.d.& 218.a.c.
in febribus ſynochis ſitis aliquando valde infeſta eſt, & cur. 214.a
febres calidiores vt tertiana cur ſæpe in vigore dolorem capitis, & delirium concitent. 21.d
febres quartanæ vitio lienis plerunque fiunt. 288.d
in febrium intermittentium acceſſionum principijs vomitus ſolet eſſe vtilis. 243.a
febres hecticæ ab accepto cibo, & potu ſemper aliquantiſper increſcere videntur. 180.a
febris hectica ſemper comes eſt tabis. 181.a.& 182.a
febris malignę, & peſtilẽtis ſignũ euidẽs quodnã ſit. 137.b
febres autumnales & diuturnæ copioſum in corpore congeſtum humorem melancholicum relinquunt. 33.c
febres aliquando magnos, & malignos vermes accendunt. 327.b
febris, quę ex ſuppreſſione menſium, aut purgationum à partu, aut exuteri inflammatione ſuboritur, neceſſariò ad ſynocharum genus pertinet. 401.a.d.& 402.a
febris ſuperueniens paralyſi, & ſpaſmo vtrunq; curat. 64.c
febris quandoque arte excitatur à medicis in paralyſi, & ſpaſmo, vbi pertinaces ſunt. 64.c
febres quomodo à medicis arte excitetur. 64.c
Fel taurinum ex tomento exceptum, & inditum hęmorrhoidas aperit. 335.d
fel teſtudinis ſanguinem in veſica concretum diſſoluere fertur. 364.a
fellea veſicula putet quid à natura creata ſit. 193.c.222.d 255.c.256.d.& 276.d
Ficoſa oculorum affectio quę ſit, & quibus medicamentis indigeat. 96.d
ficus, ſeu
ficoſa eminentia, vel
ficoſi tumores qui dicantur. 100.a.& 339.c
ficuum differentię duę ſunt, & quę. 339.c.d
ficus quomodo curetur. 339.d
ficus fructus tã recẽtes, quàm aridę aluum molliũt. 299.a
Filicis radix trita, & pondere quatuor drachmarũ ex mulſa ebibita fœtum, & ſecundas excutere dicitur. 422.a
Filicula. vide Polypodium.
Fiſtula oculi quæ dicatur à Celſo. vide Oculus. 97.c
fiſtula ænea eſt commune ingenium, & remedium ad extrahendam vrinam ſuppreſſam, quacunque de cauſa fuerit ſuppreſſa. 362.b.c
Flatus ab imbecilliore calore ortum habet. 23.d.247.d. 251.c.

251.c.280.a.291.a.319.d.397.c.438.c, & 439.b
flatus à duobus cauſis ortum ducit. 23.d
flatum generantes cibi qui. 251.d
Flores cur modicam præ alijs decoctionem ferant. 11.d
flores violæ, roſæ, cichorij, endiuiæ, boraginis, & id genus alij vſu veniunt decocti, in præparatione calidiorum humorum. 11.d
flores boraginis, & endiuiæ mitigatoriam, & lenientem vim habent. 12.b
Florum chamæmeli puluis ex iure, vel vino aſſumptus ventriculum roborat. 223.b
Fluctuatio ventriculi quid ſit. 251.c
Fluxio duplicem habet occaſionem, partem mandantem, & recipientem. 80.b.c.113.c.130.c.162.a.b.202.b.224.c.299.c.314.c.d, & 343.e
Fluxionū præcipua cauſa eſt copia exuberantis humoris in toto, aut in quibuſdā particulis. 80.c.403.d.404.a
fluxio inflammationum cauſa. 403.d
fluxionum cauſæ euacuatione tolluntur. 457.a
fluxioni tribus modis occurritur, & quibus. 224.d
in fluxionibus omnibus duo ſunt ſcopi, alter à particula mandante deſumpta, alter à recipiente. 71.a.130.c, & 237.a
fluxionum omnium curatio communis quæ. 50.c.d.80.a.b.c.d.119.d.133.b, & 292.c.d
fluxiones nihil eſt quod magis intercipiat, quàm reuulſio. 156.b.c.339.a.308.b.386.a.387.c, & 403.a
fluxionibus incipientibus accommodata eſt reuulſio, in veteraſcentibus autem deriuatio magis accommodata eſt. 346.b.d, & 347.b
in fluxionum initijs, quæ medicamenta adminiſtranda ſint. 50.d
in fluxionum incremento quibus remedijs vtendū. 50.d
in fluxionū inclinatiōe, quō ſe gerere dēat medicus. 50.d
in fluxionū vigore quibus medicamentis agendum. 50.d
fluxiones omnes quomodo per omnia tempora tractandæ. 83.b.226.d.227.b.c.26?.d, & 270.a
fluxus colliquatiui qui, & vnde ortum habeant. 302.c
fluxus fluxu curatur. 242.a
fluxus vomitum ſanat. 242.a
Fœcundæ mulieres quæ dicantur. 411.c
fœcunditatis cauſæ vnde ſummātur. 411.c.d.412.a.b.c.d
fœcunditas qua rōne cōparetur. 415.a.b.c.d.416.a.b.e
Fœmina eſt animal, quod in ſe ipſo generat. 374.d
fœmina quibus de cauſis multam excrementorum, & ſanguinis copiam congerant. 375.d
Fœmella vtero gerentis ſigna quæ. 417.c.d
fœmellæ rōne frigoris generantur, & mares caloris. 84.a
fœmellæ in ſiniſtro vteri latere procreantur, mares in dextero. 417.c.d.418.a
fœmella minus, & debilius moueri in vtero ſolet, quàm mas. 417.d
fœmella in vtero concepta quarto menſe moueri incipit, mas vero tertio. 428.d
fœmellæ difficilius, quàm mares, pariuntur. 424.d
fœmellam quæ peperere, per xl. dies purgari ſolent: quæ verò maſculum, per triginta. 425.d, & 426.a
Fœniculus vrinam ciet. 286.d
fœniculi radices, folia, & ſemina attenuandi, & aperiendi vim habent. 263.a, & 382.c
fœniculi ſemina, & radices menſes prouocandi vim habent. 382.e
fœniculus tam internis in cibo aſſumptus, quàm exterius adhibitus in oculorum affectibus plurimum confert. 82.b, & 88.b
fœniculi ſuccus viſum clarificat. 92.e
fœniculum cōmaſticatum & in oculos inſufflatum, eorum albugines curat. 87.a.b
Fœnum Græcum acrimoniam mitigat. 219.d
fœnum græcum diſcutiendi, & detergendi vim moderatam habet. 16.c
fœni græci ſuccus vel decoctum oculorum dolores mulcet, & lenit. 83.a.d
Fętida tenuiores habēt partes, ſicut & beneolētia. 393.c
fœtida craſſioribus partibus non conſtare aduerſus nōnullorum ſententiam aſſeritur. 393.b.e
fœtida cur ſi naribus odoranda offerantur, in vterinis affectibus proſint: ſi verò interius ſupponantur, aut ſuffiātur, non parum obſint. 393.b.c.d.394.a.b, & 397.b
fœtida naribus oblata poſſunt vterum ſurſum retractum repellere deorſum: inferius autem ſubiecta vel ſuffita ſurſum propellere, ſi deorſum ad varias partes vergat. 395.d.396.a, & 397.b
Fœtor in animantium corporibus ſemper ſignum & effectus putredinis eſt. 116.b
fœtor caliditatem humorum indicat. 67.e
fœtor excrementorum concoctionē malā ſignificat. 145.d
fœtus quid ſit, & vnde dictus. 411.b.e
fœtus quomodo formetur in vtero. 373.b.c
fœtus comparatur fructibus arborum. 419.b
fœtus quo alimento nutriatur in vtero. 373.d, & 374.a
fœtus quibus ſignis deprehendatur mas, vel fœmella eſſe. 417.c.d, & 418.a
fœtus, quando grandior eſt factus, quot modis facultatem expultricem offendat, & excitet. 423.d, & 424.a
fœtus exitus ab vtero multiplex eſt: facilior tamen, & magis naturalis eſt, qn̄ in caput exit. 423.a, & 425.a.b
fętus quo modo facilis ad partum fiat. 426.a.b.e
fœtus cur aliqn̄ patri, aliqn̄ matri, interdū auis, aut abauis ſimilis euadit, nonnunquā ēt nulli agnatorū. 428.c
fœtus mōſtruoſus qui dicatur, & vnde ortū habeat. 411.a
fœtus mortui in vtero ſigna quæ. 419.e
fœtus emortui retentionem varia, & plurimum verenda ſymptomata ſequuntur, & quæ. 421.b.c
fœtus emortuus qua arte, & quo ingenio extrahatur. 421.c.d, & 423.a
fœtū mortuū quo pacto educebāt antiqui medici. 421.c.d
Foliorum pomorum ſuccus vim habet aſtringendi. 51.a
Fomenta, quando corpus & vicinæ partes loco affecto plenæ ſunt, fluxiones concitant. 155.d, & 165.b
fomenta ventriculum roborātia quæ. 207.c.223.b.246.d, & 253.a
fomentum, ex milio, & ſale in ſacculo calefactis valet ad diſcutiendos ventriculi dolores ex flatu concitatos. 223.e
fomentum ex furfure dolores flatuoſos ventriculi tollit. 223.e
fomentum ex ſpongijs demerſis aceto acerrimo calido

ventriculo adhibitis maximopere Galeno laudatur. 207. d
fomentum ex aceto acerrimo calido in dolore ventriculi flatuoſo ab humore melancholico excitato valdè commodum eſt. 207.d,& 223.c
fomenta ventriculum intemperie frigida laborantem roborantia quæ. 235.d
fomenta cardialgiæ accommodata quæ. 219.c.d
fomenta in cholirica paſſione ventriculo adhibenda ex quibus rebus conficiantur. 247.a
fomentum aqua calida ex vtre, vel veſica vel ſimilibus pleuritidem diſcutit,& reſoluit. 155.a.c
fomentum aliud ad idem deſcribitur. 155.b.c
fomentum aliud ad idem etiam deſcribitur. 155.b.c
fomentorum vſus in pleuritide importunus exiccare poteſt pulmonem, & ad ſuppuratione facilè perducere pleuritidem. 156.b
fomenta ad iecoris calidiorem intemperiem accommodata quæ. 311.d,& 312.a
fomenta lienis obſtructionibus conferentia quæ. 293.d
fomenta ad renum inflammationes accommodata quæ. 349. c.d
fomenta inteſtinorum doloribus tollendis accommodata quæ. 323.a
fomentum ad ani exitum deſcribitur. 340 d
fomenta menſes muliebres reuocantia quæ. 383.c.d
fomenta in vteri inflationibus quę conueniant. 398.b
fomenta in vteri diſtortione,& peruerſione vtilia quæ. 396. a
fomenta vteri vlceribus accommodata quæ. 407.d
Fraxini baccæ numero decem exhibitæ menſes ciere, vrinam prouocare, vtilesq; in omni ferè vteri dolore eſſe poſſunt. 383.b
Fricatio in coitu ad voluptatem excitandam naturę inſtinctu inſtituta eſt. 413.b
fricatio quo pacto commodiſſimè, & maxima cum voluptate fiat. 413.b
Frictiones corpus vacuant. 68.a
frictiones validæ & frequentes ſanguinem occultè euacuandi vim habent. 40.d
Frigus condenſat; calor rarefacit. 74.c
frigidum humores compellit. 458.b
frigus reddit facultates pigras, & omnino ineptas ad operationem. 28.b
frigiditas ſiue ſit caliditati, ſiue humiditati coniuncta, memoriam lædit. 28.b
frigus inimicū eſt reſpirationis inſtrumentis. 168.d.169.d
frigus quo pacto famem concitet. 209.c.d
frigiditas vehementes dolores parit. vide intemperies. 24.c, & 74. c
frigus aliquando alui profluuium excitat. 212.a.b
frigidi,& maleficiati qui vocētur à iuriſcōſultis. 437.a.b
de frigidis,& maleficiatis Paulus, Aetius, & Auicenna ſermonem habuere, Galenus verò nequaquam. 437.b
Frigimelica medicus poſt vehementes inferioris ventris cruciatus, lapillum cum reliquis excrementis per ſedē excreuit. 352.c
Frontis recta vena dolores &c. vide Vena.
Fructus maiorem, quàm herbæ, & minorem, quàm radices, tolerant. 11.d
fructus refrigerantes & humectantes qui. 11.d
fructus qui facilem occaſionem pręſtent concretioni lapidum in renibus. 353.d
fructus Aegyptiæ ſpinæ ex nigro,& auſtero vino adhibitus ſanguinis immodicum profluuium ab vtero cohibet. 388.a
Fulgura quo pacto oriantur. 372.d
Fulmina ex qua materia, & qua rōne oriantur. 372.d
Fumaria calefaciendi vim habet. 263.a
fumaria humorem melancholicum exuſtum lenit, & mitigat. 12.b
Furfures quæ affectio ſit, & quibus remedijs tollantur. 15.c.d, & 16.a.b.c
Furor eſt effectus caloris feruentis. 53.c
furor ab humore melancholico excitatur. 21.b.c
Furunculi qui vocentur à Celſo. 100. b.c
furunculi duas habent differentias, & quas. 100.b.c
furunculi in quo differant à tuberculis. 100.b

G

GAlbanum aſthmati curando conuenit. 173.b
galbanum corio vel linteo extenſum, uentrique inferiori applicitum in vterinis affectibus plurimum iuuat. 394.b
galbanum roſaceo,& myrrha commixtum,& bibitū valdè efficax eſt ad excutiendum fœtum, & ſecundas. 422.a
Galanga eſt vna ex ſpeciebus coſti. 285.c
galanga ventriculum imbecillum roborat. 235.c
Galenus Græcorum medicorum princeps. 43.c,& 64.b
Galeni præceptor Pelops fuit. 276.d
Galeni modus in explanandis Hippocratis ſententijs qui. 346.c.d
Galeni mos in reprehendendo ea, quæ reprehenſione digna ipſi videbantur. 51.d
Galenus ſexto de loc. affect. eorum ſententiam validiſſimis rationibus refellit, qui putabant vterum: dum ad uarias partes veneris cupidus importunè mouetur, cauſam eſſe omnium ſymptomatum, quæ in ſtrangulatione euenire ſolent. 391.b.c
Galenus octauo de Comp. medic. ſec. loc. dãnat eos, qui in inflammatione iecinoris hieram ſtatim à principio commendabant, & cur. 46.a
Galenus laudat Hippocratem, qui dixerit vehementibus motionibus fœtus ſuccedere partum naturalē. 423.d
Galeni locus, vbi Hippocratem Eraſiſtrato peritiorem & diligentiorem fuiſſe comprobat. 160.b
Galenus Archigenem laudat, qui clyſteres in capitis affectibus plurimum commendauit. 47.b
Galenus voluit caput fuiſſe propter oculos inanimātibus fabricatum. 2.d
Galeni eadem ſententia de capitis fabrica exponitur. 2.d
Galenus locus de Capitis ſignificatione, in tertio de Plac. Hippoc. & Plat. 2.d
Galenus locus in lib. de Facilè parab. medic. de capitis dignitate. 2.d
Galenus in lib. de Plenit. cerebrum quemadmodum vterum & ventriculum ſentire aſſeruit. 19.c.d
Galeni opinio de cerebri principatu. 27.a

Galenus uoluit organum auditus eſſe extremam partẽ ipſius nerui ad aurem peruenientis. 110.a.b
Galeno quarto de vſu partium voluit in gracilioribus inteſtinis eſſe quandam uim concoquendi. 231.a
Galenus teſtibus plurimum tribuit & magis ferè, quàm cordi, ſecus quàm Ariſtoteles, vide. 431.c
Galenus putauit in ſemine præter uim procreatricem, & efformatricem fœtus eſſe aliquid, ex quo ſpermatica membra, & generentur, & alantur. 373.c
Galenus fœminis tribuit proprium ſemen ad cõceptionem neceſſarium. 411.b.& 427.d
Galeni opinio in lib. de ſem. vnde κύημα, hoc eſt conceptus, nomen habuerit. 411.b
Galenus viſus eſt ſenſiſſe, ex ſententia Platonis, plantas eſſe aliquo ſenſu præditas. 196.c
Galenus videtur ex varijs locis in eam inclinare ſententiam, vt nerui perforati ſint, ac per eorum innanem viam ſpiritus ferantur, non autem tanquam lumen per aerem, & ſolis radij per diaplana corpora. 56.c.d.& 57.a
Galenus in lib. de Tum. præt. Nat. & ſecundo ad Glauc. & quartodecimo Metho. teſtatur in abſceſſibus reperiri interdum concretam quandam materiam lapidibus ſimilem. 352.c
Galenus quinto de loc. Affect. ex ſententia Pelopis ſenſit intra corpus poſſe in aliqua particula ex humorum putredine venenum generari eiuſdem malitia, cuius ſunt venena externa. 276.c.d
Galeni ſententia de regenerandis capillis in Alopecia, & Ophiaſi primo libro de Comp. Med. per loc. decerpta. 14.a
Galenus ſenſit bulimum à calore ortum habere. 210.b
Galeni eadem ſententia commendatur. 210.b.c
Galeni mos in expurgando vniuerſum ab excrementis corpus in affectibus cutaneis. 7.c
Galenus in cephalalgia frigida meminit ſolius vacuationis, quæ per vomitum fit, & cur. 38.d.& 39.a
Galenus qua ratione Ophiaſes & Alopecias diſtungui docuit. 5.b
Galenus quomodo cum ruri eſſet, nullaque medicamenta adeſſent, adoleſcentem area laborantem curauit. 15.b.c
Galeni medicamentum ad tollendas vlcerum manantium inflammationes. 17.c
Galeni locus in lib. de facilè. parab. medic. circa ſigna futuri capillorum defluuij. 33.d
Galenus qua ratione curabat hypopium. 99.c
Galenus utebatur euforbio ex oleo parato ad dolores aurium à frigida intemperie. 105.d.& 106.a
Galenus mirificè commendat medicamentum Diphryges ad polypum, vide quomodo. 118.d
Galenus ſolis aridis roſis tritis & aſperſis vel inſufflatis curauit eunuchum quendam polypo laborantem. 117.c.& 118.b
Galenus nullum efficacius medicamentum ſe inueniſſe teſtatur ad polypos abſumendos, quam id, quod ex triplici malorum punicorum genere conficitur. 118.c.d
Galenus in affectibus oculorum, vbi per alias euacuationes non fuerit intercepta fluxio, præcipit, vt cucurbitula occipitio affixa ſanguis extrahatur, eadem ratione qua Hippocrates venam in fronte incidi conſulit, quando dolet occiput. 82.a
Galenus inuentor fuit medicamenti facti ex ſucco expreſſo ex nucibus viridibus ad anginam. 136.a
Galenus primo de ſympt. cauſ. varias attulit differentias de vitio neruorum, quo intercipitur tranſitus ſpirituũ facultatem ſenſitricem & motricem deferentium. 56.c
Galenus diuitem quendam alia medicamenta non facile admittentem vſus hedychroo ſanauit à Polypo. 117.d.& 118.b.c
Galenus qua ratione, & quomodo gingiuarum vlcera maligna, & depaſcentia vri præcipiebat. 125.c
Galeni loca, vbi de memoriæ læſionum cauſis verba facit. 28.b
Galenus tertio de Loc. affe. teſtatur ſe ſæpius ſola victus ratione congruenti, corporiſque ac capitis humectatione balneis aquarum dulcium facta ſine alio validiore remedio melancholicos ſuo priſtino ſtatui reſtituiſſe. 53.d
Galeni loca, vbi phrenitidis futuræ notas exponit. 26.a.b.c.d
Galenus duas tantum differentias, vel occaſiones immodici ſputi nouiſſe videtur. 249.c.d
Galenus ex Archigenis ſententia in dolore flatuoſo ventriculi ab humore melancholico excitato laudat fomentum ex aceto acerrimo calido. 223.c
Galenus in doloribus ventriculi à flatu concitatis, tamquam miraculum, laudat cucurbitulam loco affecto appoſitam. 223.c
Galeni ſentia circa purgationum obſtructionũ iecoris, quãdo vel, connexã, vel concauã eius partẽ obſidẽt. 264.d
Galenus tertio de Natur. facul. ſe quendam nouiſſe inquit, qui ex eſu bubulæ carnis in lienis tumorem incidit. 290.d
Galenus in triplex genus tumores, & inflammationes diuidit. 223.d
Galenus quomodo voluerit inflammationes, & alios tumores frigidiores verſus finem tractandos eſſe. 46.d
Galenus cyphoiden laudat in hydrope. oct. de Compo. medi. per loc. 287.a
Galenus non videtur cauſam retuliſſe, ex qua intemperatura fiat diabetes. 369.b
Galenus in curandis doloribus inteſtinorum allij vſum laudauit. 313.a
Galenus decimo de Fac. ſimpl. med. in colico dolore ſtercus lupi album laudat, vide. 314.d
Galenus in dyſenteria rhabarbari uſum commendauit. 315.a
Galeni ſententia de renum vlceris ſignis, cui Aetius, Alexander, & Paulus ſubſcribunt. 351.a
Galeni ſententia de natura priapiſmi, & curatione. 436.a.b
Galenus de frigidis, & maleficiatis nullam vſquam mentionem fecit. 473.b
Galeni locus, vbi ordinem tradit, quo vſus eſt in curanda muliere, quæ menſium alborum profluuio affligebatur, indicatur. 390.b.c

Gale-

Galenus quinto methodi ad ſiſtendum ſanguinis profluuiũ ab utero ex eroſione factum,tanquam præſtantiſſimum remedium,laudat ſuccum plantaginis, ſiue potui detur ſiue ex lana inferius ſupponatur. 388.a
Galenus in menſium retentione ex pituitoſo humore diacalamenthum laudat,& hieram dialoes. 382.c
Galenus voluit in menſium retentione ex humorum copia ſanguinem è ſuperioribus venis,quæ in brachio ſunt,detrahendum eſſe. 381.a.b.c
Galeni eadem ſententia limitatur , & comprobatur. 381.c
Galenus in quinto Aphor. ſternutationem in mulieribus, quę ex vtero ſtrangulatæ iacent,duplici de cauſa vtilẽ eſſe inquit. 394.c
Galenus nono de Comp.med.ſec.loc.in vteri ſtrangulationibus agaricum pondere drachmæ datum potui mirificè conferre aſſerit. 394.c.
Galeni loca in quibus ſigna tradit mulierum vtero gerentium. 416.d.& 217.a.b.c.d
Galeni loca,in quibus de aborſus cauſis ſermonem habet. 418.b.c.d
Galeni modus multiplex excutiendi ſecundas. 427.a.b
Galeni Cataplaſma ad dolores articulorum. 459.a.b.c
Galenus varius videtur fuiſſe,dum manantia vlcera ad aliud,atque aliud morborum genus diuerſis inlocis redegit. 4.b.c
Galeni loca,in quibus ab Ariſtotele non diſſentit circa ſenſum communem. 27.b
Galenus cur fortaſſe cõiunctiuam oculi tunicam, [illegible] vel [illegible], appellarit vide. 72.d
Galenus defenditur , quod non fuerit diminutus in tradenda curatione ægilopis,vide. 98.a.b
Galenus non negauit melancholicum affectum fieri poſſe vitio lienis,aut iecinoris, aut ventri,aut hæmorrhoidũ, vide. 32.d.& 33.a
Galenus ab oppoſitione defenditur,quod non meminerit læſionis facultatis memoratricis. 28.b
Galenus ab Hippocrate deuiare viſus eſt in exhibẽdo medicamenta in pleuritide. 46.a
Galeni dubitare viſus eſt,an poſſint calculi in inteſtinis cõcreſcere. 352.c
Galenus in ſeipſo allucinatus eſt,qui cùm colico dolore vexaretur, renalem eum iudicauit 320.b
Galenus tanquàm dubium reliquit,an inflammatio in vtero fœtum ſoleat perdere. 418.c.d
Galenus à contradictione defenditur de vena in vteri inflammationibus ſecanda.402.a b.c.d.& 403.a.b.c.d
Galeni loca,quæ videntur oppoſita,conciliantur. 280.b
Galeni,& Hippocratis loca, quæ mutuò ſibi aduerſari videntur conciliantur.69. a.b.c
Galeni & Hippocratis loca,quæ alijs multum inter ſe diſſentire videntur,plurimum conſentire oſtenduntur,vide.160.a.b.c.d.& 161.a.b
Galeni confectiones,& vnguenta multa pretioſiſſima ad calefaciendum cerebrum in ſecundo de Comp.med.per genera deſcribuntur. 38.c.d
Galeni medicamentum efficaciſſimum,quo vtebatur ad curandas alopecias & ophiaſes. 14.d
Galeni medicamentum ad ſuffuſionem oculorum diſcutiẽdam. 88.
Galeni cataplaſma ad roborandum caput in affectibus narium deſcribitur,& explicatur. 116.d.& 117.a
Galeni medicamentum ad ſiſtendum ſanguinis profluuium è naribus deſcribitur. 120.c.d
Galeni medicamentum ex Critone ad ficoſos tumores deſcribitur. 101.b.c
Galeni medicamentum ad varros induratos deſcribitur. 101.a
Galeni medicamentum aptiſſimum ad ſanandũ varros deſcribitur , & eius vſus explicatur. vide. 100.d.& 101.a
Galeni facillimum remedium ad ſanandos aurium dolores 105.d
Galeni medicamenta duo mirabilia ad dolentes,ĩflammatos,& corroſos dentes deſcribuntur. 128.b
Galeni medicamenta duo maximè ab eo commendata in ſexto de Comp.med.ad anginæ inflammationem,quę 136.c.d.
Galeni medicamentum ad ſitim extinguendam deſcribitur. 216.b.c
Galeni medicamentum ad imbecillitatem ventriculi in libro de fac.parab.med.deſcriptum. 236.a
Galeni aliud ad idem. 236.a
Galeni medicamentum aſthmaticis non parum conferens deſcribitur. 173.c
Galeni emplaſtrum ad iecoris inflammationes inclinantes accommodatiſſimum deſcribitur,& eius vis exponitur 270.c.d
Galeni cataplaſma ad Lienos os accommodatiſſimum deſcribitur. 294.c.
Galeni remedium ex ſtercore capræ,& eius vrina, vel vrina pueri ſimul coctis ad educendam aquam ex ventre hydropicorum. 287.c
Galeni linimentum ad idem deſcribitur. 287.c
Galeni cataplaſma ad abſumendam aquam ex ventre hydropicorum deſcribitur. 287.d
Galenus ĩ libello de Pręſagatione meminit arenæ maris,in qua immergere ſolebant antiqui vniuerſum corpus pro exiccatione &c. 390.d
Galeni medicamentum ſuppoſitorium ad menſes muliebres euocandos. 383.c
Galeni medicamenta ad excutiendum mortuos fœtus & ſecundas. 422.a
Galeni localia medicamenta duo ad vterum ſcirrhi. 406.c
Galeni præceptum tertio de Loc.affect.de differenti curatione morborum,dum recentes ſunt,vel quando inueterati,& firmati. 53.d
Galeni præcepta tria tertio de loc.affect.nobis tradita,ad diſtinguendos proprios affectus ab ijs, qui per conſenſum. 32.a
Galeni præceptum, quòd in calida intemperie capitis perfuſiones & linimenta eidem adhibẽda ſint ex niue, glacie,& ſimilibus actu frigidis refrigeranda. 36.b
Galeni pręceptum ex ſentẽtia Eraſiſtrati, quomodo quis citra capitis inſignem noxam iter facere, & diu ſub radijs ſolaribus in magnis æſtibus verſari poſſit.37.d.& 38.a

Galeni præceptum circa lethargi, & phrenitidis curationem, quæ in initio ſimilis eſt, in fine vero contraria. 43.d

Galeni præceptum pulcherrimum, quòd in curandis affectibus partium oculis circumiacentium vtamur medicamentis aridis in puluerem redactis, potiuſquam alio modo. Vide rationem. 97.a

Galeni præceptum pulcherrimum circa modum aptè perfundendi caput. 37.b

Galeni præceptum in vſu medicamentorum oculis adhibendorum non modò vtile, ſed apprimè neceſſarium, vide 85.d

Galeni pulcherrimum præceptum circa remediorum adhibitionem localem in ſpaſmo, & paralyſi. 64.b,c.

Galeni præceptum in Com. in lib. de Salubri Diæta ad cibum facilè continendum & concoquendum in ventriculo. 243.d.& 244.a

Galeni præceptum quomodo ſe gerere debeat Medicus in euacuatione mollienda in iecinoris obſtructionibus. 262.b

Galeni loca, in quibus docet generalibus notis materias omnes diſtinguere. 24.c

Galeni documentum in ſecundo de Compoſi. med. per loc. ad diſcretionem faciendam, an affectus ad intemperiē ſine materia, aut cum materia pertineant. 24.b

Galeni documentum in ſecundo de Comp. med. per loc. ad cognoſcendus procatarcticas cauſas. 24.b.c

Galeni experimentum, quo docet nos, an intemperies ventriculi ſola ſit, an cum materia. 233.d.& 234.a

Galeni argumentum, quo oſtendit naturam ſingultu vti ad ea excutienda, quæ ſunt in ventriculi tunicis infarta. 238.d.

Galeni experimenta duo, quibus poſſimus cognoſcere an ſanguinis grumoſus & concretus in veſica ſit. 361.a.b.

Galenus docet, quibus ſignis deprehendi poſſit, marem ne vel fœmellam mulier in vtero gerat. 417.c.d

Galeni ſanum conſilium in ſecundo de Comp. med. per loc. quòd ea, quæ poteſtate inſigniter refrigerant, quatenus fieri poteſt, in calidis cerebri affectibus declinanda ſint. 36.c

Galeni conſilium de proferendo iudicio ex colore faciei pulcherrimum. 25.b

Galeni conſilium ad extrahendam aquam ex auribus 106.a

Galenus octauo de Comp. medi. ſec. loc. ex Archigenis ſententia conſulit ſemine koriandrorum iis, qui acidum eructant, menſura cochlearij exhibenda & mox vinū muſtaceum ſuperbibendum. 235.d.& 236.a

Galeni ſententia circa reuulſiones faciendas. 157.b

Galeni loca quando per affectum locum ducendus ſit noxius humor, & quando non, explicantur. 314.d.& 315.a

Galeni loca in quibus ſanguinem pro tota humorum maſſa accepit. 255.d

Galenus nunquam auſus eſt pueris ante decimum quartū annum venam ſecare. 43.c

Galeni loca, in quibus exponit, qui ſint humores illi, qui eandem cum ſanguine rationem habeant, quantum ad euacuationis modum. 40.a.b

Galeni loca, in quibus pronunciat venam cephalicam in capitis affectibus ſecandam eſſe. 41.a.b

Galeni ſententia, vtrum ſanguis mittendus ſit necne in melancholicis affectibus, & quando mittendus, deq; re eadem dubitatio, & ſolutio ab eodem Galeno tradita, ab Aetioq; ex Poſſidonij ſententia magis determinata. 54.a.b

Galeni ſententia de ſanguinis miſſione in ſpaſmo, paralyſi, atque huiuſmodi affectibus. 62.a.b

Galeni loca quàm plura, in quibus venam in pleuritide ſecandam eſſe cenſet ex parte lateris affecti. 161.d

Galeni ſentētia de vena ſectione in inflammationibus, & affectibus vteri. 402.a.b.c.d

Galeni ſentētia circa tempus, quo debet fieri vena ſectio in menſium retentione. 382.a.& b

Galenus vbique ferè uenas, quæ ſub poplite ſunt, vel prope malleolos, in affectibus vteri, veſicæ, & cœxendicæ ſecundas eſſe cenſuit. 362.d

Galeni varia loca, de vena ſecanda in pluribus affectibus, quę ſibi videntur contradicere, ſimul conciliantur. 402.a.b.c.& 403.a.b.c.d

Galeni ſententia, ex varijs locis decerpta vtrum laborantibus renibus mittendus ſit ſanguis ex ſuperioribus, vel inferioribus partibus, affertur. 345.d.& 346.a.b.c

Galeni locus in primo Aphoriſmorū, vbi ait, vētriculi inflāmationem quotidianas habere periodos, ſicuti pleuritis habet alternis diebus, explicatus. 224.a

Galeni locus de arenoſa vrina explicatus, & à calumnia defenſus. 353.b.c

Galeni locus tertio de Loc. affect. ad examen reuocatus. 23.d.& 24.a

Galeni loca conſiderata & expoſita. vide. 163.b.c

Galeni locus tertio de Symp. cau. ſuſpectus, & correctus. 306.d.

Galeni locus in vndecimo de Facult. ſimp. medic. mendoſus corrigitur. 318.c

Galeni locus in lib. de cur. rat. per ven. sect. perpenditur & exponitur. 346.b

Galeni locus in primo libro Com. in tertium Epid. explicatus. 152.b

Galeni locus ab Actio explanatus. 163.a.b

Galerita auis comeſta laudatur in colico dolore 324.d.& 325.a

Gallæ immaturæ adſtringendi facultatem habent. 388.a

Gallæ immaturæ ex acri aceto coctæ ad dentium dolores commendantur. 127.c

Gallarum puluis ad polypos curandos laudatur. 118.c

Gallarum medicamentum ad oris malignos affectus, & vlceroſos curandos ſummopere laudatur. 139.d.& 140.a

Gallarum medicamentum quomodo conficiatur. 140.a

Gallæ tritæ columellam laxam exiccant. 141.b

Gallæ vſu veniunt in curandis dyſenteriæ vlceribus. 317.d

Gallæ immaturæ menſtruas purgationes ex apertione vaſorum profluentes maximam ſiſtendi vim habent. 388.a

Galla vim habent claudendi hæmorrhoidas. 337.a
Galli radix veneris deſiderium concitare dicitur. 439.c
Galli decrepiti ius quõ paretur. 173.d
Galli decrepiti ius paratum ab omnibus in aſthmate commendatur. 173.d
Galli decrepiti ius &c. vide ius.
Gallinacea caro facilè coquitur. 203.d. & 204.d
Gallinacei pulli ius vim habet epiceceraſticam 218.c
Gallinaceus adeps molliendi vim habet. 275.d
Gallici dolores in quo ab articularibus differant. 450.a
Gargareon quid. 129.d
Gargariſmata quando tentanda in deſtillationibus, & quãdo non. 70.c
Gargariſmata ad pendulam & laxatam columellam. 146 d. & 141.a
Gargariſmata ad tuſſim acrem & calidam accommodata quæ. 171.c.d
Gargariſmatum in angina curanda accommodatorum deſcriptio. 135.d
Gariophyli ventriculum roborant. 235.c
Gariophyli in frigido, & pituitoſo capitis affectu atque alijs conuenientes ſunt. 12.d & 64.a
Gariophylatum ventriculum roborat. 235.c
Gariophylatum viſcera interna ex affectibus frigidis & humidis labefactata roborat. 390.d.
Garum nullibi in vſu eſt. 317.c
Gaudetianæ aquæ vide Balnea.
Geleniabin ex ſaccharo vide Syrupus roſaceus.
Generatio eſt opus viuentium maximè naturale. 414.b
Generatio cur in fœmineo corpore fiat. 374.c.d
Generatricis facultatis in animantibus opus integrum tribus officijs abſoluitur, conceptu, geſtatione, & partu. 411.a.b
Generatio non ſolum materiam requirit, ſed etiam agens. 374.b
Generatio omnis duplici parte conſtat vide. 156.d
Generatione, & prolis propagatione nihil eſt in rebus humanis deſiderabilius. 414.b
Generationis principium eſt calor natiuus qui in ſemine eſt. 427.d
Gentianæ radix fœtus mortuos, & ſecũdas excutit. 422.c
Germani in plurimo vſu habent balneas. 168.b
Germaniæ frequenter ſolent vermes in aurium meatibus innaſci. 112.d
Gibbi cur tales oriantur. 411.a
Gibbi cur oẽs ferè anguſtiam in ſpirando ſentiunt. 149.d
Gingiuæ propter quid à natura circa dentes creatæ ſint. 123.c.d
Gingiuarum affectus quot, & quales 123.d. & 124.a
Gingiuarum vlcera quibus remedijs curentur. 125.c
Gladioli radix ſuperior ventrem concitare, inferior autem reſtinguere dicitur. 439.c.d
Glaucedo, vel
Glaucoma quid ſit, & vnde fiat. 89.c.d
Glaucoma nullam curationem admittit. 89.d
Glaucoma quibus ſignis à ſuffuſione diſtinguatur, ac dignoſcatur. 89.d
Glaucomate laborantes nihil prorſus lucis perſpiciunt. 89.d
Glans vnguentaria detergit, ac diſcutit. 16.c
Glans ex galbano & cera parata, atque ano indita iuuat plurimum, ſi vterus ad dorſum conuerſus inteſtinum rectum premat. 396.a
Glandes, ſeu
Glandulosa loca. vide Adenes.
Glandes (vulgo ſuppoſitoria) vnde dictæ. 44.d & 48.d
Glandium variæ differentiæ. 48.d. & 49.a
Glandes communes ex quibus & quomodo fiant. 220.c
Glandes leniſſimæ, & mitiſſimæ quæ. 48.d. & 49.a
Glandes acriores ex quibus conficiantur. 49.a
Glandes variæ ex varijs rebus confectæ, quæ in vterũ ſuppoſitæ menſtruas purgationes euocant, recẽſentur. 383.c. & 384.a
Glandes ad fœtum mortuum, & ſecundas extrahendas accommodatæ deſcribuntur. 422.a.b.c
Glycyrrhizza lenit, mulcet, ac mitigat acrimoniam. 9.e. & 12.b
Glycyrrhiza commaſticata tuſſim lenit. 171.a
Glycyrrhizæ ſuccus ad idem valet. 171.a
Glycyrrhizæ ſuccus, & decoctum ore contentum donec liqueſcat, ſitim extinguit. 216.b
Glycyrrizza decoctum valet ad anginæ inflammationem 136.b
Glycyrrhiza in vrinæ ardore, & ſtillicidio vtilis eſt. 367.c
Gonorrhæa quid ſit, & vnde dicta. 432.c
Gonorrhæa cur nullum voluptatis ſenſum excitet. 433.d. & 434.a
In gonorrhæa cur ſemen ſine penis intenſione, & ſine vlla cogitatione excernatur. 433.d. & 434.a
Gonorrhea à varijs cauſis excita; ſigna 433.c.d
Gonorhea cauſa quæ. 432.d. & 433.a.b
In gonorrhæa victus ratio conueniens quæ. 434.d
In gonorrhæa quæ illitiones, cerata, & cataplaſmata conueniant. 435.a
Gonorrhea medicamenta conuenientia quæ 434.c.d. & 435.a
Goſſi quod ſint, & vnde generentur. 99
Graciles & hirſuti calida temperie ſunt, plurimumq; melancholicis excrementis ſcatent. 33.a.b
Gramen vrinam prouocat. 286.d
Grana cnidia numero decem trita, & accepta ex oleo irino, & pauco melle, veteri hydropem curant. 400.b
Grando palpebrarum quæ affectio ſit. 93.d.95.b. & 96.b.c
Grandines vnde ortum habeant. 372.d
Grauia & corpulentia facilius deorſum, quàm ſurſum feruntur. 374.d
Grauitas cum tenſione dolorem à frigida & craſſa materia dependere ſignificat. 105.c. & 107.d
Grauida mulier vide Mulier, Prægnãs, Fœtus, & Fœcũditas ſuis locis.
Græcorum ſententia commendatur, qui omnem melancholici affectus rationem in tria tantum capita retulere. 32.d. & 33.a
Græci quando ægrotantes victu tenuiſſimo vti ſoleant. 236.c.
Græcorum ſententia ex qua vena in capitis affectibus ſecundum communem rationem ſanguinem detrahere oporteat.

porteat. 41.a.b

Græcorum ſententia de venæ ſectione facienda in paralyſi, ſpaſmo, & ſimilibus affectibus. 62.a

Græci nunquam pueris ante quartumdecimum annum venam incidere auſi ſunt, quantumlibet magnus morbus vrgeret. 43.c

Græci medici in explicāda ratione imbecillitatis, propter quam ſit diabetes, videntur ſatis obſcuri, & perplexi. 369 b.c

Gula quid ſit proprie. 122.c.& 174.c

Gurgulio. vide Columella.

Guſtus quot modis lædi poſſit. 144.c.d.& 145.a

Gutta quid ſit. 445.c

gutta vnde dicta. 445.c

gutta ſerena quid. 77.b

gutta ſerena, cùm inueteraſcit, curari ferè nunquam poteſt. 79.c

gutta. vide Arthritis.

Guttur propriè quid dicatur. 122.c

guttur eſt inſtrumentum, quo natura vtitur, vt expiratum aerem in vocem efformet. 122.c

H

Habitus plenior ſanguinis miſſionem facilè tolerat. 43.b

Habitus malus. vide Cachexia, & Cacochymia.

Hamech confectio aduſtis & melancholicis humoribus, quamuis & alios vacuet, aptum imprimis eſt medicamentum. 10.b.c.45.c.d.293.c.& 390.c

Hamech in inflationibus vteri pro purgando corpore conuenit. 398.a

Hederæ ſuccus intra nares iniectus vim habet caput purgandi. 50.a

Hederæ nigræ foliorum pediculus melle illitus & in vterum ſuppoſitus vim habet educendi mortuum fœtum, & ſecundas. 422.c

Hedychroum medicamentum à Galeno, Aetio, Paulo, Dioſcoride, atque alijs deſcriptum reperitur. 118.a

Hedychorum digerendi, exiccandi, & repellendi facultatem habet. 118.a

Hedichorum in tabidis commendatur. 183.c.d

Hædina caro concoctu facilis eſt. 203.d

Hædorum carnes ſanguinem probum gignunt. 265.b.& 369.a.b

Helenæ balneæ. vide Balnea.

Heliotropij folia trita & in vterum ſuppoſita vim habent excutiendi mortuos fœtus, & ſecundas. 422.c

Hæmorrhois propriè ſignificat potius ſanguinis profluuium, quam venas. 334.c

Hæmorrhoidum nomen narium & vteri venis ab Arabibus communiter attribuitur. 332.c

Hæmorrhoides quæ venæ ſint, & vnde dictæ. 332.c

Hęmorrhoidas habere propriè qui dicatur. 334.c

Hæmorrhoidum differentias quatuor commenti ſunt Arabes, alias veſicis ſimiles eſſe dixerunt, alias verucales, alias morales, alias vuales, & cur. vide. 334.c

Hęmorrhoidum differentiæ ſecundum Græcos duæ tantum ſunt: aliæ enim cęcę, alię apertæ. 334.b.c

Hæmorrhoides cęcæ quæ dicantur. 334.b.c.& 337.b

Hæmorrhoides apertæ quæ. 334.c

Hæmorrhoides cæcæ magis, quàm apertæ dolent, & cur. 338.a

Hæmorrhoidum dolores varij quibus tollantur. 338.a.b

Hæmorrhoidum profluuium quando opportunè à natura fit vtile, & ſalubre eſt, vide rationem. 333.c.d.& 334.d

Hæmorrhoidum fluxus quando opportunè à natura fieri dicatur, & quando non. 333.d.& 334.d

Hæmorrhoidum profluuij cauſa vel in ſanguinis qualitatem, vel in inſtrumenti, aut facultatis vitium refertur. vide. 334.a.b.

Hæmorrhoidum apertio vires non admodum labefactat. 43.a.

Hæmorrhoides fluentes præſidio ſunt ſuppreſſis menſibus. 335.c

Hæmorrhoidum immodica profluuia ventriculi, & iecinoris vires eneruant, malumque habitum & hydropē necnon & lipothymiam afferunt. 333.b.d.& 334.a

Hæmorrhoides ſuppreſſæ, vel immodicè fluentes quid mali afferant. 281.a

Hæmorrhoides ſuperuenientes curant affectus melancholicos. 335.a

Hæmorrhoidum ſuppreſſio ab iiſdem cauſis, à quibus & profluuium ortum habet. 334.b

Hæmorrhoidum importuna ſuppreſſio eadem affert incommoda, quæ profluuium. 334.a.b

Hæmorrhoidum prouocatio in omnibus capitis affectibus prodeſt. 41.d

Hæmorrhoides quādo reprimendæ, quando omnino ſupprimendę, quando prouocandę, & quando non irritandę. vide. 335.a.b.c.d.& 336.a.b.c

Hęmorrhoides quibus, & quo ingenio aperiri poſſint. 335 c.d.& 336.a

Hęmorrhoidas quomodo vel ferro, vel vrente medicamento, vel alia ratione abſcindebant antiqui &c. vide. 337.a.b.& 338.d

Hęmorrhoides an omnes claudendę ſint, an vna aperta relinquenda, diſſidium eſt inter medicos Gręcos, vide. 337.c.d

Hęmorrhoides aperiuntur ſecta vena poplitis, aut iuxta malleolos. 336.a

Hęmorrhoides ſupprimuntur, ſecta vena interiore in brachio. 336.a.& b

Hęmorrhoidum apertio ſeu prouocatio per hirudines nouum eſt iuniorum medicorum inuentum; nec eius vnquam facta mentio eſt ab antiquis medicis. vide. 336.a

Hęmorrhoidum apertio per hirudines non probatur ſecundum antiquorum medicorum decreta, & cur. 336 a.b

Hęmorrhoidum profluuium quomodo ſupprimatur. 336.b

Hepar aſini ſanguinem in veſica concretum diſſoluendi vim habere dicitur. 364.a

Hepaticę deiectiones quę appellentur à medicis. 259.d

Hepatici gręcè qui dicantur. 259.a

Hepatica herba humectat, & valde refrigerat. 11.d

Herba Aegyptiaca cornuto papaueri ſimilis erat. 109.c

Herba Aegiptiaca his temporibus caremus. 109.c

Herba Aegyptiaca quibus facultatibus prædita erat 109.c

Herba Aegyptiaca in affectibus aurium, atque oculorũ in multo erat vſu apud antiquos. 109.c
Herba Pedicularis. vide Staphiſagria.
Herbę maiorem decoctionem, quàm flores, & minorem, quàm fructus & radices ferunt. 11.d
Herbę refrigerantes & humectantes quę. 11.d
Herbę calefacientes, attenuantes, atque incidentes quę. 12.a
herbę humorem melancholicum reſpicientes quę. 12.b
herbarum radices quę aptę ſint generandis calculis in renibus. 353.d
Hernię quę dicantur latinis. 441.a.b.c
hernię differentię duę, altera enterocele, hoc eſt ramex inteſtinalis, altera epiplocele, hoc eſt omentalis dicta. 442.a
Hiera Archigenis qua. 10.b.c.& 293.c
hiera Archigenis in clyſteribus iniecta laudatur. 48.a
hiera Ioannis Meſue qualis. 7.b.
hiera, cuius meminit Galenus in lib. de Med. fac. parab. qualis ſit. 7.c.10.b.& 48.a
hiera Hermetis quę. 48.a
hiera Pacchij. 293.c
hiera Pauli quę. 7.b
hiera Ruphi quę. 10.b.c
hiera Scribonij ex Pacchij ſententia quæ. 7.b. & 10.b
hiera Ruphi, Archigenis, Galeni, & diacolocynthidos in vteri inflationibus ad purgandum corpus conferunt. 398.a
hieræ facultates, & vſus exponuntur. 285.b
hierę Maiores quę, & quos humores educant. 10. b, c. & 293.c
hiera diaaloes Galeni. 48.a
hiera diaaloes aptiſſimum eſt medicamentum ad expurgã dam, craſſam, lentam, & viſcidam materiam è ventri culo. 203.a.d.206.a.223.c.230.c.237. 242.b.& 390.b
hiera diaaloes in affectibus hepaticis frigidis maxime confert. 313.a
hiera diaaloes optimum medicamentum eſt in voluulo curando. 322.b.
hiera diaaloes in præſentia dicitur hiera ſimplex. 203.a
hieræ ſimplicis quantitas exhibenda ſeu doſis quæ. 8.b
hiera ſimplex ex aloe eſt facilis, ac blanda medicina, quæ pueris etiam dari tutò poteſt. 8.b
hieram ſimplicem varię exhibendi rationes & modi. 8.b
hiera ſimplex cum caſſia, aut alijs mixta in nephriticis congruens eſt. 356.a
hiera diaaloes in menſium retentione ex craſſis humoribus pro purgatione conuenit. 382.c
hiera in hydrope ꝑ purgatione maxime laudatur. 285.a.b
hiera [illegible] *in vſu erat apud Galenum, & antiquioris medicos ad euacuandum corpus vniuerſum, & pręcipuè caput à vitioſis humoribus, vnde ortum habe t Ophiaſis, Alopecia, & reliqui cutanei affectus capitis.* 6.d.& 7.a
hiera [illegible] *pituitam expurgat, & eam pręſertim de capite detrahit.* 7.a.9.b.293.c.& 390.b
hieradia colocynthidos eſt optimum medicamentum in menſium retentione ex craſſis humoribus. 382.c
hiera [illegible] *melancholica & pituitoſa excrementa etiam purgandi vim habet.* 45.d
hiera picra clyſteribus immiſceri ſolet. 48.a
hiera ex colocynthide varios educit humores. 7.b
hiera diacolocynthidos, quando ſola, & quando cum aliorum additione vtebantur antiqui, vide. 7.a.b
hiera ex colocynthide ſimplex pituitam educit. 45.c
hiera compoſita cum nigro veratro, aut ſcamonio pituitã, bilemque vel flauam, vel atram inſuper euacuare poteſt. 45.c
Hieracites collo appenſus vim occultam habere dicitur ad ſiſtendum ſanguinem ex hæmorrhoidibus profluentem. 337.c
Hippocratis mos, dum de communi aliqua ratione ſermonem habet, qui ſecundum Galenum. 402.c.d
Hipprocrates tertio, & ſexto Aphor. autumno fieri morbos grauiſſimos, & eum proportione correſpondere morbis ex vitioſis humoribus concitatis aſſeruit. 366.a
Hippocratis ſentẽtia in lib. de ſacro Morbo de pueris, qui affectibus epilepticis expoſiti ſint. 31.a
Hippocrates inter eos affectus, qui ſolent ęſtate frequentius humana corpora ſollicitare, recenſuit oris vlcera. 137.c
Hippocratis ſententia de cerebri principatu. 27.a
Hippocrates quomodo ventrem ſuperiorem accipiebat. 147.b.c
Hippocrates exiſtimauit in ſemine, pręter vim procreatricem, & efformatricem, ineſſe aliquid, quod materię rationem habeat, vnde ſpermatica membra generantur, & aluntur. 373.c
Hippocratis ſententia in lib. de hum. color humorum eſt. 25.a.b
Hippocratis locus in ſecundo libro de Rat. vic. in acu. mor. 155.a & c
Hippocratis ſententia in libro de Nat. Fęm. quod in fluxu muliebri excrementa, quę citra vllum morſum excernuntur, a capite defluunt, vel à ventriculo, non habetur vera in vniuerſum. 389.b.c
Hippocrates in ardentibus febribus quarto de Rat. vict. in ac. morbis. vbi os amarum eſt, pro purgatione bilioſorum humorum, lac aſinę coctum liberaliter exhibet. 45.a.46.b.& 218.c
Hippocratis pręceptum in libro de loc. in Hom. quòd vomitus in oculorum morbis non ſit ciendus. 81.c
Hippocrates ſub nomine anginę omnes morbos in faucibus conſiſtentes, qui ſpirationem lędebant, quomodocunque nuncupabat. 131.b.c
Hippocrates in duplicem cauſam retulit, omnem conuulſiui motus rationem, in neruorum ſcilicet repletionem, & inanitionem. 59.b
Hippocrates tertio Progn. docuit, quo pacto futurum ſpaſmum in pueris ante ſeptimum ſuę ætatis annum conijciamus. 60.c.d
Hippocrates cenſuit anaſarcam curationem quaſi non admittere. 280.b
Hippocrates tympaniam appellabat hydropem aridam. 279.c
Hippocrates in lib. de Nat. fœm. ſcriptum reliquit, fraxini baccas numero decem acceptas menſes ciere, vri-

nam

nam prouocare,atque in omni ferè vteri dolore vtiles non parum eſſe. 383.b
Hippocrates *in hyſtericis affectibus ad expergefactionem laudat linamentum lucernę extinctum, vel lycnium, & naribus oblatum.* 394.c
Hippocrates *in eiſdem affectibus caſtoreum ad drachmam ex vino datum, & conizam vtilia eſſe teſtatur.* 394.c
Hippocrates *quinto Aphor. mulieres, quæ ex vtero ſtrangulatę iacent, ſternutamento concitato ſæpe ſubleuari inquit.* 394.c.& 426.b
Hippocrates *ſub dubio reliquit, an inflammatio in vtero fœtum perdere ſoleat.* 418.c.d
Hippocratis *ſententia in libro de Morbis mulierum ſecũdo de vteri inflammatione.* 401.d
Hippocrates *in vteri inflammatione quibus localibus vtebatur.* 404.b
Hippocratis *medicamentum in vteri inflationibus interius inyciendum quod.* 398.d
Hippocratis *ſententia de doloribus, & inflatione vteri, quatenus ad cauſas, ſigna, & curationem.* 397.b.c.d.& 398.a
Hippocratis *medicamenta localia ad vteri dolorem ex acri, & calida materia concitatum.* 399.c
Hippocratis *alia remedia ad eundem vteri dolorẽ.* 399.c
Hippocratis *ſententia de vteri hydrope.* 400.a.b
Hippocratis *opinio de ſignis, & curatione vteri extra prolapſi.* 396.c.& 397.a
Hippocratis *ſententia de ſignis vteri inferius declinantis.* 395.b
Hippocrates *ſententia de vteri vlcerum ſignis.* 407.b.c
Hippocratis *ſententia de curatione vlceris in vtero ab interna cauſa contracti.* 408.c.d
Hippocrates *quo pacto doceat medicamentis abſumere membranam internis in vtero innatam, obſtantemque, ne ſemen ſuſcipi queat.* 416.b
Hippocratis *ſententia quõo ſuccurrendum ſit mulieri, vt concipiat, quãdo os vteri clauſum eſt.* 415.d.& 416.a
Hippocratis *varia loca de ſignis, quibus cognoſcitur, an mulier pregnans ſit.* 417.a.b.c.d
Hippocratis *modi, ſeu experimenta tria in quinto Apho. & in lib. de Steril. tradita ad cognoſcendum, num mulier ſterilis ſit, an fœcunda.* 414.c.d
Hippocrates *docet quo nam pacto cognoſci poſſiit, marem ne, an fœmellam mulier in vtero geſtet.* 417.c.d
Hippocratis *ſententia de mulieribus ijs, quæ difficiliorem habent partum.* 424.c
Hippocrates, *vbi partus omnino difficilis eſt, atque per plures dies mulier parturiens doloribus torqueatur, cõfugit ad ſanguinis miſſionem è venis tali.* 426.d
Hippocratis *medicamenta ad faciliorem partum procurandum.* 426.b.c.d
Hippocrates *à Galeno laudatur, quod dixerit vehementibus motionibus fœtus ſuccedere partum naturalem.* 423.d
Hippocratis *conſilium circa præciſionem vmbilici, & regime infantis, qui ex difficiliore partu editus ſit.* 426.d
Hippocratis *ſententia circa purgationes à partu, quantum temporis effluere debeant, cum vel marem, vel fœminam puerpera pepererit.* 376.c.d
Hippocratis *eadem ſententia examinatur, & ad noſtra tempora reducitur.* 376.c
Hippocratis *ſententia circa portionem & menſuram menſtruæ purgationis moderatę.* 376.c
Hippocrates *aborſum appellauit gręcè* ἀποφθοράν.
Hippocratis *loca, in quibus verba facit, de cauſis abortus.* 418.b c.d
Hippocratis *ſententia de natura molæ.* 429.b
Hippocrates *quo modo ſecundinas ex vtero, et fœtum mortuum extrahendum eſſe ſenſerit.* 421.c.d.422.a.b.& 427.a
Hippocrates *quomodo ſternutamenta ad excutiendum fœtum, & ſecundas excitabat. vide.* 421.d.& 426.b
Hippocratis *modus extrahendi fœtum mortuũ chirurgia.* 423.a.b.c
Hippocratis *ſententia circa reuulſiones faciendas.* 157.b
Hippoc. *loca, in quibus voluit venam in pleuritide ex eodem latere ſecandam eſſe.* 161.d
Hippocrates *in ſecundo de Ratione victus in Acut. Mor. clyſtere vtebatur poſt ſectam venam.* 133.c.
Hippocrates *ſententia in Aphoriſmis concocta medicari. &c.* 46.a
Hippocrates *Aphor. in primo Aphor. Vbi morbus peracutus eſt, &c. explicatus.* 135.b
Hippocratis *Aphor. in primo Aphoriſmorum. Si qualia oportet purgari, &c. à Galeno expoſitus, examinatur.* 45.d.& 134.d
Hippoc. *Aphor. in primo Apho. Quo natura vergit, &c. explanatus.* 160.a.b.c
Hipp. *locus in Aphor. In Morbis acutis, &c. explicatus.* 135.a
Hippocratis *Aph. in ſecundo Aphor. Circa initia & fines &c. expoſitus.* 158.b
Hippocratis *Apho in quarto Apho. Quod malum ſit ęgrotanti ictericiam ante ſeptimum diem apparere, explicatur.* 276.b.c
Hippocratis *Apho. quarto Aphor. Surditas ex diarrhæa curari. &c. expoſitus.* 102.a
Hippocratis *Aphoriſmus in quarto Aph. Quod pernicioſiſſima ſit angina, in qua febris vehemens eſt cum multa ſpirandi difficultate, explanatus.* 132.c
Hippocratis *Aph. 4. Aphoriſmorum explicatus.* 419.a.b
Hippocratis *Aph. in quinto Aphor. expoſitus.* 376.b
Hippocratis *Aphor. in quinto Apho. Quod articuli dolentes multa aqua frigida perfundendi ſint, a Galeno explicatus.* 459.a
Hippocratis *Aphoriſ. in ſexto Aphor. Qui nares habent humidiores, & genitale ſemen &c. explanatus.* 67.a
Hippocratis *Apho. in ſexto Aphoriſmorum. Quod trauli ſoleant à diarrhea longa capi, expoſitus.* 143.b
Hippocratis *Aphor. ſexto Aphor. explanatus à Galeno.* 80.d.& 81.a
Hippocratris *Apho. in ſexto Aphor. Quod in pleuritide, & peripneumonia graue ſit, ſi alui profluuium ſuperueniat, explicatus,* 153.b
Hippocratis *Apho. in ſexto Aphor. explanatus.* 151.d

Hippocratis locus in ſexto Epid. com. quadrageſimoter-
tio à Galeno explicatus. 40.b
Hippocratis Apho. A diuturnis hæmorrhoidibus ſanato
expoſitus ab Aetio. 337.c.d
Hippo. Aphor. Quòd vena recta in fronte inciſa occipitis
dolores curet, explicatus. 163.d.& 403.b
Hippocratis locus, Dolores oculorum meri potio &c. à Ga
leno expoſitus, magis adhuc explicatur. 82.b
Hippocratis locus in ſexto Epid. explanatus. 158.a
Hippocratis locus in quarto de Rat. Vict. in Acut. Mor.
explicatus. 284.b
Hippocratis ſententia in ſecundo de Rat. vic. in ac. morb.
expoſita. 160.a b.c
Hippocratis loca in ſexto, & ſeptimo. Apho. quod bonum
ſit in Angina tumorem, & ruborem in ceruice & pe-
ctore apparere, expoſita. 132.c
Hippocratis locus alius in tertio Prognoſticorum ſimilis
expoſitus. 132.c
Hippocratis locus in libro de Morbis circa menſium ſup-
preſſionem explicatus. 379.b
Hippocratis ſententia circa modum occurrendi morbis
acutis explicata. 43.a
Hippocratis ſententia de curandis vteri vlceribus expla-
nata. 408.d
Hippocrates & Ariſt. concordes ſunt in cauſis naturæ, &
differentijs molæ. 429.b
Hippocratis loca, & Galeni, quæ mutuo repugnare viden-
tur, conciliantur. 69.a.b
Hippocratis & Galeni loca, quę ab alijs mutuò oppoſita
videntur, conciliantur, vide. 160.a.b.c.d.& 161.a.b
Hippomarathri radix renum lapides comminuendi vim
habet. 357.a
Hippuris valdè confert in diſenteria vlceribus curandis,
ſi eius ſuccus, vel decoctum per clyſteres inijciatur.
307.d
Hirci oculorum qui. 92.d.& 94.b
Hircorum affectus qui, & quales. 94.b.c.d.& 95.a
Hirci, alti, occiſi, parati, exiccatique ex arte calculos re-
num comminuere dicitur. 357.a
Hirudines poſt aures appoſitæ conferunt in morbis ipſius
capitis. 41.c.& 42.c
Hirundinum cinis quomodo fiat. 136.c.d
Hirundinum cinis ad anginæ inflammationẽ maximè lau
datur à Galeno, Andromacho, Aſclepiade, et antiquio-
ribus medicis. 136.c.d
Hiſtoria cuiuſdam, qui à Galeno curatus fuit, ab ingenti
linguæ tumore, cum iam ſexagenarius eſſet. 143.d.
& 144.a
hiſtoria duarum mulierum, quibus lingua adeò intumue-
rat, vt in ore contineri non poſſet. 142.d.& 143.a
hiſtoria cuiuſdam patris, & filij, qui cum ſe ob ſcabiem,
abſque corporis ex purgatione, inunxiſſent vulgari li
nimento, correpti fuerunt, pater palpitatione quadam
in dextro brachio, filius autem epilepſia, ex pedis con-
ſenſu. vide. 32.b.c
hiſtoria Grammatici cuiuſdam, qui ex fame corripieba-
tur epilepſia. 203.c
hiſtoria cuiuſdam adoleſcentis Veneti, cui dexter oculus
adeò prominebat, vt omnem faciem deturparet. 74.a
hiſtoria cuiuſdam, in cuius aurem vermis ſeu tinea erat in
greſſa. 112.d
hiſtoria cuiuſdam mulieris, quæ ſanguinem ex ſalſa deſtil
latione expuerat, à Galeno curata. 158.c
hiſtoria cuiuſdam patricij Veneti, qui dum febre labora-
ret, per naſum eiecit vermem obſcurioris coloris, &
longitudinis quattuor ferè digitorum. 325.b
hiſtoria cuiuſdam religioſę mulieris, quæ ex palpitatione
mortua eſt. 188.a
hiſtoria cuiuſdam muliercula angina laborantis, quæ deuo
ratis bollis aliquot caſſia, & vomitu excitato ſtatim
ſtrangulata interijt. 234.d
hiſtoria Anaxiontis Abdiritæ, qui pleuritide laborans cœ
pit tantum in duodecimo expuere. 252.d
hiſtoria mulieris cuiuſdam Romanæ, quæ cum ſanguinem
è ſpiritualibus membris ob catarrhum è capite deſtil-
lantem expuiſſet, ac per aliquod dies ieiunaſſet, à Gale
no curata fuit acrioribus tantum clyſteribus, poſteà
vinculis, atque frictionibus vniuerſo corpori, præter-
quam capiti, adhibitis. 42.c.d
hiſtoria cuiuſdam viri opulenti, qui cibi appetentiam a
miſerat. 197.d
hiſtoria quarundam mulierum, quæ appetebant, ac com-
medebant ea, quę ab humana natura aliena ſunt.
209.c.d
hiſtoria cuiuſdam, qui vehemente tuſſi lapillos ex pulmo
nibus eiecit. 352.c
hiſtoria cuiuſdam, qui poſt aſſumptum ſcamonium dolori
bus colicis tentatus fuit per quædam interualla. 319.
c.& 322.b
hiſtoria de quibuſdam cadaueribus, in quibus inuentę ſunt
lapideę quędam durities in iecinoris ſubſtantia con-
cretæ. 352.c.d
hiſtoria cuiuſdam matronæ Venetę, cui cùm reſcindere-
tur abſceſſus, extractus fuit dura quędam materia, la-
pidi, vel oſſi ſimilis. 352.e
hiſtoria cuiuſdam, qui poſt multos ventris inferioris dolo
res cum ad deijciendum aſſurexiſſet, lapidem ſatis inſi
gnem excreuit. 352.c
hiſtoria cuiuſdam patricij Veneti, cui poſt reſolutionem
vtriuſq; cruris, vrina ſuppreſſa eſt, &c. vide. 359.c.d
hiſtoria cuiuſdam mulieris nobilis & Abbatiſſæ, quæ cũ
ex vehementibus animi perturbationibus in diabetem
incidiſſet, ex eo tandem obijt. 369.c.d
hiſtoria alia alterius nobiliſſimi viri, qui ex vſu potus fri
gidiſſimi diabete correptus fuit, & tãdẽ interijt. 369.d
hiſtoria quorundam qui ex ſuppreſſione vrinę mortui ſunt.
359.a.b
hiſtoria cuiuſdam Empirici ratione Galli, qui Venetijs vti
tur candelis cereis ad aperiendum pudendi meatum, et
per eas medicamentum quoddam intromittit, quo car-
nis excreſcentias abſumit. vide. 364.c
hiſtoria cuiuſdam in quo, cum ſectus eſſet mortuus, inuen
tum eſt paruum ſub altera cordis auricula vlcus.
184.b.c
hiſtoria cuiuſdam ancillæ, cui per ſeptennium fuerant re-
tenta menſtrua, quæque poſt multa incommoda tan-
dem redeuntibus menſium purgationibus libera euaſit.
379.b

Hiſtoria cuiuſdam mulieris Hylliricę, quæ nunquam per menſes purgabatur. 377.d
Hiſtoria nonnullorum, qui non poterant cum vxoribus ſuis liberos procreare, eo quòd citiſſime ſemen effunde bant. 414.a
Hiſtoria mulieres, quę cum vteri procidentia laborans cõcepiſſet, ex aborſu mox obijt. 414.a
Hiſtoria mulierum quæ tres & quattuor fœtus peperere. 410.c
Hiſtoria mulieris, quę fœtum edidit cruſtoſis vlceribus vndique ſcatentem, cum eius coniux morbo gallico affligeretur, ipſa verò ſana ſemper viſa eſſet. 411.a
Hiſtoria cuiuſdam, qui ex ventriculi dolore in arthritidem incidit. 447.a
Hiſtoria duorum ęgrotantium articularibus doloribus, qui ex rerum aſtringentium, & repellentium vſu alter aſthmaticus obijt, alter tandem euaſit. 451.c.d
Hiſtoria medici cuiuſdam à podagra liberati. 452.d
Hiſtoria mulieris, quæ ex eo quod non bene purgata fuerat à partu, articularibus doloribus correpta fuit. 448.c.d
Hiſtoria religioſa cuiuſdam & nobilis mulieris, quæ aſſueta quotannis ſanguinis miſſioni eam conſuetudinem ad octuageſimum vſque annum ſeruauit. 43.b.c
Hiſtoria canis qui cum vno tãtum teſte genitus eſt. 430.a
Hordei aqua, &
Hordei cremor quibus facultatibus conſtent. 167.a
Hordei cremor, &
Hordei aqua Pleuriticis qua ratione conferant, vide, 167.a
hordei aqua & ſuccus ſine morſu detergit. 322.a
Hordei cremor vel ſuccus vim habet epiceraſticã. 218.c
hordei aqua ex ſaccharo vlceribus renum accommodatiſſima eſt. 351.d
hordei ſuccus clyſteribus impoſitus dyſenterię vtilis eſt. 317.b
hordei cremor. vide Ptiſſana.
Hordeacea farina aceto eliquata, & cùm pice cocta articulis dolentibus prodeſt. 458.d
Hordeolum oculi quid. 93.d.95.b.& 95.b
Horrores non ſeruantes ordinem, & cum febre, tum ſuppurationum, tum etiam vlcerum ſigna ſunt. 351.a
Humiditas mater eſt putredinis. 325.a
humiditas nullum per ſe dolorem concitat. 44.c
Humida intemperies. vide Intemperies.
Humores ſunt corpora conſiſtentiam & molem quandam habentia, ac pręterea ſuis qualitatibus prædita. 28.d
humores quattuor ſunt tamquam animantis corporis quattuor elementa ſecũdum Hippocratem, & Galenũ. 6.c
humores, qui generantur, ſequuntur plerunque naturam temperaturę illius particulæ, à qua geniti ſunt. 11.a.b
humor tenuis fluens ſemper indicium eſt cruditatis. 78.b
humores qui ſuapte natura calidi, qui frigidi ſint. 39.d
humores cutim capitis vitiantes quibus ſignis deprehendantur, quales ſint. 5.d
humores varij, ex quibus capitis dolor concitatur, quibus notis dignoſcantur, & diſtinguantur. 24.c d
humores non ſunt euacuandi, niſi parati, & concocti. 7.c
humores calidi & tenues facile repelluntur, digeruntur, & euacuantur. 49.d
humores calidiores facilius cęteris ac citius ad ſuppurationem veniunt. 109.c
humores acres ſunt calidi aut per ſe, aut per putredinem. 116.b
humor omnis putreſcens calidus euadit. 25.a. & 39.d
Humores craſſi, lenti, & frigidi euacuationibus, digeſtionibus, atque repulſionibus plurimum reſiſtunt. 47.d. 204.c. & 206.c
humor lentus quibus paretur. 206.c
humor melancholicus acidus famem excitat. 209.c
humores qui dicantur cum ſanguine eandem rationem ſeruare, quatenus ad euacuationem pertinet. 40.a
humores à natura ſanguinis tripl ici modo recedere poſſunt in prima generatione ipſorum humorum, in corruptione, & in mixtione. 40.a
humores quando à ſanguinis natura recedant, & quando ſecus, quomodo cognoſcatur. 40.b.c
Hyenæ adeps ad areas commendatur. 14.c
Hydrargiron quid. 417.d
Hydrelæum quid ſit. 202.c
Hydrelæum vim habet ciendi vomitum. 202. c. & 242.c
Hydrocele quid. 442.a
Hydrocele quibus remedijs curetur. 442.c.d
Hydrops, vel
Hyderon qui affectus ſit. 279.b
Hydrops vnde dicta. 279.b
hydrops morbus frigidus eſt, & à cauſis frigidis ortum habet. 280.a b
hydrops ad quod ſymptomatum genus referatur. 279.b
hydropis cauſæ quæ. 281.a
hydrops ortum habet læſa actione concoctricis facultatis. 279.b
hydrops maxima ex parte ex iecoris imbecillitate, ſiue intemperatura occaſionem habet. 260.b. 280.d.& 281.b.c
hydropes ſæpe fiunt ex conſenſu iecinoris cum ventriculo. 194.c
hydrops arida quid ſit. 279.c
hydropis differentiæ tres numero ſunt, & quæ. 279.c
hydropum differentiæ quibus ſignis inter ſe diſtinguantur. 282.a
hydropis varias ſpecies futuras quę indicent. 281.c
in hydrope ſuperiores partes graciléſcunt, & quaſi contabeſcunt; inferiores vero tumidiores fiunt. 281.d
in hydrope qua de cauſa pedes prius, quàm aliæ partes, frigido tumore inflentur. 281.d
hydropicorum pulſus qui. 281.d.& 282.a
hydropes autumno præſertim fiunt. 282.d
hydrops ægritudines acutas ſequi ſolet. 281.c
hydropi tuſſis ſuperueniens, ſignum lethale eſt. 282.d
hydrops ſchirrum ſecuta curationem non admittit. 283.b
hydrops ſæpe in mulieribus ex menſium retentione ſuperuenit. 257.c

Hydropicorum vlcera difficile conſolidantur. 282.d
Hydropicis an perforandus ſit vēter, nec ne. vide. 288.a b
Hydrops matellæ. vide Diabetes.
Hyems maxime grauedinum, & raucedinum ferax eſt. 66.d
Hyems deiectionibus per inferiorem aluum magis commoda eſt. 308.a
Hyoſciamus inſignem refrigerandi facultatem habet. 36.c.
Hyoſcyamus. vide Altercus.
Hypocyſtis inſignem aſtringendi vim habet. 388.a.& 397.a
Hypocyſtis menſes, immodicè profluētes reprimendi vim habet. 388.a
Hypopium, ſeu ſuppuratio quid ſit, vnde dictum & vnde ortum habeat. 89.d.& 90.a.b
Hypopy curatio in quibus conſiſtat. 89.d & 90.a
Hypoſarca quid ſit. 279.d.& 280.a
Hypoſphagma quid. 76.a
Hyſſopus attenuandi vim habet. 274.c
Hyſſopus calefacit, attenuat, incidit, atque aperit. 12.a. 121.b.& 274.c
Hyſſopi decoctum intra nares attractum facultatem habet mundandi caput ab excrementis. 50.a
Hyſſopi coma trita & leuigata in lineū panniculum impoſita, & in aquam feruentem demerſa, oculiſque admota eorum maculas tollit. 88.a
Hyſſopum aſthmatico affectui ſalubre eſt. 173.b
Hyſſopus menſes prouocat. 382.b
Hyſſopus humida fluentes hęmorrhoidas reprimit. 338.c
Hystera quid. 373.c.& 391.b
Hyſterica mulier quę, vel
Hyſtericus affectus qui dicatur. 391.b
Hyſtericus affectus ex retentione puerperiorum, ſecundę & emortui fetus conſequi ſolet. 421.b
in Hyſtericis affectibus quę ſymptomata contingere ſoleant. 391.b.c
Hyſterica mulier, quę animo defecerit, quibus ſignis deprehendatur, num penitus extincta ſit, an adhuc aliquid vitę ſuperſit. 392 b
Hyſtericas mulieres ab animi deliquio reuocantia quæ. 393.c.& 394.a
in Hyſtericis affectibus quę & qualia vterum deorſum trahere poſſint, & iuuent. 393.a.b
in Hyſtericis affectibus quando vena ſecanda eſt, & quo in loco, & quando non. 392.d.& 393.a

I

IAſpis ſanguinem vndecunque manantem reprimendi vim habere dicitur. 337.c
Iaſpis femori alligatus partum faciliorem reddere fertur. 426.d
Ichneumonis pili ad interficiendos vermes laudantur. 331.c
Ichneumon in præſentia mus Pharaonis appellatur. 331.c
Icterus, vel
Ictericia affectio ab ictero nomen habuit, & cur. 276.b
Icterus auis eſt quæ, à Latinis galbula dicitur. 276.b
Icterus vnde fiat. 276.b
Icterus ſemper morbum aliquē aut deſinentem, aut incipientem ſequi ſolet. 276.b
Icterus qui bonus, & qui malus. 276.b.c
Ictericia nigra quę. 277.a.b
Ictericia nigra vnde gignatur. 289.c
per Ictericiam quę febres indicari ſoleant. 277.c
Ictericia ægrotanti ante diem ſeptimam apppårens malum eſt, & cur. 276.b.c.& 277.c
Iecoris fabrica, natura, & vſus. 255.a.b
Iecur ſub dextero pręcordio ſitum eſt. 255.a
Iecur cur in inferiore ventre collocatū ſit a natura. 192.b
Iecur eſt fons, initium, ſedes, & veluti fornax ipſius ſanguinis. 191.b.225.c.& 254.c
Iecur eſt initium, & ſedes altricis facultatis. 254.c
Iecur eſt viſcus, quod alimentum particulis ſubminiſtrat naturę inſtituto. 254.c.255.c.& 256.a
Iecur per meſaraicas venas tanquam per manus proprias à ventriculo, & inteſtinis quęrit alimentum. 196.a
Iecur quęcunque rectè agit, per natiuum calorē tanquam p primū, & proximū inſtrumentū agit. 257.d.& 258.a
Iecoris temperatura calida, & humida eſt. 255.c
Iecoris facultates quatuor, attractrix, cōtētrix, cōcotrix, & expultrix. 255.c.d.& 259.c
Iecur ex triplicij ſubſtantia coagmentatum eſt. 255.a
Iecur cum cerebro plurimam connexionem habet. 257.c.
Iecur cum corde, & ſpiritalibus membris plurimam habet connexionem. 257.c
Iecur cum ventriculo magnum habet conſenſum. 194.c & 257.c
Iecur maximum habet nexum cum ſepto trāſuerſo. 257.c
Iecur cum inteſtinis magnum habet conſenſum. 257.c
Iecur cum vtero plurimum habet conſenſum. 257.c
Iecinoris vitia quæ, & quot. 259.b.c.d.& 260.a.b.c
Iecoris intemperiem calidam corrigentia quæ & qualia. 311.a.b.c.d.& 312.a.b
Iecoris intemperiem frigidam corrigentia quæ, & qualia. 312.b
Iecur minori eget aſtrictione, vt roboretur, quàm ventriculus. 270.b
Iecur duas habet partes loco, & officijs, & figura differentes, connexam ſcilicet, & cōcauā. 255.a.& 261.c
Iecinoris pars ſima, ſeu connexa obſtructa accommodatius euacuatur per diuretica. 262.d. 271.a. 274.d. 314 d.& 315 b
Iecoris obſtructio in inferiore ſeu concaua parte facilius & commodius per ea, quæ aluum mouent, expurgatur. 262 b.c. 271.a. 274.d. 312.d. 314.d.& 315.b
Iecinoris obſtructio à quibus cauſis oriatur. 258.c.d.& 260.c.d
Iecur cur obſtructionibus maximè obnoxium ſit. 260.d
Iecoris obſtructiones in cauſa ſunt, cur multa congeratur materia in venis meſentery, aut in concaua ipſius parte. 261.d
Iecoris obſtructiones prohibent, quo minus alimentum diffundi poſſit in vniuerſum corpus. 261.d
Iecoris obſtructiones occaſionem præſtant generationi affectus hypochondriaci. 261.d
Iecur à mollientibus medicamentis topicis facilè lęditur, & cur. 275.c

Iecur non ita facilè, vt lien, ſcirrho corripitur. 290.d
Iecoris inflammatio grauiſſimus morbus eſt. 267.d.& 268.c.d
iecoris inflammationum differentiæ quæ. 266.a.b
iecoris inflammatio quibus ſignis à ſcirrho dignoſcatur. 266.d
iecoris inflammatio quibus notis diſtinguatur à pleuritide. 267.a.b
iecoris inflammationum reſpiratio qualis. 266.c
iecoris inflammationum pulſus qualis. 266.c
iecoris inflammationum reliqua ſigna. 266.b.c.d
iecoris inflammationem ſymptomata concomitantia quæ. 266.d
iecoris inflammatam concauam partem ſæpe aliquod alui profluuium ſequitur. 282.c
iecur inflammatum non requirit remedia actu frigida. 274.275.b.& 311.c.
iecoris inflammatio neceſſariò requirit ſanguinis miſſionem, modò vires, ætas, & reliqua conſentiant. 268.b.c
iecoris inflammatione laborantibus victus conueniens qualis. 269.a.b.c.d
in iecinoris ſubſtantia aliquando lapideas quaſdam durities concretas fuiſſe viſum eſt. 352.c.d
Iectigatio. vide Palpitatio.
Ieiunium replet ventriculum vitioſis humoribus. 197.d
Ieiunantes ſæpe aluum adſtrictam habent. 297.d
Ieiunantes diutius vix calefieri poſſunt. 196.d
Ieiunantes & ſomniant, & clariſſima ſomnia vident. 26.a
Ieleniabim ex ſaccharo. vide Syrupus ex ſucco roſarum.
Ileon, quid ſit, & vnde dictum. 296.d
Ileus quid ſit, & ad quæ inteſtina pertineat. 320.d
Ilei ratio vniuerſa in quo conſiſtat. 320. d. & 321.a
Illitiones in ardore ac morſu vrinæ pectini, & perineo adhibendæ quæ. 367.c
Illitiones vteri ſcyrrho accommodatæ quę. 406.b.c
Imaginatio in media cerebri parte ſedem habet. 28.a
Imaginationi plurimum obediunt ſanguis, & ſpiritus. 432.a.& 434.c
Imagines qua de cauſa ob oculos obuerſari videantur. 91.a.& 111.b
Imagines quandoq; ob oculos obuerſantur ex acie, & inſigni perſpicacitate viſus. 111.c
Impetigo quid ſit. 100.a
Impetiginis curandæ ratio. 101.c
Impetigines in pueris ſæpe ſola ſaliua illitę tolluntur. 101.d
Incidentia calida ſunt, & tenues partes, tenuemque ſubſtantiam habent. 51.a
Incubus, ſiue ephialtes quo pacto generetur. 29.b
Incubus facilè in apoplexiam, & epilepſiam terminari poteſt. 40.d
Incubi ſigna quæ. 31.d
Incubus. vide Ephialtes.
Indicationes, & ſi variæ ſint, & à varijs rebus depromptæ, omnes tamen in duas primas illas, & principes referuntur, videlicet in naturam morbi, & naturam cum laborantis corporis, tum particulæ malè affectæ. 34.b.224.c.226.d.& 458.a
indicatio, quæ à natura & eſſentia morbi deſumitur, primum locum in curatione obtinet. 1.c
indicatio non à ſymptomate, quatenus ſymptoma eſt, ſed à morbo, & ab eius natura deſumitur. 445.d
indicationes priuatas ab ipſis particulis, in quibus morbi ſunt, depromere oportet. 1.b
indicatio, quæ à natura membri morboſi accipitur, maximi eſt momenti. 38.b
Inedia vim habet exiccandi corpus. 33. b. 60. b. & 68.a
inedia ſanguinem ſiccat, & craſſiorem, minuſque fluidum reddit. 40.d.378.a.& 382.a
inedia longior acriorem vrinam reddit. 348.a.b
inedia nimia poteſt eſſe cauſa abortus. 418.b
Inediam quæ natura facilè ferre nequeunt. 169.b.c
Infelix à natura qui dicatur. 257.a
Inflammatio eſt tumor calidus præter naturam ab humoribus calidioribus excitatus. 345.c.& 345.b
inflammationis nomen tripliciter apud antiquos medicos ſolitum eſt vſurpari. 225.d
inflammationis nomen propriè apud antiquos omnem tumorem calidum ſignificabat. 258.b
inflammationes quomodo fiant, & ſe habeant, declaratur exemplo petito à veſtibus colore aliquo tinctis. 21.d.& 22.a
inflammatio neceſſariò requirit robur particulæ mandantis, & imbecillitatem recipientis. 113.c
inflammatio omnis, quatenus inflammatio eſt, non poteſt excitari niſi à calida fluxione. 150.d.290. b. 343.c. 345.c.& 403.d
inflammationis interna ſigna ſunt dolor cum calore, pulſatione, & tenſione. 78 b
inflammationes duabus de cauſis dolorem afferunt. 220.d & 221.a.
inflammatio duplici ratione reſpirationem impedit. 149 c
inflammationes ſanguineæ minus moleſtæ alijs, & minus malignæ ſunt, & cur. 152.b
inflammationes quæ periculoſæ. 265.d
inflammationes membranarum cerebri affectus ſunt maximi periculi & difficillimi. 25.b
in inflammationibus internarum partium ſuperioris ventris nihil deterius eſt, quàm non expuere: ſicuti contra nil ſalubrius, quàm facilè & ſine moleſtia ſputum excernere. 152.b
inflammatio in vtero an ſoleat fœtum perdere, ſub dubio reliquerunt Hippocrates, & Galenus. 418.c.d
inflammatio tribus modis terminari poteſt, digeſtione, ſuppuratione, & ſcyrrho. 405.a.b
inflammationes diuerſę pro diuerſa natura locorum diuerſa etiam remedia expoſcunt. 2.a

Inflammationum omnium curandarum ratio communis, quæ. 80.a.83.b.98.b.154.d.155.a.177.a.226.d.227.a.b.c.345.c.& 403.d
Inflammationes per omnia morbi tempora quibus remedijs, & qua curandi ratione tractanda ſint. 76.b.157.a.b 269.d.270.a.322.c.d.348.a.349.c.362.d.368.d.402.a.b.403.d.404.a.444.b.& 457.d
Inflammatio ventriculi, & Iecoris. vide Ventriculi, & Iecoris inflammatio.
Infrigidans Galeni. vide Vnguentum.
Inſania. vide Delirium, & Melancholia.
Inſeſſiones menſtrua euocantes quæ. 383.c.d
Inſeſſiones vteri inflammationis accommodata quæ, & quales. 404.d
Inſeſſiones vteri inflationibus idoneæ quæ. 398.d
Inſeſſiones in vteri ſcyrrho conferentes quæ. 406.b
Inſipiditas humoris ſignum frigiditatis eſt. 67.e
Intemperatura, aliæ ſimplices, aliæ compoſitæ, quæque, & quot numero ſint. 20.c.d.& 34.e
Intemperatura paulatim & non repente fiunt. 30.b
Intemperatura calidior famem caninam quandoque excitat. vide quomodo. 208.d.& 209.a
Intemperies doloris cauſa eſt. 104.d
Intemperies non omnis dolorem concitat. 22.d
Intemperies conſertim mutata dolorem excitat. 220.d
Intemperies calida, &
Intemperies frigida vehementes pariunt dolores. 22.d 24 c.34.c.& 104.d
Intemperies ſicca aliquem, ſed modicum, dolorem efficit. 22.d.24.c.& 34.c
Intemperies humida, quantum ad ipſam pertinet, nullius doloris in cauſa eſſe poteſt. 22.d.24 c.& 34.c
Intemperies ſine materia, niſi citò remoueatur, fit tandem cum materia. 21.a
Intemperies ſine materia tranſit in materiam longo tempore. 236.c
Intemperies duplici modo foueri à materia poteſt. 21.a
Intemperies quæcunque vehemens naturę vires diſſoluit. 197.e
Intemperies capitis calida vnde nam ortum plerunque habeat. 35.a
Intemperies capitis frigida ex quibus cauſis poſſit habere ortum. 38.b
Intemperies capitis frigida quibus remedijs tollatur. 3.b.c
Intemperies frigida memoriam lædit. 29.a.b
Intemperies cerebri immodicè calida ſuo in ordinato motu agitãs omnia confundit, imagines turbat, & iudicium peruertit. 28.b
Intemperies cerebri frigida pigras & omnino ineptas ad operationem facultates reddit. 28.b
Intemperies cerebri frigida præſertim cum ſiccitate iuncta κάτοχον, vel κῶμα [illegible] affert. 28.e
Intemperies cerebri ſicca, ſed & calida vigilias affert. 28.a
Intemperies cerebri humida & frigida comata, ſiue ſopores inducit. 28.a
Inteſtina qua figura à natura creata ſint, & cur. 295.c.d
Inteſtina propter quid à natura creata ſint, 193.b.& c.
Inteſtina cur in imo ventre ſita ſint. 374.d.& 375.a.b
Inteſtina ſunt communia inſtrumenta omnium ferè excretionum, quæ ad aluum inferiorem pertinent. 295.d.& 299.d
Inteſtina ſunt veluti quædam cloaca, per quam natura excrementa omnia expellit. 299.d
Inteſtina duplici tunica conflata ſunt. 295.d
Inteſtinorum officium duplex eſt, & quod. 295.b.c
Inteſtina aliquam concoquendi facultatem à natura habent. 295.c
Inteſtina quicquid concoctricis facultatis habet, à ventriculo habent. 231.a
Inteſtina plurimum cùm iecinore conſentiunt. 257.c
Inteſtina craſſiora ſunt inſtrumenta excretionis, quæ ad excrementa primæ concoctionis pertinent. 342.a
Inteſtinum rectum quod. 300.a.304.c.& 305.d
Inteſtinum rectum præter naturalem facultatem contentricem habent etiam animalem. 300.a
Inteſtina poſteriora cur alijs craſſiora, & ampliora facta ſint à natura. 295.d
Inteſtina quibus affectibus ſint obnoxia. 296.b.c.d
Inteſtinorum gracilium affectibus curandis quæ per os, & per ſedem inferius adhibentur, pari ratione iuuant. 314 b.& 323.d
Inteſtina graciliora ab vlceribus correpta difficilius ſanantur, quàm cum craſſa. 305.c
in Inteſtinorum craſſorum tollendis morbis, quę inferius per ſedem inijciuntur, efficaciora ſunt, quàm quæ per os adminiſtrantur. 314.b.316.b 322.a.323.d.& 355.c
Inteſtina qua ratione cũ eximio ſenſu prædita ſint, & poſſint, quæ nocent, ſtatim depellere, vlcerari ab acrij humore queant. vide dubitationem, & ſolutionem. 305.b
Inteſtinorum morſus duas habere poteſt occaſiones, alteram ex tranſitu rei acris, & pungentis, alteram ex propria ipſorum affectione, quæ item duplex eſt. vide 304.c
in Inteſtinis præſertim verò in colo, interdum genitos fuiſſe lapides, memoriæ proditum eſt. 352.b.c
in Inteſtinis cur frequentiſſimè vermes oriantur. 325.b
Inteſtinorum difficultas, &
Inteſtinorum tormina quid ſint, & vnde ortum habeant. vide Dyſenteria.
Inteſtinorum leuitas. vide Lienteria.
Intybus frigiditatis particeps eſt & aperiendi facultatem habet. 263.a
Intybus calidiorem iecoris intemperaturam corrigit. 311.a.b.
Intybus in vrinæ incontinentia commendatur. 371.a
Intybus. vide Cichorium.
Imerſiones oculorum quæ dicantur. 93.c.95.b.& 96.b
Ionthi quid, & vnde oriantur. 99.d.& 100.b
Iræ definitio, quando dicimus eſſe appetitum vindictæ, formam rei indicat. 301.a
Iræ definitio, cùm dicitur eſſe feruorem ſanguinis circa præcordia, rei cauſam exponit. 301.a
Ira repentina nunquam aliquem ex ſe interfecit. 185.a

Ira ſangui nem exterius euocat. 120.c
Iracundia vim habet calefaciendi corpus. 236.b
Iracundia corpus exiccat. 201.a
Iris Illyrica meatuum auris obſtructionẽ tollit, vide quomodo. 108.b
Iris non parum turbat ventriculum. 286.a
Iridis radicis ſuccus aquam inter cutem euacuat. 286.a
Iris menſes prouocandi maximam vim habet. 383.b
Iridis radix laxandi, & digerendi vim habet inſignem. 270.d.
Iridis radix ad aſthma inueteratum optima eſt, & à praſtantiſſimis medicis commendata 173.b
Iſchias, vel
Iſchiadicus dolor quid ſit. 445.c
Iſchiadicus dolor quę incõmoda afferre ſoleat. 451.d
Iſchuria quæ affectio ſit. 359.b. *vide Vrinæ Suppreſſio.*
Iua. vide Chamæpithys.
Iuiubæ. vide Ziziphæ.
Iuleb optimè dilutus conueniens potus eſt in renum inflãmationibus. 348.c
Iuniperi baccę in hyſtericis affectibus à Dioſcoride probantur. 394.c
Ius gallinaceus vim habet temperatoriam. 316.a
Ius pulli gallinacei leue, & macrum ebibitum humorum acrimoniam in ventriculo obtundit. 246.a
Ius Gallinę pinguis in renum vlceribus commendatur. 352.a
Ius galli decrepiti ex arte poſt dimicationem, & laſſitudinem occiſi, & decocti, in colico dolore ab omnibus ferè, & Græcis, & Arabibus commendatur. 324.a
Ius idem Galli decrepiti quas facultates habeat, & quibus admixtis coquatur. 324.a
Ius pulli gallinacei vim epicraſticam habet. 218.c
Iuſquiamus eſt ſoporifer. 338.c
Iuſquiamus vide Hyoſcyamus
Iuſtus Medicus quomodo ſuppuratos curare ſolebat. 90.a

L

LAbia qua ſubſtantia conſtent. 123.b
Labia non parum iuuant ad voces modulandas. 142.b
Labium qua de cauſa ante vomitum tremat & palpitet. 249.b.c
Labor vires diſſoluit. 62.c
Labores immodici corpus calefaciunt. 236.b
Labores corpus exiccant, & ſuperuacuam materiam abſumunt. 33.b.60.b.& 378.a
Labruſcæ folia adſtringendi vim habent. 416.b
Lac quomodo generetur, & albeſcat. 189.a
Lac in mamillis ex eadem materia, ex qua & menſes, qui ex vtero fluunt, ortum habet. 382.d
Lac, & ſemen ſimilem ferè habent generationis modum. 413.a.b
Lactis natura plurimum mutatur ex cibis paſcuisq; quibus animantia aluntur. 183.a
Lac optimum producentia animantia quibus cibis alantur, & quibus in locis. 183.a.b
Lac pauciſſimum mulieres illa habent, quibus menſtrua fluunt. 424.a
Lac prægnantis mulieris indicare poteſt, marem ne, an fœmellam vtero gerat. vide quomodo. 417.d
Lac è mãmis prægnãtium fluens aborſus futuri indicium eſt. 419.b.c
Lac iiſdem medicamentis, ſed non ita fortibus, prouocatur, quibus & menſtrua. 383.a
Lac prouocantia medicamenta qualia. 383.a
Lac optimum eſt, humanum, vaccinum, aſininum, & caprinum. 183.a
Lac morſum, & dolores lenit, ac mitigat. 218.c.& 351.d
Lactis ſerum facultatem purgatoriam habet, non alias partes. 248.c
Lactis ſeroſa pars detergendi vim habet. 351.d
Lactis caſeoſa pars recentia vlcera conſolidat. 351.d
Lac vlcera detergit, ſiccat, & conſolidat. 408.a
Lac ſanguinem bonum generat, acrimoniam humorum corrigit, modicè detergit, agglutinat etiam, & conſolidat interna vlcera. 182.d
Lac craſſum ſuccum generat. 261.a
Lac, &
Lactis ſerum bilem purgat. 45.b.& 46.b.
Lac & eius ſerum inter medicamenta, quæ leniendo aluũ purgant, connumerantur. 45.a
Lac aſininum tenuius eſt omnibus. 183.a
Lac aſininum refrigerat, maturat aliquantiſper, & detergit. 139.b
Lac aſininum præ omnibus abſtergendi vim habet. 352.a
Lac aſininum omni lacte maiorem purgãdi vim habet, ob copioſum ſerum. 248.c
Lac aſinæ coctum, & copioſè ebibitum in vſu erat apud Hippocratem in ardentibus febribus. 45.a & 218.c
Lac aſinæ cum aqua hordeacea in ueſicam iniectum per fiſtulam eius inflammationem in initiis temperat. 363.b
Lac aſinæ, vel
Lac muliebre ex aliquo adipe liquefacto in veſicam per fiſtulam iniectum commodiſſimum eſt in incrementa inflammationum eius. 363.b
Lac bubulum vlcera munda citiſſimè conſolidat. 351.a
Lac canis primiparæ, ſi bibatur, vim habere mortuos fœtus, & ſecundas extrahendi dicitur. 422.a
Lac caprinum poſt aſininum maximè detergit. 352.a
Lac vaccinum omnibus craſſius eſt. 183.a
Lac muliebre oculorum dolores & inflammationes lenit, ac mitigat. 83.a.& 86.a.
Lac muliebre quibus de cauſis inflammationibus oculorum conueniat. 83.d
Lac inflammationibus oculorum adhibendum puellę iuuenis eſſe debet, quę benè & rectè alatur. 83.d
Lac iuueniũm mulierum quid differat à ſeniorum lacte. 84.a
Lac muliebre aurium doloribus confert. 107.b
Lac muliebre, &
Lac caprinum, &
Lac aſininum per fiſtulam æneam in veſicam iniectũ vrinę ardorem & morſum contemperat. 367.c
Lac caprinum, &

Lac aſininum in ſtranguria curanda commodum eſt. 369.b
Lactis potus tabidis conuenien: admodum eſt, 182.d
Lac nuper mulſum,& tepidum gargarizatum inflammationem,doloremque anginæ lenit,ac mitigat. 136.b
Lactis ſerum conuenit in purgandis renibus. 349.a
Lac in renum vlceribus tanquam cibus, & medicamentum omnium conſenſu accommodatiſſimum eſt. 351.d
Lac in vterum infuſum eius dolores cancroſos ſedat. 406.d
Lactis potus in vteri,& veſicę vlceribus plurimum laudatur ab Aetio & Paulo. 408.a
Lac,in quo fuerint lapides fluuiatiles extincti, dyſentericis affectibus congruum eſt. 316.b
Lac, a quo butyrum non fuerit extractum, optimum eſt pro clyſteri in dyſenteria curanda. 316.d
Lac ſi parum bibant laborantes vermibus,malè habent, ſi copioſe bibant,bene habent,vide rationem. 331.a
in Lacte exhibendo quæ conſideranda ſint. 182.d. & 183 a
Lac ſi rectè coquatur,vires reficit,& probum ſanguinē generat. 351d
Lac coquitur propter flatum. 248.c
Lac in affectibus curandis adhibendum ſtatim ex vbere ſugendum eſt,& cur. 413.b
lac in renum affectibus melle condiendum eſt. 352.a
Lac in renum vlceribus calidum eſt exhibendum, immò ſtatim ex vbere emulgendum. 352.a
Lac facillime ab aere tranſmutatur. 313.a.b
Lac in illis,in quibus calor ventriculi igneus eſt,facilè putreſcit. 245.b
Lac caput dolentibus,febre putrida laborantibus, plurimum ſitientibus,& ijs,qui habent viſcera obſtructa, & flatulenta, noxium eſt. 182.d
lac febricitantibus dandum minime eſt. 218.c
lactis vſus multus præſertim bubuli occaſionem preſtat generationi calculi in renibus. 353.c.d.
lactuca humectādi, ac valenter refrigerandi vim habet. 11.d.36.b.37.d.& 436.d
lactucæ ſuccus vim habet adſtringendi. 51.a
lactuca manducata ſitim lenit. 216.b
lactuca in vlceribus renum valde vtilis eſt. 352.a
lactuca in vrinæ ſtillicidio vtilis eſt. 69.b
Lactuca in vrinæ profluuijs laudatur. 371.a
Lactumina capitis quæ vulgo appellentur. 4.b
Ladanum vim habet digerendi,& aliquantulum adſtringendi. 18.d
ladanum præcipuum medicamentum eſt ad reprimendū capillorum defluuium, 18.d
Lætitia geſtiens vim habet calefaciendi. 236.b
lætitia ſanguinem exterius mouet. 120.c
in Lætitia cur ſanguis & ſpiritus ad exteriores partes ferātur,& expandantur. 393.d
Lætitia repentina vires diſſoluit,& mortem infert,& cur 185.a
Lagana craſſum alimentum gignunt. 261.a
Lapis in quibus humani corporis particulis concreſcere poſſit. 352,b.c.d.
Lapidem quandoque in pulmonibus generari poſſe dicitur. 352.c
Lapidem ſeu calculum in inteſtinis quandoque genitum eſſe memoria proditum eſt. 352.b.c.
Lapis quandoque in podagris,vel chiragris circa articulos concreſcit. 352.d
Lapidem in abſceſſibus reperiri teſtatur Galenus. 352.c
Lapis in renibus & veſica frequentiſſime concreſcere ſolet. 352.b.d
Lapis quomodo in particulis concreſcat. 353.a.b
lapidum concretionis in varijs particulis cauſæ quæ. 352.d
lapidis concretioni materia apta quæ. 352.d.& 353.a. c.
lapidum generationi occaſionem preſtantes cibi qui. 353.c.d
lapidum generationi in renibus qui ſuapte natura ſint obnoxij. 35.d.& 354.a
lapides renum qua de cauſa ſenes facilius, & crebrius moleſtare ſoleant. 354.a.b
lapidis renum ſigna. 354.d.& 355.a
lapidis renum cur aliqui vehementes dolores concitent, alij non ita. 354.b.c.d
lapidis veſicæ ſigna quę. 361.c.d
lapides veſicę cur facilius, & frequentius pueros infeſtent. 354.a
lapidum color non poteſt nobis indicare,an in renibus, an in veſica genitus ſit. 353.b
lapidum colores varij vnde naſcantur. 353.a
lapillus, qui in capitibus gambarorum fluuialium menſe maio reperitur,proprietate quadam calculos renum comminuere dicitur. 357.a
lapis,qui in ſpongijs reperitur,renum calculos comminuere dicitur. 357.a
lapis Armenus,qui,& quomodo paretur. 54.c
lapis Gagates olfactus mulieres hyſtericas ab animi deliquio reuocat. 394.c
lapis Hęmatites in renum vlceribus non parum vtilis eſt. 352.b
lapis hæmatites vtiliter admiſcetur clyſteribus in dyſenteria curanda. 317.a.d
lapis hæmatites hæmorrhoidalem fluxum ſupprimit. 336. d
lapis hęmatites ex vino nigro, & auſtero adminiſtratus ſanguinis immodicum profluuium ab vtero cohibet. 388.a
lapis hęmatites fæmori alligatus pręſtare poteſt,vt mulier ſine dolore pariat. 426.d
lapis Indicus proprietate ſua ſubſtantiæ ſanguinem hæmorrhoidalem fluentem ſiſtit. 337.c
lapis Lazuli,ſeu cæruleus,& quomodo paretur. 54.c
lapis Samius geſtatus vim habet conceptum ſeruandi. 426.d
lapis Samius femori alligatus partum faciliorem efficere dicitur. 426.d
lapis Sciſtus ex nigro & auſtero vino adminiſtratus immodicum menſtrui ſanguinis fluorem ſiſtit. 388.a
lathiridis grana a viginti vſque ad triginta accepta aquā inter cutem detrahunt. 286.a

latinorum plerique Arabũ morem in mittendo ſanguinẽ pueris ante decimum quartum annum ſecuti ſunt. 43. e

Lauacrum. vide Balnea.

Lauri radix calculos renum comminuendi vim habere dicitur. 357.a

Lauri radix raſa, vel eiuſdem baccę trita, & ex aqua calida ebibitæ partum faciliorem reddunt, ex Hippocrate. 426.c

Lauri Alexandrina radix ad idem commendatur à Dioſcoride. 426.c

Laxantia pręter calorem tenues partes, & tenuem ſubſtã tiam habent. 51.a

Laxantia ventriculo inimica ſunt. 235.b

Legumina apta ſunt gignendo humori melancholico. 33.b

Lemnia terra deſiccat citra mordacitatem. 177.b.c

Lemnia terra in vſu erat antiquitus in curatione vlcerũ manantium. 17.c

Lemnia terra in renum vlceribus vtilis eſt. 352.b

Lemnia terra vtiliter admiſcetur clyſteribus in dyſenteria curanda. 317.a.d

Lemnia terra ſanguinem ex hęmorrhoidibus fluentem ſiſtit. 336.d

Lemnia terra ex nigro, & auſtero vino adminiſtrata immodicum ſanguinis profluuium ab vtero ſiſtit. 388.a

Lentes aſtringunt. 408.a.b.c

Lentes decorticatæ vim habent vomitum reprimendi; atque os ventriculi aſtringendi. 244.b

Lenticula, quę oritur in aquis & paludibus, refrigerandi vi prædita eſt. 37.d

Lenticula facultatem habet exiccandi, & aſtringendi. 138.d

Lenticula biſcocta vim habet exiccandi, aſtringendique. 316.a

Lenticula cum modico pane, & medulla vel ceruina, vel vitulina eſui data confert ad oris vlcera. 138.d

Lenticula biſcocta ventriculũ, & inteſtina roborat aſtrictoria ſua facultate; & ideo dyſenteriæ confert. 316.a.b

Lenticula craſſum ſuccum generat. 261.a

Lenticula paluſtris quomodo arthritidi cõueniant. 459.a

Lentiſci folia aſtringendi facultate prædita ſunt. 416.b

Lentiſci ramuſculi virides commodi, & plurimum vtiles ſunt in purgandis dentibus. 128.c

Lentiſci reſinã dentes nitidos facere traditum eſt. 128.c

Lentiſci reſina fœtidum oris ſpiritum emendat. 146.a

Leonis adeps ad alopecias laudatur. 14.c

Leporum carnes aptæ ſunt humori melancholico generãdo. 33.b

Leporis coagulum, ſiue potui detur, ſiue iniiciatur, ſiue eo foueatur locus, ſanguinem in veſica concretum diſſoluere dicitur. 364.a

Leporis pili ex albo oui hęmorrhoidas fluentes ſiſtunt. 337.a

Leporis decollati cinis, atque ita in vaſe vitreato aſſati in clibano lapides renum comminuendi vim habere dicitur. 357.b

Lepra quid. 100.a

Lethargus quid ſit. 21.b

Letargus ortum habet à pituita ſeu ſanguine pituitoſo. 21.b. & 47.a

Lethargus verus & exquiſitus ſemper ex pituita ortum habet. 44.b

Lethargus duplicem habet ortum, vel enim fit ſtatim à principio, vel ex conuerſione alterius morbi. 43.d

Lethargus nunquam, aut rariſſime in cerebri membranis conſiſtere poteſt. 151.b

Lethargus grauior & difficilior morbus eſt phrenitide. 44.a

Lethargi cur rariſſimè fiant. 21.b

Lethargi ſymptomata quæ. 21.b

Lethargus eſt morbus acutus cum febre non admodum feruida. 48.b

Lethargus ſæpe in phrenitidam pertranſit. 43.d

Lethargi, & phrenitidis curatio in initia ſimilis, in fine verò contraria eſt. 43.d

In Lethargo, qui fit ſtatim à principio, vena ſecari debet. 44.a

Lethargus cum ferè ſemper ortum habeat ex pituita, nunquam aut rariſſime venę ſectionem videtur requirere. vide dubitationem, & ſolutionem. 44.b

In Lethargo quando ſanguis mittendus ſit. 44.a

In Lethargo, quando ortum habet ex alterius acuti morbi conuerſione, non ſtatim ita temere eſt vena ſecanda vel ſi ſecetur, non confertim, & multum ſanguinis eſt detrahendum. 44.a

leucoma quid, & à quibus cauſis ortum habeat. 86.d

leucomata duplici modo fiunt. 76.a.b

leucoma, quæ ex cicatrice eſt, aliquã in pueris curationẽ ſuſcipit, in adultis vero nunquam omnino deleri poteſt. 79 c

leucomata quæ curentur, quę non. 87.a

leucophlegmatia. vide Anaſarca.

leuitas inteſtinorum vide lienteria.

liber de Rat. victus dubitatur vtrum ſit Hippocratis legitimus, ſeu ſpurius. 244.c. 280.b. & 453.d

liber de Dignot. & Cur affectuum renum non habetur Germanus Galeni, ſed ſpurius. 355.d. & 356.a

liber, cui titulus eſt de Facultatibus noſtrum corpus adminiſtrantibus, proculdubio Galeni fuit. 280.c.d

liber, cui titulus eſt Medicus, vel introductio, habetur pro ſpurio. 244.d. 280.c. & 317.c.

liber de facile parab. Med. ad Solonem non eſt Galeni, ſed ſpurius 243.a

lichene herba vnde dicta, & vbi naſcatur, 101 d

lichene impetiginem ſanat. 101.d

lichene vide Hepatica

licinium, vel tenta. vide Collyrium.

lien propter quid à natura creatus ſit. 193.c

lien cur in ſiniſtro præcordio à natura conſtitutus ſit. 256.c

lien quaſi ſiniſtrum iecur ab Ariſtotele nũcupatur. 288.d

lienis ſubſtantia laxa eſt, & admodum rara. 256.d. & 288.c

lienis munus eſt, vt quidquid limoſi. & fæculenti in ſanguine eſt, & quaſi atrę bilis excrementum ad ſe attrahat per venam portam. 222.d. 256.c. d. 273.d & 274.a

274.a.& 288.b.c
lien quatuor habet facultates attractricem, contentricē concoctricem,& expultricem. 256.d
lienis uitium,& noxam quæ mala ſequantur. 288.d
lienis inflammatio interdum ex bilioſa materia,nonnun quam ex ſanguinea.plerunque autem ex melancholica ortum habet. 290.b
lienis inflammatio interdum comitem habet febrem ardentem. 290.b
lienis inflammationum pulſus qualis, 290.c
lienis inflatio quid. 291.a
lienis inflatio vnde ortum habeat, 291.a.& 292.a
lien à quibus cauſis intumeſcat, aut detumeſcat, 290.a
lien facilius,quàm iecur,ſcirrho corripitur, & quare. 290.d
lienis ſcirrhus vnde originem habeat. 290.d
lienis facultatū omnium malè affectarum ſigna. 289.c.d
lien fortiora medicamenta requirit,quàm iecur. 292.d. & 293.a.
in lienis affectibus quæ vena ſit ſecanda, & quo in loco. 292.b.c
Lienteria quid ſit,& quid ſignificet. 300.d.& 306.b
lienteriæ definitiones explicantur. 301.a
lienteriæ nomen non benè inditum eſt ipſi affectui, hoc eſt ciborum crudorum excretioni, & cur vide. 300.d
lienteria vnde ortum habeat. 300.d
lienteria eſt concoctionis priuatio, vel defectus. 301.a & 306.c
lienteria eſt velox exitus eorum, quæ comedimus,bibimuſque. 301.a
in lienteria excretiones quales. 306.c
Liliorum alborum radix cocta,& ex roſaceo trita ſuppoſitaque in vteri ſcyrrho commendatur. 466.c
limacum tecta deſiccandi vim habet. 317.a
Limus vide lutum.
Linamentum lucernæ extinctum,& naribus oblatum mulieres ab hyſtericis affectibus eximit. 394.c
lingua eſt inſtrumentum à natura creatum ob duplex officium,vt eo & ſapores guſtemus, & vocem efformemus. 130.b.& 141.c.d.
lingua ſua conſtructione duplex eſt. 57.c
linguæ vis motrix indita eſt,vt dum mota aerem formatū in vocem,vel ad palatum, vel ad dentes, vel ad labia allidit,diuerſarum literarū tonos efformet. 142.b
lingua eſt vocis modulatrix,& efformatrix. 123.a
lingua magna,in cauſa eſt,vt tardius, & ægrius homo loquatur. 142.d
lingua non eſt propriè vocis inſtrumentum, & cur. 141.d
lingua non ſola ſatis eſt,ad diſtinctam ſermonis,& vocū modulationem. 142.a
lingua,præter vocem efformandam,cui muneri à natura delegata ſit. 122.d.& 123.a
linguam bene ſolutam habere qui dicantur. 142.d
lingua quibus affectibus obnoxia ſit. 141.d. & 142. a.b c.d.& 143.a.b
linguæ ariditas ſolet tanquam ſymptoma ſequi acutas,& bilioſas febres. 143.c
linguam aridam humectantia quæ 143.c
lingua amarulenta, cur oblata omnia amara iudicet. 30.c
lingua cur multa medicamenta admittere nequeat. 82.d
Lini ſemen acrimoniam mulcet. 219.d
lini ſemen in modum polentæ ex melle paratum venerem concitat. 439.d
Linimentum ex terra Cimolia cum bubulo felle aut ſuillo ad curandos furfures,& pediculos plurimum valet. 16.c
linimenta ventriculum imbecillum roborantia quæ. 235.d
linimenta pleuritidi accommodata quæ. 168.b
linimenta renum calculoſis affectibus accommodata quæ. 356.c
linimentum ad abſumendam aquam Hydropicorum ventri adhibitum deſcribitur. 287.c
linimentum ad dyſenteriam deſcribitur. 316.c
linimenta ex oleo roſaceo,& melino congrua admodum ſunt in Diarrhoeis,ac dyſenterijs. 308.d
Lintea combuſta exiccant. 17.d
Lippitudo quid ſit & vnde generetur. 76.a.& 78.b.c
lipothymia,vel
lipopſychia quid. 186.c
Liquiritia vide glycyrrhiza. 9.c
literæ aliæ ope labiorum,aliæ dentium,aliæ palati, aliæ in gutture dearticulantur. 142.b
literarum toni quo pacto à lingua formentur. 142.b
literæ quædam cur ab aliquibus,aut nullo pacto, aut ægre admodum pronuntiari queant. 142.b
Lithargyrium quid. 100.d
lithargiros plurimum efficax ad tollenda capitis vlcera manantia. 17.c
lixiuium ex cinere cauliculorum fici,tàm agreſtis,quàm ſatiuæ commendatur in vlceribus dyſenteriæ curandis. 317.c
Locos humani corporis particulas antiqui Medici appellabant. 1.b.c
Lotium vide vrina.
Lucenſes aquæ quibus qualitatibus prædita ſint. 105.a
Lucia Fuſina. 286.a
lumbrici qui dicantur,& vnde ortum habeant. 325.c.d
Luna humores omnes ferè adminiſtrat. 376.a
lupi inteſtinum exiccatum, tritumque in dolore colica maximam vim habere dicitur,& in frequenti eſt vſu. 324.d
lupi ſtercus vide Stercus lupi.
lupini ſemina calefaciendi vi prædita ſunt. 263.a
Lupulus vim habet temperandi humoris melancholici exvſtionem. 12.b
lupini pectus expurgant. 180.c
lupini vim habent necandi vermes. 331.b
lupinorum decoctum cum pipere,& ruta aſſumptum obſtructiones lienis tollit. 294.a
Lupinus vero ſuppoſitus menſtruas purgationes euocat uide. 383.c
lupini triti,& melle excepti in uterum ſuppoſiti mortuū fœtum,& ſecundas extrahendi uim habent. 422.a
lutum ſancti Bartholomæi in reſolutione curanda commēdatur. 65.a.b

Lutum thermarum naturalium plurimum commẽdatur in curandis particulis reſolutis. 65.a
Lux imbecillos & laborantes oculos plurimum affligit. 89.b
Luxatio vertebrarũ ſuperiorũ periculoſiſſima eſt. 131.d
Lycium laudatur à Dioſcoride ad ſanandas labiorum fiſſuras. 123.c
Lycium vim habet ſiccandi, repellendi, & conſolidandi. 123.c

M

MAcis ventriculum roborat. 235.c
Macis in affectibus frigidis commendatur. 64.a
Mætor nunquam aliquem interimit. 185.a
Mæror vehemens poteſt eſſe in cauſa, vt mulier abortiatur. 418.b
Mæſtitia decoloratam faciem reddit. 25.b
Mæſtitia ſanguinẽ ad interiores partes contrahit. 120.b
Maioranæ decoctum intra nares attractum caput ab excrementis vacuat. 50.a
Maiorana aceto incocta, & olfacta ſomnũ fugat. 52.d
Maiorana vide Amaracus.
Malabatrum oris odorem fœtentem reprimit. 146.a
Mala cotonea aſtringendi vim habent. 37.d
Malum medicum quo pacto vna cum croco vſu veniat communiter ad necandos vermes. 331.d
Mala medica in frequenti vſu ſunt ad necandos vermes vide quomodo. 331.d
Malorum punicorum differentię tres, alia dulcia, alia acida, quædam auſtera. 118.c. & 136.a
Malorum punicorum vinum aſtrictoria vi prędituм eſt. 51.a
Malorum punicorum ſuccus ad anginã laudatur. 136.a
Mali punici ſuccus gargarizatus ad laxam columellam commendatur. 141.a
Malorum punicorum medicamentum, ſeu collyrium ad polypos abſumendos quomodo conficiatur. 118.c
Malorum punicorum ſuccus valet ad polypos. 118.d
Malicorium valida aſtringendi facultate præditum eſt. 340.d. 388.a. 397.a. 408.a.c. & 420.c
Malicorij ſuccus, aut decoctum plurimum conueniunt in conſolidandis dyſenteriæ vlceribus. 317.d
Malicorium fluxum hæmorrhoidalem ſiſtit. 337.a
Malicorium ſanguinis immodica profluuia ab vtero ex vaſorum apertione reprimendi vim habet. 388.a
Malua agreſtis digerit, ac detergit. 16.c
Malua acrimoniam lenit, & mitigat. 12.b. & 272.a
Malua aluum molliendi vim habet. 298.d
Maluæ ſylueſtris fructus impetiginem ſanat, vide quomodo. 101.d
Maluę ſemina calculos renum comminuendi vim habent. 357.a
Malua in renum vlceribus congrua eſt. 352.a
Maluæ flores, & folia in ardore, & ſtillicidio vrinę conueniunt. 367.c
Mammæ propter quid à natura factæ. 189.a
Mammæ glandulosa quadam, vel adenoſa ſubſtantia conſtant. 189.a
Mammæ propria ferè ſedes ſunt in mulieribus, & cur. 189.b
Mammæ cum vtero plurimum conſentiunt. 417.d
Mammę pregnantium ſolidiores eſſe ſolent. 417.b
Mamma dextera prægnantis mulieris ſi turgeat magis, quàm ſiniſtra, ſignum eſt eam marem concepiſſe; ſi vero è contra, fœminam. 417.c.d
Mammæ prægnanti ſtatim demacreſcentes futuri abortus indicium ſunt. 419.c
Mammę quibus morbis ſint obnoxiæ. 189.a.b
Mamillæ ſanguinem ad generandum lac non modo ſuſcipiunt, verum & inſtituto naturæ attrahunt. 383.a
Mandragora refrigerandi facultate inſigni prædita eſt. 36.b.c. & 172.a.c
Mandragora vim habet ſoporiferam. 215.c. 324.c. & 459.b
Manna ad temperatum, & modicum calorem cum quadam humiditate inclinat. 45.b
Manna ab antiquorum quibuſdam appellata eſt mel aereum. 45.b
Manna tempore Galeni ignota erat, aut ſaltem non in vſu. 271.d
Manna medicamentum facile, ac blandum eſt adeò, vt ad duas vncias & vlterius exhibeamus 9.b. & 390.b
Manna quot modis vſu veniat. 9.d
Manna humores bilioſos purgandi vim habet. 45.b. & 390.a
Manna ex decocto ſenæ humores etiam melancholicos vtiliter purgat. 54.a
Manna conuenit in purgandis renibus. 349.a
Manna in renum vlceribus conuenit pro purgatione. 351.c
Manna in vrinæ ſtillicidio conueniens eſt. 369.b
Manna menſtruas purgationes immodicè fluentes cohibẽdi vim habet. 388.a
Margaritarum puluis vim habet aſtringendi. 420.c
Marubium calefaciendi facultate prędituм eſt. 263.a
Marubium detergit, & ſiccat, & putredinem arcet. 408.c
Marubium aſthmati curando congruit. 173.b
Marubium obſtructiones viſcerum aperiendi vim habet 294.a
Marubium vim habet vermes interficiendi. 331.b
Marubij folia laudantur plurimum, vt partus facilius edatur. 426.c
Marubium potui datum fœtus mortuos, & ſecundas excutit. 422.c
Materia duplici modo fouere poteſt intemperiem. 21.a
Mas eſt animal, quod vim habet generandi in alio. 374.d
Mas ratione caloris gignitur, & fœmella frigoris. 84.a
Mas in vtero conceptus tertio menſe incipit moueri, fœmella quarto. 428.d
Mas ſępius, & validius moueri ſolet in vtero, quàm fœmella. 417.d
Mares, ſeu maſculi in dextro vteri latere procreantur, fœminæ in ſiniſtro. 417.c.d. & 418.a
Marem vtero gerentis ſigna quæ. 417.c.d
Mares facilius pariuntur, quàm fœminæ. 424.d
Marẽ quæ peperere, per triginta dies purgari ſolẽt: quæ verò fœminã p quadraginta, uel paulo plus. 425.d. & 426.a

Ma-

Maſticatio, quæ in ore fit, plurimam uim habet ad ciborũ concoctionem. 234.d
Maſticatoria medicamenta uide Apophlegmatiſmi.
Maſtiche uentriculo commoda eſt. 285.b
Maſtiche, quę pinguior eſt, commaſticata familiariſſimus, & facillimus apophlegmatiſmus eſt. 50.b
Maſtiche ex oleo decocta in dentium doloribus ſummopere à Meſue commendatur. 127.c
Maſtiche in puluerem redacta ex decocto mali alicuius aſtringentis exhibita ualet ad choleram. 246.c
Matella hydrops. vide Diabetes.
Materia per ſe nihil agere poteſt. 374 b
Materię morbificæ duplices ſunt, vel corporeæ, & craſſiores, vt ſanguis, pituita. bilis flaua, bilis atra, & pręterea ſeroſus humor, vel tenues, & vaporoſę, vt vapores, & flatuoſus ſpiritus. 20.d.28.d.& 39.d.
Materia lenta & craſſa euacuationi rebellis eſt. 172.b.& 174.a. vide Humor.
materia diuerſa dolorem capitis concitãtes quibus ſignis dignoſcantur. 24.c.d
materia duplici de cauſa difficilis redditur ad euacuationem. 70.c.d
Medicus naturæ imitator, & miniſter eſt. 49 b.160.a.& 380.a
Medici munus eſt nõ ſolum præſentẽ affectum curare, ſed & à futuro tueri, & cauere. 11.a.37.d.& 99.b
ad Medicum peritum & abſolutum pertinet nihil ſine definitione, & congrua diſtinctione moliri. 155.b
Medici peritia & prudentia in hoc imprimis conſiſtit, vt non modo reſpiciat, quod medicamentum requirat ratio, & naturam morbi, verum etiam an laborantis corpus illud ferre commodè, & tutò poſſit. 8.a
Medico non ſat eſt nouiſſe medicamenta morbis accommodata, niſi & eorum naturas, differentiasque penes robur & efficaciam probè tenuerit, eaque in ordines proprios redigere ſciuerit. 17.a.& 37.c
Medicus quomodo in multa medicamentum penuria ſibi poſſit ingentem eorum copiam parare. 8.c
Medicus in obſeruandis ſignis duo ſibi ſcopos proponit. 23.d
Medicus in curandis morbis per eam partem moliri euacuationem debet, per quam ſolita eſt natura, cum ſponte ſua agit, & ipſa purgare 49.d
Medici miniſterium in præſtando auxilio naturæ ad conſolidationem vlcerum quale. 84.d. 85.a.b. 229.c. 351.c.& 443.a
Medicus ciuilis in affectibus faciei curandis, non ſolum vtilitati & curationi, ſed etiam decori ſtudere debet 101.a
Medici fœminis etiam ſemen attribuunt. 374.c
Medicina ea eſt ars, quę nullis addicta locis, ſed vbique poteſt vires ſuas oſtendere. 37.c
Medicina ars maxima ex parte coniecturalis eſt. 155.d
in Medica arte quodnam maximi ſit momenti, ac cognitu neceſſarium. 8.c
Medicamenta quomodo rectè & ex ratione componantur, & compoſita in vſum ducantur. 15.a
Medicamenta debent ſemper proportione correſpondere humori peccanti. gradui, naturæ laborãtis corporis. eius robori, & reliquis huiuſmodi. 8.d.& 10 c
medicamenta expurgantia vniuerſum corpus à cacochymia duo tantum erant apud antiquos, videlicet pilulę ex aloe, & hiera diacolocynthidos. 6.d.& 7.a
medicamenta varia, varijsque modis confecta diuerſorũ humorum purgationem recenſentur. 8.c.d. & 9.a.b
In medicamentis quæ conſideranda ſint. 134.b
medicamenta lenia, vel acria qui requirant. 14.b
medicamenta concoquentia, vel digerentia quæ. 11.b
medicamenta digerentia quo pacto pro humorum diuerſitate diuerſimodè eligantur. 11.b
medicamentorum digerentium vel concoquentium ratio triplex eſſe poteſt, vel enim decoctis, vel ſyrupis, vel confectionibus vtimur. 11.b
medicamentorum, quæ deuorata vel epota purgant, variæ differentię recenſentur. 45.a
medicamenta triplici forma in uſum venire poſſunt. 134.b
medicamenta purgantia omnia ferè acria ſunt, & calida. 399.b
medicamenta purgantia, & acria febricitantibus ſi quid aliud, aduerſaria ſunt. 46.a
medicamenta acria & violenta cur ventriculo, & viſceribus plurimum nocua ſunt. 45.a.& 223.a
medicamentorum urgentium frequens vſus aluum aſtrictiorem reddit. 298.c
medicamenta pituitam expurgantia quæ. 390.b
medicamenta humores biliosos vacuantia quę. 390.a
medicamenta melancholicum humorem educentia quę. 390.c
medicamenta compoſita multa recenſentur. 10.a
de medicamentorum repellentium vſu an actu frigida, an tepida adminiſtranda ea ſint, variæ diuerſorum auctorum ſententiæ recenſentur, ac determinantur. 51.c d.& 52.a
medicamenta capillorum defluuio, atque areis accommodata qualia ſint, & quæ. 14.b.c.d.15.a.& 18.c
medicamenta topica quomodo adminiſtranda ſint in areis curandis. 15.c
medicamenta fauis, achoribus, & pſydrachijs accommodata quę. 17.b.c.d.& 18.a.b
medicamentum vulgò in vſu, & commodum ad ſurditatem, vel grauitatem auditus refertur, & explicatur eius uis. 112.c.d
medicamenti ad dolorem, & corroſionem dentium deſcriptio. 128.b
medicamenta ferè omnia ad dentium dolores ex acerrimo aceto parabant antiqui auctores. 127.b
medicamenti ad parulidas, & epulidas accommodati deſcriptio traditur. 125.a
medicamentorum duorum ad pendulam, & laxam columellam deſcriptio traditur. 140.d.& 141.a
medicamenta alia duo ad idem conferentia deſcribuntur. 141.a
medicamenti ad ſanguinis ſputum ſiſtendum deſcriptio traditur. 178.b
medicamenta duo pulcherrima ad ſitim extinguendam deſcribuntur. 256.b.c
medicamenta, quæ lactis copiam, & menſes ſuppreſſos reuocare

uocare poſſunt ſimilem habent rationem. 382.d
Medicamenta arthritidi apta quæ. 456.b.c.d
Medicamentum quod fit ex triplici malorum punicorum differentia polypum conſumat, & ozenam exiccat. 118.c
Medicamentum idem quomodo conficiatur. 118.c.& 136.a
Medicamenta quæ per nares inijciuntur triplicem habẽt ſubſtantiæ modum. 49.d
Medicamentorum, quæ per ſedem inijciuntur, vſus admodum vtilis eſt in capitis affectibus. 47.a
Medicamenta acerrima in vſum clyſterium venientia quæ. 48.a
Medicamenta arida magis imprimunt quàm fluida facta. 97.a
Medicamenta catartica quæ. 46.a
Medicamenta [illegible] ſeu adurentia quæ & vnde dicta. 96.c
Medicamenta [illegible] hoc eſt putrefacientia, quæ & vnde dicta. 96.c
Medicamenta ſtomatica quæ. 138.c
Medicamentum ſub nomine aquæ fructuum à Meſue deſcriptum quomodo conficiatur. 46.c
Mel crudum abſtergendi magnam vim habet. 230.a.& 317.c
Mel ſaccharo magis calefacit, detergit, attenuatque. 71.c.242.c.& 264.a
Mel in ventriculo calidiori, & in ætate iuuenili facilè in nidorem vertitur. 233.b
Mellatum, ſiue
Mel cannæ appellatum quid. 47.c.48.d
Mel roſaceum detergendi, & attenuandi facultate inſigni præditum eſt. 12.b.c.125.c.230.a.237.b.317.c.& 390.a
Mel roſaceum humorem lentum & craſſum præparat, & concoquit. 12.c.& 390.a
Mel roſaceum pituitam è ventriculo detergit, & eundem roborat. 12.b.& 213.a
Mel violaceum aſthmati accommodatum eſt. 173.a
Melancholia quid à ſanguine differat. 40.a
Melancholia ex ſanguinis vel flauæ bilis exuſtione genita calorem obtinet. 39.d
Melancholicis excrementis quæ natura plurimum abundent. 33.a.b
Melancholici ſalaces eſſe ſolent. & cur. 437.d
Melãcholici & ſomniãt, & clariſſima ſomnia vidẽt. 26.a
Melancholicus humor an in toto corpore exuberet, ex venæ ſectione certiſſimè cognoſcitur. vide. 33.c
Melãcholia in cerebro abũdãs quos effectus afferat. 29.a
Melancholicus humor nunquam ferè in ventriculo generatur, ſed ab alijs particulis, præcipuè liene, iecinore, & venis meſenterij in eum effunditur. 33.c.d
Melancholicus humor famem excitat. 198.d
Melancholicũ humorẽ præparãtia quæ. 12.b.c.& 54.b.c
melancholicum humorem expurgantia medicamenta quæ 7.8.9.& 10. vbique diffuſè, & 45.b
Melancholia, ſeu
Melancholicus furor, quomodo generetur. 53.c
melancholicus affectus duplicem habet occaſionem ortus. 53.c
Melancholico affectui quæ natura ſint obnoxiæ, & quæ non. 33.a.b
melãcholiarũ vniuerſam in tria capita redigitur in ꝓpriũ cerebri affectum, in conſenſum à toto, & in eum, qui fit à venticulo, & venis ad meſenterium pertinentibus. 32.d.& 33.a
melancholia ex iecinoris, vel lienis vel vteri conſenſu excitata ex earum partium affectibus dignoſcitur. 33.d
melancholia ex totius corporis conſenſu quo pacto ab ea, quæ primariò fit dignoſcatur. 33.a.b
melancholia, quæ fit, ab inflammatione & obſtructione venarum meſenterij, quibus ſignis innoteſcat. 33.d
melancholia fieri quandoque poteſt vitio lienis, vel iecinoris, vel ex ſuppreſſis menſibus, vel ex hæmorrhoidibus. 32.d
melancholici, quamuis inter initia furibundi ſint, morbo tamen eatenus procedente, donec deferueſcat humor, timidi fiunt & mæſti. 53.c
melancholia hypochondriaca, vel flatuoſa à Græcis, mirachialis verò ab Arabibus dicta, quæ ſit. 32.d.33.d.& 53.d
melancholicus affectus quibus medicamentis tractandus ſit. 54.a
melo indus. vide Anguria
Melonum ſemina vrinam blande mouent. 271.b
Melopepones aluum molliendi vim habent. 299.a
Melopepones vim habent ciendi vrinam. 369.b
Melopepones in ventriculo facile putreſcunt. 245.c
melopopones uomitum facile ciere ſolent. 243.d
Membra omnium animantium in duplici ſunt differentia, alia ſunt ſimplicia & prima, quæ ſimilaria, alia compoſita & poſteriora, quæ inſtrumentaria nuncupãtur. 1.c
membra ſimilaria quæ, & qualia ſint. 1.c.& 20.a
membra inſtrumentaria ſeu græcè organica quæ ſint, & cur ita appellata 1.c
membranæ ſunt ſimplicia, vel ſimilaria membra, & compoſita ſiue inſtrumentaria. vide quomodo. 20.c
membranæ non facile craſſiores ſuccos, vt pituitoſum, & melancholicum recipiunt. 151.b
membranæ cerebri inſignem ſenſum habent. 20.d
membranæ cerebri. vide Cerebrum.
memoria, & cogitatio in poſteriore cerebri ventriculo reſident. 28.a
memoria ex rerum ordine apto & appoſito plurimum iuuatur. 2.c
memoria vitiata neceſſe eſt imaginationem, & cogitationem lædi. 28.c
memoriæ læſio eſt obliuio. 28.b
memoria læditur ab intemperie frigida. 28.b.& 29.a.b
Menſtrua cur hoc nomine appellata ſint. 375.d
menſtrua in mulieribus cur per certas periodos ſingulis menſibus effluere ſoleant. 375.d.& 376.a
menſtrua motum Lunæ ſequuntur. 375.d.& 376.a
Menſtrua purgatio nihil aliud eſt niſi euacuatio ſanguinis ad vterum confluctis ex vniuerſo ferè corpore natura illum eo impellente. 381.b
Menſtruis commodè, & modeſtè per ſuos circuitus fluen-

tibus, mulier quaſi tuta ſit à quamplurimis maximis morbis, quales ſunt podagra, articulares dolores, pleuritides, peripneumoniæ, inſaniæ, ſanguinis ſputa, vomitus, cephalalgiæ, augina, eryſipelata, cancri, & reliqua huiuſmodi. 376.a.& 379.a

Menſtrua purgatio moderata eſſe dicitur ſecundum Hippocratem, quando per biduum, aut triduum excernuntur ſanguinis ferè duæ hemina Atticæ. 376.c

Menſes & copioſius fluere ſolẽt ſenioribus, iunioribus autem parcius, & cur. 426.a

Menſtrua purgatio quot modis, & quibus de cauſis vitiari poſſit. 377.a.b

Menſes mulieri vtero gerenti ſupprimuntur. 417.a

Menſtrua purgatio à partu puerperæ, quæ fœmellam pepererit ad quadrageſimum ſecundum diem procedere debet ſecundum Hippocratem: quæ verò maſculos, ad trigeſimum ad ſummum. 376.c.d

Menſtrua ſi vltra primum, & ſecundum menſem prægnanti fluant fieri nequit, vt fœtus ſanus, & fortis ſit. 417.a.& 419.b

Menſes à partu ſuppreſſi grauiſſimos morbos puerperis afferre ſolent. 376.c

Menſes aliquando, aut parcius, aut minimè fluunt, ob multas exercitationes 378.a

Menſtruorum immodici profluuij cauſæ omnes diſtinctiſſimè traduntur. 384.b.c.d.& 385.a

Menſtruorum immodici profluuij à varijs cauſis excitati ſigna referuntur. 384.a.b.c

Menſium immodicum profluuium ſequi ſolent decoloratio corporis, pedum oedemata, corporis vniuerſi inflatio, mala concoctio, cibi faſtidium, & tandem omnia incommoda, quæ immodicam ſanguinis profuſionem ſequuntur. 376.a.b

Menſtruis immodice profluentibus opportuniſſimum remedium eſt vena ſectio. 386.a

Menſtruis immodicè fluentibus venæ ſectio quo in loco facienda ſit. 386.a.& 387.b.c

Menſtrua ex aliqua vaſorum apertione immodice fluentia cohibent balauſtia, hypocyſtis, rhus, omphacium, acatia, gallæ immaturæ, mali corium, cytini, aloe, māna cortex pini, terra lemnia, fructus Aegyptiæ ſpinæ, crocus, lapis hæmatites, bolus Armena, lapis xiſtus, & ſimilia. vide quomodo. 388.a

Menſium ſuppreſſio triplicem habere poteſt occaſionem, vel ab vniuerſo corpore, vel ab vtero, vel ab ipſa materia, quæ euacuanda eſt. vide quomodo. 377.b.c

Menſium ſuppreſſio vltra ſex menſes protracta, nullo amplius ingenio euocari põt ex Hippocratis ſnīa. 379.b

Menſium ſuppreſſio ex cohalitu meatus, & clauſione, itē que ex conſolidatis vlceribus nulla medicis, vel artis ope reuocari poteſt. 380.a

Menſium ſuppreſſio quot malorum in cauſa ſit. 376.a

Menſtrua in virginibus retenta comitialem morbū, phrenitidem, inſaniam, lethargum, ſoporem, apoplexiam, anginam, pleuritidem, peripneumoniam, ſanguinis ſputum, tabem, tremores, conuulſiones, neruorum rigores, iecoris inflammationes, ſcirrhos, obſtructiones, hydropem, apoſitiam, famem caninam, varioſque ventriculi dolores, & tumores, podagram, chiragram, articulorum dolores, variaſque febrium putridarum differentias excitare ſolent. 378.c.d.& 379.a

Menſium prouocatio iiſdem medicamentis, ſed non ita validis, eget, quibus & vrinæ prouocatio. 383.a

Menſes prouocant apium, fœniculum, petroſelinum, anyſum, pulegium, calamenthum, cicer, ſcordium, cappares, eriſimum, erithrodanum, porum capitatum, enula, ſerpyllum, chamedrys, betonica, pæonia, rumex, oxylapathum, aſarū coſtus, amomum, ariſtolochia, dictamnum, & cinnamomum. 382.b.c.d.& 383.a.b.

Menſtrua prouocantes ſyrupi ſunt, biſantinus cum aceto, biſantinus cōpoſitus, ex hyſſopo, ex calamentho, ex praſſio, oxymel ſimplex, oxymel compoſitum, & oxymel ſcilliticum. 382.b.c

Mēſes pūocātia medicamēta ſunt diacalamēthū, dialoes, hiera diacolocynthidos, diaphenicon, electuarium lenitiuum, agaricus, caſtoreum, caſſia; trociſci de myrrha, & pilula de croco. 382.c.& 383.a.b.d

Menſes inferius vtero ſuppoſita euocant mercurialis, viola lutea, chamedrys, chamæpythis, pulegium, calamenthum, dictamnum, cinnamomū, centaurium minus, ſcamonium, colocynthis, veratrum vtrunque, lupinum, mirrha, ladanum, bdelium, trifera magna, zedoaria, ciclamen, moſcus, oleum nardinum, & gallia moſcata: vide modum ſupponendi. 383.c.d.& 384.a

in Menſtruorum ſuppreſſione quæ vena quoue in loco ſecanda ſit, q̄ritur, & diſputatur. 381.a.b.c.d.& 392.d

menſtrua alba quæ & qualia ſint. 389.a.b

menſtruorum alborum, ſeu muliebris fluxus colores varij vnde oriantur. 389.a.b

menſtruorum alborum ſigna quæ. 389.c

in menſtruorū alborū curatione, ſi ſanguineus erit fluxus, vena ſecanda eſt, & quo in loco. 389.d

menſtruorū alborum curatio triplicem ſcopum hēt. 389.d

menſtrui ſanguinis ſtillicidij nullus ex antiquis medicis mentionem fecit, præter quàm Aetius. 388.b.c

menſtrui ſanguinis ſtillicidium quid ſit, & vnde ortum habeat. 388.b.c

Menta inſigniter calefacit, attenuat, & incidit. 12.a.& 121.b

menta aceto incocta, & odorata ſomnum arcet. 52.d

menta in roborando ventriculo inter præcipua medicamēta eſt. 235 b.& 247.c

menta vermes necandi vim habet. 331.c

menta ſatiua vim habet excitandi venerem. 439.c

menti aſperitates quæ ab Aetio nuncupentur, 100.a

Mercurialis herba quidpiā medicamētoſum hēt. 47.d

mercurialis ventrem leniter ſoluit. 271.c

mercuriali vtebatur Galenus ſuperius data ad ciendam aluum præſertim in inflammationibus viſcerum. 47.d

mercurialis clyſteres valentes efficit. 47.d

mercurialis folia, ſemen, & radix. plurimam vim habet prouocandi menſes. 383.b

mercurialis maſculæ ſemina trita cum medico myrrha, ſalis, & mellis, lanaque excepta, & ſuppoſita vteri hydropem mirifice ſanare dicitur. 400.b.c

mercurialis folia trita in formam glandis ſuppoſita hæmorrhoidas aperiunt. 335.d

mercurialis folia ſi aliquantulum fricentur, donec flaceſcant,

ſcant,& in formam glandis in vterum ſupponantur, ſericho filo ligata menſes prouocant,& magis adhuc ſi prius oleo liliorum alborum, aut violarum fuerint inuoluta. 383.c
Mercurialis radix ad idem valet eodem modo. 383.c
Mergi iecur ad excutiendas ſecundinas ex vtero laudatur.vide. 427.b
Merularum caro optima. 265.b
Meſpila aſtringendi facultate prædita ſunt. 37.d
Meſpilorum ſuccus ad anginam confert. 136.a
Meſue medicus in maximo honore habitus apud noſtros priores. 69.d
Meſue tres poſuit conditiones, quibus ſanguis mittendus eſſet in deſtillatione curanda,& quas. 69.d
Meſue eaſdem limitationes à Galeno deprompſit. 69.d
Meſue ſenſit vinum neruis & oculis inimicum eſſe per ſe ex Galeni ſententia. 82.a.b
Meſue ſententia de adminiſtratione medicamentorum repellentium in capitis affectibus 51.c
Meſue conſilium circa remediorum adminiſtrationē in aſthmate curando. 173.d
Meſue putauit hæmorrhoidum prouocationem valdè vtilem eſſe in affectibus capitis. 41.d
Meſue electuarium roſatum deſcribit. 10.c
Meſue confectionis Hamech deſcriptionem reliquit. 10.b
Meſue Hiera quæ. 7.b
Meſue electuarium Indum deſcribit. 16.b
Metallica,cum exquiſitè lauantur, omnem morſum, & acredinem amittunt. 339.b.& 340.a
Metaſyncritica quæ dicebantur à Methodicis 15.d
Methodus, cuius inuentor fuit Hippocrates, quæ. 346.c
methodus, qua omnes quæſtiones citra vllam dubitationem diſſoluuntur,& antiquorum auctorum ſententiæ, alioquin diuerſæ & contrariæ, conciliantur, ad longum exponitur, & laudatur. vide. 346.b.c.d. & 381.d
methodus curandi ſemper rei naturam ſequitur. 34.c
methodus curandi morbos à duobus omnino pendet. 23.d
methodus præſeruatrix quæ, & circa quid verſetur. 156.d
Methodus curatrix quæ, & in quibus conſiſtat. 156.d
methodus curandi morbos omnem rationem ſuam ex indicationibus deducit. 34.b
methodus vniuerſalis curādi quomodo,& ex quibus limitetur ac determinetur 39.c.d
methodus generalis curandi omnes corporis morbos, qui ex materia ſunt excitati. 39.b.c
methodus communis curandi morbos,qui ex fluxione excitantur, quænam ſit. 80.a.& 98.b.c
methodus curandarum omnium inflammationum. 76.b. 80. a. 83. b. 98. b. 154. d. 155. a. 157. a. b. 226.d. 227.a.b.c. 269. d. 270. a. 322. c. d. 345. c. 348. a. 349. c. 362. d. 368. d. 402. a. b. 403. d. 404. a. 444. b. & 457. d
Meu herba inſignem facultatem habet urinam proritandi. 271.b
meu validam habet facultatem menſtrua prouocandi. 383.b
milium deſiccandi vim habet,& omnis mordacitatis expers eſt. 155.b
milium ventri adhibitum dolores inteſtinorum tollit. 323.a
Mithridathia antidotus valde calefacit. 13.a
mithridathia antidotus in morbis frigidis et humidis poſt corporis inanitionem conueait. 390.d
mithridathica confectio poſt purgationem corporis abſolutam, in paralyſi, & ſpaſmo laudatur. 64.a
mithridatia in frigidiore iecoris intemperatura valdè cōmendatur. 312.c
Mithridatica confectio hydrope laborantibus plurimum confert. 287.a
mithridatia antidotus in doloribus colicis curandis vſu venit. 324.c
mithridatia antidotus in vteri inflationibus commendatur. 398.c
mitrenchite quid dicatur. 398.b
mixta ſoliditatem habent ex ſicco,continuitatem verò ex humido. 196.d
modus plurima, & diuerſa ex paucis medicamenta componendi, diuerſiſque naturis ob diuerſas rationes accommodandi 8.c.d.9.& 10. vbique.
modus conficiendi varia decocta. 11.c.d
modus perfundendi caput in ipſius affectibus qui. 37.a.b
modus adhibendi cauterium actuale ceruici acu ignito. vide. 88.c.d
modus adhibendi medicamenta in curandis areis. 15.c.d. & 16.a
modus adminiſtrandi medicamenta in vlceribus capitis manantibus. 18.b
modus extrahendi corpus aliquod ſolidum, vel animalculum quoddam in aurium meatus ingreſſum. 112. c. & 113.a.b
modus componendi confectionem ventriculum, & caput in intemperie calida roborantem. 12. d. & 13.a
modus componendi aliam confectionem in intemperie frigida. 13.a
modus antiquorum Medicorū in educendo pure ex thorace. 180.d
modus cognoſcendi, an mulier marem, vel fœminam conceperit. 417.c.d. & 418. a
modus extrahendi fœtum mortuum,& ſecundas. 421.c. d. 422.a.b.c.d.& 423.a.b.c
moderata omnia familiaria, & valdè amica naturæ ſunt. 424.d
Mola propriè quæ appelletur 339.d.& 400.a
mola quid ſit, & quo pacto generetur. 428.c
mola quando generetur. 428.d
mola eſt vita animaque expers. 428.d.& 429.b
de mola Ariſtoteles, & Hippocrates magis exquiſitè, quàm Galenus, ſermonem habent. 428.d
molæ in vtero exiſtentis ſigna quæ. 428. d. & 429.a

Mollientia præter caliditatem tenuibus partibus & tenui ſubſtãtia prędita ſunt. 51.a

Molynſis quid. 429.b

Mouſtra in animantibus quomodo generentur. 428.a.b

Mora facilè in ventriculo putreſcunt. 245.c

mora aluum molliunt. 298.d

Mororum duplex genus, aliæ rubi, alię ſycomori dicuntur. 37.d

mororum immaturorum, & eorundem foliorum ſuccus aſtringendi, ac repellendi facultatem habet. 37.d. & 51.a

mororum immaturorum ſuccus ad anginã ſummopere cõmendatur. 135.d

morbus propriè affectio ea eſt, à qua læduntur operationes, non ipſæ læſiones. 56.b. 194.d. 289.a. 296.c. 326 c.d. & 318.c

morbus & ſanitas oppoſita ſunt. 20.a

morbi ſæpenumero ab affectis particulis denominantur. 1.b

morbi ijdem ſecundum ſpeciem cur diuerſas particulatim curandi rationes requirant. 1.c.d

morbi quandoque in varium genus referuntur. 326.d

morbus in intemperie quid. 20.a.b

morbus in compoſitione quid. 20.b

morbi fiunt, cauſæ faciunt, ſymptomata ſequuntur. 20.b

morbus quando rationem cauſę ſubeat. 326.d

morbi per conſenſum aliarum partium excitati, qua ratione curandi. 54.c.d

morbi per conſenſum, cùm in longum protrahuntur, tranſeunt in primarium. 77.a

morbi in aliqua parte ſtatim excitati neceſſe eſt, vt à materia eò confluente fiant. 60.c

morbi duplici modo ex materia procreari poſſunt. 28.d

morbi rariſſimè ab vno tantum humore & ſimplici excitantur. 7.a

morbi à ſanguine concitati mitiſſimi inter alios ſunt. 158.a

morbi, non ſymptomata rationem & methodum curandi medico oſtendunt. 90.c. vide Indicatio

morbi natura remediorum naturam oſtendit. 41.d. 82. c.d. 284.a. & 361.d

morbi nunquam tolli poſſunt, donec materia peccans in ventriculo fuerit. 6.b

morbos ex plenitudine excitatos vacuatio ſanat. 16. b. 61. d. 80. a. 106. b. 138. a. 239. b. & 292.a

morbi capitis aut ſolam intemperiem ſequuntur, aut intemperiem cum materia coniunctam. 34.b.c

morbi cutanei circa caput quibus notis cognoſcantur, & diſtinguantur inter ſe. 5.c.d

morbi capitis aut ſtatim à principio magni ſunt, aut maximum imminet periculum, ne in magnum morbum tranſeant. 40.d

morbi, qui à menſtruorum retenta vacuatione occaſionem habent, quadam priuata ratione in vterum referuntur. 376.b

Morbi omnes ſua habent tempora. 234.c

Morbis inchoantibus ſiquid mouendum eſt, mouere oportet. 330.b

Morbus dùm iudicatur, aut iudicatus eſt integrè, neque mouendus, neque irritandus. 243.b

Morbi recentes ſæpe ſola victus ratione congruente curantur. 53.d

Morbi inueterati & iam firmati difficulter curantur. 53. d

Morbi longi & magni ſpiritus, & naturæ robur diſſoluunt. 91.d

Morbi non ſemper contrarijs remedijs contrarij curantur, ſed interdum ſimilibus. 315.a

morbi magnitudo & acuties à quibus deſumatur. 152.d & 166.c

morbi acuti, alij cum febre inſigni & vehementi ſunt, alij cum puſilla ſeu non admodum feruente, alij verò ſine febre ſunt. 48.b

morbi acuti cum febre vehementi qui. 48.b

Morbi acuti cum puſilla, & non admodum feruente febre qui. 48.b.c

morbi acuti ſine febre qui. 48.b.c

in Morbis acutis ſæpe in viginti quatuor horarum ſpatio ſtabilis & fixa fit materia. 42.d

Morbus peracutus extremos habet labores. 135.b

Morbus acutus quicunque prægnanti ſuperueniens ſępius in cauſa eſt aborſus. 418.d

in morbis acutis rarò & in principio medicamentis purgantibus vti neceſſe eſt. 160.a. & c

morbi acuti venæ ſectionem requirunt. 43.a

morbus magnus vel acutus tenuiſſimum victũ requirit. 135.b. 166.c & 363.c

in morbis valdè acutis, in quibus præceps eſt occaſio remediorum, & præceps vitæ periculum, ſtatim, & eadem die valentiſſimis remedijs occurrendum. 42.d. 43 a. 69.b. & 135.a

morbis extremis extrema exquiſitè remedia conueniunt. 43.a. 117.b. 125.c. 157.d. 165.c. 225.c. 257.d. 262. a. 269.b. 284.a.b. & 347.a

morbus reliqua. vide ad Affectum

morbus arquatus qui, & vnde dictus. 276.b

morbus arquatus. vide Ictericia.

morbus attonitus. vide Apoplexia.

morbus comitialis. vide Epilepſia.

Mors repentina aliquando ſequitur ventriculi dolorem. 221.c

mors repentina contingere nequit, niſi cor afficiatur. 221.c

Morti repentinæ obnoxij quales pulſus habeant. 188.c

mortis & vitæ proxima cauſa à corde deſumenda eſt. 184.d

Morſus & pruritus dolorem ex tenui & acri humore ortum habere ſignificat. 111.a

Morum & conſuetudinis repentina tranſmutatio ſignum eſt corruptæ vel imaginationis, vel iudicij. 26.b

Motrix facultas ad poſteriorem cerebri partem attinet 28.a

mo-

Motiones à delirio concitatæ, & vigiliæ non minus de viribus detrahunt, quàm vacuationes. 43.a.d
Motionum in particulis animantium, quę aliqua ratione mouentur, differentię triplices eſſe poſſunt, & quę oēs, vide 58.c.d
Motus concoctioni aduerſarius eſt. 241.c
Motus à cibo citius cum deſcendere facit. 309.c
Motus omnis a cibo obſtructiones excitat. 261.b
Motus tàm animi, quàm corporis immutant faciei, & oculorum colores. 25.a
Motus vitandus ijs, qui purgandi ſunt 309.c
Motus omnis à cibo cauendus eſt, illi qui in vomitū pronus eſt. 244.a
Motus laborantibus renibus inimicus eſt. 348.c
Motus vehementes tam animi, quàm corporis poſſunt mulieri afferre aborſum. 418.b
Motus in particulis ex quibus cauſis auferatur. 56. b.c. d.& 57.a.
Motus particularum corporis quot modis lædatur. 55.d
Motus in particulis ex alicuius nerui vitio tolli non poteſt, quin ſimul auferatur ſenſus, qui per eum motum defertur. 56.a
Motus conuulſiuus. vide Spaſmus.
Mulier à mollicie dicta eſt. 374.e
Mulieres quædam ad virilem naturam, & corporis habitum virilem accedunt, & viragines appellantur. 377.d
Mulieres quæ menſtruis careant. 377.d
Mulieres nimis obeſæ, & pingues non ſunt aptæ ad concipiendum. 413.c
Mulier quo periculo facto cognoſcatur, an ſterilis ſit. 414.c.d
Mulieres clauſæ quæ dicantur. 430.b
Mulieres quæ fœcundę, & quæ ſteriles dicantur. 411.c. & 412.b.c
Mulier quibus ſignis deprehendatur grauida eſſe. 416.d. & 417.a.b.c.d
Mulieres, quæ virum amore proſequuntur, facilius concipiunt, quàm ſi eum faſtidiant. 416.c
Mulieres cur cum vno nunquam concipere poſſint, cum alio verò concipiant. 412.b
Mulieres albæ, & molles carnes habentes non tolerant venæ ſectionem. 41.a
Mulieres leuia medicamenta requirunt. 14.b
Mulieres, pueri, & eunuchi eandem ferè rationem habēt 37.b. 48.d. 117.e.& 118.b
Muliebre lac vide Lac.
Muliebris fluxus vide Menſtrua alba.
Mulſa facultatem habet refrigerandi, humectandi, detergēdi, ac leniendi. 109.c. 167.a. 173.a. 218.d. 299.a 351.d. 399.b.& 408.b
Mulſa, quando optimè diluta eſt, acrimoniæ expers ſit, atque vrinam prouocat. 317.b. 349.b.& 351.d
Mulſa valdè diluta in renum inflammationibus inanito iam corpore, pro pota iam congruens eſt. 348.b.e
Mulſa accommodatiſſima eſt in renum vlceribus. 351.d
Muris ſtercus acre ſatis eſt. 49.a
Muris ſtercus ad areas tollendas plurimum facit. 14.c
Muris ſtercus glandibus immixtum facit, vt magis moueant, & purgent. 49.a
Muria ex piſcibus ſalitis, &
Muria ex ſalitis carnibus vlceribus dyſenteriæ curandis ſummopere conuenit. 317.e
Muria putrida vlcera eluit, & exiccat. 317.c
Maſculi obliqui deſcendentes qui vocentur ab anatomicis. 147.c.
Maſæ trociſci qui. 109.d
Maſę trociſci à Galeno, Paulo, Auicenna, Meſue, & alijs deſcribuntur. 109.d
Maſę trociſci valent ad maligna vlcera, & contumacia 109.d
Maſæ trociſci congrui ſunt clyſteribus iniecti ad curanda dyſenterię vlcera. 317.c.d
Muſtum aluum mollit. 199.a
Muti non habent impedimentum in lingua, ſed in auribus. 141.d
Myrachialis affectus qui dicatur. 252.b
Myrobalani ſatis inſignem aſtringendi, refrigerandi, exiccandi, & exaſperandi vim habēt. 10.a.45.a.275.b. 315.b.& 386.e
Myrobalanorum genera tria. 10.a
Myrobalani chebali pituitę expurgandæ commodi ſunt. 10.a.12.d.45.b.& 390.b
Myrobalani cytrini bilem euacuandi vim habent. 10.a. & 45.b
Myrobalani indi, ſeu nigri humores atros, & melancholicos expurgant. 10.a.45.b.& 390.c
Myrobalani ventriculo commodi ſunt. 230.c
Myrobalanorum multiplex eſſe poteſt vſus. 10.a
Myrobalani emblici ſaccharo conditi aliquantiſper aſtringunt, & ventriculum roborant. 236.d
Myrobalani ex infuſione dati minus aſtringunt. 10. a
Myrobalani citrini ventriculum roborandi vim habent. 202.d
Myrobalani conditi viſcera interna ex affectibus calidis excalfacta temperandi vim habent. 391.a
Myrobalanis rariſſimè in principijs morborum vtimur, & cur. 10.a
Myrobalani in maximo vſu eſſe ſolent in alui profluuijs chebuli quidem, ſi pituita, citrini verò, ſi bilis in cauſa ſit 312.d
Myrobalani in dyſentericis affectibus valde conueniunt. 315.a
Myrobalani, ſi oleo amygdalino dulci prius fricentur, aſtrictionis, & aſperitatis non parum remittunt. 10.a
Myrrha concoquit, digerit, diſcutit, & exiccat. 117.a
Myrrha confert ad oculorum ſuffuſiones curandas. 88. d
Myrrha maſticata oris fœtorem reprimit. 146.a
Myrrha laudatur in aſthmate curando. 172.b
Myrrha vtero ſuppoſita menſtruas purgationes euocandi vim habet. 383.e

Myrrha magnam vim habet ad excutiendum fœtum, & ſecundas. 422.a.b.c
Myrti folia, & fructus aſtringendi vim habent. 408.c. 416.b.& 435.a
myrti bacca ſanguinis ſputum cohibent. 178.a
myrti foliaſ anguinem ex hæmorrhoidibus profluentem ſupprimunt. 337.a
Myua cydoniorum quid. 178.b
Myxa, vel ·
Myxaria vide ſebeſten.

N

NArcotica vis. vide Soporifera
Nardus Celtica ex abſynthij decocto ad flatus venticuli diſſoluendos à Dioſcoride multis effertur laudibus. 253.b
Nardus Celcica vrinam prouocandi vim habet. 271.b
Nares qua ratione à natura creatæ ſint. 65.c
Nares ad ſermonem efformandum requiruntur. 142.a
Nares, ſi qua alia particula, cum vlcerantur, maxima egent cautela, & cur. 117.b
Nares graui aliquo odore affecta putant etiam bene olentia fœtere. 30.c
Naſi ſtructura, compoſitio, & vſus. 115.b.c
Naſus quibus morbis ſit obnoxius. 115.d.& 116.a.b
Naſus non ita perfert acre medicamentum, ſicut auris, magis tamen, quam oculus. 116.a
Naſturtium ſummopere laudatur ad capillorum ortum. 14.b
Naſturtij ſemen aſthmatico affectui prodeſt. 173.b
Naſturtium vim habet interficiendi vermes. 331.c
Natura Dei inſtituto agit, quæcunque agit. 372.b
Natura ſemper rerum mundanarum perpetuitati omni ope proſpicit. 372.b
Naturæ rerum inferiorum conditio varia eſt. 372.c
Natura nihil unquam, quantum ad ipſam pertinet, incaſſum agit. 415.a
Naturæ ſcopus ſemper eò tendit, vt id generet, quod in ea ſpecie abſolutiſſimum, & pulcherrimum eſt. 427.c & 410.d
Natura ſagax neque in ſuperuacuis abundat, neque in neceſſarijs deficit. 122.b
Natura ſæpe eadem particula ad multa & diuerſa munia peragenda vtitur. 122.b
Naturam ſimilem habentia ſimilem etiam curationem poſtulant. 2.b
Natura eas particulas, quæ craſſiorum, & grauiorũ materierum excretionis veluti inſtrumenta, ſunt ſapienter in inferiore loco collocauit. 374.d
Naturæ proprium inſtitutu eſt, vt omnes tàm maſculi, quàm fœminæ ſint fœcundæ. 415.a
Natura ventriculo tanquam exangui, & parum calido circumpoſuit multa viſcera calidiora, veluti focos magnos lebeti, quæ ipſum fouerent. 231.a.b
Natura ſuopte inſtincto ſemper ſolicita eſt, vt ſanguinẽ expiet ab excrementis, & ſyncerum ſeruet. 106.c
Natura particulæ affectæ, ex qua vena mittendus ſit ſanguis, nobis præſcribit. 41.d
Natura remediorũ à natura morbi depromitur. 41.d.82.c.d.284.a.& 361.d
Natura expurgare ſolet excrementa aut per euacuationem ſenſibus apertam, aut per occultam. 49.b
Naturæ officium eſt vlcera conſolidare, medicus vero eã adiuuat. 84.d.85.a.b.229.c.351.c.& 443.a
Naturali omnia ſua habent rationem, & modum, à quibus ſi fiat receſſus vel in defectu, vel exceſſu, pariter quies, & ſanitas corporis turbatur. 376.a
Naturalia omnia quandam habent rationem menſuræ a pte ſecundum magnitudinem ad paruitatem, qua actiones rectè procedunt. 413.b
Nauſea quid ſit, & propter quid à natura fiat. 238.b. & 241.b
Nauſea eſt paruus motus, & quaſi præludium vomitus, 238.d
Nenuphar vide Nymphæa.
Nephritis quæ affectio ſit. 163.c
in Nephritide venas in poplyte ſecandas eſſe cenſet Galenus. 163.c
Nephritis vide Renes.
Nerui omnes ex cerebro ortum habent, ſed non omnes ex eodem loco. 20.c.& 57.b
Nerui ſunt tanquam riui, per quos facultates à cerebro ad alias particulas deferuntur. 57.b
de Neruorum natura, an perforati ſint, vt per eam inanem viam ſpiritus ferantur, an per eos, tanquam lumẽ per aerem, & ſolares radij per diaphana corpora, ſpiritus ipſi permeent, atque expandantur. 56.c
Nerui ſunt cerebri miniſtri in deferendo motum, & ſenſum. 55.c
Neruorum diuerſorum origo, & munus. 57.b
Neruorum ſeptem paria unde originem ſtatim habeant, ac quod officium præſtent. 55.b.& 57.b
Nerui recurrentes ſeu reuerſiui qui. 123.a.& 144.c
Nerui optici, ſeu viſorij qui, & quales. 73.b.& 90.d
Nerui mouentes linguam, & guſtandi facultatem ſubminiſtrantes duo ſunt. 57.c
Neruorum condenſatio à quibus rebus ortum habere poſſit. 56.c.& 57.a.d
Neruorum compreſſio ex quibus cauſis oriatur. 56.c.d. & 57.a.& d.
Neruorum obſtructio vnde fiat. 56.d.& 57.a.& d
Nicolaus Diacatholicon deſcriptum reliquit. 10.b
Nicolaus Diaprunon ſolutiuum deſcribit. 10.a.b
Nicolaus Diaſene deſcriptionem tradit. 10.b
Nicolaus deſcriptionem habet Electuarij de ſucco roſarum. 10.b
Nicolaus in vteri inflationibus Benedictam plurimum laudat. 398.a
Nidoroſus ſapor immodici caloris ſignum eſt. 231.d
Nigellæ ſemen vim habet vermes interficiendi. 331.c
Nigredo coloris eſt vſtionis indicium. 33.b
Nihil ex nihilo fit. 258.c
Nitrum valenter diſcutit & detergit. 16.c
Nitrum ad capillos regenerandos maximè confert: 14.b.c
Nitrum ad pediculos tollendos optimum eſt. 16.c. d.

Nitrum conſtipationem meatuum auris mundat. vide quo modo. 108.b
Nomina ex inſtituto ſignificant. 141.d
Nuclei pinearum cum ſaccharo, aut melle conditi laudantur ad purgandum pectus. 173.b
Nuclei pinei venerem concitandi facultatē habet. 439.c
Nucum viridium ſuccus ad anginam curandam alijs omnibus præfertur à Galeno. 136.a
Nux vnguentaria. vide Myrobalanus.
Nux moſcata condita in frigido, & pituitoſo morbo confert. 12.d. & 64.a
Nux myrica, vel moſcata ventriculum roborat. 235.c
Nyctalopes qui dicantur. 90.b
Nymphæa refrigerandi vim habet. 43?.c.d
Nymphęa in priapiſmo laudatur. 436.c.d
Nymphęa venerem reprimit. 440.a

O

OA taricha quæ. 205.a
Obliuio à quibus cauſis pendeat, & in qua cerebri parte reſideat. 29.a
Obliuio quandoque futuram phrenitidem ſignificat. 26.a
Obſtructio frigidus morbus eſt, à frigida materia ortum habens. 261.c
Obſtructio eſt morbus in via. 327.a
Obſtructio à quibus cauſis fieri poſſit. 360.a
Obſtructiones vnde ortum habeant. 290.d
Occipitis dolores curantur vena ſecta in fronte. 163.d. & 164.c
Occipitis vena &c. vide Vena in occipitio.
Oculi vniuerſi ſtructura, & vſus. vide. 72.d. & 73.a.b
Oculi cur in ſublimi loco poſiti ſint. 2.d
Oculi ſunt inſtrumentum viſus, & viſiuæ facultatis. 72.b. 73.b. & 90.d
Oculus eſt inſtrumentaria particula. 72.d. & 73.c
Oculus eximio ſenſu præditus eſt. 72.c. & 73.b
Oculi virtus, & perfectio in quo conſiſtat. 90.c. & 91.a
Oculus in duobus ſuam integritatem conſiſtentem habet. 90.d
Oculi magnum inter ſe conſenſum habent ex opticorum neruorum connexione. vide. 73.b.c
Oculus in duplici ſignificato accipi poteſt ex Galeno. 72.b
Oculus omnia penè cerebro accepta refert. 74.d. & 75.a
Oculorum ſplendor dependet à ſpiritibus. 91.c
Oculi & eorum colores obſeruandi ſunt in cognoſcendis affectibus capitis. 40.c
Oculi micantes, & prominentes in ira fiunt. 24.d
Oculi prægnantium caui & contracti ſunt. 417.b
Oculorum rubor in vomitu & ſingultu bonum ſignum nūquam eſt. 240.d
Oculi rubicundi fiunt quando ventriculus vel cerebrum inflammatione tentantur. 240.d
Oculi affecti à coloribus candidis & fulgidis læduntur, ſicuti ex aduerſo à cæruleis, & viridibus recreantur. 82.b
Oculi facillimè ob eorum eximium ſenſum, & à leuiſſima quaque occaſione irritantur & læduntur. 72.c. 82.d. & 83.b
Oculi plerunque & ferè ſemper à capite ſuperuacuam materiam recipiunt, & id duplici de cauſa. 74.d
Oculorum affectuū omniū pulcherrima partitio. 77.a.b.c
Oculorum vitia in videndo quot, & qualia. 90.b.c.d. 91 a.b.c.d. & 92.a
Oculorum morbi ſiue affectus qui curationem admittunt, & qui non. 79.c
Oculorum imbecillitas ſępius capitis affectus ſequi ſolet. 92.a
Oculorum imagines futuræ ſuffuſionis ſigna ſunt. 110.b
Oculorum ſordes quid ſit, & vnde generetur. 87.c
Oculorum imagines in febribus acutis apparere ſolent. 110.b
Oculorum læſio in febribus futuram criſim ſignificat per vomitum, vel per ſanguinis profluuium è naribus. 77.b
Oculorum inflammationes, quatenus ad membranas pertinet, in triplici ſunt differentia. 75.c.d
Oculi blanda, lenia, & mediocri a medicamenta poſtulāt. 82.d. & 83.a
Oculus præ alijs plurimis particulis maiorem à medico diligentiam requirit. 72.c
in Oculorum morbis cautiſſimum eſſe oportet medicum in delectu medicamentorum. 83.b. & 85.c
in Oculorum affectibus non ita tutum eſt, ea quę per nares euacuant, in vſum deducere. 88.c
in Oculorum affectibus vomitus inutile eſt remediū. 81.c
in Oculorum morbis cautè mittendus eſt ſanguis. 81.b.c
in Oculorum morbis, quando vnus tantum affectus eſt, ex eodem latere ſanguis mittendus, & quando ambo, ex vtroque latere, & cur. 81.a.b
in Oculorum affectibus, quando per venę ſectionem non potuerat intercipi aſcenſus vaporum, conſueuerant antiqui venas per collum aſcendentes, & exteriores incidere, & tranſuerſas etiā recidere, vide rationem. 81.d
in Oculorum morbis aluum ſoluere optimum eſt, & cur. 80.d. & 81.a.c.
Odor fœtidus oris vnde proueniat. 145.c.d
Odores grati, & ſuaues ſpiritus diſſolutos, & vires recreant. 187.c.d. & 213.c
Odorata vim habent calefaciendi, digerendi, & attenuādi, ſuntque tenuiorum partium. 393.b. & 394.b
Odorata in vterinis affectibus naribus oblata officiunt: inferius verò ſuppoſita, aut ſuffita iuuant. 393.b.c.d. & 397.b
Odorata inferius ſubiecta, vel ſuffita vterum ſurſum retractum auertere deorſum poſſunt: olfacta verò ſuperius reuocant, ſi inferius delabatur. 395.d. & 396.a
Odoratus, ſiue olfactus quot modis lædi poſſit. 115.d
Oedema quid ſit. 280.a. 281.d. & 378.c
Oedemata à frigida fluxione ortum habent. 258.b.c. & 441.b
Oedema Palpebrarum quid ſit, & vnde ortum ducat. 93.d. & 95.b
Oenanthe aſtringit. 435.a
Oenanthes ſemen, caulis, & folia ad ſecundinas extrahendas ab vtero commendantur. 427.b
Oeſipi ceratum in vteri ſcyrrho conuenit. 406.c
Oeſophagus quid. 174.c. & 194.b
Offa panis prius immerſi & infuſi in vino cotoneorum comeſta vtilis admodum eſt in cardiacis affectibus. 219.b.c

Olera oleo,& garo,vel ſale condita, & in prima menſa comeſta aluum molliunt. 298.d.& 299.b
Oleæ folia aſtringendi vim habent. 37.d.& 416.b
Oleum acrimoniam mulcet. 399 b.c
Oleum, cùm inueteraſcit, ſemper calidius euadit. 37 a
Olea quò recentiora ſunt, eò magis refrigerant, & repellunt, quò verò magis inueteraſcunt, eò magis calefaciunt & digerunt. 124.d
Olea aſtringentia quę. 420.b
Oleum in curanda frigida capitis intemperie maximè maturum eligendum eſt. 39.a
Olea defluuio capillorum accommodata quæ. 18.d
Olea inflammationibus aurium accommodata. 106.d.& 107.a
Oleum calidum ore retentum ſtuporem dentium tollit. 129.a
Oleum ſimplex vomitum prouocat, & humorum acrimoniam demulcet. 218.c.d
Oleum ante cibum acceptum aluum mollit, & ſenibus ſalubre eſt. 299.b
Oleum dulce, & optimum à quinque vſque ad octo vncias calidum exhibitum ad choleram plurimum confert. 248.b
Oleum eodem modo exhibitum tres habet præcipuas dotes, primum lenit omnem acriorum humorum mordacitatem, deinde ſiccitatem emendat, tertiò aluum modeſtè ſubducit. 248.b
Oleum amygdalarum dulcium, & amararum ad idem valet. 248.b
Olea ventriculo exterius accommodata in cardialgia quę. 219.c.d
Oleum dulce modeſtè calidum ebibitum ad ſeptem vel octo vncias colicos dolores tollit. 323.c
Oleum quodcunque vermibus, & omni ferè animanti venenoſo aduerſarium eſt. 331.c
Oleum in clyſteribus impoſitum ſurſum fugat vermes 47.c.
Olea vteri diſtortioni, & comotioni accõmodata q̃. 396.a
Oleum abſinthinum ventriculum roborat. 61.b.235.d & 246.d
Oleum amygdalarum amararum, & dulcium leniendi, molliendi, laxandi, aperiendi, digerendi, attenuandi, detergendi, & flatus diſcutiendi vim habet. 102.b. 223.c, 275.d.323.d.& 426.c
Oleum amygdalinum anodinum eſt. 222.a
Oleum amygdalarum dulcium vomitum ciet, & acrimoniam humorum reprimit. 218.c.d
Oleum amygdalarum dulcium vna cum ſaccharo in prima menſa comeſtum famem caninam obtundit. 211.d
Oleum amygdalarum dulcium ad ſeptem vel octo vncias epotum colicos dolores ſedat. 323.c
Oleum amygdalarum amarum ad idem eodem modo valet. 323.c.d
Oleum amygdalinum, vel dulce, vel amarum ad ſeptem, vel octo vncias ebibitum in nephriticis ſummopere laudatur. 356.a
Oleum amygdalarum amararum ad ſeptem vel octo vncias ebibitum in vteri inflationibus conuenit. 398.b
Oleum ex radicibus capparum confectum lieni illitum eius obſtructiones diſſoluit. 294.b
Oleum amygdalarum dulcium vel etiam amararum commendatur ad partum faciliorem procurandum. 426 c
Oleum anethinum. 61.b.& 64.d
Oleum anethinum magnam vim laxandi habet. 356.b
Oleum anethinum anodinum eſt. 222.a
Oleum chamæmelinum calefacit, & aliquantiſper digerit. 61.b.& 64.d
Oleum chamęmelinum poteſtate quidem calidum eſt, eius tamen calor temperatus & quaſi tepidus eſt. 37.c
Oleum chamæmelinum anodinum eſt. 222.a
Oleum chamæmelinum in affectibus capitis calidis laudatur. 349.c.d
Oleum chamęmelinum in tollenda capitis intemperie calida ſecundum locum obtinet. 37.c
Oleum chamæmelinum eodem modo capiti adhibetur actu frigidum, ſicut & roſaceum. 37.c
Oleum cheirinum. 174.a
oleum ciprinum aliquam vim habet calefaciendi cum modica aſtrictione. 408.a
oleum ciprinum vtero commodum eſt. 408.a
oleum coſtinum. 61.b.& 64.d
oleum ex hyperico. 61.b
oleum ex ieſemino calefacit. 38.d
oleum irinum. 61.b
oleum laurinum calefaciendi uim habet. 38.d
oleum laurinum alopeciam emendat. 14.c
oleum lentiſcinum moderatè aſtringit, & aliquantiſper calefacit. 124.d.& 408.a
oleum lentiſcinum valet ad capillorum caſum. 18.d
oleum lentiſcinum nouum gingiuarum inflammationes reprimit, & curat. vide quomodo. 124.d
oleum liliaceum. 61.b
oleum ex lini ſemine. 61.b
oleum maſtichinum calefaciendi, & aſtringendi vim habet. 387.c
oleum maſtichinum ventriculo commodum eſt. 203.d 235.d.& 246.d
oleum melinum aſtringendi vim habet. 387.c.d
oleum melinum extrinſecus adhibitum ventriculum roborat. 203.d
oleum melinum diarrhæę commodum eſt. 308.d
oleum ex menta vim habet calefacientem, & aſtringentem. 38.d.& 387.c
oleum de menta ventriculo imbecillo commodum eſt. 235.d
oleum myrtinum refrigerandi, & aſtringendi facultate præditum eſt. 387.c.d
oleum nardinum calefaciendi, & aſtringendi facultatem habet. 61.b.& 387.c
oleum nardinum ventriculum roborat. 203.d.& 235.d
olerum nenupharinum fronti & temporibus illitum ſomnum conciliat. 52.b
oleum ex pulegio calefactorię facultatis particeps eſt. 38.d
oleum roſaceum refrigerandi, & aſtringendi vim habet. 387.c
oleum roſaceum varijs modis confici ſolet. 36.d
oleum roſaceum quo pacto antiquis illis temporibus confici

ficiſolebat. 36.d
oleum roſaceum addito modico aceto præcipuum remediũ eſt in affectibus calidis capiti perfuſum. 36.d. & 37.b
oleum roſaceum capiti perfuſum inflammationem ſedat. 37.b
oleum roſaceum oculorum inflammationibus aduerſarium eſt. 2.a
oleum roſaceum in omnibus ferè membris accommodatiſſimum eſt remedium ad ſedandas exorientes inflammationes. 2.a
oleum roſaceum tepidum iniectum in aures dolorem mulcet, ac lenit. 107.b
oleum roſaceum exterius adhibitum diarrhœam ſiſtit. 308 d
oleum roſaceum maturum ſatiè completum alicuius caloris particeps eſt, & ideò digerendi, diſcutiendi, ac leniendi vim habet. 36.d.99.c.& 219. d
oleum roſaceum completum quale. 52.a
oleum roſaceum completum optimum quale. 37.a
oleum roſaceum completum mitigandi, concoquendique, & digerendi maiorem, quàm repellendi, vim habet. 52.a
oleum roſaceum omphacinum frigidius eſt, & aſtringentius, quam maturum. 36 d.37.a.& 227.d
oleum roſatum omphacinum in cephalgia calida in initijs magis congruit, completum verò inueteraſcente morbo. 36.d.& 37.a
oleum rutaceum quod. 61.b.& 64.d
oleum rutaceum actu calidum optimum eſt remedium, ſi eo caput dolens ex intẽperie frigida perfundatur. 38.c
oleum ex ſampſucho ſeu maiorana calefaciendi vi præditum eſt. 38.d
oleum ſcorpionum, ſi eo renes inungantur, non parum prodeſſe dicitur ad calculos comminuendos. 357.b
oleum ex ſerpyllo calefactoriam vim habet. 38.d
oleum ex ſiſymbrio calefaciendi facultate præditum eſt. 38.d
oleum violaceum ſomnum inducit. 52.b
oleum chamæmelinum, &
oleum amygdalarum dulcium, &
oleum ſimplex maturum, &
oleum anetinum confert pleuritidi, ſi eo locus affectus inũgatur. 155.d.& 156.a
Oleaginea omnia, ſiue per os aſſumantur, ſeu per clyſteres inijciantur, colicis doloribus tollendis accommodata ſunt. 323.c
Olfactus vitia quæ & quot. 120.d.& 121.a
Oliuarum ſuccus aſtringendi facultate præditus eſt. 51.a
Omphacium maximam vim habet aſtringendi. 388.a
Omphacium menſes immodicè profluentes reprimendi vim habet. 388.a
Omentum in homine maius eſt, quàm in nullo alio animante. 441.d
Omentum abſciſſum, & viciatum ventriculi concoctionem lędit. 232.a.& 235.a
Operatio perfecta non perficitur à membro ſimplici, ſed à compoſito. 27.c
ad Operationis perfectionem quæ neceſſariò requirantur. 27.c.d
Operationes cerebri prodeunt ab ipſa temperatura. 17.c
Operationes naturalis facultatis, quę & quot numero ſint. 20.d
Operationes quomodo fiãt. 27.d
Ophthalmia propriè quid ſit. 88.a
Ophthalmiæ à varijs humoribus excitatę ſigna. 79.b
Ophthalmiæ ſigna, quatenus ſpectãt ad totius morbi tẽpora, principium, incrementum, & reliqua. 78.b
Ophthalmia laborantes alui profluuio corripi bonum eſt. 80.d
in Ophthalmia curanda quando conueniat venæ ſectio, aut purgatio. 80.d.& 81.a
in Ophthalmia vena quæ ſecanda. 81.a
Ophiaſis quid ſit, & quomodò fiat. 13.d
Ophiaſis cur ita grę cè appellata. 3.d
Ophiaſis & Alopecia à latinis medicis communi nomine area nuncupantur. 3.b.c
Ophiaſis & Alopecia parum inter ſe differunt. 3.c
Ophiaſes & Alopecię quid differant inter ſe ſecundum Galenum, Alexandrum Trallianum, & Paulum. 5.b.c
Ophiaſis quid morbus ſit. 3 d
Ophiaſis conſiſtit in intemperie cum defectu materię. 4.a
Ophiaſes quibus ſignis cognoſcantur. 5.c
Ophiaſis quibus medicamentis localibus curetur. 14.b.c.d.& 15.a.b
in Ophiaſi & Alopecia quando conueniat vena ſectio. 6. d
Opium validam refrigerandi vim habet. 36.c
Opium faculatem habet ſoporiferam. 172.c.315.c.358.c.& 459.b
Opium anodinum eſt. 324.c
Opoponax in affectibus frigidis, & pituitoſis commendatur. 64.a
Oppoſita circa idem genus, & ſubiectum verſantur. 20.a
Oppoſitorum eadem eſt ratio, & diſciplina. 20.a.330.a & 384.a
Optici nerui obſtructio, cum iam firmata eſt, nunquam ferè curari poteſt. 79.c
Ordo plurimum confert ad percipiendas artes, & diſciplinas, nec non ad eaſdem in memoria conſeruandas. 2.c
Ordo, qui ſenſibus prius & apertius ſeſe offert, manifeſtior nobis eſt. 2.c
Ordinatio collyrij ad ægilopas curandas. 98.c.d
Ordinatio alia ad eaſdem. 98.d
Ordinatio medicamenti ad expurgandam è ventriculo pituitam. 252.d.& 253.a
Ordinatio cuiuſdam linimenti ad inflammationem ventriculi accommodatiſſimi. 228.a
Ordinatio cataplaſmatis inflammationi ventriculi multum conferentis. 228.a
Ordinatio cerati, vel linimenti ad frigidam ventriculi intemperiem. 235.d
Ordinatio medicamenti ad purgandos humores bilioſos in cardialgia. 219.a
Ordinatio emplaſtri ad cardiacos affectus accommodatiſſimi. 220.b
Ordinatio cuiuſdam medicamenti ad choliricam affectionem. 246.c
Ordinatio medicamenti in aſthmaticis affectibus. 173.d

Ordinatio cataplaſmatis ad calidiorem hepatis intemperiem. 312.a
Ordinatio decocti ad fouendum calidius iecur. 311.d
ordinatio cataplaſmatis ad iecoris ſcirrhum accommodatiſſimi. 275.d.& 276.a
ordinatio cataplaſmatis ad inclinantes iecoris inflammationes accommodatiſſimi. 270.c.d
ordinatio alia alterius cataplaſmatis ad iecoris incipientes inflammationes. 270.d.& 271.a
ordinatio cataplaſmatis ad lienis tumorem. 294.b.c
ordinatio alterius cataplaſmatis ad idem. 294.c
ordinatio cataplaſmatis ad aquam ex ventre hydropicorum diſſoluendam. 287.d
ordinatio alterius cataplaſmatis ad idem præſtandum. 287.d
ordinatio alterius ad idem. 287.c
ordinatio clyſteris voluulo accommodati. 323.b.c
ordinatio linimenti ad dyſenteriam. 316.c
ordinatio fomenti ad renum affectus calculoſos. 356.c
ordinatio cataplaſmatum ad teſtium inflammationes. 444.c.d
ordinatio pilularum optimarum ad menſes muliebres prouocandos. 383.d
ordinatio glandis, ſeu ſuppoſitorij ad menſes muliebres euocandos. 384.a
ordinatio alia alterius valentioris ad idem. 384.a
ordinatio alia ſimilis ad idem. 384.a
ordinatio quorũdam medicamentorum ad partum faciliorem reddendum. 426.c
ordinatio quorundam medicamentorum ad excutiendum fœtus mortuos, & ſecundas. 422.a.b.c
ordinatio glandis. 49.a
Oribaſij locus ex Galeno in libello Quos & Quando, &c. ad verbum excerptus. 278.b.& 284.d
Oribaſii ſententia à Galeno decerpta de purgatione in destillationibus molienda. 69.a
Oribaſij ſententia de venę ſectione in vteri inflammationibus. 402.a
Oribaſij ſententia de educendo pure in vteri vlceribus. 407.d
Organica membra quæ. 20.b
Origanum attenuandi & aperiendi vim habet. 121.b & 274.c
Origanum aceto incoctum & naribus oblatum ſomnum depellit. 52.d
Oriza craſſi ſucci eſt. 261.a
Oriza probè cocta vomitum reprimit, & os ventriculi claudit. 244.b
Orta omnia neceſſariò occidunt, & aucta ſeneſcũt. 372.c
Orta ſuis atteſtantur initijs. 11.a.b.78.c.& 373.b
Orthopnęa quid ſit. 150.a
Os maximam cum ventriculo affinitatem habet. vide quo modo. 122.c.d
Oris pellicula cum ſtomacho, & ventriculo continens eſt. 231.a
Os, & anus ferè ſimilis naturæ ſunt. 363.c
Oris conſtructio ſeu compoſitio, & vſus. 122.b.c.d
Oris partes calidæ humidæque natura ſunt. 137.d
oſtrea craſſum alimentum gignunt. 261.a
Otium nimium facit natiuum calorem contabeſcere, & proinde cruda excrementa accumulari. 31.b
Otium omnes corporis vires hebetat, lentiſque humoribus fomentum ſubminiſtrat. 382.a
Otium tam animi, quàm corporis longum, & immodicum obſtructiones iecoris inducit. 261.a.b
Otioſi fortia medicamenta non ferunt. 14.b
Oua ſorbilia & recentia optimum alimentũ præſtant, & probum ſanguinem generant. 265.b.369.b.& 204.d
Oua ſorbilia ſtomachum ſupinum reddere ait Galenus. 243.d
Oua frixa facilè, dum coquuntur, in nidorem verti ſolent. 233.b
Oua ſubuentanea quæ. 428.d
Oui album, & luteum ſimul conquaſſata, additoque modico oleo roſaceo ſanguinem ex inciſionibus fluentibus ſiſtunt, & dolorem mitigant. 408.a
Oui album refrigerat, & retundit acrimoniam humorum. 399.c
Oui albumen liquidius ex concuſſione factum mulcebre eſt, & oculis valdè commodum. vide quomodo. 83.a. & 87.d
Oui albus liquor qua ratione oculorum inflammationibus conferat. 83.c
Oui album conquaſſatum ex aqua roſacea, ac per fiſtulam in veſicam iniectum vrinæ morſum, & ardorem temperat. 367.c
Oui luteum dolorem ſedat, & concoctionem inflammationis iuuat. 220.b.348.d.& 399.c
Ouium caro craſſum ſuccum gignit. 261.a
Oxalis refrigerat, & humectat. 11.d
Oxalis in ſtranguria conuenit. 369.b
Oxalis in diabete laudatur. 371.a
Oxalis menſtruas purgationes prouocandi facultatem habet. 383.a.b
Oxycraton quid. vide Poſca.
Oxylapathon. vide Oxalis.
Oxymel vim inſignem habet attenuandi, ſecandi, detergendi, pituitamque pręparandi. 12.c.112.b.167.a. 172.d.205.d.223.b.226.a.237.b.242.b.364.a.& 382.b
Oxymel ſputum facilitat. 167.d
Oxymel plurimum valet ad frigidum & craſſum catarrhum. 71.c
Oxymel ſimplex hydropicis confert. 281.a
Oxymel ſimplex menſes ex multa copia craſſę, & pituitoſæ materię ſuppreſſos aperiendi vim habet. 382.b
Oxymel vlcera abſtergendi, ſeu mundificandi vim habet. 109.c
Oxymel compoſitum obſtructiones aperit. 293.d
Oxymel ſcilliticum valentius, quàm ſimplex attenuat, & diſſecat. 237.b.264.b. 364.a.& 382.b
Oxymel ſcilliticum vim habet eximiam incidendi craſſiores materias & viſcidiores in aſthmate, ac orthopnæa. 173.a
Oxymel ſcilliticum plurimam vim habet in tollendis viſcerum obſtructionibus. 264.b.287.a.& 292.d
Oxymel ſimplex, &
Oxymel ſcilliticum ſanguinem in veſica concretum diſſoluendi

uendi vim habet. 364.a
Oxymel ſcilliticum menſtrua ex craſſis humoribus, & lentus ſupreſſa ciendi maximam vim habet. 382.b
Oxyphęnices quæ. 271.d
Oxyrhodinum quomodo conficiatur. 51.a
Oxyrhodinum ab omnibus in capitis affectibus cęteris quibuſcunque alijs prefertur. 51.a
Ozęna quibus egeant medicamentis. 117.b

P

PAcchij hiera quę. 45.d
Pæonia calefaciendi facultate prædita eſt. 263.b
Pæoniæ radix data ad auellanæ magnitudinem menſtruas purgationes & à partu prouocādi vim hēt. 383.a b
Paliuri ſuccus lapides renum comminuendi vim habet. 357.a
Pallor faciei ex quibus cauſis inferatur. 25.b
Palmulæ aſtringendi facultatem habent. 408.c
Palumbi ſanguis extractus è vena interius in alis apparente ad oculorum maculas laudatur. 87.d
Palpebrarum munus quale. 92.d
Palpebræ cur in interna parte æquales, molles, & leues ſint à natura factæ. 92.d.& 93.b
Palpebrarum inequalitas, ſiue aſperitas quomodo tollenda ſit. 96.a
Palpebrę duplici de cauſa inuerti poſſunt. 93.c.d
Palpebrarum morbi ſiue affectus omnes recenſentur. 93. 94.95.& 96 paſſim.
Palpitatio fit vt plurimum à calore. 188.c.d
Palpitatio quandoque ab intemperie frigida fieri poteſt. 188.c
Palpitatio fit à ſpiritu flatuoſo in muſculis incluſo, vide quomodo. 59.b.& 78.c
Palpitatio, ſpaſmus, & tremor quid mutuò differant. 59.a.b
Palpitationis cauſæ quæ. 188.b.c.d
Palpitatio cordis quid ſit. 188.b
palpitatio cordis mortem repentinam minatur. 188.b
Panis concoctioni renititur. 234.c
Panis vim habet digerendi, & maturandi. 138.d
Panis ſurfuraceus comeſtus in prima menſa detergendò alui deiectiones adiuuat. 357.c
Panis lotus ex iure coctus optimum eſt alimentū. 316.a
Panis cùm lauatur, omnem acrimoniam deponit. 316.a
Panis lotus epiceraſticam, ſiue emplaſticam vim acquirit. 218.c.& 316.a
Panis ex aqua lotus conuenit in Pleuriticis. 167.b
Panis cur lauetur. 167.b
Panis citra lotionem plenius nutrit, quàm poſſit congruere acutis morbis. 167.b
Papauer refrigerandi vim habet. 36.b
Papaueris albi ſeminum lac ſomnum conciliat. 52.c
Papillarum circulus quidam obſcurior, aut rubicundior indicat mulierem prægnantem eſſe. 417.b
Papyrus exuſta ſuſte medicamentum eſt ad vlcera capitis manantia. 17.d
Paralyſis quid ſit. 56.b
Paralyſis à lento, craſſo, & frigido humore, qualis eſt pituitoſus, & interdum à melāncholico ortum habet. 63 c
Paralyſis ſymptoma eſt, non morbus. 58.b
Paralyſeos differentię variæ, & quæ. 57.b.c.d
Paralyſeos differentiæ vnde accipiantur. 57.a.b
Paralyſis critica quę dicatur, & qua ratione fiat. 63.b
Paralyſeos pręſentis ſigna. 58.a
Paralyſeos futuræ indicia quę. 58.a
Paralyſis quæ facilè, quę difficulter curetur. 58.b
Paralyſeos differentiæ quæ nullo modo curationem admittant. 58.a
in Paralyſi nunquid venam ſecare conueniat, & quando conueniat. 62.a.b.c
Pardi adeps areas ſanat. 14.c
Parietaria herba cur ita dicta. 101.d
Parietaria ſolet impetiginem curare, ſi ea locus fricetur. 101.d
parietaria, ſi eius folijs hæmorrhoides fricentur, eas aperit. 335.d
parietaria è vino trita fętus mortuos, & ſecundas excutit. 422.b
Parotides quid, & vnde dictæ. 113.b.c
Parotidum ratio triplex eſt: aliquando fiunt ſine febre, quandoque in febre apparent, & ſunt tanquam ſymptoma, nonnunquam etiam in febre rationem habent expulſionis criticę. vide. 114.a
parotides frequenter oriri ſolent in febribus laborioſis & malignis. 113.a
parotides in febribus malignis ſuperuenientes difficiles ſunt, & malum portendunt. 113.c.d
parotides in febribus quomodo, & ex qua materia concitentur. 113.c.d
parotides in febribus apparentes melius eſt, vt ſuppurentur, quàm vt per reſolutionem euaneſcant. 113.d
parotides in acutis febribus ſi citra ſuppurationem euanuerint, expectare oportet recidiuam. 113.d
parotis quando bona & ſalutaris in acutis febribus ſit, & quando ſecus. 113.d
parotidis ſigna. 113.d.& 114.a
parotidis futuræ indicia. 114.a
parotidis criticæ curatio quę. 114.a
parotidis ſymptomaticæ cura quæ. 114.a.b
parotidas ſine febre curandi ratio quę. 114.b.c.d
Particula duplex habere poteſt ſignificatum, vt accipiatur vel pro omni parte corporis vel ſimplici, vel compoſita, vel pro parte illa, quæ propriam vndique circanſcriptionem habet. 1.b.c
particulę humani corporis à priſcis medicis vocabantur loca. 1.b.c
particulæ humani corporis & cæterorum animantium quæ ſuas facultates cerebro acceptas referunt, quænam ſint. 55.b
particulę humani corporis, quæ ſunt veluti inſtrumenta excretionis earum materierū, quę ſubſtātia craſſior ea conſtant, cur in inferiori loco collocatæ ſint. 374.d
particulæ noſtri corporis, cùm robuſtæ ſunt, omnia nocua excrementa non modò non admittunt, verùm & à ſe repellunt. 219.a.b
Partus quid ſit. 423.d.& 424.a
partus naturalis, & facilis qui. 423.a.& 424.a.d
partus iam inſtātis ſigna quæ. 425.c.d
ad partū bonū & facilē quę requirātur. 423.d.& 424.b

partus

partus difficilis quando, & quibus de cauſis fiat. 424.a.b.c.d & 425.a
partus monſtruoſi qui, vnde, & quo pacto generentur. 411.a.& 428.a.b
partus monſtruoſi comparantur fructibus arborum. vide quomodo. 428.b
Parulides quid. 124 a.& 125.a
in Parulide curanda qua medicamenta conueniant. 125.a
parygra medicamenta qua ab antiquis dicta. 17.c
paſſionis paſtilli ad polypi curatione laudantur. 117.c
paſſula ventriculo commodę ſunt. 9.c
Paſſulę vim habent aluum molliendi. 299.a.b
Paſſularum pinguium decoctum anginæ inflammationem lenit, & concoquit. 136.b
Paſtinacę ſylueſtris radix non parum vtilis eſt ad excutiendum fœtum moritum, & ſecundas. 422.c
paſtinacæ ſylueſtris ſemen venerem excitat. 439.c
Paucedani ſuccus ad vermes, culices, & huiuſmodi animalia in aurium meatibus exiſtentia interficiendum ſummopere laudatur. 112.c.& 113.a
Paucedani ſuccus mirificè prodeſt ad partum faciliorem procurandum. 426.c
Paulus inter Gręcos ſcriptores grauis. 5.b
Pauli hiera quæ. 7.b.
Pauli ſententia, an capiti affecto irrorationes frigidæ, vel tepidæ adminiſtrandæ ſint. 51.d
Paulus curabat lethargicos ſcamonio cum caſtoreo permiſto. 47.a
Paulus audaciæ nomine accuſatur, qui putauerit illa eadem tempore inclinationis in phrenitide eſſe tentanda, quæ in lethargo. 47.a
Paulus maximis laudibus effert ęris ſquamam in purganda aqua inter cutem. 28.c.d
Pauli ſententia de vermium generatione in inteſtinis. 326.b
Pauli ſententia de vermium ſignis. 328.b.c
Paulus ad vermes interficiendos non ſolum in febricitantibus, ſed etiam in infantibus, vel etiam trimeſtribus, mirificè laudat vermes terrenos exiccatos, in puluerēque redactos, & ex ſapa exhibitos. 331.c.d
Pauli ſententia de intemperatura, ex qua ortum habet diabetes. 369.b
Pauli cataplaſma in diabete. 371.b
Paulus in menſium ſuppreſſione ex craſſis humoribus commendauit hieram diacolocynthidos. 382.c.
Pauli ſententia de vteri prolapſo. 396.d.& 397.a
Pauli ſententia de vteri inflatione & ſignis. 397.c.d.
Pauli ſententia de venę ſectione in vteri inflammationibus. 402.a
Paulus quibus localibus occurrebat vteri inflammationibus. 404.b.c
Pauli ſententia de educendo puero in vlceribus vteri. 407.d
Pauli ſententia de curatione vlcerum vteri. 408.a.b
Pauli conſilium ad extrahendam ſecundinam ex vtero. 427.a.b
Pauli ſententia de natura molę, affertur, & refellitur. 429.b.c.d
Pauli ſententia de priapiſmo. 435.c.d
Pauli Aeginetæ locus in tertio libro, vbi de ranula agit, ſuſpectus, & emendatus. 144.b
Pectus in reſpiratione mouentis, & efficientis rationem habet. 148.a
Pedes qua de cauſa potius, quàm alię partes, intumeſcant in hydrope. 281.d
pedes aqua dulci, vel ea, in qua refrigerantes, & humectãtes herbę incoctæ ſint, ſomno conciliando occaſionem præſtant. 52.c
pediculi non ſolum in capite ſed in toto etiam corpore ex vniuerſa cuti oriuntur. 4.c.d
Pediculi aliquando circa ſummas palpebras, & cilia ſuboriuntur. 94.b
Pedicularis morbus quibus tollatur. 16.b.c.d
Pelops Galeni pręceptor. 276.d
Penis propter quid à natura factus, quomodo intendatur, & ſemen eiaculetur. 431.d.& 432.a
penis breuior, aut longior non rectè munere ſuo fungitur. 413.c
penis iuſto craſſior, aut gracilior cur paucam voluptatem afferat. 413.b.c
pene & eius neruo inteſis vrina aut non poteſt, aut ægrè admodum excerni. 432.a
penis impotentia, & debilitas a quibus cauſis oriatur. 437.b.c.d.& 438.a.b.c
penis impotentia quomodo curetur. 438 d.& 439.a
Penidia tuſſim concoquunt. 171.a
Pepones prę cęteris in ventriculo facilè putreſcunt. 245.c
pepones vomitum prouocare ſolent. 243.d
pepones aluum leniendi vim habent. 299.a
pepones vim habent ciendi lotium. 369.b
Peponum ſemina calculos renum cõminuere teſtatur Galenus. 357.a
Perdicum caro optima, et facilis coctu eſt. 203.d.et 265.b
Perforationis ventris meminere Hippocrates, & Galenus. ſeptimo Apho. 284.a
Perfundendi caput modus qualis. 37.a.b
pericardium quid, & vnde dictum. 18.b
Periclymeni ſemen vim habere dicitur, vt mulier facilius pariat. 426.c
Pericranium inſigni & acri ſenſu præditum eſt. 19.c
pericranium vnde ortum habeat. 19.c
Peripatetici iydem altricem, & vitalem facultatem, aut vnã, & eandem eſſe, aut eiuſdem ſaltem animę ſtatuerunt, vt videlicet ſubiecto vna ſit facultas, ratione verò plures. 254.c.d
peripatetici ſemen fœminis non attribuunt. 374.c
peripneumonia eſt inflammatio cum vehementi febre, & vehementi ſpirandi difficultate. 150.a.& 151.a
peripneumonia à pituitoſo humore gignitur. 151.b
peripneumonia, vt plurimum quotidianas habet acceſſiones. 167.b.c
peripneumonia grauior eſt morbus, quàm pleuritis. 154.b
peripneumonię tranſmutatio in pleuritidem ſalutaris eſt. 154.b
peripneumonia tranſmutatio in phrenitin deterrima eſt. 154.b
peripneumonię febris qualis. 151.b
peripneumonia dolor qualis. 151.b

perip-

Peripneumonia pulſusqualis. 151.b.& 153.c
Peripneumonia cur deliria interdum, & ſopores afferat. 151.c
Peripneumonia quibus modis terminari poſſit. 153.d.& 154.a
Peritoneum quid, & vnde dictum. 148.a.& 192.d
Perpetuitas mixtorum pendet à perpetuitate cauſarum ſuarum. 372.d
Perpetuitas in rebus humanis per ſucceſſionem quandam & ſecundum ſpeciem ſeruatur. 372.e
Perſica facilè in ventriculo putreſcunt. 245.c
Perſica aluum leniunt. 299.a
Perſicorum nuclei lapidem comminuendi vim habent. 357.a
S.Petri thermę.vide Balnea.
Petroſelini folia, & radices attenuandi facultatem habent. 382.c
Petroſelini radices coctę aperiendi vim habent. 265.b
Petroſelinum vrinam prouocat. 271.b.& 286.d
Petroſelini folia, ſemen, & radices menſes ciendi facultatem habent. 382.c.& 383.a
Phantaſia.vide Imaginatio.
Pherecides vnus ex Græcis ſapientibus pediculari morbo per totum corpus laborauit, & ex eo mortuus eſt. 4.d.
Philagrij ſententia de liene intumeſcente, aut detumeſcente. 290.a
Philippus medicus vitream pituitam crudum humorem appellauit. 40.b
Philonium Perſicum ab omnibus commendatur ad ſputum ſanguinis. 178.c
Philonium Tharſenſe, vel Perſicũ omnibus alijs præfertur in colico dolore, ſiue per clyſteres injciatur, ſiue per os exhibeatur. vide. 324.c.d
Philonis Tharſenſis medicamentum. 172.a
Phlebotomia. vide Venæ ſectio.
Phlegmone ortum habet ab humore ſanguineo. 224.a.& 346.d
Phymata qui tumores ſint. 100.b
Phrenitis duplex eſt, alia exquiſita, alia non exquiſita. 21.b.& 23.a
Phrenitis non exquiſita fit a ſanguine naturali, vel à mixtis humoribus. 21.d.& 23.a
Phrenitidis non exquiſitę ſigna quæ. 26.a
Phrenitis exquiſita eſt inflammatio membranarum cerebri ex materia calida & ſicca concitata. 21.b.23.a.& 25.c
Phrenitis cur nunquàm, aut rariſſime conſiſtere poſſit in cerebri ſubſtantia. 151.b
Phrenitis eſt morbus acutus cum febre inſigni. 43.d.& 48.b
Phrenitidis inſtantis ſigna quæ. 26.c
Phrenitidis futura ſigna quæ. 26.a.b
Phrenitidẽ ſymptomata concomitãtia quæ. 21.b.& 52.b
Phreniticorum oculi quales. 25.d
Phreniticorum reſpiratio qualis. 25.d
Phrenitidis exquiſitæ præcipua & propria ſigna ſunt, febris acuta ac plurimum ardens, delirium perpetuum cum quadam audacia, & importuna vigilia. 25.c
Phrenitis, & febris ardens ex eodem humore ortum habent. 25.c
Phrenitis ſæpius in lethargum conuertitur, & è contra. 43.d
Phrenitidis conuerſio in lethargum longè facilior eſt, quàm lethargi in phrenitidem. 43.d.& 44.a
Phrenitidis, & lethargi curatio ſimilis eſt in principio, contraria autem in fine. 43.d
Phrenitis quibus notis ab alijs capitis affectibus, nec non & ſepti tranſuerſi inflammationibus differat, & dignoſcatur. 25.c.d
Phreniticorum ſigna mortem futuram indicantia ſunt, ſuperueniens conuulſio, tremores, ſanguis guttatim è naribus deſtillans, vrina alba claraque, aluı dejectiones albæ, ſurditas, ac tandem inſignis virium imbecillitas, & cur omnia. vide. 26.c.d
Phrenitis hectica quę dicatur à Galeno. 21.d.& 22.a
in Phrenitide curanda quibus medicamentis vtantur hoc tempore. 47.a
Phthyriaſis ſeu morbus pedicularis quid. 3.b
Phthyriaſis cur pueris frequens ſit. 4.c
Phthyriaſis vnde, & quomodo fiat. 4.c.d.& 5.a
Phthyriaſis non ſolum caput, ſed & vniuerſum corpus interdum obſidet. 4.c.d
Phthyriaſis quibus remedijs tollatur. 16.b.c.d
Phthiſicorum, ſpiritus, & anima cur fœtęat. 145.d
Phu vrinam ciendi vim habet. 271.b
pica quæ affectio ſit. 195.c.d.209.c.d.& 210.a
picę ſigna quę. 210.d.& 211.a
Pica frequens ſolet eſſe in prægnantibus. 195.d
Pilulæ aggregatiuæ à Meſue deſcribuntur. 8.b
Pilulæ aggregatiuæ craſſioribus humoribus vacuandis commodæ ſunt. 8.c
Pilulæ ex aloe apud Galenum, & antiquos ferè omnes in vſu erant ad expurgandum totum corpus, & caput ab excrementitijs humoribus, vnde ortum habent Alopecia, Ophiaſis, & alij ſimiles affectus. 6.d.& 7.a
Pilulis ex aloe quando ſolis, & quando alijs commixtis vtebãtur antiqui ad expurgandum corpus in curatione affectuum circa cutem capitis contingentium. 7.a.b
Pilulæ aureæ tùm pituitam, tùm etiã ac magis bilem euacuant. 7.d
Pilulæ aureę hac tempeſtate vſu veniunt pro purgando catarrho. 70.b
Pilulæ aureę quo pondere, ſeu qua doſi exhibeantur. 7.d & 8.a
Pilulæ Aſſaieret ab Auicenna tert. Can. prima Fen deſcribuntur. 8.b
Pilularum Aſſaiaret deſcriptio. 8.b
Pilulę aſſaiaret calidos & bilioſos humores purgant, ventriculum, & caput roborant, ac fluxiones reprimunt. 8.b
Pilulæ cochiæ ſunt inuentum Raſis, ab eoque deſcribuntur nono libro ad Almanſorem. 7.d
pilularum cocchiarum deſcriptio. 7.d
pilulæ cochię hac tempeſtate in multo vſu ſunt. 7.d
pilularum cochiarum doſis, ſeu quantitas exhibenda quanta eſſe debeat. 7.d
pilulæ cochię humorem pituitoſum euacuant. 390.b

Pilulæ cochiæ in catarrho conueniunt. 70.b

pilulę cochiæ quibus in affectibus conferant. 7.d

pilulæ de croco mulie bres menſes prouocandi vim habent inſignem. 383.d

pilulę ex elaterio aquam inter cutem euacuant. 286.c

pilulæ elephanginæ ex, quibus conficiantur. 252.d

pilulæ elephanginæ pituitoſam materiā è ventriculo educunt. 223.b.& 252.d

pilularum fętidarum Raſis deſcriptio. 62.d

pilulę fætidæ valentes & violentæ ſunt. 62.d.& 63.c

pilulæ de ſumoterrę à meſue deſcriptæ reperiuntur, bilioſiſque & exuſtis humoribus purgandis vtiles ſunt. 18.c

pilulæ ex hiera ſimplici, vel addito agarico humores viſcidos, & craſſos è ventriculo detrahunt, 223.b.252.d.& 390.b

pilulæ ex hiera ſimplici, vel addito agarico, & elephangine, aureaq; in vteri inflationibus maximopere conueniunt. 398.b

pilulæ indæ ſunt fortis medicina, & purgant melancholicum humores. 8.a.& 390.c

pilulæ lucis Meſue conferunt in oculorum affectibus. 81.d

pilulæ maſtichinæ materiam craſſam & lentam è ventriculo purgant. 8.c.223.b.252.d.& 390.b

pilulæ ex mezereon aquam inter cutem purgant. 286.c

pilulæ ſine quibus Nicolai in oculorum affectibus curandis plurimum vtiles ſunt. 81.c.d

pilularum de tribus cum Rhabarbaro deſcriptio. 8.c

pilulæ de tribus cum Rhabarbaro pituitam & bilem euacuant. 8.b.c

pilulæ vbi multa, & valida adſit febris, non admodum cōueniunt. 134.c

pilulæ colicis doloribus tollendis accommodatę quæ. 324.a

pilulæ in ſtrangulatione vteri, & ſuppreſſione menſtruorum mirabiles deſcribuntur. 383.d

pilulæ articularibus doloribus accommodatę quę. 456.c.d.& 477.a

Pinguedines molliendi vim habent. 275.d

Pinguedo. vide Adeps.

Pingues & albi alieni & remoti ſunt à melancholicis affectibus. 33.b

pingues admodum & nimis etiam graciles ſanguinis miſſionem haud ferunt. 41.a

pingues, & obeſi inepti ſunt ad veneris vſum. 438.c

pinguia famem obtundunt. 211.d.& 212.b c

pinguia ventriculum ſubuertere, & ad vomitum prouitare ſolent. 243.d

pinguia omnia in colicis doloribus ad molliendam aluum ſiue per clyſteres iniecta, ſeu per os aſſumpta conueniunt. 323.c

Pini cortex menſium immodica profluuia ſuprimendi vim habet. 388.a

pini cortex ſuffitus mortuum fœtum, & ſecundas euocat. 422.c

Piper vim habet attenuandi, aperiendi, calefaciendi, digerendi, detergendi, & exiccandi. 38.c. 131. b. 141. b, 237. b. 263. b. & 274.c

piper inſigniter calefacit, vt ad quartum ferè gradum calefacientium accedat. 205.c

piper adeò tenuis ſubſtantiæ, & tenuium partium eſt, vt non poſſit plurimum caloris imprimere. 38.c, & 205.c

piperum genera tria ſunt, album, nigrum, & longum. 253.b

piper ventriculum roborat. 213.a.223.b.& 235.c

piper confert in frigidis morbis. 64.a

piper, vt ſternutamēta prouocat, quomodo paretur. 50.a.b

piper vel per ſe, vel cum melle deuoratum, cui vinū aqua calida dilutum ſuperbibatur, ſtatim ſingultum excitat. 238.d

Piretrum quomodo paretur, vt ſternutamenta cieat. 50.a.b

Piſces ſaxatiles optimum alimentum præſtant. 265 b

piſces bonum ſanguinem generantes qui. 369.b

piſces magni & cetacei craſſum ſuccum generant. 261.a

piſces calculis renum occaſionem præſtantes qui. 353.d

piſces coquendi modus ſalubris qui. 265.b

Piſtachia attenuant citra inſignem calorem. 294.a

Pithyriaſis, ſeu furfuratio quid. 3.b

pithyriaſis ad quod morborum genus reducatur. 4.c

pithyriaſis vnde & quomodo fiat. 4.c.& 5.a

pithyriaſis ex quibus nam humoribus ortum habeat. 4. d.

pithyriaſis cur comitem habeat pruritum, et ſcalpendi appetitum. 4.d

pithyriaſis quibus remediȷs topicis, ſeu localibus curetur. 16, b. c.

Pituita eſt veluti ſanguis non exquiſitè coctus. 257.b

pituita quid diſcrepet à ſanguine. 40 a

pituita quando magis, aut minus à ſanguinis natura recedere dicatur. 40.a

pituita varię differentiæ, alia vitrea, alia acida, alia inſipida, alia dulcis appellata. 40.b

pituita acida famem excitat, & cur. 209.c

pituita dulcis ad naturam ſanguinis propè accedit. 40.b

pituita ſalſa caloris eſt particeps. 39.d

pituita ſalſa ſitim accendit. 198.c.& 214.a.b

pituita ſalſa frequentius à capite in ventriculum decumbit. 203.b

pituita ſalſa in ventriculo exiſtens appetitum deſtruit. 202.a.

pituita vitrea quę dicatur. 319.b

pituita vitrea crudus humor à Philippo vocabatur. 40.b

pituita uitrea à ſanguinis natura eſt remotiſſima. 40.b

pituita acida ingentem famem concitat. 198.c

pituita an in ventriculo tantum, an etiam in iecinore generari poteſt, diſputatur. 256.a

pituita à capite, vt plurimum in ventriculum deſtillat. 237.b

pituita concoctioni non eſt facilis. 322.d

pitui-

Pituita in cerebro exuberans quos affectus inducat. 29.a
pituita non valdè acutos morbos affert. 158.b
pituitam præparantia quæ. 12.a.c.d.& 13.a
pituitam euacuantia quę.7.8.9.& 10. vbique copioſe, &c. 45.b
Pix liquida capillos oriri facit. 14.c
pix inuncta impetiginem ſanat. 102.a
pix liquida vſta & naribus odoranda oblata in vteri ſtrangulationibus confert. 394.b
Plantæ terreſtri,& dura ſubſtantia conſtant, & generantur. 373.b
plantæ colorem & ſubſtantiam variant pro ratione humoris, quem ad alimoniam attrahunt. 8.c
plantarum ſemina dura, ſolidaque ſunt,& ideò non egent tanta cuſtodia. 373.b
plantarum ſemina quomodo terræ mandata in plantam, vel arborem creſcant. 373.a.b
plantago aſtringendi,& refrigerandi vim habet. 263.a. 388.a.& 435.a
plantago ſanguinis ſputum reprimit. 178.a
plantago ad interficiendos vermes plurimum laudatur. 331.d
plantaginis decoctum diarrhoeis, & dyſenterijs accommodatum eſt. 308.d
plantaginis ſuccus clyſteribus iniectus multis de cauſis confert in curanda dyſenteria. 316.d.& 317.a.d
plantago comeſta hæmorrhoidum fluxum ſedat. 336.d
Plantaginis ſuccus per fiſtulam in veſicam iniectus vrinæ morſum,& ardorem temperat. 367.c
plantaginis ſuccus, ſiue potui detur, ſiue ex lana ſupponatur, efficax admodum eſt ad ſiſtendum ſanguinis profluuium ab vtero factum ex eroſione. 387.d.& 388.a
Plato volebat obſtetrices peritas eligendas eſſe, quibus cōmittendum ſit, vt eos viros cum illis mulieribus copulent, qui ſimul coniuncti poſſint eſſe fœcundi. 415.b
Plato, vt teſtis eſt Galenus, videtur exiſtimaſſe vteri motum, dum ad varias partes veneris cupidus importunè mouetur, cauſam eſſe eorum ſymptomatum, quæ in ſtrangulatione eueniunt: cuius ſententia refellitur à Galeno. 391.c.d
Plenitudo, quod vacuandum ſit, oſtendit. 42. a. & 162.d
plenitudinem in corpore oſtendentia ſigna quę. 159.a
pleuritis eſt inflammatio membranæ coſtas ſuccingentis. 147.d.& 151.a
pleuritis vt plurimum fit à bilioſo ſucco. 151.b
pleuritis alia ex ſanguine, alia ex bile, alia ex pituita. 416.a
pleuritis à ſanguine excitata mitiſſima eſt. 158.a
pleuritis cur deliria interdum, & ſopores afferat. 151.c
pleuritis quibus diſtinguatur ab inflammatione iecinoris. 267.a.b
pleuritidis febris quæ ſit. 151.b
pleuritidis dolor qualis. 151.b.& d
pleuritidis pus ſus qualis. 151.b.153.c.& 267.a
Pleuritis cur ſpirandi difficultatem afferat. 149.c.d
pleuritis tertianarias plerunque habet periodos. 167.b
in pleuritide nihil deterius,& grauius eſt, quàm non expuere. 152.b
pleuritis quæ ſalubrem,& quę perniciosum euentum habeat. 152.a.b
pleuritis in quos morbos tranſmutari poſſit. 154.a.b
pleuritidis tranſmutatio in peripneumoniam mala admodum eſt. 154.b
pleuritidis tranſmutatio in phrenitidem peſſima eſt. 154.b
pleuritides quibus modis terminari poſſint. 153. d. & 154.a
in pleuritide cibi qui conueniant. 166. d, & 167. a. b.
in pleuritide potus conueniens qui. 167.a
in pleuriticis quando conueniat venę ſectio, & quando purgatio. 159.c.d.& 160.a.b
in pleuritide ſanguis quādo mittendus ſit, ex qua vena, ex quo latere,& ex quibus partibus ſuperioribus, an inferioribus, ad longum diſputatur. 159.c.d.160.161. 162.163.164.165.& 166.a.b
Pliris arcoticon vſu venit in paralyſi, & ſpaſmo curando. 64.a.b
Plumbum vſtum vlceribus curandis, conueniens eſt. 340.a
Podagra quid. 165.a.& 445.c
Podagrici maximis doloribus cruciantur ante tumoris, vel ruboris apparitionem: poſtea verò dolores mitesſiunt. 449.b
Podagra venæ ſectionem in cubito requirit. 42.b.165.a. & 453.d
Polium calefaciendi facultatem habet. 263.a
Polium obſtructos aurium meatus à materia craſſa aperit. 108.b
Polygoni ſuccus aſtringendi vi præditus eſt. 51. a. & 475.a
Polygonum ſanguinis ſputum cohibet. 178.a
Polygonum confert plurimum in curandis dyſenteriæ vlceribus. 317.d
Polygonum hemorrhoidalis ſanguinis profluuium ſiſtit, vide quomodo. 336.d
Polygoni ſuccus ſanguinis profluuium ſiſtit ab vtero ex eroſione concitatum. vide quomodo. 388.a
Polyidę paſtilli polypos curare dicuntur. 117.c
Polypodes venerem excitandi facultatem habent. 439.c
Polypodium aluum mediocriter purgat. 271.c
polypodium humores atros & melancholicos, nec non & pituitoſos expurgandi vim habet. 9.c.223.a.293.c. & 390.c
polypus quid ſit,& vnde dictus. 116.a.b.c
Polypus eſt præcipuus narium affectus. 116.a
polypi duplex eſt differentia. vide. 118.a.b
polypus durus & malignus facilè in cancrum vlceratum deſinit. 118.a.b
polypus ex quibus humoribus & quomodo ortum habeat. 116.b.c.117.a.& 118.a
polypus adeò interdum excreſcit & extra narium meatū mole ſua pendet, vt ouum columbæ magnitudine exequet. 116.c

Polypus magna ex parte aut inflammationem, aut tuberculum, aut quid ſimile ſequi ſolet. 116.c
Poma aſperiora aſtringendi vim habent. 37.d
Pomorum etiam folia aſtringunt. 37.d
Poma acerba mediocriter ſub cineribus aſſa, aut ad vaporem feruentis aquę elixa, vel polenta inuoluta comedere à cibo, vel etiam cum pane vomitum reprimũt, & os ventriculi moderatè aſtringit. 244.a.b
Poma odorata aduerſus peſtilentem conſtitutionem ex quibus conficiantur. 183.c
Pomata vulgo ſic dicta fiſſuras labiorum hyeme contingẽtes ſanat. 123.c
Pomata ex quibus conficiatur. 123 c
Pompholix congrua admodum eſt vlceribus curandis. 340.a
Pompholix valet ad curationem vlcerum capitis manantium. 17.c
Pompholix lota mordacitatis experſet, & oculis valdè commoda. 83.a.& 86.a
Pompholige quomodò vtebatũ Trincauellius in curandis oculorum vlceribus. 86.b
Pompholix leuigata & parata polypos aliquando ſanat. 117.c
Porcellorum tenellorum carnes ob multam humiditatem excrementoſam facile in ventriculo putreſcunt. 245.c
Poretanæ aquæ. vide Balneę.
Porrigo quid. 4.c
Porrum capitatum menſtrua ciet. 338.a
Porri vim habent necandi vermes. 331.e
Porrifighi. vide ficus.
Portulaca humectandi vim habet, at validè refrigerandi, citra tamen vllam aſtrictionem, temperandique acrimoniam. 11.d.37.d.& 219.d
Portulacæ ſuccus repellendi facultatem habet. 51.a
Portulacæ ſuccus, ſi eo inungatur locus impetiginoſus, plurimum confert. 101.d
Portulaca comanducata dentium ſtuporem tollit. 129.a
portulaca, quomodocunque vſu veniat, maximam vim habet in ſiſtendo ſanguinis ſputo. 178.a
portulaca vim habet interficiendi vermes. 331.e
portulaca multum prodeſt dyſentericis affectibus. 316.b
portulaca in renum vlceribus valdè accommodata eſt. 352.a
portulacæ ſuccus per fiſtulam iniectus in veſicam morſum & dolorem à mordaci vrina concitatum mitigat. 367.c
portulaca in vrinę ſtillicidio valdè vtilis eſt. 369.b
portulaca comeſta vim habet exoluendi veneris deſideria. 440.a
Poſca quid ſit. 51.a.216 a.& 291.d
poſca capiti frigida affuſa vim habet repellendi. 51.a
poſca ad ſitim extinguendam laudatur. 216.a.b
poſca vim habet diſſoluendi ſanguinem in grumum concretum. 177.c
Poſſidonij ſententia quando ſanguis mittendus ſit in Lethargicis. 44.a
Potus cur neceſſarius ſit animali. 341.c
potus facilimè vires reſtaurat. 213.c
potus immodicus quę incommoda pariat. 216.a
Præcipitatum quid ſit. 139.c
Prægnantes cur parum, & ſæpe mingant. 365.d
prægnantes cur varia, & diuerſa, atque inſueta appetant & comedant. 210.a
prægnantium oculi quales. 417.b
prægnantium reſpiratio qualis. 417.b
pręgnantium mammæ quales. 417.b
prægnantes primiparæ cur difficiliorẽ habeant partum. 424.c
pręgnantes quæ tardius, quæ verò intempeſtiuius fœtum pariant. 424.a
prægnantes, ſi veneri indulgeant, difficiliorem partum habere ſolent. 424.a
prægnantes quibus ſignis deprehendantur, marem ne, vel fœmellam in vtero gerant. 417.c.d
prægnans, licet rariſſimè, poteſt tamen decimũ menſem excedere. 424.a
prægnantes primis menſibus purgare, non eſt vndequaq; tutum. 213.a
Pręparatio corporum & aptitudo maximam vim habet ad generandos morbos. 33.a.80.c.128.b.& 181.c
Praſſium menſes muliebres prouocandi vim habet. 382.b
Praſſium. vide Marubium.
Priapus Deus hortorum cuſtos qualis fingebatur apud antiquos. 435.c
Priapiſmus quid ſit. 435.c
Priapiſmus vnde nomen habuerit. 435.a
Priapiſmus quos homines frequentius moleſtare ſoleat. 436.a
Priapiſmi cauſę quę. 435.d
In Priapiſmo quæ victus ratio conueniat. 436.c.d
Primiparæ cur difficiliorem habeant partum. 424.c
circa Principia & fines morborum omnia ſunt imbecilliora. 161.a.224.c.& 330.b
Priuatio per oppoſitum habitum cognoſcitur. 195.d
Procatarcticæ cauſæ. vide Cauſæ.
Profluuia. vide Fluxiones.
Profluuia alui, vide Alui profluuia, & Deiectiones.
Pruna arida decocta refrigerant, & humectant. 11.d
pruna matura, pręſertim verò Hiſpana, & Damaſcena aluum leniendi vim habent. 299.a.b
pruna quomodo in vſum deducebant antiqui. 299.a
pruna quomodo vſu veniant his temporibus. 299.a
Pruritus humorum acrimoniam indicat. 5.c.& 78.c
pruritus quorum affectuum comes ſit. 4.d
Pſylly mucilago mixta ex lacte aſinę per fiſtulam iniecta in veſicam, eius inflammationem ſedat. 363.b
Pſydrachia quid. 4.b
pſydrachia quibus remedijs ſananda ſint. 17.b.c.d.& 18.a.b
Pueri cur loqui nequeant ante determinatum quoddam tempus. 141.d
pueri mollem ſubſtantiam habent, & facilem excrementorum digeſtionem. 37.b.c.& 186.a
pueri, eunuchi, & mulieres eandem ferè rationem obtinent. vide. 37.b. 48.d. 117.c. 118.b.& 134.a

pueri

Pueri, qui in infantili ętate nullis in capite, vel ſecundum aures, vel etiam per vniuerſum corpus tentati ſunt vlceribus, vel alia ratione ſint expurgati, plurimum ſunt comitiali morbo obnoxij. 31.a
Pueri ſomnum profundiorem habeant. 368.b
pueri inediam ferre non poſſunt. 26..a
pueri qua ratione vim ingentis frigoris ſine noxa non ferant. 37.b
pueri, & ſi robore virium polleant, cur tamen copioſas, & vehementes vacuationes ferre nequeant. 8.a.14.b.48 c.158.c.& 269.a
in puerili ætate quantumlibet magnus morbus vrgeret, nulli ex Græcis auſi ſunt ante decimumquartum annũ venam ſecare. 43.c
pueri lactentes aphthis ſunt obnoxij. 130.b
pueri cur frequenter teneſmo corripiantur. 318.c
pueri cur facilius, & frequentius calculos in veſica contrahant. 354.a
pueri cur frequentiſſimè vermibus ſint obnoxij. 325.b c
pueris cur ſępius in ſomno vrina ſponte elabatur, & effluat. 368.b
pueri antequam venerem experiantur, doloribus articularibus non corripiuntur. 450.d.& 452.d
Puerperæ, in quibus purgationes à partu fuerint ſupreſſæ, raro leuibus, ſed ſemper ferè grauiſſimis morbis corripiuntur. 376.c
Puerperia quæ dicantur. 421.b
Puerperiorum retentio quæ ſymptomata ſequi ſoleant. 420.b.c
Puerperia. vide Menſtrua.
Pulegium pręditum eſt facultate calefaciendi, attenuandi, incidendi, atque aperiendi. 12.a.121.b.263.a.274. c.& 382.c
pulegij decoctum in morbis frigidis conuenit. 64.a
pulegij decoctum in nares iniectum caput excrementoſum purgat. 50.a
pulegium aceto incoctum, & odoratum ſomnum abigit. 52.d
pulegium necandi vermes vim habet. 331.c
pulegium lapides renum comminuere dicitur. 357.a
pulegiũ menſes euocandi vim habet. 382.c.d.& 383.b. c.d.& 400.b
pulegium fætus mortuos, & ſecundas excutit. 422.c. & 427.b
Pullorum gallinaceorum caro optima eſt, & ſanguinem bonum generat. 265.b.& 369.a.b
Pulli gallinacei ius vim habet inſignem temperandi humores præſertim calidos & acres. 11.c
pulli columbarum receſi & exenterati, capitique appoſiti, multum conueniunt in eiuſdem inflammationibus. 53.a
Pulmones à natura creati ſunt, tanquam cordis, flabellum, quo refrigerari calor poſſit, & eius naturale temperamentum ſeruari. 148.b
Pulmonis comparatio cum ſolle, quo ignis accenditur. 148.c.d.
Pulmo ad reſpirationem ſe habet tanquam materia, & motum. 148.c
pulmo exiguum admodum & obſcurum ſenſum habet, & ideò neque dolori obnoxius eſt. 175.b
pulmones præ cæteris omnibus particulis magis à deſtillatione læduntur. 67.c
in pulmonibus aliquãdo genitos fuiſſe lapides fertur. 352.a
pulmones vernecis nuper mactati, atque ita calidi appoſiti capiti plurimum in ipſius inflammationibus conferunt. 53.a
pulmo vulpis paratus exiccatuſque aſthmaticis ſaluberrimum eſt remedium. 173.b
Pulmonia. vide peripneumonia.
Pulſus intermittentes qui dicantur. 185.c.d
Pulſus pleuriticorum qualis. 151.b.153.c.262.a. & 267.a
pulſus inflammatione iecoris laborantium ſerrinus eſt. 267.a
pulſus inflammationum lienis qualis. 290.c
pulſus in vteri inflammationibus qua de cauſa durus, & ſerrinus ſit. 401.c.d
Pulueres conſtrictiui fluentes, & apertas hæmorrhoidas claudunt. 337.a
pulueres conſtrictiui ex quibus conficiantur. 337.a
puluis deſiccans, & aſtringens deſcribitur. 340.d
Punctio doloris & mordacitas ſignum eſt acris, & tenuis humoris, calidique. 78.c.& 105.c
Pupillæ conſtrictio, & anguſtia, ſi naturalis ſit, facit ad viſus perſpicuitatem; ſi verò ex morbo, officit. 74.b. & 91.b
Pupillæ conſtrictio ex ſiccitate nunquam curatur. 79.c
pupilla dilatata viſum impedit. 91.b
pupillę dilatatio, cùm inueteraſcit, rariſſimè ſanatur. 79.c
Purgantia medicamenta varia ſunt, & quæ. 44.c.d
purgantia per aluum inferiorem medicamenta duplicia ſunt, quantum ad formam, & modum vſus eorum. 44.d
purgatoria vis in calidis, et tenuioribus partibus ſedem habet. 9.d
in purgandi omni ratione tria in primis conſideranda ſunt, natura medicamenti, affectus, & purgandi corporis. 4.a.& 44.c
Purgatio. vide Vacuatio.
Purpura uſta dentes purgat, & dealbat. 128.c
Pus dum conficitur, dolor, & febris intenduntur, quando confectum eſt, remittuntur. 97. d. 350. d. & 351.a
pus tabidorum, an verum ſit pus, quomodo cognoſcatur ex Hippocrate. 182.a
pus tripliciter poteſt in pectore congeri vel ex catarrho, vel ex rupto abſceſſu, vel ex ſanguinis effuſione, vide quomodo. 149.d
pus in pulmone concretum, niſi intra quadraginta dies excernatur, ad tabem perducit. 179.d
Putredinis mater eſt humiditas. 325.a
Puteolanę aquæ. vide Balnea.
Pyloron quid ſit. 237.d.& 244.c
Pyra aſperiora aſtringunt. 37.d
Pyrorum folia itiden aſtringunt. 37.d
Pyrorum ſuccus valet ad anginam. 136.a

Q

Q Væſtiones omnes qua methodo diſſolui citra vllam dubitationem poſſint. 346.c.d.& 381.d
Qualitas ciborum naturam morbi, & laborantis corporis reſpicere debet. 166.b.c
Qualitas remediorum affectibus conuenientium deſumitur ab eorundem affectuum natura. 35.d.& 162.c
Qualitas remediorum debet accommodari morbis tàm præſentibus, quàm futuris. 69.b
Qualitas medicamenti quatenus ad duo conſideranda eſt. 134.d
Qualitates primæ ſunt tanquam principia, & elemẽta omnium aliarum qualitatum. 104.b
Qualitates quæ dolorem inſignem, quæ modicum, & quæ nullum excitent. 24.c
Quantitas cibi magnitudinem morbi, & virium robur reſpicere debet. 166.c
Quantitas medicamenti bifariam conſideranda eſt. 134.d.& 135.a
Quantitas medicamentorum accipienda eſt ab humoris vacuandi copia, ſemper habita ratione ætatis, naturæ laborantis corporis, & virium. 8. d. 35. d. & 454.b
Quantitas remediorum reſpicere debet morbum, non ſolũ præſentem, ſed etiam futurum. 69.b
Quartanæ febres aptæ ſunt ad conuulſiones tollendas. 64.d
Quies magnam vim habet ad vomitum cohibendum eſt. 244.a
Quodlibet non fit ex quolibet, ſed determinatum ex determinato. 91.d.& 111.c

R

Rabi Moyſes ſententia ſupra quendam Oribaſii locum à Galeno decerptum. 69.a
Radices maximam omnium decoctionem ferunt. 11.d
Radices humectantes & refrigerantes quæ. 11.d
Ramices teſtium qui tumores ſint. 441.a.c
Rana, vel
Ranunculus quæ affectio ſit, & vnde fiat. 131. a.& 144.b
Raphani radix obſtructos aurium meatus purgat. 108.b
Raphani ſuccus vna cum ſulphure plurimum commendatur ad necandos vermes, & quæcunque animalcula in aurium meatibus exiſtentia. 112.c
Raphani vſus mirificè laudatur ad diſſoluendum ſanguinem grumoſum in veſica concretum. 364.b
Raſis ad inflammationes aurium oleum de ſalicibus laudat. 106.c
Raſis ſententia, quòd in oculorum morbis, quando alter affectus eſt, ex oppoſito latere ſanguis mittendus ſit, refellitur. 81.b
Raſis animaduerſio circa polypi qualitatem & naturam, antequam curandus ſuſcipiatur. 118.a.b
Raſis qua ratione polypum curabat. 117.c
Raſis medicamenta duo ad pendulam, & laxam columellam. 141.a
Raſis conſilium in curanda deſtillatione. 68.a
Raſis in purgandis ſpaſmo & paralyſi ſtatim exorditur à valentibus medicamentis. 62.d
Raſis nono libro ad Almanſorem voluit poſt ſanguinem miſſum in phrenitide, dandum eſſe medicamentum; in quo eſſet uis ſanguinis feruorem extinguendi, eiuſque acriores, & calidiores partes ad inferiora leni motione conuertendo reuellere. 46.b
Raſis in colico dolore cornu cerui vſtum, & tritum, ac ſub inde epotum laudat. 325.a
Raſis remedia ad veſicæ inflammationem traduntur. 363.b.c
Raſis ad diſſoluendum ſanguinem in veſica concretum laudat hepar aſini, & fel teſtudinis. 364.a
Raſis nono ad Almans, in menſium ſuppreſſione plurimum laudat trociſcos de myrrha ex decocto baccarum iuniperi ad duas drachmas aſſumptos. 383.d
Raſis ſententia de venæ ſectione in reuulſionibus faciendis. 166.a
Raſis medicamentum nono ad Almanſorem libro ſi ſpectum quantum ad doſim, & menſuram, corrigitur, & emendatur. 46.c.d
Raſis medicamentum ex ſucco fructuum appellatum quale ſit, excogitatur. 46.b.c
Raſis locus, vbi ait lac inflammationibus oculorum adhibendum debere eſſe iuuenis mulieris & ſanæ ex ſententia Galeni, quæ tamen (addit ipſe) fæmellam lactet, non maſculum, explicatur. 84.a
Raſis locus de ſanguine hæmorrhoidali ſupprimendo explicatus. 335.b
Ratio præcipua tuendæ ſanitatis in quo conſiſtat. 452.b
Ratio detrahendi ſanguinem ex humano corpore multiplex eſt, vide. 40.c.d
Ratio purgandi tria conſideratione digna comprehendit, naturam medicamenti, affectus, & laborantis corporis, vide. 44.c
ratio & natura remediorum à natura morbi petenda eſt. 41.d
ratio conficiendi varias clyſterium differentias. 47.b.c.d. & 48.a.b
ratio. vide Methodus.
Rectum ſui index eſt, & obliqui. 195.d
Refrigerantia medicamenta duplicia ſunt, quædam actu frigida ſunt, quædam poteſtate. 36.b
refrigerantia actu quæ. 36.b
refrigerantia poteſtate quæ. 36.b
refrigerantia poteſtate inſigniter cerebro & neruorum initio cæteriſque internis in eo facultatibus maximè noxia ſunt. 36.c
refrigerantia cum aliqua adſtrictione quæ. 37.d
refrigerantia citra aſtrictionem quæ. 37.d
refrigerantia medicamenta in affectibus calidis capitis adhibenda modicam habere debent aſtrictionem, at non inſignem, & cur. 36.c
Regius morbus qui ſit, & vnde dictus. 276.b
regius morbus. vide Ictericia.
Regulus auis. 276.b
Remediorum qualitas, & quantitas debet accommodari

modari morbis tam præſentibus, quàm futuris. 69,b
remediorum qualitates, quantitates, natura, menſura, & modus ea adminiſtrandi à natura affectus, & laborantis corporis, ſeu particulæ depromuntur. 35. d. 41. d. 82. c. d. 100. d. 138. a. b. 162. c. 176. a. & 284. a
remediorum quantitas duplici modo perpendi poteſt. 134 d. & 135. a
remediorum qualitas quot modis conſideranda ſit. 134. d
Remediorum modus, & locus adhibendorum ab affecta particula demonſtratur. 176. a
remedijs localibus quando vti poſſimus, abſque quo multam vel totius, vel alicuius partis rationem habeamus. 6. c
remedia in affectibus cerebri, & membranarum eius ſyncipiti omnia adhibentur, & cur. 364. b
Remedia in affectibus calidis ipſius capitis frigida actu, vt ſimul cum niue, glacie, aut frigidiori aqua adminiſtrãda eſſe præcipiunt Galenus, & cæteri probati auctores & cur. 36. b
Remedia extrema morbis extremis opportuna ſunt. 43. a. 117. b. 125. c. 157. d. 165. c. 225. c. 257. d. 262. a. 269. b. 284. a. b. & 347. a
Remedia magna ſunt venæ ſectio, & purgatio 225. c
Renũ ſtructura, ſubſtantia, vſus, & officium habetur. 193. b. 222. d. 341. d. 342. a. & 343. a. b
Renes ſinum in medio habent, in quo receptus, & percolatus ſeroſus humor per vreteras meatus in veſicam tranſit. 257. b
Renes per tunicam, qua tecti ſunt, participes fiunt ſenſus. 341. d. & 343. a
per Renes vniuerſum corpus purgatur. 342. a
Renes quibus affectibus ſint obnoxij. 342. d. & 343. a. b
Renales dolores non parum ſimiles ſunt colicis. 320. b
Renales dolores quibus differant à colicis. 320. b
Renes malè affecti inter initia purgationem non requirunt. 348 d
Renum affectus plerunque indicari ſolent excretis copioſis, & craſſis vrinis. 349 b
Renales affectus per vrinam commodius, quàm alia via purgantur. 349 b
In Renum affectibus quæ fomenta conueniunt. 349. c
Ren an dexter, an ſiniſter inflammatione laboret, quomodo dignoſcatur. 344. d. & 345. a
Renum inflammatio eſt morbus acutus, & ideo tenuem victum requirit 348. a
Renum inflammationum differentiæ quæ. 343. d
Renum inflammationes à quibus cauſis oriantur. 343. c. d
Renum inflammationum ſigna quæ. 344. a. b. c. d. & 345. a
Renum inflammationum terminatio triplex eſſe poteſt. vide. 343. d. & 344. a. & 345. a. b.
Renum inflammationum terminationes quæ bonæ, quæ vero malæ. 343. d. & 344. a
Renibus inflammatis cur vomitus pituitæ, mox & bilis comitetur. 344. b
in Renum inflammationibus potus qualis eſſe debeat, circa initia, incrementum, &c. 348. b. c
Renibus inflammatione laborantibus ex quo loco, & ex qua vena mittendus ſit ſanguis, magna eſt controuerſia inter omnes ferè medicos, & ex Galeni ſententia tãdem determinatur. 345. d. & 346. a. b. c
in Renum affectibus calculoſis cur coxæ obſtupeſcant, & crura doleant. 354. d
in Renum calculoſis affectibus quæ victus ratio conueniat. 357. b. c
in Renum affectibus calculoſis venam ſecandam eſſe cenſent Galenus, & Aetius. 255. c. d
in Renum iiſdem calculoſis affectibus vena quæ & quo in loco ſecanda ſit. 355. d
in Renum affectibus calculoſis quæ medicamenta conueniant. 356. a. b
Renum calculos comminuentia quæ. 357. a
renum lapides, ſeu calculi. vide lapis.
renes non minus, ac iecur, & lien ſcirrhis obnoxij ſunt. 350. b
renum ſcirrhus vnde ortum habeat. 350. a. b
renum ſcirrhi ſigna quæ. 350. b
renum ſcirrhi curatio quibus abſoluatur. 350. b. c
renum vlcera, & abſceſſus, à quibus oriantur. 350. d
renum vlcera à varijs cauſis excitata quibus ſignis inter ſe diſtinguantur. 350. d. & 351. a. b
in renum vlceribus vrina qualis excernatur 351. a. b
renum vlcera, cùm inueteraſcunt, ægrè curantur. 351. b
in renum vlceribus nullum remediũ præſtantius eſt, quàm vomitus vide rationem 351. c
renum vlcera quibus curentur. 351. b. c
Repellentia quæ, & qualia. 35. d. 50. d. 51. a. 118. a. 222. d. 223. a. 226. d. & 292. a
repulſio quomodo fiat. 308. c
Requies dicta à Nicolao aliquando colicis doloribus ſedandis congruens eſt. 324. c
Reſpiratio præ cæteris operationibus in animante magis neceſſaria eſt. 168. a
reſpirationis duo ſunt prima inſtrumento pectus, & pulmo. 148. c
ad reſpirationis perfectam operationem quæ neceſſariò requirantur. 148. d
reſpirationem ſemper natura, quantum poteſt, tuetur. 149. a
reſpiratio quot modis lædi poſſit. 148. d. & 149. a. b. c. d
reſpiratio crebra os, & fauces exiccat. 216. b
reſpiratio magna, rara, & per longa interualla facta cur futuram quandoque phrenitidem oſtendat. 26. b
Reſolutiones pertinent ad motricem facultatem. 19. d
reſolutio crurum, & inferiorum partium aliquando poſt ventris dolores ſuboriri viſa eſt. 320. d
reſolutio, vide Paralyſis.
Reſudatio ſanguinis, vel a tenuitate ipſius ſanguinis, vel a raritate venarum ortum habet. 175. a. & b
reuulſio fit aut per euacuationem ſenſibus conſpicuam, aut per inconſpicuam, & quomodo vtraque. 336. b. c. d
in reuulſione omni facienda trium imprimis habenda eſt ratio. 157. d
reuulſiones quot modis fieri poſſint. 308. b. c
reuulſionibus tempus opportunum eſt inter morbi initia. 69. b
reuulſiones validè firmas vires requirunt, 158. b

reuul

reuulſiones molientia inſtrumenta quot & quę. 157.b
reuulſiones pracipuę, & fortiſſimę qua. 69.b.268.b.& 370.b
reuulſio inflammationum initys accommodata eſt: deriuatio autem inueteraſccnte morbo. 402.a b.& 404.a
reuulſiones cohibent vehementes fluxionum impetus. 69.b.157.b.146.d.386.a.& 387.c
reuulſio maior fit, ſi ſępius & parcius detrahatur, quàm ſi ſemel & confertim. 120.a
reuulſio dua: imprimis conditiones requirit, vt procul, & quàm longiſſimè ab affecto loco, nec non in contrarias partes fiat. 157.b. 162.b.d.164.c.165.d.346.d.347 a.403.a.& 404.a
Rhabarbarum ſatis facilis eſt medicina. 9.b
Rhabarbarum calidos, & acres humores purgat. 45.b 390.a
Rhabarbarum, & ſi bilem magis purget, pituitam tamen vacuandi vim habet. 45.b.313.a
Rhabarbari vſus multiplex eſt. 9.d.& 16.a
Rhabarbarum calidum eſt medicamentum, & ſatis inſignem exiccandi vim habet. 45.b.& 315.b
Rhabarbarum, quomodo exbibitum magis aſtringat, & corroboret. 9.d
Rhabarbarum aliquo liquore aſſumptum, & in catapotia exhibitum duabus de cauſis magis, quàm alia ratione, ſoluit. 9.d.& 10.a
rhabarbarum ventriculo commodum eſt. 230.c
rhabarbarum intemperiem hepatis frigidam contemperare poteſt. 313.a
rhabarbarum incipienti hydropi plurimũ confert. 285.b
rhabarbarum vim habet extenuandi lienem 293.c
rhabarbari vſus in diabete ex frigida renum intemperatura concitato vtilis eſt. 371.c
rhabarbarum in dyſenteria laudatur. 315.a
rhabarbarum aliquo refrigerante decocto maceratũ valdè pręſtans eſt in aluys profluuijs. 311.c
Rhagades. quid ſint, & ad quam morborum differentiam pertineant. 333.b.c.& 339.d
Rhagadum cauſa qua. 339.d
Rhus obſoniorum aſtringendi facultatem habet. 42.c.51.a.388.a.397.a.& 435.a
Rhus demerſum & maceratum ex albo linteolo aqua roſacea plurimum valet ad tollendas oculorum inflammationes 83.c
Rhus ſummopere laudatur ad arcendas ab oculis variolas in pueris, vide quomodo. 83.d
Rhus vomitum ſedat. 244.b
Rhus dyſenterię vlcera conſolidandi vim habet. vide quo modo. 317.d
Rhus vermes necat, & ventriculum roborat. 332.a.b
Rhus ſanguinis hæmorrhoidalis fluxum cohibet. 337.a
Rhus menſtrua immodicè fluentia cohibendi facultatem habet. 388.a
Rhodomel. vide Mel roſaceum.
Riſus ſanguinem ad exteriora prouocat. 120.c
Riſus vehemens calefaciendi vim habet. 236.b
Rob myrti ad ſanguinis ſputum commendatur. 178.b
Roborantia quę, & qualia ſint. 35.d.& 219.b
Romania vulgo ſic dicta plurimum iuuat in vteri inflationibus ebibita. 398.c
Roris marini flores ſaccharo conditi ventriculum roborãt 235.d. vide Conſerua, & Dianthos ſuis locis
Roſa adſtringendi vim habet. 408.b.416.b.& 420.c
Roſam ex aſtrictione non carere leui aliquo morſu voluit Galenus. 83.c
Roſacea aqua ex deſtillatione leuem illam mordacitatem amittit. 83.c
Roſæ refigerandi falcultatem obtinent. 45.a.
Roſa poteſt capiti robur addere, & leui ſua aſtringenti facultate poteſt aliquantisper fluxum humorum, atque impetum reprimere 46.d
roſa oculis confert. 82.b
Roſarum aridarum decoctum laudatur à Dioſcoride ad gingiuarum inflammationes. 124.d.& 125.a
Roſæ arida & tritę, columellę elongatę plurimum utiles ſunt. 141.b
Roſæ bilem euacuandi facultate prędite ſunt. 45.b.
Rubor proprius eſt ſolius ſanguinis 25.a.
rubor faciei ex quibus cauſis oriatur. 25.a.b.
Rubea tinctorum aſtringendi vim habet. 42.c.d
Rubi ſumitates aſtrictoria facultate praditę ſunt. 37.b 416,b.& 435.a.
rubi flores, & fructus ad ſanguinis ſputum plurimum commendantur. 178.a
rubi germina, & fructus in dyſenteria vlceribus conſolidandis valdè proſunt. 317.d
rubi radix lapides renum comminuere fertur. 357.a
Ructus acidi ſunt propriũ ſymptoma acida pituita in ventriculo congeſta. 309.a
ructus acidus imbecillioris caloris indicium eſt. 233.d
ructus nidoroſus immodici caloris ſignum eſt 233.d
Rumicis hortenſis radicum cortices ex aceto leuigati valent ad ſanandam impetiginem. 102.a
rumicis ſyluestris radix vim habent euocandi menſes. 383.a.b
Ruphi conſilium, quod in affectibus melãcholicis. vbi morbus peruicax ſit, melius ſit aliquandiu ab omni medicamentorum vſu medicum ſe continere. 207.d
ruphi hiera qua. 10.b.c
Ruta attenuandi, & aperiendi vi pradita eſt 121.b
ruta oculis amica eſt. 82.b.88.b.& 92.c
ruta ſingultum curat. 242.d
ruta olfacta mulieres hyſtericas ſubleuat. 393.c
ruta veneris ardorem extinguit. 440.a

S

SAbina maximam vim habet menſtrua prouocandi. 383.b
Sabina maximam vim habet ad excutiendum fœtum & ſecundas. 442.a
Sabor regis humorem melancholicum præparat. 293.b
Sabor regis. vide Syrupus ſabor &c.
Saccharum roſaceum detergit, exiccat, aſtringendoque roborat. 317.b.& 230.a
Saccharum minorem vim habet attenuandi, digerendi, detergendique, quàm mel. 71.c.& 242.c
Saccharum roſaceum intemperiem cali dã emendat. 12.d.& 391.a
Saccharum violaceũ in calida intemperie conuenit. 12.d

Sac-

Saccharum roſaceum recens, & vetus quid inter ſe facultatibus differant. 317.b
Saccharum roſaceum vetus ſanguinis ſputum reprimit. 178.b
Saccharum roſaceum ventriculo commodum eſt. 236.d
Saccharum roſaceum ventriculum in cholera roborat. 246.b
Saccharum candidum oculorum albugines ſanat, præſertim in pueris. 87.b
Sagapenum laudatur in affectibus ad neruoſas partes attinentibus. 64.a
Sal caliditatis, & acrimoniæ particeps eſt. 167.b
Sal vim habet attenuandi, incidendique craſſos humores. 204.d
Sal clyſteribus communibus imponi ſolet, quia præter id, quod incidit, & detergit, ſtimulat etiã inteſtina ad excretionem. 47.c
Sal Armeniacum exquiſitè tritum, & inſperſum columellæ pendulę plurimum confert. 141.a
Sal gemæ in glandibus venit in vſum. 49.a
Salita multoties deperditum appetitum reſtituunt. 204.d.& 205.a
Salita ſanguinem exurunt. 33.b
Saliua quibus in partibus, & quo naturę inſtituto gignatur. 249.a.b
Saliua ieiuni hominis varros curat. 100.d
Saliuæ copia. vide Sialiſmus.
Salſa attenuandi, diſecandi, & detergendi vim habent. 206.d
Salſa omnia ſitim accendunt. 214.c
Salſamentorum aliquis vſus conuenit in affectibus ventriculi à pituitoſa, & melancholica materia excitatis. 206.d
Salſedo tuditium, atque effectus eſt caloris, & ſiccitatis. 11.b.67.c
Saluia vtilis eſt in affectibus pituitoſis & neruoſis. 64.a.& 65.a
Sambucci radix fertur habere vim detrahendi aquam in hydropicis. 285.d
Sambucci ſuccus ex folijs expreſſus, & coctus ad mediocrem ſpiſſitudinem, ventrique hydropicorum applicitus aquam abſumit. 287.d
Samia terra in vſu erat apud antiquos ad curanda vlcera manantia. 17.c
Samia terra citra mordicationem deſiccat. 177.c
Samius lapis. vide Lapis
Sampſuchus. vide Amaracus.
Sandali refrigerant, aſtrigunt, & acrimoniam demulcent. 219.d
Sandali Arabum inuentum. 219.d
Sandaracha pediculos depellit. 16.c
Sanguis eſt humor temperatiſſimus, tanquam centrum, in medio omnium aliorum collocatus, aliorum veluti menſura, & finis, ad quem omnes referuntur, ſicuti lineę à circunferentia ductæ 40.a.& 265.b
Sanguis ſolus temperatiſſimus, & perfectiſſimè coctus, reliqui verò humores aut nimis cocti ſunt, aut minus cocti. 256.b
Sanguinis nomen bifariam à medicis, & philoſophis accipi ſolet, aliquando latiori ſignificatio pro quatuor humorum maſſa, aliquando pro priori ſignificatione, prout eſt ab alijs natura ſecretus. 255.d
Sanguis aliquando vniuerſa naturalium humorum congeries appellatur. 91.c
Sanguis ſecundum rei naturam in nullo alio loco, niſi in venis, & corde, contineri, & ſeruari poteſt. 174.b
Sanguis præcipue & primum in iecinore fit. 191.d
Sanguis in iecore tãquam in fornace ſedem habet. 254.c
Sanguis eſt ſedes, fundamentum, & materia natiui caloris, & vitæ. 231.b.354.a.& 418.b
Sanguis eſt materia ſpirituum. 91.d
Sanguis eſt vniuerſum fundamentum virium. 40.c
Sanguis eſt vltimum alimentum. 191.d
Sanguis, quo fœtus in vtero alitur, qualis ſit. 373 d.& 374.a.b
Sanguis menſtruus ſecundum Ariſtotelem eſt ſolum materia in generatione. 427.d
Sanguis menſtruus ſecundum Galenum eſt etiam efficiens 427.d
Sanguis quibus de cauſis plurimus in corpore generetur. 301.a
Sanguis bonus dupliciter gignitur. 53.d.& 54.a
Sanguis bonus genitus omnem corporis malitiam corrigit. 53.d
Sanguinem probum generantes cibi, & potus qui. 53.d.& 54.a
Sanguis ex inedia creſcit, & craſſior fit. 378.a
Sanguis non admodum acutos morbos affert. 158.b
Sanguis in cerebro exuberans quos effectus pariat. 29.a
Sanguinis ſputum à quibus cauſis ortum ducat. 174.b.c.d
Sanguinis ſputum ex capite, vel thorace fluentis, quibus ſignis deprehendatur. 174.a.& 175.a.b.c.d
Sanguinis immodicas euacuationes quæ mala conſequantur. 384.d
Sanguinis effuſio ex venis à quibus cauſis oriatur. 174.b
Sanguinis e corpore excretio à quibus cauſis naſcatur. 176.a
Sanguinis effuſio omnis, ea excepta, quæ fit per menſes ab vtero, eſt ex toto genere præter naturam. 174.b
Sanguinis effuſionem ex inciſione fluentem, ſiſtentia quæ. 407.d.& 408.a
Sanguinem cohibentia medicamenta quę. 120.b
Sanguinis profluuium e naribus à quadruplici cauſa oriri poteſt. 119.a.b
Sãguinis profluuij è narib. a varijs cauſis excitati ſigna. 119.b.c.
Sanguinis fluorem è naribus criticum indicantia ſigna quæ. 119.c
Sanguinis profluuium è naribus ſi mulieri ex ſuppreſſione menſtruorum laboranti ſuperueniat, bonum eſt, & cur. 335.c
Sanguis guttatim è naribus deſtillans in phrenitide peſſimum ſignum eſt, & cur. 26 d
in Sanguinis profluuio è naribus quæ venę ſecari ſoleant, & ex qua parte. 119.d.& 120.a
Sanguinem è naribus erumpentem cohibendi modus. 120.c
Sanguis an mittendus ſit, necne, natura morbi indicat, ex

qua

qua au'em vena mittendus natura particulæ affectæ medico præſcribit. 41.d
Sanguinis detractio refrigerat corpus. 62.b
Sanguinis euacuatio, vndecunque ille detrahatur, tandem vniuerſum corpus pertingit. 42.b.453.d.& 455.d
Sanguinem detrahendi ex humano corpore multiplex modus eſt, aliquando per vacuationem conſpicuam, & apertam, vt per venę ſectionem, per inciſas cucurbitulas, & per hirudines; aliquando per eam, quæ ſenſum latet ſicuti per inediam, vel tenuiorem victum, aut per corporis exercitationem, aut per frequentes & validas frictiones, aut per balneas frequentes. 40.c.d
Sanguinem detrahere in affectibus capitis ſolebant antiqui è venis in naribus ferè dilaceratis. 42.c
Sanguinis miſſioni aduerſari poteſt duplex ætas, ſenilis videlicet, & puerilis. 43.b.c
Sanguis ſępius & paucius detractus magis reuellit, quàm ſemel, & conſertim. 120.a.& 177.b
Sanguificatio eſt propria iecinoris functio. 258.c
Sanguinaria. vide Polygonum.
Sanioſi qui vocentur. 130.d
Sanitas eſt corporis affectio ex qua operationes integræ fiunt. 194.d
Sanitas & morbus ſunt oppoſita. 20.a
Sanitatis tuendæ ratio præcipua in quo conſiſtat. 452.a
Sapere vel deſipere ad imaginationem vel cogitationem ſpectant. 29.d
Saphenæ phlebotomia in pleuritide curanda magis feſtinum affert remedium. 165.d
Sapo aliquando eſſe poteſt apta materia pro glandibus conficiendis. 49.a
Saponea. vide eclegma.
Sapor ſalſus indicium eſt, immò effectus caloris & ſiccitatis. 11.b.& 67.e
Sarcocola quid. 442.a
Sarcocolæ quo pacto curetur. 442.c
Sarcocola concoquit, digerit, & citra mordacitatem etiã deſiccat. 84.b
Sarcocola lacrymas ſiſtit. 84.b
Sarcotica medicamenta quæ. 177.d
Satureię decoctum fœtus mortuos, & ſecundas excutit. 422.c.& 427.b
Satyrij Erythronij radix manugeſtata creditur venerem excitare poſſe, longè autem magis, ſi bibatur. 439.c.d
Sazanea à Nicolao deſcripta quandoque vſu venit in tollendo colico dolore. 324.e
Scamonium ex ſe bilem purgat. 47.a
Scamonium, & colocynthis ventriculi maximè inimica ſunt, & cur. 7.b
Scamonium ex malo cotoneo paratum bilem commodè educit. 8.d
Scamonium paratum quod appelletur. 8.d
Scamonium cum aceto animalcula vt vermes, culices, & ſimilia in aurium meatus ingreſſa interficit. 112.e
Scamonium vtero ſuppoſitum menſtrua ducit. 383.c
Scilla Dictator ex morbo pediculari totum corpus occupante interijt. 4.d
Scilla mirificè extenuat, & diſſecat craſſos & lentos humores, neque tamen plurimum calefacit. 173.a
Scilla aſſata, & ex melle aſſumpta incidit craſſiores materias in aſthmate, & orthopnœa. 173.a
Scilla aſſata, & tuſa, & ex melle aſſumpta hydropicis valdè confert. 287.a
Scirrhus eſt tumor durus, & frigidus qui à lenta, & craſſa pituita, vel à melancholico humore vſtionis experte ortum ducit. 258.c & 441.b
Scirrhus duobus modis gigni poteſt, & quibus. 272.c
Scirrhus ſuapte natura doloris expers eſt. 272.c
Scirrhi differentiæ duæ ſunt, alter exquiſitus, alter non exquiſitus. 272.c
Scirrhus exquiſitus qui. 272.c
Scirrhus non exquiſitus qui. 272.c
Scirrho obnoxia ſunt præ omnibus alijs particulis iecur, & lien. 272.b.d
Scirrhus facilius in liene, quàm in iecore naſcitur, & cur. 290.d
Scirrhus iecoris quomodo ad eiuſdem inflammatione diſtinguatur. 266.d
Scirrhus morbus diuturnus eſt, & qui tandem ad hydropem deducat hominem. 273.a
Scirrhus qui aliquam curationem admittat, & qui nullã 272.d.& 273 a
Scirrhus renum. vide Renum ſcirrhus.
Scirrhus vteri vide Vteri ſcirrhus.
Scleroma quid. 405.b
Scleroma non multum eſt curatu difficile. 405.d
Scolopendrion vrinam mouet. 286.d
Scolopendrium lapides renum comminuendi vim habet. 357.a
Scolopendrium. vide Aſplenum.
Scordium calefaciendi vi præditum eſt. 263.b
Scordium obſtructiones internorum viſcerum aperiendi facultatem habet. 294.a
Scordium muliebres menſes prouocat. 383.a
Scribonij ex ſententia Pacchij hiera quæ. 7.b, & 45.d
Serotum quid ſit. 441.c.d
Sebeſten fructus refrigerant, & humectant. 11.d
Sebeſten mitigant, & leniunt. 12.b
Sebeſten commaſticati ad tuſſim laudantur. 171.a
Sebeſten decoctum ad vermes è corpore educendos probatur. 330.c
Sebeſten in ſtranguria conueniunt. 369.c
Secundæ, vel
Secundinæ quæ vocentur in partu, ſiue in abortu. 421.b
Secundæ retentio quæ ſymptomata ſequi ſoleant. 421.b.e
Semen quid ſit. 373.a
Semen ſolis viuentibus à natura datum eſt. 373.a
Semen animantium comparatur ſemini plantarum vide 411.c.d
Semen humidum, & fluidum eſt. 373.b
Seminis ſubſtantia ſimilis lacti eſt. 403.a
Semen ex optimo ſanguine, & optimè concocto gignitur. 374.b.c
Semen eſt veluti vltimi alimenti excrementum, vtile tamen. 193.c.& 373.b
Semen ſpiritum copioſum, & natiuum calorem non modicum in ſe continet. 374.b
Seminis abſolutio; & perfectio fit in teſtibus, ſecundum

dum Galenum. 431.d
ſeminis materia eſt ſanguis cum multo ſpiritu. 437.b
Semen maris calidius eſt,& magis concoctum,quàm fœmine. 430.d.& 431.b
ſemen quomodo in actum deducatur. 373.b.c
ſemen omnes partes animalis, cuius ſemen eſt,facultate, & poteſtate continet. 374.b.c
ſemen fœminis etiam tribuitur à medicis. 374.c
ſemen maris maiorem vim habet,quàm fœminę. 374.c
ſemen maſculinum formæ,& actus rationem ſeruat,quando cum fœminino miſcetur. 374.c
ſemen maris,& fœminæ vtrunque eodem tempore effuſum plurimum ad conceptionem facit. 414.a.& 416.c
ſemen generationi ineptum quale. 412.a.& 413.a
ſemen eorum, qui ſani non ſunt,plerunque infœcundum eſſe ſolet. 415.a
ſeminis vitia in teſtes præſertim referuntur. 412.b.c.& 413.a
ſemen ab aere externo facillimè vitiatur. 413.b
ſemen retentum in mulieribus maiora ſymptomata & pericula afferre ſolet,quàm menſium ſuppreſſio, & cur. 392.a.b
ſemen retentum in mulieribus quot malorum in cauſa ſit. 398.c.d
ſeminis effuſio in gonorrhœa cur nullam delectationem afferat. 433.d.& 434.a
ſeminis excretio in gonorrhoea cur fiat ſine intentione,penis,& ſine vlla cogitatione. 433.d.& 434.a
Semen,quod alioquin ſolitum erat per venereum congreſſum excerni,cùm per abſtinentiam ſupprimitur,in malignam & venenoſam materiam degenerare ſolet. 392.a
Semicupia quæ dicantur. 383.b
Semperuiuum citra vllam aſtrictionem refrigerandi facultate præditum eſt. 37.d
Semperuiui maioris folia quo pacto arthritidem ſoluant. 459.a
Sena euacuandi vim habet humores aduſtos, & melancholicos. 9.c.45.b.223.a.293.c.& 390.a.c
Sena quamuis calidum,& ſiccum medicamentum ſit,facilè tamen,& ſine agitatione mouet. 9.c.45.b.& 399.b
Sena ſępius inter morbi initia,non expectata aliqua inſigni præparatione vtimur. 9.c
Sena qua exhibeatur quantitate. 9.c
Sena quot modis ex decocto ſoleat dari. 9.c
Sena in diuturnis febribus cum multis obſtructionibus accommodatiſſimum eſt medicamentum. 265.a
Sena in Nephriticis conuenit. 356.a
Senauria competit in affectibus ventriculi à materia craſſa,& melancholica excitatis. 212.c
Senectutis ratio non ſolum ex annorum numero accipienda eſt,verùm etiam non minus ad naturam,habitumque,& robur corporis reſpiciendum. 43.a
Senes propter quid diſtinctè & dearticulate loqui nequeant. 142.b
Senilis ætas catarrhis plurimum vexare ſolet,& cur. 66.d.& 451.b
Senes facilè obſtructionibus capiuntur. 260.d
Senes cur frequentius & facilius lapidibus renum laborent. 354.a.b
Senes facilè dyſuria,& ſtranguria corripiuntur, & cur. 365.d
Senum vrina acrior alijs eſt,& cur. 366.d
Senilis ætas prę alijs expoſita eſt doloribus articulorum, & cur. 451.b
Senes haud facilè magnas & fortes euacuationes ferunt. 8.a
Senilis ætas non quidem prima, ſed ſecunda,& decrepita omnino aliena eſt à venę ſectione,& cur. 43.b. 158.c.& 269.a
Senilis ætas quæ facilè ad ſeptuageſimum vſque annum ſanguinis detractionem ferre poſſit. 43.b
Senſus cur datus à natura animalibus. 192.a
Senſus in animãtibus perfectis cur à natura in eadem ſpecie factus ſit. 374.c
Senſus vbi eſt,ibi imaginatio,& proſequutio,& fuga,& ſubinde appetentia. 217.b
in Senſu omni,cùm mouentur ab obiectis eorum naturę conformibus,voluptas quædam,& delectatio concitatur. ſi autem ab iis,quæ ingrata ſunt, moueantur,triſtitia,& quidam quaſi dolor excitatur. 393.c.d
Senſus omnis à cerebro ortum ducit. 73.b
Senſus eſt principium motus, qui imaginationem ſequitur. 19.d
Senſus quot modis vitiari poſſit. 55.d
Senſus à quibus cauſis tollatur. 56.b c.d.& 57.a
Senſus communis inſtrumentum eſt cerebri pars anterior. 28.a
Senſus communis eſt ſedes aliorum quinque ſenſuum. 27.b
Septum tranſuerſum maximum præ cæteris momentum habet ad reſpirationem. 149.b
Septum tranſuerſum maximam habet cum iecinore connexionem. 257.c
Septi tranſuerſi inflammatio reſpirandi difficultatem maximam,maximoſque dolores, & deliria quàm maxima affert,& cur. 149.b.& 151.c
in Septi tranſuerſi inflammatione delirium quale. 25.c.d
in Septi tranſuerſi inflammatione reſpiratio qualis ſit. 25.d
in Septi tranſuerſi inflammatione pręcordia ſurſum retrahuntur 25.d
Septri tranſuerſi inflãmatio quibus ſignis innoteſcat. 25.d
Septi tranſuerſi inflammatio quibus notis à Phrenitide diſtinguatur. 25.c.d
Septica medicamenta quæ. 96.c
Sepum Capræ,&
Sepum hirci vtiliter clyſteribus immiſcetur in curanda dyſenteria. 315.d
Sepum apta materia eſt pro glandibus conficiendis in pueris. 48
Serin commendat Aetius in renum vlceribus. 352.a
Sermonis vitia quę. 141.d.& 142.a.b
ad Sermonem efformandum quæ requirantur. 142.a.b
Serpyllum vim habet inſigniter calefaciendi, diſſecandi, atque attenuandi. 12.a.& 263.a
Serpyllum aceto incoctum,atque odoratum ſomnum abigit. 52.d

Serpyllum menſes pronocandi vim habet. 383.a.b
Serum lactis leuiſſimum medicamentum eſt ad bilẽ purgandam. 9.b
Serum lactis quibus paretur, vt magis euacuet. 9.b
Serum lactis caprini, vel aſinini in ſtranguria commendatur. 369.b
Seſeleos ſemen & radix potui data vim habent excutiendi mortuum fœtum, & ſecundas. 422.c
Seueri medici praeceptum circa adminiſtrationem medicamentorum in ægilope curanda. 98.c
Sialiſmus quid ſit. 258.a
Sialiſmus plerunque occaſionem habet ab humida, & frigida interdum ventriculi intemperie. 249.a
Siccitas & caliditas vigiliam afferunt. 28.a
Siccitas modicum dolorem affert. 24.c. vide Intemperies ſicca.
Sief cum opio, vel ſine opio quid vtrunque. 84.b
Sief album ſine opio, & interdum cum opio per fiſtulã in veſicam iniectus morſum & dolorem ab acri vrina concitatum mulcet. 367.c
Sief. vide Collyrium.
Signa quibus dignoſcuntur cutanei affectus capitis quæ, & qualia. 5 c.d
Signa, quibus experiuntur medici, num mulier hyſterica, quæ animo defecerit, penitus extincta ſit, an aliquid vitæ adhuc ſuperſtes ſit, quænam eſſe poſſint. 392.b
Signa cognoſcendi, ac diſtinguendi ſingulos morbos. vide ſuis locis
Similago craſſi ſucci eſt. 261.a
Similem naturam habentia ſimilem etiam curationem requirunt. 2.b
Sinapi ad generandos capillos plurimum valet. 14.b
Sinapi tritum, & olfactum ſternutamentum concitandi vim habet. 394.c
Sinapi quomodo ſternutamenta cieat. 50 a.b
Sinapi tritum, & naribus oblatum mulieres ex vtero ſtrãgulatas ſubleuat. 394.c.& 393.c
Sinapiſmi quid. 15.d.& 72.a
Sinapiſmi quando podagricis conueniant. 459.c
Singultus quid ſit, & qua de cauſa à natura factus. 238.b.& 241.b
Singultus vehementior, & violentior motus eſt, quàm vomitus. 238.c
Singultus eſt motus ſimilis conuulſioni. 238.c
Singultus verè ſecundum Galenum non poteſt dici conuulſio. 238.c
Singultu quando vtatur natura. 238.bc
in Singultu duæ facultates afficiuntur, expultrix, & contentrix. 238.c.d
Singultus cauſa eſt inanitio, & repletio ſecundum Hippocratem. 238.b
Singultus vt plurimum ex repletione fit. 239.a
Singultus ex inanitione rariſſimè fit, & tùm fit, ſignum ferè lethale eſt. 239.a
Singultus ex inanitione fit poſt immodicam vacuationem quæcunque illa fuerit. 239.a.& 242.b
Singultus poteſt etiam fieri tertiò ab acri aliquo humore, aut ichore, aut acri aliquo medicamento: vide quomodo. 239.a
Singultus ſuperueniens in affectibus capitis malum ſignum eſt. 239.c
Singultus vomitum ſequens peius eſt ſignum, quàm è contra, & cur. 240.d
Singultus ex repentino timore, & inopinato aliquando ſedatur 243.a
Singultus ſæpe ſingultatione tollitur. 242.c
Siſymbrij radix ſingultum curat. 242.a
Sitis eſt appetitio frigidi, & humidi. 196.b.d.& 214.a
Sitis à quibus cauſis accendatur. 196.b, d.& 214.a
Sitis loquendo, & fabulando ſæpe accenditur 216.b
Sitis vehementiſſima comes ſolet eſſe febrium ardentium. 215.b
Sitis in morbis acutis, ſi abſque vlla ratione deſinat, malũ ſignum eſt. 215.d
Sitim extinguentia quæ. 216.b.c.d
Smeſgma quid 125.d
Solani ſuccus validam aſtringendi vim habet. 36. c & 51.a
Solani ſuccus in vterum infuſus eius inflammationes ſedat. 404.b
Solicitudines corpus exiccandi vim habent. 33.b
Solis vis in his inferioribus. 372.b.& 373.a.b
Solutio continui tum ſimilaribus, tum organicis membris communis eſt. 1.d
Soldanela putatur eſſe braſſica marina. 286.a
Soldanela non eſt cachile Serapionis aduerſus quorundam ſententias. 286.b
Soldanela Venetijs plurima in littoribus naſcitur. 286.a
Soldanella in euacuanda aqua inter cutem plurimum laudatur. 286.a
Soldanela deſcribitur, 286.a
Somnus quid ſit 27.b
Somni ratio vniuerſa ad ſenſum communem pertinet. 19.d.& 27.b.
Somnus, & vigilia ad anteriorem cerebri partem pertinent. 28.a
Somnus in pueris cur profundior eſſe ſoleat 368.b
In Somno omnes animales facultates tàm ſenſitrices, quã motrices otiantur. 245.d
Somnus congruo tempore factus plurimum conducit ad concoctionem. 205.a.232.c.& 309.c
Somnus maximam vim habet ad vomitum retinendum. 244.a
Somnus maximè ad continendum cibum confert. 309.c
Somnus omnes euacuationes, præter ſudorem, continet. 246.d.& 309.c
Somnus nimius caput humore valdè replet. 31.b
Somnus interdum ſitim excitat. 214.b
Somnum reſupino corpore, oculis nempe, & facile deorſum conuerſa carpere malum eſt in affectibus oculorum. 82.b
Somnus in phrenitide futura qualis. 26.a
Somnus qua arte, quoue ingenio blandè alliciatur. 52.c
Somnus quo pacto abigatur. 52.c
Somnus refrigerantibus, & humectantibus conciliatur. 52.b.c
Sonchus calidiorem iecoris intemperaturam emendat. 311.a.b

Sopo-

Sopores interdum ſequuntur retentionem puerperiorum, ſecundę, & fœtus emortui. 421.b.c
Soporifera quę nam ſint. 172.c.177.d.178.a.315.c.& 322.a
Soporiferis cautè, & quando vtendum. 315.d. & 324.c
Sorba aſtrictoria vi prędita ſunt. 37.d
Sordes vlcerum quid. 85.d.& 229.e
Spadones glabri & imberbes ſunt, neque venas latas habent, neque floridum ſanguinem. 431.f
Spadones articularibus doloribus non corripiuntur. 450.d.& 452.d
Spadones. vide Eunuchi.
Spaſmus eſt neruorum affectus, quo abbreuiati verſus ſuam originem contrahuntur, &c. vide. 58.c.& 59 b
Spaſmus ἀπὸ τοῦ σπᾶν, *quod eſt vellere, vel trahere gręcè dicitur latinè conuulſio.* 58.c
Spaſmus ſymptoma eſt non morbus. 58.b
Spaſmus ad quod genus ſymptomatis referatur. 59.b
Spaſmus quando, & quomodo fiat. 58 d.& 59.a
Spaſmus fit à pituitoſo humore, & nonnunquam etiã à melancholico. 63.c
Spaſmus ex duplici cauſa primum oriri poteſt, ex neruorum repletione, vel inanitione. 59.b
Spaſmus an ex repletione vel exiccatione ortum habeat, quomodo cognoſcatur. 60.e
Spaſmi differentię ab eius eſſentia deſumptę duę numero ſunt. 59.b
Spaſmi differentia ab affectis locis. 59.d
Spaſmus ἐμπροσθότονος *qui.* 60.a
Spaſmus ὀπισθότονος *qui.* 60.a
Spaſmus τέτανος *qui.* 60.a
Spaſmus aliquando proportionatus eſt ad materiam (vt iuniores loquuntur) aliquando non eſt proportionatus. 59.c
Spaſmus proportionatus ad materiam qui. 59.c
Spaſmus non proportionatus qui. 59.c
Spaſmus, prąſertim tetanus, eſt acutiſſimus morbus, & non tranſit diem ſeptimum. 63.b
Spaſmus, tremor, & palpitatio in quo diſcrepent inter ſe. 59.a.b
Spaſmus in morbis pręſertim in febribus futuram phrenitidem ſignificat. 59.a
Spaſmi futuri ſigna quę. 60.d
Spaſmi futuri in pueris ante ſeptimum annum iudicia quę 60.c.d
Spaſmus qui cęteris deterior. 60.a.d. 61.a.& 62.a
Spaſmus ex ſiccitate aut nunquam, aut rariſſimè curari poteſt, & cur. 60.d.& 61.a
in Spaſmo nunquid competat venę ſectio, & quando. 62.a.b.c
Spaſmus. vide Conuulſio.
Sperma. vide ſemen
Spermaticę partes quę. 123.b
Spica aſtringendi vim habet. 420.c
Spica Nardi, &
Spica Celtica ventriculum roborat. 235.b
Spicatum medicamentum quale erat antiquitus. 106.d
Spicati medicamenti mentio fit in euangelio. 106.d
Spinę Aegyptię fructus ex nigro, & auſtero vino adhibitus muliebres menſes immodicè profluentes cohibet. 388.a
Spinę medulla non vna eſt, ſed duplex & bifida, à ſumma vertebra vſque ad vltimam. 57.b
Spinalis medulla eſt quaſi cerebri vicaria in diſtribuendo per neruos facultatem ab ipſo acceptam: 57.b
Spiritus ſunt fundamentum natiui caloris, & vitę. 421.b
Spirituum materia ſanguis eſt. 91.d
Spiritus ſunt omnium facultatem fundamentum, & veluti actus ipſius organi. 30.c
Spiritus animales ſedem habent in cerebri ventriculis, tã quam in proprijs receptaculis. 29.b
Spiritus animalis facultatis ex clariori ſanguine generantur, primum quidem in corde, deinde verò in cerebro vltimam perfectionem aſſequuntur. 91.e & 92.a
Spiritus ſunt quaſi uehiculum motricis facultatis 368.a
Spiritus diſſoluti odoribus gratis, & ſuauibus reficiuntur. 187.c.d
Splendores & fulgores oculis malè affectis officiunt. 82.b. & 89.b
Spodon vel ſpodium quid. 86.c
Spodium oculis valdè ſalubre. 83.a
Spodium vlceribus curandis maximè cõgruum eſt. 340.a
Sputa pręter modum fluentia in febribus cum ſudoribus non iudicatorij ſunt aut propter humorem immodicũ aut propter virium ventriculi imbecillitatem. 250.a
in Sputis colores, & ſubſtantia conſideranda. 152.b. & 153.a
Sputa alba, lenia, & ęqualia in morbis concocta ſunt, & optima. 170.b
Sputum quò tenuius eſt, eò crudior eſt morbus. 152.c
Sputum quò ſerius apparet, eò longiorem morbi reſolutionem oſtendit. 152.c.d
Sputum craſſum, & glutinoſum, difficileque excretum. nõ modo cruditatis ſignũ eſt, ſed & malignitatis. 152.c
Sputa ſyncera, exceptis cruentis, mala ſunt, a medicisque damnata, & cur. 152.d.& 153.a
Sputi color naturam fluxionis, vnde excitata fuit inflammatio, oſtendit. 152.b
Sputum prę omnibus maiorem vim ad diſcernendas pleuritidis differentias habet. 151.b.& 152.a.b
Sputa ante diem tertium in pleuritide apparentia morbum in ſeptimo iudicandum, vel in nono, vel ſaltem in vndecimo ſignificant. 152.e
Sputum album, & ſpumoſum in pleuritide remiſſiorem febrem, ac dolorem, diuturniorem tamen morbum ſignificat. 152.e
Sputum flauum pleuritidem acutiorem, vehementioremque febrem oſtendit, morbum tamen breuiorem. 152.c
Sputum nigrum in pleuritide plerunque pernicioſum eſt, & cur. 151.a.& 152.b.c
Sputum rubrum in pleuritide, aut peripneumonia ſanguineam fluxionem indicat. 151.a.& 152.b
Sputum album in iiſdem affectibus pituitoſam fluxionem oſtendit. 151.a

Sputum flauum, aut luteum in iiſdem morbis bilioſam fluxionem ſignificat. 151.a

Sputum liuidum, vel atrum in iiſdem affectibus humorem iam ad naturam atræ bilis accedere demonſtrat. 151.a.& 152.b.c

Sputum cùm nullum in pleuritide excernitur, exitiale eſt & cur. 152.d

Sputum quibus facilè reddatur. 167.d.168.a.& 180.b.c

Sputi copia vide. Sialiſmus.

Staphis agria pedicularem morbum ſanat. 16.c

Stellarum vis in his inferioribus. 372.d.& 373.a.b

Steriles Mulieres quæ dicantur. 411.c.& 412.c

Sterilitas in animantibus præter naturæ inſtitutum accidit. 415.a.b

Sterilitatis cauſæ quæ, & vnde ſumantur. 411.c.d.412.a b.c.d.413.c.d.& 414.a

Sterilitas quibus ſignis deprehendatur. 414.b.c.d

Sterilitas duobus modis corrigi, & emendari poteſt. 412.a

Sterilitatis vitia quomodo emendentur. 415.a.b.c.d.& 416.a.b.c

Stercus aliquando in volvulo per os vomendo reiicitur, & cur. 321.a.b.c

Stercus vi retentum aliquando nauſeam, capitis dolorem, deliria, & vertigines excitat. 321.b

Stercus aſininum olfactum, atque in nares intromiſſum ſanguinis fluorem reprimere fertur. 120.d

Stercus bouinum tritum, atque ad tria cochlearia epotum ab antiquis laudatur ad diſſoluendam aquam intercutem. 287.d

Stercus bouis armentariæ & indomitæ probè exiccatum ac tritum, & ex poſca vel mulſa coctũ, addita quarta parte ſulphuris ignem non experti, atque in cataplaſma reductum, ventrique hidropicorum impoſitum aquam diſſoluit. 287.d

Stercus canis, qui per triduum oſſibus altus ſit, melle ſubactum, tonſillisque illitum valenter reprimit, & arcet imminentem ſtrangulationem ex angina. 136.c

Stercus caprinum ſanat impetiginem. 102.a

Stercus columbinum vim habet attenuandi cutem, & extra attrahendi pus. 407.d

Stercus lupi album proprietate quadam colicis doloribus prodeſſe plurimum fertur. 324.d

Stercus lupi album euadit, quando oſſibus fuerit altus. 324.d

Stercus lupi varius per os exhibendi modus. 324.d

Stercus lupi ex corio cerui, aut ex lana arietis, qui ab eo captus tandem effugerit, appenſum corpori ægrotantis, colicos dolores ſanare dicitur. 324.d

Stercus muris ad alopeciam, & ophiaſim valet. 14.c

Stercus ſuillum odoratum, & in nares introductum laudatur ad ſiſtendum profluuium ſanguinis. 120.d

Sternutamentum eſt motus ſimilis tuſſi, vomitui, & ſingultui. 50.a

Sternutamentum eſt motus cerebri collecti ad ſe, vt extrudat ea, quę noxia ſunt, à ſpiritu vi expreſſo & expulſo. 50.a

Sternutatio ſæpe ſingultum tollit 241.c

Sternutatio vehementer eos affligere ſolet, qui renum inflammatione laborant. 344.b

Sternutamenta in morborum initiis non ſunt tentanda. 70.c

Sternutatoria Medicamenta quę. 50.a.b

Sternutamentum in mulieribus ex vtero ſtrangulatis concitata mirificè prodeſt; duplici de cauſa vide. 394.c

Sternutamentum in mulieribus concitatum facilius ad parieudum iuuat, cùm laborioſus & difficilis eſt partus. 394.c

Sternutationes vi excitatæ ad excutiendum & fœtum, & ſecundas maximopere conferunt. 421.d & 426.b

Stillicidiu m vrinæ. vide Vrinæ ſtillicidium.

Stillicidium menſtrui ſanguinis. vide Menſtrua.

Stœcas capiti valdè commodum, & amicum eſt. 7.d

Stœcas obſtructiones viſcerum aperit. 294.a

Stoliditas vnde naſcatur, & in quo cerebri ventriculo ſedem habeat. 29.a

Stomachus propriè quid ſit, 194.b

Stomachus eximio ſenſu præditus eſt, & cur 194.b

Stomachica anxietas quid. 217.c

Strabones cur aliqui naſcantur. 411.a

Strangulatio vteri. vide Vteri ſtrangulatio, & Hyſtericus affectus ſuis locis.

Stranguria quid, & vnde ortum habeat. 388.b

Stranguria appellata fuit à Galeno tertio de Simplic. Cau. vrinæ diarrhœa. 306.d

Stridor dentium eſt affectus conuulſioni ſimilis. 327.c

Stridor dentium futurum ſpaſmum indicat, niſi ex natura & conſuetudine ſit. 60.d

Stridor dentium eſt affectus frequenter à vermibus concitatus. 327.c

Studium vehemens à cibo, & pleno vẽtriculo cõcoctionẽ lædit, & obſtructiones excitat. 233.b.& 261.b

Stupor, vel torpor, græcè νάρκη, quid. 56.a.b.& 57.a

Stupor eſt affectus medius inter veram paralyſim, & integram ſanitatem. 57.a

Stuporis differentiæ variæ ſunt, & quæ. 57.b,c.d

Stuporis differentiæ vnde ſumantur. 57.a.b

Stuporis præſentis ſigna quæ. 58.a

Stuporis futuri indicia quæ. 58.a

Suoeth. vide Coma.

Subſtãtia noſtri corporis, ſicut oĩa mixta, duplici parte coagmentata ſunt, humida quippe, & ſicca. 196.c.d

Subuerſio Ventriculi. vide Nauſea.

Suffitus aromatum grauat caput. 67.a

Suffitus aromatũ menſes muliebres euocat, & cur. 394.b

Suffitus thuris & bituminis à Galeno laudatur ad tollendas oculorum maculas, vt videlicet fumus oculo excipiatur. 87.d

Suffitus ex myrrha, bdelio, caſſia, pulegio, dictamo, & ſimilibus menſtrua ducit. 384.a

Suffitus partum faciliorem reddens qui. 426.d

Suffi-

Suffitus fœtum mortuum, & ſecundas educentes qui 422. a.b.c
Suffuſio quid. 76.c
Suffuſionis ſigna. 78.d
Suffuſionis futurę ſigna. 77 a.& 78.d
Suffuſio quo ſigno à glaucomate diſtingui, ac dignoſci queat. 89.d
Suffuſione laborantes aliquid omnino lucis perſpiciunt. 89. d
Suffuſio an curationem naturalem admittat, quomodo deprehendatur. 88.d.& 89.a
Suffuſio quomodo chirurgia tollatur. 88.d
Suffuſio quando, & quo tempore deponenda ſit. 89.a.b
Sugillatio quid ſit & ad quam partem pertineat. 97.b.c
Sugillati cur dicantur ij, quibus aliqua ignominia illata eſt. 99.b
Sulphur eſt optimum ad capillorum generationem. 14. b
Sulphur cum aceto impetiginem curat. 102.a
Sulphur vim habet reuocandi mulieres ab vteri ſtrangulatione. 393.a
Sumach. vide Rhu.
Suppoſitoria vnde dicta. 44.d
Suppoſitoria: vide Glandes.
Suppuratio quid 97.c
Suppurationis futurę ſigna quæ. 97.d
Suppurati qui dicantur. 130 d
Suppuratio, &
Suppurati. vide Empyema.
Surdaſter qui vocetur. 104.c
Surditas quid ſit. 104.c
Surditas phreniticis ſuperueniens mortis nuntia eſt, & cur. 26 d
Surditas in febribus malignis, & turbulentis, vbi virium infirmitas adſit, ſignum lethale eſt. 110.c
Surditas aliquando ſoluit diarrhœam, & è contrà. 110.c
Surditates, quę repente fiunt, & tanquam ſymptoma accidunt febricitantibus ante futuram criſim, diarrhœa ſoluuntur. 112.a
Suſinum vnguentum 106.d
Suum caro craſſum alimentum præſtat. 261.a
Sycomorus quæ arbor ſit. 135.d
Symptoma per ſe nullam indicatio medico offert. 59.b. 307.b.& 445.d
Symptomata interdum adeò ſæuiunt, ac præualent, vt vel omnino, vel maiori ex parte medicum ad ſe trahant. 307.b.319.a.& 324.b
Symptomata ſequuntur, morbi fiunt, cauſæ faciunt. 20.b
Symptoma quandoque cauſæ rationem inducit. 314.c.& 315.b.c
Symptomatum cauſæ ſunt ipſi affectus. 239.a
Syncope quid ſit 186.c.& 187.a
Syncopę cardiacę quo modo à ſanguine oriantur. 29.b.c
Syncope frequentiſſimè concitatur in febribus, ex conſenſu ventriculi. 187.b
Syncope multoties ſolet ſequi puerperiorum, ſecundæ, & emortui fœtus retentionem. 421.b
Syncope quibus occurratur. 187.c.d.& 188.a.b
Syrij, cùm ægrotant, victu tenuiſſimò vtuntur. 236.c
Syruporum vſus arabum inuentum eſt. 247.c
Syrupi ex quibus & quomodo fiant. 12.b,& 311.b
Syrupus ex abſinthio hepati frigidiori confert. 312.b
Syrupus acetoſus ſimplex attenuat, diſſecat, & detergit. 264.a.& 278.c
Syrupus acetoſus humores calidos & acres reſpicit. 12.b
Syrupus ex acetoſa calidos & acres humores præparat. 390.a
Syrupus ex acetoſa dyſenterię aptus eſt. 316.b
Syrupus ex betonica attenuandi, & detergendi vim habet. 390.a
Syrupus de betonica humorem pituitoſum præparandi vim habet. 390.a
Syrupus de betonica ad craſſam & frigidam deſtillationem commendatur. 71,c
Syrupus de betonica ventriculum roborat. 213.a
Syrupus de betonica quando conferat. 12.c
Syrupus Biſantinus à Meſue deſcribitur. 12.c.& 293.b
Syrupus Biſantinus tripliciter à Meſue componitur. vide compoſitionis modum, & eius facultates. 264.a.b
Syrupus bizantinus calidus eſt, & aperit valdè. 264.a
Syrupus biſantinus vim habet incidendi & detergendi. 382.b
Syrupus biſantinus conuenit, vbi pituita & bilis permixta ſimul ſunt. 12.c
Syrupus biſantinus cum aceto menſes ex multa pituitoſa materiæ copia retentos prouocandi vim habet. 382.b
Syrupus biſantinus compoſitus attenuandi, & detergendi facultatem habet. 382.b
Syrupus biſantinus completus quando conueniat. 12.c
Syrup. ex boragine humores bilioſos et acres digerit. 12.b
Syrupus ex calamentho diſſecandi & attenuandi vim habet. 382.b
Syrupus ex calamentho obſtructiones aperiendi vim habet. 293.d
Syrupus ex calamentho menſtruorum retentione ex craſſa materia ciendi vim habet. 382.b
Syrupus ex cichorea calidiores atque acres humores præparat. 12.b.& 390.a
Syrupus ex ſucco cichorij calidiorem iecoris intemperiē temperat. 311.b
Syrupus ex cichorea in diſentericis affect. cōfert. 316.b
Syrupus de cichorea compoſitus à Nicolao Florentino traditus deſcribitur. 263.d.& 311.d
Syrupus de cichorea compoſitus, præter vim præparatoriam, aliquam etiam euacuandi habet. 390.a
Syrupus ex cichorea compoſitus maximè congruens eſt ī alui profluuio ex vitio calidioris iecoris cōcitato. 311.c
Syrupus de cichorea compoſitus quid efficiat, & quando conferat. 12.b.c
Syrupus ex acido ſucco citri calidiores & acres humores temperat. 12 b
Syrupus ex corticibus citri frigidiorem iecoris intemperiem corrigit. 312.b

Syrupus ex endiuia à Gētile deſcriptus valdè refrigerat, & aperit. 263.d
Syrupus ex endiuia calidum & bilioſum humorem prępa rat. 12.b:390.a
Syrupus ex ſucco endiuiæ calidiori iecoris intemperaturę valdè accommodatus eſt. 311.b
Syrupus ex endiuia dyſenteriæ utilis eſt. 316.b
Syrupus ex endiuia in urinæ ſtillicidio, & incontinentia accommodatiſſimus eſt. 367.b.& 371.a
Syrupus ex endiuia compoſitus à Gentile deſcribitur. 311. d
Syrupus de endiuia compoſitus quid præſtet, & quando conueniat. 12.b.c
Syrupus ex endiuia compoſitus in alui profluuijs ex calida iecinoris intemperatura concitatis maximè laudatur. 311.c
Syrupus ex eupatorio à Meſue deſcribitur. 264.b
Syrupus ex eupatorio frigidiori hepatis intemperaturæ cō uenit. 312.c
Syrupus ex fumaria tàm ſimplex, quàm compoſitus humo rem melancholicum præparat. 390.c
Syrupus ex fumaria tam ſimplex, quàm compoſitus frigidiori iecoris intemperaturæ accommodatus eſt. 312.b
Syrupus de fumaria compoſitus qualis. 12.c
Syrupus de glycyrrhiza, ſeu radice dulci detergendi vim habet. 167.d
Syrupus de glycyrhiza plurimum valet ad frigidum & craſſum catarrhum. 71.c
Syrupus de glycyrrhiza aſthmati vtilis eſt 173.a
Syrupus ex hyſſopo à Meſue deſcriptum habetur 173.a
Syrupus ex hyſſopo attenuandi, aperiendi, & detergendi facultate præditus eſt. 382.b.173.a.293.d.382 b.& 390.a
Syrupus ex hyſſopo vim habet præparandi humorem pituitoſum. 390.a
Syrupus de hyſſopo vtilis eſt ad frigidum & craſſum catarrhum. 71.c
Syrupus ex hyſſopo valdè vtilis eſt aſthmati, & orthopnææ. 173.a
Syrupus ex hyſſopo menſium ſuppreſſionem ex craſſis hu moribus prouocat. 382.b
Syrupus ex oxalide humorum caliditatem, & acrimoniā obtundit. 12.b
Syrupus ex oxalide in ſtranguria, & diabete valdè congruus eſt. 367.b.& 371.a
Syrupus ex papauere vim habet refrigerandi, & ſomnum conciliandi. 371.a
Syrupus de papauere præſtantiſſimus eſt in concoquendo calidum, & acrem catarrhum. 71. b
Syrupus ex papauere in diabete, & ſtranguria nonnunquam vtilis eſt. 367.b.& 371.a
Syrupus ex pomis ſimplex humorem melancholicum præ parat. 390.c
Syrupus, qui ex pomis ſabor à Meſue dicitur, qualis. 12. c
Syrupus ſabor regis humores atros ex melancholicos præparat. 390.c
Syrupus de ſucco dulcium pomorum accommodatus eſt me lancholico affectui. 12.c
Syrupus de pomis compoſitus qualis. 12.c
Syrupus ex pomis compoſitus bilem atram præparandi vim inſignem habet. 390.c
Syrupus de portulaca confert in calida & acri deſtillatione ad fauces. 71.b
Syrupus ex portulaca dyſenteriæ curandæ plurimum con uenit. 316.b
Syrupus ex portulaca in vrinæ ſtillicidijs, & profluuijs commendatur. 367.b.& 371.a
Syrupus ex praſſio à Meſue deſcribitur. 173.a
Syrupus ex praſſio, attenuandi, aperiendique, & detergendi vim habet. 173. a. 293. d. & 382.b
Syrupus ex praſſio, ſeu marubio aſthmati, & orthopnææ conuenit plurimum. 173.a
Syrupus ex praſſio menſtrua ex craſſis & lentis humoribus retenta euacuandi facultatem habet. 382.b
Syrupus roſaceus vim habet detergendi ſine morſu. 351.d
Syrupus roſaceus recens vim habet adſtringendi 380.a
Syrupus roſaceus ſimplex, vbi bilis tenuis ſit, valdè confert. 12.c
Syrupus roſaceus capiti commodus eſt. 46.d
Syrupus roſaceus dyſenterię accommodatus eſt 316.b
Syrupus roſaceus vrinæ immodicam excretionem ſiſtit. 371.a
Syrupus ex ſucco roſarum valdè conuenit, vbi bilis notha, & craſſa eſt. 12.c
Syrupus ex ſucco roſarum facilem abſtergendi vim habet. 317.b.c
Syrupus roſaceus ſolutiuus quomodo conficiatur. 45.b.c
Syrupus roſaceus ſolutiuus refrigerat, & lenit. 46.d.& 386.c
Syrupus roſaceus ſolutiuus aperit, digerit, & roborat. 226.c
Syrupus roſaceus ſolutiuus humorem bilioſum purgat. 390.a
Syrupus roſaceus ſolutiuus ventriculo non eſt incommodus. 230.c
Syrupus roſaceus ſolutiuus pro purgatione in renum vlce ribus accommodatus eſt. 351.c
Syrupus violaceus tuſſi concoquendę competit. 171.a
Syrupus violaceus, vel
Syrupus roſaceus optimè diluti pro potu conueniunt in re num inflammationibus. 348.c
Syrupus ex violis in ſtranguria, & diabete conueniens eſt. 367.b.& 371.a
Syrupus violaceus ſolutiuus refrigerat, & lenit. 46.d
Syrupus violaceus ſolutiuus quo pacto conficiatur 45. b. c

Syrupus ex Ziziphis, ſeu iniubis refrigerandi, incraſſandique vim habet, necnon & acrimoniam obtundendi. 308.d
Syrupus de Ziziphis, optimus eſt ad temperamentum tenuem & calidum catarrhum ad fauces fluentem. 71. d
Syrupus de ziziphis valet ad tuſſim. 171.a
Syrupus ex ziziphis dyſenteriæ valdè congruus eſt. 316 b
Syrupus ex ziziphis in urinæ ſtillicidio, & incontinentia laudatur. 367.b.& 371.a
Syrupi craſſam, & pituitoſam materiam concoquentes tes qui. 390.a.b
Syrupi calidum, & bilioſum humorem præparantes qui. 390.a
Syrupi humorem exuſtum, & melancholicum parantes qui. 293.b
Syrupi intemperiem frigidam emendantes qui. 235.c & 387.c
Syrupi refrigerantes qui. 263.d.& 264 a
Syrupi refrigerantes, aſtringentes, & incraſſantes ſanguinem. 120.b
Syrupi ſanguinis ſputo accommodati qui. 178.a.b
Syrupi pleuriticis congruentes qui. 167.d
Syrupi obſtructiones aperientes qui. 263.d.& 264.a.b. 293.d.& 294.a

T

Tabiæ collis qui. 183.b
ad Tabiæ collem Romani Medici tabidos mittebant 183.d
Tabis nomen ab Hippocrate, & antiquis dupliciter vſurpatum fuit. 181.a
tabes contagioſus eſt morbus, & cur. 181.b
Tabi quæ naturę ſint expoſitæ. 181.c.d.& 182.b
Tabi obnoxia ętas eſt ab annis decem, & octo ad trigeſimumquintum vſque, videratiónem. 181.c
tabes periodos aliquas habet. 182.a
tabis ſigna, quæ. 181.d.& 182.a
tabidorum pulſus quales. 182.a
Tabes, quando vlcus inſigne contractum eſt, curationem non admittit. 182.b
tabidi cum non amplius expuunt, à morte non longè abſunt. 182.b
tabidis cùm defluunt capilli, ſignum lethale eſt. 182.b
tabidis ſuperueniens alui profluuium mortem inſtare nuntiat. 182.a.b
tabidis lactis potus maximè opportunus eſt. 182.d
à tabe quomodo quis in eam natura propenſus præſeruetur. 182.b.c
Tactus quandam primarum qualitatum temperiem ſequitur. 20.d
tactus eſt omnium ſenſuum fundamentum, & origo. 104.b.& 145.a
tactus cæteris ſenſibus craſſior eſt. 145.b
tactus læſiones ſunt aut ſenſus ablatio, aut imminutio, aut vitiata operatio. 20.d
Tamarindi lenis, & facilis eſt medicina. 9.c
tamarindi tempore Galeni in nullo vſu erant. 271 d
tamarindi cum aliqua aſtrictione refrigerant. 45.a.275 b.& 386.c
tamarindi bilem euacuant. 45.b
tamarindi quo modo in vſum ducatur. 9.d
tamarindi ad vnciam dari ſolent. 9.c
tamarindi ob aciditatem videntur ventriculo nonnihil obeſſe. 46.c.& 226.b
Tamariſcus calefaciendi vim habet. 263.b
tamariſci cortices lienis obſtructionibus conferunt. 294.a
Temperamenta, vt ad actum reducantur, oportet, vt à copia ſpirituum, tanquàm a forma, foueantur. 27.c
temperatura propriè eſt ſimplicium membrorum. 1.d
Tempeſtates ſiccæ, & inæquales reddunt corpora dyſentericis affectibus obnoxia. 305.c
Temporis ratio eſt, vt ſit menſura motionis, vel tranſmutationis factæ in rebus, &c. 224.c
temporis menſura conſiſtit in relatione prioris ad poſterius. 224.c
Tenebrę oculis laborantibus amicæ ſunt. 82.b
Teneſmus quid ſit, & vnde occaſionem habeat. 118.a. 297.a.306.a.b.& 318.b.c
teneſmus παρὰ τὸ τείνεσθαι, quod tendi ſignificat, dictum eſt. 306.a.& 318. b
teneſmus in qua ætate ſoleat ſæpius contingere. 318.c
teneſmus frequenter pueros corripit, & cur. 318.c
teneſmus quid differat à dyſenteria. 318.b.c
teneſmus ſæpe mulieribus, quæ gerunt in vtero, abortum affert. 306.a.b.& 318.b
Teneſmi curatio quibus abſoluatur. 318.d
Tenſio cum grauitate, & ſine calore copiam ſignificat materiæ caloris expertis. 78.c.& 111.a
tenſio ſine grauitate flatuoſum ſpiritum incluſum indicat. 78.c.& 105.c
Tenta, vel Licinium. vide Collyrium.
Tetanus. vide Spaſmus.
Terebinthina cocta optimum maſticatorium eſt, pro pituita capitis purganda. 50.a
terra lemnia vtiliter admiſcetur clyſteribus in dyſenteria curanda. 317.a.d
terra Samia, Cimolia, Chia, Cretica, & lemnia quomodo vſu veniant, vide Samia, &c. ſuis locis.
Teſtes omnem ſexus rationem obtinent. 481.c
teſtes in maſculis cur externus pendeant. 374.d.& 375.b
teſtes in mulieribus cur exterius deducti non ſint à natura. 375.b
teſtes ſunt benè viuendi cauſa, vniuerſum corpus calefaciunt, robur addunt, fortitudinemque animi. 431.c
teſtes frigidi ſemen infœcundum redunt, quia illud non probè coquunt. 413.a
teſtium tumorum differentię, cauſæ, ſigna, & curatio traditur. 440.d. 441. 442.443.& 444. diffuſè.
teſtium exectio animalia languida & effeminata reddit. 431.c

Teſticuli canis radix maior venerem concitare, minor verò reprimere dicitur. 439.c
Teſtudinis fel. vide Fel.
Tetrapharmacum medicamentum ex quibus conficiatur. 106.d
Tetrapharmacum in vteri vlceribus laudatur. 408.b
Thapſia paſſim naſcitur Apuliæ, Brutijs, & Calabriæ. 14.d
Thapſia valdè accommodata eſt generandis capillis. 14. b
Theaganes Cinicus. 272.d
Thermæ. vide Balneæ.
Theriaca calida multum eſt. 13.a
Theriaca valdè vtilis eſt in abſumendis reliquijs paralyſeos, & ſpaſmi. 64.a
Theriaca ad magnitudinem fabæ Aegyptiæ exhibita flatus, & fluctuationem ventriculi tollit. 253 c
Theriaca in affectibus frigidis & humidis viſcera corroborat. 390.d
Theriaca in curandis inteſtinorum doloribus à frigida, & craſſa materia concitatis laudatur. 323.a
Theriaca in colicis doloribus laudatur 324.c
Theriaca frigidiorem iecoris intemperiem tollēdi vim magnam habet. 312.c
Theriaca hydropicis confert. 287.a
Theriaca efficaciſſima eſt in vteri inflationibus. 398.c
Theriaca diateſſaron laudatur ab Auicenna ad excutiēdum fœtum extinctum, & ſecundinas. 422.c.d
Thimeleæ ſemina aquam inter cutem euacuant. 286.c
Thoracis officium eſt cor tueri, & ſeruare. 148.c
Thoracis primum, & maximè præcipuum munus eſt reſpiratio. 148.c
Thoracis partes ſunt duæ, & quæ. 159.b.c
Thorax à cauſis frigidis quàm maximè læditur. 149.a
Thus aliquam vim habet adſtringendi. 117.a
Thus accerrimo aceto ad ſolem pluribus diebus tritū valdè efficax eſt ad Alopecias, & ophiales curandas. 14. c
Thymum attenuandi vi præditum eſt. 274.c
Thymum aceto incoctum, & olfactum omnium fugat. 52. d
Thymum menſes ciet. 400.a
Thymi vſus fœtum emortuum, & ſecundas excutere dicitur. 422.a & 427.b
Thymus eſt tuberculum, quod non ſolum in ano extuberat. ſed & inter coxas, interdum in ſcroto, & in muliebri, virilique pudendo. 339.c
Thymus vnde nomen habuerit. 339.c
Thymus qualis ſit, deſcribitur, & eius cauſa. 339.c
Timor decoloratos homines reddit. 25.b
in Timore cur ſpiritus & ſanguis interius ad centrum refugiant, & reuocentur. 120 c.& 393.d
Timor repente, & inopinatè incuſſus interdum ſingultum ſedat. 243.a
Timor magnus & repentinus in cauſa eſſe poteſt, vt mulier abortiatur. 418 b
Timor vehemens vires diſſoluit, & mortem infert, & cur. 185.a
Tinnitus qua de cauſa, & quomodo fiat in auribus. 121. b.& d
Tinnitus aurium futuræ ſurditatis indicia ſunt. 110.b
Tinnitus aurium. vide Aures.
Tofi. vide Lapides.
Tonitrua vnde ortum habeant. 372.d
Tonſillæ quæ affectio ſit. 129.d.& 131.b
Torpor. vide Stupor.
Tragum ſuapte natura craſſum ſuccum generat. 261.a
Tranſmutationes validè & confertim factæ, voluptatem aut dolorem, quales fuerint, afferunt, quæ verò ſenſim fiunt, ſenſus latent. 393.d.& 434.a
Tremor vnde & quando ortum habet. 59.a
Tremor particularum, ſpaſmus, & palpitatio quid inter ſe differant 59.a.b
Tremores ſunt motricis facultatis læſiones, & ſymptomata. 19.d
Tremores quibus de cauſis in phreniticis accidere ſoleant. 26.c.d
Tremores in phrenitide apparentes lethales ſunt. 26. c
Tribulum vtrunque ex melle illitum confert ad gingiuarum dolores. 115.a
Trincauellius artem medicam per quadraginta annos Venetijs exercuit. 364.d
Triſtitia nunquam aliquem ex ſe iugulat, & cur. 185.a
in Triſtitia cur natiuus calor, & ſpiritus interius refugiant, & reuocentur ad centrum. 393.d
Triticea fercula craſſum alimentum præſtant. 261.a
Trociſci ex abſynthio obſtructionibus tollendis ſunt accōmodatiſſimi 264.c
trociſci de abſynthio plurimum conferunt aquæ inter cutem maximè in initijs. 287.b
trociſci Almdaracon quid ſint. 118.a
trociſci Andronis, & Muſæ in vlceribus dyſenteriæ curandis laudantur, ſi per clyſteres inijciantur. 317.c.d
troſci diabrodon Meſue obſtructiones reſerant. 264.c
trociſci diarhodon in initijs hydropum laudantur. 287.b
trociſci de Eupatorio hydropicis valdè vtiles ſunt, præſertim inter morbi initia. 287.b
trociſci Muſæ, &
trociſci Andronij qui, à quibusque deſcribantur, & ad quæ conducant. 109.d
trociſcorum de myrrha auctor eſt Raſis nono libro ad Almanſ.
trociſci de myrrha efficaciſſimi ſunt ad menſes muliebres prouocandos. 383.c
trociſci ex rhabarbaro obſtructiones aperiendi vim habent. 264.c
trociſci de rhabarbaro hydropicis ſunt accommodatiſſimi. 287.b
Trociſci ex roſis, & eupatorio dicti obſtructiones aperiūt. 264.c

tro-

Trogloditis auis quæ, & quomodo eius cinis paretur. 357.a.b
Tubercula faciei quę à Celſo dicantur. 100.b
Tumores præter naturam qui dicantur. 21.b
tumores omnes præter naturam quomodo, & vnde fiant. 258.b
tumores pręter naturam quandoque ad genus morborum, qui in intemperie conſiſtunt, quandoque ad eorũ genus, qui conformationem vitiant, rediguntur. 326.d.& 327.a
tumores in triplex genus diuiduntur, in doloroſos, ut inflammationes; in duros, vt ſcirrhi; in molles, vt ædemata ſunt. 223.d
tumores omnes calidi ſiue per ſe, ſiue ex accidenti inflammationes dici poſſunt. 446.a
tumores ficoſi qui vocentur. 100.a
Turbith pituitoſum humorem euacuandi vim babet. 7.d. 9.c.& 390.b
Turcæ balneis frequenter vtuntur. 168.b
Turcæ in frequẽti babent vſu lac acidum ia curando ventriculi dolore ab intemperie calida excitato. 222.b
Turdorum caro optima eſt, & facilis coctu. 204.d.& 265.b
Turturis ſangis ad curandas oculorum maculas plurimum commendatur. 87.d
Tuſſilago valdè prodeſt aſthmaticis. 173.b
Tuſſilaginis radix potui ex mulſa data mortuum fœtum, & ſecundas excutere dicitur. 422.a
Tuſſis vehemẽs eſt motus, & validas vires requirit. 170.a
tuſſis eſt motus, & veluti concuſſio pulmonis facta à muſculis mouentibus pectus, & pulmonem .. vide propter quid. 168.c
tuſſis ſecundum Galenum nihil aliud eſt, quàm vehementiſſima efflatio, quam natura molitur, vt confertim, & celerrimè exturbet ea, quæ inſident eius itineribus. 168.c.d
tuſſis cauſę quæ. 168.d.& 169.a.b.c
tuſſis differentia duplex eſt. 170.a
tuſſis à varijs cauſis excitatę ſigna. 170.b.c
tuſſis aliquando ſitim lenit, aliquando verò adauget, & cur. 215.b
tuſſicula quædam arida conſequi ſolet iecoris inflammationem. 266.c
tuſſis quæ periculoſa ſit. 169.b.c
ex tuſſi ſtrangulatos quoſdam fuiſſe memoriæ proditum eſt. 169.a
tuſſis hydropico ſuperueniens ſignum lethale eſt. 282.d
tuſſis vehementer affligit eos, qui renum inflammatione laborant. 344.b
tuſſis curatio quæ. 171.d.& 172.a.b
Tutia. vide Pompholix.
Tympania, vel
Tympanites vnde ortum & nomen habeat. 279.c.& 280.a
Tympaniæ pulſus qui. 282.a
Tympania quibus ſignis ab Anaſarca, & Aſcite diſtinguatur. 282.a
Tympanię futuræ ſigna quæ. 282.c
Tympaniam nullus vnquam ſanguine detracto auſus eſt curare. 283.b

V

VAcuationes excrementorum naturales fiunt, aut per viam conſpicuam, aut per occultam. 49.b
Vacuandi itidem ratio duplex eſt: vel enim per vias latas & conſpicuas, vel per anguſtas & latentes. 112.a.b.134.a.& 386.a
Vacuatio triplici inſtrumento poteſt fieri. 135.b.c
Vacuationes præcipuæ ſunt venæ ſectio, et purgatio. 345.c
Vacuandi rationes medicum cogentes tres numero ſunt, atque omnes explicantur. 69.c
vacuationes per eam regionem fieri debent, quò natura propenſionem habet. vide limitationes. 160.a.c.d.& 161.a
vacuatio recta & citra periculum quæ. 95.d
vacuatio quando rectè & ex ratione procedat, conferatque. 335.a
vacuatio eſt omnium inflammationum communis curatio. 51.c.d.80.a.b.c.d.98.b.119.d.133.b.157.a.292.c.d.& 403.d
vacuatio ſanat morbos ex plenitudine ſeu materia concitatos. 16.b.61.d.80.a.106.b.138.a.239.b.& 292.a
vacuationes immodicæ, quæcunque illę ſint, ſpiritus, & calorem natiuum diſſoluunt, & corpus exiccant. 60.b. 187.b.& 335.b.
Varri qui vocentur, & vnde ortum ducant. 99.d.
varri quomodo curentur. 100.d.& 101.a.b
Venæ à iecinore ortum habent. 196.a
venę quomodo frangantur. 119.b.
venarum diſtentio ex quibus cauſis oriatur. 119.b
venarum eroſio vnde contingat. 119.b.c
venarum ora quibus de cauſis aperiantur. 119.b
venæ, cùm inaniuntur à iecinore alimentum petunt. 156.a
venarum tumor, et color humorum rationem, ſeu naturam demonſtrat. 40.c
vena Baſilica quæ. 6.d.41.c.147.d.268.c.292.b.336.b. 370.c.& 453.d
vena baſilica ſecta facilè & citò præcipua membra, quæ infra collum, & clauiculam ſunt, inanit. 41.c
vena Humeralis, vel Cephalica quæ. 6.d.41.a.106.b. 133.d.264.d.& 268.c
vena humeralis ex ijs, quæ ſecari ſolent, omnibus maiorem habent cum capite connexionem. 42.a
vena cephalica caput, & vicinas capitis partes communiter euacuat. 41.c.
vena communis, quæ dicatur. 6.d
venæ emulgentes quæ. 346.a.& 359.a
vena frontis, vel in occipite confert in affectibus capitis, niſi in alijs particulis aliqua ſit humorum plenitudo. 41.b.c.& 42.b
vena recta in fronte ſecta occipitis dolores ſanat, vide quomodo, & cur. 163.d.164.c.347.a.& 403.b
vena in occipitio ſecta diuturnos oculorum affectus ſanat. 403.b
vena Magna ſeu Caua vnde ortum habeat. 255.a
vena Media, vel Nigra fit ex cohalitu humeralis, & axillaris. 41.c
Vena media vel nigra inferiores & ſuperiores partes euacuat. 41.c.d

vena Porta ſedem, & ortum habet in concaua iecinoris parte. 262.c

vena ſaphena quæ. 41.d

venæ in brachijs cedendæ ſunt in affectibus particularum, quæ ſunt ſupra iecur. 345.d.& 346.a

vena interior in cubito reſpicit partes eas, quę infra collũ ſunt, vſque ad iecur. 403.a

vena interior dexteri cubiti ſecta citiſſimè, & maximè principales particulas exinanit. 268.c

vena exterior in cubito partes ſuperiores, quæ ſupra collum ſunt, reſpicit. 403.a

venæ ſectio in brachijs reuellendi vim habent in affectibus vteri, in cruribus autem deriuandi. 163.b

venæ ſectio in cubito menſes mulіebres retinet, & ſanguinem ad ſuperiores partes retrahit. 402.a.b

venæ in cruribus ſectæ conferunt in affectibus inferiorum partium. 345.d.346.a.& 403.a

venæ ſectio in cruribus menſtruas purgationes promouet. 163.c.& 402.a

venæ pedum quando incidendæ ſint. 42.a

venæ ſectio in omnibus acutis & extremis morbis conuenit. 43.a

de venę ſectione, quas vires habeat ſuperius, vel inferius, ex hac, vel illa parte in pluribus morbis facta. vide multa. 161.d.162.a.b.c.d.163.a.b.c.d.

venæ ſectio ſi profutura eſt, ſemper in ijs locis facienda eſt, quæ cum affecta & dolente particula communicãt. 162.a

venæ ſectio eſt præcipua reuulſio. 370.b

in vena eligenda, & ſecanda in inflammationibus quæ cõſideranda diligenter ſint. 165.a.b

venæ ſectio opportuna eſt inflammationum curatio. 345.c

venę ſectionem quę prohibeant. 133.c.d.& 158.b.c.d

venæ ſectio non requirit tantam pręparationem. 68.c

venę ſectio ferè ſemper in acutis morbis alijs omnibus, niſi quidpiam vetet, vręmitti ſolet. 133.c

vena quę, quando, & quibus additis limitationibus pertundenda ſit in corpore cacochymo. 6.d

venę ſectio vtrum in affectibus melancholicis competat. 54.b.

venæ ſectio in affectibus capitis optimum remedium. 41.a

vena quæ ſecundum communem rationem ſecanda ſit, in omnibus affectibus capitis. 41.a.b.c.d.& 42.a.b

venæ ſectio in vertiginoſis, & epilepticis ex quo loco facienda. 42.b.

vene ſectio quando in lethargicis conueniat. 44.a.b

venæ ſectio vtrum conueniat in paralyſi, ſpaſmo, & huiuſmodi affectibus, & quando conueniat cum omnibus limitationibus, diſputatur. 62.a.b.c

vena quę ſecanda in oculorum morbis pro diuerſis rationibus. 81.a

venæ ſectio ex qua parte facienda ſit in curatione anginæ. 133.d

venarum, quę ſub lingua ſunt, inciſio quando in angina cõueniat. 133.d

venæ ſectio quando in pleuriticis facienda. 159.c.d

vena ex quo latere ſecanda ſit in pleuritide diſputatur, varięque afferuntur auctoritates, rationes, ac limitationes. 161.d.& 162.a.

vena in renum inflammationibus quibus in locis ſecanda ſit, diffuſè diſputatur. 345.d.346.a.b.c.d & 347.a.b.c.d.

vena in nephriticis quæ, & quo in loco perforanda ſit. 355.c.d

venę ſectio quando conueniat in diabete, & quo in loco. 370.b.c

venę ſectio in menſtruis ſupreſſis ex humorum copia, & craſſitie, quo in loco facienda ſit, ad longum diſputatur, & determinatur. 381.a.b.c.d.& 392.d

venæ ſectio in menſium retentione ex copia humorum, per triduum aut qua triduum ante definitum tempus, quo mulier expurgari ſolita eſt, fieri debet, & cur. 382.a.d

venę ſectio in menſium immodico profluuio opportuniſſimum eſt remedium. 386.a.& 387.b.c

venæ ſectio in immodico menſium profluuio quo in loco facienda ſit. 386.a.& 387.b.c

venæ ſectio in vteri inflammationibus quando & quo in loco facienda ſit. 401.d.402.a.b.c.d.403.a.b.c.d.& 404.a

venę ſectio qua in parte facienda eſt in podagris. 42.b

Ventres duo in animantium corpore ab antiquis ponebantur, ſuperior videlicet, & inferior. 147.b

venter ſuperior quę pars intelligatur. 147.b.c

ventris ſuperioris compoſitio, atque vſus traditur. 147.c.& d.& 148.a.b

ventris inferioris compoſitio, & vſus. 192.c.d.& 193.a.b.c.

ventrem ſoluere ſuper ventris ſolutione timoroſum eſt. 309.c.& 312.d

Ventriculus propter quid naturæ inſtituto factus ſit. 195.a

ventriculi figura cur talis à natura formata ſit. 195.a.b

ventriculum cur natura in medio calidiorum viſcerum collocauit. 231.a.b

ventriculus eſt veluti ahenum, vel ola, in qua fit prima concoctio. 193.a

ventriculus neruoſa ſubſtantia, & parum calida conſtat. 193.d.194.a.225.d.& 231.a

ventriculus, & pręcipuè eius os, inſignem ſenſum habet. 196.b.& 247.d

ventriculi fibræ variæ, & earum munus. 194.b

ventriculus duas habet facultates, alteram animalem, alteram naturalem. 217.b

ventriculus præter naturale cibi deſiderium, donatus eſt eo etiam, qui ſenſus & cognitionis comes eſt. 196.c

ventriculi actio corpori vniuerſo non modò vtilis, ſed & per quam neceſſaria eſt. 194.c

ventriculi propria actio eſt concoctio. 195.b

ventriculus quomodo cibos concoquat. 302.d

ventriculus ob neruos, quorum particeps eſt, plurimum cũ capite conſentit, & è conuerſo vide exempla. 24.a.194.d.& 239.c

ventriculus duplicem habet connexionem communem, & propriam. 194.d

ventriculi os cum corde tantum habet conſenſum, vt eo malè affecto, cor etiam inſigniter lædatur. 217.c

ventriculus cùm iecore plurimum conſentit. 194.c.214.c & 257.c

ven-

ventriculus cũ vtero plurimã connexionem habet. 194.d
ventriculus ex quarum partium conſenſu ſitire poſſit. 214.c.d
ventriculus quibus morbis ſit obnoxius. 195.b.c.d.& 196.a
ventriculi ſuperioris partis ſymptomata ſunt nauſea, vomitus, ſingultus, & importuna ſaliuæ copia. 238.a
ventriculus cùm vel immodicè plenius eſt, vel minimum quidpiam excernendum eſt, difficilis eſt ad vomitum. 424.d.& 425.a
ventriculi doloris cauſæ. 220.d.& 221.a.b.c
ventriculi doloris ab intemperie calida excitati ſigna quę. 221.c
ventriculi doloris ab intemperatura frigida concitati ſigna quæ. 221.d
ventriculi doloris à bile excitati ſigna quæ. 221.c.d
ventriculi doloris à pituitoſa materia vel ſalſa, vel acida vel putrida excitati ſigna quæ. 221.d
ventriculi doloris ab humore melancholico excitati ſigna quę. 221.d
ventriculi dolor multoties in reſolutionem crurum deſinit. 221.b
ventriculi dolores in paralyſin quandoque deſinunt. 58.a
ventriculi dolores in articulares dolores deſinunt. 447.a
ventriculi dolorem aliquando ſequitur mors repentina. 221.c
ventriculi doloris à varijs cauſis concitati curatio habetur. 222.a.b.c.d.& 223.a.b.c
ventriculi inflammatio morbus plerunque acutiſſimus eſt, & quæ maiores, quàm vllus alius affectus, concitare dolores poteſt. 223.c.224.b.& 225.a
ventriculi inflammationem oſtendentia ſigna quæ. 224.b
ventriculi inflammationes, vel reſoluuntur, vel ſuppurantur. 218.b.& 224.a
ventriculi inflammatio plerunque aut reſoluitur, aut interimit. 224.b
in ventriculi affectibus curandis remedia, quæ per os adminiſtrantur, efficaciora ſunt, quàm quæ per per ſedem iniyciuntur. 314.b.316.b.& 322.a
ventriculi cõmoda purgatio quibus fiat. 146.a.b
ventriculi intemperiem frigidam corrigentia ſunt abſynthium, betonica, menta, ſpica nardi, & celtica, galanga, cinnamomum, gariophini, nux myrica, macis, piper zingiber, & quęcunque amara cum aliqua aſtrictione ſunt. 235.b.c
ventriculum interius roborantia quę. 204.a.219.b.c. 223.b.& 246.b.c
ventriculum exterius roborantia quæ. 203.d.219.c.223 b.& 246.c.d
Ventus oculis malè affectis aduerſarius eſt. 82.b
venti ſolent magis perflare in medijs temporibus, quam in nimium frigidis, vel calidis, & cur. 251.c
Venus immodica validè corpus exiccat. 33.b
venus immodica omnes naturę neruos infringit, viſcerum o͂ium vires, præſertim verò ventriculi, & capitis labefactat. 31.b.440.b.c.& 450.d
veneris impotentes qui dicantur, & vnde tales euadant, 437.b.c.d
venerem excitantia quæ. 439.a.b.c.d
venerem reprimentia quę. 439.d & 440.a
venus. vide Coitus.
Ver morbis ex repletione factis proportione correſpondet. 451.b
ver, quando fuerit aquilonare, & ſiccum, deſtillationum ferax eſt. 66.d
ver aquilonare hyemem auſtrinam excipiens facilem abortus occaſionem præſtat. 418.c
Veratrum ventriculo valde inimicum eſt. 207.b
veratrum obſtructionem meatuum auris purgat. 108.b
veratrum pediculareſ affectum curat. 16.d
veratrum nigrum valentiſſimum eſt medicamentum. 9.c
veratrum nigrum humores melancholicos educendi vim habet. 390.c
veratrum nigrum ad duas drachmas cum irino, vel cyprino, vel narciſſino oleo, & modico melle acceptum plurimum confert in vteri hydrope. 400.b
veratrum album erat valens vomitorium priſcis temporibus. 243.b.c
veratrum album ad eiendum vomitum non eſt in vſu hoc tempore. 243.c
veratrum vtrunque vſu venit ad capillorum procreationem. 14.c
veratrum vtrunque licheni tollendę confert. 103.a
veratrum album, & nigrum vtero ſuppoſitum menſtrua educit. 383.c
Verbena oculis commoda eſt. 82.b.88.b.& 92.c
Vermes ſunt omnes putredinis ſoboles. 325.a
vermes ex qua materia, & in quibus corporibus oriantur. 209.b.& 325.a
vermes cur in inteſtinis frequentiſſimè gignantur. 325.b
vermes in ieiuno inteſtino minimè generantur. 325.d
vermium, qui in inteſtinis ortum habent, tres ſunt differentiæ, & quę. 325.c.d.& 328.a
vermium eędem differentię quid differant inter ſe. 325.d.& 326.a.b
vermes ad quod morborum genus referendi ſint. 326.c
vermes cur in pueris, & adoleſcentibus plurimum & ſæpe ſoleant eſſe moleſti: rarius in adultis, & ſenibus: in infantibus verò nunquam aut rariſſimè. 325.b.c
vermes aliquando pueros reddunt ab omni cibo abhorrentes, aliquando fameſcentes, & voraciſſimos, & cur. 209.a.b.& 327.b.c
vermes aliquando magnas, & malignas febres accendunt. 327.b
vermes interdum epilepſiam, & ſpaſmum concitare ſolent. 327.c
vermes vertigines, & ſtridores dentium afferunt. 327.c
vermes comitem ſæpe tuſſiculam ſiccam habent, ſingultum, & alia ſymptomata. vide. 328.b
vermes quandoque cordis palpitationem, & tremorem, et pulſus languorem inducunt. 327.c
vermes aliquando ventrem, & inteſtina perforaſſe viſum eſt. 327.d
vermes aliquando exeſis, & perforatis viſceribus, & ventre, conuulſionem cum interitu afferre viſum eſt. 329.d
vermium ſigna quæ. 328.b.c.d
vermes qui deteriores, & qui minus mali ſint. 326.a.b

ver-

vermes in initijs,& in vigore febrium ex creti morbi malignitatem indicant. 327.d.& 328.a
vermes in morborum inclinatione cum excrementis eiecti bonum ſignum ſunt,& cur. 328.a
vermes dulcibus,& vnctuoſis veſcuntur, & delectantur. 330.a
vermes ſequuntur butyrum,lacticinia,& quæ ſunt dulcis ſaporis. 47.c
vermes,dùm viuunt,non facilè è corpore tolluntur,& ideò prius necandi ſunt. 329.b.c
vermes à quibus fugentur,& necentur. 330.a.c.331.a b.c.d.& 332.a
vermes aliquando intra aures innaſcuntur. 112.d
vermes in auribus ex quanam materia generentur. 112.d
vermes intra aures geniti,vel in eas aliunde ingreſſi quibus vel viui extrahantur, vel interficiantur,vt extrahi poſſint. 113.a.b
vermes terreni exiccati,& in puluerem redacti,& ex ſapa exhibiti ſummopere laudantur ad vermes in corpore interficiendos. 331.c
Verouenſes aquæ refrigerandi maximam vim habent. 103.a
Veronenſes thermę:vide Balneę.
Vertigo quid ſit. 30.a
vertigo,[illegible] nomina ſunt idem ſignificantia,atque vnde vnumquodque eorum dictum ſit. 30.a
vertigo à vaporoſa & flatuoſa materia cerebri ventriculos occupante concitantur. 30.a.& b
vertigo quomodo fiat. 30.b.c
vertigo cùm inueteraſcit,in epilepſiam tandem aut apoplexiam tra ſit. 32.c.& 40.d
vertigo ex vermibus quandoque concitatur. 327.c
vertigo ex cruribus factam ſanguinis miſſionem poſtulat. 42.b
Veruecis omentum frictum in ſartagine ex oleo roſaceo, vel chamæmelino, ventrique inferiori præ tenſum dyſenteriæ accommodatiſſimum, & commune remedium eſt. 316.c
verum vero nunquam eſt oppoſitum. 160.e
Veſica compoſitio,natura,vſus,& officium. 342.b.c. 357.d.& 358.a.b.d.
Veſica cur in infimo ventre à natura collocata ſit, vide. 342.b.374.d.& 375.a
veſica qua ſubſtantia conſtet,& cur. 342.b
veſica qua ratione neruoſum corpus vocetur. 194.a
veſica obtuſiorem ſenſum habet. 342.d.& 358.b
veſica ad continendam vrinam duplici vtitur facultate, naturali,& animali.vide. 367.d
veſica intertexta eſt triplici fibrarum genere, & cur. 342.b
veſica duas habet partes,& quas. 342.b
veſica inciſa nequit amplius cohaleſcere,& conſolidari. 342.c
veſicæ ceruix inſigni prædita eſt ſenſu.342.c.d.& 358.b
veſicæ ceruicis munus quod. 342.b.c
veſicæ ceruix vulnerata conſolidari poteſt,& cur.342.c
veſicæ inflammatio eſt morbus acutiſſimus,& ſæpe lethalis.vide. 363.a.& c.
veſicæ inflammationum ſigna. 363.a
in veſicæ inflammatione cur aluus etiam ſupprimatur. 363.a.b
in veſicę inflammatione victus conueniens qualis.363.c
in veſicæ inflammationibus quęcunque per fiſtulam in veſicam inijciuntur,ſi quid fiſtulæ vſum impediat, eadem per clyſteres in aluum inijcienda. vide rationem. 363.c
in veſicæ inflammationibus medicamenta actu frigida vitanda ſunt,& cur. 363.a
veſicæ inflammatio quibus remedijs ſedetur. 363.b.c
veſicæ calculus iiſdem remedijs,ſed aliquantò fortioribus, atteritur, quibus & renum calculi. 364.c.d
veſicæ lapidem,quando iam indurnit,& ad aliquam alicuius momenti magnitudinem deuenit,atteri,& comminui poſſe,pro falſo habetur. 364.d.& 365.a
veſicatoria medicamenta quæ. 88.c
veſicatorij medicamenti deſcriptio 88.c
veſicatoria rubificantia quę. 72.a
veſicatoria ad articulares dolores contumaces, & diuturnos deſcribuntur. 459.c.d
Vibices quæ dicantur. 99.a
victus ratio omnium ferè medicorum inſtrumentorum fundamentum eſt. 274.b
victus ratio qualis eſſe debeat pro diuerſitate affectuum ex diuerſis humoribus excitatorum. 13.b
victus tenuis in morbis magnis & acutis conueniens eſt. 138.b.166.c.363.c.& 404.d
victus tenuior vim habet euacuandi. 177.a & 225.a
victus tenuior quomodo ſanguinem euacuare poſſit. 40.d
victus tenuis laborantibus oculis maximè ſalubris. 82.a
victus tenuiſſimus in dyſenteria conueniens eſt. 316.a.b
victu longè tenuiori vtebātur antiqui, in morbis peracutis quàm conſueuerimus,vel poſſimus his noſtris vti, & cur. 166.c.d
victus in hac tēpeſtate non vſque adeo exquiſitus ſeruari poteſt, quemadmodum antiquis temporibus. vide. 236.c
victus immodicè plenior poteſt eſſe cauſa, ut fiat aborſus. 418.b
victus ratio in renum inflammationibus qualis conueniat. 348.a.b.c
victus ratio pleuriticis congruens quæ.166.c.d. & 167 a.b.c.d
Viduis cur menſes facilè ſupprimantur. 382.b.& 391.d
Viduæ cur,licet non careant menſtruis purgationibus, obnoxiæ tamen ſint vteri ſtrangulationibus, & alijs huiuſmodi ſymptomatibus. 392.a
Vigilia quid ſit. 27.b
vigilia ex ſiccitate primum, deinde ex calore oritur.28.a
vigiliarum vniuerſa ratio pertinet ad communem ſenſum 19.d.& 27.b
vigilia & ſomnus ad anteriorem cerebri partem attinent. 28.a
vigiliæ nimię ventriculum labefactant, ſpiritusque,& innati caloris vires diſſoluat.26.d.31.b.43.a.d. 62.c. & 233.a
vigiliæ corpora exiccant. 33.b.60.b.& 201.a

vigilia quibus remedijs abigantur. 52.b
vigilia ex humoris ſiccitate ortum habet in phrenitide. 25.c
Vinum calorem natiuum calorem fouet, & vires inſtaurat. 219.b
vinum laudabile & probo gignundo ſanguini accommodatum quale. 54.a
vinum dulce vim habet molliendi aluum. 299.a
vina gilua quę. 212.b
vinum picatum in vteri inflationibus laudatur. 398.c
vinum vulgo dictum romania conuenit in vteri inflationibus. 398.c
vina potentia, antiqua, nigra, craſſa, noua & turbida omnia gignendę melancholię idonea. 33.b
vina varia & multiplicia ventriculum turbant. 309.d
vina potentia caput tentant. 203.c
vinum vetus inſigniter exiccat, & digerit. 117.d
vinum humores concitat & fluxiones. 225.b. & 316.a
vinum quibus aduerſarium. 187.d
vini potum quæ prohibeant. 219.b
vinum in cephalgia ex intemperie calida valdè nocuum eſt. 35.b. & 38.d
vinum in cephalalgia ex intemperie frigida quale conueniat. 38.d
vinum interdicendum eſt laborantibus oculis, ſaltem inter initia. 82.a
vinum neruis, & oculis per ſe eſt inimicum. 82.a.b. & 451.a
vinum quando vtiliter conueniat, & quando non, in ſpaſmo, & paralyſi. 64.d
vinum angina laboranti omnino interdicendum. 135.b
vinum in aſthmate quando exhibendum, & quando non. 172.d
vinum in ſame canina an conueniat, & quando. 311.d
vinum interdicendum eſt ijs, qui calidioris iecoris intemperie laborant. 312.a.b
vinum in dyſenteria vitandum, & cur. 316.a
vini meraci potio poteſt vrinæ ſtillicidium curare, & quando pręcipuè. 366.c
vinum in ardore vrinæ conueniens quale. 367.b
vinum, in quo fuerit chamędris macerata hyſtericas mulieres ſubleuare dicitur. 394.c
vinum nigrum, in quo efferbuerit malicorium, vterum prolapſum adiuuat ad introductionem. 397.a
vinum arthritide laborantibus quando concedendum, quando prohibendum, & quid eius loco exhibendum. 454.d
Violæ refrigerandi vim habent. 45.a
violæ bilem euacuandi facultate pręditæ ſunt. 45.b
violæ luteæ ſemina, & flores triti, & ex melle excepti, ſuppoſitique muliebres menſes euocant. 383.c
violæ matronalis decoctum vim multam habet ad excutiendum fœtum, & ſecundas. 422.a
violæ matronalis ſemen duarum drachmarum pondere acceptum ad idem valet. 422.a.c
Vires vniuerſum habent fundamentum in ſanguine. 40.c
vires vitales omnium aliarum fundamentum ſunt. 186.c
virium caſus quando ſuſpectus ſit, & timeatur. 158.c
vires reſtaurantia quæ. 213.c
Virgilij locus in quo Aſthma deſcribit. 169.c
Vir à vi, & robore dictus eſt. 37.e
viri cur ex vna muliere filios nunquam habere poſſint, ex alia verò multos habeant. 412.b
Virus, ſeu virulentia vlcerum quid. 85.b.229.c. & 408.e
Viſiua facultas à cerebro ortum habet. 90.d
viſoria facultas in ſpiritibus ſedem habet. 90.d
Viſus omnium ſenſuum nobiliſſimus eſt, & magis dilectus & quaſi ſpeculator, & vniuerſi corporis ductor. 72.c
viſus à vaporibus eo modo offuſcatur, quo aer à fumo obtenebratur. 75.b
viſus vitiorum cum auditus vitijs comparatio. 110.a.b
Vita nihil aliud eſt, niſi participatio animę in natiuo calore, & ipſius in eo permanſio. 191.c
vitæ, & mortis cauſa proxima à corde petenda eſt. 184.d
viticis ſemen in priapiſmo commendatur. 436.d
vitis folia, & capreoli adſtrictoriam facultatem habent. 37.d. & 416.b
vituli adeps molliendi vim habet. 275.d
Vitulina caro facilis coctu eſt, & optimum ſuccum generat. 203.d.265.b. & 369.a.b
viuendi ratio vniuerſa in ratione natiui caloris ſita eſt. 191.c. & 192.c
viuentia omnia quo pacto generentur, & perpetua per ſucceſſionem fiant. 372.d. & 373.a
viuentium maximè naturale opus eſt generare tale alterum, quale ipſum eſt, ſi tamen perfectum, & non orbatum ſit. 414.b.
Vlcus commune nomen eſt omni ſolutæ continuitati, in habitu carnoſo. 228.b
vlcus nihil aliud eſt niſi vitium in vnitate, vel continuitate. 84.d
vlcus, & vulnus nomina quomodo accipiantur ab arabibus & iunioribus noſtris. 228.e
vlcera vnde ortum habeant. 116.b. & 117.a
vlcera generantur aut à vulneribus, aut à ruptis exituris ſecundum Auicennam. 228.b
vlcera cacoethe quę. 109.d
vlcera depaſcentia quæ dicantur. 137.b
vlcera maligna quæ. 137.b
vlcus ſordidum quale. 85.d. & 109.a
vlcus virulentum quale. 85.d. & 109.a
vlcerum ſymptomata concomitantia quę. 85.d
in vlcere omni duplex excrementorum genus ſemper congeritur, ſordes, & virulentia. 85.a. b.86.b. & 229.c
vlceris ſordes detergentibus, vel mundificantibus auferuntur. 85.c
Vlceris virulentia deſiccantibus tollitur. 85.a
vlcus omnes, quatenus vlcus, exiccatione eget, & aliqua deterſione. 85.c. & 108.d
Vlcerum curatio communis eſt exiccatio. 85.c.108.c.115.a.117.a.125.b.138.a.229.c.282.d.308.a. & 317.a
vlcus ex ſe nil aliud requirit, quàm conſolidationem vnitatis ſolutæ. 84.d
Vlcerum conſolidatio non pertinet ad medicum, ſed eſt naturæ opus. 84.d.85.a.b.229.c.351.d. & 443.a
Vlceris conſolidationem quæ impediant. 85.b
vlcus corneæ ad ipſam potius pertinet, quatenus ſimplex

eſt

eſt, quàm ad vniuerſum oculum. 1.d
vlcera manantia quæ à latinis vocentur. 3.b
vlcera manantia ex quibus humoribus oriantur. 4. d, & 5.a
vlcera manantia quibus remedijs curentur. 17. b.c.d.& 18.a.b
vlcerum ventriculi ſigna quæ. 228.d.& 229.a
vlcera in hydropicis ægrè ad cicatricem ducuntur. 282.d
vlcera renum, vteri, &c. vide Vterus, Renes, & reliqua ſuis locis.
Vmbilicus in puero, qui difficili partu editus in lucem ſit, quando præcidendus ſit ſecundum Hippocratem 426.d
Vnguentum de ceruſſa valet ad curandum polypum. 117.c
vnguentum commune ad ſcabiem. 32.c
vnguenta foliata, quę. 183.d
vnguentum infrigidans Galeni dictum calidiores omnes dolores remouet. 338.b.& 339.a
vnguentum infrigidans Galeni valeṫ ad calidam iecoris intemperiem. 312.a
vnguentum infrigidans Galeni, ſi eo dorſum, & lumbi, hypochondriaque illiniantur, vrinæ profluuium ſiſtit. 371.b
vnguenta odorata naribus oblata cerebrum calefaciunt. 38.c.d
vnguentum nardinum non habetur his temporibus. 177.b
vnguentum ſandalinum calidiorem hepatis intemperiem temperat. 312.a
vnguentum ſandalinum hypochondrijs, dorſo, ac lumbis exterius appoſitum vrinæ incontinentiam cohibet. 371.b
vnguentum de pompholige, ſeu de tutia vulgò polypum ſanat. 117.c
vnguentum roſaceum Meſue iecoris calidiorem intemperaturam emendat. 312.a
vnguentum roſaceum Meſue ventri illinitum dyſenteriæ accommadtum eſt. 316.c
vnguentum roſatum Meſue dolores ex calidiore intemperatura excitatos remouet. 338 b.& 339.a
vnguentum roſaceum Meſue dorſo, lumbis, hypochondrijſque exterius applicitum in diabete plurimum laudatur. 371.b
vnguenta ſpicata. 183.d
vnitatis ſolutio dolorem parit. 220.d
Volatica quid ſit. vide Impetigo.
Voluptas ex valida ſenſuum tranſmutatione & confertim facta concitatur. 393.d
voluptas in coitu propter quid à natura inſtituta eſt. 413.c
voluptas in coitu vnde naſcatur. 413.b
voluptas in coitu plurimum confert ad conceptionem. 416.c
in voluptate cur ſpiritus, & ſanguis exterius ferantur, & expandantur. 393.d
Voluulus quid ſit, quid ſignificet, & vnde dictus. 296.d. & 319.c
voluuli frequenter autumno concitantur, & cur. 329.d
voluuli ſigna. 321.a.b
in voluulo ſtercus aliquando per os vomendo reiicitur, & tunc peſſimum ſignum eſt. 321.a.b.c
in voluulo curando qui cibi conueniant. 322.b.c
voluulus. vide Iliacus dolor.
Vomitus quid ſit, & cur a natura factus. 238.b.& 24'.d
ad vomitum qui facillimè promptiſſimi ſint. 238.b
Vomitus magis opportunè æſtate cietur. 38.a
ad vomitum inepti qui ſint. 242.a
vomitu quando vtatur natura. 238.b
vomitus ſemper imbecilliorem partim ventriculi, quæ ſuperior eſt, ſequi ſolet. 238.b
vomitus ea præſertim vacuat, quę in ventriculo congeſta ſunt. 312.d
vomitus cur interdũ nonnulli excitetur ſola imaginatione & memoria alicuius rei fœda, cuius mentio facta ſit. 240.d.& 241.a
vomitus ſingultum ſequens longè melius ſignum eſt, quàm è contra; & cur. 240.d
vomitus in principijs acceſſionum febrium intermittentium ſolet eſſe vtilis. 243.a
vomitus ante paroxyſmum aut eradicat, aut alleuiat morbum. 243.a
vomitus in principio concitatus, ante quam appareat concoctio, rationem habet ſymptomatis. 243.a
vomitus in alui profluuio concitatus ſalutare remedium eſt, & cur. 308.b.c
vomitus in dyſenteria curanda aliquando iuuat. 314.d
vomitus in renũ vlceribus tãtam vim habet, vt non modò ſuperuacuorum humorum copiam purget, ſed & vlcera curet, &c. vide. 351.c
in vomitu rubor oculorum non eſt bonum ſignum. 240.d
vomitus immodicus corpus extenuat, & vires deiicit. 241 b.c.& 243.a
vomitus vomitu curatur. 242.a.308.b.314.a.& 315.a
vomitus fluxum curat. 242.a
vomitum reprimendi modus varius. 244.a.b
vomitum ciendi modus. 202.a.c.207.a.218.d.& 246.a
vomitum ſuapte natura prouocantia quæ. 243.d
vomitoria medicamenta cur capiti ex ſe affecto non conueniant. 44.d
Vox fit ex percuſſione aeris à pulmonibus expreſſi ad laryngem. 123.a
Vreteres, ſiue
Vrinaria vaſa vnde originem habeant, & qua ſubſtantia conſtent. 341.d
vreteres qui dicantur. 257.b
vreteres ſunt multo ſenſu præditi. 341.d.& 342.a
vrina quid ſit, & vnde ortum habeat. 257.b.& 336.c.d
per vrinam ſeroſa pars humorum excernitur. 40.c
vrina naturam eorum humorum, qui in venis continentur, oſtendunt. 40.c
vrinę color flauus vnde occaſionem habeat. 342.a
Vrina alba & clara in phrenitide cur peſſima ſit. 26.d
vrina alba claraque in omnibus penè morbis mala eſt. 26.d
vrina craſſa, & rubra ſanguinis abundantiam demonſtrat. 40.c
vrina colore rubra, & ſubſtantia craſſa ſignum eſt humores non eſſe à ſanguinis natura plurimum recedentes. 40.c
vrina ſemper alicuius acrimonię particeps eſt. 366.c.d

Vrina cur inter exeũdum delectationem quandam afferat 366.d

Vrinam frequentiſſimè excernimus, cùm frigus perpeſſi ſumus. 365.c.d

Vrina ſerum acrior cęteris eſt. 366.d

Vrina multa noctu reddita paruam ſignificat alui deiectionem. 370.d

Vrina copioſa & immodica excretio facilè ſiſtitur, ſi aluus fluida fiat. 370.d

Vrina laborantibus renibus quales excernantur. 320.b. & 351.a.b

Vrina in calculo veſicę qualis excernatur. 361.d

Vrinę ſuppreſſio eſt morbus in via. 359.c

Vrina quibus de cauſis ſupprimatur. 358.d.359.a.b.c.d & 360.a.b

Vrinæ ſuppreſſionis à varijs cauſis genitæ ſigna. 360.b.c d.& 361.a.b.c.d

Vrina quacunque de cauſa ſuppreſſa communi remedio per fiſtulam aneam extrahitur. 362.b.c

in Vrinæ ſuppreſſione ex inflammatio vena qua & quo in loco ſecanda. 362.d

Vrinæ difficultas à quibus cauſis contingere queat. 365.c. d.& 366.b

Vrinæ difficultas, & ſtillicidium facilius autumno, quàm alijs temporibus, concitari ſolent, & ætate ſenili, & flantibus aquilonaribus ventis. 365 d.& 366.a

Vrinæ ſtillicidium à quibus cauſis oriri poſſit. 365.c.d

in Vrinæ ſtillicidio quæ victus ratio conueniat 369.a.b

in Vrinæ ſtillicidio curando quę medicamenta conueniãt. 369 b

Vrinę morſus, vel acredo ex quibus cauſis ortum habeat. 366.d.& 367.a

in Vrinæ morſu, vel ardore qui cibi conueniant, & potus. 367.a.b.c

Vrinę profluuium, ſiue incontinentia à quibus cauſis occaſionem habeat. 367.d.368.a.b.& 370.a

Vrinæ incontinentia cur pueris ſæpius in ſomno contingere ſoleat. 368.b

in Vrinę incontinẽtia quę victus ratio cõueniat. 371.a.b

in Vrinę incontinentia balneum aquę dulcis in dolio paratum ad ſudores prouocandos laudatur. vide modum parandi. 371.a

Vrinę profluuia ad alui deiectiones & ſudores reuellenda ſunt. 370.d

in Vrinę profluuio ex intemperie renum frigida excitato quæ medicamenta, victus ratio, balnea, & cęt. conueniant. 371.b.c

Vrina vt commodè & opportunè excernatur, tria neceſſariò requiruntur, & quæ. vide. 358.a.b.& 359.c

Vrinæ prouocatio quando conueniat in dyſenteria curanda. 314.d

Vrinę prouocatio ijſdem, ſed fortioribus, eget medicamentis, quam menſtruorum. 383.a

Vrina camelli epota hydropicis valdè vtilis eſt. 287.a

Vrina capræ ad cochlearis menſuram cum drachma nardi accepta in hydropicis prodeſt. 287.a

Vrina humana calida ex ſpongia ventri hydropicorum applicita aquam diſſoluit. 287.c

Vrina humana potui data inter initia hydropicis multis laudibus effertur. 287.a

Vrſi adeps ad alopecias curandas maximè conducit. 14.c

Vrtica aluum mediocriter ducit. 271.c

Vrticæ ſemen valdè confert in aſthmaticis affectus curatione. 173.b

Vrticę ſemina, ex muſto epota Veneris deſiderium ſtimulant. 439.c

Vterus propter quid à natura creatus ſit. 373.b.c

Vterus quam figuram habeat, & cur ita efformatus. 373.c

Vterus cur in infimo ventre à natura collocatus ſit. 375.a.c

vterus eſt tanquam communis totius corporis ſentina, 379.d.& 386.d.

Vteri officium in expiando excrementoſum ſanguinem. quod. 375.a

Vteri ſubſtantia qua. 373.d.& 375.a

Vterus qua ratione corpus neruoſum dicatur. 194.a

Vterus ſenſu aliquo prçditus eſt. 375.b

Vterum quidam exiſtimarunt eſſe animal, quorum ſententia refellitur. 393.b

Vteri motum, dum importunè mouetur veneris cupidus ad varias partes, cauſam eſſe omnium ſymptomatum, quæ in ſtrangulatione accidunt, nonnulli voluere, quorum opinio refellitur à Galeno. 391.c.d

Vterus inter omnes fere humani corporis particulas plurimas & maximas venas habet. 373.d.& 375.a.& 401.a.d.

Vterus non attrahit excrementitiam, & mẽſtrualem materiam, ſed tantum ſuſcipit eam, quando vi ſuperiorum partium impellitur. 383.a

Vterus duabus partibus coagmentatus eſt, altera ad ſuſcipiendum, & attrahẽdum ſemen, altera ad idem continendum, & fouendum. 375.b

Vteri acceptabula quæ dicantur, vide. 337.a.b

Vteri ceruix cum menſtruas habet purgationes recta, & adaperta eſt, alijs autem temporibus rugoſa, & flexuoſa. 397.c

Vteri ceruix iuſto amplior, aut anguſtior nullam, aut paucam affert voluptatem in coitu. 413.b.c

Vteri os hians nimium, & patens, conceptionique obſtans quo pacto curetur 416.a

Vterus abortui obnoxius qui. 418.c

Vterus conceptioni ineptus qualis. 412.a.c.d

Vterus comparatur aruo cuidam. vide. 411. d. & 412.d

Vterus cum cerebro plurimum conſentit. 257.c

Vterus cum mammis plurimam habet connexionem. 417.d

Vterus cum ventriculo magnum habet conſenſum. 194.d

Vterus neque bonis & gratis odoribus delectari, neque fœtidis triſtari poteſt. 393.b.& 394.b

Vterus cur bene olentia ſequatur, refugiat verò, & quaſi abhorreat ea, quæ fœtida ſunt, diſputatur, nonnullorumque ſententię refelluntur, & ratio uera redditur. 393.b.c.d.& 394.a

in Vterinis affectibus, ſi naribus odoranda offerantur, quæ

gratum & ſuauem odorem ſpirant, aduerſiſſima ſunt: ſi verò inferius ſupponantur, vel ſuffiantur, mirificè proſunt. 393.b
vteri affectus, quos ſequi ſolet menſium ſuppreſſio, quales, & qui ſint. 378.b
in vteri affectibus quo in loco vena ſit ſecanda. 347. b. c.
vteri ſtrangulatio à quibus cauſis oriatur. 391. d. & 392.a.b.c
in vteri ſtrangulatione quæ ſymptomata ſoleant accidere. 391.b.c
in vteri ſtrangulatione ex ſuppreſſis menſtruis purgationibus quando, & quæ uena ſecanda ſit. 392.d
in vteri ſtrangulationibus ex ſemine retento fugiunt medici ſanguinis miſſionem, & cur. 393.a
in vteri ſtrangulationibus ex retento ſemine, quo ingenio ſemen ipſum euocetur, & mulier liberetur. 293.a
ab Vteri ſtrangulatione mulieres eximunt interius deuorata, caſtoreum, coniza, iuniperi baccæ, ſcilliticum acetum, vinum, in quo fuerit chamædrys macerata, & betonicæ folia. vide modum exhibendi. 394.c
ab vteri ſtrangulatione mulieres reuocant caſtoreum, ruta, allium, cæpa, ſulphur, ſinapi, pix liquida, capilli, tonſi, trita calciamenta, cornu cerui, lapis gagatis, cubicularij cimices, galbanum, & linamentum lucernæ, vel lycinium, ſi partim combuſta, aut ſuffita, partim etiam ſimpliciter naribus offerantur. vide. 393.c. & 394.b c
vteri diſtortio, contractio, ſeu peruerſio à quibus cauſis oriatur. 395.a.b.d
vteri diſtorti, & ad varias partes commoti ſigna exquiſitè traduntur. 395.b.c
vterus commotus & ad diuerſas partes decumbens quo ingenio, & quibus remedijs in ſuam ſedem reducatur. 395.c.d. & 396.a
vteri procidentia, ſeu prolapſus à quibus cauſis oriatur. 396.b.c
vteri procidentis ſigna quæ. 396.c
vteri prolapſus qui curationem admittat, & qui non. 396.c.d
in vteri prolapſu victus ratio quæ conueniat. 397.b
vteri extra procidentis curatio quæ. 396. d. & 397.a
vterus qua ratione, & quo ingenio introducendus ſit. 397.a.b
vteri dolor, & inflatio quas cauſas ſequi ſoleat. 397.b.c
vteri inflatio quibus ſignis deprehendatur. 397.c.d
vteri dolentis, & inflati ſymptomata quæ. 397.e.d
vteri dolores, quando ex calida, & acri materia ortum habent, quæ incommoda afferant. 398.d
in vteri inflationibus quæ medicamenta, clyſteres, fomenta, inſeſſiones, balnea, victus, & confectiones conueniant. 398.a.b.c.d
venteri dolore, & inflatione quando venam ſecare conueniat, & quando non. 398.a
vteri inflammatio à quibus cauſis ortum ducat. 400.c.d
vteri inflammationum diuerſitas vnde ſumatur. 400.d. & 401.a
in vteri inflammationibus pulſus qualis. 401.c.d
vteri inflammationum ſymptomata quæ. 401.a.b.c
in vteri inflammationibus victus conueniens qualis. 404.d
in vteri inflammatione quibus localibus vtendum. 404.b.c.d
in vteri inflammationibus quando, & quo in loco vena ſecanda ſit. 401. d. 402.a.b.c.d.403.a.b.c.d. & 404.a
vteri hydrops qui affectus dicatur. 399.d
vteri hydrops vnde habeat occaſionem. 400.a
vteri hydrops rarò conſpici ſolet. 400 c
vteri hydropis ſymptomata, & ſigna quæ. 400 c
vteri hydropis curatio qualis, & quæ. 400.b.c
de vteri hydrope nulla à græcis facta vſquam mentio eſt, præterquam ab Aetio, quem mox Arabes ſecuti ſunt. 400.c
vteri tympania quæ affectio ſit. 399.d
vteri cancer quid ſit, & vnde ortum habeat. 405.a.b
vteri canceroſus dolor quibus remedijs ſedetur. 406.d
vteri ſchirrhus, & cancer quibus ſignis inter ſe diſtinguantur. 405.b.c.d
vteri ſcirrhus à quibus cauſis oriatur. 405. a.b. & 406.a
vteri ſcyrrhus quomodo curetur. 406.a.b.c
vteri vlcerum ſigna quæ. 407.b.c
vteri vlcera à quibus cauſis fiant. 406.d. & 407.a
vteri vlcera quæ curationem admittant, ac in quibus corporibus, & quæ non. 407.c
vteri vlcera quibus remedijs curentur. 407.d. & 408. a.b.c.d
Vuæ acerbæ ſeu immaturæ ſuccus inſignem aſtringendi facultatem habet. 36.c
vuæ immaturæ ſuccus repellendi vim habet. 51.a
vuæ acerbæ ſuccus vim habet vomitum reprimendi, atque ventriculi os claudendi. 244.b
vuæ immaturæ ſuccus anginæ curandæ conuenit. 136.a
vua dulcis aluum lenit. 299.a
vua paſſa. vide Paſſulæ.
Vuea quæ affectio ſit. 131.b. & 140.c
vuea, ſeu ῥαγοειδὴς, vnde dicta, & eius ſtructura. 73.a
Vulnus, & vlcus nomina quomodo accipiantur ab Arabibus & iunioribus noſtris. 228.c
vulnus particulare nomen eſt ſolutæ continuitatis. 228.b.c
vulnera in carne, & in neruo communem quandam habent rationem, quæ omnia quatenus talia curantur. 2.a
Vulpis plurimum obnoxia eſt alopecia, quæ & ipſi nomen indidit, græcè enim ἀλώπηξ vulpis dicitur. 3.d
Vulturis pellis ventriculum extrinſecus roborat. 235.b
Vulua. vide Collumella.
vulua. vide vterus.

Z

Zedoaria creditur eſſe Græcorum Coſtus. 383.d
Zingiber attenuat, 274.c
Zingiber flatus ventriculi diſcutit. 253.b.& 285.b
Zingiber conditum ſaccharo ventriculum roborat. 207.d 235.b.c.& 285.b
Zingiber conditum pituitoſo affectui commodum eſt, & caput roborat. 12.d.& 64.a
Zingiber tritum & ex melle coctum, ac denti eroſo inditum dolorem tollit. 128.b
Zingiſa muliendi, ac mitigandi vim habent. 12.b
Zizipha ad tuſſim valent. 171.a & d
Zizipha decocta refrigerant, atque humectant. 11.d
Zoophyta quæ dicantur. 192.a

FINIS.

INDEX GRAECARVM

VOCVM, QVAE IN HOC

OPERE HABENTVR.

A

Ἄδηκτα medicamenta quæ. 83.a
Ἀθερώματα quid. 94.a
Ἀθερώματα manuum opere egent. 96.c
ἀλύκη, vel
ἀλυσμὸς quid ſit, & quid ſignificent. 217.c.
αἱμάλωπες, ſeu vibices quid. 76.a
αἱμοῤῥαγία quæ affectio ſit, aut ſymptoma. 119.a
αἱμωδία quid, & vnde ortum habeat. 126.c 128 d. & 129.a
ἀμαύρωσις quid. 90.b
ἀμβλυωπία quid. 90.b
ἀμβλωσις quid ſignificet apud Atticos. 418.b
ἀμφιβληστροειδὴς, ſeu reticulata tunica quæ. 73.a
ἀνάσαρκα quid ſit. 279.d
ἀντιάδες quæ affectio ſit. 129.d. & 131.b
ἀπόσιτοι qui dicantur. 195.c. 198.c.d. 200.a.& 250.c
ἀποφθορὰ quid ſignificet apud Hippocratem. 418.b
ἀποφλεγματϊσμοὶ quæ appellentur à græcis. 49.c. 50.a. & 70.b
ἀποφλεγματισμὸς nomen vnde dictum. 49 c
ἄπρακτοι qui dicantur. 432.a
ἀραχνοειδὴς, ſiue araneoſa tunica quæ: 73.a
ἄργεμος oculorum vlcus, ſeu coronale, quid. 77.c
ἀρθρίτις quid ſit. 445.c
ἀσθμαίνειν quid. 169.c
ἄσιτοι qui vocentur. 195.c. & 198.c
ἀστὸς quid ſignificet. 279.d
ἀτονία, ſeu infirmitas oculorum, quid ſit. 90.b
ἀτροφία quid. 91.b
ἄφθαι quæ vlcera ſint. 130.d. 137.a. & 228.d
ἄφθαι vnde dictæ. 137.a
ἀχλύωσις quid. 90.d

B

Βάλανοι vnde dicantur à græcis. 44 d
βάτραχος quæ affectio ſit, & vnde fiat. 131 a
βατράχιον quid, & vnde fiat. 144.b. & 459 d
βόθριον oculorum ulcus quid. 77.c
βου particula appoſita vocabulis magnitudinem quandam addit ſignificato ipſius vocabuli. 208.c
βου particula vnde deducta ſit. 208.c
βυβονοκήλη qui tumor ſit. 442.b
βούλιμος quid ſit, & quid ſignificet. 208.c. & 210.b
βράγχος, κορύζα, & κατάῤῥος, tres deſtillationis differentia. 65.d
βρόγχος quid. 122.c
βρογχοκήλη qui tumor ſit. 442.c

Γ

Γάγγλια quid. 94.a
Γαργαρέων quid. 129.d
Γλυκύχυμα quid. 218.c
γυναικείων ῥοῶν quid. 384.c. & 386.d

Δ

Δασύτης quæ affectio ſit. 93 b
Δῖνος. vide vertigo.
διαβαίνειν quid ſignificet. 369.a
διαβήτης quæ affectio ſit. 365.a
διάθεσις quid. 163.c
διὰ κωδειῶν medicamentum ad tuſſim calidam, & mordacem laudatur. 171.d
διὰ πιπέρεων confectiones. 38.c
διαφόρησις quid. 53.a
διαχαλκίτεως medicamentum in podagris commẽdatur, & eſt Galeni inuentum. 459.b
διὰ χάρτου medicamentum quid. 17.d
διὰ χάρτου nono de Comp. med ſec. loc. deſcribitur. 18.a
διὰ χάρτου deſcriptio traditur. 18.a
διαχάρτου vſus erat antiquis medicis ad reprimenda vlcera depaſcentia. 18.a
δοθιῆνες tumores qui. 100 b
δοθιήνων duplex eſt differentia. 100.b
δοθιῆνες quid differant ἀπὸ τῶν φυμάτων. 100.b
δυσουρία quæ affectio ſit. 365.b

Ἐγκαν-

E

Ἐγκανθὶς quæ affectio ſit. 94.c. 95.b. & 96.b
ἐγχυμώματα quæ vocentur. 99 a
ἕδρη quid ſit. 332.c
εἰλεῖσθαι quid. 319.c
εἰλεὸν quid ſit, & vnde dictum: 319.c
ἐκτρόπιον quid. 93.c.95.b.& 96.b
ἐκχυμώματα quæ dicantur. 99 a
ἕλκος quid ſignificet apud Galenum, & cæteros
gracos auctores. 228.b
ἕλμινθες qui vermes dicantur. 325.d
ἐμπροσθότονος. vide Spaſmus
ἐμπύημα quid. 154.a
ἐμπυικοὶ qui vocentur. 130.d
ἐμφύσημα quid ſit, vnde dictum, & vnde ortum du
cat. 93.d.& 95.b
ἐνυρουῦτες qui dicantur apud Græcos, 368.b.c
ἐντεροκήλη quid. 442.a
ἐξανθήματα quæ dicantur. 100 a
ἐξόμφαλοι qui vocentur. 442 b
ἐξοχὰς quid ſit. 339.b
ἐπιγάστριον quid & vnde dictum. 192.d
ἐπιγλωττὶς quid. 131.b
ἐπιδέρμιον quid vocent Græci 160.b
ἐπίκαυμα eſt oculorum vlcus ſordidum, cruſto-
ſum, & malignum. 77.c
ἐπίκαυμα vnde dictum, & quid ſignificet.
77.c
ἐπικερασικὴ vis quæ. 125.b.155.c.& 218.b
ἐπυλίδες quid. 124.a.& 125.a
ἐπιπλοκήλη quid. 442.a
ἐπιπλοτομίσαι cur ab antiquis appellabantur
homines. 442.a
ἐπισφαιρόφοροι qui dicantur. 442.a.
ἔρρινα medicamenta quæ. 50.a.& 70.c
ἐσχαρωτικὰ medicamenta quæ. 139.d.& 140.a.
ἔσχαρα quæ. 218.c
ἐφιάλτης quid ſignificet. 30.a

H

Ἡδύχροος medicamentum quod 118.a
ἠθμοειδὴς quid. 115.c
ἠθμοειδὴς vnde dictum. 121.a

I

Ἰονλίσκον quid. 422.a
ἴονθοι quid, & vnde naſcantur. 99.d.& 100.b
ἰσθμὸς quid. 129.b
ἰσχουρία quæ affectio ſit. vide vrinæ ſupreſſio. 359.b

K

Καχεξία quid. 281.d 389.c.& 441 d
κακοήθη vlcera quæ 127 b
κάνθοι oculorum qui. 92.d.& 94 b
καρδιαλγία vnde dicta, & propter quid. 217.c
καρδιωγμὸς quid ſignificet. 217.c
κάρος. vide κῶμα
κατάληψις, κάτοχος, κατοχὴ, & congelatio idem
28.c.& 31.c
κατάῤῥος, κορύζα, & βράγχος tria genera deſtil
lationum. 65.d
καταφορά. vide κῶμα
κατ' ἴξιν reuellere. 165.d & 166 a
κερατοειδὴς. vide Cornea
κῆλαι qui tumores dicantur. 441.a.b.c
κίον quid. 129 d
κιρσοὶ quæ venæ appellentur. 442.a
κιρσοκήλη quid. 442.a
κίττα quid. 417.a
κλύζειν quid
κοιλία quid. 297.a & 306.c
κοίλωμα oculorum vlcus quale. 77.c
κωλικὸς dolor quid, & vnde dictus. 309.c
κόνδυλος quid. 339.b.c
κονδύλωμα vnde dictum, & quid. vide Condylo
ma. 340 a
κορύδαλος, vel
κορύδαλις auis quæ. 325.a
κορύζα, βράγχος, & κατάῤῥους, tres deſtillatio-
num differentia prima. 65.d
κράνιον quid. 3.a. & 19.b
κριθὴ, ſeu hordeolum oculi quid. 93.d. & 75.b &
96.b
κύημα quid ſit ſecundum Ariſtotelem. 411.b
κυνάγχη quæ affectio ſit. 131.b & d.
κώματα, καταφοραὶ, κάροι, ſubeth, ſopores, & ve
ternum vnum & idem ſignificant. 28. a.29.a.
31.c.& 52.d

Λ

Λαγώφθαλμος quæ affectio ſit. 93.a.& 97.c
λάρυγξ quid 122 c.132.a.& 133 a
λάρυγξ propter quid à natura facta ſit.
122.c
λειχηνώδεις affectus quid ſint. 100.a
λέπρα quid. 100 a
λεπτομερῆ quæ dicantur. 262.b
λευκὸν ἴον quid. 422.a
λευκοφλεγματία quid. 279 d.& 280.a. vide Ana-
ſarca

λευκώματα, vel albugines ſeu nebulæ quid. 76.a
λήμη. vide Lippitudo.
λιθίασις quæ affectio, & unde dicta. 93.d. 95.b. & 96.b.c
λοχεῖα quæ vocentur. 421.b

M

Μαδάρωσις quid ſit, & unde fiat. 94.a. & 95.b
μάνια, vide Melancholia.
μῆλον affectus oculi quid, & unde dictum. 77.d
μήνιγγες à græcis vocantur capitis membranæ. 22.c.d
μελικηρίδες tumores, q et cur ita appellati. 94.a
μελικηρίδες chirurgiam requirit. 96.c
μόλυνσις quid. 429.a
μονοήμερα medicamenta quæ. 84.a
μυδρίασις qui affectus. 95.c
μυιοκέφαλος quid & unde dicatur. 77.c
μυωπία quæ affectio ſit. 90.b

N

Νάρκη vide Stupor.
νόμαι, vel
νομώδη ἕλκη, quæ ulcera ſint. 137 b. & 138.b
νυκτάλωψ, vel
νυκταλωπία quid ſit. 90.b

Ξ

Ξηροκολλύρια quæ vocentur. 95.c

O

ὄγκοι παράφυσιν à græcis qui dicantur. 21.b
ὄγκοι συκώδεις qui tumores ſint, & unde ortum habeant. 500.a
ὀζαίναι ulcera quæ, & unde dicta. 116.a. & b. & 117.b
ὄζειν quid. 116.a
οἰσόφαγος quid. 122.c
ὄνυξ, ſeu unea affectus, latinè unguis, quid. 77.d
ὀπισθότονος. vide Spaſmus.
ὀρθόπνοια quid & unde dicta. 569.c
ὄπτησις quid. 429.a
ὄυθατα quæ. 189.b
οὐρανίσκος quid, & unde dictum 129.d
οὐρητῆρες. uide Vreteres. 359.a
ὀφθάλμια ſeu lippitudo quid ſit 75.d

Π

Παράλυσις, ſeu reſolutio latinè quid ſit. 56.b
παρασυνάγχη quid. 131.d
παρίσθμια quid. 129.d. & 531.
παρουλίδες quid. 124.a. & 125.a
παρωτίδες quid ſint, & unde dictæ 513.b.c
περικράνιον quid. 3.a. & 19.a
περιπνευμονία quid, et unde dicta 550.a. & 555.a
πιθυρίασις latinè furfuratio, ſeu furfures, & porrigo etiam antiquitus dicta eſt. 4.c
πιθυρίασις quibus medicamentis topicis curetur 56.b.c.
πνεύμων vide Pulmo
πολύπους qui affectus ſit, & unde nomen habuerit. 516.a.b.c
πρόπτωσις, ſiue oculi prominentia quid. 77.c
πταρμικὰ medicamenta quæ. 50.a
πτερύγιον quid. 89.d. & 95.b. & 96.b
πτερύγια naſi, ſeu pinnæ quæ. 115.c
πτίλωσις quid ſit. 94.a. & 95.b

P

Ῥαγάδες quid. 333 b.c
ῥαγοειδὴς. vide Vuea
ῥέω quid ſignificet. 306.b
ῥοιὰς quid vocetur. 94.c
ῥοιῶ γυναικεῖον quid. 384.c. & 386.d
ῥυὰς quid ſit. 94.c

Σ

Σαρκοκήλη quid. 442.a
Σηπτικὴ vis quæ. 228.c
σκοτόδινος, &
Σκοτώμα. vide Vertigo.
σπᾶν quid. 58.c
σταφύλη quid. 531.b
Σταφύλωμα quid, & unde dictum. 17.d
Στεατώματα quid. 94.a
Στεατώματα chirurgiam poſtulant. 96.c
στερνὸν quid. 148.a
στοματικὰ medicamntea quæ. 138.c
στραγγουρία quid ſit. 365.b
συκώδεις ὄγκοι qui tumores ſint, & unde oriantur. 500.a
σύκωσις affectio quæ, & unde dicta. 93.c
σύκωσις quibus medicamentis egeat. 96.d
συλλαμβάνειν quid. 411.b
σύλληψις quid, & unde dicta. 411.d
συνάγχη quæ affectio ſit. 131.b & d
σφιγκτὴρ quid. 332.c

T

Τάραξις, ſeu cõturbatio quid ſit & unde fiat. 75.d

τείνεσθαι

Τείνεσθαι quid. 305.a
τέτανος vide Spaſmus.
τήνεσμος quid. 118 a.& 297 a
τραῦμα quid ſignificet. 228.b
τραχύτης qua affectio ſit: 93.c
τράχωμα quid ſit. 93.b.95.b.& 96.b
τραχώματος differētiæ tres numero ſunt,& quæ. 93 b c
τριγώδη medicamenta quæ. 84.a
τριχίασις qua affectio ſit. 94.a.b
τύλωσις qua affectio ſit. 93.c
τύλωσις quibus egeat medicamentis. 96 d

Υ

Υγροκολλύρια quæ dicantur. 95.b
Υδροκήλη quid. 442.a
Υδωρ quid. 280.c
Υπερῶα quid. 129.d
Υπονόμια ova quæ dicantur. 428 d
Υπώπιον, ſeu ſuppuratio quid ſit,& unde dictũ, & unde ortum habeat. 89.d.& 90 a.b
Υπόσαρκα, vel
Υποσάρκιον quæ affectio ſit. 279.d.& 280.a. *uide Anaſarca.*
Υπόσφαγμα quid. 76.a
Υπόχυμα, latinè ſuffuſio, uulgo catarrata quid. 76.c
Υστέρα quid. 373.c.& 421.b

Φ

Φαλακρώτης quid. 3.d
Φάρυγξ quid. 131.b.& c
Φθειρίασις unde,& quomodo fiat. 4 c.d.& 5.a
Φθειρίασις ſeu pedicularis morbus ad intemperiem cutis cum materia pertinet. 4 c
Φθειρίασις non modo in capite, ſed & aliquando in toto corpore ſcatet. 4.c.d
Φθειρίασις cur pueris frequens ſit. 4.c
Φθειριασις quibus curetur. 16.b c.d
Φύματα qui tumores ſint. 100 b
Φύματα quid differant ἀπὸ τῶν δοθιήνων. 100.b

Χ

Χαλάζιον unde dicatur,& originem trahat. 93.d. 95.b. & 96.b.c
Χήμωσις, vel φίμωσις, quid. 76 a
Χολέρη unde dicta. 244 c
Χολὴ, ſeu bilis. 244 c
Χόρια quæ dicantur. 421 b

Ψ

Ψῶρα quid. 100 a
Ψωροφθαλμία quæ affectio ſit, & unde ortum habeat, 93.d.95.a.& b.& 96 d

Ω

Ωμότης quid 429.a

F I N I S.

A *VICTORIS*

TRINCAVELLII

PHILOSOPHI AC MEDICI VENETI

DE RATIONE CVRANDI AFFECTVS

Qui particulatim certis in humano corpore locis Proprij ſunt.

A ſummo capite ad imos pedes.

B *LIBER PRIMVS.*

PRAEFATIO.

AD OFFICIVM noſtrum hoc anno ex huius gymnaſij inſtituto pertinet,
ut de ratione curãdi eos morbos agamus, qui particulatim certis aliquibus
locis in humano corpore attribuuntur, à quibus etiam priuatas oportet de-
promere indicationes: loca verò Medici antiqui corporis noſtri particulas
appellauere, ut libro primo de locis affectis docuit Gal. à quib. & ipſi affect⁹ Cap. 1.
ſæpe nomen habuere: acceptis tamẽ particulis non communi ſignificatione,
vt particulam ipſe accepit primo Meth. nempe pro omni parte corporis, ſi- Cap. 2.
ue ſimplex illa ſit, ſiue composita: ſed quo pacto particulam idem primo li-
C bro de uſu partiũ deſcripſit, vt proprie particulam accipiamus pro parte ea, Cap. 3.
quæ propriam undique habet circunſcriptionem; qua ratione licet ea non ſit
omnino ab alijs diuiſa & ſeparata, vna tamen eſt, et ab alijs diſtincta. has itaque particulas medici anti-
qui locos appellauere, quę proprie et organica membra dicuntur, et cõpoſita. Vt enim ſępe audiuiſtis,
mẽbra noſtri corporis, et aliorũ etiam animantiũ in duplici ſunt differẽtia; alia enim ſimplicia ſunt &
prima, qualia ſunt ea, quæ ſimilaria dicuntur à Peripateticis, ut ſunt caro, oſſa, nerui, uenæ, arteriæ, carti-
lagines, membranæ, & id genus reliqua: alia uero compoſita, & poſteriora, quæ ex his ſunt coagmen-
tata, & ſunt proxima, & abſoluta inſtrumenta, quibus perficiuntur actiones proprię, quæ ex natura ani
mantis corpori debentur: & ideo etiam inſtrumentaria dicuntur, vel Græce organica: vt ſunt ma-
nus, pedes, oculi, nares, pulmones, iecur, renes, & reliqua iſtius generis. Et quamuis prima in curandis
morbis ſit indicatio, quam natura, & eſſentia morbi nobis offert, & primus ſit ſcopus ille, quem hæc
indicatio oſtendit; attamen huic ſtatim & ea ſuccedit, quæ à natura membri morboſi accipitur, quæ
& ipſa non eſt priore minoris momenti: unde quamuis ſecundum communem rationem, quæ à mor-
bi generali ratione ſumitur, omnes morbi, qui ad unam pertinent differentiam morborum, ſicuti illi
qui ad intemperiem referuntur, eundem curationis modum requirant, & eandem generalem metho-
dum; particulatim tamen in modo, & natura eligendorum remediorum illi generali indicationi ac-
D commodandorum maiorem vim habet, ut proſequendo oſtendemus, & nos Gal. docuit ſæpius, ea in-
dicatio, quæ à natura particulæ laborantis ſuum habet ortum: & proinde pro diuerſa ratione parti-
cularum ijdem ſecundum ſpeciem morbi diuerſas rationes curationis particulatim requirunt. varia
ergo, & diuerſa erit ratio, qua curandi ſunt affectus membrorum primorum uel ſimplicium, & com-
poſitorum, quæ inſtrumentaria dicuntur: ſicut & ipſa uarias habent naturas, rationesque diuerſas. De
horum igitur morborum curatione & cognitione ſumus hoc anno acturi, qui particulis noſtri corpo-
ris proprie acceptis moleſti ſunt. Niſi quis fortaſſe opponat, quòd de multis etiam agere erit opus, qui
ſunt morbi potius primorum & ſimplicium membrorum, quàm compoſitorum & organicorum: ſicu-
ti omnes morbi, qui in intemperie earum partium conſiſtunt, quarũ ſunt morbi, ut dolor capitis ex ar-
dore ſolis, item ulcera oculorum, & alia eiuſdem rationis. nam temperatura propria eſt ſimplicium
membrorum; continui uero ſolutio, & ſi ſit utriſque communis, ulcus tamen uerbi gratia corneæ tu-
nicæ potius ad ipſam pertinet quatenus ſimplex eſt; quàm quòd primum pertineat ad uniuerſum ocu
lum. Ad hoc reſpondemus, quòd quidam ſunt morbi, qui proprij ſunt ſimplicium particularum: ita
vt illæ nullam aliam in curando indicationem à membro aliquo compoſito deſiderent, præter illam,

quam offert nobis ſimplex illa particula ſecundum communem eius rationem: ſicut vulnera in carne A communem quandam habent rationem, qua omnia quatenus talia curantur: item & in neruo, uel in membrana, & in alijs eodem modo; ita & ulcera. & quod diximus de ſoluta continuitate, idem de intemperatura harum partium, deque inflammationibus accipiendum eſt: aliquando tamen excitantur morbi in intemperie, uel in continui ſolutione, qui & ſi primum occupent aliquam ſimplicem particulam, illa tamen eſt pars alicuius compoſiti membri, & inſtrumentarij, quod habet quandam priuatam naturam differentem ab omnibus ferè alijs, quę propriam indicationem validam habet, quęque & ſi non mutat generalem ſcopum, quem nobis natura morbi demonſtrat, cogit tamen particula tim naturam & modum vſus remediorum mutare. quemadmodum ad ſedandam, & reprimendam exorientem inflammationem, aut in omnibus, aut pleriſque alijs membris accõmodatiſsimum remedium ſolet eſſe oleum roſaceum: quo tamen ſi in inflammationibus oculorum ſuerimus uſi, non modo non ſedabimus inflammationem, ſed potius exacerbabimus: ita etiam alijs in oris inflammationibus, alijs in pulmonis, uel lateris, uel cerebri vtimur. At quia hoc quotidie clarius percipietis, non ero nunc in his explicandis multus. Sed ſatis nobis ſit, quòd in hac tractatione ſermo noſter circa eos morbos vniuerſos uerſabitur, qui ita certis & determinatis particulis proprij ſunt, ut præter generales rationes, quæ tùm à natura morbi in uniuerſum accipiuntur, tùm uerò à communi natura ſimplicis & B primæ particulæ, quam eiuſmodi morbi occupant, alias etiam priuatas habeant à propria natura membri illius compoſiti & inſtrumentarij, cuius pars eſt ſimplex ea particula. Porrò autem nouum in præſentia in his tractandis ordinem ſequemur, quòd ſingulatim in unaquaque particula omnes morbos per diuiſiuam methodum, quicunque in illa concitari ulla ratione poſſunt, inueſtigabimus, eos mutuo conferendo, quid ſimilitudinis inter ſe habeant, exponemus, & quo pacto differant, & quibus diſcernantur ſignis: ita enim ex mutua collatione eorum naturam facilius cognoſcetis, & ſigna percipietis, quibus cognoſci poſſunt: mox uerò, & cum curationem tractabimus, oſtendemus quòd quæ ſimilem naturam habent, ſimilem & curationem catenus requirunt, & qua parte differunt, ea etiam differentem curationis modum, & rationem expoſtulant. Spero aut nos hanc methodum ſequendo uobis oſtenſuros, quòd quando pollicebamur hoc anno nos eſſe uobis expoſituros rationem curandi omnes id genus morbos à ſummo capite exordientes ad imos uſque pedes, id pollicebamur, quod præſtare poteramus, & quòd eramus etiam præſtituri.

Qui ordo ſit ſeruandus. *Cap. I.* C

OMnis ars, & tandẽ oẽs diſciplinæ ex pluribus conſtant præceptis, uel vt græci aiunt, theorematibus, quæ tùm inter ſe, tum uerò ad ſua principia certũ quendã ordinẽ habent; in quibus tradendis nihil ad faciliorem, & clariorẽ perceptionẽ maiorẽ vim habet, nihil ad ea memoriæ mãdanda maius habet momentũ, quàm aptus & appoſitus dicendorũ ordo. Vnde, cũ inſtitutum noſtrum in præſentia ſit agere de curandis morbis omnium noſtri corporis particularum, quę multæ ſunt, neque de omnibus ſimul poſſit haberi ſermo: neceſſe eſt à morbis alicuius certæ particulæ prius exordiri. quòd ſi morbi hi, de quibus acturi ſumus, maiorẽ partẽ uel rationẽ curationis à natura particularum, quarum morbi ſunt, accipiant: rationi conſonum uidetur, ut in eis tractandis ordinem quidem particularum ſequamur, ſed non eum, quem illæ ratione naturæ, & nobilitatis ſunt conſecutæ, ſed potius illum, quo ſenſibus noſtris prius, & apertius ſe offerunt. nam, ut Ariſtoteles tradidit, innata nobis uia eſt, vt à nobis manifeſtioribus exorſi, ad ea, quæ nobis minus manifeſta ſunt, inueſtiganda progrediamur. Omnes autem ferè medici, qui in aliquo ſunt honore, in his tractandis à capite, & ab ijs quę ad caput pertinent, initium tractationis ſumpſere. nam & illud ſtatim in partu, et animalis ortu primum in lucem editur, primumq; ſpectandum ſe offert: præterea, quaſi natura duce, primum quod inſpicimus, cum aliquod animal nobis offertur, caput eſt, & in homine facies. Gal. tamen in libro de facile parabilibus medicamentis, cui ſubſcribunt & alij antiqui Medici, dixit, quòd id in primis à medicis D ſeruatum eſt, quia pars hæc alijs dignitate præſtat; quippe quæ ſit veluti arx; &, vt antiquiores dixere, tẽplum principis facultatis & ſenſuum, quæ præ alijs omnibus facultatibus ſunt in honore. Sequemur ergò & nos eundem ordinem. Caput autem nunc accipimus, quemadmodum & Galenus accepit 3. de decretis Hippo. & Pla. vt ſignificat vniuerſam eam corporis noſtri particulam, quæ ſupra collum, vel ceruicem eſt. Eius plures ſunt partes. nam quædam exteriores, quæ à natura conſtitutæ ſunt, vt interiores contineant & tueantur; aliæ verò interiores, quæ à prioribus continentur, & cuſtodiuntur. Internæ imprimis ſunt cerebrum, & quæcunque ad ipſum pertinent: præterea verò & ſenſuum organa. hæc enim vt contineantur, & cuſtodiantur, creatæ ſunt à natura. omnium autem princeps & rector cerebrum eſt, ſi Medicos ſequi volumus, propter quod reliqua ſunt à rerum omnium opifice Deo genita. Quòd ſiquis dicat, huic aduerſatur Gal. qui voluit caput fuiſſe propter oculos in animantibus fabricatum: dicimus id quidem verum eſſe quatenus ad locum & ſitum: cum oculorum ſitus oporteat vt elatiſsimus, & ſuper omnes alias particulas ſit, vt ita ſpeculatoris officio commodius poſſet fungi: quatenus tamen ad alia

pertinet

A perinet, non negaret Gal. quin omnium, quæ in capite ſunt, princeps ſit cerebrum, & id ad quod reliqua omnia referuntur, vt pote quæ ſint tanquam illi miniſtrantia. videtur tamen hæc diſquiſitio potius ad anatomicam diſciplinam pertinere: & ideo neque diutius in his explicandis tempus conteremus Externæ uerò, quæ priores continent & ſeruant, ſunt primū quidē extima cutis, mox mēbrana, qua inuolutum eſt cranium, uel, ut latini aiunt, caluaria; unde & à Græcis illi inditū nomē eſt περικράνιον, quaſi caluariā circumiens: hanc mēbranam ſequitur caluaria, uel κρανίον. in cuius medio ſpacio cerebrum duplici contextū membrana ſeruatur, altera exteriore, quæ & durior, & craſsior eſt, & eā durā matrē iuniores noſtri appellauere: altera interiore, & tenuiore, quā piā matrem iidē nuncupauere. De horum ergò affectibus primum agemus, ordinē ſequentes, quē nobis ſenſus oſtendunt: quare ab extima cute ſumemus noſtræ tractationis exordium. Et quãuis illa ſit ueluti commune quoddam inuolucrū uniuerſi corporis, & ſimplex particula: quæ tamē eius pars ad caput pertinet, habet priuatā quandam rationē, & naturam, quandamq; utilitatem uel uſum, per quā ab aliarū partiū cute non parū diuerſa eſt. Quare quãuis ex ſua cōmuni ratione ſit omnibus affectibus obnoxia, quibus & reliqua cutis: ſicuti ſunt lepra, pſora, alphi, vitiligines, impetigines, & ſi qui alij ſint iſtis ſimiles; habet tamen & quoſdā, qui tantū illi proprij ſunt, quatenus cutis capitis eſt, non amplius ex cōmuni cutis ratione: hi autē affectus ſunt, vt ophiaſes,

B & alopeciæ, quæ vno cōmuni vocabulo areæ ſunt à Latinis dictæ: præterea achores, faui, & reliqui, de quibus in hoc primo libro agemus, & capillorū defluuia; & quãuis cilia, & ſupercilia ad caput, hac quã diximus, capitis nuncupatione, eiusq; cutē pertinere videantur, de affectibus tamē ad ipſam ſpectantibus inferius loco accōmodatiori agemus. In hac autē prima tractatione de affectibus his agemus; videlicet de alopecia, & ophiaſi. ad hoc etiam caput & caluities attineret, ſi illa curationē admitteret: verùm quia illa quaſi naturale quoddā vitiū eſt, & hanc tantū curandi rationē admittit, quòd poteſt aliquantulū retardari: ideò de ea nō habebimus lōgiorē ſermonē. Deinde de capillorū defluuio. Tertiò de pithyriaſi, quā furfures capitis, vel, vt alij, furfurationē latini appellãt. ita etiā de phthiriaſi, quæ morbus pedicularis latinis dicitur. Quartò autē de achoribus, & cerijs, quæ faui dicuntur, & pſydracijs, quæ omnia à latinis vlcera capitis manantia appellari cōſueuere, eò quòd ab his omnibus humor quidā effluit. De his ergo omnibus hac prima tractatione agemus, quæ affectio vnumquodq; horū ſit exponentes: qua ratione inter ſe tùm conueniant, tùm differant: præterea ſi illa plures habeant differentias, eas etiam inquiremus, & qua ratione illæ differant, & quibus notis diſcerni, & dignoſci poſsint; poſtremò uerò de ratione ea curandi tàm in vniuerſum, quàm particulatim agemus. Dei itaque auxilio prius inuocato rem ipſam aggrediamur.

C

Quid unum quodque prius expoſitorum affectuum ſit, & qua ratione mutuo differant. Cap. II.

VT autem omnibus ſatisfaciamus, à nominū explanatione, & quaſi vulgari quadā deſcriptione horum affectuum inchoemus. Horum itaq; nōnulli idem habent ferè ſymptoma & commune, ex quo etiā imprimis cognoſcūtur: licet diuerſitas nō parua ſit, quatenus ad cauſā illis ſymptomatis pertinet. Symptoma verò illud eſt, quòd cutis nudatur, & deſtituitur capillis, quod non modò ad deformitatē totius capitis plurimum facit, ſed nocet etiam: quia pars ea non paruo cōmodo, & vtilitate, quā conſequitur ex eo quòd capillata eſt, defraudatur: de qua non eſt opportunum in præſentia verba facere. ſūt autē hi affectus, à quibus id ſymptoma ortū habet, alopecia & ophiaſis: quos quidē, cū parum differant, immò vt paulo poſt dicemus, eandē ferè rationem & eſſentiā habeant, neque in ratione curationis differant, unde & vnū nomen à latinis ſortiti ſunt (dicitur enim cōmuni appellatione, vt & Celſus teſtatur, areæ) & nos in præſentia tanquā vnū affectū habebimus. alter verò, caluities. tertius eſt capillorum defluuium: & defluuium, capillorum nunc appellamus id, quod accidere plerunque ſolet conualeſcentibus, antequam vires reſumant, & inſtaurentur; in quibus, ſicut aliæ particulæ ex morbo languidæ & laxæ remanent, ita & cutis, vt capillorum radices continere non poſsit, & firmare: quade re defluunt, ſed & multis eadem ferè ratione autumno capilli defluunt: cùm ex æſtate præcedente, laxior reddita cutis eos continere valide nequeat. In alopecia verò, & ophiaſi decidunt etiam capilli; qui tamen prius, vt in libello de facile parabilibus medicamentis ait Gal. naturalem ſuum colorem mutant, & debiles tenueſque fiunt, vt quaſi linei videantur, mox verò cadunt, & nudam cutem relinquunt, & colore exangui, & quaſi morticino affectam. Hæc verò nomina aſſecutæ ſunt affectiones, alopecia quidem à vulpe, quæ græce ἀλώπηξ dicitur, quia ſimili morbo id animal plurimū obnoxium eſt. ophiaſis vero dicitur, quando cum incæperit ab vna capitis parte, ſerpit ad alias non recto tramite, ſed flexuosè, vt ſerpentes repunt: ὄφις enim ſerpens græce dicitur. Areas latini à ſimilitudine areæ ruſticæ nuncupant, quæ ea pars chortis ruri eſt, in qua triturantur fruges, quæque præter id quòd munda eſt, & nuda herbis omnibus, colorem etiam pallidum ſqualidumque refert, ſimilis etiam & nuditate, & colore redditur cutis in eiuſmodi affectibus. tertius affectus caluities eſt, quæ φαλακρώσις græce dicitur; de quo

cum notiſsimus ſit omnibus,non habebo longiorem in eo explanando ſermonẽ. Inter ſe verò differũt A
hi affectus,quibus nudatur cutis capillis : quòd caluities ſequitur ariditatẽ cutis, ex qua capilli omnino
deſtituuntur ea materia,qua & gignuntur & creſcunt. fit enim cutis ſimilis ſolo arido, in quo ex humo-
ris inopia herbæ neque ortum neque incrementum habere poſſunt. ſolet verò plerunque ætatem gran-
dæuam ſequi:licet pro varietate temperaturæ & victus quidam citius, quidam tardius caluеſcere inci-
piant:& alij magis, & alij minus. unde & à caluitio vel copia capillorum ſigna petimus humiditatem,
vel ſiccitatem capitis & cerebri indicantia. conſiſtit ergo is affectus in ſola intemperie ſicciori cutis ca-
pitis ſine materia, immo cum defectu materiæ: ſicuti defluuium capillorum, in laxitate & raritate cu-
tis,quæ & ipſa tandem ex intemperie ſicciori,& defectu alimenti in cute ortum habet; ſed caluities na-
turalem ferè intemperiem,&ſiccitatem,quæ ætatem concomitatur,ſequi ſolet:defluuium autem capil-
lorum,morboſam & aduentitiã.Vnde ſimpliciores hi morbi ſunt,& ſimpliciorẽ curationem requirunt:
cùm non foueantur ab aliqua materia,quæ euacuationẽ vel alioquin purgationem indicat. Reliqui ve-
rò affectus omnes cutis magis cõpoſiti ſunt.nam licet & ipſi ab intẽperie excitentur;ea tamen fomentũ
habet à vitioſis humoribus,qui in alopecia & ophiaſi vitiant corrumpuntque capillorum radices: vt ea
de cauſa cogantur cadere.In alijs verò affectibus,qui unica appellatione manantia capitis vlcera à lati-
nis appellantur,à chores verò & ceria,& pſydrachia à Græcis, præcedit quidem intẽperatura cũ malo- B
rum humorũ affluxu:qui primum cutẽ attollunt in tumorẽ: poſtea uerò ipſam perforant, vt in ulcera
tandem deſinant:à quibus ichores quidam,vel vt interpretantur latini, ſanies quædam effluit: unde &
achorum fuiſſe nomen deductum putauit fortaſſe Gal. effluit autem in achoribus humor tenuior; craſ-
ſior verò in cerijs vel fauis. ſicuti & foraminibus craſsioribus faui vel ceria pertuſa ſunt, tenuioribus vel
exilioribus achores:& ideò etiam dicta ſunt ceria, quia maioribus foraminibus & craſsiori humore ab
illis manante,fauum mellis imitantur. coaleſcit verò viſcidus is humor circa capillos, vt qui lentoris ſit
particeps, & circa vlceratam cutem, ut ibi cruſtæ cuiuſdam ſimilitudinem referat,non tamen duræ &
ſiccæ,ſed potius tenerioris & humidæ. Solet autẽ is affectus frequens eſſe in pueris. noſtrę mulieres rup-
turas capitis appellant.& id propter eorũ uoracitatẽ & ingluuiem: unde multi congeruntur uitioſi hu-
mores:& in lactentibus tùm ob vitioſum lac, quod à nutricibus exugunt,vnde aliquibus in locis lactu-
mina uulgo dicuntur:tũ uerò ob ſanguinem uitioſum, quo in utero ſunt alti, frequens etiam in jis qui
mendicando, pueris præſertim, uictum ſibi quærunt; ſicut & areæ vel alopeciæ ob cibos prauos,
quibus veſcuntur,& malã in reliquis victis rationẽ.Ob multiplicẽ autẽ morborũ differentiã quibus cõ-
ſtãt hæc appellata vlcera manantia,variè in diuerſis locis de illis Gal. loquitur. nã interdũ ea ad genus
morborum quod intemperatura conſtat; interdum verò in ordinem tumorum præter naturam redi- C
git;nonnunquam inter vlcera ipſa recenſet. At tertium horum affectuum genus,quo & πιτυρίασιν quam
quidam furfurationem verbum latinum græco conforme referre volentes, tranſtulere: latini tamen
antiqui porriginem vocauere; & φθειρίασιν, hoc eſt pedicularem morbum comprehendimus, ad in-
temperiem cutis cum humore pertinet. & porrigo quidem à tenuiori humore naſcitur, vel potius, vt
antiqui medici ferè omnes ſenſere, ab ichoribus,hoc eſt, à tenuiori, & quaſi feroſa humorum vitioſo-
rum parte: vnde poteſt non modo cutem,ſed & cuticulam pertranſire; ibiq; extimæ eius parti inhære-
ſcens,& ab externo aere frigido condenſata,& exiccata, tranſit in eiuſmodi excrementum, quod dum
per ſcalptum deraditur,à cuti cadens,quaſi ſquamulæ, & furfures videntur, quæ græcè πίτυρα dicun-
tur.ex craſsiori verò materia in profundiori cute gignuntur pediculi, qui & φθεῖρες à græcis vocan-
tur;vnde præ craſsitie nequiens ad cuticulã peruenire,& in profundiori parte cutis,vt quæ ſubcalida ſit,
putreſcens in eiuſmodi animalia vertitur, quæ tandem erumpunt. quæq; magis etiam pueris moleſta
ſunt; præſertim verò poſtquam ablactati fuerint, & diuerſis cibis, & præpoſterè ueſci cæperint. Ali-
quando tamen redundantibus in toto habitu corporis eiuſmodi vitioſis humoribus, vel ob malam vi-
ctus rationem, vel ob corruptum habitum totius corporis ex aliqua intemperie, vel ex negligentia
mundum corpus à ſordibus ſeruandi,non modò in capite ſcatet et huiuſmodi lues;verùm in toto corpo- D
re, & ex vniuerſa cuti oriuntur pediculi: vnde quidam, vt dictator Sylla, & Pherecides vnus ex græcis
ſapientibus morbo pediculari, & hac veluti peſte interiere. Et noui ego ingenuum, ac probum iuue-
nem, omnibus alioquin virtutibus ornatum, in hoc gymnaſio ſtudijs literarum operam nauantem,
qui plurimum hoc morbo cruciabatur. Sunt autem affectus hi omnes quaſi ſoboles,vt ex his, quæ hac-
tenus expoſita ſunt, potuiſtis percipere, cacochymiæ, hoc eſt, copiæ vitioſorum humorum; qui ferè
omnes ſunt alicuius acrimoniæ participes. quod inde colligas: quia in his ferè vniuerſis affectibus ali-
quis eſt pruritus, & ſcalpendi appetitus. & proinde neceſſe eſt, vt ad naturam accedant aut ſalſæ pi-
tuitæ,aut bilis,aut melancholici humoris aliquam ſapientis aduſtionem: non negamus tamen,quin ali-
quando ex ſanguine poſsint ortum aliqui eorum habere; ſanguis tamen ille vitiatus, uel corruptus erit,
aut ob putredinem,aut ob aſſationem,aut ob mixtionem cũ alijs vitioſis humoribus. Quare neceſſe etiã
eſt,vt differentes habeant naturas, & differentes curationes, tùm alter ab altero ſecundum ſuas gene-
rales rationes,ſicuti manantia vlcera ab areis,& hæc omnia à porrigine,& pediculari morbo: tùm verò
& particulatim in eodem genere penes proprias differentias, ſicuti quæ ex ſalſa pituita, ab ea, quæ
vel ex bile, vel ex humore melancholico aliquam ſapiente aduſtionem, generali quidem ratione,

A quatenus nobis oſtendere poſſunt, quæ hactenus expoſita ſunt, differunt; partim acrimonia materiæ,
vnde excitantur hi affectus: partim verò craſſitie, & tenuitate. acrimonia quidem, quia faui, & reli-
qua appellata vlcera manantia acriori, & magis mordaci conſtant materia, vt quæ & cuticulam per-
forare, & vlcerare poſsit: deinde verò areæ: nam ſolum corrumpere, vel erodere poſſunt capillorum
radices, nec vlterius procrediuntur: minus pediculorum materia, & minus etiam furfurum: craſſitie
verò alijs omnibus præſtare videtur materia arearum, vel alopeciæ, quia tantum ad eam partem per-
uenire poteſt, cui infixæ ſunt capillorum radices; aliquantisper verò tenuior eſſe videtur materia, ex
qua pediculi generantur; vt pote qui ortum ſuum ſub cuticula habent: hac etiam tenuior eſt ea, vnde
faui, & alia manantia vlcera excitantur, quæ poteſt etiam cutem penetrare, & cuticulam, ipſaſque
pertundere, quamuis craſsior in fauis, in achoribus autem, & pſydracijs tenuior, omnium tenuiſsi-
ma ſit furfurum. De ſignis verò, quibus dignoſcendi ſunt hi affectus, non puto alium eſſe habendum
ſermonem, quàm qui habitus eſt; quia tot, tantaque de illis dicta ſunt, vt ea ſatis eſſe poſſe ad eos di-
gnoſcendos arbitrer. Vnde hoc videtur reliquum, quatenus ad cognoſcendam naturam horum hu-
morũ pertinet, vt poſteaquam non ab vna, & eadem materia omnes hi affectus ortum habent, ſed in-
terdum à pituita, non nunquam à bile, vel à ſucco melancholico, vel à vitioſo ſanguine; exponamus
B præterea quibus argumentis hæc diſcerni poſsint: quia ad curationem non parum refert, ab hoc, an
ab illo humore morbus foueatur, Gal. quidem inter initia primi de compoſ. med. ſecundũ loc. ophia
ſes, & alopecias diſtingui docuit per has vitioſorum humorum differentias: de alijs autem affectibus
agens iſtiuſmodi differentiarum ne meminit quidem. poſteriores autem, præſertim verò Tralianus Ale-
xander, & Paulus, graues inter græcos authores, ad alios etiam affectus has referunt differentias: for-
taſſe autem, quia ſimilem admodũ rationem generationis habent hi affectus, ideò altero eorũ, qui prior
ab ipſo expoſitus eſt, diſtincto per eas differentias, idem eſſe in alijs intelligendum reliquit, vt in alijs
multis feciſſe oſtendemus. à colore ergo cutis differentias humorum, à quibus fouentur hi morbi, per-
cipi poſſe arbitrarer. nam, vt ſuperius diximus, in alopecia, & ophiaſi, cadentibus capillis, cutis nuda
relinquitur, quæ vt capillos, ita & naturalem ſuum colorem amittit; & id quia à vitioſis illis humoribus,
à quibus radices capillorum corrumpuntur, malè afficitur, nihil autem ita naturam humorum redun-
dantium in aliqua particula oſtendit: ſicut eius color, quod & Hippo. ſtatim à principio libri de hu-
moribus affirmat, ita pronuncians, color humorum eſt; niſi in profundum receſſerint: quod repeti-
tum eſt à Gal. 1. Aph. & 4. de tuenda ſanitate. in his enim affectibus ad cutem, non in altum humores Cor.2.
feruntur. vbi ergo cutis albicat, inditium illud eſt ſubeſſe pituitam ſalſam; quæ ſi in pallidum, vel fla-
C uum vergat, flauam bilem; atram verò, ſi obſcurior ſit color, vel incineritium, vel atrum vergat; ſed
ſi in rubrum, ſanguinem corruptum, vel ſanguinem vitiatis humoribus mixtum; & pro vario etiam
modo coloris ſanguinis, eius variam degenerandi rationem ad alios humores cognoſcere poterimus:
quia, vt magis ad ſubalbidum, vel ad flauum, vel ad obſcurum inclinat; ita & eorum naturam magis
ſapit. Alexander verò & ad colorem capillorum reſpicit, illa eadem capillis accommodans, quæ de cu-
te à Gal. dicta ſunt. neque hoc præter rationem; quia cùm capillis deeſt materia, illis gignendis accom-
modata, eorum color, & ſubſtantia tranſmutatur pro ratione eorum humorum, vnde habent incre-
mentum, & ortum: quod in lib. de med. fac. paran. docuit Gal. petito exemplo à plantis, quæ pro ra-
tione humoris, quem ad alimoniam attrahunt, variant & colorem, & ſubſtantiam. Cùm ergo, inci-
pientibus areis, vitiari viderimus capillorum colorem, & ſubſtantiam, inde cognoſcemus naturam
vitioſi humoris, ſicut ex mutata cute. quod deinde ſignum & ad alios enarratos affectus ijdem autho-
res Gal. poſteriores referunt: in illis enim omnibus aliquod tanquam excrementum quoddam effluit;
in porrigine quidem furfuraceæ ſquamulæ, pediculi verò in pediculari morbo, à colore quorum poſſu-
mus ſigna depromere oſtendentia nobis differentias vitioſorum humorum, à quibus fouetur affectus:
ſicuti ex maiori, vel minori pruritu, maiorem, vel minorem acrimoniam eorum coniectari: neque id
mirum videri debet. in illis enim animantibus, & in ſquamulis obſeruari poteſt colorum non modica
D diuerſitas: ita & in manantibus appellatis vlceribus, tùm colore, tùm ſubſtantia, necnon & morda-
citate, pruritùque, præter colorem circumſtantis cutis, & ipſorum vlcerum, ichores, vel humor ema-
nans, humorum, vnde habuere ortum, naturam poſſunt oſtendere; quò enim craſsiores, & magis len-
ti fuerint, magis ad naturam pituitæ accedent: & quò maior pruritus, eò etiam magis ſalſum humo-
rem oſtendent; quò tenuiores, & quò maiorem ardorem præſeferre videbuntur, eò magis ad naturam
bilis. ſed ſi vlcera obſcuriorem, & quaſi cineris colorem oſtendunt, argumento erunt, ſubeſſe melan-
cholicum humorem, & eum aduſtum. Non ergo difficilis admodum erit ratio cognoſcendi omnes in
his affectibus differentias, quæ nobis differentem curationis modum poſſunt oſtendere. Niſi quòd
vnum præterea animaduertendum, quod non eſt modici momenti in hoc negocio: id verò eſt, quòd
eiuſmodi vitioſi humores, à quibus hi affectus & excitantur, & fouentur, duplicem poſſunt habere ge-
nerationis modum. nam aliquando alibi geniti, nempe in toto, vel in internis viſceribus, aut ex ali-
qua eorum intemperatura, aut ex mala victus ratione, & prauis cibis, natura eos propellente ad cutem
feruntur in caput: aliquando verò in capite ſuum habent ortum: quod bifariam adhuc fieri poteſt; quia
aut à cerebro ex aliquo in ipſo contracto vitio, per quod corrumpitur eius alimentum, & in prauos

humores conuertitur; aut ex proprio cutis affectu; quia eius uitiata eſt temperies aliquo uitio, A conuerſo eius alimento in prauos humores, morbi hi procreantur. addamus etiam hanc differentiam, quòd interdum omnia hæc in unum conueniunt. nam, & uitioſi humores à toto ſubminiſtrantur, & à capite, & ipſa etiam cutis ex proprio affectu occaſionem eorum generationi præſtat. immò cum res in longum protrahitur, quanuis aliorum uiſcerum uitio ortum habuerint hæc mala, ab humoribus prauis ad affectam cutim confluentibus tandem corrumpitur eius temperies, ut deinde, quanuis totum corpus uacuetur, & mundetur, præterea & caput; non tamen tollantur hi affectus, niſi præterea & cutis ſuo priſtino reſtituatur temperamento: digeſtis tamen omnibus ex crementoſis humoribus, qui in ea continentur. Iam ergo, poſteaquam ea, quę prænoſcenda erant, expoſita ſunt, ut potè à quibus indicationes erant accipiendæ, ex quibus methodus curandi erant conſtituenda: reliquum eſt, ut & de curandi ratione agamus tàm in uniuerſum, quàm particulatim.

De ratione curandi propoſitos cutis affectus in uniuerſum. Caput III.

B

SIcuti horum affectuum cutis alij, vt diximus, ſimpliciores ſunt, illi nimirum, qui neque ortum, neque fomentum habent ab aliqua praua materia, vel, vt græci aiunt, à cacochymia; ſed in ſolam intemperiem, & defectum potius materiæ referuntur: alij verò minus ſimplices, vt illi, quos diximus eſſe ſobolē cachochymiæ, vel copiæ prauorū humorū. Ita & ratio priores curādi ſimplicior erit: aliorum verò multiplicior, & in qua plures indicationes, pluresque ſcopos locum habere neceſſe ſit. vnde neque horum omnium poteſt vna, eademque eſſe methodus; niſi forte in fine, quando, materia euacuata in illis, qui à materia pendent, mala aliqua intemperies tollenda reliqua eſt. tunc enim fortaſſe aliqua poterit generalis ſaltem methodus accommodari. Quare operæ pretium forſitan erit de his curandis priorem ſermonem habere, qui cum materia, & prauo humore ſunt, & eorum etiam prius communes rationes, communesque indicationes perſequi: deinde proprias vniuſcuiusque exponere. Primum autem hoc tanquam omnium dicendorum fundamentum iaciamus, quòd morbi à quapiam materia excitati tolli nequeunt, donec in affecto loco præſens ea materia fuerit: vnde primum ea tollenda eſt. prima ergo indicatio inſurgit euacuandam eam eſſe; verùm quia ſæpe illa aliunde fouetur, quando, aut in toto eſt humorum plenitudo, aut in ſuppoſitis partibus illa generatur, & ad cutim mandatur, vt in iecinore, vel alijs viſceribus, aut etiam in capite, vel cerebro; C niſi fomentum ſubtrahatur, & cauſa, ex qua malus is humor generatur, remota fuerit, fruſtra laborabit medicus, qui particulatim operam nauabit, ut materiam illam, quæ actu morbum facit, & eſt in loco affecto, euacuet. Quòd ſi quandò videatur morbus is priuatim ſequi tantum vitium contractum in cute, ex quo alimentum, quo erat alenda, corruptum vertitur in hos prauos humores, quorum opera genitus eſt hic affectus, tunc poſtpoſita omni alia cura, procurandum eſt, vt ſoli particulæ laboranti localibus remedijs ſuccurramus, neque alioquin aut totius, aut capitis multam habeamus rationem. Et quia iſtiuſmodi curationis ratio eadem eſt cum illa, qua tractandi ſunt ijdem affectus, ſi à toto, vel à capite fomentum habeant, poſtquam toti, & capiti fuerit conſultum: ideò prius exponamus, quo pacto toti, mox & capiti ſit conſulendum, ne rem confundamus, ſed recta via, & ordine eam tractemus. Si ergo corpus fuerit plenum, & his malis ſuccis ſcatens, duæ ſtatim inſurgunt præcipuæ indicationes; altera, quæ indicat corpus eſſe vacuandam, altera, quæ indicat remouendas eſſe cauſas, ſi quæ adſint, quæ poſsint fouere malam hanc materiam. ſed de priori prius ſermonem habeamus. Vacuandi itaque primum ſunt redundantes humores in toto corpore: at verò, quia ſicut non eſt omnium euacuandorum vna ratio, (iam enim in ſuperiori cap. oſtendimus plures particulatim eſſe horum affectuum differentias à differentibus humoribus, à quibus habent originem, prodeuntes) ita & remediorum, per quæ euacuandi ſunt humores illi, non poteſt vnica eſſe D ratio: diximus autem cum omnibus antiquis authoribus, quòd in his affectibus interdum pituita, præſertim ſalſa refertum eſt corpus, iterdum verò bile flaua, nonnunquam bile atra, ſæpe etiam ſanguine corrupto: pro ratione vacuandi humoris inſtrumenta ad euacuationem apta eligere oportet. Et vt à poſtremo incipiamus, ſi ſanguis multus, & vitioſus abundare viſus ſit, ætasque, & vires non vetent, ſecanda erit vena, aut media, quam communem, aut interior in cubito, quam iuniores baſilicam vocant. ſed ſi plenitudo hæc tantum ſit in capite, humeralis ſecanda erit, quam cephalicam iuniores, vel uenam capitis vulgares dicunt. quòd ſi uideatur aliorum prauorum humorum copia adeſſe, medicamentis ad illum humorem, qui copioſior videtur, euacuandum aptis, purgare corpus expedit. In his autem ex purgandis humoribus, unde ortum habent hi affectus, loquor uerò de purgatione, quæ totum corpus reſpicit, Gal. & antiqui ferè omnes duobus tantum utebantur medicamentis: primum erant catapotia, uel, ut medicorum uulgus nunc loquitur, pilulæ, quas ex aloe appellat Gal. 1. de compoſ. med. ſecundum. loc. & in libello de medica. facili. para. &

hiera,

A hiera, quæ græcè διὰ κολοκυνθίδος dicitur; in quibus medicamentis uis eſt, & totum corpus, at-
que adeò etiam caput ab excrementis mundare. his tamen non ſemper eadem ratione uteban-
tur; ſed uariè, pro ut humorum uariorum abundantia requirebat. illis enim interdum ſcamo-
nium addebant; ſi quando maior uidebatur neceſsitas detrahendi bilem; interdum uerò epithy-
mum, uel nigrum ueratrum; ubi morbus maiorem requirere uidebatur atræ bilis detractionem:
nam quando præſertim erat uacuanda pituita, ſola hiera διὰ κολοκυνθίδος ſatis erat; ut pote in
qua eſſet præcipua facultas pituitam expurgandi, & eam præſertim de capite detrahendi. Sed
antequam ulterius progrediamur, hic parumper conſiſtendum, & quædam conſideranda: pri-
mum, quòd quamuis, ut in ſuperiori capite diximus, ex uarijs humoribus ortum habeant hi affe-
ctus; hoc tamen non ita intelligendum, ut ex ſimplici, & uno tantum humore conſiſtant. rariſ-
ſime enim fit, ut unus ſimplexque humor confluat in unum locum, ibi morbum aliquem concita-
turus: ſed plerunque plures ſimul conſpirant; quamuis in eorum mixtura unus ſemper ſuperior ſit.
& ideò etiam antiqui medici in his, ac alijs etiam ſimilibus morbis curandis, utebantur illis
medicamentis, quæ mixtas, & compoſitas uires haberent; quibusque diuerſi, nec unus can-
B tum humor uacuaretur: ſicuti in his uidere poſſumus, quorum præcipuè meminit Gal. & 1. de
compoſ. medic. ſecundum loc. & in lib. de fac. par. med. nam catapotia ex aloe, quæ accommodatiſ-
ſima eſſe ait & areis, & alijs cutis affectibus; de quibus præſens ſermo inſtitutus eſt, ex aloes, &
ſcamonij partibus duabus, & colocynthidis parte una confecta ſunt, quibus & ſucci abſinthij
partem unam addit. quis autem non uidet hoc medicamentum, & pituitam, & flauam bilem
præſertim purgare? nam aloes & abſinthium potius ad emendationem eorum incommodorum,
quæ poſſent uentriculo, & uiſceribus afferre acria illa medicantia, adduntur, nempe ſcamonium
& colocynthis. ſua enim acri, & uiroſa natura, ut 2. de ratio. uict. in mor. ac. docuit. Gal. ma-
ximè tùm aliis, tùm uel maximè uentriculo aduerſaria ſunt: ſicuti aloe, & abſinthium maxi-
mè amica. Ita & hiera, quæ ex colocynthide nomen habuit, uarios educit humores, ſi ea uti- Co. 11
mur, quam in libello Scribonij deſcriptam habemus ex Pachij ſententiæ, quam ille immenſis lau-
dibus extollit: uel ea, quam Ioan. Meſ. uel quam Paul. deſcribunt: in his enim omnibus & ſca-
monium accipitur, & colocynthis, & agaricum, & ueratrum nigrum. Mihi tamen alterius
meminiſſe Gal. uidetur locis ſuperis citatis, quæ his omnibus ſimplicior eſt, quam deſcriptam
aliàs inueni in antiquiſsimo exemplari Excellentiſsimi & Illuſtriſsimi Ducis Vrbini, in libro de
C medi. fac. par. capite de alopecia, & eſt in uoluminibus Gal. latinis impreſſa: ea uerò, neque uera-
trum, neque ſcamonium accipit; ſed agaricum, & colocynthin. unde iſtius uidetur meminiſ-
ſe Gal. locis paulo ante recitatis: nam ait, quòd cùm erat pituitam euacuaturus, illi nullum aliud
addebat medicamentum: at ſi bilem, ſcamonium; ſi atram bilem epithymum, uel nigrum uera-
trum. ita autem his utebatur: primùm catapotijs purgabat, quæ ex aloe ab illo appellari dixi-
mus: dabat autem undecim magnitudine grani ciceris, quę pendere poterant ſexquidrachmam:
poſtea hac hiera ſępius expurgabat. & ſępe, ait, ſola hęc ex purgatio ad tollendum omninò hos
morbos ſatis erat; pręſertim uerò cum nondum erant inueterati, & cutis habitus non eſſet uitiatus:
ſubintellecto tamen, ut prius inſtituta eſſet, atque etiam ſeruata uictus congrua ratio. de qua pau-
lo poſt ſermonem habebimus. nam cùm plerunque ortum habeant iſtiuſmodi affectus ex praua uictus
ratione, id imprimis procurandum eſt, ut hęc auferatur occaſio. Nunc uerò hęc duo conſideranda
ſunt, alterum, ut poſteaquam noſtris his temporibus neutrum iſtorum medicamentorum in uſu eſt,
aliquid etiam dicamus de illis medicamentis, quæ in locum horum ſucceſſere, & ſunt in præſentia in
multo uſu: alterum uerò, quòd cùm Hipp. & Gal. prædicent non eſſe euacuandos niſi paratos, & con-
coctos humores: in his tamen curandis affectibus vacuandos eſſe morboſos humores pręcipiunt, & nun
D quam alicuius pręparationis, aut concoctionis meminere. quatenus autem ad primum pertinet, in locū
catapotiorum, quæ ex aloe à Gal. appellantur, ſucceſſere pilulæ, vel catapotia, quæ cochiæ dicuntur, &
ſunt inuentum Raſis deſcriptæ in 9. libr. illius operis, quod Almanſori inſcripſit; & his temporibus in ma
ximo ſunt uſu. Accipiunt autem pulueris hieræ drachmas decem. colocynthydis drachmas tres, & ſcru-
pulũ unũ. Scamonij drachmas duas & mediã, turbith ſtecados ſingulorũ drachmas quinq;. in quibus &c.
pro aloe puluis hieræ ad correctionẽ ſoluentiũ medicamentorũ iniectus eſt, & ſtecas etiam, quod quidẽ
præterea cùm ſit capiti valde commodum, & amicum, poteſt aliorum vim ad caput dirigere: additum
verò eſt turbith, quod & ipſum pituitam educit; & ſolum non multam vim habet, ſed ſi eius vis ab
alijs, quæ ipſum acuendo iuuare poſsint, roboretur, craſſam etiam pituitam purgabit. Vnde hæc
magis pituitam reſpiciunt, quàm illæ Gal. & tutiores ſunt: illæ uerò, & ſi à colocynthide habeant,
quòd pituitam uacuant, cùm tamen ſcamonij maiorem copiam aliarum rerum comparatio-
ne accipiant, quàm cochiæ, magis quàm hæ, bilem educent. Solemus autem harum drachmam, aut
ad ſummum ſexquidrachmam dare: ſicuti & ſi illis Gal. uti uellemus: quamuis omnino illæ fortiores ſint.
Sed & pilulæ, quæ aureę paſsim à Pharmacopolis dicuntur, poſſunt huic negotio eſſe commodæ, quę,
& ſi ipſæ etiam pituitam, & bilem purgent, maiorẽ tamen uim habent purgãdi bilẽ; quippe quę maiorẽ
ſcamonij copiam, quam cochię, minorem verò colocynthidis contineant. & eadẽ hũru, vt priorum, ſolet

Lect.4 eſſe doſis, vt in præſentia loquuntur iuniores noſtri, . Verum neque hoc indignum eſt conſideratione, A
quod omnino in omni purgatione conſiderandum eſt. In hoc in imprimis conſiſtit peritia, & pru-
dentia medici, nempè vt non modo reſpiciat, quod medicamentum requirat ratio, & natura morbi:
verùm etiam an illud corpus, cuius curationem tractamus, illud ferre commodè, & tuto poſsit. in
Co.11 corporibus enim, vt innuiſſe viſus eſt Gal. eodem 2. de ratione uict. in ac. morb. plurima eſt differentia
in perferenda vi medicamentorum, tàm ratione ætatis, quàm temperaturæ, & naturæ; præterea tem-
poris, regionis, & conſuetudinis, ætas enim puerilis, & ſenilis non facilè magnas, & uiolentas ferre
poſſunt medicinas: præterea corpora molia, & delirata: temporibus etiam calidioribus. & frigidio-
ribus moleſta ſunt medicamenta ſoluentia: aliqui etiam aſſueti ſunt, & ex conſuetudine contraxe-
re facilitatem ad perferendas multas, & ualentes medicinas: in alijs uerò tales timemus, quia
aut nunquam, aut rariſsimè, . & ſi quando acceperint, non ſine multa moleſtia accepere; unde in
his omnibus tutius eſſet ualentioribus his medicamentis parcere. in quo ordine mea quidem ſen-
tentia eſſent & pilulæ indæ ponendæ commode, ſi quando ex humore melancholico penderent ma-
gis hi affectus. Vnde, quando omnino eſſet purgatione opus, ab aliquibus, leuioribus tamen, non
eſſet abſtinendum. Et propterea ad has difficultates cùm proſpexiſſent prudentes medici, excogita-
uerunt alias medicamentorum confectiones, quas pueris etiam dare tuto poſſimus; propterea quia B
nihil uiolenti, & laborioſi admittunt. in his ſunt & hiera ſimplex ex aloe, de qua ne omnia in unum
congeramus caput, inferius plenius agemus. ea ſæpe antiqui in puluere utebantur; poſteriores uerò
addito melle redigunt in formam quaſi eclegmatis, uel, ut noſtris temporibus dici ſolet, electua-
rij: interdum eius pulueres aliquo liquore excipientes, ut roſaceo melle, catapotia formant: in-
terdum ſi iſtius medicamenti amarorem temperare, & præterea calorem, & uim ſiccandi uolumus;
cum liquore caſsiæ Aegyptiæ miſcemus, & ueluti bolum deuorandum conficimus. Egò ſæpe pul-
uerem hieræ iſtius ex roſaceo ſyrupo ſolutiuo excipio; præſertim ſi ea ſit opus vti æſtiuo tempore. poſ-
ſumus autem ad duas drachmas, & ultra dare: habita tamen ſemper eorum ratione, quorū habendam
paulo ante dicebamus. Poſtea ſunt pilulæ illæ, quæ Auicen. 3. can. prima fen. deſcripſit; & Aſſaieret
dicuntur, & illæ lenes ſatis ſunt, quæ fiunt ex puluere hieræ, & myrobalanis citrinis, addito præ-
terea aloe, hæ minorem calorem ex myrobalanis habent, & magis ventriculum, & caput roborant,
& fluxiones reprimunt; valent autem potius ad purgandos calidos & bilioſos humores, quàm
pituitoſos; ſicuti pituitam magis vacuabit hiera. verùm cùm illis vim, maiorem ad va-
cuandam pituitam addere volunt, & his, & illis addunt agaricum. Sed in hoc eodem ordine
ſunt illa communia catapotia, quæ in præſentia ex tribus, vel de tribus cum rhabarbaro dicun- C
tur: conficiuntur autem ex aloe, agarico, & rhabarbaro, quæ ſunt maximè apta purgandis pituitæ,
& bili. Item & Maſtichinæ, quæ pituitam potius purgando educunt. ſicut ergo priores in ſupre-
mo ordine ſunt: ita hæ in infimo. multa verò eiuſmodi medicamenta inter hæc media ſunt, vt
aggregatiuæ à Meſ. appellatę, quæ craſsioribus humoribus commodæ ſunt vacuandis; & quæ ex fuma-
ria ab eodem deſcriptæ, & de fumo terræ appellatę ſunt, quę bilioſis, & exuſtis humoribus aptio-
res ſunt. Neque tamen hoc prętermittendum eſt, quod in arte medica maximi eſt momenti, quòd
prudens medicus, vbi etiam multa eſt medicamentorum pennuria, ſibi poteſt ingentem eorum
copiam parare; modò duo, vel tria illi ad ſint medicamēta compoſita, eas vires, & poteſta-
tem habentia, quas morbus requirit: quorum alterum valentiſsimum ſit; aliud infirmiſsimum;
atque id in omni medicamentorum genere veriſsimum, & cognitu neceſſarium. nam vel horum
commixtione, vel alijs additis augemus, vel detrahimus, immutatamusque eorum operationes, &
vires. Et vt exemplis rem clariorem faciamus. ſi nobis adeſſent aliquę ex his appellatis pilu-
lis, ſed eſſent leuiores, quàm eſſe opus putaremus; vel ſi vellemus eas maiorem vim attrahen-
di aliquem alium humorum habere, quàm ex ſua prima compoſitione, & mixtura habeant;
erit nobis agendum, vt in lib. de comp. medi. ſecundum loc. docti ſumus; illis enim addenda
ſunt aliqua medicamenta, quę ſint apta illi humori educendo: ſicuti pilulis ex hiera, eis enim D
pro exemplo vtar, quibus vt docemur à Gal. paſsim, addidere medici agaricum, vt & vim ma-
iorem pituitam purgandi haberent, & à remotioribus partibus, ſi id, quod addere ſolitum, pa-
rum videatur, illis item aliquid amplius addemus, vt ſi drachmę pilularum ſemidrachmam tro-
chiſcati, vt aiunt, agarici addiderimus, vel aliquid turbith electi, vel polypodij: poſſemus etiam
in fortioribus, & adultis corporibus & colocynthin addere. quantitas verò accipienda erit à copia
humoris vacuandi; habita tamen ſemper ratione ętatis, facilitatis corporis ad uacuationem, & ro-
boris eius. Quòd ſi ſcopus, quem nobis prȩſcripſimus, requireret potius bilis eductionem, ſi va-
lidè id agere voluerimus, ſcamonium ex malo cotoneo paratum apponemus plus minusve, vt
& morbus requirere, & corporis purgandi natura videbitur poſſe admittere. addemus enim ad
pondus trium, vel quatuor, vel etiam quinque granorum diagridij. nam ita ſcamonium para-
tum, vt diximus, appellant. at ſi vellemus mitius agere, & magis membra roborare, drachmę pilula-
rum ſcrupulum, vel ſemidrachmā rhabarbari adijcere oportet. & ſi copiſior eſſet bilis, quàm ſperaremus
eā poſſe vnica detrahi acceptione, eas toties repeteremus, quoties eis eſſe opus iudicaremus. At ſi materia

vnde

A. vnde morbus excitatus eſt, quæque educenda eſt, potius melancholica eſſet; ſi validius vacuare erit
opus, addemus nigrum veratrum; vt ſi drachmæ pilularum ſcrupulum corticum radicum nigri vera-
tri adijciamus: ſi verò leuius id erit agendum, epithymum, & ſi adhuc leuius, ſenæ quantum nobis vi-
ſum fuerit, addemus. & quod de his ſimplicibus medicamentis addendis diximus, idem de alijs, quo-
rum meminere auctores, intelligendum. Is itaque primus modus eſt addendi vires medicamentis com-
poſitis, & eas etiam variandi. Alterū verò cuius meminit frequenter Gal. eſt, ſi duo nobis prȩſtò ſint me
dicamenta, quorum alterum validum, & forte ſit; alterum verò, mite, & infirmum; ex eorum miſcel
la multa intermedia, quantum ad robur pertinet, componere poterimus ſicuti ſi pituita ſit vacuanda,
cochiæ verò, aut aureæ, aut aliæ iſtius ordinis, fortiores nobis, quam par ſit, videantur; & quæ ex hie-
ra, aut aſſaieret, aut maſtichinæ nimis leues ſint; ſi eas miſceamus: vt ſi duos iſtorum ſcrupulos eum
totidem cochiarum, aut aurearum, aut indarum pro ratione humoris detrabendi miſceamus & com-
ponamus, vel ſi alterutrius ipſarum plus minusve apponamus, reſpicientes ſemper ea, quorum paulo
antea rationem eſſe habendam diximus. Verum, quia interdum immutandus eſt medicamentorum
modus, vel propter diuerſam temporum, vel morborum naturam. nam & Gal. alopecias curaturus
prius ſua illa catapotia dare ſolebat, vt ille libris toties citatis inſinuat: poſtea verò hiera ea, quam
B. διακολοκυνθίδος appellat, vtebatur, vel ſola, vel additis alijs ſoluentibus medicamentis: præterea alij
nequeunt medicamentum ſolidius, vt ſunt catapotia, vel quæ boli nunc dicuntur, deuorare, & non ni-
ſi bibenda aſſumere. ideò & de his quæ alioquin deuorari, vel bibi poſſunt, aliqua à nobis ſunt dicen-
da, quæ poſsint nouitios inſtruere: quantum tamen patitur modus præſentis doctrinæ. Et quia ho-
rum, quædam mixta ſunt, quædam ſimplicia; de ſimplicibus ſermonem habebimus, cùm ſæpe illis
etiam ſimplicibus vti ſoleant medici in curandis & his, & alijs etiam morboſis affectibus. & de leuio-
ribus quidem, & facilioribus præſertim ſermonem habebimus. nam illis, quȩ valentiora ſunt, & à iu-
nioribus laborioſa medicamenta dicuntur, rarò ſimplicibus vtimur; ſed potius in compoſitione. Pro
varia ergo natura morborum, vel cauſarum, vnde illi excitantur, diuerſis vtimur medicamentis. nam
ad bilem purgandum facillima ſunt, primùm ſerum lactis, quod leuiſsimum medicamentum eſt, &
niſi copioſum bibatur, parum poteſt vacuare, magis tamen vacuabit, ſi ſaccharum addatur, vel ſal, vel
ſi ſuccus fumariæ; & adeò lene & facile medicamentum eſt, vt eo per multos ſubiende dies vti poſsi-
mus. deinde verò manna, quod medicamentum & ipſum adeò facile eſt, vt ad duas vncias, & vlte-
rius demus. in his tamen ea vis eſt, vt ea, quæ in ventriculo ſunt, & in primis venis, purgare poſsint;
nec vlterius admodum progrediuntur. aliquanto valentior eſt caſsia noſtra Aegyptia, in qua exhi-
C. benda rarò ſexqui vnciam excedimus. eundem ferè ordinem tamarindi occupant, & ad vnciam ſolent
dari. quæ medicinæ cum qualitatibus temperatæ ſunt: aliquȩ etiam refrigerant, maximeque accom-
modatæ ſunt calidioribus, tùm corporibus, tùm temporibus: quibus etiam inter initia, vel nulla prȩ-
paratione, ſeu, vt loqui in præſentia ſolemus, præcedente concoctione vti ſolemus: cum potius vim
leniendi, quàm ſoluendi habeant. leues etiam num medicinæ ſunt aloe, qua nihilominus in initio poſ-
ſumus vti, præſertim verò lota; & rhabarbarum: ſed hæc calidiora ſunt. pituitam uerò educunt aga-
ricum, & polipodium præcipuè; quamuis illud præterea & bilem flauam, hoc verò & atram euacuet,
præterea & turbith. inter ea verò, quæ facile bilem atram vacuant, eſt primum ſena, præſertim verò ſi
ſit ex exuſtione facta, leuiſsima verò medicina, & facilis, quam ex decocto ſolemus dare, cùm ſolam
damus. decoquimus verò ex ſero lactis, vel ex aliquo iure leui pulli gallinacei, additis paſſulis, & li-
quiritia. nam paſſulæ ventriculo commodæ ſunt, quem aliquanto lædit ſena: liquiritia autem hume-
ctat, & remittit ſiccitatem, & aſperitatē ſenæ: ſolā verò ex decocto ad vnciam quandoque damus. ſed ſȩ
pe ea inter initia vtimur, non expectata alioquin inſigni aliqua præparatione. eam ſequitur epythy-
mum: valentius enim eſt, & maiori cautione dandum. poſtremùm, quantum ad præſens negotium
poſsit in præſentia eſſe ſatis, eſt nigrum veratrum: quod deinde non ita facilè eſſet dandum ab initio,
cùm crudus eſt morbus. & hæc omnia calidiora & ſicciora ſunt. Qua verò forma ſint hæc ducenda in
D. vſum, non puto eſſe opus longiori ſermone exponere: quia adeò ſunt in frequenti vſu, vt vel etiam
Idiotis iam ſint nota hæc omnia. caſsiam enim, & mannam, quandoque aliquo liquore, vt varia ſunt
decocta, diſſolutam dare ſolemus, ita & tamarindos. ſed & in forma ſolidiore, quales ſunt, quos
bolos vocamus. manna verò poteſt, vt eſt, in ſuis videlicet granis comedi; ſæpius tamen aliquo,
vt dixi, liquore diſſoluitur: aloe ſæpius vtimur propter ſuam amaritudinem, confectis ex ea cata-
potijs. rhabarbari verò multiplex eſt vſus. nam interdum in puluerem redactum ex aliquo humore
bibendum damus: præſertim verò cùm maiorem quærimus aſtrictionem, & corroborationem:
dum enim ita vniuerſum accipitur, plus aſtrictionis retinet, cùm partes craſsiores, & terreſtres
ſint veluti fundamentum aſtrictionis. interdum verò, aliquo liquore puluis ea aſumpta in cata-
potia redigitur, & idem ferè valet, atque ita etiam valentius ſoluit, vt ſæpe animaduerti:
quod duplici ratione puto euenire, primùm, quia cum ſolidiorem formam habeat, diutius in
ventriculo, antequam diſſoluatur, moram trahit, atque ita magis ſoluit: deinde cùm uis ſo-
ſolutiua in calidis, & tenuioribus partibus ſedem habeat, illæ quidem prius penetrant, & eis
ſuccedentes illæ, quæ aſtringunt, aſtringendo quaſi à tergo priores impellunt, & eas vlterius

 penetra-

penetrare cogunt, & ad interiores corporis partes, tertiò autem quod fuit Arabum inuentum, A
demergimus in aliquo decocto, & ibi per quaſdam horas maceramus, vel, vt loquuntur iuniores
noſtri, infundimus: deinde percollamus, ac abiecta lignea ea parte, liquorem bibendum damus; & reli-
quis eiſdem ferè modis vtimur. Sunt & pręter hęc tria myrobalanorum genera, citrini quidem bili flauę
purgandæ commodi ſunt; chebuli, pituitæ; nigri autem atræ bili: quia tamen inſigniter aſtringunt, &
exaſperant, rariſsimè illis in morborum initijs vtimur: quanuis ſi fricentur prius oleo amygdalino dul-
ci, & aſperitatis, & aſtrictionis non parum deponant, quibus poſſumus totidem modis, quot rhabarba-
ro, vti, & licet in infuſione, vt aiunt, minus aſtringant; ſemper tamen inſignem ſatis aſtrictionem habet,
De ſimplicibus autem medicamantis ſatis, mea ſententia, dictum eſt. non nulla de compoſitis dicamus,
vt ad aliud caput tranſitum facere poſimus, Medicamenta, quæ hac noſtra tempeſtate in vſum venire ſo-
lent, multiplicia ſunt, quibus videlicet vti poſſumus vel potis, vel alioquin deuoratis. leuiſsima quidem
ſunt diaprunon à recentioribus electuarium appellatum, id quod interdum ſimplex, interdum non ſo-
lutiuum appellant; & præterea illud quod diaſebeſten appellatur. prius deſcribitur à Nicolao: alterum à
Bartholomæo Montagnana; quod & ipſum facile eſt, ſicut & prius, leniendoque potius, quàm ſoluendo
purgat; & biliosis humoribus purgandis accomodatum eſt vtrunque quando citra ſcamonium in uſum
veniunt: nam quando additur tantum ſcamonij, quantum auctores illi apponendum præcipiunt, ad B
alium ordinem medicinarum aſcendunt. deinde verò in hoc eodem ordine ſunt, id quod Patauij, & Ve-
netijs, & vicinis ciuitatibus in vſu eſt, in remotioribus autem, non ita; & appellatur electuarium leniti-
uum à noſtris, eius deſcriptio in libro, cui titulus eſt, luminare maius, reperiri poteſt. & in hoc etiam or-
dine eſt, quod diacatholicon paſsim appellatur, deſcriptum à Nicolao. & hæc ſimilem ferè facultatem
habent: aptiora autem ſunt ad purgandos exuſtos humores melancholicos, ſed & pituitam vacuant;
& bilem. facile autem eſt, & quod appellant diaſene, Arabum inuentum deſcriptum à Nicolao: quod
& ipſum humores exuſtos, & pituitam purgat; aliquantoque fortius, quàm prædicta. fortia autem
medicamenta, quæ bilem poſſunt detrahere, ſunt electuarium appellatum ex ſucco roſarum, à Nico
lao deſcriptum, & eiuſdē diaprunon, quod ſolutiuum appellant, vtrunque enim copioſum ſcamonium
accipit, pituitam autem, & frigidiores humores educunt; id quod diaphoinicon Græci, videlicet Pau-
lus, & Ioannes Mes, nominant: & ſunt ferè eædem confectiones in paucis admodum uariantes. item
magis etiam electuarium ab eodem Meſue dictum indum. Adultis verò, & melancholicis humori-
bus, quanuis & vacuet alios, eſt aptum medicamentum, quod confectionem Hamech nuncupauit
Mes. Sunt & aliæ Hieræ, quæ maiores dictæ ſunt, vt illa cuius à Gal. facta eſt mentio, quæ præſertim
pituitam ducit; aliæ verò vt Archigenis, Ruphi, & Pachij à Scribonio recitata, quam & ipſam diacolo C
cynthidos appellat, quæ omnes non minus vacuant melancholicum humorem, quàm pituitam. Me-
dicamentum autem, quod electuarium roſatum nuncupauit Meſue, leuius aliquanto bilem purgat,
quàm id quod à ſucco roſarum ſuperius diximus nomen habuiſſe. In his autem medicamentis, quæ
hactenus recenſuimus, illud idem animaduertendum eſt, quod animaduertimus dum de catapotijs,
ſeu pilulis loqueremur, quòd hæc medicamenta eligenda ſunt non modò pro ratione naturæ ipſius
morbi, & humorum, à quibus excitatus eſt, verùm etiam pro ratione naturæ corporis purgandi, habita
videlicet ratione ætatis, temperaturæ, virium, & temporis, vt pro horum natura addamus, detraha-
mus, & permutemus & qualitatem, & quantitatem eorum, & ipſa interdum ſola accipiamus, inter-
dum commiſceamus. Sicuti verbi gratia, ſi nobis eſſet opus diuerſos humores, præſertim verò exuſtos
vacuare, accommodatiſsmium medicamentum eſſet confectio appellata hamech. verùm etas, aut an-
ni tempus calidius, aut natura corporis, quod medicamenta valentia non facilè ferat, videntur alio-
quin obſtare, ne ea vti poſsimus ſola. quid agemus nos? eius vim aliquantiſper minorem reddemus alio
rum miſtura, ſicuti ſi tempus eſſet calidius, (ſola autem ea confectione ſi vteremur, daremus tres drach-
mas,) accipiemus drachmā vel ſexquidrachmā iſtius, & ſi bibendū medicamētum dare voluerimus, acci
piemus duas vel tres vncias ſyrupi roſacei ſolutiui, & hæc omnia ex aliquo liquore, vel alio accōmodato
decocto in potione parabimus. vel ſi in ſolidiori forma medicamentum parare voluerimus, accipie- D
mus pulpę, ut aiunt, uel floris caſſię drachmas ſeptem, uel vnciam, et addita ſexquidrachma illius confec
tionis conficiemus bolum, vel ex aliquo decocto hęc diluta bibenda dabimus. quòd ſi tempus frigi-
dius eſſet, pro caſsia acciperemus vel diacatholicon, vel lenitiuum, quorum parùm antea meminimus.
quòd ſi medicamentis ſimplicioribus, aut obtundere acrimoniam, vel vires addere velimus, vt et
alios aliquos humores euacuet, medicamentum parabimus, aut decoctum, vt ex tamarindis, aut ex
polypodio, aut epithymo, aut ſena, aut conficiemus infuſionem, vt loqui conſueuere hoc tempore no-
ſtri medici, ex rhabarbaro, vel myrobalanis, quibus ſpiſſiora medicamenta erunt diluenda. Modum au-
tem eorū in ſequentibus ſermonibus magis particulatim aliquibus exemplis explanabimus: ſatis enim
longum de his habuimus ſermonem, et de his ſępius poſtea loqui erit opus. Tranſeamus iam ad aliud
caput.

De ratio-

A *De ratione curandi hos affectus per medicamenta, quæ & humores ad eua-*
cuationem parant, & intemperiem, quæ cauſa fuit horum humo-
rum remouent: & de ratione uictus. Cap. IIII.

NOn ſolum autē ad medici officiū ſpectat morbificus humores, et eos qui affectus continenter Lec. 5.
fouēt, euacuare: ſed prius oportet eos parare ad facilē euacuationē, vt ſine moleſtia multa e-
duci poſsint: prӕterea uero et intēperiē eā remouere, ex qua illi quotidie generātur. alioquin
nim nihil medico vacuaſſe proderit: ſi reliqua ſit cauſa alios ſubinde ſimiles generandi humo
res. plerunq; autē ſimilis eſt vtriuſque ratio; eadē enim, quӕ intemperiem tollunt, vitiū etiam humorū
corrigunt, quo illi naturӕ aduerſarij ſunt. vnde ſi vitium non ſit inſigne, dum per contraria tranſmuta
tur, ad ſuum bonum ſtatum reuocantur et vtiles fiunt: vel ſi fuerit inſigne, vt nequeat amplius humor
bonus omnino fieri, remittitur ſaltem eius malitia, vt facilius poſsit à natura adminiſtrari et vacuari;
cum opportunum fuerit. nam plerunque humores, qui generantur, ſequuntur naturam temperatu-
B rӕ illius periculӕ, à qua illi generantur. orta enim ſuis atteſtantur initijs teſte Gale. et hoc medicamen
torum genus à maioribus noſtris dicitur genus medicinarum concoquentium, vel digerentium, vt ip-
ſi aiunt, concoctionem accipientes pro quacunque humoris ad ӕqualitatem reductione: hӕc verò ӕqua
litas duplici inſtrumento adduci poteſt, medicamentis, victuſque ratione: ab eiſdem enim indicatio-
nibus pendet recta ratio vtriuſque inſtrumenti. primum autem à medicamētis incipiamus; vt pote quӕ
ijs, quӕ hactenus tractata ſunt, magis ſint affinia: Indicationes, quӕ vigent in his affectibus à natura tū
morbi, tùm excrementorum, à quibus fouetur morbus, accipiendӕ ſunt: unde pro uaria horum natura
variantur et indicationes et ſcopi. Vnde vbi à bilioſis excrementis pendet affectus, cum et ipſa calida
ſint et ſicca, et à temperatura conſimili ſint genita, ea, quӕ refrigerant et humectant, erunt eligēda. Vbi
ſit à pituita, quæ calefaciunt, ſiccant, et attenuant, niſi fuerit ſalſa pituita. quia cum ſalſus ſapor ſit indi
tiū, immo effectus caloris & ſiccitatis, et is humor aliqñ tenuis, immo plerunq;, non nunquā tamen et
craſſus, ideo temperatius, ubi ſalſus humor ſit, calefaciendum, et ſiccandum, et attenuandum, præſer-
tim vbi tenuis ſit; vbi autem craſsior, et magis lentus, magis attenuandum, et incidendum. Sed ſi ſit me
lancholicus, et exuſtus humor, potius refrigerandum, & humectandum: quamuis aliqua ſint intermi-
ſcenda, quæ attenuent & incidant. Sed tandem particulatim deſcendamus, & omne negotium ad tem
C porum noſtrorum vſum deducamus: vt hac ratione nouitijs in hac arte prodeſſe magis poſsimus. Tri-
plex ergo eſſe poteſt, quantùm ad præſens poteſt negotium & hoc noſtrum inſtitutum eſſe ſatis, ratio
medicamentorum, quibus vti poſſumus. nam aut decoctis, aut appellatis ſyrupis, aut illis, quas confec
tiones, vel confecta vocamus, quæ vel rotulis conſtant, vel in modum eclegmatis conficiuntur: nam ſӕ
pe & propter morbi longitudinem; vel delicatulam hominis naturam, vel propter ætatem oportet va-
riare modum medicamentorum, ſemper tamen eiſdem ſeruatis facultatibus & ſcopis. primum autem
de decoctis agamus, vt quorū vſus ſit antiquior; Decocta ex ſimplicibus præſertim uero herbis, uel ex ea Lec. 6.
rū partibus aliquādo quidē ex pluribus, non nunquā ex uno, & aqua parari ſolent; & ea quidē uel cōmu
ni, ſicut eſt, quā ex fontibus, uel ex puteis quotidie haurimus, uel interdū arte per deſtillationē confecta.
& de cōmuni quidē non eſt quòd quidpiā dicamus, cū illa ſit tanquā materia duntaxat, & tanquā id, in
quod tranſit uis decoquendorū medicamentorū, quæ uerò per deſtillationē fit, cùm quidquid uirium
habet, id à ſimplicibus medicamentis, unde extrahitur, habeat, ideò neque de ea ſermo longior haben-
dus, neq; etiā de ratione; & tēpore decoquendi, & ſimplicia, quæ coquēda ſunt, colligendi, quia hæc om
niā in tractatione de medicamentorū cōpoſitione eſſent tractāda: ſæpe etiā ex iure pulli gallinacei fiūt,
in quo eſt uis inſignis tēperandi humores, præſertim calidos, & acres. Ad cōponēda igitur apta decocta
ſunt eligenda ſimplicia, quæ propoſitis ſcopis uideantur poſſe ſatisfacere. Itaq; ſi hi affectus fuerint iudi
D cati pendere ab intēperie calida, cū acri & bilioſa materia, ea erūt accipienda ſimplicia, quæ refrigerēt,
& humectent, retūdantq; acrimoniā eorū excrementorū. Vnde ſi acceperimus ex herbis endiuiā, uel ci-
chorium, uel oxalidē, ſeu, ut iuniores aiūt, acetoſam, uel boraginē, uel q̃cūq; ſunt ex cichoraceorū genere
rectè res ſe habebit: quòd ſi adhuc refrigerantibus magis eſſet utendum, herba, quam lichenem Grӕci
appellant, à noſtris autem pharmacopolis hepatica dicitur, accommodata eſſet; ad hoc etiam genus la
ctuca, portulaca, & id genus alia pertinent. quorum ſiluam copioſam nobis Gale. in libris de Simpliciū
medicamentorum facultatibus propoſuit. utimur tamen interdū fructibus, vt ſunt qui ſebeſten ab Ara
bibus ſunt dicti, myxa à Græcis: prӕterea iuiubӕ vel zizipha, & pruna arida. hæc ergo ex aqua decoquē
da, vt decoctionis ratio requirit. aliqua enim maiorē, alia minorē ſuſtinēt decoctionē. nā flores, quibus
ſæpe in decoctis vtimur, quales illi qui ad ſcopū præſentem poſſent pertinere, modicam præ alijs ferunt
decoctionem. digeritur enim, & diſſoluitur eorum vis, ſi diutius coquantur: qui autem vtiles poſſunt eſ
ſe calidiori affectui, ſunt violæ, roſӕ, flores cichorij, endiuiӕ, boraginis, & id genus alij. vnde ferè in fine de
coctionis inijciendi ſunt, cum auferendum eſt ab igne uas. herbӕ vero maiorem decoctionem ferunt, ma
iorem fructus, maiorem adhuc radices. nam earundem herbarū radices ad decocta commoda ſunt. cō-

fecto

ſecto decocto,& collato,eius eam menſuram,quę ęgrotanti idonea ſit,dare oportet,manè præſertim an A
te cibum per tot horas,vt iam potuerit ad actum deductum in ventriculo in totum corpus diſtribui:
quòd ſi condiatur aliquanto ſaccharo,tùm vt magis gratum ſit,tùm verò vt facilius & citius digeratur,
melius erit:quæ enim dulcia ſunt,promptius attrahuntur à membris. facile autem poſtea eſt,aliquanto
copioſiori addito ſaccharo,vel melle per vlteriorem decoctionem in ſyrupos decocta redigere. de qui-
bus iam opportunum fuerit ſermonem habere: niſi quòd fortaſſe præſtiterit,& de illis prius decoctis a-
gere,quæ alijs differentijs ab alijs humoribus acceptis ſummatim tamen conueniunt. vnde ſi à materia
pituitoſa inſipida,aut acida conſtiterit morbus,ea quæ ſuperioribus contraria ſunt, quæ videlicet cale-
faciant & deſiccent,erunt magis opportuna,quæque attenuent & incidant; vt tamen & huius ratio ſit
habenda;quia omnes eiuſmodi affectus,de quibus eſt inſtitutus ſermo,vt diximus, ab alicuius ãcrimo-
niæ participe humore,& proinde etiam caloris,ortum habere conſtat:nempe vt modeſtè calefaciamus
immixtis aliquibus vnde temperetur calor calidiorum medicamentorum : vnde betonica maxime ac-
commo data erit herba,& eupatorium,in quibus non eſt inſignis caliditas: ſed & artemiſia , anethum ,
præſertim uiride,nam aridum magis calefacit ſiccatque; calidiora ſunt ſerpyllum,mentha , pulegium ,
calamentum,hyſſopum,& reliqua iſtiuſmodi,quæ plurima à Gal.ex eiſdem libris colligi poſſunt, nec à
nobis in præſentia omnia afferenda,ne nimis longus is ſermo euadat.Quòd ſi ſalſus fuerit humor,ab ijs B
quæ inſigniter calefaciunt,abſtinendum: temperatioribus autem utendum;atque illis aliqua addenda,
quæ acrimoniam,quam ſalſugo indicat,leniant,& mitigent:vt ſunt radix dulcis,quæ nunc liquiritia di
citur,prętereà maluę folia,althęæ radices:itẽ flores boraginis,endiuiæ:pterea fructus ſebeſten,iuiubę,&
quæ ſunt generis eiuſdem,& facultatis. At ſi melancholicus ſit humor : præſertim uerò ex aſſatione fa-
ctus,borago & endiuia erunt optima,& fumaria,quam fumum terræ,& ſalictatius lupus , quem lupu-
lum in præſentia appellant ; hæc enim mundandi ſanguinem ab exuſtis excrementis uim habent. præ-
terea & ſi aliqua egeant attenuatione,non tamen calore multo ſed lenitate quadam opus eſt , niſi craſ-
ſior videatur factus is humor,& ad fæcalem conſiſtentiam accedens : tunc enim , & magis attenuanti-
bus, digerentibusque egeret . Et hæc de decoctis in præſentia puto poſſe eſſe ſatis . Ad Syrupos acceda
mus,quorũ facilior,illis explanatis,poteſt eſſe expoſitio:cũ Syrupi ferè oẽs,ex decoctis ex herbis,uel ra-
dicibus,uel ſeminibus,vel fructibus fiant,vel ex herbarũ ſuccis, addito aut melle,aut ſaccharo.qui tamẽ
in frequentiori uſu ſunt,ad humores quidẽ calidos & acres,ſunt ex endiuia,cichorea,oxalide,boragine,
ex acido ſucco citri,qui ſunt ſimplices ; & præcipuus eſt ſyrupus acetoſus : ſed ſunt & compoſiti , ut qui
de endiuia compoſitus dicitur,de cichorea compoſitus,cui aliquando aliquid rhabarbari additur,cum
bilis notha,& craſsior eſt, quæ & attenuatione , apertioneque egeat , & aliquã etiã efficiunt lenẽ purga C
tionem. ad hæc etiam utilis ſyrupus roſaceus ſimplex,præſertim ſi bilis tenuis ſit : quòd ſi notha & craſ-
ſior,particeps lentoris,optimus qui ex ſucco roſarum, quem ieleniabim ex ſaccharo iuniores , qui Ara-
bas ſequuntur,appellant, de illo autem ſimplici loquimur , qui nondum ſolutiuus eſt . Sed ſi pituita fri-
gidior & craſſa lentaque ſit , tunc mel roſaceum,& oxymel ſimplex opportunum erit : & ſi mixta fuerit
ex bile & pituita,ſyrupus biſantinus à Ioanne Meſue dictus,ſi ea nõ admodum craſſa & lenta fuerit.nam
hæc magis requireret eum,cui additum ſit acetum,uel illud quod completum appellatur . Ita etiam ſi
ſit ſalſa,ſimplex biſantinus,cum eo qui fit ex ſucco betonicæ,& cum roſaceo.betonica enim utrique põt
conuenire,ut quæ præſertim , cùm uiridis eſt , non calefaciat plurimum . Idem biſantinus ſyrupus ſim-
plex accomodatur melancholico affectui, & ſyrupus de boragine , & qui ex ſucco dulcium pomorum
conficitur, & ex pomis ſimplex dicitur:fortior eſt qui ex pomis ſabor dicitur à Ioanne Meſue:fortiores
his ſunt. ſyrupus de fumaria compoſitus dictus,& de pomis compoſitus,qui iam uim ſoluendi habent,
nam uel ueratrum nigrum , uel epithymum accipiunt,ſicut et decoctum epithymi , quorum meminit
Meſ:à quo compoſitionis modum poteſtis habere.Confectiones quidem,vt nunc appellant,& ipſæ poſ-
ſunt duplici forma componi , uel enim vt habent modum eclegmatis, ſeu , vt iuniores loquuntur , ele-
ctuarij: vel ex ſaccharo in forma ſolidiori in modum eclegmatis fiunt. in calida intemperatura accipie-
mus ſaccharum roſaceum , uel violaceum , item myrobalanos qui chebuli , quique indi,et qui emblici D
dicuntur : ſed & chebuli pituitę magis commodi habentur , vnde cum reſrigerent , in ſalſa pituita ad
modum utiles erunt,& calidioribus temporibus . In frigidiori uerò morbo,& pituitoſo, vel melancho
lica materia id genus confectiones parandę erunt,quę conſeruę dicuntur , vt roris marini flores ſaccha-
ro conditi,vel flores betonicę : ſed etiam folia betonicę ſaccharo item condita : item & cortex mali ci-
trij,& tandem zingiber itidem conditum:nunc uerò & nux moſcata, et gariophli,ita appellati à noſtris,
hoc modo conditi repertiuntur , quę omnia,pręter id quòd ita ſola et ſimplicia mandi vtiliter poſſunt ,
ſępe ſimul ex his plura prius contuſa componuntur , et in eclegmatis formam rediguntur , addito ali-
quo ſyrupo eidẽ ſcopo accõmodato,quo diluãtur,vt teneriora et liquidiora fiant,quę ſępe ſummo ma-
ne ieiuno uentriculo accipiuntur,interdum tamen etiã poſt cęnam:ut cum cibi uaporibus facultas me-
Lec.7. dicamentorum ad caput aſcendens illud magis corroboret,et alioquin afficiat.in his tamen affectibus,
qui acrimonię nunquam ſunt expertes,omnino modeſtè calefacere et parcè debemus.Quòd ſi modum
compoſitionis inſtituendę quiſpiam deſideret,ita,vt nunc aiunt,ordinabimus: accipe ſacchari roſacei ,
violacei, conſeruę florũ boraginis , carnis myrobalanorũ emblicorũ uel chebulorũ ſingulorũ vnciã ſ,
cum

A cũ ſyrupo roſaceo,vel ex oxalide,uel ex iuiubis confecto fiat mixtura ſin autẽ frigida fuerit intẽperies
hac potius vtemur. accipe ſacchari roſacei, conſeruę florũ roris marini,betonicę,ſingulorum vnciã vnã,
zingiberis conditi,quod uulgo zingiber uiride appellant, vnciam mediam . miſce,et omnia contuſa et
diluta ex ſyrupo ex corticibus citri confecto in modum eclegmatis redigito . Sed ſi his etiam chebulorum
uel emblicorum myrobalanorum pulpam ad unciam addiderimus, prẹter roſaceum ſaccharum
ob humorum uitioſorum aliquam acrimoniam, rationi magis conſona erit confectio : dentur ut diximus.
Solidiores vero confectiones,quæ ſunt in frequenti vſu, refrigerantes quidem ſunt,quam diarhodon
Abbatis appellant: ſed et magis etiam refrigerat quę diatrion ſandalõ,vel ſandalorum appellant.
vtrãque apud Nicolaum deſcriptã inuenietis. calidiores uero ſunt, primum quem aromaticum roſaceum
appellant, moderatę cuiuſdam caliditatis: calidiores ſunt diatrionpipereon, diacyminum, diagalanga,
à Meſ.deſcripta.diacalamentum Gal.In hoc iſtarum confectionum genere poſſunt poni antidoti
maiores,vt mitridatia,et theriaca,et diamoſcũ,et id genus reliqua. Sed his cũ prioribus commixtis
uarias poſſumus componere differentias horum medicamentorũ : puta ſi vnciæ ſacchari roſacei immiſceamus
ſexquidrachmam vel drachmam puluerum diarhodonis,vel aromatici roſacei, vel diatrionpipereon,
vel aliorũ,quod fieri poteſt,vel vt temperatiores fiant,vel vt gratiores. Satis circa medicamẽ-
B ta uagati ſumus.reliquum eſt ergo,vt de ratione victus agamus,quę et ipſa uaria eſſe debet pro ratione
ſcoporum propoſitorum. nam in calidiori affectu ex humore bilioſo, et acri refrigerans oportet vt ſit
humectanſque:in pituitoſo attenuans,calefaciens,et ſiccans, ſi citra ſalſedinem ſit: ſed ſi ſalſa ſit pituita,
in caliditate ſit moderatio,et potius in leuem aliquam humiditatem, quam in inſignem ſiccitatem
inclinet. humor autem melancholicus moderata eget caliditate prẹſertim in initijs morbi, inſigni uero
humiditate:et vt omnia edulia,immò et alia ad victus rationem pertinentia,quę ſolent gignere, vel
occaſionem prẹſtare,vt generentur vitioſi humores, vel ſi boni fuerint geniti, in vitioſos degenerent,
prẹſertim vero in cibis et potu, tàm quo ad qualitatem et quantitatem, quàm etiam quo ad ordinem
et apparatum caueantur. Vnde ea inſtituatur ratio,vt euchyma ſint edulia, id eſt quę ſint bonis ſuccis
gignendis idonea:neque in prẹſentia magis particulatim hęc tractabimus: partim ne omnia in vno capite
tractare uoluiſſe videamur : partim quia de his eiſdem ſẹpius in ſequentibus ſermonem ſumus habituri.
Hæc ergo in vniuerſum dicta ſufficere poſſe videntur,quantum ad communia remedia,quę cauſas
morboſas et internas reſpiciunt. Nunc ad ea tranſeundum eſt,quę à grẹcis topica : localia autem à
latinis dicta ſunt; quęque particulatim materiam, quę ad affectum iam fluxit,et morbum proximè excitat,
et illud intemperamentum, vel ſolutam continuitatem continenter ſouet, reſpiciunt.
C

De ratione & uia tractandæ curationis horum affectuum particulatim, quantum ad priuata topica uel externa remedia pertinere poteſt. Cap. V.

REmedia,quę priuatim vnicuiq; horũ affectuũ curãdo ſuapte natura cõmoda ſunt,ut ſuperius
diximus,aliquãdo ſola,et citra generalẽ totius corporis curationẽ poſſunt hos oẽs affectus tollere,
hoc autẽ prẹſtare facile poſſunt, quãdo id nulli,aut exiguę admodũ plenitudini,vel cacochymię
erit obnoxiũ,alioquin ea plus attrahẽdo,quàm digerere,vel diſcutere poſsint, plus officient,
quàm proderunt. poſt ergo curam totius,illius partis,quę malè affecta eſt, curam aggredi oportet.
quoniam autem, vt item diximus, hi affectus, qui in ſola intemperie conſiſtunt,ſimplicem habent
curationem per ſolam qualitatum tranſmutationem perficiendam:qui uero et materiam habent,indicant
D prius materiam tollendam: poſtea uerò temperamentum mutandum,et hoc in vniuerſum. quanuis
ſẹpe,vt illo eodẽ libro ratione et exẽplis Gal.oſtendit, dum recens morbus eſt, neque quaſi in habitum
iam tranſierit, ſola ſufficiat generalis curatio corporis per diligentem vacuationem, et remotionem
cauſẹ. de quibus hactenus verba fecimus. ponamus ergo per eam curationem quantumlibet diligentem
non potuiſſe particulatim morbum auferri : nimirum quòd altius radices fixerit,tranſeundum
ergo ad particularem,priuatamque curandi cuiuſque rationem per. priuatas cuiuſque indicationes,
quę prẹſertim à propria cuiuſque affectus natura depromendę ſunt. Primum autem de areis, quę alopeciæ,
uel ophiaſes græcis dicuntur agamus:in quibus denudatur cutis capitis ſuis capillis, & id quia à
vitioſa materia in profunda cutis parte, cui fixæ ſunt radices,corũpuntur,ut ob id decidere cogãtur. vñ
ſtatim indicat nobis natura iſtius morbi ita percepta, ꝙ ſi cutẽ uolumus priſtino ſtatui reſtituere, opus
eſt hos ſcopos ſpectare. primùm ut p̃ſens mala materia per uacuãtia detrahatur;deinde ut bona, & idonea
ad pilorũ generationẽ,& incrementũ cuti ſubminiſtretur. & primũ quidẽ euacuatione perficitur:nõ
tamẽ per ea remedia,quæ totũ primò uacuãt,ut eſt purgatio,& ſanguinis detractio.neque.n.plerunque
purgatio,vel ſanguinis miſio eã uacuãt materiã,quæ particulatim recepta,& abſorta eſt à ſubſtãtia par-
ticulæ:ſed illa digerẽtibus,& diſcutiẽtibus tollitur. ſubminiſtrare aũt poſſunt materiã utilem gignendis Lect. 8
capillis,quę eã modeſtè attrahere poſſunt;nẽpe ita ut attractã poſtea nõ diſcutiãt:fruſtra.n.ea eſſet attra-

A dem in teneris, & mollibus,nimis erit acre,& quod facile non poſsit ferri. ideò aliquod mitius erit com-
ponendũ,quod duplici ratione fieri poterit,uel huius uim remittendo;remittetur aũt leniorum medica-
mentorũ miſcella,ſicuti ſi ceram addiderimus,ut ſi pro ſex drachmis vnciã,vel decem drachmas impo-
ſuerimus,vel duodecim, addito ẽt eadem ratione oleo:vel etiã aliquid præſcriptę eorundẽ medicamen-
torũ quãtitatis imminuendo. Non eſt ergo ardua res medicamẽta ex ratione cõponere, & cõpoſitis etiã
vti:ſi modò quis prius ſimpliciũ naturam,& ordinẽ rectè tenuerit:pręterea uerò indicauerit etiã naturã,
& qualitatẽ ægrotantis corporis,& morbi etiam conditionem,uidelicet an nunc modo incęperit, & re-
cens,faciliſq; ſit,an verò inueterauerit,& altius radices fixerit,adeoq; creuerit,ut non facilè medicamẽ-
tis cedat. nã ſi poterit habere medicamẽta huic rei apta,illis utetur:ſin minus,facilè ipſe cõponet. neque
utiq; medico perito,& prudẽti deerit materia medicinalis,quę aptè poſsit laboranti particulæ accõmo-
dari. Et,ut rẽ hanc exẽplo oſtendamus,multa ſimplicia medicamẽta recenſuimus,quę in hũc uſum ueni-
re pñt:& ut diximus,uos quoq; alia his poteſtis ex lectione Gal.& aliorũ medicorũ addere ſi obſeruaue-
ritis,q̃ de ipſis diximus, nẽpe ꝙ calida ſint cũ partiũ tenuitate , ut & prauos humores digerere poſsint,
nõ adeò tñ,ut bonos quoq; diſcutiãt,ſed ſolũ eos è profundo ad cutẽ attrahãt. unde cũ medico hæc per-
ſpecta fuerint,ea perquiret,quæ in eo loco,ubi uerſabitur,poterũt haberi;& ſi illa tantã vim habere poſ-
B ſe exiſtimabit,quantũ ratio illius morbi in illo corpore requirere uidetur , illis utetur. ꝙ ſi inter utendũ
vel antea ẽt,q̃ illis utatur,ea uideãtur leuiora,neq; quãtum ſatis ſit,imprimere,eis addet aliquid acrius.
uerbi gratia,ut exẽplis agamus,poſtea q̃ exẽpla ad introducẽdos nouitios plurimũ ualẽt. ſi alicubi fuerit
medicus, & ipſum accerſant ad curãdũ aliquẽ puerũ area laborãtẽ,perſpecto morbo,& cõſiderato,pote-
rit quidẽ ſola uti liquida pice,redacta vel in modũ cerati per coctur ã,uel ita illiniendo,ſi cũ ueteri oleo,
& ualdè antiquo,uel oleo ẽt lucernę cõmiſceat:hęc enim ſi leuior erit,& facillima area, interdũ eſſe ſatis
poterunt. quod ſi nimis leuia hæc uiſa fuerint,neq; aliquid efficere,addemus aliquid , ſicuti eſt aut ſina-
pis ſemẽ,aut naſturtij,aut piretrũ,& qñ aliorum copiã nõ haberemus, ſaltẽ aliquid piperis tuſi,uel zingi-
beris,uel ſulphuris. quòd ſi alicubi aſſemus,vbi haberemus thapſiam,uel recẽs euphorbiũ, quę ualẽtiſsi-
ma,& acerrima medicamẽta,ſunt & talia,quę nullus ferè poſsit perferre,eis utemur,delinita tamẽ prius
eorũ acrimonia,quantũ tamẽ uiſum opportunũ fuerit;leniemus aũt ſic,ſi eorũ modicũ diſſoluemus mul-
to oleo, dũmõ oleũ aſtringẽs nõ ſit. & ſi aliud aptius nõ ſit,oleũ amygdalarũ amararũ,vel ex lucerna ac-
ceptũ,uel anſeris adipẽ,uel quidpiã eiuſmodi accipiemus,& ſimul colliquatis his ad ignẽ,cõficiemus me-
dicamẽtũ. Sed Gal. exẽplõ propoſito,finẽ tandẽ his imponemus , qui cùm ruri fuiſſet illi adoleſcẽs obla-
tus laborans alopecia,& alia medicamẽta deſſent,chartã aũt inutilẽ uidiſſet,eã ſtatim cõbuſsit, atq; ci-
C nerẽ illũ cũ oleo,quod ex lucerna effudit,miſcuit,& eo uſus medicamẽto,adoleſcẽtem curauit. ita aliàs
diſſoluto euphorbio ex aqua cõi,aliàs thapſia oleo diſſoluta uti poſſumus. ut tñ & hoc ſit aduertendum,
quòd in his & ferè in alijs omnibus affectibus ; quatenus ad uſum differentiũ medicamentorũ pertinet ,
ſemper tutius fuit à leuioribus incæpiſſe,& paulatim poſtea addendo aſcendere, donec eò peruentũ ſit,
ut videamur iam aſſequuti aptũ,cõgruũq; medicamenti modũ. Sed de his ſatis . unde, quibuſdã ex poſi-
tis,de mõ adminiſtrationis,& vſu horũ medicamẽtorũ ad aliòs morbos curandos tranſibimus. primùm
ergo capilli oẽs abradendi nouacula:alioquin enim impedimẽto eſſent in apponẽdis,& remouẽdis me-
dicamẽtis,quæ tñ ſępe & remoueri,& apponi neceſſe eſt;& id,vt exploremus,quãtum medicamentũ ap-
poſitũ impreſſerit,& egerit in cutẽ:quod ex colore,& calore eius facilè poterit percipi. nã ſi remoto me-
dicamento mane,quod heri appoſueris , vel mane,uel ueſperi,cutim reperieris magis calorem mutaſſe,
q̃ par ſit,vt videatur ferè inflãmari cępiſſe , & eãdẽ,dũ tractatur,maiorẽ pręſe ferre calorẽ,quàm ratio re-
quirat,ſignũ erit acrius eẽ id medicamẽtũ,quàm natura illius hominis poſsit ferre. unde remittẽda erit,
& detrahẽda uis eius,vt lenius,& mitius reddatur medicamẽtũ , quo modo mitius fieri facilè poſſe do-
cuimus:longe etiã magis,ſi in flauũ uergat. iã enim vri cutim ſignificat . unde nõ ſolũ medicamenti ra-
tionẽ tũc mutare oportet,& id mitius,& lenius reddere:verùm anteq̃ ad aliud tranſeamus,ſedanda erit
D inflammatio,& dolor : alioquin enim uſta cute,morbus & deterior , & contumacior reddetur . ad eiuſ-
modi autem ſedationem vtile remedium erit perfuſio cutis ex oleo dulci tepido , vel cataplaſma ex tri-
ticij panis medulla: idem Gale. 1. de ſimpli. medicam. fac. commendauit. præterea & fomenta proſunt ,
& nonnunquam cutis ſcarificatio appoſitis cucurbitulis . mox medicamenta leuiora ſunt adhibenda .
Contra uerò agendũ ubi nihil uideatur mota,vel immutata cutis: id enim inditio erit medicamentum
leuius,& infirmius eſſe,q̃ par ſit. quare addenda erit vis medicamẽto. Dicet tñ aliquis,at ſi morbus adeò Lect. 9
difficilis, & ꝑtinax fuerit,ut neq; validis cedat medicamẽtis? maioribus,ait Gal. tũc erit tormẽtis opus.
nã & ſæpius erit cutis radenda,deinde fricãda ſæpius re aliqua aſpera,deinde ſinapiſmis erit agẽdũ,id eſt
medicamẽtis,quæ cutim rubificãt,poſt quæ cutis liquida pice,vel cedrino oleo illiniẽda eſt. ſed horũ om-
niũ ea rõ eſt:magna. n. difficultas,& pertinacia affectus iſtius inde habet occaſionẽ;quia praui ichores , à
quibus fouetur is morbus,adeò ſunt abſorti in profunda cute , vt præter quàm ꝙ immutauerint tempe-
riem cutis,uitiauerintque , ipſi etiam ægrè admodum abſtrahi poſſunt, & propterea antiqui medici tot
tormẽta excogitauerunt,quę & cutẽ rarefacere,& diſcutere,& ualenter è profundo extrahere poſsint. un-
de ad ea tandẽ peruenere , quæ metaſyncritica à methodicis dicebantur:de quibus, ne nimis in longum
protrahatur pręſens ſermo , poſterius exquiſitè loquemur. Reuertamur autem ad id , vnde diuerteramus,

mus, & de modo adminiſtrandi præterea non nullis expoſitis, huic capiti finem faciamus. Abraſa itaque A
cute, antequàm medicamentum aliquod adhibeamus, illa fricanda eſt. nã ita rareſcens ex frictione adi-
tum faciliorẽ, & penetrationẽ in penitiores partes præſtat. Sed & ea frictio utilis alioquin præterea medi-
co eſt; quia & illi oſtendit aliqua, quę non parum conducere poſſunt, & ad præſagium, & ad medicamen-
torum adminiſtrandorum rationem. cum enim citò, & facilè cutis rubeſcit ex frictione, facileque colorẽ
mutat, indicat facilem, & curatu leuem morbum; vt pote quia cutis habitus non ſit plurimum vitiatus.
vnde citius, faciliusque curationem abſoluendam eſſe promittit, ſi rectè tractetur, ac leuioribus medica-
mentis: cõtra verò, vbi quantumlibet perfricatur parũadmodum, & nõ niſi multo negocio trãſmutatur.

De ratione curationis furfurum, & pediculorum per remedia topica. Cap. VI.

IN uniuerſum quidem eadem eſt curandi ratio, quantùm ad corpus, caputq; inaniendũ, in his, quę eſt
etiã in affectibus pcedẽtibus: ſi in his, uel in illis vitiũ, quòd in cute eſt, à totius cacochymia pẽdeat, & B
foueatur; ſed ſi cutis tñ ſit, curari facilè poterũt hi affectus abſq; ulla corporis cura, hoc ſolũ animad-
uerſo; ne ex ijsquę ad victus rõnẽ pertinẽt, eò res perducatur, vt quãuis inter initia ſit ſola affectio, &
propria cutis, poſtea ẽt incipiat foueri à vitio totius, multiplicatis videlicet in toto vitioſis humoribus ex
erroribus in victus ratione. Quãtùm ergo attinet ad hãc curationẽ, qñ ea, quæ erãt toti accõmodanda, iã
rectè peracta ſunt, particulatim ad topica, & externa remedia rectè adminiſtrãda accedendũ eſt; petitis
tamẽ indicationibus à natura iſtorũ affectuũ. vnde cũ in aliquibus cõmunẽ habeant rationẽ, aliquid etiã
vr unquodq; eorũ propriũ habeant: ita & eorũ methodus partim eſt vtriq; communis, partim vtrorunq;
priuata, & propria: cõmunis quidẽ quatenus vterq; efficitur ex vitioſis ſuccis inſidentibus cuti. ſed quę à
plenitudine, vel pręſentia humorũ efficiuntur affectiones, neceſſe eſt, vt per eorũ vacuationẽ vel abſump-
tionẽ curẽtur. vnde cõmunis inſurgit ſcopus in vtriſq;, videlicet digerere eſſe opus, & detergere. aliqui tã
addidere & tertiũ, videlicet roborare cutẽ per aliqua aſtringẽtia, nimirũ vt nõ amplius eiuſmodi ichoras
recipiat. alij tñ. in qbus eſt Celſus, horũ ſententiã quantũ ad hoc damnarũt, & id bona ratione; aiunt
enim nunq; ita eſſe roborandã cutẽ, quia à natura creata eſt, vt eſſet excremẽtorũ totius corporis rece-
ptaculũ, & praſtare ea potius ad cutim, quàm ad alia mẽbra maioris momenti impelli. differunt autem,
tùm loco hi duo affectus, tùm materia, vt oſtendimus ſuperius; quia furfures in ſumma cute quã epider- C
min gręci vocãt pediculi uerò, in profundiori cutis parte ortũ habẽt pręterea tenuiores ſunt ichores, vn-
de furfures, craſsior uerò materia, ex quo pediculi gignũtur. vnde particulatim deinde diuerſa eſt rõ re-
mediorũ ſurfuribus accõmodandorũ, & pediculis. nã ad tollẽdos furfures vtũtur medici illis quidẽ me-
dicamentis, quæ habent vim tùm digerendi, tùm detergendi, ſed modeſtè, vt ſunt fœnum gręcum, quod
moderatè diſcutit & detergit: pręterea & beta, quæ quia multas nitroſas partes habet, & ipſa diſcutit, &
detergit. quòd ſi hęc non faciunt, quantum ſatis uideatur, nitro vtuntur. in hoc enim maior eſt vtraque
facultas. ſed & amygdalę amarę non ſunt alienę ab hoc inſtituto, & glans vnguentaria, quam ben arabes
appellant, quanuis alicuius aſtrictionis illa particeps ſit præterea agreſtis malua. hęc enim, cùm non tan-
tam habeat humiditatẽ, magis digerit; ſed ex aqua ſalſa coquenda eſt. quòd ſi careamus aqua ſalſa, præ-
ter id quod communi ſal additum eam ſalſam poteſt efficere, lyxiuium etiam, quo ſolet caput lauari, idẽ
facere poterit; in qua aqua poſſunt & quæcũq; diximus incoqui, vt & in lyxiuio: vel ex oleo: & illiniri po-
teſt caput, deinde ablui: quanuis & cataplaſmata confici poſsint: ſed moleſtior eſſet horũ uſus. Item lini-
mentum ex terra cimolia: non quidem ſola; quia & ſi leuiter detergat, non tamen digerit: cùm ſit frigi-
da, ſed cum bubulo felle, aut ſuillo. Pediculi uerò requirunt ea, quę fortiora ſunt, & acriora in digerendo
& attrahendo ex profundo; vt eſt herba pedicularis, ſtaphis agria à gręcis dicta: & ſandaracha, & ni- D
trum, & ueratrum. de quibus quia ſuperius eſt ſermo habitus; ideo in longum nolumus ulterius ſer-
monem prorogare. ad utiliora enim properamus.

De manantium ulcerum capitis, uel cutis curatione. Cap. VII.

CVm affectus hi, perinde ut priores, ſint excitati à uitioſa materia cutem occupante, quæ primùm
præ acredine, cuius ſemper eſt particeps, pruritũ excitat, mox eam in tumorem attollit, ac de-
mum perforat: ideò quantum ad remedia localia, quibus curandi ſunt, ſtatim inſurgunt indi-
cationes nobis hos ſcopos monſtrantes, abſumendam eam materiam eſſe per medicamẽta di-
gerendi, uel diſcutiendi vim habentia: at uerò, quia materia illa præter acrimoniam lentoris quoq; par-
ticeps eſt, & inſignis alicuius craſsitiei in fauis, aliquanto minoris in achoribus, minoris adhuc in pſydra-
cijs: adeò & his eget quæ incidant, & attenuent. præterea ſolent eiuſmodi ulcera præſertim ſequi imbecil-
liorem factam cutem, quæ ab uniuerſo corpore facilè ſuſcipit excrementa: unde ſi aliquam habeant vim
repellen-

A repellendi,nihil illis amplius defuerit. unde cum acetum has omnes uires habeat, videlicet repellendi;
quatenus frigidum eſt, incidendi ob partium tenuitatem; ſed quia & aliquas calidiores partes habet,
quibus acrimoniam acceptam refert; ideò & digerere poteſt. hæc enim probata ſunt à Gale.2.de fa-
cul.ſim.med.quanuis autẽ his dotibus omnibus ſit præditũ, non tamen eo ſolo vti conſueuere medici,
ſed eo affuſo alijs medicamentis, quæ ad hoc inſtitutum alioquin facere poſſunt, quæ eo lauari, & teri
ſolent,quales ſunt terræ quædam,& metalla:de quibus reliquum eſt, vt particulatim agamus; ſi tamen
prius generalia quędam pręcepta per quam neceſſaria expoſueris.Eſt ergo in primis aduertendum vt &
ſuperius monuimus,quòd non eſt ſatis medicò ſingilatim omnia medicamenta tàm ſimplicia, quàm cõ
poſita,quæ poſſunt curationi horum morborum accommodari,no uiſſe:niſi & eorum naturas, differen-
tiasq́ue penes robur, & efficaciam probè tenuerit, eaque in ordines proprios digerere ſciuerit, vt, quæ
acriora fortioraq́ue ſint,queq́ue infirmiora, & quantùm fortiora debilioraq́ue cognoſcat.nam non om-
nia omnibus corporibus congrua ſunt. quædam enim corpora fortiora,quęq́ue facile perferunt;alia vel
à mediocribus exacerbantur: neque etiam morbis omnibus omnia conueniunt, quanuis ſint eiuſ-
dem generis.nam inter initia facilioribus curari poſſunt:cùm autem inueterauerint,valentioribus omni
no opus eſt.ſæpe enim qui temere,& ſine hac diſtinctione curare vel hos, vel alios affectus aggreditur,
B dum curare credit morbos reddit deteriores. Quare & hoc etiam aduertere debemus, quòd cùm ſit
admodum arduum ſtatim à principio recta coniectura aſſequi præcisè,quo medicamento egeamus, vt
tuto & ſine moleſtia res tranſigatur, ſemper à leuioribus eſt inchoandum,vt paulatim deinde viribus ad
dendo, ad exactum modum,vel menſuram perueniamus. Et proinde & exponenda ſunt medicamenta,
& in proprios ordines redigenda: quod & in præcedentibus capitibus fecimus. Et eiuſmodi præcepta
memoriæ mandanda ſunt;vt pote quæ non modo in his, ſed ferè in alijs omnibus ſcitu neceſſaria ſunt.
Magis autem particulatim & hoc conſiderandum; quòd vlcera hæc, quæ manantia latini appellarunt,
non ſemper eodem modo ſe habent, ſed interdum ſola ſunt citra ullam alterius morbi mixturam; in-
terdum verò ſunt cum alijs morbis mixta. miſcentur verò plerunq́ue cum inflammatione, & inflam-
mati'achores, vel phlegmonoſi appellantur, qui etiam dolorem inſignem adiunctum habent. & hi
differentem inter initia curationis rationem habent; quia prius oportet inflammationem tollere & do-
lorem ſedare. quæ communis eſt omnium vlcerum curandorum ratio. ſemper enim cùm annexam ha
bent inflammationem, prius inflammatio,dolorq́ue ſedandus:& ſi res parua, & facilis videatur, perfu-
ſione olei roſati poterit ſedari; dolorem ſiquidem ſedat refrigerando,& moderatè aſtringendo repellit.
quòd ſi maiori videatur ope egere, medicamenta,ait Gal.adminiſtranda ſunt,quæ & humida ſint,quæ-
C que molliant, & citra acrimoniam concoquant,vt ſunt ea medicamenta, quæ parygra ab antiquis me-
dicis ſunt dicta.horum autem compoſitionem, alteram Gal.deſcripſit 3.de compoſ.medic. per gen.al-
teram verò oribaſius, quam Paul. 7. ſuæ medicinæ libro retulit. ſimplicior autem eſt illa Galeni.con- Cap. 1.
ſtat enim ceruſſa,lithargyro; adipe ſuillo, & cera.quia verò interdum ſicceſſens durior fit;ideò molliri
docet Gal.roſaceo oleo,non quidem ad ignem,ne inde acredinem, & calorem contrahat; ſed manu ſu-
bigendo, vel ſpecillo,ſiue,vt nunc loquuntur,ſpatha, aut ſpathula.hoc ergo medicamento,vel ſimili ali-
quo,qualia ſunt ea, quibus in alijs vlceribus inflãmationes ſedare ſolent medici, inflãmationem aufere-
mus:qua ablata,curationẽ aggredi oportet horum vlcerum.quibus accõmodata medicamenta ſunt ex-
ponenda, ſi non omnia,ea ſaltem,quæ antiquis in multo uſu fuere;in ſuos etiam ordines digerenda. Pri
mũ ergo ordinem,& inferiorem tenẽt differentiæ terræ; quæ in medicinalẽ uſum ſolitæ erant priſcis tem
poribus venire;quarũ Gal.9.de ſimp.med. fac. exquiſitè meminit: quanuis noſtris his temporibus, aut Ca. vl.
nullæ,aut earũ paucæ ad nos afferantur.illæ autem ſunt terra Samia,Cretica,Chia,& Lemnia: præcipua
tamen ad hos affectus eſt Cimolia.quæ,vt aliquam vim habeant maiorem digerendi & attenuandi,ace-
to,vt diximus,ſunt prius diligenter lauandæ.Secundũ verò ordinem occupant mineralia, vel metallica,
vt pompholix,quã tutiam vulgo dicũt,lithargyros,vel,vt noſtri,argenti ſpuma, & cadmia;de quibus itẽ
D plenè locutus idem eſt. ſed & hæc aceto item paranda ſunt: quod quanuis ſit mordax vlceribus ſolum;
alioquin tamen tanquam condimentũ,vt ita dicam, aliarum medicinarũ non parũ utile eſt: præſertim
tamen metallica longe utiliora reddit:cùm reddat ea ſiccantiora,& mordacitatem quoq; detrahat. Ex
his ergo parata medicamenta ſatis moderata ſunt.charta deinde combuſta his valentius eſt medicamen
tum;atque aceto, vel oleo diluta, & capiti illita. vt tamen hoc ſit hic aduertendum, quòd charta com-
buſta,cuius meminere antiqui medici,alia erat ab hac,qua nos impræſentia utimur; quia noſtra confici
tur ex lintheis tritis & laceris,addito poſtea glutino, vel, ut omnes dicimus, colla.antiquorum uerò ex
papyro herba in aquis naſcente,& glutino ex poline farinę, vel pane triticeo,ſuper iniecta feruenti aqua,
& expreſſa conficiebatur: vnde quanuis & noſtra hæc poſsit eſſe vtilis,cùm comburitur;immò ſit etiam,
vt expertus ſum:nam & lacera linthea exiccant,magis autem combuſta;magis tamen antiquorum char
ta exiccabat,quia & papyrus maiorẽ uim deſiccandi habet, quã linthea lacera. vnde & papyrus exuſta
fortius eſt medicamentũ ad hos affectus,quàm charta illa,vt Gal.teſtatur: non tamen vt dixi, & noſtra
inutilis erit:immò in medicamẽtis deſcriptis à Gal.ad alopecias, eſt & id quod ex lineis panniculis con-
ficitur:ſi ſequamur lectionẽ quorundam antiquorũ exemplarium. Et inſignẽ Chyrurgum noui Venetijs,
qui conficiebat medicamentũ, quod διὰ χάρτου appellatur ab antiquis medicis,ex noſtra charta com-

buſta,& erat ſatis efficax.Hoc verò medicamentũ à Gal.deſcribitur.9.de cõpoſ.med.per loc.eius autem A
vſus antiquis medicis fuit ad reprimenda vlcera depaſcẽtia, & corroſiua,& eſt aridẽ medicamentum,&
quaſi puluis cõficiebatur ex charta cõbuſta,plũbo vſto,ære etiã uſto,& loto,& ferri ſquama,nitro, & ſul
phure,omnibus ſim ul cõtuſis,& in puluerẽ redactis.huius Gal.& in curatione horũ vlcerũ meminit.mo
eſſent expertia.vnde ſi lithargyros pari põdere immiſceretur,leniretur plurimùm, magis ẽt, ſi copioſior
net tamen quòd quãuis ſit præſtantiſsimũ habitũ,nimis tamen acre eſſet in his affectibus curandis,& ra
riſsimi eſſent, qui id perferre poſſent tũ leniri eius acrimonia mixtura aliquorũ,quæ acrimoniæ omnino
eſſet lithargyros. Immo ex his,ceraro facto inter initia quidem ex oleo roſaceo,& cera, poſtea uerò oleo
cõmuni,poſtremò & alio,in quo eſſet digerendi maior vis,vt oleũ uetus,poſſet & fieri linimentũ,& cera-
tũ.& quatenus eorũ puluerũ plus,vel minus adderetur cerato,ita acrius,vel lenius fieret & medicamen-
tum. Sed vt de alijs etiam dicamus, ea ſunt expoſita ſimplicia, quæ ſolita erant in frequentiori vſu, de
quibus hoc eſſe reliquum videtur,quòd illis poſſumus vario modo uti.nam, vbi ea ex aceto bene parata
fuerint,in pulueremque redacta,poſſunt ita arida inſpergi.nam cum ſemper humidiora ſint hæc vlcera,
facile puluis hærebit, nec difluet; atque ita omnino valentius operabitur; magis enim exiccabit. poteſt
præterea & ad craſsitiem deduci ex aliquo apto liquore ſtrignienritiam, vel ſordium craſsitudinem,
atque ita illiniri. liquor ille poteſt inter initia vinum eſſe aliquod non craſſum, album, vel ruffum; B
quòd ſi fuerit aliquantulæ aſtrictionis particeps, erit aptius. nam vim aliquam reppellendi habebit;
quòd ſi magis digerens,& exiccans medicamentum voluerimus, vinum aliquod maius tenuius, & an-
tiquius accipiemus; magis adhuc potens reddetur,ſi ſalſam aquam,vel lixiuium; item ſi acetum accipie
mus, quod eò potentius erit, quò acrius. ſed ex oleo etiam, & pauca cera id facere poterimus: & potẽ
tius erit adhuc,ſi ex oleo antiquo, vel amygdalarum amararum,vel lucernarum,vel cicino, vel quod de
Ben appellant, addita copioſiori cera componemus ceratum. & ſi valentius medicamentum facere vo-
luerimus fortiora medicamẽta ſimplicia accipiemus,& copioſiora; ex leuioribus aũt minus inijciemus.
ſin autem debilius,leuiora ſumemus,vel ea maiori copia;minori,verò ſi qua fortiora accipimus. ſi autẽ
media,pari vtraq; portione.Reliquum autem eſt de modo adminiſtrationis non nulla dicere. primùm
ergo capilli ſunt abradendi,& ſæpius abradendi; deinde cutis digitis vel vnguibus moderate fricanda,
vel aliquo linteolo:ita enim,vel etiam Gal.teſte facilius vitioſi ſucci digeruntur:niſi forte ſint aliqua in-
flammationis initia:quia ante frictionem eſſet ſedanda, ut diximus,inflammatio: poſtea hæc peragen-
da; atque ita medicamenta adhibenda.

De medicamentis ad c appillorum defluuiumaccommodatis. Ca. VIII. C

CApilli cùm defluant,aut proprij alimenti defectu,aut laxitate,vt diximus & imbecillitate cutis:
facile vnusquiſque poterit intueri, in hoc affectu nullam eſſe poſſe, quantum ad illum ſpectat,
vacuationis indicationem:niſi quia,facta cute imbecilliori,nequit fortaſſe fieri, quin aliqua ex-
crementa ab alijs partibus cuti a mandata,ac illi hærentia impediant capillorum generationẽ:
vnde hac ſaltem ratione vtilis erit aliquis digerentium uſus, quo ea excrementa inde tollantur. Vnde
ſcopi quidem principales erunt,vt firmitas,& robur cuti addatur,atque ut utilis materia, unde generan
di ſunt capilli,ad cutem attrahatur.dummodò tamen id modeſtè fiat:quia cùm aſtringentia, quibus ro
bur,& firmitas cuti comparanda eſt,cùm valida fuerint,uias occludant uaporibus,ex quibus gignuntur
capilli,impedimento magis erunt,quàm auxilio.quæ item attrahunt & ualidè quoque digerunt,cùm ea
lida inſigniter ſint,ipſa etiam impedimento erunt;digeſto videlicet capillorum fomento: moderata er-
go attrahentia,& moderata aſtringentia commodiſsima erunt huic rei.ut tamen & hoc ſit aduertendũ:
quòd cùm plerunq; capilli defluere ſoliti ſint conualeſcentibus à morbis; & id quoniam eorum habitus
uniuerſus reſolutus eſt: non ſolum cutis laxior ob conſumptionem humiditatis naturalis factã ui mor-
bi,ſed & imbecillior reddita eſt,unde in his fieri nunquam poterit,ut robur cutis reuocemus;niſi totum D
reficiatur,& inſtauratione roboretur. præcipuum autem medicamentum ad reprimẽdum defluuium ca-
pillorum,eſt ladanum:porrò enim cùm moderatè calidum ſit,uim habet digerendi, & aliquãtulum ad-
ſtringendi.ſolent autem illud ex lentiſcino oleo diſſoluere:quod uiribus ſimile eſt ladano.quòd ſi hyeme
uſus fueris,diſoluere poteris oleo nardino,uel maſtichino.æſtate uerò, præſertim autem tunc capilli co-
pioſè defluunt,poteris myrtino oleo diſſoluere. & hoc medicamentum præſtantiſsimum repertum eſt à
Gal.unde & nos eo in præſentia erimus contenti.qui etiam monet,vt diſſoluatur in duplici uaſe.Sed tan
dem huic libro finem hic imponamus,hoc ſolum prius monentes,quòd ad hoc caput,& hunc affectum
non pertinet affectio illa gallica,qua capilli defluunt,duplici ratione.primò, quia gallica depilatio non
eſt proprium affectus cutis capitis,ſed in uniuerſum partium omnium,quæ pilis contectæ ſunt.nam & ci
lia,& barba,& cæterarum etiam obſcœnarum partium pili cadunt.Deinde cùm pili defluant, propter ui
tium humorum;non autem propter defectum alimenti,uel cutis laxitatem, & imbecillitatem, ſi in ali-
quem horum affectuum gallica depilatio referenda, in areas alopeciamque eſſet referenda. quare de
ea non eſt in præſentia cur ſermonem habeamus: alibi tamen opportuniori loco hæc tractabimus.

VICTORIS TRINCAVELLII DE RATIONE CVRANDI *particulares humani corporis affectus.*

LIBER SECVNDVS.

De internis partibus capitis, & earum natura. deque morbis quibus illæ obnoxiæ ſunt in uniuerſum. Cap. I.

CVTEM proximè ſequitur primùm membrana, qua os capitis, quòd caluaria Lec.10
latinè, græcè κρανίον dicitur, vndequaq; contegitur; & inde περικράνιον græci
appellauere. cùm tamen, ſi aliam quampiam indicationem propriam hę par-
ticulæ habere poſſunt in curandis affectibus ad ipſas pertinentibus, pręter eas,
quas cum alijs partibus eiuſdem generis cõmunes habent: nempe quatenus il
la membrana, hoc verò os eſt; illam habeant ratione interiorum, & contenta-
rum partium, quatenus videlicet illas, dum hæ afficiuntur, in conſenſum tra-
hunt. ideò neque neceſſe eſt illarum propriam tractationem inſtituere. ſed de
illarum affectibus, qui poſſunt ad noſtrum præſens ſpectare negotiũ, vnà cum
illis, qui ſunt internarum partium, agendum eſt. internas autem partes in præ
C ſentia appello eas, quæ ab his continentur: ſicut ſunt præſertim cerebrum, & duplex membrana illud veſ
tiens, & vndique circundans; exterior quidem & craſsior eſt, & durior, quæ cum pericranio cõſentit plu
rimum. nam pericranium ab hac videtur per ſuturas caluariæ ſuum habere ortum per tenues fibras exeũ
tes vnà cum tenuibus capillos imitantibus uenulis: interior verò, quæ & tenuior eſt, proximè cerebri ſub
ſtantię hæret, quaſi eius, vt aiunt, tunica, vel cutis, priorem iuniores noſtri duram: alteram uerò, piam ma
trem appellant. conſtant autem ambæ denſa, ſolidaque ſubſtantia; per quã plurimæ venæ, & arteriæ ſunt
digeſtæ, neruique. vnde & ſenſu inſigni, & acri præditæ ſunt: ſicut & pericranium: & proinde vehementi-
bus doloribus obnoxiæ ſunt: frigida tamen, ſicut & reliquæ membranæ, ſiccaque temperatura præditæ
ſunt. quamuis forſitan ob multas arterias venasque non ita frigidæ ſint, ſicuti aliæ multæ. cerebri au-
tem ſubſtantia humida eſt, & frigida, mollis, & tenera: vt ferè diffluxura eſſet; niſi à tenui membranà
contineretur, & compeſceretur. unde hac primum ratione differt à membranis; altera verò, quòd
membranæ inſigni admodum, & acri præditæ ſunt ſenſu. cerebri autem ſubſtantia, vel nullo ſen-
ſu, vel admodum obtuſo, & modico. de hoc enim aliquantiſper videntur uarij fuiſſe Ariſtotel.
2. de partibus animalium & Gal. in libro de plenitudine, ille enim cerebrum eſſe ſenſus expertem affir- Cap.7
mat, & experientia probat. nam in capitis vulneribus penetrantibus ad ſubſtantiam cerebri mani-
feſtiſsime compræhenditur, quòd dum ſuis inſtrumentis Chirurgi tractant, nullum in eo vel ſenſum,
D vel dolorem excitant. Gal. verò affirmat loco nuper citato, eum ſicuti vterum, & ventriculum, ſenti-
re. hoc autem nolumus in præſentia diſquirere, ſed tanquam conſtitutum accipere, vel nullum, vel
exiguum ſaltem ſenſum habere. de ſenſu autem tactus eſt in præſentia ſermo. Eſt verò cerebrum om-
nium internorum ſenſuum, vel facultatum, ſicuti eſt communis ſenſus, imaginatio, cogitatio, & me-
moria, ſedes, initium, & organum: aliorum verò externorum quinque ſenſuum eſt tantum initium,
& fons: præterea verò & motus, qui imaginationem ſequitur, & per neruos, & muſculos fit. Ex qui-
bus tanquam corollarium hoc deducendũ eſt, quòd neceſſe ſit affectus omnes, qui cum inſigni ali-
quo capitis dolore excitantur, primùm ad membranas, vel ad venas, & arterias earum pertinere: il-
los verò, quibus læduntur actiones internarum facultatum, nempe communis ſenſus, ad quem atti-
nent ſomnus & vigilia, imaginationis, & cogitationis, ad quas ſapere, vel deſipere, memoriæ ad
quas obliuiſci, & memorari, motricis quoque facultatis, cuius læſiones, & ſymptomata ſunt conuul-
ſiones, reſolutiones, & tremores, & id genus alia, ad ipſum cerebrum ſpectare.

De inueſtigatione, uel methodo inueſtigandi affectus omnes internarum & contentarum capitis partium. Cap. II. A

CVm autem cerebrum, quod ex omnibus partibus iam dictis coagmentatum eſt, inſtrumentaria
ſit particula, quæ omnium tandem earum facultatum, quas in ſuperiori capite recenſuimus, tùm
initium eſt, tùm verò ſedes, & inſtrumentum, & ipſum tandem in multas particulas ſuapte na-
tura reſolui poſsit, quæ ſimplices, & vt eas Ariſto. appellat, ſimilares ſunt, neceſſe eſt, vt etiam fa
teamur, nullum eſſe morborum genus, cui tandem non ſit obnoxium. cùm enim ſanitas, & morbus op-
poſita ſint: oppoſita uerò circa idem genus, & circa idem ſubiectum uerſentur; & quot modis alterum
dicitur, & alterum dicatur: oppoſitorum ſiquidem ſemper eadem eſt diſciplina: quot modis aliqua par-
ticula poteſt eſſe ſana, eiſdem quoque poteſt ægrotare. Porrò particularum, quæ ſimplices ſunt, propria,
& prima affectio eſt temperatura, quæ ſi recta ſit, & qualem illius particulæ natura ad ſuas rectè obeun-
das operationes exigit, ſanitas eſt illius particulæ: ſin autē ab ea mediocritate ad hoc, vel illud in vna,
vel duabus qualitatibus extremum recedat, operationes perperam eduntur; atque intemperies illa mor B
bus eſt, & morbus à peritis propriè dicitur: quæ uerò hanc intemperiem, tanquam effectus, ſequuntur,
ſymptomata dicuntur: at quæ eam præcedunt, ipſamque efficiunt, morborum cauſæ. organica uerò ſuā
rationē, & eſſentiā habent in ſtructura, & conformatione, iuniores cōpoſitionē appellāt, quæ in numero
magnitudine, ſitu, cōnexione, figura, & reliquis id genus, de quibus agi quotidie ferè ſolet in ſcholis, cōſi
ſtit. Vnde ſicut in horum naturali ſtatu, & modo harum partium conſiſtit ſanitas: ita ex eorum vitiata
ratione, & ſtatu ortum habent proprij eorum morbi. et ſicut vtrorunque natura debitam ſuarum par-
tium unitatem, & continuitatem ad integram ſanitatem requirit: ita, cùm ea ſoluitur, morbi ſequuntur.
unde tàm ſanitas, quàm morbus, qui in unitate, aut ſeruata, aut ſoluta fieri ſolent, ad genus pertinent,
quod vtrique membrorum differentiæ commune eſt. quare cum nulla in his pars ſit, quæ ſecundū ſuam
propriam rationem affici, & aliquo incommodo tentari non poſsit, ſequitur, vt cerebrum, cùm vt inſtru
mentarium, tùm uerò vt ex ſimplicibus particulis compoſitum eſt, poſsit omnibus morborum generi-
bus corripi. ſequitur præterea quòd & ex ſitu ſuo (in ſuprema enim corporis parte à natura locatum eſt,
in capite videlicet) quod eam rationem in noſtro corpore habet, quam in tugurijs ſummum tectum, ad
quod & fumi, & uapores omnes feruntur. præterea verò, quia cùm omnibus ferè corporis particulis per
neruos præcipuè, quorum prima origo cerebrum eſt, ſed & per uenas, & arterias conſentire cum multis C
partibus in eorum affectibus caput poteſt, præſertim verò cum ventriculo: tùm quia illi recte ſuperpoſi-
tum eſt, & per latam, & apertam viam fieri poteſt, vt uapores in caput aſcendant: tùm verò propter ner-
uorum copiam, per quos cum eo connexionem maximam habet. deinde etiam cum ſepto tranſuerſo cō
ſentit ſæpe, & ſpiritalibus membris: cum vtero præterea, & cum liene, & iecinore per uenas, & cum cor-
de, per arterias. Sed hæc, quæ in vniuerſum expoſita ſunt, particulatim explanemus; vt poſsimus omnes
morborum differentias, quibus tentari poteſt hæc particula, ſingulatim ſcrutari, & diſcernere. hac enim
ratione fiet, vt facilius deinde poſsimus & methodos inſtituere, quibus ex ratione curandi ſint. Ab ipſis
autem membranis exordium accipiamus. Mēbranæ itaque, quatenus ſua membranoſa ſubſtantia con-
ſtant, membra ſunt ſimplicia, & ſimilaria: quatenus verò compoſita præterea ſunt, & ex uenis, & arterijs,
& neruis, habentque propriam compoſitionis rationem determinatam per ſuam peculiarem figuram,
ſitum, connexionem, & id genus reliqua, poſſunt & inter membra compoſita, & inſtrumentaria recenſe-
ri: & proinde vtraque ratione ægrotare poſſunt, & quatenus ſimplices, & primæ particulæ ſunt, & quate-
nus compoſitæ, & inſtrumentariæ. Quatenus ſimplices ſunt, obnoxiæ ſunt morbis, qui in intemperatura
conſiſtunt, & qui ex ſoluta vnitate ortum habēt. intemperaturæ verò quatuor ſunt ſimplices, & totidem
compoſitæ. & ſimplices ſunt calida, frigida humida, & ſicca: cōpoſitæ verò calida & humida, calida & ſic D
ca, frigida et humida, frigida & ſicca. Sed unaquæque harum bipartita eſt. nam aut cum materia ſunt, à
qua pendent, vel ſolæ & ſine vlla materia. materiæ verò duplicem & ipſæ habent rationem. nam aut ſunt
corpulentæ, vt ſunt quatuor humores, ſanguis, pituita, bilis flaua, & bilis atra: aut uaporoſæ, vel flatuoſę.
cùm uerò omnis morboſa qualitas lædat operationes illius particulæ, quam afficit: membrum uerò ſim
plex, quatenus ſimplex eſt, illas tantùm habeat proprias operationes, quæ à naturali, & altrice facultate
prodeunt, vt eſt attractio alimenti, retentio, concoctio, & inutilis excrementoſæque ſuperflui talis ex-
cretio, vel expulſio. ex intemperaturis lędi facile poſſunt hę actiones omnes. præterea uerò, cum ſenſus ta
ctus ſequatur & ipſe, vt Ariſto. 1. de anima & 3. etiam ait, quandam temperiem primarum qualitatum;
membranæ uerò hę ex neruis, quibus ſunt prędıtæ, inſignem ſenſum habeant. ideò & eas offenſas pati poſ
ſunt, quæ propriè ſunt huic ſenſui: illę uerò ſunt, aut ablatio ſenſus, aut imminutio, vt eſt ſtupor, aut eius
vitiata operatio, quę dolor dicitur, qui excitatur uel ex temperaturę naturalis particulę, quę ſenſu prædi-
ta ſit, tranſmutatione vehementi, & repentina; uel ex eius ſoluta continuitate: intemperaturæ autem,
quæ ſine materia ſunt, vnam tantum rationem habent concitandi doloris, videlicet tranſmutationem,
quæ per qualitates fit. quæ uerò cum materia, utranque. nam & tranſmutando per ſuas qualitates poſ-

ſunt

A ſunt dolore particulam afficere, & replendo, diſtendendoque continuum ſoluere, & dilacerare. quamuis
& ea intemperies, quæ ſine materia eſt, tandem niſi citò remoueatur, fiat cum materia. cùm enim lædit,
vt diximus, naturales facultates illius particulæ, quam afficit; neceſſe eſt vt ex alimento, quod illi à natu-
ra demandatur, multa fiant excrementa ſimilia illi intemperaturæ: quæ niſi facultas ex pultrix valenter
expellat, retenta, & paulatim aucta, ſouent eam intemperiem; vt tandem in intemperiem cum mate-
ria tranſeat, & poſsit duplicem rationem afferendi dolorem acquirere. cauſa uerò cur ex pulſoria facul-
tas non poſsit excrementoſam materiam expellere, triplex eſt, uel craſsities, vel alioquin cruditas expel-
lēdę materię, vel imbecillitas facultatis ab intemperie orta, aut obſtructio in meatibus & vijs, per quas
ſolita eſt natura expellere eam materiam, quęcunque illa ſit, ſeu flatuoſa, ſeu corporata. Hi ſunt itaque
affectus, qui membranis poſſunt ex internis cauſis vel ex externis contingere. niſi quòd poteſt ab exter-
nis occaſionibus inſignis fieri harum partium ſolutio continuitatis, videlicet à gladio incidente, à re cō-
tundente, vt ex caſu, ex iactu, & id genus alijs occaſionibus. Neque tamen hic conſiſtēdum eſt. quia non-
dum omnes differentias, & modos intemperierum ſimus perſecuti: quoniam duplex eſt modus, quo ma-
teria fouere poteſt intemperiem. nam illa aut per uenas tantum diſperſa, & quaſi difluens continetur,
nondumque extra venas in ſubſtantiam particulę quaſi expreſſa, & impacta recepta eſt. & ita ſola eſt in-
B temperies cum materia. at ſi iā ſit impacta, & abſorta in ſubſtantia particulę, eamque in tumorem attol-
lat, ea ratione gignit tumores pręter naturam, qui ὄγκοι παρὰ φύσιν à gręcis dicuntur, & ſunt tanquam
genera inflammationis eryſipelatis, ſcirrhi, ædematis, & id genus aliorum. Hi autem differunt pro ratio- Lec. 11
ne humorum, uel excrementorum, à quibus excitantur. nam ſi à ſanguine bilioſo, vel exquiſita bili, ut
rem ad inſtitutum noſtrum reſtringamus, ſint excitati, erit phrenitis, vt 2. lib. comm. in primum Com.
Epide docuit Gal. à qua delirium, & febris ardēs concitatur, ſitiſque, & immodica vigilia: ſi uerò ſit ſan- 73.
guis naturalis, eſt etiam phrenitis, ſed non exquiſita: quia in ea nō ſunt ſymptomata, & ſigna exacta, quæ
in phrenitide exquiſita ſunt. neque enim dolor eſt ita acutus, ſed potius cum grauitate, neque tanta lin-
guę ariditas, neque plurima vigilia; immò aliqua in ſomnum procliuitas. ſin autem fuerit pituita, vel po-
tius ſanguis pituitoſus, erit lethargus, quo ſomnus ferè erit inſuperabilis, grauitas plurima capitis, febris
non admodum ardens. ſi verò fuerit humor melancholicus, vel ſanguis melancholicus ex exuſtione
genitus, erit furor ingens. nam ex humore melancholico naturali vix fieri poteſt in his membris, vel ex
pituita tumor. cum enim denſa, & dura conſtent ſubſtantia, nequeunt admitti craſsiores humores. unde
vel nunquam uel rariſsimè fiunt lethargi, hoc eſt pituitoſa inflāmatio. quandoque fiunt inflammationes
ex non exquiſito humore, ſed mixtò. miſcetur enim interdum bilis & pituita, & ſimul pariunt inflamma-
tionem, quę ſicut ex duplicibus, & aduerſarijs inter ſe ſuccis generatur; ita ancipitis eſt naturę, & mixta
C habet ſymptomata ex ſomno & vigilia; & coma is morbus appellatur à grecis, & pro ratione, qua in
eis magis pituita vincit, aut bilis, ita magis in ſomnum, vel vigiliam inclinant ægrotantes, & uel ſo-
poroſa vigilia, vel ſopor vigil à latinis dicitur, à grecis uerò κῶμα, vel καταφορά, ab Arabibus ſubeth ſa-
rhi, vel aſſarhi ſubeth appellatur. ita interdum fit mixta inflāmatio ex phrēitide, & melancholia, vt Gale.
docuit 3. lib. comm. in tertium Epide. exemplo mulieris, quę interdum multa loquebatur, interdum Com.
perpetuò tacebat. aliquando etiam fit phrenitis, quæ in furorem inclinat, cùm bilioſus humor aſſatur à 86.
vehementi febre, ut primo Prorrhet. expoſuit idem Gal. Hic tamen & hoc conſiderandum, quòd opera- Com.
tiones hæ quæ læduntur ex his inflammationibus vel exquiſitis, vel nothis, non primùm læduntur ab his 81.
membranarum affectibus; quia operationes hę ad membranas non pertinent: ſed doloris tantùm ratio,
qui eos ferè ſemper concomitatur, à natura membranarum petenda eſt. eatenus autem accidunt deli-
ria, vigiliæ, ſopores, interdum & conuulſiones, & alia iſtius generis ſymptomata, laborantibus mem-
branis capitis, quatenus in earum affectionibus, ſi inſignes quoquomodo ſint, trahitur cerebrū in cōſen-
ſum; quo conſenſu & cerebri operationes læduntur. nec modò ab inflammationibus harum membra-
narum læduntur principales operationes cerebri, ſed ab alijs etiam intemperaturis earū; ſi tales & tan-
tæ fuerint, vt poſsint cerebrum in conſenſum trahere; ſiue illæ cum materia fuerint, ſiue citra materiam,
D & ſiue cum materia humoroſa, ſiue tenui, & uaporoſa. nam ſæpe in febribus calidioribus, vt in tertiana-
rum uigore primum capitis dolor cōcitatur, mox & deliria, calidis nimirum uaporibus ad caput elatis.
ſed quòd & intemperies calida cum bilioſo humore idem efficere poſsit, cùm per uenas difluit, docet
Gal. 2. lib. comm. in primum Epide. vbi ait, quòd bilis per uenas capitis perfluens deliria efficit, Com.
qualia ea ſunt, quæ concitantur in vigoribus febrium. præſertim verò ſemperque inflāmationis vel phre- 73.
nitidum comes eſt delirium: ſed non in omnibus idem, & æquale: immò uarium, & diuerſum, pro vt ua-
ria, diuerſaque eſt bilis natura, & malitia, ex qua genita eſt inflammatio. nam ſi à pallida bile ortum ha-
beat, minora, tùm alia ſymptomata ſunt, tùm verò delirium. ſed ſi flaua bilis fuerit præaſſata, vt in arden-
tibus febribus aſſari ſolet, grauiora omnia ſunt: iā n. ad melancholiæ, uel potius maniæ naturam, & mo-
res ea phrenitis accedit. quod Gal. nos. 3. de locis affectis docuit. omnium tamen deterrima ea phreni- Cap. 7
tis eſt, quam quaſi hecticam idem primo lib. comm. in ſecundum Prorrhet. appellauit. cuius ratio-
nem, vt intelligamus, debemus animaduertere, quòd ita fieri ſolet in his inflāmationibus, & alijs etiā hu-
morum perfuſionibus; vt in lanis vel veſtibus aliquo colore tingendis. aliquando enim color quaſi ſu-
premas tantum partes, non intimius penitiorem ſubſtantiam ueſtis, uel lanæ affecit, ita ut non admodū

ægrè inde elui poſsit.ita enim maculas quaſdam veſtium nō multo negotio uarijs modis elui videmus. A
interdum uerò colores aliqui adeò uſque intimas ueſtium partes penetrandò infecere, ſicut ueſtes ali-
quas videmus,quę factæ ſunt ex lanis tinctis,antequam conficerentur, ut nunquam neque etiam tritas,
& laceras priſtinum amiſiſſe colorem uideamus:ita quædam maculæ, dum recentes ſunt, & antequàm
ſiccefcat humor,qui eas ueſtibus intulit,facilè tolli poſſunt:ſed cùm inueteraſcunt,uel nunquã,vel æger-
rimè delentur.in eundem modum in phreniticis, aliquando bilis ita totam illius particulæ ſubſtantiam
occupat,& afficit,vt iam in habitum tranſijſſe ſi dicas,non aliena à ratione dicas.unde & hanc hecticam
phrenitin appellat Galen.quę aut nullã poteſt curationem admittere, aut cum ingentiſsima difficulta-
te.Verùm,quia quæ hactenus expoſita ſunt,ad eos affectus omnia ferè pertinent,quibus membranæ pri
mario affectu laborare poſſunt:vt autem ſuperius diximus,ſæpe non proprio morbo laborant membra-
næ,atque inde caput dolet,aut alioquin patitur,ſed alieno uitio & incommodo,quatenus illę ab alijs la
borantibus particulis in conſenſum ducuntur.ideò de hoc etiam aliquis eſt habendus ſermo.& quia cũ
quibus ſane particulis poſsit cōſentire,& coaffici caput,iã ſuperius diximus; reliquum eſt ut quibus mo-
dis conſentire poſsit exponamus.Duplex itaque eſt conſentiendi ratio:altera quando conſentiens mem-
brũ aliquid accipit ab eo,cum quo cōſentit:altera verò,quando læditur quidem mēbrum conſentiens:
nihil tamen ipſum recipit in ſe, quo lædatur:primam conſentiēdi rationem abſolutam appellauit Auic. B
nec ineptè:ipſe tamen non conſenſum, ſed communitatem abſolutam vocat.alteram autem non abſo-
lutam.At fortaſſe multi,prælertim uerò nouitij, & candidati in hac arte non probè hæc percipiunt, ex-
ponamus itaque.Si fiat obſtructio in medulla ſpinæ à qua oriuntur nerui, qui facultatem motricem ar-
tubus ſubminiſtrant,ea,uerbi gratia,parte,unde oriuntur nerui,qui ad crura feruntur,ſtatim pes, uel crus
ſine ſenſu,& motu redditur,ęgrotatque;cum læſas habeat ſuas proprias operationes, neque tamen pro-
prio ſuo aliquo affectu,ſed affectu medullæ in ſpina:neque tamen aliquid accipit à ſpina, quòd illius læ-
ſionis ſit in cauſa,neque vaporem,neque humorem,neque aliquam etiam qualitatem: immò magis læ-
ditur; quia inde id accipere nequit, quod illi erat neceſſarium ad operationem. aliquando uerò neque
hoc etiam modo laborat;quia aliquid ſit interceptum, ſed ſolum,quia compatitur ex naturæ connexio-
ne,& affinitate,ſicuti aliquando humor aliquis acris uellicans,& pungens os uentriculi in cauſa eſt, cur
caput doleat.cur etiam interdum epileptica ſymptomata cieantur, neque aliquid aliud ad caput effer-
tur,niſi quòd per neruos maximè ſentientes,quibus contextum eſt os uentriculi, citra aliam ullam ma-
teriam,uel etiam qualitatem impertitam,caput læditur. Tertiò etiam fit is conſenſus recepta aliqua, ſi
non materia,ſaltem qualitate à membro,quo cum conſentit,ut in ueneno ſo morſu: licet uenenum non
perueniat ad caput,vel ad alias particulas,ſubinde tamen tranſmutando intermedias particulas, tãdem C
caput mala ea afficit qualitate.& hi modi omnes poſſunt in eam differentiam conſenſus, quem abſolu-
tum cum Auic.appellauimus,redigi.Alter uerò conſenſus eſt,quando pars ea,quæ conſenſu laborat,aut
uapores alibi genitos,nempe in ea parte,cum qua hæc conſentit,recipit,ſicut dolores capitis in febribus
ſæpe fiunt hoc conſenſu, dum aliquando à toto corpore in acceſsionibus uapores ad caput efferuntur;
aliquando uerò materia in eiſdem febribus in uentriculum effunditur,& inde elati uapores caput petē-
tes,poſſunt ciere dolorem.interdum uerò ut ait ſecundũ Gal.ſecundo de comp.med. loc.ſpiritus flatuo
ſus alibi genitus,atque ad caput elatus,ſi in aliquo anguſto loco includatur, uehementes concitat dolo-
res;ſed non modo uapor,& ſpiritus illius modi ab alijs partibus ad caput ferri poſſunt; ſed & humores.
uerùm uix poteſt is modus referri in affectum per conſenſum.quia cùm materia in aliquam particulam
recepta præſens morbum,vel dolorem concitat;ibi iam præſens eſt intemperies cum materia, & poteſt
dici proprius illius membri affectus.alioquin enim omnes morbi, qui ex fluxione ſuum habent ortũ, eſ-
ſent morbi per conſenſum:non proprij illius partis,vt eryſipilata,inflammationes,& iſtiuſmodi reliqua.
affectus autem per conſenſum in his membranis tantùm ſunt dolores: quia alia ratione nequeunt alte-
rius conſenſu lædi earum actiones.Sed tandem omnia, quæ hactenus expoſita ſunt, in unam ſummam,
& quaſdam veluti concluſiones colligamus. Omnes ergo membranarum capitis, quas græci μήνιγγας D
appellant,affectus,aut earum primarij, & proprij ſunt,aut conſenſu aliorum.qui aliorum cōſenſu ſunt,
doloroſi ſunt affectus,vt declarauimus.neque enim hæ particulæ ipſæ per ſe aliud incommodũ aliorum
cōſenſu pati poſſunt,niſi dolorem;quem interdum ab uniuerſo corpore interdum ab aliqua certa parti-
cula,vt à uentriculo,à ſpiritalibus membris,à iecinore,à liene,ab utero acceptum referunt.ſi uerò prima
riò afficiuntur,aut ab aliqua dictarum intemperierum afficiuntur,vel ſimplici, uel cōpoſita, & vel cum
materia, uel ſine materia. & hi ſunt plerunque & ipſi dolorifici affectus. plerunque diximus, quia non
omnis intemperies dolorem concitat:& quæ concitant, non eodem modo concitant. nam humida in-
temperies ſiue cum materia ſit,ſiue ſine materia nullum,quatenus ad humiditatem ſpectat, dolorem ef-
ficit:quòd ſi quæ cum materia eſt, aliquando dolorem videatur afferre; id non fit ratione intemperiei,
ſed ratione materię,quę aut grauitate ſua,aut multitudine replendo, aut conuerſa inflatum extēdendo,
& quaſi dilacerando eſt in cauſa doloris.ſicca autem dolorem quidem parit, ſed mediocrem, non ma-
gnum.calida uerò,& frigida vehementiſsimos, & maximos concitare dolores poſſunt. poſtremò uerò
ſunt inflammationes, quæ tamen & ipſæ ad id morborum genus in his membranis pertinent, quod in
intemperie conſiſtit;quarum pleræque ad phrenitidis genus pertinent: cuius differentias diximus eſſe;

quia

A quia alię ſunt exquiſitæ phrenitides,quę ex bilæ habent ortum,alię verò non exquiſitæ,vt quæ vel ex ſan-
guine,vel ex mixtis humoribus,vt ex pituita & bile,vel ex ſanguine & bile, vel ex his cum melancholico
ſucco gignuntur.Quare reliquum eſſe videtur,vt aliud caput ſubiungamus de cauſis, & ſignis horum af-
fectūu,anteaquàm agamus de affectibus primū ad vel cerebrū pertinētibus,ne rem nimis confundamus.

De cauſis,& ſignis affectuum hactenus expoſitorum, *Cap. III.*

HOrum affectuum cauſę,quando primariò particulę hę affectæ non ſunt,ſed conſenſu cum alijs,
ſunt illæ,à quibus ortum habent morbi aliarum partium,cum quibus caput cōſentit, de qui-
bus tunc erit habendus ſermo,cùm de illarum partium affectionibus agemus.Quando autem
primum laborat caput,ſi ſola intem peratura, aut ſimplici,aut compoſita citra materiam la-
boret,ſunt ea omnia,quæ interius vel exterius poſſunt illud afficere calefaciendo, vel refrigerando,ſiccā
B do,vel humectando; exterius quidem aer,aut calidior,aut frigidior,ſiccior,vel humidior, tùm ratione
con ſtitu tionis temporum,tùm uentorum,tùm ſolis,tùm loci calfacti aut ab igne,vt in æſtuarijs, ſeu ap-
pellatis hypocauſtis, vel vulgo ſtuffis, aut à frequentia hominum; item capitis tegmenta, ſicut pilei, &
id genus reliqua, ſupra conſuetudinem capite delata calefaciunt;ita & quæ conſueta ſunt derelicta,uel
leuiora hyemis tempore lata, refrigerationis ſunt in cauſa, & nocturnus præterea aer: contra exercita-
tatio, nimiusque labor calefacit: ſicuti expoſitio capitis ad frigidum aerem poſt laborem refrigeran-
di poteſt eſſe cauſa: vt pote quoniam tunc facilior patet ingreſſus per apertos iam meatus à pręceden-
te calfactione ex labore aeri frigidiori. cibi etiam excalfacientes, & vinum potens, aromata, allia,
cępe, & cętera id genus poſſunt caput calefacere; ſicut contraria refrigerare. quæ quia ſunt ſatis om-
nibus ferè nota, ideò non ero in eis exponendis longior. Animi etiam affectus, cum uehementes ſunt,
corpus, & caput plurimum immutant. ira enim calefacit, riſus item plurimus: timor verò, & mæ-
ſtitia tandem refrigerant: vehementes etiam cogitationes, reuocatis ad caput ſpiritibus, & eis vehe-
menter, & variè motis, inſignem in capite calorem concitant. poſſunt tamen hæc ſimpliciter, & ſine
affluxu materię tranſmutare, & immutare temperaturam naturalem capitis, cùm neque totum cor-
pus fuerit plenum, neque ſuppoſitæ partes: alioqnin enim ſi plena hæc fuerint, caput etiam replent.
C vnde adducunt intemperaturam cum materia, variam ſanè pro ratione materię, quæ à calefacienti-
bus fuſa effertur ad caput: prę ſertim verò, quando alijs occaſionibus acceſſerit & capitis imbecilli-
tas,vnde id facilè etiam pronum eſt ad recipienda ab inferioribus partibus amandata excrementa. Vn-
de maximam occaſionem omnibus ferè affectibus capitis, quorum hactenus meminimus, & poſtea
etiam ſumus mentionem facturi, præſtant hæc duo, nimirum capitis infirmitas, & inferiorum par-
tium multa, aut repletio, aut, ſicut græci aiunt, cacochymia. facilè enim à procatarcticis appellatis
cauſis multi vel mali humores exagitati, pręſertim verò à rebus calefacientibus fuſi, & elati in caput
imbecillum feruntur; & hac ratione ſæpe febres bilioſas, & ardentes ſequi ſolent capitis dolores uehe-
mentes,& phrenitides.Cauſas autē vnde,multa congeratur cacochymia, vel plenitudo in toto, ad inſti-
tutum præſens exponere minimè pertinet. Neque tamen putandum ſemper colligi materiam in capi-
tis particulis hac tantum ratione; quia illam à toto, vel ſuppoſitis partibus recipiat. poteſt enim & in
capite gigni; & id duplici occaſsione; primùm vitio capitis, ob id quia una, aut plures in capite par-
ticulæ aliquam habent intemperiem,quę in cauſa eſt,vt in ſuperiori libro diximus, cur ex alimento ad
illas diſtributo, quanuis etiam illud bonum ſit, per malam concoctionem multa generetur excremen-
toſa materia diuerſæ naturæ pro ratione varij temperamenti. poteſt etiam generari, non tantum ob
D particulæ intemperiem, quantùm uerſa vice ex vitioſo alimento, vel ex malis cibis genito, uel ex vi-
tiata prima vel ſecunda concoctione, aut ex viſcerum intemperamento, aut ex aliquo peruerſo ordi-
ne. Et non ſolum id in materia humotali, & corpulenta accidere poteſt, vt & in ſubiectis partibus
prius generetur, ac mox in caput feratur, & aliquando in capite ortum habeat; verum etiam in mate-
ria flatuoſa: flatulentus enim ſpiritus interdum in capite, vt ſecundo de Comp.med. ſecundum loc.do-
cuit Galen. gignitur, atque ibi aut dolores excitat, aut alia ſymptomata, de quibus poſtea ſequenti
capite agemus: interdum verò in alijs partibus ortum habet, moxque inde in caput fertur. Cauſę au-
tem generationis flatus duæ ſunt; prima, quæ & agens eſt, calor imbecillus, qui materiam rarefacit,
nequit autem diſcutere; & materia apta ad eius generationem; quæ imprimis duplex eſt, pituitoſa, &
melancholica. Hæ itaque ſunt omnes ferè cauſæ horum affectuum. De ſignis etiam agamus, & omnia
in duo capita colligamus; ſicut duo ſunt ſcopi, quos ſibi in ſignorum obſeruatione medicus proponit.
alter quidem eſt morbi natura: alter particula affecta, ab his enim duobus tandem pendet omnis me-
thodus curandi morbos. Primùm itaque agamus de ſignis, quibus cognoſcamus, qui ſint affectus pri-
marij, & qui aliarum partium, quarum conſenſu caput afficitur. uniuerſam autem rem hanc reſoluit
Gale.in tria capita tertiò de locis affectis: & partim etiam primò Prorrheticorum. Primum quidem
eſt, vt cùm caput laborat aliquo morbo, vt, uerbi gratia, delirio, aut alio ſymptomate; & dubi-

tamus,

tamus, an delirium illud ſit ex proprio aliquo capitis affectu, ſicuti ex phrenitide, an ſecus. oportet igitur A
conſiderare, an omnia ea ſymptomata, quę ſemper ſolent phrenitidem cõcomitari, & ſunt veluti chara-
cteriſtica, vt aiunt græci, exacta adſint. nam ſi adfuerint, iudicandum eſt, proprium eum eſſe capitis affec-
tum; ſi non omnia, ſed tantum aliqua, præſertim verò ſi aliquod defuerit, quod vim plurimam habeat,
tunc conſonum non eſt, eſſe primarium illum affectum. particulatim autem, quæ ſint propria vniuſcuiuſ-
que horum ſigna, paulo poſt ex ponemus. Alterum verò eſt, vt conſideremus, an ea ſymptomata, quæ af-
fectum illum nobis ſignificarunt, ſint perpetua, & continenter moleſtent: vt ſi dolor perpetuò caput cru-
ciet, vel delirium, vel ſopor, vel tremor, vel id genus alia. nam ita ſuſpicandum, affectum eſſe capitis pri-
marium. ſed ſi interdum intermiſerint, conſenſu caput laborare putandum. Tertiò conſiderandum eſt,
an alia pars, cuius conſenſu caput aliàs ſolitum ſit laborare, prius fuerit affecta: quia ſi nulla præceſſerit
alterius partis affectio, primariò caput affici cõſentaneum eſt. Aptè admodum loquutus eſt Gal. cùm di-
xit, præceſſerit: quoniam certius ſignum eſt, ſi præceſſerit, quàm ſi ambo ſimul cęperint laborare. ſæpe
enim, vt idem docet, aliqua membra ſunt tanta connexione iuncta, ut, vno laborante, ſtatim & alterum
conſentiat: vt uidimus in capitis plagis, in quibus læſio ad internas particulas pertingit, ſtatim commu-
nicata noxa ventriculo, excitatur uomitus: ita etiam vice uerſa nonnunquam, ſimulatque uẽtriculus la-
borat, caput condolet. Relictis autem affectibus per conſenſum, quippe quoniam, quantum ad præſens B.
attinet inſtitutum, ſatis eſt nouiſſe, quòd ſint per conſenſum; cùm curẽtur, curatis affectibus earum par-
tium, cum quibus conſentiunt; de ſignis ſermonem habeamus, quibus eos diſcernimus, qui primarij ſunt
capitis. omnes autem ad intemperaturam ſine materia ſunt relati, aut ad eã, quæ à materia præſente fo-
Cap. 1 uetur. Quemadmodum autem Gal. ſecundo lib. de Comp. med. ſec. loc. docuit, non parum facit ad hanc
diſcretionem faciendam cognitio exquiſita harum duarum rerum, præcedentium videlicet cauſarum,
quas græci procatarcticas, noſtri verò iuniores latini, primitiuas uocant, atque corporis laborantis ſta-
tus. nam illæ cauſæ, ſicut externum frigus, vel ventus, & externus calor, vt ardor ſolis, labor, & id genus
alia, quantum in eis eſt, & ſuapte natura non adducunt niſi intemperaturas ſine materia. quòd ſi corpus
reperierint plenum, poſſunt aut ſundendo humores, aut exprimendo, aut attrahendo intemperaturas
cum materia afferre. de quo ſuperius quoque non nulla expoſuimus. Præter hæc autẽ conſiderandum,
an cum eo affectu, vt cum dolore, ſit percepta aliqua grauitas, aut diſtẽtio, aut morſus, aut punctura, aut
pulſatio, quia ſi quidpiam horum percipiatur ab ægrotante, procul dubio ſubeſt materia: ſed ſi citra hęc
dolor cruciet, ſola eſt intemperies ſine materia. Qualis autem ea ſit intemperies, calida, uel frigida, hu-
mida, vel ſicca, non eſt arduum diſcernere. nam ſenſu tactus hæc percipiuntur, tùm à laborante, tùm etiã
à medico manum capiti admouente. Gal. tamen eodem ſecundo libr. docet, quomodo poſsit medicus
quamuis nihil ægrotus referat, cognoſcere præcedentem externam cauſam, præſertim uerò ſolis ardorẽ, C
vel externum frigus. primum enim facilè demonſtrabit cutis: ſi enim manibus ſuis eam medicus tracta-
uerit, aridiorem factam percipiet: oculos etiam rubicundiores. præterea ille ſe iuuari fatebitur admi-
niſtratis capiti illis, quæ refrigerant. In altero verò omnia contra ſe habebunt. præterea etiam his
facies concidit, & decolor eſt, neque refrigerantibus delectatur, iuuaturve; ſed potius calefa-
cientibus. Porrò quæ cùm materia ſunt intemperaturæ, diligentiori egent animaduerſione. ſed
eodem ſecundo libr. de Comp. pręterea & primo libr. de Febr. ad Glauco. nec non & tertiò de
loc. affect. docet generalibus notis materias omnes diſtinguere. Sed prius illud exponendum eſt,
quod ad ipſas intemperaturas in uniuerſum diſcernendas, quando dolorem afferunt, plurimum condu-
cit, & eſt doloris magnitudo. quia ſola calida qualitas, item & frigida poſſunt uehementes dolores exci-
tare: humiditas verò nullum dolorem parit; loquimur autem quatenus ad traſmutationem à qualitati-
bus pertinet, quia cum adeſt etiam materia, poteſt & alia ratione dolor concitari. ſiccitas verò, vt & ſu-
perius quoque expoſitum eſt, aliquem ſed modicum & non uehementem dolorem efficit. Materias er-
go diſtinguere docuit Gal. generatim in eum, quem nunc exponemus, modum. grauitas ſanè capitis co-
piam materiæ demonſtrat; punctio, vel mordicatio humores, uel vapores acres: tenſio; ubi cum grauitate
ſit, inditium eſt, multum in membranis materiam congeſtã eſſe; quòd ſi præterea adſit & pulſatio, mem- D
branoſi corporis inflammationem ſignificat, quam neceſſe eſt febrem concomitari, & eam acutam: con-
comitatur & interdum multam materiam citra inflammationem febris una cum dolore capitis, & id
quando materia cõputreſcit, atq; ita calidior euadit; verùm cum adeſt pulſus, inflammationis ſignum
eſt: cùm uerò abeſt, nulla in membranis poteſt eſſe inflammatio, ſed tentio citra grauitatẽ, & pulſum, co-
Lect. piam ſignificat ſpiritus tenuis, & flatuoſi. At verò magis particulatim diſtinguẽtur materiæ in hunc mo-
13. dũ: calida ſiquidẽ & ex ipſo tactu, vt ſuperius dicebamus, uel medici tangentis, uel ægrotantis referẽtis ſe
calorẽ percipere: & ex viſu dignoſcetur: quod clariſsime fuit à Gal. ſecundo lib. Comm. in 6. Epid. expoſi-
Com. tum, habito de ira ſermone, vbi ait, quòd autem in caput feratur maior tàm humoris, quàm caloris co-
9. pia, demoſtrat rubor oculorum, & faciei; quæ ſi tetigeris calidiora videbuntur. præterea oculi micantes,
& prominentiores facti. ubi autem frigidior ſit materia, nullum horum conſpicitur. quamuis quandoque
poſsit accidere error in his iudicandis: niſi prudens & cautus fuerit medicus. poteſt enim interdum, quã-
quam à frigidiori humore ſit excitatus dolor, fieri, vt & rubicundiores ſint oculi, & calere facies, fronſue
videatur, quod à ſæuitia, & magnitudine doloris poteſt accidere. cùm enim dolor uehemens vim inſi-
gnem habeat attrahendi, facilè eius ui attractus aliquis humor calidior ex toto corpore ad faciem, &

oculos,

A oculos, poteſt co[illegible]ore ſuffundere, & calidiores reddere. calida verò materia, quæ per ſe talis ſit, eſt ſanguis, aut flaua bilis: per accidens vero pituita ſalſa; & tandem omnis humor, ſi putreſcat. Sed hic animaduertendum, quòd nunquam in alijs humoribus abundantius cõſpicitur facies, & oculi rubicundi: niſi aut ſanguis multus ſit; aut, ſi ſint alij humores, illi tamen ſanguinem habeant admixtum: quia rubor proprius eſt ſolius ſanguinis. & quemadmodum color rubicundus ſanguinis eſt nota: ita ſincerus rubor ſanguinem omnino vincere: ubi uerò alij humores ſuperauerint, qui admixtum ſanguinem habeant, non eſt ſolus etiam rubicundus color; ſed inclinans vel in pallidum, flauumve, vel in album, vel in atrum; quia, vt eſt Hippocratis ſententia in principio. lib. de Humoribus, color humorum eſt. & proinde pro ratione humorum cum ſanguine mixtorum, degenerat color ſanguineus ad hunc, uel illum colorem, qui illis humoribus proprius eſt. Sed tamē & hic oportet eſſe cautum, ne forte, vt Gal. in libello de Plenitudine monuit, ex aliqua externa occaſione peruertente hæc ſigna error accidat. motiones enim tam animi quàm corporis poſſunt faciei, & oculorum immutare colorem. nam ita, & erubeſcentia interdum ſolet rubicundiores, quatenus ad faciem & oculos pertinet, reddere, commoto nempe ſpiritu, & ſanguine ad extimas partes: ita & motio corporis concitatior, potus uini potentioris & meraci liberalior,

B externus calor, uel à ſole, vel ab igne concitatus, febris, balnea, & quæcunque alia calefaciendo ſanguinem fundunt, & ad cutem mouent: ſicuti contra, quæ ſanguinem, & ſpiritus poſſunt ad intima viſcera reuocare, vt ſunt timor, mæſtitia, externum frigus, initia acceſsionum febris, decoloratam faciem efficere poſſunt: quanuis multus etiam ſubſit ſanguis. nam color quidem corporis humores demonſtrat; niſi, ut Hippocr. docuit, illi in profundas corporis partes decubuerint. Vnde ſanum profectò eſt Gal. conſilium, quòd ſit expectandum, donec affectus, & motiones, tum animi, tum corporis ſedentur, anteaquam iudicium proferamus: nam tunc poterit eſſe integrum, cùm corpus ad proprium ſtatum redierit. Et quanuis hæc, quantum ad rationem ſignorum, quibus affectus membranarum dignoſcuntur, pertinere poteſt, ſatis eſſe fortaſſe videantur: dolor nempe, & inflammatio ſeu phrenitis. nam de ſoluta unitate agere, & dolore, qui eam ſequitur ab externa cauſa, vt à re incidente, aut contundente, aut ex caſu, non ita ad noſtrum inſtitutum in præſentia, ſed magis ad tractationem de vulneribus capitis pertinet. Attamen quia harum partium inflammationes, affectus ſunt maximi periculi & difficillimi. ideò de his magis particulatim adhuc ſi egerimus, maius operæ pretium faciemus; pręſertim uerò cùm ſuperius dixerimus, hac imprimis ratione cognoſci, & diſcerni, cùm caput primario afficitur. ſi adſint omnia ea ſymptomata ad unguem, quæ ſequi ſolent,

C & ſunt tanquam characteriſtica illius affectus. Vnde de his ſymptomatibus, uel ſignis, quæ propria ſunt phrenitidis, antequam caput hoc finiamus, non nulla dicemus. Porrò tria ſunt pręcipua ſigna, quæ exquiſitæ phrenitidis, propria ſunt, quatenus exquiſita eſt. exquiſita ſiquidem phrenitis inflammatio eſt membranarum cerebri, excitata ex materia calida & ſicca, qualis eſt biliosa. ex eodem enim humore & febris ardens, & phrenitis ortum habent, ut ſæpe teſtatur Gal. ratione ergo, qua inflammatio eſt internæ particulæ, quæ adeò connexa eſt cum cerebro membro ſane principali, neceſſe eſt eam ſequi febrem, & eam acutam, & plurimum ardentem; vt pote quæ ſit cauſo affinis. & cum affectus calidiſsimus ſit perpetuò calefaciens, & quaſi urens non modò membranas, ſed & cerebrum, tùm propinquitate, tùm affinitate, & nexu; neceſſe eſt præcipuas eius operationes lędi, & turbari; vnde ſequitur delirium: quod quidem delirium, præter id quòd perpetuum eſt, eſt etiam cum quadam audacia, contrà quàm ſit in melancholicis, in quibus ſemper eſt timor, & mœſtitia. eſt etiam importuna vigilia, quę ſiccitatem humoris cauſam habet. His ergo ab alijs capitis affectibus differt phrenitis. febre enim à delirio vel inſania melancholicorum, per vigiliam à lethargo, per delirium autem perpetuum ab alijs morbis capitis, in quibus ipſum non primario affectu, ſed aliorum conſenſu, pręterquam cum conſenſu ſepti tranſuerſi, inflammatione laborat. cum enim aliorum

D conſenſu fit delirium, uel non ſemper, uel non ęqualiter delirant. quatenus affectus primarius ſuas habet acceſsiones, & remiſsiones: in phrenitide autem eſt & perpetuum, & ęquale delirium. & hac parte ab inflammatione ſepti tranſuerſi non differt phrenitis. differunt tamen, & diſcerni alia ratione poſſunt duę hæ inflammationes. primùm quidem ex illis, quæ oculis accidunt: quia, ut Trallianus expoſuit, rubentiores in phreniticis ſunt oculi: pręterea & naribus. ſanguis enim deſtillat: ut, etiam id addamus, quòd delirium in phreniticis non ſtatim, & repente magnum fit, ſed paulatim incipit: & ita ſicut augetur inflammatio, ita & delirium increſcit: ſemper etiam pręcedunt ea ſigna, quę futuram phrenitin demonſtrant. de quibus paulo poſt ſermonem habituri ſumus. ſed & expirationis modus, & inſpirationis apertiſsime diſcretionē horum duorũ affectuum demonſtrare poteſt: pręſertim uero ab initio. in phreniticis enim ſpiratio magna eſt ex longis interuallis, raraque: cùm in inflãmatione ſepti tranſuerſi ea ſit inęqualis. nã inter initia, antequàm delirare incipiant, frequēs eſt, & parua; mox uero delirio accedente, fit interdum magna; ſed cũ anguſtia. præcordia etiã, cum incipit diaphragma inflãmatione tētari, ſurſum trahi uidentur. cum in phreniticis id nõ fiat, niſi poſtea & iã morbo conſiſtente. caput etiã phreniticis magis calet: ſicuti præcordia in laborantibus inflammatione tranſuerſi ſepti, ut addidit Trallianus, calentiora ſunt. Hęc ergo pręcipua ſigna ſunt phrenitidis exquiſitę. Inflammationes uero quatenus à natura exquiſitę phrenitidis degenerant, eatenus etiam ab

his ſymptomatibus differunt.nã ſi ſit mixtus ſanguis cum bile,aut pituita,qualis affectus ille eſt [illegible] A
medium eſſe inter lethargum & phrenitin dixit Gal & κωμαϲτεϲ una differentia eſt, erit etiam [illegible]
vigilia cum ſomno, quia uidentur inclinare in ſomnum, ut quaſi aperire oculos, & attollere palpebras non poſsint neque tamen capere ſomnum poſſunt [illegible] quia interdum ita dormiunt, ut uix poſſint euigilare.interdum verò adeo vigiles ſunt,vt dormire nequeant: quatenus nũc bilis pituitam, nunc pituita bilem ſuperat.cum uerò miſcetur humor melancholicus,cum delirio perpetuo eſt mæſtitia,& ti-
Cap.4 mor:cum alioquin in exquiſita phrenitide audaciam uel [illegible] in aſpectu oſtédant. Reliquum [illegible] eſt,
Cō. 5. vt futuræ phrenitidis notas exponamus,quę prius a Gal.quinto de locis affectis:& primo Prorrh.expoſitæ fuere.illæ verò ſunt,quæ etiam, antequam dignoſci alioquin poſsint inflammationis initia, præcedunt,aut uigiliæ pręter conſuetudinem,aut ſi dormiant conſpicua ſomnia, & ſomni maxime a [illegible] ſomnijs valde turbati.quidam enim dormientes uociferantur; alij etiam dormientes è lecto exiliunt.quæ in ſiccitatem ipſe referr,quod exemplo melancholicorum,& ieiunantium probat, qui, dum dormiunt & ſomniant, & clariſsima ſomnia uident. cum qui temulenti, & cibo pleni ſunt,aut nulla, aut [illegible] & obſcura inſomnia videant,vt neque ſciant [illegible]citati ea referre. Sed & obliuio quandoque futuram denuntiat phrenitidem. petunt enim aliquando matulam, tanquam paulo poſt micturi; neque deinde B
obliti mingunt, vel ſi mingant, neque poſtea recordantur matulam reddere: alij verò neque me[illegible]re petere, & mingendi neceſsitatis, niſi fuerint ab aſsiſtentibus moniti, obliuiſcuntur, ſed quidam interdum & vrinam in lectum effundunt. quod & maiorem offenſam internarum facultatum indicat nam priores illi ſaltem ea parte ſapiunt,quod iudicant non eſſe ſpurcandum lectum, qua hi aberr[illegible]; & illud fit, quia alijs vitiatis cogitationibus, animum habent inuolutum. Præterea uerò vt idem Gal.
Cō. 9. ſecundo Prorrh.inſinuare voluiſſe uiſus eſt, quicquid pręter conſuetos mores, & naturam ægrotantis apparet, quod non habet manifeſtam & rationabilem cauſam, poteſt referri inter ſigna futurę phrenitidis; cũm ſint tanquam initium delirantis, uel delirare incipientis hominis. quemadmodum ferox, & temerarium reſponſum in eo, qui alioquin ſuapte natura mitis eſt, & facilis: ita qui con ueuit taciturnus eſſe, ſi, dum ęgrotat, ſit nimium loquax. et quę de his diximus, de alijs etiam id genus ſunt intelligenda. repentina enim hæc morum, & conſuetudinis tranſmutatio ſignum eſt corruptę uel imaginationis, vel iudicij. Ita quoque ſi aliquis uerecundus ſit alijs temporibus, ęgrotans uerò fiat obſcęnus, & impudens, & quę obſcæna ſunt citra uerecundiam dicat, faciat, aut oſtendat. magna etiam, & rara reſpiratio, per longa nimirum interualla, phrenitidis nuncia eſt. quod fit ex obliuione; qui enim vehementibus oppreſsi ſunt curis, & cogitationibus, obliuiſcuntur reſpirare, ſicut & C
comedere, bibere, mingere, & egerere; & ideò raro hęc obeunt,& non niſi excitati tandem à rei neceſsitate; & cum cogũtur ſemel,poſtea plurimum bibunt,uel mingũt;ita & plurimum aerem inſpirant. quod non modo ægrotantibus, ſed non raro & bene valentibus alijs negotijs occupatis contingit At verò cum iam inſtat, & præ foribus, vt aiunt, eſt inflammatio, oculi aridiores fiunt, ſqualidioresque, & aut ex vtroque, aut ex altero ipſorum, vt octauo de locis affect. docet Gale.acrior effunditur lacryma; atque poſtea lippitudo ſuboritur: mox ſanguis à naribus deſtillat, neque amplius compoſite & prudenter reſpondet; floccoſque euellunt, et feſtucas colligunt; & iam aridiori febre tentantur.tunc enim vigor adeſt,aut inſtat. Sunt præterea quædam ſigna, quæ in phreniticis apparentia, perniciem futuram indicant, ut pote quæ naturam à morboſis cauſis ſuperari oſtendant. In quibus primum eſt hoc, ſi phrenitidi ſuperueniat neruorum conuulſio: adeo enim graue eſt ſymptoma hoc, vt nullum vnquam ſe audiuiſſe, aut uidiſſe Gal. duodecimo meth. teſtatus ſit, qui ita affectus fuerit, & euadere potuerit. neque id mirum. nam uel ſola conuulſio deterrimus eſt affectus; quantò ergo magis, quando duo adeò graues affectus ſimul copulantur. Nec modo conuulſio, vel conuulſiuus motus, qui ſæpe in phreniticis fieri ſolet; uerùm etiam tremores pernitioſi ſunt, in hoc morbo apparentes. accidunt enim, cum, tum præ ſæuitia phrenitidis, tùm ob motus, & vigilias, D
Cō. 9. ita vt Gal.primo Prorrh.ait, vires languidę factæ ſunt, vt regere corpus nequeant: nec non etiam
&. 14. ob corporis, & neruorum imprimis exiccationem Peſsimum item ſignum iam eſt, ſi ſanguis guttatim à naribus deſtillet, præſertim verò in die: ſignificat enim naturam tentare quidem expellere noxiam, & ſuperuacaneam materiam: non eas tamen vires habere, vt poſsit id perſequi Sed & vrina alba, claraque in omnibus pene morbis mala eſt; pręſertim verò in phreniticis, vt [illegible]tiò
Cō.72 Aphoris. monet Gale. peſsima eſt, vt pote quæ & ſummam cruditatem oſtendat, & flauam bilem vniuerſo ſuo impetu in caput ferri. Et alui quoque deiectiones albę in hoc morbo malæ ſunt: non modo, quia bilem ad caput aſcendere indicant: uerùm & quia demonſtrant, ut idem primo Pror-
Cō.73 rh. affirmat, tanto calore cerebrum eſſe correptum, vt cum ſanguine bilem ad ſe attrahat, quæ, dum à iecinore ad inteſtina effunditur, coloratas deiectiones efficit Surditas quoque etiam phreniticis ſuperueniens, nuncia eſt, mortis; ſignificat enim iam eam facultatem eſſe extinctam. Vbi au[illegible] ſignis [illegible] adſit imbecillitas, [illegible] a omnino ſalus eſt in phrenitico: ſi enim uiribus valẽtibus, vt Gal.
Cō. 8. item primo [illegible]rrh. [illegible] eſt in viſcerum inflãmationibus; maxime id in phreniticis neceſſarium eſt. quia tum a [illegible]a, tum etiam a multis, quibus exagitantur, motionibus, uires [illegible]rimum diſſoluuntur Et quatenus ad affectus membranarum capitis pertinere poſſe videtur, longum ſatis ſermonẽ, neceſſarium

, tamen

A tamen habuimus. Vnde reliquum forſitan videretur, vt de eorum curatione ſubinde ageremus: verùm quia earum natura cum cerebro tantam habet connexionem, & affinitatem, vt, uno laborante, ſi inſigni aliqua affectione laboret, fieri nequeat, quin & alterum fiat affectus, & noxæ particeps: ita etiam methodi curationis inter ſe: coniunctæ ſunt, & affines, & maxima ex parte ſimiles, & in vniuerſum ſaltem ferè eædem. Ideò præſtabit forſitan, vt de reliquis capitis affectibus ad cerebrum attinentibus ſermonem inſtituamus. & poſtea de curatione omnium, qua parte ſimiles ſunt, vna agamus. mox & particulatim, qua parte differunt, quicquid priuatum in eis eſt, definiamus, & determinemus.

De affectibus proprijs cerebri. Cap. IIII.

CErebrum à natura fabricatum eſt præcipuè, & primùm, vt ſit tanquam ſedes, ſi Hipp. & Gal. Lec.14
atque etiam magis Plat. decreta ſequi velimus, animi, & inſtrumentum proprium omnium
facultatum, quæ ad animi principatum pertinent, & earum, quæ his miniſtrant. & hoc vo-
B lumus in præſentia tanquam poſitum accipi: neque de eo diſputare intendimus, an ita re ve-
ra ſit, quòd hæc particula initium ſit, & fundamentum harum facultatum, ut medici ſenſere; an verò
ad cor primum hæc omnia pertineant, quod poſtea in edendis earum operationibus cerebri utatur
miniſterio, vt Ariſto. putauit. altioris enim negotij eſt hæc contemplatio. Nobis uerò ſatis eſt, quòd
in medendo, cùm ex aliquo morbo læduntur actiones iſtarum facultatum, neceſſe ſit à cerebro, tan-
quam ab illa particula, quæ eo morbo laborat, remediorum rationem petere. omnes etenim in hoc
conuenere, curationem cerebro eſſe accommodandum. Facultates verò illæ, quę ad præſens inſti-
ſtitutum maximè attinent, ſunt, primùm ſenſus communis, vt alijs apertius ſecundo de anima expo-
ſuit Ariſto. à quo defluunt omnes quinque ſenſus. à quo nec Gale. diſſenſiſſe videtur libr. de differ. ſympt. Cap.3
& ſeptimo de decretis Hip. & Plat. & proinde ad hanc facultatem pertinet omnis ratio ſomni, & vigi Ca.vi.
lię. hac enim ab humiditate quaſi ligata, ligantur omnes ſenſus exteriores. neque quicquam aliud
eſt ſomnus. & hac ſoluta, ſenſus ſoluuntur, & expergiſcitur animal. Deinde verò eſt imaginatio, vel
phantaſia. Tertiò eſt cogitatio, vel, ut iuniores noſtri loquuntur, diſcurſus. Poſtremùm & quartò
eſt memoria. Cùm autem, vt medici ſenſere, facultates animi vniuerſæ ſint, aut temperamenta il-
larum particularum, quę earum ſunt in actionibus obeundis inſtrumenta, aut ſaltem facultates ipſę
C temperamentis his tanquam proximis utantur inſtrumentis; temperamenta autem propria, non ſo-
lùm ea, quæ ex mixtura elementorum, ex quibus particulæ conflatæ ſunt, intelligenda eſſe cenſemus;
ea enim tanquam materia ſe habent, quæ ſi ad actum, vt Peripateticis verbis vtar ſint adducenda,
oportet, vt à copia ſpirituum, tanquam à forma, foueantur; qui ea qualitate, & quantitate, & clari-
tate ſint præditi, quam ratio, & natura harum facultatum requirit. Nemo eſt, qui non facilè poſſit per-
cipere; quòd, ſi eiuſmodi harum particularum temperatura vitietur, neceſſe etiam ſit, operationes,
quæ ab eis prodeunt, inperfectas, aut corruptas, nunquam autem integras euadere: quòdque pro ra-
tione intemperiei particularum varij etiam oriantur errores, & læſiones earum operationum, quæ ad
has facultates pertinēt. de quibus offenſis paulò poſt particulatim agemus. prius enim unum eſt expo-
nendum, quod cognitu eſt neceſſarium, vt hæc expuiſitius poſſint explanari. id uerò eſt; quòd, & ſi ita
ſe res habeat, vt diximus, nempè quod proxima ratio, per quam operationes cerebri perficiuntur, eſt
commoda, & apta temperatura, quæ propria eſt ſimplicis particulæ, non autem compoſitæ, & in-
ſtrumentariæ: attamen perfecta operatio non efficitur à membro ſimplicij, ſed à compoſito, & inſtru-
mentario: quia, & ſi una ſit tantùm pars in inſtrumentario membro, quæ præcipua eſt, & quæ ſit pri-
ma ſedes facultatis illius, unde proficiſcitur operatio: & alię tamen omnes, ex quibus coagmentatum
eſt id inſtrumentum, illi miniſtrant, & non parum conducunt, & utiles ſunt. unde ad operationis
D perfectionem & debitus, uel congruens numerus partium, & quantitas, & figura, & ſitus, & colli-
gantia, vel connexio cum alijs partibus, & quæcunque alia ad naturam compoſiti membri integram
efficiendam pertinent, neceſſaria ſunt. & proinde non ſolùm vitiata temperatura earum particula-
rum, præſertim uerò illius, quæ præcipua eſt; ſed etiam cęteris, quæ ad integritatem organici mem-
bri pertinent, tranſmutatis, & uitiatis, læditur operatio, & de eius integritate detrahitur. Modi uerò,
quibus cerebrum læditur, quatenus ſimplex eſt, illi iidem, & totidem ſunt, qui, & quot illi, quos re-
tulimus; dum de affectibus membranarum ageremus: videlicet quatuor intemperaturæ ſimplices, &
totidem compoſitæ; & vtræque aut cum materia, aut citra materiam. Quamuis autem affectiones
eędem ſint, ſi ſecundum ſe conſiderentur: attamen ſi ad ſymptomata, quæ eas conſequuntur, & ab
eis efficiuntur, fiat eorum collatio, diuerſiſſimam habent rationem. nam cùm aliæ ſint facultates,
vel uires, quibus prędite ſunt partes ipſius cerebri, ab illis, quibus membranæ, & aliæ operationes,
quæ ab his, uel ab illis eduntur. uaria etiam ex utrarumque læſione fiunt ſymptomata; præſertim ve-
rò illa, quæ ad caput læſarum operationum ſpectant, vt vnuſquiſque facilè poteſt intueri. Sed
ut magis particulatim rem tractemus, reuocemus in memoriam, quæ paulò ante fuere expoſita;

videlicet in cerebro eſſe eam partem, præſertim verò in anteriori eius particula, quæ eſt organum id, A
ad quod ſomnus, & vigilia ſuapte natura pertinet: quod item voluit Ariſto. eſſe organum ſenſus
communis: præterea uerò imaginatio, vel phantaſia ſuum in cerebro organum habet, at in me-
dio; atque adeò etiam magis in poſteriori ventriculo, ſi Gal. dogmata ſequamur: longe etiam ma-
gis cogitatio, & memoria: quanuis hæ in poſteriorem partem vergant; ad quam etiam; vt pote
à qua ſpinæ medulla ortum habet, attinet facultas motrix, quæ per neruos ab ea orientes ad omnes
muſculos, cùm opus fuerit, defertur. Cùm ergo pars anterior, aut humectior, aut frigidior ex aliqua
externa, internave cauſa facta fuerit, ſiue id cum materia; ſiue ſine materia: ſomni quidem con-
tingunt, qui ſopores latinis, κώματα verò, vel καταφοραὶ, vel κάροι græcis, arabibus autem, & alijs, qui
eos ſequuntur, ſubeth dicuntur. Contra autem ſi ſiccitas, vel ſi calor ſuperuenerit: utraque enim
intemperies vigiliam affert; ſed primùm, & præcipuè ſiccitas; deinde verò & calor. quod ſi hæ in-
temperaturæ vlterius progreſſæ ad eam partem pertigerint, quę præcipuarum facultatum ſedes eſt,
& inſtrumentum; vitiantur actiones imaginatricis, uel cogitatricis facultatis. & frigidiorem intem-
periem ſequitur ea noxa, qua aut omnino deſtruitur, & aboletur earum operatio; nempè ſi magna
fuerit intemperies: aut imminuitur, & hebetatur; ſi moderata. quemadmodum fit in ſtoliditate, &
amentia. calidam autem cerebri, & partium ad id pertinentium temperiem ſequitur corruptio ope- B
rationum harum facultatum: ita vt fiant quidem, ſed peruersè. delirant enim, & mente aberrant:
dum imaginantur, uel dum cogitant, interdum verò utraque ratione. vt enim ſunt aduerſariæ inter
ſe hæ qualitates; ita etiam non diuerſi modò, uerùm & aduerſarij effectus inde proueniunt. frigus
enim, cùm dominatur, pigras, & omnino ineptas ad operationem facultates reddit, atque ita
pigros, & ferè immobiles ſpiritus, quibus facultates ſua munera obeunt, & propterea obtuſa, &
tarda omnia, & inepta fiunt. calor verò contra ſi, immodicus fuerit, nimis mouet, & inordinato
motu agitans, omnia confundit, & imagines turbat, & iudicium peruertit, quod delirare eſt. me-
Cap. 7 moriam autem lædit frigiditas, ſiue ea ſit ſiccitati, vt docuit Gal. ſecundo de cauſ. ſympt. & tertiò de
Cap. 5 loc. affect. ſiue humiditati iuncta; cùm videlicet eius inſtrumentum à frigida intemperatura afficitur:
læſio verò eius obliuio eſt. Quòd ſi dubites forſitan, cur eſt, quòd Gal. & alij auctores non memine-
rint læſionis facultatis memoratricis, quæ illi infertur à calida intemperie. nam quid uetat, quo mi-
nus poſsit contrahi in organo memorię calida intemperatura? quæ ſi contrahatur, neceſſe eſt eius ac-
tionem corrumpi. quo poſito, nemo videtur expoſuiſſe, quàlis ſit modus iſtius corruptionis. Ad
hoc dicimus, quòd immò ex dictis Aetij poteſt depromi ratio ſoluendi hanc dubitationem; qui ex
ſententia Poſsid. ait, quòd vitiata operatione memoratiuæ facultatis, neceſſe eſt item imaginatio- C
nem, & cogitationem lædi, & earum operationes corrumpi. neq; enim hę rectè poſſunt operari; ſi per-
peram memoria illis ſpecies ſubminiſtret. quòd & Gal. tertiò de loc. affect. inſinuare voluiſſe uiſus eſt.
vnde ſequitur, quòd deliria ad læſiones etiam operationum memoriæ pertinebunt. Poſtremus autem
Cap. 5 affectus, qui frigiditatem cerebri ſequitur, præſertim ſi fuerit cum ſiccitate iuncta, eſt, quem græci
κάτοχον, ſeu κατοχὼ, vel καταληψιν appellant. qui quidem affectus præſertim pertingit ad poſtre-
mam cerebri particulam, per quam nis motrix diſtribuitur in totum corpus. qui ita ægrotant, ſupi-
ni, rigidi, immotique manent oculis apertis, & non conniuentibus; & non nihil quidem interdum
audiunt, & uident: loqui tamen nullatenus poſſunt, vt quaſi his ſimiles ſint, qui frigore obriguere,
& quaſi congelati ſunt. unde hos congelatos appellant arabes, & eos ſecuti latini iuniores. Poſtre-
mò autem alia eſt affectio, quæ citra ullam materiam lædit, & peruertit operationes harum faculta-
tum, & eſt imbecillitas harum facultatum, quæ corporis conſumptionem, & ſpirituum reſolutio-
nem, uel ex defectu alimenti, uel ex immoderata vacuatione, vel ex morbi ſæuitia, aut maligni-
tate, ſequitur. ſicuti enim in languentibus corporibus præ imbecillitate virium ſæpe & pedes labant,
Cõ. 9. & tremunt manus: ita & interiores animi facultates, vt docuit Gal. 7. Apho. vacillant ob imbecil-
litatem, cùm mouentur, & agunt. Ex intemperaturis ergo tùm ſimplicibus, tùm uerò compoſitis D
citra materiam hi, & tot affectus, atque eos ſequentia ſymptomata concitantur. At ex materia, ſi-
cut duplicem rationem morbificæ materiæ habere poſſunt; ita duplex eſt modus, quo procreari mor-
bi poſſunt. nam humores ſunt corpora conſiſtentiam & molem aliquam habentia: ſunt pręterea ſuis
qualitatibus prędita, quibus particularum temperamenta vitiare poſſunt. & hac quidem ratione par-
ticulis officiunt, quatenus illæ ſimplicia membra ſunt; per priorem autem, illis obſunt, quatenus com-
poſita, & inſtrumentaria. & de illis ſanè, quæ ad ſimplicia pertinent, nulla neceſsitas eſt in longius
ſermonem proferre: quia eiuſdem generis ſunt cum illis, qui citra alicuius materię fomentum ex-
citantur, quatenus ad morbi proximam, & per ſe naturam pertinet. ſi aliqua autem in eis eſt diffe-
rentia, illa eſt: quia, ubi materia adeſt, in curandi ratione ſuam habet & ipſa indicationem, quę
nobis uacuandi ſcopum offert; qui nullus eſt, ſi in ſola ſit qualitate, uel intemperatura uitium. An-
tequam autem de illis, quę ab afluentia materię ortum habent, agamus, exponere oportet,
quę, & quot ſint materię, quæ cerebro poſſunt negotium faceſcere. ſunt autem ſanguis, pitui-
ta, bilis flaua, & bilis atra. & hi quidem humores, cùm, ut dicebamus, cerebrum occupant pręter ratio-
nem naturę, dupliciter noxij eſſe poſſunt: altero quidē modo quaſi ipſum perfundendo, ac ea perfuſione
tempe-

A temperaturam uitiando tantum; dum videlicet per uenas delati cerebrum ſuis afficiunt qualitatibus,
vt de bili dicebamus ſuperius:altero autem, cùm exprimuutur extra uenas, & impinguntur in ſpatia
inania, & meatus membrorum, ea in tumorem attollentes: vt in eryſipelate, inflammatione, & re-
liquis tumoribus fieri declarauit Gal.in lib.de inæq. temper. & de tumor. præter naturam. Et ſecun-
dum priorem modum, ſi pituita exuberans in cerebro illud morboſum reddiderit, aut ſoporem, veter-
numque, ut latini appellant, uel, vt græci, κῶμα ſeu κάρον affert; ſi illa in priori capitis parte ſe-
dem habeat: ſed ſi in medio, uel poſtremo cerebri uentre, ſtoliditatem, uel amentiam: ſi in poſtremo,
obliuionem, memoriæque noxam afferet. Sed ſi ſanguis, ille item interdum longum ſomnum con-
ciliabit; non tamen profundum: quanuis interdum etiam profundum; ut pote ſi uis ipſius cerebri, ut
Gale.primò.Prorrh. tradidit, à multa ſanguinis copia granetur: interdum uerò, ſi alios ventres occu- Cō.1.
pauerit, deliria commouebit, & ea cum riſu, & hilaritate, & aliqua in ſomnum inclinatione. Debile
autem ſatis, ſuperque ſuperius diximus, quòd vigilias, & deliria cum quadam ferocitate, & iracundia
procreat. Melancholia in priori parte, vigiliam; in media, deliria cum timore, & męſtitia; in po-
ſteriori vero, ſua ſiccitate, & frigore, κατοχον, vel κατάληψιν, uel, ut arabes, cogelationem
inducit: interdum etiam memorię lęſionem, uel obliuionem. nam frigida intemperies: ſiue cum hu-
B miditate: ſiue cum ſiccitate fuerit, ut paulo ante diximus, memorię officit. Pręter has autem ratio-
nes, quibus per qualitates cerebrum quatenus ſimplex membrum eſt, uel ex ſimplicibus partibus con
ſtitutum, humores malè afficiunt, alias etiam habent, quibus lędunt magis corpulenta ſua ſubſtantia,
quàm qualitatibus; & potius quatenus inſtrumentarium membrum; quàm quatenus ſimplex. cùm
enim uentres plures habeat, qui lnapte natura aperti, & patentes ſunt, & ſunt quaſi receptacula, &
armaria ſpirituum, qui facultates animales ad particulas in totum habitum corporis deferunt; habeant
autem hi uentres uias, & meatus, per quos ab anterioribus ad poſteriores fit tranſitus; habeant & alios
per quos fit extrementorum expurgatio, vt per nares, palatum, & ſi qui alij iſtius modi reperiuntur:
uentres eos replere humores corpulenti poſſunt, & vias, meatusque obſtruere: prętereа uerò multitu-
dine ſua uenis, & arterijs ad cerebrum ipſum pertinentibus oppletis, poſſunt oppilationes concitare.
vnde ortum poſtea habent comitialis morbus, ſeu epilepſia, attonitus, ſeu apoplexa, incubus, qui
gręcis ἐφιάλτης, quaſi inſultor dicitur. & cum his poſuerim uertiginem, vt paulo poſt expone-
mus. Et ut à ſanguine incipiamus, ſi is adeò redundet in uaſis, ſicuti ſunt uenę, & arterię, quę in cere- Lec.15
bro, & partibus ad illum attinentibus ſunt, ut virtus eius eatenus prematur, & grauetur; quòd ut Gale. Cō.23
4.de rat. vict. in acu.mor.ait iam inſtet periculum, ne natiua caliditas ſtrangulata extinguatur. inde
C apoplexiæ oriuntur, & epilepſię, & ſyncopę cardiacę. ſpiritibus nimirū tranſitu intercepto. in hunc itaque
modū ex ſanguine poteſt & epilepſia, & apoplexa procreari. ſępius tamen ex frigidioribus humoribus,
& craſsioribus ortum habent, vt ſunt pituita, & atra bilis. nam flaua, cum tenuis humor & mobilis
ſit, aut nunquam, aut rariſsime ita implere & obſtruere poteſt. omnium verò & facillimè, & frequen-
tiſsimè pituita apoplexię, & epilepſię in cauſa eſſet ſolet; partim ob cerebri naturam, quod, cùm ſic
natura frigidum, & humidum, multis pituitoſis abundat excrementis; partim verò quia facilè re-
pletur, tum à uentriculo, cùm cruditate laborat; tùm ab vniuerſo, uaporibus ad id elatis. cum enim
cerebrum humoribus his redundans, illos effundit in uentriculos, pręſertim uerò medium & poſtre-
mum, illis oppletis, & obſtructis, intercepto omnino ferè tranſitu ſpirituum, neceſſe eſt, vt ſtatim ani-
mal concidat, expers omnis ſenſus, & motus. apoplexia enim ablatio eſt, & ferè deſtructio omnium
facultatum, quarum ſedes & initium eſt cerebrum. Quanuis autem vterque affectus ab eadem ferè
cauſa ortum habeat; nempe ab obſtructione, & plenitudine cerebri, apoplexia inquam & epilepſia:
ea tamen ratione mutuò differunt; quòd non ita omnes, nec ita æqualiter replentur cerebri uentres in
epilepſia, vt in apoplexia. repletio enim, & obſtrutio in epilepſia, magis ad medium. & poſteriorem
pertinet. cùm enim obſtruuntur, ipſum neruorum principium, ut tertiò de locis. affec. ait Gal.con- Cap.7.
D trahit ſe, & concutit; ut nocentem materiam excutiat; & inde, vt corpus conuellatur, & concutia-
tur, accidit. apoplexia uerò fit omnibus ęqualiter occupatis, tàm anteriori, quam poſteriori,
& medio; & adeò abſoluta, & integra fit obſtructio, & oppreſsio, ut omnes eius uires pariter diſſol-
uantur, nec ulla illis facultas reliqua ſit; qua ſe colligens poſsit morbo reniti; cùm in epilepſia;
vt pote quę non ſit exacta. & integra obſtructio, cerebrum colligat ſe, contrahatque, & concurrat.
neque enim ita opprimitur, facultas cerebri, & uires eius ita diſſoluuntur, vt in apoplexia. Vnde &
conuulſio corporis, & inordinatus motus artuum, qui quaſi concutiuntur, ſequitur contractio-
nem cerebri, quaſi colligentis ſe, ut exprimat & extrudat rem illi noxiam; quam ſi expellat, om-
nia ſedantur, donec iterum eadem de cauſa concitetur, & ſtimuletur. Cauſa autem illa noxia in-
terdum ſequitur cerebri primarium affectum: iterdum verò lęditur cerebrum non ex aliqua
cauſa, quę in eo ſit; ſed conſentiens cum alio, & ex affectu alterius particulę; præſertim uerò con- .I.
ſenſu uentriculi: aliquando tamen conſentiens cum toto, mouetur, & ſe ipſum contrahit, concu-
titque: nonnunquam pręterea, & cum aliqua definita, & certa corporis particula, ſicuti in
mulieribus uteri conſenſu; quandoque lienis; quandoque ab alijs particulis; ut poſsit & pedis con-
ſenſione, immò & ex digito pedis, ut Gal.3.de loc.affec.teſtatur, excitari. Eiuſmodi autem cōſenſus, aut-

abſolutus eſt, in quo nulla materia neque corpulenta, neque uaporoſa ad caput fertur, vt & ſuperius fuit A
expoſitum; ſed ſola maligna qualitas, quæ per continentem tranſinutationem particularum, quæ inter
mediæ ſunt inter cerebrum, & eam, à qua traxit originem ea qualitas, tandem ſubinde ad caput perue-
nit. aut eſt non abſolutus, vt ſequar modum loquendi Auic. qui neque mihi uidetur ineptus; videlicet
qñ noxius, & malignus aliquis vapor ab illis attollitur particulis, & ad caput fertur. ſola aũt epilepſia, q̃
ortũ habet ex proprio, & primario affectu cerebri, ea eſt, quę fit ex repletione & obſtructione vẽtriculorũ
à materia, de qua nũc agebamus, quã nititur cerebrũ ſe colligẽs extrudere, & exprimere. in epilepſia uę
rò per conſenſum, vel uapor, vel qualitas, vel ſola noxa eius particulæ, cũ qua conſentit, cogit cerebrũ cõ-
trahere ſe, & cõcutere. Hi ergo ſunt morbi, qui ab humoribus, qui corpulenti ſunt, gignuntur, de illis ha-
bito ſermone, qui ſunt proprij & primarij affectus cerebri. At & à uaporibus non nulli excitantur;
hi verò ſunt vertigo, q̃ σκοτωμα, δῖνος, & σκοτοδινος græcè dicitur: p̃terea verò & incubus, qui ἐφιάλτης
à græcis appellatur, quaſi inſultor dixeris. prior quidem is eſt, quando omnia in orbem ferri, & circum
agi videntur, & oculi obtenebrari. ex quibus ſymptomatibus & nomina illa tàm græca, quàm latina ſor
tita eſt hæc affectio, vertigo quidem, quia circum uerti omnia videntur, σκότωμα autem quia σκότος te-
nebras ſignificat, δῖνος verò παρα τὸ δινεῖσθαι, quod circum verti ſignificat: vtrũque verò exprimere vo-
lentes, videlicet tenebras & circunductionem σκοτοδινον dixere. Alter autem plerunque in ſomno B
ſolet euenire: videntur autem qui hoc morbo tentantur quaſi quodam onere premi adeò & grauari,
vt ne dimoueri quidem poſsint, clamant quandoque: confuſas tamen uoces edunt, vt quid dicant
percipi nequeat. mulierculæ & vulgares putant hos à ſpiritibus premi, & aiunt eſſe quem ipſe, aut maza-
rolum, aut ſpiritum foletum vulgo appellant. Vtraque autem hæc ſymptomata, cũ repente concitentur,
citò etiam & ferè ſponte plerunque diſſoluantur, nõ poſſunt, vt de epilepſia & apoplexia dixit Gal. 3. de
loc. affect. in intemperaturam aliquam referri: quia intemperaturæ paulatim & non repente fiunt; neq;
etiam in craſſam & corpulentam materiam, cum ita citò diſcutiatur: & pro inde rationi conſentaneum
eſt, à vaporoſa vel flatuoſa ſubſtantia occupante ventriculos cerebri fiãt: ſed à craſsiori incubus. ſimilis
enim affectus eſt epilepſiæ & epopheſiæ, niſi quòd craſsior eſt harũ materia & magis corporata. tenuior
verò incubi: quanuis & hæc, licet flatuoſa ſit: ea tamen copia & craſsitie conſtet, ut poſsit replendo ali-
quo modo uentriculos obſtruere. vnde quaſi leuis quædam epilepſia eſt: immò cum diuturnior ſit hęc
affectio nuntia eſt futuræ epilepſiæ, uel apoplexiæ. & tandem in ueram aut apoplexiam, aut epilepſiam
tranſit. à tenuiori verò & magis flatuoſo, vertigo concitatur. flatulẽtus ſi quidem ſpiritus incluſus in uẽ-
triculis, vel in venis, arterijsve, dum ipſe ſuapte natura in loco anguſto fluctuans in orbem agitur, quod
oſtendunt turbines, agitatus autem ſpiritum contentum in uentriculis & arterijs cerebri ſecum ra- C
piens, eum eodem modo exagitat, quo ipſe mouetur, ex hoc autem motu ſpirituum, excitatur ea ima-
ginatio, quaſi obiecta & res exteriores mouerãtur eo mõ, quo ipſe mouetur. ita. n. contigit omnibus facul
tatibus cogitatricibus tàm internis, quã externis, quòd cũ mouentur, aut tranſmutantur eorũ in ſtrumẽ-
ta vel ſenſoria, peruertatur earum iuditium, & eam trãſmutationem, qua affectum eſt ſenſorium referat
ad obiecta oblata: unde cum lingua amarulenta eſt, quæcunque offeruntur amara uidentur. ita tinitus
vel ſtrepitus aurium uidentur eſſe externarum rerum, & nares aliquo graui odore affectæ putant etiam
bene olentia fætere. moto ergo ſenſorio imaginationis, vel phantaſiæ, mouetur autem: ſi ſpiritus qui fun-
damentum eſt omnium facultatum & ueluti actus ipſius organi, mouetur; omnia, quæ exterius ſunt, mo-
ueri imaginamur, in uniuerſum. n. vt Ariſ. nos docuit, quicquid in aliquo recipitur ad modũ recipiẽtis re
cipitur. His uerò ſi & aliud adderimus, iam horum affectuum, quantum ad eorum eſſentiam pertinet,
abſoluta erit tractatio. id uerò eſt, quòd uapor is vel ſpiritus duplicẽ põt originẽ habere; quippe quia uel
in cerebro ſuæ generationis occaſionem habet, nempe ex aliqua eius intemperie, unde alimentum ex
quo erat alendum, in flatum & eiuſmodi uaporem ex parte conuertitur, uel in alia parte; quia uel in ha-
bitu totius corporis genitus per uenas & arterias in cerebrum fertur. uel quod frequentiſsimè fieri ſolet,
vitio uentriculi iſtud contingit: ſicuti & alij capitis morbi, quorum hactenus meminimus. & pri- D
mario quidem affectu capitis hæc mala contingere elicuntur: quando ſuam in cerebro originem habẽt,
quando uerò aliunde elatus. caput occupat uapor, conſenſu dicuntur ea fieri. Hoc tamen aduertendũ
quòd affectiones hæ, quæ conſentiente cerebro cum alijs partibus moleſtę ſunt; ſi in longum protra-
hantur, tandem in proprium affectum tranſeunt, & cum factę ſunt propriæ, facilè perducunt ad apo-
plexiam uel epilepſiam.

De naratorum affectuum cauſis. *Cap. V.*

Lec, 16 CAuſæ intẽperaturarũ, q̃ citra materiã ſunt, illa omnia eſſe põt, quæ vel exterius uel interius pñt
quo quomodo caput, & ſubindo cerebrũ afficere calefaciendo, refrigerãdo, exiccãdo & humec
tando, de quibus, cum abundè ſuperius egerimus, in præſentia alioquin non habebimus ſermo-
nem. Earum autem, quæ cum materia ſunt, ea omnia putanda ſunt, quę tùm generationis eius
materiæ in cauſa ſunt, tùm quòd caput repleatur. hæc uerò in multiplex genus cauſę referri poſſunt.

proxi-

A proximæ quidē hæ ſunt, capitis imbecillitas, uel naturalis, contracta videlicet ab ipſo ortu, vel aſcititia, q̄
ſit, uel ex aliquo incommodo, ut ex accepto uulnere, uel ex caſu, & contuſione, uel ex erroribus in uictus
ratione contractus: præterea multa congeſta copia humorum, præſertim uerò malorum, uel in toto, uel
in capite, ut eſt crudus, & pituitoſus, uel melancholicus. imbecillitas autem ſequitur aliquam cerebri in-
temperiem: plenitudo uerò, uel cacochymia quandoque ex erroribus in uictus ratione congeritur, quā-
doq́ue ex intemperatura uiſcerum, & uentriculi, aut iecinoris, aut etiam lienis; ex qua multa generantur
ex alimentitia materia per prauam concoctionem excrementa, quæ aliqua præſtita occaſione, in caput
feruntur, quanuis & ex uitio cerebri, vt iam diximus, ea gignantur frequentiſsimè. ſed & ex cibarijs pra-
uis prauos ſuccos gignētibus contrahitur multa cacochymia: præterea ēt ex ſuppreſſa aliqua cōſueta ua-
cuatione, ſicut per hæmorrhoidas, vel menſtrua, vel aliquod vlcus, aut fiſtulā, ex qua ſolita ſit expurgari
vitioſa aliqua materia; vel etiam per nares, aut aures. Vnde Hippo. in libro de ſacro morbo dixit, quòd
pueri, qui in infantili ætate nullis in capite, vel ſecundùm aures, vel etiam per vniuerſum corpus tentati
ſunt vlceribus, quemadmodum ſolent lactentes pueri tentari, vel alia ratione ſint expurgati ab excre-
mentis ex utero contractis, plurimùm ſunt comitiali morbo obnoxij. primò autem libr. comm. in 6.
Epide. eos Gal. magis his affectibus, præſertim verò epilepticis eſſe expoſitos ait, qui ſunt frigidiori, & hu- Cō. 4.
B midiori, vel ſaltem humidiori cerebro: eiuſmodi enim cerebra alijs ſunt magis excrementoſa. Sunt etiā
cauſæ multæ externæ, quæ non paruum momentum habent ad excitandos hos affectus. nam & autum-
nalis conſtitutio, vt tertiò Aph. ab Hippo. & Gal. docemur, ob inæqualitatem, meridie enim calidior,
mane verò, & veſpere frigidior eſt aer, quæ uarietas iſtarum affectionum acceſsiones plurimùm irritat, Aph.
& calorem innatum diſſoluit. Nimius item ſomnus, atque nimia vigilia nocua ſunt: primum enim caput 22.
humore non parum replet, alterum vires caloris, & ſpiritus diſſoluit, præcipuè verò cerebri. Decubitus
etiam humi, vel in loco plurimùm frigido, & humido, utque diutius ibi ſomnum capere. venus quoq́ue
immodica nocentiſsima res eſt; ut pote, quæ neruos naturæ omnes ferè infringat, maximè vires viſce-
rum omniū, præſertim uerò ventriculi, & capitis labefactet. Triſtes præterea animi perturbationes cor-
poris vires, vt Gal. ait in arte medicinali, exterminātur. porrò & exercitatio à cibo, aut alioquin corpore re-
pleto, vt idem tertiò Aph. tradidit, hominem in hos morbos ſolet præcipitem agere; nec minus nimium
otium: natiuum enim calorem contabeſcere facit, & proinde cruda excrementa multiplicari. Multa præ- Com.
terea alia ad hoc caput pertinentia poſſemus deſcribere, quæ, ne nimis longi ſimus, conſultò præterimus: 20.
tùm quia ex his facilè illa percipi poſſunt: tùm quia de eiſdem ſæpius erit in ſequentibus ſermo haben-
dus. vnde reliquum eſt, vt ad ſigna exponenda horum omnium, eandem methodum in ſequentes, quam
C hactenus ſumus inſecuti, tranſeamus.

De ſignis horum omnium affectuum. Cap. VI.

AFfectus, quos uno capite comprehendimus, ſunt hi: capitis dolor, quem partim κεφαλαλγίαν
partim κεφαλαίαν, tum verò græci ἡμικρανίαν appellant. Sōnus immodicus, quē ſoporē, vel ue-
ternum latini, græci κῶμα, vel κάρος, arabes ſubeth. Vigilia immodica, quam ſahara arabes
dicunt. Delirium ſine febre cum timore, & mæſtitia, quod inſania à latinis, à græcis, de ducto
nomine ab humore, qui delirandi in cauſa eſt, melācholica dicitur. Delirium etiam cum febre, & au-
dacia, quod græci φρενῖτιν appellāt. Præterea & κάτοχος, ſeu κατάληψις, quam arabes, & iuniores cōgela-
tionem nuncupāt. Nec non & apoplexia, & epilepſia, vertigo, vel δῖνος, & incubus, vel ἐφιάλτης. Hi
autem affectus, & eorum ſymptomata adeò vel ſenſibus ſunt aperta, vt ſuperuacaneum uideatur, velle
multa verba facere de eorum ſignis, quibus in uniuerſum cognoſcendi ſunt. Quis enim non nouit, cùm
quis nimis dormit, aut dormire nequit, eum ſopore laborare, aut immodica vigilia? Ita quis eſt, mo-
dò nouerit naturam, & rationem congelationis, vel catochi, qui ſi videat aliquem iacentem rigidum,
D & ſine motu, apertis & non conniuentibus oculis, non uidentem, non audientem, non dicat illum labo-
rare morbo qui congelatio, vel catochus ſolet à medicis appellari? Vel ſi inſanientem ſine febre, timen-
temq́ue, & mærentem abſq́ue legitima cauſa aliquem videat, non dicat illum melancholicum? ſi verò cū
febre φρενιτίζειν, ut græci aiunt, ſiue ſit vera phrenitis, ſiue falſa? Et ſi aliquem in terram cadentem, & ſe
concutientem totum, ſpumamq́ue ex ore emittentem conſpiciat, non dicat illum comitiali morbo eſſe
correptum? Et ſi illum ſine ullo ſenſu, & motu iacentem, & interdum cum alui deiectione, in quo tamen
pulſus facilè percipiatur, non dicat apopleticum illum? Atq; ſi audiat aliquem conqueri, quòd omnia
in orbem circum agi videantur, non ſtatim fateatur vertiginoſum eſſe. Incubo verò tentari, ſi noctu di-
cat quodam veluti pondere premi, vt ſe dimouere nequeat, uocesq́ue confuſas edat? Maius autem ne-
gotium eſſe videtur de ſignis agere, quibus diſtinguendæ, & diſcernendæ ſunt particulatim eorum diffe-
rentiæ. primum quidem, quæ propriæ, & primariæ ſint cerebri affectiones, & quæ conſenſu aliarum par-
tium contingant. deinde verò, ſi ſint propriæ, & primariæ, quæ intemperiem ſolam ſequantur citra ma-
teriā, & quæ cum materia; & ſi ſine materia, quibus inditijs diſcernendæ ſint: & ſi cum materia, quænam
ſit ea materia. Vt autē à primò exordiamur, id, ne fruſtra conteramus tempus, in memoriam reuocandū

eſt,quod prius ex Gal.ſententia tertiò de locis affectis expoſuimus. nempe tria eſſe obſeruanda, vt pro-
prij affectus ab jis, qui per conſenſum diſtinguantur. quæ cùm clare ſint cap.3.explanata, non putamus
eſſe opus,vt repetantur hoc loco:niſi quòd ſi in aliquibus particulatim, præter generales illas ratioues,
aliquid reperiatur priuatum,& proprium, illud hoc loco,ne aliquid huic doctrinæ deeſſe videatur, ad-
dendum cenſemus.Habent autem priuatas,& proprias quaſdam ſignorū rationes,quibus, quæ per con-
ſenſum ſunt,ab illis, quæ per proprium affectum, diſcerni poſſunt,præſertim epilepſia, & melancholia.
ſed de epilepſia primum agamus.In uniuerſum ergo hac ratione,ab ea, quæ ex primario cerebri affectu
Cap.7. euenit,differt,vt tertiò de loc.affec.ait Gal. ea quæ ex conſenſu, quòd in hac non ſolent neque ita uehe-
mentes,neque ita frequentes,& continenter fieri membrorum conuulſiones,& concuſsiones,ſicut in ea,
in qua primùm laborat cerebrum: ſed potius ſunt quaſi palpitationes quædam, quàm uehementes cō-
uulſiones,& concuſsiones. & illi palpitoſi motus neque magni admodùm ſunt,neque ita continuati, ſed
ex interuallis maioribus.Particulatim uerò cum quo membro couſentiat cerebrum, cognoſcitur, quia
ſoleat alicuius alterius particulæ præcedere aliqua læſio,per quam percipi poſsit,particulam illam pro-
prio aliquo labobrare affectu. & quia frequéntius cum uentriculo conſentit in hoc morbo caput, ideò
de ipſo imprimis ſer monem habeamus.Solet itaque,vt teſtatur Paulus,in uentriculo palpitatio præcede
re,eiusque conturbatio,interdum faſtidiū,& morſus.pręterea uerò ex inedia irritatur hic affectus, cùm B
in longius protrahitur hora accipiendi cibum.cùm verò ex uermibus concitatur morbus comitialis,(ſo
let autem frequentiſsimè ex uermibus concitari in pueris)apparent prius ea ſymptomata, & ſigna, quę
Lec.17 uermes adeſſe ſignificant. At vitio uteri fieri,& commoueri ſuſpicandū eſt,uel alioquin genitalium par-
tium,cùm aut menſes ſuppreſsi ſunt, aut, quod uiduis cęlibem ultam ducentibus nonnuuquam contin-
Cap.1 git,ſemen prolificum retinetur.Ex alijs etiam partibus,vt eodem tertiò de locis affectis tradit Gale.po-
teſt noxa inferri cerebro,unde excitetur epilepticus motus,quemadmodum & nos alias obſeruauimus,
& medici antiqui, & iuniores meminere.nam & à pede,aut crure,uel à pollice pedis,&,vt Auic.teſtatur
ſe uidiſſe,ab humero,& à dorſo,commoueri poteſt cauſa iſtius ſymptomatis.percipiunt autem, qui inde
afficiuntur,moueri aliquid,quod à parte illa quaſi diſcedēs ſerpit paulatim uerſus caput: quod ubi per-
tigerit,ſtatim correpti eo malo cadunt.multi enim dicunt,ſe ueluti auram quandam frigidam aſcéden-
tem percipere:alij veluti uaporem:quidam quaſi formicas. Referam autem quid uiderim & ego alias.
fui acceſsitus ad viſendum puerum, agentem duodecimum annum,qui uexabatur comitiali morbo, &
paulo antequàm ab acceſsione corriperetur,percipiebat à pede aliquid, quod tamen neſciebat, quale
nam eſſet exponere,ad genu aſcendere,mox ad coxam, indeque paulatim ſerpēs ad caput pertingebat,
& ſubinde ſtatim ille cadebat, neque per octauam horæ partem aliquid ſentiebat. illud autem propte- C
rea illi euenerat,quòd cùm ipſe,& pater eius ſcabie laborarent, abſque corporis expurgatioue, inuncti
erant facili,& vulgari linimento,confecto ex reſina laricina, ſale, ouique uitello, & ſucco limouum; &
à tertia vnctione puer cœpit percipere aſcenſum illius rei:pater uerò palpitationem quandam in dexte-
ro brachio,& quaſi ſaltum rei cuiuſdam per muſculorum partes. quamobrem pater ſtatim ab unctio-
ne ſe cōtinuit,ac paulatim deſijt ea palpitatio.uit enim,& validior erat.puer verò & tenerior infirmior-
que.ſed & ipſe tādem aliquot poſt annos varijs remedijs, & ſeruata commoda victus ratione ab eo mor
bo liber euaſit.His ergo imprimis cognoſcere poterit diligens medicus, quando per conſenſum alterius
membri cerebrum hoc malo tentetur:alioquin enim, cùm nullæ eiuſmodi notæ apparuerint, cēſendum
erit, proprium eſſe capitis affectum. In ſignis tamen epilepſiæ, vel apoplexiæ poni poſſunt ver-
tigo, & incubus; præſertim verò cùm ex proprio capitis affectu fuerint excitati. nam tandem in epi-
lepſiam vel apoplexaim, cùm inueteraſcunt,ſolent tranſire.Sicuti autem nō parum refert epilepſiam co-
gnoſcere,quæ ſit proprius cerebri affectus,& quæ,eo cum alio conſentiente,fiat;& quas proprias, & pri-
uatas notas habeat, quibus id diſcernatur; ita & inſaniam vel melancholiam: cùm & ipſa ſua habeat
propria ſigna. quare & hęc exponere ad noſtrum hoc negotium pertinebit. Non autem tot ſunt par-
tes, cum quibus poteſt in melancholico affectu cerebrum conſentire, quot in epilepſia.quanuis enim D
arabes plures differentias conſenſus cōmenti ſint in melancholia,vt legenti Auic.patere poteſt. nam &
à iecinore,& à liene,& ab utero,& ab alijs quibuſdā partibus fieri conſenſum putarunt. nos tamen lon-
gè præſtantius græcos antiquos ſenſiſſe exiſtimamus,qui in tria tantum capita omnem rationem iſtius
morbi retulere:videlicet in proprium affectum, in conſenſum à toto, & in eum, qui fit à uentriculo, &
venis pertinentibus ad meſenterium, quæ differentia hypochondriaca, vel flatuoſa à gręcis, mirachia-
lis verò ab arabibus dicitur. quanuis autem uideantur hi diſſentire, ſi tamē quis uelit rem diligenter exa-
minare,utrorunque eſt eadem ſententia:licet interpretationis modo differant.neque enim gręci ſenſere
non poſſe melancholicū affectū fieri vitio ſenis, uel iecinoris, uel ex ſuppreſis mēſibus,uel hæ.5.morrhoi
dibus,vel id genus alijs,quorū meminere arabes:id.n.expreſsiſsimè Gal.fatetur particulatim de liene ſo.
Cap.1. de loc.affect.ait enim quòd, ſi in aliquibus lien à proprio munere deficiat, nimirū quia uel iecur à me-
lancholico humore,illum attrahendo,non expiet; vel ſi attrahat, illum per congrua loca non excernat;
aut redundat in uniuerſum corpus is humor,& ſpiritus inficit per uaporem inde ad caput delatum, aut
in uentriculum effunditur, & uomitu ab eo eijcitur ſuperius, aut inferius per inteſtina excernitur; vel ſi
eiuſmodi excretiones ſupprimantur,illi melancholica mæſtitia tentātur,unde ſi,quod Gal.de liene par-
ticula-

A ticulatim expoſuit, velimus ad alias particulas transferre, ut ad iecur, uterum, hæmorrhoidas, & cor, videbimus, quòd & ſi prima occaſio ab his petenda ſit, attamen non trahunt cerebrum in conſenſum melancholicum, niſi quatenus is humor, aut in habitum totius corporis regurgitat, aut ad ventriculum effunditur, aut in caput fertur, ita vt cerebrum corripiēs propriè & primariò ipſum afficiat. & ideò grçci omnes alios modos in hæc tria capita redigere, proximas cauſas reſpicientes iſtius affectus, non remotus. quanuis, diſtinctioris doctrine cauſa, arabes etiam non malè fecerint, qui omniū meminere. ſed de his ſatis. Tranſeamus modò ad ſigna exponenda, quibus capita hæc diſcernenda ſunt, præter ea, quæ prius in vniuerſum ex Gal. diximus de ratione diſcernendorum affectuum primorum & per ſe ab ijs, qui ſunt per conſenſum. & primùm ea examinemus, quæ pertinent ad melancholiam, vel inſaniam per conſenſum. nam ſi conſtabit non eſſe per conſenſum, facilè ſtatuere poterimus eſſe per primarium affectum. Quòd ergo ex conſenſu cum toto corpore caput hoc morbo laboret, cognoſcemus, primùm ſi naturam, & habitum totius corporis cōſiderauerimus. ut. n. ait Gal. primò de differ. feb. maximum momentum ad procreandos morbos habet corporis aptitudo, & præparatio. ergo qui ſuapte natura plurimum generant humorem melancholicum, hi facilè, eo diſtrubuto in habitum totius corporis, ab affec-
B tu melancholico corripiuntur: hi uerò ſunt, qui gracili ſunt corporis habitu, ac qui ſicciores, & duriores carnes habent, & qui uenas magnas, & nigras, quique hirſuti ſunt. hi tandem omnes, ut pote qui calida, & ſicca ſint temperie, facilè aſſato, exuſtoque ſanguine, plurimum generant melancholicum humorem. ita & qui nigriori ſunt colore: vſtionis enim inditium eſt color ille. deinde verò rufi, poſt hos flaui; hi ſiquidem omnes copioſam gignunt bilem, quæ facilè, ſi illi occaſio præſtetur, cur aduratur, in humorem melancholicum uertitur. Et ſicuti iſti ad congerendum melācholicum humorem faciliores ſunt, ita qui pingues, & albi ſunt, alieni, & remoti ex ſua natura ſunt à melancholicis morbis. Deinde verò & hoc examihandum eſt, nempe quam victus rationem ſeruare ſit ſolitus in ante actis temporibus ille, quem curandum ſuſcepimus. nempe ſi eam victus rationem, qui hoc tentatur affectu, ſit ſequutus, quę habuerit vim exiccandi plurimùm corpus, vt ſi fuerit immodicis laboribus, ſolicitudinibus, vigilijs, inediave cōfectus. immò & uenus immodica ualidè exiceat. item cibi & potus, quibus eſt uſus, conſiderandi ſunt, nimirum ſi illi ſint apti gignendo humori melancholico, & ſanguini craſsiori, vt legumina, braſsicæ, carnes ueterum animalium, aſinorum, leporum, cuniculorum; pręterea & ſalita, & eſcæ, quæ calefaciendo ſanguinem urere poſſunt, ut ſunt, quæ vulgò acumina dicuntur, & aromatum uſus plurimus, vinaq; potentia, & antiqua: ſed & nigra, craſſa, noua, & turbida, ſunt gignendæ melancholiæ idonea. Non pa-
C rum etiam proderit ad hoc percipiendum conſiderare, an tempus anni, uel conſtitutio ea præceſſerit, quæ in cauſa eſſe potuerit, cur multus is humor fuerit genitus, ſicuti ſi aut plurimum æſtuoſa præceſſerit æſtas, uel annus inæqualis, & autumnalis fuerit. præterea an ægritudines, quæ ſolent copioſum relinquere congeſtum humorem melancholicum, præceſſerint, ut diuturnæ, & autumnales febres faciunt; item & ardentes, cùm ſanguis ab eis aſſetur. Nullum autem ſignum certius eſt, quàm id quod experientia oſtendit: illud uerò eiuſmodi eſt, ut ſi uenam ſecemus, præſertim vero mediam, uel nigram, atq; ſanguinem effluentem conſideremus. nam ſi craſſus, & ater effluxerit, totum eo ſanguine repletum eſſe demonſtrabit; & totius conſenſu concitatum fuiſſe eum affectum: at ſi tenuis, & clarus, aliunde petenda eſt ratio ipſius. nec hoc ſolum ad cognitionem proderit, uerùm longè etiam magis ad curandi rationem, nam ſi ſanguis ater fuerit, & illum uel copioſum detraxeris, plurimum iuuabis; ſed ſi tenuis, & clarus, plurimùm officies. Hac ergo ratione cognoſcendus erit affectus, totius conſenſu excitatus. Quòd autem conſenſu ventriculi fiat hic morbus, vt cognoſcamus, non nulla alia ſunt obſeruanda. & quanuis proxima quidem cauſa, cùm actiones cerebri vitientur, quotieſcunque id non fit conſenſu totius, ſit ex offenſa uentriculi, qui continet vitioſum humorem; attamen non ſemper, immò ſerè nunquàm humor is in uentriculo generatur, ſed in aliqua alia particula, & poſtea ab ea, uel proximè, vel per alias medias particulas effunditur in uentriculum, proximè quidem à liene, & iecinore, & uenis menſenterij; per has
D autem particulas ab utero, pręſertim uerò cùm menſes ſupprimuntur, aut purgationes à partu. quannis etiam hæ partes poſsint melancholiam afferre conſenſu totius, videlicet cùm multa generatur copia iſtius humoris, qua totius corporis venę replentur, ob uitium aliquod iſtorum viſcerum. Cognoſcemus autem primam occaſionem melancholię ortum habuiſſe à iecinore, uel liene, uel vtero, ſi ad ea viſcera reſpicientes, percipiamus per propria ſigna, de quibus ſuo loco, hoc eſt, cùm de affectibus illarum particularum tractatio inſtituetur, aliquem morbum earum præceſsiſſe; ſicuti eſſet aliqua intemperatura, aut obſtructio, aut aliud id genus. At uerò melancholia illa, quę ab inflammatione, & obſtructione uenarum per meſenterium diſpertitarum ortum habet, quam hypochondriacam, vel flatuoſam gręci, myrachialem uerò arabes, & iuniores noſtri appellant, ſigna propria habet, quę Gal. tertiò de locis affect. ex Dio- Cap. 7
clis ſententia expoſuit: ea uerò ſunt, primum conſpicua lęſio actionis uentriculi, concoctionis nimirum, quę tarda eſt, & difficilis: pręterea multa humiditas, quę in comedēdo ab ore profluit, ructus acidi, & acidus etiam interdum uomitus: inſuper & fluctuatio, & anguſtia in uentre inferiori, flatus plurimus in eodem excitatus, gurgitatio. Quòd ſi pręterea et lienoſi fuerint, ſignum quidem id erit hypochondriacę affectionis, ſed quę ex liene habuerit initium, à quo melancholicus ichor in uentriculum effunditur, ut quintò de locis affec. inter initia refert Gal. Hac ergo ratione cognoſcendus eſt melancholicus affectus.

tus, quando ex conſenſu fit. & cum medicus diligenter obſeruans nihil horum deprehenderit, pro cer- A
tò habere poterit, cerebrum proprio affectu laborare. & hæc quidem ſatis (ni fallor) eſſe poſſunt, quan-
tum pertinet ad ſigna, quibus particulatim differentię tùm epilepſiæ, tùm melancholiæ diſcernuntur.
Reuertamur igitur ad generalem horum omnium rationem, poſteaquam enim de ſignis egimus, vnde
eliciuntur differentiæ acceptę à natura varia diuerſorum humorum exuberantium in corpore, à qui-
bus quidem aut fouentur, aut concitantur omnes ferè hi morbi, de quibus hactenus tractatum eſt, ſiue
illi pendeant ab intemperatura cerebri abſque ulla materia; ſiue ab ea, quæ cum materia eſt: præterea
etiã quo nam pacto materiæ diſtinguendæ ſunt per ſigna propria: reliquum iam eſt, vt de ratione hos
eoſdem affectus curandi ſermonem habeamus.

De ratione curandi affectus capitis per generalem rationem. Cap. VII.

Lec. 18 OPportunum ergo in præſentia fuerit, vt iam cõſtituamus, vel potius exponamus methodum, B
qua rectè, & ex ratione curandi ſint capitis morbi. methodus verò, vt antiquiores medici, præ-
ſertim verò Gal. ſumpto tamen iſtius rei initio, & quaſi fundamento ex decretis Hipp. docue-
re, ex indicationibus omnem ſuam rationem deducit. quæ quidẽ & ſi variæ ſint, & à uarijs re-
bus depromptæ, cæterę tamen omnes in duas illas primas, & principes referuntur, videlicet in naturam
morbi, & naturam tùm laborantis corporis, tùm particulæ malè affectę. nam & ſi ętas, conſuetudo, tem-
pus anni, & aeris conſtitutio, & locus, non contemnendam & ipſa habeant indicationem; attamen hæc
omnia eatenus conſiderantur, quatenus exquiſitiorem, & exactiorem nobis afferunt notitiam naturæ
tàm morbi, quam corporis morboſi. Porrò cùm in ſuis actionibus ſemper medicus ſibi ſcopum aliquem
proponat. quem & in victus ratione conſtituenda, & in uſu medicamentorum, & aliorum tandem quo-
runcunque remediorum ſpectet, rationalis quidem medicus ſcopos, quos intueatur, aliunde non petit,
niſi à nuper expoſitis indicationibus; pro quarum diuerſitate diuerſos etiam conſtituit ſcopos. unde vbi
uaria rerum indicantium natura, ibi & varia conſurgit methodus. Sed redeamus ad inſtitutum noſtrum
primarium, & reuocemus in memoriam expoſitam iam methodum, qua ſcrutabamur tres illas differẽ-
tias affectuum capitis, præſertim verò eorùm, qui intemperaturas ſequuntur. neque enim de capitis vul-
neribus, aut vlceribus in præſentia tractationem inſtituimus, ſed de illis duntaxat affectibus, qui ab hu- C
moribus, & intemperaturis concitantur. Diximus autem, quòd aut ab intemperatura cum materia
pendent, aut ab ea, quę nullam materiam adiunctam habet: quod Gal. ſecundo de comp. med. ſec. loc.
vnico exemplo docuit, videlicet cephalagię, hoc eſt doloris capitis, qui interdum ſequitur calidam in-
temperaturam contractam uel ab externa, uel ab interna cauſa per ſimplicem tranſmutationem, vel al-
terationem, vt loquuntur iuniores, ſine ullius humoris conſortio, vel affluxu. interdum uerò, non ſola
excitatur intemperies, ſed & eſt affluxus, & pręſentia materiei, uel humoris, qui continenter fouet, & ſer-
uat eam intemperiem. unde ſicuti diuerſa eſt horum affectuum natura, ita diuerſa eſt eorum curando-
rum ratio, uel methodus. ſemper enim methodus rei naturam ſequitur. Agamus itaque primùm de ra-
tione affectuum, qui in ſola intemperatura ſine materia conſiſtunt, vt pote quæ ſimplicior, & faci-
lior ſit. At verò & hoc genus tot differentias habet, quot ſunt intemperaturarum differentiæ; ſunt au-
tem quatuor ſimplices, vt ſuperius fuit expoſitum, & quatuor compoſitæ ex ſimplicium complexu,
niſi fortaſſe, vt prius diximus non tot ſint, quæ ad dolorem capitis pertineant, quia humida intem-
peries, quantum ad ipſam pertinet, cùm citra materiam nos corripit, nullius doloris in cauſa poteſt
eſſe: ſicca autem ſola aliquem poteſt efficere, ſed non inſignem. frigida verò & calida, vehementes
& validos. Quamuis autem in uniuerſum hæ intemperaturę, quę ſine materia conſiſtunt, unam hanc
communem rationem habeant, quòd ſicuti materia carent, & in ſola mutata naturali temperatura D
conſiſtunt; ita etiam ad priſtinum, & naturalem modum reuocandæ ſunt ſine ulla uacuatione; quate-
nus videlicet ad ipſas pertinet. nam aliquando, ſi corpus aut ſanguine, aut alijs humoribus plenum
fuerit, vacuabimus; non propterea quòd vacuatio poſsit intemperaturam, quæ citra materiam ſit,
tollere, ſed quia timemus, ne capite ex vitiata temperie facto imbecilliori, & ad id humoribus af-
fluentibus, quæ ſine materia fuerat intemperatura, in eam, quę cum materia ſit, tandem euadat. So-
lis uerò illis remedijs curantur hæ intemperaturę, quę corpus tranſmutare ad contrariam qualitatem
poſſunt. particulatim tamen, ſicuti illę ſunt inter ſe diuerſę, immò & aduerſarię, ita & varias, & in-
ter ſe aduerſarias habent indicationes, varios itidem ſcopos, & variam aduerſariamque remedio-
rum rationem.

De ra-

A

De ratione curandi affectus ortum habentes ab intemperie calida ſine materia, ſiue cum dolore fuerint, ſiue ſecus. Cap. V.

SEd tandem ſingillatim de ipſis agamus, ſumpto initio a calida intemperatura: & quia illa plerumque ab externo aeris ęſtu acceſſo a calore ſolarium radiorum, aut ignis, aut eiuſmodi alijs ortū habet: ideó de hac pręſertim agamus. Nemo autem eſt, licet inſulſus ſit, qui non perſpiciat, quód ſcopus, quem ſibi proponit medicus, ſit, eſſe refrigerandum. refrigerantia autem, aut exterius ſunt adminiſtranda, aut interius aſſumenda. ſed prius de illis dicemus, quę interius ſunt ſumenda; quę partim ad rationem victus pertinent, ſicuti pręſertim ſunt cibi, & potus; partim veró ad medicamenta, vt ſyrupi, decocta, appellatę confectiones à iunioribus noſtris, & cętera, quę nunc uulgò electuaria appellant, de quibus in uniuerſum tantum in pręſentia ſermonem habebimus; quia magis particulatim poſterius agemus, quando de curatione intemperaturę calidę cum materia erit habendus ſermo: hoc ſolum particulatim expoſito, quód ut Gal. ex Apoll ſententia dixit ſecundo de comp. med. ſec. loc. in his, quę poſſunt hos lędere, qui calida intemperie laborant, eſt uſus vini in potu, maximè uero calidioris, & potentioris: deinde, ſol, & loca calidiora, calida item balnea. præterea excandeſcentia, clamores, animi etiam perturbationes, & mentis concitatiores motus. Contra veró, animi, & corporis quies, & ſomnus, & cibi etiã ſubtractio proſunt. facile enim caput, cùm calidius eſt, ex multo cibo repleri poteſt, attractis nempè multis inde vaporibus præ calore. Sed et uentris uacuatio vtilis erit, non tantum medicamentis, quantum procurando, vt lenis ſit aluus, & ſuas habeat conſuetas deiectiones, aut quotidie, aut de more illius: quæ procuratio fit per cibos aptos id pręſtare, uel per glandes, uel per clyſteres lenientes. nam è uaporibus ab excrementis retentis, & ſuppreſsis male habere caput ſolet: ut nullum fere eſſe crediderim, qui in ſeipſo hoc aliquando non fuerit expertus. proderit etiam uerſari in loco, qui perſpiretur, & commodè perfletur. & hęc quantum ad rationem victus, & medicamenta interius accipienda ſatis eſſe velim: poſteaquam de his exquiſitius in ſequentibus erit inſtituenda tractatio. De illis veró remedijs, quæ exterius ſunt adminiſtranda, vt ſunt perfuſiones, uel, ut græci aiunt, embrochæ, fomenta, illitiones, emplaſtra, & cerata aliqua, in pręſentia ſummatim tamen, & breuiter dicemus; ſi prius tamen

C ſcopos expoſuerimus, quos in compoſitione, & electione, & uſu remediorum oporteat intueri: qui omnino ab indicationibus petendi ſunt, ſicut illæ à natura affectus; ita tamen, vt non ſolum ſimplicem & nudam eius naturam reſpiciamus, uerum quæ effectus ipſum, ac eius cauſam ſequantur alioquin enim aliqua interdum ſequuntur cauſam, quæ illum affectum procreauit, quibus niſi occurramus, ea poſſunt plurimum lædere & curationem difficiliorem, morbumque grauiorem reddere. Vnde in hoc propoſito negotio conſiderandum, quod in intemperię cerebri ab ardore ſolis, uel à ſimili aliqua cauſa contracta, ſoleant hæc etiam incommoda concitari quam quamuis nobis propoſuerimus curandam intemperiem calidam internarum partium capitis, quæ ab externis cauſis ortum habuit, cum eſt citra conſortium alicuius materiæ: his tamen caloris ea eſt, vt quamuis corpus plenum minime ſit, cùm enim plenum eſt facillimè trahuntur materiæ à toto à calefacientibus cauſis; & repleto capite, non eſt amplius ſine materia impreſſa intemperatura, ſed tranſit in eam, quæ eſt cum materia; ſemper tamen, quantumlibet uacuum ſit, aliqua vaporum ſit attractio à ſuppoſitis partibus præterea & humiditates, quæ in capite ſunt, funduntur, & in uapores diſſoluuntur, ex quibus diſtenduntur membranæ & dolore premuntur, et non parum lęduntur. his ergo omnibus conſulendum eſt ſed & ex intemperatura calida laxiores fiunt particulæ, atque ita imbecilliores, ac quaſi eneruatæ redduntur. Erunt ergo

D hæc omnia conſideranda, vnde erit neceſſe, ut remedia apta huic curationi aliquam vim reppellendi habeant, aliquam etiam digerendi, & præterea robur particulis addendi repellunt autem, ut ſępius audiuiſtis, frigida, quę aliqua aſtrictione prędita ſunt; digerunt uero, quę aliquem habent, ſed moderatum calorem, quę pręterea & concoquunt, & dolorem leniunt. Hi itaque ſunt in hoc affectu communes ſcopi, videlicet eſſe repellendum per refrigerantia, cum aliqua aſtrictione, digerendum, ac aliquo modo concoquendum per ea, quę modeſte calefaciunt, atque roborandum per aliqua aſtringentia, neque tamen hi ſcopi ſemper eandem vim habent. nam reppellendi ratio maxime uiget in initio, digerendi uerò parum; in augmento autem & digerentia miſcenda ſunt; & quò ulterius res procedit, eò digerentibus magis opus eſt, minus uero repellentibus. Non minores autem, uel pauciores ſunt ſcopi, qui ab indicatione, quę deſumenda eſt ab affecta particula, offeruntur. nam ſicut natura affectus nobis indicat qualitates, & facultates remediorum affectui tollendo accommodandorum: ita quantitatem earum facultatũ, uel menſuram, & modum ea adminiſtrandi, & locum, cui ſunt adhibenda, nobis ea indicant, quę ad naturam laborantis particulę pertinent, quòd enim modum, ſeu menſuram qualitatum, & facultatum remediorum oſtendat natura particulę, manifeſtum eſt: quia curatio eſt reductio partis laborantis in ſuum naturalem, & priſtinum ſtatum. oportet ergo, vt remedia ſuæ potentia lapſam

tempe-

temperiem ad naturalem, & priorem reſtituere. unde quò maior fuerit receſſus, eò potentioribus reme-
dijs erit opus. pręterea ſi locus affectus in alto exiſtat, cùm difficilior ſit aditus ad interna remedijs, quo- A
rum uires in itinere ex aliqua parte diſſoluuntur ab intermedijs particulis; ideò hac de cauſa neceſſe ali-
quanto fortioribus rebus, & intenſioribus vti, vt, cùm eò, quò veniendum eſt, peruenerint, tantam vim
ſeruent, quanta neceſſaria eſt ad remouendum morbum. Vnde ſępe in his neceſſarium eſt illis uti, quę
tenui conſtant ſubſtantia, ut tenuitate ſuarum partium citius, & facilius intermedium ſpatium pene-
trent: quò enim diutius morantur in itinere, eò exoluuntur magis eorum vires. Si quę autem particulę
hoc egent, ſunt quę intra caluariam continentur; nam durities, & denſitas caluarię, eiuſque craſſities
plurimùm obſtant tranſituris medicamentis. & proinde cogimur immiſcere illis, quę neceſſaria ſunt
ad curationem, ea, quę quamuis alioquin potius nocerent, ſuę ſubſtantię tenuitate citius aliorum vires
ſecum in profundum rapiant: ſicuti imprimis eſt acetum, quod ſuapte natura nullam vim habet leni-
endi dolorem, ſed magis irritandi, cùm tamen tenuiſsima ſua ſubſtantia facillimè penetret: ideò reme-
dijs ad dolorem capitis id immiſcemus. Tertiò etiam natura, vel conſtructio particulæ affectę locum
oſtendit, cui apponenda ſint remedia. Vnde omnia localia remedia in affectibus, tùm cerebri, tum mem
branarum eius ſyncipiti adhibemus, ſiue perfuſiones, ſiue illitiones, ſiue cataplaſmata, vbi & rarior eſt
caluaria, & peruia per coronalem appellatam ſuturam. Quibus in uniuerſum ita expoſitis agamus & B
particulatim de remedijs localibus appellatis, quibus vſi poſsimus ſuccurrere ægrotantibus, qui corre-
pti ſunt ab intemperatura calida ſine materia, ſiue cùm dolore ſit, quod plerunque accidit, ſiue abſque
dolore. ut tamen ſemper præmiſsis limitationibus generalioribus eas ſubiungamus, que magis parti-
culatim negotiũ propoſitũ reſpiciãt. Eſt ergo aduertẽdũ, quatenus pertinet ad ſcopos ſuperius expoſitos
quòd primus & pręcipuus eſt, refrigerãdũ eſſe: ſed is quaſdã requirit diſtinctiones & limitationes ne-
ceſſarias ad rectam curandi rationem. primùm enim, cùm duplicia ſint refrigerantia medicamẽta: quę-
dam enim frigida actu ſunt, ut aqua frigida, & nix, vel glacies: alia verò poteſtate, vt papauer, lactuca,
mandragora, & id genus reliqua. poſſumus autem vtraque ratione in his affectibus refrigerare, videlicet
& remedijs actu frigidis, & jis quæ poteſtate refrigerant: ad actum autem à calore natiuo particulę de-
ducuntur. non eſt autem in vtrorunque uſu par ratio. nam ſi actu frigidis utamur, & illis quantum fieri
poteſt magis frigidis, rectè faciemus, & ex ratione, & id ex cauſis iam dictis. in tranſitu enim exoluitur
eorum qualitas ab innato partium calore. unde præcipiunt Gale. & cæteri probati auctores ex niue, aut
glacie, aut ex frigidiori aqua refrigerandas eſſe perfuſiones, & linimenta, quæ in hoc affectu ſunt capiti
adminiſtranda. non eſt autem eadem deinde ratio ſeruanda in his medicamentis, quæ poteſtate frigida
ſunt. nam illę, quantum fieri poteſt, fugienda ſunt, quæ adeò inſigniter refrigerant, ut ſoporem indu- C
cant, & ſtupidum membrum reddant. hæc enim maximè cerebro, & neruorum initio, cæteriſque inter-
nis in eo facultatibus noxia ſunt. talia verò ſunt opium, ſuccus mandragoræ, alterci, uel hyoſciami. Vn-
de Gal. ſecũdo de comp. med. ſec. loc. hæc quatenus fieri poteſt eſſe declinanda conſuluit. Quod ſi aliquis
quærat, cur magis nocua ſint, quæ poteſtate validam habent refrigerandi vim, non autem ita, quæ frigi-
diſsima ſunt actu. Reſponderem hoc inde eſſe, quòd quę actu frigida ſunt, dum ab innato calore tranſ-
mutantur, tepeſcunt, & miteſcit eius calor, quæ autem poteſtate frigida ſunt, donec omnino ſuperentur,
& diſſoluantur à natiuo calore, ſemper maiorem vim refrigerandi habent ab eo reddita actu frigida.
Quòd autẽ diximus, hæc frigida remedia requirere, vt aliquid habeant aſtringentis facultatis, intelligen
dũ eſt, quòd non inſignẽ aſtrictionẽ habeant, ſed eã duntaxat modicã, & leuẽ. nã ſi validè aſtrinxerint, du
plici ratione oberunt; primũ quia conſtipatis, & obſtructis meatibus, per quos difflatur corpus, & uapo-
res perſpirare ſolent; hi retinentur, & repleto capite morbum adaugent: deinde, quia difficilior ſit tranſi-
tus medicamentis ad internas particulas. Vnde & in ſimilibus affectibus, neq; ſuccus ſolani, neq; ſuc-
cus acerbæ uuæ, ſi illis ſimplicibus, & impermixtis vtamur, ſunt apta medicamenta huic negotio ob ni-
miam aſtrictionem. ſed ſi aliorum refrigerantium, quæ leuiter aſtringant, nobis deſit copia, aut ex
refrigerantibus aſtringendi facultatis expertibus, aliquid horum, vt aliquam aſtrictionem addamus, D
Lec.19 illis admiſcebimus, vt particulatim paulò poſt exponemus. Sed tandem medicamenta aggrediamur,
quæ noſtro huic negotio accommodari poſſunt, non tamẽ omnia, (nimis enim prolixi eſſemus) ſed quę
præſtantiora ſunt, & paratu faciliora, magiſque ab antiquis laudata. in his autem præcipuum eſt oleum
roſaceum perfuſum capiti, addito modico aceto: ſi modò id oleum roſaceum, quod maxime ſit aptum
præſenti rei, accipiamus, & quantum ſatis ſit aceti immiſceamus, & ea ratione perfundamus, quam re-
quirit iſtius rei natura cum enim varij ſint modi, quibus ſolitum ſit roſaceum confici, præſertim vero
antiquis illis temporibus. nam interdum accipiebant oleum, cui, dum ab oliuis exprimebatur, ſal [illegible]
addebatur: interdum verò roſis quędam addebant aromata. nullum horum nobis in hac curatione
congruum eſt; ſed id tantum, quod eſt cuiuſcunque mixturę expers, præter quam roſarum, & eſt alio-
quin omnino ſimplex. atque ſi ſit omphacinum oleum ex immaturis oliuis expreſſum, magis erit com-
modum, præſertim uero inter initia: quando dicebamus repellendum imprimis eſſe. etenim oleum hoc
& frigidius eſt, & aſtringentius, quam ex maturis oliuis. maturum enim alicuius caloris particeps eſt. Vn
de in omphacino maior eſt repellendi vis, in maturo verò maior digerendi, & leniendi. & proinde om-
phacinum initijs magis congruit; cùm verò morbus inueteraſcere incæperit, roſaceum maturum; quod
in præ-

A in præſentia iuniores roſaceum completum appellant, poterit eſſe vtile. Sed & ex copioſis roſis in eo
maceratis confici debet; ita enim & magis efficax erit. præterea verò & illud accipiendum roſaceum,
quod & ipſum ſit recenter confectum, & ex nouo oleo, ita videlicet vt non excedat primum annum:
quia oleum, cùm inueteraſcit, fit calidius. Sed & aliquid de aceto dicamus, quod quidem additur,
vt ſuarum partium tenuitate faciliorem prçſtet roſaceo tranſitum. quo auxilio magis omphacinum
oleum eget, vt pote quod ratione, qua magis aſtringit, & frigidius eſt, craſsioris eſt ſubſtantię, & ine-
ptioris ad tranſitum: neque tamen acetum illud, quod addendum eſt, ſit plurimùm acre; quia mul-
ta acrimonia non eſt, ſine alicuius caliditatis participatione. Si verò quæras, quotupla pars aceti ad
oleum addenda ſit Gal. quidem in libello de med.para.facil.ait, cõmuniorem, & moderatam men-
ſuram eſſe, vt quarta pars aceti ad oleum addatur: quod ita tamen accipiendum eſt, vt non hæc men-
ſura ſit ſemper in omnibus exquiſitè ſeruanda. nam pro diuerſitate occaſionum, ętatum videlicet, tem-
porum, naturarum erit varianda, vt aliquando plus, aliquando minus ſit addendum: in his enim, qui
teneriores ſunt, qui minus craſſum, & ſolidum corpus habent, minori etiam aceti copia opus eſt: qui
uerò durius, & denſius, maiori. Modus verò perfuſionis eſt, primum, vt oleum cadens ex elatiori lo-
co in caput delabatur: ita enim facilius penetrabit, &, vt diximus, actu frigidius factum, quod fieri po-
B terit: deinde, ut quàm diutius poteſt, moretur, neque ſtatim diffluat. ita enim magis imprimet, id au-
tem fieri facilè poſſe oſtendit Gale. ſi fiat veluti corona ex linteo paniculo, aut ex uellere lanæ con-
tortis, quæ capiti impoſita illud circundet ex anteriori parte, ubi deſinit pars capilata, ex lateri
bus ſupra aures, ex poſteriori verò aliquantiſper à vertice uerſus occiput declinet. per hanc ergo
quaſi coronam conſequemur omnia hæc commoda, primùm, oleum perfuſum longiori tempore
loco perfundendo hęrebit: deinde reliquę partes, quę ea perfuſione nõ egent, defendentur, ne ab occurſu
frigidioris medicamenti lędantur. Hoc ergo eſt medicamentũ quod alijs omnibus prælatum eſt à Gal. 2.
de med.com.ſec.loc. qui teſtatur ſe, vbi eius copiam habuit, nunquam alio fuiſſe uſum, ſed hoc ſolo om-
nes curaſſe: præſertim in illis corporibus, in quibus nullus erat timor, ne læderẽtur à frigidiori medicamẽ
to: ſicuti in mulieribus præſertim illis, quę ſunt molliori, & teneriori corpore, & quę albæ ſunt, & in otio
viuunt, timendum quandoq; eſt, quia in eis non eſt tanta vis innati caloris, vt maiori frigori poſsint reſi-
ſtere, & facilè horum inſigniter refrigerantium vſu is affectus in contrarium, & deteriorẽ poſſet tranſire.
ſed & eunuchi, & pueri eandem habent rationem. primo enim de comp.med. ſecundum loc. cutẽ eunu-
chorũ, & puerorum ſimilem eſſe cuti fœminarum ait Gal. effœminantur enim corpora, ut idem teſta-
tur 5. Apho. cum caſtrantur. Sed & pueri uim ingentis frigoris ſine noxa non ferunt, non ob infirmita-
C tetem & inopiam caloris, ſed ob corporis teneritudinem. in eis enim non modo alia, verùm & oſſa
ſunt teneriora. Cęterum roſaceo oleo ſuccedit in prçſtantia chamæmelinum; quod & ſi non habeat tan-
tam efficaciam, tutius tamen eſt in prædictis, qui non perferunt tantam refrigerantium uim. Modus
tamen idem eſt, quo hoc oleo vti oportet, ſicut roſaceo; nempè ut refrigeratum ex aqua frigida, uel
niue, uel nocturno aere frigido, & factum actu frigidum perfundatur. Vbi eſt conſiderandum, ut om-
nis tollatur in his dubitatio, quòd oleum chamæmelinum poteſtate quidem calidum eſt; eius tamen
calor temperatus, & quaſi tepidus eſt. eiuſmodi autem calor, ut 5. de fac.ſimp.med. docet Gal. neque ca
lidis multum obeſſe poteſt, neque frigidis multum prodeſſe. unde cum actu frigidum perfunditur, ac-
tuali & aſcititia frigiditate, cum leui aſtrictione, & tollere calidam intemperiem ſtatim poteſt, & vim
etiam repellendi habet: mox autem cùm ad actum deducitur à corporis calore, moderato ſuo & na-
turali calore poteſt vim tueri natiui caloris refrigeratę particulæ, & illum aliquantiſper fouere. Quia ue
rò medicina ea ars eſt, quæ nullis, ut in principio libri de med.para.fac. dixit Gal. addicta locis, ſed ubi-
que poteſt uires ſuas oſtendere: ſi nullam horum oleorum copiam haberemus; interdum enim per ma-
re, per loca inculta iter facimus: quo modo ergo tunc ſe gerat medicus? Si ſimplicium medicamento-
rum facultates, & naturam probè tenuerit, nunquam illi remedia deerunt. nam alijs deficientibus, ſo-
D la aqua frigida, immixto modico aceto vti licet, & ſi adeſt aliquid aſtringens, poterit illius porti-
uncula adiungi. Poſſunt etiam uarię herbæ uenire in uſum, uel exuctę, uel decoctæ, quarum ſuccus,
uel decoctum perfuſum idem præſtabit. Vnde cognitis facultatibus ſimplicium medicamentorum, & il
lis cum iam dictis ſcopis collatis, uel ſimplicibus utentes uel commiſcentes poterimus laborantibus ſuc-
currere. Inter refrigerãtes herbas citrà quidem aſtrictionẽ ſunt lactuca, portulaca, ſemper uiuum: adeò
autem leuis aſtrictionis ſunt endiuia, & alia cichoracea, ut cum his recenſeri poſsint. item & lenticula,
quę oritur in aquis, & paludibus. Inter fructus uerò ſunt cucumer, cucurbita, & melo indus, quem angu-
riam noſtri appellant, quorũ ſuccis, uel decoctis, ſi ſit aliquid aſtringens addendũ, in promptu erunt ma
la, uel pyra aſperiora, uel meſpila, uel ſorba, uel cotonea mala, uel corna, uel tenerę ſũmitates rubi, uel fo
lia pyrorum, uel malorum, uel capreoli uitis, uel folia oliuę, & id genus ſexcenta. præterea ſuccus moro-
rũ, tàm quę ſycomori, quàm quæ rubi dicuntur. Verum quia ad medicũ non ſolũ pertinet præſentẽ cura
re affectũ: ſed & à futuro tueri, & cauere. Ideò Gal. ex ſentẽtia Eraſiſtrati cuiuſdã remedij ſatis facilis, et in
prõptu meminit, quo poteſt quis citra capitis inſignẽ noxam iter facere, & diu ſub radijs ſolaribus in ma
gnis æſtibus uerſari. quod tale eſt: pcipit ille ut ſpongiã latã, cauã, denſam, aqua prius demerſam, & made

ſactam probè, deinde expreſſam capitique impoſitam, dum ſub ſolaribus radijs verſamur, feramus, A
vt tamen cum illa fuerit exiccata, iterum aqua ſimili perfundetur modo. Aliqui ſunt, qui dum ſub
radijs ſolaribus, aut diutius ſtare, aut incedere coacti ſunt, ſub pileo ſudarium aliquod, aut linteum
paniculum imponūt capiti, ita tamen pleo appenſum, vt non incumbat capiti; & hac ratione ra-
diorum ſolarium iniuriam arcent:

De ratione curandi affectus capitis in frigida intemperie conſiſtentes ſine materia. Cap. VIIII.

Lec.20 Sicuti ex eſternis cauſis, vt ex ardore ſolis, ex igne, ex calidioribus veſtibus capiti impoſitis ſolent eō
citari tùm capitis dolor, tùm verò aliæ affectiones, quæ in ſola intemperatura calidiori conſiſtunt
citra ullam materiam: nam cùm materiam etiam habent, id potius ex corporis apparatu euenit,
quod plenum eſt, quàm ex ratione externæ cauſæ: à calore.n.liquefacta, vel attracta excrementoſa B
materia mox eſt tanquā illius intēperiei: ita ab interna cauſa ſæpius fiunt morbi ex intēperie cū materia.
pari quoque ratione ab externis cauſis, vt ab aere frigidiore, tùm ob frigidam conſtitutionem, tùm
ob tempus ānni, vel ob regionem, & locum, in quo verſatus eſt ægrotans detecto nec munito capite;
itemque à frigidioribus ventis, vt ſunt boreales, à niuibus, & glacie, & id genus alijs ortum ſolet ha-
bere frigida intemperatura. unde ſicut contraria eſt intemperies priori, & à contrarijs cauſis ſuam ha-
bens originem: ita & vt contrariam curandi rationem habeat, opus eſt. in vtraque tamen cito labo-
ranti opportunis remedijs occurrendum, nempe anteaquam inueteraſcant: quò enim magis inuetera-
ſcuut, eò magis in habitum penè conuerſæ curatu difficiliores fiunt. nec modò hac ratione hi af-
fectus conueniunt, ſed & alia. nam & ſi natura ſint inter ſe aduerſarij: tamen in eadem particuſa con-
ſiſtunt. & proinde & ſi contrarias indicationes, & ſcopos habeant, quæ ab affectus natura petendæ
ſunt, eaſdem tamen habent, quę à natura affectæ particulæ ſunt depromendæ: vnde contrarijs quidem,
quantum ad eorum qualitates pertinet, remedijs egent: eundem tamen modum ea adminiſtrandi
requirunt, & eundem locum, cui ſunt adhibenda. Nimirum ergo medicamenta, quæ inquirenda
ſunt in curando hoc affectu, vim, facultatemque calefaciendi habere oportet, & vt actu calida per-
fundantur: ſed habita deinde ratione particulæ, in qua ob ſuarum partium denſitatem, & duritiem C
non patet facilis tranſitus medicamentis ad interiora. vnde quanuis calida frigidis facilius penetrent:
tamen hic etiam opportuniora ſunt ea medicamenta, quæ tenuem ſubſtantiam, tenueſque partes ha-
bent. Quare ſicut in priori affectu opportuniſsimè oleo roſaceo, vt diximus, parato & commodiſ-
ſimè vſi ſumus; ita in hoc, oleo rutaceo actu calido maxima cum vtilitate caput dolens, vel alioquin
frigidiori intemperie affectum perfundemus. hoc enim, docuit nos Gale. primo libro artis curandi ad
Glauc. at ſi id non videatur ſuffecturum, maiorique ope calefacientium egere, aliquid addendum
eſſe, idem ſecundo lib. de compo.med. per loc. docuit, quod calefaciendi vim habeat in tenui ſubſtan-
tia, ſicut ſunt caſtoreum, vel euphorbium, uel piper tritum ex ſimplicibus, vel compoſita, quæ ſimilem
habent facultatem, ſicuti ſunt confectiones ceratorum, vel aliorum medicamentorum, quę deſcriptæ
ſunt à Gal. in lib. ſecundo de comp.med. per gen. quæ diapiperon, hoc eſt ex piperibus ab eo inſcribun-
tur. Tandem verò, quia hę neque in promptu ſunt, neque facilè paratæ his temporibus reperiuntur:
ideò poſſunt pulueres diatrion pipereon immiſceri, nec hac modò ratione ſuccurrere laborantibus hoc
affectu nos Gal. docuit imitatus Apollonium, & alios antiquiores medicos, verum & alia, nimirum
vt oleis, vel vnguentis odoratis nares interius illiniamus, aut eadem in aures inſtillemus. vapores enim,
in quos diſſoluuntur hęc, interius ad cerebrum elati id calefaciunt: propterea quòd cùm ad actum de- D
ducuntur ea medicamenta per neruos ad hęc organa pertingentes, calefaciunt cerebrum. Multa ve-
rò Gale. commemorat vngenta pretioſiſsima, quę tunc erant in uſu, quibus nūnc caremus. poſſemus
autem in pręſentia uti, vel laurino oleo, vel illo quod ex ieſemino paratur, vel quod ab iſtis vnguenta-
rijs ex varijs aromatibus conficitur. item fieri poteſt ex ſampſucho, quem nunc maioranam appellant,
ex menta, ex ſiſymbrio, vel pulegio, vel ſerpyllo, vel ex id genus alijs. Sed & balneę calidæ noſtro huic
negotio non eſſent inutiles, neque motus & exercitatio. immò & vinum aliquod, quod calidum ſit, &
tenuium partium, conſerre poteſt, quanuis in priori intemperie calida eſſet plurimum nocuum. &
Apollonius in hoc etiam vini potum interdicit, & tandem omnia calefaciendi vim habentia. Apol
lonius autem, & cibum ſubtrahendum in vtriſque his intemperaturis præcipiebat, & corpus eſſe ina-
niendum: & id, ne ſuccreſcente materia vel in ventriculo, vel in toto corpore, ab ea poſtea hi affec-
tus foueantur, & curatu reddantur difficiliores, tranſeantque in eam, quæ cum materia ſit, intem-
periem. fit enim ex intemperatura, cùm fuerit inſignis, caput, & cerebrum imbecillum, vt facilè po-
ſtea ab alijs partibus recipiat excrementa. immò & ea, cùm pręterea & dolor adſit, attrahun-
tur eò vi doloris. In frigidiori autem capitis intemperatura, ſolius vacuationis meminit Galę.

quam

A quam per uomitum medici ſolent moliri; & id, propterea quia plurimùm ventriculus conſenſu cerebri per eius neruos labefactatur, unde multæ congeruntur cruditates in uentriculo, quæ mutuo harum partium conſenſu poſſunt affectum hunc fouere. Nos hactenus de ijs medicamentis, quæ ſimpliciora ſunt, & paratu faciliora egimus; quę tanquã exẽpla propoſuimus. nã horũ ratione percepta, & ea ad alia relata, ſemper tamen ſcopis iam expoſitis ante oculos habitis, aliorum etiam vſum, & opportunitatem percipiemus. ſemper enim ea eligenda ſunt, quę calefaciant, & tenui conſtent ſubſtantia; hac habita diſtinctione, vt ſi recens ſit affectus, leuioribus, & ſimplicioribus, tanquam curatu faciliorem tractemus: valentioribus verò, cùm fuerit inueteratus, & quaſi in habitum tranſierit. nam ad alia vtiliora, & quæ ſolent frequentius medicis negotium faceſſere, tranſire cogitamus; hoc tantum hoc ſermoni addito, quod fuerat ſuperius prętermiſſum, quòd ſcilicet ſecus ſe habet res in curanda frigida hac intemperie, quàm in calida; quia in calida oleum eligebamus immaturum, vt magis refrigeraret: in hac verò, quod maximè maturum eſt, tanquam id, quod ſit calefactioni aptius. ex quo colligitur, quomodo paranda ſint olea, vel cętera medicamenta huic affectui accommodata.

B *De ratione generali curandi affectus capitis, qui cum materia ſunt.* Cap. X.

QVicunque affectus non in ſola, & nuda intemperatura conſiſtunt, ſed materiam eam fouẽtem, & à qua dependent, perpetuò habent, non ita ſimplicem, & facilem habent rationem curationis; immò ex pluribus indicationibus varios ſcopos nobis oſtendentibus conſtitutam, ſicut & plures ſunt res, quę non paruam uim habent indicandi. quanuis enim qualitate, & intemperatura primum multi lędant: non uulli verò, vt iam expoſuimus, quales ſunt apoplexia, & epilepſia, quæ præſertim accidit ex primario cerebri affectu, magis corpore, & copia, quàm qualitate materię, replendo videlicet eius ventres, officiunt: in vtriſque tamen ratio eadem eſt. cùm enim in vtriſque & intemperies ſit, & materia, & hæc ambo ſint res pręter naturam, & nocuæ, ambo indicant, quòd auferendę ſint ope medici naturam iuuantis. cumque hæc ita ſe habeant, quòd intemperatura, quam fouet, & ſeruat materia, nequit tolli, niſi materia prius tollatur: oportet ergo ab ablatione materiæ curationem, quantum ad hoc pertinet, auſpicari: quantum ad hoc pertinet, diximus; quia vnum
C pręterea conſiderandum eſt, quod materia hęc, quę affectum capitis, quem curare inſtituimus, fouet, aut in ipſo capite genita eſt, aut alibi genita, & inde impulſa caput occupauit; & ſi aliunde impellitur, uel à toto, vel ab alia parte, quę ea ſit repleta. præterea uerò & hoc inſpiciendum, an adhuc in toto, vel in alia particula ſimilis generetur, ob id quia adhuc cauſa generationis illius duret, uel omnis cauſa eam generandi deſierit. Nam ſi multa contineatur materia in toto, uel in aliqua alia particula, à qua hęc, quæ eſt in capite, fomentum habeat, ſi hanc detrahere voluerimus, nec vacuetur prius totum, aut particula illa, à qua fouetur materia noxia in capite, & cauſa tollatur, ſi illa adhuc adſit, per quam generatio ſit iſtius materiei, fruſtra laborabimus. ea ergo omnia tollenda ſunt, quibus quidem ablatis, ſi reliqua ſit intemperatura, illi poſtremò occurrendum eſt. Hæc itaque eſt generalis methodus curandi non modo hos capitis morbos, de quorum curatione in præſentia agimus, uerùm & omnes alios, qui ab aliqua mala materia ſunt excitati, in quacunque corporis particula ſint excitati, quam ex libris cùm Hippo. tùm vel maximè Gale. de promptam uobis expoſuimus, quæ & ſi ueriſsima, & apertiſsima ſit, ſola tamen non ſufficit medicũ in agendo, & operando dirigere; niſi particulatim magis illam limitemus, determinemusque. Eius autem determinatio petenda eſt imprimis, quantum ad rationem eorum inſtrumentorum ſpectat, quibus nos uti oportet in illis peragendis, quæ ab hac methodo nobis fuerunt indicata, à diuerſa natura earum materierum, quæ euacuandæ
D ſunt, & à natura partis, à qua & per quam ducenda eſt materia, quam uacuare oportet. Diximus autem materias, à quibus capitis, vel cerebri affectus ortum habent; quia illę multiplices ſunt, & variæ: alię enim corporatæ, & craſsioris ſubſtantiæ ſunt, vt humores, quibus conſtat, & alitur corpus, quique & bonę, & aduerſę valetudinis, ſi vel ſecundum naturam, vel pręter naturam ſe habuerint, in cauſa ſunt; nempe ſanguis, pituita, bilis flaua, & bilis atra, & præterea ſeroſus humor. aliæ uerò tenuem, et vaporoſam ſubſtantiam habent, ut ſunt uapores, & flatuoſus ſpiritus. Sed prius de ijs detrahendis humoribus, qui humoris formam adhuc ſeruant, non de illis, qui in vaporoſam, vel flatulentam ſubſtantiam iam ſunt conuerſi, habendus eſt ſermo, primumq; de vacuanda plenitudine calidorum humorum, deinde verò frigidorum, agendum calidi verò ſuapte quidem natura, & proprio calore ſunt ſanguis, & flaua bilis, aciticio & pręter ſuam naturam, ſalſa pituita, & bilis atra ex aſſatione, uel exuſtione ſanguinis, uel flauæ bilis genita, quę calorem exuſtione contractum adhuc ſeruat; & tandem, ut diximus ex Gal. omnis humor cùm putreſcit. Sed agamus primum de ſanguinis detractione, & aliorum humorũ, qui eandem rationẽ cum ſanguine ſeruant. Vobis forſitã hæc particula obſcurior videbitur; ut pote quia nõdũ ſit expoſitũ, qui ſint alij humores, qui

Cap.4 eandem rationem cum ſanguine feruant. ſed eam explanabo.nam explanatione digna eſt, ut illam A
Cō.43 Gal.quarto de tuenda ſanitate expoſuit: partim verò tertiò lib.comm. in 6.Epid.Humores illi dicuntur
eandem cum ſanguine rationem habere,quantum ad modum vacuationis, qui non plurimum à ſan-
guinis natura receſſere. ſed receſſus is maior, & minor triplicem poteſt modum habere. primum qui-
dem in generatione prima ipſorum humorum: alterum in corruptione: tertium in mixtione. Quo
autem modo humores in prima ſua generatione plus minusve recedant quarto de ſanitate tuenda de-
clarat Gal.qui ſanguinem tanquam temperatiſsimum humorem in aliorum omnium medio collocat,
& tanquam illum, ad quem cæteri omnes referuntur, & eſt veluti aliorum menſura, & finis, à quo
omnes alij humores recedunt temperie, & natura, bilis quidem flaua, quia nimis feruida eſt, &
calens: pituita, quia nimis frigida, & humida: bilis atra, quia ſiccior, & frigidior. à ſanguine ergo
alij omnes, tanquam ab ipſo medio & à centro lineę, recedunt. neque tamen par eſt cuiuſcunque bi-
lis receſſus à ſanguine. nam alia magis, alia minus; quò enim feruet, & quaſi ardet magis bi-
lis genita, & acrior eſt, eò etiam magis remota eſt à natura ſanguinis: quò uerò mitior, & minus
feruens, eò magis ad naturam ſanguinis accedit: ita & pituita, quò frigidior eſt, & craſsior, crudior-
que, eò & remotior. remotiſsima enim ea eſt, quæ uitrea eſt appellata, quam crudum humorem B
Philippus vocauit; mox quę accida; deinde quę inſipida: prope ad ſanguinis naturam ea accedit, quę
dulcis eſt. quò ergo magis humor à natura ſanguinis recedit, eò etiam minus ad ſanguinem attinet.
Per corruptionem verò, cùm ex ſanguine, uel per putredinem corrupto, vel per aſſationem generan-
tur humores, poſſunt plus minuſve à natura ſanguinis recedere:quod à Gal. docti ſumus tertio li.in 6.
Epi.vbi dixit Hipp.quòd aliquibus ſanguis opportunè mittitur: alijs uerò non: quem locum explanans
Cō.43 Gal. ait, expedit aliquibus ſanguinem mittere, quibus ſcilicet is copioſus eſt, & nondum ad naturam
alterius humoris conuerſus: non conuenit autem, in quibus ſanguis ad naturam alterius humoris con-
uerſus eſt inſigni mutatione. ecce ergo, quòd cùm in alios humores ſanguis conuerſus degenerat, ali-
quando plurimùm recedit à propria natura ſanguinis: aliquando minus. ſicut autem à ſua natura re-
ceſsit; ita etiam ab eius ratione, & conditione in modo, & forma vacuationis euariat. Per mixtionem
verò, quatenus humores plus minuſve ſunt vel ſecreti, vel mixti cum ſanguine. nam rationi conſonum
eſt, quòd cùm humores morboſi non ſunt omnino ſecreti à ſanguine, ſed cum eo commixti, ſimul
cum ſanguine facilè vacuentur. Sed ſtatim quęres, quomodo diſcernam has humorum aliorum
differentias? quando à ſanguinis natura recedunt? aut quando ſecus? Si de horum plenitudine in vni-
uerſo corpore loquimur, docuit Gal.hoc diſcernere præſertim, & præcipuè ex virium robore quarto C
de ſanitate tuenda, quia nequit fieri, vt ubi ſit multa humorum copia,qui plurimum à natura ſangui-
nis receſſerint, ſeruentur uires robuſtę, & validæ: ut pote quia earum uniuerſum fundamentum eſt in
ſanguine. Poſſumus tamen & his colorem urinarum, & ſubſtantiam addere: ſolent enim illæ qualita-
tem, & naturam eorum humorum oſtendere, quę in uenis continentur; cùm ſeroſa pars humorum
per urinam excernatur. ſi ergo urina & colore & ſubſtantia non multum euariet ab ea, quæ craſſa &
rubra eſt, ſanguinis abundantiam oſtendit, & ſignum erit humores non eſſe à ſanguinis natura pluri-
mum recedentes. hoc idem ex tumore uenarum, & earum colore; pręterea ex colore uniuerſi corpo-
ris dignoſci poterit. Hęc ergo erunt obſeruanda,ſi de uniuerſo corpore ſit habendus ſermo: uerùm ſi de
plenitudine alicuius certæ particulę,ſicuti capitis,uirium robur non tantum ſignificabit,ſed potius eius
particulæ color,& uenæ,ſicut in noſtro hoc negotio facies, & oculi ſunt obſeruandi, & eorum color aſpi
ciendus; tùm etiam uenę in eis notandę,an plenę & tumidæ; ſi bene colorata ſit facies; ſi potius calida,
quàm frigida.cùm ergo ex prædictis omnibus obſeruationibus fuerit iudicatum, materiam, quæ ægro-
tanti in ſupra enumeratis morbis negotium faceſsit, aut ſanguinem eſſe, aut proximè ad naturam ſan-
guinis accedere, ſanguinem detrahere medicus cogitabit. Multiplex autem ratio eſt detrahendi ſan-
guinem ex humano corpore. Aliquando enim per eam uacuationem, quæ ſenſibus conſpicua, & aper- D
ta eſt, fit eius detractio, nempe per uenę ſectionem, per inciſas cucurbitulas, per hirudines. Inter-
dum uerò ſanguis detrahitur, ut & quarto de ſan. tuen. docuit Gale.& quarto de ratione uict. in mor.
acu.& in libr.de curan.ratione per uen.Sect. euacuatione, quæ ſenſum latet, ſicut per inediam, uel
tenuiorem uictum, aut per corporis exercitationem, aut per frequentes, & ualidas frictiones, aut
per balneas frequentes. hæc enim omnia uim habent, digeſto in aerem, & euaporante humore per
hęc inſtrumenta attenuato, multitudinem imminuere. Verùm in his capitis interioris affectibus
alia eſt ratio, quàm fuerat in cutis affectibus, quorum tractationem in præcedenti libro fecimus,
quia ſaltem ratione pręſtantię, & nobilitatis particularum, quę his morbis ſunt obnoxiæ, aut ſta-
tim à principio ſunt magni morbi, qui eas corripiunt, quemadmodum ſunt cerebri, uel mem-
branarum inflammationes: aut maximum imminet periculum, ne in magnum morbum tranſeant,
ſicuti uehementes capitis dolores, qui facilè, facto capite imbecilliore, & attractis uitioſis hu-
moribus ad ipſum, pręſertim ſi vniuerſum plenum fuerit, ad inflammationem terminari poſſunt;
incubus verò, & vertigo, ad epilepſiam, & apoplexiam. Vnde quia vacuationes, quæ ſenſus la-
tent, multam plenitudinem nequeunt, niſi longiori tempore detrahere, ratio verò imminentis
periculi non poteſt plerunque tantam pati moram: proinde, modò uires illæ ſint, eaque ætas,

quam

A quam deſcripſit Gale. paſsim, vbi de hac re ſermonem habuit, conſultius eſt, immò neceſſarium mittere ſanguinem ſecta vena, niſi tamen tales fuerint, qui ægrotant, vt non admodum tutum ſit illis ſanguinem mittere; quia corpora exanguia habeant, vt mulieres illæ ſunt, quæ albæ ſunt, & laxas, molleſque carnes habent: quibus cùm ciere menſes vellet, non eſt auſus Gal. uenam tali, vel poplitis ſecare; ſed inciſionibus, vel ſcarificationibus, vt dicunt, ſcalpello in cruribus factis ſanguinem, quantum illi viſum eſt, detraxit. ita & qui præpingues ſunt, & nimis etiam gracili corpore: quare & nos in ſimilibus idem facere poterimus. ſed quia maiorem vim habent & euacuandi, & reuellendi ea, quæ timemus, ne in caput ferantur, ſi ſcarificationes, aut ſupra nates, aut in ſcapulis moliamur, ac mox cucurbitulas affigamus; ideò in capitis affectibus, niſi ſuppreſsio menſium præceſſerit, eis in locis inciſiones facimus, & cucurbitulas affigimus. Et Auic. quoque huic remedio, ubi de cucurbitulis agit, adſtipulatur. eas enim vicarias phlebotomiæ appellat. Reliquum autem eſt, vt exponamus, & ex qua vena ſecta in omnibus affectibus capitis ſecundum communem eorum rationem ſit ſanguis mittendus. In hoc autem non parum diuerſi videntur auctores, qui in hac arte ſunt celebres. Gal. ſiquidem, & reliqui græci eum ſecuti pronunciare vbique uidentur, vt in lib. de rati. cur. per ſect. uen. &
B primò libr. comm. in 6. Epid. innumeriſque alijs locis, in capitis affectibus venam humeralem ſecandam in cubito eſſe, quam cephalicam arabes, & iuniores noſtri appellant, nec aliam; niſi cùm illa nequit à chirurgo reperiri: tunc enim coacti ea neceſsitate, uel mediam, vel interiorem ſecari conſulũt. Auic. tamen prima tertij, & Mes. in capitis curandis morbis, non ita abſolutè hanc ſententiam proferunt, quòd vbi ſit opus ſanguinis miſsione in his affectionibus, ſit uena humeralis, uel cephalica ſecanda: immò maiorem uidentur diligentiam huic rei adhibuiſſe, & plures diſtinctiones excogitaſſe: ſicuti etiam animaduertere plures eſſe ſtatus, & cõditiones corporum, quorum caput male affectum eſt. aliquando enim abundantia ſanguinei, & calidi humoris, qui excitauit, aut dolorem, aut alium affectum in capite, atque ipſum iugiter fouet, caput ſolum occupauit, & partes uicinas pertinentes ad ipſum caput: aliquando ea humorum plenitudo non ſolum capiti propria eſt, ſed communis interdum cum thorace, & alijs particulis, quæ in thorace contentæ ſunt: nonnunquam etiam per uniuerſum corpus diſperſa eſt. neque huiuſcemodi diſtinctio arabum inuentum eſt: ſed ea Gal. quoque quarto de tuen. ſanit. utitur. Ea itaque poſita, diuerſas uenas ſecandas pro uaria conditione loci, in quo eſt hęc horum plenitudo, & pro magnitudine plenitudinis, & pro temporis ratione, quo mittimus ſanguinem, affirmant. quia ſi iam ad locum affectum, aut omnino, aut maxima ex parte fluxerit humor,
C qui morbum fouere poteſt, neque in alijs particulis aliqua ſit humorum repletio, de qua timendum ſit, ne in caput feratur, poterit medicus tutò, & ex ratione ſectis uenis proprijs, quæ in capite ſolent ſecari, ut eſt uena frontis, uel in occipite, uel poſt aures appoſitis hirudinibus, ſanguinem mittere, & eo, quantum uideatur ſatis eſſe, detracto laboranti ſuccurrere. ſola enim uacuatio, quam particulatim ex affecto loco molimur, poteſt no ſtro ſatisfacere inſtituto: ſi res ita, ut diximus, ſe ſe habuerit. Quòd ſi maior fuerit plenitudo, & non modo uideatur eſſe opus uacuatione præſentis, & defluxę materię; ſed alterius, quæ uel in pręſentia fluit, uel timemus ne fluat; quia & alia pars ex ijs, quæ ſupra clauiculam ſunt, repleta eſt, & non ſolum ſit opus uacuatione, ſed & reuulſione, ut uidelicet impetus fluẽtis humoris aliò conuertatur: tunc incidenda erit uena humeralis, uel cephalica: communior enim, & generalior erit hæc uacuatio, qua partes capiti uicinæ poſſunt uacuari, & deorſum reuelli ſucci, qui alioquin ſurſum ad locum affectũ efferri poſſunt. At uerò ſi repletiora ſint uiſcera, & partes, quę ad inferiorẽ uentrẽ, uel ẽt thoracem attinent, ut inde plus ſit timendum, uena interior, quam baſilicam uocant, erit ſecanda. hac enim ſecta, ut tradit Gal. quarto de ratione uict. in ac. mor. membra præcipua, quæ infra collum, & clauiculam ſunt, facilius, & citius inaniſitur. Quòd ſi pariter tàm ſuperiora, quàm inferiora plena eſſe uideatur; media, quæ & nigra dicitur, erit ſecanda; ut pote quia hęc ex cohalitu vtriuſque uidelicet humeralis, &
D axilaris ſit. unde ſuperiores, & inferiores partes poteſt euacuare, & prętcrea à capite ad interiores partes fluentem humorem auertere. Addit autem Auic. quòd ſi plus detrahere uolueris, ſeces uenam propè talum, uel in polite, quam ſaphenam appellant arabes. Mes. uerò de morbis capitis curandis ſermone inſti tuto, addit his limitationibus in capite de uertigine, & in capite de phrenitide, quòd hæmorrhoidum prouocatio plurimùm in omnibus utrorunq; affectuum differentijs prodeſt. Et, ſi quidẽ uelim ingenuẽ, Lec. 2
ut ſentio, rem explanare, mihi quidem uidetur methodus hæc, quæ ab arabibus nobis traditur, non eſſe abſurda, ſed plurimùm ẽt rationi conſona: immò quanuis Gal. paſsim, ubi iſtius rei meminit, uideatur ſtatuere in affectibus capitis, & earum partium, quæ ſupra iugulũ ſunt, ſtatim ſecandam eſſe uenam humeralem, uel cephalicam, & id apertè, & lucidè: attamen ſi hoc decretum, uel præceptum cũ alijs generalioribus uarijs in locis ab eo deſcriptis cõferre uelimus, eaq; ſimul cõponere, percipiemus fortaſſe id Gal. ſententiæ non aduerſarij, nec illi repugnare. nam rectè quidẽ docet Gal. quòd laborãte capite, ſi ad eas indicationes reſpiciamus, quas ſub hac ratione uigere uidemus in eius affectu: neque aliud præterea adſit, quod ſua alia priuata indicatione ſubripiat, uel eripiat illis indicationibus locũ, procul omni dubio uena cędẽda eſt humeralis: ratio uerò in pròptu eſt; quia ratio, & natura remediorũ à natura morbi petẽda eſt. morbus ergo mittendum, uel nõ mittendum eſſe ſanginem indicat: ſed unde mittendus ſit, uel ex qua uena, nobis naturæ particulæ affectæ præſcribit; quia, ſiue uacuare, ſiue reuellere uelimus,

A ſumus Hippocraticæ ſententię quarto Apho. in peracutis morbis eadem ipſa die, qua incipiunt, eſſe me- Ca.10
dendum; quia in talibus malum eſt differre. neque minus vera eſt ea ſententia, ſi ad ſectionem venæ re-
feratur, quàm ſi ad purgationem per medicamenta, vt eam retulit Hipp. morbi enim, vt ſunt acuti, ita
ſunt velocis motus; & proinde, niſi cito illis medicus præſentaneis, & ualidis remedijs occurrat, fruſtra
deinde laborabit; quia interim natura à morbo ſuperabitur. nam ut idem teſtatus eſt primo. Aph. extre-
mi morbi non niſi extremis remedijs vinci poſſunt. in his ergo omni ratione contendendum eſt, vt ſeca- Aph.6
ri venam permittant. Sed dices, ſi uerò à ſanguinis detractione abſtinendum eſt, aut quia viribus non cō-
fidamus, aut quia ætas non ferat, quid erit agendum. Quantum ad primum pertinet in his affectibus Cō. 8.
adeò acutis, vt dixit Gal. primo Prorrh. ſi eſt ſpes aliqua ſalutis, cùm in alijs acutis morbis, tùm uel ma-
ximè in phreniticis & lethargicis, ea eſt in virium robore ſita, nam & à perpetuis vigilijs vrgentur, & plu-
rimis etiam, à delirio acti, motionibus exagitantur, quæ non minus de viribus detrahunt, quàm vacua-
tiones. unde in quibus inſignis eſt virium infirmitas, deſperata ferè ſalus eſt, quòd ſi ea non ſit adeò inſi-
gnis, ut non poſsit aliquod remedium perferre, conſiderandum an affigi cucurbitulas cum inciſione, an
hæmorrhoidas aperiri potius expediat. hęc enim minus vires labefactant. quòd ſi nec, iſta moliri au-
B deamus, agendum eſt frictionibus, ligaturis, glandibus per ſedem iniectis, clyſteribus, & id genus reli-
quis, quæ minus poſſunt uires infirmas reddere. At ſi propter ætatem à miſsione ſanguinis deſiſtimus:
cùm duplex ſit ætas, quæ repugnare poteſt ſanguinis miſsioni, videlicet ſenilis, non quidem prima; quia
viridis, & prima ſenectus, quantum ad ætatem pertinet, & ſi non ita copioſum ſanguinem ſibi mitti poſ-
ſit perferre, ſicuti vigens & virilis, non tamen obſtat, quin extrahi poſsit copia etiam moderata; ſed ſe-
cunda, & decrepita ſenectus omnino aliena eſt à uenæ ſectione; ut pote in qua neque omnino uires poſ-
ſunt eſſe admodum fortes: ut tamen & hoc ſit addendum. quòd ratio harum duarum ſenectutum non ſo-
lum ex annorum numero ſit accipiēda: uerùm etiam non minus ad naturam, habitumq́ue, & robur cor-
poris reſpiciendum, quod & Gal. in libro de cur. rat. per ſect. uen. teſtatus eſt; qui enim habitu pleniore Ca.13
ſunt, & uenas amplas, & tumidas habent: nam tùm hoc, tùm uerò corporis rubicundus color, & fortis
pulſus copiam ſanguinis multum in ea etiam ætate oſtendūt, facilè ad ſeptuageſimum vſq́ue annum ſan-
guinis detractionem ferre poſſunt; cùm alijs ne ſexagenarijs quidem illum mittendum conſulerem, ſicu-
ti illis, qui graciles, & ſicci. & alioquin exangues uidentur. & quanuis ita hæc res ſe habeant, ſemper ta-
men grandeuæ ætatis ratio habēda eſt, ut ſi ſanguis illi omnino mittendus, parcius mittatur, quàm in iu-
uenili, & uigenti ætate. Nos tamen nouimus religioſam, & nobilem mulierem in quodam monaſterio,
C quæ adeò aſſueuerat ſanguinis miſsioni, vt cogeretur quotannis in uere ſanguinem detrahere; alioquin
enim non poterat ſana degere, atque eam conſuetudinem ad octogeſimum uſq́ue annum ſeruauit, &
facilè pertulit: tales tamen rari admodum reperiuntur. Quantùm uerò ad puerilem ętatem attinet,
græci quidem nulli, neque eorum princeps Gal. (quòd ego meminerim) auſi ſunt pueris ante quartum
decimū annū ſecare uenā, quātūlibet magnus morbus urgerēt: quod monet idē eodē loco nuper citato
demum poſt quartumdecimū ętatis annum, ſi magni morbi periculum immineat, illis eſſe mittendum
permittit, qui multo ſanguine pleni ſint, huicque nec tempus, nec regio aut alia repugnent. Arabes uerò
aliqui in hac re audaciores fuere. Auenzoar enim auſus eſt filio ſuo ſeptenni ſanguinem mittere. quem
deinde multi noſtrorum latinorum, qui, dum iuuenis eſſem Venetijs & Patauij medicinam exercebant,
& ſenes erant, imitati ſunt, & ualdè teneris infantibus uenam pertundebant. Quod tamen nunqam à
me fuit probatum: uidebatur enim mihi id fieri præter omnem rationem. quòd & ſi aliquando bene res
ſuccederet. ſæpe enim & malus ſequebatur illius rei euentus, id potius bonæ illorum fortunę, quàm ra-
tioni attribuendum putabam. illis ergo, ſi magna ingruat neceſsitas, aut per cucurbitulas inciſas, aut per
hirudines erit aliquantus ſanguis detrahendus: præterea etiam parco uictu, frictionibus, uinculis mode-
ſtis, aut glandibus, aut clyſteribus utendum. Quia uerò eò peruenit noſtra oratio, ut circa ſanguinem
mittendum uerſetur in grauibus affectibus capitis, quales ſunt inflammationes, nempe phrenitis, & le-
D thargus, cùm maximi hi ſint periculi: ideò hic aliquantiſper conſiſtere uolumus, & meminiſſe præcepti,
uel conſilij, quod nobis tradidere antiqui, & præſtantiſsimi medici, præſertim Aretęus, & Aetius. mo-
nent enim hi, quòd quanuis phrenitis maximus, & interdum peracutus ſit morbus, non ſimus tamen au-
daces admodum in multa ſanguinis copia detrahenda: immò quòd cauti plurimum ſimus, & uires pro-
ſpiciamus; quia facillimè & ex uigilijs. & ex labore, cùm delirantes agitantur, illę diſsipantur. unde non
modò ad deliquium animi hi ducendi non ſunt; ſed & non ea etiam copia educenda, quam requireret
alioquin iſtius morbi magnitudo: quia, ut paulò ſuperius diximus, in nulla alia re maior ſpes eſt in hoc
morbo, quàm in uirium firmitate. addit autem Aretæus, quòd hi facilè in animi deliquium incidunt.
Sed & hoc conſideratione dignum, quod ad lethargum pertinet. quòd Gal. duodecimotertio meth. di-
xit, ſimilem eſſe lethargi, & phrenitidis curationem in initio, contrariam verò in fine. vnde ſtatim in le- Ca.21
thargo venam, & eandem, quam in phrenitide, ſecandam eſſe: neque huic præcepto aliam addit limi-
tationem. Aretæus tamen, & Aetius addunt; aiunt enim, quòd cùm duplicem ortū lethargus habeat:
aliquando enim ſtatim à principio lethargus eſt: interdum autem fit, conuerſo in eum alio acuto mor-
bo. ſæpius nanque phrenitis in lethargum conuertitur, & contra etiam, lethargus in phrenitidem, ut
Gal. teſtatur. 6. lib. Comm. in 6. Epid. longeq́ue facilior, vt idem ibi docet, eſt conuerſio phrenitidis in

A cum uentriculo conſentiat:tunc.n.uomitu purgato uentriculo,facilè capitis curatur affectio. Ideò de ijs
quæ inferius purgant, ſermonem inſtituemus, ſummatim tamen, & quaſi per capita:cùm multa eorum,
quæ tractata ſunt in priore libro, præſenti etiã negotio poſsint, immò debeant accommodari. & pri-
mum de ijs quæ deuorata, vel epota purgant: poſtea de illis, quæ ſupponenda potius ſunt agemus.
Horum ergo variæ ſunt differentiæ; quia quædam ſimplices ſunt, & eis ferè ita ſimplicibus acceptis
vtimur:aliã verò ſunt compoſita. pleraque eorum, quæ ſimplicia ſunt,ueniunt in uſum, vt ſuperius dixi-
mus,quæ quidè lenia ſunt,& ferè acrimoniæ expertia.nã acria medicamenta, & quæ violenta ſunt, cùm
& prope veneni naturam accedant,ventriculo,viſceribusque ſunt plurimum nocua: ideò non eſt eorum
vſus admodum tutus; niſi cum alijs componantur, quæ vim habeant corrigendi eorum malitiam, &
acrimoniam. Simplicia verò, quibus licet ſolis vti,ſunt diuerſa, quorum itidem ſuperiori libro men-
tionem fecimus,& eorum aliqua ſecundum primas quidem qualitates frigida ſunt,vt tamarindi, myro-
bolani omnes,in quibus & violæ, & roſę poni poſſunt. nam & hę ab arabibus inter medicinas, quę ſal-
tem leniendo aluum ſoluunt,numerantur, vt pręterea & ſerum lactis: immò & lac ipſum, pręſertim ve-
rò aſinę, quo cocto,& copioſè ebibito, Hipp.pro medicina bilioſorum humorum purgatiua etiã in ar-
dentibus febribus vtebatur,vt patere poteſt legenti librum quartum de rat. vict.in acu.mor. quæ tamen
B medicinæ neque prętermittendę ſunt. Alię verò ad temperatum, & modicum calorem, cum quadam
humiditate inclinant, ut eſt manna noſtra,quam mel aereum quidam antiquorum appellarunt; & prę-
terea Aegyptia caſſia, quam fiſtulam caſsiam multi appellant, nulli non notum medicamentum his
temporibus. Alia ſunt, quę longè calidiora, & cum ſiccitate ſatis inſigni, in quibus ſunt aloe, rhabar-
barum,ſena,epithymum. Quarum quędam magis bilem, quamuis ex his quędam pręterea & pituitam
vacuent,vt tamarindi,citrini myrobalani, ſerum lactis,& lac,roſę,uiolę,manna,caſsia, aloe,rhabarba-
rum:alię aduſtos,& melancholicos humores,vt ſena,epithymum,myrobalani indi:alię verò pituitam,vt
myrobalani chebuli purgant:quarũ uſus,aliquarũ quidẽ eſt,cũ diſſoluuntur ex aliquo liquore,& bibun-
tur,ut manna,caſsia,in his poſuerim & rhabarbarum, cùm,ut aiunt,infunditur,vel maceratur, item &
uiolę,& roſę,& myrobalani omnes: aliarum verò in decoctis, ut myrobalani, tamarindi, epithymum.
poſſunt cum his & fructus numerari, ut ſunt pruna, & ſebeſten, qui myxa, uel myxaria à gręcis poſte-
rioribus dicuntur.aliquę etiam in bolo, vſu ueniunt,ut caſsia, manna,& tamarindi;& tandem quęcun-
que arida ſunt,ut trita in puluerem redigi poſsint, ex eis, ſi aliquo liquore excipiantur,poſſunt boli for-
mam recipere;ſicuti & in catapotia formari. Compoſita item medicamenta, alia leuia, & facilia ſunt,
vt ſyrupus roſaceus ſolutiuus nunc appellatus,confectus ex multiplici roſarum maceratione, & expreſ-
C ſione; item & violaceus ſolutiuus itidem ex violis paratus; & diaſebeſten, & diaprunon non ſolutiua,
hoc eſt citra ſcamonium; & lenitiuum appellatum electuarium; & diacatholicon. nullum enim horum
acre admodum eſt, vt quæ neque ullum acrius medicamentum propriè ſolutiuum, & violentum acci-
piant, quorum priora, ut ſyrupi illi, diaſebeſten, diaprunon, & frigidiora, & bili purgandæ apta ſunt:
lenitiuum autem, & diacatholicon calidiora, magisque diacatholicon, exuſtos & melancholicos pur-
gant ſuccos,quamuis & pituitam. Acriora verò & fortiora medicamenta, quæ potius ad aliquam at-
tinent caliditatem,& in maiori ſunt uſu,purgandisque bilioſis excrementis conueniunt,ſunt diaprunon,
quod ſolutiuum dicitur; quia ſcamonium accipit, & quod à roſarum ſucco nomen habuit: utrunque
à Nicolao deſcriptum habemus. aliquantò facilius eſt id, quod electuarium roſatum à Meſ.appellatur,
bilioſos imprimis euacuans ſuccos. Eodemque modo in his, ſicut in affectibus qui ad cutem capitis
pertinebant,ad euacuationem pituitæ,qua refertum ſit vniuerſum corpus,faciunt diaphoinicon,electua
riumq; ẽt indum deſcriptũ à Meſ. ſed & hiera ex colocynthide ſimplex uidelicet illa, quam fuiſſe in uſu
apud Gal.putamus;cùm nihil aliud illi additur, preter ea,quæ in ſua prima deſcriptione reperiuntur,pi-
tuitam educit. nam cum aut ueratrum nigrum,aut ſcamonium præterea accipit, vt primo libro monui-
mus, bilem,vel flauam,vel atram inſuper purgare poteſt. In melancholicis vero excrementis expurgan-
D dis in uſu eſt confectio,hamech; quamuis non ea ſola, ſed & pituitoſa vacuet:ſicut & reliquæ hieræ ma-
iores,qualis illa,quã διακολοκυνθίδος.Scribonius appellat & ad Pachium refert. Sed de catapotijs non
proferemus ſermonem longius, cùm de his abunde in primo libro diſſeruerimus. Nam ad aliud pro-
peramus,quod & vtilius & magis neceſſarium fore putamus: id uerò eſt,ut tranſitum faciamus ad alte-
ram conſiderationem, quam diximus eſſe habendam ab illo, qui rectè voluerit, & citra periculum va-
cuare. Ea verò eſt,ut plurimam rationem, & conſiderationem habeamus affectus, ob quem uacuatio-
nem molimur. & cùm iam dixerimus in illis tantum eſſe purgatione opus, in quibus aliqua materia eſt,
quę fouet affectum, vel ſaltem timendum, ne affluens fouere paulo poſt incipiat,primum oportet pro-
ſpicere, qualis, & quæ ſit illa, ut illam imprimis, & præſertim purgando vacuemus; quia, ut dicebat
Hipp.primo Aph.ſi qualia oportet purgari, purgentur,& confert, & bene fertur purgatio; ſed ſi ſecus,
neque confert,& male etiam toleratur.Sed purgare oportet,ait Gal.noxios, & qui corpori moleſti ſunt
humores. Quo percepto non erit deinde arduum, illis naturam, & facultates purgantium medica-
mentorum conferendo,congrua,& apta remedia accommodare. Sed & in his alia ratione res eſt quę
conſideranda, quia in his capitis affectibus, multa & plurima eſt differentia. Aliqui enim ſunt acuti,
immò accutiſsimi morbi, qui febrem uehementem, & acutam coniunctam, præterea uerò & moleſta,
& ma-

& mala ſymptomara habent,vt ſunr cerebri, & membranarum inflammationes, nempe phrenitis,& le- A
thargus.Sępe etiam his dolor capitis eſt,& febris acuta. vnde in his habemus pręceptum, quòd cauen-
dum ſit à purgantibus medicamentis;quia illa, cùm acria ſint,calefacientia & exiccantia, febricitanti-
bus, ſi quid aliud, aduerſaria ſunt:ita vt in hoc quaſi ab Hipp. deuiare Gal.viſus ſit; vbi ſecundo de rat.
vict. in acu.mot. conſulebat, in pleuritide, cùm dolor ad pręcordia pertingere videtur, medicamentis
purgare. Quare hoc memorię mandetis, præferendam eſſe in his ſectionem uenę, vt diximus, cuicun-
que vſui medicamentorum purgantium;vt tamen hoc referendum ſit,non ad omnia medicamentorum
genera, de quibus ſermonem ſuperius habuimus; verùm ad ea tantum, quæ propriè catartica à græcis,
purgaroria à noſtris dicuntur: vt in his non ſint ponenda ea, quæ ſolum leniendo cient aluum, quæque
ſunt calefaciendi, ſiccandique facultatis expertia. Nam neque in his eſſet rationi conſonum, inrer ini-
tia vri rhabarbaro, vel ſena,vel epithymo, immò neque aloe: Gal.enim octauo de comp. medic.ſecun-
dum loc. damnat eos, qui hieram commendabant in inflammatione iecinoris, ſtatim à princi-
pio; cùm, non niſi inclinante inflammatione, utiliter dari poſsit, iuxta ſententiam Hippo. in
Aphor. concocta medicari: quæ tamen hiera aliunde vim purgationis non habet; niſi ex aloe. Di-
ximus autem inter initia;quia inclinante, & iam concocto morbo,non erit præter rationem,ſi aliqua ap
parerent,quæ indicarent purgandum eſſe,rhabarbaro, & ſena, & ſimilibus etiam medicamentis purga- B
re nocuos humores.nam ibidem hieram,concocta inflammatione iecinoris,non damnat.Medici autem
poſteriores,pręſertim autem Arabes,quorum temporibus cæpere in uſum venire alię medicinæ, quę ut
ineptos humores ad uacuationem non agirarit,ita & non modò non deſiccant,& inſigniter calefaciunt;
verùm porius earum alique humectãt,alię etiam refrigerant, quatum paulo ante meminimus:non con-
tempſere,neque uſum horum medicaminum, quæ iſtius ſunt naturæ. Quanuis hoc inuentum poſsit po-
tius in Hippo.& Gal.& antiquiores medicos referri quarto enim de rat.vict.in acu.mor. tàm Hippo.in
ardenti febre,quæ maximus eſt,& acutiſsimus morbus,ſi os amarum fuerit, quàm etiam Gale.potu la-
ctis aſinini copioſi, vel ſeri eius utuntur ad redundantem bilem in uentriculo purgandam. Vnde neque
ineptè mihi Raſsis ſenſiſſe viſus eſt,qui 9.illo ſuo libro ad Almanſorem, poſt ſanguinem miſſum, voluit
dandum eſſe medicamentum,in quo eſſet vis tùm ſanguinis feruorem extinguendi: inde enim pręſer-
tim fit,ut phrenitides & fiant,& augeantur; ferueſcẽtes ſiquidem humores facillimè ſurſum feruntur; &
ideo in febribus ardentibus facilè & deliria, & phrenitides concitantur: tùm uel maximè, vt tenues,
& acriores,calidioresque partes ſanguinis feruentis, quæ nimirum & naturam magis ſtimulant, & pa-
ratiores reddũt humores ad motũ, uacuãdo facili tñ,& leni motione ad inferiora cõuertendo reuellat.
medicamentum autem id ex ſucco fructuum appellat:quale autem illud ſit, non deſcribit. Nos verò pu C
tamus illum intellexiſſe id,quod ſub nomine aquæ fructuum deſcribitur à Meſ.in ſuo antidotario,ut di-
cunt,grabadin autem ab eo inſcripto: uel ſaltem aliquod aliud illi omnino ſimile. Conficitur uerò ex
prunis, iuiubis,ſebeſten,tamarindis decoctis ex aqua communi: quod quidem decoctum eſt noſtris his
temporibus in frequenti vſu,præſertim æſtate, & morbis calidioribus; atque illo diluuntur ferè omnia
medicamenta, quę in potionis forma dantur: illò etiam diluitur, uel ut aiunt, fit infuſio rhabarbari.
Quia tamen accipit hoc decoctum tamarindos, qui quidem in aliquibus,ob aciditatem uidentur uen
triculo non nihil obeſſe, interdum conficiunt ſine tamarindis:quandoque tamen cùm maiorem extinc-
tionem optant, pondus tamarindorum duplicant. Ex hoc itaque decocto ad eam quantitatem, quæ
ex uſu futura uiſa ſit,diluit ille,diſſoluitque,mannam, & caſsiam, tres quidem uncias caſsię, unam uerò
mannę.Sed aduertaris,quòd tres uncias caſsię una potione diſſoluere, & accipere nimis eſſet.nam quòd
forſitan putaret quis ex ea plures fieri illum uoluiſſe potiones,non eſt rationi conſonum; cum non poſ-
ſit,pręſertim æſtate,ultra primum diem ſeruari:quia aceſceret;immò,ſi fieri poteſt, ratio exigit, ut cùm
caſsia hac uſuri ſumus, utcunque utamur, tunc illa è fiſtulis extrahatur,cùm eſt accipienda: nam & mi-
nus ingrata eſt hoc modò,& uim maiorem habet. Sed uoluit,ut puto, quòd uel cum fiſtulis ſuis penda
tur.ex tribus enim uncijs caſsiæ penſæ cum externis,ut aiunt,cannis,cùm ex decocto diluetur,uix extra- D
hetur uncia illius liquoris,uel ſubſtantiæ, uel medullæ interioris:immò neque unciam pendet,ſi quis uo-
luerit pendere.uel putandum,quòd uelit accipiendas tres uncias materiæ illius internę,ſed ex tractæ, ſi-
cut primum extrahitur,cum ſuis illis quaſi internodijs,uel ſubſtantia illa, cui hęret niger liquor, ante-
quam aut per cribrum extrahatur, uel aliquo liquore diluatur. nam detracta illa intermedia ſubſtantia
lignea,cui liquor hæret,è tribus uncijs,quę prius erant,parum plus uncia reliquum eſt. Nobis uerò non
Loc.22 minus probaretur in his capitis affectibus roſaceus,uel uiolaceus ſyrupi ſolutiui dicti,quippe cùm & ip-
ſi refrigerent & leniant,præſertim uiolaceus, ſed roſaceus capiti magis commodus eſt. nam & Aetius,
Alexanderque laudant in potu rhodomel dilutum ex aqua. roſa enim poteſt capiti robur addere, præ-
ter hoc,quòd leni ſua aſtringenti facultate poteſt aliquantiſper fluxum humorum, impetumque repri-
mere. His ergo medicamentis cienda aluus in initijs eſt. ſed cùm inueteraſcit inflammatio in phreni-
tide magis moderatus debet eſſe modus medicamentorũ,quàm in lethargo,ſi aliquid poſtea, ubi incli-
nauerit,reliquũ eſt,quod purgãdũ eſſe uideatur,indicare.Nã & ſi & inflãmationem,& alios tumores fri
gidiores eadem ratione uerſus finem, & morbo inclinante,tractandos dixerit Gal. quia relinquuntur in
fine inflammationis,poſtquam iam magna ex parte refriguit, partes craſsiores, & ineptiores ad uacua-

tionem,

A tionem,& digeſtionem,quę attenuatione,inciſioneque egent : non ita tamen ualentiora requirunt me-
dicamenta,& calidiora.ſi de purgantibus ſit ſermo;quia de alijs poſtea loquemur . Vnde in phrenitide;
vt paulo ante diximus, hoc tempore & rhabarbaro,& ſena,& agarico interdum liceret vti,ſi ita exigeret
purganda materia,& vires,etasque hæc eadem pateretur . non tamen ita ſimilem eſſe puto in hoc cum
lethargo phrenitidem,vt illa eadem tempore inclinationis in phrenitide eſſent tentanda, quæ in lethar-
go Aetius , & Paulus tentare auſi ſunt.nam Paulus lethargicum purgari voluit ſcamonio cum caſtoreo
permixto.quod forſitā alicui videretur mirum,cur ſcamonio vſus ſit, quod primum purgat bilem , cum
tamen lethargi cauſa,ſit pituita.Sed de hoc aliàs.oſtendam enim,quòd mixtura in medicamentis in cau
ſa poteſt eſſe,quòd quanuis alioquin medicamentum id ſit purgando vni humori proprium,alterum ta-
men etiam efficaci attractione purget . Aetius verò hieram diacolocynthidos ex Poſsidonij auctori-
rate lethargicis dat.unde reliqua medicamenta purgatoria compoſita poſſent in lethargo admitti, quæ
nequaquam putarem admittenda eſſe in phrenitide. Sed de alia medicamentorum ratione iam inſtitua
mus ſermonem,quæ per ſedem ſunt inijcienda: nam & horum vtilis admodum vſus eſt in capitis affec-
tionibus: quia & ſi purgando eorum vis ad caput vſque non perueniat , purgant tamen inferiorem uen-
B trem:vnde ſubtrahunt omnino aliquod fomentum capiti;trahendo etiam deorſum, ſucceſsione quadā,
reuellunt humores ad caput aſcendentes. Vnde Gal.ſecundo de comp. med.ſecundum loc.ſummope-
re laudat Archigenem , qui clyſteres plurimum commendauit . Sed cùm illi ſint multiplices , & diuerſi
natura,& facultatibus,non eſt putandum , quòd omnes indifferenter , & ſine ulla diſtinctione omnibus
affectibus congruere poſsint.differunt enim,perinde ferè ut differre diximus medicinas,quæ per os ſum-
ptæ aluum inferiorem inaniunt. nam ex ſimili ferè materia componuntur . Sunt ergo quidam clyſteres;,
qui ſolum leniunt, & abluunt inteſtina, cuiuſcunque ferè acrimoniæ expertes . Quidam verò acres ad-
modum ſunt; vt pote quia medicamenta accipiunt,quę acria ſunt,& vim inſignem habent ciendi aluum
atque vniuerſum corpus purgandi,vt & in arte med. & 6.de comp. med. ſecundnm loc.ſtatim à princi- Ca.pe.
pio docet Gal.quia quanuis ſubſtantia ipſa, & materia , ex qua confecti ſunt clyſteres , parum vltra pri-
ma, & craſsiora inteſtina peruenire poſsit : attamen cùm neque hoc ſit neceſſe, vt corpus,& materia me
dicamenti eò perueniat, vnde detrahendus eſt humor;ſed ſatis ſit,vt vis eius,& facultas attractoria,cum
ad actum perducitur,eò vſq; pertingat: ſicuti neque materia medicamentorum , quę deuorata in uentri-
culum deſcendunt, ad loca vacuanda peruenit , ſed ſatis eſt illi , vt in ipſo ſit tanta vis , quando à calore
uentriculi actuatur,ut inde attrahere poſsit . ideò & magnam illi vim habent reuellendi in capitis affec-
C tibus , vt paulò ante ex Galeni ſententia diximus . Sunt verò & quidam clyſteres medij , vt neque om-
nino molles, & lenes ſint, neque omnino acres, & plurimum ſoluentes; in quibus pro ratione maioris;
& minoris , ſunt multę differentiæ, & ordines . Sed incipiamus à leuioribus , vt & in medicamentis alijs
à nobis actum eſt . Omnnum itaque leniſsimi ſunt , qui ex ſolo oleo communi maturo inijciuntur.qua-
libus vtebatur Gal.in quodam vulnerato,ut 8.meth.legitur,& ex 4.de rat. vict.in acu.mor. poteſt habe- Cap.4.
ri . Hos ſequuntur,qui frequenter ſolent his temporibus,præſertim uerò in pueris eſſe in uſu,& à muliet Com.
culis communes clyſteres dicuntur,qui fiunt accepto iure alicuius carnis,uel pulli gallinacei, uel uituli- 104.
næ,vel bubulæ,uel pinguium inteſtinorum,ea portione,quæ ſatis videatur eſſe pro ętatis , & corporis ra-
tione: adduntur deinde duæ, vel tres vncię cōmunis olei; quanuis in pueris,qui vermibus obnoxij ſunt;
potius butyrum accipiatur,quàm oleum.oleum enim fugat vermes,unde illi ab oleo fugientes aſcendūt
ſuperius uerſus ventriculum.ſequuntur verò butyrum lacticinia;ſi quidem,quę ſunt dulcis ſaporis, ver-
mes alliciendo attrahunt,atque ita etiam reddito clyſteri educuntur . additur præterea & vncia,vel ſex-
quiuncia ſacchari illius impuri,& rubri, vel etiam excrementum illud ſacchari,quod reliquum eſt, cum
depuratur,vulgares noſtri mellatium,aliqui mel cannæ appellant. adiungitur & ſalis,aut drachma , aut
ſexquidrachma,aut etiam interdum plus,pro ratione vel magis , vel minus aſtrictæ alui. ſal etenim prę-
ter id,quod incidit,& detergit,ſtimulat etiam inteſtina ad excretionem.ſed ſæpe in pueris eadem ratio-
D ne ob uermes,relicto ſale,addimus ſaccharum copioſius,vt abſtergendo concitet ad expulſionem . Ter-
tius ab his clyſter eſt,qui aut ex cremore hordei , vel exhordei decocto poteſt parari , addito etiam ſac-
charo & oleo . Hunc ſequitur, qui ex mulſa,& oleo,cuius & 8.& 11.meth.meminit Gale.vtriuſque ue-
rò Aetius , & Paulus . Ad hunc ordinem pertinet & ille,qui noſtris his temporibus eſt in communi , &
frequenti uſu , omnibus mulieribus notus , & ita conficitur . accipiunt ſolia maluæ , & folia herbæ vio-
lariæ,item & betę,ſingulorum manipulum vnum,multi & furfurum addunt manipulum, & ex aqua de-
coquunt omnia ad conſumptionem tertiæ partis aquæ : deinde capiunt eius decocti quantum ſatis ſit ,
oleum,ſaccharū , et ſal,atque ita inijciunt: interdum verò præter dictas herbas & mercurialem addunt;
eſtque clyſter,ea addita , aliquantò ualentior. in ea enim iam quidpiam medicamentoſum eſt:quanuis
lene id ſit.nam 13.meth.ea utitur etiam Gal. ſuperius data ad ciendum aluum,præſertim in inflamma-
tionibus uiſcerum.quód ſi aliquando aliqua etiam alia addiderimus, aut ſimplicia , aut compoſita me-
dicamenta,quę uim ſoluendi habeant,ualentiores fiunt clyſteres,& quò medicamentum erit ualentius;
eò acriores erunt.nam ſi quæ lenientia duntaxat ſunt,inijciantur:licet uim,efficaciamque addant; non-
dum tamen eos de ordine lenium,& mollium clyſterium detrahunt . Ex ſimplicibus enim addimus ue-
luti

luti caſsiam, quę è fiſtulis aut ſiliquis extracta tùm ſit, aliquando ad vnciam, aliquãdo ad ſexquiunciam. A
ex compoſitis autem in jis locis vbi reperitur in apothecis paratum, lenitiuum vulgò appellatum ele-
ctuarium admiſcemus: alij & diaſebeſtē citra ſcamonium. Quòd ſi ad valentiora & vere ſoluentia me-
dicamenta aſcenderimus, iam acer erit clyſter, non mollis, & leniens. Interdum autem medicamenta
cum alijs coquenda, cùm decoctum paratur, adijcimus: quandoque vero non coquuntur, ſed ex decocto,
vel iure, vel mulſa diluta, vel diſſoluta inijciuntur. compoſita nunquam coquuntur, ſed diſſoluuntur ex
aliquo liquore, & ex ſimplicibus caſsia. cætera uerò medicamenta, quæ ſimplicia ſunt, ferè omnia co-
quuntur. Et acerrima medicamina, quę in vſum clyſterium veniunt, ſolent hæc eſſe: centaureum minus,
videlicet coma: item artanita, vel, vt quidam latini appellant, malum terræ, hęc enim in clyſteri vim va-
lidam habent attrahendi; præterea agarici cortices, vel etiam pars interior, & colocynthis. & inter ſim-
plicia hęc ferè acerrima ſunt: ex compoſitis verò, quę in hunc vſum veniunt, eſt diaphoinicō, de quo abū-
dè egimus ſuperius, hiera etiam, non illa ſimplex, quæ dia aloes appellatur à Gal. cuius etiam iam ſæpe
meminimus; ſed alia, qua iuniores non utuntur ferè, niſi in clyſteribus. & cùm dicitur, aut hieræ picrę, ſi-
ne alio addito, aut hierę pro clyſteri hanc dant: præter enim alia colocynthin accipit. item aliquando in-
dum dictum electuarium, & quę benedicta appellatur, & deſcoph. hęc duo poſteriora à Nicolao; duo
priora à Meſue deſcripta ſunt. in his præterea ſunt hierę illæ maiores, vt Hermetis, Archigenis, & ſi quæ
aliæ ſint iſtis ſimiles. Sed digeſtis his per ſuos ordines, hoc etiam quàm maximè conſiderandū eſt, quan- B
tùm ad ipſorum clyſterium vſum pertinet, quòd cùm ſint plurimum diuerſi in qualitatibus primis; alij
enim calefaciunt, & ſiccant, vt ratio compoſitionis poteſt oſtendere: alij exaduerſo refrigerant, & hu-
mectant; alij verò acrimonia & ſolutoria facultate prædìti ſunt: unde qui acres ſunt, calefaciunt non pa-
rum, & exiccant, pręterquàm quòd corpus monent, & agitant: molles verò & lenes humectāt, & aut tem
perati ſunt, aut etiam refrigerant: propterea non parui momenti eſt hos accommodare quibus, & quan-
do conueniant. Nobis autem tria imprimis eorum commodum poſſunt oſtendere & aptum vſum. pri-
mum quidem eſt morbi natura, & pręter alia, quę non ita ſunt pręſenti inſtituto neceſſaria, ætas, & natu-
ra vacuandi corporis. Cum enim in his capitis affectibus, nec in his ſolùm, ſed in plurimis etiam alijs, ali
qui acuti ſint: alij non acuti: & inter acutos, quidam ſint cùm inſigni, & vehementi febre, quemadmodū
phrenitis, & dolor nonnunquam capitis, vt primò lib. Gal. de febr. ad Glauc. fuit explanatum. cum febre
autem non admodum feruida inter acutos ſit lethargus, vt qui ſit excitatus vel ex pituita, vel ex ſangui-
ne pituitoſo: (ita enim & antiqui ferè omnes aiunt, febrem in lethargo eſſe puſillam, & non admodum
feruentem): ſine febre verò, apoplexia inter eoſdem acutos morbos numeretur, & catochus etiā, vel con-
gelatio, interdum & epilepſia. propterea in clyſteribus ipſis adhibēdis hæc erit habenda ratio, vt ſicuti in
acutis morbis, qui comitem habent febrem validam, continere ſe debet medicus ab acribus & ſoluenti- C
bus medicamentis, niſi vbi materia turgeat: ita etiam quantum ad clyſteres pertinet, erit agendum: tùm
quia inter initia (de eorum enim vſu hoc tempore loquimur) crudus eſt morbus: tùm verò quia cùm poſ-
ſint calore ſuo, & importuna agitatione ad maiorem feruorem concitare humores, poterunt etiam eos
magis irritare, & maiorem excitare fluxionem, quo nihil nocentius eſſe poteſt. Vnde omnes probati auc
tores, pręſertim in his affectibus cum valida febre, mollium tantùm, & lenientium meminere; & ſi ex iu-
nioribus non defuerint, qui ſecus uiſi ſint ſenſiſſe. eorum autem modus, & vis tùm pro modo febris, &
facilis alui ad deiectiones. in his autem, qui uel ſine febre ſunt, uel cum febre non feruida, ſicuti eſt lethar
gus, epilepſia, apoplexia, dolor capitis à frigidiori materia, vertigo, incubus, hemicrania, & id genus re-
liqua, maximè vtilis eſt eorum uſus, qui acres ſunt, niſi tamen aliquid aliud obſtet, quod paulò poſt ex-
ponemus. Secundum, quod nobis accommodatum eorum uſum poteſt oſtendere, eſt ætas; quia tene-
rior ętas, vt infantium, non facilè fert vim acrium quoruncunque medicamentorum; diſſoluitur enim te
nerior ipſorum ſubſtantia ab illis. unde primo de rat. vic. in acu. mor. Hippo. in morbis acutis, cùm aluus
Com. non ſponte deiecit, præcipit clyſteri illam eſſe ciendam, ubi ętas vigeat, & uires ſint ualidę; ſin aliquid ho
45. rum deſit, glande. Sed hæc maximè obſeruanda ſunt in clyſteri medicamētoſo, & acri; quia lenes, & mol- D
les, præſertim uerò quos poſuimus in primo ordine, & in principe parte, quotidie pueros facilè perferre
experimur. Tertium uerò eſt natura corporis inaniendi primum in vniuerſum; quia quidam à primò or-
tu, & non nulli hereditarium quaſi hoc habent, ut maxima incommoda à clyſteri patiantur. Noui enim
familiam nobiliſsimam Venetijs, quæ ægerrimè eos ferre poſſunt, ita ut in ea fuerint, qui accepto clyſte-
ri in ſede, dum deijcerent per aluum, ſuum diem obierint. Qui etiam uentrem, & inferiora inteſtina
imbecillia habent, plurimum à clyſteri pręſertim acriori læduntur: ſed mulieres multas, quę delicatæ, &
molles ſunt, eunuchoſque Gal. in eūdem ordinem cum pueris redigit. Dicamus etiam paucula de glan-
dibus, uel, ut noſtri iuniores loquuntur, de ſuppoſitorijs. Eorum non eſt ita multiplex apparatus: quędā
enim ſunt faciles, & communes, quibus præſertim utimur in pueris; & aliæ magis, alię minus. mitiſsimæ
ſunt, quæ fiunt ex ſæpo. poſtea ſunt quæ fiunt ex melle probè cocto, donec refrigeſcens eam duritiē con-
ſequatur, ut in figuram longam, & teretem glandibus longioribus ſimilem, unde & habuit nomem, for-
mari poſsit, & ſupponi. fit & interdum ex eo ſaccharo excrementitio, quod apothecarij multi mel can-
næ ſolent ſæpè appellare, ita etiam cocto, ut mel coquēdum diximus. hęc enim duo ſunt his noſtris tem-

A poribus communis glandium medicinalium materia. ſunt autem leniſsimæ, quæ ſunt ex his ſolis confectæ, quibus in infantulis mulieres frequenter utuntur ad aluum ciendam. At cùm vim maiorem addere volunt & acriores reddere, tantùm ſalis addunt benè triti, quantum glandis magnitudo uiſa ſit requirere. interdum etiam ut magis moueant, & vacuent, immiſcent & muris ſtercus: acre enim ſatis eſt, vt de eo diximus in priori libro. longè verò acriores redduntur, cùm intermiſcent pulueres illius hieræ, quàm diximus ſolere admitti frequenter in vſum clyſterium; præterea verò, & ſal, aut commune, aut quod ſal gema iuniores, & arabes appellant, quod acrius longe eſt communi. ſolent autem ita medici apothecarijs præſcribere. Accipe pulueris hieræ drachmam vnam. ſalis gemæ drachmam mediam. mellis quantum ſatis ſit. miſce, & fiant glandes, vel ſuppoſitoria duo. Verùm interdum, cùm nobis nulla eſt horum copia, & res accelerare cogit, accipimus fruſtum ſaponis, quo ueſtes, & manus etiam detergi quotidie ſolent, & in glandis, uel ſuppoſitorij figuram formamus, & ſupponimus. Quod autem de uſu clyſteris diximus, illud idem putamus de glandibus eſſe intelligendum: nempe quòd eadem ſit obſeruanda cautio in eis, quæ in clyſteribus; niſi quod non eſt ita timendus omnino eorum vſus, vt clyſterium, quia neque tantum aſcendunt, neque tantum mouent, neque tantum inflammare, & calefacere poſſunt, vt clyſteres. cum neque ea copia in glandibus immiſceri poſsint medicamenta, ut in clyſteribus. Sed cùm de ijs, quæ pertinent ad procurationem, & inanitionem, uel totius, vel aliarum particularum, quæ morbos capitis fouere ſolent, quantum ad inſtruendos & erudiendos iuuenes ſatis eſſe poſsit, abundè dictum ſit: explanemus nunc, quæ particulatim, & priuatim vim habent caput ipſum exinanendi, & materiam receptam iam in capite educendi.

B

De ratione ex inaniendi caput per priuata medicamenta, quæ ſtatim ipſum poſſunt euacuare. Cap. XII.

PRiuatam quidem, propriamque capitis purgationem oportet per eas partes medicum, qui naturæ in curandis morbis miniſter eſt, moliri, per quas ſolita eſt & ipſa natura purgare; cùm ſponte ſua agit. Expurgat autem, aut per uacuationem ſenſibus apertam; & conſpicuam, aut per eam, quæ ſenſus latet. Prior fit per latos, & manifeſtos meatus, qui, quantum ad præſens negotium nobis ſatis eſſe poteſt, ſunt duo. nam præter hos per aures interdum purgatur cerebrum; ſed de his in ſequentibus tractationibus copioſius agemus. ea uerò duo, quæ in præſentia ad noſtrum attinent inſtitutum, ſunt nares, & palatum ſine os. Altera autem fit per exiguos, & in conſpicuos meatus, tùm cutis, tùm ſubiectarum partium, præſertim uerò per eius ſuturas. hanc poſteriorem adinnamus, & per eam naturæ miniſtrant medici medicamentis, & remedijs, quæ exterius adhibentur, & topica, vel localia appellantur, vt alias diximus; in quibus ſit vis, tùm reppellendi, tùm digerendi, diſcutiendive. de quibus in ſequenti capite ſumus ſermonem habituri. De priori verò in præſentia agendum. nam & hęc illam, magna ſaltem ex parte, in opere ſolet ex ratione præcedere. Incipiamus autem ab illis, quę naribus iniecta caput expurgant; ut tamen prius moneamus, quòd hęc omnia communi, & generali quaſi nuncupatione ἀποφλεγματισμοὶ appellata ſunt à gręcis auctoribus; quod nomen ab officio ſortita ſunt: quia his ea ratione utuntur medici, ut ex capite detrahant pituitam; ita enim Gal. ſecundo de compo. medica. ſecundum loc. teſtatus eſt. Ex quo hoc tanquam corollarium deducere poteſtis, quòd uſus eorum tantùm accommodatus eſt illis affectibus, qui à pituita excitantur, & ſuapte natura frigidiores ſunt: unde in capitis dolore ex bile, uel etiam ex feruentiori ſanguine, bilioſoque; itemque in phrenitide, & ſi qui ſunt alij affectus his ſimiles, nulla ſit iſtius generis medicaminum mentio. Quòd ſi dicas, & cur? quomodo ergo priuata purgatione ex capite erunt detrahendi id genus uitioſi humores? Dicimus, quòd id ſatis agi poterit externis, topiciſque remedijs, in quibus tùm repellendi, tùm digerendi uis ſit. Sed ſi vlterius quæſieris, cur in alijs frigidioribus affectibus hæc topica non ſunt ſatis? Reſpondemus, quòd tenues, & calidi ſucci facilè & repelluntur, & digeruntur; & ideò non indigent maioribus tormentis: craſsi verò, & lenti, frigidique euacuationibus, digeſtionibusque, atque repulſionibus reſiſtunt plurimum; & propterea maioribus egent, & uiolentioribus inſtrumentis, ut è penitioribus partibus euellantur. Ad hemicraniam itaque, diuturnoſque capitis dolores, ad epilepſiam, apoplexiam, uertiginem, catochum, uel congelationem, & carum, uel profundum ſaporem non parum faciunt. Sed & lethargo eſſe utilia tradidere antiqui, præſertim uerò Gale. decimoquarto metho. Quæ igitur per nares inijciuntur, triplicem habent ſubſtantiæ modum. Alia liquida ſunt, & appoſita naribus, attracto per eas ſpiritu, ſimul ſuperius attrahuntur. Alia ſpiſsiora ſunt, & ea ſunt conſiſtentia, ac intra nares illita, & attractis per earum meatus uaporibus, in quos diſſoluuntur medicamenta, pituitam attrahunt. Aliqua etiam in puluerem

Lec. 24

C

D

Ca. 21

tenuem rediguntur, & inſuflata ſternutamenta cient, quæ ſunt motus cerebri collecti ad ſe, vt extrudat A
ea, quæ noxia ſunt, à ſpiritu vi expreſſo, & expulſo; ſimiliſque motus eſt tuſsi, & vomitui, & ſingultui, vt
declarauit Gal. 2. de cauſis ſympt. eſt tamen violentior, quàm ſit tuſsis, aut vomitus. Medicamenta verò
hæc, quę hoc præſtant, ſternutatoria, vel πταρμικὰ dicuntur, & plerunque inſuflantur in nares, &
aridæ ſunt, tritaque, & in tenuem puluerem redacta. Reliqua verò ἔῤῥινα gręco, noſtri iuniores, qui
arabum doctrinæ hærent, caput purgia appellant. Oportet autem, vt hæc omnia vim habeant attenua-
toriã & deterſoriã. In ijs aũt, quę fluentia ſunt, leuiſsimũ quidẽ medicamentũ eſt ſuccus betę, de qua ſa-
tis ſuperius ſermonem habuimus. & ſuccus anagallidis, quæ habet purpureum florem. præterea & ſuc
cum hederæ laudat Gal. 5. de facul. ſim. med. & decoctũ maioranę, vel hyſſopi, vel pulegij, vel calamenti,
vel iſtiuſmodi aliorum multorum, quæ ſunt ſatis modeſta medicamenta: poſſunt præterea & alia mul-
ta deſcribi valentiora, quę ſunt etiam apta materia, ex qua & linimenta parari poſsint, quibus illiniendæ
ſunt nares, & arida in eaſdem inſuflari ad concitanda ſternutamenta; immò & ea confici medicamenta,
quæ proprio vocabulo apophlegmatiſmi, à latinis autem maſticatoria dicuntur, quia maſticentur.
Itaque diluta medicamenta poſſunt attrahi. Ea verò quibus illiniendæ ſunt nares, oportet eſſe acrio-
ra, vt piper, piretrum, ueratrum, ſinapi, & iſtius generis reliqua, quę excepta aut melle, ant oleo, præ-
ſertim veteri adminiſtrari, nares inungendo, poſſunt. ſternutamenta etiam vel inſuflata, vel interdum il B
lita meatibus narium cient. Apophlegmatiſmus autem, vel vt iuniores vocant, maſticatorium familia
riſsimum, & facillimum eſt maſtiche, quæ pinguior eſt, commaſticata; ſimilis ferè illi eſt therebintina co
cta, & conſiſtens; valentius erit ſi commiſceatur illis aliquid, aut piperis, aut pyretri, aut ſtaphidis ſyl-
ueſtris, addita modica cera, ut mollius reddatur. Archigenes verò tale maſticatorium deſcribit, ut ca-
piamus ſinapin & hyſſopum trita, eaque paſſo cocto excipiamus, donec ad conſiſtentiam deueniant.
ſola etiam ſtaphis, quam latini pedicularem herbam vocant, trita, & melle excepta valenter pituitam
detrahere poteſt; poteſt & illi piper tritum addi, & addi melli aliquid olei. Poſſent innumera deſcribi
medicamenta huc pertinentia: alia mitiora; non nulla acriora, & vehementiora: quæ, ne æquo longio
res videamur, prætergredi volumus, & hoc ſolum adnotato, ad aliam materiam per tranſire. Nimi-
rum quòd cauti admodum ſitis in uſu medicamentorum valentium, & horum, & aliorum quorun-
cunque; quia ſi in illis à ſcopo aberrauerimus, plurimum obeſſe poſſumus: in leuioribus autem, hoc
ſolum incommodum nos circunſtat, quòd parum proſunt, cui facilius occurrere poſſumus vires addẽdo
medicamentis, quàm cùm pręterea ſit morbi exarcebatio irritati à violentia medicamentorum. vnde
in his affectibus monet Gal. vt exordientes à lenioribus incipiamus, ac ſubinde paulatim augendo ten
temus, quantum ferre poſsint ęgrotantes, donec ſcopum attigerimus. His itaque expoſitis, extrinſe- C
ca remedia, & topica exponamus, quibus vti ſolemus in capitis relatis affectibus.

D curatione eorundem capitis affectuum per ea remedia, quæ topica, uel localia dicuntur, ac capiti exterius adhibita uim habent, tum repellendi fluentes humores, tum uero fluxos digerendi, uel diſcutiendi. Cap. XIII.

QVoniam autem affectus hi omnes ſimilem ferè, ſaltem in vniuerſum, habent rationem gene-
rationis, & non ſolũ hi, ſed omnes etiam, qui ab affluxu materiæ excitantur: ideò etiam eos cõ-
muni methodo ſubiectos eſſe opus eſt, cui omnes defluxorij morbi. Ea uerò eſt, ut cùm reuel-
lere alioquin cęperimus, aut miſsione ſanguinis, aut alia vacuatione, uel quomodocunq; re-
uellamus, ſtatim, quantum ad externa, & topica remedia pertinet, ſubiungamus uſum remediorum, quę D
repellant affluentem humorem: facilius enim fieri poterimus noſtri voti compotes; nẽpe vt à loco affec-
to materia morboſa auertatur: auertetur aũt, ſi & reuellentia aliò attrahãt, ſimulq; repellentia inde re-
pellant. In oĩbus ergo his affectibus inter prima ſtatim initia ſunt ea adminiſtranda, quę repellãt; poſtea,
uerò cum iã non modò fluit materia; ſed & ex parte aliqua fluxit, & recepta eſt in loco, ſicuti mixta ſit in
dicatio, ita mixtũ oportet eſſe ſcopũ, nẽpe vt partim repellatur, quę fluit, partim inaniatur, quę fluxit. ina
nitur uerò pręſertim laxãtibus, & digerẽtibus. Cũ aũt ad uigorẽ ꝑ uenerit affectus, & iã omnino, uel ma
xima ex parte fluxerit humor, relictis repellentibus, ſolis diſcutientibus, laxantibus, coquentibusque eſt
opus: In hac autem inclinatione, ut 2. de comp. med. per loc. docet Gal. reſpiciendum ad naturam affec
tus; quia ſi materia, quę reliqua eſt, induruit, ſicut fit ſępe, tùm ob id, quòd tenuiores partes euaporarũt,
& digeſtę ſunt: tùm verò, quia ex importuno frigidorum, & aſtringentium uſu, quæ ad repellendum ad-
hibuere medici, concreuere, & induruere humores: ea tunc erunt opportuna, quę incidere, & at-
tenuare talem materiam poſſunt: alioquin enim, niſi induruerint, digerentia, & mollientia, uel la-
xantia ſatis erunt: Generalis itaque eſt methodus hęc, non autem horum tantùm priuata. Repellunt
autem imprimis ea, quę frigida ſunt, quęque aſtringentis facultatis non nihil habent. Reliqua
verò,

A verò, quæ digerunt, lauant, molliuntve, quæque attenuant,& incidunt, calida ſunt. Sed hæc poſtrema neceſſe eſt, vt præter calorem, tenues etiam partes, & tenuem ſubſtantiam habeant. Sed à repellentibus ſumamus exordium. Si omnia vellemus recenſere, quibus poſſet medicus vti ad repellendum, adeò protraheretur ſermo noſter, vt eſſet opus multis longiſque ſermonibus. omnia enim, quæ aſtringunt, & refrigerant, poſſunt hic habere locum. vnde in omnium aliorum penuria ſola poſca, hoc eſt, aqua ex acetò, ita frigida affuſa hoc officium præſtaret: melius etiam, ſi illi commiſceretur aliquid aut ſucci vuæ immaturæ, aut vini malorum punicorum, aut cotoneorum, aut mororum non maturorum, aut foliorum pomorum, aut oliuarum, aut capreolorum vitis, aut id genus alterius. item ſuccus lactucæ, aut portulacæ, aut cucurbitæ, aut cucumeris, aut appellatæ anguriæ, cum quibus aliquid aceti, & aliud aliquid aſtringens, vt eſſet ſuccus ſolani, aut polygoni, aut rhu, & alia multa poſſemus commiſcere. Nos tamen his omnibus relictis, illi inſiſtamus, quod ab omnibus in capitis affectibus cæteris quibuſcunque alijs præfertur, & eſt oxyrhodinum appellatum medicamentum, quod conficitur ex roſaceo oleo, cui portio aliqua aceti inijcitur. nemo enim eſt, modò id habere poſſit, qui in repellendo hoc non vtatur in his morbis, illudque capiti affundat; de quo cùm ſuperius egerimus, vbi de capitis dolore à calida & externa cauſa orto, ſermonem habuimus, ſummatim nunc eius rationem explanabimus. Sit ergo oleum roſaceum ex communi oleo, omphacino tamen, hoc eſt, non plenè maturo, confectum; ſit etiam recens, hoc eſt, ut annum non exceſſerit.

B Acetum autem in phrenitide quidem, & alijs affectibus calidis, vt à bile, vel ſanguine ortis, immò & à ſalſa pituita, niſi admodum craſſa ſit, non oportet, vt admodum acre ſit; vel, ſi ſit acre, minor portio erit inijcienda; quia acrimonia non ſine aliquo calore eſt: præterea quantò acrius eſt, tantò magis uigiliæ in cauſa eſt; in biliosis autem affectibus vigilia maximè importuna, & moleſta, noxiaque eſt. In alijs autem, qui à craſſa, & pituitoſa materia, & acriori, & copioſiori fiunt, vti poſſumus. de eius autem portione ad oleum abundè ſuperius diximus, niſi quòd forſitan non erit ab re ijs, quæ dicta ſuperius fuere, & hoc addere, cuius Gal.2.de comp.med.per loc.meminit, quòd & ſi inflammationibus omnibus capitis videatur hoc medicamentum efficax, & vtile; attamen ab hoc præcepto excipiuntur & inflammationes, & capitis etiam dolor, qui plagam, vulnuſque ſequitur capiti inflictum, quo cerebrum detectum eſt, abraſa, uel detracta aliqua particula caluariæ. in his enim ſolum vtimur roſaceo oleo, citra quancunque aceti mixturam; tùm quia nimis acre, & mordax eſt, unde mordendo maiore concitato dolore, non parum lædere poſſet: tùm etiam, quia præcipua eius vtilitas eſt, quòd faciliorem medicamentis præſtat tranſitum ad internas particulas: ſed detectis membranis, & nudatis ab oſſe, non requirimus tantam penetrationem. & proinde ſolum roſaceum ſatis eſt ad repellendos affluentes humores, & ſedandam inflammationem; ſicuti & cùm cutis, vel pericranium inflammatione tentatur, non eſt opus aceto. Quatenus verò ad vſum horum medicamentorum reppellentium pertinet, hoc etiam conſiderandum, quòd non modici momenti eſt. quia in alijs quidem calidioribus affectibus, ſicuti in capitis doloribus ab æſtu, & feruore ſolis excitatis, item etiam à materia bilioſa affluente potius, quàm attollente particulas in inflammationem, conuenit inter omnes medicos, adhibenda eſſe medicamenta, ſiue illiniendum, ſiue perfundendum ſit caput, actu frigida, & quandoque ex niue, vel glacie, vel frigidiori aqua refrigerata: In curanda tamen phrenitide non omnes in hoc conſentiunt. Auic.enim prima ſen.3.can.vbi curationem phrenitidis tractat, monet irrorandum eſſe caput oxyrhodino actu frigido, immò ex niue refrigerato.eum ſequutus eſt Meſ.qui eodem modo irrorandum eſſe ait, quo irrorantur ij, qui capitis dolore tentantur. Aretæus verò ait, quòd ſi vehemens ſit delirium, frigidæ ſunt adhibendę irrorationes: alioquin autem non eſſe adhibendas. Cæteri omnes, græci verò imprimis, tepidas quidem æſtate laudant: hyeme verò, aliquantiſper calidas. Nam Apollonius antiquus admodum medicus, ſicuti Gal.2.de comp.med.per loc.teſtatur, vbi de dolore capitis ex plaga agit, hoc præcipit; cui & ipſe videtur aſſentiri.cùm enim ipſe alioquin quæcunque reprehenſione digna uidentur, diligenti adhibito examine, reprehendat, & hoc citra reprehenſionem reliquerit, approbare videtur. Nec alienus ab hac eadem ſententia videtur Paulus. Alexander etiam Tralli. his aſtipulari videtur; vt pote qui omnia epithemata capiti in phrenitide calida eſſe apponenda dixerit. Sed apertiſſimè Aetius Poſſidonium in hoc ſecutus, qui clarè non modò exprimit hoc, quod diximus; uerùm & eius rationem affert. dicit enim non eſſe omnino tutum ea, quæ actu frigida ſunt, capiti apponere; quia denſatis meatibus, conſtipatiſque, intercipitur excrementorum eorum diſcuſſio, & excretio, quæ tùm in capite generantur, tùm in toto genita ad caput deferuntur. præterea uerò & humor in inflãmatam partem magis inculcatur, & impingitur. Sed ſi quis forſitan miratus rationem quærat, cur, cum in cephalalgia citra inflammationem omnes conſentiant in actu frigidis perfuſionibus, uel irrorationibus, eas hi poſtea declinandas putent in inflammationibus. Ego ita reſponderem, quòd humor excitans dolorẽ, antequã inflãmationẽ cõcitet, nõ eſt coactus, collectuſq; in locũ unũ, neq; extra uenas excidit, vt nos docuit Gal.2.li.cõ.in 1.Epid. ideò non ità facilè põt infarciri, impingiq; in ſubſtantiã particulę à medicamentorũ frigore. At in inflãmatione excidẽs è uenis abſorbetur, & recipitur in exiguis particularũ meatibus. Quòd ſi ſenſerę hi celebres, & probati auctores ſuſpecta eẽ actu frigida in phrenitide, lõgè ma-

C [margin at "tis ab oſſe"]; D [margin at "ex plaga agit"]; Lec.22 [margin at "tione tentatur"]; Cõ.73 74. [margin at "nos docuit Gal."]

Ca.25, gis ſuſpet.illis fuiſſent in lethargo& alijs frigidioribus capitis affectibus.cui aſtipulatur Gal.1.li.art.cur. A
adGlác.Hęc itaq; ſunt initijs accómodata remedia.In incremẽto deinde eorũ tatio immutari incipit,nó
quidem omnino,ſed ex aliqua parte.nã iam opus eſt de repellentibus detrahere, & addere de digerenti-
bus, & laxantibus vel concoquentibus. Vnde de aceto paulatim detrahimus, quouſque iuſtante vigore
ſolo utamur roſaceo.Sed neque à ratione alienum eſſet eo tempore omphacinum oleum mutare in oleũ
roſaceum maturum, quod apothecarij & recentiores medici in preſentia roſaceum completum appel-
lant; in quo maior eſt uis mitigandi,concoquendique & digerendi, quâm repellendi. Sed hic maximè
aduertendum eſt,quòd hactenus quidem phrenitidis,& lethargi rationes in unam, & eandem medendi
methodum conuenere,quanuis ab aduerſarijs cauſis ſint procreati hi affectus; quia in uniuerſum unum
habent generationis modum:nempe quia ambo habent & generationem,& incrementum ex affluxu hu
morum.Hic autem iam euariant plurimum,in uigore uidelicet; ut pote quia à ſymptomatibus, quę in-
terſe ſunt plurimùm aduerſaria,non modo diuerſa,diſtrahimur ad diuerſas curãdi rationes: adeò enim
ad uigorem morbi increſcunt ea ſymptomata, ut ſi non omnem, magnam tamen curationis partem ad
ſe conuertere medicos cogant. Et quod de lethargo,& phrenitide diximus,eadem de illis intelligenda
putetis,quę cum his affinitatem habẽt,ut cum phrenitide habet cephalalgia ex bilioſo humore,& acrio- B
ri:cum lethargo κάρος,κῶμα, epilepſia,apoplexia,& id genus affectus alij; quicunque ex humore pitui-
toſo ſuum habent ortum. Diuerſa uerò ſymptomata,quæ concomitantur hos affectus, ſunt hæc, phre-
nitin quidem uigilia ferè perpetua,& importuna, atque agitatio, & inquietudo maxima, quæ utraque
uires corporis facilè ſolent diſſoluere,quibus tamen robuſtis imprimis egemus, ut æger cóualeſcere poſ-
ſit.lethargum uerò ueternus,& inſuperabilis quidam ſopor,& ſegnities omnium ferè facultatum animi;
immò & corporis, quæ etiam grauiſsima ſunt ſymptomata,& fortem habent indicationem:indicant au
tem contrariam rationem remediorum;uigilia enim quiete eget,ut ſomnus conciliari poſsit, & ijs om-
nibus,quæ ad id facere poſsint: Vnde & irrorationes capiti adminiſtrandæ,quę refrigerent,& humectẽt,
ſicuti decocta ex latuca, floribus uiolarũ, nimphęæ,quam arabes nænuphar uocant;interdum & corti-
cibus uel capitibus potius papaueris:quandoque uerò & horum ſuccis illinimus caput, frontem,& tem-
pora.ita aliquando & oleum uiolaceum,& ex nimphæa(nænupharinum uulgò appellant) addimus:non
nunquam & anethum,quod & aliquam uim habet conciliandi ſomnum, aliquam etiam digerendi, &
laxandi:ſatis enim modeſtè calidum eſt. Sed & odoramenta illis adhibemus,uel ſuffitus quoſdam facul-
tatis eiuſdem,decoctis uidelicet latuca, uiolis,nimhpęæ floribus, capitibus papaueris,roſis etiam, ſi uiri
des,& recentes poſsint haberi.Neq;uerò hac ratione ſola ſomnũ allicere ſtudebimus,ſed & alia prępara- C
tione,& mutatione aeris domicilij,in quo iacent ęgri,ſi illę eędem herbæ uirides inſternantur, ſicuti fo-
lia lactucæ,nimphęæ,maluæ,uitis,& iſtiuſmodi alia:præterea ſi paretur arte,ut,aqua cadens concitet ſo-
nitum,uel murmur fontis præterlabentis.In cibis etiam ad hunc ſcopum reſpiciendum erit, uidelicet ut
ita parentur, ut ſomnum conciliandi uim habeant; unde lactucæ coctæ in cibis, uel etiam comedendæ
exhibeantur; lac etiam ex amygdalis dulcibus expreſſum; itidem & quod ex ſeminibus papaueris albi:
quibus fercula condiantur, uel aliquantò à cena bibenda dentur. pedes quoque & crura lauentur aqua
dulci, uel ſola,uel cũ ea,in qua prędicta,ſimplicia ebullierint. Sopor aũt,ſicut cótrariã habet cauſam,ita
contrariam remediorum requirit rationem, uidelicet qua uigilent,& excitentur: unde & ſtrepitus,cla-
mores,doloroſa uincula artubus adhibita,uellicationes, uiolenta pilorum extractio, ſiccæ cucurbitulæ
ex multo igne ſcapulis, uel coxis,uel dorſo affixę,torſiones etiam digitorum ſunt ad excitandum è ſom-
no inſtrumenta neceſſaria.pręterea in his acrius acetum odorandum,atque oleo roſaceo immixtum erit
utilius.& ea omnia quę uim diſcutiendi,attenuandi,& incidendi habent, commodam eo tempore occá
ſionem nobis offerent:unde uel oleo roſaceo incocta, uel cum eo mixtum illorum decoctum capiti poſ-
ſunt adhiberi:uel acri aceto decocta,odoranda,offerri; uel etiam ſi ex oleo coquantur, & interius nares
illiniantur,ut uapores, in quibus odor fundamentum ſuum habet,ad caput aſcendẽtes craſſos humores D
attenuent,& diſſecent,& partim diſcutiant. Vt tamen in his etiam ſit aduertendũ, quòd quanuis hoc ſit
pręceptum cómune omnibus affectibus ab humore frigido & craſſo genitis,ſicuti ſunt apoplexia, epilep
ſia,ſopor,uel κῶμα,κάτοχος, & id genus reliqua: præterea uerò & lethargus.ali qua tñ intercedit in his
differentia; quia pituita, ex qua fit lethargus putreſcit: unde & caliditatem ſibi comparat, & febrem
accendit; & quantumlibet calorem habeat externum, & aduentitium duntaxat, omnino tamen ca-
lidum morbum concitat; & proinde, donec deferueſcat calor febrilis, oportet ea quidem offerre;
quæ diſſecent, & attenuant, ita tamen, ut non plurimùm calefaciant: quę tamen cautio in alijs, quæ
caloris ſunt expertia, non eſt ita neceſſaria. unde hęc Gal. commemorat tanquam accommodata re-
media, quę in aceto incoquantur, thymum, pulegium, calamentum, origanum: poſſumus mentam,
ſerpillum, maioranam, & alia multa iſtius generis addere,quæ ex Gale.uox poteſtis colligere ex libr.
de ſimplicib.medicamen.facult. Quòd ſi quiſpiam dicat, & quid, non ne hæc ſunt ſatis inſigniter
calida? Sunt quidem, reſpondeo, ipſa perſe, uerùm ex aceto, in quo coquuntur, detrahitur de
caliditate; cùm id frigidum ſit: non tamen de facultate attenuandi, & diſſecandi, ob tenues par-
tes,tenuemq;,quam habet,ſubſtantiam. Sed & non parum præterea proderit,ſi rebus,uel medicamen-

tis acrio-

A tis acrioribus palatum liniatur, vt eſſent diacyminum, diatrionpiperon, diacalamentum: vel ſi ex ſynapi,
vel naſturtij, vel erucæ ſeminibus tritis, & melle exceptis fiat medicamentum. In his ergo differt curatio
iſtorum à curatione phrenitidis, cùm ad vigorem, & cremētum ſummum deuenerit: quod Gal. 13 meth. Ca. 21.
& præterea 2. de comp. med. ſecundum. loc. nos docuit. Cùm verò iam inclinare hi affectus incæperint,
iterum in vnam, & eandem curandi rationem conueniunt vtreq; horum morborum differentię. nam, vt Ca. 17.
idem ibidem declarat, in vigore cùm iam omnino confluxit materia, & iam veluti abſorpta, & infarta
eſt in particula inflammata, ipſa diſtenditur, ac vires eius factæ ſunt adeò imbecillæ, vt non poſsint am-
plius ab ea noxium humorem expellere, qui neque alia ratione, niſi diaphoreſes, vt græci dicunt, ideſt di
geſtione, & vaporatione extrahi poteſt: quæ cùm fieri ſolum poſsint laxantibus particulam, & digerenti-
bus humorē: ideò hi maximè eo tempore ſcopi vigent. Itaque oleum roſatum, quod diximus cōpletum
appellari, cum anethino, & chamæmelino ſatiscommoda medicamenta erunt: ad hunc etiam locū per-
tinent pulmones ueruecum è nuper mactato animante exſecti, vt ita calidis foueatur caput; qui ſi refri-
geſcant, iterum calefaciendi ſunt ex decocto chamęmeli, anethi, ſeminum lini, fænugręci, & ſimilium, quę
calefaciunt; ita pulli columbarum reciſi, & exenterati, uel catelli parui eodem pacto appoſiti. Quia ta-
men, vt in eiſdem locis teſtatus eſt Gal. inclinantium harum inflammationum non eſt idē modus. nam
B aliquando, uel ex importuno refrigerantium uſu in principio, quæ præter id, quod incraſſandi vim ha-
bent, impingunt etiam, & infarciunt magis eos humores, vt poſteaquam deferbuerit febris, difficilius
euocari poſsint: vel ob præproperum vſum diſcutientium, digeſtis videlicet tenuioribus, & mollioribus
partibus, reliquię inflammationum indureſcunt, & in ſcirrhum tranſeunt. Ideò ad hoc etiam animus
aduertendus; quia ſi laxantibus, & digerentibus res non conficiatur, oportebit ab his ad ea, quæ vim in-
ſignem attenuandi, ſecandique habent, atq; de profundo trahendi, videlicet vſq; ad caſtoreū, & ſynapi,
confectis ex ipſis aut linimentis, aut cataplaſmatibus, vel etiam ceratis deuenire. Sed poſteaquā nimis
fortaſſe in his exponendis copioſi fuimus, quæ vlterius de reliquis affectibus erant dicenda, exponamus.

De aliquibus, quæ priuatim ad curationem melancholiæ neceſſaria ſunt: & ſubinde de eorum affectuum curatione, quibus afficitur cerebrum aliarum partium conſenſu. Cap. XIIII.

C QVanuis, ſi quis ſit vel leniter inſtructus in arte medica, facilè ex præcedentibus poſsit percipe-
re, quæ ſit ratio curandi inſaniam, ſiue, ut gręci loquuntur, μελαγχολίαν, vel furorem, quem Lec. 26
μανίαν ijdem appellant; quæ diuerſæ affectiones ſunt, prælertim verò ob diuerſam naturam
humoris melancholici, à quo excitantur. Nam furores à melancholia aſſata, vel à ſanguine plu
rimum aſſato generantur. dum enim feruet is humor, & pręcedentis ignei caloris ſeruat reliquias, quaſi
pungens, & ſtimulans partes pertinentes ad cerebrum, arterias nimirum, & uenas, quæ membranis hæ-
rentes per ipſum cerebrum diſtribuuntur, & membranas quoq; ipſas, delirium cum furore concitatur.
Vñ, ut Ruffus, uel Aetius ex eius, & Poſsidonij ſnīa refert, ſępe quanuis furibundi huiuſmodi ęgrotātes in
ter initia ſint, morbo tamen eatenus procedente, donec deferueſcat humor, & refrigeretur, fiunt timidi,
& mæſti: ſicut & melancholici, qui ex melancholia naturali, uel ex ea, quæ non inſigniter ſit aſſata: furor
enim effectus eſt caloris feruentis. vnde non quæcunque iſtius humoris aſſatio poteſt furorem concita-
re. Et, ut declarauimus ſuperius, duplicem habet occaſionem affectus melancholicus. nam aut capite ip-
ſo intemperie frigida, & ſicca primariò laborante cum materia melancholica, vel citra etiam materiā:
aut etiam per conſenſum à ſuppoſitis partibus oritur, quæ ſunt, uel uniuerſum corpus, uel uentriculus;
D in quem, uel à uenis meſaraicis, uel à liene, uel aliunde effunditur pars aliqua, aut ichor iſtius humo-
ris, cuius tùm uapor, tùm etiam ſola qualitas per neruos uitiat conſenſu, & affinitate cerebrum. Quæ af-
fectio hypochōdriaca, uel flatuoſa melancholia à græcis dicitur: arabes uerò appellāt myrachialem. De
his itaq; curandis ſummatim agendū eſt, quanuis potuerint ex prioribus præceptis, hęc quoq; addiſci,
magis tamen particulatim in pręſentia propter iuniores de his uerba faciemus. Vbi primùm hoc maxi-
mè aduertendum, quòd eſt Gal. præceptum 3. de loc. affect. quòd multum intereſt curationem aggre- Cap. 7
di, dum morbus in initio, & recens eſt: uel quando conſenuerit, & firmatus ſit. Quia recens facillimè, &
non multo negotio curari poteſt: ſecus autem, quando iam inueteratus eſt. ſępiſsime enim ſe, ſola uictus
ratione congruenti, qua ſanè probus, tenuis, & clarus gignatur ſanguis; & præterea humectatione cor-
poris, & capitis: præſertim uerò balneis frequentibus aquæ dulcis, reſtituiſſe melancholicos ſuo pri-
ſtino ſtatui ſine alio ualidiori remedio ibi teſtatur. At uerò, ſi inueteraſcat, difficilis admodum red-
ditur. Hoc tamen & recenti, & inueterato commune eſt: quippe ut bonus gignatur ſanguis. ille
enim omnem corporis malitiam, cùm bonus fuerit, & pro natura morbi accommodatus, corrigit.
bonus autem gignitur dupliciter. Primum, ut cibi & potus eligantur, qui ſuapte natura talem gene-
rent, ut ſunt oua nuper nata, carnes animantium iuuenum, pręſertim pullorum gallinaceorum

iuuenum, & pinguium, caporum idẽtidem, ueruecis, vel caſtrati; ſed & perdicũ, & phaſionorũ, & auicu- A
larum, vt quæ lucidũ, & tenuẽ gignant ſanguinẽ, facilè concedi poſſunt: illæ tamen priores ſua natiua hu
miditate accõmodatiores ſunt, quàm hæ. potus ẽt vini, non quidem muſti, ſed iã perfecti, colore non ni-
gro, neq; craſſa ſubſtantia, non dulci, neq; admodum auſtero, nec plurimũ potẽnte, & veteri. Deinde ve-
rò, vt Ruffus cõſuluit, procuretur, vt proba fiat concoctio. Alterũ ẽt cõmune vtriſq; id eſt, vt balneis, ſi-
cuti diximus, agatur, q̃ aut ex ſola dulci aqua parẽtur, aut ſi aliquid addendũ ſit, illud vim habeat molliẽ
di, & humectandi, ut malua, althæa, borago. aliqui & caput, & pedes ueruecis addunt: aliqui ẽt lacte tepi-
do fouent. & quanuis Gal. hæc ſola curationis ratio ſæpe ſuffecerit: non eſt tamen ab hac ratione alienũ,
quòd aliquando vacuentur, facilibus tñ medicamentis. Laudant autem Ruffus, Paulus, & Aetius epithy
mum, & aloen. Nos verò putamus quòd ſena, electuariũ lenitiuum, & diacatholicon vtiliter, & tutò da-
ti poſsint: itẽ caſsia ex decocto ſenæ, vel manna, vel aliquid ſimilè: neq; hæc, quæ diximus, aduerſari Gal.
arbitramur; vt pote qui, licet dixerit abſtinendũ à valentioribus remedijs, ea tamen, quæ faciliora ſunt,
non videatur damnaſſe. Quòd ſi inueteraſcat morbus, ad valentiora erit tranſeundum. Sed in-
de arrepta accaſione, aliquis forſitan exiſtimare poſſet, reieciſſe Gal. omnem ſanguinis miſsionẽ; quia in
magnis remedijs ea ab omnibus poni ſolet. Reſpõdet huic dubitationi Gal. ibidem, quòd cùm cerebrũ B
primariò in hoc affectu laborat, nihil opus illi eſt: quantum ad rationẽ ipſius affectus pertinet, ſanguinis
detractione. quòd ſi aliquando mittendus, aliqua alia ratione mittendus eſt: Videtur autem Aetius vi-
diſſe, quòd ita poſſet quiſpiam quærere, & quæ eſt ea alia ratio? Ideò addit, ex Poſsidonij ſententia, ſi ſit
multus in toto ſanguis, aut fuerit aliqua conſueta excretio ſuppreſſa, vt quæ ex hæmorrhoidibus, vel quę
per menſes fit in mulieribus: in his enim eſſet à venæ ſectione, propè talũ in his, in cubito verò in priori-
bus incohandum. At verò cùm ſit affectio, capite conſentiente cũ toto, quia totum plenũ ſit copioſo me
lancholico ſucco, vel ſanguine: tunc item ordiri curationem oportet à miſsione ſanguinis. Quòd ſi ſit
conſenſu ventriculi? dicet quiſpiã. In hoc dixerim, quòd quia plerunq; is affectus pendet ab alio viſcere
effundente humorem, vel ichorẽ in ventriculum; ideò primò occurrendũ eſſet illi particulæ, vnde effundi
tur: nã ſi à liene, curandus prius ille erit, poſtea roborandus erit ventriculus, mox & caput. ſi ab inflãma-
tis meſaraicis uenis; ſi illæ videantur refertæ melancholico illo, & aſſato ſanguine, & uires, & ætas permi-
ſerint, oportebit uenam ſecare, præſertim verò interiorem in cubito; vt pote quæ facilius, & citius vacuet
partes pertingẽtes ad iecur. In morbo aũt inueterato, maioribus erit opus tormẽtis. nã & totũ primũ erit
vacuandũ, detracto inde melancholico ſucco, & præparãdus quoque erit humor ante vacuationẽ; qui cũ
craſſus, & terreſtris ſit, attenuantibus & ſecantibus medicamentis parã dus erit ad vacuationẽ faciliorẽ: C
vt tñ ſemper hoc procurandum ſit, ne pluribus ac nimiũ ſiccis, calidiſq; vtamur. ne abſumptis confer-
tim tenuioribus partibus, quod reliquum eſt, & durius, & ineptius reddatur digeſtioni, & uacuationi: im
mò præſtiterit, ut ſemper aliqua intermiſceantur, quæ molliant, & humectent. opus præterea erit ad for-
tiora medicamenta accedere; ut ſunt ueratrum, polypodium. Arabes & lapides quoſdam laudant, ut
eſt cæruleus, quem lazuli ipſi uocant, & armenus. Armenum nunquam uidi. lazulum uerò, niſi ſit elec-
tiſsimus, & optimè paratus multa adhibita diligentia, quandoque uidi maximè agitaſſe, & plurimum
ventriculo obfuiſſe: unde & rariſsimè eo vſu ſum. De eis, & modo parandi Meſue, ubi de ſimplicibus
ſermonem habet, accommodatè agit. De compoſitis autem medicamentis aptis ad iſtius humoris
vacuationem ſatis in præcedentibus longum habuimus ſermonem. Quare nihil aliud in præſentia di-
cendum videtur. Niſi quòd occaſione iſtius affectus, quem diximus ſæpius ex aliarum partium con-
ſenſu ortum habere, cuiuſque curationem perſtrinximus; vt pote quæ ab alijs capitis affectibus, quæ ex
conſenſu fiunt, non ſit admodùm differens. non erit fortaſſe ab re paucula quædam ſubiungere. Ea ve-
rò ſunt, quòd cum ex ſolo conſenſu cum alijs laborat caput, vel quodcunque etiam aliud membrum,
non afficitur; niſi quatenus pars ea, qua cum conſentit, ipſa ſua propria affectione tentatur. nam il-
lam ſequitur, nec ſine illa conſiſtere poteſt: ſicut lux ſolem ſequitur, à quo perpetuò dependet. Et pro- D
inde primus ſcopus, oportet, vt ſpectet particulam eam, cum qua caput, uel aliud membrum con-
ſentit. Et ſi illa vexatur ab aliquo humore in ea contentó, neceſſe eſt prius illum euacuare ratione, &
medicamentis, tùm illi humori educendo aptis; tùm commodis illi particulæ, quam purgare opus
eſt. præterea verò tollenda occaſio eſt, vnde huiuſmodi humores in illud feruntur. & ſi ſit imbecillitas
in ventriculo tollenda ea eſt, & ventriculus roborandus: ſin autem ab aliqua alia particula eò pellun-
tur, itidem roborandus ventriculus, procurandumque eſt, ne illa alia particula in ventriculum hos
effundat humores. Sed exquiſita horum tractatio ad alium pertinet locum: vbi de particularum af-
fectibus ſermo habendus erit, cum quibus caput conſentire poteſt. Nunc enim iam tempus eſt, ut ad
earum particularum affectus tranſeamus, quæ à cerebro, tanquam à proprio initio pendent: primùm
quidem ad eos, qui primùm ad neruos pertinent: deinde verò & ad illos, qui ad ſenſus. Hic enim vo-
lumus finem huic libro imponere.

VICTO-

A

VICTORIS TRINCAVELLII DE RATIONE CVRANDI *particulares humani corporis affectus.*

LIBER TERTIVS.

B

De affectibus in uniuerſum attinentibus ad particulas, quæ à cerebro ſuas habent facultates : & de neruorum reſolutione. Cap. I.

PArticulæ humani corporis, vel etiam cæterorum animantium, quæ ſuas facultates ce-
rebro acceptas referunt, hę ſunt. Spinalis medulla. Nerui omnes, tùm qui ab ipſo cere- Lec.27
bro primùm oriuntur, vt ſeptem illa paria, quæ ab anteriori cerebro ſtatim originē
habentia, partim ſenſuum inſtrumentis ſenſum, vel motum afferunt, partim ad ven-
triculum, & linguam deferuntur: tùm vero qui à medulla ſpinę exorti, & ad omnes
ferè particulas corporis diſtributi; in cauſa ſunt, cur illę tùm ſentiant, tùm mouean-
tur. Præterea verò, vt ex his colligi poteſt, quæ nuper expoſuimus, & omnium ſen-
ſuum exteriorum inſtrumenta: quorum aliqua inſuper ſunt veluti vię, per quas cere-
C brum excernit ſua, quæ in eo copioſa generantur, excrementa. De affectibus ergo, & incommodis ha-
rum particularum hunc librum tertium inſtituemus. Sed incipiamus ab ijs, quæ in deſtribuendo ſen-
ſum, imprimis verò tactum, & motum, qui voluntarius dicitur, & proximè fit per muſculos, cerebro mi-
niſtrant. Vaſa ergo, quæ cerebro in his munijs præſtant miniſterium, ſunt nerui, qui per vniuerſum cor-
pus diſpertiti ſunt, & medulla ſpinę, à qua plerique horum originem duxere, Cùm itaque hæ functiones
horum vitio lęduntur, quatenus talia inſtrumenta ſunt, læditur, aut ſenſus, aut motus, aut vterque illius
particulę, cui hæ facultates erant per illos neruos à cerebro impartitę. & quanuis poſsint alia quoque ra-
tione lædi in vniuerſum, quatenus videlicet partes ſimplices ſunt: poteſt enim vis eius attractrix, vel de-
tentrix, vel concoctrix, vel expultrix ex aliqua intemperatura labem aliquam contrahere; item poſſunt in
eis concitari inflammationes; poſſunt infligi vulnera, & ulcera, varijque alij affectus. illis tamen hęc eue-
niunt communi quadam ratione; quatenus ſimplicia membra ſunt: non autem quatenus inſtrumenta
ſunt ad has duas facultates diſtribuendas cerebro miniſtrantia. Vnde de ijs ſolum affectibus agere ad
præſens negotium pertinet, quibus ſunt particulatim hac ratione expoſitę hę particulę: non autem de il-
lis, quibus ſunt obnoxię alia communiori ratione. propterea non attinet ad nos in pręſentia agere, ne-
que de uulneribus, neque de tumoribus neruorum pręter naturam, aut ſpinę primum; niſi quatenus, aut
D conuulſionem, aut reſolutionem afferunt. In inueſtigandis autem proprijs affectibus harum partium
ad pręſcriptam rationem pertinentibus vtemur reſolutoria methodo. Primum itaque cùm conſtitu-
tū ſit, duas eſſe actiones, quę per hanc rationē lędi poſsint, & illę duntaxat, ad noſtrū hoc attineant nego-
tium, ſenſus nimirum, & motus. Porrò ſenſus, aut omnino auferri poteſt, ut nihil prorſus particula ſen-
tiat: aut imminui, ut ſentiat illa quidem; ſed obſcurè, & obtusè, aut perperam ſentiat, & vitiata ſit peni-
tus actio, quod duobus modis poteſt fieri, aut vt ſentiat quidem, ſed non vt res eſt. ſicuti aliquando cùm
ſtupeſcunt crura, vel brachia ex incommodo ſitu; videntur veluti formicę per id membrum decurrere:
aut quanuis nullus ſit in ſentiendo error: fit tamen adeò moleſtus ſenſus, vt cum deſtructione naturę ſen-
tientis particulę excitetur. Et huiuſcemodi lęſio dolor vocatur, qui fit, aut ex intemperie illius particu-
lę conſertim, et repente tranſmutatę: aut ex ſolutione vnitatis item repente facta. Sed de illis affectibus,
à quibus dolor primùm infertur, non ſub ea ratione agemus. nam communior eſt hęc ratio, quàm fa-
ciat ad inſtitutum noſtrum. Agemus ergo de ijs, per quos aut omnino, aut magna ex parte ſenſu deſti-
tuuntur particulę corporis. Sed prius tamen conſideremus, quibus item modis lędatur motus: & ſanè
illis eiſdem tribus modis lęditur; vt pote quia vel omni o tollitur facultas mouendi, ita vt nullus am-
plius relinquatur motus: vel aliquis quidem motus relinquitur; verùm languidus, & imbecillis, & ſine

aliquo robore:vel prorſus vitiatur.ita vt omnino perperam moueatur, & preter naturalem ordinem, & A
mouentis appetitum,& inſtitutum.Preterea verò conſiderandum eſt,quòd cùm per eoſdem ſpiritus, &
per eoſdem neruos,tàm motus,quàm ſenſus ferantur,ſi aliquando videamus,quòd aliqui ſint nerui, qui
ſenſum alicui part: ſubminiſtrant, nec tamen motum, ſicut qui ad ſummam cutim deueniunt,atque illi
vim ſentiendi deferunt,non eam tamen mouent:illud eſt,quia pars illa non eſt apta, ut moueatur. nam
ſi eſſet apta,vt moueretur,facultatem etiam mouendi illi impartirentur. nulli tamen particulæ motum
ſubminiſtrat neruus,quin illi etiam ſenſum,& proinde, quotieſcunque aufertur facultas mouendi vitio
aliquo contracto in aliquo neruo,neceſſe eſt tollatur etiam vis ſentiendi, quantùm ad illum neruũ per-
tinet:quia alioquin nihil obſtat, quin per alium neruum,qui ad eandem delatus eſt particulam, & inti-
geri eſt,& ſine vllo vitio,poſsit ſentire:ut ſæpe videmus,quòd qui brachium habent reſolutum, vt mini-
mè illud mouere poſsint; ſi tamen pupugeris,vel vellicaueris,dolorem percipient.nam vitiati ſunt ner-
ui,qui ſunt in internis muſculis,non qui ad cutem feruntur,per quos vim ſentiendi cutis habet. Vnde
quantum ad perditum. & imminutum ſenſum pertinet, in eaſdem cauſas oportet vt referatur, in quas
etiam referimus ablatum motum, & imminutum. idem enim affectus,qui ſenſum lædit, lædit etiã mo-
tum. Itaque cùm ex parte tantum tàm motus, quàm ſenſus tollitur; quòd obſcurè ſentiant, & langui-
de moueantur, ſtupor latinè dicitur,vel torpor, græcè verò νάρκη. Cùm verò omnino particula quæ- B
piã motu,& ſenſu deſtituitur,reſolutio latinè, παράλυσιν, grecè appellatur. Sed hæc omnia ab ipſo ſym
ptomate nomen habent;nec dum rationem morbi aſſecuti ſumus. propriè enim morbus eſt ea affectio,
à qua læduntur hæ actiones,non ipſæ læſiones;à qua etiam affectione indicationes ad curandi rationem
facientes ſunt depromendæ. Vnde hoc imprimis procurandum à nobis eſt,vt cauſas omnes inueniamus
quibus poteſt impediri tranſitus facultatis mouendi,& ſentiendi per neruos nã illæ nobis poſtea oſten-
dent,qua via,quaque ratione,& quibus inſtrumentis ſit ea cauſa, & ſubinde morbus ſoluendus. Cauſæ
autem,quæ poſſunt eſſe impedimento,cur facultas ad particulas per neruos deferri non queat, vel in ip-
ſam facultatem referri poſſunt,vel in ipſum inſtrumentum. In ipſam quidem facultatem, ſi ipſa defi-
ciat in ſuo principio, & fonte;quia adeò imbecillis ſit,vt expandi,& in alijs partes diſtribui nequeat: ſi-
cut ubi ſumma eſt in morbis debilitas;vel quia læſum eſt principium, & fundamentum ipſius facultatis,
vt eſt cerebrum. ſæpe enim in vulneribus: ſi peruenerint ad uentres cerebri, vt tradit Gale. in ſexto. de
vtilit. reſp. & ſeptimo. de decretis Hippo. & Plato. tollitur omnis ſentiendi, & mouendi facultas.
Interdum etiam ipſa facultas aliquo afflicta incommodo colligit ſe uniuerſa, retractis ſpiritibus,
vt deinde viribus reſumptis,poſsit liberata à moleſtia fortior expandi; vt quando ex caſu inſigni cere-
Cõ.58 brum commotum eſt:ſicuti 7. Aphor. exponit clariſsimè Gal. Refertur autem in inſtrumentum, quan-
do vitium aliquod in ſpinæ medulla,aut in neruo, uel proprio ipſius,uel alterius conſenſu contractum C
eſt,quod in cauſa ſit, ut omnino,aut ex aliqua parte intercipiatur tranſitus ſpirituum deferentium fa-
cultatem ſenſitricem, & motricem. Vitium autem illud, quod intercipit tranſitum facultatis ad mo-
uendas particulas,ut docet Gal. primò de ſympto. cauſis, quaſdam habet differentias, quæ quidem ua-
rio modo ab eo referuntur pro uaria antiquorum ſententia de natura neruorum. Si enim ſentiamus,
ut non nulli,quòd in uiuente animali nerui ſint perforati,ita ut per eam inanem uiam ſpiritus ferantur,
in quibus ſita eſt uis ſentiendi,& mouendi;ſecus erunt accipiendæ differentiæ iſtius affectus, uel nocumẽ
ti contracti in neruis. Secus autem,ſi ſentiamus,ut quidam alij, nempe quòd nulla ſit in neruis cauitas;
ſed quòd facultas per neruos feratur,ſicuti lumen per aerem,atque per illos expandatur, ſicut ſolaris ra-
dius per diaphana corpora:non per aliquam cauam,& alioquin inanem uiam. Nam,ſi horum opinio-
nem ſequamur,hæc tantum erunt nocumenta neruo illata, uidelicet eius condenſatio, & compreſsio;
præter quam ſi omnino reciſus ſit neruus: tunc enim,dum facultas priuatur tranſitu, progredi non po-
teſt. Condenſatio uero fit, uel ab inſigni frigore, uel à craſsiori, & magis lento alimento, quo altus eſt,
ut à craſſo humore impacto præſertim circa originem;uel à frigido, & crudo tuberculo, qui in eo con-
creuerit,uel ab inflammatione. Compreſsio autem fieri poteſt,uel ab interna cauſa, uel ab externa:ab
externa quidem,ſi à duriori aliquo corpore,aut inſtrumẽto prematur exterius,ut ſi laqueis,& uinculis, D
aut totum membrum,uel neruus,cùm detegitur,intercipiatur,& aſtringatur:ab interna autem cauſa, ſi
proxima aliqua particula corripiatur, aut ſcirrho, aut inflammatione; & ea elata in tumorem compri-
mat uicinum membrum;uel ex luxatione: aliquando enim luxatione alicuius articuli,uel uertebrarum,
uel alterius artus è ſua ſede excidentis,os eam occupat:unde ab eo neruus aliquis,uel ſpinæ medulla pre
mitur,& ita læditur officium mouendi,& ſentiendi. At ſi alteram ſequamur ſententiã, differentiæ iſtius
erunt alia ratione inueſtigandæ:erunt enim,ait Gal. aut obſtructio nerui:aut item compreſsio. Et de com
preſsione,non oportet,ut dicamus aliud aliquid. Obſtructio uerò fit,aut à craſſã,& lenta materia nerui
principio impacta,aut à tuberculo, aut ab inflammatione,aut à condenſatione, uel conſtrictione à fri-
gore facta. Neque tamen in iudicandis his opinionibus magnum ſtudium eſt neceſſarium; cùm tandem
omnes in idem tendant; neque inde uarius ſit modus, uel methodus medendi inſtituenda. ideò neque
Gal. plurimum laborauit in hoc. Si tamen ex ijs,quæ alibi dicuntur,uolumus aliquid in hac re conijce-
Lec.28 re,uidetur potius ipſe inclinare in hanc poſteriorem ſententiam: uidelicet quòd hi affectus magis in ob
ſtructionem referendi ſint,& compreſsionem neruorum, nam comparat reſolutionem, uel paralyſin
apoplexiæ:

A apoplexiæ:ſicut poteſt legi.2.de cauſis ſympt.dixit enim apoplexiam eſſe totius corporis paralyſin.4.au-
tem de loc.affec.apoplexiam,quando reſoluitur,deſinere in paralyſin.quod & 2. libro comm. in primũ Cap. 2
Epid.innuit.Apoplexiam autem fieri ex obſtructione, & repletione uentrium cerebri iam ſuo loco dictũ Cap. 2
eſt.unde deſinit apoplexia in paralyſin;quia materia illa, quę ventres cerebri obſtruebat, à natura pulſa Cõ.59
ad ſpinam,vel ad neruos fertur:pro ratione autem,qua magis minusve obſtuuntur, vel occupantur ori-
gines neruorum;ita fit aut integra paralyſis, aut ſtupor, vel torpor;quia cùm omnino intercipitur virtu
tis tranſitus,omnino deſtituitur pars motu,& ſenſu:ſin autem non omnino,ęgrè & mouetur,& ſentit; &
is affectus torpor,vel ſtupor vocatur,qui vt eiſdem locis dixit Gal.eſt affectus medius inter veram para-
lyſin,& integram ſanitatem.Differentiæ autem reſolutionis,vel ſtuporis pro ratione diuerſa, qua conſi-
derãtur,diuerſę ſunt.Nam vel à natura affectus poſſunt accipi: vel à loco affecto.Ab affectus natura de-
promuntur,quatenus referuntur ad cauſas intercepti tranſitus facultatis: illæ autem fuere obſtructio fac
ta in neruo,vel condenſatio,vel compreſsio:hæ autem fiunt aut à frigore,aut à craſsis ſuccis, aut à craſſo
alimento,aut ab inflammatione,aut à tuberculo crudo,aut ab aliqua alia re,aut interna, aut externa,cõ
primente,& conſtringente neruum, aut reciſione eius per trãſuerſum. Differentiæ verò ſumptæ ab af-
B fecto loco in hunc modum ſunt accipiendę. Sed vt rem planius exponere valeamus,hoc imprimis aduer
tendum eſt,quòd nerui,ut diximus,ſunt tanquam riui, per quos facultas à cerebro, quod eſt principium
omnium facultatum animalium,delata fertur ad alias particulas;qui itidem omnes à cerebro ſuum or-
tum habent;ſed non eodem ex loco.Nam ſunt prima ſeptem neruorum paria,quæ proximè, & primùm
ab anteriori parte cerebri oriuntur,qui ſenſum afferunt ſenſuum organis quatuor, quæ circa caput ſedẽ
habent:Aliqui etiam mouent eorum aliqua,ſicut oculos,& linguam. Alij præterea faciei muſculos,ſicu
ti ſunt temporales.Alij autem non à cerebro primùm, ſed à ſpinæ medulla naſcuntur, qui per vertebra-
rum foramina exeuntes ad alias mouendas particulas, quæ capaces ſunt facultatis mouendi, & motum
& ſenſum deferunt.Spinę verò medulla non vna eſt, ſed duplex, & bifida à ſumma vertebra vſq; ad vlti-
mam:eſt autem quaſi in hoc cerebri vicaria.nam & ab illo ſuſcipit facultatem, & eam per neruos diſtri-
buit:non tamen promiſcuè, ſed dextra eius pars neruis in dextram partem diſtributis amandat; & ſini-
ſtra in ſiniſtram.Ex quibus facilè vnuſquiſque iam poterit colligere differentias ſtuporis, & paralyſeos,
quatenus ad loca affecta pertinet. Nam ſemper affectus,ſiue ſit obſtructio,ſeu compreſsio, ſiue inciſio,
vel id genus reliqua,primùm in vno conſiſtit loco;ab eo autem infra reliquę partes eius conſenſu lædun-
tur.Vnde variæ fiunt reſolutiones uariarum partium.Aliquando enim fit noxa in aliquo,vel in pluribus
C ex illis neruis,qui ſtatim ab anteriori cerebro habent originem;& ita interdum lingua reſoluitur, vel tor
pida fit,vt loqui nequeat.Et cùm duo ſint nerui,tàm mouentes linguam,quàm qui guſtandi vim ſubmi-
niſtrant:ſicut & lingua ſua conſtructione eſt duplex. Ideò quandoque ex vna tantùm parte, vel dextra,
vel ſiniſtra reſoluitur, aut torpeſcit,& interdum guſtus,interdum motus in ea læditur:quandoq; ex vtra
que;pro vt vel omnes,vel qui tantùm altera in parte ſunt, aliquam prædictarum offenſionum contraxe-
re.Et quando reſoluta vna pars duntaxat eſt:cùm exeritur lingua,non rectè exit,ſed diſtorte, & obliquè
verſus ſanam partem.vergit enim in dexteram, ſi lęſa ſit origo nerui ſiniſtræ partis:contrà autem,ſi dex
trę.Ita etiam interdum reſoluto neruo,qui oculos mouet,oculi,vel vterque,vel alter diſtorqueutur.Ita
quoque,ſi nerui mouentes muſculos temporales,vel potius buchas reſoluanrur ex obſtructione, vel alijs
iam dictis noxis,intercipitur motus,& ſenſus illius partis,quam pertingit,neruus ille:vel vtriuſq;,ſi vter-
que ſit læſus.Sed cùm alter tantùm,os diſtorquetur verſus ſanam partem;cùm enim muſculus fungi ne-
queat ſuo officio, ſed veluti languidus cedat,trahitur ab altero illi coniugaro. trahitur autem ab illo ver
ſus illius partem.& ita os altero trahente,altero non renitente,trahẽtem ſequitur.At uerò cùm & in ſpi-
na poſsit eſſe obſtructio,vel aliud incommodum,aliquando quidem vtranque, tàm dextram, quàm ſi-
niſtram partem occupat:aliquando vnam tantum:ſi quidem vtranque,totum corpus tàm ex dextra par
te,quàm ex ſiniſtra torpeſcit,vel reſoluitur,illis exceptis partibus,quæ neruos ab aliquo pari eorum ner-
D uorum,qui à medulla oriuntur, nullos accipiunt: ſed ſi altera tantùm pars vitium contraxerit, pars illa
corporis reſoluitur,aut ſtupeſcit,quæ inde neruos habuit.Si tamẽ obſtructio fiat, vel affectas ſit in ea par
te ſpinę,quæ ſtatim à cerebro oritur circa primam vertebram;quia ſi hæc integra remaneat:lędatur verò
in alijs vertebris,quæ ab integra parte neruos habent,expers eſt illius incommodi, quæ verò ſub lęſa par
te ſunt, omnes cum illa conſentientes reſoluuntur;quia inferiores partes à priori ſuſcipiunt facultatem,
quam alijs ſubminiſtrant,& ita ſubinde. Aliquando verò fit obſtructio, non in ſpina, ſed in aliquo ner
uo à ſpina deriuato;qui multas deinde propagines habet:vnde idem neruo contingit,quod ſpinæ contin
gere dicebamus.quò enim magis propè ſuum initium fit obſtructio,eò plures propagines lędũtur.ea pro
pter aliquando totum brachium: aliquando ſolus cubitus:aliquando tantum manus: interdum digitus
reſoluitur,vel ſtupidus fit. Vnde ad reperiendam partem primariò affectam, vbi cõſiſtit,aut obſtructio,
aut compreſsio, aut inciſio,vel diſruptio, vel eiuſmodi aliud, vt Gal.4 de loc.affec.ait, plurimùm facit
exquiſita anatomes neruorum cognitio. Sed de his ſatis. Quę ſint autem cauſę, quę ſoleant afferre has
noxas,ſuperuacaneum mihi videtur velle in eis recenſendis tempus conſumere.ſunt enim,quæ craſſos hu
mores,præſertim uerò frigidos ſolent copioſos generare,& quę craſſum generanț alimentum, quę refri-
gerant,& tandem omnia illa,quę apoplexiæ in cauſa ſunt.vt prætereamus,quę neruos incidere poſſunt,

aut

aut contundere, aut com primere. Signa autem præſentis paralyſeos, aut ſtupotis facilia ſunt: quia aut A
ægrotantes conqueruntur, aut medicus vellicans, vel pungens particulam facilè poterit experiri, an ſen
tiat, & ſi moueri iuſſerit, an eam mouere poſsit. Gal. 4. de canſ. pult. ait iu his pulſum paruum, debilem,
& rarum eſſe: quanuis ſi magna fiat reſolutio, fiat deinde aliquantò crebrior, & inęqualis, & quoquomo
do intermittens. Signa autem futuram paralyſin ſignificantia, ſunt interdum alij morbi, qui ſolent ip-
ſam antecedere, & apoplexiam, ut eſt incubus, vel vertigo, diuturnus capitis dolor, quę poſſunt etiam, vt
Cō.24 tradit Gal. 4. de rat. vict. in ac. mor. deducere ad apoplexiam, & epilepſiam, non modò ad paralyſin. Nec
ſolum hi affectus præcedere ſolent reſolutionem; ſed interdū dolores ventris inferioris, inteſtinorumq́;,
colicos nimirum, & ventriculi ſequitur paralyſis: tranſlata uidelcet materia, quę dolores excitat ab illis
partibus ad muſculos: quòd Auic. teſtatur. Et ego Venetijs vidi mercatorem quendam piſanum, cui
poſt colicos dolores, reſoluta ſunt vtraque crura, deſinentibus doloribus. Alium verò, poſt uentriculi do
lores itidem vidi in paralyſin incidiſſe. ſolent autem hęc euenire, quando dolores fiunt à frigida, & len-
ta materia. Sunt autem differentiarum paralyſeos aliquę, quæ nullam admittunt curationem, ſicuti
quę ex neruorum reciſione facta eſt: item quę à frigido, & crudo tuberculo exorto iu aliquo neruo, ſi in-
duruerit, & inueteratus ſit: item quę ex luxatione uertebrarum, cùm antiqua eſt, & iam confirmata. Alię
verò poſſunt curari; non ęqualiter tamen omnes. alię enim facilius: aliæ ęgrius. Et ſi quis voluerit diligen B
ter omnia obſeruare, poterit etiam cognoſcere, quę reſolutiones faciliores, & quæ difficiliores ſint cura-
tu. Quando enim non omnino motus, & ſenſus ſunt amiſsi affectus facilioris eſt curationis. nam id indi-
cat nou eſſe à magna cauſa concitatum. Item ſi color reſolutæ particulæ à priori, & ſuo natiuo non ad-
modum ſit immutatus. Si etiam particula non ſit plurimum extenuata: immò nihil eſt, quod maiorem
poſsit, vt ait Auic. ſpem curationis afferre, quàm hoc. uon enim hæc ſeruantur; niſi quia natiuus calor,
& vitales, animaleſque ſpiritus adhuc adeò vigent, vt poſsint naturalem temperaturam, & habitum il-
lius particulæ ſatis commodè ſeruare. His itaque in hunc modum expoſitis, oportunum fortaſſe vide
retur, vt ad rationem curationis iam noſtrum ſermonem transferremus. Verùm cùm paralyſis, & ſi uon
quantum ad effectum, & ſymptomata videatur ſimilem cum conuulſione, vel ſpaſmo rationem habere:
immò videantur ſymptomata penitus inter ſe aduerſaria. (ſunt enim ambo ſymptomata, non morbi.)
attamen, ſi ad cauſas reſpiciamus horum ſymptomatum, iu multis plurimam habent ſimilitudinem,
& ita etiam in ratione curationis. Ideò ne ſæpius idem repetere cogamur. prius quidem de conuulſio-
ne, vt fecimus de paralyſi, ſermonem habebimus; poſtea verò ſimul de vtriuſque curatione agemus.

De conuulſione, uel, ut græci aiunt, ſpaſmo. *Cap. II.* C

SPaſmus ergo ἀπὸ τοῦ σπᾶν, quod eſt vellere, uel trahere græcè dicitur, à latinis verò imitantibus de-
Lec.29 riuationem vocabuli appellatur conuulſio. Et ad neruos, vt diximus, itidem vt paralyſis, pertinet,
eſtq; læſa actio eiuſdē facultatis: non quidē in uniuerſum. nā in paralyſi deficit vtrunq; illius faculta
tis delatæ per neruos officium, ſenſus nimirum, & motus: in conuulſioue autem vitiatur duntaxat
motus ~~tactus~~: ſenſus verò, aut nihil, aut parum. Sunt autem oppoſita hæc ſymptomata hac ratione, quòd in
paralyſi adeò reſoluta eſt vis particulæ mouendæ, vt ueque volens, ueque nolens poſsit ab interiori ali-
qua vi moueri: ſed iacet tanquam pondus inutile: in conuulſione autem nimis etiam mouetur, & non
modò ſecundum appetitum, vel voluntatem animalis, ſed etiam contra illam, & omnino motus violen-
Cap.1 tus eſt. Vnde cùm triplices, vt 2. de cauſ. ſympt. docuit Gal. poſsint eſſe differentiæ motionum in parti-
culis animantium, quæ aliqua ratione mouentur. Aliquæ enim omnino naturales ſunt, quæ quidem
fiunt à natura, vel aliqua animalis facultate ſpontè, & à nulla cauſa contra naturam coacta: Aliquæ om
nino à morboſo affectu, nullo modo natura, vel facultate adiuuante, vel concurrente, immò contra eius
propenſionem, & appetitum: Alię verò mediæ ſunt inter has; quia vtraque conueniunt, & natura, vel fa- D
cultas, & morboſa cauſa. Quæ item duplicem habent differentiam: Nam aliquando ſola natura qui-
dem mouet, vel facultas; verùm ſtimulata, & excitata ab aliqua cauſa morboſa, quæ illam cogit inſurge-
re, & mouere inſtrumenta ad expulſionem rei nocentis, & moleſtæ. Interdum verò vtrumq́ue pariter
agit, & mouet facultas, & morbus, vel res aliqua morboſa. Primo modo mouetur animal; quando ſpon-
te ſua deambulando incedit: Altero in conuulſione; quando nerui vi alicuius morboſi affectus contra-
huntur, & contracti muſculos ad ſuum caput, & initium attrahunt. Vnde ſimilis fit muſculorum mo-
tus, ſicut quando ſpontè, & voluntatis inſtituto ab anima mouentur. Niſi quòd quando ſpontaneus fit
motus, muſculi trahuntur à motu ſpirituum eò accurrentium; qui moti ab appetitrice facultate motri-
cem facultatem deuehunt. At in conuulſione fit contractio, cùm neruus ab humore repletur ita, vt craſ
ſior fiat, breuiorque: vel cùm nimis exiccatur: vel cùm principium neruorum cōſentiens cum aliquo ner-
uo dolente vehementer in ſe colligitur, vt noxiam rem fugiat, vel repellat. Tertia motionis differentia
fit in vomitu, ſingultu, ſternutatione, tuſsi, & huiuſmodi alijs. neq; enim aliud eſt, ꝙ eū motū concitat;
niſi facultas expultrix: neq; in mouendo aliud principiū per ſe concurrit; ſed concurrit aliquid noxium,
quod occaſionem præſtat, & quaſi cogit eam ad expellendum. ſunt enim hi omnes motus expultricis
facul-

A facultatis.quę nititur rem expellere.quę naturę noxia eſt. Poſtrema differentia reperitur in tremore ar-
tuum,uel capitis, quę ſolent motu voluntario moueri:cùm enim vis motrix facta eſt inſigniter imbecil-
lis, liquidò conſtat imbecillitatem non habere ortum;niſi à cauſa aliqua contra naturam.Dum ergo im
becillis eſt natura,& conatur mouere membrum,quod alioquin nullo prius negotio mouebat; quia vi-
res habebat longè ſuperiores, quàm eſſet pondus membri trahens deorſum : fit veluti quędam collucta-
tio;dum pondus ſuapte natura deorſum trahit;facultas autem id ſuſpendit, & vlterius mouere nititur.
in hoc autem nixu,& quaſi pugna ſępe facultas vincit, & attollit membrum; quia verò id cum labore
fit, paulòpoſt defatigata oneri cedit. & ſic deſcendit membrum : iterum tamen facta vi attollit; ſed ite-
rum cedit,atque ita fit motus tremulus. Sed hic eſt animaduertendum, quòd differt motus tremulus, &
conuulſiuus.& palpitatio. Tremulus enim ab infirmitate motricis facultatis, vt dixi,ortum habet; ne-
que fit, niſi dum mouere volumus particulam. nam dum quieſcit ab omni motu, nullus poteſt tremor
apparere. Conuulſiuus autem;licet nullo modo nitatur ægrotans, & quantuncunque commodè iaceat
membrum;tamen videtur moueri citra ullum imperium voluntatis, & dormiente illo, & vigilante: fit
enim retractis neruis, & ſignificat lędi neruos ab aliqua noxia cauſa, vel principium neruorum. vnde
hi conuulſiui motus ſolent ſignificare futuram phrenitidem in morbis, pręſertim in febribus. Palpita-
B tio uerò fit à ſpiritu flatuoſo incluſo in muſculis,qui,dum inordinatè mouetur.quęrens exitum,eos con-
cutit;ſicut fit interrę motu. unde conuulſiuus motus fit in pluribus partibus: palpitatio uerò in una.Ara
bes, & recentiores iectigationem appellant. Conuulſio itaque eſt neruorum affectus, quo abbreuiati
contrahuntur uerſus ſuam originem, quos muſculi ſequuntur, & ita ſubinde articuli mouentur tracti à
muſculis;atque ad id genus ſymptomatum refertur, quod in uitiata, corruptaque actione conſiſtit,non
in deperdita,uel imminuta. At cùm ſymptoma per ſe quidem nullam indicationem nobis offerat, ſed
morbus: idcò inueſtigandus eſt morbus,qualis utique ſit. id uerò facilè conſequemur, ſi inuenerimus,
quę ſit cauſa, unde nerui contrahantur. Hippo.quidem,ut 6.Aph.tradidit Gal.& 3.de loc. affec.& ali- Cō.93
bi in duplicem cauſam retulit omnem iſtius affectus rationem: in neruorum repletionem: uel eorū ina- Cap.6
nitionem, ſeu ſiccitatem. Quod nititur probare de prompto argumento ab alijs omnibus corporibus,
quę neruis in ſubſtantia ſimilia ſunt : ſicuti ſunt lora.& chordę muſicalium inſtrumentorum. hęc enim
ſi tenſa ſint,& aliquo perſundantur humore, craſſeſcunt,& contrahuntur,ut,niſi remittantur, diſrumpā-
tur:ita etiam, ſi in loco ſicciori ſint, in quo ſiccentur,ut ſi in ſole, uel ad ignem detineantur, adeò con-
trahuntur, ut frangantur. Quare primę differentię iſtius affectus duę hę erunt,inanitio, uel exiccatio,
& repletio. Sed cùm multę alię uideantur cauſę conuulſionis, ſi particulatim uelimus rem hanc tracta-
C re,ſicuti inflammatio: nimius uini potus, ſi potens, & calidum ſit : dolor item uehemens : punctura in
neruo;& alia multa,quę non ita facilè poſſunt in hęc duo capita referri. Ideo iuniores credentes ea om-
nia ſe accommodaturos, alia methodo diuiſiua uſi, ita huiuſmodi cauſas inueſtigarunt. Nempe quòd
ſpaſmus aliquando eſt proportionatus ad materiam, (ſic enim ipſi loquuntur) aliquando uerò non eſt
proportionatus. Proportionatum appellant eum,qui uel à copia materia in neruo recepta, à quo di-
ſtenditur,occaſionem habet, ſicut qui ex repletione fieri dicitur : uel ex defectu materiæ;ita ut non mo
dò alienam aliquam non abſorbuerit humiditatem;ſed potius ſua propria, & naturali fuerit defrauda-
tus, ut qui ex inanitione fit. Non proportionatum autem eum vocant,qui alia fit ratione, quàm quòd
copia,uel penuria humoris excitetur.ſicuti quando ex aliqua percepta læſione in aliqua particula, & ea
communicata principio, principium retrahit ſe,& ſubinde neruos; veluti eſt dolor, uel uenenoſa quali-
tas, ut in punctura ſcorpionis, uel uenenati alterius animantis. Re uera clarior uidetur hæc partitio;
ſed ad curandi rationem non plurimum refert,ſiue iuniores, ſiue Hippo.& Gal.hac in parte ſequamur,
Hippo.tū ſententia magis conformis eſt rationi medicinali,& arti; & ad eam omnia etiā referri poſſunt,
quę iuniores dixere referenda eſſe ad ſpaſmi differentiam, quam non ad materiam proportionatam ap
pellant. Si tamen uelimus inſtituere partitionem,quo modo & aliorum affectuum inſtituimus, uideli-
D cet quòd ſpaſmus fit aut primario affectu,aut per conſenſum:cùm primario quidem affectu, aut ex ina-
nitione, aut ex repletione fiat,ad eam ſanè differentiam,quę ex conſenſu pendent,referri facilè poſſunt,
quęcunque ferè iuniores in ſpaſmum non proportionatum ad materiam referunt. Nam ſi ex acri hu-
more pungente,uel mordente os uentriculi concitetur conuulſio,id conſenſu fit, conſentiente uidelicet
cerebro cum ore uentriculi: ita etiam ſi uenenoſa aliqua qualitas, uel ex extrinſeca cauſa, uel intrinſeca
communicetur cerebro,& inde fiat conuulſio,ea erit per conſenſum, ſicut & de epilepſia diximus, quæ
& ipſa ſpaſmus quidam eſt.nam ſpaſmum ex inflammatione,uel ex punctura, uel uulnere in neruis Gal.
3.Aph.in ſpaſmum ex repletione refert. repletur enim neruus cùm inflammatur. primùm quidem in Cō. 2.
inflammata parte,& uicinis:deinde uerò,niſi occurramus, ſerpit malum uſque ad initium. in punctura
autem uel uulnere in neruo fit conuulſio,cùm uirus continetur,ut effluere nequeat.ſed quando ob uehe-
mentem dolorem in aliqua particula eximij ſenſus fit conuulſio, ea fit conſentiente principio neruorum
cum ea particula. Iam ergo unicuique poteſt eſſe apertum, quę ſint differentię iſtius morbi ab eius eſ-
ſentia acceptę.Quantum autem ad affectos locos pertinet,eaſdem ferè habet differentias, quas & para-
lyſis. Nam aliquando omnes nerui conuelli poſſunt; & ſi ad neruos uſque,qui thoraci,& tranuerſo ſe-
pto in motu inſeruiunt,malum pertingat,acutiſſimus eſt morbus:citiſſimè enim ſtrangulati pereunt.

Aliquan-

Aliquando autem hi quidem aliquantum à natura ob magnam illius actionis neceſsitatem ad uitam A
ſeruantur, & reliqui omnes manifeſtè conuelluntur: Aliquando uerò una tantum pars conuellitur, ut
cùm omnes, qui corpus ad anteriorem partem mouent, leduntur; & tunc curuatur. & inflectitur corpus
ad anteriora, fitque ueluti arcus: interiores enim muſculi, qui mouent ſpinam dorſi, tunc afficiuntur; &
eiuſmodi conuulſio ἐμπροσθότονος græcè dicitur. Aliquando uerò lęduntur ii, qui iſtis ſitu oppoſiti
ſunt, & erigunt corpus, atque retrorſum inflectunt; & quemadmodum ſepe ioculatores. uel ſaltatores ui
detis, qui adeò incuruantur retrorſum, ut manus, pedeſque uni circulo, uel pileo imponant, infle-
xo in orbem corpore; ſic pariter, cùm hi conuulſione corripiuntur, contrahuntur in poſteriorem par-
tem, ut uicti & ſuperati à ui morbi, id quod ſponte faciunt ſaltatores, inuiti & coacti faciant; & hęc con-
uulſionis differentia à græcis ὀπισθότονος dicitur. Interdum utraque ſeries muſculorum neruorumque
conuellitur, & eorum, qui ſpinæ interius hærent, & eorum qui exterius illi adnati ſunt, & tunc rectum,
& rigidum corpus manet, ut neque in hanc, uel in illam partem poſsit inflecti; & τέτανον affectum hunc
appellauerunt. & differentia hæc, alijs deterior eſt, & magis acuta. Quod autem de ſpinę neruis diximus:
itidē de alijs intelligendū eſt. nā & in anteriorē, & in poſteriorem diſtendi, & rigere, uel rectè intenta eſ-
ſe poteſt quæcunque particula: pro ratione qua, uel hi, uel illi, uel utrique nerui renduntur. Nam in jis
neruis, qui mouēdo alicui articulo præſunt, ſemper ſunt duo muſculi ſecundum ſitum oppoſiti, qui, dum B
contrahuntur in oppoſitas trahunt regiones; ut in libro de muſculorum motu demonſtrauit Gal. Sed re
liquum eſt, ut de cauſis, quæ ſolent hos affectus procreare, nonnulla dicamus. Quatenus igitur ad eas
differentias, quæ ab inanitione, uel ſiccitate ſuam habent conſiſtendi rationem, pertinet, omnia quæ ni-
mis exiccant, & corporis naturalem diſsipant humiditatem. huc referri poſſunt, ut nimius labor, nimia
uigilia, nimia ſitis, itidem & omnis immodica abſtinentia, uel longa inedia; febres ardentes; immodicæ
uacuationes, quęcunque illę ſint, ſiue alui profluuia, ſiue urinę, ſiue ſudoris; profluuia ſanguinis copioſa ni
mis, ſiue per nares fiant, ſiue per os, ſiue per menſes, ſiue per hęmorrhoidas, ſiue ex inflicto uulnere. Quòd
autem ad eas ſpectant, quæ ex plenitudine ortū habent, quia plerunq; fiūt ex materia pituitoſa, frigida,
& lenta: aliquando uerò & ex ſanguine, aut ſaltem ex humore alio ſanguini permixto: ideò quæcunque
cruditates, & pituitoſas materias generant; quæque faciunt ad ſanguinis multi generationem inter id
genus cauſas poſſunt recenſeri. De ea uerò, quæ ab inflammatione excitatur, non eſt, cur multa dicamus.
iam enim de cauſis inflammationis abundè diximus. De illis etiā, quæ uel ex punctura nerui, uel ex uul-
nere contingunt, uel etiam quas non eſſe ad materiam proportionatam diximus, ut iuniores loquuntur,
Lec.30 uel ex conſenſu. ſatis ea eſſe putamus, quę hactenus habuimus. Vnde de ſignis iam reliquum eſt, ut aga-
mus; uerùm cùm ſymptoma ſit per ſe, quando pręſens eſt, manifeſtum, & ſenſu ipſo percipiatur, non pro- C
feremus alioquin longius ſermonem: ſed ſolum id procurabimus, vt doceamus quibus indicijs diſcer-
nantur differentiæ ipſæ uel ſpecies, & quibus etiam præſagire poſsimus ſuperuenturam conuulſionem.
Quæ quidem conſenſu fit. cognoſcetur, ex læſione, & incommodo illius particulæ, cuius conſenſu facta
eſt conuulſio: ſicut quę ex inflammatione, & ſignis præcedentibus inflāmari eam partē oſtendentibus.
Hac autem rationem cognoſcenda conuulſio, quæ à repletione fit, & ab ea diſcernenda eſt, quæ ab exic-
catione; quia ſi ſequatur alium morbum, & inter initia illi ſuperueniat, neceſſe eſt, vt ex repletione fiat.
quoniam non poteſt in principio tanta eſſe facta exiccatio, vt nerui conuellantur. item ſi repentè,
Cap 7 & ſtatim conuellantur nerui, neceſſe eſt, vt ſit ex repletione; omnes enim, vt ex Gale. 3. de loc. affec. ſupe-
rius de apoplexia diximus, affectus ſtatim excitati, neceſſe eſt vt à materia confluente in illam partem
fiant; quia ſola intemperatura, quæ citra affluxum alicuius materiæ fit, non poteſt, niſi paulatim fieri, &
longiori tempore. Cognoſcere autem, & præuidere futuram conuulſionem, in pueris, antequam ex-
Cô.39 ceſſerint annum ſuæ ætatis ſeptimum, hoc pacto docuit Hipp. 3. Progno. ſi ab acuta febre corripiantur, &
ſupprimatur aluus, & ſomnus refugiat, ſi ſine cauſa terreantur, plorent, colorem præterea. ſi ſæpius mu-
tent, vt modò liuidum, modò viridem, modò rubicundum colorem perſeferre videantur, timenda eſt D
conuulſio. horum verò rationem Gal. clarè expoſuit in com. quam nunc ſilentio inuoluemus, ne nimis
lōgi ſimus. At in illis, qui prouectiori, & viridi ætate ſunt. cùm præceſſerint ſigna futuræ grauioris phreni
tidis. timere opus eſt, ne illi ſuccedat conuulſio. Item ſi partes faciei diſtorqueantur, & præuertantur; ſi
dentium etiam ſtridor accidat, niſi fortaſſe illi id conſuetum, & quaſi ex natura ſit: ſi etiam frequen-
Cô.68 tius oculi moueantur, diſtorqueanturve; ſi etiā ſpiritus in febre ſit intercidens vt Hipp. 4. Aph. & alibi te-
ſtatur, nunciant hæc omnia futuram conuulſionem. iam enim muſculos particulas illas mouentes affici
Cô.65 incipere demonſtrant: In vlceribus quoque, ut idem 5. Aph. teſtatur, ſi tumida ſint, non facilè accidit cō-
uulſio: aliquando tamen poteſt accidere, ſi magnus admodum fiat tumor: uel ſi malignam, malamve ali
quam contineat materiam. At verò ſi tumor deliteſcat, plurimùm timendum eſt, ne materia ad neruo
ſas partes conuerſa, conuulſio excitetur. Sed antequam curandi rationem explanemus, de conuulſio-
nis differentijs aliqua, ex quibus fiatis certiores, quæ earum curari ope medici poſsint, & in quibus nul-
la ſit curationis ſpes. dicamus; & earum, quæ curationem admittunt quæ facilius, & quæ difficilius cu-
rari poſsint. Quæ ex repletione facta eſt, ſæpe curatur. huius teſtis eſt Gal. 12. meth. & in libro de trem.
palp. & rig. Quæ verò à ſiccitate, uel nunquam, vel rariſsimè & ægerimè curationem admittit. cauſam
Cô.70 autem huius 5. Aph. refert Gal. ea enim eſt iſtius morbi ſæuitia, & eos labores affert, vt uires citò diſſol-
uantur:

A uantur : non poteſt autem citò emendari ſiccitas neruoſarum partium, immò non niſi longiori tempore. unde tandiu accutiſsimùm morbum natura ferre nequit: quare antea pereunt. Ita lethalis eſt etiam plerunque vulnus ſequens conuulſio. Quibus expoſitis, iam tempus opportunum erit, vt inſtituamus methodum, qua curandi ſint hi neruorum affectus, quorum videlicet curatio ſperari poteſt.

De ratione curandi expoſitos iam affectus ad neruoſas partes attinentes. Cap. III.

EArùm differentiarum curationem exponere velle, quæ nullius ſunt curationis capaces, ſuperuacaneum eſſe videtur, quemadmodum ſi de paralyſi ſermo ſit, quæ ſequitur recisionem nerui per tranſuerſum, aut luxationem inueteratam, aut tuberculum, aut ſcirrhum, cùm iam induruere, & confirmati ſunt. Nam dum luxatio recens eſt, reſtituto articulo in ſuum locum, tolletur paralyſis, niſi neruus fuerit contuſus: tunc enim poſt reſtitutionem opus erit & contuſioni opportuna re-
B media adhibere; de quibus, ſicuti etiam de reſtitutione articuli luxati, agere non pertinet ad noſtrum inſtitutum. Tuberculi verò, vel ſcirrhi curatio, cùm recens eſt, & curationem admittit, ſicuti & inflammationis, quam interdum paralyſis, vt ſuperius diximus, interdum conuulſio ſequitur, ſub curatione in uniuerſum inflammationis continetur. Sicuti conuulſio, quæ fit ex neruorum vulneribus, ad tractationem de vulneribus neruorum pertinet, q uor um comes eſt tanquàm eius ſymptoma, conuulſio, & aqua ortum, & ſomentum habet. Reliquum eſt igitur, vt de alijs differentijs agamus, & primum de illis, quæ citra materiam ſunt, & intemperiem frigidã ſequuntur, quod vtriſque commune eſt, ad paralyſin verò non attinet ſicca, ſed potius humida: ſicuti conuulſio præſertim ab immodica ſiccitate ortum habet, non autem ab humiditate. Et nulli dubium eſt, quòd ſi à frigore fuerint excitati affectus, quòd calefacientibus erunt curandi: tùm cibis & potu, de quibus abundè locuti ſumus ſuperius: tum verò foru eorum, quæ calefaciunt, quæ ſi aliquantulam vim digerendi habuerint, vt in primò libro oſtendimus, non erit præter rationẽ. Talia ſunt olea calida, vt chamæmelinum, anethinum, abſynthinum, nardinum, ex hyperico; ſed & irinum, coſtinum, & liliaceum, & oleum etiam ex lini ſemine; vt tamen incipientes ab imbecillioribus ad fortiora paulatim tranſeamus; ita ut interdum ad oleum rutaceũ, & ad caſtoreum fiat tranſitus: quaten us videlicet magnitudo morbi requirat. Sed & ſi fuerit exic-
C catione opus, hæc eadem olea vtilia erunt. Balneæ quoque ex ſimilium rerum decoctis poterunt eſſe vtiles, vt eſt chamæpithys, quam iuam apothecarij vocant, hypericon, hyſſopum, pulegium, calamentum, origanum, & id genus alia: ut etiam naturales thermæ magis, vel minus calidæ poſsint admitti, tanquam ab hoc ſcopo non alienæ. Ita ſi ex ſiccitate prodierit affectus; pręcipue autem conuulſio, & in ea ſit aliqua ſperanda ſalus. tota illa ſpes in ope humectantium omnino ſita eſt, & cibis, & potu, & linimentis, & fomentis, & balneis; præſertim verò balneæ præſtantiſsimæ ſunt arte paratæ, quæ duplices ſunt. Diximus autem quæ arte paratæ; quia cùm omnes naturales thermæ, teſte Gal. & primò ad Glauc. libro. & alibi ſæpiſsime, vim habeant exiccandi, omnes etiam ab hoc noſtro inſtituto alieniſsimæ ſunt. Duæ autem illæ ſunt, quæ conueniunt, vel ex dulci aqua, vel ex dulci, & maturo oleo, experte videlicet ſalis, & ſarmentorum olearum. Et tandem, ait Gal. eadem eſt ratio curationis eorũ, qui cõuulſione exſccitate vel inanitione torquẽtur & hecticorũ exiccatorũ, quæ quidẽ, quia alibi copioſè tractata eſt: ideò non erimus in præſentia circa hoc longiores. Tranſeamus ergo ad aliam differentiam, tàm paralyſeos, quàm conuuloſinis, quæ à materia pendet, aut replente neruos, vt in conuulſione, aut obſtruente, vt in paralyſi. Quo loco non poſſum vnum præterire, in quo multos, non modò iuuenes, ſed ſeniores etiam medicos vidi ceſpitaſſe, qui dicebant paralyſin fieri ex humore tenuiori madefacien-
D te, & remolliente ſubſtantiam nerui, ſicuti ex craſsiori, qui replendo diſtendit neruos, conuulſionem fieri. Quòd falſum eſt, ut ſuperius oſtendimus; quia humore madefacti nerui etiam tenui fiunt tumidiores & craſsiores: vnde & diſtendũtur. Sed paralyſin fieri diximus, quando obſtruuntur nerui circa illud principum nerui, vbi incipit reſolutio, aut ab humore infarto in ea parte, aut à cõdenſatione facta à frigore, vel à craſsiori alimento. nam, ſi in conuulſione non amittitur ſenſus, quam ipſi fatentur à craſsioribus humoribus fieri, qui neruum replendo diſtendunt; longe etiam minus auferretur in paralyſi. Quoniam autem, vt Raſis 9. lib. ad Almanſorem teſtatur, eadem ratione, & methodo conuulſio, & reſolutio, quæ ab abundatia materiæ repletione pendent, curandę ſunt: ideò, ne longius rem protrahamus, ſemel hanc rationem, tanquã vtriſq; communẽ, tractabimus, relatis primum ſcopis generalibus, quos medicum ſtatim ab initio ſpectare oportet. Primus quidẽ ille eſt, qui generalis eſt, & cõmunis cuiq; affectui, qui à materia pendet, illius videlicet materiæ euacuatio, euacuato prius quidem toto; cùm à toto fomentum habet: ſin minus, agendum eſt ſequentibus ſcopis, qui magis particulatim rem noſtram reſpiciunt, & à Gal. quarto Aph. exponuntur: nempe vt frigidum humorem concoquamus, uel calefaciamus. Nam in Cõ. 57
exemplaribus antiquis vtraque habetur lectio. Deinde, vt ſuperuacuum digeramus, et diſsipemus. Sed de priori, & magis generali, priorem ſermonem habeamus. Qui quatenus ad præſentem occaſionẽ perti-

A teriȩ plerunque pituitoſæ ad neruos, vel ad eorum principia; vnde fit, aut obſtructio, aut repletio; ſi
curam aggrediamur in principio, dum materia fluit adhuc, & eſt in motu, illud mihi videretur agen-
dum, quod præcipiunt omnes periti medici, præſertim verò Hippo. & Gal. in eiuſmodi morbis, qui
ex affluxu humorum ortum habent; vt inter initia, dum fluit humor, obſiſtamus fluxui, auertamusq́;
à loco affecto. Id verò imprimis fit reuulſione. & ſi multa videtur redundare humoris copia, non
quomodocunque fiat reuulſio, ſatis eſſe poteſt; ſed oportet, vt valida, & potens fiat: potens autem
ea eſt, quæ fit per euacuationem ſimul trahentem materiam fluentem in aliam partem, & eam etiam
vacuantem. ita enim Gal. in lib. de cur. rat. per ſect. ven. teſtatur, vbi ait, quòd reuulſiones cum va- Ca.19
cuatione fluxionibus incipientibus adhiberi debent. Quare, adhibita diſtinctione prius, an magis ex-
pediat per ſectam venam, vel per medicamentum reuellere, ſtatim à principio iſtius reuulſionis gra-
tia vacuandum omnino eſt; atque hoc, quando ex corporis repletione timemus, ne magna fiat, aut
paralyſis, aut conuulſio, quæ, aut totum corpus apprehendat, aut plures partes, aut ſaltem eas, quæ
alicui operationi inſeruiunt, quæ vitȩ ſit neceſſaria. Sicuti ſi timeamus ne omnino reſoluantur, aut
conuellantur nerui, qui reſpirationi, vel faucibus, vel pectori, & tranſuerſo ſepto, vel qui in gula ſum-
ptioni cibi deſeruiunt. nam immineret periculum ne ȩgrotans citò, aut ex ſtrangulatione, aut ex ine-
B dia periret. Quia alioquin ſi res leuior eſſet, & vel conuulſio in vnam tantum partem inclinaret, vel
reſolutio, & ea non ex illis eſſet, quarum nuper meminimus: vel ſi iam fluxa eſſet, aut omnino, aut ex
magna parte materia: tunc & tutius eſſet, & magis rationi conſonum, vt ſequeremur aliorum ſenten-
tiam: ſicut etiam ſæpius medicis contingit, quòd iam fluxa materia conuocantur. inter initia enim
vix credunt ſe ægrotare, & ſperant naturam ſine medici auxilio eſſe morbum ſuperaturam; cum leuis
ſit, nec valdè moleſtus. Et hoc etiam maximè in paralyticis contingit, & ſæpiſſimè, quòd paralyſeos
ratione ſæpe non opus eſt inter initia medicamentis vacuare. Nam multoties fit paralyſis critica qua-
dam ratione; quia apoplexia, translata materia ad neruos, & ſpinam, ſæpiſſimè, niſi cito interficiat,
in paralyſin deſinit; aliquando etiam ita reſoluuntur dolores inferioris ventris. In conuulſione autem,
præſertim verò in tetano, quando vniuerſum corpus conuellitur, cogimur à ſæuitia, & acutie morbi:
acutiſſimus enim eſt is morbus, & qui non tranſeat diem ſeptimum, quemadmodum aſſerit Gale. pri-
mo & quinto Aph. cogimur inquam, vt quicquid agendum eſt, citò agamus; quia ſi procraſtinemur, Cō.21
interim ſtrangulatus interibit æger. In eiuſmodi verò vacuatione, duo imprimis ſunt inſtrumenta, Cō. 6
quibus vti poſſumus in his affectibus curandis: immò tria: ſed duo frequentiora, quibus per inferio-
rem aluum fit euacuatio: videlicet medicamenta, quæ deuorata, vel bibita ſoluunt; & clyſteres acrio
C res, vel lenes: tertium verò eſt vomitus. De medicamentis autem exhibendis, non videtur eſſe opus
longiorem habere ſermonem: cùm eadem, quæ diximus in ſuperiori libro, vbi de curandis morbis
capitis actum fuit, huc omnia poſſint transferri. Nam cùm affectus hi, aut omnes, aut eorum plu-
rimi ſuum habeant ortum (quando ab humore ſunt excitati) à pituitoſo & lento humore, vt & in libro
de atrabile, & quinto & ſexto Apho. Gal. teſtatur: quanuis & à melancholico interdum etiam fieri con- Cap.5
uulſionem, epilepſiam, apoplexiam, &, quæ ex ea fit paralyſin concedat eodem ſexto. Ideò humo- Aph.
res illi omnino prius vacuandi, qui vel conuulſionem, vel paralyſin concitarunt, atque eadem ratio- 70.
ne, qua & in apoplexia, & epilepſia expurgandos eſſe diximus, & eiſdem medicamentis. Præter quàm Aph.
quòd peculiari quadam ratione arabes dixere maximè valere pilulas, vel catapotia, quæ illi pilulas fæ- 58.
tidas appellauere. quarum plures confectiones deſcriptas inuenietis in arabum libris. Raſis enim
vnam in ſuo 9. habet, quam eſſe admodùm in his affectibus vtilem ad extrahendos craſſos, & lentos
ſuccos è neruis ait; quæ pilulæ admodum fortes, vt diximus, ſunt vos. earum deſcriptionem legere po-
teſtis. Meſue verò duas alias mitiores, & leuiores refert. illæ taſis nullibi, quòd ſciam, paratæ re-
periuntur. parantur autem, quæ à Meſue deſcribuntur, tùm in eius appellato antidotario: tùm etiam
D in capite de curatione reſolutionis: priores videlicet, & ſunt illæ, quas maiores appellat. quarum do-
ſis (vt aiunt) eſt ad drachmam, vel ſexquidrachmam, & ad duas etiam: ſi ille, qui accipit, non ad-
modum ventrem facilem, vt ſoluatur, habet. Quemadmodum autem diximus paulò ante, græci, &
Auic. & Meſ. præſtantiſſimi inter arabas ſtatuunt tutius eſſe, vt curationem à leuioribus auſpicemur:
immò Auic. probat, vt differamus uſum medicamentorum ſoluentium vſque ad quartum diem: in-
terdum ad ſeptimum, & vltra: & interim iis, quæ leniunt, concoquunt, & attenuant, vtamur: præſer-
tim verò clyſteres interim commendat. Atque hanc methodum, & rationem à græcis depromſit
Alexandro, Aetio, & Paulo, qui inter initia ſola hiera ſimplici corpus leniendo vacuant, quam etiam
non dant, niſi parcè; poſtea verò adaugent eius copiam paulatim. poſt concoctionem verò, & attenua-
tionem accedunt ad fortiora medicamenta. nam prius timent commouere violenter crudam, & reni-
tentem vacuationi materiam, alioquin etiam in membro, vel particula denſa infartam: facile enim
fieri poteſt, vt, dum medicamentum violenter trahit, & humor non facilè cedit, humiditas natura-
lis extrahatur, & ex eo labore vires illius particulæ diſſoluantur. Sed forſitan expectatis, vt exponam
quibus lenientibus vti oporteat, quibus etiam concoquentibus, nec non attenuantibus. Verùm mihi
ſuperuacaneum videtur in eiſdem ſæpius repetendis tempus terere. copioſiſſimè enim priori libro hæc

traƈtata ſunt. Et quod de his diximus, eadem de clyſteribus dicenda, de quibus ſatis, ſuperque ſuperius A
uerba fecimus. Poſt autem diligentes uacuationes, id imprimis erit agendum, ut ſi qua materia ſit ibi
abſorta, inſartaque, quæ neque per medicamenta, neque tenuiori uiƈtu potuerit finiri, attenuantibus &
digerentibus diſsipetur, tùm localibus exterius adminiſtratis, tùm ijs, quę comedenda, & deuorãda ex-
hibentur. Sed prius ea, quę interius offeruntur, breuiter ſunt recenſenda: in his ſunt multę herbæ, impri-
mis betonica, ſaluia, chamępithys, uel iua, ut noſtri appellãt, pulegiũ, & alia id genus, ex quibus, & decoc
ta & ex aliquo ſyrupo, uel ex illis tritis eclegmata, ſiue eleƈtuaria, uel pulueres ẽt ipſi ex mulſa exhibere
pñt. ſed & piper, immò tria pipera, zingiber, uel cõditum, uel in puluerem redaƈtũ, macis etiam, & nux
muſcata appellata, & gariophyli. Multæ etiam, ut dicunt, conſeruę, ſicut betonicæ, & florum roris mari-
ni uſu ueniunt. Hęc enim omnia mutata frigida, & humida neruorum temperie, roborant neruos, & ali-
qua etiam, quę in eorum quibuſdam eſt, facili aſtriƈtione: pręterea attenuando, & digerendo excremẽto
ſum humorem diſsipant. A Dioſcoride autem cardamomum plurimi fit: quatenus ad curationem horũ
affeƈtuum pertinet. Antiquiores etiam medici plurimùm laudant, quando pertinax, & diuturnus fit af-
feƈtus, uſum caſtorei ad ſcrupulum deuoratum, factis catapotijs, aut ex mulſa datum: prętèrea opopa-
nax, & ſagapenum. Ex antidotis uerò maioribus, conueniunt theriaca, mitridatica, diacoſtum: in his &
diagalanda, & pliris arcoticon, & multa id genus alia, de quibus non habebo ſermonem in præſentia; B
quia de illis ſatis ſuperius locuti ſumus. Vnde ad exteriora, quę localia dicuntur, exponenda accedendũ
iam nobis uidetur. Verùm anteaquam particulatim rem hanc traƈtemus, in uniuerſum quędam præce-
pta ſunt explananda, quorum plerię; etiam meminere, pręſertim uerò gręci, quorum princeps fuit Gal.
non modò utilia, ſed & neceſſaria in curatione iſtorum affeƈtuum. Primum quod ab Aetio propoſitum
eſt, quo cum & Trallianus ex parte uidetur conſentire, eſt, quòd in his affeƈtibus, pręſertim uerò quan-
do ſuperiores corpotis partes tenent, capitis plurima habenda eſt ratio. plerunque enim inde eſt initiũ,
& origo horum malorum. Vnde Trallianus, pręſertim cùm aut reſolutę ſunt, aut conuulſę faciei partes,
conſulit, ut non modò in aliorum remediorum, adminiſtratione ſed in uacuatione, & purgatione ca-
put ſpeƈtemus, ac præter totius purgationem, ipſum etiam apophlegmatiſmis, & eiuſmodi inſtrumentis
uacuemus, quibus caput particulatim inaniri conſuetum eſſe priori libro diximus. Alterum uerò præ-
ceptum traditum à Gal. habemus 3. de loc. affec. quòd ſi aliqua pars conuellatur, aut reſoluatur, ſemper
Cap. 6. remedia eo loco adhibeamus, unde deriuantur nerui; qui ſenſum, & motum ſubminiſtrant illi particu-
læ, ita ut maiorem rationem originis, quàm aliarum partium habeamus; quia plerunque principium, &
origo eſt id, quod primùm laborat: aliæ uerò partes, illius affinitate, & conſenſu. ſi igitur conuulſio, & re
ſolutio pertineat uſque ad ſuperiores corporis partes, ſpinę pręſertim adhibenda ſunt exterius localia C
remedia, & uertebris præcipuè primis; & ita ſubinde pro ratione, qua putabimus lęſionem, uel ſuperius,
uel inferius cępiſſe. Vnde & Alex. dicebat, cùm facies aliquo horum malorum tentatur, capiti omnia po
tius, quàm faciei particulis applicanda ſunt; neque enim (ait ille) partes hæ poſſunt hoc incommodum
Lec. 32 pati, non etiam malè affeƈto principio, hoc eſt, capite. Reliquum itaqua eſt, ut his ita expoſitis, de illis
agamus, quæ topica uocantur, & exterius locis affeƈtis, uel origini eorũ, ubi primum cõſiſtit morbus, ap
Cõ. 26. plicãtur. ea uerò maximè apta ſunt, in quibus ſeruatur ratio duorũ ſcoporũ, quos ſuperius ex Gal. cõm.
Cõ. 57: in 2. & 4. Aph. retulimus, nempe ut calefaciant, & concoquant frigidum humorẽ, atq; ut attenuent, & di
gerant. Vnde et his non minus febris ſępe prodeſt; quia reſoluit, et reſolutionẽ et cõuulſionẽ, cùm ex hu
morum copia hę fuerint excitatæ, ut teſtatur Gal. et Hipp. his eiſdem locis: nimirũ, quia calefacit, atq; ita
concoquit frigidos ſuccos, et eoſdẽ etiã craſſos attenuat, et digerit. Quare interdum nituntur medici fe
brem concitare, ſi pertinaces videantur, & difficiles hi affeƈtus, & id aut pipere, aut caſtoreo ab ægrotan
te acceptis. Compoſuere etiam quaſdã antitodos celebres medici, quæ multa, q̃ uim inſignem calefaciẽ-
di habent, accipiunt, vt & febrẽ accendant, & hos humores alioquin calefaciant, & attenuẽt, digerantq;
qualis eſt confeƈtio anacardina, quam 9. ad Almanſorem deſcriptam habetis à Raſi. Eadem quo-
que ratione & vinum, nonnunquam conuulſionem, itidem & reſolutionem, ut ait Gal. 5. Aph. ſanat: D
Ca. 70. nempe cùm calefaciat, attenuet, & digerat. Sed quantùm ad primum ſpeƈtat, febris quidem neque de-
ſideranda, neque excitanda; niſi quæ mitis, & moderata ſit: alioquin vellemus morbum vnum cu-
rare altero non minus verendo. Vnde Hippo. præſertim quattanam ad tollendas conuulſiones aptam
itidem in Aphor. putauit. Quantum autem ad uinum pertinet, quando id ſanare poſsit hos affeƈtus,
docut idem Gale. ſeptimo Aphor. ex Aſclepiadis ſententia. ſi enim conuulſio ſint, & reſolutio à fri-
Cõ. 46 gido, & craſſo humore excitatæ, atque prius corpus reƈtè inanitum, purgatumque fuerit, vinum pote-
rit non parum prodeſſe: at verò cùm plenum fuerit, magis hos morbos augebit. Sed redeamus, unde
ferè diuerteramus. Ea ergo his affeƈtibus curandis erunt opportuna, quæ calefaciendi, attenuandi, & di
gerẽdi vim habent. Poſſemus quidẽ multa ꝓponere, & olea, & cataplaſmata, fomẽta, balnea, vt ſunt oleũ
chamęmelinum, anethinum, de coſto, rutaceum, de piperibus, oleum etiam antiquum: ad componenda
verò cataplaſmata, fomenta, & balneas eadem ſimplicia medicamẽta, quæ propè innumera ſunt pro-
poni etiam poſſent: Nos tñ eis in præſentia erimus contenti, quę pręſertim ab antiquis, & celebrioribus
laudantur. nam, faƈta cum his collatione, poterunt & plura huic rei apta reperiri. Aetius ergo unà

cum

A cum Paulo imprimis hęc laudibus efferunt, artemiſiam; rutam, conyzam, calamentum: quibus nõ ſaluiam chamępithyn, chamęmelum, anethum, origanum addidimus, & iſtiuſmodi multa alia. Ex quibus, ſi coquantur ex aqua, atque ſi uini alicuius tenuis, & calidi pars aliqua decoctis addatur; pręterea uerò & aliquantulum nitri, uel ſalis, poſſunt fieri & fomenta, & perfuſiones, & balneæ: Sed & herbę ita decoctę, & tuſę in cataplaſma redigi poſſunt, uel emplaſtrum, & apponi; quod efficaciam maiorem habebit; quia cùm diutius loco appoſitum immoretur, magis imprimere poterit. Neque forſitan uideatur abſurdum hoc, quod de emplaſtro, uel cataplaſmate diximus, neque res incommoda; quoniam, ut paulò ante dicebamus, non conſulunt authores, ut cataplaſmate contegantur omnes partes, aut conuulſę, aut reſolutę; ſed ſolum, ubi eſt initium ipſius morbi, ut paulo ſuperius ex Gale. & alijs authoribus celebribus expoſuimus. Vnde unum tantùm ſupereſt; quod ulterius explicemus; & poſtea finem huic tractationi imponamus. Id uerò eſt, quòd ex thermis naturalibus, quæcunq; ſulphureę, nitroſę, cinereę uel calcis, ſaliſve aliquid habent: item & aluminoſę, niſi magnam aluminis partem contineant, ex qua nimis aſtringant: pręterea & bituminoſę omnes utiles ſunt his morbis tollendis: ſi uel demergatur in eis corpus, vel ſi perfundetur; immò, & ſi bibantur, quę ſolent bibi. Pręterea & limus ex his eiſdem thermis extractus, & illinitus proderit. Et quanuis qui eſt in villa ſancti Bartholomæi in reſolutione, quia molliat, damnetur: cùm
B tamen mirificè etiam, uel induratos humores digerat, & diſcutiat, ſi applicetur origini, unde cępit obſtructio, in fartuſque eſt craſsior, et obſtruens humor: non video, cur non poſsit inde auxilium inſigne ſperari. Ego pręterea vidi aquam uitæ, ſic uulgò appellatam, particulis reſolutis affuſam plurimum profuiſſe.

De deſtillatione, uel, ut graci uocant, catarrho.

Cap. IIII.

Antequàm ad tractandos affectus ad ſenſus, aut eorum organa pertinentes ſermonem conuertamus, de catarrho, uel deſtillatione agemus. Quæ quidem tractatio propterea ad hunc librum translata eſt; quia, et ſi plures uias habeat deſtillatio, per quas deſcendens poteſt animantī nócere: præcipue tamẽ illæ ſunt, quæ et ipſæ à cerebro ortum, et deriuationem habent, et
C per inſtrumenta ſenſus deductæ ſunt: quãuis partim quidem eodem, partim autem alio naturæ inſtituto. Nerui enim, et ſenſuum inſtrumenta, ut cerebrum eorum miniſterio utatur, in obeundis actionibus ad ſenſum et motum pertinentibus à cerebro deducta ſunt. Viæ autem per nares, et palatum, partim quidem et ipſæ ea de cauſa à natura formatæ ſunt: quemadmodum nares particulatim in quibus eſt uia, per quam odores primum ab olfactu percipiendi feruntur, & præterea ſpiritus ad caput, & pulmones per inſpirationem attrahitur, & per expirationem expellitur; partim uerò, ut cerebrum per eaſdem expurgetur. via autem ad palatum à natura deducta eſt ea ferè ſolum ratione, ut excrementa, quæ copioſa in cerebro ſuapte natura generantur, commodè poſſint excerni. & dum cerebrum benè ualet, & temperatum probè eſt, ea illi ſola ſatis eſt, vt ex Gal. 1. de tuen. ſan. colligi poteſt; & 8. de uſu Cap. 1
part. uerùm ſi ex uitio aliquo, aut à primo ortu contracto, uel ex aliquo in uictu commiſſo errore magis excreuerint, & copioſiora gignantur excrementa, natura & miniſterio narium in illis excernendis utitur. Et hę duæ uiæ, ut docuit Gal. 3. Aph. præcipuæ, & maxime naturales ſunt ipſi cerebro in expellendis excrementis. Cõ. 24
Aliquando tamen excrementoſa cerebri materia, & per aures expellitur, & commodè quidem preſertim uerò in infantibus. At uerò ſæpe, & per alias uias fiunt fluxiones iſtius excrementoſę deſtillationis; cerebro quippe ſe expurgante, ſicuti per neruos, per uenas, per arterias; ſed illæ omnes
D contra naturam ſunt, & morboſæ, & multorum malorum in cauſa: inde enim ſæpe & podagrę, & chiragræ, & alij articulares dolores, ſi ad articulos ferantur, ſolent excitari; ſed & ad iecur, lienem, uentriculum, inteſtina, uterum, & ad omnes tandem corporis particulas, interdum patet eis additus. Vnde in quacunque parte corporis cuiuſcunque morborum generis in cauſa eſt poteſt huiuſmodi deſtillatio; nec ſolum aliis partibus inferioribus poteſt labem afferre, ſed etiam ipſi capiti; ſi in eo retineatur. nam inde et apoplexiæ, & comitiales morbi, & reſolutiones, & quicunque alij, quos hactenus expoſuimus, capitis affectus oriri poſſunt. Vnde ſi vellemus de omnibus ijs affectibus, qui ex catarrho, uel deſtillatione ortum habent, in præſentia ſermonem habere; caput hoc comprehenderet quæcunque ad argumentum ſtatim à principio propoſitum pertinerent. Sed de alijs quidem ſuis locis, & capitibus agemus. In præſentia uerò, quatenus his tribus nominibus comprehenditur; definienda eſt tractatio: dicitur enim grecè κατάῤῥος, κορύζα, & βράγχος, latinè autem deſtillatio, grauedo, & raucitas, uel raucedo. Quo loco id aduertendum eſt, quòd catarrhus, qui deſtillatio latinè dicitur, duplex habet ſignificatum, ut & iuniores monent, & colligi poteſt ex Gale. tertiò Apho. Cõ. 12
Aliquando enim ſignificat omnem defluxum, qui ex capite ad infernas partes deſtillat, ſiue per amplas has, quas diximus, & patentes uias; nempe per nares, & palatum defluat; ſiue per neruos, uenas,

& arterias. Interdum verò magis coarctata,& propiori ſignificatione accipitur, vt per palatum ad fau A
ces,& pectus deſcendit. Nam deſtillatio, cùm ad nares per collatorium appellatum deſcendens,ibi cõſi-
ſtit,& viam illam obſtruit,dicitur græcè coryza, latinè grauedo. Si verò ad fauces per palatum defluat,
& exaſperatis, extraneoque humore perfuſis faucibus raucos reddat homines,à grẹcis branchus dicitur,
raucedo latinè. Cùm verò inferius per aſperam arteriam ad pulmones, & thoracem decumbit, ibique
tuſsim excitat,peculiari nomine,& quaſi proprio dicitur catarrhus, vel deſtillatio. Ad alias etiam par-
tes decumbens, & anginam, & peripanumoniam; interdum & pleuritin, & articularem morbum, &
alia multa mala excitat:de quibus cùm ſuis proprijs locis ſit ſermo habendus, eorum tractationem ibi
inſtituemus. Nunc autem præſtiterit,vt de catarrhi natura.& cauſis agamus. Vt prius tamen & hoc ſit
animaduertendum,quòd catarrhus, quantum ad vim nominis pertinet; ſignificat ſymptoma,quod eſt
exiens,vel excrementum mutatum: in hoc tamen,ſicut in alijs multis contingit, per ſymptoma, tanquã
per id,quod manifeſtius eſt, ipſum morbum ſignificamus, vel deſcribimus. Sed his addamus & illud,
quòd quanuis catarrhus,ſi ad eam reſpiciamus particulam,cuius vitio generatur,& à qua expellitur,ra-
tionem ſymptomatis ſeruet: quatenus tamen humor eſt, qui à cerebro ad alias partes defluit, & ad eas
decumbens varios poteſt alioquin morbos generare,ſubinduit rationem cauſæ; nec ita amplius rationẽ
Lec.33 ſymptomatis ſeruat. Cùm itaque ita ſe res habeat, primùm de eo, vt ſymptoma eſt, agamus, ut id in B
ſuam cauſam reſoluentes naturam morbi inueniamus, à qua ſcopos, & indicationes depromamus,quæ
poſsint curandi rationem, & viam monſtrare. reſolutoria autem methodo id facilius aſſequemur. Ca-
tarrhus itaque nihil aliud eſt, niſi humor à capite deſtillans, & defluens ad ſuppoſitas partes. Accepto
autem hoc tanquam conſtituto; videndum poſtea,qualis eſt is humor, qui copioſus genitus in cerebro,
Cõ.12 mox expulſus defluit. Rationem verò hoc inueniendi oſtendit Gal. 3.lib. Aph. vbi ait, quòd cerebrum
Cõ. 2. ſuapte natura propenſionem quandam habet ad gignendam pituitam: cuius cauſam refert 6. Aph. cùm
enim ſit frigidum natura.& humidum, ſi contigat, vt aliquantò ulterius reſtigeretur, lacto in eo infir-
miori calore natiuo.nequit probè ſuum conficere alimentum; & proinde multa cruda congerit excre-
menta,quæ pituitoſa omnino ſunt. Quaprópter & illi accidit,ut pro ratione maioris, minorisve cere-
bri reſtigerationis, uarias procreet pituitæ differentias. nam ſi vehemens frigus contraxerit, pituitam
acidam gignit: ſi minus inſipidam:ſi minus adhuc ſubdulcem:interdum etiam uera & ſalſa pituita ſit in
cerebro;ſed ea plerunque fit,quando prius ipſum incaluit,poſtea refriguit. hoc autem adeò manifeſtum
eſt,vt nemo ſit,qui modò animaduerterit,non percæperit hos ſapores in ea,quæ expuitur, pituita. Tan-
dem ergo omnis ratio gignẽdi catarrhi eſt ab intemperatura frigidiore cerebri.unde Gal. 3.de cauſ. ſym
Cap.4 pto.explanare uolẽs catarrhi generationem,confert eam cum alui profluuio, quod excitatur à crudita- C
te uentriculi. ita enim & deſtillatio ortum ſuum habet ab errore concoctricis facultatis ob intempera-
turam cerebri, plerumque frigidam: quanuis eam præcedens aliquando calida catarrhos efficiat po-
ſtea ſalſos,qui inde retinent aliquid caloris.Huic tamen & alia cauſa accedit, quæ non modicum fomen
tum illi addit,cuius 9.de uſu partium meminit Gal.& eſt eius ſitus.hac enim ratione vndique uapores à
calore ſurſum lati,vt à principio 2. libri diximus.caput poſſunt excremẽtoſa materia replere. Et ex hac
etiam cauſa fit, ut uarij poſtea,& diuerſæ naturæ gignantur catarrhi, pro varia natura vaporum, qui in
caput elati,ibi à frigore cerebri iterum condenſantur in humores.ac mox deſtillant. Colligamus ergo,
quòd affectus,qui curandus à medico eſt, vbi catarrhus copioſus deſtillat, eſt cerebri frigida intempe-
ries cum materia. Quòd ſi de eius differentijs ſit agendum,facilè eas inueſtigabimus, ſi voluerimus ea
ſpectare, quæ nuper ſunt explanata. nam ſi intemperies cum materia eſt, à materiæ ratione erunt &
eius differentię accipiendæ. Vnde & à qualitate ipſius deſtillantis materiæ.& à ratione ſubſtantiæ:alius
ſiquidem eſt catarrhus ſubſtantia tenuis, alius craſſus. Præterea ratione qualitatum primarum: alius
enim calidus,& acris, abradensque, alius frigidus. Interdum etiam ratione ſaporum; ſiquidem alius
acidus,alius inſipidus;alius dulcis, alius ſalſus. Sed neque difficile erit cauſas catarrhi explicare, ſi eo-
Aph. rum,quæ nuper dicta ſunt,memores fuerimus Omnia nanque,quę poſſunt cerebrum refrigerare,in cau D
24 ſis catarrhi poni poſſunt.Quod in vniuerſum nobis inſinuare volens Hipp. dixit 5.Aph. quæ frigida ſunt,
Aph. vt nix,& glacies,deſtillationes mouent.Magis autem particulatim rem hanc exponens 3.Aph.ait,ex an-
23. ni temporibus hyems maximè grauedinum, et raucedinum ferax eſt; cùm(ut ait Gale.) eo tempore ca-
Aph. put frigori ſit obnoxium. Præterea uer; quando fuerit aquilonium & ſiccum: præceſſerit autem hyems
31. auſtralis.& pluuioſa. Sed ex ætatibus ſenilis catarrhis vexatur. iam enim cerebrum plurimum in frigi
dam temperiem procliue eſt, & facilè à frigore læditur. Quæ item caput replere poſſunt, poſſunt inter
cauſas catarrhi collocari,tàm cibi,& potus, quàm aeris mutationes. nam auſtralis ſtatus caput replet,
& ſi boreas poſtea ſuccedat, maximè mouentur deſtillationes. Sed multa ad hoc argumentum ſpectan
tia in ſuperioribus tractationibus à nobis deſcripta ſunt, quę ſuperuacaneum videtur repetere. Magis
enim operæ pretium erit, ſi ad aliud caput tranſeamus, quod & animaduerſione dignum eſt, & utile
ſcitu. Id verò eſt;quod & catarrhi,ſicuti & alij morbi multi,immò plerique, ſua habent tempora: ſi tñ
Gal. voluerimus fidem præſtare in libello de tot.mor.tempori.& id oſtendit ſumpta eorũ diſtinctione à
materiæ tranſmutatione,& concoctione. ait enim cùm deſtillat tenuis, & aqueus, multusque, & acer,
principium eſt iſtius affectus:tunc enim ſumma eſt cruditas. ſed cùm & paucior fit, & craſsior, & minus

acris;

A acris, tunc iam euidentes ſunt concoctionis notæ, & incipit incrementum: ſed exactior eſt concoctio, cùm iam mucus excernitur. & vt paucior, & craſsior, ita exquiſitior eſt indicanda concoctio. Tandem ad ſigna conuertamus ſermonem noſtrum, non nullis tamen prius expoſitis de ijs, qui magis, & minus ſunt deſtillationibus obnoxij. Itaque qui humidiori ſunt habitu vniuerſi corporis, præſertim verò capitis, & cerebri, hi ſæpe deſtillationibus tentantur; vt pote quia cerebrum valdè habeant excrementoſum. Neque forſitan alia de cauſa protulit Hippo. eam ſententiam 6. Aph. quòd qui nares humidiores; item & ſemen genitale humidius habent, illi magis valetudinarij ſunt. quod Gal. tanquam in propriam cauſam retulit, quòd eiuſmodi homines maximè obnoxij ſint deſtillationibus: proptèrea quia multis abundant excrementis, tàm in vniuerſo corpore, quàm in capite. Diximus autem paulò ante, quòd & qui frigidiori cerebro ſunt ob imbecillam concoctionem catarrhis vexantur: attamen & qui calidiori ob aliam tamen rationem, his ſiquidem facilè caput repletur, & ab interna videlicet occaſione, vt à vaporibus ad caput ex toto elatis; & ab externa, vt ab odoribus præſertim calidioribus. Vnde dixit Hippo. ſuffitus aromatum grauat caput. & ab aere: vel ventis calidioribus: longè etiam magis, ſi cum caliditate adſit etiam humiditas. Signa autem oſtendentia incipientem deſtillationem, hæc imprimis ſunt, quòd referunt, qui ægrotant ſe percipere in naribus, aut faucibus quandam quaſi titillationem, vel mor- Aph. 5

B dicationem: non nunquam motum cuiuſdam veluti aquæ, aut alterius rei, quam neque exprimere ſciũt, qualis ea ſit. Differentiæ verò catarrhi, quas antea expoſuimus, ſua & ipſæ ſigna habent, quibus ſunt diſcernendæ. Nam quantùm ad craſsitiem, & lentorem, vel tenuitatem modus ſubſtantiæ eorum, quæ vel per os expuuntur, aut per nares emunguntur, oculis facilè percipi poteſt. Præterea verò & horum excrementorum motio & deſcenſus non parum faciet ad hanc diſcretionem. tenuis enim & diluta humiditas citò & facilè, vel nobis etiam inuitis defluit: craſſa verò, & lenta ægrè, & tardè; dummodo ex accidenti aliquid non accidat, quod iudicium hoc poſsit confundere. interdum enim, quamuis tenuis ſit, qui deſcendit humor, ſi tamen diutius in calido aliquo loco contineatur, ab illius loci calore quaſi coctus craſſeſcit, & lentorem contrahit, & poſtea craſſius, & lentus emungitur, aut excreatur. ſicuti ſi quando via, quæ per nares ducit, obſtruatur, aut ſi ad pulmones, & thoracem defluens, ibi diutius detineatur. Diſcretiones verò earum, quæ ad primas qualitates pertinent differentiarum, videlicet an catarrhus calidus, an frigidus ſit, fieri poſſunt, petitis indicijs, tùm à capite, tùm verò ab ipſo excrementoſo humore deſtillante. A capite quidem obſeruatis illis, quæ in priori libro diximus eſſe ſigna capitis laborantis calida, vel frigida temperatura cum materia: quæ cùm ibi fuerint abunde tractata, non habebimus longiorem ſermonem. Ab humore deſtillante ſigna depromenda ſunt à multis capitibus. Primum qui-

C dem ab eius odore. nã ſi fæteat, calidus eſt: fætor enim ex putredine ortum habet. Deinde ex colore; quia croceus, aut ruber color, & viridis quoque in calorem magis referuntur: albus verò frigoris potius nota eſt. Tertiò ex ſapore. nam ſalſus, amarus, acriſque ſapor caloris ſigna ſunt: inſipidus, & accidus, frigoris. Quartò ab ijs, quibus iuuari, & delectari videtur, qui laborant: ſi enim frigidus ſit, leuari & & delectari videntur adminiſtratione calefacientium: contrà autem, ſi ſit calidus. Ad præſagiendi verò rationem hoc pertinere videtur, quòd qui deſtillationibus obnoxij ſunt, illi proni ſunt in multos, & varios morbos, quales plurimos ſuperius expoſuimus; & id, pro ratione variarum, & diuerſarum particularũ, quæ in diuerſis corporibus, aut ſuapte natura, aut aliquibus alijs occaſionibus imbecilles eſſe reperiuntur. Semper enim quò imbecillior eſt particula, eò facilius recipit excrementa, aliunde defluentia. Nulla tamen in corpore particula eſt, cui deſtillatio magis noxia ſit, quam pulmonibus. docet etenim Gal. 2. Progn. quòd deſtillationes pulmonibus aduerſarijſsimæ ſunt, ſiue præcedant, ſiue ſequantur alios eorum affectus. præcedentes nanque vitioſis excrementis eos replent: at cum ſequuntur, indicio ſunt graui pulmones morbo teneri, à quo & caput plurimum iam lædatur. Ad hoc etiam caput attinet ſententia ab Hippo. 2. Aph. expoſita, nempè quòd grauedines, & raucedines in ſenioribus non facilè concoctionem admittunt. nequit enim eorum calor factus imbecillior craſſas, & frigidas materias coquere. Cõ. 49

D

De ratione curandi deſtillationes. Cap. V.

CVraturis catarrhum, & id ex methodo facturis, primùm quidem opus eſt proprias à natura ipſius morbi indicationes depromere. illæ enim ſcopos nobis oſtendent, quos ſpectare neceſſe eſt, in inquirendis, & eligendis congruis, & aptis remedijs. Cùm ergo prima origo, & fons catarrhi in cerebro ſit. eſt autem eius imbecillitas, & intemperatura, vt diximus iam: eſt præterea & materia, quæ ex hoc vitio genita, tùm eam fouet intemperiem in cerebro: tum verò defluens ad infernas partes, illis aut morbum affert, aut ſaltem minatur aliquam ruinam. cum hoc in quam ita ſeſe habeat; primùm quidem tollenda eſſet ea intemperies, quæ prima cauſa eſt aliorum incommodorum. Quia tamen illa à materia præſente fouetur: & ſi ſit aliqua copia illius fouentis materiæ, non poterit intemperies remoueri, niſi prius materia tollatur; ſed potius irritabitur morbus. alioquin enim ſi exigua eſſet cõgeſta materia; ſicut inter initia quandoque fit; neque eſſet ſuſpecta, aut capitis, aut vniuerſi corporis plenitudo, quæ localibus remedijs facilè poſſet agitari, dum aut à calidioribus liqueſcens, aut à frigidiori- Lec. 34

buſ expreſſa, maiori concitaretur motu, maiuſq; interdum vitæ etiam afferret periculum: Ideò con- A
ſilium Raſis 9. ad Alman. in cap. de curando catarrho, forſitan vtile, aut ſalubre fuerit, limitationibus ta-
men nunc expoſitis, diligenter ſeruatis; nempè ſi nulla ſit inſignis capitis, aut totius plenitudo. Conſu-
lit verò ipſe, quòd in initio, cùm ex externa occaſione concitatur catarrhus; nempe quia vel ex balneo
fuerit quiſpiam, vel ex motu calefactus, & ſtatim ſe vento, vel aeri frigidiori expoſuerit: caput calidis
linteis, aut veſtibus inuoluatur, donec perceperit in intimas partes calorem penetraſſe. Verùm, ſi mul-
ta ſit materia quę defluat, quęque congeſta in capite eam foueat intemperiem, non eſt ab hoc capite in-
cipiendum. Voluit autem Raſis corrigere vitium contractum à repentino frigore, cui calidum caput
fuit expoſitum: alioquin verò ab inanitione, vel vniuerſi corporis, vel capitis, pro vt indicationes eo
tempore vigentes oſtendent, erit inchoandum: mox incumbendum remotioni intemperaturæ, & ro-
borationi capitis; præterea verò eius exiccationi, vt exiccato ſuperuacuo humore, priſtino ſtatui caput
reſtituatur. Inſtrumenta verò, quibus exinanitur corpus, varia & multa ſunt, vt ſuperius non ſemel dic
tum eſt. Nimirum inedia, vel tenuis victus. Sed & quę valenter reuellunt, caput inaniunt, in quibus
ſunt frictiones, acriores clyſteres, balneæ, præſertim, ſi digerendi vim habeant; tandem autem purgatio,
& ſanguinis detractio. Quorum aliqua leuiora ſunt, & non niſi longiori tempore inaniunt, vt ſunt fric-
tiones, balneæ, exercitationes, victus tenuior; & in his quoque ſunt clyſteres. Confertim verò, citòque, B
ſanguinis detractio, & purgatio. Quæſierit itaque aliquis, à quibus ſit incipiendum, cùm vacuandum
eſt ob deſtillationem: num à fortioribus, & citioribus inſtrumentis: an potius à leuioribus: vt procede-
re viſus eſt Raſis eo loco, cuius nuper meminimus: deinde verò, an ſtatim ab euacuatione auſpicandum:
an prius temperanda, & æquanda materia, vt facilius vacuetur; & poſtea vacuandum; vt uiſus eſt conſul-
Aph. uiſſe Hipp. 1. Aph. concocta eſſe medicanda, non cruda, neque in principio, niſi vbi turgeant. Satis diffi-
22. cilis eſt hæc quæſtio, & quæ longiorem requireret tractationem, quàm admittat noſtrum inſtitutum:
diſſoluemus tamen per capita, illis duntaxat propoſitis, quæ neceſſaria ſunt. Dicimus itaque, quòd vt
primo de rat. vict. in acu. mor. docuere Hipp. & Gal. nulla eſt tutior, & verior methodus, & aptior ad diſ
ſoluendas queſtiones generales, & in vniuerſum propoſitas, cùm plura habēt capita, quàm non in eis ab-
ſolutè, & uno tantùm modo reſpondere; ſed per determinatas limitationes innitēdo diuiſiuæ methodo,
id quod vniuerſum, & generale eſt, ab eo, quod particulatim verum eſt, ſeparare; ut ibi exemplo quæſtio
nis propoſitæ de ratione ciborum exhibendorum in acutis morbis demonſtrat Gal. Huic ergo & nos in-
ſiſtamus methodo, & dicamus, quòd aut ex catarrho periculum aliquod præceps imminet; vt pote quo-
niam repentinam quampiam ruina m minetur; aut nullum impendet ex deſtillāte catarrho periculum.
Si quidem non immineat periculum: aut ſi immineat, tamen non adeò in præcipiti ſit occaſio, quin blā C
dè, & facilè tractando non poſſit mitigari eius, ſi aliqua eſt, ſæuitia, & tandem corrigi omne ex eo con-
tractum vitium: tunc prius paranda erit materia: interim tamen reuellentia adminiſtrando, ut ſunt cly
ſteres, frictiones artuum, & iſtiuſmodi alia; demum vacuandum: præter quàm, ſi viſum ſit opportunum
aliquo modo, ſanguinem mittere; quia inſtrumentum hoc non exigit tot præparationes. At ſi præceps
aliquod timendum ſit periculum, ſecus agendum. Verùm anteaquàm particulatim hoc caput definia-
mus, hoc etiam explanemus; quod eſt cognitu neceſſarium, vt rectè diſſoluatur hęc quæſtio: nimirum
quibus de cauſis aliquando deſtillatio periculoſa eſt, aliquando non: uel potius unde habet, ut pericu-
loſa ſit. Triplex itaque ratio eſt, qua deſtillationi aſſiſtit periculum. Primum quidem ratione plenitu-
dinis corporis, & capitis, uel copię deſtillantis materię. poteſt enim aliquando ſtatim ſtrangulando peri-
mere. Deinde uerò ratione malę eius qualitatis; quia ita acris ſit, & erodens, ut erodat, & ulceret quā-
cunque partem pertigerit, ſicuti nares, columellam, fauces, aſperam arteriam, pulmones, gulam, uentri-
culum. Tertiò ratione membri, uel particulę, ad quam defluens decumbit deſtillatio: ſicuti ſi ad fauces,
& ſummam aſperę arterię partem delata fluxione, ibi anginam excitari timeamus, uel ad pulmones, uel
thoracem; vt inde metuenda ſit, aut peripneumonia, aut pleuritis, aut phthiſis. Sed his & illud adden-
dum eſt, quòd tenuis deſtillationis pręceps magis, & uelox motus eſt, quę & proinde eſt & ad uacuatio- D
nem promptior: craſſa uerò, ut ſuperius diximus, non ita pręcipitanter mouetur; ſed lentè magis,
& paulatim. quòd ſi aliquando copioſa, & citò moueatur, id rarò eſt: plerumque enim paulatim
creſcit, cùm inter initia tardè moueatur. & ſæpius, ut antea diximus, dum defluit, tenuis eſt, ac ita
confertim mouetur, mox craſſitiem, & lentorem contrahit. Colligamus ergo tandem capita hęc, &
has concluſiones. Cùm craſſior eſt materia, & multa, quę adhuc non confertim mouetur, (cognoſces
autem multam eſſe in capite materiam craſſam, ex eius grauitate percepta) non eſt ex repente mouen-
da, & exagitanda; nè augeamus periculum. commota enim à medicamento, commodè purgari non po
terit; quia cruda eſt, & ſua craſſitie, & lentore renititur vacuationi: unde hominem huic periculo exponi
mus, ne agitata ad uentres cerebri deferatur, & apoplexiam, aut epilepſiam concitet: uel in faucibus cō-
ſiſtat, & hominem ſtranguleti uel ad pulmones, & aſthma afferat. Hęc ergo erit concoquenda prius; ne-
que alijs mouenda, niſi clyſteri aliquantiſper acri, frictionibuſque ſatis ualidis, & frequentibus artubus
adminiſtratis, ut reuellamus, ne uerſus prędictas partes feratur: alioquin autem quietem ſeruantes tàm
animi, quàm corporis, ut omnes occaſiones declinemus, quibus illa & moueri, & augeri queat: & cauen
tes ab omnibus, quibus caput repleri poſſit, & quę pituitę generandę apta ſunt, ſeruato uictu, quantum

fieri

A fieri poteſt.tenuiori, ut illi ſubtrahatur ſomentum. ubi autem concocta uiſa fuerit, & ad uacuationem
facilis;tunc opportunis medicamentis erit vacuanda. Quòd ſi tenus ſit,& præceps in motu,copioſaq́;,
vel ſi acris,& maligna: (malignas enim id genus deſtillationes appellat Hippo 6.Epide. com.verò Gal. Cō.18
libro 3 quæ tenues ſunt,& erodunt)aut ſi iam inclinet,& propenſa ſit in aliquam particulam inſignem,
vbi timendus ſit magnus aliquis morbus:tunc ſi ſententiam Gal.& Hippo.ſequi velimus, quam 5.meth. Cap.5
explanauit: non eſt tempus terendum in lenibus remedijs, ſed potius ſtatim ab initio adhibendæ ſunt
manus fortioribus;& quæ ſint hæc fortiora remedia, ibidem ipſe exponit. ſanguinis miſsio, & purga-
tio. Et huc ſpectaſſe uiſus eſt mihi Gal.ea ſententia, quam recitat Oribaſius in eo cap. quos, & quan-
do purgare oportet, decerptam ex commentarijs Gal.in librum de humoribus, quæ noſtris tempori-
bus deſiderantur. Inde enim fuiſſe hanc ſententiam decerptam teſtatur Rabi Moyſes in ſuis aphoriſ-
mis. Ita autem ea ſententia ſe habet, tenues, & ſeroſos humores à principio vacua: in craſsis verò
expecta concoctionem. prætermiſit autem Oribaſius quædam uerba non minus relatis utilia, quibus
expoſuit, cur tenues vacuandi ſunt ab initio, ne ait ipſe, ſuperueniente febre, acriores fiant. Sed di-
cet aliquis. & quomodo ſibi conſtabunt Gale.& Hippo.qui concocta medicari præcipiunt, neque ea,
quæ cruda ſunt, eſſe mouenda; neque in principio, cùm non turgent. Dicimus, quòd duplici nomine
B poſſunt conciliari loca Hipp.& Gal.quæ mutuò repugnare videntur.Primùm quidem,quòd cùm reuul-
ſionis gratia uacuamus, in principio non etiam expectata concoctione vacuandum eſt: reuulſionis autē
gratia vacuamus,quotieſcunque ex fluxione humorum ex una ad aliam partem cōcitatur morbus.pro-
priè enim,ut Gal.5.meth.& in com.in 6.Epide.& innumeris alijs locis expoſuit, reuulſio eſt remedium
fluxionibus accommodatum;cùm illis obſiſtere uolumus, impetuiq́ue humorum, qui in aliquam par-
ticulam decumbentes morbum aliquem magnum illi afferunt. Reuulſionibus autem tempus opportu-
num eſt inter morbi initia.nam vbi iam defluxerint,deriuatione, aut vacuatione per locum ipſum, uel
per vicinum opus eſt.Reuulſiones verò, cùm pluribus poſsint fieri inſtrumentis, fortiſsimæ,& potentiſ-
ſimæ ſunt illæ,quæ cum vacuatione fiunt;præſertim verò per ſectā uenam,aut per purgantia medicamen
ta;ut pote quę confertim poſſunt vacuare,& citò reuellere. Vnde cùm remedia debeant accommodari
morbis,tàm præſentibus,quàm futuris,non modò ſecundum qualitatem,ſed etiam quantitatem,& ma
gnītudinem: ideò cùm videmus præceps aliquod ex fluxione periculum, neceſſe eſt ſtatim & potenter
vacuando reuellere,ut docuit Gal.5.meth.neque expectare vlterius concoctionem. Hic enim habemus
tres illas rationes vacuandi,quas cogere medicum dixit Gale.4.Aph.vacuare eadem die in morbis val- Cō.10
de acutis. nempè antequàm à ſæuitia morbi uires reſoluantur, & febris augeatur, quæ præter id quòd
C medicamenta ſunt poſtea illi aduerſaria,exacuit etiam acrimoniam fluentium deſtillationum, vt dixi-
mus ex ſententia recitata ab Oribaſio,& Rabi Moyſe ex commentarijs Gal.in librū de humoribus. præ
terea antequàm decumbant in principale aliquod membrum, & extrema afferant pericula. Aphoriſ-
mus autem 22.maximè refertur ad eos humores,qui defluxere, & conſiſtunt in uno loco,ut ex commen
tarijs in 1.& 4 Aphoris. elicere poſſumus, ubi & ſententiam Hippo. in teſtimonium affert, nimirum Cō.22
quicunque inflammationes in morborum principio conantur medicamento ſoluere, nihil de eo Cō. 1.
auferunt,quod intentum, & inflammatum eſt. Vnde non abſq́ue ratione dicimus, ſi dicimus, quòd
hi morbi turgentium morborum ſubinduunt rationem. duabus enim rationibus iſtis eiſdem iam ci-
tatis locis deſcripſit Gale. morbum turgentem: primò ſi humorum exagitatorum motus per totum
corpus uagus feratur: uel ſaltem in principalibus partibus, quæ concitentur ad excretionem noxiorum
humorum; & in hanc rationem referre poſſumus fluxum acris, & tenuis materiæ, quæ à cerebro mem
bro quàm maximè principali expellitur, & factura eſt inſignem aliquem morbum in alia parte ma-
gni momenti, & maximi periculi. Fuimus fortaſſe longiores iuſto; ſed nos coegit res hæc, quæ ma- Lec.35
ximi momenti eſt, & frequentiſsimè occurrit, & de qua quotidie diſputant medici; neque tamen
(ni fallor) rectè intelligitur, neque diſſoluitur. Sed ulterius progredientes inquiramus, quando
D magis inchoandum à miſsione ſanguinis: & quando à medicamento, ac purgatione: uel quan-
do utroq́ue ſit opus. Meſue non omnino contemnendus medicus, & qui apud noſtros priores me-
dicos in maximo fuit honore, tres poſuit conditiones, quibus ſanguis mittendus eſſet; quas ta-
men, ſi diligenter perpenderimus, à Gale.deprompſit. Et ut rem exquiſitius intelligatis, hæc om-
nia ſunt in catarrho currando extimanda, antea quàm deliberemus, an extrahendus ſanguis ſit;
nec ne. Primùm natura &, qualitas deſtillantis materiæ. Deinde partes, in quas deſtillatio de-
cumbit: Tertiò ſtatus corporis illius, qui deſtillatione tentatur: Poſtremo, ſi quis ſit alius af-
fectus cum catarrho, qui eum exacuat, & exacerbet. Primum enim, ſi ſit calidus catarrhus, po-
tius ſanguis mittendus eſt, quàm ſi frigidus; quia frigidus miſſo ſanguine magis refrigeratur,
& recrudeſcit: cùm calidus præter commodum reuulſionis, & uacuationis, ſanguinis miſsio-
ne temperetur. Deinde uerò conſiderandum eſt, quò deſtillantis catarrhi fluxio, & impetus
feratur. Quia ſi ad partem aliquam inſignem, in qua gigni poſsit magna aliqua noxa, ut ad
oculos, aut ad guttur, & fauces, aut ad pulmones, & arteriam aſperam, aut ad alias partes,
quæ multi ſint momenti, confluat: mittendus eſt ſanguis. cogit enim nos magnitudo morbi, aut
præſens, aut futura. Tertiò an febrem habeat adiunctam.Febris ſiquidem dupliciter auget noxam illa-

tam

tam à catarrho; primùm quia materias colliquat ſuo calore,& magis eas agitat, & mouet : deinde, ut A
ex ſententia Gal.diximus.addit illis maiorem acrimoniam,& deteriores reddit. Corporis etiam ſtatus
Ca.14. conſiderandus.Nam ijs,qui multum ſanguinei ſunt, vt affirmat Gal. 5.meth. ſtatim omnino extrahen-
dus ſanguis eſt. At verò ſi pauci ſanguinis homo ſit; ita vt potius cacochymum ſit corpus, quàm ple-
thoricum : non ita ſtatim,ait Gal.mittendus eſt.nam præter id, quòd vires in his facilè miſsione ſangui
nis diſſolui poſſunt;vt pote quæ in illis nequeunt eſſe admodum robuſtæ: effrenes etiam efficiuntur pra
ui ſucci,& intemperantiores, deſtituti à ſanguinis temperamento. Vnde ait ipſe prius eorum malitia
eſt commoda victus ratione,& alijs remedijs aptis ad meliorem naturam ducenda ; ac poſtea, ſi res vr-
geat,ſanguis detrahendus; ſed non copioſus:deinde reficiendi ſunt. Et quia alioquin purgatio eſt pro-
prium remedium, ut ſæpe teſtatus eſt Gal.immò Hipp. cacochymiæ tollendæ : poſtea & medicamentis
hi purgandi ſunt. mox ſi ad huc res reuulſionem expoſcat, iterum erit detrahendus ſanguis. Sed quo-
niam aliqui ſunt,qui uenas plenas habent, & ſanguinem etiam multum videntur habere: neque tamen
multi ſanguinis illi propriè ſunt;quia vitioſus eſt ſanguis,& craſſus,vt quaſi limus ſit: vnde cacochymos
potius hos appellaueris,quàm ſanguineos,vel plethoricos.illis quidem detrahemus ſanguinem;ſed non
conſertim,nec ſemel multum;quia neque hi poſſunt validas vires habere. Ex quibus patet,quòd inter- B
dum ſanguinem copioſum,ſtatim etiam mittimus: nonnunquam, detrahimus quidem, ſed detractionẽ
partimur : & quandoque poſt miſſum ſanguinem purgamus : aliquando verò ſola vtimur purgatione :
& non rarò etiam omnia hæc fortiora remedia relinquimus, nimirum quando aut viribus diffidimus,
aut quid aliud impedit, clyſteribusque.& id genus alijs præſidijs inſiſtimus. Sed poſteaquam demit-
tendi ſanguinis ratione abundè diximus, nunc de purgando catarrho aliqua magis particulatim verba
faciamus. Ait itaque Gal.eodem 5 metho.quòd quando calida, & acris eſt deſtillatio, corpus illis me-
dicamentis purgandum eſt, quæ vires habeant purgandi diuerſos humores; & id non abſque ratione;
quia materia à capite deſtillans ſemper pituitoſa eſt;cùm autem acris, & calida eſt, oportet, vt mixtos
alios habeat vitioſos ſuccos:immò quamuis etiam acrimonia careret, quando preceps mouetur, & co-
pioſa, neceſſe eſt, vt coniunctum habeat aliquem calidum humorem, cuius ope colliquata, fluidaque
magis facta vi maiori moueatur. Deſcribit autem Gal.quaſdam pilulas,quæ parum, quantum ad va-
cuantia pertinet,differunt à deſcriptis in primo,& ſecundo libro; niſi quòd addit agaricum, bdelio in-
ſuper, & gummi arabico etiam adiectis, quæ vim aliquam habent ſiſtendi catarrhum. In præſentia ve-
rò cochiæ,& aureæ in uſu ſunt, & quæcunque alia à nobis expoſita ſuperioribus libris fuere, quibus ra-
tionem purgandi & caput,& vniuerſum corpus per congrua medicamenta, ſumpta nimirum indicatio
ne à natura humorum purgandorum, abundè explanauimus. Atque etiam de illis copioſum ſermo- C
nem habuimus, quibus particulatim capitis plenitudo vacuari ſolet, vt ſunt caput purgia à iunioribus
dicta, ἔῤῥινα à græcis,maſticatoriaque,& gargariſmata, quę communi nuncupatione à græcis dicuntur
ἀποφλεγματισμοί. Niſi quòd vbi timeremus,quòd deſtillatio ad pulmones,& pectus ferretur,præſertim
verò ſi acris admodum eſſet,calidaque, aut etiã ſi ex repentino influxu metueremus, ne magis agitatus
humor ſuffocaret laborantem : item ſi multam putaremus eſſe iſtiuſmodi catarrhi copiam in capite cō-
geſtam, adeò vt timor eſſet. ne gargariſmate commota, conſertimque præcipitata ad inferiores partes
periculum aliquod inſigne laboranti afferret; non eſſent gargariſmata tentanda. Sed & ſternutamen-
ta non eſſent tentanda in initijs,dum crudus eſt humor, & multus dum enim cōmouetur materia,con-
coctio,quę potius quiete eget,impeditur. præterea violenter exagitata, potius excreſcit, & vacuari ne-
quit,plurimamque affert anguſtiam, & labores. Poſt concoctionem autem ſecurus eſt eorũ uſus. plu-
rimum enim caput expurgare poſſunt,& craſsiores,magiſque impactos humores excutiendo educere.
Lec.36 Sed de his hunc eſſe habitum ſermonem intelligamus; quatenus ad euacuationem pertinet, nimirum
vt eis tanquam vacuatorijs inſtrumentis vtimur;quia gargariſmatibus ſępius vtimur, tanquam præpa-
ratorijs materierum defluentium, & æquatorijs, vt facilior, & cùm minori moleſtia à natura excernan-
tur. Duo enim ſunt,quæ materiam deſtillantem,vel nimis præcipitem reddunt, vel nimis difficilem ad D
vacuationem : nempe cùm calida, tenuis, & acris eſt : & cùm nimis craſſa. & lenta. Vnde interdum
gargariſmate utimur, in quo ſit vis incraſſandi,& refrigerandi : interdum eo, in quo ſit incidendi,& at
tenuandi facultas. Sed de his loqui non eſt præſentis argumenti, quod circa materiam vacuationis
uerſatur. Propterea finem etiam faciemus huic ſermoni. Et quamuis videatur ſupereſſe dicendum de
alijs,quæ vim habent etiam vacuandi; ſed magis reuellendi, qualia ſunt vincula dolorifica, frictiones,
clyſteres, glandes, quę & ipſa plurimum faciunt ad ſiſtendam, & auertendam à locis valdè ſuſpectis
fluxionem vt patet illi,qui legerit 5.meth.& alibi etiam Gale.quia tamẽ de his omnibus copioſè tracta-
uimus priori libro : ideò non puto futurum operæ pretium aliquod, ſi iterum acta agere velimus. Vn-
de tranſeundum eſt ad alium ſcopum,qui reſpicit correctionem, & apparatum materię, vt à natura fa-
cilius adminiſtrata,& minori noxa ab ea excernatur, uel ſponte,uel per purgantia medicamenta. Ra-
tionem autem horum remediorum nobis materia,quę defluit,oſtendet : Modum uerò uſus ea particu-
la,ad quam præſertim confluit; & à qua etiam defluit. In uniuerſum enim, ſi calida, tenuis, acriſque
fuerit.opus erit refrigerantibus,incraſſantibus,& acrimoniam retundentibus:ſin autem craſſa, & lenta,
detergentibus,attenuantibus,& incidentibus. Et quantum etiam ad ſyrupos, decoctaque,cibos etiam,

& potus,

A &potus, ſatis item in præcedenti libro diximus, dum de curandis internis affectibus capitis ſermonem faceremus, & hoc quatenus ſpectat ad partem unde fluit. Sed quatenus ad partem, ad quam confluit: cùm ſoleat materia aut ad nares deflectere, & ad appellatum collatoriũ: quando videlicet grauedinem, & coryzam facit: aut ad palatum, & fauces: aut tandem per aſperam arteriam ad pulmones: diuerſos etiam formas pro diuerſitae locorum, ac locis ſuis accommodanda remedia medici excogitauere; & id bona ratione. nam non modo in corrigendo, & emendando catarrho, rationem habere de mandantis particulæ oportet; ſed recipientis ẽt, vel ſuſcipientis. Vnde ſi ad nares deſtillauerit materia, tunc ea erunt commoda, quæ per nares trahuntur, non vt uacuent, & inde trahant hoc excrementum: verùm vt illud præparent pro ratione rei exigentis. In calido enim, & tenui ea in nares inijcientur, quæ refrigerent, incraſſent, & leniant. nam hæc præſtabunt, vt non ita diſruptè, & præcipitanter eò feratur; ſed moderatius, faciliusque à natura regatur. Faciunt autem ad hæc, aqua, uel decoctum, vel ſuccus violarum, uel aqua roſarum: decoctũ iuiubarũ, decoctum lactucę, vel portulacæ, vel alia multa his ſimilia. quòd ſi valida eſſet ibi obſtructio, & impacta in oſſe collatorij multa materia, aut quæ ob illius loci caliditatem quaſi excocta aliquem contraxiſſet lentorem, aqua ordei ſola conferret; ſed magis etiam aperiret, ſi aliquid ſacchari adderetur, vel ſyrupi roſacei recentis. Exterius verò ſi propè ra-
B dices, vel initium narium illineretur oleum violaceum, vel butyrum. Sed & odoramenta poſſunt eſſe vtilia. laudat autem Meſue odoratum ſemen lini infuſum in aceto, & arefactum, ſuffitumq́; . uel ordeum etiam ex aceto, vel furfure, eodem modo. hęc enim refrigerant, & exiccant catarrhalem humiditatem. At ſi frigidus, & craſſus, decoctum maioranę rutę, item chamæmeli, nigelæ, & multorum aliorum, quæ ex his poſſunt percipi, vt tamen prius à leuioribus ſemper ordiamur, ut eſt decoctum chamæmeli, deinde maioranæ, poſtremò ſeminum nigelę. Sed his ſerminibus potius in ſuffitu, quàm quòd trahantur per nares, vtendum: uel ligata in linteo, prius tamen torrefacta, offerantur naribus odoranda. Linimenta etiam ſimilia radicis narium adhibenda: ſicuti ex oleo amygdalarum amararum, chamæmelino, anethino, & alijs id genus. At ſi ad fauces defluat, elegmata commoda ſunt, & alia, quę in ore tenentur, & paulatim colliquata deſcendunt. Vt in calida ſyrupus violaceus ſimplex, uel compoſitus; ſed & roſaceus; quando non dum deſcendens ad thoracem tuſsim ciet: item ſyrupus de iuiubis, de portulaca: tandem verò omnibus alijs præſtantior eſt, cùm valdè tenuis, & calidus, acriſque eſt catarrhus, ſyrupus de papauere. Sed ſolidiora ſunt diadragagantum album, uel rubrum ita appellatum ob admixtionem boli armenicæ: Valentius autem omnibus eſt diacodion, cuius in 7. de comp. med. ſec. loc. meminit Gal. Cap.2.
Eo autem tempore conficiebant in modum eclegmatis, vel ſyrupi interdum ex melle: interdum ex defruto, uel ſapa. in calida verò deſtillatione id præferebant, quod erat ex ſapa confectum: mel enim irri-
C tat, ait ibi Gal. calidas fluxiones. quod autem ex melle, in craſſa, & lento catarrho. Nunc ex ſaccharo conficiunt, & in orbiculos, uel rotulas, ut alias, quas confectiones appellant, efformant. & in calido etiam vtuntur; quia ſaccharum quaſi temperatum eſt: omnino enim minus & calefacit, & detergit, minuſque attenuat, quàm mel. Sed vt diximus, & gargariſmatibus agere interdum ſolemus, vt ex aqua roſacea, cui additum ſit paucum camphoræ: & ſi ſiſtere, uel refrenare fluorem magis volumus, decocta ex rebus aſtringentibus, ſicuti roſarum, coriandorum, lentium decorticatarum: ſi incraſſare, & refrigerare, decoctum lactucæ, portulacæ, uel ex aqua communi, uel roſacea, decoctum capitũ papaueris, lac, uel, vt aiũt, emulſio ſeminum papaueris uſu ueniunt. Ad frigidum, & craſſum oxymel, ſyrupus ex radice dulci, de betonica, de hyſſopo: conſeruę etiam ex ſaccharo betonicæ, florum roris marini. gargariſmata quoque ex decoctis earundem herbarum: præterea decoctum thuris, decoctum etiam reſinæ iuniperi, uel cedri, arabes, & apothecarij ſandaracham appellant; plurimumque ad ſiſtendum, & ſiccandum catarrhum ualet: item decoctum ſpicæ nardi, uel celticæ. Sed de his ſatis. Tranſeamus poſtremò ad illa, quæ tertiam indicationem, uel tertium ſcopum reſpiciunt, qui eſt exiccatio, & corroboratio capitis, quæ & ipſa ſummè eſt neceſſaria: alioquin enim nunquàm ſiſti poterit deſtillatio: uel ſi uideatur curationem iam ad-
D miſiſſe, paulò poſt eadem manente cauſa, neceſſe eſt iterum eadem ſuperuenire incommoda, & interdũ ẽt maiora. Prima aũt ratio roborandi caput in omni catarrho eſt, procurare, ut remoueatur cerebri intemperatura, uel ea emendetur. & quia à contrarijs intemperaturis catarrhus generatur, ſicuti etiã catarrhi ipſi inter ſe contrarij, quatenus ad eorum naturam pertinet: ideò & diuerſa eſt etiam via, & ratio, immò aduerſaria corrigendi huiuſmodi intemperamenta. Vnde, cùm materia deſtillans calida eſt inſigniter, tenuiſque, & plurimum acris, dimittenda ſunt omnia exterius, & interius etiam, ut 6. de tuen. ſani. ſenſit Gal. quæ calefaciunt, ut ſunt balneæ, uel thermæ omnes, quę ſuapte natura calidæ ſunt: in uniuerſum ſiquidem omnes calefaciunt. præterea emplaſtra, linimenta, cataplaſmata, cerata, perfuſiones, quæ ſunt medicamenta calefacientia, contra quam Gale. tempeſtate multi medici ſoliti fuerant facere, omnino declinanda. Medicamentum autem accommodatiſsimum præ omnibus alijs, ait ipſe, ſunt aquæ dulces, quibus in potu, & cibis utimur, ſi illis modeſtè calefactis lauemus, & caput, & totum corpus; non tamen ita, ut fricetur caput, ne attrahatur aliquid ab inferioribus partibus: artus tamen, & infernę partes inter lauandum fricari poſſunt: uim enim reuellendi id habet. nam harum aquarum uſu frequenti, & lenitur acrimonia catarrhi, & intemperatura temperatur, & ſi qui calidi uapores ſint in capite geniti, qui intemperaturã foueant, digerantur. Poſſemus & alia multa huic rei addere; ſed quia

alibi

A ſent,ſi coniunctam dixiſſent. Hæc autem leuis, & plana exterius eſt,& lucida, duraque,& ſolida ob alia
rum internarũ particularum tutellã,ab externaq́; (ut diximus) capitis mebrana deriuata. cuius præterea
officium eſt,vt & oculum vniuerſum, & muſculos illum mouentes comprehendens oſsibus annectat, &
deuinciat,atque ipſum oculum circuncirca complectatur. Vnde, cùm magna inflammatione hæc ten-
tatur, partes etiam circunſtantes faciei omnes ad malas uſque trahi videntur. Intra verò hanc ſtatim
altera continetur, quæ ſine diſſectione ſpectari nequit;niſi in circulo, ad quem priorem terminari dixi-
mus. quæ & perſpicuitate,& ſoliditate,denſitateque imitatur tenuem laminam ex ſplendido, & deter-
ſo cornu deraſam: à qua ſimilitudine κερατοειδῆ græcis, quaſi cornu ſimilitudinem referentem, latini
iuniores corneam nuncupauere. Eſt & tertia intra hanc, quam vueam latini, græci ῥαγοειδῆ à ſimili-
tudine,quam refert,grani uuæ,nominarunt;in cuius anteriori parte,ubi quaſi centrum eſt iridis, fora-
men eſt, quod pupillam appellatam conſtituit, & aſsimilatur foramini in vua: quòd reliquum eſt poſt
abſtractum pediculum,à quo pendebat. Intra hanc tunicam eſt aqueus humor: poſtea verò cryſtalli-
nus,quem primum organum uiſus eſſe volunt medici,præſertim Gale. poſt autem ex poſteriori parte eſt
vitreus: deinde verò & aliæ tunicæ;vt illa, quæ verriculum,ſeu retis formam imitatur,& græcè ἀμφιβλη-
στροειδὴς, id eſt reticulata,& ἀραχνοειδὴς, hoc eſt araneoſa dicitur. Sed quantum ad noſtrum pertinet
B inſtitutum,hæc ſatis ſunt. nam diligentius hæc ſunt referenda, & explananda in anatomicis tractationi
bus. Ad oculos autem varia neruorum paria deueniunt, ſicuti diuerſæ ſunt oculi functiones. Nam &
eximio,vt diximus,quodam ſenſu præditus eſt:præterea multos habet muſculos, à quibus mouetur per
appetitum,& voluntatẽ animantis.& enim & in dextrum, ac ſiniſtrum angulum; & ſurſum, ac deor-
ſum mouet: præterea verò & circũagitur;& retrahitur,ne nimis promineat.Porrò muſculi hãc facultatẽ
à neruis habent,per quos tũ ſenſus:tùm motus à cerebro defertur: ideò à cerebro ſtatim utrinque deſcẽ
dunt nerui, qui huic præſunt muneri. Cum etiam oculi ſint ſenſus uiſus inſtrumentum,& omnis uis ſen-
tiendi à cerebro per neruos deriuetur; ideò etiam fuit,aliud neruorum par hoc officio fungi; nempe per
ſpiritus oculis ſubminiſtrare uiſiuam facultatem, unde ὀπτικοὶ græcè, quaſi uiſorios dixeris, appellan
tur;qui quaſi perforati ſunt,uiam enim ſenſibus conſpicuam hi ſoli ex omnibus neruis habent. Cùm
enim exquiſitiſſimus ſit is ſenſus,maiori ſpirituum copia eget; & ob id natura latiorem etiam, & am-
pliorem in eis, quàm in alijs uiam parauit. Qui & hoc peculiare & priuatum habent, quòd maiorem
habent nexum inter ſe duo hi nerui,quàm alii inſeruientes aliis ſenſibus; quia & ſi à diuerſis cerebri par-
tibus habeant ortum,alter à dextra,alter à ſiniſtra; dum tamen deſcendunt,in medio ferè itinere coeunt
inter ſe, & mutuò cohaleſcunt;poſtea diducuntur, & diſpertiti alteruter ad ſuum oculum fertur. Cur
autem ita factum ſit à natura, & an verè incrucientur; ad aliud inſtitutum pertinet diſputare.
C Hoc tantum mihi dignum uidetur eſſe animaduerſione, quod maximè ad noſtrum ſcopum pertinere ui
detur, ex hac uidelicet horum neruorum connexione, magnum eſſe oculorum mutuum conſenſum, ut
ſæpiſſimè contingat, quòd malè affecto uno oculo, ſi longius malum protrahatur, facillimè eiuſdem
incõmodi fit & alter particeps. Sed tandẽ his explanatis, quæ erant ad faciliorẽ captũ eorũ, quæ dicenda
ſunt,neceſſaria; rem ipſam aggrediamur,quæ primùm ad noſtrum ſcopum attinet:nimirum inueſtige-
mus de more iam à nobis inſtituto omnes affectus, quibus oculus eſt obnoxius; atque vnde ſuam habẽt
originem;vt ab illis depromptis ſuis indicationibus,methodum eos curandi inſtituere, & explanare ex
ratione poſsimus. Hoc primùm conſtituto, quòd cùm ita ſe habeat eius conformatio, & ſtructura,
vt iam expoſuimus, videlicet quòd ſit inſtrumentaria particula ex pluribus ſimplicibus conflata; neceſ-
ſe eſt,vt ipſe quatenus inſtrumentũ eſt,pateat omnibus affectibus,& morbis,vel ſaltem pluribus,quibus
& aliæ inſtrumentariæ partes ſunt obnoxiæ;quatenus autem ex ſimplicibus conſtat, poſsit etiam ab il-
lis affici, quæ ſimplicibus ſolent contingere. verùm cùm & aliqui ſint utriſque communes affectus, vi-
delicet ſimplicibus,& compoſitis: ita etiam his oculus erit expoſitus. At quia horum multi, quantum
D ad curandi rationem ſpectat,ad præcedentia capita referenda ſunt: ideò eorum rationem prius, & bre-
uiter exponemus. Nam cum dixerimus oculos multos habere ad natos muſculos, à quibus mouẽtur
uarijs motionib. horũ vitio multa ſunt incõmoda,quibus tentari poteſt hæc particula; ex quibus, non-
modò quantum ad motiones attinet, lædi poteſt: verùm etiam in operatione videndi. Nam & reſol-
ui,vel paralyſin pati poſſunt muſculi hi,& conuelli, atque ex huiuſmodi affectibus, præter impeditam,
vel vitiatam motionẽ, vitiatur & oculorum ſitus, ex quo vitiato læduntur & ipſi oculi in videndo. Si
enim omnes muſculi pariter reſoluantur, oculus fertur ad extra,& prominentior fit; quia, cùm omnes
iuuent aliquantùm ad hoc, præſertim verò id pertinet ad muſculum, qui hæret optico neruo. hic enim
oculum retinet;ne extra prolabens fiat prominentior. unde illo reſoluto,oculum neceſſe eſt prominere:
Contra verò ſi conuelleretur, interius oculum trahens,efficeret, vt ille intrò retractus videretur. Si verò
alij,vt qui ad exteriorem angulum oculum mouent, reſoluerentur,oculus ab oppoſitis, & ſanis tractus
verſum interiorem conuerteretur: Sed ſi conuellerentur ad ſe trahentes oculum,ad ſuum angulum con
uerti cogerent. Contrà autem accideret, ſi oppoſiti, aut reſoluerentur,aut conuellerentur: ita enim
vel ſurſum,uel deorſum conuerterẽtur oculi; prout vel qui ſurſum mouent ipſos; vel qui deorſum con- Cap.2.
uertunt, aut reſoluti,aut conuulſi eſſent. Verùm non eſt,ut exquiſitè & hoc, & reliqua omnia expo- Cap.2.
ſuit Gal. partim primò de ſympt. cauſ. partim 4. de loc. affec. non eſt,inquam,par nocumentum,quando

in exteriorẽ, vel interiorem angulum conuertitur oculus inſigni conuerſione; & quando ſurſum, vel deor A
ſum; quia cùm ſurſum, vel deorſum inflectitur oculus, lęditur quàm maximè viſus, vt quæcunque offe-
runtur viſui, duplicia videantur: cùm autem dextrorſum, vel ſiniſtrorſum, parum admodùm læditur hu
ius ſenſus actio. Cuius rei teſtes eſſe poſſunt, qui ſtrabones eſſe dicuntur. Sed de his ſermonem non
protrahemus longius; quia cùm horum omnium occaſio ſit, aut reſolutio, aut, conuulſio, poſſunt om-
nes horum affectuum rationes in capita de reſolutione, aut conuulſione referri. De quibus, cùm ſatis
ſuperque ſit ſuperius dictum, in præſentia non plura faciemus verba. Niſi quòd hoc nobis addendum
videtur, quòd non ſolum vitio muſculorum oculus poteſt de ſua ſede dimoueri; ut videlicet prominen-
tior fiat, vel contorqueatur; ſed ex aliquo etiam tumore præter naturam ſuccreſcente alicui parti mem-
branarum ex parte interiori; qui quidem tumor magis impellat exterius in anteriorem partem oculum,
quò magis creuerit: tumor autem hic poteſt, aut inflammatio, aut ſcirrhus eſſe. Et equidem ego cogno-
ui nobilem quendam adoleſcentem patritium uenetum, cui dexter oculus adeò prominebat, vt vniuer-
ſam ferè faciem deturparet: id verò contigerat ex ſcirrhoſo tumore, qui erat in interna parte, qua adna-
ta membrana alba, quam coniunctiuam diximus à iunioribus appellari, oculum oſsibus, in quibus lo-
catus eſt, annectit: qui tamen tùm ætatis ope, tùm medicis auxilijs tandẽ longo tempore eſt liberatus:
Non minus id ex inflammatione fieri poſſet, vt quiſque poteſt intelligere. His itaque dimiſsis; quia, B
quantum ad curationem pertinet, curandi eſſent hi tumores, ſicut & alij tumores: procedamus vlterius.
Diximus ergo quòd oculus poteſt à quocunque modo intemperaturæ affici, ſiue ſimplex, ſiue ea com-
poſita ſit: ſicuti & aliæ omnes particulæ, quæ conſtant ex ſimplicibus partibus. & illis interdum cum
materia: interdum ſine materia. Sed de ijs, primùm agamus, quæ ſine materia ſunt: prius verò de
Lec. 38 ſimplicibus. his enim cognitis, facilis eſt compoſitarum cognitio. Sicut autem, cùm hæ ſimplices par
ticulæ ſuum ſeruant temperamentum, optimè & id, quod primum, & proximum eſt inſtrumentum ui-
ſus, ſiue ſit cryſtaloides: ſiue ſit aliud; ſuo fungitur munere, facultatique viſiuæ optimè deſeruit, &
reliquę etiam partes optimè illi inſeruiunt: Ita cùm à ſua recta temperatura degenerant, viſus non
poteſt rectè ſe habere. Nam, ut particulatim rem tractemus, ſi exiccentur nimis oculi, contrahuntur
membranę, vel tunicæ ipſorum, indurantur, rugoſæ fiunt, exaſperantur, coarctantque ipſos humores:
pupilla pręterea, exiccata vuea, contrahitur, & ſtrictior fit: unde viſio fit imbecillior, & læditur. quan-
uis enim, vt eodem primò de cau. ſympt. docuit Gale. pupilla naturaliter aſtrictior faciat ad perſpicui-
tatem viſus; quę tamen ex morbo talis eſt, viſum offendit. ita & humores, tàm aqueus, quàm cryſtal-
linus ex ſiccitate nimia lædunt plurimum viſum: contrahuntur enim, & abſumuntur: ut non commo-
dè poſsit aqueus cryſtallino ſolitam præſtare utilitatem, & cryſtallinus viſiuæ facultati miniſtrare: prę- C
ter id, quòd & ſpiritus ab intemperatis particulis tranſmutati uitiantur. Si uerò oculi partes nimis hu-
mectentur, membranę quidem laxantur, & quaſi deſluunt: humores etiam nimia humiditate impe-
diuntur, ne ſuo rectè fungantur munere: incraſſantur enim, & membranę, & humores. Vnde ex ni-
mio vueę humore, laxior fit pupilla, quod plurimùm de perſpicuitate uiſus, & de longitudine viſus de-
trahit. Item ſi calidiorem temperaturam contrahant lęditur uiſus: calor enim agitat, & conturbat
ſpiritus, uapores multos concitat, ut neceſſe ſit corrumpi actionem. Contrà verò, frigida intemperatu-
ra eos ferè immobiles reddit; hebetat etiam plurimùm aciem viſus: pręter id, quòd vt calor rariora
omnia, quàm par ſit, efficit; ita frigus omnia condenſat. Compoſitæ autem intemperaturæ com-
poſitas, & mixtas habent læſiones. præter hęc autem temperaturę, & hę pręſertim, calida, ac frigida,
ita in oculis, ſicut in alijs particulis inſigni ſenſu pręditis, uehementes poſſunt dolores concitare. Quę
autem cum materia ſunt, eaſdem habent rationes lędendi, quas illæ, quę ſunt citra materiam; & prę-
terea eas, quę poſſunt exoriri, non ſolùm à qualitatibus; uerùm & eas, quæ materias ſecundum ſe, &
qua corpus habent, ſequi ſolent. De quibus difficilior ſermo eſt, & maiorem requirens diligentiam:
ſi tamen memores ſumus eorum, quæ in prioribus libris expoſita ſunt, facilis erit eorum, quæ ſunt di-
cenda, perceptio. Primùm itaque, cùm de materia, ex qua poſſunt oculorum morbi excitari, men-
tio ſit facienda; operę pretium fortaſſe erit, ut de ea in uniuerſum aliqua diſquiramus, quæ non parum D
(ni fallor) poterunt lucis afferre jis, quæ de ratione curandi erunt dicenda. Duo autem nunc imprimis
ſe nobis conſideranda offerunt. Primùm quidem materiæ illius ortus: Deinde uerò, eiuſdem differen
tiæ. Nam duplicem ortum habere poteſt ea materia, ex qua concitantur oculorum affectus; nimi-
rum quia poteſt & in oculo gigni eo modo, quo & in capite generari ſuperius diximus uitioſos humo-
res: uitio ſcilicet ipſius capitis, quando ex aliqua contracta intemperie, quæ læſa facultate coctrice
eius, in cauſa eſt, cur corrupto eius alimento, quo erat nutriendum, multus generatur excremento-
ſus humor: ita ergo & in oculo fieri poteſt. Sed & poteſt humor uitioſus alibi eſſe genitus, & inde ad
oculum confluens morbi eſſe illi occaſio. Et quanuis multa poſsimus imaginari: attamen ſi rectè, &
diligenter rem hanc extimare uoluerimus; plerunque, & ferè ſemper à capite ad oculos confluit ſuper-
uacanea materia; & id duplici nomine: Primùm quia (ut diximus ſuperius) caput præ omnibus alijs
particulis, tùm ob ſuam innatam temperiem; excrementoſum eſt: tùm ob ſitum, quo facilè uapores
à toto corpore ſuſcipit. Deinde uerò, ex propria oculi natura: omnia enim penè à cerebro habet. nam
& membranæ partim à membranis cerebri: partim ab ipſo cerebro ortum ducunt: & ueæ omnes ocu-

li, &

A li, & arteriæ, & nerui à uenis, alterijs, & neruis cerebri proximè defluunt. Quare undique patet aditus à cerebro ad oculos. Defferentiæ autem humorum, vel materierum, quæ oculis poſſunt negotium faceſcere, ſunt totidem, quot, & quæ materiæ morboſæ ſunt in capite. Et quaſi in modum corollarij; hoc ex priori ſequitur; quia ſi plerunque à capite ſuſcipit morbificas materias, neceſſe videtur eſſe, quòd ab eiſdem humoribus frequentiſsimè lædatur, à quibus caput. Vt hoc his addamus, poſtquàm in his in præſentia verſamur, quod forſitan magis pertineret ad tractationem de ſignis: nempè quòd quando affectus in oculis ex materia concitantur repente, & non pedetentim; penè ſemper id fit ex defluente materia à capite; quia cùm fit ex congeſtione in eo ob vitiatam concoctionem: ſicuti paulatim fit congeſtio, ita paulatim oritur morbus. Ex his ergo ſic explanatis ſequitur, quòd materiæ morbificæ ſunt, aut humores ſuam naturam, & conſiſtentiam, formamque humoris ad huc ſeruantes: aut rarefacti, & digeſti in vapores, uel flatuoſos ſpiritus conuerſi. Sed primùm de iis loquamur, quæ humorum ad huc conſiſtentiam ſeruant. Hi ergo aut calidi ſunt, aut frigidi: ſi calidi, aut tenues, & acres: aut craſsiores, & expertes acrimoniæ. Acres eſſe poſſunt bilis flaua; & ſalſa, vel nitroſa pituita. Craſſior verò, & citra acrimoniam ſanguis eſt, & pituita. Tenues itaque, & calidi humores, vt cùm de affectibus capitis haberemus ſermonem, memini me dixiſſe, uel nunquam, vel rariſsimè conſiſtere poſ-
B ſunt, niſi in re denſiori, defluunt enim ex tenera, & rara ſubſtantia: unde ſolum, vel membranis cōſiſtunt, uel in muſculis; in eis videlicet partibus, quæ aut neruoſæ ſunt, aut propè muſculorum tunicas: nunquam autem in humoribus oculorum, aut ſaltem rariſsimè. poterit quidem nōnunquam ſanguis, expreſsis aliquibus tenuioribus partibus, penetrare in denſam membranarum ſubſtantiam, & ibi conſiſtere: ſed de ea conſiſtentia nunc loquimur, qua humores recepti, & infarti in vacuos, & tenues particulæ meatus, eam in tumorem præter naturam attollunt. nam quando tantum perfundunt particulas, & per venas diffluunt, alij humores etiam mixti cum ſanguine ferri poſſunt. Secundum autem hanc rationem fiunt intemperaturæ cum materia. Secundum verò alteram, fiunt tumores præter naturam, vt ſunt inflammationes. Loquamur ergo de huiuſmodi affectibus, qui ab humoribus concitari poſſunt in membranis; & primùm quando in tumorem non attollunt: ſed duntaxat concitant intemperaturas conſequentes naturam, & qualitates humorum; atque etiam de ſymptomatibus, quæ illos conſequuntur. Et procul omni dubio ea omnia poſſunt ſequi incommoda, quæ intemperaturas citra materiam conſequi diximus: ſed præter ea, accedunt & illa, quæ ex materia corporea excitantur. Nam primùm ea materia ob loci caliditatem rarefacta, in vapores digeri poteſt; qui vel ſpiritibus, vel humoribus commixti, & viſum offuſcare queunt, ſicut fumus ſæpe aerem obtenebrat: poſſunt etiam prætendere imagines facultati viſiuæ, vt uideatur inſpicere muſcas, vel culices, vel lineas, vel ca-
C liginem, vel id genus alia. Si etiam ſit materia apta in flatum verti, dolores extendendo, tenſiuos: vel ſi in anguſtum aliquem meatum includatur, dolores etiam pungentes: interdum verò palpitationes, cùm in loco infra cutim clauditur, concitare poteſt. At ſi acris, & tenuis ſit materia, pungendo, vel quaſi erodendo venas, & membranas, ſi verſa in vapores eas penetret, uehementiſsimos dolores pungentes & mordaces addit illis, qui ex intemperie ſola ortum habent: immò ſæpe oculorum membranas corrodit, & ad vlcus perducit, vnitatisque ſolutionem. Vlcera enim, vel hoc pacto in oculis fiunt: vel ex ſuppurata, & rupta inflammatione, aut veſica in cornea, aut in adnata, ſiue coniunctiua tunica: uel ex extrinſecus illato vulnere, aut punctura. Sed ſi humores ſint calidiores, & expreſſi ob multam copiam extra venas, in ſpatiaque meatuum, vt dixi, alioquin inania excipiantur, repletis illis, in tumorem attollunt, & inflammationem gignunt, tùm in coniunctiua, tùm in cornea. Si verò pituitoſi ſint, & tenues, quaſi ſeroſi, veſicas attollunt. Sed reuertamur ad inflammationes. Earum triplex eſt differētia, quantùm ad noſtrum inſtitutum pertinet; accepta diſtinctione, tùm à magnitudine; tùm à loco. De ijs autem in præſentia ſermonem habemus, quę in membranis excitantur; quia poteſt & viſorius neruus inflammatione tentari, à qua vt organicum membrum læditur; quoniam
D obſtruitur, & intercipitur tranſitus ſpiritus deferentis viſum inſtrumento proprio. Sed de hac iterum, quando de ijs, quæ ad illum neruum pertinent, loquemur, ſermonem habebimus. Redeamus ergo, vnde diuerteramus. Tria itaque reperiuntur vocabula apud græcos, tres harum membranarum affectiones, partim (vt diximus) loco, partim magnitudine differentes ſignificantia, videlicet τάραξις, ὀφθαλμία, & χήμωσις, vel, ut alij dicunt, χύμωσις. Eſt aūt τάραξις, ſeu cōturbatio latinè, vt tradidit Gal. 5. libr in 6. Epid. principium ophthalmiæ, uel inflammationis. eſtq; ea rubedo q̃ in parte oculi candida ſo- Cõ. 3.
let apparere, ſimilis illi, quæ ex citatur, quando oculi fricantur, uel ex ingreſſu pulueris, uel fumi, vel alterius rei ipſum oculum irritantis; & venæ ea parte fiunt manifeſtæ; quanuis nondum dolere inſigni aliquo dolore locus incipiat. Fit etenim τάραξις ex eo, quòd ſanguis, vel alij cum ſanguine humores confluere incipiunt, & exprimi à uenis in circunſtantes partes, vt & in alijs aliorum partium inflammationibus incipientibus fieri ſolitum eſt. Quòd ſi res vlterius progrediatur, tunc copioſa affluente materia calidiore, & membrana intumeſcit, incipitque dolore inſigni tentari, calefierique, & oculi illacrymari, & patefit planè inflammatio, quā græci ab affecta particula ὀφθαλμίαν appellauere: ὀφθαλμὸς enim oculus dicitur: latini verò lippitudinē ab ipſo ſymptomate nuncupant, ſolet enim, cùm hac corripitur inflammatione oculus, non quidem in initio, ſed cùm ad concoctionem peruenit,

ſuccreſcere in angulis oculorum ſordes quædam albeſcens, non expers lentoris; qua i nterdum palpe- A
bræ, & cilia ita agglutinantur, vt deinde nequeant facilè diſiungi. ſordes hæc λήμη græcè, lippitudo
latinè dicitur; à qua etiam inflammatio itidem lippitudo à latinis vocatur. Tertiò & corneam mem
branam interdum inflammatione laborare contingit, &, vt in lib. de medic. fac. para. eap. de calida de-
ſtillatione ait Gal. membrana rubea inde fit, vt carnea facta videatur, vel illi carnem accre uiſſe, atque
ita nonnunquam, vt idem ait libr. 2. de ijs, quæ in medica officina, intumeſcit; vt vtraque peruertatur
palpebra, & oculi videre nequeant. hanc affectionem græci, vt eodem de fac. par. medic. ait Gal. φίμω
σιν, vel χήμωσιν appellant; quanuis non ad corneam, ſed ad adnatam attinere φίμωσιν, alibi idem vi
deatur dixiſſe. In eiſdem autem membranis fiunt quædam maculæ. In alba quidem, & adnata gi-
gnitur macula quædam rubens, plerunque rotunda, & ex contuſione, vel plaga, diſruptis, dum lo-
cus contunditur, venulis appellatis capillaribus, ex ſanguine eliſo in eas continentes particulas; ſicu-
ti fiunt etiã in exterioribus corporis partibus contuſa carne. appellant aũt αἱμάλωπας, vel ὑποσφάγματα.
In cornea verò fiunt maculæ quædam albæ, quæ λευκώματα græcè dicuntur: à latinis albugines, uel
nebulæ. Fiunt autem, nt ego ſæpius obſeruaui, duplici modo. Nam quandoque ſunt cicatrices relictæ
à præcedentibus vlceribus, quę, cùm craſsiores, & denſiores ſint, & ob id etiam non amplius traſlu-
centes, ſed potius opacæ, & proinde albeſcunt. omnia enim diaphana ſeu tranſlucentia, cùm craſce- B
ſcunt, euadunt opaca, atque albeſcunt: vt accidit albumini oui, cùm coquitur. Aliquando autem,
& id frequentius, ſequuntur conturbationem, uel τάραξιν, & ὀφθαλμίαν, vel lippitudinem, hac de cau
ſa: nunquàm enim defluunt ſynceri humores excitaturi inflammationem; quin non ſit aliqua commix
ta materia diuerſa. Vnde etiam ſemper inflammationes poſtremò, quando refriguit feruor, & incli-
nant, curamus calidis, attenuantibus, & digerentibus. Ita ergo & in oculis contingit, quòd quan-
uis fluxiones ſæpiſsimè ſint calidiorũm humorũ: illi tñ, vt ad fluxiones ſunt paratiores; ita citius digerun
tur, & alijs facilius diſcutiuntur. unde fit, vt rubedine, quam calidi humores attulerant, digeſtis illis,
& reſolutis, deleta, remaneant reliquiæ quædam craſsiorum, & frigidiorum humorum impactę, &
concretæ: quæ neque fuiſſent alioquin in membrana receptæ, niſi attenuatæ, & quaſi elliquatæ fuiſſent
à mixtura calidioris fluxionis. Atque huiuſmodi maculæ plus minuſve lædunt actionem oculi, pro ra-
tione diuerſorum locorum, in quibus conſtitere, & maioris, vel minoris craſsitudinis, denſitatiſque,
vel raritatis. Nam ſi occupauerint partem eam, quæ è directo eſt pupillæ, oculum offuſcant; & om-
nino, aut aliqua ex parte obcæcant. Cùm enim vniuerſæ pupillę fuerint prętenſę, ac denſę, craſſęque
ſint: omnino eorum, quę videnda erant, tranſitum impedientes viſum adimunt. Cùm verò rarę ſint,
Lec.39 & non prorſus opacę, obtenebrant. Hęc ferè ſunt incommoda, quibus membranę expoſitę ſunt, cùm C
materię in eis recipiuntur. Sed ſi ad humores ferantur fluxiones, raró quidem in eis calidi, & tenues
(vt diximus) conſiſtunt: plerunque autem frigidi. non enim habent eam vim, vt calidos poſsint con-
tinere, ne tranſeant. Quę autem materię confluunt ad humores, pręſertim verò aqueum, & cryſtallo
iden, vel cryſtallinum dictum, varios poſſunt affectus afferre. nam & ſunt in cauſa, vt imagines ocu-
lis obuerſari uideantur, ſicuti diximus, ſi humor ſit in vapores digeſtus: poſſunt etiam illis hi vapores
copioſiores commixti perſpicuitatem eorum vitiare, vt obtutus obtuſior fiat. At ſi humiditatum alie-
narum mixtione oculi humores craſsiores fiant, uel etiam tunicę, abbreuiatur viſionis interuallum, &
obtuſior fit viſio. Sed ſi magis craſceſcat humor, maximè è directo pupillę, tollitur ſępe facultas vi-
dendi. Vnde ſi ſoli vapores eos occupent, pręſertim aqueum, videntur videre imagines. Horum ve-
rò aucta copia, & ipſis craſsioribus factis, videntur veluti per caliginem, & velum inſpicere. Sed ma-
gis deinde concreta ea materia, & denſiori facta, poſtremò in ὑπόχυμα, hoc eſt, in ſuffuſionem mor-
bus tranſit, quam arabes aquam deſcendentem in oculum, noſtri uerò iuniores cararatam vulgò appel
lant, à cataractis, quibus aquarum fluxus intercipiuntur. Ita materia hęc conſiſtens in via ad orga-
num viſus, per quam ſenſibilium ſpecies, vel imagines feruntur, ut ſenſit Ariſto. vel radij uiſorij extra
feruntur, ut Pla. & Gal. voluere, viſum vitiat. Interdum etiam humor alienus ad oculi humores cō- D
fluens, vel externa aliqua humiditas, facit, vt intumeſcens humor ad maiorem extenſionem, & tumo-
rem perducat membranam, pręſertim vueam: quò deinde fit, vt magis extenſa, & dilatata pupilla,
vel viſus omnino pereat, vel plurimùm labefactetur. Nec hac modò ratione; ſed etiam impellendo,
& hanc, & corneam, efficit, vt maius interuallum, quàm rei natura exigat, inter eas, & primum vi-
dendi inſtrumentum intercedat; unde etiam variata proportione oculi actio lęditur. Materię etiam
ad oculum confluentes, ſi in neruis viſorijs conſtiterint, variarum affectionum in cauſa eſſe poſſunt.
Nam ſi calidę, vel vitiata eius temperatura poſſunt offendere, vel illum in tumorem, & inflammatio-
nem attollere: quo intumeſcente obſtruitur via, qua viſui ſpiritus ad oculum feruntur, & oculus à vi-
dendi facultate deſtituitur. Si verò frigida fuerit, tumorem frigidum excitare poteſt, atque iuxta etiam
obſtruere: vel impacta iu meatum pariter ſine ullo tumore concitare obſtructionem. Pręter has au-
tem rationes, quibus poteſt oculus malè affici, eſt & alia: (hę enim omnes primarię ſunt oculorum
affectiones) quando quidem & ex conſenſu aliarum partium affici poſſunt, primùmque cerebri: cùm
enim omnem rationem, & ortum, & operationem habeant à cerebro; & ipſam etiam videndi facul-
tatem; neceſſe eſt, vt & malè affecto cerebro, oculi quoque participes ſint eiuſdem incommodi. Vn-

de ex

A de ex intemperaturis, & alijs affectionibus cerebri, aut abſoluto conſenſu, vt cùm defectu ſpirituum, vel ex eorum intemperatura, vel agitatione in cerebro facta, aut omnino viſus tollitur, aut hebetatur, aut corrumpitur. tollitur, quando nihil prorſus vident: hebetatur, quando parum: vitiatur, vel corrumpitur, quando perperam vident, vt in vertiginoſis fieri in ſuperioribus diximus, quibus omnia circum agi uidentur, aut tenebris, & vmbra offundi. Aliquando autem & non abſoluto conſenſu, vt cùm vaporibus in cerebro genitis, & per venas, & arterias ad oculorum humores delabentibus, imagines muſcarum, vel id genus aliarum rerum ipſis oculis videntur obuerſari: quæ & futuræ ſuffuſionis nuntia ſunt; quia ſæpe poſt vapores ſolent humores ſequi craſsiores. Deinde verò & ſuppoſitarum partium conſenſu, iuxta atque capitis, poteſt turbari viſus; præſertim conſenſu ventriculi, elatis ſurſum vaporibus à vitioſis ſuccis, præcipuè autem bilioſis in ventriculo congeſtis. & idem eſt læſionis modus, ſicut quando afficitur oculus conſenſu capitis; niſi quòd ex hoc non tantum eſt diſcrimen futuræ ſuffuſionis, ſicut ex conſenſu capitis. Quanuis, ſi res diuturna fiat, neque illi opportunè ſuccurratur, tandem poteſt & primariò affici oculus. Nam in vniuerſum ſemper affectus per conſenſum, cùm in longum protrahitur, tranſit in primarium. fit enim ſemper imbecillior particula. Reſumamus autem per capita omnia, quæ ad rationem morborum oculi pertinent hoc pacto.

B Morbi hi aut ſunt primi ipſorum oculorum: Aut ex conſenſu cum alijs excitati. Si conſenſu, aut oculis conſentientibus cum toto, (quod prætermiſeramus) ſicuti fit in febribus, quod ſignificat futuram criſin per vomitum, uel per ſanguinis profluuium ex naribus: Aut cum cerebro: Aut cum uentriculo. Cùm uerò proprio laborat affectu.. Aut aliqua intemperatura citra materiam, quales ſunt, de quibus ſtatim à principio ſermonem habuimus: Aut cum materia. Si cum materia, aut à bilioſa materia pendet, aut ſanguinea: aut pituitoſa, uel craſſa, uel tenui; item aut ſalſa, aut inſipida, aut ab humore ſeroſo, & nitroſo. Et hæc omnia interdum ſine tumore præter naturam: Interdum verò cum tumore: Et ille, aut calidus, & eſt inflammatio: Aut citra calorem, & ſunt ueſiculæ. Et hi affectus omnes ferè ad rationem particularum, quatenus ſimplices, referuntur. Ad eas autem, quatenus compoſitæ, & inſtrumentariæ reducuntur affectus oculi, qui & mutatum eius ſitum ſequuntur, vt ſtrabiſmi, & oculorum diſtorſiones, & prominentiæ: præterea & obſtructiones, præſertim uiſorij nerui; ſicuti contingit in ijs affectibus, qui à quibuſdam iunioribus gutta ſerena appellantur; & eſt obſtructio ex impacto humore craſſo in meatu nerui uiſori: Ad ſolutum continuitatem pertinent ulcera, quæ naturæ communi tàm ſimplicium, quàm compoſitarum attribui ſenſere ueteres medici. Horum uerò multæ ſunt differentiæ. Nam cùm ulceratur cornea tunica, neque ad in teriora uſque tranſit ulcus ita, ut tota perforetur, morbus quidem ſimplicis naturæ eſt in ſola

C unitate conſiſtens. Qui differentias quaſdam habet penes magnitudinem, & penes ſymptomata, quæ uaria illi accidunt. Nam ſi ulcus anguſtum, cauum, & mundum ſit, βόθειον grçcè dicitur, quaſi foſſulam dicas. Sed ſi latius ſit, minuſque cauum, dicitur κοίλωμα quaſi cauitas. At ſi ulcus iridem oculi occupet, & præterea ulterius ſerpens comprehendat circuncirca aliquid extra iridis circulum, ita ut medium ipſum ulcus albeſcere, id uerò, quod circumcirca ambit, rubere uideatur, ἄργεμος græcè, à quibuſdam è noſtris coronalis appellatur. Cùm uerò ſordidum eſt ulcus, & cruſtoſum, ἐγκαύματα dixere, quòd exuſtionem præſe ferat: quod ulcus malum ſanè eſt, & malignæ naturæ. ſæpe enim dum detergere, & mundum reddere uolumus, effluit aqueus oculi humor, & reſidet tumor oculi, qui obcæcatur deinde. Quòd ſi ulcus ex eroſione ob acrem, & mordacem fluxionem, uel aliqua alia de cauſa latius fiat; interdum excidit, & prominet uuea membrana, & appellatur πρόπτωσις hoc eſt prominentia: quæ quidem pro uaria ratione prominentis uueæ, uariam etiam repræſentat figuram, uariaque ſortitur nomina. Nam interdum non magna, ſed modica eius portio erumpens excidit, & prominens æquat magnitudinem capitis muſcæ, & ab eius ſimilitudine μυιοκέφαλος nuncupari ab anti-

D quis ſolet. Quę ſi increſcat, ita ut acinum uuæ adæquet, & imitetur σταφύλωμα dicunt. Quòd ſi adhuc magis augeatur, vt etiam extra palpebras promineat, μῆλον, hoc eſt malum, uel pomum uocant. Interdum uerò ſub uuea colligitur aut in profundis; aut in ſumma eius parte pus, quod album eſt, & figuram unguis retinet. Vnde & uuea hoc modo ſuppurata ab ea ſimilitudine ὄνυξ, id eſt unguis dicitur. Oculorum ergo affectus omnes ferè ad hæc capita, quę hactenus expoſuimus referuntur. Quare, ut rem tandem expediamus, ad cauſas, & ſigna accedendi tempus eſt.

De cauſis, & ſignis expoſitorum affectum circa oculos conſiſtentium. A
Cap. VII.

Lec.40 CVm cauſæ affectuum horum, aliæ quidem externæ ſint, aliæ internæ. Externæ poſſunt eſſe ven
ti, calores, contuſiones, puncturę, vulnera, exuſtiones ex igne, & pleraque alia, in quibus
ſunt puluceres, fumus, & id genus multa; in quibus recenſendis tempus terere mihi ſuperua-
caneum videtur; cùm ea ſint omnibus, vel vulgaribus nota. Sed neque de internis vlla neceſ-
ſitas cogit longiorem habere ſermonem. Nam cùm dixerimus ſuperius, quòd oculorum affectus,
quicunque à vitioſo aliquo humore ortum habent, ſi non ſemper, ſaltem frequentiſsimè omnem oc-
caſionem habent à capite: inde enim facillimè, & frequentiſsimè ad oculos concitantur fluxiones; at-
que de his abundantiſsimè, tùm in priori libro, tùm verò in hoc maximè, vbi de deſtillatione ſermo
eſt habitus, actum ſit. Ideò eſſet inutile, ne dicam importunum (vt in prouerbio eſt) iterum ac-
ta agere. At qui neque de ſignis nobis longior reſtat ſermo; cùm ex ijs, quæ expoſita ſunt in prio-
ri libro, facilè poſsint haberi ſigna indicantia, quaudo à materia fouentur hi affectus, & quaudo ſecus. B
Summarim igitur tantùm rem perſequar. Nam ſi vel grauitas, vel pulſatio, vel punctio, uel palpi-
tatio, vel mordicatio, vel tenſio percipiatur: ſi lacrymæ effluant: ſi oculi magis æquo tumeant: pro-
culdubio oportet, vt ſubſit materia, neque enim hæc fieri citra materiam poſſunt. Dolor itaque cum
calore, & pulſatione, & tenſione, inflammationis ſunt ſigna, ſi in internis partibus ea genita ſit, vt
fieri poſſe in viſorio neruo interdum diximus: uel in aliqua internarum membranarum, aut tunica-
rum. At ſi in externis, vt in aduata, vel cornea; accedit præterea tumor, & rubor, tùm loci, tùm
etiam uenarum circuncirca, cum lacrymarum etiam fluxu; præterea & ſorde, quam à latinis lippi-
tudinem propriè appellari diximus, λ. uerò à græcis. Sed quoniam ophthalmia ſua & ipſa ha-
bet tempora, perinde vt reliqui materiales morbi, à quibus etiam variæ accipiuntur rationes reme-
diorum accommodandorum. Ideo ſigna ea exponenda quoque ſunt, quibus tempora hæc ſunt
diſtinguenda, ut ea expoſuit Gale. in libro de toti. morb. temporib. Cùm ergo principium eſt in-
flammationis, fluunt ab oculo lacrymæ multæ, ſed tenues: tenuitas enim fluentis humoris ſemper
cruditatis ſignum eſt. cùm autem pauciores effluunt lacrymæ, & craſsiores, ad incrementum
deuenit morbus; & ita craſſeſcente ſubinde magis humore, concoctio creſcit; donec incipit lippitu-
do apparere alicuius lentoris particeps: qua palpebræ agglutinantur, dormientibus præcipuè. ſed C
primum tenuior, & copioſior ſuboritur; ubi uerò adhuc craſsior fit, & quò craſsior, eò etiam pau-
Cō.10 cior, exactam concoctionem demonſtrat. Eſt autem eiuſmodi ſordis, ut primò Progn. docuit Gale.
pituitoſum ſanè excrementum in lippientibus oculis genitum; partim ob copiam affluentis humo-
ris inutilis, & ſuperuacanei: partim autem ex eo quòd alimentum proprium oculorum non probè
concoquitur in ipſis malè affectis. accedit autem ad naturam pituitæ; quia eſt excrementum ex ſe-
micocto alimento genitum. Vbi autē grauitas percipitur cū tenſione ſine calore, copiam ſignificat ma-
terię caloris expertis. At ſi tenſio ſine grauitate, ſpiritum flatuoſum: magis etiam ſi palpitatio per-
cipiatur. Sin autem punctio, uel morſus, uel pruritus ad ſit, materiam acrem, & mordacem ſubeſſe in-
dicat: quæ eſt aut bilioſa; aut pituitoſa, & nitroſa. Vnde cùm uehemens dolor eſt, neceſſe eſt, vt
ab aliquo iſtorum humorum pendeat, aut à flactu. Sed ſi nihil horum percipiatur; intemperiem
conſequetur ſine materia, aut frigidam, aut calidam. diſcerni autem poterit ferè eiſdem notis, qui-
bus & capitis calida, uel frigida intemperies. Nam orta ſemper ſuis, ut in arte medic. dixit Gale. at-
teſtantur initijs. Reliqua autem pertinentia ad affectus oculorum ex paulò antea relatis facilè, ſi quis
diligentiam adhibuerit, percipi poterunt. Nam ulcera, cùm rariſsimè occupent, niſi ſummas, &
externas oculorum partes, viſu ipſo diſcernentur: diſcernentur & eorum differentiæ, ſi memoriter D
tenetis, quæ à nobis explanata ſunt; dum de eis in ſuperiori capite loqueremur. Ita etiam ueſicæ con-
ſpicuę ſunt. Sed & affectus muſculorum, nempè reſolutio, & conuulſio ex inclinatione, & diſtortio-
ne oculi magis in unam, quàm in alteram partem cognoſci poſſunt: Vtrum uerò potius illud fiat ob
reſolutionem, uel conuulſionem ex eo dignoſcetur; quia in reſolutione præter id, quòd diſtortus eſt
oculus, nihil aliud ſentitur: quoniam ſenſus non minus, quàm motus deficit. in conuulſione autem
ſaltem percipiunt ui trahi oculum in eam partem. Quin & ſuffuſio, vel cataracta uulgò, cùm facta
iam eſt, facilè, ſi quis intueatur, intra corneam eſſe rem quandam opacam colore interdum candi-
do: interdum quaſi vitreo: nonnunquam ad cœruleum uergente conſpiciet: præterea neque homun-
culus, uel idolum rei obiectæ uideri poteſt. Signa uero futurę ſunt imagines, quæ ante oculos obuer-
ſantur continenter, & indifferenter, ſiue ante cibum: ſiue poſt cibum: item ſiue benè, ſiue malè ſe habeat
uentriculus, magisq; ēt ſi cū aliqua grauitate capitis id fiat. Sed & facilè eſt percipere, quādo in neruo vi-
ſorio ſit obſtructio. Cùm.n. aliquis nō uidet. neq; aliquid cōſpicimus in oculis, in quod tanquam in cām
hoc ſymptoma referri poſsit, ſicuti inflāmationē, albuginē, ſuffuſionē, pupillæ dilatationē, neceſſe ē, ut id

pendeat

A pendeat ab obſtructione interioris alicuius particulæ, quæ eſſe non poteſt, niſi nerui illius, qui opticus, ſeu viſorius appellatur. Quæ obſtructio ſi ab inflammatione fiat, erit cum dolore & calore. Sin autem ſine his fuerit, ortum habebit vel ex frigido infarto humore, vel ex ſcirtho. Sed & ſcirrhus non erit expers grauitatis ibi perceptæ. Et quatenus ad ſigna, & cauſas pertinet, ſatis iam vagati ſumus. Niſi quòd vnum forſitan his videtur addendum, cognitu neceſſarium ad rectam curandi rationem: quod quidem, quanuis fuerit poteſtate ſaltem comprehenſum in ijs, quæ hactenus deſcripta ſunt: non erit tamen ab re factum, ſi apertius explanauerimus. Quod itaque ſuperius diximus, oculorum morbos, qui cum materia ſunt, quoſdam fieri genita in ipſis oculis materia vitio alicuius intemperaturæ in ipſis aliqua occaſione contractæ: alios, verò, qui & frequētius fiunt, ea accepta à capite per defluxum: ita intelligendum eſt, quòd licet, quando aliunde profluit ad oculos materia, neceſſe ſit, vt proximè à capite profluat; quia omnia vaſa, per quæ fluere poteſt materia quæpiam ad oculum, à capite deriuantur: non tamen iſtius rei cauſa prima ſemper in caput eſt referenda. quia non ſemper vitio ſuperpoſitarum partiū hoc attribuendum eſt; ſed interdum vitio oculi, vel potius vaſorum oculi: ſicut ſunt venæ, & arteriæ, quæ vel ex natura factæ ſunt imbecillæ; vel ex aliqua alia externa occaſione: vt propterea aptiores ſint, vt ab alijs particulis facilius excrementoſos humores ſuſcipiant. Aliquando etiam ratione totius fit eiuſmodi confluxus, vt ſi copioſus ſanguis, & calidus in venis, & arterijs vniuerſi corporis, vel inſignium partium conti-
B neatur, & qui vaporoſus plurimùm fit: facilè enim ob calorem, & ob quancunque leuem occaſionem ad caput elatus, & tandem ad oculos, eos replet. Quę omnia ſcriptis tradita ſunt à Gal. 13. Met. Non eſt autem, quando ab inflammatione corripitur oculus, eadem ſemper ratio, & idem inflammationis modus. Aliquando enim à bilioſo: Quandoque à ſanguineo magis: Nonnunquam à pituitoſo humore excitatur. Quo autem modo fieri poſſit à pituitoſo ſucco inflammatio, ſatis ſuperius, vbi de lethargo erat ſermo, docuimus. A bilioſo quidem erit dolor acutior, cum maiori caliditate, & minori grauitate: A pituitoſo dolor magis tenſiuus, & cum maiori aliqua grauitate excitabitur. Ex ſanguineo cū inſigni calore, & tenſione erit dolor, non autem pungens, neque valdè acutus: Præter id, quod rubicundior, & obſcurior in ſanguinea ophthalmia erit color oculorum; Pallidior, & ſubalbidus in pituitoſa: Ad flauius vergens in bilioſa. Sed poſtea quàm omnia, (quantum videre poſſum), quæ ad ipſas tàm cauſarum, quàm ſignorum rationes pertinent, propoſita, & explanata ſunt, reliquum iam, eſt, vt de curatione ſermonem habeamus.

C *De ratione curandi in vniuerſum eoſdem oculorum affectus iam expoſitos. Cap. VIII.*

AFfectuum horum, de quibus abundè in duobus præcedentibus capitibus diſputatum eſt, curationes variam rationem habent; ſicut & affectus ipſi varij ſunt. Eorum autem aliqui poſſunt Le.41 curationem admittere: aliqui verò nequeunt. Nam obſtructio optici nerui, quam guttam ſerenam iuniores ſolent appellare, cum firmata eſt, ac inueteraſcit, nunquam ferè curatur. Albugo etiam, quæ græcè λεύκωμα dicitur, cum ex cicatrice eſt, aliquā in pueris curationem ſuſcipit: in adultis verò, & ſi poſſit attenuari; non tamen poteſt omnino deleri. Dilatatio autem pupillæ, cùm inueteraſcit, rarò ſanatur. Sed nec conſtrictio, quando ex ſiccitate fit. Ita quædam ſuffuſiones curari ſaltem manuum opere poſſunt: aliæ nulla ratione. Sed de curatione eorum qui curari poſſunt tandem ſermonem inſtituamus, vt tamen neque de illis verba faciamus, quorum ratio curationis ab ijs, quæ in ſuperioribus capitibus ſunt tractata, ſumi poteſt: ſicut ſunt reſolutio muſculorum; qui motionibus oculorum ſunt præfecti: atque eorundem conuulſio. nam generatim ſuperius fuere primis
D iſtius 3. libri capitibus explanata, vbi de conuulſione, & reſolutione habitus fuit ſermo. Omnes itaq; alij oculorum affectus, aut à ſola intemperie ſine materia ortum habent, vel à materia pendent. Nam quanuis & vlcera pertineant ad ſolutam continuitatem: quia tamen & ipſa (niſi ab externa cauſa pungente, aut incidente, aut dilacerante contingant) neceſſe eſt, vt aut ex eruptione alicuius inflammationis, vel veſiculæ, aut ab acri, & mordaci fluxione ſint excitata: quæ omnia tandem in materiæ fluxionem referri poſſunt, immò & debent: ideò quatenus ad hoc ſpectat, in ratione etiam curationis communi, & generali methodo eorum morborum erunt ſubiecta, qui ab humorum fluxione originem ducunt. Ea verò in vniuerſum, vt declarauit Gale. 13. meth. vbi de inflammationum curandarum methodo agit, in hunc modum ſe habet, nempe vt ſtatim ab initio, fluxioni attendamus, eamq; Cap.6 intercipiamus: poſtea verò id, quod factum iam eſt, curemus. Et quanuis in hoc differant morbi ſolam ſequentes intemperaturam ab illis, qui fouentur à materia; quòd hi ſolam requirunt temperiei mutationem: illi verò primùm quidem indicant cauſas fluentis materiæ, ſi eius fluxio morbum attulerit, eſſe remouendas; deinceps & materiam, quæ iam fluxit, & præſens intemperiem fouet, expurgandam: remota tamen deinde interceptaq; fluxione, & vacuato materiæ fomento. conueniunt tamen hi ſicut priores, qui citra materiam erant, in modo, ac ratione curationis: propterea, vt breuius rem ex-

podiamus, à methodo curandi eos affectus, qui deſluxorij ſunt, incipiemus; quia poſtea in idem A
horum & aliorum curatio deſinit. Itaque Gale. loco nuper citato ait, quòd communis inflammationum curatio, eſt euacuatio; nec modo inflammationum, ſed etiam omnium morborum, qui à materia excitantur; & id quidem ea ratione, quia quos morbos repletio efficit, vacuatio ſanat. Verùm in ijs, qui iam facti ſunt, nec dum amplius fiunt, eorum proxima curatio eſt uacuatio. Sed in illis, qui fiunt, cùm non fiant, niſi quoniam fluit adhuc humor ad affectum locum, qui fouet, & auget inflammationem, nihil vacuando proficiemus; niſi prius inhibuerimus confluxum humoris. Quid enim nobis profutura eſt affectæ particulæ inanitio, ſi paulò poſt tantundem, vel plus etiam confluens magis repleat? inhibenda eſt ergo prius fluxio. Vna autem eſt hæc, & communis methodus curandi omnes eos affectus, qui ab humorum fluxione ortum habent: & ideò plerique horum affectuum, qui fuerunt à nobis hoc libro expoſiti, ſub hac communi methodo continentur. ab ea enim illi tantùm excipiuntur, qui in intemperie ſola conſiſtunt; vel qui ab externa cauſa fuere concitati. quamuis multi etiam eorum, qui ab externa cauſa ortum habuerint: ratione corporis malè ſe habentis; quod multa, aut mala ſcateat materia, deinceps à fluxione foueantur. Quare in his quoque, ſicuti & in alijs prius inhibenda eſt fluxio; ſi rectè, & citò ſint curandi. Inhibebitur autem, ſi eius cauſam, ait Gale. inuenerimus. nam cauſa ablata fluxio ſtatim deſinet. Cauſa verò à duobus B
imprimis locis petenda eſt: vel enim in ipſa particula affecta conſiſtit: vel in aliqua alia, aut vna, aut pluribus; immò aliquando in toto. In ipſa quidem particula ſita eſt interdum fluxionis cauſa, quando illa aliunde à circunſtantibus partibus remotis, vel propinquis attrahit vitioſos humores. Cauſa verò, cur attrahat, duplex eſſe poteſt, calor vel dolor. Calor, quia ab aliqua occaſione, vel interna, vel externa fuerit facta iuſto calidior. Dolor etiam, vt omnibus medicis in confeſſo eſt, vim inſignem attrahendi habet. Hic verò potuit, vel à cauſa externa vel interna fuiſſe concitatus, vt ex plaga, vel igne, vel ab aliquo flatulento ſpiritu, vel id genus alijs dolorificis cauſis, de quibus aliàs plenè diſputatum eſt, vt ſunt frigus, vel exernum, uel internum, calor, puluis, fumus, & quæcunque his ſimilia ſunt. In alijs autem partibus, vel etiam in toto conſiſtit fluxionis cauſa, quando in toto, vel in vna, vel pluribus partibus ſit congeſtus ſuperuacaneus aliquis humor. Superuacaneus autem humor eſt, aut ob nimiam copiam; aut ob malam eius naturam; quem facultas expultrix loci illius repleti, ut ſe ea moleſtia liberet, à ſe expellens ad locum affectum propellit; qui cùm aliqua ratione ſit imbecillior, neque poteſt impulſum humorem repellere; neque obſtare, quin infigatur. Sed & hic conſiderandum, quòd ſiue affecta pars attrahendo fluxionem excitet; ſiue aliæ ad ipſam demandent: ſemper tamen oportet, vt vtraque aliquid cauſæ habeant, & aliquid conferant ad fluxionem. C
nam nihil prodeſſet impellentibus impulſio, ſi illæ, ad quas fit impulſio, adeò validæ eſſent, vt poſſent tantùm repellere, quantum aliæ impellunt: quare præter vim impellentium, oportet, vt adſit etiam aptitudo recipientium, quæ ab eius infirmitate prouenit: ſimiliter non ſolum cauſa fluxio-
Cap. 3 nis, ut ibidem tradidit Gale. eſt in affecta parte, quando ea attrahit; ſed neceſſe eſt, ut etiam illa, à qua attrahitur aliquid habeat, quod ſubminiſtrare poſſit attrahenti. Vnde maxima, & præcipua cauſa fluxionis, uel ſaltem occaſio eſt copia exhuberantis humoris, in toto, uel in quibusdam partibus. & proinde uidemus aliquos, in quibus, uel leuiſſima quaque occaſione, ut leui plaga, uel inciſione, pars ſtatim rubeſcit, ac dolet, in tumoremque attollitur: qui tamen aliàs maiori præſtita occaſione nullum incommodum perpeſſi ſunt. maximum ſiquidem in creandis morbis momentum habet corporis præparatio,
Cap. 4 ut Primo de diff. febr. docuit Gale. Quare uidemus, omnes in curandis iſtiuſmodi morbis, ſi multus fuerit impetus, & inſignis copia fluentis humoris, curationem auſpicari à corporis inanitione uel per uenam ſectam, uel purgatione per medicamenta, uel aliqua alia ratione, quæ ut eodem 13. meth. docuit Gal. tantũdẽ ualeat. Atque hæc curatio; ſi tamen curatio dici debet, quę, ut incipienti morbo, uel eius in-
Cap. 6 cremento obſiſtamus, adhibetur, & non ad tuendæ ſanitatis rationem, ut ſenſit idem Gal. magis pertinet. hęc, inquam, curatio omnium affectuum, non modo oculorum, ſed & aliorum omnium membrorum, quando aliunde occaſionem, & fomentum habent per fluxionem humorum, communis eſt; nec D
magis inflammationis, quàm cuiuſcunque alterius morbi: atque in generalem, communemque methodum referenda eſt. Sed nos eam in pręſentia oculorum morbis accommodabimus, ut communis eſt; & poſtea ad priuata remedia, quibus particulatim curandi ſunt iam relati affectus, accedemus: Primùm itaque cogitandum, ac rectè perpendendum eſt, quomodo in his omnibus malis ſe corpus uniuerſum habeat; atque partes illæ, quæ facilius oculis tranſmittere ſolent ſuperuacaneos ſuccos: pręſertim uerò caput, & pro ratione multitudinis repertę, aut in toto, aut in capite; ita inclinare debet medicus ad uacuandum uel miſſione ſanguinis, uel alia ratione purgato corpore; idque ſiue inflammatio ſit, & ophthalmia, qua laborat oculus: ſiue dolor: ſiue acris, & copioſa lacryma: uel quicquid tandem illud ſit. Gale. ſiquidem eodem decimotertio metho. ſæpe ophthalmias ſtatim prima
Aph. 16, die curatas per purgationes ex medicamentis ait. Vnde quando Hippo. ſexto Apho. dixit lippientes à diarrhœa corripi bonum eſt. cauſam refert ipſe in euacuationem inutilis materiæ per illud alui profluuium, & auerſionem impetus materię ab eo loco. Subiungit autem, quòd & medici

dici

A dici à natura docti, cùm viderint alui ſpontaneas deiectiones lippientibus fuiſſet vtiles, ean
denuimitantes, cùm illa non mouet, ipſi inferiorem aluum medicamentis, vel clyſteribus ci
ent. Sed quòd & miſsione ſanguinis multi curentur, non eſt, cur probemus, cùm id omnibus ſit
perpectum. Qua autem ratione oporteat cognoſcere, quando multo ſanguine caput, vel torum re-
fertum ſit, ſępius in ſuperioribus capitibus, & libris expoſitum fuit. Hoc ſolum in pręſentia appo-
nemus, & eſt Gale. pręceptum deſcriptum ex libr. de facil. parab. medicamen. quòd videlicet ſi vaſa in
fronte tumeant, & videatur multus iu eis ſanguis contineri, ſanguis mittendus: ſecus autem, ſi ſe-
cus ſe habuerint. Vena autem incidenda eſt ea ratione, qua in curatione affectuum capitis incidi opor-
tere diximus. Nam ſi in capite fomentum habeat oculorum affectus, humeralis, quam iuniores ce-
phalicam vocant, ſecanda eſt. Sed ſi primùm à toto illud habeat, ſicuti diximus paulò ante; quia in
vaſis multa copia calidioris ſanguinis contineatur, & vaporoſi; eo caſu crederem communem appella-
tam, vel mediam potius eſſe pertundendam. Quòd ſi menſes muliebres eſſent ſuppreſsi, vel conſueta
ſanguinis purgatio per hæmorrhoidas, tunc aut uenę in talo eſſent perforandę, aut hęmorrhoides prius
aperiendę. At ſi quęras, ex qua parte vena ſecunda ſit, cùm vnus tantum oculus laborat; ex qua etiam,
cùm vterque malè affectus eſt. Quantùm ad primum quidem ſpectat, reſolutè dico, quòd ex brachio,
B vel ex pede eiuſdem lateris, mittendus eſt ſanguis, ſi alter tantùm laboret oculus. Neque hic audien-
dus vllo modo eſt Raſis, qui in capite de ophth. omnino ab Hipp. & Gal. cęteriſque antiquioribus medi-
cis diſſentire voluit; quippe qui iuſſerit ſecandam eſſe venam contrariam: cùm tamen ſępe ex ipſis Hip.
& Gale. legerit, quòd vacuationes illę, quæ fiunt è directo ipſius affectæ particulæ, quàm primum pro-
ſuut; quę autem ſecus, aut parum, aut ſerius iuuant. vnde teſtatur Gal. in li. de cur. rat. per ſect. vend. ſe in
eadem hora vidiſſe curatos, & ſedatos vehementiſsimos oculorum dolores. contrarium autem bra-
chium obliquè potius, quàm directè locum affectum reſpicit. Sed ſi dicas, cur non ita in pleuritide,
qui alioquin defendis communem noſtrorum ſenum opinionem, id obſeruas? De hoc inquam, ſuo lo-
co agemus: neque enim omnia in omnibus conculcare oportet. Sin autem vterque oculus laboraret,
vtrinque etiam eadem ratione ſanguinem mittere oportebit. Et hæc quidem in præſentia ſatis eſſe poſ
ſe arbitror, quantùm ad pręſens inſtitutum pertinet. nam ſi aliquid deeſſe videbitur, ea facilè vnuſquſ-
que, qui memor ſit eorum, quę dicta ſunt in priori libro, poterit hic ſupplere. Vnum illud mihi vi-
detur omnino non eſſe prætermittendum, quod nos monuit Gal. in lib. de fac. parab med. quòd ſcilicet
in curandis oculorum morbis haud debemus eſſe nimium pręcipites, & ex quacunque leui occaſione
ſanguinem mittere: immò non niſi, ubi magnus videatur eſſe impetus, & copioſus fluxus humorum
C ad oculos, vnde aut magnam timeamus inflammationem; aut magnum aliquem morbum. quia ſi ne-
que magna eſſet fluxio, neque magnus metueretur morbus, lenioribus eſſet agendum remedijs; ita vt
& aliquando purgatio ipſa dimittenda ſit; ac ſępe ſolo fotu ſedando dolori, corrigendęque intempera
turę, ac roborandis particulis accõmodato poſsit negotium trãſigi. Sed interdum capitis affectus potius
purgatione curandi ſunt, quàm uenæ ſectione; quando neque in affecta parte, neque in capite, neque Lec.43
in toto aliquid perſpici poteſt, quod mittendum eſſe ſanguinem indicet; vt pote quia potius cacochy-
mia congeſta morbum foueat, quàm humor, qui ſectione venæ detrahendus ſit. Interdum etiam utro-
que inſtrumento opus eſt. Non erimus autem admodum prolixi in ratione, & differentijs medicamen-
torum exponendis, quibus tùm vniuerſum corpus ſit purgandum, tùm etiam caput: cùm diligenter
omnia ſint ſuperiori libro explicata, tàm in uniuerſum, quàm particulatim. Vnde quibuſdam ſolum
additis, notatu dignis, ad tractationem horum ſingillatim accedemus. Primum quidem eſt, quòd
ſicut in affectibus capitis vomitus non eſt admodum aptum remedium; ita nec in oculorum morbis,
Hipp. enim in libro de locis in homine ait, quòd ſicut i aluum in his ciere vtile eſt; ita uomitum prori-
tare inutile. Alterum verò, quòd pręter catapotia, vel pilulas ſuperius propoſitas, quibus poſſumus
corporis vacuationem laborante capite moliri in affectibus oculorum; & eæ quoque utiles plurimùm,
D ac in multo vſu ſunt, quas Nicolaus, ſine quibus eſſe nolo apellat; & ita apothecarij pilulas ſine
quibus vocant: nec non & illæ quas Meſue pilulas lucis nuncupat. Sed ſine quibus ad tenuiores, &
calidiores fluxiones accommodatiores ſunt: lucis verò, craſsioribus, & frigidioribus magis aptę.
Quamuis, ſi ſequamur ea, quę à Nico. vel à Meſ. dicta ſunt, doſis earum, vt dicunt, ſit ſatis multa:
Meſ. ſi quidem dari poſſe à drachmis duabus vſque ad tres ſcriptum reliquit. Nicol. autem nouem, vel
vndecim pilulas ſine quibus ęquãtes magnitudinem ciceris exhibebat. His enim temporibus tarò ex-
cedimus ſexquidrachmam, vel ſcrupulos quinque. Tertium autem exponendum, eſt, quòd quan-
tum ad vacuationem capitis per ſua remedia propria, non eſt utendum ijs, quæ per nares detrahunt,
vt quę vel ſternutatoria, uel caput purgia dicuntur; niſi ſimus ſatis certi, non eſſe multam in capite ma-
teriã: quia adeò ſunt vicinę illę partes, ut facilè poſsit, dum agitatur his remedijs humor, maior concitari
defluxio ad locũ affectũ, & morbus augeri. Quartũ eſt, quòd antiqui auctores, quãdo corpus ſcatet ſan-
guine multo, & calido, nec per uenę ſectionẽ potuit intercipi aſcenſus vaporũ, qui fouent eiuſmodi affec
tus, cõſueuerãt uenas, quę per collũ vtrinq; aſcendũt, nõ eas quidẽ, quę profundiores, & in alto ſitę ſunt,
aſcẽdentes ad cerebrũ, & mẽbranas; ſed exteriores ſtatim ſub cute aſcẽdentes incidere: immò non modò
incidere, verũ etiã reſcindere tranſuerſas: ſuccreſcẽte enim cicatrice, prohibetur aſcẽſus. quin & arterias
interdum

A & leniant, retundantque quicquid aſperitatis, aut acrimoniæ in ipſis eſt. Exaſperant autem, quæ repellunt, cùm aſtringentia inſigniter fuerint: mordent uerò, quæ inſigniter detergunt: unde & quæ mediocria ſunt, quoad fieri poteſt eligimus: & præterea tàm in collyrijs, quàm in alijs medicamẽtis aliqua, quę ἄδηκτα medicamẽta, quaſi mordacitatis expertia à græcis dicuntur, commiſcemus, vt ſunt põpholix lota, & ſpodium, & amylum. & præterea ſi diluenda, diſſoluendaque medicamenta ſunt, vt fluida fiãt, atque in oculos poſsint infundi, aliquo etiam liquore id facimus, qui iſtius facultatis ſit, nimitum qui poſsit lenire, & demulcere oculos, ut ſunt album oui liquidius ex concuſsione factum: præterea & ſuccus fæni gręci, uel eius decoctum: & lac etiam muliebre. Sed de his magis particulatim paulò poſt agemus, cùm ſingillatim de unoquoque affectu curando ſermonem habebimus. inchoabimus autem, ut plerique faciunt, ab ophthalmia.

De ophthalmia, uel ut latini aiunt, lippitudinis curatione. Cap. X.

Lec.43

SIcuti lippitudo ſub communi genere cum alijs omnibus aliarum partium inflammationibus cõtinetur vt pote; quę & ipſa ſit agnatæ oculi membranæ inflammatio: ita etiam communem cum alijs B curationis rationem, & remediorum ſubit: quanuis poſtea differentem medicamentorum materiã exigat, vt nuper diximus. Cõmunis autem omnium inflammationum curandi ratio eſt, vt ſtatim ab initio poſt procurationem corporis, ſi plenum ſit, atque aliarum partium, ſi quæ ſint, quæ fluxionum, vnde concitatur infimmatio, ſint in cauſa, nitamur medicamentis, quæ vim repllendi habent, auertere confluentem humorem ad inflammatum locum: poſtea verò quàm recepta iam ex parte fluxione creſcere incipit inflãmatio, repellentibus aliquid addamus, quod poſsit id digerere, & diſcutere, quod influxit, & continetur in inflãmatione, atque quò magis increſcit, eò magis digerentia admiſceamus; donec conſiſtente fluxione, & inflammatione perueniente ad uigorem, ſolis digerentibus, diſcutiẽtibusq; agamus. Hęc autem poſtea in uniuerſum ita expoſita oportet per ſuas limitationes particulatim determinare. Primùm quidem ratione modi ipſius affectus, & cauſæ: pro ratione enim maioris, vel minoris inflammationis, & impetus irruentis fluxionis: ita efficacioribus tùm repellentibus, tùm digerentibus utendum. De inde & pro natura laborantis particulę: ſicut in præſentia à natura oculorum, qui ob relatas iã cauſas facillimè afficiuntur, vt hac ratione oporteat quàm cautiſsimos eſſe medicos in delectu medicamentorum ipſis oculis accommodatorum. Tandẽ ergo incipiamus particulatim hæc ipſa tractare. Inter initia C dum fluit humor, conſiderandum, reſpiciendumque eſt ad copiam, & impetum fluxionis, & eius acrimoniam, & ad dolorem concitatum. Nam ſi non vehemens ſit inflammatio, nec uehemens dolor, neque magnus impetus, poterit aliquando ſolus oui albus liquor eſſe ſatis: tùm quia refrigerando poteſt repellere; tùm etiam quia cùm non careat emplaſtica quadam natura ob lentorem, cuius eſt particeps, poteſt illinire, & obſtruere tunicarum meatus, vt non facilè poſtea admittant irruentem fluxionem; & eadẽ quoq; emplaſtica natura aſperitatem ab acris fluxione concitatam leuigare, & acrimoniam obtundere; præter id, quòd particulam lentore ſuo oblinens, & quaſi muniens ab acribus humoribus tutiorem reddit; ut interdum in dyſenterijs fit, quãdo iſtiuſmodi medicamẽta per clyſteres inijciuntur. Quòd ſi is liquor cùm roſacea aqua commiſceatur, adhuc magis aſtringet, & repellet, ſine ulla tamen mordacitate & aſperitate. Nam & ſi dixerit Gal. roſam ex aſtrictione non carere leui aliquo morſu: aquam tamẽ ego ea omnino carere crediderim; cùm ex deſtillatione aſperiores roſæ partes cum aqua non aſcendant: aliquantulùm tamen aſtringit, mordacius fortaſſe eius eſſet decoctum: ita vt ſæpius his medicamẽtis ſolis inter initia viderim repreſſas eiuſmodi inflãmationes: præſertim verò in mollioribus corporibus. Sæpe etiã ad repellendas has inflãmationes thu obſoniorũ (arabes ſumach appellãt) utor demerſo, & macerato ex raro, & albo linteolo aqua roſacea, illaq; expreſſa ex linteolo, & inſtillata in oculos. immò ad arcen D das variolas ab oculis in pueris hoc medicamento ſum ſæpiſsimè, & fælicißimè uſus. At ſi iam occaſio offerri uideatur etiam digerendi ſolitus ſum ſurculos fęniculi viridis in fruſtula diſectos inijcere in albumẽ oui, dum concutitur, ut in tenuem humorem reſoluatur; vim enim ex fæniculo digerendi contrahit. Sed hæc familiaria ſunt, & paratu facilia. Hoc autẽ tempore uti poſſumus, & decocto fęni græci rectè, & exquiſitè parato, quemadmodum parari docuit Gal. 13. meth. & in lib. de med. facil. para. nempe ut prius diligentiſsimè abluatur, ut ſi quid pulueris, aut ſabuli illi hæſerit; diligenti lotione detrahatur: mox paulatim ex dulci ac ſimplici aqua decoquatur: ſic. n. fiet, ut omnem, ſi quã habeat, mordacitatẽ deponat: atque ita uel inſtilletur, uel eo diluatur oculus affectus. in hoc ſiquidẽ decocto maior eſt concoquendi uis; ſed leuis ẽt detergendi, & repellẽdi. Poſſumus aũt & has uires additis aliis ualidiores reddere. nam ſi uellemus magis repellerẽ ex aqua roſacea coqueremus, uel rhus addi poſſet, uel aliqua, pauca tñ, roſarũ folia arida, uel eiuſmodi alia: ſi magis digerere opus eſſet, fęniculũ, aut crocũ adiungi, aut ex aqua eufragiæ coqui poſſet. Quòd ſi uehemẽtior dolor vrgeret, lacte uteremur: maiorẽ. n. uim habet ſedãdi dolorẽ lenitate ſuæ ſubſtãtiæ; uim ẽt habet emplaſticã, qua obliniẽs particulã pingui lentore defendit ab acrib. fluxionibus: ex ſeroſa quoq; eius parte detergit mordaces humores oculis hærẽtes: ꝑter id, ꝙ aliquãtulũ ẽt cõcoquit, & digerit. Ait tñ Gal. oportere, ut lac ſit puellæ iuuenis, ꝗ benè, & rectè alarur, ut boni ſit ſucci. nã

ſenio-

ſeniorum humores & ſubinde etiam lac,quod ex ipſis gignitur,participes ſunt alicuius nitroſitatis : iu- A
uenum autem lac temperatius eſt. Addidit verò Raſis, quòd mulier puellam, non maſculum lactet.
Puto autem eum id voluiſſe; quia crediderit,quòd eam lectet, quam ipſa pepererit: ſicut nanque puel-
la generatur ratione frigoris,& mas caloris.ita & ſanguis menſtruus,quo ea in vtero alitur,frigidior eſt,
& frigiduis erit etiam lac:alioquin enim videre nequeo,qua ratione ex lactatione maris,vel fæmellæ poſ
ſit varia eſſe lactis natura. Sed vnum præterea animaduertendum, quòd non temerè oculis infunden-
dum eſt lac;ſed vel ita calidum emamis emulgendum,ſi eo ſimplici vtamur,vt docuit Gal.vel ſi eo dilua
mus alia medicamenta,vt ſunt collyria,dum eis vti volumus, diluenda ſunt ex lacte trita in cote, ut dũ
adhuc lac calet,immittantur. In leuioribus ergo inflammationibus facilioribusque,leuiora,& facilio-
ra in vſum trahemus. Quòd ſi res maiores vrgeat cum dolore vehementiore, fortioribus ad mouendæ
erunt manus, & magis compoſitis medicamentis vtendum.Qualia ſunt collyria, quæ μονημερα appel
lata ſunt,vt tradidit Gal.à priſcis medicis;quia uno ſolo die uſi ægrotantes ſæpe liberari ſolent. In hoc
etiam genere ſunt,& quæ τρυγώδη græcè nuncupantur,quaſi fæculenta, ſeu uini fecem colore referentia.
De his autem non multa uerba faciemus in pręſentia.nam & à Gal.multa iſtiuſmodi collyria,hac etiam
nuncupatione deſcribuntur lib.4.de comp.med.ſec.loc.& à Paulo,Aetio,Alexandro. Sed Raſis ſimilem B
his habet in 9.ad Almans.collyrij deſcriptionem,& illud album collyrium appellauit,quod noſtris tem
poribus in multo uſu eſt,non modò in inflammationibus oculorũ; uerum etiam in alijs affectibus alia-
rum partium,cùm ab acri humore ſunt excitati,ut in uehementi ardore urinę. Conficitur autem ex de-
cem ceruſſæ lotæ partibus,tribus ſarcocollæ,una tragacant hę ex his fit collyrium;atque ita eo uti ſolent,
niſi uehemens ingruat dolor; quia ſi uehementior dolor affligat, partem mediam opij addunt. Vnde ſę
pe ſief(ita enim arabes nominant)ſine opio ſcribunt:interdum etiam cum opio. Vim autem repllen-
di habet ceruſſa, cùm refrigeret,aſtringatque aliquantum, & emplaſticum ſit medicamentum. Sarco-
colla uerò & ipſa aliquid habet emplaſtici;& cùm præterea amara ſit, habet & aliquid quo poſsit & cõ-
coquere,& digerere,uel diſcutere; citra mordacitatem etiam deſiccat. unde & lacrymas ſiſtere hac ra-
tione poteſt. De tragacantha alias iam diximus. Hoc collyrio maximè uti ſolent, præſertim inter ini
tia;ſed cùm uideiur iam aliqua eſſe opus concoctione,addunt aliquid collyrij de croco,de quo ſequen-
ti capite loquemur. Laudat tamen Gal.quòd inflammationes oculorum aliquo cataplaſmate exterius,
clauſo oculo,liniantur,inter initia præſertim,ſi leuiores ſint.deſcribit autem in lib.de fac.parab.medic.
cataplaſmatis rationem:accipit enim albumẽ oui una cum uitello, & addito meliloto ex pane, & oleo
roſaceo conficit cataplaſma. Poſſemus & puluerum,quos deſcribit Raſis,& eorum,quę multa accipiũt,
quę hodiè non reperiuntur, mentionem facere:quia tamen fuere prius à Gal.& antiquioribus medicis C
deſcripti, & ſunt, quos illi ξηροκολλύρια appellant; & nos quoque hæc omnia poteſtis legere : ideò de
his non habebo longiorem ſermonem. Vnde addito præcepto Gal, quantùm ad uſum pertinet,quòd
hęc collyria diſſoluẽda ſunt ex aliquo liquore, quales fuere ſupradicti, & illis pro ratione occaſionum,
quas nobis ſcopi illi oſtendunt, quos expoſuimus, dum de illis eſſet ſermo. Pręterea quòd ſatis eſt, ſi
in die bis, aut ter infundamus diſſoluta collyria: non autem frequenter, ut quidem conſueuere. ad
curationem ulcerum inſtituendam tranſitum faciemus; ne nimis in longum noſtra protrahatur oratio.

De oculorum ulceribus. *Cap. XI.*

Lec.44 VT oculorum inflammationes;quanuis priuatim diuerſas medicamentorum materias, ut rectę
curentur,exigant, ab alijs aliarum particularum inflammationibus : in uniuerſum tamen ca-
dem omnino curantur ratione,qua & alię,cùm eędem in eis ſint indicationes generales, & ij-
dem ſcopi : Ita quoque & eorundem ulcera,ut eaſdem indicationes habent, eandem, inquit
Gal.habent curationis rationem : particulatim tamen quatenus ad materiam medicamentorum, non D
parum ab aliorum ulcerum medicamentis uaria, & diuerſa eſt; & id iuxta atque in inflammationibus
ob differentem naturam iſtius particulę. Sed iam rem ſeriò tractemus,& ea quę in uniuerſum,& per ca
pita expoſuimus, ſingillatim accommodemus. primùmque generales indicationes perſequamur : dein
de illas priuatim nr̃o aptemus inſtituto.Quod igitur primũ ex ſua natura nobis indicat ulcus,quatenus
ulcus eſt,nihil aliud eſt,(poſtquã uitiũ in unitate,uel continuate eſt) niſi quòd ulcerata particula ad ſuã
priſtinam unitatem, uel continuitatem reſtituatur, quę ſoluta eſt, nimirum per conſolidationem, &
regenerationem ſubſtantię,ſi eius ſit defectus. Scopus ergo,quem ſpectari oportet, ex conſolidatio:ue-
rùm hoc non pertinet ad artem;ſed ad naturam.neque enim medicus ex ſe ipſo poteſt partem aliquam
membri alicuius aggenerare, neque agglutinare & conſolidare. ſed hęc omnia primum naturę opera
ſunt. Quòd ſi dicas,ſuperuacaneus eſt ergo medici omnis labor? Dico quòd non;immò interdum plu-
rimùm utilis,nonnunquam & neceſſarius;quia neque ſola natura id pręſtare poteſt, quòd cupimus. ſę-
piſsimè enim & impedimenta intercidunt,quę obſtant, quò minus natura poſsit ſuo officio fungi; quę
ſi ope,& miniſterio medici auferantur,natura deinde citò agit,quicquid agendum eſt. Impediunt autẽ
naturam aliquando illę eędem cauſę, quę morbum prius excitarunt;quia manent adhuc. Diximus au-

A tem, quòd plerunque ulcera, immò quàm plures horum affectuum in oculis, à fluxione excitantur: præter illos, qui fiunt ab externis cauſis, vt inciſione, contuſione, laceratione, & id genus alijs. nam et ſi vlcera fiant quandoque à ſuppuratis, & ruptis inflammationibus, vel veſicis; cùm tamen hę à fluxione fiant, tandem & in fluxionem ipſa ſunt referenda. Quare oportet primùm, vt fluxio tollatur, ablatis eius cauſis, pręſertim verò vacuatione, & reuulſione, repulſioneque. de quibus non ſemel in ſuperioribus ſermo habitus eſt. Pręterea verò ſi cum vlcere ſit alia coniuncta affectio obſiſtens rectę curationi, & illa curanda prius eſt, vt intemperies aliqua illius particulę, vel inflammatio, vel dolor. Vnde hęc omnia ſimul cum vlcere curanda ſunt. ſi ſimul id fieri poteſt; ſin autem, ſaltem ante curationem vlceris. & tunc demum ſolum vlcus curandum; cùm ab his omnibus impedimentis liberum fuerit. Curatio autem erit differens pro ratione differentiarum vlceris: ipſę enim nobis ſemper ſcopos oſtendunt. Nam ſi cauum fuerit, implendum prius erit; poſtea conſolidandum. Sin autem planum, ſola erit conſolidatione opus. quę ſunt naturę imprimis opera, non autem medici. Dices fortaſſe iterum, erit ne tunc medico abſtinendum ab omni opere, cùm hæc ad naturæ operationem duntaxat pertineat? Nequaquam inquam: immò tunc etiam medicus habet, quod vtiliter, et ſalubriter, et neceſſariò agat. Cùm enim omnis pars corporis morboſa imbecillior eſt, præſertim autem in ijs facultatibus, quæ ad nutritionem pertinent, vt ſunt concoctio, et excretio; ſemper in vlcerata particula congeritur duplex excrementorum
B genus, alterum tenue, quod virulentiam, vel virus iuniores appellant: vnde vlcus, in quo plurimum eiuſmodi coaceruatur tenue excrementum, vlcus virulentum dicunt: alterum uerò craſſum eſt, quod ſordem appellant: ex quo et ſordidum vlcus nuncupatur, cùm multa huiuſmodi ſcatet ſorde. nec modò in vlceratis partibus duplex hoc generatur excrementum; verùm etiam in integris, et benè valentibus. ſed in ſanis vt 4. meth docuit Gal. tenuius prodigeſtionem, et eam uacuationē, quæ fit per tenuos meatus, et ſenſum latentem, euaneſcit: craſsius autem cuti hęrens tranſit in eas ſordes, quę in iſtis mendicis, et in ijs etiam, qui licet diuites ſint politiorem tamen vitam negligunt, ſuccreſcere cuti ſolent, niſi quandoque lauentur, et detergantur. At verò cùm et facultas concoctrix ſit in malè affecta particula imbecillior; plura neceſſe eſt excrementa hęc congeri ex alimento illi amandato, quo nutrienda erat: nō enim ita facilè poteſt in halitum per inconſpicuos meatus tenue excrementū digeri. Quare in ulceribus cumulata vtraque hęc excrementa impediunt aggenerationem ſubſtantię ipſius membri, qua ulcus, ſi cauum ſit, repleatur; atque etiam obſtant, quò minus fiat conſolidatio. Quę cùm ita ſe habeant, fit, ut medici miniſterium natura in ulceribus curandis non modò deſideret; ſed etiam plerunque neceſſariò requirat. nempe ut impedimenta hęc ab eo remoueantur. at tenuis quidem uirulentia deſiccantibus
C tollitur: ſordes uerò detergentibus, uel, ut iuniores noſtri chirurgi dicunt, mundificantibus. et ſemper quidem utriuſque excrementi ratio eſt habenda: quanuis non ęqualiter: aliquando enim maior unius nonnunquam alterius; quatenus uel hoc, uel illud magis abundare uideatur in ulcere. Ex his omnibus iam liquidò unicuique patere poteſt, hos, ſicut in omnibus, ita et in his ulceribus curādis eſſe pręcipuos ſcopos, uidelicet detergere, et ſiccare: in quibus conſiſtit in uniuerſum uniuerſa curandorum horum ulcerum methodus: Et ſi eadem his addiderimus, quæ ſuperiori capite, ubi de ophthalmiæ curatione agremus, expoſita fuere; adeò abſoluta erit methodus, ut ſolùm ſuperſit nobis futurum ſermonem particulatim de medicamentis ulcerum curationi accommodatis inſtituere. Hęc verò ſunt, quę à natura particulæ peti debent; nimirum quòd cùm ea facilè afficiatur, uel à moderatis etiam medicamentis, fugienda ſunt quęcunque exaſperantia ſunt, uel mordicantia, nè exaſperando, uel mordendo irritent oculum, et fluxiones, inflammationemque concitent. Exaſperant autem, quę aſtringunt: mordent acria, et quæ inſigniter detergunt. Quod ſi eis interdum uti ſit opus, vel ad repellendas fluxiones, vel ad detergendam ſordem, ſi ea copioſa ſuccreſcat, ſemper ea cōmiſcenda ſunt mitioribus, & vim leniendi habentibus: qualia fuere deſcripta ſuperius. Agamus igitur tandem de medicamentis, tàm ſimplicibus, quàm compoſitis; & de more noſtro ea perſequamur, quæ in maiori ſunt vſu noſtris his temporibus. Prius tamen
D referamus præceptum nobis à Gal. 4. de comp. med. ſec. loc. traditum, non modò vtile, ſed apprimè in uſu, & adminiſtratione medicamentorum neceſſarium: hoc autem eſt, quòd cùm in plurimo uſu in his affectibus ſint ſucci multi, & liquores, tùm vt illis aſſummantur, tùm vt ſundantur & diluantur collyria ocularia vt lac, liquor albus, & tenuis oui, pręterea & ſuccus roſarum, & multarum herbarum qui quidem, dum inueteraſcunt, facilè acorem contrahunt, atque inde acrimonię etiam fiunt participes: ideò aduertendum eſt, ne infundatur ea, vel diluantur, niſi cùm ijs vti volumus. Quibus ita notatis, et animaduerſis diligenter, quotieſcunque accerſitus medicus primùm ægrotantem adit, illud imprimis cōſiderare debet, num ſolum ſit vlcus, & expers alterius alicuius affectionis, quæ vim indicandi habeat inſignem. ſolent autem ſępius vlcera concomitari, aut dolor, aut inflammatio, aut vtrunque; quę ſi ad fuerint, primùm illis incumbendum erit, vt ſedentur, et tollantur, et pręmiſsis generalibus rationibus, de quibus latè ſuperius diſſeruimus, nempe tùm vniuerſi corporis, tùm etiam capitis vacuatione, uel ſanguinis detractione, vel purgatione, atque etiam reuulſionibus, quibus intercipi ſolent fluxiones ad oculum: tandem erit ijs medicamentis opus in oculos inijciendis, quæ facultatem habeant ſedandi dolorem, ac inflāmationem, concoquēdo, maturandoque. deinde nōn omnino tamen ulcere neglecto. & quia collyria ſunt propria oculorum medicamenta: ideò, ut hic atteſtatur Gal. collyria, quæ ὀφθαλ-

βάνου, dicuntur, hoc eſt ex thure, quòd id nimirum copioſum recipiant, maximè conueniunt: vt tamen A
neque huiuſmodi collyrio vtamur ſolo; quia neque omnino (vt diximus) propria vlceris ratio negligen
da eſt, quæ & aliquam requirit exiccationem, & deterſionem; ſed aliquid intermiſcendum collyriorum,
quę ex metallicis medicamentis confecta ſunt, de quibus pauló poſt agemus. Hic autem aliquantiſper
conſiſtamus; quia interdum alicubi reperitur medicus, vbi hæc compoſita medicamenta non reperiun-
tur parata; & interdum neque materia adeſt, neque otium ea parandi: propterea neceſſe eſt aliquando
facilioribus vti. Si itaque vlcus ſit aliquantę inflammationis, vel doloris particeps, & his careamus col
lyrijs ſedabimus dolorem, & inflammationem affuſo muliebri lacte, quo aliqua fuerint diſſoluta, quæ
poſsint aliquantum ſiccare, & detergere, vt ſi poſsit haberi pompholyx, vel, vt iuniores aiunt, thutia re-
ctè parata, & exquiſitiſsimè trita, vnà cum tragacantha, vel gummi arabico diſſolutis ex aqua roſacea;
vel tenui albo oui. Quòd ſi deeſſet pompholyx, accipiemus lapidem coralium; item aloen lotam ex ſuc
co roſarum, vel ſuccum etiam roſarum, & plumbum vſtum, & lotum. Collyrij verò ex thure multę re-
periuntur confectiones à Gal.4.de comp.med deſcriptę: et à Paulo, Aetio, et Alexandro. In præſentia
autem in vſu eſt illa, quæ à Raſi nomine ſief de thure 9. ad Almans. refertur. Quæ conſtat ammoniaci,
ſarcocollæ, ſingulorum drachmis quinque, thuris drach. decem, croci drach. duabus, excipiuntur omnia
mucilagine fœni græci, atque in collyrij formam rediguntur. Sed quatenus ad eorum uſum pertinet, B
mixtura ea debet eſſe, quam affectionum, quę ſimul compoſitę ſunt, ratio oſtendit: inter initia enim dū
dolor & inflãmatio vehemẽtiores ſunt, copioſiora ſint, que ſedant, et concoquunt: cùm verò remitti in-
cipiunt, ea ſunt addenda, quæ vim ſiccandi, et quoquomodo detergendi habeant, vt metallica. at ſi co-
pioſa ſuccreſcat ex horum vſu ſordes, neceſſe eſt; et aliquid eorū intermiſcere, quæ valentius detergunt,
qualia ſunt, q̄ valent ad tollendas aſperitates palpebrarū, vt ea collyria, quæ & crocodea, quaſi crocea,
quia copioſo conſtant croco, & quæ δι᾽ οἴνου, hoc eſt ex vino fuerunt appellata. de quibus ſuo loco dice-
mus. Cùm autem vlcus ſolum eſt, nec ei aliud eſt adiunctum, quod curationem impediat; niſi duplex
illud excrementum, quod commune eſt omnibus vlceribus: tunc imprimis deſiccare oportet cum aliqua
deterſione, quæ & maior, & minor requiritur, pro vt maior, vel minor ſordes innaſcitur. Inter ſimpli-
cia huic negotio accommodata eſt pompholyx, trita, & exquiſitè lota, qua ſola uſus ſæpe oculorum vl-
cera feliciter curaui. vteor autem in hunc modum, accipio panniculum lineum rarum, & molle, in quo
drachmam, vel circiter pompholygos, vel, vt iuniores aiunt, thutiæ lotæ, & benè paratę, ligo, atque ita
demergo in aqua roſacea, vel eufragiæ, vt mihi magis expedire videtur; deinde ex tenui, & raro panni-
culo expreſſam aquam in oculum inſtillo. Eodem autem modo & lapide coralio optimè trito in cote,
& loto interdum eiuſmodi vlcera curata vidi. Immò & aloen hac eadem ratione in oculos iniectam cu C
raſſe vlcera oculorum expertus ſum: quæ tamẽ ex ſucco roſarum erat elota, vtilior mihi viſa eſt. Inter cō-
poſita autem ſunt plurimæ collyriorum differentiæ ex elotis metallis: quorum confectiones literis tradi-
tę ſunt, & præſertim à Gal.4.de med.comp.ſec.loc. ſicut, quæ cygni à candido colore dicuntur, & quæ li-
byana: omnia autem plurimùm valentia ad implenda caua vlcera, eaque ad cicatricem perducenda.
Noſtris autem temporibus in multo vſu erat, & eſt collyrium, vel, ut ipſe ait, ſief, quod de plumbo appel-
latum eſt à Raſi, & ab eo deſcriptum in cap. de oculorum vlceribus, quo etiam ſępius feliciter vſus ſum.
Sed ſi vlcus corroſionis non eſſe expers videatur; ita vt iam timendum ſit, ne vuea excidat, vel iam excide
re incęperit; fortioribus vti oportet, & quæ valentius aſtringant, & repellant: ſemper tamen hoc obſer-
uato, vt, quo minus fieri poteſt, aſperitatem inducant. Multa autem talia deſcribuntur à Gal. ex plumbo
vſto, & loto, ex terra ſamia, ex pompholyge, & eius cinere, quam ſpodon, vel ſpodium gręci appellãt, om
nibus lotis, & ex ceruſſa lota, ſimilibusque, ut ſunt lapis hęmatites, & lapis ſciſtus, & alijs id genus. Quę
omnia cùm à gręcis, et alijs lucidè exponantur, nolumus in his recenſendis longius ſermonem. Raſis ue-
rò & ipſe duo talia habet, alterum ex cadmia confectum, cui nullum pręterea nomen indidit: alterum
eliſir appellat ex hęmatite lapide compoſitum. Quod etiam ego ſæpius, & feliciter expertus ſum. D

De albugine, quam uulgo nebulam oculi appellant, græci λευκώματα. Ca. XII.

Lec.45 Albugo oculorū nullū aliū habet ortum; niſi quòd à nuper expoſitis affectionibus, eis uidelicet
curatis relinquitur: aut enim ex cicatrice ſuborta, aut ex cōturbationis, & inflãmationis inclinã
tis reliquijs, ut declarauimus, cōſiſtit. Nã aut cicatrix eſt, quæ poſt ulcus obcalluit, & durior fa
cta eſt, cicatrices. n. in alijs etiã membris, ne dum in oculorum membranis, uel tunicis denſio
res, & craſsiores ſunt circumuicinis partibus, aut fit ex craſsiori parte, & fæculenta humorum, quæ poſt
aliorum calidiorum, et tenuiorum digeſtionem, remanet infarta, & abſorta in ipſius membranæ ſubſtã-
tia. Sæpe enim uidemus in alijs quoque externis particulis poſt inflammationem reſolutam, omnique
calore, & dolore euaneſcente, relinqui nonnihil durioris tumoris, qui neque dum ſtringitur, dolet;
noſtræ autem mulieres dicunt pedem tuberculi adhuc reliquum eſſe. Ita et in his membranis aliquãdo
contigiſſe vidi, quòd ex impactis craſsioribus inflammationis reliquijs craſſeſcunt, & albeſcunt. Qui-
bus in hunc modum expoſitis facile eſt ſcopos ſpectandos, & indicationes oſtendentes rationem cura-
tionum harum affectionum depromere. in uniuerſum enim eoſdem eos eſſe oportet, qui reperiuntur,

A tùm in extenuantis craſsis, & duris cicatricibus: tùm verò in reliquijs inflammationum diſcutiendis,& (vt ita dicam)atterendis: quando tamen, hę affectiones curationis capaces ſunt. Quia cicatrices corneę albicantes,quæ craſſę, & profundę ſunt, in corporibus præſertim durioribus non recipiunt curationem; at quę in ſumma membrana ſunt,neque admodum craſſæ, pręcipuè verò in pueris,& tenellis corporibus curari poſſunt:quæ etiam nebulæ potius,quàm albugines,uel λευκώματα dicuntur. Ita etiam, quę veluti reliquiæ ſunt inflammationis,cùm multum craſſę,& induratę conſenuere,aut nunquàm, aut ægrè admodum curantur. Quanuis autem detergentibus & diſcutientibus, quæ vini ſatis inſignem deſicandi habeant,tollendæ ſint oculorum albugines; quia tamen,dum nimis exiccantur, magis indurantur,& ad digeſtionem, & deterſionem difficiliores euadunt: ideò vt medicamenta facilius poſsint officium ſuum pręſtare,operę pretium faciunt:qui mollire prius earum ſubſtantias balneis, fomentisve,aut vapore aquæ dulcis calidę nituntur: mox verò adminiſtrant, vel humida,vel ſicca collyria, vt magis viſum fuerit opportunum. humida quidem, ſi aliquo liquore ex ijs, quæ ſuperius fuere ex poſita,diluantur. Ad hoc genus autem remediorum multa ſunt,quę pertinent, & ſimplicia, & compoſita: vt tamen id memoriter ſit retinendum, oportere ſemper corpus vniuerſum, item & caput eſſe vacuum, & mundum. Simplex,& facile medicamentum eſt,ſi mater, vel alia mulier fęniculum mandat,ac mox in oculorum

B ſufflet. nam ſpiritus vapore fæniculi mixtus feriens oculi tunicam,facilius eam afficit, & ad interiora vſque penetrat.valentius erit,ſi lingua,poſtquam maſticauerit fæniculum, delingat diutius albuginem. Sed & cinnamomum noſtrum, quod putamus eſſe caſsiam ligneam, idem efficiet. Efficacius erit piper:vel etiam ruta.immò ſi vel modicum ſalis,uel nitri commaſticetur,efficax erit medicamentũ. Inter compoſita verò hoc ego ſum expertus ſæpius, quod à Ioanne Meſ. deſcribitur, & eſt ſatis facile, vt accipiamus ſarcocollam, ſpumam maris (ita enim arabes id appellant, quod alcyonium græci vocant) & ſaccharum,quòd candidum appellant, ęquali pondere, ac ſimul terantur omnia exquiſitiſſimè, & eo poſſimus ita in puluere vti, &,vt græci loquuntur,tanquam arido collyrio,vel etiam,ſi aſſumatur tantillo mellis,vel ſucci roſarũ,vel fæniculi, & cõficiatur in modum collyrij, poterimus ad uſum, ſeruare.vbi autem erit opus eo uti,teretur,& diluetur, atque in modum liquoris redactum inſtillabitur in oculum:poterit aũt dilui,vel decocto fæni gręci,vel aqua roſacea,vel fæniculi,vel rutæ. fortius tamen erit medicamentum,ſi arido vtamur. Sunt & multa iſtius generis medicamenta deſcripta à Gal. Paulo, Aetio,Alexandro,& alijs. Sed nobis hæc in pręſentia ſint ſatis:nolumus enim eorum, quę longè acriora ſunt,meminiſſe; quia non eſt ita tutus eorum uſus,ſicut horum,quæ facilia ſunt: quanuis hæc longiori tempore egeant,ut opus ſuum perficere poſsint.verùm longe præſtat,ait Gal.4.de comp.med.ſec.loc.

C ſerius,& tutius errare,quã maiori periculo cum ſpe citioris curationis ęgrotantẽ exponere.interdũ.n.ea, q̃ acriora ſunt,adeò particulam irritant,vt concitata fluxione humorũ inflãmationẽ excitent. interdum verò nimis detergendo vlcerant membranas,uel ibidem, uel circum circa. Quare ne nimis longi ſimus, vno duntaxat expoſito,tranſitum ad alia faciemus: nimirum quòd ſæpe vidi,maximè in pueris curatas albugines ſolo ſaccharo candido appellato roſaceo, exquiſitiſsimè in pollinem trito, & cribrato, atque aliquo ſpecillo albugini, ægrotante ſupino iacente apertis oculis,inſperſo, prius tamen inſtillato lacte muliebri in oculum:atque,itidem paulò poſt, ubi vellicare puluis uideatur,vt dolor,ſi quis ſit, leniatur. Quoniam autem & rubens inter initia, mox verò liuens macula in oculo oritur ex eius plaga, vel contuſione, ſicut in aliarum partium ſugillatione ſolet ex plaga contingere, dilaceratis videlicet uenulis, & effuſo, expreſſoque ſanguine in circumpoſitas partes; qui quidem affectus non eſt diſsimilis admodum à pręcedenti, uel generatione, vel curatione: ideò de eo etiam in hoc capite agemus. Quia uerò inter initia concitatur ex plaga dolor, quem poſtea ſequitur & inflammatio: idcircò imprimis incumbendum eſt, vt hęc arceantur, & ſi ſit opus ante venam ſecare, aut alioquin vacuare, & frictionibus, & iſtiuſmodi reliquis reuellere,id primum agendum; & victus tenuis, abſtinentiaque uini inſtituenda.

D Quantum autem ad remedia localia pertinet, prius dolor ſedandus eſt, & fluxio repellenda eo modo, quo ſuperius explanatum eſt, ne ſæpius eadem repetamus: mox illis, quæ contentum, ac conglobatum ſanguinem digerant, ſimiliter vtendum. Vnum illud præter ea, quæ ſuperius propoſita ſunt ad hunc ſcopum attinentia, cuius auctores omnes meminere, ſilentio prætereundum non eſt, nimirum quòd & ſanguis columbæ, vel palumbi extractus ex vena, quę in earum alis interius apparet, atque in oculum inſtillatus commendatur. Sed magis adhuc laudatur, ſi ex alis penna extrahatur,& ex ſumma eius parte,quæ erat alæ infixa, ſanguis expreſſus in oculum deſtillet.itidem & ſanguis turturis commendatur:ſed is horum auium ſanguis eadem ferè ratione ſolet conferre taraxi,vel conturbationi oculorũ. nam & dolorem ſedat,& digerit magis etiam,quàm lac muliebre. Inter initia tamen oui album, & intus infuſum, & exterius applicitum molli vellere exceptum, aut coto tanquàm cataplaſma appoſitum valdè vtile eſt:præter id enim,quòd lenit,repellit etiam refrigerando. Sedato autem dolore, & repreſſa inflammatione,nitendum eſt diſcutere,uel digerere ſanguinem iam in grumum, vel, ut græci aiunt, in trombum conuerſum cum attenuantibus, & digerentibus, & concoquentibus. vnde & eorum multa, quę nuper ad albugines laudauimus,poſſunt huic etiam curationi accõmodari;cùm ſit eadem particula & idem ſcopi, ita vt inter initia lenioribus, poſtea inueteraſcente morbo fortioribus vtamur. Laudat autem Gale. auctore Archigene ſuffitum thuris, & bituminis, vt videlicet fumus oculo excipiatur.

Item ſi tritam hyſſopi comam, & leuigatam in tritum, & lacerum lineum panniculum imponas, & A
deliges, atque demergas in feruentem aquam; mox oculo admoueas; ſanguis enim panniculum ſeque-
tur, quemadmodum ſi expreſſeris, perſpicere poteris. Atque hæc pauca ſint nobis in præſentia ſa-
tis, iam enim inſtituimus ad ſuffuſionum, vel, vt noſtri iuniores loquuntur, cataractarum curationem
nos transferre, ne nimis longa noſtra euadat tractatio.

De imaginum, quæ oculis obuerſantur, atque de ſuffuſionis curatione. Cap. XIII.

Lec. 46 INitium ferè ſuffuſionis ſunt imagines, quę oculis obuerſantur; niſi id conſenſu ventriculi fiat: hoc
enim & ſuperius diximus. Inter initia enim ſoli vapores concitantur: mox verò, ſi res negligatur,
facto oculo imbecilliori, materia ſemper craſceſsit, & aptior fit oculus ad ſuſcipiendas craſſas, &
excrementoſas illas materias, quæ coguntur in ſuffuſionem. Vnde in initio, dum noua res eſt, &
imagines conſpiciuntur, vel aliquo modo incipit viſus obtenebrari, ac pupilla offuſcari, curari quidem B
poteſt hæc affectio, tùm vniuerſi corporis curatione: tùm etiam localibus remedijs, quæ poſsint ma-
terias iam in oculo conſiſtentes digerere, & diſsipare. At verò cùm concreſcere, & indurari incæpit,
tunc, vt 4. de comp. med. ſec. loc. teſtatur Gal. quamuis multa remedia, & varia medicamenta in medi-
corum libris deſcripta reperiantur, quæ multa polliceri videntur: attamen cùm deinde ad opus, & ex-
perientiam deuenimus, aut nihil, aut omnino parum eorum, quę ipſi polliciti ſunt, præſtari experimur;
Quare ſi in his aliqua eſt curationis ſpes, ea in hoc imprimis ponenda eſt, vt ſtatim inter prima initia
occurramus, antequam concreſcat humor. Occurrendum autem eſt euacuationibus frequentibus, &
exquiſitis. primum quidem inanito toto corpore, atque adeò etiam ventriculo, expurgata uidelicet
pituita. De hac aũt vniuerſi corporis purgandi ratione abundè antea egimus: pterea verò & de illis, quæ
humores parant ad faciliorem vacuationem, quęque caput, & ſubinde oculos roborare poſſunt. Sed
in oculorum affectibus imprimis fœniculum (vt antea etiam diximus) omnes, tàm interius, quàm exte-
rius adminiſtratum commendãt: præterea & herba, quam euſragiam noſtri vocant, tàm in cibo, quàm
in medicamentis maximopere ab omnibus laudatur; item ruta, verbena, betonica, chelidonia quo-
rum vſus in decoctis, vel in ſyrupis eſſe poteſt. Vniuerſo autem corpore exquiſitè purgato, erit & ca- C
put, quomodo ſuperius diximus, inaniendum proprijs, & priuatis vacuationibus. Præterquam forſi-
tan, quòd vacuatio per nares non ita tuta eſt in oculorum affectibus, vt prius fuit expoſitum. ſed magis
gargariſmata. & quæ maſticata pituitam detrahunt, de quibus abundè etiam ſuperius locuti fuimus.
Sed & maximè procurandũ eſt, vt reuellatur, & aliò conuertatur fluxio materierũ, quę ad oculos con-
fluunt. & id quidem non ſolum prædictis inſtrumentis; ſed alijs, quæ etiam ſolent eſſe in vſu frequenti:
ſicut ſunt frictiones validæ, & frequentes, nec ſolum manibus, verùm & aſperiori linteo, extremis par-
tibus primum, vt cruribus, deinde brachijs adminiſtratæ, mox & ſcapulis, & dorſo vſque ad clunes,
ſemper deorſum trahendo. Præterea ſi res difficilior videatur, valentioribus tormentis agendum erit.
Sæpe ego medicamentis vſus ſum veſicatorijs appellatis, eò quod cuti applicita veſicam inducunt, ſicu-
ti emplaſtro confecto ex cantharidarum puluere, & fermento, acetoque acerrimo; poſt autem exorta
veſica ac reciſa cute, vt diutius efflueret vitioſa materia (ſolet nanque effluere aqua ſeroſæ humiditati ſi-
milis) braſica illita copioſo butyro locum decoriatũ cooperiebam. quòd ſi uel inuitis his medicamentis
conſolidaretur. idem emplaſtrum repetebam; porrò eiuſmodi remedium plurimis profuiſſe expertus ſæ-
piſsimè ſum. Sed efficatius remedium, verùm moleſtius eſt, quando cutem ceruicis poſteriorem fer-
rea, & perforata forcipe aprehenſam, ignito & candenti acu craſsiori perforant, atque per foramen D
acui affixum funiculum, quandoque ex ſerico crudo confectum, quandoque ex equinis è cauda ſe-
tis trahunt, & ſeruant diutius in perforata carne, ne inuſtum ulcus conſolidetur. potentes ſunt & diu-
turnæ illius generis reuulſiones. Quòd ſi turbatus uideatur oculus, ut iam aliquid ſit in eo receptũ, re-
medijs, uel collyrijs erit agendũ, ut digeratur, & diſcutiatur ea materia, & interim roboretur oculus. ea
aũt ſint medicamenta, quæ uim habeant digerendi, & attenuandi; qualia ẽt in ſuperiori capite expoſita:
imprimis uerò ex fœniculo confecta, neq; erit ab re, ut præterea fotus, uel ſuffitus ex aqua dulci calida
præmittatur, uel ex decocto fœni græci. Gal. fuiſſe in uſu multis hoc medicamentũ ait: accepto uidelicet
ſucco fœniculi, additoq; illi felle, aut capræ, aut galli, aut uipere, atque melle optimo. Sed ſi ẽt ex myrrha
fiat medicamentũ, non parũ multis profuiſſe dicũt. Imprimis uerò diligentẽ requirit is affectus rationẽ
uictus, nimirũ abſtinentiã à vino, & uictũ tenuiorẽ, & attenuantẽ. Aſt ubi iam cõcretus eſt humor, & fac-
ta eſt ſuffuſio, ſola chirurgia tolli põt. Acu aũt tunicas oculi perforãt, atq; illũ mox cõcretæ materiæ infi-
gentes, eã inferius detrahũt, & deprimũt: liberata. n. & detecta pupilla, oculus, ſi reliqua ad huc in eo ſit
uis viſiua, poterit uidere, quod diximus, quia interdũ tãta facta eſt trãſmutatio, & læſio in interiori ocu-
lo, ut nõ amplius ſpiritus uiſorij ferantur ad pupillã: unde tunc ſuperuacaneũ eſt tẽtare depoſitionem
nihil profuturam. Hoc autem cognoſcitur, ut Gal. 7. de decretis. Hippo. et Plat. et. 4. de comp. med. ſecun-

dum

A dum loc. docuit, cùm clauſo oculo integro, et aperto ſuffuſo, pupillam ipſius intuentes obſeruamus, an il Cap 4
la latior fiat, quemadmodum dilatari in ſanis alteram videmus, altero clauſo oculo: ſpiritus enim, qui
ad alterum tendebant, eo clauſo ad apertum, et videntem declinant, maiorique allata ſpirituum copia
ampliatur pupilla. Sed hic conſiderandum, quòd multa eſt opus diligentia, et conſideratione, antequã
ſtatuamus eſſe deijciendam ſuffuſionem; quia niſi opportunè ea operatio fiat, nihil proficiemus Nam ſi
intempeſtiuè, et antequàm apta ſit ad depoſitionem, tentauerint chirurgi ipſam detrahere, nihil efficiẽt.
dum enim tenerior, et molior eſt, acus nequit illam firmare, et detrahere; quin potius dilacerat, vt po-
ſtea neque poſſit alioquin deponi. Si etiam ſerius id fuerit tentatum, et poſtquàm plurimum concreta
indurauerit, uel non cedet acui, neque dejicietur: uel, ſi deijcietur, ob ſoliditatem deiecta non illi iacebit;
ſed iterum ſuperius ad priſtinam ſedem ſe extendet. Quare tunc aggredi hanc operationem opus eſt;
cùm medio ſe habet modo. nimirum quòd adeò ſit concreta, ut & acum ferre poſſit, non tamen adeò
indurauerit, vt illi reluctetur. Cognoſcitur autem hoc primum ex tempore, quo cępit colligi ea materia
et alio quodam experimento, ut ex ſententia Gal. docuit Paulus 6. libr. ſi enim ſuffuſo clauſo admouen- Ca. 11
tes pollicem comprimamus palpebram ad oculum, eamque prementes moueamus hinc et inde; ac ſta-
tim mox aperto oculo intueamur ſuffuſionem apparentem è directo pupillę, et conſideremus an dilata
B ta; et amplior facta ſit, quàm prius ante frictionem eſſet, atque etiam rarefacta; quę poſtea paulatim
redeat ad priorem ſtatum, et figuram. quoniam ſi ita ex ea confrictione, et agitatione palpebrę, muta-
ta ſit figura, & conſiſtentia ſuffuſionis, nondum concreta eſt, neque apta ad chirurgiam. ſed ſi nihil mu-
tetur, concreuiſſe ſignum eſt: nondum tamen inde coniectari poſſumus mediocrem habere concretio-
nem, vt ſi deijciatur, ſimus aliquod operę pretium facturi. nam poteſt & nimium induruiſſe. Deinde ve-
rò & ex colore diſtinguemus, (neque enim omnes ſuffuſiones eundem colorem referunt.) nam ſi colo-
rem aut ferreum, aut cæleſtem, vel plumbeum præſe ferant, mediocrem indicant conſiſtentiam & aptam
ad depoſitionem. ſed ſi gypſeum, vel grandini ſimilem colorem habeant, nimis tum concreuiſſe, & indu
ruiſſe ſignum eſt. Quo autem modo ea fiat operatio, non agemus in præſentia: quia ad chirurgos huic
rei aſſuefactos hoc pertinet, non ad nos: ad nos tamen pertinet corpus parare, vt tutò fiat iſtiuſmodi ope
ratio. Summa verò totius rei, & vniuerſum momentum in hoc conſiſtit, vt inflammationem arceamus,
& dolores: quæ quidem alioquim fieri nequeunt: niſi ex fluxione humorum concitata: vnde primùm illi
obſiſtendum eſt, tum tenui victu, abſtinẽtia vini. atque euitatione lucis; in obſcuris enim locis eos, quos
compunginius, detineri oportet: quia lux imbecilles, & laborantes oculos plurimùm affligit: præterea
verò quiete tàm corporis, quàm animi; tum etiam corporis inanitione. non enim facile fluxiones con-
C citari pſſt, ſi corpus inane ſit: ad hæc & reuulſionibus, quibus humores, ſi qui ſint parati ad fluxum, aliò
conuertantur. Vnde prius probè erit vniuerſum corpus inaniendum venæ ſectione. de uena autem ſe-
canda ſuperius ſatis dictum eſt; atque corpus purgandum medicamentis ſuperius expoſitis: humoresq;
parandi, & caput roborandum, aut ſyrupis, aut decoctis, aut appellatis à iunioribus noſtris confectioni
bus. de quibus omnibus, cùm ſit ex quiſitus ſermo in prioribus capitibus habitus, non amplius uerba fa
ciemus in præſentia. Hoc tantum addemus, quòd poſt perfectam hanc operationem, clauſi vtrique ocu
li inſula ſunt deligandi, ne dum ſanus mouetur, & ille, qui affectus eſt, integri quodam conſenſu, & affini
tate moueatur. motus enim omnis illi nocuus; atque illi, qui punctus eſt, aliquod cataplaſma imponen-
dum eſt anteaquàm deligetur, quod & dolorem ſedandi, & repellendi vim habeat: iſtiuſmodi autem eſt
luteū oui cum ſucco roſaceo exceptum molli vellere, aut goſſipio atque in ſeruato tenuiori victu, om-
nique, quam poteſt, quiete, in obſcuro loco decumbat: neque prius experiatur, an videat; immò neque
etiam dum deponitur ſuffuſio, ne dum nititur oculus aſpicere, concitentur ſpiritus, & cùm ipſis alij hu-
mores confluant ad affectū locum: ſed & facilè, ait Paulus, dum intẽdimus obtutum, in eo conatu nuper
deiecta ſuffuſio iterum ſurſum feretur. Meminere autem antiquiores auctores glaucomatis, quod eſt Lec. 47
tranſmutatio criſtallini humoris ad colorem glaucum, vt & Paul. 6. lib. & Gal. 10. de uſu par. docuere. fit Ca. 21.
D aũt uel ex cõfluxu, & concretione ſuperuacanei humoris, qui in eum recipitur: aut ex eius nimia ſiccita- Cap. 6.
te; atque ita obcæcatur oculus. Sed quia iſtiuſmodi affectus nullam curationem admittit: ideò hoc ſo-
lum agemus, ut doceamus, qua ratione diſcernendus ſit à ſuffuſione, ne medicus interdum decipiatur,
& aggredi velit curationem glaucomatis putans eſſe ſuffuſionem, & poſtea confuſus, & erubeſcens diſce
dat. Cognoſcitur autem, uel diſcernitur, vt idem Paulus ex Gal. ibidem teſtatur, quòd in omni ſuffuſio
ne, ſi ſpectent lucem, aliquid lucis omnino perſpiciunt, plus minusve, pro ratione craſſioris, vel ſolidio-
ris ſuffuſionis: qui verò glaucedine, uel glaucomate laborant, nihil prorſus lucis perſpicere poſſunt; quia
omnino organum primarium facultate viſoria deſtitutum eſt. Eſt & alia oculorum affectio, quam
græci ὑπώπιον, hoc eſt ſuppurationem appellant, in eodem genere cum ungue ab eiſdem collo-
cata. nam latini iuniores arabas ſecuti vngulã vocant id, quod græci πτερύγιον nuncuparunt: eſt verò pus
collectum intra oculum, quod uel in profundiori, uel magis uerſus ſummas partes cõtinetur: & vnguis,
aut ſupuratio dicitur. Poteſt autem uariam, vt Aetius tradit cauſam ſuæ collectionis habere. nam in-
terdũ à vehemẽtia inflãmationis hẽt ortũ: multo. n. cõfluẽte ſanguine venulę aliquæ aperiũtur, aut diſrũ
pũtur, & ſanguinẽ effundũt in interiores partes: qui ibi poſtea ſuppuratur: interdũ aliquo ibi genito ul-
cere. Curatur aũt inter initia, pſertim verò cũ ex inflãmatione habet ortũ, ut curãdas eſſe oculorũ inflã-

ſuccreſcere in angulis oculorum ſordes quædam albeſcens, non expers lentoris; qua i nterdum palpe- A
bræ, & cilia ita agglutinantur, vt deinde nequeant facilè diſiungi. ſordes hæc λήμη græcè, lippitudo
latinè dicitur; à qua etiam inflammatio itidem lippitudo à latinis vocatur. Tertiò & corneam mem
branam interdum inflammatione laborare contingit, &, vt in lib.de medic.fac.para. cap.de calida de-
ſtillatione ait Gal.membrana rubea inde fit, vt carnea facta videatur, vel illi carnem accreuiſſe, atque
ita nonnunquam, vt idem ait libr.2.de ijs, quæ in medica officina, intumeſcit; vt vtraque peruertatur
palpebra, & oculi videre nequeant. hanc affectionem græci, vt eodem de fac.par.medic.ait Gal. φίμω
σιν, vel χήμωσιν appellant;quanuis non ad corneam, ſed ad adnatam attinere φίμωσιν, alibi idem vi
deatur dixiſſe. In eiſdem autem membranis fiunt quædam maculæ. In alba quidem, & adnata gi-
gnitur macula quædam rubens, plerunque rotunda, & ex contuſione, vel plaga, diſruptis, dum lo-
cus contunditur, venulis appellatis capillaribus, ex ſanguine eliſo in eas continentes particulas: ſicu-
ti fiunt etiã in exterioribus corporis partibus contuſa carne.appellant aũt αἱμάλωπας,vel ὑποσφάγματα.
In cornea verò fiunt maculæ quædam albæ, quæ λευκώματα græcè dicuntur: à latinis albugines, uel
nebulæ. Fiunt autem, ut ego ſæpius obſeruaui, duplici modo. Nam quandoque ſunt cicatrices relictæ
à præcedentibus vlceribus, quę, cùm craſsiores, & denſiores ſinr, & ob id etiam non amplius traſlu-
centes, ſed potius opacæ, & proinde albeſcunt. omnia enim diaphana ſeu tranſlucentia, cùm craſce- B
ſcunt, euadunt opaca, atque albeſcunt: vt accidit albumini oui, cùm coquitur. Aliquando autem,
& id frequentius, ſequuntur conturbationem, uel τάραξιν, & ὀφθαλμίαν, vel lippitudinem,hac de cau
ſa: nunquàm enim defluunt ſynceri humores excitaturi inflammationem; quin non ſit aliqua commix
ta materia diuerſa. Vnde etiam ſemper inflammationes poſtremò, quando refriguit feruor, & incli-
nant, curamus calidis, attenuantibus, & digerentibus. Ita ergo & in oculis contingit, quòd quan-
uis fluxiones ſæpiſsimè ſint calidiorum humorũ:illi tñ,vt ad fluxiones ſunt paratiores;ita citius digerun
tur, & alijs facilius diſcutiuntur. unde fit, vt rubedine, quam calidi humores attulerant, digeſtis illis,
& reſolutis, deleta, remaneant reliquiæ quædam craſsiorum, & frigidiorum humorum impactę, &
concretæ: quæ neque fuiſſent alioquin in membrana receptæ, niſi attenuatæ, & quaſi eliquatæ fuiſſent
à mixtura calidioris fluxionis. Atque huiuſmodi maculæ plus minuſve lædunt actionem oculi, pro ra-
tione diuerſorum locorum, in quibus conſtitere; & maioris, vel minoris craſsitudinis, denſitatiſque,
vel raritatis. Nam ſi occupauerint partem eam, quæ è directo eſt pupillæ, oculum offuſcant; & om-
nino, aut aliqua ex parte obcæcant. Cùm enim vniuerſæ pupillę fuerint prętenſę, ac denſę, craſſęque
ſint: omnino eorum, quę videnda erant, tranſitum impedientes viſum adimunt. Cùm verò rarę ſinr, C
Lec.39 & non prorſus opacę, obtenebrant. Hęc ferè ſunt incommoda, quibus membranę expoſitę ſunt, cùm
materię in eis recipiuntur. Sed ſi ad humores ferantur fluxiones, raro quidem in eis calidi, & tenues
(vt diximus) conſiſtunt: plerunque autem frigidi. non enim habent eam vim, vt calidos poſsint con-
tinere, ne tranſeant. Quę autem materię confluunt ad humores, pręſertim verò aqueum, & cryſtallo
iden, vel cryſtallinum dictum, varios poſſunt affectus afferre. nam & ſunt in cauſa, vt imagines ocu-
lis obuerſari uideantur, ſicuti diximus, ſi humor ſit in vapores digeſtus: poſſunt etiam illis hi vapores
copioſiores commixti perſpicuitatem eorum vitiare, vt obtutus obtuſior fiat. At ſi humiditatum alie-
narum mixtione oculi humores craſsiores fiant, uel etiam tunicę, abbreuiatur viſionis interuallum, &
obtuſior fit viſio, Sed ſi magis craſceſcat humor, maximè è directo pupillę, tollitur ſępe facultas vi-
dendi. Vnde ſi ſoli vapores eos occupent, pręſertim aqueum, videntur videre imagines. Horum ve-
rò aucta copia, & ipſis craſsioribus factis, videntur veluti per caliginem, & velum inſpicere. Sed ma-
gis deinde concreta ea materia, & denſiori facta, poſtremò in ὑπόχυμα, hoc eſt, in ſuffuſionem mor-
bus tranſit, quam arabes aquam deſcendentem in oculum, noſtri uerò iuniores cataratam vulgò appel
lant, à cataractis, quibus aquarum fluxus intercipiuntur. Ita materia hęc conſiſtens in via ad orga-
num viſus, per quam ſenſibilium ſpecies, vel imagines feruntur, ut ſenſit Ariſto. vel radij uiſorij extra
feruntur, ut Pla.& Gal.voluere, viſum vitiar. Interdum etiam humor alienus ad oculi humores cõ- D
fluens, vel externa aliqua humiditas, facit, vt intumeſcens humor ad maiorem extenſionem, & tumo-
rem perducat membranam, pręſertim vueam: quò deinde fir, vt magis extenſa, & dilatata pupilla,
vel viſus omnino pereat, vel plurimùm labefactetur. Nec hac modò ratione; ſed etiam impellendo,
& hanc, & corneam, efficit, vt maius interuallum, quàm rei natura exigat, inter eas, & primum vi-
dendi inſtrumentum intercedat; unde etiam variata proportione oculi actio lęditur. Materię etiam
ad oculum confluentes, ſi in neruis viſorijs conſtiterint, variarum affectionum in cauſa eſſe poſſunt.
Nam ſi calidę, vel vitiata eius temperatura poſſunt offendere, vel illum in tumorem, & inflammatio-
nem attollere: quo intumeſcente obſtruitur via, qua viſui ſpiritus ad oculum feruntur, & oculus à vi-
dendi facultate deſtituitur. Si verò frigida fuerit, tumorem frigidum excitare poteſt,atque iuxta etiam
obſtruere: vel impacta in meatum pariter ſine ullo tumore concitare obſtructionem. Pręter has au-
tem rationes, quibus poteſt oculus malè affici, eſt & alia: (hę enim omnes primarię ſunt oculorum
affectiones) quando quidem & ex conſenſu aliarum partium affici poſſunt, primùmque cerebri: cùm
enim omnem rationem, & ortum, & operationem habeant à cerebro; & ipſam etiam videndi facul-
tatem; neceſſe eſt, vt & malè affecto cerebro, oculi quoque participes ſint eiuſdem incommodi. Vn-
de ex

A de ex intemperaturis, & aliis affectionibus cerebri, aut abſoluto conſenſu, vt cùm defectu ſpirituum, vel ex eorum intemperatura, vel agitatione in cerebro facta, aut omnino viſus tollitur, aut hebetatur, aut corrumpitur. tollitur, quando nihil prorſus vident: hebetatur, quando parum: vitiatur, vel corrumpitur, quando perperam vident, vt in vertiginoſis fieri in ſuperioribus diximus, quibus omnia circum agi uidentur, aut tenebris, & vmbra oſtundi. Aliquando autem & non abſoluto conſenſu, vt cùm vaporibus in cerebro genitis, & per venas, & arterias ad oculorum humores delabentibus, imagines muſcarum, vel id genus aliarum rerum ipſis oculis videntur obuerſari: quæ & futuræ ſuffuſionis nuntia ſunt; quia ſæpe poſt vapores ſolent humores ſequi craſsiores. Deinde verò & ſuppoſitarum partium conſenſu, iuxta atque capitis, poteſt turbari viſus; præſertim conſenſu ventriculi, elatis ſurſum vaporibus à vitioſis ſuccis, præcipuè autem bilioſis in ventriculo congeſtis. & idem eſt læſionis modus, ſicut quando afficitur oculus conſenſu capitis; niſi quòd ex hoc non tantum eſt diſcrimen futuræ ſuffuſionis, ſicut ex conſenſu capitis. Quanuis, ſi res diuturna fiat, neque illi opportunè ſuccurratur, tandem poteſt & primariò affici oculus. Nam in vniuerſum ſemper affectus per conſenſum, cùm in longum protrahitur, tranſit in primarium. fit enim ſemper imbecillior particula. Reſumamus autem per capita omnia, quæ ad rationem morborum oculi pertinent hoc pacto.

B Morbi hi aut ſunt primi ipſorum oculorum: Aut ex conſenſu cum aliis excitati. Si conſenſu, aut oculis conſentientibus cum toto, (quod prætermiſeramus) ſicuti fit in febribus, quod ſignificat futuram criſin per vomitum, uel per ſanguinis profluuium ex naribus: Aut cum cerebro: Aut cum uentriculo. Cùm uerò proprio laborat affectu.. Aut aliqua intemperatura citra materiam, quales ſunt, de quibus ſtatim à principio ſermonem habuimus: Aut cum materia. Si cum materia, aut à bilioſa materia pendet, aut ſanguinea: aut pituitoſa, uel craſſa, uel tenui; item aut ſalſa, aut inſipida, aut ab humore ſeroſo, & nitroſo. Et hæc omnia interdum ſine tumore præter naturam: Interdum verò cum tumore: Et ille, aut calidus, & eſt inflammatio: Aut citra calorem, & ſunt ueſiculæ. Et hi affectus omnes ferè ad rationem particularum, quatenus ſimplices, referuntur. Ad eas autem, quatenus compoſitæ, & inſtrumentariæ reducuntur affectus oculi, qui & mutatum eius ſitum ſequuntur, vt ſtrabiſmi, & oculorum diſtorſiones, & prominentiæ: præterea & obſtructiones, præſertim uiſorii nerui; ſicuti contingit in iis affectibus, qui à quibuſdam iunioribus gutta ſerena appellantur; & eſt obſtructio ex impacto humore craſſo in meatu nerui uiſori: Ad ſolutum continuitatem pertinent ulcera, quæ naturæ communi tàm ſimplicium, quàm compoſitarum attribui ſenſere ueteres medici. Horum uerò multæ ſunt differentiæ. Nam cùm ulceratur cornea tunica, neque ad in teriora uſque tranſit ulcus ita, ut tota peeforetur, morbus quidem ſimplicis naturæ eſt in ſola

C unitate conſiſtens. Qui differentias quaſdam habet penes magnitudinem, & penes ſymptomata, quæ uaria illi accidunt. Nam ſi ulcus anguſtum, cauum, & mundum ſit, βόθριον grçcè dicitur, quaſi foſſulam dicas. Sed ſi latius ſit, minuſque cauum, dicitur κοίλωμα quaſi cauitas. At ſi ulcus iridem oculi occupet, & præterea ulterius ſerpens comprehendat circuncirca aliquid extra iridis circulum, ita ut medium ipſum ulcus albeſcere, id uerò, quod circumcirca ambit, rubere uideatur, ἄργεμος græcè, à quibuſdam è noſtris coronalis appellatur. Cùm uerò ſordidum eſt ulcus, & cruſtoſum, ἐγκαυμα dixere, quòd exuſtionem præſeferat: quod ulcus malum ſanè eſt, & malignæ naturæ. ſæpe enim dum detergere, & mundum reddere uolumus, effluit aqueus oculi humor, & reſidet tumor oculi, qui obcæcatur deinde. Quòd ſi ulcus ex eroſione ob acrem, & mordacem fluxionem, uel aliqua alia de cauſa latius fiat; interdum excidit, & prominet uuea membrana, & appellatur πρόπτωσις hoc eſt prominentia: quæ quidem pro uariatatione prominentis uueæ, uariam etiam repræſentat figuram, uariaque ſortitur nomina. Nam interdum non magna, ſed modica eius portio erumpens excidit, & prominens æquat magnitudinem capitis muſcæ, & ab eius ſimilitudine μυιοκέφαλος nuncupari ab anti-

D quis ſolet. Quę ſi increſcat, ita ut acinum uuæ ad æquet, & imitetur σταφύλωμα dicunt. Quòd ſi adhuc magis augeatur, vt etiam extra palpebras promineat, μῆλον, hoc eſt malum, uel pomum uocant. Interdum uerò ſub uuea colligitur aut in profundis; aut in ſumma eius parte pus, quod album eſt, & figuram unguis retinet. Vnde & uuea hoc modo ſuppurata ab ea ſimilitudine ὄνυξ, id eſt unguis dicitur. Oculorum ergo affectus omnes ferè ad hæc capita, quę hactenus expoſuimus referuntur. Quare, ut rem tandem expediamus, ad cauſas, & ſigna accedendi tempus eſt.

G 3 De

De cauſis, & ſignis expoſitorum affectum circa oculos conſiſtentium. Cap. VII. A

Lec.40 CVm cauſæ affectuum horum, aliæ quidem externæ ſint, aliæ internæ. Externæ poſſunt eſſe ven
ti, calores, contuſiones, puncturę, vulnera, exuſtiones ex igne, & pleraque alia, in quibus
ſunt pulueres, fumus, & id genus multa; in quibus recenſendis tempus terere mihi ſuperua-
caneum videtur; cùm ea ſint omnibus, vel vulgaribus nota. Sed neque de internis vlla neceſ-
ſitas cogit longiorem habere ſermonem. Nam cùm dixerimus ſuperius, quòd oculorum affectus,
quicunque à vitioſo aliquo humore ortum habent, ſi non ſemper, ſaltem frequentiſsimè omnem oc-
caſionem habent à capite: inde enim facillimè, & frequentiſsimè ad oculos concitantur fluxiones; at-
que de his abundantiſsimè, tùm in priori libro, tùm verò in hoc maximè, vbi de deſtillatione ſermo
eſt habitus, actum ſit. Ideò eſſet inutile, ne dicam importunum (vt in prouerbio eſt) iterum ac-
ta agere. At qui neque de ſignis nobis longior reſtat ſermo; cùm ex ijs, quæ expoſita ſunt in prio-
ri libro, facilè poſsint haberi ſigna indicantia, quando à materia fouentur hi affectus, & quando ſecus. B
Summatim igitur tantùm rem perſequar. Nam ſi vel grauitas, vel pulſatio, vel punctio, uel palpi-
tatio, vel mordicatio, vel tenſio percipiatur: ſi lacrymæ effluant: ſi oculi magis æquo tumeant: pro-
culdubio oportet, vt ſubſit materia, neque enim hæc fieri citra materiam poſſunt. Dolor itaque cum
calore, & pulſatione, & tenſione, inflammationis ſunt ſigna, ſi in internis partibus ea genita ſit, vt
fieri poſſe in viſorio neruo interdum diximus: uel in aliqua internarum membranarum, aut tunica-
rum. At ſi in externis, vt in adnata, vel cornea; accedit præterea tumor, & rubor, tùm loci, tùm
etiam uenarum circuncirca, cum lacrymarum etiam fluxu; præterea & ſorde, quam à latinis lippi-
tudinem propriè appellari diximus, λήμην uerò à græcis. Sed quoniam ophthalmia ſua & ipſa ha-
bet tempora, perinde vt reliqui materiales morbi, à quibus etiam variæ accipiuntur rationes reme-
diorum accommodandorum. Ideo ſigna ea exponenda quoque ſunt, quibus tempora hæc ſunt
diſtinguenda, ut ea expoſuit Gale. in libro de toti. morb. temporib. Cùm ergo principium eſt in-
flammationis, fluunt ab oculo lacrymæ multæ, ſed tenues: tenuitas enim fluentis humoris ſemper
cruditatis ſignum eſt. cùm autem pauciores effluunt lacrymæ, & craſsiores, ad incrementum
deuenit morbus; & ita craſſeſcente ſubinde magis humore, concoctio creſcit; donec incipit lippitu-
do apparere alicuius lentoris particeps: qua palpebræ agglutinantur, dormientibus præcipuè. ſed C
primum tenuior, & copioſior ſuboritur; ubi uerò adhuc craſsior fit, & quò craſsior, eò etiam pau-
Cō.10 cior, exactam concoctionem demonſtrat. Eſt autem eiuſmodi ſordis, ut primò Progn. docuit Gale.
pituitoſum ſanè excrementum in lippientibus oculis genitum; partim ob copiam affluentis humo-
ris inutilis, & ſuperuacanei: partim autem ex eo quòd alimentum proprium oculorum non probè
concoquitur in ipſis malè affectis. accedit autem ad naturam pituitæ; quia eſt excrementum ex ſe-
micocto alimento genitum. Vbi autē grauitas percipitur cū tenſione ſine calore, copiam ſignificat ma-
teriç caloris expertis. At ſi tenſio ſine grauitate, ſpiritum flatuoſum: magis etiam ſi palpitatio per-
cipiatur. Sin autem punctio, uel morſus, uel pruritus ad ſit, materiam acrem, & mordacem ſubeſſe in-
dicat: quæ eſt aut bilioſa; aut pituitoſa, & nitroſa. Vnde cùm uehemens dolor eſt, neceſſe eſt, vt
ab aliquo iſtorum humorum pendeat, aut à flactu. Sed ſi nihil horum percipiatur; intemperiem
conſequetur ſine materia, aut frigidam, aut calidam. diſcerni autem poterit ferè eiſdem notis, qui-
bus & capitis calida, uel frigida intemperies. Nam orta ſemper ſuis, ut in arte medic. dixit Gale. at-
teſtantur initijs. Reliqua autem pertinentia ad affectus oculorum ex paulò antea relatis facilè, ſi quis
diligentiam adhibuerit, percipi poterunt. Nam ulcera, cùm rariſsimè occupent, niſi ſummas, &
externas oculorum partes, viſu ipſo diſcernentur: diſcernentur & eorum differentiæ, ſi memoriter D
tenetis, quæ à nobis explanata ſunt; dum de eis in ſuperiori capite loqueremur. Ita etiam ueſicæ. con-
ſpicuę ſunt. Sed & affectus muſculorum, nempè reſolutio, & conuulſio ex inclinatione, & diſtortio-
ne oculi magis in unam, quàm in alteram partem cognoſci poſſunt: Vtrum uerò potius illud fiat ob
reſolutionem, uel conuulſionem ex eo dignoſcetur; quia in reſolutione præter id, quòd diſtortus eſt
oculus, nihil aliud ſentitur: quoniam ſenſus non minus, quàm motus deficit. in conuulſione autem
ſaltem percipiunt ui trahi oculum in eam partem. Quin & ſuffuſio, vel cataracta uulgò, cùm facta
iam eſt, facilè, ſi quis intueatur, intra corneam eſſe rem quandam opacam colore interdum candi-
do: interdum quaſi vitreo: nonnunquam ad cœruleum uergente conſpiciet: præterea neque homun-
culus, uel idolum rei obiectæ uideri poteſt. Signa uero futurę ſunt imagines, quæ ante oculos obuer-
ſantur continenter, & indifferenter, ſiue ante cibum: ſiue poſt cibum: item ſiue benè, ſiue malè ſe habeat
uentriculus, magisq; ēt ſi cū aliqua grauitate capitis id fiat. Sed & facilè eſt percipere, quādo in neruo vi-
ſorio ſit obſtructio. Cùm. n. aliquis nō uidet. neq; aliquid cōſpicimus in oculis, in quod tanquam in cām
hoc ſymptoma referri poſsit, ſicuti inflāmationē, albuginē, ſuffuſionē, pupillæ dilatationē, neceſſe ē, ut id

pendeat

A pendeat ab obſtructione interioris alicuius particulæ, quæ eſſe non poteſt, niſi nerui illius, qui opticus, ſeu viſorius appellatur. Quæ obſtructio ſi ab inflammatione fiat, erit cum dolore & calore. Sin autem ſine his fuerit, ortum habebit vel ex frigido infarto humore, vel ex ſcirrho. Sed & ſcirrhus non erit expers grauitatis ibi perceptæ. Et quatenus ad ſigna, & cauſas pertinet, ſatis iam vagati ſumus. Niſi quòd vnum forſitan his videtur addendum, cognitu neceſſarium ad rectam curandi rationem: quod quidem, quanuis fuerit poteſtate ſaltem comprehenſum in ijs, quæ hactenus deſcripta ſunt: non erit tamen ab re factum, ſi apertius explanauerimus. Quod itaque ſuperius diximus, oculorum morbos, qui cum materia ſunt, quoſdam fieri genita in ipſis oculis materia vitio alicuius intemperaturæ in ipſis aliqua occaſione contractæ: alios, verò, qui & frequẽtius ſiunt, ea accepta à capite per defluxum: ita intelligendum eſt, quòd licet, quando aliunde profluit ad oculos materia, neceſſe ſit, vt proximè à capite profluat; quia omnia vaſa, per quæ fluere poteſt materia quæpiam adoculum, à capite deriuantur: non tamen iſtius rei cauſa prima ſemper in caput eſt referenda. quia non ſemper vitio ſuperpoſitarum partiũ hoc attribuendum eſt; ſed interdum vitio oculi, vel potius vaſorum oculi: ſicut ſunt venæ, & arteriæ, quæ vel ex natura factæ ſunt imbecillæ; vel ex aliqua alia externa occaſione: vt propterea aptiores ſint, vt ab alijs particulis facilius excrementoſos humores ſuſcipiant. Aliquando etiam ratione totius fit eiuſmodi confluxus, vt ſi copioſus ſanguis, & calidus in venis, & arterijs vniuerſi corporis, vel inſignium partium contineatur, & qui vaporoſus plurimùm fit: facilè enim ob calorem, & ob quancunque leuem occaſionem

B ad caput elatus, & tandem ad oculos, eos replet. Quę omnia ſcriptis tradita ſunt à Gal. 13. Met. Non eſt autem, quando ab inflammatione corripitur oculus, eadem ſemper ratio, & idem inflammationis modus. Aliquando enim à bilioſo: Quandoque à ſanguineo magis: Nonnunquam à pituitoſo humore excitatur. Quo autem modo fieri poſſit à pituitoſo ſucco inflammatio, ſatis ſuperius, vbi de lethargo erat ſermo, docuimus. A bilioſo quidem erit dolor acutior, cum maiori caliditate, & minori grauitate: A pituitoſo dolor magis tenſiuus, & cum maiori aliqua grauitate excitabitur. Ex ſanguineo cũ inſigni calore, & tenſione erit dolor, non autem pungens, neque valdè acutus: Præter id, quod rubicundior, & obſcurior in ſanguinea ophthalmia erit color oculorum; Pallidior, & ſubalbidus in pituitoſa: Ad flauius vergens in bilioſa. Sed poſtea quàm omnia, (quantum videre poſſum), quæ ad ipſas tam cauſarum, quàm ſignorum rationes pertinent, propoſita, & explanata ſunt, reliquum iam, eſt, vt de curatione ſermonem habeamus.

De ratione curandi in uniuerſum eoſdem oculorum affectus iam expoſitos. Cap. VIII.

C

Affectuum horum, de quibus abundè in duobus præcedentibus capitibus diſputatum eſt, curationes variam rationem habent; ſicut & affectus ipſi varij ſunt. Eorum autem aliqui poſſunt curationem admittere: aliqui verò nequeunt. Nam obſtructio optici nerui, quam guttam ſerenam iuniores ſolent appellare, cum firmata eſt, ac inueteraſcit, nunquam ferè curatur. Albugo etiam, quæ græcè λεύκωμα dicitur, cum ex cicatrice eſt, aliquã in pueris curationem ſuſcipit: in adultis verò, & ſi poſſit attenuari; non tamen poteſt omnino deleri. Dilatatio autem pupillæ, cùm inueteraſcit, rarò ſanatur. Sed nec conſtrictio, quando ex ſiccitate fit. Ita quædam ſuffuſiones curari ſaltem manuum opere poſſunt: aliæ nulla ratione. Sed de curatione eorum qui curari poſſunt tandem ſermonem inſtituamus, vt tamen neque de illis verba faciamus, quorum ratio curationis ab ijs, quæ in ſuperioribus capitibus ſunt tractata, ſumi poteſt: ſicut ſunt reſolutio muſculorum, qui motionibus oculorum ſunt præfecti: atque eorundem conuulſio. nam generatim ſuperius fuere primis iſtius 3. libri capitibus explanata, vbi de conuulſione, & reſolutione habitus ſuit ſermo. Omnes itaq; Le. 41

D alij oculorum affectus, aut à ſola intemperie ſine materia ortum habent, vel à materia pendent. Nam quanuis & vlcera pertineant ad ſolutam continuitatem: quia tamen & ipſa (niſi ab externa cauſa pungente, aut incidente, aut dilacerante contingant) neceſſe eſt, vt aut ex eruptione alicuius inflammationis, vel veſiculæ, aut ab acri, & mordaci fluxione ſint excitata: quæ omnia tandem in materiæ fluxionem referri poſſunt, immò & debent: ideò quatenus ad hoc ſpectat, in ratione etiam curationis communi, & generali methodo eorum morborum erunt ſubiecta, qui ab humorum fluxione originem ducunt. Ea verò in vniuerſum, vt declarauit Gale. 13. meth. vbi de inflammationum curandarum methodo agit, in hunc modum ſe habet, nempe vt ſtatim ab initio, fluxioni attendamus, eamq; intercipiamus: poſtea verò id, quod factum iam eſt, curemus. Et quanuis in hoc differant morbi ſolam ſequentes intemperaturam ab illis, qui fouentur à materia; quòd hi ſolam requirunt temperiei mutationem: illi verò primùm quidem indicant cauſas fluentis materiæ, ſi eius fluxio morbum attulerit, eſſe remouendas; deinceps & materiam, quæ iam fluxit, & præſens intemperiem fouet, expurgandam: remota tamen deinde interceptaq; fluxione, & vacuato materiæ fomento. conueniunt tamen hi ſicut priores, qui citra materiam erant, in modo, ac ratione curationis: propterea, vt breuius rem ex- Cap. 6

pediamus, à methodo curandi eos affectus, qui defluxorij ſunt, incipiemus; quia poſtea in idem A
horum & aliorum curatio deſinit. Itaque Gale.loco nuper citato ait, quòd communis inflammationum curatio, eſt euacuatio; nec modo inflammationum, ſed etiam omnium morborum, qui à
materia excitantur; & id quidem ea ratione, quia quos morbos repletio efficit, vacuatio ſanat.
Verùm in ijs, qui iam facti ſunt, nec dum amplius fiunt, eorum proxima curatio eſt uacuatio. Sed
in illis, qui fiunt, cùm non fiant, niſi quoniam fluit adhuc humor ad affectum locum, qui fouet,
& auget inflammationem, nihil vacuando proficiemus; niſi prius inhibuerimus confluxum humoris. Quid enim nobis profutura eſt affectæ particulæ inanitio, ſi paulò poſt tantundem, vel plus
etiam confluens magis repleat? inhibenda eſt ergo prius fluxio. Vna autem eſt hæc, & communis
methodus curandi omnes eos affectus, qui ab humorum fluxione ortum habent: & ideò plerique horum affectuum, qui fuerunt à nobis hoc libro expoſiti, ſub hac communi methodo continentur. ab
ea enim illi tantum excipiuntur, qui in intemperie ſola conſiſtunt: vel qui ab externa cauſa fuere
concitati. quanuis multi etiam eorum, qui ab externa cauſa ortum habuerint: ratione corporis malè ſe habentis; quod multa, aut mala ſcateat materia, deinceps à fluxione foueantur. Quare in his
quoque, ſicuti & in alijs prius inhibenda eſt fluxio; ſi rectè, & citò ſint curandi. Inhibebitur autem,
ſi eius cauſam, ait Gale. inuenerimus. nam cauſa ablata fluxio ſtatim deſinet. Cauſa verò à duobus B
imprimis locis petenda eſt: vel enim in ipſa particula affecta conſiſtit: vel in aliqua alia, aut vna, aut
pluribus; immò aliquando in toto. In ipſa quidem particula ſita eſt interdum fluxionis cauſa, quando illa aliunde à circunſtantibus partibus remotis, vel propinquis attrahit vitioſos humores: Cauſa
verò, cur attrahat, duplex eſſe poteſt, calor vel dolor. Calor, quia ab aliqua occaſione, vel interna, vel externa fuerit facta iuſto calidior. Dolor etiam, vt omnibus medicis in confeſſo eſt, vim inſignem attrahendi habet. Hic verò potuit, vel à cauſa externa vel interna fuiſſe concitatus, vt ex plaga, vel igne, vel ab aliquo flatulento ſpiritu, vel id genus alijs dolorificis cauſis, de quibus alias plenè diſputatum eſt, vt ſunt frigus, vel exernum, uel internum, calor, puluis, fumus, & quæcunque
his ſimilia ſunt. In alijs autem partibus, vel etiam in toto conſiſtit fluxionis cauſa, quando in toto,
vel in vna, vel pluribus partibus ſit congeſtus ſuperuacaneus aliquis humor. Superuacaneus autem
humor eſt, aut ob nimiam copiam; aut ob malam eius naturam; quem facultas expultrix loci illius
repleti, ut ſe ea moleſtia liberet, à ſe expellens ad locum affectum propellit; qui cùm aliqua ratione
ſit imbecillior, neque poteſt impulſum humorem repellere; neque obſtare, quin infigatur. Sed &
hic conſiderandum, quòd ſiue affecta pars attrahendo fluxionem excitet; ſiue aliæ ad ipſam demandent: ſemper tamen oportet, vt vtraque aliquid cauſæ habeant, & aliquid conferant ad fluxionem. C
nam nihil prodeſſet impellentibus impulſio, ſi illæ, ad quas fit impulſio, adeò validæ eſſent, vt poſſent tantùm repellere, quantùm aliæ impellunt: quare præter vim impellentium, oportet, vt adſit
etiam aptitudo recipientium, quæ ab eius infirmitate prouenit: ſimiliter non ſolum cauſa fluxio-
Cap. 3 nis, ut ibidem tradidit Gale. eſt in affecta parte, quando ea attrahit; ſed neceſſe eſt, ut etiam illa, à qua
attrahitur aliquid habeat, quod ſubminiſtrare poſſit attrahenti. Vnde maxima, & præcipua cauſa fluxionis, uel ſaltem occaſio eſt copia exhuberantis humoris, in toto, uel in quibuſdam partibus. & proinde uidemus aliquos, in quibus, uel leuiſſima quaque occaſione, ut leui plaga, uel inciſione, pars ſtatim rubeſcit, ac dolet, in tumoremque attollitur: qui tamen aliàs maiori præſtita occaſione nullum incommodum perpeſſi ſunt. maximum ſiquidem in creandis morbis momentum habet corporis præparatio,
Cap. 4 ut Primo de diff. febr. docuit Gale. Quare uidemus, omnes in curandis iſtiuſmodi morbis, ſi multus fuerit impetus, & inſignis copia fluentis humoris, curationem auſpicari à corporis inanitione. uel per
uenam ſectam, uel purgatione per medicamenta, uel aliqua alia ratione, quæ ut eodem 13. meth. docuit
Gal. tantũdẽ ualeat. Atque hæc curatio; ſi tamen curatio dici debet, quę, ut incipienti morbo, uel eius in-
Cap. 6 cremento obſiſtamus, adhibetur, & non ad tuendæ ſanitatis rationem, ut ſenſit idem Gal. magis pertinet. hęc, inquam, curatio omnium affectuum, non modo oculorum, ſed & aliorum omnium membrorum, quando aliunde occaſionem, & fomentum habent per fluxionem humorum, communis eſt; nec D
magis inflammationis, quàm cuiuſcunque alterius morbi: atque in generalem, communemque methodum referenda eſt. Sed nos eam in pręſentia oculorum morbis accommodabimus, ut communis
eſt; & poſtea ad priuata remedia, quibus particulatim curandi ſunt iam relati affectus, accedemus.
Primùm itaque cogitandum, ac rectè perpendendum eſt, quomodo in his omnibus malis ſe corpus uniuerſum habeat; atque partes illæ, quæ facilius oculis tranſmittere ſolent ſuperuacaneos ſuccos: pręſertim uerò caput, & pro ratione multitudinis repertę, aut in toto, aut in capite; ita inclinare debet medicus ad uacuandum uel miſſione ſanguinis, uel alia ratione purgato corpore; idque ſiue inflammatio
ſit, & ophthalmia, qua laborat oculus: ſiue dolor: ſiue acris, & copioſa lacryma: uel quicquid
tandem illud ſit. Gale. ſiquidem eodem. decimotertio metho. ſæpe ophthalmias ſtatim prima
Aph. 36, die curatas per purgationes ex medicamentis ait. Vnde quando Hippo. ſexto Apho. dixit lippientes à diarrhœa corripi bonum eſt. cauſam refert ipſe in euacuationem inutilis materiæ per illud
alui profluuium, & auerſionem impetus materię ab eo loco. Subiungit autem, quòd & medici

dici

A dici à natura docti, cùm viderint alui ſpontaneas deiectiones lippientibus fuiſſet vtiles, ean-
denimitantes, cùm illa non mouet, ipſi inferiorem aluum medicamentis, vel clyſteribus ci-
ent. Sed quòd & miſsione ſanguinis multi curentur, non eſt, cur probemns, cùm id omnibus ſit
perpectum. Qua autem ratione oporteat cognoſcere, quando multo ſanguine caput, vel totum re-
fertum ſit, ſępius in ſuperioribus capitibus, & libris expoſitum fuit. Hoc ſolum in pręſentia appo-
nemus, & eſt Gale.pręceptum deſcriptum ex libr.de facil. parab.medicamen. quòd videlicet ſi vaſa in
fronte tumeant, & videatur multus in eis ſanguis contineri, ſanguis mittendus: ſecus autem, ſi ſe-
cus ſe habuerint. Vena autem incidenda eſt ea ratione, qua in curatione affectuum capitis incidi opor-
tere diximus. Nam ſi in capite fomentum habeat oculorum affectus, humeralis, quam iuniores ce-
phalicam vocant, ſecanda eſt. Sed ſi primùm à toto illud habeat, ſicuti diximus paulò ante; quia in
vaſis multa copia calidioris ſanguinis contineatur, & vaporoſi; eo caſu crederem communem appella-
tam, vel mediam potius eſſe pertundendam. Quòd ſi menſes muliebres eſſent ſuppreſsi, vel conſueta
ſanguinis purgatio per hæmorrhoidas.tunc aut uenę in talo eſſent perforandę, aut hęmorrhoides prius
aperiendę. At ſi quęras, ex qua parte vena ſecunda ſit, cùm vnus tantum oculus laborat; ex qua etiam,
cùm vterque malè affectus eſt. Quantùm ad primum quidem ſpectat, reſolutè dico, quòd ex brachio,
B vel ex pede eiuſdem lateris, mittendus eſt ſanguis, ſi alter tantùm laboret oculus. Neque hic audien-
dus vllo modo eſt Raſis, qui in capite de ophth. omnino ab Hipp.& Gal.cęteriſque antiquioribus medi-
cis diſſentire voluit; qui ppe qui iuſſerit ſecandam eſſe venam contrariam: cùm tamen ſępe ex ipſis Hip.
& Gale.legerit, quòd vacuationes illę, quæ fiunt è directo ipſius affectæ particulæ, quàm primum pro-
ſuut; quę autem ſecus, aut parum, aut ſerius iuuant. vnde teſtatur Gal.in li.de cur.tat.per ſect. vend.ſe in
eadem hora vidiſſe curatos, & ſedatos vehementiſsimos oculorum dolores. contrarium autem bra-
chium obliquè potius, quàm directè locum affectum reſpicit. Sed ſi dicas, cur non ita in pleuritide,
qui alioquin defendis communem noſtrorum ſenum opinionem, id obſeruas? De hoc inquam, ſuo lo-
co agemus: neque enim omnia in omnibus conculcare oportet. Sin autem vterque oculus laboraret,
vtrinque etiam eadem ratione ſanguinem mittere oportebit. Et hæc quidem in præſentia ſatis eſſe poſ-
ſe arbitror, quantùm ad pręſens inſtitutum pertinet. nam ſi aliquid deeſſe videbitur, ea facilè vnuſquiſ-
que, qui memor ſit eorum, quę dicta ſunt in priori libro, poterit hic ſupplere. Vnum illud mihi vi-
detur omnino non eſſe prætermittendum, quod nos monuit Gal.in lib. de fac.parab med.quòd ſcilicet
in curandis oculotum morbis haud debemus eſſe nimium pręcipites, & ex quacunque leui occaſione
ſanguinem mittere: immò non niſi, ubi magnus videatur eſſe impetus, & copioſus fluxus humorum
C ad oculos, vnde aut magnam timeamus inflammationem; aut magnum aliquem morbum. quia ſi ne-
que magna eſſet fluxio, neque magnus metueretur morbus, leuioribus eſſet agendum remedijs; ita vt
& aliquando purgatio ipſa dimittenda ſit; ac ſępe ſolo ſotu ſedando dolori, corrigendęque intempera
turę, ac roborandis particulis accõmodato poſsit negotium trãſigi. Sed interdum capitis affectus potius
purgatione curandi ſunt, quàm uenæ ſectione; quando neque in affecta parte, neque in capite, neque Lec.43
in toto aliquid perſpici poteſt, quod mittendum eſſe ſanguinem indicet; vt pote quia potius cacochy-
mia congeſta morbum foueat, quàm humor, qui ſectione venæ detrahendus ſit. Interdum etiam utro-
que inſtrumento opus eſt. Non erimus autem admodum prolixi in ratione, & differentijs medicamen-
torum exponendis, quibus tùm vniuerſum corpus ſit purgandum, tùm etiam caput: cùm diligenter
omnia ſint ſuperiori libro explicata, tàm in uniuerſum, quàm particulatim. Vnde quibuſdam ſolum
additis, notatu dignis, ad tractationem horum ſingillatim accedemus. Primum quidem eſt, quòd
ſicut in affectibus capitis vomitus non eſt admodum aptum remedium; ita nec in oculorum morbis,
Hipp.enim in libro de locis in homine ait, quòd ſicut i aluum in his ciere vtile eſt; ita uomitum prori-
tare inutile. Alterum verò, quòd pręter catapotia, vel pilulas ſuperius propoſitas, quibus poſſumus
corporis vacuationem labotante capite moliri in affectibus oculorum; & eæ quoque utiles plurimùm,
D ac in multo vſu ſunt, quas Nicolaus, ſine quibus eſſe nolo apellat; & ita apothecarij pilulas ſine
quibus vocant: nec non & illæ quas Meſue pilulas lucis nuncupat. Sed ſine quibus ad tenuiores, &
calidiores fluxiones accommodatiores ſunt: lucis verò, craſsioribus, & frigidioribus magis aptę.
Quamuis, ſi ſequamur ea, quę à Nico. vel à Meſ.dicta ſunt, doſis earum, vt dicunt, ſit ſatis multa:
Meſ. ſi quidem dari poſſe à drachmis duabus vſque ad tres ſcriptum reliquit. Nicol. autem nouem, vel
vndecim pilulas ſine quibus ęquãtes magnitudinem ciceris exhibebat. His enim temporibus rarò ex-
cedimus ſexquidrachmam, vel ſcrupulos quinque. Tertium autem exponendum, eſt, quòd quan-
tum ad vacuationem capitis per ſua remedia propria, non eſt utendum ijs, quæ per nares detrahunt;
vt quę vel ſternutatoria, uel caput purgia dicuntur; niſi ſimus ſatis certi, non eſſe multam in capite ma-
teriã: quia adeò ſunt vicinę illę partes, ut facilè poſsit, dum agitatur his remedijs humor, maior concitari
defluxio ad locũ affectũ, & morbus augeri. Quartũ eſt, quòd antiqui auctores, quãdo corpus ſcatet ſan-
guine multo, & calido, nec per uenę ſectionẽ potuit intercipi aſcenſus vaporũ, qui fouent eiuſmodi affec
tus, cõſueuerãt uenas, quę per collũ vtrinq; aſcendũt, nõ eas quidẽ, quę profundiores, & in alto ſitę ſunt,
aſcẽdentes ad cerebrũ, & mẽbranas; ſed exteriores ſtatim ſub cute aſcẽdentes incidere: immò non modò
incidere, verũ etiã reſcindere tranſuerſas: ſuccreſcẽte enim cicatrice, prohibetur aſcẽſus. quin & arterias
interdum

A & leniant, retundantque quicquid aſperitatis, aut acrimoniæ in ipſis eſt. Exaſperant autem, quæ re-
pellunt, cùm aſtringentia inſigniter fuerint: mordent uerò, quæ inſigniter detergunt: unde & quæ me-
diocria ſunt, quoad fieri poteſt eligimus: & præterea tàm in collyrijs, quàm in alijs medicamẽtis aliqua,
quę ἄδηκτα medicamẽta, quaſi mordacitatis expertia à græcis dicuntur, commiſcemus, vt ſunt põpho-
lix lota, & ſpodium, & amylum. & præterea ſi diluenda, diſſoluendaque medicamenta ſunt, vt fluida fiãt,
atque in oculos poſsint infundi, aliquo etiam liquore id facimus, qui iſtius facultatis ſit, nimitum qui
poſsit lenire, & demulcere oculos, ut ſunt album oui liquidius ex concuſsione factum: præterea & ſuc-
cus fœni greci, uel eius decoctum: & lac etiam muliebre. Sed de his magis particulatim paulò poſt age
mus, cùm ſingillatim de unoquoque affectu curando ſermonem habebimus. inchoabimus autem, ut
plerique faciunt, ab ophthalmia.

De ophthalmia, uelut latini aiunt, lippitudinis curatione. *Cap. X.*

SIcuti lippitudo ſub communi genere cum alijs omnibus aliarum partium inflammationibus cõti- Lec.43
netur vt pote; quę & ipſa ſit agnatæ oculi membranæ inflammatio: ita etiam communem cum alijs
B curationis rationem, & remediorum ſubit: quanuis poſtea differentem medicamentorum materiã
exigat, vt nuper diximus. Cõmunis autem omnium inflammationum curandi ratio eſt, vt ſtatim ab
initio poſt procurationem corporis, ſi plenum ſit, atque aliarum partium, ſi quæ ſint, quæ fluxionum, vn-
de concitatur inflmmatio, ſint in cauſa, nitamur medicamentis, quæ vim repllendi habent, auertere con
fluentem humorem ad inflammatum locum: poſtea verò quàm recepta iam ex parte fluxione creſcere
incipit inflãmatio, repellentibus aliquid addamus, quod poſsit id digerere, & diſcutere, quod influxit,
& continetur in inflãmatione, atque quò magis increſcit, eò magis digerentia admiſceamus; donec con
ſiſtente fluxione, & inflammatione perueniente ad uigorem, ſolis digerentibus, diſcutiẽtibusq; agamus.
Hęc autem poſtea in uniuerſum ita expoſita oportet per ſuas limitationes particulatim determinare.
Primùm quidem ratione modi ipſius affectus, & cauſæ: pro ratione enim maioris, vel minoris inflamma
tionis, & impetus irruentis fluxionis: ita efficacioribus tùm repellentibus, tùm digerentibus utendum.
Deinde & pro natura laborantis particulę: ſicut in præſentia à natura oculorum, qui ob relatas iã cauſas
facillimè afficiuntur, vt hac ratione oporteat quàm cautiſsimos eſſe medicos in delectu medicamento-
rum ipſis oculis accommodatorum. Tandẽ ergo incipiamus particulatim hæc ipſa tractare. Inter initia
C dum fluit humor, conſiderandum, reſpiciendumque eſt ad copiam, & impetum fluxionis, &
eius acrimoniam, & ad dolorem concitatum. Nam ſi non vehemens ſit inflammatio, nec uehemens do-
lor, neque magnus impetus, poterit aliquando ſolus oui albus liquor eſſe ſatis: tùm quia refrigerando po
teſt repellere; tùm etiam quia cùm non careat emplaſtica quadam natura ob lentorem, cuius eſt parti-
ceps, poteſt illinire, & obſtruere tunicarum meatus, vt non facilè poſtea admittant irruentem fluxionem;
& eadẽ quoq; emplaſtica natura aſperitatem ab acris fluxione concitatam leuigare, & acrimoniam ob-
tundere; præter id, quòd particulam lentore ſuo oblinens, & quaſi muniens ab acribus humoribus tutio
rem reddit; ut interdum in dyſenterijs fit, quãdo iſtiuſmodi medicamẽta per clyſteres inijciuntur. Quòd
ſi is liquor cum roſacea aqua commiſceatur, adhuc magis aſtringet, & repellet, ſine ulla tamen mordaci
tate & aſperitate. Nam & ſi dixerit Gal. roſam ex aſtrictione non carere leui aliquo morſu: aquam tamẽ
ego ea omnino carere crediderim; cùm ex deſtillatione aſperiores roſæ partes cum aqua non aſcendant:
aliquantulùm tamen aſtringit, mordacius fortaſſe eius eſſet decoctum: ita vt ſæpius his medicamẽtis ſo-
lis inter initia viderim repreſſas eiuſmodi inflãmationes: præſertim verò in mollioribus corporibus. Sæpe
etiã ad repellendas has inflãmationes rhu obſoniorũ (arabes ſumach appellãt) utor demerſo, & macera
to ex raro, & albo linteolo aqua roſacea, illaq; expreſſa ex linteolo, & inſtillata in oculos. immò ad arcen
D das variolas ab oculis in pueris hoc medicamento ſum ſæpiſsimè, & fœliciſsimè uſus. At ſi iam occaſio of
ferri uideatur etiam digerendi ſolitus ſum ſurculos fęniculi viridis in fruſtula diſectos inijcere in albumẽ
oui, dum concutitur, ut in tenuem humorem reſoluatur; vim enim ex fæniculo digerendi contrahit. Sed
hæc familiaria ſunt, & paratu facilia. Hoc autẽ tempore uti poſſumus, & decocto fęni græci rectè, & ex-
quiſitè parato, quemadmodum parari docuit Gal. 13. meth. & in lib. de med. facil. para. nempe ut prius
diligentiſsimè abluatur, ut ſi quid pulueris, aut ſabuli illi hæſerit; diligenti lotione detrahatur: mox pau-
latim ex dulci ac ſimplici aqua decoquatur: ſic. n. fiet, ut omnem, ſi quã habeat, mordacitatẽ deponat: at-
que ita uel inſtilletur, uel eo diluatur oculus affectus. in hoc ſiquidẽ decocto maior eſt concoquendi uis;
ſed leuis ẽt detergendi, & repellẽdi. Poſſumus aũt & has uires additis aliis ualidiores reddere. nam ſi uel-
lemus magis repellerẽ ex aqua roſacea coqueremus, uel rhus addi poſſet, uel aliqua, pauca tñ, roſarũ folia
arida, uel eiuſmodi alia: ſi magis digerere opus eſſet, fęniculũ, aut crocũ adiungi, aut ex aqua euſragiæ co
qui poſſet. Quòd ſi uehemẽtior dolor vrgeret, lacte uteremur: maiorẽ. n. uim habet ſedãdi dolorẽ lenita
te ſuæ ſubſtãtiæ; uim ẽt habet emplaſticã, qua obliniẽs particulã pingui lentore defendit ab acrib. fluxio-
nibus: ex ſeroſa quoq; eius parte detergit mordaces humores oculis hærẽtes: pter id, q aliquãtulũ ẽt cõ-
coquit, & digerit. Ait tñ Gal. oportere, ut lac ſit puellæ iuuenis, q̃ benè, & rectè alatur, ut boni ſit ſucci. nã

ſenio-

ſeniorum humores & ſubinde etiam lac,quod ex ipſis gignitur,participes ſunt alicuius nitroſitatis : iu- A
uenum autem lac temperatius eſt. Addidit verò Raſis, quòd mulier puellam, non maſculum lactet.
Puto autem eum id voluiſſe; quia crediderit,quòd eam lectet, quam ipſa perpererit: ſicut nanque puel-
la generatur ratione frigoris,& mas caloris.ita & ſanguis menſtruus,quo ea in vtero alitur,frigidior eſt,
& frigiduis erit etiam lac:alioquin enim videre nequeo,qua ratione ex lactatione maris,vel fœmellæ poſ
ſit varia eſſe lactis natura. Sed vnum præterea animaduertendum, quòd non temerè oculis infunden-
dum eſt lac;ſed vel ita calidum em amis emulgendum,ſi eo ſimplici vtamur,vt docuit Gal.vel ſi eo dilua
mus alia medicamenta,vt ſunt collyria,dum eis vti volumus, diluenda ſunt ex lacte trita in cote, ut dũ
adhuc lac calet,immittantur. In leuioribus ergo inflammationibus facilioribusque,leuiora,& facilio-
ra in vſum trahemus. Quòd ſi res maiores vrgeat cum dolore vehementiore, fortioribus ad mouendæ
erunt manus, & magis compoſitis medicamentis vtendum.Qualia ſunt collyria, quæ μονημερα appel
lata ſunt,vt tradidit Gal.à priſcis medicis;quia uno ſolo die uſi ægrotantes ſæpe liberari ſolent. In hoc
etiam genere ſunt,& quæ τρυγώδη græcè nuncupantur,quaſi fæculenta, ſeu uini fecem colore referentia.
De his autem non multa uerba faciemus in præſentia.nam & à Gal.multa iſtiuſmodi collyria,hac etiam
nuncupatione deſcribuntur lib.4.de comp.med.ſec.loc.& à Paulo,Aetio,Alexandro. Sed Raſis ſimilem B
his habet in 9.ad Almans.collyrij deſcriptinnem,& illud album collyrium appellauit,quod noſtris tem
poribus in multo uſu eſt,non modò in inflammationibus oculorũ; uerum etiam in alijs affectibus alia-
rum partium,cùm ab acri humore ſunt excitati,ut in uehementi ardore urinę. Conficitur autem ex de-
cem ceruſſæ lotæ partibus,tribus ſarcocollæ,una tragacant hę ex his fit collyrium;atque ita eo uti ſolent,
niſi uehemens ingruat dolor; quia ſi uehementior dolor affligat, partem mediam opij addunt. Vnde ſę
pe ſief(ita enim arabes nominant)ſine opio ſcribunt:interdum etiam cum opio. Vim autem repllen-
di habet ceruſſa, cùm refrigeret,aſtringatque aliquantum, & emplaſticum ſit medicamentum. Sarco-
colla uerò & ipſa aliquid habet emplaſtici;& cùm præterea amara ſit, habet & aliquid quo poſsit & cõ-
coquere,& digerere,uel diſcutere; citra mordacitatem etiam deſiccat. unde & lacrymas ſiſtere hac ra-
tione poteſt. De tragacantha alias iam diximus. Hoc collyrio maximè uti ſolent, præſertim inter ini
tia;ſed cùm uidetur iam aliqua eſſe opus concoctione,addunt aliquid collyrij de croco,de quo ſequen-
ti capite loquemur. Laudat tamen Gal.quòd inflammationes oculorum aliquo cataplaſmate exterius,
clauſo oculo,liniantur,inter initia præſertim,ſi leuiores ſint.deſcribit autem in lib.de ſac.parab.medic.
cataplaſmatis rationem:accipit enim albumẽ oui una cum uitello, & addito meliloto ex pane, & oleo
roſaceo conficit cataplaſma. Poſſemus & puluerum,quos deſcribit Raſis,& eorum,quę multa accipiũt,
quę hodiè non reperiuntur, mentionem facere:quia tamen fuere prius à Gal.& antiquioribus medicis C
deſcripti, & ſunt, quos illi ξηροκολλύρια appellant; & uos quoque hæc omnia poteſtis legere: ideò de
his non habebo longiorem ſermonem. Vnde addito præcepto Gal, quantum ad uſum pertinet,quòd
hęc collyria diſſoluẽda ſunt ex aliquo liquore, quales fuere ſupradicti, & illis pro ratione occaſionum,
quas nobis ſcopi illi oſtendunt, quos expoſuimus, dum de illis eſſet ſermo. Prętereà quòd ſatis eſt, ſi
in die bis, aut ter infundamus doſſoluta collyria: non autem frequenter, ut quidem conſueuere. ad
curationem ulcerum inſtituendam tranſitum faciemus; ne nimis in longum noſtra protrahatur oratio.

De oculorum ulceribus. *Cap. XI.*

Lec.44 VT oculorum inflammationes;quanuis priuatim diuerſas medicamentorum materias, ut rectę
curentur,exigant, ab alijs aliarum particularum inflammationibus: in uniuerſum tamen ca-
dem omnino curantur ratione,qua & alię,cùm eędem in eis ſint indicationes generales, & ij-
dem ſcopi: Ita quoque & eorundem ulcera,ut eaſdem indicationes habent, eandem, inquit D
Gal.habent curationis rationem: particulatim tamen quatenus ad materiam medicamentorum, non
parum ab aliorum ulcerum medicamentis uaria, & diuerſa eſt; & id iuxta atque in inflammationibus
ob differentem naturam iſtius particulę. Sed iam rem ſeriò tractemus,& ea quę in uniuerſum,& per ca
pita expoſuimus, ſingillatim accommodemus. primùmque generales indicationes perſequamur; dein
de illas priuatim nr̃o aptemus inſtituto.Quod igitur primũ ex ſua natura nobis indicat ulcus,quatenus
ulcus eſt,nihil aliud eſt,(poſtquã uitiũ in unitate,uel continuate eſt) niſi quòd ulcerata particula ad ſuã
priſtinam unitatem, uel continuitatem reſtituatur, quę ſoluta eſt, nimirum per conſolidationem, &
regenerationem ſubſtantię,ſi eius ſit defectus. Scopus ergo,quem ſpectari oportet, ex conſolidatio: ue-
rùm hoc non pertinet ad artem;ſed ad naturam.neque enim medicus ex ſe ipſo poteſt partem aliquam
membri alicuius aggenerare, neque agglutinare & conſolidare. ſed hęc omnia primum naturę opera
ſunt. Quòd ſi dicas,ſuperuacaneus eſt ergo medici omnis labor? Dico quòd non;immò interdum plu-
rimùm utilis,nonnunquam & neceſſarius;quia neque ſola natura id pręſtare poteſt, quòd cupimus. ſę-
piſsimè enim & impedimenta intercidunt,quę obſtant, quò minus natura poſsit ſuo officio fungi; quę
ſi ope,& miniſterio medici auferantur,natura deinde citò agit,quicquid agendum eſt. Impediunt autẽ
naturam aliquando illę eędem cauſę, quę morbum prius excitarunt;quia manent adhuc. Diximus au-

tem,

A tem, quòd plerunque ulcera, immò quàm plures horum affectuum in oculis, à fluxione excitantur: præ-
ter illos, qui fiunt ab externis cauſis, vt inciſione, contuſione, laceratione, & id genus alijs. nam et ſi vlce-
ra fiant quandoque à ſuppuratis, & ruptis inflammationibus, vel veſicis; cùm tamen hę à fluxione fiant,
tandem & in fluxionem ipſa ſunt referenda. Quare oportet primùm, vt fluxio tollatur, ablatis eius cau-
ſis, pręſertim verò vacuatione, & reuulſione, repulſioneque. de quibus non ſemel in ſuperioribus ſermo
habitus eſt. Pręterea verò ſi cum vlcere ſit alia coniuncta affectio obſiſtens rectę curationi, & illa cu-
randa prius eſt, vt intemperies aliqua illius particulę, vel inflammatio, vel dolor. Vnde hęc omnia
ſimul cum vlcere curanda ſunt, ſi ſimul id fieri poteſt; ſin autem, ſaltem ante curationem vlceris. &
tunc demum ſolum vlcus curandum; cùm ab his omnibus impedimentis liberum fuerit. Curatio au-
tem erit differens pro ratione differentiarum vlceris: ipſę enim nobis ſemper ſcopos oſtendunt. Nam
ſi cauum fuerit, implendum prius erit; poſtea conſolidandum. Sin autem planum, ſola erit conſolida-
tione opus. quę ſunt naturę imprimis opera, non autem medici. Dices fortaſſe iterum, erit ne tunc medi-
co abſtinendum ab omni opere, cùm hæc ad naturæ operationem duntaxat pertineat? Nequaquam in-
quam: immò tunc etiam medicus habet, quod vtiliter, et ſalubriter, et neceſſariò agat. Cùm enim om-
nis pars corporis morboſa imbecillior eſt. præſertim autem in ijs facultatibus, quæ ad nutritionem
pertinent, vt ſunt concoctio, et excretio; ſemper in vlcerata particula congeritur duplex excremento-
B rum genus, alterum tenue, quod virulentiam, vel virus iuniores appellant: vnde vlcus, in quo pluri-
mum eiuſmodi coaceruatur tenue excrementum, vlcus virulentum dicunt: alterum uerò craſſum eſt,
quod ſordem appellant: ex quo et ſordidum vlcus nuncupatur, cùm multa huiuſmodi ſcatet ſorde. nec
modò in vlceratis partibus duplex hoc generatur excrementum; verùm etiam in integris, et benè valen-
tibus. ſed in ſanis vt 4. meth docuit Gal. tenuius pro digeſtionem, et eam uacuationē, quæ fit per tenues
meatus, et ſenſum latentem, euaneſcit: craſsius autem cuti hęrens tranſit in eas ſordes, quę in iſtis men-
dicis, et in ijs etiam, qui licet diuites ſint politiorem tamen vitam negligunt, ſuccreſcere cuti ſolent, niſi
quandoque lauentur, et detergantur. At verò cùm et facultas concoctrix ſit in malè affecta particula
imbecillior; plura neceſſe eſt excrementa hęc congeri ex alimento illi amandato, quo nutrienda erat:
nō enim ita facilè poteſt in halitum per inconſpicuos meatus tenue excrementū digeri. Quare in ulceri-
bus cumulata vtraque hęc excrementa impediunt aggenerationem ſubſtantię ipſius membri, qua ulcus,
ſi cauum ſit, repleatur; atque etiam obſtant, quò minus fiat conſolidatio. Quę cùm ita ſe habeant, fit,
ut medici miniſterium natura in ulceribus curandis non modò deſideret; ſed etiam plerunque neceſſa-
riò requirat. nempe ut impedimenta hęc ab eo remoueantur. ac tenuis quidem uirulentia deſiccantibus
C tollitur: ſordes uerò detergentibus, uel, ut iuniores noſtri chirurgi dicunt, mundificantibus. et ſemper
quidem utriuſque excrementi ratio eſt habenda: quamuis non ęqualiter: aliquando enim maior unius
nonnunquam alterius; quatenus uel hoc, uel illud magis abundare uideatur in ulcere. Ex his omnibus
iam liquidò unicuique patere poteſt, hos, ſicut in omnibus, ita et in his ulceribus curādis eſſe pręcipuos
ſcopos, uidelicet detergere, et ſiccare: in quibus conſiſtit in uniuerſum uniuerſa curandorum horum ul-
cerum methodus. Et ſi eadem his addiderimus, quæ ſuperiori capite, ubi de ophthalmiæ curatione age-
remus, expoſita fuere; adeò abſoluta erit methodus, ut ſolùm ſuperſit nobis futurum ſermonem partīcu-
latim de medicamentis ulcerum curationi accommodatis inſtituere. Hęc verò ſunt, quę à natura parti-
culæ peti debent; nimirum quòd cùm ea facilè afficiatur, uel à moderatis etiam medicamentis, fugien-
da ſunt quęcunque exaſperantia ſunt, uel mordicantia, nè exaſperando, uel mordendo irritent oculum,
et fluxiones, inflammationemque concitent. Exaſperant autem, quę aſtringunt: mordent acria, et quæ
inſigniter detergunt. Quod ſi eis interdum uti ſit opus, vel ad repellendas fluxiones, vel ad detergendam
ſordem, ſi ea copioſa ſuccreſcat, ſemper ea cōmiſcenda ſunt mitioribus, & vim leniendi habentibus: qua-
lia fuere deſcripta ſuperius. Agamus igitur tandem de medicamentis, tàm ſimplicibus, quàm com-
D poſitis; & de more noſtro ea perſequamur, quæ in maiori ſunt vſu noſtris his temporibus. Prius tamen
referamus præceptum nobis à Gal. 4. de comp. med. ſec. loc. traditum, non modò vtile, ſed apprimè in
uſu, & adminiſtratione medicamentorum neceſſarium: hoc autem eſt, quòd cùm in plurimo uſu in his
affectibus ſint ſucci multi, & liquores, tùm vt illis aſſummantur, tùm vt fundantur & diluantur collyria
ocularia vt lac, liquor albus, & tenuis oui, pręterea & ſuccus roſarum, & multarum herbarum qui qui-
dem, dum inueteraſcunt, facilè acorem contrahunt, atque inde acrimonię etiam fiunt participes: ideò
aduertendum eſt, ne inſundatur ea, vel diluantur, niſi cùm ijs vti volumus. Quibus ita notatis, et ani-
maduerſis diligenter, quotieſcunque accerſitus medicus primùm ægrotantem adit, illud imprimis
cōſiderare debet, num ſolum ſit vlcus, & expers alterius alicuius affectionis, quæ vim indicandi habeat
inſignem. ſolent autem ſępius vlcera concomitari, aut dolor, aut inflammatio, aut vtrunque; quę ſi ad-
fuerint, primùm illis incumbendum erit, vt ſedentur, et tollantur; et pręmiſsis generalibus rationibus,
de quibus latè ſuperius diſſeruimus, nempe tùm vniuerſi corporis, tùm etiam capitis vacuatione, uel
ſanguinis detractione, vel purgatione, atque etiam reuulſionibus, quibus intercipi ſolent fluxiones
ad oculum: tandem erit ijs medicamentis opus in oculos inijciendis, quæ facultatem habeant ſedan-
di dolorem, ac inflāmationem, concoquēdo, maturando ꝗ. deinde non omnino tamen ulcere neglecto.
& quia collyria ſunt propria oculorum medicamenta: ideò, ut hic atteſtatur Gal. collyria, quæ ἀπαλι-

βάνου, dicuntur.hoc eſt ex thure, quòd id nimirum copioſum recipiant, maximè conueniunt:vt tamen A
neque huiuſmodi collyrio vtamur ſolo; quia neque omnino(vt diximus) propria vlceris ratio negligen
da eſt,quæ & aliquam requirit exiccationem, & deterſionem;ſed aliquid intermiſcendum collyriorum,
quę ex metallicis medicamentis confecta ſunt,de quibus pauló poſt agemus. Hic autem aliquantiſper
conſiſtamus; quia interdum alicubi reperitur medicus.vbi hæc compoſita medicamenta non reperiun-
tur parata; & interdum neque materia adeſt, neque otium ea parandi:propterea neceſſe eſt aliquando
facilioribus vti. Si itaque vlcus ſit aliquantę inflammationis,vel doloris particeps,& his careamus col
lyrijs ſedabimus dolorem,& inflammationem affuſo muliebri lacte, quo aliqua fuerint diſſoluta, quæ
poſsint aliquantum ſiccare,& detergere,vt ſi poſsit haberi pompholyx,vel,vt iuniores aiunt, thutia re-
ctè parata,& exquiſitiſsimè trita,vnà cum tragacantha,vel gummi arabico diſſolutis ex aqua roſacea,
vel tenui albo oui. Quòd ſi deeſſet pompholyx,accipiemus lapidem coralium; item aloen lotam ex ſuc
co roſarum,vel ſuccum etiam roſarum,& plumbum vſtum, & lotum. Collyrij verò ex thure multę re-
periuntur confectiones à Gal.4.de comp.med deſcriptę: et à Paulo,Aetio,et Alexandro. In præſentia
autem in vſu eſt illa,quæ à Raſi nomine ſief de thure 9.ad Almans.refertur. Quæ conſtat ammoniaci,
ſarcocollæ, ſingulorum drachmis quinque,thuris drach.decem,croci drach.duabus,excipiuntur omnia
mucilagine fœni græci, atque in collyrij formam rediguntur. Sed quatenus ad eorum uſum pertinet, B
mixtura ea debet eſſe,quam affectionum,quę ſimul compoſitę ſunt, ratio oſtendit: inter initia enim dũ
dolor & inflãmatio vehemẽtiores ſunt, copioſiora ſint,quę ſedant,et concoquunt:cùm verò remitti in-
cipiunt,ea ſunt addenda,quæ vim ſiccandi,et quoquomodo detergendi habeant,vt metallica. at ſi co-
pioſa ſuccreſcat ex horum vſu ſordes, neceſſe eſt, et aliquid eorũ intermiſcere,quæ valentius detergunt,
qualia ſunt,q̃ valent ad tollendas aſperitates palpebrarũ,vt ea collyria, quæ & crocodea, quaſi crocea,
quia copioſo conſtant croco,& quæ διὰ οἴνου, hoc eſt ex vino fuerunt appellata.de quibus ſuo loco dice-
mus. Cùm autem vlcus ſolum eſt, nec ei aliud eſt adiunctum, quod curationem impediat; niſi duplex
illud excrementum,quod commune eſt omnibus vlceribus:tunc imprimis deſiccare oportet cum aliqua
deterſione,quæ & maior,& minor requiritur,pro vt maior, vel minor ſordes innaſcitur. Inter ſimpli-
cia huic negotio accommodata eſt pompholyx,trita,& exquiſitè lota, qua ſola uſus ſæpe oculorum vl-
cera feliciter curaui. vteor autem in hunc modum,accipio panniculum lineum rarum, & molle, in quo
drachmam,vel circiter pompholygos,vel, vt iuniores aiunt, thutiæ lotæ,& benè paratę, ligo,atque ita
demergo in aqua roſacea,vel eufragiæ, vt mihi magis expedire videtur; deinde ex tenui, & raro panni-
culo expreſſam aquam in oculum inſtillo. Eodem autem modo & lapide coralio optimè trito in cote,
& loto interdum eiuſmodi vlcera curata vidi. Immò & aloen hac eadem ratione in oculos iniectam cu C
raſſe vlcera oculorum expertus ſum: quæ tamẽ ex ſucco roſarum erat elota,vtilior mihi viſa eſt.Inter cõ-
poſita autem ſunt plurimæ collyriorum differentiæ ex elotis metallis: quorum confectiones literis tradi-
tę ſunt,& præſertim à Gal.4.de med.comp.ſec.loc.ſicut,quæ cygni à candido colore dicuntur,& quæ li-
byana: omnia autem plurimùm valentia ad implenda caua vlcera,eaque ad cicatricem perducenda.
Noſtris autem temporibus in multo vſu erat,& eſt collyrium,vel,ut ipſe ait,ſief, quod de plumbo appel-
latum eſt à Raſi,& ab eo deſcriptum in cap.de oculorum vlceribus, quo etiam ſępius feliciter vſus ſum.
Sed ſi vlcus corroſionis non eſſe expers videatur;ita vt iam timendum ſit,ne vuea excidat,vel iam excide
re incæperit; fortioribus vti oportet,& quæ valentius aſtringant, & repellant: ſemper tamen hoc obſer-
uato,vt,quo minus fieri poteſt,aſperitatem inducant. Multa autem talia deſcribuntur à Gal.ex plumbo
vſto,& loto,ex terra ſamia,ex pompholyge,& eius cinere,quam ſpodon,vel ſpodium gręci appellãt, om
nibus lotis,& ex ceruſſa lota,ſimilibusque,ut ſunt lapis hęmatites, & lapis ſciſtus, & alijs id genus. Quę
omnia cùm à grecis,et alijs lucidè exponantur,nolumus in his recenſendis longius ſermonem. Raſis ue-
rò & ipſe duo talia habet,alterum ex cadmia confectum, cui nullum pręterea nomen indidit: alterum
eliſir appellat ex hęmatite lapide compoſitum.Quod etiam ego ſæpius,& feliciter expertus ſum. D

De albugine,quam uulgo nebulam oculi appellant,græci λευκώματα. Ca. XII.

Lec.45 ALbugo oculorũ nullũ aliũ habet ortum;niſi quòd à nuper expoſitis affectionibus, eis uidelicet
curatis relinquitur;aut enim ex cicatrice ſuborta,aut ex cõturbationis,& inflãmationis inclinã
tis reliquijs,ut declarauimus,cõſiſtit.Nã aut cicatrix eſt, quæ poſt ulcus obcalluit,& durior fa
cta eſt, cicatrices.n.in alijs etiã membris,ne dum in oculorum membranis, uel tunicis denſio
res,& craſsiores ſunt circumuicinis partibus,aut fit ex craſsiori parte,& fæculenta humorum, quæ poſt
aliorum calidiorum,et tenuiorum digeſtionem,remanet infarta,& abſorta in ipſius membranæ ſubſtã-
tia. Sæpe enim uidemus in alijs quoque externis particulis poſt inflammationem reſolutam, omnique
calore, & dolore euaneſcente, relinqui nonnihil durioris tumoris, qui neque dum ſtringitur, dolet;
noſtræ autem mulieres dicunt pedem tuberculi adhuc reliquum eſſe. Ita et in his membranis aliquãdo
contigiſſe vidi, quòd ex impactis craſsioribus inflammationis reliquijs craſſeſcunt, & albeſcunt. Qui-
bus in hunc modum expoſitis facile eſt ſcopos ſpectandos, & indicationes oſtendentes rationem cura-
tionum harum affectionum depromere. in uniuerſum enim eoſdem eos eſſe oportet, qui reperiuntur,

tùm

A tùm in extenuantis craſsis, & duris cicatricibus: tùm verò in reliquijs inflammationum diſcutiendis,&
(vt ita dicam) atterendis: quando tamen, hę affectiones curationis capaces ſunt. Quia cicatrices cor-
neę albicantes,quæ craſſę, & profundę ſunt, in corporibus præſertim durioribus non recipiunt curatio-
nem; at quę in ſumma membrana ſunt,neque admodum craſſæ, pręcipuè verò in pueris,& tenellis cor-
poribus curari poſſunt:quæ etiam nebulæ potius,quàm albugines,uel λευκώματα dicuntur. Ita etiam,
quę veluti reliquiæ ſunt inflammationis,cùm multum craſſę,& induratę conſenuere,aut nunquàm, aut
ægrè admodum curantur. Quamuis autem detergentibus & diſcutientibus, quæ vim ſatis inſignem de-
ſicandi habeant,tollendæ ſint oculorum albugines; quia tamen,dum nimis exiccantur, magis induran-
tur,& ad digeſtionem, & deterſionem difficiliores euadunt: ideò vt mèdicamenta facilius poſsint offi-
cium ſuum preſtare,operę pretium faciunt:qui mollire prius earum ſubſtantias balneis, fomentisve,aut
vapore aquæ dulcis calidę nituntur: mox verò adminiſtrant, vel humida,vel ſicca collyria, vt magis vi-
ſum fuerit opportunum. humida quidem, ſi aliquo liquore ex ijs, quæ ſuperius fuere expoſita,diluan-
tur. Ad hoc genus autem remediorum multa ſunt,quę pertinent, & ſimplicia, & compoſita: vt tamen
id memoriter ſit retinendum, oportere ſemper corpus vniuerſum, item & caput eſſe vacuum, & mun-
dum. Simplex,& facile medicamentum eſt,ſi mater, vel alia mulier fęniculum mandat,ac mox in ocu
B lorum ſufflet. nam ſpiritus vapore fæniculi mixtus feriens oculi tunicam,facilius eam afficit, & ad inte-
riora vſque penetrat.valentius erit,ſi lingua,poſtquam maſticauerit fæniculum, delingat diutius albu-
ginem. Sed & cinnamomum noſtrum, quod putamus eſſe caſsiam ligneam, idem efficiet. Efficacius
erit piper:vel etiam ruta.immò ſi vel modicum ſalis,uel nitri commaſticetur,efficax erit medicamentū.
Inter compoſita verò hoc ego ſum expertus ſæpius, quod à Ioanne Meſ. deſcribitur, & eſt ſatis facile,
vt accipiamus ſarcocollam, ſpumam maris (ita enim arabes id appellant, quod alcyonium græci vo-
cant) & ſaccharum,quòd candidum appellant, ęquali pondere, ac ſimul terantur omnia exquiſitiſ-
ſimè, & eo poſſumus ita in puluere vti, &, vt græci loquuntur,tanquam arido collyrio,vel etiam,ſi aſſu-
matur tantillo mellis,vel ſucci roſarū,vel fæniculi, & cōficiatur in modum collyrij, poterimus ad uſum,
ſeruare.vbi autem erit opus eo uti,teretur,& diluetur, atque in modum liquoris redactum inſtillabitur
in oculum:poterit aūt dilui,vel decocto fæni gręci,vel aqua roſacea,vel fæniculi,vel rutæ. fortius tamen
erit medicamentum,ſi arido vtamur. Sunt & multa iſtius generis medicamenta deſcripta à Gal. Paulo,
Aetio,Alexandro,& alijs. Sed nobis hæc in pręſentia ſint ſatis:nolumus enim eorum, quę longè acrio-
ra ſunt,meminiſſe; quia non eſt ita tutus eorum uſus,ſicut horum,quæ facilia ſunt: quanuis hæc longio-
ri tempore egeant,ut opus ſuum perficere poſsint.verùm longe præſtat,ait Gal.4.de comp.med.ſec.loc.
C ſerius,& tutius errare,quā maiori periculo cum ſpe citioris curationis ęgrotantē exponere.interdū.n.ea,
q̄ acriora ſunt,adeò particulam irritant,vt concitata fluxione humorū inflāmationē excitent. interdum
verò nimis detergendo vlcerant membranas,uel ibidem, uel circum circa. Quare ne nimis longi ſimus,
vno duntaxat expoſito,tranſitum ad alia faciemus: nimirum quòd ſæpe vidi,maximè in pueris curatas
albugines ſolo ſaccharo candido appellato roſaceo, exquiſitiſsimè in pollinem trito, & cribrato, atque
aliquo ſpecillo albugini, ægrotante ſupino iacente apertis oculis,inſperſo, prius tamen inſtillato lacte
muliebri in oculum:atque itidem paulò poſt, ubi vellicare puluis uideatur,vt dolor,ſi quis ſit, leniatur.
Quoniam autem & rubens inter initia, mox verò liuens macula in oculo oritur ex eius plaga, vel contu
ſione, ſicut in aliarum partium ſugillatione ſolet ex plaga contingere, dilaceratis videlicet uenulis, &
effuſo, expreſſoque ſanguine in circumpoſitas partes; qui quidem affectus non eſt diſsimilis admodum
à pręcedenti, uel generatione, vel curatione: ideò de eo etiam in hoc capite agemus. Quia uerò inter
initia concitatur ex plaga dolor, quem poſtea ſequitur & inflammatio: idcircò imprimis incumben-
dum eſt, vt hęc arceantur, & ſi ſit opus ante venam ſecare, aut alioquin vacuare, & frictionibus, &
iſtiuſmodi reliquis reuellere,id primum agendum; & victus tenuis, abſtinentiaque uini inſtituenda.
Quantum autem ad remedia localia pertinet, prius dolor ſedandus eſt, & fluxio repellenda eo modo,
D quo ſuperius explanatum eſt, ne ſæpius eadem repetamus: mox illis, quæ contentum, ac congloba-
tum ſanguinem digerant, ſimiliter vtendum. Vnum illud præter ea, quæ ſuperius propoſita ſunt ad
hunc ſcopum attinentia, cuius auctores omnes meminere, ſilentio prætereundum non eſt, nimirum
quòd & ſanguis columbæ, vel palumbi extractus ex vena, quę in earum alis interius apparet, atque in
oculum inſtillatus commendatur. Sed magis adhuc laudatur, ſi ex alis penna extrahatur,& ex ſumma
eius parte,quæ erat alæ infixa, ſanguis expreſſus in oculum deſtillet.itidem & ſanguis turturis commen-
datur:ſed is horum auium ſanguis eadem ferè ratione ſolet conferre taraxi,vel conturbationi oculorū.
nam & dolorem ſedat,& digerit magis etiam,quàm lac muliebre. Inter initia tamen oui album, & in-
tus infuſum, & exterius applicitum molli vellere exceptum, aut coto tanquàm cataplaſma appoſitum
valdè vtile eſt:præter id enim,quòd lenit,repellit etiam refrigerando. Sedato autem dolore, & repreſſa
inflammatione,nitendum eſt diſcutere,uel digerere ſanguinem iam in grumum, vel, ut græci aiunt, in
trombum conuerſum cum attenuantibus, & digerentibus, & concoquentibus. vnde & eorum multa,
quę nuper ad albugines laudauimus,poſſunt huic etiam curationi accōmodari;cùm ſit eadem particula
& idem ſcopi, ita vt inter initia lenioribus, poſtea inueteraſcente morbo fortioribus vtamur. Laudat
autem Gale. auctore Archigene ſuffitum thuris, & bituminis, vt videlicet fumus oculo excipiatur.

A dum loc.docuit,cùm clauſo oculo integro,et aperto ſuffuſo,pupillam ipſius intuentes obſeruamus,an il Cap 4
la latior fiat, quemadmodum dilatari in ſanis alteram videmus, altero clauſo oculo:ſpiritus enim, qui
ad alterum tendebant, eo clauſo ad apertum, et videntem declinant, maiorique allata ſpirituum copia
ampliatur pupilla. Sed hic conſiderandum,quòd multa eſt opus diligentia,et conſideratione,antequā
ſtatuamus eſſe deijciendam ſuffuſionem;quia niſi opportunè ea opera tio fiat,nihil proficiemus Nam ſi
intempeſtiuè,et antequàm apta ſit ad depoſitionem,tentauerint chirurgi ipſam detrahere,nihil efficiēt.
dum enim tenerior,et molior eſt,acus nequit illam firmare,et detrahere;quin potius dilacerat, vt po-
ſtea neque poſsit alioquin deponi. Si etiam ſerius id fuerit tentatum, et poſtquàm plurimum concreta
induruerit,uel non cedet acui,neque dejicietur:uel,ſi deijcietur, ob ſoliditatem deiecta non illi iacebit;
ſed iterum ſuperius ad priſtinam ſedem ſe extendet. Quare tunc aggredi hanc operationem opus eſt;
cùm medio ſe habet modo.nimirum quòd adeò ſit concreta, ut & acum ferre poſsit, non tamen adeò
induruerit,vt illi reluctetur. Cognoſcitur autem hoc primum ex tempore,quo cępit colligi ea materia
et alio quodam experimento,ut ex ſententia Gal. docuit Paulus 6.libr.ſi enim ſuffuſo clauſo admouen- Ca.21
tes pollicem comprimamus palpebram ad oculum, eamque prementes moueamus hinc et inde;ac ſta-
tim mox aperto oculo intueamur ſuffuſionem apparentem è directo pupillę, et conſideremus an dilata
B ta; et amplior facta ſit, quàm prius ante frictionem eſſet, atque etiam rarefacta; quę poſtea paulatim
redeat ad priorem ſtatum, et figuram. quoniam ſi ita ex ea confrictione, et agitatione palpebrę,muta-
ta ſit figura, & conſiſtentia ſuffuſionis,nondum concreta eſt,neque apta ad chirurgiam. ſed ſi nihil mu-
tetur, concreuiſſe ſignum eſt:nondum tamen inde coniectari poſſumus mediocrem habere concretio-
nem, vt ſi deijciatur,ſimus aliquod operę pretium facturi. nam poteſt & nimium induruiſſe. Deinde ve-
rò & ex colore diſtinguemus, (neque enim omnes ſuffuſiones eundem colorem referunt.) nam ſi colo-
rem aut ferreum,aut cæleſtem,vel plumbeum præſeferant,mediocrem indicant conſiſtentiam & aptam
ad depoſitionem.ſed ſi gypſeum,vel grandini ſimilem colorem habeant, nimis tum concreuiſſe, & indu
ruiſſe ſignum eſt. Quo autem modo ea fiat operatio, non agemus in præſentia: quia ad chirurgos huic
rei aſſuefactos hoc pertinet,non ad nos:ad nos tamen pertinet corpus parare,vt tutò fiat iſtiuſmodi ope
ratio. Summa verò totius rei,& vniuerſum momentum in hoc conſiſtit, vt inflammationem arceamus,
& dolores:quæ quidem alioquin fierī nequeunt: niſi ex fluxione humorum concitata:vnde primùm illi
obſiſtendum eſt,tum tenui victu,abſtinētia vini,atque euitatione lucis;in obſcuris enim locis eos, quos
compunginius,detinerī oportet:quiā lux imbecilles, & laborantes oculos plurimùm affligit: præterea
verò quiete tàm corporis,quàm animi; tùm etiam corporis inanitione. non enim facile fluxiones con-
C citari pſſt,ſi corpus inane ſit: ad hæc & reuulſionibus, quibus humores,ſi qui ſint parati ad fluxum,aliò
conuertantur. Vnde prius probè erit vniuerſum corpus inaniendum venæ ſectione. de uena autem ſe-
canda ſuperius ſatis dictum eſt;atque corpus purgandum medicamentis ſuperius expoſitis: humoresq;
parandi, & caput roborandum,aut ſyrupis, aut decoctis, aut appellatis à iunioribus noſtris confectioni
bus.de quibus omnibus,cùm ſit exquiſitus ſermo in prioribus capitibus habitus, non amplius uerba fa
ciemus in præſentia.Hoc tantum addemus,quòd poſt perfectam hanc operationem, clauſi vtrique ocu
li inſula ſunt deligandi,ne dum ſanus mouetur,& ille,qui affectus eſt,integri quodam conſenſu,& affini
tate moueatur.motus enim omnis illi nocuus;atque illi,qui punctus eſt, aliquod cataplaſma imponen-
dum eſt anteaquàm deligetur,quod & dolorem ſedandi,& repellendi vim habeat:iſtiuſmodi autem eſt
luteū oui cum ſucco roſaceo exceptum molli vellere, aut goſsipio atque in ſeruato tenuiori victu, om-
nique,quam poteſt,quiete,in obſcuro loco decumbat: neque prius experiatur, an videat; immò neque
etiam dum deponitur ſuffuſio,ne dum nititur oculus aſpicere, concitentur ſpiritus, & cùm ipſis alij hu-
mores confluant ad affectū locum:ſed & facilè,ait Paulus, dum intēdimus obtutum,in eo conatu nuper
deiecta ſuffuſio iterum ſurſum feretur. Meminere autem antiquiores auctores glaucomatis, quod eſt Lec.47
transmutatio criſtallini humoris ad colorem glaucum,vt & Paul.6.lib.& Gal.10. de uſu par.docuere.fit Ca.21.
D aūt uel ex cōfluxu,& concretione ſuperuacanei humoris, qui in eum recipitur:aut ex eius nimia ſiccita- Cap.6.
te;atque ita obcæcatur oculus. Sed quia iſtiuſmodi affectus nullam curationem admittit: ideò hoc ſo-
lum agemus,ut doceamus,qua ratione diſcernendus ſit à ſuffuſione, ne medicus interdum decipiatur,
& aggredi velit curationem glaucomatis putans eſſe ſuffuſionem, & poſtea confuſus,& erubeſcens diſce
dat. Cognoſcitur autem,uel diſcernitur,vt idem Paulus ex Gal.ibidem teſtatur, quòd in omni ſuffuſio
ne,ſi ſpectent lucem,aliquid lucis omnino perſpiciunt,plus minusve,pro ratione craſsioris, vel ſolidio-
ris ſuffuſionis:qui verò glaucedine,uel glaucomate laborant,nihil prorſus lucis perſpicere poſſunt; quia
omnino organum primarium facultate viſoria deſtitutum eſt. Eſt & alia oculorum affectio, quam
græci ὑπώπιον, hoc eſt ſuppurationem appellant, in eodem genere cum ungue ab eiſdem collo-
cata. nam latini iuniores arabas ſecuti vngulā vocant id, quod græci πτερύγιον nuncuparunt:eſt verò pus
collectum intra oculum,quod uel in profundiori,uel magis uerſus ſummas partes cōtinetur: & vnguis,
aut ſupuratio dicitur. Poteſt autem uariam, vt Aetius tradit cauſam ſuæ collectionis habere. nam in-
terdū à vehemētia inflāmationis hēt ortū: multo.n.cōfluēte ſanguine venulę aliquæ aperiūtur,aut diſrū
pūtur,& ſanguinē effundūt in interiores partes: qui ibi poſtea ſuppuratur:interdū aliquo ibi genito ul-
cere.Curatur aūt inter initia, pſertim verò cū ex inflāmatione habet ortū, ut curādas eſſe oculorū inflā-

mationes ſuperius docuimus, ſæpè vacuatione, reuulſione, & repulſione: poſtea ijs, in quib. ſit vis digerē di, & maturandi, & lauādi. vñ quæ in ſuffuſionibus & albuginib. curādi propoſita ſunt, vt eſt, quòd ex fœniculo faciundū diximus, & collyria quæcunque ex thure, aut ex myrrha conficiuntur, & inde nuncupatio nem habent, & iſtiuſmodi multa; quorum compoſitiones à Galeno, Paulo, Aetio, & alijs tam græcis, quàm latinis, & arabibus deſcriptæ reperiuntur. Refert tamen Gale. 14 meth. medicum quendam Iuſtum nomine multos curaſſe ſuppuratos, qui ſedentibus illis, caput vtraque manu aprehenſum vehementer, & velociter dimouendo agitabat, & concutiebat: ita enim fiebat vt exagitatum pus ex concuſſione & agitatione deorſum delaberetur, relicta libera pupilla. Sed hæc de his affectibus ſatis. A

De uiſus imbecillitate, & eius cauſis. Cap. XIIII.

QVanuis antiqui medici, vt unicuique legenti patet capitibus multis, multos referant affectus: quia tamen ſi rectè, & exquiſitè conſiderauerimus, poſſunt omnes ad hoc vnum caput referri, vt porè qui viſum languidum reddant, & ægrè aſpicientem. Ideò, ne tot capita multiplicemus, & tandem hanc tractationem abſoluamus, de omnibus hoc vno capite agemus. ſumemus autem initium prius à nominum explanatione, quibus differentiæ affectuum ad viſus imbecillitatē attinentes ſignificantur: deinde ad methodum eos omnes breuiſsimam, & lucidiſsimam deducemus. B
Medici ergo præſertim græci his omnibus nominibus huc ſpectantibus vtuntur, quibus & latini, & arabes etiam vtuntur plerunque. Primum eſt ἀτονία oculorum, quaſi oculorum infirmitatem dicas. ea verò eſt, quando adeò infirmi ſunt, vt ſi velint vel legere, vel lumen intueri, aut candidam rem quampiam, vel longius proſpicere, vel omnino niti, vt videant, nequeunt id tolerare, ſed coguntur continere viſum, & ſubinde lacrymæ delabuntur. Secundum eſt μυωπία, quæ ea eſt affectio, qua quis vel minima quæque, ſi propè oculos admoueantur, diſcernunt, & aſpiciunt: vnde hi cùm legere volunt vel ſcribere, oportet, vt quaſi oculis tangant literas. quæ autem remotiora, etiam ſi magna ſint, non diſcernunt. Tertium eſt, quam vocant νυκτάλωπα, vel νυκταλωπίαν, cùm interdiu ſatis cōmodè vident, adueſperaſcente autem, parum admodum, aut etiam nihil hunc affectum. Celſus oculorum imbecillitatem appellat. Quartum eſt ἀμβλυωπία, hoc eſt obtuſio viſus, cùm nullum alioquin vitium in pupilla, & partibus ad illā attinentibus apparet: is autē affectus magis auctus in ἀμαύρωσιν terminatur, quæ eſt obſcuratio, vel obtenebratio, vel offuſcatio oculorum, nulla apparente in oculis cauſa, quæ poſsit viſu percipi, in quam id poſsit referri; niſi quòd oculi naturalis ſplendor uidetur quaſi extinctus, vt color ipſi quaſi oculi demortui videatur. ſicut Gal. docet. Quintum eſt ἀχλύωσις, caligationem oculi appellat Celſus; & qui C
Cō. 11 ita ſunt affecti quaſi per caliginem proſpicere videntur, immò & oculus, ſi eum intueamur, videtur turbatus, & quaſi caliginoſus. Gal. autem 2. lib. prorrhet. ait ἀμαύρωσιν eſſe quaſi genus caligationis; quia ſi obfuſcetur viſus, & oculi quaſi caligine videantur turbati, dum inſpiciuntur, propriè ἀχλύωσις eſt: ſi autem nihil in eo aſpiciatur alioquin, communi ratione ἀμαύρωσις dicitur. Quæ quidem omnia à quibuſdam ſymptomatibus quæ in videndo ſuboriuntur, nuncupationes has ſortita ſunt. Morbi verò propriè ſunt cauſæ illæ, à quibus hæc ſuboriuntur ſymptomata, quique nobis rationem, & methodum curationis poſſunt oſtendere, non ea ſymptomata, à quibus nomina hæc deducta fuere. De his ergo imprimis eſt inſtituenda tractatio. Vt tamen hæc exquiſitius poſsint explanari, primùm conſideremus, quotuplex poſsit eſſe oculi in uidendo offenſa: poſtea uerò à quibus cauſis illa ſuā habeat originem. hoc autem facilè inueſtigabimus, ſi prius conſtituerimus, quæ ſit præcipua oculi virtus, & perfectio. Eſt itaque,
Cap. 2. quemadmodum ex Gal. 1. de ſympt. cau. colligi poteſt, virtus, & perfectio oculi, ut quæcunque illi offeruntur, ſiue magna, ſiue minuta, & percipiat, & exquiſitè diſcernat, & quantum fieri poteſt, ex remotiſsimo interuallo. in quocunque horum fiat in videndo defectus, eatenus & viſio imperfecta, & deficiēs eſt. Nam ſi non diſcernat; imperfectè videt. ſi diſcernat quidem exquiſitè: attamen non niſi propinqua, D
non eſt perfectus & integer is uiſus. ſi remota quidem videat, ſed non exquiſitè diſcernat, neque is eſt viſus omnino perfectus: longè minus, ſi neque cominus rectè diſtinguat. Sicut autem ex ratione perfecti viſus eius inueſtigauimus differentias, qui mancus, & deficiens eſt: ita ſi perſcrutati fuerimus cauſas, & rationes exquiſiti, & perfecti uiſus, facillimè eas aſſequemur, quæ ſunt effectrices imbecillis, & imperfectæ uiſionis. Eſt ergo conſiderandum, quòd oculus, qui eſt tanquam integrum inſtrumentum facultatis viſoriæ, in duobus ſuam integritatem conſiſtentem habet: quorum alterum quaſi materia eſt, & potentiæ rationem habet: alterum verò eſt eius ueluti actus, & forma. Veluti materia eſt totum illud, quod eſt coagmentatum ex tot tunicis, totque humoribus, ſecundum eorum determinatam naturam, in temperie, numero partium, quantitate, ſitu, figura, & alijs id genus: hoc enim eſt quaſi materiale inſtrumentum facultatis viſiuæ. Quod verò eſt tanquàm forma, & actus, & principium proximum omnium oculi actionum, quatenus tale eſt inſtrumentum, ipſa eſt uiſiua facultas, quam non habet ingenitam, ſed cā acceptam à cerebro refert: inde enim ſuum habet ortum. nam illa aut nihil aliud eſt, quàm ſpiritus, aut in ſpiritibus ſuam ſedem habet; & per ſpiritus ad oculum defertur: defertur autem præcipuè per neruos, qui optici hoc eſt viſorij dicuntur. Vnde nemo eſt, qui ex his non poſsit facilè videre, quòd ad hoc,

vt in-

A vt integra, & exquiſita vndequaque euadat videndi actio, oportet, omnia hęc eſſe integra, & in ſua na-
turali ratione conſiſtentia. Primò quidem inſtrumentum, quantùm ad omnes ſuas partes pertinet, in
magnitudine, colore, perſpicuitate, figura, ſitu, temperie, & reliquis, quę ad eorum integritatem neceſſa
ria ſunt. Deinde vt & via, per quam facultas tranſit cum ſpiritibus, expedita ſit, & patens, quantùm ip-
ſius natura exigere videtur. Pręterea verò, vt & ſpiritus copioſi ad oculum ferantur, tenues, clari, &
lucidi, ac quaſi ętherea quadam ſubſtantia conſtantes. Cùm enim hæc omnia in vnum conſpirauerint,
oculus exactiſsimè omnia diſcernet, & propinqua, & etiam remotiſsima; quantùm tamen oculus pro-
ſpicere poterit. Quòd ſi horum aliquod à ſua natura in aliqua dictarum actionum deſciuerit, eatenus
& viſum deficere neceſſe erit; quatenus & defectus maior, ac maioris momenti, & deficiens particula
magis erit ad uidendi rationem vtilis, vel neceſſaria. Poteſt autem contrahi labes, tàm in ijs, quę tan-
quam materialia inſtrumenta eſſe diximus; quàm etiam in illis, quę quaſi forma, & actus ſunt. Sed in-
cipiamus ab ijs, quæ tanquam forma habentur. Cùm ergo ſpiritus multus tenuis eſt, & clarus, ęthereuſ-
que, fit optima perceptio eorum, quę videntur, & exquiſita diſcretio, & etiam procul admodum. Sed ſi
multus quidem ſit, verùm turbidus, & craſſus, & quaſi nebuloſus, procul quidem proſpiciunt, non tamē
exactè rem diſcernunt: Si verò clarus quidem, & tenuis, lucidusque, paucus tamen, quæ propè ſunt re-
B ctè perſpiciunt, remota autem non benè diſcernunt, vel vident. At ſi & craſſus, & turbidus, inſuperque
paucus, neque proxima, neque remota perſpicere, vel diſtinguere poſſunt. Ex parte etiam inſtrumenti,
quod tanquam materia eſt, incommoda ſolent ſuboriri. Nam, quatenus ad membranas pertinet, ſi illæ
perſpicuæ, & claræ ſint, optimè miniſtrant viſui, ſi ſeruent ſitum ſuum, ſi neque craſsitie & denſitate natu
ralem modum exceſſerint. Sed ſi aut craſsiores fiant, aut denſiores, & obſcuriores, ſi etiam rugoſæ, non
æquales, non leues, viſus obtenebratur, vt vel non procul, vel non diſtincta fiat perſpectio. Ita etiam ſi
ſitum proprium non ſeruauerint, vt videlicet non ſeruent debitum interuallum, & diſtantiam à criſtal-
loide; quia redundāte interno humore impellantur remotius, vel eo deficiente, in ſe ipſas contrahantur,
& breuius fiat interuallum. Item quoque, ſi figura præſertim verò pupillæ uitietur, quoniam fiat uel am
plior, vel ſtrictior, læditur actio uidendi, & imminuitur; magis tamen ex dilatatione impeditur viſio.
Nam ſtrictior pupilla, ſi illa anguſtia ſit naturalis, cùm magis ſpiritus vnitos ſeruet, aptior eſt ad viſus
perſpicuitatem; quę verò ex morbo eſt, vt Gal. in 1. li. de ſympt. cau. docuit, officit, non per ſe, videlicet Cap. 2
quia ſit aſtrictior; ſed potius ratione cauſæ morboſæ, ex qua facta eſt anguſtior. Amplior autem, & la-
tior, ſiue vitium illud ſit naturale, & ex ortu contractum, ſiue ex alia cauſa, ſemper cauſa eſt, aut obtuſio-
ris viſus, aut etiam cæcitatis, ſi amplitudo magna fuerit; quia ſpiritus contineri non poſſunt, quin diſsi-
C pentur. vnde ſi hi videant, omnia illis minora, quàm ſint, apparent. Sed & diſsipatis ſpiritibus, color
oculi (ut ait Paulus) mutatus videtur; quia oculi ſplendor à ſpiritibus efficitur. hunc autem affectum gręci μυδρίασιν appellant. Pari etiam ratione poteſt vitio humorum labefactari viſus; quoniam ſi eam ſer-
uent perſpicuitatem, & conſiſtentiam, quæ illis ex natura debitę ſunt, iuuant plurimum, & proſunt per-
ſpicuitati viſus. Contra ſi craſſeſcant, ſi concreſcant, ſi nimis exuberent, ſi offuſcentur, impedimento
ſunt in diſcernendo, vel ſaltem in procul aſpiciendo. Itidem etiam, ſi nimis ſiccentur, vt ſuperius expla
nauimus. Sicuti autem varij, & admodùm diuerſi ſunt hi affectus; ita à differentibus cauſis ortum ha-
bent, quas eidem methodo incumbentes breuiſsimè exponemus; & ab ocaſionibus imbecillitatis viſus Lec. 48
exordiemur, quæ ab ipſis ſpiritibus pendēt. Verùm vt hæc exquiſitius percipiantur, eſt aduertendum,
quòd cùm ſpiritus, in quibus ſedem facultas animalis habet, ex tenuiori, & clariori parte ſanguinis ge-
nerentur, primùm quidem in corde, ſecundum ſuam priorem, & generaliorem formam, ac rationem;
mox in cerebro vltimam ſuam, qua commodum fiunt inſtrumentum huic animæ, & eius facultatibus,
perfectionem aſſequantur: tertiò verò via egeant commoda, qua ad oculum ferantur. Ab his petenda
eſt ratio omnis, cur videlicet aut pauci, aut caliginoſi, & turbidi fiant. Fieri enim hęc poſſunt, uel mate-
riæ, unde gignendi ſunt, vitio: vel agentis, & generantis defectu. Ex materię vitio; quia vel paucus ſan-
D guis eſt: (ſanguinem autem vniuerſam naturalium humorum congeriem appello) vel malus eſt, vnde ge
nerandi ſunt ſpiritus. Nam, vt philoſophi docent, non quodlibet fit ex quolibet; ſed determinatū ex de-
terminato. cùm autem materia ſpiritus ſit ſanguis, non poteſt multus ſpiritus ex exiguo ſanguine gene-
rari; neque clarus, tenuis, & lucidus ex craſſo, & fęculento ſanguine. Occaſionem ergo hęc labes habet
à ratione materiæ, hoc eſt ſanguinis, ex quo ſpiritus generandus eſt; nimirum quia laborat, aut caput,
aut vniuerſum corpus penuria ſanguinis, aut, ſi eius adſit copia, malus ille eſt, & ineptus. Sed hæc refer-
ri poſſunt, vel in internam cauſam, vel in externam. In internam quidem, vt in aliquod corporis vi-
tium, propter quod corpus non alitur: ſicut fit in eo affectu, qui ἀτροφία grecè dicitur: aut in multas
obſtructiones, præſertim viſcerum, per quę fit alimenti concoctio; aut ex longis morbis, & magnis, à
quibus ſpiritus, & naturæ robur diſſoluitur: aut in nimiam vigiliam, & labores. Interdum etiam alitur
quidem corpus, ſed vitioſo ſucco; propterea quia ſanguis vitioſus, & malus generatur, & id propter ali-
quam contractam intemperiem in inſtrumentis concoctionis, ex qua, licet boni offerantur cibi, uertun-
tur tamen in malos ſuccos. In cauſam autem externam referri poſſunt, vt in defectum cibi, quod ſępe
ex penuria, & annona accidit: aliquando ex captiuitate: quandoque cibi etiam copioſi ingeruntur, ſed
qui non ſunt apti bono ſucco generando, uel ſuapte natura, uel ex ordine, uel ex apparatu, & modo con-

diendl,Hę igitur in vniuerſum cauſæ,vel ſimiles, ex quibus ex parte corporis totius poteſt viſus fieri im- A
becillis ratione materię generationis ſpirituum . Interdum autem id accidit potius ratione defectus ef-
ficientis.à cerebro autem,& eius facultate conficitur animalis ſpiritus, & in eo , vt pauló ante dixi,ſuam
aſſequitur integritatem.& perfectionem.Vnde ſi cerebrum ſit imbecillum,non poteſt neque tot procrea
re ſpiritus, quot oculis ad perſpicuitatem viſus ſunt neceſſarij: vel ſi eos copioſos generet,non tamen be
nè affectos;quia non claros,non lucidos, & tenues;ſed humidos,caliginoſos & craſſos gignit.quod vt di
xi ex debilitate cerebri,& eius intemperatura ſolet prouenire; & hac de cauſa ſæpe oculorum infirmitas
affectus capitis ſequi conſueuit,vt dolores,percuſsiones, vulnera, & id genus alia. Verùm cùm oculus
malè habet ex vitio aliquo cerebri,non ſolùm ipſe inde malè afficitur;ſed plures etiā ſenſus: immò ſem-
per cùm plures vno ſenſus videntur facti imbecilliores,referenda eſt eius omnis cauſa in principium illo
rum ſenſuū, hoc eſt in cerebrum . Poteſt & tertio eſſe defectus in oculo propter læſionem illatam viæ,
hoc eſt neruis viſorijs;quia ſint obſtructi, vt in ἀμαυρώσει fieri diximus, obſtructi inquam ex humorum
craſsiorum defluxu. ſemper autem cùm repente obcęcatur oculus, neque è directo pupillę aliqua labes
appareat,neceſſe eſt,vt teſtatur Paulus,id fuiſſe factum ex defluxu craſsioris materię obſtruentis meatus
viſorios. Diximus tamen & ex inflammatione id fieri poſſe: interdum & ex nimia ſiccitate contrahen-
te,& corrugante neruos illos:verùm hęc nequeunt repente fieri . De noxis autem,& vitijs,quę pertinent B
ad partes conſtituentes oculum, ad ſaturitatem vſque dictum eſt ſuperius: immò & de cauſis, & ſi-
gnis, atque de curatione plerunque eorum, excepta videlicet dilatatione, & conſtrictione pupillę. Hę
quidem igitur,ſi ſint naturales,& à primo ortu contractę, nullam recipiunt curationem. Sin autem ſint
aduentitię,quę ex ſiccitate,& inanitione factæ ſunt, aut non curantur, aut ęgrè. Eorum autem curatio
corporis refectione,& humectatione perficienda eſt interius.exterius etiam humectantibus, fomentis,
& balneis. Sed ſi ex copioſiori humore ortum habeant inchoanda erit curatio ab inanitione, & totius
corporis,& capitis:poſtea collyrijs aridis,uel humidis,fomentis attenuantibus,& digerentibus vti opor
tebit:immixtis tamen,& aſtringentibus in dilatatione pupillæ,ut illa contrahatur.de quibus item ſupe-
rius ſermo habitus eſt.Item nemo eſt, qui non videat, quòd ſi concreuerint, & craſsiores ſint facti, vel
humores,vel membranę,& id ex affluxu humiditatis, opus ſit attenuare, digerere, & detergere, vt di-
cebamus, cùm erat ſermo de albugine, de ſuffuſione, deque inueteraſcente inflammatione. Neque
etiam mea quidem ſententia, difficile erit rationem inire curandi imbecillitatem viſus,quæ ab ipſorum
ſpirituum natura,& conditione petenda eſt;quia ſemper prius cauſę remouendæ incumbēdum eſt, & ce
rebro ſuccurrendum,ſi inde habuerit occaſionem. ſuccurrendi autem rationem expoſuimus in priori li-
bro,cùm haberetur ſermo de cerebri affectionibus.Si aūt ex penuria,& defectu ſpirituū ob inopiā alimē C
ti proueniat,huic inopiæ ſubueniēdū eſt,vel probo alimēto,vel emēdatione vitij illius, quod in cā eſt,ne
viſcera huic negotio à natura delegata alimentū probū,& congruū ſpiritibus generādis ſubminiſtrēt.Si
verò ſubminiſtrent, ſed ineptū,huic occurrendum primùm adminiſtratione ciborum, qui optimum ſan
guinem generent, & recta in reliquis omnibus victus ratione inſtituta: deinde à vitioſis ſuccis conge-
ſtis corpus ex purgandum: poſtremò ad oculum accedendum,atque ille tractandus eſt medicamentis,
ſiue ſint collyria,ſiue pulueres,ſiue ſucci,quorum vis ſit,ut attenuando,detergendo,& digerendo clarifi-
cent oculos,& viſum. Inter ſimplicia quidem ſunt ſuccus fæniculi,uel euphragiæ,vel rutę,uel celidoniæ,
vel verbenæ.Inter compoſita verò collyria ex myrrha confecta,& ex thurę; & quę à Gal.diarhodon ap-
pellantur,& multa alia,quorum ſuperius meminimus,quæque & à Galeno,ab Aetio,Paulo,Alexandro,
Meſue,Raſi, & alijs auctoribus deſcripta uos poteſtis legere. neque enim perceptu difficilia ſunt. Nos
enim iam de palpebrarum,& aliarum externarum particularum oculos circundantium,atque etiam de
faciei proprijs affectibus ſermonem volumus inſtituere:cùm ſatis ſuperque in his vagati ſimus.

De partium oculis circumiacentium affectibus. Cap. XV. D

Lec.49 PArtes,quę oculos circumſtant, atq; tanquam eorum partes communi quadā acceptione oculi,
vt ſuperius diximus,ſunt habitæ,eę ſunt,quæ propter oculos factæ ſunt,vt eos ſanè contineant, &
ab illis, quæ exterius occurentia pōt eoſdē lædere, defendāt. Nēpe palpebrę cū cilijs; ac ſuperci
lijs ꝙ interna parte,qua oculos tāgunt,ęquales,molles,& leues ſunt,ne oculis in frequenti,et ue-
hementi motu, quo mouetur, aſperitate aliqua moleſtiam afferant.Sunt etiam anguli,qui κανθοὶ grę-
cis,latinis hirci dicuntur,vna cum caruncu lis quibuſdam ibi uerſus radices narium ſubortis. De harum
itaque particularum affectionibus in pręſentia ſermonem habituri ſumus: quanuis enim exiguę, ac ui-
les uideantur;cùm tamen malè affectę ſunt,maximè oculos lędunt, et perquàm difficilibus morbis fre-
quenter corripiuntur:ideò neque harum tractatio contemnenda eſt.Sunt autem multę, et uarię affectio
nes, quibus ſi partes hę afficiantur, aut ſuo miniſterio, quod ex naturę inſtituto oculis debent
deſtituuntur omnino, aut prauè, et non ſine oculi noxa miniſtrant. Sed à palpebris incipiamus
quarum munus eſt, vt & clauſos oculos tueantur, et tempore, quo dormiendum eſt, interdicta luce
ſomnum facilius alliciant: apertę uerò occaſionem uidendi afferant, ut oculus officio ſuo fungi poſsit,

A unde illis etiam à natura indita eſt facultas, qua & arbitrario motu moueãtur, pręſertim uerò ſuperior,
ut ſcilicet poſsint & aperiri, & claudi, quotieſcunque animanti opportunum uiſum fuerit. quare & pro-
prios muſculos habent, quibus mouentur, & neruulos, qui illis uim ſentiendi, ac mouẽdi impertiuntur.
Et proinde ex hac parte communi quadam ratione obnoxiæ ſunt omnibus morbis, quibus & aliæ parti-
culæ, quæ his eiſdem præditæ ſunt facultatibus. Poſſunt enim obſtructis neruis eò peruenientibus reſol
ui, & paralyſi, uel ſtupore corripi. Poſſunt etiam illis nimis repletis humore, aut nimis inanitis, & exicca-
tis conuelli. Sicut autem hi contrarij ſunt affectus: ita & contrarios habent effectus, uel ſymptomata.
Nam reſoluta palpebra cadens ſuper oculum claudit, nec aperire poteſt: Conuulſa uerò ad ſuperiora at-
trahitur, neque demitti ſpontè poteſt: ita ut oculus ſemper apertus permaneat, & noctu inter dormien-
dum, & interdiu. & affectus is à græcis λαγώφθαλμος dicitur, quaſi leporinus oculus, à ſimilitudine ocu
li leporis. Non ſolum autem fieri poteſt lagophthalmos, conuulſo neruo palpebræ: uerùm & ex imperi-
ta uulneris ſutura à chirurgo in aliqua earum partium facta; cùm uidelicet ſuendo palpebram nimis
ſurſum attrahit. Poteſt etiam id fieri ex cicatrice ulceri præcedenti inducta; ut in carbunculis inter-
dum fieri ſolet. Neque alioquin de his palpebrarum affectibus longum ſermonem habebimus. Nam
quæ ex cicatrice habuit occaſionem, curationem non admittit; niſi iterum incidatur cicatrix lunari in-
ciſione; & poſtea conſolidetur: non tamen ualdè exiccantibus; ſed potius ijs, quę mollire poſſunt. Quæ
B uerò ex conuulſione naſcitur, ut ſub communi ratione conuulſionis contenta eſt, ita & communem cum
alijs conuulſionibus curandi methodum habet; Similiter reſolutio ſub communi reſolutionis ratione,
tàm in generationis modo, quàm curationis methodo comprehenditur. Cùm autem præterea palpe-
bræ, quæ continenter dum mouentur, uel nictando, uel aperiendo, & claudendo oculũ, ſuper oculi mem
branas exteriores feruntur ſurſum, ac deorſum: membranę uerò leues ſunt, & æquali planitie conſtant:
leuor autẽ, & ęqualitas planitiei præter id, quod plurimùm conducit ad oculi claritatem, & perſpicuita
tem, facit etiam ad lubricitatem, & faciliorem motum palpebrarum, quæ & ipſæ eadẽ ratione, & æqua
li, leuique planitie conſtant, molleſque ſunt. cùm inquam ad hoc, vt citra noxam, & aliquam moleſtiam
ferantur, & cũ membranis oculorũ conuerſentur, oporteat, vt talis palpebræ ipſę ſint; inde eſt, ut ſi ex
ali quo morboſo affectu contingat leuorem, & æqualitatem earum corrumpi, fiantque propterea inter-
na parte aſperiores, dum mouentur, quaſi à lima quadam abradantur; & atterantur oculi membranæ,
vel tunicæ: ſicut interdum illis accidit illabente in ipſos puluere: quæ cùm alioquin acri ſint ſenſu prædi-
tæ, doloreſque ob id, fluxiones, & tandem inflammationes concitentur: efficiũt in ſuper affectum illum,
qui græcè appellatur τράχωμα, latinè aſperitas palpebræ. Habet autem hæc affectio differentias tres
C magnitudine diſcrepantes. Prima eſt, in qua ſi palpebræ inuertantur, videntur quaſi denſiores factæ &
inæqualiores; & hæc propriè, vt Aetius ex Seuero tradit, δασύτης, hoc eſt denſitas palpebrarum à græcis
dicitur. Si major autem fiat affectio, non ſolùm denſitas, & inæqualitas in inuerſis palpebris conſpici-
tur; verùm diſcretiones quædam, quibus planities palpebræ videtur interſecta: ac in priori quidem ru-
bet, & dolet interior palpebra: in hac verò, maior eſt inæqualitas cum palpebræ maiori grauitate, & τρα
χύτης hæc propriè vocatur, hoc eſt aſperitas, vel ſcabrities. & ambæ à fluxione ortum habent, & à multo
humore citra acrimoniam, quia ſi acrimonia adeſſet, abraderet oculum, vel palpebras. Sed & alia aſpe-
ritatis eſt differentia, quæ à fluxione aliqua manifeſta excitatur: in qua ſuccreſcunt veluti papulæ quæ-
dam in interna palpebra, ſimiles granis millij, vel panici; & curatu prioribus difficilior eſt. Poſtrema
differentia eſt, quam σύκωσιν, id eſt ficoſam græci nuncuparunt, quę eiuſmodi papulas, vel eminentias
habet veluti inciſas, vt ſimiles uideantur aperto, & hyanti ficui. Humectus autem in his ſemper eſt
oculus. Interdum verò, cùm diuturniores fiunt hæ aſperitates, callum quaſi contrahunt, & tunc τυλώ
σεις, ac ſi calloſitates dicas, à græcis nominantur. Sunt autem affectus ad membri conformationem per
tinentes, uel, vt iuniores loqui ſolent, ad compoſitionem: ſicut & palpebrarum inuerſio, quàm græci,
ἐκτρόπιον dicunt. Inuertuntur autem duplici de cauſa: aut quia præcedente vlcere nimis caro excreuit;
D aut ex cicatrice vlceri obducta duriore, à qua tracta palpebra inuertitur, quod ſolet ſæpius in inferio-
ri palpebra contingere. Poſſunt etiam ab acri fluxione vlcerari, nam quam græci ψωροφθαλμίαν, Celſus
ſcabroſas palpebras appellat: eſt autem palpebrarum, pręſertim verò uerſus oculorum angulos, vlcera
tio cum rubore ipſarum, & pruritu inſigni; & excitatur malũ hoc à nitroſo, & ſalſo humore: vnde & ocu
li illacrymantur, & ſalſa, nitroſaque, & acris deſtillat lacryma. Solent etiam à varijs tumoribus præ-
ter naturam, tàm frigidis, quàm calidis corripi. A calidis, vt ſunt carbunculi, & hordeolum, κριθὴν
græci appellant; ſed & noſtri vulgares hordeolum vocant. tuberculum autem eſt in ſumma palpebra,
ſuccreſcens propè cilia, aliquantiſper oblongum, quod ſuppuraſcens, ſimile eſt grano hordei: unde &
nomen græcum, & latinum habuit. Tumores verò frigidi ſunt, vt ἐμφύσημα dictum, quod nihil aliud
eſt: niſi ędema palpebrarum, hoc eſt laxus & mollis tumor à flatulenta pituita excitatus. Præterea χα-
λάζιον, à grandinis ſimilitudine dictum: fit autem ex concreſcente humore albo in interioribus pal
pebris, & eo tranſlucente: vnde extuberat tumor rotundus, qui euerſa palpebra grandinis grano ſimilis
videtur: ſi excidatur autem, effluit liquor ſimilis albo oui liquori. Ad idem etiam genus pertinet affec-
tus, qui λίθιασις dicitur, in quo accreſcunt internis palpebris eminentiæ quædam aſperæ, & duriores,
ſimiles tophis. Sed & gignuntur ſæpe etiam in palpebris maiores tumores ex eo genere, quod arabes,
& no-

& noſtri iuniores latini uno nomine nodorum genus appellant: græci uerò non habent commune no- A
men; ſed diuerſa pro ratione diuerſarum differentiarum. quæ differentiarum, & nominum diuerſitas na
ſcitur à diuerſitate materierum, quæ in his tumoribus, cùm aperiuntur, conſpici ſolent. in genere enim
abſceſſuum ſunt omnes huiuſmodi tumores. Vocantur autem μελικηρίδες, quando veſiculam conti-
nent plenam humoris, qui ſimilis eſt colore, & conſiſtentia melli. Στεατώματα, quando id, quod in eis
continetur, eſt veluti adeps, ſeu pinguedo. Ἀθερώματα verò, quando quaſi pultem continent. Eiuſdem
etiam generis ſunt, quæ χάλαζια dicuntur. Quanuis autem cilia, quæ palpebrarum pili ſunt, non poſ-
ſint verè inter partes oculorum, uel palpebrarum poni; quia tamen quicquid ſit, cùm ex inſtituto naturæ
in hac particula creſcant ob oculorum non modicam vtilitatem; quam quidem præſtant, quando & co
pia, & qualitate, ordineque, & figura à natura inſtituta ſe habuerint; quando autem ſecus, lædunt. Vn-
de cadunt aliquando cilia, & affectio hæc μαδάρωσις appellatur: fit a [illegible], perinde vt alopecia, ex
acri, & vitioſa fluxione radices pilorum erodente: vnde illi defluere coguntur. Huic ſimilis affectus eſt,
quem πτίλωσιν dicunt; niſi quòd in ptiloſi palpebræ denſæ, & calloſæ fiunt, & rubentes, ciliaque de-
fluunt: in madaroſi autem ſolum eſt defluuium pilorum. Aliquando etiam alij pili ſub naturali ordine
ciliorum ſuccreſcunt uerſus interiorem partem; ita ut interiori oculo moleſtiam quaſi pungentes affe-
rant: affectum autem hunc greci τριχίασιν nuncuparunt, qui non parum moleſtus eſt: irritando enim B
fluxiones concitare ſolet. Poſtremò verò, quantum ad ciliorum pilos poteſt pertinere, ſuboriuntur in-
terdum circa ſummas palpebras, & cilia pediculi: ſicuti diximus etiam eadem ratione inter capillos cō-
ſueuiſſe oriri ex vitioſis humoribus. Hęc, & tot ſunt moleſti affectus, qui particulatim palpebris oculo-
rum ſoliti ſunt negotium faceſcere. Sed & anguli, quos à gręcis κανθούς, à latinis hircos appellari dixi-
mus, ſuos & ipſi morbos habent, quibus ſunt obnoxij. Niſi quòd unum ſupereſt exponendum ad pal-
pebras pertinens, quod ſemper ferè ſolet ſequi vlcera, uel tunicarum oculi, uel palpebrarum; & proin-
de hoc poſtremum reliquimus, tanquam quod ſequi ſoleat prius expoſitos affectus. Tale autem eſt
quòd palpebræ vel mutuò, videlicet ſuperior cum inferiori; vel etiam cum ſubiectis partibus, nimirum
oculorum membranis; cū vlceratæ ſunt: ſi quando, vel ex ſomno, uel ex deligatione, (ut ſuperius fuit ex-
poſitum) faſcia, uel infula diutius ligatum detinuerimus oculum, ob exterius appoſitum aliquod cata-
plaſma, conglutinantur, & cohæleſcunt, conſolidanturque: id verò accidere ſolet ex incuria, & negligen
tia medicorum, vel miniſtrorum. Anguli uerò & ipſi (vt diximus) ſuis tentantur affectibus: primum
quia in ipſo angulo maiori verſus nariū radices natura indidit carunculas quaſdam, quæ manifeſtiſſi-
mè, cùm aperiuntur oculi, conſpiciuntur, à quibus primùm flentibus incipiunt lacrymæ effluere. Hæc
igitur caruncula, cùm mediocrem magnitudinem ſeruauerit, non parum commoda eſt oculis: factam C
enim eſſe eam credidere anatomici, vt eſſet tanquam operculum quoddam foramini cuidam, quod na-
tura propè magnum hunc angulum effecit, quo quaſi pertuſum, & perſoratum eſt os narium vſque ad
Ca. 11 internos earum meatus: quod foramen præter alias vtilitates habet, vt 10. de uſu par. docuit Gal. & hāc,
quòd per illum excrementa oculorum excernuntur; iuxta atque foramen, quod in palatum terminatur,
ſuperius autem cum narium meatibus in unum coit. Vnde etiam ſæpiſsimè fit, vt non modò excremē-
ta; verum & medicamentorum, quæ in oculos aut infunduntur, aut illinuntur, non multò poſt, aut ſa-
por in ore percipiatur, aut etiam naribus odor interdum & color. nam ſi emungendo eorum fiat expul
ſio, per nares defluunt; ſi excreando per palatum & os. Ne igitur ad angulum oculi fluentia hæc ex-
crementa ibi retineantur, & ſemper lacrymare videamur, ſed per prædicta foramina purgentur, facta
fuit hæc caruncula, quæ ad foramen proprium illa impellit, vt per id ferantur. Cùm hæc itaque nimis
creſcit, (creſcit autem ſicut in vlceribus ſuperuacua caro ex nimio humore) non parum impedimento
eſt huic officio; atque hic affectus ἐγκανθὶς græcè appellatur. Cùm verò conſumitur, non parum nocet.
omnia enim excrementa in angulum fluunt, & in eo conſiſtunt; quod turpe, & moleſtum ſatis eſt: ῥο-
ιὰς autem, vel ῥυὰς à græcis medicis dicitur. Conſumitur verò, aut ab acri & erodente fluxione, aut à
medicamentis nimis detergentibus, & abradentibus, quibus importunè vtuntur medici in curandis D
oculorum affectibus; qui requirere id genus medicamenta videntur. Interdum verò eam reſecant cir-
cunſpecti, & prudentes in chirurgia, quam exercent, in pterygio, uel, vt arabes dicunt, vngue extir-
panda, de qua iam ſermonem habebimus. Porrò quandoque oritur neruoſa quædam, aut membranoſa
ſubſtantia herens membranę, quam agnatam diximus appellari, & eſt ueluti eius extuberantia, vel ex
ceſſus. ſępiſsimè autem incipit ab angulis; quanuis ſępius ab angulo maiori: rarius à minori; rariſsimè
à ſuperiori, vel inferiori palpebra. adeò verò excreſcit res hęc, ut et ad nigrum in oculo orbem interdum
pertingat: immò nonnunquam ad pupillam perueniens, viſui impedimento eſt. Sunt autem ipſius mul
tę (vt Aetius teſtatur) differentiæ. Nam alię iam conſenuere, et obcalluere, quę nequeunt medicamē-
tis abſumi: Alię recentiores, et tenuiores, quę poſſunt detergentibus medicamentis reprimi, & conſu
mi. Sed & color attendendus. Et enim quę albicare videntur, quęque anguſtiorem baſim habent,
curatu ſunt faciliores. Quę uerò contra ſe habent, difficilis omnino curationis ſunt, neque citra peri-
culum; quia quę rubeſcunt, ut quaſi carneę videantur, ſi abſcindantur, poſt abſciſionem in ſphacel-
lum tranſeunt, aut ad hemicraneos dolores deducunt: quanuis neque poſtea deſint remedia, quibus poſ
ſunt medici his incommodis ſuccurrere, verùm non quidem citra difficultatem & laborem: at tamen

oculus

A oculus tandem liberatur. Sed hoc etiam conſiderandum, quòd interdum cum pterygio coniunctum eſt principium ſuffuſionis. Quod ſi ita accidat, nõ oportet aggredi pterygij, curationem ait Aetius; quia longè citius ſuffundetur oculus. Neque etiam id curare oportet, quod craſſum, euerſum, eminensve, & induratum, quodque in conſenſum tempora deducit; quia malignę ſunt naturæ, & canceroſæ. Ortum autem hi affectus habent ſæpe aut ἐκ τῆς ψωροφθαλμίας, hoc eſt ex affectione, quam ſcabras palpebras latini vocant: aut ex continentibus fluxionibus ad oculos. Poſtremò verò & ex angulis oculorum ſanguinis profluuium erumpit; atque id præſertim in pueris contingere ſolet ob immodicos ploratus, & diſtentiones partium ad palpebras attinentium, inde enim fit, vt palpebrarum vaſa aperiantur. Hæc ſunt omnia ferè tùm ſymptomata, tùm verò morbi, qui oculis, & palpebris, priuata quadam ratione, moleſtiam afferre ſolent: quæ & per cauſas, & per ſigna particulatim, immò ſingillatim diſtinximus. Reliquum autem eſt, vt & curandi rationem exponamus.

De ratione curandi palpebrarum affectus. Cap. XVI.

B DE reſolutione, & conuulſione palpebrarum curandis non habebimus in præſentia, vt paulò ante monuimus, ſermonem; cum ſatis de his dictum ſit, vbi in vniuerſum de curatione reſolutionis & conuulſionis fuit actum; ne fruſtra tempus conteramus. De alijs verò harum partium affectibus; quia plures ipſorum ſuum habent ortum à materię fluxione ad affectas partes, ſicut τραχώματα, ſiue aſperitas palpebrarum: plerunque & vlcera, cùm non ab externa cauſa, ſed ab interna fiunt. & quoniam his ſolet euerſio palpebrarum fieri: ideò & ἐκτρόπιον, ſeu inuerſio in hunc ordinem redigi poteſt; item & ψωροφθαλμία, vel palpebrarum ſcabrities, & κριθὴ, vel hordeolum, & ἐμφύσημα, ſiue palpebrarum œdema: præterea μαδάρωσις, quę eſt veluti alopecia ciliorum, vel palpebrarum, & λίθιασις, & χαλάζιον, & quę nodos ab arabibus nuncupari diximus; calloſus etiam affectus, qui πώλωσις dicitur; palpebrarum item pediculi; ἐγκανθὶς, & πτερύγιον quod unguem dicunt arabes, ſecus ac græci, qui unguem ſuppuratum oculum, vt ſuperius monuimus, appellant. Multi etiam affectus ſunt, qui quidem & ſi à materia, uel fluxione primùm minimè ortum habeant; quia tamen in illis, aut opera manuali, aut acrioribus medicamentis opus eſt; non poſſunt non aliquem excitare dolorem; ob id humores, & fluxiones tandem moueant, ſi caput, aut uniuerſum corpus multis, prauiſue humo- Lec.50

C ribus plenum reperierint. Ideò communi quadam ratione ſub communem etiam curationis methodum vniuerſa hæc omnia, neceſſe eſt omnino, vt cadant. Nimirum vt auferantur omnes cauſæ, & occaſiones fluxionum, aut intercipiantur, ſi iam incęperint. Hoc autem agendum eſt vacuatione, tùm corporis vniuerſi: tùm vel maximè capitis: reuulſioneque, vel auerſione, & deriuatione: pręterea verò & repulſione. De quibus cùm ſatis, ſuperque ſit in prioribus tractationibus actum, neque in pręſentia noui aliquid habeamus, quod illis ſit addendum: ſuperuacaneum mihi videretur, ſi nunc acta iterum agere vellem. Vnde hoc tantum admonemus, quòd in tractatione curationum harum affectionum, ſi ſuſpecta ſit, aut plenitudo, aut vitium humorum, non eſt prætereundum; niſi ętas, vires, & reliqua, quæ in his ſeruanda ſunt, obſtiterint; quin euacuetur prius corpus, aut miſsione ſanguinis, aut purgatione: pręterea verò frictionibus, accommodatiſque clyſteribus ad reuulſionem agatur: poſtea accedendum eſt πρὸς τὰ τοπικὰ, ſiue ad localia remedia. Plerunque verò in huiuſmodi affectibus vtimur aut collyrijs, aut inúctionibus. Sunt autem duo collyriorum formę, uel differentię. nã aut ὑγρὰ κολλύρια, aut ξηρὰ κολλύρια, hoc eſt vel liquida, vel arida collyria: priora enim diluuntur aliquo liquore, & fluida fiunt, moxq; in oculos infunduntur. arida verò in tenuiſsimum & pollini ſimilem puluerem redacta ſpecillo inijciuntur. Horũ aũt ratio omnis, & naturá à morbi natura, & ab eius cauſis petenda eſt; vt pote quæ nobis

D ſcopos ſpectandos demonſtrent. Sed & id etiam aduertendum, quòd quanuis hæ particulę, nimirum palpebrę, & anguli, de quibus hactenus eſt ſermo habitus, neque adeò nobiles ſint, neque tàm acris, & delicati ſenſus, vt oculi: tamen paulò minorem diligentiam requirunt, & cautionem, quàm oculi faciant; & id, non tantum propter ſe, quantùm propter oculos; cùm non minus oculos, quàm has particulas afficiant huiuſmodi medicamenta: quoniam fieri omnino nequit; quin oculos tangant, dum infunduntur, illiniuntur, inijciunturve. ſed dum integer quidem prorſum oculus eſt: aliæ autem particulę circumcirca ſint, quę laborent; facilior omnino eſt curatio: quia nequit ita irritari oculus, ſicuti quando & membranę eius aliquo doloroſo affectu tentantur: cuius modi eſt inflammatio, vel vlcus. nam pręter id, quòd mutuò ſe affligunt, pręſertim quando palpebrarum affectus eſt cum aliqua aſperitate; redditur etiam maximè difficilis ea tractatio; quia medicamenta palpebris congruentia exaſperant oculos, pręcipuè ſi aliquam vim, uel mediocrem deterſoriam habeant, ſicuti ſæpe habere neceſſe eſt. Vnde in his difficultatibus, ſi adſit inflammatio, primò quidem inflammationi accommodatis medicamentis occurrendum eſt; & ſi uelimus ſimul palpebrarum curam habere, aliquid poſſumus medicamentis, quę inflammationem reprimunt, immiſcere eorum, quæ aſperitates leuigant, qualia ſunt detergentia; dummodò id modicum ſit, vbi verò ſedata ſit inflammatio, nihil obſtat, quin liberalius illis utamur;

ſed ubi cum vlceribus oculorum ſint aſpericates palpebrarum, nulla ratione poteſt admitti medicamē- A
tum aliquod ex ijs, quę accommodata ſint aſperitatibus ipſis, pręſertim, ſi adſit mordax fluxio; (quod
etiam frequentius eſt) quia per hæc medicamenta cornea tunica erodetur magis, vt facilè uuea extra
procidat; dolorque increſcet; fluxioque præterea euadet acrior, & mordacior. Et proinde in aſperis
palpebris timuere omnino prudentes medici medicamentis detergentibus, quibus inęqualitas, & ſca-
brities partium tolleretur, vti: ſed potius in hac iſtius rei difficultate commenti hoc ſunt, ut 4. de comp.
med. ſec loc. refert Gal. vt citra medicamentorum vſum, inuertentes palpebras, concauo ſpecilli dera-
dant aſperiores partes, & humidum, quod emanat, molli ſpongia exceptum exiccent; atque ita adæqua
litatem palpebras adducere nituntur. Alij verò corijs utuntur quorundam marinorum animantium,
quæ in ſumma parte aſperiuſcula ſunt, ad corripiendas, & detrahendas aſperitates. Non defuere alij,
qui confecto collyrio ex pumice exquiſitiſsimè trita, ac leuigata, addito gummi, vel tragacantha, inuer-
ſis palpebris vterentur. Hoc fuit inuentum cuiuſdam ex præceptoribus Gal. Interim verò omni ope pro-
curabant, vt acris fluxio ſiſteretur, aut reprimeretur, tùm vacuatione, tùm collyrijs huic rei accommo-
datis: qua deinde ſedata, tunc audere medicus poteſt, vt incipiat aliqua admiſcere detergentia, quibus
tolli queat aſperitas in palpebris: ita tamen vt à modica eorum portione inchoemus, & ſubinde adda-
mus, quatenus ab ægrotante facilè perferri poſſe viderimus. Cùm ergo compoſiti erunt morbi, ſimili B
methodo erit procuranda curatio. Sed de curandi ratione, quę in his ſeruanda eſt, quandò ſimplices
ſunt affectus, quàm breuius poterſimus, agamus: hoc primum conſtituto, quòd ſemper ſit commoda vic-
tus ratio ſeruanda, & plerunque à vino abſtinendum; quia, vt ex ſententia Meſue ſuperius diximus, ocu-
lis per ſe nocet; & victus in pleriſque & tenuis, & attenuans eſt commodior. Deinde conſiderandum,
quòd horum affectuum quidam in additione, vel accretione alicuius ſubſtantiæ præter naturam ipſius
particulæ conſiſtunt. Alij in detractione, & imminutione particulæ alicuius ad integritatem membri
neceſſarię. Nonnulli verò in mutatione temperamenti naturalis illius particulæ cum materia, vel citra.
Et pro diuerſa natura affectionum: ita diuerſę inſurgunt indicationes nobis diuerſos in curando ſcopos
demonſtrantes. In additione conſiſtunt τραχώματα, vel aſperitates, κριθὴ, vel hordeolum, χαλά-
ζιον, λιθίασις, nodi omnes, ἀγκυλὶς, πτερύγιον, & inuerſiones, quæ ἐκτρόπια dicuntur; ut pote quæ
à duriori, & craſsiori cicatrice facta ſint. Hęc igitur omnia ſecundum communem eorum rationem in-
dicant, quòd detrahendum ſit id, quod excreuit. Varij autem ſunt modi, quibus, ſi quid præter natu-
ram excreuit, detrahi poteſt. Nam aut medicamentis id agere nituntur medici: aut chirurgia. Medi-
camentorum verò duplex genus eſt, eorum dico, quæ poſſunt hoc officium præſtare. Quædam enim
digerendi, attenuandi, & incidendi vim habent: Quædam detergendi, & erodendi: quæque σηπτικὰ C
hoc eſt putrefacientia à græcis appellantur. Vnde hi quidem omnes ferè affectus inter initia, dum re-
centes ſunt, & teneriores curari medicamentis queunt: ſi tamen eius ſint naturæ, vt curam tutò poſsint
admittere. Iam enim diximus quoſdam eorum minimè eſſe curandos; vt pote quæ, ſi curando irri-
tentur, in longè deteriores affectus tranſeunt. Vbi verò multum increuerint; non niſi manuum opere,
& inciſione tolluntur. nam de aſperitate diximus; & hordeolum quoque, cùm iam ſuppurauerit, ſpecil-
lo aperiendum eſt, ut pus effluat; ita et quod à grandinis ſimilitudine χαλάζιον dicitur, & à calculi
λιθίασις inciſione curantur, extracta inde contēta materia, tenui autem ſcalpro fit ea inciſio. Sed &
μελικηρίδες, στεατώματα, & ἀθερώματα chirurgiam requirunt, vt, inciſa cute, extrahatur cum vniuerſa
veſicula, in qua continetur, materia illa, quæ extrahenda eſt; ſi maiores ſint hi tumores: at ſi minores, ali
quando medicamentis, quæ tùm καυστικὰ, hoc eſt adurentia, tùm σηπτικὰ, hoc eſt putrefacientia dici
tur; quoniam quaſi vrunt, vel corrumpunt ſuperpoſitam cntim, & alias particulas, cruſtamque faciunt,
qua remota, procurant medici, vt extrahatur veſicula, aut computreſcat; quia nunquam, non integrè
remota veſicula, ad conſolidationem poterit exactè redire relictum vlcus. Præterea verò encanthis, &
pterygium, cùm plurimum creuere, & indurnere, occalluereque, nullam, niſi abſciſione curationem
admittunt: quanuis deinde relictum ab his vlcus medicamentis ſit curandum, diuerſis pro diuerſa vlce- D
ris, & affecti corporis ratione. Chirurgia etiam palpebrarum cohalitus, & concretlo ſeparatur, licèt po-
ſtea conſolidandæ ſint palpebrę aridis potius medicamentis, nunquam oculum deligando, ne motus ea-
rum impediatur; quo prohibetur concretio. Hæc tamen chirurgiæ ratio ad chirurgū potius attinet: quan
uis & medico non parum etiam ad honorum conferat, ſi eam calleat, dum operanti adeſt, ac præeſt.
Curantur verò vlcera communi horum ad has particulas pertinentium vlcerum curatione: ideò in his,
ne nimium tempus conteramus, diutius non immorabimur: ſed ad magis neceſſaria tranſibimus, & de
ratione curationis horū, antequā eò perueniant, vt illis ſit chirurgia opus, agemus. Calloſæ itaq;, & fico-
ſę affectiones, quas τυλώσεις græci, & συκώσεις appellant, egent medicamētis detergentibus, aliquantū
per moderatis, & tandem eius ordinis, & naturę, cuius erant ea, quibus vtuntur medici in λευκώματι
genito ex craſsiore cicatrice ad eam attenuandam, & quibus etiam in ſcabris palpebris, quarum affec-
tum diximus ψωροφθαλμίαν græcè vocari. quibus quidem uel fortioribus, vel leuioribus erit opus, pro
ratione, & natura corporis affecti, quod vel delicatius, teneriusque eſt, & acrioris ſenſus: vel robuſtius,
& durius, & ſenſus obtuſioris, & tolerantius moleſtiorum medicamentorum. Fortioribus autem et ma-
gis erodentibus erit opus, vt encanthis, et pterygium colliquentur, et erodantur; in quibus aliquandò
uſque

A vſq; ad vſtũ æs,& myſi,& ſandarachã,& arſenicũ,& iſtius ordinis reliqua oportet deuenire:ſicut in Gale
no,& Raſi Aetioq;,& Paulo poteſtis legere. Vt pterea his,q̃ dicta ſunt,addamus & hoc ipſius Gal.pceptũ,
quòd in curandis his affectibus,qui difficiliores ſunt, maioriq; egent eliquatione, ac eroſione præſtan-
tius agunt medicamenta arida in modum pulueris redacta:terrea enim ſua ſubſtantia magis imprimũt,
& vires magis ſeruant:quia à nullo liquore alioquin remittuntur,ſicuti fluentia collyria,& quæ inungũ-
tur;neq; ita de loco affecto diffluunt, vt quæ infundũtur, quæ citiſsimè delabuntur ex oculis:præterea ne
que ita facilè à lacrymis, quæ excitantur vl horum medicamentorum , quę non poſſunt eſſe omnino ex-
pertia alicuius acrimoniæ, diluuntur. Secundum verò locum habent, quæ inunguntur, Poſtremum te-
nent liquida. Qui autem affectus iam induruere, & quaſi in ſcirrhum ſunt conuerſi; digerentibus,diſcu
tientibusq; curandi ſunt.vnde in his imponuntur ammoniacum,bdelium, cum quibus & aliqua leuiora
ſunt miſcenda:quæ tñ facultati horum non contra operentur,vt ſunt myrrha,vel thus,& ea ẽt,quib. dige
rit pus intra oculũ,atq; incipiẽs ſuffuſio.De quib. adeò copioſè, & lucidè agũt oẽs ferè auctores, pcipuè
verò Gal.4.de comp.med.ſec.loc.& Aetius lib.7.ut quaſi videatur ſuperuacaneum,de his longiorem ſer
monẽ habere : cùm nemo ſit, qui hæc facillimè non percipiat. Ad alias itaq; particulas tranſeundu eſt.

B *De ægilope, hypopio uel ſugillatione, ac reliquis proprys faciei affectibus.*
Cap. XVII.

MVltis fortaſſe videbitͬ nos ab inſtituto ordine digredi, qui cùm in hoc tertio libro inſtitueri- Loc.51
mus ſermonem habere de earum particularum affectibus, quæ cerebro in ſenſu,& motu mi-
niſtrant;hic tñ de iis agere proponamus,quæ ad faciẽ pertinẽt. Sed ſi rectè rem voluerint per-
pendere, non ſine ratione id nos feciſſe cognoſcent; neque etiam plurimum à primo inſtituto
abſceſsiſſe.Nam ægilops, & ſugillatio in his,quæ ad oculos pertinent, facilè poni poteſt, Aegilops enim,
& ſi proprie oculi particulas inter initia non occupet,ſed ſpatium extra circuitum oculi, quod interci-
dit inter angulum maiorem oculi,& ſuperiorem partem naſi:attamen quia plerunque ſupputatur, atq;
erumpit,purgaturq; per angulum ipſius oculi;aliquo etiàm modo ad oculum pertinet : Immo & hac ẽt
ratione; nempe quia in eius curandi ratione, ſi ea per medicamenta fiat, ſemper oculi curam , vt paulò
poſt dicemus,habere oportet. Vnde poſteriores Gal.medici inter affectus ad oculos attinentes eam po-
ſuere. Sed & ſugillatio,cùm ad eam partem attineat,quę ſtatim ſub oculo eſt,& illi confinis, adeò vt ſæ-
C pe ad palpebras vſque pertingat,in hũc ordinẽ collocanda eſt.Cõſecutione aũt, & affinitate partium po
ſtea ducti,voluimus ſubiũgere reliquos faciei proprios affectus,tùm hac,tùm verò & illa de cauſa ; quia
oculi,nares,& os,quę ad præſens inſtitutum omnino pertinent,ſunt præcipuè faciei partes, & quæ illam
maximè exornant. Verùm de his ſatis.rem ipſã aggrediamur:primumq; de ægilope agamus;ſicuti & po
ſteriores græci,& arabes fecere: quanuis Gal.prius de ſugillatione ſermonẽ habuerit. Sed ad negotium
nihil refert: Αἰγίλωψ itaq; græcè,quantum ad vocabuli vim,oculum caprinum ſignificat: & ut ſuperius
affectum,quo retractis palpebris oculus ſemper apertus manet, λαγώφθαλμον, quaſi leporinum ocu-
lum appellatum fuiſſe diximus ; eò quòd oculus ſimilis oculo leporis euadit: ita quia tumet in ægilope,
& rubet pars ea inter nares,& magnum oculi angulũ,perinde ut in capris.ideò hãc ſortitus eſt nũcupatio
nẽ. Arabes vero algarab appellãt.iuniores lacrymalẽ fiſtulã.à quibus ẽt Celſus non admodũ deuiat, qui
fiſtulã oculi uocaſſe viſus eſt:ſicut & Raſis fiſtulã appellat. Sed præterea hoc eſt animaduertendum,quod
propriè ægilops nõ eſt fiſtula,neq; ſemper neceſſe eſt,ut in fiſtulã trãſeat:immo multos vidi, in quibus &
ipſe fui,qui ægilope laborarunt; neq; tamen tumor is in fiſtulã abijt. uerùm multis ẽt medicis dicitur fi-
ſtula;quia adeò difficilis eſt curationis,vt ſæpius terminetur in fiſtulã. Propriè verò & in initio tumor eſt
D præter naturã,qui excitatur à fluxione calida,& humida ẽt; ita ut in genus inflãmationis referatur : quę
tamẽ plerunq; ſuppurata in apoſtema vel abſceſſum vertitur,è quo rupto,emanat pus, & excernitur per
angulũ oculi;atq; ita crebrius in fiſtulã cõuertitur:immo nõ raro à contento pure eroditur,aut vitiatur
os,ut ſit neceſſe ipſum cãdẽti ferro ad urere,aut alioqui abradere. Sed de his poſtea. De natura aũt, & eſ-
ſentia nec nõ & de cauſis iſtius affectus,ſatis quidẽ diximus, cũ ex calidiorũ humorũ fluxione originẽ il-
lum habere diximus;atq; in inflãmationum genere contineri,qui ſæpius ſuppuratur,& in abſceſſum trã-
ſit,& tandẽ in fiſtulã deſinit. Neq; pterea de ſignis eius multa mihi vidẽtur dicenda. Nã cùm ſit in exter-
na parte,q̃ ſenſib.patet,facilè ex tumore in eo loco,rubroq; colore cognoſci põt. Cùm ãt dolor ac tumor
nõ reſoluunͭ;ſed pertinacius durãt:immo dolor ſemper augetur;ſuppurationis futurę argumentum eſt:
cũ uerò in ſupremma parte molleſcit,iã in pus vertitur.pure aũt genito,dolor remittitur,& tumor mol-
lis iam, & non ita tenſus, neque ita rubicundus apparet. Difficilis porrò curationis eſt tumor is, neq;
ſatis eſt loci illius defenſio, ne in fiſtulam tranſeat. Difficultas autem multiplices habet occaſiones,
tàm ex parte ipſius particulæ affectæ : quàm ex parte illius, quę illi proxima eſt, nempè ipſius oculi :
quàm etiam ex non facili remediorum adminiſtratione. Ex parte quidem particulę; quia partes illæ
ibi cõſiſtentes adeò tenues, & exangues ſunt, ut non facilè poſsint influẽtes humores adminiſtrare,& di
gerere; præterea uitioſi humores,& ante ſuppurationẽ,et poſt,proximè ferè ſubiecto oſſi hærent, quod et
ipſum tenue eſt,facileq; afficiͭ,et proinde facillimè uitiatur;ut deinde neceſſe ſit in fiſtulã terminari. Sed

non minorẽ difficultatem affert oculi propinquitas, qui coafficitur facillimè ob vicinitatẽ, præſertim ſi acribus utamur medicamẽtis.vix.n.fieri põt,quin eorũ aliquid non confluat ad oculos: immò(ut ex Seuerò monet Aetius) per foramen illud; q̃ à natura propè angulũ factũ eſt, pleruñq; puris portio aliqua effluit ad oculum, quẽ non parũ quandoq; lędere põt. Præterea his omnibus additur & modus,quo ſunt medicamẽta adminiſtranda:quoniã ſi humida,& fluẽtia fuerint, omnino in oculũ(vt Gal.teſtatur.5.de cõp.med.ſec.loc.) illabẽtur: ſin aũt forma cataplaſmatis vtamur;cùm neceſſaria ſit ligatura, vt detineãtur in loco,quæ vniuerſum cõprehendat oculũ: ęgrè põt illa diu tolerari;atq; ea de cauſa facilius ſuppuratur,& fiſtula fit,quàm poſsit per medicamenta curari. Quanuis aũt difficilis ſit: quandoq; tñ,vt dixi, curari poteſt. Vñ neq; in his deſperãda eſt curatio:ſicuti deſperaſſe (quẽadmodũ tradidit Gal.eodẽ in loco)multi antiquorũ,videntur,quorũ aliqui pauca admodũ:alij nulla medicamenta deſcripſere, quibus curãda ſit ægilops;niſi quòd ad manuũ operationẽ, nẽpè ad abraſionẽ,uel cauteriũ cõfugiunt. Raſis quoque 9.ad Almãs.eiuſdẽ deſperationis fuit particeps;qui & ipſe, licet quoddã deſcripſerit medicamentũ ad ægilopẽ:illum tñ præter id,q̃ ei non plurimũ fidat,quatenus ad exactã curationẽ pertinet,cõmodum eſſe putat,non incipienti affectui,aut increſcenti;ſed poſteaquàm in fiſtulã migrauerit:verã aũt curationem cõmittẽdam eſſe cenſet chirurgię. Cum tñ Gal,apertiſsimè pronunciauerit, ad partẽ medicinæ pharmaceuticẽ appellatã potius pertinere. Dicet fortaſſe quiſpiã in libris Gal.diu verſatus, ecquid? cur ergo Gal.ita ſiccis ferè pedibus tranſit? qui hoc tantũ protulit,curandã eſſe ęgilopẽ medicamentis, quæ vim diſcutiendi habent,citra tñ mordacitatem. Facilis eſt reſponſio. Nã cùm iã ſtatuerimus,initium ęgilopis fieri ab inflãmatione, quę ſuũ habet ortũ à fluxione humorũ;nemò eſt,qui non facilè percipiat, q̃ in vniuerſum neceſſe ſit,ut eius curatio cõprehendatur ſub cõi methodo curandarũ tàm inflãmationũ, quàm cęterorũ morborum,qui ex defluxione ortum habent. Dixit aũt ipſe 13.meth.cõmunẽ omnium inflãmmationũ curationẽ eſſe vacuationẽ humorum, ex quibus attollitur pars inflammata in tumorẽ. Ea verò vacuatio,quæ proximè loco affecto conuenit,fit per digerentia,& diſcutientia. Et quia in hoc affectu conſentit, oculus,qui nullã penè mordacitatẽ ferre poteſt:præter id,q̃ facillimè, & ſępiſsimè illabuntur medicamẽta in oculũ,Ideò abſolutã methodum reddidit,addita ea particula:nẽpè, q̃ curanda ſit ijs,quę diſcutiunt citra mordacitatẽ. Quòd ſi adhuc quęras:utemur ne igitur ſtatim à principio huiuſmodi medicamẽtis? Nequaquã.nã(ut ibidèm Gal.docet)ea eſt curatio inflãmationis factę. Inter initia autẽ imprimis procurandum,ne fiat, & augeatur.fit uerò,augeturq; ex fluxione humorũ demãdatorum loco inflammato.Quare primùm occurrẽdum fluxioni reuulſione facta per euacuationẽ; veluti ſectione vęnę,vt in oculórum inflãmationibus agendum eſſe docuimus:aut cucurbitulis cum inciſione,vel citra,ut corporis ſtatus,ętasq; permittet: frictionibusq,& iſtius modi reliquis medicis inſtrumẽtis. præterea verò & purgatione per catapotia,uel alia ad hunc eundẽ ſcopum pertinẽtia medicamẽta; itẽ per clyſteres.hęc.n.cõmunis ratio eſt curandi morbos,qui ex fluxione excitantur. Deinde agendum eſt particulatim topicis remedijs,quę loco affecto adhibenda ſunt. in quorum adminiſtratione ijdẽ reſpiciendi ſunt ſcopi,qui in curandis aliarum partium inflãmationibus ſpectari ſolent. Ea verò breuiſsimè perſecutus eſt Seuerus,ut teſtatus,eſt Aetius. Nẽpè vt primis ſtatim diebus nitamur ab inflãmatione inchoãte fluentẽ humorẽ repellere, locum inflãmatum ijs medicamentis illinientes, quæ repulſoria facultate valent,qualia ſunt,quæ refrigerãt,& aſtringunt. Quia verò ob loci vicinitatẽ oculus coafficitur,& conſentit:ideò pręſertim illis uti debemus,quæ oculis cõmoda ſunt: vnde collyria ea ſunt his vſui futura, quibus uti ſolent medici ad repellendas oculorum fluxiones,& inflãmationes,atq; ea eligere debemus, quę magis repellunt,ita ut ea quæ ſtuporẽ ẽt aſſerunt adhibeamus. Vnde collyrium album, quod hiſce tẽporibus in uſu eſt, ſi ẽt cõpletum,videlicet cùm opio imponatur,erit accõmodatum medicamentum: vel alia quæcunq; vim repellendi inſignẽ habent;quorum ſylua copioſa deſcripta ab auctoribus eſt. Ego ſępe ita agere cõſueui.accipio collyrij albi(quod ſief album apothecarij appellãt) verbi gratia drachmã mediã,roſarum aridarum, aloes, thuris ſingulorũ ſcrupulũ mediũ, coralorũ rub.præparatorũ ex aqua roſacea ſcrupulũ itẽ dimidium.omnia trita,& in puluerẽ exquiſitiſsimè redacta,deinde verò albo oui aſſumpta, lineo panniculo molli, & tenui excipio: demerſo nimirum panniculo in medicamentum, in eã conſiſtentiã redactũ,ut nõ defluat,loco inflãmato appono, ac quotidię bis manè & ſerò permuto. Dũ aũt res vlterius progreditur,ea,quæ magis digerunt,& maturant applico, detractis paulatim repellentibus:vnde his collyriũ,uel(ut Arabes aiũt)ſief de thure ad ſcrupulum addo, deinde aliquanto plus. Vbi verò videt fluxio;aut omnino,aut maxima ex parte iã conſtitiſſe,tũc ſolis diſcutiẽtibus,uel ſaltẽ magna ex parte res tractãda eſt:propterea tũc,aloẽ,thus, & myrrhã æqualibus portionibus accipere, hiſq; aut muliebri lacte,aut ẽt decocto,uel ſucco fęni gręci aſſumptis eodẽ mõ uti cõſueui. Seuerus aũt ait, ſe

Ca.11 emplaſtris,q̃ eo tẽpore plurimo in vſu erãt,quæq; à Gal.2 libr.de comp.med.ſec.gen. reperiuntur deſcripta,& plurimũ laudata,quale id,qđ barbarũ dr,cuius uarię ſunt ibi deſcriptiones,& qđ athena vocãt eodẽ 2.relatũ,& qđ de ſalicib. appellatũ 5. eiuſdẽ operis libro deſcribit;alijſq; ſimilis facultatis,diſcuſsiſſe

Cap.3 ægilopas,quãuis iã ſupparatę,& in abſceſſũ cõuerſę eſſent. Quòd ſi morb.pertinax adeò factus ſit,vt in fiſtulã trãſierit,ita vt iã os vitiũ(ſicut facilè fieri ſolet) cõtraxerit:tũc ſola chirurgia curari poterit:quã bifariã moliunt. Nã aut detecto oſſe,id terebello perforãt,vel ſcalpello,quatenus iudicatũ fuerit vitiatum fuiſſe,abradũt, Aut ferro cãdẽti inurũt, vel auro. Et poſtea q̃ ſquamæ vitiati oſsis ſeparatæ à natura,arte, & interdũ adiutæ,fuerint ſeparatæ,& expulſæ,vlcus ſiccantib.& pro rõne opportunitatis detergẽtib. car-

A ne replendũ, mox́q; ad cicatricem perducendũ, vt alia caua vlcera. Ac de ægilope quidẽ, quantũ ad præ-
ſentem occaſionẽ pertinet, hæc ſatis ſint. De Hypopio autẽ ſermonem habituri, hoc primũ exponamus,
quod vniuerſum in omnibus externis noſtri corporis partibus; cùm illæ à re aliqua duriori percutiuntur
& contunduntur, remanent uibices quædam rubentes; q́ue poſtea, cùm res longius protrahitur, liueſcũt,
& mox etiã nigreſcunt. Eiuſmodi vibices cõi vocabulo omnes ἐγχυμώματα ab Hippo. & alijs multis ſo
lent appellari: quaſi humorũ effuſiones dicas. & ab ipſa cauſa nomen habuere; quia color ille primum ru
bicundus, deinde liuidus fit ex effuſione ſanguinis facta in ſubcutaneis partibus, dum enim tũduntur à
re duriori, vt à lapide, ligno, pugno, uel alijs rebus ſimilibus, & minutiſsimę venulæ, quę ad illas partes
deueniunt, quaſi dilacerãtur; exilitq́ue ex huiuſmodi venulis per illas pertuſiones ſanguis, & effunditur;
non quidem vniuerſus in una parte cohæleſcit in grumum; ſed diſpergitur per tenues particulę meatus:
attamen, niſi citò digeratur, & hac ratione vacuetur, ibi verſus in grumum (ut dixi) liueſcit, ac ſubinde
nigreſcit ẽt locus. ſicuti autẽ communi vocabulo vibices latinè, ἐγχυμώματα grecè dicuntur: ita cùm
eiuſmodi vibices ſub oculis infliguntur, peculiari quodam, & proprio nomine nuncupantur à grẹcis ὑπώ-
πιον à loco videlicet, in quo excitatus affectus is maximè omnibus manifeſtus fit, ac faciem deturpat, in
quo quidem loco facilè prę alijs partibus excitari ſolet, maximè autem ob molliciem, & teneritudinem
B huius particulæ, nimirũ illius, quæ ſub palpebris ſtatim oculis, ſubiacet, & quæ tumidior in incipiente
cachexia apparet. dicitur ãt ὑπώπιον quaſi ὑπὸ τῶ ὦπος, hoc ẽ ſub oculo: à latinis ſugillatio nominatur.
eiuſmodi aũt affectione ſæpe ſolet eorũ facies deturpari, qui pugnis certando pugnant. vnde quia faciẽ
dehoneſtat, per quandam tranſlationem ſugillari dicuntur ij, quibus aliqua ignominia illata
eſt. Et mihi ſanè hæc, quamuis pauca, ſatis eſſe videntur, quatenus ſpectat ad iſtius affectio-
nis naturam, cauſas, & cognitionem, ſeu ſigna. Quare de curatione tractatio inſtituenda eſt.
Sed primùm id aduertendum, quòd monet Gale. nimirum omnes medicos in hoc conueniſſe, Lec. 52
quòd quò citius curationem aggredimur, eò facilior euadit. & ratio eſt; quia non poteſt curari, niſi va-
cuatione effuſi ſanguinis, qui non vacuari poteſt, niſi digeſtione, & diſcuſsione ſanguis autem, antequàm
in grumum cogatur, longè facilius diſcuſsioni, vel digeſtioni cedit, quàm poſteaquam iam tranſmuta-
tus eſt. Primus itaq; ſcopus medico oblatus eſt digeſtio, & ſtatim inter initia. At verò quia ſemper medi
ci officium eſt procurare, vt quàm maximè poteſt, iuuet: quàm minimè aũt noceat, digerentia verò, ſi ſo
la adminiſtrentur in principio, cùm non dum concreuit ſanguis, & pertuſiones ſunt apertæ, magis ſan-
guinẽ è venis attrahent calefaciendo, quàm vacuare poſsint digerendo. Ideò vt huic incommodo obſi-
ſtamus, inſtituere medici, vt aliqua aſtringẽtia, & repellẽtia digerentibus immiſceãtur, q́ exituro ſan-
C guini obſiſtãt; & id, quoad vſq; venulæ ad naturalẽ ſuũ ſtatũ redierint: quò ubi ventũ ſit, tũc ſolis dige-
rẽtibus res erit tractãda. Quãuis aũt maxima ſit copia medicamentorũ, quæ ab antiquis medicis deſcri
pta inueniũtur. Gal. tñ dixit ſemper ſe vſum fuiſſe hac curationis rõne, vt ſugillationẽ prius foueret deco
cto fęni grẹci & meliloti: poſtea verò vtebatur collyrio, qđ diarhodõ Nili priſcis ẽt tẽporib. appellabãt: (nã
in multo illis tẽporib. vſu erat id collyriũ; & antiq medici oẽs eius meminere, Gal. 4. de cõp. med. ſec. loc.
Aetius lib. 7. Paulus eius deſcriptionem inter collyria diarhoda appellata refert: ſed & Celſus, & Scribo-
nius de eo verba fecere) vtebatur aũt diſſoluto ex aqua ſugillationẽ illiniẽs: deinde idẽ hoc collyriũ deco
cto eodẽ ex oculari cote diluebat: poſtea ex ſolo decocto fæni græci utebatur: poſtremò ſolo fotu ex de-
cocto fæni græci. Quòd ſi reliquiæ aliquæ pertinaciores relinquerẽtur, eas ualentioribus aggrediebatur
diſcutiẽtib.: qualia ſũt collyria ex myrrha cõfecta, q́ & diaſmyrna ꝓpterea ſũt dicta, atq; ab eiſdẽ aucto
ribus ferè oĩbus eiſdẽ in libris literis tradita ſũt. Mulieres aũt illiniũt ceruſſam ex oleo roſaceo, & hoc il-
lis eſt familiare remediũ: ſi valet aũt, maximè in principio valet. eſt. n. facultatis pauliſper aſtringẽtis, &
refrigerãtis, exiccãtiſq́; in oleo ꝓterea roſaceo, maturo præſertim, quo plerunq; vtũtur, & ſi ſit aſtrictio;
eſt tñ aliqua ẽt vis digerẽs, & laxãs, ut in 2. lib. diſſeruimus: Neq; de hac re volumus plura verba facere;
cùm nõ ſit plurimi mom̃ti: ſæpiſsime. n. ſpõte diſcutiũtur, ſine vlla medici ope, licet lõgiori tẽpore. Trã-
D ſeamus ergo ad aliũ affectũ. Tertius affectus, qui in facie oriri ſolet, ac nõ paruũ, tàm viris, quàm mulie-
ribus, tùm rõne turpitudinis, tùm ẽt, quia non caret moleſtia, negotiũ faceſſere, ſunt quidã tumores, q in
ipſa facie circa naſum ꝑſertim, & mentũ ſæpius exurgũt; quãuis neq; aliæ faciei partes tutæ omnino ſint:
prãui verò ſunt, neq; oẽs naturæ vnius; immò diuerſæ admodũ: & ſicut ſunt diuerſę naturæ: ita ẽt diuer
ſa procreant ſymptomata. Et ne tẽporis maior fiat contritio, quàm res ipſa exigat, eadẽ methodo de his
agemus, qua & de alijs in pcedẽtibus libris egimus: partiẽdo videlicet, & eos mutuò, vt erũt reperti per
hãc methodũ, cõferẽdo, lucidorẽ, & breuiorẽ doctrinã faciemus. Sed hoc primũ tãquã oĩum dicẽdorum
fundamẽtũ iaciamus, q̃ oẽs horũ tumorũ differẽtiæ, vt & ſuperius expoſitorũ, ortũ ſuũ hñt ex fluxione
humorũ ad extimas faciei partes, atq; adeò ẽt ad ipſã cutẽ: & hoc eſt illis oĩbus cõe. Particulatim verò
oĩs ferè diuerſitatis rõ, & differẽtiæ prodit à uaria, & diuerſa natura cõfluẽtiũ humorũ. ut Gal. 5. de cõp.
med. ſec. loc. explanauit. Nã ſi ad externã faciem cõfluant craſsi humores, qui ſint caloris, et acrimoniæ
expertes, cutim in tumores duros, & paruos attollunt; paruos quidem, quia non eſt multus is humor:
duros verò, quia craſſus, & quia citra acrimoniam eſt fluxio, & citra calorem: non vlcerantur autem, ne-
que ſuppurantur. hos greci ἴονθους, noſtri uaros uocant, vulgares noſtrates (ni fallor) goſſos. Interdum
autem non ſolus craſſus humor defluit; ſed cum eo mixtę ſunt aliquę partes tenues, & ichoroſæ, vel ſero-

ſę,quę in cauſa ſunt;quòd niſi citò curentur,vlcerantur. Tenuis enim, & ſeroſa pars, cùm includitur, & A
infarcitur,neque facilè perſpirare poteſt, incaleſcens ſolet aliquam ſibi acredinem cōparare, quæ mox
abradendo exulcerat cutem. Eiuſmodi autem appellant à græcis συκώσεις ὄγκοι, hoc eſt ficoſi tumo-
res;qui plerunque in mento extuberant:de quibus Oribaſius ait,ficus ſunt expullulationes vlceroſæ, ro-
tundę,ſubdurę,rubicundæ,quarum comes ſolet eſſe dolor;quæ plerunque in capite: interdum & in reli-
quo corpore erumpunt. Quòd ſi confluant mixti itidem humores,craſſi nimirum, & tenues, ſeroſique,
magis tamen acres,& mordaces;tunc concitantur in mento affectus λειχηνώδεις, hoc eſt,qui lichenis
naturam ſapiunt: impetiginem noſtri appellant; vulgò volaticam nominant.qui pruriginoſus affectus
eſt: vnde ait etiam Gal.quòd facilè, ſi negligatur, in ψώραν, & λέπραν, hoc eſt ſcabiem conuerti-
tur. Ex mixto itidem acriore humore fiunt papulę in mento, quę ſpontaneum ortum habent, aſperæ,&
vlceroſæ; quę grecè communi,& generali nuncupatione ἐξανθήματα, vocantur, quaſi efloreſcentes
papulæ,vel eruptiones:has Aetius (ni fallor) menti aſperitates nuncupat:& ex ichoribus, vel ſeroſis hu-
moribus ex capite plerunque defluentibus excitantur. ſolent autem πιτυρίασιν, hoc eſt porriginem,
vel,vt iuniores tranſtulere,furfurationem conſequi; ſed nonnunquam ad collum deueniunt; interdum
& aurium meatus tentant. neque doloris,atque pruritus, vt dixi, eſt iſtius modi affectus expers, in quo
nec non & cutis diſtenditur. Poſtremò & alij ex ſimilibus ferè humoribus excrementitijs oriuntur, qui B
græcè δοθιῆνες, à Celſo furunculi appellantur. Sunt autem duę ſimilium tumorum differentiæ, quæ
diuerſa nomina diuerſamque naturam habent. Nomina quidem priorum ſunt δοθιῆνες, de quibus in
præſentia ſumus acturi,quos Celſum appellaſſe furunculos diximus. Reliqui autem φύματα græci,Cel
ſus tubercula nuncupat. Differunt primò,quòd δοθιὴν tumor rotundus eſt,& planus: φῦμα verò du
rior, & magis in acutum vergit. φῦμα, vel tuberculum præterea citiſsimè creſcit,citò etiam ad ſuppu-
rationem venit: furunculus autem, & ipſe quidem tandem ſuppuratus in abſceſſum deſinit; verùm non
ita citò, vt tuberculum. Sed dimiſſo tuberculo, ad furunculum cuius eſt frequentior circa partes fa
ciei,mentumque prouentus, quàm tuberculorum; (quanuis non ſolùm in his, verùm & in toto corpore
poſsint extuberare) ſermonem conuertamus. Furunculi ergo duas habent differentias. Aliqui enim
eorum ſunt duriores, & ſimiliores, tùm hac ratione varis, vel ἰόνθοις: tùm etiam illa,quòd non facilè
maturantur, ſuppuranturq́;licet varis omnino maiores ſint.duri autem, & ad ſuppurationem difficiles,
ob id;quia conſiſtunt ex humoribus craſsis referentibus pituitoſę,vel melancholicæ materię naturam. &
proinde neque doloroſi ſunt;& in hoc etiam varos imitantur. Alij verò ſunt, qui proximè ad naturam
inflammationis accedunt: vnde maiores,rubicundiores calidioresque. & magis doloroſi ſunt; ita vt ſę- C
pe ex his febres accedãtur.ſed & prioribus facilius, & citius (id.n.propriũ eſt calidiorũ humorũ) ſuppu-
rantur.Hoc autem commune in vniuerſum habent omnes hæ nuper expoſitę affectiones,quòd ſimilis eſt
eorum omnium generationis ratio, & occaſio. Nam omnes ortumhabent ab excrementitio, ac vitio-
ſo humore,quem natura, ut ſanguinem expiet, & mundum, ſyncerumque ſeruet,cuius ſuopte inſtin-
ctu maximè ſemper ſolicita eſt, nititur ad cutim propellere, tanquam ad eam, quę apta nata eſt ſu-
ſcipere aliarum internarum, & nobiliorum particularum excrementa. Vnde in vniuerſum etiam
cõmunem,quatenus ad hoc ſpectat, eos habere indicationem neceſſe eſt:videlicet materiam eſſe vacuã-
dam,ex qua gignuntur. Vt tamen & hoc ſit plurimùm aduertendum, an ſimul copioſa fiat iſtorum ex-
crementoſorum humorum ad cutem expulſio;ita vt illi multi,& frequentes, maioreſque extuberent, &
vno reſoluto,alij ac plures ſuccedant. Nam hoc indicaret,aut vniuerſum corpus, ſi & aliæ partes tenta
rentur his malis:aut caput,ſi eorum prouentus eſſet duntaxat circa ipſum,& faciem;ab interna cacochy
mia occupatum eſſe,quæ continenter mala hęc foueret. Et proinde ratio requireret, primùm tollendam
eſſe hãc excrementoſorum humorum copiam, à quibus fomentum habent,aut de vniuerſo corpore,aut
de capite;& id vel detractione ſanguinis,vel purgatione;pro vt rõ affectus magis exigere videatur:dein-
de eam victus rationem inſtituendam, qua non foueatur generatio id genus humorum. Neque de his
longior eſt habendus ſermo;cùm ea omnia,ſępius ſint ſuperius,& exquiſitè tractata.Sed particulatim ra D
tionem curationis per propria remedia, quę proximè factum morbum,& locum affectum reſpiciunt,ag-
gredi oportet. Verùm natura ipſorũ affectuũ nobis demonſtrabit qualitatẽ, & naturam remediorum.
Nam qui tumores citra vlcus,& duriores ſunt,vt vari,ac prima furunculorum differentia, curandi ſunt
digerentibus quidem imprimis: hęc enim vacuant particulæ plenitudinem, diſſoluto videlicet replente
humore; ſed & aliquam molliendi facultatem habentibus: id nanque tumoris durities indicat; & faci-
lius ac cititius,cùm molliuntur,digeruntur. Sed & hoc conſiderandum, quòd pro ratione maioris du-
ritiei:ita et fortioribus diſcutientibus,immò et attenuantibus eſt utendum.et ob id videmus etiam in di
uerſos ordines digeſta fuiſſe medicamenta his accommodata.aliqua enim ita abſolutè laudantur ad ua-
ros,qui non ſunt admodùm inueterati, et indurati:alia ad varos calloſos. Nam cões quidem faciliori re-
medio digeri poſſunt, vt non rarò ſola ſaliua pręſertim ieiuni hominis,dum ſæpius illinitur, varos fuiſ
ſe integrè curatos viderim. fortius medicamẽtũ erit,ſi adipe gallinaceo. forti' adhuc,ſi anſerino utamur:
maiorẽ ꝑterea vim hẽret amygdala amara, ſi uel mãſa: uel trita ac leuigata, atq; ex aliquo ex his adipe
in formã cataplaſmatis redacta apponeret. Aptiſsimũ quoq; erit medicamentũ,cuius meminit Gal. 5.de
comp.med.ſec.loc. ex Critonis ſnia: ſi lithargyrij,ſeu ſpumæ argenti drachmas tres accipiamus; deinde
addi-

A addiderimus terebinthinæ, quantum æquet ægyptiam ſabam, puta drachmam vnam, & parum quid
olei albi, & clari; omniaque ſimul probè miſceantur. vtendi verò modus eſt; vt facies primùm deter-
gatur: mox accepto modico iſtius medicamenti digito, atque vtraque manu confricato illiniendi ſunt
vari. At in his conſiderandum eſt hoc, quod ad ciuiles medicos pertinet, qui cum nobilibus verſan-
tur, nempe in huiuſmodi medicamentis, quibus vtimur in affectibus faciei, non ſolùm vtilitati, & cu-
rationi verùm & decori ſtudendũ eſſe: unde hic terebinthinam claram, & puram accipiendam ait Gale.
& oleum quoque album, & clarum; laudatque medicamentum in hoc, quòd præterquamquòd varis
conducit curandis, ſplendidam etiam faciem, ac decoram reddit. Vbi autem iam varus callum du-
ritie imitetur magis attenuantibus, & digerentibus fortioribus erit opus. qualia ſunt ea, quæ ibidem
à Gal. deſcripta reperiuntur, & præſertim illud, quod ex ſapone, ammoniaco, & thure conficitur: vt
ſi quatuor ſaponis, ammoniaci autem, & thuris ſingulorum partem vnam accipiamus, omniaque ſi-
mul aqua diſſoluamus, adeò vt cerati ſpiſsitudinem conſequantur; quo quidem illiniendi ſunt vari; ita
tamen vt unius horæ ſpatium non excedat, quin facies aqua tepida abluatur, vt ſi ex nimia medica-
menti impreſsione aliquid acrimoniæ in loco derelictum ſit, vel aliquis morſus adſit, tepido illo calo
re mulceatur, ac remittatur. Illud præterea in his aduertendum eſt, quòd non ſolùm ſpectanda eſt
B durities, & pertinacia affectuum; verùm etiam natura corporis, cui adhibentur medicamenta. Nam
aliqui ita mollem, & delicatam faciei cutem habent, vt nihil acre, nihil, quod vel leuiter mordeat,
tolerare poſsint: facillimè enim cutis ipſa abraditur, vlceraturque; & in hoc ordine ſunt pueri, & te-
neræ mulieres. Alij verò duram adeò, & ſolidam cutem habent, vt omnia ferre queãt. & propterea in his
valentioribus vti licet: in alijs autem mitioribus agendum. Et quod ſæpius monuit Gal. hic etiam re-
uocandum eſt in memoriam, nimirum quòd, ne facilè valida medicamenta poſsint obeſſe, à faciliori-
bus inchoandum. Ac de uaris quidem & furunculis, qui propè ad uarorum naturam accedunt, hæc
ſint ſatis. De alia uerò fumunculorum differentia, qui ad naturam inflammationis uergunt, ut ſimi-
les hi ſunt inflammationibus: ita etiam ſimilem illis curationem poſtulant; & proinde ſuperuacaneum
uidetur in præſentia de eis ſermonem longiorem habere. Reliqui autem faciei affectus, qui vlceroſi
ſunt, ſicut duplicem, & complicatam naturam habent: (fouentur enim à præſentia humorum in loco,
contentorum, & præterea adeſt ulcus) ita compoſitas habent indicationes, & ſcopos. Nam & dige-
rere opus eſt, ut præſentes humores auferantur, & præterea exiccare; quia omnia ulcera exiccatione
egent. Et ideò dixit Gal. ſicoſos tumores exiccãtia magis, quàm uaros medicamẽta requirere: quemad-
modum ex medicamentis à Critore traditis, atque ab ipſo Gale. relatis, nec non alijs conijcere poſſu-
mus. vt primi ergo hęc eſt compoſitio, accipiantur ſpumæ argentiæ drachmæ quatuor, thuris drachmæ
C duæ, ſalis foſsilis drach. octo, ſandarachæ drach. duæ: terantur omnia, & leuigentur, ac apponantur.
In his uerò tumoribus longè etiam acriora, ualentioraque apponunt; ut ſunt atramentum ſutorium,
miſy, ærugo, & id genus alia, ut eodem 5. de comp. med. ſec. loc. legere poteſtis. Sed & faciei lichenæ,
uel impetigo ualidè exiccantibus eget ad curationem. quæ cùm (ut diximus) facillimè uertatur in ſca-
biem; ubi uertitur, præter inſignem deſiccationem, poſtulat & deterſionem. cuius non eſt modica
cura habenda. Nam præter turpitudinem, qua faciem afficit, multam inſuper ſecum habet moleſtiã,
& pruritum, ac circunſtantium partium diſtentionem. cui accedit, quòd continenter ſerpit, ut interdũ
oculos quoque pertingat, & ſuperiores partes deturpet. Vnde non eſt, ut dixi curatio negligenda; ſed
diligenter eſt illi incumbendum. & quia quaſdam uelutiaccesſiones, quibus irritatur is affectus, & re-
miſsiones item quaſdam habet, ad hoc aduertendum eſt; & præterea conſiderandum, an recens ſit im
petigo, an diuturna, & inueterata. Nam dum exacerbatur, & exaſperatur, non eſt alioquin acrioribus
tentanda medicamentis. ne iritata fiat malignior, ac difficilior: immò lenienda, & mitiganda eius exa-
ſperatio: valentius autem, cùm aliquam habet intermiſsionem, agere licet. Similiter recentes faciliori-
bus, & mitioribus curari poſſunt: diuturnæ, & iam inueteratæ acrioribus, & fortioribus. Sed & æta-
D tis, & naturæ corporis in his, ut in alijs morbis, non parua eſt habenda ratio. pueri enim et muliebria,
reliquaq; teneriora corpora facilè leuibus auxilijs ſanãtur: itẽ fortiora, & acrior nõ facilè curationẽ ad
mittunt. ſæpe. n. impetigines in pueris ſola ſaliua illitæ tolluntur; ut etiam Gal. 10. de ſimp. med. fac. te-
ſtatur. Ita ergo dum recens morbus eſt, leuioribus illum aggrediemur. Inter facilia refert Crito (te-
ſte Gal.) ſi tritici granis in incudem, uel aliud inſtrumentum ferreum, multis impoſitis, mox lamina
ærea ignita & cãdente illis appoſita, liquor ex eiſdem granis ui ignis eliciatur, atque illo ita calido im
petigo illiniatur: quod quidem accommodatum eſt remedium. Sed et ſylueſtris etiam maluæ fructus,
dum tener eſt, acceptus et mundatus, ſi contundatur, expreſſoque ex eo ſucco inungatur impetigo,
facile, et aptum erit medicamentum: oportet tamen continenter illinire, ſi curare volumus. Item et
herba, quæ perdicium dicitur, parietaria uerò à multis noſtrorum, eo quod in parietibus antiquis na-
ſcitur, ſi ea frequenter impetiginoſus locus fricetur, ſolet eum curare. Liquor etiam ex humidis oli-
uæ lignis, uel braſſicarum caulibus, dum comburuntur, effluens utilis eſt. Sed et portulaca in his ab om
nibus commendatur, ſi frequenter illinatur locus ſucco ipſius: Lichenæ etiam herba ita à græcis appel
lata, quia lichenas ſanat, quæ in petris humidis, et umbroſis, quaſi muſcus oritur, à quibuſdam ue-
rò iunioribus hepatica dicta, in hunc ordinem collocanda eſt. In ſecundo autem ordine; ut pote quæ

ſortiora ſunt, et aptora, cùm iam inueteraſcit hæc affectus; ſunt hæc, aphodeli, uel, (ut latini uocant) albuci radix, ex aceto cocta, & deinde trita, atque inuncta. Preterea & viticis, vel (ut iuniores dicunt) agni caſti folia trita, addito aceto, atque appoſita valent. Item & folia capparis trita & aceto, & inmodo cataplaſmatis impoſita. Hortenſis quoque rumicis cortices radicum ex aceto leuigati, & eodem modo appliciti. Chamęleontis inſuper radix parata. Sunt deinde & alia fortiora, vt ſulphur cũ aceto: item ammoniacum, & thus ex aceto diſſoluta: pix etiam inuncta: preterea & alcyoniorum genera, & vtrumque veratrum, & ſtercus caprinum. At verò cùm calloſa fit impetigo, his & acriora addunt, vt miſy, atramentum ſutorium, ſquamam ęris, & id genus alia, variaque componunt medicamenta, quorum copioſa ſylua deſcripta in antiquorum libris reperitur. Quę quidem omnia, his perceptis, facile eſt & in ſuos ordines redigere, & ea iudicare, conſideratis ſimplicium facultatibus. quod in præſentia volumus pretermittere, ne in his ſimus plus iuſto prolixi: ad vtiliora enim, & magis vrgentia properamus. Et quia decreuimus ad inſtitutum ordinem ſtatim à principio reuerti, qui aliquantiſper rerum affinitate quadam, & conſecutione fuerat interruptus. Propterea ad reliqua ſenſuum inſtrumenta conuertemus orationem noſtram. Verùm quoniam poſt ea, quę ad oculum ſpectant, omnes ferè medici, tàm arabes, quàm græci, & latini de iis ante alios ſenſus agunt, quæ ad inſtrumentum auditus, vel ad aures pertinent, ob id fortaſſe; quia viſui affinior eſt: tres enim reliqui minus exquiſiti, & magis materiæ immerſi ſunt: auditus verò magis proximè in hoc, vt philoſophi 3. de anima. docent, ad viſum accedit. Ita agemus & nos hunc ordinem ſequentes.

A B

VICTORIS TRINCAVELLII DE RATIONE CVRANDI

particulares humani corporis affectus.

LIBER QVARTVS.

De affectibus reliquorum ſenſuum inſtrumentorum, quæ circa caput ſedem habent. ac primum de auribus, earumque morbis diſcernendis, & diſtinguendis. Cap. I.

AVris, quæ quidem uniuerſa membrum inſtrumentarium eſt, nequaquam ſimplex, ſed multiplex, & ex varijs diuerſæ etiam naturæ partibus conflata eſt; & præterea ſua conſtans figura, & congrua formatione in numero, ſitu, quantitate, connexione, & figura partium, atque ſuis vijs, per quas tranſeunt ſpecies obiectorum ad auditricem facultatem. Primæ autem, & ſimplices partes, ex quibus coagmentata eſt, (quantū huic noſtro inſtituto ſatis eſſe poteſt) vt ab externis, quę prius ſe nobis conſpiciendæ offerunt, exordiamur, eſt exterior auricula, quam cutis circunquaque tegit: membranea autem ſubſtantia præcipuè conſtat, exterius conuexa, interius concaua: nō tamen habet, qua parte caua eſt, vnam æqualem planitiem, ſed inæqualibus quibuſdam quaſi anfractibus diſtinctam. Interius autem conſtat oſſe duro, in quo veluti exculpta eſt via, vel meatus, per quam obiectorum ſpecies feruntur, vt diximus, ad primum organum, in quo propriè reſidet audiendi facultas. & eſt is meatus non rectus, ſed inuita atque labyrinthis tortuoſus. Peruenit autem ad aures par unum neruorum, vel coniugatio: vtrinque enim vnus, magnus quidem pro ratione particulæ, & non durus; & ex illis, qui in ſeptem coniugationibus ſunt, qui ſtatim ab anteriori cerebro ortum habent; & ad quintam (vt anatomici teſtantur) coniugationem pertinent. Quia verò quò molliores ſunt nerui, eò magis ſenſui exquiſitiori ſunt accommodati: auris autem in corpore humano non mouetur; ſed exquiſito eget ſenſu: Ideò magnos, ac molles neruos natura eſt illi impertita. Magnum præterea nexum cum cerebro habet: nam præter neruos, meatus auditorius ſuccinctus, & quaſi ſublinitus eſt membrana ipſum circumcirca tegente, quam deduxit natura à duriori, & craſſiori membrana cerebri. Et hæc quidem in præſentia ſatis ſunt, quantum attinet ad hoc negotium. hæc etenim propoſuimus, vt ex ipſis poſsimus omnes differentias morborum inueſtigare, qui in hac noſtri corporis particula conſiſtere poſſunt. Nolumus tamen omnia, vel minima quæque ſectari, quę poſſent aliquo modo huic loco accommodari; ſed ea tantùm tractabimus, quæ proprium aliquem, & priuatum habent curationis modum, depromptum ab indicatione, quæ prodire ſolet à propria, & priuata iſtius particulæ natura. Nam quanuis multi ſint affectus, qui ſecundum generales rationes, & indicationes acceptas à natura morborum, ut ſunt dolores, inflammationes, vlcera, obſtructiones, qui ſequuntur naturam aurium, non magis ſecundum ſuam propriam rationem, quatenus auditus inſtrumentum eſt; quàm ſecundum rationem illi communem cum alijs innumeris particulis: Attamen quia particulatim, priuatimque in uſu, & materia remediorum, longè ab alijs eiuſdem generis in reliquis particulis diuerſam habēt rationem à propria eius natura acceptam. Propterea de illis agemus in præſenti libro vna cum affectibus illi conuenientibus, quatenus eſt inſtrumentum auditus. Perſcrutemur ergo has harum affectionum differentias, vt ipſis cognitis, methodum curandi poſsimus inſtituere. Eſt itaque conſiderandum, quòd ratione earum particularum ſimplicium, ex quibus conſtat auris, vel auriculę conformatio, variæ quidem poſſunt affectiones ortum habere, ac multiplices, de quibus omnibus non ſumus in hoc quarto libro verba facturi, multæ enim ipſorum; vt pote quæ nullam habeant propriam rationem in

Lec. 5

A præter naturalem, aduentitiam quoq́ue refrigerandi vim habent, vel ex ſaxis, per quæ præterlabuntur. iſtius generis ſunt Veronenſes eo tempore, quò non tepeſcunt, forſitan & Lucenſes. Interdum verò à frigidiori vento, ſicut illis ſępe contingit, qui iter faciunt per loca ventis perflata, præſertim ſpirante borea; idq́ue facilius à uento fit, quàm à ſtante aere, vel etiam frigido; quia ventus facilius, & citius ſuo impetu fertur in intimum meatum: aer verò, niſi à uento impellatur, dum in flexuoſo meatu diutius verſatur, concaleſcit; vt non ita deinde facilè noceat. Ita etiam quę exterius immodicè calefaciũt, & vrunt, concitare dolores poſſunt. Sed de his non oportet longiorem ſermonem habere; quoniam ſatis nota omnibus ferè ſunt. Niſi quòd & hoc addendum, quòd frequentius dolores ab externa cauſa refrigerante fieri ſolent, quàm à calefaciente. Ab interna autem frequentius à calida oriuntur ex humoribus uidelicet calidioribus aurem afficientibus. Nam frigidi potius in uentum verſi, & extendentes, quam ſimplici tranſmutatione, vehementes afferunt dolores. rarò enim eſt, quòd in capitè, & aure adeò actu frigida ſint, ut ſola tranſmutatione dolorem vehementem moueant; ſed aut replendo, aut in ventum verſi extendendo. Calidi verò, & ſuo inſigni calore, & ſi acres fuerint, pungendo, & mordendo. Quod ſi etiam abſorti, vel in membrana interna, vel etiam profundius in neruo partes in tumorem attollant, inflammationem efficiunt; quæ quidem (vt ſæpius diximus) multis nominibus poteſt vehementis doloris eſſe in cauſa. nam & calefacto loco, & valdè diſtenſo ex multo humore infarto

B dolorẽ ciet. Ac quemadmodũ ex inflammatione, extento immodicè inflammata pars vehementi dolore angitur: Ita etiam, ſi incluſum flatuoſum ſpiritum contineat, qui exire inde nequiens diſtendat, & quaſi dilaceret partes, in quibus continetur, vehementes ea ſuſtinet dolores. Poteſt autem ſpiritus hic vel in aure generari, cùm materiam calor naturalis imbecillior factus tranſmutat quidem, & rarefacit, nequit tamen digerere, & omnino ſuperare. Interdum verò (vt in ſuperioribus capitis affectibus dictum fuit) flatus in aliqua alia parte, vt in capite, vel in infernis partibus generatur, & mox ad aurem fertur. De dolore ergo auris, & eiuſq; differentijs, ac cauſis hæc ad preſens negotium ſatis ſunt. Agamus modò de ſignis, quibus hæ differentiæ poſſunt diſcerni; ſed breui oratione. nam hęc eadem iam toties fuere ſuperioribus affectibus tractata, vt ineptus ſanè videar, ſi longus in hac re fuerò. Cùm itaque ab externa cã concitatus eſt dolor, quænam cãe pceſſerint, quas dolor ipſe mox conſecutus fuerit, audiẽs medicus ex ægrotãte, vel aſsiſtẽtib. referri, uel ſpõte, vel interrogatis, facilè poterit de eis fieri certior. Prętera ſi dolor fuerit ſine vlla mordacitate, vel pũctione, aut ſine pulſatione, aut ſine grauitate, vel tẽſione percepta in aure, vel in capite; item ſi ſine vlla palpitatione: iudicandum erit dolorem originem habuiſſe ab intemperię ſine materia, calida quidem, ſi ſit cum ſenſu caloris: frigida autem, ſi ſit cum ſenſu

C frigoris; illa enim materiam ſignificant, vt a libro ex Gal. ſentẽtia expoſuimus. grauitas enim cum extenſione, & pulſatione, & flamma, & rubro colore intra aurem inflammationis ſigna ſunt. Quod ſi vehementiſsimus dolor fuerit, ſi etiam cum febre ſit, atque (ſicut interdum fieri ſolet) ſi adſit delirium, neq; in meatu, dum inſpicis, tumorem cum rubore percipias, ſignum eſt neruum tentari inflammatione, qui, cùm valde ſit profundus, non facilè inſpicientes tumorem intuentur. cum verò cum illo plurimùm conſentiat cerebrum: ideò comites ſunt febres, & deliria. Vbi verò in meatu membrana, qua meatus quaſi indutus eſt, inflammatione corripitur, & tumor facilius conſpici poteſt, neque tam grauia ſequuntur ſymptomata. magis enim cum neruo, quàm cũm membrana: (quanuis & illa ortum habeat à dura membrana) conſentit cerebrũ: Vbi autem grauitas cum tenſione, ſine caliditatis ſenſu ſit, erit dolor pendens à frigida, & craſſa materia. Aſt vbi tenſio ſine grauitate exiſtat, à ſpiritu flatuoſo cõcitabitur dolor; augebitq́ue fidem, ſi aderit palpitatio. Mordacitas verò, & punctio, ſignum erit acris, & tenuis humoris, & calidi. Sed ad curandi rationem deueniamus.

D *De curandis aurium doloribus ſecundum omnes differentias.*

Cap. III.

Sicuti alij aliarum partium morbi differentem requirunt rationẽ curationis pro ratione diuerſarũ indicationum, quæ à varijs eorum morborum differentijs depromendæ ſunt: Ita & aurium dolorum, cùm differentes fuerint relatæ eorum cauſę, differens etiam erit curatio. Incipiamus autem ea tractare, quæ ad ſimplices, hoc eſt ſine materia temperaturas pertinent; in quibus nulla, quantũ ad ipſas attinet, neceſſaria eſt vacuatio; niſi aliquando corpus, vel caput plenum ad vacuandum moueret, præ timore, ne quandoq́ue vi doloris attraheretur aliquid ad morboſum locum, vnde adderetur intemperiei materia. Itaque ſi frigida ſit intemperies, vel ex vẽto, vel ex aqua gelida contracta, ſi quàm celerius aliqua calefacientia inieceris, quorum maxima ſylua eſt, citiſsimè curabis. Gal. ruri ſe vidiſſe ruſticos, ait, qui hoc promptiſsimo remedio facillimè curabantur, accepta nimirum cæpa, & in ea inſculpto foramine, quo oleum infundi, & contineri poſſet, quod & infundebant, eaq́ue calidis appoſita cineribus, oleum calefaciebãt, mox modeſtè calefactum in aurem inſtillabãt. Nonnulli & allium incidentes, oleoq́ue demerſum, eodem modo calefactum, ac coctum iniiciebant. Conſueuerat autem Gal. euphorbio

bio eodem modo parato ex oleo vti; dum tamen modicum euphorbij inijcieantur. Sed & piper exquiſitiſsimè tritum,& ſinapi,& naſturtium,aliaque aromata eodem modo adminiſtrata, præterea & caſtorium huic officio idonea ſunt. Sunt etiam innumera olea,vt rutaceum,& multa alia,quorum facta eſt in A
Lec.56 præcedentibus copioſa mentio. At ſi doleat auris ex ingreſſu in eam aquæ alicuius medicamentoſæ, vt dictum eſt,tunc duos oportet ſcopos habere.primum vt eluatur,ſi quid adhuc ineſt illius aquæ: deinde verò;quia ſemper hæ aquæ medicatæ,& frigidæ aliquo modo præter id, quòd refrigerant,etiam exaſperant:ideò aliquibus quoque lenientibus eam aſperitatem opus eſt. Vnde Gal.conſilium in his eſt,ut in aurem iugiter oleum commune infundamus;iugiter etiam abluamus,molli vellere, uel ſpongia exugentes. Sed plurimùm confert,& albus oui liquor,quali in oculis vtebamur, & muliebre lac: præterea adeps anſerinus,& vulpinus;niſi quòd & hæc,& cætera,quibus in hac re vtimur,oportet modeſtè calida adminiſtrare. Quamuis Paulus,ut pote qui forſitan aliam lectionem habuerit; hęc remedia refert,tanquam apta ad curandos dolores ex intemperie calida citra materiam. Oppoſitis autem medicamentis eſſet vtendum,ſi calida eſſet intemperies,refrigerantibus videlicet:ſicut eſſet oleum roſaceum;& reliqua,quorum meminimus in dolore capitis ex calore. Vbi autem et materia præſens fuerit,iam & plures erunt indicationes: nimirum & ab intemperie,& à materia fouente intemperiem. Intemperies quidem eandem habet indicationem, quam nuper diximus. Materia verò & ipſa ſuam offert vacuationis B
indicationem. repletiò ſiquidem tollitur vacuatione. Verùm ita in hac particula, ſicut & in alijs,conſiderandum eſt,an morbus,uel ab uniuerſi corporis plenitudine foueatur, uel à capite; quia & vniuerſi corporis, & capitis erit prius habenda cura, illis ſcilicet euacuatis; quæ viſa fuerint vacuatione egere, aut miſsione ſanguinis,aut purgatione per catapotia,vel medicamenta.de qua re ſatis longum ſuperius ſermonem habuimus. At ubi fuerimus ab omni hac ſuſpicione liberi; vel quia nulla viſa ſit copia euacuanda:uel quia fuerit prius vacuata:totam curationem ad aurem conuertemus,ut id,quod iam in morboſo loco comprehenſum eſt,digerendo,maturando, & diſcutiendo remedijs proprijs, & localibus vacuemus. quæ remedia erunt eligenda reſpiciendo(vt ſępe docuimus) tùm morbi naturam, & materiæ, tùm naturam particulę. Vt uerò particulatim rem tractemus,à doloris curatione exordiamur,qui inflammationem ſequitur. Cuius prima,& pręcipua curatio eſt curatio inflammationis. aurium nanque inflammationes eandem habent curationis rationem,quam & reliquarum partium,quarum ſermo fuit in ſuperioribus habitus:pręſertim verò in vniuerſum,immò ferè & particulatim. Nam & reuellenda eſt fluxio, quæ eſt cauſa inflammationis,imprimis ſecta uena humerali,uel cephalica ex eodem latere, perinde, ut de oculis diximus. Quòd ſi uideatur etiam eſſe opus,vt & per medicamenta fiat reuulſio, eiſdem agendum erit medicamentis, quibus vacuari expedire diximus in ophthalmia. Poſtea verò localibus,& proprijs remedijs locus erit tractandus,in quibus ijdem erunt ſpectandi ſcopi, qui in alijs inflam C
mationibus ſimilibus ſpectandi ſunt:nempè vt primum ſit repellentibus incumbendum,deinde illis cōmiſcenda digerentia,atque hęc ſemper augenda,vſque quò conſiſtat, vel incliner inflammatio; quia eo tempore ſola digerentia accommodata ſunt. De ratione repellentium ſatis egimus in pręcedentibus; hęc tantum hic in memoriam reuocemus, quòd oleum roſaceum,pręſertim verò omphacinum (vt monet Gal.)cō ſenſu omnium accommodatiſsimum medicamētum eſt huic ſcopo, cui aliqui parum quid aceti addunt. Raſi autem & oleum de ſalicibus cum modico aceto probatur. Sed olea omnia modicè aſtringentia,& refrigerantia poſſunt,ubi roſaceo careremus,in hunc uſum venire. At verò progrediente ad incrementum inflammatione,(quod ſæpius diximus)aliqua laxantia, & digerentia repellentibus addere erit opportunū, in quo genere ſunt adipes,quorum paulò ante meminimus:nimirum anſerinus & vulpinus;ſed & gallinaceus,& anatis non erunt ab hoc ſcopo alieni;immò & alij.nam pręter id,quòd digerendo fluxam materiam vacuant,laxando etiam, & molliendo dolorem ſedant. Verùm ubi iam conſiſtit fluxio,& vel omnino,uel maxima ex parte facta eſt inflammatio, fluxaque materia; tunc ſolis incumbendum digerentibus,& concoquentibus. Antiqui autem in uſu multa habebant pretioſiſsima, D
& odoratiſsima vnguenta,quibus nobiles matronæ,præſertim verò romanæ ad luxū gratia ſuauis odoris vtebantur:ſicut nunc vntuntur eo odoramento,quod ambracam appellant;itidem & muſco,quæ vnguenta relata ad vſum medicinalem vim laxandi,& digerēdi habebant.tale erat quod ſpicatum dicebatur,cuius etiam mentio fit in euangelio: præterea & comagenum, & ſuſinum. Verùm quia hæc in præſentia,neque in vſu ſunt,neque reperiuntur; ideò neque vlterius de eis ſermonem habebimus. ſed de iis, quæ nunc haberi poſſunt,agemus: ſi quis tamen vellet eorum cōfectionem noſſe; poteſt Dioſcoridem legere. Duorum autem imprimis Gal.meminit,alterum,quòd de adipibus appellari ait,alterum, quod & baſilicum,quaſi regium,& tetrapharmacum, hoc eſt ex quatuor medicamentis confectum nominatur,nempe cera,pice, reſina,& ſeuo tauri. Sed multa poſſunt præterea reperiri, & alia ad hoc inſtitutum probè facientia; quippe quæ ſint eiuſdem cum his ferè facultatis; vnde & diachylon,præſertim verò plenum Meſ.probatur:maximopere verò hyſopi,vt aiunt ipſi,vel potius aſipi ceratum, quæ in ſuo appellato antidotario relata, & deſcripta reperiuntur. & his temporibus parantur; immò & tetrapharmacum paratur,& eius compoſitio multis in locis deſcribitur à Gal.ſed & à Meſ. Omnia autem hæc præſtantia ſunt,ſi aliquo oleo accommodato diſſoluta,vt fluida fiant, ac in aurem poſsint infundi. Olea verò congruentia, ait Gal.ſunt nardinum,vel roſaceum,vel amygdalinum.Meſ.verò chamæmelinum, vel anethi-

num

A num probat. Quòd ſi quis turbetur, cùm videat olea facultate differentia promiſcuè exponi; ſi Gal. le-
gerit in initio tertij de comp. med. ſec. loc. facilè occaſionem habebit hæc omnia diſtinguendi. Nam
quod potius eligendum ſit nobis, aut aeris ſtatus, aut morbi ratio oſtendet; quia ſi æſtus fuerit, & tem-
pus plurimum æſtuoſum, uel ſi aliud fuerit tempus: & multa tamen adſit flamma, multusq; ardor in an
re, præſtãtius, & tutius erit roſaceum oleum: ſi minor, chamæmelinum, poſtea anethinum; ſi modicus ad
modum calor erit, nardinum erit optimum. Poſſemus & innumera alia referre & olea, & vnguenta, &
ſuffumigia, quorum medici celebres meminere: ſed longi nimium eſſemus, ſi particulatim omnia velle
mus exponere. nemo enim noſtrum eſt, modò eorum, quæ hactenus explanauimus, memor ſit; qui ea le-
gendo, & cum his conferendo, non poſsit horum omnium ferè rationem inire. His igitur tandem omiſ-
ſis, quædam examinemus, quæ huic tractationi non ſunt parum neceſſaria. Primum quidem reuoce-
mus in memoriam id, quod ſtatim ab initio iſtius libri dictum eſt; nimirum quòd ob rationem nerui
mollis, & magni, qui auri inſertus eſt, facilis hæc particula, & prona eſt, ut corripiatur à maximis dolo
ribus: maximi uerò præſertim inflammationibus aſſidere ſolent. Et ideò hic imprimis id conſideran-
dum, quod & Gal. cæteriq; illum ſecuti conſiderarunt, quòd hæc curatio propria eſt inflammationis
curatio, non doloris: Aliquando autem adeò moleſtus eſt plurimùm auctus dolor, ut & ipſe incipiat
B aliquid indicare; ut ſit iam opus præterea & dolori uacare. Vnde etiã de doloris mitigandi ratione agẽ
dum. Et quia non ſunt in omnibus, & ſemper æquales dolores. Nam aliquando & ſi uehementes ſint,
& difficiles: non tamen adeò ſunt præcipites, ut omnino cogant ſtatim ualenter ſuccurrere; quia poſ-
ſunt adhuc ferri, licet cum moleſtia; Aliquando adeò ferri amplius nequeunt, ut timeamus, ne uires
deiiciant. Si ferri poſſunt, ratio exigit, ut cum ijs procedamus, quæ propriè anodina dicuntur, quæ
uim habent leniendi dolorem, ac mitigandi; qualia eſſent oleum roſaceum tepidum continenter inie-
ctum. ipſum enim & pingui ſubſtantia olei laxando, & quoquomodo digerendo prodeſt inflammatio
ni, & dolorem mulcet ac lenit; & non modò hoc nomine confert, ſed & calorem remittendo. muliebre
etiam lac, tum refrigerando, tum lenitate ſuæ ſubſtantiæ leniendo, dolorem mitigat. præterea & album
oui: ut ſuperius etiam diximus. Quòd ſi adeò uehemens, & importunus dolor creſcat, ut longius res pro
trahi nequeat, tunc tanquàm ad ſacram anchoram, ad ea, quæ ſtuporem afferunt, confugimus, & ali-
quid opij immiſcemus alicui iſtorum medicamentorum, quæ paulò ante referebamus colliquata infun
di, ut ſunt adipes, uel tetrapharmacum. Quandoque autem in uehementiſſimis doloribus (ait Gal.) ac
cipimus partem unam opij, duas uerò caſtorei. & ſimul miſcemus; tẽpore uerò uſus hæc, uel ex mulie-
bri lacte, & uel ex albo oui, uel, quod etiam præſtantius eſt, ex ſapa diligentiſſimè leuigamus, & inſtilla-
C mus: Monet tamen ipſe, quòd non ſtatim ubi confectum eſt medicamentum, eo utamur; ſed quòd
ex multo antea tempore habeamus paratum, ut interim mitius, & leuius euadat. Hoc enim opiatis omni
bus commune eſt, quòd dum recentia ſunt, ob opium nimiam habent vim, quę tẽpore protracto in mix-
tione cum caſtoreo, & alijs ſemper remittitur, ac mitefcit. At quædam alia, quæ pertinent admo-
dum hęc adminiſtrandi, exponamus, vt ad alia deinde tranſeamus. Primum autem eſt, quòd quæ
auri infunduntur, non ſunt omnino frigida actu infundenda: ſicuti oculis frigida infunduntur, at-
que hoc quidem à natura particulę acceptum eſt. auris etenim omnibus ſuis particulis frigidis, &
exanguibus conſtat: vnde facilè à frigore lędi poteſt: exiguus enim ſuus natiuus color ferè extinguitur
oculi verò multis muſculis circundantur, & pinguedine, multas etiam venas, & arterias habent; et ob id
etiam facilius, et minori noxa iniuriam frigoris ferre poſſunt. Alterum uerò eſt præceptum, quod no-
bis Gal. tradidit, ex multa obſeruatione, et experientia acceptum, quòd ſcilicet auris, cùm dolet, non
ſit interius in meatu tentanda, uel tangenda, neque etiam proprijs inſtrumentis, quibus adminiſtramus
medicamenta, vt ſunt ſpecilli, vel auriſcalpia, vel alia id genus; neque etiam laneo vellere internæ partes
inungendæ; quia morbus, tacto affecto loco, irritatur, et exaſperatur; ſed potius liquefactis medicamẽtis,
vt facilè fluãt, primùm inuoluto molliſsimo uellere lanę ſpecillo auriculari circundolentes partes fouere
D oportet; deinde idem pharmacum ita temperatum exceptũ ſpecillo auri fuſorio demerſo in medicamen
tum, ad initium meatus inſtillandum eſt, atque ita permittendum, ut ſpontè defluat in profundum: ut ta
men infuſio ſæpius repetatur, quoad defluente medicamẽto repleatur meatus: poſtremò molliſsimo uel
lere primum orificium meatus, mox et tota auris leuiſsimè contegenda eſt, ac ita ſinenda, quo uſque
opus fuerit iterum fouere, et inſtillare medicamentum: ſemper hoc obſeruato, ne in opere tangatur vel Lec. 37
meatus, uel alia dolentis auris pars. Quòd ſi dolor in nullam inflammationem poſsit referri; ſed potius
in frigidiorem aliquam materiam: ea plerunque duplex eſſe poteſt. quia aut eſt flatulentus aliquis ſpiri-
tus: aut pituitoſa materia lenta, craſſaque incluſa in aliqua auris parte, quæ exitu careant. Solet autem
(ut Gal. refert) præcedens aliqua refrigeratio, conſtipata externarum partium cute, prohibere, ne fiat
tranſpiratio, et difflatio eorum excrementorum, quæ ſolent continenter difflari per tenues meatus, un-
de congeſto interius flatuoſo vapore, et illi intercepto exitu, diſtenduntur partes, et dolore cruciantur.
Ex ratione quoque victus incommoda, ex qua fiunt crudi humores multi, fit talium aggregatio: qui mul
titudine ſua, tùm grauando, tùm diſtendendo dolores concitant. Vnde ſi tantùm ſit flatus, dolor (ut nu-
per diximus) ſine grauitate eſt: ſi craſſus humor, adeſt et grauitas. Rationem autem curandi iſtius do-
loris, qui à frigidiori materia conſtat, natura rei oſtendet, ſicut in alijs, primùm conſiderandum eſt, an

prima occaſio generationis huiuſæ doloris, à loco affecto prodierit: uel potius eam aliunde habuerit: videlicet an flatus is in aure, & tantum vitio auris generatus ſit, itidem & craſſa materia dolorem excitãs: A vel alibi genita hæc in aurem defluxerint, item an adhuc aliquid defluat, quod præſentem affectum continenter foueat: an verò nullum aliunde fomentum habeat; ſed vniuerſum momentum iam in aure ſit. Nam ſi aliunde, vt ab vniuerſo corpore hac excrementoſa materia ſcatente, foueretur auris affectus: vel ſi ab aliqua parte, vt à cerebro, vel ventriculo: poteſt interdum etiam id fieri vitio vteri: his omnibus cõſideratis, oportet medicum in hoc prius incumbere, vt omnem aliam occaſionem, vndecunque illa ſit, auferat; ac primùm recta ratione victus inſtituta, qui & tenuior ſit, & attenuãs, curam deinceps habere vacuandi, aut vniuerſi corporis, aut aliarum particularum, quæ aurium affectum fouent. De qua quidẽ re, cùm ſuperius iã ſæpius egerimus, & copiosè, ſuperuacaneum mihi videtur uelle particulatim alioquin in præſentia ſermonem iterum habere. Quare ponamus iam ea omnia fuiſſe rectè peracta: ad tollendum itaque proprium, & doloroſum auris affectum accedere oportebit. Reuocemus ergo ea in memoriam, quæ paulò ante diximus; nimirum quòd ex obſtructione, & conſtipatione meatuum, atq; intercepto exitu, tùm flatui, tùm uerò craſſo, & lento humori, dolor is fuerit concitatus. Huic igitur rei imprimis occurrere oportebit ijs, quæ vim habent aperiendi; qualia ſunt, quæ incidere, ac detergere poſſunt, & præterea digerere. At hanc vim habent, quæ tenui conſtant ſubſtantia, tenuibusque partibus. B quòd ſi inſuper caruerint acrimonia, uel mordacitate: res optimè ſe habebit, quæ enim mordacia ſunt, dolorem deinde augent. Omnia ergo quæ amara ſunt, accommodata ſunt noſtro huic instituto, & quæcunque veniunt in uſum in renalibus doloribus ad comminuendos calculos. Vnde oleum amygdalinum, tàm dulce, ſi ei alia immiſceantur valentiora; quàm amarum, uel ſolum, vel alijs additis: fortius enim eſt, quàm dulce. Sed & molle nitrum. id nanque (ut ſupra diximus) tenuioris eſt ſubſtantiæ: vel eius ſpuma. & aphronitrum, & vtrunque veratrum, nigrum, & album, & ariſtolochiæ omnes, & iris illyrica, radix etiam raphani, item cinnamomum, caſsia; piper quoque, & allium, centaurium, polium, & tandem amara omnia. quæ citra mordacitatem meatus purgant. Modus verò adminiſtrationis eſt, ut hæc terantur, & aliquo excipiantur medicamento. ex eorum numero, quæ eſſe inſtillanda tepida ad ledãdos aurium dolores paulo ſuperius diximus, ſiue ſimplicia ſint, ſiue compoſita. Poſſumus, aút ſi à leuioribus ſit incipiendum, vti oleo expreſſo ex amygdalis amaris: quod ſi id non profuerit illi, aut etiam chamæmelino aut anethino, aut antiquo oleo, aliquid eorum inſpergere, quæ hactenus expoſuimus, uel aliorũ ſimilium: quorum copia immenſa reperiri poterit, ſi quis rectè voluerit ſimplicia à Gal. in lib. de facul. ſimp. medic. examinare, & multa etiam compoſita; quæ paſsim deſcripta habentur, & cum propoſitis ſcopis conferre. Sed iam de aurium vlceribus agamus. C

De ulceribus aurium. *Cap. IIII.*

EAdem etiam, cùm de ulceribus aurium curandis acturi ſimus, memoriter tenẽda ſunt; quę paulò ante & de earundem doloribus explanata ſunt. Ea uerò ſunt, quòd cùm ulcera in auribus oriuntur, poſſunt habere cauſam aliquando externam, ut eſſet incidens aliquod, uel dilacerans, uel contundens inſtrumentum, vel liquor aliquis medicamentoſus, qui mordens, uel abradens; uel erodens poteſt ulcus inferre. Poſſunt ſæpe etiam iſtius modi ulcera cauſam internam habere; ut eſſet tuberculum aliquod, uel inflammatio in ſuppurationem; & abſceſſum conuerſa, & erumpens; aut fluxio acrium, & mordacium humorum, uel ichorum ibi genitorum, uel aliunde, præcipuè uero à capite amandatorum, qui perinde interdum uim ulcerandi habent, ut multa externa medicamenta. Præterea uero & hic aduertendum, an à toto, an à capite, an ab alio morboſo uiſcere foueatur. Quia ſi nihil aliud ſit, quod in curando poſsit aliquod medico alioquin faceſcere negotium, expeditior ac facilior D erit curationis uia; ut pote, quoniam particulatim ſolum erit ulceri attendendum proprijs, & accommodatis remedijs. Vbi uerò aliunde foueretur, hic etiam oporteret prius purgato corpore, capiteve, aut ſanguine detracto, ut uideretur magis opportunum, omnem aliam auferre occaſionem, antequam poſſemus ſperare exquiſitam curationem. alias enim fruſtra laboraremus. Sed quia, (ut item parum antea diximus) uniuerſa hæc ratio in primo, et ſecundo libro fuit exquiſitè tractata. Ideo in præſentia particulatim de curatione ulceris agemus, per accõmodata, & propria eiuſdẽ remedia. Quæ quidẽ, quãtũ pertinet ad primos, et generales ſcopos, à natura ulceris, et eis indicationibus, q̃ tùm ab ulcere, tùm ab ijs, quæ cum ulcere ſunt compoſita, depromendæ ſunt, inquirere oportet: Sicuti deinde materia medicinalis particulatim, qua ſit ſcopis ſatisfaciendum, priuatim eligenda eſt per medicamentorum comparationem ad naturam curandæ particulæ. Sed primum ea tractemus, quæ ad naturam ulceris pertinent. Plures itaque ſunt, et in hoc, et in alijs aliarum partium ulceribus ordines, uel potius differentiæ, quæ iuxta et differentes requirunt remediorum, et medicamentorum rationes. Aliquando enim ſimplex ulcus eſt, cum quo nulla alia eſt coniuncta affectio, quæ propriam aliquam habeat indicationem, quæ alicuius ſit momenti, præter eam, quę omnibus ulceribus communis eſt, et eſt exiccationis indicatio: ratione enim humiditatis, quę (ut alias diximus) in omnibus ſuccreſcit ulceribus, omne ulcus, quatenus ulcus,

A cus,exiccatione eget, & aliqua etiam deterſione,vt & à ſorde,quę itidem in vlcere oriti ſolet, mundum
ſeruetur. & quando hæc non excreſcunt ſupta rationem illius vlceris, neque alia præterea illi accidit
conditio,vlcus ſimplex dicitur, & ut ſimplex curatur: qualia plerunque ſunt noua, & tecentia vlceta.
Interdum verò vlceri aliæ copulantur,quæ quoquomõ variant modum, & rationem iſtius ſimplicis cu-
rationis, quoniam & illa ſuas ſecum afferunt indicationes, quas ſæpiſsimè neceſſe eſt præmittere indica
tionibus ſimpliciotis vlceris. Sicuti interdum vel ratione corporis malè affecti, uel particulæ fit vlcus vi-
rulentum,hoc eſt in quo excrementum plurimum,tenue, & veluti ſeroſum, uel ichoroſum abundat, ex
quo caro circuncirca vlcus mollis, & fluida, ineptaq́ue conſolidationi creſcit: ad cuius correctionem
opus eſt alio medicamentorum ordine, quàm ſimplici vlceri opus ſit. Nonnunquam verò alterum ex-
crementum craſsius ſcatet,quod noſtri iuniores ſordem appellant,& ſordidum id vlcus nuncuncupatur
quòd multam hanc ſordem procreat,quæ nihil aliud eſt,niſi craſſum. & fæculentum pus: ſicut alterum
pus tenue,& ſeroſum. quod & ipſum propriam exigit medicamentorum rationem,qua mundum ulcus
reddatur. Aliquando autem eò res progreditur,ut vitioſis humoribus in vlcere ſcatentibus, ulcus vel pu
tridum,vel corroſiuum fiat, quæ & ipſæ ſunt ulceris differentiæ,ac diuerſum ordinem,diuerſamq́ue ra-
tionem remediorum, quibus curentur, requirunt. Sunt etiam quandoq́ue cum vlcere aliæ affectuum
differentiæ, quæ remouendæ prius ſunt, antequàm curetur vlcus; quia curationem vlceris impediunt.
B Quæ autem frequentius ſolent euenire, ſunt, aut aliqua intemperatura, aut inflammatio. Sed de his
quidem non agemus in præſentia; quandoquidem eæ curantur,ut inflammationes aurium curari antea
diximus: item etiam ſi adſit intemperatura curationi vlceris, obſiſtens pro ratione intemperaturę ac-
commodatis remedijs, hoc eſt contrarijs medicamentis, ſiue ſint vnctiones, ſiue fomenta, ſiue em-
plaſtra curatur. His ergo poſt habitis,de vlceribus curandis ſecundum prædictos ordines agendum eſt.
Quanuis(ut docuit Gal.4.metho.) hi ordines diuerſi non oriuntur ex propria vlceris natura; ſed potius
ex diuerſis affectionibus, quæ quantum ad ipſas pertinet, differentes habent rationes ab vlcere: ſunt ta
men frequentius, & intimius vlcus conſequentes, quàm aliæ iam dictæ, & cæteræ, quæ cum illis ean-
dem habent rationem. Vt ergo naturam ſimpliciorem vlcus habet, qualia plerunque ſolent eſſe, quæ
recentia, & adhuc cruenta ſunt, eò & faciliori, & ſimpliciori curandum erit medicamento, quod vim
exiccãdi tantã habeat,quantũ poſtulare videtur natura particulæ.nã particulæ molliores,& minus ſiccæ
ſuapte natura minus exiccantibus egent: ſicciores autem ſicciotibus medicamentis opus habent: præ-
terea uerò & aliquam detergendi facultatem habeat. Vnde quia auris ſiccisſima particula eſt, ut eius
oſtendit compoſitio: ideò etiam valdè exiccantibus indiget. Medicementa igitur, quæ ad curanda au- Lec.58
rium vlcera inijciuntur, præter id, quod exiccant, vt ſiccantiora fiant, diſſoluuntur, aut leuigantur,
C tùm uino, tùm vel etiam magis aceto. Vtebantur autem antiqui medici(vt teſtis eſt Gal.) in recenti-
bus,& facilioribus vlceribus collyrio ex glaucio, quod ex ſucco illius herbæ Aegyptiacæ, quæ cornuto
papaueri ſimilis erat, conficiebatur: ea nunc, vt & eius ſucco, (quod nouerim) caremus: quod
& in affectibus oculorum erat in multo vſu. vini autem aſtringendi habet, qua fluxiones poteſt repelle
re; ſiccandi, & refrigerandi ob terream ſubſtantiam; & aliquam detergendi ex amaritudine,cuius erat
particeps.hoc ergo medicamentum ex aceto inijciebat Gal. Arabes verò laudant mulſam, vel oxymel,
aut uinum mulſum primò ad abſtergendum:poſtea verò exiccabant thure ex uino diſſoluto: aut ſarco-
colla, & thure ex uino, & pauco melle:aut myrrha,& aloe ex vino.Gal. tamen in his vlceribus non dif
ficilibus commendat collyria, quæ diarhodon, & quæ decroco, uel diacroca appellata ſunt à veteribus
medicis,ex aceto iuſtillata, vel ex vino: item & Nili collyrium: de quibus ſuperius ſumus locuti. At ſi
vlcus purulentum ſit, & copia puris ſcateat;nondum tamen admodum ſit multa: ſi quidem citra dolo-
rem ſit, ualentioribus detergentibus erit opus.qualia ſunt confecta,collyria ex myrrha, præſertim illud
Democrati, quod diaſmyrnum appellatur. Dixi citra dolorem ſi ſuerit; quia cùm doloroſa ſunt vlce-
ra, canendum eſt ab illis, quæ detergendo mordicant:quoniam dolorem augent, & fluxiones monent:
ſed leuioribus,donec ſedetur dolor, agendum. Tertius iſtorum vlcerum ordo eſt, cùm adeò putrida,
D & purulenta ſunt, vt iam ferè maligna, vel cacoethe dici poſsint; quę longè acrioribus exiccantibus, &
detergentibus egent, & quæ quaſi erodendi vim habent; ut ſunt trociſci, qui Andronij dicuntur, &
qui Muſæ: deſcripti autem à Gal. habentur 6.de comp med. ſec.loc. & à Paulo lib. 7. nec non ab Auic.
Meſ.alijsq́ue arabibus; ſed hi corrupto uocabulo appellant alindaracon. Immò arabes in eiuſmodi
vlceribus laudant vſum vnguenti ægyptiaci appellati, cuius & Meſ. & Auic. meminere: licet non ſit
vtriuſq́ue penitus eadem deſcriptio. Nunc autẽ tàm Andronij trociſci, quàm vnguentum ægyptiacum
parata apud apothecarios habentur; & chirurgis noſtri temporis ſunt in multo vſu. Neque tamen in
illis ſimus præcipites,niſi in vlceribus contumacibus, & malignis; quia mordent,& erodunt.Quando ve
rò tanta eſt contumacia, vt neque his etiam valentioribus medicamentis cedant, nullum poſtea effica-
tius, & præſtantius eſſe medicamentum & Gal. & alij teſtautur; quàm ſit ſcotia ferri ex aceto acerrimo
pluribus diebus trita,& diligentiſsimè ad ſolem leuigata. Vbi notat Gal.unum, quod videtur prima fa-
cie; præter omnem rationem; veriſsimum tamen eſt, & frequenti experientia probatum; quòd licet au-
ris inflammata,& dolens neque leuem etiam contactum lenis, & mollis alicuius rei ferre poſsit:cùm ta-
men inflammationis, & doloris eſt expers,acerrima perfert medicamenta.

A

De affectibus, ex quibus læditur actio ſenſus auditus. *Cap. V.*

ADeò ſenſus hi exteriores, præſertim uerò quatuor, qui circa caput ſiti ſunt, eandem inter ſe ſi-
militudinem, uel proportione habent; ut ſi quis vnius rationem probè teneat, facilè poſsit, ſe-
cundum illius comparationem, aliorum rationem percipere. Vnde ſicuti triplicem oculus,
uel uiſus habet modum, quo lędi poteſt eius actio; quia aut omnino aufertur, ut in cęcitate:
aut imminuitur, ut in luſcis, & qui hebetis ſunt uiſus: aut vitiatur, & corrumpitur, ut in ijs, qui alucinan-
tur: Ita in ſenſu audiendi, ſurditas cæcitati: grauitas auditus (ſicut in illis, qui ſurdaſtri ſunt) luſcis ex pro-
portione reſpondet: & ſtrepitus, uel ſoni, qui percipiuntur in auribus, nulla re externa ſonante, uel obſtre
pente, imaginibus ob oculos obuerſantibus, de quibus latè locuti ſumus, ſimilem habent rationem: Im-
mò non ſolum ijdem ſunt modi lęſionum; ſed ferè idem eſt etiam modus, & ratio affectuum, uel cauſa-
rum, à quibus fiunt hæc impedimenta in hoc ſenſu. Vnde quemadmodum vapores mixti in humoribus,
uel tunicis oculorũ è directo pupillæ offerebant quaſi imagines viſui, tanquã rerũ obuerſantium in exte-
riori medio; ſic & uapores, uel flatus in aure ſpiritus agitantes, & ferientes organum auditus, ſiue ſit ex-
trema pars nerui peruenientis ad aurem, (ut voluit Gal.) ſiue ſit aer in aure congenitus, (ut Ariſto. 2. de B
anima ſenſiſſe videtur) afferunt quandam ueluti imaginationem rei ſonantis, non in aure, ſed in exter-
no aere. Ac ſicut etiam aliquando uapores hi in oculo ſedem, & ortum habent ex eius primario affectu:
interdum ex alterius conſenſu, nempe capitis, uel inferiorum partium, præcipuè uerò uentriculi, quan-
doque & uteri, ſępe & corporis uniuerſi: Ita & ſtrepitus aurium penitus eodem modo cõcitari poſſunt.
Quare & in uomitu, ac morſu uentriculi, ſic ſtrepitus auriũ, ut oculorum imagines percipi ſolent; prout
vapores magis in hanc, uel in illam partem, uel in vtranque feruntur. Similiter etiam in febribus acutis,
& cùm futuræ ſunt iudicationes, ſolent non minus ſtrepitus in auribus, quàm oculorum imagines perci
pi. Et modo quo imagines, cùm in longum tempus protrahuntur, cæcitatem, & ſuffuſionem minantur;
nimirum quia tandem fiunt primarij affectus: eodem quoque tinnitus, ac ſtrepitus diuturni futuræ ſur-
ditatis nuntij ſunt. Nec ſolùm ijdem ſunt modi, & ſimiles læſionis cauſæ, cùm vitiatur actio; verùm &
cùm aufertur, vel imminuitur. Nam quòd quis aut ſurdaſter, aut ſurdus factus ſit, (neque enim hæc dif-
ferunt, niſi ratione maioris, vel minoris illatæ offenſæ) poteſt, ſicuti & de viſu diximus, ortum habuiſſe,
aut à facultate in ſuo initio: aut ab organo auditus. A facultate, aut ab ea, quæ corpus regit, quæ ad ma-
gnam deuenerit imbecillitatem, vel ex reſolutione, vel ex extinctione: ſicuti quando corporis totius vi-
res languent: quod interdum ex inedia: interdum ex malignis, & uehementer acutis febribus, ac turbu- C
lentis morbis: vel in quibus à nimia copia ſtrangulatur natiuus calor; vnde 4. Aph. & 1. Prorrh. pronun-
tiarũt Hipp. & Gal. quòd ſurditas in febribus malignis, & turbulentis, ubi virium adſit infirmitas, ſignum
lethale eſt. Aut ex defectu animalis facultatis, quæ in cerebro eſſe habet. qui defectus, aut ſpirituum eſt:
aut ob aliquem affectuum cerebri, ut eſt intemperatura, dolor vehemens, & id genus alia. Ex defectu au
tem organi eſſe poteſt, uel ratione partium ſimplicium, ex quibus eſt conſtituta auris; qui quidem defe
ctus eſt earum partium intemperatura aliqua cum materia, vel ſine materia: Vel eſt eius defectus, qua-
tenus organicum membrum. Et is defectus eſt aut obſtructio: aut condenſatio. quibus prohibetur tranſi
tus ſpirituum deferentium facultatem auditricem à cerebro ad organum, aut tranſitus ſonorum, & uo-
cum ab externo aere, ad internum organum. Conſtipatio autem præſertim ad neruum pertinet, de qua
condenſatione latius egimus, ubi de reſolutione neruorum fuit habitus ſermo: Obſtructio verò, aut in
neruo fieri poteſt: aut in meatu auris: In neruo quidem, aut à craſſo, & lento, vel multo homore: Inter-
dum & à biliosa materia, ſicuti quando ſurditas (vt ait Hipp. in Aph.) ſoluit diarrhoeã, & diarrhœa ſur-
ditatem: Interdum uerò ab aliquo tumore præter naturam, vt ſunt inflammatio, ſcirrhus, & œdema. In
meatu etiam ab aliquo ſuccreſcente tumore ex nuper dictis poteſt fieri obturatio, quæ ſonis audiendis D
ingreſſum prohibeat. Vel ex eo excremento luteæ ceræ ſimilis, quod per aurem expurgatur; cùm mul-
tum ex negligentia congeritur, & indutatur, ac meatum replet. Poteſt & ex ingreſſu alicuius humoris, vel
rei corpulentæ meatum obſtruentis. Iã ergo breuiſsimè perſtrinximus, apertè tamen, omnes differentias
læſi auditus, & eiuſdem etiam cauſas. Reliquum eſt, ut de ſignis pauciſsima quædam dicamus. Quate-
nus igitur ad ſtrepitus, & ſibilos pertinet, qui aliarum partium conſenſu fiunt, eodẽ modo diſtingui poſ-
ſunt, quo imagines in oculis diſtinguendas diximus, præſertim uerò ſi obſeruauerimus, quomodo ſe aut
vniuerſum corpus habeat, aut uentriculus, aut uterus. Deinde ſi ſemper audiatur, aut certis quibuſdã ho
ris, & reliqua. de quibus ſuperius diffuſe locuti ſumus. Ita ẽt ſi ex capite ortum habeat ſibilus, caput & ce
rebrum quopacto ſe habeant, conſiderandum eſt: inſuper an grauitas capitis percipiatur, uel tenſio, uel
titubatio, vel id genus alia. Cùm uerò primarius erit affectus, aliqua ibi erit aut grauitas, aut tenſio. Cau
ſæ etiam præcedentes procatarcticæ, & victus ratio facilè hæc omnia vobis oſtendent. Similiter cùm aut
uomitum, aut futuram criſin nunciabit, ex nauſea pręcedẽte, & ex ijs, quæ indicãt criſin futurã, facilè per
cipi poterit. Itidem de graui auditu, ac ſurditate dicemus, cùm defectu facultatis accidunt, cognoſcetur
ex præceſsione earum ęgritudinem, quæ uim habent reſoluendi uires, inediæ, uel immodicæ alicuius
euacuationis. Sin autem ex defectu facultatis animalis in cerebro ob aliquã intempęriem, aderũt ſigna

eam

A eam intemperiem oſtendentia,de quibus in 2.libro.copioſè actum fuit : Sed & rariſsimè contingit , ut, cùm defectus eſt in principio,hoc eſt,in cerebro,unus tantùm ſenſus malè habeat:immò,hoc ſignum ſatis efficax eſt,quòd læſi ſint ſenſus hi quatuor exteriores uitio cerebri, ſi plures ſimul ſint læſi . Quando autem id accidat ratione inſtrumenti,ſi quidem ob aliquam earum partium intēperiem acciderit,neceſſe eſt aliquas præceſsiſſe cauſas,præſertim verò externas,& procatarcticas appellatas,quæ euidētes ſunt, ex quarum notitia poterit,qualis ſit illa intemperies,cognoſci. Sed ſi ſit cum materia ,rationem eam cognoſcendi expoſuimus,cùm de aurium dolore egimus : Ita etiam ſi contingat ex inflammatione nerui : Si uerò accidat ex frigidiore tumore,qui viſu percipi nequeat,aliqua ſaltem tenſio cum grauitate id demonſtrabit:At ſi hæc in meatu fuerit,oculis etiam & affectus.& cauſa cerni poterit. Obſtructio etiam cognoſcetur,cùm à craſſo humore frigido ortum habuerit; quia aderit grauitas, & tenſio , & à calefacientibus iuuari uidebitur,& potius frigida ſentietur,quàm calida auris.Sin autem à bilioſo humore,minor erit grauitas,uel tenſio:maior autem calor , & aliquis aderit morſus . Verùm & in his , & pleriſque alijs morbis anteacti uictus ratio maximā occaſionē præſtat cognoſcendi differentias,& cāſ ipſorū affectuū .

B *De affectuum curatione , quorum uitio læditur auditus modo iam expoſito. Cap. VI.*

QVia de curandi ratione ſonos,qui obſtrepere in auribus uidentur,ſermo inſtituendus eſt; primùm quidem unum eſt exponendum quòd et utile ad ea,quæ dicenda ſunt,& non ingratū auditu erit , quodque communi ferè ratione poteſt , & ad auditum,& ad uiſum pertinere . Illud igitur aduertendum eſt, quòd & ſi dixerimus imagines ob oculos apparere , quando uapores aliqui obſcuriores,humoribus immixti ocupant oculorum ſpatium,quod ante pupillam eſt : Ita etiam fieri ſonos in auribus,cùm uapores uel in aure geniti , uel aliunde ad aurem delati , motis aut ſpiritibus uiſorijs,aut externo aere,feriunt organum auditus . Attamen nunquam & oculus ita liber eſt ; quin aliqui ſint uapores;ſaltē qui ex actione caloris naturalis oculorū in humores generantur: ſicut & generantur in omnibus alijs particulis in quacunque uiuenti re:unde quando fit conſtipatio extimæ cutis, retentis his uaporibus, ut ſæpius fuit expoſitum , non tardò læduntur particulæ , Sic & auris interna nunquam ita quieta;quin in ea ſint aliqui itē uapores,uel flatuoſi ſpiritus.qui aliquē in aure motum cieant . quod inde maximè apparet,quia appoſita manu,aut aliqua re caua auri , percipitur murmur quoddam in ea Lec.59

C & ſonitus,quem incluſi aeris motus refert. Verùm ea eſt ratio omniuoi ſenſuum,immò facultatum omnium,quòd non ab omni re,in quacunque magnitudine,& menſura patiuntur,vel afficiuntur.In vniuerſum enim philoſophi hoc probant,quòd non quodlibet à quolibet patitur ; ſed determinatum à determinato.Idcirco plerunque neque oculus vapores percipit, niſi quando,& plures , & turbulentiores fuerint,q̄ rei natura requirat:Neq; auris quencunq; motū in ea excitatū ſentit; niſi fuerit certi alicuius impulſus,vt videlicet à vehementiore impellente allidatur ad organum, quàm cùm à vapore,qui ſecūdum naturæ rationē generatur in aure . Sed huiuſmodi ratio ſentiendi minuta , non eſt in omnibus æqualis . Nam perſpicacitas ſenſus varia eſt in varijs hominibus.Aliqui enim vel minutiſsima quæque perſpiciūt, vel audiunt , quæ alij vel integris etiam ſenſibus percipere nequaquam poſſunt . Quandoque autem in aliquib. eò res prouehitur,vt adeò fiant acris,& perſpicacis,& adeò mundi ſenſus,vt & vapores,qui etiā naturali,non extranea aliqua cauſa in oculis continenter(ut nuper expoſuimus)generantur, perſpiciāt ; perinde vt alij craſſos,& turbulentiores. & hac ſola ratione illas imagines obuerſari ab oculos videant , non extranea & morboſa cauſa : Simili modo ēt nonnulli auditum habent ita acrem, perſpicacemque , & aurē emunctam , vt uel motum ,quem quaſi perpetuū,& naturalem eſſe in auribus diximus,continēter,tanquā exterius aliqua ſonent,percipiat. Vn̄ eiuſcemodi ratio vitiatæ operationis viſus,uel auditus,

D quæ ſolet ex iſtiuſmodi cauſis ortum habere, non alia ratione curanda eſt ; niſi facto obtuſiore ſenſu , id verò fieri hoc modo Gal.docuit,ſi modicū opij diſſoluatur, vel ex lacte muliebri , vel ſimili aliqua re ex illis,quæ ſuperius fuere expoſitæ:atque in aurem vel oculū inſtilletur:itidem ēt facient alia, quæ vim habent ſtuporem inducendi.Aliæ verò differentiæ aliam rationem curationis requirunt.Et quæ quidē non ex proprio aurium vitio;ſed conſenſu vel cerebri,uel vniuerſi corporis,vel uentriculi,vel vteri excitātur: curationem requirunt illius partis,cuius conſenſu vitiatur auris operatio : uerbi gratia capitis , uniuerſi corporis,vētriculi,vteri,aut alterius particulæ, cuius cōſenſu videatur auditus lædi ; per vacuationē earū partiū,remotionēq; intēperiei, ſi aliqua in eis facta fuerit.Sed de his particulatim agere nō eſt p̄ſentis inſtituti.At ſi fuerit ex aliquo p̄prio auris affectu;cū plerūq; illud fiat à flatu genito,uel ex frigore,uel à materia pituitoſa ibi cōgeſta:(q̄uis neq; alienū à rōne ſit,ut interdū ex uapore bilioſo)in his ergo primū habita cura uniuerſi corporis,aut capitis,ſi ex horū plenitudine foueri videat̄,& cuſtodiri auriū affectus eo mō,quo tùm vniuerſi corporis,tū capitis moliēdā vacuationē,uel purgationē ſuperius ſæpe docuimus; & eorūdē ēt corroborationē;ad localia medicamēta particulatim accedēdū.Veru cū(vt diximus)ſoni hi à flatu intercepto,et exitu carēte excitent̄,& ex craſſa,ac lēta materia plerūq;,eādē fere curationis rōnē requirūt,quā dolor auris à flatulēta,uel pituitoſa materia concitatus : videlicet aperientibus,attenuantibus

bus,& diſcutientibus;quibus ſi vſus medicus aliquanto tempore nihil videatur proficere,ſignũ ſatis eui- A
dens erit,id pendere ex acrimonia,& perſpicacitate ſenſus:quare aliã tunc erit incedendum uia. Quate-
nus verò ad ſurditatẽ,& auditum grauẽ curandum pertinet,ſi rectè omnia , q̃ hactenus in medium pro-
lata ſunt,animaduerteritis,nõ egebimus,aut multo labore,aut longo ſermone. Nam ſi fuerit factus ali-
quis aut ſurdus,aut ſurdaſter ob defectũ facultatũ,vel omniũ,vel animalis in cerebro, occurrendũ,& cõ
ſulendũ prius principijs,à quibus defluunt facultates, ſecundũ propriã earũ partiũ rationẽ;ut ſi ex mem-
brorũ principaliũ affectu languor facultatũ,& virium pendeat,illis conſulendũ erit ea methodo, quæ il-
li affectui tollẽdo erit accõmodata:ſi ex viriũ imbecillitate ob ſpirituum reſolutionẽ,aut alimenti deffec
tum,vires refectione inſtaurandę erunt. At uerò ſi hæc accidãt ex aliquo vitio contracto in organo: ſi vi-
tiũ id ſit intemperies ſine materia,corrigenda ea erit per cõtraria,vt diximus,cùm de dolore ageremus.
Cõ.28 Si aũt cũ materia,euacuatione illa tollenda eſt. Vnde et 4. Aphor.cùm dixiſſet Hipp.interdũ ſurditatem
Cõ.17 ex diarrhæa curari:poſſumus cũ Gal. in 6. Aph.ſubiungere,ꝙ hoc vnum ex ijs eſt, in quibus docetur me-
dicus naturam imitari,cùm rectè operatur. Sed hac ẽt ratione ſolent ſpõte curari ſurditates, (vt ibidem
teſtatur Gal.)quæ repẽtè fiunt , & tanquam ſymptoma accidunt febricitatãtibus ſæpe ante futurã morbi
indicationẽ:propterea ſi viderentur ſigna futuræ indicationis,res naturæ eſſet cõmittenda. At verò cum
nulla apparẽt ſigna futuræ morbi criſeos,arte moliri vacuationẽ oportet. Sed duplex eſt vacuandi ratio ,
vt ſæpius diximus:altera generalis,quæ prius,& vniuerſum corpus reſpicit,& caput,quàm particulatim B
aures,quamq; moliri ſolemus per purgantia medicamẽta, pręſertim cùm ſuſpicamur affectũ auriũ aliũ
de foueri: Verùm cùm aliò nõ eſt proſpiciendũ;niſi particulatim ad materiã aures occupantẽ, localibus
remedijs,quæ digerendi & laxãdi vim habẽt,vt ſæpiſsimẽ dictũ eſt,tentãdũ erit vacuare:qualia ea ſunt ,
quæ fuere paulò ante prioribus capitibus expoſita. & eadẽ omnino cõmoda erunt ad tollendã obſtruc-
tionẽ in neruo auditorio ex infartu craſſorũ,& lentorũ humorũ;niſi antiquior fuerit obſtructio,vt iã in-
duruerit:tunc.n.addenda eſſent,quæ & incidendi attenuandiq; & detergendi inſignem haberẽt vim . vñ
quandoq; & oxymel ſcilliticũ,& caſtoreum,& alia iſtiuſmodi inijciuntur. Sed ſi ſit ex condenſatione fac
ta à frigore,eadẽ erit curatio inſtituenda,quæ ex dolore à frigore fuit explicata. Ex inflammatione verò
curatur,curata inflãmatione,de qua abundè ſumus locuti. Ex ſcirrho aũt inter initia quidem fortaſſe cu-
rabitur rebus interdum molliẽtibus,vt ſunt adipes,de quibus,quantũ ſatis eſſe poteſt, verba antea feci-
mus:deinde verò digerẽtibus,& attenuãtib.quæ nõ ſunt repetẽda,cũ fuerint alias explanata. Obſtructio
verò,q̃ fit in meatu,vel à ſorde,vel à pure in grumum coacto, põt curari auriſcalpio,interdũ forpice. ſed
poſſumus uti mollientib. medicamentis,deinde incidentibus,& attenuantibus,vnde & oleum amygda
linum ad molliendũ aptum : ad incidendũ,& attenuãdum oxymel,vel ſimplex,vel ſcilliticum: ad deter-
gẽdum mel roſaceum. Si uerò fuerit aliquod corpus ſolidũ,quod in auris meatũ inciderit, vel à quopiã C
iniectũ fuerit, ut lapillus aliquis,aut granũ, aut aliquod huiuſmodi extrahet quandoq; inclinato capite
in eã partẽ,quæ obſtructa eſt,manu ſuffulto,q̃ ex ea parte eſt,ſi mox inſiliat,altero tantũ pede, qui itẽ eſt
ex parte auris affectæ: vel ſi puer eſt,pedibus arreptus,& pronus in caput cõcutitur:ſi autẽ adultus exten
ditur ſupra tabulã,ita ut aure affecta decũbens hęreat tabulę;moxq; attollitur tabula ex ea parte,ubi ca
put tabulæ inhæreſcit, ac permittitur deferri deorſum: facilè.n.ex concuſsione eliditur id impedimentũ
interdũ ẽt,ſi aſpectus ad rẽ contentã pertingat,aliquo inſtrumẽto ab operatore extrahitur. Sed ſi ſit ani-
malculũ aliquod,quod in aurẽ ſit ingreſſum,inſtillabimus aliquid,quod interficiat;niſi ſaltu , & alijs ſi-
milibus cõmentis facere poterimus,vt exeat:ſicuti ſcamoniũ ex aceto,vel abſinthij ſuccũ , vel pauceda-
ni,aut nitrũ,& ſulphur ex ſucco raſani. Sed ſatis iã de his. Quare opportunũ erit,vt ad alia trãſeamus. Nõ
tamẽ ab re fuerit hoc ẽt medicamentũ vobis proponere, quod multis in plurimo vſu eſt , & vulgarib. &
mulierculis,& plurib.ſurdis videt̃ cõtuliſſe,neq; p̃ter rõnem. Accipiũt pinguedinẽ anguillæ,quã,dũ veru
torret̃,deſtillantẽ colligũt; et in aurẽ ſurdi,uel ſurdaſtri inijciũt.p̃ter.n.vim eã,quã ex pingui ſua ſubſtã-
tia molliẽdi,laxãdi & digerẽdi habet;dũ torretur,fiũt partes eius tenuioris ſubſtantię:ſicut de oleo lucer
næ ſuperius diximus,ut et ea ratione magis attenuet,et diſcutiat:ꝙ ſi inter ſegmẽta anguillę interpoſita
ſint,dũ ueru affigũtur,folia lauri,inde ẽt illis maior vis attenuãdi,et digerẽdi accedet. Quia uerò ſermo D
intercidit de illis,q̃ auris meatũ ingreſſa aut obſtruũt, aut alioquin moleſta ſunt,in quib. p̃ter alia anima
lia,ut pulices,culices,cimices,formicas,& id genus alia,ſunt ẽt uermes, de quib. q̃dã paucula uerba fa-
cere inſtitui, ob id imprimis;q̃m in aliquibus locis, præſertim verò in germania (ut mihi relatũ eſt) fre-
quẽs eſt hæc moleſtia:plurimi.n.ſunt,in quib. uermes innaſcũtur,atq; tùm morſu,et pũctione,tùm mo-
tu plurimã afferũt iniuriã: Ideò neq; hoc volui conniuentib. oculis p̃terire . Vermes itaq; qui in auribus
reperiunt̃,aut ex aure ſuũ habent ortũ:aut alibi geniti aurẽ ingrediuntur. Nã memini me quendã uidiſſe
qui cùm in quodã cubiculo decumberet,quod horreo,in quo triticũ ſeruabatur,ſubiectũ erat,experge-
factus aliquãdo mane percepit motũ,et morſum intra aurẽ:in quã diligẽter familiares,inſpiciẽtes inue-
nere tineã, quales ſunt , quæ in tritico gignuntur,quæ quidẽ non ſine labore fuit extracta . Fiunt autem
in aure uermes , non niſi ex putri materia , quæ duplex eſſe poteſt. Nam aliquando in vlceribus ,quæ pu-
trida ſunt , uermes gignuntur , ſic in auribus , ut in alijs particulis . Aliquando verò ex aliqua excremen-
titia materia,quam natura per aures expurgando excernit; atque ibi in aure mora tracta , putreſcens in
uermẽ tranſit. Duplex aũt eſt iſtius affectus curatio: Altera q̃n iã factus eſt uermis,nempe vt extrahatur.
Altera ut eos,qui obnoxij ſunt huic morbo,cuſtodiamus,ne ab eo corripiantur,et p̃hibeamus à uerminũ
genera-

A generatione. Sed de priori primùm agamus. facilè vermis ille extrahitur, vel auricularì ſpecillo, vel alio
inſtrumento, cùm in eo loco eſt, vt conſpici poſsit: at ſi intimius ſit, vt nequeat videri, ſi viuus aliqua rõne
extrahi poſsit, melius erit: alioquin enim erit interficiendus Solet autem facilius hoc modo viuus extra-
hi, ſi fecerimus quaſi (vt noſtri chirurgi appellant) tentã ex axungia vel porcina, vel gallinacea, vel anſeri
na, vel alia ſimili, ſalis tamen experte, atque imponamus auri, in qua maneat per ſpatium aliquod: facilè
enim eo cibo, quo maximè vermes delectãtur, allecti, illi a. figuntur, atque ita ſimul cum axungia impli
citi extrahuntur: ſicut alia animantia, vt pulices, & id genus alia educuntur interdum impoſito coto, vel
molli vellere optimè carminato auri. animalcula enim hæc illi, dum mouentur, ſolent inuolui, & quaſi
irretiri eo coto, vel vellere extrahuntur. Quòd ſi hoc modo fieri nequeat, interficienda ſunt. ea verò occi
dunt amara omnia, vt ſuccus abſinthij, veratra, paucedanum. à Tralliano autem Alex. & alijs græcis ad
necandos uermes, & id genus animalia plurimis laudibus effertur (cui & Gal. 7. de ſimp. med. fac. & Pau
lus conſentiunt) ſuccus, uel decoctum calaminthę iniectum in aures, quod ait Alex. plurimùm valere in
omnibus etiam ſupradictis aurium affectibus, ut ſunt ſoni, ſurditates, & graues auditus: conandum de-
inde, vt interfecti extrahantur Ad quod eſt quoddam cõmentum, quod poteſt eſſe utile ad extrahenda
omnia, quę auribus ſunt illata: ut ſcilicet auriculare ſpecillum molli lana optimè inuolutum reſina, vel
B alio glutinoſo medicamento imbuamus, imbutumque auri eatenus, vt rem extrahendam attingat, inda
mus; atque ita illam herentem cõmodè educemus. Altera verò curatio eſt, ut caueamus, ne generentur
vermes. Et illi quidẽ, qui ex vlcere putrido ortũ habẽt, requirunt vlceris curationẽ, de qua eſt ſuus habi-
tus ſermo. Qui verò cũ ex excremẽtoſa materia ſine vlcere fiũt, cũ id plerunq; ex intemperante victu, &
excremẽtoſo cõtingat: primũ indicãt corpus, pſertim caput purgandũ, victũq; corrigẽdũ: quãtũ ãt ad p
pria remedia ſpectat, detergẽtib. & deſiccãtib. eſſe utẽdũ: ſicut ſunt amara; de quib. nup ẽt uerba fecim.

De parotidibus. *Cap. VII.*

SIcuti oſtendimus plurimam organum auditus eum viſus organo ſimilitudinẽ, & proportionẽ ha- Lec. 6.
bere. Ita ẽt in tractationibus iſtorũ affectuũ, qui ad hos ſenſus, ptinẽt eandẽ ſeruemus rationẽ. Poſt-
quam ergo abſoluimus ea, quæ internis auribus euenire ſolent, agamus & de illis, quæ oriri conſue
uere in externis partibus circiter aurem; præſertim verò de inflammationibus, quibus attolluntur
in tumorem partes, quæ ſunt ſecundum aures: unde et παρωτίδες à græcis ſunt appellatæ, quaſi iuxta,
C vel ſecundum aures. Volumus autem de hoc affectu ſermonem inſtituere; quia frequenter ſolet oriri,
præſertim uero in febribus (ut teſtatur Gale. 4. Apho.) laborioſis, & malignis, & quæ non parum nego- Com.
tij faceſſunt. ſæpe etiam qui in febribus à parotide corri piuntur, malum ſortiuntur finem, præcipuè ſi 74.
vires habuerint imbecilles, vel propter morbi longitudinem, vel prauitatẽ, vel propter ætatem. rem er-
go ægreddiamur. Cùm in genere inflammationũ ſit, & omnis inflãmatio ex fluxione fiat: fluxio verò du-
plicem habeat occaſionem; alteram à parte amandante, & impellente: alterã à ſuſcipiente impulſam flu
xionem: neceſſe eſt, quòd duo hæc conueniant ad hoc, vt concitetur inflammatio, robur particulæ im-
pellentis, & imbecillitas eius, quæ ſuſcipit, Poſt aures autem ſunt carnes adenoſæ, ſicut & in inguinibus,
& ſub alis, quæ ſuaptæ natura facillime, tùm ob raritatem ſubſtantiæ, tùm ob imbecillitatem in repellẽ-
do, recipiũt excremẽta ab alijs fortiorib. particulis impulſa: immò ea rõne tales à natura creatę ſunt, vt
faciles ſint ad admittẽda excremẽta expulſa à nobiliorib. viſcerib., quorũ natura maiorẽ curã hẽt. Fiũt
aũt ſæpe parotides impellente cerebro ad eas adenas ſuperuacuos humores, ut noxias materias à ſe ex-
trudat. Aliquando etiam fiunt impellente vniuerſo corpore; & hoc (vt ibidem docuit Gal.) accidit in fe-
bribus, maximè verò cõtinẽtibus; cùm morboſę materiæ attollunẽ vi caloris febrilis in ſublime, q̃ mox à
D natura febres iudicatura ad adenas vel adenoſas partes impellunẽ: quãuis iudicationes hæ (vt & Auic. 2.
4. aſſerit) difficiles eſſe ſoleant, & quæ ſępiſsime oſtendant febris malignam naturam. Solent autem, vt
2. Progno. ait Gal. iudicari febres per parotidas, quę neque pendent à materia admodum calida, tenui,
& acri: quoniam illæ plerunque per excretionem iudicantur: neque admodum craſſa: quia tales fe-
bres potius per abſceſſum ad bubones, vel articulos iudicantur: ſed quę à materia dependent media in-
ter hæc duo extrema; quę licet non ſit adeò craſſa, vt quando ſit abſceſſus ad inferiores partes: eſt ta-
men omnino potius craſſa. & ſi interdum diſcutiantur, reſoluanturque parotides: ſicuti quandoque
in robuſtis, & iuuenibus: plerunque tamen ſuppurantur, & in abſceſſum tranſeuntes inciduntur, ac
ſi Hippo. præſtanda fides eſt ſexto. Epid. quarto verò libro commen. Gale. melius eſt in febribus, ut
ita ſuppurentur; quia in acutis febribus, ſi parotis citra ſuppurationem euanuerit, expectare oportet reci
diuam. Sed & hoc addẽdũ quantum ad parotidum rationẽ pertinet, quòd in acutis febribus parotis bo
na, & ſalutaris eſſe poteſt; cùm poſt apparentem concoctionẽ oritur, ſicut & reliqua, quæ ad criſin ſpec-
tãt: alioquin enim, ſi in principio morbi oriatur, nunquã benè finiri poteſt: immò (vt ex Hippo. & Gal. 2.
libro cõm. in 1. Epid. poteritis percipere) poteſt oriri in principio parotis, quę fęliciter videatur procede
re per omnia ſua tempora vſque ad ſuppurationem, ut effluat deinde pus rectè paratũ, & coctum: nihil
tamen ad ſalutem recuperandam proſit. Futurã parotin pręſens vnuſquiſq; vel rudis cognoſcere põt ex

colore,dolore,& tumore loci poſt aures.Quæ autem Gal,tùm primo de Criſibus,tùm verò in fine ;,libri A
Prorrhi expoſuit ; nimirum ſomnus grauis , dolor capitis , & ſurditas repēte ſuperueniens , antequàm
incipiat,ſignificant futuram parotidem : (nam priora ſigna ſunt iam incipientis) inditio verò hæc ſunt ,
quòd materia,quæ prius in inferioribus venis,& viſceribus contenta fouebat febrem, nunc repente ela-
ta ad caput fertur:vnde & rectè dixit,quòd parotin ſignificant,ſi repente fiant . Quantum autem ad ra-
tionem curationis pertinet,ſi rectè voluerimus,quæ hactenus dicta ſunt,examinare , facilè percipiemus
triplicem eſſe parotidum rationem:Aliquando enim ſine ulla febre fiunt , natura purgāte cerebrum ab
excrementis in eo congeſtis . Interdum verò fiunt in febre; & in febre , aliquando magis rationem ſym-
ptomatis habent , ut quando in principio ante concoctionem extuberant ; Nonnunquam antem ratio-
nem habent expulſionis criticæ , ut cùm morbo concocto fiunt , & cùm leuamine laborantis,ac remiſ-
ſione febris , Et ſicut differentes ſunt hæ rationes:ita etiam differenter tractandæ ſunt,Nam quæ criticæ
ſunt,ſi fiat prompta,& velox expulſio,relinquendum eſt ferè omne negotium naturæ;præterquàm quòd
maturantibus iuuanda,vt citò ad ſuppurationem deueniat : mox aperto abſceſſu detergentibus mundā
reddendum eſt vlcus,vt carne repleri poſsit ; deinde exiccantibus ceratis, vel vnguentis,pro exigētia rei
deducendum ad conſolidationem,ſicuti & reliqua vlcera ſolent.Sed in alijs, quæ non ſunt propriè criti-
cæ,quædam ſunt tanquam præcepta communia,& generalia,quæ in omnibus ferè inflammationibus lo-
cum habent,& reſpiciunt potius ad inflammationē inter initia dum fit, & eſt in generatione,quàm dum B
facta eſt Et de ea,quæ febres ſequitur,tanquam ſymptoma , (mea quidem ſententia) & ipſa dimitten-
da,& ſinenda,non iuuanda , non impedienda;ſed totum negotium conuertendum ad febrē curandam.
non enim impedienda ea expulſio: (quanuis ſit ſutura inutilis , vt diximns) ne malus humor impeditus
ab exitu,recurrens feratur ad cerebrum,uel aliud membrum præcipuum , & ſi quid agendum,potius iu
uanda eſt expulſio.omnino enim melius,ut exeant vitioſi,& mali ſucci: id tamen facili re fiat,ne natura
irritata majorem aliquem motum moliatur,qui nequaquam deinde regulari poſsit; & ne dolor aliquis
concitetur,qui adiuuet ad deijciendas vires,quæ plurimum in his morbis laborāt:niſi etiam videamus ,
plurimum eſſe concitatum eum motum,quem nō regulet natura.In reliquis verò, ſi videatur multa aut
uniuerſi corporis,aut capitis plenitudo: agendum omnino eſt,vt ea detrahatur,ant miſſo ſanguine, aut
inanito corpore per medicamenta , antequam particularim inflammationis curationem tentemus . Sed
quatenus deinde pertinet ad remedia,quæ particulatim ſolent per linimenta , & cataplaſmata admini-
ſtrari,vnum eſt maximè animaduertendum,quod eſt commune præceptum ſeruandum in omnibus in-
flammationibus adenarum,vel glandularum,quæ aut poſt aures,aut ſub alis,aut in inguinibuus à natu-
ra procreatæ ſunt:(arabes autem , & noſtri iuniores eos ſecuti loca emunctoria appellarunt) à quo alia- C
rum partium inflammationes alienæ ſunt.Id verò præceptum eò ſpectat, vt nunquam in harum inflam-
mationum initio,uel incremento reppellentibus vtamur , nam res hæc admodum periculoſa ; cùm ſæpe
videamus retrocedentibus,vel etiam ſponte humoribus, qui cæperant ferri ad has,uel alias adenas , in-
flammationes in eis excitaturi,ægrotantem ad extrema pericula perduci;uitioſis nempe iiſdem humori
bus,qui recurrunt,interna viſcera,& membra præcipua occupātibus. Quare ab experientia edoctus me
dicus debet quàm maximè ſibi cauere, ne ipſe pari ratione iſtius maximi incommodi auctor & habea-
tur,& re uera ſit. Nam (vt docet Gal,in lib,de conſti. art.med.) cùm materia noxia in morbis ab inter-
nis,& nobilioribus partibus ad externas,& ignobiles repellitur,morbus, qui alioquin malignus erat,ſuā
amittit malignitatem,& miteſcit:ſicuti contra,cùm prius occuparet, vel ferri cepiſſet extra & ad partes
minus præcipuas.deinde recurrens introferatur uerſus magis neceſſarias et præcipuas , malignus effici-
tur.neque deterius quid in morbis eſſe poteſt;quàm quòd iſtiuſmodi appareant expulſiones,uel ad glan
duloſas,ſiue adenoſas partes,uel ad cutem,uel ad artus,articulosve;atq;paulo poſt deliteſcant ſponte,&
euaneſcant.Quamobrem in his,ſi natura incipiat quidem expellere, & expulſionem mediocrem molia-
tur; neque repellenda eſt, neque etiam irritanda . nam repulſa vitioſa materia facilè deferetur in locum
maiori periculo obnoxium : ſin autem irritetur poterit nimis concitata fluxio dolorem uel inflamma-
tionem augere,laboremque,vigilias,& alia multa incommoda afferre:unde & turbata natura, impedie D
tur concoctio , & reliqua corporis commoda adminiſtratio , facileque vires proſterne ntur ; ideò
res naturę dimitenda , Si verò parca fiat expulſio , illa erit facili iuuanda auxilio , hoc eſt (ut docet
idem Gal,3.de comp.med,ſec.loc.) cataplaſmatibus attrahentibus, ſicuti emplaſtris ex rebus maturan-
tibus, vt ſunt radices althaæ coctę, & tritę, & farina ſeminum lini,caricę pingues, alborum liliorum ra-
dices coctę,cum quibus fermētum commixtum teratur : nam attrahunt,& maturant,concoquuntque .
At uero ſi uehemens ſit impetus fluxionis,ita vt uideatur tolli particula in tumorem inſignem , & con-
citari magnam inflammationem,ac dolorem;neque repellentibus uti opus eſt;ſi quidē prǽter nuper red-
ditā rationē,cōſtipabitur magis,& magis impingetur materia, ut pterquàm quòd non poterunt vincere
impetum ſluentis humoris,dolorem augebunt, & concoctu difficiliorem reddent tummorem . Quòd ſi
quęras,quid ergo agendum erit ? Euacuatione primùm,uel per miſsiorem ſanguinis , uel medicamen-
tis reuellendo,& alijs reuellentibus remedijs reprimendus,& mitigandus erit fluentium humorum im-
petus: Interim etiam localibus remedijs erit agendū,quæ leniendo dolori conueniunt, & aliqua ex par-
te maturant,& ſuppurationem adducunt; quemadmodum eſſet emplaſtrum confectum ex farina triti-
ci,aut

A ci, aut hordei, aut ſeminis lini, quę coquantur ex mulſa, uel decocto ſęni gręci, uel chamęmeli. hę enim poſſunt digerendo diſſoluere contentam materiam, ſi ea ſit facilis ad digeſtionem: poſſunt etiam maturando ad pus deducere: poſſunt præterea concoquere. Quòd ſi videatur non poſſe digeri; ſed potius ad ſuppurationem vergere; conuertenda eſt ratio ad ſuppurantia, vt faceret emplaſtrum ex farina frumenti, caricarum decoctum, addicto vel adipe, vel oleo. Suppurata inflammatione, & in abſceſſum conuerſa, aliter antiqui agebant, quàm conſueſcant, qui nunc abſceſſus curant ſuppuratos. Antiqui enim non ſtatim aperiebant ferro, vel medicamentis; ſed ſi videbatur non multa materia contineri, nitebātur medicamentis eam diſcutere, que eſſent tenuiorum partium, & uim attrahendi haberent: qualia erant fermentum cum ficubus, additis pinguedinibus, vt eſt anſerina, præſertim vetus, & ſalita, & alia eiuſmodi. Nunc autem, & in magnis, & in paruis apertionem, vel cultello, vel acri medicamento moliuntur; atque pure expurgato, ſi crudus ſit humor, procurant, vt coquatur ijs, quæ vim concoquendi habent, & leniendi, ſi adhuc dolor adſit, ſicuti oui, & oleo roſaceo, ſi calidior locus uideatur: poſtea vlcus detergentibus mundum reddunt. deinde moderatè deſiccantibus id carne replere nituntur: poſtremò ſiccantibus ad conſolidationem perducere. quæ eſt communis vlcerum cura. Sed ad alia majoris momenti tranſeamus. ſatis enim hæc de illis, quæ ad aurium affectus ſpectat, quatenus ad negotium noſtrum pertinere videtur, expoſita eſſe poſſunt.

B

De naribus, & rationibus affectuum, quibus ſunt expoſita.
Cap. VIII.

VT magis accommodatè poſsimus, quæcunque ſunt cognitu neceſſaria, vt naturam affectuum ad nares, & olfactus ſenſum pertinentium probè teneamus exponere, atque ex ratione eorum curationem inſtituere: de ipſius naſi ſtructura, & compoſitione non nulla, pauca tamen præfabimus. Lec.61 Conſtitutus itaque naſus eſt primùm, tāquam ex eo, cui veluti fundamento cæteræ partes innixæ hærent, vel pendent, oſſe, nō duro, ut erat os auri obiectum; ſed molliori, & magis raro, quaſique ſpongioſo. & proinde etiam minus ſicco, quàm eſſet illud auris. Diuiditur autem interius oſsis ſpatium medium per quoddam ſeptum in duos meatus ſatis inſignes, qui ſunt ueluti duplex via ad cerebrum, quæ & duplex præſtat officium, immo triplex. Nam per hanc & odores ad organum odoratus afferuntur: Secundo per eam fit inſpiratio & expiratio ſecundum propriam animā C tis naturam. cogitur enim per os reſpirare, quando interceptus eſt ſpiritui aditus per nares. quod quàm ſit incommodum, experiuntur illi, quibus ex coryza obſtructæ ſunt hæ viæ, & per os coguntur reſpirare; Tertiò per eandem fit excrementorum cerebri (vt ſuperius expoſuimus) expurgatio. Deſinit autem inferius verſus os in teneram, & chartilagineam ſubſtatiam, ex qua formatæ ſunt, quæ πτερύγια à græcis, pinnæ à latinis dicuntur. Sicuti autem communi cute exterius tegitur; ita interius membrana ſubtenſa, vt & auris meatus, cooperitur, quæ iuxta atque ea, quę ſublinit interiorem aurem, à dura cerebri membrana (ut teſtis eſt Gal. 9. de vtilit. part.) ſuam habet originem. per anguſtos enim meatus, vel foramina oſsis illius, quod in ſuprema parte ſitum eſt, & à ſimilitudine pertuſi cribri ἠθμοειδὴς gręcè dictū eſt, fibrę quędam à dura membrana deriuatæ, quaſi filamenta, tranſeuntes hanc naſi membranam contexunt, quæ cum ea membrana, quę os, & fauces tegit, continens eſt; quæ & ipſa ortum à dura cerebri mē brana ducit per foramina, quæ glandulæ infundibuli proxima ſunt. Sed & hęc particula ſuum habet neruorum par ex tertia coniugatione neruorum ſtatim à cerebro orientium deriuatum, qui huic inſeruntur narium membranę, ſicut & eorum particeps eſt palati membrana. Ex quibus omnibus facile percipere eſt, quę ſit iſtius particulæ natura, vel temperatura. eſt enim frigidæ & ſiccæ temperiei; non tū adeò, vt auris; cùm vndique mollioribus conſtet, & rarioribus oſsibus, quàm auris, & tenuiori ſubſtantia. Qui D bus expeditis, neque etiam difficile erit inueſtigare, quibus generibus, vel differentijs morborum, vel affectuum expoſita eſſe poſsit hæc particula. Nam & ſi differentem ab alijs ſenſuū organis aliqua ex parte naturam habeat; ſimilitudinem tamen etiam non exiguam habet cum illis. & quanuis nō eiſdem omnino, & vndique ſit affectibus obnoxia; ſaltem ſimilibus, vel eadem ſaltem ſeruata proportione obnoxia eſt. Vnde & poteſt eius actio omnino auferri, vel ex vitiata intemperie organi primarij, præſertim nerui iam narati: maximè autem mutata temperatura ad frigidum, & humidum, ſi valida fiat tranſmutatio. Poteſt & hebetari, & imminui, ſi fiat non magnum vitium. Poteſt & olfactus corrumpi, & perperam fieri, ut quando aliquis ex interna cauſa oritur fætor in ipſis naribus, & inde videantur omnia, quæ naribus offeruntur, fętidum odorem referre: de quo affectu paulò poſt ſermonem habituri ſumus. Sed poteſt itidem auferri, vel imminui actio olfactorij ſenſus ex obſtructione, aut nerui, aut oſsis, quod diximus cribrum imitari, vt plerunque fit in coryza, deſtillante materia pituitoſa à cerebro. Poteſt quoque naſus & alias affectiones ſubire, ratione particularum, ex quibus conſtitutus eſt, & interius, & exterius: Exterius enim ſicut cute eadem cum facie tegitur, obnoxius eſt illis eiſdem tuberculis, & affectibus, quibus & faciem expoſitam eſſe diximus; & preterea vulneribus, contuſionibus, vlceribus. Interius

etiam vlceribus,inflammationibus, & alijs etiam tumoribus præter naturam tentatur:præſertim verò, A
& peculiari quadam ratione polypo. Verùm ex his multi particulatim etiam tractati ſunt; ſicuti cùm
de coryza egimus, de his quoque affectibus eadem ratione fuit actum, quæ ex obſtructione ortum ha-
bent. De intemperatura verò non eſt opus agere in pręſentia: cùm communem habeat,& eundem cu-
rationis,& generationis modum,ſicut ferè alię particulę,quę ad alios ſenſus ſpectant; niſi quòd accepta
indicatione à natura particulæ,neque adeò ſiccantibus eget,ſicut auris, neque ita perfert acre medica-
mentum:ut illa,acriora tamen, & ſiccantiora ferre poteſt,quàm oculus. Ita etiam de inflammationi-
bus dicendum eſt. Vnde tres tantum ſunt affectuum differentiæ,quę priuatam curationis in hac parti-
cula rationem requirunt, propriamque remediorum naturam; de quibus etiam ſeorſum, & particula-
tim agemus. Prima ad ſolutam continuitatem pertinet, & ad vlcerum genus. quę triplex eſſe poteſt.
nam prima continet vlcera difficilia, & corroſiua: altera etiam complectitur corroſiua, & maligna ſi-
mul vlcera:ſed tertia illis addit aliam cõditionem, nempe putredinem,ex qua oritur fœdus odor.& hæc
vlcera gracè ὄζαιναι dicuntur,quaſi malè olentia: ὄζειν enim olere ſignificat. Alterum genus pertinet
ad tumores pręter naturam. eſt enim carneus quidem tumor, ſubſtantia carnea, ſed molli cõſtans, in
interiori meatu accreſcẽs. caro verò illa imitatur carnem polypi,qui marinus piſcis eſt è genere molliũ,
vel chartilagineorum piſcium; à qua ſimilitudine & is morbus πολύπους dictus eſt. Tertium genus eſt B
profluuium,vel larga, & immodica eruptio & effluxio ſanguinis è venis narium. De his itaque impri-
mis ſermonem habituri (quanuis quędam etiam de lęſione odoratus dicemus) exordium ſumamus ab
vlceribus, Vlcera ergo, quę interius in meatibus narium ſuum habent ortum, & illum quidem ſponta-
neum, non autem ab aliqua externa cauſa,ſicut ſunt inciſio, vel corroſi facta ui alicuius medicamenti:
eandem habent ortus rationem,quam etiam habent vlcera,quę ſponte excitantur in alijs corporis par-
ticulis:nempe à fluxione acrium humorum mordentium,et erodentium partes, per quas feruntur. Hu-
mores uerò hi,qui defluũt,ſi acres quidem ſolum fuerint, neque acrimonię putredo ac ceſſerit,vlcera ef-
ficiunt, quę curatu difficilia ſunt; nondum tamen ὄζαιναι appellantur. quòd ſi prætereа putreſcant de-
fluentes humores acrimonię participes,malè olentia vlcera, et putrida fiunt. Fœtor enim ſemper in ani-
mantium corporibus ſignum eſt, et effectus putredinis. Horum autem vitioſorum humorum fluxio à
capite,aut ſemper,aut plerunque originem habet. nam ibi ex aliquo contracto uitio in particulis ad ip-
ſum caput attinentibus gignuntur: quod vitium et proprium plerunque capitis eſt;quanuis et fomẽtum
interdum habere poſsit ab alijs partibus. Sunt autem humores,cùm acrimoniæ ſunt participes,calidi,
aut per ſe,aut per putredinem. Ex alterius autem generis fluxione generatur affectus in narium meati-
bus,quem polypum diximus appellari, videlicet ex craſsis, & glutinoſis humoribus confluẽtibus ad na- C
res.ex eis enim concreſcit caro hæc mollis,quæ quidem plerunque à tenui radice orta deorſum pendet;
adeoque interdum excreſcit,& extra narium meatum ea mole pendet, vt magnitudine ęquantem ouũ
columbæ viderim. Solet autem magna ex parte ſequi narium inflammationem, aut tuberculum, aut
aliquid ſimile aliud extuberans. non modò enim in naribus, ſed in alijs etiam particulis, cùm ſimiles
carnes ſuperuacaneæ,& excrementitię oriuntur,ſui ortus habent initium, vbi pręceſsit aliquod,aut vlce-
ſculum,aut excoriatio. Vnde hæc, & quantùm ad naturam horum affectuum ſpectat, & ad cauſas, &
ad ſigna ſatis eſſe videntur. De ratione ergo eos curandi agamus. Porrò ſicut ſimilem habent gene-
rationis modum:ita etiam in vniuerſum ſimilem requirunt curationis rationem. Sed neque etiam par-
ticulatim admodum diſsimilem. Similem quidem omninò in vniuerſum curationẽ exigunt;quia, cùm
affectus hi omnes generationem, & crementum,& tandẽ fomentum à fluxione, quæ à capite defluit ad
nares,habeant:neceſſe eſt imprimis fluxioni occurrere,tùm remouendo cauſas; tùm congeſtum in capi-
te humorem,& ad fluxionem paratum vacuando & reuellendo:in his enim omnes hi affectus imprimis
conſentiunt.unde vel ſectione venę,uel purgantibus medicamentis,reuellendus,& auertendus à naribus
perpetuò fluens humor.Ea verò,vel vtraque agenda, vel alterum tantum, vt & vires, & ætas, & ſtatus,
vel ratio corporis,vel qualitas,tùm affectus, tùm humoris indicabit. Atque ſi humor aliquem videbi- D
tur apparatum,vel maturationem requirere, id erit agendum. Nam humores acres, & calidi tempe-
randi ſunt,craſsi, & lenti,ſeccandi,attenuandi, & detergendi: Quibus autem ſyrupis,vel decoctis, vel ci-
bis,vel alijs alioquin confectionibus,& medicamentis id poſsimus præſtare, copioſè in primo & ſecun-
Lec.62 do libro actum eſt, & proinde neque tempus in his repetendis conterendum. Deinde verò capitis ro-
borationi incumbendum erit; cùm occaſio, aut vniuerſa,aut maxima ex parte inde pendeat:roborabi-
tur autem,aut lotionibus,aut inunctionibus, aut cataplaſmatibus, quę vim potiſsimum exiccandi ha-
beant, vt reliquiæ humorum abſumantur. In qualitatibus autem alijs reſpicere oportet ad capitis in-
temperaturam,quæ eorum humorum ferax erat:ut illi contra eundo,caput firmius, & minus excremen-
toſum euadat;vt tamen ſemper alicuius aſtrictionis participes ſint. Modeſta enim aſtringentia vniendo
& colligendo ſubſtantiam particularum, eis robur addunt. De eiuſmodi autem medicamentis parti-
culatim,quibus roborandum caput eſt,in prioribus libris abundè locuti ſumus. In libello autem de fa-
cile.para.med.exponit Gal. confectionem cuiuſdam cataplaſmatis, quod plurimum eſſe huic uſui accõ-
modatum ait;quod accipit thuris drach. vnam,myrrhe drach.quatuor, limaces duas integras vnà cum
ſuis teſtis.omnia autem probè tunduntur,addito albo duorum ouorum, & congrua portione axungiæ;

atque

A atque ita linteo excepta capiti imponuntur,quantum ad huius facultates pertinet. ex carne cochlearũ,
& albo oui habet,vt fluxiones glutinoſa ſua compage ſiſtat:thus aliquã vim habet aſtringendi: myrrha
item coquit,& digerit,& magis thure exiccat,& diſcutit.limacũ teſta deſiccat Gal.autẽ quorundam ca-
taplaſmatum meminit,quæ in hunc uſum venire poſſunt,vt ſunt, quæ barbara dicuntur,de quibus ſupe-
rius ſermo habitus eſt:deſcribuntur autem 2.lib.de comp.med.per gene:& emplaſtrum de ſalice,deſcrip
ptum 5.lib. eiuſdem operis.quæ omnia ſiccant,diſcutiunt, & ex profundo attrahunt. Quo nã antè pac-
to & lixiuium,& lotiones,& pulueres, & ſapones huic vſui accõmodata fieri poſsint, ſuperioribus libris
docuimus,& quæcunque tandẽ ad hunc ſcopum facere poſſe videntur. His autem rectè peractis,factum
iam morbum proprijs medicamentis localibus appellatis curare oportet. Et quantum ad hæc deinde
pertinet,non eſt eadem vlcerum curatio, & polypi:ſicut neq; eadem natura. Diximus.n.ulcera fieri ab
acri,& mordaci,aliquando etiam putreſcente humore:polypum verò ex pituitoſo, craſſo, & glutinoſo.
Sed de vlceribus primum agamus in quibus ijdem ſcopi primũ ſpectandi ſunt, qui & in alijs affectibus,
qui vlceroſi ſunt, & à fluxione vitioſorũ humorũ & ortum,& fomentum habent. Nam primùm quidem
exiccandũ eſt;cum vlcera(vt iam ſæpius diximus) exiccatione egeant: deinde verò ratione fluxionis re-
pellendum inter initia;præſertim cùm locus imbecillis factus eſt, & excrementoſæ particulæ ſubiectus,
vt nares ſunt,quę facillimè ſuſcipiunt fluentia à cerebro excrementa: prȩterea & digerendum,vt fluxa,
B & iam abſorta materia diſſoluatur,& ita vacuetur. Vnde cõcludit.3. de comp.med.Gal.eiuſmodi me- Ca.43
dicamenta,quę his accommodanda ſunt vlceribus,oportere,vt ſint mixtæ facultatis;ſiccantis videlicet,
repellentis,& digerentis.Et hoc quidem in vniuerſum. Quia particulatim cùm ea, quæ his facultatibus
prędita ſunt, non omnia eas habeant æquales:ſed diuerſi ſint in illis ordines. in eligenda apta materia
ad congruè curanda id genus vlcera,ſemper reſpicere oportet ad vlcerum rationes. Quoniam (ut ſu-
perius diximus, cùm ageremus de curandis aurium vlceribus) quæ recentiora ſunt, et minus maligna,
in quibus non dũ eſt multa facta tranſmutatio in habitu, & temperatura ipſius particulæ, facilioribus
curanda ſunt,& mitioribus. Quæ autem inueterauere, ut iam multa ſit facta corruptio habitus,& tem-
peraturæ,longè exiccantioribus,& acrioribus opus erit medicamentis. Semper enim morbis extremis
extrema remedia opportuna ſunt. Sed & corporum ratio maximè habenda eſt;quia quę tenera, & deli-
cata ſunt,fortioribus,& acribus medicamentis magis irritantur,quàm iuuentur. Et ſi qua eſt particula,
quę non modica egeat cautela,ſunt nares, cùm vlcerantur. quandoquidem irritatę malignitatẽ contra-
hunt,vt facilè canceroſi vlceris naturam ſubeant. Vnde quę quidem ozenę dicuntur, in quibus, prȩter
eroſionem,eſt & putredo,magis omnino exiccantibus,& digerentibus indigent,quàm alia vlcera, quæ
C ex acri humore ſine putredine excitantur. Item pueri,ſemellę,& eunuchi leuioribus, & mitioribus tra-
ctandi ſunt. Quare Gal.eunuchum quendam, qui nullum acre medicamẽtum ferre poterat,folis aridis
roſis tritis, & aſperſis,vel inſufflatis curauit polypo laborantem:quo deinde medicamento, & vlcera in
tenellis corporibus curauit.Quę ergo Raſis ad curanda narium vlcera ſcripſit, faciliora ſunt; & præſer-
tim recẽtib.vlceribus, & in teneriorib.corporibus apta:ſicut eſt vnguentũ de ceruſſa. Sed ego aliqñ uſus
ſum vnguento ex pompholyge,(de tutia nunc appellant) & eo,quod fit ex plumbo. interdum vſus ſum
pompholyge leuigata,& parata,vt eam apothecarij propter oculos parant,cum qua & coralium immi-
ſcui,& fiſtula,vel calamo puluerem in nares inſufflando inieci,& res feliciter ſucceſsit. Raſis prȩterea in-
ter initia cùm efflorefcunt quaſi ueſiculæ,quę deinde ruptę in vlcus tranſeunt,ad exiccandum cõtentum
humorem,ne vlcerentur,vtitur licinio in acri aceto madefacto. Verùm id quidem prodeſſet, quando
lenis eſſet fluxio,& iam aliqua prȩceſsiſſet vacuatio,& auerſio fluẽtis humoris. Remedia verò à Gal.pro-
poſita acriora ſunt,potenterque exiccant;neque expertia ſunt aſtrictionis,et diſcuſsionis:ſicuti ſunt An-
dronij paſtilli,et Paſionis,et Polyidę,et Bythini. De quibus,cùm ſuperius aliqua dixerimus,pręſertim de
Andronijs trociſcis,non eſt cur in preſentia longius ſermonem protrahamus. Vnum tamen hoc non eſt
prętereundum, ſcitu neceſſarium.quòd ſcilicet trociſci; quia triti in puluerem vertuntur; poſſunt et in
D formam compagemque collyrij redigi,vel,vt arabes,et iuniores loqui ſolent,licinij,vel tentę. Eam ve-
rò non conſequuntur ſine aliquo liquore. Ideò docuit Gal. aliquando ad hoc munus uti vino non vete-
ri:aliquando veteri:interdum aceto acriori,vel minus acri; quatenus magis ſiccare, vel diſcutere volu-
mus. vetus enim vinum inſigniter ſiccat,digerit quoque: magis autem ſiccat acetum;et quò eſt acrius,
eò magis ſiccat,magis etiam digerit. Et hæc,quantum ad vlcera pertinet,ſatis ſunto. Niſi forte quod et
vna monitione non eſtis defraudandi,et pręſertim ex vobis illi,qui multa quęrunt habere deſcripta me-
dicamenta,et in ſuos commentarios collata,quę domum ferant. Cùm tamen longè potius pręſtaret me-
thodum illis utendi ſecum ferre,docebit enim methodus,quę ſtatim reſpicienda ſint illi,qui rectè cura-
turus eſt, ut probè ſcopos primùm teneat, quibus regenda eſt curatio; et verſetur deinde in libris cele-
brium,et probatorum authorum,ita ut vires ſimplicium perſpectas habeat, et plurium etiam compoſi-
torum,quę illis in locis reperiuntur confecta. Ita enim nunquam deerunt apta medicamenta, & mor-
bis,et hominibus accommodanda. Quod facili exemplo ex Gal. deprompto poſſum oſtendere,qui cùm
ozęnas curaturus eſſet in homine potenti,et diuite,neque ille facilè admitteret medicamenta, quę non
benè olerent,illi ſtatim ſatisfecit,atque ſanitatem contulit, uſus hedychroo medicamento odorato, et
grato; ob id, quia cognoſcens eius vires, et cũ ſupra expoſitis ſcopis illas conferens,id ex ueteri et odo-

rato

rato vino adhibuit. Eſt autem ἡδύχροος medicamentum, quod & ab eodem Gal. primo lib de Antido A
tis, & ab Aetio, Paulo, Dioſcoride, ac alijs multis, qui de componenda theriaca ſermonem habuere, lite
ris traditum reperitur: ingreditur enim eius compoſitionem. Arabes, corrupto vocabulo, trociſcos alin-
dacaron appellant. Quanuis autem non omnes eorum compoſitiones eædem ſint; ſimiles tamen vires
habent, nimirum digerendi, ſiccandi, & repellendi. Sed tandem ad rationem curandi polypi trãſeamus,
& quales ſint ſcopi, quos nobis oſtendit methodus hæc, inquiramus. Intueamur ergo naturam affec-
tus. Diximus eum ex defluxu humoris craſsi, glutinoſique ortum habere: Oportet ergo ratione defluxus
(vt & in vlceribus diximus) repellere. hoc autem efficiunt aſtringentia. Præterea attenuare & diſſecare.
quod vtrunque facere poſſunt, quæ tenuium partium ſunt. Tertiò diſcutere. at calida diſcutiunt. Poſtre
mò verò & ſiccare: humida ſi quidem eſt defluens materia. Vt tamen & hoc prius addamus, antequam
particulatim rem tractemus, quod omnino animaduerſione dignum eſt, fuitq; à Raſi animaduerſum;
nempè eſſe prius conſiderandum, qualis ſit polypus. Eſt enim aliqua eius differentia, cui blanditiæ po-
tius, quàm curatio, conueniunt: quoniam facillimè in cancrum, ſi exaſperetur, trãſit. vnde illam aut ita
ſine curatione relinquere, aut leuiſsimè tractare oportet. Diſcernenda verò eſt ab alia, quæ eſt curatio-
nis capax. Quia quæ curari poteſt molli, & tenera carne (vt idem Raſis teſtatur) conſtat, & mobi
li. Qui autem polypus maligna natura præditus eſt, durior eſt, dum tangitur, ſolida quadã duritie, quæ
nonnunquã ad ſummas vſque nares pertingit; ſed et ſiccus eſt is tumor ſine ulla humiditate. Sicut con- B
tra, cùm pinnæ narium conſtringuntur, & caro interius nata mollis ſentitur, & humiditate madida, alie
nus erit polypus à canceroſa natura. Poteſtque & ferro abſcindi, & acrioribus erodi medicamentis tu-
tò: ſi tamen corporis laborantis natura ea ferre poſsit; vt de vlceribus quoq; paulò ante dictum eſt. Cùm
alioquin qui durus, & malignus eſt, neque ferro, neque acrioribus medicamentis vllo modo ſit irritan-
dus, deſinit enim in cancrum vlceratum. Vnde (ut Hippo. teſtatus eſt) citius pereunt. ſed potius blan-
diendum eſt illi omni ratione, vt & alijs cancris, medicamentis purgantibus bilem atram, bis, vel ſæpius
in anno corpus purgando, atque interim etiam in vſu habito aliquo leui medicamento, quo bis, aut ter
in menſe purgetur corpus. Sed polypus, qui procul eſt ab ea malignitate, poſt corporis inanitionem, &
capitis corroborationem, deſiccantibus medicamentis curandus eſt, in quibus repulſio, digeſtio, & atte-
nuatio ſit. Vt ſemper tamen rationẽ corporis, ætatis, & ſexus habeamus. corpora enim delicata, quæ nul-
lum mordax medicamentum ferre queunt, citra eorum uſum curanda ſunt, ne irritatus locus maligne-
tur, & dolore concitato inflammationes, & fluxiones, & maligniora vlcera oriantur. ita & tenella pue-
rorum, atq; fæmellarum, ſpadonumq;. Vñ Gal. ſolo puluere foliorum roſarum aridarũ ſæpius vſus poly
pũ ſpadonis feliciter curauit. alterius verò diuitis ozænam recuſantis malè olẽtes medicinas, hedychroo
theriacali medicamento (quẽadmodum ſuperius diximus) ſanauit. cuius ſi facultates cõſiderauerimus, C
non erit & polypo medicamentum inutile. Eadẽ quoq; ratione & cyphi, quod deſcribitur à Dioſcoride
in ſuo de materia medicinali libro, quodq; in Mithridatica antidoto accipitur, & à Gal. 2. de Antidotis.
poſſemus vti. Sed & gallarum puluis medicamentum minimè acre eſſet. Nullum autem medicamẽtum
præſtantius inuenit Gal. vt ipſe 3. de comp. med. ſec. loc. aſſerit, quàm id quod fit ex triplici malorum pu
nicorum differentia: aliqua enim ex his dulcia ſunt, alia acida, quædam auſtera, ſiue medij inter illa duo
Cap. 3 ſaporis. ut omnia recentia, & matura, parique numero, ac magnitudine ſint. ſimulque contundun-
tur diligenter, vt exquiſitius poſsit ſuccus vniuerſus exprimi, qui expreſſus colligendus eſt, & ne nimium
fluens, & liquidus ſit, pauliſper eſt incoquendus; mox in ſtamneo vaſe ſeruandus: poſtea partes craſsio-
res, quæ reliquæ ſunt, diligentius ſunt in pila terendæ, ac deinde leuigandæ, atque in collyriorum formã
componendæ ea magnitudine, quam narium meatus admittere poſsint; atque ita hac medicina vten-
dum, quàm Gal. mirificè laudat. quæ licet non ita citò polypum conſumat, & ozænam exiccet, (nam &
ozænis valdè prodeſt) vt acriora faciunt medicamenta, quæ ex ſutorio attramento, vel chalcitide, vel mi
ſy, vel ærugine, uel id genus alijs conficiuntur, cum minore tamen dolore, immò citra vllam moleſtiam
rem perficit, nullo modo irritatis partibus. quod tutius eſt, & ægrotantibus gratius. Hoc tamen huic ad-
dendum, quòd non debet medicus ita exactè eadem ſemper menſura metiri hæc mala punica, vt pu- D
tet nunquam eam variare licere: immò pro ratione diuerſæ naturę polypi, rationem etiam horum ma-
lorum variare oportebit. Quia cum mollior, & humidior erit polypus, maiori erit opus deſiccatione, &
aſtrictione: vnde & ſi auſtera mala, aliquantò in maiori fuerint copia, non erit à ſcopo alienum. Vbi ve-
rò & ſiccior, & durior, ut aliquam mollitionem requirat, dulcia copioſiora ſi fuerint, melius etiam erit.
Quoniam uerò moleſtum nimis interdum eſt perpetuò nares his collyrijs obſtructas deferre. Ideò com-
modus eſt etiam uſus expreſsi ſucci, quem ſeruandum eſſe diximus, ut aliquando laboranti aliqua ab ea
moleſtia quies concedatur, neque interim locus affectus auxilio careat. Continenter enim diſſluens ma-
teria per nares diluit, & detergit, ſi quid reliquum eſt medicamenti: Idcircò eo tempore poſſumus ſuc-
co illo ſpiſsiori per decoctionem facto uti, tanquam linimento; ut uel penna, uel ſpecillo lana inuolu-
to, atque eo ſucco delibuto & polypum illiniamus, atque etiam ore operto partes illas propè foramen
narium ad palatum pertingentes. Hoc ergo medicamẽto uidit ſæpe Gal. citra ullam moleſtiam abſum-
ptos polypos. Sæpe etiam hoc altero uidit, quod nunc exponemus, et eſt diphryges aridum, in tenuem
redactum puluerem in meatum inſufflatum, uel nucleo ſpecilli exceptum, & polypo inſperſum. Quan-

uis &

A nis & hoc pacto collyrio ex malis punicis confecto poſsimus uti,(inquit ipſe)ſi tritum in puluerem red-
gatur,& inſpergatur.At tandem vno animaduerſo, finem huic de hiſce affectibus ſermoni imponemus.
Et id eſt,quòd aliquandò,cùm his aridis vtemur medicamentis,niſi diligentiores ſuerimus, res longius
protrahetur. Habet enim hæc particula idem impedimentum,quod & affectus oculorum . Quia,vt in il
lis lacryma ferè perpetuò effluens abluit medicamenta,vt diu nequeant manere:Ita & in naribus copio
ſa defluente humiditate idem contingit . Vnde procurare imprimis oportet, (ſi velimus citò negotium
perficere) ut ſæpius inſpergatur medicamentum,ut ea ſaltem ratione longiorem moram trahens,magis
locum poſsit afficere . nam eatenus agit, quatenus præſens eſt .

De profluuio, uel eruptione ſanguinis e naribus. *Cap. VIIII.*

POſtea neceſſe eſt ſermonem habere de immodico profluuio ſanguinis è naribus, αἱμοῤῥαγίαν græ- Lec.63
ci appellant,& ſymptoma quidem eſt,quod ſæpiſsimè tantùm faceſsit negotium,ut cauſæ ratio-
nem ſubinduens,aut vniuerſam , aut magnam curationis partem ad ſe conuertat . Propriè verò
B affectus,uel morbus eſt cauſa ea,quæ illum fluxũ concitat. Quę quadruplex eſſe ſolet . Nam pri-
mò aut venæ inciſio,vel punctura,vel fractio : Deinde eiuſdem eroſio:Tertiò,ſi aperiantur venarum ora:
Quartò,ſi rarefactis tunicis reſudet. Inciduntur autem venę, & punguntur à re incidente , vt gladio,vel
purgente;& plerunque à re externa. Franguntur autem ob nimiam tunicarum diſtentionem . Diſtentio
autem fit,quando nimia eſt ſanguinis copia , qua affatim replentur:aut quando rareſcens prę calore in
tumorem maiorem inſurgit:uel ſi nimio repleãtur flatu.Eroduntur autem, ſi ſanguis bilioſus fuerit , vel
ichoroſus,& acris,vel ex aliqua acri , & mordaci fluxione in aliquam partem decumbente , & eam cum
carne vlcerante venam corrodenteque. Aperiuntur verò ora venarum, vel ob ſanguinis acrimoniam ſti
mulante expultricem facultatem:vel ob eiuſdem multitudinem . Aliquando etiam hoc à natura ſponte
ſua fit, id agente,ut noxia materia excernatur ; ſicut in morborum iudicationibus fieri ſolet . Quandoq;
ob imbecillitatem contentricis facultatis venarum:Nonnunquam ob multitudinem , aut malam natu-
ram excrementorum . Reſudat præterea è venis ſanguis, ſi nimis tenuis ſit , vt à venis nequeat attineri :
vel ſi venarum ſubſtantia ſit rarior facta ob aliquam calidiorem intemperiem contractam . Quibus ita
expoſitis,non ero longior in ſignis explanandis,quibus cauſę hæ comprehendi poſſunt; quia ſi rectè ſint
percepta, quæ ſæpius in prioribus libris fuere tractata , facillimè & hęc poterunt haberi . Nam color fa-
ciei rubicundior,facies ipſa tumidior,uenæ pleniores,& tumidiores,grauitas tùm totius corporis , tùm
C capitis ſanguinis copiã eſſe profluuij cauſam ſignificant.his autem accedit & id,quòd videntur hi leuio-
res facti,& melius habere,fluente ſanguine.Eroſionem præſtitiſſe occaſionem,cur flueret ſignificat mor-
dacitas percepta,& acrimonia ſanguinis,& quaſi vlceroſa laſsitudo . Diſtentionẽ uenarum oſtendit laſ-
ſitudo tenſiua,tumor uenarum cum grauitate,ſi ſit à multa ſanguinis copia ; præterea color earum rubi-
cundus , & obſcurus : ſed ſi ex flatu ſit, neque plurimum coloratæ ſunt, neque grauitas percipitur , San-
guinem malum, & excrementoſum eſſe in cauſa,cur excitetur id profluuiũ, incitata videlicet expultrice
facultate,oſtendit eiuſdem ſanguinis qualitas,& color,qui uel pallidior,uel flauior , vel nigrior, uel ma-
gis albicans,uel nimis tenuis, & aquoſus,vel calidior,uel mordacior,et quaſi abradens partes, per quas
tranſit,uel pungens.Quòd autem iudicatorium ſit profluuium, ſignificant ſigna præcedentia,indicantia-
que criſin futuram,et quòd febris,& reliqua ſymptomata,ſanguinę profluente,leuiora fiant. Quòd verò
in cauſa ſit imbecillitas virium ſanguinem non ualentium ſuſtinere,oſtendit corporis totius languor,&
ſigna alicuius intemperiei prægreſſę.Raritatis autem ſubſtantiæ uenarum,vnde fit reſudatio , ſignificare
poſſunt,quòd pręceſſerint,aut morbi calidiores,aut ratio victus, quę potuerit calefacere , ſanguis etiam
tenuior profluens:non enim reſudant,niſi tenuiores partes:præterea neque poteſt admodum liberaliter
D fluere ſanguis reſudans. Accedamus ergo ad remedia,quibus ſiſtatur , vel moderetur immodicum ſan-
guinis profluuium . In qua quidem re id primum animaduertendum,quòd cùm ſanguis , licet liberali-
ter etiam profluat;ocaſionem tamen fluendi à multitudine habet, aut à natura moliente criſin ; non eſt
alioquin ulla ratione ſiſtendus;niſi aliquando eò progrediatur,ut uires concidere uideantur . Nam cùm
ex nimia ſanguinis copia id oritur,ſponte ſolet,euacuata ſuperuacua ſanguinis multitudine, ſiſti ; Ita et
cùm indicatorium eſt profluuium,nullo modo ſupprimendum; niſi quando natura videretur adeò con-
citata,ut modum excedens,uitium caſum minaretur:Immò et ſi uitioſus ſanguis eſſet in cauſa , permit-
tendus eſſet fluere,donec vires fluxum commodè ferre poſſent . At uerò cùm iam tempus eſſet ſupprimẽ-
di eiuſmodi fluxionem,duo ſtatim ſcopi nobis inſurgunt.Primus ut cauſæ fluxionis attendamus , atque
eam remoueamus; & cùm cauſę uariæ ſint,pro earum ratione res erit tractanda, modumque curationis
natura,& differentia cauſę nobis oſtendet.Secundus ſcopus,qui & communis eſt fluxionibus omnibus,
eſt, ut auertamus inde,& aliò conuertamus impetum concitati humoris omni reuulſionum genere,vel
cum uacuatione,uel ſine ea.Cum uacuatione reuellemus , uel ſecta uena, ſi id ætas, & uires poſsint ad-
mittere,quę motum ſanguinis ad ſuperiores partes irruẽtis deorſum trahat. Venę autem ſolitę ſecari in
profluuio ſanguinis è naribus,ſunt humerales in cubitis,ex ea parte , quę directè reſpicit narem , ex qua

ſanguis

ſanguis fluit, & ſi ex vtraque, vtrinſque cubiti vena erit ſecanda. Vt & id moneamus,& eſt Gal. præce- A
ptum, quòd cùm reuellendi magis, quàm vacuandi cauſa ſanguinem detrahimus, magis proficimus,
ſi non ſemel, & conſertim copiam multam mittamus, ſed ſæpius, & parcius.ita enim facilius tandem
conuertetur in contrariam partem, & procul ab affecto loco motus fluentis humoris. Vel etiam reuel-
lemus cucurbitulis cum inciſione cutis. Sine vacuatione autem reuulſio fiet, ligatis nempe artubus,
ſicuti brachijs, & cruribus, vel coxis vinculis ſtrictis,& doloriticis;præterea cucurbitulis ſine inciſione;
frictionibus, & alijs omnibus modis reuulſionum, quæ in uſu eſſe ſolent in hoc munere; balneis cali-
dis exceptis, ſiue ſint aquæ dulcis, ſeu alterius generis. Balneæ enim, ſi quid aliud, fluxionem ſangui-
nis excitant. Prę alijs autem id genus reuulſionibus, conſenſu Hipp.Gal. & aliorum medicorum vim
maiorem habent cucurbitulæ maiores ſub coſtis affixæ præcordijs ex ea parte, ex qua ſanguis effluit,dex
tro quidem, ſi ex dextra nare defluit: & ſiniſtro ſi ex ſiniſtra: atque vtrique, ſi ex vtraque narę. Inter-
dum verò poſt hos omnes reuellendi modos, quibus nitimur procul auertere profluentem ſanguinem,
ſoliti ſunt antiquiores medici, & occipiti cucurbitulam affigere: (nam & id inter reuulſiones connume
rauere Hipp.& Gal.) ab anterioribus etenim ad poſteriora trahit. His autem rectè, & opportunè pera
ctis, non erit ab hoc ſcopo alienum, vt reſpicientes ad proximam cauſam ſponte fluentis ſanguinis,
quæ plerunque ſolet eſſe, vel acrimonia, vel caliditas, vel tenuitas ſanguinis, aliquo leniorum medi
camentorum genere partes acriores, calidiores, & ichoroſas ſanguinis; quæ illum reddunt magis ad B
motum procliuem, euacuaremus: quòd ſi & aſtrictionis fuerit particeps, magis conſeret. Qualia
eſſent hæc, vt ſi rhabarbarum tritum ad drachmam,& immixtum vnciæ ſacchari roſacei, vel vnciæ pul-
pæ interioris caſsiæ, aut tribus vncijs ſyrupi roſacei ſolutiui bibendum, vel deuorandum daremus: aut
ſi drach. quatuor myrobalanorum citrinorum coquantur ex aqua plantaginis, vel polygoni; vel equi-
næ caudę, vel alterius id genus medicinæ, vel in eis macerentur: moxque eo decocto diſſoluatur ali-
quod ex prędictis medicamentis. Sed & decoctis, vel ſyrupis aliquibus vti opportunum erit, qui tùm
refrigerandi, tùm aſtringendi, & incraſſandi vim habeant: ſicuti eſt roſaceus ſyrupus, de portulaca,
de ziziphis, myrtinus, & alij ſimiles: decoctum etiam fructuum cum tamarindis, decoctum plantagi-
nis, polygoni, caudæ equinæ, & quæ ſunt iſtius ordinis. Ita etiam victus ratio hos eoſdem ſcopos ſpe-
ctet. Vnde & aer paretur, vt refrigeret, & quoquomodo aſtringat, vt, quantum fieri poteſt, ſit ha-
bitaculum à radijs ſolaribus auerſum. Cibi verò ſint ex cucurbitis, ordeo, lactuca, portulaca, condi
ti malis aſtringentibus, ut cotoneis, ſorbis, vua acerba, & id genus alijs. Ab omnibus animi pertur-
bationibus cauendum eſt, quę exterius ſanguinem mouent, vt ſunt ira, lætitia immodica, riſus: Con-
tra verò timor, & mæſtitia conuertendo ſanguinem ad interna viſcera potius eius profluuium interci-
piunt. Poſt horum autem rectam, & opportunam adminiſtrationem, erit ad localia remedia acce- C
dendum. Sed prius de ſanguinis profluuio curando paucula dicamus, quando fit ex eroſione. Quod
quia nunquam ferè fit copioſum, & conſertim, (vt 5.meth. tradidit Gal.) immò paulatim. Ideò ra-
riſsimè cogit medicum, relicta cauſa, vel proprio affectu, ſymptomati incumbere: quò fit, ut rarò
remedijs illis, quæ ualidè aſtringunt, neceſſe ſit vti; ſed ſolum oportet procurare, ut tollatur eroſio:
cuius ea eſt curandi ratio, quæ eſt etiam curandi ozænas, & reliqua narium ulcera. De quibus quo-
niam ſatis ſuperque in præcedenti cap.fecimus uerba, in præſentia non alioqnin longius ſermonem pro-
Lec.64 feremus. Quatenus uerò ad localia pertinet exterius adhibita, hoc in uniuerſum dicamus, quòd quæ
refrigerant, & aſtringunt, ſunt huic ſymptomati reprimendo accommodata: ſicut ſunt aqua frigida,
immixto aliquanto aceto, & affuſa,ac illiſa fronti; item & linteus paruus. uel ſudariolum gelida aqua,
uel lineus panniculus eadem madefactus apponuntur. Sed quæcunque aſtringunt, & refrigerant, ut
ſunt ſucci plurimi herbarum, fructuum, & arborum, quorum ſuperius in prioribus libris meminimus,
in hunc uſum uenire ſolent. Copioſiorem autem ſyluam deſcripſit Gal. in lib.de facul. ſimpli.medica-
men. Poſſunt autem multa fieri, quæ naribus impoſita uim habent ſiſtendi ſanguinem. At nullum
præſtantius ſe inueniſſe ait idem Gal. quàm ſit id commune, quo & in aliarum partium uulneribus uti
conſueuere medici uulnerarij. Videlicet ut accipiamus aloes partem unam, thuris duas, quæ trita D
prius, atque aſperſa albo oui, miſcenda & deducenda ſunt ad compagem mellis; moxque molliſsimis
leporis uillis excepta naribus indenda; atque ibi, donec ſponte cadant, dimittenda. laudatur autem
aſininum ſtercus, & ſuillum odoratum, et introductum in nares. Verùm de hac re ſatis iam dixiſſe
putamus.

De Defectu olfactus. Cap. X.

Idem ferè ſunt modi, quibus deficit is ſenſus in ſuis obeundis actionibus, quibus, et auditus, et proinde non ero admodum longior in illis, quæ ad ipſum pertinent, explanandis. Nam cùm poſſit eius defectus ortum habere ex uitio in cerebro contracto, à quo omnis eius facultas initium, et originem habet, ut de auditu ſuperius diximus; et ſicut in hoc cum auditu conſormitatem habet, ita eandem habeat in ratione curationis. Ob eã ſanè cauſam non erimus in eiuſdem explicatione longiores.

A Poteſt præterea & proprio laborare vitio: hoc autem fit, quando nerui, qui illi vim ſentiendi afferunt, aut obſtruuntur: vel inflammantur, quod raro fit; & ſi aliquando fiat, ferè eandem rationem habet, & curationem cum phrenitide: aut obſtruitur meatus ille oſsis, quod à ſimilitudine cribri ithmoides græcè dicitur. Poſſunt & obturari narium meatus, vt cùm polypus creſcit. A cruſtoſis etiam vlceribus poteſt obſtructio fieri. Et etiam ſi tumor aliquis in interno meatu oriatur, & creſcat. Sed quibus ſignis hæc diſcernantur, non explanabo longiori oratione. Quia cùm ſit hæc labes vitio cerebri, adsunt ſigna oſtendentia cerebri proprium affectum: de quo latius ſecundo libro à nobis actum fuit. Inflammationes autem cognoſci poterunt dolore inſigni, & calore multo. Tumores quoque in meatibus poſſunt ſenſibus obſeruari. Obſtructiones præterea in oſſe ſimili cribro, non fiunt niſi cum coryza, vbi præter grauedinem, intercipitur etiam inſpiratio per nares, vt cogantur aperto ore dormire, & quieſcere, vt inde reſpirent. Inflammationes verò interiores in ſuperioribus partibus cum ratione vicinitatis, & affinitatis cum cerebro, & membranis, eas partes ſecum in conſenſum deducant, eadem etiam ratione, vt capitis inflammationes, curantur. Quæ verò ſunt in inferioribus meatibus, eodem ferè modo curantur, ut aurium inflammationes. Obſtructiones etiam, quæ ex cruſtoſis fiunt vlceribus, curantur curatis vlceribus; de quibus priori capite ſatis abundè egimus. Quæ verò à tumoribus præter naturam ortum habent, curantur, vt polypos curandos eſſe diximus. Cùm verò ex craſsis, B vel lentis humoribus, giguntur, poſt corporis vniuerſi, & capitis vacuationem, & purgationem, (vt dum de coryza, et deſtillatione egimus, latè expoſuimus) rebus attenuantibus & aperientibus vti oportet, quæ aut ſuffienda ſunt, aut odoranda, ſicut ſunt menta, hyſſopus, pulegium; amaracus, ſeu, maiorana, calamentum, origanum, ruta, piper, nigela, & id genus alia, præſertim verò, ſi ex acri aceto decoquantur.

Sed iam receptui canentes, huic libro finem imponemus.

VICTORIS A
TRINCAVELLII
DE RATIONE CVRANDI
particulares humani corporis affectus,

LIBER QVINTVS.

De cognoſcendis affectibus oris, & faucium, atque yſdem curandis: primumque de oris, & partium eius conformatione officiis, ac functionibus: & de quibuſdam morbis, quibus aliqua earum ſunt obnoxia. Cap. I. B

Lec.65 SAgax natura, quæ neque in ſuperuacuis abundare, neque in neceſſarijs deficere ſolet, ſępe eadem particula ad multa, & diuerſa munia peragenda vtitur, & tanquam apto, & appoſito inſtrumento diuerſarum facultatum. Quod, ſi in aliqua alia particula apertè, & lucidè, apertiſsimè, & lucidiſsimè in ore, & eius partibus contemplandum nobis offertur. Cùm enim pluribus partibus os ſit conſtitutum, nulla ferè ipſarum eſt, quæ non pluribus fungatur officijs, pluribusq́ue facultatibus deſeruiat. Vt autem clarè hoc explanemus, eius partes, quibus coagmentatum eſt, exponamus. Itaque cùm pluribus conſtet particulis, earum eadem eſt diuerſitas, vel diſtinctio, quam diximus in illis reperiri, de quibus hactenus ſermonem habuimus. Quia aliæ ſunt continentes, C vel ea primùm ratione fabrefactæ, ut contineant: Aliæ verò potius continetur. Continent quidem labia, buccæ, gingiuæ, palatum. Continentur autem dentes, lingua, columella, & tonſillæ, quæ tandem ad fauces terminantur. In fauces verò deſinunt duo inſignes meatus: Quorum alter gula dicitur latinè, gręcè uerò οἰσοφαγος, qui eſt veluti via, per quam deuoratus cibus delabitur in ventriculum: Alter autem, eſt via ſpiritus ad pulmones, & à pulmonibus. eius caput λάρυγξ, uel βρόγχος græcè, latinè guttur dicitur. Et de his in ſequentibus capitibus agemus, hoc tantùm nunc expoſito, quòd λάρυγξ, eſt inſtrumentum, quo natura utitur, ut expiratum aerem in vocem efformet. Vnde nemo eſt iam, qui non poſsit contemplari, quanta ratione conformatum ſit os, ut queat mirificè conferrè huic duplici muneri, cui imprimis incumbebat natura in fabricandis his particulis, nempe cibo aſſumendo, & uoce accommodanda. Cibus enim, cùm plerunque ſolidior ſit, quando comeditur, & durior, quàm ut commodè, & citra noxam deuorari poſsit, & deuoratus mox concoqui: Ideò naturę inſtituto factum eſt, ut in ore prius attereretur diligenter, antequàm deglutiatur. Nam ita & tenerior, & facilior concoctu redditur: Tum quia quoquomodo afficitur in ore, cuius cum uentriculo magna eſt affinitas; propterea quòd pellicula, D qua teguntur os, & fauces, eadem, & continens eſt cum interna gulę, & uentriculi membrana: unde non parum tranſmutatur, & aptior ſit ad ulteriorem concoctionem: Tum etiam, quia quæ tenuiſsimè trita ſunt, & quaſi ad minima diſpertita, facilius afficiuntur, & coquuntur à calore. Qnare & ad id plurimum dentes faciunt. Iuuat antem et lingua imptimis, quæ agilitate, et facilitate ſua uoluendo, et reuoluendo cibum, procurat, ut nihil intritum remaneat, uel quod dentes poſsit effugere. Nec parum etiam utilitatis, et bucchæ in hoc opere afferunt, ut unicuiq́ue, modò aduertat, poteſt eſſe notum. Diligens autem cibi attritio tanti momenti eſt, ut Ariſtot. in hanc cauſam reſoluerit illud problema. Cur ſit, quòd qui raros habent dentes, ſint breuioris uitæ. Pręterea uero cùm non modo utilis, uerùm et perquàm neceſſaria ſit ciborum, ut uidelicet animal poſsit, quæ congrua, et apta alimento ſunt, eligere, et admittere, quæ autem aliena, et inepta refellere, et detractare. Ideò et hanc uim, et hoc officium linguę præſertim demandauit. Vnde neruorum coniugationem tertiam ſtatim à cerebro anteriori deriuatam ad linguam deduxit, qua guſtandi uim illi impertita eſt; inſignem quidem, et craſſam, pro ratione magnitudinis illius particulę. Quod ſolita eſt natura facere, cùm pars aliqua ex ratione ſui officij exquiſitiorem requirit ſenſum. Cui etiam accedit, quòd nerui hi ſunt ex eorum genere, qui molliores ſunt. Hi enim ad

exactio-

A exactiorem perceptionem rei ſentiendæ magis idoneę ſunt: Sicuti ſicciores ad valentius mouendum
ſunt accommodatiores. At verò quoniam & aliud officium lingua erat habitura, immò alia officia, quę
non poterant, niſi motu peragi: Primum illud eſt, de quo paulò ante nonnulla diximus, nimirum quod
ad maſticationem neceſſaria, ne dum vtilis eſt, dum cibum voluendo, & reuoluendo, agit, vt exquiſitius
dentibus teratur: Alterum, quia uocem, quæ ex pertuſione aeris à pulmonibus expreſsi ad laryngem à
græcis appellatam excitatur, modò ad palatum mota, modò dentes teriens, adiuuantibus labijs, modu-
latur, & indearticulatam efformat. & quoniam hæc omnia arbitrio animalis, præſertim verò in homi-
ne, erant agenda: Ideò & neruis equit, illiſque durioribus, & tota ex muſculis confecta eſt: vnde recurren
res neruos, vel (vt iuniores loquuntur) reuerſiuos à cerebro deduxit ad cor vſque: moxque ad ſuperiores
partes, ad laryngis videlicet, & linguę muſculos ea de cauſa reduxit, vt in longo itinere indureſcerent.
Quibus ita expoſitis; iam omnibus palàm ea eſſe poſſunt, quę ad illas oris partes attinent, quæ propriè
contentę dici poſſunt, dentibus exceptis. Quibus hæc addenda ſunt; quòd cùm dura, & oſſea ſubſtantia
conſtent, duplici priuilegio præ alijs oſsibus dotati ſunt. Primum quòd ſenſus ſunt participes: unde &
neruulis quibuſdam ad radices eorum peruenientibus à natura donati ſunt, quorum munere ſenſus par
ticipes fiunt; & maximis nonnunquam doloribus obnoxij. Deinde, quòd cùm reliquę omnes particulę
B vltra ætatem incrementi non augeant; (de illis loquor, quas ſpermaticas medici nuncuparunt) ſoli den-
tes ad ſenilem vſque ætatem creſcunt; & id propterea, quia dum cibum terunt, atteruntur & ipſi, conſu-
munturque. Et ideò natura prouida illis hanc facultatem condonauit, vt ſicuti teruntur in mandendo,
ita ſubcreſcendo reficiantur. Continentia autem labia ſunt, & bucchæ. Labia quidem muſculoſa carne
conſtant, & vario fibrarum ordine diſtincta, intertextaque: Et bucchæ etiam muſculis ſuis conſtant. De
his tamen non eſt cur multa dicamus, cùm nihil peculiare habeant, quod priuatam à natura iſtarũ par-
ticularum rationem curationis requirat. Nam & vlcera, & vulnera, & inflammationes, & reliquæ tandẽ
affectiones, quę illis accidere poſſunt, eodem modo curantur, ſicut in alijs particulis exterioribus, præ-
ſertim verò maſculoſis. Et quando conuelluntur, aut reſoluantur: (ſicut conuelli; & reſolui ſolent, cùm di
ſtorquetur os) cùm hęc ſub communi conuulſionis, vel reſolutionis ratione contineantur, communi etiã
horum affectuum ratione tractanda erunt: Pręterquàm quòd labia interdum fiſſuras patiuntur, præſer-
tim verò hyeme frigida & ſicca, flantibus ſiccioribus, & frigidioribus uẽtis, vti boreas eſt, qui exiccant,
& mordent externas partes, pręcipuè labia, & quaſi (ut dixit poeta) eorum penetrabile frigus adurit:
Nec modò labia, ſed & manus ex frigore valido contrahente, & ſiccante finduntur. Quanuis ſępe & ex
acri, & mordaci fluxione fiant interdum fiſſurę & in labijs, & alijs partibus. Verum cum non ſint multi
C momenti hi affectus, & leuibus curentur: ideo in hac re non erimus longiores. Omnes enim vos ſcitis,
quod in uſu eſt cataplaſma illud, quod ex pomis, & adipe ſuillo conficitur, uocantque uulgò pomatum.
& eſt ſatis commodum medicamentum. Dioſcorides uero adipem anſerinum, uel gallinaceum: interdũ
& lycium laudat. quamuis priora molliendi, & digerendi uim habeant: poſtremum uerò ſiccandi rep-
pellendi, & cõſolidandi. Quare relictis his, ad affectus gingiuarum, qui maius negotium faceſſere
ſolent, ſermonem conuertamus.

De gingiuarum affectibus, quæ & ipſæ inter continentes partes recenſendæ ſunt. Cap. II.

Gingiuę (ut Gal. 5. de comp. med. ſec. loc. expoſuit) carnes ſunt, quę dentes, ubi è mandibularum Lec. 66
alueolis emerſerint, comprehendunt, quęque pręter alia commoda, conferunt etiam ad firmos Cap. 8.
& ſtabiliores dentes reddendos; ſi ſolidiores fuerint, neque multa humiditate perfuſę laxiores
fiant. Vnde in Fragmentis commentariorum in Timæum Platonis legitur, quod, ut cutis pilo-
D rum ex ipſa exorientium radices comprehendit, & firmat; ita gingiuę dentes. Hoc eſt ergo pręcipuum ea-
rum officium, vt dentes contineant: Deinde, ut eorum radices, quę inſigni ſunt prędite ſenſu, quẽ habent
à neruulis ad ipſas peruenientibus, ab externis, tum frigore, tum etiam alijs nocuis rebus, quę illis poſ-
ſunt occurrere & officere, defendant, tàm externis, quàm internis. Ipſæ tamen ſunt varijs affectibus, vel
morbis expoſitæ, tàm ex internis cauſis ortum habentibus, quales ſunt fluxiones variæ ex cerebro, & ca-
pite deſtillantes, quàm externis, vt ſunt venti, aer frigidior, aut calidior, cibi, vel potus, qui ſuapte naturã
illis aduerſentur; quia vel calidiores, vel frigidiores ſunt iuſto: vel erodunt, vel putrefaciũt, vel nimis aſpe
rant, vel nimio madore, & humiditate, qua deinceps aut laxantur, aut putreſcunt, aſpergunt. Affectus
autem, quibus ſolent eſſe obnoxiæ gingiuæ, ſunt hi. Primum dolores ſatis vehementes. Qui tametſi va-
rias poſsint habere cauſas: ſicuti ſunt variæ cauſæ dolorum in alijs particulis concitatorum: quemadmo
dum ſunt intemperaturæ ſimplices, vel compoſitæ, cum materia, vel ſine materia; præſertim verò quan-
do ex capite materiæ acres, & erodẽtes ad has, ſicut ad alias oris partes, deſtillant: Cõcitantur tamen do
lores vehementiores in gingiuis; cùm ex calida fluxione generatur inflammatio. De cuius generandi ra-
tione non multa verba faciemus, cum eundẽ modum, & eãdem generationis occaſionem habeat, quam

& reliquę aliarum partium inflammationes. Deinde verò ſæpe gingiuæ vlceribus tentantur. Ab interna A
quandoq́ue cauſa, cùm acris, & mordax deſtillatio à ſuperioribus capitis partibus defluit eas tentans, &
erodens. Interdum verò ex putredine vlcerantur, quæ ex nimia humiditate à capite defluente, & in eis
abſorta ortum habet. Nonnunquam ex reliquijs, & ſordibus cibi inter dentes relictis, vel ipſis hærenti
bus. Sed aliquando ex nimia humiditate madidæ, & laxiores factæ, non poſſunt ſuo fungi officio. Præte-
rea verò & ſępe eruentæ fiunt gingiuæ, ſanguine ab eis emanãte. Quod vel ex earum laxitate ſolet eue-
nire, & raritate: vel ex redundãtia vitioſi ſanguinis, præſertim verò bilioſi, vt tradit Aetius: vel ex eroſio-
ne. Sunt demum & alij gingiuarum, affectus, quos παρουλίδας, & ἐπουλίδας nominauerunt
græci. ſunt autem quædam carnis excreſcentiæ in gingiuis factæ ex inflammatione, ex interiori par-
te ad extremos molares dentes. Sed ad genus inflammationum & hæ pertinent: Ideò neque de illis
longiorem ſermonem ſumus habituri. Vnde hoc uno addito, quod cognitu neceſſarium eſt ob ea,
quæ paulò poſt dicenda ſunt, ad curationum rationes orationem transferemus. Id verò eſt, quòd
quanuis ſæpiſsimè ex vitioſa materia à capite deſtillante concitentur hi omnes gingiuarum affectus: in-
terdum tamen & ab inferioribus partibus occaſionem habent, maxime verò à ventriculo, cùm vitioſo,
& corrupto ſucco refertus eſt, cuius vapor per gulam aſcendens partes oris malè afficit. Agamus ergo &
de his gingiuarum affectibus curandis, eadem ſemper methodo ſeruata. B

De ratione curandorum affectuum gingiuarum. *Cap. III.*

EAdem eſt methodus harum affectionum curandarum, quę aliarũ multarum in ſuperioribus libris
expoſitarum, quæ fomentum aliunde, & ex alijs partibus habere iudicandæ ſunt: Nimirum vt
conſideremus, an fomentum id ſit, quia confluant ad gingiuas vitioſi ſucci ab alijs partibus. Nã
tunc neceſſe erit illis primùm obſiſtere; & ſi modicum fuerit fomentum illud, neque copioſa ſit
fluxio, poterimus ſatis facilè obſiſtere localibus remedijs. quę vim habeant repellendi influentes humo
res. de quibus paulò poſt magis particulatim loquemur. Quòd ſi maior ſit fluxio, quàm vt ſperemus eã
poſſe per hęc remedia ſuperari: tunc imprimis procurandum erit, vt tollamus cauſas fluxionis, eo con-
uertentes vniuerſam ferè curationis rationem, vbi cauſæ conſiſtunt, videlicet ad caput, ſi ab eò deſtillet
morboſa materia: vel ſi à ventriculo, illi opportuna aptemus remedia, quibus detracto vitioſo ſucco in
illo congeſto, omne fomentum ſubtrahamus. Initium ergo curationis erit, vt & ventriculum purge-
mus ab id genus excrementoſis ſuccis, atque ipſum roboremus, eamq́ue victus rationem inſtituamus, C
quę ſit aliena à generatione vitioſi ſucci: quemadmodum agendum eſſe docuimus in affectibus capitis,
qui ex ventriculo occaſionem habent. Pari etiam ratione, ſi gingiuæ lædantur à deſtillatione à capite, ca
piti prius erit proſpiciendum: nempè illo prius purgato, & inanito: mox etiam deſiccato, & roborato ea
methodo, atq; illis inſtrumentis, quę fuere à nobis expoſita, dum de curandis capitis affectibus prima-
rijs ſermonem habuimus. Vnde reliquum eſt, vt ea tractemus, quæ particulatim gingiuis, tanquam lo-
calia, & priuata remedia ſunt aptanda. & primùm quidem de illis earum affectibus curandis agemus,
qui ad genus inflammationis pertinent. Solent ergo gingiuę, cùm ab inflammatione corripiuntur, ve-
hementibus doloribus cruciari. Porrò autem, ſi magna fuerit inflammatio, & quæ foueatur à copioſa
fluxione, illis optimè peractis, quorum nuper meminimus, & ad generalem rationem pertinent, qua
fluxio intercipienda eſt: nimirum ſecta vena, aut capite purgato, ſi his eſſe opus viſum fuerit: priua-
tis poſtmodum remedijs erit agendum, illis ſanè, quæ topica appellari ſæpius diximus, quęq́ue vim mo-
deratam habent repellendi aſtringendo. Nam quæ valenter aſtringunt, exaſperant particulam, & vt 5.
Cap.9 de comp. med. ſec. loc. tradidit Gal. ſimilem ferè contuſioni affectionem inferunt; & cùm illis vtamur,
vt repreſſo impetu fluxionis, dolorem ſedemus, potius eum augemus. Vnde & magis irritatur fluxio,
& inflammatio: niſi fortaſſe vbi ea eſt particulæ natura, vel ſitus, vt vehementiora remedia requirat, & D
perferat; vt de dentibus non multò poſt dicemus. Quare præ omnibus alijs remedijs Gal. eodem in loco
laudat oleum lentiſcinum nouum, modeſtè calefactum in duplici vaſe, ore detentum ex parte inflamma
tę gingiuę. repellit enim influentes humores, & id ſine vlla exaſperatione, quod optimum eſt in hoc ne-
gotio: pręterea verò modeſtè etiam digerit, & vtroque nomine plurimum prodeſt. aſtringendo. n. fluen-
tes ſuccos arcet, & fluxionem ſiſtit: digerendo verò particulam intentam aliquantulum vacuat. vnde di-
ſtentio remittitur: quo fit vt dolor & ipſe remittatur. Laudat autem Gal. iſtiuſmodi oleum, cùm recens,
& nouum fuerit. Quia & omnia alia olea, quo recentiora fuerint, ad refrigerandum, & repellendum eò
aptiora ſunt: ſicuti contra, quò magis inueteraſcunt, eo magis calefaciunt, & digerunt. Hoc eſt ergo prę-
ſtantiſsimum remedium, & maximè utile inflammationibus, non modò gingiuarum, uerùm & pellicu-
lę illius vniuerſę, qua & linguam, & palatum, & reliquas eius partes natura contexit. Quod ſi hoc carere
mus, oleo roſaceo vti poſſemus: ſimilis enim ferè naturę ſunt; pręterquàm quod roſaceum aliquantò ma
gis refrigerat, & aſtringit, pręſertim omphacinum: at lentiſcinum aſtringit quidem moderatè & ipſum,
verùm non nihil caloris maioris habet, quàm roſaceum: quo fit, ut magis etiam digerat. Dioſcorides ve-
rò laudat decoctum roſarum aridarum ex vino. quod non eſt à ratione alienum. ex roſis ſiquidem vim
habet

A habet refrigerandi,& aſtringendi:ex vino digerendi.uoluit autem liquorē colari, & exprimi,ac illo gin-
giuam penna illiniri:Item & vtrunq; tribulum,ex melle ſi liniatur,conſerre dixit. Poſſemus & alia mul-
ta deſcribere,ſed hęc ſint ſatis,quantum ad noſtrum inſtitutum pertinet. Nam & cùm de dentium dolo
re agemus,multa etiam dicemus,quę non parum huc quoq; ſpectare poterunt. Multa præterea referun-
tur à Gal.deſcripta ex Archigenis,& Apollonij, libris, & aliorum medicorum: multa inſuper ab Aetio
& Paulo,quæ acria ſunt,& nimis valentia,& potius in affectibus dentium opportuna,quàm gingiuarū,
& reliquarum partium oris. Nam dentes quidem cùm ipſi aſſiciuntur, aut nerui ipſis ſubiecti, tùm ra-
tione durioris ſubſtantiæ,tùm ratione profundioris ſitus(vt ibidem docuit Gal.) requirunt, & tolerant
fortiſsima,& acerrima medicamenta,à quibus & gingiuę,& alię oris partes irritantur,& læduntur.Com
moda verò ſunt,quæ moderatè vel aſtringunt,vel digerunt.In parulide autem,uel epulide,quæ ſunt car-
nis excreſcentiæ in gingiuis ex inflammatione,fortiora adhibent medicamenta, qualia illa,quæ ex ſuto-
rio atramento conficiuntur,& myrto,pari pondere,& modica myrrha,aliaque iſtius eiuſdem generis,
Ego tamen. niſi eſſent malignæ naturæ, ut timeremus, ne in carbunculum deſinerent, aut gangrænam,
aut aliud iſtiuſmodi malum,putarem tutius eſſe,& cōmodius,pręſertim verò inter initia, leuioribus vti
remedijs:qualia ſunt ea,quæ hactenus expoſita ſunt. Vlcera verò gingiuarum, ſicut diuerſas habent dif- Lec.67
B ferentias, vel ordines:ita etiam diuerſam particulatim requirunt curationis rationem, & in vniuerſum
etiam. Nam ſi habeant ortum,foueanturq; ab acri aliqua fluxione,vt in alijs ſimilibus affectibus, ita in
hoc primum fluxioni erit occurrendum,(ut ſæpius iam oſtendimus)nec ſolùm vacuationibus, & reuul-
ſionibus,verùm & temperanda,& demulcendaq; fluxionis acrimonia, illis videlicet remedijs,quę uim
habent ἐπικεραστικὴν ut græci aiunt,hoc eſt mitigatoriam acrium, & mordacium excrementorum. In
quibus præcipuum locum habent balneę dulcis aquæ:quod in omnibus fluxionibus tenuibus, & morda-
cibus maximopere(ut in prioribus libris expoſuimus)fuit à Gal.& antiquioribus medicis plurimi factū.
Sed ſi caruerint acrimonia,& nimia humiditas in cauſa ſit,cur putreſcentes gingiuę exulcerentur, cor-
pus inaniendum,uel caput,& ſuperuacaneus humor reſiccandus eſt. Mox ad remedia priuata,& localia
accedendum;quæ quidem omnia in uniuerſum,oportet,ut exiccatoria ſint. Nam uulgaris eſt omniū me
dicorum ſententia,quæ iam in prouerbium uerſa eſt,quod cura ulcerum eſt exiccatio. Vnde ſi ſolum ſit ul
cus,ſine ulla alia affectione,quæ particulatim ſuam & ipſa habeat indicationem,ſolis curabitur exiccan
tibus cum aliqua aſtrictione,ut interim roboretur particula,& poſsit excremēta reppellere,ſi quæ à cir-
cunſtantibus particulis amandantur. Quare collutio ex decocto aridarum roſarum,uel citrinorum, uel
malicorij ex vino poterit non parum utilis eſſe.Item puluis ex tritis roſis,uel malicorij, uel puluis cora-
C lorum rub.præparatorum,ut aiunt,uel gallarum plurimum prodeſſe poterit.Immò & tutia in tenuē pul
uerem redacta,dummodò ita adminiſtretur,ut cum ſaliua haud deuoretur,maximo uſui futura eſt. Sed
poſt adminiſtrationem per aliquod temporis ſpatium os colluatur, aliquo accommodato decocto, &
deinde expuatur. At ſi ulcus fuerit aliqua ſorde refertum, egebit præterea & detergentibus, in quibus
eſt mel roſaceum facile, et commodum medicamentum, quo uel illiniendæ ſunt gingiuæ, uel colluen-
dæ ex iam dicto decocto. Quòd ſi maiori uideatur eſſe opus deterſione,poterit & tantillum myrrhæ ad-
di. Nam fortiora quidem, ut ſunt multa, quorum meminere antiqui medici, non ita tuta ſunt, neque
ita facilè deducenda in uſum. Niſi ubi mala natura,& ſæuitia affectus cogit, nempè ubi putridum eſt ul-
cus,& plurimum erodens,& exedens proximas partes. Tunc enim, cùm morbis extremis remedia ex-
trema ſint accommodanda: (vt docuit Hipp.) neceſſe eſt manus his potentioribus remedijs adhibere,
quæ conſtant chalcitide,uel chalcantho,uel miſy,uel ſandaracha,uel ærugine,uel id genus alijs, Gal.ta-
men 5.de Comp.med.ſec.loc.ulcera maligna, & depaſcentia gingiuarum, non expertia doloris, & in-
flammationis, uri præcepit,non quidem ignito inſtrumento ferreo, uel aureo; (nam ita facilius inuſtio
ad dentes,& dentium neruos pertingens eos non parum lædere poſſet) ſed oleo feruenti: nimirum ut la
na inuoluta ſpecillo demergatur in oleo feruenti, qua deinde ulcerata gingiua tangatur, eatenusque il-
li admoueatur, donec exuſtæ uideantur ulceratæ gingiuarum partes, & circumcirca albeſcant:ſignum
D enim id eſt,malè affectas partes, aſſatas & exuſtas iam eſſe. unde hac ratione depaſtio ulceris ſiſtitur,
& mox facilius id, quod exeſum eſt, integra carne alitur. At uerò, ſi id oleum roſaceum,omphacinum
que eſſet,mihi magis probaretur: deſeueſcente ſiquidem igneo calore, ex oleo impreſſo, ad actumque
deducta naturali illius olei ui,inflammatio melius ſedaretur, & corroboraretur gingiua. Hoc autem re
ctè peracto,gingiuæ aliquo ſmegmate, uel arido medicamento ſunt affricandæ,ſicut puluere gallæ tri-
tæ,addita modica myrrha:aut roſarum puluere,uel malicorij: uel coralorum, uel aliorum ſimilium.
Cùm aūt gingiuæ nimio humore madēt,ac ueluti prægnātes,tumideq;,& laxę ſunt,contrahendę, & exic
candę ſunt,tum pulueribus ijs,quorum hactenus meminimus:tùm alijs ſimilibus,quæ poſsint aſtringen
do contrahere gingiuas, & exiccando ſuperuacaneum humorem conſumere. Nam et alumine, et myr
to ſimul tritis, et affricatis ſoliti ſunt uti antiquiores medici, et labruſcæ floribus ex ferri lamina aſſa-
tis, et tritis, et decoctis ſuperius expoſitis. Propterea in his nolumus eſſe longiores. Eadem quo-
que poſſunt prodeſſe, cùm cruorem gingiuæ effundunt. Quare ad affectus ad dentes pertinentes
tranſeamus.

De dentium affectibus, & eorum curatione. Cap. IIII.

Lec.68 Cap.8 DEntes & ſi oſſea conſtent ſubſtantia, præ alijs tamen oſsibus ijs (ut diximus) priuilegijs donati à natura ſunt. Sunt.n. primò neruorum participes ad eorum radices præſertim delatorum, à quibus etiam ſentiendi facultatem habent: vt ſoli inter oſſa omnia ſentiant; non ſolùm per gingiuas, & ſubiectum neruum, vt quoſdam fuiſſe opinatos retulit Gal. 5. de Comp. med. ſec. loc. ſed & in ſua ſubſtantia ſenſus ſunt participes; licet à neruis illum acceptum referant. Præter hoc autem, & alterum habent priuilegium, quòd poſt adultã ætatẽ perpetuò creſcunt, præter omnium aliarũ particularum rationẽ, vt videlicet quãtum in comedendo atteruntur, tantundẽ illis ſuccreſcat. Quibus rectè perpenſis, facillimũ deinde eſt inuenire, quibus affectibus, vel morbis obnoxij ſint. Primum.n. vehementiſsimis interdũ doloribus tentant̃; & id, vel ex eorũ refrigeratione, vel ex calore confertim factis, cũ materia, vel ſine materia: præterea verò ex inflãmatione. Nam cùm incrementũ ſuſcipiant, (vt diximus) alãturq́;, & hæc fieri nequeant ſine affluxu alimẽti: affluens autem materia interdũ copiam illam excedat, qua, vt rectè alantur, egent: hac ratione poſſunt inflammatione corripi, aut affectu ex proportione inflãmationi reſpondente, ſi illum inflammationem appellare nolumus. Interdũ uerò deficit ea copia alimẽti, vt commodè ali, & inſtaurari nequeant: quò fit, vt quaſi contabeſcant, & graciliores fiant, & ſubinde cùm facti graciliores, non exquiſitè repleant locellos, in quibus ortũ, & ſedem habuere, non ita firmi, & immoti ab illis contineri, & ſeruari poſsint: vnde mouentur, & labant. Solet aũt hoc frequentius ſenibus contingere: quanuis non æqualiter omnibus: alijs.n. citius, alijs tardius: item alijs magis, alijs minus: ſicuti & natura, & robore, & ratione victus cõmoda differunt homines. Alia autẽ affectio inflammationi ſimilis frequentius iuuenibus cõtingit. Quòd tñ labent, & mobiles fiant dentes, non ſolùm hac ratione, quæ ferè connaturalis eſt, contingit, nimirũ ex ætate; uerùm ex alijs occaſionibus, tàm externis, quàm internis. Externis quidẽ, vt ex aliqua ualida contuſione, uel cùm rẽ duram nimia violentia confringere volumus, vt nucleos perſicorum, uel oſſa animãtium, quæ comedẽda apponuntur. Internis aũt, à nimia humiditate deſtillante, qua lauantur ligamenta, & cõpages eorum; nec non & gingiuæ quãdoq́; ab acri fluxione erodente. A' quo itẽ humore à capite imprimis deſtillante ſæpe aut eroduntur, & perforantur. neque.n. eos ſua durities, & ſoliditas tutos reddit, quin eroſioni, & cariei ſint obnoxij: quanuis non ita facilè, vt cutis aliæq́; tenerioris particulæ. Aut ẽt putreſcunt, uel ex nimio humore à capite deſcendente, vel à putridis vaporibus à uentriculo aſcendentibus. Sed his etiã de cauſis liueſcunt, & denigrãtur: quod præterquam ꝙ id turpe aſpectu ſit, eſt etiam quaſi putredinis initium. Sed & huic noxę expoſiti ſunt dẽtes, ꝙ ex reliquijs ciborum circiter ipſos poſt comeſtionẽ relictis, atque ibidem exiccatis, ſcabroſæ quædam materiæ, & quaſi cruſtolę ijſdem affixe, & hærentes ſuccreſcunt, à quibus, præter turpitudinẽ, computreſcunt, & eroduntur Poſtremò verò ſolet & dentium eſſe priuatus, propriusq́; affectus, non parum moleſtus; & eſt eorum ſtupor, vel torpor, qui græcè proprium habet nomen, & αἱμωδία dicitur. ortũ verò habet ab eſu rerum acidarum, uel acerbarum, ut ſunt fructus immaturi. Quãuis ſæpe ex acida pituita, uel melancholia confluente ad eos, & eorum radicem à capite, uel uomitu ex uentriculo reiecta obſtupeſcant interdum dentes. Noſtræ mulieres dicunt ligatos eſſe dentes, cum hoc ſtupore tentantur. Hi itaque ſunt, aut omnes, aut ſaltem magis præcipui dentiũ affectus, qui medico frequentius curãdi offerũtur: de quorũ curatione agere nobis in præſentia onus incumbit. In qua quidem curatione id ipſum cõtingit, quod in alijs omnibus methodis aliorũ affectuum cæterarum particularum curandorum cõtigiſſe animaduertere potuiſtis: nimirum, quòd ſunt aliqua ſemper generalia pręcepta, quę ueluti fundamenta ſunt, uel initia eorũ omniũ, quę mox particulatim tractãda ſunt circa priuatas rationes eorũ affectuũ. Et ea quidẽ accipiuntur à quadã cõmuni ratione, quæ æqualiter ferè in omnibus illis affectibus particulatim reperitur. Et hæc cõmunis ratio à natura affectæ particulæ, quę una eſt his omnibus affectionibus ſubiecta, aut à cõmuni natura affectuũ depromitur. In vniuerſum itaq́;, ſi aliqui horũ affectuũ à ſola tẽperaturæ trãſmutatione ſine affluxu materię ſint excitati; nimirũ q̃a, aut nimis fuerint excalfacti, & hac rõne doleãt: vel nimis refrigerati, vel ex aere frigidiori, uel ex uẽto, uel ex cibis, potubuſve nimis frigidis, uel aliqua alia ſimili occaſione; nulla nos tũc cogit neceſsitas aggredi vacuationẽ, quatenus ad affectũ ipſum pertinet. Nã aliquãdo, ſi aut caput, aut uniuerſum corpus plenũ eſſet, timeremusq́;, ne factis his imbecilliotibus ex ea cõtracta intemperie, cõfluerent humores, qui mox morbũ fouerent; hac ratione corpus eſſet purgandum, alioquin enim ſolis, aut calefacientibus, aut refrigerantibus eſſet remouenda intẽperies: nẽpe oleis tepidis in ore detẽtis, ut dũ, de gingiuis ageremus, expoſitũ fuit: Sicut ſi ex calore dolerẽt dẽtes, oleũ roſaceũ, uel lentiſcinũ cõmodũ eſſet: Sin aũt ex frigore, chamæmelinũ, aut id, in quo maſtiche fuiſſet decocta. Nã pręter id, quòd contrariã intẽperiẽ tollunt, robur addũt particulæ, & repellũt, ſi quid paratũ eſſet cõfluere ad ipſam. At uerò ſi materia aliqua adeſſet, tũc ulterius eſſet cõſiderãdũ: An ſola ea ſpectãda ſit, quę recepta iã eſt; ita ut nullũ aliũde ex aliqua fluxione fomẽtum habeat: ſi.n. ita res ſe habuerit, nulla erit alioquin ſolicitudine opus, vt vel caput, vel vniuerſum corpus inaniatur; ſed ſola digeſtio, vel diſcuſsio præſentis materiæ erit ſatis medicamẽtis accõmodatis, de quibus paulò poſt loquemur. An verò ea foueatur à fluxione, uel ex capite, uel ex vẽtriculo, vel ex plenitudine totius corporis ſuperua-

perua-

A peruacaneæ materiæ:tunc enim alia deinde ratione eſſet agendum. Nam ſi ea non eſſet multa copioſa-
que,ad eam arcendam ſatis eſſent ea remedia,quæ vim habent repellendi,de quorum vi copioſiſsimè in
ſuperioribus libris locuti ſumus. Quòd ſi ea copia multa eſſet,nihil his repellentibus proficeremus; niſi
prius,aut capiti,aut ventriculo,aut etiam vniuerſo corpori aptis vacuationibus proſpiceremus, vt & in
ſimilibus alijs eſſe agendum ſuperius monſtrauimus. Hæc autem præcepta communia ſunt à communi
natura affectus deprompta.Sed & à natura particulæ,quę omnibus prædictis affectibus tentatur,depro
menda ſunt quædam itidem præcepta communia. Verùm,ut alia quædam prætereamus, illius dunta-
xat mentionē faciemus,cuius meminit Gal. 5.de Comp.med. ſec loc.& eſt,quòd dentes ratione ſuæ ſub-
ſtantię,quæ oſſea eſt,dura, & denſa,medicamenta requirunt, & facilè ferunt vehementiſsima,& acerri-
ma,cùm laborant,præſertim verò doloribus;& id ſiue repellere,ſiue digerere dolorum, vel aliorum affe-
ctuum cauſas ſit opus;ſiue illę ſint humores:ſiue ſit flatuoſus ſpiritus. alioquin enim eorum uis non faci
lè penetrabit in internas dentium partes,aut ad neruum vſque, qui in alto ſubdētium radicibus ſedem
ſuā habet res.Secus aūt ſe habet in malè affectis,& dolētibus gingiuis,quæ potius moderata, & medio-
cria in vtraq; ui(ut ſuperiori capite expoſuimus) medicamenta deſiderant. Et proinde dolentibus den-
tibus citra inflammationem,uel alium ſimilem gingiuarum affectum,medicamentis ualentiſsimis, acer
B rimi ſque utemur,tàm digerentibus, quàm repellentibus. Vnde omnia ferè medicamenta huc ſpectan-
tia ex acerrimo aceto parari uoluere antiquiores auctores,qui de hac materia ſcripſere. Sed ſi ſit affec
tus compoſitus ex dētium & gingiuarum inflammatione,habita utriuſque ratione,quoad non deſierit
gingiuarum inflammatio,parcius,& modeſtius in horum uſu erit agendum,ne gingiuarum irritetur in-
flammatio.Quare cùm in principio oporteat uti repellentibus: quanuis dixerit Gale.dolentes dentes,
pręſertim ex inflammatione:(nam & ex flatulento ſpiritu dolere poſſunt, & interdum (ut diximus) ex
calore,& frigore dolent)quod cognoſcemus,quia liueſcere,aut quoquomodo nigreſcere uidentur:(in-
flammatio enim hoc ſigno deprehendi poteſt) requirere uehementiſsima remedia: Nō tamen cogitan-
dum,ſemper, & in omnibus iſtiuſmodi doloribus ſtatim ad extrema remedia eſſe accedendum, ſiue re-
pellendum ſit,ſiue diſcutiendum.Etenim ſi dentes cum gingiuis, & alijs,uel oris,uel aliorum membro-
rum partibus conferantur,omnino valentiora,& acriora & requirunt,& perferunt medicamenta. Ve-
runtamen non ſemper,& in omnibus corporibus dentes eiſdem, & æqualibus curandi ſunt medicamē-
tis. Sed eadem eſt dentium,ſicut aliarum particularum,ratio,quantum ad remediorum vſum pertinet,
ex parte naturæ,& temperaturæ corporum,& particularum,& ętatis,& ſexus, & aliarum circunſtantia-
rum.Quia alij facilius,alij ægrius acrimoniam,& violentiam medicamentorum ferunt. nam alij dentes
C ſolidiores,& duriores habent:alij teneriores & imbecilliores. Quare pro diuerſa horum ratione,& me-
dicamentorum robur variandum,& mutandum eſt,vt ualentioribus,in adultis:leuioribus autē, in pue-
ris,mulieribus,& tenerioribus corporibus vtamur. Ex aſtringentibus verò & repellentibus leuiora,& fa-
ciliora ſunt,roſæ aridæ,myrti folia,rami,& fructus,rubi item germina,& fructus:deinde citini, malico-
rium,balauſtia. Quæ omnia quidem frigida; licet eorum quædam non careant aliqua digerendi facul-
tate Maior tamen hęc vis in maſtiche eſt,cum qua etiam eſt aſtrictio: vnde poſt initium hoc etiam me-
dicamentum prioribus vtiliter miſcetur. Immò maſtiche ex oleo decocta in dentium doloribus ſum-
mopere à Meſue commendatur.His autem valentiora ſunt gallæ,pręſertim verò immaturę, & alumen:
quę ſunt poſtea ex aceto coquenda,& eo quidem(vt dixit Gal.)acerrimo.Sed hic etiam id ipſum obſer-
uandum eſt,quod nuper monuimus,quòd pro diuerſa ratione corporum,diuerſi etiam ſimus in eligen-
do acriori,uel minus acri aceto,ut ēt in alijs eligendis medicamentis eſſe agendum diximus,deprompta
indicatione à corporis natura,ætate,et alijs. Digerentia uerò,quę ſolent in affectibus dentium uenire in
uſum,ſunt,qualia ea,quorum meminit Gal. 5.de Comp.med.ſec.loc.ex ſententia Archigenis, nimirum Ca. 10
cedria,propolis,nardus,hyſſopus,capparùm radices, item et agreſtis cucumeris radices,nitrum, piper,
alliū,chamæleontis radix,ſtaphis agria,rutha,marubiū,et id genus reliqua.quę tñ diuerſos in uiribus or
D dines habent:ſed illi ex Gal.Paulo,Aetio,et alijs poſſunt percipi. Præterea ad hoc genus pertinent et cor
nu cerui,capræq; uſtū, et dens canis itidē uſtus,quæ et uim exiccandi, extergendiq; habēt,nec nō et ali
quā digerendi,exuſtione contractā. Quanuis dens caninus quadā ſuæ ſubſtantiæ proprietate poſsit forſi-
tan prodeſſe. Hęc ergo uel ſola,uel plura ex aceto decocta, et eo acerrimo (ut dictum ſuperius fuit) ore
ſumpta,atq; capite inclinato in dolentem partem,aliquo tempore detinenda,poſt expuenda ſunt. Cæte
rùm duo ſemper obſeruanda ſunt. Primū,ut pro rōne maioris,uel minoris affectus, ualentioribus,uel le
uioribus medicamētis,et pro ratione ēt corporis,et particulę affectæ utamur:nimirū, ut qui duriori, et
ſolidiori corpore ſunt,quiq; duriores, et ſolidiores ſuapte natura dentes habent, acrioribus et fortiori-
bus tractentur medicamentis: leuioribus uerò, qui contra ſe habent; et id ſiue repellendum, ſiue di-
gerendum ſit. Quod non modò in harum particularum affectibus,uerùm etiam in uniuerſum et aliarū
omnium morbis obſeruandum eſt. Deinde uerò et hoc memoriter tenendum,quòd inter initia dolorū,
dum dolor creſcit,aſtringentibus,et repellentibus magis incumbamus:cùm aūt conſiſtit affectus,dige-
rentibus magis:illis verò cōmixtis,inter medio tēpore. Et hæc uidetur propria eſſe curatio dolentiū den
tiū,cùm inflāmatione,aut affectu inflāmationi ſimili tentantur. Verùm dolent interdū et nimis perfri-

gerati, ſiue ab interna cauſa, ſiue ab externa id illis accidat. Ab externa quidem, cùm quis gelidam A
aquã biberit, vel ſructus niue refrigeratos comederit, aut id genus alijs cibis, vel potionibus fuerit vſus.
ſed de his iam paulò ante egimus. Ex interna verò, ex influxu frigidiorum humorum ad dentes. Atque
cùm hac ratione laborauerint dentes, plurimùm proderunt ea, quæ commaſticata vim habent pituitam
ex capite detrahere. vt fomentum omne fluentis materię detrahatur. Ita enim quinto. de Compo. me-
circa finem. dic. ſec. loc. docuit Gale. Cui nos id addamus, quòd id quidem intelligendum eſt, vbi non ſit multa ca-
pitis plenitudo. nam ſi multa ſimilis materia caput occupaſſet, magis expediret prius aliquibus catapo-
tijs, vel id genus alijs medicamentis purgare caput, & vniuerſum corpus; ne quandoq; maiori copia hu-
moris à commaſticatis medicamentis cõmota, quàm deinde vacuari ab eo poſsit, & ea ad affectos den-
tes delata, noxa augeatur. Quæ autem ea ſint, quæ hãc vim habent, abundè ſuperius fuit expoſitum, vbi
de apophlegmatiſmis habitus eſt ſermo. Quanquam autem, vbi ex ſola refrigeratione, ſine affluxu ma-
teriei, dolent, non ſit neceſſe ijs uti, quæ pituitam detrahunt: melius tamen fore idem autumat, ſi neque
hęc prætermittantur. nam ſactis imbecillioribus dentibus, ſi aliqua ſit materia fluxioni parata, eò facilè
deſluit. prętere a verò hęc item calcfaciunt, & hac tatione poſſunt corrigere intemperiem à refrigerãti-
bus illatam. Sed & alijs excalefacientibus vti licet. Nos verò ex multa medicamentorum ſylua à multis
auctoribus, & antiquis, & iunioribus congeſta, duo tantum medicamenta ex Gale. ex Apollonio relata B
deſcribemus; vt quę ſint paratu faciliora, & nõ modò huic proſint affectui, ſed & dentes conſeruent. tan
tam autem vim habent, vt vel etiam corroſos dentes, ſi ea diligenter inforamen indantur; à dolore vin-
dicent. Quorum alterum eſt hoc, vt gingiber tritum ex melle coqnatur, atque mox indatur denti eroſo,
& exterius illinatur. Alterum verò accipit aluminis ſciſsilis drach. ſex, maſtiches drach. unam, roſarum
drach. tres, iridis drach. quatuor. terantur omnia, & in puluerem redactis utendum coluto ore ex aqua
tepida. Eroduntur prętere a ſępe, et perſorantur dentes: interdum & denigrantur, vt & viſu turpes ſint,
& tandẽ putreſcant, carieq; cõtracta, & putredine rodãtur, & nonnunquã doleant. Hęc aũt vitia pręfer-
tim ex affluxu vitioſorum humorum ortum habere diximus: defluxionem uerò hanc potiſsimùm ex ca-
Lec.69 pite fieri;. Quia & ex putrido, & corrupto uapore à vitioſa in vẽtriculo congeſta materia elato vidimus
malè affectos nonnunquam fuiſſe dentes; vt & denigrati deinde fuerint, atque mox putruerint, & fue-
rint eroſi. Sed & hoc inſuper his eſt adendum, quòd (vt 1. de Differ. feb. docuit Gal.) maximum momen-
tum in morbis contrahendis habet afficiendę particulę pręparatio, & propenſio. Et ideò facilius ac prõ-
ptius in hos affectus incidunt dentes, qui molliores natura, et teneriores facti ſunt. Vnde his rectè perce
ptis, facilè erit inire rationem, et methodum curandi hos dentium affectus. Nam ſtatim ſi quis diligen-
ter conſiderauerit, duo ſcopi maximè neceſſarij ſunt: Alter ab indicatione à cauſa horum affectuum de- C
promptus: Alter verò à pręparatione, et inclinatione ipſorum dentium ex ſua natura ad hęc vitia con-
trahenda. Etenim ſi cauſa conſiſtit in affluxu vitioſorum humorum, tollendus ille prius erit opportunis
remedijs. Et (ut in ſimilibus ſępius declarauimus) ſi fluxio fuerit multa, & copioſa; quia foueatur aut à
capite, aut à ventriculo, aut interdum ab vniuerſo corpore; illis prius eſt proſpiciendum euacuationi-
bus, & reuulſionibus: poſtea verò ubi illis fuerit cõſultum, topicis erit remedijs, & accommodatis medi-
camentis procurandum, vt deſiccentur dentes. ita nanque conſumetur vitioſa materia, ex qua lęduntur.
Et hoc quatenus ad primum ſcopum poteſt pertinere, qui ſiccãdum, & vacuandum eſſe hac ratione hu-
morem prauum oſtendit. At uerò cùm diximus in hac re & dentium debilitatem ob teneritudinẽ con
ſpirare. Ideò & huic rei conſulendum erit: nimirum vt duriores, & ſolidiores redditi, non ita facilè dein-
de afficiantur. Conducunt autem huic rei ea medicamenta, quę aſtringunt. Copioſam verò horum medi
camentorum ſeriem paulò ſuperius expoſuimus. In pręſentia verò nõ nulla ex Dioſcoride, & Galeno ad
demus. Ramuſculi itaque lentiſci virides commodi, & plurimùm in purgandis dentibus utiles eſſe poſ-
ſunt. Cochlearum etiam omnium teſtę combuſtæ, tritęque, & affricatæ dentibus. Ita & purpura uſta, &
& bucina ſale repleta, & uſta. Sed & lentiſci reſinã dentes nitidos facere tradidit idem Dioſcorides. Gal.
uerò 6. de Simp. med. facul. affirmat rotundam ariſtolochiam id maximè pręſtare. Cornua itidem uſta, D
& pręſertim caprę, & cerui, & uſtę teſtę, imprimis autem oſtreorum, & quæ antiquitus calainę diceban-
tur, non modò detergendis, dealbandisque dentibus vtiles ſunt; uerùm & gingiuas pręſertim madidas
roborant. Smegma etiam, cuius meminit idem 5. de Comp. med. ſec. loc. non modò albos dentes efficit;
ſed eos à carie defendit, atque ad bonum eorum odorem non parum prodeſt. Conficitur autem hoc mo
do, ut nitrum accipiatur, et teſta ſępię, item & mirrha, & ſingulorum ſit par pertio. Laudatur quàm ma
ximè et dentiſricium illud, quod accipit cornu cerui uſti drach. duas, malabatri drach. unam, origani
drach. quatuor. Contingit autem ſępe, ut ex uſu, et eſu rerum, quę auſteritate, et acerbitate inſigni, acidi
tateque prędite ſunt, cuiuſmodi ſunt fructus immaturi, et ſimilia, multis obſtupeſcant dentes: immò et
nõ rarò illis, qui acidã pituitã euomunt, aut melancholicũ humorẽ acidũ, ut inde patiantur dentium ſtu
porem: nec modò ex uomitu, ſed ex uapore ab acida pituita in uentriculo congeſta, ſurſum elato, noui
aliquos, quibus dentes obſtupeſcerent. Stupidum autem hũc eorum affectum græci αἱμωδίαν appellãt;
qui quidem fit ob exiccationem, et exaſperationem contractam ex contactu acidi, aut auſteri ſucci, ut
docet Gale. ſexto de Simpl. medi. fac. Vnde illi tollendo apta remedia eſſe ait, quę vim leniendi aſperi-

tatem

A tatem habent,& lentore aliquo particulam replendi. Quare ab omnibus ferè auctoribus laudatur portulaca commanducata; vt pote quę ſuo lentoris alicuius participe humore leniat aſperitatem, & exiccatam particulam repleat. Gal. etiam laudat oleum calidum ore tetentum. Quoniam autem alij facilius alijs hoc affectu corripiuntur. Ideò & id animaduertendum, quod affectus is frigidus eſt.& proinde illi, quorũ dentes aut natura, aut ex aliquo vitio frigidiores ſunt, facilius,& frequentius hoc ſtupore corripiuntur. Poſtremo vero & de dentium commotione aliquid dicendum eſt; cum non parum incommodi & is affectus inferat; prẹter id enim, quod maſticationi multo eſt impedimento, quæ neceſſaria ferè eſt, vt alimenta probè conficiantur, & concoquantur, cadunt etiam, vel eos extrahi neceſſe eſt, cùm plurimum labant. Agendum ergo eſt, quo pacto huic malo ſit occurrendum. Verùm quia illud multas poteſt cauſas, & occaſiones habere. Idcirco & aliquo modo multiplicem oportet eſſe curandi rationem. Cauſa ergo, vel occaſio, vnde vacillant dentes, aut interna eſt: aut externa. Externa occaſione commouentur ex ictu, vel ſimili incommodo, cùm conſtringere dentibus durum quidpiam, aut cùm mordicus aliquid dentibus aprehenſum vi detinere contra impetum alio trahentis volumus, vel alia ſimili ratione. Ex interna cauſa dentes fiunt mobiles, interdum quidem ex inopia alimenti. Nam quæcunque aluntur, alimento deficiente, imminuuntur, & gracileſcunt. Nec modo ex inopia fiunt graciliores dentes, uerùm & gingiuę, quę & ipſę aliquid faciunt (vt antea diximus) ad firmandos den-

B tes. Sed biſariam accidit hæc ex alimenti penuria dentium gracilitas. Primùm ob ſenectutem: vt enim ex ſenio cęterę omnes particulæ corporis languidiores, & minores fiunt: ita & dentes, & gingiuæ. Deinde ex longiori morbo, vel etiam acuto; cùm fit multa conſumptio, & reſolutio corporis. Vnde ſæpe ijs, qui ex magno aliquo morbo emaciati, & conſumpti ſunt, dentes quoque parum firmi,& ſtabiles. Tertio uero & ex interna cauſa dentes mobiles euadunt, quando neruus, qui radicibus inſeritur, relaxatur nimio humore perfuſus, qui plerunque ex capite deſtillat, vt quinto de compſ. medi. ſec. loc. docuit Gal. Dentium commotioni, quæ ſenectutis comes eſt, (licet plus, minuſve, item ſerius, aut tardius ſenibus accidat, pro ratione roboris naturalis eorum, vel etiam victus rationis ab illis ſeruatæ) hoc ſolum auxilium afferri poteſt, nimirum vt gingiuæ aſtringantur,& contrahantur, quo fortius,& tenacius poſsint continere, & ſtabilire dentes. Vbi autem ex morbo veluti contabuerint, prodeſt corpus reficere,& inſtaurare; atque ipſum regere, vt conualeſcentes regendi: vt tamen & ore aliquid detinere, quod aſtringat, non ſit inutile. Sed ſi ex perfuſione ex multo humore, & veluti reſolutione nerui radicibus dentium inſerti, contigerit dentes fieri mobiles, ſiccantibus erit tractanda curatio, quatenus ad localia remedia particulatim pertinere poteſt; qui quidem humor, ſi aliunde, vt à capite, fluat, illi erit, vt in alijs affectibus à ſimili fluxione ſuum ortum habentibus, occurrendum vacuatione, &

C reuulſione: mox vero exiccatione, vt nuper dicebamus. Commotioni autem, quæ percuſſionem, vel aliam violentam, ſimilemque ſecuta ſit occaſionem, aſtringentibus ſuccurrendum eſt. Vnde his affectibus prodeſt vinum ore contentum, aut eo ſi os colluatur, in quo fuerit, aut vlmi cortex, aut cornu cerui decoctum, vt retulit Gal. eodem quinto. Dioſcorides vero oleum omphacinum in ore detentum eſſe huic rei commodum remedium ait, vel oleum expreſſum ex ſylueſtri olea. Præterea foliorum lentiſci decoctũ, aut cytinorum, aut malicorij, vel ex aſinino lacte, cui vim præterea eſſe ait firmandi gingiuas: item ex ſcillitico aceto. Sed & alumen cum aceto, vel melle validum eſt medicamentũ. Poſſemus aũt & alia ferè innumera medicamēta deſcribere,& à prioribus medicis tradita referre; ſed nobis hęc poſſe eſſe ſatis videntur, tanquam exempla propoſita. Multa alia à Galeno, Paulo, Aetio, Meſue, litteris commiſſa ſunt, quę vnuſquiſque poteſt legere. Nos enim ad ea properamus, quæ ſunt maioris momenti, vt ſunt morbi, qui interiores oris partes tentant, quales ſunt palatum, lingua tonſillæ, & quæcunque aliæ ad has pertinent.

D *De oris interioris affectibus.* *Cap. V.*

INterioris oris partes ſunt palatum, quod ὑπερῴα grecè dicitur, interdum οὐρανίσκος, quaſi paruum cœlum dixeris. unde & noſtri vulgares cœlum oris appellant. Deinde lingua, & pars, quę ſub lingua eſt, & collumella, quæ caruncula eſt ſuſpenſa pendens ex extremo palato ferè ſupra linguæ radice. noſtræ mulieres uuulam nominare ſolent: græci vero κίονα, & γαργαρεῶνα, hoc eſt columnam, uel gurgulionem. Vtrinque uero ſunt duæ glandulæ in faucium principio, quæ cùm ex inflammatione intumeſcunt, tonſillæ à latinis, ἀντιάδες à græcis, dragunceli uero à noſtris mulierculis, ab alijs gaioni dicuntur. Quod nomen morbum, non particulam ſignificat: quanuis aliqui & pro particula accipiant. Poſt has glandulas interius eſt ſpatium illud inter os,& ſtomachum, vel gulam interiacens, quod ἰσθμὸς grecè nũcupatur, propter ſimilitudinẽ, quã refert iſthmi, qui eſt anguſtus aditus inter duo maria. unũ & παρίσθμια, quaſi iuxta iſthmũ cõſiſtẽtes, dicũtur iſtius loci inflãmationes. De harũ itaque particularũ affectibus cũ acturus ſim, non mihi videtur eſſe neceſſariũ longiori oratione earũ actionẽ,& utilitatẽ exponere: qñ hęc magna ex parte fuerint tractata ſtatim à principio iſtius libri; & ſi quid derelictũ eſt, illud ad anatomicos potius, q̃ ad noſtrã hoc negotiũ pertinet. Eapropter hoc tñ innuemus

quod

quod partes hæ & ſermoni inſeruiunt, & guſtui, & pręterea maſticationi, ut declarauimus ſtatim ab initio huiuſce tractationis. Obnoxię uero ſunt omnibus ferè morborum differentijs, quibus & priores iam expoſitę particulæ: videlicet & ijs, qui proprij ſunt membris compoſitis, & inſtrumentarijs, & illis, qui tentare ſimplices partes ſolent: At de illis prius agamus, qui primùm, & proximè ſimplicia membra infeſtant. ac ne multum temporis ſine inſigni conteramus vtilitate, prætermittemus eorum morborum rationem, qui in ſola abſque vlla materia intemperie conſiſtunt: quoniam modum, & methodum, quam in his curandis ſequi oportet, ſæpius in vniuerſum ſuperius explanauimus, & ſi quid deinde particulatim deſiderandum ſit in curatione horum affectuum, facillimè id ex ijs, quæ dicemus, cùm de alijs affectionibus curandis verba faciemus, percipi poterit. Nec etiam de illis ſermonem habebimus, quæ referri poſſunt ad ea, quæ in prioribus libris ſunt copioſè, & diffuſè tractata, tàm quatenus ad ortum, & eſſentiã eorum pertinet, quàm ẽt ad methodum, & rationẽ curationis: vt ſunt reſolutio, & conuulſio linguę, Nã ex ijs, quæ expoſita ſunt in capite de conuulſione, & reſolutione, hæc omnia cõprehendi poſſunt. Sed primùm de inflammationibus harum partium, & earum etiam, quæ intimiores ſunt, & in faucibus latent, quæ angina cruciari ſolent, (cùm omniu horũ ſit idem modus generationis, & curationis, ne in eiſdẽ repetendis fruſtra tempus conteratur) in vniuerſum agemus. Secundò itidẽ de earum vlceribus. Tertio de tetro oris odore. Poſthac aũt particulatim, ſi ſit aliquis priuatus harũ partium affectus, priuatim de eo B agemus. Et quia lingua inſtrumentum eſt à natura creatum, præſertim ob duplex officiũ, videlicet vt eo ſapores guſtemus, & vt vocem, ac ſermonem formemus: Ideò prius de ijs, affectibus tractationem inſtituemus, quibus læditur ſermonis, & loquendi facultas, vt illis accidit, qui malè affecta lingua blæſi, vel muti fiunt. Mox verò de eiuſdem affectibus, unde guſtus læditur. Tertio loco de tumore linguę, quo ita excreſcit, vt in ore nequeat contineri, ſed exire cogatur. Poſtremo de columellæ laxitate, & elongatione. Sed iam rem ipſam aggrediamur.

De inflammationibus, ac ulceribus omnium internarum partium oris, & faucium. Cap. VI.

Lec. 70

EOdem modo, & eiſdem de cauſis in vniuerſum oriuntur inflammationes in ore, & omnibus, quas recenſuimus, oris partibus, quibus & aliarum particularum noſtri corporis inflammationes, nimirum (vt Gal. multis in locis docuit) ex calida fluxione irruente in aliquam definitam particulam; ea porrò ratione, quòd partes fortiores, cùm aut multitudine grauantur, aut praua aliqua C qualitate eorum, quæ in ipſis congeſta ſunt, excrementorum irritantur, excitata expultrice facultate, noxiam materiam ad imbecilliores partes impellunt, in quas ſi infarciatur, illas replens in tumorem attollit. Si verò per venas diffluat, neque ex eis exprimatur, vel ſi etiam aliquid exeat, non tamen eatenus, vt repleat meatus, & inania ſpatia, ſed tantum, vt quaſi humectet; non fit aliquis tumor in particula: verùm vitiat, & immutat naturalem temperaturam illius. Et hoc modo conſiſtunt morbi in intemperie cũ materia. Quòd ſi fluxio hæc, præter id, quòd calida ſit, ſit etiam adeò acris, vt poſsit abradere, & erodere particulas, in quibus conſiſtit, & perquas tranſit abradendo & erodendo, ſoluta particularum continuitate, vlcus infligit. Hoc tamen præterea conſiderandũ, quòd cùm fluxio motionẽ ſignificet morboſę materiæ ab uno loco ad alium impulſę. Ideò duo à medico rectè has affectiones curaturo ſunt obſeruanda. Primum, vnde defluat ea materia. Deinde, ubi fluens conſiſtat. Nam primum reſpiciens, cauſas fluxionis de medio tollere: alterum verò, morbum factum curare poterit. In his autem harum partium affectibus poteſt fluxionis occaſio in varijs, & diuerſis locis conſiſtere. ſiquidem & vitio ventriculi interdum, & cõſenſu cũ eo lædi fauces, guttur, & os poſſunt. Sępe. n. ſi ſit congeſta aliqua vitioſa, & putris materia in uentriculo, ab elatis vaporibus afficiuntur hę particulæ, & lingua, faucesque nigreſcunt, exaſperantur, & tandẽ exeduntur, & vlcerantur. Vnde hoc pacto in lactentibus infantibus, corrupto lacte in ventriculo, fiũt D vlcera, quęgręcè ἄφθαι dicuntur. Multoties quoque ex acri materia per vomitum reiecta abraditur, & vlceratur os. Nonnunquam ẽt conſenſu cũ pulmonibus malè afficiuntur hæ particulæ, itidẽ ex vaporibus elatis ad os. & fauces. Sępe nanq; id vidimus illis accidiſſe, in quibus purulenta materia in his partibus fuerat collecta. Vnde ſupputati, & ſanioſi, à latinis, ἐμπυικοὶ à græcis dicuntur. Sępius etiam in febribus acutis, vbi fomentum febris, uel (ut iuniores loqui ſolent) minera in ſpiritalibus membris ſedem habet, id euenire ſolet. Quare Gal. in Prognos. referens quę ſymptomata ſępius ſequantur febres, cùm earum fomentũ in membris naturalibus eſt, & quę, cùm in ſpiritualibus, ait, ꝙ priores ſequi ſolent alui profluuia: has uerò, ſpirandi difficultas; ꝑterea linguę, & fauciũ aſperitas, nigredo, & alia id genus. Tertiò aũt ſolent affici hę partes conſenſu cũ toto corpore, vaporibus videlicet à toto ad eaſdem elatis, ut in febribus, ꝑſertim vero malignis, & peſtilentib. nec modò uapores, ſed ẽt interdum humores cõfluunt ad has partes, efferueſcentibus nimirum vitioſis humoribus tum ex putredine, tum ex igneo, & uehementi calore febrili. atque inde fiunt in ore, & faucibus eryſipelata, herpetes, aphthę, interdum exquiſita eryſipelata, interdũ phlegmonoſa, & multa alia mala his ſimilia. Poſtremò autem, & frequentius ſolent ex ſuperiori-

A rioribus partibus, (vt Gal. tùm tertio, tùm ſexto Apho. teſtatus eſt: præterea & quarto de tuen. ſan. &
ſecundo de ratione vict. in acut. mor.) nimirum ex capite, & cerebro fluxiones ad guttur, ſauces, aliasq́; Cõ. 16
huc ſpectantes particulas deferri: vnde inflamniationes eryſipelata, vlcera, & id genus alia malla ortum Cõ. 2.
habent. Quanuis autem fluxiones hæ, tum à capite, tùm ab alijs locis defluentes, non ſemper in oris, & Cap. 2
faucium particulis conſiſtant; ſed & ad alias multas poſsint decumbere, his, tùm ſuperiores, (vt in prio- Cõ. 30
ribus libris fuit expoſitum) tùm inferiores: (ut in ſequentibus dicetur) attamen ad nos in præſentia per-
tinet ea perſequi, quæ ad has particulas attinent. Sed primum de inflammationibus ſermonem habea
mus; ut pote, quæ habent aliquam maiorem diuerſitatem in acutie, moleſtia, & periculo, non tantùm
ratione ſui, videlicet fluxionis, & modi, quo generantur, & conſiſtunt; quantum ratione locorum, in qui
bus exiſtunt, à quibus etiam diuerſa nomina ſortiuntur. Cùm ergo fluxio in lingua, & palato conſiſtit,
excitata inflammatione; ut non admodùm grauis morbus eſt, neque inſigne aliquod periculum anne-
xum habet: ita neque priuatum aliquod nomen conſecuta eſt. Niſi quòd interdum ſub lingua ad eius
radicem, & venas, quæ ſub lingua ſunt, ſuccreſcit tumor quidam, præſertim verò pueris, qui à ſimilitudi
ne, quam refert, græcè βάτραχος, hoc eſt, rana, vel ranunculus (vt retulere Paulus, & Aetius) dicitur.
Et quanuis fiat à pituitoſa, humida, & lenta fluxione: aliquando tamen ad inflammationis naturam (vt
B ait Paulus) accedit. Vnde & ſi plerunque exiccantibus, & attenuantibus ſoleat curari. Ego tamen inter
dum ſuppuratum illum vidi, atque ex eo rupto proſiluiſſe pus copioſum. Inflammationes verò, quò ma
gis in interioribus partibus, decumbente ad eas fluxione, concitantur, eò & moleſtiores, & grauiores
ſunt: quò uerò magis in illis, quæ exterius vergunt, eò minus periculi afferunt. Vt ergo prius diximus,
duarum glandularum, quas quidem iuniores amygdalas appellant, inflammationes, toſillæ à latinis di
cuntur, (quanuis & particulæ illæ ab aliquibus tonſillæ nuncupētur) græcè verò ἀντιάδες. Columellæ
verò, uel gurgulionis inflammatio, præſertim verò, quando adeò externuatur eius radix, vnde pendet,
vt fiat ſimilis pediculo, cui acinus vuæ inhæret, vocatur à ſimilitudine, græcè quidem σταφυλὴ, lati-
nè verò, vua. Diximus autem inflammationes partium, quæ inter has glandulas, & columellam, at-
que fauces, vel guttur, pariſthmia nuncupari. Internæ verò, quæ in faucibus, & muſculis, qui ſummo
capiti aſperæ arteriæ, & ligulam, vel ἐπιγλωττὶ mouentes, quæ ſunt proxima vocis inſtrumenta, quas
partes φάρυγγα greci, nos fauces appellamus: latinè angina, græcè συνάγχη, vel κυνάγχη dicitur,
eo, quòd hominem angat, prematque, atque quaſi laqueo ſtrangulet. Quia verò morbus is acutiſsimus
eſt, interdum et diſcriminis maximi: Ideò hic aliquantiſper conſiſtamus. Vbi primùm hoc animaduer
tendum, quòd antiqui medici, præcipuè verò Hippo. communi anginę, uel κυνάγχης nomine omnes af-
C fectus nuncuparunt in hoc loco conſiſtentes, qui ſpirationem lædunt, quomodocunque id faciant. Ha-
bet autem angina varias, & diuerſas differentias, quę cognitu neceſſarię medico ſunt, tàm ad pręſagien
di, quàm ad curandi rationem. Biſariam autem eas partiendi ratio iniri poteſt. Cùm enim duo in ra-
tione anginæ conueniant, (ut ex prędictis percipi poteſt) nimirum inflammatio ex fluxione excitata, &
locus, in quo conſiſtit inflammatio, vel fluxio: tàm ex diuerſitate loci, quem fluxio corripit, quàm ex di-
uerſa fluxionis natura poteſt accipi ratio diuerſarum differentiarum iſtius affectus. Sed primum diffe-
rentias à loco ſumptas perſequamur. Inflammatio ergo aut fauces corripit. fauces verò locum appel-
lo, uel partem illam, quam φάρυγγα greci vocant, quò pertingunt, et quaſi coeunt gulæ, & aſperę arte-
riæ fines, ac ſupremę partes, quę ſunt quaſi oſtia, & aditus, tùm cibo & potui ad vētriculum; tùm ſpiritui
ad pulmones: ſicut extremum arterię, λάρυγγα græci, nos guttur (ut puto) nuncupamus. Cùm igi-
tur in faucibus extuberat inflammatio, aperto ore, et aliquo inſtrumento lingua depreſſa, rubor, & tu-
mor introſpicientib. cōſpicuus eſt. Quòd ſi ita interius malū cōſiſtat, ut in faucibus; neq; tumor, neq; ru
bor appareat, neque ēt exterius ſigna inflammationis percipiantur: attamen in gutture ſentiat æger ſe
ſtrangulari: hæc eſt altera anginæ differentia. Tertia verò eſt, cùm in faucibus quidem ſuboritur inflam
matio, ſed verſus exteriorem partem. Quarta eſt, quando ex inflammatione tument externæ partes cir
D ca guttur. Medici verò Hipp. poſteriores, has omnes differentias diuerſis nominibus, ut quarto Apho. Cõ. 34
& tertio Progno ſ. Gal. tradidit, diſtinguere uolentes, primam συνάγχην: alteram κυνάγχην tertiam Cõ. 16
παρασυνάγχην: quartam παρακυνάγχην appellauere. quos ferè deridet Gal. Sed & alterius etiam dif Cap. 3
ferentiæ meminere Hipp. & Gal. quarto de locis affectis, cuius proxima cauſa eſt, luxatio uertebrarum,
quæ ceruicis ſunt: nimirum quando luxatæ introrſum impelluntur. ita enim et gulam, & ſubinde guttur
ſeu arteriam premunt. Periculoſiſsima autem luxatio eſt vertebrarum ſuperiorum, ſicuti illius, quæ den
tem appellatum habet: minus aut quò inferiores ſunt. Et huic, quæ ex luxatione fit, magis obnoxij ſunt
pueri, quàm adulti. Nec modò hac ratione diſtinguūtur differentię anginę, verùm & ratione fluxionis,
vnde excitatur; quę plerunq; (vt diximus) ex capite eſt: interdum tamen & aliunde. Fluxio verò non ſem
per eandem habet naturam, ſed differentem. Vnde & diuerſę etiam excitantur anginę differentię. Nam Cõ. 27
aliquādo ea fluxio calida eſt, tenuis, & acris, vt quarto de rat. vict. in acu. mor. & tertio Apho. ait Gal. Cõ. 22
ita tñ, vt aliqñ magis inflāmationis particeps ſit: nōnunquā verò eryſipelatis, vt idē quinto de loc. affec. Cap. 5
tradidit. & in hoc quidē dolor vehemēs eſt, ſitisq́;, & uehemēs ēt ibi calor percipit. adeſt ēt febris, ſed nō
adeò calida, neq; pro rōne ſitis. Aliqñ autē fluxio magis pituitoſa, & lenta eſt, & ubi tumor is nō multū
calidus fit. alioquin. n. niſi aliquē calorē habuerit, inflammationē, quā tanquam genus anginę conſtitui-
mus,

mus,nequaquam poterit excitare. Sed de hoc in ſecundo libro,vbi de lethargo fuit habitus ſermo, egi A
mus. Vbi ergo non multum habuerit calorem,ferè erit abſque febre.prior autem anginæ differentia(vt
idem Gal.eiſdem in locis docuit) ſolet plerunque guttur, vel λάρυγγα occupare: frequentiorque eſt in
eſtate, & autumno:ſicut altera hyeme, & vere;& ſauces potius torquet. Vnde in ea quædam inequali-
tas in deuorando percipitur.Nam cibus retineri alicubi videtur,præcipuè qui craſsior.& durior eſt,non
ſine leui aliquo dolore. At verò cùm gulam angina corripit,quidam etiam dolor in dorſo percipitur;
ob id,quia gula ſpinæ incumbit: ſicuti cum in extrema arterię parte,vel gutture, tantam affert ſpirandi
Cô.34 difficultatem, quòd(vt quarto Apho.monet Gal) ſæpe in diſcrimen repentinæ ſtrangulationis adducit.
Omni autem anginæ hæc duo aſsident incommoda. Nimirum quòd & ægrè deuorant ægrotantes, &
non niſi cum dolore, vt ſępe per nares(vt quarto de loc. affect.idem ait)potum reijciant: tunc autem ma
Cap.3 ior difficultas,dolorque angit,cùm iacens & ſupinus deuorare nititur. vnde mutata figura, conſidere hi
coguntur. Preterea aſsidet & ſpirandi difficultas; non tamen cuicunque tanta,vt ſuffocationis pericu
lum laboranti minetur. Quatenus verò ad preſagiendi rationem pertinet, hęc ex Hippo. & Gal.locis
ſępius iam citatis colligenda, & annotanda duximus. Primùm,quòd angina,quę ex luxatione fit, com
muni quidem(vt ſtatim in initio capitis monuimus) nuncupatione dici hoc nomine poteſt; quia angit,
& ſtrangulat citra noxam pectoris. & pulmonis: hac enim ratione imprimis angina à peripneumonia, B
& pleuritide diſcernitur.quoniam ſi propriè,& exquiſitè loqui velimus,angina partium oris,et faucium
inflammationem ſignificat: luxatio verò aliud eſt ab inflammatione. Quanuis luxatio hęc bifariam fie
ri poſsit. Vel enim ictu, et percuſsione, ex caſu, aut alia occaſione: Vel (vt ex ſententia Hippo.in libro
de articulis refert Gal.quarto de loc.affec.)ob crudum aliquod tuberculum in corporibus neruoſis, quę
vertebris incumbunt,ſuccreſcens,quibus ex tumore contractis,torqueri uertebras neceſſe eſt.et eiuſmo-
di quidem iſtius luxationis cauſa magis ſimilem inflammationi, et ſubinde anginę rationem habere po
teſt. Sed redeamus ad noſtrum iſtitutum:cùm ex ictu et repente fit luxatio,curationem non admittit:
cùm verò ex tuberculo, cenſuit Hipp.(vt ſecundo libro Epidem.inſinuat)interdum curari; eſſe tamen pe
riculoſas has anginas .et eò magis pręceps periculum afferunt, quò ceruicis ſuperiores vertebrę fuerint
luxatę. Reliquis autem anginæ differentijs, quę in inflammatione conſiſtunt,in maius,minusve pericu
lum, ratione loci, cui incumbunt, hominem adducunt. Ea enim prę alijs acutiſsima eſt, et citiſsimè
ſtrangulans, in qua maxima eſt ſpirandi difficultas; ita vt cogatur ægrotus recta ceruice reſpirare. & à
dolore plurimùm cruciatur:quæque interiores gutturis partes corripuit,vt ore aperto, & lingua depreſ-
ſa, nullus in ſaucibus inſpiciatur tumor,aut rubor. Vbi autem ſauces & tumidæ, & rubentes videntur,
dolentque,& inſignis etiam ſpiritus anguſtia percipitur, non tanta tñ, vt in priori,periculum ſanè & hæc C
adiunctum habet,non eſt tamen perinde acuta,vt prior. Longè verò minus periculoſa eſt ea,in qua nec
multus dolor,nec inſignis ſpirandi difficultas moleſtiam affert,& præter fauces, collum etiam tumoris,
& ruboris eſt particeps.nam extrorſum uergit malum. Quare ſexto,& ſeptimo Aph.pronunciauit Hipp.
Aph. bonum eſſe in angina tumorem, & ruborem, tùm in ceruice, tùm in pectore apparere. tertio ve-
Aph. rò Prognoſt. vnde hæc ferè omnia deſcripta ſunt, dixit, eam anginam ſalubriorem eſſe, in qua tu-
49. mor, & rubor extrorſum conuertitur. His autem præterea adendum eſt, quòd ſi ægrotanti ſu-
Tex. peruenerit angina, qui vires parum firmas habeat, deſperata eſt omnino eius ſalus. quicquid enim
25. ſpei reliquum eſt in his accutiſsimis morbis, id (vt decimo metho.docuit Gal.) in robore virium ſitum
eſt. Nec etiam id prætereundum,cuius quarto Aph.idem meminit, quòd perniciofiſsima eſt angina, in
qua febris vehemens eſt;cum multa ſpirandi anguſtia. Cùm enim in magna febre multa ſit refrigerij ne
ceſsitas;quod larga ſpiritus attractio præſtat:exiguus verò in his attrahatur;citiſsimè ſtrangulantur,nul-
luſque euadere poteſt. Ea autem angina, nec acuta admodum eſt,nec ad diſcuſsionem difficilis, in qua
ex pituitoſa fluxione fauces tument. Sed nec hoc ignorandum, quòd (vt idem quarto de Cauſis puls.
monet) angina tranſit in peripneumoniam, tranſlato videlicet impetu fluxionis ad pulmones: Non- D
nunquam verò in conuulſionem, conuerſa nimirum fluxione ad neruos, & medullam ſpinę. Et cùm
eorum pulſus, qui angina tentantur, particeps quidem cuiuſdam ſit tenſionis; hac ratione fit, vt quo-
quomodo pulſui eorum,qui conuelluntur, ſimilis euadat. Cùm præterea non nihil vndoſus, & magnus
ſit, vt perimneumonicorum pulſus; inde etiam fit, vt eius tranſmutatio in quam partem caſum mine
tur, ex pulſu præcognoſci poſsit. Nam ſi maiorem habuerit tenſionem, inditio erit vergere in conuul-
ſionem: Sin autem maior, & vndoſior fieri pulſus videatur, in peripneumoniam inclinare anginã oſten-
det. Addit autem Gale.tertio Prognoſt. quòd conuerſa angina ad pulmones delirium concitat, &
ſtrangulat intra ſeptem dies, aut ſuppuratur, vt ait Hippo.quinto Aph. Sed de his ſatis. Ad curationem
progrediamur.

De

A

De ratione curandi anginam, & reliquas faucium, & oris inſlammationes. *Cap. VII.*

CVm idem ſit modus, quo omnes, quæ in his partibus ſuboriuntur, inflammationes excitantur, Lec.71
nimirum ex fluxione, eædemque fluxionum differentiæ: Niſi quòd cùm duplicem eſſe eam flu-
xionem dixerimus, quæ his partibus ſolet eſſe infeſta: alteram videlicet craſsiorem, & magis pi
tuitoſam: alteram tenuiorem, calidiorem, & biliosiorem. Prior quidem (vt teſtatur Gal. & Hip-
po. 4. de Rat. vict. in acu. mor.) magis in faucibus, & frequentius ſolet conſiſtere; vt pote quæ latiores ve- Cõ.30
nas habeant, capacioresque craſsioris, & magis lentæ fluxionis: Altera verò, quæ tenuior, & biliosior, è
latioribus quidem facilius effluit; ab anguſtioribus autem facilius continetur, & ſiſtitur: vnde frequen-
tius in gutture, quod λάρυγα grecè appellari diximus, ſolet inflammationem excitare. nam uenæ gut-
turis ſunt minores, & anguſtiores. Ad hæc cùm natura harum omnium partium ſimilem penè indicatio
num rationem habeat; hoc excepto, quòd earum quædam actionem, & officium obeunt vitæ, & ſaluti
magis neceſſarium, ſicuti quæ ad reſpirationẽ ſunt magis neceſſariæ; vt guttur, maius momentum, quàm
B fauces, habet in hac actione; & fauces gurgulione; gurgulio verò, quàm aliæ oris partes. Vnde poſtea af-
fectus, & inflammatio gutturis acutior morbus eſt, & cui magis præceps aſsidet periculum, quàm fau-
cium; & harum, quàm gurgulionis; & ſic ſubinde. Cùm igitur ea omnia ita ſe habeant, ſimilis quidem Cõ. 5.
erit ratio curandi omnes harum partium inflãmationes; vt tamen medicus magis ſolicitus ſit, & in ad-
miniſtrandis opportunis remedijs velocior, ubi maius, ac citius periculum impendet. Nam (ut 6. Aph.
dixit in his differre hoc, malum. Principium verò curationis à communi methodo accipiendum eſt, quę
affectus omnes comprehendit à fluxione concitatos. Ea uerò eſt, vt primùm fluxioni morbificæ occurra
mus, ac eam ſiſtamus. Siſti autem nequit, ubi præceps, & vehemens ſit, fluxio factura morbum aliquem
magnum, niſi (vt ſæpe teſtati ſumus) euacuatione, tùm corporis vniuerſi, tùm amandantium particula-
rum. Hac enim ratione, & facilè reprimitur fluxio: remota nempè eius cauſa; cùm reuellendi, & auerten
di eius impetum, uacuatio opportunè adminiſtrata vim habeat: prętereaq; (ut eodem loco docuit Gal.)
& commodiorem, utiliorem, magisque efficacem vſum localium remediorum præſtat; quæ ſubinde ne-
ceſſaria ſunt, ut & repellatur irruens humor, & digeratur, qui iam influxit. Corporis autem inanitionem
moliri poſſumus, triplici uſi inſtrumento medico. Nimirum ope manuum: ſicuti ſectà uena, aut inciſis cu
curbitulis. Deinde vſu medicamentorũ purgãtium, clyſteriumq;. Prętere a tenuiori victus ratione. De ho
C rum igitur vnoquoque particulatim, & ſeorſum ſermonẽ habeamus. Primumq; de ſanguinis miſsione.
Nã & hoc remedij genus ſemper ferè in his acutioribus morbis ex recta methodo alia omnia, niſi quid-
piã aliud uetet, præmittendũ eſt. Prohibere aũt eã poſſunt hæc. Primũ quidẽ ſi aluus aſtricta nõ deiecerit
prioris aſſumpti cibi excremẽta, nõ modò vnius, ſed & alterius diei. quo in caſu prius clyſteri procuran-
dum eſſet, ut deijceret. Quamuis Hipp. in ſecundo de Rat. vict. in acu. mor. clyſteri utatur poſt ſectam ue-
nam. Ego verò, niſi valdè eſſet aſtricta aluus, putarem poſſe differi clyſterem poſt inciſam venam: ſed ſi
aſtrictior eſſet, præſtare exiſtimarem clyſterem præcedere, lenem tamen. Et ſi quis diceret, non ne poſſe-
mus & leniente pharmaco idem efficere, vt caſsia noſtra, quam arabes plurimum commendant in in-
flammationibus faucium? Porrò & id fieri (inquam) poſſet, quando in mora nullum eſſet periculum.
Sed quia in angina, præſertim quæ guttur interius tentat; interdum adeò in præcipiti res eſt, vt intra
ſpatium horarum vigintiquatuor hominem iugulet: Ideò longè expeditius eſſet, illa eadem hora huic
periculo occurrere, ſecta vena, & præmiſſo clyſteri, aut paulò poſt impoſito; quàm differre quouſque al
uus per medicamentum exoneretur. Quòd ſi neque adeò acutus morbus eſſet, neque eo in loco ſubor-
ta eſſet inflammatio, vt in deuorando ſolidiori, vel liquido medicamento periculum immineret; recuſa-
retque clyſteres ægrotans: poſſemus tunc rem hanc lenienti pharmaco tranſigere. Deinde verò obſta-
D re poſſunt, ætas, & uires malè affecti corporis: quod quidem impedimentum longè maioris momenti
eſt: vt prætereamus tempus anni, conſtitutionem, regionem, & id genus reliqua, quæ potius in magnis
morbis modum euacuationi imponunt, quàm quòd omnino vetent. Sed primùm agamus de ijs, in qui-
bus nihil eſt, quòd uenam ſecare prohibeat. Satim ergo detecto principio inflammationis, ſi ea uidea-
tur futura magna, & periculoſa, pertundenda erit vena exterior in brachio, quam humeralem græci,
arabes, & iuniores cephalicam appellant, & in eo brachio, quod ex ea parte eſt, in quam uergit inflam-
matio è directo videlicet partis affectę. copioſusque deinde ſanguis detrahendus eſt; habita ſemper ra-
tione tùm plenitudinis corporis, & impetus fluxionis irruentis ad inflammatum locum: tùm vel maxi-
mè ętatis, & virium affecti corporis. Inanito autem corpore vniuerſo, & conſiſtente iam, aut omnino,
aut magna ex parte fluxione, inueteraſcenteque morbo: cùm iam indicatio, quæ eſt à fluxa materia, &
facto iam morbo, vim maiorem cęperit habere; propterea quia obſiſti non potuerit, quin tumor non cre
uerit inſigniter: ſi venæ, quę ſub lingua ſunt, incidantur, ac pro ratione tumoris, & virium effluat, non
parum proderit: quia inflammatio, præſertim in faucibus, inde detracto ſanguine, vacuabitur. Sed in-
terdum in aliquibus, aut non poſſumus ſanguinem ex ratione detrahere: vel etiam nolumus. non poſ-

ſumus verò ; quia vel habitus , & natura corporis non facilè admittit ſectionem uenę : ſicuti mulieres , A
quæ molliores, & albas habent carnes , quęque non admodùm coloratæ ſunt : itemque pueri , & eunuchi . In eiuſmodi itaque corporibus per ſcarificationem, & cucurbitulas ſcapulis , & dorſo , interdum verò & cruribus affixas ſanguinem mittimus: quod & Gal.conſuluiſſe, preſertim in libr. de Cucurb.obſeruauimus . Neque enim ex ſanguine hoc modo detracto diſſoluitur robur caloris natiui , neque ſpiritus ita exinaniuntur , vt ex liberaliore ſanguinis miſsione per venam ſectam. Quòd ſi neque hac ratione
Cõ.4. audeamus ſanginem exhaurire:id erit agendum, quod conſuluit Gal.quarto de Sanit.tuen.qui in curandis laſsitudinibus,quæ cũ alioquin ſanguinis detractionem requirerent,eam tamen ætas non concedit, vel timiditas hominis:nempè, vt liberalius aluus deijciat,procurandum eſſe cenſuit . Quare iam ad hoc ſecundum inſtrumentum , quo medici vtentes vniuerſum corpus inaniunt,exponendum accedamus.

Communi autem nuncupatione purgatio dicitur, quam medicamentis molimur. Sed quoniam duplex eſt regio , qua imprimis vniuerſum corpus purgatur . Nempe ſuperior, & per os : vt quando vomitum ciemus. De qua ratione vacuandi non eſt,cur in præſentia agamus. Quia euacuatio,quæ inter initia mo
Cõ.30 lienda eſt,ea debet eſſe (vt eodem quarto de Rat.vic.in acu.mor.docuit Gal.) quæ vim habeat non tantum corpus inaniendi,ſed & reuellendi ab affecto loco . Vomitus autem potius cõmouet humores ſurſum,verſus ſuperiores locos,in quibus conſiſtit inflammatio . quàm vt inde auertat . Vnde altera regio B
inferior, & per ſedem accommodatior eſt huic negotio.Per deiectiones ergo alui potius curandus eſt is affectus.Et cùm bifariam alui deiectiones euocari poſsint. Vel medicamentis bibendis,aut deuorandis. Aut illis, quę per clyſteres inijciuntur inferius per ſedem . Non erit procul à noſtro inſtituto,ſi de vtriſque agamus:cùm vtranque rationem ciendi aluum laudauerit Gal.ſexto de Comp. med. ſec.loc.et eodem quarto de Rat. vict.in omnibus harum partium inflammationibus . Sed primùm de medicamentis,aſſumendis ore,ſermonem inſtituamus:deinde de illis,quæ ſupponenda ſunt,verba faciemus.Quantum ergo ad medicamenta,quæ ſumenda ſunt, vt & vniuerſum corpus inaniatur , & impetus influentis humoris reuellatur,atque aliò conuertatur , hæc imprimis conſideranda ſunt, qualitas medicamenti, quàntitas, & forma,vel conſiſtentia. Et vt ab hoc poſtremo incipiamus, cũ triplex ſoleat eſſe forma medicamenti,vel conſiſtentia,quod in vſum venire poteſt.Nam aut catapotijs, vel pilulis vtimur : aut potionibus: aut appellatis bolis, qui nõ ita ſolida,& dura ſubſtãtia,vt pilulæ, conſtant,ſed teneriori , neq; tamen fluida,& liquida,vt potiones;verum ferè inter hæc media: De ijs enim,quæ ex ſaccharo parãtur, in orbiculosque confecta rediguntur, & vulgò confectiones nominari ſolent; in quem modum , & diaturbith appellatum,& diaphoinicõ interdum parant apothecarij,vt minus ingrata ſint , & mandi facilius poſsint,nolumus in p̃ſentia loqui:quippè cũ in his maiorib. morbis hãc gratiã non quærimus,vbi ce C
leritare opus eſt . Conſulemus ergo in electione modi, vel formæ medicamenti exhibendi, facilitatem deuorandi , vel deglutiendi. Nam , & ſi in omnibus aliqua ſit iſtius rei habenda ratio ; ea tamen maior eſt in hoc affectu habenda; quia(vt paulò antea diximus) omnes harum partium inflammationes ſequitur anguſtia fauciũ:vnde difficilis admodùm redditur deuoratio,& non ſine inſigni dolore,quo deinde inflammatus locus irritatur:magis autem à re dura,& ſolida,quam tenera & liquida. Quare & ſi ſolidius medicamentum efficacius, & vehementius trahat vacuandos humores;ob id, quia diutius moratur in ventriculo,cùm non ita facilè diſſoluatur , & diffluat: Attamen , vt aliqui ineptiſsimi ſunt ad deuorãdas pilulas,vel catapotia,& id ſuapte natura:Ita oẽs ferè in his affectib. non citra inſignem laborẽ, & dolorem,eas deuorant.Præterea conſideranda eſt ratio morbi . Quoniam ſi ualida,& multa adſit febris. pilulæ non admodum conducent,vt quæ calefaciant magis,& exiccẽt,quàm appellati boli,vel potiones. Alijs verò omnibus minus potiones,tùm ex modo ſubſtantiæ : tùm quia parari poſſunt , & dilui decoctis,vel alijs liquoribus,quæ vim habeant leniendi,& reprimendi inflammationes, refrigerandiq; , & humectandi. Cui & hoc addamus,quòd ſi ex moleſtia medicamenti concitetur uomitus, non ita velox imminet ſuffocationis periculum,ſi liquidum fuerit medicamentum,ueluti ſi ſolidum. Pilulæ enim, & boli,dum vomitu alliduntur confertim,& ualido impetu ad anguſtias oppreſsi ab inflammatione trã D
ſitus,maius afferunt periculum. Vnde aliqui hac ratione repentè ſtrangulati ſunt. Vt accidit hic Patauij cuidam mulierculæ,laboranti angina,quæ deuoratis bolis aliquot caſsiæ, & vomitu excitato à moleſtia medicamenti,ſtatim ſtrangulata interijt. Qualitas autem medicamenti conſideranda eſt, quatenus ad
Lec.72 duo ea referri poteſt. Vel ad vim,qua humores reſpicit,vt hunc,uel alium ſuapte natura magis reſpicit: unde in electione conſulenda eſt natura fluxionis, à qua concitatur inflammatio . Hippo.enim hoc docuit,vbi ait, Si qualia oportet purgari,purgentur,& confert,& bene ferunt. Ea autem purgari oportet , (ait Gal.locum explanãs)quæ lædunt , & morbos procreant. Nec modò inde petenda electio medicinę, quantum ad uim purgatoriam pertinet; ſed etiam ad qualitatis, quę primæ vocantur . Si enim calida admodũ,& acris fuerit fluxio,declinanda erunt medicamenta, quę interdũ non minus ferè nocent calefaciendo, quàm proſint vacuando. Peculiari aũt proprietate in his affectibus Aegyptiæ caſsiæ liquorem laudarunt arabes; & id duplici nomine. Primũ quia purgat. Deinde quia vim habet partes illas , dũ per eas defluit,leniendi,ac digerendi inflãmationẽ,reprimendiq; & tunc preſertim, cũ diſſoluitur aqua,vel decocto,vel ſucco ſolani. Sed & quantitas medicamenti bifariã conſideranda eſt. Nã aut quantum refertur ad vires, & robur medicamenti in vacuando. Aut quatenus propriè reſtituit quantitatẽ,hoc eſt mo-

lem,

A lem, & copiã medicamenti. In primo hęc conſideranda velocitas motus, & acuties morbi. Qm̃ ſi videa-
tur præceps, & violentus admodùm motus fluxionis, & augmentum inflãmationis: iã ſubit rationẽ tur-
gentis morbi. Vñ conſuluit Hipp. in valdè acutis, cùm p̄ceps eſt motus, medicandum eſſe eadẽ die. quod
quidẽ ad medicamenta ualenter purgantia pertinere dixit Gale. Quare ſtatim caſsię, ſi caſsia videatur
utendum, & tenuis, calidaq; fuerit fluxio, erit addendum electuarium ex ſucco roſarum, deſcriptũ à Ni-
colao: vel roſatum ex deſcriptione Meſue. de quibus ſuperius fuit habitus ſermo. Sin autem pilulis videa
tur vtendum, aureę erunt aptę. Sed ſi fluxio fuerit pituitoſa, aut diaphoinicon addemus, aut agaricũ: pi-
lulę verò cochię erunt accommodatę. Pro caſsia autẽ, ſi quis eã abominetur, roſaceo ſyrupo ſolutiuo ute
mur. At ſi morbus, & fluxio, quę eius cauſa eſt, non adeò acuta ſit, ut cogat nos ita accelerare; poſſumus
acrioribus medicamentis parcere, & uti facilioribus, & lenientibus. Si aũt loquamur de quantitate, ut
copiam, & molem reſpicit, debemus, quò poſſumus minoribus, medicamentis uti, & minori copia, du-
plici de cauſa. Primùm propter difficilẽ aſſumptionẽ ægrotantis, ægrè deuorantis, ut diximus. Deinceps
quia amplum, & copioſum medicamentum facilius promouet uomitum, qui non parum in his affecti-
bus moleſtus eſt, & noxius, & id, ſiue pilulis uideatur potius utendum, ſiue bolis, ſiue ẽt potionibus. Po-
ſtremũ aũt medicũ inſtrumentũ euacuationis uniuerſi corporis, eſt victus tenuioris ratio, q̃ debet ex pro-
B portione reſpõdere & acumini morbi. Nã hoc docuit Hip. 1. Aph. cũ ait, ubi morbus peracutus eſt, ſtatim Aph. 7
extremos habet labores, & tenuiſsimo uictu utendũ eſt, ubi uerò non, ſed pleniorẽ victũ cõtingit adhibe
re, tm̃ cibi indulgendũ eſt, quãtò morbus extremis eſt mollior. Vñ, (ut ait Gal. ſexto ad Comp. medi. ſec.
loc.) protinus ægrotanti quies imperanda, & inedia, uel exquiſita, ſi res plurimum urgere uideatur: uel te Cap. 3
nuis admodum uictus, donec ſiſtatur fluxio, & res iam in tuto ſit. Vini potus omnino ęgrotanti inter di-
cendus: danda uerò aqua, aut mulſa: aut, ſi pituitoſior ſit fluxio, poterit aliquid, aut oxymelitis, aut ace-
toſi ſyrupi immiſceri. His autẽ temporibus pro mulſa utimur, iuleb appellato roſaceo, uel violaceo, quę
magis refrigerant, & leniunt exaſperatas fauces. Sed neq; omnino frigida hæc bibenda: frigus. n. mordet,
& aſperat partes has. ſed potius tepida: ita enim magis ſedatur dolor. Quibus rectè inſtitutis, & ſeruatis
locus affectus iã tutò tractari poterit remedijs, & medicamentis, quæ topica, ſeu localia dicuntur, & par
ticulatim affecto loco adhibentur. Quorum primùm, & in vniuerſum eadem penitus eſt methodus, quæ
& aliorum medicamentorum inflãmationibus aliarum particularum curandis adminiſtrãdorum. Exce
ptis illis, quæ occupant adenoſas, vel glanduloſas partes, vt bubones, & parotides. Harum enim curatio
in principio diuerſa, & ferè alijs contraria. ſed de his ſuperius capite de parotide egimus. Methodus er-
go hæc generalis his indicationibus, vel ẽt ſcopis conſtituitur, vt ſæpius diximus. Nempè, vt primùm re-
C pellatur influens humor ab affecta parte. Deinde, vt quod iã influxit, per maturationem, & digeſtionem
diſcuſſum uacuetur. Sed de repellentibus prius agamus. Ea autem ſæpius iam repellendi uim habere dixi
mus, quæ refrigerant, & aſtringunt, vt quæ auſtera ſunt, atq; adeò etiam magis, quę acerba. Porrò autem
cùm in his affectibus non ſit eadẽ ratio, quatenus ad eorum uehementiã, & magnitudinem pertinet: tã
ratione inflammationis, quàm ratione loci, quẽ corripit inflammatio, & impetus fluxionis; vnde naſci-
tur magnitudo, & celeritas, periculi: non erit ẽt idem modus, & ordo remediorum, & medicamẽtorum.
Nam ubi non multus fuerit impetus influẽtis humoris, neq; magna videbitur excitari inflammatio, me-
diocria ſatis erunt medicamenta repellentia, qualia ſunt auſtera. Sed cùm uehemens ſit irruentis fluxio
nis impetus, & inflammatio in inſignẽ magnitudinem excreſcere videatur, neceſſe erit, ſi hæc reprimen-
da ſint, valentioribus ea aggredi, qualia ſunt acerba. Quoniã verò (ut particulatim rẽ agamus) uaria eſt
forma medicamentorum, quibus in his affectibus, & poſſunt, & ſolent vti medici. Nã aut decocta parãt,
quibus tùm colluatur os, tùm gargarizetur. Aut interdum linimenta conficiunt, quibus affectas partes
illiniunt. Aut ẽt aridis illis utuntur, medicamentis videlicet contuſis, & in tenuem puluerem redactis;
qua medicamentorum ratione pręſertim in columella inflammata, vel ex nimio humore laxata, & lon
giori facta utimur. Non erit ab re noſtra alienũ, ut de collutionibus, & gargariſmatibus verba faciamus.
Nã pręter id, quòd hęc ſunt in frequentiori uſu, cõmodiora etiã ſunt in vniuerſum, in quocunq; loco cõ-
D ſtet inflãmatio. Quia laborantibus intimioribus, & penitioribus faucium partibus, non ita commodè
poſſunt linimenta adhiberi, uel arida inſpergi. Mediocres ergo, & vtiles erunt collutiones, ſi parentur ex
palmulis, uel ex roſis aridis, uel ex pampinis, uel capreolis vitium, uel ex folijs, germinibusve rubi, uel ca
nini rubi, uel ex cytini mali punici, uel mori radicibus; pręterea verò ex malis, pyriſve acerbis, q̃ vel ſeor-
ſum ſingula, uel plura mixta coqui poſſunt, Teſtatur. n. Gal. quòd ſępe obſeruatum eſt, horum mixturã
uſu ſimplicium vtiliorẽ eſſe. Quę quidẽ ſi ex aqua, mellis addita modica portione, decoquantur, & illis
ad os colluendum, & in gargariſmate utamur, non parum conducent. In ſecundo ordine ſunt, quę ſequũ
tur; ut pote quę fortiora, & potentiora ſunt, nimirum folia, & fructus myrti, & cotonea acerba, ſalicis
quoq; teneriora germina, aut ẽt arbuti, aut ſmilacis, aut fagi, itẽ glãdes, meſpila, corna. Supremũ uerò or
dinẽ gallę occuparũt, & rhus, tũ obſoniorũ, tũ tinctorũ, & fructus myrce. Sed p̄ his omnib. ſummè aſtrin-
gunt omnia aluminum genera: in quib., cùm ſciſsile tenuioribus conſtet partibus, alijs ẽt eſt utilius. Ve-
rùm medicamẽta tria in maximo uſu ſunt, quorum duo ubiq; parata ſeruantur in apothecis apud phar
macopolas: quę ex ſuccis horum fructuum parãtur. Primum ex ſuccis mororum immaturorum, uel ru-
bi, uel eorum, quæ domeſtica ſunt, & ſycomori appellantur; ſed mora rubi valentiora ſunt in hoc nego-

tio; Deinde verò ex ſucco expreſſo ex viridibus nucibus: quod & alijs omnibus præfert Gal.qui eiuſmo- A
dis medicamenti fuit inuentor. Et quanuis horum fructuum ſucci ita per ſe, ſine aliorum mixtura, garga
rizati ſtatim inter morbi initia mirificè prodeſſe poſsint: Attamen ſi melle excipiantur, & coquantur eo
modo, quo ſyrupi fieri ſolent his noſtris temporibus, poterit & diutius medicamentum ſeruari integrũ:
(alioquin.n.& aceſcunt citò, & putreſcunt ſucci facillimè) & præterea in uſu erit ſuauius, & moderatius.
Quo non ſolùm inter initia ſtatim, ſed ſequenti ẽt tempore, immò vſq; ad perfectam ſanationem, vtili-
ter vti poterimus: pręſertim verò ſi pro ratione mutationis affectus in his temporibus varia addideri-
mus; vt ſi in principio aliquid, quod magis aſtringat, fuerit additum: alijs autẽ temporibus, quę aut ma-
gis dolorem ſedent, aut magis digerant pro varia rerum opportunitate. Priſcis etiam temporibus erat
in maximo uſu medicamentum confectum ex ſucco expreſſo ex triplici malorum punicorum genere,
vnà cùm putamine; quo tempore nondum plenè maturi ſunt hi fructus, & ex melle coctum ad craſsitu-
dinem, vt fiunt ſyrupi: Verùm (vt docuit Gal.) ex multis alijs fructibus, quicunque vel auſteri, vel acerbi
ſunt, ſimile poteſt medicamentum confici, vt ex ſylueſtribus pyris, ex cydonijs, ex meſpilis, ex cornis, ex
immaturis uuis, & id genus alijs. Propterea verò iſtiuſmodi medicamenta, cùm ex melle parantur, ac-
commodari poſſunt, non ſoli principio morbi, ſed ſequentibus etiam temporibus; quia ex melle aliquid
conſequuntur facultatis digerendi. Aliquantisper autem obtũditur uis aſtringendi. Vnde & aliquid ma
gis aſtringens adijci iubet Gal. cùm in initio eis uſuri ſumus: Sicuti ſequenti tempore, cùm maiori opus B
eſt digeſtione, & aliqua maturatione, commodè poterit aliquid croci, & myrrhę addi: ſicut ſi ſingulorũ
horum ſcrupulum libræ eius medicamenti addiderimus. Sed vbi conſiſtere iam morbus incęperit, uten-
dum eſt illis, quæ inflammationes lenire, & concoquere poſſunt. Etenim rariſsimum eſt, quòd ſolis tepe-
lentibus queant hi affectus ſuperari. Quòd ſi contingat ſuperari, in ijs ſuperantur, in quibus corpus ab
excrementis mundum eſt, neque multus eſt impetus fluxionis. Nam ubi maior ſit affectus, vel etiã à prin
cipio, vel paulò poſt, commiſcenda ſunt digerentia, vſque quò conſiſtat. Quo tempore ſi dolor ſit infe-
ſtus (vt nuper dicebamus) tùm lenienda, tùm concoquenda eſt inflammatio. Hoc autem præſtare poterit
lac nuper mulſum, atque ita tepidum gargarizatum, & decoctum glycyrrhizæ, vel etiam caricarũ
pinguiũ, item & pinguium paſſularum, & aliorum id genus. Vbi verò iam inclinare inflammatio cæpe-
rit, eis, quæ magis digerunt, admixtis prædictis medicamentis procurandum, vt tollantur reliquię influ-
xæ materiæ, & illis aut valentioribus, aut infirmioribus; pro vt craſsior fuerit materia infarta in inflam-
matione, vel minus craſſa, & magis, vel minus indurauerit inflammatio. Nam aliquando crocus, & myr-
rha erunt ſatis, ſi medicamentis illis, quæ ex prædictis ſuccis conficiũtur, ſint addita. Interdum alia, quæ
efficacius diſcuſsionem adiuuare poſsint, admiſcentur. Meminit autem Gal. nitri, aut aphronitri, aut ſul
phuris ignem non experti; præterea thymi, mentæ, hyſſopi, pulegij, calamenti, origani, & aliorum iſtiuſ- C
modi medicamentorum: quæ non in multa copia, ſed modicè, pro ratione tamen naturę, morbi, & ma-
teriæ contentę in inflammatione, aut addenda ſunt, dum coquitur medicamentum: aut facienda deco-
ctio ex horum vno, vel pluribus, qua deinde diluatur decoctum medicamentum, quo os colluendum, &
gargarizandum eſt. Nam ſi faucibus, & penitioribus partibus malum incubuerit, gargariſmate erit opus.
Si in ore, ſatis collutio erit. Hæc autem ſufficere poſſunt, quatenus ad rationem curandi has inflamma-
tiones pertinet, & ad noſtrum inſtitutum ſpectare poteſt. Niſi quòd antequàm finẽ huic capiti impona-
mus, nõ erit à re noſtra alienũ, ſi meminerimus ꝑterea duorũ medicamẽtorũ, quę ab omnibus priſcis me
dicis plurimũ laudantur; ita ut multos eorum vſu ſe liberaſſe à periculo ſtrangulationis Gale. prædicet.
Alterum eſt, cuius mentionẽ fecit ſexto de Comp. med. ſec. loc. ſtercus canis, cùm ille per triduũ oſsibus
fuerit altus: illud.n.& album eſt, & fędi odoris expers. hoc ergo melle ſubactum tonſillis, vel faucibus il-
linitur; aitq; nunquam reperijſſe medicamentum, quod ualentius reprimeret, & arceret imminentẽ ſtrã
gulationẽ. Id ipſum ẽt pręſtare ſtercus pueri cibis aptis nutriti decimo de Simp. med. fal. multos aſſeue-
raſſe inquit; ſe tamẽ noluiſſe id unquam experiri; vt pote quod nimis abominandum videatur. Alterum
aũt medicamentum eſt id, quòd conficitur ex cinere hirũdinũ in vaſe fictili operto, & benè obturato, ac- D
cenſiſq; carbonibus appoſito, donec in cinerẽ vertantur; quę ſimul cum plumis, & pennis urendę ſunt:
qui deinde cinis melle excipitur. Illi uerò Andromachus multa alia addebat, quę magis diſcutiens me-
dicamentum reddebant: Alia uerò Aſclepiades, qui ſylueſtribus utebatur hirundinibus. Quæ omnia
à Gal. eodem ſexto de Comp. referuntur. Alij cinerem ex nido hirundinis cum ſtercore combuſta trahe
bant in uſum. Sed de his nimis multa diximus: quorum ſi quis diligentius examen deſideret, citatos à
nobis Gal. libros adeat. Nos ad alia ſumus in præſentia tranſituri.

De earundem partium ulceribus: Cap. VIII.

Lec.73 SIcuti aũt nulla earũ, quæ intra os contentę ſunt, particularum tuta eſt ab inflãmatione; ob id, quis
in quancunq; earũ poteſt ingruere calida fluxio. Ita ẽt ab vlceribus non ſunt ſecuræ, quin aliquan-
do, vel ex influente acri, & mordaci fluxione, uel ex uitioſis uaporibus abraſę, & veluti exeſę non ul-
cerentur, quorum ulcera ſępe nõ minus negotium medicis, & ęgrotãtibus faceſſunt, quàm & in in-
flamma-

A flammationes. Quare ſubinde poſt rationem curandi inflammationes, de oris vlceribus curandis age-
mus; ſi modò prius ea expoſuerimus, quę cognitu neceſſaria ſunt ad methodum conſtituendam, qua hęc
congruè curentur. Nimirum vt ea explanemus, quæ ad naturam, & cauſas horum vlcerum pertinent.
In vniuerſum itaque oris vlcera, quando ſpontaneum ortum habẽt, neque ab externa aliqua occaſione
excitantur, vt quando eſſet cibus, aut pótus adeò calens, ut veſicas, uel cruſtas excitaret, uel aliquid pun
gens, uel incidens. Sicuti quidem, cùm acum in ore tenerent, eius interdum obliti, pupugerunt os: in-
terdum etiam, dum deglutiendus eſſet, faucibus infixus hæſit. A' nulla ergo externa cauſa excitatum vl-
cus, neceſſe eſt, ut ab aliquo mordaci ſucco, vel à uapore, ortũ habeat, qui elatus ab acri, & mordaci hu-
mori ad os, & eius partes abraſerit, aut exederit. Habent autem plurimas differentias iſtiuſmodi oris
vlcera, à varijs rationibus acceptas. Interdum ab vlceris magnitudine. Aliqua enim tantum ſummas
partes, & cuticulam particularum earum, quæ intra os continentur, occupant, vt ea ſunt, quæ propriè
ἄφθαι à græcis, alchola ab arabibus dicuntur. Quibus præſertim infantes lactentes obnoxij ſunt, conſi
ſtunt enim in ſummis partibus & ignei cuiuſdam caloris ſunt participes. Vnde & aphthæ dicũtur, quod
vocabulum incendium quoddam ſignificat. Alia uerò profundiora ſunt. Aliquando à diuerſis ſym-
ptomatibus, vel affectionibus, quæ cum illis coniuncta ſunt. Alia enim ſimplicia ſunt: Alia uerò cum
erosione. Alia cruſtoſa, quæ videlicet cruſtas obductas habent illis ſimiles, quæ ab igne vel re ignita ex-
B citantur. Alijs & putredo adiuncta eſt, & putrida ulcera appellantur: in quibus interdum putredo non
uno conſiſtit loco; ſed vlterius progreſſa vicinas partes depaſcitur: quæ inde νομαὶ, uel φαγεδαινικὰ græ-
cè, depaſcentia vlcera latinè dicuntur. Quędam præterea inflammationis aliquam naturam ſapiunt:
Alia potius eryſipelatis. Aliquando etiam à moribus vlceris accipitur differantiarum ratio. Quate-
nus aliqua κακοήθη græcè, latinè mali moris, aut maligna dicuntur. Alia malignitatis expertia ſunt:
Plerunque uerò corroſiua, cruſtoſa, & depaſcentia omnia maligna etiam ſunt. Vnde in uniuerſum
Gal. protulit, quod eiuſmodi omnia ulcera; ad quę prauus humor confluit maligna ſunt. Quemadmo-
dum ſæpiſsimè ſolet accidere in peſtilentibus febribus, ut ex Hippo. & Gal. tùm tertio libr. Commen. in Cõ. 12
tertiam. Epid. tùm etiam tertio item libr. de Præſagat. ex pul. percipi poteſt. immò euidens ferè ſignum
febris malignæ, & peſtilentis eſt, cùm aphthę, vel eryſipelatis, vel inflammationis participes fauces in fe-
bricitantibus continua febre apparent. Poſtremò verò & à cauſa, vel humore, à quo infliguntur eiuſmo
di vlcera, eorum accipi poteſt differentia. Nam (vt dicebamus) neceſſe eſt, vt acrimoniam habeat hu-
mor, qui cauſa ſit vlceris, aut putredinem. Propterea quandoque humor is ſeroſus eſt. Vnde hoc pre-
ſertim in cauſa eſt, cur aphthis lactentes infantes corripiantur, cùm lac, quo aluntur, ſeroſior ſit, & ma-
ioris acrimoniæ particeps. Quia vel ſuapte natura nutrix ſanguinem billioſum, & calidum, ſeroſum-
C que generet: Vel quia cibis vtatur, qui ſint huic ſanguini gignendo apti, vt ſunt allia, cæpe, aromata, ſa-
lita, vina potentiora, & id genus alia: Quamuis id aliquando euenire poſsit vitio infántis, potius quàm
nutricis; quippe qui non probè lac conficiat, aut quia imbecillioris ſit uentriculi: aut quia natura inglu-
uioſior plus lactis exugit, quàm ventriculi vires ferant, vnde lac corrumpitur, & acrimoniam ex eo vi-
tio contrahit. Interdum etiam, immò ſæpe & à bilioſo humore ad os, & fauces confluente concitantur
vlcera. vnde vlcera oris inter eos affectus recenſuit tertio Apho. Hipp. quæ frequentius æſtate ſolent hu-
mana corpora ſolicitare. Nonnunquam etiam ex pituita fiunt vlcera; & id duplici ratione. Quia vel
acrimoniæ particeps eſt, vt quæ ſalſa eſt, ſæpiſsime autem id euenire ſolet, vt deſtillante à capite ſal-
ſa pituita, vlcerentur fauces, & reliquæ oris partes. Vel etiam, quia in illis partibus putreſcit pituita.
Sed & aliquando fiunt à ſanguine, vt quæ naturam inflammationis referre diximus: quamuis non niſi à
vitiato ſanguine. Interdum verò à melancholico humore, quando per aſſationem contraxerit acrimo
niam, cùm iam incipit uergere ad naturam ueræ bilis atræ. Omnes autem hæ iſtorum vlcerum diffe-
rentiæ poſſunt viſu diſcerni, ſi quis diligenter ore aperto ea fuerit intuitus, & conſiderauerit eorum om
nia ſymptomata. An videlicet ſummas tantum partes abraſerint: an verò profundiores etiam partes
corripuerint: An cruſtoſum ſit vlcus: an putridum: Nam & color, & odor id facilè indicabit. Si ſæ-
D piuſ etiam fuerit intuitus, percipiet, an depaſcatur vicinas partes, vel conſiſtat. Præterea & calore
percepto diſcernet has differentias, an calido ſucco, vel frigido fuerint procreata, & magis etiam ex co-
lore. Nam ſi ad flauum inclinabit vlceris color, ex bile ortum habebit. Si exquiſitè ruber ſit, ſan-
guinis, & inflammationis naturam ſapiet. Si uerò ad album pituitæ. Vt liuidus, aut nigreſcens co-
lor naturam refert atræ bilis, quæ ueteraſcens, & putreſcens, vel exuſta non parum ad malignam natu-
ram accedit. Nec modò vlceris color contemplandus eſt; verùm & ſordes, quæ vlceri ſuccreſcit.
Sed & hoc præterea addamus, cuius meminit & Gal. præſertim ſexto de Comp. medica. ſec. loc. quod
facilè oritur putredo in oris vlceribus, tùm ob harum partium naturam: (calidæ enim humidęque Cap. 2
ſunt natura) tùm etiam, quia medicamenta parum poſſunt in ore, & vlcerata parte conſiſtere, & hæ-
rere. à ſaliua enim eluuntur, & diffluunt. Sed ad rationem curationis inſtituendam iam acceda-
mus.

De curandis oris ulceribus. Cap. VIIII. A

IN his quoque vlceribus,qũ ſpontè,& citra vllam externam occaſionem excitantur,ſi rectè curanda
ſint,primum & id ſeruandum,quod ſeruatu neceſſariũ eſt in omnibus affectibus, quæ fouentur á ple
nitudine humorum vitioſorum,vel in vniuerſo corpore redundantium,vel in aliqua particula , vt in
capite,vel ventriculo,vel utero ob ſuppreſſos menſes. Nimirum primò fomentum illud ſubtrahẽdum
eſſe vacuatione,aut vniuerſi corporis,aut illius particulę,ex cuius vitio id originem habet. Euacuatio ve
rò ea eligenda erit,quæ magis accommodata ſit & humori,& particulæ, quæ inanienda eſt : aut per ſe-
ctionem uenæ:aut per medicamẽta purgantia:aut per clyſteres:aut per cucurbitulas: in quibus,aut ſem
per,aut ſæpius ratio reuulſionis,& auerſionis eſt obſeruanda . De his autem omnibus cùm exquiſitiſſi-
mus ſit in ſuperioribus ſermo habitus,nihil eſt in præſentia,cur eundem habeamus. Vnde reliquum eſt,
vt de remedijs, & medicamentis agamus , quæ particulatim loco affecto adminiſtrata proximè curant
oris vlcera. Et cùm(vt ſæpiſsimè à nobis ſuperius eſt repetitũ) oĩa vlcera proximè , & primũ exiccatione
egeãt & exiccantib. curentˇ,neceſſe erit,vt exiccantib.curentˇ vlcera quoq; oris,cũ & ipſa ſub cõmuni vl-
cerum genere contineantur. Sed cùm ratio diuerſitatis remediorum, & medicamẽtorum in eligenda ap
ta materia,& accommodata curandis,tùm vlceribus,tùm uel etiam reliquis affectibus, à duobus capi- B
tibus ſit petenda. Nimirum à natura ipſius affectus:Et à natura,tàm corporis uniuerſi affecti,quàm etiã
certæ illius particulæ affectæ. Ex parte quidem uniuerſi corporis, conſideratur naturalis eius temperies,
& ea,quæ per ætates,& ſexus uariatur. vt his etiam addenda ſint cõſuetudo,& ars,vel ſtudia vitę. Ex par
te verò affectus conſiderandus eſt,an ſimplex ſit affectus,& non omnino magnus, neque adeò inuetera
tus,vt habitus particulę ſit vitiatus. An magnus,difficilis,inueteratus,& cum alijs affectionibus coniun
ctus,uel compoſitus,quæ difficiliorem curationem reddant : ſicuti cùm fouetur ab aliqua intemperie,
per quam alimentum illius particulę corrumpitur in malos humores augentes , aut conſeruantes diu-
tius eum affectum. Aut ſi adſit aliquid inflammationis. Vel ſi ſit corroſiuum vlcus. Vel ſi adſit,etiam pu
tredo,quę vicinas partes depaſcatur:ſicut in illis,quę νομώδη ἕλκη , vel νόμας gręcè appellari diximus.
Pro ratione etenim omnium iſtarum conditionum diuerſa etiam ratio remediorum , & medicamen-
torum excogitanda eſt . Nam , vt ſummatim prius rem percurramus , ulcera in pueris, in mulieribus
eunucis , & illis tandem , qui corpus molle , ac tenerum habent , uel ex eius propria & innata tempe-
ratura , uel ex ætate , uel ex ſexu , vel ex arte , quam exercent , & inſtitutis, & ratione victus . exiccan-
da quidem ſunt; ſed moderatioribus curantur exiccantibus : maioribus autem , & fortioribus exic-
cantibus,qui è contrario,quantũ ad ea omnia pertinet,ſe habent. Ita & ſimpliciora vlcera,& magis re- C
centia, expertiaque alterius cuiuſcunq; affectionis,quę vlcus difficilius reddat,facilioribus,minoribus,
& ſimplicioribus medicamentis ſanari poſſunt:valentioribus verò,& acrioribus alia maiora, & grauio-
ra,quibus & aliæ affectiones iunctæ ſunt , quæ illa magis grauant . Et vt rem magis particulatim tracte-
mus,ſimpliciora oris vlcera,quæ neq; profunda admodùm ſunt,ſi in adultis fuerint, qui os colluere , &
gargarizare norint,curari poterunt vſu medicamentorum,quæ στοματικὰ à gręcis dicuntur: qualia ſunt
multa ex illis, quę prioribus capitibus fuere deſcripta , vt quod diamoron dicitur,uel diacaryion, quod
fit ex putaminũ nucum ſucco, item quod ex ſucco malorum punicorum . Nam omnino aſtringentibus
curanda ſunt iſtiuſmodi vlcera. quia prẹterquã quòd exiccant,robur quoque addunt particulæ, & excrẽ
menta,quæ à valẽtioribus,& integris particulis ad has ex morbo factas imbecilliores impelluntur , re-
pellunt. Præterea verò,qm̃ ſemper ferè à capite aliquid,& à cerebro,cui oris partes ſuppoſitę ſunt,deſtil-
Lec.74 lat:in his opus eſt illis,quæ,vt moderate exiccant,modeſtè etiam aſtringant , vt ſępius diximus . Diffici-
liora uerò vltera,quò magis ab his ad maligniorem naturam receſſerint , eò & magis deſiccantibus, &
aſtringentibus egent . Nec modò medicamentis iſtius naturę tractanda eſt curatio horum vlcerum, ſed
cibis etiam eiſdem facultatibus pręditis. In quibus primũ id ſeruandũ eſt , ut non ſint generãdis à crio- D
ribus excrementis apti,ne cauſam vlcerum foueamus. Deinde ut aſtringant,& deſiccent,& ſi feruidiora
Cap.4 fuerint,refrigerent quoque. Vnde lẽticulam cum modico pane,& medulla,vel ceruina, vel uitulina eſui
dãdã conſulit Gal. ſexto de Comp.med.ſec.loc. in pane enim,& medullis eſt aliqua vis digerendi,& ma
turandi,præſertim manſis:lenticula verò pręterea ſiccat,& aſtringit. Neq; incommoda erit mixtio,ſi ci
bis immiſceantur fructus aſtringentes,vt ſunt mala cotonea,uel alia aſtringentia,itidem & pyra, & ſor-
ba,& corna,& meſpila,& omphacium,uel uua immatura, & quęcunq; alia id genus . In feruentioribus
autẽ,portulaca utilis erit,lactucaq;,ſolanũ,cichoracea omnia,oxalis,& q̃cunq; iſtius naturæ ſunt . Quo
niam uerò infantes,qui nõdum cõmedere aſſueuere,nõ poſſunt hac victus ratione tractari. Ideò alendæ
hoc modo ſunt eorũ nutrices; & imprimis procurandum eſt,ut oblata alimenta probè concoquant : &
alia omnia ad ipſas nutrices transferẽda ſunt,quęcunq; in uniuerſum diximus à principio iſtius capitis,
de procuratione totius,ſi iudicauerimus ex uitio lactis,quo alitur infans,ulcera ortum habuiſſe. Quate-
nus uerò ad infantes pertinet,cùm rarò illis collutionibus,& gargariſmatibus poſsit eſſe locus ullus,illi
tionibus erit utendũ. Varię autẽ eſſe debent pro uaria vlcerũ natura . Nã ſi rubicundiores fuerint aph-
thę,quales q̃ ſanguinis,uel inflãmmationis naturam referunt,ea erunt opportuna,quę maximè modera

A tę ſunt aſtrictionis, & refrigerationis,ut eſſet ſyrupus roſaceus ex roſis ſiccis,uel myrtinus , uel oleũ len-
tiſcinum,uel roſaceum omphacinum.mox uerò & illę cõueniunt, quæ citra mordicationẽ digerant , ut
inter initia ex roſis ſiccis facto ſyrupo vtamur, vel myrtino , vel confecto ex ſucco malorum punicor um
actiũ,vel ſucco vuæ acerbæ:deinde roſaceo ex ſucco roſarũ,vel ex roſis recẽtib.:ita primũ uidelicet oleo
roſaceo omphacino,poſtea lentiſcino,poſtremò eo, quod completum appellant. Sed ſi magis flauę fue-
rint,ea erunt illinienda,quę eaſdem habeant vires,ſed aliquantò magis refrigerant:ſicut ſi priorib. ſyru
pus ex portulaca addatur,uel aliquid ſucci ſolani,vel ſimile aliud. At verò cùm albicant,& pituitæ copiã
indicant,magis aſtringentib. eſt opus.Sicuti cùm nigricant,ob humoris melancholici craſsitiem, erunt
aliqua addenda,quæ valentius digerant.Sed,vt ſummatim rem percurramus, ne nimis in longum pro-
rogetur ſermo,reuocemus in memoriã,quę tanquam fundamẽta horum omnium iacta ſunt . Nimirum
quòd teneriori ætati,& mollioribus corporib. leuiorib. ſit,& facilioribus medicamẽtis,tàm exiccantib.
& aſtringentib.,quàm digerentibus:valentiorib. uerò,& ſtrenuioribus,in adultioribus, & duriorib.utẽ-
dum. Vnde pueris grandioribus,& iuueneſcẽtib.inter mediocria initijs accõmodata ſunt omphacium ,
cũ vino,aut mulſo,& rhus obſoniorũ,quod arabes ſumach vocãt,præterea ſolia oleæ,vel myrti . Sed in
minorib. pueris,ſępe vel roſæ aridæ, vel earũ flos ſatis erit . Inter ea aũt,q̃ oris vlcerib. curandis maximè
B vtilia ſunt,refert Gal.bolũ armenã:itidem & lauare os lacte aſinino:nã præter id, quod refrigerar, & alĩ
quantiſper maturat,cùm ſeroſus ſit,detergit quoq;. Simpliciora ergo vlcera his curari poſſunt . Vt tñ &
id aduertamus, ꝙ multa,immò plurima eorum, quæ ad oris inflãmationes curandas cõmoda eſſe dixi-
mus,poſſunt & ad hoc caput transferri,vt ſi ad propoſitos ſcopos reſpexerimus, facilè percipiemus . At
verò cùm maligniora fuerint vlcera, ſicuti interdum in morbis malignis,& peſtilentib. ſolent excitari ,
uehementiorib.,tàm aſtringentib.,quàm ſiccantib., nec non & digerentib. tractãda ſunt,& eò uehemẽ-
tiorib.,ac fortioribus,quò erunt maligniora:vt in ijs, in quib. eſt eroſio præſertim in duriorib. corpori-
bus,interdũ ſit neceſſe vti & miſy,& chalcitide, & atramẽto ſutorio; immò & ad æruginem progredi. Mi
ſy verò Gal.ſummopere laudat,ſi ex vino aſtringente teratur,atq; vlceri illinatur. Vt tñ non par ſit om-
nino in omnib. mixturę rõ; ſed pro ratione vel vlceris malignitatis,vel corporis habitus pluri , vel pau-
ciori vino diluatur,& craſsius,vel liquidius fiat medicamentũ.quò.n.dilutius ex pluri vino erit,eò ẽt le-
uius,& facilius.Et ſi ſordidius erit vlcus , melius erit ſi ex vino mulſo paretur . Sed ſi valentiori adhuc ſit
opus,conficiatur ſimile medicamentũ ex ærugine,& vino,uel mulſo uino. Si etiã (ait Gal.)medicamen-
to diamoron aliquid atramẽti ſutorij addideris , optimũ euadet medicamentũ vlceribus prauis accom-
modatũ.Ea autẽ portio atramenti ſatis eſſe poterit,ut ſi ad libram mellis conficiendi medicamẽti drach
C miam atramenti addas; atq; os hoc medicamento colluas. Valentiſsimis verò,& acerrimis egemus in ul
ceribus putridis,& depaſcentib. curandis.nã ea medicamenta,quę cauſtica dicuntur, quæq; cruſtã vlce-
rib. perinde inducunt,vt ferrum candens,& ignitũ,interdum ſunt neceſſaria.In his autẽ ſunt & ea,quo-
rum nuper meminimus:nimirum atramentum,chalcitis,& id genus reliqua;quæ tñ,vt ſimpliciora ſunt,
eò ẽt acriora,& uehementiora:remittitur.n.eorum uis miſcella aliorum,quæ mitiora & leniora ſunt:ſi-
cuti eſt oleum,vinum,adeps,& iſtius ordinis alia. Chirurgi noſtri temporis utuntur præcipitato (vt ap-
pellant)confecto ex hidrargyro vel(vt aiunt) mercurio in cruſtoſis,putridis , malignisq; vlcerib. Hic ta-
men in horum uſu ſunt quędã animaduerſione digna . Primùm id,cuius magnam rõnem eſſe habẽdam
dixit Gal.quod ſcilicet in uſu horum medicamentorum acriũ,quæq; pernicioſam naturã habent,& no-
ſtris corporib.aduerſariam,debemus eſſe admodum cauti ; quia illis uti in oris affectib. , præſertim verò
intimiorũ partiũ,non eſt citra periculũ:cùm ad fauces pertingant duo illi meatus, videlicet gula,& gut-
tur,per cuius alterum tranſitus eſt ad ventriculum, per alterum ad pulmones : per quos ſi portio aliqua
horum medicamentorum ad ſubiectas partes deſcendat,poteſt plurimùm obeſſe : & proinde non debe-
mus nimis eſſe audaces in uſu eorum,& quando ęis uti omnino cogimur , cautè eis utamur,& monendi
ſunt ægrotantes,ne permittant,quantum fieri poteſt,aliquid deſcendere . Vnde forſitan linimenta craſ-
D ſiora non ita facilè diffluunt deorſum.Quòd ſi aliquid deſcendiſſe ſenſerint,aliquid poſtea deuorãdum,
quod non ſit inutile ulcerib. ut uinum,uel mulſa,uel mulſum uel ptiſſana,uel cremor hordei. Alterũ ue-
rò,cuius etiam meminit Gal eodem ſexto de Comp.medi.eſt,quòd non eodem modo debemus hæc ul-
cera oris tractare,poſt uſum acrium,& quaſi urentium medicamentorum,quo ea,quæ in exteriorib. par
tib, fiũt.In illis enim eſt iſtorum uſum,incumbimus(ait ipſe) remotioni inductæ cruſtæ , & hoc cum de-
tergentibus,dimiſsis illis acrioribus, & urentibus. In ulceribus autem oris , cùm partes hę maximè pu-
tredini ſuapte natura ob humiditatem ſint obnoxiæ,cenſet idem , quod poſt uſum eorum medicamen-
torum,quę quaſi urẽdo cruſtas excitant , (unde & ἐσχαρωτικὰ græcè dicuntur)quibus neceſſe eſt uti ad
ſiſtendam,& tollendam putredinem,quæ,cùm maligna eſt,auferri,ac reprimi nequit , niſi medicamen-
tis ſummè exiccantibus,& aſtringentibus:ad tollendas inductas cruſtas, detergentibus quidem eſt uten
dum : ita tamen , ut ſemper etiam aliquid priorum medicamentorum , quæ cruſtas ſolent inurere,im-
miſceamus : ad arcendam uidelicet putredinem , quam facillimè contrahunt hæ particulę . Vt ta-
men neque id prætermittendum ſit , quòd medicamentum , quod ex gallis conficitur , cùm ad iſtiuſ-
modi malignos affectus , & ulceroſos curandos , tanquam ualentiſsimum habeatur , & ſit ; (ut idem
Gale.teſtatur) & careat ſuſpicione omni , experſque ſit omnis pernicioſæ qualitatis , cuius particeps

eſt uniuerſum ferè genus illorum medicamentorum, quę [illegible] appellari diximus. Ideò putarem hoc illis omnino præferendum eſſe. Cõficitur autẽ in hunc modum. Teritur galla ex acri aceto, donec ad eam compagem, craſsitudinemque deueniat, ut illiniri poſsit. Sed et id, quod confici dixit Gal. ex duabus ſciſsilis aluminis uſti partibus, una aũt fructus ericis utile eſſe pt. eo aũt arido utebant aſſumpto digitis intinctis prius oleo, ac aphthis inducto. Mihi verò & illud conſideratione dignum videtur, ꝙ Andromachus (ut refert Gal. eodem ſexto de Cõp. medi.) ad aphthas nigras, & prauas imprimis laudat hoc medicamentum, quod accipit vuam paſſam mundam, & aniſum paribus portionibus, & hęc melle excepta illinit vlcerato loco: cuius medicamẽti uis inſigniter diſcuſſoria ex aniſo eſt, quã moderatã etiã habet paſſa vua; & præter id, exiccat quidem, & cuiuſcunq; acrimoniæ eſt expers; immò potius acrimoniã oẽm obtundit, & lenit: Vnde cõmodiſsimũ erit id medicamentum. Iam. n. ſuperius diximus, ꝙ nigreſcentes aphthæ referunt naturã melancholici humoris. Id genus autem ulcera his egent, quæ ualenter digerant, cùm craſſus, & terreſtris humor non facilè digeratur. Sed neq; acria medicamenta admodùm opportuna ſunt: quia irritant ulcera. Eiuſmodi uerò melancholica ulcera irritata maligniora fiunt, & cancerosã naturam contrahunt, & lenioribus medicamentis, quæ cuiuſcunque acrimonię expertia ſunt, potius cedunt. Ac de ulceribus quidem longiorem nolumus ſermonem habere. Sed hęc ſatis ſunto. A

B

De pendula, & laxata columella. Cap. X.

Loc. 75 QVos hactenus expoſuimus affectus ad has particulas pertinentes, communes ſunt, & communi quadã ratione eas omnes tentare poſſunt, nempe inflãmationes, & ulcera. Vnde rationi uidetur conſentaneum, ut ſi qui ſint affectus proprij, qui priuata aliqua ratione ad illa attineãt, nunc & ipſi exponantur. Et quamuis ore aperto nobis prius lingua occurrat uidenda, & quatenus ad ordinem propoſitum de eius proprijs affectibus eſſet inſtituendus ſermo. Quia tñ laxata, & elongata columella quandam maiorem cũ ijs, quæ nuper ſunt expoſita, affinitatẽ habet. Ideò de ea prius ſermonẽ habebimus. Conuenit autẽ magis cum prioribus affectibus is, de quo ſumus acturi; quia duas habet cauſas columella, cur longior facta adeò pendeat aliquando, ut ad fauces pertingat, & non paruam afferat moleſtiam. Prima quidem inflãmatio eſt; cùm. n. inflammatione corripitur, & à calida fluxione tentatur, augetur. Et de hoc quidem affectu non agemus in præſentia: qm̃ in pręcedenti capite, ubi de inflammationibus particularum oris locuti ſumus, hęc etiam affectio tractata fuit. Aliqñ etiam ad eam affectus iſtius deuenit differentiam, (ut diximus) quæ propriè uua dicitur: nimirum cùm inflammata columella ſuperiori quidem parte, qua annexa eſt palato, plurimùm gracileſcit: fit autem craſsior, & rotũda ex inferiori parte, ut ferè ſimilis fiat acino uuæ. atq; cùm eò peruenerit, ut radix, ex qua pendet, gracilis admodum facta ſit, & ferè exanguis, curatur chirurgia. abſcinditur. n. vel ferrò: (ut Gal. decimoquarto Metho. teſtatus eſt:) uel cauſtico medicamento. Altera uero cã, q̃ laxa & pẽdula fit columella, eſt ea, quã idem retulit quinto & ſexto de Sanit. tuen. nẽpe fluxio & humiditas à capite præſertim, citra inflãmationẽ deſtillans. Cuius ęt rei meminit ſexto de Cõp. medi. ſec. loc. Pendet autem à materia potius pituitoſa, vt ibi innuit, à qua laxata pendula fit, & adeò interdum deſcendit, vt ea procumbẽte ad fauces, uideantur illi quaſi bolum ibi habere, quem nequeunt deglutire. Diſcernitur uerò, quę ex nimio humore, præſertim pituitoſo, fit pendula ab ea, quæ ex inflãmatione, colore, dolore, & tumore: tumidior. n. rubicundior feruentior etiam, magiſq; dolens eſt, cùm ex inflammatione ortum habet. Curatio autem ea primùm inſtituenda eſt, quę alijs ex ſimili cauſa excitatis affectibus cõmunis eſt: vt uidelicet primùm fluenti humori occurramus, habita prius rõne illius, unde fluit, hoc eſt, capitis. Nimirum ut, ſi propter copiam congeſti humoris, uideatur eſſe opus uacuatione, tùm capitis, tum uniuerſi corporis, eam moliamur illis inſtrumentis, ac illis ſeruatis regulis, quorum omnium ſæpius in alijs prius expoſitis affectibus ſimilibus mentionem fecimus. Praterea uerò ut caput roboremus, & ſiccemus, lotionibus ſiccantibus cum aliqua aſtrictione, uel aridis medicamentis capiti inſperſis, pręterea & illis, quæ confectiones paſſim appellantur, quæ uim eam habent, ut poſsint robur capiti addere. Poſtremò accedendum ad remedia localia, & propria iſtius affectus. in quibus eos ſcopos ſpectare oportet, ad quos etiam aliorum ſimilium curationem eſſe dirigendam in prioribus libris oſtendimus. Nempe vt inter initia magis repellamus, & ſiccemus: mox uerò & diſcuſſorijs medicamentis agamus. Vnde Gal. laudat tanquam præſtans medicamentum, quod propoſitum fuit ab Andromacho. accipit autem aluminis liquidi partem unam, tantundem mellis, florum roſarum partem mediam, hypociſtidis quartam partem. Sic autem conficitur, coquitur alumen ex melle, mox cætera arida contuſa inſperguntur, & adhuc parum coquitur. Duplex eſt autem utendi modus: nam & dilui poteſt aqua, aut mulſa, & ſi aliqua adſit inflammatio, ita erit accõmodatior, præſertim in initio: melius. n. is illius uſus aſperitatẽ, ſi aliqua contracta ſit, lenire poteſt. poteſt & cochleari apponi. Poſtea uerò ea erunt utilia, q̃ uim habent maiorẽ diſcutiendi. Quare eodẽ. 6. de Cõp. med. referẽs Gal. medi. Apollonij, cùm eò deuenit, ubi origanũ, ex aceto tritũ, affuſa aqua, ferueſaciendũ eſſe memorat, ac immixto caricarũ ſucco; eſſe deinde eo utendũ, tanquã gargariſmate; ita & hyſſopũ tritũ mixtũ eodẽ caricarũ ſucco coquendũ, & gargarizandum eſſe inquit: præterea mentam, et rutam, et C D

corian-

A coriandum trita,ex aſinino lacte gargarizari uoluit,quæ omnia calefaciunt,& deficcant, inſigniterq; di
gerunt;atq; ideò inflámmatę columellę,niſi forte circa finem ad finiendas induratas,reliquias,congruē
tia eſſe affirmat.Poſſunt aũt prodeſſe non parum laxiori,& lõgiori factę ex nimio pituitoſo humore:Vbi
& talem eſſe ex calore iudicari poſſe innuit idē Gal.Nam & albicans exanguis fere videtur, cùm hoc la
borat affectu. Raſis autē nono ad Almans.mihi eadem reprehenſione dignus videtur,qua antiquos me
dicos arguit,qui libros de medicamentis cõpoſitis ſcripſere.Plerique.n.eorum varia , & naturæ contra
riæ ſcripſere ſine ulla diſtinctione:quibus,ſi quis ita indiſtinctè in omnibus vſus fuerit, nõ minus oberit,
quàm proſit.Ita Raſis duo pendulæ columellæ medicamenta affert:Alterum eſt, ſal armeniacum exqui
ſitè tritum,& inſperſum:Alterum verò eſt,ſuccus mali punici vna cum interiore pulpa expreſſus, ac gar
garizatus.Primũ quidē,ſi ceciderit vua(vt ipſe ait) ex inflammatione,quod Gal.& antiquioribus medi
cis ſignificaret nomē uulæ, vt ſuperius expoſuimus,nequaquã inter initia magis eſſet aptum medicamē
tum,quã medicamenta Apollonij.calidum.n eſt,reſiccandiq;,& digerendi vim inſignē habēs:unde ma
gis aptum eſſet huic alteri differentiæ columellæ,quæ laxior fit ex pituitoſo humore. Alterum verò , & ſi
& ipſum ſiccandi vim habeat,nõ minus tñ aſtringendi;in inflãmata columella præſtans,præſertim inter
initia,medicamentum eſſet:ſed tñ & in altera differentia non eſſet inutile . Nos verò facili medicamen
to,interdũ & ſimplici in hac re vtimur,habita tamen ratione corporis,ætatis,& ſexus. In pueris.n.& mu
B lieribus,& mollioribus corporib.,præſertim cùm nõ fuerit plurimũ elongata,adhibere ſolemus roſas ari
das,& tritas.moderatè.n.ſiccãt, & fluxionē repellũt. Quòd ſi videat,uel affectus,vel ratio patientis cor
poris fortiori egere remedio,putaminib. mali punici,vel malicorio trito utor.Si adhuc fortioribus,gal
lis tritis. Cùm verò ꝑterea maiori opus eſt diſcuſſione,vbi tñ nulla ſit in parte calidior intemperies, ſicu
ti qñ fluxio calida interdum eſt: (nam in hoc à prioribus non deſiſterē) in uſu eſt piper tritum:attenuat
.n.pituitoſum humorem,& valenter digerit,ſtrenueque ſiccat.Interdum autē adeò extenuatur columel
la,præcipuè ex ſuperiori parte,unde pendet,& exanguis uidetur,& in priori differentia, quàm vuã dixi
mus propriè appellari, & in hac poſtrema,(ut innuit Gal.ſexto de Cõp.med.) ut neceſſe ſit eã abſcinde
re,aut ferrò,aut vrente medicamento.Quia cùm adeò iam exanguis facta eſt, vix regitur à calore natu
rali,vt periculũ ſit,ne extinguatur,& in gangrenã tranſeat:imprimis verò quæ inflammatur. neq; poteſt
alia ratione curari. Sed duo ſunt hic animaduertenda . Primũm,quantum ad id,quod nunc fuit à nobis
expoſitum,quod neq; debemus eſſe nimis præcipites in abſcidenda columella,& non niſi,cùm valdè vi
debitur extenuata,& gracilis,vt non ſperemus illã ullis poſſe remedijs reſtitui. Et hoc duplici de cauſã.
Primo quia aliquando inde ſequitur profluuium ſanguinis,quod ægerrimè ſiſti poteſt.Deinde quia illi ,
cui abſiſſa eſt columella,partes ſpiritales plurimũ refrigerantur,& deſtillationibus deinde obnoxię ſunt,
C & læditur uox, ut ex aliquibus poſſumus perdiſcere,quibus ex morbo galico illa fuit exeſa. Alterum ue
rò aduertendum,eſt hoc, quòd in adminiſtratione remediorum, quæ adhibentur huic affectæ particulę,
ſemper,dũ eo inſtrumēto,quo arida medicamenta accepta applicamus, columellã comprimimus,eam
ad anterius trahamus,vt pendens potius linguę incumbat, quàm faucibus;quia & minorem afferet mo
leſtiam,& medicamenta non ita in fauces,& meatus eò pertinentes defluent.Et hæc ſunt Gal.præcepta.

De affectibus linguæ particulatim, Cap. XI.

AFfectus,qui hactenus expoſiti ſunt, ad linguam etiã in uniuerſum ſicut ad alias partes ratione
partium ſimplicium, ex quibus conſlatæ ſunt particulæ hæ , quæ in ore continentur.attinent.
Linguæ uerò affectus,quatenus organicum membrum eſt,ſunt illi, quibus principales, & præci
puę eius actiones læduntur:quatenus organum vel guſtus,uel ſermonis eſt. Nam ſi quatenus ēt
iuuat maſticationem lædatur,ex eodem ēt affectu læditur ſermonis efformatio , & eiuſmodi dearticula
tio.Sed quia dignior actio eſt ſermo,præſertim verò in homine.Ideò de affectibus primùm agemus, qui
D noxam linguę hac ratione afferunt.Non ſecus autē hęc actio tripliciter lædi poteſt,quàm & alię omnes,
quas natura in animalis corpore moliri ſolet.Sed,ut hoc exquiſitius poſſimus exponere,hoc , imprimis
conſiderandum,quòd lingua non eſt propriè vocis inſtrumentum.Nã abſciſa lingua, clamor multus fie
ri poteſt,& ea ēt reſoluta, vel ligata.Sed eſt inſtrumentum ſermonis,hoc eſt vocis dearticulatæ:ac per al
liſionem eius,nunc ad dentes,interdum ad palatum,ſæpe ad labia,& dētes fit per vocabula diſcretio, &
modulatiò ſermonis.Et ideò ea impedita ex aliquo affectu,aliquando nulla fit diſtinctio,& dearticula
tio ſermonis,ſed ſolũ rudis quædã,& confuſa vox profertur:qualis in mutis,in pueris ante certum tēpus,
in aliquib. citius,in aliquib.tardius;& in ijs ēt,quibus lingua reſoluta eſt,& in illis,in quibus ligata eſt p
uinculum,quod interdum reciſum loquendi facultatē reſtituit.Horum uerò affectuum quidem natura
les ſunt,& à natiuitate contracti,quales in pueris , & mutis, in quibus tamen non eſt impedimentum in
lingua,ſed in auribus. Hi enim ſunt & ſurdi,& cùm non didicerint modum formandi ſermonem, & in
terpretandi ; loqui neſciunt . Vt enim Ariſto.ſenſit nomina ex inſtituto ſignificãt , & ab alijs loqui di
ſcimus. Auditus verò eſt diſciplinæ ſenſus.In pueris autem ex nimia humiditate:vnde cùm per ætatē ſic
ciores fieri incipiunt,conſumpta humiditate,præſertim verò cerebri,quam ab ortu & ex materno utero

ſecum

ſecum attulerunt, loqui incipiunt. Interdum verò læſio hęc eſt ab humiditate, non natiua, ſed aſcititia cōtracta ex vitioſa victus rōne, qua perfunditur lingua, pręcipuè verò, & nerui illi, à quibus muſculi linguæ habent mouendi facultatem, vt accidit q̄nq; ebrijs: vix.n. loqui poſſunt, adeò balbutiunt. Quę quidē humiditas interdum ſolū radicem in lingua habet; interdum in cerebro ortum habet, & deinde ad linguā defluit. Quando verò ex linguę reſolutione id fit, aliquando ſola lingua reſoluta, id fieri poteſt; & tunc obſtruuntur tantum illi nerui, qui proprij ſunt linguæ. Cùm verò & aliarū partium, obſtructio in ſuperioribus partibus eſt, & proprius ad ipſum cerebrum. Hęc ergo vitia, cùm magna ſunt, vſum omnem auferunt, quem lingua ſermoni modulando præſtat. At verò ſi vitia quidē, vel ab ortu contracta fuerint, vel poſtea ex alia occaſione, vel cauſa, vel interna, vel externa, non tamen magna adeò, vt vniuerſum abſtulerint vſum linguæ in hoc, ſed aliqua ex parte impedierint, pro ratione impedimenti, aut muſculorum diuerſorum, qui ſunt malè affecti, variæ oriri poſſunt differentiæ impediti ſermonis in prolatione. Quod vt rectius exponere poſsimus, hoc conſiderandum, quòd (ut quoquomodo ſuperius inſinuauimus, & id

Cap. 6 etiā Gal. docuit quarto de Loc. affec.) ad diſtinctam ſermonis, & uocū, ſeu nominum modulationē, conformationemq;, non ſola lingua ſatis eſt. Sed & nares requirunt. Vnde cùm nares obturatę ſunt, vel ex coryza, vel polypo, uel cruſtis, non parum impeditur ſermonis claritas, & diſtinctio. Præterea & palatū. Vnde vidimus ſæpe annis elapſis, cùm lues gallica plurimum ſæuerit, multis fuiſſe eroſum palatum, atque perforatum, quibus ex eo relicto foramine, quod nunquā impleri potuit, adeò impeditè, & perperā loquebantur, vt vix, quid dicerent, percipi poſſet. Dentes etiā non parū conferre nouimus. Vñ ſenes multos edentulos factos à diſtincta, & dearticulata rōne loquendi deficere vidimus. Sed & labia iuuant non parū hoc munus. Vnde aliquos vidimus non integris, ſed potius diſciſis labijs natos, qui nō parum in ſermone deficerent. idē quoq; accidiſſe viſum eſt aliquibus, quibus ex vulnere labiorū aliqua pars diſciſſa, uel abſciſſa eſt. Verùm læſiones iſtiuſmodi linguæ attribui poſſunt, quatenus cum his conſenſu laborat;

Lec. 76 quia videlicet eorū cōmodo conſortio deſtituta eſt. Aliqñ uerò proprio ſuo affectu læditur lingua nulla occaſione illi ab his præſtita. nā illa eſt, cui vis eſt motrix indita, vt dū mota aerē formatum in vocē, uel ad palatū allidit, vel ad dentes, uel ad labia, diuerſarum literarum tonos format. Quapropter in aliquibus ex diuerſo vitio in diuerſis muſculis linguæ contracto, qui magis inſeruiūt, dū lingua ad dentes à facultate motrice, uel ad palatum, uel ad labia impellitur, corrūpitur earum literarum diſtincta prolatio in loquendo. Aliqui.n. C, quidā R, nonnulli S, atq; alij alias literas nullo pacto, aut ægrè admodū pronū

Cō. 32 ciare queunt. quod & Gal. ſexto Aphor. animaduertiſſe uiſus eſt. Qui autem uerſati ſunt in uſu, & literarum, & grāmatices hebreę, facilè hæc percipient. Ipſi.n. diligenter obſeruarunt aliquas literas præſertim ope labiorum, alias ope dētium, alias palati, alias in gutture dearticulari. Vñ & ratione partiū diuerſarum, quarū conſortio utitur lingua in modulando ſermone, balbutientes uario modo balbutire uidemus. Sed in aliquibus eſt diminuta hæc actio, qui aut ægrè, & tardè loquuntur, & plurimum laborant, dum loquuntur: Alij mutilas, & mancas uoces proferunt: Alij tamen & eam corruptam habent, dum unam pro altera literam proferunt: Alij eandem ſyllabam ſæpius repetunt, primam uidelicet anteaquam ſecundam pronunciare poſsint. Læditur præterea & lingua, non ſolum hac de cauſa, ſed & ob conuulſionem ipſius. Interdum ex eius ariditate, ut in febribus bilioſis ſæpe accidit. Non poteſt autem,

Cō. 32 ut reſtatur Gal. eadem ſexto Aphor. ita is affectus ex natura contrahi: ſicut ille, quem ex nimio humore ortum habere diximus. Sed ſolum ex morbo id poteſt accidere, uel alioquin ex externa cauſa exiccante: ſicuti æſtiuis, & æſtuoſis, & canicularibus diebus, ſi quis diu ſub radijs ſolaribus laboraret. Læditur interdum, ſi maior fuerit, uel minor iuſto, uel ab ipſo ortu, uel ab externa, & morboſa cauſa. Sicut enim uiſi ſunt aliqui, in quibus natura ſtatim in primo ortu, in conformatione alicuius alterius particulæ defecit: ita ut uideantur geniti, uno, uel altero brachio minori, uel manu, uel crure, uel pede. Eodem modo poteſt & lingua procreari breuior, & minor, quàm ut poſsit commodè ſuo fungi officio, dum ad palatum, uel dentes, uel labia mouetur. Poteſt & ex externa, & morboſa occaſione, ſicuti ſi pars eius abſcindatur, quod aliquando conuulſis accidit, Aliquando ferro reſcinditur per miniſtros publicos, vt fieri ſolet blaſphemantibus, aut falſis teſtibus. Vnde quaſi in prouerbio eſt, ut ſemilingues eos appellemus, qui balbutiunt. Ita & aliquando ex aliqua cicatrice, pręſertim ſub lingua inducta, quæ craſsior, & durior ſit, pōt prohiberi, quò minus poſsit extendi & prorogari lingua, quantum ſatis ſit. Poteſt etiam illud, quod linguæ vinculum dicitur, (& aliquando reſcindi neceſſe eſt, vt poſit expeditè loqui) adeò ualidum eſſe, & intentum, ut impedimento ſit libero linguæ motui. Vnde benè ſolutam linguam eos habere dicimus, qui promptè & expeditè loquuntur. Nec minori impedimento ſermoni eſt lingua, ſi maior ſit procreata, quàm modus naturæ requirit. Nam & aliquando uidi aliquos, qui magnam admodum linguam aliorum comparatione haberent, & obſeruaui eos tardius, & ægrius loqui, & aliquantò hæſitare. Poteſt autem illa & ex morboſa cauſa augeri ſupramodum, uidelicet ex aliquo tumore

Cap. 8 præter naturam in eo ſuborto, ut illi accidit, quem refert Galen. decimoquarto Metho. adeò enim lingua illi intumeſcens creuit, ut eam os capere nequiret, ſed exertam deferre cogeretur. Nos etiam duos uidimus, quibus lingua ita intumuit, ut neque loqui, neque comedere poſſent, immò duas, (fuere enim mulieres) Quarum altera in ętate iuuenili erat, & cùm iudicarēt medici eſſe infectā morbo galli

A co appellato,decreuere illã inungere,vt eo tẽpore inungere ſolebant, antequàm irreperet cõſuetudo,vt ex decocto ligni indici curarentur:medicus verò,cui ſe curandã cõmiſerat,vſus eſt ſatis imprudẽter vnguento.nã præter,id ꝙ plus hydrargiri,vel(ut nunc aiunt) argenti viui addidit,q̃ par eſſet,inunxit ẽt caput,vel potius capiti ceratum ex eadẽ materia appoſuit:quo deinde factũ eſt,ut humores uiolentius cõmoti præcipitanter ad linguã confluxerint:unde illa adeò intumuit,& elongata eſt, ut in ore cõtineri nequiret,ſed exertã diutiſsimè,immò vltra mẽſem detulerit.deinde reſoluto tandem tumore,linguã retraxit; ſed abiecta pelle vniuerſa,]quaſi uagina,& ea extra os relicta. Altera verò erat iã in primo ſenio, cui cùm cępiſſent uariolæ,ab arabibus appellatæ,efflorеſcere, & extuberare in vniuerſo corpore, tanta earũ copia occupauit vniuerſam faciẽ,& adeò illa intumuit,vt res mõſtruoſa videretur:nec modò facies tota intumuit;ſed & lingua correpta eſt ab adeò numeroſis id genus tuberculis,vt intumuerit adeò,quòd totũ os repleuerit,neq; eã mouere,quoqũo per os poterat,neq; comedere,niſi quòd cibus fluens per fiſtulam impoſitam,immò vi adactam,inter linguã & bucchã inſtillabatur,& ita alta eſt non ſine magno diſcrimine,donec inclinante tumore,lingua mutata pelle, redijt ad priſtinum ſtatum. Prior tñ iuuenculę tumor referebat potius modũ frigidi,& pituitoſi tumoris,quanuis nõ ſine aliqua acrimonia. Poſtremò verò & ex nimio labore,cùm quis aut nimis loquitur,aut muſico inſtrumẽto laborioſo cecinerit,vt ſunt
B tibiæ,tubę,& cornua,lingua impeditur.Sed & qui ex aliquo difficili,aut diuturno morbo plurimum facti ſunt imbecilles,interdũ lingua hæſitãt,& ęgrè loquuntur. Hæ ergo ſunt cauſæ impediti ſermonis. Vt eas prætereamus,q̃ ſermonẽ(ut noſtri philoſophi loqui ſolent)impediunt per accidens: nimirũ,ſi ex læſa memoria id ſint; quia fuerit deleta ex memoria nominũ,quæ illi fuerãt cõmiſſa, pars aliqua, vt ſolet interdũ illis accidere,qui apoplexia fuere correpti. Nã ſi ea de cã id contigerit, non pertinet ad hũc locũ, quomodo tollendũ ſit hoc vitium;ſed potius ad priores libros,vbi de capitis affectibus fuit actum. Sed de aliorum quoq; affectuũ,qui linguã in loquendo impediunt,non erit opus longiorẽ ſermonẽ habere. Qui.n.ex nimia humiditate,vel cerebri,vel neruorum,pſertim eorum,quorũ officiũ eſt mouere linguã, Cõ.32
vel corporis totius,vel linguæ:(quẽadmodum expoſuit Gal.in cõmentarijs ſexto Aphor.explanãs Aphoriſmum,cuius ſententia eſt,quod trauli ſolẽt à diarrhœa longa capi)nemo nõ videt, ꝙ aut vniuerſi corporis,aut capitis,aut oris exiccatione egent.Et ſi vitium id ſit à natura cõtractum, ratio victus exiccans vtilis erit:præterea vſus aliquorum medicamentorum,tùm eorum,q̃ bibuntur,& comeduntur, tùm verò eorum,q̃ in balneis,illitionibusq; accipiuntur:q̃ uim ſiccandi habeant: Vnde & decocta,& ſyrupi, & cõfectiones appellatæ,& antidoti oẽs,quæ uim ſiccandi habent,(ſicut habent pleræq;) utiles huic negotio eſſe poſſunt.Sed ſi nõ fuerint ex ortu,uerum ex aliquo morbo, erit interdum neceſſe & corpus uniuerſum purgare.De his uerò cùm ſæpius fuerit actum,non proferemus in longius ſermonẽ. De linguæ ẽt re
C ſolutione ſatis dictum fuiſſe arbitramur,quo loco de reſolutione egimus in uniuerſum: & pterea de linguæ nocumento,quod à conuulſione pendet,ſatis eſſe actum putamus,quo capite de cõmuni conuulſionis ratione tractauimus.Sed & de impedimento in ſermone,quod efficitur uitio dẽtium,palati,gutturis,& labiorum,ad eã huius tractationis partẽ loqui pertinet, in qua de affectibus earum particularum ſermonem habuimus.Neq; ẽt tempus alioquin cõteremus in exponenda ratione curationis linguæ;cùm ea minor eſt:uel ita ex primo ortu procreata:uel poſtea ex alia uiolentiori cauſa decurtata: uel ẽt ſi maior à natura fuerit genita:cùm nihil horum poſsit ulla medici ope curari.De eius autẽ incremẽto,quod ſit ex morboſo affectu,poſterius aliqua ſeorſum dicemus. Si uerò impotens fiat lingua ex eius laborioſa exercitatione,quiete eget,ut ad robur,& integritatẽ redeat. Quòd ſi ex eius ariditate,quod tanquã ſymptoma ſolet acutas,& bilioſas febres ſequi, humectãtibus os agẽdum eſt: ut ſi aqua os colluatur,uel ſimplici,uel hordacea:itẽ ſi aliqua ore cõtineãtur,q̃ humectent,ut ſunt multi fructus, quales pruna,myxa, uel ſebeſten,ziziphæ,cucumeres,& quę in pſentia anguria dicitur, ab arabibus melon indus: ſi ueluti tenuis lamina ab his reſecta,& in aqua demerſa in ore cõtineatur,& ſæpius mutetur; & id genus reliqua, de quibus abundè egimus,ubi de febrium ſymptomatibus ſermonẽ habuimus. At ſi ex craſsiori, & duriori cicatrice inducta id fieret,ea poſſent adiuuare,quę tùm molliendo, tùm detergendo attenuare, &
D cicatricẽ molliorẽ reddere poſſunt:qualia ſunt multa,de quib. ſermo ſuperius fuit factus. Vinculum uerò linguę,chirurgia,hoc eſt abſciſsione ſoluitur. Vnde reliquum eſt,ut de tumore linguæ dicamus, poſteaquàm & alij,tã arabes,quàm iuniores,eius meminere, ſumpta forſan occaſione à Gal.decimoquarto.Meth.qui ſummatim,& hiſtoriã retulit, & capita curationis illius, cui intumeſcens lingua adeò creuerat,ut eã os capere negret.Sũma uerò curationis,quatenus ex Gal.uerbis cõiectura aſſequi poſſum, in duob. capitib. conſiſtere videtur.Primum eſt euacuatio cum reuulſione:Alterum repulſio materiæ ab affecto loco.Sed prius conſiderandum,quòd,& ſi tumor is linguę,quo illa ita creſcit, ut cõtineri in ore nequeat,unicã uideatur habere rationem; non eſt tamen is affectus unius naturæ. Nam tumor ille poteſt & habere naturam inflammationis: poteſt & in pituitoſam referri naturam: poteſt & in mixtam. Qui .n.à Gal. uiſus eſt,uidetur proximè acceſsiſſe ad inflãmationis naturã,ut cõiectura percipere poſſumus, ex mõ loquendi eius accepta. Ait.n.quòd iam ſexagenarius eſſet uir ille, nec illi antea fuiſſet unquã miſſus ſanguis,ſtatim illa eadẽ die,ſuis illis,de quib.ſuperius in libris priorib. egimus, pilulis illũ purgauit. Ex quibus uerbis duo pñt notatu digna elici, Primũ,quanti conſuetudo ſit ſemper ab antiquis facta: videtur

A vel à multo facta. Præterea verò ab inflammatione, ſcirrho, vel alio tumore præter naturam. Quanuis
hoc fieri non poſsit, aut rariſsimè ſaltem, quòd à condenſatione facta à vehementi frigore, nerui linguæ
priuentur ſenſu guſtus. Vix enim putarem in ore poſſe adeò vehemens frigus contingere. Vitiata
verò actio iſtius ſenſus (vt primo de Cauſ. ſymptoma. docuit Gal.) fit ex aliquo vitioſo humore, abſorto Cap.4
in lingua, qui inſignem aliquem ſaporem proprium habeat: ſicut enim per eum ſapores omnes alij ſen-
tiuntur: ita & reliqua omnia eum ſaporem referre videntur: quemadmodum ſæpe illis, qui regio morbo
laborant, quique febribus bilioſis corripiuntur, omnia amara videntur: alijs autem, quibus aut in ventri
culo continetur acidus humor, aut à capite deſtillat, acida omnia videntur: ita aliquibus ſalſa, alijs in-
gratus quidam ſapor, quem vix exprimere poſſunt; & id pro rationi excrementitij ſucci, quo lingua af-
fecta eſt. Hoc tamen lingua ab alijs aliorum ſenſum inſtrumentis differens eſſe videtur, quòd aut nun
quam, aut quàm rariſsimè ex nimia perſpicacia, & acrimonia ſenſus, ſuos proprios, qui natura in ea ſunt
ſapores percipiat, vt in alijs ſenſibus interdùm fieri diximus. Sed & hoc notat Gal. quòd prætereundum
non eſt; quanuis ijdem nerui ſint, quibus cerebrum linguæ impertitur facultatem guſtandi, & tangendi,
poteſt tamen ipſa deſtitui à facultate guſtandi remanente ſenſu tactus: non tamen contra. Tactus enim
aliorum omnium quaſi fundamentum eſt, vt & Ariſt. ſecundo & tertio de Anima probauit. Ratio verò,
B cur poſsit tactus ſeruari, ablato guſtu, eſt, (ut ibidem Gal. docuit) quod craſsior eſt ſenſus tactus cæte-
ris ſenſibus, neque ita exquiſita ſenſatione, ſicut guſtus indiget. Quanuis & hoc addi poteſt, quod
vtrunque par neruorum, & id, quod mouet, & id, per quod guſtat, poteſt ſenſum tactus impartiri: guſtũ
verò alterum tantum. Perceptis autem his, facillimum unicuique erit, modò eorum ſit memor, quæ
de curandis alijs partium oris affectibus dicta ſunt, rationem inire, qua hi etiam curari poſsint. Nam
quis non videt, quod intemperies morboſa medicamentis contrarijs ſit tollenda, frigida calidis: hu-
mida ſiccis? quorum ſyluam expoſuimus in præcedentibus ſermonibus, in quibus & quales ſint ſcopi,
qualeſque indicationes, expoſuimus, quæ nobis in his curandis affectibus oſtendit natura harum par-
ticularũ, in eligenda materia medicamentorum, quæ illis poſsint ſatisfacere. Sed & ſi cum mate-
ria fuerit, primum erit materia illa purganda, & vacuanda illis eiſdem inſtrumentis, ac remedijs, quæ
fuere à nobis ſuperius propoſita. Declarauimus etiam, qua ratione auferri queant obſtrnctiones fac
tæ in neruis, ſi illę in cauſa ſint ablati iſtius ſenſus: videlicet cum attenuantibus, aperientibuſque, & in-
cidentibus, quæ efficiuntur (vt ſępe dictum fuit) cum illis medicinis, quę tenues habent partes, ſubſtan-
tiamque cum aliquo calore, vt tamen vniuerſi corporis prius præcedat curatio, vel euacuatio, ſi adſit eo
rum humorum in eo plenitudo. Itidem verò & id ſæpius expoſitum: nimirum quo pacto inflamma-
C nes, & alij frigidiores humores curandi ſint. Quare non eſt in his diutius immorandum. Vitioſè etiã,
& perperam factæ operationis cauſa, cùm videlicet guſtandi omnia, aut amara, aut dulcia, aut ſalſa, aut
acida videntur, tollenda eſt, ablato, & uacuato vitioſo humore, quo infecta eſt linga per medicamenta
quæ illi humori vacuando eſſent idonea, priuſque cauſa ipſa remota, cur generati ſunt vitioſi hi humo
res, quæque fouet hoc malum. Vnde non conteramus amplius in his tempus.

De putido ore Cap. XIII.

DE tetro oris, & animę odore paucula quædam præterea, ne & id intactum relinquamus, pro-
ponere decreuimus. Cùm igitur eiuſmodi putidos odores in animantium corpore non poſ
ſe oriri, omnibus ferè inconfeſſo ſit, niſi ex putredine; neceſſe eſt, vt quibuſcunque putet
os, illis vel in ore aliqua ſit putrilago, vel in alijs partibus ad ipſum os pertinentibus, vt ſunt
D ventriculus, & inſtrumenta reſpirationis. Quare neceſſe eſt, ut dens aliquis, uel gingiuæ putridæ ſint:
vel inter dentes aliquæ ſint cibi reliquiæ relictæ, quæ ibi putreſcant: vel quod aliquid in uentriculo pu
tridum contineatur. Et quia præſertim putreſcunt materiæ, quæ non probè à ventriculo fuere conco-
ctæ: (tertio enim Aph. de fætidis excrementis ſermone habito, ait, quod indicant concoctionem ma Cō.26
lam) ſæpe obſeruauimus, illis, qui cœnam non probè coxere, manè anhelitum aliquando non benè
olere. Poteſt & putredo intra pectus, & in pulmone contineri. Vnde & phthiſicorum ſpiritus, &
eorum, qui pus in pectore habent, fætet anima. Hæ itaque ſunt cauſæ fætoris, qui ex ore percipi-
tur: & iſtius affectus differentiæ, quæ etiam non erunt difficiles cognitu, & diſcretione, ſi rectè, &
diligenter perpendantur, quæ hactenus dicta ſunt. Si enim proprio ipſius oris vitio fæteat os, diligenter
inſpiciens facilè percipiet ore aperto, an dens aliquis, an gingiua putredinem contraxerit: an reliquiæ in
dentibus relictæ cibi ibi putreſcant. Quod ſi nihil horũ apparuerit, neceſſe fuerit, putrida aliqua excre-
menta, vel in uentriculo, vel in ſpiritualibus inſtrumentis eſſe. Quod poſtea diſcerneretur ex ſignis, quib.
dicemus diſcerni affectus, & harum, & illarum particularum. Vñ & quantũ ad curationẽ pertinet, inuen
ta cauſa putoris, illa aut tollenda erit, aut reprimẽda. fiet autem hoc, ſi & putrida materia auferatur,
atque ſi à copia congeſtæ, uel in uentriculo, uel alia in parte materiæ foueatur, illud quoque fomentum

A vel à multo facta. Præterea verò ab inflammatione, ſcirrho, vel alio tumore præter naturam. Quanuis
hoc fieri non poſsit, aut rariſsimè ſaltem, quòd à condenſatione facta à vehementi frigore, nerui linguæ
priuentur ſenſu guſtus. Vix enim putarem in ore poſſe adeò vehemens frigus contingere. Vitiata
verò actio iſtius ſenſus (vt primo de Cauſ. ſymptoma. docuit Gal.) fit ex aliquo vitioſo humore, abſorto Cap.4
in lingua, qui inſignem aliquem ſaporem proprium habeat: ſicut enim per eum ſapores omnes alij ſen-
tiuntur: ita & reliqua omnia eum ſaporem referre videntur: quemadmodum ſæpe illis, qui regio morbo
laborant, quique febribus bilioſis corripiuntur, omnia amara videntur: alijs autem, quibus aut in ventri
culo continetur acidus humor, aut à capite deſtillat, acida omnia videntur: ita aliquibus ſalſa, alijs in-
gratus quidam ſapor, quem vix exprimere poſſunt; & id pro rationi excrementitij ſucci, quo lingua af-
fecta eſt. Hoc tamen lingua ab alijs aliorum ſenſum inſtrumentis differens eſſe videtur, quòd aut nun
quam, aut quàm rariſsimè ex nimia perſpicacia, & acrimonia ſenſus, ſuos proprios, qui natura in ea ſunt
ſapores percipiat, vt in alijs ſenſibus interdùm fieri diximus. Sed & hoc notat Gal. quòd prætereundum
non eſt; quanuis ijdem nerui ſint, quibus cerebrum linguæ impertitur facultatem guſtandi, & tangendi,
poteſt tamen ipſa deſtitui à facultate guſtandi remanente ſenſu tactus: non támen contra. Tactus enim
aliorum omnium quaſi fundamentum eſt, vt & Ariſt. ſecundo & tertio de Anima probauit. Ratio verò,
B cur poſsit tactus ſeruari, ablato guſtu, eſt, (ut ibidem Gal. docuit) quod craſsior eſt ſenſus tactus cæte-
ris ſenſibus, neque ita exquiſita ſenſatione, ſicut guſtus indiget. Quanuis & hoc addi poteſt, quod
vtrunque par neruorum, & id, quod mouet, & id, per quod guſtat, poteſt ſenſum tactus impartiri: guſtũ
verò alterum tantum. Perceptis autem his, facillimum unicuique erit, modò eorum ſit memor, quæ
de curandis alijs partium oris affectibus dicta ſunt, rationem inire, qua hi etiam curari poſsint. Nam
quis non videt, quod intemperies morboſa medicamentis contrarijs ſit tollenda, frigida calidis: hu-
mida ſiccis? quorum ſyluam expoſuimus in præcedentibus ſermonibus, in quibus & quales ſint ſcopi,
qualesque indicationes, expoſuimus, quæ nobis in his curandis affectibus oſtendit natura harum par-
ticularũ, in eligenda materia medicamentorum, quæ illis poſsint ſatisfacere. Sed & ſi cum mate-
ria fuerit, primum erit materia illa purganda, & vacuanda illis eiſdem inſtrumentis, ac remedijs, quæ
fuere à nobis ſuperius propoſita. Declarauimus etiam, qua ratione auferri queant obſtructiones fac
tæ in neruis, ſi illę in cauſa ſint ablati iſtius ſenſus: videlicet cum attenuantibus, aperientibusque, & in-
cidentibus, quæ efficiuntur (vt ſępe dictum fuit) cum illis medicinis, quę tenues habent partes, ſubſtan-
tiamque cum aliquo calore, vt tamen vniuerſi corporis prius præcedat curatio, vel euacuatio, ſi adſit eo
rum humorum in eo plenitudo. Itidem verò & id ſæpius expoſitum: nimirum quo pacto inflamma-
C nes, & alij frigidiores humores curandi ſint. Quare non eſt in his diutius immorandum. Vitioſè etiã,
& perperam factæ operationis cauſa, cùm videlicet guſtandi omnia, aut amara, aut dulcia, aut ſalſa, aut
acida videntur, tollenda eſt, ablato, & uacuato vitioſo humore, quo infecta eſt linga per medicamenta
quæ illi humori vacuando eſſent idonea, priusque cauſa ipſa remota, cur genetati ſunt vitioſi hi humo
res, quæque fouet hoc malum. Vnde non conteramus amplius in his tempus.

De putido ore Cap. XIII.

DE tetro oris, & animę odore paucula quædam præterea, ne & id intactum relinquamus, pro-
ponere decreuimus. Cùm igitur eiuſmodi putidos odores in animantium corpore non poſ
ſe oriri, omnibus ferè inconfeſſo ſit, niſi ex putredine; neceſſe eſt, vt quibuſcunque putet
os, illis vel in ore aliqua ſit putrilago, vel in alijs partibus ad ipſum os pertinentibus, vt ſunt
D ventriculus, & inſtrumenta reſpirationis. Quare neceſſe eſt, ut dens aliqnis, uel gingiuæ putridæ ſint:
vel inter dentes aliquæ ſint cibi reliquiæ relictæ, quæ ibi putreſcant: vel quod aliquid in uentriculo pu
tridum contineatur. Et quia præſertim putreſcunt materiæ, quæ non probè à ventriculo fuere conco-
ctæ: (tertio enim Aph. de fætidis excrementis ſermone habito, ait, quod indicant concoctionem ma Cõ.26
lam) ſæpe obſeruauimus, illis, qui cœnam non probè coxere, manè anhelitum aliquando non benè
olere. Poteſt & putredo intra pectus, & in pulmone contineri. Vnde & phthiſicorum ſpiritus, &
eorum, qui pus in pectore habent, fætet anima. Hæ itaque ſunt cauſæ fætoris, qui ex ore percipi-
tur: & iſtius affectus differentiæ, quæ etiam non erunt difficiles cognitu, & diſcretione, ſi rectè, &
diligenter perpendantur, quæ hactenus dicta ſunt. Si enim proprio ipſius oris vitio fætear os, diligenter
inſpiciens facilè percipiet ore aperto, an dens aliquis, an gingiua putredinem contraxerit: an reliquiæ in
dentibus relictæ cibi ibi putreſcant. Quod ſi nihil horũ apparuerit, neceſſe fuerit, putrida aliqua excre-
menta, vel in uentriculo, vel in ſpiritualibus inſtrumentis eſſe. Quod poſtea diſcerneretur ex ſignis, quib.
dicemus diſcerni affectus, & harum, & illarum particularum. Vñ & quantũ ad curationẽ pertinet, inuen
ta cauſa putoris, illa aut tollenda erit, aut repriméda. fiet autem hoc, ſi & putrida materia auferatur,
atque ſi à copia congeſtæ, uel in uentriculo, uel alia in parte materiæ foueatur, illud quoque fomentum

ſubtrahatur, & cauſæ etiam, vnde congeritur excrementitius is humor, occurratur, Quare ſi vitio A dentium, & gingiuarum contingat, illius curam habere oportet, vt remoueamus putredinem, illis prius ab omni putredine purgatis, obſiſtamus ſubinde putredini, nc procedat, & id, cum ijs, quæ deſiccant manſis, vel decoctis eandem vim habentibus, ore ſæpius loto. Quæ ſi gratum odorem hęc ſpirent, erit non ſolùm affectui occurrere, ſed & ſymptoma reprimere. Quapropter Gal. ſexto Epid. comm. quarto meminit amomi, & malabatri. Dioſcorides verò agalochum, lentiſei reſinam, item myrrham laudat, ſi mandantur, Sed & horum decocta, ſi eis os colluatur, non parum conferunt: ſicuti decoctum citrij, vel eius ſucco os colluere, uel ſcillino aceto, uel vino, in quo bromus cum aridis roſis ſuerit decoctus, in ijs ponuntur, quę fætenti ori præſidio ſunt, vt deinde ſeſamum virandum cenſet, quoniam ſi inter dentes hæreat, ſpirat odorem non bonum. Quòd ſi dentis vitium corrigi nequit, extrahendus eſt. At verò ſi fętidi odoris cauſa in inferioribus partibus ſedem habeat, primùm quidem eò conuertenda eſt curationis ratio, vt ea prius auferatur, congrua, & accommodata, purgatione illius particulæ, quæ putridum continet excrementum, & vniuerſi etiam corporis; ſi ita eſſe opus videatur. Ita enim monebat Gal. loco nuper citato, exemplo illius medici, qui ea ratione reprimebat tetrum odorem, quem proprium os ſpirabat. Congrua autem ventriculi purgatio eſſet, ſi hiera, aut aloe, aut maſtichinis pilulis, vel clephanginis appellatis ab arabibus, vel id genus alijs B purgaretur ventricnlus; mox aliquia manderentur, vel ore continerentur, quæ gratum poſſent edorem conciliare. Si uerò à pectore eſſet petenda occaſio putridi odoris, ijs eſſet agendum, quæ vim habent detergendi ea, quę in pulmonibus, & pectore putreſcunt, & per tuſsim, aç ſputum loca illa purgandi. Sed iam huic libro finem imponamus, & mox incipiamus de ijs agere, quę pertinent ad affectus prticula rum, quę in ventre ſuperiori continentur, & ſunt inſtrumenta reſpirationis, & ſedes vitalis facultatis.

VIC-

A
VICTORIS TRINCAVELLII DE RATIONE CVRANDI *particulares humani corporis affectus.*

LIBER SEXTVS.

B
De affectibus uentris ſuperioris, & particularum ad ipſum pertinentium cognoſcendis, ac curandis. Primumque de harum omnium hiſtoria. Cap. I.

VENTRES duos præſertim in animantium corpore, ſuperiorem nimirum, &
inferiorem poſuere antiqui medici. Neque enim caput ventrem ipſi (ut no- Lec.78
ſtri anatomici iuniores) appellabant. Et quanuis varia interdum nuncupa-
tione ſuperioris, & inferioris uentris vterentur, vt Gal. quarto de Rat. vict. in
acu. mor. teſtatus eſt. Nos tamen eam appellationem in pręſentia ſequemur,
quę magis trita erat, quæque ad noſtrum inſtitutum magis attinet, ut per uen
trem ſuperiorem, thoracem, vel partem eam corporis vocemus, quæ intra
thoracis fines comprehenditur. Ita enim & ſeptimo Aph. ventrem ſuperio- Aph.
C rem (vt ait Gal.) accepit Hipp. ſuperiorem autem hunc ventrem, iuxta atque 38.
caput, in duplicem particularum ordinem partiri ſatis commodè poſſumus.
Nimirum in eas, quarum officium eſt continere, ſeruareque interiores, & præcipuas particulas, ac illis
miniſtrare: Et interiores, quę ab alijs externis ſeruantur, & continentur. Sed de continentibus prius
agamus, cùm illę etiã, licet dignitate poſteriores ſint, priores tamen à nobis conſpiciantur; vt pote quæ
ſenſibus noſtris ſint magis expoſitæ. Harum itaque omnium extima eſt cutis. Poſtea ex anteriori parte
eſt adenoſa ea ſubſtantia, qua mamillæ conſtant. Deinde muſculi, quibus mamillę incumbunt: ſunt
autem illi, quorum officium eſt mouere brachium, præſertim verò ad anteriorem partem, videlicet ad
pectus. Et ſuperiorem thoracis partem occupant: Inferiorem verò muſculi abdominis, qui obliqui
deſcendentes ab anatomicis dicuntur, occupant. Ex poſteriori deinde parte, exterius ſunt muſculi, qui
retrorſum brachium mouent, quique ſcapulas, & qui thoracem dilatant. Intra hos ſunt, & coſtarum or
dines, cum intercoſtalibus appellatis muſculis, quorum officium eſt in expiratione thoracem conſtrin-
gere. Teguntur autem coſtę, & intercoſtales muſculi duplici ac tenui, ſed dura & denſa membrana:
Altera exteriori, quę circunquaque thoracem contegit, & quaſi veſtit: Altera interiori, quę & ſuccin-
gens membrana à medicis ſolet appellari, cuius inflammatio ea eſt, quę pleuritis, ac ſi coſtalem dixe-
D ris, vera, & exquiſita eſt. Nam & muſculi intercoſtales, & exterior membrana inflammatione ten-
tari poſſunt: quę etiam pleuritis interdum eſſe cenſetur, & dicitur. Sed non eſt uera, & exquiſita
pleuritis: niſi ſuccingentis membranę inflammatio; de qua poſterius dicemus. Habent autem
hi muſculi omnes ſuos neruos, qui illis ſubminiſtrant motricem facultatem, quique omnes ortum
habent à ſpina dorſi. Habent & uenas, vnde alimentum exugunt. Pręterea & arterias, quæ illis ſpi-
ritus, quibus viuant, impertiuntur. Sed de alijs quidem uaſorum generibus particulatim agere in prę
ſentia non plurimum refert. De uenis verò non parum refert, ad eas videlicet rectius percipienda, q̃
in ſequentibus erunt de ratione curandæ pleuritidis dicenda. Venę ergo, quæ ad muſculos intercoſta
les, eos alitureę deferuntur, non omnes ab uno, & eodem loco ſuam habent originem. Quę enim ad qua
tuor ſuperiores coſtas accedunt, à ſuperiori illa uena ſuam originem habent, quæ propè iugulum bipar-
tita uerſus humerum tendens in humeralem diuiditur, & axillarem. Vt eas nunc prætercam, quę ab hac
eadem orte ad ceruicem tendunt, & iugulares dicuntur, nihil enim ad pręſens inſtitutum faciunt. Pro-
pè ortũ axillaris, quę & interior cubiti, à iunioribus baſilica appellatur, ortũ habent, uenę, q̃ alimentũ af
ferunt muſculis, & coſtis illis quatuor ſupremis. Aliunde uerò reliquę oriuntur, q̃ octo inferiores, tũ co-
ſtas, tũm muſculos ab illis interceptos alunt: nimirum à uena, quæ cõiuge caret, & in hominibus (vt tra-

A obnoxiæ, & expoſitæ ſint hæ particulæ. Incipiamus autem ab ijs, quæ ſe tenent ex parte mouentis, vt ſunt muſculi, qui thoracem mouent: pręcipuum autem locum habet (ut ſæpius diximus) ſeptũ tranſuerſum. Itaq; ſi motus muſculorum impediatur, pręſertim verò diaphragmatis, neceſſe eſt reſpirationem lædi. Impediri autem poteſt, primum ex communi neruorum affectu, qui mouendi facultatem his muſculis impertiuntur. Vnde aut conuelluntur, aut reſoluuntur. Quamuis (vt diximus in prioribus libris) natura & in apoplexia, & in comitiali morbo, præterea verò in conuulſione, & reſolutione, ſemper omni ope, propter horum muſculorũ ſummam neceſsitatem, de ipſis ſolicita eſt; & niſi maxima fuerit conuulſio, & maxima apoplexia, quæ hominem ſtatim necant, & ſtrangulant, eos ſeruat, quantum poteſt, illæſos. Qua ratione autem fiant hi affectus, & quot ſint eorum differentiæ, ſatis ſuperque ſuo loco ſuperius egimus. Poſſunt præterea malè affici particulæ hę ab intemperatura aliqua citra materiã, præſertim verò à frigidiore. Vnde, flante aquilone, læduntur partes inſpirationi inſeruientes ob intemperiem frigidam ab eo inductam, vt ait Gal. tertio Aph. Quinto etiam eiuſdem ait Hipp. frigida perinde, ut nix, & glacies, thoracis partibus inimiciſsima ſunt. Sed & nimia ariditas earũdem partium non parum detrimenti reſpirationi poteſt afferre. Nec modò ſimplex, & citra materiam, ſed & non parum ea intemperatura, quæ cum materia eſt, plurimum lædere poteſt actionem harum partium; et id multiplici ratione. Cõ. 5. Cõ. 24

B Primùm ſi dolorem concitet; quia dum in expirando, vel inſpirando mouentur muſculi, dolor, illis intenſis, & contractis, fit maior; qui deinde reſpirationem impedit. Præſertim verò dolorem affert, ſi calida fuerit materia, aut illa, quæ in flatum vertatur. Quàm maximè uerò impeditur harum partiũ operatio, ſi ea materia illas in tumorem attollat, & magis, quò magior fuerit tumor. Nam aut replendo ſolùm, & contrahendo muſculos mouentes thoracem, ineptos illos reddit ad motum, ſi tumor is ſit frigidus, & ſcirrhoſus. Aut præter id, magnum concitat dolorem, ſi calidus ſit, vt inflammatio. Maius autem fit impedimentum, quò inflammatus muſculus magis neceſſarius eſt ad reſpirationem. Si enim aliquis eorum laboret, qui mediocri, & communi reſpirationi nihil conferunt, ſed tantum, cùm maiori vi reſpirare uolumus, vt in ſufflatione, & in maxima edenda voce; non plurima inde noxa actioni iſtarum partium affertur: niſi quando maiori vi conamur attrahere, vel reddere ſpiritum. Quòd ſi inflammatio, vel alius alioquin tumor corripiat intercoſtales appellatos muſculos, longè magis læditur reſpiratio. Maximè uerò omnium, ſi ſeptum tranſuerſum; quia aliorum nullus tantum momentum, ad reſpirationẽ habet, quantum ipſum. Fiunt ergo maximæ ſpiritus anguſtiæ, inflammato ſepto tranſuerſo, maximique dolores; præterea & deliria quàm maxima; ob id, quòd cũ parte hac cerebrum maximè conſentit: ita vt, ea inflammata, non modò lædatur reſpiratio; uerùm & cerebri actiones præcipuę. Sunt tamen & aliquę

C thoracis particulæ, quę (ut philoſophi loqui ſolent) per accidens lædunt reſpirationem, quando inflammantur, aut alio ſimili affectu tentantur. Sicuti eſt membrana ſuccingens coſtas, quæ dum thorax dilatatur, extenditur. Vnde quando inflammatione corripitur, ſi inſignis ſit inflammatio, adeò intenditur, ut dum attollitur thorax, eius motui cedere non poſsit, cùm extẽdi amplius nequeat ob plenitudinem humorum, qui in ipſam confluxi, ac infarti illam intendunt. Sed & eadem intentio ſequetur, ſi alio tumore frigidiore ſicuti ſcirrhus eſt, afficiatur. Rariſsimè tamen ea membrana frigidos humores admittit; quia ipſi craſsiores ſunt, & membranæ ſubſtantia denſior. Sed ſi aliquando ſcirrhus eam corripiat, rariſsimè ſtatim à principio corripit; at plerunque fit ex permutatione, & induratione inflammationis, digeſtis tenuioribus partibus: craſsioribus verò, quæ ueluti fæx ſunt, relictis in affecto loco. Differũt autem ſcirrhus & inflammatio, quatenus ad læſionem reſpirationis pertinet, quòd longè magis nocet reſpirationi inflammatio, quàm ſcirrhus. Quoniam duplici nomine reſpirationem impedit inflammatio. Nimirum quia membranam intendit: & quia dolor uehemens, & acutus excitatur, cùm pectus dilatatur. Itaq; thoracis, & partium ad illum attinentium hi ſunt affectus, quibus reſpiratio lęditur. Læditur pręterea, quando eius ſpatium, & capacitas interna fit anguſtior, vt pulmones liberam nequeãt dilatationem habere; cùm à ſepto tranſuerſo moueatur. Poteſt autem anguſtius fieri ſpatium illud multiplici occaſione. Pri-

D mum quidem ex aliquo ſuborto tumore in internis partibus, uel calido, ut inflammatione: uel frigido, vt ſcirrho, cùm inſignes fuerint. Vnde præter alias iam relatas cauſas, cur pleuritis ſpirandi difficultatem afferat; hæc etiam addenda eſt, Deindè verò ex luxatione uertebrarum, quæ thoracis ſunt. Quare qui gibboſitate laborant, omnes ferè anguſtiam in ſpirando ſentiunt. Tertiò ex eius ſpatij plenitudine: vt cùm aliquo vitioſo humore repletur, qui fit in ſpatium illud effuſum. Vt autem uarius eſt humor ille: ita & ex uarijs locis effluere poteſt. Nam interdum pituita multa à capite deſtillãs in pectus effunditur; ſicuti diximus, ubi de catarrho ſermonem habebamus. Nonnunquam pus eſt, quo refertus eſt thorax. Pus uerò tripliciter poteſt in pectore congeri. Nimirum uel ex catarrho, qui putreſcens in ſpatio thoracis, incluſus uertitur in pus: ſicuti docuit Hppo. ſeptimo Apho. vbi ait, quòd deſtillationes in ſuperiori uentre in viginti diebus uertuntur in pus. Vel etiam ex rupto abſceſſu; cùm inflammatio per ſuppurationem terminatur, nempe pleuritis, uel peripneumonia. Vnde qui gręcè empyici, latinè ſuppurati dicuntur, hoc eſt, qui pus in ſpatio pectoris gerunt, plerunque difficilem habent reſpirationem. Interdum verò ſanguis in id ſpatium effunditur, qui aliquando à capite deſcendẽs perinde, ut deſtillatio, per guttur, & aſperam arteriam defluit: interdum verò ex uenis, quæ, aut in thorace, aut in pulmone, aut in aſpera arteria ſunt, eroſis, tractis, & apertis. Poſtremo uerò ex anguſtia, & obſtructione viarum ſpiritus; Aph. 38.

quę anguſtia,aut in gutture & in ſumma parte aſperæ arteriæ fieri poteſt:(de qua, vbi de angina ſermo- A
nem habuimus,abundè actum fuit) aut in pulmonibus; & de ea anguſtia, quę ob vitium contractum in
pulmone fit,agere ad præſertem locũ pertinet. Vitiũ verò pulmonis,ex quo fiat anguſtia in uijs ſpiritus,
& difficilis reſpiratio,aut eſt in ſubſtantia pulmonis; nimirum cùm tumor aliquis in ſubſtantia pulmo-
nis ſubcreſcit,& creſcens comprimit uaſa,quæ in pulmone ſunt, præſertim verò ramos aſperę arteriæ, &
eorum bronchos à græcis medicis appellatos. Tumores autem hi ſunt,aut calidi,vt eſt inflammatio,&
affectus hic propriè περιπνευμονία græcè dicitur, ac ſi pulmonis inflammationem dicas. πνεύμων .n.
pulmo dicitur. Vnde quidam vim vocabuli gręci exprimere latino nomine volentes,pulmoniam ap-
pellauere; Quæ quidem inflammatio cum vehementi febre eſt, cum vehementi in reſpirando difficul-
tate,immò cum orthopnœa.Differt enim aſthma ab orthopnœa,quòd aſthma ea eſt in vniuerſum ſpira
tionis difficultas,in qua frequẽs eſt anhelitus:perinde ut in ijs qui cucurrerunt. Cùm verò eò res perue-
nit,vt decumbere nequeant; ſed cogantur aſſurgere,& recta ceruice reſpirare, (alioquin ſtrangulari vi-
dẽtur)orthopnœa dicitur. Diſpnœa verò omnis ſpirandi difficultas appellatur,vndecunque ortum ha-
beat.Hanc ergo difficultatem adiunctam plerunq; habet peripnemonia, præſertim verò ſi fuerit tumor
inſignis. Suboriuntur aliquando in pulmone tumores frigidiores, qui & ſi anguſtiam in ſpirando affe-
rant:ſunt tamen ſine febre,niſi ſi quando ſuppurentur. Hrum enim duplex eſt differentia;vt ſexto Aph.
Cō.46 docuit Gal.Quidam enim ſunt exquiſitè duri,qui nunquã ſuppurantur,& ab his nullus reſudat humor, B
qui laborantem poſsit tuſsiculoſum efficere: Alij uerò ſunt molliores,& teneriores; & hi tandem ſup-
purantur.& cùm non ita ſit infarta,& adeò cruda,& craſſa materia:ideò reſudat aliquis ab eis ichor,qui
tuſsim poſsit concitare.atq; cùm ſuppurantur,neceſſe eſt, vt aliquam ſaltem febriculam concitent. Sed
aliquando & aſthma, ſpirandique oritur difficultas,non ex proprio vitio in ſubſtantia pulmonis excita-
to,ſed ex aliqua materia,quæ confluens ad aſperam arteriam,& ad vias reliquas,quę ſunt illius rami di-
ſperſi per pulmones,eas replet,& obſtruit,ut nõ poſsit eſſe expeditus,& facilis trãſitus ſpiritui. A' capite
aũt plerunq; deſtillat,q̃ vias ſpiritus obſtruẽs difficilẽ reſpirationẽ efficit;cũ aut craſſa,et lenta eſt: aut ſi
craſſa non ſit, eſt ſaltem multa. Licet aũt plerũque à capite defluat iſtiuſmodi materia;poteſt tamẽ & ab
alijs particulis (ut dixit Gale.) effuſa tandem attrahi ab arterijs aſperis. Hi ergo ſunt affectus omnes,
quib. particulę,ex quib. coagmẽtatus eſt hic ſuperior uẽter,obnoxiæ ſunt, quatenus inſtrumẽta ſunt re-
ſpirationis. Nam de corde ſermonem ſeorſum inſtituemus. Sed neque de affectibus illis longiorem,
vel diligentiorẽ tractationẽ ſumus inſtituturi,qui lædũt reſpirationẽ: nõ q̃a primũ ad has particulas per
tineant;ſed potius quia hę ex cõſenſu cũ alijs malè habẽt. Nã cõſenſu thoracis cũ cerebro põt per neruos
imperitos muſculis,à quib. mouetur,impediri reſpiratio:ſicuti in apoplexia,epilepſia, & ſimilib. cerebri
morbis:de quib. ſermo eſt habitus in priorib. libris. Itẽ & conſenſu ventriculi, vt quando ex nimia eius C
plenitudine ex cibo,uel flatu in tantum tumorem effertur,vt comprimat diaphragma, & anguſtiorem
reddat thoracis capacitatem. Sed & conſenſu oris uentriculi,in eius tenſione,inflammatione,dolore,&
morſu ſequitur aliqua reſpirationis anguſtia, (vt quotidie videmus) quę fit ob magnam connexionem,
quam habet os uentriculi cum ſepto tranſuerſo, & corde. Præterea tumores excitatos in iecinore, uel
liene, ſi illi fuerint inſignes, ſequitur anhelitus difficilior, compreſſo itidem tranſuerſo ſepto. Immò
& vitio uteri: ſic ut ſæpe in mulieribus,quæ ex utero ſtrangulantur,euenire quotidie animaduertimus.
Has enim differentias omnes,quæ ex conſenſu cum alijs particulis ortum habent,cùm non poſsint alio
quin curari,niſi ablatis prius morbis eorum membrorum, ex quorum conſenſu hę læduntur, ad ea lo-
ca relegandas eſſe cenſemus, ubi de illorum membrorum proprijs affectibus tractandum erit. In prę-
ſentia verò circa illos uerſabitur ſermo noſter,qui proprij, & primarij affectus ſunt iſtarum partium.

De inflammatione harum particularum, ſicut ſunt pleuritis, &
peripneumonia, ac præterea quæcunque alias D
partes occupant. Cap. III.

INflammationes harum partium,& ſi eundem generationis modum habeant,ex calida videlicet flu-
xione,qui modus(vt pluries diximus) eſt communis omnium inflãmationum: Multas tamen habẽt
differentias,tàm ratione diuerſitatis materię confluentis ad inflammatum locum,quàm ratione pe
riculi ex eis imminentis.Ex parte quidem materiei;quia licet omnis inflammatio,quatenus inflãma
tio eſt, nõ poſsit excitari,niſi à calida fluxione: Attamẽ nõ eſt ęqualis ratio cõfluẽtiũ. Nã aliq̃ñ magis ta
lis fluxio naturã refert boni ſanguinis:Aliq̃ñ verò magis bilioſa eſt:interdũ ad naturã uergit pituitę. Iſtiuſ
modi autẽ fluxionis differentia,& ſi in alijs forſitan alijs argumentis diſcerni poſsit,in illis tñ particulis,
quę non ſunt ſolida,& craſſa cute obductę,ſed tenui pellicula,uel membrana,à qua ſemper aliqua tenu-
ior pars,vel ichor aliquis expreſſus reſudat ex inflammatione,ut in inflammationibus internorum viſce
rum,& oris,apertiſsimè ab expreſſo, & reſudante ichore percipi poteſt, qualis ſit natura fluxionis, quę
inflam-

A inflammationis in cauſa eſt. Nullibi tamen apertius hoc oſtenditur, quàm in inflammatione ſuccingentis coſtas membranæ, quam pleuritin medici græci appellant, & inflammatione pulmonum, quam peripneumoniam. Ichor enim ex eis expreſſus exugitur à pulmone, & tuſſi deinde cum ſputo reijcitur, vt notato colore quo ſputum ab eo ichore inficitur, facilè poſſimus (vt ſecundo de Differ. febr. & in libro de Conſtit. art. med. docuit Gal.) percipere, cuius naturæ ſit fluxio, unde genita fuerit pleuritis, aut peripneumonia. Nam ſi rubrum fuerit ſputum, ſanguineam magis fluxionem exiſtimabimus: Sin flauum, aut luteum, bilioſam: Pituitoſam autem, ſi ſpumoſum: Sicuti ſi uel liuidum, vel atrum referat colorem humorem iam accedere ad naturam atræ bilis ſignificabit; vt iam carbunculi naturam inflammatio referat. Vnde & lethalis eſt ferè color ille. In inflammationibus autem muſculorum pectoris ſecus eſt: niſi fortè intercoſtalium muſculorum, quibus intrinſecus hæret, & adnata eſt ſubcingens membrana. Nam ſi inſignis fuerit inflammatio, neceſſe ferè eſt, vt cum muſculis illis membranam quoque corripiat. In alijs verò longior eſt via, quàm vt poſſit humor, vel ichor aliquis ad internas partes reſudare. Vnde in illis ex ſputo nulla poteſt accipi ratio diſtinctionis fluxionis irruentis ad inflammatum locum. Sed hoc imprimis eſt etiam conſiderandum ad integram iſtius rei intelligentiam, quòd & ſi differant fluxiones, vnde id genus inflammationes ſuam habent originem; non tamen omnes hæ particulæ ad has fluxiones æqualiter, & eodem modo ſe habent: immò diuerſa admodum eſt earum ratio.

Cap. 8 — Lec. 80

B Nam plerunque pleuritis fit à bilioſo ſucco: peripneumonia verò à pituitoſo. Cuius rationem retulit Gal. quarto de Cauſis puls: & eadem eſt illi, ob quam in ſecundo libro dicebamus, phrenitin nunquam in cerebri ſubſtãtia, aut rariſsimè poſſe conſiſtere; neque lethargum in membranis cerebri. Duriores enim, & ſolidiores particulæ, quales ſunt membranæ, non facilè craſsiores ſuccos recipiunt, vt ſunt pituitoſus, & melancholicus: & ſi quandoque fiant frigidi, & duri tumores in eis, rarò tales ſunt inter initia, ſed ſæpius ex aliorum calidiorum tumorum tranſmutatione fiunt, digeſtis nimirum tenuioribus partibus. Contra autem, partes, quę molli, aut rara ſubſtantia conſtant, rarò calidas, & tenues fluxiones receptas poſſunt continere, vt illis refertæ in tumorem attollantur; ſed potius diffluunt: facilius verò, craſsiores, & lentas, quę præ craſsitie, & lentore facilè ingreſſæ meatus illis hęrent. Vnde poſtea, quantum ad ſymptomata pertinet, febris in pleuritide ſolet ardentior, & acutior eſſe, quàm in peripneumonia. Dolor etiam pungens, & acutus; cùm in peripneumonia ſit grauis, vt potius grauitas, quàm dolor percipiatur. Prętérea pulſus in pleuritide durus eſt, & frequentior cum inęqualitate, ut eodem quarto de Cauſ. pulſ. expoſuit Gal. præter id enim, quòd durior particula eſt membrana, quæ inflammatione laborat, ſiccus etiam eſt humor unde facta eſt inflammatio, à quo arteriæ cum membrana conſentientes ſiccatæ indureſcunt.

Cap. 8 & 12.

C In peripneumonia, ſubſtantia pulmonis mollis, & laxa eſt, & humor, qui illam in tumorem attollit, humidus eſt. Quare arteriarũ tunicæ humore perfuſæ molliores fiunt: & inde poſtea inæqualis etiam pulſus, ob affectum pulmonem, euadit mollis tamen, & vndoſus. Sed ex multa affinitate, & conſenſu, quem habẽt hæ partes cum capite, fit, ut lædatur non parum cerebrum, vt quarto itidem de Cauſ. pulſ. retulit Gal. Vnde in earum inflammationibus, ſi illæ inſignes fuerint, uaria emergunt ſymptomata, caput affici indicantia. Nam vel delitia fiunt, vel ſopores, interdum verò, & nerui læduntur. Hæc autem fiunt pro ratione diuerſi humoris contenti, & putreſcentis in inflammatione, & roboris expultricis facultatis in cerebro. Quia ſi bilioſa fuerit materia, putris quidam, & acris veluti fumus petens cerebrum, illud mordens, & irritans particulas ad illud attinentes, delirium concitat. Sed ſi pituiſa ſit materia, uapor non fumidus, & acris, ſed craſſus, & turbidus, nebuloſusque ad caput delatum, cerebrũ humectat, & grauat, vt in ſoporem pronum hominem efficiat, niſi adeò vires cerebri validę ſint, vt poſſint uaporem aliò, hoc eſt ad partes, quas ab illo natura deriuauit, ſicuti ad neruos impellere. Nam ita aliqua labes neruis, ſeruato cerebro integro, afferetur. Nullius autem partis inflammatio frequentiora, & magis perpetua deliria, (de illis loquor, quarum conſenſu lęditur caput) concitat, quàm ſepti tranſuerſi, ita ut non facile ſit diſcernere hanc inflammationem à phrenitide. Inflammationes autem membranę ſuccingentis, & pulmones, (vt ait Gal. ſecundo de Loc. affec.) tunc afferunt deliria, cùm morbus

D ad vigorem peruenit. Vnde neque ſolum differentiæ conſiderandæ ſunt harum inflammationũ, quę ſunt à differentibus fluxionib., ſed & illæ, quæ à ſymptomatibus, quæ illis ſequuntur, quæque non modò naturas diuerſas oſtendunt inflammationum, uerùm etiam earum magnitudinem, ac periculũ, quod ęgrotanti ex illis impendet. Nam & hoc præcepit Hippo. ſexto Aph. qui conſulit dolores lateris, & pectoris eſſe diligenter conſiderandos. Quem locum explanans Gal. ait, eiuſmodi diligentem conſiderationem poſſe nos perducere ad cognitionem, & loci affecti, & præſagium oſtendere eorum, quæ futura ſunt, et rationem curationis. Ex differentia enim dolorum, in magnitudine, et qualitate, et perpetuitate, ſubinde multa poteſt medicus circa morbum percipere. Etenim ſi dolor magnus, acutusque, et pungens, perpetuusque, et magna cum febre, et qui aut ad iugulum, uel humerum pertingat, aut ad præcordia deſcendat, fieri nequit, quin ſit pleuritis, et ſubinde quin periculum adiunctum non habeat. magnus enim eſt, et acutus morbus. At ſi non uehemens, neque pungens fuerit, neque tamen ſine febre, ſed ea non acuta, neque dolor ad iugulum, humerumve, neque ad hypochondria pertingat, erit quidem inflammatio; ſed in muſculis: unde neque aderit multa timendi ratio, neque tantum diligentiam requiret in curatione, neque adeò ualidis opus erit remedijs. Sin autem dolor ſit quidem magnus, et pungens, et

Aph. 5

tamen ſebris non reſpondeat: ſi etiam non ſit perpetuus, ſed cum aliqua intermiſsione, aut remiſsione A
inſigni: ſi præterea mobilis fuerit; erit flatuoſa materia, non inflammatio, et non multo negotio diſcutiē
tib. flatum deleri poterit. Sed ſi, quanuis dolor non ita ſit pungens; maior tamen fuerit ſpirandi diffi-
cultas, multaque in anhelitu frequentia, & febris maior, quàm pro ratione doloris, & delirium citum,
& magnum perpetuumque; erit inflammatio orta in tranſuerſo ſepto, difficiliſque, immò difficillimus,
& maximus morb., maximoque periculo obnoxius. Si verò potius grauitas, quàm dolor percipiatur,
multaque ſit anguſtia, ut cogatur, dum decumbit ægrotus, aſſurgere; quia alioquin ſtrāgulari videatur;
peripnemoniam ſignificat, quę & acutiſsimus, & grauiſsimus morb., & quàm maximè periculoſus Sed
& alia ſymptomata, quæ ad aliud ſymptomatum genus pertinent, diligenter conſideranda: nimirum ad
genus mutatorum excrementorum. Et quanuis, quatenus ad hanc conſiderationem ſpectat, & urina
in omnib. his affectib. qui cum febre hominem affligunt, (ut primo de Cris teſtatus eſt Gal.) minimè ſit
contēnenda: immò nec alui excrementa. Nihil tamen eſt, quod maiorem vim, & maius habeat momen
tum, quàm ſputa. Proximè enim tranſmutationem, quæ in horum morborum genere fit, & materiæ
contentæ naturam in inflammatione oſtendit: ex qua deinde, & tempora inflammationis, & eius natu-
ram, terminationem ſalubrem, uel pernicioſum rei ſucceſſum, morbique grauitatem demonſtrat. Sed
Cō. 4. magis particulatim remtractemus. In his internarum partium inflammationib., vt eſt interiori mem B
brana, ſeptum tranſuerſum, & pulmones, nihil deteriu, & grauius eſt, (vt primo libr. Comm. in tertium
Epid. ait Gal.) quàm non expuere. Vt tamen id intelligamus, cùm tempus iam eſſet, ut expuere incipe-
ret pleuriticus. Nam multi inter initia, dum crudus eſt morbus, non expuunt, qui poſtea expue e in-
cipiunt, cùm coqui incipir. Summa enim cruditas in his eſt (vt traditum eſt primo libr. de Criſi) cùm
nihil expuunt. Contra nerò, nihil ſalubrius, & melius eſſe in his morbis poteſt, (ut idem in lib. de Con-
ſtit. art. med. docuit) quàm facilè ſputum, & ſine moleſtia reiectum. Sed & colores, & ſubſtantia in ſpu-
tis conſideranda. Quia cùm naturam fluxionis, unde fuit excitata inflammatio, color ſputi oſtendat,
neceſſe eſt, ut acutiem, grauitatemque morbi, & malignam naturam indicent: uel contra lenitatem,
facilitatemque, ac benignitatem. Rubrum enim, & cruentum ſputum ſanguinem confluxiſſe ſignificat,
qui cùm mitiſsimus humor ſit, & naturæ familiariſsimus, morbi etiam, & inflāmationes, quæ inde fiūt,
minus moleſtæ, ac minimè malignæ ſunt; vt quæ neque ardentem admodum febrem procreent, neque
dolorem plurimum afferant; citiſsimè etiam iudicantur, & concoquuntur. Vnde & facili etiam cura-
tioni cedunt; ita ut ſæpe ſine miſsione ſanguinis, (ut apertiſsimè expoſuit Gal. tertio lib. Com. in ſextum
Com. vlti. Epidem) ad ſanitatem, & ſine ullo fortiori remedio facilè perducantur. Nigrum uerò, uel liuidum ſpu-
tum pernitioſum plerunque eſt. Cùm enim humoris melancholici naturam ſapere inflammationem C
demonſtret, & cùm nunquam (vt obſeruatum fuiſſe ait Gal.) talia ſputa ſtatim à morbi initijs reijcian-
tur, ſed ſemper aut rubra, aut flaua, neceſſe eſt, vt per aſſationem, aut ſanguinis, aut flauæ bi-
lis ſit facta tranſmutatio in humorem atrum, qui malignilsimæ naturæ eſt. Nam inflammatio illa
aut ad naturam carbunculi accedit, aut cancri. Flaua autem, ant alba, & ſpumoſa in medio ſunt: quate-
nus ad prauitatem, uel bonam naturam pertinet. Et flaua quidem uehementiorem febrem oſtendunt,
& acutiorem dolorem, morbum tamen breuiorem, & concoctu faciliorem. Alba uerò, & ſpumoſa,
remiſsiorem febrem, minorem dolorem; (niſi aliquando pituita rare facta digeratur in flatum) con-
coctu tamen difficilior erit morbus, & diuturnior. Subſtantia præterea ſputi ſuam habet ſignifi-
cationem. Quò enim tenuius eſt ſputum, eò & crudior morbus eſt. Craſſum verò, & plurimum
glutinoſum ſputum, vt ea de cauſa difficilè expuatur, iam non modò cruditatis ſignū eſt; uerum & ma-
Cō.33 lignitatis (ut idem Gal. primo Rat. vict. in acu. mor. ait) eſt argumentum. Quò uerò ad mediocrem ſub-
ſtantiæ rationem accedit, eò etiam magis concoctum eſt, & ſalubrius, ac ueslociorem morbi reſolutio-
Cō.19 nem oſtendet. Vnde plerunque, ut primo Aph. expoſuit Gal. cùm expuere incipiunt ante diem tertium,
in ſeptimo iudicantur, uel in nono, uel ſaltem in vndecimo. Sed cùm nondum in die tertio ſputum ap-
paret, neceſſe eſt prorogari morbum ultera decimūquartum. Et quò ſerius ſputum apparet, eò etiam D
longior erit morbi reſolutio. Quare Anaxion Abdirita non eſt liberatus ante trigeſimumquartum diē,
qui cæpit tantum in undecimo expuere. Cùm autem nullum procedit ſputum, exitiale eſt, quoniam id
alia ratione contingere nequit; niſi quia humor, qui in tumorem locum inflammatum attollit, adeò in-
fartus, & impactus eſt, (vt teſtis eſt Gal. in lib. de Conſtit. art. med.) ut eum natura nequeat inde explica
re: vnde poſtea ſit neceſſe totum eum ibi putreſcere. Quando autem incipiunt expuere, dolor, & gra-
uitas remitti incipiunt, immò & febris. Vnde & malum ſignum eſt, cùm expuere incipiunt, & procedit
ſputum; neque tamen febris, & dolor, vel grauitas remittitur: ſignificat enim inflammationem ſuppu-
raturam. Præterea uerò & ſputa, ſiue excreationes ſyncerę, exceptis cruentis, malæ ſunt. ob mitem enim
ſanguinis naturam, illæ malitiam nullam præſe ferunt: Syncetæ tamen bilioſę, aut ſynceræ ſpumoſæ, uel
atrę, uel virides, ſicuti & omnes aliæ excretiones, undecunq; fuerint, damnātur à medicis, præcipuè Hip.
vt pote quæ ab igneo calore habeāt ortum. Nam bilioſę quidem cùm ſynceræ ſunt, (quę omnia ab Hip.
Cō.46 & Gal. ſecundo lib. Prognos habemus) oſtendunt ſeroſum humorem exuſtum eſſe, vt ea ratione à palli-
& 47. do in flauum fuerit facta mutatio. Quæ aſſatio ſi vlterius progrediatur, ęrugineæ & uirides fiunt, mox
nigræ. Neque enim uirides mox, & nigrę fieri poſſunt, niſi, aut à calore aſſante, aut à frigore mortifican-
te.

A te. Plurimùm autem ſpumoſæ & ipſæ demonſtrãt calorem feruentem, & igneum, qui materiam eliquat, & in flatuoſam ſpiritum conuertit. Alba verò, & glutinoſa, rotundaque ſputa ex pituitoſę materię exuſtione originem habent. Docuit autem Gal. primo de Criſi, non modò eſſe vtilem conſiderationem ſputi, quantum ad colorem, & conſiſtentiam; ſed nihilo etiam ſecius, quantum pertinet ad modum, quo excernitur. Quia ſi facilis ſit excretio, & cita, neque cùm admodùm difficili tuſſi, leuis morbi ſignum eſt: grauioris verò, cùm difficilis eſt excreatio. Si uerò præter id, quòd facilis eſt, expuatur etiam id, quod album eſt, leue, & ęquale, iam res in tutò eſt. concoctionem enim exquiſitam indicat. Concoctiones au tem, ut dixit Hipp. primo Epid. Com. uerò Gal. lib. ſecundo, celeritatem indicij indicãt, certamque ſalutem. Quoniam verò diximus, neque excrementa alui, neque vrinas eſſe omnino contemnendas: ideò nõ Com.
erit alienum à noſtro inſtituto, immò quàm maximè opportunum, ſi ea adſcripſerimus, quæ retulit de 44.
hoc Gal. ſecundo lib. Com. in tertium Epid. Ait ergo in alijs morbis, ab ijs, qui conſiſtunt ex uitio in ieci nore, aut in uenoſo membrorum genere ita perſpiciendas eſſe vrinas; vt tamen non putemus illas, cùm bonæ viſæ fuerint, habere vim aliquam inſignem nuntiandi futuram ſalutem; quia cùm morbus non ha-
B beat ſuam ſedem in his viſceribus, quę poſsint primùm rationem vrinæ mutare, ſi illę bonę fuerint, oſtẽdunt nullum eſſe periculum, quatenus pertinet ad ea viſcera: ſed nihil obſtat deinde, quin periculum, & magnum, non impendeat ex morbo alterius cuiuſpiam particulæ, vt in inſtrumentis reſpirationis. Verùm ſi in eiuſmodi affectibus vrinæ appareant prauę, ſicuti igneę, aut liuidę, aut conturbatæ, uel ſimiles differentias habentes, quæ probari à medicis non ſolent, maximi mali argumentum ſunt. Significant enim conſenſu horum membrorum, iam & naturalia membra eſſe malè affecta: vnde iam malam duplicari. Et ex hoc loco Auic. tranſtulit hanc ſententiam, quòd in his affectibus vrina bona non eſt admodum ſignum bonum: mala verò peſsimum. Sed quod de vrina diximus, idẽ ad alui excrementa tranſ- Aph.
ferendum. Vnde Hipp. ſexto Aph. graue eſſe inquit in pleuritide, & pulmonum inflammatione, ſi alui ſu 16.
perueniat profluuium. Cuius cauſam Gal. exponens ait, id eſſe indicium adeò prauos eſſe hos affectus, magnosque, vt iam adeò per conſenſum malè afficiatur iecur, quod neque alimentum trahere poſsit, neque ſanguinem generare; immò interdum & cibos corrumpit. Neque tamen ita abſolutè, & in vniuerſum res accipienda, quia aliquando in his affectibus aluus fluens non poſsit bono eſſe. ſæpe enim declinante materia ad inteſtina, ac per ea vacuata, poteſt ſequi ſalus laborantis. Quare neque abſurda fuit ſententia prolata ab Auic. quod aſſelatio bis, aut ter in die excuſat à phlebotomia; quia natura ha-
C bente momentum in aliquam partem, & illam quidem congruam, non eſt alijs remedijs utendum, illã à primo inſtituto diſtrahentibus. Sed iunior forraſſe dubitabit, ſi ergo alui profluuium interdum prodeſt: quandoque verò maximè timendum: quo modo cauere potero, ne decipiar? Primùm ſi alia ſigna reſpexeris, & illa oſtendant magnum, & prauum eſſe morbum, facilè ſuſpicari poteris, profluuium ex mala cauſa ortum habere. Quòd ſi alioquin morbus fuerit mediocris, profluuium non erit timendum, præ ſertim verò ubi prius ſigna concoctionis in ſputo apparuerint: neq; enim fieri poteſt, ut adeò prauus ſit affectus, qui iam concoquitur, vt ea incommoda afferat. Vnde & Auic. rectè locutus eſt, cùm dixit, quod interdum bina, aut terna alui deiectio à phlebotomia excuſat. Neque in vniuerſum id protulit. In uniuerſum autem eſt & hoc conſiderandum, quòd hęc ſymptomata, quæ conſideranda ſunt in his affectibus, ſiue ad excrementa pertineant: ſiue ad lęſam actionem; ſiue ad mutatam qualitatem: ea nimirum, quæ ui morbi excitantur: quò maiora ſunt, eò & maiorem, ac difficiliorem morbum oſtendunt. Nam cùm pulſus in pleuritide ſit durus, & inęqualis: in peripneumonia mollis, & vndoſus: quò durior, & inæqualior, & magis ſerinus, (quod idem eſt) eò maior erit, & grauior pleuritis, quò undoſior autem, grauior peripneumonia. Quòd ſi fuerit præterea interſectus, longè etiam deterior. In vtriſque uerò quò
D maior erit in reſpiratione anguſtia, eò maior erit morbus, Atquę quę in his diximus, de alijs intelligenda cenſemus, quæ magis particulatim perſequi nolumus, ne fruſtra tempus cõteramus. Sicuti contrà, ſymptomata, quæ ortum habent à natura morbum ſuperante, cùm euidentius apparent, meliora ſunt & maiorem oſtendunt ſecuritatem. Sed ad aliud caput tranſeamus, & agamus de ijs modis, quibus inflãmationes hæ finiri poſsint. Poſſunt ergo hæ inflammationes pluribus modis terminationẽ habere: de ijs loquar, quæ ſæpius terminantur. Hæ igitur inflammationes interdum per digeſtionem, vel reſolutionem; & id aut ſponte, & à ſola natura: nonnunquam enim hoc videmus, quòd quidam cùm cępiſſent febricitare, tuſsire, & dolere ſecundum coſtas, ſeruata ratione victus tenuis, & cauentes ab erroribus, paulatim ſine ulla medici ope reſtituti ſunt. Aut etiam quando accedentibus medicis auxilijs, quod ex Hippo. perdiſcere poſſumus, qui ſecundo de Rat. victo. in acut. morb. pleuriticos primum tentat curare calidis fomentis, vim digerendi habentibus, cum enim illa non poſsint plurimùm nocere, ſi non multam reperierint repletionem, aut in vniuerſo corpore, aut in vicinis partibus, neque poſſunt ad inflãmationem aliquid, quod aliquod momentum habeat, attrahere vi caloris; ſed digerunt, diſcutiunt ue id, quod iam influxit; & ita integrè curant affectum. Quòd ſi non modò ſedetur dolor, verùm potius augeatur, id fit, quia vicinæ partes plenæ ſunt, & ab eis fit attractio: quare ſepoſitis his fomentis rem reuulſionibus, & vacuationibus aggreditur. Vnde alio deinde modo diſſoluitur inflammatio: nimirum per concoctionem paulatim, & excretionem, quæ fit per ſputum, Interdum verò terminatur per excretionem repente factam & per indicationem naturæ, vt quando aut per fluorem ſanguinis è naribus: quod

ſępius in pleuritide, vt tertio de Cris tradit Gal. contingit, q̃ in peripneumonia. nã feruentior (vt paulò A
antea diximus) & calidior fluxio, uñ excitatur pleuritis. Interdũ verò per ſudorẽ. Qñque per alui proflu-
uiũ, ut diximus antea. Qñque vero per permutationẽ eius in aliũ morbũ. & hoc duob. modis. Quia uel
in eodẽ loco: vel mutata ſede. In eodẽ quidẽ loco, ſi ſuppurata inflãmatio in abſceſſum trãſeat: uñ poſtea
rupto abſceſſu, in vlcus primùm affectus conuertatẽ: mox uerò effluente pure in ſpatium pectoris; ſequi-
tur etiam ἐμπύημα gręcè appellatum, ſuppuratio latinè. Vbi niſi in quadraginta dies pus expurgetur in
de, ſequitur phthiſis. Sed de his poſterius. Non nunquam verò hæ inflammationes induratæ in ſcir
rhum tranſeunt. Vt prætereamus eas mutationes, quando, vel in lapidem, uel in gangrænam abeunt;
Lec. 81 ut pote quę rariſsimè fiant. Suſpicandum autem eſt, cùm in longum protrahitur, & poſt quartumdeci-
Tex. 52 mum diem (ut docuit Hippo. ſecundo Progno) neque ſecta uena, neque purgatione, neque uictus tenuis
ratione, neque alia alioquin medicina, neque expurgatione per ſputa finitur dolor, ne in vomicam, uel
abſceſſum deſinat. Porro & pulſus, ſi rectè obſeruetur, in abſceſſum abituram inflammationem oſten
det. Si enim pulſus plurimum durus, & ſerinus fuerit, uires autem validæ, neceſſe eſt (quemadmodum
docuit Gal. quarto de Cauſ. pul.) ut ſi per concoctionem ſit terminanda pleuritis, non niſi tardè, & lon-
giori tempore id fiat: quia crudam, & admodum difficilem pleuritim ſignificat: aut quod in ſuppuratio
nem tranſeat: aut in tabem. Sed ſi inualidæ ſint vires, nulla ferè reliqua eſt ſalutis ſpes. in his enim in-
flammationibus (ſicuti & de phrenitide diximus) ſi aliqua eſt ſpes, quando magnæ ſunt, ea omnis in ui- B
rium firmitate ſita eſt. Nec modò hoc oſtendit pulſus, ſed etiam, in quam terminationis rationẽ pro-
penſa ſit inflammatio. Quia ſi concoquatur, paulatim remittitur pulſus ſerinitas, quò magis coqui-
tur. Si uerò in peripneumoniam, pulſus paulatim degenerat in pulſum peripneumonicorum, Ita ſi
in phthiſin, paulatim fit pulſus, qualis eſt in phthiſicis, de quo poſtea ſuo loco. Transmutantur verò
ſæpe et interſe hæ inflammationes, mutato loco affecto, & cum alijs. Num & pleuritis in peripneumo
niam, quæ mala admodum permutatio: longè enim maior morbus eſt, & grauior peripneumonia
Aph. 2 vt Hipp. & Gal ſeptimo Aph. teſtati ſunt. Contra uerò (eodem Gal. teſte ſexto lib. Com. in ſextum Epid.)
Cõ. 8. ſi peripneumonia tranſeat in pleuritin, ſalutaris eſt mutatio. Hæ verò in phrenitin etiam mutari con-
tingit; præſertim cùm bilioſæ fuerint inflammationes, & primo flauum præceſſerit ſputum, quod mox
repente, ſine ulla occaſione, ſupprimatur; incipiantque delirare, & furere. Quòd ſi pituitoſæ fuerint, uel
in ſoporem, uel in aliquem neruorum affectum fiet trãſitus, quod & pulſus mutatio indicabit, à propria
natura harum inflammationum degenerans in eam, quę phreniticis propria eſt. Sed mala eſt etiam, &
pernicioſa hæc tranſmutatio. Cæterùm hæc ſatis ſuperque eſſe poſſunt, quantum ad has harum inflam
mationum differentias, cauſaſque, & ſigna pertinet. Quibus autem ętatibus, temporibus, regioni-
bus, temperaturis, conſtitutionibus, uel tempeſtatibus frequentiores fiant iſtiuſmodi inflammationes, C
non exponemus in pręſentia; cùm omnia tertio Aph. fuerint ab Hipp. aperte explanata.

De ratione curandi inflammationes inſtrumentorum reſpirationis. Cap. IIII.

QVemadmodum ſuperius, cùm de ſuperiorum partium inflammatinnibus curãdis agebamus,
ſæpe monuimus, inflammationum curandarum ratio in uniuerſum, immò non ſolùm in-
flammationum, ſed & cæterorum affectuum omnium, qui eundem cum inflammatione ge-
nerationis modum habẽt: nimirum quia ex fluxione excitantur, duplex eſt: ſicuti duobus mo
dis ſe inflammationes habent: quando earum curationem agredimur: & ſicuti duplex eſt ſtatus corpo-
rum, quæ inflammationibus tentantur. Nam cùm neceſſe ſit ex calidiori fluxione inflammationem ini
tium, & originem habere, nec modò ortum, & initium, verùm etiam & fomentum: cùm curaturi ſumus D
inflammationem, vel omnino iam conſtitit fluxio: uel ſi non omnino, ſaltem maxima ex parte: vel fluit
adhuc copioſa materia ad inflammatum locum. Et hoc quidem eſt imprimis aduertendum, quatenus
ad ipſam inflammationem ſpectat. Quatenus autem ad corpus, quod inflammatione laborat, conſide
randum eſt, an plenum ſit, & multis refertum humoribus; an uerò mundum; ita vt neque cacochymum,
neque plethoricum exiſtat, vt gręcis vocabulis, tritis tamen hoc tempore vtar. Sicuti autem diuerſa
hæc ſunt, quæ in conſiderationem propoſita ſunt: Ita & diuerſa curationum in his initia requirunt, &
quatenus ad medicamenta, & quatenus ad victus rationem, & tandem quatenus ad omnia inſtrumen
ta medica pertinet. Quia ſi iam maxima ſaltem ex parte fluxio conſiſtit, neque ea ſit humorum ple-
nitudo in corpore, vt timendum ſit, ne noua concitetur fluxio, vel ex propinquis, vel ex remotioribus
partibus. (Facillimè enim, & ex leui quacunque occaſione incitantur fluxiones, ubi ſit à bundãtia hu-
morum ſuperuacaneorum, vel in uniuerſo corpore, vel in aliquibus particulis: præſertim uerò in pręci-
puis) promptiſsima, & expedita erit curatio harum inflammationum ea methodo, & via, qua cura-
re pleuritin docuit Hippo. primo & ſecundo de Rat. uic. in acu. mor. Paucisſimis autem uerbis eam cõ-
plexus eſt Gal. decimotertio Meth. ubi de curanda inflammatione agit, ait enim, quòd curatio propria
inflam-

A inflammationis,quatenus inflammatio,eſt euacuatio;& id quidem iure merito, cùm ſit morbus ex ple-
nitudine illius partis factus, quæ in tumorem eſt elata . Neque euacuatio hic eſt accipienda , vt corpus
vniuerſum,vel amandantes particulas reſpicit,(quemadmodum vacuatio,quam per purgationem, aut
per miſsionem ſanguinis molimur) ſed priuata illius particulæ , & cuius plenitudine , & infartu exorta
eſt inflammatio . Quam vacuationem moliri oportet per ea remedia,(vt tradit Gal.in Com.in ſecun-
dum lib.de Rat.vict.in acut.mor.)quę cutem laxant,quò materia facilius perſpirare per eã poſsit; quæ- Cõ. 1.
que ſanguinem in inflammatione concluſum attenuare,& diſcutere queunt . Nam primùm id præſtãt,
vt per ea ſanguinis parte aliqua vacuata à reliquo affectu pars minus diſtẽdat,& ſubinde minus doleat:
deinde verò & paulatim reliquiæ etiam illæ tandem finiantur , & integrè curetur morbus . Remedia
verò,quæ id efficere poſſunt,ſunt fomenta ea, quorum meminere Gal.& Hipp.eodem ſecundo lib.nimi
rũ fomentũ aquæ calidę ex ſpongia, vel ex utre,vel veſica, vel uaſe æneo,uel teſtaceo; ut tamẽ his durio
ribus inſtrumentis ſupponatur res aliqua mollis,vt lana,vel replicata linea veſtis,vel id genus aliud : ne
à duriori vaſe prematur, & malè aſficiatur doloroſus locus . Spongia etiam,quando ea voluerimus vti,
linteo erit inuoluenda, prius tamen exprimenda.inuoluta enim diutius calorem ſeruabit, neque ita po-
terit halitus ab aqua elatus ferri ad inſtrumenta reſpirationis , & illa offendere;præter quàm , ubi ſicca
B eſſet pleuritis; quia humida illa exhalatio conducere poſſet ad faciendum ſputi reiectionem faciliorem.
alioquin autem moleſtiam afferret,auctis ſpirandi difficultate,caloreque , & pulmonis anguſtia . Al-
terum verò genus fomenti,quo uti iubet Hippo.eſt,ut hordeum,vel eruum,vel furfures tundãtur,ac de-
inde macerentur ex diluto eatenus aceto,vt bibi poſsit,eoq; coquantur,& ſacculo mox excepta,modicè
calida dolenti loco adhibeantur . Tertium fomenti genus eſt, vt rebus aridis ſacculo itidem exceptis ,
& calidis appoſitis vtamur:quorum materia eſt frictum milium, & ſal.deſiccat autem vtrunque:verùm
miliũ omnis mordacitatis expers eſt,cuius ſal aliquantiſper eſt particeps . Cũ aũt eiuſmodi fomenta ex
varia ferè ſcdm genus,& formã materia cõſtent:ita & facultate,viribusq; non modò varia,ſed quaſi ad-
uerſaria;& ratio deinde requirat,ne ita temerè , & indiſcriminatim eis vtamur. Sed potius antea diſtin
ctionem aliquam adhibeamus . Nam præſertim ad abſolutum, ac peritum medicum pertinet ; (ut pri-
mo lib.eorundem Commentariorum docuit Gal.immò Hipp.)nihil ſine definitione,& congrua diſtin-
ctione moliri. Vnde primùm id in vniuerſum eſt aduertendum , quòd horum omnium fomenti generũ
id,quod humidum eſt, tutiſsimum quoque eſt ; vt pote in quo ſi aliquando non ita cautus ſis , quin ali-
quantò aberres,non potes tamen lædere,niſi modicè admodum: potes verò,ſi opportunè vtaris , quàm
plurimùm prodeſſe . Alia verò poſſunt plurimùm officere , ſi ex errore importunè eis utaris . Deinde
C verò quatenus ad diſtinctionem eorum pertinet,& id conſiderãdum, quòd ratio diſtinctionis , vt con-
gruè illis vtaris,à natura inflammationis petenda eſt.Nam ſi ex bilioſo, & acri humore conſtet inflam-
matio,prima fomentorum forma , & modus ex aqua calida paratorum maximè erit accommodatus .
vim enim habet, ἐπικεραστικὴν , hoc eſt temperatoriam acrimoniæ,& etiam digeſtoriam .Quòd ſi craſ-
ſa, & lenta fuerit materia , vnde fuit inflammatio excitata , nihil hoc fomenti genus proderit : quamuis
ſemper ſit ab illo, tanquam à mitiori inchoandum.nam craſſa,& lenta materia rarefacta, & in vapores
flatuoſumque ſpiritum digeſta , qui concluſus , nec tranſpirare valens , locumque diſtendens, dolorem
auget . Vnde alterum ex hordeo , eruo, & furfuribus coctis ex aceto diluto factum erit accõmodatius ,
in quo maior viſerit incidendi , concoquendique , & flatum diſcutiendi . Vbi vero tenuis , & aquoſus
ſanguis in inflammatione ſit contentus , cùm deſiccatione maximè opus habeat, quæ tertio loco fuere
expoſita , arida fomenta erunt maximè accommodata . Hæc ergo ratio curandi has inflammationes ,
cùm nihil aliud incumbit medico aduertendum , niſi quod ad factum iam inflammationem pertinet :
ſicuti quando nulla eſt in corpore plenitudo , quam timeat . Et is fuit ſcopus Hippo.eo ſecundo libro ,
& in illùm tendunt omnes eius ſententiæ . Non autem,ut plerique iuniorum credidere:nempè Hipp.vti
fomentis,non vt inflammationem curet;ſed vt experiatur,an dolor ſit flatuoſus:an verò in inflammatio
D nem ſit referendus , vt ſtatim in principio illius libri explanat Gal. Sed aduertendum hic eſt , quòd
cùm ars medicinę maxima ex parte coniecturalis ars ſit,vt omnes ſere teſtantur.In coniecturali autem
arte,nemo eſt,qui interdum non decipiatur,& erret . Ille autem artifex perfectior eſt,non qui nunquã
in iudicando errat,ſed qui rarius, & qui minores committit errores . Ideo Hippo. & antiquiores medi
ci non modo nobis præcepta rectè operandi tradidere,vt quoad fieri poteſt,ab erroribus caueamus;ſed
& viam,& rationem demonſtrarunt,qua ſi aliquando à propoſito aberremus, ſaltem non cõmittamus
errores inſignes . Vnde methodus hęc,quam hactenus expoſuimus , ea eſt,quæ neque utilis,neque tuta
eſſe poteſt;niſi quando inflammatio eo modo ſe habet,vt neque amplius fomentum habeat aliunde per
fluxionem,corpusque atque eius particulę ita benè affectę ſunt,ut non timeamus,quòd alioquin aliqua
excitetur fluxio,quæ fouere,& augere poſsit inflãmationẽ. Quia alioquin lõgè magis nocere,q̃ prodeſſe
poſsit.Nã non minus cõcitant fluxiones fomenta,qñ corpus,vel uicinas partes plenas reperierint,quàm
euacuent fluxam materiam , cùm nulla eſt plenitudinis ſuſpicio . Et proinde conſuluit Hippo,vt ea fo-
menta experiamur , quæ ſi aberremus,minus poſsint officere,qualia ſunt humida ex aqua. Vt tamẽ præ
terea ſitis moniti , quòd non modò hæc , quorum meminere Hipp.& Gal.poſſunt eſſe vtilia;ſed & alia
multa ad hoc genus pertinent. Nam & oleum ſimplex maturum, ſi eo locus , aut foueatur, aut inunga-
tur

tur:oleum quoque amygdalarum dulcium,adeps gallinaceus,recens butyrum.& ſi flatulenta eſſet ma- A
teria, oleum chamæmelinum, vel anethinum, & multa alia iſtius generis. Hæc nanque in præſentia in
maiori vſu,& magis vulgaribus grata ſunt,quàm aut ſpongiæ,aut ueſicæ. Sed huic præterea admoni-
Cō.31 tioni & hoc addamus,quod ex Commentarijs Gal. in ſextum Apho. depromptum eſt: quòd ſi quando
crediderim*,corpus ita paratū eſſe,vt fomētis poſsimus tutò vti,ſimus verò decepti:ſi benè erimus cau
ti,hac ſaltem ratione vſus fomentorum poterit eſſe vtilis, quòd nobis deteget errorem, & faciet nos cer
tiores alia via eſſe incedendum, & alia utendum methodo: hoc videlicet pacto, quia ſi diligens fuerit
medicus,obſeruabit, an ex uſu fomenti dolor ſedetur,vel ſecus. Nam ſi ſedatur,certus erit, quòd eum
ſua non fefellerit coniectura.vnde facilè fomentis inſiſtens integrè curabit ſine ullo violentiori tormen-
to. Quòd ſi dolor minimè remittat,neque tamen augeatur,ad aliud genus fomenti valentius tranſeun
dum: quia materia magis rebellis eſt, & fortius inſtrumentum requirit. At verò,ſi non modò cedat his
remedijs dolor,verùm potius augeatur, ſtatim deſiſtendum eſt ab uſu fomentorum:id enim manifeſtū
eſt argumentum, coniecturam falſam fuiſſe, & aliquam eſſe in vicinis inflammato loco partibus copiā
ſuperuacuorum humorum, qui eliquati quaſi, & attracti caloris vi ad inflammationem,magis eam au-
geāt, quàm digeſtio per fomenta poſsit detrahere. Vnde niſi deſtiterit medicus, iam plurimum oberit
præter enim id incommodum, quòd inde creſcet inflammatio,hæc etiam accedent; quòd importunus B
fomentorum vſus exiccabit(ut eodem ſecundo de Rat.vict.in acu.morb.tradit Hipp.)pulmonem,& ad
Tex.9. ſuppurationem facilè inflammationem perducet. Vt tamen neque hoc ſit prætermittendum,quod mo
Cō.31 net Gal.in Com.ſexti Aph. nempè,quòd & ſi ſtatim,vbi fuerit admotū fomentū, videatur non nihil ſe-
dati dolor, non propterea ſtatim ita illi fidendum, ſed attendēdum, an paulò poſt iterum ingraueſcat.
Sæpe enim inter initra calor aliquantò facta laxiori particula, licet fluat adhuc materia, aliquantiſper
Lec,82 videtur dolorem leuare, verùm paulò poſt, concitata maiori fluxione, illum auget. Quare derelicta
hac curationis ratione,cùm iam conſtiterit in corpore eſſe redundatiam ſuperuacaneorum humorum,
qui poſſunt fouere,& augere inflammationem,ad aliam tranſeundum eſt, quam itidem ſummatim ex-
Cap.6 preſsit eodem decimotertio Meth.Gal.vbi ait. Quæ verò in generatione adhuc ſunt,in his inhibitio ſan
guinis confluentis ad affectum locum prior eſt euacuatione. Neque hic conſiſtit, ſed vlterius progreſ-
ſus, modum exponit, quo inhibenda ſit fluxio ſanguinis ad locum fluentis. id autem commodè fiet,
ait ipſe, ſi cauſas reperierimus, vnde concitatus fuit impetus confluentis ſanguinis. Et quamuis cau-
ſæ illę duplicem poſsint habere ſedem: aut in illis particulis, à quibus fluit: aut in illis, ad quas
fluit. In illis, à quibus defluit, cauſæ conſiſtunt, quando in illis vis, vel à multitudine excremen-
titiæ materiæ grauata, vel à praua aliqua, & moleſta qualitate contentæ materiæ excitata à ſe pro- C
pellit noxiam materiam ad imbecilliores partes. In ea verò particula, quæ recipit fluentem ſangui-
nem,cauſa fluxionis eſt, quando illa à vicinis partibus trahit aliorum excrementa, & ſuperuacuos hu-
mores. Ratio verò,cur attrahat,ſemper pendet ab aliquo vitio contracto in ea particula. Vitia verò,quę
hoc præſtare poſſunt, duo imprimis ſunt,quantum poteſt ad negotium noſtrum attinere: calidior vi-
delicet intemperatura: & dolor. Attamen (ut ibi exponit ipſe) omnia tandem reſoluuntur in plenitu
dinem aliarum partium,multorū,aut prauorum humorum. Nihil enim proderit attrahere,niſi id adſit
in eo,unde attrahitur,quod attrahi poſsit. Particulæ enim cùm carent ſuperuacuo humore,& ſolum id
continent,quod illis neceſſarium eſt,trahenti minimè cedunt. Vnde hic etiam ſumendum eſt curatio
nis exordium,vt inhibeamus fluentem humorem,à vacuatione earum particularum, à quibus effluit is
humor, qui excitat,fouet,augetq; inflammationem. Et id aut per excretionem,& eductionem eius ex-
tra corpus: ut cùm ſanguinem detrahimus,ſecta vena, uel cucurbitulis cum inciſione cutis,aut purga-
torijs medicamentis,vel alijs id genus inſtrumentis. Aut per translationem, & attractionem fluxionis
in aliam partem, & eius auerſione à laborante, & malè affecta: quod efficere ſolent medici illis reme-
dijs,quæ uim reuellendi habent;de quibus non ſemel in prioribus libris fuit habitus ſermo. Sed hæc
quidem ita in vniuerſum prolata ad generalem methodi iſtius rationem pertinent, quæ & ſi neceſſaria D
ſit,immò tanquam fundamentum reliquorum omnium; ſola tamen, niſi accommodetur,& limitetur
particulatim alijs proprijs, & priuatis præceptis,nihil omnino facere poſſumus.Quare vlterius progre
diendum eſt,& hoc imprimis conſiderandum, quòd cùm curandam aſſumimus aliquam iſtarum par-
tium inflammationem,quæ in hoc ſtatu ſit, hoc eſt,quæ adhuc in generatione ſit,non vnum tantum, &
ſimplex negotium tractandum ſumimus,ſed compoſitum, & multiplex;& non una tantum ratione cō-
poſitum,ſed multiplici. Nam compoſitio prima eſt ratione ſcopi. Cùm enim omne,quod in generatio
ne eſt,(ut conſenſere omnes, & philoſophi,& medici,qui ex ratione verſantur in hac arte) duplici con-
ſtent parte, Altera,quæ facta iam eſt:Altera verò, quæ nondum facta eſt; ſed tantum eſt futura. In hac
quidem ſcopus,& officium medici eſt,prohibere,quò minus fiat: quod non ad curatricem,ſed tutricē,
vel(ut iuniores loquuntur)præſeruatricem methodum,quæ maximè uerſatur circa cauſas remouendas
ſi velimus exquiſite loqui,potius pertinet.In altera verò officium,& ſcopus eſt, curare quod factum eſt;
& hoc ad curatricem methodum attinet. Altera verò compoſitio eſt,ratione diuerſarum affectionum,
quę in diuerſis conſiſtunt particulis, quarum altera alterum fouet. Nam paulò ante diximus, quòd
tandem pręcipua fluxionis cauſa eſt in partibus vicinis. Ea verò eſt earum plenitudo, uel cacochymia.

Quan-

A uis enim initium interdum ſit à recipiete, quæ attrahit; niſi tamen permittant aliæ partes, à quibus ſit
attractio, nihil attrahetur. Ergo præter affectum partis inflammatæ oportet, vt aliqua ſit affectio in
parte, vnde ſit fluxus humorum, quæ niſi remoueatur, morbus inflammatæ particulæ, aut non pote-
rit, aut ægrè admodùm tolletur. Et quanuis (vt ſuperius ſæpe teſtati ſumus) interdum vel ſolis repel-
lentibus fomentum hoc arceri poſsit: attamen cùm impetus fluentis materiæ inſignis eſt, & inſignis etiã
eſt plenitudo, tùm corporis vniuerſi, tùm vicinarum partium, nihil repellentia faciunt, quin etiam
potius lædunt, cùm impetum auertere nequeant; & potius fluxos, & receptos humores magis impin-
gant. Vnde cùm fomentum, quod habet affectus locus, non contemnendum ſit, aliò conuertenda
eſt vniuerſa ferè curationis ratio: nimirum ad remouendas cauſas fluxionis à partibus amandanti-
bus. Et quia omnes indicationes, quæ nobis aliquid remouendum demonſtrant, contrarium tanquã
ſcopum ſpectant. Ideò non niſi per vacuationem, ſicut quiſque poteſt intueri, poterunt fluxionis cau-
ſæ auferri. At verò cùm eiuſmodi vacuatio nequaquam fieri poſsit, niſi motis humoribus, qui dum
mouentur, neceſſe eſt, vt aliquorſum ferantur: imprimis hoc procurandum eſt, vt dum mouentur, nõ
trahantur verſus locum inflammatum; ſed potius inde auertantur, & procul, ac in locum contrarium
conuertantur. Vt enim Gal. in lib. de Cur. rat. per ſect. ven. docuit, in principijs inflammationum va- Ca. 19
B cuare, & reuellere oportet. quia (ut idem in lib. de Cucurbit. reuul. &c. teſtatur) reuulſiones cohibent Cap. 2
vehementes fluxionum impetus. Reuellendum autem eſſe ſemper, (vt ille idem ex Hipp. ſententia tra- Cap. 6
didit, tum quarto, tùm decimo tertio Meth. quàm longiſsimè fieri poteſt, ab affecto loco, & ad illa, Ca. 11
quæ illi contraria ſint. His autem ita in vniuerſum explanatis, vt rem magis particulatim tractemus,
hoc etiã prætermittendum non eſt, quod non vnum, ſed plurima ſunt inſtrumenta, quibus poſſumus
commodè moliri reuulſiones; quæ & ſi non omnia ita vacuent, vt extra corpus materiam, quæ poteſt
fouere inflammationem educant; vacuant tamen affectum locum, & vicinas illi partes, tranſlatis ſuccis
ab illis ad alia loca. Ex his autem inſtrumentis, quorum multum mentionem fecimus in ſuperiorib.
libris, alia maiorem vim: alia minorem habent. Maximam quidem vim habent, primum venæ
ſectio, quam procul, & in contraria parte moliamur. Deinde verò purgatio per medicamenta aluũ
cientia. Tertiò acriores clyſteres, quando in ſuperioribus partibus conſiſtit affectio. Minorem au-
tem vim habent cucurbitulæ, & in his quæ cum præciſione cutis affiguntur, cùm vacuando reuellant,
maiorem vim habent, quàm quæ ſine inciſione ponuntur. Deinceps verò vincula doloroſa artubus
adminiſtrata. Poſt hæc balneæ aquæ calidioris. Mox & frictiones validiores. Vt prætermittam nunc
veſicantia medicamenta, & cauteria, tanquam ea, quæ rarius in his affectibus in vſum venire ſolent.

C At verò quia (vt primò de Rat. vict. in acu. mor. monuit Gal.) abſolutio, & perfectio artificis in hoc Cõ. 17
præcipuè conſiſtit, vt generalia præcepta artis per proprias, & accommodatas limitationes nouerit
particulatim determinare: alijs omiſsis, ea duntaxat tractemus, quæ proximè ad inſtitutum no-
ſtrum pertinent. In hac itaque horum inſtrumentorum copioſa ſylua nemo dixerit, illa ex ratione
in vſum eſſe deducenda ita indiſcretè, vt nihil referre putemus, hoc, an illo vtamur: omnibus, an ali-
quibus: & an ab hoc, uel illo incipiamus. Vt enim natura, robore, & forma differunt: ita neceſſe eſt,
ea in uſu, & adminiſtratione differentes habere rationes, quibus determinentur. Huiuſmodi autem
determinatio eſt, quæ continet vniuerſum iſtius rei momentum, neque cuiuſcunque hominis eſt, uel
etiam medici, ſed periti & exercitati. Quod inde patet, quòd qui in maximo honore habiti ſunt, &
magni medici nomen ſibi comparauere, uix ab hac iſtius rei difficultate potuere ſe explicare. Vnde
hac noſtra tempeſtate multæ turbæ concitatæ ſunt, & medici etiam inſignes in varias, & aduerſarias
opiniones abiere: quas omnes in præſentia dimittemus, & eam ſolam exponemus, quæ nobis & ve-
rior, & magis conſentiens videtur cum medicinæ rationalis fundamentis, & principijs, ac decretis
antiquorum auctorum, quos pleriquе medicatorum ſequuntur, & colunt: nempè Hippo. & Galeni.

D Sed noſtri iſtius inſtituti hoc primùm tanquam fundamentum iaciamus, quòd in horum inſtrumen-
torum, quibus molienda ſit reuulſio, electione, & determinatione trium imprimis eſt habenda ratio:
quæ ſi rectè fuerint perpenſa, cætera omnia ad hanc rem attinentia nobis oſtendent. Ea verò ſunt,
morbus, & quæcunque ad ipſum pertinent. Deinde fluxio, quæ inflammationis in cauſa eſt. Demum
vires, & quę cum illis ſe tenent. Morbus quidem conſiderandus eſt, an magnus, & difficilis ſit,
cum moleſtis ſymptomatibus; ita ut non parum habeat periculi, niſi citò, & valentibus remedijs oc-
curramus: an verò facilis, & mitis. Magnitudo autem, & magna ſymptomata, aut magnitudinem
ſequuntur inflammationis, quę ob multam materiam eo confertim confluentem magnum habet in-
crementum: aut propter acrimoniam, & malitiam eius. Si magnus, & periculi plenus aliquo iſto-
rum modorum morbus fuerit, agendum, ut præcepit Hippo. primo Apho. qui extremis morbis ma-
gna & extrema remedia eſſe opportuna tradidit. Quo uero morbus læuior, ac mitior fuerit, eo etiam Aph. 6
mitioribus, ac leuioribus remedijs eſt opus. Quo etiam reſpiciens Hippo. de Rat. vict. in ac. morb. dixit
in acutis ſi magnus fuerit morbus, ſanguinem eſſe mittendum. Vnde cum ex ſanguine fuerit excitata in-
flammatio in his partibus, quod (vt diximus) ex ſputo facilè poteſt percipi, nec non ex dolore, qui neq;

magnus,neq; admodùm acutus ſit,lenibus remedijs, & inſtrumentis reuellentibus rem tranſigere poſ- A
ſumus, relictis maioribus, & fortioribus: qualia ſunt venæ ſectio, & per ualidiora medicamenta pur-
gatio:Per ualidiora autẽ dico;quia in his non poſuerim,ſi caſsia Aegyptia,uel manna aluus lenitur. Nã
ſępe uidimus huiuſmodi mites,& faciles pleuritidas tenuiori uictus ratione, frictionibus, lenitione alui
per hæc faciliora medicamenta,& ſubinde illis,quæ facile ſputum faciunt, leui negotio fuiſſe ſuperatas.
Quod & Gal.ex Hipp.ſententia tertio lib.Com.in ſextum Epide exemplo claro,& facili oſtẽdit, qui ex-
ponens obſcuram quandam Hip.ſententiam, qua uidetur dicere pleuritidem prohibere,quò minus ſan
guis mittatur,eã declarat,petita occaſione à caſu cuiuſdam pleuritici, ad quẽ curãdum eo tempore fue
rat accerſitus:qui cùm ſanguinẽ expueret,& crederet ſe eſſe,ut(græci aiunt)æmophtoicum,iudicauit ex
dolore illum eſſe pleuriticum;& cùm(ut ille teſtatur)nihil in eo eſſet,quod aduerſaretur,quò minus re-
ctè poſſet in eo mitti ſanguis;noluit tamen illum mittere,ſed alijs uſus facilioribus, quibus ſolent medi-
ci in pleuriticis uti, eum facile ſanitati reſtituit. Cuius eã rationem reddit;quia mitiſsimę ſunt pleuriti-
des,ſicuti & alij morbi à ſanguine excitati. Ex qua ſententia id tanquã corollarium deduci poteſt,quòd
magis neceſſaria eſt ſanguinis detractio in his inflammationibus, qũ illæ excitantur ab alijs uitioſis hu-
moribus,quàm cum ex ſanguine.Pręterea uerò, ſi ea ratione in ſanguinea pleuritide prætermitti tutò po
teſt uenę ſectio;qm̃ ea mitis eſt,neq; admodùm acuta:poſſumus & hoc addere, quod in uniuerſum, ubi B
morbus non ſit plurimùm acutus,ſed potius mitis,mitioribus ſit agendum remedijs, poſt habitis ualen
tioribus,qualia ſunt purgatio,& uenę ſectio.Dum tamen nõ decipiamur. Quia interdum inter initia mi
tis,& facilis uideri poteſt,qui deinde increſcit,ac plurimum inualeſcit. Vnde hoc proſpiciens Hip.ſecun
do Aph.protulit eam ſententiam,Circa principia, & fines omnia ſunt imbecilliora, circa uigorẽ autem
Aph. 30. omnia fiunt fortiora.Et omnino oĩa ſanguis,& pituita quoq; non admodùm morbos acutos afferunt;
niſi ſi aliquando ratione magnitudinis inflammationis id contingat. Ideò non ita fortia requirũt re-
media.Sed reuertamus,unde fueramus digreſsi. In inflãmationibus ergo,cùm magnæ neq; ſunt, neque
etiam rationabili coniectura adducti timemus,ne in magnum, ac difficilẽ morbum euadant, nulla nos
neceſsitas cogit,aut uenã ſecare:aut ualentioribus medicamentis corpus uniuerſum purgare. Alterum
uero,quod conſiderandum eſt, uirium robur eſt;quia reuulſiones ualidæ,quæ cum liberaliore fiunt cor
poris inanitione,pręſertim uero per uenam ſectam,& purgatorium medicamẽtum,(ut & ratio demon-
ſtrat,& teſtantur ſæpe Hip.& Gal.)firmas uires requirunt.Quare cùm aut ex dolore nimio,aut multo la
bore,aut longiori inedia,aut alia ſimili occaſione,labefactatæ ſunt uires, aut rationabilem ſuſpicionem
habemus,ne cadãt,ab his fortioribus inſtrumentis erit abſtinendum: moniti ratione imprimis, deinde
verò & Gal.exemplo,qui accerſitus ad mulierẽ,quę(ut ipſe quinto Metho.narrat)ſanguinẽ ex ſalſa deſti C
latione expuerat; quoniã illa per aliquos dies à cibo plurimum ſe abſtinuiſſet; quamuis affectus ille ſan-
guinis miſsionem,ſi quis alius,requirat;illa tamen prætermiſſa,clyſteribus reuellere aggreſſus eſt. Ti-
memus autem vires,ne cadant,multiplici de cauſa.Nam vel ex externis occaſionibus,quas nuper retuli-
mus,videlicet ex cibi abſtinentia,importuno labore,nimio continentis aeris calore. Aliquando ex inter
nis,vel naturalibus cauſis. Aliquando eis,quæ præter naturam accidunt. Naturalibus quidem,vt ætate;
Senes enim non eas habent vires plerunq;,vt hæc valentiora remedia ferè poſsint; vt quarto de Rat.vict.
in acu.mor.& in lib.de Rat.curan.per ven.ſect.docti ſumus.Pueri verò,& ſi robore virium polleant; illis
tamen non fidimus,quia facillimè ſub pondere horum valentium inſtrumentorum cadere poſſunt:ſiqui-
dè internam habent copioſam,& perpetuã vacuationem ab actione ſui caloris innati excitatã; qui ſub-
ſtantiam humidiorem facilè digerit,& abſumit.vnde plurimum timendum ſit, ne huic liberali vacuatio
ni altera item liberalis addita,vires proſternat. Ex quibus patet,quàm grauiter peccent,qui pueris pleu
riticis in ætate tenella venam ſecare audent,ſequentes exemplum Auenzoar,qui filio ſuo ſeptenni, acu-
to morbo laboranti auſus eſt venam aperire.Hoc.n.à ratione artis alienum omnino eſt.Neque exẽplum
ſingulare debet eam vim habere, vt theorematibus multis rationibus iamdiu conſtitutis, & longa expe- D
rientia firmatis præiudicare poſsit.Quæ.n.præter rationem in artibus fiunt, & ſi interdum ex voto ſucce
dant; plerunque tamen malè cedunt. Sed ex eis etiam cauſis,quæ accidunt præter naturam, vt ſi à lon-
giori morbo præcedente, uel ab acuto, qui vires reſoluere potuerit,labefactata ſit natura. Tertiò verò
Lec.83 conſideranda ſunt ea,quę ad fluxionem pertinent,quæ ſunt;primùm impetus irruentis fluxionis:deinde
fomentum,quod habet fluxio,aut à corpore vniuerſo,aut ab alijs partibus, tùm vicinis,tùm remotis ab
affecta parte.Quia ſi magnus fuerit impetus & confertim confluãt humores, quod facilè percipi poteſt,
ex veloci,& magno cremento ſymptomatum,citò,& validis remedijs illi obſiſtendum, neque venæ ſec-
tio prætermittenda, uel purgatio; niſi ex ætate, vel viribus ea interdicatur. Quod ſi neque impetus
vehemens fuerit, neque multa materia, quæ confluat, nullum horum erit neceſſarium. Pręterea ve-
rò multi momenti eſt, conſiderare fomentum, quod habet fluxio: cùm enim id non poſsit pendere,
niſi à plenitudine, aut vniuerſi corporis, aut amandantium partium: imprimis reſpiciendum eſt ad
partes, quæ hanc fluxionem fouent; quia uel tantùm à circunſtantibus, & vicinis partibus fouetur ea
fluxio:uel etiam à remotioribus;quia plenitudo remotiores, quoque partes occupat, a quibus,aut iam

con-

A confluunt,uel facilè confluere poſſunt humores.Cùm ergo multa fuerit in uniuerſo corpore plenitudo,
uel non ſolum in uicinis partibus,ſed & remotiorib.,præſertim uerò pcipuis,non eſt trahenda mora;ſed
quã primũ ea plenitudo detrahẽda eſt,&(ut ſępe diximus)niſi aliquid maioris momenti obſtet, aut ſan-
guinis miſsione,aut liberaliori purgatione id agendum eſt. Quòd ſi neque vniuerſum corpus,neque pręcipuas partes multa occupauerit plenitudo;ſed fomentum fluxionis , & inflammationis à circunſtanti-
bus duntaxat,& vicinis partibus pendeat : mihi nequaquam videtur contemnendum conſilium Alexan
dri Tralliani,qui ſexto lib.ſuæ medicinæ quaſi deridet eos medicos , qui pręcipites adeò ſunt in his for- Cap. 1
tioribus remedijs;vt nulla adhibita diſtiuctione,ſemper pleuriticis ſecandam venam precipiant: Immò
ait,ſe ſępiſsimè vidiſſe facillimè,ac fęlicisſimè curatos fuiſſe pleutiticos;cùm nulla conſpiciebãtur ſigna
plenitudinis in vniuerſo corpore,quam pręter alia,demonſtrant uenę plenę,& tumidę,inciſa cuti in loco
affecto,& cucurbitula affixa,quæ attaheret ſanguinem,ceteroſq; humores ex alto ad ſummam cutim :
Hoc uerò tanquã ſolemne remedium in eo affectu habitum eſſe,non ſolum medicis, ſed à uulgaribus ab
ipſa experientia doctis in uniuerſa armenia. Sed &(ut paulò ante diximus) ſępe facili,ac leui medicamẽ
to lenita aluo,idem factum eſſe animaduertimus.Portò quę hactenus in hác re tractata ſunt , ſi rectè, &
diligenter fuerint perpenſa,& cum illis collata, quæ ab antiquis medicis , præſertim verò Hipp.& Gale.
B clarè conſtituta,ſatis aperta ſunt, & citra vllam controuerſiam accepta . Sed quæ reliqua ſunt ; licet ſint
perquàm neceſſaria cognitu; fuere tñ in quæſtionem , & maximam contentionem à medicis iunioribus
reuocata:qui neq; ſibi mutuò conſentiſit,& dum vnuſquiſq; in propriam , & ab alijs diuerſam ſententiã
abijt,pleriq; à præceptis Hip.& Gal.quos tamen ſibi ſequendos omni opere propoſuere,plurimùm aber
rant Nos.uerò,quibus hoc anno ſcopus is propoſitus eſt,vt non diſputemus , & quęcunq; argumenta ,
vel ẽt ſophiſtica ſectemur;vt ueritatem in hac re exponamus , & quid in ea ſenſerint Hipp.& Gal.eorum
methodum ſequentes clariſsima oratione explanemus.Illis enim rectè perceptis , facile erit diſcernere ,
quid veri,quid ve falſi in eis contineatur.Vnde reliquum nobis eſt,vt quę in vniuerſum hactenus à nobis
expoſita ſunt,particnlatim definiamus,determinemuſq;. Diximus.n.quòd interdum ſatis eſſe poſſunt le
uiora inſtrumenta ad reuulſionem,qua fluxui humorum reſiſtamus. Interdum verò neceſſarium eſt for-
tioribus uti: qualia ſunt venæ ſectio,& vacuatio per medicamenta purgatoria.Nondum tñ diſtinximus,
quando ſit magis opportuna huic negotio venæ ſectio : quando verò purgatio.Item ſi venę ſectio fuerit
opportunior iudicata,quæ deinde vena potius ſit ſecanda.Neq;.n.aliud,quod alicuius ſit momenti, ex-
ponendum ſupererit; ſaltem quod poſsit amplius in controuerſiam reuocari . Quatenus ergo ad pri-
mum pertinet,equidem exiſtimo,omnes antiquiores medicos(de græcis loquor) qui rationalẽ medici-
C nam profeſsi ſunt,in hoc conſenſiſſe:imprimis conſiderandum eſſe fluxionis momentum. Quia cùm du-
plex ſit thoracis pars,(quatenus ad noſtrum pertinet inſtitutum)videlicet ſuperior , quæ quatuor vtrin-
que coſtas comprehendit : & inferior, quæ reliquas omnes . Ratio verò iſtius partitionis inde pręſertim
accipitur:quoniam venæ,quæ ſuperioribus coſtis alimentũ deferunt,ortum habent ſuperius à uena aſcẽ
dente ad iugulum: venæ autem alentes reliquas vtriuq; coſtas, ortum habent à vena ſine coniuge,q̃ ori-
ginem ſuam habet à caua vena, antea quàm à iecinore progreſſa,cor ingrediatur . Itaq; ſi fluxio ſurſum
lata decumbet ad locum ſuperiorum coſtarum pleuritin ibi cõcitans, magis expediens erit,vt vena ſece
tur,& ea,quæ illi propinquior eſt,vñ ſuperiorum coſtarum venæ deriuantur.Illi autem(ſi origines ſpecte
mus)propinquior eſt interior vena,quã iuniores baſilicam ſolent appellare.Nam ſecta aliqua vena inſi-
gni , à qua copioſus ſanguis fluat , licet tandem vacuatio ad vniuerſum corpus pertingat; ſemper tamẽ,
quò illi ſectę aliqua vicinior eſt,eò prius,& magis vacuatur.Et cùm vicinior venis ſuperiorum coſtarum
nulla ſit,quàm interior brachij,ſeu baſilica. Ideò in pleuritidis curatione omnes meminere venę interio
ris ſecandę, ſi inflammatio tentet ſuperiores thoracis partes . Quòd autẽ ea corripiat ſuperiores partes ,
demonſtrat dolor , qui maximè crucians ſupremam thoracis partem pertingit vſq; ad iugulum, vel hu
merum;ita vt videatur clauicula deorſum quaſi pondere quodam trahi. Nam ex nexu,quẽ mutuò om-
nes illę coſtæ per venas ad humerum vſq; habent,conſentiunt mutuò oẽs,& pariter ferè omnes à fluxio-
D ne replentur. Sed ſi fluxio ad inferiores partes thoracis declinauerit,dolor quidem eadẽ ratione affli-
get inferiorem thoracem,ſecundum eam partem,in qua conſiſtet inflammatio, & pertinget ad pręcor-
dia.vnde cùm nullam habeamus venam,quæ ſecari poſsit,ita vicinam venis, à quibus alitur inferior tho
rax,ſicut eſt vena interior brachij venis ſuperioris thoracis:(Nã inter uenam illam ſine coniuge , uel ſine
pari,& uenam brachij intercidunt,præter longum interuallum,cor,ſeptum tranuerſum,pulmones: quæ
omnia prius, & magis inaniri neceſſe eſt , quàm uacuatio , uel utilitas ex uacuatione pertingere poſ-
ſit ad inflammatas particulas) ſi uenę illę ſecentur , quæ in brachio ſecari ſolent , inde neque ci-
tum ; neque magnum poſſumus auxilium expectare . Quare antiquiores medici præcepta Hippo.
ſecuti , illi ſanè , qui celebriores fuere , ſicuti Galenus, Paulus , Aetius, Alexander Trallianus,Oriba-
ſius in lib.ad Euſtathium filium,in hanc ſententiã deſcendere,ut potius aluus cienda ſit, & medicamen-
tis purgatorijs uniuerſum corpus inaniendum .Et quanuis Paulus dixerit, quod poſteriores medici pleu
riticis ferè omnib.,licet dolor ad pcordia deſcẽdat,potius ſanguinẽ mittãt , q̃ medicamentis aggredian
tur timentes(ait ipſe)turbationẽ medicamẽtorum.Eos tñ Alexãder & dãnat ignorãtiæ,& deridet.Noui
pleroſq; recẽtiores ſcripſiſſe Gal.in hoc theoremate ab Hip. diſſenſiſſe , atq; eius ſententiã dãnaſſe ; cùm

potius prędicet, & cõſulat, quod qñ dolor ad pcordia ẽt deſcenderit, ſit uena ſecãda, poſt poſito medi- A
Aph. camento. quodque illum ſuaniet ſententia, tanquam ſibi non conſentientem, damnet; quippe qui dixe-
24. rit primo Aph. quòd in morbis peracutis rarò purgare expediat: pręſertim verò (addiderit Gal.) vbi ad-
ſit ẽt febris vehemens. Sed mihi videntur hi, aut non vidiſſe Gal. aut oſcitantes, & dormitabundos legiſ-
Cõ. 11 ſe. Si quis. n. diligenter legat Galeni verba ſecundo de Rat. vict. in acu. mor. facillimè percipit illum, noq
modo nõ diſſentire, verùm quàm maximè conſentire cũ Hipp. neq; illi aduerſari; ſed eius ſententiã ex-
quiſitius explanare, ne quis perperã illam intelligens, poſtea aberret in opere medico. Nã cùm præceptũ
hoc Hipp. quo præcipit vacuationes moliendas eſſe ſecundum propenſionem humoris educendi, veriſ-
ſimum ſit, & certiſsimũ, cui nullus vnquam refragare fuerit auſus. Cùm. n. medicus naturæ miniſter ſit,
tunc maximè feliciter in curandis ægrotis operatur, cùm naturam præcedentem ſequitur. Cui tanquam
fundamento vniuerſa iſtius propoſitæ ſententiæ ratio innititur, vel ipſo Gal. teſte locupletiſsimo. Non
videò, quo pacto reprehendere potuerit Hipp. Niſi ſimul & deſtruat fundamentum, cui tanquam firmiſ-
ſimo ille innixus eſt. Contra verò videmus ſæpiſsimè eundem Gal. & fundamentũ illud, & hanc ſenten-
Aph. 5 tiam, quæ illi innititur, approbaſſe. Sexto. n. lib. Aph. cùm Hipp. conſuleret, quod ſint diligenter conſide-
randi, & examinandi dolores, qui lateribus, ac pectori inſident, locum explanans, & rationem referens,
cur ſint id genus dolores conſiderandi, ait, quia conferunt ad curationem plurimum, & ad cognitionẽ B
loci affecti, & ad præſagiendi, curandiq; rationem. Deinde exponens, quamnã vtilitatẽ rationi curan-
di afferat, hac Hipp. ſentẽtia propoſita declarat; quia cõſiderata doloris inclinatione, decernim', quod-
Cap. 3 nam potius præſtet venam ſecare, vel medicamẽtis purgare. Idem ẽt affirmat octauo de Compo. med.
ſec. loc. Quid autem dicam de ijs, quæ Gal. contra Eraſiſtratum contorquet libro illo inſcripto con-
tra Eraſiſtatum? Nonne conferens Hip. cum Eraſiſtrato, inter alia argumenta, quibus probare conatur
peritiorem, & diligentiorem medicum fuiſſe Hipp. huic maximè innititur; quia ſequebatur motum, ac
propenſionem naturæ in vacuando, & reuellendo? In cuius rei corroborationẽ recitat hanc Hipp. ſecun
do de Rat. vict. in acu. morb. deſcriptam ſententiam. Quam ſi iudicaret falſam eſſe, ipſe omnino ridicu-
lus eſſet cenſendus, qui omni ope contendens cum Eraſiſtrato, illis vteretur rationibus, quæ lubrico, &
falſo niterentur fundamento. Vt prætermittam, repetitam fuiſſe hanc eandem ſententiam quarto eiuſ-
dem operis libro. Sed vt exponamus rem hanc, & aperiamus, quid Gal. voluerit, & ſenſerit in Com. in
eum ſecundum de Rat. vict. in acu. mor. quædam explanabimus, quæ vniuerſæ iſtius rei ſummam mihi
continere videntur. Eſt ergo hic rectè conſiderandum, quòd cùm Hipp. ex Aphoriſmo vigeſimopri-
mo primi Aph. libri, tanquã corollarium, vel illi conſequens, illam deprompſerit ſententiam, de qua in
præſentia hic inſtitutus eſt ſermo: quẽadmodum teſtatũ reliquit Gal. tùm illam explanans eodem loco,
tum verò contra Eraſiſtratum, & illi deinde alium Aphoriſmum opponat: videlicet, In acutis affectibus C
rarò, & in principio medicamentis purgantibus vti neceſſe eſt. Si huiuſmodi aphoriſtica ſententia illi op
poſita ſit, quæ ſecundo de Rat. vict. prolata eſt; alterã earũ, aut vtranq; falſam eſſe neceſſe eſt. Quia ne-
mo vnquam dixit verum vero eſſe oppoſitũ. Sed nullus eſt, qui dixerit vtranq; falſam eſſe. Erit ergo al
tera vera. At ponamus primum, quòd verus ſit Aphoriſmus: falſa autem ſit ſententia. Quòd dolore de-
ſcendente, præſtet aluum medicamentis ciere. Ex hoc deinde ſequitur, quòd & Aphoriſmus ille, cui Sen-
tentia hæc conſequens eſt, falſus ſit: videlicet, Quæ ducere opportet, quò maximè natura vergit, &c. Hæc
enim regula, quaſi fundamentum receptũ eſt à dialecticis, qñ aliquam alicuius conſecutionis rationem
probare volunt. Neque enim fieri poteſt, quòd ex vero antecedente falſum aliquod ſequatur, integra
ſeruata ratiocinationis forma. Verùm cùm hæc omnia, nemo ſit, qui non abſurda putet, neceſſe eſt,
dicamus, quod & duo hi Aphoriſmi, & Sententia Hipp. ex ſecundo de Rat. vict. deſcripta, pariter uerita
tem contineant, nec alterum alteri, modo rectè intelligantur, oppugnet. Vnde inire opottet rationem,
qua hoc oſtendamus: nimirum quomodo hæc ſint intelligenda. Dicimus ergo, quod auctores periti
in hac arte, qui eã ex methodo didicere, & deinde tractauere, dum eã explanãt, interdum indicationes,
quę ad ipſam pertinent, exponunt ſeorſum, ea duntaxat perſequentes, quę ad illas attinent: alia omnia
pręternuttentes, quę aliud quidpiam ſpectant: & illa exponentes, que frequentiſsimè ſolent euenire: D
Quia ſi ſecus interdum contingat, & quaſi (vt aiunt philoſophi) per accidens, raroque; nihil tamen illud
de veritate illius pręcepti detrahere exiſtimandum eſt. Non nunquam vero plures indicationes, quę ſi-
mul in aliquo morbo conſpirant, & aliquando oppoſitas, vel ſaltem diuerſas rationes habentes mutuo
conferunt, & tractant. Et ſicuti hę ſunt diuerſæ tractationes: ita de illis diuerſimodè uarijs in locis adeo
loquuntur, vt pugnantia ferè videantur protuliſſe: quę tamen rectè percepta omni controuerſia carent.
Sed rem ad pręſens inſtitutum referamus. Hoc quidem igitur perpetuum eſt, & ſemper tanquam
verum à medicis omnibus acceptum, ut quando aliquid ducendum eſt, aut vi medicamenti, aut alte-
rius inſtrumenti, quo moliri oporteat uacuationem, uel reuulſionem, ſemper, quod fieri poſsit,
modo aliud, quod ſit maiores momenti, non prohibeat, per eam ragionem ducatur, in quam na-
tura momentum, & propenſionem habet. Vnde hac ratione adducti plerique medicorum conſulunt,
quod cùm dolor pertingit in pleuriticis ſuperiores partes, ſecetur vena in cubito: cum uero deſcendit
ad præcordia aluus ſit medicamentis mollienda. Quę quidem ſententia omnino in uniuerſum ve-
ra eſt; ita accepta, ut ſit ſeruanda. Niſi aliquid ſit, quod netet; quia maius habeat momentum.

Vetant

A Vetant uero, quę aliam habeant indicationem ab hac propoſita, quę accipitur à propenſione humo-
ris, diuerſam. Quemadmodum ſi propenſus humor indicaret per aluum deducendum ſe eſſe: Eſſet
autem in inteſtinis aliqua affectio, cuius cauſa periculoſum, & incommodum eſſet eò ducere. Quod
innuere velle viſus eſt Hip. cùm dixit, per loca conferentia. Ita ēt, ſi ſtatim inter initia, & qñ eſſemus va-
cuaturi, accenſa eſſet vehemens, & acuta febris, hoc ēt obſtaret. Quia vim adeò magnā haberet indica-
tio à valida febre, vt non parum obſcuraret illam, quæ à propenſione humoris fuerat accepta. Rarò tñ
hæc eueniunt, quæ impedire poſſunt. Quoniā rarò inter initia, qñ nos ſumus molituri vacuationem per
medicamenta, febris adeò excreuit, vt impediat vſum medicamenti. Quod ex Hipp. verbis primum dein
de & Gal. oſtendemus. Nam cur rarò, & in principio vtimur medicamentis in acutis affectibus, exponēs
ait, Raro quidem; quia rarò turgent morbi, vel ita paratum eſt corpus, vt aptū ſit ad vacuationes in ini-
tio. In initio aūt morbi, q̄a circa initia, & fines omnia ſunt imbecilliora: nimirū, (vt Gal. exponit) febriū
acceſsiones, & reliqua ſymptomata. Vñ quid aliud voluit eo cōmentario ſecundo de Rat. uictus? Niſi q̄ Cō. 11
approbare uoluit, & laudare ſententiā Hippo? Etenim quid aliud cogitet quiſpiam, cùm audit ſuadentē,
vt eam diligenter conſideremus, & memoriæ mandemus. Verùm tanquā doctor optimus; quia videbat
aliquos reperiri, qui audito aliquo generali præcepto, adeò tenaciter illi hærent, ut putēt piaculū ſe cō-
miſſuros, ſi à ſimplici eorū uerborū intelligentia ulla ratione ſe diuelli permittant: quāuis alia ſuborian-
B tur, q̄ diuerſam omnino, & ualidiorem indicationē oſtendant, obliti quòd ſemper illis indicationib. ma
gis ſit attendendū, quæ habent uim maiorē: qñdoquidē neq; propterea ita alijs præceptis fit præiudiciū.
Ideò monuit eſſe cauendū ab hoc errore, & qñ aliunde inſurgit aliquid, quod maioris ſit momenti, & di
uerſam habeat indicationē, hac, quæ eſt à momento, & propenſione humoris, poſtpoſita, illi incūbemus.
Quæ aūt ſæpius declinare medicū ab uſu medicamentorū facere pñt: inter alia eſt febris uehemens. Nā
magis nocerent medicamenta, febri aucta, quàm prodeſſet uacuatio facta ſecundū procliuitatem humo
ris. Sectio uerò uenæ, licet deſcēdente dolore, non ita citū, & magnum afferat remedium: inſigniter tñ &
ipſa cōfert; neq; alioqui nocet, quia augeat febrē. Vnde ait Gal. quod non debemus deinde tanti facere
priorē Aphoriſmū; quin & alterius non multum habeamus rationē, & talē, ut aliquando huic magis ad
hæreamus: ſæpius tñ ſequemur motū humorū. Quare hoc tñ monet, ut non perpetuò, ac ſemper illū ſe-
quamur, ſed interdum alia ēt memoriter detēta ſectemur. Et quòd hoc ſenſerit Gal. quòd ſcilicet in-
terdum, prætermiſſa purgatione, uenā potius ſecemus, licet rarò; oſtendit modus loquēdi, quo ait, quòd
non perpetuò, ac ſemper deſcendēte dolore purgemus. Ipſe uerò οὐ διὰ παντὸς dixit græcè, quod quàm
habeat id ſignificatum, quod nos ex poſuimus, indicat eius explanatio Aph. decimo nono ſecundi Aph.
& ultimi quinti libri, & primo de Nat. hum. Sed eodē cōmentario in ſecundo de Rat. uict. ſententiā ſuā Cō. 1.
C apertiſsimè exponit, & noſtræ huic explanationi adſtipulatur, cùm ait, Cùm igitur febris non fuerit ue-
hemens, & natura hominis tibi fuerit explorata, ad exhibendū medicamētum te conferre poteris, nec
modò ijs uti medicamentis, quorū meminit Hippo. uerùm & alijs eiuſmodi naturæ, ut eſt id, quod hiera
diacolocynthis appellatur, quando confectum eſt citra ſcamonium. Quibus ſi addamus, quòd no-
ſtris his temporibus, quibus introducta ſunt in uſum medicamenta non pauca, cùm ſimplicia, tum com
poſita, quę non ita calida, neq; ita ſicca ſunt, ut poſsimus timere, ne accendant, & exaſperent febres, ut
timendū erat, cùm erat neceſſe illis uti, quæ ab Hipp. & Gal. cæteriſq; antiquis medicis in hac curatione
fuere propoſita. Ideò & frequentius in curanda pleuritide poſſumus corpora purgare. Sed de his ſatis.
Aggrediamur & alterā partem iſtius theorematis, quæ ad ſecandā uenā attinet: ea. n. his nuper elapſis tē Lec. 84
poribus, magna contentione in controuerſiā reuocata eſt. Contendunt ergo medici in pleuritide, cùm
dolor aſcēdit, poſtquàm ita ſtatutū eſt, quòd aſcendente dolore, ſemper mittendus ſit ſanguis: neceſſe au
tem ſit inflāmationem, ſi una tñ ſit, unum tñ latus occupare, uel dextrum, uel ſiniſtrū: atq; itidem ſecari
poſsit vena uel in dextro, uel in ſiniſtro brachio, poſsitq; ſecari uel in brachio ſecundū latus affectū, uel
ex brachio oppoſito ſecundum latitudinem lateri affecto: hoc (inquam) à recentioribus medicis in quæ
ſtionem iterum deductum eſt. Dum alij ex eadem parte ſanguinem mittendū eſſe contendūt: Alij ex op
D poſita. Habent autem utrique & rationes, & maximorum uirorū auctoritates, quibus innituntur. Quod
rem quàm maximè ambiguam reddit. Et ut auctoritates primùm tractemus, Gale. & ſecundo, &
quarto de Rat. uict. & in libro de Rat. cur. per ſec. uen. & pluribus in locis uenam eſſe ſecandum cenſet
in brachio, quod quidē eſt ex parte lateris affecti. Sed & Hipp. eiſdem ſecundo, & quarto de Rat. uict. idē
uoluit. Aetius tamen ex ſententia Archigenis, Aretęus quoque apertiſsimè inter græcos: inter ara-
bas uerò Auicenna imprimis, & alij multi potius in eam ſententiam uidentur ire, ut uena in oppoſito
brachio pertundatur. Nos autem nolumus multum temporis conterere in his contentionibus; ſed
tantum, quid ſentiamus, & cur ita ſentiamus, exponere: ut tamen ab Hippocraticis, & Galenicis de-
cretis nunquam recedamus. Credimus enim hos celebres auctores, ſi uoluerimus magis rationes,
quibus adducti ita ſenſerint, ſpectare, quàm ſimplicem uerborum ſonum ſequi, cùm omnes hanc ar-
tem ex ratione tractauerint, mutuò non diſſentire; ſed potius in eandem ſententiam conſpiraſſe. Hoc
tamen primùm ponemus fundamentum, cuius item paulò ante meminimus. quòd ſecus loqui & inter-
pretati ſua præcepta conſueuere medici, & alij perinde artifices, cū de re aliqua una ſimplici ſermonē in
ſtituunt, nullo habito reſpectu ad aliquid aliud, quodcūq; illud ſit, quod aliquando cum ea re iunctum,
poſsit rōnē illius aliquo mō diuerſam reddere. Et ne longius ab inſtituto præſenti digrediamur, exēplū

petamus ab ijs, quæ multam ſimilitudinem cum hoc habent, de quo in præſentia loquimur. Porrò A
eadem ratione adducti ſunt Hipp.& Gal.(ut legentibus ea, quæ de hac re literis illi tradidere, apertiſsi-
mum eſſe poteſt) cùm conſuluere in affectibus laterum, pulmonum, & reliquarum partiũ, quę infra gut-
tur, & fauces hoc uentre continentur, venas interiores directè ex eodem latere locum affectum, vel do-
lentem reſpicientes ſecandas, qua inferioribus partibus laborantibus, nimirum renibus, vtero, veſica, co
Ca. 11 xendicibus, & iſtiuſmodi reliquis, venas, vel ſub genu, vel in poplite cædendas, in decimotertio Meth.
Ca. 18 item in lib. de Rat. cur. per ſect. ven. & primo lib. Com. in ſextum Epide. & ſexto Aph. & alijs etiam locis
Cõ. 4. cenſuere. & cùm in pleuritide venam interiorem ex eodem latere in brachio tundi voluit. Ratio verò ea
Cõ. 36 eſt, quam tùm alibi, tùm in lib. de Trem. Palpa. Conuulſ. &c. apertè retulit: videlicet, quia ſemper, ſi ve-
Cap. 4 næ ſectio ſit profutura, oportet, eas venas ſecare, quæ cùm affecta, & dolente particula communicant.
nam ait ipſe ibi, Si quę nihil affectæ parti communicat, incideris; affectæ quidem parti non medeberis
& ſanam ſemper offendes. Venæ verò brachij ſuperioribus partibus magis communicãt, quæ uerò ſeca
ri in cruribus ſolent, inferioribus. Sed hic paulisper conſiſtamus, & nos etiam huic fundamento innita-
Cap. 3 mur. Huic tñ, & aliud addamus depromptum ex eodem decimotertio Meth. nempè quòd in inflamma
& .6. tionibus, quæ fiunt, & (vt ipſe ait) in generatione adhuc ſunt, primùm antequàm particulatim curatio-
nem earum aggrediamur, neceſſe eſt cauſas, à quibus generantur remouere. Cauſę autem ſunt humo-
rum fluxiones, quæ duplicem tandem (vt diximus ſæpe) habent occaſionẽ: Altera eſt in ea particula, vel B
illis particulis, à quibus defluunt ſuperuacanei humores, quæ nulla alia eſt, niſi abundantia multorum,
vel uitioſorum humorum in illis: Altera eſt infirmitas particulę ſuſcipientis fluentes eos ſuccos. Vnde ſi
quis rectè examinare voluerit methodum ac rationem, qua curanda eſt in initio, & dum generatur in-
flammatio, clariſsimè percipiet, quòd quatenus ad particulam, quæ cæpit inflammatione tentari, perti
net, illi occurrendum ſit illis remedijs, quę addito illi robore, adiuuant ad materiam à ſe repellendam.
Quatenus verò pertinet ad alias partes, à quibus defluit materia, nemo eſt, qui non videre poſsit, quòd
occurrendum ſit ea ratione, qua illæ aut non impellant verſus affectam particulam redundantes in ſe
ſuccos, aut non facilè cedant, ſi illa ab ipſo affectu coacta attrahat. Sed & illud euidentiſsimum eſt,
modò legerimus probatorum auctorum monimenta; quòd id ferè alia ratione minimè medicus
pręſtare poterit, niſi vacuatione earum partium, unde defluunt humores: ſiue una illa fuerit:
Cap. 6 ſiue plures: ſiue uniuerſum corpus. Nam hoc lucidiſsimè eodem decimotertio Metho. expoſuit Gal.
& ita deinde moliri oportet vacuationem, ſicuti eodem loco ipſe teſtatur, vt dum vacuamus aman-
dantem particulam, non ad affectam partem trahatur fluens humor, ſed potius in contrarium, & ad
partes, quæ maximè longinquę ſunt. Addit autem Gal. ſemper extimata, tùm inflammationis magni-
tudine, tùm corporis ſtatu: quę uerba paulò poſt examinabimus; vt pote quoniam non parum momen- C
ti habeant. Sed redeamus, unde ſumus digreſsi, & colligamus ſparſa ſemina. Vacuandæ ergo ſunt
pleniores partes, ex quarum plenitudine occaſio fuit præſtita fluxioni. Quo poſito, libenter ab ijs quæ-
rerem, qui pertinacirer contendunt ſemper pleuriticis venam interiorem in brachio ſecandam ex eo-
dem latere: ſiue in toto ſit plenitudo: ſiue in una parte: ſiue in pluribus: ſiue in ſuperioribus: ſiue in infe-
rioribus. Verbi gratia ſi in muliere ſupprimantur ſolitę purgationes, quę illi per ſingulos menſes ſolent
efluere: vel quæ à partu tempore puerperij, & ex ea occaſione illi ſuperuenerit pleuritis: item ſi ex reten
Lib. 3. to ſanguine, qui alias ſolitus ſit ab hęmorrhoidibus fluere, de quo fluore dixit Hippo. ſexto Epide. & in
Tex. lib. de Humo. Quòd quibus ſanguis ex hęmorrhoidibus fluere ſolet, illi neque pleuritide, neq; peripneu-
37. monia capiuntur, à quibus tamen morbis facile corripiuntur, ſi per importunam medelam fuerit fluor
ſuppreſſus. Ab his ergo quæſierim, quæ uena ſecanda ſit: illa ne, quæ coſtis affectis magis cõmunicat? aut
aliqua alia, quæ magis cum partibus, quæ fluentes humores ad inflammatam amãdat? Si velint quidem
Gal. dogmata tueri, non poſſunt hoc aſſerere, eam eſſe ſecandam, quæ magis communicat loco inflam
mato. Quia & in libro de Trem. Palp. Rig. &c. & in decimotertio Meth. & in libro de Rat. cur. per uen.
ſect. & tandem vbique docet, quòd affectus nobis remediorum qualitatem oſtendit. Sicuti quod va- D
cuandum ſit, oſtendit, vel indicat plenitudo: Verùm unde euacuandum, & quomodo, indicat particula,
quę vacuanda eſt: quia pręſtantiſsimè ea vacuatur per venas, quæ illi communicant. Vnde illi, qui op
portunè, & vtiliter vacuare voluerit, oportet, vt primùm perſcrutetur, quæ pars ſit illa, quam euacuare
opportunum ſit, & deinde inueniat, quæ vena citius, & commodius citra aliarum noxam, poſsit illam
vacuare. Ad inhibendas autem fluxiones, & cauſas tollendas inflammationum, impellentes particu
læ primùm, non ea, quæ fluxionem recipit, vacuandę. & Ideò, ſi in uniuerſo corpore, vel in remotioribus
particulis fuerit occaſio, cur concitata fuerit fluxio, non eam venam ſecabimus, quæ magis propinqua
eſt, quæque magis communicet loco tentato ab inflammatione: quia non ſeruabimus eas leges, & con-
diciones, quibus ratio reuulſionis eſt aſtricta: nempe quòd impetus fluentis humoris ad remotiores par
tes, quantum fieri poteſt, conuertatur, & in contrariam partem. Quare ſi in omnibus uenis thoracis
fuerit plenitudo, à qua tandem foueatur fluxus ad partem, quæ cæpit corripi ab inflammatione; quan-
uis ſecta vena brachij ex parte affecta, poſsit latus illud vacuari: humores tamen inſidentes alteri lateri
non conuertuntur procul, & in contrariam partem; ſed potius ad particulam affectam trahuntur. Lon-
gè etiam magis, ſi venæ partium inferiorum: videlicet renum, uteri, veſicę, & quæ per coxas, & femorà
diſpertitæ ſunt, fuerint refertę multa ſanguinis copia, ſectis venis in brachio, ſurſum motus humor in
infernis

A inferni partibus trahetur verſus laborantem particulam: quod omnino contra præcepta medicinæ eſſe
nemo non videt. Vt ergo rem hanc tandem abſoluamus, ſi quod ab initio poſuimus, verum eſt; nimi
rum quòd eandem rationem venæ brachij habent in affectibus partium, quæ ſupra iecur, & præcordia
ſunt, quã (vt pronuntiauit Gal locis illis paulò ante à nobis citatis) habent venæ, quæ ſolent in cruribus,
vel propè pedes ſecari, ad partes, quæ infra iecur ſunt, facilè (cùm ſimilium ſimile debeat eſſe iudicium)
ſi methodum rectè tenuerimus, qua volunt medici eſſe ſecãdas venas in affectibus partium inferiorum,
illa nobis etiam explanabit rationem, qua ſecandæ itidem ſint in affectibus thoracis, & ſuperio-
rum partium. Incipiamus autem à coxendico dolore: nempè cũ ex copia ſanguinis ſuam habet genera-
tionem: de quo curando in tot iam citatis locis dixit Gal. quòd propria eius curatio perficitur ſecta ve-
na ſub poplite, vel propè maleolum; immò vbi particulatim magis, & ex proprio inſtituto rem hãc per- Cap. 2
tractat: decimo ſcilicet de Comp. med. ſec. loc. idem repetit, & ait, quod rarò ex copia ſanguinis ſit con-
xendicus dolor: citiſsimè verò ſecta vena poplitis, vel propè maleolum curatur. Et tamen paulò poſt ali-
qua ſubdit, quæ niſi rectè intelligantur, non videbitur ſibi ipſi conſtare. illa verò ſunt, Cum ergo ad con-
xendicis curationem vim magnam habeat vniuerſi corporis inanitio, ab ea quidem inchoandum, nec
ſolùm cruribus detracto ſanguine, ſed è cubito etiam. Cuius loci fungens explanatoris officio Aetius
B lib. duodecimo ita ait. Itaque cùm coxendicis dolor ex plenitudine ortum habet, citiſsimè curatur miſſo
ſanguine: primùm quidem ex vena in cubito: deinde verò propè talum, aut poplitem. Nam inter initia
inflammationum omnium vena ſecanda eſt, quę vim reuellendi habeat: ſicuti pede tentato inflamma-
tione, in initio ſanguinis è brachio detrahendus eſt. Quibus verbis Aetius videtur hoc inſinuare, quòd ſi
multa ſit corporis plenitudo, ſectio venæ poplitis in dolore coxendico ferè vim non habet reuellẽdi, ſed
potius deriuandi. Idem ferè ſentit tertio libro ſuæ medicinæ Paulus. Quod quia in idem tendit, tempori
parcentes non aſcribemus. Sed tranſeamus ad inflammationes vteri, & videbimus eius curationem, ſi Ca. 77
velimus, quæ ab auctoribus literis ſunt mandata, diligenter legere, eaſdem pati difficultates. Eiſdem. n.
& alijs etiam locis Gal. in inflammationibus, atque adeò etiam in cæteris eius affectibus, in quibus opus
eſt venam ſecare, venas in cruribus ſecari conſulit. At vbi de cura inflammationum libro ſecundo ad
Glauc. agit, & de venis ſecandis ex propoſito, ait, quòd venæ in brachio ſectæ in affectibus vteri reuellũt: Cap. 2
quæ autem ſecantur in cruribus, deriuandi vim habent. Vnde cùm ſemper dixerint, tùm ipſe, tùm
Hipp. reuellendum eſſe in primis inflammationum initijs: veteraſcente autem morbo, potius deriuan-
dum: quis nõ videt inde ſequi, curationem inflammationum vteri à ſectione venarum manuum eſſe in-
choandam? non autem ab ijs quæ in cruribus ſunt? cum inſignis adeſt corporis vniuerſi plenitudo, quam
C curationem nemo medicus non ſequitur. Nam Paulus, Aetius, Oribaſius apertiſsimè id aſſerunt. Cui ac-
cedit & id, quòd ſectio venarum in cruribus, ipſomet teſte, menſes ciendi vim habet. at ciere menſes mi-
nimè vtile; immò maximè nocuum in initio inflammationis vteri, vel eodẽmet Gal. decimo tertio Me-
tho. teſtante. Sed & in renum inflammationibus, in initio quidem, & cùm eſt multa ſanguinis copia, re-
uulſionis nempe gratia in lib. de Rat. cur. per ſect. ven. ſecari venam in cubito voluit: Cùm tamen in in- Ca. 18
ueteratis, & diuturnis renum affectibus, qualis qui nephritis appellatur, venas in poplite ſecandas cen-
ſuerit. Sed ne diutius, quam par ſit, vagemur, hæc omnia tandem in vnam breuem ſummam colligentes
dicamus, quod hæc eſt tandem abſoluta ſententia Gal. item & Hippo. quòd in omnibus vacuationibus
moliendis, præſertim verò in ſanguine mittendo habenda eſt ratio, atque in diligentem conſideratioñe
deducenda eſt affectio, & ſtatus ipſius corporis, vel partium, quæ in eo magis præcipuæ ſunt, & pro earũ
varia ratione vario etiam modo agendum. Quid enim aliud voluit Gal. decimo tertio Meth. loco ſupe- Cap. 6
rius citato, vbi ait, quòd ſemper ſit rectè extimanda tùm magnitudo inflammationis, tùm verò corpo-
ris διάθεσις, hoc eſt ſtatus, vel affectio; niſi quia & hæc ſæpe proprias habent indicationes, quæ tantam
vim habent, vt poſsint variare, & diuerſam facere rationem operandi in curatione? Nam ſi fuerit in ali-
qua particula inflammatio concitata, quæ non admodùm magna ſit, neque timeamus, quòd plurimum
increſcat; propterea quia non ea ſit corporis plenitudo, vel aliquarum inſignium partium, vt poſsit flu-
D xio plurimum inde habere fomentum: tunc quidem ſimplex erit curandi ratio, quia cùm non ſit proſpi
ciendum ad aliud aliquid, niſi ad affectum locum, & ad vicinas partes, à quibus dumtaxat fouetur in-
flammatio, propterea quia neque vniuerſum corpus, neque remotiores partes, poſſunt fouere, & augere
inflammationem; ab affectis ſolùm, atque vicinis, quæ eandem cum affecta habent rationem, petenda
eſt vacuandi indicatio. Quare cùm eadem vena omnibus illis pariter communicet, eadem vena pote-
ritet ſimul eas vacuare, & reuellere fluentem humorem ad eam partem, in qua ſit ſectio venæ, quia ne-
que maiori egemus reuulſione, neque ad remotiores partes. Vnde & Gal. ſequens Hippo. decreta expo
nens Apho. illum, quo ait Hippo. quòd vena recta in fronte ſecta curat dolores occipitis, dicit meritò id
fieri poſſe, quia ea venę ſectio, vt euacuat, ita etiam reuellit: verùm ea reuulſio non poteſt eſſe ſatis, ſi ve-
hementior eſſet morbus, & corpus eſſet plenum. Nam ſi comparetur alijs partibus, quæ in pleniori cor-
pore poſſent prębere materiã, & fomentũ fluori ipſorũ humorũ confluentium ad locum dolentem, non
modò non reuellendi vim haberet, at potius ab inferioribus particulis ſurſum ad inflammationem eos Ca. 19
traheret. vnde & lib. de Rat. cur. per ſect. ven. & quinto Apho. & ſecundo libr. Com. in ſextum Epid. ait, Cõ. 69
eam illius venæ ſectionem, ſi ſit futura vtilis, requirere, vt corpus nequaquam plenum ſit. Eodem modo Cõ. 9

in curanda coxendice, ſi ex copia ſanguinis fuerit concitatus dolor, poteſt venæ in poplite, vel propè A
malleolos inciſione, ſæpe eadem die,& ſtatim inter initia leuari dolor. Verùm vbi nulla ſit copia ſan-
guinis, vel in vniuerſo corpore, vel in præcipuis, & ſuperioribus partibus per ſectionem illius venæ,
non modò non tolletur dolor; immò conuerſo impetu humorum in ſuperioribus partibus congeſto-
rum, cùm ſemper ſanguis ad eum locum moueatur, in quo vena ſecta fuit, ad laborantem articulum
facilè poterit augeri. Secta verò in cubito vena (vt ſecandam eſſe cenſuit Gal.) auertetur,& reuelletur
à coxendice impetus fluxionis, attracto ſanguine ad ſuperiores partes. Ita incipiente vtero tentari in
flammatione, ſi inſigni reuulſione ſit opus, tùm ob inflammationis magnitudinem, tùm verò ob cor-
poris plenitudinem, eam ſuperiores venæ, quæ in cubito ſecantur, præſtare poſſunt, non inferiores in
cruribus. quanuis quæ in cruribus ſunt, magis cum affecta particula communicent. Vnde nemo eſt,
qui non incipiat eam curationem ab inciſione venarum ſuperiorum in brachio: poſtea inanitis ſuperio
ribus partibus illis venis ſectis, ſi alia ſit ob inferiorum partium reliquam plenitudinem, ſecant dein-
de & venas in cruribus: quæ ſectio poſtea habet vim magis deriuatoriam, quàm reuulſoriam. vt Gal.
met,teſtatur. Poſſemus & multa alia exempla ad iſtius rei explanationem afferre: Sed ſatis ſuperque
hæc mihi videntur eſſe. Quare redeamus ad noſtrum inſtitutum. Cùm nobis ſimplex curanda pleuri
tis offertur, cui nulla ſit alia coniuncta affectio aliud quidpiam indicans ſeorſum ab eo, quod indica- B
tur ab affectu, & à loco particulatim affecto: nulli dubium eſt, quòd ſimplex quoque erit curandi ra-
tio. Quia quanuis omnino fomentum habeat (vt ſæpe diximus) ipſa inflammatio à circunſtantibus
partibus,(id enim demonſtrat, quia à fomentis non ſedatur dolor)vicinæ tamen partes,vel eandem ha
bent, vel parum differentem indicandi rationem ab ea,quæ iam laborat: & ideò eadem vena ſecta, ille
euacuar:,ſubtrahiq; fomentum poterit:vena videlicet, quæ maximè illis omnibus communicat. Sed
ſi ponamus eſſe ortam inflammationem in corpore, in quo vel vniuerſo, vel in alijs non modò vicinis,
ſed etiam remotioribus partibus, quæ poſſunt ſubminiſtrare materiam vicinis proximè impellentibus,
& amandantibus fluentes humores:tunc non amplius erit ſimplex, neque indicationis, neque curatio
nis ratio. Quoniam vt vnuſquiſque poteſt inſpicere, & ab vniuerſi corporis plenitudine,& ab alijs ſub
miniſtrantibus particulis ſuæ prodeunt indicationes, tanquam à morbificis cauſis: aut actu, aut pote
ſtate. Vnde tunc non erit ita ſimpliciter, & inconſideratè procedendum: ſed potius diligenter exami-
nandum, collatis mutuò omnibus indicationibus, quænam earum vim habeant maiorem; ita tamen
Lect. vt vtriuſque, quantum fieri poteſt, aliqua ratio habeatur. Quare cùm in hoc conſenſerint omnes me
85. dici,quòd quando in aliquo ægrotante eſt corporis aut plethora, aut cacochymia, omnis medendi ra-
tio requirat,vt prius tollatur ſuperuacaneorum humorum redundantia, quæ dum præſens eſt, ſemper C
ſeruat, & fouet præſentem morbum, vt ſuperari nequeat,neque auferri,niſi prius ea ſuperuacuorum hu
morum copia tollatur. Scopus medico primus proponitur, vt vel per ſectionem venæ, vel per purga-
tionem corpus plenum vacuetur:vel ſaltem partes illę, quæ pleniores ſuppeditant materiam fluxionis
inflammatis,& vicinis. Vt tamen neque contemnenda ſit ea indicatio, quam offert particula affecta,
& illæ,quæ huic proximæ ſunt: nimirum ne moueamus, qui euacuandi ſunt, humores,trahamusq; ver
ſus loca, in quibus cæpit conſiſtere inflammatio; ſed potius ea fiat vacuatio, quæ reuulſoria ſit. Re-
uulſio verò(vt ex ſententia Hippo. & Gal. ſuperius expoſitum fuit)duas imprimis conditiones requirit.
Nempe vt procul & ad contrarias partes fiat motus. Vnde eam venam ſecabimus, quæ commodiſſi-
mè, & citiſſimè poſſit quidem totum vacuare, ſi totum vacuationem expoſtulet; aut partes illas, qua-
rum ratione vacuandum eſſe cenſemus. Præterea & qua ſecta procul à læſa,& in contrariam conuerta-
tur impetus tracti humoris: quæ quidem vacuatio congrua eſt,commodaque incipientibus (vt Gal.te-
ſtatur decimotertio. Meth.& in lib. de Rato. cur.per ſect.ven.)morbis, atque magis ſpectat eam medi-
cinæ partem, quæ tuendæ ſanitati præeſt, quàm methodo curatrici: cùm primum cauſis morbificis
remouendis incumbat. Sed cùm venas ſecamus,quæ communicant laborantibus particulis; & per quas D
cùm inflammata,tùm aliæ vicinæ particulę commodè, & citò uacuantur, curatio dici debet. Hanc au
Cap. tem differentiam oſtendere uolens in lib. de Rat.cur. per ſect.uen.ait, quòd cùm venam ſecare propo-
18. nimus alicui, qui ſolitus ſit corripi inflammatione,vel alio quopiam affectu ſecundum aliquam diffini
tam particulam,antequàm eo morbo corripiatur,vt videlicet eum ab eo affectu tueamur, venas debe-
mus eligere, non quæ propinquæ ſint, & quæ communicent cum illa particula: quia illæ ſunt petendæ,
qñ volumus congeſtos humores in illa;vel alijs illi vicinis vacuare: ſed illas, quæ remotiores ſunt,& cõtra
riæ illi particulæ,quæ laborare alias ſolita eſt: quoniam hæ prohibent,quò minus colligantur humores
in locis, in quibus collecti morbos afferre ſoliti ſunt, quia illos ad contrariam partem conuertentes, in
cauſa ſunt,vt deſueſcant eò ferri,quò prius aſſueuerant. Et addit Gal. quòd hac eadem methodo in his
etiam vtimur, qui iam cæpere laborare:nimirum inter initia ſtatim inflammationis, vel aliorum affe-
ctuū,qui eundem modū generationis habent.& quia præſtantiſſimè(vt ſępe idem teſtatus eſt)ille docet,
qui primùm rem in vniuerſum exponit:poſtea verò eã particulatim aliquibus exemplis explanat; Ideò
quanuis vbique pronunciauerit venam humeralem, quam cephalicam arabes & iuniores appellant, ſe-
candam eſſe in omnibus affectibus capitis: Attamen quando hi affectus à corporis plenitudine,vel alia
rum remotiorum partium fiunt, & ea ratione venam ſecamus, vt defendamus, ne fiant,vel ſi iam cæ-

ſperint

A petint, ne creſcant, non humeralem ſecandam eſſe voluit, ſed eas quæ ſub poplite, vel propè maleolum ſecari ſolent. Hac enim ratione vertiginoſos, & eos, qui morbo comitiali obnoxij ſunt, tùm inter morbi initia: tùm verò antequam ab illis corripiantur, tractandos cenſuit. Ita contra podragam, quæ pedum inflammatio eſt, cùm quis aut curaturus intet initia eſt, aut etiam inhibiturus, antequàm incipiat, curat, aut tuetur ab ea hominem, ſectis uenis in cubito: cùm tamen ſecundo libro. ad Glauc. in vniuerſum protulerit, quòd membris extremis laborantibus, quæ cola grecè dicuntur, à coniugatis eſſe languinem mittendum. Vnde ut tandem ex longo circumductu ſermonis vniuerſam illius rei methodum in vnam ſummam colligamus: nobis quidem videtur, quòd Gal. vniuerſum ipſius quæſtionis ſtatum paucis illis verbis ſuperius à nobis citatis comprehenderit: videlicet quòd antequàm eligamus venam, quę aut in pleuriticis, aut in alijs aliarum partium, cùm internarum, tùm externarum inflammationibus ſecanda primum ſit, benè extimanda, & examinanda ſint hæc: nimirum totius corporis ſtatus, vel plenitudo: & inflammationis magnitudo. Quæ quidem examinatio omnino ſuperuacanea eſſet, ſi ſemper eadem in his inflammationibus vena eſſet ſecanda: nimirum ſi ſemper illa vena eſſet petenda, quæ magis affectæ particulæ communicaret. Verum quia pro diuerſa ratione ſtatus corporis in plenitudine, aut ſuarum partium, atque etiam magnitudinis inflammationis, quam inde timemus, variæ ac diuerſæ venæ inciſæ magis, & citius prodeſſe ſolent: Ideò iſta conſideratio prodeſſe conſueuit. Quoniam ſi nulla, aut exigua ſit corporis vniuerſi plenitudo, ex qua neque timemus, quòd inflammatio ſit

B euaſura in magnam; quia tantum fomentum habeat à vicinis partibus: ſatis erit ſecare venam in cubito eiuſdem lateris. nam ſatis illa poterit uacuare inflammatam ſimul particulam, & circunſtantes alias illi vicinas. Et quod hoc maximè & ſolum ſpectauerit Hippo. oſtendunt verba eius, qui voluit initium curationis fieri à fomentis, quibus digeratur, & diſcutiatur inflammatio. Nemo autem adeò rudis eſt in hac arte, qui non nouerit, quòd fomenta loco affecto applicata, vbi corpus plenum fuerit, non modò non tollunt morbum; verùm maximè augent. Vbi verò ea non conferunt, ſtatim quaſi ea ratione monitus, aliquam eſſe in uicinis partibus (vt ibidem exponit Gal.) plenitudinem, ratione cuius plus per fomenta attrahitur, quàm digeratur, ad venam ſecandam accedit. At ſi multa eſſet vniuerſi corporis, vel præcipuarum partium plenitudo, illa facilis cognitu eſſet alijs argumentis, longè prius quàm illam fomentis exploremus. Deinde etiam id apertiſſimè oſtendit, quòd ait, permitendum ſanguinem fluere, quouſque mutetur, & fiat aut ex nigro ruber, aut ex rubicundiori in minus rubicundum, uel pallidum muretur. Vbi ſatis apparet, non ſibi tanquam ſcopum propoſuiſſe uniuerſum corpus, uel præcipuas, & remotiores partes uacuare: ſed (ut idem Gal. explanat) affectam, & uicinas. Vnde neque huic mutationi coloris eſſe attendendum ait, ſi ſint partes remotiores inaniendæ, uel uniuerſum corpus. Sed ſi

C maior fuerit, uel in uniuerſo corpore, uel in partibus magis præcipuis humorum plenitudo, ex qua timeamus, ne confertim ad inflammationem concitata fluxione, nimis illa excreſcat; non ea magis erit incidenda, quàm quę in fronte recta eſt, in dolore capitis, cùm occiput dolore tentatur. Nam tametſi, illa uim magnam habeat reuellendo, & uacuando, dolorem occipitis leuandi, plurimumque prodeſſe poſſit, incipientibus illis, & increſcentibus; (ut in libro de Rat. cur. per uen. ſect. autumat Gal.) niſi tamen uacuum fuerit corpus, non modò non proderit, uerùm potius lædet, conuertendo impetum humorum, quem concitat uenæ ſectio, ad ſuperiores partes, & uerſus locum affectum, ac dolentem. Iuxta ergo, & uenæ ſectio in brachio ex eadem parte, cum corpus undique plenum eſt, uim habet & copiam ſanguinis, quo relertum eſt latus oppoſitum, conuertere ad effectam partem, & eam, quæ occupat inferiores particules, quæ infra iecur ſitę ſunt, ſurſum itidem uerſus affectum latus trahere. Quare ſi decreta Gal. ſequi uelimus, & theoremata ab Hipp. inuenta, à Gal. uerò exculta, & explanata rectè percipere: neceſſe eſt, ut dicamus, quòd ubi multa eſt repletio, & copia humorum redundans, & diſperſa in habitum uniuerſi corporis; & ſubinde ubi magnam timemus futuram inflammationem; cùm illi non poſſimus niſi reuulſione imprimis obſiſtere, & morbi extremis extrema duntaxat remedia ſint opportuna; maxima reuulſione ſit opus. Cum autem reuulſio ſit, quando procul, & in contrariam partem Cap. 19.

D auertimus confluentem humorem, quò remotius, & magis in contrariam partem impetum conuertimus, eò etiam maior erit reuulſio. Vnde ſi mediocris erit aut totius, aut plurimum, & maximè præcipuarum partium plenitudo, poterit eſſe ſatis, ſi ſecetur in his inflammationibus harum partium uena in cubito oppoſito: nimirum, ſi inflammatio incipiat tentare latus ſiniſtrum, ſecanda erit uena in cubito dextro. Sed ſi maior plenitudo fuerit, longè tutius erit, & citius per reuulſionem refrenabitur fluxio, ſi uenæ pedis ex parte eadem pertundantur: ſicuti ſi laborauerit ſiniſtrum latus, uena incidatur in crure ſiniſtro. Et hoc theorema ab arabibus, ut Raſi, Auicenna, & Meſue, quàm à recentioribus fuit exquiſitius tractatum, & perceptum. Vnde Auic. huc ſpectaſſe uidetur, cum dixit, quòd ſaphenæ phlebotomia in pleuritide curanda magis feſtinum affert remedium. Sed unum uidetur ſupereſſe, non prætereundum conniuentibus oculis, ut iſtæc ratio, & methodus uniuerſa abſoluatur. quia aliquorum fortaſſe animum dubitatio occupabit, qui putabunt nos aduerſari Gal. qui uenam κατ' ἴξιν, hoc eſt directè reſpicientem locum affectum, eſſe ſecandam cenſuetir, quæ uerò in oppoſito brachio eſt, minimè recto aſpectu referri poteſt ad effectum locum. At illi debent & id animaduertere, quòd Gal. cum Hippo. reuulſionem eam duntaxat probauere, quæ κατ' ἴξιν hoc eſt per directum fit. Vnde cum reuulſio

nem factam laudat, quando in dolore occipitis ſecanda eſt uena frontis; & quãdò in inflammatione bra A
chij dextri, ſecatur uena in brachio ſiniſtro : & quando bubone occupante inguen dextrum tunditur
uena in brachio dextro : & quando à coniugatis (ut diximus paulò ante) reuellendi cauſa ſanguinem
mittimus: neceſſe eſt, ut brachium dextrum, & brachium ſiniſtrum, & crus dextrum ſecundum rectitudi
nem aſpiciat, & occiput ſinciput. Non ergo ſecundum rectum ſolum ſuperiora inferioribus, ut per bra
chium dextrum cruri dextro: ſed & dextra ſiniſtris, & anteriora poſterioribus oppoſita ſunt ; dummodò
per lineam rectam, non autem per obliquam ſe reſpiciant. Vel (ut Auic. loquitur, qui optimè rẽ hanc
percepiſſe uiſus) per vnam tantum diametrum. Vnde brachium dextrum non eſt per directum cruri
ſiniſtro oppoſitum, ſed obliquè, & per duas diametros: quia partim per longitudinem, & partim per la
titudinem. Ita dolore deſcendente ad hypochondria, ſectio venæ brachij, neque ex eodem latere, neque
ex oppoſito eſt κατ' ἴξιν: ſed magis ſecundum rectum eſſet, ſi ſecarentur venæ cruris eiusdem lateris. In
qua conſideratione videtur fuiſſe Raſis in ſuo continente, qui dixit, quòd ſi ſecanda eſt vena, cùm dolor
in pleuritide pertingit ad hypochondria, potius ſecanda eſt vena in crure eiuſdem lateris, quàm in bra-
chio. Vt eo addito, huic tandem diſquiſitioni finẽ imponamus, quòd qñ aſcendẽte dolore venam in cu
bito ex eadem parte incidimus, rectitudo ea eſt non ſecundum longitudinem, ſed ſecundum latitudi- B
nem corporis, quæ eſt inter dextrum, & ſiniſtrum: non quidem ſecundum extrem a iſtius dimenſionis cõ
ſiderata hac oppoſitione; ſed ſecundum eam rationem, qua media opponuntur extremis. pars enim dex
tra thoracis cum brachio dextro collata rationem ſubit ſiniſtri. In his uoluimus eſſe aliquantò, & for-
ſitan etiam iuſto longiores : quia præter id, quòd quotidie de hac re diſputatur, continet etiam hæc tra-
ctatio pręcipuam partem methodi, qua curandę ſunt, non modò hæc, ſed cæterarũ etiã partium inflam-
mationes, præſertim verò, quæ corripiunt interna viſcera. Tamen antea quàm tranſeamus ad alia per-
tinentia ad hanc curationem ijs, quæ dicta ſunt hactenus, & hoc addamus, quòd præſertim id obſeruan-
dum eſt, vt curationem incipiamus harum, de quibus agimus, inflammationum à uenæ ſectione in cru
ribus: quãdo præceſſerit ſuppreſſio ſanguinis, qui ſolitus fuerat. aut per hæmorrhoidas, aut per meſtruas
Cap. purgationes fluere. Nam inde tunc fuit occaſio generandæ inflammationi pręſtita ; ut in lib. de Rat. cu-
19. ran. per ſect. ven. inſinuaſſe viſus eſt Gal. Quamuis autem in reuellendo, & ſanguinis miſſio, & purga-
tio per medicamenta longè alijs vim habeat maiorem: non ſunt tamen & alia inſtrumenta, vt frictio
nes, vincula, ſed præcipuè clyſteres aliquantiſper acriores, contemnenda ; immò frequenter ſi oppor-
Lect. tunè tamen illis utamur, non parum proderunt. Sed tandem ad victus rationem præſcribendam ſermo
86. nem conuertamus, quę vt non ita controuerſa, quatenus ſanè ad cibum, & potum, quę in præcipuis ſũt C
pertinentibus ad hanc rationem, attinet, neque etiam difficilis æquè eſt. Nam cùm vniuerſa ferè eorum
ratio in tribus conſiſtat : nimirum in quantitate exhibendorum : in qualitate: (& tempore, vel opportu-
nitate. Quantitatem metiri oportet per relationem tùm ad morbi magnitudinem, vel acutiem : tùm
verò ad virium robur. Vires autem expenduntur, tùm ipſas per ſe conſiderando, tùm verò illas confe-
rendo cum morbi uigore. Vnde ſi valdè acutus morbus, & magnus fuerit, tenuiſſimo victu opus eſt. Acu
men verò à duobus accipitur, vel potius à tribus : à morbi videlicet magnitudine, quantum ad eſſen-
tiam eius ſpectat. nam maior inflammatio morbus maior eſt: minor verò, minor. Vel ratione ſympto-
matum : vnde quando dolor maior, atque adeò etiam magis, quando maior eſt anguſtia, & ſpirandi dif
ficultas, acutior etiã morbus : item quando illum maior concomitatur febris. Ratione verò particulæ
affectæ. Quia minoris acuminis, & minus malũ eſt, cùm muſculi, quã cùm mẽbranæ tentantur inflamma
tione, (præter quã cùm inflammatio corripit ſeptum tranſuerſum) &, cùm ſuperior & interna, quàm cũ
exterior ſuccingens appellata: Peſſimum verò omnium, cùm pulmones. Primum ergo conſiderandum
quantus ſit morbus, & quàm acutus omnibus his inter ſe collatis, & pro ratione magnitudinis, & acumi
Aph. nis, ita tenuis eſt inſtituendus uictus ſtatim ab initio : Quò verò mitior, eò & pleniori (ut primò Aph. do
7. cuit Hipp.) uictu vti poſſumus. Longè autem tenuiori antiqui in morbis peracutis utebantur, quàm cõ
ſueuerimus, vel poſſimus his noſtris vti; vtpote quoniam affines, & familiares omnes reclamant. illi enim D
ſæpiſſimè ægrotantes continebant, ſi valdè acutus morbus eſſet, vſq; ad uigorem ſine ullo cibo, ſed ſolo
potu, aut mulſi, aut aceti mulſi, aut apomeli tes: noſtris aũt tẽporibus, vix cõtẽti ſunt hordei cremore. Sed
ubi ex acutie, & magnitudine morbi coniectura artificioſa inuenerimus rationem cibi, & potus ; opor-
tet deinde benè uires extimare, & eum modum cibi ad eas referre, conſiderareque, (ut idem etiam ibi-
Aph. 9 dem nobis monſtrauit) an uires illæ ſint, quæ poſſint ſeruari cum hac tenui victus ratione, vſq; ad mor
bi uigorem, ne cadant. Nam ſi illæ validæ fuerint, poterunt quidem: ſin minus, nequaquam: Vnde licet
morbus uideretur victum tenuiſſimum, quantum ad ipſum pertinet, requirere : tamen cùm natura ſit,
quæ vitam cuſtodit, & morbos depellit: Ideò ſemper ad eius uires reſpiciendum: ita tamen, vt tantùm
reficiamus, quantum illæ duntaxat ſeruentur, ne cadant ; non autem, vt augeantur : neque enim vires
augeri poſſunt, quin morbus augeatur. Et hoc quantum ad quantitatem. Qualitatis autem illius
ſit cibus, ſitq; potus, ut præter id quòd uires inſtauret, vel foueat, habeat etiam uim aliquam medicamen
ti: quatenus cõcoctionẽ inflãmationis adiuuet: adiuuet præterea excrectionẽ eius, quod concoctũ à natu
ra expellitur. Excernitur autem tandem per tuſſim, & ſputum id, quod à natura expellitur. Concoctio-
nem autem adiuuãt, quæ innatum calorem iuuant, & excitant : eius enim opus eſt concoctio. Inter-
dum verò, & quę materiam parant, vt facilior ſit concoctu. Nam aliquando, aut craſſior illa eſt, lentaq;,

& tenax :

A & tenax:interdum verò tenuior,& acris. Vtriq; autem rei remedio eſt primum ptiſſana, mox & cremor
hordei, tandem & aqua hordei. qua ratione enim uim habent detergendi, & quoquomodo attenuan-
di, vtilia hæc ſint, cùm tenax, & craſſus eſt humor; quatenus verò refrigerandi, & leniendi facultate prædi
cta ſunt, conferunt, cùm calidiores, & acriores ſunt ſucci: eadem verò ratione facile ſputum, & excreatio
nem faciunt. Mulſa verò & ipſa longè minus alit; detergit tamen, & ob multam aquam humectat, & le-
nit. Oxymel autem, minus omnibus alit, incidit tamen generoſe & detergit: interdum tamen ex aceto ſi
tim excitat. Ex ſit autem nonnunquam lentorem conſequitur id, quod expuendum eſt: quod poſtea ef-
ficit ſputum difficilius. Vnde inguente ſiti, & ſi in his affectibus calida actu proſint ad facile ſputum: cũ
tamen æſtus eſt, frigidum aliquantò potum dabimus: interdum autem modiciſſimum quid aceti mulſæ
indemus, quantum videlicet obſtare poſſit, ne ea bileſcat, & modicè frigidam ait Gal. offeremus. No-
ſtra autem hac ętate utimur uiolaceo appellato arabicè Iuleb: quod refrigerat, lenit, humectat, ſitim ar-
cet, & guſtui magis gratum eſt. id verò diluimus, aut aqua ſimplici, aut hordeacea. Voluit autem Gal.
cum Hipp. quod hyeme calidis, & cibis & potionibus vtamur: ęſtate verò medicè frigidis, pręſertim po-
tionibus. Nam hyeme concoctio magis iuuanda: neque enim ſitis eo tempore plutimum poteſt eſſe
importuna: æſtate verò magis ſiti conſulendum eſt. Quoniam verò interdum reperiuntur, qui aut pro
B pter deſuetudinem, aut delicatos mores, aut ſuapte etiam natura ferre nequeũt hordeacea fercula: in his
oportet alijs vti ferculis, ſicuti pane loto ex aqua loto. Lauatur verò, vt omnis uis fermenti, & ſalis aufe
ratur: cùm hæc & caliditate, & aliqua acrimonia prædita ſint, & deſiccent etiam. Sed & ideò panis la
uandus eſt, vt minus nutriat. nam panis citra lotionem plenius nutrit, quàm poſſit congruere acutis mor
bis. Interdum verò, vt gratiam huic cibo addamus, cum ſaccharo condimus, quod illi etiam uim ali-
quam detergendi adiicit, & ſputum facilius reddendi: Interdum verò ſuccum, vel (ut nunc aiunt) lac dul
cium amygdalarum addimus, ſequentes conſilium Hipp. qui dixit, quòd cibus parum deterior: gratior
autem, & ſuauior alijs præferendus: qui & ſi alioquin noſtro negotio aptiores eſſent, minus tamen ęgro
tantibus grati ſunt. Poſſemus interdum & farre vti cocto, vt ptiſſana; quia tamen nimium habet lento-
rem alimentum, quod præſtat, huic incommodo occurrere poſſumus inſtillato, dum coquitur, aceto mo
dico, & addito itidem ſaccharo. Tempus verò offerendi cibi duplicem habere poteſt rationem in mor
bis: aliquando quidem particulatim, vt reſpicit horas diei: nonnunquam verò in vniuerſum, vt refertur
ad tempora morbi. Quatenus ad primum pertinet, cùm ſunt manifeſtę aliquę acceſſiones in his mor-
bis, vt eas eſſe voluit Gal. primò Aph. (ait enim pleuritin tertianarias plerunque habere acceſſiones, & cũ cō. 12.
peripneumonia à pituitoſo ſanguine, vt illa à bilioſo ortum habeat, quotidianas quoque habebit acceſ-
C ſiones) ſemper quoad fieri poterit, deuitanda erunt acceſſionum tempora; cùm cibum ſumus oblaturi.
eligendum verò tempus remiſſionis ſymptomatum, vt & Hipp. eodem primò Aph. monuit. Quòd ſi ſit
neceſſe & tempore acceſſionis alere ægrotantem, parciſſimè illud erit agendum. Quo verò ad tempus
generatim ipſius, dum morbus crudus eſt, & antequàm hi expuere incipiant: (nam cùm expuunt, iam
incipit coqui morbus) quantum fieri poteſt, tenuior victus ratio præſcribatur: quò autem citius inci-
piunt expuere, eò & citius plenioris victus ratio cocedenda. Vnde cùm non expuebant antiqui, vel ni
hil dabant, vel ſolo utebantut potu: à ſorbitionibus antem abſtinebant, ſi vires illæ erant, quæ poſſent
hanc inediam tutò ferrè. & cum erat tranſeundum ad hanc pleniorem uictus rationem, paulatim ad
eam deueniebant. Nam primum ſuccum, vel cremorem hordei dabant: mox ptiſſanam: demum panẽ,
& oua, præſertim verò vitela eorum. Verùm his non ſunt manus admouendæ; niſi ubi aut vitium in-
firmitas id requirat: aut iam concocta expuant. Vbi tamen ſputis poteſt morbus indicari; quia in in-
flammationibus, aut muſculorum, aut exterioris membranæ non poteſt per ſputum aliquid pertinens
ad inflammationem expurgari: ſed hæ inflammationes, cùm neque periculum inſigne habeant, neque
etiam in admodum acutis morbis ſint, non exigunt tàm exquiſitam victus rationem; alijs autẽ peripneu
monia exquiſitiorem. At neque vnum prætermittendum eſt; quia ſæpe committitur errot impruden-
D ter ab ijs, qui aſſiſtunt egrotantibus: interdum verò & à medicis non animaduertentibus. quoniam cũ
maximè incumbunt, vt ſputum euocetur, & citius, promptiusq; procedat, uarijs eclegmatibus utuntur
paratis ex ſaccharo candido, & appellatis penidijs, & diadragacantho, aſſumptis omnibus ex ſyrupo, aut
uiolato, aut ſimili alio: interdum uerò & eo eclegmate, quod ſaponeam iuniores à quadam cum ſapo-
ne ſimilitudine appellant. conficiunt autem ex ſaccharo albo, amilo ſimul coctis ex aqua violacea ad cõ
ſiſtentiam eclegmatis: cui mox addunt & oleum modicum dulcium amygdalarum, quæ omnia uim ha
bent alendi fortaſſe maiorem, quàm cremor hordei. Ita ſæpe eam rem, tanquam medicamentum acci-
piunt, vt dum credunt vti tenuiori victu, eo longè pleniori utantur, quàm putent. quod non parum ani-
maduertendum eſt. Ego verò nunquam inter initia, dum crudus eſt morbus, illis utor: ſed potius aut uio
laceo, aut ex ziziphis ſyrupo, aut utroque, & illis plurimum dilutis, uel ex aqua hordeacea, uel ex aqua
uiolacea, uel ſimplici. vt mihi magis expedire uiſum fuerit. Sed ſi craſſior uideatur, & tenacius id, quod
expuitur, & proinde etiã difficilius expuatur, aliquid, aut oxymelitis, aut ſyrupi: qui, quia ex dulci radice
nomen, & compoſitionis rationem habet, appellatur ſyrupus de glycirrhiza: in quo eſt moderata uis de
terſoria. Si uerò ſit opus illis uti, quæ compactiorem formam, & conſiſtentiam habent, quæq; libe-
ralius nutrire poſſunt, eis utor: cùm iam præterea opportunum uidetur, ob id quia coctior eſt morbus,
plenius

plenius ægrotantem alere. Et hæc mihi quidem ſatis videntur, quantum ad eum ſcopum, qui in præci A
puis eſt in his affectibus harum partium: uidelicet facilem facere excretionem per ſputum; ſi de ijs ſit ſer
mo, quę abſorta, uel delincta ad hoc negotiũ attinent. Nam & alia ratione huic ſcopo attendimus, uide
licet localibus, & externis medicamentis: nempe balneis, fomentis, illitionibus, & iſtiuſmodi reliquis,
de quibus ſummatim agemus. Et primùm de balneis, communibus ex dulci & communi aqua pa-
ratis, non de mineralibus; ut pote, quę uires maximas habent ea ferè omnia præſtandi: quæ poſſunt his
inflammationibus vtilia, & commoda eſſe. Quia (ut teſtes ſunt Hipp. & Gal. tertio de Rat. uict. in acu.)
cō.60. dolorem lateris, & dorſi leniunt, ſputum concoquunt, & educunt, reſpirationem faciliorem reddunt, le-
uant laſſitudinem, molliunt articulos, cient urinam, capitis grauitatem diſcutiunt, nares etiam humi-
das efficiunt. Quanuis autem adeò ſit uſus eorum utilis: non oportet tamen temerè, & præpoſterè uti.
nam ſi eis utamur ante corporis uacuationem, cum liquefaciant, & fluidos humores faciant, augent
etiam, eò confluentibus humoribus, affectum: euacuato uerò corpore, iuuant concoctionem, & cùm co-
ctus eſt, cùm humores moueant, qui neque alioquin ante concoctionem ſunt mouendi, faciunt ad ex-
cretionem. Sed & id addamus, quòd plurima in his conſuetudinis ſit ratio habenda, quæ videlicet qua
ſi in naturam tranſierit. Vnde in locis illis, in quibus in multo uſu ſunt balneæ, poſſemus tutius, citius,
& frequentius illis vti: vt apud Turcas, Aſſyrios, Aegyptiosque, ſed & Germanos: non ita autem in Ita B
lia. Illitiones autem, & fomenta, quorum inter initia vtilis eſt uſus in inflammationibus, præſertim
cùm excreationem iuuare volumus, talia ſint, vt humectando pectus, & internas partes leniant; præci-
puè quando ſiccus admodum morbus uidetur: ſicuti ex decocto maluæ: cui interdum & lini ſemen, &
caricę: nonnunquam etiam radices altheæ ſunt addenda. Linimenta uerò communia ex oleo amygda
lino dulci, butyro recenti, recenti etiam adipe gallinaceo, quibus interdum aliqui mucilagines addũt
extractas ex ſemine pſilij, lini, radicibus altheæ, ſeminibus cydoniorum. Sed ſi videatur poſtea eſſe opus
ualentioribus, ad ea erit tranſeundum, de quibus in ſequentibus ſumus ſermonem habituri, ubi de
aſthmate, & ſuppuratis curandis agemus. Iam enim uolumus finem huic tractationi facere: in qua &
rei difficultas, & opinionum diuerſitas nos longiores eſſe coegit, quàm forſitan par eſſet. Sed iam alios
affectus adeamus: qui & ſi non ita acuti ſint, ut hi, non ſunt tamen minus graues, & difficiles.

De tuſſi, & aſthmate. Cap. V.

QVIA tuſis ſymptoma eſt, quod aſſidet, & concomitatur, non ſolùm eas harum partium in- C
Lect. flammationes, de quibus longum admodùm hactenus ſermonem habuimus; ſed omnes fe
87. rè earundem partium affectus. Ideò nos etiam operæpretium facturos exiſtimamus ſi antea
quàm ulterius progrediamur, de ea quoque aliqua dixerimus: non propterea, quia in morbis
propriè ſit recenſenda, à quibus ſcopos, & indicationes aliquas ad curandi rationem pertinẽtes depro
mere oporteat: ſed quia ex ea arrepta occaſione, cauſas deinde, unde illa excitatur, inquirimus: quæ
propriè morbi rationem habent, quæque etiam rationem curationis nobis indicant. Eſt itaque tuſ-
ſis motus, & ueluti concuſſio pulmonis facta à muſculis mouentibus pectus, & pulmonem, ut confer-
tim, & maiori ui expreſſo, & expulſo aere, ſpiritu ue prius attracto, expurgentur, & expientur viæ ſpiri
tus, & elidatur, quicquid impedit liberum, ac facilem tranſitum ſpiritus per aſperas arterias. Cùm
enim nulla inanimante operatio reſpiratione ſit magis neceſſaria: natura hoc comentum excogitauit,
quo quicquid in illis reperitur, quod aliqua ratione poſſit obſtare libero, & expedito tranſitui ſpiri-
tus, id collecto prius copioſo aere, ac mox expreſſo per contractionem muſculorum pectoris, & com-
preſſionem pulmonis, elidat, extrudatque. Nam nihil aliud eſt tuſſis, niſi (vt Gal. tradidit ſecundo de
Cap.4. Sympt. cauſ.) uehementiſſima efflatio, quàm natura molitur, vt plurimus ſpiritus confertim, & celerrimè D
erumpens, exturbet ea, quæ inſident eius itineribus. Porrò natura ſagax præter id, quod aſperam arte-
riam, & eius ueluti ramos, ex ſubſtantia chartilaginea compoſuit, ueluti quibuſdam annulis inter-
ſtinctam, ut patentior ſemper ſeruaretur meatus, leui etiam illum quaſi ſubliniuit membrana, & planiſ-
ſima; ut facillimè præterlaberetur ſpiritus: neque ulla inæqualitate, aſperitateuè ex alliſione impedire-
Cap. tur. Vnde (ut idem ſecundo de Facul. ſimpl. med. teſtatur eſt) cùm aliquid accidit, ſiue ab externa, ſiue
18. ab interna occaſione id euenerit, quod aliquam aſperitatem & inæqualitatem meatibus arteriarum
aſperarum inducere poſſit: ſpiritus eminentes partes offendens, illiſque illidens, concutit, & quaſi con
tundit eas, ſiue in faucibus, & gutture, ſiue in aſperis arterijs ſit inducta aſperitas. Quare ab ea læſio-
ne irritata natura harum particularum, inſurgit, ut expellat, & tuſſim concitat. Vnde quæcunque poſ-
ſunt meatus ſpiritus exaſperare, in cauſis tuſſis poni poſſunt. Exaſperant autem interdum, quæ deſic-
cant membranã interiorem contegentem aſperam arteriam, & fauces. Cùm enim confertim areſcit,
item & exaſperatur. Exaſperat etiam frigus. Vnde borealibus temporibus, uel conſtitutionibus facilli-
mè concitantur tuſſes. Dixit etiam Hippo. quinto Aph. quòd frigida, ut nix, & glacies, tuſſim mouẽt,
& pectori noxia ſunt. Hæ ergo intemperaturæ citra etiam materiam poſſunt eſſe in cauſa tuſſis. Humi-

A da uerò, cùm potius leniat, niſi adſit humor, qui mole ſua inæqualem reddat planitiem, non excitabit tuſſim. Quodlibet ergo corpulentum, quod illabitur in fauces, mox aſperam arteriam, ſiue durũ ſit, ſiue molle & fluidum, poteſt tuſſim irritare. Niſi quod interdum defluit aliquid humoris in aſperam arteriam; qui tamen, vt non exaſperat: ita neque tuſſim mouet. hoc uerò fit, quando exiguus admodum eſt is humor, qui quaſi percollatur, & æqualiter, faciliterque diductus per omnes partes nullibi conſiſtit ſecundum ſe totum, aut ſecundum aliquam ſui partem, quæ tumore maiori alias ſuperat. Nam alioquin, dum bibimus, ſemper aliquid humoris præterlabitur per aſperam arteriam, illud tamen modicum, & quod humectando potius applanet, quàm exaſperet. Cùm verò materia aliqua illapſa in hos meatus, tuſſim concitat, multas potuit habere occaſiones, cur illaberetur, ſicut multiplex & ipſa eſſe poteſt. Nam & ex externa occaſione: & ab interna. Ex externa quidem, ſicuti ſiquis, dum comedit, uel bibit, loqui uelit, aut ad riſum inuitetur, & cùm id fieri nequeat, niſi elata ligula, aperiatur meatus aſperę arteriæ, & guttur, illabitur, aut mica aliqua cibi, uel portio potus. vnde concitata tuſſi non quieſcit, donec id extrudatur ui tuſſis. Immò ea ratione ſtrangulatos quoſdam fuiſſe memoriæ proditum eſt. Noui alios, qui dum aperto ore reſpirarent, ſicuti inter loquendum ſolet contingere, præter uolantem muſcilionem per inſpirationem in guttur, & intimiores partes attraxere: unde fuit poſtea excitata tuſſis. Ab interna occaſione humo-
B rem ad vias ſpiritus delabi intelligimus, cùm ab aliqua particula noſtri corporis exudans, uel deſtillans, ad arterias aſperas delatus, aſperitatem affert. Exudat autem plerunque ex inflammationibus internarum in pectore partium aliquis ichor, uel tenuis ab initio humor. Quare pleuritin, & peripneumoniam ſemper tuſſis ſequitur: ſequitur & inflammationem tranſuerſi ſepti: præterea verò & iecinoris; quando ſuperiorem, & connexam eius partem, quæ pertinet ad ſeptum tranſuerſum, tentat inflammatio. Ab his quidem ſæpius reſudat humor, uel ichor, qui tuſſim ſolet excitare. Quanuis ab omnibus partibus confluere etiam materia poteſt, cùm iuxta Hippocraticum theorema, omnia ſint confluxibilia, conſpirabiliaque. Deſtillat autem frequentiſſimè à capite humor, vt quando de deſtillatione, uel catarrho fuit habitus ſermo, expoſuimus. Cùm verò triplex poſſit eſſe differentia humoris a capite ad pulmones, & pectus deſtillantis. Quia aut tenuis eſt, fluida, & aquoſa: aut craſſa & lenta: aut mediæ cuiuſdam conſiſtentiæ. Difficilem, & laborioſam admodum tuſſim gignunt utræque extremæ differentiæ: nimirum craſſior, & glutinoſior: & tenuis & aquoſa; ſed non eadem ratione. Nam propterea difficilis eſt tuſſis, & qua, aut nihil expuitur, aut parum admodum, cùm tenuis & aquoſus eſt humor, qui deſtillat; quia potius funditur, & diſpergitur educendus humor, ſubterfugitque impulſum aeris, & delabitur iterum deorſum, quàm quòd edu-
C ci poſſit: at uerò craſſus, & glutinoſus, adeò annulis & parietibus meatuum aſperę arteriæ hæret, vt uix poſſit, niſi magno, & repetito impulſu, inde euelli. Vnde ſpiritus (ut Galenus multis in locis teſtatus eſt) contendens, & quaſi certans cum pertinaci humore, ſæpius, & uiolenter in eum, ut inde eiiciat, irruit, donec ſuperauerit. & id in cauſa eſt, cur fiat frequens, & uehementiſſima tuſſis. Facilè uerò expuunt, & extuſſiunt, quando mediocris fuerit ſubſtantiæ. Non modò autem tuſſis, ſed & ſpirandi difficultas (ut ſuperius demonſtrauimus) fit, quando multa eiuſmodi deſtillatio, præſertim uerò craſſa, & uiſcida, ingruit in pulmones, & pectus, quæ uias, & ſpatia membrorum ſpiritualium opplendo anguſtiores reddat; ut aliquando propterea cogantur frequentiſſimè ſpirando anhelare, perinde ut qui ex ueløciori curſu concaluere. Et is affectus aſthma dicitur, quaſi anhelatio ἀσθμαίνειν ſiquidem græcè anhelare ſignificat, & Virgilius uim iſtius uocabuli exprimere uolens dixit, ſenibus medicatur anhelis. Sed ſi ad eam anguſtiam ſpiritus deuentum ſit, ut non poſſint decumbere, ſed cogantur recti ſtare, uel ſedere, alioquin ſtrangulentur, ὀρθόπνοια græcè dicitur; ob id, quia recto pectore, rectaque ceruice reſpirare coguntur. Hoc verò illis ex anguſtia quadam non naturali ſuborta in illis partibus contingit; quam manifeſtè etiam ægrotantes percipiunt. Quæ anguſtia poteſt multas habere cauſas. Nam aut à multa, craſſa, & lenta pituita, quæ
D ex capite plerunque deſtillauerit, & pulmonis meatibus, hoc eſt annulis, quibus conſtat aſpera arteria, interius hærens, & replens, anguſtiores eos reddit. Interdum uerò ex tumore in pulmonibus ſuborto fit ea anguſtia: quemadmodum in peripnemonia fieri ſolet; & quando crudum, & frigidum tuberculum in eo ſuccreſcit. Differunt tamen, propterea quia pulmonis inflammatio non poteſt ſine febre eſſe: ut ſuperius probauimus: crudum uerò tuberculum nulla ſequitur febris. Eſt autem is morbus (ut tertio Aph. teſtatur Gal.) nempe aſthma ſenibus familiaris: tùm quia hæc ætas deſtillationibus non parum obnoxia eſt: tùm quia in ea capitis partes facilè frigent: & multa gignitur pituita, cerebro facto frigidiori: tùm uerò quia frigus reſpirationis inſtrumenta facilè, & ſæpe tentat. Quanuis in pueris poſt ætatem, qua dentire ſolent, uſque ad annum tertiumdecimum ſoleat habere locum: ex curſu nimirum humoris multi à capite. Sed & autumno ſolent aſthmata frequenter homines corripere; tùm (ut ibi docet Gale.) propter retrogreſſum humorum ad interiora: tùm propter ſuperueniens frigus: quibus & id accedere poteſt, temporis nimirum inæqualitas.

3. de ſymp. cauſ. Cap. 4.
3. de rat. uic. Com. 2.
1. progn Cô. 9?
Aph. 31.

Cùm autem hos affectus tuſſis plerunque ſequatur, uel ſaltem ab eadem cauſa, & tuſſis, & A
hi affectus ortum habeant: ideò quæ ſuperſunt, de tuſſe dicenda, perſequamur. Confluit præ-
terea in pulmonem, vel pectus ſanguis: qui & tuſſim, & ſpirandi difficultaſtinctam curatio-
tem affert. Sed de hoc ſeorſum poſtea loquemur; quia priuatam habet, & ab his magna ex parte di-
nis rationem. Eſt autem duplex, quantum ad præſens inſtitutum pertinet, tuſſis differen-
tia. Nam aliqua ſicca tuſſis eſt: in qua licet laborantes plurimum tuſſiant; nihil tamen extuſ-
ſiunt. Alia uerò eſt, ex qua non ſolùm tuſſiunt, ſed aliquid etiam materiei, quæ tuſſim concitat, extuſ-
ſiunt. Cur verò tuſſis aliqua ſit, qua nihil tuſſiendo excernitur: cùm tamen ſemper propterea tuſſis ex
citetur, vt quod noxium eſt, & lædit inſtrumenta reſpirationis, excernatur: duplex in vniuerſum cauſa
eſt. Altera ex parte humoris per tuſſim excernendi. Altera verò ex parte facultatis expultricis, quæ pe
ctus, & pulmonem ad excernendum mouet. Tuſſis enim uehemens eſt motus, qui validas uires requi
rit. Vnde in affectibus harum partium illi præſertim facilius liberantur, qui facilius expuunt: atque
dùm promptè expuunt, nunquam moriuntur: tunc verò tandem interimuntur, cùm nequeunt amplius
expuere. Ratione autem humoris nihil expuitur: aut quia nullus eſt in illis partibus humor, qui expuē
dus ſit: ut quando ex intemperie citra materiam ſit excitata tuſſis. Aut eſt quidem, ſed ineptus, rebel B
liſque expulſioni, quod triplicem particulatim cauſam poteſt habere. Nam aut propter craſſitiem, & lē
torem adeò pertinaciter hæret internis aſperæ arteriæ ramis, vt nulla deinde ui tuſſis poſſit inde diuelli.
Aut quia nimis difluens & tenuis. Aut quia adeò infartus eſt in particula, ut quaſi deuinctus ibi deti-
neantur: quod aut in crudis; aut in malignis inflammationibus ſolet euenire. Vnde & quaſi exitiale
ſignum eſt in inflammationibus internis pectoris. Sicut bonum ſignum eſt in his harum partium affe
ctibus liberaliter, & facilè expuere. Optimum uerò, cùm præterea & concocta fuerint ſputa, nimirum
alba, lenia, & æqualia. In referendis autem ſignis, quibus relatæ omnes tuſſis differentię diſcerni poſ-
ſint, non admodum longi erimus. Nam quæ inflammationes ſequitur, ſignis etiam, quibus inflamma
tiones adeſſe in uiſceribus, vt in membrana coſtas ſuccingente, pulmone, iecinore innoteſcunt, cogno-
ſcendæ ſunt: de quibus agere non pertinet ad præſens inſtitutum. Sed horum unumquodque propria
habet capita, in quibus omnia uel tractata ſunt, uel tractabantur ad illud negotium attinentia. Sed
& de ſignis indicantibus ex deſtillatione à capite fuiſſe tuſſim concitatam, & quibus, qualis fuerit de-
ſtillatio, cognoſcitur, quo loco ſeorſum de deſtillatione fuit habitus ſermo, ſatis abundè egimus.
Quod uerò difficultas extuſſiendi pendeat magis à craſſa, & lenta materia: uel potius tenui, & aquoſa:
indicat ratio eorum, quæ expuuntur. At verò intemperiem citra materiam indicat; quia licet tuſ- C
ſiant, nihil tamen expuunt: nulla percipitur in pectore grauitas. Sed & cauſæ ſi præceſſerint, quę uel
ſiccitatem, vel frigiditatem inducere potuerint in reſpirationis inſtrumentis. Quia verò ſæpe & con-
ſenſu aliunde concitari tuſſis poteſt, ſicuti à toto, (ut in febribus) aut elatis acrioribus uaporibus ad pul
monem, uel q̄ſi lienis, uel uentriculi conſenſu; ſicut in eorũ inflammationibus, uel tumoribus, quibus
interdum compreſſo diaphragmate, reſpiratio impeditur. Cùm ore autem uentriculi imprimis tranſ
uerſum ſeptum, & aliæ in hoc uentre contentę particulę conſentiunt, & ab eorum affectibus irritantur.
Id verò cognoſcitur, quia præcedunt affectus horum viſcerum; & eos ſequitur tuſſis, quæ aucta febre,
vel illis aliorum uiſcerum affectibus augetur, & illis decreſcentibus, declinat. Adeſſe uerò crudum
Lect. tuberculum in pulmone oſtendet, & ſpirandi difficultas cùm quadam in eo percepta grauitate; quæ ta
88. men non repente ſuborta eſt, ſed paulatim creuerit; ſicuti & tuberculum incrementum habuit, & tuſ-
ſis præterea, quę inde excitatur ſicca: ſed his tandem hactenus expoſitis, rationem hos affe-
ctus curandi inſtituamus. Cùm tuſſis ſequitur alios aliarum partium affectus; ea tollitur adhi-
bita curatione illis particulis, quę his affectibus tentantur. Vnde & in ijs locis hoc erat tra-
ctandum, ubi de illis affectibus curandis ſermo inſtituebatur. Quapropter neque in preſentia
illa repetemus, quæ pertinent ad tollendam tuſſim ſequentem inflammationes partium conten- D
tarum in pectore, uel iecinoris, uel ſequentem febres: ſed eam ſolùm, quę ſequitur, aut in-
temperaturas horum inſtrumentorum citra materiam: aut præſentiam materię in pectore, uel
pulmonibus. Neque etiam in ea curanda tuſſi, uel potius tollenda intemperie, cum ſine ma-
teria eſt, multum laborabimus. quia ut ſimplex eſt morbus: ita & ſimplex erit curandi ra-
tio. Vnde ſi ex refrigeratione inſtrumentorum reſpirationis occaſionem tuſſis habeat, ut illa
non uehemens eſſe poteſt: ita & facilè, uel ſola ſpiritus retentione tolli poterit, atque choibe-
ri, & uinci. Vehemens enim tuſſis nequit retentione ſpiritus ſuperari, choiberiue. Porrò
dum ſpiritum, ut ſecundo de Sympto. cau. docuit Galen. continemus, primum augetur ca-
lor in illis partibus, quo frigidior intemperies primum tolli poteſt: deinde ſpiritus compreſ-
ſus à thorace permeat per omnes, uel anguſtos etiam meatus. & proinde ea explanantur, &
ad ęqualem temperaturam redeunt, quæ & exaſperata, & inæquali temperie à frigore fue-
rant affecta. At ſi ſpiritus inſtrumenta ex ſiccitate ſint reddita aſperiora, ea præſidio eruat,
quæ humectare, lenireque, & applanare poſſunt eas particulas: quale medicamentum il-
lud eſt, cuius Galenus meminit ſexto de Simplic. medicam. facul. fit autem decocto bugloſſo

ex aqua

A ex aqua mulſa. His autem temporibus multa ſunt in vſu, quæ maximè huic rei ſunt accommodata: vt ſyrupus uiolaceus, tàm ſimplex appellatus, quàm compoſitus; præſertim verò vbi etiam cùm ſiccitate aliquis fuerit calor: ſyrupus etiam de ziziphis, quorum confectiones à Meſue deſcriptæ habētur. Sed & diadragaganthum, ſaccharum candidum appellatum, violaceum, & quæ penidiæ à iunioribus dicuntur: præterea verò, ſi mucilagines ex ſeminibus cotoneorum malorum, vel pſyllij extrahantur, & commiſceantur cùm pari portione ſyrupi violacei, vel iuleb, non parum proderunt. Radix quoque dulcis, uel glycirrhiza, vt noſtri aiunt, commaſticata, atque eius ſucco deuorato accommodatiſſimum erit medicamentum: eius etiam ſuccus ore detentus: præterea compoſitio illa, cuius meminimus, ubi de cura inflammationum harum partium agebamus, & ſaponeam à noſtris nuncupari diximus. ziziphæ etiam, vel (ut noſtri loquuntur) iuiubæ, pręſertim quę ſaccharo, vel melle conditæ ſunt, ore detentæ, & quaſi delinctæ non parum proſunt: nec non & ſebeſten ab arabibus, myxa verò, uel myxaria à græcis poſterioribus, fructus appellati maſticati. Sed & ex decocto eorum, ſicuti & zizifarum, & dulcis radicis, poterit vtile confici medicamentum; quæ omnia & ad raucedinem uocis ſunt ualdè vtilia: ſicuti & reliquę compoſitiones, quæ à græcis medicis arteriacæ dicuntur: quarum ſyluam magnam ſcriptis mandarunt Gal. Paulus, Aetius, Alexander, & reliqui, in quibus referendis nolumus tempus conterere. Nam ad eius tuſſis curationem properamus, quæ à materia extuſſienda pendet, &

B quæ etiam difficilior curatu eſt. At quoniam hæc tuſſis differentia magna ex parte ex defluxu materiei, quæ plerunque à capite deſtillat, ortum habere ſolet, & ab eo etiam defluxu ſæpe diutius fouetur: qui verò à fluxione concitantur affectus, dum fluxio manet, perinde ſe habent, ſicut cæteri, qui in generatione ſunt: in quibus duæ ſunt partes, altera quæ iam facta eſt: altera, quæ futura eſt. Ita igitur & in hoc negotio, dum manet deſtillatio, neceſſe eſt ſemper aliquid defluxiſſe, aliquid etiam eſſe, quod fluxurū ſit, niſi obſiſtatur. Similiter & in curatione duplicem eſſe ſcopum oportet, & duplices uigere indicationes. Nam & cauſę prius deſtillationis, & defluxionis inhibendæ ſunt. Poſtea verò fluxa materia ad pulmones, & pectus expurganda. De ratione verò, qua non modò inhibendæ, ſed etiam tollendæ ſunt deſtillationes, & defluxionis cauſæ, copioſè, & ſæpe in exponendis affectibus, de quorum curatione in prioribus libris egimus, diſſeruimus. Vnde reliquum eſt; ut de ijs, quę ad pręſens negotium pertinent, agamus, habita ratione iam defluxę materię, & morbi facti, qui proprius eſt harum partium affectus, neque ab alio cùm alijs conſenſu fouetur. Hoc tamen (ut nuper diximus) prius animaduertendū, quòd cum conſiſtit quidem omnino fluxio, ſimplex ferè eſt curationis ratio; vt pote quę ſolum materiam reſpiciat, quæ reliqua eſt in pectore, & pulmonibus, repreſſa iam deſtillatione: dùm verò nondum omnino cohibita eſt fluxio, ſed materia adhuc fluit, non ita ſimplex erit curatio; quia partim fluxit, par-

C tim adhuc fluxit: & proinde neque ſimplicem curationem requirit; quia quatenus adhuc fluxit, ijs eget, quæ flurionem inhibent: quatenus verò ad id, quòd iam receptum eſt, pertinet, eget, vt paretur ad excretionem. natura enim eſt, quę mouet inſtrumenta hæc ad excretionem, concitata tuſſi. Materia autem ita ui medicamentorum paranda eſt, ut ſit apta per impulſum aerem facilè elidi. Vnde cùm duplex ſit materia, quæ defluere ſolet. (nam aut tenuis, & admodū aquoſa, & fluida: aut glutinoſior & craſſior), ubi tenuis, & aquoſa defluat, eiſdem medicamentis uſi, utrique muneri poſſumus ſatisfacere: nempe & fluxionem quoquomodo inhibere: & fluxam reddere aptiorem ad excretionem. Etenim quia ob tenuitatem fluidior facta magis pręcipitanter deſtillat, ſi craſſior fiat, non ita facilis ad fluxum erit; ſed cùm propterea, (ut paulò ante diximus) ægrè excutiatur, & excernatur: quoniam ab impulſu aeris diſpergitur, & ita ſubterfugit eius plagam, ut iterum deorſum delabatur; ſi conſiſtentia craſſior reddatur, facilius elidetur, & excutietur. Quę ergo incraſſant defluentem humorem, illa & ad ſiſtendam fluxionem faciunt, & ad facile ſputum. ea verò ſunt, ſicut zizifę, ſeu iuiubę, uel ita ſimplices, uel ſaccharo conditę: pręterea & portulaca, uel & ipſa condita, uel ita cruda manſa, uel in ferculis cocta. Sed et ſuccus ſeminis papaueris albi, (lac uulgares appellant) ſiue ſorbeatur paulatim, ſiue eo os abluatur, & gargarizetur, ſiue illo fercula parentur, præſertim verò prodeſt, quando calida, & ſalſa fuerit deſtilla-

D tio. Præ his autem omnibus uim maiorem habet medicamentum id, quod ex capitibus papaueris conficitur, à quibus etiam nomen habuit: græcè enim διὰ κωδειῶν dicitur: quod his temporibus in rotulis ex ſaccharo, uel in orbiculis conficitur, perinde ut cætera medicamenta, quæ quia quaſi dulciaria quædam uidentur, paſſim in præſentia confectiones nominantur. Priſcis autem temporibus, interdum ex ſapa, interdum verò ex melle conficiebatur, redactum uidelicet ad conſiſtentiam eclegmatis, quo etiam delingendo utebantur: ex ſapa quidem, cùm tenuis, & calidior erat deſtillatio; quia minorem uim attenuandi, detergendique habet ſapa; in craſſiori uerò & lenta, ut tenuior fieret, & per deterſionem facilior ad ſcreatum, ex melle parabant. Vt tamen & his illud addamus, quòd, dum inſignis, & copioſus defluxus eſt, non poteſt eſſe ualdè craſſa materia defluens; unde ad ſiſtendam deſtillationem ſemper illis utimur, quæ aliquam vim incraſſandi habent. Quare in his etiam utimur medicamento diacodion, non ex ſapa, ſed ex melle confecto: præſertim verò in principijs deſtillationem iis utimur, quæ uim habent materiam craſſiorem reddendi; quia poſtea dum aliquanto tempore ibi morantur, nimirum in pectore, & pulmone, à calore loci quaſi excocta craſſitiem, & lentorem contrahunt, perinde ut reliqui ſucci, dum coquuntur. Præterea verò & il-

lud conſiderandum, quod nos monuit Gal. ſeptimo de Comp. medic. ſec. loc. nempè quod hæc quidem remedia, & medicamenta leuia, & facilia ſunt, familiariaque: aliquando verò adeò præceps eſt impetus deſtillantis humoris, ut neque his familiaribus medicamentis uinci, & inhiberi poſſit; nec deſit tamen timor, ne irruens ad pulmones, & partes ad illos pertinentes, aliquam illis labem inſignem afferat, præſertim ſi acris fuerit deſtillatio. Vnde poſtea cogimur ualentiora aggredi remedia: qualia ſunt, quę opium accipiunt, vel corticem radicis mandragoræ, vel alterci, vel hyoſcyami ſemẽ, cui addunt & aromata, & alia ſimplicia, ſeminaque, & herbas, quæ calefaciũt, & exiccant inſigniter, atque tenuibus partibus conſtant; ut videlicet ratione opij, & aliorum refrigerantium fluxio cohibeatur; ab alijs utem calefacientibus, & ſiccantibus exiccata fluxio conſumatur. cui & hoc accedit; quod pars illius ab his attenuantibus ad uias vrinæ deducitur. In hoc ordine eſt medicamentum Philonis Tharſenſis medici, quòd philonium ab eo nomen habuit, & theriaca, uel mitridatia antidotus, dùm recentes ſunt, & alia id genus multa, quæ tùm apud alios, tùm in libris de Cõp. med. ſec. loc. reperiuntur ſeptimo uidelicet libro in quibus referendis nolumus conſumere tempus. Sed tranſeamus ad rationẽ curãdæ tuſſis ex craſſa, & lẽta materia, quæ iã in inſtrumẽta reſpirationis decubuerit, & ſubinde aſthmatis, uel orthopneæ. At verò, quia non ſimplex eſt iſtius affectus ratio; ſed quæ duplicem habeat cauſam: ideò & duplices habet differentias: quamuis utraque cauſa in vnam conueniat B rationem. in vniuerſum ſiquidem vtriuſque differentię cauſa eſt cruda, & craſſa materia. (Nam de ea ſpirandi difficultate, quæ comes eſt inflammationis pulmonum, in præſentia nõ loquimur; ut pote quoniam ſatis, ſuperque de ea prius egerimus) cruda uerò materia, uel contenta eſt in ſpatijs pectoris, & meatibus pulmonis, eos anguſtiores reddens, & penè obſtruens: uel abſorta in ſubſtantia eius illum, excitato tuberculo crudo & duro, in tumorem attollit. Vt ergo harum differentiarum ortus partim idẽ eſt, partim diuerſus: Ita & earum curatio partim una eſt, partim diuerſa. Nam unus communis utriuſq; ſcopus eſt, ut materia extrahatur, & vacuetur, quæ in his affectibus tantum negotijs faceſſit. Quoniam uerò lentor, & craſſities uacuationi obſiſtit: ideò attenuãtibus imprimis opus eſt, vt aptior, ac promptior ad uacuationem reddatur. Ergo & victus attenuantis ratione opus erit: cuius tanta uis eſt in iſtius generis morbis, vt ea ſola (quemadmodum in lib. de Atten. uic. teſtatur Gal.) plurimi adeò profecerint, vt uel penitus liberati fuerint: vel longè rarius, & leuius fuerint cruciati. Opus præterea erit & extenuantibus medicamentis. In eo tamen differunt curationes hæ, quòd particulatim quidem craſſa materia, & lenta, quæ ſpatium pectoris occupat, & uias in pulmonibus per aliam rationem uacuari poteſt: per aliam ea, quæ in tuberculo infarta eſt. prior enim non niſi per tuſſim, & ſcreatum excerni poteſt: altera uerò per digeſtionem, uel diſcuſſionem. Quare curatio difficultatis reſpirandi, quam affert tuberculum C crudum in pulmonibus extuberans, perficienda eſt medicamentis, quę uim habeant attenuandi, digerendique, & deſiccandi: qualia ſunt ea, quæ calida ſunt, & tenuiorum partium; qua ratione & reliqui id genus tumores curantur, qui profundiores in corpore particulas occupant. Vnde in his medicamentis utilis imprimis eſt aromatum mixtura, quæ præterea & vim calefaciendi habent: per hæc enim facilius materia tuberculi digeſta uacuatur.

Lect. 89. At cùm à glutinoſa materia hærẽte uijs ſpiritus fit aſthma: cùm ea ſit præſertim tuſſi educenda: educi autem facilè nequeat, niſi prius incidatur, & abſtergatur à ſummis partibus, quibus tenaciter quaſi glutinum hæret: poſtea impetu, & ui tuſſis impulſa educatur: medicamẽtis attenuantibus quidem opus eſt, ſed quæ præterea deteriora ui prædita ſint, & inciſoria: ut tamen neque plurimum calefaciant, neque inſigniter deſiccent. Calida enim (ut eodem ſeptimo de Comp. medicam. ſec. loc. docuit Gal.) craſſam materiam, & lentam diſſolutis tenuioribus partibus, ſi inſigniter calefaciant, craſſiorem, & uiſcidiorem reddunt; & proinde magis lædunt, quàm proſint. Quẽadmodum neque ea etiam utilia ſunt, quæ inſigniter refrigerant; ut quæ uel opium accipiunt, vel mandragoræ radicem, uel alterci ſemen, aut cicutam, uel id genus alia ſoporifera. Sed neque aſtringentia. D Deſiccantia etiam ualentiora propterea declinanda ſunt; quia & ſi materia (quantum ad ipſam pertinet) abſterſa, & ueluti abſciſa à parte, cui hærebat, non amplius renitatur expellenti, uel impellenti ſpiritui; ut tamen à ſpiritus inſtrumentis facilius euocetur, eget aliqua humectatione. Vnde medicamẽta, quæ humoris ſunt valdè expertia, ab hoc negotio ſunt aliena. E Et proinde neque uinum in hoc morbi genere eſſe interdicendum ibidem cenſuit Gal. ut tamen neque hoc ſit concedendum inter initia, dum copioſè deſtillat materia; ſed poſtquam fluxio, aut omnino, aut maxima ex parte conſtiterit. Verùm neque deinde par ratio illud adminiſtrandi eſt utrobique. In ea enim difficultate ſpirãdi, quæ à tuberculo in pulmone excitatur, non eſt opus multo potu; cùm deſiccatione egeat: liberalior uerò vtilis illis, in quibus craſſa, & lenta materia inſidet uijs ſpiritus, cùm humectatio faciat faciliorem excreationem. Sed particulatim agamus de ijs medicamentis, quę magis his temporibus ſunt medicis familiaria, maiorique in uſu, ab illis incipientes, quæ faciliora, ac leuiora ſunt. Nam & ita ratio requirere uidetur, ut niſi præceps aliquod periculum cogat, ut in acutiſſimis morbis interdum cogit neceſſitas, ſtatim aggredi ualentiſſima medicamenta, alioquin à leuioribus ſemper incipiamus. In medicamentis ergo facilioribus, quæ incidendi uim habent, eſt oxymel: quod & modeſtè etiam detergit. atque ut acidum magis, uel minus erit: quia plus minuſue aceti acceperit, uel acetum fuerit acrius: ita & uolentius erit medicamentum in incidendo. & hoc habet commodi, quòd

licet

A licet adſit febris, ea tamen non accenditur magis. Sed & mulſa confert excreationi; vt quæ humectet,
& detergat, cùm qua ſi aliquid, aut fœniculi radicis, vel ſeminis aniſi, vel cinnamomi incoquatur, uim
maiorem attenuandi habebit. Sed & mel violaceum mihi ſæpe fuit in vſu, & profuit, præſertim, verò
calentioribus temporibus, & in febricitantibus, ac plurimum, ſitientibus. ſed & qui ex dulci radice, uel
ſuugo ex liquiritia appellatur ſyrupus, vtilis eſt plurimum. His autem ualentiora ſunt ſyrupus ex hyſſo
po confectus: preterea verò & ille etiam magis, qui ex praſſio, hoc eſt, ex marubio conficitur. uterque
verò à Meſue deſcribitur. his autem valentioribus ſolemus vti, quando inueteratus iam morbus eſt: & hi
quidem attenuant, & detergunt. Vim uerò eximiam in incidendo has craſſiores, & glutinoſiores ma
terias habent acetum ſcilliticum, oxymel ſcilliticum, & ſcilla aſſara, (ut aſſari eam docent medici) ac
deinde trita, & ex melle aſſumpta, & redacta in formam (ut dicunt nunc) electuarij. Medicamenta ſi-
quidem omnia ex ſcilla parata uim maximè in his affectibus habent; ut pote quoniam mirificè exte-
nuant, & diſſecant craſſos, & lentos humores; neque tamen plurimum calefaciunt. Modus verò uſus
eorum eſſe poteſt duplex. Primus, vt diluta hęc medicamenta ex aliqua aqua huic negotio accommo
data, vel ex aliquo decocto congruo his morbis manè, vt aliæ ſimiles potiones dari ſolent, ieiunis per
tres, vel quatuor horas ante cibum exhibeantur. Alter verò, vt ea in modum eclegmatis delingantur,
ſi craſſioris fuerint conſiſtentiæ: aut pitiſſando paulatim abſorbeantur. Prior autē modus magis aptus
B eſſet, quando uellemus non modò parare eam materiam, quę in thorace eſſet, verùm multa eiuſmodi
eſſent excrementa cruda digeſta per venas in habitu totius corporis. Alter verò particulatim accom-
modatior eſſet parandæ materiæ, quæ particulatim inſidet uijs ſpiritus contenta intra thoracem. in tran
ſitu enim, qui fit paulatim per gulam, dum delingitur, ab ea reſudant, & exuguntur eius tenuiores par-
tes ab aſpera arteria, quæ gulæ hæret. Nam cùm iam in uentriculum deſcenderit, parum amplius pro
deſſe poteſt: adeò enim longa eſt uia, vt antequàm eius uis pertingere ad pulmones poſſit, omnino ferè
euanuerit. Sunt verò plurima, cùm ſimplicia, tùm etiam compoſita medicamenta, quę plurimum in
his morbis ualent, præcipuè uerò, cùm inueterauerint. Inter ſimplicia radix iridis & optima eſt, &
plurimum à pręſtantiſſimis medicis commendatur. galbanum quoque, & naſturtij ſemen, & ariſtolo-
chia rotunda, hyſſopum, marubium, calamenthum: vrticæ etiam ſemen vim magnā in his habet, & myr
ra, & hęc quidem calidiora ſunt. Temperatiora verò adiantum, capillus ueneris: huſſilago, quàm ſuf
fitu etiā ſuo, ore nimirū hyanti excepto fumo, prodeſſe tradit Gal. ſexto de Simpl. med. facul. pulmo etiā
uulpis, vt ars requirit, paratus, exiccatusq́ue, & in pulUerem redactus. cuius drachmas duas dari iu-
bent ex aqua, vel decocto aliquo. amygdalæ etiam dulces, & magis amaræ, nuclei pinearum cùm ſac
charo, aut melle optimi ſunt ad purgandum pectus: caricæ etiam pingues, & paſſulę pingues, ac dulces
C fructus quidē ipſi comedi poſſunt: poſſūt & triti, & aliquo ſyrupo accommodato aſſumpti deduci ad
modum, & formam eclegmatis: poſſunt & cibi ſuccis eorum condiri, præſertim verò pinearū, & amyg-
dalarū: alijs verò vel aridis ex aqua, aut ſyrupo aliquo uti poſſumus: vel in decoctis. Cōpoſita verò vtilia
huic negotio ſunt, vt theriaca, mitridatiaq;, & aliæ maiores antidoti: cyphi etiā quod ingreditur mitri-
datiā antidotū: nec minus etiā vtilis eſſe poſſet cōfectio, quę cyphoides à Gal. octauo de Comp. med. ſec.
loc. dicitur, & deſcribitur. Simplicius autē, & paratu facilius (quod tamen aſthmaticis non parum pro-
deſſe poteſt) eſt id cuius meminit primò de Alimen. facul. conficitur autem hoc modo, palmulæ pingues,
& fœni græci ſemina pari ferè pondere coquenda ſunt ex aqua: quibus coctis humor eſt exprimendus,
atque illi immiſcendum eſt copioſum mel, quantum videlicet indendum eſſet, ut fieret ſyrupus: rurſuſq;
ad craſſitudinē mellis coquēda ſunt omnia. quod medicamentū ſummo mane ieiuno ſtomacho vt reli-
qui ſyrupi, dandū ita ſeorſum, uel dilutū aliquo decocto. Simile medicamentū deſcribit Meſue capite
de aſthmate: ſed pro palmulis paſſulas accipit errore forſitan, uel librariorū, uel trāslatoris. at mea quidē
ſentētia, utroq; modo vtiliter parari poteſt. In hoc autē aſthmatico affectu duo ſunt medicamenta, quæ
& maximopere cōferūt, & ſūmis ab omnibus efferūtur laudibus, quādo corpus expurgādū eſt, ſicut om
nino interdū illud purgare opus eſt. Primū eſt agaricū, quod pręter uim purgatoriā, quā habet, particeps
D quoq; eſt facultatis abſterſoriæ, & attenuatoriæ. ſolitus autē ſum ego hoc modo uti: accipio agarici troſi
ſcati, vel (ut aiunt) præparati drachmas duas, & illas ex oxymelitis ſexquiuncia, vel paulò plus diſſolno.
deinde per vices. do quantum caperent duo noſtra cōmunia cochlearia, ne confertim agitetur materia
craſſior; ſed paulatim uacuetur, & interim detergatur, & attenuetur. Alterum verò medicamentum eſt
ius galli decrepiti paratū ex arte. docuere autē tū Dioſcorides: tū Meſue illud parare: in quo à varijs di-
uerſa ſimplicia imponuntur, pro vt ſcopi accepti à ratione morbi oſtendunt eſſe agendum. Alij enim
ſemen enici, chartamū arabes appellant. Alij polypodium. Alij marinā braſſicā. Sed de his ſatis. Vnū ta-
men non eſt prætermittendū, quod Meſue monet; priuſq; tamen Gal. citata auctoritate: quòd cū aſthma
plerunq; periodicus ſit morbus, qui aliquando per certas periodos adoritur: interdum uerò per incer-
tas, & vagas: quæ hactenus inſtituta curatio eſt, maximè ſeruāda eſt, quando non urgēt acceſſiones: quia
acceſſionum tempore, leuius tractanda eſt curatio, & (ut utar Meſ. uocabulo) illis potius blandien-
dum, neque ualentioribus remedijs agendum, ne uehementius commota materia maius ſtrangula-
tionis afferat periculum. ſed illis agendum tàm exterius adminiſtratis, quàm interius aſſum-
ptis, quæ maturant materiam, leniunt pectus, & moderatè aperiunt, & detergunt: tem-

pore verò intermiſſionis, vel remiſſionis, valentius tractanda ſunt omnia. Quæ verò exterius adhibi- A
ta conferunt, alia leniunt, & molliunt, vt butyrum, adipes, præſertim gallinaceus, & anoctis, oleum
amygdalinum, violaceum, mucilagines, maximè verò altheæ. Alia verò digerunt magis, vt oleum
amygdalarum amaratum, oleum ex uiola citrina confectum, cheirinum arabes appellant: & quod ex
albis lilijs: item & yrinum, & id genus alia olea: & adipes etiam, qui cùm his conueniunt. Quædam
autem deſiccant, vt ſi his aderetur puluis yridis, & alia id genus.

De ſanguinis ſputo. Cap. VI.

SAnguis, qui interdum perſputum reiectatur, ſymptoma quidem eſt, quod aut in genus excremen
torum, quę à naturali ratione mutata ſunt, referendum eſt, vel in vitiatam actionem. (Neq; enim
de hoc alioquin in præſentia nolumus diſputare, cùm neque plurimi referat, quantum ad primum
noſtrum inſtitutum pertinet). Et quanuis proximè ab ore prodeat; quia tamen quando vitio oris, B
vel partium oris expuitur, res non eſt multi momenti: maximi verò quando ab infernis partibus præ-
ſertim verò ab hoc, quem ventrem ſuperiorem appellauimus, occaſionem habet: Ideò de hac re in hoc
libro, & in morbis pertinentibus ad has particulas ſermonem habere uoluimus. Et ut recta uia inceda
mus, neque rem confundamus, ſequemur hunc ordinem. Primum exponemus partes omnes, à quibus
ſanguis effuſus poſſit ſputo reici: ac quibus argumentis id diſcerni, & cognoſci queat. Deinde verò, quæ
& quot poſſint eſſe cauſæ, cur ſanguis è venis effundatur. Cum enim nullo ferè alio loco ſanguis ſecun
dum rei naturam contineri, & ſeruari poſſit, (ut omnes medici teſtantur) niſi in venis, & corde: ne-
ceſſe eſt, vt à venis earum particularum, vnde effluit, effundatur. & cùm omnis ſanguinis effuſio, ea ex-
cepta, quæ fit per menſes ab vtero, (ut docet Gal. tertio de Sympt. cauſ.) ſit ex toto genere pręter naturã:
neceſſe item eſt, intercedere affectionem aliquã præter rationem naturę illius particulæ, à qua ſanguis ef
funditur: & illa affectio propriè morbus erit, qui primam rationem curationis nobis indicat. Vnde ſe-
cundo loco ad noſtrum officium pertinebit, has cauſas omnes ſcrutari, & ſigna inueſtigare, quibus illæ
cognoſci poſſint. Demum rationem inibimus, & methodum conſtituemus, qua valeamus vnicuiq; ea
rum propriam accommodare curationem. Primum itaque hoc tanquam fundamentum iaciamus,
quòd ſanguis, qui ab ore expuendus eſt, oportet, vt uel ex aliqua earum particularum effluat, quæ C
in ore, & faucibus ſunt: vel, ſi aliunde prodeat, neceſſe eſt, vt ab ijs feratur, quæ uiam aliquam, vel mea
tum aliquem habent pertingentem ad os, vel fauces. Tres autem ſunt meatus, qui ad fauces tendunt.
Primus quidem ſuperior, qui à capite, & cerebro ad interius palatum intra collumelam terminatur: ſu
perius verò in vnum coit cum illo, qui ad nares pertinet. Duo uerò alij ab inferioribus uentribus aſcẽ
dentes ad intimas fauces pertinent. Quorum alter à ſuperiori ventre, ab ipſis nimirum pulmonibus
aſcendit, & eſt aſpera arteria. Alter verò ab inferiori, nempe à ventriculo, & eſt gula, quæ gręcè tùm
æſophagus, tùm ſtomachus propriè appellatur. Vnde ſi aliũde non poteſt effundi ſanguis, qui ob nullã
oris partem malè affectam expuitur, neceſſe eſt, vt uel ab his meatibus, uel per hos meatus in os feratur.
Quare vel à membris capitis: vel ab illis, quæ in pectore ſunt: vel ab illis, quæ aliqua ratione ad uen-
triculum pertinent. A capite quidem ſanguis defluit, eadem penitus ratione, qua & fieri profluuium
ſanguinis ex naribus, & ab eiſdem ferè venis, præter quàm quando è venis in meatibus narium effertur:
ab ore verò, quando vel eroduntur, vel inciduntur, uel aperiuntur venæ in ore, vt de venis narium dixi
mus. Quòd ſi aliquando) à ventriculo per gulam, uel à pulmonibus per guttur, & aſperam arteriam,
effertur, duplicem poteſt rationem habere. Nam uel poteſt (ut quarto de locis affectis Gal. docuit, &
Cap. 5. nos etiam monuimus in principio illius libri, à capite per palatum deſcendens, & quaſi deſtillans uer- D
ſus guttur, gulamque delatus, per aſperam arteriam ad ſpiritus inſtrumenta ferri, ac inde mox concita
ta tuſſi, ad os repulſus ſputo reijci: uel per gulam ad uentriculum, atque inde uomitu poſtea re-
iectari: poteſt & ex venis aut ventriculi effundi in eius ſpatium, & vomitu ad os expelli: vel ex ue-
nis pulmonis aliqua ratione (ut dicemus) apertis, tuſſi ad os impelli, & mox ab eo expui. Sed ſputum ſan-
guinis, quod occaſionem habuit ab aliquo capitis, vel uentriculi affectu, eatenus duntaxat ad præſens
hoc inſtitutum pertinet: quatenus qua ratione diſcernendum ſit ab eo, quod occaſionem habet à vitio
aliquo primario harum partium, de quibus præſens ſermo in hoc libro fuit inſtitutus, exponamus.
Conuenere itaque omnes, tàm antiqui medici, quàm recentiores, quòd modus, quo ſanguis reijcitur, lo
cum primario affectum in ſputo ſanguinis ſatis apertè oſtendere poteſt. Quia ſanguis è capite defluens
excreatione facili expuitur ab ore, ſine alio alterius interioris particulæ labore, vel motu: A uentriculo,
non niſi uomitu: A thorace uerò, vel pulmonibus, tuſſi. Sed modus tuſſis locum, vnde effunditur, oſten
dit. Nam ſi ex aſpera arteria, ex parte quidem propinqua gutturi eruperit, præter id, quòd non poſſit eſ-
ſe copioſus ſanguis; quia illius loci venæ exiguæ & anguſtæ ſunt: modica, & leui tuſſi excernitur. Quò
verò ex profũdioribus partibus, maiori ui tuſſis, & difficilius excernitur. Diſcernitur aũt ſãguis, qui deflu
xit à capite ad guttur, & pulmones, atq; poſt tuſſi reiicitur. quãdo quidẽ is magis ater eſt, & grumoſus;
clarior,

A clarior, & rubicundior, qui ex pulmonibus. Præterea præceſſere ſigna, quę capitis plenitudinem oſtenderent: ſicuti eius grauitas, venarum in eo tumor, & plenitudo, faciei rubor, calorque: ad hæc ſi copioſo ſanguine reiecto factus ſit ille leuior: demum plerunque, cùm ex capite deſcendit, aliquid etiam ſanguinis per nares emungitur, & id propter connexionem, & cohalitum meatuum narium cum meatu, qui palatum pertingit. Sed ad ea, quæ ſpectant ad præſens inſtitutum, reuertamur. Cùm itaque conſtiterit reiectum ſanguinem effundi ex inſtrumentis reſpirationis, neceſſe deinde eſt & illud inueſtigare, ex qua particula. Nam poteſt ex venis, quæ in thorace ſunt, fuiſſe effuſus: de quibus egimus, vbi tractabamus ea, quæ attinent ad inflammationes earum partium: Aut ex venis in pulmone: Aut ex venis aſperę arteriæ, & gutturis. Præterea, aut per eroſionem: Aut per fracturam: Aut per apertionem oſculorum venarum: Aut per reſudationem: cuius cauſa eſt, vel raritas tunicę venarum: vel tenuitas ſanguinis. Cauſę verò horum omnium in initio iſtius libri ſunt expoſitæ. & ideò non repetendæ. Sed ſolùm id explanandum eſt, quibus videlicet ſignis hæc omnia cognoſci poſsint: quę tamen aliqua ex parte expoſita ſunt. Cognoſcuntur enim hæc omnia, & ex ratione tuſsis: & ex colore ſanguinis: & ex copia ſanguinis. Ex tuſsi quidem. Quia quæ ex thorace excreantur, non poſſunt niſi valida, & longa tuſsi excerni. Quę ex pulmone, aliquantò minori. Minima verò, quę ex ſuperiori parte aſperæ arteriæ propè guttur.
B Ex colore verò ſanguinis, & eius qualitate: Quoniam ſanguis è venis thoracis craſsiſior eſt, & magis ater. Tenuior autem & rubicundior, qui ex venis pulmonis: Qui verò ex ſubſtantia pulmonis, præterea & ſpumoſus eſt. Sed neque neceſſarium eſt ſanguinem, qui è venis in pulmone effunditur, eſſe ſpumoſum (quemadmodum Gale. quinto Apho. docet) vt tamen multi non aduertentes credunt. Rubicundus quidem eſt. Sed is demum ſpumoſus eſt, qui exeſa ſubſtantia pulmonis effunditur. Cui & hoc addendum, quòd cùm intuſsiendo percipitur in pectore dolor manifeſtus, ſignum eſt, aut eroſam, aut fractam fuiſſe venam in pectore. In pulmone enim exiguus admodum, & obſcurus ſenſus eſt: & ideò neque dolori obnoxius eſt. Ex copia ſanguinis excreta poteſt item depromi euidens argumentum. Quando quidem non poteſt effundi confertim, & copioſè ſanguis, niſi ex venis maioribus, quales ſunt, quę in pulmone, vel in intercoſtalibus appellatis muſculis. Maior etiam copia ex pulmone, quàm ex thorace ſolet effundi. Ex gutture verò, & venis in aſpera arteria non poteſt, niſi exiguus, expui ſanguis. Quia verò multiplex (vt diximus) eſſe poteſt cauſa eruptionis ſanguinis: ita in his, ſicut in alijs partibus: videlicet eroſio, fractura, apertio oſculorum, & reſudatio ob tenuitatem ſanguinis, & raritatem venarum. Cùm ſanguis multus eſt, non poteſt id ex reſudatione fieri: item ſi craſsior fuerit. Si verò ſit facta efuſio, ob eroſionem venę: non ſtatim à principio expuitur copioſus ſanguis, & confertim
C ſicut quando frangitur. ſed primum modicus: mox verò eatenus copioſior, quatenus progrediente eroſione magis dilatatur foramen. At cùm eroſio fieri nequeat, niſi ab acri, & abradente fluxione: ideò ſolet ſalſa, vel amara, acriſque præcedere deſtillatio, vel ſanguis, qui ex puitur ipſe vitioſus, & acris: quod oſtendit eius ſapor ſalſus, amarus, vel acris. Si confracta verò eſt: id non poteſt accidiſſe, niſi aut per diſtenſionem venarum: aut alliſu duræ alicuius rei. Nam ex plaga, ſi inanes ſint venę, tunduntur: ſin autem plenę, franguntur. Diſtenduntur autem à nimia plenitudine, vel ſanguinis, vel flatus, vel ex multo ſpiritu in ipſis per compreſsionem clauſo, ut in magno conatu, & nixu corporis, in magna uoce vi emiſſa, in nimio labore, & id genus reliquis. Ea verò omnia indicantur, vel ex corporis grauitate, cum venarum plenitudine, & colore rubicundo corporis: vel ex tumore venarum, ſine grauitate, quæ multa ſit, & ſine inſigni rubore. Contentio verò, labor, & retentio ſpiritus, & eius expreſsio violenta, ipſa ſe indicant. Venarum autem apertio, aut eſt ex facultatis contentricis imbecillitate, quæ continere nequeat ſeruatum eatenus ſanguinem: aut ex irritata facultate expultrice à multitudine, vel à vitioſa humorum qualitate, quę ipſa ſuis ſignis diſcerni poſſunt, quibus cacochymia diſcernitur à plethora. Si uerò imbecillitas ſit in cauſa, ex corporis infirmitate id percipietur, & pręcedentibus cauſis, quę vim habent corpus imbecillum reddendi. Reſudationem denique & ſanguis (vt diximus) ſubſtantia tenuior, & modicus oſtendet, & calidę intemperaturę ſigna: à calore enim & ſanguis attenuatur,
D & colliquatur, & rarefiunt venarum tunicę. His autem ita examinatis, & perpenſis, & cognito, unde occaſionem ſputum ſanguinis habuerit, accommodatis remedijs illi citò occurrendum eſt: alioquin enim ad eos morbos deducit, in quibus nulla amplius relinquitur ſpes curationis. In hunc autem modum illi occurrendum eſt.

Quomodo curandus ſit affectus, ex quo quis ex labe ſpiritualium membrorum ſanguinem expuit. Cap. VII.

SAnguinis ſputum, licet ſymptoma ſecundum ſe vnum ſit, non tamen vnicus ita deinde affectus eſt, quem id ſequitur; ſed plures, ut ex illis, quæ ſuperiori capite fuere expoſita, iam ſatis conſtat, cenſendi ſunt. nec modò plures ſunt ratione affectionis, quæ in cauſa eſt, cur ſanguis in os effundatur, atque inde expuatur; uerùm & ratione loci illius, qui primum affectus: immò maior ferè diner-

ſitatis ratio à diuerſitate affecti loci, quantum ad curandi rationem attinet, petenda uidetur, ſaltem A
quatenus ad medicamentorum materiam, & modum ea adminiſtrandi. Nam cùm eædem ſoleant eſ-
ſe cauſæ, ob quas ſanguis è corpore excernitur, vndecunque excernatur: nimirum aut eroſio, aut fractu-
ra, aut apertio, aut rarefactio venarum, aut tenuitas ſanguinis. Ita & eędem ſunt indicationes in vni-
uerſum ab his depromendæ, & ſcopi, qui ab eis eliciuntur: nempè & qui contraria affectioni nobis oſten
dunt: & qui præterea, ſi quid ſit, quod obſtet, quò minus poſsiut per accommodata remedia ea præ-
ſtari, quæ ab ipſis ſcopis indicantur, ea omnia prius remoueanda, & arcenda eſſe demonſtrant. Ma-
teriam tamen remediorum, hoc ipſum, quod ſcopi oſtendunt, præſtaturam, particulatim locus ipſe,
qui affectus eſt, indicat: identidemque & modum, & locum eorum adhibēdorum affecta particula de-
monſtrat. Quia tamen præſentis inſtituti eſt, ea particulatim tractare, quæ ad ſanguinis reiectationem
attinet, quæ ex vitio contracto in hoc ſuperiori ventre fit. Ideò & eius curatio etiam, tàm in vniuerſum,
quàm particulatim exponenda. Sed quoniam cùm à fractura venę, aut ab eroſione habet primum or-
tum, res & difficilior eſt, & maioris periculi: idcirco ab his noſtri ſermonis exordium ſumamus. Nemo
autem non videt, quòd cum hoc vitij genus in ſoluta vnitate, vel continuitate conſiſtat, curatio etiam
proxima conſiſtit in vnione, & conſolidatione partium diuiſarum, & ſeiunctarum. Hoc autem perce-
pto, & conſtituto, reliquum ſecundo loco eſt, (ne fruſtra medicus, & imprudenter prouinciam curandi
ſumpſiſſe videatur) vt conſideret, an fieri poſsit, vt ſcopum illum attingat, necne. & ſi videatur id fieri
non poſſe, vlterius illi conſiderandum eſt, an re uera ea difficultas pendeat ex ipſo morbo; quia ille cura- B
tionem nulla ratione admittere poſsit: ſicut uulnus cordi illatum, aut particula aliqua omnino reciſa:
vel quantum ad morbi rationem pertinet, ille non ſit quidem curationis expers; verùm aliqua in præ-
ſentia adſint, quę impediant medicum, quò minus poſsit ijs vti remedijs, quę poſſent reſtituere particu
læ affectæ ſuam integritatem: quia ſi illis vtatur, longè magis ſit lęſurus, quàm profuturus: aut ſaltem
quia timemus, ne interim, dum verſamur circa eam curationem, nulla alicuius alterius habita ratione,
alius morbus, in quem procliuis eſt ea particula, ſuperueniat, longè difficilior, & maioris momenti.
Vnde vanum quidem erit velle curationem eorum aggredi, quæ curationem nullam admittunt. Eo-
rum verò, quæ curari nequeant propter impedimentum aliquod, tota, vel ſaltem prior curandi ratio
conſiſtet in remotione eius impedimenti, quod obſiſtit curaturo medico. At vero, quatenus ad ſolutam
continuitatem ſpectat, quę in venis contigit, quando eroſæ, aut fractę in pulmonibus, vel thorace fue-
re, multa ſunt, quæ eius poſſunt impedire conſolidationem. Primum quidem, ſi cauſa, unde fuit ea
facta ſolutio, præſens maneat: ſicuti ſi à multitudine ſanguinis, aut à multo ſpiritu ab eius feruore ex-
citato, vel à copia flatulenti humoris fuit fracta vena: uel ſi ab acri deſtillatione fuerit eroſa, uel à vitio-
ſo ſanguine in venis contento: quæ nondum deſierint, ſed præſentia affectuum foueant, & augeant.
Deinde verò motus harum partium, quæ in hoc morbo, tùm in loquendo, tùm in reſpirando perpetuo
mouentur, ſed longè etiam magis in tuſsiendo: quę tuſsis plerunque neque caueri, neque omnino ſuppri C
mi poteſt. Tertio, quod maximi momenti eſt, ſemper ferè, niſi inter initia medicus oculatus, & citò
imminenti inflammationis periculo occurrat, illa ſuperueniens ſolutæ continuitati, omnem auferet cu-
rationis ſpem. Hæc igitur imprimis proſpicienda ſunt, antequàm medicus conſolidationem, & vnio-
nem continuitatis ſolutę aggrediatur. Cauſæ autem differentem habent rationem, qua remouendæ
ſunt: ſicut & ipſæ differentis ſunt naturę. Nam ſi multa fuerit copia ſanguinis in cauſa, cur effracta fue-
rit vena, vacuatione erit tollenda, præſertim vero ſecta vena; ubi neque vires imbecillę obſtent, neque
ętas, aut aliud. Quod ſi id acciderit ex feruore ſanguinis, qui rarefactus, & in ſpiritum conuerſus ſit,
& in tumorem maiorem elatus venas nimis diſtenderit, vt in nimia, & violentiori motione, uel exerci-
tatione, tùm vniuerſi corporis, tùm aliquarum partium, præſertim uero thoracis, ſicuti in vociferatio-
ne, & cantu interdum fit, & vſu muſicalium inſtrumentorum, quæ uehementi inſufflatione egent, aut
alia alioquin concalefactione, vel ex ſole, vel ex loco calidiori: primum cauſa procatractica à græcis di-
cta erit remouenda: deinde ſanguinis feruor refrigerantibus, tàm ratione victus, quàm alijs inſtrumen-
tis reſtinguendus; pręcipuè vero, ſi commodum fuerit, ſanguinis detractione. Ita etiam, ſi id flatus co-
pia per venas digeſti euenerit, digeſtione, & diſcuſsione flatus erit opus, & vacuatione flatulenti humo-
ris, qui generando flatui fomentum præſtat; & id per medicamenta accommodata, & victus item ratio- D
Lec.91 ne congrua. Sed ſi eroſio cauſa fuerit, quæ ex acri, & mordaci deſtillatione fuerit facta, neceſſe eſt,
deſtillationem, quàm celerius fieri poteſt (quia præceps periculum eſt) remouere citis, & copioſis va-
cuationibus per ſectam uenam, aut per opportuna medicamenta: deinde exiccatione, & corroboratio
capitis, vt interdum ſit neceſſe ſinapiſmis, & rubificantibus medicamentis uti, quæ præter id, quod exic-
cant, è profundo etiàm valenter ad cutim materiam attrahunt: prępterea & victu tenuiori, & qui con-
temperet acrimoniam deſtillantis humoris, quæ omnia ſunt plenè tractata, ubi de deſtillatione fuit ſer-
mo habitus. At ſi à vitioſo ſanguine, illi erit itidem occurrēdum vacuatione per ſanguinis detractionem
& purgationem, vt & vires, & corporis ſtatus magis & requirere, & ferre videntur. Quamuis autem
nequeat harum particularum motus omnino interdici; poteſt tamen aliquantiſper moderari, & remit-
ti, ut uidelicet illi, quantum fieri poteſt, & animo quieſcant, quàm minimè loquantur, à riſu, fletuque, &,
quantum fieri poteſt, ſe contineant; tuſsim reprimant, & conhibeant interim, dum ſanguis, clauſo loco
vulne-

A vulnerató, intercipi poſsit. Sed nihil tanti momenti eſt in iſtius affectus curatione, quantum cito ſuccur-
rere, & obſiſtere, quó minus ſuperueniat vulneri inflammatio, quam ex febre exorta facilè percipies ſu-
peruenisſe. Quotquot enim excitata iã inflammatione febricitare animaduerti (ait Gale. quinto Meth.) Ca. 14
eorum nullum vidi plenè fuiſſe perſanatum. Vnde plurimum refert, vt ægrotus prima ſtatim die me-
dicum accerſat, vel ſaltem altera, aut ad ſummum tertia. Nam plerunque poſt hanc corripiuntur ab
inflammatione, ſubinde à febre. Quàm citius ergo fieri poteſt, ſuccurrendum eſt. Et hac deinde ra-
tione, (vt idem eodem loco teſtatur) qui ex eroſione vaſis facta ab acri, & falſo humore ſanguinem ex-
puunt, præſertim cùm iam confertim illum excernunt, & ſalſuginem in ſputis percipiunt, rariſsimi,
vel nulli ſanari poſſunt; quia longiori tempore opus eſt, vt vitium defluentis humoris corrigatur. vnde
interim ſuborta inflammatione, & ſerpente eroſione ad pulmonem vlcus fit putridum, & corrodens,
& curationis minimè amplius capax. Innitendum ergo quamprimùm, & omni ope, vt inflammationem
arceamus. Eam autem arcendi eſt communis methodus omnium inflammationum, immò omnium
affectuum, qui ex defluxu humorum concitantur, quæ in hoc conſiſtit, vt cauſas fluxionis tollamus.
Tolluntur verò (vt ſæpius fuit expoſitum) vacuatione, & reuulſione. Ad vacuationem autem confert
tenuior victus. Quare vel omnino continendus eſt à cibo, qui ſanguinem expuit, primis ſaltem diebus
B donec aut omnino, aut magna ex parte intercipiatur: vel ſi id vires perferre poſſe non videantur, ſorbi-
tione modica alat facta vel ex cremore hordei, uel ex farre, vel ex pane loto, & ex aqua cocto. Euacuat ãt,
& reuellit validè ſecta vena, & cùm vehemens videtur impetus ſanguinis, incumbendum maximè eſt re-
uulſioni. Reuellit autem magis miſsio ſanguinis repetita: ita enim magis fit, vt ſanguis aſſueſcat, &
procliuior fiat ad aliam partem remotiorem, & contrariam loco affecto. Vnde vena interior in cubi-
to ſecanda ſtatim, neque permittendus ſemel fluere, quantum videretur morbi magnitudo, & ſtatus
corporis expoſcere, ſed partiri melius eſt, & eadẽ die bis ſanguinem detrahere, vel manè, & ſerò, vel ali-
quibus interpoſitis horis; ita vt ſi validus ſit, qui decumbit, operę pretium ſis facturus, ſi altera quoque
die tertio ſanguinem miſeris. Præterea verò & attus fricandi, & deuincendi doloroſis vinculis ad reuul
ſionem. Sed quia non modò reuellentibus, & vacuantibus fluxiones auertuntur, verùm etiam repel-
lentibus. Ideò neque ab re hac fuerit, (ait Gal.) ſi miſſo ſanguine, aliquo oleo, vel vnguento deliniatur
pectus, ſicuti oleo roſaceo, vel ex cotoneis confecto in æſtate quidem: in hyeme uerò, cùm ex frigore ac
tuali lædantur plurimum hæ partes, idcircò alia tentanda, quæ moderatè aſtringant, minus autem re-
frigerent: quale eſt (ait Gale.) unguentum nardinum. Sed cùm hac noſtra tempeſtate eo careamus,
pro eo poſſumus uti oleo maſtichino. Nam & aduertere animum oportet ad id præceptum, quod no-
C bis tradidit Gal. in libro de Conſtit. art. med. quòd ſi importuni fuerimus in uſu eorum, quæ refrigerant
exterius pectori adminiſtratorum, plurimum eos, qui ſanguinem excreant, lædemus: quia compellitur
introrſum ſanguis, & internas venas replet. His deinde peractis proſpicere oportet, vt ſi qua ſangui-
nis portio effuſa, & retenta ſit in locis illis, ibique concreuerit, reſoluatur, vt facilè excerni per ſputum
poſsit. alioquin enim ibi putreſcens ille febrem accendere in pus verſus poterit, & alia incommoda af-
ferre. Hoc autem, nempe vt diſſoluatur grumoſus ſanguis, poſca præſtare poterit, cui ſint aliqua im-
mixta, quæ vim habeant tùm emplaſticam, tùm aſtringentem. Nam ex poſca poterit diſſolui ſanguis
in grumum concretus: aſtringentia verò, & emplaſtica poterunt intercipere effuſionem ſanguinis è ue-
na. Quæ uerò ea ſint, quæ has vires habeant, paulò poſt exponemus. Poſt autem diſſolutionem gru-
moſi ſanguinis, incumbendum eſt, vt vena claudatur, & conſolidetur: ſiue illa fracta ſit: ſiue eroſa: ſi-
ne apertum ſit aliquod alicuius venæ oſculum, quod ſanguinem effundat. Si enim apertum ſit venæ os
aliquod, medicamentis conſtringentibus claudendum erit; ſi fracta ſit vena, eget quidem aſtringenti-
bus, ſed non ſolis: quia præterea conglutinandæ ſunt diuiſæ partes: quare quæ citra mordicationem de-
ſiccent, & alicuius lentoris non ſint expertia, immiſcenda ſunt: ſicuti erant lemnia terra, & ſamia, bo-
D lus etiam armena, & quicquid ſit, quod in præſentia ad nos ſub hoc nomine delatũ venditur, mihi qui-
dem non improbandum videtur, nam citra vllam mordacitatem deſiccat, & lentoris eſt particeps. ſed
& lapis qui hæmatites dicitur. At de his poſtea. Exeſa uerò vena requirit, vt reficiantur partes, quæ
exeſę ſunt, ſi reſtituenda ſit vena ad integritatem. Reficiuntur vero ſanguine bono ex cibis boni ſucci
genito à natura adiuta ab his medicamentis, quæ ſarcotica, hoc eſt, carnem generantia dicuntur. Sed
& illud his addendum eſt, quod Gal. monet ſeptimo de Comp. med. ſec. loc. quod ſitus, uel poſitio ha- Cap. 4
rum partium, cùm ſanguis ex illis expuitur, quæ intra thoracem ſunt, propriam habet indicationem,
quæ cogit, ut quædam his medicamentis immiſceamus: quę alioquin rationi ipſius affectus uidentur eſ-
ſe aduerſaria. Cùm enim in alto ſitę ſint, & longum ſit iter peragendum medicamentis, anteaquàm
ad affectum locum perueniant, inde fit, ut eorum uiribus, dum per tot partes medias tranſeunt, reſolu-
tis magna ex parte, parum deinde prodeſſe poſsint. Vnde neceſſe eſt aliqua calida tenuioris ſubſtan-
tię immiſcere, quæ cito deducant uim medicamentorum ad locum affectum. Hæc autem, quantum ad
rationem affectus pertinet, potius obſunt, quia aperiunt: proſunt tamen, quia in cauſa ſunt, cur cito,
& antequàm diſſoluantur, pertingere poſsint ad affectam particulam opportuniorum medicamento-
rum uires. Interdum uero in eo ſputo, quod ex uena aliqua harum partium, quæ intra thoracem
ſunt, ortum habet, & eis uti neceſſe eſt, quæ ſtuporem, & ſoporem afferunt: qualia quæ ex opio alterci

ſemi-

ſemine,aut corticibus radicis mandragorę conficiuntur:ex his enim ſæpe duplex habemus commodum, A
quia & tuſsim conciliato ſomno reprimunt, quę violento motu quaſi dilacerat fractas, vel apertas partes venæ: præterea frigore cogunt ſanguinem effluentem,reprimuntque. In vniuerſum ergo aſtringentia omnia,& in cibo,& in potu,& in eclegmatibus, & in ſyrupis, & quocunque alio modo administrata, huic rei ſunt opportuna:vnde & lapis coralius,& margaritæ,& bolus (vt dixi)armena, terra etiam lemnia, & ſamia: lapis præterea hematites ſuper cote tritus, magis etiam ſi ex aliquo ſucco,vel decocto, vel aliqua aqua ex his facta, quæ & ipſa conferre in hac re poſsint: & qui ſanguis draconis dicitur,cornu etiam cerui vſtum, & lotum: prę ſertim vero ſi lauetur ex aliquo accommodato humore, & aſtringente, vt eſſet ſuccus, vel aqua portulacæ, uel plantaginis: hęc inquam omnia commoda ſunt. Dioſcorides autem & trangacanthum addi conſuluit.portulaca verò maximam vim habet, quomodocunq; ea vtamur; ſiue expreſſo ſucco:ſiue ea manſa: ſiue cocta in ferculis: pręcipuè verò conducit, vbi è pulmonibus ſanguis effluit:myrti præterea baccæ: ſed & rubi tàm flores,quàm fructus,cauda etiam equina, & polygonum,plantago,& multa alia ſimplicia,quæ nimis longum eſſet referre, ad id faciunt: quibus uel tuis, & ex aliquo potu exhibitis uti poſſumus, vel decoctis, vel ex ſaccharo paratis, & in eclegmatis modum datis.Sunt præterea & ſyrupi multi,qui ad hanc curationem attinere poſſunt,vt roſaceus ſyrupus confectus ex aridis roſis :optimus verò eſt & myrtinus; ſed & ex portulaca,ex iuiubis ea ratione confert, quia
refrigerat, & incraſſat, quod etiam rob ab arabibus myrti dicitur, & eſt ſuccus ſpiſsior factus ex decoc- B
tione: ſed & illa, quam nivuam vocant arabes,ex cotoneorum malorum ſucco confecta vtilis eſt: prętetea verò & roſacenm ſaccharum antiquum, quod annum exceſſerit. Poſſunt autem & ſyrupi exhiberi, vt in præſentia moris eſt, ſummo mane diluti ex decoctis factis ex ſimplicibus nuper relatis, vel ex aquis per deſtillationem confectis. Poſſunt etiam non diluti,ſed ita cochleari accepti, & quaſi delincti. Poſſumus etiam prędicta ſimplicia contuſa cum his miſcere, & quaſi eclegmata parare: ſicuti ſi pararemus, quam dicunt ſaponeam, vt fieri ſolet. eam vero conficeremus ex aqua roſacea, vel ex cauda equina, uel portulaca,uel plantagine; cui tandem in pollinem redactum coralium lapidem,uel armenū bolum,uel alium aliquem puluerem aſtringentem ex prædictis rebus confectum addere poſſumus,quantum uidelicet poteſt admittere eiuſmodi confectio: puta ſi ſemilibræ ſacchari drachmas duas pulueris addideris poſt coctam confectionem: ſed & ſi ex ſaccharo roſaceo conficias medicamentum in hunc modum, vt accipiamus ſacchari roſacei antiqui vncias duas,lapidis coralij triti, & parati, vt parari ſolet,boli armenæ ſingulorum drachmam,ſeminum plantaginis contuſorum ſemidrachmam, ſyrupi myrtini quantum ſatis ſit, ut ad modum eclegmatis accipi, & delingi poſsit. Quia uero duo diximus, primum, quod interdum neceſſe eſt, vt ijs, quæ ſoporem inducunt utamur,ut ſanguinis ſputum inter-
cipiatur, tùm repreſſa tuſsi: tùm uerò, quia refrigerando ſanguinem craſsiorem reddunt, & quaſi co- C
gunt, ut non facilè deinde fluat. & quanuis multæ referantur iſtiuſmodi medicamentorum compoſitiones; ſemper tamen, qui magis vſitatis, ac illis,quæ longior experientia probauerit, uſus fuerit, magis tuto egerit: pręſertim uero in ijs,quorū uſus maximi eſt momēti.Vn̄ quia theriaca,& mytridatia antidoti ſolent maiori plerunque diligentia componi, & quando recetes ſunt,hoc eſt, antequam excedant primum annum (ut tamen tales ſint, quòd ad ſex menſes acceſſerint) ſatis uim inſignem habent: Ideò alijs multis eiuſmodi antidotis pręferendæ uidentur. Ita & philonium perſicum,cuius ab omnibus tàm gręcis, quàm arabibus multa cum laude fit mentio, mihi non uidetur cuipiam alteri poſt ponendum.

Alterum uero eſt, quòd in affectibus partium, quæ intra thoracem ſunt,quibus ſanguis expuitur,medicamentis,quibus in his curandi opus eſt, aliqua immiſcenda ſunt: quę quanuis uideantur eſſe contraria,quia calefaciunt,& aperiunt,attenuantque;conferunt tamen ea ratione, quod facilè ad intimas partes pertinentia,& penetrantia,ſecum uires opportuniorum medicamentorum,quæ refrigerāt,& incraſſant,ducunt,antequàm in tardiori,& difficili tranſitu reſoluantur. Sed hoc intelligendum de jis, quę bibuntur,aut deuorantur,& ad uentriculum deſcendentia egent,ut in eo prius ad actum deducantur: illis etenim neceſſarium eſt hoc auxilium, quia futurum eſt longum iter, antea quàm eò ſit peruentum, quò perueniendum eſt. Verùm illa,quibus tanquam eclegmatibus, & quaſi per delinctum utimur,cum
beneficium ſolum præſtent, dum per gulam tranſeunt (interim enim pars exudans, & quaſi percollata D
tranſit in aſperam arteriam) non egent hac mixtura;ſed illis opus eſt eorum miſcella,quæ ſuapte natura facilè reſudant, & collantur. Eiuſmodi uero ſunt dulcia, ut ſaccharum, mel, ſapa,uinum dulce, & id genus reliqua: unde his aſſumuntur, & componuntur omnia. Sed opportunum iam fuerit,ut tranſeamus ad aliud caput, & de empyemate, hoc eſt de ſuppuratione agamus.

De empyemate,hoc eſt ſuppuratione. Cap. VIII.

Lec.92 ET ſi ἐμπύημα gracè,quod noſtri ſuppurationem appellant, interdum communi quadam ſignificatione ab Hipp. prolatum ſit, ut refertur ad tubercula, uel inflammationes, cum ſuppurantur, nec modo in pectore, uerùm & in quauis alia etiam corporis particula: ſæpius tamen (ut
Cō.27 teſtis eſt Gal. ſexto & ſeptimo Aph.et alibi etiam) magis particulatim eos ſuppuratos tum Hip.

tum

A tùm alij medici ſoliti ſunt nuncupare,qui pus in ſpatio, & capacitate thoracis collectum gerunt, nimi- Cõ.44
rum inter pulmones, & thoracem: ſiue id fuerit ex rupta vomica,in quam fuerit conuerſa pleuritis, vel
peripneumonia effuſum:ſiue ex deſtillatione per putredinem fuerit genitum: ſiue ex ſanguine, qui ex ali
qua vena aperta,aut eroſa,aut fracta defluxerit: ſiue ex alio quopiam humore,qui eò confluxerit, & pu-
treſcens in pus abierit. Sed de his cùm ſatis lucidè ſermonem ſuperius habuerimus,non eſt,cur in præ-
ſentia idem repetamus. Verùm his eo duntaxat addito,cuius & aliquantiſper meminimus ſuperius,ad
ſigna iſtius affectus exponenda orationem conuertamus. illud verò eſt, quòd cùm,(vt antea retulimus)
per membranam, quam ſuccigentem appellauimus,induas partes,ac quaſi in duos ventres,dextrum ne
pe,& ſiniſtrum,ſit partitum ſpatium iſtius ſuperioris ventris: interdum pus in alteram tantum partem,
dextram, uel ſiniſtram effuſum continetur:interdum in vtranque.plerunque(vt ſecundo libro Prognoſ.
docuit Gal.ex pulmonis uomica in vtrunque latus pus effunditur: ex pleuritide verò in alterum dunta-
xat. Cognoſcitur autem congeſtum eſſe pus in hoc ventre,præſertim verò cùm præcedente pleuritide, Cõ.29
aut peripneumonia id contigerit,ſi poſt remiſſam febrem,quam excitabat inflammatio, percipiatur(vt
quarto de loc.affec.docemur)quædam inſignis grauitas in profundo thorace:præterea verò, ſi dum ſi- Cap.7.
tum, & decubitum repente ęgrotus mutat ab altero in alterum latus ſe vertens, percipiatur transflu-
B xus alicuius ueluti humoris,ſatis euidens iſtius rei ſignum eſt: interdum etiam ueluti fluctuatio percipi-
tur, quod fidem adhuc magis confirmat. Addunt autem Hippo. & Gale.ſecundo Prognoſ. quod ſe-
quitur à contracto pure in hoc ventre difficilior,quàm antea,ſpiratio;quia redditur ſpatium(vt ſuperius Tex.
fuit expoſitum)anguſtius,plenius extranea re factum.Tandem vero certiſsimum ſignum eſt,dum ex tuſ- & cõ.
ſiendo pus reijcitur, & verum pus illud eſt. Nam aliquando in tuſsi ex deſtillatione excitata fit excrea 61.62
tio pituitæ, quæ per concoctionem maturuit, & videtur ferè puri ſimilis. Sed quibus argumentis co-
gnoſcatur eſſe verum pus, inferius agemus. Pulſus vero etiam poterit argumenta pręſtare cognoſcendi
ſuppuratos. Vbi enim iam pus effuſum eſt,pulſus rarior fit,debiliorque, & tardior, quàm prius eſſet.
ait etiam primo Apho.quod ſuppurati, ſi aliquas habeant febrium acceſsiones, eas nocturnas habent. Aph.
Si quis tamen & id noſſe cuperet, quæ pars, num dextera,vel ſiniſtra pus habeat, eodem ſecundo Pro- 22.
gnoſt. id explanauit Hippo.Oportet obſeruare,quæ pars magis caleat, ea enim eſt, quæ pus continet.
Cui & hoc addendum eſt,quod facilior decubitus eſt in eam partem,in qua congeſtum eſt,quàm in eã, Tex.
quæ integra eſt, & pure caret; vt pote quoniam quando decumbit innitens parti, quę puris eſt expers, 59.
percipitur ab ægrotante,quaſi onere quodam grauari,quod ueluti ex ſublimi loco pendens premere vi-
detur;pus enim pulmoni incumbens illum premit, & grauat. Quandoque autem tanta eſt copia, quę
C effunditur,vt præ ſpirandi difficultate,quam affert, immineat præceps periculum. nam & interciſus fit
anhelitus, (ut Gal.primo de Spir.diffi. & ſecundo lib.in tertiũ Epide. docet) tàm in attractione, quàm
in redditu ſpiritus & in reſpirando narium pinę mouentur:quod non fit niſi in vehementi ſpirandi diffi- Ca.17
cultate, quę proxima ferè eſt ſtrangulationi. Alioquin autem, vt idem quinto de loc. affect.teſtatur, Cõ.4.
morbus diuturnus is eſt,& in quo multi malum habent,tandem & infelicem exitum:multi tamen etiam
euadunt. Nam ſi quis copiam puris, quam horum aliqui expuunt,diligenter voluerit extimare, (ait ip
ſe)videbit aliquando exceſsiſſe decem heminas: neque alia uia poteſt excerni tanta materia;niſi per tuſ-
ſim. Tanta autem tuſsis requirit vires validas. (nam infirmiores ſufficere huic labori nequeunt.)
Propterea, qui infirmiores uires habent,labori ſuccumbentes deficiunt: euadunt autem, qui validiores
ſunt, citius pręterea interimuntur, qui ſuppurati fiunt ex pulmonum uomica: ſtrangulantur enim, tùm
prolpter multam materię copiam: tum ob virium infirmitatem, quæ multam (vt ſeptimo Apho.dixit Cõ. 8.
Gal) ſequitur ſpiritus vitalis effuſionem. Vnde ſenes hac ratione, hoc eſt ex ſuppurata, & rupta vomi-
ca in pulmone, & his partibus, pereunt magis; ex alijs autem iuuenes. vt tamen hoc non referatur ad
vltimam,& decrepitam ſenectutem;quia hæc ætas iuuenibus,qualiſcunque fuerit ſuppuratio, minus tu-
ta eſt. Sed in alijs ſuppurationibus aliarum partium ſæpius pereunt iuuenes. Nam uehementiores fe-
bres, & dolores concitantur, vt in aurium inflammationibus, & id genus alijs, ut ſæpe ex horum ſæui-
D tia, anteaquam fiat ſuppuratio necentur. Quòd ſi eatenus ſufferre poſsint, donec ſuppuratio facta
ſit, ſupereſſe deinde poſſunt ob naturale robur virium. Senes uero eatenus quidem deueniunt, quia
neque ita à vehementibus corripiuntur febribus, & doloribus: ſed vires poſtea eorum ad tantam pu-
ris copiam excernendam non ſufficiunt. Eas autem euaſuros eſſe ſperandum, ait Hippo. in qui-
bus ſtatim ab erupta vomica, & effuſione puris febris conquieuerit, cæteraque ſymptomata ma- 2.pro-
la quieuerint; quippe quod redierit cibi appetentia, ſitis ſedetur: ſi aluus pauca quidem, ſed con- gno.
cocta deijciat: ſi pus album, lene, & æquale, & pituitæ permixtum reijciatur, & id ſinę difficili tuſsi Tex.
fiat,& abſq; dolore. Sicuti contra malum admodum eſt,& infelicis ſucceſſus ſigna ſunt,ſi uel febris ho- 63.
minem non dimiſerit,uel ſi ubi dimiſiſſe videatur, rurſum redeat, ac referueſcat: ſi ſitis inualeſcat: cibi
uero faſtidium ſuperueniat: ſi etiam aluus non concocta, ſed liquida deijciat: præterea ſputum ſi liui-
dum,vel pallidum, uel ſpumoſum excreetur. Cùm autem diuturnior fit is morbus,in tabem tandem Cõ.60
deſinit.nam putreſcit & eroditur pulmo à pure, quemadmodum eodem ſecundo Progno. docuit Gale, Cõ,15
Hippo.uero quinto,& ſeptimo Apho.ait, quod niſi pus per ſputum intra quadraginta dies excernatur, Cõ.38
& fuerit expurgatum,in tabem tranſeunt. Signa uero,quod in tabem ſuppuratio tranſeat,hęc ab Hip.

eodem

eodem ſecundo Progno.referuntur: nimirum ſi febris non dimittat,leuiorq́ue interdiu uideatur, & no- A
ctu increſcat,ab accepto videlicet cibo,& potu:quod perpetuum eſt in omnibus febribus hecticis: ſi etiã
multus ſudor emanet.ex uirium enim infirmitate id (ut Gal.exponit) fieri ſolet,digeſto nimirũ alimen-
to,quod in omnes corporis partes fuerat diſtributum. Sed tuſsis, & tuſsiendi cupiditas multas hos pre
mit: cùm tamen aut nihil, aut parum admodum extuſsiant. obſtat enim(ut idem teſtatur) virium in-
firmitas, lentor, & craſsities puris, membranæ quoq́ue denſitas, qua indutus eſt pulmo. ſed & malarum
rubor, qui offunditur, tùm ob tuſsim, tùm verò ob calorem pulmonem obſidentem. Vnde & facies,
atque adeò etiam uniuerſum caput concaleſcit: elatis quippe multis vaporibus à purulenta materia pul
moni incumbente.

De ratione curandi ſupuratos. Cap. VIIII.

Lec.93 VNiuerſa ferè ratio curationis iſtius affectus in hoc ſita eſt, vt quanto citius poteſt, pus educa-
tur, mundumq́ue, & ex purgatum reddatur ſpatium internum thoracis. Hæc verò expurga-
tio per tuſsim, aut omnino,aut maxima ex parte fieri poteſt:ubi videlicet vulnus nõ ſit in tho B
race, interna penetrans; quia per vulnus ſæpe & eluitur, & educitur pus. Nihil autem adeò
faciliorem puris excreationem facit, quàm concoctio. unde Hippo. tertio de morbis libro conſuluit, ut
nihil moueamus per dies aliquos,poſtquàm fuerit ex rupta vomica effuſum pus; vt interim materia ex-
purganda coquatur. Nam (ait ipſe) poſtquam fuerit effuſa in locum illum ampliorem, quoquomodo
ipſa refrigeſcit, & eò confluunt aliæ humiditates, quæ in pectore continebantur, quæ etiam computre-
ſcunt, unde moranda eſt concoctio,poſt aliquos dies: Ipſe vero numerum quindecim dierum præſcrip
ſit, à quibus ſi rectè expuere cæperit, benè quidem erit: ſin minus,iuuanda eſt excretio medicamentis,
antequàm corpus plurimum extennetur: Solis enim ſputis vniuerſum hoc negotium perficiendum eſt.
Vnde ea maximè opportuna medicamenta cenſenda ſunt, q̃ faciunt,vt facilè pus expuatur, & tuſsi edu
Co.18 catur. Eam autem vim habent,(vt decimotertio Meth.docet Gal.)ea, quæ attenuant. Nam hæc uias
aperiunt,atque ea incidunt, quæ per ipſas tranſitura ſunt, ſed in his poſita eſt hæc facultas, quæ calida
Ca.13 quidem ſunt, tenuem verò ſubſtantiam, uel tenues partes habent. Neque tamen id genus omnia ſunt
huic negotio idonea. Etenim quæ inſigniter calefaciunt, & deſiccant, quæq́ue acria ſunt,non ſunt huic
rei opportuna. Vnde quæ diuretica à græcis dicuntur, videlicet quæ propriè vim habent ciendi vrinas,
illa excreationibus facilè educendis haud congrua ſunt. Cùm enim nimis calefaciant, & ſiccent, co- C
gunt, & denſant. At verò quod denſatum exaruit, non poteſt facilè ſputo reijci. Quare ſemper ea,
quæ dantur, vt facile fiat ſputum, cùm ijs (vt ſuperius,ubi de aſthmate fuit habitus ſermo,diximus)dan
da ſunt,quæ humectent,ut ſunt mulſa,ptiſſana,oxymel, & noſtris his temporibus ſyrupi, & iuleb multi
ad hoc officium à medicis excogitati. Itaque ea maximè accommodata ſunt puri educendo, & pecto
ri purgando,quæ corporis meatus detergendo repurgant, uiasq́ue aperiunt. Quam vim habent nitro-
ſa omnia & amara. In hoc genere ſunt eruum, lupini, amaræ amygdalæ, ſemen vrticæ,ſcilla, iris,maru
biũ, abrotanum, & id genus reliqua; quæ tamen (vt nuper monuimus) danda ſunt ex cibis, uel potio-
nibus, uel ſyrupis,quæ vim aliquam habeant humectandi. Sed quia ea ſunt diſtincta uiribus,uel robo-
re:non oportet autem illis indiſtinctè vti,quæ diſtincta,& diſcreta ſunt,uel uiribus, vel facultate: Ideò
& hoc conſiderandum, quod in ex purgando pectore, quando adeſt adhuc aliqua in eo inflammatio,
Ca.81. vel febris inſignis, (ut decimotertio item Meth.teſtatus eſt Gal.)ea imprimis ſunt deligenda, quæ mo-
derata, & mediocria ſunt,ut ptiſſana, & eius ſuccus, & mulſa, & ſyrupi illi, qui cum his poſſunt poni,
vt violaceus,& de liquiritia appellatus.Inclinante autem inflammatione,aliquantò valẽtiora ſunt adhi-
benda:vt ſi quid eorum cum his miſcueris,quæ vim maiorem habent, ut eſt hyſſopus,marubium, & id
genus alia:& quò plus horum fuerit inditum,eò fortius erit medicamentum.qui ſi ex oxymelite dentur,
vim maiorem incidendi habebunt: neque tamen magis, ſed potius minus calefacient. ualentius adhuc D
erit,ſi oxymel ſcilliticum fuerit. Porrò neque id prætereа omittendum eſt, quod tertio libro de morbis
monuit Hipp. perquàm neceſſarium cognitu: nimirum quòd interim, dum curamus, vt pectus à pure
purgetur, ad caput etiam reſpiciendum eſt, & diligentia adhibenda, ut illud mundum ſeruetur,ne hu-
mor ab eo ad pectus deſtillans morbum foueat. Antiquiores præterea medici, cùm tanta videbatur
puris copia collecta in thorace, vt minimè per tuſsim, & ſputum ſperarent id tempeſtiuè poſſe e duci.
(Copia autem cognoſcitur ex anguſtia reſpirationis: uidentur enim ſtrangulari, & hac de cauſa etiam
interdum fit, ut quanuis repente decubitum mutent,aut etiam concutiantur ui: non tamen percipiatur
ſonus,ſtrepitusve, id nanque accidit aut ob craſsitiem, aut ob nimiam eius copiam) conſueuere ſcalpel
lo thoracem perforare, & per foramen id educere, & eluere pus congeſtum. Multaq́ue de hac re con-
ſcripta reperiuntur ab antiquis medicis:Verùm quia noſtra hac tempeſtate uel nullus eſt,uel admodum
rari reperiuntur, qui aut audeant, aut norint hanc operationem moliri:præterea potius ad chirurgum,
vulnerariosq́ue medicos hoc pertinere uidetur: Ideò neque de eo longiorem ſum habiturus ſermonem.
Sed tractationem eorum, quæ de tabe reliqua nobis ſunt,aggredieniur.

De

A

De tabe, quam φθίσιν uel φθόην græci appellant. Cap. X.

TAbes quoque uocabulum ab antiquis, præſertim verò Hippocrate, dupliciter fuit uſurpatum.
Interdum enim generaliore, & communiore nuncupatione, ut quancunque corporis extenua-
tionem, uel emaciationem ſignificat: undecunque illa habeat ortum. & ſiue cum febre ſit: ſiue ſi-
ne febre. Nonnunquam uerò, vt ſignificat corporis uniuerſi conſumptionem, & extenuationẽ,
quę ex uitio pulmonum ortum, & fomentum habet. Vitium uerò id ulcus eſt: cuius affectus ſemper co-
mes eſt hectica ſebris. De tabe ergo hoc modo accepta ſermo in præſentia à nobis inſtituitur: nimi-
rum quæ ulcus pulmonis ſequitur. Suboritur autem in pulmonibus ulcus, aliquando ex aliquo alio
præcedente affectu proprio ipſius pulmonis: ut ſi uas aliquod aut frangatur, aut erodatur (ut fuit ſu-
perius expoſitum) aut ex peripneumonia, quę ſuppurata in uomicam tranſierit. Aliquando etiam
non ex aliquo proprio pulmonum affectu, ſed potius ex aliquo humore aliunde effuſo, qui abra-
B dendi, & erodendi uim habeat: ſicuti ſæpiſſimè ex deſtillationibus à capite defluentibus fieri ſolet.
Nam qui ſuppurati à pleuritide fiunt, uel alia de cauſa; niſi intra ſpatium quadraginta dierum ex-
purgetur, putrefacto, aut exeſo pulmone, ulcus contrahunt. Vnde cùm humores effuſi in aſpe-
ram arteriam ex aliqua occaſione putreſcunt: ſiue ex capite deſtillauerint: ſiue ex ſuppurata angina de-
fluxerint putreſcentes ibi pulmonem uitiant. Cauſa autem, cur facilè putreſcunt, eſt calor loci,
& eorum humiditas. Facile autem ſupreſſam uacuationem, quæ per fluxum ſanguinis ab hæmorrhoi-
dibus fieri ſolita eſt, ut quando curantur hęmorrhoides nec una (ut conſuluit Hippo. ſexto libro A-
phor.) relinquitur aperta, qua uitioſus ſanguis expurgari poſſit, qui multus in his corporibus gi-
gni ſolet: item & ſuppreſſos menſes mulierum tabes ſequi ſolet, regurgitantibus ſanguine, & alijs uitio-
ſis humoribus, qui ſoliti erant per eas uenas expurgari, ad partes ſuperiores, quæ hoc uentre continen-
tur. Diuturnus autem eſt is morbus: paulatim enim corpus, & eius humorem conſumit. Sed & hoc in- Aph. 9
commodum habet, quòd contagioſus eſt, neq; periculo uacat, cum ijs, qui tubidi ſunt, familiariter uer-
ſari: immò non cum his ſolùm, ſed & cum illis omnibus (ut primo de Differ. febr. monuit Gal.) qui pu
rulenta, & putrida expuunt: quod uel etiam uulgaribus notum eſt. à ſpiritu enim infecto à putri halitu
per expirationem reddito, inficitur & aer, & locus, in quo habitant: unde qui in eo uerſantur, labem faci
C lè contrahunt. Quia uerò ſæpiſſimè tabes eos corripit, qui ſanguinem (ut diximus) expuunt. Ab ętate
autem annorum decem & octo, ad trigeſimum quintum uſque (ut quinto Apho. docet Hipp.) frequẽ Cap. 9
tius ſolet excitari ſanguinis ſputum: tum quia multus illis ætatibus, & calidus ſanguis abundat: tum
uerò, quia plus hi ea ætate in uictus ratione (ut tertio Apho. exponit Gal.) aberrant; preſertim autem
laborioſis, & uehementibus exercitationibus, illis præcipuè, ex quorum importuno uſu ſolent uaſa fran
gi. Vnde & frequentius his ætatibus ſolent homines à tabe corripi. & quia (ut primo de Differ. febr. Cõ. 8
teſtatum reliquit Gal.) maxima, & potiſsima ratio prouentus ęgritudinum in humano corpore pen- Cõ. 18
det ab aptitudine, & apparatu corporis ęgrotaturi: ideo qui eam naturam habet, quę facilis ſit, &
procliuis ad eos affectus, quos tabes ſolet ſequi, ſępius, & facilius ab his cauſis ſolent affici, quas ſputum
ſanguinis afferre ſæpius diximus. Vnde conformatio corporis à primo ortu contracta ſecundum tho-
racem, & pectus, ſi vitioſa fuerit, plurimum habet ad tabem momentum, ut teſtatum reliquere Hip-
po. & Galle. quarto Aph. & primo lib. Com. in primum Epide. qui pectus anguſtum habent, & adeo
compreſſum, ut ſcapulę quaſi alę promineant. Vnde & naturæ hæ alatę appellantur. habent enim hi
partes has imbecilliores. ſi enim natiuus calor harum partium fuiſſet in prima harum conformatione
fortior, elatum pectus, & ampliorem pulmonem creaſſet. Sed quia importunas quoque diſtillationes
D ſolet ſequi tabes, qui deſtillationibus obnoxij ſunt, hi facilius tabem incurrunt. In hoc uerò incommo
dum propenſi ſunt, quorum caput facilè repletur: ſicut qui caput habent imbecillum. Quòd ſi utra-
que hæc conuenerint: quippe capitis infirmitas, & thoracis uitioſa conformatio, qui ita ſe habent,
maximè omnium proni in tabem ſunt. Ad quod etiam plurimum faciunt & tempora anni, &
conſtitutiones, præſertim uerò inæquales, ut autumnales. Nam & facilius autumnus affert hęc ui-
tiū, & ſi pręcedens occultum fuerit, ab autumno detegitur. Tabem autem occupaſſe hominem pri-
mum cognoſcimus, ſi cauſæ pręceſſerint, quęcunque ad tabem ſolent hominem perducere: ſicuti ſi, Cap. 8
pręcedat deſtillatio ſalſę, & putris pituitę ex capite tuſsim concitans: mox uerò leuis ſebricula homi-
nem occupet; dolorque circa pectus, & dorſum excitetur: tuſsis interdum acuta ſuboriatur: copio-
ſum ſit etiam ſputum tenuis, & ſalſę ſaliuę. Progrediente uero morbo membra extenuentur, cru-
raque, & pedes intumeſcant: deinde guttur promineat gracile, & infirmum, & ęger quaſi per fiſtu-
lam, dum loquitur, ſibilet. Hęc ſigna ſunt, quę ab Hippo. in libro de internis affectibus deſcri-
buntur. Confirmat autem eam opinionem, ſi is (ut quarto de Loc. affect. ait Gale.) pus expuat.

Immò interdum pars aliqua pulmonis ſputo reijcitur. Præterea uero interdum aliqua uenæ pars, uel A
annulorum ex quibus aſpera arteria, & eius rami contexti ſunt, per ſputum, & excreationem expel-
Aph.2 litur. Sed adeò magnam putredinem, & exulcerationem hęc indicant, ut iam rem ad extremum oſten
dant deueniſſe. Ita etiam, ſi ſanguinis ſputum pręceſſerit: mox uerò febris, & puris ſputum, & reliqua, quę
hactenus retulimus ſequantur, tabis certũ fere ſignũ eſt. Sed quoniã diximus, quandoq; coctè pituitã ex-
pui, quæ tamen purulenta non eſt: ideò ſi quis voluerit certior de hac rei fieri, primum illud obſeruan-
dum quòd ęgroti ſæpe, dum expuunt, odorem quendam, quaſi ſit in ore putridum quid, percipiunt.
Ca. 8. Sed & Hippo. quinto Aphor. docuit facere de hac re periculum. proiecto enim ſputo in ignitos carbo-
11.15 nes, ſi fędus, & putridus odor percipiatur, pus id verum eſt. In his uero (vt quarto de Cauſ. pulſ. expo
nitur) pulſus paruus eſt, & imbecillis, molliſque, & modicè velox, & qualis hecticus appellatur. (nam
Ca. 5. & hecticam febrem habet coniunctam) ſed & periodos aliquas, vel acceſsiones habet, & eas (vt idem
Apho. primo Aph. teſtatur) quotidie, plerunque verò nocturnas: Cùm autem iam vlcus factum eſt, nullam
14. amplius curationem recipit: id enim & experientia docuit, & Gal. quinto Meth. teſtatus eſt. Nam quan-
Apho. uis hi videantur melius habere, & eſſe curati inducto quodam ueluti calloſo & fiſtuloſo affectu vlceri: ad
12. tamen progreſſu temporis (vt refert idem quarto de Luc. affect.) vel leui etiam negotio deraditur, & ad
Apho. priſtinum ſtatum morbus redit. Mortem verò inſtare nuntiat alui pro fluuium (vt quinto Aph. ait
& cõ. Hipp.) tabidis ſuperueniens. Caſus etiam capillorum, vt paulò ſuperius idem affirmat. Nam cadunt B
16. capilli aut ob ſummam inopiam alimenti: aut ob multam humorum corruptionem. Sed cùm non am
Le.94. plius expuunt, mos eſt præ ſoribus. Quoniam eatenus viuere poſſunt, quatenus per ſputum (ut Septimo
Apho. habemus pulmo expurgari poteſt: verum vbi ſputum non amplius procedit, interclusis itineribus
ſpiritus à retenta materia ſtrangulantur. Curationis verò cum minimè capax ſit is affectus, quando iam
vlcus, quod alicuius magnitudinis ſit, fuerit contractum: Ideò neque de eius curatione longum ſermo-
nem ſumus habituri, Sed tantùm duo tractabimus capita. Primum, quanam ratione ſe gerere de-
Ca. 10. beant illi, docebimus, qui natura propenſi ſunt in hunc morbum, ut hoc periculum effugere poſsint:
deinde quo pacto agendum ſit cum illis, quos iam tabes corripuit, vt diutius, & minori poſsint incom-
modo uiuere. Quoniam autem illos diximus eſſe in hunc affectum procliues, qui thoracem à natiuita-
te anguſtum ſortiti ſunt, & qui deſtillationibus multis, & frequentibus tentantur, de his quidem in prę-
ſentia non agemus; quia res hęc, ubi deſtillationibus ſermo eſt habitus, tractata fuit. De alijs verò duo
ſunt imprimis conſideranda. Primum, vt docuit Gal. quinto de San. tuen. vt quantum poteſt fieri, cor-
rigatur vitioſa conformatio thoracis: videlicet vt pectus latius, & eleuatius aliqua ratione fiat, & aucto
calore natiuo particulis illis robur addamus. Id vero maximè poſſe fieri putat, ſi exerceantur partes
illæ proprias, & illis congruẽti exercitatione. Harum verò partium potens exercitatio fit per magnas, C
& elatas voces, vehementeſque vociferationes, dum etiam attracto multo, & compreſſo ſpiritu brachia
dimouent, & exercent. Quia tamen violentiores hi motus, vbi imbecilles ſunt hæ partes, poſſent ali-
quod incommodum illis afferre, vt eſſet venæ fractura: Ideò vt hoc etiam proſpiceret, docuit Gal. faſcia
deligandas eſſe partes omnes, quæ ſub thorace ſunt vſque ad femora: quæ faſcia modicè lata ſit: vt ta-
men ligatura adeò ſit moderanda, vt neque partem aliquam laxam relinquat, neque tamen ita compri
mat, vt moleſtè feratur. nam ita & tutiores partes erunt, ne labem aliquam contrahãt, & ſpiritum fa-
cilius continebunt, & compriment. & hac ratione calor earum partium augebitur, & pectus amplius,
& elatius fiet. Sed hæc nequaquam quacunque ętate ſunt molienda, ſed tantum in ijs, qui adoleſcunt:
in alijs aũt in quibus non facilè mẽbra extendi poſſunt, prodeſſe aliquantũ poterit; Sed ratio hæc ne ten
tanda quidem in ſenibus eſt. Illis enim, cùm partes has imbecilliores habeãt, potius quieti, quàm eiuſ-
modi exercitationibus eſt indulgendum. His verò ita conformatis, ſi aliquando aliqua purgatione eſ-
ſe opus videatur à vomitu eſt abſtinendum: nocuus enim eſt plurimum illis, qui iam in tabem incide-
runt, nec non & illis, qui ſuapte natura, propter harum partium infirmitatem, procliues ſunt in eam.
Sed iam agamus, quomodo ſint hi tractandi, cùm iam extenuari, & contabeſcere incipiunt. His ita-
que præſertim lactis potus opportunus admodum eſt; vt pote quoniam corpus optimè alat, reficiatque, D
& obſiſtat, quo minus extenuetur, & ſiccetur: præterea verò acrimoniam, & vitium ferè omne vitioſo-
rum humorum corrigit. Vnde neque vllum magis opportunum, & præſentaneum auxilium eſſe po-
teſt illis, de quibus timemus, ne ſanguinem erota vena, ob copiam vitioſorum humorum expuant,
adeò ut qui uſu lactis ab hoc diſcrimine, præſertim poſt corporis accommodatam purgationem non
euaſerint, fruſtra (ut teſtis eſt Gal. quinto Meth.) alia ſint tentaturi, & (vt idem in libro de Cib. bon.
& mal. ſuc. ait) quidam eouſque prouecti ſunt, vt affirmauerint illos, qui iam vlcus in pulmonibus con
traxerint, poſſe exquiſite curari ſolo vſu lactis; modò nondum factum ſit magnum: quia & ſanguinem
bonum generat: pręterea vim habet modicam detergendi, aliquam etiam agglutinandi, & conſoli-
dandi interna vlcera. Verùm in vſu lactis ſunt quædam obſeruanda. Primum, ut ab eo illi caueant
quibus id ſententia Hippo. deſcripta quinto libro Apho. fuit interdictum. Nam & caput dolentibus, &
febricitantibus febre putrida, plurimum ẽtſitientibus, & qui uiſcera obſtructa, & flatulẽta hñt lac noxiũ
eſt.

A eſt. Pretera verò, cum lac ſumendum eſt, vel exhuberibu ex g:nd m, vel ſtatim vbi mulctum fuerit,
antequam refrigeſcat.cito enim tranſmutatur,vbi mulctum diu ſeruantur. Procurandumque eſt,vt lac,
optimum ſit,erit autem optimum, ſi & animalis fuerit, quod maximè homini alendo ſit accommoda-
tum.Vnde celebriores exantiquis imprimis muliebre lac laudarunt, tanquam id, quod nobis ſit fami-
liarius, ac cum noſtra natura conformius : cuius ſententiæ & ſe eſſe confeſſus eſt Gale. poſt humanum
ſunt vaccinum,aſininumque, & caprinum; niſi quòd his omnibus craſsius eſt vaccinum : tenuius verò
aſininum:ât caprinum inter hæc medium. Quare pro ratione exigentiæ ipſius naturę laborantis, cor-
poris,& eius affectionis, interdum vnum, interdum alterum, vel tertium eligendum. Sed non modo
hoc in eligendo lacte conſiderandum eſt, verùm etiam eius natura:Quoniam excibis, paſcuiſque, qui-
bus animantia aluntur,plurimum lactis natura mutatur.expedit autem,vt ratione roboris addendi par
ticulis affectis lac particeps ſit alicuius aſtrictionis. unde quia exiccatione (vt ſæpius fuit expoſitum)
vlcera curantur:erit etiam operęprętium, ſi & vtantur paſcuis hæc animantia in locis, in quibus & her-
barum,& fructicum aſtringentium exoriatur copia,ut rubus,cytiſum,lentiſcus,arbutus, meliſſophylũ,
polygonum,& id genus alia:ſique in loco edito, vt in colle aliquo,non inplano quo multis è cauis locis
humidiores vapores ferri poſſunt, qui etiam non omnino à Sole auerſus ſit, paſcantur ſicuti loca ſunt,
B quę in ſeptentrionem ſpectant. Talis natura erat collis,qui Tabię dicebatur, quo Romani medici ta-
bidos mittebant inter Neapolim & Surrentum. At vero ſi iam tabes facta ſit,& firmata,ut amplius ex-
quiſitæ curationis nulla ſit reliqua ſpes, hoc ſaltem procurandum eſt, vt obſiſtamus quo minus ſerpat:
quatenus tamen id fieri poterit.. Vt nihil in præſentia dicamus de ea curandi ratione, cuius arabes me-
minere,præſertim vero Auic.quę fit ſaccharo roſaceo recenti,hoc eſt,quod annum non exceſſerit: ut ta-
men multa eius copiam tabidus comedat; neque ſit facile creditu, quam multam comediſſe dicantur
quidam, qui liberi ex eius eſu euaſere.Nam nullum unquam noui, qui uel nobis inſtituentibus, uel præ-
ceptoribus noſtris potuerit hac ratione curari. In hoc uero conſenſere omnes medici,præcipuè uero Ga
le.quintoMeth.&ſeptimo deComp.med.ſec.loc.quod fiet maximè uoti compos, quatenus ad hanc par
tem attinere poteſt,ſi omni ope contenderit,ut ulcus ſiccetur, & perinde callum obducat, quemadmo-
dum callum ſolent frequenter inducere fiſtuloſa ulcera, quę medicamentis uehementer deſiccantibus
contrahuntur adeo,ut claudantur,&,cõſolidata,& curata uideantur.Ita ergo & in ulceribus pulmonum
procurandum, ut per exiccantia, tùm medicamenta,tùm etiam pleraque alia, quę ad uictus rationem
pertinent,obcalleſcant,id uerò non admodum multo negotio fieri poterit, quando non multum excre-
uerit ulcus.Quod ubi in aliquibus(ait Gal.)factum fuit,ita per aliquod tempus benè ſe habere uiſi ſunt,
C ut integram ſanitatem recuperaſſe uiderentur.Nam ſępe inde fit,ut neque deinde tuſſiant amplius;niſi
aut erronea uictus ratio,aut aeris intemperies repentina officiat. In hoc autem peragendo confert plu-
rimum aeris,& regionis mutatio,ut degere poſſit in aere ſicciori. Vnde Gal. tempore in Aegyptum, vel
in Libyam nauigantes migrabant. In reliquis pręterea omnibus ſiccationi attendendum in cibo, & po-
tu,& aliis ad uictus rationem pertinentibus:dummodo non ſit corpus ad extremam maciem deductum;
uel ſi aliquando interciperetur ſputum; ita ut pus expurgari minimè poſſet. Nam ſi ſputum retineri con
tigerit,intermiſceri aliquid interim,dum ſputum fiat facile,erit neceſſe,quod humectat.Cùm etiam om Ca. 8.
nino corpus contabuit,& emaciatum eſt,humectantibus cibis,& potibus, inunctionibuſque, & balneis
opus eſt. Quamuis autem medicamentorum, quæ exiccando poſſunt id præſtare,quod diximus,multi-
plex ſit vſus:præſertim verò,& maximè accommodatus is eſt,qui(vt Gal.quarto de Loc.affect. teſtatur.)
fit per odoramenta.& id quidem bona ratione;quia vapores ex odoratis rebus digeſti.ac cum aere per-
mixti per inſpirationem attracti plurimum poſſunt pulmonem vlceratum afficere. Vnde poma ea odo
rata, quæ ſolent,qui peſtilentem conſtitutionem timent, ſecum ferre, & ol facere; fiunt autem ex la-
dano moſco,ambra,ligno,quod aloen vocant, ſandalis, cinnamomo, roſis aridis, & alijs iſtius generis
benè olentibus rebus, erunt his vtilia. Sed Gal. laudat confectionem eam, quæ accipitur in theriaca,
D eam hedychroum appellant. Sed et cyphi, quod in mytridatica antidoto accipitur, pari ratione po
terit conferre:& quæ galiæ & ab arabibus,& Nicolao dicuntur, nec modo eſſe hæc interdiu.& à uigilan-
tibus odoranda conſulit; verum etiam adormientibus, vt continens horum odoramentorum oblatio
magis pulmones afficiat. Vnde paranda ſunt unguenta benè olentia, quibus internæ inungantur nares
veſpere; cùm is ſe ſomno traditurus eſt,qualia erant,quæ antiquitus in pretio multo erant,vt foliata, &
ſpicata. Antidoti quoque maiores ex aliquo humore huic etiam officio accommodato ebibitæ uim ma-
gnam habent, vt ſunt mytridatia,theriaca,athanaſia,ambroſia, & innumeræ aliæ, quæ à Gale.in ſecundo
de Antidotis literis traditæ ſunt quæq; ſeptimo de Medi.comp.ſec.loc.fuere deſcriptæ. In quibus re-
rendis non erimus longiores, ne tempus conteramus : ſicuti neque ea aſcribemus, quorum meminere
Aetius,& Oribaſius. Sunt uerò & quędam ſimplicia, quę in vſum deducta non parum conferent : prę
alijs verò mirificè Gal.nono de Sempl. med. facul. laudat bolium armenam. Dioſcorides verò & ipſe
multa refert huicrei congrua, in quibus ſunt reſinę omnes : ſi vel per ſe, vel cum melle delinguntur.
hæ enim exiccant Sed non adeò,vt ſputum reddant excreationibus ineptum. Sed de affectibus ad cor.
attinentibus, antea quam ad ad alium ventrem tranſeamus, ſermonem inſtituamus. Cor enim ue-

luti dominus eſt, cui reliqua omnia in hoc uentre contenta miniſtrant, atque ad id referuntur. A

De cordis affectibus. *Cap. XI.*

Lect. 95. CORdis nomen antiqui non de hac tantum particula, cuius nuper meminimus, quæque ſub pulmonibus ſita eſt, & ab eis quaſi fouetur, protulere: verùm etiam (quemadmodum refert Gal. primò de Cauſ. ſympt. & tertio de Loc. affect. & alibi ſæpius)os uentriculi cor ſoliti ſunt appellare. Vnde & quos cardiacos vocant, ſunt affectus, qui ad os uentriculi potius attinẽt. Huiuſmodi verò nuncupatio inde forſitan habuit occaſionem, quod tantus eſt nexus, & affinitas inter has duas particulas, ut læſo ore uentriculi, perinde afficiatur cor, & eadem etiam excitentur ſymptomata, ac ſi cor ipſum afficeretur. Sed tractationem eorum, quæ pertinent ad os uentriculi, transferemus ad ſequentem librum. In præſentia uerò, ea ſolum exponemus, quæ propria cordi ſunt. Eſt B
Cap. 1. itaque cor natiui caloris ueluti fons, focusque, quod Gal quinto de Loc. affect. teſtatus eſt: unde & quacunque alia particula noſtri corporis calidius eſt, teſte eodem ſecundo de Temper. libro. eſtque uitæ in
Cap. 3 animantibus ſundamentum, ut neque animal alioquin interire poſſit; niſi cor afficiatur. Affici uerò duplici ea ratione poteſt, qua & alias quoque particulas ſuperius diximus: nimirum proprio ſuo, primarioque affectu: præterea verò & cum conſentit cum alijs particulis, quæ ipſæ primariò afficiuntur. Sed de proprijs cordis affectibus priorem ſermonem habeamus: poſtea uerò & de alijs agemus, cum quibus cor conſentit. Laborat plerunque cor ex intemperatura ab eo contracta, atque cuicunque tùm compoſitarum: tùm ſimplicium differentiæ obnoxium eſt, & cum mareria, & citra illam. ſed ab ea nequaquam corripi poteſt, quæ ſequitur tumorem aliquem præter naturam, ut ſunt inflammationes, & ſcirrhi. & id genus reliqua. Nam (ut idem ſecundo, & tertio de Pręſag. ex pul. retulit) cùm eiuſmodi tumores in corde oriuntur, concitantur adeò uehementia animi deliquia ſtatim inter initia, ut hominem omnino interimant. Quod quidem puto eſſe intelligendum, quando in internis partibus, & penitioribus oritur is tumor. alioquin enim memini, quòd Venetijs dum cadauer quoddam ſecaremus, quod fuerat hominis, qui ex diuturno morbo tandem in quodam hoſpitali mortuus eſt, inuenimus paruum ſub altera cordis auricula ulcus, quod uidebatur antiquum aliquantulum profundum, purulentum, & ſordidum: quodcunque autem illud fuerit ulcus, ſiue ex aliqua uomica fuerit: ſiue ex eroſione: ſiue ex putredine: uideretur rationi conſonum, quòd ſi hæc pertulerit diu, poſſit etiam ſcirrhum aliquandiu ferre. Sed externæ, immo extimæ partes non ſunt tanti momenti, ſicut interior eius ſubſtantia, & uentres. C
Et hi quidem, qui in intemperaturis his conſiſtunt, cordis ſunt proprii, & primarii affectus. Læditur autem ſæpius cor ex aliarum particularum affectibus, cum quibus naturalem cõnexionem, aut per ar-
Cap. 2 terias, aut per uenas, aut alia quapiam ratione habet. Sæpiſſimè verò (ut quinto de Loc. affec. legimus) conſentire ſolet cor cum ore uentriculi, quando id malè afficitur. Impertitur autem os uentriculi faci-
Cap. 7 lè ſuos affectus cordi, partim per magnam arteriam, vt primo de Sympt. cauſ. ait Gal. partim loci uicini-
Cap. 4 tate. Sed & cum thorace, & cum iecinore conſentit plurimum; magisq; cum iecinore quam cum thorace; & id quia (ut docet Gal. quarto de Præſag. ex pul.) quamuis iecur à corde remotius thorace ſit; ma-
Cap. 5 iorem tamen communionem cum iecinore propter cauam uenam habet: immò (ut ille idem teſtis eſt) maiorem cum ſepto tranſuerſo connexionem habet, quàm cum aliqua alia ferè particula in thorace habeat, propter eas uenas, quas id ſortitũ eſt; deductas à caua uena propè cor. Præterea & cum cerebro plurimum conſentit. Nam (ut idem ſecundo de Cauſ. pul. oſtendit) ex corde ad cerebrum inſignes pertingunt arteriæ, & à cerebro ad cor nerui: præter id, quòd ad arterias omnes aliquæ neruorum fibræ per-
Cap. 12 tingunt, quæ illas ſenſus reddunt participes. Sed tandem & cum utero in mulieribus inſignis fit cordis D
conſenſus: cui rei argumento ſunt ſtrangulationes ex utero, in quibus & pulſus, & reſpiratio ita nonnun-
Cap. 5. quam obſcuratur, ut omnino ſine pulſu, & reſpiratione (ut ſexto de Loc. affect. ſcripſit Gal. & primo li-
Cõ. 1. bro in ſextum Epide.) eſſe uideantur. Sed nullum uiſcus eſt, cum quo maiorem nexum, & conſenſum
Cap. 2. cor habeat, quàm cum pulmonibus. Nam (ut idem teſtatur quarto de Pręſag. ex pul.) connectuntur duo hæc uiſcera magnis admodum uaſis, quæ in utrunque uentrem cordis ſunt peruia; præter id, quòd nulla alia particula cordi uicinior eſt. Sed quia diximus, mortis proximam, & primam cauſam, ſicuti & uitæ, à corde eſſe petendam, proindeque fieri minimè poſſe, ut quis moriatur, niſi prius cor lædatur: hoc præterea conſiderandum eſt, quòd non pariter, & ex æquo omnes cordis affectus mortem afferunt. Nam cùm aliqui illi attribuendi ſint, quatenus pars ſimiliaris eſt, ut ſunt intemperaturæ: alij uerò, ut diſſimiliari, & organico, ut inflammationes eryſipelata, & reliqui tumores præter naturam. Por-
Cap. 2 rò intemperaturæ, (ut teſtis eſt Galenus quinto de Loc. affect.) repentinæ mortis non ita in cauſa ſunt, ſicut affectus, qui illi, quatenus inſtrumentarium membrum, accidunt. Etenim inflammationes, eryſi-

eryſi-

A ereſypelata,& cæteris tumores ſtatim exorientes hominẽ interficiũt. Verũ & dolor vehemẽs,& magnus
timor,ſumma etiã & repẽtina lætitia ſtatim vires diſſolunt,& mortem inferunt:quæ illis pręſertim adue
niunt,qui infirmã habent animalẽ facultatẽ, cuius ſedes eſt cor, quiq; non aſſuetiere vehementibus exer
ceri pertubationibus. Quẽadmodũ enim idẽ docuit ſecũdo de Symptoma.cau.animus ſuapte natura in Cap.
primo ſuo fundamẽto imbecillis à valido affectu oppreſſus, repẽte extinguitur in vehemẽti dolore,timo
re ve: in repentina autem lætitia interdum ſtatim diſſoluitur;quia in hoc affectu,quando vehemens eſt,
& repentinus,ſanguinis,& ſpiritus confertim quaſi erumpit è corde ipſo.contra verò ob mærorem & tri
ſtitiam nemo repente moritur; quia ſanguis, & ſpiritus non ita confertim vniuerſim,etiam repente re
uocantur, ſed paulatim: & propterea neque ita facile extinguũtur. Sed neque ex ira quis repente mor
tuus eſt; quia iracundia non extinguit calorem, neque eius robur diſſoluit; cum potius illum accendat.
At uerò cum arteriæ omnes communi omnium conſenſu ortum à corde habeant, & pulſandi faculta-
tem, nihil in animantis corpore eſt, à quo certiora ſigna oſtendentia cordis affectus depromi poſsint,
quàm à pulſu, & reſpiratione. Nam quanuis reſpiratio primum à motu muſculorum pendeat, qui
facultatem mouendi à cerebro ſortiuntur: quia tamen illa propter temperiem natiui caloris à natura
inſtituta eſt: Ideò & ipſa pro diuerſa ratione exigentię cordis variatur. Quare indicium calidioris Cap.2
B intemperaturæ cordis (vt & quinto de Loc. affect.& tertio de Preſag. ex pul.expoſuit Gal.) magna, ve-
lox, & frequens ſpiratio; modò nullum ex parte inſtrumentorum reſpirationis obſtet impedimentum:
itidemque magnus, creber, & celer pulſus: quò antem magis excreuerit cordis calor, eò quoque ma-
ior erit pulſus. Sed neque pari ratione & velocitas, vel frequentia creſcet. Nam cùm non eſt immo-
dicum incrementum, natura auctæ neceſsitati magnitudine ſatisfacit. At cùm immodicè calor creue-
rit,magnitudini accedit & celeritas. Poſtremò verò cùm & hac ratione non fit ſatis, neceſſaria eſt & fre Cap.4
quentia. Hæc tamen intelligenda ſunt,quando uires adhuc validæ ſunt: quia ubi languent, nulla(vt do-
cuit Gal.ſecundo de Præſag.ex pulſu)poteſt eſſe in pulſu magnitudo: ſed natura tunc frequentia,& cele-
ritate vtitur in hac rei neceſsitate. Sed in intẽperie calida,quæ pẽdet à materia calida in corde, eatenus
vires poſſunt ualidæ ſeruari, quatenus cor calefit adhuc. At ubi adeò iam calefactum eſt, ut ęquet calo-
rem materiæ, à qua calefiebat, nequeunt amplius vires eſſe integræ: neceſſe enim eas diſſolui. Contra
autem in frigidiori intemperie & ſpiratio rara, & tarda eſt, & pulſus quoque paruus, tardus, & rarus
eſt;ita ut prius refrigeſcente corde,frequentia remittatur,mox celeritas,demum magnitudo. niſi tamen
vires affectæ ordinem interdum variẽt. At verò ſiccior cordis intemperatura pulſum durum efficit:mol-
lem autem humida. Neque eſt nunc,cur cauſas omnes referamus,quæ cordis poſſunt mutare naturalem
temperiem calefaciendo,vel refrigerando,uel ſiccando;quia & ratio victus diuerſa, animi perturbatio-
C nes,artes,vitæ inſtituta,medicamentorum uſus multus,quæ calefaciant,refrigerent,humectent, vel exic
cent,diuturniores morbi,vel vniuerſum corpus occupantes,uel partes illas, quæ cum corde magis con-
ſentiunt,inedia,labor, & id genus reliqua immutare queunt. Poſſemus nunc & illud referre, quod Gal.
expoſuit tertio de Præſag.ex pul.nempe quòd interdum contrarię reperiuntur intemperaturæ in corde: Cap.2
non tamen eiuſdem rei ratione;quia videlicet varij reperiantur humores in corde, vel in uenis cordi vi-
cinis contrariæ naturę illi intemperaturæ,quę ſubſtantiam cordis corripuerat: ſicuti ſi cor quatenus ad
eius ſubſtantiam pertinet, caleat: frigidi verò ſucci confluxerint in eius ventres,vel venas illi proximas:
quod quidem in febribus peſtilentibus interdum ſolent euenire: idque in cauſa eſt, cur non videatur pul
ſus fuiſſe à naturali ſtatu mutatus. Interdum & contra fit, vt calidis humoribus referti ſint ventres: ip-
ſum tamen detineat frigida intemperies. Verùm in his nolumus plurimum temporis conterere; quia
non eſt noſtri inſtituti vniuerſam pulſus rationem exponere; ſed quantum ad affectus cordis explanan
dos ſatis eſſe poteſt. Vnum tamen non uidetur prætereundum; quia de repentinę mortis cauſa interci-
dit paulò ſuperius mentio,quòd ex pulſu ſępe cognoſci illi interdum poſſunt,qui apti ſunt,immò procli
ues,vt in mortem incidant repentinam. Nam in quibus pulſus præter id,quòd rari, & inæquales ſunt,
intermittunt etiam hi plerunque(vt Gal.ſecundo de Præſag. expul.tradidit) tandem repente intereunt. Cap.4
Intermittere autem pulſus dicitur,quando, quo tempore motus eſſet expectandus, quieſcit arteria: &
D in aliquibus frequentior, in alijs rarior eſt hęc intermiſsio. fit enim in aliquibus poſt ternas, in alijs
poſt quaternas, vel quinas, vel ſenas pulſationes, uel etiam per longiora interualla. Sequitur autem
hæc inæqualitas, & intermiſsio pulſus vehementem refrigerationem corporis cordis, uel ſanguinis,
& ſpiritus contenti in eius ventriculis, uel alicuius partis cordi vicinæ. Sed cùm ad cor pertinet pri-
mum refrigeratio, minores, tardiores, & imbecilliores pulſus fiunt. Quod ſi ratione particulę ali-
cuius vicinę id fiat, maior in raritate fit mutatio, quàm in alijs differentijs. Vt autem maioris mo-
menti eſt, ipſum cor affectum eſſe, quàm vicinas partes, magis præceps & ineuitabilis inſtat interi-
tus, friget cor. Et hi quidem in ſomno potius moriuntur, à quo nunquam amplius excitantur.
Qui vero vitio proximarum partium hanc habent intermiſsionem, in his in raritate maior, quàm
in alijs differentijs, fit à naturali ſtatu pulſus mutatio: attamen iſti, quanuis non ſint admodum mi-
nores, tardiores, atque imbecilliores pulſus, quàm eorum natura expoſcere videatur: ſunt tamen
periade, vt priores, acutæ morti obnoxij: uerùm eorum aliqui loquentes moriuntur, & cùm ni-

hil mali habere vulgaribus videntur:interdum verò alij cum ſudore; alij verò citra ipſum. Hoc verò A
nonnullis accidit, cum ſebricitant,& eos repente citra vllam rationem dimittit febris. ſed quibuſdam
etiam, qui ſani eſſe videntur; quod tamen ſenibus pręſertim ſolet contingere. Adeò verò mala eſt hu-
iuſmodi intermiſsio in pulſu, vt quæ inſignis eſt,& longiori temporis ſpatio intermittit, perinde vt apo-
plexia fortis, curari minimè poſsit. Breuis, nec inſignis, & ſi poſsit curari, non facilè tamen curationem
admittit. Inſignem verò & longam intermiſsionem cum Gal. eam appellamus, quę duarum pulſatio-
num tempus excedit: breuem, quę citra illud ſpatium eſt: ſicuti breuiſsimam, quando vnius pulſationis
terminos non tranſgreditur. Et hæc quidem facilius curatur in puerili, & ſenili ætate. Sed iuuenes vel
nulli, vel paucisſimi, in hac etiam euadunt; & id, quia vis, & facultas pulſatrix maximè in iuuenili ætate
viget: vnde non niſi ex vehementiſsima, & valentiſsima cauſa fiunt intermittentes in ea pulſus, quę de-
inde aut nullo modo, aut vix, & ægrè admodùm ſuperari poteſt. Senes verò, & pueri leuiori de cauſa
hæc perpeti poſſunt: unde & facilius ſuperatur. Accedit, quòd in pueris plurimum viget concoctoria
facultas, mollem etiam ſubſtantiam prætereà habent; & proinde facilis fit in eis excrementorum dige-
ſtio: cùm ergo & facilè concoquant, facilèque digerant & inæquales intemperaturas, & craſsitiem, co-
piamque ſuperuacaneorum humorum, poſſunt etiam ſubterfugere periculum, quod eis imminet. Iuue-
nes itaque minimè omnium euadunt: pueri minus periclitantur: ſed minus adhuc ſenes. Sed cauen- B
dum, ne aliquis ex ignoratione intercidat error, nimirum ne longa pulſus raritas nobis imponat,& cre-
damus, eam eſſe intermiſsionem,& putemus aliquos fuiſſe liberatos, qui pulſus habebant intermitten-
tes: cùm tamen rari potius, quàm intermittentes, eſſent. Diſcerni autem duo hęc poſſunt, tùm pro-
lixitate temporis: tùm verò pulſus inæqualitate. Poteſt enim pulſus ęqualis eſſe, & rarus; intermittens
verò, & ęqualis nequaquam. Pręterea uerò ſi rarus admodùm pulſus fuerit, nequit deinde fieri, quin
& tardus ſit. Præter autem hanc pulſus differentiam, duo ſunt alia ſymptomata, quæ ſubitę mortis in-
Aph. dicia ſunt. Alterum, cuius meminit Hippo. ſecundo Apho. nempè frequens, & vehemens animi deli-
41. quium abſque vlla manifeſta cauſa. Alterum, cuius quinto de Loc. affec. à Gal. fit mentio; & eſt cordis
Cap.2 palpitatio: ſiue illa ſit ſine ſenſu aliquo alterius rei à natura alienæ: ſiue videatur illis cor in multo fluita-
re humore. Nam interdum membrana ea, quæ pericardium ab anatomicis dicitur, adeò plena eſt hu-
more, ut cor dilatari commodè nequeat. In qua membrana & alij cuiuſcunque generis morbi poſ-
ſunt ſuboriri, quorum ſit cor particeps. Nullos tamen graues morbos cor ferre poteſt. Nam ſuper-
ueniens animi deliquium antea hominem rapit, quàm creſcat morbus. Sed & vulnera vſque ad cor
adacta, ſi in ſinus vſque pertingant, multo ſanguine effuſo, ſtatim hominem interimunt, præſertim ve-
ro in ſiniſtrum ventrem penetrantia: ſin autem eatenus non penetrent, per diem, ac noctem protrahi
poteſt. Nam ſuperueniens inflammatio, quæ neceſſariò ſuperuenit, vlterius progredi non permittit; C
cùm ſtatim perimat.

De ſincope, & lipothimia, quam animi deliquium latini uocant: ac cordis palpitatione. Cap. XII.

Lec.96 CVm vires vitales (hę enim tanquam aliarum omnium fundamentum ſunt) repente aliqua de
cauſa cadunt, cum his concidunt & aliæ omnes facultates; atque is præceps caſus (ut Gal. duo
decimo Meth. ait) ſyncope, quaſi virium omnium conciſio dicitur, lipothymia uerò, uel lipo-
Cap.5 pſychia, eſt quidem & ipſa virium defectus; non tamen integra conciſio: ſed eſt veluti via ad ſyn
copen. & is affectus animi deliquium, uel defectus à latinis dicitur. Cordi autem pręſertim attribuitur;
Cap. 1 propterea, quia vndecunq; fiat; ſemper (vt Gal. quinto de Loc. affec. docet) neceſſe eſt, ut ſequatur lęſionẽ
& 2. aliquã cordi illatã: vel quia primariò ipſum afficiatur: uel quia conſentiens cũ alijs particulis ab earũ lę D
ditur affectionibus, quõ expoſuimus in ꝓcedẽti capite. Interdũ aũt tãquã affectus: nonnũquã ſymptoma
cẽſetur ſyncope. Nã reuera per ſe quidẽ ſymptoma eſt, ſicut & cordis palpitatio, & inter ſymptomata fe
briũ hoc etiã numeratur, qñ de febribus cũ ſymptomatibus medici ſermonẽ habenti: Immò ut omniũ fe
rè deterrimum; induit tamen rationem affectus, quando præſens eſt; quia lędit omnes operationes
animantis. Vnde & propriam requirit curationem; ita ut cùm præſens eſt, uel inſtat, illi duntaxat at-
tendamus: cùm verò deſijt, vel intermittit, curamus deinde affectum, quem animi defectus ſequitur:
ſiue ſit proprius cordis: ſiue aliorum, cum quibus conſentit cor. Cùm autem in ſyncope repente vi-
res, præcipuè uero vitales, concidant, quas deinde & aliæ conſequuntur: neceſſe eſt, vt id accidat
ex labe aliqua illata principi parti, quæ & ſedes, & inſtrumentum eſt iſtius facultatis. Id autem om-
nium conſenſu cor eſt. At uerò cùm conſtet cordis integritas ex ſubſtantia primùm, vel corpore
ipſius, nimirum quando id benè ſe habet, quatenus ad innatum eius temperamentum pertinet:
deinde verò ex ſpiritibus, & ſanguine, qui in ipſo ſunt, optimè affectis & ipſis, tùm quantitate,
tùm verò temperamento, & reliquis, quæ temperamentum ſequuntur, ut eſt tenuitas, vel craſ-
ſities,

A ſities, claritas, uel turbulentia: ſi hæc malè ex aliqua affectione ſe habeant, ſequuntur ſynco-
pæ, quę cardiacę dicuntur; quia uitium proprium cordis ſequuntur. Ratione quidem corporis
cordis, ſi contrahat inſignem aliquam intemperaturam, vt frigidam imprimis, vel etiam
calidam, ſed et ſiccam: ſi præterea inflammationem, uel ſcirrhum, vel id genus alios tumores. Ratio
ne verò ſanguinis, & ſpiritus, ſi & ipſi non ſeruent ſuam naturalem temperiem; quia refriguerint: vel ni
mis incaluerint, & acenſi fuerint: aut venenoſa aliqua qualitate: uel ab aliquo uenenoſo cibo, po-
tuue, aut medicamento exterius accepto: aut uenenoſo humore interius genito fuerint affecti. Item ſi
pauciores ſint aliqua ratione facti: ſicuti vel ex inedia, vel alioqnin ex defectu alimenti, ut in illis, qui
uel atrophia, uel bulimo laborant, uel ex nimio labore, vel uigilia, vel ęſtu, vel corporis nimia rari-
tate, ut propterea humores, ſpiritusque facilè digerantur, vel propter eorum nimiam tenuitatem, ſan-
guinis inquam, & ſpirituum. Vnde eorum multa, & facilis fit digeſtio, vel propter inordinatum eorũ
motum, qui ex aliquo, vel corporis uehementi affectu concitatur, vt in dolore magno, vel animi, in
quo vel conſertim, & repente exterius erumpentes digeruntur, & ferè euaneſcunt, vt in ſummo gaudio:
uel interius reuocantur, & quaſi ſtrangulantur, vt in timore valido, & multa triſtitia: quod his ſolet ac
cidere, qui cordis imbecillis ſunt, quales ſunt puſilanimes appellati, quique non aſſueuere his pertur-
B bationibus agitari. Sed & nimia uacuatio, uel ex ſanguinis detractione, vel purgatione, uel ſudore, vel
per ea, quę cient lotia, ſpiritus inopiam affert. Ex aliorum autem membrorum affectibus etiam ſyn-
cope ortum habet, quando illa cordi ſua mala impertiuntur: præſertim verò impertiuntur membra
pręcipua, ut cerebrum, & iecur: deinde pulmo, & uentriculus, & uterus, vt paulò ante dicebamus.
Conſenſu autem ventriculi frequentiſſimè concitatur ſyncope in febribus, quando in eo congeritur ali-
quis uitioſus ſuccus ori præſertim ipſius impactus; aut tenuis, calidus, & acris, pungens & irritans, præ
ſertim os eius, quod eximio quodam ſenſu eſt pręditum: uel frigidus, & crudus, id quaſi ſtrangulãs,
& opprimens, refrigeransque. Occurrendi autem rationem, & modum huic affectui, vel ſymptoma
ti ſatis diffuſè expoſuimus aliàs, quando ſermonem de curandis febribus habebamus, quæ cum ſympto
matibus ſunt, primò uidelicet libro Art. cur. ad Glauco. Vnde neque in præſentia multum temporis in
hac re exponenda conteremus. ſed breuiter, & ſummatim eam perſtringemus. Duplicem itaq; hic
affectus curationem expoſtulat. Alteram quidem, quæ repentinum uirium caſum ſpectat, dum ſym-
ptoma hoc hominem premit. Alteram uerò, ut procuremus, & defendamus, ne ſuperueniat. Vtraque
uerò curatio his perficitur, quæ opponuntur affectioni curandæ. Nam & à præſenti ſyncope ſi excitan-
C dus eſt, qui ea tentatur, illis remedijs eſt excitandus, quæ oppoſita ſunt affectioni, quæ tunc cordi con
tigit: præcauemus etiam, ne ſuperueniat, remotis, aut refrenatis ijs cauſis, quæ ſyncopen inducant. In
omni itaque ſyncope cor afficitur, vel ſuo, uel aliorum affectu: unde reuocantur conſertim, & repente,
ut illi opem ferant ſpiritus & ſanguis, ſubindeque alij humores interius uerſus cor: & hac de cauſa pal-
lidę fiunt, frigidæque externæ partes. vnde fit, vt addatur malum malo. conculcati enim opprimuntur,
& quaſi ſtrangulati extinguuntur. Duplici autem ratione huic incommodo ſuccurrimus. Primùm
obſiſtendo, ne repentino motu, & inordinato recurrant: nimirum eos ad exteriora reuocando. Præ-
terea verò illos etiam, quàm fieri eo tempore poteſt, citius inſtaurando. Priori autem ſcopo ſatisfa
ciendum eſt reuulſionibus ijs, quæ ſpiritus ad interiora propenſos, exterius reuocent. Id autem præſta-
re poſſunt frictiones partium extremarum, ut manuum, & crurum. quidam etiam uinculis aſtringunt:
alij uerò naſum aprehenſum uellunt: alij clamoribus, & maioribus uocibus uocant, & quaſi excitare ni
tuntur: nonnulli manu frigidã aquam excipientes repente in faciem coniiciunt, vt ſubito impulſu exci-
tentur, & dum excitantur, extrorſum ſpiritus euocentur: idem præſtat acris aceti odor, qui quaſi pun
gens odoratus organum ſpiritus excitat, & reuocat. Digeſti autem, & quaſi diſſoluti ſpiritus recreã
tur primum, & reficiuntur gratis, & ſuauibus odoribus: qui quidem aptiores erunt, ſi ratio præcedentis
D cauſæ habeatur. Nam ſi ex calidiori aliqua intemperie pependerit animi deliquium, aqua roſacea im
mixto aceto, & ſymptomati, & cauſę utilis erit: uel ſi aquæ roſaceę aliquid aromatici uini fuerit inſtil-
latum. Si uerò frigidior intemperies, liberalior odor uini aromatici meraci, uel immixto modico ace-
to, ut inde aliqua maior fiat excitatio, maior etiam penetratio. Conferunt etiam ſuaues odores earũ
rerum, quæ alere præterea poſſunt: ſicut odor aſſatæ carnis; pręſertim ubi ex defectu alimenti ſuperue
nerit ſyncope, ut in bulimo fieri ſolet. Reficiendi pręterea ſunt alimento ſpiritus; ut tamen ea offeran
tur, quæ citiſſimè concocta, uelox etiam poſſunt auxilium afferre. Nihil autem poſt odores uino citius
poteſt hoc præſtare: diuerſimodè tamen illud offerendum eſt pro ratione diuerſæ cauſæ. Nam ſi a ni-
mio calore concitata ſit ſyncope, ex aqua frigida dandum erit: ex calida verò, ſi ex frigore. Vt tamen
& id proſpiciamus, ne aliqua adſit inflammatio in aliquo viſcere, vel in cerebro. Nam his vinum eſt
quàm maximè aduerſarium. Nec modò præſenti deliquio animi hæc ſuccurrunt; uerùm etiam id ar-
cent, cùm propè inſtat. Curatio uerò, quæ ipſum affectum reſpicit, cui comes fuit animi deliquium
accipienda eſt à natura ipſius affectus. Quia ſi conſenſu aliarum partium vires cordis lędantur, illis pri
mum ſuccurrendum, & primarij affectus earum partium accommodatis, & congruis remedijs erunt
curandi: interim tamen & cor ipſum erit confirmandum gratis odoribus, linimentis, epithemati-
bus, & id genus alijs: ut ſemper tamen ad id reſpiciamus, in quo conſentit, quia ſi cum calidiori affe

ctu conſentit; refrigerantibus ſit potius agendum: contra uerò, ſi frigidiori. Cùm uerò primum cor A
laborat, cùm id ſit uel ex eius inanitione ſanguinis, & ſpiritus in eo, uel ex nimia repletione (in nimia
enim repletione quaſi ſtrangulantur, & opprimuntur uires, & ſpiritus præ multitudine, ut primo Aph.
Cō. 3. & quarto de Rat. uict. in acu. mor. Gal. tradit,) uel ex intemperie calidiori, uel frigidiori. Ex tumo
Cō. 23 ribus autem præter naturam ſi fiat, ſtatim ab initio hominem interimit. Pro ratione ergo intemperiei
agendum eſt. Calidæ enim refrigerantibus occurrendum cibis, potibus, medicamentis, tam inte-
rius, quàm exterius adminiſtratis. Cognoſcitur autem calidus cordis affectus pulſu magno, frequen-
ti, & celeri: itidem etiam reſpiratione: præterea uerò & ſpiritus calidior expiratur. Contra uerò in fri
gidiori omnia contrario modo ſe habent, & contrarijs itidem curandus erit is affectus. Vnde roſa, uio
la, oxalis, uel (ut nunc appellatur) acetoſa, cichorium, endiuia, borago, vel ex ipſis parato decocto,
uel ex eis confectis ſyrupis, ſicut & ſuccus citrij, limonum, & eorum malorum, quæ uulgò narancia dicū
tur, & id genus alia in calido cordis affectu, opportuna erunt: præterea ſandali, corali, myrobalano-
rum genera, præſertim quæ ſaccharo condiuntur, margaritæ, & ſiquę id genus alia reperiantur. In lib.
Auic. de uiribus cordis inſcripto, multa referuntur. In frigido uerò calida opportuna ſunt, ut cinna-
momum, caſſia, macer, lignum aloe, uel (ut multi putant) agalochum, moſcum, ambra, meliſſophylon, B
uel meliſſa, crocus, cortex citri, cyperus, ſpica nardi, foliū, & quęcunq; alia his ſimilia, atq; hęc in puluerē
redacta, aliqua etiam decocta ex iuribus, uel in ferculis, uel inſperſa cibis, vel factis ex ipſis ſyrupis, quē-
admodum conficitur è corticibus citri, in uſum ueniunt: poſſunt & epithemata fieri, & emplaſtra, & lini
menta, ea mutuò componendo, & miſcendo, & temperando. Sed de his ſatis. Non nulla præterea de
cordis palpitatione dicamus, & finem his faciemus. Eſt autem cordis palpitatio, uel tremor, motus
eius inæqualis, & inordinatus, cùm quaſi tremere interdum, & ſaltare uidetur: & in aliquibus motus
is adeò uehemens eſt, ut manus quaſi repellatur, ſi exterius adhibeatur: immò oculis etiam id perci-
Cap. 2 piatur. Repentinam autem mortem futuram (ut ait Gal. quinto de Loc. affec.) perinde ut ſyncope,
minatur. Commouetur autem cordis palpitatio interdum ex primario cordis affectu. Interdum ve-
rò conſenſu aliarum partium; præſertim uerò illius membranæ, quam pericardium diximus nuncu-
pari, ęò quòd cor circuncirca continet. Affectus uerò is eſt, quando nimio humore referta eſt mem
brana hęc, in qua continetur cor, ut ægrè poſſit cor dilatari, à quo ueluti opprimitur, ſed & ex aliquo
tumore uel duriori uel calidiori, ut eſt inflammatio, contracto in illa. & ſicuti animi deliquium ſæpe cō
tingit aliarum partium conſenſu, imprimis uerò oris uentriculi: ita etiam, mea quidem ſententia, po-
teſt & palpitatio, cùm ſæpe in cordis ſyncopen deſinat. Ego uerò iam uidi ſacram, & religioſam iuue C
nem, quę cum uehementem, & magnam pateretur cordis palpitationem interdum in ſyncopen: inter-
dum uerò conſentiente cerebro cum corde in morbum comitialem, & uehementem quidem cadebat:
à qua palpitatione nunquam integrè curari potuit, & in ætate iuuenili tandem mortua eſt, quemad-
modum de alijs iuuenibus retulit Gal. Quando autem ex primario affectu cordis fit, præſertim ab eius
intemperie fit, uel cum materia, uel ſine materia: ſi tamen reſpiciamus admodum curationis, quo ſe
melius habuere illi, quorum hiſtoriam refert Gal. quinto de Loc. affect. potius uidentur fieri palpitatio
nes ex intemperie cum materia feruenti, & calida, quàm frigida. Narrat enim, quòd quicunque aliquid
profecere, ſecta vena, id conſecuti ſunt: quod indicat neque ſine materia fuiſſe eum affectum, neque ex
cō. 65. frigida pependiſſe materia. Cui accedit & eiuſdem Gal. ſententia quarto Aph. qui ait, quòd creber,
& uelox motus cordis, maximè uerò ſi & palpitoſis fuerit, magnum admodum malum eſt; ut pote
quod magnum oſtendat incendium eſſe accenſum in corde. Quamuis Raſis, & eum ſecutus Auic. no-
luerint & ab intemperie frigida fieri palpitationem. Græci tamen alieni ab hac ſententia fuiſſe uiden-
tur: quod etiam mihi ſatis conſonum eſſe uidetur. Cùm enim palpitans cor quaſi ſalere uideatur, &
inordinatus quidem, ſed frequens & uelox uidetur is motus: uidetur omnino in calorem, quàm fri-
gus referendus. Licet autem ita ſe habere res hæc uideatur; à craſſo tamen humore ortum habere ui- D
detur, cùm illis, teſte eodem Gal. uictus attenuans utilis ſit: curatio autem ſæpe morbi naturam oſten
dat. Ego uerò, quatenus obſeruare in medendo potui ferè ſemper animaduerti cordis hanc palpita
tionem à uapore à melancholico humore ex aſſatione, uel exuſſione ſanguinis elato, & conſenſu oris
uentriculi, ſæpe & lienis fieri conſueuiſſe: non tamen negauerim poſſe habere ortum ex obſtructioni-
bus; præſertim uerò in pulmonum uaſis: ſicut & interſectum pulſum uoluit Gal. Vnde neque mirum
deinde uideri debet, ſi & uena ſecta curandus ſit is affectus; pręcipuè uerò in cubito ſiniſtro. Vidi
etiam aliquos percepiſſe ſe plurimum leuari apertis hę morrhoridibus: ſicuti apud nos appoſitis hyru-
dinibus ſæpe ſolent aperiri. Deinde uerò ijs medicamentis uti ſolitus ſum, quę remittere, & lenire ſo
lent aſperitatem humoris melancholici, leniter tamen, & facilè: ut in compoſitis facit appellatum le-
nitiuum, & diacatholicon: interdum uerò immiſcebam unam, uel alteram drachmam confectionis nun
cupatæ hamech. Sed & decoctum ſenæ, & epithymi mihi ſemper fuit utile medicamentum: immixto
præterea ſyrupo roſaceo ſolutiuo. Et hæc quidem, quantum ad internarum in hoc uentre partium
affectus pertinet, ſatis ſunto.

De affe-

A

De affectibus partium externatum pectoris primumque de affectibus mamillarum. Cap. XIII.

INter exteriores partes, quanuis intra cutem contineantur, mammas recenſendas putamus; vt pote
quia extrorſum extimis (vt abinitio iſtius libri diximus) muſculis incumbunt. quæ (vt item dixi
mus) glandoſa quadam ſubſtantia, vel adenoſa (vt grȩci aiunt) cõſtant. Hæ & ſi hac ratione iuuant
quod ea parte fouẽt, & tuentur interiores particulas: primum ta men naturæ inſtituta in illis crean-
dis fuit, ut lac, quo, infans, vbi natus eſt alatur, cõtinerẽt. Inter textas.n. hẽnt uenas in illis glãdulosis, car
nibus, q̃ albæ ſuapte natura ſunt, in quas eo tp̃e, nimirum quo gerit in vtero, ac puerperij copioſus ſan
guis effertur, qui ibi à calore harum partium excoctus albeſcir, & in lac vertitur: vnde & eo tempore
intũmeſcunt plutimum; quia plurimum replentur. Cùm verò mammarum ſubſtantia rara, & quaſi
ſpongioſa ſit, inde fit, vt confluentes humores etiam craſſiores facillimè ſuſcipiant. Quare & varijs
ac diuerſis generibus morborum ſunt obnoxiæ, tùm proprijs, tùm verò communibus. Nam & à qua-
cunque differentia intemperiei, & ſimplici, & compoſita cotripi poſſunt: à tumoribus etiam cuiuſcun
B que generis: præſertim verò ab ijs, qui à craſſioribus humoribus excitantur, corripi ſolent, vt ſunt in-
flammationes, ſcirrhi, & concri: immò ferè propria ſedes caneri ſunt mammæ in mulieribus; vt nulla
pars in humano corpore ſit, in qua frequentius, & facilius oriatur cancer, & id ob raritatem, & molli
tiem harum glandularum, & copiam, amplitudinemq́; venarum, quas ob copioſum lac generandum il
lis natura eſt impertita, & communionem, quam cum vtero habenr, à quo ſuppreſſis ſæpe menſibus,
craſſus, & melancholicus ſanguis regurgitans ad mammaſdelatus, in venas, ac glanduloſam ſubſtantiã
facilè infarcitur, ac in durum tumorem attollitur. Sed hæc cum alijs pleriſque partibus, præſertim ve-
rò carnoſis, communes habent affectiones. Proprias verò reſpicientes illud naturæ inſtitutum, propter
quod tales à natura ſunt procreatæ, eas habent, quȩ à lacte rationem ſuam habent. Illæ verò ſunt, quia
vel id non generant, vel non ea copia generant, vt alendo infanti ſatis ſint. Huic præterea addendum,
quod eriam à medicis requiritur, eoſq́; mulieres conſulunt: qua ratione reſtinguendum, & exiccandum
ſit lac, cùm amplius lactare nolunt. Sed & affectus præterea, qui frequentiſſimè moleſtus eſt lactantibus
mulieribus, is eſt, quòd interdum lac in mulierum vberibus (ita enim à latinis appellantur, cùm lac ha-
bent, vt a græcis quemadmodum in lib. de cibis boni vel mali ſucci ait Gale. οὔθατα) concreſcit in ca-
ſeum. Vnde indureſcunt, & dolent; vt poſtea ſæpe in inflammationes tranſeant. Medicis tamen præte-
C rea, quia turpitudinem mulieribus afferre videtur, cùm mammæ nimis creſcunt, faceſcunt interdum
negotiũ, præſertim vero dites, & nobiles, vt doceant, qua ratione, quibuſq́; remedijs re primi poſſint, ne
nimis creſcant, & pendulæ fiãt. Verùm quia harum affectionum pars maior, uel ad decorationem
ad communem potius, quàm ad curatricem methodum pertinet: ſicut is, cuius poſtremò
meminimus; vel tumores pteter naturam curandi methodum, vt ſunt inflanimationes,
& cancri: vel ad eam partem medicinæ, in qua agitur de regendis infantibus, &
nutrice: ſicut quæ faciunt ad lactis parandam hubertatem, quæq́; ad reſtin
guendum, & exiccandum lac: Ideò ſuperuacaneum mihi videtur lon-
giorem de hishabere ſermonem in præſentia. Nam neque Gale.
in libris de Comp. medicam. ſec. loc. de hac re inſtituit ali-
quam curationem particulatm; verùm & in decimo-
quarto Metho. & ſecundo libro ad Glauc. qua-
tenus ad eorum curationem pertinet, quæ
in genus tumorum præter naturam
referri poſſunt. Rationem ve-
D rò ſuccurrendi nutricibus
alibi. Vnde & nos de
his non alio-
quin hoc
loco
agemus. Sed in his fi
nem, huic libro
impone-
mus.

∴

VICTO-

A # VICTORIS TRINCAVELLII DE RATIONE CVRANDI *particulares humani corporis affectus.*

LIBER SEPTIMVS.

De affectibus earum particularum, quæ ad uentrem inferiorem pertinent. Primumque de hiſtoria, & ratione eorum, quibus conſtat uenter inferior. Cap. I.

B

TRIA ſunt initia,treſque principes facultates, quæ corpus vniuerſum animan-
tis,eius præſertim,quod abſolutū, & perfectum eſt,quodque ſanguinis eſt par-
ticeps,adminiſtrant. (ſi medicorum tamen, & Platonicorum ſententiam ſe- Lect. 1.
qui velimus.) quæ vt officio actionibuſque diſtinctæ ſunt:ita & diuerſa inſtru-
menta,diuerſaſque ſedes locorum interuallis diſtinctas ſunt ſortitę. Hæc enim
ſententia illis,quæ à medicis ſunt tractanda,omnino accommodatior eſt. An
verò, ſicuti vnum animal eſt:ita & hæc in vnum tandem principium primum
referenda ſint,quod omnia alia ſpectent, & à quo tandem habeant, quicquid
habent,vt ſenſere Peripatetici,nec ne:altior,& difficilior eſt quæſtio, quàm ad
pręſens,inſtitutum pertinere cenſenda ſit.Satis enim nobis hoc ſit, quòd in curandis affectibus pertinen-
C tibus ad has facultates,& in earum integritate ſeruanda, ad tria præcipua, & prima membra omnia pri
mum referenda ſunt, tanqnàm ad ſedes harum facultatum. ſed an præterea in his ſit vnum antiquius,
& prius,a quo cętera tanquam à prima fonte fluant, (vt putauit Atist.) qnotidie medici,& philoſophi
contendunt, & adhuc lis eſt ſub iudice. Hoc tamen, quatenus ad noſtrum ſpectat negotium,nō mul
tum refert. Sequamur ergo medicos; quia facilius ea uia incedentes, quæcunque opportuna,uel ne-
ceſſari a ſunt,exponemus. Tria itaque officia neceſſaria ſunt animantibus, vt uiuant,& benè,quantum
ſua fert natura,uiuant. Primum eſt uita,quæ eſt nihil alind(ut docuit Ariſt.in libris de morte & vita)
niſi participatio animæ in natiuo calore,atque ipſius in eo permanſio. Vniuerſa ergo ratio uiuendi in
ratione natiui caloris eſt ſita. Caloris uerò natiui ratio in temperamento conſiſtit.Vnde cùm initium,
& fons caloris natiui(ut in priori libro dictum eſt)ſit cor. (Nam ex eius motu, & eorum, quæ illis mi
niſtrant, ſeruatur temperamentum hoc, & in habitum uniuerſi corporis diffunditur) rectè initium ui-
uendi cordi tributum eſt. Alterum uerò officium eſt,ut alatur,& creſcat. Etenim cùm in primo ortu
animal non habeat integram eam magnitudinem,qua abſolutum dici, & eas actiones, quæ illi ex natu-
ra debitæ ſunt,abſolutas efficere poſſit: præterea uerò cùm ſemper ab externis, & internis occaſionibus
diſſoluatur, & digeratur, diffluatque eius ſubſtantia, quæ in calido, & humido fundatur, neceſſe eſt,
D ut continenter reficiatur, & inſtauretur;ſicuti diffluit: & pręterea ut creſcat, quouſq; corpus ad iuſtam
ſuam magnitudinem perueniat. quod fieri alia ratione nequit, niſi cibis & alimento Et cum cibi,qui
cunque illi ſint,diuerſam omnino naturam ab ea habeant ,quæ animantis eſt: ideo etiam opus fuit, ut
per uarias eorum tranſmutationes paulatim uiciniores & ſimiliores fierent ſubſtantię membrorum,
atque tandem in eam uerterentur mediis iis tranſmutationibus;& ita inſtaurarētur, & augerentur. Vn
de & alio genere membrorum, uel uiſcerum fuit opus, quæ præeſſent huic officio, nempe ut eorum
opera concocti cibi, alere & augere corpus poſſent. Vltima uerò concoctio alimenti eſt ea, qua uerti-
tur in ſanguinem. Nam & Ariſto. ſanguinem appellat ultimum alimentum:ſiue accipiamus modò ſan
guinem,vt eſt quartus humor ab alijs tribus natura diſtinctus: ſiue illum accipiamus, ut continet uni-
uerſos quatuor humores. Neque enim uolumus in præſentia diſputationem inſtituere, an ſanguis ſo-
lus nutriat: an uerò humores. de qua re litigarunt peripatetici cum medicis. Noſtra etenim nihil in
pręſentia refert hæc diſputatio. Et cùm in vnoquoque genere vnum ſit primum, & præcipuum, à quo
alia dependent: ſanguis autem pręcipuè, & primum fiat in iecinore: Ideò iure merito medici hunc
principatum iecinori tribuere,reliqua uerò omnia illi miniſtrant: quædam enim illi materiam parant,

ut ſa-

ut facilius,& exquiſitius ſanguis ex ea generari poſſit:alia uerò ad ſanguinem expiandum,& expurgan- A
dum procreata ſunt, ut eo ſynceriori uſa natura melius & alat, & augeat. Sed nec hoc ſatis animanti
eſt. animal enim dixit Ariſto. eſt animal per ſenſum; unde cognitio quoque & ſenſus animalibus neceſ-
ſarij ſunt ad tuendam uitam. Cùm enim multa habeat, à quibus poſſit lędi, nec modò lædi, uerùm &
deſtrui,ut illa ergo declinare,& effugere poſſet,data eſt cognitio,dati ſunt ſenſus: neque enim fugere,&
euitare poterit,niſi quæ aduerſaria illi ſunt,nouerit: neque illa eligere, quæ ſint utilia futura,ſiue ad ci-
bos ſpectemus: ſiue ad alia, quæ exterius occurrunt,niſi nouerit,qualia ſint. Præterea cùm perfectiora
animantia,non perinde ut plantæ,& alia,quæ zoophyta à græcis dicuntur,quę terræ, uel lapidibus ſunt
affixa,præſentem ſemper humorem habeant,quem attrahant ad alimentum: ſed oportet,ut cibos quæ-
rant congruentes,& petant,ubi illi ſunt. Ideò tùm hac ratione,tùm verò,vt quæ nocua ſunt, effugiant,
illis neceſſaria fuit facultas, qua locum mutare poſſint,& progredi,quo illis magis uiſum fuerit opportu
num. Sed experientia iam compertum eſt,quod anima utitur miniſterio neruorum in actionibus pro
uenientibus ab hac facultate,qui omnes tandem à cerebro ortum habent. Idcircò etiam iure princi-
patum,& ſedem propriam iſtius facultatis,qua ſentit,& mouetur animal,à natura collocatum eſſe in
capite & cerebro medici ſenſere. Non modò autem natura animantia his tribus donauit facultatibus,
illiſque conceſſit tria pręcipua inſtrumenta, quibus & diuerſa miniſteria eſt impertita: uerùm & ea inſi
gni locorum intercapedine ſeparauit, & cuicunque pro ſua dignitate,& commoditate congruentem aſ- B
ſignauit locum. Cerebrum enim in capite locauit, qui locus dignior,eſt & quaſi ſpecula, & præterea
procul ab alijs,ne eius actiones offenderentur, & confunderentur a multa euaporatione, quam neceſſe
eſt excitari cibi coquuntur per primam, & ſecundam cõcoctionem: pręterea uerò à fumoſo etiam
habitu, qui à corde conuertente eximio ſuo calore ſanguinem in ſpiritus gignuntur. Secundum locum
cordi attribuit, in medio ferè animanti, quod ueluti focus eſt noſtri natiui ignis,uel caloris; vt pariter
omnes partes,quantum earum natura requirebat,calefacere poſſet. In ſuperiori itaque uentre de quo
hactenus in pręcedenti libro egimus illud collocauit. Iecur autem,in hoc inferiori cum cæteris ferè om
nibus uiſceribus,quæ illi miniſtrant,poſuit. Cùm enim multa ſint ex his concoctionibus excrementa
expurganda,huic officio nullus alius locus,ut anatomici docuere, accommodatior eſſe poterat. Vnde
cùm omnia,quæ ad particulas prioribus facultatibus inſeruientes, in his hactenus deſcriptis libris fueri
mus perſecuti. Reliquum tandem eſt,ut de affectibus harum etiam particularum agamus quę hoc infe
riori uentre collocatę ſunt,& uerſantur circa alimentum uniuerſo corpori parandum,quæ quidem par
ticulę naturales à Gal.& eius ſequacibus dici conſueuere: quiquidem uires animantis, quemadmo-
dum & animas, partiti ſunt; & hanc, quæ alimento & cremento pręeſt, naturalem animam
Platonis decreta ſequentes appellauere: quemadmodum & has facultates, ſicuti quæ uitæ, uita- C
lem, cuius ſedes cor eſt. Ratio enim vitæ in ſpiritu, & natiuo calore uniuerſa poſita eſt, cuius ini-
tium,& fons eſt cor. Ariſto.tamen has ambas ad unam facultatem,vel animæ partem, quam uegetatri-
cem appellauit,pertinere,eaſque omnes primùm à corde defluere ſenſit. Animam uerò,& animales fa
cultates eas propriè,& abſoluta appellatione nuncupandas eſſe conſueuere Plato & Gal. per quas ani-
mal propriè habet,ut ſit animal, hoc eſt,quæ illi initium eſt mouendi, & ſentiendi. Nam & ſi quædam
animalia hoc motu,quo locum mutare ex interno principio poſſint, omnino careant: illa tamen im
perfecta habentur, & quaſi media inter animalia, & plantas. Sed redeamus eò, vnde diuerteramus.
Partes itaque,quarum officium eſt parare, & excolere alimentum,expiareque ab excrementis ſuperua-
caneis,in hoc uentre inferiori collocatæ à natura fuere. At eas primùm partiamur, ſicuti à natura lo-
cis,& officijs fuere diſpertitæ. ſequamurque eam partiendi rationem, quàm in prioribus partibus, uel
uentribus ſumus ſecuti. Venter igitur inferior ex ſuperiori parte coſtis terminatur infimis, quæ nothæ,
uel ſpuriæ dicuntur:ex inferiori verò,oſſe pubis,& inguinibus. Primaque partitione incontinentes,& cõ
tentas diuidi poteſt. Continentes primum uno uocabulo tàm græcè quàm latinè ſunt nuncupatę.græ
ci enim ἐπιγάστριον dixere, quaſi ἐπὶ τῆς γαστρός: hoc eſt ſupra uentrem. latini verò abdomen appellaue- D
re. Quæ pars non unica,& ſimplex eſt,ſed multiplex,& ex pluribus ſimplicibus particulis coagmenta-
ta. Primum quidem eſt cutis omnium extima,cuius pars exterior,& denſior,quæ aliquando nimis exic
cata,ab alia interiori parte ſeparatur,epidermis à gręcis,à latinis cuticula dicitur. Intra cutem est mem
brana,quę,ut cutis,vniuerſum corpus ambit,& eam Gal. quaſi totius corporis inuolucrum eſſe ait, eius
officium eſt,uenulas,& arterias, neruoſque firmare,qui cuti ſenſum,uitam, & alimentum afferunt: qua
parte autem huic uentri prætenditur, craſſior eſt,eique in obęſis plurima adnaſcitur pinguedo: vnde
quia craſſior eſt,ideò carnoſum paniculum iuniores appellauere. Huic ſubditę ſunt quatuor muſculo-
rum coniugationes, duo obliqui, qui deſcendentes dicuntur:duo item obliqui, qui aſcendentes: tertiò
duo recti,uel longi,qui anteriorem partem occupant, & mediam: duo poſtremi, qui tranſuerſi dicun-
tur,qui à dorſo & eius ſpina per quędam ligamenta primum hortum habentes, & inde ad anteriores
partes aſcendentes, in medio uentre per cordas mutuò ſibi occurrentes,in vnum cohaleſcunt. Omni-
bus autem his tandem poſtrema ſubtenditur,uel prætenditur membrana,quam ob id peritonęum græ
ci uocauere;quia circuntendatur uniuerſo huic inferiori uentri:ſicut ſuccingens ſuperiori. Continen-
tes ergo partes hæ ſunt. Continentur verò viſcera interna, quorum hę eſt partitio, & natura. Sed

A prius reuocemus in memoriam, quod paulò ante diximus, & tanquam dicendorum fundamentum iaciamus, quòd vltimum alimentum noſtri corporis eſt ſanguis, ſi Hipp. & Gal. quidem ſequamur, vt ſanguis in ſe quatuor naturales humores continet. ipſi enim hæc quatuor tanquam animati corporis elementa eſſe ſtatuere, à quibus non ſolùm generationem, ſed & alimentum ſuum habent. quãuis Ariſto. hæc omnia in ſanguinem referat, qui natura ab alijs tribus ſecretus eſt. Sed de his in præſentia non eſt opportunum diſputare. Sãguis autem, quomodocunque accipiatur, generationem ſuam ex cibis habet, qui quidem cibi (vt ſecundo de Anima de alimento dixit Ariſto.) & ſi in fine per tranſmutationem factam à natiuo corporis calore fiant ſimiles ſanguini: in principio tamen ab eo ſunt diſſimiles; immò (vt ipſe affirmat) contrarij: & proinde non vna, ſed multiplici tranſmutatione egent, antea quàm fiant exquiſitus ſanguis: vnde præter id, quòd manduntur primum, & diuiſi ad partes minimas interim aliquantiſper tranſmutantur à ſuis naturalibus qualitatibus, naturæ inſtituto cautum eſt, vt antequàm ad iecur, quod eſt veluti officina generandi ſanguinis, ferantur, coquantur, & parentur; quo paratu in aliam ſubſtantiam tranſeunt, quę veluti media ſit inter cibos, & ſanguinem, reliquoſque ſuccos. Vnde ventriculum fabrefecit, qui eſſet veluti ahenum, vel ola, in qua fieret hęc prima concoctio. Neque enim eam, quę in ore fit, propriè concoctionem appellauerim, niſi lata quadam ſignificatione. Sed quia nequit fieri, vt in cibis, qui (vt dixi) antequàm aſſimilentur, contrarij ſunt, & quatenus per eos fieri poteſt,
B reluctantur concoquenti calori, ſit æqualis facilitas in omnibus partibus, vt ęqualiter, & eodem modo vinci à natiuo calore poſſint: ſed aliquę ſemper huic negotio ineptę ſunt, quas in excrementa tranſire neceſſe eſt: quæ ab alimonię natura omnino aliena ſunt: vnde tanquam inutilia, & potius nocua, ſi retineantur, excernenda ſunt. Quare iſtius rei non oblita natura inteſtina procreauit, quæ eſſent veluti receptacula, & cloaca, per quam purgarentur excrementa, quæ ex prima concoctione generantur: quã uis ſuis inuolutionibus, & longitudine plurimum ad diſtributionem cocti ſucci per venas in iecur vtilia ſint. Sed de his poſtea. Secunda autem concoctio in iecinore fit, vnde fuit neceſſe, vt ſuccus vtilis, qui fuerat in ventriculo genitus, ad iecur attraheretur, & proinde ab eo venam portæ appellatam ex concaua eius parte deduxit, diſpertitam prius in plurimos ramos, ad ventriculum, & inteſtina, per quas attractus is ſuccus quaſi ab hirudinibus, in iecur ueheretur. Sed & in hac quoque concoctione multiplicia gignuntur excrementa. Nam cùm multo ſit humore opus, vt alimentitia materia poſſit penetrare in anguſtiſſimas iecinoris venas, quo, poſt confectos humores, non eſt amplius opus: nam aquoſior eſſet ſanguis: Ideò renes facti à natura ſunt, qui ſuperuacuum humorem attraherent, vtrinq; vnus, quibus ſuppoſita veſica, in qua collectus is ſeroſus humor ſeruaretur, quoaduſque opportunum eſſet illum expellere, factique ſunt vrinarij meatus, per quos ferretur vrina in veſicam. Sed quia plus bilis
C tàm flauę, quàm atræ generatur, quàm ſit animanti neceſſarium: Ideò & veſicula fellea ſub iecore creata eſt, quæ flauam bilem ſuperuacaneam attraheret, & ita ſanguinem expiaret, & attractam tandem ad inteſtina excerneret, tanquam ad communem corporis cloacam. Lienem autem in ſiniſtra parte, qui atram bilem, quæ ſuperuacua ſit, & ipſe attraheret, effecit, ſicut in dextro ſitum eſt iecur. Vt autem & ualido nexu tùm hęc uiſcera omnia dorſo necterentur, quod veluti totius iſtius fabricę fundamentum, & ſubſtentaculum eſt: ideò meſenterium ex multiplici, & replicato peritoneo intertexuit: tùm uerò & uenę, quarum hactenus meminimus, quęque ad uentriculum, & inteſtina à portis iecinoris deductę ſunt, fulcirentur, firmioreſque, & tutiores eſſent. At quia & ſemen ueluti excrementum ultimi alimenti eſt, quod & ſi utile naturæ ſit ad propagandam ſobolem, & conſeruationem ſpeciei, ad integritatem corporis, & tuendam ualetudinem non parum prodeſt modeſta eius excretio. Idcircò in hoc etiam uentre tanquam huc pertinentia inſtrumenta generationis fuere collocata, ut ſunt teſtes, & uterus in mulieribus, & teſtes & ſcrotum, uaſaque ſeminaria in uiris, quæ & ſi exteriora uideantur in uiris; inter contentas tamen partes recenſeri poſſunt, cùm ab eadem cuti, & eodem peritoneo contineantur. nam ſcrotum ex cute & peritoneo conſtat. Cùm autem de his omnibus ſit ſermo habendus: prius de contentis loquemur, in quibus maius eſt momentum: quanuis continen-
D tia aſpectibus noſtris primum ſe offerant. Primum autem de uentriculo agemus. Nam ſecto medio uentre, ut in anatome humani corporis plerunque primum ſecari ſolet, primus ſe nobis uentriculus offert: ſed et eius etiam officium, et operatio, tempore ſaltem, alia cæterarum particularum, quæ hoc uentre continentur, officia præcedit.

De uentriculo, & eius affectibus. Cap. II.

QVia faciliora perceptu ſunt futura, quæ de affectibus ventriculi dicemus, ſi aliquis de eius ſubſtantia, natura, & ſtructura ſermo præceſſerit: Ideò & de his aliqua, pauca tamen, verba faciamus. Ventriculus itaq; neruoſa cõſtat ſubſtãtia. At verò, eorũ corporum, quę neruoſa dici ſolẽt, nõ vna ſimplexq; eſt ratio ſubſtãtię, ſed potius (vt ex Gal. primo lib Cõ. ſextũ Epid. colligi facilè poteſt) duplex ſaltẽ. Nam interdũ neruoſa corpora ea dicuntur, q̃ ex pluribus neruis, vel neruorũ fibris ſunt cõtexta: ſicut muſculorũ chordę hoc pacto neruoſa corpora, & neruoſę paginęs dicũtur, Lect. 1 Cõ. 1.

Non nunquam verò non hac ratione, ſed potius ex quadam ſimilitudine, quam cum neruis habent A
neruoſa dicuntur: nempe quia alba ſunt, exanguiaque, & præterea quia plurimum, ſeruata ta-
men partiũ integritate, diſtendi poſſunt. Qua ratione vterus, & veſica interdum (vt ibidẽ teſtatur Gal.)
neruoſa corpora dici ſolent. Porrò vtraque ratione ventriculus neruoſa ſubſtantia conſtare dici pote-
rit. Etenim multorũ neruorũ particeps eſt, & ex eis quaſi intertexitur, qui à recurrentibus neruis, qui
reuerſiui à iunioribus dicuntur, ortum habent, à quibus eximium quendam ſenſum, præ alijs fere omni
bus particulis conſecuta eſt; præſertim verò os eius hac ipſa ratione neruoſum dici meretur. Nec minus
etiã ratione altera: nam alba, exanguiſq; ſubſtãtia conſtat, & ea, quæ plurimũ extendi poteſt: quæ, quan-
uis ſibi ſimilis vndequaq;, & quaſi ſimplex uideatur: diuerſis tamen partibus conſtat differentibus. offi-
cijs, facultatibus, & locis. Nam primum duabus quaſi tunicis, & duobus (ut alij quidam loquuntur) ve-
luti tergoribus coagmentatus eſt ventriculus, quæ in anatomicis adminiſtrationibus ſeparari poſſunt,
& ſolent, quæque proprietate ſubſtantiæ differentes ſunt. Siquidẽ interior magis ad nerueam naturam
accedit: exterior aliquantò vergit ad carneam: aiuntq; anatomici in interiori magis ſentiendi uim vi-
gere: in exteriori verò concoctricem, & cibi tranſmutatricem facultatem pręſertim ſedem habere: quã- B
uis neutra neutrius ſit expers. Sũt autẽ cõpoſitę hæ duæ tunicę fibris quibuſdã, & quaſi ſtaminibus in-
tertextæ, diſtinctis ſitu, & ordine. Nam aliæ rectæ ſecundũ longitudinẽ viſceris protrahuntur: aliæ quaſi
tranſuerſæ in orbẽ circumeunt illũ vniuerſum: aliquę verò obliquo ferè itinere feruntur. Quarũ officia
diſtincta ſunt. Nam longæ quaſi inſtrumenta ſunt attractricis facultatis: vnde in gula, cuius munus eſt ci
bum acceptũ ad ventriculũ attrahere, longè plurimæ ſunt. Orbiculares verò, vel tranſuerſæ primum in
ſtrumentum ſunt expultricis facultatis. dum enim ex ſuperiori parte contrahuntur, & anguſtiorẽ ven-
triculum reddunt, exprimunt, & detrudunt, quod inferius continetur ad fundum, & inferiorem ventri
culũ. Obliquæ autem contentrici facultati miniſtrant. Quanuis (vt anatomici teſtantur) mutuò ſe iuuẽt
in huiuſmodi officijs. His ergo fibris intertextæ ſunt hę duæ quaſi tunicę; non tamen æqualiter, & pari-
ter. Nam in interiori, multæ quidẽ rectæ, aliquę etiam obliquæ ſunt; verũ illę non multæ. In extima verò
multæ orbiculares, & trãſuerſæ. Sed de his exquiſitius agere ad anatomicam potius diſciplinam ſpectat
nobis interea hæc ſatis ſint. At pręterea partes ventriculi alia quoq; ratione diſtinguuntur. Etenim eſt
ſuperior, quam ſtomachũ, vel ventriculi os appellauere medici antiquiores: licet apud poſteriores, (vt
Cap.1 ait Gal. octauo de Compo. med. per loc.) conſuetudo inualuerit, vt hoc nomine & ventriculũ appellẽt.
Propriè autẽ ſtomachus eſt meatus ille, per quem cibus manſus in ventriculũ defertur, qui alio vocabu-
lo à græcis œſophagus dicitur à latinis gula. Et præterea pars inferior, quam fundum vocant. In ſuperio
ri, quæ eximio quodã ſenſu prædita eſt, ob multam neruorum copiam, quorum fibris intertexta eſt hæc
ventriculi pars, præſertim viget facultas appetitrix, quæ ex percepta noxa ob defectum ſubſtantiæ, & pro C
prij humoris, qui tempore famis exugitur a venis eò pertinentibus, excitatur ad deſiderium cibi, & po-
tus, vt reficiatur id, quod per eam ſuctionem fuerat deperditũ, (quæ ut & philoſophi in ſecundo de Ani-
ma expoſuere) appetentia tũm fames, tum ſitis dicitur. In inferiori autem parte, quæ & fundus dicitur,
præſertim viget ea facultas, quę cibum concoquit. Vnde cũm ex aliquo craſſiori flatu in ventriculo ex-
citato ſuſpenditur cibus, quò minus poſſit ad fundum deſcendere; ægrè admodum concoquitur. Ha-
bet autem vtraque pars multos neruos, arteriaſque, & venas, quibus maximam habet affinitatem, con
ſenſum, & connexionem cum cerebro, corde, & iecinore: plures tamen pars ſuperior neruos habet, quo-
rum ratione, & cum ea magis conſentit cerebrum. ratione etiam vicinitatis, pręter cõnexionem per ar-
terias; adeò ingentem conſenſum cum ore ventriculi cor habet, vt & ipſum cordis nomine ſit ab anti-
quis medicis donatum, qui & affectus primum attinentes ad os ventriculi, cardiacos nuncupauere. Plu
rimum pręterea in conſenſum, cum malè afficitur ventriculus, ſecum iecur trahit. Vnde ex conſenſu ie-
cinoris cum ventriculo ſæpè fiunt hydropes. Sed & quia propria actio ventriculi corpori vniuerſo non
modò vtilis eſt, ſed etiã perquã neceſſaria: Ideò ventriculi vitio, & conſenſu vniuerſum corpus læditur.
Vnde quãuis inter præcipuas particulas, atque principalia mẽbra nõ fuerit à medicis cõnumeratus: at
tamen nõ minori diligentia, & cuſtodia in curationibus dignus habitus eſt, quàm præcipuæ particulæ
vt pote qui ſenſerint ſemper habẽdũ eſſe oculũ, vt eius robur ſeruetur: quo factũ deinde eſt, vt nulla me- D
dicamenta illi cõgruẽtia eſſe cẽſuerint, quæ eſſent cuiuſcunq; aſtrictionis expertia. Sed & viciſſim non
minus ventriculus in affectibus capitis offenditur, quàm caput in affectibus ventriculi. Itidẽq; & cordis
& iecinoris, ſed & vteri: vt indicant mulieres; quæ vterinis affectibus tentantur. Vt autẽ faciliorẽ ratio-
nẽ inueniẽdi particulatim affectus oẽs ad hanc particulã attinẽtes inire poſſimus, aliquantò altius exor
diamur. Itaq; cũ ſanitas, & morbus ex propria vtriuſque natura operationes reſpiciant. (Nã ſanitas eſt
corporis affectio, ex qua operationes integræ fiunt: morbus verò, ex qua læditur operatio) ab ipſis ope-
rationibus ſumpto initio; facilè morborum, quibus obnoxius eſt ſuapte natura ventriculus, dif-
ferentias aſſequemur. Prima igitur actio ventriculi, ob quam à natura fuit fabricatus, eſt cibi, vel
primi alimenti prima concoctio. Et quanuis duplicem ventriculus habeat concoctionem: alteram,
quam poſſumus communem appellare, qua cibus confectus in ſuccum ptiſanæ ſimilem conuertitur,
qui eſt veluti propria materia, ex qua ſanguis gignitur: alteram verò, quę ipſi propria & peculiaris,
per quam ipſe particulatim ex alimento proprio: ſicut illud fit ſuccus, qui primum in eo per priorem

A concoctionem gignitur : ſiue ſit ſanguis, (de hoc enim in præſentia nolumus diſputare) nutritur. Et
licet etiam ventriculus, quatenus ad ipſum pertinet, ea ratione, (vt tradit Gal.) imprimis coquat, vt
ipſe ex eo alatur : naturæ tamen inſtituto pręcipuè creatus eſt, propter communem, & toti corpori ne-
ceſſariam alimenti primi concoctionem, & in hanc, tanquam in finem, reliquæ omnes, tàm facultates,
quibus à natura donatus eſt, quàm etiam actiones, & reliqua tandem omnia referuntur. Nam & pro
pterea cibum prius in ore cōfectum per gulam attrahit, & attractum amplexatur, & continet, vt probè
illum conficere poſſit. Sed & eo confecto excrementoſas, & ſuperuacaneas partes excernit, ne turbet,
& vitient id, quod iam probè confectum eſt. Vnde & eadem de cauſa illi natura eam figuram largi-
ta eſt, qua erat præſtantius ſubminiſtraturus primum alimentum, duoque veluti hoſtia data, quibus &
coquenda cibum admitteret, & quod illi ſuperuacaneum erat futurum, in inteſtina dimitteret. Interte
xuit etiam eius ſubſtantiam diuerſis fibrarum ordinibus, quibus & ſe colligere poſſet, & vel attrahere,
vel continere, & amplecti, vel etiam expellere comprehenſam materiam. Sed cùm præterea aliquan
do oporteat ipſum attolli in amplum tumorem, dum repletur multo cibo, aliquando contrahi in angu
ſtum: Ideò & illi ſubſtantiam dedit nerueam, & ferè exanguem. At poſtea, quia eiuſmodi ſubſtantia
concoctioni non erat admodum apta; vt pote quæ non multum haberet natiui caloris: illum ita collo-
cauit, ut foueri, & iuuari in concoquendo poſſit à calidioribus viſceribus : ex parte enim dextra iecur il-
B li incumbit: ex ſiniſtra lien: ſupra, ſeptum tranſuerſum: ſub ipſo feruntur magna vena, atque arteria: ex
anteriori parte omentum, & muſculi abdominis. Vnde ſicut ab omnibus his iuuatur ventriculus in cō
coquendo, quæ propria eſt eius actio: ita & læditur in eorundem affectibus. Et ſicuti multiplicem habet
naturam, ita eſt multiplicibus morbis obnoxius: immò cuiuſcunque generis. Nam cùm partim inſtru-
mentarium ſit membrum conſtitutum, ex diuerſis videlicet partibus diſtinctis, figura, ſitu, numero, con
nexione, ordine, & id genus reliquis: partim etiam ſimplex: ratione primarum ſuarum partium, morbis
etiam cuiuſcunque generis ſit expoſitus, tàm illis, qui proprij ſunt ſimiliaribus partibus: vt illi ſunt, qui
in intemperie cōſiſtunt: quàm etiam illis, qui compoſitis & inſtrumētarijs; de quibus ſuo loco dicemus:
nec minus etiam illis, qui vtriſque communes ſunt: ut eſt vnitatis ſolutio. Sed quia prima iſtius uiſce-
ris ſecūdū duas partes facta eſt partitio, quæ magis inſignes ſūt, ſuntq; diſtinctæ nō ſolùm loco, ſed etiā
facultatibus, nempe in ſuperiorem, quæ ventriculi os dicitur, cuius præcipua facultas eſt (vt paulò ante
diximus) appetentia, vel deſiderium cibi: & inferiorem, qui fundus ventriculi appellatur, in qua ma-
gis uis concoctrix viget. Ideò ne methodum confundamus, primum de ſuperiori parte agamus, & de
illis affectibus, qui ad eam pertinent, & primas, pręcipuasque actiones pertinentes ad eius primam, &
præcipuam facultatem, quam diximus eſſe appetitricem. Mox verò de illis, quibus lęduntur faculta-
C tes, quæ proprię ſunt partis inferioris, nempe ad concoctricem, & alias, quæ huic inſeruiunt attinentes:
Poſtremò verò de illis agemus, quæ vtriſque, tàm inferiori, quàm ſuperiori communes ſunt. Cùm ita-
que ad os ventriculi præſertim pertineat cibum appetere, cùm illi cibo eſt opus, pariterque & potum,
& prior quidem appetitio fames dicitur: altera verò ſitis: de illis affectibus primum agamus, quibus læ
ditur prior actio appetitricis facultatis, quæ fames dicitur: poſt autem de illis, qui ſitim reſpiciunt. Quo
niam autem cibi appetitio tripliciter, vt & alię actiones quaruncunque facultatum, lædi poteſt. Nam
vel omnino tollitur: vel imminuitur: vel vitiatur, & peruertitur. At verò duplex eſt appetentiæ ablatio.
interdum. n. qui cibum nullo modo appetunt, hoc ſolum habent incommodum, quòd fame carent: in-
terdum verò non modò non fameſcunt, verùm & cibum faſtidiunt, & abominantur; ita vt ne illum, qui
dem ſine faſtidio poſſint aſpicere: immò oblatum auerſantur, & refugiunt. Hos Hipp. (vt Gal. refert. pri
mo libro Com. in primum Epid.) ἀποσίτους, priores ἀσίτους appellare conſueuit. Imminuitur autem
appetentia, quando non omnino non appetunt, ſed parum. At vitiatus cibi appetitus, vel peruerſus
duas item habet differentias. Nam aut nimia fames, & inexplebilis hominem cruciat, quæ canina ſa- Cō.18
mes appellatur: aut ea petit, quę ſunt pręter rationem, & naturam: ſicuti carbones quidam comedunt:
alij è muris calcem detrahunt comedendam: alij terram, & iſtiuſmodi alia: quæ nullam habent huma
D ni cibi rationem, & hunc affectum picam antiqui medici appellarunt, qui frequēs ſolet eſſe in prægnan
tibus, primis illis pręgnationis menſibus. Sunt verò hęc omnia ſymptomata, quę affectus ſequūtur pro
prios, de quibus in præſentia primum agendum eſt, tanquam de illis, quę nobis methodum curationis Lect.3
per proprias indicationes, & ſcopos demonſtrare poſſunt. Sed quia (ut philoſophi atteſtantur) rectum
iudex ſui eſt, pariter & obliqui, & priuatio per oppoſitum habitum cognoſcenda eſt: Ideò de fame pri
mum, quæ naturalis eſt cibi appetentia, & eius naturalibus cauſis ſermo inſtituendus eſt. Ita enim fa-
cilius quęcunque poſſunt illi præter rei naturam accidere, inueniemus. In vniuerſum itaque, cùm
omnis appetitio (vt tùm Ariſto. primo phyſices Auſcul. docuit: tùm Gal. primo de Sympto. cauſ.)
ſequatur, & ortum habeat ea defectu, & penuria alicuius rei: eis enim quibus abundamus, fruimur: Te.10
at ea: quibus caremus, appetimus, deſideramusque. Fames verò, et ſitis cùm ſint appetitiones quæ- Cō.81
dam, quæ primum ad os ventriculi pertinent, neceſſe eſt, vt ſequantur defectum aliquem, vel Cap.7
penuriam, qua laboret ventriculus. Quoniam verò facultates in animantibus per actus (vt Ariſto.
ſecundo de Anima teſtatus eſt) cognoſcuntur: actiones verò per obiecta, naturā appetituū horū ſi faci
lius cognoſcere velim⁹, obiecta, quæ deſiderātur, in fame, et ſiti, cōſiderāda ſūt, quę oīum cōſēſu ſūt cib⁹,

& potus,qu atenus cibus,& potus ſunt,& per eorum rationem , quam formalem noſtri iuniores appel- A
lant. Nam licet fames ſedetur eſu panis,vel carnis,vel id genus aliorum: (de fame enim primum habebimus ſermonem)non tamen deſiderantur,quatenus panis vel caro ſunt ; ſed quatenus facultatem habent, qua poſſint in ſubſtantiam eius corporis conuerti, cuius comparatione cibi dicuntur. Vnde in fame non eadem ab omnibus appetuntur,quia non eandem naturalem aptitudinem habent, vt pariter in ſubſtantiam animalis fameſcentis conuerti poſſint:qno fit,vt neceſſe ſit conſtituere , quòd fames ſequatur defectum,& penuriam ſubſtantiæ illus particulæ , ad quam fameſcere primum pertinet , hoc eſt ventriculi. Duplicem autem iſtius penuriæ ,vel defectus occaſionem habet uentriculus : alteram quidē communem cum alijs omnibus particulis : aliam verò propriam. Communis cauſa defectus in ventriculo eſt,quæ fit perpetuò à calido eius innato,qui humidum ipſius particulæ,à quo fouetur,& quaſi alitur,digerit,conſumitq́;:at hoc commune omnibus particulis. Propria verò cauſa defectus in ventriculo eſt;quia in animalis corpore cætera membra tandem ab ipſo ventriculo,tanquam à communi promptuario,& communi coquina materiam,vnde alantur,attrahunt; id tamen ordine quodam. Nam cæteræ particulę à venis ſuum alimentum exugunt:venæ verò, cùm inaniuntur,à iecinore, vnde ortum habent,id petunt. Iecur per meſaraicas, tanquam per manus proprias, a ventriculo, & inteſtinis quærit alimentum & ſi aptum ſuccum in eo confectum reperierit, illum exugens in ſanguinem conuertit , ex B
quo tum ipſum,tum reliquæ particulæ alendæ ſunt. Sin autem deſit aptus ſuccus communis in ventriculo,proprium humorem,& naturalem,quo conſtat ſubſtantia,& natura ventriculi, attrahens exugit:quo fit,vt in eo inſignis penuria ſequatur,& defectus humiditatis; immò propriæ ſubſtantiæ ipſius ventriculi,quam percipiens,cùm ſit inſigni præditus ſenſu,cogitur appetere alimentum, quo defectus is reficiatur. qui quidem appetitus tùm fames,tùm ſitis dicitur, & id ratione ſubſtantię duplicis, quæ deficit. ut paulò poſt exponemus. Sed primum vnum videtur exponendum, quòd ſicut & reliqua,quæ hactenus
Cap. 7 expoſita ſunt, à Gal.primò de Sympto.cauſ. deprompſimus: illud verò eſt, quod & ſi omnis particula , cùm inanitur , ſuapte natura alimentum, quo reficiatur, appetat: alioquin enim non illud attraheret. non eſt tamen eiuſdem rationis is appetitus in omnibus. Etenim cùm duplex ſit appetitus (ut primò
Cō.81 Phiſices Auſcul.declarauit Auer.& Gal.ſexto de Loc.affect.clarius autem loco nuper citato) Alter qui-
Cap. 3 dem naturalis,qui ſine vllo ſenſu eſt,qui nihil aliud eſt,niſi naturalis quædam illius particulę propenſio ad attrahendum cibum,cùm alimento eget:quemadmodum graue,quāuis omni careat ſenſu, appetit, & procliue eſt,vt deorſum feratur: leue autem ſurſum:& magnes, vt ferrum attrahat. Alius autem appetitus animalis eſt.qui ſequitur,& quaſi concitatur à cognitione defectus. Triſtatur enim natura percipiens ſenſu,vel ratione ſibi aliquid deficere,vel alicuius rei vtilis,vel neceſſarię penuria tentari. Vnde C
animal incitatur ad illud quærendum, & cæterę omnes partes naturali quodam inſtinctu appetunt alimentum perinde,vt plantæ. Quanuis de plantis aliquando ſenſiſſe ex ſententia Platonis Gal uiſus ſit,quòd aliquo ſint ſenſu prædię . Ventriculus verò, præter naturale cibi deſiderium.donatus eſt eo etiam,qui ſenſus,& cognitionis comes eſt. Nam eam vim habet ratione eximij ſenſus, vt defectum ſuum percipere,ſentireq́; poſſit,& eo triſtari: ita.n.facilius fore natura nouit, vt incitaretur animal ad procurandū cibū,quo refici, & ſeruari diu poſſit. idque non ſine magna ratione factum eſt: quia aliæ particulæ ſemper præſens habēt illud,vnde illis petēdus eſt cibus,perinde vt plantę.quæ non eguere hoc appetitu: quoniā ſemper affixæ ſunt terræ,à qua ſola alimentū petūt,neq; illis aliūde quęrendū: Ita & mēbra venis,& venę iecinori,& iecur per meſaraicas ventriculo natura affixū eſt. Vētriculo verò exterius quærēdū alimētū,quod ſæpius procul eſt,vt neceſſe ſit animali illud etiā per remotiora loca quærere. Et proinde oportuit , vt ſagax natura illi aliquē ſtimulū inderet,qui ad quærēdū cibū & potū concitaret:ille verò eſt triſtis quidā ſenſus, quē ex ſua uacuitate illo exiccato animal in ore vētriculi tēpore famis, vel ſitis percipit:nec alia ferè de cauſa natura inſtituit,vt maximo & exquiſitiſſimo ſenſu prædita ſit hęc particula. Porrò cū ſubſtātia noſtri corporis duplici præſertim parte coagmētata ſit:ſicuti ferè oīa mixta, & ſimilaria corpora : humida quippe & ſicca. Nam ex ſicco mixta habēt ſoliditatem,& quòd proprijs terminentur finibus:ex humido verò, continuitatem. & cum ea omnia per concoctionem generentur. concoctio(vt Ariſto.quarto Meteororum.docuit)fit ex apta mixtura ſicci cum humido.Vnde ex defectu ſicci oritur fames , quę propriè & primum eſt appetitus ſiccioris ſubſtantiæ. Ex defectu & penuria humoris ſit ſitis , quæ deſiderium eſt rei humidę. Verum quia ex defectu alimenti corpus refrigeſcit cōtabeſcēs, vt ignis deficiēte fomento,& lignorū materia paulatim extinguitur. Vnde qui diutius ieiunāt,vix caleſieri poſſunt: Ideò in fame vtrūq; coniungitur:nimirum quòd ſit calidi, & ſicci appetētia,vt idem Ariſt.ſecundo de Anima declarauit.Ex defectu autem humoris calor ſit acrior.eſt enim in prouerbio,quòd ſiccitas eſt lima caloris. Vnde qui ſicciori temperatura ſunt,calorem acriorem habent. Quare deficiente humore , natiuus calor ad igneam naturam uertitur : & proinde non ſolum in ſiti excitatur appetitus humidi , ſed etiam frigidi. Ex his autem in hunc modum expoſitis , iam liquidò poteſt patere , quòd & ſi ſitis , & fames ſint appetitus animales , qui proximè , & primum attinent ad ventriculum , pręſertim verò ad os illius : hos tamen motus quidam pręcedunt , qui ſequuntur naturalem appetitionem aliarum partium priorum , ſicuti tractio reliquarum particularum à venis , & uenarum à iecore , & iecoris per venas meſaraicas à ventriculo , per quam attractionem,

nem, & exuctionem inanitur uentriculus, ex qua inanitate triſtatur. Et hæ quidem ſunt internæ, & na-
A turales cauſę famis, uel ſitis. His tamen accedunt & aliæ externa, quæ illas quoquomodo adiuuant. Nã
frigus externum ad tunicas uentriculi pertingens condenſando. & exprimendo eas inanit, & hac ratio-
ne famem excitat: ſicuti calor contra, ſolidarum partium ſubſtantiam colliquans, & diſſoluens, ad at-
tractionem eas imbecilliores reddit, & hac ratione in cauſa eſt, cur non fiat fames. Vnde cùm hæc,
quatenus ad rei naturam pertinet, neceſſaria ſint ad huiuſmodi appetitus excitandos, nimirum famem,
& ſitim; vbi omnes hæ partes ſuum naturalem modum ſeruauerint, animantia fameſcunt, & cibum ap
petunt: quando congruens illis eſt, & quantum, atque ea deſiderant, quæ illis ad alimoniam congruunt.
At verò ſi hæ particulæ ab aliqua extranea, & præter earum naturam affectione corripiantur, tunc con-
funditur ratio appetentiæ, magis minuſue, pro ratione maioris minoriſue contracti vitij: indeque fit, vt
interdum omnino deſtituantur ab appetitu cibi: aut minus appetant, vel tardius, quàm ratio naturalis
requirat: interdum verò plus appetant, quàm oporteat. vt fame quadam canina crucientur: interdum
verò quędam appetunt, quæ præter omnem rationem ſunt, ſicuti calcem, carbones, terram, & id genus
alia, quæ omnino ſunt aliena à natura, & naturali appetitu animalis. Sed rem magis particulatim aga-
mus, & omnium harum differentiarum cauſas inquiramus.

B *De deffectu, uel ablatione, imminutioneue famis, uel appetentia cibi. Cap. III.*

CVm verò (vt probauimus) omnes illi motus ad excitandam famem ſint neceſſarij, ſequitur, vt
quocunque eorum deficiente, deficiat & fames: quo deinde præterea fit. vt duplici ratione ani-
mal poſſit à fame deſtitui: nempe aut ex proprio ventriculi, & primario eius affectu: vel ex affe-
ctu aliarum partium, à quibus fit exuctio, & attractio à ventriculo. Nam ſi impediatur exu-
ctio, & attractio ea, quam ſemper diximus naturalem famem præcedere, fames nunquam poterit conci
tari. Impeditur autem attractio aliarum partium, quando deeſt cauſa attrahendi. Et attrahendi cau-
ſa eſt inanitio earum, quæ fit, ſicuti paulò ante declarauimus, ab interna cauſa, à proprio nempe, & inna-
to calore digerente continenter naturalem humorem earum partium per cutis anguſtos meatus. Cui
accedit & externa cauſa, vt circumfluus aer corpora ſemper exiccans. Præterea motus tàm animi, quã
corporis hanc exiccationem, & digeſtionem adiuuat, & auget. Vnde ſi impediatur iſtiuſmodi digeſtio,
& euaporatio per cutem, ſeu effluxus, non inanientur partes, quæ primæ attrahere conſueuere: aut par-
ua erit inanitio. & itidem, aut nulla, aut modica admodum fiet attractio, & ſubinde fames. Intercipi
autẽ, & impediri poteſt eiuſmodi effluxus per digeſtionem factus, ex proprio cutis affectu, ſi conſtipetur
adeò, & denſetur, vt non pateat exitus euaporanti ſubſtantiæ. Quod fit interdum ex externo frigore.
C vel ex vſu externo earũ rerũ, quæ aſtringendo denſant; ſicuti eſſent balneæ aquarũ, quæ aluminoſę eſſent,
aut vim atramenti ſutorij haberent: vel ex nimia cutis ariditate ab exiccantibus rebus inducta: uel ab
obſtructione à materia craſſa meatibus cutis impacta. Aliquando verò, licet fiat digeſtio, & liber ſit ef-
fluxus; non tamen particulæ attrahunt ex ipſarum affectu proprio, qui eas attrahere prohibet. talis au-
tem affectus eſt intemperatura calida contracta pręter naturæ rationem earum partium: aliquando ci-
tra materiam: aliquando cum materia. Nã & ſi inaniantur particulæ ex expoſitis cauſis; à calida tamẽ
ea intemperatura, ſi ea magna ſit, liquefiunt humiditates particularum, quæ fluidæ factæ, inanitates re-
lictas ab ea digeſtione poſt effluxum implent. vnde facta ea plenitudine, non amplius attrahunt. Sed
huic & altera ratio accedit; quia non modò intemperatura calidior diſſoluit, & liquefacit naturalem
humorem particulæ, ſed & naturales eius uires diſſoluit, præſertim attractricem. Quamuis enim à ca-
lido fiat attractio; tamen quęcunque uehemens intemperies uires naturæ diſſoluit. Vnde tametſi fiat
inanitio: non poſſunt tamen particulæ attrahere alimentum, quo inſtauretur defectus; quia deſunt vi-
res. Tertiò verò partes à venis non attrahunt, neque venæ à iecinore, & ſic ſubinde, propter nimiam af-
fluentiam alimenti redundantis in vniuerſo corpore. neque enim particulæ ſubeunt onus trahendi; niſi
cùm egent. Cùm verò multa eſt affluentia boni ſanguinis in vniuerſo corpore diſtributi, partes eo fruũ-
D tur; neque fieri poteſt indigentia in tanta copia alimenti congeſti, tùm in iecinore, tùm verò in reliquis
uenis. Vnde (quemadmodum Gal. tertio de Natur. facul. expoſuit) quando multa eſt copia boni ali- Cap.
menti in iecinore, & venis, non modò iecur, & venę à ventriculo non attrahunt, ſed potius ventriculus,
ſi ex inanitur ex digeſtione natiui caloris, non appetit alioquin cibum: immò per eaſdem venas, quibus
iecur ſuccum à ventriculo attrahebat, ipſe ſanguinem, quo alatur, vice verſa repetit: neque iecur reniti-
tur, cùm eò affluat. & ita non exurgit fames, & externi alimenti deſiderium, cùm interno affluenter frua-
tur. Quod Gal. exemplo demonſtrat cuiuſdam viri opulenti, qui illum conſuluerat, quo pacto reuoca-
ret deperditã cibi appetentiã. animaduertit autẽ habitũ pleniorẽ, & quod ille lautę admodũ viuere ſo-
litus erat: vnde iudicauit illũ ex nimia abũdãtia carere famę. qua re inſtituit, vt cõtineret ſe per biduũ à
cibo, tertia autẽ die cœpit fameſcere. Quãdo. n. iecur & ipſũ incipit laborare inopia, ſi uẽtriculus attra-
hit, illũ attrahere nõ permittit id, quod vtile eſt: ſed, ſi quid permittit attrahere, permittit ſi quid mali,
& vitioſi humoris in eo eſt: nimirũ aut pituitoſi, aut biliosi, aut ſeroſi. Vnde dixit Auicẽna, qđ ieiunarę
replet vẽtriculũ vitioſis humorib'. Et hoc in cauſa deinde eſt, qđ fameſcẽtib', cũ abſtinẽt à cibo vltra ho-
ras ſolitas, varia accidũt ſymptomata, & quaſi aduerſaria. Nã multis cũ diuti' abſtinuerint, tollit fames

oĩs,vt cũ prius fameſcerẽt,poſtea ne comedere quidẽ poſſint:alij cõtinẽter quaſi expuſtulari morderi vẽ
triculũ aiutquibus & os fit amatulentũ:interdũ & in animi deliquiũ incidũt:alji fiunt ſomnolẽti:immò A
multi & uertiginoſi in fame ſũt: aliqui epileptici:ſicut nõ nullis imagines ob oculos obuerſantur,cõſen
tientibus cerebro,& oculis cum uentriculo. Verùm appetitus cibi, uel fames cùm deiicitur illis de cau
ſis quæ hactenus fuere expoſitæ; nempe propterea quia aut nulla, aut modica fiat attractio à iecinore,
uel a uenis,uel a ſolidioribus particulis,non laborat uentriculus ſuo aliquo, proprioque affectu; ſed cũ
Lect.4 affectis illis partibus conſentit. Proprio verò affectu dupliciter laborare poteſt : ſicut duo neceſſaria in
eo ſunt ad ueram concitandam famem. Primum eſt inanitas eius,& penuria facta in eo, tùm actione,
& digeſtione proprij,& innati caloris;tum ex attractione, & ſuctione,de qua tot uerba fecimus. Alte-
rum uerò ſenſus,& perceptio iſtius inanitatis , & penuriæ, quæ deinde excitat appetitum, vel deſideriũ
cibi;& in eo duæ rationes appetentiæ coniunguntur,naturalis,& animalis:& quæcunque iſtarum tolla-
tur ex proprio aliquo uẽtriculi affectu,tollitur aut omnino,aut aliqua ex parte fames pro ratione maio
ris,vel minoris læſionis prouenientis ab eo affectu: quia aut nullus fit ſenſus illius penuriæ , uel vacuita-
tis:uel exiguus admodum.Quod duplici de cauſa fieri poteſt:uel propterea, quia licet & exuctio fiat,et
inaniatur uentriculus; ex altera tamen parte,calida intemperatura aliqua contracta in ventriculo cum B
materia,uel ſine materia,colliquat humiditatem uentriculi,& eam fundit,ita vt fuſa diffluat, & repleat
partes inaniores in ſubſtantia ventriculi , & inde fit,vt non ſentiat inopiam,& inanitatem ſuam, neque
ſubinde fames,hoc eſt,appetentia cibi excitetur. Materia uerò,quæ plerunque tollit appetitum uentri
culi, eſt humor,qui aliqua ratione calidus ſit, confluens ad os præſertim uentriculi : ſiue ſuapte natura
calidus ſit,ut bilis flaua: ſiue ex aliquo accidente,ut pituita ſalſa,uel ratione putredinis,uel ratione mix
tionis alicuius ſeroſi humoris. Sed aliquando licet exuctio fiat,& inanitas uentriculi;ea tamen non per
cipitur,non tantùm,quia fuſus humor à calida intemperatura impleat inanitatem partium uentriculi,
quantum quia male habet facultas ea , qua percipit, & ſentit inanitionem,& moleſtiam,quæ ſuctionis
comes eſt; & ob id cum deperdita , uel labefactata ſit ſentiendi facultas in uentriculo , à qua excitatur
appetitus,non poteſt fames fieri. Poteſt uerò uis ſentiendi in ore uentriculi uel ipſa primum eſſe malè
affecta ex malignitate , & ſæuitia ipſius morbi;ut ferè extincta,& emortua ſit:uel ex conſenſu cum prin
cipio ſentiendi,quod eſt cerebrum:ſicuti in delirantibus ſolet accidere,uel in ſtupidis,& paralyticis,vel
apopleticis. Vnde cum nulla eſt manifeſta alioquin cauſa,cur non fameſcat aliquis , cur etiam non ſi-
tiat ; immò multa uideatur eſſe corporis conſumptio,& diſſolutio , & præterea uideatur os , & lingua
ualde arida;neque tamen ægrotus potum,uel cibum petat,immò dicat,ſe non ſitire , uel fameſcere , in
morbis præſertim acutis & malignis, ſignum peſſimum eſt . ſignificat enim uel extinctionem facultatis
Cõ.11. animalis,uel delirium. Quod expoſuit Gal. primo & ſecundo lib. Com.in tertium Epide. & ſecundo. C
Cõ. 3. Prorrh. Nam cum ſitis,& fames ſequantur(ut diximus)triſtem quendam ſenſum concitatum ob indi-
& 75. gentiam in ore uentriculi:quicunque autem dolentes aliqua parte corporis,omnino dolorem non ſen-
Cõ. 8. tiunt,hi(ut ſecundo Aph.dixit Hipp.)mens ægrotat. Sed hic aliquantiſper conſiſtendum; quia duplex
Aph.6 eſt ablatę famis differentia: Altera quidem ea eſt,quam nuper expoluimus, quę in hoc duntaxat conſi-
ſtit,quod cibi appetitu carẽt,& ἀσίτους diximus eos,qui hoc affectu tentãtur,ab Hip.appellari;& iſtius
cauſas hactenus perſecuti ſumus , & expoſuimus. Altera differentia eſt, in qua non modò nulla appe
tentia tentantur;uerùm & horrent cibos omnes, abominanturque, & omnia ciborum genera auerſan-
tur:vt uel etiam uiſa faſtidium,&abominationem afferant diximus & hos ἀποσίτους,quaſi cibos auer
ſantes appellatos. Sed hæc poſterior differentia non poteſt à ſola intemperatura fieri; ſed ſemper fit à
præſentia uitioſorum humorum occupantium uentriculum , præſertim verò os eius. Eiuſmodi autem
Cõ.27 humores ſunt,non quicunque,ſed(ut teſtatur Gal.primo libro Com.in primum Epide.)aut pituita craſ-
28. ſa, & cruda,quæ ſit acoris,uel ſalſedinis expers. Nam(ut idem docet in lib.de Pleni.) acida pituita po-
Cap.11 tius ingentem famem concitat:ſalſa uerò ſitim.& quamuis famem tollat ratione caloris; non tamen fa-
ſtidium cibi affert. Aut melancholicus etiam humor,ut Gal.tradidit ſexto de Loc. affect.quando & ip-
Cap. 1 ſe perinde,ut pituita,non fuerit particeps ſaporis acidi. Præterea uerò fit & ex tenui , et acri deſtillatio
ne à capite ad os uentriculi defluente , (ut primo lib.Com.in primum Epide. teſtatus eſt Gal.) eiuſmo-
Cõ.18 di faſtidium,et auerſio à cibo,ut laborantes ἀποσίτους reddat.Quia uerò hactenus circa eos affectus ſu- D
mus uerſati,qui aut omnino auferunt cibi appetentiam,aut de ea plurimum detrahunt:reliquum eſſet,
tu de illis etiam ſubinde ſermonem haberemus,qui eam uitiant, et peruertunt:ita ut uel nimia, et inex-
hauſta fames ſequatur:uel ea appetantur,quæ omnino aliena ſunt à natura humana : ne tamen doctri-
nam confundamus,differemus hanc tractationem,quoaduſque de ſignis , quibus diſcerni poſſint iſto-
rum affectuum differentiæ , qui hactenus expoſiti fuere,egerimus,ac de ratione eos curandi. Et in ex-
plicandis ſignis ſequamur inſtitutam methodum , quæ à diuiſione eſt deprompta. Affectus enim illi,à
quibus tollitur appetentia,aut proprii ſunt ipſius uentriculi:aut ſunt partium aliarum, cum quibus uẽ-
triculus conſentit. Per conſenſum (ut diximus) laborat uentriculus, quando aliæ particulæ ab eo per ue-
nas non attrahũt:quod inde fieri diximus:quia intercepta fuit digeſtio,et euaporatio,quæ per cutim fie-
ri ſolet;vt ex eius denſitate,et conſtipatione facta in cuti ab externo frigore ; præſertim ſi illi occurrerit
poſt calefactionẽ corporis indutam uel ab exercitationibus,uel à loco calidiori ; interdu à multa illius

eiuſdem

A eiuſdē ſiccitate cōſertim eā cōtrahēte meatus & cōſtringente tenues:nōnunquā ex balneis valdè aſtringē
tibus interdū verò:ex obſtructione,q̄ fit à craſſa,& lēta materia impacta in eos tenues cutis meatus.Hęc
verò omnia cognoſci ,& diſcerni poſſunt,tùm ex relatione ęgrotantium, vel aſſiſtētium:tùm verò ex ob
ſeruatione diligentis medici. Nam ægrotus,uel aſſiſtentes referent,an poſteaquàm incaluerit, aeri fri-
gidiori ſe expoſuerit:unde conſtipari,& condenſari cutis potuerit: an etiam lauerit ſe balneis, quæ aut
ſuapte natura,aut arte uim inſignem aſtringendi habeant:an diu ęſtuoſis, & ſiccis temporibus ſe pluri-
mum exercuerit,ut inde potuerit plurimum corpus, imprimis verò eius cutis exiccari. Sed & medicus
ſi diligentius animaduertat, multa ſe illi offerent,quæ conſtipatam cutim indicare poterunt. Etenim
ſi nudetur ægrotantis corpus(ut ait Gal.tertio de Tuend.ſan.)cutem inſpiciens, & tractans,eam albidio Cap.10
rem ſolito uidebit,percipietque duriorem, & denſiorem eſſe tactam, quodque dum exercetur homo,
ægrè incaleſcit;neque ita,ut prius erat aſſuetus,facilè ſudat,neque facilè, ut ſolebat, effloreſcit bonus in
ſumma cute color: & ſi præcipias, ut vehementius ſe exerceat,ut vel ea ſaltem ratione ſudor. edatur, ſu
dor,qui elicietur,paucior,& frigidior erit.Sed ſi ex obſtructione meatuum in cute fuerit digeſtio,& eua
poratio ſuppreſſa,reſpicienda itē erit cutis,& tractāda, quia neq; arida, neque ita denſa,& dura erit,im
mò mollis, & tractabilis, atque ſubtumida:neque facilis,& multus ſudor emanabit: præter id, quòd et
B ſigna aderunt oſtendentia,aut plenitudinem,aut copiam pituitoſorum excrementorum: ſi pręceſſerit
etiam potens occaſio,cur eiuſmodi multa, aut craſſa materia fuerit digeſta, & diſtributa ad extremas
uenas,eiſque impacta obſtruxerit. Occaſiones uerò,quæ id pręſtare poſſunt,ſunt importuna motio,vel
exercitatio,qua corpus caleſit,dum plenū eſt, vel anteaquàm ſit alimentum probè confectum: uel alio
quin quæcunque alia corporis immodica concalefactio. Altera uerò horum affectuum differentia,
qui in intemperie calidiori conſiſtunt cum materia, aut citra eam,quæ aut deſtruens facultatem attra-
ctricem,in cauſa eſt,cur priores partes à uentriculo non attrahant,aut fundendo, et diſſoluendo replet
id,quod fuerat,uel attrahendo,vel digerendo inanitum,cognoſcitur ſignis illis, quæ intemperiem cali-
dā oſtēdūt,acceptis,ab urinis,à pulſibus,ab acri calore percepto,tū ab ægrotante,tū etiam à medico tā
gente:verum aut ſemper,aut plerunque hæc febres ſequi ſolent,pręſertim verò malignas,et colliquātes:
immò (ut ſæpe teſtatus eſt. Gal. præcipuè in Epide.)eſt ueluti ſymptoma peculiare id genus febrium:
Ideò hanc tractationem ad eum locum transferendam putamus, vbi de febribus malignis agemus. In Lect.5
præſentia verò ad aliam differentiam, quæ ortum habet à nimia affluentia optimi alimenti in habitu
totius corporis,maximè autem in iecinore accedemus. Quæ et ipſa ſua habet ſigna, quibus cognoſca-
tur. Solet enim ratio lautioris victus præcedere,et in maiori otio:nulla adſunt ſigna alicuius affectio-
nis præter naturam corporis,ſed ea,quæ plenitudinem oſtendunt: ſicuti habitus vniuerſi corporis ple-
C nior,venæ tumidiores,et pleniores,color corporis bonus, aliqua præterea percipietur interdum graui-
tas,dum ſe mouent. Cum autem ex proprio uentriculi affectu cibi appetentia tollitur,id aut ob intem
periem calidam ipſius fit cum materia,uel citra materiam,quę fundens humiditates uentriculi in cau-
ſa eſt,cur inanitionem non percipiat:uel ob id,quia vitiata eſt facultas ſenſitrix. Prioris quidem affe-
ctus,hoc eſt,calidæ intemperaturæ,cùm citra materiam eſt,ſigna hæc eſſe poſſunt: primum ſitis: ſemper
enim aſſidere ſolet calidiori intemperaturæ uentriculi:pręterea fumoſa, et interdum nidoroſa eructa-
tio:ſi autem aliquid appetit,frigida appetit,frigidiſque delectatur,ac eorum uſu melius habere uidetur
cibi uerò,qui tenues,et concoctu faciles ſunt,uertuntur in nidoroſam quandam qualitatem: craſſiores
verò,et qui alioquin concoctu difficiliores ſunt, facilius ab his coquuntur, et minus moleſtè feruntur.
At vbi præter intemperiem ſit etiam fomentum alicuius uitioſæ materiæ: cùm duplex poſſit ea eſſe ma-
teria,billioſa,et pituitoſa ſalſa:bilem flauam oſtendunt et ea, quæ antea expoſuimus, et præterea oris
ſiccitas,amaritudoque,et color,tùm oris, tùm linguę flauus,aut ſub luteus,mordicatio oris ventriculi:
ſæpe verò et nauſea uel faſtidium,interdum et bilioſus uomitus:præſertim ſi bilis fuerit copioſa; quia ſi
ea modica fuerit,aut ſi in tunicis ventriculi abſorta,et infixa,non ſequetur uomitus. ſed ſi multa fuerit,
ſequetur perpetua ferè nauſea:ſi pauca, non niſi à cibo concitatur faſtidium,uel nauſea: quoniam com
mixta cum cibo,illum corrumpit.vnde et euomendi deſiderium inſurgit. Quòd ſi pituita ſalſa ablati
appetitus fuerit in cauſa, ſemper ferè os ſalſum erit.At verò,ſi quando accidat,vt ex læſione ſenſitricis,
D uel,appetitricis facultatis, quæ in ventriculo eſt, tollatur cibi appetentia, cùm illa aut in principe parte
lædi poſſit, à qua deriuatur (quemadmodum quidam in delirio affici ſolent) ſigna ea erunt, quę de-
lirantem hominem, et morbos, quos ſequitur delirium, demonſtrant. Et cùm duplex ſit delirij dif-
ferentia, vt in ſecundo libro expoſuimus. Alterum enim phreniticum delirium à medicis dicitur;
quia inflammationis capitis comes eſt. Alterum melancholicum: quod inſania latinè dicitur. De his
cum copioſè eodem ſecundo,vbi de his affectibus fuit habitus ſermo,egerimus, non videtur neceſſe ea
dem hic repetere:neque quæ ad ſigna,neque etiam quæ ad curandi rationem pertinent. Sed et ſi non
in principe facultate fuerit facta læſio,ſed tantùm in ipſa appetitrice, et ſenſitrice, quæ particulatim in
uentriculo ſita eſt:cum id contingere ferè non poſſit; niſi quādo illa aut omnino,aut magna ex parte ex
tincta eſt: nec ſolet extingui, niſi ui malignæ, et peſtilentis febris: immò inter ſymptoma-
ta malignarum, et peſtilentium febrium recenſetur, vt tertio libr. Commen. in tertium Epid. Com.
expoſuere Hipp.et Gal.Quapropter de hac etiam te agere ad febrū tractationē magis ſpectare uidetur, 58.

A ferunt etiam frictiones illæ,quæ cutem poſſunt mollire,& laxare,qua'es ſunt leues, faciles, & longiores,
quas non linteis moliri oportet , quia exaſperant,ſed manibus mollibus delibutis oleo dulci , & matu-
ro,ſalis,& aſtrictionis experte,aut oleo amygdalino dulci,uel violaceo. Cauendum his præterea ſummo
pere eſt, ne in aqua frigida,vel aluminoſa (vt paulò ante diximus) lauentur;itemq́ue ne cibis utantur,
qui ſunt mali ſucci:ne genito vitioſo ſucco,vbi corpus ex condenſatione cutis nequit tranſpirare , febris
putrida excitetur : ſed illis utantur eſcis,quæ vim molliendi habeant . & tandem ea omnia in vniuerſum
fugiēda ſunt,quę inſigniter deſiccant,vt ſunt vigiliæ,ęſtus ſolis,animi ſolicitudines, iracundia vehemēs,
& ſi quid aliud id genus eſt. In denſata autem & ſtipata cute ex frigore curatio ex calefacientibus (ut Lec. 6.
tradidit Gal. tertio de Sanit. tuen.) inſtituenda eſt . Quare his vehementiores corporis exercitationes
prodeſſe poſſunt;vt pote quę calefaciant , & balneę quoque:ſed nunc calidiores vtiles ſunt,non amplius
autem,quæ modicè calidę:& inunctiones poſt exitum balnei,quæ modeſtè calefaciant,vt ex oleo dulci,
& tenui,ſicuti eſt antiquum,ant ex amygdalino amaro,aut ex anethino confecto ex viridi anetho : Gal.
verò & cicinum commendat , & raphaninum , & alia quæcunque iſtiuſmodi ſunt. Et tandem eadem
iſtius affectus curatio eſt,quæ & febris ephemeræ,quæ ſecuta eſt cutis conſtipationem . Vnde hic etiam
ſicut ibi vehemētes exercitationes,& balneę calidiores vitādę ſunt,vbi multa fuerit plenitudo in uniuer
B ſo corpore;aut cacochymia. Dum enim euentatio prohibita eſt,& plenum fuerit corpus, exercitatio ve-
hemens,& balneę facilè ad putridam febrem perducunt. Sed & quatenus ad victus rationem pertinet,
non ſunt cibi excrementoſi admittendi,neque qui plurimum alant , neque ſiccent multum,neque craſ-
ſum,& lentum ſuccum generent. At verò ſi ex obſtructionibus excitatis ab impactis humoribus craſ-
ſis,& lentis eidem cuti ſit facta denſatio,& conſtipatio , atque digeſtionis interceptio:ſi quidem non ve
hemens,ſed modica fuerit obſtructio,neque multa fuerit corporis vniuerſi plenitudo , vel cacochymia,
uſus abſtergentium eam poterit tollere. Quia ſi plenum,aut excrementoſum eſſet corpus, prę terea eua-
cuatione eſſet opus per venę ſectionem , vel purgationem. Vix enim alia ratione,qui ita affecti ſunt,tue-
ri poſſunt,quin in febres incidant. Quando autem deiectus eſt appetitus ex alimenti affluentia conge-
ſti in iecinore,& venis,reſtituendus eſt uſu eorū,quæ de plenitudine detrahunt,ut ſunt inedia,exercitatio
frictiones validę,& multę,frequens,& multus balnearum uſus: & hęc quidem familiariora ſunt . Nam ſi
alioquin maiori eſſet opus acceleratione, miſsione ſanguinis , vel liberaliore deiectione alui eſſet agen-
dum,quod & Gal. multis locis docuit . Verùm forſitan hæc tractatio potius ad alia loca magis pertine-
ret, cùm ex conſenſu ſolum laboret ventriculus; & propterea noluimus in eis explicandis eſſe longiores.
Quando verò ab intemperie calidiori,curanda erit cum ijs, quæ calidam intemperiem remouent:nem-
pe cum infrigidantibus, tàm interius, quàm exterius: & ſi cum materia fuerit ea intemperatura , præ-
C ter refrigerationem,erit etiam vacuatione,& purgatione opus. Sed quia fieri ferè nequit,ut citra febrem
poſſit ea ſuboriri intemperatura, ut colliquet, & fundat particularum humiditatem,& febrem ſanè in-
gentem acutamq́ue,quam tanquam ſymptoma ſequatur hęc differentia abolitę appetentię:Ideò ad fe-
brium tractationem potius pertinet:& de hoc etiā tanquam de ſymptomatibus in febribus apparere ſo
lentibus agunt,qui de curandis febribus ſermonem habent . Sed opportunum iam fuerit,ut ad prima-
rium noſtrum inſtitutum orationem conuertamus,et de ijs,quę propriè,et primariò attinent ad uentri-
culum,agamus . Iam autem conſtitutum eſt,quòd ea appetentia in uentriculo , quę animalis eſt, non
tollitur,niſi perceptio,et ſenſus tollatur; quę tollitur quandoque non uitio uentriculis,ſed ob lęſionem
prę cipuarum facultatum in capite,et cerebro,et defectum earum:ſicuti delirantibus contingit:ſiue per
proprium cerebri affectum delirent,vt phrenitici , & melancholici delirant : ſiue conſenſu aliarum par-
tium,vt ſæpe in febribus,& illis,qui hypochōdriaco laborant affectu euenit. Sæpe.n. uidi, quòd quidam
cùm ab alijs difficilibus morbis,præcipuè uerò febribus euaſiſſent, aſſatis humoribus , & in melancholi-
cum conuerſis;peruerſo quodam iudicio obſtinati nunquam comedere uoluere : cùm tamen nullā aliā
rationem recuſandi cibum haberent ; niſi quòd commedere nolebant ; donec tandem obierint, hac de-
tenti inſania, ſuum extremum diem. Sed quoniam alios morbos hæc appetitus, vel famis deperditio ſe-
D quitur,& curari alia ratione non poteſt, niſi curatis affectibus,quos ſequitur:de eorum autem affectuum
curatione ſatis,ſuperq́; à nobis in ſecundo iſtius tractationis libro fuit actum : Ideò non eſt opus eadem
in præſentia repetere. Sed de extinctione appetitricis facultatis, quæ fit à maligna, & peſtilenti qualita-
te febris,aut alterius morbi maligni,cùm illius morbi maligni ſymptoma ſit,ut docuit Galen. tertio lib.
Com. in tertium Epide. procurandum & illis ſuadendum quidem eſt , vt ipſi ſe ipſos cogant ad come- Cõ. 88
dendum,uel à familiaribus compellendi ſunt : ſicuti conſulebat & Auic. prima quarti,ubi de peſtilenti-
bus febribus agit,ut commedant,dum morbo,& malignę, peſtilentiq́; febris opportunis remedijs fuerit
conſultum. Nam illi euadunt, (ait Gal.) qui viriliores ſunt,& ſibi ipſis uim faciunt , ut comedant . De
ratione autem curandi malignas febres non pertinet ad præſens inſtitutum ſermonem habere . Agemus
itaque de illis affectibus,qui pendent ex intemperatura calida uentriculi:quæ aut fouetur a materia:aut
citra materiam eſt:niſi interdum adeò augeatur etiam intemperatura frigida, ut quaſi emortuum red-
dat,& extinctum natiuum calorem uentriculi . Simplex autem eſt curatio intemperiei ſine materia,quę
in duobus prę ſertim conſiſtit:nempe primùm,ut intemperies illa morboſa per contrarium remoueatur:
deinde quia hac intēperies (ut ſæpius dictum eſt) diſſoluit, & laxat ſubſtantiam uentriculi qui deinceps

hac

hac ratione imbecillus fitiut roboretur illis medicamentis, q̄ aſtringendo colligunt partes laxiores red A
ditas,illisq; robur addūt. Non ita autē ſimplex eſt affectus,qui à materia fouetur:cū ibi ſit & intempera
tura,& materia. Quorū utrunq; propriam habet indicationē,& proprios ſcopos. Præter ſcopos enim,
quos nobis offert intemperies,eſt & hic,nimirum quod ſit vacuandū,ut materia morbū fouens tollatur.
Qui quidē,licet vnus ſit in vniuerſum,particulatim tamen multiplex eſt,pro ratione diuerſæ materię,vn
de excitatur affectus, qui lædit appetitum. Quanuis autem ſimplicior ſit affectus is, qui in ſola intem-
perie abſque ulla materia conſiſtit, atque hac ratione requirere videatur;ut prior de ipſo inſtituatur ſer
mo: Attamen quia in curatione eorū affectuū,qui à materia fomentum habent, hæc etiam continentur.
Ideò ne ſæpius idē repetamus,prius ea exponemus, quæ pertinent ad rationem tollendæ materiæ, quæ
præſens uentriculo faceſsit negotiū:mox ea, quę remouent in temperaturā. Duplicē verò eſſe materiā,
quę appetitui aduerſaria ſit,iam fuit conſtitutum: nempe flauā bilem, & ſalſam pituitam; quia vterque
humor calidus eſt:quanuis alter ſuapte natura:alter verò (vt philoſophi loqui ſolent) per accidēs. Sed
priorē ſermonē habeamus de bilioſo affectu. Bilis ergo cū ſuapte natura in ventriculo non gignatur,ſed
in iecinore,niſi ea ex aſſatione,vel putredine īterdū gignatur in venis,vel in alijs locis:neceſſe eſt, ut aliū
de in uentriculū effundatur, & plerunque ex iecinore:interdū verò ex alijs partibus,& ex vniuerſo cor-
pore per venas pertingentes ad ipſum. Vnde bilis occupans uentriculum, & illi moleſta:aut iā cōfluxit B
in eū,aut adhuc fluit,& uel cōtinēter, uel per periodos ordinarias:ut in periodicis febribus, vel ſine ordi
ne:præterea verò,aut magis os ventriculi occupat,aut fundum magis petit:itē aut allnit, & quaſi natat,
ſeu fluitat,in ſpatio interno ventriculi:aut abſorpta eſt in tunicis,& meatibus eius. Pro ratione ergo ha-
rum omnium diuerſitatum,diuerſi modè tractanda eſt curatio iſtius affectus:quia ſi aliunde fertur,nec
cōſtitit adhuc fluxio;īmò affectus fomentū aliūde habeat, nēpe vel à iecinore vel ab vniuerſo corpore:
precipuè,& primùm procurandū eſt,ut ſubtrahatur fomentū, & intercipiatur fluxio bilis ad uentriculū:
qđ quidē fieri poterit ꝑpoſitis duobus ſcopis,qui reſpiciunt duplicē occaſionē fluxionis. Quarū altera in
ea eſt particula,ut ſæpius expoſitū eſt,a qua defluit is humor: Altera in ea, quæ recipit fluentem humorē.
Plenitudo autem illius,unde fluit, & acris natura humoris cauſa defluxus eſt: imbecilitas uerò, in ac-
cipiente. Duo ergo ſcopi regulantes hanc curationem ſunt,ut uacuetur primum pars unde fluit, mox &
pars quæ recipit,ſi aliquid ſit receptum,deinde uero,ut robur addatur recipienti. Vt tamen & hęc ſit ad-
denda conſideratio,quid in cauſa fuerit,cur ea bilis copia fuerit congeſta in ea particula, unde effluxit.
Nam ſi ea adhuc præſens eſſet,procurandum præterea eſſet,ut illa etiam remoueretur:alioquin enim fru-
ſtra eſſet omnis labor. Sed huius partitionis primum eam partem perſequamur,quę ſimplicior eſt:nimi-
rum ſi infectus ſit uentriculus bile,quæ vniuerſa iam confluxerit,neque aliunde habeat fomentum. Cura C
tio ergo in his duobus cōſiſtet:primū,ut bilis educatur:& mox uentriculus roboretur. In euacuatione au
tem uariè ſe medicus geret,pro uaria ratione motus ipſius humoris, & modi,quo cōſiſtit in uentriculo:
quia ſi illa magis petat os uentriculi,nec intunicis ſit abſorpta,& infixa, uomitu facilius reijcietur. Faci-
lis autem omnino,& ſatis ſimplex erit hæc curatio,& leuibus etiam remedijs tentanda. Nam ſi uomitus
citandus erit,ſatis erit digitus in fauces introductus,qui irritando partes illas, facilè promouebit in uo
mitum,uel penna gallinacea in interiores fauces adacta, atque eas motu concitans. facilius etiam ſucce-
det res, ſi digitus, penna uelint prius oleo communi imbuta. Quòd ſi aliquid exhibendum ſit ad faci-
liorem uomitum,ſatis erit bibere copioſam aquam hordeaceam tepidam ex ſyrupo acetoſo uel aquam
tepidam cum modico aceto aut oximelite; uel hydrelęum, hoc eſt aquam tepidam immixto oleo com
muni: uel ſimili alio leui medicamento uomitorio utetur. Quibus peractis,& inanito uentriculo, quan-
tum uiſum fuerit eſſe ſatis: reliquum erit, ut roboretur uentriculus, ne facilè recipiat amplius defluentē
bilem. Sed ſi magis ad fundum procubuerit bilis, facilius ſimul cum cibo eijcietur. cibus uerò huic rei
accommodatior eſſet hordeacea ptiſſana: concitato enim uomitu bilis ptiſſanæ commixta cum ea
unà eiicietur: poſt cuius reiectionem uentriculus erit roborandus. Facilior ergo curatio hæc erit iſtius
affectus;niſi contingat,ut ille,qui curandus eſt,ex ijs ſit,qui ad uomitum difficiles,& inepti ſint: quoniā
is non eſt uis facienda,ut euomant:ſed nitendum erit potius,ut bilis per aluū leuibus deiiciatur medica D
mentis:quale eſt decoctum, uel (ut iuniores loquuntur) infuſio abſinthij: ut exempli cauſa, pugillum
abſinthij ex aqua,uel macro iure coquatur, uel in eiſdem maceretur:moxque eius decocti, uel liquoris,
in quo fuerit maceratum, accipiantur uncię octo. quòd ſi illis addantur ſyrupi roſacei, quem ſolutiuū
in pr̄tia appellant, tres uel quatuor vncię ꝑſertim in ijs, qui ſunt alui aſtrictionis facilior erit vacuatio:
neque etiam ineptum erit medicamentum,ſi in eo decocto macerentur myrobalani, præſertim uerò ci-
trini ad duas, vel tres drachmas,anteaquàm illi immiſceatur ſyrupus roſaceus ſolutiuus. nam aſtringē-
do roborant uentriculum,ut poſtea ineptior ſit ad ſuſcipienda bilioſa excrementa, ſed ſi ſimpliciori uel
lemus vti medicamento,& minoris ſumptus,vt ſæpe neceſſe eſt in curandis pauperibus,aloe lota, ſi ma-
iori ſit opus robore,quàm vacuatione uentriculi: ubi aliqua adeſſet febricula:illota autem, cum nulla
adeſſet febris,& liberaliorē cuperemus vacuationē,eſſet accōmodatū medicamētū ita ergo negotiū hoc
tractandū,vbi bilis nondū ſit intunicis uentriculi recepta. Nā ſi iā abſorpta & infixa ſit in eis maiori ne-
gotio erit opus,ut inde euellatur;& his,quæ hactenus relata ſunt, aut nihil proficiemus:aut ē. rē diffici-
liorē reddemus. quia præter id, quòd in his nō eſt ea uis,ut poſsint imbutā, & abſortā bilē à ventriculi

A tunicis euellere, cùm aſtringunt, magis, & intimius eam infarciunt & impingunt, pręſertim uero myroba
lani. Gal. autem octauo de Compo. ſnod. ſec. loc. & ſecundo etiam eiuſdem operis, ubi de dolore capitis
ex conſenſu uentriculi agit, in iſtiuſmodi affectu ad euellendā bilioſam materiam tunicis uentriculi im-
merſam, ait, nullum reperiri præſtantius medimentum, quàm ſit hierà, quæ dialoes dicitur: eam in pręſen
tia hieram ſimplicem appellant: Hac autem multiplicius in præſentia utimur, quàm antiqui. Nam aut
pulueres aſſumebant melle cocto, ut ſolemus cętera medicamenta, quę à iunioribus electuaria nunc di-
cuntur: aut arido eo medicamento ute bantur, hoc eſt pulueres ex aliquo liquore bibendas dabant. Hunc
uerò hos pulueres aliquo leui medicamēto immiſcemus, ſicuti caſſię Aegyptię: accepto .n. liquore caſ-
ſię ad unciam, & illi additis pulueribus hierę ad ſexqui drachmam, uel ad drachmas duas, conficimus
(ut aiunt) bolum: uel accipimus duas, uel tres drachmas puluerum, & ex ſyrupo roſaceo ſolutiuo dicto
bolum componimus. Euacuato autem uentriculo, reliquum eſt, ut tùm uictus apta ratione: tùm uerò Lec. 7.
medicamentis roboretur. Quòd ſi hisperactis appetitus reſtituatur, & procedat, nullo pręterea alio erit
opus; niſi ut recta uictus ſeruata ratione aquiſita ſanitas cuſtodiatur. Sed ſi nondum per hanc purgatio-
B nem ſit reſtitutus appetitus, id ſignificabit, quòd aut nondum ſit exquiſitè purgatus uentriculus, egeatq;
ulteriori purgatione: aut quòd foueatur à fluxione bilis aliunde confluentis. Pręſertim autem ſignum
erit, quòd aliunde bilis confluit, ſi poſt purgationem uideatur quidem, aut omnino, aut magna ex parte
redijſſe appetentia: ſed paulò poſt iterum cadat. Nam per periodos quaſdam confluens bilis in cauſa ſit
quòd poſt inanitionem iterum appetitus deſtruatur. Vnde ſi res in hunc modum ſe habeat, non amplius
circa uentriculum præſertim laborandum; ſed principalis curationis ratio conuertenda eſt ad locum,
unde confluit humor: nimirum ut auferatur occaſio, cur defluat. Et quia bilis frequentiſſimè à iecinorę
confluit in uentriculum: aliquando tamen & ab uniuerſo corpore: rariſſimè uerò à capite. ſicut pituita Cap. 9
acris, & amara, uel ſalſa frequentius, (ut teſtatur Gale. ſexto de Sani. tuen.) à capite defluens in uentricu-
lum decumbit: Quare partita tunc erit curatio: primum enim inhibenda erit fluuio: deinde id, quod in-
fluxit, citiſsimè quantum fieri poterit, erit euacuandum. Sed quo pacto illum uacuare oporteat, iam ex
poſuimus. Inhibebitur uerò, habita rationę membri, vel particulę, a qua impulſus humoris, fertur in uę
triculum. Et quoniam proxima ratio iſtius impulſionis (ut ſępius antea oſtendimus) eſt copia mate-
rię redundantis in particula amandante, quę congeritur, aut ratione calidioris temperaturæ auctæ in io-
cinore, uel uniuerſo corpore: aut ex obſtrutione ſuborta in meatibus, per quos bilis purgari ſolet: quem-
admodum ſępius contingit illis, qui à noſtris auriginoſi, à gręcis autem icterici dicuntur. Vt rectè ergo
inſtituatur curatio, procurandum primum erit, vt uel calidior intemperatura remoueatur: vel obſtru-
ctio tollatur. Verum res hæc non amplius ad præſentem tractationem pertinet; ſed ad eam, in qua dę
C tollendis affectibus iecinoris agemus. At ſi multa in vniuerſo corpore eſſet collecta bilis, quam per uicęs
effunderet in ventriculum, prius opporteret totius corporis purgationem aggredi: poſtea verò & conuer
tenda eſſet curatio ad uentriculum ſuſcipientem influxum bilis, vt ſanè robuſtior factus, non facilè illā
admitteret. Docuit autem Gal. quinto de Loc. affec. quamuis non in hoc præcisè negotio, ſed in ſimili Cap. 6
omnino caſu, exemplo illius Grammatici, qui ex bile, tempore quo famem diutius tolerabat, cōfluen-
te ad os uentriculi, morbo comitiali corripiebatur. Pari ferè paſſu multis contingit, ut cùm fameſcere in
cipiunt, ſi aliquantò tolerent famem, amiſſo appetitu, uix deinde comedere poſsint: Docuit inquam
Gal. huic incommodo ſuccurrere tempeſtiuè, aliquo cibo bono exhibito, ante confluxum humoris ad
uentriculum, qualis eſſet panis rectè cōfectus, vel ſolus: uel ſi præterea ſitiret, ex aliquo vino diluto albo,
& leui, Nam vina potentia, ut in Grammatico damnauit, quia caput tentant, ita & in hoc noſtro inſtitu
to fugienda, quia calidiora: & ſi etiam ea, quæ offeruntur, non eſſent alicuius aſtrictionis expertia, non pa
rum id noſtro negotio conduceret. Sed & id tradidit Gale. ſexto de Tuen. ſan. quòd neque ſolis his cibis Ca. 10
exhibitis in roborando uentriculo ſimus contenti; verū & aliquibus purgantibus medicamentis interdū
ex longis vtamur interuallis; quæ tamen facilia, leuiaque ſint, & uentriculo commoda; qualia ea, quorū
ſuper memineramus: nempe coma abſinthij, aloe, hiera. Quòd ſi exterius etiam aliquibus fomentis, vel
D linimentis firmetur uentriculus, non erit ab hoc inſtituto alienum. Ea uerò ſint, quæ moderatè aſtringāt:
uaria autem pro ratione diuerſa temporis. Nam ęſtate utilius erit oleum melinum, hoc eſt ex cotoneo
malo paratum: hyeme uerò nardinum, aut maſtichinum. Victus autem ratio in his maximam, vt in ple-
riſque aliis, vim habet. Etenim nihil maioris momenti eſſe uidetur, quàm procuratio, vt proba fiat conco
ctio tam prima, quàm ſecunda: in uniuerſum verò inclinet in frigidum. Quare ea offerenda, quæ conco-
ctu ſint facilia, ut ſunt carnes iuuenum animalium, nempe gallinaceæ, perdicum, auicularū, quæ ab om-
nibus commendantur, carnes item hædin, uitulinæ, & aliæ his ſimiles. Vinum uerò leue, non crudum, &
iniquum uentriculo, parum aſtringens. Ferculo uero congruunt, quæ ex farre confecta ſint ſiue chon-
dro, & ea ſimplicia, ſine alio condimento; niſi forte pro condimento alicui grati ſint acini mali punici in
iecti, qui (ut docuit Gal. decimo Meth.) & ipſi non inutiles ſunt in hoc affectu: ſicuti neque parum pro-
deſſe poterit, ſi iuribus, ex quibus coquuntur, uel carnes, uel fercula, incoquantur & uuæ acerbæ grana Cap. 3
aliquātulū et ferculum factum ex oui luteo ex iure cocto, addito modico ſucco uuæ acerbæ, omnibus ſi-
mul conquaſatis, & mixtis. Fructus præterea, qui refrigerent erunt utiles, quique aliquantum aſtringāt,
ut ſunt mala domeſtica, pyraque, præterea perſica ſicca, & cotonea mala. Ad hæc olera incocta iuribus,

A huiuſmodi rerum ſalitarum in prima menſa, ſicuti ſardæ ſunt, ea quæ à iunioribus græcis oatarichadi-
cuntur, & id genus aliorum ſalſamentorum; quibus ſuccedebant ea, quę detergendi vim haberent, ſi-
cut primum ius braſsicę non exquiſitiſsimè coctæ, liberos ſine alijs medicamentis euaſiſſe: cùm etiam
omne medicamentorum genus alioquin faſtidirent. Ferculum autem huic negotio accommodatiſſi-
mum eſt ptiſana hordeacea, & ea parata, vt parari docuit Gal. primo Art. cur. ad Glauc. in tertianis no-
this, in quibus etiam non parum pituitæ bili immiſcetur: nempe vt condiatur modico pipere, aut cinna-
momo: aut id genus alio condimento, ex quo maiorem attenuandi, & aliquam calefaciendi vim conſe-
quatur: vis etiam rubeorum cicerum non erit ineptum. Vinum verò, quod illi concedi poteſt, ſit maturũ,
in principio, non potens, album potius, quàm nigrum, modicè aſtringens, quantum ſanè poſſit ventricu-
lo robur afferre. Somnus autem, vt pote qui concoctionem tàm cibi, quàm crudiorum humorum iuuet,
non parum vtilis erit, opportuno tamen tempore. Quietem etiam exercitationi eſſe præferendam dixi-
mus, non quòd putauerimus omnino eſſe in otio degendum; ſed ab ea exercitatione cauendum, quę pro-
priè exercitatio dici meretur, quæq; calefaciendo poteſt crudos humores fundere, & quæ in concitata,
& laborioſa motione conſiſtit. Nam leuis, & facilis motus, vt eſt inambulatio, non modò non erit noxia
ſed potius proderit: vnde in capitis dolore, vel etiam à cibo ſecundo de Comp. medic. ſec. loc. Gale. pro-
B batur. Reliqua verò, quæ ad victus rationem pertinent, cum his collata poterunt facilè percipi. Quare
ad pharmaceuticè medicinæ partem cõuertamus orationem. Et quia vniuerſã huius curationis rationẽ
ad duos ſcopos referendam eſſe diximus, quorum alter apparatum materiæ craſſæ, & crudæ ad euacua-
tionem reſpicit: alter verò, rationem eam vacuandi. Primum ea exponamus, quæ eam vim habẽt, vt ma-
teriam commodè parent. Sed vt horum vſus rectè adhiberi poſſit, præ oculis habendum eſt conſiliũ Gal.
octauo Meth deſcriptum: nempe vt prius vniuerſo ventre diligenter tractato, medicus animaduertat,
qua parte ægrotus affirmet ſe maiorem grauitatem, vel dolorem, dum comprimitur, & tractatur, perci-
pere, vel ipſe maiorem tenſionem deprehendat: id enim indicabit ibi conſiſtere crudum humorem. in
hoc tamen affectu, de quo verba fecimus in principio, ſæpius ſuperiorem partem occupat, quæ ad os uen-
triculi pertinet; vt pote in qua præcipuè ſedem habeat facultas appetendi: quamuis vtriuſque partis tan-
ta ſit connexio, conſenſusq;, ut facillimè utraque alterius uitio poſſit lędi. Vnde licet inſignis lęſio appe-
tentię ſequatur affectum ſuperioris partis: hęc tamen animaduerſio utilis erit, ut percipiatur, an illa pri-
mariò ſit affecta: uel conſentiat cum inferiori. Itaque cùm conſtiterit primariò eſſe affectam ſuperiorem
partem, pręſtantiſſimũ medicamentũ erit id, quod ab antiquis diatrionpipereon appellatur: conficitur
autem ex triplici piperum genere. quod cùm habeat duplicem (ut docet idem Gal. quarto de Sani. tuẽ.)
C confectionis modum: alterum ſimpliciorem: alterum magis medicamentoſum, in quo pręter piperum
genera alia plura medicamenta immiſcentur: ipſe, tùm ibi, tùm uerò primo ad Glauc. ubi de febribus Cap.
cum ſymptomatibus agit, & octauo Metho. in his cruditatibus id pręfert, quod ſimplicius, & minus me- 14.
dicamentoſum eſt: quę, quia quarto de Tuen. San. planè expoſita ſunt, in pręſentia, ne tempus conteramus, Cap. 5
mus, dimittere inſtituimus. Sed eorum, quæ paulò ſuperius dicta ſunt, occaſione forſitan quiſpiam dubi- Cap. 5
tauerit. Quia præter rationem uidetur uſus diatrionpipereon in hoc affectu; cùm ſuperius ſit ſtatutum
modicè calefacientibus eſſe negotium hoc tractãdum, ne dum nimis calefacere nitimur, materia cruda
attenuata ui calefacientium, & in flatum conuerſa, penetret tunicas uentriculi, & eas diſtendens uehe-
mentes concitet dolores. Piper autem inſigniter calefacit, ut ad quartum ferè calefacientiũ ordinẽ acce-
dat. Nos tamen hanc dubitationem facilè diſſolui poſſe putamus, ſi conſiderauerimus, quòd licet piper
ſit in his calefacientibus, quæ ad ordinẽ quartũ accedũt; attamẽ adeò tenuis ſubſtantiæ, & tenuiũ partiũ
eſt, vt non poſſit plurimũ caloris imprimere. nam citò euaporant partes, quę vim maiorem alioquin ca-
lefaciendi haberent, citoq; digerũtur, prę earũ tenuitate. & proinde ẽt earũ caliditas (vt ait Gal.) non per-
tingit iecur. Et huic rationi innixus in febribus ephemeris ex cruditate, & in illis, quæ ſyncopales appel-
lantur, in quibus ex crudioribus humoribus excitantur animi deliquia, cenſuit dandum eſſe diatrionpi-
D pereõ, & potius illud, quod ſimplicius eſt; quia alia medicamẽta, quæ immiſcentur illi, quod magis me-
dicamentoſum appellauit, cùm non ita facilè euaporẽt, diutius permanẽtia maiorẽ poſſunt calorẽ impri-
mere: immò primo ad Glauc. ſimplex piper in crudiori ventriculo laudat, præſertim verò longum; ſed &
albũ cinnamomũ quoque octauo de Comp. med. ſec. loc. Nam quæ tenuiora ſunt, licet citius accendan-
tur, & edant maiorem, clarioremq; flammam; minus tamen calefaciunt, & urant, quàm quæ craſſiora,
& ſolidiora. Accommodatiſſimus ergo erit uſus diatrionpipereon, uel piperis. Si tamen rectè velimus ea
examinare, quæ nobis tradita ſunt à Gal. quarto de Tuen. Sani. ex ratione oxymel, oportet, vt præcedat Cap. 5
uſum diatrionpipereon: quia vim inſignem habet ſecandi, detergendiq; à ventriculo craſſam, & lentã
pituitã: diatrionpipereon verò (vt primo de Loc. affect. idẽ docuit) maiorẽ excutiendi humorẽ contentũ
in tunicis ventriculi. Sed ſi aliquid roſacei mellis oxymeliti fuerit additũ, non erit inutilis additio. nã de- Cap. 6
terſionem iuuabit, & uentriculũ magis roborabit. Sicuti exẽpli cauſa, ſi oxymelitis unciæ ſemiunciã ad-
diderimus rhodomelitis. Quo loco neq; hoc prætereundũ, maximè propter nouitios medicos videtur,
quatenus ſanè ad horũ vſum pertinet, quòd oxymelite, & melle roſaceo interdũ vtimur pp proprios affe-
ctus vẽtriculi. Interdũ verò potius pp affectus, vel humores, qui in venis remotioribus cõgeſti ſunt. Si pp
eos, q ventriculũ occuparũt, pſtabit, vt hæc nullo alio decocto, vel liquore diluẽtur. nã ita nõ diluta, nõ ſi

eſſè diffluũt,ſed diutius hærẽtia uẽtriculo efficacius agere pñt. ut.n.liquidiora, & dilutiora ſunt: ita faci A
lius, & citius dilabũtur.Sin aũt magis ſpectandos remotiores humores putemus,dilutiora hæc facta ex
aliquo decocto & alio accommodato liquore, facilius penetrabunt ad remotiores,& anguſtiores venas.
Parata ergo per hæc materia, obſeruãdum præterea erit,an illa aliquam inclinationem,vel propenſionẽ
videatur habere ad aluum inferiorem : quod indicabit gurgulatio, & ſtrepitus inteſtinorum, & flatus
per inferiora excuſſus.Nam tunc is motus iuuandus erit diſteribus,aut glandibus; vt tamen neque acres
admodum ſint cliſteres,ſed in quibus ſit vis diſcutiendi flatus: ut ſi in eis ſint incocta chamæmelum,ane
thum,ſemen fæniculi, aniſi, & reliqua, quæ moderatè calefaciant, & diſcutiant; ita ut ſi aliquando
multa videretur in inteſtinis adeſſe flatus copia, incoquatur aliquid rutæ,ut & flatus diſcutiatur,& ma
teria eodem inſtrumento deorſum trahatur:alijs deinde additis, quæ ſolent componendis clyſteribus
addi:ſicuti mel, aut rhodomel, aut ſaccharum rubrum : præterea ſal, & oleum; quòd ſi oleum fuerit
chamæmelinum, aut anethinum,aut amygdalinum,dulce,vel amarũ,non erit inutile.Verùm ſi humor
is crudus nullam videretur inclinationem habere in inferiorem aluum, vacuandum tamen putaremus
nihil eſſet præſtantius,ſi pręcepta Gal.octauo de Compoſ.med.ſec.loc. ſequatur,hiera ſimplici nuncupa
ta.Quia uerò multi ſunt,qui potius,& facilius accipiunt carapotia:ideò de his aliqua etiam dicemus.Vt
hoc primum tanquam conſtitutum habeamus, non eſſe huic affectui congrua medicamenta valentia, B
quæ ſcamonium,vel colocynthin,vel id genus alia recipiunt, ſiue catapotia illa ſint:ſiue aliud medica-
mentorum genus.Vnde pilulæ ex hiera ſimplici confectæ, & quæ maſtichinę dicuntur, & quę etiam ex
tribus cum rhabarbaro appellantur : ſed quæ ex aloe lota,& ſimplici fiunt,eam vim(ſi Gal.eodem octa-
uo deComp.med.credimus)non habent,vt craſſam pituitam uacuare poſſint. Sed & eleſanginæ ab a-
rabibus appellatæ,non erunt inutiles.Gal.verò in ſimilibus affectibus medicamentum id laudat, quod
ab antiquis diaſpoliticon fuiſſe nuncupatum ait.de ratione autem confectionis ipſius, vſusq; ſatis abũ
dè ab eo quarto de Tuen.ſani.actum eſt. At neque prætermittenda ſunt interea fomenta exterius ad-
miniſtrata ex oleo abſinthino,chamæmelinoq;.Quibus ita peractis,præſertim verò expurgato ventricu
lo ab his excrementis,incumbendum roborationi ventriculi imbecillioris facti. Cùm verò duo impri-
mis ſint,vnde plerunque fit imbecillior, pręſertim verò in hoc affectu: intemperies videlicet frigidior,
quæ comes fuit frigidi,& crudi humoris:& laxitas,quæ ab illius humiditate derelicta eſt: Quare ijs erit
opus remedijs,quæ modeſtè calefaciant,& modeſtè aſtringant. Et cùm vtraque hęc in abſinthio repe-
riantur,optimum,& huic inſtituto commodatiſſimum erit id medicamentum, quomodocunq; eo fue-
rimus vſi:ſiue decoquamus ex aqua:ſiue ex vino paremus;vt apud germanos in vſu eſt,ad tollendã cru-
ditatem: ſiue coquatur ex iure aliquo macro:ſiue ſyrupo ex eo confecto.Sed & confectio illa,quam aro C
maticum roſaceum Meſue appellat delicatioribus,qui amaritudinem abſinthij faſtidirẽt,vtilis eſſe poſ-
ſet.Abſinthium tamen præter alias vtilitates, hanc habet in hac re maximam, quòd vim habet, vel e-
tiam emortuum appetitum excitandi.Sed de his ſatis ſuperque diximus. Quare iam opportunum erit,
ut ad aliam iſtius affectus differentiam tranſeamus, quæ pendet ab humore melancholico, non tamen
acido,qui uentriculum occupauerit.Qui quidem & ſi in paſsiuis ab Ariſtotele appellatis qualitatibus,
à priori diuerſa ſit : attamen non eſt admodum vtriuſque differens curationis ratio : quia uterque hu-
mor frigidus,craſſusque eſt.Vt pręterea & hoc adamus,quòd & in hoc etiam affectu,multa congeritur
cruda pituita ratione uentriculi malè conficientis cibos, perinde ut in hypochondriaco affectu ſuo lo-
co fieri diximus.Sed nec deeſt in hoc quoque plurimus flatus,& craſsus.Quo deinde fit, ut multa reme
dia utriſque communia ſint:ſicuti & primæ,quæ inſurgunt indicationes,in uniuerſum eædem ferè ſunt,
& ijdem primi ſcopi : Nempe humorem,qui uentriculum premit,fouetque eius intemperiem, uacuan
dum eſſe. Anteaquam tamen uacuetur, cùm & ipſe craſsus, frigidusque ſit, atque adeò etiam dif-
ficilis ad uacuationem, rebellisque, neceſſe eſt, ut paretur. Parandus uerò eſt per ea, quę calefaciant
moderatè, quęq; attenuent, & diſſecent, nec non & flatus diſcutiant. Inſtrumenta uerò, quibus hęc
genda ſunt, imprimis duo ſunt : nimirum ratio uictus, & medicamentorum : tertiò uerò, aut nun-
quam, aut rariſsimè utimur ; cùm commune id theorema habeamus, non eſſe ſeccandam ue- D
nam faſtiditis. Ratio ergo uictus ea ſit, quæ maximè congruens ſit morbis, qui ex humoribus craſ-
ſis ortum habent : nempe ut uictus attenuans quidem ſit, & in quo aliqua ſit uis flatus diſcutiendi :
uerùm parcius aliquantò, propter ſiccitatem humoris, exiccet. Vnde quantum ad ciborum rationem
eadem ferè dicenda, quæ ſuperius diximus, quatenus ad carnes, oua, & fercula pertinet. Niſi quòd
& hoc illis addendum uidetur, quòd ſicuti Gal.primo ad Glauc.libro, ubi de curanda quartana agit,
probatur aliquis ſalſamentorum uſus, præſertim in prima menſa : Ita & in hoc affectu pari ferè ratio-
ne mihi nequaquam uideretur improbandus : & id tàm propter pituitoſum, quàm etiam melancho-
licum humorem. Nam ſalſa attenuant, ſecant, & detergunt. Sed & condimenta ex pipere, aut
cinnamomo, aut radicibus fæniculi, uel petroſelino, uel alijs id genus, capares quoque non eſſent
inutiles; quippe qui & attenuent, obſtructioneſque,pręcipuè uero lienis apperiant, à quo plerunque is
affectus fouetur. His autem omnino à crudittiabus cauendum eſt, perinde ut & hypochondriacis cauẽ-
dum eſſe cenſuit. De exercitatione,& ſomno,ac uigilia, idem ſentiendum eſſe putamus in hac, qđ & in
priori huius affectus dſ̃ia.Aer uerò in utriſq; potius ad calidũ, quàm ad frigidum inclinet : uerùm ut in
illo

A illo aliquantò ad ſiccum magis:ita in hoc magis ad humidum. Quantum verò ad reliqua,quæ agenda à
medico ſunt,hoc primum conſiderandū:nū humor,qui uentriculo inſidet, videatur aliquē habere motū
ad ſuperiora,& facilis ſit ad uomitū, qui ęgrotat: quia melius erit, vt uomitus cieatur, leui tamen vomi-
torio,& eo,ī quo ſit aliqua vis attenuatoria:ſicut ſi decocto comę anethi ex oxymelite vtamur. ſi qua.n.
ſit materia,quæ natet,vel fluctuet in ventriculo,illa facilè,& leniter hoc pacto educetur. quo facto atte-
nuantia ; & detergentia erunt adminiſtranda : qualia ea, quorum paulò antea meminimus : nempe
oxymel,& rhodomel,& reliqua,quæ attenuant,& flatus diſcutiūt. hac enim ratione fiet,vt materia,quæ
ueluti fomentum eſt iſtius morbi,paratior reddatur,tùm uictu,tùm uerò medicamentis, ut uel à natura
digeratur,& excernatur:uel poſtea accedente auxilio ab arte per medicamenta educatur. Neque etiam
hic contemnendum putamus illud ſimplicius diatrion pipereon de quo paulò antea fuit habitus ſermo
cùm eo item utatur Gal. quartanam curaturus. Nam robur addit ventriculo refrigerato , quo maximè
opus eſt,flatus diſcutit, materiam attenuat. Sed & hoc addamus , quòd (vt paulo antea dicebamus) in
hoc affectu multa quoque gignitur pituita à frigidiori ventriculo ; atque vt in priori non timebamus
multum piperis calorem:ita in hoc affectu non timebamus,quòd nimis exiccet,ob eandem partium te
nuitatem. Mox autem,in hoc quoque affectu , ſi propenſus videatur noxius humor in aluum inferiorem
B eiſdem clyſteribus procurandum,vt detrahatur; ut tamen primum leuioribus agamus : mox verò, ſi res
requirere uideatur, & acrioribus : vt ſi præter lenitiuū appellatum à noſtris electuarium , clyſteribus ad-
deremus,& diaphoenicon , uel hieram: utrunque enim & calefacit , & flatus diſcutit : vt tamen ſemper
acerrimis, & nimis validis abſtineamus; quia uentriculum imbecillum efficiunt . neque reſpiciendum
ad id,quòd illis Gale. vtatur in quartana ; quia in hoc affectu primum laborat uentriculus. Poſtrem.
autem niſi hac ratione potuerit ventriculus omnino mundior factus ab hoc incommodo eximi medi
camentis erit purgandus . & vbi pertinax videatur humor , tenaciterque hærens , aut infixus ventricu
lo,mihi quidem adhuc hiera dialoes maximè probaretur : quoniam & ſi bilioſis, & pituitoſis excremen
tis purgandis ſit accommodatior ; tamen (vt diximus) quia eam vim habet , vt poſſit humores perti-
naciter ventriculo inhęrentes extrahere tùm vel maximè,quia neceſſe eſt copioſam pituitam in hoc af-
fectu ſemper cum humore melancholico mixta eſt:non poteſt non eſſe plurimum utilis. Sed ſicut conſue
uimus in priori affectu illam dare mixtam cum liquore extracto ex ſiliquis caſſiæ ; ita in hoc immiſce-
mus alicui medicamento , quod magis ſit melancholico humori accommodatum : ſicuti eſſet id , quod
hic lenitiuum electuarium appellant , aut illud , quod Meſue diacatholicon, ſicut etiam eſſet epithymi
decoctum,quod deſcripſit idem Meſ. præſertim verò quando citra nigrum veratrum conficitur .quia ve-
C. ratrum non parum ventriculo inimicum eſt. Poſſunt autem pulueres hierę dari bibendę,ex hoc decocto:
vel ſi ob amaroré videretur potus nimis moleſtus,eas modico hoc decocto aſſumptas in bolum redigere.
Mihi tamen hoc loco non videtur contemnendum conſilium Ruphi à Paulo,& Aetio literis traditum in
Capite de Hipochondriaca melancholia,quod omnibus melancholicis affectibus commune eſt ; illud
verò eſt,quòd cùm in his affectibus omnia fuerint ex ratione facta,ſi morbus adhuc peruicax reluctetur
aliquandiu & medicum ab omni medicamentorum vſu ſe continere melius eſſe , & quietem ægrotant
interim concedere:quia(aiebat ille)non minus natura,quàm morbus ex multiplicium remediorum vſu
frequenti,dum ab eis diſtrahitur, defatigatur, quæ ſi interim quieſcere permittatur , victus tamen con-
gruens interea ſeruetur: reſumens ſe,& ſuas vires, tandem reliquias morbi vincit , profligatq; quòd ſi id
non ſequatur,ad eadem remedia iterum redeundum erit . Porrò in iſtius affectus curatione non modò
ea vtilia ad abſolutionem,quæ interius ſumenda ſunt,ſed & quæ exterius adminiſtrantur, vt ſunt fomen
ta,& illitiones:quoniam & hæc ventriculo conducunt:maxime verò, vt flatus,qui ex his frigidioribus hu
moribus ſolet plurimus excitari,digeratur,diſcutiaturq;. Sed eo tempore pręſertim vtilis erit fotus,quo
ventriculus,aut vomitu,aut alia quapiam ratione fuerit aliquantiſper vaciatus. Accommodatum verò
ad fouendum erit decoctum anethi chamæmeli,abſinthij,abrotani,marubij,ſeminum aniſorum,fænicu
li,lini, vel aliorum eandem cum his vim habentium ex aqua,cui aliquantula aceti portio addatur, ace-
D tum nanque immixtum fomentis in melancholicis affectibus plurimum prodeſt,ad penetrationem,di-
ſcuſſionem , flatuum , vaporumque exiccationem . Vnde Gale. octauo de Compo. med. ſecun. loc. ex
ſententia Aſclepiadis maximopere commendat fomentum ex ſpongijs demerſis aceto acerrimo calido, Cap. 4
uentriculo adhibitis,quando diſtenditur à flatu ab humore melancholico excitato . Poſtremò uerò ad
robur uentriculo addendum,finiendasq; reliquias,cùm humorum, tùm flatuum , utiles erunt appellatæ
à noſtris confectiones,tùm illæ,quarum paulò ante meminimus : tùm etiam , quæ diacyminum , & quę
diagalanga ab arabibus dicuntur, & ubique ferè paratæ reperiuntur . Sed & zingiber conditum ſaccha-
ro:& tandem,ſi adhuc pertinacior fuerit morbus,antidoti maiores, ut theriaca, & mitridatia , & id ge-
nus aliæ maximopere iuuare poterunt . Sed de his ſatis in præſentia . Vnde reliquum tandem eſt ut Le. 10
& de tertia differentia curanda agamus : quę quidem tractatio aliquanto illis erit difficilior : cùm
non ſit perinde , ut illę , ſimplex , ſed potius compoſitas , complicataſque habeat indicationes. Cum
enim diſtillatio tenuis , acriſque , tùm bilioſa , tùm ſeroſa ad uentriculum defluens cibi faſtidium
illi afferat , neceſſe eſt, ut duo duarum particularum affectus mutuò ſe fouentes coniuncti ſint .
Nam & caput malè habere opus eſt , in quo prius congeſta deſtillatio mox defluit , uentriculum

que, præſertim verò os eius, vt pote cuius temperies ab influente humore vitiatur. Methodus ergo A
curationis his duobus conſiſtit; nimirum vt capiti ſuccurramus primum: deinde ventriculo. Sed quia quę ad caput pertinent, continentur in ratione curandi morbos capitis, de quibus & in uniuerſum, & particulatim de catarrho in ſuperioribus libris copioſè fuit actum, ut tẽpori, & longitudini parcamus, rem eam in præſentia ſilentio inuoluemus. Hoc tantum deſcribemus non inutile cognitu, cuius meminit Gal. ſexto de Tuen. ſani. quòd interdũ in vnum conſpirant intemperies deſtillantis materiæ, & intemperies uentriculi; quia deſtillatio calida ſit, calidior etiam ventriculus: interdũ verò hæc diſſentiunt, & calida erit deſtillatio: frigidior verò ventriculus; atque poſterior hęc complicatio curatu difficilior eſt. Verum quomodocunq; res ſe habeat, neceſſe primum deſtillationi tollendæ, vel reprimẽdæ incumbere, vacuãdo, & rebus quæ acrimoniam, & malitiã deſtillationis retundant, materiã defluentẽ parando, ac tandẽ fluxionẽ ſiſtendo, caput verò imprimis roborando: de quibus ſatis exquiſitè, vbi de catarrho agebamus, ſermo fuit habitus. Cui & hoc addendum, quòd in his agendis ſemper ratio habeatur, & illa magna, ipſius ventriculi: nempe vt his in euacuando medicamentis utamur, quæ ventriculo familiariora ſint, accommodatioraq;, quod de alijs quoque intelligendum cenſemus. Repreſſa autem diſtillatione, ſi quid præterea receptum in ventriculo, quod adhuc illi negotium faceſſat, illud (quomodo ſæpius expoſuimus) erit detrahendum, ac mox roborandus; qua de rę ſatis diximus. Ideo ad alium affectum pro B
peremus, quo item læditur facultas appetitrix, quæ cibum reſpicit; quamuis alius ſit læſioni s modus: quoniam in priori erat ablata, aut imminuta cibi appetentia: in hoc autẽ vitiatus, & peruerſus eſt appetitus.

De fame, quæ canina dicitur: item & de appetitu rerum quæ a natura humana aliena ſunt: qui affectus pica dicitur. Cap. V.

PEruerſus, vel corruptus cibi appetitus bifariam eſſe poteſt, vel ratiõne modi, quo appetunt; vel ratione earum rerum, quæ appetuntur. Primus canina fames dicitur, quod ſymptoma eſt. nam ad actionem læſarum genus pertinet, omnino ferè priori contrarium: in affectu enim priori, aut nulla, aut per quam exigua fames eſt: in hoc verò, nimia atque inſatiabilis hominem cruciat. De hoc ergo affectu quem ſequitur fames immodica, loquamur: poſtea verò & de pica ſermonem inſtituemus. Sed eſt & tertius quidam affectus ad hanc eandem tractationem pertinens, de quo & tertio loco agemus. Dicitur au C
tem græcè βούλιμος: uis autem vocabuli iſtius græci ſignificat vehementem, & magnam famem. nam λίμος famem ſignificat: βου autem particula à boue deducta eſt, & cùm alicui vocabulo apponitur magnitudinem quandam addit ſignificato ipſius vocabuli. Sed inter initia hunc affectum fames ſequitur: poſtea verò fames eum deſtituit. Primum ergo de canina, vel immodica cibi appetitentia agamus, vel potius de eo affectu ventriculi, cuius comes eſt inexplebilis hæc fames, tanquam proprium eius ſymptoma ille enim nobis rationem curationis indicabit. Quemadmodum autem diximus defectum appetentiæ non unam habere rationem, & cauſam, vnde ortum habeat, ſed multiplicem: Ita pari paſſu, ſi eorum fuerimus memores, quæ de cauſis neceſſarijs ad famem naturalem concitandãm dicta fuere, neceſſe erit fateri, multiplici de cauſa fieri poſſe hanc caninam appetentiam: vt interdum occaſionem habeat ex aliquo proprio ventriculi affectu: nonnunquam verò, quia in affectu aliarum partium conſentiat. Nã quanuis (vt diximus) fames & cibi appetentia ſit actio primum pertinens ad ventriculum, & ad eas facultates quæ propriæ ventriculi ſunt; veruntamen & naturalem famem, naturæ inſtituto, pręcedunt alij motus neceſſarij aliarum partium, qui ſi peruertantur, neceſſe eſt & rationem famis vitiari. Sed primum de immodica fame agamus: qui fit conſentiente ventriculo cum alijs partibus, quæ ab eo exugentes, & attrahentes alimentum, ſolent eſſe in cauſa, cur inſurgat fames, nam & earum motus (vt diximus) natura prę D
cedunt motum ipſius ventriculi. Vnde cùm digeſtio (vt expoſitum ex Gal. fuit) earũ partium, quę ſub cute ſunt, & eorum inanitio facta per digeſtionem ſubſtantiæ earundem, quæ per anguſtos cutis meatus fit, ſit in cauſa, cur illę per uenas attrahant; & quaſi exugant humorem naturalem ventriculi: cùm ea attractio deficit, appetentia (vt ſuperius probauimus) non excitatur. Contra etiam ſi digeſtio fiat immodica, & ſupra id, quod ex natura fieri ſolet, atque continenter, ſequitur magna attractio, & exuctio à ventriculo: vnde neceſſe eſt magnam excitari famem, & indeſinentem. At verò cùm digeſtio hæc per anguſtos, & in conſpicuos meatus, qua fit inanitio ſubſtantiæ particularum, non fiat, niſi vi caloris: ideò prima cauſa iſtius caninæ famis erit calidior intemperatura, totius habitus corporis, & cutis raritas, laxitasq;. Quòd ſi quis fortaſſe opponat huic determinationi: quia non videatur rationi conſonum, quòd poſſit calida corporis intemperatura eſſe cauſa immodicæ famis: cùm in eandem fuerit relatũ paulò ſuperius, cur aliquando deſtruatur omnino cibi appetentia: dicebamus enim, quòd calor diſſoluens humores, vel humiditates in particulis corporis, fundensque, in eis ſanguinem; vnde & inanitas earum replebatur, erat in cauſa, vt deinde non incitarentur ad attrahendum: pręterea cùm laxa, & languida à nimio calore fiant membra, attrahere nequeunt; & ſubinde neque appetitus excitari.

A ri. Dicimus non eſſe rationi inconſonum, quòd ab vna,& eadem cauſa in vniuerſum diuerſi,& quando
que aduerſarij ſequantur affectus:dummodò non eadem ratione id eueniat. Nam calor,ſi is fuerit, vt
poſsit humorem diſſoluere,fundereq;,erit cauſa deijciendi appetitum. Quòd ſi eò prouehatur calor, vt
non modò fundat,& diſſoluat,uerùm & digerat, diſcutiatque ſubſtantiam particularum, illis inanitis
immodicè,in cauſa erit caninæ famis. Rationem iſtius reſponſionis deprompſimus ex Gal. quarto lib Cō 20
Com.in ſextũ Epid.Hæc ergo erit prima affectuũ differẽtia,quos ſequitur nimia,& inexhauſta fames. Al-
tera verò in imbecillitate facultatis contentricis ſita eſt.Cum enim corpus nequeat refici, & inſtruerari
pro ratione eius,quod per digeſtionem proprij caloris deperditur;niſi contineatur eatenus alimentum,
quatenus membra refici ex eo poſsint; facta autem imbecilliori facultate contentrice,diffiuit alimẽtum
anteaquàm membra ali poſſint. Ideò continenter attrahentia in cauſa ſunt in explebilis famis.Cauſa ve
rò pcipua,cur fiat hæc facultas imbecillior(vt Gal.tùm in lib.de Fac.a tur.tũ verò ſecũdo Aph.tradidit) Cō.29
eſt, humiditas.Ex humiditate ergo imprimis pendet hæc altera differentia, ſiue ex humida intemperatu
ra.Tertiæ etiam differentiæ fit mentio in lib.qui de Theriaca ad Piſonem inſcribitur,quę in vermes refer Ca.16
tur.Quo etiam loco id conſiderandum, quòd ſicut de calida intempetie diximus, quòd penes diuerſas
rationes,interdum tollit omnem cibi appetentiam:interdum verò affert caninam famem:Ita & vermes
B. non modò tollunt appetitum,ſed & pueros ἀποσίτους reddunt hoc eſt ab omni cibo abhorrentes:Inter-
dum tamen adeò voraces,& fameſcentes,vt ſatiati nequeant.Nam cùm vermes ex putreſcente humore
gignantur,fit nonnunquam,vt vapor à maligna illa putredine elatus,ita afficiat ventriculum,vt nullum
cibum poſsit aliquo modo admittere. Etenim ſæpe vidimus pueros vermibus laborantes ad ſeptimũ vſ-
que diem nihil vnquam comediſſe:ſed cùm eſſent ſitibũdi,ſolo potu vini,in quo panis toſtus fuerat ma-
ceratus,& expreſſus,vixiſſe.Aliquando verò,præſertim cùm multi fuerint, alimentum confectum in ven
triculo,quod erat per uenas attrahendum à iecinore,antea abſumunt,& comedunt. Vnde iecur & reli-
qua membra alimento deſtituta, & quaſi famelica attrahunt, & exugunt humorem ventriculi continẽ
ter: indeq; fiunt pueri uoraces,vt nequeant ſatiari. Hæ tamen tres differentiæ non ſunt eorum affectuũ,
qui ſint proprij ventriculi,ſed in quibus afficitur aliarum partiũ conſenſu. Affectus autem proprius ven-
triculi in eo concitans importunam hanc famẽ(vt tùm primo de Symp.cauſ.tùm & ſecundo Aph.expo Co.23
ſuit Gal.) eſt frigidior intemperies,pręſertim verò oris eius:ſiue cum materia fuerit, ſiue citra. Vnde
Hip.ſexto Epidem.Com.verò Gal,lib.quarto dixit,aqua edax:frigus enim aquæ(teſte eodem Gale.) co- Cō.20
gens,& denſans os ventriculi,exprimit humorem ipſius,& exprimendo inanit tunicas ipſius ventriculi,
vt inde ſimilis ſequatur affectus illi, qui ex ſuctione venarum fit vnde & idem ſequitur effectus, nimirũ
C replendi deſiderium,& ita fames excitatur. Contra quàm calor faciat,qui potius laxat, & diſſoluit Fri-
gus itaque, veletiam citra conſortium alicnius materię,hoc pacto famem concitat. Cum materia autẽ,
quia materia,frigida non eſt,niſi pituitoſa,& malancholica. Sed à varijs horum humorum differentijs,
præſertim uerò a ſaporibus acceptis,uarij etiam,& quaſi aduerſatij (vt diximus,effectus ortum habent.
quia (ut etiam hoc Gal.tùm in lib,de Pleni.tùm ſexto de Loc.affect.tradidit) acida pituita,melancho- Ca.11
licusq; humor acidus famem excitant. Alię uerò differentię horum humorum (ut ſuperius oſtendimus) Cap.1
potius tollunt cibi appetentiam,uel etiam cibi faſtidium afferunt,quàm quòd famem augeant.Solus au
tem humor acidus, ſi ſit abſortus in tunicis uentriculi,excitat immodicam iſtam famem. Docuit autẽ
nos Gal.eodem primo de Sympt.cauſ.cur eſt,quòd quæ acida ſunt,famem excitant.ait enim, quod hæc
ſuarum partium tenuitate uellicantes uentriculi, & quaſi mordicando eundem ferè ſenſum excitant
in ore uentriculi,quem ſuctio ex uenis.& proinde quaſi euigilatur cibi appetitus.Sed & ad alios modos
uitiati appetitus accedamus: quod uitium in hoc cõſiſtit,quòd ea appetuntur, quæ omnino aliena ſunt Le.11
ab eorum natura, quæ apta ſunt alere corpus noſtrum : ſicuti quidam carbones extinctos, alij terram,
non nulli etiam quædam obſcæniora, quidam carnes crudas comedunt via. Mater mea cambaros
fluintiles, cùm in utero haberet, crudos comedit. Memini me uiſitaſſe nobilem puellam, quæ fila
ex ueſtibus, quibus erant conſutæ, extrahebat, ac comedebat. Noui aliam, quæ calcem à parieti-
D bus deradebat,& comedebat. Quemadmodum autem conſenſere medici omnes, eiuſmodi affe-
ctus uentriculi primarius quidem eſt, & ortum ſuum habet à uitioſis, corruptisq; excrementis obſi-
dentibus os ventriculi, qui pro ratione ſuæ diuerſæ in eis corruptæ, & putrilaginoſæ qualitatis diuer-
ſarum rerum,à quorum uſu ferè abhorret humana natura,concitant deſideriũ. Nec ſanè hoc mirum ui-
deatur:quia cũ per putredinem,& corruptionem humorũ,gignant uarię,& quaſi ineffabiles formę in ip
ſis ſuccis,ut de puris gñatione,atq; de humorũ corruptione in venis,teſtatus eſt Gal.ſcdo.de Diff.feb.ita
nõ eſt à rõne abhorẽs,quòd ab eiſdẽ humoribus p eas formas in eis ex corruptione procreatis, ineffabi-
les qdã effectus prodeat in uẽtriculo,& alijs particulis quas vel ibi geniti obſcellerint:uel alibi exorti ad
eas fuerint impulſi.Et quia naturali quodã inſtinctu particulę oẽs malè affectæ ſemper ea deſiderãt, p q
poſsit affectus tolli. tollitur uerò p cõtraria illi affectui:Ideo uariarũ rerũ excitatur appetitio:ut uaria ẽ
natura humorũ,à quibus moleſtari percipiunt.Et ſicuti nemo eſt,q particulatim, & diſtincta orõne poſ
ſit exponere naturã illius qualitatis,formæue in humoribus ex eorũ corruptione pgenitę:Ita etiã nemo
erit,qui particulatim, & diſtinctè rõne afferat diuerſorũ,& vitiatorũ appetituũ,q ab eis excitantur.Sed
quòd affectus is, & irrationalis hæc appetentia corrupta, & plurimũ vitiata excrementa in uentriculo

congeſta ſequatur,eo argumento facilè colligimus, quòd facilius ac ſæpius is appetitus eos corripere ſo- A
let,qui deteriori,& magis corrupta cacochymia ſunt referti. Vnde ſolet præſertim in prægnantibus cor-
ruptus is fieri appetitus,circa,(ut primo de Sympto.cauſ.Gal.& ſexto de Loc.affec.tradidit) primos mē
ſes,quia ſupreſſis menſtruis purgationibus,per illud tēpus multa congeritur excrementoſa materia: quo
niā interim fætus paruus non poteſt multū eā,dum alitur,conſumere; cùm non egeat multo alimēto:ſi-
cut auctus deinde;verum poſt tertiū fermè menſem,ut creſcit,ita plus illius attrahit,ut eo alatur; ac ita
etiam paulatim is vitiatus appetitus corrigitur.nam ex ea parte quæ melior eſt, nutritur fætus, reliquas
verò ineptas ad alimoniam,in eas tunicas,quas natura circa fætum procreauit ad ſuſcipienda excremen
ta,excernit. vnde fit vt pro ratione, qua magis, vel minus excrementoſa ſunt prǫgnantium corpora, vel
ratione præcedentis victus,vel etiam quando cæpere in vtero habere,magis minusve à pica (ita.n.à me-
dicis appellatur is affectus) uexentur,atque citius, aut tardius ab eo liberentur. Deinde verò ſolet illis
præſertim eſſe familiaris,qui plurimum voraces,ingluuioſiq; ſunt,hic vitioſus appetitus; vnde pueri ma
gis,quàm adulti obnoxij ſunt huic malo, vt pote qui plurimū ſoleant errare in victus ratione,ſiue ad co
piam cibi,& frequentiam comedendi reſpiciamus:ſiue ad ordinem,& motiones abſque ulla ratione,nul
lo habito reſpectu,ſiue poſt cibum,& potum illud fiat:ſiue ante. Sed & adultis interdum,cùm mala om-
nino victus ratione vtuntur,idem accidit:cùm enim concoctio perperam fit,multa congeruntur excre- B
menta interdum corrupta,quæ inſidentia ori uentriculo incitant ad ea incongruentia humanæ naturæ
appetenda.De tertio autem affectu inter antiquos,& celebres medicos nō modica extitit differentia,im-
mò diſcordia,de eo,(inquam) quē bulimū appellari à grecis diximus: quod vocabulum ingentem famē
Cap.6 ſignificat. Nam Alexander Trallianus libro ſeptimo ſuæ Medicinę ita ait, Bulimos magna (vt eius uo-
cabulum indicat) fames eſt,quę ab immodico calore,& oris ventriculi imbecillitate,vt rationi conſo-
Cap.2 num eſſe uidetur, ortum habet:& proinde niſi ſtatim alimentum offeratur, omnino animo delinquūt.
Cō.21 Gal.vero primo de Sympt.cauſ.ſecundo item Aphor.& quinto de Sympl.med.facul. prętere a primo ad
Cap.5 Glauc.& in lib.de Vſu reſp.frigidum eſſe inquit,qui ortum habeat à frigore externo, ut in Aphoriſmis
Ca.14 ait:addit tamen quinto de Simpl.med.fac.frigori præterea eſſe coniunctam ſiccitatem.Tria autem con-
Cap.3 ſpirare in unum in hoc affectu ait primo de Cauſ.ſympt.nimirum penuriam, & defectum ſubſtantię, uel
Cap.7 alimenti,uiſceris,& tandē corporis imbecillitatem,& frigus.Auicenna ſe inter hos medium conſtituens
eos ſe conciliaturum credit, ſi duas dicat bulimi differentias;alteram, quæ in frigore alteram,quæ in ue-
hementi calore ventriculi conſiſtat,ut ex una parte cum Gal.ex altera cum Alexandro conſentiat. No-
bis autem videtur ſolum Gal.veritatem attigiſſe.reliquos verò res, & morborum differentias confunde
re & qđ & Aetius perſpexit,qui in hac re omnino Gal.ſequitur.Nam ea differentia,cuius Alexander,& C
Auic.meminere, inter differentias caninæ famis poſita eſt.hi:n. ad uim potius uocabuli,quod ingentem
famem ſignificat,reſpexere,quàm ad ipſius rei naturam. non ita autem nos Galeni & Aetij ſequaces. Di-
ximus nanq; caninam famem excitari ex immodico calore, nimis digerendo inaniente corporis parti-
culas,& ſubinde os uentriculi:qui quidem calor ſi adhuc eò peruenit, vt facultatem appetitricem deii-
ciat: ſicut quælibet intemperies adeò creſcere poteſt, vt quancunque facultatem deiiciat:tunc erit affe-
ctus hic referendus ad caput deperditi appetitus:vt dupliciter poſſit tolli appetitus,à calore primum, ſi
calor tantus ſit,vt diſſoluat,& fundat humorem particularum,& ita fundendo repleat,quod per digeſtio
nem fuerat inanitum : deinde ſi adeò excreſcat,vt vim appetitricem deijciat:quòd ſi tantus fuerit,vt nō
modò fundat, ſed fuſum præterea digerat; neque tamen ille ſit, qui vim adhuc appetendi poſſit deſtrue-
re,erit in cauſa caninæ famis. Quare exquiſitior eſt Gal.ſententia:quam lucidè expoſuit Aetius : nempe
quòd in βουλίμῳ ex externo frigore primum vehemens excitatur fames: ſed mox eo magis inualeſcen
te,ſimul & vis appetitrix,& fames extinguuntur,ſequiturq; inde ea virium imbecillitas,vt ad animi etiā
deliquium deducatur ægrotus.Quatenus ergo ad hos affectus, & eorum cauſas pertinere poſſe videtur,
hæc ſatis erunt.Reliquū autē eſt,vt dę ſignis etiā ſermonē habeamus,& quidē ſigna,quę affectus hos oſtē
dunt,ſunt ea ſymptomata,quę illis propria ſunt.Nā ex relatione eorū, quæ ab ipſis ægrotantibus perci-
piuntur,& referuntur,facilè poteſt medicus cognoſcere,an fame canina,an pica laboret.Etenim ſi nun- D
quā ſatiari viderimus,aut ea comedere,quæ abſurda ſunt, canina fame, vel pica laborare facilè poteri-
mus iudicare.Quòd ſi prius quidem fameſcebat,poſtea verò amplius nō fameſcat, ſed imbecillis factus
videatur animo deficere,bulimos erit affectus;præſertim verò ſi frigus ſit perpeſſus,& illud inſigne. Pul-
ſus verò in his (vt in Iſagog.lib.de pulſ.tradidit Gal.) ſunt rari,tardi,& parui,imbecilleſq;. Verum quia
tàm canina fames,quàm pica varias habent differentias, ſi ad cauſas reſpiciamus, vnde hæc excitantur
ſymptomata:ideò & ſigna exponenda ſunt,quibus illæ diſcerni poſſint. Quoniam verò (ut diximus) fa-
mes canina ſequitur intemperiem,& cum materia,& citra materiam:ſed quæ pica dicitur,cùm à vitio-
ſis ſemper humoribus pendeat,ſemper cum materia eſt;loquamur prius de affectu, qui citra materiam
eſt,& de calida intemperię prius agamus.Cùm itaq; poſſit ea eſſe, quæ occupauerit vniuerſum corporis
habitū,eiuſq; ſubſtantiā non modò fundat,& diſſoluat,ſicut cū tollitur appetitus,ſed etiam digerat; ita
ut cōſenſu afficiatur uētriculus:eadē erūt ſigna,q̄ expoſuimus, qū de ſignis ablatæ appetētiæ ex calore lo-
quebamur.Niſi q̄ ſicut maior vt̄ calor,q̄ fūdat,& digerat,q̄ q diſſoluit & fūdit ſolū:Ideò aptiora ea ſigna
erūt i canina fame,q̄ i appetitu ablato:niſi qū ita ītreſcit calor,vt deſtruat vim appetēdi:tūc autē & relię

quę

A quæ vires ſubinde erunt imbecilles, & pulſus frequens quidem, & celer, ſed languidus, & paruus. Vt
prꝛterea & hoc addamus, quòd neceſſe eſt prꝛceſſiſſe interiores, vel exteriores cauſas vim habentes ca-
lefaciendi: exteriores, vt calor externi aeris vehemens: interiores, vt febris valida, & ardens, & alia mor
borum genera, qui calidiores ſunt, præter reliqua, quꝛ calidam intemperiem in vniuerſo corpore ſolent
ſequi: ſicuti calor, qui manu adhibita percipitur, vrinꝛ flauæ, ſitis, & quæ ſunt iſtius generis. Sed ſi ex frigo
re fiat ingẽs famis, potius ea (vt diximus paulò ante) ſequitur proprium ventriculi affectum, quam quòd
conſenſu fieri poſſit. Vnde his argumentis deprehendetur, quia & ſi promptè comedant; grauatur ta-
men mox ventriculus, tardè, & ægrè cõcoquit, frigus in ventriculo percipitur, dum concoquit, plurimos
gignit flatus, quibus inflatur, ructus interdum fiunt, nulla ferè adeſt ſitis. Eius autem, quæ cum mate
ria eſt, quia non poteſt niſi à materia melancholica, vel pituitoſa, quꝛ acidi ſaporis fuerint participes,
ſigna hæc poterunt obſeruari. Primũ cognoſcetur materiam adeſſe, prꝛſertim ſi ea fuerit copioſa; quia
ægrotus grauitatem in ventriculo percipiet, præter alia ſigna indicantia frigidiorem intemperiem. Sa-
por etiam interdum perceptus vel in ſputo, vel in ructu, vel ex vomitu, an pituitoſus, indicare facilè po
terit, an melancholicus humor is ſit, qui hoc faceſſit negotium. Quia melancholicus ſaporem habet
B ferè aceti. Pituita verò acida potius ſapore imitatur ſuccum limonis, aut acerbæ uuꝛ, vel aliorum ſuc
corum, qui corrupti aceſcunt. Non erimus autem longiores in exponendis ſignis eius affectus, quem
picam diximus appellari; quia enormis ipſa appetentia, & res prꝛter omnem rationem in cibum deſi
deratæ ſatis apertè id demonſtrabunt. Qui ſint autem humores corrupti, eum appetitum incitantes, co
gnoſcetur ex his, quꝛ hactenus fuere expoſita. Bulimus quoque facilis cognitu erit & ex ijs, quꝛ prꝛ-
ceſſere; quia fames præceſſerit, externumque frigus: deinde verò deſinente, vel ablata fame, ſi ſucceſſerit
multa corporis imbecillitas, & refrigeratio, prꝛſertim verò ventriculi, & vel ad animi deliquiũ abſolu-
tum, uel propriè id ſaltem accedat, vt animo delinquat, cum pulſu, raro, tardo, paruo, & imbecilli.

De ratione curandi hos tres affectus. Cap. VI.

DE ſignis importunæ famis, quꝛ à multitudine vermium concitatur, vt nihil diximus, ita neq; Lect.
de eius curatione quicquam dicemus; propterea quia propria curatio ex vermium curatione 12.
pendet: ſicuti eiuſdem ſigna ex ſignis vermium, de quibus inferius ſuo loco agemus. Primum
ergo de ea fame curanda, quæ ſequitur uacuationem, ſicuti longam inediam, vel alui proflu-
C uium, vel ſanguinis effuſionem largam, vel alias vacuationes factas in febribus, alijsve morbis, ſicuti
ſolet conualeſcentibus accidere. Quæ quidem differentia immodicæ famis, cum prima differentia ex
poſita, quꝛ ſequitur calidam intemperiem digerentem, & abſumentem ſubſtantiam particularum, in
idem ferè genus referenda eſt; quia vtraque vacuationem immodicam ſequitur: differunt tamen; quia
non eſt in vtriſque eadem uacuationis ratio, & cauſa. Quanuis hæc immodica fames interdum occa
ſionem habeat in conualeſcentibus, non ita ex inanitionibus, ſicut ex victus incongrua ratione. Nam ſꝛ-
pe vel ipſi ſua ſponte, vel ex importunitate aſſiſtentium coacti, nimirum vt citius uires aſſumant, & in-
ſtaurentur, plus cibi, quàm poſſit ferre uentriculus factus imbecillior ex præcedenti morbo, ingerunt:
vnde cùm non poſſit probè confici; in crudum humorem ex mala concoctione vertitur: qui deinde ſi
aceſcat, vehementiorem excitat famem. ſin autem acoris ſit expers, tollit appetentiam. Quare eiuſ-
modi fames, quæ inde ortum habet, in vacuationem referri nequit, ſed potius in redundantiam pituitæ
acidæ in ventriculo: de quo affectu curando loquemur paulò poſt. Cùm autem ab inanitione fuerit
concitata hæc fames, illa curanda erit, vel reprimenda victus potius ratione congrua, quàm medicamẽ
tis multis. Victus verò ratio ea ſit, ut cibi offerantur, qui faciles ſint concoctu, & boni ſucci; ut tamen
cuiuſcunque ſint ponticitatis, acerbitatis, & aſtrigentis facultatis expertes: (hæc enim potius famem in
D citant) ſed magis ſint pingues, & vnctuoſi, qui tamen vim aliquam habeant mundandi os uentriculi, ut
hoc loco addit Auicenna. Vt enim auſtera, acerbaque famem excitant: ita pinguia eam obtundunt.
Vnde illi probatur oleum amygdalarum dulcium, cui tantum ſacchari mixtum ſit, vt ad mediocrem
ſpiſſitudinem deueniat, ſi comedatur in prima menſa. hoc enim ex ſaccharo habet, ut detergat: ex vn-
ctuoſa verò ſubſtantia, ut famem obtundat. Sed nos eadem ratione ducti putaremus pingues gallinas,
caposque, & eorum pinguia iura ex ſaccharo accepta poſſe eſſe utilia. Vinum non admodum utile ui-
detur, neque tutus ipſius uſus illis, qui hac fame poſt inediam, uel uacuationem tentantur: immò (ut eo
dem ſecundo Aph. lib. ait Gal.) adeò illis eſt aduerſarium, ut ſi ieiuni meracum aliquod uinum bibe- Cõ. 21
rint, quod etiam calefaciat, ſtatim à neruorum diſtentione, uel delirio corripiantur. Attamen poſt pin
gues, & unctuoſos cibos permittit, vt aliquid uini accipiant, quod acerbum, auſterumue minimè ſit.
& quanuis minimè ſitiant, illis tamen dandum eſt. Si ergo hæc ſeruetur ratio uictus, lenietur primum
hæc importuna fames, deinde uerò & tolletur. Ea uerò, quæ habuit occaſionem ex digeſtione multa ab
inſigni calore facta, partim ſimilem cum hac curationis rationem habet: partim uerò diuerſam. Quate
nus enim ad uinum calefaciens, & potens pertinet, perinde huic, ſicut illi, inimiciſſimum eſt: nec modò
uinum, uerùm & cætera omnia calefacientia, ut aromata, acria, & ſalita: cum ea ergo hac parte conue-

pit. Conuenit prǫterea, quòd pinguia, modeſtè tamē, huic etiam utilia ſunt. Differunt autem, quatenus in hac fame, quę ortum e x calore habet, conueniunt refrigerantia, & quæ non admodùm facilè, & citò coquuntur, quęque uiſcida ſunt, ut pedes, & capita, uentreſque, & inteſtina uitulorum. Et hęc eſt A
Alexandri, & ſubinde Auicennæ ſententia: immò Auicenna carnes laudat congelatas, uel (ut uulgares aiunt) in gelatina. Pręcipuus ſiquidem ſcopus in hoc affectu eſt, cibos offerre, qui alimentum præſtent, quod non poſſit facilè à calore diſſolui, ſed illi reſiſtat. Vnde qui cibi ſunt craſſi ſucci, aptiores huic curationi: inepti uerò, qui ad rationem uictus attenuantis pertinent. Prǫterea aūt Auicēna ſenſit plurimum ad hanc curationem pertinere, ſi exterius ea illiniantur, & adminiſtrentur, quę cutim cogunt, & denſant: nempe ut inhibeatur multa, & facilis digeſtio per cutem. Hæc uerò ſunt oleum roſaceum, pręſertim omphacinum appellatum, & melinum eſt hoc, ex cotoneo malo: itē & myrtinum; ita ut & uſum frigidæ aquæ laudet. Cùm autem ex contentricis facultatis imbecillitate fames immodica habuerit ortum, non habet vnam, ſimplicemque curationis rationem: ſicuti neque vnam affectus rationem habet. Quia tametſi præcipua ſit humiditas, quę laxando vires contentricis facultatis diſſoluat, vt Gal. docuit in lib. de Facul. natur. cùm tamen omnis immoderata intemperantia poſſit vires facultatum deijcere: Ideò & ex frigore interdum poteſt vix contentrix fieri imbecillior, tàm in ventriculo, quàm in alijs particulis. Vnde ſępe uidiſtis aliquos, quibus, ſi diutius ſint frigus perpeſſi, venter in alui ferè profluuium laxatur. Sed & à calore laxiorem reddente ſubſtantiam viſcerum lęditur facultas contentrix; ut tamē B
ſæpius ab humiditate: poſtea ab immodico frigore: mox à calore: rariſſimè à ſiccitate. Pro ratione ergo intemperiei, à qua hæc facultas læditur, inſtituenda erit curatio. Nam ſi calida ea fuerit, eius eadem erit curatio: ſicut & quando à nimio calore corpus nimis digeritur: de qua re nuper egimus: nimirum vt refrigerantibus, & modicè aſtringentibus res tractetur. Sed ſi ex nimia humiditate, deſiccātibus quidem, atque etiam aſtringentibus. aſtringētia. n. ſiccandi vim habent. Verū qn̄ ex frigore deiicitur ea facultas, calefacientibus ſanè illi ſuccurrendum eſt: ab aſtringentibus autem omnino abſtinendum; ut pote quæ non parum lędere poſſint: cùm ea ferè omnia refrigerent. vnde erit eius curatio ſimilis curationi famis caninæ, quæ primum à frigidiori intemperie ventriculi fuit excitata: de qua iam opportunum erit ſermonē habere. Hæc igitur intēperies, cùm ſine materia fuerit, ſimplicē requiret curationem, qua
Cō.21 lem Gale. ſecundo Apho. deſcripſit. cuius ſcopi ſunt hi, vt calefaciētibus intemperiem tollere nitamur, & pinguibus, unctuoſiſque famē obtundamus, deliniamuſque eodem modo, ſicuti paulò ante exponebamus: quibus ſuper bibendum eſſe præcipit Gal. vinum meracum potens, qualia ſunt vina gilua; dummodò (ut paulò ante dicebamus) ſint acerbitatis, aſtrictionis, aſperitatiſque expertia: ac liberaliter bibendum. Addit autem Auicen. id eſſe bibendum calidum, & in ieiunio. Quòd ſi dicas, ſuperius dixiſti C
vinum liberale, & ieiuno famelico nocere plurimum. Dicimus illud quidem verum eſſe, quando ex inedia, uel alia alioquin uacuatione ſit factus famelicus: non autem, ſi ex frigidiori intemperie. In hoc etiam affectu theriaca antidotus in lib. ad Piſon. plurimum laudatur. At verò ſi intemperies à frigidiori humore foueatur, primum quidem materię erit attendendum; ut ſanè paretur prius medicamentis, quæ tū primis qualitatibus, tū etiā ſecūdis materiæ illi ſint oppoſita. Vnde calefaciētibus, attenuātibus, & detergentibus erit agendum: vt tamen ea declinemus, quę vim habent conciliandi famem, vt ſunt acida, acerbaque. Condiendi ergo erunt cibi allis, cæpis, pipere, origano, ſerpylio, menta, ſinapi, & alijs iſtius naturę. Quare & pigmentum illud, quod Venetijs moſtardam, alibi autem ſenauriam à ſinapi, ex quo conficitur, appellant, non erit inutile. Optimum verò erit diatrionpipereon. Auicenna verò laudat & mel. Quòd ſi materia ſit multa, vt hæc non ſint ſatis ad eam attenuandam, & mox coquendam, digerendamve, neque adeò ſit factus ventriculus imbecillis, quin poſſit aliquam ferrè, uacuationem: ſententia Auicennę eſt, vt uacuetur, facili tamen medicamento, & quod ventriculo ſit amicum: cuiuſmodi hiera ex aloe eſt. Et hæc quidem curandi ratio præſertim affectum reſpicit, à quo fames pendet. Quia tamen & ſymptomatis eſt aliqua habenda ratio: ideò poſt ventriculi uacuationem, dare operā oportet, ut ſymptoma, hoc eſt fames, leniatur, & obtundatur. id verò fit cum pinguibus, & vnctuoſis, vt diximus. nam hæc aciditatem pituitoſi humoris temperant, & conſtrictionem, & denſitatem à frigore indu D
ctam laxant, & molliunt. Sed exterius adminiſtrata medicamenta & ipſa proſunt: qualia ſunt linimēta, fomenta, emplaſtra, & id genus reliqua, quæ uim habeant calefaciendi. Non eſt autem admodum diſſimilis ratio curandi famem excitatam ab humore melancholico acetoſo. Nam quatenus ad rationem victus pertinet, vnctuoſa, & pinguia poſſunt humoris melancholici ſiccitatem, aſperitatemq́; prætetea & acorem lenire: quæ ſi eiſdem condiantur, quæ paulò ante dicebamus, melius res ſe habebit, nimirum illis, quę attenuent, & flatus diſcutiant: quanuis enim ea & diſiccent, quod affectui melancholico uidetur aduerſarium; tamen pinguia obſiſtent, quò minus lędantur ab iſtorum ſiccitate. Sed quoniam interdum hæc non erunt ſatis, præſertim uerò cùm aut multa fuerit congeſta materia in uentriculo, aut aliunde, ſicuti ex liene, fomentum habeat: ideò ea erit eodem modo uacuanda, quo uacuandū docuimus ſuperius in illis, qui cibum ob humorem melancholicum faſtidiunt, quando multa iam uentriculum occupauerit. Sed ubi affectus à liene foueatur, ratio quidem requirit, vt curatio ad lienem cōuertatur. de curandis autem lienis affectibus ſuo deinde loco agemus. De pica uerò curanda ita mihi quidem ſentiendum uidetur: nimirum quòd cùm à vitioſis humoribus, vel uaporibus ab illis elatis, &

occu-

A occupantibus os ventriculi omnem occaſionē habeat:in pręgnantibus ſanè,in quibus ſolet eſſe frequēs,
nulla mihi uidetur curatio ſalubrior,& ſecurior,quàm ea,quæ in congruente victus ratione conſiſtit,cū
prægnantes purgare primis menſibus (vt Hippo. lib. quarto Apho. pronunciauit) non ſit uſque Aph.1.
quaque tutum:cùm neque aliquod forte remedium tolerare poſſint,vt quinto Aph. ait Gal. Vndè,ſi re Cō.55
cta victus ratione res tractetur,idque præſertim procuretur, vt proba fiat alimenti concoctio, ne illa vi
tiata,fomentum affectui pręſtemus. (nam rectè concocto alimento,boni generantur humores, qui om
ne vitium corrigere poſſunt,dum interim fœtus augetur,& ſemper plus ſupreſſi ſanguinis menſtrui ab-
ſumit) ſymptoma illud remittetur. Neque tamen putamus,nihil omnino prӕterea eſſe agendum, cùm
aliqua ſint,quę tutò, & vtiliter moliri poſſit medicus. Nam ſi faciles, & pronæ,inuomitum ſint,ſicut ea
rum pleræque ſolent procliues eſſe, citatus in eis uomitus,facilis tamen,neque multa ui coactus , non
parum prodeſſe poterit:inanito enim ventriculo,melius proculdubio habebunt. Porrò & aliqua, quæ
detergendi,& digerendi vim moderatam habeant,adminiſtrata proderunt: ſicut mel roſaceum , ſyru-
pus ex betonica confectus:vt ſi ſingulorem detur menſura cochlearis, præſertim uerò ieiuno uentricu-
lo. Sed & quę modeſtè poſſint uentriculum calefacere, non erunt inutilia : vt aromaticum roſaceum,
uel diagalanga appellatum ab arabibus. ſed & piperis aliquid , aut driatrionpipereon ; dummodò his
B modeſtè, & parcè utamur:quātum nempe poſſint uentriculum calefacere, & corroborare : non autem
menſes ciere,vtem & cinnamomum. Poteſt præterea & utiliter exterius uentriculus nardino oleo, vel
abſinthino , uel alio quopiam ſimili inungi. nam magna ex parte ex corruptis quidem , ſed
frigidis excrementis ortum habet is affectus. Sed in pueris , qui ad eam ætatem peruene-
rint , vt iam poſſint aliquantiſper purgari : itemque in adultis , ſi dicta curatio non videatur tan-
tum profeciſſe,vt benè habeant , tentanda erit purgatio . optimæ verò purgabuntur aloe,uel hiera, vel
ſimili alio medicamento, vt eſſent pilulę maſtichinę. Sed tandē & de Bulimo curando agamus, vt huic
capiti finem imponamus. Gal.itaque ſequentes,cum in hoc tria hęc ſint, penuria , vel defectus alimo-
nię:frigida intemperatura ventriculi ab externo frigore impreſſa:& animi defectus, vel ſaltem propen-
ſio in animi defectum: Animi verò deliquium & ſi quaſi ſymptoma alia ſequatur; ipſum tamen tanti mo
menti eſt,vt dum pręſens eſt,aut vniuerſam medici curam, aut maiorem partem ad ſe cōuertere cogat :
Duas partes habet iſtius affectus curatio:Alterā quidē,quando aut iā animo delinqnit,aut propè eſt,vt
delinquat: Alteram verò,quando ab animi deliquio iam reuocatus eſt. Quando iam defecit , vel de-
fecturus eſt paulò poſt , vniuerſum medici negotium , reliquis omnibus poſtpoſitis , circa id de-
bet uerſari,vt reuocetur animus,& ad ſe redeat. Redibit verò(ſi quēdmodum in primo lib. ad Glauc.
C Gal.docuit)ad ignem,vt calefiat,fricetur,&(vt idem octauo de Compo.med. ſec.loc. ex Archigene mo Cap.8
nuit)ſi vinculis artus conſtringantur,piliique euellantur,ac aures, & aliæ partes vellicentur , donec ſen-
tiant:ſique odores earum rerum,quę bene oleant,naribus offerantur,ſicuti pulegij, calamenthi,origa-
ni,amaraci:ſed & pyrorum,malorumque,tùm cotoneorum,& communium,tùm quæ mala citria dicū
tur:præterea verò & ciborum omnium,qui olfacienti grati ſunt:quemadmodum carnes aſſatę , præci-
puè verò porcinæ;nec minus gallinaceæ.ſed & vini aromatici odor, aut ſolius , aut diluti ex aqua roſa-
cea. Hi tamen odores ex cibis optimis, non modò ſuccurrunt ſymptomati , ſed & cibi humidi. Nam
Gal. ſecundo Aph.citata Hippocratis auctoritate in lib.de Alim.ait,quòd ſi quis ad vires recuperandas Cō.11.
citò eget auxilio,humidus cibus,veluti ſunt,quæ bibuntur,vel ſorbentur,aptiſſimus:ſin citiſſimo, odo-
re inſtaurandus eſt. Aſt ubi à deliquio animi aſſumptus homo eſt , tunc affectui incumbendum eſt : à
quo duę ſunt indicationes depromendæ.nempe,vt calefiat, & alatur;quia (vt diximus)duo conſtituunt
hunc affectum frigidum intemperamentum, & penuria , vel defectus ſubſtantiæ. Vnde ratio curatio-
nis requirit,vt alimenta exhibeantur , quæ facilè,& citiſſimè inſtaurare poſſint:qualia ſunt panis ex vi-
no diluto aqua calida,oua etiam,quę tremula,vel ſorbilia dicūtur:pręterea in præſentia in vſu eſt ferculi
ex ſucco contuſarum carnium,& diſſolutarum ex iure gallinaceo, atq; per cribrum percollatarum : cui
interdum ratione conciliandi grati odoris, inſtillant tantillum aquę roſacęę : quòd ſi aliquid prӕte-
D rea cinnamomi addatur , non erit inutile condimentum. Et hęc ſatis de his .

De ſiti immodica. Cap. VII.

PRoximè poſt eas affectiones , à quibus lęditur appetentia cibi in uentriculo, illæ ſuccedere de-
bent , quæ potus appetitum lędunt : qui quidem appetitus ſitis dicitur , ſicuti prior fames . Et
quemadmodum natura cibus potum (ut ex Hippo. docuit Gal. ſecundo de Tuen. ſan.) præcede Cap.2
re debet : ita bona ratione de fame prius,mox de ſiti erat agendum. Et quia non omnis ſitis ſe
habet,tanquam ſymptoma morboſum,ſed ea tantum,quę limites ſitis eius excedit,quę naturali quadā
ratione animanti ſolet accidere. De ratione autem tàm famis,quàm ſitis naturalis ſatis, quantum po-
terat noſtro inſtituto eſſe ſatis,egimus. Cùm uerò creſcit,ſupra quàm par ſit, incipiatque eſſe moleſta :
in aliquo morbo;iam in ſymptomatibus morboſis ponenda erit,quę quidem affectum aliquem præter
naturam corporis ex neceſſitate ſequetur . Inquirendæ ergo ſunt affectiones illæ,quæ immodicæ iſtius

ſitis

ſitis in cauſa ſunt; quoniam nobis rationem curationis oſtendent. Facilè uerò eas aſſequemur, ſi natu- A
ram, & rationem ſitis fuerimus contemplati. Cùm igitur ille omnium conſenſu aliud omnino non
ſit, niſi deſiderium, uel appetitio frigidi, & humidi: quanuis (ut diximus) prius humidi. deinde &
frigidi: Naturaliter autem ſemper ea deſideramus, quæ illis aduerſaria ſunt, à quibus lædimur, Neceſ
ſe eſt, quòd uel ab altera duarum cauſarum: uel ab utraque excitetur ſitis: nimirum uel ab humoris de-
fectu: uel ab exceſſu caloris. quod probauit Gal. primo de Simpl. medic. fac. quo fit, ut qui multo re
ferti ſunt humore, quiq; frigidiores ſunt, non ſint plurimum ſiticuloſi. Vnde neceſſe eſt, ut ſequẽtes Gal.
doctrinam, nobis tùm primo de Sympt. cauſ. tùm octauo de Loc. affect. traditam, dicamus ſitim omnẽ
Cap.7 eſſe referendam, aut in calidam intemperiem, aut in ſiccam, aut in eam, quę ex complexu utriuſque qua
Cap.3 litatis conſtat: quę quidem intemperaturæ poſſunt & citra materiam eſſe, & cum materiam. Humores
verò, qui ex ſua natura ſitim progignunt, ſunt bilis flaua, & ſalſa pituita, & ſeroſus humor, qualis in hy-
drope plurimus colligitur. Bilis quidem, quia calida, & ſicca eſt. Salſa verò pituita, ob calorem uin-
centem: quanuis ſit humori iunctus. Per accidens verò omnes humores poſſunt ſitim ingentem exci-
tare, ſi vel putredine, vel alia quapiam ratione in eis multus calor acendatur: vnde in febribus, quæ ſyno
chæ dicuntur, quanuis ex ſanguine ſint, ſolet eſſe infeſta ſitis ualida: ea etiam ratione omnia, quę inſigni B
ter calefaciunt, aut deſiccant, ſitim afferre poſſunt: ſiue ſint cibi, ſiue potus, ſiue medicamenta, ſiue alia,
quę alioquin ad victus rationem pertinent. Nam & labor multus calefaciendo, & ſiccando ſitim con
citat. Sed & vacuationes omnes, ſi fuerint copioſæ, cùm corpus exiccent, ſitim procreant. Vnde
Cō.19. quarto Aph. conſulit Hipp. vt qui purgantur per medicamenta, non quieſcant à purgatione, donec ſi-
tiant: tametſi non omnes pariter, dum purgantur, ſitiant: ſed (vt ibidem exponit Gal.) alij ubi purgan-
tur, ſtatim ſitiunt: alij verò tardius; & id pro ratione, vel temperamenti ventriculi: aut naturæ medicamẽ
ti purgantis: & humoris, qui purgatur. Nam ſi calidus, ſiccuſve ſit ventriculus: ſiue talis natura ſit: ſiue
aſcititia ſit ea intemperies; citius à ſiti corripitur. Item ſi acre, calidum, & mordax fuerit medicamẽ-
tum. Si pręterea bilis ſit, aut ſalſa pituita, quæ per medicamentum detrahitur: citò: & facilè concita-
tur ſitis. Sicuti è contrario tardè ſitis accenditur, cùm ventriculus fuerit frigidus, humiduſve: ſique non
admodum acre, & mordax medicamentum: & humor, qui detrahitur, pituitoſus, aquoſus ve fuerit. Cũ
tamen nunquam medicamentum purgatorium non habeat aliquam acrimoniam, ſi non apertam, ſal-
tem occultam, & neceſſe ſit, vt omnem liberalem inanitionem ſequatur ſiccitas: neceſſarium item eſt,
vt procedente vacuatione, ſitis tandem accedat. Somnus quoque interdum ſitim excitat; & id quoniã
Cō.23 (vt Gal. quarto lib. Com. in ſextum Epide. docuit) partes, per quas cibus in ventriculum delabitur, quæ
vno vocabulo gula dicuntur, in ſomno caleſcunt. Etenim dum concoquitur in uentriculo cibus, in- C
tenditur partium earum calor, à quibus calidę attolluntur exhalationes; & id præſertim fit poſt potum
vini meracioris, aut cibos alioquin calidos. Colligamus ergo, quòd bilis quidem, & ſalſus humor
præſertim per ſe ſunt cauſa ſitis: alij verò ratione putredinis, vel alterius caloris aduentitij. & ęgritudi-
nes, quę ab his humoribus progignuntur, maximè ſiticuloſę ſunt: vt pleuritis, phrenitis, tertiana febris,
& febris ardens, quę duas habet differentias, vt docuere Hippo. & Gale. quarto lib. de Rat. vict. in acu.
mor. Deinde verò ea omnia, quæ facilè in bilem vertuntur, vt mel, & dulce vinum, (in illis tamen, qui ca
lidam, & ſiccam temperiem habent) & tandem quęcunque calefaciunt, ſiccantque inſigniter, vt in cibis
ſeſamus, eryſimum, ruta, cępe, & acria tandem omnia: (quanuis aliqui alium dixerint non eſſe ſiticulo-
ſum) item ſalſa omnia ſitim accendunt. Nec tamen omnis ſitis referenda eſt in proprium ventriculi af-
fectum; licet non niſi ventriculo affecto poſſit conſiſtere. Quia ſæpe ſiticuloſi fiunt ægroti laborante vẽ
triculo non proprio, ſed alieno affectu, nempe alterius particulę trahentis ſecum ventriculũ in cõſenſum
Cap.7 Trahit aũt illũ in hũc cõſenſũ iecur ſi (vt quinto de Loc. affect. teſtat Gal.) calida, & ſicca intẽperie fuerit
correptum, vt quaſi is affectus naturã referat eryſipelatoſam: Magis verò cũ concaua eius parte conſen
Cap.3 tit uẽtriculus, vt ſexto eiuſdem operis libro idem ſenſit. Non modò autẽ uentriculus afficitur conſenſu il D
lius: ſed & meſenterij, & ieiuni inteſtini, & ſtomachi, vt res ad pulmones uſque perueniat. Cùm cor-
de quoque ſępe in hac re conſentit uentriculus; & cum pulmonibus intemperie calida, ſiccaque affe
Cap. tis. quod à Gal. habemus in Arte medic. Tertio uerò ſitit uentriculus, conſentiens cum toto corpore,
64. ſi id corripiatur à calidiori, & ſicciori intemperie. Non parum autem refert ad rationem curationis,
Lect. diſcernere, an ex primario affectu ventriculi oriatur ſitis: an verò eo cum alijs conſentiente. Quare &
14. de ſignis, quibus hæc diſcerni poſſint, agamus, & ordine quidem præpoſtero. Primumque de illis ſer-
monem habeamus, quibus dignoſcamus, an conſenſu cum vniuerſo corpore ſit concitata ſitis. Et cùm
ſitis ex vitio uniuerſi corporis ortum habet, poſſit id uel ex febre eſſe, vel citra febrem: ſiquidem ſitis fe-
brem ſit ſecuta, alioſvue morbos, quorum paulò ante meminimus, non eſt, cur de ſignis, uel de ratione
eos curandi in pręſentia uerba faciamus; cum hæc omnia ad eum locum magis pertineant, in quo de il-
lis morbis curandis eſt habendus ſermo. Quòd ſi ex calore, ſiccitateque contracta in uniuerſo corpo
re ſitis ortum habuerit, conſiderandum imprimis, an cauſę pręceſſerint, quæ corpus potuerint calefacere
re plurimum, ſiccareque; atque illę cùm externæ eſſe potuerint, vt æſtus plurimus, ſicuti æſtate canicula
ribus diebus, uehemens, & multa exercitatio: aut internæ, vt animi perturbationes calefacientes, uſus ci
borum, vel potionum, quæ inſignem uim calefaciendi habent, quorum meminimus antea, & id genus

reliqua

A reliqua.primum hæc conſideranda ſunt. Deinde reſpiciendum ad corpus, & illud manibus tractando
aduertendum, an maiorem referat calorem,ariditatemque,quàm par ſit: præterea verò,an ex leui qua
cunque cauſa ſupra id,quod ſolitum erat,incaleſcat.item ſi rubicundius ſolito ſit effectum. At verò
quod ventriculus conſenſu iecinoris ſit affectus,ea oſtendent ſigna, quibus cognoſcitur calida ieco-
ris intemperatura. Sicuti ex vrinæ colore;quia colorem habeat aut rubrum,aut flauum, aut igneum:
Item ex eiuſdem calore;quoniam,dum mingitur,calidior percipiatur, quàm ſit ſolitum. Sed & co-
lor faciei vergens ad auriginoſum,vel croceum idem indicabit.hepaticus enim vel hoc argumento (te
ſte Gal.)deprehenditur. Sed & ſi præcordia,adhibita manu,tractentur, & calidiora, quàm thoracis
partes,percipiantur. Reliqua verò ſigna, quæ iecur calidius demonſtrant, in ea tractatione expone-
mus,vbi de iecinoris affectibus erit habendus ſermo. Quòd verò occaſione cordis, & pulmonum ſi-
tis ſit excitata,oſtendunt ea,quæ in Arte medic.à Gal.fuere literis tradita:nempe quia ſpiritus, multus Cap.
attrahitur,& redditur,æſtus percipitur intrinſecè in pectore. Et ſicuti hypochondria, cum tanguntur, 64.
thorace calidiora ſentiuntur, quando ex calore iecinoris immodico eſt acenſa ſitis: Ita partes ad tho-
racem attinentes calidiores ſunt præcordijs,cùm ex pulmone,vel corde. recreatur verò ſitiẽs magis ae
re multo,& frigido attracto,quàm potu. Sitis verò,quæ à calidiori,ſicciorique temperie ſtomachi, hoc
B eſt gulæ,non eſt admodum multa,neque pertingit ad penitiores,vel profundiores partes, ſi Gal.quar- Cô.23
to lib. in ſextum Epide.credimus. Cùm uerò ex proprio affectu ventriculi ſitis concitatur, ſi qui-
dem ex calidiori, primum in uentriculi regione calorpercipitur, appetitus cibi deiicitur, & ſi in-
temperamentum hoc citra materiam fuerit, nullus in ventriculo morſus percipitur, nullus in ore
ſapor amarus, vel ſalſus: (hic enim pituitam ſalſam : ille verò flauam bilem demonſtrat) ſed
neque faſtidium, uel nauſea. nam hę materię cùm aut hærent, aut infartæ ſunt in tunicis uentri-
culi, præter ſitim ſolent & appetentiam cibi tollere, & uentriculum in uomitum procliuem red-
dere. Hic tamen quædam utilia cognitu non ſunt ſiccis(ut aiunt)pedibus prętereunda. Primum quòd
& ſi ſoleat ſitis uehementiſſima comes eſſe ardentium ſebrium;aliquando tamen, cùm tuſſis ſuboritur,
lenitur quoquomodo ſitis, quanuis non omnino tollatur. Interdum autem intenditur potius, & exa-
ſperatur a tuſſi. Quod quidem euenit à diuerſa ratione tuſſis; quia ſi tuſſis fuerit modica, & non la-
borioſa,ſitim lenit: ſin autem valida, & multa,ſitim adauget. Leuior enim tuſſis ortum habere ſolet Cô.54
(ut qu arto lib.Apho. docuit Gal.)aut ab intemperie partium reſpirationi deſeruientium:aut ex fauciũ
aſperitate:aut quia humor tenuis,& paucus deſtillat. A quacunque autem cauſa excitata fuerit tuſ-
ſis;inde poteſt non nihil mitigari moleſtia ſitis. Cùm enim ex eo motu in tuſſi attrahatur aliquis hu-
mor ex partibus uicinis,eo madeſcunt loca aſperarum arteriarum; & proinde mitior euadit ſitis, præ-
ter id,quòd & intemperies remittitur,& aſperitas lenitur. Sed ſi uehemens, & multa fuerit tuſſis ex ua
C lida, & uehementi earũ partium motione incaleſcunt magis loca illa: vnde (ut idẽ ſecundo lib. Cô.in
ſextum Epide.docuit.)& febris, ſubindeq; ſitis augentur. At uerò ſi aliquando contingat, quòd tùm Cô.24
ex ratione febris:tùm uerò ex alijs,quæ oſtendunt ægrotantem plurimum ſitire; vt pote quia linguam
aridam,nigramque inſigniter habeat;ille tamen vel ſe ſiti carere affirmet: uel non quantum à febre eſ-
ſet expectandum,& ſiccitas oris,& linguæ demonſtrat: id(ut ſcribunt Hipp. & Gal. primo lib.in tertiũ Cô.12
Epid.)in ſignis peſſimis eſſe cenſendum eſt. quia ſignificat,quòd aut extinguitur uis naturalis uentri- Cô. 5.
culi:aut quòd mens ægrotat,deliratque,qui laborat. Quod ſi aliquando accidat, ut primum quis,dũ
morbo affligitur, plurimum ſitiat: paulò poſt autem non amplius ſit ulla de ſiti quęrela: mox verò ite
rum à ſiti torqueatur;atque ita ſæpius fiat,id quoque malum eſſe ait Gal.ſecundo Prorrh.ut pote quod Cô. 8.
pendeat à magnitudine eius affectus,à quo ſitis excitatur, & in firmitate facultatis eius, per quam ſen
timus. Nam quòd ſitis non percipiatur,aut ex infirmitate,& languore ſentientis facultis: aut ex eo,
quòd affectus,unde ſitis erat excitanda,non eſt magnus. Quare cum prius ſitis ualida eſt: mox uerò
ſtatim uidetur extincta;cùm tamen idem affectus maneat:rationi minimè conſonum, ita ſtatim potuiſ
ſe partes illas humectari, ut ſitis deſierit,quę adeò prius aridæ erant. Quocirca neceſſe eſt, id eueniſſe
D ob languorem ſenſus:qui quidem,ſi mente ad ſe redeunte,& vires colligente,iterum excitetur, ſitis ite-
rum ſentitur. In uniuerſum ergo pronunciare poſſumus,ut Gal.ſecundo Prorrh. pronunciauit, quòd Cô.12
ſi ſitis in morbis acutis abſque ulla ratione deſinat, id malum omnino eſt. Deſinere autem abſq; ra-
tione dicimus,cùm nihil præceſſerit,quod potuerit morbum ſoluere:ſicuti ſudor, alui profluuiũ,uomi
tus,aut eiuſmodi alia,quibus iudicari ſolent acuti morbi: aut cùm nihil præterea per medicum ſit actũ,
quo potuerit ſitis mitigari. Et deterius quoque eſt,ſi æger deſierit ſitire, & tamen adhuc lingua ari-
da plurimum fuerit. Nam cùm ſitis tanquam ſymptoma affectum ſequatur, non poteſt ex ratione
deſinere,niſi affectus tollatur. vnde cùm,eo manente,ſitis deſinit,aut mentem læſam ſignificat:aut ſen
ſum interijſſe. Et hæc quidem ad prognoſtici rationem pertinere uidentur. Quibus expeditis op-
portunum iam eſt,ut ad rationẽ curationis tranſeamus.Eſt autem unum hic conſiderandum,antequàm
particulatim rem proſequamur,quòd ſitis(ut diximus)propriè morbus non eſt, ſed ſymptoma. Sym-
ptomata uerò propriè non curantur primum,& per ſe; niſi quando adeò creuerint, ut ſubinduant ra-
tionem cauſæ. Sed affectus eſt,qui primum curandus eſt. nam eo recedente deſinit,& ſitis. Vnde qui
curaturus eſt ſitim,præſtantiſſime curabit,ſi cauſam remouerit, hoc eſt affectum, quem ſitis conſequi-
tur. Alio-

tur. Alioquin enim, ſi ſymptomati tollendo primum operam dederit, cùm ſitis ſoleat potione ſedari, A
non poterit multa ſitis ſuperari, niſi multo potu. Ex multo autem potu, quę incommoda ſuperueniãt,
Cap. 3 audi Gal. ſexto de Loc. affect. primum uomitus, mox cita per aluum excretio, qualis in fluore alui, & in
lenitate inteſtinorum: præterea longa mora potionis in ventriculo, ſæpe etiam morbus, quem græci dia
betem appellant. Quòd ſi dicas, non ne curatur ſitis moleſtiſſima in febre ardente potione larga aquę
frigidę? Dicimus, quòd id quidem verum eſt; ſed ea curandi ratio non tantum ſymptoma, hoc eſt ſitim,
reſpicit, verùm magis etiam cauſam, vel affectum; quia aqua liberaliter ebibita pariter & febrem, & ſi-
tim extinguit. Integra ergo curatio fit per remotionem affectus, à quo ſitis originem habet. Quia ta-
men interdum affectus nequit breui tempore curari; interim tamen ſitis nimis moleſta eſt, quæ conti-
nenter hominem cruciat: Ideò & hoc exponendum, qua ratione deliniri, & aliquantum mitigari poſ
ſit, vt facilius ferri poſſit, præſertim verò, quando ex conſenſu cum vniuerſo corpore fuerit excitata, & eo
quidem calida, & ſicca intemperatura laborante: vt in ardentibus febribus, & æſtuoſo æſtatis tempore.
Cap. Cùm autem remedijs refrigerantibus, & humectantibus illi ſit occurrendũ, Gal. primo de Fac. ſimpl.
30. medic. laudat oxycraton, latini poſcam dicunt. eſt autem potio confecta ex aceto multa aqua diluto:
Ratio verò, quam exponit, cur utilis ſit is potus, hęc eſt; quia quanuis neque ſola aqua poſſit ſitim hanc B
mitigare; vt pote quæ non facilè poſſit in vniuerſas corporis partes permeare: tardi enim tranſitus eſt,
neque acetum ſolum ſitim extinguet, cùm nullam humectandi uim habeat: dum uerò ſimul miſcẽtur;
modicum illud acetum, vt non poteſt detrahere de ui humectandi aquæ, cùm modicum ſit aquæ com-
paratione; ſuæ tamen ſubſtantiæ tenuitate in cauſa eſt, vt ad extremas uſq; partes aqua deducatur, quę
cùm frigida ſit, & aliorum omnium humidiſſima, refrigerando, & humectãdo ſitientibus remedio eſt:
acetum verò pręcipuè utile eſt ſitientibus vitio humoris, cui ſũctus ſit calor, qualis in hydropicis copio
Lect. ſus reperitur. Sed præterea ijs, qui ex temperie vniuerſi corporis calida, & ſicca, ſiue illa febris ſit: ſiue à
15. calidiori aere foueatur: vtile erit remedium illud, cuius Gal. tertio lib. Com. in ſextum Epide. meminit:
Cõ. 33 nimirum ut ſitiens ſileat: loquendo enim, & fabulando os exiccatur. Nec minus etiam proderit os clau
ſum continere. nam crebra per os reſpiratio, ſiquid aliud, exiccat os, fauceſque. Procurandum præte-
rea & id eſt, ne calidior ſit aer, in quo ſitiens degit. aer. n. frigidus reſpiratus non parum ad hoc condu-
cit. Sunt etiam quædam tùm ſimplicia, tùm compoſita medicamenta, quorum meminere celebres
medici, tanquam eorum, quæ uim habeant ſitim mitigãdi: in quibus Dioſcorides ponit ſuccum glycyr
rhizę, ſi eatenus, donec liqueſcat, ore contineatur: item & decoctum radicis eius. Pręterea verò lactu-
cam, & cucurbitam manducatas laudat Gal. ſexto, & ſeptimo de Facul. ſimpl. medicam. Compoſitum
Cap. 3 verò, quòd à Gal. octauo de Compo. med. per loc. plurimis laudibus extollitur, & ab Aetio Serm. nono C
Cap. 4 ſuæ medicinæ, ita conficitur: vt accipiantur ſeminis cucumeris ſatiui detracto cortice, ſeminis item por
tulacę ſingulorum drachmę quatuor, tragacanthi drachmę duæ: ſed diſſoluatur tragacanthum ex albo
oui crudi, & recenter nati diligenter concuſſi, moxque ſeminibus affundatur, ac omnia diligenter trita
in catapotia formentur, quæ in vmbra ſiccata ſeruentur; atque cùm eis erit utendum, unum in ore cõ-
tineatur, donec liqueſcat, & humor ab eo diſſolutus deuoretur. Neque tamen minus vtile erit & hoc,
quod mihi ſolet in frequenti uſu eſſe, quod hoc modo conficitur: accipimus ſemina, vel herbæ palicarię,
quam pſillyum gręci appellant, vel malorum cotoneorum, vel utrorunque, & eis maceratis aqua, &
mox concuſſis, mucilaginoſum liquorem extrahimus; & ſi aqua lactucę fuerit, vel florum uiolarum, prę
ſtantius erit: cui mucilagini tantundem addimus ſyrupi, vel iuleb uiolacei: & eis mixtis quaſi eclegma-
te utimur. Sed ſi uelimus illi maiorem ſpiſſitudinem addere, ſaccharum candidum pro ſyrupo adden
dum eſt, tritum tamen. Nec remedium, quod Auicenna docuit, eſt alienum ab hoc negotio, immò non
parum vtile: nimirum vt exertæ linguę aqua ex aliquo uaſe ſtrictioris orificij affundatur. Hæc ergo ſũt,
quibus medicus uti poteſt ad ſitim ſedandam, interim dum cauſa ſitis, hoc eſt affectus remoueatur, cu-
ius remotio uera eſt curatio: de qua agere non pertinet ad locum præſentem, ſed ad eum potius, vbi de
illis affectibus tollendis agitur, quę occaſioni ſunt uentriculo ſitiendi. Vnde quæ hactenus diximus, il D
la eadem poſſunt accommodari ſiti, quæ à iecinore calidiori ortum habet: de cuius affectibus primarijs
curandis ſequenti tractatione agemus. Sitis uerò, quæ a corde, uel pulmonibus ob horum uiſcerum im
modicum ęſtum ortum habet, non tantùm potu ſedatur, ut in Arte medic. docuit Gal. quantum aere
frigidiori per inſpirationem attracto: potus tamen, licet non illicò ſedet hanc ſitim, aliquid tamen & ip
ſe facit, ſi frigidus ſit. Atquæ ex calefactione, & exiccatione gulæ, & faucium oritur, lenitur tum collu-
tione oris, & gargariſmate ex aqua frigida, tùm etiam eius potu; quia non habet cauſam ex profundio-
ribus, & penitioribus partibus. Siti autem, quæ proprium uentriculi affectum ſequitur, calidum, uel
ſiccum, uel eum, qui ex calido, & ſicco conſtat, cum extra materiam fuerit, occurrendum eſt refrigeran-
tibus, humectantibuſque, & exterius adhibitis, & interius adminiſtratis: nimirum & cibis, quales
ſunt lactuca, cucurbita, portulaca, endiuia, & id genus reliqua: & potubus, ut eſt aqua, uel poſca, uel ui-
num probè dilutum, uel iuleb uiolaceum ex multa aqua. quę omnia ſunt adminiſtranda, habita ratio-
nẽ temporis, temperaturæ, ætatis, & aliorum. Sed ſi materia pręſens fuerit, illa erit uacuanda primum
eo modo, quo ſępe expoſuimus, pro ratione uidelicet materiæ. ſuperuacaneum enim uidetur in eiſdẽ
repetendis, ſæpius immorari. Sed quædam præterea illis addimus, quę non parum ad noſtrum inſtitu-

tum

A tum pertinent, & ſunt à Gal. literis tradita quinto Aph. Interdum enim quoſdam ſitis plurima no- Cō.27
ƈturno tempore uexat, vel ob parſimoniam potus: vel ob potum vini meracioris: quibus niſi conſul-
tum fuerit, à ſiti agitati, ne ſomnum quidem capere poſſunt. Sed potus aquę frigidæ utrique prodeſt;
vt pote quæ & defectui potus ſatisfacere poſſit, & calorem à vino meraco accenſum extinguere: alio-
quin enim ſi ſitis non ita uehemens, & multa fuerit, ut ſomnum impediat, ſomnus eam ſedabit. nam
in ſomno omnis cauſa ſitis tùm concoquetur, tùm deorſum delabetur. Poſſemus hic & id referre, quod Cō.23
ab Hipp. & Gal. quarto Aph. ſcriptum eſt: nimirum, quòd vt ſomnus facilem ſitim, quæ ex uigilia occa-
ſionem habuerit, ſolet ſedare: ita eam, quę ex ſomno, uigilia. cuius cauſam, cùm Gal. clarè in com-
mentariis expoſuerit, nos eam in pręſentia ſilentio inuoluemus. Neque tamen illud pretereundum
cenſemus, cùm plurimum ad pręſens inſtitutum faciat, quod ſcriptum reliquit idem Gal. in libello Cap.7
de Tabe. nempe quòd balneæ optimæ ſitim ſedant illis, qui ſitiendi occaſionem habuere ex longo iti
nere, laboreq́; uel ex plurimo æſtu. nam eos, qui incaluere, vel exaruere refrigerant, & humectos reddũt;
dummodò non ſint frequentes, & immodici in eorum uſu. quia frequentes, & multæ potius ſitim conci-
tant. Poſtremò uerò hoc etiam expoſito, quod ex tertio lib. Com. in ſextum Epide. deſumptum eſt, fi- Cō.28
nem imponemus huic capiti. illud autem eſt, quòd ex abſtinentia à cibo interdum ſedatur ſitis: aliquã
do augetur. augetur enim in illis, qui bilioſi ſunt, aut parum ſanguinis habent: ſedatur verò, in quibus
B multa eſt pituita, aut multus ſanguis, & bonus. Aggrediamur ſubinde caput de dolore ventriculi.

De affectu uentriculi, quem ſtomachi anxietatem iuniores, græci cordis dolorem, uel morſum appellant. Cap. VIII.

CVm duæ præcipuæ ſint facultates, quarum ſuapte natura particeps eſt uentriculus: & Altera
earum ad partem animalem pertinet, quæ à cerebo ſuam habet orginem: Altera verò ad na-
turalem, cuius initium eſt iecur. Et prior quidem in ſuperiori parte uentriculi, quàm propriè
ſtamachum antiquiores medici appellabant. Reliqua verò (vt ſuperius etiam diximus) maio
rem uim in inferiori habet, quæ ad fundum attinet: quanuis neutra alterius omnino expers ſit. Prio
rem uerò particulatim in duas partiuntur tàm philoſophi, quàm medici: nempe in appetitricem, & ſen
ſitricem. De eo autem appetitu, ſermo eſt, qui ſenſum, & cognitionem ſequitur. Nam & Ariſt. ſecundo
de Anima probauit, quòd ubi ſenſus eſt, ibi imaginatio, & proſequutiò, & fuga, & ſubinde appetentia.
Vnde cùm affectus, qui uitiant appetitionem, quæ ad os uentriculi primum attinet, hactenus fuerimus
perſecuti: reliquum iure optimo uidetur, ut ſermonem conuertamus ad illos, à quibus læditur uis ſen
C tiendi in eadem particula. Moleſtiſſimus uerò affectus eſt ille, quem καρδιαλγίαν græci dicunt, ea ratio
ne adducti; quoniam apud antiquos medicos inualuerat conſuetudo, vt os ventriculi cor appellarẽt:
& id proptetea forſitan, quia tantum conſenſum cum corde habet, vt ore uentriculi malè affecto, cor
etiam inſigniter lædatur. Hoc teſtatur Gal. pluribus locis, præſertim uerò primo de Sympt. cauſ. &
tertio Prognoſ. & tertio de Criſi. & quarto Aph. Dicitur etiam καρδιωγμός. primum autem uocabulum Cap.7
dolorem: hoc morſum cordis ſignificat. Aliquando verò ἀλύκην, uel ἀλυσμὸν iidem gręci nuncupa- Cō.30
runt: quæ nomina anxietatem, vel anxietudinem ſignificant. Hoc idem enim Gal. refert primo Pro- Cap.
gnoſt. & ſeptimo Aph. Vnde forſitan accepere iuniores, qui hanc ſtomachicam anxietatem dixere. re ult.
uera enim hunc affectum tantus ſequitur angor, & anxietudo, pręter dolorem, vt (quemadmodum ſe- Cō.65
cundo Prorrh. & quinto de Vſu part. narrat Gal.) nequeant ſe vno loco continere; immò frequenter co Cō.16
gantur mutare locum, & figuram; cùm omnem ægrè ferant: ſed quaſi quibuſdam furiis agitati huc, & Cō.56
illuc ſeuertunt. Ita autem hi per quandam translationem (ut idem ſeptimo Apho. teſtatur) ab illis, qui Cō.44
ſuis negotiis adeò anxii, & moroſi ſunt, vt ea, quæ præ manibus habent, ſemper quaſi faſtidiant, atque il- Cap.4
D lis relictis, mox ad alia tractanda ſe transferant, dicti ſunt. Concitatur autem ſymptoma hoc. (nam Cō.58
ſymptoma & ipſum eſt: ſiue morſum & dolorem reſpiciamus, ſiue agitationem corporis) à bile, uel a-
lio uitioſo humore inſidente ori uentriculi, ac ipſum irritante proprietate quadam malæ alicuius qua
litatis. Vnde ſolet præterea uentriculus in nauſeam, uel uomitum proritari: reiicitur verò ſæpius bilis,
uel uitioſus alius humor, ut eodem ſecundo Prorrh. ait Gal. Sed neque copioſus is humor eſt, neque uẽ Cō.49
triculi inanitatem replet; ſed in tunicis oris ventriculi receptus, eas mordet, & pungit, & uehemens Lect.
ibi ardor (ut eodem ſeptimo Aph. tradidit Gal.) percipitur in illis tunicis, efferueſcente nimirum in eis 16.
bile. Sed eò anguſtiæ res interdum procedit, vt & ad animi deliquium perducat, & ad frigidos ſudo-
res, formicanteſq́; pulſus, vt quotidie animaduertimus, & Gal. tum primo ad Glauc. tum verò in lib.
de Pulſ. ad Tirones monuit. Sequitur autem eiuſmodi anguſtia plerunq; febres bilioſas cõcitatas æſtuo
ſis temporibus. nam bilis à multo calore exuſta fit acrior, & feruentior, & poſt mærores, & ieiunia
longa, pręſertim poſt uehementem exercitationem, vt ſecundo de Decre. Hippoc & Plat. tradidit
idem Gal. hęc enim & bilem accendunt, occaſioniq́; ſunt, quòd ipſa ad os ventriculi feratur. Interdum Cap.8
autem, ſi fortè bona contingat, ut infeſtus humor deorſum feratur ad inferiorem aluum, bilioſæ pluri-

muni erunt deiectiones. Quatenus autem ad curandi rationem pertinet, id primum animaduerten- A
dum eſt, quòd quanuis morſus is cordis, uel anxietas ſoleat contingere plerunque in febribus bilioſis,
ſicuti nuper retulimus, tanquam eius ſymptoma: in acceſſionibus enim bilis efferueſcens, dum omni
nò, aut aliqua ex parte è uenis expellitur, ad os uentriculi delata, & in eius tunicis abſorta, illud mor-
det: Quamuis etiam propriè curandus ſit affectus primum, non autem ſymptoma: Attamen quia ſæ
piſſime adeò ſymptoma moleſtum eſt, quòd uires ſolet deijcere, & deliquium animi afferre: Ideò eam
uim habet, vt conuertat, aut omnem, aut maiorem curationis partem ad ſe. Methodus autem illud cu
Cap.12 randi tribus conſtituitur ſcopis: quorum duos expoſuit Gal. ſecundo de Simpl. med. facul. tertij uerò me
Cap.14 minit primo lib. ad Glau. & octauo Metho. Accipiuntur autem hi ſcopi partim à natura ipſius ſympto
Cap.5 matis, uel potius à natura materiæ ipſum excitantis: partim verò à natura affectę particulæ. Nam cum
dixerimus ortum habere ab acri, & mordaci materia, duę ſtatim uidentur exurgere indicationes: altera
à materia deprompta: altera ab eius acrimonia, quia neque acrimonia ſine aliqua materia, neque ma-
teria citra acrimoniam mordere poterit. Indicat autem acrimonia ſe eſſe mitigandam, & deliniēdam,
vt morſus tollatur. Materia verò ſe eſſe uacuandam. Os uentriculi, quod recepta ea uitioſa materia an-
gitur, ſe eſſe roborandum, vt humores irruentes à ſe repellere poſſit, et receptos excutere. Sunt ergo tres
hi ſcopi reſpiciendi in conſtituēda hac methodo: nimirum ut uel temperetur, temperata nempe eorum B
acrimonia: vel vacuentur noxij humores: poſtremò verò, vt robur per aſtringentia addatur uentriculo,
quo aut irruentem materiam repellat, vel receptam à ſe excutiat. Quanuis autem hi uideantur adeò
diuerſi ſcopi, & diuerſam ſpectare naturam, & rationem remediorum; ſæpe tamen vnicum remedium
pluribus ſcopis accommodamus; & id duplici ratione. Primum quia uni quidem per ſe (ut philoſophi
loquuntur) ſatisfacit: alteri verò per acidens. Deinde verò, quia vtrique per ſe, ſed diſtinctis rationi-
bus. Nam quæ uim habent humores acres detrahendi de ventriculo, ſiue per uomitum id faciant: ſiue
per inferiorem aluum: item ſiue leniendo: ſiue detergendo: ſiue purgando: primum quidem, & per ſe ua-
cuant: ex conſequenti verò, & per accidens morſum ſedant, & mitigant. Alia verò per ſe quidem miti-
gant, & retundunt acrimoniam; ſępe tamen, aut abluendo, aut detergendo, aut lenitate ſua, qua humo-
res mitigant, lubricam aluum reddunt: unde ſequitur euacuatio moleſti humoris. Sæpe etiam quæ aſtrin
gunt, primum roborant os ventriculi: deinde verò in cauſa ſunt, quòd id factum ualentius ad fundum
detrudat noxios humores, qui prius ſolebant ſurſum ferri: quibus inferius delabentibus ac ſtimulanti-
bus inferiorem ventriculi meatum, tandem fit eorum expulſio per inteſtina. Sed rem hanc magis par
ticulatim tractemus. Quæ uim habent tēperarandi, & mitigandi acrimoniā, & morſū acriū humorū
vel cibi ſunt, vel medicamenta, & hæc à græcis ἐπικεραστικά, quaſi mitigatoria, uel temperantia dicū C
tur. In cibis quidem, qui hanc naturam habent, ſunt chondrus, vel noſtrum far, fercula ex hordeo, ut
ſunt ptiſana, & cremor, uel ſuccus hordei, panis coctus, præſertim verò lotus; lac etiam. Et quanuis lac
non eſſe dandum febricitantibus in Aphor. cenſuerit Hipp. quarto tamen de Rat. uict. in acu. mor. cùm
Cô.7. os amarum eſt in ardente febre, conſulit dari lac aſinę, coctum liberaliter. Sed & ius pulli gallinacei
iuuenis in ijs eſt quę habēt uim epiceraſticā, ut refert Gal. undecimo de Facul. ſimpl. med. (Quanuis mē
dum ſit in græcis exemplaribus, vbi ἐπικρατητικῶς legitur) & tandem quicunque cibi bonum, & dulcem
ſuccum generant, & εὔχυμα, uel γλυκύχυμα à græcis dīr, atque adeò talia ſunt; vt etiam tanquam
medicamenta per clyſteres in aluum iniecta ſeruent naturam ſuam, hoc eſt mitigent & temperēt acres
ſuccos. In medicamentis autem eſt oleum dulce, oleum amygdalinum, pręſertim dulce, adeps gallinæ
hirci, & id genus multa. Sed quia (ut paulò antea dicebamus) ſolet plerunque febres, pręſertim bilioſas
ſequi hęc anxietudo, & ad animi defectum deducere ægrotantem: Ideò circa hoc particulatim verſe-
mur, qua ratione ſit illi occurrendum: quam rem Gal. primo libro ad Glauc. lucidiſſimè expoſitā reli-
Cap.14 quit in hunc modum. ait enim primum tentandum, ut ęgrotus, cùm ea moleſtia cruciari incipit, euo- D
mat: quod vt facilius fieri poſſit, exhibenda eſt aqua tepida, uel ſola, uel ex oleo: ac ſi ſpontè non exci
tetur uomitus, quia ægrotus ad uomitum ſit difficilis, parandus eſt ad faciliorem uomitum, fotis parti-
bus ad uentriculum pertinentibus, eique adiacentibus: pręterea, niſi his uomitus cieatur, irritandus eſt
uentriculus pennis, aut digitis in os demiſſis. Quòd ſi neque horum ope euomat, conſulit Gal. oleum
optimum calidum dari bibendum, aut oleum amygdalinum dulce, quod quidem noſtris his tem-
poribus in multo uſu eſt, quo epoto, non modò ad uomitum excitabitur ventriculus, verùm &
aluus cietur, lubrica effecta, fluidaque à lenitate olei; præter id, quòd poteſt non parum de-
mulcere, & reprimere acrimoniam. Fluida autem aluus adeò utilis eſt in morſu ſtomachi, vt niſi
ſpontè fluat, eam iis, quæ per clyſteres iniiciuntur, proritare oporteat, nimirum ut fluida fiat;
nec modò eo genere clyſterium utemur, quo cieatur aluus, ſed illo etiam, in quo ſit uis miti-
Cap.5 gandi acrimoniam, ſicuti ſunt clyſteres facti ex oleo dulci. (ut octauo Metho. docuit Gale.) vel
ex adipibus anſeris, uel gallinæ, uel hirci. Addit uerò Gale. quòd ſi his aluus ſit reddita ſatis lu-
brica, ut ſperemus poſſe facili, & leui medicamento ſubduci, ut conuertatur humor ad inferiora,
deſerto ſtomacho, utile erit dare mulſam, in qua maduerit coma abſinthij. quod medicamen-
tum duas poterit præſtare utilitates: primum enim mulſa detergendo, deducet deorſum bi-
lem hęrentem uentriculo: abſinthium verò uim habet bilem ducendi: ex utriuſque autē ſequetur uacua

tio bi-

A tio bilis: præterea verò abſinthium addet uentriculo robur, vt ille facilius extrudere à ſe bilem poſſit,
cùm ſit aſtrictionis particeps. Sed hoc ad tertium iam ſcopum omnino attinet, ad quem eſſet tran-
ſeundum, niſi quædam occurrerent non prætermittenda. Imprimis autem hoc, quòd in præſentia quæ-
dam medicamenta habemus apta ad proritandam aluum, leniendo tamen: in quibus, licet non ſit aſtri-
ctio, vt in abſinthio, eſt tamen in eis lenitas, qua obtundi poteſt acrimonia: unde & eis tutius vti
poſſumus inter initia ad ducendam aluum, quã ſi aſtrictionis non eſſent expertia, vt pauló poſt dicemus.
Ea verò ſunt manna, caſſia, & tamarindi; quanuis in his modica quædam ſit aſtrictio: cum quibus, ſi
hoc videatur neceſſarium, commiſcemus aliquid puluerum hieræ appellatæ ſimplicis, præſertim ſi in-
ter tunicas ſtomachi ſit abſorptę bilis, vel vitioſus humor, & tametſi febris adeſſet, eam tamen non time
remus, niſi plurimum eſſet ardens, & acuta. Nam cùm miſcetur cum caſſia, uel manna, præſertim ad-
ditis tamarindis, caliditas, & ſiccitas horum puluerum his alijs medicamentis temperatur: ſicuti ſi acci-
peremus liquoris caſſię drachmas ſeptem, tamarindorum drachmas duas, puluerum hierę drachmam
vnam. Sed & ſyrupus roſaceus ſolutiuus in præſentia appellatus ad tres, vel quatuor vncias acceptus:
interdum &, id quod lenitiuum electuarium hic appellant, & id quod diacatholicon, poſſunt utiliter da
ri. Sed iam ad tertium ſcopum conuertamus orationem noſtram. Non minus itaque neceſſarium eſt Lect.
affectæ particulæ attendere, vt ſanè illa roboretur. Nam particulę noſtri corporis cùm robuſtæ ſunt, 17.
B omnia nocua excrementa: non modò non admittunt, verùm & à ſe expellunt. Roborantur uerò tùm
per ea, quæ inſtaurando augent innatũ calorem: tùm uerò ijs, quæ colligendo, & vniendo partes laxio
res factas, eas firmiores reddunt, & ineptiores ad ſuſcipienda excrementa. talia vero ſunt, quæ uim ha-
bent aſtringendi. Verùm hic quædam ſunt diligenter aduertenda, nempe quòd his uti non debemus,
niſi vacuatio præceſſerit. Vnde & Gal. primo libro Artis ad Glauc. primum eorùm meminit, quæ vim
inaniendi habent: mox verò roborantium. Etenim aſtringentia cùm uitioſum humorem inuenerint in
uentriculo, illum magis impingunt, & intimius impellunt in ſubſtantiam, & tunicas. Ait ergo ibi Gal.
quòd deinde, hoc eſt, poſt purgatum ventriculum, non erit alienum ab hoc negotio dare aliquid vini:
eo enim calor natiuus fouetur, & vires reſumuntur, quę in hoc malo præſertim reſumendæ ſunt, cùm vſ-
que ad animi defectum perducatur in eo ęgrotus. quòd ſi uinum aliquid aſtrictionis habuerit, fueritq;
clarum, & non potens, (ut ibidem Gal. conſulit) ea etiam ratione robut ori uentriculi addet. Sed & aliis
eiuſmodi roborantibus os ventriculi erit agendum, tàm interius aſſumptis, quàm exterius adminiſtra-
tis. Interius quidem, tùm vino (vt nuper diximus) quod in primis commodum, quando vires labare
vñt, & animi deliquiũ ſit timendũ: alioquin enim, ubi aliquid videatur adeſſe, cui poſſit vini uſus eſſe ad-
uerſarius, vt eſſet magna febris, timor inflammationis alicuius uiſceris, aut dolor uehemẽs capitis: offã
C panis prius immerſi, & infuſſi in ſucco, vel (ut dicere ſolem) in uino malorũ cotoneorũ, uel malorũ puni
corũ comedẽdã dare ſolemus, & poſtea bibendũ aliquid illius ſucci, vel vini, vel quidpiã aliud, qđ aſtrin
gat, & refrigeret. Sed exterius etiam illis uti medici ſolent, quæ eaſdem uires habeant. vnde adhiberi
ſolent, tùm fomenta, tùm etiam illitiones, & emplaſtra; quamuis & cerata poſſent commodè apponi.
Fomenta quidẽ confecta ex rebus partim aſtringentibus, partim refrigerantibus, vt diximus: quanuis ne
que inutile fuerit, ſi aliquam uim digerendi habeant. vnde abſinthij coma, chamæmeli flores, roſarum
folia, coriandrorum ſemina, & flores labruſcæ, ſi ſingulorum pugillus accipiatur, omniaque ex aqua co
quantur, ac mox tertia pars vini ad aquam addatur, vini autem parum aſtringentis: hoc decocto fouen
dus eſt uentriculus, uel ſimili etiam. nam & intybi folia, uel rubi, vel capreoli vitis cum abſinthij coma,
uel floribus chamæmeli, addita modica ſpica, vel ſquinantho, vel pulegio conferunt. Olea verò, quibus
tanquã linimentis uti poſſumus, ſunt oleũ roſaceũ, quod cõpletũ appellãt, chamæmelinũ, melinũ, quod
ex cotoneis eſt: põt & myrtinũ in vſum venire. roſaceũ uerò omphacinũ dictũ, magis refrigerat, & aſtrin
git: his tamen interdũ & abſinthinũ, & maſtichinũ addita plurimum proſunt. Cõſiderãdum ſiquidẽ eſt,
quòd ita in hoc, ſicut in alijs affectibus pendentibus à fluxione alicuius uitioſę materiæ ad aliquã partẽ,
pro ratione diuerſorum tẽporum uarianda eſt medicamentorum materia. Vnde inter initia fluxionis,
D uel pauló ante, quã fluere incipiat, ea utiliora ſunt, quæ maiorẽ uim refrigerandi, & aſtringendi, quæq;
uim repellendi habent. vnde & omphacinum roſaceũ, & melinum oleum, & myrtinum laudantur. Cũ
autẽ magna ex parte fluxit, & immodicũ morſum excitat, tùm calore, tùm acrimonia, oleum roſaceũ,
quod completum vocant, vel ſolũ, uel immixto aliquanto oleo chamæmelino conuenit. nam hæc uim
habent demulcẽdi, & mitigãdi acrimoniã, & digerendi, diſcutiendiq;: quibus & abſinthinũ addi põt, &
maſtichinũ. hæc. n. omnia partim roborant, partim digerunt. Et qđ de his diximus, de illis quoq; intelli
gendũ, quæ ad fomenta, uel emplaſtra pertinent. Nã roſæ, rubi folia, intybi, labruſcæ, flores, polygonũ
(vt & octauo Meth. & in lib. de Simpl. medic. facul. teſtatur Gal.) poſſunt in hunc uſum uenire; ſicut &
ſandali, arabum inuentum, omnia refrigerant, & aſtringunt, & portulaca quoque refrigerat, & acrimo- Cap. 5
niã temperat, & proinde ſunt accommodata materia conficiendis fomentis, & emplaſtris, accommoda
tiora autem inter initia, uel anteaquã irruat nocuus humor. ad digeſtionem uerò cùm opus fuerit, addi
tur abſinthij coma, uel chamæmeli flores: interdũ uerò & paſſulę dulces, quæ digerunt, & mitigãt, ita &
palmulæ, vt ſecũdo de Alimen. fac. docuit Gal. nonnunquã etiã ſemina aniſi, uel fœniculi, præſertim vbi
ſit diſcutiẽdus flatus: quãuis & lini ſemen, & fœni græci poſſint leniẽdi acrimoniã gratia admitti. Sed de

emplaſtris particulatim dicamus, tàm de illis, quę deſcripta in vſu habentur, quàm de illis, quæ multis medicis ſunt in vſu: Imprimis verò eſt emplaſtrum diaphœnicon, hoc eſt ex palmulis: quod Ioannes Meſ. deſcriptum reliquit, & illud in auctorem Alexandrum retulit: quamuis non omnino idem ſit cum eo, quod deſcriptum reperitur apud Alexan. ſeptimo lib. ſuæ Medicinæ: habent tamen uires parum differentes. Roborant autem uentriculum, & repellunt irruentem materiam in illum: multa enim recipiunt, quę refrigerant, & aſtringunt: aliqua etiam, quę digerunt. Digerunt enim ſtirax, maſtix, ladanum, myrrha, xylo aloes, & vinum, quæ & ſi calida ſint, unde digerunt, aſtrictionis tamen non ſunt expertia: vnde & roborant. Refrigerant verò, & aſtringunt reliqua omnia. Nec modò emplaſtrum hoc commodum eſt anxietati ſtomachicæ, verùm & uomitui immodico: qua ratione (vt teſtatur Alexander) & choleræ utiliſſima ſunt, & fluxui tàm dyſenterico, quàm hepathico. Reliqua verò ſunt palmulæ non exquiſite maturę, cotonea mala, acatia, ſuccus uuæ acerbæ, flores labruſcę, ſandali. Modum verò, & rationem componendi deſcripſit Meſ. unde illi relinquamus. Alterum verò emplaſtrum eſt id, quod multis eſt in plurimo uſu, à Bartholomæo Montagnana in ſuo appellato antidotario deſcriptum reperitur, & dicitur ex cruſta, uel mica panis: cuius confectio in hunc modum ſe habet: accipiunt maſticis, mentæ, ſpodij, coralorum rubeorum, ſandalorum rubeorum, & alborum, ſingulorum autem drachmam, cruſtæ panis aſſi, macerati prius ex aceto per horam mediam, vncias duas, olei maſtichini, cydoniorum ſingulorum vnciam, farinę hordei quantum ſit ſatis, omnibus mixtis fiat emplaſtrum. Ego verò aliquando eo uſus ſum feliciter: interdum verò, immò frequenter ſolitus eram uti in huiuſmodi febribus, quorum comes erat hęc anxietudo ſimili emplaſtro: accipe farinę hordei vncias duas, pulpę cydoniorum unciam unam, & mediam, florum labruſcæ, roſarum, comæ abſintij, florum chamæmeli ſingulorum drachmam unam, ſandalorum rubeorum drachmas tres, miſce, & ex aqua roſacea, & ſucco cotoneorum malorum, & vino malorum punicorum, accepta omnium ęquali portione, fiat emplaſtrum, cui poſtremò addenda ſunt duo, vel tria ouorum lutea, quę preter id, quòd mitigant dolores, & deliniunt acrimoniam, addunt emplaſtro lentorem quendam, ne facilè exiccatum à calore corporis, & in puluerem conuerſum delabatur. Quatenus verò ad rationem uſus iſtorum remediorum pertinet, hæc obſeruanda ſunt, quod (vt diximus) primum opus eſt, vt præcedat euacuatio; & ſi adeò urgeat ſæuitia iſtius ſymptomatis, illi erit occurrendum ijs, quæ retundant acrimoniam uitioſorum humorum, qui bus etiam uomitus cieatur, interim dum, inclinante acceſione, miteſcat moleſtia iſtius ſymptomatis: poſtea arripienda occaſio uacuandi: & ſi inepta uideatur materia illa ad uacuationem, quæ in penitioribus uenis eſt, ea ſaltem, quæ in vicinis, educenda eſt; ut pote quæ facillimè mota in æſtuatione acceſſionis ſolet ad os uentriculi confluere. poterit autem illa (ut diximus) facili negotio lenientibus medicamentis, quorum meminimus, purgari: mox verò per horam ante tempus, quo expectanda eſt acceſſio, foueatur, aut illiniatur uentriculus, aut emplaſtra apponantur: Verùm ſi contigerit, ut omnibus his ne queat medicus obſiſtere, quò minus irruens humor excitet hoc moleſtum ſymptoma, abiectis his, erit procurandum partim, vt euomant, partim verò ut ad inferiorem aluum attrahatur materia, ſicuti glandibus communibus, quæ ex melle cocto, & ſale patantur: ſiue illis, quibus inſuper & pulueris hieræ picræ additur: interdum & ſal gemma. quidam & ſimplices ex ſapone conficiunt. Tertiò uerò fomentis agendum, vt tùm demulceatur acrimonia, tum etiam aliqua ex parte digeratur receptus, & noxius humor. Animaduertendum tamen, quòd nonnunquam (ut monuit Gal. ſecundo de Facul. ſimpl. medicam.) nullis his, uel ſimilibus remedijs poteſt ſæuitia iſtius ſymptomatis ſuperari; adeò vt potius irritari ab illis, exacerbarię uideatur, quàm miteſcere. Vndè oportet medicum ſcire, quod tàm medicamenta, quàm cibi, quibus ûtimur ad ſuccurrendum laboranti, non eas uires habent, ut poſſint ſuperare humores uitioſos, ſed potius ab illis ſuperantur, & corrũpuntur in uitioſa excrementa. Id uerò naſcitur; quia uel magna eſt humoris malitia, adeò ut medicamenta, & cibos vincant: uel quia tanta eſt horum malorum copia, ut dum multo humori parum boni cibi, uel apti medicamenti immiſcetur, ſuperior euadat humor malus. Quare tunc conuertenda eſt ratio curationis ad uacuationem, mox ad robur uentriculi, ut & ſi qua ſit intemperies, à qua alimentum corrumpatur, illa temperetur. cibi uerò offerantur, qui non facilè poſſint corrũpi. De his uero ſatis abũdè ſermonẽ habuimus. Quaobrẽ ad alia trãſeamus.

De dolore uentriculi. Cap. VIIII.

Lect. 18. AD eandem in uentriculo facultatem & dolor uentriculi pertinet, ad quam & angor, uel anxietudo: immò antiqui, qui nomẽ cardialgię cõmẽti ſũt, putarũt & illã eſſe differẽtiã doloris, vt anxietas ſit eius ueluti dolor. Cũ verò dolor & ipſe in vniuerſũ ſymptoma ſit, quod ueluti effectus ſit, aut intẽperaturę cõfertim mutatę, aut ſolutę particularũ unitatis, aut utriuſq;, neceſſe

Cõ. 22 eſt, vt vẽtriculi dolor ortũ habeat. (vt ſeptimo Aph. tradidit Gal.) aut à frigore, aliave inęquali intẽperie, aut à flatuoſo ſpiritu, quo recepto in tunicis uẽtriculi, & eas diſtẽdẽte, ac quaſi dilacerãte, ſi acutus, & uehemẽs ſit: (alioqnin. n. & flatu repleto ſpatio interno uẽtriculus dolere quãdoq; ſolet, nõ tamẽ dolore acuto, ſed poti⁹ cũ diſtentione) pterea verò et à materia mordaci, et acri uellicãte, et mordẽte pſertim os vẽtriculi hũt uehemẽtes, & acuti dolores: poſtremò & ex inflãmatione, in qua cõſpirãt ambæ dolorũ

cauſę,

A cauſæ, nẽpe & inæqualis intẽperies calida cum materia, & vnitatis ſolutio à materia diſtendente particulam inflammatam. Sed de inflammatione ſeorſum inferius ſermonem inſtituemus. In præſentia uerò de alijs dolorũ differẽtijs, qui ab alijs cauſis ortũ habent, agemus. Nec alienũ à noſtro inſtituto erit, vt ea exponamus, quæ hoc loco ab Auicen. literis tradita ſunt, non indigna cognitu: nimirum quòd dolores in uentriculo, qui præſertim a materia pendeant, non ſemper vno, & eodem modo affligunt, & cruciant: ſicuti etiam non eandem, ſed plurimum diuerſam habent occaſionem. Nam interdum continenter affligunt, neque vllam habent intermiſſionem. Aliquando verò intermittunt, & quaſi periodos quoſdam habent, & ieiunos imprimis uexant, qui mox cibo accepto quieſcunt: alij verò contra ſe habent; quia ab aſſumpto cibo potius cruciantur: ubi autem è ventriculo deſcenderit, dumque is inanis fuerit, non eſt illis moleſtus dolor: quidam nunquam quieſcunt, niſi per vomitum reiecerint humorem quendam ſapore acetum referentem, quo in terram effuſo attolluntur ampullę, perinde ut effuſo acerrimo aceto: in alijs verò, ſolo deſcenſu cibi, abſque hoc, ut quicquam euomant, dolor remittit. Omnia verò hæc à diuerſa natura humoris proueniunt, & à diuerſo loco, in quem effuſus continetur. Nam ſi à iecinore effundatur bilis ad ſuperiorem uentriculi partem, nempe ad os eius: ſicuti ſolet interdum fieri in illis, qui ęgrè famem ferunt, cùm ſe vltra ſolitas horas à cibo continuerint, accepto cibo ſtatim

B ferè benè habent; quia ab aſſumpto cibo, & potu tùm reprimitur bilis morſus, tùm etiam detergitur, & deducitur ad fundum uentriculi, vbi non eſt adeò exquiſitus ſenſus, & mixta cum cibo non poteſt ita pungere. Sed cùm bilis flaua à iecinore effunditur, aut atra à liene, uel à venis meſenterij in hypochondriacis affectibus, qui humores non ſerpunt ad os uentriculi, ſed in fundum deſcendunt, dum ibi quieti manent, minus moleſti ſunt: quoniam illius partis obtuſior eſt ſenſus, vbi verò cibus ingeritur, exagitatus humor uitioſus commiſcetur cum cibo: quo fit, ut aſcendens ad ſuperiores partes in amplexu, & conſtrictione attingat os ventriculi, & ipſum mordeat. Solet autem ad fundum effundi ſtatim ab initio, aut melancholicus ſuccus, aut craſſior bilis. Quæ verò tenuior eſt, facilius, ut quæ leuior ſit, ſurſum ad hos uentriculi fertur. Quæ verò deſcendunt ad imum uentrem, aut uomitu reijciſitur, ſicut ſæpe in hypochondriaco affectu, (ut tertio de Loc. affect. teſtatur Gal.) accidit, euomunt enim acetoſum humorem, quo reiecto deſinit dolor. alij verò, bile reiecta, quieſcunt: qui verò ſine vomitu dolere deſinunt, id habent; quia aut ſimul cum cibo bilis de ventriculo deſcendit: aut quia, ſi remanet in fundo, quieta manens non ita torquet, ut cùm à cibo mouetur. Fieri tamen poteſt, & à materia pituitoſa acida mordente, & quaſi erodente ventriculum ſua aciditate, & partium tenuitate: præterea & à ſalſa pituita, quæ & ipſa corrodit: ſed & tùm ab ea, tùm verò à melancholico humore fieri dolor uentoſus, & diſtendens poteſt. nam hi humores ab imbecilli calore uentriculi rarefacti facilè in flatum digeruntur: quod plerunque ſolet hypochondriacis euenire. Vidi quandoque dolorem ventriculi deſijſſe in reſolutionem crurum, translata ſanè morboſa materia ad neruos. Sed & quòd

C quandoque dolorem uentriculi ſequatur (ut teſtatur Auicenna) mors repentina, nos etiam uidimus, & id propter magnum cum corde conſenſum. Nam (ut Gal. quinto de Loc. affect. ait) non poteſt quis repente mori, niſi affecto corde. De ſignis, quibus ſint cognoſcendæ hæ dolorum differentiæ, non faciemus in præſentia uerba multa, cùm ex ijs, quæ in prioribus capitibus ſunt tractata, multa etiã ad præſens negotium faciant. vnde ſola capita eorum perſequemur. Igitur cùm in uentriculo percipitur, aut grauitas, aut punctio, aut pulſatio, aut tenſio, aut morſus, neceſſe eſt, ut aliqua ibi ſit materia, à qua foueatur dolor, & intemperies. quòd ſi nulla ſit materia, hæc omnia abeſſe neceſſe eſt. Calidam autem intemperiem ſignificat ęſtus, uel calor perceptus, ſitis, deiectus appetitus, quod facilius coquantur, quæ craſſiora, & difficiliora concoctu ſunt: ea verò, quæ facilis concoctionis ſunt, in nidoroſam qualitatem uertantur: quòd à frigidis benè habere uideantur. Frigidioris uerò temperamenti ſigna ſunt fames, nulla ſitis, frigus in uentriculo perceptum, tarda, & difficilis cõcoctio eorum etiam, quæ facilę coqui ſolēt, flatus multi, & eructationes, dum cibus coquitur, acidum ſaporem referens eructatio. Bilioſam uerò materiam, præter ſigna nuper relata calidæ intemperaturæ, hæc ſignificant, os amarulentum, ardor, vel

D morſus, vel punctio in uentriculo, uomitus bilioſus, deiectionesque alui item bilioſę, quòd ieiuno magis moleſtus ſit dolor. Pituitoſæ uerò materię, multa oris humiditas, grauitas, tenſio, pituitoſus uomitus, & deiectiones pituitoſę. Si quidem ſalſa fuerit pituita, ſalſum os percipietur: acidum verò, ſi acida. Si uerò putridus, & corruptus humor, ea, quæ de pica, uel corrupto appetitu diximus, apparebunt. Si autem fuerit humor melancolicus dolorem excitans, ex uomitu cognoſcetur, ut paulò ante diximus, præſertim ſi dolor fuerit, qui ſequatur hypochondriacam melancholicam, tanquam eius ſymptoma, & reliqua quoque ſymptomata, quæ huic affectui ſolent eſſe peculiaria, illi atteſtabuntur. Sicuti ſi a liene fuerit is humor in uentriculum effuſus, aliqua erunt ſigna demonſtrantia, malè affectum eſſe lienem, ut durities, uel tenſio, uel dolor aliquis in præcordio ſiniſtro, aliquando & icteritia nigra. Quemadmodum ſi in dextro hęc appareant, & icteritia flaua, ſigna potius erunt bilis effuſæ à iecinore. Sed tandem ad exponendam methodum curandi doloris huius accedamus. Vt tamen id prius in memoriã reuocem', quod ſæpius à nobis ſuperius fuit repetitũ: nẽpe ꝙ cũ dolor ſymptoma ſit, qđ morbum ſequit, nõ eſt primũ curatio dirigẽda in dolorẽ, ſed in eũ affectum, qui doloris cauſa eſt, niſi aliquando adeò creſcat eius uehementia, vt dubitemus, ne natura eum ferre nequeat, ſed ſub eo, quaſi ſub onere, ta-

Cap. 7

tiſcat. Nam cogimur tunc primum incumbere dolori ſedando,quod(vt quinto de Facul. ſimpl. med. A
Cap.19 docet Gal.)duobus modis fieri poteſt. Aut.n.ijs medicamẽtis, quæ verè,& ꝓpriè anodina dicũtur græ
cè,quaſi dolorẽ tollẽtia,uel leuãtia;& ea ſunt,quæ moderatæ cuiuſdam caliditatis ſunt, qualia quę non
excedunt primum ordinem calefacientium,& ſunt expertia aſtringentis facultatis ſaltem inſignis;quia
quæ omnino laxant citra ullam aſtrictionem iniqua ſunt ventriculo. Itaque hæc calefaciendo molliũt,
& quoquo modo digerunt:huius generis ſunt oleum anethinum: amygdalinum,chamemelinum,præte
rea & adipes,vt ſunt gallinaceus,anſerinus,& anatinus,& id genus alia, ex quibus & emplaſtra, & fomẽ
ta,& illitiones fieri põt;vt tamẽ illis ſẽper intermiſceatur aliquid aſtringens, vt abſinthiũ, maſtiche, &
id genus alia. Aut medicamentis illis,quę ſtuporem ſenſibus adducunt,vt deinde particula, quaſi liga
to ſenſu,dolorem non percipiat. Neque hæc vera eſt curandi ratio. Prior tamen, quę per anodyna fit,
ſecundum primum dolorem ſedantium rationem aliquam maiorem curationis rationem habet; quia
digerendo ſimul dolorem ſedant,& cauſam etiam tollunt. Vera autem curatio illa eſt, qua primum
tollitur affectus,à quo dolor excitatur. De hac ergo agamus,quam variam eſſe oportet, pro varia affe-
ctus natura,à qua dolor habuit ſuam originem. Itaque ſi cauſa doloris fuerit intemperies calida citra
materiam,illa erit refrigerantibus tractanda,tàm cibis,quàm potionibus:præterea & medicamentis,& B
exterius adhibitis,& interius aſſumptis. Hic enim cùm poſitum ſit ſolam eſſe calidam intemperiem ci
tra materiam,nihil eſt,cur cogitemus de aliqua purgatione,quantum ad ipſam pertinet:ſed ſolum dan
da eſt opera,ut intemperies morboſa ad naturale temperamentum reducatur:quod contrarijs erit agẽ
dum. Vnde cibi commodi erunt fercula ex hordeo facta,vt ptiſſana, cremor hordei ,pręterea far rectè
coctum. ex oleribus lactuca,portulaca,oxylapathum,quod acetoſam uocamus, cichorium . è fructibus
cucurbita,cucumer,melon indus,nos anguriam appellamus,pruna,aliquando pyra,mala , piſces quoq;
& carnes coctę,& paratæ,vt refrigerent,uſus aceti:à vino autem abſtinendum omnino, aut illo diluti-
ſimo utendum. Sed & medicamenta refrigerantia,vt ſyrupus uiolaceus,roſaceus,acetoſus ſimplex , &
quem oxyſacchara arabes appellant:item ex endiuia,cichorio,acetoſa,ſucco citri,ex malis punicis. Aui
cenna uerò laudat lac acidum, quod eſt apud Dalmatas, Turcas, & Aſſyrios in multo vſu: ſaccharum
etiam roſaceum,& uiolaceum . Exteriora uerò ſunt adhibenda oleum uiolaceum , roſaceum , vel inte-
grum, & completum,uel omphacinum,quod magis refrigerat:ſimiliter melinum ex cotoneis confectũ,
& myrtinum,& id genus alia.ſed & aqua frigida epota illi poteſt conferre. Contrarijs verò curare opor
tet contrariam intemperiem tàm cibis,& potubus,quàm medicamentis: calefacientibus, vt cibi ſunt,
qui aromatibus condiuntur,vel petroſelino,vel menta,uel ſaluia,vel origano,vel pulegio, vel alijs id ge
nus:item huiuſmodi eſt allium,& reliqui acres cibi,& quæ ex ſinapi conficiuntur. Potus verò ſit vinum C
meracius: aliquando verò & aliquid vini antiqui,uel potentioris. In medicamentis verò congruis ſunt
ſyrupi ex abſinthio,ex mentha,& id genus alij, ſicut ex confectionibus appellatis aromaticum roſaceũ,
diacyminum,diagalanga,& alia id genus. Olea,quibus exterius ſunt illiniendæ partes ad uentriculum
Lect. attinentes,ſunt oleum maſtichinum,abſinthinũ, nardinum,ex menta,& iſtinſmodi reliqua. Dolores ve
19. rò,qui ab aliqua materia foueatur,nõ ita ſimplicẽ habẽt curationis rationem;cùm matria præter intem
peraturam,& ipſa ſuas habeat indicationes, & ſcopos:nam uacuatione aut per purgantia medicamen-
ta per inferiorem aluum,uel per uomitum:aut per digerentia:aut per ea,quæ diuertunt materiam fluẽ
tem ad uentriculum opus eſt. Quæ quidem auxilia uaria eſſe oportet pro diuerſa natura , tùm humo-
ris confluentis ad uentriculum:tum loci,vnde fluit,atque loci,in quem confluit. Quia tamen nulli maio
rés,& difficiliores dolores excitãtur,quã ex inflãmatione:inflãmatio verò morbus tanti momenti eſt,vt
meritò requirat ſuam priuatam,peculiaremque curationem: Ideò de ea ſeorſum inſequenti capite cõ
modius agemus: in hoc autem de reliquis dolorum differentijs agemus . In dolore itaque per perio-
dos excitato,qui foueatur à confluente humore:ſiue à iecinore,vt ſolet bilis, confluat:ſiue à liene: ſiue à
uenis meſenterij , à quibus (vt dictum eſt) ſolet confluere melancholicus humor: imprimis procu-
randum,vt amplius ab illis non profluat id genus excrementum:mox ſi aliquid iam receptum eſt, illud D
uacuetur,aut purgantibus,aut digerentibus medicamentis: tertiò vt ventriculus roboretur. Non de-
fluet autem ab illis particulis,ſi cauſa fluxionis tolletur. Cauſa verò præcipua eſt congeſtio multorum
excrementorum in illis,quæ fit aut propter aliquam intemperiem contractam in his uiſceribus, ex qua
plurimus generatur is humor:aut propter obſtructiones,quę impedimento ſunt,quò minus, qui genera
tur,non expellatur per congruentes meatus:uel propter imbecillitatem earum particularum , quarum
officium eſt ſanguinem in iecinore genitum à ſuperuacaneis excrementis expiare, vt ſunt lien, & ſellea
veſica,& renes. vnde hos horum uiſcerum affectus,qui ſunt tanquam fons, & origo horum malorum;
remouere oportet: ſed eorum remotio non pertinet ad pręſentem tractationem,ſed ad eam, in qua de
curandis earum affectibus erit habendus ſermo. Interim tamen, dum hęc agentur, danda erit ope-
ra, vt qui continenter, uel per periodos humor confluit ad uentriculum, inde reuulſione, uel deri-
uatione aliò conuertatur; & id, uel ijs auxilijs, quæ uacuando id agunt, uel quæ citra uacuatio-
nem. Euacuant clyſteres, & glandes, quæ irritando inferiorem aluum, fluxum humoris ad aluum,
& inteſtina conuertentes, illum mox etiam educunt. Reuellunt autem, & deriuant,citra uacuatio-
nẽ manifeſtã,frictiones extremorũ artuum,vincula dolorifica:frictio etiã uentris inferioris,quæ deorſũ

trahit

A trahit: hæc enim ad inferiorem ventrem conuertit fluentem humorem: illæ verò in habitum vniuerſi cor poris retrahunt. Vitioſus autem humor, quem iam ventriculus admiſit, vacuatione ducendus eſt de ven triculo, & ea ratione ducendus, quam nobis oſtendet propenſio & facilitas humoris. Nam ſi ad os ventri culi potius ſit eius motus, quod oſtendet aliqua in vomitum inclinatio, vomitu facilius educetur: Sin au tem in imo ventriculo potius reſideat, facilius deijcietur. Quamuis ſepe in ijs, qui à cibo dolere incipiũt, unà cum cibo, ſi cieatur vomitus, reijciatur & vitioſus humor ſatis facilè. Cùm verò non videtur aptus, vt per vomitum eijciatur, & ſi quidem bilioſus fuerit humor natans, vel alluens, ijs quidem poterit medicamentis educi, vt eſt aloe lota, vel pilulæ ex ea confectæ. Auicenna dicit poſſe purgari hunc humo rem ſyrupo acetoſo, in quo maduerit coma abſinthij, & multis alijs, de quibus mentio in ſuperiori capi te habita eſt. Sed ſi melancholicus fuerit humor dolorem excitans, ijs medicamentis, quæ ſenam, quæque polypodium accipiunt, & quæ epithymum euacuabitur, dummodò leuia ſint. nam fortia vires ventricu li labefactant. Leuia verò ſunt, vt quod lenitiuum electuarium appellant, & quod diacatholicon. Auicen na verò laudat epithymi decoctum. & quia quandoq; ſine veratro nigro eo vtimur, ſi tamen de eo ſit ſer mo, quod reperitur deſcriptum à Meſue: interdum verò addito etiam veratro: tutius eſt, licet aliquantò infirmius ſit, id, quod ſine veratro in vſum venit. in inueteratis tamen morbis, & contumacibus etiam cũ veratro vtimur. eiuſmodi enim purgatoria medicamenta non ſunt ventriculo cõmoda. Sed multa, quæ

B huic capiti accomodari poſſunt, in priori tractata ſunt, quantum poterat noſtro inſtituto eſſe ſatis. Ma teria verò pituitoſa, cùm tenax ſit, & pertinaciter hæreat ventriculo, paranda prius ſecantibus erit, & de tergentibus, quemadmodum eſt acetum mulſum, vel (vt græci vocant) oxymel, & mel roſaceum: non pa rum etiam proderit piper, vel diatriopipereon. poſtea verò vacuanda: cui officio, & hiera ex aloe ido nea erit, & pilulæ ex ea confectæ, vel ſimplices, vel cum agarico: item & maſtichinæ, & quas Meſue ele phanginas appellauit. Sed mihi in frequentiſſimo vſu eſt caſſia: ſicuti ſi eius vnciæ; vna, vel altera drach ma puluerum hieræ ſit immixta. Sed ſi dolor à materia flatulenta extitetur, conſiderandum, an flatus habeat fomentum à multa materia pituitoſa, vel melancholica, quia eius curatio prior erit, ut ſubtraha tur illud fomentum, purgata ſuperuacanea materia, vt nuper expoſuimus. Mox verò illis agamus, quæ flatum digerunt, diſcutiuntq́; tam interius acceptis, quàm exterius adhibitis. Interius quidem, vbi ali qua febris non obſtet, vinũ tenue, & potens, uetusq́; quando haberi poſſet, piper, diatrionpipereon, aro ma icum roſaceum, diacyminum, diagalanga. Nobis quandoque profuit decoctum, uel puluis florum chamæmeli ex iure, uel uino, item & anethum. Exterius uerò fouere locum dolentem oportet rebus di gerentibus, quæ tamen robur afferant uentriculo, ut eſt abſinthium, ſpica utraque, menta, maſtiche, li gnum aloe, cinnamomum, gariophyli, macer, & id genus reliqua. ſimiliter & olea omnia, quorum pau

C lo antea meminimus. Gal. uerò octauo de Compo. med. ſec. loc. ex Archigenis ſententia, cùm dolor fla tuoſus concitatur, qui à melancholico humore habet fomentum, laudauit fomẽtum ex aceto acerrimò calido. Fomentum autem facile ad diſcutiendos dolores eſt ex millio & ſale in ſacculo calefactis, aliqui & furfures addunt, Gal. uerò pro maximo remedio, cui & experientia atteſtatur, habet cucurbitulũ ma gnam ex multo igne loco doloroſo appoſitam: ita enim citò dolorem tollit, ut miraculum uideatur, præſertim uerò, ubi non foueatur à materia multa. Et quatenus ad hos dolores curandos pertinere po teſt, hæc in præſentia ſatis eſſe poſſe putamus. Ad alia ergo tranſeamus.

De inflammatione uentriculi. *Cap. X.*

Q Vod paulò ante diximus nullus affectus uentriculi in eo poteſt deteriores, uehementioresq́ concitare dolores, & qui magis continenter, & ſine vlla intermiſſione affligant, quàm eius in flammatio: Ideò nobis viſum etiam eſt eam in affectibus ventriculi ponere, quibus præcipuè læditur animalis, atque adeò etiam ſentiendi facultas: qui quidem plerunque acutus admo

D dum morbus eſt, & quem ſæuiſſima deterrimaq; ſequi ſymptomata ſolent. vnde tractandus, ſi quis alius morbus ſumma diligentia. Sed imprimis, ne vominum ambiguitas aliquam pariat confuſionem, id qui dem reuocandum in memoriam eſt, quod & ſuperius expoſuimus, præſertim vbi de pleuritide, & phreni tide, & lethargo fuit habitus ſermo: nimirum quod inflammationis nomen tripliciter apud antiquos medicos, teſte Gal. ſecundo lib. Art. cura. ad Glauc. ſolitum eſt uſurpari. Quandoque quidem pro omni Cap. 1 affectu calido, & feruente: Interdum, vt ſub hoc nomine omnes calidiores tumores, è quocunque humo A re fiant: ſiue ſit ex propria natura calidus, ſiue ex accidenti comprehendantur: Tertiò verò magis parti 1 culatim, vt accommodatur ſolo tumori excitato ex ſanguine: quæ quidem iſtius nominis acceptio fuit peculiaris iunioribus medicis, qui poſt Hippocratem viguere. Quam item ſententiam ſecutus eſt quarto Cõ. 34 Apho. quo loco tumores in triplex genus partitus eſt; nempe in doloroſos, quos iuniores medici inflam mationes appellare ait: præterea verò in duros, quos ſcirrhos: & molles, quos oedemata dicunt. Quem admodum autem idem eodem ſecundo ad Glauc. docet, harum inflammationum ita ſecundum commu niorem ſignificationem acceptarum plures ſunt differentiæ, pro ratione differentis naturæ eorum humo rum, à quibus excitatur inflammatio. nam uel ab humore, qui magis naturæ bilis particeps eſt, vt infla

matio prope accedat ad naturam eryſipelatis: vel à ſanguineo humore, vt ad naturam eius inflam- A
mationis accedat, quæ proprie phlegmone, uel inflammatio dicitur: interdum verò à materia pituitoſa
Cô. 12 ſalſa, uel putrida, ut dum de lethargo ageremus, diximus. Vnde cum Gal. primo Aph. dixit, quòd ut in
flammatio lateris, pleuritis nimirum ſuas habet acceſsiones alternis diebus: ita uentriculi quotidianas,
& ad noctem magis, ſignificare uoluiſſe uiſus eſt, uentriculi inflammationes ab humore ortum habere,
qui ſapiat naturam pituitoſi humoris; cum quotidiana periodus ſoleat familiaris eſſe pituitoſo humo-
Le. 20. ri. Solet uerò uentriculi inflammationes perpetuò ſequi febris ob uiciniam, & conſenſum cordis cũ eo;
Cô. 21 neque tamen ſemper eiuſdem modi; quia ſepe (ut ſecundo Prorrh. refert Gal.) & acuta & maligna: inter
dum tamen acuta quidem, non tamen maligna: quandoque autem nec etiam acuta. quæ quidem diuer-
ſitas poteſt partim referri (ut ibi retulit Gal.) in magnitudinem inflammationis; quia ut non eſt neceſſe
ſemper magnam in hoc uilcere concitari inflammationem, ſed aliquando maiorem, aliquando minorẽ;
ita & febrem uel magis, uel minus acutam; partim uerò & in naturam humoris, unde excitatur. nam alij
acutiores, alii minus acutas febres pariunt: alii malignas, alii ſecus. Sequuntur præterea has inflamma-
Cap. 7 tiones & ſpirandi difficultas (ut ſecundo de Diffici. ſpirat. tradit Gale. & ut idem ait primo ad Glauc.)
Cap. 7 animi deliquia, præſertim uerò inter initia acceſsionum. Pulſus uerò in hoc affectu durus quidem eſt, ut
Cap. 6 de eo retulit Gal. quarto tàm de Cauſ. quàm de Præſag. ex pulſu: durus propterea, quia neruoſa particula B
inflammationem patitur, & inæqualis, & qui magis ad rationem ſerrini pulſus accedat, quàm in inflam
matione iecinoris: eſt præterea magnus, uelox, & frequens ratione multæ neceſsitatis. Durior uerò pulſus
eſt, cùm os uentriculi inflammatione tentatur, quàm cum eius inferior pars, ſicuti etiam facilè cum os
uentriculi inflammatione tentatur conſentiente cerebro (ut primo Progn. docuit Gale. ſolent accidere
deliria) quò os magis ad neruearũ naturam accedit. neque tamen adeò durus eſt, ut equet duritiem pul
ſus pleuriticorum, aut eorum, qui habent inflammationem in ſepto tranſuerſo. At uerò fiunt pulſus ho-
rum, de quibus in præſentia agimus, facilè & breui tempore parui, crebri, inequales, & imbecilli; & id,
quia pre eximio ſenſu à dolore facilè uires defatigatæ fiunt debiles. Solet autem morbus is eſſe plerun-
Cap. 5 que pernicioſus; quia uictum requirit tenuiſsimum: uires uerò, que facile in hoc morbo fatiſcunt, non fa
Cap. 6 cile illum ferunt, & ſi qui (ut decimo, & duodecimo Metho. ait Gale.) euadunt, illi ſunt, qui uires ualidas
habent. Vnde qui calido, & ſicco ſunt temperamento, magis periclitantur; ut qui uires non admodum
firmas habeant. Terminatur interdum hęc inflammatio per ſuppurationem; ſępius tamen aut reſoluitur
aut interimit. Signa autem inflammationem uentriculi oſtendentia, eſt dolor continuus, nunquam in-
termittens, cum tenſione, & renitentia ad tactum in regione è directo ventriculi, præterea verò cum his
& reliqua, quæ retulimus pertinentia ad pulſus, & reſpirationem, & febrem. De cauſis autem harum in-
flammationum nihil hactenus diximus; quia ſæpius antea in uniuerſum tractata eſt res hæc. Eadem. n. C
cauſa harum eſt, quę & aliarum: nempe fluxio humorum ad particulam, quæ inflammatur. fluxio verò
concitatur, & recipitur, aut propter imbecillitatem particulæ, ad quam decũbunt excrementa à fortio-
ribus propulſa: aut propter aliquem calorem contractum in illa, per quẽ à vicinis, & circũiacentibus par
tibus excrementoſos humores attrahit. At de hac re aliàs copioſius diſſeruimus, & ideò rem per capita
referimus. Vnde ad rationẽ curationis accedamus; quæ quidẽ in recto vſu propriorũ inſtrumentorũ ar-
tis medicæ cõſiſtit: nimirũ uictus ratione: manuũ opera: & congruentiũ medicamentorũ recta adminiſ
ſtratione. Sed ut rem hanc, quæ tanti momenti eſt, ex methodo tractemus, breuiter referenda eſt altius
in ſua initia. Quare cum duæ ſint primæ indicationes: altera à natura morbi; altera verò à natura parti-
culę: primum de illis agemus, quæ pertinent ad naturam affectus. Itaque cum omnis affectus (vt proba-
uit Gal. in lib. de Morbo. tempo.) ſua habeat tempora, quorum vniuerſa ratio accipienda eſt à mutatio-
ne facta in ipſo morbo in diuerſis temporibus. Temporis enim ratio eſt, vt ſit menſura motionis, vel trãſ
mutationis factę in rebus, quę tempori ſunt ſubiectæ: quæ menſura conſiſtit in relatione prioris ad poſte
rius: ab hac autem, quæ per diuerſa tempora in morbis mutatio contingere ſolet, uariatur maxima ex
parte horum inſtrumentorũ adminiſtratio. In principio igitur inflammationũ, ut aliarũ, ita etiã uentri-
culi, neceſſe eſt, vt iam aliquid ſit receptũ: (alioquin. n. nondum cepiſſet) aliquid etiã recipiendum eſſe, ſi D
inflammatio ſit acceptura incrementum. Ex his autẽ duo ſtatim inſurgunt ſcopi: Primus, vt id, quod iã
receptum eſt, detrahatur. Alter verò, vt inhibeatur id, quod recipiendum eſt, quò minus recipiatur, ne
augeatur inflammatio. Et ſi hęc mutuò comparentur, maioris momenti eſt ſecundus primo. Quia inter
initia non poteſt eſſe multum, quod receptum eſt, neque magna inflammatio. Nam & Hipp. ſecundo
Apho. Apho. dixit, circa initia, & fines omnia ſunt imbecilliora. Vnde niſi augeatur inflammatio, nullum im-
31. minet inſigne periculum, & totum ferè negotiũ videtur in initio circa hoc verti; nempe ne inflammatio
augeatur. augetur autem per fluxionem. quare prima indicatio eſt, obſiſtendum fluxioni. Tribus uerò
ſcopis intendendo, ei obſiſtimus: primũ remouendo fluxionis cauſas: deinde concitatũ iam humorẽ re-
uellendo, & deriuando à loco inflammato: tertiò adhibendo illi medicamenta, quæ particulã illã iuuent
ad repellendam fluxionem humorum ad locũ affectum decumbentiũ: ſicuti poſtea digerentibus detra-
himus id, quod iam receptũ eſt. Sed ſeriatim ac particulatim omnia perſequamur. Itaque (vt fuit in ſupe
rioribus libris ex ſententia Gal. decimotertio Metho. expoſitum) tandem omnium fluxionum proxima
cauſa eſt ſuperuacanea materia congeſta in amandante particula cum infirmitate recipientis. Ideò ſi vi-

A res ferrè poſſint, ſemper ferè incipimus à vacuatione, cùm vniuerſi corporis, tùm earum partium, à quibus fluxio habuit occaſionem. Vacuant autem vniuerſum corpus, alia quidem per ſe, vt venæ ſectio, purgatio: per accidens verò alia multa, in quibus præſertim eſt tenuis victus. Ab hoc ergo, tanquam ab eo, quod magis neceſſarium, maiorisq; momenti eſt, quàm quidquam aliorum, immò ſine quo cætera nihil ferè proſunt, incipiamus. Victus huic curationi accommodatiſſimus eſt, qui tenuiſſimus eſt; ita vt tenuioris victus ratio huic inflammationi (ſicut vndecimo Metho. Gal. probauit) ſit neceſſaria, quàm pleuritidi, & peripneumoniæ; & hoc duplici ratione. Prima quidem in vniuerſum accipitur à natura morbi: quoniam plerunque hæ inflammationes morbi acutiſſimi ſunt, & cum febre ſæpe, non modò acuta, ſed (vt diximus) etiam maligna. Altera verò, à natura affectæ particulæ. cũ.n. ea ſit inſtrumentũ, quo cõmune vniuerſo corpori alimentũ eſt coquendũ, & lædatur vis concotrix in eo ob inflammationẽ, ſi ventriculus liberalius impleatur, non deeſt periculum, ne cùm minimè poſſit probè concoqui, in vitioſum humorẽ degeneret, ne ita in augmentum inflammationi cedat: deinde quia alimentũ, quod ad alias particulas alendas fertur, oportet, vt prius confectũ ſit in ventriculo, deinceps & in iecinore. ſed affecto ventriculo nequit rectè coqui in eo, & cum neque poſtea defectus ille emendari in iecinore poſſit: neceſſe eſt, illud tranſire in vitioſum humorẽ, & malè afficere vniuerſum corpus. Tenuitas autem victus ea eſſe oportet, quã (vt docuit Hippo. primo Aphor.) vires videantur poſſe ferre. A carnibus ergo abſtinendum eſt, ouisq;, & reliquis, quæ aut multũ alant: aut concoctu facilia minimè ſint: aut craſſum ſuccũ generent. Quare & cremor, hordei anteaquàm concoctio appareat, deinde verò ptiſſana hordeacea ex aqua poterit venire in vſum; niſi is ſit, qui nolit, aut nequeat eiuſmodi comedere hordeacea fercula: tunc enim poſſumus parare ferculum ex pane prius loto, mox cocto ex aqua, cum modico quidẽ ſale condimenti gratia, uel modico ſaccharo. A vino autem omnino abſtinendum eſſe cenſet Gal. quarto Method. nam humores concitat & fluxiones. ſed potus ſit ſyrupus roſaceus ſimplex, vel iuleb ex aqua. Quatenus verò ad ea pertinet, quæ per ſe corpus vacuant, vt ſanguinis detractio, & purgatio per medicamenta, hæc conſideranda ſunt: quòd, & ſi in vniuerſum, quantum ad indicationem euacuationis attinet, vtrunque inſtrumentum videretur poſſe accõmodari; particulatim tamẽ, ſi ad indicationẽ reſpexerimus acceptam à natura particulæ, alieniſſimum (vt Gal. nos decimotertio Meetho. docuit) remedium eſt, & inſtrumentum in inflammationis initio purgatio per medicamenta: quia contra omnẽ rationem eſt, cùm impetus fluxionis fertur in aliquam particulam inflammatã, verſus eã vacuando humores trahere; cum potius quã longiſſimè ab ea reuellere oporteat. Vnde adeò ab omni ſoluentium medicamentorum genere abſtinẽdũ eſt, vt etiam aloes vſum hoc tempore repudiauerit, quamuis ſit facillimum medicamentũ, & ventriculo commodiſſimũ: quare neq; manna, neq; caſſia, neq; id genus alia, quantũlibet leuia medicamenta, ſi decreta Hippo & Gal. ſequi velimus, inter initia inflammationis ventriculi ſunt admittenda. cũ n inde timendũ ſit, ne augeatur inflammatio. & ſi aluus ſit aſtricta, clyſteribus, & illis quidẽ lenibus cienda eſt; vtpote qui potius auertunt, quàm conuertunt humores ad uentriculum. Itaq; cum eiuſmodi inflammationes ſint in magnis morbis, & magnis (vt primo Apho. ait Hippo.) citisq; egeant remedijs, & reuulſionibus: magna uerò remedia, quatenus ad hunc locum pertinet, ſunt (vt Gal. ſecundo Apho ait) uenæ ſectio, & purgatio: neque vllus ſit locus purgantibus medicamentis: inſtituta tenuiſſimi, quantũ laborantis vires ferre poſſunt, victus ratione, ſtatim ſanguis mittendus eſt, & ex ea uena mittendus, quæ huic rei opportunior viſa fuerit, conſiderata occaſione inflammationis gignendæ. Quia ſi occaſionẽ habuiſſet à ſuppreſſis menſtruis purgationibus in mulieribus, aut ſanguine hæmorrhoidali, alioquin fluere conſueto, ſtatim a uenis, aut popliris, aut pedũ propè talum eſſet ſanguis mittendus, vt ſenſiſſe viſus eſt Gal. in lib. de Rat. cur. per ſec. ven. Sed ſi nulla hinc fuerit præſtita inflãmationi occaſio, præſtabit ſequi conſiliũ Hipp. itidẽ & Gal. quarto de Rat. vict. in acu. mor. nempe vt ſecetur vena interior in cubito inacutiſſimis morbis; ut pote quoniã ea ſecta, citiſſimè inaniuntur partes principales, & ſubinde uniuerſum corpus, & potius ea, quæ in dextro brachio, quàm quæ in ſiniſtro: quia magis iecori affinis ſit, quod eſt ueluti fons ſan- D guinis, & à quo facilius poteſt fieri humorũ confluxus ad uentriculũ; copioſusq; inde ſanguis mittendus eſt, extimatis tamen uiribus laborantis, & habita ratione ætatis. Neque tamen & alijs reuulſionũ differẽtiis parcendum erit: nam niſi aluus ſpontè fluxerit, clyſteribus erit ſolicitanda, non quidẽ illis acribus, cùm illi ventriculum debilitent, ſed lenibus, qui præter decoctum commune ex malua, beta, & id genus aliis, accipit mel roſaceum & liquorem interdũ caſſiæ Aegyptiæ, vel quod appellamus electuariũ lenitiuũ. Sed interim ſæpius crura, brachiaq; fricanda: quandoq; verò, ſi uehemens eſſet dolor, qui magnũ impetũ inflammationis oſtenderet, & liganda eſſent hæc membra dolorificis vinculis ad reuulſionẽ maiorẽ. Præterea & cucurbitulæ in fine dorſi affigendæ, vel citra inciſionẽ cutis, vel ea inciſa; pro vt videatur maiori, vel minori eſſe opus euacuatione, reuulſioneve. Quibus peractis, & interim dũ hæc aguntur, medicamentis quoque tractanda res hæc erit, nondũ quidem euacuantibus, ſed illis, quę partim repellendi uim habeant: partim roborandi; tandẽ verò & digerendi, tum interius aſſumptis, quàm exterius applicitis. Sed de illis primum agamus, quæ interius aſſumenda ſunt, quemadmodũ ſyrupi, & decocta ſumuntur. Hæc itaque & propter febrem, & vt repellant, oportet, vt inter initia refrigerent; quia tamen ventriculus ſuapte natura conſtat ſubſtantia neruea, & exangui, tum hac ratione: tum etiam, ut aliqua inſit digeſtio, non ita frigidis opus eſt uti, quin & aliqua modeſte calida addamus ad fouendũ calidũ natiuum ventriculi.

Margin notes: Cap. 17. — Aph. 9 — Cap. 7 — Cap. 6 — Aph. 6 — Cõ. 29 — Cap. 24. — Cõ. 24 — Le. 21.

ventriculi. Vnde accipiemus inter initia cichorium,endiuiamq;,& abſinthium , vt tamen plus priorum A
quàm abſinthij;atq; hæc vel ex communi aqua, vel ex ſtillatitijs ſunt coquenda , vel ex leuiſſimo iure , ſi
qui ſint, quiaquam timeant,& addito modico ſaccharo offerendum: vel ſi ſyrupis vtendũ ſit, addamus
tribus vncijs illius decocti,vel quatuor vnciam ſyrupi roſacei recentis appellati,& ſemiunciam ſyrupi ex
cichorea ſimplicis,niſi interdum videretur inflammatio non admodũ feruens, ſed potius tepida, vt quæ
particeps eſſet multæ pituitæ , in qua neq; febris acuta eſſet : tunc.n.mel roſaceũ eſſet accommodatius :
interdũ verò nõ eſſet ab re,& oxymel addere,vt craſſior pituita incideretur,& melius detergeretur . Sed
ſi quis interroget,num omnino interdicendus eſt vſus medicamentorũ purgantium. Videntur quidẽ iu-
niores medici noſtri,cùm meminerint in hac curatione horũ medicamentorũ, ſenſiſſe vtilem eſſe, & ad-
mittendum eorum vſum:de quibus hoc ſtatuendũ eſſe cenſeo,quòd ſi illi putant in principio, & ante in-
clinationem morbi vtilem poſſe eſſe eorum vſum,plurimum & à medicinæ principijs aberrant,& à Ga-
le.atque Hippo.decretis. A principijs quidem ; quia hoc tanquam ferè ex ſe notum eſt in medicina , flu-
xionem morboſam eſſe procul inter initia trahendam , cùm augmentum morbi ſumus inhibituri , nun-
quã verò verſus locum affectum . A decretis autem Gal. quia apertiſſimè decimotertio Meth. & octauo
de Compo.medic.iſtius ſententiæ fuiſſe conſtat,omne medicamentum aluum ciens alieniſſimum eſſe à B
ratione curandi has inflammationes,donec inclinare inceperint. Sin autẽ eos excuſare voluerimus,quòd
idem & ipſi ſenſerint:hoc etiam conſiderandum,quòd ſi ſequamur Gale.quòd etiam inclinante inflam-
matione,non debemus eſſe faciles,& prompti ad eorum vſum;ſed parcè,& non admodùm liberaliter eis
vtamur : quod modus loquendi oſtendit. ait enim , quòd ſi quis inclinante inflammatione parum quid
aloes dederit,non vtique nocebit. Vbi animaduertendum, quòd non ait dandam eſſe aloen ; ſed quòd ſi
dederis,non nocebis: deinde verò,quòd etiam ſi dare inſtitueris,non multum eius, ſed parum admodũ:
ac ſi dicat quamuis omnium aliorum medicamentorum comparatione vtilior,& accommodatior ſit vẽ
triculo:tamen & illa cautè,& non niſi vbi magna vrgeat neceſſitas,vtendum, & parcè admodum . Et ſi
iterum quæras,quidnam in aloe ſit,cur illam alijs præferat medicamentis.Reſpondendum putarẽ, duo
præcipua illi ineſſe: nempe quòd amara ſit,& quòd aſtringens. à primo, quia amara omnia tenues par-
tes habent,vt digerat,& aperiat,vim habet: ab altero,quòd roboret,& firmet ventriculum laxiorem, &
imbecilliorem factum ratione inflammationis.Quæ ſi vera ſunt,vt ea vera puto, non mihi probatur eo-
rum ſententia,qui laudarunt vſum caſſiæ,vel mannæ,vel tamarindorum in hac inflammatione. Quia ta
marindi ventriculo non admodum commodi ſunt: manna verò,& caſſia laxant potius, & leniunt uen-
triculi ſubſtantiam ſine ulla roboratione: præter id, quod caſſia ſolet multis tormina, & dolorem in uen
triculo,& inteſtinis concitare. unde & Meſue dixit illam obeſſe habentibus uiſcera lenia,& debilia. Qua C
re magis laudarem ſyrupum roſaceum ſolutiuum; ut pote qui à roſa participe amaritudinis,& aſtrictio
nis habet,ut aperire poſſit,digerere,& roborare. & quãuis minus & aſtrictionis,& amaritudinis habeat,
quàm aloe; minus etiam calefacit.unde & liberaliores in eius uſu eſſe poſſumus.Laudarem & diacatoli-
con appellatum medicamentum. Neq; tamen ita pertinax eſſe uelim, ut omnino putarem non poſſe ad
mitti caſſiam,uel mannam, ſi illa pararentur,& quaſi condirentur aliquo alio medicamento,quo corri-
gẽretur id,quod in eis eſt,de quo timeamus, utilia autem eſſent aloe,rhabarbarum,uel hiera illi additæ
ut ſi unciæ caſſiæ drachmam aloes,uel puluerum hieræ,uel rhabarbari, uel ſi abſinthium , uel maſtiche ;
uel ſpica illis addantur,uel ex his decocta. Tractemus uerò,his expeditis,& ea tandem, quæ exterius ad-
miniſtrantur loco affecto: unde & localia medicamenta dicuntur:quæ quidem poſſunt multiplicem for
mam,conſiſtentiamq; habere. poſſunt.n.& fomenta fieri ex multorũ medicamentorũ decoctis : poſſunt
& illitiones ex uarijs oleis: poſſunt tandem emplaſtra,cerataq; componi. Verùm de his,atque de illorũ
ſelectu primũ dicamus in uniuerſum,& rationes generales eorum exponamus,remq; aliquantò altius re
petamus,ut eam integrã explanare poſſimus. In horũ itaque medicamentorum compoſitione,& uſu eã
ſunt ſpectanda,quæ ſunt tanquã initia,fundamentaq; uniuerſę methodi,qua hæc rectè tractantur: nẽpe
duæ primæ indicationes: altera depromenda eſt à natura ipſius affectus:altera uerò à natura affectæ par D
ticulæ.Et quantum ad primum quidẽ pertinet,cùm affectus comprehendatur ſub cõmuni,& generali in
flãmationum genere,neceſſe eſt etiam ,ut ratio eum curandi à cõmuni, & generali ratione curandarum
inflammationum non recedat;& ſi aliqua intercedit differentia,ea nullo modo prodit à natura,& regu
la curandarũ inflãmationũ ,immò & reliquorum omnium affectuum à fluxione excitatorum . Ea uerò
eſt,ut inter initia ſiſtamus,uel obſiſtamus fluxioni, unde & ortum,& incrementum habet iſtiuſmodi af-
fectus. Ad quod peragendũ opportuna ſunt ea medicamenta , quæ uim habent repellendi ingruentem
humorem:qualia ſunt,quæ refrigerant,& aſtringunt:deinde uerò,cùm augeri incipit affectus , cùm non
augeatur,niſi ex humore iã recepto,& occupante particulam ; ideò oportet,ut ſicut iã non amplius ſim
plex eſt indicatio,ſed compoſita,quatenus partim reſpicit influentem adhuc humorem: partim uero il-
lum,qui iam influxit:ita & medicamenta oportet habere facultatem,qua partim influentem repellant :
partim digerant,& diſſoluant,quod iam receptum eſt. & quò magis itur uerſus conſiſtentiam,uel ſtatũ,
eò magis digerant,& minus repellant.inclinante uero inflammatione reiectis repellentibus,omnino di-
gerentibus ſit incumbendum. In his ergo in uniuerſum conſiſtit methodus curandi inflammationes:cui
tamen addendum eſt id,quod indicatur à natura affectæ particulæ. Duo uero ſunt,quæ à natura uentri-

A culi accepta indicant: alterum eſt dignitas,& ſumma neceſſitas actionis, ſeu operationis eius: alterum
verò ſitus. Quatenus ad primum ſpectat,eius officium,vel miniſterium,ſicut & iecinoris, adeò neceſſa-
rium eſt,non modò in ſanis corporibus, verùm & morboſis; vt omnes particulæ egeant alimento prius
ab his duobus uiſceribus,ſubinde confecto,& parato. Vnde (ut probat undecimo Meth.Gal.)niſi curam Cap.
habemus iſtius rei,facilè corrupto cibo, dum non poteſt probè coqui præ imbecillitate ægrotantis uen- 15.
triculi,à uitioſo,& corrupto humore irritatus uentriculus cibum expellit: quo,ſi rectè fuiſſet concoctus,
tùm ipſe aleretur: tùm etiam particulæ aliæ ſubinde. nec modò cibus tunc aſſumptus,expellitur, ſed ali-
quid etiam prius confecti: præter id etiam, quòd ex cibo perperam cor.cocto in uentriculo, nec non &
in iecinore, febres augentur,& exacerbantur ob uitium in humoribus contractum. Ob hanc itaque ra-
tionem euariat aliquantò methodus curandarum harum inflammationum: particulatim autem à com
muni ea,quam nuper expoſuimus,in hoc, quòd conſulentes infirmitati horum uiſcerum, ſemper ea mi-
ſcemus medicamentis, quæ robur ſeruare uiſceris ægrotantis poſſint,& augere, ut ualentius ſit in conco
quendo. eiuſmodi uerò ſunt,quæ aſtringunt. Et proinde poſt principium in uigore,& inclinatione, ſem-
per aſtringentia digerentibus,& laxantibus miſcemus. nec unquam (quod tamen facimus in alijs pleriſ-
que inflammationibus) ſolis utimur laxantibus,& digerentibus. Et qui iſtius pręcepti nullam habuere ra
B tionem,ut nullam habuere methodici, illi ſæpe cum ſuo magno dedecore fuere ægrotanti cauſa interi-
tus,ut exemplo Theagenis probauit Gal decimotertio eiuſdem Methodi. Non tamen id ita audiendum
eſt,ut ſit proprerea interdictus uſus laxantium, & digerentium in curandis his inflammationibus; quia
immò neceſſarius eſt: ſed ſola, & ſimplicia laxantia,& digerentia incongruentia ſunt; niſi cùm his im-
mixtum ſit aliquid,quod aliquantæ aſtrictionis ſit particeps. Quatenus uerò ad alterum pertinet, nem-
pe ad ſitum huius particulæ,aliquid etiam inde depromendum eſt, quod & ipſum communem rationē
curandarum inflammationum immutare poſſit. Sed ut prius theorema potius reſpicit poſtrema tempo
ra à conſiſtentia,uel uigore ultra: in illis enim temporibus præcipuè uiget indicatio digerentium, & la-
xantium: Ita hoc,quod nunc exponemus,magis reſpicit priora tempora,ut ſunt initium,& incrementū:
in his ſiquidem præſertim ſolemus uti refrigerantibus. Hac autem ratione curatio harum inflammatio-
num ab aliis diuerſa eſt,quòd neque in initiis harum inflammationum, ſicuti aliarum, ſolis repellenti-
bus utiliter uti poſſumus. Quia repellentia,quæ frigida,& aſtringentia ſunt,plerunque terrea ſubſtantia
conſtant,& craſſioribus partibus; quæ autem ſunt iſtius generis,ægrè in profundum deſcēdunt, niſi cùm
illis aliquid miſceatur,quod poſſit horum uires eò ducere. Nam uentriculus abdomini ſubiectus eſt, pe-
ritoneo, & omento,per quas particulas oportet,ut uis medicamentorum tranſeat. Facilem autem, & ci
C tum tranſitum efficiunt,quæ caliditatem aliquam cum partium tenuitate habent: cuiuſmodi ſunt, quæ
amara ſunt. Inter initia ergo,quando maximè opus eſt repellentibus,nihil, aut parum illa prodeſſe po-
terunt,niſi aliquid illis addamus,quod ſuapte quidem natura aduerſarium eſt,per accidens tamen pro-
deſt,quatenus eorum uires in profundum deducit. Et ſi in principio repellendum ſit, in incremento mi-
ſcenda repellentibus laxantia,& digerentia; à ſtatu,uel conſiſtentia digerentibus incumbendum. In in-
flammationibus tamen uentriculi,& iecinoris aliquid ſemper calidi, & tenuiorum partium immiſcen-
da ſunt repellentibus,& in fine nunquam eſſe expertia alicuius aſtringentis facultatis medicamenta de-
bent. Addit tamen Gal. octauo de Compo. med. ſec. loc. maiori eſſe opus aſtrictione in inflammationi- Cap. 7
bus uentriculi,quàm iecinoris; neque tamen huius rei aliquam,quod meminerim, rationem affert. Nos
putamus huius duplicem poſſe eſſe cauſam primam, quia uentriculus cibum omnino rudem, & conco-
ctu difficiliorem conficit; cùm tamen ipſe ſit ſubſtantię frigidioris,& exanguis; ideò requirit ea, quę ma-
gis roborent: alteram uerò,quia inſignis aſtrictio facilè poteſt obſtructiones in iecinore parere, propter
uenarum anguſtiam,& tenuitatem: à quo periculo exemptus eſt uentriculus. Quę autem à Gale.& reli-
quis antiquioribus medicis ſolita ſunt his medicamentis addi, ſunt imprimis abſinthium, item & aloe,
& quę cum his aliquam habent ſimilitudinem in facultatibus. Eſt tamen unum aduertendum, quod mo
nuit Gal. undecimo Metho. quòd & ſi in affectibus uentriculi calidioribus,ut ſunt, qui ab inflammatio-
D ne pendent,abſinthium mirificè ab omnibus laudetur: cùm tamē duę ſint eius differentię: alterum, quod Cap.
ponticum appellatur à regione,in qua naſcitur,quodq; flores,& folia minora habet, & magis odoratū 16.
eſt,quam noſtrum hoc uulgare, quod paſſim naſcitur. ſpirat enim quaſi aromaticum quendam odorē,
non autem uiroſum,ut noſtrum,& eſt minoris amaritudinis,maioris uerò aſtrictionis particeps: noſtrū
uerò hoc magis amarum,& minus aſtringens. unde quantum aſtrictione à pontico uincitur, tantū ama
ritudine illud ſuperat. ſed & magis noſtrum calefacit: minus uerò ponticum. Et proinde antiquis aucto
ribus noſtrum hoc uulgare in uſu non erat; ſed pontico utebantur,cùm longè utilius in his ſit, & accom
modatius. id enim ex oleo communi coquebant,& illinebant in inflammationibus. Noſtris uerò tempo
ribus,quibus nos eo caremus,ſi noſtro uti uellem inter morbi initia,non utiq; oleo communi incoque-
rem,ſed alio,in quo eſſet maior aſtrictio,& refrigeratio,ut eodem loco uidetur docuiſſe Gale, uidelicet
aut oleo melino, quod oleum cotoneorum nunc appellant,uel roſaceo,aut eo, quod completum appel
lant,aut illo,quod omphacinum; pro ut maiori, uel minori eſſet opus aſtrictione,refrigerationeue. Nā
omphacinū (ut ſecundo libro diximus) magis refrigerat, aſtringitque: cùm maior eſt impetus fluentis
humoris,& calentior eſt humor,maiori egemus aſtrictione,& refrigeratione. Laudat autem idem Gale,

& oleum

& oleum lentiſcinum,ſicuti illi myrtinum non probatur ob ſuarum partium craſſitiem. Vnde ſi commo A
dum oleum parare voluerimus,accipiemus oleum roſaceum , & in illo coquemus comam abſinthij , &
aliquid mali cotonei,vt tamen in initio maior ſit portio cotonei , minor verò abſinthij : mox paulatim
plus abſinthij addatur.& vbi res ad vigorem accedat, pro roſaceo chamæmelino vtemur , cui & parum
maſtichis addemus: vt res ita conficiatur,acceptis drachmis quatuor comæ abſinthij, carnis mali coto
nei tribus,olei roſacei unciis quatuor,quibus ex arte coctis addatur maſtiches electæ drachma . Eadem
autem ratio ſeruanda erit,ſi cataplaſma voluerimus,in hunc modum;accipe farinæ hordei vnciam vnã,
drachmam vnam & mediam,carnis,vel pulpæ mali cotonei vnciam mediam,florum chamæmeli,comæ
abſinthii ſingulorum.olei roſacei vncias tres,maſtichini vnciam vnam,ac mediam:miſce,& fiat cataplaſ
ma,cui facto immiſce vitelos ouorum duos. At verò inclinante inflammatione,cùm iam digeſtæ ſunt ca
lidiores partes,& tenuiores,magis laxantia,digerentiaq; ,& attenuantia erunt opportuna, quale eſt A-
lexandri ceratum,quod ſummopere aq eo,& aliis laudatur,& hoc modo componitur: accipiuntur ceræ
vnciæ quatuor,maſtiches vncia vna,aloes vncia media:miſce,addito oleo chamæmelino , vel maſtichi-
no,uel lentiſcino.Fortioribus adhuc eſſet opus,inueteraſcente inflammatione, & ea iam vergente in na-
turam ſcirrhi,vt docuit Gal.octauo de Compo.med.ſec.loc.vbi & multa antiquorum medicamenta ſe-
cundum hanc rationem deſcribit,de quibus nolumus longiorem ſermonem habere , ne longiores iuſto B
ſimus. Hic ergo huic rei finem imponamus .

De ulceribus uentriculi. Cap. XI.

Le.22. CVm inflammationes non reſoluuntur,perſeuerante dolore,tandem ſuppurantur,& demum ru-
pto abſceſſu in vlcera deſinunt. Vnde & Auicenna dixit,quòd vlcera generantur, aut à vulneri-
bus,aut à ruptis exituris.Signum autem,quòd inflammatio ſit tranſitura per ſuppurationem in
abſceſſum eſt(vt ait Gal.ſeptimo Apho.)dolor, qui congruis adminiſtratis remediis non remit
Cō.22 titur,ſed fit diuturnus:addemus nos,atque etiam febris. Hac igitur de cauſa ſubnectemus capiti de inflã
mationibus,caput de vlceribus:prætерea verò & ob id,quia dolor ſolet & vlcerũ eſſe comes. Accipimus
Cap. 1 autem hic vlcus pro eo, quod græci ἕλκος appellant.apud Gal.autem tertio Metho. & cæteros græcos
auctores ſignificat omnem in genere carnoſo ſolutam continuitatem à quacun que re ortum habeat:vul
nus verò , quod ipſi τραῦμα dicunt, ſignificat ſolutam continuitatem in carne,cum (vt idem teſtatur)à
re vulnerante fit. Vnde tanquam commune nomen eſt vlcus:vulnus verò dicitur particulatim , cùm ab
externa cauſa incidente,aut pungente infligitur.Quanuis cum arabibus iuniores noſtri vulnus appellẽt, C
dum recens eſt,& ſanguineum,& antequam inde pus oriatur: cùm autem iam pus in eo oritur, vlcus nũ
cupant. Non modò autem de ventriculi vlceribus in hoc capite agemus, ſed gulæ etiam,quam œſopha
gum,vel ſtomachum græci ſolent vocare;& hoc,ob rei affinitatem,& curationis ſimilitudinẽ . Sed tamẽ
aduertendum,quod non ſolũ eà ratione,quã nuper retulimus,oriuntur in his particulis vlcera,ſed mul-
tis prætерea aliis de cauſis. Nam & ab externis cauſis,vt à gladio,ſagitta, & id genus reliquis contunden
tibus,incidentibus,pungentibus,& quaſſantibus,quando eorum læſio ad interiores vſque partes pertin
git: ſiue exterius occurrãt:ſiue interius aſſumantur,ortũ habent:ſicuti interdũ his euenire ſolet , qui aut
acum,aut ſpinã piſci,aut fruſtũ oſſis,vel vitri deuorant.Ita interdũ poſſunt vlcerari hæ particulæ ex epo-
to,aut comeſto aliquo.in quo ſit plurima acrimonia,vel quod vim medicamentoſam, &(vt græci dicere
ſolent)σηπτικὴν hoc eſt,putrefacientem,& exedentẽ habeat.Ex interna aũt cauſa vlcera in his particu-
lis excitari poſſunt ex acri aliqua fluxione abradente,& erodente. vt.n.ſæpe videmus ex deſtillatione acri
erodi nares, fauces,quandoq; etiam pulmones:ita etiã nihil vetat,quin & gula, & ventriculus à deſtilla-
tione acri vitiari,& lædi poſſint. nec modò hac de cauſa,ſed & à putridis,& malignis vaporibus à toto,
vel à locis putredinis elatis affici gula,& ventriculus ſolent: ſicut in putridis,& malignis febribus eueni-
re poteſt,in quibus non modò ad fauces,ſed & gulam vſque ferè ad ventriculum pertingunt à ſimili cau D
ſa excitata ulcera, quæ ἄφθαι à græcis,alchola ab arabibus dicuntur. Poſtremò ſicut in pulmonibus fit
aliquando vlcus ob fracturam venæ alicuius:ita & ex fracta vena in his partibus,nihil repugnat, quin vl-
Cap. cus oriri poſſit. Si quis autem dubitet,quod hæc non uidentur ulcera poſſe propriè dici,ſi ulcus ad carnẽ
11. (ut diximus)propriè pertinet:caro uerò propriè in ſolis muſculis ſit.hoc.n:videtur aſſerere Gale.decimo
Metho.Dicimus hoc loco communiori quadam ſignificatione carnem accipi,ut etiam uiſceribus poteſt
accommodari,pro ea nempe natura,quæ ſi in eis deperdatur,iterum reſtitui poteſt.Nam membranoſa,
& fibroſa ſubſtantia nequit ita reſtaurari;& hac ſignificatione accipiunt medici, cùm de ulceribus uen-
triculi,inteſtinorum,renum,ueſicæ,& aliorũ uiſcerum agunt.His itaq; de cauſis fiunt in his particulis ul
cera.Signa autem, quibus deprehenditur adeſſe ulcus in his uiſceribus,multa ſunt , præcipua uerò hæc.
Primum dolor,dum cibus deuoratur,præſertim uerò,ſi ſolidior,& craſſior ſit, aut ſi acris alicuius quali-
tatis ſit particeps: & ſignum hoc non ſolum adeſſe ulcus poteſt indicare,uerùm & qua parte conſiſterit.
nam ægrotus qua parte doleat referens,ibi ſedem ulcus habere demonſtrabit.Certius autem ſignũ erit,
ſi nulla prætерea obſeruari poterunt indicia præſentis inflammationis,uel eryſipelaris,in quibus præcipuè

A ſebris eſt.neque enim fieri poteſt,vt inflammatio in his ſit,aut eryſipelas citra febrem.Neq; etiam cogni
tu difficile,à qua nam cauſa ortum habet vlcus. Nam ſi ab externa cauſa,illa ſenſu ipſo percipitur. Si ve-
rò ab interna,vt ab inflammatione,eryſipelate,tuberculove,quæ ſuppurata ſint, neceſſe eſt præceſſiſſe ſi-
gna inflammationis,vel tuberculi,vt ſunt dolores,&febres,de quibus copioſè ſuperius locuti ſumus.Sed
ſi ab acri humore ex capite deſtillante, præceſſiſſe oportet ſigna eiuſmodi deſtillationis , vt ſi præceſſerit
faucium vellicatio,vel abraſio,eroſioq;, pręterea & titillatio quædam in faucibus,vel perceptio cuiuſdã
materiæ per fauces delatæ. Sed ſi vel à fluxione,uel uapore acri,& putrido elato ab vniuerſo corpore,aut
à iecinore, uel liene,uel à quopiam alio uiſcere,cognoſci poterit ex ſignis præcedentibus,oſtendentibuſ
que affectus earum particularum.Quòd ſi ſit factum ulcus uel ex eroſione,uel fractura alicuius uenę, eſt
neceſſarium,ut præceſſerit uomitus,uel deiectio cruenta.Quibus expeditis,rationem curationis explanã
dam aggrediamur: in qua primus ſcopus,primaq; indicatio omnibus nota eſt,ut unitas, uel cõtinuitas
ſoluta per cicatricem iterum ad integram unitatem reducatur,ſi id quidẽ fieri poſſit.Quòd ſi id nequeat
conſiderandum,quid id ſit,quod obſtet,& impediat,quo minus id fiat, & illud quod impedimento eſt,
remouere oportet.Prohibere autẽ horum ulcerum conſolidationem poſſunt,primum cauſæ,quę ea attu
lere,ſi adhuc præſentes ulcus foueant:ſicuti ſi adhuc aut ſpina deuorata,uel acus,uel id genus aliud infi-
B xum permaneat:uel ſi ab acri,& erodente fluxione ortum habuerint,quę à capite adhuc deſtillet,vel quę
ab uniuerſo corpore,uel ab alio uiſcere ſomentum habeat,ratione tùm plenitudinis,tùm cacochymiæ.
Quo animaduerſo,incipiendum eſt à remotione præſentis cauſæ,ut nimirum,aut acus,aut ſpina , aut id
genus aliud detrahatur: ſi uero deſtillatio,aut plenitudo,aut cachochymia foueant morbum, illi occur-
rendum eſt uacuationibus,corroborationeq;,& tandem curatione affectuum eorum membrorum,à qui
bus hæc pendent,per eam methodum,qua curari ſolent affectus eiuſmodi.Semper.n.prius(ut docuit Ga
le.in Arte medic.)cauſa tollenda eſt:mox factus morbus curandus.Niſi quòd ſemper ratio uentriculi in
terim habenda eſt eatenus,ut illa,quibus utimur ad eos tollendos affectus,uẽtriculo noxia minimè ſint;
neque ulcus exaſperent.Nam in ulceribus,iuxta atq; in inflammationibus uentriculi,medicamẽta,quæ
aut uentrem ſoluunt,aut uomitum prouocãt,maximè noxia ſunt: utilia uerò & uenæ ſectio,ſi eius ſit ali
qua indicatio,& clyſteres,vel lenes,vel acriores pro vt res maioribus,vel minoribus videtur,egere,inſtru
mentis:præterea & quæ vrinam cient;& quæ ſudorẽ:quia vt in ſuperiori capite dicebamus,excremẽta p
cul ducenda ſunt,non per locum affectũ . Poſſunt præterea impedimento eſſe cõſolidationi vlceris varij
affectus,qui cũ eo coniuncti,vel complicati ſunt.Nam (vt quarto Meth.Gal. nobis tradidit) ſi cũ vlcere
ſit aliqua inſignis intemperatura,vel inflammatio,vel quicquid tãdem aliorum id genus fuerit,id prius
C remouere oportet,ac eo remoto,mox vlceris curationẽ aggredi. Remouentur autẽ ea methodo,quæ ſuo
loco,aut expoſita,aut exponenda eſt.Neq;.n.de curatione eorum omnium,quæ iuncta cum vlcere impe
diũt,quò minus illud poſſit curari,agere pertinet ad præſens inſtitutũ.nimis.n.longa eſſet eiuſmodi tra-
ctatio.Sed quia natura ipſa eſt,cuius officiũ eſt conſolidare,carnẽ procreare,&reliqua id genus agere:ad
medicũ verò pertinet eã iuuare omni ratione, vt id facilius, & citius poſſit præſtare, ea remouendo,quæ
aut tardant,aut difficiliorẽ reddunt curationẽ:duo autẽ imprimis in omni vlcere ſunt,quæ id agũt, quæ
que rationẽ ferè vlceris,quatenus vlcus,conſequuntur:reliqua.n.raro,& quaſi per accidens ſolent cũ vl-
cere reperiri:hæc verò ex eo oriuntur,ob imbecillitatẽ ſiquidem vlceratæ particulæ,quæ illi ob vlcus eue
nit,læditur eius cõcoctio,qua ſuũ coficit alimentũ,vnde(vt alibi expoſuimus, & nos Gal.docuit) duplex
generatur in quacunq; vlcere excrementũ,alterũ craſſum,quod arabes,&noſtri iuniores ſordẽ appellãt:
alterum tenue,& humidum,& quaſi ſeroſum,virus, vel virulentiã illud nuncupant . quæ excrementa niſi
tollantur,ægrè admodũ deduci poteſt vlcus ad conſolidationẽ.Et ab his duobus excremẽtis duæ indica-
tiones ortũ habent.tenue.n.& humidum,eſſe exiccandum demonſtrat:craſſum verò, ſe eſſe per deterſio
nẽ detrahendum.Duo ergo ſunt ſcopi ſpectandi in curandis tùm alijs vlceribus,tùm vel maximè vẽtricu
li:Neq; tamen hoc nouiſſe medico ſatis eſt;quia non eſt eadem ratio omniũ deſiccantiũ,vel detergentiũ
D ſed diuerſa omnino ; ita vt quædã quæ interdum in aliquibus vlceribus ſummè vtilia , & fere neceſſaria
ſunt,in aliis erunt quàm maximè noxia,& ſæpe pernicioſa. Ideò non ſolum ſpectanda eſt affectus natu-
ra in ſelectione eorum remediorum, quibus vlcera deſiccanda , vel detergenda ſunt , verùm non minus
natura particulæ laborantis ; vt pote quæ nos docere poſſit,quibus deſiccantibus, & quibus detergenti-
bus vti oporteat. multa.n.quæ aliæ particulæ externæ facilè ferant,ſi in ventriculũ ingerantur,tanquã ve
nena hominem necarent,vt eſſet ærugo,atramentum ſutorium,chalcytis,miſy,ſori,ſandaracha,& id ge-
nus multa.vnde ea duntaxat poſſunt tutò venire in vſum in curandis his vlceribus,ſiue ſiccare, ſiue deter Lc.25
gere voluerimus,quę poſſunt tutò bili,vel deuorari.Neq; iſtius ſolum ratio habenda eſt;ſed &illud reſpi
ciendum,quando deterſione opus,quòd aliqua quidem , quanuis nullam qualitatem alienam habeant
à natura humana;quia tamen vehementius detergunt,mordent, & propter eximium ſenſum iſtius parti
culę noxia in vlceribus ſunt;quoniam mordendo dolorem concitant,rem inimiciſſimam vlceribus:ideò
duntaxat mediocria detergentia opportuniora ſunt . neque enim alijs curari vlcera hęc queunt , niſi il- Cap.
lis , quæ eduntur , & bibuntur : quod Galen. quinto Meth. expoſuit . Quare , (ut ille idem quarto 11.
etiam eiuſdem libri docuit) cùm deterſione opus eſt , cibi adhibendi ſunt , qui moderatè detergant; Cap.7
cùm autem conſolidatione , agglutinationeq; , cibis oportet uti , potuque , qui auſteritatis ſint par-

ticipes. Sed particulatim rem hanc tractemus. Ad detergendum itaq; aptiſſima eſt ptiſſana in cibis, præ- A
terea mel crudum, mel roſaceum, & ſyrupus roſaceus, præſertim qui conficitur ex ſucco roſarum: ab iis
autem, qui ambum doctrinam ſequuntur, geleniabin ex ſaccharo vocatur, tandè uerra & ſaccharum ip-
ſum. Vt tamen horum ſ. miliariū detergentium is ſit ordo, quod ſupremum locum obtinet mel roſaceū
à roſis. n. habet, quod tenues partes, ad quas primum abſterſio pertinet, magis in profundū adigantur: ip
ſarum nanq; uis, quæ in tenuitate conſiſtit, & ab aſtrictione, quæ in roſa eſt, & in craſſiori ſubſtantia fun-
datur, & illam priorem ſequitur, impellitur intimius: vnde roſaceum mel in illis particulis, quę multo ſen
ſu ſunt prædıtæ, mordicando ſolet dolorem concitare. Secundum locum occupat mel crudum, quod &
ipſum ſatis modeſtè detergit, non adeò tamen, vt ita mordeat, vt roſaceum. Moderatior adhuc eſt ſyru-
pus roſaceus dictus: ex ſaccharo enim conficitur, in quo neq; tanta deterſio eſt, neq; mordacitas: poſtea
verò & ſaccharum ipſum leuiſſimè detergit. Vnde his & tanquam medicamentis vti poſſumus, ſi vel ieiu
ni ea ſimplicia quaſi eclegmata deuorenius: mihi. n. horū uſus magis in hunc modum probatur, quàm ſi
aquis, aut decoctis aliquibus diſſoluantur. ita. n. minus ab affecta parte diffluunt. Poſſiumus & eis tanquā
cibis uti, uel ſaltem ut aliorum condimentis, quibus cibi medicinales redduntur: quemadmodum ſi ptiſ-
ſana condıatur melle, uel ſaccharo Quę uerò & conſolidare poſſunt poſt redditum mundum ulcus ſunt
quę (ut diximus) auſtera ſunt, ut cotonea mala, ſorba, męſpila, quę nondum mitia ſint, pyra, & poma acer B
ba, corna, uua immatura, & prunorum aliqua, omphacium, & id genus reliqua, quę cibis incocta, illis au
ſteritatem poſſunt impartiri: item mala punica, quę pręſertim auſtera ſunt: unde ſi ptiſſana, uel far paren
tur ex granis, uel acinis malı punici (ut Gal. docuit primo libro ad Glauc. & decimo Metho.) erit ſatis cō
gruus cibus: uel ſi iuribus uuam immaturam incoquamus, uel id genus alia. Potus uerò & ipſe eo ſpectet:
vnde uinum auſterum concedi poteſt; modò tamen nulla adſit inflammatio: ſi enim ulcus eſſet inflam-
mationis particeps, nocentiſſimum eſſet vinum. Quæ uerò vim magis medicamenti habent, & mode-
ſtè ſine noxa aſtringunt, ſunt hypociſtis, citini malorum punicorum, malicorium, gallæ, rhu, eiuſque ſuc
cus, & roſarum ſuccus, acatia, & id genus: quæ offerenda ſunt ex decocto aliquo aſtringente facto ex co
toneo, uel lētiſco, uel ex ſummis ramulculis myrti, uel vitis: ſed hæc & ex uino auſtero dari poſſunt. Nec
tamen anteaquam finem huic capiti imponamus, id prætermittendum eſt, quod nos Gal. eodem quin-
to Meth. monuit, quod ſi aliquando ſit opus aliqua uacuandi ratione: ſicut aliquando opus eſt, uel pro-
pter pus copioſum congeſtum: uel quia copioſa pituita hæreat uentriculo: quanuis & uomitus, & purgā
tium medicamentorum uſus noxius ſit ulcerato uentriculo: attamen minus noxium eſt aluum medica-
mentis ciere, quàm uomitum proritare. maius enim in uomitu periculum eſt; quia uiolentior eſt motus,
quo dilacerari facilè poſſunt partes ulceratæ. Reperiri enim poſſunt medicamenta, quę leuia, faciliaq; C
ſunt, neque ualdè uentriculo incommoda, vt aloe, hiera, myrobalani, rhabarbarum, & ſyrupus roſaceus,
qui uulgo ſolutiuus dicitur.

De affectibus uentriculi, quibus naturalium facultatum actiones læduntur: primumque de cruditate, uel defectu primæ concoctionis. Cap. XII.

QVi hactenus expoſiti ſunt affectus, ad eam partem, uel ad eas facultates animi pertinent (ut di
ximus) quæ à Galeni ſectatoribus animales dici conſueuere, quæque præcipuè ad ſuperiorem
partem uel os uentriculi attinent. Qui uerò reliqui ſunt, naturalibus à Gal. appellatis faculta
tibus proprii ſunt, quarum præcipua ſedes in inferiori parte, quam fundum eius nuncupami-
mus, ſita eſt. Nā cum hæ non una, ſed plures ſint, primaria, & magis præcipua eſt cōcoctrix, quā tāquā
principem, & tanquam finem aliæ ſpectant: quæ tres ſunt, attractrix, cuius officium eſt cibum, & potum
deuoratum in uentriculum deducere: contentrix, quæ deductum continet, quoad concoquatur: & expul
trix, ad quam pertinet id, quod uentriculo iam ſuperuacuum eſt, nec illi amplius eo opus eſt, per porta-
narium pellere ad inteſtina. Differunt autem hæ facultates, non modō officiis, ſed (ut ex Gal. ſententia D
ſtatim ab initio iſtius libri oſtendimus) & inſtrumentis. nam propterea triplici ordine fibrarum inter
textæ ſunt uentriculi tunicæ. Primum itaque de uitiis, uel erroribus primę facultatis agemus: ſicut &
ipſa aliarum princeps eſt, uel (quod tamen in idem tendit) de affectibus, qui illorum errorum in cauſa
ſunt. Quia uerò facultates (vt ſecundo de Anima docent peripatetici) per ſuos actus diſtinguuntur, &
cognoſcuntur: ideò de concoctione primū quædā dicemus: mox uerò de erroribus, ac uitijs agemus, &
unde ortū habeant. Cōcoctio ergo, quomodo nūc eā accipimus. nam neq; de concoctione, quæ ad uitio
ſos, & excrementoſos humores in morbis pertinet, in pręſentia uolumus ſermonem habere; quia hoc
ad aliud negotium ſpectat. neque etiam de concoctione in uniuerſum, quę eſt generatio mixtis, de qua
quarto Metho. diffuſè egit Ariſto. ſed de ea, qua ſit alimēti (ut tertio de ſympt. cau. ait Gal.) aſſimilatio
ad id, quod alitur: quæ huiuſmodi igitur cōcoctis (ut idè ait ibidē, & tertio de Nat. fac. item quarto de
Rat. uict. in acu. mor. nihil aliud eſt, niſi trāſmutatio alimēti ad qualitatē illi, quod alēdū eſt cōuenien
tem. Cùm autem non unica fiat inanimante concoctio, ſed plures. Prima quidem eſt, quæ fit in uen-
Cap. 1 triculo, per quam cibus conuertitur in humorem album ſimilem ferè ſucco, uel cremori hor-
Cap. 7 dei: Altera uerò in iecinore, ubi is ſuccus attractus uertitur in ſanguinē: Tertia in ipſis membris a
Cō. 40

Loqui-

A Loquimur autem de illis concoctionibus,quæ ueræ concoctiones,per quas fit inſignis,& conſpicua tranſ
mutatio qualitatis,& ſubſtantiæ rei,quæ conquoquitur. Nā ſi aliarum quarundam meminere auctores,
illæ ſunt potius præparationes ad veram concoctionem,quàm concoctiones. Vnde cùm Gal. eodē tertio
de Natur. facul. nititur probare,in ore etiā,dum manditur cibus,fieri aliquam concoctionem , propria, Cap.7
veraq; concoctio illa minimè eſſe poteſt,ſed (ut ipſemet fatetur)potius initiū quoddā,& ueluti præludiū
concoctionis,quæ & ipſa fit ratione ventriculi,propter ea quòd oris pellicula cū ſtomacho,& ventriculo
continēs eſt. In gracilioribus et inteſtinis eſſe quandā uim concoquēdi voluit Gale. quarto de Vſu part. Cap.
qua,ſi quid concoctionē prius in ventriculo effugerit,exquiſitius ibi coquatur : ſed & ipſa hanc à ventri- 17.
culo,ratione connexionis,quę eſt inter ea,acceptam referunt. Cauſa verò proxima iſtius concoctionis
primę (ut ſecundo de Rat. vict. in acu. mor. idem tradidit)eſt calor,non omnis,ſed humidus, & uaporo- Cō.22
ſus,non ſiccus,& ſqualidus,qualis eſt febrilis. vnde hanc concoctionem Ariſt. quarto Metehor. elixationi
eſſe ſimilem dixit. Primum autem,& proximū efficiens concoctionis eſt calor natiuus ventriculi, qui pri
mū tranſmutat cibariam materiam. ſed quia is non eſt admodū ualidus (conſtat.n. ventriculus neruea
ſubſtantia,& parum calida)ideò natura multa viſcera calidiora,quę ventriculū fouerent, & eius iuuarēt
concoctionē,circumpoſuit tanquam(ut tertio de Nat. fac. dixit Gal.)multos focos magnos lebeti:ex dex
B tera parte iecur,ex ſiniſtra lienem illi incumbentem,ſuperius cor,& tranſuerſum ſeptum,anterius omen
tum,& muſculos abdominis,poſterius muſculos ſpinę,& magnas tùm uenam, tùm arteriam, illi præ-
tenſas. Nam caloris innati materia & ſedes (vt quarto lib. in ſextum Epide. ait Gal.)eſt ſanguis, et uiſce- Cō.25
ra ſanguine prędita. Subſtantia autem naturalis caloris(vt alibi ex Gal. expoſuimus)benè temperata eſt:
ſicuti calor extraneus intemperatus eſt,et modum excedens. Quę fit,vt neceſſe ſit, quòd ventriculus,qui
ſuapte natura temperatus eſt,quantum ad ipſum pertinet,optimè concoquat:qui verò ab optima rece
dit temperie,quò magis recedit,eò deterius concoquit. Hæc ſiquis diligenter animaduertat,facilè inue-
niat,qua ratione poſſit in concoquendo deficere uentriculus,et quibus de cauſis,et ſubinde qui ſint affe
ctus,à quibus lędi concoctio poſſit. Quia ſi calor natiuus ventriculi non eas uires habeat, ut concoquen
dam materiam ſuperare poſſit,ipſam aut non tranſmutabit,aut non ea erit tranſmutatio,qua illa exqui
ſitè,et quantum ſatis ſit,particulæ concoquenti aſſimiletur,et hic quidem defectus, tùm cruditas, tùm
uerò diminuta concoctio,uel imperfecta appellari poteſt. Quòd autem aut nulla, aut imperfecta fiat cō
coctio,et tranſmutatio ingeſti cibi,in cauſa poteſt eſſe ipſa facultas concoctrix ratione imbecillitatis na
tiui caloris ob intemperaturam frigidam ipſius ventriculi:vt enim concoctio caloris opus eſt:ita(vt do-
cuit Ariſt. quarto Metehor.)cruditas frigoris poteſt eſſe & cibus,qui ſit ineptus,vt concoquatur à ventri
C culo,aut propter quantitatem nimiā,aut naturam & qualitatem:ſicut multa ſunt, quæ ſuapte natura ſu
perari à natiuo calore nequeunt,vt vuarū acini,vel ſemina,nuclei etiam fructuum:vnde paruarum paſſu
larum grana,niſi benè mandantur,ſæpe integra per aluū deiiciuntur:ita & amygdalæ, quando non ſunt
probè ſub dentibus tritæ,non coquuntur à ventriculo. poteſt & apparatus cibum concoctu difficilē red
dere. Sed exterius poſſunt multa occurrere,quæ concoctionem impediant,vt copioſus aquæ potus,præſer
tim poſt ſumptum cibum:inordinatus motus,& id genus alia multa. Sed hæc omnia ex accidenti lædūt
concoctricem facultatem:frigus verò,vel frigidior intemperies,per ſe. Vt tamen huic,& illud addamus,
quòd & ſi propriè frigus concoctioni ſit aduerſarium:quælibet tamen intemperatura poteſt adeò excre
ſcere (quemadmodum eodem tertio de Symp. cauſ. Gal. tradidit) vt poſſit vires,vt omnium aliarum, ita
concoctricis facultatis deiicere,quanuis non ita citò. calida enim , & frigida intemperaturæ auctæ citò
poſſunt uentriculi functiones extinguere:cùm ſicca,& humida non poſſint id,non niſi longiori tempore,
ſufficere. Aliquando tranſmutatur quidem cibus à ventriculo,non tamen rectè,ſed perperam ; quia nō in Le.24
qualitatem,& naturam aptam,vt ea alantur particulę corporis animantis,ſed in vitioſam quendā,& a-
lienā à natura alimenti cōuertitur:quod quidē fit,nō rōne natiui caloris,quatenus natiuus eſt;ſed potius
D quatenus degenerauit à rōne natiui caloris ad naturā caloris extranei:ſicuti.n. natiuus calor cōcoquit,&
perficit:ita extraneus corrumpit,& turbat. Duobus aūt modis fit hæc cibi corruptio in ventriculo,vel ad
nidoroſam quandam qualitatem:aut ad acidam. ſępe.n. aceſcit cibus in ventriculo. Nā ſi calor tranſmu
tet quidem cibum,non tamen exactè,& omnino illum ſuperet,corrumpitur cibus in acidum ſaporē. fit
enim acidū ſemper ab imbecilliori calore:Sin autem calor non natiuus,ſed ſqualidus, & igneus omnino
ſuperet,corrumpitur in nidoroſam qualitatē. Nidoroſus ergo factus cibus immodici, non autem tempę
rati caloris,ſignū eſt:ſicuti acidus frigoris. Quę omnia tertio de Symp. cauſ. à Gal. fuere expoſita,& ſexto Aph.1
Aphor. Sed tandem omnia in vnū caput redigamus. Cruditas igitur ad ablatā actionem concoctricis fa
cultatis pertinet. Cùm verò aceſcunt in ventriculo cibi,ad deficientem,& imminutam: nam aggreditur
quidem calor,nec tamen perficit cibi tranſmutationem. Cum verò fit proba concoctio à calore vaporo
ſo,humido,temperatoq;,exquiſitè tranſmutatur,& vincitur in ventriculo. Sed ſi ibi ſit aliquis extraneus
calor,qui natiuum ſuperet,cibos omnino tranſmutat,non eos concoquens,neq; perficiens,ſed corrūpēs
in alienam qualitatem,& naturam. Vnde & cruditas,& cibus acidus factus effectus ſunt frigidioris tem
peraturę:maioris uerò frigoris cruditas ſignum eſt,quàm aciditas cibi : & proinde in quibus primū ace-
ſcunt,mox verò ſine vllo ſapore ſunt,& ita crudi egeruntur,quod maximè ex ructu percipitur, ſignū ma
lū eſt:nā inde id prouenit;quia augetur frigida ventriculi intemperies. Sin aūt crudus primū ſit ventricu
lus,neq; fiant ructus acidi:mox uerò aceſcere incipiant,in bonis ſignis id poſuere Hip. & Gal. loco nuper
citato. Cū uerò cibus cōficiēdus in uētriculo degenerat i quēdā nidorē,uel nidoroſā qualitatē,ut ructus

referat quendam odorem uel ſaporem putridorum ouorum,vel alicuius rei putreſcentis, veluti piſcium A
putridorum, idq́ quidem à calore extraneo factum eſſe ſignificat, qui vicerit natiuum calorem; cuius
maior, vel minor ſignificatur victoria, quatenus horribiliorẽ refert odorẽ, ſaporemq́;: vnde inſignis in-
temperaturæ calidæ, & ſiccæ, extraneiq́; caloris hoc erit ponendum. Cùm autẽ errores hi oẽs relati ſint
tandẽ in intemperaturam ventriculi, illud idẽ hic animaduertendũ, quod in alijs fuit animaduerſum: nẽ
Cap. 7 pe quòd non eſt in his affectibus ſemper eadem ratio in vniuerſum; quia poteſt ventriculus in his ſuo p
prio affectu laborare: poteſt & non proprio ſed alieno, quatenus conſentit cũ aliis partibus in earum af
fectibus. Etenim ſicuti exquiſitius concoquit ventriculus; quia fouetur (vt diximus) ab aliis particulis cir
cũcirca ipſum calefacientibus fouentibusq́;: ita ſi ab horũ ope deſtituatur, læditur eius actio, cõcoctioq́;.
Vnde quarto de Vſu part. ait Gal. quòd ſi cui ex vulnere excidens omentum reſcinditur illeq́, niſi multi-
plicibus indumentis tectum ventrem ferat, percipit in ventriculo frigiditatem inſignẽ: ſicut accidit gla-
diatori, cui cùm curandus eſſet, & è vulnere totum ferè omentũ excidiſſet, illud reciſum abſtulit. Sed & ie
cur factum frigidius, & lien, & cæteræ particulæ, quæ ventriculũ circunſtant, cùm inſigni aliqua corripiũ
tur intemperatura, trahunt ſecum ventriculũ in conſenſum. Vnde ſępe uidimus, quòd iecore, vel liene la
borantibus ſcirrho aliquo inſigni, ventriculus ægrè concoquit. Immò & muſculis abdominis occupatis
ingenti aliquo ſcirrho, plurimũ labefactatur vis concoctrix ventriculi. In hypochondriaco autẽ affectu, B
nulla alia de cauſa & ructus acidi fiunt, & cruditates, & flatus plurimi; niſi quia conſenſu quodam lædi-
tur ventriculus. Sed conſenſu etiam cum vtero læditur in prægnantibus ventriculus, ſuppreſſis nimirum
menſtruis. Poſſunt præterea intemperamenta hæc ſiue calida ſint, ſiue frigida, aut cum materia eſſe, aut
ſine materia. Calida verò materia, quæ intemperamentum calidum ſolet fouere, eſt bilis imprimis: quan
doque & ſalſa pituita: frigida verò, acida, vel inſipida pituita, vel bilis atra ſicuti in hypochondriaco af
fectu. Quanuis autem ita ſe habeant res hæ: attamen fieri etiam interdũ poteſt (vt paulò ante ex parte di
ximus) quòd praua fiat concoctio, nullo tamen affectu, neque primariò, neq; per conſenſum laborante
ventriculo; ſed ſolùm ratione comeſti cibi, qui facilè poſſit aut concoctionem fugere, vel propter naturã
& qualitatem propriam, qua rebellis, & renitẽs concoctioni efficitur: vel propter apparatum: ſicuti mul
ta cocta probè conficiuntur à ventriculo, quæ aut cruda, aut parũ cocta confici nequeũt: vel propter ni
miam quantitatẽ. Ita etiã corrũpuntur, & uitiãtur cibi non ſolũ ob calidũ ventriculi intemperamentũ;
ſed & propter naturam eorum, vel propter apparatum, uel ordinem, uel ciborum diuerſitatẽ, vel vitium
aliquod tempore contractum. Multa. n. cùm nimis inueteraſcunt, contrahunt quędã ſemina putredinis,
à quibus fit, vt facilè deinde corrumpantur in ventriculo, alioquin ẽt ſano. aliqua. n. contrahunt quandã
veluti rubiginem: alia ſitum à loco, in quo repoſita, & ſeruata ſunt. Interdum verò corrũpuntur propter C
motiones inordinatas poſt acceptum varium, & copioſum ipſum cibum. Nonnunquam, quia antequàm
prior cibus confectus fuerit, alter ingeritur: quo fit, vt neuter cõcoquatur, ſed vterque corrumpatur: Ali-
Tex. quando vero, quia ſomnus congruo tempore plurimum conducit ad concoctionem, vt & in Aphor, &
20. quinto lib. in ſextum Epide. docuit Hip. & Gal. primo de Sympt. cauſ. ideo qui malè dormiunt, malè co-
Cap. 8 quunt, & eos vel cruditas, vel cibi interdum corruptio ſequitur. Sed & aer uitioſus: itemque aqua vitiata
poſſunt in cauſa eſſe, cur vitietur concoctio. Poſtremo uero & materia aliqua uitioſa, & putrida in uen-
triculo collecta poteſt eſſe occaſioni, cur corrupta ſuccedat concoctio: aut etiam imminuta: quæ quidẽ
poteſt duplicem habere ortum. nam aut in vẽtriculo primum fuit genita: aut aliunde ad uentriculũ fuit
translata. ſolet. n. in aliquibus pituita de capite defluere: in aliis (vt ait Gal. ſecundo de Temper.) à ieci-
Cap. 2 nore in uentriculũ bilis confluit. uerùm illud quidẽ frequẽtius fit, pręſertim uerò in locis humidioribus:
hoc aũt non ita in multis. quanuis aliqui ẽt ſint, qui ex peruerſo quodã (ut idẽ ait) naturæ ordine, habẽt
meatũ fellis, qui ad imũ uentriculũ pertingit, ampliorẽ eo, qui ad inteſtina. & hi ab ipſo ortu infelices di
cuntur: in his. n. quotidie effunditur copioſa bilis in uentriculũ, quàm niſi antequàm comedant, euome-
rint, plurimũ læduntur: nonnullis ẽt uel à liene, uel à uenis in meſenterio bilis atra, uel aliquis ſaltẽ ichor
eius, ut in iis, qui Hypochondriaci appellantur, contingere ſolet. Sed quæ longo circunductu hactenus ex D
poſuimus, in unum caput colligamus, ut primo de Loc. affect. collegit Gal. Concoctio læditur, uel uitio
Cap. 3 uentriculi concoquentis: uel rõne materię concoquendę. Rõne materię; quia aut qualitate ſua, aut quan
titate cibi nequeant ſuperari à naturali uentriculi calore. Qualitas verò ea, aut illi naturalis eſt, aut aſci
titia ratione cocturæ, uel conditur æ, & apparatus. his. n. de cauſis fit cruditas, uel imbecillis concoctio.
Ita & interdum corrũpiũtur cibus in uentriculo, non tantũ vitio ventriculi, quantũ ratione materiæ aptæ
ad corruptionẽ, vel ſua natura, vel ex aliquo contracto vitio, vel à loco, vel à tempore, vel ab anni conſti-
tutione: interdũ à malo ordine; quia quæ erant pręponenda, fuere poſterius ingeſta; uel quia, anteaquàm
prior fuerit concoctus, alter cibus fuit ingeſtus: uel quia pleno ventriculo corpus pręposterè agitatũ eſt
multis motionibus. Si uerò errores concoctionis uitio uentriculi contigerint, aut ex aliqua eius propria
intemperie potuit accidiſſe, & ea, aut cũ materia, aut ſine materia: aut quia conſentiens cũ alijs expoſitis
particulis fuit offenſus. Et huiuſmodi conſenſus fit aut per ſolas qualitates ſine aliqua alicuius materię
cõicatione: aut quia ẽt aliqua in illũ aliũde effunditur materia, quo nuper expoſuimus. Ac pro diuerſita
te & tẽperaturę, & materię diuerſi contingunt errores. A frigida. n. intẽperatura, & à materia frigida, pi-
tuitoſa, & melancholica fiũt cruditates, & nõ integrę cõcoctiones. A calidiori uerò intẽperie, & à flaua
bile corruptiones ciborum in alienam qualitatem, uariam, & diuerſam pro ratione diuerſitatis putredi-
nis, uel corruptionis contractę à cibis, alia enim referunt odorem, putridorum ouorum;
alia

A alia piſcium putreſcentium: alia uirus quoddam, uel aliam quandam qualitatem. Sed tandem de cauſis
quoq; horum affectuum eſſet habendus ſermo; uerùm in illis non erit plurimum temporis conterendũ:
maxima enim ex parte ex præcedenti ſermone fuere expoſitæ. Nam quæcunque poſſunt refrigerare uen
triculum, poſſunt eſſe cauſæ frigidioris eius intemperaturæ, ut ſunt frigidus potus, tàm actu, quàm pote-
ſtate, frigidæ eſſe, negligentia in cuſtodiendo uentriculo ab externo frigore accommodatis ueſtibus, uel
aliis, quibus contegi uentriculus ſolet: item nimia uigilia: præterea mala ratio uictus in iis, quorũ nuper
meminimus, & natura eorum ciborum, qui inepti ſint ad concoctionem. Contraria uerò his ſunt, quæ ca
lidam intemperaturam in uentriculo gignunt. De illis uerò, quorum conſenſu interdum afficitur uentri
culus, nihil eſt, cur in præſentia uerba faciamus: pertinet ſiquidem is ſermo ad illam tractationem, in qua
agendum eſt de affectibus earum partium, cum quibus uentriculus poteſt conſentire. Vnde iam oppor-
tunum fuerit, ut de ſignis, quibus ea omnia, quæ hactenus expoſita fuere, diſcernantur, ſermonem habea
mus. Primùm autem agamus, qua ratione diſtingui poſſit: num uitio uentriculi concoquentis: aut co-
quendorum ciborum potius contigerit error in concoquendo: ſiue eruditas acciderit: ſiue ciborum cor-
ruptio. Conſiderandum igitur, qualis fuerit ratio præcedentis uictus: primum quatenus ad qualitatem,
& naturam ciborum: nempe an cibi comeſti tales eſſent, qui concoctu difficiles eſſent: uel eorum præpa-
ratio non ea fuerit, qua ſolent facilè coqui: ut exempli cauſa carnes quidem ueterum animalium non fa
B cilè à uentriculo ſuperantur: iuuenum autem facilè, ſi quantum ſatis ſit, fuerint coctæ per elixationem,
aut aſſationem. nam ſi non probè ſuerint coctæ, neque etiam in uentriculo facilè concoqui poſſunt: Itẽ
an cibi illi ſint, qui facilè in nidorem, dum coquuntur, uerti ſolent, ut oua frixa, & carnes etiam in ſarta-
gine frixæ: mel quoque in uentriculo calidiori & in ætate iuuenili. Deinde reſpiciendum ad quantitatẽ,
vt ſi ea fuerit, quæ ſuperet uires uentriculi. Tertiò ad tẽpus, ut ſi nimis tempeſtiuè, ſicuti ante tẽpus cõ
ſuetũ comedendi, vel anteaquã fuerit prior cibus cõfectus, comederit. Poſtea ad ordinẽ, vt ſi uarios,
diuerſosq; cibos ingeſſerit, quorũ alii concoctu ſint faciliores, alii difficiliores: prius autẽ difficiles, qui
etiam tardè è ventriculo ſoleant deſcendere: poſtremò faciliores, & qui facilè putreſcunt. Si poſt cibũ
multam aquam biberit. ſolet enim ea quaſi abluere, & facere: vt cibus incoctus de uentriculo deſcẽdat.
ſi de more non dormierit. Conſiderandum præterea: an fuerit in ijs peccatum, quę concoctionem ſolẽt
turbare, vel impedire, vt motio corporis, & exercitatio uehemens à cibo: item, & ſtudium, & uenus ple
no uentriculo, & uehementes animi motus, præſertim verò triſtes. Quibus optimè perpenſis, ſi nihil
horum accidiſſe compertum fuerit, culpa omnis in uentriculum erit referenda. Sin autem horum ali-
qua, uel plura, vel quæ uim habent maiorem acciderint, poterit quidem culpa uacuare uentriculus, &
ſola victus ratione congrua inſtituta poterũt errores emendari, adhibita diligentia: ita etiam teſtatur
C Gal. eodem tertio de Sympt. cauſ. Vt tamen & hoc addatur, quòd aliquando errores adeò magni com
mittuntur, vel adeò frequentes, vt & uentriculus ita labefactetur, quòd poſtea non proba fiat conco-
ctio non minus uitio uentriculi, quàm ciborum. Quòd ſi iam iudicatum ſit, errores concoctricis fa-
cultatis neque ab incongrua victus ratione, neque ab externa occaſione ortum habuiſſe, neceſſe erit
uitio uentriculi id accidiſſe laborantis uel proprio aliquo affectu, vel cum alio uiſcere conſentientis.
Quod quidem diſcerni poterit, ſi ad alia viſcera reſpexerimus, cum quibus conſentire ſolet, & per pro-
pria ſigna examinauerimus, benè illa ſe habeant, necne: quorum expoſitio ad eum locum pertinet, in
quo de illorum affectibus, cognoſcendis ſermo habendus eſt: in præſentia verò ſatis fuerit, ſi de illis ege
rimus, quæ ex proprio uentriculi affectu habent ortum. Cùm itaque affectus hi referantur in intem-
periem, præſertim uerò calidam, aut frigidam, & eas cum materia, uel citra: primum quidem frigidam
à calida diſcernamus: mox verò & de materia agemus. Diſcernuntur autem primum ex ſapore, uel odo
re ex ructibus, uel alia ratione percepto in ore. Nam ſi acorem perceperit, frigoris erit argumentum: ſi
uerò fumoſum quid, uel nidoroſum, uel tanquam putridorum ouorum, vel tanquam cœni, uel tanquam
crudorum piſcium, uel eiuſcemodi alia, quę abominabilẽ, & ineffabilem ferè qualitatem referunt: cum
hæc omnia à putredine fiant, uel putredinem ſequantur: neque fieri putredo poſſit, niſi ab externo calo
D re: neceſſe eſt, vt ſignificent calidam intemperiem pręter uentriculi naturam fuiſſe contractam. Sed non
modò hæc, verùm & alia ſymptomata obſeruanda ſunt. nam ſitis ſi adfuerit, indicium erit calidæ intem-
peraturæ: frigida enim eius ſolet eſſe expers præterea verò calidam intemperiem, ſæpe (ut eodẽ tertio
de Sympt. cau. teſtatur Gale.) ſolẽt cõſequi febres quædã paruæ, & lẽtæ, & quaſi hecticæ. cùm frigida nul
lam excitet febrem. Frigidioris uerò intemperaturę ordines diſcernentur ex illis, quæ excernuntur per
os uomitu, uel ructu: quia ſi magnus fuerit exceſſus, in ructibus, & uomitu percipietur integra ferè qua-
litas eorum, quę fuere comeſta, tàm ſapore, quàm odore; ut pote quoniam nihil ferè à uentriculo fue-
rint commutata. Secundum ordinem oſtendit, quando in acidum quendam ſaporem mutatus fuerit
cibus: aliquem enim calorem ſignificat, qui (ut diximus) fuerit tranſmutationem aggreſſus, uerùm uin-
cere materiam nnn omnino potuerit. Quòd ſi neq; acidus ſit ructus, uerũ facilè uẽtriculus flatuoſo ſpũ
repleatur, minoris adhuc frigoris erit inditiũ. Ita & calidioris intemperaturę ordines diſcerni poterunt
ex illis, quæ maiorẽ, vel minorẽ corruptionẽ oſtẽdũt: quò .n. fædus magis percipitur odor, uel ſapor, eò
maior eſt in ventriculo intemperatura; cùm à maiori putredine id fieri neceſſum ſit. His autem
examinatis, ulterius progredi erit opus, & inueſtigare, an adſit materia præſens, quæ intemperiem

foueat: an ſola ſit intemperies citra materiam. Hoc verò diſcernere ibidem Gal. docuit: primum hoc ex- A
perimento, nimirum vt illis, qui his affectibus laborant, cibus aliquis offeratur, qui, quantum fieri poſ-
ſit, ſuapte natura repugnet corruptioni, quam fieri in ventriculo obſeruauimus: exẽpli cauſa, ſi acida eru
ctet, mel dabimus comedendum: ſin autem nidoroſa, panem, vel far: ac deinde inſpectis excrementis, quę
vomitu, vel per inferiorem aluum excernuntur, diligenter obſeruandum, an intermixta aliquo humore:
an citra vllam mixturam excernantur; quia ſi citra vllam alterius humoris mixturam excernantur, erit
intemperies ſine materia: nam ſi præſens ſit humor in ventriculo, fieri nequit, quin aliquid eius non im
miſceatur excrementis, è quorum mixtura res diſcernetur: vt præterea & id ſit addendum, quòd ſi à ma
teria præſente pendeat is error, aliquantò videbitur maior facta cibi tranſmutatio. Vt tamen & hoc cõ-
ſiderandum ſit, quòd cùm duplex poſſit eſſe ratio humoris congeſti in ventriculo: interdum enim in ſpa
tio inani quaſi fluitat: nonnunquam verò receptus, & quaſi abſortus eſt in tunicis eius, vel illis tenaciter
hæret: cum hoc modo ſe habeat, experimentum hoc nihil certi demonſtrabit. nam ita ægrè admodum à
ventriculo diuulſus poteſt cibis immiſceri. Vnde in his alio animus conuertendus eſt, & conſiderandũ,
quod cùm ita ſe habet humor, pronus quidem eſt in uomitum, & nauſeabundus uentriculus; nihil tamẽ
Le.15. reiicitur, nihilq; euomunt, & ſi bilioſus, calidusve alioquin fuerit humor is, ſitim concitabit; ſin frigidus, B
famem. Verùm ſi adhuc certiores fieri voluerimus, poſſumus (ut ibidem ait Gal.) facto periculo. & à iu
uantibus, & ledentibus deprompto argumento, ſimul & rei cognitionem aſſequi, & aliquid agere, quod
ad curationem faciat. Etenim ſi habenti acidum ructum diatrionpipereon dederis: nidoroſum uerò eru
ctanti aut abſinthium, aut hieram ex aloe, & contuleris, ea ratione & affectum, qualis ſit, deprehende-
ris, & ex parte ſaltem curaueris. Hoc autem percepto ſupereſt inueſtigandum, an in uentriculo is uitio-
ſus humor genitus ſit: an aliunde in uentriculum defluxerit. Quatenus autem ad flauam bilem attinet,
docuit Gal. ſecundo de Temper. & id quidem multis argumentis, quando illa à iecinore effunditur. Pri-
mum tùm ex excrementis, tùm uero ex natura corporis: quia ſi uomitu multa excernatur bilis, per al-
uum autem pauca deiiciatur, & corporis habitus bilioſus ſit: uel ſi pituitoſus, ut pote albus mollis, & gla
ber, pinguis, exilesq; uenas habeat, muſculis exangues, neq; à tangente calidus eſſe uideatur, procul om-
ni dubio bilis, quæ in eo generatur, maxima ex parte effunditur in uentriculum, exigua uero per aluum
inferius. Deinde verò ex colore bilis. Nam ſi generationem in ventriculo habet, porraceum, hoc eſt viri-
dem colorem habet, quæ gignitur ex praua concoctione, vel ex cibis calidioribus, & mali ſucci: non aũt
ex pane fare, vel porcina carne: Quæ autem in iecinore ortum habuit, moxq; in ventriculum defertur, ea
ſemper aut flaua, aut palida euometur; & ſi cibi boni aſſumantur, & quantũlibet rectè coquantur: & quò
quis diutius à cibo abſtinuerit, eò flauiorem bilem euomet, & copioſiorem. Tertiò ex præcedenti victus C
ratione: Qui.n. curis multis, ſolicitudinibusq; , aut ira, vel mærore, doloribus, laboribus, vigilijs, vel ine-
dia conficiuntur, illis copioſior in iecore bilis generatur. At verò cùm ex vitio ventriculi bilis ortum ha-
bet, illi melius ſe habent ex eſu eorum, quæ non ſunt coctu facilia, vt eſt bubula caro, porcinaq; , & eorũ,
quæ corruptioni renituntur, vt panis, & chondrus. quam eorũ, quæ citò, & facillimè coquuntur, vt piſces
qui inter ſaxa degunt. Nulla autẽ ex hac ciborum diuerſitate, & mutatione, fit in cõcoctione diuerſitas,
quando bilis vitio iecinoris multa congeritur. Quibus autem ſignis cogboſcendum ſit, ſi aliunde, quàm
à iecinore, defluat in ventriculũ uitioſus humor, in ſequentibus capitibus exponemus, vbi de hac re iterũ
ſermo incidet, ne videamur omnia velle vnico capite complecti: ſatis enim lõgi hactenus fuimus, tẽpusq;
iam opportunum videtur, vt ad rationem curandi hos affectus exponendam tandem accedamus. Nõ po
teſt autem vnica, & ſimplex eſſe ratio ſuccurrendi laboranti concoctioni, & obſiſtendi, quò minus fiant
iam expoſiti errores, poſteaquàm tot, & adeò diuerſæ ſunt occaſiones aberrandi. Vnde ſi rectè hæc me-
thodus ſit inſtituenda, oportet, vt vnicuique occaſioni particulatim ſuam accommodemus curationẽ.
Sumemus autem initium ab ea, quæ à cibis prodit; vt pote quę facilior, & ſimplicior, ſit. Et hoc primum
tanquam fundamentum conſtituamus, quod à Gal. tùm tertio Artis medic. iactum eſt, tùm etiam alibi
ſæpe: nimirum quòd cùm aliquem affectum curaturi ſumusqui præſentem habeat cauſam, vnde ortũ ha D
buit, & à qua foueatur, neceſſe eſt primum cauſam illam auferre: mox autem, ſi quid etiam illius affectus
impreſſum reliquum fuerit, aggredi oportet eius curationem. & proinde quæcunque fuere in cauſa ex
ex parte aſſumpti cibi. cur non rectè concoctio proceſſerit, ea omnia corrigenda ſunt. Et ſi in qualitatem
id relatum ſit, mutandi ſunt cibi, & qui poſſint facilè à ventriculo ſuperari, offerendi. Si in quantitatem,
parcius erit comedendum: Si ad apparatum, rectè, & ex ratione coquendi, & parandi. In his ponam etiã
Cap.7 maſticationem, quæ in ore fit, quam ad concoctionem plurimam vim habere credidit Gal. tertiò de Na
tur. facul. tantam verò illi attribuit Ariſt. vt pronuntiauerit, eos, qui raros dentes à natura habuere, bre-
uioris vitæ eſſe. Item ſi in ordine peccatum ſit, redeant ad congruentẽ ordinẽ, & cùm comedunt, & poſt
quàm comederint. Et ſi etiam putauerimus in cauſa fuiſſe vitioſum aerem, vel vitioſam aquam, qua vſus
fuerit: aer, ſi corrigi eius vitium nequeat, mutandus eſt: itemq; & aqua. Ac tandem redigendi ſunt ad vi-
ctus rationem congruentem in cibo, & potu, ſomnoq; & vigilia, in corporis & animi motionibus, in vſu
uenereorum, & ſiquid aliud ſit, quod ad hoc genus poſſit pertinere. Ablata uerò cauſa, & peccatis emẽda
tis, conſiderandũ poſtea, ſi ex erroribus cõcoctionis poſt ablatã omnẽ precedentẽ occaſionẽ fuerit aliqua
labes relicta, uel ne. Nã ſi nihil relictũ ſit, nõ egemus alia curatione; niſi fortaſſe, ſi interdum ſit opus ali-

A qua uentriculi confirmatione: ſin autem aliqua ſit relicta, illam oportebit curare, vt curandos eſſe
ventriculi affectus proprios docebimus. Cùm autem non à cibis, ſed ab aliqua ventriculi affectione er
rores occaſionem habuerint: ſi conſenſu cum alijs partibus laboret uentriculus in concoquendo: ſicut
ſæpe conſentit cum iecinore, cùm ab inflammatione tentatur, vnde & in ſingultum, & in vomitum bi
lioſum concitatur, vt ſuo loco dicemus: conſentit etiam, cùm duro, & ſcirrhoſo tumore corripitur: in
ualidis etiam eius obſtructionibus, cùm ex frigida materia uiſceri infarta oppreſſum eſt: itidem verò &
in affectibus lienis conſentiens læditur, præſertim in ſcirrho: immò interdum & ob affectum omentii,
& gracilitatem muſculorum abdominis ſit tarda, & infirma concoctio. In his itaq; omnibus, & ſi quid
aliud præterea ſit, quod in hoc eandem cum his rationem habeat, conuertenda eſt omnis ferè curatio-
nis ratio ad eas particulas, quæ primariò laborant, & quarum conſenſu uentriculus malè afficitur: quæ
ratio exponenda eſt eo loco, quo agendum eſt de affectibus earum particularum. illi enim primum tol
lendi ſunt, ſi tolli quidem, & curari poſſunt: quia interdum curationem nullã admittunt. Diximus enim
ſuperius, quod omentum abſciſum, ſicuti abſcindi interdum neceſſe eſt in vulneribus ventris inferio-
ris, plurimum lædit concoctionem ventriculi: neque tamen cum abſciſum eſt, vlla ratione poteſt in ſtau
rari, & refici. Quocirca hi alia ratione coguntur huic defectui ſuccurrere, & pluribus indumentis foue
B re languentem ventriculum. Vnde aliqui pannum coccineum, interdum etiam duplicem: alij pelles
uulturis, vel leporis coguntur perpetuo ferre. Reliqnum itaque eſt, vt aggrediamur explanationem ratio
nis curandorum affectuum eorum, qui primarii, & proprii ſunt uentriculi, à quibusque primum conco-
ctio læditur. & cum illi omnes in aliquam intemperiem, referendi ſint, quæ aut cum materia ſit, aut ci-
tra materiam: de frigida prius agamus, quæ à nulla materia fouetur: eius enim curatio ſimplicior; cũ
nulla hic, quantum ad propriam eius rationem pertinet, ſit admixta uacuationis indicatio. Sed ſolum
indicatio ſit tranſmutandi intemperiem medicamentis contrarijs ſecundum qualitates, tàm interius
exhibitis, quàm exterius adhibitis. Quare ſi frigida fuerit intemperies, calefacientibus erit agendũ,
ſicuti decoctis, vel ſyrupis, uel pulueribus, uel maioribus antidotis, uel appellatis confectionibus, quę ex
ſaccharo cõficiũtur in placentulis uel rotulis, uel etiam aromatibus ſaccharo conditis, ſicuti zingiberis
radicibus. Vt tamen nunquam obliuiſcamur præcepti, cuius cùm Gal. tùm etiam reliqui, qui ex arte,
& ratione medentur, meminere: nempe quòd in calefacientium uſu ab illis imprimis caueamus, quæ
calefaciendo laxant, & molliunt; cùm hæc uires uentriculi facilè diſſoluant. Quare ſemper oportet
intermixta eſſe aliqua, quæ aſtringente quapiam facultate ſint prædita, ad cuſtodiendum robur iſtius vi
ſceris. Frigida ergo uentriculi intemperies his præſertim curari poterit, abſinthio, betonica, menta, ſpi
C ca nardi, item & celtica, radice, quam galanga in præſentia appellant, cęteris quoque aromatibus, præ-
ſertim cinnamomo, gariophylis, nuce myrica, vel moſcata appellata, macere, vel macis dicto, pipere
quoque & zingibere, & in vniuerſum præterea, quæcunque amara cum aliqua aſtrictione ſunt, ea om-
nia (ut ait Gal.) uentriculo commoda ſunt. Quibus & interius aſſumptis, & exterius adhibitis uti poſſu
mus. Interius quidem, factis ex eis decoctis, uel per contuſionem, attritionemq; redactis in pulueres,
qui uel ex uino, uel ex aliquo accommodato decocto poſſunt bibendi dari. Sed ex ſaccharo, variè com
poni poſſunt, & redigi ad conſiſtentiam earum medicinarum, efformatis circulis, uel (ut nunc aiunt) ro
tulis, quæ confectiones uulgò dicuntur: Ex melle uerò, donec ad craſſitudinem eclegmatis perueniãt,
coquuntur: quemadmodum fiunt, quę mixturæ à ſeplaſiarijs dicuntur. Syrupi verò accommodati erũt
ſyrupus ex abſinthio, ex menta, ex betonica, & quicunque eandem cum his naturam habent. Sed & anti
doti illæ maiores in his uim magnam habent, ut mytridatia theriaca, diacoſtum, diamoſcum. Præterea
quæ confectiones dicuntur, ex aromatibus præſertim confectæ, vt eſt compoſitum id, quod aromaticum
roſaceum Meſue appellauit, & quod gariophylatum, & alia id genus: præterea zingiber, quod ſaccharo
conditum eſt, & citrij mali cortex eodem modo conditus, & folia, floresque betonicę eodem modo ex
D ſaccharo confectę, in præſentia conſeruam betonicæ appellant: itidem & roris marini flores. Exterius ve
rò & fomentis, & illitionibus uentriculum fouere non erit inutile, emplaſtraque accommodata calefa-
ctioni ipſius uentriculi, iuxta & cerata, apponere: nam ex ijs ſimplicibus, quę à nobis primum relata
ſunt, coctis ex aqua uel uino aliquo calefaciente, cum aliqua auſteritate, uel ex utriſque poſſunt fo-
menta parari, illitiones verò ex oleis, qualia ſunt maſtichinum, abſinthinum, confectum ex menta,
nardinum, & alia id genus: quibus poſſumus uentriculum linire, & ex eiſdem addita cera, & alijs oppor
tunis, conficere cerata: vt tamen pro ratione maioris, uel minoris exceſſus à naturali menſura tempera-
menti illius corporis, magis, uel minus calida eligamus medicamenta. Ego quando mihi res breuiter
eſt expedienda, ita ago, accipio aliqua olea ex illis, quæ nuper relata ſunt: ſicuti olei abſinthini, & maſti-
chini, ſi minus calefacere oporteat, nardini uerò, & illius, quod ex menta confectum eſt cum magis ſit
calefaciendum, ſingulorum unciam: puluerum autem aromatici roſacei drachmas duas, interdum etiã
plus, ceræ quantum ſatis ſit, & pro maiori, uel minori ceræ copia poteſt quaſi linimentum fieri: poteſt
& ceratum. Multa etiam ab antiquis, & iunioribus ſcripta reperiuntur medicamenta facientia ad hoc
negotium, & ſimplicia, & compoſita: nos tamen aliqua quidem, non autem omnia exponemus: nimis
enim longa euaderet hæc tractatio. Itaque Gal. octauo de Comp. medic. ſec. loc. ex Archigenis ſenten-
tia dicit, illis, qui acidum eructant, utiliter dari ante cibum ſemina coriandrorum menſura cochlearij;

ut tamen mox ſit ſuperbibendum uinum meracum, & bonum. In libro autem de facilè parab. medi- A
cam. compoſitum hoc ab eò laudatur, quod accipit piperis, ſeminis anethi ſingulorum drachmam
unam, cumini drachmas quatuor, omnia terantur; iſtius verò medicamenti dandum ieiuno quantum
capit cauitas cochlearij ex uino diluto. Sed idem piper ex uino utiliter his dari conſulit in libro, qui de
Præcognitione inſcribitur. Trallianus autem Alexander ad refrigeratum uentriculum mirificè commē-
dat medicamentum, quod accipit baccarum iuniperi, piperis ſingulorum drachmas duas, zingiberis
drachmas quatuor, ſeminum petroſelini drachmam vnam, mellis quod ſatis: mox omnia ex arte co-
quantur. driatrionpipereon ab antiquis tanquam nulli ſecundum ſemper habitum eſt, & diacalamen-
thum, & diaſpoliticon, nec minus etiam diacyminum. & hęc quantum ad medicamenta pertinet. De
ratione autem victus hæc nobis præcepta ab antiquioribus, & probatis medicis tradita ſunt: primum
autem id eſt, quod ex Archigenis libris in octauum de Comp. medica. tranſtulit Gal. habet autem hoc
fundamentum, quòd fieri nequit, quòd in hac frigidiori uentriculi intemperie non gignantur crudita-
tes, quæ ſi in habitum corporis digerantur, obſtructis tùm uenis uiſcerum, tùm verò & earum tenuibus
oſculis pertinentibus ad cutem extimam, perquæ corpus difflatur; ſæpe & febres putridas, & ſcirrhos, &
alia mala afferre poſſunt. ſed quando nulla iſtius digeſtionis fuerit occaſio pręſtita (vt Gal. & primo ad B
Glauc. libro tradidit, & in ſecundo de Differ. febr.) nullum inde ſequitur incommodum; quia ubi uentri
culo fuerit conſultum, illarum cruditatum partes alias paulatim coquit, alias digerit, diſcutitque, alias
tandem per inteſtina excernit. Et quia quæcunque inſigniter, & confertim calefaciunt, ea poſſunt cru-
ditates liquatas in venas digerere, calefaciunt autem concitati motus corporis, & animi, ut iracundia
geſtiens lætitia, & uehementes riſus, & id genus reliqua; item labores, uenus intempeſtiua, ſolis ardor,
& quæ cum his eandem rationem habent. Ideò rectè hi conſulunt, vt ij, in quibus cruditates fiunt, cō
quieſcant longiori tempore in lecto, ſi id ab illis facilè præſtari poſſit. quòd ſi negotia urgentia obſtite
rint, ſaltem fugiant concitatas motiones, & quæ nuper exponebamus. Pręterea illi, qui ſoliti ſunt fre-
quentibus, & quotidianis balneis uti, (ſicuti priſcis illis tēporibus utebātur) ad id tardius ſolito ueniant,
& in ea domo, quæ balneo eſt præpoſita, nitantur epota tepida aqua euomere quicquid pituitæ reſede-
rat in uentriculo, ac cibum modicum aſſumant, modicum & potum; niſi interdum cruda ea materia, cō
tracta iam aliqua putredine, morderet uentriculum, ita ut ad uomitum cieretur: tunc enim uel maxi-
mè uomitus, vt uitioſa illa materia reiiceretur, eſſet concitandus: præcordiaq; & uentriculus mollibus
linteolis fouenda, extremaque moliter linteolis fricanda: & ſequenti die ab omni cibo abſtinēdum eſt;
niſi uires, uel natura hominis inepti ad tolerandam inediam prohibuerint: ſin autem prohibeant, mode
Lect. 26. ſte reficiendi ſunt. Quamuis autem hæc iam ad intemperiem cum materia uideantur pertinere; tarò C
tamen fieri poteſt, quin tandem & materia aggregetur, ſi aliquantiſper in longius protrahatur affe-
ctus. Immò & quod poſtremò expoſitum eſt, uidetur & ad alterum affectum attinere, in quo corrum
pitur cibus, dum concoquendus eſt. aqua enim tepida epota, poteſt primum corruptæ materiæ mor-
ſus lenire: deinde aut abluendo eam ad inteſtina deducere, vel citato uomitu eſſe in cauſa, vt educatur.
Hic autem circa id, quod dictum eſt, quòd poſtera die omnino abſtinendum ſit à cibo, conſiderandum
eſt, quòd noſtris his temporibus, & regionibus difficilè admodum eſſet ſeruare exquiſitè præceptum il-
lud: quoniam rari ſunt, qui poſſint per integram diem omnino inediam ſeruare; quia qui temperatio
res ſunt, ſaltem bis in die comedunt ferè ad ſaturitatem; ut qui ieiunant, pleriqùe cogantur ientaculum
etiam ueſpère accipere: alioquin nequeunt quietum ſomnum capere: cùm tamen qui Syriam, & Græ-
ciæ maiorem partem habitant, aſſueuerint, quando ægrotant, victui tenuiſſimo. Sed iam ad alias diffe
rentias affectuum iſtorum, à quibus læditur concoctio, exponendas tranſeamus: in quibus intemperies
uentriculi pendet à materia aliqua pręſente, quæ interdum (vt diximus) ſuum habet ortum in uentricu-
lo: interdum alibi genita confluxit in uentriculum. In uentriculo gignitur tùm bilis, tùm pituita. Bilis
nequit niſi ex praua concoctione per putredinem gigni, & omnino ex cibis calidis, & mali ſucci. Vnde
ea iam congeſta, & collecta in uentriculo, ab hoc capite inchoanda eſt curatio: nempe procurandum, vt D
eiiciatur è uentriculo, & uomitu quidem, ſi id fieri facilè poſſit: ſicuti paulò ante expoſuimus. Sed ſi
aliquid obſtet, quò minus uomitum ciere poſſimus, illa inferius per aluum deducenda eſt, incitata per
glandes, uel clyſteres, aut per medicamenta, facilia tamen, & lenia. Mundo autem reddito uentricu
lo, danda eſt opera, ut mox fiat proba concoctio, cibis nimirum comeſtis optimis, & mediocri copia,
nec multiplicibus, & uarijs: ſed quò menſa erit ſimplicior, eò erit & utilior. potu uerò modico, & uini
non auſteri omnino, ſed neque etiam dulcis, neque craſſi, diluti verò modeſte pro ratione roboris uten
dum. A cibo uerò ſomno, & quieti uacandum: poſtea & modeſta utendum eſt exercitatione: poſtre-
mò fugere oportet calidos cibos, præſertim eos, qui mali ſucci ſunt, & facilè uertuntur in hos uitioſos
humores, ut ſunt porri, bulbi, cæpæ, & id genus alia: præterea condimenta ex multiplici, & uaria mate-
ria, multis aromatibus condita. Poſtea uentriculus robotandus eſt fomentis parum calefacientibus cū
aliqua aſtrictione, & aliquibus appellatis confectionibus, ut eſt diarhodon abbatis dictum, vel aliquan
tiſper frigidis, qualis eſt, quę diatrionſandalon dicitur, præterea ſaccharum roſaceum, & myrobalani,
qui emblici dicuntur ſaccharo conditi, & diacytoniten dictum, pręſertim quod ſine aromatibus, aut
ſaltem paucis conficitur. At uerò cùm bilis aliunde in uentriculum confluit, oportet, vt ſi quid iam con

fluxit,

A fluxit,educatur primum,uel per uomitum,& id, niſi aut bilis ſit affixa,& quaſi abſorta in tunicis uen-
triculi:(nam ea per uomitum nequit educi)aut ille ad uomitum ineptus ſit. in his enim præſtat,vt infe-
rius per aluum ducatur,uel abſinthij decocto,ſi fluitet in ſpatio uentriculi, uel hiera ex aloe,ſi bilis tuni
cis infixa hæreat. Inanito autem uentriculo,huic incumbendum eſt,ut non amplius confluat: ablata
nempe occaſione, cur confluat. V nde duæ ſtatim inſurgunt indicationes, illæ eadem, quæ & in alijs
affectibus à fluxione excitatis: Altera à loco accepta,unde defluit: Altera uerò à uentriculo deprom-
pta,quò confluit. Priori ſatisfit duplici ratione. primum ſi particulæ ſuccurramus, à qua ea copioſa
materia gignitur,ablata uidelicet cauſa: nimirum ſi ea ſit intemperies illius particulæ, aut obſtructio,
aut quidpiam aliud,ea per rectam curationem,quam requirit illa particula, auferratur: mox uerò, ſi
id non ita citò,uel exquiſitè fieri poteſt,deriuanda eſt bilis ad inteſtina, tùm clyſteribus,tùm glãdibus:
poſtremò autem uentriculus roborandus eſt fomentis,aut illitionibus, aut cataplaſmatibus, quorum
frequens hactenus facta eſt mentio:præterea & appellatis confectionibus iam ſæpius expoſitis. Sed &
de materia frigida lædente uentriculum aliqua dicamus: ubi id in memoriam reuocandum. quod in-
ter initia diximus,quòd cùm ea duplex eſſe poſſit,pituitoſa,& melancholica:melancholicaq; plerunque
aliũde impellitur. nã uel à liene, uel à venis in meſenterio:de his nõ eſt,cur multa dicam', cũ & in ſupe
B rioribꝰ capitibus,vbi ea,q̃ ad cibi appetẽtiã pertinebãt,tractaremus,multa ſint tradita, q̃ nõ minus huc
pertinebãt,& vbi de melancholia hypocõdriaca fuit habitꝰ ſermo.in vniuerſũ.n.eadẽ ẽ methodꝰ hic,ſicu
ti ea,qua bilis eget,cùm effunditur.prius.n.purgandus uentriculus:poſtea curãdi affectus earum partiũ,
vnde humor melancholicus confluit:poſtremò roborandus uentriculus. Pituita verò à capite(vt dixi-
mus)præſertim in uentriculum deſtillat,quando aliunde defluit. & hac eadem ratione in uniuerſum cu
randus eſt hic affectus: quia detrahenda primum eſt,quæ fluxit pituita,quemadmodum paulò poſt di-
cemus eam detrahendam eſſe, quæ fuerat in uentriculo genita, poſtea cauſæ occurrendum, hoc eſt ca-
tarrho,eo modo,qui in prioribus libris curationem catarrhi inſtituimus: ſed & aliquid ad hoc inſtitu-
tum faciens parum ſuperius expoſuimus eo capite,quo egimus de eo affectu, quo ſtomachus cibum fa-
ſtidit,& quaſi abhorret.poſtremò ad ventriculi roborationem omne ſtudium conuertemus:remiſſa nẽ-
pe frigida eius intemperie,ſi ea ſit contracta. Ita cùm lęditur concoctio à præſente pituita,quę ibi geni
ta fuerit,tentandum,ut illa detrahatur,vel uomitu,ſi fluitet in uentriculo:uel per inferiorem aluum.vo
mitu quidem aut ex oxymelite,uel ex radicula:per inteſtina verò incidentibus, attenuantibus,& deter-
gentibus,vt eſt oxymel,mel roſaceum,piper,diartrionpipereon;interdum ſcyllinũ oxy mel.his enim ſæ-
pe ad inteſtina deducitur,ac mox unà cum aliis excrementis deiicitur: quandoque ſponte: quandoque
C clyſteribus adiuuantibus,& illis magis,uel minus acribus pro ratione craſſioris,& magis lętæ pituitæ.
& ſi illi non ſint ſatis,adhibenda erit hiera dialoes. Expurgato autem uentriculo,procurandum,vt tol
latur frigida illius intemperatura:tolletur autem eadem ratione,qua curandam eſſe intemperiem citra
materiam diximus,mox uerò roborandus eſt uentriculus,& præter alia,quorum ſuperius facta eſt men
tio,medicamentum Gal.ſexto de Tuen. ſan.libro maximè probatur:quod,quia ex malo cotoneo confi
citur,diacytoniten græci appellant: commodiſſimum autem eſt & bilioſo, & pituitoſo uẽtriculo diuer
ſimodè paratum.nam & cum aromatibus,præſertim verò zingibere, & pipere, pituitoſo uentriculo vti
le eſt,maximè ſi inſignis copia ſit aromatum: ſi uerò ſit aromatum expers utilius erit bilioſo: quòd
ſi aromata modica acceperit, uentriculum, qui neque bilioſus ſit, neque pituitoſus, aptius roborabit,
duplex autem eius poteſt eſſe uſus: nam & poſt cœnatum duabus, aut tribus horis, & ante cibum il-
lius menſura ait Gal.ſit miſtrum mediocre, quod pendit.

De affectibus uentriculi reſpicientibus expultricem facultatem. Cap. XIII.

D

VT quæ de uentriculi affectibus in præſentia à nobis tractanda ſint, rectius, & ordinatius poſ-
ſint exponi, hoc primum reuocandum in memoriam, quod ab initio iſtius libri literis tradi-
tum eſt. Nempe quòd duos meatus habet uentriculus:alterum ſuperiorem, vbi ea pars eſt,quã
ab antiquis ſtomachum ſolitum appellari alias teſtati ſumus, à noſtris os uentriculi: alterum
inferiorem, vbi pars ea eſt,quæ cum primo inteſtino continens eſt, & pyloron, quaſi dicas portonariũ,
appellatur. Et quanuis prior meatus primo,præcipuoque naturæ inſtituto factus fuerit, vt cibum acci-
piat poſtea concoquendum:alter uerò inferior, ut eſſet via expultrici facultati,per quam,quæ iam ſuper
uacanea uentriculo eſſe cæpere,in inteſtina expellantur:aliquando tamen contra fit, & illis natura ſe-
cus abutitur. nam interdum per ſuperiorem fit expulſio,ſicuti citato uomitu: interdum verò materię
in inteſtinis re gurgitantes prępoſtero quodam motu ad uentriculum remeant,ut fit in uolutulo, in quo
corruptæ materiæ,& ſtercora ad uentriculum delata,uomitu reiiciuntur. Duplex ergo poteſt eſſe impe
tus expultricis facultatis ad expellendum id,quod uentriculo moleſtum eſt: nimirum uel ad ſuperiorẽ
meatum,uel ad inferiorem. Et qui ad ſuperiora eſt, ſuapte quidem natura ſemper eſt eius uitioſus

motus,

motus, cùm ſemper fit, à natura coacta, & irritatâ à re noxia, & præter rationem naturæ. Qui ue- A
rò eſt ad inferiorem partem, ſuapte natura uitioſus non eſt, cùm primo a natura ſit inſtitutum, ut
per eum meatum fiat excrementitiæ materię expulſio. Aliquando tamen & eiuſmodi expulſio in
vitioſis motibus ponenda eſt; & id, quando nimia, & immoderata fit per eam partem expul-
ſio: quia illud fieri nequit, niſi natura coacta, & irritata, uel à multitudine, uel à mala materiæ
qualitate, uel ab imbecillitate, & laxitate illius partis. Contrarius autem motus, qualis in uoluulo fit,
ſemper uitioſus, & corruptus. Sed agamus prius de affectibus, qui pertinent ad ſuperiorem partem
uentriculi, & os eius: deinde verò de illis, qui magis ad inferiorem partem attinent, quæ inteſtinis confi-
nis eſt. Ad ſuperiorem partem pertinent hæc ſymptomata: nempe nauſea, uel faſtidium dicamus, vel
ſubuerſionem uentriculi: præterea uomitus: tertiò ſingultus: quartò nimia, & importuna ſaliuæ; & humo
ris copia, qua homo perpetuò ferè expuere cogitur: græci hunc affectum ſialiſmum uocant. Sed de tri-
Cap.1 bus prioribus primum ſermonem habeamus; vt pote quæ ſimilem habeant rationem, & cauſam. At non
Cap. deerunt forſitan, quibus non omnino uideatur verum eſſe, quod nuper diximus, hos affectus, à quibus
20. vel nauſea, uel uomitus, uel ſingultus concitatur, eſſe magis ori uentriculi proprios, quàm vniuerſo uen
Cap.4 triculo; cùm natura eos excitet, vt ab vniuerſo uentriculo noxia expellantur. Huic dubitationi reſpõ B
Cap.3 det Gal. tertio de Natur. facul. & ſecũdo de Facul. alimen. & quinto de Vſu p part. & octauo de Comp.
med. ſec. loc quòd vt uomitus ſequatur, ſemper neceſſe eſt, os uentriculi alijs ſubiectis partibus eſſe im-
becillius. Vnde qui ventriculi ſuperiorem partem imbecilliorem habent, fortiorem verò inferiorem,
hi promptiſſimi, & facillimi ſunt in uomitum. ubi verò contra res ſe habuerit, maior erit propenſio in
profluuium alui. Ita etiam pro ratione, qua res noxia ſurſum magis, uel deorſum habet inclinationem:
ſic uel uomitu reiicitur, uel per aluum deiicitur. Collegimus autem ſimul hæc tria ſymptomata, nauſeã,
uomitum, & ſingultum, atque eodem capite de his omnibus in uniuerſum ſumus habituri ſermonem;
Cõ.39 quia & ipſa item unam, eandemque habent generalem rationem. nam omnia hæc ſunt (vt ſexto Aphor.
tradidit Gal.) motiones uentriculi, quibus ille nititur noxium quidpiam à ſe expellere, excernereue: ex
pulſurus enim ea, à quibus læditur, uel colligit ſe verſus os ſuperius, ut per illud expellat, & quaſi elidat,
exprimatq; rẽ noxiam, & alienam: uel uerſus meatum inferiorem, contractis fibris ſe concutit, ut excu
tiat, ſi quid intimius in eo influxum, & abſortum eſt. Particulatim autem differunt motus iſti tum ue-
hementia, & ui, tum uerò loco, in quo continetur materia, quam electurus eſt uentriculus. Nam uomi-
tu natura utitur plerumque, cùm expulſura aliquid eſt, quod contentum in inani ſpatio uentriculi illi
moleſtiam affert. & proinde ſi illud intimius tunicis infixum ſit, fruſtra tentatur uomitus: neque enim
quicquam eiicitur: ſingultu uerò, utitur cùm aliquid eſt excutiendum, quod in tunicis ſit abſortum, aut C
in ore uentriculi, aut in vniuerſo uentriculo, ad os enim primum pertinet ſingultus. ea verò, quæ ita ab-
ſorta ſunt, difficilius expelluntur. Vnde & hac altera ratione differunt hi motus, quòd ſingultus uehe-
mentior, & uiolentior motus eſt, quàm vomitus. eſt enim motus ſimilis conuulſioni. nam contrahitur
per ſuas fibras uiolenter, & multo impetu, ut excutiat rem moleſtam, ac ita ſe concutit: vt in conuulſio
Aph.5 ne concutiuntur muſculi, contractis neruorum fibris. Vnde hac ratione quinto Apho. Hippo. ſingul
tum in eodem ordine cum conuulſione poſuit. quod ſi ad ſimilitudinem referatur, verá quidem re ſerit;
quia eodem ferè modo ſingultus fit in uentriculo, quo conuulſio in muſculis. quare & ſingultum in eaſ-
dem cauſas, & differentias retulit Hippoc. in quas & conuulſionem: nimirum in repletionem, & inani-
tionem. Sed (ut Gal. docuit) ſi exquiſitè res ſit conſideranda, non poteſt ſingultus dici conuulſio; quia
conuulſio ad motiuam facultatem pertinet: eſt enim vitiatus motus (ut tertio libro expoſuimus) earũ
partium, quæ inſtrumenta ſunt facultatis motricis, hoc eſt muſculorum: os uerò uentriculi neque mu-
ſculus eſt, neque mouetur ab ea facultate, ſed à naturali. Eſt ergo ſingultus, (vt ait idem Gal. tertio de
Cap.2 Sympt. cauſ.) non quidem uera, & integra conuulſio, ſed motus quidam uentriculi, aut potius oris
eius, quaſi conuulſiuus. In quo motu duæ facultates afficiuntur. Primum quidem expultrix: nã eum
Cõ,30 motum natura præcipuè molitur, ſicuti idem teſtatur quinto libro in ſextum Epide.) ut excrementa no D
xia expellat. Læditur tamen & facultas, quę continet. neque enim ſingultiens uentriculus probè poteſt
amplecti, & continere aſſumptum cibum. Quòd uerò natura ſingultu utatur ad ea præſertim excutien-
da, quæ abſorta ſunt in tunicis, quæque difficulter extrudi poſſunt, eo argumento ſexto Aphor. oſtendit
Cõ.39 Gal. quòd ſi quis piper, uel per ſe, uel cum melle deuoret, cui uinum aquâ calidâ dilutum ſuperbibat,
ſtatim ſingultiet. Nauſea autem differt; quia minor omnino motus, & minori ui concitatus, & eſt quaſi
præludium, uel initium uomitus. nam ſemper nauſea, uel faſtidium hoc (vt ſecundo de Sympt. cauſ. do-
Cap. cet Gal.) præcedit uomitum: quamuis non ſit neceſſe, ut ſemper nauſeam ſequatur vomitus: ſicuti ſcrea
14. tio tuſſim præcedit; licet non ſemper tuſſis ſequatur ſcreationem. Vnde nauſea (ut quinto de Luc. af-
Cap.6 fect. ait idem Gal.) motus eſt vitioſus oris uentriculi, uel expultricis facultatis in eo, quo nititur quàm ci
tiſſimè per gulam expellere, quæ ipſum malè afficiunt. Propterea uerò non ſemper uomitus conſequi-
tur nauſeam, (ut item ſecundo de Cauſ. Sympto. ait Gal.) quia aut cauſa parua eſt, ita ut quamuis nau-
ſeam poſſit, nequit tamẽ uomitum concitare; propterea quia uomitus maior motus eſt, & maiorem,
quàm nauſea, cauſam exquirit: aut quoniam (ut idem ait primo de Loc. affect.) humor abſortus eſt in
Cap.4 tunicis, qui incitare, & faſtidium afferre, poteſt, reiici vero uomitu nequaquam. Sed quæ hactenus ex-
poſita

A poſita fuere, quatenus ad rationem eorum, mihi ſatis eſſe uidentur. Nunc ergo de eorum cauſis in uni-
uerſum, & particulatim agamus. nam illę nobis omnem ferè curandi rationem oſtendent. Cauſæ enim
ſymptomatum ſunt ipſi affectus, à quorum natura petendæ, ſunt primæ indicationes. In hoc autem ui-
detur ſingultus ab his aliis prædictis motibus differre, quòd nauſea, uel uomitus non ſicuti ſingultus, ha
bet duplicem cauſam, à qua primum pendere poſſint, ut ex Hippo. expoſuit Gal. inanitionem nempe, &
repletionem. Fit autem ex inanitione ſingultus poſt immodicam uacuationem: ſiue illa propter ſan-
guinis copioſam effuſionem facta fuerit: ſiue ob nimium alui profluuium, vel ſpontaneum, uel per pur
gantia medicamenta: ſiue propter inediam nimiam. rarò tamen ex inanitione fit ſingultus, & cùm fit,
ſignum ferè lethale eſt: ſicuti & conuulſio lethalis eſt, cùm ex ſiccitate, & inanitione prouenit. Sæpius ve
rò fit ob repletionem. Hic tamen vnum etiam conſideratione dignū eſt, propter id, quod retulit Gal.
octauo de Compo. medic. ſec. loc. nimirum quòd in conuulſione nemo præter has duas cauſas, inanitio
nem ſcilicet, & repletionem, aliam tertiam inueniet: ſicuti poteſt eſſe tertia cauſa ſingultus præter
has duas; ut pote qui poteſt ab acri aliquo humore concitari, aut ichore, aut medicamēto acri, quæ pun
gēdo, & uellcādo potius excitabūt ſingultū, quā replendo multitudine ſua. ſiquis tamē proteruire uellet,
poſſet hoc idem reperire in conuulſione: poſſunt enim ab acri humore uellicati, & puncti nerui conci-
B tari, ut conuellantur. Sed hæc diſputatio ad alium locum magis pertinet. Nunc uerò tantum expona-
mus, quantum poteſt nobis in præſenti hoc negotio ſatis eſſe. Dico ergo, quòd ſi ſpaſmum, uel ſingul-
tum ex repletione fieri intelligamus, quando à materia quantitate ſua grauante, uel replente & diſten-
dente fiunt: mihi ſane uidetur, quod præter has duas cauſas ſit neceſſe & tertiam addere, quæ ſit quidem
ab humore, ſed qui non multitudine, & copia lędit, uerùm acri, & mordaci qualitate. At ſi plenitudi-
nem referamus ad omnem ſingultum, qui fit à ſuperuacuo humore, ſiue ille per qualitatem malam, &
acrem officiat, & irritet uentriculum: ſiue copia, & multitudine: erit omnis ſingultus, uel ex inanitione,
vel ex repletione. nam omnino noxius humor item & ſuperuacuus eſt. Vnde (vt idem Gal. ibi ait) & hæc
differentia ſingultus facta vacuatione illius humoris per vomitum ſtatim curatur. factas autem ex pleni
tudine ægritudines euacuatio ſanat: Quamuis autem ea parte, quòd ex inanitione poteſt ſingultus con
citari, à uomitu, & nauſea differat: ex ea tamen parte, qua fit ex repletione, aut ſimilem habet, aut ean
dem cum illis rationem. Et primum quidem, quantum ad id, quod hæc omnia, nimirum ſingultus,
uomitus, & nauſea quandoque ſequuntur proprios, & primarios uentriculi, & oris eius affectus: inter-
dum uerò fiunt conſentiente uentriculo cum aliis particulis. nam ſingultus, uomitusque, & eadem ra
tione nauſea, conſentiente ventriculo cum capite in affectibus eius, præſertim verò in inflammationi-
bus cerebri, & membranarum. in fracturis, & uulneribus capitis ad interiores partes pertingentibus fie
C ri poſſunt: per plurimos enim neruos, quorum particeps eſt uentriculus, pręcipuè uerò os eius, plurimū
conſentit cum capite. Vnde malum eſt in his capitis affectibus aliquid horū ſuperuenire, ut in Apho
riſmis teſtis eſt Hippocrates. Conſenſu etiam ventriculi cum iecore poſſunt hæc eadem concitari ſym
ptomata; & id duplici ratione. Nam aut eo conſenſu, quem abſolutum appellauit Auicenna, cùm fit
læſio ſine communicatione alicuius materiæ: id verò fieri poteſt per communes neruos iecoris, & uen-
triculi (vt quinto Aph. docuit Gal.) nec id fit niſi magna fuerit inflammatio: quod repetitum eſt ſepti- Cō. 58
mo Aph. Interdum uerò per conſenſum non abſolutum, communicata nempe materiaållioſa ipſi ori Cō. 17
uentriculi, quę pungens irritat ipſum uentriculum. facilè verò hoc fit, quia multa in iecinoris inflamma
tionibus bilis generatur, quæ inſigniter calida eſt, & facilè in principium inteſtinorum, & ad uentriculū
recurrit, quæ & poteſt deinde ciere nauſeam, & uomitum, & ſingultum. Sequitur autem ſæpe ex hoc
conſenſu, qui tùm cum capite eſt, tùm verò cum iecinore, vt propter calorem ex inflammatione (quem
admodum primo Prorrh. expoſuit Gal. & tertio de Loc. affect.) bilioſa fiat excretio: interdum verò & Cō. 10
æruginoſa uel ſuperius per uomitum: uel inferius per aluum. Sed & conſenſu cum ileo inteſtino fit ſæ- Cap. 7
pe uomitus, ſingultusque. hoc enim indicat (ut Gal. tum octauo de Compo. medic. ſec. loc. ait, tùm ſex Cap. 3
to Aph.) affectus, qui iliacus dicitur, à noſtris autem uoluulus, & ſingultus, uomitusque is exitialis eſt. Cō. 13
D nam ſtercus) ut ſeptimo Aph. ait Gal. uomitu reiicitur. Sed & conſenſu cum liene hæc etiam (teſte eo- Cō. 10
dem Gal. ſexto de Loc. affect.) fiunt, effuſo ſanguine, uel ſucco melancholico inde in uentriculum. Sed
(vt ille idem in lib. contra Eraſiſtratum de uena ſecanda teſtatur) & ex hæmorrhoidibus, ſupreſſo nimi-
rum ſanguine, qui ſolitus erat per eas per periodos excerni. Aliquando etiam conſentiente uentricu- Cap. 6
lo cum vtero, ſuppreſſis (vt ait Gal. quinto Aphor.) menſibus excitatur uomitus, reiiciturque interdum Cō. 31
cruore. Quamuis & uomitus aliorum uitioſorum humorum, atque adeò etiam ſingultus, & uomitus,
qui prægnantibus in primis menſibus frequenter ſolent eſſe moleſti, poſſunt in conſenſum (ni fallor) uē-
triculi cum vtero referri. Tandem verò & ex longa abſtinentia à cibo poſſunt & bilioſi uomitus, & ſin-
gultus concitari, & ex ingentibus mæroribus, & ex dolore ingenti. in his enim omnibus rapitur bilis ad
uentriculum; pręſertim verò ſi prius (ut eodem quinto Aph. Gal. ſcriptum reliquit) uentriculus ſit imbe- Cō. 50
cillius, & malè affectus. Quia verò affectus primarii uentriculi longè maiorem rationem habent, cur
in hoc loco tractandi ſint, quā illi, qui per conſenſum: Ideò his expeditis, de illis quoque agamus, quibus
primariò afficitur uentriculus. Eſt autem hic animaduertendum, quòd quatenus ad affectus uentri-
culi primarios pertinet, quos hæc ſymptomata ſequuntur, non eſt amplius eorum omnino ſimilis, &

par ratio: ſicut in illis erat, quando conſenſu fiebant. Nam cùm primi affectus, & qui uentriculo pro- A
prij ſunt, ſint illi, qui in intemperatura conſiſtunt, eaq́ue duplicem habeat rationem: quia aut cum ma-
teria moleſta eſt, aut citra eam. In illis, quæ ſine materia lædunt, ſolus ſingultus eſſe poteſt, qui quaſi eã
dem, uel ſimilem cum conuulſione habet rationem: ideò poteſt ex inanitione, & immodica deſiccatio-
ne, & à ſola ſicciori intemperie ſine materia ortum habere. Nauſea verò, uomitusq; & ſi (vt Gal. octauo
de Comp. med. ſec. loc. teſtatur) ratione, qua non fit ſine imbecillitate uentriculi, præſertim uero oris eius.
Cap. 3 (omnis autem intemperies, ſiue cum materia ſit, ſiue citra eam, cùm eximia eſt, imbecillam reddit hãc
particulam) poterit quælibet intemperies inclinare, & facilem reddere ad nauſeam ipſam, uel uomitũ.
Quia tamen facilitas, & imbecillitas ipſa per ſe mouere, & incitare neque uentriculum poteſt, neque
aliam particulam ad motum aliquem; niſi aliquid accedat, quod moueat, & agat. nam Gal. primo lib.
de differ. febr. ait, quod quantumlibet corpus ex ſe ſit aptiſſimum ad ægritudinem: nunquam tamen
ab ea corripietur, niſi præter aptitudinem aliqua aliunde accedat occaſio, pronum hominem præcipitẽ
in uomitum agens. Ideò neceſſe eſt aliquid eſſe prætetea, quod in aliqua re moleſtet, & excitet eam par
ticulam ad eiiciendum, & propulſandum id, quod moleſtiam affert. nam omnia hæc ſymptomata ſũt
motus expultricis facultatis, quæ nititur ea expellere, quę illi moleſtiam afferunt. Sed uomitus quidẽ
nunquam fieri poteſt ſine materia aliqua contenta in interno uentriculi ſpatio. etenim cùm ſolus cona B
tus eſt, qui inanis ſit, & ſine effectu, non eſt uomitus, ſed ſolum nauſea eſt. Vomitus verò eſt, cùm aliquid
reijcitur, quicquid illud ſit, quod ſatis lucidè expoſuit Gal. ſecundo de Sympt. cau. & primo de Loc. af
Cap. 4 fect. in ſingultu verò, quando ex inanitione fit, percipitur læſio quędam in uentriculo nimium exiccai-
to; quia ex ſiccitate fit ueluti quidam morſus: ſequitur enim inde continui diſſolutio, contractis, & exic
catis confertim, & inæqualiter uentriculi partibus. Sed & ex frigore importuno fit ſingultus, quem
Lect. 28. cum in ſingultum ex repletione retulerit Gal. ſexto Aph. ſi exquiſitè loqui uelimus, non poteſt in intem
petiem ſine materia referri. ut enim ille ait, neruoſę partes, cùm refrigerantur, denſantur, & conſtringun
Cō. 3. & 4. tur: unde prohibita diſflatione, tranſpirationeve, replentur. Sed tandem uniuerſam hanc rationem ho
rum motuum colligamus in unam ſummam. Itaque cùm in omni motu ſit id, quod uim habet, vt mo-
veat, & eſt illud, quod mouetur: mouetur quidem uentriculus: mouet autem (ut ſępius diximus) facultas
expultrix: Quia tamen neque facultas mouet, niſi prouocetur ab aliqua re aliena: neceſſe eſt, vt aliquid
prętere a ſit, quod extranea ſua natura facultatem uentriculi ad mouendum concitet. concitat uerò ma
teria, quæ aut multitudine illi oneri eſt, & illum quaſi opprimit: aut aliqua mordaci, & acri qualitate
pungens, & mordens. grauatur autem ſæpe uentriculus à multo cibo: mordetur autem, & malè affici
tur ab illius qualitate: uel à qualitate excrementorum, quam præ moleſtia ferre nequit: ſicuti contingit, C
quãdo cibus corrumpitur, & aut calidus, aut nidoroſus, aut amarus, aut acris fit. præterea ſi bilioſis, uel
pituitoſis, uel ſeroſis excrementis ſit refertus: ſiue in uentriculo illa fuerint genita, ſiue ex uniuerſo cor-
pore, uel ex aliqua alia particula eò confluxerint. Summatim autem (ſicuti teſtatur Gal. tertio de Sym-
pto cauſ.) quidquid contra naturam in ventriculo continetur, poteſt expultricem facultatem concitare
Cap. 30. ad expellendum, & tandem præter naturam contineri in uentriculo cenſendum eſt, quidquid ibi conco
qui, & ſubinde alere non poteſt: qua ratione non modò acida, & ſalſa pituita, ſed & dulcis, & ſanguis
etiam in uentriculum effuſus concitant uomitum. Vniuerſa itaque ratio horum ſymptomatum in duo
capita referri poteſt: in imbecillitatem uentriculi, præcipuè uerò oris eius, quæ ab aliqua temperatura
ortum habet: & in præſentiam materię, quę extranea ſua natura à uentriculo ferri nequit. Peculiari au-
Cō. 30 tem ratione in hoc differt uomitus à ſingultu, & nauſea, quòd (vt tertio Prognoſt. & tertio etiã de Cri-
ſib. monet Gal.) interdum potius ui morbi excitatur: interdum verò naturæ inſtituto. ui quidem morbi,
quando ſolum habet rationem ſymptomatis, quod fit aut ratione multæ copiæ ſuperuacanei humoris,
aut ratione malæ qualitatis eorum, à quibus concitata natura omni ope cogitur eos expellere: aliquan-
do uerò natura facta ſuperior, & quaſi domina per uomitum iudicat. Hoc autem de aliis duobus non
ita pronuntiare poſſumus. Illi uerò facilius uomitu, & ſingultu tentantur, nauſeáque atque frequentius,
qui ingluuioſi ſunt, ut pueri ſunt. hi enim dum nimis ſe replent, facilè à uomitu, & ſingultu corripiun- D
tur: quia uel multitudine grauatur uentriculus, uel à corrupto ex mala cõcoctione cibo mordetur. Qui
etiam frigidum uentriculum habent, facilè ex potu aquæ frigidæ, vel vſu refrigerantium ab his ſympto-
Cō. 3. matibus corripiuntur. Sed & hoc non indignum ſcitu eſt, quòd interdum poſt ſingultum ſequitur vo-
mitus: nonnunquam poſt vomitum ſuccedit ſingultus. Vt autem Hippo. & Gal. ſeptimo Aphor. teſta
ti ſunt, melius longè eſt, quando vomitus ſequitur ſingultum, quàm contra: quia ſæpe euacuato per vo-
mitum ventriculo, educitur materia, à qua irritabatur ventriculus, & ſedatur ſingultus. Cùm verò vomi
tum ſingultus ſequitur, malum eſt ſignum. quę enim iuuare ſolent, ſi appareant, nec iuuent, malum por
tendunt. ſigniacant enim uel cerebrum vel ventriculum magna tentari inflammatione: ſicuti etiam ru
bor oculorum in vomitu, & ſingultu ſignum non bonum ſunt: quia oculi rubicundi fiunt, quando ven
triculus, vel cerebrum inflammatione tentantur, magis autem quando cerebrum. Sed hoc præter ea
omnia, quæ hactenus expoſita ſunt de his ſymptomatibus, aduertendum, quòd interdum concitatur vo
mitus dũtaxat occaſione accepti cibi; nec id, quia aut multus fuerit, vel particeps extraneæ alicuius na-
turæ; ſed propter ingratum aliquem ſaporem, uel colorem, uel odorem: vnde multis accidit, quòd cùm
aliquid

A aliquid comediſſent, & gratus fuiſſet is cibus, & ſapidus, memoria alicuius rei fœdę, cuius aliqui forte in terim meminere, ſola imaginatione, & memoria illius rei vomere incepere; vel ſi illis fuerit ingeſta opinio, vel etiam falſa, quod fuerit illis cibis aliquid immixtum, quod ipſis abominabile ſit. Non erimus autem prolixi in explanandis ſignis, quibus diſcernendæ ſint cauſæ horum ſymptomatum, antequàm earum curationem aggrediamur. quia quæ faciunt ad cognoſcendas intemperaturas uentriculi, præſertim verò oris eius, à quibus factum imbecillum facile redditur, & procliue in uomitum, & ſingultũ, abũde ſatis ſuperius fuere expoſita. de cognoſcendis enim his intemperaturis ſæpius in prioribus capitibus à nobis fuit actum: ſiue illæ cum materia eſſent, ſiue citra. Sed cauſæ, quæ à cibis petendæ ſunt, cognoſci poſſunt ex ante acta ratione victus, conſiderantibus, quibus ille cibis fuerit uſus, qua copia, qua conditura, quo apparatu: prǽterea an grauitas, an ardor, an morſus, an punctura fuerit percepta, quales ructus exeant. Signa verò quibus diſcernenda ſint hæc, quando conſenſu uentriculi, uel quando ipſo primario affectu pronus in hæc eſt, debent inde præſertim peti: nempe conſiderando, an ſigna ſint inſignis alicuius, & mali affectus, uel capitis, uel iecinoris, vel lienis, uel inteſtinorum, & an fuerit importunè ſuppreſſum profluuium ſanguinis hæmorrhoidalis, uel menſtrui, vel mulier ſit prægnãs, uel ſine malo aliquo harum particularum affectu uentriculus malè ſe habere uideatur.

B

De ratione curandi hos affectus in uniuerſum; & particulatim. Cap. XV.

CVm iam conſtitutum ſit, ſicut præcedenti capite conſtituimus, hæc tria, ſingultum, vomitum, & nauſeam ſymptomata propriè, non morbos eſſe; quia ſunt vitioſi motus expultricis facultatis in ventriculo: liquidò ſanè conſtat, ea neque indicare, neque requirere curationem primum; omnemque eorum curationem uerſari in remotione cauſarum, vnde ipſa ortum, & occaſionem habent: niſi ſi interdum hæc ita creuerint, ut iam cauſæ rationem induant. Nam immodi-

C cus vomitus uires deiicere poteſt, ſubtracto corpori alimento. Singultus quoque frequentior, & diuturnus lędit non parum concoctionem. motus .n. concoctioni aduerſarius eſt: præterea læditur etiam contẽtrix facultas, vt non poſſit exquiſitè cibum (quemadmodum diximus) amplecti. Quare duplex erit iſtius cu rationis ratio in vniuerſum. Altera, quę cauſam tollendam iſtorum ſymptomatum: Altera verò, quæ eadem ſymptomata reprimenda reſpicit. Primum ergo exponamus eam iſtius methodi partem, quæ verſatur circa remotionem cauſarum iſtorum ſymptomatum. & cùm hæc iterum duo contineat capita, quatenus in his interdum primariò afficitur uentriculus: non nunquam verò conſentiẽs cum alijs particulis, quæ primò laborant: in ijs quidem, quæ ſequuntur affectus aliorum uiſcerum, cum quibus conſentit ventriculus, primum curationis ratio conſiſtit in remotione affectuum aliarum particularum; neque uentriculus alia ratione tractandus eſt, præterquàm ſi aliqua egeat roboratione: remotio autem illorum affectuum non pertinet ad pręſens noſtrũ inſtitutum, ſed ad eum locum, in quo agendum eſt de affectibus aliarum particularum, quæ ventriculum ſecum in conſenſum trahunt. Reliquum ergo eſt, vt de propriis ventriculi affectibus, quos hæc ſymptomata ſequuntur, agamus. Cùm itaque (vt expoſuimus) duas habeant occaſiones ſymptomata hæc, vnam à ventriculo: aliam à materia

D extranea, quæ facultatem ventriculi ad expulſionem irritat: à ventriculo occaſionem habent, quatenus os eius imbecillum eſt adeò, vt non facilè ferat moleſtiam, quæ illi grauia eorum aut mordacia ſint, aut aliena qualitate prædita. Hęc verò imbecillitas ortum habet ab intemperatura aliqua in uentriculo cõtracta: vnde ea tollenda eſt per remotionem illius intemperaturæ: & ad nauſeam præſertim humida intemperies, ad vomitumque inclinat, vt pote quę laxiorem reddat ventriculi ſubſtantiam: deinde verò frigida. Sæpius autem in prioribus capitibus, quomodo imbecillitati ex intemperatura occurrendum ſit, expoſuimus: ſiue illa cum materia ſit: ſiue citra materiam. nam in uniuerſum contrarijs intemperaturę uitioſæ occurrendum eſt; particulatim verò, quæ ea ſint, deſcripſimus; cùm ſimplicia, tum verò compoſita. ſed & vbi eſſet materia fouens eam intemperaturam, docuimus, quanam ratione illa detrahenda ſit, & quibus medicamentis. Sed ſi occaſio horum ſymptomatum fuerit à materia excrementitia, ſiue ſit nimius cibus opprimens ventriculum: ſiue corruptus: ſiue alia quæpiam materia, quæ aut aliunde in ventriculum confluxerit, vel ibi etiam genita ſit, modò extraneam habeat qualitatem, vt expoſuimus, initium curationis accipiendum eſt ab euacuatione illius materiæ. nam nulla amplius erit reliqua moleſtia. Et quia facillimè vomitu uacuus ab excrementis redditur, quæcunque illa ſint: ſiue in in uentriculo fuerint genita: ſiue ab vniuerſo corpore, ſiue ab aliqua particula in eum confluxerint. Ideò ſæpe per vomitum tolluntur, & uomitus, & ſingultus, & nauſea: nec id quidem per ſe, quia curatio per

contrarium ſit, non per ſimile;ſed per accidens,quatenus per vomitum excernitur materia, quę erat in A
cauſa horum ſymptomatum. Vnde ferè in prouerbium deductum eſt, quòd vomitus vomitu curatur, quod ab Auicenna acceptum eſt; ſicut etiam fluxus fluxu : & contra etiam profluuium alui vomitu, & vomitus alui profluuio, ſed in prioribus quando vomitus uomitu, vel profluuium profluuio curatur,ratione euacuationis excrementorum,quæ erant in cauſa uomitus,vel profluuij, fit curatio.in his autem præter euacuationem eſt etiam reuulſio. Quotieſcunque ergo à materia extranea moleſtante ventriculum excitatur aliquod exiſtis tribus ſymptomatibus,euacuatio illius materiæ in cauſa eſt,cur illud tollatur:euacuationi verò huic accommodatus eſt vomitus; Niſi tamen aliquid adſit,quod obeſt, quò vomitus ſit tentandus. Obſtant autem hæc:primum corporis vomentis, vel vomituri natura, uel affectio:ſicuti ſi ille ad vomitum difficilis ſit, & non niſi multo labore uomere poſſit. Inepti verò ad uomitum(ut ſecundo Aph docemur) ſunt,qui gracilem,& macrum uentrem habent,quique thoracem
Cô.35 habent anguſtum in his enim non ſine periculo alicuius maioris incommodi vomitus tentari poteſt. Sed neque uomitus in his eſt prouocandus, qui vlcus, aut inflammationem in ventriculo habent. Deinde & ex parte humoris uacuandi aliquid interdum eſt,quod inutilem uomitum facit. nam lentor, & viſciditas humoris reddit eum ineptum,vt per vomitum reiiciatur. Quare uel alia ratione tentanda eſt
vacuatio,vel humor ſecantibus, & detergentibus prius parandus eſt,ſicuti oxymelite,rebus ſalſis, & id B
genus aliis:poſtea vomitus ciendus. Præterea etiam cùm humor abſortus, & receptus eſt in tunicis ventriculi,nõ facilè vomitu eiici poteſt:vnde alia ratione experiundum, vt educatur,vel per aluum:cui rei(vt ſuperius diximus) aptiſſimum medicamentem erit hiera diaaloes dicta:præterea & quę uim digerendi,& abſtergendi habent,humorem laſceſſentem uentriculum uacuant,aut finiunt,preſertim cùm non habet fomentum à multa materia:tunc enim neceſſe eſt,vt inſignis uacuatio præcedat. Vt autem particulatim rem hanc tractemus,quæ hactenus in vniuerſum, & communi quadam ratione fuit expoſita,incipiemus à ſingultu,qui cùm vel ex repletione occaſione habeat: interdum verò, licet rarius, ex inanitione:quando ex inanitione ſit,ſicut cùm poſt ingentes, quæcunque illæ fuerint, vacuationes ortũ habuerit,vel nunquam,vel rariſſimè curari poteſt;& niſi quandoque in pueris,vel adoleſcentibus:in ſe-
Apho. nibus autem(vt ſeptimo Aph.inſinuaſſe uidetur Hippo.)nequaquam. & ſi aliqua curationis ſpes reliqua
41. eſt,ea vniuerſa conſiſtit in humectatione,& inſtauratione corporis. Qui verò ex plenitudine ortum habuit,vacuatione curatur,quæ interdum per vomitum fiat, neque tamen ſemper eadem ratione vomitus,quatenus ad ea pertinet,per quę ciendus eſt,cuicunque ſingultui vtilis eſſe poteſt. Nam ſi ex acri,& mordaci humore ortum habeat,ea erũt accommodatiora,quæ acrimoniam, & ardorem uitioſi humoris temperare,& obtundere poſſunt. duobus.n. capitibus utilia ſunt,& ratione, qua noxiam materiam C
per vomitum detrahunt,& quia temperant acrimoniam eius,ſi quid poſt vomitum reliquum ſit. Vnde hydrelæum optimum erit,decoctum ex hordeo,cremor etiam,vel ptiſana hordei,vt teſtis eſt Gal.ſeptimo,& octauo.Meth.Sed ſi ex craſſa,& viſcida pituita ortum habeat, erunt aptiora oxymel, & mulſa: detergunt enim:deinde & ſyrupus acetoſus & aqua tepida:nam præter deterſionem,habet uim diſecandi craſſos humores,valentius tamen eſt oxymel:in melle.n.uis maior eſt attenuandi, & digerendi,detergendique,quàm in ſaccharo. dandum verò vel ex tepida aqua, vel ex decocto radiculæ, & fortius erit.
Cô.65 ſæpe enim vidimus,ait Gal.quarto de Rat.vict.in acut.mor.in febricitantibus per vomitum fuiſſe integrè curatum moleſtum ſingultum,reiecto humore mordaci,& acerrimo. Curatur tamen interdum ſingultus,cùm non habet occaſionem à multa repletione,ſpiritum continendo diutius. Nam (vt tertio de Cauſ.reſpi.docuit Gal.)vim habet digerendi,& euacuãdi,contento enim,& compreſſo ſpiritu interiora calefiunt,materiaque attenuatur : ſpiritus autem concluſus, vt egrediatur, impetu fertur per meatus particularum, atque ita exturbat inde materiam:quo fit deinde, vt ea ratione repletæ partes ina-
Cô.13 niantur. Sed & ſternutatio ſæpe(vt tùm Hippo.tùm Gal.ſexto Apho. & ſecundo deSympt. cauſ. literis
Cap.6 tradidere,& experientia comprobat)ſingultum tollit.nam eo uiolento, & repentino motu materia,vel C
etiam infixa excutitur. Sed ſi à materia craſſa,vel lenta hærente, vel infarta tunicis uentriculi ſit excitatus ſingultus, eget attenuantibus, & diſcutientibus:vnde in libro de facile parab. med. uoluit oxymel D
ſorbendum eſſe,vel ſimplex,vel ſi ea pertinacior eſſet,etiam ſcillinum,ait, vtile fore.aliquando verò decoctum ex rebus ualenter attenuantibus,& diſcutientibus:ſicuti ex menta,pulegio, origano,& id genus aliis.octauo autem de Facul.ſimpl.med. mirifice extollit radicem ſiſymbrij: item & vſum caſtorei, & rutæ. aliquando verò cùm ſingultus ualdè pertinax eſt, & aliis remediis,quæ vel vacuant,uel alia,quæ hactenus retulimus,prę ſtant,non cedit,cogitur medicus uti valentioribus medicamentis,in quibus pręter illa,quæ vacuant,digerunt,aliquo etiam modo roborant uentriculum,accipiuntur etiam,quæ ſopo-
Cap.3 rem,uel ſtuporem particulis afferunt:ſicuti apparet in medicamento Aſclepiadis deſcripto à Gal. octauo de Comp.med.ſec.loc.accipit autem coſti,nardi ſpicæ,nucis unguentariæ, quam myrobalanum appellant græci, croci, roſarum viridium, maſtiches ſingulorum drachmas quatuor, aloes, aſſari ſingulorum drachmas duas, opij drachmam vnam : omnia ſucco pſyllij excepta in paſtillos redigantur : accedente autem opportunitate trium obolorum pondus dari ille voluit ; quę tamen eſſet fortaſſe magna doſis. Particulatim autem Galenus per omnia ſimplicia probat utilitates medicamenti huius, quas in præſentia nolumus referre, ne nimis longi ſimus.

Hoc

A Hoc tamen mihi non uidetur prætermittendum, quod & mulieribus etiam uidetur familiare, relatum autem in libro de facile parab. med. ad Solonem, ſpurio quidem: id verò eſt, quòd aliquādo ex timore repente, & inopinatè incuſſo ſedatur ſingultus: vnde mulierculæ pueris ſingultientibus, aliqua in memoriam reuocant ex ijs, quæ ab illis timeri ſolent. Vomitus autem quamuis (ut diximus) Lec. 29 ſecundum propriam naturam ſit actio ex pultricis facultatis, uel motus eius vitioſus: interdum tamen, immo ſæpe etiam vtilis eſt, vt ex iis, quæ ſuperius ſuere expoſita, poſſet probari. Vnde & in principiis acceſſionum intermittentium febrium uomitus ſolet eſſe vtilis, vt in tertianis, & quotidianis: unde ait Auic. vomitus ante paroxyſmum aut eradicat, aut alleuiat: & in multis alijs affectibus, tum ratione reuulſionis, vt in podagra, fluxu, ſciatico, & renum dolore: tum uerò ratione uacuationis, vt in morbis uentriculi: præſertim verò utilis eſt, quando rationem habet criticæ uacuationis, per quam (vt tertio de Crit. docuit Gal.) morbi iudicari ſolent. Aliquando verò rationem habet ſymptomatis & nocuus eſt. non poteſt autem unquam in principio, antequam appareat concoctio, habere rationem iudicatoriam: interdum etiam (vt ſecundo in ſextum Epide. & ſecundo Aph. ait Gal.) nocet, corpusque extenuat, & uires deijcit, præſertim vero vbi modum exceſſerit. Ex quibus, ſi rectè quis animaduertat, facile ſequitur, quòd vomitus aliquando dimittendus naturæ eſt, neque inhibendus, neque incitandus: aliquando iuuandus, & irritandus: aliquando verò reprimendus, & ſiſtendus. Vbi enim criticus eſſe vi Cō. 32 Cō. 28

B deatur, & natura pro ratione uirium, & multitudinis materiæ commodè vacuaret: illi ſinendum uniuerſum negotium. nam ita & Hippo. primo Apho. conſulit, cum ait, quæ iudicantur, aut iudicata ſunt integrè, non mouere, neque irritare. Sed ſi difficilis ſit vomitus, & conatus plurimus, non ea tamen ſequatur euacuatio, quæ ſatis eſſe uideatur, iuuandus eſt aliquo facili, & leui medicamēto, vt integre morbus iudicetur: ſæpe etiam reprimendus, aut ſaltem moderandus, & id, quando aut nimis frequens, aut nimis moleſtus, adeoque copioſus, vt vires non modò uentriculi, verùm & vniuerſi corporis interdum deiiciat. Et quando uniuerſa eius ratio naturæ dimittenda eſt, ſicut in iudicatorio, non habemus, quòd ijs, quæ dicta ſunt hactenus, ſit addendum; niſi fortaſſe hoc, quòd aliquando, dum morbus iudicatur, uacuationes quidem inter initia uidentur pro ratione procedere: attamen uel natura facta à præcedenti morbo imbecilla, uel aliquo errore ſuperueniente, uel ex nimia copia materiæ uacuandæ, quæ nimis copioſo, & frequenti vomitu naturam laſſat, ſit, vt uires non facile laborem eum ferre poſſint. quare & in his erit opus aliqua repreſſione. Quemadmodum etiam verſa uice, ſi inter initia quidem liberalis fieret uacuatio: mox tamen aut ex ineptitudine humoris, aut ex laſſitudine naturæ, parcior ſequeretur vacuatio, quàm nobis ratio plenitudinis uideretur requirere, iuuandus omnino, ſed modeſte, eſſet uomitus. Quibus autem iuuandus ſit, quatenus ad ea uomitoria, quæ modeſta, & temperata ſunt, ſatis abunde paulò ante expoſuimus. De ualentibus autem uomitorijs, ſicut priſcis temporibus erat album ueratrum, & id genus alia, ut noſtris temporibus de vſu cecidere: ita neque ad noſtrum inſtitutum agere pertineret: cùm potius in præſentia agamus, vt uomitui, qui morbum, tanquam eius ſymptoma, ſequitur, occurramus, quàm quòd ipſum ciere velimus. Sed (vt diximus) ſemper in vomitu moleſto, & frequentiori hæc duo conueniunt: nimirum imbecillitas uentriculi, & aut multa, aut extraneæ naturæ materiæ, quæ uentriculo moleſta eſt, quæque aut in uentriculo ortum habuit, aut aliunde confluxit: aliquando verò ex uiſu, uel memoria, uel imaginatione alicuius cibi, quem abominatur uentriculus, cietur uomitus. Quantum ad primum pertinet: nempe uentriculi imbecillitatem remouendam, & uentriculum firmandum, multa hactenus dicta ſunt, & quantum iam poteſt eſſe ſatis. In procuranda enim uentriculi firmitate conueniunt omnes rationes curandorum affectuum ipſius: quatenus autem ad materiam pertinet, quando aliunde confluit, iam diximus, quòd præter robur uentriculo addendum, imprimis occurrendum ſit illi particulæ, cuius uitio ſit ea defluxio ad uentriculum. Et Trallianus quidem Alexāder unum traditum literis reliquit non omnino ſpernendum, ad diſcernendum, quando aliūde defluit materia uentriculum ad vomitum prouocans, & quando vitio ventriculi generatur. quia cùm aliunde

D profluit, per longiora interualla fiunt, & defluxus, & vomitus: neceſſe ſiquidem, vt in illa particula prius paulatim generetur, & congeratur: mox verò ad ventriculum impellatur: in ventriculo verò quaſi continenter ex cibo generatur, vel per corruptionem, vel per crud itatem. At verò cùm iam reprimendus eſt vomitus, nec vlla aliunde, præterquàm à ventriculo, petenda eſt occaſio: remota prius cauſa hoc eſt educta materia, quę ventriculum in vomitum reddebat pronum, primum ratione victus congrui obſiſtendum huic ſymptomati. & quatenus ad cibum ſpectat, ea omnia declinare debemus, quę uentriculum ſupinum reddere poſſunt: in quibus primum quidem eſt nimius cibus, qui grauare ventriculum poſſit: nimius item potus, vt ſupra menſuram, quam expoſcere videretur cibus aſſumptus. nam præterea quod nimius humor laxat ventriculum, fluctuat etiam in eo, & eſt in cauſa, cur complecti congrue cibum non poſſit: præterea ſermones fugiendi, in quibus eorum ſit mentio, quæ ſolent faſtidire audientem. Particulatim uerò vitandi ſunt cibi, qui ſuapte natura ſolet uentriculum ſubuertere, ſicut cerebra animantium, præſertim ſi pingui aliquo liquore condiantur, & poſt alias epulas comedantur, & pinguium eduliorum multus eſus. Solent etiam facile ciere (vt ſecundo de Alim. facul. dixit Gal.) vomitū melopepones, & adhuc longè magis pepones: ona etiam ſorbilia ſtomachū ſupinū reddere ait Gal. Neq; obliuioni tradendū præceptū nobis ab eodē in cōmētarijs in librum

de ſalubri uictus ratione : nempe quòd ſimplici ueſci cibo , & unico vti uino , ſemelque , aut ad ſum- A
Cô.22 mum bis in die comedere,neque uariis , & multiplicibus uti ferculis,multisque uinis in eadem præſer-
tim menſa plurimum conducit ad cibum tum continendum,tùm concoquendum in uentriculo. Sed &
motus omnis ferè à cibo cauendus eſt illi,qui in uomitum pronus,ſi memores ſumus Hippocraticæ ſen
Aph. tentię deſcriptę quarto Aphor.docentis ad faciliorem uacuationem per vomitum accommodatum eſ
14 & 15. ſe corporis motionem:ſicuti ad uomitum ſiſtendum magnam uim quies habet: maiorem autē ſomnus;
vt pote in quo omnes animales facultates otientur,tàm ſenſitrices,quàm motrices. Deinde verò ea quã
maximè opportuna erunt,quę uim reuellendi, aut deriuandi habent: ſicuti eſſent,quæ urinam ciere poſ
ſunt, quæque ad inteſtina, & inferiorem uentrem deriuare defluentes humores ad uentriculum : ſicuti
ſunt clyſteres,& glandes , aut acriores , aut minus acres , aut lenes; pro vt aut pertinacia vomitus , aut
difficultas humoris ratione craſſitiei,uel lentoris , aut naturæ curandi corporis magis uidetur require-
Cap.14 re. Primo etiam ad Glauconem docuit in pertinaci vomitu vincire crura dolorificis uinculis vtilem
eſſe,& accommodatam auerſionem . & in eodem genere poſuerim trictiones valentes , præſertim verò
illas,quę non manibus mollibus, ſed rebus aſperis fiunt. Tertiò verò rebus moderatè aſtringentibus fir
mandum os uentriculi: vnde Gal. ſecundo de Alimen.facul.dixit, quòd vtilè eſt in hac re poma acerba
ſub cineribus mediocriter aſſa,aut ad uaporem feruentis aquę elixa , uel polenta inuoluta , comedere à B
cibo,vel etiam cum pane : in eodem ego poſuerim & cotonea mala exquiſitè matura : & ſuccum vuæ
acerbæ , pręſertim ſi uomitus occaſionem haberet ab acri humore ; & rhu obſoniorum, & orizam pro-
bè coctam : ſed & lentes decorticatas,& multa alia id genus poſſemus referre: nec modò hæc,ſed poſſe-
mus meminiſſe multorum ſyruporum:qualis eſt roſaceus,pręcipuè uerò qui ex roſis aridis cofectus eſt,
& qui ex granis,uel ſucco potius mali punici,& qui ex cotoneis malis, quorum ſi ſemunciam ante ac-
ceptum cibum , uel etiam à cibo deuoret,uel diacytoniten,vel alia multa,quæ cum his ſimilem ratio-
nem habent, uomitus continebitur. Fomentaq; magis,uel minus aſtringentia ante cibum adminiſtra
ta,non eſſet præter hoc inſtitutum,& cerata: Verùm quia de his multa ſuperius uerba fecimus , & infe-
rius etiam non nulla facturi ſumus,vbi de cholera ſumus ſermonem habituri, in qua eſt impetus uentri
culi ſimul ad ſuperiorem, & ad inferiorem meatum: vnde ſimul in eo affectu fit per uomitum,& pro-
fluuium alui euacuatio: Ideò decreuimus in hac re non eſſe longiores , ſed hic cōſiſtere,& finem facere.

De cholera, uel (ut iuniores noſtri loquuntur) de cholirica paſſione. Cap. XVI. C

Lec.30 ET affectus , quem græci choleram nuncupant , iuniores verò arabum ſequaces choliricam, pri-
mum quidem ad expultricem uentriculi facultatem pertinet , & in eo non ſolum læditur os ven
triculi, vt in ſingultu,& uomitu,verum & inferior particula,ad quam pertinet os inferius,quod
pyloron græcè dicitur . nam ſimul ad vomitum,& alui profluuium mouetur uentriculus. Nomē
Cap.8. autem habuit apud græcos (vt teſtatur Gal. ſecundo Metho. ab eo humore, quem ipſi credidere eſſe in
cauſa iſtius affectus : bilis enim χολὴ dicitur, à qua deinde χολέρα , uel cholera dicta eſt græcè . Et
quamuis aliorum plerique de cholera agant,tanquam de uno ſimplici affectu. Quarto tamen de Rat.
vict.ſiue liber Hipp.legitimus fuerit , ſiue ſpurius,duas nouit iſtius affectus differentias auctor ille: alte
ram,quam aridam choleram appellauit:alteram verò, humidam.utranque autem uno communi nomi
ne,immò ferè communi genere comprehendit ; ob id præſertim(ut expoſuit ibi Gal.) quòd utriuſque
vnus,& communis eſt generationis modus:ea corruptione ſiquidem in ventriculo utraque differentia
generationis occaſionem habet.differunt autem humore: quam enim humidam appellauit,ea occaſio
nem habet ab acribus humoribus genitis uitio ingeſtorum ciborum;illa autem, quàm aridam nuncu-
pauit,ſuum habet ortum ab acri, & flatulento ſpiritu eadem ratione & ipſo genito . Hanc ſententiam D
præſertim ſecutus eſt auctor ille,cuius eſt libelus ſanè elegans, cui titulus eſt Medicus, uel introductio,
Fit itaque cholera,quam humidam hi appellarunt ſæpius , quando concoquendus cibus corrumpitur
in humorem uitioſum acris, & mordacis naturæ,qui facultatem expultricem ventriculi , acrimonia pū
gens & mordens uiolenter ad excernendum concitat, & quaſi furorem præ moleſtia adigit: quam con
tentrix facultas nequit amplius perferre . poteſt tamen & à nimia multitudine idem in commodum ſe
qui ; ſed non ad alterum tantum ventriculi oſtiolum excernendam materiam impellit,uerū ad vtrun
que,ut ſimul tàm per ſuperiorem,quàm per inferiora euacuetur. Et ſi quis quærat, unde fiat tanta ex-
cretio ,quantam quandoq; uidimus in his fieri,qui hoc affectu erant correpti: ſępe enim uix crediſſet
quiſpiā duo corpora potuiſſe tantā excrementorū copiā,ne dum vnū uentriculū capere. Reſpōdebim'.
quòd ſicuti duplex eſt cauſa eius generationis:ita & duplex eſt cauſa,cur adeò copioſa multitudo excer
natur,interdū.n.ex vniuerſo corporę cōfluunt uitioſi humores in vētriculū, qui ipſū irritāt,vt ſępius in
priorib' capitib' fuit expoſitū;ita vt initiū quidē,& ortus iſtius perturbationis ab alijs particulis potius
fuerit,quā ab aliquo uitio contracto in uentriculo . congeſtis enim pluribus uitioſis humoribus , qui

uel

A uel ſuapte natura ſint acres, vt eſt bilis:uel aſcititiam acrimoniam ratione alicuius corruptionis con
traxerint, cùm incipiunt eſſe moleſti naturæ, & contentrici facultati earum particularum, fit eorũ
impulſio, vt ea moleſtia illę liberentur. Ad eam autem partem impellunt. quę illis magis commoda
eſt:ſæpe ad uentriculum, & hac ratione interdum cholera excitatur. vnde (ut idem Gal. tertio de Na Cap.13
tur. facul.& tertio item de Sympt.cauſ. ſed clarius quoque ſeptimo Metho. ait) fit interdum, vt aliqui Cap.2.
per quoſdam ueluti periodos correpti à cholera, copioſeque expurgati ab eiuſmodi uitioſis excremẽ- Cap.11
tis:quãuis fieri nequeat quin in adeò liberali,&copioſa uacuatione aliquid vtilis excernatur: paulò poſt
tamen reſumptis uiribus, longè melius ſe habeant, & ſani interea degant. Quandoque uerò initium
totius mali in uentriculo eſt, ob cibos in uitioſos humores, & nidoroſos conuerſos: uel etiam quanuis
primum à calore uentriculi crudiores ſint relicti, cùm eos natiuus calor ſuperare nequiuerit: mox uerò
in uentriculo putreſcunt,& acrem ex putredine, & noxiam qualitatem contrahunt, à qua concitantur
facultates uentriculi ad eos extrudendos, quanto poſſunt maiori conatu: & ſæpius aliquæ particulæ
iſtius corrupti humoris hærentes oſculis uenarum pertingentium ad uentriculum, ea mordent continẽ
ter, & irritant; adeò ut ſubinde communicata ad alias illis continentes uenas moleſtia, tandem in
vniuerſo corpore concitentur fluxiones ad uentriculum; ita ut facultas expultrix quaſi furore uideatur
B percita: nam non noxia modò, uerùm & utiles ſuccos cum illis expellit. & quemadmodum teſtantur
græci omnes, in hunc affectum ſolent ea ſymptomata ferè omnia, de quibus hactenus in hoc libro ſer
mo habitus eſt, ſimul conſpirare. etenim & nauſea, & uomitus, interdum & ſingultus, præterea angu-
ſtia ſtomachi, vel (vt græci) cardialgia æſtuatio, inflatio, dolores uentriculi, & inteſtinorum, & id genus
reliqua inſuper, & alui profluuia interdum immodica ſimul conſpirant: & horum ratione ſubinde &
deteriora, ſicuti ſunt animi deliquia, tùm ob vacuationem immodicam: tùm ob morſum excitatum in
ore uentriculi ab acribus humoribus: quod docuit Gal. primo lib. ad Glauc. immò ſępe & uires eiſdem Cap.14
de cauſis adeò affliguntur, deiiciunturque, ut pulſus (quemadmodum in Iſagog. libel. de pulſ. ille do- Cap.3.
cuit, item tertio de Cauſ. pulſ.& ſecundo de Præſag. ex pul.) ſæpe fiant formicantes, aut vermicantes. ſæ Cap.17
pe etiam (ut idem quinto Aph. teſtatur) accidunt in hoc affectu conuulſiones, in quibus præſertim in Cap 9
furis muſculi contrahuntur. Vnde Gal. primo Aph. non præter rationem hunc affectum in morbis pe Cõ. 1.
racutis poſuit. cui & Alexander, & Auicenna aſtipulantur. familiaris imprimis (ut tertio Aph. idem te Cõ.12
ſtatur) iuuenibus, ea ratione, qua hęc ætas bilioſiſſima eſt: poſtea uerò inclinantibus. & id quatenus ad Cõ.3.
naturam, & rationem ætatis pertinet. nam ſi ad malam rationem victus, qua pueri utuntur ſpectemus,
cùm alioquin inguluioſiſſimi ſint, & utantur peruerſa ratione tàm in copia, quàm qualitate, & ordine,
C atque præ alijs ſint fructuum, qui facilè putreſcunt cupidi, illi frequenter, mox & adoleſcentes non ra-
rò ab hoc malo corripiuntur: neque enim mala ratio victus, ratione putrefactionis, corruptionisque ci-
borum in uentriculo, minorem uim habet gignendi ſimiles affectus. Vnde quæcunque facilè cor-
rumpuntur, dum coquuntur, ea facilè poſſunt choleram afferre: ſicuti lac in aliquibus facilè (ut ait Gal.
ſecundo de Facul. ſimpl. medica. & quinto Apho.) putreſcit, in illis nimirum, in quibus calor uentriculi Cap.13
igneus eſt: ſed & fructus omnes humidiores, vt ceraſa, armeniaca mala, & perſica, & mora, atque id ge Cõ.64
nus alia, præ cæteris autem pepones, & melopepones damnauit Gal. ſecundo de Aliment. facul. ſed
idem quarto de Rat. vict. in acut. mor. porcellorum tenellorum carnes ob multam humiditatem excre-
mentoſam improbauit, quæ ſi ſint in coquendo ambuſtæ, ad choleram pariendam aptiores ſunt. ex exu
ſtione enim acrimoniam comparant. Solent autem facilè eſſe occaſioni gignendo huic affectui cibi, è
quibus ſolent multa, & acria excrementa gigni. nam primum uentriculum mordentes, & affligentes il-
lum excitant ad euomendum, & deiiciendum, vt nocentem materiam extrudat, deinde verò aliquæ
iſtorum excrementorum (vt paulo antea dicebamus) reliquiæ oſculis uenarum pertinentium ad ip-
ſum uentriculum hærentes concitant. Et affectus is cholera à græcis omnibus (vt dicebamus)
dicitur, à noſtris iuniotibus verò, qui arabum ueſtigia ſequuntur, cholirica paſſio, uel affectio
D vocatur. & ita abſolutè prolata hanc primam differentiam, quam humidam appellauit Hippocr.
intelligunt. Altera verò, quam ſiccam, uel aridam uocant, reliqua omnia ſymptomata ferè ea-
dem habet, præterquàm quòd nihil in ea humoris neque uomitu, neque per aluum excernitur, ſed
tantum flatus. & proinde dixit Gale. quòd duæ hæ differentiæ non differunt, niſi humore: qui qui-
dem acris excernitur tùm per vomitum, tùm inferius per aluum: in arida verò inflatur quidem
uenter, & diſtenditur: vnde latera, & lumbi dolent, aluus potius ſupprimitur: & ſicuti prior ab acri
humore pręſertim ex corruptione genito ortũ habuit: ita hæc ab acri, & flatulento ſpiritu eadem de
cauſa genito. Sed de his ſatis iam diximus. Ex quibus facilè percipi poſſunt, quæ, & quales ſint
cauſæ, à quibus ſuam habet originẽ iſtiuſmodi affectio: ſed & ſigna, quibus diſcernendę ſint duæ hę, qua
rum meminimus, differẽtiæ, præterea uerò qualitas eorum, quę uel euomuntur, vel per aluũ deijciũtur,
indicare poterũt, nũ vitio ciborũ ingeſtorũ, ac mox corruptorũ: an verò ex acribus humoribus aliundę
cõfluentibus ad ventriculũ, & huic capiti multa, quæ in ſuperioribus fuere expoſita, accõmodari pote-
rũt; & proinde nõ eſt amplius in his cõterẽdũ tẽpus, ſed ad curãdi rationẽ trãſeũdũ, vt tandẽ huic libro
finem imponamus. Et quia frequentior, & notior omnibus eſt cholera humida: ideò de ea priorem
inſtituemus ſermonẽ. Inter initia itaque iſtius affectionis, primus ſcopus ab omnibus proponitur, vt

antequàm quicquam aliud moliamur, quicquid vitioſi, aut corrupti in uentriculo continetur, id vni- A
uerſum detrahatur; ne ſi fuerit, ſicut omnino erit, opus aſtringentibus remedijs firmare, & roborare uen
triculum, magis impingantur, & hærentia uentriculo, & venis reddantur excrementa, quæ agitant, &
mordent uentriculum, vel interdum etiam vitioſa materia in uenas digeratur. Detrahendus autem
malus hic humor, quemamodum conſuluit Paulus, ſecundum eius propenſionem, aut per uomitum,
aut per aluum inferius: vomitu quidem excitato (vt idem Paulus, & Raſis ſenſere) digito, aut penna
ori ad fauces iniecta: ſed prius epota copioſa aqua dulci tepida. nam tepore, & humiditate laxando
os uentriculi, ſupinum reddit, abluit etiam corruptos, & uentriculo hærentes humores, pręter id, quòd
reprimit, & obtundit eorum acrimoniam: abluendo autem interdum ea ad inteſtina deducit. Ego ve-
rò ſæpe pro aqua tepida utor iure leui, & macro pulli gallinacei confecto ex multa aqua, in qua etiam
paruus ſit concoctus pullus. nam non minorem uim habet abluendi, & temperandi acriora excremen-
ta (vt tradidit Gal. ſecundo de Facul. alimen.) atque ſi uomitu reiiciatur, perinde erit, ſicuti & aqua te-
pida. poteſt verò frequenter bibitum & excrementa diluere uerſus inteſtina: quod ſi contineatur, ſicut
ſolet, poſtquàm iam uentriculus ſit redditus mundus, tùm grato odore, tùm verò familiari quadã qua
litate uentriculum aliquantiſper firmat. Sed ſi ad inferiorem aluum magis prona uideantur hæc ex-
crementa, eorum excretionem iuuandam eſſe ait Paulus: nam excretio per eam partem minus deter- B
ret, & turbat corpus, quàm per uomitum. iuuanda verò eſt, non ſoluentibus medicamentis, ne natura
concitata iam, pręceps in ruinam agatur; ſed facilibus, & delinientibus potius, quam irritantibus clyſte
ribus: quemadmodum eſſent, qui parantur ex iure aliquo, aut pulli gallinacei, aut vituli, aut ędi. Mihi
aliquando utile uiſum eſt ius coctorum inteſtinorum, quæ ab iſtis, qui farcimina uendunt, parari, &
cocta uendi ſolent: eorum iure pingui ſæpe, declinante acri materia ad inteſtina, uſus ſum, atque ex eo
paratis clyſteribus, addito vno, uel altero uitello oui, & oleo vel dulci communi, uel amygdalarũ dul-
cium, interdum verò, ſi ingens fuerit dolor, oleo roſaceo, quod completum appellant. Quandoque fe-
liciter medici utuntur clyſteri ex ſimplici oleo dulci, nullo ferè alio addito. Mundato autem ab his
excrementis uentriculo, conſiderandum ſubinde eſt, num occaſio affectionis prima fuerit concoctio in
felix uentriculi, uel ratione ipſius, uel ratione ciborum, quomodo ſuperius expoſuimus: aut occaſio pri-
Lec.31 ma fuerit non tantum ex uentriculo, quantum effuſio bilis, uel biliosi alicuius excrementi ex iecinore,
vel aliunde. Quia ſi occaſio ſit vniuerſa in ventriculo, illi poſtea ſoli proſpiciendum, & conſulendum,
nimirum vt firmetur, & roboretur, & in hoc etiam conſenſere omnes, interius, & exterius agendum eſ-
ſe, ut robur ei addamus. Interius quidem, medicamentis modeſtè aſtringentibus: vnde ſi æſtuatio, & ar
dor perciperetur in ventriculo, ſaccharum roſaceum, uel recentius, uel antiquius, vt maioris aſtrictio- C
nis, uel minoris uidebitur eſſe opus, accommodatum eſt. Venetijs in frequenti uſu in curanda hac af
fectione erat medicamentum illud ferè uulgare, quod diarhodon abbatis paſſim uocatur: deſcribitur
verò à Nicolao: quanuis plerique ex ſaccharo conficiunt, & redigunt in duriores placentulas. ſimilia
uerò medicamenta vulgo confectiones appellant: ſemperque in his mihi viſus eſt vtilis eius uſus. His
ergo ſolemus utiliter vti, ac ſimilibus. nam interdum ſi his careremus, ſaccarum addito modico cinna-
momo, uel macere, uel ſimili aromate aptum eſſet. quòd ſi uideretur calidus iuſto, temperari poſſet pul
uere coralorum rubeorum, uel margaritarum ex arte paratarum: vt ſi acciperemus ſacchari roſacei un-
ciam, cinnamomi uerò triti drachmam, drachmam item coralli lapidis, uel margaritarum, ac huius cõ
poſiti tertia pars daretur ieiuno: & ſi durius uideretur medicamentum, poſſet aliquo iulebi, uel ſyrupo
addito, reddi tenerius, ut roſaceo, uel ex cotoneorum ſucco. Quandoque cùm aliis careremus, ma
ſtichem ex decocto mali alicuius aſtringentis in puluerem redactam obtulimus. Hæc autem cauſa exẽ
pli ſint deſcripta: nam particulatim perceptis ſcopis, & natura ſimpliciũ medicamentorum facilè dein-
de ubique eſt aptam materiam reperire. Exterius etiam ſuccurrendum uentriculo illis auxiliis, qui-
bus confirmari poſſit. conferunt autem (vt & in hoc omnes conſenſere) fotus, qui modeſtè calefaciant:
modeſtus enim calor excitat, & iuuat natiuum uentriculi calorem ferè diſſolutum ex labore, & in- D
quietudine: unde ſi foueatur uentriculus calidis linteis non parum aridis his fomentis, ſed & aliquo
etiam oleo, quod uentriculo commodum ſit, fouendus: quemadmodum eſſent oleum maſtichinum,
abſintioumque; vt tamen ſemper & affectionis, & temporis ratio habeatur: quia ſi febrem adiunctam
habet, uel ſi æſtum plurimum in uentriculo ægrotans percipit, vel ſi æſtas ſit, & æſtuoſum tempus, illis
eſſet aliquid intermiſcendum, quo temperatior fieret horum calor: ſicuti eſſet roſaceum oleum, uel me
linum, hoc eſt ex malo cotoneo paratum. poſſent & fomenta fieri ex uariis decoctis, ut ſi roſarum fo-
lia, & flores chamæmeli ex aqua, & vino modicè aſtringente coquerentur, vel alia his ſimilia, de qui
bus ſermonem habuimus in capite de morſu cordis, uel uentriculi. Quatenus autem ad uictus
rationem pertinet, nihil his utilius quiete, & ſomno. nam motione turbatur corpus, & humores
agitantur: quiete verò ſedatur omnis agitatio, ac melior fit coctio. ſomnus etiam omnes uacuationes ſe
dat. vnde Hippo. Gal. ac cæteri omnes cõſulũt ſomno eſſe indulgendũ. cibus verò, inanito uentriculo,
& expurgato a putri materia, dandus eſt, qui boni ſucci ſit, & facilè coquatur, neque tamen facilè poſſit
putreſcere, quiq; ventriculum laſſum non grauet: ſicut eſſet panis ex iure pulli gallinacei iuuenis coctus,
vel ex eodem iure vitellus oui cum modico ſucco vuæ immaturæ, vel ſucco mali punici, vel ſucco malo-
rum

A ſum cotoneorum: poteſt & modicum vini aliquantiſper aſtringentis,& commodi ventriculo dari cum
pane,ad addendum robur ventriculo modò modicum illud ſit,& corpus febris ſit expers. Sin autem eò
res procedat,vt iam ex immodica vacuatione vires fatiſcant,ſiue per vomitum,ſiue per alui profluuium
ſiue per vtrunque id fiat, rebus aſtringentioribus ſuccurrendum,tàm interius exhibitis, quàm exterius
adminiſtratis: Interius quidem ſaccharo roſaceo antiquo admixtis coralis, aut ſyrupo roſaceo ex roſis
ſiccis.& ſucco cydoniorum, pane aſſo ex aſtringenti uino: & ſi uehemens fuerit calor, ſyrupo, quem ex
ſucco vuæ immaturæ conficiunt, (appellant autem de agreſta) aut ex ſucco malorum punicorum, quæ
granata vocant,aut id genus alijs. Exterius verò fomentis confectis ex aſtringentibus item: ſicuti ſunt ro
ſarum aridarum folia,labruſcæ flores,rhus etiam quod obſoniorum antiqui,arabes uerò, ſumach uoca
rē ſolebant,capreoli uitium,germina rubi,folia,& fructus myrti,cytini malorum punicorum,malicoriū
& id genus alia,quibus ex aqua,& vino auſtero coctis fou eri poteſt uenter inferior: ex eiſdem tritis,& cō
tuſis ex aliquo ſucco,ut eſt cotoneorum,uel malorum punicorum,additis deinde oleo maſtichino, & co
toneorum fieri poteſt cataplaſma: uel ſi ea coquantur ex aqua,& vino (vt nuper diximus) ac coſata tun
dantur in mortario,poterit fieri emplaſtrum,addito aliquo oleo amico ventriculo. poteſt etiam delini-
ri venter inferior oleis aſtringentibus,vt eſt maſtichinum,abſinthinum,ex cotoneis, uel roſaceum, præ-
B ſertim omphacinum: vt tamen ſemper reſpiciamus naturam affectus,& magnitudinem: nimirum ut quā
tò profuſior,& contumacior vomitus, ac magis præceps alui profluuium, eò magis aſtringentia eliga-
mus; ac quò humor calidior,& acrior, maiorq; ardor in uentriculo,eò etiam minus calidis utamur, &
magis ad refrigerantia declinemus. Sed inter omnia,quæ adhūc ſcopum attinent medicamenta ab au-
ctoribus deſcripta,ego ſæpiſſimè quàm maximè utile longa experientia reperi emplaſtrum id, cuius in
hoc capite meminit Paulus,& diaphenicon nuncupat, quia ex palmulis conſtet: Meſue etiam in ſuo ap-
pellato antidotario eius compoſitionem expoſuit.& quamuis forſitan aliqua ſit in his differentia, ea ta-
men adeò modica eſt,vt eorum uires uariare non poſſit. Optimum quidem eſt medivamentum,& quod
uentri inferiori extenſum,plurimam uim habet reprimendi immodicos uomitus,immodicaq; alui pro-
fluuia, atq; in dyſenteria plurimum fuiſſe utile ſæpiſſimè ſum expertus. Si autem choleræ occaſio non tā
tùm ſit in uentriculo,quantum in fluxione acrium excrementorum,qui à iecinore, uel aliis partibus ef-
funduntur in nentriculum,tunc oportet bipartitam eſſe rationem curationis: nimirum,ut & ratio habea
tur particulæ,unde fit effuſio,atque ut cauſas remoueamus. cur fiat effuſio,correctis ſcilicet uitiis, ſi qua
ſunt in ea particula,ea quidem methodo,qua eorum affectus curandi ſunt. & altera habeatur ratio uen
triculi recipientis influentia excrementa. In quo peragendo multiplex ſcopus offertur: quamuis in uni-
C uerſum unicus uideatur. ille uero eſt,ut auertantur irruentes ſucci ad uentriculum. Id autem partim re-
uulſione,partim deriuatione agendum. Reuellunt quidem frictiones extremarum partium, earundem
uincula doloriſica, cucurbitulæ affixæ præcordiis: uim autem magnam habent,ſi particulæ impellenti
affigantur,ficut iecinori,aut lieni: item & balneæ aquæ dulcis; ut & Gal. docuit: uentriculus demum robo
randus aſtringentibus tàm externis,quàm internis,quorum hactenus ſæpe meminimus. Quia uerò Pau-
lus, Alexander, Dioſcorides mentam ſummopere laudauerunt, de ea paucis quibuſdam relatis,tranſibi-
mus ad alteram differentiam huius affectionis. Nulli itaque dubium eſt, mentam in roborando uentri-
culo inter præcipua medicamenta eſſe: niſi quod calidior aliquantò eſt. Vnde cùm is affectus calidus itē
eſt,nimis interdum calefacit. quare ſæpe ea ſimplici,& ſola tutò uti minimè poſſumus; ſed cogimur alia
etiam illi immiſcere,quæ refrigerent, ſint tamen uentriculo commoda: quandoque autem ſyrupo ex ea
confecto utimur: nonnunquam decocto: ſed in præſentia frequentior eſt ſyruporum uſus introductus ab
arabibus,ac eorum ſequacibus; ideò ſyrupus ex menta,qui deſcribitur à Meſue, conficitur additis ſucco
cydoniorum,& malorum punicorum. Commodiſſimus ergo ſyrupus in his affectibus eſſe poteſt, & ſa-
tis temperatus. ſed ſi magis refrigerantem adhuc propter perceptum in uentriculo inſignem calorem,
D reddere uellemus; poſſemus unciæ illitis addere ſemunciam ſyrupi roſacei; uel ſimilem alium,quo tamē
rarò erit opus. Decoctum etiam parare poſſumus in hunc modum accepta menta uiridi. (nam in uiridi
minor eſt uis calefaciendi) ac cichorio, endiuia,& oxalide,& his uel ex aqua, uel ex iure macro coctis. de
coctum uero bibendum dare ex modico ſaccharo; uel ex ſyrupo roſaceo poſſumus. nam temperatum, &
utile medicamentum id erit. Sed & de ſicca, uel arida cholera quædam dicamus, ut tandem negotium
hoc abſoluamus. Rationem autem curandi expoſuere imprimis Hip. & Gal. quarto de Rat. uict. in acu.
morb. ſicuti & eius primi meminere: quam ut explanemus, id primum in memoriam reuocandum, cu-
ius ſæpius eſt facta mentio, quòd præcipua pars methodi morbos curandi pendet à natura eorum mor-
borum, quos ſumus curaturi. Quantum autem ad generationem harum duarum differentiarum perti-
net, idem eſt utriuſque modus. nam ex materia corrupta in uentriculo, aut ab acri materia confluente
ad uentriculum, ortum habet cholera humida: at quæ ſicca dicitur, ex acri,& flatulento ſpiritu, eodē mo
do genito. Vnde iam patet omnes hos ſcopos ſpectandos in hac curatione, primum ut ab ore uentriculi
auertamus flatum,& materiam, ex qua flatus generatur,& fomentum habet. Neque enim flatus fieri pō
teſt, niſi à calore rarefaciente quidem, ſed nequeunte materiam diſſoluere, & diſcutere. Hanc ergo
quæ quaſi acris flatus fomentum ſit, præſtat deorſum ad inteſtina detrahere, quàm ad os uentricu-
li, particulam eximio ſenſu præditam, adducere. Alter verò ſcopus, vt acrimoniæ, quæ vniuerſæ

ferè moleſtię eſt in cauſa, rationem habeamus, nimirum illis uſi remedijs, quę uim habent epiceraſticã, A
ut gręci aiunt, hoc eſt mitigatoriam, & temperatoriam mordacium humorum. Tertius, ut & flatus diſcu
tiatur. Poſtremus, ut uentriculus roboretur. Quatenus autem ad primum pertinet, conſulunt Hip. & Ga
le. ut procuremus, ne euomant, eos nempe non incitando, & omnes occaſiones uomitus fugiēdo; ſed uni
uerſum motum, & propenſionem naturę declinemus ad inteſtina remedijs huic rei accommodatis: in
quibus pręcipui ſunt clyſteres, non tamen omnes; quia acres, & ualidi, acrimonia addita acrimonię, ma
gis exacerbarent affectum; ſed leniſſimis, & mitiſſimis, quales ſunt, qui ex ſolo oleo dulci, & communi cō
ficiuntur; ut ſi accipiamus ſeſquilibram olei communis tepefacti, & clyſteri iniiciamus, uel etiam tantun
dem olei amygdalarum dulcium, uel ſi accipiamus ius aliquod pingue, in quo etiam tres, vel quatuor
uncię adipis gallinacei, uel butyri recentis, uel ſæpi hyrcini, uel aliud iſtiuſmodi addatur. poſſemus etiam
ex iure coquere maluam, altheam, myxa à gręcis iunioribus appellata, ab arabibus ſebeſten, ſemina fęni
gręci, liquiritiam, & ex eo decocto additis duobus ouorum luteis, & adipe aliquo ex dictis, uel oleo, pa-
rare clyſterem. in his omnibus erit uis deriuandi materiam ad inferiorem aluum, mitigandi, & delinien-
di mordacium excrementorum, & flatuum acrimoniam, aſtrictamque aluum aperiendi, & ſiccitatem af
fectus corrigendi. Neq; tamen prętermittendum & id in pręſentia eſt, quod Gal. conſulit, ut interea ęgro B
tus in balneum aquæ dulcis calidę, & pinguis, commixto nimirum dulci oleo, aut adipe aliquo liqueta-
cto, ducatur; ita vt ille paulatim eiuſmodi aqua perfundatur. ſępe enim (ait ipſe) hoc modo fit, ut facilè
aluus ſoluatur, ac mox morbus etiam hoc pacto tollatur: quod ſi fuerimus conſecuti, nihil pręterea ſu-
pereſt; niſi ut uentriculus roboretur, & uires reficiantur. Optimè uerò id pręſtare poterit potus uini ali-
cuius optimi & tenuis: hoc enim facilius, & citius diſtribuitur, nec longam in uentriculo moram trahit:
ſed & ſi uetus fuerit meracum, melius etiam erit. nam præſtantius flatum poterit diſcutere, uireſq; refi-
cere, & calefactum uentriculum roborare. Sed & ſomnus non parum erit utilis. Et quandoque ad abſolu
tam curationem hęc ſatis ſunt. Interdum uerò morbus hic pertinacior eſt, quàm quòd his ſolis cedat. &
ad alia fortiora cogimur accedere. Hippo. ergo his non tollentibus moleſtiam, ait, potui dandum eſſe
oleum dulce commune: quod optimum ſit. poſſunt autem dari à quinque vſque ad octo, unciæ: ſit uerò
calidum. Rationem autem remedij exponens Gal. tres eius dotes, & eas magnas refert. primum lenit, &
reprimit omnem acriorum humorum mordacitatem: ſiccitatem deinde omnem ferè emendat: tertiò ue
rò & aluum modeſtè ſubducit; quibus ferè nihil utilius eſſe poteſt. Noſtra uerò hac tempeſtate, in freque
tiori uſu eſt oleum ex dulcibus amygdalis expreſſum, aliquando etiam ex amaris; quando maior eſt craſ
ſities quàm acrimonia, uel calor, in flatulento hoc ſpiritu; & uidentur ęgroti libentius amygdalinum o-
leum admittere, quod neque inutilius eſt oleo communi oliuarum. Quia tamen nonnunquam neq; hoc C
poteſt pertinacia affectus, & moleſtia ſuperari: (cur autem id contingat, quòd non ſuperetur, refert Gal.
in maiorem copiam iſtiuſmodi materię in uentriculo congeſtam) ideò Hip. ad ea confugit tandem, quę
uim purgandi habent, nempe ut fomentum morbo ſubtrahatur: cauet tamen, ne acribus medicamentis
res tractetur, eadem, quam nuper expoſuimus, ratione. Vnde quia multis ea tempeſtate carebant facili-
bus, & lenientibus medicamentis, quę facillimè noſtris his temporibus habentur: idcircò ad aſininũ lac
potui dandum confugit: propterea uerò id eligit: quoniam præ omni alio lacte maiorem uim purgandi
habet; ut pote quod quocunque alio lacte plus ſeroſi humoris habet: ſerum autem in lacte uim purgato
riam habet, non alię partes: præterea uerò & eſt alijs omnibus medicamentis mitius, lenius, & tranquil
lius. Puto uerò hic etiam intelligendam eam conditionem, quam ſeruandam eſſe eodem quarto de
Cō. 7. Rat. uict. cenſuit: nempe ut lac coctum ſit. coquitur autem (ut ibidem docuit Gal.) propter flatum. Qua-
re cùm in hoc affectu moleſtior ſit flatus, quàm in cauſo, de quo ibi agit, magis etiam hic, quàm ibi, utile
erit coctum. Quę quidem ſi uera ſunt, non uideo, cur nos pro lacte non poſſimus uti noſtris his medica
mentis, quę lenientia, & benedicta iuniores uocant, ut manna, caſſia, (poteſt enim corri-
gi eius flatus) ſyrupus etiam roſaceus ſolutiuus, & reliqua, quę ſunt iſtius gene- D
ris, ut quod electuarium lenitiuum, & quod diacatholicon in pręſen
tia appellant, quę quidem in hoc ſaltem lacti aſinino pręſtabunt, quod non facilè in malè affecto uen-
triculo, perinde ut lac, putreſcent.

His ergo ad exitum perductis ad alios affectus tractandos accedamus.

De affectu uentriculi, quo præ nimio humore, uel multa ſaliua copia quidam coguntur continenter expuere: ſialiſmum græci dicunt. Cap. XVII.

IN aliquibus tanta in ore redundat, ſcatetq; humoris copia, vt continenter cogantur expuere; adeò vt Le.32.
præterquàm quod res ſit admodum moleſta ijs, qui hoc incommodo tentantur; propterea quia & in
ter loquendum plurimum, & inter legendum incommodi percipiunt: præſentibus etiam, & ſpectan-
tibus ferè faſtidium afferat. Quoniam verò hoc plerunque primam occaſionem ab humida intem-
perie, interdum, & frigida ventriculi habet: ideò & ſi non parum etiam actiones oris, & linguæ impediat;
inter affectus tamen primarios ventriculi voluimus recenſere, & illis ſubnectere, quos ad expultricem
ventriculi facultatem pertinere diximus. Vt autem ex ratione, & methodo hæc tractemus: primum con
ſiderandum, quòd & ſi conſenſu omnium medicorum in faucibus vtrinque ad radicem linguæ ſint crea
B tæ quædam adenoſæ caruncula, in quibus gignitur humor is, quem ſaliuam appellamus: inſtituto nimi-
rum naturæ, vt os humectum ſeruetur, nec facilè exiccetur, & præſertim lingua propter ſermonem, & gu
ſtum: non poſſunt tamen illæ tantam copiam humoris, quantam ab his continẽter expui videmus, cùm
paruæ admodum ſint, ſubminiſtrare: quare neceſſe eſt vt aliunde copioſus is humor effundatur. Inueniẽ
dæ ergo partes illæ ſunt, vnde poteſt hæc humoris copia in os effundi: ſi vniuerſam iſtius rationem aſſe-
qui velimus. Et cùm nulla particula in faucibus, vel ore ſit, quæ adeò copioſi humoris ferax eſſe poſſit,
aliunde petenda eſt iſtius rei occaſio. Anatomica verò ratio (mea quidem ſententia) præſtantiſſimè no-
bis id, quod quærimus, poterit monſtrare. Cum enim (vt & aliàs diximus) tres meatus ad fauces perti-
neant: uidelicet gula, quæ in os ventriculi deſinit: & guttur, quod eſt ſuprema pars aſperę arteriæ, quę de
ſinit in pulmones: tertius circa finem palati, qui eſt veluti via, per quam excrementa cerebri præſertim Cap.9
craſſiora excernuntur: ſicuti & per alium meatum, qui ad nares pertingit: vnde Gal. ſexto de Tuen. ſani.
ait, quòd cerebri excrementa ſolent ſæpe impetum facere ad os, & nares. Præterea verò & id conſideran-
dum, quòd pellicula, quæ palatum quaſi eius cutis contegit, cum ea, quæ interiorem tunicam gulæ, &
ſubinde ventriculi ſuccingit, eadem, & continens eſt. Vnde fit, vt ipſa interdum affectus ventriculi demõ
ſtret. Nam cùm labium ante vomitum incipit concuti, & quaſi tremere, id ob hanc pelliculam fit, quæ
C conſors ſit agitationis, qua incipit concuti ventriculus. Ratione etiam magnæ cognationis palati, & oris
& faucium cum ventriculo per hanc pelliculam fit, vt ante vomitum humore os repleatur, & qui vomi-
turus eſt, prius plurimum expuere incipiat; atque adeò etiam, cùm aliquem comedentem cibum quen-
dam, qui nobis ſapidus videatur, aſpiciamus, ſtatim in ore quidam redundat humor, quem, vt lateat no
ſtrum deſiderium, ſæpius nitimur deglutire, & guloſis ſæpiſſimè hoc accidit. Patet ex his itaque, quòd
copioſa hæc humiditas, quæ importuni huius ſputi in cauſa eſt, aut in cerebro prius orta in os per infun
dibulum effunditur, & id frequentiſſimè in deſtillationibus ſolet euenire; & qui catarrhis ſunt obnoxij,
ijdem facilè à nimio ſputo cruciantur. Vnde in cerebrum, & in eius intemperiem, & tandem in eas cau
ſas, à quibus catarrhi gignuntur, referenda eſt vniuerſa ratio iſtius affectus, quantum ad hanc differentiã
pertinet. Ex ijs etiam, quæ nuper expoſita ſunt, nemo eſt, qui non perceperit, quòd ex ventriculo humi-
diori, in quo multa pituita, præſertim tenuis gignitur, poteſt occaſionem habere plurimum hoc, & im-
portunum ſputum, madefacta ſubinde interna illa pellicula, quæ ad os, & palatum à ventriculo, & gula
eodem modo, quo diximus repleri humore os in illis, qui nauſcabundi ſunt, & procliues in vomitum, &
in illis, qui fameſcentes cibos gratos intuentur. Et cum multa hæc pituitoſa humiditas ortum habeat ab
humida & frigida ventriculi intemperie, has duas duntaxat Gal. differentias, uel occaſiones nouiſſe im-
D modici ſputi videtur: & alterius quidem meminit primo Prorrh. alterius verò octauo de Comp. medic. Cõ.6.
ſec. loc. Quamuis autem ſit & tertius meatus, qui guttur dicitur; per illum tamen non effunditur in os Cap.3
multus humor, niſi tuſſi: ſed de tuſſi ſatis ſuperius diſſeruimus. Vnde iam ad officium noſtrum pertinere
videtur, vt agamus etiam, quibus ſignis diſcernendum ſit, quando à capite primariam occaſionem ſpu-
tum hoc habeat, & quando ex vitio ventriculi. Cum autem primam differentiam ſuam originem habe-
re à deſtillatione dixerimus, inde poteſt quiſque conſiderare, quòd reuocanda ſunt ea in memoriã, quæ
de deſtillatione diximus, atque præterea ſigna illa, quibus cognoſci docuimus frigidam, humidamq; ce
rebri intemperiem: præter alia enim iſti multis excrementis ſcatent, quæ non ſolùm ad os, verum & ad
nares impetum faciunt: nonnunquam ad oculos in lachrymarum modum: quandoq; etiam aliqua adeſt
capitis grauitas: ſomni quoq; longiores ſunt; niſi humor aliquem habeat ſalſum ſaporem. hi etiam à fri
gidiori aere, item & ab humidiori plurimum læduntur, et reliquis, quæ caput refrigerant, humectantq;.
At verò qui vitio ventriculi nimis expuunt, cognoſcentur ſignis frigidæ, humidæq; intemperaturæ ven-
triculi; ſiti ſiquidem carent, neque multum fameſcunt; niſi acida pituita os ventriculi occupauerit: tardè
cibum conficiunt, neq; benè continent; immò facile ventriculus ſubuertitur, qui laxior à nimio humore
redditur: ab humidis cibis malè habent: à ſiccis verò, aſtringentibusque, et aliquantulum calefaciẽtibus

iuuari

iuuari percipiunt. Et hæc quidem ſatis, quantum ad hoc inſtitutum poteſt pertinere. Agamus ergo de ra A
tione hoc incommodum tollendi, vt tamen de priori differentia nihil dicamus: quia eius curatio eſt cu
ratio deſtillationis, de qua copioſum ſermonem habuimus in præcedentibus libris. Sed de ea tantum
Cõ.30 differentia tractationem inſtituamus, quæ à vitio uentriculi pendet. Sed quoniam illius etiam alterius
differentiæ non eſt idem, ſimplexq; modus. Nam ſputum hoc copioſum aliquando illis moleſtus eſt, qui
alioqnin integri ſunt, et proſpera fruuntur ſanitate: aliquaudo uerò ſequitur febres, et eas quidem ma-
las. Etenim Gal. tertio Prorrh. ait, quòd ſputa præter modum fluentia in febribus cum ſudoribus non iu
dicatorijs fiunt, aut propter humorem immodicum, aut propter uirium imbecillitatem, quam & ſi ad
uires uniuerſi corporis retulerit Gal. ego tamen & ad uires uentriculi poſſe referri putarem. De hoc autē
modo immodici ſputi ſtatuimus ne uerbum alioquin facere; cùm ad febrium tractationem, tanquam
earum ſymptoma, pertineat. Poſſumus tamen Gal. ſententiam nuper citatam ad inſtitutum noſtrum cō
ſtare, ac identidem dicere, quód ſputum immodicum, cuius occaſio eſt aliquod uentriculi uitium, refe-
rendum eſt aut in nimiam uentriculi humiditatem, aut in eiuſdem imbecillitatem. Imbecilitatem uerò
eius refero ad primam, & præcipuam eius facultatem, quam diximus antea eſſe concoctricem, quæ præ-
cipuam ſedem habet in fundo uentriculi. Nam & Gal. octauo de Compo. medic. ſec. loc. ubi Archigenis
medicamenta expoſuit, teſtatur omnes ferè morbos, qui in uentriculo oriuntur, ex cruditate, ac inconco B
ctione fieri: cuius cauſa eſt concoctricis facultatis infirmitas, quæ (ut omnes fatentur) ab intemperie, aut
frigida, aut humida, aut utraque ſemper pendet. quæ quidem intemperamenta, licet poſſint eſſe ſine ma
teria, poſſint & pręſentem materiam habere: plerunq; tamen, cùm in longius aliquantò res profertur,
uix fieri poteſt, quin copia frigidiorum humorum in ventriculo infirmo congeratur. Quòd ſi quiſpiam
deſideret & cauſas noſſe, à quibus contrahitur is ventriculi affectus: nos quidem rem breuiter, & per ca-
pita exponemus; quia hoc argumentum ſæpe hactenus tractatum eſt. Quæcunque igitur habent vim re-
frigerandi, & humectandi ventriculum, vel ſuapte natura, vel (vt philoſophi loquuntur) per accidens, ea
omnia: ſiue exterius occurrant, ut aer frigidior, balnea refrigerantia, & humectantia, ventus, nuditas ven
triculi, uel defectus eorum ſomentorum, quibus homo ventriculum ſolitus ſit munire: ſiue interius aſſu-
mantur; ut cibi, potusq; frigidiores, & humidiores, vt aqua frigida copioſa, vinum etiam nimis frigefa-
ctum, uel nimis aqua dilutum, (laxat enim plurimum ventriculum) fructuum humidiorum copia multa
& id genus alia: præterea quæcunque cruditatis, aut non probæ concoctionis in cauſa ſunt, huiuſmodi
Lec.33 affectum pariunt. Hic tamen, ne iunior confundatur, pauliſper conſiſtendum eſt; quia humor nimius in
ventriculo genitus, diuerſorum affectuum in cauſa eſſe poteſt. ratione tamen maioris, uel minoris copiæ.
Quoniam ſi magna, & ſuperexcedens copia iſtius pituitæ, inſipidæ præſertim in ventriculo excreuerit, ad
eum affectum hominem adducit, quo dicebamus eos omnino cibum auerſari, & faſtidire, qui eo tentan C
tur, appellariq; græcè ἀποσίτους ab Hipp. diximus. Quòd ſi aliquantò fuerit minor humoris copia, ho
mines nauſeabundos reddit, fluctuante uidelicet humore in laxiori uentriculo. Moderatior uero humo
ris copia in cauſa eſt iſtius affectus, quo de ſermo nunc eſt inſtitutus. Quibus in hunc modum expoſitis
facile poteſt unuſquiſq;, uel leuiter in hac diſciplina inſtitutus, percipere, quò ſpectare oporteat eum,
qui methodum curandi hunc affectum ſit conſtituturus. Cùm enim ratio illius rei in frigida, humida-
que intemperie laxante os, & uniuerſum interdum ventriculum conſiſtat, neceſſe eſt, vt per contraria af-
fectus curetur. Scopi ergo erunt exiccare, calefacereq;, ac aſtringendo laxatum uentriculum confirma-
re: præterea uerò, ſi hæc à præſente foueatur materia, quæ ſit momenti alicuius, inaniendus erit ventricu
lus, antequàm reliqua moliamur: alioquin enim ſi rem exiccantibus, & aſtringentibus aggrediamur, po
tius nocebimus, (vt octauo de Comp. medic. ſec. loc. docuit Gal.) quàm proſimus. magis enim infarcie-
tur tunicis uentriculi hærens materia. Ab hoc ergo capite inchoandum eſt, cum materia præſens eſt, ut
illa detrahatur. & niſi multa, uel craſſior fuerit, ſine purgatione, remediis ſiccantibus, & modeſte cale-
facientibus digeri, & conſumi poterit. ſed ſi fuerit copioſior, quàm ab his omnino ſuperari poſſit, aliqui-
bus medicamentis, facilioribus tamen purganda erit. At horum medicamentorum materiam, non eſt,
cur in pręſentia exponamus. de his enim ſatis, ſuperq; actum eſt in ſuperioribus capitibus, ubi de affecti- D
bus agebamus, qui cum hoc eiuſdem ferè naturę ſunt. Vbi autem nulla aderit materię pręſentia, aut ſi
aderat, iam omnino finita, uel magna ſaltem ex parte ſit, roborandus uentriculus illis, quę partim ſic-
care, partim modeſte fouere ipſum, calefacereq: poſſunt, ac aſtringendo moderatè eundem firmare; & id
tùm uictus ratione ſpectante propoſitos iam ſcopos: nimirum vt ea declinentur, quæ nimis poſſunt, uel
refrigerare, vel humectando ventriculum laxare: vt ſunt fructus humidi, & frigidiores, & olea etiam hu
mectantia, & refrigerantia: potus autem ſit vini boni, non aquoſi, ſed quod ventriculum modeſte poſſit
calefacere, & ſit alicuius auſteritatis particeps; vt tamen modicus ſit: & cætera etiam pertinentia ad vi-
ctus rationem hos ſcopos ſemper ſpectare oportet. Nec minus etiam illa, quæ ad vſum medicamento
rum attinent, ad hos ſcopos dirigenda ſunt: ſiue interius ſint ſumenda: ſiue exterius adminiſtranda. Nos
autem in prioribus capitibus multa, & fomenta, & olea, cataplaſmataque, & cerata expoſuimus, quæ
huic affectui tollendo ſunt accommodatiſſima, ſicut ea, quæ conficiuntur ex abſinthio, roſis, chamæme-
lo, mentha, ex cinnamomo, galanga dicta ab arabibus, macere, ligno aloe, & reliquis, quæ fuere a nobis ſu
perius expoſita: nunc verò non amplius repetenda. Ita etiam abundè egimus de ſyrupis, eclegmatibus,

appel-

A appellatis confectionibus, puluerib9ſq́;, & alijs, tàm ſimplicibus, quàm compoſitis medicamentis, quibus ſiccari, calefieri magis, minusve uentriculus poteſt, pro ratione maioris, minorisve rei exigentis. cum enim ſimilem ferè rationem habeat affectus is cum eo, unde læditur, & imminuitur concoctio, & cum aliis, quos à ſimili pendere intemperamento diximus, ſimilem etiam neceſſe eſt habeat curationis rationem. Quare nec in longius hunc ſermonem protrahamus.

De fluctuatione, & inflatione uentriculi. *Cap. XVIII.*

Poſtremo uerò loco & de illis affectibus agamus, qui ad contentricem uentriculi facultatem pertinent, cuius officium eſt, ut collectus in ſe uentriculus cibum ingeſtum amplectatur, ac illi hærens foueat tantiſper, contineatq́;, donec fuerit exquiſitè concoctus. Huius uerò facultatis actio in uentriculo, ſicuti & aliarum omnium, triplex poteſt eſſe noxa. Nam aut omnino aboleri, deſtruiue poteſt: nimirum ut cibum tempore nullo continere poſſit. ſed ſicut comeditur: ita ne tranſmutatum quidem effluere permittat. Aut imminui, ut aliquantum quidē contineat, non aūt euſq;, ut exquiſitè ſit cōB fectus. Tertio uerò corrumpi, & uitiari poteſt: unde uentriculus non benè contineat, & amplectatur, neque ut eius natura exigit, ſed perperam. Quod ut exquiſitius explanemus, unum conſiderandum, quòd (ut nuper dicebamus) cùm probè contentrix facultas ſuo officio fungitur, uentriculus ab accepto cibo, ſiue modicus fuerit ingeſtus, ſiue multus, per ſuas fibras ſe contrahit, & colligit, ac ita undique & ex omni parte illum amplexatur, ac illi hærens immotum ſeruat, & continet: quod non parum ad concoctionem facit; tùm quia concoctio quiete perficitur, ut quarto de Rat. uict. in acu. mor. docuit Gal. motione Cō.44 & 48. uerò impeditur: cùm autem imbecilliore facta hac facultate, nequit uentriculus undique colligi, & contrahi, adeò ut cibo ex omni parte hærens, eum amplexetur, ac ſtabilem, quietumq́; ſeruare poſſit; laxior (ut idem Gal. in libro de Differ. ſympt. ſcriptum reliquit) manet, & cibus in eo quaſi fluitat, & ad omnes corporis motionem ſitum mutat: ex quo præter moleſtiam, quæ percipitur ex hac motione, difficilior fit Cap. 9 concoctio; quia præter motionem, quam diximus eſſe concoctioni aduerſariam, hoc etiam accedit, quòd omne, quod aliquid tranſmutaturum eſt, eò facilius id immutat (ut philoſophi teſtantur) quò magis illi applicatur: actio enim per contactum fit. Hoc tamen etiam ex eodem Gale. addendum, quòd praua hæc actio in amplexando cibum non ſemper eandem habet rationem, immò duplicem modum habet: unde duplex ſymptomatum horum differentia prodit. aliquando. n. nihil aliud impedit contractionem, & col-C lectionem uentriculi, niſi contentricis facultatis infirmitas, quæ ſequitur aliquam eius intemperiem, præſertim verò fibrarum, quarum contractione ventriculus ſe, & ſuas partes in ſpatium anguſtius colligit, neque aliud quodpiam in ventriculo contentum alioquin prohibet. & huiuſmodi ſymptoma propriè à Gal: fluctuatio ventriculi appellatur à motu in ordinato cibi in eo. Aliquando verò præter imbecillitatem huius facultatis eſt & aliquid aliud, quod contentum, & comprehenſum in ventriculo illum diſtendit, ac vetat, quò minus poſſit ſe in anguſtius contrahere: id verò eſt copia flatus, qui extendens ventriculū illius parietes, & latera in diuerſas, & contrarias partes diducit, ita vt nequeant ſe contrahere; & hoc ſymptoma inflatio propria ventriculi dicitur. Differunt autem duæ hæ hatū differentiarū rationes, quòd Cap. 3 (vt ex ſecundo de Sympt. cauſ. à Gal. deduci poteſt) utriuſq; quidem cauſa primaria eadē eſt, qn̄ hæc ex aliquo proprio ventriculi affectu ortū habent; verùm diuerſitas contingit ex maiori, vel minori intemperie ventriculi. nam (ſicut ipſe ibidē teſtatur) flatus ab imbecilli calore generationis occaſionē habet. vnde calor, qui flatū excitat, vim aliquā habet: poteſt. n. ſaltē rarefacere materiā, quia ſi fiat languidior, aucto ſanè frigore, ne flatus quidē generatur ab imbecilliore facto ventriculo. ſicuti. n. in tēporum conſtitutionibus nimis frigidis, vel nimis calidis (vt teſtantur philoſophi) non multi flare ſolent uenti, ſed plures in medijs temporibus; quia in frigidioribus non attolluntur exhalationes, quæ vi omnino caloris excitātur: in calidioribus aūt, ſicut attolluntur, ita ſtē à calore multo diſcutiuntur. vnde & ſi vtræq; differētiæ Cō.6.
D nimirū fluctuatio, & inflatio frigidiorē intemperiē ventriculi cauſam habeant; maior tamen, & deterior Cap. 3 affectus eſt is, quē fluctuatio ſequitur, quàm ille, quē inflatio. Quoniā autē paulò ante diximus, hæc ita ſe habere, quando ex proprio ventriculi vitio, & primario affectu pendent, vt res hæc exquiſitius intelligatur, eſt id aduertendū, quòd aliquādo fluctuat, vel inflatur uentriculus non ſua de cauſa, ſed aliena potius, quæ duplex eſſe poteſt. nā aut vitio cibi in ventriculū cōgeſti: aut vitio alicuius alterius particulæ, cū qua ventriculus cōſentit. vitio quidē cibi; quia (vt eodē loco docuit Gal.) fluctuatio cū ſonitu, & ſtrepitu in ventriculo ſine potu nequit fieri: interdū verò præ nimio potu, nēpe qui cibi rationē, & menſurā excedat, fit, vt ineptus fiat cōplexus, & cōprehenſio cibi à uentriculo, qui præ nimio humore diffluit, dū cōſtringēdus eſt. ſed & ſecūdo Apho: aliā cauſā addit, cur poſſit vitio cibi fluctuatio, & inflatio in ventriculo excitari: ait. n. quòd quæ grata vētriculo ſūt, & cū voluptate aſſumūtur, ea vētriculus facilè amplexatur, Cō.38 & cōtinet, faciliusq́; ſine moleſtia cōcoquit: atq; ingrata ſūt, refugit: vnde ſi comedūtur, inde ſequuntur poſtea nauſeæ, flatus, & fluctuationes. Tertiò verò vitio cibi accepti excitātur, qn̄ cibus is aſſumitur, q ſua pte natura flatulēt' eſt, vt fruct', ſicuti mala, pyra, caſtaneę, & reliq humidiores; pterea rapę: & napi, & legumina: hæc. n. vētriculū facilè flatu replēt, ac diſtēdūt. Cōſēſu vero cū alijs particulis, alienū à rōne nō eſt,

quin in-

quin inflari poſſit ventriculus, præſertim verò cum inteſtinis, regurgitante flatu ab inteſtinis in ventricu A
lum: item cum liene ex humore melancholico: fortaſſe etiam cum vtero in mulieribus. mulieres enim
ſæpe videmus, quæ vterinis affectibus, ſtrangulationibusq; obnoxiæ ſunt, leuiores fieri frequentibus ructi
bus: quod non eſſet, niſi flatus ex utero in uentriculum impetum faceret. Cùm autem affectus, vel ſym
ptomata, quæ ciborum cauſa concitantur: ſiue ex natura, & qualitate cibi id fiat: ſiue ex aparatu: ſiue ex
malo ordine: ſiue quia eos ventriculus abominetur: tollenda ſint emendatione, ſeu correctione errorũ,
qui in aſſumendis cibis committi ſolent, nempe moderando quantitatem, & rationem potus ad aſſum-
ptum cibum, procurando, vt rectè parentur, abſtinendo ab illis, qui ſtomacho ingrati ſunt, faſtidiuntur-
que: niſi interdum à cibis ſit aliqua noxa relicta in ventriculo; quia tunc non iam à cibis amplius erit ra
tio curationis petenda, ſed ab affectu in ventriculo relicto, qui & proprius iam eſt: ideò de his non profe
ram ſermonem in longius. ſed neq; de illo affectu, qui non eſt alioquin ventriculi; niſi quatenus conſcu
tit cum alijs particulis: quia horum curatio vniuerſa ferè conſiſtit in tollendis affectibus earum partiũ,
cum quibus ventriculus conſentit: de qua re non pertinet ad præſens inſtitutum agere. Vnde de fluctua
tione, inflationeq;, quæ ex vitio proprio ventriculi ortum habent, ſolum, aut præcipuè agemus. Sed cùm
vniuerſa ferè ratio iſtius affectus in frigida intemperie tùm ventriculi (vt in libro de Differ. ſymptom. B
& in ſecundo de eorundem cauſis teſtatus eſt Gal.) tùm verò partium pertinẽtium ad ipſum ventriculũ
Com. ult. vt idem quinto Aphor. expoſuit: ratione cuius intemperaturæ fiunt ut facultates aliæ, ita contentrix (vt
explanauimus) imbecillis, cuius imbecillitatis cauſa ſymptomata, de quibus in præſentia agemus, exci-
tantur. Gal. autem eodem loco inflationis, de qua ſermonem habemus, facta mentione, duo nobis inſi-
nuat: primum, quòd ij, quibus venter inflatur, uentoſi ab antiquis, præſertim uerò ab Hipp. dicuntur. quo
Le.35 rum duas ipſe quidem differentias eſſe ait: alteram quidem, quę ortum habet à ſola imbecillitate, quę
intemperaturam uentriculi ſequitur ſine ulla materia pręſente: alteram uerò, in qua intemperies pendet
à præſentia frigidæ materiæ: & ipſe quæ nam ea ſit materia indicans: eam ait eſſe pituitam, quam pluri-
mam uentriculus congeſtam habet. Et ſi quis dicat, cur & melancholicæ materiæ non meminit, cum &
ex melancholico humore poſſit inflari uentriculi: cuius rei teſtis locupletiſſimus eſt affectus, quem græci
hypochondriacum, uel flatuoſum appellant: arabes uerò myrachialem: in quo ſemper ferè uentriculus,
& aluus flatu diſtenduntur, & reſonant. Dicimus non eſſe eundum inficias, quin à melancholico hu-
more poſſit uentriculus flatu diſtendi; cùm omnes id aſſerant, & experientia atteſtetur. uerùm hæc inter
cedit differentia, quòd pituita in uentriculo generatur, & plerunque eius uitio: humor autem melancho
licus non poteſt in uentriculo gigni; ſed alibi genitus, uel ab uniuerſo corpore, uel à liene, uel à uenis me
ſenterij in uentriculum effunditur; unde potius habet rationem affectus aliarum partium, cum quibus C
uentriculus conſentit, quàm proprij affectus uentriculi. quare neque tolli poteſt, niſi prius tollatur cau-
ſa, cur copioſus in alijs partibus gignatur melancholicus humor. Qui autem uentoſi ob multam pituitã
ſunt, non egent, ut alio, quàm ad ipſum uentriculum ratio curationis conuertatur. His ergo in hunc mo
dum explanatis, non eſt alioquin opus, ut tempus conteramus in exponendis aut cauſis, unde poſ-
ſit eiuſmodi affectus ortum habere: (nam in ſuperioribus capitibus quę poſſunt uentriculum re-
frigerare, aperuimus, & quę ad congerendam multam pituitam plurimum faciant.) aut de
ſignis, quibus cognoſci poſſit fluctuationi, vel inflatio uentriculi. nam ipſi, qui laborant, referunt ſe in
ventre percipere cibum defluere, & fluitare: ſicuti fluitat liquor in ſemipleno vtre, cùm mouetur. præte
rea & ab ipſo, & aſtantibus percipitur ſonitus, & veluti gurgulatio: ita & uentrem inflari percipit non
modò ægrotus, verùm & medicus, ſi manu illum tractauerit. Tot autem expoſita ſunt in prioribus ca
pitibus, quibus ſi quis animum aduerterit, diſcerni poteſt, ſola ne ſit intemperies ſine ulla materia, & an
adſit materia, & quę materia, vt ſuperuacaneum uideatur iterum ea repetendo tempus terere. Sed ſi
etiam rationem victus anteacti, nempe quibus cibis aſſuetus ſit ueſci, quantum bibere, quem ordinem
in comedendo ſeruauerit, uoluerit medicus diligenter obſeruare, facilè diſcernere poterit, vitio ne ci- D
borum, & potuum, an potius ventriculi fluctuatio vel inflatio uentriculi contigerit. Quare ſupereſt,
vt de ratione curandi hos affectus paucula quædam proponamus: paucula autem diximus; quia cùm
fundamentum iſtiuſmodi affectuum aut idem ſit, aut ſimile cum eo, in quo vniuerſa ferè ratio multo
rum affectuum, de quibus longiorem etiam ſermonem habuimus, conſiſtit; neceſſe eſt, ut & ſimilis ſit
curationis ratio horum, ſicut & illorum. Vnde ſi materia pituitoſa uel etiam melancholica fuerit con
geſta, illam neceſſe eſt prius tollere: ſed qua ratione purganda ſit, & quibus medicamentis, ſatis abũ
dè in præcedentibus capitibus fuit demonſtratum. Si tamen melancholicus adeſſet humor, non ſolum
oporteret uentriculi rationem habere, ſed & aliarum partium, à quibus gignitur, & effunditur hic hu
mor: mox verò ad remouendam intemperiem ventriculi, & ipſum firmandum accedere oporteret: nec
ſermonem proferemus in eis explicandis, quę ſæpius fuere expoſita. Quòd ſi pituita adſit fouens intẽ-
periem, detergentibus, attenuantibusque paranda eſt, de ventriculo detrahenda, atque deinde uacuan
da, vel digerentibus, ſi ea modica fuerit, vel ſi multa, purgantibus, & ſoluentibus medicamentis, aut ca-
tapotijs: vt ſunt pilulæ, quæ ex hiera ſimplici dicuntur, vel ex hiera addito agarico, maſtichinæ, uel quę
elephanginę ab arabibus dicuntur. conficiuntur autem ex aloeparata ex aromatibus: nam ventriculus
leuiora requirit medicamenta. ſolemus autem interdum pulueres hieræ, vt cauſa exempli, puluerum
duas

A duas drachmas addere unciæ caſſiæ; præſertim calidioribus temporibus; & tandem ſimilibus medica-
mentis, quæcunque ventriculo non ſint incongrua. At verò ſi melancholicus ſit humor, ijs educen-
dus erit, quorum meminimus in curatione hypochondriacæ affectionis. His autem expeditis, quan-
tum ad alia pertinet, cùm fundamentum iſtius affectus in intemperie frigidiori ſitum ſit: nemo non vi
det, agendum eſſe, vt Gal. docuit decimoquinto Metho. calefaciendum ſcilicet eſſe: & præterea cùm Cap.7
in hoc affectu venter flatu repleatur: (neque enim, niſi rariſſimè, calor ita extinctus eſt, vt materiam
ſaltem non rarefaciat, & craſſioribus inde uaporibus elatis flatus concitetur) ideò addidit Galen. atte-
nuandum etiam, & diſcutiendum: quod agendum eſt medicamentis, tàm interius aſſumendis, quàm
exterius ventri applicandis, & quàm inferius per ſedem inijciendis. Exterius quidem ſimilia à Galeno
laudantur: vt ſi foueatur venter oleo tenui aliquo tali, quale eſt oleum amygdalarum amararum, aut
vetus oleum, in quo fuerit in cocta ruta, vel cyminum, vel ſemen apij, vel fœniculi, uel petroſelini, uel
ſimile aliud medicamentum ſimplex, in quo vis ſit calefaciendi, & attenuandi, quale eſt aniſorum ſe-
men, dauci, ſeſelis, & id genus alia. Sed magna etiam cucurbitula affixa citra cutis inciſionem me-
dio ventri cum inſigni igne, ſæpiusq; repetita à Gal. octauo Meth. tanquam ſingulare remedium uen- Cap.5
tri inflato habetur. Nec modò fomenta hæc exterius adminiſtrata conferunt, ſed (vt eodem octa-
B uo ait Gal.) & facti ex decoctis eorundem medicamentorum clyſteres, iniectiq;, qui calefa-
ciant, attenuent, & diſcutiant, non parum vtiles eſſe poſſunt. Multa ſunt etiam, quæ
comeſta, uel bibita non parum ad hoc inſtitutum faciunt, in quibus præcipuum
ferè habetur (ſi Gal. vndecimo de Simpl. med. facul. credimus) caſtoreum ex
polea cochlearis menſura bibendum datum: quod et exterius delini-
tum ex aliquo prædictorum oleorum non parum conferre pote-
rit. Poſſemus multa ſimplicia vtilia referre, vt eſt aniſo-
rum ſemen, nardus celtica ex abſinthij decocto à Dio
ſcoride multis effertur laudibus, aromatum ge-
nera, vt zingiber, et cinnamomum: ſed cę
teris pręſtant tria piperum genera, prę
cipuè autem album, poſtea lon-
gum, ſed et nigrum vim
plurimam habent: vn
de et compoſi-
C tum, quod
dia-
trionpipereon diximus appellari, optimum eſt, et diaſpo-
liticon, cuius quarto de Tuen. ſani. memini. Gal. anti-
dotiq; maiores. nam Gal. octauo de Comp. me-
di. ex Archigene laudat theriacam exhibi-
tam ad magnitudinem Aegyptię fa-
bę. Poſſem et aromatici roſa-
cei meminiſſe, et diacymi-
ni, et diagalangę, quę
arabum ſunt in
uenta: quę
om-
nia mirificè poſſunt eſſe vtilia: Quia
tamen de his ſępius in ſimilibus af
D fectibus ſuperius facta eſt men
tio: Ideò nolumus de eis
longiorem ſermonem
habere. Sed fine
impoſito huic li
bro ad aliũ
tranſibi-
mus.

∴

A

VICTORIS TRINCAVELLII DE RATIONE CVRANDI

particulares humani corporis affectus.

LIBER OCTAVVS.

B

De affectibus iecinoris, lieniſque cognoſcendis, & curandis in uniuerſum: ac primum de natura ipſius hepatis, atque eiuſdem facultatibus, functionibus, nec non & de aliis particulis, quæ ſunt tanquam organa iecinori miniſtrantia. Cap. I.

Lec.36 IN hoc octauo libro de iecinoris affectibus ſermonem inſtituturis non erit for C
ſitan ab re, aliqua in memoriam reuocare, quæ libris etiam prioribus fuere
expoſita; vt pote quæ non parum lucis illis allatura ſint, quæ in hoc libro ſunt
explananda: nempe quòd iecur viſcus illud eſt, in quo, tanquam in fornace,
ſanguis, hoc eſt vniuerſi corporis alimentum, vel materia, qua tandem vni
uerſæ particulæ ſunt alendę, ſedem ſuam habet. Vnde hac præſertim ratio-
ne ductus Hipp. quem deinde Plato, & Gale. eiusque ſectatores ſecuti ſunt (ut
ipſe tùm alibi tū uel maximè in lib. de Decretis Hipp & Plat. ait) cēſuit iecur
eſſe initium, & ſedem altricis, quam ipſi naturalem appellauere, facultatis: ſi-
cuti omnium communi conſenſu cor uitæ, & facultatis uitalis initium eſt, &
ſedes; nec id fere alia ratione, niſi quia ueluti focus eſt natiui caloris, qui uitæ auctor, & fundamentum
eſt. Quòd uerò iecur ſolum id ſit, quod alimentum particulis ſubminiſtret naturæ inſtituto, vel ſenſus
ipſe oſtendit: Peripatetici tamen huic ſententiæ ſubſcribere noluere; immò principium, & ſedem altricis
facultatis primam, & præcipuam, ſicuti & uitalis, eſſe cor ſtatuerunt: quin utraſque has altricem, & uita
lem, aut unam, & eandem eſſe facultatem ſtatuere, aut eiuſdem ſaltem animæ facultates, vt uidelicet ſu D
biecto una ſint facultas: ratione verò, plures. Animæ enim vegetatricis has eſſe uires ſenſit Ariſtot. ne-
Cap.7 que abſque ualida ratione id ſenſit, quia ſi natiuus calor eſt (vt & Gal. octauo de Decretis Hipp. & Plat.
Cō. 5. affirmat: quod & quinto libro Com. in ſextum Epidem. repetit ex Hippocratis ſententia) auctor omniū
naturalium operationum exiſtit: ſatis conſonum eſt, vt id, quod initium, & fons eſt natiui caloris, ſit pri
mum inſtrumentum, & ſedes eius facultatis, à qua primum prodeunt illæ operationes, quarum auctor
eſt natiuus calor. Nō eſt autem noſtrum in præſentia tantorum virorum ſententias iudicare, diffinireq́;
cùm nihil ad inſtitutum præſens referat, ſiue cum his, ſiue cum illis ſentiamus. ſatis enim nobis hoc eſt,
quòd cùm laborant, & læſæ ſunt actiones naturales, quę ad ſecundam cōcoctionem, & ad ipſam (liceat
mihi ita dicere) ſanguificationem pertinent, petenda ſit occaſio, & ratio læſionis à iecinore: neque quan
tum ſpectat ad curationem, ulla eſt differentia: ſiue ſentiamus iecur, tanquam primum, & pręcipuum
eſſe in hac re: ſiue agat tanquam cordis miniſter, ſuſcepta ab eo facultate, & ui concoctrice: ſicuti neq;
in pręſentia refert, an ſanguis integer, & abſolutus omnino generetur in iecinore, uel potius ultimam ab
ſolutionē à corde conſequatur. Sed qa & breuior, & facilior futura eſt eorū, q̄ dicēda sūt, expoſitio, ſi hac
diſputatione poſtpoſita, poſteaquā neq; multi momēti eſt, quātū ad curādi rationē perinet, loquemur,
vt medici in pręſentia loqui cōſueuere, & de iecinore loquemur, tāquā de eo viſcere, in quo ſedē habet
facultas,

A facultas, quæ vltimum alimentum corporis per ſecundam concoctionem generatur. De eius enim af-
fectibus, tam curandis, quàm cognoſcendis tractationem in hoc libro ſumus inſtituturi. Sed quo-
niam hæc omnia percipi exquiſitè nequeunt, niſi cognita natura ipſius, quod afficitur, uiſceris, co-
gnita etiam natura affectionum, quibus obnoxium poteſt eſſe: primum de eius conformatione, dein-
de de temperatura, tertiò de eius functionibus, poſtremò de connexione & conſenſu, quem cum alijs
particulis, & miniſterio, quod ab illis habet, agemus. Iecur itaque, quod ſub dextro præcordio ſi-
tum eſt, coagmentatum eſt ex triplici ſubſtantia, ſeu ex triplici genere ſimplicium membrorum. nam
ipſum membrum compoſitum eſt, & inſtrumentarium. Et primum quidem duas habet partes, loco,
& officiis, & figura differentes: Altera ſuperior eſt, quæ pertinet ad ſeptum tranſuerſum, ac illi alli-
gata eſt, à qua ortum habet vena magna, quam cauam Ariſtote. appellauit, & figura connexa eſt: in-
tertexta autem eſt plurimis venulis minutiſſimis pars hæc, quæ paulatim in maiores cohaleſcunt, & il-
læ in alias maiores, donec tandem omnes in venas quinque deſinant, pro ratione numeri fibrarum,
quibus conſtat iecur: & illæ quinque etiam tandem vnam maximam conſtituunt, quæ veluti caudex,
aut ſtipes eſt, à quo deductæ ſunt tanquam rami ſubinde venæ omnes, quæ per vniuerſum corpus di-
ſtributæ reliquis ferè omnibus particulis ſuggerunt alimentum. replentur autem ſpatia intermedia in-
B ter plexus earum venarum carne quadam molli, & laxa, quæ colore, & ſubſtantiæ modo ſimilis eſt ſan
guini coagulato. Et quia in omni inſtrumento, & compoſita particula vna eius pars eſt, quæ præci-
pua eſt, in cuius gratiam, & commoditatem (vt Gal. lib. de Sympt. cauſ. docuit) reliquæ à natura ſunt
procreatæ: in iecinore caro hæc præcipua pars eſt, in qua prælertim vis eſt tranſmutandi aptam mate-
riam in ſanguinem: reliquæ verò, vt ſunt venæ, ſunt tanquam vaſa continentia materiam tranſmutan-
dam, donec in ſanguinem vertatur, ac eam mox, cùm iecur quantum ſatis ſit ad ipſum, & partis ſuas
alendas, aſſumpſerit, in alias venas diſtribuat. accedunt & arteriꝫ, quꝫ ſpiritum à corde deducunt,
qui foueat natiuum iecinoris calorem. Contegitur verò iecur tenui membrana, quaſi tunica, quꝫ à pe-
ritoneo naturꝫ inſtituto deducta eſt, vt cuſtodiat iecur, ne propter mollitiem, & laxitatem ſuꝫ ſubſtan
tiꝫ diffluat, ſed formam ſuam ſeruet: preterea verò, & vt eadem ſuſpendatur, & adnectatur preſertim
ſepto tranſuerſo. Sed & à cerebro, vel ſpinꝫ medulla neruulum exiguum ſuſcipit, qui tamen in pro-
fundiores partes non penetrat, ſed tantum per extimam membranam diſperſus eſt: vnde & ipſa eſt ſen
ſus particeps. Internꝫ verò partes, niſi quꝫ vicinꝫ ſunt membranꝫ, ſenſus ſunt expertes. Altera verò
pars, quꝫ ventriculo incumbit, caua eſt: quantum verò ad rationem compoſitionis, alteri ſimilis eſt;
niſi quod intertexta quidem & ipſa eſt venulis, quæ occurrunt verſus ſuperiorem partem ramulis ſupe-
rioris partis ſecundum oſcula: an verò illis attiguæ ſint, vel continuæ, præ exilitate percipi nequit. Sed
C huiuſmodi iſtius partis ramuli & ipſi ſemper in maiores cohaleſcunt, verſus partem tamen inferiorem,
donec deſinant in venam portæ: cuius tanquam caudicis ramos eſſe anatomici aiunt venas meſarai-
cas, & quæ per meſenterium diſpertitæ ſunt: His tamen & aliud genus uaſorum accedit: ſunt enim
alia minuta vaſa uenulis ſimilia ex eadem ſubſtantia fabricata, qua conſtat fellea ueſica, quæ & ipſa
paulatim colliguntur in magnum meatum, à quo pendet fellis uaſculum, uel ueſica à natura fabrica-
ta, ut quod ſuperuacaneum bilis in iecinore gignitur, id attrahat, & in inteſtina ad excretionem effun
dat. Natura uerò, uel temperatura iſtius uiſceris eſt calida, & humida. Functio eius eſt, ſanguinem
qui ut cõmune alimentum eſt uniuerſo corpori, gignere. Vtitur autẽ particulatim quatuor facultatibus
in materia, q̃ in ſanguinẽ trãſmutãda eſt, cõficiẽda, quarũ princeps eſt concoctrix, quæ natiuo calore tã
quam inſtrumento vſa, ſuccum prius in ventriculo elaboratum in ſanguinem commutat. Quia verò ne-
ceſſe eſt, eiuſmodi proximam materiam ſanguinis generationi in iecur deferri, ſi tranſmutanda eſt: ideò
neceſſaria eſt & attractoria facultas, quæ vena portæ, & eius ramis tanquam inſtrumentis vtens, in hoc
concoctrici miniſtret: venæ enim illæ ex inteſtinis, & uentriculo, quaſi hirudines quędam, ſuccum, qui
D ſuperfuerat ventriculo, exugentes, eum ad iecur deducunt: deinde verò contentrix facultas fungens ſuo
officio, tantiſper continet, dum coquitur materia: qua concocta, id aſſumit iecur, quod ſatis illi eſt ad ali
moniam: reliquum verò tanquam ſuperuacaneum expellit in magnam & cauam venam, quę à ſupre-
ma, & conuexa eius parte ortum habere diximus, quæ deinde illum in vniuerſum corpus diſtribuit. Sed
& hic pauliſper conſiſtendum eſt; quia ſanguinis tantum hactenus meminimus: de aliis autem humori-
bus nullam mentionem fecimus: quaſi ſolius ſanguinis procreator ſit iecur, non autem aliorum humo-
rum; quod tamen & Gal. aduerſatur, & cæteris medicis. Vnde & hoc reuocandum in memoriam, quòd
ſanguis bifariam à medicis accipi ſolet, immò & à philoſophis. Nam aliquando latiori quodam ſignifi-
cato (quemadmodum ſæpius teſtatur Gal. apertius autem ſecundo lib. Com. in ſextum Epid. & quarto
eorundem) pro collectione quatuor humorum, qui mixti in venis continentur, deducta nimirum appel Cõ.37
latione ab eo humore, qui alios copia ſuperat. Interdum verò propriori ſignificato, ut ſanguinem ſigni- Cõ.29
ficat, qui humor eſt ab aliis natura ſecretus, eiſq; dignior, & naturæ familiarior. In priori autem ſignifi-
catione vtimur nomine ſanguinis, quando ſimul cùm aliis medicis dicimus in iecinore eſſe vim ſangui-
ficam, iecurq; ex ſucco prius in ventriculo elaborato gignere ſanguinem. Quamuis nouerim multos ex

recentioribus medicis, qui ſe magnos ſequaces dogmatum Galen. profitentur, non eſſe hoc omni- A
no conceſſuros, neque aſſenſuros huic noſtrę diffinitioni, ſed tantum particulatim; vt pote quia
pituitam eam, quę verè humor eſt, & naturalis, in ventriculo potius, quam in iecinore generari con
tendant. In quam ſententiam deducti ſunt a duabus Gal. auctoritatibus. Prima quidem accepta ex
commentarijs in primum librum de Natura humana, vbi ait, quód pituita ex prima humorum im-
Cō.3. mutatione per neceſſitatem generatur; & in libro de Atra bile ait, demonſtratum eſſe humorem pitui-
Cap.8 toſum ex pituitoſis cibis in prima ventriculi concoctione fieri. Nos tamen putamus hanc horum ſen
tentiam omnino fundamentis, ac decretis Hippo. & Gal. vt alibi nos probaſſe meminimus, aduerſari,
qui iecur ſolum principium, & fontem altricis facultatis, conſtituere & membra ex quatuor humori-
bus pariter nutriri. Sed in pręſentia in hac quęſtione nolumus tempus terere: nimis enim grandis re-
ſtat uia. nam alias maiori otio diligentius ea, quę ad ipſam pertinent, diſquiremus. Nunc autem
referamus eas particulas, quę conſortium aliquod, vel conſenſum habent cum iecore, quęq; illi ali-
qua ratione miniſtrant. Et quidem ventriculi miniſterium iam expoſuimus: pręparat enim materiam
in iecore iterum coquendam. conſortium uerò, & connexionem multam cum eo habet, tùm ratio-
ne uicinitatis; vt pote quoniam ventriculo incumbit ex parte dextra, id perpetuò fouens: ſed & per
uenas tàm illam, quam portas iecinoris anatomici appellant, (nam venę omnes ad uentriculum per- B
tingentes ſunt huius rami) quàm etiam per uenam cauam, iuxta quam ſitum eſt os ventriculi, & gula: illi
pręterea ét miniſtrant tria alia uiſcera, quorũ miniſteriũ uertitur circa expiationẽ, & emundationẽ ſan-
guinis ab excrementoſo, & ſuperuacaneo humore, qui nõ eſt amplius utilis ad alendũ uniuerſum corpus.
Quod ut exquiſitius percipiatur, hoc conſiderandũ, quod, ut oẽs actiones particulatim, rectè procedant,
ſanitasq; integra ſeruetur; nihil praſtãtius, nihilq; antiquius excogitari põt, quã ut ſanguis bonus gigna
tur, & ſeruetur. Sanguinem uerò in præſentia accipio, ut & reliquos cõtinet humores. Cùm ergo oẽs hu
mores generantur tales, quales natura requirit, ſeruata eorum inter ſe congrua comparatione, uel
proportione, non poteſt animal non uti proſpera ualetudine: ſicuti cùm illi exceſſerint ſuis naturis,
qualitatibusue, aut quantitate, & copia, neceſſe eſt, ut uel morbi oriantur, uel fallax ſaltem ſit ſani-
tas: Sed cùm per abſolutam, & perfectam concoctionem humor perfectiſſimus generetur, & naturæ
familiariſſimus, qualis is, qui propriè ſanguis dicitur, quiq; tanquam centrum eſt in ratione humo-
rum, ad quod alij omnes referuntur, ſicut lineæ omnes à circumferentia ductæ. ſolus enim ſanguis me
dium reſpetu aliorum occupat, qui & temperatiſſimus, & perfectiſſime coctus; reliqui uerò (ut Gale.
quarto de Tuen. ſani. declarauit) aut nimis cocti ſunt, aut minus cocti: & ſicut centrum unum eſt, &
undique ſui ſimile: lineæ uerò ab eo recedentes multę, quæ quò magis à centro remotę ſunt, eò & ab C
unitate: (nam in plures lineas ſecari poſſunt) ita ſanguis, qui perfectus eſt unus, & ſui undequaque in
perfectione ſimilis; & quò maior fit ab hoc receſſus, eò maior fit abſceſſus a uera ſanguinis natura, &
acceſſus ad naturam aliorum humorum. & quia ordines recedentium uarij ſunt, inde fit, ut ſanguis ali
quando bilioſior dicatur, aliquando pituitoſior, quandoq; uerò magis accedens ad naturam atrę bilis: &
id, uel quia ſanguis talis ſit genitus à primo ortu ſecundum ſuam naturam: uel quia talem humorem im
mixtum habet ſupra eam menſuram, quam requirit animantis integri natura. Vnde cum (ut ſępe teſtan
tur medici) & alij humores neceſſariam habeant generationem in animante. Hipp. n. & Gal. quatuor hu-
mores, tanquam animantis corporis quatuor elementa, ſtatuere. atque cum relliqui humores non
ſemper generentur omnino æqualiter boni, neque ſecundum naturalem menſuram. Ideò natura proui-
da, quę ſemper õmni diligentia ſtudet, ut ſanguis, quantum fieri poteſt, purior, & defęcatior fiat,
& ſeruetur; circuncirca ipſum iecur inter uiſcera quaſdam genuit particulas, quarum officium eſſet,
quicquid excrementoſi, vel ſuperuacanei in iecinore generaretur, ad ſe attraherent, ac ſi quid vtilitatis ex
attracto humore in animantis vſum conſequi poſſet, conſequerentur: reliquum verò, quod omnino inu-
tile eſt, excernerent per meatus, & vias ad hoc munus à natura delegatas. Vnde in ſiniſtro præcordio
lien conſtitutus eſt è regione ferè iecinoris, cuius munus eſt, vt quicquid limoſi, & fæculenti in ſanguine D
eſt, & quaſi atræ bilis excrementum ad ſe attrahat per eam venam, quæ eius ramus eſt, quę portæ dicitur
ac ſiquid in eo eſt, quod per eius elaborationem factam à calore huius viſceris natiuo adiuto à calore in
ſignis arteriæ, cuius facta particeps eſt hæc particula, & vtitur, tanquam proprio alimento: quod autẽ om
nino excrementoſum eſt, ad ventriculum impulſum excernit. Habet autem viſcus hoc & ipſum vim at-
tractricem, qua melancholicum excrementum attrahit à iecinore. & detentricem, qua continet eum hu
morem, donec id, quod elaborari poteſt, vt in alimentum lienis cedat, concoquatur. & concoctricem,
qua concoquit, & elaborat eas partes, quæ vtiles eſſe poſſunt. poſtremo verò & expultricẽ, qua id, quod
omnino excrementitium eſt, ad expulſionis vias, & inſtrumenta expellit. Subſtantia autem illius viſceris
laxa eſt, & (vt quarto de Vſu partium refert Gal.) rarior, quàm ſit caro iecinoris, nigrior tamen, & acida
ſapore in his naturam referens humoris, quo alitur. In concaua vero iecinoris parte, quo loco ortum ha
buit vena portæ. appenſa eſt veſicula follea, quæ eandem rationem habet ad bilioſum humorem, ad ie-
cur collata, quam lien ad melancholicum. à natura enim creata eſt, ut bilioſum excrementum, &

A alendum nniuerſum corpus. Quod vt exquiſitius percipiatur, hoc ac ſuperuacuum, qnod non erat amplius futurum vtile, ad alimentum particularum, attrahendo ſanguinem, & ipſa deputaret. Attrahit aũt per tenuiſſimos ramulos, deriuatos à maiori meatu, cuius antea meminimus, qui per concauam iecinoris partem, ſicuti & venulæ tenuiores, quæ quaſi eius radices diſpertitæ ſunt. Expellit autem ad inteſtina ſupra ieiunum inteſtinnm per alterum meatum. Quem Gal. habere plures ramos dixit, quorum unus tenuis admodnm verſus ventriculum tendit ſupra pyloron ad fundum ventriculi: alter longè maior ad duodenum inteſtinum. & ait Gal. quòd ſi in aliquo à natura fuerit peruerſus hic ordo, vt qui ad ventriculum fertur maior ſit ille infelix à generatione dicitur; vt pote quia in ventriculum quotidie copioſa bilis effunditur, quam niſi ante acceptum cibum euomerit, læditur plurimum. Neque tamen hoc perpetuum eſt, neque frequens, vt bipartitus ſit is meatus, ramusq; alter ad ventriculum pertineat. Ego enim cùm ſæpius interfuerim ſectionibus cadauerum, non memini vnquam vidiſſe exilem illum ramum, qui ad ventriculi fundum concedit. Infra iecinoris regionem ſiti ſunt renes vtrinque: alter à lateribus vertebrarum; vt tamen ſiniſter regionem ſublimiorem occupet, vt lieni ex parte ſubtenſus ſit: depreſſiorem verò dexter, quaſi iecinori ex parte cedens: hi à caua vena venam, ſicut à magna arteria arteriam deductam, per quas ſeroſus humor pertranſit, qui ex multo potu naturæ inſtituto generatur, vt per
B eum humor attenuatus exiles, & tenuiſſimas venas permeare poſſit, quo perfunctus munere, ſi non omnino, magna tamen ex parte in excrementum tranſit. & ſuperuacuus eſt, neq; amplius vtilis: vnde renes procreati ſunt ex ſubſtantia quidem carnea, ſed ſolida, & denſa, qui ſinum in medio habent, in quo receptus, & percolatus is humor ab aliqua ſanguinis portiuncula, quæ ſimul cum humore attrahitur à renibus, vt ipſi eo alantur, per ureteras, hoc èſt urinarios meatus in veſicam demittitur: qui humor poſtea vrina, vel lotium appellatur. Quanuis autem, & multa gignatur pituita cum aliis humoribus, & ſæpe etiam ſuperuacua: in hoc tamen ab aliis iam relatis humoribus differt, quòd illa ſuperata à natiuo calore poteſt vlterius concocta in ſanguinem verti in venis à natiuo earum calore; cùm ſit veluti ſanguis non exquiſitè coctus: Ideò natura nullum membrum genuit, à quo, ea attracta, expurgaretur ſanguis: cùm duo alij nulla vnquam ratione poſſint in ſanguinem amplius tranſire. Sed hæc quidem hactenus expoſita ſatis eſſe poſſunt ad inſtitutum noſtrum, vt oſtendamus, quorum conſenſu, & affinitate malè affici poſſit iecur; quanuis nullo proprio vitio teneatur, ſed ab affectibus aliarum partium, cum quibus naturali quadam affinitate connexus eſt. Quis eſt enim, qui non percipiat, & facilè, quòd ſi officia, & munia harum, quas nuper recenſuimus, particularum ita neceſſaria ſunt, quòd cùm illæ adeò malè affectæ ſunt, vt nequeant ſuo fungi munere, ſit opus & ipſum iecur plurimum lædi? Sed &
C cum alijs multis connexionem habet, tùm propter uaſa, quæ ab ipſo ad alia procedunt, vel ab alijs ipſum ſuſcipit: tùm verò propter vicinitatem. Et licet nulla ferè particula ſit, cum qua iecur aliquam cõneoionem, ſaltem per venas, non habeat, maximam tamen habet cum corde, & ſpiritalibus membris, nimirum per venam illam magnam, quæ ad cor pertingens in ventriculum dextrum penetrat, & per arteriam, cuius particeps eſt iecur: tùm etiam per venam cauam aſcendentem. Sed & cum cerebro inſignem ob multitudinem uenarum, quæ per cerebrum, & eius membranas diſpertitæ ſunt. Aliquid etiam facit neruus, quanuis non magnus, qui ſenſum eius tunicæ impertitur. Sed & cum utero. vnde ſuppreſſis menſibus in mulieribus ſæpe in hydropes ſuperueniunt. Vt prætermittam uentriculum, qui duplicem habet rationem conſenſus, & ex uenis multis, & ratione uicinitatis. Vt & id addatur ratione miniſterij, quo fungitur in paranda materia apta concoctioni eius. Inteſtina etiam eadem ferè ratione cum iecinore connexa ſunt. Maximùm etiam habet ſeptum tranſuerſum cum hoc uiſcere nexũ, tùm propter uicinitatem, quia illi ſemper incumbit, & hæret, immò illi etiam per quædam ueluti ligamenta iecur connexum eſt. Sed & uenæ, quas ſuſcipit tranſuerſum ſeptum, à uena caua propè iecur deducuntur. His autem ita expoſitis, iam de affectionum natura, quibus obnoxium eſſe iecur poteſt,
D ſermonem habeamus;

De iecinoris affectibus, qui proprij eius ſunt, quique ex conſenſu eius cum aliis male affectis particulis ortum habent. Cap. II.

EX iis autem, quæ hactenus tractata ſunt, longo etiam orationis circunductu, facile eſt rationem (modò quis animum adhibuerit) inire omnium morborum, quibus iecur ex uariis occaſionibus poteſt eſſe obnoxium, & à quibus lædi eius operationes poſſunt. Nam ſi primum ita res ſe habet, quòd iecur quæcunque rectè agit, per natiuum calorem,

tanquam per primum,& proximum inſtrumentum agat:in hoc enim Gal. Hippo.& Ariſt.conſentiunt, A
quòd natinus calor auctor eſt omnium natutalium operationum . calor autem is temperatus calor eſt,
qui conſiſtit in apta,& congruenti temperatura , atq; accommodata naturæ rei,cuius natiuus dicitur.
Etenim in relatione,& comparatione ad aliud dicitur natiuus,vel naturalis: huius verò temperaturę,&
menſuræ iſtius caloris ſunt certi quidam limites,quos vbi exceſſerit , tantum à ratione natiui caloris fit
receſſus, quantum fit exceſſus extra eos limites. ſecundum quem exceſſum fiunt morbi intemperatura :
nam ratio temperaturæ particularum in proportione natiui caloris conſiſtit : Et cùm quadruplex fieri
poſſit hic exceſſus,pro ratione quatuor terminorum,quibus circunſcribitur ratio caloris natiui:alter.n.
ex parte caloris:alter verſus frigus:tertius verſus ſiccum: poſtremus verſus humidum: ſequitur, quòd ex
quatuor differentijs intemperaturæ ſimplicis poteſt iecur malè affici, & totidem compoſitæ , quatenus
fit ab vno tantum limite exceſſus,vel à duobus.ab vno quidem , ſi vel in calido tantum fiat tranſitus ex-
tra definitos limites,vel in frigore,vel in humiditate,vel ſiccitate : à duobus autem in compoſitis tempe
raturis exceditur,vt in calido,& humido,vel frigido,& ſicco,vel calido,& ſicco, vel frigido, & humido.
Et quia ita in his,ſicut in ſimilibus aliarum particularum affectibus,poſſunt huiuſmodi differentię dupli
cem habere modum:quoniam aliquando intemperies pendet,& fouetur à materia ſimili ſecundum na-
turam,& proprias qualitates:interdum verò ſola eſt citra vllam materiam intemperies , actiones viſce- B
ris lædens:ſicuti horum eſt diuerſus modus; ita & diuerſa erit curationis ratio . Materiæ verò omnes in
quatuor tandem humores referuntur: nempe in ſanguinem, pituitam, & vtranq; bilem. Sed neq; hic ėt
conſiſtendum,verùm magis particulatim res tractanda : duobus ſiquidem modis humor , vel materia,
quæ aliquam fouet intemperiem in aliqua particula ſe habere poteſt . Nam interdum(vt de phrenitide
Cō.73 Gal.tùm ſecundo lib.Com.in primum Epid.tùm etiam alibi expoſuit) humor is in uenis continetur, &
quaſi alluit ipſas particulas;& tunc appellatur à medicis intemperies cum materia. Interdum verò non
modò venas replet,& illis infartus eſt; ſed ex eis expreſſus excidens in ſubſtantiam,vel anguſtos,& in ina
nes particularum meatus illabitur,eos replens,illiſq; impactus extendit partem illam, quam occupat,
& in tumorem attollit.Solet autem hoc euenire,cùm concitatur fluxio,aliqua particula impellente hu-
morem ſuperuacaneum,qui illi aut qualitate,aut copia erat moleſtus,aut illa attrahente, quæ in tumo-
rem attollitur,ratione vel caloris in ea aliqua de cauſa acenſi,uel doloris ibi excitati.Et hunc in modum
fiunt tumores omnes præter naturam,qui deinde differentes habent naturas pro ratione differentis hu-
moris,à quo excitantur.A calida enim fluxione inflammationes,& eryſipelata fiunt.Ex frigida uerò ęde
mata,& ſcirrhi,& alij,qui ad hoc genus referuntur. inflāmmationes enim particulatim ex ſanguinea flu
xione ortum habent : quanuis generali quadam ſignificatione antiqui medici inflammationem (ut ſu- C
perioribus libris oſtendimus)omnem tumorem calidum,in quo multus ſit feruor,nuncupauerint. A bi-
lioſa autem fluxione fiunt eryſipelata.ædema verò tumor frigidus eſt,ſed mollis & laxus ex tenui pituita
ortum habens:ſed Gale.quarto de Præſag. ex pulſu ædema non poſſe in iecinore quæ in conſiſtere credi-
dit:ab eius.n.calore pituita tenuis facilè , concoquitur tamen , tùm digeriturum . at ſcirrhus durus tu-
mor,& frigidus eſt,qui à lenta & craſſa pituita, aut concreta ortum habet , uel à melancholico humore
uſtionis experte. nam qui aſſatus, & uſtus eſt, cancros procreat . Hi autem morbi,quorum eſſentia con
ſiſtit in intemperatura, proprij ſunt ipſis particulis, non quatenus compoſita ſunt,& inſtrumentaria pri
mum, & per ſe,ſed ratione ſimplicium partium,ex quibus coagmentata ſunt . Quanuis tumores, quos
præter naturam appellauimus,duplici ratione particulas lædant:nimirum & ratione,qua ſimplicia mē-
bra ſunt,& ratione,qua compoſita,& inſtrumentaria.Cùm.n.partem,quam occupant,extra fines ſuę na
turalis temperiei ducunt , in morbis ſunt , qui in temperatura cum materia conſtant : Quatenus verò
claudunt uias,& meatus uiſcerum,qui ad eorum functiones neceſſarij ſunt,morbi ſunt in uia , uitiantes
naturalem conformationem,& ſtructuram particulæ. Verùm ut hoc expeditius intelligi poſſit,id etiam
conſiderandum,quod (ut paulò ante expoſuimus)primaria functio iecinoris eſt ſanguificatio (ita enim
loquar)ad quam perficiendam neceſſaria eſt materia:nam ex nihilo nihil fit.eam autem oportet attrahi
à uentriculo,& inteſtinis per uenas,atq; attractam in eiſdem,donec coquatur,detineri: mox uerò à ieci- D
nore itidem per uenas diſtribui in uniuerſum corpus.Sed ut hoc promptè fiat, oportet, uias eſſe expedi-
tas , & apertas , & quantum natura uiſceris requirit , patentes , & latas . quòd ſi illæ uel coarctentur
aliqua occaſione , & ea ratione claudantur , aut alioquin repleantur , ita ut tranſitus occludatur , &
impediatur , confunditur omnino , & impenditur prima , & præcipua actio ipſius iecinoris; & id genus
morbi obſtructio , uel oppilatio à medicis appellatur . Quæ multiplicem in hoc uiſcere poteſt occaſio-
nem habere . Nam aut ab aliquo tumore in eo uiſcere excitato : pars enim , quæ intumuit , alias ur-
get , & impellit , & ita aſtringit , ut uenæ non poſſint ſanguinem , uel alium humorem admittere : &
quod de uenis diximus , illud idem de arteriis intelligendum , ac de ramulis meatus fellei . Aut à
multitudine humoris occupante uenulas , uel alia uaſcula , de quibus nunc ſermonem habeba-
mus , & illis infarta , ut tranſitus aliis non permittatur . Quandoque uero craſſus aliquis hu-
mor , aut lentus vaſa illa occupat , vt alteri humori nullum relinquat aditum . Sed & venæ in-
terdum arefactæ contrahuntur , & clauduntur . His ferè continentur omnes differentię affectuum ,
quibus lædi poteſt hoc viſcus:niſi quod & ſolui poteſt interdum eius vnitas, vel ab externa cauſa;nem-

pe per

A pe per illatum validius aliquo inſtrumento, aut incidente, aut per contuſionem dilacerante: vel ab interna, ſicut ab aliquo acri, & erodente humore, aut ex aliquo tumore præter naturam, qui in abſceſſum deſierit, vel per ſuppurationem, vel alia ratione.

De affectibus iecinoris, quibus qui laborant a græcis medicis hepatici dicebantur. Cap. III.

Contingit ſæpe, vt quanuis iecur nullo alioquin morbo conſpicuo detentum ſit: (morbos autē manifeſtos appello, quales ſunt inflammatio, vel ſcirrhus, vel alius quiſpiam tumor, vel etiam obſtructio) infirmum tamen ſit, & in obeundis ſuis actionibus admodum imbecillum, hos qui ita affecti ſunt, græci (vt teſtis eſt Gal tertio de Sympt. cauſ. & octauo de Comp. medi. ſec loc.) hepaticos, quaſi latinè iecinoroſos dicas, appellarunt. Sed hoc eſt in memoriam reuocandum, quod nos docuit ſæpe Gal. nempe quòd quando infirmitatem, vel imbecillitatem alicuius viſceris, vel alterius alioquin affectus in humano corpore, non morbum aliquem, vel affectum aliquem diſtinctum, & definitum nominamus, ſed confuſam quandam rem: niſi aliquid aliud addamus, quo definiatur, & diſtinguatur: immò imbecillitas potius morbum conſequitur, quàm quòd ſit morbus, vel affectus. Quod vt rectè percipiatur, animaduertendum eſt, quòd (vt quinto de Loc. affect. Gale. tradidit) omnium facultatum, quibus particulæ in animantium corporibus prędite ſunt, eſſentia in earum temperaturis proprijs, priuatiſque vniuerſa conſiſtit, vt ex parte ſuperiori capite probauimus: huc enim ſpectat, quòd omnium actionum particularum auctor eſt natiuus calor, qui in eis eſt. Vnde cùm integra ſeruatur temperies naturalis alicuius particulę, neceſſe eſt vires eſſe validas, ac robuſtas omnes actiones à facultate editas, quæ ſuam eſſentiam ab ea temperatura habuit. vitiata autem & immutata temperie, neceſſe eſt, vt pro ratione illius vitii, uel immutationis, maior, vel minor læſio inde contingat, & facultas reddatur imbecillior, actioneſque ſequantur imperfectiores, & languidiores. Quo fit, ut quanuis vnum ſit commune nomen, quod ad vnam etiam communem rem referatur, id, quo dicuntur hepatici, qui iecinoris vitio laborant: refertur enim hæc appellatio ad eos, qui iecur infirmum habent: attamen particulatim plures differentias, immò interdum & inter ſe aduerſarias ſignificat. Nam cùm quælibet intemperatura poſſit imbecillum iecur reddere: quatuor autem dixerimus eſſe ſimplices intemperaturas, & totidem compoſitas, & illas, aut ſine materia, aut cum materia: ſatis conſtat calidā intemperiem frigidæ, & humidam ſiccæ eſſe contrariam, & eodem modo compoſitas, & materias etiā inter ſe ſuapte natura eſſe contrarias. Nec modò hac ratione variantur eiuſmodi imbecillitatum differentiæ; ſed ratione etiam læſæ facultatis. Cum enim in iecinore ſit facultas attractrix, deinde detentrix, tertiò contentrix, quartò expultrix: non ſemper omnes per tranſmutationem temperamēti æqualiter afficiūtur; niſi tantus fiat receſſus à naturali ſtatu, vt omnis proportio ſit amiſſa, & deſtructa: alioquin autem pro diuerſa tranſmutatione ſecundum modum, & comparationem qualitatum, aliquando magis læditur attrahendi uis, aliquando detinendi, nonnquam concoctrix, interdum expultrix. & pro ratione, qua hęc, quàm illa, facultas magis lęſa eſt: ita uarij effectus, & diuerſa ſymptomata ſequuntur, vt paulò poſt docebimus. Vnde (quemadmodum Gal. octauo de Comp. med. ſec. loc. luccidè expoſuit) ſi attractrix in iecore facultas fiat imbecillior, vt alimentum ex uentriculo, ac inteſtinis aut nequeat attrahere, aut ægrè, & parum attrahat, aluus liquida, & non conſiſtentia deiicit. & ſi vna & uentriculus cū iecore ſit factus imbecillior quatenus ad officium concoquendi pertinet, aluus cibos ſemi coctos excernet. ſed ſi ualidus ſit ventriculus, probeque cibos conficit, deiectiones coctę quidem quantum ad munus uentriculi ſpectat, verùm omnino liquidę erunt: ſuccus enim in ventriculo confectus liquidus eſt, perinde vt cremor hordei, cuius, aut nihil, aut parum admodum attrahitur ad iecur. Sed ſi iecoris imbecillitas non ea ſit, vt nequeat attrahere; immò commodè attrahat, verum nequeat potius id, quod ſemel attraxit, in ſanguinem probè conuertere: variæ tunc fiunt corruptiones, & peruerſæ commutationes materiæ, quæ erat concoquenda, perinde in iecore, ſicuti & in uentriculo, cùm prauè cibos concoquit. Nam ſi imminuta fiat concoctio, ita ut incipiat quidem, & aliquatenus procedat concoctio, non tamen abſoluatur, fit ſanè veluti ſemicoctus ſanguis, qui deinde tanquam inutilis, & naturæ operibus ineptus repellitur, atq; per aluum deiicitur: deiectiones verò he tales uidentur eſſe, qualis eſſet ſanguis, qui multa eſſet aqua dilutus, vel (vt alij exponunt) qualis aqua eſſet, qua carnes nuper iugulati animalis lauarentur: cruenta enim videretur quidem ea aqua, quæ tamen conſiſtentiam ſanguinis non haberet. & hæ quidem ſunt deiectiones, quæ à medicis proprie appellantur hepaticæ deiectiones. At dum talia deiiciuntur, res adhuc in initio eſt: nondum enim multum eſt progreſſum; quia ſi augeatur, non fiunt amplius iſtiuſmodi deiectiones, ſed alię deiectionum formæ, & qualitates adeò uarię, & diuerſę, vt (quemadmodum Gal. eodem loco teſtatur) uix aliquis eas diſcernere poſſit, vel ſermone exponere; & id uel propter calorem aſſantem, uel propter putreſcentem, & corruptum ſanguinem in iecinore. Nam ſi calida iecur intemperatura tentetur, deiectiones colliquationem, primum quidem humorum præferant,

Cap. 2
Cap. 7
Cap. 7
Le. 3 8

deinde verò colliquatur & caro iecinoris,deiiciturque bilis quędam craſſa, ſynceraque referens fœdum A
quendam odorem. In frigida verò intemperatura non ſunt aſſiduæ,vt in calida,deiectiones,multęq; ;
ſed per interualla citatur aluus, & cùm ſuppreſſa uideretur,repente deinde copioſa profundit:deiectio-
nes non ita fœtidæ ſunt,vt quæ ex colliquatione fiunt, à quibus non fœtore modò differunt, ſed calore
& ſubſtantia.nam hæ ferè putris ſanguinis ſpeciem referunt. Sępe verò,qui hepatici dicuntur,deiiciunt
excrementa,quę ferè propè accedunt,vt ſint atra bilis: nam videtur eſſe ſanguis ater primo aſpectu; ve
rùm ubi fueris diligentius intuitus,neque ſanguinem eſſe,neque ſanguinis grumum percipies,ſed velu
ti quandam ſanguinis craſſi fęcem. At cùm calidæ,vel frigidę intemperaturæ addita fuerit & humida
intemperies,alui deiectiones erunt liquidiores:cùm verò ſicca,erunt aridiores. Quanuis autem & alijs
argumentis diſcerni poſſint hę affectiones hepaticæ,ſicut febre: nam frigida intemperatura plerunque
ſolet ſine febre eſſe inter initia:quanuis re vlterius progrediente, ſanguine corrupto in iecore, excitetur
Cap.7 febris; cùm plerunque calidam(vt docuit Gal.quinto de Loc.affect.) febris inſignis ſequatur: præterea
ex frigida intemperie rarò amittitur cibi appetentia; ſed ſæpe & creſcit:cùm calidam cibi potius faſti-
dium,& ſitis ſequatur,qua carent,qui frigida laborant.nec modò prauę ſunt deiectiones in calido, ſed
& vomitus interdum prauæ materiæ. Nullum tamen eſt firmius,certiusque inditium, quo affectus he B
patici cognoſci poſſunt, (vt ibidem Gal.teſtatur)atque eorum differentiæ,quàm id, quod à deiectioni
bus depromunt medici. Vnde ſi rectè res conſideretur, alui profluuia,quæ hepatica à medicis dicun
tur,huc omnia referenda ſunt. Et cùm in ſequentibus de omnibus differentiis fluxionum alui vna tra-
ctatione agere ſtatuerimus:ideò de hac re non protrahemus ſermonem in longius; ſed ad eum locum
omnia,quæ ad hanc rem attinere poſſunt,reſeruabimus. Sed ex parte etiam aliqua pertinentia ad præ
ſens negotiũ exponemus in hoc libro,vbi de aqua inter cutem habebimus ſermonem: nam & affectus
ille, ſi non omnino,maxima ſaltem ex parte occaſionem habet à iecinoris imbecillitate, quæ ſequitur
eius intemperiem. Vnde ne cogamur eadem ſæpius repetendo tempus conſumere,de his nolumus lon
giorem in præſentia ſermonem inſtituere,ſed ad alios affectus exponendos accedere. E quia & aqua
intercutem,quam hydropen,uel hydropiſin, vel hyderon gręci appellant,intẽperaturam iecinoris, aut
ſcirrhum,aut obſtructiones, conſequi ſolet:icterus autem,vel morbus regius obſtructiones iecinoris,in-
flammationesque,& ſcirrhos item plerunque conſequitur: Ideò de his prius agemus, poſtea de illis.
primum autem de obſtructionibus verba facturi ſumus:quoniam ſimplicior eſt morbus, quatenus ad
rationem lædendi iecur pertinet:nam quanuis obſtructiones,quæ à multis, aut lentis,aut craſſis humo-
ribus excitantur,non poſſint eſſe ſine aliqua labe intemperiei illius particulæ, in quam incumbunt hu-
mores illi: ea tamen non eſt,à qua primum, & maximè læduntur actiones obſtructæ particulæ: ſed po- C
tius præcipua, & maxima læſio eſt;quia uia,per quam tranſit alimentum,clauſa eſt. Vnde numeratur
Cap.9 vndecimò Meth.inter morbos,quibus membrum,quatenus inſtrumentarium, & compoſitum eſt,affi-
citur:vitiat ſiquidem conformationem,vel(vt iuniores loquuntur) compoſitionem particulæ:eſt enim
morbus in via: Inflammationes verò, & ſcirrhi ęquali ferè ratione lædunt ſimplices viſceris partes,
quatenus ſimplices ſunt,cùm temperiem earum inſigniter tranſmutent, & vitient,vt ſuperius inſinua-
uimus: & uiſcus ipſum quatenus organicum, obſtructa nempe uia; quanuis tumores hi potius compri
mendo, & aſtringendo uaſa concludant, non autem propter materiam infartam in inanitionem
uaſorum: ſicuti in veris oſtructionibus fit.

De obſtructione iecinoris. *Cap. IIII.*

OBſtructiones in iecinore concitari à craſſis, uel à lentis ſuccis probare non eſt opus, præſertim
Lec.39 verò illis,qui probè calluerint ſtructuram, & cõformationem iecinoris:cum (vt paulò ante di
ximus)ſit intertextum exilibus, & anguſtiſſimis venulis,in quibus facile infarta craſſior mate D
ria,vel lenta hæret,& eas claudit. Sed quod à multis quoque,quanuis neque craſſi,neque len
ti fuerint,humoribus fiat obſtructio,probat Gal. octauo Metho. exemplo petito ab hominum turba,
qui confertim, & certatim contendunt tranſire per viarum meatus,pręſertim cùm anguſti fuerint: ſępe
enim ibi hęrent,& nemo poteſt tranſire,cùm alter alterum impediat. Vnde cùm anguſtiſſimę ſint ue-
nę in iecinore,præſertim verò(vt teſtatur Gale.in lib.de Conſti.ar.med.)vbi venę,quę deductę ſunt à ue
Cap.17 na,quę portę dicitur,committuntur cum ramulis uenæ, quam cauam Ariſt.appellat. Quo fit deinde,
vt maximè mirandũ nõ ſit,cur hoc viſcus ſit maximè obſtructionibus obnoxium,ab eisque frequentiſſi
mè tentetur;ut pote quia ipſum uias anguſtiſſimas habet, & copioſa per eas materia ſubinde feratur.
Vnde & qui ſuapte natura uenas anguſtiores habent,per quas alimentum à parte concaua iecinoris,
Cap.15 tertiò de Alimen. facul. ait Gal.)ad conuexam tranſit,& qui congerunt multos crudos, & craſſos ſuc
Cap.6. cos præ imbecillitate caloris natiui,& ſenes etiam facilè(vt quinto de Tuen.ſani.idem tradidit)obſtru
ctionibus capiuntur. Sed neque præterea, ſi quis animum his,quæ hactenus expoſuimus, aduerterit,
difficile erit inuenire,quæ poſſint eſſe cauſæ obſtructionum. Proximæ enim ſunt ſucci craſſi, lenti, &
multi. Remotiores verò duæ ſunt: quædam internæ:quædam verò externæ. Interna eſt corporis na-

A hiralis propenſio propter uel iecinoris conformationem, vel ętatem, vel uentriculum imbecillū. Exter
næ verò ſunt, quæcunque vim habent gignendi humores tales, quales diximus eſſe proximam cauſam
obſtructionum, atque ea etiam, quæ poſſunt illos mouere, & digerere in anguſtos iſtius viſceris meatus.
Vt tandem hæc omnia in victus rationem referantur. Nam aut ea, quæ comeduntur talia ſunt, ut
ſuapte natura ſint craſſi ſucci, qualia ſunt amilum, ſimilago, oriza, far, tragum, lac, quòd craſſius eſt: ho
rum enim meminit Gal. tertio de Alim. facul. Addit autem quinto de Sani. tuen. caſeum, cochleas, bul Cad.6
bos, lenticulam, præſertim quando ex ſapa comeditur: ſed & placentæ ex lacte, uel caſeo paratæ, ait ip
ſe in lib. de boni, uel mali ſucci cibis, aut quæ ex ſimila, & lacte, & tandem quęcunque ex tritico citra
fermentum fiunt, vt lagana, & id genus alia. Item oſtrea, anguillę, & quicunque piſces carnem duram
habent: vix enim in ventriculo coqui poſſunt, & qui dura teguntur teſta: ſed & piſces magni, & cetacei.
Aues etiam, quæ in ſtagnis, & paludibus degunt, atque adeò etiam in aquis. Carnes quoque ceruorū,
ceruorum, caprarum, boum, ouium, agno rum, & ſuum: & cibi omnes ferè dulces, exceptis melle, paſſu-
lis, & ſaccharo: vinum etiam dulce. quamuis (vt in lib. de cibis boni & mali ſucci ait Gal.) obſtructiones Cap.4
B ex vino dulci excitatę moderatiores ſint, quàm quæ ab alijs cibis, qui craſſi ſucci ſunt. Otium verò tā
animi, quā corporis longum, & immodicum obſtruendi iecur (teſte Gale. ſecundo de Tuend. ſan.) in Cap.8
cauſa eſt ea ratione, qua inde corpus frigidum, & pituitoſum euadit. unde & obſtructiones, & alii frigi
di morbi ortum habent. Sed & quæ cibum nondum plenè coctum, aut crudos alios, & craſſos humo
res colliquatos prius in venas digerere poſſunt: ſicuti balnei uſus à cibo: aut cùm refertum corpus eſt,
præſertim verò ventriculus, & uiæ communes crudo humore: & exercitatio uehemens, & motus, quo
corpus incaleſcit. Item uenus poſt cibum, & uehemens ſtudium. Horum omnium meminit Gal. ſæpe
pręſertim uerò quinto, & ſexto de Tuen. ſani. tum & ſecundo etiam, & in libro de cibis boni & mali ſuc Cap.6
ci. Reliquum autem eſt, ut & ea tractemus, quæ pertinent ad ſigna, quibus poſſint diſcerni obſtructio Cap.3
nes, quando iecur occupant. His itaque notis docuit Gal. tùm ſexto de Tuen. ſan. & in libro de cibis Cap.8
boni, uel mali ſucci, tùm uerò quinto de Loc. affect. dignoſci poſſe iecur eſſe obſtructum: primum quia Cap.3
percipitur veluti ponderis cuiuſdam ſenſus in dextro præcordio; præſertim verò cùm ſpiritus uehemēs Cap.2
fit attractio: quod forſitan ea de cauſa accidit; quia in uehementi, & valida inſpiratione tranſuerſum Cap.7
ſeptum ſurſum aſcendens ſecum iecur, quod illi annexum eſt, trahit: quare ſuſpenſum iecur magis gra-
ue uidetur. grauitatis verò cauſa eſt materia craſſa, vel multa uenis infarta, quod ſi præterea intercluſus
ſit in iecore flatuoſus aliquis ſpiritus, qui ob obſeſſas vias nequeat erumpere, tenſio percipitur in eodē
C pręcordio: ex quo poſtea, præter ſenſum ponderis, dolor, & aliquando acutus poteſt concitari: alioquin
enim obſtructiones non habent inſignem dolorem adiunctum; & ſi aliquis adſit, eſt potius dolor gra-
uans, quàm acutus. Præterea quantum ad obſtructiones pertinet in iecore, illæ ſæpe conſiſtunt ſine ul- Lec.40
la febre. Nam niſi ob obſtructiones putreſcant humores, qui alioquin diſſlari nequeant, febris non ac
cenditur, quia obſtructio frigidus morbus eſt, qui & à frigida plerunque materia ortum habet. Quòd
ſi ſtatim ab initio febris adeſt, iam potius inflāmationis, (vt ſecundo de Loc. affect. & ſeptimo Apho. Cap.8
docuit Gal.) quàm obſtructionis rationem habet, maximè ſi dolor etiam inſignis adſit. At uerò cùm Co.52
(vt ſępe diximus) duplex ſit eius pars: altera conuexa, quæ extrorſum magis vergit: alia verò caua, quæ
introrſum potius conuerſa uentriculo incumbit; & aliquando altera tantum obſtructa ſit, aliquando
vtraque: cùm ſola conuexa oppreſſa eſt obſtructionibus, ſi illæ aliquantiſper ſint inſignes, dum tracta-
tur dextrum præcordium, & comprimitur, plenius illud percipitur; propterea quia turgentius eſt iecur
infartis multis humoribus, ac tenſius, magis renitens comprimenti manui. nam ſemper aliquem flatū
incluſum continet. At verò cùm obſtructio occupat concauam, & penitiorem partem, non ita tactu à
manu percipi poterit; quia pars illa profundior eſt, niſi interdum illa obſtructio adeò inſignis ſit, ut &
conuexa pars conſentiat. Addunt autem iuniores & alia ſigna obſtructionum, quæ cum non ſint
D earum propria, ſed communia inflammationi, ſcirrhoque: ideò de illis progrediente ſermone verba
faciemus. Et ne quis forſitan arbitretur obſtructiones non eſſe rem multi momenti, antequàm curan
di rationem aggrediamur, referamus incommoda, quę retulit Gal. in lib. de cib. bon. & mali ſucci, & pe
ricula, quę eum ſequi ſolent, qui neglexerit curare iecoris oppilationes. Primum enim prohibent, quò
minus alimentum ſpargi poſſit in vniuerſum corpus, quo deinde fit, vt neque ali poſſit. ſubinde uerò ſunt
in cauſa, cur multa congeratur materia in uenis meſenterii, uel in concauo iecinoris: nempe intercepto
ei tranſitu ad ſuperiorem partem, & ad eas uenas, ad quas pertinet alimentum diſtribuere in uniuerſum
corpus: unde periculum imminet, ne aut inflammatio concitetur, aut ibi putreſcente materia, febres
accendantur. Sed & id addendum putauerim, quòd inde occaſio oriri poteſt, vt tandem affectus hypo
chondriacus exoriatur. Ex his autem, quę nuper à nobis ſunt expolita, facilè poteſt unuſquiſque perci-
pere, quantum operę pretium facturus ſit medicus, ſi in tollendis citò obſtructionibus diligens, & ſo
licitus fuerit, quàmque benè cum illo agatur, qui citò ſe bono medico, & cùm primū animaduer
terit ſe correptum ab obſtructionibus, commiſerit. facilior enim longe eſt earum curatio, cùm me-
diocres, nec adhuc ſunt factæ ualidiores: difficilior verò, cùm uehementes ſunt. nam præterquàm
quòd ſunt curatu eò difficiliores, quò ſunt ualidiores, & maiores: febris, quę plerunque ſolet comes
magnarum obſtructionum, addit etiam maiorem difficultatem, & periculum. Vnde (vt Gal. in lib. de

Conſti.

Conſti.artis med.ait)obſtructiones,antequàm multum inualeſcant,ſola victus attenuantis ratione, ac A
attenuantibus medicamentis tolli poſſunt:cùm verò plus inualuerint, & uehementiores fuerint factæ,
iam non modò,id verùm & vacuationem, vt curentur, requirunt. Nam ſi morbi natura nobis ratio-
nem curationis primum indicat,morbique remedijs contrarijs tolluntur: neceſſe eſt, vt craſſi humores
attenuantibus corrigantur:lenti autem detergentibus. at multitudinem uacuatio curare ſolet. Vbi er-
go leues ſint obſtructiones, & citra febrem,non multi negotii erit earum curatio. ferè enim ſola victus
ratione tolli poterunt, vel ſi etiam interdum fuerit aliquibus opus medicamentis, attenuantibus dunta
xat erit opus,& illis ſatis mediocribus;quia non poſſunt eſſe multi humores, qui leuem excitarint ob-
ſtructionem: & proinde neque manifeſtam aliquam requirunt euacuationem, neque etiam ualidè at-
tenuantibus,& aperientibus. vt enim extremi morbi extrema remedia. vt ait Hippo.primo Apho.expo
ſcunt:ita mediocres mediocria. Quòd ſi quis opponat,quòd interdum, licet obſtructiones leues ſint,
quia modica ſit materia infarta; poteſt tamen vniuerſum corpus eſſe refertum multis, aut uitioſis
humoribus:quare res non expers eſt periculi. ne augeantur obſtructiones, & maior fiat morbus. Gale.
verò & ex Hippo.ſententia quarto de Rat.uict.in mor.acut.& in lib. de Sec.uen. uidetur velle,quòd ea-
dem remedia opportuna ſunt,ſiue magnus ſit morbus, ſiue futurus magnus. Reſpondemus, quòd id
quidem uerum eſt,quando res eſt in præcipiti,& in mora periculum eſt:ſed idem etiam docuit,quòd ſæ B
pe & plenitudo corporis,& redundantia malorum humorum,præſertim verò crudorum, tolli,& corri-
gi poteſt ſola ratione victus illis accommodata,aliquando tenui,aliquando attenuãte; dummodò nul-
lam præſtemus occaſionem,cur confertim moueantur,& digerantur in anguſtiores, & exiliores venas,
quales ſunt illæ,quas ex ſententia Gal. octauo de Tuen.ſan.& alibi ſæpius retulimus. Attenuant autem
ea omnia,quę tenues gignunt humores,& quæ partium tenuiorum, λεπτομερῆ græci appellant,qualia
ſunt,quæ nitroſitatis non ſunt expertia, quæque amara, & quę acria ſunt hæ enim attenuando, & diſſec-
cando craſſos, lentoſque humores,eos parant,vt facile in habitus conuerſi,partim à natiuo calore, par
tim autem à calore etiam eorum,quę attenuant,(neque enim aliquo carent calore,quæ retulimus)per
tenues, & in conſpicuos meatus euacuentur. At verò ſi maiores ſint obſtructiones, & quę à multa fo-
ueantur materia, neceſſaria etiam erit uacuatio, quę per uias latiores, conſpicuaſque fieri ſolet: ſicuti
per aluum,vel per vrinam; hac tamen adhibita diſtinctione,quã nos tum alibi, tum uerò tertiò Artis
Cap. medic.docuit Gal.ut ſi obſtructa ſit pars conuexa, & ſuperior iecinoris, accommodatior ſit euacuatio,
95. quæ fit per ea medicamenta, quæ lotium cient:ſumpta nimirum indicatione à natura loci affecti, qui
ratione venæ cauæ maiorem habet connexionem, & uiciniam cum inſtrumentis vrinariis. At in ob-
ſtructionibus concauæ partis vtilior, & commodior erit vacuatio,quam medicamenta moliuntur,quæ C
per aluum ducunt,ſimili ratione,quia vena,quæ portę dicitur, quæque ſedem,& ortum habet à conca-
ua iecinoris parte, inteſtinis magis eſt annexa, & affinis. Sed cum ad obſtructiones febris etiam acce
dit,iis,quæ hactenus expoſita ſunt (ita vt diximus) vti,non uſquequaque tutum: niſi prius (vt octauo,
Cap.4. & undecimo Metho,tradidit Gal.)corpus ſecta vena uacuauerimus, præſertim verò ſi plenum ſit;quan
Cap.4. uis ille conſuluerit ibidem ſanguinem etiam, vbi per uires,& ætatem licuerit,detrahendum eſſe,etiã nõ
& 10. ſit in corpore inſignis aliqua plenitudo:alioquin enim facile(ait ille) poterunt & febris magis accendi,
& putredo augeri,& obſtructiones fieri maiores.nam quę attenuant,& aperiunt,plerunque calefaciũt,
qua ratione poſſunt febrem,& putredinem augere, mouent etiam materias, & eas in anguſtiores uenas
digerunt,& proinde obſtructiones maiores faciunt. Hoc autem rectè, & ritè peracto,conuertẽda dein
de curatio ad ea,quæ attenuare, & ſecare humores poſſunt, qui in cauſa ſunt obſtructionum, ac eas fo-
uent, & ſeruant. Sed iam hic duos morbos curandos habemus, nempe febrem, & obſtructiones, qui vt
ſunt aduerſarię,& oppoſitæ interſe naturę: (alter enim calidus:alter frigidus, vt diximus)ita & oppoſi-
tas habent indicationes. Quare recurrendum erit ad rationem communem eiuſmodi complicatio-
num:vt uel id imprimis ſpectemus,quod magis vrget, & maius periculum habet,aut id, ſine quo alterũ
nequit curari: aut id,quod eſt alterius cauſa. Quamuis autem quandoque accidat,ut febris adeò ue-
hemens, & valida ſit,vt cogat medicum illi imprimis attendere,cęteris omnibus poſtpoſitis: ſępius ta- D
men(ut Gal.undecimo Meth.docuit)curatio ab obſtructionum reſeratione inchoanda eſt; ut poţe quo-
niam obſtructiones in cauſa febris ſunt, atque eam ita fouent, vt uix curari ea poſſit,niſi obſtructioni-
bus remotis. Neque tamen ita ratio obſtructionum habenda eſt,vt omnino febrem negligamus:im-
mò ſemper & febrem,quantum fieri poteſt,reſpiciamus:alioquin enim poterit adeò exaſperari, & accẽ-
di febris,vt cogatur deinde medicus,poſt habita ratione obſtructionum, febri remittendæ incumbere.
Vndę cùm ſint auferendæ oppilationes rebus attenuantibus,& detergentibus,quorum pleraque calefa-
ciunt, & exiccant,inſigniter etiam,ratio expoſcit, vt ſi aliqua ſint,quæ hæc poſſint præſtare,neque tamẽ
calefaciant, vel etiam refrigerent, illa aliis præferamus. aliquando enim ita accidit, vt medicamenta
vel cibi propter diuerſam partium naturam, quibus conſtant, poſſint ex parte attenuare, ex parte verò
refrigerare. ſunt enim in ipſis partes quædam tenui ſubſtantia conſtantes, in quibus aliqua quidem vis
calorifica eſt,& ab his habent, quod aperiant,& attenuent,ex alijs verò, quę plures ſunt, quod refrige-
rent. Quia tamen hęc,quæ vel non inſigniter calefaciunt, vel etiam refrigerant, in attenuando,& ape-
riendo non admodum ualida ſunt:etſi obſtructiones ſint uehementes, ab his tolli nequeunt, vel ægre

admo-

A admodum, & tardè:quo fit deinde,vt neceſſe ſit ab his ad calidiora tranſgredi, quæ & efficaciora ſunt
in aperiendo:ſemper tamen ita agendum eſt, vt & febri aliquam partem demus:nempe,vt quò fieri po
teſt,minus, calidis vtamur, aut ſaltem ea temperemus illis, quę aperiunt quidem, ſed reſtigerent, aut
ſaltem calorem aliqua ex parte remittant. Sed iam magis particulatim agamus, & quæ medica-
menta ſrigida ſint aperientia, quæque calida, exponamus, non tamen omnia, ſed aliqua,
quæ in maiori ſunt uſu. Nam cùm horum ſit immenſa quędam ſylua, nimis prolixi eſſemus, ſi
omnia recenſeremus. frigida quidem aperientia ſunt plantago, endiuia, intybus, & cichoraceo-
rum uniuerſum genus. In calore verò & frigore medium ferè locum tenet adiantum, attenuandi
tamen,& aperiendi non omnino leuem uim habet:aſplenum quoque,quod & ſcolopendrium appellãt,
arabes verò,citrach,citra caliditatem aperit,& extenuat,idque partium,& ſubſtantiæ tenuitate. Cali-
da verò ſunt innumera,quorum aliqua minus,aliqua magis calefaciunt. nam ſumaria,quæ uulgò fu-
mus terræ dicitur,abſinthium,amarę amygdalæ,radices,folia,& ſemina, apii, & petroſelini noſtri hor-
tenſis, & longè magis,quod in petris naſcitur, & Macedonicum imprimis; item & fæniculi, & ſemina
aniſi,lupini,uel eorum decoctum eupatorium, betonica, polium,ſerpyllum,marubium,pulegium,cha-
B mędrys, chamæpythys,itis,ſcordium,cortex,& fructus capparum, tamariſcique, centaurium minus,
pæonia,allium,piper, & id genus multa, & tandem,quę vel nitroſa ſunt,vel amara,vel acria:ſunt tamẽ
horum alia magis,alia minus calida, quę nolumus in præſentia temporis longitudini parcẽtes, in ſuos
ordines referre:poterit enim unuſquiſque ex Gale. Aetio, & Paulo, modò eorum libros legat, id præſta
re. Sed & compoſitorum medicamentorum,quę tùm à iunioribus,tùm ab antiquioribus deſcripta, &
litteris commiſſa ſunt, copia adeò magna reperitur, vt ne menſis quidem hic ſit nobis ſuffecturus, ſi
omnia uelimus afferre,& examinare. ſunt enim decocta, ſyrupi, antidoti, vel (vt iuniores loquuntur) ele
ctuaria, ſunt trociſci: aliquorum tamen mentionem faciemus, vt horum collatione alia quoque indi-
cari poſſint. Prius tamen aliqua exponere operæ pretium fore videtur, quę uidentur eſſe cognitu ne
ceſſaria ad horum rationem,& vſum rectè percipienda,in uniuerſum tamen. Primum quidem acce- Lec. 41
ptum undecimo Meth. & quinto de Simpl. med. fac. nec non & ſexto in hunc modum ſe habet, medica Cap. 4.
menta,quæ ſunt aperiendis obſtructionibus opportuna,vt ex abſtergentium genere ſint:ita oportet, vt & 10.
non ſolùm facultatibus,ſed & ſubſtantiæ modo, conſiſtentiaque illis opponantur, quę à gręcis empla Cap. 12
ſtica dicuntur. nam hęc uiſcida ſunt, quatenus ad rationem ſubſtantiæ pertinet,omninoque mordacita Cap. de
tis expertia;cùm illa,quibus ſunt reſerandæ obſtructiones,oporteat omni carere lentore,& nõ eſſe mor- peonia
dacitatis expertia;cùm ea aut nitroſa ſint,aut amara,aut acria, & tandem, quæ tenuis ſint ſubſtantiæ,
C vel tenuium partium:quòd ſi aliquid præterea aſtringentis facultatis habuerint, longè tutiora,ut quin
to de Simpl. med. facul. docuit Gal.) & pręſtantiora. Tempus uerò opportunum ad ea exhibenda me- Cap. 12
dicamenta,quæ uim aperiendi obſtructiones habent,id eſt,in quo iam confectum eſt alimẽtum, quod
ex uentriculo in iecur digeritur, & præterea quo aliquod ſpatium medium,ante cibum deinde aſſumẽ-
dum, reliquatur, quo hæc etiam medicamenta aperientia poſſint ſuo fungi officio. Quod autem tẽpus
ſit hoc, ſi requiras, reſpondet Gal. ſexto de Sani. tuenda,illud præſcribens per collationem ad conſuetu Cap. 3
dinem ſuorum temporum,quòd eſt tempus id matutinum, quod incipit,quando iam eſt à ſomno exci
tatus ille, qui medicamenta aſſumpturus, & terminatur ad illud, quo ſoliti erant ad balneum accede-
re:nunc autem dicemus,quòd mane ſunt accipienda,per tres,aut quatuor horas ante ſumendum pran-
dium. Sed aggrediamur tractationem medicamentorum compoſitorum,quæ accommodata ſunt ape
riundis oppilationibus, & primo ea, quæ ſimpliciora ſunt, deinde quæ magis compoſita: ac in his pri-
mum frigida,mox calida. Sed quia diximus in hoc genere,eſſe & decocta, & ſyrupos,antidotos,uel ele
ctuaria,pulureſque,& trociſcos:putamus decocta ſyrupis eſſe ualentiora,cæteris (vt aiunt iuniores) pa-
ribus:antidoti verò,vel electuaria fortiora ſunt decoctis;his autem efficaciores putamus trociſcos,vel
pulueres. nam & trociſcos ſæpe in pulueres redactos exhibemus,& pulueres addito aliquo liquore, quo
D aſſumantur,rediguntur in pilulas,vel etiam in electuaria. De decoctis autem non eſt, cur pręterea ali-
quid magis particulatim dicam,cùm rarò reperiantur apud apothecarios parata:ſed dietim ex medici
inſtituto conficiuntur. eorum verò uniuerſa fere ratio à ſimplicibus,quæ incoquuntur, vim omnem ha-
bent:vnde cognitis ſimplicibus,facilia perceptu erunt & decocta. Syrupi autem frigidi ſimpliciores ſũt
præcipuè ſyrupus ex endiuia,ſimplex appellatus ob id,quòd nihil aliud accipit,præter ſaccharum, & en
diuię ſuccum:mox & ſyrupus ex cichoreo ſimplex eadem ferè ratione dictus,qui vt minus refrigerat,ita
magis aperit;ob id,quia magis amarum cichoreum,vel (vt latini loquuntur) intybus,quam endiuia eũ
ingreditur. Seruantur præterea, & parati reperiuntur compoſiti vtrique. Ex endiuia quidem, qui à
Gentili fuit deſcriptus,& magis refrigerat,magiſque aperit:nam ſucco endiuiæ additur & ſuccus liche
nes,quam iuniores hepaticam appellant;præterea nymphæa, quam arabes nenuphar nuncuparunt; in
ſuper polytrichum,& capillum ueneris,hordeũ, & ſemina,quæ frigida, & maiora dicuntur. Syrupum
verò ex cichorea,quem compoſitum iuniores vocant,deſcripſit Nicolaus Florentinus: accipit autẽ om
nes ferè cichoraceorum differentias:præterea fumariam, lupinos,ueſicariamque,quam arabes alchechẽ
gi dicunt,& hordeum, & liquiritiam,capillum veneris,polytrichum,aſplenon, uel ſcolopendrium, quæ
ab arabibus citrach, uocatur. ſed & cuſcutæ dictum ab eiſdem,quibus adduntur radices apii, fæniculi,
ſpara-

ſparagique,poſtremò & rhabarbarum iniicitur,dum coquitur ſyrupus. vnde hic magis aperit, minusq; A
refrigerat, & aliquam vim purgatoriam habet. Raró autem his compoſitis, præſertim verò ex cichorea in initio utimur; ſed potius in difficilibus, & inueteratis iam febribus, quales ſunt autumnales, & diuturnis obſtructionibus,quæ febres inſignes habent comites. Sed in horum ordine poſuerim ſyrupum acetoſum ſimplicem,qui ex aceto habet,ut attenuet,& diſecet,ex ſaccharo autem,vt detergat:hoc verò minus frigidum,ſed magis detergens,& aperiens eſt oxymel ſimplex,quantum mel calidius eſt,& magis detergens,attenuansque ſaccharo. His aliquantiſper calidior, & in aperiendo efficacinr eſt ſyrupus,quem bizantinum, uel de biſantijs appellant : & cùm illum Meſue triplicirer componere docuerit,primum quidem ſimpliciorem;ut pote qui ſuccos endiuiæ, apij,boraginis,lupi ſaliceti,uel lupuli,& ex ſaccharo fit,& ſatis temperatus eſt,quantum ad primas qualitatis pertinet:aperit autem ſatis inſigniter,& biſantinus ſimplex communi nuncupatione dicitur.interdum verò ſemiſſem aceti ad ſuccos addunt,& licet non magis propterea calefaciat, magis tamen aperit, cùm ex aceto habeat uim mainrem attenuandi, & diſſecandi craſſos, & lentos humores. ualentior eſt,quando adduntur roſarum folia, liquiritia,ſemina aniſi, fœniculi,apij,item & ſpica:nam & calidior fit additione ſpicę, & ſeminum, & in B
de maiorem etiam aperiendi uim aſſequitur. neque obſtat, quod roſæ,& ſpica participes ſint aſtrigentis facultatis; quia immò(vt in lib.de ſimpl med.facul.docuit Gal.)aſtrictio modica aperientibus accedens,magis penetrare facit; & efficacius aperire,vt ex oleo roſaceo,& melle itidem roſaceo facilè poſſumus probare.Sed&paulò ſuperius ex Gal.expoſuimus,quòd pręſtātiora ad aperiēdas iecinoris obſtructiones sūt ea medicamēta,q̃ cū apertione aliquā vim aſtringēdi iūctā habēt. Hūc aūt ſequit̄ ſyrup' acetoſus qui & cōpoſitus,& ex radicib' appellat̄,quo fortius eſt oxymel itē cōpoſitū,vel de radicib'. Adhuc aūt fortior,præſertim verò ad difficiles obſtructiones, & dinturnas febres,in quibus imminet, ob imbecillitatem uiſcerū, iā periculum mali habitus,quem græci καχεξία nocant,qui acetoſus diarhodon à Meſue nuncupatur. Valentior adhuc eſt ſyrupus ex eupatorio ab eodem Meſue deſcriptus, præſertim uerò in febribus,quas timemus, ne ad hydropen perducant. Oxymel autem ſcylliuum his omnibus fortius & eſt, & maiorem uim attenuandi,& ſecandi habet uehementiusque obſtructiones aperit. Vnde & pro ratione affectuum his utendum erit.nam in febribus maioribus,temperatioribus,aut etiam refrigerantibus vtemur: ita vt inter initia leuioribus, & facilioribus: poſtea verò paulatim ad fortiores aſcendamus. Trocilci verò & ipſi magis,quàm ſyrupi,imprimunt:medimenta enim uniuerſa accipiūt integra,neque per cocturam facta remiſſiora:uerùm uel nunquam,vel rariſſimè illis inter initia vtuntur C
medici; ſed potius cùm iam inueteraſcunt obſtructiones. Qui autem ſunt in vſu frequentiori, ſunt trociſci ex roſis,qui ferè faciliores ſunt:maiorem verò vim habent trociſci, quos diarhodon Meſue vocat: maiorem adhuc qui ex roſis,& eupatorio ab eo dicuntur:qui verò ex rhabarbaro, & qui ex abſinthio ferè ſimiles. Quia verò arida ſunt hęc medicamenta, poſſumus illis tritis, & in puluerem redactis ex aliquo decocto bibenda dare:poſſumus etiam addito liquore aliquo,modico tamen,formare pilulas, uel catapotia, copioſiori autem,facere(vt aiunt)bolum. Liquores verò ſint & ipſi huic negotio accommo-
Cap.3 & 7. dati,ut eſſet aliquis ex prædictis ſyrupis, vel aliquis ſuccus,vel id genus alia. Laudat verò Gal. ſexto de San.tuen.præterea diacalamenthum,& diatrionpipereon,quæ &ibidem ab eo exponuntur. uerum cùm ualida fuerit febris,ab illis eſſet temperandum: neque in naturis bilioſis frequens horum uſus eſſet omnino tutus. Quoniam verò ex Galeno ſuperius diximus, in difficilioribus obſtructionibus non ſolùm attenuantibus,& aperientibus eſſe opus,ſed uacuationibus, non modò per in conſpicuas corporis uias, ſed etiam per uias latiores, & patentiores: de medicamentis præterea aliquatenus agendum eſt, quibus eiuſmodi uacuationem moliri oporteat.nam de uacuatione per ſanguinis miſſionem ſatis eſſe poſſunt,quæ paulò antea diximus. Et vt mihi quidem videtur, duplici, ratione poſſumus aggredi vacuationem per medicamenta : quia aut vt uniuerſum corpus prius uacuemus, quàm infartam in iecinore, vel aliis uiſceribus materiam educere tentemus,& iam ea obſtruentem ; & id agimus, ne dum vniuerſū corpus, & præſertim communes uię refertę ſunt excrementis, ſi uelimus ſtatim ea attenuantibus ag- D
gredi medicamentis, & aperientibus, ea commota ui horum medicamentorum, & digeſta in exiliores uenas, obſtructiones augeant. quod & ſuperius ex octauo & undecimo Metho. monuimus: & ad hanc rationem non eſt Gal. ſententia deſcripta in lib. Artis. medic.referenda, cuius ſuperius meminimus,qua monebat,quòd obſtructa conuexa iecinoris parte,per ea,quę cient vrinam, ſit uacuandum:humores verò occupantes concauam eius partem,potius per aluum eſſe purgandos.nam vbi corpus,& præſertim communes uiæ plenæ ſunt excrementis,non eſt tutum,neque ex ratione factum,vt ſtatim ab initio rebus mutaur urinam cientibus;ſed prius communes hę partes ſunt inaniendæ. Quatenus verò ad eam uacuationem pertinet, qua particulatim iecur purgandum, inaniendumque eſt,obſeruandum eſt Galeni præceptum,vt lotia medicamentis proritemus,quando purganda eſt ſuperior,& conuexa iecinoris pars: illis autem,quę aluum cient, cùm inferior,& concaua. De illis autem, quę diuretica ſunt,nolumus in præſentia longiorem ſermonem habere. nam eorum rationem Gal. quinto de Facul.ſimpl.med.copioſè,& lucide perſecutus eſt. De purgatorijs autem hoc mihi monendum uidetur quòd cùm purganda eſt hæc iecinoris pars, non eſt opus ualidis,& uiolentis medicamentis;cum eorum uires vltra concauam eam partem,non ſit neceſſe progredi : quia ſi ab vniuerſo corpore, & à remotio-

A tibus partibus attraherent, maiores concitarent obſtructiones. Lenioribus ergo uti erit operę pretiū: vnde vt dicemus, cùm de ictericia erit inſtituendus ſermo, cùm illa ex oppilatione ortum habuerit, maximè laudatur tanquam remedium optimum aloe, ſi quis frequenter ea utatur, uel lota, vel illota: niſi quòd lota quidem, minorem uim habet ſoluendi, ſed magis uiſcera roborat: non lota autem magis ſoluit, & aperit. Senam etiam ſæpe ſum expertus contuliſſe in diuturnis febribus cum multis obſtructionibus, & interdū veniunt in vſū ex aliquo decocto macerata: interdū aliis modis, de quibus alibi ſermo habendus. Sed & cōpoſita multa, vel ſola exhibita, uel diſſoluta ex decoctis, in quibus fuerint illa ſimplicia ex arte macerata, vel (vt aiunt infuſa) non parum ſunt vtilia: in quibus ſunt lenitiuum appellatum electuarium, & diac atholicon, & lenia quidem hæc ſunt: fortiora verò ſunt diaphænicon, & confectio dicta hamech. teliquis verò, quæ his maiorem uim habent, non vtimur; niſi in valdè difficilibus, & inueteratis, quę ferè in ſcirrhum tranſiere: ſicut quę colocynthin, vel ueratrum accipiunt. Poſtremò autem aliqua pertinentia ad victus rationem exponamus, vt tandem huic capiti finem faciamus. poſſemus rem hanc ſummatim abſoluere, & unico verbo omnia comprehendere, dicereque, quòd victus attenuātis ratio omnino ſit ſeruanda, poſteaquàm librum de ea à Gal. editum habemus: non tamen erit præter inſtitutum, ſi aliqua particulatim exponamus. Omnia, quæ craſſum, & lentum ſuccum vim generandi habent, ſi comedantur, uel bibantur, fugienda ſunt, quorum magnam partem in prioribus tra- *Lec. 42.*

B ctationibus ſumus perſecuti. Quicunque verò cibi, vel potus ſanguinem, & alios humores tenues, & bonos generant, illi ſunt, huic affectui remouendo accommodatiſſimi, vt ſunt pulli gallinacei iuuenes, perdices, attagenę, turdi, merulę, faſiani, auiculæ, quæ in ſenticetis degunt, hædi etiam, & nituli lactentes, oua recentia, & ſorbilia, ſed & piſces, qui ſaxatiles à Gal. & reliquis antiquioribus medicis dicuntur, qui ſi cocti fuerint ex iure albo, uel ſimili alio condimento, ſicut ex petroſelino, aceto, & ſimilibus rebus, uel etiam aromatibus, magis erunt attenuantes: uinum etiam non dulce, non auſterum, tenue autem: fercula uerò ex hordeo facta, ut ptiſſana, & cremor hordei ad hoc caput pertinent: far verò, ſi aliquid aceti inſtilletur, vel piperis inſpergatur, & fuerit probè coctum, non erit ab hoc inſtituto alienum: beta etiam teſte Gal. ſecundo de Alimen. facul. attenuat, & oppilationem aperit. ſola, aut ſi condiatur, aceto, aut ſinapi. Ego uerò ſæpe viridia fęniculi folia, vel petroſelini ſimul coquenda addo. Iura etiam rubeorum præſertim ciceruni, nec non & braſſicæ, non parum ad hoc faciunt: quamuis eorū deinde ſubſtantiæ omnino ab hoc ſcopo ſint alienæ. Sed multa, quibus acetariis vtimur, poſſunt in hunc ordinem redigi, vt ſunt cappares parati ex oleo, & aceto, vt nunc ſolemus. Gal. uero ex oxymelite condiebat: nos ſaccharum addimus, vt prope oxymelitis vires accedant: item aſparagi. aliqui & caules fo-

C liorum betæ coctos in acetariis comedunt: coctæ item radices noſtri petroſelini ſimiliter parantur: ſed & uuæ paſſę, non ſolùm quę exiles ſunt, ſed & quę maiores. Dulciaria etiam, quæ ditioribus in uſu ſunt in belariis, vt quæ à piſtachiis piſtacheę dicuntur à noſtris, vel placentæ, quas panes marcios appellant: conficiuntur autem ex piſtachijs, amygdalis, & ſaccharo, tritis, ac mox ſimul coctis. maiorem vim etiam habent, ſi cinnamomnm, uel quid aliud iſtius generis addatur. Sed in his, quæ uim attenuandi habent, debet (vt Gal. ſexto de Tuen. ſan. monet) eſſe modeſtus medicus. nam ſi immodicè, & diutius, quàm par ſit, illis fuerit vſus, plurimum corpora malè affecta lædet: quia (vt idem in lib. de Diſſol. contin. docuit) quæ ad hanc victus rationem attinent, ut quæ acria ſunt, & incidēdi uim habent, ſanguinem exurunt, & attenuant: vnde emaciatur corpus, uireſque eius diſſoluuntur: in eis etiam ſanguis excalefactus tranſit in bilem: ſed mox craſſior factus digeſtis partibus tenuioribus, in bilem atram vertitur. prǽſertim verò victus attenuans poteſt eſſe noxius illis, qui ſuapte natura ſūt graciles. Vnde eatenus eiuſmodi victus rationem eſſe ſeruandam uoluit, donec dolor perceptus in iecore remiſerit, & dextrum præcordium leuius ſit factum. *Cap. 3* *Cap. 2*

D

De inflammatione iecinoris: *Cap. V.*

OMnium inflammationum una eſt communis, & generalis ratio, idemque generationis modus & eędem cauſæ, quantum ad ipſas, quatenus inflammationes ſunt, pertinet: quòd ſi aliqua in eis interſit differentia, quantum ad ſymptomata, vel periculum, id illis potius ratione loci affecti accidit, quàm communis inflammationis naturæ. Nam inflammationes partium pręcipuarum maius afferunt periculum, quàm aliarum. Earum etiam, quæ maiori ſunt præditæ ſenſu, magis dolorificæ ſunt. Quòd etiam febrim concitent, vel ex earum eximia magnitudine habent, vel ex affecta particula, quæ vel cordi vicinior eſt: vel quia affinitate, & cōſenſu cū corde plurimū cōcitata eſt. Cū autē in his prioribus libris inflāmationis natura, & generatio fuerint expoſitæ, quo loco de phrenitide,

ophthalmia, pleuritide, peripneumonia, item de ventriculi inflammatione egimus: Ideò in prę- A
Cap.11 ſentia de iecinoris inflammatione inſtituturi tractationem, breuem duntaxat Gal. ſententiam ex ſecun
do de Diff. feb. depromptam proferemus, ſummatim omnia ferè comprehendentem, quæ ad generatio
nem inflammationis in hoc uiſcere attinere poſſunt: vbi ait, hoc morbi genus originem habere à cali-
da fluxione, cùm pars quæpiam ex uicinioribus, aut diſtantioribus, aut etiam plures ſuperuacuam, &
inutilem materiam ad iecur amandat, quæ infarta in tumorem id attollit: moxque ad explicandas
eius differentias accedemus, quæ duplicē diſtinctionis rationē poſſūt habere. Nā uel à partibus, quas
occupant, uel à natura diuerſi humoris, ex quo ortū habent. Ex parte quidem, in qua conſiſtit inflam-
matio; quia aliquando conuexa, & ſuperior ab inflammatione corripitur: aliquando inferior, & conca
ua. Sed & hoc conſiderandum eſt, cuius meminit Gal. quinto de Loc. affect. quòd quanuis inflamma-
Cap.7 tio primum alteram earum partium tantùm tentet, & interdum in eam molem poſſit excreſcere, vt
utranque comprehendat; nunquam tamen adeò uni incumbit, vt altera integra, & eius expers om-
nino relinquatur: quoniam cùm ſibi mutuò continentes ſint, neceſſe etiam eſt, eas mutuò in affectibus
Cap.14 conſentire. Immò & id addit Gal. decimotertio Meth. quòd inflammata inferiori, & concaua ieci-
noris parte, & uena portæ particeps inflammationis fit, & ſubinde illæ, quæ ab illa deriuantur, quęque
Cō. 5. per meſenterium ſunt diſtributæ. Præterea verò (vt innuere Gal. uidetur ſexto Apho.) aliquando car- B
nem, quæ eſt ipſa uiſceris ſubſtantia aprehendit: aliquando verò magis membranam, qua veluti tunica
obductum eſt iecur. Ex parte verò materię, ex qua concitata eſt inflammatio, triplexquantum & ex eo
dem loco poſſe accipi uidetur, partim uerò ex quinto de Loc. affect. exurgit differentia quia aut à ſan
guine fit, aut à bile, aut à pituita. Hæc quidē in pręſentia ſatis illi eſſe poſſunt ad cauſas, eſſentiamque, &
differentias inflammationis percipiendas, qui non inmemor eorum fuerit, quæ à nobis in priori libro,
Lec.43 vbi de uentriculi inflammatione agebamus, expoſita fuere. Vnde reliquum eſt, vt de ſignis, quibus co
gnoſci iecinoris inflammatio poteſt, quibusque diſcerni eius differentiæ, ſermonem habeamus. Primū
ergo ſignum, vnde cognoſci poteſt inflammationem iecur tentare, eſt, quòd (vt docuit item quinto de
Cap.7 Loc. affect.) percipitur grauitas in dextro pręcordio, plerunque uerò & dolor, qui quandoque retra-
hens totum id præcordium pertingit ad iugulum uſque: quod non modò adeſſe inflammatio-
nem ſignificat, verùm & eam eſſe magnam. Illius verò ſymptomatis rationem redditurus ſecundo de
Cap.8 Loc. affect. ait, quòd id potius accidit propter uenam cauam, quæ intenditur, quàm propter membranā.
Verùm in hoc affectu dolor pertinet ad ſpurias coſtas, quibus in non nullis iecur uinculis quibuſdam
alligatus eſt, quæ ex inflammatione diſtenduntur: neque tamen hoc in omnibus reperiri ait Gal. nō mo
dò hominibus, ſed neque in ſimijs, animalibuſve alijs, vt in anatome apparet. Sed & tumor, renitentiaq; C
tractanti, & comprimenti manui inſignis eſt, quę indicant iecinoris inflammationem; quanuis id ma-
nifeſtius percipiatur, cùm inflammatio conuexam, quàm cùm concauam partem occupat. Sed & fe-
Cō.12 bris inſignis, continensque has inflammationes concomitatur: licet aliquas habeat (vt primo Apho. tra
dit Gal.) acceſſiones, plerunque vero quotidie, & noctu potius, quàm diu: neque tamen ſemper eandem
Cō.21 rationem febris hæc habere ſolet: quandoque enim (vt ſecundo Prorrh. ſcribit Gale.) maligna eſt non
nunquam acuta citra malignitatem: aliquando vero neque acuta. & hoc ſequitur diuerſam inflamma-
tionis conditionem, & magnitudinem eius. ſicuti enim neque neceſſarium eſt, vt ſemper magna oria-
tur in hac principe particula inflammatio: ita (vt idem ſecundo de Loc. effec. teſtatur) neque acutam fie
ri febrem neceſſe eſt: ſed aliqua ſpirandi difficultas (vt in lib. de Vtil. reſpir. ait Gal.) ſolet aſſidere inflam
Cap.4 mationi iſtius uiſceris, quę cogit crebram, paruamque fieri reſpirationem. Tuſſiculam pręterea quan
Cap.7 dam aridam, qua nihil expuitur, conſequi hunc affectum, teſtatur Gal. quinto de Loc. affect. Pulſus vero
durus, & inæqualis eſt, & qualis eſt, qui ſerrinus dicitur: minus tamē, quàm qui in pleuritide, durus, & ſe
Cap.7 rinus eſt, ſi Gal. quarto de Cauſ. pul. credimus. præterea vero, magnus, uelox, & creber. ut tamen & id
addendum ſit, quod primo de Præſag. ex pulſu ipſe addidit, nempe quod manifeſtè durus eſt pulſus, ſi
Cap.4 magna fuerit inflammatio. Sed & hęc conſpiciuntur ſymptomata, cùm iecur inflammatum eſt, D
ſi quis diligenter inſpiciat, quæ à Gale. item quinto de Loc. affect. referuntur: nimirum color
linguę in initio rubicundior, poſtea verò niger: præterea cibi faſtidium, ſitis perpetua, uomi-
tus quoque bilis ſyncerę vitelinæ, & malo progrediente, interdum æruginoſæ. Aluus interdū aſtringi-
tur: interdū fluida eſt. nam ſi iecoris imbecillitas iuncta ſit inflammationi, fluida erit aluus, deiicietque
Cō.15 liquidiora, immo quæ aquæ cruentæ ſimilia erunt. alioquin vero (ut quarto de Rat. vict. in
acu. mor. refert) ſi deijcit, arida deiicit, & quę ſquibalis ſint ſimilia. Quia vero alii quidam
morbi ſunt, qui ſimilia habent ſymptomata illis, quę hactenus recenſuimus, non uidetur alie-
num à noſtro inſtituto, & aliqua deſcribere, quibus diſcerni hæc inflammatio ab alius affectibus
poſſit. Incipiemus autem à ſcirrho, cuius itidem comes eſt grauitas percepta dexin tro præcor-
dio, renitentia tractanti, & comprimenti manui: diſtinguuntur vero dolore, & febre: quæ ſemper
cum inflammatione coniuncta ſunt, non autem in ſcirrho. Expulſu etiam docuit Gal. primo de Prę
Cap.9 ſag. ex pulſu duos hos affectus diſtinguere. durior enim pulſus, magiſque percipitur manifeſtè durities
eius in ſcirrho, quàm in inflammatione. Muſculi etiā uentris, qui prætenſi ſunt dextro pręcordio, quan-
doque ab inflammatione tentantur, & medicis aliquibus imponunt, qui decepti rei ſimilitudine pu-

A tant inflammationem pertinere ad iecur. Vt autem ab eiuſmodi errore caueamus, exponere oportet, quibus indiciis diſcerni hi morbi poſſint. Diſcernentur autem primo ex inflammationis ſitu. dũ enim manu partes illas tractamus, profundior percipitur tumor, & renitentia, ſi iecoris ſit inflammatio, adeò vt ſæpe cùm venter non obęſus, ſed gracilis fuerit, ſi manu aprehenſos muſculos attollamus, ſuſpendamusque, percipimus tumorem remanere in profundo. at ſi occuparit muſculos ſtatim ſine preſſione manus, quaſi in ſumma parte percipitur. Febris etiam ad hos diſcernendos affectus non parum facit; vt pote quę longè maior accendatur in iecinoris, quàm muſculorum inflammatione. Ex figura etiam, quam refert inflammatio, dum tractatur, & tangitur, docuit Gal. cognoſcere iecoris ne, an muſculorum ſit inflammatio quinto de Loc. affec. Nam cùm inflammatio ſequatur rationem particulæ, in Cap. 7
qua conſiſtit iecinoris inflammationis moles, dum manu tentatur, videtur quaſi tota ſimul collecta, & circunſcripta; cùm muſculorum inflammationes ſenſim imminui uideantur. Interdum etiam non eſt facilè pleuritin ab inflammatione iecinoris diſtinguere: adeò enim ſimilia ſymptomata vtrique affectus habent, vt ſępe alter pro altero vel à medicis fuerit acceptus. eos tamen dignoſcere docuit Gal. ſecundo de Loc. affect. pręſertim pulſu, & alui deiectionibus. Pulſu quidem, quia (vt diximus) & ſi in Cap. 8
utroq; morbo ſit durus, & ſerrinus; minorem tamen duritiem habet, minusque ſerrinus eſt pulſus in iecinoris inflãmatione, quàm in pleuritide. Deiectionibus verò, quia in pleuritide non ſolent hepaticæ de-
B iectiones conſpici; ſicut in iecoris inflammatione. quanuis neque hoc ſemper accidat, ſed non niſi quando iuncta eſt uiſceris imbecillitas cum inflammatione, & plerunque cùm caua iecoris pars inflammatione tentatur. Vnde nec ex his poterit certum haberi iſtius rei indicium. Quare & dextrum pręcordium tractandum eſt diligentia adhibita, ac explorandum, an ullus ſit ibi tumor. & ſi nullus percipiatur, neque huic ſigno fidendum; quia interdum uel ob ventrem, qui obeſus eſt, non percipitur latens tumor: vel ob id, quia in caua uiſceris parte reſidet. Quocirca ægroto imperandum eſt, vt quàm maximè poteſt, ſpiritum attrahat, ac mox interrogandum, an percipiat aliquid tanquam ſuperioribus partibus ſuſpenſum: vel aſſidens uicinis. Vt tamen nullum ſit certius inditium ad hæc inter initia diſcernenda, quàm ſit illud, quod à pulſu petendum eſt. nam cùm morbus ulterius procedit, & alia fidem in ſignem faciunt, quæ hos affectus ſolent ſequi: quia inflammato iecinore magis color cùm linguę, tùm corporis uniuerſi mutatur. in pleuritide uerò tuſſis fit maior, & aliquid expui incipit. Sed iam & de his agamus, quibus differentiæ inflammationum, quæ huic uiſceri moleſtę ſunt, diſcernende ſint. Cùm autem omnis in eis diuerſitas, aut à parte, in qua conſiſtit inflammatio, oriatur, aut à fluxionis natura, quę inflammationis in cauſa eſt: à parte quidem, quia uel occupat membranam, ſeu tunicam iecinoris,
C uel carneam eius ſubſtantiam: ſi quidem in ſubſtantia carnea conſtiterit inflammatio, dolor obtuſus, & quaſi, grauans, immo uelnti pondus percipitur: at ſi in uaſis, hoc eſt uenis, uel arteriis, itemque in membrana, potius (ut ſexto Apho. exponit Gal.) dolor acutus erit. Item aliquando ſimam: aliquando verò Cõ. 5.
cauam viſceris partem aprehendit. Cum ſimam occupat, primum à tractante, & premente manu facilius percipitur, præſertim ſi fuerit inſignis inflammatio: pręterea & maior eſt dolor, qui ſpirando percipitur, magisque ad dextrum iugulum pertinet, vt ſi magna fuerit inflãmatio, id detrahi uideatur. Atquæ in caua eſt, raro manu deprehendi poteſt; immò uix & quæ in conuexa percipitur, niſi magna ſit, & graciles ſint muſculi abdominis, quos & morbus is ſatis attenuat. Magis uero hęc aliis ſymptomatibus ſequentibus hunc affectum cognoſcitur; ut pote quia illa plus concitat nauſeam, uomitum, cibi faſtidium. nam ab ea magis coafficitur uentriculus, tùm ob uenam, quæ portæ dicitur: tùm etiam quia magis illi aſſidet, quàm quæ in ſima. Differentias verò, quę ab humorum natura accipiendæ ſunt, ita diſcreuit Gal. nimirum & ex febre; quia quæ ex bile concitatur, naturam ſapit eryſipelatis: unde & febris (vt quinto de Loc. affect. Gal. tradidit) inde uehementiſſima accenditur: qualis ea eſt, quę gracè cauſus dicitur: nos vero febrem ardentem cum maxima ſiti, uocamus. quæ autem ex ſanguine fit, mitiorem fe-
D brem habet: quam verò pituita gignit, tepidiorem adhuc, & minus acutam febrem affert. Præterea & ex dolore: nam ſi uehemens, & acutus dolor ægrotum angat, neceſſe eſt, (quẽadmodum ſexto Apho. Com. 5
refert Gal.) illũ uel ab acri, & calida fluxione excitari, vel à ſpiritu flatuoſo, qui exitum non habeat: hęc verò febris diſtinguit, quæ uehementior calidam fluxionem ſequitur. pituitoſus uerò, & frigidus alioquin humor, facit potius ad remiſſionem doloris. Eſt autem iſtius particulæ inflammatio in morbis grauiſſimis, (ſi Gale. decimo Metho. credimus) & exitialibus, immò in quibus ſi qua eſt ſpes ſalu- Cap. 5
tis, ea uniuerſa in uirium robore ſita eſt; & proinde illi magis in ea periclitantur, qui infirmas vires habent, quales, qui natura admodum calidi ſunt: & longè periculoſiores (ut idem ſecundo lib. Com. in ſextum Epide. teſtatur) ſunt inflammationes conuexæ, quàm cauæ partis; quia digni- Cõ. 4
or illa eſt. Cùm autem ſingultus iecinoris inflammationi ſuperuenit, malum omnino (vt ſeptimo Apho.
Apho. tradit Hippo.) ſignum eſt; vt pote quia indicat (vt exponit Gal.) inflammationem ingentem; ita 17.
ut ſecum trahat uentriculum in conſenſum. cuius duplex eſt cauſa: altera ratione eorum neruorũ, quos Hippocrates ſecundo Epidem. ait iecur cũ vẽtriculo cõmunes habere: vnde quatenus ad hãc rationẽ pertinet, cũ nerui illi exigui ſint, nõ poteſt is conſẽſus eſſe inſignis; niſi magna ſit inflãmatio. altera verò quia in huiꝰ viſceris inflãmatione neceſſe eſt multã bilẽ gigni, & eã admodũ feruidã, quã rationi conſonũ eſt cõfluere ad initiũ inteſtinorũ, moxq; ad vẽtriculũ regurgitare, cuius os mordẽdo ſingultũ proritat. Quę

autem ſoluuntur, indicanturque inflammationes. in iecinore, plerunque aut ſanguine copioſo è dextra nare (vt tertio de Criſib. exponit Gal.) profluente, ſi conuexa pars laborat: aut per optimos ſoluitur ſudores, aut per fluxum abundantis vrinæ. At cùm laborat concaua, plerunque alui profluuio, interdum vomitu, nonnunquam & per ſudores. Sed iam opportunum fuerit, vt de eius curatione agamus. A

De curanda iecinoris inflammatione. Cap. VI.

SI Raſin imitari nellemus, poſſemus vniuerſam iſtius curationis rationem unico capite, & verbis pauciſsimis expedire: ſicut ipſe nono ad almanſorem de hoc morbo verba facturus, breui oratione
Lec.44 rem expedit. ait enim eandem eſſe curationem, quæ & inflammationis uentriculi. Sed quia hæc tractamus, vt iuniores medicos erudiamus: ideò magis particulatim rem explicabimus. Inter initia itaque, dum fit adhuc inflammatio, fluxio ſiſtenda eſt, vt cauſa tollatur, vnde ortum, & fomentum habet, ſemper enim (vt tertio Artis medic. tradidit Gal.) cauſa prius de medio tollenda eſt, poſtea accedendum eſt ad id, quod iam factum eſt, diſsipandum: quod & decimotertio Metho. confirmauit. Vnde hoc imprimis conſiderandum eſt, num aliqua inſurgat indicatio, quæ ſuadeat vniuerſum corpus eſſe B
Cap.11 inaniendum citò, & confertim. Duo autem poſſunt eſſe, quæ nobis hoc ſuadeant: alterum, quod corpus reſpicit: alterum, quod ipſum affectum. Ex parte quidem corporis, plenitudo. Ex parte verò affectus, eius magnitudo: quanuis ſi rectè extimare verba Gal. uelimus quarto de Rat. uict. in ac. mor. & in lib. de Rat. Curan. per ſect. uen. ambo tandem in unum coeunt. nam non primum propter plenitudinē cōfertim, & citò uacuamus; ſed quia timemus, ne magnus fiat morbus: alioquin. n. paulatim, uel per tenuiorem uictum, vel per frictiones, uel per balnea, vel per exercitationes, quę euacuant, ſed ſenſim. Præcipuę uerò euacuādi rationes, quibus in morbis acutis vtimur, ſunt, aut per venæ ſectionem, aut per purgationem per aluum inferiorem, quam ſolemus medicamentis moliri. At uerò ſi memores eorum, ſumus, quæ paulò antea expoſueramus. nempe iecoris inflammationes plerumque in maximis, & acutiſsimis morbis eſſe, neceſſe eſt, ut fateamur, eas rariſſimè uacuatione, modò uires illæ ſint, quæ nacuationem confertim factam perferre poſsint, non egere. Et cum, (vt Gal. decimotertio Meth. & octauo de Comp. medic. ſec. loc. prędicar.) incipientibus inflammationibus in iecinore aduerſiſſima ſit ea uacuatio, quam purgans medicamētum molitur, reliquum eſt, vt quàm neceſſaria ſit ſanguinis miſ-
Cap.11 ſio ex vena ſecta; modò (ut diximus, & definiunt Hippo. quarto de Rat. uict.) uires ualeant, & ętas viridis, florenſque ſit. & cum morbus is magnus ſit, copioſus etiam ſanguis detrahendus eſt. nam per hūc C
Cap.3. modum, ait Gal. decimotertio Meth. euacuabitur, & auertetur ſanguis, qui ad iecur confluit. detrahē
Cō.24 dus vero ſecta interiori nena in dextro cubito. ea enim (vt idem Gal. quarto de Rat. uict. expoſuit) citiſſimè, & maximè principales particulas exinanit. Quia tamen illa in quibuſdam à miniſtris nequit reperiri: ideo loco illius media erit ſecanda. nam cùm hęc fiat ex cohalitu duorum ramorum, quorum alter à priori, alter ab humerali deriuatur, proxima vtilitas ex ſecta hac media uena ſequetur illi, quę ex axillari erat expectanda. Non reperta autem & hac, ſecare oportet humeralem, quam cephalicam uocant, ſicut interiorem, baſilicam vtriuſque enim ortus ſatis mutuo ſibi uicini ſunt. unde & vicina eſt etiam utilitas, quæ ſolet ſequi, cùm illę ſecantur. Non uidentur autem mihi prætermittendæ hic duę dubitatiunculę, quæ habent occaſionem, cùm ex iis, quæ nuper à nobis fuere expoſita: tùm vero ex illis, quæ in ſuperiori capite, & prius hanc explanemus. Nuper diximus maximè eſſe opus uenæ ſectione in iecinoris inflammatione; propterea quia morbus acutus, & magnus eſt: at ſuperiori capite ex ſententia Gal. ſecundo Prorrh. diximus, non ſemper inflammationem eſſe acutum morbum, & acu-
Cō.21 tam febrem conſequentē habere: vnde neq; etiam ſemper erit opus ſectione uenæ. Ad hanc reſpondemus: quod uerum quidem eſt, quod non ſemper inflammatio iecinoris morbus acutus. nam poteſt ita exigua eſſe, vel (vt Gal. tertio lib. Com. in ſextum Epide. de pleuritide ſermone habito ait) interdum ob humoris bonam naturam, & mitem, morbi, qui alioquin acuti ſunt, mites adeo fiunt, vt neque valen D
Cō. vl tioribus, & maioribus egeant remediis: qualis eſt ſanguinis miſſio: ſed minoribus curari poſſint, vt ipſe
timo. pleuriticum cruenta expuentem citra ſectionem venæ, ibi ſe curaſſe ait: ut tamen prius diligentes ſimus in examinando, an quanuis inter initia inflammatio non uideatur magna, poſſit tamē poſtea maior fieri ob id, quia inſignis ſit corporis plenitudo. nam ſi hoc dubitaremus, non eſſet prætermittenda venæ ſectio: quoniam non ſolum præſens morbi magnitudo, ſed & futura indicat eſſe ſanguinem mittendum. vt & id addamus, quòd raro eſt, quin inflammatio hęc magnus ſit morbus: plerunque enim, & acutus eſt, & magnus: ſicut & de pleuritide aliàs diximus. Altera uero dubitatio eſt; quia cùm auctores de vena ſecanda in his acutis, & magnis morbis uerba faciunt, eas conditiones, uel limitationes addunt, ſi uires ſint ualidæ: & floreat: ſed ubi uel per virium infirmitatem, vel per ætatem non liceret ſanguinē mittere, quid, eſſet agēdum? Vbi uirium non eſſet id robur, vt ſperaremus poſſe perferri ſanguinis miſſionem: primum iam diximus ex Gale. ſententia, quòd vbi uires ſint inualidæ, uel nulla, vel modica ſpes ſalutis reliqua eſt. ſed tamen quia uidemus aliquos è magnis etiam,

mor-

A morbis, pręter ſpem, & opinionem medicorum euadere: ideò nunquam curatio deſtituenda eſt, & alijs
reu[illegible]ionum d[illegible]ren[illegible] nou ita uires deiiciunt, utendum eſt: quæ ſi uacuant, non ita confertim
uacuant, vt ſi artus d[illegible] d[illegible]g[illegible]ntur, cucu[illegible] [illegible] ſine, aut cum inciſione, cruribus, inter-
dum verò & ſcapul[illegible] a[illegible]gan[illegible] cl[illegible]res, uel lenes, vel [illegible] aliquando acriores pro rei [illegible]gnitudine,
& neceſſitate iniciantur: v[illegible] [illegible] s: vt & frictiones etiã in v[illegible]um ueniãt, quibus ab affecto loco morboſa
materia detrahatur. At uero [illegible]tas obſtiterit, [illegible] ſe n[illegible]s eſt, cum ea ſit miſſioni ſanguinis propter
uirium infirm[illegible]atem, ine[illegible]ta ad ea, quæ nuper diximus, re[illegible]dum eſt: puerilis verò (vt docuit Gal.)
vacuationes maiores nõn fert: quia innatam, & internam uacuationem habet, q[illegible]a digeritur ſubſtantia
pr[illegible]ria ab acti[illegible]ne caloris natiui caloris, & hęc continens: vnde uictus tenuis i[illegible]i perinde eſt, ac detra
ctio [illegible]nguinis: d[illegible] c[illegible] puerorum vires citò ab [illegible]edia. Vnde tum hac ratione, tùm uerò ſtri
[illegible]omibus, & vel c[illegible]bus, vel glandibus. fac[illegible]us etiam il[illegible]is, in his, & ſim[illegible]us [illegible]ctibus ſ[illegible]rrimus.
Quia uerò in ma[illegible] hi[illegible], & peracutis morbis victus rationem accommo[illegible] ex[illegible] i[illegible]ere [illegible]
[illegible] ab initio q[illegible] p[illegible] refert: Ideo poſt ea, quæ ad re[illegible]on[illegible], & i[illegible]bi[illegible]onem ſ[illegible]ntis inflã
mationis cum [illegible]acuatione conſpicua perti[illegible]t, de ratione ui[illegible]s agamus, inſtrumento non mi[illegible]us op-
portuno, & neceſſario, quam ſit uenæ ſectio. Et cum in omnibus va[illegible]de a[illegible]tis, [illegible]ſque morbis te-
B nuiſſimus victu[illegible] acco[illegible]od[illegible]tus ſit. huc enim ſpectat Hippo. [illegible] primo Apho. extremi morbis
extrema remę[illegible] ad [illegible] opp[illegible] [illegible] t[illegible]tis ibi Gal. e[illegible]on[illegible] tamen tenuiorem, ait [illegible] Gal.
vndecimo & decimotertio Meth. uictum requi[illegible]nt iecinoris, ventricul[illegible]que [illegible]lammationes a[illegible], uel Apo. 6
etiam [illegible]lis, quæ in thorace conſiſtunt: & id ea ratione, quia ad of[illegible] duorum v[illegible]cerum ali- Cap. 14
mentum uniuerſo corpori concoque[illegible], & ſu[illegible]niſtrare perti[illegible]er[illegible] a[illegible] inflammatione laborant, Cap. 13
periculum eſt, ne alimen[illegible]o non probe concoct[illegible] fomentum, [illegible] i[illegible]la augeatur, inflammationi ſubmini
ſtretur: cùm ad th[illegible]race[illegible]untaxat id defertur conco[illegible]uen[illegible]um, [illegible]uod [illegible] po[illegible] [illegible]atis H[illegible]
accedit, quòd cu[illegible] ie[illegible]r, uel uentriculus ex morbo no[illegible] pr[illegible] alimentu[illegible] co[illegible]ciant, non modi[illegible] a in
ſanguine labes con[illegible]r, ex qua v[illegible]uerſum co[illegible] poteſt. Neque tamen quis propte-
rea putet victum eadem ratione tenuem eſſe omnibu[illegible] [illegible]end[illegible]m: ſemper enim aliqua eſt [illegible]m
ægrotantis habenda rati[illegible], pręterea & naturæ eius, & ętatis, & con[illegible]etudinis. Vnde decimo Me[illegible]. in
hunc modum hęc tractat, [illegible] (ait ip[illegible]) u[illegible]d[illegible] [illegible], ante [illegible] ſeptimam nihil, præter mulſam, Cap. 5
exhibeto: ſed ſi il[illegible] parum ualid[illegible] [illegible]nt, plenius al[illegible] alendum, & ad præ[illegible]iptam diem dandus eſt
ſuccus, vel cremor hordei. Quatenus verò ad nat[illegible] [illegible]gotan[illegible]s pertinet, [illegible] ſunt, quibus os ven
triculi imbecillum eſt, quod ex [illegible] a[illegible]icitur, vt [illegible]de animo delinquat: alus verò id eximio quo
C dam pręalus ſuapte natura ſenſu prædi[illegible]um e[illegible], [illegible] & hac rati[illegible]ne [illegible]n facile inediam ferre poſſunt: nõ
nullis, cùm à cibo abſtinent, irritato ore [illegible]entriculi a b[illegible]e ad id confluente p[illegible]mum m[illegible]lè habent.
[illegible]his omnibus cremorem hordei dandu[illegible] eſſe ait. Adda[illegible]os & ætatem quia pueri d[illegible]lum[illegible] à
uictu tenui: ſenes verò ad uires [illegible]b[illegible]ll[illegible]as habentes per[illegible]nent. Ad[illegible]amus & conſuetudinem: qui enim
conſueuere ſæpius & plurimum in die comedere, tenni[illegible]imu[illegible] omnino victum non poſſu[illegible] ferre: ſicut
noſtra hac tempeſtate pletique conſueuere. vnde c[illegible]s omnibus ple[illegible] al[illegible]uan[illegible]per agere opor-
tet. Quatenus v[illegible]ò ad q[illegible]at[illegible] cibo[illegible]um, & po[illegible] attinet: ita mo[illegible]uit Gal. ſecundo de A[illegible]m. facul.
neq; in iecinoris, neq; in lienis inflammatio[illegible]bus potus, vel cibi dulces citra nox[illegible]m dari poſſunt, quia Cap. 8
dulcibus ſuapte natura hæc viſcera intumeſcunt. Et ſi quis dicat, cur er[illegible] deci[illegible]o M[illegible]o. [illegible]am fieu.
ad ſeptimum dari vo[illegible]t? Di[illegible]mus, quod quia re[illegible]igerat, & detergit, nequit ea iecur [illegible]tu-
meſcere. Noſtris autem his temporibus vtimur ſæpe iuleb[illegible] uel violaceo, vel roſaceo, quod fit ex
ſaccharo, & aqua roſacea, uel violacea, magis enim re[illegible]iger[illegible]t, pręſertim ſi di[illegible]r [illegible]ta aqua,
& aliquanti per viſcera roborant; [illegible] [illegible]aceum. Sed & q[illegible]æ ſu[illegible]t [illegible]da, & craſſiori [illegible]ucci, quęq;
aſtringentia, & pontica ſu[illegible]t, om[illegible]ia ab hac curatione ſu[illegible]t aliena, vt decimoquarto Meth. habemus à
Gal. ea enim hærent in itinere, per quod bilis ad inteſtinum deſcendit: hære[illegible]t etiam in [illegible]aſis ipſius ieci
D noris; quo fit, vt & bilem exc[illegible]i, & alimentu[illegible] in corpus vniuer[illegible]m [illegible]netent. Et longè m[illegible]gis
id genus cibariorum obſunt, cum inferior, & concaua iecinoris pars in[illegible]m[illegible]natione ten[illegible]atur[illegible] quam
cùm ſuperior, & ſima: quia dum per c[illegible]cauam tranſeunt, coquuntur, vt mox, cum ad c[illegible]nuexum per
uenerint, neque ita aſt[illegible]a, neque adeò uiſcida amplius eſſe po[illegible]t, [illegible] non p[illegible] tra[illegible]muta
ta. cui & hoc acce[illegible]t, quòd c[illegible] i[illegible] v[illegible]e commiſceantur cum ſanguine, temperantur ab eo, ſi quæ no
xia ſunt. Quæ uerò aliquantulum aper[illegible]unt, ſi tamen fuerint acrimoniæ, & mordicat[illegible]onis exper[illegible]ia,
maxime ſunt huic affectui ac[illegible]ta. Quibus in hu[illegible]c modum expo[illegible], ſi e[illegible] [illegible]dinem in
his exponendis ſe[illegible]u[illegible] uel[illegible]s, [illegible] op[illegible]e, & [illegible] ſe[illegible] rect[illegible] [illegible]victu, ac uniuerſo
corpore per ſectionem venæ ina[illegible], [illegible]epre[illegible] [illegible] per reu[illegible]lionem, de [illegible]js au[illegible] eſt habendus
ſermo, quibus exterius admin[illegible] [illegible]mur in [illegible] inflam[illegible]mationis vſque ad [illegible] c[illegible]lentiam,
& localia remedia à medicis no[illegible]tur. Quibus[illegible]que [illegible]te ea [illegible], d[illegible] pe[illegible] di[illegible]ſta, & di Lec. 45
ſcuſſa ſit mater[illegible]a, quæ infarta in t[illegible]m p[illegible] [illegible]ebat. in quibus exponendis non admodum
longi erimus, cum eadem ſit, vel [illegible] pa[illegible] d[illegible]ferens ratio has inflammationes curan[illegible], & eas, quæ
vẽtriculi ſunt, tũ in vniuerſum, tũ particulatim, [illegible] tũ ad eas [illegible]dicatio[illegible]s, [illegible] particulæ re[illegible]
ciunt. In vniuerſum quidem; quia omnes inflamm[illegible]ones, præter [illegible]as quę [illegible] [illegible]bor[illegible] [illegible]

rioribus emunctoria appellantur, initio curantur per repellentia: repellunt verò, quæ refrigerant, & A
aſtringunt. cum autem incipit [illegible] crementum, quæ digerunt, & [illegible] xant, [illegible] inter [illegible]
ſunt; atque vt res magis con[illegible] pro[illegible] or fit, eò magis de [illegible] ahendum, & digeren-
tibus addendū. inclinãte verò morbo, vel [illegible] rentibus, [illegible], vel ſaltē [illegible] am maximè. At particu-
latim ex indicatione depròpta à natura, & [illegible] atibus haru parti[illegible] ac earū [illegible] cio, in hoc à [illegible]
ni regula curandarū inflãmationū [illegible] quod nun[illegible], quibus in his inflãmatio-
Cap. nibus curãdis utimur, oportet omnino aſtrictionis eſſe expe[illegible] vndecimo meth. docet Gal.
15.16 ab initio vſque ad extremam inflammationis d[illegible] ſolutionem ſemper neceſſe eſt [illegible] aſtringentis fa-
cultatis habeant; & id propterea quia præter eas vtilitates, quas repellen[illegible] præſtant in al[illegible]
mationibus, quę duę ſunt, inſuper & tertia neceſſaria eſt. repellentia enim commu[illegible] quadam [illegible]
aſtringendo exprim[illegible] ab affecto loco aliquam particulam recepti iam in ea h[illegible] & hoc [illegible]
euacua[illegible] præterea verò repellunt affluentem cauſam inflammation[illegible] his o[illegible] eatenus [illegible]
donec humor fluit. Conſiſtente verò fluxione, ſola opus eſt diſcuſſione. Tertia verò utilitas aſtri[illegible]
[illegible] eſt; quia colligendo ſubſtantiam particularum, illis robur addunt: cùm ea quæ digerunt, laxan-
& di[illegible] luendo robur detrahat. Vnde c[illegible] præſertim in his duobus uiſceribus requirimus propter a[illegible]
nē, eã [illegible] ua alimentum uniuerſo corpori concoquunt: ideo quam maxime pro[illegible] iciendum, ne eorum ui- B
res di[illegible] antur; & proinde ſemper ſunt aliqua aſtringentia con miſcenda d[illegible] ibus, vt nullo tem-
pore hi[illegible] tuantur. & ſic[illegible] à principio uſque ad [illegible] aſtringent[illegible] etia-
quam opus eſt ita ſolis repellentibus vti, vt experientia omnia ſint alicuius amare, aut acris naturę [illegible]
[illegible] ea uideantur hac ratione aduerſari, quia concitare, & irritare fluxiones poſſunt: habent tamen
& aliquid, quo iuuare poſſunt: quoniam c[illegible] tenuium partium, te[illegible] uisque ſub[illegible] fit, facilè ad[illegible]
mas, & profundas partes penetrare poſſunt, ad quas non eſt facilis aditus repellentibus, & aſtringe[illegible]
quare illa iſtis mixta ea ſecum ducentia facilem ipſi penetrationem pręſtant. Sed nec adeo lædunt, q[illegible]
magis pr[illegible] oſint: paulatim enim in [illegible] ere ea qualitas, quæ noxia eſſe poteſt, d[illegible] tur, cùm neque [illegible]
tum ſit, quod illis commiſcetur. His au[illegible], quę hactenus expoſita ſunt, præſertim quantum ad u[illegible]
aſtringentium pertinet, & hoc addit Gal. octauo de Comp. med. ſec. loc. primum, quod [illegible]
Cap.7 tia requirit uentriculus, quàm iecur. Cuius rationem d[illegible] cem eſſe putamus. Na[illegible]
coquendus eſt in ventriculo, rudis quæd[illegible] mat[illegible] eſt, concoctu difficilior, quàm [illegible] in [illegible]
re per concoctionem in ſanguinem uertendus eſt prior enim in ventriculo conc[illegible]
ergo maior ſit ventricu[illegible] labor, maiori etiam roboratione eget. Sed iec[illegible]
gentibus lædi poteſt, quàm ventriculus, & id ob exilitatem uenarum in quibus fit conc[illegible]
mè obſtrui à conſtipantibus poſſunt; cum huic periculo uentriculus minime ſit ex[illegible]. [illegible] ve- C
rò & hoc cōſiderandum air, quòd copia, & uis aſtringentium non po[illegible] una defin[illegible]
neceſsitas uariari poteſt ex variis occaſionibus, quas nobis offe[illegible] t ea, quæ in [illegible] corpore reperiun-
tur: quoniam quò maior fuerit impetus fluentis materiæ, & quo particula, quę fl[illegible] tentari cœpit
fuerit imbecillior, & quò corpus plenius, eò maiori eſt opus aſtrictione: & quò [illegible], minorque
recipientis particulæ infirmitas, & corpus minus ple[illegible] minus etiam egemus aſtringentibus.
Particulatim verò non exponemus olea, quibus [illegible] uenda ſunt loca, quibus ſube[illegible] io, ſicut e[illegible]
oleum, i[illegible] ferbue[illegible] abſinthium. & quo abſinthio ute[illegible] [illegible], & quo ol[illegible] incoquend[illegible] m,
quando magis minusſue uolumus refrigerare, uel aſtring[illegible] de his, vbi de in[illegible] ione uentri-
culi curanda agebamus, ſatis diximus non longiorem protrahemus ſermonem. Sed [illegible] cataplaſ-
Cap.16 matis duntaxat meminerimus, quod in his inflammationibus Gal. erat in uſu, [illegible] imò Me-
teſtis eſt, & nobis erit propoſitum in exemplum, vt eadem ratione nos ſimilia co[illegible] camus, &
pro uaria oportunitate ea uariare. ait ergo ipſe, interdum ig[illegible] [illegible] inc [illegible]
habuerit, ab[illegible] thium, & cot[illegible] accipio, & u[illegible] coquo, ab[illegible] quidem ex oleo, cotoneum
ex aqua, quibus coctis, quanta u[illegible] eatur ſatis eſſe, aquę [illegible] olei que portione [illegible] aliqu[illegible] uas imm[illegible]
iterum coquendã, quæ vbi modice cocta fuerit, aliquid unguentariæ nuci, ex qua fi[illegible] D
hanc græci myrobalanum [illegible] bes ben appellant, id[illegible] op[illegible] m, & c[illegible] bratum, & [illegible] dis radicis-
tæ, & cribratę, tantundem ad[illegible] una cum cera modica; & ita c[illegible] catap[illegible] lma, quod quid[illegible]
portunum potius eſt inclinanti inflammationi, quàm incipienti, [illegible]
digerens [illegible] ſuperat [illegible] m aſtri[illegible] & refrigerant[illegible] & pueſma, [illegible] balan[illegible]
di, & digeren[illegible] habent, nec eius expers [illegible] abſinthium, & oleum. aſtringens u[illegible] b-
ſinthio non eſt magna: maior quidem in cotoneo: ſed & illa e[illegible] ex aqu[illegible]
vnde interdum ait Gal. [illegible] o auſt[illegible] coto[illegible] in co[illegible] agebat, quando requirebat [illegible]
aſtrictione [illegible]. Po[illegible] ius tamen eiuſmodi cataplaſma co[illegible] cere, quod eſſet accommoda[illegible]
incipienti[illegible] vel cr[illegible] ibus inflammationibus, ſi coquer[illegible] eo ompha[illegible]
ci, uel ompl[illegible] ac[illegible] roſaceo: cotoneum verò ex aqua pl[illegible]. vel ſi cotoneo aliqua aſtr[illegible]
ti[illegible] coquenda adderen[illegible], ſicuti ſunt folia rubi, vel uitis capreoli, ac mox pr[illegible] obalano, & iride, [illegible]
dalos ab ara[illegible] us appellat[illegible] ceremus, & r[illegible] as aridas [illegible] cotoneum t[illegible] tum ita
coctum ex oleo, [illegible] quo fuiſſet ab[illegible] eremus, & us, quorum nuper meminimus ad-
ditis,

A ditis,conficeremus emplaſtrum,quo inter initia vteremur,& procedente inflammatione, pro omphaci no uteremur roſaceo a[illegible]ato a noſtris completo,mox uerò chamęmelino oleo,& tãdem ad [illegible]aſtichi num accederemus; & ita [illegible]nde ſ[illegible]mper de aſtringentibus detr[illegible]ndo, ac digere[illegible]ibus addendo. Sed de his plura non dicemus,cum iſtarum int[illegible]ammationum ead[illegible], quæ inflammationum uentriculi, vel ſaltem admodum ſimilis ſit curati[illegible]. Vndè uno tantum exp[illegible]to, quod nobis tanquam con[illegible] præceptum à [illegible]al de[illegible]otertio M[illegible]h. trad[illegible]eſt,ad aliud caput ad hoc negotium pertinens trãſ[illegible]imus. Cap.12 monet autem ibi Gal.circa uſum horum [illegible]ocalium medicamentorum, quod illis nunquam actu frigidis utamur,ne labẽ aliquam naturalis facultas contrahat extincto,vel refrigerato eius natiuo calore. Q[illegible]ais autem,quę vim digerendi habent, exterius adminiſtrata uim habeant uacuandi materiam in hoc vi ſcus de[illegible]uxam,& [illegible]artam:non eſt tamen propterea inut[illegible], im mò quam maximè neceſſarius uſus eorum,quæ vel epota,uel deuorata faciunt ad uacuationem i[illegible]ius. quam rem neque [illegible]ætermiſit Gal. immo doctus ab indicatione deprompta a natura,& conformatione iſtius viſceris,pro ratione d[illegible]ue[illegible]latum partium,quę ab in[illegible]ammatione occupantur,uariam eſſe ait medicame[illegible]tum rationem aptam, & congruẽ tem;quia(vt diximus ſuperius)pars iecinoris ſima ſac[illegible]ius,& commodius per ea, quæ urinam ciẽt, uacuatur: caua verò per ea, quæ aluum mouent: & proinde medici iecinoris parte conuexa laborante magis his utu[illegible]ur,quæ vrinam pro[illegible]nt:purgantibus verò medicamentis,cùm caua eius pars inflam- Cap.15

B mationetentatur. Sed tamen(vt ex Gal.deci[illegible]otertio M[illegible]h.& [illegible]cundo ad Glauc. docemur)neque his Cap.2 neque illis oportet temerè vti, ſed cum multa [illegible]ut loqui ſolet Hippo. præmeditatione;quia inter initia, & antequàm concocta ſit inflammatio,no[illegible]s, omnino, & horu[illegible], & [illegible] eſt u[illegible]. nam concocta medicari oportet, quę cruda autem ſunt ex Hippo.præ[illegible] Ap[illegible]o. mouenda minimè ſunt. qua re,uel tunc ab eis abſtinendum,uel ſi eis vti oporteat,quam leni[illegible]ima tutiora ſunt quæ uim nullam naturę,uel humori crudo i[illegible]nt. Vnde ſi urina inter initia cienda [illegible]t,cienda erit [illegible]bus, quę modiciſſimè uel calefaciunt, uel vrinam mouẽt,vt eſſent ſemina melon[illegible]cur[illegible]tę,& id genus al[illegible] & ſi ad aliquod ualentius,& aliquantiſper calidius accedendum, illud e[illegible]t apium, & hunc ordinem non excedamus. Sed ubi iam cocta fuerit inflammatio,ad fortiora erit tranſeundum,vt ad petroſelinum, aſſarum, nardum celticam, phu, meu, & reliqua iſtius in hac re or[illegible]. I[illegible]dem verò,ſi laboret caua, quantum fieri poterit,ab his medicamentis abſtinendum eſt,quę [illegible] per aluum purgare poſſunt, circa inflammationis initia,& antea quàm ſigna appareant conco[illegible]. [illegible]ód ſi[illegible]is aliquãdo uideatur eſſe opus, modeſtus admodum erit vtendu[illegible], & quàm leuioribus [illegible] pote[illegible]. Inclinante verò morbo, poſt concoctam inflammationem,ad educendas materias iam [illegible]oribus partibus,induratas,& poſt

C quam calor deferbuit,ualentioribus vti medicamentis, & [illegible]is, quæ uim maiorem attrahendi habeant: ſicuti humor,renititur magis attrahentibus medicamentis. Sed [illegible]uæ ſint le[illegible]iora medicame[illegible]ta,[illegible]ibus tutius uti poſſumus ante morbum conco[illegible]um, ibidem expoſ[illegible]t Gal. ait e[illegible]im aut cnici ſemen, quod chartamum arabes appellant, incoquendum cibis eſſe, uel vrticam, vel mercurialem, vel epithymum, vel polypod[illegible]im, quod filiculam latini vocant, & quæcunque [illegible]ait Gale. [illegible] alia, quæ mediocriter aluum ducun[illegible]. Verum vbi maturuerit morbus, non ab re fuerit (inquit ipſe) & fortiora aggredi medicamenta, ſicuti veratrum nigrum, & id genus alia. Qua parte parumper conſiſtendum arbitror, & quædam adnotanda, quæ facilè ex Gal.uerbis poſſunt depromi [illegible] pr[illegible]um quidem, quòd omnino in his affe[illegible]ibus, quando inflammatio [illegible]eriorem, & concauam [illegible]rtem occupauit, licet per purgationem per aluum facilior ſit eius inanitio poſt factas reuulſiones per ſectionem uenæ; tamen niſi medicum cogat aliquid, ſicut aluus aſtricta: vel quòd non potuerit, quoniam aliquid obſtiterit, quantum res requirebat, [illegible] m[illegible]it uel quidpiam al[illegible]d id genus uel quia natura uideatur mouere deorſum ſuperuacuam materiam. me[illegible]s eſt uſum uel etiam leuium medicamentorum tantiſper differre, donec iam appareant manifeſta concoctionis ſigna. quod

D etiam animaduertiſſe vi[illegible]s præterea eſt Gale. octauo de Comp. medic.ſec.loc.ubi ſtomatica medicamenta exponit ab Aſclepiade deſcripta, & de hiera dia aloes ſermone propoſito) quam ille ad internorum uiſcerum inflammationes vtilem eſſe aiebat,eius ſententiam damnat, niſi quando morbus iam coctus videatur. Alterum verò, quòd mihi uidetur adnotandum, eſt quod [illegible] Galeni temporibus nota, uel in vſu ea fuiſſent medicamenta, quæ nobis in præſe[illegible]ia [illegible]ima ſunt, quando opus erat leuioribus, & [illegible], quæ modeſtè aluum ducunt, prætul[illegible]ſſet in his in[illegible]lammationibus caſſiam Aegyptiam, & noſtram hanc mannam, tamarindoſque, vt oxy[illegible]nicas, vt eos græci poſteriores appellauere, quaſi a[illegible] pal[illegible]as in quibus [illegible] fortaſſe uideretur id deeſſe, quod prędicant omnes medici, eſſe nece[illegible]arium in iecinoris affectibus, præſertim verò Gal. nempe aliquid aſtringentis (quod tamen & deeſt in his, quorum ipſe hoc loco meminit) poteſt & hoc illi addi, addito ſyrupo roſaceo, aut ſimplici, aut ſolutiuo appellato, aut aliquanto rhabarbari diluto in aliquo decocto mace[illegible]at [illegible]huic affectui accommodato. ſed & ipſe roſaceus ſolutiuus dictus in ea portione,quia aluum ducere po[illegible],optimum iudicaſſet medicamentum:nam non ita calefacerent, & exiccarent,vt ea,quorum a Gal.fit mentio,& modeſtè aluum ducunt. Se[illegible] & m[illegible]a [illegible]a huic rei non incongrua,vt quod vul[illegible]o lenitiu[illegible] electuar[illegible] vocatur,& quod diacatholicõ,quod [illegible]prunon citra ſcamoniũ:itẽ & quod diaſebeſtẽ abſq; ſcamonij additione.Quod aute circa vſum medica-

mentorum horum docuit Gal. idem etiam ſeruandum eſt in vſu clyſterium, quæ ex inferiori parte in al A
uum iniiciuntur: nam & horum vſum in his affectibus eſſe vtile n[illegible]fuit. id verò eſt, quòd inter in[illegible]a, ante concoctum morbum, iis tantum clyſteribus vtamur, quæ lenia, & leuia ſunt, qualia ſunt i[illegible]la, quę familiaria erant medicis eo tempore: confecta autem erant ex mulſa, addito modico ſale, vel nitro, vel nitri ſpuma: in mulſa enim eſt vis detergendi, abluendiq; inteſtina: additur vero [illegible], vel [illegible]m, in quibus vis eſt attenuandi, detergendiq;, & ſtimulandi expultricem inteſtinorum facultatem. poſſe[illegible]us autem itidem & hordei decocto uti addito ſale ad drachmam, & ſaccharo rubro, v[illegible]ltero ad vnciam[illegible] nam non calefacit; detergit tamen & efficacius etiam rubrum ap[illegible]tum, quod[illegible] quod purgatum album factum eſt. in communi autem vſu eſt, vt in omnibus clyſteribus adda[illegible]tur d[illegible] vel tres olei vnciæ: quanuis in pueris, vbi vermes timendi ſunt, potius butyro, quam oleo vt[illegible] mu[illegible] illi ab oleo refugiunt, ſequuntur autem butyrum, ac ita frequenter educuntur. qu[illegible]e ve[illegible]ctum maluæ, & betæ in maximo noſtris his temporibus vſu eſt, vt clyſteres communes a[illegible]pel[illegible] politi, additis huic decocto ſale, oleoq;, & ſaccharo: lenit enim malua: nitroſas vero partes h[illegible] a quibus habet, vt detergat: magis autem vacuat, ſi illi decocto ſit addita mercuri[illegible]s. [illegible] vero &[illegible]tici furfures incoquunt. Concocta verò inflammatione, imò & inclinante, præſertim autem ſi r[illegible]-quiæ inflammationis (vt ſæpe fieri ſolet) videantur induruiſſe, non ſunt futuri inutiles acriores, & for- B
tiores clyſteres, quales illi ſunt, qui fiunt ex decocto hyſſopi, origani, calamenthi, coloc[illegible]nth[illegible]is, cen-tauríi minoris, & ex aliis id genus; quia reliquiæ hæ di[illegible]cil[illegible]us trahuntur, & fortiora requirunt [illegible]u-menta. De his autem ſatis; iam tranſeamus ad affectus alios.

De duro in iecinore tumore, quem græci ſcirrhum appellant.
Cap. VII.

Le.46. Cap. 16. IEcur, lienq; præ aliis omnibus viſceribus duro tumore, frigidoq; facilius. ac (vt teſtis eſt G[illegible] de[illegible] motertio Meth.) frequentius capi ſolent; nec tamen vna, eademq; ratione. nam ob id ho[illegible]acc[illegible] iecinori; quia ex ſanguinis parte craſſa, & quaſi lutoſa concretum eſt, atque ex eadem[illegible]e[illegible]tur: lien verò, quanuis laxiori ſubſtantia, & rariori conſtat; craſſiori tamen alitur[illegible] lancholico nimirum ſanguine. Durities verò huic tumori inde accedit; quia (vt id[illegible]n Gale[illegible]

Cap.8 Comp. med. sec. loc. teſtatur) cùm frigida, craſſaq;, vel etiam lenta materia abſor[illegible], [illegible] C
ſtis, & diſcuſſis partibus, ſi quæ ſunt, tenuioribus, & humidioribus, lac[illegible] in exqu[illegible]an ſit. Huius verò tumoris duæ in vniuerſum differentiæ ſunt. nam aut exquiſitus ſc[illegible] aut non exquiſitus. Qui exquiſitus dicitur, is eſt, in quo nullus eſt dolor, nullusq; ſenſus, ve[illegible] etiam [illegible] lapide, vel fuſte percutiatur: at is qui quanuis doloroſus nequaquam ex ſe ſit, non eſt tame[illegible] ſenſus omnino expers, non exquiſitus eſt: vnde hac ratione ab inflammatione, & cancro differt, quòd in [illegible]nflammatione calor vehemens eſt, dolorq; validus, & febris, ſi in viſceribus ſit, & locis cum cord[illegible] ali-cuius momenti habentibus. ſcirrhus vero ſuapte natura doloris expers eſt: aliquando e[illegible] ſen[illegible]s. at cancer doloroſus quidem eſt; non tamen eam flammam in ſe habet, quam inflammatio, neque ita perpetuam, neque etiam vehementem adeò dolorem, perpetuumq; affert, vt infl[illegible]ati[illegible]. D[illegible]erò modus eſt, quo gigni, tùm in viſceribus, tùm etiam in aliis particulis, pôt ſcirr[illegible]us A[illegible]an[illegible]o [illegible], vt fluentibus craſſis, & pituitoſ[illegible] humoribus, vel melancholicis, ſtatim inter initia oriat[illegible] [illegible]irrhu[illegible]u perdurante ea fluxione augeatur. Non nunquam fit ex mutatione, & tranſitu aliorum[illegible]nor[illegible]-dorum, & frigidorum in naturam ſcirrhoſam. Nam in libro de Tumor. præt. nat[illegible] ſcirrh[illegible] Gal. ex lapſu inflammationis, vel eriſypelatis, vel œdematis in durum tumorem. [illegible]nde ſic[illegible] diuerſa eſt ortus ratio: ita & diuerſas ſæpius occaſiones habent. nam cùm ſta[illegible] à princi[illegible] D

Cap.9 eſt, internam cauſam ſui ortus habet: nimirum copiam craſſorum, vel glut[illegible]noſorum excrement[illegible]m, qualia ſunt, quæ paulò ante retulimus, nempe pituita, & humor melancholicus. quæ tandem reſ[illegible]a ſunt in uictus malam rationem, præſertim uerò in uſu eorum eduliorum, quæ cr[illegible]a[illegible]t le[illegible]i ſunt: quorum ciborum occaſione, præ omnibus aliis particulis, iecur, & lien facil[illegible]s, & ſæpi[illegible]-rhis capiuntur. Quando uerò ex aliis tumoribus fit in ſcirrhum tranſitus, e[illegible] extern[illegible] occaſione [illegible] accidit, hoc eſt, ex importuno, & nimio eorum medicamentoru[illegible] uſu, quæ ob repu[illegible]ic[illegible]a[illegible]n-tur, quæq; nimis & refrigerant, & aſtringunt quanuis aliquando utranque occ[illegible] habe[illegible]t [illegible]ir-rhus, quando ſequitur alios tumores, præſertimq; inflammationes: ut ſi quis præter immodeſtum medicamentorum refrigerantium, & aſtringentium uſum, cibis etiam glutinoſis ut[illegible]ur, ſicut [illegible]teba[illegible] Attalus methodicus, dum curaret Theagenem cinicum. Porro ſci[illegible] in[illegible] morbis eſt, q[illegible] no[illegible] facilè curãtur, in quancunque parte (ut ſecundo ad Glau. teſtatur Gal.) ille conſtiterit. Nam qui exqu[illegible]us iam eſt, exquiſite[illegible] iam induruit, ut q[illegible]i [illegible] lapidem tranſierit, ſenſusq; omnino expers factus [illegible], nullam curationem adm[illegible]t: qui uero non exquiſitè induruit, curari [illegible]idem poteſt, non tamen facilè: difficilior autem longe eſt, qui corripuit interna uiſcera: & omnium maxim[illegible] iecinoris, mox uero

lienis

A lienis ſcirrhus curatu difficilis eſt. unde ibidem Gal. fatetur ſcirrhum iecinoris, cùm inueteraſcit, nullam 2. ad
admittere curationem, neque ſe ullum unquam curare potuiſſe, neque uidiſſe quenquam, qui firmatum Glau.
iam & inueteratum ſcirrhum curauerit. Sed ex iis, quæ hactenus fuere expoſita, & hoc de proui fa Cap. 5
cilè poteſt, quod & ſi deterior, & nocentior ſit ſcirrhus in ſuperiori, & ſima iecinoris parte excitatus,
ſicut & inflammatio; vt pote quia pars ea dignior eſt: attamen rarius, & difficilius curationem admit
tit, qui in concaua ſuboritur, ob id, quia citius, & facilius deprehenditur, cùm eſt in ſuperiori, & con
uexa parte, cùm illa magis exterius vergat, & à comprimente manu, dum tractatur dextrum præcor-
dium: profundior verò, & introrſum magis pronus eſt, cùm occupat cauam partem; licet facilius de
prendatur ſcirrhus, quàm inflammatio iecinoris, præſertim antequàm morbus inueteraſcat, & id tùm
ob maiorem ſcirrhi duritiem: tùm verò, quia extenuantur magis (vt docuit Gale. quinto de Loc. affec.
& in lib. de totius mor. temp.) muſculi abdominis in ſcirrho, quàm in inflammatione: qui vbi craſſio-
res, & benè nutriti ſunt, obſtant, quò minus manus comprimens malum deprehendere poſſit. quanuis
proceſſu temporis ſuborta hydrope in eum tumorem attollantur præcordia, tendaturq; abdomen, vt
amplius deprehendi nequeat. vt autem citius deprehenditur: ita & facilior eſt curatio; quia quò ma-
gis inueteraſcit, eò ægrius curationem admittit. Deinde verò & hoc mihi videtur ex eiſdem poſſe tan
B quam corollarium deduci, quod ſcirrhus frequentius, & facilius fit in concauo iecinoris, qui ſtatim
à principio ſcirrhus eſt: in conuexo verò per tranſitum aliorum tumorum in ſcirrhum. Ratio vero,
quæ mihi hoc ſuadet, hæc eſt: quia ortus primus ſcirrhi eſt ex craſſis, lentiſq; ſuccis, quorum materia
ſunt cibi, qui in his facilè uertuntur: iniuria uero, quę iecori accidere poteſt ex eiuſmodi alimentis,
magis patet, & expoſita concaua pars iecinoris eſt, quàm conuexa. hoc enim probauit Gal. decimo- Cap.
tertio Meth. ubi ait, quod tàm ciborum quàm medicamentorum qualitates, ſicut ſunt acrimonia, a- 14.
ſtringens uis, lentor etiam, & craſſitudo eorum, non ita poſſunt conuexam partem, ſicut concauam,
lædere: quoniam immutantur in concaua, antequàm ad conuexam perueniant, & dum coquuntur
remittitur ſemper eorum uis: cui etiam accedit, quod ſanguis illis immixtus in uiſcere temperat, &
reprimit omnem eorum exceſſum: ſuperior uero pars, & conuexa, ut pote quæ exterior, magis ex po
ſita eſt iniuriæ repellentium, ſi immodicè refrigerent, & aſtringant: uice enim uerſa & hæc refrenantur
mitigata, & remiſſa eorum ui in tranſitu, anteaquàm ad concauum peruenire poſſint. Scirrhi in aliis
ſanè particulis, quæ exterius ſunt oculis expoſiti, poſſunt & oculis diſcerni, & eius differentiæ diſtin-
gui. Nam tumor is cùm exquiſitus non eſt, non mutat colorem externę cutis, & uel oculis uidetur
eius rigiditas. qui uero exquiſitus eſt, cutem albiorem, uel pallentem habet, & pili erecti, & quaſi ri
C gidi in ea ſunt, pręter id, quod manu facilè diſcernimus, quod durus ſit, quod coloris expers, pręte-
rea an particeps, an expers ſit ſenſus. In internis autem partibus horum quædam cognoſci omnino
nequeunt: aliqua verò parum, & ægrè. nam neque colorem percipimus: ægre verò an ſenſus reliquus,
an ablatus: quia cùm comprimimus, interſunt muſculi, membranæq; ventris, ſubſunt etiam inteſti-
na, & ventriculus: quæ cùm ſenſu inſigni prędita ſint, dum valida ſit compreſſio, dolent, & uidetur
perinde, ac ſi ſcirrhoſa pars doleret. Sunt tamen etiam in his ſigna aliqua obſeruanda: primum qui-
dem, & ferè certius aliis, ſi quis pulſus aliquam habet peritiam, eſt, quod à pulſu petendum eſt. Nam
in iecinoris ſcirrho pulſus (ut quarto de Præſag. ex pulſ. teſtatur Gal.) eſt inſigniter durus. unde licet in
inflammatione quoque durus ſit pulſus: in ſcirrho maior eſt durities. Sed & febris, quæ inflammatio
num comes eſt, hæc diſcernere poteſt. unde percepta in pulſu duritie citra febrem, imperandum, ut ſpi
ritum ualidè ducat, trahatque, & interrogandum, num pondus percipiat in dextro pręcordio: ſicut
& in inflammatione diximus. nam facilè ſcirrhum adeſſe pronuntiare poterimus: deinde uero tractan-
da etiam ſunt præcordia, & tentandum, ſi durities deprehendi poteſt. Diuturnus uero morbus eſt is,
& qui tandem ad aquam inter cutem deducat hominem. aliqui autem (ut ſecundo ad Glauc. docet Ga Cap. 5
D le.) diutius quaſi contabeſcentes eum ferunt. alij uero maturius intereunt; illi nimirum, quibus fit al-
uus liquida, fluidaque. id enim illis contingit; quia ualdè conſtipata, & clauſa ſunt eorum uaſorum
ora, per quæ fit alimenti tranſitus à concauo ad conuexum. Sed iam rationem, et methodum curan-
di eos iſtius uiſceris ſcirrhos, qui curationis capaces ſunt, quiq; nondum in iis ſunt, qui diuturni habe-
ri poſſunt, aggrediamur. In qua hoc primum conſiderandum, et examinandum, quomodo uniuer-
ſum corpus ſe habeat: num excrementoſum ſit, et craſſis, lentiſue ſcateat excrementis, nimirum pi-
tuitoſis, et melancholicis, uel ſecus. Quia ſi iecur ſolum impurum ſit, illi ſolum incumbendum. Si
autem uniuerſum ſit impurum, conſiderandum item erit: an cauſa inſignis illius impuritatis fuerit per
uerſa uictus ratio, aut alicuius uiſceris infirmitas, quæ ex aliquo uitio in temperatura originem habue
rit. Quoniam ſi à praua uictus ratione occaſionem habuerit congeſtio eorum excrementorum, mutan-
da, & corrigenda erit, ut in reliquum uictus inſtituatur, qui attenuandi uim habeat, ſit tamen aptus Le. 47
ad gignendum bonum, & tenuem ſanguinem. Sed ſi factum fuerit corpus excrementoſum ex aliquo
alicuius alterius uiſceris uitio, illi primum conſulere oportebit. Duo autem præcipuè ſunt uiſcera,
quæ poſſunt copiam eorum excrementorum gignere, uentriculus, & lien. Ventriculus enim crudior,
& frigidior in cauſa eſt, cur modus, pituitoſuſq; humor in uniuerſo gignatur corpore, cum parum pro
bè cibum conficit. Lien uero, ſi à ſuo officio, quia uel obſtructus ſit, uel factus imbecillior, deficiat,

quod eſt (vt prius diximus) ſanguinem in iecinore genitum à melancholia ſuperuacua expiare, atque A
eam attrahere, & eius eam partem, quæ inutilis eſt, per conſueta loca excernere: quandoq; illa in ie-
cinore contenta poteſt ſcirrhum excitare: interdum verò diſtributa per venas corpus vniuerſum reddit
excrementoſum. Quare cùm vitio ventriculi id acciderit, primum ventriculum purgare oportebit,
eductis cruditatibus, quæ dum præſentes ſunt, fouent, & ſeruant eius intemperiem, & ſi illæ vomitu re
ijci poſſent, id magis ex ratione eſſet; quia eſſet vacuatio cum reuulſione, quæ appoſitiſſimum incipien
ti affectui remedium eſſet: ſin minus, per aluum eſſent excrementa ducenda, quomodocunque autem
id ageretur; quia cruda, & lenta materia renititur vacuationi: ideò prius attenuantibus, & detergen-
tibus eſſet paranda ad eductionem: de quo ſatis abundè, vbi de ventriculi affectibus ſermo habebatur,
fuit actum. poſtea etiam vniuerſi corporis cura habenda erit, vt tùm attenuantis victus ratione; tùm
verò medicamentis item detergentibus craſſa excrementa diſtributa paſſim per venas, à quibus fouetur,
& augetur ſcirrhus, apta ad vacuationem facilem prius reddita, mox vacuarentur: poſtremò particula-
tim ad curationem ſcirrhi rationem omnem conuerteremus: quæ omnia, quia exquiſitè prius fuere tra
ctata, nunc ſummatim exponimus. Eadem autem, vel ſimilis methodus curandi eſſet, ſi lienis vitio
factum fuiſſet, vt excrementoſum corpus vniuerſum euaſiſſet: lieni.n.prius attendendum eſſet, ac re-
mouendæ eſſent, tùm obſtructio, ſi illa adeſſet: tùm etiam intemperies, qua viſcus eſſet factum imbe- B.
cillum; ſicuti paulò poſt, cùm de curandis lienis affectibus agemus, docturi ſumus. mox verò ad vni-
uerſum corpus purgandum accedere oporteret, quanuis & corporis expurgatio, & excrementorum ap-
paratus ipſi etiam lieni commodus, & vtilis erit: immò hæc etiam tractanda ſunt, anteaquàm particu
latim remediis proximè lienem reſpicientibus rem tractemus: quia fieri nequit, vt cùm corpus malè ha
bet, quæpiam particula rectè curari poſſit; niſi corpus vniuerſum prius curatum fuerit. Sed accedamus
tandem ad rationem particulatim curandi ſcirrhum. Ad eius itaque curationem tria inſtrumenta me
dico ſunt neceſſaria. Primum quidem, quod quaſi omnium aliorum eſt fundamentum, conſiſtit in re
cta, & accommodata victus ratione. victus verò accommodatus eſt, qui victus dicitur attenuans, in
quo tanta vis eſt in his morbis, vt Gal. in libel. de Atten. vic. profiteatur, ſe quoſdam vidiſſe, qui hoc ſo
lo ſeruato victu, à iecinoris ſcirrho liberi euaſerint; de quo quidem victu, quia ſæpius in prioribus li-
bris ſermonem habuimus, nolumus in longius ſermonem in præſentia proferre: niſi quod hoc non eſt
prætermittendum, quòd inter initia in uictus ratione, & in medicamentis, (nam utriſque habentibus
uim attenuandi egemus) non ſit eis utendum, quæ inſigniter calefaciunt: quanuis quæ attenuant, uim
etiam habeant calefaciendi: ſed de his paulò poſt. unde præter alia ueſci capparibus ex oxymelite con-
Cap. 37. ditis (ut ait Gal. decimotertio Meth.) ſcirrhis iecinoris, & lienis ſummopere prodeſt; quanuis eius uſus C
lieni, quàm iecinori opportunior ſit: præterea uerò idem ſecundo de Alimen. facul. ait, quòd edere ca-
ricas multò ante cibum utile admodum eſt; ſi tamen illæ aliquo medicamento attenuante condiantur,
qualia ſunt thymum, aut zingiber, aut piper, item pulegium, calamenthum, origanum, hyſſopum,
& id genus alia, quæ uim extenuandi habent, quam caricæ facile ad iecur perducunt. Nec, quia fiunt
ueluti cibus quidam medicinalis, rationi uictus addidimus. Poſt rationem autem uictus, ſequitur, ut
conſideremus, an ſanguis mittendus ſit. & quatenus quidem ad craſſum humorem infartum in ipſum
uiſcus pertinet, non eſt putandum, quòd poſſit per miſſionem ſanguinis inde euelli: ſolis enim digeren
tibus poteſt diſſipari, neque alia ulla uacuatione. ſolemus tamen in hoc affectu uenam ſecare; ſed po-
tius, ut fæculentum ſanguinem per uenas diſtributum, qui poteſt fomentum ſcirrho ſubminiſtrare, ua-
cuemus, auertamusq; à loco affecto. At ſi multa eſſet cruditas digeſta in uenas, ſuperſedendum à miſ
ſione ſanguinis tantiſper eſt, donec ea tollatur: poſtea poterit & mitti ſanguis, ſi uires ſint ualidæ. nam
robur uirium eſſe nequit, niſi copioſus ſit ſanguis. Sed ſi ex melancholico ec remento iecur induruiſ-
ſet, ægrotus verò haberet innatas hemorrhoidas, & ſolitas fluere, eſſetq; ea uacuatio ſuppreſſa, earum
apertio, ut fæculentus humor, qui fluere ſolebat, iterum inuitaretur, ſingulare remedium eſſet. Poſtre
mum uerò inſtrumentum, quo demoliri durum hunc tumorem oportet, ſunt medicamenta: quorum D
duplex eſt differentia: quædam enim purgando uacuant: alia uerò digerendo, & diſcutiendo, partim et
urinã ciendo. De prioribus prior ẽ ſermonẽ habeamus. & cũ eorũ adminiſtrationis duplex ſit ratio (nã
aut clyſteribus aluũ ciemus, aut medicamentis per os aſſumptis) de utroq; uſu medicamentorũ uerba fa
ciemus. Verùm anteaquã rẽ particulatim tractemus, in memoriã reuocare oportet id, quod in ſuperio-
ri capite fuit expoſitũ: nẽpe quòd ad detrahendũ humorẽ noxiũ, qui in ſtima iecinoris parte continetur,
aptiora ſunt ea medicamenta, quæ urinã ciendo uacuant: per aluũ uerò facilius uacuatur pars concaua.
Neq; in hoc rationẽ diſſimilẽ ſcirrhus ab inflãmatione habere cenſendus eſt: nã & Gale. dixit ſimili mo-
do, & arte curari inflãmationẽ, cũ iã deferbuit, & inclinare incepit: ſicut & ſcirrhus curatur. Vnde id ẽt
in ſcirrho ſeruandũ, quod in inflãmatione monuit Gal. ut inter initia anteaquã aliquis præceſſerit mate
riæ apparatus, à ualentioribus medicamentis nos abſtineamus: ſiue purgare, ſiue urinã prouocare ue-
limus: nẽpe ne tenuiorẽ, molliorẽq; partẽ, ut pote quæ facilior eſt, & attractioni magis cedit, detraha-
mus, craſſiore, quæ renititur, relicta; atque ita magis indureſcat tumor, & curatu difficilior reddatur:
ſed à faciliotibus ſumpto initio, paulatim, & gradatim ad fortiora erit aſcendendũ. Vt tamen dubitatio
ni tacitæ occurramus, quæ facilè poſſet ſuboriri, quædã præterea ſunt adnotanda, pauca tamen: non eſt

putan-

A putandũ, quòd materia, quæ infarta induruit in ſubſtantia uiſceris, & in medio tumore, poſſit aut per
ea, quæ urinam, proritant, aut per purgantia medicamenta detrahi; ſed illa alia ratione vacuari ne-
quit, niſi quod per mollientia paulatim aptior ad attenuationem, & digeſtionem redditur: poſtea per
digerentia, ſecantiaq́;, & attenuantia in habitum conuerſa euaporat. Purgantibus verò medicamen-
tis, vel vrinam cientibus materiam nitimur educere, quæ adhuc in venis viciuis loco affecto contine-
tur, & paulò poſt acceſſura, & coniungenda cum ea, quæ iam recepta eſt, ſcirrhum eſt auctura, aut ſi
quid eſt in viſcere, quod nondum omnino concreuerit. Sed particulatim rem tractemus, & quantum
ad clyſterium quidem rationem, non oportet longiorem habere ſermonem; quia quantum ſatis erat,
diximus in præcedenti capite; niſi quod inter initia morbi ea, quæ calefaciunt, cùm inflammationẽ cu-
ramus, reiicienda ſunt propter calorem affectionis. In ſcirrho verò clyſteres, ſi calefacient modeſtè, non
erunt inutiles: vnde malua, beta, in vtroq; affectu ad decoctum vtiles erunt: folia verò herbæ violarum
non ita: ſed aptior erit mercurialis ad eductionem craſſioris materiæ: malua enim lenit, & mollit: beta
detergit, & aperit. vnde illi erunt potius addenda anetum, chamæmelum, ſemen fœni græci, item, & lini,
aliaque id genus: item oleum amygdalarum amararum chamæmelinum, anethinum, & ſimilia. Inclinã
te autẽ aliquantiſper morbo acriores, de quibus ſuperius fuit habitus ſermo, vtiles erunt. Quatenus ve-
B rò ad ea, quæ per os ſumenda ſunt. inter initia facilliora ſunt illa, quorum in cura inflãmationis memi-
nit Gal. vt cnici ſemen, epithymum, filicula huic, quàm inflammationi, cibis incocta vtiliora, & magis tu
ta etiam in ſcirrho, quàm in inflammatione erunt ob vim calefatoriam. ſed & ſene a noſtris iunioribus,
& arabibus appellatum medicamentum vtile eſſet coctum ex iure. caſſia etiam noſtra, quæ non refrige
rat, humectat autẽ, laxat, & mollit, non eſſet inutilis. quæ verò refrigerant, vt tamarindi, & myrobalani,
non ita. Medicamenta etiam compoſita, vt quod diximus vulgò lenitiuum electuariũ appellari, quod
que diacatholicon, & diaſene. Poſtea verò inclinante tumore, & parata materia, valentioribus oportet
vti, ſicuti nigro veratro, vel cibis incocto, vel ex aliquo decocto. vnde decoctum epithymi deſcriptum
à Meſ. efficax eſſet medicamentum, ſine veratro primum, deinde verò & illo addito. præterea & medi
camentum. quod confectionẽ hamech appellant: & hiera illa diacolocynthidos. ſed & catapotia, quæ pi
lulæ inde vulgò dicuntur, & aggregatiuæ. De illis autẽ, quibus vrina prouocanda eſt, ſatis ſuperq; in prio
ri capite diximus. Vnde ad localia remedia, quæ exterius adminiſtranda ſunt, accedamus: in quibus ex-
ponendis non erimus admodũ longi. ea. n. quæ magis præcipua videbuntur, referemus, ne tẽporis nimiũ
diſpendiũ faciamus. Nam quòd medicamenta iecinori adminiſtranda, ueq; actu frigida apponẽda ſint,
ſi aliquã in inflãmatione rationẽ habet, longè maiorẽ in ſcirrho habet, qui frigidus eſt affectus: & ſi ſem-
C per vſq; ad digeſtã, & reſolutã inflãmationẽ vtilis eſt admixtio eorũ, quæ uim habent aſtringendi, vt ſer-
uetur robur viſceris: inclinantis verò inflãmationis, & ſcirrhi ſimilis eſt curatio: neceſſe eſt, vt fateamur,
hæc eadem in eius curatione eſſe neceſſaria. His præterea addendũ eſt, quòd quæ neceſſaria ſunt omni
ſcirrho curando in vniuerſum, eadẽ ẽt in ſcirrho iecinoris ſeruanda ſunt. niſi quod particulatim poſtea
propter eam indicationẽ, quæ à natura iſtius particulæ petenda eſt, in vſu eorũ medicamentorũ, quæ cõ
muni, generaliq́; quadam ratione ſcirrhis accõmodata ſunt, aliqua omnino maiori cautione, & limita
tione opus eſt. Nam (quemadmodũ teſtatur Gal. octauo de Cõp. med. ſec. loc.) propriè curatur ſcirrhus
per ea medicamenta, quæ vim habent calefaciendi, & attenuandi. hæc. n. nobis oſtendit ea indicatio, quę Cap.8
accipitur à frigida, craſſaq́;, & plerunque lenta materia: Quia tamen eiuſmodi medicamenta non parũ
deſiccant, & vaporare faciunt tenuiores partes, & teneriores, vt reliquæ deinde ob id induratę ineptę red
dantur diſſolutioni, & extenuationi: Ideò neceſſe eſt, vt huic medicamentorũ generi & mollientia addan
tur, quę efficiant, ne nimis reliquię indurentur: hoc verò preceptum cõmune eſt omnibus ſcirrhis curan
dis. Iecur verò, vt pote quod generatur ex humida ſubſtantia à calore concreta, à mollientibus, niſi cau-
tè agat, qui illis vtitur, facilè lęditur. laxatur. n. & quaſi diſſoluitur eius, & ſubſtantia, & robur: vnde prę
cęteris ferè partibus mediocria mollientia expoſtulat: immò propterea & aſtringentia immiſcẽtur. Quo
D circa olea, & fomenta eadem quidem, quibus vtendum eſſe dicunt auctores in digerenda, & diſſoluenda
iecinoris inflãmatione, utilia ſunt ad digerendã, diſcutiendáq́; concretã materia in iecinoris ſcirrho: ea
uero (ut refert Gal. ſecundo ad Glauc.) ſunt cataplaſmata. aut olea, uel unguenta, quę ex abſinthij coma
fieri conſueuere à medicis, ex myrobalano quoque, & illa aut trita, aut eius oleo, aut ex reliquiis, uel eius Cap.5
excrementis poſt expreſſum oleum remanentibus: item quę ex nardo, tàm celtica, quàm indica, & ex
maſtiche, hęc eadem ad digerendã, & attenuandã ſcirrhi materiam faciunt; calida ſiquidẽ ea omnia,
& digerentia ſunt: in quibus tamen aliquid aſtringentis eſt, quo robur particulę ſeruari poteſt. His tamẽ
pręterea ea addenda ſunt, quę molliant, ut ſunt ammoniacũ, bdeliumue, itẽ & pinguedines, quemadmo-
dũ gallinę, aut anatis, aut anſeris, aut uituli. Nos aũt ſequentes Gal. pręceptũ ſępe induratũ iecur, ante-
quàm inueteraſceret, curauimus, poſt habitã diligentẽ curã uniuerſi corporis, hoc cataplaſmate: Accipie
bã oleũ amygdalarũ: interdũ dulciũ, ꝓſertim inter initia: interdũ uero amararũ, progrediente tẽpore. nã
prius magis lenit, & mollit: hoc magis aperit, digerit, & attenuat: accipio autẽ exempli cauſa ad uncias
tres, & tantundẽ uini addo: poſtea his initio comę abſinthij minutim inciſi, quantũ uidetur coqui in eo
liquore poſſe: uiride autem potius, quàm aridum accipio; quia hoc minus calefacit, & deſiccat, cum
pontico careamus, quod hoc noſtro minus calefacit: his etiam et eupatorium grecorum, quod nunc
agri-

agrimoniam paſſim apothecarij appellant, pari portione cum abſinthio adiungo: & his coctis ſimul ad A
conſumptionem vini vtor, poſt expreſſionem olei, illiniendo: poſtea verò illis, re progrediente, aliquã pinguedinẽ, dum decoquitur, addo: ſicuti ad pondus ſemunciæ, vel vnciæ, & drachmã maſtiches: primũ quidẽ gallinaceũ adipẽ, poſtea anatis, vel anſeris: poſtremò autem & ammoniaci, vel bdelij, vel vtriuſque, prius tamen in aceto, ſed acerrimo diſſoluti, duas drachmas. poteſt & ab vnguentariis, qui his vtuntur, haberi reliqua excrementa nucis vnguentariæ, & ea diluta, diſſolutaq; ex eo oleo incoqui. Sed poſtea quàm in hoc affectu explanando ſatis diu verſati ſumus, iam aliorum expoſitionem aggrediamur.

De regio morbo, uel (ut græci) de ictericia. *Cap. VIII.*

Offunditur interdum in homine extima cutis, & ea vniuerſa, nec modo illa, ſed & tunica adnata, & alba oculorum fœdo quodam, & luteo colore, qui faciem, & reliquas partes plurimũ turpes aſpicientibus reddit, nimirum naturali, & florido colore in turpem hunc mutato. Vnde & huic affectioni tàm à græcis, quàm latinis nomen inditum eſt à ſimilitudine quorundã B
rerum, quarum colorẽ imitatur is turpis humanæ cutis color. Icterus enim, vel ictericia ab ictero nuncupationem habet, quæ auis eſt, & à latinis (vt Plinius voluit) galbula dicitur, cuius plumæ, & pennæ hunc colorem referunt. latini uerò regium morbum eadem ferè de cauſa dicunt ab aue, quæ regulus latinè dicitur. interdum uerò ab auri colore auriginoſum, quandoq; & ab arcu cæleſti morbũ arquatum uocãt. Quia uero (ut teſtis eſt Hipp. ſtatim à principio libri de Humoribus) color humorum eſt, niſi in altum decubuerint, flauus autẽ, & luteus color bilis omnino eſt: inde propulſa, & diſtributa bile ad extimas partes, cutemq;, fit icterus. Sed neque propriè, ſi ad uim uocabuli attenderimus, icterus morbus eſt, uerùm ſymptoma, quod ad mutatam corporis qualitatem, uel colorem referendum eſt. Sequitur uerò ſemper
Cap.7 morbum aliquem, aut incipientem, aut deſinentem. nam (ut docuit Gal. quinto de Loc. affec.) per ictericiam morbi ſoluuntur, tranſlata nimirum bilioſa materia, quæ morbũ excitabat, ab internis uiſceribus ad cutem, natura morbum indicatura eam propellente, & ſanguinem expiante. Vnde quæ hac ratione oritur ictericia, quæq; morbum inclinantem ſequitur, bono ſemper eſt: alioquin autem bono eſſe non
Aph. 62. poteſt: quod inſinuare uoluit Hippo. quarto Apho. (ut ibidem explanat Gal.) cùm ait, malum eſſe ſi ægrotanti regius morbus ante diem ſeptimam appareat; ut pote quia ſequatur potius internum aliquem affectum, quàm quòd poſſit ratione critica apparuiſſe: cum non poſſit ante ſeptimam diem in his affe- C
ctibus, de quibus nunc uerba faciemus, concoctio ea apparere, ut ſalubriter, & integrè morbus iudicari poſſit. Quando ergo non à natura uictrice morbi, & cauſarum eius fit hæc ad cutem propulſio, neceſſe eſt, ut fiat, uel ui morbi alicuius, à quo irritatur natura, & cogitur intempeſtiuè materiam noxiam extra pellere, quamuis parum utiliter: uel ex corruptione magna in ſanguine, & humoribus contracta, unde in bilis naturam ſanguis corrumpitur. Sed ut hæc apertius percipiantur, rem hanc magis particulatim tractemus. Itericia, quando non habet criſeos rationem, ſed meri ſymptomatis, & omnino præter rei naturam eſt, ſępe ſequitur aliquod internum uitium, uel uniuerſi corporis, uel particulatim alicuius certi uiſceris. Vniuerſi quidem corporis uitium ſequitur, quando ex aliqua uenenoſa qualitate diſtributa per omnes uenas corrumpitur ſanguis in alienam omnino corruptionem, ita vt eius color in porraceũ, & quaſi uiridem colorem degeneret, quo aſperſa cutis, oculiq; lutei, uiridesq; apparent: quod ſæpe ſolet illis euenire, qui à uipera morſi ſunt. Et cùm (ut tertio de Loc. affec. ſenſit Gal.) non ſit alienum à ratione, quòd reperiantur medicamenta quoque exitialia, & uenenoſa, quæ eam uim habeant, ut ſimilem corruptionem ſuccis in uenis afferre poſſint illi, quæ à uiperæ ueneno ortum habet; inde etiam ictericia poterit originem habere. Immo ſi & id quoque uerum eſt, quod ex humorum putredine in aliqua parti D
cula putreſcentium generari poſſit (ut uidetur Gal. quinto de Loc. affec. ex ſententia Pelopis præceptoris ſenſiſſe) uenenum eiuſdem malitiæ, cuius ſunt uel medicamenta uenenoſa, uel ferarum uenena. ex hac etiam cauſa poterit interdum ortum habere auriginoſa hæc affectio cutis. Particulatim autem, cùm ex certo quodam uiſcere ea prodit, aut ex uitii in iecinore contracti comes eſt, aut eius, quod in fel lea ueſica, cuius officium eſſe diximus ſanguinem expiare ab excrementoſa, & ſuperuacanea bile. Quę iecoris affectum ſequitur, aut inflammationem iecinoris ſequitur, aut eius ſcirrhum, aut eiuſdem obſtructiones. Quę uero affectus felleę ueſiculę, aut ratione meatus illius, qui in iecur penetrans, ac in minutiſſimos ramos diſpertitus ſimul cum uena porta diſtribuitur per concauam, & inferiorem iecinoris partem, quibus tanquam inſtrumentis bilem inutilem attrahit. duo autem uitia ſunt, quę iſtius rei in cauſa eſſe poſſunt: quia uel obſtructio ſuborta in hoc meatu, & eius ramis ex aliquo craſſo, ſeu multo humore impacto meatui, ramiſq; eius: uel imbecillitas facultatis attractricis in eo, quę ex intemperie aliqua malè affecta eſt. Aut uerò ratione alterius meatus, qui pertingens ad inteſtina, ac in ea penetrans officium habet, ut eam in inteſtina excernat. Vnde cùm ſuo officio fungi nequit, neceſſe eſt, ut illa, quaſi regurgitans per uenas ad cutem uſque digeratur: nequit autem hoc officio fungi, quando aut tranſitus bili ex obſtructione facta in meatu interceptus eſt: aut uis expultrix facta eſt imbecillior, quã ut col-

A vt collectam bilem excernere poſſit; quæ item imbecillitas aliquam ſequitur intemperaturam. Porrò
ea ictericia, ſeu regius morbus hanc habet ſui ortus rationem, quæ propriè ictericia, vel regius morbus
dici meretur. Nam aliquando cutis fœdo quodam colore offuſcatur, non luteo, vel auriginoſo, qui
ſit colori galbulæ, vel reguli ſimilis; ſed qui ad obſcurum, & atrum vergit. fit autem eiuſmodi tranſmu
tatio coloris, non amplius vitio iecinoris, vel felleæ ueſiculæ, ſed potius lienis, cuius itidem munus eſt
melancholicum excrementum, vt ſanguis purior euadat, à iecore attrahere. vnde cùm ab hoc munere de
ſtituitur, fæculentus is humor cum ſanguine mixtus per venas fertur, ac ita inde eo colore inficitur cutis.
Deſit autem ab hoc munere. uel ob obſtructionem, vel ob imbecillitatem facultatis, uel attractricis, uel
expultricis: quanuis poſſit & id referri (vt tertio de Cauſ. ſymp. teſtatur) in nimiam copiam horum ex- Cap.
crementorum, quibus vires harum particularum ſufficere nequeunt. Miſcentur tamen duo hi colores, vt vlt.
item quinto de Loc. affect. docet Gal. atque id, quando ſimul iecur, & lien fuerint malè affecta: quo dein
de fit, vt ſicut morbi complicati ſunt, ita & color ſit mixtus, atque nigrior tandem ſit, quàm eſſe ſoleat in
regio morbo ex malè affecto iecinore, vt videatur bili, qua ſuffuſa cutis eſt, fuiſſe immixtam quandam fu
liginem. Tandem ergo omnis ratio iſtius coloris referenda eſt in bilem flauam, quando auriginoſus eſt;
vel atram, ſi nigrior fuerit, quæ detentæ in corpore ſunt, nec pro naturali conſuetudine excretę. Retinē
B tur autem hęc excrementa, ſicut & alia (quemadmodum Gal. primo de Sani. tuen. tradidit) aut ob defe- Cap.
ctum facultatis, aut ob vitium inſtrumenti proprij illius facultatis. Ex inſtrumento quidem, propter ea- 13.
rum viarum anguſtiam, & obſtructionem, per quas fit tùm attractio, tùm verò expulſio eorum excre-
mentorum. Propter defectum verò facultatis fit, quando uis attractrix, vel expultrix, quę proprię facul
tates ſunt illius inſtrumenti, adeò imbecillę factę ſunt ex aliquo affectu, vt hęc attrahere, vel illa expelle-
re pro ratione exigentię non poſſint: vel propter copiam geniti excrementi, cui facultates illę non ſuffi-
ciunt. Vnde etiam ſequitur, quòd hę duę affectiones, quarum altera propriè ictericia gręcè, morbus re-
gius latinè dicitur, altera verò, qua nigro colore inficitur cutis, nec proprium nomen habet apud grçcos
iuniores tamen ictericiam quidem & hanc, ſed nigrā nuncupant, ad eā facultatem tandem (vt tertio de Cap.
Symp. cauſ. Gal. exponit) referrur, cuius munus eſt ſanguinem ab excrementis expurgare, ſepararęq;. Cau vlt.
ſas autem iſtius affectionis magna ex parte expoſuimus. nam anguſtia itinerum, aut ab inflammatione
iſtorum iam expoſitorum viſcerum: aut à ſcirrho: aut ab obſtructionibus à multa, aut craſſa materia im
pacta excitatis. aut à nimia vaſorum ſiccitate, quæ duplicem poteſt habere occaſionem. vel enim ab his,
quæ vehementer aſtringunt, id fit: vel ab illis, quæ ſimul calefaciunt, & ſiccant. interdum verò fit angu-
ſtia ex compreſſione inſtrumentorum, quæ à uicinis partibus fit, uel propter multam eorum repletionē;
C uel inflammationem: uel ſcirrhum. Imbecillitatem uerò facultatum faciunt horum inſtrumentorum Le.49
intemperaturæ. Sed de ſignis iam agamus, quibus hæc omnia, quæ hactenus expoſita ſunt, diſcernantur: Cap.7
primumq; quibus notis cognoſcamus ictericiam, quando indicationis rationem habet. Gal. ergo quin-
to de Loc. affec. dicit, in his reſpiciendum præſertim eſſe ad præcedentem febrem, ad alui deiectiones, ad
urinas, & ad ſudores. Cùm enim hac ratione morbus iudicatur, ſolet febris hominem dimittere. Iudi-
cantur uerò hoc modo febres, quæ bilioſæ, & acutæ ſunt. Sed poſtquàm febris dimiſerit, uidendum, ſi au
riginoſus color, qui à bile ad cutim propulſa excitatus eſt, poſteris diebus perduret; atque ſi duret, ſpe-
ctandæ ſunt alui deiectiones, ac urinę: Quia ſi illæ naturaliter ſe habere uiſæ fuerint, ita ut inde nullum
malum affectum in iecore reliquum eſſe iudicemus, ſignum id nobis erit, bilem ad cutem propulſam
craſſiorem eſſe. quæ enim tenuior eſt, citius, & facilius euaneſcit. Quòd ſi ſudor aquoſus uideatur, nec
bilis colorem referens, id magis adhuc hanc confirmabit opinionem. In aliquibus autem deiectiones
etiam ſunt bile flaua infectæ. In aliis uerò urinæ: quod fit; quia multa in his bilis generatur in habitu
totius, quæ non potuit uniuerſa ad aluū, uel urinam excerni: ſed pars ad cutem tranſlata eſt. At quoniā
de bile ratione critica ad cutē propulſa ſermonē habemus, aduertēdū, quòd cū in febribus (ut diximus)
ictericia ante ſeptimā apparet bono eſſe non poteſt, neque critica ratione apparere. poteſt antē ſalubris
D eſſe apparitio cū ſeptima, uel nona, uel quartadecima (ut quarto Apho. docent Hip. & Gal.) apparuerit: Cō.61
modò tractanti medico dextrū pręcordiū, id tenſum, durūue non appareat. nā tunc comes eſſet uitij ali-
cuius in iecinore contracti potius, quā quòd à natura febrē iudicante fuerit bilis ad cutē propulſa. Icteri
ciā uerò fieri ex copioſa bile genita in uniuerſo corpore oſtendunt ſudores cū multa bile excreti. nā Gal.
cū cuidā ſtrigili ſudor detergeretur, multaq; in ſtrigili fuiſſet reperta bilis, in opinionē eā deductus eſt,
quòd in uniuerſo corpore illi copioſa bilis generaretur. Quòd uerò regius is affectus ex obſtructione or
tū habeat, demonſtrant primū ſigna obſtructionis in iecinore, in quibus hoc pręcipuū eſt, grauitas ſenſu
percepta in dextro pręcordio, pręſertim uero, ſi citra febrē fuerit: ac pręterea deiectiones, ſi albę fuerint,
referentes nullā in eis eſſe immixtā bilē, id ipſum indicant, nēpe obſtructionē, aut conſtipationē aliquā
eſſe ſubortā in meatu, per quē bili iter eſt ad inteſtina. Febris uerò, pręſertim uehemens, & acuta, cū de-
xtri pręcordij grauitate, & dolore, diſcernit ictericiā ex inflāmatione ab ea, quę fit ex obſtructione: ſi-
cuti ſigna pręſentis ſcirrhi in arquatis oſtendunt colorem cutis occaſionem à ſcirrho habuiſſe. Quibus
& hoc addendum eſt, quòd cùm ictericia fit ob ſcirrhum, ſemper paulatim, nunquam repente fit: ex
inflammatione verò (vt ibidem docet Gal.) atque ex obſtructione repente fieri poteſt. In auriginoſis(vt

quartò de Cauſ.pul.docet Gal.)pulſus durior,& ſpiſſior eſt; & cùm febris abeſt,neque debilis, neque cè- A
ler:vbi autem & febris adeſt, celeritas ob auctam neceſſitatem illi accedit. Sed de his ſatis. Curationem
modò aggrediamur. nam & ſi nihil de his dixerimus, quę pertinent ad auriginoſum morbum, quando
à veneno viperæ,vel alicuius alterius medicamenti,vel humoris in corpore geniti ſimilem habentis ma-
litiam viperinis venenis ortum habuerit: id à nobis ea ratione factum eſt: quia ea cognoſcuntur per ſi-
gna veneni, vel morſi à vipera, quorum expoſitio requirit particulatim propriam tractationem, quæ nõ
pertinet ad noſtrum inſtitutum præſens. In hac autem curatione tractanda erimus admodum breues:
quoniam in ſuperioribus capitibus maxima ex parte ea expoſita ſunt, quæ ad iſtius rei curationem per
tinent. Nam cum hæc affectio interdum rationem habeat motus,& expulſionis, per quam febris iudicã
da eſt,ſi integrè iudicetur,hærendum erit præcepto Hip.qui dixit,quæ iudicantur,aut iudicata ſunt inte-
grè,interdicunt omnem motum,& munus medici; niſi vt procuret, ne naturæ aliquod impedimentum
afferatur. Sed ſi minimè fiat integra iudicatio, iuuanda erit natura illis medicamentis,& cibis, quæ vim
habent mouendi humores ad exteriores partes, ſicut ſunt illa. quæ ſudorem cient. Interdum verò ratio
nem habet ſymptomatis ſequentis alios morbos, de quibus hactenus ſermonem habuimus; cum ſym-
ptomata per ſe quidem, vt ſymptomata ſunt,nullam indicationem habeant pertinentem ad rationem
curationis: ſed propria,primaq; eorum curatio eſt,vt affectus tollantur, curenturq;, vnde ſymptomata
defluxere: niſi quòd aliquando ſymptomata,quæ ad qualitatem corporis mutatam referuntur, ab aliis B
differunt,quòd poſt remotum affectum ſæpe remanent: ſicuti interdum remota febre, vel inflammatio
ne, vel alijs,quorum meminimus,adhuc cutis,propulſa materia bilioſa, vel ratione iudicatoria, vel ſym
ptomatica,crocea,& auriginoſa remanet: quo deinde fit,vt cogatur medicus operam nauare, vt bilis di
geratur,& diſſoluatur,ac inde hac ratione detrahatur,colorq; mutetur. Sed de hoc poſterius ſermonem
habebimus. In præſentia autem breui ratione expediamus.quæ conſideranda ſunt in auferendis affecti-
bus,qui ictericiæ in cauſa fuere. Vbi primum id memoriæ mandandum, quod ex Gal. retulit Oribaſius
in libello,vel capite,Quos &quando,& quibus med.&c.nam caput vigeſimumtertium illud eſt libri pri-
mi Oribaſij de medicina,nimirum quòd in ictericia, quantù ad eius rationem per ſe pertinet.bilis,quo-
cunque modo fieri commode poteſt,ſit detrahenda,ſiue per aluum id fiat:ſiue per vomitum:ſiue per ſu-
dorem: ſiue per vrinæ prouocationem: ſiue per palatum:ſiue per nares;& id quidem ratione bona, cum
referri in alium humorem nequeat,niſi in bilem cuti aſperſam.ſemper tamen reſpiciendus quam maxi-
mè affectus primarius,cuius occaſione aut genita,aut ex pulſa eſt ad cutem bilis:ſicuti ſi aut cum febre
ſit ictericia,quę inſignis ſit,aut cum inflammatione,aut cum calidiori intemperie,in habitu vniuerſi cor- C
poris,quæ cauſa ſit,cur plurima bilis generetur:ſiue aperiendum ſit,vt in obſtructionibus: ſiue euacuan-
dum:ſiue quidpiam aliud ſit agendum: à medicamentis & victus ratione inſigniter calefacientibus ca-
Cap.1 ueamus: ſed ijs vtamur, quæ poſſunt citra calefactionem attenuare, & detergere: ſicuti eſſent (vt do-
cuit Gal.nono de Comp.med.ſec.loc.)oxymel non admodum acidum. Addamus nos & ſyrupum ace
toſum. Sed magis particulatim rem tractemus,cùm ex veneno,vel morſu venenoſo contigerit aliquem
auriginoſum eſſe factum, illi citò occurrendum his antidotis, vel alijs alioquin medicamentis, quæ ve-
nenis reſiſtunt, & quaſi alexipharmaca ſunt: de quibus omnibus,ſi loqui vellemus,nimis longa eſſet hęc
tractatio. Particulatim vero Gal.quinto de Loc.affec.potum theriacæ huic affectui remedio eſſe ait. Sed
Cap.7 ſi ab obſtructione originem habuerit, illi ſuccurrendum remediis, quæ vim habent tollendi obſtructio-
nes, nimirum cibis, potibus, medicamentiſq;, in quibus facultas ſit attenuandi, & detergendi: atque
corpus præterea purgandum medicamentis, quæ bilem vacuent, & primum moderatioribus: poſtea ve-
rò, niſi his morbus ceſſerit, valentioribus, tùm aperientibus res tractanda erit, tum verò aluum cien-
tibus: nec de his magis particulatim agemus; quia de curandis obſtructionibus, quantum ſatis pote-
rat eſſe, ſuo capite ſuperius ſermo fuit habitus. ſicuti & de ratione curandi, tùm inflammationum, tum
etiam ſcirrhum. vnde neque de his alioquin in præſentia uerba facienda ſunt. Quando uerò id accide- D
rit ex compreſſione uaſorum facta à circunſtantibus partibus comprimentibus ramos, uel meatus ueſi-
cæ felleæ, per quos fit bilis expurgatio, ſi id factum à craſſa materia partes eas replente, attenuantibus
occurrendum erit: ſin autem à multitudine materiæ affluentis in ea parte, congrua ratione illius pleni
tudinis uacuatione opus. Si uerò occæcata ſint uaſorum oſcula, & id factum ſit ab auſteris cibis, uel
Cap. medicamentis acerbis, & aſtringentibus, curabunt pinguia: (ut primo de Sani.tuen.tradidit Gale.)&
14. dulcia. Sed ſi à calefacientibus, & ſiccantibus fuerint oſcula denſata, & ſtipata, refrigerantibus
quacunque ratione, & humectantibus erit illi obſiſtendum. Hæc autem omnia, quæ tanquam fa-
cientia ad tollendam ictericiam hactenus literis mandata ſunt, ipſi quidem proſunt, quatenus affectum
& cauſam, unde orta eſt ictericia, tollunt, non quod uim habeant fœdum colorem, qui à bile, qua cu-
tis imbuta eſt, fouetur, remouendi, quæ aliquando, poſtquam affectus deſijt, diu præterea perma-
net. Vnde paucula quædam de hoc delendo dicenda ſunt,hoc prius poſito, quòd uniuerſa illius coloris
ratio in præſentem bilem referenda eſt,& ſubinde,quod detracta bile,delebitur & fœdus is color.bilis uerò
rò in cute abſorta per medicamenta purgatoria ęgrè tolli poteſt.longa enim uia nimis eſt,ſi ea,quę cuti
Cô.29 inſidẽt(ut Hip.& Gal.2.lib.in 6.Epid.ait)aut ad eã ꝓcübunt,ad īterna corporis reuellere uolumus,alui
ciendo,

A ciendo, aut excitato uomitu; ſed potius per cutim ſunt uacuanda. uacuantur autem iis medicamentis
quę uim habent cutem laxandi, & impactos humores digerendi. unde nono de Comp. med. ſec. loc. idē
Gal. ait, vtiles eſſe balneas aquarum dulcium, frictionesq́; ex aliquo oleo digerente, & alia omnia, quę cu
tem laxant, cuiuſmodi ſunt oleum chamæmelinum, anethinum, cicinum: addamus nos antiquum, & a-
mygdalinum ex amaris amygdalis: item & id, quod ex floribus ieſmini ab arabibus dictis: fit autem ab Cap.7
vnguentariis; & alia id genus olea, vel vnguenta. Quinto autem de Loc. affec. thermarum aquas lau-
dat, quæ calidæ ſunt, & digerendi vim habent, vt ſulphureæ, nitroſæ, bituminoſæq́;. Sed vt tractationi
huic finem imponamus, aggrediamur ſermonem, & expoſitionem eorum, quæ ad aquam intercutem
pertinent, quæ ſæpiſſimè hos iecinoris, & aliquos etiam ventriculi affectus ſequi ſolet.

De aqua intercute, uel de hidrope, aut hidero ut graci uocant. Cap. VIIII.

B Hydropen, vel hyderon græci affectum illum nuncuparunt, quem aquam inter cutem latini di- Le.50
cunt: vtrique verò ab aqua nomen ſuum deduxere: ſemper enim in hoc affectu, aut in ſpatio,
quod viſcera ea continet, quæ inſtrumenta ſunt facultatis nutricis, quę naturalis à medicis di-
cta eſt, aqua colligitur: aut quaſi abſorta à particulis, quæ vniuerſi corporis habitum conſti-
tuunt, continetur. Quanuis enim in ſecunda eius differentia, quam tympaniam, uel tympaniten uocant,
flatu turgeat venter; nunquam tamen alicuius aquæ (vt exponemus) expers eſt. Quòd ſi exquiſitè rem
hanc examinare velimus, hydrops quidem, vel aqua inter cutem, quantum ad vim vocabuli attinet,
propriè ſymptoma eſt, quod ad genus ſymptomatum referendum eſt, quod excrementa, vel exeuntia
mutata continet. Ortum autem habet ex læſa, vel vitiata actione concoctricis facultatis, cuius vitio ſuc
cus, quo alendæ ſunt particulæ, degenerat in materiam alienam, ineptamq́; alimoniæ particularū. Cùm
enim naturæ nos regentis inſtitutum ſit ſanguinem probum generare, generatur in affectu, aut flatus,
aut ſeroſus quidam humor, aut ſanguis quidem, ſed adeò humidus, vt diffluens per ſubſtantiam & mea
tus carnis, & ſolidarum particularum, illis neque hærere poſſit, neque ita ſubinde illis aſſimilari, ſicut nu
tritionis ratio requirit: requirit autem, vt alimentum (quemadmodum primo de Natur. fac. docuit Ga
le. ſed & prius Ariſt. ſecundo de Anima) rei alendæ exactæ aſſimiletur. Vnde cùm tres ſint in animante Cap.11
concoctiones, & tria loca, per quæ cibum tranſire opus eſt, anteaquàm fiat verum, & exactum alimentū;
C cumq́; (vt Gal. probat ſecundo de Natur. fac.) harum concoctionum vnaqueq; varijs, de quibus paulo
poſt loquemur, occaſionibus vitiari poſſit; præſertim tamen lęduntur ex vitio aliquo ſuorum inſtrumen
torum, aut eorum proprio, aut illis cum aliis particulis conſentientibus, contracto: ac ab harum con-
coctionum defectu, ortum habuere tres formæ vel differentiæ hydropis. Ex errore enim commiſſo in
prima concoctione, cuius opifex eſt ventriculus, occaſionem (vt tertio de Symp. cauſ. ait Gale.) habet ea Cap.1
hydropis ſpecies, quæ tympania, vel tympanites à græcis dicitur. in hac enim, dum cibus concoquitur,
magna eius portio, quæ alioquin eſſet tandem in bonum ſanguinem conuertenda, ibi inflatuoſum ſpiri-
tum vertitur, qui ad ſpatium inferioris ventris propulſus illum in tumorem elatum diſtendit, perinde vt
veſicam pueri inflant, fiſtula inſufflantes. vnde cùm digitis percutitur, ſonat quaſi tympanum percuſ-
ſum: & inde etiam illi nomen tympaniæ inditum eſt: attamen hanc Hip. (vt quarto Aphor. refert Gale.) Cō.11
aridam hydropen appellauit. Altera verò concoctio in iecore fit, vbi ſuccus à ventriculo prius coctus,
per hanc concoctionem in ſanguinem uertitur: in qua ſi fiat error, refrigerato nimirum iecinore, uel
ipſo primum, uel illo cum alio uiſcere conſentiente, ſanguis bonus generari minimè poteſt; ſed fit ſero-
ſus ſanguis, & multa aqua refertus. & cùm natura primum ope iecinoris ſanguinem generet, non poteſt
proximè error, qui in ſanguinis generatione contingit (ut docuit Gal. quinto de Loc. affec.) referri niſi
in uitium iecinoris. Fertur autem ſeroſus is humor, qui per hunc errorem in ſanguine generationē ſuam Cap.7
D habuit, in idem uentris inferioris ſpatiū, ut ille multo hoc humore repletus, utris ſimilitudinē referat, cū
aqua, aut uino impletur: ſiue illū moueas: (percipitur. n. humor is quaſi fluitans in uentre) ſiue percutias:
(ſonat ſiquidē perinde, ac ſi utrē percuteres) à qua ſimilitudine aſciten græci hanc hydropis ſpeciē nun-
cupauere: ἀσκὸς. n. utrē ſignificat. At uerò hac de cauſa in inferiorē uentrē is humor defluit: recipitur ſi Cap.2
quidē primū ex iecore exiens (ut tū eodē loco, tùm uero tertio de Symp. cauſ. expoſuit Gal.) in caua ue-
na, indeq́; in uniuerſas corporis partes per reliquas uenas diſtribuitur, atque ibi quaſi colliquatus in ſe-
roſum, & tenuem aquoſus is humor uertitur, reſoluiturque. & cùm renes cum iecinore conſentientes
ſint imbecilliores facti, eam humoris copiā attrahere nequeunt; quo fit, ut ſit neceſſarium uenas deſtitu
tas à renum miniſterio, & ope, illum transfundere in ſpatium uentris inferioris. Vt ergo præcipuam oc-
caſionem à uentriculo habet prior hydropis differentia: ita hæc à iecinore. Tertiam autem græci
ἀνασαρκα, uel ὑποσαρκα, uel ὑποσαρκιον, uel λευκοφλεγματίαν, appellauere, ea ſanè fit ex errore
concoctionis tertiæ, quæ in ipſis particulis fit, & per quam tandem omnino agglutinatur, & tan-
dem aſſimilatur, in earumque ſubſtantiam uertitur alimentum. Quòd ſi harum particularum
uis concoctrix deficiens à munere proprio aberret, aut agglutinatio, aut aſſimilatio nequit fieri:

quare carnes,& reliquæ partes quaſi madidæ nimio humore,crudoq́; tument. vnde & hypoſarca dici- A
Cap.2 tur, quaſi ſub carne lateat nimius,& pituitoſus humor. Quare(vt teſtatur Gal.tertio de Symp.cau.)cùm
pituitoſum excrementum molem vniuerſi corporis occupauerit,ea fit hydropis ſpecies, quæ λευκοφλεγ-
ματία nomen habuit:ſicuti ſi in vnam tantum particulam deferatur,reſideatq́;, ædema vocant.Ita cùm
multo ſeroſo humore tumet corpus, ea ſpecies inſurgit, quæ aſcitis dicitur. Et cùm flatu, tympania,
vel tympanitis. Sed & id addamus, quod non parum facit ad eorum cognitionem, quæ de his diffe-
rentiis dicuntur: nempe quòd morbus is primum quidem, & proximè frigidus eſt, & ab affectu earum
particularum frigidiori ortum habet. Has tamen duas differentias, quarum poſterius meminimus mu
Cō. 11. tuò conferens Gal.quarto Apho.aſciten à maiori frigore ortum habere ait, quàm tympaniam: cuius
rationem eam affert, quòd flatus à calore,licet imbecilliori, neceſſe eſt generari. Quid autem de ana-
ſarca, ſi cum his duabus differentiis conferatur, ſenſerit, non pronuntiauit, quod me legiſſe memine-
rim. Ratione tamen ſumpta ab illis, quæ de his ipſe protulit, potius inſinuare viſus eſt ex maiori frigo-
re anaſarcam originem trahere, quàm tympaniam. Nam tertio de Sympt.cauſ. (vt paulò etiam ante
retulimus) ait,quòd fit aſcitis,cùm materiæ,quæ in venis concluſa eſt,fit quaſi colliquatio,&in tenuem,
ſeroſumq́; humorem reſolutio. Sed ſine calore adiuuante hæc fieri nequeunt. Præterea cùm omnis ſpe
cies hydropis originem à frigida intemperie habeat: anaſarcam verò quaſi curam non admittere cen B
ſuerit Hip.quarto de Rat.vict.& quanuis forſitan ea ſententia (vt ibi Gal.innuere videtur) non ſit Hipp.
cum tamen in aliis illam damnet,in hoc autem irreprehenſam relinquat,illi aſſentiri videtur.maior er-
Cap.1 go in hac ſpecie videtur eſſe lapſus. His omnibus & illud addendum eſt,quòd Gal.licet tertio de Sympt.
cauſ.(vt paulò ante citauimus) primam generationem tympaniæ in vitium, hoc eſt, in frigidam uentri-
culi intemperiem retulerit: aſcitis autem in imbecillitatem ex frigidiori intemperie contractam in ieci
Cap.8 nore: anaxarcæ uerò in infirmitatem facultatis concoctricis in carne,& reliquis partibus: tamen ſecun-
do de Natur.facul.poſtea dicit, quòd prima hydropis cauſa eſt fruſtratio ſanguificationis, quæ contin-
git ex frigida iecinoris intemperie. Quæ tamen uix ſimul conſentire poſſunt, niſi dixerimus,quod quate-
nus ad aſciten pertinet,res ſatis clara eſt, quòd primum uitio frigidioris iecinoris fit, ea enim de cauſa
ſuccus, qui in ſanguinem erat uertendus, in aquam tranſit. Sed neque hoc etiam arduum eſt perceptu,
quo pacto & anaſarca tandem rationem ſui ortus à iecore trahat.nam ſi res ſe habet,ut ex eodem Gale.
Cap. primo item de Natur.facul.paulò ante expoſuimus, nempe quòd ideo ſit anaſarca;quia alimentū,quod
11. per uenas defertur,ut particulas alias alat,aquoſius eſt,& (ut idem tertio de Symp.cau.ait) pituitoſum:
Cap.2 ſit enim is affectus(ait)cùm pituita refertum eſt corpus uniuerſum: quod uero aquoſius, & pituitoſum
ſit alimentum illud,non poteſt acceptum referri,niſi iecinori,quod malè illud confecerit. Verùm de tym C
pania maiorem difficultatem res habet, præſertim ſi cum iis nobis ſit agendum,qui ſentiunt uentriculū
ex ſucco ab eo genito nutriri: unde non uidetur uitio frigidioris iecinoris cibus uerti in flatum, ſed po-
tius uitio uentriculi; cùm tympania (ut eodem loco dicit Gal.)habeat ſuum ortum ex magna imbecil-
litate concoctricis facultatis uentriculi.Niſi dicamus,quod ſemper ſimul conſpirant in his duabus diffe
rentiis imbecillitas iecoris,uentriculiq́;, neque altera poteſt ſine altera conſiſtere;& proinde ſemper mi
xtæ ſimul ſunt hæ duæ differentiæ: quod quidem acceptum eſt ex eo libello, qui erat Gal.aſcriptus, cui
titulus eſt Medicus,uel Iſagoge. ibi enim ſcriptum reperimus; quod in utriſque his differentijs ſimul a-
qua,& uentus generatur,& in uentrem effunditur; quanuis ab eo, quod ſuperat nomen habeant. tym-
pania ſiquidem dicitur, in qua plus eſt uenti: aſcites uero, in qua plus aquæ. Niſi fortaſſe quis dicat;
quod uerba relata à Gal.ſecundo de Natur.facul. referenda ſint duntaxat ad aſciten. quod propriè qui
dem,& primum nomen hyderos,uel hydrops,uel hyropiſis apud græcos,& aqua intercus, uel intercu
apud latinos utrinque ab aqua: deductum eſt. nam græcè ὕδωρ dicitur aqua, & ad alias nomen tranſ
latum eſt,ratione cuiuſdam ſimilitudinis, quam mutuo ex tumore abdominis referunt. & hęc quidem
reſponſio uideretur fortaſſe apparens,niſi haberemus in contrarium ſententiam acceptam ex fragmen- D
to libri,cui titulus eſt de Facultatibus noſtrum corpus adminiſtrantibus, qui quidem liber procuidubio
fuit Gal.ibi enim apertè ait,omnes hydropas fieri uitio iecinoris. Sed neque in hoc amplius immore-
mur,& accipiamus hoc,tanquam conſtitutum,ſicuti ab omnibus ferè accipitur, quod omnis hydrops
referenda ſit in iecur labefactatum, & refrigeratum. At neque propterea tamen putandum eſt, hydro
pen fieri ab affectu primario ipſius iecinoris. ſępe enim aliarum etiam particularum affectibus conſen-
tiens iecur hydropen procreat. per uenas etenim,quæ ab ipſa ortum habentes in uniuerſum corpus di-
ſtribuuntur.poteſt & cum uniuerſo corpore conſentiens iecur refrigerari, & auctor eſſe hydropis poteſt
Cap.7 & cum multarum particularum conſenſu eadem ratione particulatim lædi. nam contracta intempe-
rie frigidiori in uentriculo, aut liene, aut inteſtinis, præſertim uero ieiuno, eam (ut Galen. quinto de
Loc.affect.teſtatum reliquit) hę particulæ uenis impartiuntur, quæ ſunt digeſtę per meſenterium, à qui
bus ſerpit ea intemperies, & tandem corripit uniuerſam inferiorem, concauamq́; iecinoris partem, à
qua tandem & ſuperior, conuexaque idem uitium contrahit. Sed & conſenſu ſuperiorum partium
nempe renum, ſepti tranſuerſi, pulmonumque, ſi inſigniter perfrigerentur, poteſt affectum ie-
cur hydropis in cauſa eſſe; & id per uenas, quæ à ſuperiore parte, & conuexa exorta in reli-
quas partes à natura diſpertitæ ſunt, & per has itidem uniuerſi corporis conſenſu iecur homi-
neum

A nem ad hydropen poteſt ducere: cuius rei teſtis eſt Gal. ſecundo de Natural.facult. Cauſæ verò hy- Cap.8
dropis ex proprio affectu primum eſt imbecillitas iecinoris ex frigida intemperatura, de qua ſtatim ab
initio iſtius libri ſermonem habuimus. Interdum verò ex duro iſtius viſceris tumore, qui ſcirrhus græ
cè appellatur, ortum hydrops habet, & neceſſarium ſanè ortum. quia (vt quarto de Præſag.ex pul.re-
fert item Gal.) fieri omnino nequit, quin tandem, ſi inueteraſcat ſcirrhus, non ſequatur hydrops. Sæpe
etiam primam occaſionem iecur ab hæmorrhoidibus habet: item verò à menſtruis purgationibus, vel
ſuppreſſis, vel immodicè fluentibus: a ſuppreſſis quidem; quia (vt idem ſexto Apho. & quarto de Rat.
vict. in ac.mor.præterea & quinto de Loc. affec. & quarto de præſag.ex pul. & ſecundo de Facul. natur. Cō.12
ait) ſi multus ille, & plerunque craſſus ſanguis, qui fluere per hęmorrhoidas, quiq; per vterum ſolet, ſup- Cap.7
preſſus recedens ſæpe ad iecur delatus, aut in durum tumorem illud attollit, aut copia, & craſſitudine Cap 9
onerans, eius natiuum calorem perinde extinguit, vt multa lignorum ſtrues ignem, ſi confertim illi inii-
ciatur. Menſibus autem, itemq; & hæmorrhoidali ſanguine immodicè fluente, refrigerato non modò
iecinore, ſed vniuerſo corpore, quemadmodum ea ex omni immodica vacuatione refrigerantur, & lan
gueſcunt. Lienis quoque ſcirrhus in eum conſenſum iecur deducit, vt hydropen adducat: non tamen
B hoc ſemper eſt neceſſarium, vt neceſſariò ſemper conſequitur ſcirrhum iecinoris hydrops: nonnunquã
enim (vt idem teſtatur Gal.eodem quarto de Præſag.ex pul.& nos etiam obſeruauimus) vidimus, ait il
le, prædurum lienem nunquam adduxiſſe intercutem aquam. Longam quoq; inteſtinorum difficultatẽ;
quam græci dyſenteriam vocant, voluit Hippo. ſexto Apho.adducere hydropen, quando ſuperuenit lie- Aph.
nis ſcirrho. quamuis enim (vt ibidem exponit Gal.) interdum proſit eiuſmodi dyſſenteria, translata ni- 43.
mirum materia à liene ad inteſtina ab ipſa natura, vt eam per illa excernat: quandoq; tamen eiuſmo-
di vacuatio non poteſt ita moderari, temperarique, quin immodica fiat: vnde poſtea lien, iecurque,
præterea omne venoſum genus per læſa, & refrigerata inteſtina afficiuntur. Aliquando etiam à potû im
portuno aquæ gelidæ (vt expoſuit Gal.tertio de Sympt.cauſ.) originem habuiſſe poteſt aqua intercus. ab
ea nempe iecinore refrigerato: alioquin.n.(vt idem docet ſexto de Loc.affec.) excitari nequit hydrops, Cap.2
niſi iecinore refrigerato. quamuis ſemper refrigeratio non ab eadem particula initium habeat.nam quã
doque iecur eſt id, quod primum refrigeratur: aliquando aliæ particulæ primum: ſicut ventriculus, &
præſertim os eius, vel lien, & ab his mox frigidior intemperies ſerpens ad iecur pertingit; & id pro ra-
tione, qua hæc, vel illa viſcera aptiora ſunt, vt inde magis lædantur. fiunt autem aptiora, quæ imbe-
cilliora. In ſenibus verò quandoque (vt quinto de Loc.affec.affirmat idem Gal.) fit aqua intercus, cùm Cap.5
C aſſiduè vtuntur cibis, & vino, quæ ſint craſſi ſucci. nam ex hac victus ratione fiunt obſtructiones, cum
in iecore, tùm in liene, quæ & ipſæ poſſunt aquæ intercutis in cauſa eſſe. Porrò neque propter hæc, quæ Le.51
hactenus fuere propoſita, putandum eſt fieri hydropen, ſemper ex affectu proprio frigido iecinoris, vel
eo conſentiente cum aliis particulis frigido aliquo morbo laborantibus: immò quandoque & iecino-
ris inflammatione, (vt ſecundo de Præſag.ex pul.tradidit Gal.) & ex inflammationibus aliorum uiſce- Cap.9
rum, præſertim meſenterii, gracilium inteſtinorum: immò, ſi Hippocrati credendum eſt ſtatim ab ini
tio ſecundi libri Prognoſt.ægritudines acutas ſolet ſequi aqua intercus: cui & Gale.aſtipulatur ſexto de
Loc.affec.& id quia ex caliditate inſigni adeò afficitur, & imbecillum redditur iecur, digeſto, ac diſ-
ſoluto eius calore natiuo, à calore externo, & igneo ex illis morbis accenſo, vt excoctum alimentum
queat in ſanguinem vertere; ſed id in aquam, vel flatum corrumpit, & inde etiam multæ gignuntur
cruditates: nam à natiuo, & temperato calore fit concoctio, non ab externo & igneo. Immo eodem
Hippo.ibidem teſte, aqua intercus, quę ſequitur hos acutos morbos, deterior aliis eſt, & certius mor
tis diſcrimen adducit. Comparans autem Hippo has tres hydropis differentias quarto de Rat. vict. in
acu.mor.cenſet omnium deterrimam eſſe anaſarcã: poſt hanc ſequitur tympania, quę & ipſa admo-
dum curatu difficilis eſt: quamuis interdum aliqui, ſi cum illis benè agatur, euadunt. Sed de ſignis pręD
D cedentibus, & concomitantibus aquam intercutem iam agamus. Communem ergo notam cuiuſcun
que aquę intercutim eſſe ait Hip. ſecundo Prognoſt. quòd pedes quidem primum laxo, & molli tumore, Tex. &
frigidoque; qui à gręcis appellantur œdema intumeſcant: qui quidem tumor, ſi digitis prematur, ce- Cō. 3.
dit, ac foueam impreſſam aliquandiu retinet, quę deinde depreſſis partibus paulatim ſe attollentibus, &
euaneſcit. Cur verò primi pedes frigido hoc tumore intumeſcant, quàm alię partes, hanc cauſam re-
fert ibi Gal.nempe quia illi remotiores ſunt à corde, & aliis calidis viſceribus, à quibus calor aliarum
partium fomentum habet: mox & femora, tandem verò & venter intumeſcunt. Addit autem Hipp.
in lib.de morbis, quod ut inferiores partes in hoc affectu tumidiores fiunt: ita ſuperiores, vt iugulum,
ceruix, pectusque gracileſcunt, & quaſi contabeſcunt: quamuis facies & ipſa tumida fiat: immò inde
ſumitur ſignum inſtantis mali habitus, quem καχεξίαν gręci appellant, quę eſt initium ferè aquæ in
tercutem. pellucet autem, addit ibi, & ſcrotum, ut pote quia impletur tum humore, tum flatu, quæ
pellem ſcroti reddunt perſpicuam. Referunt præterea quidem inter ſymptomata, uel ſigna communia
aquæ intercutem ſitim continenter affligentem: hoc tamen ſi conferre cum cauſa uelimus, quam Gal. Cap.
exponit illius rei primo de Facul.ſimp.med.præſertim ſymptoma aſciti accommodatũ eſt.nã dixit ſitim 30.
hanc ortum habere à ſeroſo, ſalſoq; humore in uentre collecto. ſed collectio hæc aſciti propria eſt. Qua-
tenus autem ad rationem propriã hydropis pertinere põt, quædã eſt ratio pulſus, quę his oĩbus cõmunis

Cap.9 eſt : ſunt enim undoſi, ac inclinantibus uiribus fiunt mox (vt Gal. ſecundo de Præſag. expul. ait) vermi- A
culares, & id propter humiditatem in hoc affectu abundantem: præcipuè verò, ac manifeſtius hoc appa-
ret in anaſarca: ſed longè etiam manifeſtius, quando ea fit ex ſuppreſſis mariſcis, vel fluxu menſtruo, cau
ſam verò iſtius rei referens ibi Gal. ait, quòd hoc inde prouenit; quia in anaſarca plerunque omnes ferè
corporis particulæ præſertim internæ experſes ſcirrhi ſunt. Particulatim autem idem quarto de Cauſ.
Cap.1. pul. ait, in aſcite pulſum quidem paruum eſſe, ſpiſſumq́; ac quoquomodo ſubdurum cum quadam ten
tione. In tympania verò paruus quidem, immò minor, neque tamen imbecillis, ſed crebrior, celeriorq́;
itidemq́; ſubdurus cum aliqua tentione: quod fortaſſe inde eſt, quia venter plenus aqua, ventove diſten
ditur. At in anaſarca, in qua vniuerſus corporis habitus vna cum venis refertus eſt pituita, pulſus mollis
eſt, vndoſus, & latior. Sed mutuò diſcernuntur tres hæ differentiæ, quòd in tympania venter percuſſus
ſonat perinde, vt quando tympanum percutitur, cumq́; ſupinus decumbit ægrotus, venter non ad latera
cadit, ſed in medium attollitur. nam flatus non ita deorſum fluit. In tympania, ſi ſupinus iaceat, ad la
tera videtur tumor ventris defluere, ſicuti in vtre aqua ſemipleno ſolet fieri: immo ſi in latus vnū ver-
tatur, mox ad aliud redeat, percipitur veluti quædam & fluitatio ex defluxu humoris in ventre contenti.
Porrò non puto eſſe opus multa afferre, quibus hi affectus dignoſci poſſint, ſi ex proprio iecinoris affe-
ctu ſuborti ſint, vel eo cum alijs particulis conſentiente; quia hactenus maior pars eorum, quæ huc ſpe B
ctare poſſunt, præcedentibus capitibus explanata eſt. Nam cùm affectus ſequatur, qui priores occupa-
runt iecur, quales ſunt iecinoris imbecillitas, quæ ex eius intemperatura ortum habuit calida, vel frigi-
da: ſicuti quando ſequitur febres, alioſq́; acutos morbos, vt eſt inflammatio, aut pituitoſas, diuturnaſq́;
ægritudines, vt eſt ſcirrhus, & obſtructiones, & id genus alia, præterea & nimiam refrigerationem, con-
tractam exci bo, potuve frigidis, aut actu, aut poteſtate, vel externo frigore, & quia præcedentium affe-
ctuū natura, qualitatē, & naturā, vel cauſas præſentis hydropis indicat, de illis autem, eorūq́; cauſis, ac
ſignis abunde diſſeruimus capitibus ſuperioribus: Ideò nihil video, cur in præſentia eadem ſint repeten
Cõ. 3. da. Niſi quòd quædam his videntur addenda, quæ à Gal. referuntur ſecundo Prognoſt. quatenus ad a-
quam intercutem pertinet, quæ comes eſt inflammationis iecinoris: eius enim notas peculiares eſſe ait,
primum aridam tuſſim; propterea quia comprimitur pulmo à iecinore, quod ex inflammatione in ma
iorem molem intumuit, ac præcordiis inſidet: deinde verò deiectiones alui paucas, & aridiores; tum
quia extorrentur ab inflammatione: tùm etiam quia omnis ferè humor fluit in ſpatium internum abdo
minis. Sed hæc tamen, ſi cum iis conferantur, quæ de inflammatione ſuperius literis tradita ſunt, referen C
da ſunt potiùs ad inflammationem, quæ conuexam, quàm quæ concauam eius partem occupat. nam ex
ea & maior fit compreſſio, & maior ariditas: ſæpe .n. inflammatam concauam iecoris partem ſequitur
Cap.7 aliquod alui profluuium, ut ex Gal. ſuperius diximus. Sed & quinto de Loc. affec. ſignū quoddam expo
nit, quod priuatim ſolet apparere, cùm ex frigidioris aquæ importuno potu hydrops originem habuit,
id verò eſt, quòd cibi appetentia vehementer, refrigerato quippe ore ventriculi, intenditur. Cum autē
conſentiente eo cum viſceribus aliis fit hydrops, ex ſignis indicantibus eos affectus præceſſiſſe cogno-
ſcendum eſt, de quibus non pertinet ad præſens inſtitutum agere. Niſi quòd neque id prætereundū eſt,
Cõ.2. quod à Gal. ſecundo Prognoſt. literis proditum eſt, nempe quòd ſi laborantibus inflammatione ieiuno
inteſtino, vel meſareo à græcis dicto, ſuboriatur hydrops, hoc habet ſymptoma ſequens, nempe alui pro
fluuium: quod duplicem poteſt occaſionem habere: primam quia venæ meſenterij ex inflammatione
imbecillæ redditę, alimento grauantur, ut cogantur illud ſtatim deiicere: deinde quia alimentum cor
rumpitur à calore inflammationis: vnde multa bilis generatur, quę ad inteſtina defluens illa mordet,
& ad excretionem concitat. Multa ex aphoriſmis eſſent depromenda, quę ad pręſagii rationem facere
Aph.11 poſſunt: quemadmodum ſententia quarto Apho. deſcripta, quòd ſi doloribus inteſtina torquentur, &
partes, quę ad lumbos, & umbilicum pertinent, quos nulla medici ratio, nullaq́; medicamenta ſoluunt,
is affectus tandem in aridam hydropen, hoc eſt in tympaniam tranſit. Itemq́; ea ex ſeptimo, quòd cum
Aph. plurima pituita venę refertę ſunt, itidemq́; vniuerſus corporis habitus, timenda ea aqua intercutis diffe D
72. rentia, quę anaſarca dicitur. Sicut & alia eodem libro, quòd hęc interdum à longo, & uehementi profl
Aph. uio alui diſſoluitur. Sed & tertio Aph. dixit Hip. quod pręſertim hydropes autumno fiunt, maximè
25. vero lienis uitio. Quod etiam pronuntiauit Hip. ſecundo Prog. non eſt alienum ab hoc nego,
tio, malam eſſe aquam intercutem, quę acutorum morborum comes eſt. Sed & malum,
Aph. immò lethale ſignum eſt, quando tuſſis (ut ſexto item Aph. ſcriptum eſt) ſuperue-
35. nit hydropico: modo ea aliunde non habeat occaſionem, ſicut ex deſtilla-
tione: nam ſignificat tantam eſſe iam aquę copiam, ut aſperam ar-
teriam perfundat. Vlcera preterea in hydropicis propter exu-
perantem humoris copiam ęgrè ad cicatricem ducun-
tur; quia curatio vlcerum eſt exiccatio.

A *De ratione curandi hidropicos. X.*

CVraturus aquam intercutem, cùm is affectus (vt paulo ante explanatum eſt) ſemper ferè alios
affectus ſequatur, tum iecinoris, tùm vero aliarum particularum, oportet primum animaduer
tere, num adhuc etiam idem affectus, eademque cauſa præſes illam foueat: ſicuti intempera
ra calida, vel frigida iecinoris, aut obſtructio, aut ſcirrhus, aut inflammatio, aut affectus alte-
rius uiſceris, nempe lienis, membrorum ſpiritualium, ieiuni inteſtini, vel meſenterii, vel ſuppreſſæ fue
rint hemorrhoides, mulieresque purgationes menſtruæ: præterea vero febris, & quæcunque alia in prio
ri capite expoſita ſunt. Nam ſi res ita ſe habuerit, longè difficilior, & multiplicior erit iſtius curationis
ratio: qua & facta iam hydrops ſuas peculiares habebit indicationes, & ſuas item alii affectus, qui hydro
pen effecerunt, & adhuc fouent. Quòd ſi priores iam deſierint: ſola autem reliqua ſit aqua intercutem
illi ſoli erit incumbendum. Verùm licet, quando fouetur ab aliis iam relatis affectionibus hydrops,
mixta quidem ſit curatio ex ea, quę alios affectus reſpicit, & ex propria factæ iam hydropis: tamen ſem
per prior, & maior ratio aliorum affectuum eſt habenda, quàm hydropis; ut pote quia illi rationem ha
B bent cauſæ efficientis, & conſeruantis: minor verò, & poſterior hydropis. Nos autem de affectibus qui
dem propriis curandis egimus in pręcedentibus capitibus: de aliorum autem, quibus cum conſentit
iecur, agere non pertinet ad præſens inſtitutum; ideò quatenus ad eos ſpectat, hoc duntaxat exponemus
in pręſentia, quòd obſtructiones, vel ſcirrhus, vel inflammationes, tàm iecinoris, quàm aliarum particu
larum tollendæ ſunt, imbecillitasque iecinoris remouenda, remotis nimirum eius cauſis, quàs diximus
eſſe intemperaturam iecoris calidam, vel frigidam: niſi quod de his curandis nihil diximus; quia diſtu-
limus eius curationem ad locum de alui profluuio, quod hepaticum græci appellant, & vniuerſum ferè
defluit ab intemperatura, & imbecillitate eam ſequente. Quare ad factam hydropen curan-
dam accedendum eſt, ſi ea mox reliqua ſit, & curari poſſit. nam ſicuti ſcirrhum iam fa-
ctum in iecinore Gale. nullum curari uidit: ita neque hydrops, quæ illum ſit ſecuta, curabitur. Iam
uerò audiuimus eundem Galenum, immò & Hippocratem dicentes, hydropen, quę ab acutis morbis or
tum habuit, malam eſſe adeò, ut hominem interficiat. Sæpe verò, ſi à principio medicus cautus fuerit,
& præcedentes morbos, à quibus is affectus originem ducit, diligenter curauerit, vel ſimul, uel paulò
poſt & hydrops euaneſcet. Primi autem ſcopi in vniuerſum in curanda aqua intercutem, quęcunque
illa ſit, ſunt calefactio, & exiccatio: deinde verò, quia cum materia eſt, ſuccedit his & uacuationis indi- Cap.13
C catio. nam & hoc Gal. decimoquarto Meth. teſtatur, vbi ait, ex huius morbi natura ea ſtatim curan-
di ratio indicatur, quę humorem eſſe auferendum admonet. & hanc indicationem primum proſequa-
mur: mox verò & de prioribus uerba faciemus. Et quia uacuatio in hoc genere affectuum, ſicuti in alijs
quàmpluribus (quemadmodum ſæpius in præcedentibus libris, & capitibus fuit expoſitum) fieri poteſt
& per digeſtionem, euapotationemque per anguſtos, & in conſpicuos corporis meatus, & per uias pa-
tentes, & conſpicuas, vt per uias urinæ, per vomitum, per aluum, & tandem etiam per uenam ſectam,
uel alioquin ſanguinis detractionem. De his omnibus, vt rem abſolutam referamus, in præſentia aga- Cõ.m.
mus, ab hoc poſtremo initium ſumentes, de quo ait Gal. quarto de Rat. uict. in ac. mor. quòd nemo vn
quam auſus eſt duas aquæ intercutem priores differentias, nempe aſciten, aut tympaniam curare ſan-
guine detracto. Sed anaſarca inter initia requirere interdum uidetur, ut vena ſecetur: inter initia au-
tem, propterea quia dum fit, ſi ſtatim opem feras, curare quidem ipſam poteris, & dum incipit; ſed
ubi iam facta ſit, nequaquam; immò hominem necat. Neque tamen ſemper, & in uniuerſum venæ ſe-
ctio eſt congruens remedium curandæ anaſarcæ incipientis; ſed duntaxat, quando ea ex ſuppreſſo ſan
guine, qui ſolitus ſit fluere à mariſcis, aut ex menſtruis purgationibus, ortum habuerit, aut ex alia oc-
caſione, ait Gal. vnde fuerit contracta multa plenitudo ſanguinis, præſertim verò frigidioris, vt pericu-
D lum immineat, ne natiuus calor perinde ab eo extinguatur, ſicut ignis interdum multis iniectis uiri-
dibus lignis extinguitur. His ergo conditionibus, & limitationibus additis, licet ſanguinem mittere
in anaſarca: alioquin autem, nequaquam. In aliis autem hydropis differentiis (& id non modo Galeno
affirmante, ſed omnibus aliis etiam medicis, quos ego legerim, aſſipulantibus) nunquam. Ex quo lo
co facile eſt eos coarguere, qui ſentiunt in uniuerſum id theorema verum, & ſeruandum eſſe, quòd ſi vi
res, & ętas conſenſerint, in magno morbo ſit mittendus ſanguis: quodque ſola morbi magnitudo indi-
cet mittendum eſſe ſanguinem. Nam (vt alias differentias hydropis primum ſub ſilentio preterea-
mus) hypoſarca, quæ una eſt differentia, & habet ortum, (vt ſuperius ex Gal. diximus) ab imbecillita-
te concoctionis tertiæ in particulis conſtituentibus habitum uniuerſi corporis, ſemper magnus, & dif-
ficilis morbus eſt, qui ubi iam factus eſt (vt eodem Commentario teſtatur Gal.) non admittit curatio-
nem; immò protinus hominem necat, & id undecunque ortum habeat. Attamen ſi ex plethora, vel
menſium ſuppreſſione originem deduxerit, uenam ſecat; ſin autem, pituitam potius purgandam cen
ſet. Neque tamen illis poteſt ualere, ſi tanquam ad aſylum confugerint, dicentes, id eſſe; quia cum ex
ſuppreſſo ſanguine ſit, vires ualent, vt ferre poſſint ſanguinis detractionem: alioquin uires adeo lan-
guent, ut eam tolerare nequeant; quoniam (vt ex verbis Gal. patet) ſermo habetur de hydrope quas

do ſit,& adhuc uires illę ſunt, ut poſſint ualentia etiam, & magna remedia admittere. quod inde pa- A
tet,quod inter prima remedia, quæ omnibus differentiis, communia ſunt, (vt ipſe explanat) connume
rat, & labores,crebraſque exercitationes, & cibi aſtinentiam,quæ omnia ualidas vires requirunt. Sed
quid dicemus deinde de aſcite, quæ & ipſa magnus eſt morbus? nam ſi quarto de Rat.uic.in ac morb.
tympaniam adeò magnum morbum eſſe cenſuerit,vt bona fortuna egeat, qui ab ea ſit euaſurus:aſcites
vero à maiori frigore concitatur,vt ait Gal.quarto Apho.maior ergo morbus eſt, neque tamen illi eſſe
ſanguinem mittendum medici ulli exiſtimarunt.ſed neque propter hoc,quod crediderint nūquam poſ
ſe illas in hoc affectu eſſe uires,ſaltem antequàm factus ſit, vt poſſit ferre uenę ſectionem;cùm poſtquā
factus eſt,putent adhuc eas eſſe ita ualentes, ut poſſint ferre ſectionem, & perforationem uentris, ut
aqua inde uacuari poſſit: quod magnum remedium eſt:(cuius perforationis meminere Hippo.& Gal.
Cô.27 ſeptimo Apho.)tationem ullam ualidam habent. Vnde hi uidentur oſcitanter legiſſe, & parum intel
lexiſſe Hippoc.& Gal.ubi agunt de ratione indicationum,qui & in uniuerſum dicunt qualitatem, & na
turam remediorum indicari,non à tempore,non à magnitudine,non ab alia quapiam re, præterquàm
à natura, & qualitate morbi curandi:reliqua verò,quę generalem hanc indicationem limitant, ab aliis
ſunt depromenda. Nam ſi morbus uacuandum indicat, pars affecta vnde, & per quam uiam ſit uacuā
dum,demonſtrat. magnitudo verò morbi,non qualitatem, & naturam,ſed magnitudinem remedio
rum. Quod clariſſime explanauit Hippoc. ſimul,ac breuiſſimè, cùm dixit primo Apho.extremis mor
bis extrema remedia opportuna ſunt. nam(vt facile intuere poteſtis)non ſubiunxit extremis morbis ve B
nę ſectio opportuna eſt,ſed magna remedia. Magis autem particulatim & etiam in his affectibus quar
Cô.III. to de Rat.uict.in ac.mor.examinans, quæ de curanda hydrope ibi ſcripta ſunt, ait,quòd auctor re-
ctè quidem coniectaſſe uidetur,cùm dixit uenam ſecandam,ſi ęgrotus difficilem ſpiritum habeat: non
tamen rectè expoſuiſſe ſenſum ſuum illis uerbis, ſi difficulter ſpirauerit; quia non inde accipienda in-
dicatio mittendi ſanguinis: quoniam difficilem reſpirationem habeat: ſed quia hydrops illa ortum
habet à multitudine ſanguinis, ex qua imminet periculum, ne calor natiuus extinguatur. & tamen, ſi
quis rectè rem hanc voluerit extimare,difficilis reſpiratio ſymptoma eſt,quod in aqua intercutem ma
gnum malum ſignificat:non tamen propterea eſſe detrahendum ſanguinem noluit; ſed quia plethori-
cus erat affectus. nam ſi alterius rationis fuerit aqua intercus, licet magnus ſit morbus,noluit ſanguinē
eſſe detrahendum. hoc idem confirmat paucis uerbis, conſiderans id,quod ait,& hora ęſtiua;modū
ſiquidem illum interpretationis damnat.ait enim,quòd tempus plus minusue eſſe uacuandum indicat:
ipſum verò remedium,nempe ſanguis ne,an alter humor uacuandus ſit,ſcopus eſt,qui à natura affectus
Cap.13 eſt deſumendus. Sed & decimoquarto Metho.idem ſimili exemplo apertiſſimè explanat, de ratione C
curandi aſcitem agens, ait enim,nam ex morbi natura ea ſtatim curandi ratio indicatur, quæ humo-
rem eſſe auferendum monet. proinde ſi hoc perficere cataplaſmata nequierint ad chirurgiam medici
næ partem confugere oportebit. Sed de his ſatis. Redeamus,unde digreſſi ſumus. Sumpta ergo indi-
catione à natura affectus, ſi anaſarca ortum habuerit ex ſuppreſſis, uel menſibus, uel profluuio ſan-
guinis ex mariſcis fluere ſolentis, uel ex alia ratione, quæ nobis ſuadere poſſit congeſtam eſſe ſangui-
nis copiam, vnde calor natiuus iecinoris cęperit extingui,initium curationis ſumendum eſt à ſanguinis
miſſione. Et ſi dicas,quę nam alia poteſt eſſe occaſio iſtius multitudinis congeſtæ. Ea non una eſt.
nam aliqui interdum conſueuere ſæpius, & ferè per periodos quaſdam à ſanguinis profluuio è naribus
tentari. quod ſi interdum ſupprimatur, incidere poſſunt, vt in alios morbos, ita & in aquam intercu-
tem.alij per os ſanguinem vomere ſolent,vt quoſdam me uidiſſe memini.alii ſolent ſolicitari,quaſi per
periodos,fluxionibus frequentibus,vel ad faciem, uel ad crura,uel ad alias particulas, quæ mox in tu-
mores deſinunt referentes naturam, aut inflammationis,aut eryſipelatis phlegmonodis, expellente ni-
mirum natura ſuperuacaneum humorem ad exteriores partes, vt interna uiſcera ab aliquo malo uen
dicet, quibus aliquando interceptis,morbi excitantur ex multitudine. At verò ſi aliam occaſionem D
habuerit ortus anaſarca,cùm pendeat à multa pituita, in habitum vniuerſi corporis, tam in venis,quā m
in carne diſperſa,poſtpoſita omni ſanguinis detractione, inte. nibendum erit uacuationi pituitæ, & id
(vt in eo Oribaſij capite,quod inſcribitur Qoos,& Quando purgare, & cæt.ex ſententia Gal.docemur)
quacunque ratione commodè poſſumus, per aluum inferius,per uomitum ſuperius,vt etiam per apo
phlegmatiſmos, quibus uel maſticando, uel gargarizando,uel per nares attrahendo, de capite pituita
detrahi ſolet. Niſi fortaſſe quiſpiam opponat: quid? ſi in anaſarca,uel aſcite,vel tympania,quamuis
non præceſſerint occaſiones nuper dictæ nimirum ſuppreſſio conſuetæ alicuius uacuationis,tamen vri
na uideatur aliquam rationem oſtendere,cur mittendus ſit ſanguis;ut pote quoniam ferè ſit ea ſenten
tia Auicennę prima quarti;cùm vrina fuerit rubra; & craſſa illico uenam ſecato? Idem Auic. capite
quod hanc curationem explanat,huic dubitationi reſpondet,& ait,minimè eſſe ſecandam, cùm in hoc
affectu regula præſertim fallet;quia non ex abundantia ſanguinis multis eius icoribus illi immixtis, co
rubro colore afficitur vrina:ſed alia potius de cauſa,quæ multiplex eſſe poteſt:nam uel quia in his af-
fectibus pauca urina redditur; & ideò magis coloratur. icores.n.bilis,& ſanguinis,à quibus color vrinę
prodit,modico humori immixti magis tingunt: cui & altera accedit, quòd ex imbecillitate facultatis
excreticis,quæ ſeparat ſeorſum excrementum,ferè ſit calor ille:eiicitur enim mixtus cum aliqua ſangui
nis par-

A nis particula,quę in renibus non potuit probè ex eorum infirmitate percolari. Sed redeamus ad pri
mum inſtitutum. In anaſarca igitur pituita detrahenda,ſumpta ratione indicationis à natura morbi.
Sub ſilentio tamen non eſt pretereundum,quod à medicis fit & alterius affectionis mentio q̃, καχεξία
dicitur,hoc eſt prauus,uel malus habitus. nam qui eo tenentur,primum diſcolores uidentur : neque ui-
uidus calor apparet, ſed pallidus, & quaſi cinericius:facies autem ſubtumida uidetur, præſertim verò
circa oculos:ſed & pedes ipſi ędemate tument. Huius uerò affectionis nõ alioquin meminimus; quia
iudicauimus ad idem caput & eandem cum hydrope rationem pertinere:neque enim quidpiam aliud
eſt,niſi hydropicis initium,uel hydrops incipiens.nam tunc primum apparet cùm concoquens facultas
ad quam ſpectat ſanguinem procreare languere videtur,& incipere fieri imbecillis. Itaque cùm ma
lus is habitus cæperit apparere,procurandum, vt tollatur,& cum ex cruditatibus ortum habuerit,aper Lec.53
tius verò,cùm ſecututa eſt anaſarca, apparet. Vnde poſtquàm de ratione hos etiam curandi agen-
dum eſt, hoc conſiderandum,quòd cùm morbus nondum magnus eſt, ſed inter initia, & cùm res non
urget,multum,nec dum mulius,uel in ventre aceruatus humor eſt,vel in habitu, venisque uniuerſi cor-
poris,poſſumus leuioribus,ac tutioribus medicamentis rem perſequi, atque ijs præſertim,quæ uiſceri-
bus laborantibus magis commoda ſunt,& ea minus labefactantia. & proinde Trallianus Alexan.quem
Auicenna ſecutus eſt hoc capite, pręcipuè hieram laudat,quam ſimplicem in præſentia appellati ſæ-
B pius diximus,ab antiquis autem pieram dialoes.hanc Auicen.ait hoc habere priuilegium, ut humores
uitiatos purget,illis relictis,qui naturales ſunt.& quanuis arabes coquant, uel componant ex melle:an
tiqui tamen eo medicamento utebantur arido:de cuius ratione,& uſu non eſt, cur multa dicamus;cũ
ſæpius de eo antea egerimus. Nos etiam præter auctoritatem arabum experientia ſuffulti cenſemus,
rhabarbarum appellatum incipienti aquæ intercutem plurimum poſſe prodeſſe;cùm calefaciat, atte-
nuet. ita vt etiam tumidum poſſit extenuare,purgat etiam non ſolum bilem,ſed & pituitam,uel etiam
craſſam. nec agaricum in hoc morbo alteri medicamento ſecundum putatem,pręſertim ex melle ro
ſaceo,& oxymelite paratum.atque adeò etiam magis ſi pararetur ex liquore,in quo rhabarbarum fuiſ
ſet maceratum. Gal uerò(vt ſuperius expoſuimus)ſemen enici,hoc eſt quod chartamum arabes appel-
lant,decoqui ex hordeacea ptiſana ad purgandam pituitam etiam in inflammationibus iecinoris,quo
& in hoc affectu uti poſſemus:nam non eſt admodum uiolentum, neque ualidum medicamentum; im-
mò (vt & Diſcorides,& itidem Gal. tradidere)modeſtè purgat, niſi quòd non admodum eſſe uentri-
culo commodum aiunt. quapropter ſi eo oporteat uti, aliqua indenda, & miſcenda sunt, quę & eius
operationem accelerent,ac occurrant noxę,quam poteſt uentriculo afferre.unde aliquid zingiberis po
terit operationem accelerare,tarda enim ea eſt:cinnamomum verò,verò,vel maſtiche, uel (vt Meſue au
C ctor eſt)radix,quam galanga appellant arabes,quidam putant unam eſſe ex ſpeciebus coſti;item ſemẽ,
aniſi,uel quidpiam iſtiuſmodi ad hoc etiam plurimum facient. Quòd ſi ad compoſita ſit tranſeun-
dum,medicamentum id,quod diaturbith impræſentia appellant,modeſtum ſatis erit medicamentum:
quod fuit inuentum,& deſcriptum à Bartholomæo Montagnana:præſertim verò ſi fuerit cum rhabarba
ro.ſed & id,quod Meſue Diaphœnicon nuncupat: cui ſimile aliud reperitur apud Paulum,& alia his ſi-
milia. Clyſteres quoque ex his confecti, quæ uim habent detrahendi pituitam; dummodò non adeò
acres, & ualidi ſint, vt noceant internis uiſceribus, & præſertim iecinori,in quorum omnium uſu ſem-
per tùm uirium corporis,tùm verò ætatis, & temporis, & aliorum,quorum ſæpe meminimus, ratio eſt
habenda,atque etiam non minus roboris viſcerum,præſertim verò iecinoris, & ventriculi. Quemad
dum autem morbi natura pituitam eſſe purgandam in anaſarca docet:ita in aſcite ſeroſum,aquoſumq́;
humorem,qui intra abdomen collectus eſt(vt paulò ante diximus)uacuandum eſſe indicat,& id medi-
camentis huic officio accommodatis. in his autem eſt ſquamma æris, quæ antiquioribus medicis (vt
teſtatur Gal.nono de Comp.med.ſec.loc.) erat in uſu,& à Paulo,Alexandroque plurimis laudibus ela- Cap.3
ta eſt.modus vero ea utendi,quem ibi Gal. deſcribit,is eſt,ut accipiatur ſquammæ drachma,quæ dein
D de probè trita excipiatur medulla panis,quanta ſatis ſit, ac inde catapotia fiant, quę dentur deuoran-
da:eximiè enim aquam uacuabunt. Alexander vero,cui & Paulus ſubſcribit, & in hunc modum pa-
randum ait hoc medicamentum, ut ſumantur ſquammæ eris, foliorum chameleæ,& ſeminum aniſo-
rum ſingulorum tantundem, quæ trita miſcenda ſunt; & huius compoſiti primum drachmam eſſe
dandam,poſtea uires eſſe reficiendas cenſent ab euacuatione:quibus reſtitutis, repetendum eſſe medi-
camentum in maiori copia; ita vt & id ad alteram drachmam aliquando poſſit accedere, ſemper ta-
men habita uirium ratione. Alex. autem nobis præceptum hoc reliquit. quod multi faciendum eſt:
nempe quod poſteaquàm ſemel uacuauerimus,mox paremus ægrotantem ad alteram uacuationem,
quo ea felicius poſſit ſuccedere:apparatus vero talis exigitur, nimirum vt obſtructiones aperiantur. Aph.12
nam & Hippo.ſecundo Apho. conſuluit, vt corpora,cùm purganda ſunt, fluida reddantur prius. ſed
de hoc paulo poſt aliqua dicemus. Ego tamen hoc ingenue fatear,me nunquam ſquamma æris pro
ſoluente medicamento fuiſſe uſum; ſed ſemper eam timuiſſe. nam Gal.decimotertio Meth. æris ſquã-
ma in ijs medicamentis ponit, quę deuorata noxia ſunt, & uim corruptricem habent. Alexander
uero, Paulusq́ue dixere radicum ſambuci ſuccum(ex condito ait Alexand.) habere uim aquam de-
trahendi in hydropicis. Paulus tamen ſeptimo libro ſucci huius uncias duas e uino bibendas eſſe
uoluit.

uoluit. Sed & ebuli, quem chamęacten græci vocant, germina cocta ex iure,& comeſta ſoluiſſe, & A
aquam eduxiſſe quandoque nidi, & vulgatibus quibuſdam tanquam peculiare remedium habitum,
quod & liberaliter purgat: cuius & capite de ſambuco meminit Dioſcorides, & hanc eadem uim & flo
res, & fructus, immò & radicem habere ait. Sed & grana lathiridis, ſi à uiginti vſque ad triginta acci
piantur, pro ratione nimirum ęgrotantis, virium, atque ætatis, teſte eodem Paulo, poſſunt aquam de
trahere, præterea verò & cnici ſemen, de quo ſatis iam locuti ſumus. Habent & noſtri iuniores quæ-
dam propria medicamenta præter ea communia, quorum hactenus meminimus, & ea arabibus acce-
pta referunt: ſicuti eſt ſuccus expreſſus ex viridi radice iridis, cuius bibēdas prębent à duabus drachmis
vſque ad ſex; pro ratione vtique virium accipientis. Sed quia non parum turbat ventriculum: ideò ex
melle roſaceo, uel mulſa pari ferè portione exhibent: omneſque ferè mirificè medicamentum laudant.
Ego tamen eo quandoque uſus ſum, ſemper tamen parum profuiſſe animaduerti: fortaſſe, quia no-
ſtet iris, qui his in locis oritur, modicam vim habet. In frequenti etiam uſu in præſentia eſt & ea her-
ba, quam iuniores, & apothecarij ſoldanelam nuncupant, eam autem eſſe putamus, quam Dioſcori. &
gręci alij braſſicam marinam uocant, & in eis herbis eſt, quæ lac habent: ſaporis autem partim ſalſi eſt:
partim ſubamari; & plurima Venetiis in littoribus naſcitur. quidam verò floribus, alij foliis vtuntur: fo
lia tamen valentiora, & efficaciora in ſoluendo ſunt. flores enim ex iure cocti facilè, & ferè ſine mole- B
ſtia purgant. Neque mihi eorum probatur ſentētia, qui putauerunt hanc eam herbam eſſe, quam Se
rapio cachile appellat, ac multorum auctoritate innixus ait, eam habere facultatem, vt aquam hydro-
picorum detrahat, hęc enim ſi cum deſcriptione Serap. conferatur, nihil habet, quod cum ea cōueniat.
Sed in loco qui Lucia Fuſina dicitur, vbi cimbas, quæ Venetias petunt à flumine in Venetas paludes
trāsferunt, alia quædā hærba naſcitur, quæ à quadā ex ſpeciebus cachilæ deſcriptis à Serap. non multū
euariare uidetur. nam folia habet ſemper uiuo minori, vel vermiculari herbæ ſimilia, aliquanto tamen
maiora: ſubfrutex autem eſt non expers alicuius ſalſedinis. Soluit & ipſa ſatis copioſè. At præ omni-
bus iſtis fortius, & violentius medicamentum eſt cucumis ſylueſtris, nunc ab apothecarijs cucumer aſi
ninus appellatus. porrò in hac planta fructus ſunt, quibus ad purganda corpora vtiliter poſſumus vti, &
quamuis in præſentia altero tantum modo ſint in vſu, (nam in præſentia medici ſolo ferè vtuntur ſucco
ex fructu expreſſo, ac mox concreto, atque nomine proprio hoc medicamentum elaterium appellant)
antiquitus tamen & alio modo vtebantur. nam ipſum ter vino aminæo demergebant, ac primo cyatum
illius uini, mox verò & duos, & quandoque ad tres etiam dabant. Dioſcorides verò conſulit, vt ſemi
libra radicis in hęmina vini libyci maceretur. Sed de elaterio loquamur, quod medicamentum admo
dum validum, & violentum eſt. Ego eo modo vtor: accipio ſcrupulos duos ex aliquibus pilulis, quæ C
faciles ſint, vt ſunt, quæ fiunt ex aloe, agarico, & rhabarbaro, (dicuntur autem vulgò de tribus cum rha-
barbaro) addo grana decem elaterij, & hoc pondere ſæpe vidi feliciter, & neque cum multa moleſtia
purgaſſe: quandoquę tamē, ſed raro ad ſcrupulum integrum acceſſi: nunquam autem eam copiam ex
ceſſi. quamuis norim priſcos medicos longè maiorem iſtius medicamenti (ut aiunt) doſin cōceſſiſſe. Om
nes pręterea antiquiores medici meminere granorum, vel ſeminum thimeleæ, & chameleę, & earum vſū
laudarunt: ſed magis etiam thimeleę, præſertim verò eius, quam cneoron particulatim Dioſcorides
appellari dixit: cuius ſemina coccos gnidios antiqui nuncupauere. vtranque tamen herbam arabes vno
ſub nomine mezereon, vno & eodem capite confundunt, & fortaſſe vocabulum illud ex cneoron corru
ptum eſt: ſicut & in alijs multis contigiſſe poſſumus animaduertere. Sed ex his etiam reperiuntur me-
dicamenta compoſita ab antiquis confecta, præſertim verò catapotia, quemadmodum apud Meſ. &
alios pilulę ex mezereon dictę, & ex elaterio. Sed in his cautos eſſe oportet medicum, quę uiolentiora
ſunt medicamenta, & eorum rationem habere, quibus ea præbenda ſint, & quaſnam vires habeant,
quàmque robuſti ſint, atque explorare, quàm ea poſſint perferre, incipiendo à minori eorum doſi, (vt
nunc aiunt) & deinde illi paulatim addendo, ne robur viſcerum, & vniuerſi corporis magis à medica-
mento deiiciatur, quàm à morbo fuerit deiectum. Porrò ſi ea ſpectemus, que de aſcite, & tympanite D
ab auctoribus antiquioribus literis tradita ſunt, eadem ferè vtriuſque eſt curandi ratio; & eam ob rem
forſitan, quia (vt ſuperius relatum eſt) nunquam adeò ſeparatę ſunt hę duæ differentiæ, vt omnino altera
ſit alterius expers. ſemper enim in ventre & aqua, & ventus eſt. Non modo autem purgantibus me
Lec. 54 dicamentis, quæ per os præbentur, incumbendum eſt, vt tùm aqua venter inaniatur, tùm flatus diſcutia
tur; ſed & ijs, quæ vrinam cient, ac illis, quæ in modum cataplaſmatis ventri adhibita, ea diſcutiunt, di-
geruntquę, & vim habent obſtructiones reſerandi, & viſcera roborandi. Habent autem uim vrinam
euocandi ſimplicia multa, quę nulli non nota ſunt, & alia quidem maiorem, alia minorem. nam &
apium vniuerſum, folia nimirum, radices, & ſemen, item & fęniculi, identidem & petroſelini; ſed & ani
ſum, aſparagi, gramen, cappares, capillus veneris, ſcolopendrium, quod & aſplenon græci, citrach verò
arabes appellarunt: præterea & eupatorium, tàm græcorum, quod (vt omnes ferre in pręſentia ſentiunt)
agrimonium vocant, quàm id etiam, cuius meminit Meſue, quæ uel in cibis incocta, ea præſertim,
quę non admodum ingratum habent odorem, vel ſaporem, vel ex decoctis ſummo mane, aut ſola hoc
modo accipienda, aut addito aliquo ſyrupo. Syrupi vero huic curationi accommodati ſunt, præter
oxymel, & mel roſaceum, ſyrupus, qui biſātinus: vel de biſantijs dicitur, pręſertim vbi ſit hydropi aliqua

adiuncta

A adiuncta febris: valentior autem erit,ſi completus, & omnino abſolutus erit: ut pote quia omnia ſint
adiecta,quorum Meſue illum deſcribens meminit.neque enim multa eſt in eo calefactio, ſed maximè
inter initia,dum adhuc cachexia potius,quàm hydrops dici meretur is affectus: quo tẽpore & ſyrupus
de cichorea ex rhabarbaro paſſim notus congruet. ſed & oxymel,tùm ex duabus, tùm ex quinque ra-
dicibus. neque his minorem uim habet,qui acetoſus diathodon ab eodem Meſ. dictus eſt,& qui ex ſuo
caputorio. Sed ubi multæ eſſent obſtructiones in viſceribus,quæ à multa craſſa, & frigida materia fo-
uerentur,ſcilliticum oxymel plurimam uim haberet. Dioſcorides humanam vrinam potui datam in
ter initia antequàm omnino in hydropen malus habitus tranſeat,multis laudibus effert:quod medica
mentum etiam vuglaribus,& mulierculis notum eſt. ſed eam accipiunt, quam puer nondum venerem
expertus mingat. Archigenes,cui aſtipulantur Aetius,& Paulus,non parum vrinam capræ ad cochlea
rij menſuram cum drachma nardi: Arabes verò camelli urinam,ſi bibatur,laudant.laudatur & ſcil
la aſſata,& tuſa,ac ex melle ad eclegmatis conſiſtentiam redacta, vel etiam ex aqua communi elixata.
Maiores etiam antidoti, vt theriaca, & mitridatia, ſed & dialacca, & diacurcuma, talia ſunt medica-
menta,ut in eis,ea de cauſa,quòd ualenter urinam cient,arabes, & alii quoque maximam ſpem poſue-
rint. Ad corroborationem autem viſcerum, & multa horum faciunt, & præterea id,quod cyphoides
à Galeno,& Andromacho dictum eſt,ab arabibus autem electuarium,tùm de vino,tùm de paſſulis,præ
B ſertim verò illud mirificè extollit octauo de Compo.med. per loc.eius compoſitionem examinãs. Sed Cap.7
& troſici multi ſunt huic rei accommodati,maximè verò dum adhuc in initiis eſt affectus,vt qui diarho
don dicuntur,quique de abſinthio,& qui ex eupatorio,quique ex rhabarbaro nuncupationem habuere.
Sed de his ſatis. Neque tamen prætereundum eſt præceptum Aſclepiadis, relatum à Gal. nono de
Compo.med.ſec.loc.vt pote quod non parum ſalubre ſit:id verò eſt,quòd cùm operam damus,vt aquã
in hydropicis, uel pituitam detrahamus:ſiue id per ea,quę per aluum purgant,ſiue per illa,quæ per vri
nam,ne nimis importuni,vel ſoliciti ſimus in ea educenda:ita vt nullam requiem ægrotantibus demus:
quinimmò operæ pretium faciemus,ſi ſpatium aliquod,& non paruum interponemus,quo vacantes ab
euacuationibus interim vires reſumere poſſint, quę tùm à morbo,tùm à frequentius uacuationibus ſę
pe non parum fatiſcunt:quamuis longiori requie ſit opus in purgandis corporibus,quàm cùm utinam
cientibus vtimur. His autem expeditis,eorum expoſitionem aggrediamur, quæ exterius aplicita di-
gerere,ac conſumere tumorẽ,& humorem in ventre congeſtum poſſunt:quorum duplex eſt ratio. Nã
aliqua id,quod uacuandum eſt, ea uacuatione id vacuant, quæ ſenſum latet, nempe materiam per in-
conſpicuos corporis meatus exhalare facientia. Alia verò per eam uacuationem, quæ ſenſibus etiam
C aperta eſt,vt per deiectiones alui,vel per lotia,vel per ſudores,uel per id genus aliam vacuationem. in-
terdum enim excitatis ueſicis,vel vlceribus,aquam excreatam fuiſſe vidimus aliquibus per vmbilicum:
ſed de his poſterioribus priorem ſermonem habeamus,neque omnia perſequamur,quæ à medicis,& an
tiquioribus,& iunioribus ſcripta ſunt; (in immenſum enim ferè creſceret hæc tractatio.) ſed tantum
quędam,quę pluribus etiam magis probantur. Gal. itaque, ex Archigenis ſententia,laudat hoc tan
quam præſtans remedium ad educendam aquam ex ventre hydropicorum; eirata nimirum aluo; cui
& poſteriores aſſenſere: vt accepto ſtercore caprino, & eò ex urina pueri, qui nondum polluatur, uel
etiam ex capræ vrina diſſoluto,moxque cocto ad ſtrigmentitiam ſpiſſitudinem uenter hydropici inun-
gatur. vim habet hoc medicamentum liberaliter eos purgandi. Vnde & ad illud quoque præceptum
Aſclepiadis referendum eſt,cuius nuper meminimus,nempe ne interdum, ſi nimis frequenter, aut diu
eo fuerimus uſi,ſupra vires laborantis fiat euacuatio. ſimilem etiam vim habet & hoc alterum ab eo-
dem ibidem expoſitum,vt accipiatur nigrum veratrum in puluerem redactum, præterea & fel tauri,
nitrumque,ſingulorum autem tantundem, melleque excipiantur, ac ventri illinantur; vt tamen non
maneant niſi per horam,ne liberalior, quàm par ſit,ſequatur euacuatio. Hęc autem in præſentia ſa-
D tis nobis ſint,quantum ad priorum medicamentorum rationem pertinere poteſt. Quędam præterea
de illis dicamus, quæ ad digeſtionem, & diſſolutionem, exiccationemque humoris faciunt. Primum
ergo ſatis familiare eſt,ac mulierculis etiam notum, nempe vt urina humana calida ex ſpongia fouea
tur venter. Alterum,vt ſuccus ex foliis ſambuci expreſſus coquatur ad mediocrem ſpiſſitudinem, ac
eo ventre illinatur: quo remedio aliquando felici ſucceſſu ſumus uſi. Hoc etiam ſatis familiare eſt;
quod & ab antiquis, & iunioribus medicis ſumopere commendatur, vt accipiamus ſtercus armenta-
rię,& indomitæ bouis, & probe exiccatum teratur, moxq; ex poſca,vel mulſa coquatur,ac addita quar
ta eius parte ſulphuris ignem non experti, facto cataplaſmate, ventri imponatur. eò autem proceſſere
priſci auctores in laudando fimum bouinum, vt & laudauerint;ſi tritum ad tria cochlearia bibendum
daretur. Quamuis autem plurima poſſem medicamenta ex antiquis, ac iunioribus medicis huc ſpe-
ctantia referre,vno tamen relato, cuius Gal. in lib.de Facile parab. med.meminit,ad balneas conuerte
mus orationem:eius autem confectio in hunc modum ſe habet,vt accipiantur fœni græci vnciam vnam,
fimi columbini vncias quatuor,farinæ hordei vncias tres,reſinę frictæ,picis, ſingulorum libram unam,
axungiæ veteris libras duas, ceræ libram vnam;quæ liqueſcere poſſunt, colliquentur, cætera ex aceto
trita addantur,fiatque ventri cataplaſma uel ceratum. De balneis mihi hoc tantum dicendum ui-
detur,quòd (vt Gal.retulit primo de Facul.ſimpl.medic.) uſus communis, vel dulcis aquæ, ſiue ea in

potu

potu vtamur,ſiue in balneis,huic affectui eſt aduerſiſſimus. thermarum verò, & earum, quæ medicatæ A
ſuapte natura ſunt,quales ſunt ſalſæ, ſulphureę,nitroſæ,bituminoſæ, atque aliæ id genus maximè congruę ſunt, ſi in eis lauentur, vnde & hę Aponenſes,& quæ ſanctæ Helenæ dicuntur, & illæ etiam ſancti Petri,ſed & Boretanę, & Aquarianę,& Puteolanæ poſſunt eſſe vtiles. Si quis verò cupiat prętereà noſſe,quid de earum potu ſentiamus. Dicimus quòd aliquibus eas profuiſſe animaduertimus, multis etiam non parum obfuiſſe. Nam & ſi eorum propria natura,& qualitate uideantur conducere poſſe: ſæpe tamen copia,qua bibi ſolent,nocere non parum poſſunt. & proinde ſi timeamus,ne eorum tranſitus ad uias vrinę,'aut ob aliquas obſtructiones,aut ob facultatis excretricis infirmitatem ſit futurus difficilis,conſultius fortaſſe erit ab eis abſtinere. Neque id etiam prætereundum uidetur,quod nos Gal. decimoquarto Metho. docuit,nempe quòd ſi alicubi medicinam faceremus vbi nulla eſſet facultas has aquas habendi,huic defectui ars poſſet ſupplere. poſſent enim parari incoctis in ipſis ſimilibus medicamentis,vt ſunt flos ſalis,nitrum,ſulphur,& alia iſtiuſmodi. Quia verò morbus interdum adeò eſt pertinax,vt his,maioribusque, & ualentioribus medicamentis nequaquam cedat: ideò medici rationem inięre,vt manuum opera aqua extraheretur,pũcto nempe,& perforato inferiore uentre,in qua docuere medici, & quo loco moliri oporteat hanc ſectionem,& quo modo, & quàm cautum eſſe oporteat chirurgum in educenda aqua,nimirum ne eam confertim detrahat,ſed paulatim,ne vires ſub copioſa uacuatione fatiſcant. Verùm tùm quòd hæc operatio chirurgis plerique medicorum reliquere:tum verò quia tẽtata rarò proſperè ſuccedit: Ideò de ea paucis dictis,ad affectus lienis ſermonem mox conuertemus. Ea verò ſunt,quòd aliquos uidi,in quibus exorto abſceſſu in inferiori uentre,cùm ad ſuppurationẽ perueniſſet, & erupiſſet pus ex eo,qui ad interiora etiam eruperat,& ex eo aqua paulatim exijt, atque eo modo tandem à morbo liberi euaſere. Raros autem memini me uidiſſe, qui inciſi chirurgi opera potuerint ſoſpites euadere. Aliquos etiam vidi, quibus exortis ueſicis in cruribus plurima inde aqua manauit,adeò vt uenter detumuerit, vt uiderentur integrè curati: cùm tamen maneret adhuc in uiſceribus idem uitium,aliquantò poſt congeſta iterum aqua intumuit, & tandẽ hac de cauſa interiere.

De liene, & eius affectibus. Cap. XI.

DE natura, & officio lienis non eſt, cur multa in præſenti tractatione dicamus; cùm ſtatim
Lec.55. ab initio iſtius libri, cùm de iecinore uerba faceremus,rei continentia multa expoſuerimus,
quæ ad pręſens inſtitutum pertinebant. Vnde ea duntaxat in memoriam reuocabimus, quæ
magis neceſſaria uidebuntur ad faciliorem perceptionem eorum, quæ de huius viſceris affecti C
bus ſumus explanaturi; & hoc imprimis, quòd iecur,& etiamnum ſanguis ope, & officio iſtius uiſceris
defæcatur ab ea humoris melancholici parte,quæ ſuperuacanea,& excrementitia uideri poteſt:nam per
uenam quandam ex earum numero, quæ meſaraicæ à medicis dici ſolent,quæque à uena portę deriuantur,eum humorem attrahit; & id quidem præſertim propter ſuum commodum; ut pote qui eo etiam
alatur:ex illo enim,vbi receptus eſt in uiſcere,attrahit eas partes,quę ad id alendum aptiores ſunt,quas
ui natiui ſui caloris,accedente tamen arteriarum auxilio,quæ ſatis inſignes hanc particulam ingrediuntur,concoquit, & illis eius ſubſtantia alitur:ſed quicquid reliquum poſtea eſt,tanquam inutile,per aliã
uenam in uentriculum effunditur,quod poſtea unà cum cibo in inteſtina fertur, ac mox cum aliis excrementis excernitur. Laxa autem, & uel laxiori etiam,quàm iecur(vt prius diximus)ſubſtantia con-
Cap.16 ſtat;neque id tamen obſtat,quin (vt decimotertio Meth.tradit Gal.)non facilius,& crebrius ſcirrhis tẽ-
Cap.2. tetur:cuius rationem adduximus,vbi de ſcirrho iecinoris agebamus,ex eiuſdem nono de Compo. med.
ſec.loc.ſententia:nempe quia ſanguine illo craſſo cùm alatur, ſępe iſtius viſceris uenis ille infartus, nequit præ craſſitudine digeri,neque facile excerni: ibi etiam ex eodem decimotertio Meth. diximus ſcirrhos præſertim in his concitari, qui illis ueſcantur,quæ gignunt craſſos,& lentos ſuccos,ex quibus & ob D
ſtructiones fiunt, ſicut ex dulcibus cibariis. Eius autem ſedes eſt in parte ſiniſtra ſub ſiniſtro præcordio ferè è regione iecinoris,vt quaſi ſiniſtrum iecur Ariſt. appellauerit. Quemadmodum autem benè ualente liene,ac ſuo officio probè fungente, cum uniuerſo corpore, quantum ad bonam ualetudinem pertinet,optimè agitur: Ita ſi malè habuerit, & ab officio ſuo defuerit, multa homini incommoda afferre poteſt,redundante quidem melancholico excremento in uniuerſum corpus. Nam cum imprimis non excreto hoc ſuperuacaneo ſucco,lien intumeſcat,eius tumorem hęc(vt in libro de Humoribus Hippo.tradidit)mala ſequuntur:nempe natura, & color corporis malè afficitur; corpus item emaciatur.ſanguis è naribus nonnunquam profluit,interdum & gingiuas vitiat, quandoque oris odorem fætidum reddit. Sed & uarices inde ortum habent, nimirum uitioſo humore ad crura propenſionem ha
Cõ.12 bente,in quibus & ulcera,quę curationem ęgrè admittunt, ſolent excitari: præterea & uitio lienis fiunt
(vt primo Aph.ait Gal.)quartanæ febres. Vnde & ſecundo de Naturali facul.hæc protulit,quibus cor-
Cap.9. pus floreſcit,his lien decreſcit;ac uice verſa quibus lien creſcit, illis corpus contabeſcit, & uitioſis replentur humoribus. Cauſas autem uniuerſas ferè, cur ab opere illi à natura demandato lien interdum
Cap.13 deficiat, primo de Tuen.ſanit.breui, & lucida ratione Gal.retulit;inquit enim,quòd id accidit propter

imbe-

A imbecillitatem naturalium facultatum, ſicut eſt ea, quę attrahit, & quę expellit imprimis. Addit ta-
men Paulus & eam, quæ continet. Ego uerò concoctricem potius his adiicerem. nam niſi probè craſ-
ſum ſanguinem, vnde alendus eſt, confecerit, & obſtructiones, & ſcirrhi, & alia poterunt mala ſubori-
ri. Porrò autem imbecillitas omnis (vt ſæpe diximus) harum facultatum ab intemperatura aliqua
naturali, uel aduentitia, ſimplici, uel compoſita oritur: Item ob anguſtiam eorum uaſorum, per
quæ ſolet, dum attrahitur, uel expellitur, is humor tranſire. Fit autem hęc anguſtia, aut ab inflam-
matione, aut à ſcirrho, aut (quemadmodum idem ſecundo libro Artis curatricis ad Glauc. addidit) à
flatulento etiam tumore, quem, mea quidem ſententia, Aetius lienis inflammationem appellauit, aut
ab obſtructionibus, aut à compreſſione, quam circunſtantes partes moliuntur: ob id verò circunſtan
tes partes comprimunt; quia nimis ſuperuacaneis humoribus refertæ ſunt, aut in tumorem ex inflam
matione, uel ſcirrho ſunt elatę. ſed & ob clauſionem oſculorum, cuius in cauſa ſunt & hæc, quæ nunc re-
tulimus. & præterea nimia ſiccitas, & ea, quę inſigniter aſtringunt, & quæ ſimul calefaciunt, & deſic-
cant. Vnde ſi omnibus his de cauſis cogitur lien à ſuo opere deficere, ſequitur, quòd hæc omnia inter
affectus, vel morbos lienis ſint cenſenda; cùm morbus propriè ſit affectio illa, à qua primum læditur
operatio particulæ. Quanuis in his non parua ſit differentia. horum enim quædam in lienem referē-
B da ſunt, tanquam proprii eius affectus, ſicuti quæ à nulla ſeorſum particula ortum habent, vt ſunt intem
peraturæ, vel tumores, uel obſtructiones, vel anguſtia, quæ non concitatæ ſunt ex aliquo vitio, quod in cir
cunſtantibus particulis primam ſedem habeat, à quibus vicinitate lien lęditur. Cùm autem hęc, quæ
hactenus expoſuimus adeò (vt equidem ſentio) aperta ſint, vt alia vlteriori explanatione minimè egeāt,
non ab re fuerit ad tractationem de cauſis progredi. Et quidem quibus de cauſis contracta ſit intem
peries in liene, cùm aduentitia eſt: nam de ea, quę in primo ortu ſecum attulit ægrotus, nihil eſt, cur nūc
uerba faciamus; quia ab eiſdem cauſis occaſionem habere poteſt, à quibus præcedentium uiſcerum in-
temperaturæ uitioſæ: ab aere nanque calidiore, à nimia exercitatione, à cibis, à potionibus calefacien
tibus immodicè; item à medicamentorum calefacientium tàm interius, quàm exterius immoderato vſu
calidior intemperatura oriri poteſt: ſicut frigidior ab illis eadem ferè ratione, quæ refrigerant; ac ita
etiam de aliis, tàm ſimplicibus, quàm compoſitis dicendum erit. Sed & inflammationes, obſtructiones,
anguſtiæ, compreſſioque in hoc viſcere eodem concitantur modo, & eadē de cauſa, qua & in iecinore, &
proinde conſultius uidetur, vt in his non conteramus longius tempus. Quare hoc ſolo his addito, cu-
ius auctor eſt Aetius, & illi quotidie experientia atteſtatur, ad ſigna horum affectuum orationem con
uertemus. illud uerò eſt, quòd potus frigidioris aquæ lieni plurimum nocuus eſt. nam & frigidiorem
intēperaturā illi affert, immò & humidā; pręſertim verò ſi ſtantes, paluſtres, craſſę, lutoſęq; fuerint: quæ &
C obſtructiones in eo gignunt, & in tumorem illum eleuant. De ſignis ergo agamus, ac primum de illis,
quibus poſſit diſcerni, quę nàm facultas, ex illis inquam, quarum meminimus, labem contraxerit. Hoc
uerò mihi aliis apertius Paulus uidetur expoſuiſſe. ait enim, quòd plerunque, cùm attractoria lienis fa
cultas facta eſt imbecillior, quàm vt poſſit limoſum, & melancholicum ſanguinem attrahere, ille reten
tus plerunque ſolet à natura, quæ ſemper, quantum poteſt, ſatagit, ut viſcera, & ſanguinem ab excre-
mentitijs humoribus defæcet, in habitum uniuerſi corporis propulſus, ad cutim vſque (vt in prioribus
capitibus diximus) perueniens, eam atro inficit colore, & occaſioni eſt, cur nigra ictericia, de qua ibi ſer
mo habitus eſt, gignatur. vt tamen & hoc ſit conſiderandum, quòd hoc non modò ex infirmitate iſtius
facultatis ortum habere poteſt, verùm & ex venæ iſtius uiſceris obſtructione. ſed hæc ea ratione diſcer
ni poſſunt, nempe ſi ſiniſtrum tractetur præcordium, ac prematur, ibique aut tenſio, aut tumor, aut do-
lor percipiatur: vel qui laborat grauitatem, & ueluti pondus quoddam perſentiat, putandum ex ob-
ſtructione id contigiſſe. ſed ſi nihil horum ſubeſſe uideatur, in imbecillitatem ex aliqua intemperatu-
ra ortam referenda erit iſtiuſmodi infectionis occaſio. Contentricis verò facultatis imbecillitatem co
gnoſci ait idem Paulus, ex uomitu frequenti bilis atræ; atque id, ſi citra ullam febrem fiat, neque ali-
qua ſymptomata apparuerint, quæ indicent aliquem alterius alicuius particulę affectum. Excreto-
D riæ autem facultatis offenſam oſtendit defectus appetentię cibi, cùm eò nequeat melancholicus hu-
mor confluere, qui famem concitare ſoleat; itemque quòd lien incipit intumeſcere. Quia verò nec
iſta cognouiſſe ſatis eſt; ſed præterea oportet & intemperaturas cognoſcere, quæ imbecillitatis illius
in cauſa fuere: Ideò & de hoc agendum eſt. Sed id facilius cognoſcemus, ſi diligenter ea indagaueri-
mus, & conſiderauerimus, quę pręceſſerunt, pertinentia imprimis ad rationem uictus: nempe num ali
quos commiſerit errores, qui vim inſigniter calefaciendi, uel potius refrigerandi, aut humectandi, vel
exiccandi habeant, nimirum in cibis, in potu, in balnearum vſu, in exercitationibus, in animi motioni-
bus, in aere, in indumentis, atque in id genus alijs, quæ poſſunt humanum corpus, eiuſque na-
turalem temperaturam uitiare. His autem rectè obſeruatis, probeque rationabili adhibita con-
iectura examinatis, facilius in cognitionem iſtius rei deuenire poterimus. Quibus ſi & aliam
addiderimus obſeruationem, nempe quænam ab ęgrotante facilius, & leuius ferantur, aut ſal-
tem minus lædatur, & à quibus magis malum exacerbetur, certiorem ſententiam de morbi
natura proferre poterimus. Nam ſi calida fuerit intemperatura, à calidioribus cibis, poti-
bus, medicamentis tàm internis, quàm externis, ueſtibus, motionibus, & alijs iſtiuſmodi

genetis affectus irritabitur. contra uerò ſi frigidus fuerit is morbus, ab his quidem iuuari,& recreari A
uidebitur:a contrariis verò exaſperari,& augeri. Interdum verò ſitis, & oris ariditas ad hac diſcretio-
nem non nihil faciet. nam hęc ſolent ex calidiori,& ſicciori affectu oriri. His etiam addendum eſt id,
quod Aetius ex Philagrij ſententia ſcriptum teliquit:nimirum quod lien,cùm humidiori intemperatu-
ra tenetur,citò,& facile intumeſcens creſcit:at cum ſicciori, decreſcit, potiuſque detumeſcit. Valorū
verò,quæ ad lienē pertinent,nempe per quę attractio, uel excretio fit melancholici humoris, cognoſci
poterit ex anguſtia,quam duplici ratione excitari diximus: nimirum vel ob aliquod vitium huic viſce-
ri proprium:vel ob aliquem circunſtantium partium affectum:ſi aliarum circunſtantium partium occa
ſione fiat, ad caput hoc minimè ſpectare cēſenda eſt.nā ea & cognoſceē ſignis male affectas potius fuiſſe
eas partes ſignificantibus; dummodò tamen talis ſit affectus ille, vt lien inde poſſit comprimi: & illis
etiam curatis,curabitur. Aſt verò,ſi ſit orta ex uitio,quod in liene præſertim ſuam ſedem habeat, cum
id in eius obſtructiones reſerendum ſit,aut in inflammationem,aut in ſcirrhum,aut in clauſionem,quā
attulit ea,quæ immodicè calefaciunt,ſiccant ve, aut aſtringunt,de hoc quidem, quod poſtremò recen-
ſuimus,ſuperuacaneum eſſet alioquin meminiſſe;cùm ad ea ſit referendum. quæ ſuperius de differen-
tijs intemperamentorum,quibus affectus lien fit imbecillus, dicta ſunt. Vnde reliquus nobis is ſer-
mo duntaxat erit, qui de his alijs erit habendus. At quoniam de inflammationibus ſuperioribus ſanè B
libris multa diximus,quæ poſſunt & lienis inflammationibus in uniuerſum accommodari: ideò nec de
his longiorem habebimus ſermonem, prę ſertim verò quantum ad earum generationem ſpectate poſſe
uidetur. ſi qua autem ſunt,quæ particulatim ad lienem attineant, ea etiam breuiori, quantum poteri-
mus,oratione explanabimus. nam quædam hic tùm à Paulo,tùm ab Aetio referuntur,quæ cognitu in-
digna minimè ſunt. Hoc itaque poſito, quòd omnis inflammatio ex calida fluxione ortum habeat,
addit Aetius,quòd multiplex, & uaria eſſe poteſt eius fluxionis natura, à qua poteſt in liene inflamma-
tio excitari.interdum enim ex biliola materia:nonnunquam ex ſanguinea: quandoque verò ex melan-
cholica:cui ſententiæ uidetur & Gal. aſtipulati,qui libro tertio Com.in ſextum Epidem. ait,aliquando
ardentes febres comites eſſe inflammationum in liene exorientium: febris autem ardens, aut ex ſangui
neo,aut ex bilioſo humore accenditur:uerumtamem ſæpiſſimè ex melancholico ſanguine concitatur, vt
pote quoniam illum imprimis ad ſe lien attrahit, & eodem quoque alitur. Vnde (vt teſtatus eſt Pau-
lus) ſi melancholicus, & excrementoſus is ſanguis huic viſceri infarciatur, ac infartus efferueſcat, inde
oritur primum inflammatio,ac mox calore deferueſcente,doloreque lenito in ſcirrhum degenerat. Hę C
igitur ſunt præcipuæ,& proximæ inflammationis cauſæ. Remotiores verò illæ, quæ fluxionibus occa-
ſioni ſunt. Sed & de ratione ea,qua poſſit deprehendi,paucula quædam dicamus.quæ res non admo-
dum ardua eſt. nam in ſiniſtris præcordijs percipitur tenſio,tumor, & renitentia comprimenti manui,
dolent etiam,& quandam ibi grauitatem ſentiunt, qui ea laborant:ſemper autem & febris aſſidet, in-
terdum etiam acuta.hæc vero quandoque maiora deprehenduntur,alias minora,pro ratione magnitu
dinis inflammationis. Sed & pulſus aliquid nobis afferre poteſt,quod ad earum cognitionem non pa-
rum faciat;quippe qui non parum ſimilis ſit(vt quarto de Cauſ. pul.docuit Gal.)pulſui pleuriticorum:
Cap.7 durus etenim, & inęqualis,tandemque ſerrinus; quanuis aliquantò minus,quàm in illis:ſed & magnus,
celerque, frequens quoque,ſi aliqua de cauſa neceſſitas augeatur:eo autem durior erit,quo maior erit
Cap.4 inflammatio:quanuis(vt idē quarto de Præſag.ex pul.dixit) id genus pulſus non modo deprehendi in
inflammatione,ſed & in ſcirrho poteſt: in eo ſiquidem pulſus durus perpetuo eſt. Pręterea ex utroque
Cap.8 hoc affectu,quando caput lienis intumuerit, fit(vt legimus ſecundo lib. de Differ.reſp.)in reſpiratione
ſpiritus paruus, & creber; ſi modo tumor grandis ſit: alioquin enim nō inſignis ſit in reſpiratione mu-
tatio; & id quia lien ſeptum tranſuerſum non iuxta,ac iecur,& uentriculus, comprimit. De obſtructio
num quoque cauſis non eſt,cur in præſentia multa dicamus,cum ab eiſdem cauſis in liene, à quibus & D
in iecore ortum habeant. nam ab ijs, quę craſſum ſuccum generant,& quæ cruditatum in cauſa ſunt.
Quia vero ſigna,quibus diſcernuntur obſtructiones, ſimilia his ferè ſunt,quibus & ſcirrhi cognoſcūtur:
ideo prius de ſcirrho agemus,mox vero vtriuſq; affectus ſigna ſimul exponemus:ſed neq; huius rei ex-
planatio longā admodū rationē deſiderat.nā multa,quę de iecinoris ſcirrho diximus,facilè lieni apta-
ri poſſunt;niſi quod frequentius,faciliuſq; à ſcirrhis corripitur lien,quàm iecur:quod quidē(vt decimo-
Cap.16 tertio Metho.teſtatur Gal.)nō euenit ratione ſubſtātiæ,vel naturę viſcerū:quia quantū ad id ſpectat,vi-
deretur ſecus eſſe: rarior enim eſt caro lienis,quā iecinoris:verum ratione alimenti fæculenti, & craſſio-
ris, quo lien alitur. nam cùm craſſus is humor in eo copioſior congeritur,quoniam uel multus a iecino
re generetur, uel nequeat præ imbecillitate expultricis facultatis, aut ex obſtructionibus excerni, &
ob craſſiorem prætetea digeri ab eius natiuo calore, ibi infartus in durum tumorem uiſcus id attollit:
diximus & paulò antè,quod & eius inflammationes ſępenumero in ſcirrhū tranſeunt: immo & obſtru-
ctiones,cū inueterascūt,& indurantur,vertuntur in ſcirrhum. Vnde eædem ſæpe ſunt tàm obſtructio-
num,quàm ſcirrhi cauſæ. nam cibi,qui craſſum,ac lentum ſuccum gignendi vim ſuapte natura habent,
quique apti ſunt, vt plurimus ex eis gignatur melancholicus ſuccus, ſcirrhos excitandi occaſionem
præſtant. Vnde Gale. tertio de Natur. facul. ſe quendam nouiſſe dixit, qui ex eſu babulæ car-
nis in lienis tumorem incidit. Signa autem horum affectuum hęc ſunt, quod dum manu tracta-
tur ſi-

A tur ſiniſtrum pręcordium, percipitur tenſio, renitentiaque, & id ſine febre, ſaltem ſi ſpectemus eorum naturam: nam ex alia occaſione, vel ex alia affectione poteſt aliqua ſubeſſe febris, quę tamen inflammationis eſt aſſiduus comes. Vidi tamen aliquos, qui ex ſcirrho aſſiduè febricitabant; ſed leuis quædam, & lenta erat ea febricula, non uehemens, ut in inflammatione. Sed & aliqua durities: quę ſanè omnia maiora, & euidentiora in ſcirrho ſunt, quàm in obſtructionibus: ſicuti & maior granitas ab ęgrotante percipitur ex ſcirrho, quàm ex obſtructionibus. Pulſus quoque in ſcirrho, quàm in inflammatione, durior eſt. Poſtremo uerò & de eo tumore, qui flatuoſus eſt, & ab Aetio lenis inflatio dicitur, agēdum eſt: cuius ortus eſt à flatuoſo ſpiritu in liene concluſo, qui ſuæ generationis (vt ibi refert Aetius) occaſionē habet ex ipſo liene: interdum verò alibi, nempe uel in ventriculo, & inteſtinis, aliiſve viſceribus genitus, tandem ad lienem fertur. Eſt autem plerunque is flatus ob particularum refrigerationem: ab imbecillo enim calore ſemper (vt teſtis eſt Ariſt.) flatus concitatur. ſed & flatulenti cibi, vt ſunt legumina, non leuem occaſionem præſtant. In hac autem lienis inflatione tenſio magis, quàm durities, vel granitas percipitur: ſed dolor maior, & acutior, quàm in obſtructionibus, vel ſcirrho. nam vbi dolor uehemens, & acutus fuerit, neceſſe eſt, vt vel à ſpiritu in anguſto loco intercepto fuerit excitatus, vel ab inflammatione: febris verò duo hæc diſcernit.

B

De ratione curandorum horum affectuum. *Cap. XII.*

IN explananda autem methodo, qua curandi ſint affectus lienis, de quibus hactenus ſermo habitus eſt. nullam eorum mentionem faciemus, qui non eius vitio proprio excitati ſunt, ſed ex conſenſu aliarum particularum: ſicuti quando à vicinis, & circunſtantibus partibus comprimitur, & id quià vniuerſa curatio ad eas particulas conuertenda eſt, quę premunt; & par erit ratio, ſi alio quopiam modo lien lædatur conſentiens omnino cùm alia quadam particula. Vnde de iſtis duntaxat agemus, quorum curandorum ratio primum à liene petenda eſt: atque priorem ſermonem de illis habebimus, qui inter alios ſimpliciores ſunt: quanuis nec de his opus ſit multa verba facere, cùm idem ferè ſit modus, quo hi curantur cum eo, quo iecinoris affectus, qui cum his ad idem genus ſpectant, curandi ſunt. In curanda igitur intemperatura lienis, quę citra materiam eſt, ſola uiget indicatio, quę oſtendit eam intemperaturam eſſe amouendam, quæ morboſa eſt; & id agendum per ea, quæ contraria ſunt illi intemperaturæ: ſiue ad rationem victus pertineant: ſiue ad congruentem medicamentorum uſum, non tamen eorum, quæ purgant; quia quantum ad affectum pertinet, nulla opus eſt uacuatione, cùm nulla adeſt materia, quę intemperiem foueat. quòd ſi interdum medici purgare uideantur, id fit ratione alicuius alterius mali, aut copioſi humoris abundantis in aliis quibuſdam particulis, uel in vniuerſo corpore, qui præ lienis imbecillitate facilè poſſit ad ipſum rapi, quiq; deinde, cùm prius ſimplex, ex ſine ulla materiæ conſortio eſſet, in compoſitum, & materialem affectum tranſire, & quandoque ad obſtructiones, uel ſcirrhos, uel inflammationem deſinere tandem poſſet: qua deinceps ratione medicus interdum, vt hæc deuitet incommoda, licet nulla ſit à morbo deprompta uacuationis indicatio; ratione tamen plenitudinis, uel cacochymię aliarum partium adducitur, vt uacuet. Alioquin verò refrigerantibus agendum erit, ubi fuerit calida intemperies, tàm cibis, quàm reliquis omnibus, quæ ad rationem uictus ſpectare uidentur: calefacientibus, ſi frigida: ac pari ratione de aliis dicendum intemperaturis, tùm ſimplicibus, tùm compoſitis: quæ, quoniam in curandis ſimilibus iecinoris affectibus copioſius ſunt tractanda ſummatim tantummodò in præſentia ea percurremus. Sed hoc tamen non eſt prætermittendum, quòd animi motiones concitati, vbi lien calidiori intemperatura fuerit affectus, non parum obſunt, vt ſunt ira, demum & mæſtitia: immò Aetius inter ea, quæ faciunt ad cognoſcendum calidum huius uiſceris affectum, & hoc retulit: ſi hæ animi concitationes præceſſerint. Sed & hoc etiam monuit non indignum cognitu: nempe quòd in remouendis intemperamentis calidioribus iſtius uiſceris omnia, quæ exterius adminiſtranda ſunt, ſiue decocta ea fuerint, ſeu epithemata, ſiue emplaſtra, ſiue perfuſiones, uel (vt gręci aiunt) embrochæ, omnia ex poſca valdè diluta conficiendæ ſunt, uel (ut loquuntur græci) ex oxycrato, hoc eſt ex aceto multa aqua diluto. quod quidem non parum Galeno quoque probatur. nam acetum eſt medicamentum, quod maximè iſtius uiſceris affectibus congruens eſt; & id propter ſucci craſſitiem, qui ab eo attrahitur, & quo pręterea alitur. Pari quoque ratione humida eiuſdem intemperies per deſiccantia tàm medicamenta, ſiue interius, ſiue exterius ſint adminiſtranda, quàm ea etiam, quæ ad uictus rationem pertinent: & ſicca per humectantia corrigenda eſt. Vnde balneæ aquæ communis, & dulcis, congruerent non parum, ſicuti thermarum: quarum aliquæ calefaciunt quidem, aliæ uerò refrigerant; omnes tamen exiccant; humidę intemperaturæ eſſent commodæ. Sed quia de his, vbi agendum erit de curanda intemperatura iecoris, eadem erunt repetenda: ideò (vt paulò antea diximus) ne tempus ſine ulla utilitate conteratur, hęc ſummatim, & per capita uoluimus recenſere. Igitur ulterius progrediamur, & de curanda lienis inflammatione, quę longè acutior morbus eſt, in præſentia ſermonem habeamus. Lec. 56

C

D

beamus. Cùm ergo ſemper prior, & generalior indicatio ea ſit, quæ à natura affectus ſumenda eſt, vel ab A
eius cauſa. natura verò inflammationis ſit calida intemperatura à materia calida, quę influens in parti-
culam in tumorē illam attollit, & eius cauſa fluxio eſt calentis humoris: ſtatim duæ oriuntur indicatio-
nes nobis duos itidem ſcopos demonſtrantes. Nam primum indicatur fluxioni obſiſtendum. nequit aūt
commodè obſiſti, niſi tùm euacuatione: tum verò reuulſione: præterea vero & repulſione: hæc enim ſunt,
quæ præſertim fluxioni opponimus. Primus ergo ſcopus erit, vacuatione eſſe reuellendum; & hoc qui-
dem quatenus ad primam inflammationis cauſam pertinet. Sed quantum ad inflammationem, &
eam materiam, quæ recepta iam eſt, & à qua attollitur particula in tumorem, ea etiam, cùm impleat lo
cum morboſum, indicat vacuandum eſſe. nam vacuatio ſanat morbos ex plenitudine excitatos. uerùm
materia, quæ iam recepta, & infarta eſt, non poteſt facilè vacuari per medicamenta purgantia, ne-
que etiam per ſectam venam; ſed vacuatur per ea, quæ vim habent particulatim rarefaciendi, dige-
gerendiq́ue, & diſcutiendi. Verùm cùm hi duo ſcopi diuerſam inſtrumentorum rationem ſpe-
ctent, præcipuè verò ſpectant, quantum ad ea attinet, quæ reppellunt, quęq́ue digerunt, & rarefaciūt.
nam digeſtio, & euaporatio fit calidis, & laxantibus: repulſio verò refrigerantibus, & aſtringentibus.
Sed primùm de illis agamus, quę ſunt citra hanc difficultatem, & cętera ferè pręcedere ſolent, nempe
de miſsione ſanguinis per ſectam venam. nam & ſi aliquando reuellamus, & vacuemus per medica-
menta purgantia: in inflammationibus tamen viſcerum interuorum in inferiori ventre contentorum, B
nunquam, vt dum de iecinore & ventriculo ageretur, diximus, commodus eſt ſoluentium medicamen
torum vſus. Statim ergo ab initio, & quàm primum poterit, ſi tamen vires, vel ætas non aduerſentur,
mittendus eſt ſanguis ex interiore vena in cubito, & eſt ea, quam (vt ſæpe diximus) baſilicam in præſen-
tia iuniores vocant: non tamen ea ſecanda, quæ in dextro brachio ſolet ſecari, ſicut in affectibus iecino-
ris; ſed potius, vt conuenere omnes ferè celebres medici, in cubito ſiniſtro. nam hoc longiſſima obſerua
tione deprehenſum eſt, quòd euacuationes, & reuulſiones, quę fiunt per loca directè reſpicientia locum
affectum, citius, atque ualentius opem ferunt, quàm ſi alibi fiant. quamuis ſi ad rationem anatomicam
reſpiciamus, & ortum inceſſumque uenarum, quæ vel ad dextrum, uel ad ſiniſtrum diſtribuuntur, nihil
eſt, in quod poſſit referri, cur potius vena in dextro cubito plus iecinori conferat, quàm lieni: uel potius
contra. Nam quod quidam imaginantur, nempe id eſſe ob fibrarum rectum inceſſum, fabula inanis
Cap. 6 eſt. At ſi ea non apparuerit, id erit agendum, quod Gal. in lib. de Rat. cura. per ven. ſect. docet, ſecanda
erit ea, quæ ab hac deriuatur, quæ in flexu iuncturæ ſecari ſolet, eam communem appellant: uel ea ſal-
Cap. 5 tem, quæ intra iuncturam in ulna apparet. Quidam autem (vt tertio de Adminiſtr. anatom. refert Gal.)
& eam uenam in lienis affectibus incidunt, quæ in manu ſiniſtra inter digitum medium, & anularem ſi
ta eſt; verùm neque inde (ait ipſe) ſanguis multus detrahi poteſt, uel etiam ſi permittatur fluere quan- C
tum ſponte fluere poteſt. Vnde neque nunc, niſi inueteraſcente morbo, ea vena ſecari ſolet. inter initia
enim, quando magnus eſt fluxionis impetus, & opus eſt multum, & confertim uacuare, potius ad ſu-
periores, & maiores venas accedendum eſt, vnde & ſanguis copioſior mitti poteſt. Nam (vt idem
Gal. in eodem lib. de Rat. cur. per ſect. venam ait) experientia comprehenſum eſt, quòd ſanguis detra-
ctus ad libram vſque non parum contulerit; vt tamen ſemper & virium, & ętatis ratio habeatur. Cor-
pore autem exinanito, vt ratio expoſcit, atque victu tenui inſtituto, cùm morbus acutus ſit, interdicto
omni carnium, ac uini uſu, nec non & aliorum, quæ confertim alunt, quæq; craſſum alimentum ge-
nerant, pręterea & aliis inſtrumentis agendum, quibus tenellere ſolemus, uti ſunt clyſteres lenes inter
initia, frictiones cruribus, & brachiis adminiſtratæ, & tandem reliqua omnia id genus remedia aggre
di opus eſt, quæ topica, hoc eſt localia dicuntur, & quæ exterius ſunt adhibenda, vt ſunt fomenta, perfu
ſiones, cataplaſmata, & quæ cum his ſimilem rationem habent. in quorum uſu, aut fluentem materiam
vt paulò ante dicebamus, ſpectare oportet; aut eam, quę iam influxit. Et cùm prior ſit is ſcopus, qui ad
fluentem, uel fluxuram attinet, (ut diximus) atque maiorem uim habeat inter initia, cùm parum ſit il
lud, quod in principio fluxit, multum verò, quòd fluere poteſt: Ideò prius repellentibus erit incumben
dum, quæ refrigerent cum aliqua aſtrictione: paulò poſt verò, cùm perſeuerante fluxione, ſemper ma-
ior fiat ea indicatio, quę à fluxa materia rationem ſuam ſtabet, aliqua digerentia repellentibus ſunt cō- D
miſcenda, atque eatenus hæc magis addenda, &, ea quę repellunt paulatim detrahenda, quatenus ma-
gis ſiſtitur, & intercipitur fluxio. Qua mox conſiſtente, detrahuntur omnia repellentia, niſi quantum
ſemper leui aliqua aſtrictione ad tuendas uires uiſceris opus eſt omnino. Poſtquam autem fluxio con
ſtiterit, & feruor inflammationis deferbuerit, ſolis alioquin erit opus laxantibus, attenuantibus, & dige
rentibus, & tandem eius inclinantis ratio eſt curatio ſcirrhi, de qua ſuo loco dicemus. Magis autem
particulatim de his in præſentia agere ſuperuacuum uidetur, cùm ſimilem eſſe eam rationem, qua cu-
randæ ſint iſtius uiſceris inflammationes, ſicuti & iecinoris, uel uentriculi, dixerimus: niſi quòd (vt
Cap. 5 Gal decimoquarto Metho. tradidit) liē fortiora medicamēta perfert, & requirit, quā iecur. Sed & ratio
victus eadē ferè cōmoda eſt in his inflāmationib' q̄, & inflāmationib' iecinoris. nā & hę in morbis acutis
ſūt, q̄nis nō penit' ita tenuis in his, ſicuti inflāmationib' iecinoris, & vētriculi; q̄a viſcera illa digniora ſūt
Lec. 57 & operationē magis neceſſariā habēt, quā liē. Poſteaquā aūt ſimilis, ac eadē, aut oīno, aut maxima ſaltē
ex parte eſt ratio curandi inflāmationē inclinātē lienis, & ſcirrhū, ſtatim curationi inflammationis an-
necta-

A nectamus curationem ſcirrhi: vt tamen (ne medicus interdum decipiatur) id moneamus, antea-
quàm rem aggrediamur, cuius Gal. ſecundo lib. ad Glauc. meminit: nempe quod interdum intume Cap. 5
ſcit lien, & tangenti, comprimentique renititur, neque tamen dolet, & citra omnem febrem eſt, vt ſę-
pe uideatur ſcirrhus eſſe; ueruntamen ſcirrhus non eſt, ſed potius (ut & ex Aetio ſuperius diximus)
flatuoſus tumor, qui à flatu craſſiori in viſcere intercluſo, ac illud diſtẽdente excitatus eſt. Vnde tumor
is facilius curatur aſtringentibus, & diſcutientibus, & exiccantibus, præſertim verò ſi in naturam œde-
matis uergat is tumor. Mixtę itaque facultatis medicamenta eſſe oportet ex aſtringente, & digeren-
te: ſicuti ſi abſinthio prius vtamur, mox uerò cataplaſma addatur ex alumine, & ſulphure. Sed ubi ſcir-
rhoſus ſit tumor, ea quidem uis, quæ aſtringit, oportet, vt minor ſit, & ſolum quanta poteſt robur ad
dere particulæ: illa verò, quę laxat, & digerit, attenuatque, oportet, vt plurimum excellat. Sed magis
particulatim rem tractemus. Si ergo curaturi ſumus ſcirrhum, & ſtatim ab initio ſcirrhus fuerit, qui à
fęculento, & craſſo humore, vel à lento etiam ortum habuerit, cùm ferè nequeat fieri, quin fomentum
aliquod habeat, vel ab uniuerſo corpore, vel à iecinore, operę pretium faciemus, ſi ſtatim ab initio uni
uerſi corporis, aut iecinoris curam habuerimus, nempe uacuatione melancholici ſucci, in venis conten-
ti; & ſi aliqua fuerit occaſio, cur is ſuccus multus generetur, ex iecinoris, uel meſaraicarum uenarum vi
tio aliquo, illi quoque antea proſpiciendum erit, ea quidem ratione, qua curandas eſſe affectiones harũ
B particularum ſuperius oſtendimus. Vacuabitur autem facilius humor is craſſior, ſi prior attenuabitur:
quæ attenuatio erit molienda tùm ratione victus attenuantis: tùm verò per medicamenta, quæ inci-
dendi, & attenuandi uim habent, ut tamen neque iis utamur, quæ vehementius calefaciant. nam quę
inſigniter calefaciunt, craſſiorem alioquin craſſum humorem, digerendo tenuiores, humidioresque
eius partes (vt Gal. nono de Compo. medi. teſtis eſt) reddere ſolent. Quæ autem ad rationem victus Cap. 2
attenuantis pertinent, ea non eſt opus in præſentia exponere, cùm ſæpius de hac re fuerit ſuperius ſer-
mo habitus. Medicamenta autem, quæ humorem in venis contentum ad uacuationem parare poſſũt,
aut ſyrupi ſunt, aut decocta, aut alia, quorum ſæpius meminimus. Syrupi quidem, vt oxymel ſimplex
quidem inter initia; mox verò & compoſitum. item ſyrupus, quem biſantinum Meſue nuncupauit, & ip
ſe quidem ſimplex primum: deinde verò addito aceto, demum & compoſitus. præterea & qui de fuma-
ria, uel fumo terræ dicitur, ſimplex ipſe etiam prius, poſtremùm & compoſitus. ſed & qui à pomis no-
men habuere, vt qui de pomis ſimplex dicitur, poſtea & qui ſabor regis appellatur, poſtremo qui dici-
tur uulgò ex pomis compoſitus. vt tamen qui ex fumaria eſt, quique biſantinus tàm ſimplices, quàm
compoſiti accommodatiores ſint exuſto humori: alij verò alijs differentijs humoris melancholici. De-
C cocta verò parari poſſunt ex cichorio, fumaria, boragine, radicibus apij, fœniculi, betonicę, & id genus
aliis, quorum ſæpius antea mentionem fecimus. Parata verò materia, ad eam uacuandam accommo-
data medicamenta in ſimplicib. erunt ſena, polypodiũ, epithymũ, & rhabarbarũ, vt quod uim habeat lie
nem extenuandi, interdum vſque ad nigrum ueratrum: In compoſitis uero faciliora, & leuiora ſunt,
quod diacatholicon ab arabibus dicitur, item &, quod à iunioribus noſtris lenitiuum, & diaſene quoq;
aptum huic rei medicamentum eſt. in fortioribus uero aſceſcendum eſt id, quod confectio hamech
nunc paſſim dicitur, & hieræ, quę maiores dicuntur, vt eſt quæ à Scribonio largo Pachij dicitur, & iã
cœpit Venetijs eſſe in uſu: item quæ diacolocynthidos appellatur, & quæ Archigenis. Purgato autem
uniuerſo corpore, accedendum eſt ad curandum particulatim lienem, quo tempore eadem eſt inflam
mationis inclinantis curatio; & ſcirrhi, quando ſcirrhus ſolus curandus eſt, nulla uel uniuerſi corpo-
ris, uel alterius præterquàm lienis habita ratione. curatur vero partim attenuantibus, incidentibus, par-
tim digerentibus, & uacuantibus, uel reſoluentibus medicamentis. Nam quantum ad rationem mit
D tendi ſanguinis pertinet, non eſt, cur de ea longiorem ſermonem habeamus; quia ſi ei locus aliquis eſt,
ille eſt inter initia, antequàm omnino indureſcat, & infarcta ſit, & quãdo præſertim reuulſione eſt opus.
Sed hæc particulatim tractemus, & primum de iis, quę attenuant, & digerunt: in quibus hoc primum
conſiderandum eſt, quod hęc intercidit differentia inter affectus, tumores ve duriores, qui in liene exci-
tantur, & eos, qui in iecinore, quod in liene (vt decimotertio Meth. docet Gal.) congruentia ſunt medi Cap.
camenta uehementiorem uim habentia aperiendi & incidendi, quàm in iecinore; & id quia lien alitur 17.18.
craſſa, & lutulenta materia, nempe ſanguine (vt diximus) melancholico. & proinde, ait ille, quem locum
habent in curandis iecoris affectibus abſintium, & eupatorium: eundem in curandis affectibus lienis ha
bent cortex capparum, & aſplenum, uel ſcolopendrium. Atque non modo id in illis, quæ exterius ad-
miniſtranda ſunt in lienis affectibus, id ſeruandum eſt, ut ualentiora ſint in attenuãdo, & incidendo; ve
rùm & in illis, quæ interius aſſumpta bibuntur, vel deuorantur. hoc enim docuit idem Gal. ſecundo lib.
ad Glauc. Vnde & germina tamariſci, aut eius cortex ex aceto, vel oxymelite decocta, tanquam opti- Cap. 5
mum medicamentum ab eo ibidem laudantur, quo lien foueatur. Sed locum hunc magis particulatim
tractemus. Itaque in ualidis obſtructionibus lienis, atque adeo etiam in eius indurato tumore, ſy-
rupi accommodati erunt, pręter oxymel ſimplex, compoſitum etiam, nempe cùm inueteraſcit affec-
tus, compoſitum inquam, quod radicibus aperientibus additis confectũ eſt, itemque qui biſanti-
nus cõpoſitus, et cum aceto dicitur: ſed & his omnibus valentius erit oxymel ſcilliticũ: prætetea vero &
ſyrupi, qui ex hyſſopo, quiq; ex calamentho, & qui ex praſsio cõficiunt; pręſertim vero, ubi inſignis febris

non obſtet: qoi deinde dilui poterunt ex decocto confecto ex corticibus radicis capparum, ex ſcolo- A
pendrio, quod uulgo citrach appellant, itemque ex corticibus, vel germinibus tamariſci: ciceris quoque
rubri pręcipuè, decoctum (vt docuit Gal. ſeptimo de Simpl. medic. facul.) utile eſt huic curationi, ſicut
& lupinorum, præſertim verò ſi cum pipere, (vt ille ibidem teſtatur) & ruta ſumatur. ſed & in liene indu-
rato plurimum ab eodem lib. ex to ſemen agni caſti laudatur, atque in hoc ſemini rutæ præfertur, vt po-
te quod ſit alicuius aſtrictionis particeps, vnde poteſt uiſcus roborare, cuius expers eſt rutæ ſemen: ſed
& marubium, & ſcordium, & ſtæcas poſſunt vtiliter in curandis id genus affectibus accipi; & vt quæ uim
manifeſtam habeant uiſcerum obſtructiones aperiendi. & horum multa non modo ex decoctis proſunt,
verum & arida, & contuſa vtilia ſunt, maximè verò ex caricis data, quemadmodum ſecundo de Alim.
fac. docemur, vbi ait Gal. quòd lienoſis affectibus prodeſt plurimum, ſi caricę cum thymo, aut pipere,
aut zingibere, aut pulegio, aut ſaturegia, aut origano, aut calamentho, aut etiam, (vt addit ſexto de Sim-
plic. medic. facul.) cum radice bryoniæ multo ante cibum comedantur. Sed & quædam, quę in cibis ac-
cipi ſolent, utilia ſunt his affectibus curandis: ſicuti beta cum ſinapi, aut aceto comeſta; item & amygda-
lę, præſertim verò amaræ, & piſtachia, & tandem omnia, quę vim attenuandi habent citra inſignem ca-
lorem, & condimenta ex aceto, nam incidit, & attenuat, neque tamen calefacit. uinum etiam album,
& tenue utile erit. Sed tandem ad ea accedamus, quę exterius adminiſtrata poſſunt lienem extenuare B
Cap. 2. tumentem, & induratum, vel obſtructum, in quibus eligendis is ſcopus ſemper ſpectandus, qui & in il-
lis, quæ interius ſumenda ſunt: nempe (vt nono de Comp. med. ſec. loc. tradidit Gal.) quòd ea attenuare
poſſint, & id potius ſuarum partium tenuitate, quàm inſigni calore: quoniam (vt paulò antea diceba-
mus) quæ inſigniter calefaciunt, conculcatam & infartam materiam craſſiorem reddunt. quare quæ in-
ſigni ſunt amaritudine prædita, huic rei accommodatiſſima ſunt; ſi modò aliquid immiſceamus auſteræ
qualitatis, vt alicuius aſtrictionis non ſint experria, ſed etiam ſi acetum, uel oxymel illis addatur, vtili-
ter eadem ratione addetur: ſicut & illis, quæ interius ſumenda ſunt, & præterea alia, quæ eam formam
dare poſſint, quam nos in eis cupimus, nimirum quia quandoque illinire uolumus, interdum ex deco-
ctis ex aqua fouere, aliquando emplaſtra, nonnunquam cerata conficere. Illitiones fiunt ex oleo, & ſem-
per paratum in apothecis ad hos uſus reperitur oleum ex radicibus capparum confectum, & oleum ex
capparibus uulgò dicitur: quòd ſi ualentius efficere uellemus, acciperemus oleum amygdalarum
amararum, & illi adderemus radices capparum contuſas illi incoquendas, & acetum. Docuit autem
Gal. ſexto de Simpl. med. facul. quòd ſi his medicaminibus confectis ad curandas obſtructiones, vel ſcir-
rhos lienis inijciatur particula carnis unguentarię glandis, quam ben arabes appellant, expreſſo ſanè
prius oleo, plurimum vtile fuerit; immò ait ibi, quòd ſi ex ea addita farina lolij, uel erui, & aceto fiat C
emplaſtrum, erit admodum efficax. Nos verò ſæpe conficimus emplaſtrum; vel (vt nunc loquuntur) vn-
guentum ad hunc modum: accipimus oleum amygdalinum ex amaris amygdalis, exempli cauſa, ad vn-
cias tres, pinguedinis gallinæ, uel quandoque anſeris (galinæ quidem, ſi cupiamus magis emollire, anatis
uero, ſi maiorem uolumus digeſtionem) vnciam unam, aceti vncias duas, uini albi ſobdulcis vnciā unā,
trociſcorum, qui ex capparibus dicuntur, tritorum drachmas duas: coquantur prius oleum, & pinguedo
ad conſumptionem aceti, & vini, mox addantur trociſci, & omnia commiſceantur. ita enim fiet medi-
camentum ſatis molle, quo locus poterit illiniri: quòd ſi ceram, uel picem, uel reſinam, uel aliud id ge-
nus quidpiam adiiciemus, ceratum durius, uel mollius fiet; pro ut plus minuſve horum addetur. Ego
hoc ſum frequentiſſimè, & feliciſſimè uſus: ſi tamen videbatur affectus pertinacior, quàm huic cederet
medicamento, diſſoluebam ex aceto ammoniacum, & bdelium, ſingulorum verò ſeſquidrachmam, at-
que illi addebam. poſſunt tamen, & multa addi: nam ſatis copioſam materiam paulò ante expoſuimus.
in illis tamen trociſcis omnia ferè ſunt, quæ ſunt magis præcipua. In libro autem de Medic. facile pa- D
rab. Gal. ad lienoſos hoc cataplaſma laudauit, & facillimè parari poteſt, quod accipit fœni gręci vncias
duas, farinę hordei, ſeminis naſturcij ſingulorum ſeſquiunciam: hæc omnia excipienda ſunt carne cari-
carum in mortario contuſa, quæ tamen prius ex acri aceto fuerint maceratæ. Sed tandem huic tracta- E
tioni finem imponamus, & ad eam, quæ ad affectus inteſtinorum pertinet, exponendam accedamus.
Quanuis enim ſi ad ea, quæ ſuperius explanata ſunt, ſpectare vellemus, & ordinem, quem inſinuauimus,
ſequi, videretur prius eſſe agendum de affectibus renum: quia cùm tres ſint particulę, quæ à natura crea-
tæ ſunt, ut ſanguinem in iecore genitum expiarent, attractis nimirum ſuperuacaneis excrementis, quæ
cum ſanguine gignuntur: nempe ueſicula fellea, lien, & renes, ac ſubinde poſt ea, quę ad iecur attinent,
expoſita, de prioribus duabus ſermonem inſtituerimus: ideo videretur rationi conſonum, vt hunc agere-
mus de tertia. Verùm quia ad horum intelligentiam parùm videtur referre, ſiue hunc, ſiue alium ſer-
uemus ordinem, & Gal. uidemus prius de inteſtinis, quàm de renibus agere, quem & alij multi ſe-
quuntur: Ideo nos quoque eius ordinem ſequemur: neque id abſque ratione; quia excrementa,
quæ à prioribus attrahuntur, per inteſtina tandem naturę inſtituto excernenda ſunt: excrementum
uero, quod attrahitur à renibus, per veſicam: idcirco cùm abſoluta excretio excrementorum prio-
rum fiat ab attrahentibus liene, & felle, & expellentibus inteſtinis: excretio uero ſeroſi humoris, attrahenti-
bus renibus, & expellente ueſica: ideo poſt priorum duorum tractationem ſubnectere eam, quæ inteſti-
na ſpectat, & differre eam, quæ pertinet ad renes, vt ſubinde de veſicæ affectibus agere poſſimus.

A # VICTORIS TRINCAVELLII DE RATIONE CVRANDI

particulares humani corporis affectus.

LIBER NONVS.

B

De inteſtinorum affectibus, aliarumque particularum, quæ ad ea pertinent: ac prius de eorundem natura, & officijs. Cap. I.

QVOD inteſtinorum officium, munusq; duplex ſit, neminem, qui vel auctores eos non oſcitanter legerit, qui de vſu particularum noſtri corporis egere, vel ſectionibus humani corporis interfuere, latere puto. Nempe vt & diſtributioni ſucci in ventriculo iam prius confecti in iecur per meſaraicas venas, quæ plurimæ ad ea pertingunt, commodè ſe præſtent: Et vt ſuperuacaneæ, C & inutilia excrementa, quæ ex prima in ventriculo facta concoctione reliqua ſunt; immò vt & quæ in vniuerſo etiam corpore generantur, & ad ea per venas portæ dimiſſa ſunt, ab illis extra corpus per ſedem expulſa excernantur. Et quanuis & tertium quoddam munus ab eis natura deſideret, nimirũ quòd ob affinitatem, & ſubſtantiæ multam ſimilitudinem, quam cum ventriculo habent, à quo quaſi ortum habent, illis natura aliquam concoquendi facultatem elargita eſt, à ventriculo quaſi defluentem, vt ſi quid cibi effugerit priorem ventriculi concoctionem, vel ſaltem non fuerit plenè concoctum, id in inteſtinis concoctionem aſſequatur. Præcipua tamen officia ſunt duo illa priora. vnde natura ſagax, quæ omnia tanquam in finem, & commodum animantium diſponit, inteſtina, ea ſubſtantia, ea figura, & magnitudine, & illis partibus conſtruxit, quæ actionibus, ac officijs, ob quæ fuere genita, magis opportunæ, & commodæ eſſent, & pro ratione diuerſi obeundi muneris, diuerſimodè ea efformauit. Nam quia ſuccus in ventriculo confectus cùm ad inteſtina profluit, humidus, & fluidus eſt; vnde neque magnam capacitatem requirit, & amplitudinem, in quam recipiatur, cùm diffluat facilè ad alias partes: ideò non fuit opus priora inteſtina, aut craſſiora, aut ampliora creari: ſed maius operæ pretium erat, vt & graciliora, & longiora eſſent, & plurimum reuoluta: ita enim, vt anatomici ſenſibus atteſtantibus, demonſtrant, in venas, & iecur diſtribuendus ſuccus citiùs & faciliùs attrahitur.
D Nam ratione longitudinis capacia ſunt plurium venarum: plures autem plus, & citius exugere poſſunt. & cùm non attrahant, niſi quod proximum eſt, vt plus attrahant, facit anguſtia eorum. Reuolutiones verò id agunt, vt dum variè, & multifariam per tot inuolutiones tranſmutatur, & inuertitur, nulla pars vtilis effugere poſſit, quin aliquando venarum oſculis, per quæ fit attractio, occurrens attrahatur. Sed quia exucto omni vtili humore, reliquæ ſunt excrementoſæ, & terreſtriores, quæ & ſicciores, & duriores euadunt, immò interdum admodum duræ, quæ magis diſtendere, & quaſi dilacerare poſſent inteſtina; Ideò poſteriora longè craſſiora facta ſunt, ſi ſubſtantiam ſpectes: ſed & ampliora, quia illis non ſolùm opus eſt tranſitum facilem craſſioribus factis excrementis præbere, ſed ea aliquando diutius continere, donec opportunum fuerit ea excernere: ne videlicet cogatur animal ſtatim, & aſſiduè egerere; præſertim verò homo ad varia negotia natus, & ſæpiſſimè, vt moleſtiæ non paruæ, ita & impedimento eſſet hęc frequens, & aſſidua deiectio. Conflata uerò ſunt, ſi de propria eius ſubſtantia loquamur, ex duplici tergore, vel (vt aiunt) tunica, vt melius ſeruari poſſent; & eſſent tuta à varijs occaſionibus, vnde lædi facilè poſſunt. Cùm enim ſint communia inſtrumenta cuiuſcunque ferè excretionis, quæ ad inferiorem aluum pertinent, per ea ſæpe vitioſi, & acres feruntur ſucci extra pellendi, qui ſæpe tranſeuntes erodunt, interdum & putrefaciunt inteſtina; ita ut ſæpe vniuerſa interna fuerit eroſa, & tamen qui ita erant

affecti euaſere; quia natura innixa exteriori, quę integra ad huc erat, potuit alteri opem ferre, & ad integritatem perducere. A Sunt autem tunicę hę intertexte fibris tranſuerſis ferè omnibus; pręter paucas longas, quia illę impulſioni inſeruiunt. non habent autem ita attractione, vel retentione opus: quoniã ſuccus à ventriculo pulſus in inteſtina decumbit, cui, vt digeratur in uenas, motu potius & latione opus eſt, quàm quiete: & ideo natura fibris illis has tunicas compoſuit, quę pellendo in cauſa ſunt, ut continenter ferè moueatur. Eſt tamen & tertia tunica omnium extima. quę ſimplicis, & membranoſę eſt naturę; ut pote quę ſit pars peritonei, uel ab eo ortum habeat, nullis intertexta fibris; ſicuti neque peritoneum. Tenuiora autem inteſtina magis ad nerueam, quomodo priori libro expoſuimus, accedit. craſſiora uero ad carneam. & ſenſu admodum manifeſto prędita ſunt, ut excitentur ad excernendum, quando homini opus fuerit.

Quibus affectibus inteſtina obnoxia eſſe poſſint. Cap. II.

Facilè, ſi diligenter quis animum aduerterit ad ea, quæ nuper expoſuimus, & eorum fuerit memor, quæ in prioribus libris fuerunt explanata, referre poterit, quot in vniuerſum morbi ſint, quibus B inteſtina tentari poſſunt ex varijs, & diuerſis occaſionibus. Nam & his, qui proprij ſunt ſimplicibus particulis, & illis, qui compoſitis, & inſtrumentariis, nec etiam ab illis ſunt tuta, qui vtriſque communes ſunt. Priores præſertim ſiunt ex tranſmutata naturali temperatura, quæ veluti proximum, & primum naturæ inſtrumentum eſt, quo in omnibus actionibus præſtandis vtitur: nam & ab intemperatura cuiuſcunque generis corripi poſſunt, tam ſimplici, & per vnius tantum qualitatis exceſſum, quàm compoſita, in qua ſit exceſſus in vtraque primarum qualitatum contrarietate; atque illis interdum citra vllam materiam, à qua intemperies foueatur: quandoque verò cum materia, quæ fouet, & ſeruat eam intemperiem, & quæ quandoque alluit & defluit per particulas: interdum verò infarcitur in ſubſtantiam particulæ, eamq; in tumorem attollit. Vnde variæ excitantur tumorum differentiæ pro diuerſa natura confluentis humoris. nam vel inflammationes, vel eryſipelata, vel œdemata, vel tumores duri, vt ſunt ſcirrhi, vel cancri, vel etiam flatuoſi, qui ſolent inflationes dici. Vitiatur autem interdum & conformatio, ſicuti quando obſtruuntur, vel anguſtatur tranſitus, & via, vel intumeſcente ſubſtantia inteſtini, vel ipſa eius via ab aliqua excrementoſa materia repleta, vel ſi à proximis C partibus comprimatur: interdum & de loco ſuo decedunt, ſicuti quando in ſcrotum cadunt, aut quando fracto peritoneo circa vmbilicum inteſtina exeunt, & in tumorem partes circuentes vmbilicum impellunt: quod præſertim mulieribus in difficilibus partibus, laborioſiſq; conatibus cõtingere ſolitum eſt, ſicuti maſculis, ad ſcrotum dilatatis foraminibus, per quæ deſcendunt vaſa ſeminaria ad teſtes. Ego verò vidi & mulieres, & maſculos, in quibus apparet ex cauſa ſimili parum ſupra inguina inſignis tumor. Sed & vnitas etiam ipſorum ſæpe vel ex externa cauſa diſſoluitur, vt ex vulneribus in inferiori ventre acceptis, vel ex interna, vt in dyſenteria. Quia verò morbus eatenus morbus dicitur, atque eſt, quatenus aliquam illius particulæ, in qua eſt, operationem lædit: ideò hæc, quæ in vniuerſum in præſentia explanauimus, particulatim ad operationes, quæ ab his morbis lædi ſolent, referemus. Porrò duplices ſecundum genus ſunt illæ operationes, quæ imprimis in his viſceribus lædi poſſunt. quædam etenim, quæ à facultate animali proficiſcuntur. nam per neruos illis à cerebro & ſpinæ medulla impertitos, ſenſus (vt paulò antea dicebamus) participes ſunt particulæ: & mouentur etiam, dum materiam per illas tranſeuntem impellunt ope fibrarum, quibus intertexta eſt earum ſubſtantia; verùm motus ille non eſt effectus animalis appellatæ facultatis: quia non fit per muſculos: ſed potius expultricis; quæ vna eſt ex naturalibus facultatibus. Ratione igitur ea, qua ſenſus expertia non ſunt inteſtina, vehementiſſimis interdum doloribus vexantur, tam gracilia, quàm etiam craſſiora. D Dolor autem, qui interdum gracilia cruciat, is eſt, quem græci ileon appellauere, latini verò uolulum: vtrique ea ratione, quia continenter, qui eo morbo laborant, uoluunt, ac reuoluunt ſe à ſæuitia doloris agitati; ita ut unum locum, neque eundem ſitum uel minimo tempore poſſint ſeruare. Dolor uerò, quo craſſiora inteſtina ſæpe ſolicitantur, colicus dicitur, nomine à colo inteſtino, quod ſæpius ſolet eo exerceri, à medicis deducto: præterea verò & qui punctio, uel punctura dicitur. Hi ergo ſunt affectus, quibus inteſtina exerceri ſolent, ſumpta ratione diſtinctionis ab actionibus, quæ illis attribuendæ ratione naturę, quam communem habent cum alijs particulis ſenſu prędita. Sed & alijs pręterea proprijs morbis ſæpiſſimè afficiuntur, quibus proprię actiones, quę illis attributę ſunt; qua ratione naturalis facultatis ſunt inſtrumenta in diſtribuendo alimento in uenas meſaraicas, ac in excernendo excrementa, quę in eis conſiſtunt, uel ibi confecta, uel aliunde impulſa. Vt autem hęc facilius explanare poſſimus, hoc primum aduertendum, quantum ad primam eorum actionem, cui graciliora pręcipuè pręſunt, quòd inteſtina diſtributioni miniſtrant: non quia illa ea ſint, quę in uenas diſtribuant, impellantue: ſed ſolum per inteſtina defertur impulſum ab eorum facultate expultrice alimentum à prioribus ad poſteriores ſubinde partes. uenę uerò ſunt, quę ſugunt ſuccum, qui in eis continetur. Vnde quòd ſuccus non diſtribuatur, poteſt id uel uitio uenarum ſugentium contingere; quia nimirum illę non benè valentes

ita

A itaq; poſſint attrahere: quod frequentius fit. & ſi id in inteſtina ſit referendum, hoc propterea acci-
det, quia inteſtina materiam contentam in eis immaturè, & antequàm poſſint venæ ſuo fungi officio,
impellunt ad excretionem. Vnde redderur aluus profluens, & liquida, & ad rationem demum pro-
fluuij alui referetur, & ad ea, quæ pertinent ad læſionem actionum, vel operationum propriarum alui
inferioris. His itaque in hunc modum expoſitis, colligamus omnes hos affectus ad operationes læſas
iſtius particulæ in quandam breuem methodum, vt res magis ordini hæreat, & facilior euadat. Ope-
rationes itaque iſtius particulæ, quam latini aluum, græci verò (ni fallor) χοιλίαν vocauere, triplici eo
modo lædi, vel impediri poſſunt, quo & reliquarum particularum: nempe quia aut omnino tollun-
tur, & adeò fit aſtricta aluus, vt omnino negetur excretio ſtercorum, vel aliorum excrementorum,
aut non omnino quidem ſupprimatur, ſed ægrè, vel parum, vel tardè excrementa reddat. Interdum
verò corrumpitur, uel uitiatur eiuſmodi operatio ad inferiorem aluum pertinens: uitiata autem eſt,
quia uel immodica eſt excretio, tùm quantitatis eorum, quæ egeruntur, ratione, tùm etiam ratione
frequentiæ deiectionum: uel moleſta eſt ratione modi, quò fit excretio: quia uel cum dolore, & tor-
minibus, uel cùm multa expreſſione, & cupiditate deſidendi, quam τηνεσμὸν græci uocant, quanuis
B non multa tamen fiat deiectio, ſicuti contingit in dyſenteria à græcis dicta, & teneſmo: uel ea deiiciun
tur, quę non eſſent deiicienda, ſicuti fit in ea, quę ab antiquis medicis dicitur, heparica dyſenteria.
Vnde cùm de his omnibus ſit particulatim agendum, & eorum cauſę inueſtigandę: ita enim fiet, ut
in cognitionem morborum facilè perueniamus, qui nobis prima initia methodorum indicabunt, qui-
bus illi curandi ſint, de ijs quę pertinent ad rationem alui aſtrictę, uel ſuppreſſę: poſtea de illis, quę ad
alia uitia referuntur, ſermonem inſtituemus.

De aluo nimis aſtricta, & eius cauſis, uel affectibus curandis. Cap. III.

ALuus itaq; multiplices occaſiones habere poteſt, cur aſtricta ſupprimatur, uel ſaltem pigrior Lc.62.
reddatur. Nam aut ex ſuo proprio uitio, affectuue: aut ratione cibi, uel potus, qui aſſumun
tur: aut ratione excrementorum excernendorum: aut ex imbecillitate earum particularum,
quę inteſtina in expellendo iuuant, ut ſunt abdomen, componentes muſculi, qui inteſtinis
C opem non exiguam ferunt, pręſertim cùm duriora, & aridiora fuerint ſtercora. nam cùm propterea
difficilis ſit excretio, non modò (ut tertio de Symp.cau.docet Gal.) muſculi hi plurimum iuuant; ſed Cap.2
& muſculi thoracis compreſſionem adiuuant. unde reſolutis muſculis illis abdominis, non facilis fit
egeſtio. Ex uitio quidem proprio inteſtinorum fit aſtrictior, & pigrior aluus, uel ex eo naturali, ſicut
in illis fieri ſolet, qui ab ipſo ortu malum, & uitioſum corporis habitum ſortiti ſunt: uel ex aduentitia
aliqua affectione, non ex natura contracta, ſed potius ex erroribus, pręſertim in uictus ratione com-
miſſis. affectio uerò ea tandem referenda eſt in aliquam intemperaturam ex illis octo, nempe quatuor
ſimplicibus, & totidem compoſitis, atque his omnibus uel cum materia, uel citra. ut tamen & hoc ſi-
mus moniti, cuius Gal. primo de Sanit.tuen. meminit, quòd has intemperaturas, ut hoc, quod diceba-
mus, efficiant, oportet adeò uehementes eſſe, ut deiiciant uim expultricem uentriculi, uel gracilium, uel Apho.
craſſiorum inteſtinorum: nempe quia aut hęc omnia, aut eorum plura, uel aliqua ſaltem affecerint. 13.
Sed quia in eundem ferè modum alia ſolent affici, quò & uentriculus: ideò in cauſis iſtarum intempe-
rierum exponendis non erimus longiores; cùm de his ſit abundè dictum, ubi de affectibus uentriculi
ſermo habitus fuit. Ratione autem cibi fit aſtrictior aluus, uel propter eius qualitatem, uel quantita
tem, uel ordinem, uel raritatem, uel tempus. & hoc propterea quia tardius ſolito accipitur. Qualita-
D tis cibi cauſa aſtringitur aluus, quando uel auſterus, uel acerbus, uel aridus fuerit. Quantitatis, quando
minus cibi, quàm par eſſet, & quam comedere ſoliti ſimus, aſſumimus. Ordinis uerò ratione pigrior in
egerendo fit aluus, ſi primum arida, & aſtringentia comedantur: quibus deinde ſuccedunt, quę humi-
da pinguia, & dulcia ſunt. Rarius autem, qui ſolito comedit, ut ſi bis in die comedere prius aſſueue-
rit: nunc autem ſemel tantum comedat, ut faciunt, qui ieiunant: ſępe enim illis aſtrictior fit aluus.
Stercora etiam ipſa (ut diximus) cauſa ſunt difficilioris, & tardioris excretionis, quando adeò areſcunt
& indurantur, ut facta rotunda caprarum ſquibala imitentur. talia autem fiunt quando diutius (ut ſe-
cundo Prorrhitic. docuit Gal.) detinentur, & ab igneo & excedente calore ſiccantur, & quaſi uruntur. Cõ.6.
Interdum autem, quando rarius comeditur, aluus aſtringitur: quia pauciora gignuntur ſtercora, &
quando minus cibi accipitur, & maior fit attractio à particulis propter egeſtatem. nam & Gale. tertio
de Symp.cau. cauſas referens aſtrictę alui, ait, quòd interdum id fit; quia maior fit cibi in uniuerſum
corpus digeſtio, & propterea pauciores fiunt deiectiones, quàm ſit pro ratione aſſumpti cibi. Non
erimus autem longi admodum in referendis ſignis harum affectionum, à quibus pigrior, & aſtrictior Cap.2
fit aluus: quoniam earum magna pars, nempe quę à mala, uel mutata ratione uictus pendet. exacu-
rata, & bene perpenſa præcedentis uictus ratione, facilè deprehendi poterit, ac ſubinde cognoſci, quid
cauſæ

cauſę fuerit, cur aluus aſtrictior reddita fuerit: ita & ſi pauciores ſint, quàm pro ratione ingeſti cibi, A
uel ſi aridiores, & duriores deiectiones ex ſpontaneis, uel illis, quę arte medica euocantur, ex crementis iudicandum erit. Reliquum ergo eſt, ut ſermonem conuertamus ad eas differentias, quæ pendent ex uiſcerum imbecillitate. Itaque quando ex imbecillitate uentriculi hoc incommodum ortum habet cùm illa aliquam eius inſignem intemperaturam ſequatur, per ea indicia hoc cognoſcendum erit, quibus uentriculi intemperamenta cognoſci ſuperius, ubi de uentriculi affectibus agebatur, à nobis fuit expoſitum. Sed ſi ex inteſtinorum intemperatura hoc acciderit, id etiam, tùm quibuſdam ſignis illis ſimilibus, quæ in malè affecto uentriculo ſolent obſeruari erit dignoſcendum, tùm & his, nempe quia ſi ex nimio calore id ortum habuerit, plerunque ſtercora arida, & dura reddentur, qualia ſuperius deſcripſeramus: percipietur præterea in uentre inferiori æſtus, & calor inſignis: ſitis etiam aliqua aderit, conſentiente ſiquidem uentriculo cum inteſtinis. Quòd ſi frigidior erit intemperatura, cùm non poſſit eſſe cauſa ſuppreſſæ alui, niſi plurimum exceſſerit naturales terminos. alioquin enim ſæpius ex perpeſſo frigore potius alui proluſiones ſolent concitari: Flatus ergo plurimi, refrigeratis inteſtinis, ac flatulenti dolores ſæpe excitabuntur. Ita etiam humidior intemperatura potius ad lenitatem alui facit, quàm ad ſuppreſſionem: uerùm cùm excedit, adeò ut omnino deiiciat uires expultrices, mollia erunt & ſtercora, ſi quando ope medica euocabuntur, & humida: reſoluta etiam quaſi uidebuntur inteſtina, ut & rectum inteſtinum ſæpe procidat. At cum vitio muſculorum abdominis id contingit, non modò difficilis fiet per aluum excretio, ſed aliæ etiam excretiones, quę auxilium ab illis muſculis requirunt: ſicuti redditus urinæ: præterea manu abdomini appoſita, uel potius utriſque manibus comprimendo iuuerimus, facilior ſequetur excretio: aderunt & alia ſigna reſolutionem earum partium, & uicinarum, quæ cum his communionem habent, oſtendentia. Sed neque de cauſis longiori oratione agendum eſſe puto. nam quantum ad uitia intemperaturæ pertinet, eędem omnino cauſæ uitiare naturalem temperaturam poſſunt, quæ & uentriculi, de quibus abunde ſuperius actum eſt. Præterea uerò neq; admodum difficile fuerit rationem inire, qua huic incommodo, quod ex aſtricta aluo nobis moleſtum eſt, occurramus; ſi tamē rectè his, quæ hactenus expoſita ſunt, attenderimus. nam perceptis cauſis unde aſtrictior aluus ſit facta,
Cap. 14. contrariis adhibitis remediis erit illis occurrendum. Vnde ſi in præcedentis uictus rationem hoc referendum uideatur, uictus ratio corrigenda erit, et in contrarium inflectenda. Quare ſi cibi paucitas, ariditas ue fuerit cauſa, cur ſupprimatur aluus, procurandum eſt, ut cibo liberaliori, et humidiori utantur. Sed ſi potius ex ariditate, quàm ex paucitate, utilis erit (ut primo de Tuen. ſani. hæc omnia Gal. docuit) humidior quidem cibus, non tamen liberalior. Si auſteris, aut acerbis cibis fuerit uſus, cui aſtricta aluus eſt, commiſſus error uſu dulcium, et pinguium erit corrigendus. Sin in ordine ſit aberratum, ad recti ordi- C
nis rationem reuocetur. At uerò ubi ſemel tantum fuerit cibus acceptus, cùm bis eſſet aſſumendus, non modò bis, ſed ſæpius cibus, donec laxior fiat aluus, dare utile erit. Quantum autem ad potum pertinet,
Cō. ul. eū liberaliorē concedendū illis 4. Aph. cenſuit Gal. qui durioris ſunt alui. Sed ſi alui ſuppreſſio occaſionē ab aliqua ſupradictorum uiſcerum intemperatura habuerit, eius curatio, et reuocatio ad ſtatum naturalem erit inſtituenda per ea, quæ poſſunt noxium intemperamentum remouere: nempe per ea, quæ illi contraria ſunt, tùm medicamenta, quàm cibi, ea ratione, qua ſuperius docuimus intemperaturas uentriculi curandas eſſe, ſiue cum materia fuerint, ſiue citra eam: nimirum et per ea, quæ interius ſumuntur ut ſunt ſyrupi, decocta, et quę confectiones appellantur: ut tamen uacuantibus medicamentis rariſſimè utamur, niſi quandoque lenibus, et quę leniendo potius, quàm ſoluendo purgant: nam uſus frequēs purgantium medicamentorum aluum reddit aſtrictiorem, ſaltem exiccando. præterea uero fomenta, illitiones, perfuſiones, cataplaſmata, et cerata; de quibus cùm abunde egerimus, quo loco de curandis uentriculi intemperaturis ſermo habitus fuit, in pręſentia particulatim ea non explanabimus. Sed potius ſermonem conuertemus ad quædam præcepta, quæ non parum conferre poſſunt ad leuem, fluidamque aluum reddendam: pertinent autem uniuerſa ad uictus rationem. Primum verò eſt depromptum
Cap. 40. ex ſecundo de Alimen. facul. nempe quòd loquendo in vniuerſum, aluus à ſalſis, acribusq́; , præterea verò ab illis, quæ uim aliquam detergendi habent, citari ſolet: ſicuti contra, quæ auſtera, & acerba ſunt, D
eam ſiſtunt, quanuis aliquando hæc alia ratione (vt eodem libro idem affirmat) deiectiones iuuent: nā ſi præceſſerint in prima menſa ea, quæ vim habent aluum leniendi, qualia eſſent ea, quæ Galen. ſexto de Tuen. ſani. præcipit, nempe olera oleo, & garo, uel ſale condita, aut aliud quidpiam id genus, quod uen-
Cap. 22. trem mollire poſſit, biberintq́; uinum dulce: poſtea verò in ſecunda menſa aliquid aut mali cotonei comederint, uel pyri, uel mali punici, uel alterius auſteri, aſtringentiſq́; cibi, faciliores ſuccedent deiectio-
Cap. 7 & 10. nes alui, præſertim uerò in illis, in quibus os uentriculi fuerit imbecillum, atque in illis, quibus uentriculus bile ſit refertus. Horum verò ratio ea eſt, quod ab illis, quæ in prima menſa præceſſere, incitatur uenter: ex aſtringentibus uero poſt acceptis roboratur os uentriculi: unde facilius mox reſoluitur aluus. nā os uentriculi factum ex aſtringentibus robuſtius, quæ fluitant, ſupernatantq́;, facilius uerſus inferiorem partem impellit, quàm impulſionem excipiunt inteſtina uſque ad extremum. ſed id quidem per accidēs ex auſteris cibis euenit: alioquin enim per ſe uim aſtringendi, & ſupprimendi habent. Porro & cibi, qui lentoris ſunt participes, quiq́; pręhumidi ſunt, faciunt ad molliendam aluum; vt pote qui facilius delabunt deſcenduntq́;: eiuſmodi ſunt ex oleribus atriplex, beta, malua: ex fructibus mora, ceraſa, quę dulcia

ſunt

A ſunt, non quæ acerba, cucurbitæ, pepones, & melopepones, qui & alia ratione iuuant alui deiectiones: nẽ
pe quia vim aliquam detergendi habent. in his etiam recenſenda eſſe putat Gal. primo de Alim. fac. per Cap. 1
ſica, & præcocia. Vt tamẽ res facilius ſuccedat, poſt hæc aſſumpta eſſe leuiter deambulandum conſuluit
Gal. Quemadmodum autem idem ſecundo lib. tradidit, & quotidie experimur, maximè huic negotio
pruna apta ſunt, præſertim verò quæ probè matura ſint: alijs verò ille hiſpana quidem prætulit: mox
damaſcena: in illis tamen ea præcipuè eligenda putat, quæ maiora, & molliora. nam parua, dura, &
acerba inepta huic rei ſunt. Modum verò, quo in hunc vſum deducenda ſunt, docuit quinto de Sani. Cap. 9
tuen. ait enim ea ex aqua mulſa, vel elixanda eſſe, vel maceranda, atque poſt ea aſſumpta ſi quidpiam
mulſæ abſorbeatur, res facilius (vt ipſe ait) ſuccedet. mulſa autem quia vim detergendi habet: ideò &
ipſa ad aluum molliendam confert. Noſtris autem his temporibus illis elixis ex iure modico utimur
addito ſatis copioſo ſaccharo, eadem (vt patet) de cauſa. Addit præterea Gal. his omnibus, quòd opor
tet aliquid poſtremò dulcis vini ebibi; quia & ipſum (vt diximus) vim habet molliendi aluum. Præterea
nec ſtatim ab his aſſumptis prandendum, ſed non nihilo temporis interpoſito. In hoc eodem ordine po
ſuit ibidem & ficus tàm recentes, quam aridasq́ caricæ dicuntur; modò illæ eligantur, quæ pinguiores
ſunt: cortex autem, vel pellis exterior detrahatur. Item & dulcem vuam, muſtumq́;, & paſſas etiam
B vuas, quæ dulces, pinguesq́; ſint, & exacinatæ. Sed & braſſicas, quæ leuiter coctæ ſint, & ex oleo, &
ſale paratæ. Senibus verò conſilium dedit, vt oleum ante cibum abſorbeant, aut olera ex oleo, & ſa-
le, & oliuas interdum ſale conditas. æſtate quidem ficus, & pruna: hyeme verò caricas, & arida pru-
na, quomodo diximus. Noluimus autem in pręſentia ad ea exponenda accedere, quæ medicamenta
omnino ſunt, quæque in ferculis incoqui ſolebant, & in præſentia coqui poſſunt; quia de his aliàs ple-
nius diſſeruimus.

De aluo humida, & nimis fluida. Cap. IIII.

ET ſi aluus profluens ex aduerſo aſtrictæ dicatur, & à cauſis etiam ortum habeat, quæ illis ſunt ad
uerſariæ, unde aſtrictior fit: multiplicior tamen, & magis varia futura eſt hæc tractatio, atque Le. 63.
etiam tùm longior, tùm difficilior, & quæ maiorem & diligentiam, & attentionem requirat.
Vt autem methodo procedamus, ad inueſtigandas differentes cauſas, vel differentes affectio-
nes, quæ cauſæ ſunt, cur aluus iuſto fluidior, & ad deictiones profuſior fiat: (nam in facilior, & apertior
C omnibus erit tractatio, atque etiamnum exquiſitior) ponamus primum hoc tanquam generale funda
mentum eorum omnium, quæ ſubinde de alui profluuio dicenda ſunt: nempe quòd prima, atque pro
xima omnium profluuiorum occaſio, aut à robore expultricis facultatis, aut ab imbecillitate detentri
cis petenda eſt. Cur autem profluuia ſequantur imbecilliorem factum hanc facultatem, non eſt, cur in
præſentia à nobis ſit probandum, cùm res ea ſit aperta. Quia cùm ad hanc facultatem continere, tàm
excrementum pertineat, quàm etiam quicquid vtile futurum eſt ad naturæ officia: quis eſt, qui non
percipiat, quòd cùm iſthæc facultas non eas vires habet, vt continere poſſit, neceſſe eſt, id quod conti-
nendum erat, effluere? Vt autem profluuia fiant ratione expultricis facultatis, quanuis neceſſe ſit cã
adeo robuſtam eſſe, vt poſſit expellere, illud tamen non omnino ſatis eſt: quia facultas hæc (ut tertio
lib. de Natur. facul. probatum eſt) nunquam ex ſe moueri, & concitari ad expellendum poteſt; ſed ſem- Cap.
per opus eſt aliquo, quod eam incitet, & quaſi euigilet, adigatq́; ad expellendum, Quæcunque vero 12.
illam excitant, vel incitant, ea (vt ſæpius in ſuperioribus libris fuit à nobis expoſitum) triplici nomi-
ne hoc agunt. nam aut quia multitudine diſtendunt: aut re naturam aggrauant: aut quia praua qua-
dam qualitate, vel mordaci, vel alioquin naturæ aduerſaria, & moleſta prædita ſunt. Huic autem fun
D damento & alterum non minus etiam cognitu neceſſarium addendum eſt: nempe quod excretionis in
ſtrumenta ſint inteſtina, per quæ, ut prius etiam expoſuimus, non ſolum primæ concoctionis excremẽ
ta expellenda ſunt; ſed præterea ſunt veluti communis quædam cloaca, & via, per quam natura quic-
quid ferè in vniuerſo corpore ſuperuacaneę, & excrementoſę materię eſt, vel tanquam excrementum
concoctionum, de quibus antea fuit habitus ſermo, vel etiam ex aliqua vitioſa temperatura contracta
in aliqua particula, vel in aliquo viſcere genitum, poteſt, & ſępe etiam ſolet expellere, & id propter
commoditatem, & connexionem, quam habent ea cum viſceribus omnibus. Nam primum qua con-
nexione cum ventriculo coniuncta ſint, & quàm ea, quę de ventriculo defluunt, commodè ſuſcipiant,
abundè ſuperius oſtendimus. Sed nihilo etiam minus explanauimus, quod facillimè à iecinore poſſunt
varias materias per venas plurimas, excipere, quæ deriuatę quaſi rami quidam à vena portę eo per-
tingunt, per quas etiam cum liene non paruam, eadem ratione, coniunctionem habent. vena
vero portę cum caua uena in medio iecinore per ramuſculos committitur, ut facilè excipere poſſit, quę
cunque per eas feruntur, materias: & cum à caua vena deducti rami diſtributi ſint per vniuerſum cor-
pus, ad omnes tandem partes perueniunt. Quare per uenas patet ad inteſtina aditus ab omni corpo-
ris noſtri particula. A capite uero, & eius particulis profluere poſſunt ſuperuacaneę materię duplici-
uia. nam per uenas primum, ſicut & ab alijs particulis diximus; deinde uero, & per aliam latiorẽ viã,

cuius antea pluries meminimus, queq; ad fauces fertur, & per eas poteſt deſtillans materia per gulam A
ad ventriculum delata, tandem ad inteſtina impelli. Vnde cùm nimis ad deiectiones, & profluuia
prona ſunt inteſtina, & ſi proximè id prouenire poſſit, aut occaſione facultatis expultricis, aut conten
tricis, quæ in illis ſunt; non tamen ſemper prima occaſio ab eis petenda. aliquando quidem.n.ea ſola
continent in ſe omnem rationem, & cauſam, cur profuſior ſit aluus, & id quando facta eſt adeò in eis,
præſertim verò in craſſioribus, imbecillis ſacultas, que continet, vt quicquid ad illa confluit, ſtatim co-
gantur egerere. Hęc uero in eis duplex eſt. vna naturalis, quæ propriè inteſtinis inſita eſt: altera verò,
quæ ad animalem facultatem attinet, data à natura, vt naturalem in continendis alui excrementis vſq;
ad opportunum tempus iuuet, & ea non eſt propriè communis vniuerſis inteſtinis, ſed ſolum poſtre-
mo, quod rectum anatomici appellant, nec ei etiam in vniuerſo ſed extremę eius parti, quę ad ſedem
pertingit, quę muſculo donata eſt à natura, qui eam conſtringens interdicit ſtercoribus exitum, donec
opportunum animanti viſum fuerit: qui quidem muſculus ſi reſoluatur, impotens animal fit ad fęces
continendas, vſque ad id tempus, quo inſtituerit eas deijcere; ſed effluunt, ſicuti colliguntur, pręter
inſtitutum, & omnem egerentis imaginationem, & deliberationem. Sed de hac cauſa citatioris, &
frequentioris deiectionis non dicemus plura; quia ad tractationem de reſolutione neruorum potius
ſpectat. Ea vero, quę naturalis in inteſtinis eſt, cùm ex eius infirmitate aluus fluida fit, ſemper ex ali- B
quo proprio eorum vitio in cauſa eſt profluuij: eam enim imbecillam non afficit, niſi intemperies hu
mida cum materia, aut citra: quam neceſſe eſt eſſe proprium affectum illius particulę, in qua eſt: niſi
forte hac ratione dixerimus eam poſſe eſſe per conſenſum cum altera particula: quia aliunde poteſt de
fluere materia, quę eorum temperamentum vitiat. Quando autem à robore facultatis expultricis oc-
caſionem habuerit, cùm robur alicuius facultatis non poſſit eſſe ipſum per ſe alicuius morboſi ſympto-
matis, vel affectionis cauſa; quoniam uires ſemper ualidę per ſe ſunt ratione temperamenti, quod natu
rale, & bonum ſit: unde quo ualidiores ſunt, quantum ad ipſas pertinet, perfectiores etiam operatio-
nes efficiunt. Quare ratio, à qua copioſa, & profuſa fit alui excretio, oportet, ut prętera à re alia
petatur, nempe aut à re, quę excernenda eſt, aut ab aliquo affectu illius particulę, in qua eſt uis expul-
trix: quia (ut diximus) nunquam ex ſe mouetur hęc facultas, niſi ab alia quapiam re excitetur, & qua
ſi inuitetur. Excitatur autem, & inuitatur ab eo, quod excernendum, & expellendum; nempe quia
moleſtum naturę eſſe incipit: quam moleſtiam afferr, uel quia multitudine diſtendit: aut onere illi
graue eſt; uel quia mordet: atqui quod mordeat, uel eſt cauſa excrementi delati per particulam, uel
ipſius particulę: ipſius quidem, quia aut aliquod in ea ulcus eſt, cuius ratione laceſſitur particula: uel
quia illa alioquin acriori ſenſu prędita eſt: unde minima quęque percipit. itemq; quod grauet, uel ra- C
tione particulę, uel ratione materię: grauat enim; quia ſuperat uires id continentis; & ſuperat, aut quia
materia ipſa quidem multa eſt, aut quia uires particulę factę ſunt imbecillę. Excrementa autem hęc,
quę uel morſu, uel onere, & grauitate, aut diſtentione laceſſunt expulſoriam uim inteſtinorum, aut
genita ſunt in ipſis inteſtinis, aut aliunde eo confluunt: quanuis raro in eis materia generetur, quę ipſa
laceſſere poſſit, niſi interdum in ulceribus inteſtinorum magnis, aut malignis, ſi pus copioſum, & acre
generetur, quod mordere poſſit, uel in abſceſſu, cùm rumpitur, & pus effunditur: Non negauerim ta-
men, quod ex intemperie inteſtinorum, uitiato, & corrupto eorum alimento, non poſſit interdum
generari uitioſa materia. Frequentiſſimè uero alui profluuia concitantur ex materia alibi genita, &
Lę.64. congeſta, quę tandem effunditur, uel confluit ratione, quam paulo ante expoſuimus, ad inteſtina. Po
teſt uero primum frequentiſſimè quidem à uentriculo effundi: ſed aliquando illa prius non modo con
geſta, ſed & genita, fuit in uentriculo; & Id quando, uel crudior eſt uentriculus, uel quando imbecil-
lior eſt, quàm ut poſſit continere cibum. donec concoquatur: & primum ſequitur concoctricis, alte-
rum uero contentricis ſacultatis defectum. nam ſi crudior, repletur interdum multa materia cruda,
quę cùm illis grauis eſt, natura, ut particula exoneretur, & ab ea moleſtia liberetur, illam uel ſupe-
rius ad os impellit, ac ita uomitus concitatur, uel inferius, & ita ab inteſtinis accepta, ab illis etiam D
tanquam inutilis, & quę potius oneri ſit, quàm utilitati, expellitur. Interdum uero & cibus inconco
ctus omnino expellitur, & profluuij hanc differentiam, qua cibus crudus, & ferè minimè tranſmuta-
tus, qui ſeruat adhuc odorem, & colorem ſuum priorem, egeritur, lienteriam gręci nuncupauere, qua
ſi leuitatem inteſtinorum dicas: ex errore ſanè eorum antiquorum, qui primi huic affectui nomen illud
indidere. putabant etenim (ſicuti tradidit Gal. ſexto Apho.) intempeſtiuum hunc aſſumpti cibi exitum,
Cō. 1. & excretionem cauſam habere interioris partis inteſtinorum leuitatem, & lubricitatem, ob quam facilè
dilaberentur, quę alioquin in eis continenda eſſent, ſi aſperiora eſſent: quod tamen falſum eſt; quia ci-
bi, dum coquuntur, in uentriculo continentur, quoniam eos complectitur colligens ſe (ut, prius me-
mini me dixiſſe) per ſuam contentricem facultatem, & ſuas fibras: Quocirca cum eos continere ne-
quit, tanquam importunum onus deorſum ad inteſtina detrudit, quę tanquam rem potius inutilem,
& illis grauem, quemadmodum à uentriculo excepere, ita etiam expellunt extra. unde quanuis tan-
dem ad inteſtina pertingat hoc ſymptoma, ſequitur tamen affectum proprium ipſius uentriculi, à quo
lęditur concoctio: uel quia omnino aufertur, ut in ſumma cruditate: aut quia imminuitur; nempe cū
ſemicoctum alimentum excernitur. Vnde Gal. eodem loco, ſexto uidelicet Aphor. diffinitione expoſi-
turus

A turus, quid eſſet lienteria, ait, quod eſt uelox exitus eorum, quæ comedimus, bibimusq́; : additq́; quòd
breuior erit diffinitio, ſi dicamus lienteriam eſſe concoctionis priuationem, uel defectum. quæ quidem
diffinitiones differunt; quia prior eſt ſimilis diffinitioni iræ, quando dicimus, quod eſt appetitus uindi-
ctæ, quæ formam rei indicat: altera uerò cauſam exponit perinde, ut illa, quod eſt accenſio, uel feruor
ſanguinis circa præcordia. Sed de hac profluuij differentia particulatim deinde, & quibus de cauſis fiat,
dicemus, & quibus ſignis diſcernatur: & hunc modum fluxus quidam ex iunioribus ſtomachicum, uel
ſtomachalem appellant. Sed eſt & alia differentia alui profuſionis, quæ primam habet occaſionem à ven
triculo per errorem concoctionis, quando cibus ab ipſo conficiendus corrumpitur correptus ab extra-
neo, & igno calore, ac degenerat in quandam putrem, & nidoroſam, aut alioqain fætidam materiam,
quæ naturam laceſcens, & irritans cogit facultatem expultricem tàm vomitu, quàm alui deiectionibus
quaſi furibundā expellere: quē quidē affectū in tractatione de morbis ventriculi diximus cholerā à græ
cis appellari, à iunioribus aūt, & arabibus cholericā paſſionē, de qua ēt copioſè ibi egimus. Deinde verò
poteſt fieri alui profuſio occaſione ipſius quidem iecinoris, qñq; proximè & primū: interdū verò proxi-
mè quidem, ſed non ita, quin prius aliundè ſit illi præſtita occaſio, vel ab vniuerſo corpore, vel particu-
latim ab alio membro: Sed de illis primum agamus, quæ priorem occaſionem aliunde, quàm à iecinore
B habent. Fiunt itaque ſanguinis profuſiones per aluum, qui in eam à iecinore per venas à portis deriua-
tas, vel in ventriculum primū effunditur, vel in inteſtina, vel etiam per eas venas, quæ ſedi proximæ ſunt,
vt tertio de Symp. cauſ. docet Gale. Prima verò iſtius cruenti profluuij differentia nullam aliam cauſam Cap.2
morboſam habet, niſi multam copiam ſanguinis, vel etiam boni, vt quarto libro de Artic. prodidit Ga Cō.40
le. qui cùm ſit oneri naturæ, quæ alioquin vires ſuas validas habet, vt ab eo onere leuetur, apertis oſcu-
lis venarum, quæ vel ad ventriculum, vel ad inteſtinorum ſinus, vel ad finem recti inteſtini pertingūt,
illum effundit. Plurimus autem ſanguis generatur (vt tertio de Cauſ. Symp. docemur) tùm propter libe-
raliorem victum, dum cibis optimis, & plurimum nutrientibus veſcimur: tùm propter otium, & abſti-
nentiam à ſolitis laboribus, & exercitationibus. Interdum verò ſanguis hic multus congeritur, quan-
do abſciſum eſt inſigne aliquod membrum, nec tamen parcius, quàm antea comedimus. Has cruentas
excretiones cruentam dyſenteriam appellaſſe Hippocratem teſtis eſt Gal. quarto de Artic. quæ excretio Cō.40
nes ex interuallis quibuſdam fiunt, & per periodos. Quando verò fit alui profluuium vitio iecinoris, vel
eius occaſione, non autem ex alia alterius particulæ cauſa, vel id fit ob errorem concoctricis in eo, dum
ſanguinem ex prius in ventriculo concocto alimento generat, vel retentricis, vel attractricis, quod in ſu-
periori libro capite de hepaticis expoſuimus. Ex errore concoctricis vitium contingit, quando ſangui-
nem inutilem, & ineptum alendo iecinori, vel vniuerſo etiam corpori procreat: quod quidem multi-
C fariam fieri poteſt, vt eo libro oſtendimus. Nam aut omnino ſine vlla tranſmutatione exire permittit,
ſicuti ad ipſum allatus fuerat ſuccus coocoquendus, quemadmodum in ſumma etiam ventriculi infirmi-
tate, & cruditate diximus: ac ita ſequitur profluuium ſucci, ſeu chyli dicti, nullo pacto concocti: Aut
leuiter in venis meſaraicis, dum per eas deferretur, aliquantiſper ſecundum colorem mutatur: ibi enim
incipit ruborem contrahere. quod etiam fieri poteſt, ſi eius uis, cuius officium eſt continere, uel illa,
cuius officium eſt ſuccum ex uentriculo, & inteſtinis, qui erat in ſanguinem conuertendus, attrahere,
ita ſit infirma, ut eum minimè attrahat, uel ſi ab obſtructionibus impendiatur, deiectiones excretæ
per aluum, liquidæ, & incopactæ fiunt: niſi (ut octauo de Comp. med. ſec. loc. prodidit Gale.) accidat,
quod etiam unà & uentriculus ſit imbecillus; quia tunc ſemiconcoctus cibus deiicietur, aut crudus. In Cap.7
terdum tamen, ſi ibi diutius moretur, à calore extraneo correptus corrumpitur in uarios colores, &
formas, pro ratione diuerſæ corruptionis, & putredinis. Sed ſi facultas concoctrix non ita deiecta
eſt, ut omnino impotens ſit, ſed tantùm imbecillior facta, adeò ut aggredi quidem poſſit, nequeat
tamen concoctionem abſoluere, fiunt egeſtiones illæ, (ut ſuperius quoque diximus) quæ propriè hepa
ticæ dicuntur. nam materia illa colore quidem ſanguinem imitatur, ſed eum qui dilutus fuerit ex mul-
ta aqua, & qui ſit ſimilis aquę, in qua fuerint lotę carnes animalis nuper mactati, & pótius ichor qui-
D dam ſanguinis eſt, quàm ſanguis. eam uerò materiam, quam nequit ſuperare, & utilem reddere, per
eaſdem uenas, per quas fuit ad ipſum attracta, expellit, & quaſi euomit ad inteſtina; & inde ſequitur
id profluuij genus, quod hepaticum propriè appellant, in quo non continenter aluus fluida eſt, ſed per
periodos. aliquando enim uidetur omnino eſſe ſuppreſſa, ac mox magis profuſè ad excernendum in-
ſurgit. Hęc ergo eſt ſecunda differentia cruentarum excretionum. Sed cùm ex imbecilliori concoctri
ce facultate id fit, & ſi uniuerſum uideatur eſſe unum genus morbi; attamen particulatim illud aduer-
ſarias, non modò diuerſas continet ſub ſe differentias; cùm & ex frigida, & ex calida intemperatura
ortum habere poſſit, & illis tùm cum humiditate, tùm uerò cum ſiccitate. His tamen & hoc adden-
dum eſt, quod eiuſmodi cruentę excretiones, & hepaticę ſolent fieri inter initia horum affectuum: nem
pe dum non ualdè adhuc imbecillis eſt facta concoctrix facultas. unde omnes ferè iecoris affectus, ex
quibus fit hęc imbecillitas, ſolent ab his excretionibus inchoare. nam aucto ſub inde malo, mutatur hęc
excretionū ratio, ac varij deinde earum & color, & odor, & forma, vt paulò poſt dicemus, in eis apparent

& id pro varia ratione corruptionis, qua corrumpitur materia, quæ erat coquenda: ſicuti etiam ventri- A
culo accidere diximus, quando minus probè cibos conficit. ſed de his pauló poſt. Tertia verò differen-
tia inde etiam fit, quòd à iecinore itidem ſanguis, ſed alia de cauſa, per inteſtina effunditur. Verùm vt
Le.65. hæc exquiſitius intelligantur, eſt aduertendum, quòd vbi ſanguis fuerit rectè coctus, & confectus à ieci
nore, eo iecur fruitur, quatenus inde alitur: reliquum verò venæ, quæ à magna, & caua vena deriuan-
tur, exugunt, atque in vniuerſum corpus deferunt. Quòd ſi aliquando accidat, vt id, quod in iecino-
re reliquum eſt, ibi retineatur ex aliqua cauſa, quæcunque illa ſit: ſiue ſit venarum vis attractrix facta
imbecillior: ſiue aliqua in uiſcere obſtructio: ſiue extima cutis, & illi ſubditę partes ex aliqua interna,
vel externa occaſione fuerint conſtipatæ, vt digeſtio ſit intercepta: ſicuti expoſuimus, quando de cau-
ſis, cur ſine fame ſit interdum homo, agebamus: iecur vbi illum aliquantiſper detinuerit, tanquam il
li iam inutile pondus repellit per venas meſaraicas ad inteſtina, & ita fit cruenta excretio. Sed eiuſmo-
Cap. 2 di excretio, cùm ab hac cauſa ortum habet, nigrior excernitur, & (vt eodem tertio de Sympt.cauſ. ait
Gal.) aliquantiſper magis luceus, quàm ſanguis omnino naturalis: iam enim vlterius quaſi excoctus in
cipiebat vergere ad naturam melancholici humoris: immò videtur quaſi ſanguis (vt ibidem tradidit
Gal.) mixtus cum bile atra. Nam ſanguis quandoq; ex frigòre nigreſcit, & in grumum concreſcit; verùm
nullum neque acquirit, neque retinet ſplendorem, ſicùt fit ſplendidior, quando aſſatur, & incipit pro B
pè accedere ad naturam atræ bilis. Eſt demum & quarta differentia cruentarum excretionum, poſt-
quàm in harum excretionum mentionem incidimus, ſed quæ non ita ad hunc locum attinet, cùm ne-
queat eius ratio in iecoris vitium referri, ſed potius in proprium inteſtinorum affectum; cùm ex abra-
ſis, & eroſis, vel vlceratis inteſtinis ſanguis effluens excernitur cum inteſtinorum ramentis, ac dolori-
bus, & torminibus: qui quidem affectus δυσεντερία, hoc eſt difficultas inteſtinorum, à græcis dicta eſt;
& ea ſanè propriè dyſenteria dici meretur. Nam ſi aliæ etiam ſanguinis excretiones dyſenteriæ dictæ
ſunt, id fuit vel à quadam ſimilitudine; quia in illis etiam ſanguis excernitur: vel quia illi, qui ita illas
etiam appellauere, putarunt in vitium aliquod inteſtinorum eſſe referendas. Sed de hac propriè dicta
dyſenteria pauló poſt, vbi de propriis inteſtinorum vitio excitatis alui profluuijs agemus, ſermonem
habebimus. In præſentia verò redeamus ad reliqua profluuia vitio iecinoris excitata. Quoniam autem
diximus pauló ante, hepaticas illas excretiones, quæ propriè hepaticæ à medicis ſolent vocari, ex im-
becillitate concoctricis facultatis iecinoris originem habere, atque plerique id genus iecinoris affectus
ab illis inchoare, quæ tamen poſtea ſi malum augeatur, formam, colorem, & reliqua accidentia mu-
tant; de his etiam agamus, vt vniuerſum negotium abſoluamus. Vnde cùm ea imbecillitas à variis,
immò aduerſariis intemperamentis ortum habeat: quia (ut & aliàs diximus) concoctio fit à natiuo ca C
lore particulæ concoquentis: natiuus verò calor, teſte Gal. multis in locis, temperatus calor eſt, & quò
temperatior eſt, eò exquiſitius, & perfectius concoquit; & eatenus uitiatur concoctio, quatenus nati-
uus calor à ſuo temperamento longius recedit. & proinde etiam ſanguis, qui per concoctionem gignen
dus eſt in iecinore, magis à natura ſanguinis recedit, & in alienam naturam degenerat; vnde quando
non multus eſt receſſus, fit quidem ſanguis, qui colore ſaltem naturam ſanguinis imitatur, conſiſtentia
verò minimè. nam tenuis eſt, & aquoſus, uel ichoroſus. Sed ſi longior à temperamento fiat receſſus, ita
& humor genitus procul eſt à natura ſanguinis. nam ſi ad calidum intemperamentum inclinet, pro ua-
ria caloris ignei, & extranei uirium ratione uaria fiet in ea materia tranſmutatio; quia tùm putreſcit,
tùm aſſatur ab eximio illo calore. Vnde ſæpe fiunt fluxus, qui colliquatiui dicuntur; quoniam quæ ex-
cernuntur, ueluti colliquationes uidentur. nam calor ille igneus primum humores, mox & carnem ie-
cinoris eliquat: eliquatæ uerò in bilem craſſam, quæ ſyncera ab Hip. & Gal. dicitur, digeſta nimirum te
nuiori, & ichoroſa eius parte, tranſeunt, atque talis deiicitur, quæ fœdum quendam, & ferè horribilem
refert odorem, extranei caloris partim aſſantis, partim putrefacientis ſignum manifeſtum. Interdum
uerò (ut quinto de Loc.affec. docuit Gal.) inter initia quidem, quaſi ichor cruentus eadem, quam dixi-
Cap. 7 mus, ratione excernitur: ſed aucto morbo, & inualeſcente deinde calore aſſante, atque urente, excre- D
tio fit ſanguinis craſſi, & atri, nempe ex aſſatione accedentis ad naturam humoris melancholici: poſtre-
mo uerò & atræ bilis. At uerò ſi iecur à temperamento proprio ad frigidum receſſerit, atque ita ſit red
Le.66. ditum imbecillius, excretiones redduntur pari modo inter initia tenues, & quaſi ichor ſanguinis; ſed
neque ita aſſiduæ, neque multæ: nam quaſi per periodos, & per interualla, quando iam ſuppreſſa ui-
detur aluus, repente citatur; atque poſtea profluuium protrahitur, & per aliquot dies fluida facta, ma
gis confertim deiicit: & (ut prius diximus) cum morbus in longius protrahitur, non eadem forma, co
lorque, & ſubſtantia deinde ſeruatur. Vnde & hic inter initia, cum adhuc non admodum deiectum eſt
robur facultatis concoctricis, fit quidem aliqua tranſmutatio alimenti ad naturam ſanguinis, ea ta
men ſolum inchoata, & minimè abſoluta: mox uero increſcente iam affectu, materia illa, quæ co-
qui non poteſt, neque uinci à natiuo calore, corrumpitur tandem, & perinde (ut Gal. octauo de Comp.
med. ſec. loc. ait) in uarias formas, & modos uitiatorum excrementorum degenerat: quemadmodū in uē
triculo fieri ſolet, qn̄ crudior ē, neq; cōcoq̄t ea, q̄ īgeſta fuere: qñq; .n. corrūpitur i uarias formas. Sed iter

hæc

A hęc (ut idem docet) differentia ea eſt, quòd hęc uitia, & corruptiones, quę in uentriculo fiunt, ſatis
apertè apparent: in iecinore verò confunduntur ob id, quia cum alimentum, quòd prius coctum fuerat
in ventriculo, in iecur diſtribuitur, ſanguini commiſcetur, qui in eo viſcere præerat, ac ibi corrumpitur,
tandemq; & ſanguinem ſecum in eandem corruptionem trahit: quo fit deinde, vt variæ gignantur in
hac etiam intemperie excretionum formæ colore, odoreq; differentes: vt tamen non omnino ſint ita il-
lis ſimiles, quæ ex intemperie calida ortum habent, vt facilè diſcerni non poſſint, ſi quis diligentiam ad-
hibuerit; vt pote quoniam in frigida intemperatura primum, neq; ita graue olent, quæ excernuntur, ſi-
cuti quæ in calida ex colliquatione fiunt, neque formam, & conſiſtentiam habent, ac ſi eliquata caro eſ-
ſet, ſed potius vt ſanguinis, qui putruerit. Interdum etiam fit excretio quædam in hoc frigido iecinoris
affectu, quæ ſanguis quidam videtur ater, vt ibidem ait Gal. qui tamen, ſi diligenter inſpicias, neq; ſan-
guis eſt ater, neq; grumus ſanguinis concreti; ſed eſt propriè ea humoris melancholici ſpecies, quæ eſt
veluti fæx ſanguinis: vnde non eſt ſimilis exquiſitę illi atræ bili, quæ lucet, ut bitumen iudaicum, & ex
aſſatione fit, qualis ea erat, quæ poſtremo excernebatur ex intemperatura calidiori, quæq; ex vſto, &
aſſato ſanguine ortum habuerat: quia hæc ex putreſcente potius ſanguine fit, quàm ex eo aſſato. Hi ergo
& tales ſunt fluxus, qui hepatici, quia ex imbecillitate, & intemperatura iecinoris ortum habent, dici
B conſueuere: in quos etiam referendus eſt fluxus, qui inflammationem iſtius viſceris ſequitur: nam &
hic ex calida intemperatura originem habet. Quòd verò alui profluuia & vitio lienis poſſint euenire,
præter id, quòd rationi conſentaneum id eſſe videtur, cùm & lien ſua excrementa naturæ inſtituto in ven
triculum propellat, quæ ſi multa congerantur, tùm in vniuerſo corpore, tum etiam in iecinore, nec lien
ipſe infirmus ſit, verùm & attractrice, & expultrice facultate valeat, neq; obſtructiones obſtent, attrahet
copioſum eum melancholicum ſuccum, ac ſubinde per ventriculum ad inteſtina excretum tandem cũ Apho.
alui deiectionibus expelletur: experientia huic etiam rei atteſtatur, Hippocratesq;, & Galenus quarto 21.22
Apho. & ſexto de Loc. affec. aſtipulantur. ſexto enim de Loc. affec. ait, iecur, lienemq;, vt multa habent 23.
communia ſymptomata, ita in hoc etiam non eſſe diſſimilem eorum rationem, quòd vt in ventriculum Cap. 1
cruentis propulſis excrementis iecur cruenti vomitus in cauſa eſſe poteſt, & illis ad inferiorem etiam
aluum propenſionem habentibus, fiunt (vt paulò antea expoſuimus) cruentæ, & hepaticæ deiectiones:
ita etiam & ex liene tùm vomitus, & nauſea poteſt concitari: tùm vel maximè etiam deiectiones nigræ,
& melancholicæ. ſed hæ interdum (vt ille ait quarto Apho.) rationem habent motus iudicatorij; uem-
pe quia morbi, vel lienis, vel etiam qui ex iecinore, vel qui ex uniuerſo corpore ortum habent, per eas re
ſoluuntur: interdum verò ſymptomatis, quando & multus generatur ſuccus melancholicus, & lien fa-
C ctus imbecillior, illum aut nequit attrahere, aut nequit expellere. quare iecur & ipſum ea occaſione
redditur imbecillius, vt deinde effluere permittat ſcatens hoc excrementum: quod & ex obſtructione
lienis euenire præterea poterit. Sed nihilo etiam minus vitio, vel ratione vniuerſi corporis poteſt conci-
tari copioſum alui profluuium, & aliquando quidem natura excernente ſuperuacaneum, & inutile ex- Cap.
crementum, uſa ſanè (vt in lib. de Differ. Symp. ait Gal.) ea prouidentia, qua à morbis, qui poſſunt ex re- vlt.
tentis his excrementis excitari, cauere ſolet. Vnde ſexto de San. tuen. ait alui deiectiones eſſe commune Cap. 6
auxilium illis omnibus, in quibus congeſta eſt vitioſorum humorum copia, & huiuſmodi alui profluuia
multis, vel etiam dum benè valent, ſalubriter accidere ſolent, qui per certa quædam interualla perinde,
vt mulieres per menſtrua, purgantur. Fiunt & aliquando in morbis, quando natura facta fortior ſupe-
ratis morboſis excrementis, morboſq; iudicatura, facto impetu, ea confertim excernit. eiuſmodi tamen
excretio nunquam in morborum initiis, neque anteaquam concoquantur, apparere poteſt, ſed poſtea-
quam ſigna concoctionis viſa fuerint. Fiunt tamen & profluuia alui ſtatim ab initio morbi, uel parum
poſt initia, per quæ excernuntur aliàs aliæ vitioſæ materiæ: id quod accidere poteſt, vel ob id, quia fa-
cultas excretoria ſolicitatur à nimia malorum humorum copia, quam natura nequit ferre: vel à mul-
ta malitia, & acri, malignave eorum qualitate: aut ex imbecillitate facultatis contentricis, quæ fa-
D cta languida nequit amplius in vaſis continere ſuccos, ſed eos permittit, vt ſponte effluant. Multa au
tem ſuccorum copia multis poteſt de cauſis generari, vt à prima partitionis huius parte explananda
exordiamur. Primum quidem ex ſuppreſſa aliqua euacuatione, qua ſolita eſt natura, expurgatis ſu-
peruacuis excrementis, aut continenter, aut per quædam interualla, corpus vniuerſum mundum ſer-
uare: Continenter quidem per cutem fit digeſtio eorum præſertim excrementorum, quæ per tertiam
in ipſis particulis factam concoctionem generantur, quam excretionem motiones corporis, quibus Cap. 4
exercetur, adiuuant, frictionesq;, & balneæ. vnde cum hæc uacuatio intercepta ſupprimitur, paulò Cap.
poſt copia uitioſorum ſuccorum congeritur, præſertim uerò in calidis, & ſiccis corporibus, (ut Gale. & 13.
alibi & decimo Meth. docuit) in quibus fuliginoſa, uel fumoſa excrementa multa generantur. Quare (ut
idem tertio de Natur. facul. lib. ratiocinatur) cum ſtipata, & obſtructa cute intercipitur vaporoſorum ex
crementorum digeſtio, & exitus, partes, quæ ad eam pertingunt, eorum copia quaſi onere quo-
dam grauatæ à ſe repellere ea nituntur; atque cum exitus per cutem, uti prius ſolebant, illis ſit
ademptus, intro conuerſę ad uicinas illis partes impellunt, ſed hę accepta repellunt ad alias, do-
nec tandem poſtremò ad uenas, & ſubinde ad uiſcera confluant: atque in hunc modum poteſt
tandem alui profluuium concitari. Sed & per lotia interdum fit excrementorum expurgatio, & non

A mordax, et flaua, qualis eſt, quę ſyncera dicitur, uel atra etiã et exuſta, ut ea eſt, de qua paulo ante mul- Cõ.17
ta uerba fecimus: quandoque uero (ut tertio Apho. tradidit Gal.) et ſalſa pituita á capite in uentricu-
lum defluens. Quod ſi malum progrediatur, corpora quędam pinguia, et quaſi mucoſa, quę interius
inteſtinis hęrebant, deraduntur, detractaq́; excernuntur. Tertio niſi res conſiſtat, excernuntur ramen-
ta quędam chartilaginoſa, et craſſiuſcula ex interna interiore tunica, quaſi cuticula deraſa, quę ſimilis
eſt extimæ cutis parti, quam græci epidermida vocant, noſtri cuticulam vertunt. Et hactenus quidem fit
dyſenteria. Poſtremò verò perſeuerante fluxione acris humoris, & iam ad ſubſtantiam inteſtini perue-
nit deraſio, & ſanguinis non nihil effunditur. ſed tunc iam facta eſt vlceratio, & iure merito dyſenteria
dici debet. quanuis autem iam facta eſſe dicatur, & conſiſtens, non tamen ita facta eſt, vt & ea diuer-
ſos ordines, & (vt aiunt) gradus non habeat, quatenus aut profundius vlcus excitatum eſt, aut magis
ſummam eius partem occupat: nam interdum ſumma tantum quaſi eius interior pars deraſa eſt: inter
dum magis in aluum res protecta eſt, vt abſumpta quandoque fuerit interior tunica; & tamen (vt teſta Cap.
tur Gal. quinto de Vſu partium) ille, qui ita male affectus erat, curatus eſt. Poteſt quidem & ſecunda ex- 10.
terior tunica erodi; ſed cùm eò peruentum eſt, non eſt memoriæ proditum aliquem unquam euaſiſſe.
Præterea verò poteſt eſſe vlcus ſimplex, poteſt & corroſiuum eſſe, quod deterius eſt, poteſt & putridum:
B computreſcunt enim (vt ibidem prodidit Gal.) inteſtina á ſyncere bilis tranſitu, quod adhuc prius eſt. Le.68.
Vltimò poſſunt eiuſmodi vlcera cancероſa eſſe, nimirum quando ortum habent ex tranſitu bilis atræ
per inteſtina: quod deterrimum; immò (vt quarto Apho. conſentiunt Hip. & Gal.) pernitioſus, & letha
lis omnino eſt affectus. Si quis autem rectè ad ea, quæ hactenus expoſita ſunt, animum aduerterit, hæc
omnia percepiſſe potuit: primum quidem, quód plerunque (vt ſcripſit Hip. ſeptimo Apho.) dyſenteriã Apho.
ſequitur alui profluuia, vitioſis ſiquidem humoribus diutius in inteſtinis commorantibus. Quod ſi ali 71.
cui ſuccurret dubitandi occaſio ex iis, quæ de natura, & officijs inteſtinorum dicta ſunt: (quemadmo-
dum Gal. uiſus eſt quinto de Vſu partium dubitaſſe) qui fieri poſſit, vt acri humore vlcerari inteſtina poſ
ſint, cùm & ſint eximio quodam ſenſu prædita, & ſtatim excitata, quę nocent, ſegre, nequeantia ea depel-
lunt, & deiiciunt. Ille ex eodem Gal. reſpondendi rationem depromat, qui omnem iſtius rei rationem
in ſinus multos, & flexus, quibus implicita ſunt, retulit, in quibus morari tradens excrementum mordax
poteſt non ſolum ea abradere, ſed mox etiam excidere. Deinde verò & hoc, quód ſępe dyſenteria ſequi
tur lienteriam, hoc eſt inteſtinorum leuitatem; quod Hip. docuit ſexto Aph. nam cùm ſæpe leuitas hæc Aph.1.
ortum habeat (ut ſuperius in hoc præſenti capite relatum eſt) ex redundantia acrium, & malignorum
humorum mordentium ventriculum, & inteſtina: hi ſi in illis diutius perſtiterint, tandem (vt ibi Gale.
C docet) in dyſenteriam res tranſit. præterea verò & diarrhœam ſæpe dyſenteria ſequitur, præſertim verò
(vt ſeptimo Aph. ait Hip.) ſi ſynceræ fuerint deiectiones: Cùm autem huius affectionis origo ſit ab acri- Apho.
bus humoribus, & abradentibus, facile eſt iudicare, quód autumno (vt tertio Aph. ait Hip.) frequentius 23.
quàm alijs temporibus, dyſenteriæ concitantur. nam præter fructuum eſum, quibus abundat autumnus, Apho.
multa in eo copia diuerſorum humorum vitioſæ naturæ gignuntur. Autumnus enim (vt Gal. primo A- 23.
pho. ait.) comparatur morbis ex corruptione humorum excitatis. ac inequalitas eius viſcerum uiribus Cõ.17.
aduerſaria non parum eſt. Vnde & tempeſtates, quæ plurimum ſiccæ ſunt, in calore verò, & frigore inæ-
quales (vt eodem tertio Apho. docuit Gal.) obuoxia reddũt corpora dyſentericis affectibus. Ita & æta-
tes, in quibus plurima congeritur bilis, his affectibus ſunt non parum expoſitæ: ficuti conſiſtens ætas, Cõ. 6.
& quæ iam (vt tertio item Aph. ipſe ſcripſit) inclinare incipit. Sed neque hoc prætermittendum eſt, quod
tamen & ex ante explanatis ſequitur: nempe quód præter alias differentias, quarum ſuperius fuit facta Cõ.30
mentio, illæ etiam cognitu neceſſariæ ſunt ad rectam curandi rationem inſtituendam, quæ á loco affe-
cto accipiuntur. Nam vel graciliora inteſtina ab ulceribus correpta ſunt, vel craſſa. longè autem diffici-
lior curatu morbus eſt, & magis doloribus torquet, cùm laborant gracilia, quã craſſa, & deterior eſt, cũ
D ieiunũ, quã qñ alia malum occupat. In craſſioribus verò, qñq; id, quod colõ dicitur, interdũ verò poſtre
mũ, rectũ uidelicet laborat, atq; facilior eius erit curatio. Docuit autem Gale. tùm primo, tùm ſexto de Cap.1.
Loc. affec. qua ratione diſtinguendum ſit, quando gracilia, & quando craſſa inteſtina malè habent; & id et 4.
quidẽ tùm ex natura eorũ, quæ deiiciuntur, tùm præterea ex mõdo deiiciendi. Sed his adiiciamus & ra- Cap.2
tionem doloris. Ex ijs, quæ deiiciuntur: quia cum ulcus tenet craſſiora inteſtina, ramenta, quę excernũ
tur, craſſiora, & maiora ſunt, & cũ illis unà & pinguedinis quidpiã excernitur, & aliquid ſanguinis: at ue
rò cũ graciliora ulcere tentantur, ramenta, quæ deiiciuntur, minora & latitudine, & craſſitie; ſed ſanguis
& cũ excremẽtis excernitur, & cũ illis prorſus, & exquiſitè permixtus, ſecus atq; in vlceribus craſſiorũ, in
quibus ſanguis non prorſus vr̃ mixtus, ſed ferè ſupernatare. præterea neq; pingue quidpiã á gracilioribus
deraſum deijcitur. Sed ex mõ deiiciẽdi ad ipſum cognoſci põt; q ppe qñ ut ſemper deiectiones præcedũt
eroſio, & tormina in inferiori vẽtre: ita laborãtibus craſſioribus, citiſſimè poſt perceptũ dolorẽ ſequũtur
deiectiones cruẽtę, & ſtrigmentoſæ. Cum verò vlcus gracilia occupat, longiori interuallo tpis á percepto
dolore ſequuntur deiectiones. Huic accedit, ꝙ ſi quis, dũ ſecantur corpora, ſitũ obſeruauerit inteſtino-
rũ, facile ex loco doloris, quẽ ſignificat ægrotus, cõijcere poſſumus, gracilia, an craſſa inteſtina ſint male
affecta. Sed qa iſtiuſmodi affectus, nẽpe inteſtinorũ vlceratio particulatim quoddã habet incõmodũ, cũ
poſtremũ & rectũ inteſtinũ occupat, uel ab illis diuerſum, quæ dyſentericos cruciant: vel ſi non oĩno di-

uerſum, ſaltem tamen longè maius, ác magis moleſtum : ideò & is affectus in hoc inteſtino peculiare A
quoddam nomen ab eo moleſto ſymptomate aſſecutus eſt. Sed tandem rationem iſtius ſymptomatis
exponamus : nam facilè etiam percipietur, cur illi id nomen fuerit inditum. Symptoma verò illud eſt
inexplebile quoddam deiiciendi deſiderium : concitatur.n.ab ea acri materia, quæ pungit, & rodit hoc
inteſtinum, cupiditas quædam deſidendi, quaſi per aluum maxima quæpiam res ſit exoneranda, mini-
mũ tamen eſt id.quod egeritur : quo præterea egeſto, neque tollitur id deſiderium. Excernitur verò u-
Cõ.53 ſcidæ pituitæ admodum parum, verũ ea putris: alioquin enim non irritaret, neque vlcus poſſet excita-
re : quod exponit Gal.tertio lib.Com.in tertium Epidem. Sed tantus labor & in deiiciendo, conatus, &
expreſſio (vt ibidem ait) fit, propterea quia craſſa, & viſcida eſt ea pituita, & proinde nequit niſi ægre in-
de auelli. Sed huius morbi comites ſunt (vt eodem libro monet) dolor, & is propter diſtenſionem, cona
tumq; plurimum, atq; tedium, quod ex aſſiduis deiectionibus ortum habet. Vnde (vt quinto de Vſu par
tium Gal.cen ſuit) recenſendum eſt hic inter grauiſſimos ventris affectus. & ab hac moleſta tentione no
men id, teſte Gal.ſeptimo Apho. aſſecutus eſt : tenemus.n. græcè dicitur παρὰ τὸ τείνεσθαι quod ten-
di ſignificat, quod adeò noxium eſt ſymptoma, vt mulieribus, quę geruut in utero, ſępe abortum afferat.
Cõ.27 à moleſta.n.tenſione cùm omnes corporis partis defatigantur, tum uel maxime uterus, qui hæret & ane
xus eſt recto inteſtino : ob eam igitur tenſionem, qua aſſiduè cruciantur, & propterea quòd frequen- B
ter coguntur aſſurgere ad egerendum, iuxta atque in alijs magnis motionibus, doloribusq;, obnoxiæ
quàm maximè abortibus fiunt. Sed redeamus, & de unaquaque harum differentiarum ſeorſum ſer-
monem habeamus, atque addamus, ſi quid ſit prætermiſſum, & qua ratione diſcerni poſſint.

De alui profluuijs a uitio uentriculi ortum habentibus : ac de eorum differentiis particulatim. Cap. V.

Le.69. TRium differentiarum alui profluuiorum factam mentionem inuenio, quando ex ventriculi vitio
ſo affectu fit id profluuium : quæ apud antiquos medicos, græcos præſertim, ſunt propriis nomi
nibus diſtinctæ. vtinam itidem eorum rationes, quibus illæ diſtingundæ eſſent, fuiſſent expla-
natæ. nam de illis, quaſi de rebus notis loquuntur : cùm tamen, quantum ad me pertinet, non
ſit medici negotij eas diſtinguere. Sunt verò tria illa nomina, quibus tres illæ differentiæ ſignificantur,
hæc, lienteria, diarrhæa, & cæliaca. Primum leuitatem inteſtinorum ſignificat : Secundum uerò, quan-
tum ad uim uocabuli ſpectat, ſignificat profluuium ex δὶα præpoſitione, & ῥέω, quod fluo ſignificat: Ter-
tium à loco affecto depromptum eſt : κοιλία enim uentrem, uel aluum ſignificat. Ortum uerò om- C
nes hi affectus habent ex uentriculi imbecillitate, quæ eius intemperiem ſequitur : à qua ſequitur error,
tùm in concoctrice, tùm uerò in contentrice facultate. Aliquãdo etiam ex aliquo morſu, qui uel ab acri
materia uellicante concitatur ; uel ex aliquo ulcere ſuborto in inferiori aluo, nempe, uentriculo, & inte-
Cõ.22 ſtinis. Quemadmodum enim Gal.tertio Apho.docuit, in aliquibus perinde ſubcreſcunt ulcera in his
partibus, & eadem ferè occaſione, ſicut aphthæ in ore, & faucibus. Sed hac deinde ratione differunt hi af
fectus, quod (ut ſuperius diximus) in lienteria excernitur cibus citra ullam ferè eius mutationem in uen
Cõ.1. triculo factam : unde (ſicuti ibidem expoſuimus) Gal.ſexto Apho.diffinitione oſtenſurus, quid liente-
ria eſſet, ait, quod breuiſſima erit definitio, ſi dicamus lienteriam eſſe concoctionis defectum, priuationẽ
Cap.2 ue. & ſexto de Loc.affect.ait, quòd eadem ratione in uentriculo fit lienteria, qua in ueſica affectus, qui
diabetes græcè dicitur, quo potus, ut bibitur, ita mingitur ſine ulla immutatione; & utrobique duæ fa
cultates deficiunt, & quaſi abolentur, quæ continet, & quæ concoquit. In diarrhæa uerò, & cæliaca affe
ctiones non omnino deiicitur cibus citra ullam tranſmutationem, ſed mutatus quidem, non tamen co-
ctus, & non omnino cruda materia, uerùm non rectè confecta : unde diluta fiunt excrementa tenuia &
Cõ.20 fluida. tales enim dejectiones (ut ſecundo Prognoſ.docuere Hip.ac Gal.) omnes cruditatem ſignificant
& errorem concoctricis facultatis. Differunt autem, quantum ex Gal.& antiquis conijcere poſſum, cœ- D
liaca, & diarrhœa, quod cùm intempeſtiua alimenti excretio fieri poſſit uel uentriculo irritato, ab acri-
monia, uel morſu : nimirum cùm aliqui mordaces humores uellicando ſtimulant : aut cibus in tranſitu,
quamuis ſit acrimoniæ expers, tamen propter abraſionem, uel ulcus ſubortum in inteſtinis, pungit, &
uellicat : item quia cibus ſua multitudine facultati contentrici moleſtus nimis eſt : aut tertiò, quia fa-
cultates naturales languidæ in uentriculo, & inteſtinis imbecilles ſunt, ut effluere permittant alimen-
tum, antequam probè concoquatur, & poſtea diſtribuatur. Cum ſit aluus humecta, & fluens immodi-
cè, deiecto intempeſtiuè alimento ob acrimoniam, et morſum excitatum, uel quia cibus corruptus acri-
moniam ſibi comparauerit ; uel propterea quòd bilis, uel alius acris humor in uentriculum defluat: uel
etiam ob nimiam copiam, et pondus ingeſti cibi : diarrhœa propriè dicitur. hoc enim inſinuare uiſus eſt
Cap.5 Gal.tertio de Natural.fac.ubi ait, quòd diarrhœa ſæpius fit demorſo uentriculo ab acri aliqua materia,
Cap. uel à multitudine grauato. Vnde ſecundo de Alimen.facul.ait, praui ſucci ex uniuerſo corpore in infe-
20. riorem uentriculi partem defluentes diarrhœam pariunt : et tertio de Cauſ. ſympt. ſtranguriam, quæ
Cap.3 ab acri humore ortum trahit, urinę diarrhœam appellat. Niſi tamen nondum aliquod ibi ro-
leuerit, ut noluerit potius dicere Galen. ut ſtranguria, et diarrhœa. Sed quomodocunque dica-

A tur. videtur uoluiſſe conferre diarrhoeā cum ſtranguria ea ratione, quòd ambæ ab acri humore concitantur. At verò cùm fluunt liquida, leniaque, neque aliunde occaſionem aluus habuit, niſi facultatis imbecillitatem, quæ intemperiem, præſertim verò frigidam ſequitur, non autem acrimoniam uel mor- Cap.7
ſum, cœliaca propriè eſt. Vnde octauo de Comp. med. ſec. loc. in eodem ordine collocat cœliacos, & ſtomatichos. nam hi affectus in ſola citra alium morbū imbecillitate uiſcerum propter intemperatu-
ram, vt vbi de iecinoris affectibus in priori libro habitus ſermo fuit, explanauimus, conſiſtit. Sexto autē Cap.2
de Loc. affect. res hæc ſatis apertè expoſita eſt, cùm dixit inteſtinis, & ventriculo affectis euenire credū tur lienteriæ, & cœliacæ; cùm materiæ nequaquam ſunt mordaces. nam vt mordaces omnia inteſtina ad excretionem excitant: ita non mordaces inteſtinorum imbecillitatem ſequi conſueuere. Sed & quinto
libro in ſextum Epide. ait, exteriorum partium refrigeratio ventrem exiccat; interiorum verò contra hu Cō.27
mectat, atque lenit, quæ cœliacos affectus interdum concitant. Archigenes verò (vt Aetius Sermone Cap.
nono retulit) in hunc modum cœliacos affectus deſcripſit: nempe non omne uentris profluuium pro- 37.
priè cœliaca affectio appellatur, neque enim ſi crudi, & omnino incocti inferne prodeunt, neque ſi corrupti, & in peregrinum habitum mutati ſunt, cœliaca dicitur: uerum tunc ſolum, cùm lenia, & humecta excrementa egeruntur, uentre pre imbecillitate digerere nequeunte. Sequitur autem ipſos aſſi-
B dua egeſtio, aliquando fœtida cum animi deliquij ſenſu: aliquando autem cum ijs, quæ egeruntur, ſanguis flauus, & tenuis deſtillat. Vnde & cibum auerſantur, & decolores, & uehementer graciles fiunt. Sed nec Paulus ab hac ſententia alienus uidetur. Quibus explanatis, poteſt & ratio harum affectionum ſatis eſſe unicuique aperta: immo & earum quoque cauſæ, & ſigna, ſi quis rectè animaduerterit. Vnde opportunum erit, vt iam de illis curandis uerba faciamus. Imprimis itaqua hoc in memoriam reuocandum eſt, cuius etiam ſuperius meminimus, nimirum quòd hęc omnia, de quibus in præſentia agimus, ſymptomata, quæ à diuerſis (vt hactenus à nobis expoſitum eſt) affectionibus ortum habent, & ſępe etiam aduerſariis; quamuis ſymptomata, ipſa, quantum ad ea ſpectat, in curationis ratione nullam habent indicationem: interdum tamen adeo præualent, ac ſæuiunt, vt ſit neceſſe, aut omnino, aut maiori ex parte relictis affectionibus, contendere cum ipſis, & ea niti refrenare, compeſcereque: quo tempore (vt ſæpe diximus) ſubeunt rationem cauſę. ſæpe enim uel ex nimia uacuatione, vel ex frequenti motione, dum aſſiduè aſſurgere ad deiiciendum coguntur, vires fatiſcunt: uel præterea quia corpus non alitur, cùm plerunque in his & concoctio, & diſtributio deſiderentur: interdum & ad aquam intercutem, quandoque ad tabem perducunt, vt innumeris locis ex Hippo. & Gal. citatis probare poſſemus: niſi res hæc uideretur ſatis aperta. Quòd ſi res ſic ſe habet, nemo eſt, qui non percipiat bipartitam oportere eſ-
C ſe conſiderationem in curandis his morborum generibus: nempe vt altera ipſum ſymptoma ſpectet: altera verò affectionem, vnde fit ipſum ſymptoma; atque his inter ſe collatis, quodnam ipſorum magis vrgeat conſideremus. Nam recta quidem curanda ratio exigit, vt ſemper alioquin, quę ſymptomatum cauſa eſt, tollendæ incumbamus: niſi quando ſymptoma adeò moleſtum redditum eſt, vt præceps aliquod periculum minetur. Igitur & nos primum de ea curatione agamus, quę affectionem reſpicit:
poſtea uerò & de ratione compeſcendi ſymptoma ſermonem inſtituemus. Vt autem differentes ſunt Lec.70.
affectiones: ita etiam neceſſe eſt eſt methodum eſſe diuerſam: quamuis enim omnes hæ affectiones lædant, tùm concoctricis, tùm uerò contentricis facultatis operationes, vt oſtendimus; non tamen in his omnibus eſt idem lædendi modus, ratioque. Nam interdum per ſe, & primum læduntur: interdum verò (vt philoſopi loquuntur) per accidens. Per ſe quidem hę operationes læduntur, quando ab aliqua intemperatura contracta in uentriculo, & inteſtinis imbecilles fiunt uires harum facultatum. & quāuis omnis intēperatura cū immodica fit (vt & primo Apho. & ſæpius teſtatur Gal.) poſſit cuiuſq; facultatis robur deiicere: his tamē præſertim nocua ē frigida, humidaue intēperatura cū materia, & citra materiā:
Inter materias vero maxime pituita, & præſertim (vt quarto Apho. tradidit Gal.) quæ acida eſt. Per acci Cō.12
dēs verò lædunt, quæ irritādo has facultates, non quidē ob viriū imbecillitatē, ſed ob moleſtiā. cogūt ex-
D pellere intempeſtiuè cibum: Cogunt autem, aut nimium pondus accepti cibi ob nimiam eius ingeſtam copiam, aut eius mordens aliqua qualitas, uel quæ alioquin uentriculo, & aliis partibus plurimum ſit ingrata, aut humores acres, mordacesq;, qui uel in uentriculo geniti ſint, uel aliunde in eum defluant: aut in ipſo eſt cauſa, cur uellicetur, & concitetur ad expulſionem. cauſa verò eſt vlcus contractum in uētriculo, uel inteſtinis. Sed de his curandis primum agamus, quę per accidens ſunt horum ſymptomatū in cauſa. Quòd ſi nihil diximus de ſignis, quibus hę tam uariæ differentiæ diſcernendæ ſint, non eſt, cur quis miretur, cùm hęc adeò perceptu facilia ſint, vt ſuperuacaneum cenſuerimus in his tēpus conterere. nam de ratione cognoſcendi has intemperaturas pręſertim in ventriculo abundantiſſimè ſuperius actū à nobis eſt. Cùm verò à cibo fiunt, conſiderata natura, & copia accepti cibi, facilè iſtius rei cognitionem aſſequemur. Quòd verò à morſu, ſenſus illius, qui ægrotat, demonſtrabit. De ulceribus autem tàm uentriculi, quàm inteſtinorum diſcernendis iam etiam, quantum ſatis eſſe poteſt, ſermo habitus eſt. Itaque quando ciborum uitio hæc contingunt incommoda, hoc ſolum procurandum, vt cibus deſcendat, atque uentriculus inanis reddatur: interea autem inedia ſeruanda, ac poſtea conſiderandum, an uentriculus ex eo errore uitium aliquod, ſicuti aliquam intemperiem, imbecillitatemue contraxerit, nam id corrigendum, vt rei opportunitas, & ratio contracti vitij exigere uidebitur: neq; ſe modo

rando, & emendando contractum in intemperie vitium; ac ſubinde robore uentriculo addito, vt ubi A
de cholera ſermo habitus eſt, exponebamus. Quòd ſi alui fluxio adhuc moleſtaret; cenſendum eſſet
reliquias corrupti cibi hęrentes extremis uenarum oſculis mordendo ea irritare, & huic deinde rei oc-
currendum eſſet, quo modo in tractatione de curanda cholera docuimus. Si etiam aliqua ſuborta in in
teſtinis, & uentriculo vlcera in cauſa eſſent, cur intempeſtiue ex morſu excitata hęc viſcera onus, & mo
leſtam rem depellere niterentur, prę ſertim qualia ſunt ea, quæ ſummam inteſtinorum planitiem oc-
cupant, ſimilia illis ulceribus, quæ in puerorum ore ſuccreſcere interdum ſolent, & (vt tertio Apho. ait
Cō.22 Gal.) aphthæ à grecis dicuntur: curanda ea affectio erit, primum vomitu, vt eodem loco docuere Hipp.
& Gal. quia ſolent eiuſmodi ulcera à tenui, & acri humore concitari, qui facilius per ſuperiora uacua-
tur. nã eius generis humores potius ad ſuperius, quã ad inferius motum habent; dummodo & ille, qui
ægrotat, aptus, & tempus anni ad vomitum commodum fuerit. nã vomitui magis opportuna eſt ęſtas:
deiectionibus verò per inferiorem aluum hyems. Inanito autem ventre, & ſubtracto fomento vlceribus,
Cō. 1. iam factus morbus erit curandus: quo modo ſuo loco docuimus curanda eſſe ventriculi vlcera, nempe
medicamentis ſiccantibus & (vt ſexto Apho. ait Gal.) aſtringentibus. Sed ſi morſus non ab ulceribus
habeat occaſionem, ſed ab acri humore, ſi quidem in ventriculo ille ſit genitus, procurandum, vt de ven
triculo prius detrahatur, vel ſuperius per uomitum, ſi ſurſum propenſionem habeat: (& hoc modo du- B
plici nomine prodeſſe poterit: & ratione uidelicet euacuationis, remota nimirum cauſa fluxionis, & ra
tione reuulſionis) vel inferius, præſertim verò per clyſteres, & interdum etiam acriores. nam & hoc Gal.
Cō. 9. docuit ſecundo lib. Com in ſextum Epide. vbi oſtendit, quòd cùm acri clyſtere profluuium alui ex mor-
daci humore curatur, curatio fit per contrarium: ſicuti quando vomitus etiam vomitu curatur. Quo
humore detracto, uentriculus roborandus eſt: quemadmodum & octauo Metho. docuit idem Gal. vbi
de ratione curandi febres ephemeras à cruditatibus concitatas egit. Sed ſi aliunde confluant morda-
ces humores in ventriculum, primum quidem (nam non ſimplicem, ſed multiplicem, & compoſitam
rationem curandi exquirit) conſiderandum, num ex uniuerſo corpore, vel ex capite, vel ex iecinore de-
fluant ad uentriculum, vel ex vtero; atque illi particulæ (vt ſępiſſime fuit ſuperius expoſitum) proſpicien-
dum, procurandumq́; ut cauſa ab illis tollatur, cur congeſtio in illis, & mox impulſio facta ſit. Dein-
de verò incumbendum eſt, ut fluxio ad uentriculum inhibeatur, & ſiſtatur. ad quam ſiſtendam ea iti-
dem erunt non modò opportuna, uerùm & neceſſaria, quibus cohiberi fluxiones uniuerſas ſæpius an-
Cō.15. tea docuimus: nempe reuulſiones, & repulſio. Reuulſiones verò, aut cum euacuatione fiunt, aut citra
eam. Præcipua verò iſtius modi cùm euacuatione reuulſio (vt tum alibi, tũ ſexto Apho. affirmat Gal.)
eſt uomitus, quem eſſe ſalutare remedium in alui profluuio, prę ſertim diuturno propterea ait, quia cur- C
Cō.87 ſum materiæ ab inferiori aluo auertit. Poſtea verò & quę apta ſunt ad vrinam ciendã, (vt quarto Apho.
Cō. 7. idem ait) moliri ſolemus. quamuis Hippo. & Gal. ſecundo libro Com. in ſextum Epide. deriuationem
hanc potius eſſe, quàm reuulſionem cenſuerit: ſicut etiam contra, cũ urina immodicè fluit: ſi aluus cie
tur, deriuationem etiam eſſe ait: reuulſionis verò in utriuſquo rationem habere uomitum: à quã ſenten
Cap.3. tia quinto etiam Metho. non uidetur fuiſſe diuerſus. Tertia verò reuellendi ratio cum uacuatione eſt
ſudor, ſi cieatur: fluentem enim humorem ad uentriculum extrorſum ad cutim conuertit: qua ratione
& balneum fluentem aluum (vt tertio de Rat. uict. in ac. mor. teſtatur idem Gal.) ſiſtit. Noſq; uacuatio
Cō.59 ne autem reuellunt frictiones (ut idem quarto de Tuen. ſan. ſcripſit) & uincula, & id genus alia. Electio
Cap.6. verò horum inſtrumentorum rei opportunitati congruens erit, ſi rationem habuerimus impetus, & mul
titudinis horum fluentium; quia ſi magnus fuerit impetus, & copia multa, accommodatior erit reuul
ſio cum uacuatione, præcipuè autem uomitus, niſi aliquid obſtet, nempe aut imbecillę vires, aut corpo
ris ineptitudo ad uomitum; alioquin alijs leuioribus vti ſatis eſſe poterit. Repulſio autem fluentis mate
riæ fieri ſolet aſtringentibus comeſtis, bibitiſve: prætera & exterius adminiſtratis, ut ſunt fotus, illitio
nes, cataplaſmata, & id genus alia, de quibus alibi ſermo eſt habitus. Quoniam verò (ut eodem ſecun
Cō. 9. do lib. Com. in ſextum Epid. ait) duplici ratione eiuſmodi affectiones curari poſſunt: nimirum primum D
euacuatione, & reuulſione: deinde concoquentibus acres humores, atque eos in optimam qualitatem
mutantibus, aut temperantibus; atque hæc uel ex eorum numero ſunt, quę comedenda, bibendaue ſunt,
aut eorum, quæ exterius adminiſtranda, uel inferius ſubiicienda. Imprimis verò prę ter ea, quæ ad
uſum ciborum pertinent, de quibus in explanatione eorum, quæ ad victus rationem pertinent, agemus:
ſunt ſyrupi, vt roſaceus, vel recens; vel ex roſis ſiccis; pro vt maiori, uel minori aſtrictione uiſum fuerit
opus eſſe: ſyrupis etiam ex cichorio, endiuia, oxalide: neque tamen, & qui ex zizip his confectus eſt, alie-
nus cenſendus ab hoc negotio, ut pote qui refrigerandi, incraſſandique uim habet, nec non & omnem
acrimoniam obtundendi, demulcendique. Sed & decocta quoque ex his rebus, præterea ex plantagi
ne, ſed & decoctum radicis althęę, tanquam ad modum diarrhois, atque dyſenterijs accommodatum
laudauit Gal. ſexto de Facul. ſimpl. medic. prętera verò pomorum decoctum, vel poma cocta cum pa-
ne, & multa id genus. Exterius uerò ſunt linimenta ex oleo roſaceo, melino, & ſimilibus. Inferius in-
ijciendi ſunt clyſteres, quales erunt illi, de quibus, vbi erit ſermo de dyſenteria curanda, erit agendum;
qui fieri ſolent ex decoctis hanc uim habentibus: ſicut quę ex malua, althea, uiolarum herba: quibus ad
duntur olea congruentia, vt ſunt roſaceum, uiolaceum, amygdalinum, præſertim dulce: præterea & adi

pes, vt

A pes,ut ſunt anſerinus,gallinaceus,vernecis,vel (vt aiunt)caſtrati;item & capræ,uel hyrci,& ſimiles. Mihi ſæpe in vſu eſt ius inteſtinorum pingue, quod farctores paſſim uendunt, preſertim quod pingue eſt. Sed & clyſteres ex lacte ſimplici, vel addito butyro optimi ſunt, & maximè huic rei apti. At verò vbi hæc mala ab aliqua uentriculi, & omnino alui inferioris imbecillitate pertinente ad concoctricem,uel Lec.71
contentricem facultates ortum habent;licet poſſint hæc mala,vt vbi de cholera egimus, expoſitũ fuit, ſequi quancunque intemperaturam,ſiue cum materia illa ſit, ſiue citra materiam, quando magnus fuerit exceſſus, præſertim verò frigidæ, & cum materia, & abſque ea, comites ſunt hæ affectiones: materia verò,quę frequentior ſolet in his eſſe moleſta, eſt pituita,maximè verò acida, ut iam ſuperius diximus,quarum diſcretio non eſt difficilis. Nam ſi quidem ex alio genere intemperamenti prodeat harum facultatum imbecillitas,cum multus eſt exceſſus, facile à quocunque, uel leuiſſimè exercitato; percipietur. Cum autem à frigido, aliquãtiſper maioris negotij erit dignoſcere, adſit materia,nec ne. Et quamuis de ſignis abundè in tractatione de affectibus uentriculi ſermonem habuerimus; operę pretium tamen fore cenſemus,ſi quædam referamus huc ſpectantia, quæ à Gal. ſexto Apho. literis tradita Cõ. 1.
ſunt:nimirum quòd ſi congeſta ſit acida pituita,quæ fuerit illius morbi cauſa, perpetuo, tanquam eius ſymptoma proprium,excitabuntur acidi ructus. Sed ſi ſola fuerit intemperies ſine ullb alioquin materia,
B inter initia morbi fient acidi ructus:uerùm ulterius re progrediente, & aucta intemperatura, non amplius percipitur ulla in ructibus aciditas.nam(vt ſuperius relatum eſt)hi affectus, qui ab intemperatura ortum habent,nequeunt repente fieri,ſed paulatim: vnde in initio nnn ſtatim, ut ingeſtus eſt, ita egeritur cibus,ſed eatenus ſaltem detinetur,quatenus aliquod concoctionis initium conſequatur: quo fit,vt acidus otiatur ſapor. creſcente verò morbo.nec illud quidem fieri poteſt; ac proinde in crudiori uentriculo, & leuitate inteſtinorum appellata, ſi eo deuentum ſit,vt acida primum eructet ægrotus, mox ructus ſint acidi ſaporis expertes, creſcentis intemperiei ſine materia ſignum eſt. quod ſi iterum incipiat acidus ructus erumpere, inſignis bonis id ponendum eo aphoriſmo cenſuit Hippo. Sed paucula quædam de curatione iſtius differentiæ dicamus. nam ſuperius, cùm fuiſſet ſermo de uentriculi affectibus, copioſè hæc tractata ſunt: nempe quod contrariis, & cibis,& potionibus, medicamentisque tàm externis,quàm internis ſit opus: quia uniuerſa ratio huius curationis hunc habet ſcopum, vt corrigatur intemperamenti morboſus exceſſus. Quod ſi materia adſit, ea præterea ducenda eſt: in qua re & momentum humoris conſiderandum,nũ ad inferiorẽ uentrem propenſus ſit, vel ad ſuperiorẽ & per eam viam erit ducendum,ſed ut facilius educi poſsit parandus rebus incidentibus, & detergentibus: ſicut ſunt ea,quę tenuiorum partium ſunt,vt genera piperis,prę ſertim vero album, & diatrion pipereon, pręcipuę verò vbi abſit febris: deinde clyſteribus deorſum. quandoque etiam (vt paulò ante di-
C ximus ex Gal.)acrioribus procurandum eſt,vt ea materia detrahatur,vel vomitu ſupetius. Quòd ſi præterea interdum neceſſe ſit, & purgantibus medicamentis ad hunc vſum vti: non ſunt admittenda niſi leniota,& quæ pręter vim purgandi, vim aliquam roborandi, & aſtringendi habeant. Nam(vt Auic.ait) ventrem ſoluere ſuper uentris ſolutione timoroſum eſt. Poſtremò autem loco & de victus ratione cõgruente his affectibus curandis non nulla dicemus. Primum ergo, vbi ſupprimenda eſt fluens aluus, quieti,ſomnoque indulgendum eſt.nam ſomnus quidem vtilis, ſi qua alia res, eſt;& id duplici de cauſa. Primum quia plurimum ad detinendum cibum confert; vt pote qui omnes præter ſudorem euacuatio- Cõ.15
nes contineat. Pręterea(ut Gal.primo,quarto, & quinto Aphot. & alijs multis in locis docuit) mirificè Cõ.67
concoctione iuuat,qua maximè in hoc effectu opus eſt. Quies uero ſedat humorum,& corporis contur Cõ.27
bationem,quam(vt Hippo.quarto. Aphor.ait) commouet motio,& exercitatio. unde moueri corpora Aph.
noluit,quę purganda ſunt. Sed imprimis à motu,& exercitatione abſtinendum illis eſt,qui his affecti- 14.
bus laborant, poſt cibum acceptum: quod in lib.de Salub.vict.rat.monuit Gal.nam citius eum deſcen Cõ.27
dere facit. Quantum autem ad cibum, & potum ſpectat,nemo eſt, qui non percipere poſsit ex ſe ẽt, cibum illum commodum futurum eſſe, qui concoctu ſit facilis; cùm pręſertim concotrix facultas ſit malè affecta: preterea qui non ſit ad corruptionem facilis,& tunc maximè, cùm ab acrioribus, & mor-
D dacibus humoribus citata eſt aluus,de quibus ſatis à nobis ſuperius fuit habitus ſermo. Sed & hoc ex eodem libro addendum videtur,quod vim inſignem habet,nẽpe quàm maximè cauendum, ne frequẽs ſit cibi aſſumptio: ſed ſemel tantum,ait ipſe,reſpiciens ſane ad illorum temporum conſuetudinem: nũc autem ſatis erit bis comediſſe. nam natura auarior fit, & magis continet in penuria: liberalius uerò in affluentia profundit. Sed & quò ſimplicior fuerit cibus, eò familiarior erit uentriculo, & minus turba- Cõ.22
bit,faciliusque continebitur, & concoquetur: ſicuti contra multiplex, & varius cibus in eadem menſa turbat uentriculum,vt & ęgrè contineri, & non facilè poſsit concoqui. Quod non in cibo ſolũ eſſe ſeruandum conſulit, uerum & in potu.uaria enim, et multiplicia uina uentriculum confundunt. nec modò uarietas uinorum fugienda eſt, ſed copioſus potus. nam et hoc eſt Gal. præceptum quarto Apho. Cõ.ul.
ſed et ſi auſteritatis fuerit particeps (ut idem in libr. de cibis boni, et mali ſucci ait)utilius erit. nam et fluentem aluum inhibere poteſt, et uentriculum firmare. Sed hoc in uniuerſum adhuc de ciborum ratione expoſito finem faciemus huic tractationi, quod ad ſiſtendum profluentem aluum congruentes ſunt cibi, qui ſaporis acerbi, auſteriue ſunt acres ſalſi, amari, dulcesque tam cibi, quàm potus. De ea autem ratione, qua ſit curandum immodicum alui profluuium, quando eò peruenit,ut iam aut uniuerſam,

ſam, aut magna ex parte curationem ad ſe conuertere cogat, poſterius agemus, ubi abſoluerimus om- A
nes differentias profluuij, quarum in priori capite meminimus. Conuertamus ergo ſermonem ad alui
profluuium, quod hepaticum dicitur

De alui profluuio ex uitio iecinoris concitato, quod hepaticum appellant, tam cruento, quam diuerſorum colorum, Cap. VI.

NOn omne alui profluuium vitio iecinoris concitatũ antiqui, & celebres medici hepaticũ (vt
ſuperius inſinuauimus) appellare conſueuere, ſed illud duntaxat, quod ex ſola imbecillita-
te contracta ex aliqua intemperatura citra aliud genus morbi, vt eſſent tumores, vel obſtru
ctiones, occaſionem habuit; præſertim verò quando excernitur cruenta quidem, ſed diluta
deiectio, de quo paulò poſt loquemur: in præſentia enim de eo agemus, quod contingit ratione obſtru
ctionũ occupãtiũ venas, vel in ſuperiori, & cõuexa, vel in inferiori, & cõcaua eius parte, impedita ſanè at
tractione, nõ ex proprio facultatis defectu, verũ ob uiarũ, per quas alimentũ trah[...]dũ eſt, impedimentũ: B
quod profluuium per periodos fieri ſolere Auicenna Serapioque ſcripſere. ac licet hoc ſit huic differen-
Cap. 2 tiæ profluuij proprium; Gal. tamen ſexto de Loc. affect. id attribuit profluuio, in quo deiiciuntur he
paticæ, hoc eſt cruentæ excretiones. ſed in his non facimus multam vim: quia neq; eſſet mirũ, ſi hoc eſſet
vtriuſque commune; longiores tamen periodos intercidere in eo profluuio, quod oppilatiuum il[l]i ap-
pellant, dixere Auic. & Serap. quàm in hepatico Gal. De huiuſmodi ergo profluuio curando primum
agamus: neque alioquin in ſignis, quibus cognoſcendum ſit, exponendis erimus multi; quia præter id,
quòd liquidæ, & (vt iuniores aiunt) chyloſæ ſunt deiectiones, vel ſub cruentæ, vt ſuperius diximus, ſunt
etiam obſeruanda ſigna, quibus ſuperiori libro, vbi de iecinoris affectibus ſermo fuit inſtitutus, diximus
deprehendi poſſe iecoris obſtructiones. Sed neque in exponenda eius curatione lõgiori oratione opus
erit, cùm uniuerſę iſtius rei, ita dicam, ſtatus conſiſtat in remotione cauſæ profluuij, nempe il[l]ius uitij,
à quo omnis ratio fluendi prodit: nimirum, vt obſtructiones aperiantur. Vnde in hac curatione, licet
quantum ad indicationem ã ſymptomate depromendam pertinet, ſi ulla tamen inde eſſet depromen-
da, videretur aſtringentia eſſe opportuna, cum ea præſertim ſint fluxioni contraria; quia tamen augent,
& difficiliores reddunt obſtructiones: ideò rectè Auic. tanquam maximum errorem damnat, ſi quis
fluente aluo ex obſtructionibus, aſtringentibus eam cohibere nitatur; cum potius apertioni omnino in G
cumbendum ſit: & non ſolùm aperientibus, ſed & euacuantibus, nempe ut ea, quæ obſtruunt, poſtquam
parata fuerint, euacuentur, erit opus. Ait autem idem Auicenna citato Hippoc. uomitum ſalutarem
admodum in hoc affectu eſſe, ſi ſua ſponte excitetur. & tandem eadem ratione tractanda eſt res hæc,
qua curari obſtructiones diximus. Quatenus verò ad uictus rationem pertinet, laudat, & rectè qui-
dem Auic. vt cibus ſit partiẽdus, ac ſemper aliquid dandum, quod adiuuet penetrationem cibi in iecur,
& ad aperiendas obſtructiones utile ſit, quemadmodum eſt medicamentum, quod a Gal. diacalamen-
thum nuncupatur, cuius ille quarto de Sani. tuen. meminit, & alijs omnibus id in hoc officio præfert.
Lec. 7 Reliquæ verò differentiæ profluuiorum, quæ in uitium iecinoris propriè referendę ſunt, ab imbecillita-
te iecinoris originem habent, ad quancunque illa facultatem attineat, concoctricem nempe, aut con-
tentricem, aut attractricem: neque enim quantum ad curandi rationem pertinet, illud admodum re-
fert: quia cùm hæ facultates omnes ex aliqua in uiſcere intemperatura contracta lædantur, rationem
curandæ intemperaturę illius natura indicat primum, deinde uerò natura particulæ male affectæ pro
ratione ergo intemperamenti, quo iecur eſt affectum, erit curandi inſtituenda methodus, quæ huic
particulæ ſit congruens. Et cùm intemperamentum quodcunque, cùm fuerit inſigne, vires deiiciat
iecinoris, primus & pręcipuus ſcopus erit intemperiem corrigere, & ad naturale temperamentum ui- D
ſcus reuocare. Intemperaturę autem omnes (vt ſępius di[ct]um eſt) cùm modum plurimũ exceſſerint,
particulas reddunt infirmas, pręſertim verò frigidior, & calidior; humidior tamen interdum (vt octa
uo de Comp. med. ſec. loc. tradidit Gale.) debile iecur efficit, ſubſtantiam ipſius laxando, ſicuti & arti-
Cap. 7 culi laxantur: nec modò ſimplices, ſed & compoſitæ temperaturæ lædunt viſcera. Agamus ergo de cu
rando affectu iecinoris, cum ex calida intemperarura factum eſt imbecillum. nam de ſignis harum in
temperierum ſuperuacaneum uidetur in præſentia agere, cùm in tractatione de iecinoris affectibus res
hæc late fuerit expoſita. Sed tamen hoc quoque non prætermittendum cenſemus, quod in pręſenti ſer
mone de curandis, tàm alui profluuiis, quàm alijs hepaticis affectibus, qui proprie hepatici dici ab an-
tiquis medicis conſueuere, nempe quando in uiſcere contracta eſt imbecillitas ex ſola intemperatura
citra aliud morborum genus: (nam ſi ibi increuerit inflammatio, aut aliquis alius morboſus tumor,
profluuium al[ui], & alia incommoda conſequi poſſunt, ſed id neque hepaticus affectus, neque profl[uu]ium
appellari dixit Gal. vt ſuperius adduximus, neque ſub hanc curationem redigendum eſt, de qua ſermo
nunc inſtituendus eſt: ſed referenda erunt illa omnia ad caput de inflammationibus, uel al[ij]s iecinoris
tumoribus) imprimis inquam hoc in hepaticis affectibus animaduertendum eſt, quòd quam[...]

A becillitate facultatum iſtius viſceris vniuerſa horum affectuum ratio conſiſtat: robur verò precipuè illi
afferunt, quæ aſtringunt; cauendum tamen, ne plurimum aſtringamus, & id quia viſcus hoc quàm ma
ximè aptum eſt, vt in eo fiant obſtructiones, preſertim verò quando imbecillum factum eſt: obſtructio-
nes verò maximè ſunt illi, & eius operationibus aduerſariæ. vnde illę medicinę maximè (vt nuper di-
cemus) laudari ſolent in his affectibus, quę ſi aſtrigant, modeſtè quidem id faciunt, & tantum, quantum
ſatis eſſe poteſt ad roborandum viſcus, & præterea aliquid habẽt, quod uim derergendi, & aperiendi ha
beat, ad cauendas obſtructiones: ſicuti contra etiam, neque illa opportuna ſunt, quæ vel calefaciant, vel
refrigerent, uel humectent citra ullam aſtrictionem; quia ea omnia vires iecinoris deijciunt. Agamus
igitur randem de curanda iecinoris intemperie calidiore; ponamusque commune fundamẽtum prius,
quòd ſicuti omnis affectus ſuo eſt contrario curandus: ita etiam intemperies quæcunquę remedijs corri
genda eſt, quæ qualitatibus, & uiribus illi aduerſentur. vnde quæ refrigerant quidem, non ſunt autem
alicuius amaritudinis expertia, & aſtrictionis, ea (vt eodem octauo de Comp. med. ſec. loc. do-
cet Gal.) omnes eas conditiones habent, quas ratio iſtius viſceris requirit; vt pote quoniam ne-
que immodicè poſſint refrigerare, quod plurimum eſt aduertendum, quia non ſine ingenti pe-
riculo eſt uehemens iecinoris refrigeratio, ne ſimul cum extraneo extinguatur eius natiuus ca-
lor. Quare in emendanda iecoris calidiori intemperatura prę omnibus aliis laudantur genera ci
B choraceorum herbarum, vt ſunt endiuia, & intubus, cucurbiea, ſonchus, & id genus reliqua, quæ qui-
dem ſecundum omnem adminiſtrationis modum (vt ibi docuit Gal.) plurimum conferre poſſunt: ſiue
(quemadmodum docuit Aſclepiades) bibenda exhibeantur, nempe ut cyatus ſucci endiuiæ, uel cicho-
rij ex tribus cyathis aquæ calidæ, addito cochleari mellis attici; vel ex totidem cyathis mulſę detur: ſiue
vt hac tempeſtate, in qua vbique repeniuntur ſyrupi (vt aiunt) tùm ex ſucco cichorij, tùm ex ſucco endi
uię, & melle uel ſaccharo parati, qui poſtea aliqua aqua diluti eandem rationem habebunt, quam me-
dicamenta ab Aſclepiade deſcripta; & hi ſimplices quidem eppellantur, quia fiunt ex ſolis harum ſuc-
cis, & qui compoſiti dicuntur, de quibus paulò poſt loquemur. Sed non modò in hunc modum exhi-
bitæ herbæ hę conferre mirificè poſſunt; Sed & decocta earum, & aridæ quoque, tuſęque, & in puluerem
redactæ, & inſperſæ alicui accommodato potui, prętérea & eius ſuccus, tàm recens, quàm arefactus, &
tandem quocunque modo utiliter in hoc affectu dari poſſunt. Et ad remouendam quidem intempe-
raturam calidiorem hęc imprimis erunt accommodata. Quòd ſi quis alicubi ſit, ubi deſint hæ herbæ, re
ſpiciendum erit ad eas facultates, quas diximus laudatas fuiſſe, & ex pluribus unum conficiẽdũ medica
mentum huic rei idoneum: ſicuti ſi oxalidem acceperimus, & quid abſinthij addiderimus, aut eupato
rij, aut ſpicæ: uel ſi lactucam addita cinnamomi particula: ita tamen, vt potius aliarum frigus ſuperet
C ſpicæ, uel cinnamomi calorem: hęc tamen vim roborandi, aperiendique illis impartiantur: vel eiuſmo-
di alię fiant compoſitiones. Sed quis fortaſſe interrogauerit, atqui ſi intemperies fuerit cum aliqua ma
teria, nempe biliosa, ſicuti in iecinoeis intemperatura calida bilis copioſior generatur, quid mihi erit
agendum? Gal. id, ſi memores ſumus, docuit: euacuanda illa erit, & in profluuio alui utilis præcipue
erit uomitus, vt qui ſimul uacuet, & reuellat: alioquin enim conſideranda eſſet naturæ propenſio; &
pars, quæ maiori tenetur affectu. Nam ſi ad uias vrinæ maius uideatur habere momentum; ut pote
quia conuexa uiſceris pars magis affecta ſit, iuuanda erit natura, additis aliquibus (vt ibidem viſus eſt
Gal. inſinuare) quæ uim habeant lotium ciendi, quæ tamen non calefaciant: de quibus alibi ſermo erit
inſtituendus: Sed ſi per aluum magis, per inferiorem aluum ducendus erit ſuperuacaneus humor; ſed
modeſtè in alui profluuio id erit agendum: neque aliquod prętantius medicamentum rhabarbaro in
hac uacuatione molienda reperiri poteſt; niſi quod calidius eſt: ſi tamen ex aliquo refrigerante deco-
cto maceretur, vel illi inſperſum dederimus, neque etiam nocere poterit. Vnde cùm alui profluuium
iecinoris imbecillitatem ex calida intemperatura ortum habentem ſequitur, ſyrupi, qui in frequenti
uſu nunc ſunt, eſſent quàm maximè congruentes, appellantur autem ex cichorio, & ex endiuia compo
ſiti: qui, dum conficiuntur, modicam quandam rhabarbari portionem accipiunt. Sed neque maiori
D copia opus eſſe uidetur, cùm aluus liberaliter, & ſponte fluit: ſi tamen uideretur eſſe copioſiori purga-
tione opus, poſſet ſcrupulus rhabarbari vncię, uel ſeſquiuncię addi. Sed & diluendi præterea eſſent ſy-
rupi aliquo accommodato decocto refrigerante, & roborante, nec tamen (vt diximus) obſtruen-
te. Horum verò ſyruporum auctores fuere, illius quidem ex cichorio Nicolaus Florentinus:
eius verò ex endiuia Gentilis. Sed non modò interius acceptis medicamentis agere oportet, ve
rùm & illis, quæ exterius adhibentur, quę & ipſa eandem rationem qualitatum requirunt,
quam & quæ interius aſſumuntur: nempe primum, ne actu frigida adminiſtrentur, ne nati-
uum calorem extinguant: præterea, vt ſemper uim aliquam aſtringentem, & roborantem ha-
beant; neque tamen eam, quæ poſſit obſtructiones concitare: immò ſi aliquid illis addatur, quod leui-
ter calefaciat, & aperiat, dummodò uires refrigerantium non ſuperet, vt ſunt ea, quæ tenuiorum par-
tium ſunt, non parum proderit: inſuper ſi his & aliquid aceti indatur, vtiliter indetur ad penetrationẽ.
Itaque illa eadem, quæ in medicamentis interius aſſumendis laudauimus, exterius adminiſtrata prode
runt. Nam ſi accipiamus exempli cauſa cichorij, endiuiæ ſingulorum pugillum, abſintij comæ dimi-
dium pugillum, quę ex aqua addito modico aceto coquantur, eo quidem decocto foueri poteſt dex-

trum,

trum pręcordium. Ex contuſis verò herbis,addito oleo roſaceo,& drachma cinn amomi,atque ſemun A
cia unguenti appellati ſandalini, confici emplaſtrum poteſt. Sed ſi accipiamus ſuccos endiuię, ac ci-
chorij, quibus addamus olei,roſacei, & abſinthini,quantum ſatis ſit, ſicuti ſi ſuccorum ſingulorum vn
cias tues accipiamus roſacei olei uncias duas,vnam verò abſinthini, & ſemunciam aceti, quę tepefiant
conquaſſata ſimul,excipianturque linteo,ac apponantur. At fotus ex ſolo roſaceo poteſt eſſe utilis. Poſ
ſemus quidem multa ſimilia deſcribere; ſed nimis longa euaderet hęc tractatio. nam ſi hæc tanquam
exempla accipiantur ad horum imitationem innumera ferè componi poterunt. etenim & unguentũ ro
ſaceum deſcriptum à Meſ. & ceratum roſaceum à Gal.deſcriptum, quod in pręſentia infrigidans Gal.
nuncupant, & multa alia,quorum in libris medicorum facta eſt copioſa mentio,poſſent huc afferri,quę
nos pręteтmittimus in præſentia.nam commodus eorum vſus facile,ſi cum his conferantur, percipi po-
terit. His autem illis,quę hactenus deſcripta ſunt,additis, ad explanationem eorum,quę ad intempe
riem frigidam pertinent, tranſibimus. Ea verò ſunt,quòd multa, ac fere omnia localia medicamenta,
quę deſcripſimus,tanquam utilia curandis inflammationibus iecinoris, non inutilia erunt ad curandã
calidam eius intemperiem. Deinde,quòd in ratione victus ea ſunt declinanda,quæ calefacere poſſunt
tàm in cibo,quàm in potu,& ea, quæ non facilè concoquuntur,ſiue ob multitudinem, ſiue ob propriã
naturam non facilè à calore ſuperari poſſint. Vnde in calidiori intemperie à Gal.octauo de Compo. B
med.lec.loc.cum quo alij conſentiunt,potus vini nulla ratione probatur: ſed & motus laborioſus no-
Lec.73 xius eſt:nimia vigilia:animi uehementes, & concitati motus, præſertim verò ira. Sed ad frigidam tan
dem intemperaturam curandam orationem conuertamus: in qua nemo non uidet calefacientibus eſſe
opus; non eis tamen,quæ eius uiſceris robur diſſoluere poſſint: ſed quæ & ipſa alicuius aſtrictionis non
ſint expertia: quia ſemper ad robur viſceris animus eſt intendendus. Calefacientia itaque ſimplicia,
quæ imprimis iecinori refrigerato, & imbecilliori commoda ſunt, & ſi plurima ſint, nos tamen aliqua
tantum, & quę magis pręcipua ſunt referemus. Igitur abſinthium optimum eſt,& eupatorium, quod
agrimoniam nunc vulgò appellant, & fumaria,quam fumum terrę: betonicam etiam Dioſcorides com
mendat:ſed & ſpicę omnia genera, & quæ nardi dicitur,& quę celtica. ex fructibus verò imprimis piſta
chia vtilia ſunt, & amygdalæ, maximè quę amarę ſunt: ex aromatibus cinnamomum imprimis; ſed
& alia iſtius generis aromata, vt macer,garyophylum,zingiber,nux moſcata appellata. vinum etiam
aromaticum. Ex his autem, & pulueres, & decocta,& (vt aiunt) confectiones confici poſſunt, vel ele
ctuaria à noſtris medicis dicta. Compoſita verò medicamenta ſunt, vt ſyrupi ab arabibus dicti,in qui
bus eſt is,qui ex abſinthio,& qui ex betonica,tàm ſimplex,quàm compoſitus,ex fumaria, ex corticibus
citri. Longo autem vſu, & experientia cognitum eſt, ſyrupum,quem ex eupatorio Meſ. appellat, in C
his iecinoris affectibus(quamuis id,quo ipſe vtitur,non ſit id eupatorium, cuius meminere Gal. & Dio-
ſcor. & cęteri græci)plurimum eſſe utilem. Confectiones verò(vt nunc appellare conſueuere) accom
modatę ſunt,aromaticum roſaceum, aromaticum garyophylatum, diagalanga. Sed & quę electuaria
dici conſueuere,in quibus præcipuè laudatur medicamentum id, quod Gal. in Andromachum octauo
Cap.7 de Comp.med.ſec.loc.auctorem retulit, & cyphoide appellauit, ab arabibus verò, & noſtris iunioribus
tùm electuarium de paſſulis,tùm de vino dicitur,& ferè omnibus aliis medicamentis ad imbecillitatem
iecinoris tollendam à frigida cauſa excitatam omnino præfertur. Sed cùm inueteraſcit morbus, uim
magnam habent antidoti illę maiores, vt theryaca, & mitridatia, & id genus reliquę. Hæc igitur om-
nia intemperaturę frigidiori congruentia ſunt,præſertim verò vbi ea à materia non foueatur. quòd ſi
cum materia fuerit, opus præterea erit aliquibus medicamentis, quibus materia illa frigida ſit detra
henda; niſi ea adeò eſſet interdum modica, vt ſperaremus ſolis digerentibus, & attenuantibus poſſe di
ſcuti:alioquin enim ea educenda eſſet eo uacuationis genere, quæ ſenſibus eſſet aperta.& cùm illa,quan
tum ad pręſens negotium ſpectat,multiplex eſſe poſſit, per vomitum,per vrinam,per ſudores, per aluũ
inferiorem:priores quidem euacuationes duplicem (vt ſæpe diximus) in euacuando rationem ſeruant.
nam præterquàm quòd vacuant,etiam reuellunt: quę quidem ratio potens admodum eſt ad fluxionẽ D
citra ullam noxam inhibendam. Sed in eis hoc eſt conſiderandum, quòd vomitus quidem ea præſer-
tim uacuandi vim habet, quæ in uentriculo congeſta ſunt; à remotioribus tamen,niſi ualetioribus me-
dicamentis cieatur, nequit euacuandos humores attrahere. Per ſudorem verò ij præcipuè educun-
tur, qui in habitum corporis vniuerſi, & in venas per eum diſperſas digeſti ſunt,vt non facilè, qui con-
tinentur in iecinore, præſertim ſi frigidi, & craſſiores ſint,per ſudorem uacuari poſſint.At per vrinam
facilius uacuantur ſuperuacanei humores, (vt ex ſententia Gal. vbi de iecinoris affectibus curandis
agebamus, fuit expoſitum) qui in ſuperiori, & conuexa iecinoris parte congeruntur, ſicut per aluum
inferiorem,quæ in concaua. Verùm quia (vt monebat Auic.) uentrem ſoluere ſuper uentris ſolutio-
ne timoroſum:ideò quando per medicamenta purgare fore utile indicamus, ſi aluus copioſè fluat; quã
uis ſperemus, quòd ſemel uacuata copia humorum,quos eſſe occaſioni fluxionis iudicamus, ſit etiam
alui profluuium ſiſtendum:cautè tamen & non ſine aliquo timore agendum eſt, & illis dumtaxat medi
camentis adhibitis, in quibus pręter ſoluendi uim ſit non obſcura aſtringendi facultas. Vnde in alui
profluuijs myrobalani in maximo uſu ſolent eſſe:chebuli quidem, ſi pituita:citrini verò,ſi bilis. In hoc
autem affectu,vbi vitio iecinoris laborantis frigidiore intemperatura uideatur eſſe opus purgatione,
rhabar-

A rhabarbarum eſſet optimum medicamentum:nam & ſi bilem magis purget,vim tamen & pituitam uacuandi habet,prætereà verò intemperaturam frigidam contemperare poteſt,qua ratione etiam uiſceris imbecillitatem poteſt remouere:nec minus aſtrictione, qua ſatis inſigni prçditum eſt. Dioſcorides verò in hepaticis affectibus non minus agaricum laudat. Quòd ſi compoſitis medicamentis eſſet vtendum,hçc duo nobis viderentur præcipua eſſe cenſenda: hiera nimirum ſimplex dialoes dicta, & medicamentum id,quod diacatholicon appellauit Meſue. His ergo vel ſimilibus medicamentis,ſi interdum eorum vſus ſit neceſſarius,ob id quia multa uideatur redundans materia fouere iecinoris intemperiem vti opportunum erit. Sed iam tempus opportunum eſt,vt quantum ad hanc profluuij differentiam pertinet,receptui canamus, & ad alias exponendas tranſeamus. At verò in illis explanandis, quæ in vitium lienis ſunt referendæ,cùm(vt ſępiſſimè diximus) profluuium alui ſymptoma ſit, quod, cùm vitio lienis accidit morboſos lienis affectus ſequitur,nempe aut obſtructiones, aut tumores præter naturam in eo uiſcere ſubortos, aut imbecillitatem,quæ comes ſit alicuius intemperamenti: in propatulo omnibus eſſe poteſt, ejuſmodi alui profluuia curari nulla alia ratione poſſe, niſi curatis propriis lienis affectibus, perinde vt de hepatici profluuijs diximus. Similes autem; atque ferè eędem ſunt vtrobique curationes, quare ſuperuacaneum omnino eſſet de his longiorem ſermonem habere, cùm ex illis, quæ de ie-

B cinore ſunt à nobis tractata, hæc etiam facillimè percipi poſſint. Immò ſi rectè rem perpendere voluerimus, ab his, quę hactenus de his differentijs expoſuimus,ſi ea conferantur,quę dicta ſunt de ratione curandi affectus earum particularum, quarum vitio concitatum eſt alui profluuium, facilè quiuis, quantumlibet leuiter in hac arte eruditus, poterit inire rationem, qua ſint et hę differentiæ,quę ortum habent à conſenſu ventriculi. & inteſtinorum cum illis particulis. Nã ſi à capite habeat ſuam originem; cùm id non accidat,niſi ex deſtillatione à cerebro ad ventriculum, & inteſtina, oportet primum procurare,vt tollatur deſtillatio:de qua tollenda ſatis,ſuperque egimus in ſuperioribus libris, Niſi quòd ſi aliquando ſit neceſſe,vt ſępe neceſſe eſt,in curãdo catarrho purgare per aluum inferiorem, cum aliqua cautella id agamus,hoc eſt,vt id modeſtè agamus, & medicamentis, in quibus ſit aliqua immixta uis aſtringens, quæ immodicum profluuium refrenet.atque in his eadẽ ſeruanda eſt regula, quam in alijs ſeruandam diximus: nempe quòd ſi materia poſſet ſimul uacuari,& auerti à ventriculo, & inteſtinis,vt per ea,quæ vim habent ciendi lotia,aut ſudorem, res tutior eſſet. Ego tamen non ſemel uidi in alui fluxione ex deſtillatione, acceptis tribus pilulis cochijs appellatis, atque facta liberaliori euacuatione,deſijſſe profluuium,atque eos fuiſſe integrè curatos,præſertim poſtea roborato ventriculo. Sed & alui profluuium, quod ab vniuerſo corpore occaſionem ſuam habet, rationem curationis non admodũ ab hac

C diuerſam requirit. (præter.n.illam differentiam, quę ſequitur maximam infirmitatem omnium facultatum,pręcipuè verò contentricis,ſicuti in malignis febribus,& phthiſicis etiam, qui iam ad extremum deuenerint, ſolet contingere) nam de his non vidętur loquendum, cùm deſperata ſit eorum ſalus. Sed cùm uel ex nimia humorum copia,uel ex acri, & mala humorum in habitu uniuerſi corporis contentorum natura illud accidat, multa verò copia uel ob conſtipationem cutis, quæ difflationem, & digeſtionem impedit: vel ex liberaliori victu citra exercitationem congeritur: aut ex ſuppreſſa aliqua conſueta uacuatione. mala autem humorum natura uel ab aliqua intemperie,aut in uniuerſo corpore contracta,per quam particulæ corporis uitiant alimentum,quo erant alendę, aut in iecinore:vel ab improbam victus rationem,quicquid fuerit,ſemper prius remouenda eſt prima occaſio. Vnde, ſi victus fuerit liberalior,aſtringendus erit, & parco illo erit utendum:ſi vitioſus fuerit,corrigendus: ſi conſtipatio pręceſſerit, cutis mollienda prius, & rarefacienda. Mox verò aut multitudo tollenda, aut mali humores purgandi. Multitudo verò victu tenui primum poterit imminui, mox frictionibus, & balneis, niſi putrida febris obſtet: prçterea verò illis, quæ cient vrinam, uomitumque, & ſudorem prouocant. id autem præeligendum erit, quod facilius, & minori moleſtia poterit illud præſtare,quod quærimus, perſpecta natura, & facilitate corporis uacuandi, naturaque, & propenſione humoris, quem ſumus detracturi. nam in his non modò inaniendi corpus vis eſt, ſed etiam materiam, quę ad aluum præ

D ceps fertur, reuellendi, aut deriuandi. Quòd ſi ea eſſet, aut plenitudo in uniuerſo corpore, aut uitioſorum humorum copia, vt his inſtrumentis non putaremus poſſe opportunitati ſatisfieri, cogeremurque rationem curationis alio modo inchoare, rarò quidem à miſſione ſanguinis eſſet ſumendum eius initium. Quanuis quidam iuniorum tanquam arcanum habeant in alui profluuio,præſertim cruento; & in dyſenteria ſanguinem mittere. Habemus tamen Galeni apertam ſententiam & Hippoc. qui quarto de Rat. vict. in acu. mor. decernunt, quòd aluo fluente non ſit uena ſecanda: quo loco ait Gale. quòd ſi opportunum uideatur uenam ſecare, prius aluus fluida ſiſtenda. Quando uero potius purgandum uideretur, non eſt, cur multa de hoc dicamus. nam huc etiam ſpectare poſſunt, quęcunque de hac re diximus, cùm de ratione curandi fluxus hepaticos ageremus. Vnde non ab re fuerit, vt iam ad inteſtinorum affectus conuertamus orationem, qui inteſtinorum proprij ſunt: primumque de dyſenteria agamus. Cõ.94

De *Diſenteriæ inteſtinalis curatione.* *Cap. VII.* A

Lec.74 QVoniam ſuperius diximus, quòd dyſenteria duos diuerſos affectus ſignificat, qui quidem li-
cet in nomine conueniant, quantum ad cōmunē uſum iſtius uocabuli pertinet, ex parte tamen
rei non aliam habent ſimilitudinem, niſi quòd in vtriſq; cruēta deiiciuntur, ſed diuerſiſſimis de
cauſis. Nam in hoc, de quo in præſentia ſermonem habemus, ſanguis, qui per ſedem deiicitur
ex inteſtinis, & eorum ſubſtantia, vel venulis exit, abraſa, & exulcerata eorum tunica: vnde hoc fieri ne-
quit, niſi eroſis, & malè affectis inteſtinis. & proinde propriè, & recte dyſenteria, quaſi difficultas, & af-
fectus inteſtinorum eſt. In altera verò dyſenteriæ differentia ſanguis ſine vlla abraſione, & vlcere à ie-
cinore, uel venis ad ipſum attinentibus effunditur, & aliquando etiam copioſus, cuius nūcupatio impro
pria eſt, & fortaſſe ex errore priorū, qui ad eā tranſtulerunt dyſenteriæ nomen: quamuis poſteriores, ad
diſtinctionem, ne ex vocabuli ambiguitate aliquando error poſſit contingere; priorem inteſtinalem:
hanc verò hepaticam dyſenteriam appellauere. Quòd ſi quis dubitet, quanam ratione, & quibus in
ditijs hæc ab illa poſſit diſcerni. Non erit difficilis diſcretio, ſi quis ad copiam excreti ſanguinis, &
modum excernendi reſpexerit. Quia in propria dyſenteria non excernitur ſanguis multus, neque con
Cap.2 fertim; ſed paulatim, & crebro, modicuſque, & aliquando (vt tertio de Sympt.cauſ. docet. Gal.) gru-
Cap.2 moſus: In hepatica verò confertim, & copioſus. Præterea (vt idem ſexto de Loc.affect. in priori, & pro- B
pria dyſenteria cum ſanguine abraſio conſpicitur, & quædam quaſi ramenta ab inteſtinis abraſa: adhæc
& cum torminibus, doloribuſq; fiunt deiectiones frequentes, neq; per interualla longiora. Contra verò
in cruenta, & hepatica dyſenteria, neq; aliquid, quod abraſionem referat, conſpicitur, neq; cū dolore de
iectio fit, ſæpe etiam per periodos, & longiora interualla. Sed de hac abundè priori capite verba feci-
mus. De curanda ergo dyſenteria, quæ propriè ad inteſtina pertinet, in præſentia agamus. & quamuis in
hac curanda non ſit omnino eadem ſeruanda curationis ratio, quando in gracilioribus, & quando in
craſſioribus inteſtinis vlcus conſtiterit; ex parte tamen eadem eſt. Nam quantum ad eas pertinet indi-
cationes, quæ à natura ipſius morbi depromuntur, illæ eædem ſunt: ſiue in gracilibus, ſiue in craſſis con-
tractum ſit ulcus. Diuerſitas verò ſola eſt ratione indicationum aſſumendarum à natura particularum
affectarum, præſertim verò à ratione ſitus, & colligantiæ, à qua præcipuè deſumenda eſt ratio, quę ad
Cap.7 modum uſus, & locum, per quem adminiſtranda ſunt remedia, attinet. Nam (vt quarto Meth. Gal. tra
didit) in affectibus ventriculi curandis remedia, quæ per os adminiſtrantur, efficaciora ſunt, quàm quæ
inferius per ſedem inijciuntur. At verò in craſſiorum inteſtinorum tollendis morbis, quæ inferius per
Cap.2 ſedem, ſed gracilia inteſtina, utraque ratione iuuari poſſunt. Attamen (vt ſexto de Loc. affect. ait)
magis opportuna ſunt auxilia, quæ per potiones aſſumuntur, cùm ſuperiora inteſtina laborant: ſicut C
cùm inferiora, proſunt magis, quæ inferius per clyſteres infunduntur. His verò & hoc addendum, quòd
in dyſenteria hac, de qua præſens eſt inſtitutus ſermo, pre aliis omnibus moleſtis ſymptomatibus nego-
tiū maius ſępe præbent dolores, & deſideriū deſidendi, quod frequentiſſimè laborantē aſſurgere cogit:
ab his.n. adeò turbatur, & laſſatur ęgrotus, vt vires interdum fatiſcant. vnde aliquando ſymptoma hoc
ſubinduit rationem cauſę, vt & ipſum etiā ſuas habeat ea de cauſa indicationes, quæ ſæpe cum aliis indi
dicationibus, quas morbus affert, pugnare uidentur. Quare non ſemper in curanda dyſenteria eodem
modo agendū eſt: ſed aliquando ratio doloris curationē ad ſe trahit, poſtpoſita ratione propria curan-
dorum ulcerum, & id quando dolor adeò & continens, & uehemens eſt, vt ægrotantem quieſcere mini
mè ſinat. Nonnunquam autem, nempe ſi dolor non multum vrgeat, ſtatim inchoanda curatio eſt ab
ijs, quibus ulcera curari ſolent. Tertio autē & hoc conſiderandū eſt, quod licet ulcus ſit proprius inteſti
norū affectus, ipſum tamen ſępius aliūde originē habet, ab acribus quidē humoribus, qui quidem raro
(vt ſuperius fuit expoſitū) in inteſtinis gignuntur: ſæpius vero aliunde defluunt: defluunt quippe aut à
iecinore, aut à liene, aut à capite, aut à corpore vniuerſo. Vnde cùm aliunde defluunt, primum (vt ſæpiſſi
mè fuit explanatum) inhibenda eſt fluxio, ablata ratione fluendi, de quo nō ſemel fuit ſuperius ſermo ha
bitus. Nimirum.n. cùm fluxiones fiāt imprimis ratione particulę illius, vnde fluit: ratio vero hęc eſt, aut
multitudo, aut mala qualitas eorū, quę ibi cōgeſta ſūt. Quare multitudo, cacochymiaq; vacuatione tol D
lēda eſt, & occurrēdū eſt cauſę, cur cōgeratur ea copia, quæ cauſa eſt defluxionis. In euacuādo vero; quā
tū fieri pōt, cauēdū eſt, ne verſus inteſtina vlcerata ducatur acris materia. Vnde quā maximè cōgruens
ea erit vacuatio, q̄ vim etiā deriuādi, uel reuellēdi habet, ſicuti uomitus, ſudoriſq;, & urinę prouocatio,
vt ſuperius diximus. verū hi quidē uacuādi modi, præſertim cōmodi erūt, qñ ſuperuacuus humor dige
ſtus eſt in habitū totius corporis, nēpe per ſudorē, vt in capite, vel in cōuexa iecinoris parte, p ea, quę uri
nā ciēt: ſed cū in cōcaua, vel in meſaraicis venis, itēq; in liene, nō poteſt niſi multo negotio per aliā regio
nē purgari: ſed cōmoda ſolū ea eſt euacuatio, quæ p inteſtina fit: hoc.n. ſæpius in his, q̄ in hoc, & in priori
bus libris tractata ſūt, ex Gal. ſētētia teſtati ſum'; neq; nobis obſtare putamus uulgatā Gal. & aliorū me
dicorū auctoritatē, quod noxius humor nō ſit ducēdus per affectū locū, vel uerſus illū; quia id intelligē
dum eſt de illis humoribus, qui ſūt in locis remotis, atque adeo etiam in illis particulis, à quibus de-
fluunt: uerùm qui uel in loco affecto, uel uicinis locis, illi per loca ipſa affecta, uel per ea, quę illis uicina,
aut annexa ſunt, duci poſſūt: q̄ poſſumus multis exēplis ex Galeno deprōptis demōſtrare: ſed in pręſētia
Cō.9. nobis id ſit ſatis, cuius ſuperius meminim', ex 2. lib. Cō. in 6. Epid. deprōptū, ubi ait Gal. q̄ uomitus inter

dum

A dum uomitu curatur, nempe per uomitum educta noxia materia, quæ uentriculum irritabat: &
acri clyſteri curari interdum mordaces deiectiones, euacuata uidelicet materia mordaci, & irritan
te inteſtina. Vnde qui omne genus uacuationum damnant in dyſenteria, ſi per aluum inferio- Cō. 41
rem fiant; illi communem medicorum conſenſum deſtruere nituntur: omnes enim tàm antiqui, quã
iuniores uſum rhabarbari in dyſenteria laudarunt. Nam Dioſcor. Gal. Auic. & arabes omnes com-
muni conſenſu id laudarunt: ſicut & myrobalanos omnes, quibus noti fuere, laudauerunt. Ma-
nifeſtiſſimè verò hoc etiam ex Gal. eodem loco in ſecundo lib. Com. in ſextum Epide. poteſt ha-
beri, vbi contra eos diſputat, qui affirmabant non ſemper contrarios affectus remedijs contrarijs cura
ri; quia interdum ſimilibus remedijs, ſicuti ſæpe vomitus uomitu curatur, & mordaces deiectiones
acri curantur clyſteri. Oſtendit verò, quòd ſemper hęc curationes per contraria fiunt, cùm duplex
ſit ratio, qua curantur: Altera, dum uacuantur humores, à quibus inteſtina mordentur, & ſtimulan
tur: Altera verò, dum illi temperantur; ac demulcentur. vacuari autem per inteſtina neceſſe eſt,
quando id acri clyſteri fit, atque per contraria fieri eam curationem demonſtrat. Colligamus ergo,
quòd quando vlcera inteſtinorum à fluxione acrium humorum fouentur, tollenda eſt, & reprimenda
fluxio, præſertim verò inter initia: quæ quidem fluxio, ſi à multa materia occaſionem habeat, raro ſi-
B ne uacuatione poteſt inhiberi, & quanto citius fiet euacuatio, eò etiam citius poterit affectus cura-
ri, qui à fluxione fouetur. Locus uerò, & via, per quam uacuationem moliri expediat, indicat ratio,
& natura, & conformatio particulæ, quæ inanienda eſt. Quæ verò in concaua iecinoris parte con
tinentur, citiſſimè, & commodiſſimè per inteſtina detrahuntur: & quanuis in tranſitu non poſſint
non vellicare, & abradere inteſtina; longe tamen minus lædunt, & abradunt, quando ſemel, & con
fertim vacuantur, quàm quando paulatim, & frequentiſſimè deijciuntur, & longè etiam maior ſequi
tur utilitas repreſſa fluxione noxia, quàm læſio ex ea ſemel facta abraſione; quia facilè deinde eſt cor
rigere modicam offenſam, vbi fluxio humorum, aut non amplius, aut ſaltem minus importuna eſt, præ
ſertim verò cùm fit uacuatio per ea medicamenta, quæ remotiores humores non commouent verſus
inteſtina, & pręterea non minus aſtringunt, quàm uacuent. nam tùm uacuando redundantem
materiam, tùm uel maximè ſua non modica aſtrictione, ſubſtantiam inteſtinorum colligendo, & ro-
borando, in cauſa ſunt, cur facilius irruentes humores à ſe repellant: præter id, quod exiccando (exic-
cant enim ſatis inſigniter rhabaibarum, & myrobalani) faciunt ad conſolidationem ulcerum. Sed Lec. 75
agamus iam particulatim de propria dyſenteriæ curatione: nam vacuatio hæc, de qua hactenus ſer-
mo habitus eſt, potius reſpicit cauſam dyſenteriæ, quàm ipſum affectum. Et quia diximus, quod
C aliquando dolor eſt adeò moleſtus, ut curationis priorem, & præcipuam partem ad ſe conuertat: ideò
primo hac partem tractemus. nam quando fortis eſt indicatio à dolore ſumenda, illa etiam ſemper
præponenda eſt illis, quæ ab ipſo affectu prodeunt. Dolor autem, quoniam eſt actio corrupta ſen-
ſus tactus, in qua neceſſe eſt, hæc omnia conſpirare: primum ſentiens facultas, vt in primo de Ele-
mentis ſecundum Hip. & ptimo de Natura humana docuit Gal. quæ enim ſenſus expertia ſunt, dolere
nequeunt: deinde verò obiectum, quod in organum ſenſus peruerſe agat, & contra eius naturam: ter-
tium verò eſt ipſum organum. Vnde cùm humores acres rationem obiecti habeant; ut pote qui
acrimonia pungentes inteſtina dolorem excitant: organum verò ſint membra facultate ſentiendi
prædita, nempe inteſtinorum ſubſtantia, quam illi pungunt, & abradunt, quę quidem noxam ſibi il-
latam per facultatem ipſi per neruos impertitam ſentiunt: inde fit, vt triplex itidem ſit ratio, qua do-
lenti particulæ ſuccurrere poſſumus. Prima quidem, qua procuramus, ne particula dolorem illa-
tum à dolorifica cauſa percipiat, & hoc obtundendo eius ſenſum, & ſtuporem illi offundendo ijs re-
medijs, quæ vim narcoticam, vel (vt latini aiunt) ſoporiferam habent, vt ſunt ea, quæ opium acci-
piunt, aut mandragoram, aut alterci ſemen, aut id genus alia, quæ quidem ratio ad veram, &
propriam curationem non pertinet; quia non dolorem, non cauſam doloris, non læſionem, hoc
D eſt, abraſionem, & punctionem tollit; ſed ſenſum, ne læſio percipiatur, aufert & hac quidem cu-
randi ratione non utimur, niſi maxima cogamur neceſſitate, neque ſperamus alia via prius ſedari
poſſe dolores, quàm uires concidant. Nam Sæpe modus is curandi membra relinquit plurimũ labefacta
ta, quantũ ferè ad omnes operationes pertinet. Sed de his medicamentis, quæ hanc curandi rationẽ re-
ſpiciunt, vbi de colicis doloribus erit agendum, magis particulatim agemus. Altera ratio occurrẽdi do-
loribus reſpicit humorẽ mordacem, qui eſt proxima cauſa doloris: nempe vt iis agamus, quæ acrimo-
niam, & mordacitatẽ noxii humoris deliniunt, & temperant, & eos minus acres reddere poſſunt: quod
nos Gal. loco nuper adducto ſecũdo videlicet lib. in ſextũ Epid. docuit, cũ dixit bifariã curari poſſe mor
daces ęgeſtiones: nimirũ aut uacuatione mordacis humoris: aut cõcoctione, & tẽperatione, & mutatio Cō. 93
ne nocẽtis humoris in optimã qualitatẽ. Tertia autẽ ratio reſpicit particulã, quæ pũgitur, & mordetur,
in hũc nempe modũ, vt inteſtina aliquo pacto muniamus, & tueamur, quòd mordaces humores per ea
fluẽtes pũgere, & mordere nequeãt, quãuis mordaces ſint: quod efficimus iniectis inferius per clyſteres
illis medicamentis, quæ interius quaſi concreſcentia, agglutinataque, & hęrentia inteſtinis obſtant,
quò minus ad inteſtinorum ſubſtantiam uſque poſſit mordacitas pertingere, vt ſolet ſepum
capræ, uel hyrci præſtare. Sed magis particulatim rem tractemus, & primum, quomo-

do acres humores coqui, & temperari poſſint. Oportet ergo, quòd omnia, & quæ ad victum perti- A
net, & quæ ad medicamenta, hoc tanquam ſcopum ſpectent. Sed primum de victus ratione agamus.
Cō.41 Is, ſi Gal. quarto de Artic. credimus, oportet, vt tenuiſſimus ſit, atque (vt idem in lib. de Medic. fac.
para. docuit) ea in cibum offerantur, quę leuia, & concoctu facilia ſunt. nam quanuis inteſtina ſint,
quę laborant, cùm his tamen (vt ait Gal. quarto de Artic.) non parum conſentit ventriculus, immò &
iecur. Et inter initia quidem vino cauendum eſt; quia præter id, quod calefaciendo poteſt humores exa-
cuere, mouet etiam fluxiones. Quòd ſi aliquando cogatur medicus, vel propter ventriculum, vel pro-
Cap. pter inſtaurationem virium imbecillium, vinum concedere, illud (vt idem ſexto de Facul. ſimpl. medic.
de gna ait, concedendum eſt, quod auſteritatis ſit particeps. Ab aquis autem omnino cauendum, vt itidem
phalio ille docuit ſeptimo de Comp. med. ſec. loc. quę per plumbos canales feruntur: à ſale præterea, & ſalitis
Cap.11 rebus, vt pote quę erodant inteſtina, omnino (vt ſecundo de Simpl. med. fac. docemur) abſtinendum, &
Cō.32 (vt monuit Hippoc. tertio de Rat. vict. in ac. mor.) ab oxymelite, ſyrupo acetoſo, & id genus alijs. Ci-
& 36. bi verò vtiles ſunt panis lotus, & coctus ex leui iure gallinaceo: eiuſmodi enim ius (vt alias diximus) vim
habet temperatoriam: panis vero, cum lauatur, omnem acrimoniam deponit, & emplaſticã potius vim
acquirit. Sed & far non eſt ineptus cibus, & oriza. Primo verò de Alimen. facul. laudat Gal. in hoc
affectu biſcoctam lenticulam; vt potæ quę exiccet, & aſtringendo ventriculum vniuerſum, & inteſtina ro- B
boret: verùm eius uſus vtilior eſt, cùm curationem conuertimus ad affectum. nam exiccantia potius
vtilia ſunt in vlceribus curandis, quàm in lenienda, & temperanda acrimonia ſuccorum mordacium.
ex oleribus verò, quę in cibum veniunt, idem Gal. portulacam laudat ſexto de Facul. ſimpl. med. quæ
ad ſcopum, quem in præſentia tractamus, non parum prodeſt: ait etiam, quòd eius ſuccus uim maio-
rem habet; qui tamen rationem potius medicamenti habet, quàm cibi. ſed & oua ſorbilia modeſtè co-
cta huc pertinere poſſunt, & lac, in quo fuerint lapides fluuiatiles extincti. At verò & de medicamen-
tis huic ſcopo accommodatis agamus, tàm de ijs. quæ ore aſſumi ſolent, quàm de illis, quæ exterius
adminiſtranda ſunt, aut inferius per ſedem inijcienda. Per os aſſumuntur decocta, ſyrupi, ſucci, & id
genus alia. Syrupi verò, qui huic rei accommodati ſunt, è multis hos exponemus: vt ſunt qui ex endi-
uia ſimplex dicitur. & qui ex cichorea, quique ex oxalide, ſeu acetoſa: præterea, & roſaceus, præſertim
uerò ex roſis ſiccis, nec non & ex portulaca: neque qui ex ziziphis fit, vel (vt iuniores appellant) ex iuiu-
bis alienus eſt ab hoc inſtituto. ſed ex eiſdem herbis decocta non minus prodeſſe poſſunt. Niſi forte
quis opponat, ac dicat, hęc non cum his conſentire, quę ſuperius fuere expoſita. Diximus ſiquidem
laborantibus inteſtinis eſſe vtendum illis, quę inferius per clyſteres ſubijciuntur: ſicuti uentriculum affe-
ctum pręſtantius illis curari, quę ſuperius per os aſſumuntur. Sed reſpondemus, quòd quę per os de- C
uorantur, minorem omnino uim habent curandi inteſtinorum affectus; quia eorum vires diſſoluuntur
antequam eò perueniant. unde aptius curantur vlcera, vel alij inteſtinorum affectus medicamẽtis, quæ
per ſedem inijcimus. Sed præſens, de quo nunc agimus, ſcopus non id reſpicit; ſed vt acres humores,
qui propenſionem habent ad inteſtina, propulſi à iecinore, & alijs vicinis partibus miteſcant, & tempe-
ratiores reddantur antequàm eò ferantur. Sed & linimenta plura ſunt, quæ huc pertinere poſſunt: pręſ-
ſertim verò oleum roſaceum completum, & longè magis omphacinum appellatum: cui interdum, &
chamæmelinum non inutiliter miſcetur. Ego interdum his & adipem caprinum, vel hyrcinum ad-
do: ſicuti ſi acceperimus olei roſacei vnciam, chamęmelini, & adipis hyrcini ſingulorum ſemiun-
ciam, omentum verò ueruecis, vel, (vt nunc aiunt) caſtrati quaſi frictum in ſartagine ex oleo
roſaceo, vel chamęmelino, uentri inferiori pętenſum, utile medicamentum eſt. & adeò com-
mune, vt ferè uulgare ſit. equidem appellatum unguentum roſaceum Meſue putarem vtiliter poſſe
illiniri, præſertim quando acris, & ſyncera bilis deijcitur. In pertinacibus autem doloribus ef-
ficax admodum medicamentum eſt emplaſtrum ex palmulis, quòd tum Alex. Trallianus, tùm
etiam Meſue diaphœnicon nuncupauere. Inferius etiam per clyſteres iniecta medicamenta mi-
rificè id, quod ſcopus is expoſcit, poſſunt præſtare. Nam duplex eſt genus clyſterium, qui- D
bus in curanda dyſenteria ſolent vti medici: alia enim ad hunc ſcopum præcipuè attinent: alià verò
ad alterum, qui facti affectus curationem reſpicit. Sed de prioribus priorem habeamus ſermonem.
Ea ergo, quę emplaſtricam uim habent, huic ſcopo accommodata ſunt, per clyſteres iniecta, ut
ſunt oui album, immo ouum uniuerſum, decoctum altheæ, mucilagines ferè omnes, & portula-
cæ ſuccus: & olea quædam, præſertim vero roſaceum, nec modo roſaceum oleum, ſed & cera-
tum roſaceum, quod in præſentia infrigidans Gale. vocant: nec minus utile eſſet unguentum ro-
ſaceum Meſuę nuncupatum, ſi aliquo decocto, aut accommodato iure diſſoluta (ut Gale. duo
Cap.1. decimo Metho. ſenſit) clyſteribus indantur. iura uero accommodatiſſima huic rei ſunt, in qui-
bus cocta ſint capita animantium, et imprimis ueruecis, vel pedes, uel inteſtina, ſicut eſt coctorum in-
teſtinorum ius, quale id, quod paſſim farctores uendunt, et eo vtilius eſt, quo pinguius: pinguedi-
nes quoque omnes ferè, vt adeps ſuilla, gallinacea, anatina, anſerina, et uerũecis: omnibus tamen
pręferenda caprina, hyrcinaque; ut pote quę facilius concreſcunt, et inteſtinis hærent. Vnde hæc omnia
non ſolum temperant, et mitigant acrimoniam, et mordacitatem humorum: uerùm muniũt, et tuẽtur
inteſtina. lac quoq; à quo butyrũ nõ fuerit extractũ, et butyrũ diſſolutũ, et iniectũ cõueniũt. ſuccus vero

A arnoglosſi, uel plantaginis multiplici nomine vtilis eſt. nam & acrimoniam obtundit, & ſanguinem ex
abraſis inteſtinis effluentem ſiſtit, & vlcera conſolidat, ſiccandoque curat: idem etiam facit armena bo
lus, & terra lemnia. & lapis hæmaties, & id genus multa. Clyſteres verò, qui vlceribus curandis ido- Lec. 56
nei ſunt, nec ipſi quidem vnam communem rationem habet, ſiue ad indicationes, & ſcopos reſpiciam: a
qui varij occurrunt pro uaria natura ulcerum curandorum: ſiue ad materiam medicamentorum, qui-
bus ſcopis vigentibus ſatisfaciendum eſt. Nam ſi leuis ſit affectio, & ſola in ſumma quaſi cuticula fa-
cta abraſio, vt non dum ulcus dici mereatur, vbi conſtiterit, aut vacuatione, aut auerſione, acrium hu-
morum defluxio, vel ſaltem eorum acrimonia, & morſus ad temperamentum deducta miteſcant, ſi-
ne alio alioquin medicamento, natura, vt nos Gal. docuit, ſponte conſolidat, & curationem modicæ il
lius abraſionis abſoluit. Quòd ſi, vlcus ſit iam factum, & profundiores partes occupauerit non ſola na
tura, ſed accommodatis etiam remedijs erit opus, uarijs tamen, pro varia natura vlceris, & aliarum af
fectionum, quę interdum cum vlcere coniunctę ſunt. Quia ſi ſimplex ſit ulcus, exiccantibus medica-
mentis curandum erit. (ulcerum enim curatio per exiccationem abſoluitur) præſertim autem illis, quæ
non ſint alicuius aſtrictionis expertia. nam hęc ſubſtantiam, & vires particulæ roborant: & quò ma-
ius, & profundius fuerit vlcus, eò magis exiccantia expoſcit: quoniam & maior copia extraneæ humidi
tatis ſubcreſcit. At ſi ſordidum fiat. craſſiusque excrementum in eo ſuboriens curationem impediat,
B detergentia illi neceſſaria erunt. Nonnunquam verò & putridum, corroſiuumque vlcus euadit, & id
vel propter multam in corpore cacochymia, uel malam curationem inter initia inſtitutam, & tunc for
tioribus, & acrioribus exiccantibus, & detergentibus vti oportet. Cognoſcuntur autem differentiæ
hę, tùm ex doloribus maioribus, minoribuſve: tùm verò ex ijs excrementis, quę inferius ſponte, vel per
clyſteres deijciuntur, ex cruore, uirulentia, ſordeque intermixta: pręterea verò & odor excrementorum
(vt docuit Paulus) putridum ulcus indicat. Sed quamuis proxima curationis ratio iſtorum ulcerum ſic
cantibus abſoluatur; quia tamen detergentia, ſi aliqua ſuccreſcat ſordes in his ulceribus, priorem locum
& uſum requirunt: ideò prius de clyſteribus agemus, quæ vim derſoriam habent, vel de materia, ex
qua hi clyſteres conficiendi ſunt, agemus, à leuioribus exordientes. Itaque ſuccus hordei, vel collata
ptiſſana per clyſteres iniecta vtilis eſt, & hoc nomine, quòd modeſtè, & ſine aliquo morſu detergit: præ
terea verò & ea ratione, qua acrimoniam, & mordacitatem humorum inteſtina abradentium lenire, &
demulcere poteſt: mulſa etiam detergit aliquantiſper magis, citra morſum & ipſa: ſed & ſaccharum,
præſertim verò, quod non planè defæcatum eſt. Ego interdum ſaccharo roſaceo utor, quod & ipſum
dupliciter poteſt prodeſſe: nam & detergit, & exiccat, roboratque uiſcera aſtringendo: & recens quidem
uim detergendi maiorem habet, antiquum verò ſiccandi, & aſtringendi. ſyrupus verò ex roſarum ſucco
C confectus facilem & ipſe abſterſionem habet, maiorem verò mel crudum, & maiorem adhuc mel roſa
ceum, quod non nihil interdum mordet, ſi ulcus ſit eximio aliquo ſenſu præditum. Et hæc quidem me
diocria ulcera, & citra putredinem, & malignam aliquam qualitatem detergere poſſunt. nam ſi aut pu
trida, aut etiam depaſcentia ſint, ualentioribus erit opus, & acrioribus exiccantibus, detergentibusque,
qualis eſſet aqua marina, vel ſalſa: præterea ab antiquis auctoribus ferè omnibus ſummopere lauda-
tur (vt garum præteream, quod nullibi, quod ego nouerim, in vſu eſt) muria ex piſcibus ſalitis, vel etiam
(vt teſtatur Gal. undecimo de Facult. ſimpl. medic.) ex ſalitis carnibus: eluit enim, inquit ipſe, putrida
ulcera, & exiccat. Dioſcorides vero & lixiuium ex cinere cauliculorum fici, tàm agreſtis, quàm ſatiuæ
commendat. Compoſitorum vero medicamentorum ſatis acrium meminere antiqui, quæ ex auri
pigmento, ſandaracha, calce uiua, ęre uſto, & id genus alijs conficiuntur, quorum vſus non eſt citra pe
riculum, præſertim in corporibus mollioribus, & eximij ſenſus: nam ſolidiora, & duriora facilius ea fer
re poſſent: illis tamen priſci (vt Gal nono de Comp. med. docet) utebantur. Ab illis autem quàm maxi
mè abſtinendum (vt rectè monuit auctor ille, quicunque fuerit, qui edidit librũ inſcriptũ Medicus, uel
Iſagoge) quando ulcera ſunt in ſuperioribus, gracilioribusque inteſtinis: nam prodeſſe parum, aut nihil
poſſunt, nocere vero plurimum; cùm ea natura hæc conſtent, quæ hominibus lethifera eſt. Sed ſi cui ni
D deatur omnino eſſe opus his ualentioribus, ſunt trociſci Andronis, vel Muſæ, qui tutiores, & mitiores
ſunt. ex his ergo conficiendi ſunt iſtius rationis clyſteres. at quoniam his compoſitis, vt ſunt trociſci, ſo
lis non poſſumus vti. (nam neque ſoli fluere poſſunt, neque multa copia indi poteſt, ſed ad duas, uel
tres drachmas, vel paulo plus) ideo erunt ex aliquo accommodato decocto acriori, uel minus acri dilueñ
di, ut & acrimonia medicamenti, & malignitas ulceris requirere uideretur, ſicut ſunt aqua ſalſa, uel li-
xiuium, uel, ſi mitioribus uideatur agendum, mulſa, uel vino mulſo, uel ſimilibus. Mundis autem red
ditis ulceribus, aſtringentibus, & ſiccantibus iam erit agendum, de quibus pauca dicenda ſunt.
Plurimum proſunt iniecta, bolus armena, & terra lemnia, quę nec iniecta modo, uerum &
deuorata ex aliquo decocto aſtringente, et accommodato conferunt, et hæmatites lapis. Sed
et plantago, et polygonum, ſanguinariam appellant, ſiue eius decocto vtamur, ſiue ſucco
earum tàm inferius iniecto, quàm ſuperius accepto: item hippuris, quam caudam equinam ap-
pellant: rubi etiam germina, et fructus, præſertim immaturi: et citini mali punici, et ma.i-
corium, rhus etiam, quod ſumach arabes uocant, et gallæ. Sed ego quandoque iure braſſicarum,
quæ bis coctę fuerint, abiecto nempe prioris decoctionis iure, et earundem eſu dyſenterias, cum eſſe-

mus, vbi aliarum rerum accommodatarum copia careremus, curauimus, & facilè. Vnde ſi uelle- A
mus omnia perſequi, quę facerent ad hunc ſcopum, in immenſum ferè ſermo procurreret. Quare ſum
matim dicemus, quòd omnia, quæ deſiccant, & aſtringunt, vtilia ſunt huic inſtituto. Atque hoc illis,
quæ hactenus expoſita ſunt, addito, finem huic capiti faciemus: nimirum quòd quanuis diſtinxerimus
remedia dyſenteriæ per ſcopos, eorum vires diſtinguendo; non tamen ita diſcretis ſemper vtimur, & di
ſtinctis; ſed aliquando ſimul commiſcemus in eodem clyſteri, & ea, quæ ad dolorem ſedandum faciũt,
& ea, quæ detergunt: interdum & illa, quę ſiccant, & conſolidant: & id quando affectus non eſt admodũ
malignus, nec magni ſunt dolores. Nam ſi uehemens dolor urgeat, primum hoc duntaxat procura
mus, vt dolor ſedetur: poſtea ad alia tranſimus. Sin autem magis putrilago, & eroſio inſtet, & ſor-
des multa, detergentibus, & depaſtionem vlceris inhibentibus incumbendum erit: mox verò conſoli-
dantibus. Quanuis autem ad hoc idem caput magna ſaltem ex parte pertinere poſſit & ratio curan
di affectum, quem græci τεινεσμὸν vocant; quia tamen habet præterea priuatas quaſdam rationes; ideò
ſeorſum de eo paucula quædam dicemus.

B

De Teneſmo. Cap. VIII.

DIffert teneſmus à dyſenteria tùm ratione loci affecti, tùm materia, quanuis quantum ad ratio
nem affectus ſpectat, aut nihil, aut parum admodum differunt. Nam & teneſmus ulcus
in inteſtinis ſignificat: uerùm dyſſenteria ad aliorum inteſtinorum vlcera refertur: teneſmus
verò in inteſtino recto. & proinde, licet in eo ſicut in dyſenteria hæc præſertim moleſta ſint,
nēpe dolor, & frequens, & quaſi continua deſidendi cupiditas: in teneſmo tamen (vt tertio de Sympt.
Cap.2 cauſ. exponit Gal.) longè magis moleſta eſt ea cupiditas, & cum quadam diſtentione, & uiolenta ex-
preſſione, quàm in dyſenteria. ſicuti in ea ſępius maior eſt dolor. Vnde & nomen habuiſſe teſtatur Gal.
Cō.27 ſeptimo Aphor. nempe ab ea tentione, & expreſſione recti inteſtini: quæ interdum adeò moleſta eſt,
ut prægnantibus aborſum afferat: adeo enim iniqua eſt, vt defatiget tùm reliquas omnes corporis par-
ticulas, tùm vel maximè vterùm, vt qui recto inteſtino annexus hæreat. Ad hoc autem inteſtinum per
tinet excrementorum alui excretio, nec modò excretio, ſed & deſidendi appetētia, vbi & muſculus qua C
ſi cuſtos eſt exitus eorum excrementorum: & ideò hoc inteſtino demorſo, & irritato fit & frequens ea cu
piditas, & conatus ad egerendum. Differunt prętereà hi duo affectus materia, quæ eorum in cauſa eſt.
Nam dyſenteria plerunque fit à birioſa, & acri materia: quanuis interdum & ab humore melancholico,
& à ſalſa pituita. Teneſmus verò à materia pituitoſa, & putri. & propterea nō eſt ita importuna, & diu
turna in dyſenteria incitatio ad egerendum. quia (vt docuit Gal. tertio lib. Com. in tertium Epide.) bi-
Cō.70 lis facilius deſcendit; ut pote quæ tenuis ſit, & facilè defluat, cùm expers ſit lētoris: pituita verò, quæ
lenta, glutinoſa, & craſſa eſt, ęgrius excerni, & quaſi exprimi poteſt. Ex quo deinde neque difficile eſt
rationem inueſtigare, cur pueri frequentius à teneſmo, ſicuti eodem libro Gal. inueſtigauit. nam & ex
Cō.53 ætatis humiditate, & propterea quia ſæpe in eis cibus vitiatur, cùm ſæpius pluſquàm eis expediat come
dant. vnde in pituitoſis naturis in uniuerſum ſolet teneſmus excitari: non tamen in omni ætate, ſed in
iuuentute. nam putris, acriſque pituita in calidiori ętate congeritur, quæ cùm excernenda eſt, in tranſi
Cap.4 tu hærens recto inteſtino, illud mordens vlcerat, & irritat; atque (vt ait Gal. quinto de Vſu part.) pro-
pter magnam, quam affert moleſtiam, inter graues uentris affectus recenſeri poteſt. Non erimus au
tem longiores in illis, quæ ad rationem curandi hunc affectum pertinent, exponendis; cùm ea parum
differens ſit à ratione curandi dyſenteriam. Vnde illa in memoriam reuocanda ſunt, quæ in ſuperio- D
ri capite fuere expoſita, quantum ad euacuationem pertinet, ſi uacuatione ob copiam eorum humorũ,
qui in cauſa teneſmi ſunt, opus eſſe uiſum fuerit. Particulatim verò remedia, quæ factum morbum cu-
ratura ſunt, quæque inteſtinum defenſura, (de localibus autem appellatis loquimur) aut inferius per ie
dem clyſteribus ſunt inijcienda, aut exterius fouendo ſedem ipſam, uel inferiorem ventris partem pro-
pè pubem, uel infimam in dorſo ſpinæ partem. Ratio verò eorum, quæ per clyſteres ſunt infundenda,
eoſdem ſcopos, quos in dyſenteria, ſpectare debet: nempe vt dolor ſedetur, ſi ille vrgeat, & eiſdem
penè rebus: mox verò lenta pituita ab inteſtino detergatur, aut mulſa, aut ptiſana hordeacea, aut aqua
etiam hordeacea, quæ nunc eſt in multo uſu, aut ius aliquod, in quo hordeum fuerit incoctum, addito
aut melle roſaceo, aut ſaccharo, aut quapiam alia re ſimilis facultatis, quæ maiorem, vel minorem uim
habeat pro ratione morbi, & materię maioris, uel minoris pertinacię. Poſtremò verò aſtringentibus
utendum erit, vt particula labore, & moleſtia illa exagitata roboretur, & firmetur, & illis qui-
dem tùm per clyſteres adhibitis, tùm uerò exterius per fomenta, aut linimenta, aut emplaſtra,
tàm ſedi, quàm infimo ventri, dorſoq; adminiſtrandis. Sed tandem ad alios inteſtinorum affectus
ſermonem conuertamus.

De doloribus inteſtinorum. *Cap. VIIII.*

AFfectus inteſtinorum, de quibus hactenus ſermonem habuimus, ad eas operationes præſertim
pertinent, quæ propria ratione, qua conſtituta ſunt à natura, illis conueniunt: nempe vt ſunt Le.77.
diſtributionis, & excretionis inſtrumenta. Nunc verò de illis agemus, quæ illis attribuuntur
communi quadam ratione, & vt ſunt membra, quæ ſenſus imprimis tactus non ſunt expertia.
De doloribus ergo inteſtinorum in præſentia agemus, qui interdum grauiſſimi, & moleſtiſſimi ſunt. Vt
autem ex ratione, & clarè rem hanc exponamus, quædam prius in vniuerſum tractemus. Nam dolor
ſymptoma eſt, quod plures differentias habet, atque vt plures differentias, ita etiam diuerſas occaſio
nes. quod quidem nouiſſe non parum ad rationem curationis inquirendam, & explanandam conferre
poteſt, cùm curatio primum reſpiciat cauſam, & occaſionem doloris, non autem dolorem, niſi quan
do adeò creſcit, vt vires deijciat. Primum ergo inueſtigemus, quot ſint horum dolorum, quibus ſo-
lent inteſtina torqueri, differentiæ, vt illis in proprias cauſas relatis, naturam affectus percipiamus,
Non eſt autem vna, & ſimplex ratio, qua differentiæ horum dolorum diſtingui poſſunt. Quoniam vel
B à diuerſis modis, & formis dolorum accipitur, ſicuti aliquando vehemens, & acutus eſt dolor inteſti-
na affligens: interdum non acutus, neque admodum vehemens: acutus verò aliquando ſimilis eſt, ac
ſi palus (vt ſecundo de Loc.affec.ait Gal.) ea parte eſſet infixus: nonnunquam videtur quaſi terebello
forari locus dolens. Vel item à diuerſis cauſis, à quibus eiuſmodi dolores concitari ſolent, ſumi poteſt Cap. 5
ratio diuerſarum differentiarum dolorum iſtorum: Quandoque enim à materia corpulenta ſuam ha-
bet occaſionem: interdum verò à flatuoſo ſpiritu: A corpulenta verò materia, aut à frigida craſſa &
lenta pituita, qualis eſt, quam vitream medici appellant, & quam acidam: aut à calido & acri humo
re: item aut materia in tumorem particulam, in qua abſorta eſt, attollit: aut in eius inani ſpatio con
tinetur: aut inter inteſtinorum tunicas recepta eas cruciat: quæ in tumorem attollit, aut calidum tu-
morem, nempe inflammationem excitat, aut frigidum cuiuſmodi eſt ſcirrhus: præterea aut humor,
qui dolorem infert, à ventriculo, & inteſtinis generationis habuit occaſionem: aut ab vniuerſo corpo-
re ad ventrem, & inteſtina concitata eſt humorum fluxio, ſicuti in eo concitata fuit, quem refert Gal.
duodecimo Metho. poſt aſſumptum ſcamonium, qui fuit liberaliter purgatus, ſæpe per quædam inter-
ualla à colicis doloribus tentatum fuiſſe ob defluxum excrementoſi humoris ad inferiorem aluum red-
ditam imbecilliorem à vi medicamenti. Poteſt & tertiò differentiæ horum dolorum ratio à loco affe- Cap.7
C cto accipi: cùm enim inteſtina, aut gracilia ſint, & ſuperiora, aut craſſiora, & vtraque ſint obnoxia
doloribus, vt ea natura diuerſa ſunt, ita & dolores, qui in ipſis oriuntur diuerſi ſunt, & diuerſa nomi-
na habent. Nam dolorem, qui ad gracilia inteſtina pertinet, εἰλεὸν græci medici nuncupauere: la-
tini vim græci vocabuli referre volentes, voluulum dixere: εἰλεῖσθαι enim volui ſignificat, à ſympto-
mate fortaſſis deducta nuncupatione: in hoc ſiquidem affectu, præſertim ſi ex inflammatione ortum
habeat, videntur (vt ſexto de Loc.affec.tradit Gal.) ac ſi chorda contorquerentur inteſtina: vnde & qui
dam medici chordapſum appellare voluerunt. Dolorem verò, quo craſſa inteſtina tentantur, κωλικὸν
à craſſo inteſtino, quod alijs craſſis maius, & longius eſt, deſumpto nomine nuncuparunt: nec latini
nomen aliquod particulatim indidere, quod legerim. Sed primum de hoc agamus, mox verò de ileo
his prædictas omnes differentias accommodantes. In craſſis itaque inteſtinis dolor plerunque, (vt duo
decimo Metho. teſtatum reliquit Gal.) aut ex frigida, craſſa, & lenta materia originem habet, aut ex
flatuoſo ſpiritu, aut ex tenui, acriq; humore mordente, & vellicante. Maior autem, minorve dolor
euadit (vt idem ſecundo de Loc. affect. tradidit) pro ratione aut multitudinis, aut craſſitiei, aut motus, Cap. 8
aut qualitatis eius rei, à qua dolor efficitur, quæcunque illa fuerit: nam paucior, tenuior, quieſcens, Cap. 5
& minus frigida, aut minus acris minorem concitat dolorem, quàm quæ multa, craſſa, quæq; moue
D tur, & quæ frigidior, aut acrior eſt: & proinde vitrea pituita, quæ frigidiſſima eſt, dolores acerbiſſi-
mos affert: craſſa tamen, & lenta materia, cùm ſola fuerit, neque alia ſit illi adiuncta cauſa dolorem
ciendi, nequit (vt duodecimo Meth. docuit Gal.) vehementes excitare dolores. Sed ſi accedat etiam Cap. 8
ſpiritus flatuoſus, qui in aliqua inteſtinorum parte concluſus inde erumpere nequeat, tunc vehemen-
tiſſimorum dolorum cauſa eſt. Vnde hoc ipſum in duplicem cauſam tandem reſolui poteſt: nempe in
obſtructionem, & calorem loci. Obſtructio nanque, intercepto tranſitu, vetat, quò minus poſſit fla-
tus erumpere: Calor verò, dum in craſſam, & lentam materiam eam rarefaciens agit, flatum gignit.
Obſtructiones verò, quæ intercludunt exitum flatuoſo ſpiritui, fieri in inteſtinis ſolent, vel à multa co
pia materiæ pituitoſæ, & craſſæ, vel à ſtercoribus multis, & durioribus, vel à tumore aliquo ſuborto
in inteſtinis calido, vt eſt inflammatio, uel frigido, & ſcirrhoſo: interdum tamen, ſi inter duas, qui-
bus inteſtina conſtant, tunicas congeratur humor aliquis, qui aptus ſit, ut inflatum conuertatur, qua
lis eſt frigidus, & pituitoſus, uehementiſſimi inſurgunt dolores: tùm quia ſpiritus ille diſtendit, & quaſi
dilacerat tunicas: tùm verò, quia materia illa frigida in eis congeſta, eas tangens, plurimum refrige-
rat. Sed & hoc præterea his addendum, cuius idem Gal. ſecundo de Loc. affect. meminit: nempe quòd
vehementiſſimi dolores inteſtinorum, ſicut illi ſunt, qui ſimiles ſunt, ac ſi locus terebello perforaretur, Cap. 5

aut ſi palus eſſet infixus, & alij vehementiſſimi, præſertim ad craſſa inteſtina pertinent. nam cauſa, quæ A
dolores parit (ait ipſe) cùm per craſſius corpus quaſi ex profundo fertur vehementiores, & longiores eos
parit, quàm ſi per tenuius, vt eſt graciliorum tunica, vnde vehementiſſimi dolores, aut in craſſiora in
Cap. 5 teſtina referendi ſunt, aut in cauſam, quæ maior ſit. Cognoſcitur autem colicus multiplici inditiorum
Cap. 2 genere: nam (vt ſecundo, & ſexto de Loc.affect. Gal. ſcriptum reliquit) & ex illis, quæ ſæpius inuaſionē
Lo. 59. doloris ſolent præcedere, & ex illis, quæ ſimul inuadunt, & ex ijs etiam, quæ dolorem ſequuntur. An-
tecedere enim ſolent cruditas, inflatio, vomitus, nauſea, quæ longo tempore inanis, hoc eſt, nullo
ſequente vomitu durat, præcordiorum morſus, vehemens anguſtia: poſtea verò dolor incipit, perin-
de ac ſi terebello venter perforaretur: interdumq; (vt diximus) videretur quaſi palo venter transfigi. Dū
præſens autem dolor eſt, hæc inditia ſunt obſeruanda; quia aliquando vno tantum, loco conſiſtit, ſæ-
pius mouetur, & ad plures partes extenditur, & quaſi reuoluitur. Dolorem verò, vbi inuaſerit, con-
ſequuntur inflatio quædam, extenſioq;, & copioſus flatus, præſertim in longius protracto dolore, &
alui deiectio flatulenta, quæ in humore ſupernatat, & fluitat perinde, vt bubula deiectio. ſed hos do-
lores ſequitur vomitus bilioſæ, pituitoſæ, corruptæq;, & vitiatæ materiæ, cui aliquid comeſti cibi eſt
immixtum; & hoc propterea, quia ventriculus cum inteſtinis, quibus annexus eſt, in hoc affectu con
ſentit. & proinde & ante excitatum dolorem, & eo excitato, & poſtea etiam vitiatur tùm cibi appetē B
tia, tùm concoctio. At verò non parum ſimiles ſunt dolores hi doloribus renalibus, & in illis diſcer-
nendis nonnunquam peritiſſimi medici allucinantur, vt allucinatus eſt Gal. in ſeipſo, qui cùm colico
Cap. 5 vexaretur dolore, illum renalem iudicauit: quod ipſe ſecundo de Loc.affect. teſtatus eſt. Quare non erit
ab hoc inſtituto alienum, ſi ea retulerimus quæ tùm Gal. tùm alij probati auctores ſcripſere, facientia
ad hanc diſcretionem. In colico itaque dolore maior, ac frequentior concitatur vomitus, quàm in re
nali dolore, & aluus fit aſtrictior adeò, vt nè flatus quidem, aut ructus erumpat. Sed ex loco etiam
dolente poſſunt argumenta depromi non parum ad hanc diſcretionem facientia. nam in renali affectu
dolor vnum definitum locum occupat, nec eum, niſi rariſſimè, mutat: in colico verò ſæpius, vt pau-
lò ante diximus, locum mutat. Sed locus, in quo dolor conſiſtit, nobis, an renes, an inteſtina do-
leant, indicare poteſt. Colici etenim doloris ſedes eſt plerunque ſupra renum regionem: renalis verò
in ipſa renum regione quaſi fixus eſt. Vrinæ uerò & ipſæ non nihil ad hanc cognitionem faciunt; quia
renibus laborantibus primum vrinæ puræ, dilutæq; fiunt, poſtea craſſum quid ſubſidet, poſtremo ue-
rò & arenoſæ redduntur. Præterea & ex eorum ratione, quibus leniri, uel exaſperari dolor ſolet, poteſt
fieri horum dolorum diſtinctio. Nam colicus dolor magis, quàm renalis, vomitu lenitur: lenitur etiā
magis clyſteribus, qui leniendi, & mitigandi vim habent, adeò vt iniectis per ſedem illis medicamen C
tis, quæ laxant, & leniunt, ſæpe colicus dolor tollatur; quia per hos clyſteres fit alicuius frigidi humo
ris excretio, quæ non modò ægrotantem leuat, ſed & medicum de morbi genere certiorem reddit: per
inde ac in dolore renali excreto ſimul cum vrina calculo. Poſtremò uerò & illud memoriæ mandan-
dum eſt, de quo nos monet ibidem Gal. quòd quamuis inter initia fallatur medicus in his diſcernendis
doloribus, ad rationem curationis id parum refert; quia eadem eo tempore curatio eſt inſtituenda:
nam illis tantum incumbendum eſt, quæ lenire, & ſedare dolorem poſſunt, tàm ex trinſecus, quàm
intrinſecus. Sed dolore ſedato, ſi procurandum eſt, quò minus in poſterum, qui ęgrotat, ſit iſtis do-
loribus obnoxius, tunc oportet diſtinctè cognoſcere, an renalis, an colicus fuerit dolor; quia non eſt
amplius eadem ratio hoc procurandi, ſi dolor colicus fuerit, quę, ſi renalis. At uerò cum iam dixeri-
mus, quod dolor colicus non ſemper eandem tum cauſam, tùm rationem habere poteſt; ut pote quo
niam interdum à bilioſo, & acri humore excitatur: interdum uerò a frigido, & pituitoſo. & ſicut cau
ſa diuerſa, & contraria: ita & curandi ratio non poteſt eadem eſſe. Quare & hoc videtur exponendū,
antequàm curationem aggrediamur, quo nam pacto diuerſa hęc genera ſint dignoſcenda. Itaque do-
lor colicus, qui ab acri, & bilioſo excitatur humore, hac pręſertim ratione dignoſcitur, quòd à cibis,
medicamentiſq; calidis (ut primo de Loc.affect. teſtatus eſt Gal.) & tandem in uniuerſum à calefacien- D
tis uictus ratione exaſperatur; exaſperatur etiam ab inedia: ſicuti contra à cibis acredinem humoris mi
Cap. 4 tigantibus ſedatur. Sed & modus doloris id ipſum demonſtrare poterit. nam dolentes conqueruntur,
quaſi mordeantur, & erodantur. Pręterea uerò, ſi hiera ex aloe detur, ex euacuatione per eam facta
affectus curabitur, & certior medicus de eo fieri ſimul poterit. Sępe autem articulares morbi per coli-
Cō. 3. cos ſuperuenientes leuari ſolent: quod duplicem (ut quarto lib. Com. in ſextum Epid. expoſuit Gal.) po
Apho. teſt rationem habere: alteram, quam Hip. ſecundo Apho. tradidit, cùm ait, quòd ſi dolores duo eodem
36. quidem tempore, ſed non eodem loco coniungantur, maior minorem obſcurat: alteram uerò, quia
materia, quę prius ad articulos deferebatur, nunc translata ad inteſtina dolores in illis concitat. Nos
verò poſt uentris dolores ſępe uidimus per ſimilis humoris tranſmutationem ſubortos fuiſſe interdum
articulares dolores: interdum uerò reſolutionem membrorum, pręſertim uerò crurum, & inferiorum
partium. Affectus etiam inteſtinorum ille eſt, quem gręci (ut diximus) ileum, latini uerò uolu-
Cō. 6. lum appellant: pertinet autem maximè ad gracilia inteſtina, quamuis poſſit & in craſſioribus (ut idem
Cō. 44 ſecundo lib. Com. in tertium Epid. affirmat) conſiſtere. Vniuerſa autem iſtius morbi ratio in hoc conſi-
Cap. 2 ſtit, quòd (ut ſexto Apho. & ſexto de Loc.affect. oſtendit idem Gal.) interclud... inteſtinorum, per

quam

A quàm aliſ excrementa deorſum feruntur, atque eorum tranſitus intercipitur: quę quidem cauſio fit
aut ab aliquo tumore ſuborto in inteſtinis calido, vt eſt inflammatio: vel frigido, vt ſcirrhus: aut à mul-
to, & indurato ſtercore: aut ab aliquo abſceſſu. Quidam verò & à craſſa, & viſcida pituita hanc ob-
ſtructionem fieri poſſe arbitrati ſunt. Galeno tamen non admodum probatur, eam ab iſtiuſmodi hu-
more infarto fieri poſſe obſtructionem, vt nihil penitus deorſum deijci poſſit, neq; etiam per iniectos
acres clyſteres, quod hunc affectum (vt ſeptimo Apho. tradidit Gale.) quaſi proprium eius ſymptoma
concomitatur quamuis (vt ſecundo in tertium Epie. docemur) deinde vomitus multi ſequantur, & po-
tus reiectio, doloreſq; circa pręcordia, & in ventre cum tortionibus: nec modò aliorum excremento- Cō. 10
rum vomitus concitatur, ſed malo facto maiori, & deteriori, ait Gal. ſeptimo Apho. ſtercus quoq; vo- Cō. 6.
mendo reijciunt: immò (vt idem tertio de Cauſ. ſymp. ait) & nos cùm medicinam Venetijs faceremus,
aliquando vidimus, quòd clyſteres per ſedem iniecti, per os fuere redditi. Et quia conſentiunt ventri- Cō. 10
culus, & caput: ideò ſępe ſingultus, & deliria ſequuntur: interdum & conuulſio. Ratio autem horum Cap. 2
omnium ſymptomatum, partim ex ijs, quę expoſita ſunt hactenus, poteſt eſſe euidens, partim vero ex
illis, quæ à Gal. tùm ſeptimo Apho. tùm tertio de Facul. natur. literis tradita ſunt. Nam vomitus mul- Cap.
tus, ſingultuſq; fiunt; quia conſentit ventriculus cum inteſtinis. & quia maiorem, & propinquiorem 13.
B connexum cum gracilioribus habet; ideò moleſtior vomitus, ſingultuſq; accidit gracilibus inteſtinis
malè affectis, quàm craſſiori. Conuulſio verò, & deliria pendent à conſenſu cerebri. Sed quòd inua-
leſcente magis affectu, ſtercora reijciantur, eſt, quia præcluſo itinere excrementis per inteſtina ob ob-
ſtructionem, illa, quę ſtercus deijcere deſiderant, & quia malè affecta ſunt, nequeunt eam moleſtiam
ferre, neque deorſum impellere poſſunt, peruerſa quadam motione, & contra quàm inſtituto naturę
ſoleãt, ſurſum exprimunt. nã cũ ex inferiori parte inteſtinũ cõſtringere ſe cæperit, quæ in ſuperiori parte
continentur, ea (ut tertio de Symp. cauſ. & tertio de Rat. uict. in acut. mor. ait idem Gal.) ſurſum impel- Cap. 2
lit: quem motum proximè quæcunque partes proſequentes, denique in uentriculum uſque propellunt, Cō. 33
qui tandem uomitu & atque per os expellit. Quod neque mirum, neque præter rationem uideri de-
bet, cùm nemo ferè ſit, qui interdum non ſit expertus, quòd cùm egerendi deſiderium moleſtat, ſi
nim uelimus illi inferre, aſtringentes inferiorem anum, & ab egerendo diutius nos continentes, ſæpe
excrementoſus, & acris humor, qui irritabat excretricem inteſtinorum facultatem, ſurſum hoc eodem
modo conuerſus incipit ventriculum pungere, atque interdum nauſeam incitat, quandoq; etiam qua-
ſi animi deliquium, interdum verò capite vaporibus repleto, fiunt dolores, & quandoque vertigines:
nec modò humores eiuſmodi, verùm & flatus, dum illi tranſitus ad inferiora conſtricto ani muſculo
C intercipitur, ad ſuperiora recurrit, & qui per internas partes exire non potuit, urſum ad ventriculum
delatus, ructu per os expellitur; non quidem propterea, quia à ventriculo attrahatur, ſed potius quia
impulſus, & expreſſus ab inteſtinis, vi quadam recipitur. Verò cùm ad id deuentum eſt, vt ſtercus per
os reiiciatur, grauiſſimus eſt, & acutiſſimus morbus, à quo rariſſimè euadunt, qui eo laborant; quan-
uis nos tres viderimus ex hoc affectu liberos euaſiſſe, virum vnum, & mulieres duas. Longè uerò dete-
rius eſt, ſi os malè oleat, & adhuc peius ſi anima fæteat; (nam & hoc tandem accidit) immò & ructus.
Poſtremò verò omnium peſſimum eſt, ſi corpus ipſum fœdum odorem ſpiret: quod quandoque, ijs,
qui volulo laborant, ſolet accidere, vt tertio Prorrh. teſtatur Gal. Anteaquàm autem curationem ho-
rum dolorum tractare incipiamus, aliqua deſcribamus, quibus dignoſci poſſit, quando voluulus ex in- Cō. 66
flammatione ortum habeat. Hip. itaque tertio lib. de Victus ratione, vel de Dieta ait, quòd inter ini-
tia alui deiectiones aridæ, & quaſi exuſtæ redduntur, vt quæ à calore inteſtinorum ſiccentur, aſſeutur-
que: paulò poſt autem aluus omnino, præterea & vrina ſupprimitur; & id propterea quòd inteſtina
comprimunt veſicæ colum: vel quia veſica conſentit cum inteſtinis: poſtea cibus, potuſq; vomitu reij-
ciuntur, poſtremò ſtercus: ſed & os primum exiccatur; febris ſiquidem ſemper his inflammationibus
aſſidet, quæ exiccare poteſt: & præterea quia ventriculus cum inteſtinis in eo malo conſentit, tandem
D & os amareſcit. Febris verò (vt ſexto Apho. ait Gal.) maior, vel minor fit pro ratione incrementi inflam-
mationis. Ait autem Hip. tertio Apho. autumno ſæpius, quantum ad rationem temporis pertinet, vol- Apho.
uulos concitari. id enim tempus frigidum, & inæquale eſt, & maximè aptum congerendis prauis ſuc- 22.
cis, facileq; ea de cauſa læduntur partes ad ventriculum pertinentes: vnde facilius deinde (vt in Com-
mentario exponit Gal.) ſuſcipiunt calidos, & tenues humores, per æſtatem collectos, atque ab autum-
no frigido, & inæquali in profundum adductos, à quibus poſtea facilè inflammatio ortum habet, quæ
ſæpius eſt in cauſa voluuli.

De curandis doloribus inteſtinorum. Cap. X.

CVm hi dolores aliquando (vt diximus) à calidis humoribus in inteſtinis contentis ortũ habeãt:
nonnunquam verò à frigidis: primum de illis agemus, qui cauſam calidam habent: poſtea de
reliquis. Sed quoniam bifariam humor calidior poteſt eſſe cauſa excitati doloris: quia vel in in-
teſtinis contentus pungit, & mordet, præſertim cùm acris eſt, vt bilis, præcipuè verò, quę

tyncera eſt: aut quia quaſi abſorbetur, & penetrat in inteſtinorum ſubſtantiam, eamq́; in inflammatio A
nem attollit: de priori differentia priorem inſtituemus ſermonem. Itaque cùm ab acri, & calido humo
re dolor ortum habet, precipuus; & primus ſcopus, qui ſe medico offert, eſt, euacuandum eum hu-
morem eſſe, qui eſt doloris cauſa, ſi id quidem facilè fieri poteſt: deinde verò vt ea omnia (quemadmo
Cap. 8 dum duodecimo Meth. docuit Gal.) declinemus, quę aut calefaciunt, aut attenuant. Si uideatur, quòd
uacuari commodè nequeat, agendum, ut acris, & calidus humor, quò magis poteſt, temperetur.
Quòd ſi coactus fortaſſe medicus à ſęuitia doloris, eatenus morari non poteſt, donec temperetur, ad
ea confugiendum eſt, quę ſtuporem inducant: horum enim uſus non eſt adeò in hac dolorum differen
tia noxius, ut in alia, quę à frigidiori affectu ortum habet. nam cùm hæc medicamenta refrigerandi,
ac deſiccandi uim habeant, non ea duntaxat ratione prodeſſe poſſunt, quòd ſtuporem afferant; uerùm
& quoniam cogendo per refrigerationem, & deſiccationem tenues humores craſſiores reddunt, tùm
etiam calorem immodicum remittunt, & temperant. Euacuationem verò, ſi ea magis ſit opus, mo-
liri oportet pro ratione loci, in quo is humor congeſtus eſt; quia ſi in ventriculo, facilius, niſi aliud ob
ſtet, vomitu educetur: ſin autem in inteſtinis, facilius clyſteribus, non quidem acribus, ſed illis, quæ
detergere ſine morſu poſſunt: ſicuti eſt ptiſſana, ſuccus, aut aqua hordeacea: Dioſcorides tamen deco
ctum ſeminis lini, & decoctum maluæ laudat. præſertim verò clyſteres vtiles ſunt, vbi in craſſioribus B
inteſtinis contineatur vacuandus humor. Quòd ſi clyſteribus non cedat pertinax humor, optimum
Cap. 7 medicamentum (ait ibidem Gal.) erit hiera, quam amaram, vel dialoes appellant. Quantum autem
ad victus rationem attinet, cibi maximè congruentes ſunt, quicunque ſunt boni ſucci, nec facilè cor-
rumpuntur. At verò ſi colicus dolor occaſionem habeat ex fluxione humorum, qui ex vniuerſo corpo
re ad inteſtina imbecilliora ex aliqua cauſa reddita per aliqua interualla confluunt, vel per aliquas pe-
riodos feruntur, atque ita dolores concitant: ſicuti illi accidit, qui ab accepto ſcamonio, vt bilis pur-
garetur, ex interuallis quibuſdam factus eſt obnoxius colicis doloribus; cuius hiſtoriam eodem loco
retulit Gal. talis curatio inſtituenda erit, vt habita prius ratione vniuerſi corporis, ſic nimirum, vt au-
feratur iſtius fluxionis cauſa, quemadmodum ſæpe docuimus, poſtea verò & victus congruenti ratio-
ne rem hanc tractemus, & accommodatis medicamentis, in quibus hi ſint propoſiti ſcopi: nempe vt
inteſtina roborentur, quò poſſint facilius ingruentes, & præcipites humores à ſe repellere, & vias, per
quas confluunt ab vniuerſo corpore humores, ita præparare, vt non poſſint æquè facilem per eas tranſi-
tum habere. Robur verò addunt particulis ea, quæ remouent intemperaturam, quæ fuit imbecillita-
tis cauſa: intemperies verò derelicta à ſcamonio fuit calida, quæ inteſtina laxiora reddidit, & langui-
diora: vnde tàm in victus ratione, quàm in medicamentorum decoctione, huc præſertim ſpectandũ C
eſt, vt refrigeremus cum aliqua aſtrictione, & ea in cibum offerantur, quæ non facilè corrumpantur:
quare alica præſertim commodus erit cibus; cui tamen aliqua mali punici grana ſint iniecta: præterea
verò nec inutile erit auſteros fructus eſſe, ut pyra, mala cotonea, mala etiam aliquantiſper auſtera,
item & punica: ſed & ptiſanæ cremor, & piſces probati conueniunt: Dioſcorides vero & portulacam
laudat. Potus uero aptus erit, ſi uinum, quod auſteritatis particeps ſit, exhibeatur: immo & aquæ po
tus aliquando, præſertim uero, cùm multa ſitis moleſta eſt, Galeno probatur: hęc enim cùm refrige-
rent, & aſtringant, non modo laxitati, & intemperaturę inteſtinorum ſuccurrunt: ſed & non ita faci-
lem tranſitum ad inteſtina relinquunt. Cùm vero horum dolorum ratio ab inteſtinorum inflammatio
ne pendet, ad inflammationem oportet uniuerſam curationem conuertere, quę ſimilis ferè illi eſt, qua
inflammationes aliorum viſcerum, maximè vero ventriculi, curantur. Ergo & uictus tenuiſſimus erit
inſtituendus, & ſanguis copioſus, pro ratione tamen virium, & ętatis, mittendus eſt, & ſimilibus etiã
cataplaſmatibus, ut in inflammationibus ventriculi, nimirum in quibus ſtatim inter initia vis ſit re-
pellendi, ut incremento inflammationis obſiſtamus: poſtea ad uacuationem defluxi iam humoris im-
miſceantur aliqua digerentia; & quo magis res ulterius progreditur, eo ea magis addantur, quę uim
habent digerendi: in quibus explicandis non erimus longiores; quia ſatis copioſè ſuperius de his uerba D
fecimus. Sed ad alias horum dolorum differentias, quę à cauſis frigidioribus ortum habent, tandem
orationem conuertamus: ſicuti quando à craſſa, & lenta pituita excitantur. In his ergo curatio ab il-
lis imprimis inchoanda eſt, quę incidendi, & concoquendi uim habent. Nam ſemper ratio curationis
pręcipuè à natura ipſius affectus accipienda eſt. unde cùm affectus ex craſſa, & uiſcida materia origi-
nem habeat, ſtatim indicat materiam illam attenuandam eſſe, incidendamq́;, & concoquendam: cũ
crudus ſit is humor; & quanuis dolor ille ſit, qui pręſertim cruciet; quia tamen (ut ſuperius diximus)
quando doloris cauſa eſt cruda, & craſſa pituita, niſi pręterea multus adſit flatus, non eſt ita admodũ
uehemens dolor, neque adeo moleſtus, ut ſit primum ſedando dolori incumbendum: immo remouen
dę cauſę danda eſt opera, nempe ut ea materia per inciſionem, & attenuationem, & concoctionem,
partim uero ad euacuationem pręparetur. Et hęc quidem eſt communis ratio eorum, quę ad hanc cu
rationem commoda, & opportuna ſunt. Sed quia non eſt eorum, quæ tenuant, & incidunt idem mo
dus, & eadem natura, & ordo, (nam alia calidiora, alia uero minus calida) ea præſertim utilia ſunt,
quæ non admodum calefaciunt. Cum enim frigida, & craſſa, crudaq́; pituita non ſit ad digeſtionem,
& concoctionem facilis, ſi illis tractetur, quæ uehementer calefaciunt, colliquatur, & rareſit, neque
digeri

A digeri omnino poteſt, ſed in flatum conuerſa, dolorem longè magis auget, & irritat, quàm leniat; et
mitiget. Quare ab ijs imprimis temperandum eſt, quæ calefaciendo colliquant, & inflatum conuerte
re eam materiam poſſunt, neque tamen colliquatam poſſunt valenter digerere. Nam ſæpiſſimè vide-
mus, quòd vulgares homines, & illi, qui animo ſunt firmiori, & valentiori, docti ab ipſa experientia
(vt duodecimo Meth. ait Gal.) citius ſanantur, ſeruata mediocri, & cõmoda victus ratione per aliquod Cap. 8
tempus, quàm qui vſi ſunt cataplaſmatibus, vel oleis, aut clyſteribus calefacientibus. Laudat tamen
in his Gal. alium comedere, vt pote quod & attenuet, & flatum diſcutiat: præterea & theriacam, &
vſum fomentorum, quæ flatum quidem diſcutiant, & potius ſiccent, quàm validè calefaciant. Et il-
lis, qui colicis eiuſmodi doloribus laborant, cum aliquo præterea flatu, neque ſunt à febre immunes,
vtile admodum eſt, ſi milio venter foueatur, vt ibidem docuit Gal. Quòd ſi his fomentis dolor non mi
teſcat, clyſteribus ex oleo vtendum eſſe ait, in quo ſit incocta ea ſemina, quæ flatum diſcutiant, addi
to adipe anſerino, non ſalito, neque veteri. Vbi verò multus flatus dolorem concitat, cibis, potibuſ-
què attenuantibus, atque adeò etiam clyſteribus, & cataplaſmatibus, tùm ſiccis, tùm humidis vti
oportet. vnde ſecundo ad Glau. docet in oleo incoquenda eſſe ſemina fœniculi, apij, aniſi, ſeſeleos, Cap. 6
dauci; immò ſi frigidus admodum videatur affectus, non erit inutile & rutam addere, & baccas lau-
B ri, & laurinum oleum. Hic tamen vnum non eſt prætermittendum, quòd ſi ex ſolo flatu, qui amplius
à materia non habeat fomentum, ſit dolor concitatus, nullum magis præſentaneum remedium reperi
tur, (vt eiſdem in locis teſtatur Gal.) quàm ſit cucurbitula citra cutis inciſionem, quæ magna ſit, & ex
copioſo igne, ventri affixa, comprehendens vmbilicum: ſæpiſſimè enim viſa eſt ſtatim dolorem ſedaſ-
ſe, vt quaſi videatur ſimile incantationi. Verùm vbi ſit materia flatum fouens, dolor quidem ſedatur,
ſed non multo poſt iterum concitatur: vnde ſi res ita ſe habuerit, primum quidem per cucurbitulam
dolorem ſedare oportet: mox verò procurandum, vt materia illa educatur: præſertim verò aliquo cly
ſteri ex oleo rutaceo, vel eiuſmodi alio; modò (vt diximus) febris abſit: nam ſi ea adſit minus calefa-
cientibus eſſet agendum, vt itidem docuimus. His autem temporibus aliquid præterea adderemus,
quod tum detergendo, tùm verò aliquantiſper, non tamen à remotioribus partibus, attrahendo, poſ
ſet adiuuare excretionem materiæ, quæ quaſi fomentum eſt flatus, vt eſſet mel roſaceum, & electua-
rium lenitiuum: ſicuti ſi in hunc modum clyſterem pararemus, nempe facto decocto ex illis, quę tenui
ſua ſubſtantia attenuant, & ſecant, calore uerò non admodum uehementi digerendi, diſcutiendiq; uim
habent, ut ſunt chamæmelum, melilotum, ſemina aniſorum, fœniculi, lini, fœni græci, & id genus
aliorum, & ex eo decocto rectè, & ex arte parato dilueremus roſacei mellis tres uncias, electuarij ap-
C pellati lenitiui ſexquiunciam, uel tantundem hieræ ſimplicis, addito deinde rutaceo oleo, uel ſi eius
uſum febris prohiberet, chamæmelino, uel anethino, uel expreſſo ex amaris amygdalis, uel quopiam
alio illius generis, ſicuti eſſet liliaceum. Poſtremò uerò & de colico dolore agamus, qui occaſionem
habuit, ab obſtructione facta ex multo, & indurato ſtercore. Eius autem indicationes, & ſcopos ſum Cap.
matim nobis Gal. in Arte medicinali expoſuit, ſumptos quidem à natura affectus. Alter enim eſt, ut 94.
congeries duri ſtercoris primum molliatur. poſtmodum verò inaniatur. Particulatim uerò omnia pin
guia, & olea ginea, ſiue per clyſteres ſupponantur, ſiue ſuperius aſſumantur, utilia alioquin eſſe poſ-
ſunt. vnde & iura pinguia, & quæcunque tandem mollire, & aluum lubricam reddere, laxareq; poſ-
ſunt, ſiue cibi, & fercula ſint, vt atriplices, & quę ſpinachia in præſentia dicuntur, et malua, et hęc
ex dulci oleo condita: ſiue potus, ſiue rationem medicamenti habeant, quę vel ſupponantur inferius
per clyſteres, ſiue per os accipiantur: omnia accommodata ſunt huic curationi, quantum ad primum
ſcopum pertinet. vnde et oleum dulce ebibitum ad ſeptem, vel octo vncias, vt medicamenta bibi ſo-
lent, nimirum modeſtè calidum, poſt quod nihil bibitum, aut comeſtum fuerit ad ſeptem, uel octo
horas, ne commotum inde oleum uomitu eijciatur, multos ab hoc incommodo liberauit. ſed oleum
amygdalarum etiam dulcium, ut facilius accipitur, et detinetur, ita et in maiori eſt uſu. nam pręter
uim, quam habet, molliendi, aliquantulum etiam detergit, et digerit. longè autem efficacius eſt id,
D quod ex amaris amygdalis exprimitur; quia et ipſum oleaginea ſua ſubſtantia mollit, longè magis aũt
his aliis detergit attenuat, et flatus diſcutit, quo fit ut pręter id quod mollit, detergendo etiam quoquo
modo ad excretionem adiuuet. Sed hæc non modò ebibita proſunt, uerùm et per clyſteres iniecta. fa-
ciunt autem ad fæcem educendam, et acriores clyſteres, qui ex decocto mercurialis, betę, furfuris, ſe
minum cnici, uel (ut arabes loquuntur) chartami, radicum altheæ, addito ſale, melle roſaceo, oleis cha
mæmelino, liliaceo, hiera, qua nunc præcipuè utuntur in clyſteribus, aut diaphænicon, aut alio quopiã
medicamento, quod uim habeat ciendi aluum; ita ut mollientes præcedant, ſequantur autem eiuſmo-
di acriores. Sed et per os accepta medicamenta poſſunt huic ſcopo ſatisfacere, et inter alia tradunt a-
loë habere hanc prærogatiuam, ut ſtercus educat: unde et ſtercoraria medicina à quibuſdam appella-
tur. Sed hoc animaduertendum, quod ſi fæces eſſent in ſuperioribus, gracilioribusq; inteſtinis conge
ſtæ, facilius ſuo fungerentur officio medicamenta per os ſumpta: per anum uerò, & clyſteres iniecta, cũ
in craſſis facta eſt obſtructio. Neque etiam hoc prætereundum eſt, quod ſiue clyſteribus utamur, ſiue
per ſuperius exhibeamus, aliquando ſeorſum utimur illis, quæ molliunt, et ſeorſum illis, quę euacuant,
nonnunquam ſimul et mixtim. Nam ut ab illis, quæ per os aſſumuntur, incipiamus, interdum medici

prius

prius oleum bibendum præbent, & ſequenti die, aut aloem, aut diaphænicon, aut aliqua catapotia A
fortiora, vel leuiora, pro vt videtur aluus aſtricta magis, vel minus difficilis, vt ſoluatur; interdum ve
rò hæc ſimul miſcent. nam poſt acceptas pilulas vel ex aloe; vel elephanginas, in quibus maior vis fla
tus diſcutiendi, vel alias fortiores, paulò poſt oleum bibendum exhibent. nam ſi oleum præbiberetur,
facilius dum eſſent deuorandæ pilulæ, oleum vomitu reijceretur. Alij verò medicamentum diaphæni
con confectum ex ſaccharo in placentulas comedendum prius exhibent; mox oleum bibendum: præ-
bent autem circiter ſemunciam. Sed & id medicamentum, quod in colico dolore ab omnibus ferè &
græcis, & arabibus medicis laudatur, mixtum ex vtraque facultate eſt, nimirum ius galli decrepiti ex
arte poſt dimicationem, & laſſitudinem occiſi, & decocti. nam ratione iuris mollit: per nitroſas au-
tem partes, quibus præditum eſt decrepitum animal, vim habet ciendi aluum: ſed maiorē etiam vim
habebit ciēdi aluū, & vacuādi, ſi in eo ſal, polypodiūq; (vt inſtituit Auicēna) incoqueretur vel cū cnico,
vel cartamo, vt Meſue meminit. Eiuſmodi autē curatio, quæ fit per olea, quorum in præſentia mentio-
nem fecimus, & pilulas, aut alia purgantia medicamenta, itemq; per clyſteres, non ita propria eſt do
loribus colicis, qui à congeſto multo, & indurato ſtercore occaſionem habent; ſed & cæteris differen-
tijs communis: præter quàm quòd in illis, qui à calido, & acri, mordaciq; excremento excitati ſunt,
ab acrioribus, & calidioribus, tam oleis, quàm medicamentis, ſiue in clyſteribus eis vtamur, ſiue ſu- B
perius fuerint accepta ea, quæ magis calefaciunt, temperandum eſt. Vnde oleum amygdalinum
dulce iniectum per clyſteres; perinde ac epotum, in hoc affectu, cùm à mordaci ſucco ortum habue-
rit, vtile eſſe poterit: ſiue ſolo eo vtamur: ſiue illi aliquod medicamentum, quod lene, & facile ſit, &
potius inteſtina roboret, quam euoluat: ſicuti ſi pilulæ ex aloe, præſertim vero lota prius, ad drach-
mam, uel paulò plus deuorentur, & oleum ſuperbibatur: nam oleum, præter id, quòd leniendo poteſt
vacuare noxium humorem, & longè etiam magis, ſi ab aloe adiuuetur, reprimit etiam, & temperat a-
crimoniam noxij humoris: aloe verò præter vacuationem, roborat inteſtina aſtrictione, qua prædita
eſt. Sed quia ratio hæc, quam hactenus expoſuimus, curationis horum affectuum non vertitur circa
dolores primum, & per ſe, ſed circa affectus, & cauſas dolorum amouendas: aliquando autem dolor
ipſe adeò vrget, vt neceſſe ſit omnino illi primum occurrere: (nam ſæpe hominem ad deſperationem
adducit) ideò de hoc etiam paucula quædam dicenda ſunt. Et (vt aliàs ſæpe diximus) cùm duplex ſit
modus ſedandi doloris. aut videlicet per ea, quæ propriè anodina dici poſſunt, quæ nimirum tempe-
ratum quendam calorem habent, quo fouentur particulæ, & quoquo modo laxiores fiunt: aut per ea,
quæ ſtuporem ſenſibus inducunt; & quaſi vim ſentiendi illis adimunt, anod inaq; & ipſa à medicis di-
cuntur: horum quidem vſus, & ſi non ita tutus ſit in his doloribus, qui ex cauſa frigida ortum habent,
ſicuti in illis, qui ex calido, & acri humore excitantur; quia licet conſerant, qua ratione interim, dum C
obſtupeſcit ſenſus, nec acerbitate doloris torquentur, & vires, quæ alioquin ex vigilia, doloreq; pericli-
tantur, ne concidant, paulisper reficiuntur; ipſam tamen affectionem (vt duodecimo Meth. ait Gal.) de
teriorem reddunt, aucta nempe per hæc frigida intemperatura; neceſſarius tamen eſt (vt ſeptimo de
Comp. med. ſec. loc. docet idem Gal.) propter doloris magnitudinem: præoptandum etenim eſt affectū
Cap. 1 fieri deteriorem, quàm ægrum à ſæuitia doloris necari. nam ſi vitium ab his medicamentis inductum
Cap. 5 modicum erit, facilè deinde per apta auxilia corrigi poterit. ſin autem magnum, difficilius quidem
corrigetur: attamen adhuc melius eſt ita habere ægrotantem, quàm omnino perire: Ex quo hoc facilè
colligi poteſt, quod & ſatis aperte eo loco in duodecimo Metho. exponit Gale. nimirum rarò oportere
nos his vti, & non niſi quando videmus imminere manifeſtum diſcrimen, ne vires ſimul cum vita defi
ciant. Medicamenta verò, quæ ſecundum hanc rationem anodina dicuntur, ea ſunt, quæ opium, aut
mandragoram, aut ſemen alterci, vel (vt græci nuncupant) hyoſcyami accipiunt: horum vero nume-
rus magnus in medicorum libris reperitur. ſed hæc in maiori vſu ſunt, theriaca, & mythridatia antido-
tus, quando nouæ, vel recenter confectæ ſunt: item requies dicta à Nicolao, quæ ſatis mitis eſt, & laza-
nea ab eodem deſcripta: in his tamen affectibus colicis antidotus, quæ philonium Tharſenſe, vel Perſi-
cum appellari conſueuit, alijs ferè omnibus præfertur: eſt autem in vſu tàm per clyſteres iniectum, quā D
etiam deuoratum: deuorandum autem dare conſueuere à ſcrupulo uſque ad drachmam, uel etiam
paulò plus: in clyſteri verò aliquandò & vltra ſexquidrachmam; & vbi dolor in inferioribus inteſtinis
conſiſtat, per clyſteres magis proderit: ſicut ore aſſumptum, cùm ſuperiora inteſtina cruciantur. Sunt
quædam præterea, quæ ab omnibus tanquam vim maximam habentia, ad tollendos dolores hos com-
muni medicorum ferè conſenſu laudantur, quod quidem potius proprietate quadam ſubſtantiæ faciūt
quàm manifeſta quapia qualitate: in his autem eſt ſtercus lupi, vt Gal. decimo de Facul. ſimpl. med.
autumat, præſertim vero ſi album fuerit: tale enim euadit, quando òſſibus fuerit altus; immò ſi etiam
in eo aliquid oſſis fracti reperiatur, id etiam plurimam uim habet: neque modò comeſtum iuuat eiuſ-
modi ſtercus, (quo interdum ſolo, & ſimplici in puluerem redacto vtuntur: interdum uerò addunt ſal,
& piper, aut alia aromata: dabant autem ex mulſa, uel alioquin ex melle) ſed etiam appenſum ex co-
rio cerui, aut ex lāna eius arietis, qui ab eo captus tandem effugerit. Auicenna autem lupi inteſtinum
exiccatum, & mox tritum, & in puluerem redactum maiorem etiam uim ſtercore habere in dolore co
lico ait, & nunc in uſu frequenti eſt: cui atteſtatur experientia. Gal. præterea autem, quam latini galeri-

A tam: χαρυδαλὸν, vel χαρυδάλιδα græcè appellant, mirificè laudauit, ſi edatur. Raſis autem
plurimum commendat cornu cerui vſtum, & tritum, & ſubinde epotum. Quantum igitur ad horum
dolorum curandorum rationem pertinet, hæc ſatis ſunto. Poſtremum verò de lumbricis, & reliquis,
qui in ventriculo, & inteſtinis reperiuntur, vermibus tandem agamus.

De uermibus, ſeu lumbricis, qui in inteſtinis generantur, ac eorum curatione. Cap. XI.

VErmes quoſcunque ſobolem eſſe putredinis, aut putreſcentis materiæ adeò apud omnes in cō
perto eſt, vt nemo vnquam de hoc dubitauerit. Et quia (vt in prouerbio ferè eſt) putredinis ma
ter eſt humiditas: ideò ex humida materia, & in humidis corporibus, (vt Gal. quarto de Fa
cul. ſimpl. med. ait) immò & in locis humidis vermes generari frequentius ſolent. nam & locus Cap.
ad eorum generationem, quæ ex putredine ortum habent, (vt idem primo lib. Comm. in primum Epide. 20.
autumat) non nihil confert. Præterea verò cùm humiditas ſola nihil poſſit, niſi accedat & calor, præſer- Cō. 20
B tim verò in generandis vermibus, cùm ſit neceſſe, vt calor omnino materiam ſuperet, præcipuè ſi ſit (vt
tertio Apho. idem docuit) procreandum animal: eo fit, vt calor fortior ſit neceſſarius ad gignendos ver
mes ex putri materia, quàm ad aliam putreſcendi rationem. Et proinde, & ſi in alijs partibus in animan Cō. 26
tium corporibus vermes gigni poſſint, vt in vlceratis auribus, ſicut cùm de illis ſermo haberetur, à no-
bis explanatum fuit, & in alijs quoque vlceribus, ſi putredinem contrahant. & ego quidem Venetijs no
biliſſimum Venetum patricium vidi, qui dum febre laboraret, & quotidiano præſertim noctu dolore tē
taretur; tandem per naſum uermem eiecit obſcurioris coloris, longitudinis quatuor ferè digitorum, qui
vtrinque ſecundum longitudinem quoſdam tenues, & breues pedes habebat, & exceptus vitreo cyato
velociter ferebatur, eiectus autem fuit inuolutus mucis, craſſoq;, & nigro ſanguine, ex qua etiam putre
ſcente materia ortum habuerat: Nullibi tamen, aut plures, aut frequentiores, vt tandem ad noſtrū præ
ſens inſtitutum orationem conuertamus, quàm in inteſtinis vermes in humano corpore gignuntur; & id
quidem, quia in illis ea omnia ferè reperiuntur, quæ ad eorum procreationem conducere poſſunt. Nam
nullus in corpore locus eſt, in quem tanta copia humorum, qui ad corruptionem, & putredinem apti
ſint, confluat, vt inteſtina: à ventriculo enim humores crudi plurimi, humidiq;, & interdum ſemiputri-
di defluunt, immò & ab vniuerſo ferè corpore: qui item locus & calidus eſt, & humidus, actuali præſer-
C tim (vt aiunt) caliditate. In pueris autem, & adoleſcentibus plurimum, & ſæpe ſolent eſſe moleſti: ra-
rius in adultis, & ſenibus; in infantibus verò nunquam, aut rariſſimè. Cuius rationem eodem loco refe-
rens Gal. ait, quòd quanuis ſæpe in ventre in infantibus corrumpantur excrementa, putreſcantq;, & præ-
cipuè in inferiori; (nam & eorum deiectiones id oſtendunt, quæ ſatis malè olent) nondum tamen eorum
calor ita emicuit, vt poſſit omnino materiam ſuperare; vt pote qui nimia humiditate quaſi ligatus eſt:
vnde quanuis ſatis eſſe poſſit ad putrefaciendum, nequit tamen ſatisfacere ad procreandum animal.
Pueris verò, & illis, qui adoleſcunt, neque materia deeſt, neque ea caloris vis, quæ ad generandum ani-
mal ſit efficax. At in ſenibus non deeſt quidem materia ad putredinem apta, deeſt tamen calor. Tres
autem ſunt horum vermium, qui ortum in inteſtinis habent, differentiæ, quarum eodem etiam loco Ga
le. meminit. Prima in pueris frequentiſſima eſt: ſæpiſſime enim in pueris aliquando etiam benè valenti-
bus vnà cum ſtercoribus deijciuntur, qui longi quidem, ac teretes ſunt, & longitudine palmum quando
que æquant, vel paulò plus longiores ſunt: ſæpius minores. Altera verò differentia eorum eſt, qui lati à
medicis dicuntur; vt pote qui lati, & plani ſunt: longitudine autem tres interdum cubitos excedunt:
quanuis, ſi rectè inſpiciantur, non eſt vnus vermis, ſed congeries plurium vermiū, qui figura ſimiles ſunt
ſeminibus cucurbitæ. nempe lati, & plani, breueſq;, & coniuncti ſimul, ſibiq; mutuò cohærentes, corpus
quoddam longum conſtituunt latitudine digitali, ſimile illis, quaſi ligulis ex filo lineo factis, quas cor-
D dellas noſtræ mulieres, nuncupant. & hæ duæ differentiæ tùm à græcis, tùm à latinis vnum commune no
men habent: græcè enim ἑλμινθες, lumbrici verò latinè dicuntur. Tertia differentia, licet interdum ab
aliquibus auctoribus ſub communi nomine lumbricorum comprehendatur; habet tamen priuatum, &
proprium: aſcarides enim appellantur, qui minuti ſunt, ſimiles blattis, vel minores, quales illi, quibus
iumenta interdum vexantur, atque vnà cum ſtercoribus excernunt: vulgò verò tarme vocantur, & ſimi
les ſunt illis vermiculis, qui in putrido caſeo ſæpe ſolent conſpici. Differunt autem tres hæ lumbrico-
rum ſpecies multifariam. Nam & frequentia: frequentiſſimè. n. teretes, vel rotūdi fiunt rarius aſcarides:
rariſſime lati. Deinde & loco: quia rotundi plerunq; in ſuperioribus, gracilibuſq; inteſtinis gignūtur, & p
inde ſæpe aſcēdentes in ventriculū, & qñq; ad os vſq; p gulā ſerpūt, vt pueri interdū manibus apprēhētes
extrahāt. ſed ſi in ſuperioribus, in eo longiori, quod ileon iuniores appellant, gigni ſolent; quia in ieiuno
vix credam eos progigni poſſe, cùm ſemper ferè inane ſit, & id (vt anatomici aiunt) quia bilis à meatu fel
leo in inteſtina effuſa de eo omnē ferè materiam detergit: quę (ſicuti Gal. quarto de Simpl. med. fac. tra- Cap.
didit) ob amaritudinē vermibus ſecūdū omnē tōnē eſt aduerſiſſima. vñ Auic. decimaſexta tertij, ait putā 20.

dum fortaſſe eſſe, in colo, aut monoculo vermes potius generari, quàm in graciliotibus, qui poſſunt A
& ſuperius verſus ventriculum, & inferius verſus rectum inteſtinum, & anum repere, ob hanc fortaſſe
rationem. Qui verò lati ſunt, mutuò ſibi hærentes eam congeriem conſtituunt, & adeò longam, vt
occupent ſæpe vniuerſam ferè longitudinem inteſtinorum. Aſcarides autem & minuti ſunt, & locum
generationis habent in poſtremo inteſtino, nempe in recto. Differunt & tertiò (vt teſtatur Auic.) mate
ria, ex qua ortum habent. Nam lati ex materia, in qua copioſa eſt humiditas oriuntur; propterea
quia antea putreſcens in vermes conuertitur, quàm quantum à iecore exugendum erat, exugatur, &
anteaquàm eò putredo progrediatur in materia, vt vi eius diuidantur, & ſeparentur partes eius, & ob
id fit quaſi vnum corpus continens à principio vſque ad finem. Aſcarides verò ſecreti, paruiq;, & mul
ti generantur: quoniam materia, ex qua fiunt, anteaquàm ad rectum inteſtinum feratur, plurima
eius humiditas exucta à iecinore eſt, quæ continuitatis poterat eſſe in cauſa: præterea putrefactio ma-
gis inualuit, quæ eius partes diuidere, & ſegregare potuit: vnde plures, & minores geniti fuere. cui ac
cedit & ſtercorum frequens per eum locum tranſitus, quæ cùm plerunque duriora ſint, diſcerpunt, &
diuidunt in plures partes materiam, ex qua generantur: cui adde, quòd fæces excretæ per eum locum
illos ſecum attrahunt, anteaquàm creſcere admodum poſſint. Rotundi verò, vt mediam rationem in
ter hæc ſeruant: ita & medij in magnitudine ſunt. Addit autem idem Auic. ſecutus Serap. quòd cùm B
ſit quædam pituitoſa, mucoſaq; ſubſtantia, quæ quaſi tunica quædam ſuccingit interius inteſtina, &
ea eſt, quæ in dyſenteria primum abraditur, quando mucoſa quædam non ſine torminibus excernun-
tur: ideò quaſi tunicæ, ſemper humores quidam crudiores affixi hærent, qui putreſcentes in vermes ver
tuntur in ea ferè tunica: immò Paulus ait, quòd lati fiunt ex huiuſcemodi mucoſa tunica, quæ vniuer-
ſa ferè putreſcens conuertitur in animatum corpus, vt aliquando tota excernatur, & miræ longitudi-
nis ſpeciem referat: interdum tamen non vniuerſa, ſed per partes excernitur. Differunt etiam mali-
gnitate; quia omnium deterrimi ſunt lati, vt qui maiores ſint, & ex deteriori putredine geniti: minus
verò mali aſcarides, vt idem Auic. ait, vt qui minores ſint: nam (vt ex Herodoto teſtatur Aetius) ſem-
per maiores minoribus ſunt deteriores. præterea quia remotiores ſunt à præcipuis membris. tertiò etiã,
quia cùm prope exitum ſit, facilius vel etiam cum fæcibus expelluntur. Sed addit Auic. quòd ſi ex ali-
qua occaſione hi tantiſper ibi morentur, donec creſcant, alijs fiunt deteriores; quia ex deteriori ma-
teria geniti ſunt. Neque tamen & id prætereundum eſt, quod Aetius ibidem retulit, quòd ex differen
ti colore interea apparet eorum natura peior. Nam qui albi ſunt minus mali: eorum enim materia
fuit pituita. Qui verò rubicundiores ſunt, deteriores exiſtunt (quod & nos obſeruauimus ſæpe) aut vi- C
delicet ex deteriori materia, vt pote cum qua fuerit putridus aliquis, & vitioſus ſanguis commixtus,
aut ex deteriori modo, & ratione putredinis. Antequàm autem multa ea mala, quæ laborantibus ver
mes afferunt exponamus, operæ pretium fortaſſe faciemus, ſi ad quod morborum genus referendi ſint
Cap. 8 vermes, cùm in corporibus animantium orti illis negotium afferunt explanauerimus, nam Gale. tum in
Cap. lib. de Differ. morb. tum verò in tertio Medicinalis artis inter ea recenſet, quæ in corporibus humanis
87. progenita ſunt ex toto genere præter naturam: quæ ſi in morbis ponenda ſunt, in illorum genus ſunt re
ferenda, quæ particulis ſunt attribuenda, quatenus inſtrumentariæ, non quatenus ſimplices, quæque
conformationem particulæ vitiant, & ad illam horum ſpeciem, quæ ad vitiatum numerum pertinet.
Sed hic vnum examinandum eſt, quod neglectum poteſt eſſe multorum errorum in cauſa. nam ſi ſequa
mur doctrinam Gal. in eo de Differ. morb. lib. hæc, quæ ex vniuerſo ſuo genere ſunt præter naturam; ali-
quando ne morbus quidem ſunt, neque morbi cauſa; ſed rationem tantum ſymptomatis habent: in-
terdum verò ſunt tantum morborum cauſa, non morbus: quandoque autem morbus; nonnunquam
& morbus, & cauſa. Cùm enim nulla operatio alicuius particulæ adeò lædatur, ut ſenſibus conſpicua
ſit læſio, neque morbum dici poſſe putandum eſt. Quòd ſi aliqua fiat conſpicua læſio, id morbum eſ-
ſe dicendum eſt, cùm id morbus ſit, à quo ſtatim, & proximè, non autem per aliquod aliud læditur
operatio, nam id, quod per aliud officit, cauſa morbi, non morbus eſt: niſi ſi quando reſpectu non D
vnius, ſed diuerſorum & morbus & cauſa morbi eſſe poſſit. cùm enim morbus per comparationem ad
alterum morbus, item & cauſa dicatur; vtque diuerſam habent comparatione rationem: ita ex muta
ta, mutatur etiam nomen eam comparationem vel relationem ſignificans: nam vt cum diuerſis colla-
tus aliquis poteſt pater, & filius, ſeruus, & dominus dici: eiuſdem autem comparatione, nequaquam
(nullus enim poteſt eiuſdem eſſe filius, & pater). ita neque idem eſſe eiuſdem comparatione cauſa, &
morbus; ſicut neque cauſa, & effectus: Sed præterea & id conſiderandum; quòd ſicuti ex eodem Gal.
depromere poſſumus, licet vna, et eadem ſpecie res ſit, quæ rationem morbi induit, nempe quia ope
rationes aliquas lædat: non tamen ſemper in idem morborum genus referenda eſt, immò quandoque
in vnum, quandoque in alterum, quandoque in vtrunque ſimul: vtrunque autem dico, tam illud, quod
ſimplicibus membris primum attribuendum eſt, quàm illud, quod compoſitis, et inſtrumentarijs,
Cap. 1. quod inflammationum et reliquorum tumorum exemplo, qui præter naturæ rationem ex vitioſis hu-
Cap. moribus creſcunt, oſtendemus; hos enim et Gal. in libro de Inæq. intemper. in illis morbis recenſet, qui
ult. in intemperatura conſiſtũt et in fine libri de Differ. morb. redigit in genus morborum, quod propriè, &

primum

A primum debetur ſimplicibus, at primis particulis: cùm tamen alibi ſępe eos redigat in eorum ordinem
qui conformationem uitiant, ut oſtendimus ſępe in prioribus libris. nã & obſtruunt interdũ: obſtructio-
verò morbus in via eſt. pro ratione enim læſionis actionis, ad quam refertur vniuerſa ferè morbi eſſen-
tia, variatur ratio, & genus, vel differentia morbi. Quibus ita conſtitutis, redeamus tandem, vnde diuer
teramus. Lumbrici in inteſtinis geniti omnino præter inſtitutum, & vllam naturæ vtilitatem geniti ſunt,
naturæ inquam, quæ animal regit: non autem vniuerſalis, & per accidens neceſſitate materiæ putreſcen
tis fiunt. hoc. n. prudenter probauit Auic. loco ſuperius adducto: qui tamen interdum adeò quieti ſunt,
vt nullum negotium faciant illi, in quo geniti ſunt, neq; conſpicuã aliquam lęſionẽ afferant. Sępiſſimè. n.
videmus pueros continentes in inteſtinis lumbricos, qui proſpera fruuntur ſanitate ſine vlla moleſtia: in
terdum. n. eos per ſedem cum alui excrementis, & citra illa ẽt vermes deijcere videmus: interdum ẽt per
os ſine vlla morbi ſuſpicione, vel vlla læſione inſigni. præterea verò aliquãdo pueros videmus benè ſe om
nino habentes, qui paulò poſt aut dulciarijs aliquibus comeſtis, aut quia timore aliquo cõcitati fuerint,
ſtatim commotis vermibus, incipiunt malè habere, & ſigna ea apparere, quæ indicare ſolẽt eos vermibus
vexari: vnde prius aderant quidem vermes, (neq;. n. potuiſſent ita repente fuiſſe geniti) attamen nihil ma
li, quod poſſet comprehendi, excitabant, vt ægrotare puerum illum quis poſſet affirmare. Interdum ve-
B rò lædunt quidem, & plurimum, ſed non primum, ſed per aliud quodpiam quaſi medium: ſicuti quando
febres, & eas interdum magnas attendunt, malignasq;, vt & experientia docet quotidie, & omnes aucto
res, qui de hac re loquuntur, teſtes ſunt: eas verò nõ accendunt niſi ex malis, & putridis vaporibus, qui ab
illis attolluntur, & referunt naturam putredinis, à qua fuerunt geniti, atq; cor per venas petunt, & arte-
rias, vel ad os ventriculi aſcendentes ſua mala qualitate conſenſu quodam cor afficiunt, atq; ſecundum
hanc rationem potius cauſa morbi ſunt, quàm morbus. nã febris morbus ipſe eſt, qui cùm in intemperie
ſuam habeat rationem, pertinet ad eorum morborum genus, qui propriè ſimplicibus particulis, primũ
q; attribuuntur. Sed & alia præterea mala ſequuntur vermes, quæ morbi dici poſſunt, quorũ comparatio
ne vermes potius rationem cauſæ, quàm morbi habent: ſicuti quando mordentur ab eis tùm ventriculus
tùm verò inteſtina: morſus quidem ſymptoma eſt, quia dolor. cauſa verò doloris eſt cõtinui ſolutio, quæ
repente fit à vermibus mordentibus eas particulas. ſolutio verò morbus eſt, cuius vermes in cauſa ſunt.
& læduntur uentriculus & inteſtina, dum mordentur, ut ſimplicis particulæ rationem in ſe continent,
non ut compoſitæ: quia dolor ſequitur affectum partium, qua ratiòne ſenſus participes ſunt. Ita ẽt ſi in-
terdum cibum rapiant, quo eſſent alendi pueri, famem quaſi caninam concitant, quæ inanitionẽ ſequi-
tur: ſicuti accidit quandoq: conualeſcentibus. Nonnunquam uerò refrigerato corpore, & ferè extinctis
C ſpiritibus, & calore natiuo ſequitur quaſi bulimos. Interdum uerò aſcendentes ad uentriculum ſuo fæ-
tore putredinem referente, præterea & vitioſa qualitate ſuæ naturæ illum afficientes in pueris appetitum
adeò tollunt, corrumpuntue, ut eos (ſicuti in priori libro diximus) apoſitos faciant. immò cum uentricu
lo ex hac mala natura conſentiente corde, fit eius palpitatio, & tremor, ut interdum etiam pulſus langue
ſcat. & cùm à uitioſa temperatura, & qualitate hæc accidant, à uaporibusq; ab illis elatis, ſemper potius
cauſæ, quàm morbi rationem habent. Item cauſæ rationem habent, cùm ab eis operationes ad animalẽ
facultatem, & cerebrum pertinentes læduntur. nam conſentiente cerebro cum uentriculo, quando illi
ſurſum ſerpentes ori uentriculi, aut motu eorum inordinato, aut mala qualitate ex putrida natura com
parata, aut mordentes, & pungentes negotium faceſſunt, uel per putrilaginoſos uapores à uentriculo ad
caput elatos læditur cerebrum, ex qua læſione, uel hoc, uel priori modò illata, & epilepſia interdũ ſequi-
tur, & totius corporis contorſio, conuulſioq; ue. Vidi. n. pueros, qui à uermibus adeò malè affecti ſunt in
terdum, ut opiſtotono à græcis dicto correpti, retrorſum adeò conuellerẽtur, ut penè calcaneis caput cõ
tingerent. leuiores uerò affectus ſunt, uertigo, ſtridor dentium, quæ quidem ſimilis affectus eſt conuulſio
ni in muſculis, qui maſticationi præſunt: cui etiam ſimilis in muſculis oculorum affectus, quando conni
uent oculis eos non exactè claudentes. Sed & rationem cauſę habent, quando lęſo ab eis uentriculo, &
D eius conſenſu inflatur inferior uenter, perinde ac ſi hydropici eſſent: ſed cum torminibus, & inteſtinorũ
doloribus cruciant hominem: quod multiplici ratione contingere poteſt. nam ob flatũ comprehenſum,
& concitatum in uentre inferiori ea ratione, quę nuper fuit expoſita, aut ipſum mordentibus, & pungen-
tibus interdum adeò acerbè, & pertinaciter, ut (quemadmodum & ab antiquis medicis narratur, & nos
etiam noſtris oculis uidimus) uentrem, & inteſtina perforauerint. Ego etenim uidi puerum quinquen-
nem, in quo uermes hi rotundi perforato uentre per umbilicum exiere. Paulus uerò & per bubones, uel
inguina. Aliquando uerò etiam uidi poſt dolores colicos uehementes multos excretos fuiſſe uermes,
quaſi in globum glomeratos, quos credimus concitaſſe colicos dolores ex obſtructione: ac tunc pote-
rant quidem dici, quòd eſſent morbus, non cauſa, qui quidem malè affecerant inteſtina, ut compoſi-
ta, & inſtrumentaria membra ſunt, atque ita morbus dici poterant, aut in uia, aut in numero. erat
enim aliquid, quod ortum erat in ea particula, quod erat ex toto genere pręter rationem illius particu
lę: & diſtributionem cibi in uenas impediebant; quia illum pręripiebant deuorantes, antequam ab il
lis exugeretur. Aliquando etiam neque morbi, neque cauſa ſunt, ſed ſymptomatis; quod quidem
morbũ ſeqt̃, rõnẽ hñt. Vñ in febribus cũ excernuntur, aliqñ malũ, aliqñ bonũ ſignificant. Nã in initiis fe-
brium excreti, multum humorem excrementitium, & crudum ad putredinẽ aptũ indicãt. Circa uigorẽ

autem morbi excreti lumbrici item ſignum malum ſunt, nam non niſi ratione ſymptomatis poſſunt eo A
tempore expelli,& ut Aetius,& Paulus,& Auicen.teſtantur demonſtrant malignitatem morbi:id uerò
propterea(vt ait Stephanus Athenienſis græcus auctor)quia ingentem putredinem ſignificat:neq; enim
ſine ingenti putredine(vt ſuperius diximus)queunt lumbrici procreari: & ſi morbus acutus fuerit longè
deterius ſignum eſt.nam acutus morbus originem habet ab acribus,tenuibusque humoribus.lumbrici
uero ex craſſis,& crudis.unde multam cacochymiam, & diuerſorum,contrariorumque humorum con-
geriem collectam eſſe ſignificat:deteriores verò ſunt morbi, qui à multiplicibus,& differentibus ſecun-
Cũ.21 dum naturam humoribus(vt Gal.tertio lib. in primum Epid. ait)concitantur. At verò cùm inclinante
iam morbo,cum reliquis excrementis lumbrici excernuntur(vt ſecũdo Progno.præſagire docuit),ſignũ
bonum eſt;vt pote quòd demonſtrat naturam ſuperaſſe vniuerſam noxiam materiam. ac ita eam expel
lere,vt etiam vermes expellat,qui magis expulſioni reluctantur. Sed poſteaquàm huc deuenimus, &
Cõ.18 cùm tres horum uermium differentias eſſe teſtentur auctores ferè omnes (quanuis Auic. videatur eas
quatuor cenſuiſſe;nos ſiquidem percipere nequimus,quæ ſit illa quarta,cuius ille meminit)quæ tres dif
ferentiæ licet rationem aliquam communem curationis habeant; particulatim tamen & vnaquæque
earum ſuam propriam expoſcit: Ideo non ab re fuerit, quod & alij ferè omnes fecere, prius de ſignis
agere,quibus ſingilatim diſcerni poſſint. Paulus ergo, & Aetius,quos Auic. & arabes ſecuti ſunt, præ- B
ter ea ſymptomata, ſeu potius morbos, quos hactenus recenſuimus, hæc etiam referunt: Sæpe tuſſicula
quadam ſicca irritãtur conſentientibus nimirum partibus ſpiritualibus cum ventriculo,aut uaporibus
illis prauis ad ſpiritualia delatis. Quandoque ſingultiunt, & id ob morſum uermium : Dum dor-
miunt, concutiuntur, & quaſi tremunt: Sæpe dormientes turbato quodam motu exurgunt: interdum
uerò clamantes exurgunt,ac mox in ſomnum feruntur; & hoc, quia uel à motis uermibus, vel ab eo-
rum morſu,uel à malis uaporibus,tùm ad uentriculum, tùm ad caput aſcendentibus eorum ſomnus,&
quies turbatur. Sed & febres, quæ hos ſequuntur,inordinatum habent motum,nunc increſcentes,pau
lò poſt remittentes citra ullum ordinem, atque interdum bis, ſæpe & quater eadem die, & nocte à fri-
gore, quaſi adſit acceſſionis principium,corripi uidentur,ac id ſine ullo ordine. Infantibus vero gran
dioribus accidit,ut mandere uideatur,ac linguam exerunt, atque ita,vt qui lactant,os efformant, ac ſi
lac exugere, uel cibum uellent aſſumere:hoc uerò illis fortaſſe accidit; quia alimento defraudantur, id
uermibus exugentibus,& deuorantibus. Silentium etiam diligunt,& ægrè ferunt,ſi vocentur, & excitentur:
tur:moroſos enim eos reddit moleſtia interna, quam animantia hæc tum motione, tùm verò malis ua-
poribus ad caput,& cor,ac membra ſpiritualia elatis afferunt: Genæ uerò,& oculi rubore ſuffunduntur,
ac paulò poſt ad pallorem, & coloris obſcurationem conuertuntur. Sæpe etiam,ſi in ipſum ventriculum C
conſcendant, eo irritato, nauſeabundi fiunt,omni appetentia cibi deſtituuntur, adeò vt illum nequeant
deuorare,atque ſi cogantur comedere in faſtidium,& nauſeam conuerſi ſæpe euomunt, & id ob fœto-
rem, & putrilaginem, quam referunt. Sed & deliria interdum, facto participe & cerebro,contingunt,
vt paulò ante dicebamus. & hæc quidem ſigna ſunt, quæ teretes lumbricos ſignificant. Nam & præter
hæc ſunt & quædam,quæ aliis quoque (vt Auic.tradidit)communia ſunt: ſicuti quòd noctu labia habẽt
humecta, & ſaliua madentia: interdiu verò exiccata: cuius cauſam ille refert, quòd noctu calor ad in-
terna viſcera recurrens ab externo aeris frigore repulſus, ſecum humorem ducit, quo fit, vt vermes non
carentes humore, quo veſcantur,à ventriculo ſuccum non attrahant: ſicuti interdum coguntur attrahe
re, quando expanſum ad exteriora calorem humor ſequitur, à quo deſtituti vermes à ventriculo alimẽ
tum petunt, atque ita exiccato ventriculo exiccatur oris, labiorumq; pellicula, quæ continens eſt cum
interna pellicula, qua contenta ſunt gula, fauces, & ventriculus: cui accedit & exterior aer die calli-
dior, & proinde exiccationem adiuuans: quo fit, vt exerta lingua labium frequenter exiccet. Sed & ſæ
pe ij, qui vermibus agitantur, moroſi, & iracundi,rixoſiq; fiunt præter eorum mores,& conſuetudinem
& hoc ob magnam moleſtiam,quam interius ſentiunt. Verùm hoc etiam conſiderandum,quod Paulus
prudenter viſus eſt monuiſſe,non eſſe omnia hæc in omnibus, qui à vermibus tentantur, ſigna expectan-
da; quia alia in alijs ſolent apparere, non omnia autem in omnibus: atque diuerſitas poteſt aliquando D
ratione motus, & progreſſus vermium contingere: nam interdum non modò non deiiciunt cibi appeti
tum,ſed famem importunam afferunt. ſi enim ad ventriculum, & os eius concedant, non modò appe-
tentiam adimunt,verùm & faſtidium cibi inducunt:ſi uerò in inteſtinis conſtiterint,deuorato cibo,quo
alendum alioquin corpus eſſet,famem inexplebilem concitant. cùm mouentur,maiorem moleſtiam,&
inquietudinem commouent:dum quieſcunt,minus turbant. Præterea uerò nunc unam,nunc aliam par
ticulam magis affligunt.nam ſi caput erit imbecillius, plura apparebunt ſymptomata indicantia offen-
ſam capitis:Præterea & alterius conſenſus ratione.nam & per multos uapores,tum ad caput,tum ad cor
elatos uaria concitabuntur ſymptomata adhoc, uel illud pertinentia. Interdum ratione loci contin-
git,in quo ſunt.nã ſi in uẽtriculo præſertim circa eius os ſedẽ habuerint,cũ eo cõſentiens cerebrum,aut
cor uariè afficiũtur.unde interdũ epilepſia accidũt,interdũ ſyncopes,pulſus ẽt inęquales,parui,debileſq;
fiũt.Latorũ autẽ ſigna hæc ferè ab antiquis referuntur: fames nimirum; cum.n.hi ita ad ventriculum ne

queunt

A queunt ſerpere: in inteſtinis autem longa illa congeries multo alimento egeat, alimentum corpori ſubtrahit: vnde famem ingentem, & importunam ſolent excitare: quod (vt diximus) interdum & commune rotundis eſt, cùm non petunt ventriculum: cùm verò cibi penuria hi laboraut, mordent, ac motu moleſto mouenrur: quod adeò naturam turbat, & exagitat, vt vires non parum fatiſcant. Aſcarides verò tanquam proprium, & quod ab illis ſeparari non poteſt, eſt partium, quæ ad ſedem, & extremam recti inteſtini partim pertinent, pruritus continens, & moleſtiſſimus, nec modò in hominibus, ſed etiam in iumentis. Vnde qui equorum curam gerunt, cùm eos extremam clunium partem parietibus, aut lignis affriccare frequenter vident, vermes iſtius generis continere aiunt. At ſi quis diligenter obſeruet, eos vna cum ſtercoribus excerni videbit. ſicut latos vermes in inteſtinis genitos eſſe, certum ſignum eſt, ſi aliquando excernantur alba quædam corpora, & mollia, quæ figura ſemina cucurbitæ imitantur. Sed ad aſcaridas redeamus: adeò interdum moleſtus eſt is pruritus, quem aſcarides cōcitans, vt reddens inquietos eos, qui illis cruciantur, ad deliquium vſque animi deducat, vt Aetius, & Auicenna teſtati ſunt: refert tamen in eorum ſigna Auicenna, quòd grauitatem hi tùm in Hipochondrijs, tùm in dorſo percipiunt. Aetius præter hæc & ſtercora graue olentia excerni; neque id quidem præter rationem eſt, quia (vt idem ait, & atteſtatur Paulus) generationis horum vermium in cauſa ſunt, & refri
B geratio, vt pote quæ cruditatum cauſa eſt, & prauæ eſcæ, tandemq́; ciborum corruptio. Aliorum verò generum, cùm illi fiant ex pituitoſo imprimis ſucco in inteſtinis congeſto, in vniuerſum ea omnia, quæ ad congeſtionem iſtius pituitoſi humoris faciunt, vt ſunt cruditates, & cibi craſſi ſucci, & qui ſunt aptæ materia ad procreationem pituitoſi excrementi, de quibus non ſemel ſuperius fuit ſermo habitus, in cauſa eſſe poſſunt.

De ea curandi ratione, quæ ad uermes pertinet. Cap. XII.

Siue morbus ſint vermes, ſiue propria morborū cauſa, omnino cū ſint ex vniuerſo ſuo genere præter naturæ inſtitutum, indicant primum (quemadmodum Gal. tertio Artis medicin. lib. docet) ſe eſſe tollendos. Sed antequam tollantur, duo alia conſideranda ſunt: Alterum, quòd non eſt facilè eos tollere, dum viuunt; quia contendunt, & renituntur attractioni, & eductioni; immò ſæpe dum eos, antequàm interimantur, detrahere nitimur, illi magis attractioni reluctantes inteſtinis, affiguntur, & ſubinde maiorem moleſtiam afferunt. Vnde altera inſurgit indicatio prior quidem, quantum ad opus pertinet, quanuis dignitate, & ſcopo ſit poſterior: nempe vt facilius vi medicamentorum educi poſſint,
C eos necandos eſſe. Sed quoniam interdum non ita facilè, citoq́; poſſunt interimi, vt eſſet opus, præ multa moleſtia, quam concitant, præſertim cùm ipſi exagitati, aut à febre, quæ, tanquam illis plurimum aduerſaria, eos exaſperat, aut alia de cauſa, ſurſum verſus os ventriculi delati ſerpunt: Ideò interdum neceſſe eſt eos pauliſper reprimere donec opportunè poſſint necari, & educi. Vnde procul omni dubio, cùm tres hi ſcopi neceſſarij eſſe iudicati à medico fuerint, is tertius alijs præferendus erit. Auicenna ergo hoc tanquam commune, & præſentaneum remedium protulit, quod & nos tanquam optimum ſumus experti: id verò eſt, vt tempore ſomni aliquid aceti ſorbendum demus: acredinem enim aceti refugientes deſcendunt. Mox verò, quia ratio curandi citò, & expeditè aliquem affectum expoſcere videtur, vt omne fomentum, cuius ope tùm ſeruari, tùm verò augeri ille poſſit, quantum fieri poteſt, ſubtrahatur: nihil autem vermes magis fouere poteſt, quàm congeſtio materiæ aptæ ad eorum procreationē, nam cùm iam ibi ſint ſemina putredinis conceptæ, vnde priores fuere geniti, noua ſuccreſcente materia facilè putreſcens in vermes vertetur. Quapropter Auicenna prudenter monuiſſe videtur, nimirum, quòd ille, qui vermium moleſtiam cauere voluerit, & ex recta ratione id faciat, oportet, vt prius eam victus rationem inſtituat, qua materia, & fomentum generandis vermibus ſubtrahatur: ſubtrahetur verò, ſi illis eſcis pepercerit, qui lumbricis obnoxius eſt, quæ faciles ſunt, vt conuertantur in crudum, & pitui
D toſum ſuccum, nec modò ab eiuſmodi eſcis, ſed ab alijs etiam, quęcunque poſſunt eſſe occaſioni, cur eiuſmodi generentur excrementa, ex quibus facilis eſt vermium procreatio. neque enim ſola ciborum natura, & qualitas id facere poteſt, ſed & quantitas, & ordo, & apparatus, et alia quæcunque à nobis in prioribus libris tractata ſunt, vbi cruditatum, & craſſorum, pituroſorumq́; humorum cauſas perſequebamur. præterea vero nec minus ſubinde procurandum, vt quæ iam genita, et congeſta eſt in inteſtinis materia, inde detergatur, detrahaturq́; tum cibis vim attenuandi, detergendiq́; habentibus, tùm verò illis, quæ inteſtina ab eiuſmodi excrementis munda reddere poſſunt: quemadmodum imprimis ſe habent clyſteres. Quibus procuratis reliqui ſunt duo illi ſcopi, quos nobis offerunt, quas ſtatim ab initio ex poſuimus, indicationes: nempe vt hos lumbricos necemus, & id quàm primum fieri poterit. Nam (vt Paulus, et Aetius literis tradidere) ſæpe viſum eſt, ꝙ qui negligentiores in interimēdis vermibus fuere, in cauſa fuere, qđ ægroti exeſis, et pforatis uiſceribus, et vētre couulſi interiere. Et ego duos vidi (vt dixi) in qb. pforato vmbilico vermes exiere, quorū alter obijt, alter euaſit. Sed neq; minori diligētia eſſe op' illi idē

monuereut poſtq̃ ene cati ſunt, educant̃. nã uapor elatus ab eis iam interfectis, ſi ibi diu remanſerint, A
prauæ, & venenoſæ naturæ eſt, & qui plurimum poſſit obeſſe. Hi ergo ſunt ſcopi præcipuè ſpectandi in
hac re. Eſt tamen & alius, qui nonnunquam neceſſarius eſt, vt ſi qua ſunt ſymptomata praua, quæ prę
ceps aliquod periculum minentur, illa corrigamus: ſicuti aliquando deſtructa omnino cibi appeten-
tia pueri periclitantur, ne fame, vel inedia pereant: interdum adeò profuſa alnus eſt, lenia, & corru-
pta deiiciens, vt time ndum ſit, ne ex nimia inanitione vires concidant: interdum animo deliquunt.
Sed agamus primum, qua ratione necari poſſint, & quibus itidem remedijs, vel medicamentis. Ene-
cant itaque lumbricos ea, quæ eorum naturæ aduerſaria ſunt; & quia oppoſitorum eadem eſt diſcipli-
na, quæramus primum, quæ ipſis familiaria, & grata ſint, & ea nobis oſtendent, quænam ſint eis ingra-
ta. & inimica. Illis ergo dulcia, & vnctuoſa amica admodum ſunt: illis. n. veſcuntur, & delectantur, illa ſe
quuntur, quæ præter eum ſaporem, æqualitatem quandam in temperie, & calore habent. Vnde ab illis tã
quam naturæ eorum aduerſarijs interficientur, quæ præſertim amara ſunt, & quæ calorem inſignem, qui
ad tertium vſq; ordinem accedant, quatenus ad qualitates manifeſtas pertinet. Nam & aliqua potius na
turæ quadam proprietate occulta eos interficiunt; licet frigida interdum ſint. Quòd autẽ calor inſignis
cũ ſiccitate, & acrimonia illos infeſtet, indicio eſt, quòd cùm febris ſuperuenerit, exaſperantur, agitatur-
que, & magis moleſti ſunt. In illis itaq; interficiendis id præſertim attendendum eſſe illi ijdem auctores B
docuere, num inſignis aliqua ſit adiuncta febris: nam ſi febris adſit, ea, quæ vehementiora, & calidio-
ra, niſi magna cogat neceſſitas, quantũ fieri poteſt, ſunt declinanda, & temperatioribus, ne febris exacer
betur, vtendum: ſicuti abſente febre, calidioribus, & vehementioribus. Vt tamen & hoc his ſit addendũ
quòd vbi uermes in febricitantibus oriantur, inter initia, dum anceps eſt iudicium, & ſuſpicio potius, q̃
certa cognitio, cautè agendum eſt in remedijs pertinentibus ad vermes pernecandos, ne interea (vt do-
cuere Paulus, & Aetius, ſi fallat nos vermium opinio, ſine vlla vtilitate plurimũ lædamus irritata febre.
Quare temperatioribus agendum erit, præſertim quoadusque certior fiat ſententia. Vbi antè iam liqui
dò conſtet. ermes ſubeſſe, pro ratione temporum in his, ſicut in alijs coniunctis cũ febre affectibus, va-
Apho. rius erit horum vſus. Nã inter initia ipſius febris, ſi oriantur lumbrici, aliquantò valentioribus vti medi-
29. & camentis poſſumus: quod quidem præceptum commune omnino eſt, acceptum ex Hip. ſecundo Apho.
70. vbi ait, cùm morbi inchoant, ſi quid mouendum eſt, moue: quia circa initia, & fines omnia ſunt imbecil-
libro. Vnde eadem ratione inclinante etiam febre valentioribus licet nobis tutò vti, præſertim illis, quæ
accepta per os vim habent educendi vermes: nam inclinante febre concoctio ad vacuationem ſuadet.
Dum verò febris in vigore eſt, longè cautius agendum eſt. nam eo tempore & febris, & omnia alia ſym-
mptomata fortiora fiunt, vt & tormina in ventre, & tenſiones, & id genus reliqua. Sed rem hanc aliquan C
tò magis particulatim tractemus, vt tandem hanc tractationem ad finem perducamus. Eorum itaque
medicamentorum, quæ ad hanc curationem pertinent, alia vim habent necandi uermes; alia verò eos
educendi. ſed quæ necare poſſunt, ea deorſum etiam reprimunt, vt de aceto diximus. Propriè verò ea tũ
necant, tùm fugant uermes, quæ aliqua prędita ſunt amaritudine, uel conſpicua, uel obſcura, aut acrimo
nia: alia uerò utroque modo utilia ſunt; ut pote quia pręter amaritudinem, uel acrimoniam, uim etiam
habent aluum ciendi, ut aloe, agaricum, centaurium, & id genus alia. Quę uerò educunt uermes, bifariã
id pręſtare poſſunt. nã aut ui purgatoria, qua aluum cient: cũ aliis. n. excrementis, quę ui medicamenti
deiiciuntur, & uermes excernuntur: aut facultate leniente; dum. n. inteſtina leniunt, & lubrica reddunt,
faciliorem exitum lumbricis parant, in quo genere ſunt myxa, uel myxaria: ita enim fructus illos Paulus
& Aetius nuncupant, quos arabes ſebeſten dicunt: horũ. n. decoctũ illis ad educendos uermes probatur.
Serapio etiam ait, quòd fructus hi uermes educunt ſua dulcedine. Sed & Auicenna quaſi hoc confirmãs
ait, quòd ſępe ab unctuoſis, & dulcibus educuntur uermes; quia tãquã rem amicã, & familiarẽ ea ſequun
tur, ac cum eis exeunt. Sed huic officio aptiora erunt ea, quę uim aluum leniendi habent, ut & myxa, &
caſſia, & manna; ut pote quę citius exeunt, atq; ita uermes, uel uiuos etiã ſecum trahunt. Illud pręterea,
quantũ ad horũ uſum, eſt ẽt conſiderandum, quòd illis tripliciter poſſumus, & ſolemus uti. nã aut per os D
aſſumptis: aut inferius per clyſteres, uel glandes iniectis: tertiò uerò exterius illiniendo, aut fouendo, aut
per cataplaſmata. Non autem pariter, & ſine ullo diſcrimine probandi ſunt diuerſi hi iſtorũ remediorũ
uſus, immò pro diuerſa ratione ſcoporum, quos ſibi ſpectando proponit medicus, diuerſi hi uſus proban
di magis, uel minus ſunt. Etenim ad illos interficiendos ea, quę ſuperius per os exhibentur, accommoda
tiora, & magis ſecura, quippe quia non modò interficiunt, ſed etiam deorſum repellunt, cum ab illis me
dicamentis, tanquam à re noxia, & aduerſaria refugiant: at accommodatior eſt horum uſus, ſi in ſuperio
ribus inteſtinis ſedem ſuam habeant. Per clyſteres uerò, & glandes non ita facilis, & tuta eſt eorum admi
niſtratio; quia ubi non modò ſaporem horum medicamentorum inferius iniectorum ſentiunt, ſed uim
etiam, ab illis refugientes, ſurſumq; repentes maiorem inferunt moleſtiam; niſi in infimis inteſtinis
reſederint, ut clyſter iniectus, prius eos deprehendat, quàm effugiant. Clyſteres autem ad eos
educendos, ſiue uiui ſint, ſiue mortui, pręſertim uerò uiuos, aptiores, utiliores, & tutiores ſunt,
qui lenitate dulcedine, ac pingui ſubſtantia conſtant. hęc enim ſequuntur tanquam familiaria,

& amica;

A & amica: vnde illis inuoluti, cùm reiicitur humor, qui clyſteri fuit iniectus, ſimul & uer-
mes extrahuntur. & ad hunc vſum interdum clyſteres ex ſolo lacte tantum addito ſaccharo con-
ficimus: interdum verò ex butyro, pingui iure, & ſaccharo, citra ſal, & oleum: nam & ole-
um, & ſal vermibus inimica, & moleſta ſunt, à quibus aufugiunt. Antiqui ex decocto fructuum
quos ſebeſten ab arabibus nuncupari diximus. clyſteres parabant. Educunt autem, quæcunque uim
habent purgatoriam, cùm interfecti ſunt, vt aloe, agaricum, rhabarbarum, cnicus, vel chartamum, & id
genus reliqua: quanquam ea in his etiam recenſeri poſſunt, quæ utraque facultate prædita ſunt interfi
ciendi, & edudendi, cùm acrimoniæ, aut amaritudinis minimè ſint expertia. Sed quæ leniunt cum qua
dam dulcedine, & lubricitate, vt ſunt ſebeſten, uel eorum decoctum, vel ſuccus, item & caſſia, & ſi qua
ſunt ſimilia: ſiqnidem non morentur diu in ventriculo, ſed cito deſcendant, vtiliora ſunt. nam illi ea,
dum deſcendunt, ſequentes minus moleſti ſunt, de lati ad inferiorem aluum. ſed ſi diutius in uentriculo
morentur, ad ventriculum illos alliciunt. Vnde uidi quandoque pueros, qui ebibito lacte, multo
malè à uermibus habuere, & comeſto itidem pauco ſaccharo: alios verò, qui his liberaliter epotis, aut
deuoratis, non modò nullam noxam conſecuti ſunt; ſed potius melius habuere. nam lac copioſum faci
lius deſcendit, & ciet aluum, quàm modicum; quia non multam uim habet deiiciendi: vnde & Hippo.
B quarto de Rat. vict. in mor. acu, ad ciendam aluum dari uoluit lac copioſum. Ita ſaccharum, tùm leni
tate, tùm deterſione poteſt prolectare deiectiones alui. Sed de his ſatis dictum eſt. Quare hoc prius
expoſitò, quòd aſcarides per clyſteres, & glandes, vt pote quia uerſantur circa rectum inteſtinum pro-
pè ſedem, facilè educuntur, quæ ambo ſint confecta ex rebus necantibus uermes: atque de cura adhiben
da ijs, ſymptomatibus, quæ periculum aliquod affere poſſunt, ſermone habito, finem huic capiti facie
mus. Sed quia diximus, quòd ſi cum uermibus ſit febris adiuncta cautiorem modicum eſſe oportet in
uſu eorum medicamentorum, quæ abigunt, & interficiunt ipſos, ne febris nimis exaſperetur. nam cùm
eiuſmodi medicinas neceſſe ferè ſit eſſe alicuius nitroſæ, aut acris ſubſtantiæ participes: itidem etiam ne
ceſſe eſt, ut aliquarum partium calidarum non ſint expertes: earum tamen adeò non eſt eadem, ut po-
tius ſit differens ratio. in quibuſdam enim copia earum partium, quæ calidæ ſunt, longo interuallo fri-
gidas ſuperat, quæ & plerunque maiorem in necandis uermibus uim habent: aliæ verò, & ſi per [illegible]
partes uim habeant contra uermes, cum illis tamen ſunt tot etiam frigidæ mixtæ, ut quanuis po[illegible] uer
mes oppugnare, potius tamen aut refrigerent, aut parum ſaltem calefaciant: Ideò hæc medicamenta
ſunt febrientibus accommodatiora. Calidiora ergo (vt diximus) ſunt in ſimplicibus abſinthij omnes
ſpecies, ſicut commune, ſantonicum, & ſeryphium, marubium, lupini, chamædrys, centaurium, radices
C enulæ exiccatę, abrotanum, ſemen nigellæ, & quæcunque inſignem habent amarorem: ſicuti & ſemē braſ
ſicæ uermes interficiendi vim habet ob id, quia amaritudinis eſt particeps. ſed & quæ acri ſapore ſunt
prædita, vt cardamomum, caſſia, & reliqua aromata. præterea allium maximam in hac re nim habet,
& porri, cæpe, & quæ aſcaloniæ dicuntur, quibus noſtræ mulieres ſæpe vtuntur in pueris, qui obnoxij
ſunt lumbricis: item calamenthum, cyminum, aniſum, ſemen apij, naſturcium, menta, pulegium,
& id genus multa. Quę verò aut refrigerant, aut parum calefaciunt, ſunt inthybus, uel cichorium, por-
tulaca, ut teſtatur Dioſcorides, atque eius ſemen, pili ichneumonis, quod animal murem Pharaonis in
pręſentia vulgò appellant: decoctio etiam radicis arboris, quæ mala punica fert acida, aut medij (vt
nunc aiunt (ſaporis, ſemenque coriandri: & eius decoctū. Sed & oxymel, & acetoſus ſyrupus, pſertim ſi
ex ea multo fuerint aceto, ſaltem fugant uermes. Oleum quoque quodcunque uermibus, & omni fe
rè animanti uenenoſo aduerſarium eſt: vermes verò in uentre etiam lubricitate, & lenitate ſua educere
poteſt: prę alijs autem accommodatius eſt immaturum, quod omphacinum appellant: ut pote quod ſit
alicuius amaritudinis particeps, ex qua præſertim habet, quòd interficiat: ſicut oleaginea ſua natura le-
niendo etiam educit. Aetius verò, & Paulus mirificè extollunt vim terrenorum uermium exiccato-
rum, & in puluerem redactorum, & ex ſapa exhibitorum, quos tuto & febricitantibus dari poſſe cēſuit,
D & infantibus, uel etiam trimeſtribus. Plantaginis etiam tùm ſuccum, tùm folia arida tuſa commoda
eſſe ad interficiendos lumbricos, immò vtile admodum remedium eſſe tàm Paulus, quàm Aetius tradi
dere, quando cum lumbricis aluus profuſè, & immodicè deiicit, vt paulo poſt dicemus. Noſtræ uerò
mulieres habent in frequenti uſu malorum medicorum genus id, quod uulgo uocant naranzium: nam
non modo ſuccus eius vtilis uidetur, ſi pars illa interior à pueris mandatur; ſed & cortex tuſus, & ex
oxymelite in cataplaſma redactus, ac umbilico, vel ſtomacho appoſitus plurimum confert. Sed & ci
trij, atque arancij ſemina decorticata, & comeſta utilia ſunt. Solent autem mulieres noſtræ
malum arancium perforare, ac illi crocum indere, mox cineri calido conquendum apponere, ac pueris
interiorem medullam cōmedendam præbere, & utiliter ſanè. Eſt etiam herba illa, qua noſtri medici ue
teres pro dictamno utebantur, antequàm cretenſe dictamum ex creta ad nos aſportari his temporibus
cœpiſſet, & dictamum album appellarunt, cuius radix imprimis erat in vſu, eius uim ad necandos uer
mes, immo ad omnia uenena multi experti ſunt, nec modo ad alia, ſed ad peſtilentes ętiam morbos;
ſed eſt aliquantiſper calida, non tamen multum. inſigniter autem calidum eſt creticum, & uerum di-
ctamnum, quod nulli forſitan alteri in hac re ſecundum eſt: ſicut eſt ſcordium, quę inter calida inſigni
ter eſſent referenda. Et his autem confici poſſunt medicamenta pluribus eorum ſimul compoſitis i

poſſumus etiam illis ſingilatim vti; nec modò ore aſſumendis, verùm umbilico, & ori uentriculi in ca A
taplaſmatis modum apponendis: poteſt enim fieri cataplaſma ex abſinthio, & aloe, aut ſimul tuſis, ſi
uiride ſit abſinthium: aut ſi aridum, illis tritis, & aſſumptis, vel taurino, uel aliquo alio felle, uel ſucco ab
ſinthij, vel aceto acri, ſi minus calefacere uelimus, vel ſucco arancij. Ego interdum accipio abſinthij
ſuccum, acetum, ſuccum item arancij, & aut panum lineum, vel laneum eo liquore demerſum aliquan-
tò calidum uentriculi ori, aut umbilico apponi iubeo. Mulieres folia arboris perſicorum tuſas his locis
alligant: interdum uerò aceto ex calido lapide macerata. Poſſemus innumera deſcribere medicamen
ta: ſed hęc ſatis eſſe poſſunt, propoſita tanquàm exempla. Bifariam autem occurrunt ſymptomatibus
moleſtis, quę à lumbricis afferuntur: ſicuti duplex eſt ratio, qua illa excitantur. nam aut uaporibus ela
tis, aut ipſis etiam ſurſum repentibus præſertim ad os uentriculi, & eo malè affecto, tùm verò capite, vel
corde cum his conſentiente: ea ſunt adminiſtranda, quę, vt docuimus, illos partim depellere poſſunt, par
tim roborare ventriculum, qualia ſunt aſtringentia, & præſtantiora in hoc erunt, quæ & vim eos interfi-
ciendi habent; pręſertim verò ablatæ appetentiæ cùm ſuccurrendum eſt, abſinthium commodum qui
dem erit, quia enecat, & repellit uermes, roborat uentriculum, & appetitum. Sed prudens mihi eſſe
conſilium Auicen. hac in re uidetur, qui præcipit, quòd ſi quando interimere vermes uelimus iniectis
medicamentis hoc facientibus per clyſteres, uentriculi ſimul habeamus rationem, eo nempe per aſtrin- B
gentia roborato, in quibus thus laudat, & acatiam, & id genus reliqua, quę præter aſtrictionem, uer-
mes quoque necant. Poſtremò autem, quia interdum vermes, nimirum ratione corruptionis alimen-
ti, immodicum profluuium alui concitant, illi ſuccurrendum omnino erit. Laudant autem, cùm ita res
ſe habet, ea etiam, quę aſtringunt, & vermibus aduerſantur, vt ſi ſuccus plantaginis, uel etiam folia tri-
ta bibenda exhibeantur, & eſt commune Pauli, Aetijque, & Auicennæ remedium: ait etiam idem Auic.
quòd thus aqua ſi diſſoluatur, & bibatur, optimum erit medicamentum: item & ſphragis lemnia, hoc
eſt terra, quę ſigillata dicitur: nec non & bolus armena. Sed tandem finem huic capiti imponamus,
& ad alia conuertamus orationem: ſatis enim in hac re uerſati ſumus.

De ani, & earum particularum, quæ ad illum pertinet, affectibus. Cap. XIII.

CVm anus, quem græci, ἕδραν hoc eſt ſedem appellant, vt Galenus, & anatomici omnes aiunt, C
ſit extrema pars, & quaſi finis recti inteſtini, cui hęrent illi quaſi adnati tres muſculi, ac quædã
præterea uenę, quę mariſcæ quidem à latinis, vt quidam ſentiunt, à græcis verò quia aliquan-
do multus ſanguis per eas effluat, hęmorrhoides appellantur: & quanuis commune uideatur
hoc nomen multis uenis, à quibus interdum earum ferè vitio ſanguis multus effluit, ut illis, quæ in ute-
ro, uel in naribus ſunt, non nunquam accidit: ab arabibus enim hęmorrhoides narium, & vteri appellã
tur: particulatim tamen hæ quaſi quadam propria nuncupatione dicuntur hæmorrhoides. Iure autem
merito uidetur libet hic ſibi hanc harum particularum tractationem uendicare poſſe; & proinde an-
teaquàm coronidem illi imponamus, de iſtius particulæ affectibus agamus: ſed de eius natura prius ſer
monem habeamus. Sedis ergo ſubſtantia coagmentata, & conſtituta eſt, primum ex ea inteſtini recti
parte, quę ultima eſt, & quaſi oſtium, per quod excrementa per aluum deiicienda effluunt, & exeunt:
deinde verò ex triplici muſculo, quorum duo (vtrinque enim alter) per longitudinem inteſtini proten-
duntur, quorũ munus eſt, anum, quando extra ferè in eo conatu, quo excrementa nitimur extrudere,
impellitur, ſurſum, & in propriam ſedem reuocare: & tertius, qui σφιγκτὴρ quaſi conſtrictor, à gręcis
nuncupatur, & eius officium eſt aſtringendo claudere exitum inteſtini, & clauſum ſeruare eatenus, qua
tenus opportunum animanti uiſum fuerit. & cùm actio hæc propriè ad motricem vim, quę animalis à
Galeno appellatæ partis facultas eſt, pertineat: ideò per hunc muſculum, qui inſtrumentum eſt in hac D
parte iſtius facultatis, animal non niſi quando illi libuerit, egerit. In extrema autem ani parte inteſti-
num, & hic muſculus una cum extima cute in unum coeunt, & cohaleſcunt, vt mutuò diuelli, & ſepa-
ri nequeant, vt labiis quoque euenit. Venæ verò, quæ ad hoc inteſtinum hac in parte pertingunt, ſua-
pte quidem natura ſatis exiles ſunt; in aliquibus tamen influente multo ſanguine craſſo, & excremen
titio, ad inſignem amplitudinem extrema ſui parte dilatantur. & quanuis obſeruatum ſit à recentiori-
bus anatomicis iſtius inteſtini venas ex parte eſſe cauæ uenæ propagines; non minus tamen & alias plu
res à uenę ramis, quæ portę appellatur, deductas eſſe, quarum munere ueriſimilius eſt per hæmorrhoi-
das purgari fęculentum ſanguinem, cùm hę cum liene maiorem habeant connexionem. Quemadmo-
dum autem anus multis partibus, quæ natura, & officiis differunt, compoſitus eſt, ita & uariis incom
modis, ac diuerſis affectibus eſt expoſitus. Nam cùm partes omnes, ex quibus conſtructus eſt, ſenſu
præditæ ſint, doloribus, & illis interdum uehementibus, eſt obnoxius. Cùm verò per muſculos, & ner
uos ſit factus inſtrumentum motus illius, quem moliri ſolet facultas motrix animalis particulatim, dũ
per alteros muſculos attollitur, & reuocatur in ſuam naturalem ſedem, per alterum uero conſtringitur,
vt exi-

A vt exitus excrementorum redigatur ad imperium, & arbitrium animantis, quando egerere libuerit: Ideò læſis, & malè affectis his muſculis, deſtituitur unus ab hac actione, præſertim verò malè affecto orbiculari, & conſtrictorio muſculo: quę actio prima, & pręcipua eſt iſtius particulę, & quaſi finis uniuerſæ illius ſtructurę. Affectus vero, quibus poſſunt hi muſculi aprehendi, ſunt, qui muſculis omnibus communes ſunt: reſolutio nimirum, & conuulſio. Conuelluntur raro, & ferè niſi quando uniuerſum corpus conuellitur: Sępius autem reſoluuntur. Cùm reuelluntur, vitiatur, corrumpiturque eorum actio & ſi conuellantur duo illi, qui anum retrahunt, adeo pertinaciter retrahunt, vt remittere nequeant, neque vlla vi anus poſſit exterius impelli. Sin autem reſoluantur, deſtituitur omnino anus à retractione, & reuocatione: vnde anus exterius procidens interius, & ſuperius reuocari minimè poſſit; immo inuertitur adeò, vt inuerſo inteſtino ſecundum eam partem, conſpiciatur interdum muſculus conſtrictior: atque à multis affectus is procidentia ani, ab arabibus verò, & noſtris iunioribus exitus anni dicitur. His autem affectus in infantibus ob eorum fortaſſe humiditatem, vel ob id etiam, quòd ſedendo non cauent à locis frigidis frequens eſt. Cùm verò conſtrictorius muſculus conuellitur, excretioni fæcum, & excrementorum alui fit impedimentum: cùm enim laxari conuulſus muſculus nequeat, conſtricto, & clauſo anni exitu, nullus alioquin patet tranſitus ſtercoribus, perinde atque occluſo oſtio,

B nullus patet exitus. & hoc ſymptoma ad vitiatam, & corruptam operationem refertur. At verò ſi reſoluatur is muſculus, omnino actio eius deperditur, & ſuo fine ipſe deſtituitur. Nam cùm nullam amplius conſtrictionem moliri ualeat, neque fęces contineri, quoad animanti libuerit eas excernere, poſſint, importunè, & præter omne arbitrium quacunque hora effluunt, uigilante pariter, atque dormiente animali. hunc affectum arabes, & qui eos ſectantur, mollificationem ani nuncuparunt. Ratione autem uenarum, quarum particeps eſt anus, difficilibus, & moleſtis affectibus obnoxius eſt. Nam & doloribus uehementiſſimis ſæpe uitio hæmorrhoidum tentatur, dum aut inflammantur, aut repletæ ſupra modum diſtenduntur aut ab acrioribus excrementis eò confluentibus punguntur, & eroduntur, tandemque ulcerantur. Non nunquam autem profluuia ſanguinis ex eis immodica concitantur, apertis nimirum earum oſculis: vnde & uires vniuerſi corporis eneruantur, pręſertim verò uentriculi, & iecinoris, & malus color, & malus habitus, poſtremò verò & aqua intercutem conſequitur. Quia verò illis natura in aliquibus vtitur, tanquam inſtrumentis, & locis, ex quibus expurgat per quaſdam periodos, expiatque corpus à uitioſo ſanguine, alijsque excrementis, iuxta atque in mulieribus per menſtrua: inde eſt, ut ſi interdum ſupprimatur iſthęc expurgatio, non minora nonnunquam pericula, incommodaque ſuperueniant, quam in mulieribus ob menſium ſuppreſionem. Sed communi deinde ratione

C cum reliquis particulis expoſitus eſt anus inflãmationibus, ulceribus, rimis, quas græci ῥάγαδας, arabes autem rhagadeas vocant, & eryſipelatibus: uarijs præterea generibus tumorum, & tuberculorũ, pręſertim verò illis, quæ thymi, & ficus appellantur. Porrò hęmorrhoides plus uidentur negotij faceſſere cęteris nunc expoſitis morbis: vnde & de illis priorem inſtituemus ſermonem.

De Hæmorrhoidibus, atque earum noxis. *Cap. IIII.*

NOn erimus admodum in pręſentia longi, aut plurimum occupati in diſputando, unde uenæ hę, quæ ad anum deſcendunt, originem habuerint. nam nuper, quantum noſtro inſtituto poteſt eſſe ſatis, id expoſuimus. Satis autem in pręſentia nobis ſit, quòd natura ſępe his uenis utitur tanquam locis, per quę ſit facilior excretio, & expurgatio ſanguinis excrementoſi, qui in melancholicum humorem degenerat. Et quanuis ſanguinis profluuium per has uenas, abſolutè quidem, perinde atque quodcunque ferè aliud ſanguinis profluuium in his ſymptomatibus, quę ſecũdum vniuerſum ſuum genus pręter naturam ſunt, (vt in libro de Sympt. differen. Gal. teſtatur) recenſendum ſit: in multis tamen ac ſæpe non modò rationem aliquam morboſam non ſequitur, ſed potius vtilis, & ſalubris eſt; ut pote quoniam interdum per id multi curentur morbi: interdum verò, ſi opportunè ſuperueniat, ſanitatem conſeruet, & à futuris, & imminentibus morbis tueatur. Vnde Gal. in libro de Venæ ſect. contra Eraſiſtr. ait, quòd in illis, in quibus ſolent per has uenas excrementitij humores uacuari, vita ſana, & à morbis ſeruantur immunes. Opportunè autem tunc per has uenas ſanguinis profluuium imprimis eſt, quando fit à natura ſponte ſua expurgante iecur, & ſubinde etiam vniuerſum corpus à melancholico, & excrementoſo ſanguine, vt innumeris locis docuere, tùm Hippoc. tùm Gal. nempe cùm ſequitur uacuatio pro ratione excrementorum. unde in his, qui ſoliti ſunt per hanc uiam purgari, cùm ſupprimitur eiuſmodi purgatio ſuis temporibus, aut parcè, & non pro ratione conſuetudinis, & copię excrementorum uacuatio procedit, niſi illis ſuccurratur, non minoribus ferè morbis obnoxij ſiũt, quàm mulieres, quibus ſupprimuntur menſes. Euacuatio ergo hęc, cùm à natura ſponte fit, & mediocris eſt, accipienda eſt hilari etiam vultu, atque tanquam amica, et ſalubris habenda. Sed ſi parcior, quàm pro ratione opportunitatis, uideatur, iuuanda perinde eſt, ſicuti alias uacuationes, quas natura ſponte molitur, iuuamus, quando non quantum oportebat, inaniunt. At contra etiam, quando immodica iam uidetur copia ſanguinis effluere, reprimendũ, ac mox etiam intercipiendũ eſt profluuiũ: alio-

Cap. vltimo

Cap. 5

quin

quin enim vires iecinoris,uentriculique,ac tandem corporis uniuerſi diſſoluuntur: vt pote quia excre- A
mentoſus iam, & ſuperuacuus humor non amplius uacuetur,ſed utilis ſanguis, qui vitæ fundamentum
eſt, & fomentum natiui caloris.vnde primo floridus, & naturalis color,tum faciei,tùm uniuerſi corpo-
tis deperditur:mox verò pedibus,ac facie intumeſcentibus,malus ſuccedit:poſtremum(vt in lib.de Cu-
Cap.14 ran.Rat.per ſec.uen.expoſuit Gal.)in aquam intercutem fit tranſitus: immò eò interdum res progredi-
Cap. tur,vt & animi deliquium (vt Gal.primo ad Glauc.teſtatur)adducat,quando immodice fluat. Sed (vt
vlt. idem etiam tertio de Criſ.expoſuit) per iſtiuſmodi ſanguinis profluuium morbi interdum iudicantur.
Cap.8 & ſecundo de Natur.fac.ait, quòd & ex ipſis etiam importunè ſuppreſſis,aut non pro ratione fluétibus
refrigerato corpore,eadem ſequi ſolent incommoda. Porrò immodici profluuij ſanguinis ab hæmor-
rhoidibus cauſæ eædem ſunt,quæ & aliorum in alijs partibus. Nam aut id in rationem, qualitatemve
ſanguinis profluentis referendum eſt,vel in inſtrumenti aliquod uitium,vel in facultatem. In ſanguinis
rationem refertur, quando ſanguis copioſior in corpore fuerit,quàm poſsit natura pondus perferre:vn-
de concitatur ad eius expulſionem,aut quia malus, & inutilis,aut nimis tenuis,vt uel inuita natura ef-
fluat.tenuis autem eſt, aut quia bilioſus eſt:aut quia ſeroſus, & aquoſus:interdum verò & acris,& pun
gens eſt,ac ob id expultricem facultatem ſtimulat. Ratione autem alicuius uitij in inſtrumento contra
cti eſt,quando ora uenarum laxiora fiunt, vt continere nequeant. vel quia erodantur:erodantur autem B
aut ab aliquo acri. & mordaci humore in eis contento, aut ex aliquo ulcere corroſiuo in ano exorto:
uel quia vulnere illato inciduntur: vel quia contunduntur ex percuſſione, uel caſu. In facultatis autem
vitium refertur, præſertim ſi ſit facultas contentrix facta imbecillior,vt ſanguinem continere nequeat,
ex aliqua in illis venis intemperie contracta. Quoniam verò & cùm ſupprimitur eiuſmodi profluuiū
non oportunè,paulò minora affert incommoda.quàm quando immodicè fluit: ideò dicendum eſt,vn-
de etiam accidat,vt prętet naturæ conſuetudinem ſupprimatur hoc profluuium,aut modicè fluat. Sup
preſſio itidem etiam fit, aut ratione facultatis, aut ratione ſanguinis, aur ratione inſtrumenti, hoc
eſt uenarum. Porrò ratione facultatis hoc euenit, quando uis excretrix fit ex aliqua intemperie
imbecillior. Ratione ſanguinis, ſi ſit craſſior. Ratione inſtrumenti, ſi ora venarum facta ſint
anguſtiora. hoc vero fieri poteſt, aut ex uſu, & occaſione rerum, quæ exiccando, uel aſtrin-
gendo, uel calefaciendo, & ſiccando, aliquando verò & refrigerando conſtipant, & ſubinde angu-
ſtiores tùm venas,tum ora illarum reddūt:aliquando enim vidi ex frigore,præſertim verò pedum facul
tate detentrice facta imbecilliori,concitatum fuiſſe profluuium iſtiuſmodi ſanguinis: nonnunquam ve
rò conſtipatis illis partibus, fuiſſe ſuppreſſum. Differentias verò hæmorrhoidum duas uidentur nouiſ
ſe græci medici,quòd viderim eos meminiſſe:nempe cæcas, & apertas. Cæcas verò appellant eas, quæ C
tument quidem, & ſæpe etiam dolent: neque tamen ſanguinem ullum effundunt. At apertas eas,è qui
bus ſanguis effluit. Arabes autem, & alias differentias commenti ſunt,à differenti natura humorum,
quos continent. Nam quanuis eorum ortus primum, & præcipuè à melancholico ſit humore; aliquā
do tamen & à pituitoſo ſanguine, nōnunquam verò à ſanguine ſuam ſeruante naturam naſcitur. Quan
do pituitoſum humorem continent,ait Auic.qui in hoc Raſim ſecutus eſt,ſimiles ſunt ueſicis, quæ è pi
ſcium ventre interdum extrahuntur, dum exenterantur, & his non indidere proprium aliquod nomē.
Quæ uero magis continent melancholicum ſuccum,cùm duriores & aſperiores ſint, & ob id neruis ui-
deantur ſimiliores,uerucales eas appellauere. Cùm verò ſanguine repletæ ſunt,quia mora uidentur imi
tari,qui fructus molliores, & humidiores ſunt,cum maturantur, morales appellauere. Sed & quarta ha
rum differentia eſt,quæ inter has duas media eſt,fortaſſe quia mixtus eſt in eis contentus humor, & his
quaſi uuæ ſimilitudinem referant,uualem dixere. Sed his expeditis, hoc etiam propter iuniores aduer-
tendum,quod hæmorrhis propriè ſignificat potius ſanguinis profluuium,quàm venas: aliquando tamē
& pro uenis accipitur,ſicuti quando de cęcis fit mentio: propriè uero hęmorrhoidas habere is dicitur,
qui tumidas, & ampliatas(vt docuit Aetius)uenas ſedis habet,quę tandem & indureſcunt. Sed de ratio
ne curationis iam agamus;ſatis enim in his uagati ſumus. At primum id in memoriam reuocandum, D
quod paulo ante à nobis fuit expoſitum, quod interdum ſalubre eſt hoc profluuium, & vtile tùm ad cu
ſtodiendam ſanitatem,tùm vero ob præſentes morbos curandos: nam & indicatoriè non nunquam(vt
Cap. Gal.tertio de Criſ.docuit)ſuperuenit,natura noxios,& excrementitios humores expurgante,vt in Com
vlt. mentarijs Aphor.ſæpe idem Gal.teſtatus eſt. Salubre vero præſertim eſt, quando excrementitius ſan-
guis effluit,& opportunè effluit, & quantum vires ferre poſſunt. Interdum vero noxium,& malum,vt
pote quod ſit multarum prauarum affectionum in cauſa: noxium vero, & inſalubre eſt,quando aut im
modicum, & importunum eſt, & non craſſus, & fæculentus,ſed tenuis, & clarus excernitur, bonusq; &
tandem quando potius rationem ſymptomatis habet,quàm quod à natura ſponte ſua uitioſum ſangui
nem effundente excernatur. Aut etiam malum eſt,quando tempore non opportuno ſuperuenit. Op-
portunum tempus in ſanis imprimis eſt, quando ſeruatur ratio conſuetudinis, vel ſi parcior minimè ſit
euacuatio,quàm copia excrementorum,& conſuetudo requireret. In ægrotantibus vero opportuniſſi-
mum tempus huic euacuationi illud eſt,in quo & id genus aliæ utiles eſſe ſolent:nempe quando conco
ctus eſt morbus, aut quando illi conſuetum fuerat expurgari. Item malum, quando incipit quidem
fluere,parcè autem fluit:nimirum quia,vel nimis paulatim,vt inde non ſit expectanda congruens pleni

tudini

A tudini uacuatio:uel quia antequàm opus erat,conſiſtit offluxio. Vnde ex his facile quiſq; percipere
poteſt,eiuſmodi profluuium non eſſe ſemper eodem modo tractandum:ſed interdum iuuandum,vt ſan
guis copioſus fluat:interdum ciendum, uel prouocandum,quando non fluit: quandoque reprimendū.
& moderandum:nonnunquam omnino ſupprimendum: ſæpe naturæ omne negotium relinquendum,
neque alioquin reprimendum,neque irritandum. Nihil ſanè agendum,cùm illo morbi iudicantur,ſi-
cuti plerunque iudicari ſolent eiuſmodi uacuatione morbi melancholici. nam Hippoc. in Aphor. non
uno in loco ait hęmorrhoidas ſuperuenientes curare affectus melancholicos: Vel cum illis,qui eiuſmo
di uacuationi aſſueti ſunt, & benè ab ea habent,ſuperueniunt hæmorrhoides ſuis, quibus aſſueuere, pe-
riodis;cumque non immodica fuerit uacuatio. Quòd ſi quis quærat, quanam deinde ratione cogno-
ſcere poſſit,vtiliter ne,& modeſtè fluat ſanguis,an verò ſuperuacanea fiat ea effuſio,& noxia: Duo,im Aph.2
mò tria ſunt, quæ hoc nobis poſſunt oſtendere: Primum id, quod nos docuit in Aphoriſ.præſertim ve-
rò primo Apho. & eſt commune inditium omnium uacuationum, quæ rectè,& ex ratione procedūt.il
lud verò eſt,ſi conferat ea uacuatio, & bene à natura feratur: vnde donec uidetur leuius fieri corpus ab
illis incommodis,quibus tentabatur,ſperamus utilem eam uacuationem fore:deinde ſi vires labefacta
ri inſigniter non uidentur;quia fieri nequit,quin ex copioſa vacuatione non fiant vires aliquantò imbe
B cilliores:ſemper enim aliquantiſper ſpiritus,& calor diſſoluitur: verùm in utili uacuatione non ſequitur
multa uirium labefactatio. & huc ſpectaſſe Raſin & Auicennam puto,cùm dixere ſanguinem hæmor-
rhoidalem non eſſe ſupprimendum,donec peruentum ſit ad debilitatem, & mollificationem genuum.
Deinde uerò ad id reſpiciendum,quòd in ſimili re nos Hippo.ſecundo de Rat.vict. in acu.mor.docuit, C.8.
vbi ait,quòd ſecta uena in pleuriticis ſanguis effluere permittendus eſt, donec color mutetur. quo loco & 10.
Gal.ait,coloris mutatione oſtendere detractum eſſe ſanguinem uitioſum, ita & hic,cùm ea ſit utilitas,
quæ expectanda eſt ex hac uacuatione, vt ſanguis craſſus,& melancòlicus detrahatur,donec talis excer
nitur,utilis futura eſt uacuatio:quia quæ uacuanda ſunt,vacuantur:uerùm vbi color,mutatur,alius ſan
guis,non qui eſſet uacuandus,educitur. Tertiò oportet,vt non ita pręcipitanter, & confertim fiat illiuſ
modi uacuatio,vt natura inde deterreatur:eiuſmodi enim uacuationes natura non facilè fert:longè au-
tem facilius,cùm modeſtè fiat uacuatio. Fluentibus itaque in hunc modum hæmorrhoidibus,ita agen
dum eſt:hoc eſt naturę committenda eſt, & ſinenda uacuatio: nam & ita conſuluit Hipp.primo Apho. Apho.
vbi ait,quæ iudicantur, aut iudicata ſunt integrè,non mouere;ſed ſinere. Sed in eundem modum va- 20.
cuationis equidem poſuerim omnem uacuationem,quæ à natura fit ſpōte ſuperuacuas materias expur
gante, & excernente,quando ea uacuatio non fit ab ea irritata, & coacta,neque rationem ſymptomati-
C cam habet. Cum verò ſanguis hęmorrhoidalis,qui alioquin ſolitus ſit fluere per aliquas ordinatas, aut
inordinatas periodos,omnino ſupprimitur,aut parcius,quàm ſit ſolitus fluere,excernitur;neque tamen
ſit alioquin in illo mutata victus ratio,neq; alia præceſſerit uacuatio, quam per aliam regionem ſit mo
lita natura, ſicut aliquando in mulieribus(vt Gal.quinto Apho.ait)fluentes hęmorrhoides pręſidio ſūt Cō.33
ſuppreſſis menſibus:ita contra menſtrua ſuperuenientia poſſunt cauſa eſſe,cur hęmorrhoidum ſuppreſ-
ſio nullam afferat noxam: & identidem etiam ſanguinis è naribus profluuium bono eſt, ſi ſuperue-
niat mulieri ex ſuppreſſione menſtruorum laboranti; ita etiam ſuccurrere poteſt defectui euacua
tionis, per hæmorrhoidas. hoc autem commodum conſequitur, tàm ratione uacuationis quàm
auerſionis materiæ ad aliam partem. Sed & alui profluuia, & id genus aliæ uacuationes, pręte- Cap,
rea victus moderatioris, & parcioris ratio,addita exercitatione,(vt in libello da Conſuetudine docuit vltimo
Gal.)pręſtant occaſionem,cur citra noxam poſſit intercipi hęmorrhoidalis fluxus.Cūm verò in nullum
iſtorum referri poteſt conſueta hæc hęmorrhoidum fluxionis ſuppreſſio, procurandum eſt omni arte,
vt apertis illis,reuocetur ſolitum profluuium. Poſſunt autem diuerſis inſtrumentis prouocari,tum for
tioribus,tùm leuioribus.nam ſæpe aliqui eas aperuere, pręſertim verò niſi illę ſint interius in intimiori
ſedis parte,ſola frictione ex aliqua re aſpera,vt aſperiori linteo:alij verò folio fic⁹;in quo duplex eſt ape- Cō.47
riendi ratio: primum aſperitas,deinde aliqua acrimonia lactei ſucci,quo folium prędit um eſt:omnia,n,
D acria uim habent eas prouocandi, ita vt & acres humores,qui vel per medicamenta(vt ſexto Apho.di-
xit Gal.)detrahuntur, uel ſponte deijciuntur,eaſdem prouocent. Aetius verò ad idem opportunam
eſſe perdicium herbam ait, quam parietariam appellant,ſi eius folijs uiridibus fricetur locus:item ſi ex
folijs mercurialis tritis parumper fiat glans, & ſupponatur. His nos ſæpe uſi iuuimus mulieres,cū par
cè à partu purgarentur,vel per ſuos menſes:in prouocando autem ſanguinem ab hęmorrhoidibus nun
quam ſumus uſi,rationi tamen conſonum eſt,quòd & perinde hoc,ſicut & illud poſſit præſtare. Laudat
præterea fel taurinum ex tomento exceptum, & inditum:eſt autem acre medicamentum. ſed & cępam
tanquam cataplaſma appoſitum,vel ex aceto illitum.prius autem medicamentum etiam Gal.ſeptimo
de Facult.ſimpl.medic.laudat:alterum verò decimo eiuſdem operis.Sed quia interdū interius latent,&
eas extrahere oportet:Galenus,& Aetius cyclamini, quam etiam arthaniticam appellāt, hanc facultatem
inſignem attribuunt:extrahit tamen, ac aperit ſuę naturæ propria facultate aloes deuorata: in hoc,n.
Arabes,præſertim vero Serapio,& Auicenna conſentiunt. Aliquando verò medici manuali opere, &
ſecta uena nituntur aperire hæmorrhoidas. nam ſępe affrictio,quę fit rebus aſperis, pręterea & acria me
dicamenta appoſita irritant loca illa,quę(vt Gal.nono de Comp. med.ſec.loc. tradidit) inſignis ſociis Cap.6

ſunt. unde & dolores, & inflammationes,& quę hęc ſequi ſolent, concitantur: ſicuti & retentis men- A
ſtruis hac tatione ſuccurrunt. Venas verò poplitis, aut iuxta maleolos ſecandas omnes medici, prę-
Cap.19 ſertim verò Gal. in lib. de Rat cur, per ſect. uen, cenſuere: ſicuti contra venam interiorem in brachio, quã
do fluens ſanguinis ſupprimendus eſt. In libello tamen de Reuulſione Cucurbitulis & c. aliquando tu-
Cap. vlt. tius eſſe ait ſacrificare tibias, quia non adeò de viribus detrahit, vt uenam ſecare, pręſertim verò in illis,
in quibus cogimur ob periodos hęmorrhoidales ſuppreſſas ſæpius ſanguinem detrahere. Qua parte unũ
mihi animaduerſione dignum eſſe videtur, nempe quòd ea conſuetudo, quæ frequens in pręſentia eſt,
tàm Patauij, & Venetijs, quàm in reliquis ferè Italiæ ciuitatibus, nouum eſt iuniorum medicorum in
uentum: nimirum quòd ad aperiendas prouocandaſve hęmorrhoidas utamur hirudinibus. Non enim
memini eius eſſe mentionem factam ab aliquo gręcorum, aut arabum medicorum: immò ſi eorum in
ſtituta ſequamur, putarem potius illis non fuiſſe probatam eam tationem eas aperiendi. Quarto enim
Cô.25 Apho. Gal. apertiſſimè conſulit non eſſe aſſueſcendum nacuationi, quæ fit per hæmorrhoidas; vt pote
quoniam periculo ea conſuetudo non vacat. nam utilis quidem ea eſt excretio, qnando à natura fit exo
netante copiam. Sed ſi alioquin clarior, & tenuior excernatur, vtilis non eſt amplius ea vacuatio. Vn-
de & Hippoc. dixit ſanguinem fluentem per inferiora bono eſſe: addit tamen, nigra ſi fluant. Nos ve
rò obſeruanimus, quòd ſanguis per hirudines detractus, pręſertim quando hęmorrhoides prius ſponte B
non intumuerint, aut doluerint. effluit clarus, & non admodum craſſus. nam ſi ſponte intumeſcãt, aut
doleant, indicio id eſt, naturam incepiſſe iam uitioſum ſanguinem in eas venas propellere. vnde tũc me
dicus naturę opem ferens poterit magis prodeſſe. Sed de his ſatis: conuertamus orationem ad aliam
partem, nempe quando ſanguis immodicus efflnit, & repreſſione; ſuppreſſioneve opus eſt. Suppreſſio
ne autem opus eſt, quando vires iam fatiſcere incipiunt. Cognoſcitur verò is uirium defectus per rela
tionem ad tres præcipuas facultates, quibus corpus uniuerſum adminiſtratur. Nam & pulſus fit imbe
cillus, qui ad ui talem ſpectat, cùm nimia fit uacuatio: & corpus fit grau ius, vt genua (ſicut Auic. inſinua
re uidetur) labare incipiant, quod ad animalem, & motricem pertinet, & facies (vt Gal. teſtatur) pallida,
& decolor euadit, quod altricis facultatis languorem ſignificat. Supprimi autem poteſt immodicum
huius ſanguinis profluuium, vt & fluxiones reliquę aut reuulſione, & auerſione, deriuationeq;, aut clau
ſione oſculorum earum uenarum, aut ſiſtendo motum ſanguinis. Reuulſio qnidem fit aut cum eua-
tione ſenſibus conſpicua, aut citra eam. Reuulſio cum euacuatione fieri poteſt per ſectionem venæ, ſe-
ctis præcipuè venis, quę in cubito (vt paulò ante diximus) ſecari ſolent, pręſertim verò interioribus, quæ
baſilicę à iunioribus dicuntur. Et ſicuti Gal. in lib. de Reulſione (Cucurbitulis, & reliq. ad aperiendas
hæmorrhoidas, atque ſanguinem ad eas reuocandum interdum cenſuit potius tibias ſcarificandas, im C
primis uerò in corpotibus natura imbecillioribus, & frigidioribus, vt ſunt quę carnes albas, & laxas, mol
leſque habent: Ita putarem ego, quod ſi cucurbitulæ ſcapulis affigerentur, atque illis auulſis, locoq; ſca-
rificato ſanguis detraheretut, eſſet remedium reuulſioni accommodatum. Reliquæ autem uacuatio
nes non ita præſentaneę eſſent. Nam uomitus quidem reuulſorium eſſet remedium; uerùm niſi ille, qui
laborat, ſponte eſſet pronus ad vomitum, ac natura ad uentriculum aliquam haberet propenſionem,
vt facilè poſſe excitari ſperaremus, non auderem vi eum ciere; quia à uiolento uomitu uniuerſum cor-
pus mouetur, & humores in eo agitati, & maiori ui concitati magis præcipites mouerentur uerſus lo
cum, in quem prius magnum momentum habuere. Quæ autem lotia proritant, deriuant potius, quàm
reuellant, præter id, quod attenuando, & fundendo ſanguinem poterunt occaſioni eſſe, cur maior conci
tetur motus. Illis uutem, quæ aluum ad deiectionem mouent, quandoque in hac re vtimur deriuatio
nis potius, quàm reuulſionis cauſa. Præterea verò, & ſi quę ſint in ſanguine acriores, & calidiores par
tes, quę cauſæ ſint, ut fluidior ſit ſanguis, detrahantur; ſemper tamen illis leuibus utendum cenſerẽ, ei ſq;
immiſcenda aliqua, quæ præter purgationem aſtringerẽt. vnde caſſia addito rhabarbaro, aut diacatho
licon additis myrobalanis citrinis, aut indis, aut chebulis mihi ſummopere probaretur: ea verò medica
mẽta declinarẽ, quæ uim inſignẽ mouẽdi hñt, queque acria ſunt. Citra uacuationem reuellendi vim nõ
exiguam habent vincula doloroſa ſuperioribus partibus (vt Gal. primo ad Glauc, lib. docuit) ſicut bra- D
Cap.14 chijs, cucurbitulæque ſcapulis affixæ. Sanguinis verò motum ſedant refrigerantia, aut comeſta, aut bi-
bita, ſed & inſperſa: ſicuti quando aqua frigida in faciem illiditur: quanuis duplicem habet cauſam, cur
ſanguinem fluentem aqua illiſa reprimat, primum ob eius frigus; vt pote quod omnia ferè immota red-
dit: ſicut calor motionem concitat: deinde, ſi illidatur, quando non aduertit, concitatur quaſi quidam,
pauor ſubitus: vnde fit retractio ſpirituum, ac etiam ſanguinis verſus cor, vt deinceps vim reuulſionis
quoque habeat. Clauduntur autem ora venarum, per quæ ſanguis profluit, præſertim aſtringẽtibus,
nec non & refrigerantibus, tàm interius acceptis, quàm exterius ſedi tanquam localibus appellatis re-
medijs adhibitis. Præterea verò, ſi quando exortæ ſunt, aut abſcindantur, aut vrantur, vel igne, vel
medicamentis, quæ vim habent vrendi, vel putrefaciendi. De aſtringentibus quidem, quę interius ac
cipi ſolent, non video, cur multa dicenda ſint, cùm ſępius antea ſit habitus ſermo: dicemus tamen pau-
cula quædam. Plantago itaque, & polygonum, tàm in cibis, quàm exterius adhibita, ſiue earum her-
barum decoctis, ſiue puluer ibus earum aridarum, ſiue folijs, ſiue ſeminibus utamur, bolus etiam arme-
na, & terra lemnia, lapis hęmatites, corali, & id genus reliqua mirificè proſunt: item citini mali punici,
mali-

A malicorium,myrti folia,rhus,quod ſumach appellant,gallæ,præſertim immaturæ, & tandem quæcun-
que vim aſtringendi habent,exterius etiam hæc appoſita. Iuuant autem,& quæcunque vtilia ſunt ad
ſupprimendum ſanguinem ex vulneribus fluentem:ſicut tela aracnea ex albo oui, vel pili leporis,quibus
item ſit exceptum idem album:ſed & polueres, qui conſtrictiui dicuntur, quorumque meminit Gal.
quinto Metho.huic officio accommodati ſunt: conſtant autem thuris parte vna, aloes autem duabus, Cap.4
quę ex albo oui ad ſpiſſitudinem mellis componuntur, ac pilis leporis excepta apponuntur frigida, ac
ligantur ligatura(vt ait Auicenna)forti. Multa præterea addi poſſent;ſed hæc nobis ſatis ſunt,quę etiam
tanquam exempla fuere propoſita:nimis enim longum eſſet,ſi omnia uellemus deſcribere. Quoniam ve
rò aliquando profluuium hoc adeò pertinax eſt, vt his, vel ualentioribus etiam remedijs cedere nolit,
vel,ſi cedat,paulò poſt frequenter redeat,eamque moleſtiam afferat,vt vita hominis infelix ferè redda-
tur,multiſque periculis(vt Gal.quarto Apho.ait)obnoxia,cui incommodo vt occurrerent medici, ex- Cō.25
cogitarunt manuali opere ęgrotantibus conſulere,atque aut ferro prius ligatas, aut vrente medicamen
to eas abſindere,ac mox,quemadmodum & reliqua vlcera curantur, eas curare, & conſolidare. Sed vt,
quę dicenda ſunt,planius percipiantur: primum hoc eſt aduertendum,quòd in his, qui hęmorrhoidib⁹
vexari ſolent,ſunt quędam uenarum ueluti capita aliquantiſper tumidiora, quæ Gal. in libello de Vte- Cap.
B ri diſectione eſſe ſimilia,ex Praxagorę, & Hippocratis ſententia, illis aſſerit, quæ acceptabula ab eiſdem vlt.
appellantur in vtero:nolo autem diſputare,an in muliebri vtero ita conſpicua ſint hęc acceptabula: ad
anatomicos ſiquidem hæc pertinent.quæ(ait ibi Gal.)ſunt ora uenarum ad uterum pertingentium, &
tempore imprægnationis ſanguine copioſiore in ea influente,fiunt tumidiora. Ita etiam in extremo in
teſtino recto ora ac capita uenarum,quæ eò terminantur, cùm natura ſanguinem melancholicum, &
& craſſum in eas venas deponit, intumeſcunt, & interdum non parum etiam ampliantur, & (vt Aetius
ait)aperiuntur quandoque:vnde ſanguis profluit. aliquando verò non aperiuntur, & tunc cæcę hęmor-
hoides appellantur,vt diximus. In hijs ergo,quæ aperiuntur,cùm ſanguinis profluuium frequens & diu
turnū eſt,neq; ita facilè alijs remedijs ſiſti pōt,antiqui opera manuum utebantur.nā eas extractas prius,
mox uerò quibuſdam inſtrumentis aprehenſas deligabant,ac cauſticis, putrefacientibuſq; medicamen
tis,aut igne uſtas procurabant,ut caderent: ac deinde vlcera illis medicamentis curabant, quæ apta eſ-
ſent curandis ulceribus in ſede; ut tamen prius dolorem, ſi aliquis excitatus fuiſſet, ſedarent. Vteban-
tur autem prius repetitis clyſteribus,tùm vt inteſtina à durioribus excrementis purgarentur: Nam inte-
rim neque hoc obliuioni tradendum,quod in his affectibus maximè vtile eſt: nimirum omni induſtria
agendum eſſe,vt ſtercora non indureſcant:duriora enim maximè hæmorrhoidas irritant. Sed quædam
C illis, quæ hactenus expoſita fuere,ſunt addenda: primum quòd quędam reperiuntur,quę ſuæ ſubſtantiæ
proprietate particulatim uim habent ſiſtendi ſanguinem ab hæmorrhoidibus profluentem. Gale.nono
de Simpl.medicam.facul. uim hanc hieraciti, & indico lapidi attribuit, ut uel appenſus colo poſſit ſup-
primere fluentem ſanguinem: ſed & iaſpis à pluribus commendatur,tanquam quę ſanguinem undecun-
que manantem reprimat. Ego verò huic opinioni experientiam atteſtari uidi. Deinde uerò quantum
ad id pertinet,de quo nuper uerba fecimus,& illud aduertendū, quòd non modicū diſſidium uidetur eſ-
ſe inter gręcos celebres medicos de ligandis, & auferendis hęmorrhoidibus, vt nuper diximus. Quia
Hippoc.ſexto Aph.conſulere videtur, vt cū ligando, & abſcindendo hęmorrhoidas, curationē aggredi Apho.
uoluerimus,nunquā omnes ſimul ligando,ac urendo claudamus,curemusq;: alioquin maximo pericu- 12.
lo obnoxiū relinquemus eum,quē curaturi ſumus,ne tùm in alios morbos difficiles,tùm verò in hydro
pē inducamus,recurrēte ſanè melācholico ſanguine,qui erat ſolitus per eas excerni uenas,ad particulas
nobiliores,ac earū natiuū calorē extinguēte.Et huic ſentētiæ cęteri poſteriores ſubſcripſere,tā Galenus,
& paulus,quā etiā arabes.Aetius tamē in diuerſū abit,aitq; oēs oīno claudēdas eſſe, & nititur in ſuā ſen
tentiā Hippocratē trahere,accepta occaſione ab eo verbo aphoriſmi illius,vbi ait Hipp. à diuturnis hæ-
morrhoidibus ſanato:inquit.n.quòd ſanatū cū dicat,intelligendū eſt curationē abſolutā,& integrā fuiſ
D ſe factā:qđ intelligi nequaquā poſſet,ſi una aperta fuiſſet relicta.Et ſi quis obijciat,quod ſubiūgit Hipp.
niſi una ſeruetur, periculū imminet,ne in aquā intercutē ille incidat:uidetur Aetius ijs, quæ ab ipſo re-
lata ſunt,ſcriptis, noluiſſe ferè huic tacitę obiectioni occurrere,& propoſito periculo monere, aut unam
eſſe relinquendā,quod nō erit integrè curare,vel ſi integrā curationē deſideramus, illā quidē nos tutò
etiā moliri poſſe;modo(ut idē Hipp.proponit, & Gal.quarto lib. in ſextum Epid.exponit)nō importu-
nè eā curationē tractemus.importunè uero tractari dixit Gal.qñ ſuppreſſis,& clauſis oībus,negligentio Cō.38
res deinde fuerimus,neq; illis,q̄ euenire poſſēt,proſpexerimus,nēpe uenę ſectione,purgationibus,exerci
tatione,atq; cōgruente uictus ratione.Cęteri tamē oēs ſēſere(ſicuti ibidē & Gal.ſenſit)tutius eſſe unam
apertā ſeruare:quia primū homini,pręſertim negotijs implicito,non eſt ita facilè oīa hæc exquiſitè, quę
præcipiūtur,ſeruare:quę ſi etiā ſeruata fuerint,lōga tamē naturę cōſuetudo, & propēſio ad eas uenas nō
facilè p aliquod ſaltē tēpus tolli pōt.Tertio præterea & hoc nō indignū cōſideratione eſt, qđ & ſi tutius
ſit,qñ inueterata iā eſt cōſuetudo,vt frequēter profluuiū per has venas,& aliquādo immodicū, hominē
adoriatur,ſeruare aliquā apertam uenā,neq; unquam illud omnino intercipere;longè magis tamen tu-
tum,& utile eſſet inter initia,anteaquā inueteraſceret res,ac natura aſſueſceret ſanguinē hūc excremen-
toſum adeo pręceps ad has uenas tanto cum incommodo,& interdum etiā cum periculo impellere,his

malis(vt Gal. in lib. de Cõſuetudine inſinuare uidet) cõſulere. Cõſulere autem poterit medicus inſtituta A
uictus ratione commoda. nam cùm præſertim horum omnium cauſa ſit multa iſtius melancholici ſuc
ci ſanguini intermixti congeſtio, ſi ab omni occaſione cauerimus generandæ iſtius materiæ, ſique per
aliqua interualla, quando ob corporis naturam euitari non poterit, quin generentur, corpus inaniatur,
purgeturque, anteaquàm concitetur impetus depulſi illius excrementoſi ſanguinis, nihil cauſæ relinque
tur, cur hæmorrhoidum moleſtia ſuperueniat. Quia verò ſæpe vehementes dolores ſolent affligere eos,
quibus hęmorrhoides ſunt moleſtæ: ideò & de hoc paucula quædam exponenda ſunt. Solent autem
frequentiores dolores cæcas hæmorrhoidas ſequi quàm apertas, & fluidas. Nam cùm cæcæ ſunt, ſan-
guis excrementitius contentus, & concluſus tùm multitudine diſtendens dolorem ſolet concitare: tùm
verò ſua qualitate, quia aut calidus & feruens ſit, aut acris, & mordens, erodensque: interdum verò ad
inflammationem perducens eas partes. Cùm verò fluunt, rarius, dolent tamen interdum, quia maior
confluat ad extremas eas uenas copia excrementoſi ſanguinis, quàm effluat: vnde ſæpe videmus, quòd
non obſtante, quod copioſius etiam ſanguis effluat, tamen tumidæ non parum ſunt: aliquando verò li-
cet inter initia, antequàm aperiantur, doleant, cùm tamen aperiuntur, dolor remittitur. Dolor itaque
ſedandus eſt, ſemper habita ratione illius cauſæ, quam eſſe occaſioni putamus, cur doleant. Et ſi qui-
dem cęcę ſint, aperiende ſunt, vt paulò antea docuimus. Sed ſi effluente adhuc ſanguine doleant, con- B
ſiderandum eſt, an dolor fiat ex nimia copia diſtendente eas partes; quia optimum huic dolori reme-
dium erit, venam ſecare, niſi aliquid aliud obſtet, vt ab eo loco impetus auertatur: ſecentur verò venę ſu
periores in cubito. Poſtea verò locus foueatur illis, aut oleis, aut cataplaſmatibus, quæ partim digere
re, partim verò aſtringere poſſint, præſertim ſi copioſum ſit profluuium, vt eſſet oleum chamęmelinum
cum oleo roſaceo, & uitello oui: Sin autem uideatur ibi eſſe calidior intemperies, aut inflammatio, re
frigerantia vtiliora erunt: & familiaria quidem medicamenta refrigerantia, quæ vtilia poſſunt eſſe, ſunt
vnguentum roſaceum deſcriptum à Meſue, & cera tum roſaceum, quod infrigidans Gal. in præſentia di
citur, præterea verò & illud, quod vnguentum ſandalinum appellant, in quo maior uis aſtringens eſt. In-
terdum verò eò procedit ſæuitia doloris, vt oporteat & illis vti, quę vim habent ſtuporem inducendi, ſi-
cut ſunt opium, ſemina iuſquiami: vnde Auicenna docuit componere medicamentum accepto empla
ſtro, quod diachylon appellant, & illi additis croco, & modico opio, & alia ſimilia. Sed nobis ſatis ſit
hoc. Si uerò dolor ab acrimonia, & mordacitate ortum habeat, temperantibus opus erit, & aliquanti
ſper digerentibus, vt tùm leniatur, demulceaturq; acris, & mordens qualitas humoris: tùm verò euacue-
tur humor. & ſi adhuc inſignis ſit fluxios, ſi aliqua aſtringentia fuerint addita, utilius erit medicamen
tum. vnde cataplaſma, quod Auicenna deſcripſit ad ſedandum dolorem hæmorrhoidum, non eſſet inu- C
tile: accipit autem lentium decorticatarum, & meliloti ſingulorum partem vnam, quibus addito uitel-
lo oui, & oleo roſaceo, conficit cataplaſma. Niſi autem multus fuerit fluxionis impetus, folia altheæ
vel maluę, & melilotum cocta, & confecta ex oleo roſaceo, & oui uitello proderunt: ſed & hyſſopus hu-
mida, uel œſipus, vt antiqui loquuntur, atque adeps renum caprarum ex cera alba. At ſi ex inflamma-
tione originem habeat dolor, curanda erit inflãmatio cõi curatione, qua ſedis curantur inflãmationes.

De inflammatione, & alijs tumoribus excitatis in ſede, rimiſque quas rhagadas græci appellant. & ulceribus ac reliquis ani affectibus. Cap. XV.

SEd quia inflammatio non tantum harum venarum propriuſ eſt affectus, ſed cõmunis partiũ ani:
ideò hoc capite reliquos oẽs ani morbos, complectemur. Primũq; de inflãmatione agendũ, de qua
quantũ ad cõmunẽ eius rationẽ pertinet, non eſt, cur multa dicamus, cũ de hac re ſępius ſit à nobis
habitus ſermo in prioribus tractationibus. Sed ſatis ſit, quòd & hæc perinde à fluxione calida ortũ
habet, ſicut & aliæ aliarũ partiũ: hoc autẽ Auicẽna illi quaſi peculiare attribuit, quòd rarò ſtatim à prin
cipio, ſed plerũq; alios ſedis affectus ſequit, quẽadmodũ rimas, aut vlcera doloroſa, aut pruritũ, aut clau D
ſas hæmorrhoidas, aut modũ curationis, quando auferũtur hæmorrhoides, vt reprimatur ſanguinis pro
fluiũ: auferũtur autẽ per reciſionẽ ferro, aut acri, & erodente medicamento. Omnia autẽ ferè hęc fluxio
nes calidas concitant ratione doloris, qui ſolet (ſicuti dixit Gal. in lib. de Cur. rat. per ſect. ven) iuxta atq;
uentoſa, attrahere humores ad locũ dolentẽ: quamuis pruritus ſcalptu humores moueat: clauſio autem
Cap. 8 hæmorrhoidalis ſanguinis eò procũbentem ſanguinẽ detinet, quò minus effluat; vnde ille detẽtus, & ex
tra venas in ſpatia inania particularũ excidens, & infartus in inflãmationẽ eas attollit. Iſtarum autem
partium inflammationes procurare oportet, ut digerantur, & per reſolutionem terminentur: alioquin
enim ſi in ſuppurationẽ uertantur, in abſceſſum facilè, & in fiſtulas (vt tradidere Paulus. & Auicẽna & ex
periẽtia quotidie atteſtatur) uertitur, quibus perforatur rectũ inteſtinum. Vnde & locus is vnus ex illis
eſt, in quibus, cùm inflammationes ad ſuppurationem tendunt, non eſt (vt ijdẽ docuere) expectanda ex
quiſita maturatio; ſed crudiuſculus abſceſſus incidendus, & aperiendus eſt, ne dum, vt maturetur, mo-
ramur, fiat per inteſtinum eruptio, & ita in fiſtulam tranſeat, quę poſtea non facilè curatur, niſi in-
teſtinum ab ea parte, ad quam fiſtulam pertingit, uſque ad exitum inteſtini reſcindatur. Inflam-

A mationes igitur hæ, quę in partibus ad ſedem pertinentibus excitantur, ſicuti communi genere inflammationum continentur: ita & communi primum earum curatione curanda ſunt. Inter initia itaque fluxioni occurrendum; & cùm nihil ſit, quod præſtantius fluxiones intercipiat, quàm reuulſio, euacuatioque, & nulla reuellendi, uacuandique uia huic rei ſit accommodatior miſſione ſanguinis: ea propter niſi aliquid præterea adſit, quod obſiſtere huic vacuationi poſſit, ſtatim ab initio mittendus erit ſanguis à ſuperioribus venis in brachio. ſępe enim (vt rectè hic monuit Auic.) ſola venæ ſectio, fluxione intercepta, & translato impetu confluentis humoris in alium locum, dolor ſedatur: poſtea verò localibus medicamentis incumbendum, in quibus ſit vis quędam reſtigerandi: & repellendi, neque tamen & digerentis facultatis ſint expertia. Vnde præter ea, quę diximus eſſe opportuna ad remouendos dolores ex calidiori intemperatura, vt ſunt id, quod Gal. infrigidans appellant, vel roſaceum unguentum Meſ. multa alia ſimilis facultatis confici poſſunt, vt ſi fieret emplaſtrum ex pane trito, & coctο, ex lacte, cui poſtremò adderetur oleum roſaceum, vel commune, vel inter initia, ſi maiori eſſet refrigeratione, & repulſione opus, omphacinum appellatum, & vitellum oui: nam ſimile medicamentum, præterquàm quòd panem ex aqua coquunt, deſcripſere Paulus, & Auicenna, & Aetius: vt etiam & hoc laudant, quod fit ex albo oui, & oleo roſaceo tritis in plumbeo mortario, donec contrahant colorem plumbi. Multa alia

B deſcribi poſſent, ſed hæc mihi, quantum ad noſtrum inſtitutum pertinet, uidentur poſſe eſſe ſatis: ſi tamen hoc prius monuerimus, quod & ceteri antiqui medici, præſertim verò Gal. nono de Comp. medic. monuit: nimirum affectus ſedis, tùm alijs de cauſis, quas paulò poſt exponemus, tum verò propter acrẽ ſenſum, quo præditus eſt, curatu difficiles eſſe: irritantur enim maximè ab ijs, quę exaſperant, & mordent. nam (vt idem nono de Simpl. medic. facult. ait) anus, & os, vt ſimilis ferè naturę ſunt, ita etiam ſimilibus medicamentorum naturis gaudent. Siue ergo exiccantibus ſit opus, ſiue detergentibus, ſiue aſtringentibus, ſemper ea, quæ mordent, & aſperant, declinanda ſunt. Vnde metallica, quæcunque neq; acria ſunt, neque acerba, maximè his affectibus ſunt accommodata: ſiunt autem talia, cùm exquiſitè pro rei opportunitate lauantur, vt lauari docuere medici. Præter autem inflammationes & alij tumores in ano expullulant, vt ſunt qui thymi, quique condylomata, & qui ficus, quique uerucæ, mymeciæ, quaſi formica les dicas, itemque qui claui appellantur. Condyloma itaque eſt tumor rugarum ani: rugoſus enim; cùm ſit anus, ſicut lib. decimoquarto ait Aetius, aliquando ruga eius quępiam intumeſcit, confluentibus uitioſis humoribus, ac ſi quidem ſine duritie ſit tumor, ait Paulus, appellatur ἔξοχὴ, hoc eſt eminentia, vel ex tuberantia. At verò ſi ſit cum duritie (duritie verò ſit ab inflammatione) κόνδυλωμα vocatur, ſumpta nuncupatione ab eminentijs, quæ apparent in articulis digitorum, cùm manus clauditur: Cap. 6 Cap. 5

C nam κόνδυλος græcè dicitur. Thymus verò dicitur tuberculum, quod non ſolum in ano extuberat, ſed & inter coxas, interdum & in ſcroto, & in muliebri, uirilique pudendo. nomen autem habuit à ſumitate, vel cacumine herbę, quæ thymus propriè dicitur: eſt autem tumor aſper, ſubruber, & oblongus, ex quo, ſi abſcindatur, maior effunditur ſanguinis copia, quàm pro magnitudine tuberculi. fiunt vero ex craſſo ſanguine, cui ichor tenuis, & acris eſt intermixtus. Is autem aliquando non admodum creſcit: aliquando increſcit non parum. dum minor eſt, thymus dicitur: cùm verò maior ſit (vt docetur Aetius) συκώσεις, hoc eſt ficoſas eminentias appellant: latini ficus vocant: vulgò verò porrifighi dicũtur, in hoc enim quaſi Auicennam uidentur ſequi; retulit ſiquidem hęc omnia in genus uerucarum, quas vulgares porra nuncupant. Sunt autem horum tuberculorum differentię duę. Eorum nanque aliqua maligna ſunt: alia verò manſueta, malignitatiſque expertia. Hęc quidem minora ſunt, & inęqualia quidem, ſed eminentię, à quibus ſiunt non ſunt aſpera, non ſunt admodum conſpicuę, colore ſunt aut albicante, aut ſubrubro, doloris ſunt expertia. Maligna verò ſunt maiora, duriora, aſperioraque, fæculentique, & liuidi coloris: præterea vero & doloroſa ſunt, & pungentem dolorem afferunt; ſed dum aut manibus, aut medicamẽtis tractantur, non parum irritantur, & exarcerbantur. Hæc ſanè, quæ iſtius malignæ naturę ſunt, vt & Auicenna inſinuare uidetur, proximè ad naturam cancri accedunt; immò propterea exarcerbantur, cũ

D vel manibus tractantur, vel curari medicamentis incipiunt; quia cancri naturam ſeruant, & cùm curare ea uolumus, veri, ac vlcerati cancri fiunt. vnde cognoſcenda quidem ſunt, ſed vt ea deuitemus, neq; curare tentemus; quoniam (ut de cancris dixit Hippo.) cùm curantur, citius pereunt. At verò cùm malignitatis ſunt expertia, curari neque admodum ęgrè poſſunt. Curantur verò primum per abſciſſionem, aut ferro, aut medicamentis ea conſumentibus: poſtea verò eandem curationem, quam & reliqua ſedis ulcera, requirunt. Niſi quòd hoc eſt à iuuenibus aduertendum, quòd quę non ſunt inflammationis expertia, ſicuti condylomata, non ſunt neque reſcindenda, neque acrioribus medicamentis tentanda, niſi prius ſedetur inflammatio. Sed & rimę, quas rhagadas græci appellant, ad differentias ſolutę unitatis pertinent: quapropter ſub capite vlcerum & ipſę iure merito continentur. Fiunt autem aliquando interius in muſculo conſtringente: aliquando in ano. Finduntur verò partes aliquãdo propter acrimoniã ichorũ ad eũ locum confluentiũ, & erodentiũ: nonnunquã autẽ propter condylomata duriora ex inflãmatione facta, diſtẽtis nimirum illis partibus, vel ob excrementorum expulſionẽ, vel aliũ alioquin conatũ, cũ extendi partes, quia indurverint, vel exiccatę fuerint, nequeãt, neq; cedere dilatationi. Cũ aũt differtur harũ curatio, callofę fiũt, vt poſtea difficiliores curatu euadãt; qa nequeũt partes hęrere ſimul, niſi abradaſ, vel ferro, vel medicamẽtis. Vlcera verò ſedis cõi quidẽ rõne eandẽ curationis metho-

dii,quã & alia vlcera,requirunt,neq; aliã diuerſã rationẽ habent,niſi eam,quam oſtendit iſtius particu A lę natura,cuius morbi omnes difficilem curationem habent,& id propter eas cauſas,quas Gal.nono de Comp.med.per loc.expoſuit: locus enim is veluti cloaca eſt, per quam multa excrementa ab vniuerſo corpore defluentia tranſeunt, & aliqua quidem ſeroſa, & acria,quæ partim exacerbant eas partes, partim erodunt: alia verò humida, & putrefacientia: præterea verò in excretione neceſſe eſt, vt moueantur, & ui quadam expellant, in quo conatu pręter id, quòd motus partim impedit, & remoratur curationem,quaſi dilacerat eas partes:quibus & hoc accedit, quòd medicamenta, quæ loco affecto adhibẽda ſunt,non poſſunt,quantum morbi ratio requireret,hærere; exitus ſiquidem excremẽtorum cogit ea remouere:præterea locus,qui ſuapte natura calidus, & humidus eſt,ad putredinem ſubinde aptiſſimus eſt. Sed & cum ſit inſignis ſenſus (vt & prius diximus) ſi ſit opus remouere, aut carnes excreſcentes, aut putredines,aut tumores callosos, aut quidpiam aliud id genus. Propria autem medicamenta ad curãda iſtarum partium vlcera ſunt,quæ detergunt,quando detergendum eſt, aut deſiccant, & aſtringunt, quando vel carnis generatione, vel conſolidatione eſt opus,dummodò citra exaſperationem, & morſum id agant. Quæ enim aſperant,excitato dolore,fluxiones concitant. Vnde (vt paulò ante dicebamus) mineralia, ſicut pompholix,ceruſſa,plumbum uſtum,ſpuma argenti,ſpodiũ,& id genus alia;quando ſunt exquiſitè, & ſecundum artem lota,maximè congruentia ſunt. Sed de his magis particulatim B agere potius ad tractationem de vlceribus pertinet: ideò finem illis impoſito ad alios affectus, qui potius proprij ſunt muſculorum ſedis, exponendos progrediamur.

De prolabente podice, ac de ani reſolutione unde nequeunt contineri alui excrementa. Cap. VI.

SI muſculi ſuperius retrahentes prolabentẽ anũ, uel qui aſtringit, reſoluantur,aut alioquin fiant imbecilliores,anus extra naturalem, & conſuetum locum procidens remanet, vt ſuperius in ſitum dũ cum nequeat reuocari, vel fæces nobis inuitis profluunt. cauſæ vero iſtiuſmodi ſymptomatis ſunt interdum affectus proprij iſtius particulę,interdum vero aliarum,cum quibus conſentit & connexa hæc eſt.conſenſu quidem: ſi male affecti ſint nerui ſuperiores, unde illi deriuantur, qui his muſculis uim mouendi impartiuntur,ob eorum obſtructionem,uel compreſſionem,uel ob alias cauſas,quibus reſolui ſolent inſtrumenta motus. Sed & vt Auicenna monet ex caſu in dorſum,aut aliam alioquin contuſionem, earum partium ex qua nerui illi malè habeant, uel etiam diſrumpantur. Ex proprio uero C affectu ſit hoc incommodum,quando aut nimia humiditate madidi muſculi laxi & reſoluti fiunt,quæ quidem humiditas,ſi cum aliqua fuerit caliditate, facilius penetrat in eorum ſubſtantiam, & interdum propterea,quia refrigerantur muſculi.vnde ſępe ſedentes ſuper lapides,aut nudam terram hoc incommodum patiuntur,pręſertim verò pueri, qui & humidiori ſunt temperie, & in cautiores in cauendo ſe a frigore: ſed & lęduntur interdum hi muſculi,dum curantur affectus, quorum mentio facta eſt, per chirurgiam: ſicuti interdum in incidendis fiſtulis læditur aſtrictorius muſculus. lęduntur præterea aliquando cum feces duriores multa ni, & plurimo conatu expellendæ ſunt ex nimia nimirum diſtentione. Diſcernũtur autem occaſiones harum læſionum.nam quando hæc propter caſum,uel contuſionem accidunt, repente fiunt: quando vero ob mollificationem ob intemperaturam & humiditatem, potius paulatim: ſi uero cum humore tenui ſit calor coniunctus,ſenſu id percipitur interdum vero partes hę, non modo à propria ſua actione, qua mouent, vel ſtringendo, uel retrahendo inteſtinum, ſed & à ſenſu deſtituuntur, quando ſenſus remanet,curatur facilius,ſi Auic. credimus. facile autem eſt perſpicere qua ratione curandi ſint hi affectus,ſi rationes eorum reſpexerimus,quando ſane curationem admittere poſſunt;quia ſi ex aliqua intemperatura ſine materia, ſicut diximus,fiunt,interdum ex refrigeratione, calidis fouendus erit locus;vt tamẽ alicuius aſtrictionis non ſint expertia,vt locus roboretur: ſi verò ex humiditate emolliente, & laxante muſculos, acõmodata eſſent medicamẽta,quę exiccarẽt, & aſtrin D gerent,ut & particulã roborarent, & humorẽ conſumerent. Vnde ego his ſoleo in hunc modũ ſuccurrere,ſi anus procidit,& inuertitur, paro decoctũ ex uino nigro auſtero, & roſis aridis, & aliquibus alijs aſtringẽtibus,vt eſt malicoriũ,vel citini,quandoq; & parũ aluminis addo, vt videtur valentioribus egere,quo decocto podicẽ foueri inſtituo, & lauari:mox puluerẽ ex deſiccantibus,& aſtringentibus paratũ habeo,nempe ex roſis aridis,flore chamęmeli,malicorio,gallis,quem procidenti ano inſpergo, ac illum interius adactũ repono: deinceps autem panniculum aliquem,aut lini partem aliquã, uel triplex linteũ,eo decocto madefactum, & aliquantiſper calidũ appono. Quia verò in profluuijs alui,vt ſunt diarrhæa,uel dyſenteria,ex frequentibus deiectionibus, & teneſmo continuo frequẽter inuertitur anus,quoties ab aſcella ſurrexerint,lauo,foueo,ac reliqua (vt dixi) facienda iubeo. At ſi non procidat anus, ſed potius conſtringens muſculus à ſuo munere deficiat,ut deiectiones pręter uoluntatem exeãt, ſimilibus quidem omnino remedijs erit opus;vt tamen balneæ, uel inſeſſiones in decoctis efficaciores ſint. vtriſq; verò thermę ſulphureæ,nitroſæ, & aluminoſæ utiles non parum cenſendæ ſunt. Sed iam alium librum aggrediamur, in quo de illis particulis tractationem inſtituemus, quæ urinę præſunt.

A

VICTORIS TRINCAVELLII DE RATIONE CVRANDI

particulares humani corporis affectus.

LIBER DECIMVS.

B

De affectibus renum, & ueſicæ atque aliarum partium ad hæc pertinentium: ac prius de natura, & officijs renum, & ueſicæ. Cap. I.

QVIA animali alimēto imprimis (vt in prioribus libris expoſuimus) opus eſt; ſalioquin neq; diu viuere, neque etiam creſcere poſſet: alimentum verò vbi uerit in definitis locis, primum quidem in uentriculo, mox verò in iecore con coctum diſtribui per venas, & arterias in vniuerſum corpus neceſſe eſt: deinde quia in multis locis venæ, per quas tranſeundū eſt, exiles, & anguſtiſſimæ ſunt, ſicuti in medio iecinore, præſertim vbi rami venæ portę cum ramis venæ cauæ committuntur: præterea verò & tales ſunt vltimi rami venarum, & arteriarum, qui per habitum vniuerſi corporis diſperſi, propter exilitatem capillares appellantur: Ideò fuit opus multo, ac tenui humore intermixto, quo quaſi liqueſcens, vel dilutum alimentum fieret fluidius, atque ita facilius per anguſta quæque diffluere poſſet: quo deinde factum etiam eſt, vt animali fuerit neceſſarius potus, nempe vt dum prima fit concoctio in ventriculo, cibus alioquin ſolidior, & aridior, in multo humore coctus quaſi funderetur, & liqueſceret. & proinde Ariſt. quarto Metehor. cōcoctionem in uentriculo factam elixationi comparat. Is ergo copioſus humor opportunus eſt, vt alimentum per venas iecinoris anguſtiſſimas tranſeat: uerùm vbi iam ad ampliores ramos, & tandem ad uenam cauam peruentum eſt, non eſt amplius naturę operibus vtilis is adeò copioſus humor; quia non poſſet ſanguis tanto humore tenui, & aqueo madidus particulis alendis hærere, & adiungi; nimis enim fluidus eſſet: cui rei argumento eſt hydropis ea ſpecies, quæ anaſarca dicitur: ea enim à ſanguine propter nimium pituitoſum humorem facto fluidiori (vt ſuperius expoſuimus) ortum habet: vnde inſtituto naturæ creati ſunt renes, vtrinque à ſpina dorſi alter, quibus & hoc officium, & ea uis data eſt, vt ſuperuacaneum hunc humorem ſeroſum à venis attraherent ac ita ſanguis aptior ad alendum corpus euaderet, quibus etiam natura impartita eſt venas duas, & totidem arterias, vtriq; unam deductas à caua quidem vena ſupra iecur, paulò poſt quàm iecur vena eſt egreſſa, & eodem ferè loco & arterię ab arteria magna ſpinę dorſi prętenſa deriuantur, quę quidem uaſa magna admodum ſunt, immò (vt Gal. ſecundo de Natur. facul. ſcribit) maiora, quàm aliud quodpiam uiſcus habeat; & id nō quia hæ particulæ egeant maiori copia ſanguinis, uel ſpirituum, quàm multæ aliæ; verum vt commodius poſſint copioſo huic humori à renibus attrahendo inſeruire. Quo loco & hoc animaduertendum eſt, quòd non ſolùm pertinet ad renes excrementa in venis cùm ſanguine contenta attrahere, ſed etiam in arterijs. Sūt verò in animantibus renes bini, quorū dexter ſuperiorem locū ſibi uendicauit: ſiniſter verò humiliorē: quāuis aliquādo reperiatur uariatus is ſitus, rarò tamē. Cōſtant autē carne (vt 2. ad Glauc. ait Gal.) dēſiſſima, quę mēbranea tunica obducta perinde eſt, ac uiſcera cætera hoc uētre cōtēta à peritoneo deriuata, per quā, ſeu per peritonei partē nectitur dorſo; ac cū craſſiore inteſtino (ut primo lib. in ſextum Epide. Gal. ſcriptū reliquit) mutuò connexi ſunt. Sed per eādē tunicā ſiūt ſenſûs participes; quia neruuli, qui ad eos feruntur, per eā dūtaxat diſpergūtur, ut etiā de iecinore ſuperius diximus. nā & renū caro perinde eſt ſenſus expers, ſicut & lienis, & iecinoris. Cōtinent autē renes uentrē in medio eorū excauatū. qui ſubcinctus eſt, & quaſi (vt Gal. in lib. Anatom. admin. ait) ſub illitus undequaq; ſolido quodā, & mēbranoſo corpore: à quo uētre originē habēt urinaria uaſa, quæ uretēras græci uocāt: cōſtant aūt (ut idē Gal. affirmat) ſubſtātia ferè eadē, immò eadē, qua & ueſica: ſi eorū ſubſtātiā inſpiciamus diligēter detracta exteriori, qua inuoluta ſunt, quaſi tunica idētidē à peritoneo deriuata quæ deorſū delata, cū ueſica coniunguntur, illicq; inſeruntur, ſunt autem uaſa hæc, per quæ urinaā ſan-

Lec. 77

C

D

Cap. 2

Cō. 6.

guine ſecreta in renibus, ac in eorum ventre recepta ad veſicam defluit, non omnino ita ſenſus exper- A
tia, ſicut nec interior illa membranea pars ventriculis renum obducta, vt expertem eſſe eorum carnem
diximus; immò vehementiſſimi, & acutiſſimi in his excitantur dolores, quales illi experiuntur, qui do
loribus renalibus interdum cruciantur. Renum autem officium præcipuum eſt à uenis, & à iecinore,
præſertim verò ab eius conuexa, & ſuperiori parte; vt pote cum qua maiorem habet nexum, & viciniã
ſeroſum, aquoſumque humorem, qui iam ſuperuacaneus eſt, quantum ad naturæ inſtitutum pertinet,
Cap.6 attrahere, vt per vrinaria uaſa depellatur ad veſicam. Neque tamen ſolam attrahit ſeroſam hanc humi-
ditatem, ſed & ſanguinem cum ea commixtum: minimè enim fieri poſſet, vt à ſanguine adeò ſeccretus
traheretur per vias tam amplas is humor, vt quinto de Vſu par. ait Gal. quia & ſanguinis aliqua portio
ſequeretur. Neque hoc præter naturæ inſtitutum fit: cùm enim ipſi quoq; ſanguine ad alimentũ egeãt,
hoc demũ aluntur, quod ſimul cum vrina ad eos defertur, qui mox in renibus ſecernitur, vt ſyncera dein
de vrina per meatus vrinarios deferatur. Quamuis (vt Gal. eodem loco teſtatur) non parum etiam bi-
lis à renibus attrahitur; vnde fortaſſe flauus urinę color occaſionem habet: immò (vt idem ait ſexto de
Loc. affect.) per renes non ſolùm conuexa iecinoris pars, ſed etiam corpus uniuerſum purgatur, vt ſæpe
conſpici in his morbis poteſt, qui per vrinæ profluuium iudicantur. Quemadmodum autem inſtrumen
ta excretionis, quæ ad excrementa primæ concoctionis pertinent, ſunt inteſtina craſſiora, in quibus col B
liguntur, & continentur: ita & vrinam paulatim à renibus per vrinarios meatus tranſmiſſam veſica exci
pit, & continet, donec animanti eam excernere fuerit opportunum: Vnde vt commodior eſſet excretio,
natura ueſicam in infimo ventre ad os pubis ſupra rectum inteſtinum collocauit, ac eam interius ſpatiũ
amplum continere uoluit, vt multæ humoris copiæ eſſet capax. Ex ſolida verò denſa, duraque ſubſtan-
tia, exangui tamen, & quaſi neruea ipſam confecit, tùm vt diſtendi, cùm repletur, facilius poſſit, tùm ve
rò vt ab acribus, & mordacibus excrementis, quæ frequenter ad eam confluunt, non erodatur. Inter-
texta verò eſt triplici fibrarum genere, vt & undique contrahi, & exquiſitè complecti vrinam poſſit, ne,
dum mouetur animal, fluitans humor in laxiori ueſica moleſtus nimis ſit: præterea vt per has fibras &
attrahere, & continere, atque expellere vrinam poſſit. in vna autem, & eadem tunica triplex hoc fibra-
rum genus continetur, ex qua etiam propriè ſubſtantia ueſicæ conſtituta eſt: nam exterior illa, quæ ſim
plicior, & fibrarum expers eſt, pars eſt peritonei, qua perinde inuoluta eſt ueſica, vt & alia omnia viſcera
hoc uentrę contenta. Duas verò partes habet veſica: nimirum primum corpus ſuum, in cuius interio
ri amplo ſpatio colligitur vrina, & ceruicem. & ueſicæ quidem munus eſt collectam vrinam contine
re; ceruix verò meatum continet, per quem excernenda eſt urina: atque ad ueſicam quidem pertinet
vrinæ expulſio, quæ fit per tranſuerſas fibras: quæ operatio eſt naturalis facultatis, quæ ſine cognitione, C
ac deliberatione agit: ad collum autem, vel ceruicem ueſicæ pertinet aditum aperire, vel claudere vrinæ
Cap.4 exituræ, vt ſexto de Loc. affect. docet Gal. quod quidem officium non amplius ad facultatem naturalẽ,
ſed potius ad animalem, & motricem attinet. nam extremæ parti ipſius inſertus eſt muſculus in or-
bem, illud comprendens, ſimilis muſculo, à quo anum claudi, & conſtringi ſuperiori libro diximus,
qui quidem & idem munus habet, nempe claudendi os veſicę, ne illa illabatur; niſi quando animanti
libitum fuerit. Ad arbitrium ergo animalis per hunc muſculum redacta eſt excretio vrinæ: ſicut per
alterum excretio ſtercorum. Vnde cùm hi reſoluuntur, ſponte, & præter voluntatem effluunt hęc ex-
crementa. Flexuoſus autem eſt meatus is colli ueſicæ, ac flexus plures in maſculis ſunt, quàm in fœmi-
nis: ſicuti & maius collum eſt. nam duplici flexu diſtortus eſt uirilis meatus: ſimplici uerò muliebris.
Occupat autem interius ueſicę ceruix totum perineum, quo loco etiam illi inciduntur, à quibus lapis
in ueſica concretus extrahendus eſt, ſed carnoſior eſt ceruix ueſicę, quàm reliquum ueſicę corpus, & ma
gis ad naturam muſculi accedit: quo fit, ut uulnera huic parti illata conſolidari poſſint; cùm alioquin
(ut Hippoc. in Apho. teſtatur) inciſa ueſica amplius ſimul cohaleſcere, & conſolidari nequeat, cùm exan
guis, & neruea ſit. In continenda autem urina, ne effluat, ſuo primo officio fungitur ceruix per muſcu
lum: cùm autem effluit, hoc tantum agit muſculus, quod nihil agit, & officium ſuum deſerit. Sed &
ceruix quidem inſigni prędita eſt ſenſu: alioquin enim non perciperet ſtimulum excrementorum exci D
tantium facultatem expultricem: cum tamen ueſica ipſa obtuſiorem ſenſum habeat: nerui uerò, atque
etiam uaſa cætera, quæ ueſicæ inſeruntur, ab ea parte deriuata ortum habent, qua (ut quinto de Vſu.
par. ait Gal.) ſitum eſt os factum. Et hæc quidem de natura, conformatione, ac officio harum parti
cularum deſcripſimus, tanquã cognitu neceſſaria ad ea exquiſitius intelligẽda, quę ſubinde exponẽtur.

De affectibus renum, primumque de inflammatione. Cap. 11.

IAm ſatis ergo poteſt ex ijs, quę hactenus à nobis explanata ſunt, apertũ eſſe, ꝙ renes, ut ab eis hãc tra
ctationẽ inchoemus, cũ propria cõſtẽt tẽperatura, quę proximũ, ac propriũ eſt naturę inſtrumẽtũ in
Cap.3 omnibus actionibus obeũdis, & ea quidẽ calida, & humida, ut uoluit Gal. 2. lib. de Tẽperamẽtis cõſtet
etiã cæteris, quæ ad conformationẽ, uel (ut iuniores loquuntur) ad cõpoſitionẽ ſpectant: ab omnibus
morbo-

A morborum generibus poſſunt eorum operationes, aut impediri, aut lædi: nempe ab intemperaturis ſe
cundum omnes modos, tàm ſimplicibus, quàm compoſitis, tàm cum materia, quàm citra illam: ab in
flammationibus,& reliquis præterea tumoribus præter naturam, ab obſtructionibus, quæ vel à craſſis
humoribus impactis in meatibus, vel in eorum ventre, & à calculo in eis concreto: præterea verò & ex
ſoluta continuitate, vel inſigni, & manifeſta, quæ vlcera, vel vulnera, vel abſceſſus ſequitur, vel incon
ſpicua, & quæ ſenſus latet, ſicuti quæ fit ab humore acri,& pungente citra manifeſtum vlcus, vnde do-
lor acutus ſolet concitari, vel à flatuoſo ſpiritu diſcendente. In vniuerſum ergo hæc ſunt omnia affe-
ctuum genera, quibus poſſunt renes exerceri: & hoc quidem, quantum poteſt ſpectare ad renes, quan
do ex proprio laborant affectu. Nam ſi aliquando ex conſenſu cum alijs malè afficiantur, ſuis etiam lo
cis exponemus. Sed anteaquàm vlterius progrediamur, vt in aliquem ordinem ea, quæ hoc libro expla
nanda ſunt, digeramus, quò deinde tractatio magis perſpicua ſit, hoc inprimis conſideremus, quòd li-
cet renes multiplicis generis habeant operationes, videlicet & eas, quæ cum omnibus alijs ferè particu
lis communes ſunt, nimirum ſicut, quòd attrahunt ſuum alimentum, quòd id attractum contineant,
quòd etiam contentum concoquant, quòd demum & quod excrementoſum eſt, expellant: præterea
quòd ſint alicuius ſenſus participes, vnde fit etiam, vt doleant: præcipua tamen, primaq; ratio, quam
B ab eis requirit natura in commodum vniuerſi corporis, eſt, quòd ſeroſum humorem, qui commixtus eſt
cum ſanguine, quando à caua vena attrahitur, attrahat, atque ab eo excremento illum depuret. Læditur
vero hæc actio, vt ceteræ omnes aliarum particularum operationes, tripliciter. Quia interdum omnino
deſtruitur, vt nihil prorſus vrinæ attrahant, ac ita omnino ſupprimitur vrina. Quandoque parum, &
ægrè attrahunt: vnde parum etiam admodum mingunt, ſicut ſemper hydropicis ferè accidit, præſertim
antequàm inclinare morbus incipiat. Interdum verò vitiata, vel corrupta eſt eius actio: quod pluri-
bus modis fieri poteſt. Primum quia immodica fit vrinæ attractio, atque ſubinde effuſio, ſicuti in dia-
bete à græcis appellato contingit, qui quaſi ex proportione reſpondet profluuio alui, quod lienteriam
appellari diximus: vt enim in hoc cibus vt aſſumitur, ita egeritur: eodem modo in illo potus vt bibitur
ita mingitur. Deinde vero quia non talis mingitur vrina, qualis ratione naturæ ſeruata mingi deberet,
ſicuti quando aut cruenta, aut purulenta mingitur, aut craſſa,& turbida. Et quia multa horum non fa-
cilè percipi poſſunt, niſi dum redditur, aut poſtquàm fuit reddita vrina: ideò cùm omnia vitia, quæ cir
ca aluum in egerendo contingunt, quamuis ſequantur affectum ſuperiorum viſcerum, vt ventriculi, &
iecinoris, & lienis interdum: ad inteſtina verò multa ipſorum non attinent, niſi vt cum alijs conſen-
tiunt: tamen breuioris, & clarioris dotrinæ cauſa in tractatione de alui profluuio de his omnibus egi-
C mus: ita etiam licet hæc vitia, quæ ad excretionem vrinæ pertinent, bona ex parte in renum affectus tan
dem ſint referenda; quia tamen ex veſicæ excretione tandem nobis manifeſta fiunt: ea omnia, cùm de
veſicæ affectibus ſermonem habebimus, ſumus examinaturi. Cùm autem affectus, qui doloroſi ſunt in Lec.78
renibus, poſſint citra ferè reſpectum aliquem veſicæ percipi: ideò de illis ſolis in præſentia agemus, nem
pe de inflammatione renum, de eorundem calculo, de doloreq;, uel ex craſſo humore impacto, uel ex
flatu excitato. primumq; de inflammatione agemus: in cuius natura,& cauſis explicandis non erimus
longiores; quia eandem naturam, eaſdemq; cauſas habet, quas & ceteræ inflammationes, de quibus a-
bundè ſuperius locuti ſumus. Eſt enim tumor calidus preter naturam, excitatus ab humoribus calidio
ribus in ſubſtantia, uel anguſtis meatibus uiſceris abſortus: cuius cauſa eſt fluxio eiuſmodi humorum,
pręſertim uerò ſanguinis craſſi, & calidi, aut tenuis, & biliosi. Fluxionis uerò multę poſſunt eſſe cau-
ſę: nimirum aut copia uitioſorum humorum, ut Aetius ex Raſi ſententia teſtatur, quę aut in toto cor-
pore ſit, aut in iecinore, aut in locis circunſtantibus, cum aliqua tamen renum imbecillitate, uel alia
alioquin occaſione, quę potuerit hos humores pręcipites ad renes agere; ut eſſent plagę dorſo, uel lo-
cis pertinentibus ad renes inflictę, quę tùm dolore excitato; tùm uerò calore poſſunt eſſe cauſę, cur eò
fluxio trahatur: attritiones pręterea eorundem locorum: ſed & medicamenta, quę humores commo-
D tos uerſus renes impellere poſſunt, ut quę uehementer urinam cient, pręſertim uero pleno alioquin cor
pore: labores etiam, & exercitationes earum partium, quę ad lumbos pertinent, ſicut ſunt uehemen-
tes, & continuę equitationes. Differentię uerò harum inflammationum, quibus tentari poſſunt renes, Cô. 5.
interdum à diuerſis partibus, quę in renibus afficiuntur accipiendę ſunt: nam (ut ſexto Apho. Gale. do-
cuit, à quo Auic. deſcripſiſſe uidetur) aut inflammatio exteriorem eorum tunicam, & partes ad illam at
tinentes aprehendit: aut uenas, & arterias, quę ad renes pertinent, quęq; per ipſos ſunt diſtributę aut
ſubſtantiam, carnemq;: aut membraneum illud corpus, quod interiori uentri pręteuſum eſt. Sed &
à diuerſitate humorum, ex quibus conſtat fluxio, poſſunt accipi differentię harum inflammationum;
quia aut à craſſiori ſanguine, aut à bilioſo, & tenui pendent. Harum autem inflammationum non una,
ſed multiplex eſt terminationis ratio: aut enim per exactam curationem, nempe ut digerantur, diſſol
uanturq;: aut per indurationem, ita ut in ſcirrhdm tranſeant: quemadmodum enim ſępe terminan-
tur iecinoris, & lienis inflammationes, ait Gal. decimotertio Metho. ita & renum: Tertius autem mo Cap.
dus eſt, quando per ſuppurationem in abſceſſum deſinunt; & tandem per eruptionem pus effluit. Et 16.
quia renes & interiorem uentrem habent, & pręterea externum ſpatium, in quod effundi pus poteſt:
ideo quandoque abſceſſus in renibus ad interiorem uentrem rumpuntur, ac ita fit facilis per urinarios

Cô.36 meatus, & ueſicam puris excretio. Quandoque uerò uergente magis abſceſſu ad exteriores partes, ſit A (ut ſeptimo Apho.ait Gal.)ad uentris ſpatium eruptio: quanuis (ut ait Auicenna) poſſit & ad inteſtina id fieri, quam terminationem malam admodum eſſe ait. Quandoque uerò (ait Gal.ibidem) abſceſſus addorſi muſculos, quibus renes hęrent, conuertitur, ut ſit neceſſe fieri in dorſo inciſionem, ut extrahatur pus: ſicuti etiam quando in interius ſpatium uentris fiat eruptio. Interdum tamen, ſi ualida ſit facultas expultrix, pus repellitur à rene ad iecur,& inde per venas meſaraicas ad inteſtina:perinde enim

Cap.4 vt in pleuritide, & abſceſſibus membrorum ſpiritualium: ita in illis etiam,quæ ſub ſepto tranſuerſo ſunt (vt ſexto de Loc.affect.exponit Gal.)ſit puris excretio per aluum, aut per vrinam, & veſicam. Hæc verò omnia ex obſeruatione eorum, quæ in ægrotantibus apparent, ſymptomatum cognoſcuntur. Nam inflammationem continens febris comitatur, quæ maior, minorve eſt pro ratione maioris,vel minoris inflammationis, aut calidioris, vel minus calidi humoris,à quo progenita fuit. Sæpe verò (vt ex Ruffo ait Aetius) frigent partes extremæ, vt manus,ſuræq́; , & pedes: quod imprimis exiſtimauerim euenire, quando maior fuerit inflammatio. Sed & dolor,aut grauitas in regione, qua renes ſiti ſunt,aut acutus, cum tenſione quadam comes eſt harum inflammationum, qui interdum adeò vrget, vt nequeant recti ſtare, vel (vt idem Aetius ſcriptum reliquit) incedere: præſertim verò hoc illis contingit (addidit Auicē na)in quibus inflammatio pertinet ad membranam, qua tanquam tunica inuoluti ſunt renes: aut qua B nexi, & ſuſpenſi ſunt: nam magis diſtenduntur, cùm rectus quis ſtat, quàm quando incuruatur. Tuſſis autem, vel ſternutatio eos vehementer affligit: concutitur enim corpus vniuerſum. Præterea verò minus affliguntur, quando ſupini, & in dorſum, quàm quando in latus, vel proni in ventrem decumbunt; eò quód inflammatus locus, vel ren non ſuſpenſus, neque pendulus eſt: ſicuti quando in latus, vel in ventrem eſt decubitus. atque ſi alter tantum ren laboret, facilior eſt decubitus in latus renis affecti, quàm in oppoſitum ratione eadem. Sæpe & aluus, ſi inſignis fuerit inflammatio, ſupprimitur: quia ren intumeſcens inteſtina craſſiora premit. Sæpe etiam propter connexionem, quam habent re-

Cô.6. nes cum laxiori inteſtino, cum illis conſentiente, inteſtinum, ſecum trahit in conſenſum, & ventriculum, & per iecur ventriculus cum renibus(vt hic aſſerit Auicenna)conſentit; Gal. tamen primo lib.Cô. in ſextum Epid. videtur in communem nexum, quem renes habent cum laxiore inteſtino, referre conſenſum ventriculi. Ex quo fit deinde, vt primum vomitus pituitæ, laborantibus renibus, concitetur; quia ſemper in ventriculo congeſtus eſt pituitoſus humor: mox verò euomitur bilis: aliquando & æruginoſa: cuius cauſam eſſe ait; quia dolore in longius protracto, tùm eius vi,tùm etiam vigiliarum ſanguis corrumpitur: ſed in inflammatione, ſi ea vehemens ſit, fieri nequit, quin & iecur conſentiens ingenti calore non afficiatur: vnde & id quoque cauſæ eſt, cur vitietur ſanguis: atque effuſa bile in ventriculum, & ipſo conſenſu eodem afflicto, fit (vt ſcripſit Rufus)morſus ventriculi, vomitus bilis, faſtidium, & interdum animi deliquium: quæ ſolent ſequi magnas imprimis inflammationes: immò eouſque (ſi Auicennæ credimus) malum procedit, vt quandoque in his inflammationibus deliria concitentur: quod (vt ipſe ait)non niſi in maxima inflammatione apparere ſolet, cum qua conſentit & ſeptum tranſuerſum: vnde & illud in peſſimis ſignis poſitum eſt. Quæ autem inflammatio à materia billioſa excitata eſt, & dolores acutiores fert, & valentiores febres, & omnia ſymptomata acriora. Quæ uerò à ſanguine craſſiori, non ita acutam febrem, & dolorem potius cum grauitate,quàm quòd ſit pungens, affert. Sed cùm carnem renis ſolam occupat inflammatio, dolor non eſt acutus, ſed potius quaſi pondus percipitur, & quaſi tenſio. nam intumeſcente ſubſtantia carnoſa, diſtenditur eius membrana, quæ illi quaſi tunica eſt, & grauans diſtendit membranas, quibus dorſo ſunt annexi. At uerò ſi inflammatio corripiat membranam, dolor eſt acutus,& quaſi pungens: is enim dolor ſolet eſſe proprius membraneis corporibus, ut multis locis Gal. docuit: præſertim uerò ſecundo de Rat. uict. in acut.morb. & de Loc.affect.acutus etiam dolor, ſi imprimis uaſa, quæ in renibus ſunt, & membrana in interiori uentre, inflammatione tententur. Si autem conferre hæc,quæ in ren ibus apparent,cum ijs uoluerimus,quæ de alijs particulis ſuperius diximus, ex Galeni, & antiquiorum auctorum ſententia,dicemus,quòd inflam D matio frequentius corripit carneam renum ſubſtantiam, quando ab humore craſſiori ortum habet:mē branas uerò, & uaſa ſæpius aprehendunt tenuiores, & calidiores humores; quia illi non ita facilè in ſolidas, & membraneas particulas penetrant, ſicuti calidi, & tenues. Vnde duplex eſt cauſa, cur acutior ſit dolor inflammatis membranis, quàm inflammata carne: primum ratione naturæ partis inflāmatæ: deinde ratione naturæ humoris: & uiceuerſa utraque ratione dolor obtuſior, & potius grauitas percipitur malè affecta parte carnoſa: tùm ex ſua natura: quia caret ſenſu, & dolor, qui excitatur, ſit potius ratione membranarum, quæ tenduntur, tùm ex natura humoris, qui craſſior, & grauior eſt, & in maiorem tumorem attollit, magisq́; diſtendit. Quod uerò dexter, aut ſiniſter, uel uterque inflammatione crucientur, cognoſcitur ex loco doloris, ſi uel in dextrum, uel ſiniſtrum latus incubuerit, ud utrunque pariter doleat: Præterea uerò & ex decubitu: nam ſi facilior decubitus fuerit in dextrum latus, dextrum laborat: contra uerò ſi in ſiniſtrum,ſicuti ſi eodem incommodo obnoxius ſit, ſiue in hoc, ſiue in illud decumbat, par eſt in utroque uitium: adde quòd ſi dexter ren ſit inflammatus, dolor ad ſuperiora magis ad iecur uſque pertingit: at ſi ſiniſter, deſcendit magis uerſus ueſicam, & pudenda, atque(ut Aetius,& Auic.docuere)ad os pectinis,ad lumboſq́;,& coxendicem. quanuis Gal. primo lib.in ſextum Epid.

A Epide.tanquam commune ſymptoma vnà cum Hippo.laborantium renum retulit, quòd dolor in coxa
grauis percipiatur, & veluti ſtupor; ita tamen vt in ea parte percipiatur hæc grauitas, vel ſtupor, quæ
rectè reſpicit renem affectum, & eſt in eodem latere. Quia verò diximus, has inflammationes, cum
non diſſoluuntur, neceſſe eſſe, vt vel in abſceſſum per ſuppurationem tranſeant, vel in ſcirrhum: ideò
& hæc, quibus argumentis ſint cognoſcenda, exponenda ſunt. Primum quidem vrina diligenter (vt
Rufus docuit, à quo Auic. multa deſcripſit) notanda eſt. Nam inter initia morbi, vt ijdem retulere,
vrina alba potius videtur, & id eadem ratione, qua in pleuritide nihil expuitur, præſertim colora-
tum, dum cruda eſt inflammatio, in qua omnia continentur, & nihil ex inflammatione effluit: mox
verò, cùm incipit aliquantulum coqui, & à natura ſuperari inflammatio, vt in pleuritide ſputum fit,
aut flauum, aut ſubrubrum: ita vrina laborantibus renibus fit flaua: mox etiam rubra. Vnde ſi inte-
rim progrediente morbo, poſt primas dies vrina incipiat mutari in melius colore, & ſubſtantia, & tan
dem ſubſidentia; ſignificat rem benè cedere, naturamq; morbo præualere, ac inflammationem in di-
geſtionem, reſolutionemq; tendere. Sin autem vrina cruda perduret, alba nimirum, tenuisq;, in qua
nihil reſideat, ſignum erit, naturam morbum non poſſe vincere. Vnde expectandus eſt, aut abſceſſus,
aut ſcirrhus. Et ſcirrhus quidem, ſi omnino alba, & tenuis perduret, vel ſi fiat craſſa, & multa pituita
B intermixta. At ſi ad abſceſſum vertatur, tenuis, ſed rubicundior tandem fiet. Sed & alia ratione hæc
diſcerni poterunt: quia præter id, quòd oſtendit vrina, hoc etiam erit ſignum penè infallax, quòd vbi
in abſceſſum, & ſuppurationem vergere inflammatio incipiet, dolores, & febres; & grauitas in locis
renum augentur. Vbi verò iam ſuppuratus eſt abſceſſus, & febris, & dolor remittuntur. Sed vbi iam
eruptum eſt pus, fiunt rigores inæquales. At ſi in ſcirrhum vertatur: grauitas quidem non imminui
tur: febris verò, & acutus dolor paulatim remittuntur. Sed & ex pulſu aliqua poſſunt ſumi indicia.
Nam in hac etiam inflammatione, ſicut in ea, quæ in iecinore, in ventriculo, in liene, & inteſtinis eſt,
pulſus durior eſt, & ad naturam ſerrini pulſus accedens, plerunque ſatis magnus, & celer, frequensq;, Cap.12
magis autem, minusve pro magnitudine inflammationis. Sed quando ad ſcirrhum vergit, creſcit qui
dem durities, vt in libro de Pulſi. ad tyrones ait Gale. & fit gracilior.

De ratione curandi inflammationes renum. *Cap. III.*

C CVm in morbis omnibus, qui præſentem cauſam habent, tùm vel maximè in inflammationi- Le.79.
bus hæc eſt communis curandi methodus, vt quamuis & morbus, & cauſa ſuas habeant indi-
cationes proprias; ſemper tamen inter initia priorem locum habeat indicatio, quæ à cauſa de
ſumenda eſt: quia dum præſens eſt, & fouet, & auget morbum, nequit curari morbus, niſi
cauſa prius tollatur. Vnde cùm inflammatio non ſit aliud, niſi plenitudo particulæ inflammatæ ex ca-
lidioribus humoribus, qui in eam confluxere; eius quidem curatio, quam eius natura indicat (vt rectè
decimotertio Metho.expoſuit Gal.) eſt vacuatio contenti humoris. Sed quia inflammationes primam
ſuam originem habent à fluxione calidiorum humorum ad particulam, quæ inflammari cœpit: ideò
(vt idem docuit) antequàm aggrediamur euacuationem illius particulæ, neceſſe eſt illi hoc fomentum
ſubtrahere, nimirum fluxioni, & eius cauſis occurrendo, quibus (vt ſæpe diximus) vacuatione, & reuul-
ſione occurrimus. In magnis enim, & acutis morbis illæ imprimis reuulſiones opportunæ, immò neceſ-
ſariæ ſunt, quæ vacuatione ea fiunt, qua confertim, & citò corpus euacuatur. hæ uero præcipuæ ſunt
venæ ſectio, & purgatio: Interdum & per vrinam fit copioſa vacuatio. In curatione tamen inflamma-
tionum ferè in vniuerſum, præſertim verò quando cum febre valida ſunt, quod Gal. ſecundò de Ratio.
vict. in acu. morb. inſinuaſſe viſus eſt, tutior, & opportunior eſt ſectio venæ, maximè autem in iſs renum
inflammationibus, quibus à principio & ciere vrinam, & purgare per medicamenta, quàm maximè ad
D uerſarium eſt. Quia quæ vrinam cient, humores ad affectam particulam conuertendo (vt decimoter-
tio Metho. teſtatus eſt Gal.) plurimum inflammationem augent. Purgantia verò, cùm acres humores
per inteſtina ducant, quæ proxima, & connexa cum renibus ſunt, plurimum inflammationem (vt Ae
tius ex Rufo, & Auicenna docuere) inflammationem irritant; præter id, quod deorſum trahunt humo-
res verſus affectum locum. Vnde omnes in hoc conſenſiſſe viſi ſunt, vt inchoanda ſit hæc curatio à ſan-
guinis miſſione. Sed magna deinde in hac re videtur difficultas in ea vena eligenda, ex qua ſecta, ſpe-
randum ſit opportunius, & citius remedium. Nam omnes ferè medici, tàm græci, quàm arabes, Are
tæus, Aetius, Rufum ſecutus Auicenna, & alij ſtatim ad venam interiorem in brachio ex latere renis la-
borantis ſecandam accedunt. Cùm tamen Gal. decimotertio Metho. in affectibus renum incidendam ve Cap.
nam in cruribus, præſertim verò ſub poplite cenſuerit: quod item ſexto Aphoriſ. aſſerere videtur, quan- 11.
do ait, in affectibus particularum, quæ ſupra iecur ſunt, incidendas eſſe venas in brachijs: in cruribus ve Cô.36
rò, in affectibus inferiorum partium: quod poſtea repetit primo lib. in ſextum Epid. Quare magna vide Cô.6.
tur diſſenſio. Mihi tamen videtur Gal. in lib. de Rat. cur. per ſect. uen. uoluiſſe hanc quæſtionem diſſolue Cap.
re: quam diſſolutionem ſi rectè, & diligenter uoluerimus animaduertere, nobis uia aperietur, qua & 18.
alias ſimiles poſſimus difficultates, & diſſidia dirimere. Ait enim ibi, quòd cùm uenæ, quæ in brachio
ſunt,

ſunt, partibus ſuperioribus, cùm ſecantur, opem ferant, vt ſunt iecur, ventriculus, & lien, præſertim in- A
terior, ſicut exterior, & humeralis appellata, collo, faucibus, & illis, quæ ad caput pertinent: venæ
verò, quæ in cruribus inciduntur, nimirum ſub poplite, vel propè talos, proſint in affectibus inferio-
rum partium, vt ſunt veſica, vterus, coxendix. Renes (ait ipſe) penè ambigunt. nam cõparatæ ad prio
res, videntur inferiorem ſortiti locum: inferioribus autem, ſuperiorem. Vt quaſi velle videatur, quòd
indifferens ferè, & par ratio, ſiue venæ, quæ in brachio ſunt, illis affectis tundantur, ſiue quæ in cruribus,
cùm ambigere, & vtraſque ſimili ratione ſpectare videantur. vnde & addit, quòd aliquando iuuantur
renes miſſo ſanguine è venis in brachio. Si quis tamen rectè velit rem perpendere, & rationem, qua in
nixus ſimiles dubitationes diſſoluerit, præſertim quando ratione anatomica innititur, ſicut ſecundo de
Rat. vict. in acut. mor, quando cauſam referre voluit, cur dolore in pleuritide ad iugulum aſcendente,
Hippo. præceperit è venis brachij ſanguinem eſſe mittendum, deſcendente verò, aluum medicamentis
ciendam: ſi igitur rem hanc exactè conſideremus, ſimilemq; rationem à venarum anatome ſequamur,
apertiſſimè videbimus, non ita renes in hac re ambigere, quin longè maiorem affinitatem, & propen-
ſionem ad venas inferiores, quàm ad ſuperioces habeant; quia venæ, quæ ad renes pertingunt, & emul
gentes à noſtris appellantur, ab eo ramo venæ cauæ oriuntur, quæ deſcendens fertur ad inferiores par-
tes, quæ infra iecur ſunt, nimirum ad veſicam, vterum, tandemq; ad femora, & crura. Vnde (vt & B
Cõ. 6. ſuperius ex ſententia Hip, & Gal. primo in ſextum Epid. diximus) in affectibus renum conſentiunt mul-
tum coxæ, & femora, & tandem, ſi rem hanc rectè fuerimus examinati, eandem ferè comparationem
venæ inferiores in cruribus cum renibus habent, quam ſeptum tranſuerſum, coſtæ, & quæ ad eas per-
tinent, cum venis ſuperioribus in brachio: quod ſpectans Gale. decimotertio Metho. in vniuerſum, &
abſolutè dixit, quòd indicatio, quæ à laborante particula accipitur, nobis oſtendit, quòd renibus la-
borantibus, ſint ſecandæ venæ, quæ ſub poplite ſunt, vel propè maleolos. In libello autem de Curan-
Cap. 11. rat. per ven. ſec. non dixit abſolutè, & in vniuerſum cædendas venas in brachio, ſed multas addit limi-
tationes. Primum enim ait, quòd aliquando hi renum affectus, ſi illæ ſuperiores ſecentur, obediunt
& cedunt. Sed & quando proſint, paucis verbis exponit, quæ (mea quidem ſententia ſunt plurimum
conſideranda, ſicut alij auctores conſideraſſe viſi ſunt. Ait enim. In principio inflammationis, & quan
do multa eſt ſanguinis copia in ægrotante corpore. Ex his autem verbis multa tanquam corollaria de
ducere poſſumus, quæ ſi probè fuerint animaduerſa, perquàm vtilia erunt ad exquiſitam intelligentiã
multorum theorematum, quæ maximam vim in arte medica habent. Primum quidem hoc eſt, quòd
& locus his, & alij quidam huic ſimiles apertiſſimè oſtendunt, quàm grauiter errent, & allucinentur
illi, qui ſententias probatorum auctorum, præſertim verò antiquorum abſolutè, & ſine determinatio C
ne ab illis prolatas, ita vt proferuntur, abſolutè, & in vniuerſum accipiunt, nec illas aptis limitationi
bus determinare volunt; immò tanquam ſcopulo, adeò illis hærent, vt nulla ratione auelli inde queãt:
ſicut in internis viſcerum inflammationibus, vbi ſemel audierint, aut legerint mittendum eſſe ex aliqua
definita vena ſanguinem, nunquam illa relicta ad aliam volunt accedere, ſiue res inter initia ſit, dum
concitatus eſt fluxionis impetus: ſiue morbus per aliquos dies vlterius proceſſerit: ſiue multa fuerit de-
prehenſa in corpore plenitudo: ſiue exigua, & nulla ſit. cùm tamen contra docuerit Galen. tùm exem-
plis, tùm præceptis. Exemplis quidem: nam in locis innumeris videmus, quòd exponens varia theore-
mata ab Hip. literis tradita, tàm in Aphoriſmis, quàm in alijs libris, ſe mper ea uera eſſe oſtendit, non
niſi quibuſdam additis limitationibus; quanuis ab Hip. fuerint abſolutè, & in uniuerſum prolata: im-
mò hæc eſt illa methodus, quam ta ntis laudibus ipſe primo de Rat. uict. in acu. mor. effert, cuius fuiſſe
inuentorem ait Hip. Ea (ait ipſe) uſi rectè omnes quæſtiones citra ullam dubitationem diſſoluimus, &
ſententias antiquorum auctorum, quæ alioquin diuerſæ, & contrariæ ſunt, conciliamus. Sed non mo
dò in explanandis Hippocraticis ſententijs Gal. hac utitur methodo, uerùm & ſuis proprijs: & ut ab hoc
theoremate, de quo nunc eſt inſtitutus ſermo, incipiamus, in quo quidem prima facie à ſeipſo uidetur
diuerſus, & quaſi contrarius; tamen ſi rectè eius uerba extimare uelimus, quædam protulit, quibus no D
bis anſam dare uoluiſſe uiſus eſt, per hanc ipſam methodum tollendi omnem difficultatem: Inquit .n.
quòd in inflammationibus renum quando in principio ſunt, & corpus fuerit plenum copia ſanguinis,
rectè mittitur ſanguis è uenis in flexu cubiti. Verùm in eo affectu, quem propriè nephritin appellant,
magis eas ſecare expedit, quæ ſub poplite ſunt, uel ad maleolos. Qui locus ut rectè percipiatur, ad-
uertendum, quòd cùm phlegmone (ut ſæpius iam ex Gale. diximus) initium, & incrementum habet à
fluxione, proprium remedium, & efficaciſſimum ſicuti in omnibus morbis ex concitata fluxione hu-
morum excitatis, eſt reuulſio cum uacuatione: quod præſertim aptum, & accommodatum eſt (ut Hip
po. & Gal. docuere) morbis, & fluxionibus incipientibus. Reuulſionis uerò conditiones ſunt, ut procul
ab affecto loco trahantur humores fluentes, & in contrarium locum (ut ijdem auctoris expoſuere) con-
uertantur. Cùm uerò inueteraſcunt morbi, deriuatio accommodatior eſt. Sed & hoc præterea aduer-
tendum, quod & ſi ita in uniuerſum hęc proferantur, non tamen ita ſunt ſine aliqua diſtinctione ac-
cipienda; quia non omnia, quę etiam eidem particulę comparata uim reuulſoriam habent, ęqualiter
morbis incipientibus opportuna ſunt; ſed ſemper habenda eſt ratio plenitudinis corporis laborantis,
& magnitudinis inflammationis; quia ubi maior eſt plenitudo, et ſubinde maior timendus eſt morbus.

illis

A illis vti oportet, quæ maiorem reuulſionis rationem poſſunt habere. extremis enim morbis extrema ad
hibere remedia docuit idem Hip. quod facile exemplis, & præceptis eiſdem auctoribus petitis explanare
poſſumus. Laudauere ambo tum quinto Aphor. tùm verò tertio in ſextum Epid. & præterea in libello
de Rat. cur. per ſect. ven. & decimotertio Metho. vt incidatur vena recta in fronte, ſi occiput doleat: ra-
tionem verò eam refert Gal. cur conferat illius venæ ſectio, & ait, quia reuellit, & euacuat. Quanuis
autem illud theorema ita abſolutè, & in vniuerſum fuerit ab Hip. vbique prolatum, noluit tamen Gal.
ita abſolutè, & ſine limitatione intelligi, & obſeruari; immò dixit illud idem, quod de renum inflam-
matione hic nunc dicebar: nimirum quòd quando fuerit plenitudo in corpore, non erit expediens ſe-
ctio venæ rectæ in fronte; niſi prius ſecta humerali corpus inaniatur. Ex quibus deinde locis & hoc poſ
ſumus depromere, quòd quando plenum corpus eſt, non omnis reuulſio etiam cum euacuatione facta
idonea eſt; ſed illa erit accommodatior, & magis opportuna, quæ procul ab affecto loco fit, atque ha
bita ratione, & comparatione ad partes, in quibus plenitudo continetur, in diuerſum, immò in con-
trarium conuertit impetum confluentis humoris. Sed & hoc etiam cæteris addamus, quod non pa-
rum faciet ad exquiſitam illius rei intelligentiam: nempe quòd aliqua vacuatio reſpectu eiuſdem par-
ticulæ pro diuerſa tamen præſentis ſtatus, & conditionis corporis ratione, interdum reuulſionis, inter-
B dum deriuationis naturam retinebit. nam hoc & exemplum propoſitum oſtendet: quia quando cor-
pus à plenitudine vacuũ eſt, & detractio ſanguinis à vena frontis in occipiti dolore reuulſorium remediũ
& opportunum erit: ſed vbi plenitudo adfuerit, tanquàm deriuatio, & tanquàm remedium locale, &
particulare eſt, quod principijs non conuenit. ſed manifeſtiori exemplo agamus, vt res apertior fiat.
De affectibus itaque vteri, præſertim verò de eius inflammationibus ſermone habito, & decimotertio
Metho. & in libro de Rat. cur. per ven. ſect. locis paulò ante adductis, præterea & in lib. de Palp. trem. con Cap. 5
uul. & c. venam in pedibus eſſe tundendam cenſet: attamen libro ſecundo Artis ad Glauc. vbi de ratio Cap. 2
ne curandarum inflammationum agit, poſito hoc tanquam fundamento, quod ex Hip. fuiſſe decerptũ
ait, nempe quòd in morbis ex fluxione humorum excitatis, cuiuſmodi eſt inflammatio, propria me-
della, dum fluunt adhuc, eſt reuulſio: at verò vbi iam membrum obſedere, deriuatio. paulò poſt ve-
rò hæc particulatim accommodans ad affectus vteri, quos ad huius rei exemplum accipit, ait, veluti
in vteri affectu reuulſiones facies, ſi venas ſceueris, quæ in brachio ſunt: deriuationes vero, ſi eas, quæ
ſub poplite ſunt, aut in talis. Inter initia ergo, cùm fluit humor in vteri inflammatione, ſecanda eſt
vena in cubito ad maiorem reuulſionem, & vt obſiſtamus, ne augeatur: ſed ſi mox deriuatione ſit o-
pus, vt videlicet detrahamus humorem, qui iam obſedit particulas affectas, nempe quæ vicinæ circum
ſtantes ſunt inflammationi, & eam fouent per vicinas illis venas, alteram moliemur vacuationem ſe-
C ctis venis ſub poplite, aut in talo. Vnde quotquot de hac re ſcripſere, ſtatim à principio voluere venam
eſſe ſecandam in cubito: mox verò, ſi videatur res id exigere, item à venis pedum. Sed hoc exquiſitius
explanabimus, quo loco de affectibus vteri agemus. Poſſemus autem idem & in coxendice oſtende-
re. ſed ne nimis longus ſit is ſermo, in alium locum transferemus hanc tractationem. In præſentia ve-
rò ad noſtrum inſtitutum reuertamur, & dicamus; quòd in morbis à fluxione concitatis, ſi vehemens,
& inſignis ſit fluxio à venis remotioribus, rectè tamen reſpicientibus locum affectum, mittendus eſt ſan-
guis. Sed vbi non eſt fluxio multa, neque eam futuram timemus propter multitudinem ſanguinis, à
uenis uicinioribus, & affinioribus. Vnde non ſine cauſa in alijs affectibus renum Gal. in libello de Cur.
rat. per ſect. uen. ab ea generali ratione, & ſententia de curandis renum affectibus, per ſectionem uenarũ
inferiorum in cruribus, uel pedibus, prolata, eximendam inflammationem cenſuit. in qua expedire
ait, ut uenæ, quæ in cubitis ſunt, pertundantur. neque tamen ſemper, ſed ſi duæ adfuerint conditio-
nes primum, quòd recens ſit inflammatio, hoc eſt inter initia, quando fluxio urget: deinde, quòd mul
ta ſit copia ſanguinis. nam ſi iam inueterauerit, & iam (ut ſecundo ad Glau. docet auctore etiã Hip.) Cap.
deriuatione erit opus, quæ rectè fiet per uenas inferiores in pedibus perinde in renum affectibus, ut in
uteri inflammationibus: item quando non fuerit multa ſanguinis copia. ex uenis etiam propinquis, &
D affinibus ſanguis detractus poterit eſſe ſatis; quia tunc non eſt multa reuulſione opus, cùm non ſit ti-
mendas uehemens humorum fluxio, quæ præſertim indicat neceſſarias eſſe (ut in libello de Hirudini.
reuulſ. & c. docet Gal.) magnas reuulſiones. Huic autem diffinitioni uiſus eſt omnino ſubſcripſiſſe Aui- Cap. 2
cenna: ſed forſitan in hac re longiores iuſto fuimus, ut animaduertatis, quanto diligentia ſint intelli-
genda, & in examen ducenda, quæ nobis ab antiquis auctoribus literis cõmiſſa relicta ſunt. neque ſo-
lum ſatis eſſe ea legiſſe, quæ ſemel, aut iterum ſcripta ſunt de aliqua re particulatim, neque aliud con
ſideraſſe præter ſimplicem uerborum ſonum; ſed ea conferre, quæ ijdem in generalioribus theorema-
tibus docere nos uoluerunt, & quonam pacto illi ea explanauere, quę ſimilem, & ſępe eandem ratio-
nem cum his habent, quę à nobis ſunt in quęſtionem reuocata; quia is fuit mos antiquioribus, ut cùm
multa ſint, quę unam, aut ſimilem rationem habent uno, uel altero eorum expoſito, relinquant po-
ſtea, ut nos illa eadem alijs aptemus, per ſimiles nimirum limitationes. Quod ſi illi animaduertiſſent
qui ſeducti à ſolo uerborum ſono, neque aliquid aliud præterea conſiderantes, reliquos omnes medi-
cos tàm gręcos, ut Aetium, Aretęum, Alexandrum, quàm etiam arabes, & noſtros quoque latinos,
non ita acerbè, tanquàm aduerſantes, & aberrantes à decretis Hip. & Gal. in uena pleuriticis ſecandà

fuiſſent

fuiſſent inſectati. Nam & ſi forſitan dicant Arabes à malis translatoribus fuiſſe deceptos, de gręcis A
tamen non poterunt hoc affirmare, qui non minori diligentia Galeni libros legere, & plures, atq; emē
Lc.80. datiores, quàm nos, habuere. Redeamus unde digreſſi tandiu ſumus. Miſſo itaque ſanguine ſecundū
antiquorum præſcriptum, reliqua agenda ſunt, quę communis inflammationum ratio, & indicatio
exigit: nempe repellendum primo eſt, poſtea repellendum ſimul, & digerendum; ut tamen quantò
res proprior eſt principio, minus laxemus, et digeramus, quàm repellemus: quò uero ab illo magis, re
cedit, et ad uigorem accedit, magis digerentibus, et laxantibus utamur. huius uerò rationem adeo ſę
pe in ſuperioribus tractationibus expoſuimus, vt ſuperuacuum ſit idem in præſentia repetere: ſicuti ne-
que medicamentorum particulatim, cùm eorum idem ferè ſit modus, & eadem ratio, quæ & in reli-
quis viſcerum inflammationibus, de quibus ſermo habitus eſt; niſi quòd in fine tractationis huius pau-
cula quædam de his dicemus; interim enim de aliquibus alijs agemus, quæ ad communem vniuerſi cor
poris procurationem pertinent, quæq; , tùm ea, quæ eius vacuationem reſpiciunt, tùm verò & ea, quæ
accommodatam victus rationem ſpectant. Sed de hoc poſteriori priorem ſermonem inſtituamus, ia-
cto primum hoc fundamento, quòd cùm morbus is ſit acutus, ratio requirit, vt tenuem victum impri-
mis præcipiamus. Aetius verò, vt prima quidem die à cibo eſſe abſtinendum conſuluit, ita non probat
longiorem inediam, & id bona ratione: longior enim abſtinentia acriorem vrinam reddit, quæ poſtea B
dolentem locum irritat. De potu verò magna videtur eſſe inter antiquos auctores diſſenſio. Aetius.n.
ait inter initia bibendam aquam calidam. Auicenna verò omnem vſum aquæ in potu, propterea quia
auget vrinæ copiam, interdicere videtur, quæ tùm motu, tùm verò quoniam acres humores mixtos
ad inflammatum locum deducit, lædere poteſt; quia tamen omnino bibendum eſt, aquam potius fri-
gidam, quàm calidam bibendam cenſet; fortaſſe quia timet ne calida renes laxiores efficiat: frigidam
autem non eſſe confertim bibendam vult, ſed paulatim ſugendo. Vnde quantum ad hoc pertinet, pu-
tarem hoc primum conſtituto, quòd parum ſit bibendum, niſi quando non eſſet multa materia, neque
craſſa, quæ inflammationem foueret, ſed modica & admodum acris, & feruens: tunc enim liberalior
potus (vt rectè mihi videtur Alexander Tralli. monuiſſe) concedendus eſſet, & aquæ temperati, & æqua
lis caloris. nam is potus poterit vtilior eſſe temperando acrimoniam, & feruorem, quàm noxius aucta
vrina. Vnde & facilè putarem eiuſmodi calorem in aqua voluiſſe Aetium, non illum, qui eſſet inſignis:
nam quæ in hunc modum calida ſunt, vim maiorem contemperandi habent. Sed & Auicenna non vi
detur ab hoc ſcopo remotus, qui & aquam valdè frigidam damnat, & eam, quæ frigida eſt paulatim
ſorbendam voluit: hoc enim pacto in tranſitu, dum bibitur, omne frigus adijcit. Cùm verò vlterius,
nempe vltra principium progreditur inflammatio, potus ex mulſa, valdè tamen diluta (vt omnes ferè C
conſentire videntur) congruens eſt, inanito iam corpore, vbi dilutam plurimum eſſe volunt, tùm vt
minor ſit in ea deterſio, tùm verò, quia quæ meracior eſt, facilius in bilem verſa (vt ait Gal. vndecimo
Cap. Metho. viſcerum inflammationes auget. Mihi verò magis etiam probarentur ſyrupus violaceus, vel ro
19. ſaceus optimè diluti, vel etiam, quæ iuleb ab arabibus dicuntur. Quatenus autem ad ciborum natu-
ram pertinet, nihil eſt præſtantius, antequàm inflammatio incipiat inclinare, quàm ptiſſana, vel cre-
mor hordei, vel (ſi is cibus ingratus eſſet) panis lotus, & ex aqua coctus cum modico ſacchari condi-
mento. Quies verò tàm animi, quàm corporis, cùm cæteris, tùm vel maximè renum inflammationi
bus vtilis, & neceſſaria eſt: præter id enim, quòd communi quadam ratione ægrotantes particulæ (vt
Cô. 6. ſexto Apho. ait Gal.) quiete, vt ſanentur, egent; præſertim vero renes corporis motiones lædunt: prę-
terquàm enim, quòd motus (vt teſtatur Hip.) corpora conturbat, hoc etiam accedit, quòd dum cor-
pus mouetur, præſertim ſecundum dorſum, mouentur partes pertinentes ad lumbos, & ad loca, qui-
bus pendent annexi renes: immò eo vſque progreſſus eſt Aetius, vt conſuluerit lectum quàm moliſſi-
mum, quo ægrotus decumbat, eſſe parandum; & id quoniam, ſi durior fuerit, non modo externæ par
tes quaſi tunduntur; verùm & earum conſenſu læduntur interiores. De victus autem ratione hæc ſatis
eſſe poſſunt. Ad partem pharmaceuticen ſermonem noſtrum conuertamus. Et quia medicamentorū,
quæ vſui veniunt in hac curanda inflammatione, duplicem habent rationem. Alia enim vim habent D
euacuandi, vt ſunt ea, quæ purgant per inferiorem aluum, aut per vrinas. Alia vero, quæ tranſmu-
tant materias effectrices inflammationis. de prioribus quidem priorem ſermonem habeamus. Omnes
itaque, quantum ad hoc medicaminum genus ſpectat, in hoc conſentiunt, quod medicamenta omnia,
quæ hanc inaniendi vim habent, inflammationibus, tum aliorum uiſcerum, tùm etiam renum, dū mor
bus circa initia eſt, & antequàm concoquatur, iniqua, & noxia ſunt. nam & in uniuerſum hoc pro-
Apho. nuntiauit Hip. primo Apho. concocta medicari. particulatim uero Gal. multis in locis. Sed quoniam
22. & inferioris alui lenitas, non modo utilis, uerùm & neceſſaria eſt: nam ſtercoribus præſertim duriori-
bus referta inteſtina renes premunt, & inflammatam partem affligunt: Ideo ut huic incommodo oc-
currerent antiquiores medici, græci inquam uniuerſum hoc negotium clyſteribus commiſere: neque
tamen omnes eſſe admittendos cenſuere, ſed tantum eos, qui leniunt & molliunt; ut ſunt qui uel ex
ptiſſana dilutiori addito oleo, & melle, uel ſaccharo, aut ex decocto maluæ, & foliorum herbę uiolarum,
eiſdem pręterea additis: quibus ſi inſuper luteum oui addideris, utile quoque id erit. nam & dolorem
ſedat, & adiuuat concoctionem inflammationis. Auicenna autem plurimum laudat uſum caſſię in

his

A his clyſteribus, vt pote quæ ſine labore, & moleſtia vacuet, atq; ad maturationem inflammationis con-
ducat. Omnes verò acriores reijciunt, ne propter conſenſum, & nexum renum cum inteſtinis, irritentur
renes ex agitatione, & motu humorum. Euacuationem verò per aluum inferius omnes græci damnant:
Auicenna tamen duo medicamenta concedit, immò laudat, nempe caſſiam primum: ab omnibus enim
laudatur, tanquam medicina renibus, ac eorum inflammationibus familiaris; quippe quæ leniens ſine
vllo labore vacuat, & maturationem adiuuat: deinde verò & ſerum lactis. Quòd ſi hæc admitti poſſunt
putarem neque mannã poſſe reici. Quantum verò ad ea medicamenta pertinet, quæ ciendo lotio ſunt,
omnes item conſenſere, quòd incipiente inflammatione, & antequàm ſint cocti humores, quanquam re-
num commodiſſima ſit vacuatio per vrinam; tamen aduerſariiſſimus eſt eorum vſus. nam cum vrina de-
feruntur & alij humores, & ſæpe acres, qui obſeſſis meatibus ab inflammatione nequeuntes pertranſire
retinentur, (vt ait Alexander Trallianus) & augent inflammationem, exaſperantq;: atq; adeò hoc ca-
uendum eſt, vt & multus potus, vel etiam aquæ propterea noxius ſit. Immò & hoc addit Alexander, &
rectè, quòd cùm non ſit vna, & eadem omnium humorum, qui confluentes ad renes inflammationes cõ-
citant, ratio: nam aut craſſi ſunt, aut tenues, acres, & feruentes: præterea vel multi, vel pauci. ſi ſint qui-
dem acres, & feruentes, illis potius opus eſt, quæ refrigerent, & temperent acrimoniam, quando præſer-
B tim non fuerint multi. ſi .n. fuerint multi neceſſe eſt vacuationis rationem aliquam quoquomodo (vt di-
ximus) habere. Sin autem multa fuerit, & craſſa materia acrimoniæ expers, omnino aliqua ait Alexan-
der attenuatione erit opus. ſed ſemper hoc præſertim obſeruandum (ait ipſe) quòd ea penitus eligenda
ſunt attenuantia, quæ quacunque acrimonia carent, in quibus nullum ferè eſt, quòd magis acrimoniæ
ſit expers mulſa, quando multum diluta eſt: cui ſententiæ & Gal. decimotertio Metho. ſubſcripſit. Sicu-
ti autem ante materiæ concoctionem iniquiſſima ſunt medicamenta, quæ vim habent ciendi vrinas: ita
vbi morbus ſit concoctus, quòd vrina imprimis oſtendet, nullum amplius opportunum remedium eſſe
poteſt, niſi quod aptum eſt ad ciendum lotium: paulò antea enim diximus, quòd nulla eſt commodior
via ad purgandos renes, quàm ſit ea, per quam vrinæ excernuntur. Vnde Aetius ait renum affectus ple-
runque iudicari excretis copioſis, & craſſis vrinis. Vt tamen primo rem tentemus cum illis, quæ non plu-
rimum calefaciant, & moueant: paulatim enim natura aſſuetacienda eſt. Qualia autem, & quæ ſint, quę
modeſtè, & quæ valenter vrinam proritant, non exponemus in præſentia; quia multa ſunt ſuperius non
ſemel à nobis dicta, & in ſequentibus erunt dicenda. Tandem verò & de rebus, quæ exterius ſunt admi-
niſtranda, aliqua paucula dicamus, vt caput hoc ad calcem perducamus, quas varias oportet eſſe pro na-
tura diuerſarum indicationum, quæ emergunt inter initia inflammationis, & poſt eius conſiſtentiam, &
C maturationem, quemadmodum & in reliquis omnibus inflammationibus; quia toties à nobis dictum
eſt, quòd vna eſt generalis curandarum inflammationum methodus. Nempe vt dum in generatione eſt
inflammatio, repellatur influens humor per refrigerantia, & aſtringentia. Vbi verò morbus concoctus
eſt, per laxantia, & digerentia. Intermedijs autem temporibus mixta ſint, & ex vtriſque qualitatibus cõ-
poſita medicamenta. Vt tamen & multam rationem habeamus & naturæ humoris, à quo ortum habuit
inflammatio. Nam, ſi acris, tenuis, & calidus fuerit humor, magis refrigerantibus erit opus. Vnde in
hoc genere inflammationum inter initia laudauit Alexander oleum roſaceum addito modico aceto:
quanuis & ſucci polygoni, vel portulacæ etiam meminerit. In incrementi autem tempore illi chamæ-
melinum oleum eſſe addendum cenſet. At verò ſi craſſus humor, neque valdè feruens fuerit, qui eam
excitauit, aliquibus attenuantibus potius eſſe opus ait; atque id cum ratione, quia poſt vacuationem,
& reuulſionem timendum non eſt, quod craſſus humor facilè ad locum trahatur; quoniam craſſiores ſuc-
ci non ita ad motum proni ſunt, vt tenues: vnde magis dubitandum, ne dum refrigeramus, & aſtringi-
mus, craſſeſcat magis humor, & indureſcat inflammatio, difficiliorq; ad digeſtionem mox reddatur. Vn-
de vel à principio etiam vtitur oleo chamæmelino. Neque hoc cuipiam mirum videatur: nam idem
Gal. ſecundo de Comp. medic. ſec. loc. in affectibus capitis in illis, in quibus timenda ſunt, quæ refrige-
D rant, vtitur chamæmelino oleo ſtatim ab initio: Ego tamen non timerem roſaceum addere, præſertim
vero quod in præſentia completum appellant. Alexander vero vtitur & emplaſtro confecto ex hordea-
cea, & ſeminis lini farina, ex decocto chamæmeli, & meliloti, abſinthij, altheæ, addita modica ſapa: Ego
tamen hoc emplaſtro magis vterer, vbi iam manifeſta appareret morbi concoctio: quo tempore & ad
fortiora alij accedunt, ut Aetius. Ita enim illum intelligo, cùm laudat fomentum ex oleo, cui in cocta
ſint anetum, ruta, althea, artemiſia, atque cum poſtea triſagine, chamæpity, polio, abrotano, et id ge-
nus alijs, cumque præterea in ſeſſionibus vtendum cenſet. Sed iam tempus eſt, vt receptui canamus: ſa-
tis enim, ſuperque ſumus vagati. Niſi quod vnum adhuc non eſt prætermittendum, quod hic ab Ale-
xandro monemur: ſed ſimile præceptum nobis à Gal. traditum eſt, præſertim in curanda iecinoris in-
flammatione: nempe quod ſemper à duobus extremis cauendum eſt: nimirum et ab importuno vſu re-
frigerantium, ne cauſa ſimus, quod inflammatio indurata in ſcirrhum tranſeat: item ab aſſiduo quoq;
vſu fomentorum calefacientium, ne ſuppurata inflammatione, in abſceſſum, et tandem in vlcus tráſeat.

De ſcirrho renum & ratione illum curandi. Cap. IIII. [A]

[Lec. 8t] RENum inflammationes, quando non reſoluuntur, neceſſe ferè eſt, vt vel in abſceſſum, vt nuper inſinuabamus, vel induratæ deſinant in ſcirrhum: ſed primum de ſcirrho agamus; quia breuior futura eſt hæc tractatio. Nam quæcunque de ſcirrho in alijs particulis cõtracto dicta ſunt, eadem & huc transferri poſſunt: interdum enim ipſe incipere: interdum verò ex conuerſione [Cõ. 46.] inflammationis occaſionem poteſt habere: quod Gal. diuerſis locis nos docuit. nam ſecundo Prognoſ. ait, quòd ſicuti tumores alij ex fluxione ſuum ortum habent: ita & ſcirrhi. idem enim eſt modus generationis tumorum omnium, neq; vlla quantum ad hoc pertinet; in eis eſt differentia. ſed omnis eorum differentia à diuerſa natura humorum defluentium pendet. Septimo autem de Comp. med. ſec. gen. ra- [Cap. 9] tionem generationis, quando ex inflammatione fit, exponens ait, quòd ſi inflammatio, quæ à fluxione humorum, qui & craſſiores, & lentoris participes ſint, ortum habeat, tractetur validè exiccantibus, & calefacientibus, citò & violenter diſcuſſo, quod in ea tenue, & molle eſt, perinde vt quæ ab igne aſſantur, indureſcunt. Quòd ſi fluxio fuerit conſiſtentia tenuis, per exiccantia, & calefacientia nequit in ſcirrhum verti; ſed potius indureſcet ex immodico rerum aſtringentium, & refrigerantium vſu, per quem modum [B] [Cap. 16.] & eriſypelata tranſeunt in ſcirrhum. Scirrhis verò, ſi Gal. decimotertij Meth. credere voluerimus, renes, iuxta atq; iecur, & lien, obnoxij ſunt, neq; illis minus ſunt curatu difficiles, propter carnis ſoliditatem. Sed eadem cauſa eſt ſcirrhorum in renibus, quæ & in alijs particulis, præcipua verò vſus eorum ciborũ, qui craſſi, & lenti ſucci ſunt. Signa verò ſcirrhum in renibus ſignificantia, ſunt ea, quæ Paulus tertio lib. [Cap. 46.] deſcripſit, cui & Auicenna ſubſcripſit, nimirum quòd grauitas inſignis percipitur, & veluti pondus quoddam appenſum lumbis pendere, citra tamen dolorem niſi quando (vt addit Auicenna) præceſſit inflammatio: nam aliquæ prioris inflammationis reliquiæ poſſunt dolorem aliquem concitare. Sed & veluti ſtupor coxarum cum crurum imbecillitate inſignis iſtius affectus ponendus eſt. Præterea verò hi & parum mingunt, vrinaq; tenuis eſt: quod retulit Auic. tùm in imbecillitatem facultatum attractricis, & expultricis: tùm verò in cruditatem, & obſtructionem. Vnde quandoque retenta vrina inflantur particulæ, vt in malo habitu: immò interdum & hydrops ſuccedit. De curatione autem non faciemus multa verba, cùm ſimilis ferè ſit ratio curationis, ſicut & ſcirrhi, lienis, & iecinoris; immò eadem, quæ inclinantis iam inflammationis; niſi quòd quando fit ex fluxione, non autem ex conuerſione inflammationis, inter initia (vt in alijs quoque diximus) curatio ſpectare fluxionem debet; & ſi videatur abundantia ſanguinis craſſi, & melancholici, ſanguis omnino, niſi quidpiam adſit, quod obſtet, detrahendus, & poſtea leuioribus [C] medicamentis expurgare non erit inutile, vt caſſia, lenitiuo appellato, diacatholicon, decocto ſenæ, & id [Cap. 9] genus alijs. Sed & clyſteres maximè vtiles ſunt. Quantum verò ad alia pertinet, in vniuerſum Gal. ſeptimo de Comp. med. ſec. gen. conferens mutuo curationes inflammationis, & ſcirrhi ait, quod quanuis ſimilem generationis rationem habeant: differentem tamen curationem requirunt in principio; quia inflammationi occurrimus repellentibus, quibus tamen & digerentia ſint immixta: in curandis vero ſcirrhis ſemper repellentia declinamus, niſi aliquando aliqua aſtrictione ſit opus ad dandum particulæ robur. ſemper autem ab exordio ad finem ſolis digerentibus, attenuantibusq; vtimur, quibus tamen & modeſtè vtendum eſt, ne nimis indureſcat, & ſicceſcat locus, cùm craſſa ſit materia, & ad duriciem prona: ea indurata autem exquiſitè amplius diſſolui nequit: frigida vero, & aſtringentia denſant, cogunt, & conſtipant: ideo non ſunt admodum opportuna: vnde reuulſione, & victus commoda ratione fluxioni obſiſtimus; præſertim cùm raro horum craſſiorum humorum ſit præceps, & repentina defluxio. At vero cùm diximus eandem eſſe rationem curandæ inflammationis inclinantis, & ſcirrhi, mihi ſuperuacaneum videtur, cùm ſatisſuperque de ijs, quę ad curandam inflammationem renum pertinent, dixerimus, eadem etiam in hoc capite repetere.

De abſceſſu & ulceribus renum. Cap. V. [D]

CVm renum inflammatio ſuppuratur, primum in abſceſſum tranſit: mox vero rupto abſceſſu, & pure effluente, fit ulcus. Quanuis & alia ratione poſſint vlcerari. nam & ex rupto aliquo in renibus vaſe, ſicuti interdum fit, vel ex ſaltu ex altiori loco, vel ex caſu ad rem duram, vel ex contuſione, & percuſſione: fieri interdum quoq; vlcus poteſt & ab abraſione, & eroſione concitata ab acri, & mordaci aliquo humore per renes delato bilioſo nimirum, vel ſalſo, aut ab aſpero aliquo calculo in renibus genito. Sed primum agamus de ſignis, quibus cognoſci poſſit, quando inflammatio renũ ſuppuratur: mox vero de alijs tractationem inſtituemus. Itaq; cùm ad ſuppurationem inclinat inflãmatio, his pręſertim argumẽtis imprimis deprehendi põt. Primũ ſi ægrotãs ſe in latus ſanũ vertat, atq; quaſi grauius põdus, q̃ prius ſuſpenſum lateri affecto (vt docet Alex.) percipiatur. Deinde verò, ſi videatur dolor cũ febre increſcere, ſine vlla alioquin alia cã, demõſtrat iã ſuppurari incepiſſe. nã & id in vniuerſum ſecundo Apho. docuit Hip. qñ ait, cũ pus cõficitur, dolores, & febres accidũt, magis q̃ cõfecto iã pure. Præterea ſolẽt & rigores, vel horrores, & illi ſine vllo ordine, magis tñ ad veſpas (ait Rufus apud Aetiũ) cõcitari ved

A cõlecto pure febris remittitur, horroreſq;: grauitas tñ nõ modò nõ fit minor, ut potius augeatur. Sed vbi
pus erupturum eſt, acceſſiones iterum exacerbantur. Horrores autem non ſeruantes ordinem, atq; etiã
cum febre, præter aliam rationem, quàm ſuppurationem, in vniuerſum tùm ſuppurationum, tùm etiam
vlceris ſigna ſunt, vt docet Gal. & primo & ſexto de Loc. affec. & tertio lib. in ſextum Epid. cui ſubſcri- Cap. 5
bunt Aetius, Alexander, & Paulus. addit autem Alexander, quòd hæc certiora ſunt, quam mictus puris; Cap. 8
quia pus, quod mingitur, poteſt & à renibus, & à veſica, & ab vrinarijs meatibus prodire, immò inter- Cõ. 19
dum & à iecinore, & à pectore, & à pulmone; licet raro ſanè, viſa tamen quandoque hæc omnia ſunt à
medicis. Quomodo verò poſſint hæc diſcerni, vbi de puris mictu agemus, erit explanandum. Signa ve-
rò vlceris alia de cauſa excitati ſunt hæc: ſi quidem ab acri humore erodente, vt tamẽ in vniuerſum hoc
ſit ſignum vlceris in renibus, dolor nimirum quandoq; in renibus (vt ſexto de Loc. affect. tradidit Gal.) Cap. 3
percipitur: quia vero is humor acris non poteſt niſi cum vrina trahi: ideò erit & vrina illius acrimoniæ
particeps, & pungens, ſiue bilis is humor ſit, ſiue ſalſa pituita. Auicenna tamen ait, quòd interdum à pi
tuita lenta abraduntur renes etiam citra acrimoniam, dum hærens tenaciter illis, vi euulſa, ſimul euel-
lit cutem illius partis, cui hærebat. Quòd verò vlcus ex rupta vena ſit contractum, ſignificant primum
cauſæ præcedentes, in quas referri poteſt fractura, ſicut caſus, ſaltus, contuſio, nimia venarum plenitu-
B do: poſtea verò mictus copioſi ſanguinis. Atque ſi ex calculo duro, & aſpero ſint abraſi, excretus calcu
lus poterit eſſe inditio. Vlcus verò renum, & vrinæ ſignificant, ſi purulentæ fuerint, ſi immixtos quoſdã
veluti pilos habeant, ſi in eis ſint excretæ carunculæ quędam rubrę. & hæc quidem duo ſunt propria vl-
cerum renum: purulenta verò vrina (vt paulò ante diximus) niſi per alia ſigna pus illud diſcernatur, nũ
è renibus prodeat, an à veſica, vel aliunde, non eſt certum vlceris in renibus ſignum. ſed de his poſtea.
Aggrediamur rationem curationis. Vbi id imprimis animaduertendum, quòd Gal. ſexto de Loc. affec. Loc. 8.
quaſi aliud agens nos monet in curandis vlceribus, quòd maximè oportet medicum, qui onus aſſumit Cap. 3
curandi veſicæ, vel renum vlcera, eſſe inter initia ſolicitum, vt citò ea ad conſolidationem perducat: a-
lioquin enim cùm inueteraſcunt, ægrè deinde curantur. Sed & pręceptum alterum item in vniuerſum de
cimo de Comp. med. ſec. loc. exponit, nihil mordax vtile eſſe, ſiue detergere ſit opus, ſiue deſiccare, ſed Cap. 1.
opus eſſe mitigatorijs omnibus; niſi quòd mixtura aliquorum egent, quę vim ciendi vrinam habent, nõ
quidem primo inſtituto: cùm ea ſuapte natura ſint potius aduerſaria: ſed quia ſatis longa eſt uia ad re
nes, ijs egent, quibus citius, & facilius illorum uis deducatur ad affectum locum. Tertium autem pręc-
ceptum, quod tamen à primo deriuari uidetur, illud eſt, ut declinanda, & fugienda ſint, quęcunq; alio-
quin in calculoſis eſſent opportuna: nē pe quę aliquo modo mordacia ſunt, ut ſalſa, amara, acria, acida:
C nimis.n. attenuando, & detergendo mordent, & augent ulcus. Sed & uacuationes, quę commode admini
ſtrari poſſunt, illę ſunt, quę per miſſionẽ ſanguinis fiunt, ſi id tñ expedire uideatur. Purgatio aũt oĩno alie
na ab hac re eſt, pręſertim uerò quę copioſè, & confertim mouet humores, & maximè (ut uoluit Auic.) bi
lioſos: nam dum ui agitantur, confluunt ẽt facilè ad locũ debiliorẽ. Quod ſi aliqñ tẽtanda uideatur pur
gatio, agendum duntaxat eſt cũ leuibus, & lenientibus medicamentis, ut eſt caſſia, manna, ſyrupus roſa-
ceus ſolutiuus dictus. ex compoſitis uero, quod diaſebeſten citra ſcamonium dicitur, & quod diadama
ſcenon, uel diaprunon appellant, itẽ citra ſcamoniũ. Nulla tñ uacuandi rõ utilior, accõmodatiorq; eſt cu
randis ulceribus renũ, quàm uomitus. Nã (ut Aetius ex Rufo ait, cui & Auicenna ſubſcripſit) tantã uim
habet uomitus in ulceribus renũ, ſi quis audacius bis in menſe eũ ciere uoluerit, ut non modo copiam ſu
peruacuorum, & excrementitiorum humorum poſſit purgare, uerùm & ulcera curare, & quidquid mali
inde poteſt accidere, diſſoluere. Neque id pręter rõnem eſt; quia cùm natura illa ſit, quę ulcera carne re-
pleat, & ad conſolidationẽ perducat; medicamẽta quidẽ, et modicus hoc tantũ agunt, quod remouẽt ea
quę naturę ſunt impedimento: uomitus aũt, tùm uacuando, tùm uero reuellendo, et auertendo alio, quę
cunq; noxia ſunt, et ad renes delata poſſunt negotiũ faceſſere, põt id pręſtare, ut natura libera remaneat,
ac ſubinde ſuo ſine impedimento fungatur officio. Sed magis particulatim de ulcerũ curatione tandem
D agamus, et proxima quidẽ non modo hęc, ſed quęcunq; ẽt alia ulcera curandi rõ eſt, ut exiccentur, ſicut
ſępius diximus; et hoc, qñ aliud non ſit cum eis coniunctũ; quod aliã pręterea indicationẽ priuatã hẽat.
Priuata uero indicatio, quę põt cũ ulcere coniungi, eſt ſordes maior, quàm pro rõne ulceris; aliqua ẽt in
tẽperies illius particulę, putredo, inflãmatio, et alia id genus. Sed quę plerunq; et ſępius conſolidationẽ
ulceris ſolet impedire, eſt ſordes. Vñ maiori ex parte eiuſmodi ulcera, pręſertim uero ſi ortũ ab eruptio
ne abſceſſus habuerint, egẽt, ut p detergẽtia mũda reddãtur: uerũ renũ ulcera, pſertim ab illis, q̃ morſus
nõ ſint expertia, irritãtur et lædũtur. Vñ in hoc cõſentiunt oẽs, maximè opportuna curãdis his ulcerib' ea
eſſe, q̃ detergũt ſine ullo morſu, et hæc pcipuè laudãtur: mulſa, q̃ magis diluta ſit, et ptiſana hordeacea.
Ego aũt, poſteaq̃ noſtris his tpibus in frequẽti uſu eſt aqua hordeacea, putarẽ illã ex ſaccharo poſſe nõ pa
rũ eſſe utilẽ, uel ex ſyrupo roſaceo, q̃ et ipſe ferè ſine morſu detergit: ſed et minus ẽt mordax erit, ſi ex a-
qua hordeacea fuerit dilutus. Lac uero imprimis et tanq̃ medicamentũ, et tanq̃ cibus his ulceribus om-
niũ cõi conſenſu accõmodatiſſimum eſt. nam ut eſt ex diuerſis partibus compoſitum: ita et uarias, diuer
ſaſq; uires hẽt: feroſa.n. pars detergit: caſeoſa uero et conſolidat præſertim recẽtia ulcera, ut docuit Gal.
decimo de Facul. ſimp. med. i uniuerſũ uero morſus, et dolores lenit, ac mitigat, pter id, q uires reficit: et
ſi rectè cõcoquat, bonũ ſanguinẽ generat. neq; tñ in his ulceribus indiſcretè uti lacte quocũq; expedire

eſſuerunt probati auctores, ſed pro ratione diuerſorum temporum diuerſo lacte eſſe vtendum. Vñ inter A
initia quidem, vbi maiori opus eſt deterſione, accommodatius (vt ait Aetius) erit aſininum: ei ſuccedit caprinum. Sed ubi ulcus fuerit mundum, citius conſolidabit bubulum. Sed & hoc præterea conſulunt omnes, lac, quod his dandum eſt, calidum eſſe dandum, & vt ex vbere multum fuerit, animalque domū ægrotantis eſſe ducendum. Nec id prætermittendum, quod nos Aetius monuit, ad victus rationem imprimis pertinens, quòd poſt bibitum, & confectum etiam lac ferculum optimum eſt ptiſana, aut ex amylo factum: præterea verò melle lac eſſe condiendum ſenſere omnes, à quibus nec Gal. diſſenſit. Sed ex oleribus ſetin comendat Aetius, prtulacam, cucumerem, lactucam, maluam, dummodò omnia cocta, & nihil crudum comedant. Ex iutibus pinguis gallinæ ius illi probatur. Dicet fortaſſe iunior, quando ſordidum fuerit ulcus, hoc quidem lacte vtendum, alio verò, quando iam factum fuerit mundum. ſed vnde cognoſcam ſordidum, vel mundum iam eſſe id vlcus? Ex pure, quod cum urina excernitur. nam quando ſordidum ulcus erit, pus copioſius erit, & colore, ſubſtancia, atque etiam dolore minus probatum. Si autem mundum iam ſit, pus colore album erit, leneque conſiſtentia, mediocre, odore non fœdo, atque copia longè minori. Multa præterea poſſemus in hūc locum transferre, quæ de induſtria omittimus; quia de illis inferius agemus, cùm de veſicæ vlceribus erit ſermo: ſunt enim & illi cõmunia: ideò ad alia tranſitum faciemus. Niſi quòd in his vlceribus ſanandis aliqua ſunt ſimplicia medicamēta, quæ B
ſummopere ab auctoribus antiquis probãtur, ut ſunt capillus ueneris (vt ait Auicenna) exhibitus ex mulſa, & radix dulcis, vel (vt nunc appellant) liquiritia, quod & Dioſcorides affirmare uiſus eſt. ſed & bolus armena, vt in cæteris rùm externarum particularum vlceribus, tum verò internorum uiſcerum, ita in his renum mirificè poteſt prodeſſe. At ſi rationem eorum, quæ de illis à Galeno, & Dioſcoride, & alijs antiquis dicuntur, habere uoluerimus, & terra lemnia, & lapis hæmatites poterunt non parum in renum ulceribus eſſe utiles. Sed hic tandem finem faciamus.

De nephritide, hoc eſt de calculo renali. Cap. VI.

CAlculos in quibuſdam noſtri corporis particulis gigni, qui toſoſa, vel lapidea ſubſtantia conſtant, vtinam non ita clarum eſſet, & quotidiana experientia probatum. Sed non ita deinde liquet, quot ſint particulæ illæ, in quibus poteſt eiuſmodi lapis concreſcere. Nam quòd & in renibus, & in ueſica ſæpe fiat iſtius tophi concretio, omnibus iam liquidò conſtat, & nimis frequēti experientia confirmatum eſt. In inteſtinis quoque, præſertim verò in colo interdum fuiſſe genitos lapides memoriæ proditum eſt. Quamuis de hoc Gal. dubitare uiſus ſit: nam primo de Loc. affec. ait in renibus, & in ueſica lapis concreſcit, atque, vt non nullis placet, etiam in colo. Ex quibus uerbis ſatis poteſt eſſe manifeſtum, quòd eiuſmodi lapidem ipſe nunquam viderit. Ego tamen memini, quòd Venetijs ingenuus quidam vir, dum iuuenis eſſem, poſt multos ventris inferioris dolores, & cruciatus, cùm ad deijciendum aſſurexiſſet, excreto lapide inſignis etiam magnitudinis, ab omni dolore liber euaſit. Sed illi, qui cum excellenti Frigimelica verſati ſunt familiariter, norunt ab eo ſuperioribus annis, poſt vehementes dolores in inferiori ventre, lapillum fuiſſe cum reliquis extrementis excretum per inferiorem alnum. Teſtatur tamen Gal. & in lib. de Tumoribus præter naturam, & ſecundo ad Glau. reperiri in abſceſſibus concretam quandam materiam ſimilem lapidibus, quod & quartodecimo Metho. confirmat, vbi ait lapidum fragmenta reperta fuiſſe in abſceſſibus. Sed nos etiam accerſiti, cùm eſſemus præſentes, dum nobili cuidam matronæ venetæ reſcinderetur abſceſſus, vidimus chirurgum extraſiſſe duram quandam materiam ex eo abſceſſu, quam diſcernere non poteramus, num lapis potius eſſet, vel os. Fuit & quidam Venetijs, vt retulere medici, qui interfuere, qui vehementi tuſſi lapillos ex pulmonibus eiecit. Nos autem, cùm aliquando ſectionibus corporum Venetijs operam daremus, in quibuſdam cadaueribus, quæ in illis hoſpitalibus ſecuimus, reperiebamus interdum lapideas quaſdam durities in iecinoris ſubſtantia concretas. Sed hæc rarius accidunt. Frequentiſſimè autem in renibus, & veſica fiunt hæ concretiones, atque ideò de his duntaxat à pleriſque medicorum fit mentio. In articulis quoque eorum, qui podagris, vel chiragris frequentius tentari ſolent, lapideſcunt materiæ, quæ eò confluunt. Horum verò omnium, ſiue lapilli, ſiue tophi dicantur, eadem vel ſimilis eſt materia, idemq; generationis modus: cùm enim quæ concreta indureſcunt, aut vi frigoris concreſcant, vt lapides multi, aut vi caloris aſſantis, & conſumentis, vel diſcutientis partes tenuiores, vt lateres fiunt, præter omnem rationem eſſet putare in corpore animantis, dum viuit, poſſe adeò vigere vim frigoris, vt lapidem poſſit materiam aliquam concretam conuertere: vnde neceſſe eſt lapidum concretionem fieri potius à calore, & eo quidem non miti, & temperato, ſed potius acri, & igneo. Nam & exterius lateres, & id genus alia acri, & igneo egent calore aſſante, qui diſcuſſa, & abſumpta tenuiori ſubſtantia, & humidiori, craſſiorem, & magis terreſtrem indurat. Materia verò apta ad generationem horū tophorum, vel calculorum eſt craſſus humor cum aliquo lentore; quia ſi omnino careat lentore, nunquam in lapidem concreſcet. nam neque omnis terra eſt materia idonea generandis lateribus, ſed quæ argiloſa eſt, & tenacitatis particeps: quæ verò omnino friabilis, quantum ad ipſum pertinet, ineptiſſima eſt. Humor ergo, ex quo fiunt omnes hæ tophoſæ

concre-

A concretiones(vt primo, & tertio in ſextum Epid.lib.literis prodidit Gal.& tertio etiam Apho.) præſer- Cō. 6.
tim; & præcipuè eſt pituita, quæ craſſior, & lenta ſit : aliquando tamen cum ea aliquid ſanguinis com- Cō.15
miſcetur, atq; inde fit, vt calculi, qui poſt renales dolores excernuntur, non eundem habent colorem : Cō.26
ſicut neque arenulæ. Nam aliquando albicant, vel ad cineritium colorem accedunt, perinde atque to & 31.
phi, qui in canalibus concreſcunt, per quos feruntur aquæ, quæ calidæ ſponte ſcaturiunt : & hunc qui-
dem colorem referunt, quando pituitoſa eſt materia ſine ſanguinis mixtura, ex qua calculus genitus eſt.
Interdum verò ad flauum, vel ruſum colorem vergunt, & id quando ſanguis eſt commixtus : qui qui-
dem color, ſicut ex ſanguine, & pituita concreuit lapillus, ita varius eſt. nam aut magis ad pallidum, aut
magis ad flauum, aut magis ad ruſum inclinat : & hoc quò magis, vel minus vincit is, vel ille humor, &
quantum etiam ſanguis, qui immiſcetur, aut flauior eſt, aut rubicundior, aut nigrior. Et huius diuerſita-
tis colorum non ſolùm calculi in renibus concreſcentes ſunt participes, ſed & arenulæ, quæ cum vrinis
excernuntur. nam eadem vtriuſque eſt materia, & idem efficiens : & præterea idem etiam locus, in quo
gignuntur. Quemadmodum enim docuit Gal. primo lib. Com. in ſextum Epid. cùm renes ſeroſum ad Cō. 6.
ſe humorem attrahunt, fieri nequit, quin ſimul cum eo attrahatur aliquid ſanguinis, & aliquid craſſæ, &
lentæ pituitæ, quæ ſi ipſa attenuata, dum quaſi fuſa miſcetur cum ſeroſo humore, feratur per meatus, &
B vaſa in renibus ad meatus, per quos in ventrem renum fit percollatio; & ita latos reperiat meatus, vt
pars illius lentæ materiæ in ventrem penetret, ibi concreſcit, vbi ſi valida ſit expultrix facultas, vt citò cō
cretionem illam expellat, excernitur quaſi arena. verùm ſi nequit excerni ita citò, quia ſimilis alia ma-
teria prius in eundem locum confluens priorem reperiat, quæ prius lentore ſuo hæſerat ventri renis; illi
hæc quoque accedens hæret, ac in maiorem molem attollit. ſed poſtea tertia in eundem modum prio-
ribus accidens, maiorem adhuc concretionem, & molem facit. & ſic ſubinde, donec natura à facto iam
lapillo, & eius pondere excitata, nititur illum expellere, ac in expellendo vehementes cruciatus, & dolo
res concitat. Ex quo poſſumus percipere, quantum illi errent, qui credunt ex colore arenularum diſcer-
ni poſſe, an in renibus, an in veſica genitus ſit lapis. Aiunt enim, quòd arenæ, quæ albicant, aut cineritio
colore affectæ ſunt, præſertim in lapidem veſicæ ſunt referendæ. ruſæ verò, in calculum renum. Hos ve-
rò puto fuiſſe deceptos; quia putabant arenulas imitaturas eſſe colorem illius particulæ, in qua genitæ
ſunt : quod falſiſſimum eſt, & contra experientiam; quia vidi lapides è renibus excretos albicantes, &
eos interdum, qui per inciſionem è veſica fuerunt à chirurgis extracti, ruſos, vt ferè corallium lapidem Apho.
imitarentur. Vnde qui redarguere voluerunt Gal. ac ita Hip. defendere, qui quarto Apho. dixit, quòd vri 80.
na arenoſa ſignificat lapidem in veſica, hac ratione voluere defendere, quaſi ille per arenas voluerit il-
C las, quæ omnino ſimiles ſunt marinis arenis, quæ albæ, aut cineritiæ ſunt : has verò propriè ad veſicam
attinere aiunt. Ipſi quidem potius redarguendi ſunt; quia & Gal. & experientia docuere, quòd tùm cal
culi tàm renum, quàm veſicæ diuerſos colores habeant à diuerſa natura, & colore materiæ, ex qua ortum
habuere, & ex eadem materia ortum ducant calculi veſicę, & renum, vt paulò poſt oſtendemus: ideò nul
la calumnia dignus videtur Gal. Ex his autem, quæ hactenus ſunt expoſita, multa poſſunt tanquam co-
rollaria deduci, non indigna cognitu, & non parum vtilia illis, quæ dicenda ſunt. Primum quidem faci-
le cognitu eſt, quæ ſint illa, quæ occaſioni imprimis ſunt, cur aliqui adeò frequenter ſint obnoxij calcu-
lo, & renalibus doloribus. Nam cùm duo ſint, in quæ omnis iſtius ratio penè referenda ſit : alterum,
quod tanquam cauſa effectrix eſt, nempe calor renum acrior: alterum verò, quod vicem gerit propriæ,
& proximæ materiæ, & eſt craſſus, & lentus humor : quæ renes calefaciunt, non paruam vim ad hanc
rem habent, vt ſunt indumenta calefacientia, labor, quo dorſum calefieri ſolet, vt curſus, equitatio, præ
ſertim dorſo conuerſo ad ſolem, cibi etiam, & potus calefacientes, & id genus alia multa, quæ longum
eſſet narrare: ſed & quæcunque ad generationem humorum craſſorum, & viſcidorum idonea ſunt, nem
pe cruditates, & quæ cruditatum cauſa ſunt, de quibus ſæpius longiorem ſermonem antea habuimus :
præterea & cibi, potusve quicunque ſunt craſſi, & lenti ſucci, ſicut vſus multus lactis, in quo multus eſt ca Cap.
D ſeus (ſicuti Gal. tertio de Facul. alimen. ait) vt lac bubulum, & caſeus, præſertimq; recens, & quæcunque 15, 16,
fercula ex lacte coquuntur : inſuper & oriza, amylum, tragum, lagana, & quæcunque ex triticea farina 17.
conficiuntur, thyemata à græcis dicta, panis etiam non probè in clybano coctus, vt eſt ſubcinericius, vel
azimus, vel alioquin non rectè, & ex arte ſubactus: ſed neque alica (vt primo item de Alim. facul. voluit Cap. 6
Gal.) illis congruens eſt, qui calculis renum obnoxij ſunt, longè etiam minus triticum, cùm ex eo iure co
cto fit ferculum, vt ſolent aliqui his temporibus coquere : præterea carnes magnorum, & veterum ani-
malium, & aquaticarum auium, piſces etiam magni, & qui lento humore pleni ſunt, vt anguillæ, quique
carnes friabiles non habent: præterea teſtacei omnes, vt oſtrea, & conchilium genera, & qui cruſta in-
teguntur, vt caneri, chamari, aſtacti, & qui chartilaginei, vt ſæpiæ, loligines, & polypi : fructus
etiam, qui craſſum hunc humorem procreant, vt pyra, mala, cucurbitæ, & reliqui fructus, quos ole
raceos appellauit Gal. multæ præterea radices, vt rapæ, & napi, vinum etiam, quod nigrum, & craſ-
ſum, dulceque eſt. Sed & hoc animaduertendum, quòd & corporis conſtitutio non parum facit
ad calculorum generationem. Nam in illis, qui calidiores ſunt, & meatus latiores pro ratione Cap. 16
caloris habent, non ita, quamuis in victus ratione aberrent (vt eodem tertio de Alim. facul. docuit Gal.)
facilè, & frequenter concreſcunt in renibus lapilli : ſicut in illis, qui licet calidi aut ſuapte natura ſint;

quia nimirum inæqualem in viſceribus intempeΓaturam habent: aut aſcititio calore, non habent tamẽ A
meatus amplos. Nec admodum obſcura eſt iſtius rei cauſa; quia cùm lati ſint meatus, facilius effluit
craſſus, & lentus humor, nec ſic, donec ſicceſcens concreſcat, retinetur. Deinde verò ex his eiſdem proble
ma id ſoluitur, cuius Gal. non ſemel meminit, & ſolutu difficile eſt: nimirum cur pueri facilius, & frequẽ
rius contrahunt calculum in veſica. hoc. n. Gal. & Hip. tertio Apho. teſtantur; immò & affectum propriũ
Apho. puerorum appellant: quod confirmant ſecundo de Natura humana, & tertio libro Com. in ſextum Epi-
26. de. & alibi etiam. Senibus verò frequentior, & facilior eſt calculi concretio in renibus. Vnde quinto de
Cõ. 11 Tuenda ſan. refert calculum renum inter morbos ſenibus familiares: & idem affirmat Hip. tertio Apho.
Cõ. 15 ſoluit autem Gal. locis illis omnibus, quòd in pueris quidem & renum meatus ampliores ſunt ob calo-
Cap. 8 rem eius ætatis, & expultrix facultas fortis: præterea verò calor natiuus in eis multus eſt. vnde quanuis
Apho. multa in eis congeratur ex mala victus ratione, & voracitate pituita, vrinæq; ea de cauſa craſſiores, &
31. turbulentiores ſint; quia tamen & meatus latiores ſunt in renibus, & facultas expultrix fortior, & ca-
lor talis, vt fundendo hos craſſiores humores fluidos magis reddere poſſit: ideò illis effluentibus, & nõ
retentis, non poſſunt facilè in lapillos concreſcere in renibus: qui vbi in veſicam cum vrina deferuntur,
ibi, cùm veſica membrum ſit exangue, & longè minus calidum, quàm renes, coguntur iterum, & ad pri
ſtinam craſſitiem, & lentorem, cùm veſicæ non ſit is calor, vt eos vlterius fundere poſſit, redeunt; atq; ſi B
ibi diutius morentur, tandem à calore illius loci, licet fundi nequeant, poſſunt tamen, dum reſolutis te-
nuioribus partibus paulatim exiccantur, condenſeſcere in lapidem; quia ad fundendum opus eſt forti
calore, ad exiccandam autem, & condenſandam materiam aptam ad generationem lapillorum ſatis eẽ
Cõ. 15 eſt (vt tertio lib. Com. in ſextum Epid. docet Gal.) calor mediocris. In ſenibus autem contra accidit; quo
niam in eis neque naturales facultates validæ ſunt, neque calor is eſt, vt multam pituitoſam materiam,
quæ cum vrina ad renes defertur, poſſit fundere, & colliquare: vnde facilè in renibus retenta, ibi facilè
etiam in calculum concreſcit. & ſubinde quia ſuperius retinetur, non poteſt eſſe occaſioni, cur frequen
ter ſenibus lapides in veſica generentur. cui accedit, quòd adeò etiam in eo loco languet vis caloris, ſua
pte natura alioquin exangui, & parum calido, vt nequeat materiam exiccatam in lapidem conuertere.
Tertiò & hoc etiam problema, cuius primo lib. Com. item in ſextum Epid. meminit Gale. non eſt diffici-
lis diſſolutionis: nempe cur interdum in ijs, quibus concreuit lapis in renibus, percipitur dolor quidam
grauis, hoc eſt non acutus, ſed potius in quo veluti quoddam pondus percipitur in regione renum: in-
terdum verò vehemens, & acutus. Nam hæc tùm in propriam renum naturam, tùm verò in partium di-
uerſitatem referendum eſt. Cùm enim renes quantum ad eorum partem carneam pertinet, ſint modici,
& obtuſi ſenſus, non poteſt in ea concitari vehemens, & acutus dolor: ad renes nanque, ſicut & ad iecur, C
(vt vbi de illo agebamus diximus) exigui admodum nerui ſeruntur, qui tantum per exteriorem, & mem
braneam tunicam diſpertiti ſunt; ſed percipitur veluti pondus; quia diſtenduntur, & grauantur vincu-
la, quibus ſunt dorſo annexi. In membrana autem, qua obductus eſt eorum venter, & in vreteris vel vri-
narijs meatibus ſenſus inſignis eſt: Ideò cùm & in carne renum poſſit hæc materia recepta conuerti in
calculum, quod Gal. eodem loco ductus potius à natura illius particulæ poſſe fieri concedit, quàm quòd
ſenſu, & experientia viderit: Nos autem ſæpius in ſectionibus cadauerum reperimus calculos, & tofos
multos etiam in carne renum: Immò cùm quidam ex nobiliſſima familia ſuppreſſa vrina fato ſuo fun-
ctus eſſet Venetijs, voluimus ventrem ſecare, vt renes inſpicere poſſemus. & inuenimus duo lapides inſi-
gnis magnitudinis, & duritiei in ventribus renum, qui erant impulſi à natura verſus ortum meatuum
vrinariorum, à quibus pependerat ſuppreſſio vrinæ: In alterius verò renis ſubſtantiam ad tertiam ferè
partem, in tofos conuerſam inuenimus. Dum ergo quietus eſt lapillus, pondus tantum percipitur: dũ
verò à natura, & expultrice facultate pulſus in ventrem penetrat, ac illi neceſſe eſt per internam mem-
branam ſibi aditum parare, dolores vehementiſſimi concitantur: in ventrem uero cum delapſus eſt, mi
teſcunt dolores: quod illis contingit, qui in ſubſtantia renum geniti ſunt. ſed qui in uentre continentur,
non admodum moleſti ſunt; niſi quando ab expultrice facultate ad urinarios meatus impulſi (ut primo D
Cap. de Facul. natur. ait Gal.) feruntur per eos, & quo aut craſſiores, aut aſperiores ſunt, eo etiam maiores cõ
13. citant dolores. Fiunt autem urinę cruentę, quando uel lapillus in ſubſtantia renum genitus propulſus ad
uentriculum renum penetrat per membranam eius interiorem; dilatata enim uia, ſanguis unà cum uri
na effluit: uel ſi aſper ſit calculus, dum per urinarios meatus tranſit, eos abradit, & interdum ulcerat:
ſed non poteſt multus ſanguis ab eis effundi; quia exiles, & anguſtas uenas habent. Sed ſi quis ſitum re-
num, & connexionem, quam habent cum uena caua deſcendente, conſideret, facile rationẽ percipiet,
Cõ. 6. (ut idem primo lib. in ſextum Epid. exponit) cur in calculoſis renum affectibus coxæ obſtupeſcant, & cru
ra doleant, nempe ex conſenſu harum partium cum renibus per uenas duas, quæ ex caua uena bipartita
deductæ ad coxas, & femora deſcendunt. Quibus in hunc modũ expoſitis, non ſunt nobis reliqua multa
dicenda de cognoſcenda nephritide, & ea ab alijs affectibus diſcernenda. Nam pleraque facientia ad
hoc ſunt expoſita, partim in præſentia, partim uero, ubi docuimus colicum dolorem à renali diſtin-
guere; qui tamen plurimum ſimiles ſunt. Diximus enim in renali, dolorem ſemper fixum eſſe in
lumbis, niſi quando lapis mouetur per urinarios meatus; quia dolor ſequitur motum lapidis. Vn-
de antequàm incipiat moueri, primum in loco lumborum percipitur grauitas, mox dolor, cum
uel

A vel ad ventrem impellitur, vel recipitur in ortu meatuum vrinariorum: ſed cum mouetur per meatus, dolor ita etiam mutat locum, per ſpatium tamen, quod eſt inter lumbos, & pectinem dolor verò colicus ſolet ſæpius ab uno in alterum latus moueri: in vtroque autem dolore fiūt uomitus primum pituitoſi, mox & bilioſi, & interdum æruginoſi, ſed magis in cotico, nam in renali conſentit quidem ventriculus, ſed per inteſtina: & licet in utroque, cùm inteſtina inaniora ſint à cibo, & alijs excrementis, dolor uideatur mitior, in graueſcere verò, cùm plenior eſt uentriculus, & inteſtina: id magis in colico fit, quàm renali dolore; quia in eo primario ſint affecta inteſtina: in renali autem, dolor increſcit, quia inteſtina plena premunt renes. Sed ne tempus conteramus, ad rationem curationis conuertamus ſermonem noſtrum: ſatis ſupeŕque enim de his egimus.

De ratione curandi nephritin, hoc eſt calculum renalem. Cap. VII.

Voniam tria imprimis in nephritide ſunt conſideranda, quæ tres etiam ſcopos nobis oſtendunt: primum eſt dolor: deinde cauſa doloris, quæ eſt lapis in rene concretus: tertio, quia ſunt aliqui, qui frequenter, & quaſi per periodos uexantur ab iſtiuſmodi doloribus: Ideò ars requirit, vt & rationem exponamus, qua tueri ſe poſſint, qui his doloribus ſunt obnoxij, quò minus ab illis corripiantur, vel ſaltem rarius, & minus. ſed primum priorem ſcopum tractemus. Cùm ergo dolores inuadunt aliquem, aut ieiunum inuadunt, aut ab accepto cibo, cùm nondum plenè confectus eſt: præterea uerò aut corpus plenum eſt multo ſanguine, uel vitioſis ſuccis, aut neque multā habet plenitudinem, neque cachochymia refertum eſt: pro harum enim cōditionum diuerſitate diuerſum etiam initium curationis ſtatuendum eſt. Si igitur renter plenus adhuc ſit cibo ſemicocto, excrementis uerò inteſtina, cùm (ut paulò ante ex ſententia Hippo. diximus) compreſſis renibus ab inteſtinis, & ventriculo plenis, dolor magis excitetur, niſi aliquid obſtet, imprimis procurandum eſt, vt inaniantur ventriculus, & inteſtina, & communes viæ, atque id duplici de cauſa: prima quidem eſt, quam nuper dicebamus, ne partes hæ plenę premant renes: altera, ne dum laxantibus, & calefacientibus vtimur, ſicuti ad ſedandum dolorem eis vti neceſſe eſt, rarefactę hæ materię, & inflatum etiam aliqua ex parte diſſolutæ magis repleant, & extendant, & ſubinde magis premant, & dolorem augeant: deinde ne fuſę, & quaſi colliquatę ab his medicamentis digerantur tum in uenas iecinoris, tum etiam in renes, atque illis magis repletis maiores concitentur dolores. Ratio verò inaniendi partes has duplex eſt: quia aut per ſuperiorem uentrem uomitu, & id quidem quando uentriculus uacuandus eſt: facilius enim uomitu purgatur, modò nihil ſit, quod obſtet, ſicuti eſſet, quādo ille qui uomitus eſt, ad uomitum difficilis ſit, aut illius ſit habitus, & natura corporis, ut non uomat ſine aliquo periculo, de quibus aliàs plenius locuti ſumus. Inteſtina uerò, pręſertim craſſiora, facilius per clyſteres inaniuntur. clyſteres autem huic negotio maximè apti ſūt, qui lenes ſunt, vt illi, quorum meminimus in capite de dolore colico. Aetio autem ex ſententia Archigenis, & Philagrij probatur clyſter cōfectus ex decocto furfurū, fęni gręci, caricarū, & ariſtolochię, quibus eſſet utendum, non modò ſemel, verùm iterum, & tertiò, id tamen pro ratione uacuationis: nam ſi ſatis ſit uenter per priorem uacuatus, ille ſatis erit: ſin minus, repetendi erunt, donec exquiſita ſit facta uacuatio: poſtea verò ad ea accedendum eſt, quę laxando dolorem mitigant, & demulcent, de quibus paulò poſt ſermonem ſumus habituri. Nunc enim redeundum eſt ad aliam partem, nimirum ſi corpus ſit aut plenum ualdè, aut cacochymum, vt gręci appellant, euacuandum erit præſertim ſanguinis detractione, cùm ſanguis multus fuerit. nam & nephriticis mittendum eſſe ſanguinem cenſuit Aetius: cui ſententiæ ſubſcripſiſſe uiſus eſt Gal. tùm alibi ſæpe, tùm verò in libello de Rat. cur. per ſect. uen. vbi, quòd in ijs, qui affectu laborant, qui nephriticus dicitur, uena ſub poplite ſecanda eſt, uel ſaltem, quę in malleolis. Rationem uerò referunt, quia dum plena, & diſtenta ſunt uaſa, locus doloroſus magis affligitur, & eis inanitis, dolor remittitur. Cui tamen & hoc addi poteſt, quòd cùm dolor attrahat, & imbecilliorem reddat dolentem locum, confluentibus ad renes humoribus commotis ui doloris, & multū augeri poteſt, ac inflammatio ſuboriri. Vnde tùm uacuandi, tùm reuellendi ratione poteſt ſanguis mitti; quanuis non uidentur deinde conſentire ſimul in uena, quæ ſecanda ſit. Nam Gal. uenas in cruribus eſſe ſecandas ait: Aetius verò in brachijs. Quanuis in eo libello, qui impreſſus eſt inter Gal. lib. de Dignotione, & cur. aff. ſect. renum. uiſus eſt auctor ille, qui maiorem partem eorum, quę refert, deſcripſiſſe ex Aetio, vel Oribaſio uidetur, quaſi uoluiſſe hos conciliare, & dixit, quòd ſi uires ualidę ſunt, ſecanda eſt uena poplitis: ſin autem infirmiores, brachij tantum, ut reuellamus. Credo quòd uoluerit, quòd cùm uires ualidę ſunt & copioſè poſſumus vacuare, vena in cruribus ſecanda eſt, vt plena vaſa inaniamus: verum ſi vires non ita ſint, vt ferre poſſint copioſam uacuationem, vena in brachio ſecanda, vt pote quæ maiorem uim reuellendi habet; licet minus vacuetur, cùm magis aliò conuertere poſſit humores ad renes deſtinatos. Ego tamen & ſi omnino uirium magnam eſſe rationem habendam exiſtimem, pręſertim illius rei determinationem à plenitudine peterem, Quia ſi ſanguinem mittimus propter plenitudinem: ubi autem ſit multa copia ſanguinis non poſſunt uires eſſe infirmę: itaque vbi multa eſſet ſanguinis plenitudo, ita vt facilè ſperarem poſſe ſæpius ſanguinem mitti prius à venis in brachijs, ex latere renis affecti ſanguinem mitte-

Lec. 84

Cap. 18

rem:mox autem & ab eis,quæ in cruribus ſunt.nam ſi mutuò conferantur in affectibus renum, miſſio A
ſanguinis è ſuperioribus venis maiorem ſeruat reuulſionis rationem: ex inferioribus verò deriuationis
at ſemper reuulſio debet deriuationem præcedere,ſi Gal.& Hippo.decreta ſequi velimus. Quòd ſi non
adſit plenitudo ſanguinis,ſed aliorum potius humorum,purgatione res hęc tractanda erit. Corpus ve-
rò purgandum erit per medicamenta humoribus exhuberantibus educendis aptiora.nã hoc & Galen do-
Cap.13 cuit ſeptimo Metho.quôd ſi multi ſint purgandi humores in renum affectibus, facilius, & melius infe-
rius per medicamenta aluum cientia id fit,ſin autem pauci,per ea, quæ vrinam prouitant.ut tamẽ,ſi res
ſoluentibus medicamentis ſit committenda,inter initia lenientibus agatur. nam quæ fortiora ſunt,ea,
dum ui humores agitant,lapidem ante opportunum tempus commouent, nempe antequam uiæ latio-
res ſint factæ,& laxantibus,lenientibusque paratę ad faciliorem tranſitum, atque ita dolorem exacer-
bant. Mihi ergo magis expedire uiderentur medicamenta faciliora,& leniora,vt ſunt caſſia,ſena, dia
ſebeſten appellatum electuarium,hiera etiam,quę ſimplex dicitur,cum caſſia, vel his aliis mixta. Sole-
mus autem nos inter initia poſt uſum priorum clyſterium, vt in colicis doloribus (nam & Gale.docuit
principia curationis colici,& renalis doloris non eſſe diſſimilia)vti oleo amygdalino,vel dulci,uel ama-
ro,uel illis mixtis ad pondus ſeptem, vel octo unciarum: poſt accepta tamen alia medicamenta paulò
ante,vt ſuperius docuimus: ſicut ſi accipiantur tres pilulę confectæ ex aloe,additis duobus granis dia- B
gridij,vel aliqua illius electuarij portione,quod diaphenicon,hoc eſt ex palmulis appellat Meſue confici
tur autem quandoque in ſolidiori compage ex ſaccharo factis ex eo placentulis, quas prius comeden-
das prębent, uel placentulas illas tuſas ex oleo miſcent,atque ſubinde bibenda omnia dant:iniiciunt au
tem ad drachmas quatuor,& efficitur medicamentum compoſitæ facultatis;ut pote quod leniat,laxet,
& purget,tùm leniendo,tùm verò ſoluendo.tanta autem lenitas eſt in ſubſtantia olei, ut medicamenti
omnis acrimonia,& uiolentia demulceri poſſit. His autem expeditis,ad eam curandi rationem acce-
Lec.85 dendum eſt,quæ propria eſt his doloribus,nimirum cum iis,quæ laxant,& omnino leniunt partes illas,
ut laxiores redditæ,facilius cedere poſſint calculo,atque ita minus doleant: quæ tùm exterius fomentis
adminiſtranda ſunt,tùm interius per clyſteres. Clyſteres verò,qui plurimum antiquis probabãtur,ſunt,
qui fiunt ex oleo anethino:nam hoc magis laxat, quàm chamæmelinum:quia non eſt alicuius aſtrictio-
nis particeps. commiſcent autem anſerinum adipem, in quo vis molliendi inſignis eſt, & aliqua etiam
digerendi non obſcura:quidam etiam oleo communi dulci utuntur,alij iure pingui inteſtinorum,quod
paſſim uendunt,addito copioſo butyro. Neque tamen uno,vel altero uti clyſteri oportet,ſed pluribus,
vt dolor ſedetur:qui ſi interdum adeò excreſceret,vt nequiret amplius perferri, conſentiunt omnes vt
poſtremo tandem & ad medicamenta manus admoueamus, quę ſtuporem inducunt. Sed neque ſolis
his clyſteribus eſſe inſiſtendum putant,vt dolor ſedetur, & facilior tranſitus paretur lapillo: uerùm etiã C
externis fomentis,& illitionibus, & cataplaſmatibus, & inſeſſionibus agendum. Sed incipiamus à li-
nimentis. Poſſunt ergo parari in hunc modum,vt accipiamus adipẽ anſeris, anatis, & gallinæ:antiqui,
ut Aetius,laudant ſummopere faſiani adipem:quibus addi poteſt & oleum anethinum; & omnibus mix
tis inungendus eſt locus dolens,ut tamen,dum inungitur,deorſum trahamus: poteſt etiam impleri uſi
ca oleo anethino,oleo ex ſemine lini, & oleo amygdalino dulci, uel amaro, quibus calidis mox fouen-
dus locus.præterea verò ſi accipiamus perdicium herbam,ſeu parietariam:& ea in ſartagine ex butyro,
uel amygdalino, uel anethino oleo frixa locum dolentem foueamus, remedium eſt Venetijs in multo
uſu his temporibus. ſi etiam accipiamus ſemina fœni græci,lini,anyſorum,fœniculi, apij,flores anethi,
chamæmeli,folia maluę,radices althęę,caricas pingues, ſingulorum pugillum, & his decoctis ex aqua
utamur. uariè autem uti poſſumus:nam & ſpongiam eo decocto demerſa ac expreſſa fouere locum poſ
ſumus, & ueſicam eo decocto replentes ea fouere,poſſumus etiam accipere ea omnia,quę fuerant deco
cta aliquantiſper contuſa & linteo excipere,ac pro cataplaſmate uſi locum fouere. Fieri & inſeſſiones
ex his eiſdem poſſunt:ſed ſi coquantur malua,radices althęę,caricæ pingues,parietaria, folia apij,uel pe-
troſelini, & tuſa ex butyro, vel oleo amygdalino in emplaſtrum redigantur, non erit ineptum medi-
camentum. Sed neque id prætermittendum eſt,quod monent antiqui,præſertim verò Aetius, quòd ca D
ueamus, ne in uſu horum laxantium ſimus quandoque nimij:quia ſæpe poterit euenire,vt cùm per hæc
renum ſubſtantia laxior reddatur,reddatur ſubinde & imbecillior:vnde fit, vt deinde magis expoſiti, &
obnoxij fiant in poſterum his doloribus. monent ergo vt & in horum uſu,ſicut & in alijs, ſimus mode-
ſtiores.Tertium verò,quod in hac curatione reliquum eſt,id ſpectat,ut lapis excernatur,uel ut naturam
in excernendo iuuemus.quod duplici ratione moliri oportet: primum ut lapidem,ſi id fieri poteſt,com
minuamus:poteſt autem quando friabilior ſuapte natura eſt:deinde verò, vt moueamus ipſum,excitan
do nimirum naturam,& expultricem facultatem ad expellendum:vel naturam,quando ipſa prior mo-
uet,adiuuemus. Vt tamen prius pręcepta quædam exponamus, cognitu ferè neceſſaria:nempe quòd
cùm ea,quę hoc auxilium præſtatura ſunt,neceſſe ſit,vt aliqua caliditate ſint prędita,uel tenui ſubſtan-
tia conſtent,ea præcipuè huic rei commoda ſunt, quæ amara ſunt. amarus enim ſapor in terreſtri qui-
dem ſubſtantia conſiſtit,ſed quæ ui caloris fuerit attenuata. verùm magis etiam deinde innitendum il-
lis eſt,quæ ratione potius tenuitatis hoc agunt, uel etiam proprietate ſubſtantiæ, quàm caliditate:im-
mò omnes in hoc conſentiunt,quòd ea,quæ inſigniter calefaciunt, ſint,quantum fieri poteſt,declinan-
da:quia

A da:quia excalfacti renes facilius deinde craſſiorem materiam,quæ iterum defertur ad ipſos,excoquunt & condenſant in calculum. Accommodata verò medicamenta huic negotio, vt à leuioribus incipiã ſunt amygdalæ amaræ, perſicorum nuclei.& ceraſorum,& eorundem(vt ſeptimo de Facul. ſimpl. med. ait Gal,)gummi,ſemina altheę,maluę,be tonica.laudat etiam Gal. ſecundo de Alimen.facul.ſemina peponum.ſexto autem de Facultatibus med.hoc attribuit radici rubi, vt renum calculos comminuat.ſed & radix lauri,ſemen,radixque hippomaratri,radix cyperi,cotyledon, ſuccus paliuri,ſcolopendrium,decoctio cicerum rubeorum,bdelum arabicum , pulegium, chamæpithys, & tandem quæcunque vrinam cient,quorum copia ampliſſima eſt,& ſi omnia vellemus deſcribere , nimium excreſceret hęc tractatio. Sed ſunt aliqua,quæ id agere credũtur proprietate potius ſuæ ſubſtantię,quàm manifeſtis aliquibus qualitatibus, ut ſunt lapilli, qui in capitibus gambarorum fluuialium menſe pręſertim maio reperiuntur, lapis,qui in ſpongijs:ſed & cinis putaminum,vel corticum ouorum gallinaceorum,quę reliqua sũt poſt pullos in lucem editos, & cinis uitri. Sed inter potentiora medicamenta habita ſunt ſanguis hirci alti occiſi,& parati,exiccatique ex arte,& ut antiqui omnes parare docuerunt : de cuius apparatu nolumus nunc longiorem habere ſermonem: quia res hęc ab omnibus ferè deſcribitur. prętere a & cinis ſcorpionum in camino exiccatorum ut itidem medici docent. Sed horum omnium efficaciſſimum puluerem
B cenſuere, qui fit ex cineribus auiculę, quæ trogloditis à græcis appellatur, quęque hyemis duntaxat tempore apparet, circa ſępes autem, & muros uerſatur : aſſatur autem in uitreato uaſe in clybano non valdè calido,nę omnino comburantur. ſed & comeſta ſecundum quęcunque modum, hoc eſt,elixa,aut toſta,ita ſi vt etiã cruda comedatur,uim ferè maiorem habeat, ait Auicenna: ſed & ſi ſaliatur ſeruari poteſt. Præterea & leporis decollati cinis,atque ita aſſati in uaſe uitreato in clybano tanquam pręſtantiſſimum remedium habetur à multis,non modò iunioribus medicis,ſed antiquioribus etiam.Oleũ verò ſcorpionum & ſimplex,& compoſitum,ſi eo renes inungantur, non parum poſſe prodeſſe creditur. Non modò autẽ hæc,quę vim habent lapidẽ cõminuendi,& conducendi inferius, utilia ſunt,ſed ſæpe & ea,quæ aluum cient,vt Aetius teſtatur; quia quanuis purgantia medicamenta per ſe quidem calculum minimè trahere poſſint; dum tamen facultas expultrix à pharmaco excitatur,& inuitatur ad excretionem,non modò inſurgit ad ea expellenda,quæ à medicamento commouentur,verùm & alia,ſi qua moleſta ſunt. Ita vt ne dum per hunc modum iuuanda ſit natura, uerùm & uentoſis lumbis, & dorſo adhibitis,& affixis uoluerint priſcj poſſe fieri ueloriorem,& expeditiorem eius deſcenſum;ita tamen vt ſub dolente loco affigantur,& prori remota alia inferius affigatur,atque ſic ſemper deſcendendo paulatim ad inferiora detrahatur lapis,donec in veſicam delabatur. Reliquum autem eſſet, vt de ratione uictus
C aliqua diceremus:ſed & ea facilè ex iam dictis percipi ab omnibus ferè poteſt. Nam cùm ea omnia fuerint expoſita,quę occaſioni eſſe poſſunt,cur gignatur lapis in renibus, quæq; illum fouere poſſunt, nulli li,non poteſt eſſe apertum ea omnia deuitanda eſſe. Vt tamen & id addamus,quòd maximè utile eſt, aluum lenem, & modeſtè,fluidam eſſe. quòd ſi aliquibus ſit aſtrictior,illa excitetur, & procuretur omni ingenio,vt lenis reddatur,fluidaque;immò ſi aſſueſcat,qui his renum doloribus ſæpe obnoxius eſt,aliquo facili,& leni medicamento per aliqua interualla,non tamen longa, illam ciere, & inuitare,non parum inde vtilitatis aſſequetur. nam pręter id, quòd per facilem hanc uacuationem ſubtrahetur fomentum generando lapillo, aſſueſcet etiam noxius humor declinare ad aluum, & inteſtina. Summatim autem,vt comprehendamus,victus ſit attenuans, ut tamen ſit ex media materia, non autem inſigniter calefaciens. Sed hoc non videtur prætermittendum,quantum ad panem ſpectat, quòd panis his utilior eſt,qui non ſit omnino expers furfuris:ſicut qui albiſſimi ſunt, & ſimilaginei ab aliquibus appellantur, minimè probandi ſunt : immò & furfuraceus panis comeſtus in prima menſa detergendo adiuuat deiectiones alui.

D *De ueſica affectibus. Cap. VIII.*

Sicuti hę particulæ ſunt inter ſe connexæ, nec altera ſine alterius ope poteſt ſuum officium exactè Lec.86
abſoluere. nam oportet primum renes ſeroſum excrementum à iecinore attrahere, mox verò ad ueſicæ officium pertinet attractum continere, ac tandem excernere : Ita poſt tractationem affectuum renum uidetur iure merito de ueſicæ affectibus eſſe agendum. Et quia quidam ſunt affectus,qui ad ueſicam pertinent ſecundum quandam rationem,quam illa cum alijs ferè omnibus particulis communem habet:alij uerò ſunt priuati, proprijque ſoli ueſicę:de his poſterioribus priorem ſermonem habituri ſumus; quia ſicuti iſti ſunt priuatim ſecũdum propriam veſicæ, & eius officij rationem illi attributi: ita & priuatas curationis methodos requirunt,contra vero, vt illi cum alijs communem rationem habent: ſic etiam ſimilem expoſcunt curationẽ.Priuatos verò,& proprios morbos veſicæ eos in pręſentia appellamus,qui reſpiciunt proprium munus, & proprium officium, quod illi à natura delegatum fuit. Quòd ut clarius explanare poſſimus,conſiderandum eſt, vt ſtatim ab initio iſtius libri diximus. Officium ueſicę eſt admittere, & recipere ſeroſum excrementum, quod à renibus attrahitur, attractum ſubinde, ut attrahitur,atque in ſubſtantia renum percollatum eſt,depellitur per meatus urinarios

narios in ueſicam. receptum ergo continet, vt uentriculum diximus cibum continere. nam colligit, ſe A
ueſica per multiplices ſuas fibras, ac vndique urinam comprehendit, vt nullum interius in ueſica ſpa-
tium inane relinquatur: id quod in non exiguam commoditatem animali credit. nam ſi locus aliquis
inanis relinqueretur in veſica, dum moueretur animal, fluitaret vrina, ut fluitat humor in vtre non ex-
quiſitè pleno: quod plurimum eſſet moleſtum. & quanuis munus hoc, quo colligit ſe veſica, undequa-
que ad omnia fibrarum genera ſpectet, præſertim tamen obliquarum, quæ proprium facultatis conten-
tricis ſunt inſtrumentum, munus hoc eſt. Quoniam autem homo cum ſtat, & ambulat, fundum veſicæ
ſuperius ceruix verò eſt inferior, in qua eſt meatus ſatis amplus, per quē effluit vrina, cùm excernitur: fru
ſtra eſſet labor veſicę in continendo, niſi aliquid eſſet commenta, quò conſtrictus meatus clauderetur, vt
reciperetur in veſica vrina; ita nanque efflueret: quod quanto impedimento, & moleſtiæ, cùm cęteris ani
mantibus, tùm vel maximè homini eſſet, illi poſſunt aperte exponere, qui vrinam nequeunt detinere. ſa-
gax ergo, & prudens natura, quę nullius commoditatis unquam obliuiſcitur, muſculum ceruici ueſicæ
eam in orbem comprehendentem perinde indidit, vt & extremo inteſtino recto, ano inquam, qui ut ſi-
milis eſt muſculo ani: ita & ſimile officium habet; contractis enim ſuis fibris conſtringit ueſicę ceruicē
ac ſubinde meatum claudens intercipit exitum vrinę. atque hoc etiam commento redegit excretionem
vrinę ad arbitrium animantis. nam cùm muſculi ſint inſtrumente motricis facultatis, quę inter anima- B
les facultates eſt, quæq; ab appetitu, & cognitione regitur, vt animal ambulat, vt illi lubet, ſic & excernit
contentam urinam; niſi ab aliquo morbo impediatur, quando uoluerit. Vnde prior contentio ad natu
Cap. 1 talem facultatem pertinet, hęc autem ad animalem. At verò cùm excernitur urina, conſpirant iterum
Cap. 4 in vnum (vt partim primo, partim ſexto de Loc. affect. tradidit Gale.) naturalis, & animalis facultas. nā
uis naturalis expultrix uſa miniſterio fibrarum ſuarum, maxime verò tranſuerſalium conſtringens, &
cōtrahens ueſicam, ſicuti ſi manu cōſtrigeremus, ex parte fundi urinā exprimit, & expellit vrinę: adiuuāt
pręterea & muſculi, non ille quidem ceruicis veſicæ, niſi quòd laxat ſuas fibras, hoc eſt eas non amplius
contrahit, ſed ocioſas interim ab omni opere relinquit; ſed muſculi abdominis, qui comprimēdo, dum
contrahūt ſe, viſcera, quę intra uentrem inferiorem, illa omnia, præſertim verò inteſtina, ueſicam, & vte
rum ad expulſionem adiuuant. Sed quia nunquam vis expultrix expellit quidpiam, niſi excitetur, & ſti
muletur: vnde niſi ueſica aliquam moleſtiam ex collecta, & contenta vrina perciperet, ex qua concitare
tur expultrix facultas, illa ad expellendum non incitaretur: ideò ad iſtius moleſtię ſenſum, neruorū par
ticeps facta eſt ueſica. Sed cùm corpori quidem ueſicę exigui admodum nerui ſint impertiti: idcircò
ueſica quatenus ad eius ſubſtantiam ultra ceruicem exiguum habet ſenſum: ceruicis verò nerui inſignio
res ſunt, vnde & illa exquiſitioris ſenſus eſt. In his exponendis aliquantò longiores fuimus; vt pote quo C
niam nequit unquam fieri, vt quæ à nobis dicenda ſunt, exquiſitè poſſint intelligi, non cognitis prius his
quę nunc expoſuimus. Sed tandem inueſtigemus particulatim omnes differentias morborum, quibus
veſica, ut eiuſmodi actionis, qua commodè excernit vrinam, inſtrumentum eſt. Sed quia morbus eſt,
qui particulę actiones lædit, & nobis manifeſtiores ſunt actiones: ideo facilius erit differentias, & natu-
ras morborum inueſtigare, ſi modos, & rationes contemplati fuerimus, quibus propriæ alicuius particu
læ operationes aliquando lædi ſolent. Et quia generatim, & in uniuerſum tres ſunt omnino modi hi:
quoniam aut penitus aboletur, & deperditur operatio: aut fit languida, & imminuta: aut (vt ſæpe in ſu-
perioribus libris diximus) vitiatur, & corrumpitur: facilè & omnes hos modos, ſi animaduertere uolue
rimus, in actione, veſicę cùm læditur, inueniemus. Nam in aliquibus uidemus interdum ita vrinam ſup
primi, vt nihil eius omnino reddi poſſit. Aliqui verò mingunt quidem, ſed parum; & longè minus, quā
conſuetudo, & ratio requireret. Corrumpitur verò, uel uitiatur actio, quando uel guttatin, & cum ma
gna difficultate, & nimis frequenter cogimur mingere, vel cum ardore & cruciatu. Item quando ni-
mium, & immodicum eſt vrinę profluuium. Sequamur ergo in his modis explicandis propoſitum or-
dinem, atque incipiamus à ſuppreſſione vrinæ, & ſic de alijs ſubinde agemus.
D

De ſuppreſſione urinæ, & eo ueſicæ affectu, quem ἰσχουρίαν græci appellant. Cap. VIIII.

NEmo ferè eſt, qui modò his, quę paulò ante expoſita ſunt, animaduerterit, non facilè poſſit
percipere, non vnam eſſe rationem, qua poteſt urina ſupprimi, ſed ſaltem duplicem: alteram
quidem, quę ex proprio uitio ueſicæ occaſionem habet: alteram uerò, quæ ex aliquo ſuperio-
rum partium affectu, pręſertim verò renum. Nam cùm ad ueſicam pertineat urinam illiā
renibus amandatam rectè adminiſtrare, neceſſe ſanè eſt, vt renum operatio pręcedat; quia niſi renes ſero
ſum excrementum à venis prius attrahant, & in ueſicam depellant, ueſica nihil agere unquam poterit.
Quare deficientibus renibus à proprio officio, opus eſt, vt & ueſica quoque deficiat, non ex ſuo ipſius af-
fectu, ſed eorum, à quibus urinam ſuſcipit. Deficiunt autem renes, aut propter defectum alicuius natu
ralis facultatis in ipſis: nempe quia attractoria facultas ſit adeò facta imbecillis, vt nequeat ſeroſum ex
crementum à uena caua attrahere: uel quia expultrix ita vt quanuis hęc attrahat, ipſa tamen non poſ
ſit il-

A ſit illud in ueſicam depellere: & quia harum facultatum infirmitates ſequuntur aliquam inſignem ge
num intemperaturam: ideò ad renes attinent, quatenus ex ſimplicibus partibus coagmentati ſunt.
Aut deficiunt ex aliquo uitio contracto in uiis, per quas urinæ tranſeundum eſt ad ueſicam. Vitium
autem id eſt, quia via illæ clauduntur. Viæ uerò ſunt: primùm uenę, quę emulgentes à noſtris dicuntur
quæ quidem adeò amplę, & latæ ſunt, vt vix credam poſſe fieri, vt illę obſtruantur, claudantur ue. Dein
de verò meatus, per quos percolata vrina in renibus tranſit ad uentrem renum. Poteſt & in uentre fie-
ri repletio, uel obſtructio aut anguſtia. Poteſt poſtremò fieri obſtructio, uel anguſtia in urinarijs mea-
tibus, quos οὐρητῆρας græci appellant. Anguſtiores autem poſſunt fieri hę uiæ, aut ex nimia earum
ariditate, qua in anguſtum contrahũtur, aut ex aliquo tumore præter naturam nimirum inflammatio
ne, uel ſcirrho, uel id genus alio: aut ex craſſo aliquo humore in eis impacto, qui uel in calculum concre
uit, uel nondum concreuerit, ſed craſſitie, & lentore etiam obſtruat: ſicuti poteſt & renes obſtruere, &
eorum uentrem, urinarioſque meatus, ſi in eis uel ob magnitudinem, uel aſperitatem lapis hæſerit. Me-
mini enim tres in varijs temporibus Venetijs uidiſſe, uiros ſanè non obſcuros, ſed nobiles, duos Vene-
tos, tertium peregrinum, qui cùm obiiſſent ex ſuppreſſo lotio, quod nullis unquam remediis potuit euo
cari, poſt obitum ſecti fuere, & reperti ſunt duo pręgrandes lapides in renibus, qui impulſi fuerant uer-
ſus originem ureterum, & erant duri admodum, colore mixto ex nigro, & uiridi: præceſſerant autem re-
B nales dolores. Alium etiam uidi qui diu ęgrotauerat in quodam hoſpitali, in cuius cadauere, cùm il-
lud ſecaremus, inueni prægrandem lapidem triangularib ſimilem fructui, quem tribulum appellant: qui
à natura impulſus fuerat uerſus ureteras, illoſque perforauerat, immò dilacerauerat. Sed de his renum
affectibus, qui uel in calculum, uel in tumorem aliquem alium præter naturam in eis exortum referen
di ſunt, ac de eorum cauſis, vel ſignis nihil in præſentia dicemus, cùm ad tractationem priorem, quæ de
renum affectibus inſtitutum eſt, hæc omnia ſpectent: ſicuti etiam ſpectat ratio illos curandi. De intem-
peraturis verò renum non egimus quidem particularim, ne tempus conteramus; quia de illis agemus,
vbi de diabete ſermonem ſumus habituri. Vnde reliquum eſt, vt de ſuppreſſione vrinæ in pręſetia uer
ba faciamus, quæ omnem cauſam, & occaſionem ab aliquo proprio vitio in ueſica contracto habuit: ſi-
cuti fit quando vrina ſine ullo impedimento in ueſicam vſque defertur, neque tamen è ueſica excerni
poteſt; ſed uel inuita natura continetur, & tunc propriè retentio hæc ἰσχουρία à græcis dicitur: nam quã
uis etiam ob ſuperiorum partium aliquod (vt diximus) vitium urina non emittatur; ea tamen affe-
ctio, uel hoc ſymptoma (vt ſecundo de Cauſ. ſympto. teſtatur Gal.) non propriè iſchuria dici conſueuit. Cap. 2
Sed ut de renibus dictum à nobis eſt, ita & de ueſica dicendum eſt: nempe quòd multę ſunt cauſæ, quæ
ueſicam impediunt, quò minus poſſit urinam effundere: uidelicet aut quia uires, quibus utitur ueſica
C in expellendo, adeò imbecilles factæ ſunt, & quaſi emortuę, vt non poſſint urinam exprimere: aut quia
in uia eſt aliquid, quod eius tranſitum impedit. ſed prior ratio ad ueſicam attinet ratione, qua ex ſim-
plicibus partibus conſtituta eſt: altera uerò, in quantum inſtrumentaria particula eſt, & uitiari poteſt
eius conformatio. nam affectus is, qui hoc pacto exitum urinæ impedit, morbus propriè eſt in uia. Sed
quia quæ ſimplicibus particulis attribuuntur, priora ſecundum naturam, & ſimpliciora ſunt: ideò de il-
lis prius agemus. Reuocandum tamen in memoriam eſt, quòd diximus in priori capite, quòd tria ne-
ceſſaria ſunt ad hoc, ut commoda, & opportuna fiat urinę excretio: primum ſenſus, per quem percipia-
tur ſtimulus urinæ irritantis expultricem facultatem, ut inſurgat appetentia excretionis: deinde robur
utriuſq; facultatis mouentis ueſicam ad expreſſionem: nempe & animalis, quæ muſculis abdominis ad
hoc opus tanquam inſtrumento utitur, atque naturalis, quæ (vt diximus) utitur fibris, pręſertim tranſ-
uerſis. unde quæcunque harum facultatum lædatur, fit impedimentum excretioni urinæ. & ſenſus qui-
dem ueſicę aufertur ex aliquo uitio in neruis, qui ſenſum ueſicę impertiuntur, ſicuti in paralyſi, & ſtupo
re, aut totius corporis, aut particularum pertinentium ad ueſicam: ita etiam, ſi deficiãt muſculi uentris,
qui & ipſi præſertim ob paralyſin, ſtuporem, uel apoplexiam ſolent diſtitui à ſua functione. Memini
enim me uidiſſe Venetijs nobiliſſimum quondam patricium Venetum, cui poſt reſolutionem utriuſq;
D cruris, immò totius inferioris partis corporis ferè à lumbis infra, ſuppreſſa eſt urina, & ueſica adeò urina
repleta intumuit, ut putarent nonnulli medici eum inflammatione, uel ſcirrho fuiſſe arreptum: ob pa-
ralyſim uerò nullum percipere dolorem. ſed tandem ego accedens, & comprimens utriſque manibus,
& illis cancellatis uentrem inferiorem, expreſſi urinam, donec fuit inanita ueſica, ac deinde per plures
dies non poterat niſi hoc modo extrahi urina: quæ (vt tunc exiſtimaui) habebat retentionis duplicem
cauſam ex una, eademque occaſione procedentem, ſtuporem neruorum, qui ſenſum ueſicæ auferebat,
& reſolutionem muſculorum abdominis. Non minus etiam interdum intercipitur exitus urinæ ex
imbecillitate, & languore expultricis facultatis naturalis in ueſica, cuius inſtrumenta ſunt fibræ, pręſer
tim tranſuerſæ, ex quibus intertexta eſt eius tunica propria. Fit autem imbecillis hæc facultas, aut ex
aliqua intemperie, pręcipuè uerò frigida, uel humida: interdum tamen & ex nimia eius repletione, &
diſtenſione: ſicuti quando diutius urinam detinemus: uel quia alijs negotiis intenti, neque ſtimulum,
qui nos ad mingendum incitat, ſentimus, & mingere obliuiſcimur: uel etiam ſponte, & ex deliberatio-
ne urinam retinemus: uel ob uerecundiam præſentium, uel ob rationem quampiam aliam. laſſiores, n
fibræ fiunt, tùm ex diſtentione à nimia ueſicę plenitudine, tùm uerò ex nimia continentia, ac ita lan-
guidio-

guidiores:unde difficilior deinde fit vrinę expulſio. Retinetur etiam vrina interdum ex aliquo vitio A
in vijs,per quas fit expulſio vrinę,vt in meatu, qui eſt in ceruice ipſius ueſicæ, & pertingit ad meatum
pęnis uſque ad extremam glandem:quod quidem uitium corrumpit naturalem illius particulæ ſtructu
ram,& conformationem. Vitium autem illud eſt, uel conſtrictio, & anguſtia meatus, uel eius obſtru-
ctio, & obturatio. Fieri autem poteſt aſtrictio,& anguſtia aut ex ariditate:quod maximè fieri poteſt in
ardentiſſimis febribus:quemadmodum enim ſæpe uidemus, quód ex nimia oris ariditate, non poſſunt
Cap.3 (vt tertio de Sympt.cauſ.teſtatur Gal.)neque loqui, neque etiam expuere,niſi prius os humectetur: ita
exiccata nimis ueſica,uel eius meatu,fit mictus difficilis:nam & propterea createę adenoſę quædam glá
Cap.2 dulæ utrinque adhærentes,ut decimoquarto de Vſu part.ait Gal. quę humectant,& quaſi deliniunt eas
particulas,quæ cùm ex ſiccitate areſcunt,fit difficilis mictus: Aut fit anguſtia ex aliquo tumore præ-
ter naturam ſuborto in meatu,vel in locis ad illum pertinentibus,vt eſt inflammatio, uel alius alioquin
tumor frigidus, aut caro ſuper excreſcens ex aliquo vlcere in ueſicę meatu, aut ex ueruca, aut callo,
vel cicatrice aliqua craſſiori. Obſtructio verò fieri poteſt à craſſis, & lentis ſuccis congeſtis, tùm
in collo ueſicę, tùm in canali, per quem effertur vrina, item à grumo concreti ſanguinis, uel craſ-
ſioris puris, item & à calculo in ueſica genito, quando incumbit ceruici, & origini meatus, per
quem urina excernitur: & facilius, frequentiuſque intercipitur vrinę exitus, cùm paruus eſt la- B
pis, quàm cùm maior. Hæ itaque ſunt affectiones, à quibus lædi poteſt urinę excretio, quæ ſi magnę
fuerint(vt eodem tertio de Sympt.cauſ.docuit Gal)omnino urinam retinent:ſi autem leuiores,eius exi
tum difficiliorem,& languidiorem reddunt. Quarum cauſas facilè quiſque ex præcedentibus percipere
poterit,neque in illis explicandis uidetur conterendum tempus.vnde ad ſigna earum exponenda ſermo
Lec.87 nem conuertemus,poſtea uerò ad curationis rationem. Primum ergo inquirendum, & diſcernendum
eſt,an ſuppreſſa ſit urina ob uitium in veſica contractum,vel ob defectum ſuperiorum partium, nempe
renum,& meatuum. & hæc diſcretio quidem rectè fieri poterit, ſi conſiderauerimus primum, an ali-
quid præceſſerit,quod aliquod vitium in renibus fuiſſe contractum ſignificauerit;quia ſi renes uitio ca-
ruerint,neceſſe eſt à ueſica pendere uniuerſam læſionem. Deinde conſiderandum eſt, an ueſica urina
repleatur,uel inanis remaneat;quia ſi defectus ſit in ſuperioribus partibus,urina ſuperius retinetur, nec
ad ueſicam deſcendit:vnde aliquando in renibus pondus ſentietur, & id ſi eſſet in eis aut calculus, aut
alia craſſa materia obſtruens, aut in loco infra renes,ſi meatus vrinarij eſſent obſtructi: quoniam ſi
urina eſſet ſuppreſſa ob imbecillitatem attractricis facultatis in renibus,non perciperetur aliquid, cùm
nulla aut exigua fieret ad renes attractio. Sed ſi integra ſit omnis renum actio, neque in eis ſit obſtru-
ctio,urina defertur quidem ad ueſicam,quæ cum deinde excerni nequeat,repletur,& intumeſcit ueſica. C
unde ſi tractetur pars inferior uentris ſupra pectinem,percipitur tumor manifeſtus,& tenſio interius ve
ſicæ plenę humoris. Quód ſi quis æneam fiſtulam intromittat, ac per eam effluat vrina,iā certior erit
uitium omne in ueſica eſſe,non in ſuperioribus partibus: unde mox reliquum erit inquirere, quodnam
Cap.1 uitium illud ſit. Primo autem de loc.affect.docuit Gal.hoc periculo facto cognoſcere, an ex imbecilli
tate expultricis facultatis veſicæ ſit ſuppreſſa urina,nempe collocato ita homine, ut ceruix ueſicæ decli-
uis ſit,manu appoſita tumori in uentre inferiori excitato ex ueſicę plenitudine, uel altera, uel utriſque
cancelatis,locus prematur.nam per compreſſionem expreſſa urina excernetur. Sin autem ex ſtupore
ueſicæ ob aliquod uitium in neruis ueſicę,nullus ſtimulus erit, nullum deſiderium mingendi. At ſi ob
ſtuporem muſculorum abdominis, cùm muſculi non ſolum iuuent ad excernendum lotium, verùm &
ad reliqua etiam(vt ſuperius fuit expoſitum)alui excrementa,non modò illis affectis difficilis, & impe-
dita erit urinę eiectio, ſed & alui excrementorum,& alia pręterea officia omnia,quæ ad muſculos perti-
nent.Quòd ſi ex uehementi ariditate,præſertim canalis, per quem urinam ueſica excernit, ſpectandus
primum corporis habitus;quia hoc non ſolet accidere,niſi illis,qui maxime graciles emaciati ſunt, ma
ximè uerò ſecundum partes uentris:deinde verò conſiderandum, an cauſę præceſſerint, quę potuerint
plurimū partes illas exiccare,ſicut nimus labor, pręſertim ut eſſet laborioſa nimis equitatio, febres ar- D
Cap.11 dentes,vel longæ. Sed nihil magis poteſt abſumere humorem harum partium,quàm(vt decimoquarto
de Vſu partium ait Gal.)frequentior, & nimia uenus;quia una cum ſemine lentus humor, qui in adeno
ſis illis carunculis generatur, in uenere exhauritur. Tertiò & hoc aduertendum, quód cùm ex aridita-
te meatus quaſi collapſus ſit anguſtior,ut non poſſit tranſituram urinam admittere, illi, qui ita affecti
ſunt,nequeunt mingere,niſi multa collecta urina:nam multa deſuper confluens urina facilius canalem
aperit. At uerò ſi ex aliquo tumore præter naturam fiat ſuppreſſio; ſi quidem tumor ſit inflammatio,
primum ſępius ſolent pręcedere cauſę aliquę manifeſtæ inflammationis, in quibus hæ ſunt præcipuæ,
plaga aliqua inſignis,contuſiove partium circunſtantium ueſicæ, & præcipue eius ceruicis,ut ſunt ſæmo
ſa, & aliæ inter ea partes: Ego ſæpius uidi ſubortam eſſe ibi inflammationem, ex importuna, & uio-
lenta intromiſſione fiſtulæ ęneæ,concitato nimirum dolore, & ſubinde fluxione calidiorum humorum
ad dolentem locum. Sed & adſunt inflammationis ſigna,ſicuti dolor non exiguus,continuus quidem,
uerùm uehementior,quando locus comprimitur,percipiturque tumor in ea parte renitens comprimen
ti: præterea vero & febris,ſi tamen inſignis fuerit inflammatio: ſed ſi tumor frigidus fuerit, ut ſcirrhus,
fit paulatim anguſtia uiæ,& difficilis mictus:ſicuti hi tumores paulatim creſcunt. cùm verò aliquanti-
ſper

A ſper creuerit,percipietur aliqua grauitas,introducta etiam ænea fiſtula,percipietur anguſtia & durities,
quę efficient,vt difficilis fiat introductio fiſtulæ. Eodem modo etiam deprehendetur veruca, ſi incre-
uerit in eodem canali,adacta nempe fiſtula. Quòd ſi vlcere præcedente excreuerit caro,quæ viam vri-
næ claudat,primum neceſſe eſt præceſſiſſe ſigna quæ indicauerint vlcus fuiſſe contractum, ſicuti eſt do-
lor in loco exulcerato,prę̨ſertim verò inter mingendum: ſed & puris aliqua excretio, vel ante excretam
vrinam,vel cum ea:prę̨terea verò & facto periculo ex ę̨nea fiſtula certiores fieri de hac re poſſumus. nã
primum dum fiſtula adigitur,dolor locum vlceratum indicabit: poſtea vero ex impulſu fiſtulæ confra-
cta ea caruncula exibit quidem vrina:mox uero non nihil etiam ſanguinis ſequetur, ſed & fruſtula ali-
qua confractę carnis conſequentur. Quando autem vrinæ exitus ex obſtructione à materia congeſta,
vel in canali vrinario,uel ad eius initium intercipitur, ſi quidem ea fuerit pituitoſa, craſſa,& lenta, co-
gnoſcendum illud erit,reſpiciendo(vt primo de Loc.affect.docet idem Gal.) ad ante actam uictus ratio
nem,nempe ſi & apta fuerit ad gignendam talem pituitã: deinde verò ſpectanda eſt & vrina,ſi qua min
gitur,ſi ea alba,& cruda fuerit, ſi reſideat infundo huiuſmodi materia, ſi in ea innatent quædam qua-
ſi filamenta alba,aut fruſtula iſtius generis materię. Sed ſæpe impoſita fiſtula, & educta ſecum talem
materiam educet. Verùm ſi ex concreto, & grumoſo ſanguine in veſica fuerit obſtructus meatus, cùm
B ſanguis ille ſoleat,aut è renibus effundi, aut ex vlcerata veſica, rationi quidem videtur conſentaneum,
quòd fuerit,antequàm cõcreſceret,ſanguis aliquis cum vrina reiectus:quanuis(vt ibidem teſtatur Gal.)
neque hoc ſit neceſſe:poteſt enim ex vlcerata veſica paulatim ſanguis, vt exit, ita concreſcere, atque ita
etiam cùm è renibus in ueſicam effũditur. Verùm ait ille ſexto de Loc.affect. quòd ſi ea ſymptomata ob Cap.4
ſeruauerimus,quæ ſanguinem in veſica concretum ſolent conſequi,nũquam decipiemur:nam ea & ma
gna,& uerenda ſunt:quin & ad animi deliquium perducunt,facieiq́ue, & corporis pallorẽ,pulſuſq; par-
uus,imbecills,& creber fit,conflictaturq; ę̨grotus,& exoluitur.Sed & alio experimento poteſt (ait ipſe)
res hęc explorari,nempe exhibito aliquo medicamento in potu, quod calculos comminuendi uim ha-
beat, & illo ex oxymelite, aut etiam ſolo oxymelite. Sępe enim his ſanguis in ueſica concretus diſſolui-
tur, & cum urina mingitur. Præterea & fiſtulæ introductio nos de hoc poterit certiores facere.nam ne-
que fieri poterit,quin,dum extrahitur fiſtula,aliquid in extremitate appareat, quod ſanguinem grumo
ſum ineſſe demonſtret. Vbi autem non ſanguis,ſed pus concretum obſtruat, cum plerunque pus id aut
ę̨ renibus defluat,ſi uel abſceſſus fuerit in eis ruptus,uel inſigne aliquod ulcus fuerit exortum,aut etiam
itidem in ueſica,neceſſe eſt ea præceſſiſſe,quæ hęc uitia in eis fuiſſe contracta oſtenderint,nempe ſi antea
quàm ſupprimi urina cæperit,dorſum è regione renum indoluerit,poſtea uerò horrores, rigoresq; par-
ui non ſine febre ſuperuenerint:ſicuti aliquando(ut ſexto de Loc.affect.ait Gal.)accidit,ut cum ſecundũ Cap.4
ueſicam aliqui doleant,mox horroribus correpti,& febre ſint: alij in ſepto tranſuerſo, thoraceque: non
C nulli in dextro præcordio.quę quidem ſuperueniſſe conſentaneum rationi eſt; quia factus fuerit abſceſ-
ſus in loco dolente: quo deinde rupto.pus fuerit inſtituto naturæ per renes expurgatum.Sed prę̨ter hęc,
ſi quis obſeruauerit præterea modũ,quo pus excernitur,nõ parum illi proderit ad cognoſcendum,unde
effluxerit pus:quoniam ſi pus ſolum interdũ nulla intermixta urina exeat,manifeſtum ſignum erit ſup-
purationem fuiſſe factam in ueſica,uel partibus ad eam pertinentibus. Sed ſi cum urina ſemper erit mix
tum pus,pro ratione mixturę poterit diſcerni locus,unde profluit; quia ſi urina fuerit turbata,& æquali
ter cum pure mixta,oſtendet à partibus ſupra renes conſiſtentibus prodijſſe: in longa enim uia exquiſi-
ta illa mixtura fieri ſolet. Cùm uerò inæqualiter mixtum eſt pus, & quaſi per urinam innatans, in reni-
bus pus id fuiſſe genitum oſtendit. Quanuis & inducta fiſtula poſſit,ut ſanguinẽ,ita etiam pus contineri
in ueſica oſtendere:non tamen oſtẽdit locum,unde effluxerit.Sępe etiam cũm ex ulcere pus excernitur,
cũ urina effluunt quædam ueluti ramẽta,quę quadã ſubſtantiæ proprietate oſtendunt locum affectum,
nam quæ à ueſica abraduntur,quaſi ſquamulę quędam uidentur:à renibus autem quaſi carunculæ. Reli
quum autem eſt,ut & de calculo aliqua dicamus,qui & ipſe interdum obſtruens meatum,urinam exitu
D rã impedit.Signa itaq; calculi cõtracti in ueſica hæc ſunt,quę primo de Loc.affec.refert Gal.nẽpe urina
cruda,& aquę ſimilis, in qua ſabuloſa ſubſidere ſolent,pudendi prurigo,tũ intenti, tùm laxi,ut hic etiã
addamus,quòd ſi inſignis fuerit lapis,aliqua percipitur grauitas in ueſica,& ſi aſper fuerit,ardor in uri-
nãdo,& interdũ ueluti furfures ex abraſione ueſicę,in deſcẽſu graduũ,pſertim ſi p inſultus fiat,dolor per
cipit,& ueluti cõtuſio in ceruice ueſicę. Verũ cũ ex calculo ſupprimit lotiũ,ſi ſuſpendatur ę̨grotus,uel ac
tollatur cruribus, ac cõcutiatur. cognoſcere ex eo licebit,qđ ita facilè fieri poterit,ut excuſſo lapide ex
ueſicæ ceruice,q meatũ eius obſtruebat,urina excernatur.Quòd ſi neq; hoc periculo ſemel, aut iterũ fa-
cto reddatur urina,poſtremò demiſſa fiſtula ę̨nea in ueſicã poteris de hac re fieri certior, ac ſimul etiã
opẽ laborãti afferre;quia & lapidẽ reperies,& repertũ ea fiſtula à ceruice repellere poteris, ut mox uri-
na eijci poſſit.Sed ad rationẽ curationis horũ affectuũ,poſteaquã in illis ſatis ſumus uagati,accedamus.

De ratione curandi, & ſuccurrendi illis, quibus ſupprimitur urina. C. VIII I.

PRo diuerſa ratione affectuum, à quibus pendet urinę ſuppreſſio, uaria etiam eſt inſtituen- Lec.88
da curatio; cùm ſemper natura affectus modum curationis demonſtret. Vnde quando ob
ueſicæ imbecillitatem, quæ facultati eius expultrici accidit, retentio urinæ fit, cauſa im-

becillitatis remouenda eſt, (ut in præſentia de ea affectione ſermonem non habeamus, quia ſtupor, A
vel reſolutio muſculis mouentibus abdomen ſolet accidere; quia de his in vniuerſum vbi de ſtupore,&
reſolutione neruorum fuit inſtituta tractatio, ſatis egimus) & eadem eſt huius ratio, ſicut & reſpectu ex-
pulſionis inteſtinorum:& pręterea is non eſt proprius veſicæ affectus; ſed conſenſu laborat. Idem etiam
dicemus, quando veſica ex vitio neruorum ad eam pertinentium à ſenſu deſtituitur: proinde de pro-
prijs veſicæ vitijs agendum erit. Remouenda itaque imbecillitas veſicæ erit, quæ (vt ſæpius diximus)
remouetur remota intemperatura, quæ illam imbecillitatem induxit. Et cùm illa, & cum materia poſ-
ſit eſſe, & ſine ea, ſi fuerit cum materia, prius materia erit vacuanda: mox intemperies tranſmutãda. Ma
teriam verò quomodo diuerſis medicamentis pro diuerſa eius natura oportet vacuare, ſatis ſuperque
fuit ſuperius expoſitum. Cùm autem iam citra materiam fuerit, ad immutandam impreſſam intempe-
riem erit accedendum, idque contrarijs, tàm fomentis, quàm cataplaſmatibus: interdũ & inſeſſionibus
Et quia ab humiditate laxante, & molliente ſubſtantiam veſicæ id fieri ſolet, quæ aliquando cum frigo-
re coniuncta eſt, aliquando cũ calore, exiccantibus agendum erit, tùm calefacientibus, tũ refrigeranti-
bus, pro vt res magis exigere uidebitur, tã ex herbis, & radicibus paratis medicamentis, quã oleis, & id
genus alijs rebus; ſemper tamen aliquid aſtringens erit addendum, vt ſubſtantiã veſicæ colligens illi ro
bur addat. Particulatim verò harum rerum materiam non exponemus: earum ſiquidem ſylua magna de
ſcripta in libris medicamentorum reperitur, de qua & nos ſuperius non ſemel egimus. Quòd ſi ex ſic- B
ciori intemperatura, & ex ſqualore præſertim meatus ceruicis veſicæ ſit interceptus vrinę tranſitus, illi
occurrere oportebit contraria ratione, nempe humectantibus: primum quidem ijs, quę victus rationem
ſpectant, nimirum (vt quemadmodum docuit Gal. decimoquarto meth.) victus inſtituatur, quo refici,
Cap.11 & plenius ali poſſit corpus, & ea exhibeantur, quę boni ſunt ſucci, & humidum alimentũ præſtãt: quan-
tũ verò ſpectat ad medicamentorum vſum, ea omnino erunt huic negotio apta, quæ humectant, & mol
liunt, quęq; ſunt ſubſtantiæ oleaginęę, & vnctuoſæ; vt tamen & balneæ aquæ dulcis, in quibus maluę fo-
lia, & radices altheæ, pedesq;, & capita veruecũ incoquantur, non ſit alienæ, immò aptiſſimę ad hanc ra
tionẽ. Quando autẽ vrina retinetur ob ſubortũ aliquem tumorem in meatu, vel canali, per quẽ vrina
tranſiens excernitur, duplex exurgit ſcopus: nã cũ tumores, quicũq; illi ſint, nõ poſſint plerunq; tolli, di-
ſcutiq; breui tempore: interim verò vrina contenta ſtimulans veſicã, & replens, diſtendensq; tantã affe-
rat moleſtiã, ſymptomataq; adeò moleſta concitet, vt tandiu eorũ incõmodum, donec curetur tumor,
ferri nequeat: ideò interim aliquid moliri oportet, quo dũ curationem tumori adhibemus, extrahi poſ-
ſit vrina: deinde & curationem tumoris aggredi. Cõmune autem ingeniũ, & remedium ad extrahendã
vrinam ſuppreſſam, quacunq; de cauſa facta fuerit ſurpreſſio, eſt fiſtula ænea, quã iuniores ſyringiã græ-
co vocabulo appellant, qua per renẽ in veſicã introducta, vniuerſa aqua educitur. non multo autẽ nego C
tio à peritis, & aſſuetis introducitur: quanuis ab illis, qui aſſueti minimè ſunt, dũ vi impellere volunt, nõ
exiguos errores fuiſſe commiſſos quandoq; vidimus: diſruptis enim illis vijs, & ex dolore irritatis, conci
tata humorũ fluxione, ingentes excitatæ fuere inflãmationes: præſertim verò vſum fiſtulæ cauendũ eſſe
Cap.1 cenſuit Gal. primo, & ſexto de Loc. affec. in inflãmatione; qa cũ affectus is ſit doloroſus, plurimũ exacer-
Cap.4 baretur locus, & inflãmationi cauſa eſſet incrementi. Cũ ergo inflãmatio intercipit exitũ vrinæ, duo no-
bis ſunt imprimis cõſideranda: primũ, quonã pacto procurandus ſit exitus vrinæ, ne præter alia incom
moda, quæ vrina diu retenta põt afferre, hoc etiã accedat, quòd diſtenſa veſica, dũ à multitudine conge-
Cap.1 ſtę vrinę repletur, maiores concitet dolores, & ſubinde inflammationem augeat: deinde verò, vt curatio
inflãmationi adhibeatur. Primũ itaq; procurare docuit Gal. primo de Loc. affect. fomentis ex aqua ca
lida, & oleo. nã his ſolet ſubſidere tumor, & leniri dolor, vt facilius deinde vrina procedat. Ergo imperã
dũ eſt ægrotanti, adhibitis fomentis, vt mingere uitatur: cui & miniſter opẽ hac in re ferre poterit, ſi tu-
morẽ veſicæ ſenſim deorſum verſus cõprimat. veruntamẽ tutius erit, antequã his manus admoueamus,
ut reuellamus humorẽ confluentẽ ad ueſicã, pręſertim ſi corpus fuerit plenũ: ea.n. quæ laxant in initio,
cũ corpus plenũ eſt, occaſioni ſunt (ut tũ alibi ſępe, tùm uerò in medicinali arte tradidit Gal.) cur maior
ad locũ fluxio cõcitetur. Vnde & propria curatione inflãmationis ueſicæ ſermonem in pręſentia habea
mus, quæ eadẽ in uniuerſum eſt cũ reliquarũ inflãmationũ curatione: nẽpe vt ſtatim à principio reuel- D
lendo reprimamus fluxionẽ humorũ ad ueſicã: reuulſio autẽ cõmodiſſimè, & tutiſſimè fieri põt, ſi uena
ſecetur, modò aut ætas, aut uires, aut aliud quidpiã eorũ, de quibus nõ ſemel ſuperius egimus, nõ obſtet:
nõ ſemper autẽ eadẽ ſecanda eſt, ſed pro rõne diuerſi corporis ſtatus, ſuperior, uel inferior erit ſecanda.
Quanuis.n. Gal. ubiq; ferè uenas, quæ ſub poplite ſunt, uel propè maleolos in affectibus uteri, ueſicæ, &
coxendice cędendas eſſe cenſuiſſe uiſus ſit: ſicut tamen in coxendice, & utero, cũ multa eſt copia ſangui-
nis in corpore, ad reuulſionẽ inſignem uenas à principio ſecandas eſſe uoluit ſuperiores in cubito, ut ſen
ſere etiã Paulus, Aetiusq;, & alij ferè omnes antiqui; cùm nulla poſſit pręterea excogitari ratio diuerſa
in affectibus ueſicæ: ita putarẽ in his etiã uenã in cubito primũ inter initia ſecandam, mox uero ſi opus
prætérea & deriuatione fuerit, eam, quæ in cruribus ſub poplite, uel ad maleolos eſt, per incidendã. Qui
bus peractis, particulatim localibus appellatis medicamẽtis erit agẽdũ: ijdẽ ſeruatis ſcopis, indicationi-
busue, q in alijs inflãmationib' ſolẽt ſeruari: nimirũ vt primũ refrigerãtib', & aſtringẽtibus repellamus:
deinde uero digerẽtia repellẽtibus immiſceamus: poſtea inclinãte inflammatione ſolis digerẽtibus uta
mur, tũ fomẽtis, & illitionibus, tũ etiã cataplaſmatibus, & his diuerſimodè, pro rõne impetus, & multitu

dinis,

A dinis, caliditatiſque confluentis ad locum:ut tamen et hic agamus,ſicut in aliorum uiſcerum inflam-
mationibus agendum eſſe docuere antiquiores medici. nempe ne medicamentis actu frigidis utamur:
nam ueſicæ, & eius ceruicis ſubſtantia, quę neruoſa ſatis eſt, et exanguis, à frigore actu lædi plurimum
poteſt. unde calida potius ſunt adminiſtranda. Vt tamen et hoc addamus,quod ſi ſequamur antiquos
(ut Auicenna ſecutus eſt Fen.decimanona)uſus eorum, quæ refrigerant, & repellunt, non eſt utilis, ſi
longus fuerit, et multus:tùm quia (ut idem teſtatur) facilè indurantur; propterea quod membrorum
hoc(vt diximus)neruoſum eſt, & frigidum: tum verò,quia morbus is (ut Aetius ex ſententia Rufi ſcri
ptum reliquit)acutiſſimus eſt, & ſæpe lethalis. nam cùm augetur, ſymptomata excitantur grauiſſima,
& moleſtiſſima: præter acutam enim febrem, & ſitim uehementem, & uomitum bilioſum, & quan-
doque extremarum partium refrigerationem, linguę nigredinem, & delirium, quę ſunt & alijs multis
interiorum uiſcerum inflammationibus communia, particulatim ſequitur (vt paulò ante diximus) vri
næ exquiſita ſuppreſſio,nec modò urinæ,uerùm etiam(vt Hippo. ſecundo Prognoſt.necnon & Gal.teſtā Co.71.
tur)deiectionum alui,& dolor vehemens,qui præſertim,dum non ſinit dormire,neque alioquin quieſce- 2.& 3.
re,hominem interficit. Supprimitur verò alius,tùm quia tumor increſcens vrinæ, & dictionum tranſi
tum intercipit:vrinę quidem,propterea quòd replet meatum eius:deiectionum verò, quoniam compri-
B mit inteſtinum rectum:tùm etiam,quia hęc excrementa (vt ibidem Gal.exponit)dum tranſeunt per lo-
cum affectum,pręſertim deiectiones alui, ſi aut duriores, aut bilioſę ſint, dolorem non exiguum conci
tant:vnde homo cùm ſibi deijciendum eſt, à dolore deterritus non audet illam actionem aggredi: quo
fit deinde,vt ſit neceſſe rem citò tractare cum ijs,quę molliendo,& digerendo dolorem ſedare poſſunt,
& prǽterea faciliorem exitum horum excrementorum parare:vt ſunt ea,quę nuper retulimus,nempe in
ſeſſiones,fomenta,prǽterea & clyſteres confecti ex materia eiuſdem rationis,vt aliquando (ſicut Rufus Lec.8.
teſtatus eſt) cogamur & ſtuporem inducentibus vti;quę tamen per anum potius iniiciuntur. Auicenna
uerò Raſin ſecutus ait,quòd ſi in veſicam per fiſtulam poſſet inter initia ſine multo dolore iniici muci-
lago pſilij mixta ex lacte aſinę,uel lac aſinę cum aqua hordeacea,vtiliter iniiceretur:hęc enim leniunt,
& molliunt,refrigerantque, & ſubinde dolorem ſedant.cùm verò res uenerit ad incrementum, lac aſi-
næ ex aliquo adipe,ſicuti eſt gallinaceus,ita ut in lacte aſinę,uel muliebri calido indatur liquefacti adi-
pis,quantum uideatur poſſe eſſe ſatis:hęc enim maiorem uim digerendi habent. Laudant prǽterea ijdē
caſſiam ęgyptiam,hoc eſt ſi liquor niger ex ſiliquis extractus ex lacte muliebri diluatur,& iniiciatur:qđ
quidem medicamentum arabum inuentum eſt;cum græcis veteribus incognita fuerit id genus caſſia,at
que forſitan ad vſum eius in his affectibus fuere adducti à tranſitu,vt conſueuere empirici à ſimili.nam
C (vt teſtantur arabes omnes)caſſia uim habet reſoluendi calidas oris, & pectoris inflammationes: immò
vſus eius laudatur eadem de cauſa in podagris,& chyragris calidis, ſi loca affecta liniantur hoc liquo-
re:& cùm(ut diximus) hæ partes,inferiores, nempe anus,& quę ad ipſum pertinent,naturæ multam ha
beant cum ore,& partibus ad illud attinentibus ſimilitudinem,ſimilem ferè medicamentorum rationē
requirunt.quare neque mirum deinde eſt, ſi caſſia poteſt in his quoque inflammationibus eſſe utilis.
Verùm & id conſiderandum,quòd quia fiſtulę uſus(vt ſuperius diximus)non eſt admodum commodus
quoniam propter anguſtiam,& obliquitatem uiarum poteſt affectas partes aſperare,& præſertim in ui-
rili corpore,in quo(vt docuit Rufus)longior eſt ceruix ueſicę,& meatus tortuoſior: nā in mulieribus ob
breuitatem ceruicis facilior eſt, & minori cum moleſtia fiſtulæ introductio: propterea Auicenna ait, qđ
ſi dolor vetet,quò minus poſſimus hæc in veſicam fiſtula iniicere,clyſteribus in aluum iniiciantur:adeò
enim coniunctæ ſimul ſunt, & affines duę hę particulę, vt per inteſtina poſſit uis medicamentorum ad
ueſicam laborantem pertingere. ex hac autem connexione ſępe contingit,ut cùm inflammatur ueſica,
conſequatur & teneſmus,conſentiente recto inteſtino cum ueſica. De uictus autem ratione non eſt,cur
multa dicam. nam cùm veſicę inflammatio eſſe ſoleat in morbis valdè acutis, victus ratio congruentis
morbis acutis erit acōmodatior, nēpe quia tenuis ſit:imprimiſq; abſtinēdū erit à vino, ſicut in pleriſq;
D alijs acutis morbis.Et de hoc quidē affectu ſatis hęc in pręſētia eſſe pūt,cū multa ex ijs,quę de inflāmatio
ne renū dicta ſūt,huc trāſferri poſſint;cū ferè ſimilis ſit huius, & illius curatio:niſi qđ aliquātò per fortio
ra medicamēta veſica reqrit. Verū quoniā inflāmatio hæc,ſicut & aliæ,ſępe digeri & diſcuti nequit,quā
uis oia ex arte,& rōne fiāt:ſed interdū ſuppurātur,& in abſceſſū trāſeunt:ſunt etiā tubercula interdū in
ueſicę meatu,vel in ceruice eius,quæ ſemper ferè ſuppurantur: Ideò de his aliqua etiā ſunt dicēda,vt rē
abſolutā habeamus. Id genus autē tubercula,cùm ſuppurantur, aut cùm videtur inflammatio uergere
ad ſuppurationē,procurādum,vt maturentur citò,et ſuppurētur,vt deinde rupto abſceſſu effluat pus,ac
mox expurgato pure vlcus detergat,et mūdū reddat;et tādē(vt Auicēna teſtis ē) ſimilis eſt horū curatio
curatiōi tuberculorū extuberātiū in renib⁹: niſi qđ medicamētis op⁹ eſt valētioribus in veſicę,q̄ renū tu
berculis,ſi de illis loquamur,q̄ bibūt,aut deuorāt;nā aliàs ēt fuit expoſitū, qđ quò lōgior via eſt medica
mētis,qua perueniēdū eſt ad affectū locū,eò oportet illa ualētiora eſſe; quia ſēper in itinere aliquid ui-
riū diſſoluitur. At uero cū urina ex duro aliquo, frigidoq; tumore in veſica ſupprimit, ſicut ſimilia ha- [illegible]
bet ſymptomata,et ſigna duro renū tumori, ita et ſimilis erit utriuſq; curatio. nā in vtroq;(ſi tamē inſi
gnis fuerit)vrina & interdū alui deiectiones retinētur:nō eſt autē febris ſaltē vehemēs, ut in inflāmatio
ne,neq; dolor,ſed potius perceptio cuiuſdam quaſi ponderis ad pectinē,atq; quaſi ſtuporis cruciū perinde

vt & in renū affectibus: niſi ꝙ locus, quo pōdus ꝑcipitur, diſtinguit, an in renibus, an in veſica ſit tumor. Ita A
& eadem ferè ratione curantur exterius quidem illitionibus, inſeſſionibus, cataplaſmatibus, mollienti-
bus, & digerentibus, qualia ſunt, quorum & in hoc capite, & vbi de renum affectibus actum fuit, memi
nimus, pręterquàm quòd in veſicam poſſunt aliquando per fiſtulam medicamenta ad hunc ſcopum at-
tinentia iniici, non autem in renes. Interius verò medicamentis attenuantibus, digerentibusque, & vri
nam cientibus: ſicut ſunt ſemina nulli non nota. Quòd ſi ex grumo concreti ſanguinis facta fuerit ſup
preſſio vrinæ, ea erunt vtilia, quæ vim habent diſſoluendi ſanguinem coagulatum, tàm interius, quàm
exterius: id autem pręſtare poſſunt, quæcunque vim inſignem habent ciendi lotia, & ſubinde quę valent
ad comminuendos lapides. Vnde incipiendum quidem ab oxymelite, vt pote quod diſſecandi, & at-
tenuandi uim habeat; nec modò ſimplex oxymel, verùm & ſcillitium, quod (vt & Auic. teſtatur) valen
tius, & fortius eſt ſimplici: ſed & quę attenuant, & vrinam cient, iniecta per fiſtulam in veſicam poſ-
ſunt ſanguinem concretum diſſoluere. Coagulum autem leporis ab omnibus probatur, ſiue potui de-
tur, ſiue iniiciatur, ſiue foueatur locus eo diſſoluto ex aliqua aqua, uel aliquo decocto huic rei accom
modato. Raſis verò laudat hepar aſini, & fel teſtudinis. Sed & inſeſſiones paratæ ex decoctis, in qui-
bus fuerint decocta ea medicamenta, quę uim habent lapidem frangendi, & ualidè vrinam ciendi, de
quibus habitus eſt ſæpius ſermo, valdè vtiles ſunt. Eadem ferè curandi ratio eſt, quando vrina ſupprimi B
tur ex puris craſſioris grumo, vel ex lenta, & craſſa materia obſtruentibus meatum. nam attenuanti-
bus, & deſiccantibus, atque adeò etiam cientibus lotia poteſt ea obſtructio aperiri, perinde vt in eo con-
creto ſanguine. Sed illud eſt animaduertendum, quòd ſi in ſuperioribus partibus fuerit congeſta mul-
ta craſſa, & lenta materia, uel craſſum pus copioſum, uehemens prouocatio vrinæ poſſet non minus
lædere, quàm iuuare, dum multa defluente id genus materia, maiorem conciaret obſtructionem, quàm
præſentem attenuando poſſet aperire: ideò tunc modeſtius eſſet agendum in cienda vrina, & interim
aut ad inteſtina per clyſteres, aut per moderatam purgationem deriuare, & attenuantis victus ratio-
ne eam paratiorem, & tractabiliorem reddere expediret. Auicenna præterea in hoc affectu mirificè
laudat vſum radiculę, vel (ut græci, & uulgares noſtri appellant) raphani, ſi uel eius decoctum demus bi
bendum, uel cum pane tanquam condimentum aliorum ciborum commedamus: Laudatur & rubeo-
rum cicerum ius, & tandem quęcunque uel ſimplicia, uel compoſita medicamenta inſignem uim cien-
di urinam habent. Cùm autem ex excreſcente molli aliqua carne, uel ueruca obſtruitur, diximus iam
poſſe extrahi urinam adacta ęnea fiſtula, qua & caro ſæpe frangitur, vt deinde pateat exitus urinæ, ſal-
tem quoad uſque iterum excreſcat caruncula: vnde expedit, ut mox per exiccantia, & detergentia inie-
cta, mollior caro deſiccetur, & contrahatur, & aliquando conſumatur: ſicuti eiuſmodi excreſcentiæ in- C
tra nares, & aliis partibus ſolent conſumi. uerucę uerò & ipſe partim mollientibus, partim uerò atte-
nuantibus, & detergentibus curari poſſunt. Reperitur tamen quidam empiricus natione Gallus Vene
tiis, qui candelis cereis & meatum aperit ſine multa moleſtia, uel noxa, atque per eas candelas intro-
mittit quoddam medicamentum confectum ad formam mollis cuiuſdam unguenti, quo conſumit ex-
creſcentes has carnes, & in multis res illi feliciter ſucceſſit. Poſtremò cùm urina excerni nequit ob cal-
culum obſtruentem meatum, huius curatio duplex eſſe poteſt: altera, qua tollitur prima, & pręcipua
cauſa, quę lapis eſt, & eſt propriè curatio lapidis, nempe per quam aut comminutus lapis cum urina ex
cernitur, aut per ſectionem extrahitur: alius eſt modus curationis, quo id ſolum procuramus, ut urina
poſſit detrahi: quamuis id, quod cauſa erat, cur ſupprimeretur urina, non omnino tollatur, uerùm de eo
loco dimoueatur, in quo meatum obſtruere poteſt, & aliò impellatur. At de hoc ſatis ſuperius
egimus. docuimus enim, quòd collocato homine ſupino, ipſum pedibus in ſublime attolli-
mus, & pronum in caput commouemus, & quaſi concutimus. nam dum concutitur, & agitatur
corpus, calculus exturbatur ex priori loco, & uerſus fundum ueſicæ defertur. Sed aliquando impo-
ſita ænea fiſtula lapidem impellentes uerſus fundum adducunt. De uera autem curatione, quæ fit
aut comminuto lapide, aut per inciſionem extracto, non multa dicam: nam omnes in hoc con- D
ſentiunt, quòd eadem eſt curatio, cùm calculus in ueſica concreuit, ſicut etiam quando in renibus:
niſi quòd fortiora, & ualentiora urinam prouocantia, attenuantiaque, & detergentia opportuna
ſunt ad ueſicæ calculum atterendum, quàm ad eum, qui in renibus concreſcit. etenim quæ poſ-
ſunt ueſicæ lapidem infringere, eadem & renalem infringent: non tamen omnia, quę lapidem in
renibus conterunt, poſſunt etiam eum, qui gignitur in ueſica, comminuere. Ego uerò (ſi uelim in-
genuè uerū fateri) per quadraginta annos artem medicinę exercui in numeroſiſſima ciuitate; nunquam
tamen aut uidi, aut ab intelligente, et probatę fidei uiro audiui, fuiſſe unquam lapidem in ueſica ui me-
dicamentorum attritum, aut comminutum, quando iam indurauit, et ad aliquam alicuius momenti ma
gnitudinem deuenerit. Legi quidem in libris medicorum tùm antiquorum, tùm recentiorum multa
deſcripta medicamenta tàm ſimplicia, quàm compoſita, quę tanquam potentia lapidem ueſicæ frange
Cap. 4 re laudantur; ſed de eis illud dici poſſe mihi uidetur, quod à Gale. quarto de Comp. med. ſec.
loc. de medicamentis, quæ ad ſuffuſiones oculorum ab antiquis deſcripta reperiuntur, literis
traditum legimus: nempe quòd medicamenta illa, ſi illis attenderimus, quæ de ipſis literis pro-
didere auctores, multa et magna pollicentur: ſed ſi ad effectus reſpiciamus, uel nihil eorum, quæ
promi-

A promiſerunt, vel exiguum admodum prȩſtant: Immò ego hoc obſeruaui, quòd ſæpe illi, qui putarunt ſe
curaturos hunc affectum medicamentis, & vſi ſunt illis, quæ valenter lotia ciere poſſunt, tum calefaciẽ-
do, tùm etiam omnia excrementa, præſertim quæ acriora ſunt, ſicut ſeroſa, & ichoroſa conuertendo
ad vias vrinȩ, eam adeò acrem, & mordacem reddidere, vt tantum ardorem, & eos concitauerit dolo-
res, quos deinde febris conſecuta eſt, vt hominem interemerint; & proinde neque de his longiorem ſer-
monem habere inſtitui. nam ſi quis quęnam ea medicamenta ſint, percipere voluerit, poterit & apud
Gal. nono de Compo. med. ſeç. loc. & apud Auicen. Fen. decimanona, alioſque omnes medicos non mo-
dò priſcos, verùm & recentiores legere; quia in hac re nolumus tempus vlterius conterere. De curatio
ne verò, quȩ per inciſionem, & extractionem lapidis fit, cum ea fiat per quoſdam priuatos chirurgos,
qui huic ferè rei operam particulatim nauare ſolent: ideò neque in ea exponenda ero multus. Sed hoc-
duntaxat dixero, quòd ea operatio magna eſt, difficilis, & non ſine maximo periculo: non modò pro-
pterea quia ardua, & maximè, ita dicam, crudelis ſit: uerùm etiam quia ab hominibus duris, & alio-
quin rudibus, & ignaris exercetur, qui omnes vno eodemque modo tractant, & tandem ſine vlla me-
thodo agunt. vnde benè actum cum illis putandum eſt, qui liberi ab eorum manibus euadunt. Sed
de his ſatis. ad alios affectus ad hanc tractationem pertinentes ſermonem conuertamus.

B

De affectibus pertinentibus ad corruptam, ſeu uitiatam actionem ueſicæ: primumque de difficultate mingendi quam δυσουρίαν, *& ſtillicidio, quod* στραγγουρίαν *græci uocant.* Cap. X.

Dvpliciter poteſt in vniuerſum corrũpi, uel vitiari excretio vrinæ, vt & ſuperius innuimus: nimi-
rũ vel ratione immodicæ quantitatis effluẽtis vrinȩ, quæ cõtineri à veſica minimè põt: ſicut et, Lec.90
immodicũ alui profluuiũ eſt uitiata (vt diximus) vel corrupta inteſtinorũ actio. & hũc affectũ, à
quo in hũc modũ vitiat̃ actio, græci διαβήτην (vt Gal. 6. de Loc. affect. tradidit) vel hydropẽ ma- Cap. 3
tellæ (vt idẽ primo de Criſi. teſtatus eſt) appellarũt. Vel vitiũ eſt ratione modi, quo vrina excernitur; quia Cap. 12
vel guttatim mingit, vel cũ dolore, ardoreve, vel cũ difficultate, & labore, multaq; expreſſione, & cona-
tu. priorem affectum (vt quinto Apho. ait Gal.) græci στραγγουρίαν, alterum δυσουρίαν: latini verò ſtil- Cõ. 58
licidium priorem, difficultatem vrinæ alterum appellauere. Sed ne rem confundamus, primum de his
C duobus poſterioribus agamus: deinde & de incontinentia vrinȩ agemus. Quoniam autem hæc omnia,
ſi ad uim vocabuli reſpiciamus, ſymptomata ſunt; actiones ſiquidem læſæ: affectus autem ſunt cauſæ, cum
illæ lædantur: neceſſe ergo eſt hos effectus in proprias cauſas referre; quia affectus ille eſt, qui curatio-
nis rationem nobis poteſt demonſtrare. Fit ergo (vt idem ſexto de Loc. affect. docuit) vrinæ ſtillicidiũ Cap. 4
vel propter acrem, & mordacem vrinæ naturam, quȩ ueſicam ſtimulat, & irritat ad expellendum, & il-
lam cogit excernere paulatim, ſicut recipitur, neque permittit illam tandiu morari, donec inſignis co-
pia colligatur: vel propter infirmitatem facultatis contentricis in veſica, quæ adeò languet, vt nequeat,
vel exiguum quodpiam onus ferre, ſed ſtatim id deponere cogatur. Vnde ſecundum priorem affectum
veſica laborat non ex proprio eius vitio, ſed ex alieno, vt nunc dicemus. alterum verò proprium eſt
eius vitium. Sed fit quoque, cùm ſtillicidium, tùm etiam vrinæ difficultas ex alijs veſicæ affectibus, par-
tim proprijs, partim verò veſica cum alijs laborantibus particulis conſentiente. Proprijs quidem,
quia (ut tertio Apho. ait Gale.) & ex ulcere in ueſica contracto poteſt ſtranguria, & dyſuria excita-
ri, ratione urinæ ulceratas partes pungentis: præterea & ex eryſipelare, inflammationeque, & ab- Cõ. 16
ſceſſu in ueſica concitatis, dum urina loca affecta ad excernendum adigit inſuper ſi ea rectè perpende-
rimus, quæ tertio Aph. tradidit Gal. & ex refrigerata ueſica poteſt ſtillicidium urinæ concitari: immò
& experientia huic rei atteſtatur; quia frequentiſſimè mingimus, cùm frigus perpeſſi ſumus: quod
D etiam ſeptimo Aphor. confirmat Galenus. ubi ait fieri ſtillicidium ob imbecillitatem faculta- Cõ. 22
tis contentricis, quȩ præſertim intemperaturam frigidam ſequitur. Sed & ex uijs aliarum partium, Cõ. 48
cum quibus conſentit ueſica, poteſt (ut cum Hippo. tum Gal. quinto Apho. tradidere) fieri & ſtillici-
dium, & urinȩ difficultas, præſertim verò ex inflammatione uteri, & inteſtinorum. & hoc quidem dupli-
cem habet cauſam: nam affinitate, & uicinia ueſica fit inflammationis particeps, & præterea intume-
ſcentibus his duabus particulis, comprimitur ueſica: ſicut & prȩgnantibus accidit, quando fœtus
grandior fit: parum enim, & ſȩpe mingunt. ſolent autẽ tàm dyſuria, quã ſtranguria facilius autumno,
quàm alijs tempeſtatibus concitari, (ut eodem tertio Apho. Hipp. & Gal. docuere) & ætate ſenili, &
flantibus aquilonaribus uentis. Nam cùm ex refrigeratione ueſicæ, qua imbecillior redditur expul-
trix in ea facultas, quando, aut ex inflammatione, aut ex abſceſſu, uel ulcere occaſionem non ha-
bet, uel ex acrimonia urinæ, ut paulò ante dicebamus, fiunt plerunque hi affectus: ſenectus qui-
dem ſuapte natura frigida eſt, in qua & particulæ, quȩ exangues ſunt, & alioquin natura
frigidæ frigidiores alijs euadunt. ſed & eȩdem facilè à uentis uehementer refrigerantibus, quales

ſunt boreales, qui facilè vſque ad intima penetrant, malè afficiuntur. Autumnale verò tempus du- A
plici nomine propenſa reddit corpora ad hos affectus: primum, quia inæqualis iſtius temporis conſtitu
tio, vt vniuerſum corpus imbecillum reddit, ita longè magis frigidas, & exangues particulas: plurimum ,
enim eas malè habet uaria hęc, & repentina mutatio, tum ad colorem, tùm ad frigus. pręterea verò &
Cō.55 ob id, quia autumno multa congeritur copia acrium, & uitioſorum humotum: vnde ſexto Apho. ait, au
Aph.9 tumnum ex proportione reſpondere morbis ex uitioſis, & corruptis humoribus excitatis, & tertio eiuſ-
dem operis Hippo. ait in autumno fieri morbos grauiſſimos, & acutiſſimos: nam bilis, & exuſtus humor,
cæteriq; vitioſi humores in æſtate geniti vi caloris, ad cutem ab eodem calore euocantur, & per eam ra-
riorem itidem à calore factam (vt eiſdem in locis docuit Gal.) facilius digeruntur, & difflantur, atq; ita
uacuantur. at autumno pręter id, quòd ex inęqualitate, & inconſtantia temporis huius uires omnes fiūt
imbecillę, humores, qui æſtate euocati ad cutem facilius difflati uacuabantur, à ſuperueniente frigore
in autumno repelluntur in interiora viſcera. cui & id accedit, quòd cutis ab eodem frigore denſata, &
conſtipata ineptior ad difflationes redditur. Congeſti itaque uitioſi humores, ſi per urinam à natura
impellantur, illam efficiunt acriorem; atque hac de cauſa autumnus ſolet hos affectus progignere. Nul
lum autem ſermonem de horum affectuum cauſis habebimus. nam & ex his, quæ hactenus expoſuimus,
& illis, quę ſępius ſuperioribus libris tractata ſunt, facilè quiſque vel leuiter eruditus percipere poteſt , B
quę ſint cauſę acrimoniæ vrinæ, imbecillitatis expultricis facultatis, vlceris, inflammationum, eryſipe-
Cō.48 latis, reliquorumque tumorum: atque itidem de ſignis dicemus. Vnde hoc duntaxat expoſito, quòd à
Gal. ſeptimo Apho. acceptum eſt, nempe, quòd ſi cum earum partium dolore ſit vrinæ difficultas, neceſ
ſe eſt, vt occaſionem habeat uel ex inflammatione, vel ex abſceſſu, uel ex ulcere, uel ex inæquali aliqua
intemperatura, uel ex ſpiritu aliquo flatuoſo in illis partibus incluſo: ſed ſi citra dolorem, ſed laborio-
ſo, & multo conatu fiat excretio urinæ, occaſionem habet vel ex facultatis excretricis infirmitate, uel
ex aliquo ſuborto tumore pręter naturam in meatu ceruicis veſicę: conuertemus ſermonem ad ratio-
nem hos affectus curandi. Sicuti difficultatis vrinę, & ſtillicidij multiplex cauſa eſt: ita multiplicem
oportet eſſe curationis rationem. & primum quidem hoc eſt animaduertendum, quod & antea ſępe
monuimus, nimirum quòd quando hoc non ex proprio ueſicæ vitio contingunt, ſed ea cum alijs con-
ſentiente, ratio curationis non à ueſica petenda eſt, neque illi alioquin curatio eſt adhibenda , ſed illi
particulę, cum qua conſentiens ueſica læditur; & proinde de his agere non pertinet ad pręſens inſtitu-
tum: cùm uerò uitium proprium ueſicę eſt, ſi quidem eius uel inflammatio, uel eryſipelas, uel abſceſſus,
uel alius aliquis eius tumor, eadem erit adhibenda curandi ratio, quam ſuperiori capite expoſuimus: nā
in eo de omnibus abundè egimus: itidem etiam ſi ab intemperatura frigidiori contracta in ueſica; illis C
enim tractanda curatio erit, quę vim calefaciendi habent, tàm cibis, & potu, quàm alia medicamento-
rum ratione. vnde eodem loco Gal. ſententiam Hippoc. exponens, quòd meraci uini potio poteſt vri
nę ſtillicidium curare, ait hoc imprimis uerum eſſe, cùm ab intempetatura frigidiori fuerit lęſa veſica:
nam ſi ex inflammatione, uel ex alia ratione, pręcipuè verò ſi cum plenitudine corporis fuerit, potius
uenæ ſectio illi pręſidio eſſe poterit. Sed de eius curatione, quę uel ex ulcere, uel ex calidiori tumore præ
ter naturam ortum habet nihil eſt, cur in pręſentia uerba faciamus, cùm priori capite ſit actū. In remo
uenda ergo frigida ueſicę intemperatura erit calidis inunctionibus utendum, calidis item fomentis, &
calidis cataplaſmatibus, nec non & calidis inſeſſionibus, de quibus etiam neque multa dicemus, cùm an
tea, & ſępe de his ſit copioſus ſermo habitus. Vnde reliquum eſt, ut de his tractationem inſtituamus,
quando occaſione habent ex acritudine urinę. Vbi & hoc conſiderandum, quòd ſemper urina alicuius
acrimonię particeps eſt. nam urina ex humore ſuperuacaneo eorum, quę bibuntur, excreto eo à parte
utili, qua alendum eſt corpus, ut decimo de Facul. ſimpl. med. docuit Gal. tanquam ex materia propria
ſuum habet ortum, cui tamen aliquis ichor bilioſus admixtus eſt, qua ratione & ſudor generatur; ſeroſus
enim humor, qui reliquus eſt ex ſecunda concoctione, partim attractus à renibus in ueſicam, mox excer
nendus depellitur: partim verò cum ſanguine, & reliquis humoribus per uenas in uniuerſum corpus di- D
geſtus, per ſudorem uacuatur. unde uterque is humor & ſalſedinis particeps eſt, & leuiter ſubamarus:
nec ſolum ſapore acritudinem oſtendit, ſed etiam odore; acris enim odor ab vrinā, vt & à ſudore ſpi-
rat. vnde ſi vrina aſpergamus vlceratam aliquam partem mordere non nihil eam videtur. Magna tamē
eſt in urinis diuerſitas, vt ibi expoſuit idem Gal. & id pro diuerſitate, temperaturæ, & ætatis. nam ſenum
vrina acrior eſt, ut pote quia ſalſus, & ichoroſus humor copioſior in ea ętate gignitur; item in bilioſis
naturis, dum tamen corpus benè habet, vrina ſine vlla moleſtia excernitur; quia & vrina ita eſt in his
qualitatibus mediocris, vt non modò non ſit moleſta eius excretio: inimò dum leuem velu-
ti quendam modica ſua acritudine pruritum excitat, quaſi delectamur eius exitu, dum mingi-
mus. Pręterea vero & vię, per quas fertur, non lęduntur; tum quia integrę ſunt: tum ve-
rò quia pręuidens natura aliquando id commodum poſſe ſequi, ſi iuſto fiat acrior vrina, appo-
ſuit quaſdam glandulosas carnes ad ceruicem veſicę, quę lentum, ſed non admodum craſ-
ſum gignunt humorem, quo aliquantò demulcetur acris is humor, præter id, quòd etiam eo
illitę vię, per quos tranſit vrina, facilius ferunt citra morſum eius tranſitum. Cùm ergo vri-
na plurimum mordet, id ab aliquo horum occaſionem habet: nempe quia aut vrina acrior facta eſt;
vel

A vel propter malam victus rationem in cibis,& potu, qui plurimum iecur, & renes calefaciunt: aut quia cibi, vel potus ingeruntur, qni poſſunt acres humores generare,& genitos reddere acriores, vt ſunt cibi ſalſi,vel acres,& tandem quæ ſanguinem vrere, & attenuare poſſunt. ſimiliter autem, & motiones corporis,& exercitationes,quibus cùm vniuerſum corpus,tùm vel maximè iecur, & renes excalfiunt; Aliquando verò non tantum id ab vrina, quia ſe ipſo fit facta ex ſe acrior, petendum eſt, ſed ab aliquo humore, alioquin acriori,qui cum ipſa fuerir mixtus, ſicut eſt aut pituita ſalſa, aut bilis, aut pus aliquod effuſum à renibus, vel veſica. Tertiò verò fit is morſus, quem iuniores arabas ſequentes ardorem vrinæ nuncupant, quando viæ vrinæ exiccatæ ab eo humore deſtituuntur, quem gigni in adenoſis illis caruncalis diximus, quæ ceruici veſicæ aſſident. Exiccantur autem vel ex nimia, & frequenti venere; ex venereo enim congreſſu plurimum illius humoris excernitur: vel ex nimia ariditate, & macie corporis. Lec.82
Vnde pro ratione cauſarum inſtituenda eſt curatio. nam primum auferendæ ſunt cauſæ acritudinis vrinæ, ſi illa ſit ſe ipſa acrior facta; quia ſi id ortum habuerit ex erroribus in victus ratione commiſſis,corrigendi erunt errores illi, & victus ratio mutanda eſt, tàm in cibis, quàm in potu, & in motionibus ad eam, qua deliniri poſſit vrinæ acrimonia, vt eſt ſalſa, & acria omnia, & quæ calida, & nitroſa ſunt, vitentur: ea verò, quæ humectant, adhibeantur, & quæ lenitate quadam prædita ſunt, quæq; ſanguinem
B bonum, & temperatum generant, vt ſunt oua recentia, carnes pullorum gallinaceorum, hædorum, vitulorum, piſces etiam, qui laudantur, dummodo aut frixi, aut multo ſale,aromatibusve, aut rebus validè vrinam cientibus non condiantur. Olera verò congruentia ſunt lactuca,portulaca, endiuia, oxalis,attriplices, & id genus alia. Aceto careant, vel modicè vtantur. Fructus verò ſint pruna, perſica, ceraſa etiam,zizipha imprimis,myxa à græcis dicta,ab arabibus ſebeſten,mala dulcia,cucurbitæ, cucumeres: ſed neque malus eſt modeſtus vſus peponum,& melopeponum;quanuis enim habeant vim ciendi lotia,nullam tamen acrimoniam habent: præterea in ferculis far, & hordeum. Vinum autem non ſit neque potens, & calidum, neque auſterum, ſed leue, & ſub dulce.Quòd ſi præterea corpus videatur redundans vitioſis.& acribus humoribus,purgandum illud erit; ſed prudenter id agendum,vt à valentioribus medicamentis,& acrioribus abſtineamus, vtamur autem leuibus,& lenientibus, vt præcipuè caſſia ægyptia eſt,deinde & manna,ſerum etiam lactis,præſertim caprini,vel aſinini, immò & ipſum copioſè bibitum. Sed in compoſitis, quæ huic negotio poſſunt vtilia eſſe, eſt medicamentum, quod iuniores noſtri diaſebeſten appellant: item & quod diaprunon,quod non ſolutiuum uocant, nempe cui nondum additum ſit ſcamonium. Syrupi verò,qui utiles eſſe poſſunt in hoc affectu, ſunt uiolaceus, & qui ex ziziphis, uel iuiubis conficitur,& qui ex endiuia,ex oxalide; ſed et qui ex papauere quandoque utilis eſt,et qui ex
C portulaca conficitur.et decocta ex eiſdem ſimplicibus,additis liquiritia,et ſebeſten:flores etiam,et folia maluæ, et radices altheæ ad hunc eundem ſcopum pertinent. Aliquando uerò læuitia doloris, uel ardoris cogit medicum localibus uti remedijs, quæ inijcienda ſunt fiſtula ęnea,ad deliniendam aſperitatem et acritudinem,et abraſionem excitatam à mordaci urina. Accommodata autem huic rei ſunt primum album oui conquaſſatum ex aqua roſacea illi addita: lac etiam uel muliebre, maximè uerò ſi ex partu fuerit edita fęmella: aut aſininum,aut caprinum:ſed et ſuccus portulacę,uel plantaginis.ex compoſitis uerò,optimum illud collyrium eſt,quod ſief album arabes,et noſtri iuniores uocant,infectum ſine opio: quanuis interdum et cum opio uti cogat nimia acris humoris,et doloroſa moleſtia. Quòd ſi ex exiccatione, et defectu illius humoris fuerit eiuſmodi noxa contracta, ratione præſertim uictus reficiente, et humectante erit negotium tractandum: ab alijs uerò medicamentis abſtinendum, præter ea, quæ humectationem adiuuant, tàm interius, quàm exterius adminiſtrata, ut ſunt illitiones ex oleo uiolaceo, amygdalino, adipe gallinaceo, butyro recenti, mucilaginibus nuncupatis,ac id genus reliquis; itidemque et cataplaſmatibus eandem uim habentibus, partibus pectinis, ac perineo adhibitis, Sed et iniectis illis, quorum nuper meminimus, per fiſtulam æneam poterunt iuuari. Pręterea uerò et clyſteres ex ſimili materia confecti poſſunt eſſe utiles.

D

De incontinentia urinæ, & de affectu, qui διαβήτης dicitur.
Cap. XI.

POſtremò et de importuno urinæ profluuio ſermonem habeamus, ſiue id ad multam copiam excretæ urinę ſit referendum,ſiue ad incongruens tempus mingendi; nempe quia nequeat retineri urina uſque ad tempus congruens, et inſtitutum: ſicut illis accidit, qui urinam continere nequeunt, ſed uel inuitis, uel non aduertentibus urina effluit: interdum dormientibus,vt illis euenit, qui in lecto mingunt: nonnunquam verò & vigilantibus. Porrò autem, quia ad excrementum feroſum,quod urinę materia eſt, excernendum duo viſcera (vt aliàs diximus) inſeruiunt renes,et ueſica: importuna hæc urinę effuſio, tùm in renum, tùm in ueſicę uitia referri poteſt. ſed de ueſica prius uerba faciamus.Cum ergo duplici ueſica utatur facultate ad continendam urinam,altera naturali,cuius inſtrumentum ſunt fibrę, quibus intertexta eſt ipſa ueſica:altera uerò,quàm medici animalem appellāt,cuius

inſtrumentum eſt muſculus circuncirca complectens ceruicem ueſicę:ſi quidem lędantur hę facultates, A
urina detineri de more nequit, ſed nobis etiam nolentibus neceſſe eſt, ut effluat : uel ſi aliquid etiam in
urina ſit, quod nimium irritet facultatem expultricem, fit urinę expulſio pręter noſtrum inſtitutum.
Lędunt autem facultates inſtrumentorum affectus,nempe cùm ſubſtantia ueſicę,aut muſculus aliquam
intemperiem contrahunt,pręſertim uero frigidam,item & humidam. nam immodicum frigus ferè ex-
tinguit natiuum calorem ipſius ueſicę,quę alioquin frigida,neruoſęq; ſubſtantiæ, & exanguis eſt : humi-
ditas etiam laxat, & emollit fibras, quibus incontinendo ntitur; atq; hoc modo læditur facultas natu-
ralis,quæ detinet. Animalis quoque, cuius inſtrumentum eſt muſculus,ex frigore conſtipante,& denſan-
te fibras neruorum,ex quibus compoſitus eſt muſculus,læditur,ut ſpiritus,qui quaſi uehiculum ſunt fa-
cultatis motricis, per eas deferri nequeant, & humore aut laxiores,& molliores aliquando redditę,uel
etiam repletæ fiunt ineptum,& inutile inſtrumentum.Sed & alia ratione poteſt huiuſmodi muſculus ma
lè affici, nempe obſtructis neruis, ſicut fieri ſolet in paralyſi, ut ſubinde uirtuti præcludatur tranſitus ad
mouentes muſculos : & aliquando reſolui poteſt ſolus is neruus,qui huic muſculo proprius: ſæpius uero
ſequitur obſtructionem, & paralyſin priorum neruorum, à quibus hic deriuatur,& ortum habet. Inter-
Cap. 4 dum uerò reſoluitur is muſculus,ſi id accidat,quod Gal.ſexto de Loc.affec.accidiſſe cuidam narrat,cui
ex luxatis uertebris ſpinæ inferioribus è regione ueſicæ comprimebatur neruus proprius ad hunc muſcu B
lum pertingens : aut ſi alioquin ſit malè affectus . Sed nos & alia interdum ratione obſeruauimus uitio
iſtius muſculi factum eſſe urinę incontinentiam; & id, quando muſculus is tranſuerſus, aut reciſus , aut
dilaceratus eſt : quod aliquando in ijs fit, quibus lapis ueſicę extrahitur, cùm prægrandis eſt,uel opera
tor imprudens: fit enim inciſio in perineo inter teſtes,& anum . nam ceruix ueſicæ inciditur,et ſi qui in
cidit,magnam fecerit inciſionem,ut uniuerſus reſcindatur muſculus: uel ſi aliquando inciſio quidem nó
fuerit iuſto maior : fuerit autem lapis inſignis magnitudinis, dum vi ab operatore euellitur, & extrahi-
tur, propter vulnus dilaceratur : quo deinde fit, vt quanuis vulnus curetur, & ad conſolidationem duca
tur, ſemper tamen illi hoc incommodum patiantur, vt continere vrinam nequeant , ſed effluat ipſis no
lentibus. Præterea verò interdum fit hæc vrinę incontinentia , non quidem ſemper , ſed tantum in ſom-
no, quod vitium ad pueros ſæpius pertinet, duplici ratione: nam cauſa iſtius ſympromatis eſt; quia mu-
ſculus is mollior ex multa humiditate fit : non eſt autem affectus adeò magnus , vt dum vigiles ſunt, &
aduertunt , non poſſint vrinam continere : ſed in ſomno vbi ſopita eſt vis animalis motrix , & ſentiens ,
facillimè elabitur vrina: cui accedit,quòd in pueris ſomnus profundior eſt. ſed & acrior vrina pungens,
& ſtimulans interdum cogit hominem vel nolentem mingere. Eos, qui in ſomno vrinam nequeunt con
tinere, ἐνουροῦντας græci iuniores ſecuti arabas mingentes in lecto dicunt : Aliquando etiam copia vri- C
næ,quam renes à venis attrahunt, ac in veſicam impelluut, occaſioni eſt, cur vel nolentes cogantur min
gere, ſtimulata facultate à multa vrinæ copia aggrauante veſicam. Eſt & aliud vitium in excretione vri
næ, quod non amplius in aliquem veſicæ affectum referri poteſt,ſed in renum intemperiem . In hoc au-
tem morbo ægrotantes ſitiunt,ac bibunt plurimum: potus verò ita excernitur per veſicam,vt fuerat ebi-
bitus,aut nihil,aut parum admodum immutatus:plerunque enim eundem odorem,& ſaporem ſeruat,ſi
cut quando bibitur. Vnde affectus is ſimilis eſt,quatenus ad potum pertinet , illi differentiæ profluuio-
Cap. 12. rum alui (ut Gal.primo de Criſi.& ſexto de Loc.affec.expoſuit) quæ lienteria,vel leuitas inteſtinorum di
citur. nam ſicuti in hac cibus vt comeditur, ita citra vllam tranſmutationem excernitur: eodem modo
Cap. 4 etiam in diabete: (ſic enim hunc affectum nuncuparunt græci medici; quanuis,vt ibidem ait Gal.& ma
tellę hydropen, & dipſacum quidem eorum appellarint,tùm ab vrinæ , & humoris excreti copia , tùm
verò à ſiti, quæ ægrotantes ſolet vrgere)ea tamen inter hos affectus (vt eodem ſexto de Loc.affec. inquit
Gal.) intercedit differentia,quòd lienteria, quæ ſolet ſæpe comes eſſe caninę famis,paulatim videtur con
trahi: nam manifeſtè diſcerni poteſt, quando incipit,ac item quando increſcit,& quando iam in vigore
morbus eſt. in diabete verò, non item ; immò videtur repente ferè oriri,& conſiſtere.Cuius rei rationem
reddens Gal. ait; quia cibi appetitus, cuius (vt aliàs fuit expoſitum) ſedes eſt in ore ventriculi , animalis D
eſt appetentia, quę ſine ſenſu,& cognitione eſſe nequit. renum verò,ad quos pertinet humorem ſeroſum
attrahere, appetitio naturalis eſt, & citra ſenſus aliquam perceptionem: ideò principium, & incremen-
tum affectus iſtiuſmodi, quo immodice appetit,ac ſubinde attrahit,non ita animaduertimus, quia ſen-
ſum latet, vt vix,quando conſiſtit, percipiatur: propterea repente fieri videtur ; quanuis & ipſe ſua ha-
beat tempora . Eſt autem affectus huius vniuerſa ratio renum imbecillitas, cum deſiderio tamen attra-
hendi aquoſum humorem à venis, & iecinore. Nam ſicut interdum accidit in ijs,qui lienteria laborant,
quòd continenter ferę canina fame tenentur , atq; ſemper ferè comederent ; uerum ut comedunt , quia
ventriculus imbecillior nequit grauitatem cibi perferre , ita etiam abſque ulla ferè tranſmutatione cibú
deijcit ad inteſtina. Non alio quoque modo renes interdum uehementi appetitione attrahendi urinam
tenentur ; ſed mox attractum præ imbecillitate continere nequeunt, at ſtatim ad ueſicam per urinarios
meatus delabi ſinunt, quam poſtea et ueſica eius pondere excitata excernit . Sed ubi iam de renibus de
ceſſit urina in ueſicam,iterum non ſatiati trahunt è proximis uenis ſeroſum humorem,qui ſanguini im-
mixtus erat, quo ubi ſanguis fuerit deſtitutus,uaſa eum continentia exiccata à iecinore attrahunt: iecur
uerò & ipſum humoris indigum à uentriculo , & inteſtinis attrahit . unde exiccantur uenæ uentriculi,
præſertim

A præſertim quæ ad os uentriculi attinent: quo fit, ut potus deſiderium in uentriculo excitetur; quod ſo-
lum ad animalem facultatem pertinet: reliquæ verò aliarum partium rationes omnes ad naturalem ſpe
ctant. ſed mox fit quaſi repetitus circulus; quia ſtatim ex ventriculo iecur rapit epotum humorem, & à
iecore venæ, à venis renes, & hæ iterum à ventriculo: vnde fit, vt aſſiduè ſitiant, neq; potu ſatiari poſſint,
& plurimam etiam vrinæ copiam excernant, quæ tamen videatur omnino idem humor, quem biberāt,
ac ſi per fiſtulam tranſiſſet: vnde & diabetis nomen deductum eſt; διαβαίνειν.n. græcè ſignificat permea
re, vel tranſire: propterea Paulus ait, quòd diabetes eſt velox tranſitus eorum, quæ bibuntur. ſicuti & alia
nomina, quibus vſi ſunt in hoc affectu exponendo, & ipſa à varijs ſymptomatibus, quæ in eo ſolent con-
tingere, deſumpta ſunt. nam & dipſacus à ſiti dictus eſt, & ſcyphon, & multa alia iſtiuſmodi. Quoniam
verò (vt diximus) in eiuſmodi affectu omnes conſentiunt eſſe ſummam ferè renum imbecillitatem, in re
nibus autem ſunt illæ eædem quatuor naturales facultates, quæ & in alijs omnibus particulis, attrahen-
di nimirum, continendi, tranſmutandi, ac demum expellendi: duæ imprimis in hoc affectu omnino
imbecillæ videntur, & (vt Gal. primo de Criſ. ait) quaſi emortuæ; illæ verò ſunt contentrix, & commuta Cap.
trix, cùm ne minimo quidem tempore continere humorem renes poſſint, vt non mutatus omnino eſſe 12.
ratur: attractix tamen (vt ait Paulus) vigere adhuc videtur, cùm multa, & vehemens fiat attractio; quan
B uis Gal. non tantum in robur attractricis facultatis referat ſexto de Loc. affec. multam hanc attractionē,
quantum in ſummum deſiderium humoris: ſicuti in fame canina ob immodicum cibi deſiderium mul-
tus aſſumitur cibus, potius quàm ratione aliarum virium robuſtarum. neque alia intercedit differentia,
niſi quòd in canina fame appetitio ea ad animalem facultatem pertinet ventriculi: in diabete ad natu-
ralem, cùm citra cognitionem, vel ſenſum fiat illud deſiderium. Neque tamen Paulus præter rationem
locutus eſt; quia ſi vis attractrix non id roboris haberet, vt poſſet attrahere, nihil faceret deſiderium. præ
terea verò neque expultrix facultas videtur deiecta, cùm confertim vrinam ad veſicam impellat. At ve- Lec.92
rò quanuis (vt ſæpius in prioribus libris diximus, & hæc etiam eſt Gal. ſententia) imbecillitas particula-
rum, in quam ſolent interdum medici rationes affectuum referre, generalis quædam res eſt, & veluti cō
fuſa, quæ nihil prodeſt ad curationis rationem, niſi determinetur, & diffiniatur per rationes, & cauſas, à
quibus pendet ea imbecillitas: ſolet etenim ſemper ab aliqua intemperatura, aut ſimplici, aut compoſi-
ta ſuam originem trahere: nihilominus in explicanda hac imbecillitate antiqui quidem medici ſatis vi-
dentur obſcuri, & perplexi, præſertim verò græci; Gal. enim non videtur retuliſſe, quòd me legiſſe memi
nerim, à qua intemperatura fiat hæc tanta renum imbecillitas: Paulus verò diabeten ſequi immodicū
calorem ſenſiſſe videtur: vnde vniuerſam curandi rationem per refrigerantia inſtituit: quem & Aetius,
C ſi & ſymptomata examinauerimus, quæ ab ipſo, maximè verò ex Aretei ſententia referuntur, & curatio
ni ab ipſo inſtitutæ attenderimus, ſequi viſus eſt. Sed Alexander Trallianus apertè huic ſententiæ adhæ-
ſit. Areteus tamen aut confuſè locutus eſt, aut ſibi ipſi non conſtare videtur. nam ſtatim à principio eius Cap. 8
tractationis lib. ſecundo hunc affectum ex cauſa frigida, & humida ortum habere ait: mox verò referens
ſymptomata illum concomitantia, in illis recenſet hypochondriorum æſtum, & ardorem, & multa id
genus alia, quæ in calorem potius, quàm in frigus ſunt referenda. Sed ſi velim eorum rationem habere,
quæ à me obſeruata ſunt, dum Venetijs facerem medicinam, non poſſum, non niſi aſſentiri arabibus me
dicis in hac affectione, Auicennæ inquam, & alijs, quos ipſe in hoc ſecutus eſt: nempe quòd ſæpius dia
betes ſequitur intemperaturam calidiorem renum vel cum materia, vel citra, quæ cauſa eſt, quòd renes
immodicè attrahant à venis, & iecinore, & ſic ſubinde: aliquando tamen etiam à frigidiori, præſertim
verò poſt potum immodicè frigidum, aut alioquin ex nimia internarum partium refrigeratione præci-
puè verò renum ortum habet. Ego enim tres vidi eo tempore, quo Venetijs verſatus ſum, qui hoc affe-
ctu cruciati ſunt: ſed ſatis erit, ſi duorum meminero. Prior fuit mulier nobilis, & Abbatiſſa cuiuſdam
monaſterij Muriani, quæ ex uehementibus animi perturbationibus afflicta ob ingentes perſecutiones,
D quas paſſa erat, incidit in hunc morbum: affligebatur autem ſiti ineſtinguibili, neque etiam per potum
leuabatur: linguam enim ſtatim etiam à potu aridiſſimam habebat: æſtum ingentem in viſceribus per-
cipiebat, continenter febre detinebatur, inquieta plurimum erat, & tandem, cùm iam, anteaquàm medi
co curandam ſe traderet, morbus plurimum inualuiſſet, & ipſa admodum eſſet emaciata, ex eo obijt:
& procul omni dubio calidus affectus fuit. Alter verò vir erat, & ille quidem nobiliſſimus frater reue-
rendiſſimi Cardinalis Piſani: hic cùm febre laboraret, & ea ſatis maligna, atque ſitis, quæ neque etiam
multa erat, eſſet impatiens, bibere nolebat, niſi gelida ferè eſſet aqua, & reliqua, quibus in potu utteba-
tur; quę quidem iubebat in puteis demiſſa urceis perpetuò ſeruari. unde ad eam imbecillitatem renes
deuenere, ut potus omnino immutatus mingeretur, ſeruans eundem colorem, conſiſtentiam, ſaporem
que, & odorem. utebatur autem primum propter febrem iuleb roſaceo diluto ex aqua, & urina, quæ pau
lò poſt à potu mingebatur, eadem omnino uidebatur, quæ prius erat in cyatho, antequàm biberetur,
eundemq; referebat colorem aſpicientibus, & odorem olfacientibus: ſed & quidam, qui illi miniſtra-
bant, guſtare uoluere, qui affirmarunt, neque in ſapore ullam factam immutationem. neque hic uehe-
mentiſſima ſiti urgebatur, quanuis & ipſe ſitiret, neque oris tanta ariditate, ſicuti Abbatiſſa, neque in
præcordijs ullum æſtum percipiebat, qui tamen & ipſe ex eo morbo interijt, & proculdubio omnis huius
morbi ratio ex nimia inſtrumentorum urinę refrigeratione ortum habuit. Sed de his ſatis ſuperq; di-
ximus:

ximus: unde iam opportunum erit orationem ad curationis rationem conuertere. Quemadmodum A
verò duplicia ſunt urinę inſtrumenta: ita duplicem occaſionem poteſt habere urinæ incontinentia. ſed
prius de ea loquamur, quæ uitio ueſicæ fieri ſolet. Quod item duplex eſſe poteſt: nam uel ad naturalem
ueſicæ facultatem, nempe cum naturalis facultas expultrix facta eſt imbecillior ex humida, uel frigida
intemperie: aut ad animalem, quando aliqua labes in muſculo hærente ceruici ueſicæ contracta eſt, pertinet: & cum hæc aut eius muſculi paralyſin ſequi ſoleat, ad locum, ubi de reſolutione neruorum fuit ſer
mo habitus, magis attinet eiuſmodi curatio. Sed ſi reciſus fuiſſet muſculus tranſuerſus, ſicuti aliquando
accidit illis, quibus per inciſionem extrahitur lapis, maximè uerò mulieribus, quæ breuiorem habent
ueſicę ceruicem, curationem nullam admittere poſſet. At ſi ex intemperie frigida, & humida fuiſſet ſub
ortus is affectus, ſi quidem cum materia eſſet, & ab uniuerſo corpore, uel particulatim ab aliquo alio mē
bro foueretur ea intemperatura, neceſſe eſſet prius fomentum id ſubtrahere per euacuationem humoris
frigidi, vel humidi, vt ſæpius in prioribus libris docuimus: mox verò locus affectus localibus remedijs
ſcurandus eſſet. at ſi aliunde non haberet fomentum, medicamentis digerentibus, & diſcutientibus eſſet
tollendus præſens humor, & præterea calefacientibus, & ſiccantibus remouenda intemperies morboſa,
tùm fomentis, tùm etiam illitionibus, emplaſtriſque, & balneis, vel inſeſſionibus: de quibus cùm ſupe-
rius non ſemel fuerit habitus ſermo, in præſentia alioquin non habebimus. Ita etiam refrigerantibus a- B
gendum erit, ſi fuerit laxitas interdum contracta ex nimio calore, quod tamen rarò contingit. vt tamē
omnia eiuſmodi remedia non ſint alicuius aſtrictionis expertia. Sed quia eadem ferè & horum affectuū
curatio, ſicut & diabetis; ideò de diabete curando iam agamus. In quo negotio duo nobis ſcopi in vni-
uerſum conſtituendi ſunt. Alter quidem communis eſt omnibus morbis, in quibus humores ad aliquā
particulam importunè, & ratione morboſæ alicuius cauſæ præcipites feruntur. is verò eſt, vt ab ea auer-
tatur impetus eius humoris, & aliò conuertatur per reuulſionem, aut deriuationem. Alter autem, qui
morbis omnibus ex humorum intēperie excitatis cōis eſt, nempe vt ea intemperies contrarijs quidem
& accommodatis remedijs temperetur, & corrigatur. ſed de priore priorem habeamus ſermonem. Quo
niam autem venæ ſectio ſemper habita eſt præ omnibus ferè alijs remedijs in reuellendo efficax, quando
opportunè fuerit adminiſtrata, Aetius cui aſſentitur & Paulus, venam ſecari ſtatim inter principia lau-
dant, & antequàm inualeſcat, & antiquetur morbus. nam & refrigerare quoquo modò poteſt iecur, &
vniuerſum corpus, atq; reuellere, auerterenq; impetum humoris ad renes. Hoc tamen monet, quòd tan-
tum inter initia videtur eius vſus eſſe tutus; quia cùm morbus firmatus eſt, vires facilè cōcidere poſſunt.
Verùm in hoc hæc ſola videtur difficultas, quòd principia illius affectus non ſunt cognitu facilia, vt Gal.
Cap. 3 quoq; ſexto de Loc. affect. viſus eſt inſinuare voluiſſe, cùm ait, quòd quanuis ex proportione reſpondeat C
his affectus caninæ fami; in hoc tamen differunt, quòd canina fames paulatim fit, & increſcit: diabetes
verò repente. & huius rationem refert; quia appetitio canina cum ſenſu eſt: ideò non ita facilè latere po
teſt: ſed renum appetentia immodica ſenſum latet: & licet eam ſequatur mictus ſolito copioſior, id ta-
men non aduertitur; & ideò decipit. ſi tamen diligens ſit medicus, qui præterea & tempeſtiue ſit accerſi-
tus, percipiet rem vel ēt inter initia, dū conſiderabit, ęgrotantem maiori aliqua tentari ſiti, quàm ſit ſo
litus, & ſubinde citius etiam, & plus, atque frequentius ſolito mingere, atq; interrogauerit, an aliquam
occaſionem habuerit pręcedentem, cur potuerint renes plus iuſto calefieri, iecurq;, & tandem vniuerſum
corpus, ſicuti incommoda equitatio, indumentorum calidiorum & dorſo hærentium uſus: præterea ve
rò ſi cibis, & potibus calidioribus uſus fuerit, & alia multa, quæ ad eandem rationem in potu pertinent.
De ijs autem præſertim, quæ calefaciunt, in præſentia loquimur; quia de affectu eo nunc eſt inſtitutus
ſermo, qui intemperiem calidiorem ſequitur. Nam cùm comes eſt frigidioris, nullum reperio, qui detra
hendi ſanguinis meminerit. Vbi autem ſit vena ſecanda, imprimis ea ſeccanda, quę in cubito ſolet ſeca-
ri, interior nimirum, quam baſilicam vocant, & potius dextra, cùm proximè magis, & rectè iecur reſpi-
Apho. vlt. ciat: Sed omnibus alijs rationibus, quibus auerſio fieri poteſt, procurandum eſt, vt auertatur humoris
motus à renibus, imprimis verò eo pacto, quem Hip. indicaſſe videtur quarto Apho. & ibidem Gal. ex- D
poſuiſſe, cùm ait, quòd vrina multa noctu reddita paruam ſignificat deiectionem alui. Quo theorema-
te videtur ſignificaſſe, quòd in alui profluuijs, ſi humoris ab aluo ad veſicam fiat auerſio, alui profluuiū
minus fit, & tandem ſiſtitur; atq; etiam vice verſa, ſi immodica fiat vrinæ excretio, illi facilè ſuccurrimus
facta aluo citatiori, & fluidiori. Vnde in libello de Hirudinibus, reuulſio. cucurb. & c. ait Gal. vrinæ proflu
Cap. 2 uia ad alui deiectiones, & ſudores eſſe reuellenda: præterea verò & in mulieribus ad vterum, vt idem ſe-
Cō. 7. cundo lib. in ſextum Epid. addidit. Quare interdum clyſteribus agendum: aliquando verò & medicamē
tis, non tamen acrioribus, ſed facilioribus, & potius refrigerantibus, vt eſſent manna, tamarindi, caſſia, ſy
rupus roſaceus ſolutiuus appellatus, diaſebeſten dictum electuarium, & diaprunon, vtraque vero citra
ſcamonium, & frequentius quidem, minori vero copia data, quantum nempe ſatis eſſe poteſt ad lenem
aluum reddendam, vt ſæpius repetita cauſa ſint, cur natura aſſueſcat ad aluum conuertere motum hu-
morum, qui pręcipites ad vias vrinæ ferebantur: ſed potentior erit reuulſio, atq; veræ reuulſionis ratio-
nem habens, ſi uomitus cieatur: unde Aetius ſenſit, quod dum plurimum ſitiunt, copioſus ſit illis po-
tus dandus, frigiduſque, atque à potu ut cieatur uomitus: hoc enim ſperat ſimul & calidam intemperię
temperare, & profluuium urinæ reuellere, auerterenq;, & ſiti poſſe opem ferre. Præterea uero & commo-
dum

A dum remedium, atq; opportunum ad ſudorem ciendum putauit Aetius, ex ſententia tamen Aretei, ſi paretur balneum in dolio appoſita aqua dulci, & calida, dolioq; ita ſinteo cooperto, ut caput extra exertum ſit, atq; ita poſſit inſpirato aere frigidiori, atq; odoribus ad nares oblatis, frigidis tamen, vt ſunt roſarum, violarum, & id genus alijs recreari: nam & reuulſionis hoc rationem habet, conuerſo ſanè humoris impetu, qui intro ferebatur ad renes, aliò, hoc eſt, extra, & ad cutem. prӕterea & ſi aqua actu calida ſit, vnde excitatur ſudor, vapor tamen eius poteſtate frigidus poteſt intemperiem calidam remittere, atque ita vtraq; ratione prodeſſe. Prӕter reuulſoria autem remedia, & illis ſuus eſt locus, quӕ refrigerent, & quoquomodò partes roborent, tàm exterius adminiſtratis, quàm interius aſſumptis. Vnde olera refrigerantia omnia tanquam vtilia non parum ab antiquis laudantur, vt ſunt lactuca, intybus, vel cichoriũ, endiuia, & cichoreacea omnia, prӕterea & oxalis, & quӕcunq; iſtius ſint generis; in quibus tamen non ſit multa vis vrinam ciendi. Ex ſyrupis verò illi, qui ex ſuccis vel decoctis harum itidem herbarum conficiuntur, commodi ſunt: prӕterea & qui ex ziziphis, vel iniubis, quiq; ex portulaca, ex violis, roſaceus quoque recens: interdum & qui ex papauere conficitur; non erit inutilis, cùm & refrigeret, & ſomnum conciliet. Cibi etiam refrigerantes, & qui non facilè corrumpi poſſunt, vt fercula ex fare, vel ex hordeo, & alijs id genus, quӕ tamen ad lenitatem alui potius ſint opportuna, vt ex cucurbita, & id genus alijs B conueniunt. Grӕci & pepones laudant, dummodò citra ſemina, & interiorem partem comedantur. Potus verò & refrigerans, & actu frigidus offerendus eſt: vnde neq: vina potentia vtilia erunt, neq; ea, quӕ vim ciendi lotia habent, ſicuti illa ſunt, quӕ tenuiora ſunt; ſed potius aliquantiſper craſſiora, neq; tamen auſtera, & quӕ vim ſiſtendi aluum habent: nam alui lenitas ſummopere prodeſt in hoc affectu. Exterius quoque medicamenta, quӕ refrigerent, & roborent, opportuna ſunt, ſicut ceratum refrigerans, quod refrigerans Gal. nunc appellant, & roſaceum vnguentum Meſue, & id, quod ſandalinum appellant, ſi dorſum, & lumbi, immò & hypochondria deliniantur. Aetius verò, & Paulus laudant cataplaſma ex flore polentӕ ſubactӕ, ex oxyrhodino prӕcordijs apponendum. Poſſunt innumera eius generis medicamenta componi, tum ex ſuccis, vel folijs earum herbarum, quarum ſupra meminimus, tùm etiam ex decoctis: quorum tempori parcentes non meminimus. Cùm verò ex frigore factis renibus imbecillioribus ortum habuerit diabetes, contraria ratione vti oportebit, quatenus ad medicamenta pertinet. Nam reuulſoria remedia huic etiam differentiӕ erunt opportuna; quia & vomitus commodus erit, prӕſertim verò à cibo, vomitorio verò ex rafano. prӕterea & quӕ ſudorem ciere poſſunt, vt tamen balneӕ vim potius calefaciendi habeant: vnde ſudare in locis balnearum mineralium & ſuapte natura validarum vtile erit. Prӕterea etiam plurimum prӕſtabit ſi aluus lenis fiat, ait Auicenna, lenibus clyſteribus, qui tamen cale-C faciant, ſicuti impoſito oleo chamӕmelino, anethino, ex amaris amygdalis, & aliis id genus, parato et decocto cum ijs, quę calefaciant, non tamen aſtringant, vt ſunt ea ſimplicia, ex quibus olea confecta prodeſſe poſſunt, decocta cum malua, beta, mercuriali, & ſimilibus. Tandem etiam aliqua purgatio per medicamenta vtilis eſſe poteſt, prӕſertim verò ex aloe. Auicenna enim conſulit, vt per interualla aluus ex aloe cieatur exhibitis undecim pilulis ciceris granum magnitudine ӕquantibus. Sed & vſus rhabarbari mihi videretur non inutilis. Quantum verò ad rationem potus pertinet, atque ad reliquam victus rationem, potu vtatur potius calido, & odorato, cibis etiam calidioribus, & calidioribus balneis, prӕſertim poſt corporis expurgationem, & ſuffumigijs, & euaporationibus, vt de balneis paulò antea dicebamus: immò & cucurbitularũ vſus citra tamen inciſionem, tùm vt calefaciant, tùm vt exterius humorem attrahant, commendatur: ſicut & frictiones, prӕſertim extremarum partium, & exercitatio modeſta. Sed hic finem his, quӕ de affectibus ad inſtrumenta urinaria pertinentibus erant dicenda, imponamus, & orationem conuertamus ad inſtrumenta, quӕ ad generationem, & propagationem ſobolis attinent, et ad librũ undecimum progrediamur.

D

VICTORIS TRINCAVELLII DE RATIONE CVRANDI

particulares humani corporis affectus.

LIBER VNDECIMVS.

De affectibus earum particularum, quæ generationis & generis propagationi inſeruiunt: primumque de inſtrumentis, quibus natura utitur, ad conſeruandas animalium ſpecies. Cap. I.

Ie.93. NATVRA, quæ res has adminiſtrat, quibus mundus hic inferior conſtat illis ac eorum ſaluti, & perpetuitati, vt pote quæ ad mundi abſolutionem perfectionemq́; pertineant, omni ope proſpicit. & quid naturam dico, & non potius Deum? qui naturæ auctor eſt, & cuncta (vt ſacræ literæ teſtantur) leniter, & ſuauiter diſponit, cuiuſq́; inſtituto natura agit, quæcunque agit; cùm hoc ſit omnia ſuauiter, & leniter diſponere, adminiſtrareque, res videlicet ipſas vt earum fert natura, regere, & gubernare. Quare cùm inferiora omnia, quippe quæ ex forma, & materia conſtant, ortū habeant & interitū, neq; perpetua ſingulatim eſſe queāt: (hoc enim eorum naturæ, proprijsq́; legibus, quibus particulatim regitur mundus his inferior, repugnat) ſatis illi eſſe poteſt, ſi ſeruentur perpetua communi quadam ratione, & ſecundum ſpeciem. Seruari autem perpetua facilè per ſucceſſionem quandam poſſunt philoſophicè loquendo; nimirum quia ſicuti, quæ ortum ſemel habuere, ea lege orta ſunt, vt tandem occidant, & aucta ſeneſcant: ita coguntur tandem deſinere. vnde antea quam priora occidant, oportet, vt alia ſubinde oriantur, quæ in eorum, quæ iam occidunt, locum ſuffecta, ſuccedant. Et ſicut varia eſt horum omnium naturæ conditio, ſi eorum perfectionem, imperfectionemve reſpicere voluerimus: ita quoque non eſt idem modus in omnibus, quo fit eiuſmodi ſucceſſio, & ſuffectio. Nam prima elementa, quæ & ſimpliciſſima ſunt inter corpora, perpetua quidem ſecundum eorum vniuerſitatem ſeruantur: per partes verò generantur, & intereunt, & ex mutuis inter ea tranſmutationibus, generatione inquam, & interitu ſecundum partes, fit tùm perpetuitas, tùm verò ſucceſſio, & conſeruatio. In mixtis verò pro eorum varia natura diuerſa eſt etiam conſeruatio. nam omnis ferè ſucceſſio, & perpetuitas in aliquibus, quæ imperfectiora ſunt, pendet à perpetuitate, & ſucceſſione ſuarum cauſarum: ſicut ſunt tonitrua, grandines, fulgura, fulmina, & id genus reliqua, quæ varias affectiones in ſublimi loco concitatas ab elatione vaporoſæ materiæ à terra elatæ vi caloris ſolis, & ſtellarum, ſequūtur, à quibus pro ratione, qua motu ſuo diuerſimodè inferiora hæc afficiunt, & diuerſis aſpectibus reſpiciunt, varia etiam diuerſis temporibus eiuſmodi genera affectionum ſubinde excitata ſuccedunt. Ita etiam quædam, quæ quaſi ſpontaneam ex putredine generationem habent, cùm nunquam deſint in hoc inferiori mundo occaſiones putredinis, nullum etiam periculum eſt, quòd hæc deſinant, ita vt vel hic, vel alibi non reperiantur, quæ & ipſa diuerſam naturam, variamque ſpeciem conſequuntur pro ratione diuerſæ putreſcentis materiæ, & diuerſi putredinis modi. Atque hæc quidem cùm alioquin imperfectiora omnino ſint, vt imperfecta ſunt, ita neque tantam curam requirunt, neque inſtrumenta tam diuerſa, quibus & generari poſſint, atque etiam poſtquam genita ſint, regi, & adminiſtrari, vt commodè & eſſe, & agere poſſint: ideò & magis confuſa initia habent, vnde tùm fiant, tùm verò adminiſtrentur. Sunt præterea & alia, quibus non modò externo auctore, & initio, vt generentur, & per ſucceſſionem fiant perpetua, egent, verùm & interna cauſa; nempe quia in ipſis initium aliquod diſtinctum continent, quo

poſſint

A poſſint genus propagare, & alia in locum intereuntium ſubſtiture: vim enim à natura habent, qua in ſe
ipſis poſſint aliquam ſubſtantiam gignere, quæ poſtea tùm à cœleſti, & ſolis calore, tùm à proprio illius
in quo genita eſt, vel ab alio illis ex proportione reſpondente fota, ex congruente materia, & apta, quam
partim ſecum affert, partim aliunde attrahit, per multas transmutationes medias tandem tale alterum
efficit, quale illud erat, ex quo, & à quo primum genita fuerat; & huiuſmodi ſubſtantia ea eſt, quam græ
ci ſperma, noſtri ſemen appellare conſueuerunt. Ea autem vis ſolis viuentibus à natura tradita eſt: quæ
cùm diuerſa ſint natura, & perfectione, ita etiam magis, & minus dearticulatam, & determinatam ra-
tionem, tàm ſeminum, quàm earum rerum, in quas iacta ſemina cohaleſcere, & pululare poſſunt, requi-
rant, neceſſe eſt. Nam plantarum ſeminibus terra apta, & fæcunda ſatis eſt, quæ adiuta à ſuperiorũ cor-
porum calore ipſa foueat, vt germinare poſſint, & in plantam, vel arborem tandem creſcere: ab ea enim
materiam generationi, & incremento congruentem attractam ſuſcipiunt, & per natiuum calorem, quẽ
à ſuo auctore conſecùta ſunt, paulatim eam transmutando concoquunt, & tandem ad abſolutionem
perducunt. Animãtia verò longè ſtirpibus perfectiora, ad omnes ſuas actiones, pluribus, diſtinctioribus,
& exquiſitioribus egent inſtrumentis, & materiam, ex qua generentur, magis elaboratam, & locum etiã
in quem effuſum ſemen diligentiùs poſſit cuſtodiri, & foueri, atque iuuari, vt exquiſitiores poſſint ab eo
B ſuæ actiones prodire, requirunt. nam animantia teneriora ſunt, & humidiora plantis: hæ enim terreſtri,
& duriori ſubſtantia conſtant & generantur, & ſemina duriora, ſolidioraq; generant, quæ ob ſolidam,
& duram ſubſtantiam non ita facilè diſſipare, ſinſi ingique, & omnino lædi poſſunt: ideò neque etiam tan
ta egent cuſtodia, ſed ſufficit illis, vt ſint proiecta in terram, quæ illis poſſit ſubminiſtrare humorem natu
ræ ſuæ congruentem, ex quo & planta inter initia gigni, & mox etiam commodè ali poſſit, accedente
tamen auxilio, & fotu à calore ſolis, & ſtellarum, quæ in actum deducant facultatem à planta ſemini
ingenitam, quæ niſi à ſuperiori natura ad actum deducatur, ipſa per ſe nihil poteſt. Semen verò animan
tium, quæ præſertim in humida, calidaq; ſubſtantia omnem et generationis rationem habent, et præte-
rea incrementi, et alimenti, quæq; mollia, et tenera membra antequàm per ætatem ſicceſcant, aut plera-
que habent, aut omnia, quæq; ex fluido, liquidoq; humore aluntur, neceſſe eſt, vt et ipſum humidum, et
fluidum ſit, cùm (vt Ariſtoteles docuit) ſit veluti excrementum vltimi alimenti, vtile tamen: vnde neceſ-
ſe itidem eſt, vt ſimile ſit illi: orta enim (vt docuit Gal.) ſolent initijs ſuis atteſtari. et proinde cùm ipſum
per ſe, niſi ab aliquo contineatur, nequeat conſiſtere, neceſſe eſt illud primum ab aliquo comprehenſum
contineri, ne diffluat, et dilabatur: deinde vt pululare poſſit, quod præter communem ſolis calorem acce
dat et calor illi ſimilis, vnde genitus eſt, hoc eſt natiuus animantis calor; quia exactiori, et magis dearti
C culata motione eget: idcirco præter vim, et calorem ſemini inſitum alio opus eſt, à quo iuuetur, et quaſi
in actum ducatur, neque ſatis illi eſt vniuerſalis, et cœleſtis, neque proprius, et inſitus ſemini, ſed eius etiã
opem deſiderat, à quo ortum habuit. vnde Dei, et naturæ inſtituto factum eſt, vt aliquod in animanti
crearetur membrum, in quod proiectum ſemen facilè excipi, contineri, comprendique, ac foueri poſſit:
quod quidem vterus, vel vulua latinè dictum eſt, ὑστέρα, à græcis; qđ et figura ea efformatũ ẽ, ὑστέρα, et ea
ratione ſubſtantiæ conditum, vt facilè ſemen, cùm alioquin proicitur, ſuſcipere, et ſuſceptum continere
poſſit, et ſeipſum colligens, et quaſi conſtrigens vndique illud comprehendere, complectique: ita enim
fit, vt comprehenſum ſemen, cùm neque alioquin diffluere, neque fluitare queat melius foueri, et quaſi
coqui poſſit. Cùm verò, vbi genitus iam fœtus viuere incipit, et nutriri, illum oporteat et augeri, et præ-
terea quanuis in ſemine, ſi medicos, Galenum præſertim et Hippocratem ſequamur, præter vim procrea
tricem, et efformatricem fœtus, ſit aliquid, quod materiæ, vnde generanda ſunt aliqua membra in animã
te, ea inquam, quę ab illis ſpermatica nuncupantur, neceſſe tamen eſt et aliam ſuppeditari materiam, ex
qua poſteaquàm genita ſunt, alantur, itemque et alia, quæ carneam ſubſtantiam habent, generentur: ſed
cùm in animante ſit uterus, immò intra ipſum animal, non erat omnino rationi conſentiens, quòd ex-
trinſecus huiuſmodi materia ad hæc omnia apta eſſet petenda, ſed potius intrinſecus et in ipſo animan-
D te; et cùm eam uterus ipſe, quanta eſſet ſatisfactura, ſubminiſtrare minimè poſſit; ut pote quoniam non
poterat conſtitui niſi ex ſubſtantia, quę ſuapte natura exanguis eſt, quali conſtant membranæ, uel nerui,
quæ facilè diſtendi, et per diſtenſionem ampliari, et extendi poſſunt, ut cùm creſcit fœtus, augeturque, iti
dem ampliari poſſit uterus, et increſcenti fœtui cedere: Ideò fuit neceſſe, ut aliunde materia deflueret,
et ſubminiſtraretur; et proinde prouida natura uenas multas, et amplas ad uterum deduxit, per quas, tã
quam per quoſdam riuos, materia ad uterum deflueret à ſuperioribus partibus apta ad generationem,
et alimoniam fœtus: ſed alia non poterat eſſe: niſi ſanguis, quo et animal ipſum alitur, cùm oporteat
eandem eſſe generationis, et nutricationis materiam. at ſi ſanguis, quo erat fœtus alendus, ſeu qui erat
futurus materia alimenti fœtui, talis eſſet, qualis is eſt, quo particulæ matris continenter aluntur,
nempe utilis, et exquiſitè elaboratus, confectusque, primum difficile fuiſſet fœtui illum attrahe-
re, præſertim inter initia, dum uires habet non adhuc admodum ualidas; quia particulæ ſuum
alimentum, quod illis aptum, et congruens eſt, continent quoad fieri poteſt, nec ſibi ſubtrahi per-

mittunt : facile verò remittunt id , quod aut ſuperuacaneum , nel excrementoſum eſt : præte- A
rea verò , ſi etiam eam vim haberet fœtus , vt vel reluctantibus particulis bonum ſanguinem
poſſet attrahere, quo aleretur, ſubtracto alimento contabeſcerent particulæ, & corpus ſubinde gerentis
in vtero conſumeretur: quod non omnino pertinere videretur ad rationem prouidentiæ naturæ: contra
verò ſi alendus,& generandus eſſet fœtus ex materia nõ ita probè el aborata,& confecta,ſed potius quo
quomodo excrementitia,& ſuperuacanea corpori,in quo futura erat fœtus conceptio, illa deinde nõ vi
debatur operi naturæ idonea; quia ſi inepta erat alendis particulis matris , quæ vires habent validiores ,
ineptior etiam erat fœtui,in quo non eſt vis adhuc firma. Vnde natura vtriq; incommodo ſuccurrit. nã
inſtituit,vt excrementitio quidem,& crudiori ſanguine conciperetur,& aleretur fœtus,qui corpori alen
do non erat vtilis,ne proprio alimento ſubtracto corpus contabeſceret;vt tamen materia illa fieret fœ-
tui vtilis,& idonea,illam deduxit per viam longam,& per multiplicem venarum,& arteriarum plexum
quibus contextæ ſunt membranæ,quibus inuoluitur conceptus fœtus , in quibus dum diutius verſatur
materia crudior, & excrementoſa,magis coquitur,& conficitur à natiuo calore tùm eorum vaſorum ,
tùm etiam circunſtantium partium,præſertim verò vteri:vnde cùm in ea materia diuerſæ partes ſint, il-
lis natura vtitur,quas potuit natiuus calor ſuperatas in utilem materiam conuertere : reliquas verò reii-
cit tanquam inutiles: præter id,quod etiam per vmbilicales venas tranſitè in ſanguinem optimum con- B
uerſæ, cedunt in alimentum optimum fœtui. quod quidem ſummam naturæ,vel eius auctoris prouiden
tiam, & ſapientiam oſtendit, qui omnia ſuauiter diſponens,procurauit,quo pacto ali fœtus poſſit vtili,
& copioſo alimento,ſine incommodo tamen matris . Et cùm ad generationem non ſit opus ſolum ma-
teria,ſed etiam agente:(nihil enim per ſe poteſt agere materia) agentis autem ratio in ſemine eſt , quod
quidem ſpiritum copioſum continet,& natiuum colorem non modicum;his enim natura tanquam pro
prijs vtitur inſtrumentis: propterea nequit ſemen ex crudiori,& ea ratione excrementoſa materia fieri ,
ſed requirit eius naturæ ratio,vt ex optima,& exquiſitè concocta generetur. & quanuis ab Ariſtol. hoc
quoque tanquam excrementum habeatur ; non,tamen id excrementum eſt , quod ratione imperfectæ
concoctionis,vel cruditatis generetur,& quod tanquam ex ea materia ortum habeat, quæ alioquin inu
tilis ſit,quantum pertinet ad propria munia corporis,in quo hoc excrementum generatur:ſed gignitur
ex optimo ſanguine,& optimè concocto,& ipſum eſt quaſi excoctum,hoc eſt exactius, & vlterius coctũ
excrementum,quod & vltimi,& proximi alimenti particularum excrementum dicitur , & potius quaſi
ſuperuacanea quædam pars optimi,& vltimi alimenti,quo alendæ erant particulæ;neque tamen tanquã
Cap. inutile excernitur: haud enim aliquod vitium habet,vnde inutile factum eſt:ſed vtile eſt,& quod(vt Ari
19. ſto.primo de Gener.anim.probauit)omnes partes animalis,cuius ſemen eſt,facultate,&poteſtate conti- C
neat,tanquam materia propria & proprium, vltimumq; earum alimentum . eadem enim eſt alimenti ,
(vt diximus) & generationis cauſa. Et quanuis ſemen à medicis fœminis etiam tribuatur ſecus; quàm
peripatetici ſenſerint; & ipſi tamen concedunt maiorem longè vim eſſe in maſculino, quàm in foemini-
no ſemine,vt reſpectu muliebris,rationem ferè actus ,& formæ ſeruet maſculinum , quando cum foemi-
neo miſcetur; vt pote quod exquiſitius concoctum ſit:vnde ad eius generationem , & confectionem ne-
ceſſaria eſt maior vis,& copia natiui caloris,& materia perfectior,& magis concocta . Et quia vix hæc
ita diuerſa in eodem corpore reperiri poſſunt . Ideò natura animantium perfectiorum ſpecies per ſexus
diſtinxit, & partem eorum vnam voluit minus calidam eſſe,in qua plus eſſet illius excrementoſi,& cru-
di humoris, quod in alimentum fœtus,cùm fuerit facta conceptio,cedere poſſet: in qua ſi aliqua præte-
rea eſſet futura vis etiam ſeminis gignendi ex parte aliqua illius alimenti,crudius tamen,& imperfectius
ratione frigidioris temperamenti foeminei ſexus illud eſſet,cùm id,niſi ſemen maſculi,quod magis ela-
boratum eſt,quodq; illius vim perficiat,& augeat,illi immiſceatur,nihil ex ſe poſſit: Alteram verò cali-
diorem eſſe inſtituit,in qua efficacior eſſet vis ſemen prolificum generandi . Et prior quidem ſexus mu-
liebris in humano genere à mollicie (vt non nulli volunt)nuncupata eſt: Altera verò virilis à robore , &
vi. Atque natura inſtituit,vt generatio fieret in foemineo corpore, tanquàm in eo, quod fœtui commo- D
Cap. 2 dius , & citra damnum aliquod poſſet alimentum , quo & alatur , & creſcat , ſubminiſtrare . Vnde A-
Cap. 3 riſtot.primo item de Gener.anim. & primo etiam de Hiſtor. quaſi definiens marem , ait , quòd eſt ani-
mal , quod vim habet generandi in alio : fœminam verò , quæ in ſe ipſa generat . Quare & natura ea
membra , quæ erant futura iſtius generationis inſtrumenta , ſic diſtinxit, vt quæ ad maſculinum ſexum
attinerent , ita eſſent efformata , & in eum locum digeſta , vt poſſent penetrantia in muliebres partes ,
in illis facta ſemente , animal generare , non autem in ſe . Contra verò in fœmina ita conformata ,
& eo loco collocata ſunt , vt ab alio commodè recipere , & receptum intra ſe continere , & fouere ,
donec tempus pariendi accedat , & eo inſtante commodè poſſint fœtum in lucem edere . Vnde
cùm omnia, quæ corpulentiora ſunt , facilius deorſum , quàm ſurſum ferantur , cumque ea & gra-
uiora ſint,& grauitas ad deſcenſum iuuet:Ideò naturæ ſapientis inſtituto factum eſt,quòd ferè oẽs parti
culæ,quæ ſunt veluti inſtrumenta excretionum earum materierum,quæ ſubſtantia craſſiori conſtãt,in in
feriori corporis loco collocatæ ſunt:quod p̃ſertim videmus in illis, qbus fiũt excretiones eorũ excremẽ-
torum

A totum, quæ ad primam, vel ſecundam concoctionem pertinent, vt ſunt rectum inteſtinum, & veſica, quorum ſitus eſt in imo ventre: nam ita commodior fit excretio: Quo circa ibidem & vterus in mulieribus conſtitutus eſt, in quo & fœtus contentus hora partus facilius extrudi, & exprimi poteſt. Præterea verò, cum illi ſit demandatum munus, vt excrementoſum ſanguinem, & ſuperuacuum, qui in muliebri corpore quotidie ex frigidiori temperatura, qua præditus eſt is ſexus, congeritur, ſuis certis periodis primum ſuſcipiat, deinde excernat, cùm ille non ſit muliebri corpori alioquin vtilis, niſi quando in vtero gerit, vt illo fœtus alatur, &, ſi retineatur, innumera ferè incommoda mulieri poſſit afferre. Ideò primum plurimas venas ad vterum, & eas amplas, deduxit, item & arterias (quamuis non ita magnas) quæ eſſent veluti commodi riui, per quos confluere eiuſmodi excrementa facilè poſſent, & ibi collecta ſeruari, aut ad excretionem, cùm illis non eſt opus propter fœtum: aut ad alimoniam ipſius fœtus. collocauit autem inter rectum inteſtinum, & veſicam, vt inteſtinum illi ſit veluti ſtragulum; quod illum defendat, cùm increſcente fœtu tumidior fit vterus, ne allitu, & occurſu ſpinæ, quæ dura eſt, lædatur. veſica verò, quæ & ſi tenui tunica conſtat, ea tamen denſa, & fortis eſt, poteſt illum ex anteriori parte prætenſa defendere, neq; tamen pondere premere. Subſtantia verò vteri ea eſt, quæ diſtendi quidem, & ampliari citra noxam poteſt, & varijs fibrarum generibus intertexta eſt, ſicuti & alia viſcera, in quibus actiones naturalium fa-
B cultatum, nempe attractricis, contentricis, & expultricis, & diuturniores, & validioris eſſe oportet: quibus fibris vtitur illius viſceris natura in attrahendo, continendoq;, & mox in expellendo ea, quæ expellenda ſunt, petito etiam auxilio à muſculis abdominis, & à tranſuerſo ſepto. Quia verò in conceptione opus eſt maris ſemine, quod extrinſecus aduenire opus eſt: ideò vterus duabus partibus coagmentatus eſt, altera, quæ apta eſt ad ſuſcipiendum, & attrahendum ſemen, quamq; ceruicem appellant, ea longitudine, & amplitudine conſtante, vt poſſit virilem penem, per quem in maſculo fit ſeminis eiaculatio, commodè admittere: huius verò ceruicis extremum, & extimum orificium eſt, quod latini cunum appellauere, ad quod in mulieribus & meatus pertingit, per quem vrina excernitur, ſicut in maſculis meatus penis vtrique excremento excernendo deſeruit, lotio inquam, & ſemini: ceruix autem vteri longior eſſe videtur. Alia verò pars vteri eſt eius appellatum corpus, cuius primarium officium eſt ſemen ſuſcipere, continereq;, & ſuper eum vndique ſe colligens, contrahensq; fouere: quæ pars ad rotundum vergit, vt ſit capacior; habet autem & teſtes illi annexos vtrinque, ad quos & ſua adueniunt ſeminaria vaſa, quæ tandem & vterum quaſi perforant, vbi & ſuum effundunt ſemen: teſtes verò, & vaſa ſeminaria non fuerunt exterius deducta, vt in maſculis; quia non erat illis ſemen exterius, ſed interius intra mulieris corpus effundendum. Eſt autem vterus ſenſu aliquo præditus, cuius particeps eſt per neruulos ali-
C quos, quibus à natura donatus. Et hæc quidem, quantum ad noſtrum inſtitutum pertinet, ſatis eſſe poſſunt: nam particulatim omnia, quæ circa conformationem eius, ac partes, & vaſa, & eorum munia conſiderari poſſunt, velle perſequi, eius maximè eſſet; qui profiteretur ſe in præſentia expoſitionem abſolutam anatomicæ diſciplinæ traditurum. Nobis verò, qui affectuum his particulis appropriatorum curationem exponere profitemur, hæc ſatis eſſe putamus. Prius autem de particulis, quibus diſtinguitur fœmineus ſeſſus, agemus: poſterius verò de illis, quibus virilis. Porrò cùm his inſtrumentis natura ad duplex officium in fœminis utatur, & ad generationem ſobolis, & ad muliebre corpus expurgandum ab excrementorum copia, quæ copioſa in muliebri corpore ratione imbecillioris caloris in eo per quandam cruditatem continenter congeruntur: ideò bipartita quoque erit hæc tractatio. nam prius de illis affectibus agemus, quæ ad hoc ſecundum officium pertinent, quod dum rectè, & ſecundum naturæ inſtitutum procedit, mulieres plerunque ſanę degunt: deinde uerò de illis, unde lęduntur uterus, & alię particulę inſeruientes, & miniſtrantes conceptioni, & prolis propagationi. prior nanque ratio attinet ad cuſtodiam, uel conſeruationem eius corporis, cuius ſunt hę particulę priuatim: altera uerò ad cuſtodiam, & conſeruationem humani generis, cùm per eam procuretur, ut ſpecies humana non deficiat.

D

De uteri affectibus ad menſtruas mulierum purgationes pertinentibus. Cap. II.

NAtura in rebus omnibus prouida, & ſagax, ſicuti quaſi auctor fuit, ut in muliebri corpore, tùm ſuapte ferè natura excrementoſa hęc materia generaretur, quam menſtrua appellamus; propterea quia per certas periodos ſingulis menſibus ſolet effluere: tùm uerò ex eius ratione uictus. nam ſexus muliebris, neque uehementibus laboribus, ſicut uirilis conficitur, neque uitã ſub dio, & ſole agit, ſed magis (ut Gal. in lib. contra Eraſiſtratum expoſuit) in otio, & umbra, quę occaſioni ſunt, ut & excrementorum, & ſanguinis maior congeratur copia. ne igitur ex congeſtione horum ſuperuacaneorum excrementorum, quę illi omnino inutilia ſunt, niſi quo tempore in utero gerit, multa ſuperueniant incommoda, multiq; difficiles morbi gignantur, qui ſolent, tùm à multitudine, tùm ab humorũ uitio cõcitari, ꝓcurauit, ut impetu ipſi' facultatis naturalis in hoc ſexu ꝑ quaſdã piodos, q́ plerũ-

(margin: Le. 94.; Cap. 5)

quę ſequuntur motum lunę,quę humores omnes ferè adminiſtrat, ſingulis menſibus fiat horum collecto A
rum excrementorum expurgatio; & proinde, cùm omnis ferè alia ſanguinis excretio, undecunq; fiat,
contra rationem naturę fiat,hęc ſola(ut idem Gal.in lib.de Sympt.differ.& tertio de Cau.eorundem do
cuit)inſtituto naturę fit,atque naturalis,niſi ſi quando modum exceſſerit,cenſenda eſt. Vnde neque mi
rum deinde eſt, ſi commodè, & modeſtè per ſuos circuitus menſibus fluentibus, mulier quaſi tuta ſit à
quam pluribus maximis, moleſtiſque morbis,quales(ut eodem lib. contra Eraſi. & ſecundo ad Glauc.
idem aſſerit) ſunt podagrę,articulares dolores,pleuritides,peripnenmonię,inſanię,apoplexię,morbi co
mitiales,lethargi,conuulſiones,neruorum diſtentiones, inſanię,furores,ſanguinis ſputa,uel uomitus,ca
pitis dolores,anginę,ſed & inflammationes,(ut idē ſexto de Loc.affect.teſtatur)eryſipelata,cancri,qui-
bus alioquin facilè corripiuntur,cum ſupprimitur hęc illis euacuatio familiaris, naturaliſque. Sed quo
Cap.5 niam omnia, quę natura conſtant, ſuam habeat rationem,& modum, à quibus ſi fiat receſſus, uel
in defectu,uel in exceſſu,pariter quies, & ſanitas corporis turbatur:ideò ſicuti deficiente menſtrua pur-
gatione,prętetquàm ratione conceptionis,mulier fit pluribus, & difficilibus morbis obnoxia: ita ſi illa
immodicè fluant,non minora ſequi ſolent mala;quorum idem Gal.ſexto de Loc.affect.meminit,nempe
decolotatio corporis,pedum œdemata, corporis uniuerſi inflatio,mala concoctio,cibi faſtidium,& tan
dem cętera omnia incommoda, quę ſequi ſolent immodicam ſanguinis profuſionem: nam hęc omnia B
ſequuntur communem rationem nimię euacuationis ſanguinis,quam & ſpirituum inanitio ſequitur, &
ſubinde diſſolutio caloris natiui, quo uniuerſum corpus adminiſtratur.Morbi uerò,qui à menſtruorum
retenta uacuatione occaſionem habent,quadam priuata ratione(ut Hippo. quinto Apho.inuiſſe,& eius
Cô.57 explanatur Gal.expoſuiſſe uiſi ſunt)referuntur in uterum, quaſi illius proprij affectus. Nam fieri omni-
no nequit,quin interim, dum in utero retinetur huiuſmodi excrementitia materia, ſi aliquo temporis
ſpatio detineatur,in eo non contrahatur uitium aliquod, quod aut ſcirrhi,aut inflammationis, aut eri-
ſypelatis,aut cancri,aut ulceris,aut alterius id genus morbi naturā referat, & proinde eodem loco Hip-
poc.ait,quòd menſibus non fluentibus fiunt morbi ex utero:illis uerò nimis fluentibus,morbos quidem
oriri dixit,non tamen dixit ex utero. Et licet menſium ſuppreſſio omnis quę fit ex aliqua cauſa,quę præ-
ter naturę rationem ſit,mala omnino ſit,ea tamen deterior eſt,quę fit ex aliqua cauſa (ut idem Gal.ter-
Cô.73 tio lib.Com.in tertium Epide.ait)in puerperis à partu; & id tùm multitudinis retentę illius materię ra-
tione:tùm uerò uitij,& prauitatis: quia in menſtruis periodis neque poteſt tanta congeri materia, neq;
pari temporis ſpatio plerunque detinetur,ſicut quando mulier in utero gerit. prętereà uerò (ut idem in
Cap. 8 lib.de Atra bile meminit)ſi quid boni in menſtruo ſanguine eſt,id uniuerſum(ut ſuperiùs diximus)abſu-
mitur in alimentum fœtus: quicquid autem vitioſi,& mali,in venis retinetur ad tempus vſque partus,in C
quo deinde excernitur per multos dies à partu. Vnde plerunque atræ bilis colorem, & naturam refert
iſtiuſmodi vitioſus ſanguis, immò (vt idem eodem tertio Epid.ait) & vrinæ tunc hoc idem indicant, vt
pote quæ videntur, quaſi eſſent quadam infectæ fuligine. Aliquando tamen (vt idem tertio lib. in pri-
Cô.21 mum Epid.ait) magis bilioſus eſt,interdum viruleatus, quandoq; pituitoſus,nunquam autem omnino
alicuius vitij expers; & proinde etiam ſequitur, quòd puerperæ, in quibus purgationes à partu fuerint
ſuppreſſæ,raro (vt eodem tertiò lib. in tertium Epid.teſtis eſt)leuibus, ſed ſemper ferè grauiſſimis mor-
bis corripiuntur, qui ad extrema etiam vitæ pericula mulierem adducunt. nam ſi in vtero conſiſtat vi-
tioſus ille ſanguis,ibi inflammationes,& alios id genus tumores ſolet excitare: ſin autem(vt idem Gal.
Cô.48 ſecundo Prorrhi.teſtatus eſt)aliò feratur is vitioſus ſuccus,varios morbos, & pericula affert, pro varia
natura partium,in quibus fuerit receptus.Hip.autem in lib.de Morbis mulierum videtur dixiſſe.meſtruā
purgationem moderatam eſſe.quando per biduum,aut triduum excernuntur ſanguinis ferè duæ hemi-
næ atticæ. Verùm hoc fuerat illis temporibus ab Hippocrate obſeruatum,quando & victus ratio tempe
ratioris ſeruabatur,neque ita otio erant deditæ mulieres.Noſtris autem temporibus,plurima in illis re-
peritur diuerſitas:nam aliquæ ad quinque,vel ſex vſq; dies purgantur:aliquæ ad octo etiā:& aliæ copio-
ſiſſimè;aliæ parcius purgantur. Quatenus autem ad purgationes à partu pertinet,idem Hippo.in lib.de D
Natura infantis ait,quòd quæ femellam peperere,ad quadrageſimum ſecundum diem purgantur: quæ
verò maſculos, ad trigeſimum ad ſummum. quibus & menſuram purgationis præſcribit,vt inter initia
puerperij exeat ſanguis circiter ad menſuram atticæ heminæ:ſequentibus autem diebus paulatim immi
nuatur, donec ſupprimatur.

De muliebrium menſium ſuppreſſione, ac de ratione eos euocandi. Cap. III.

CVm itaque ſupprimuntur menſes, præterquàm quandò ob imprægnationem fit ea ſuppreſſio,
multorum morborum periculis mulieres exponuntur: nec minoribus etiam, quando immodi-
cè fluunt.de utroque autem incommodo ſermonem in præſentia habere inſtituimus:prius tñ de
eorū ſuppſſione:poſtea verò de eorū īmodico ꝓfluuio.Sed vt ex qſtī, & magis ex methodo hæc
oia tractemus,à cōi quodā capite(ſicut fecim' i multis alijs)exordiamur;hoc primū accepto, tanq̄ ma-

A nifeſto, q̃d mẽſtrua purgatio, & ſi ꝓximè qdē ad ipſum vterũ, tanq̃ ad proprium, & vltimum in hoc natu
ræ inſtrumentum pertineat, tamen ea eſt non modò vteri, verùm & totius muliebris corporis purgatio;
& proinde dictum eſt ab Hip. & Gal. quòd mulieres, dum commodè purgantur, à multis, tùm vniuerſi
corporis, tùm etiam multarum particularum vitijs tutæ ſunt. Cùm itaque hæc expurgatio ſit vteri prõ
pria actio, poteſt ipſa eiſdem omnino modis vitiari, & lædi, quibus & reliquarum particularum actiõ-
nes: nempe quia aut penitus tolli, ſicut quando omnino mulieres à ſuis deſtituuntur menſibus: aut im-
minui poteſt, vt ſi purgentur quidem, ſed parcius, quàm vel ſolitæ ſint mulieres, vel copia eorum excrè
mentorum exigeret. Tertiò verò ſi vitiata, & corrupta fiat eiuſmodi purgatio. Corrumpitur autem, vel
vitiatur eiuſmodi purgatio multifariam: vel ſcilicet ratione copiæ, & (vt dicunt) quantitatis eorum, quę
vacuantur: vel ratione qualitatis, & vitioſæ naturæ eorum, quæ purgantur: vel temporis, vel modi, quò
ſit eiuſmodi vacuatio. Ratione quidem copiæ, quando immodica ſit per menſes ſanguinis profluuio;
nec modò illius excrementitij, verùm & boni, vtiliſq; : vnde poſtea & imbecillæ, & decoloratæ fiunt mu-
lieres. Ratione verò modi excretionis duplex fieri vitium poteſt: nam aliquæ non immodicè quidem
uacuantur, ſi ad quantitatem eorum, quæ exeunt, reſpiciamus; ſed paulatim & longiori quidem tempo
re facta vacuatio per quàm moleſta eſt, cùm ſuas non ſeruet periodos; immò ſæpe nunquam penitus mũ
B dæ euadunt. altero autem modo ſit in modo huius purgationis vitium, non ratione quantitatis: aut mo
leſtiæ ex tempore longiori purgationis, ſed ratione doloris: aliquæ enim mulieres vehementiſſimis tem
pore ſuorum menſtruorum doloribus vexantur. Poſtremum autem vitium, quod ſolet in hac purgatio-
ne contingere, conſiſtit in vitioſa qualitate, & natura eorum, quæ purgantur: quandoque enim alba, &
pituitoſa excernuntur, nonnunquam nigra, interdum quaſi purulenta, aliquando ichoroſa, ſæpe viri-
dia, aliquando ſimilia loturæ carnis nuper occiſi animalis. De his quidem omnibus ſermonem habitu-
ri ſumus, primum tamen de menſtruis, aut omnino ſuppreſſis, aut parcè, & modicè fluentibus: nam
vtriuſque defectus eadem ratio eſt, alioquin non differens, niſi magnitudine. Primum autem inueſtiga
re oportet, quibus de cauſis poſſit fieri menſium in muliere ſuppreſſio: nam ſuppreſſio quidem ſympto
ma eſt, ad genus læſæ actionis pertinens, cuius cauſa morbus eſt, à quo deinde curationis ratio eſt peten
da. Sed vt commodius hæc tractare poſſimus, in memoriam reuocemus ea, quæ fuere paulò antea à no-
bis expoſita quòd in meſtrua purgatione per vterum ſit excrementoſæ iſtius materiæ excretio quæ ta-
men ab vniuerſo corpore ad vterum impellitur: quo ſit, vt menſium ſuppreſſio poſſit triplicem habere
occaſionem: nempe vel ab vniuerſo corpore, vnde profluit hæc materia: vel ab ipſo vtero, per quem ſit
euacuatio: vel ab ipſa materia, quæ euacuanda eſt, ſed incipiamus ab ipſo vtero: nam huic loco ma-
C gis accommodata videtur ea tractatio. Cùm ergo vitio vteri ſit menſium retentio, aut illud eſt in pro-
pria vteri ſubſtantia, vel in eius temperatura, vel in vaſis ipſius vteri, per quæ purganda materia deſfluit.
In ſubſtantia quidem vteri, quia (vt tertio de Sympt. cau. & quinto Apho. docet Gal.) facilè in mulieri- Cap. 4
bus, quæ vteros duros, & denſos habent, ſit, vt menſes retineantur: & id vitium aut à natura contractum Cõ 28
eſt, & à primo ortu, aut aſcititium eſt, poſtea ex aliqua occaſione excitatum. Vitium quidem, quod à na- & 57.
tura, & primo ortu contractum eſt, vt perpetuum eſt, ita & ſuppreſſio menſtruorum erit perpetua, niſi
interdum accidat, vt & tempore longiore, & ope accommodatorum medicamentorum, & medici dili
gentia in melius commutetur. Sin autem (ait Gal.) vitium illud fuerit aduentitium, non erit ſuppreſſio
perpetua, ſed eo vſque, donec vitium illud remoueatur. Item vero ratione intemperaturæ ipſius vteri
poſſunt fieri menſtruorum retentiones propter eius imbecillitatem, quæ intemperaturam ſequitur. In-
temperaturæ verò ſimplices, ſi Auic. attendamus, quæ imprimis iſtius imbecillitatis, vnde menſes reti-
nentur, cauſa ſunt, ſunt frigida, & ſicca: compoſitæ verò calida & ſicca, & frigida & ſicca. Galen. tamen
hæc non ita diſtinxit; fortaſſe quia frigus, & ſiccitas, ſiue ex natura fuerint contracta, ſiue ex alia aduen-
titia ratione, vterum duriorem, & denſiorem reddunt; Vnde Hip. in lib. de Aere, aqua, & regio. cui alli-
pulatur, & Auic. ait, quòd ex multo aquæ frigidioris potu mulieres à ſuis menſtruis deſtituuntur, & ſteri-
D les fiunt. Tertiò verò & vaſorum vteri, per quæ effluunt menſtrua, uitio intercipi poteſt naturalis hæc in
mulieribus purgationis ratio: nempe quia ſint uenæ anguſtiores, & fluxioni minus aptæ: quod item uitiũ
(ut eiſdem in locis docuit Gal.) aut naturale eſt: nempe quia in primo ortu ita uitioſe efformatus ex ali-
qua occaſione fuerit uterus, aut uero ex aliqua morboſa cã, uel alia alioquin rõne ortũ habuit: quia uel
aruerint uenæ, & ex ſiccitate in anguſtum, uel ex frigore fuerint contractæ: uel quia præpinguis facta mu-
lier fuerit, & à circũſtantibus partibus eæ comprimantur: uel quia fuerint obſtructæ. Quartò rõne mate-
riæ euacuãdæ põt mẽſiũ ſuppreſſio fieri: & id aut pp quantitatẽ: aut modũ ſubſtãtię: aut motũ ipſius ma-
teriæ. Ex quãtitate qdẽ; qa deficit, & pauca eſt materia uacuanda. pauca uerò eſt, uel pp naturã, & tẽpera-
turã mulieris: nempe quia (ut Aetius ex ſententia Rufi ſermone decimoſexto, cui & Auic. ſubſcribit, ait)
mulieres quædã ſunt, quæ ꝓpe ad uirilẽ naturã, & corporis habitũ uirilẽ, & moribus ſimiles uiris ſunt, Cap.
& uiragines appellãtur, & mẽſtruis carẽt, aut modica admodũ citra ullũ incõmodũ habent; qm̃ calor in 51.
eis perinde ferè, ut in uiris, fortis eſt, vt & probe coquat materiã alimentitiã, atq;, ſi quid ſuperuacanei in
ea relinquitur, id per uacuationẽ ſenſus latentẽ digerit, qualẽ unã noui, quæ robuſtiſſima erat mulier ylli-
rica, & habitu, ſiguraq; corporis ſimillima uiro agili, & expedito, colore ſubobſcuro, quę nunq̃ p menſes
purgabatur; ac ſemel tñ, cũ tñ ad ſenectutẽ uſq; cũ uiro uixerit, in utero habuit, reliquo autem tẽpe fuit in-

fœcunda. Præterea verò cur aut nihil, aut parum purgetur mulier ex defectu purgandæ materiæ, refer- A
ri in victus rationem, tanquam in cauſam, poteſt. nam propter abſtinentiam à cibis, & victum tandem
tenuiorem poſſunt deeſſe menſtrua, et id duplici ratione: primum quia ex inedia ſubtrahitur menſtruis
materia: aut quia (vt Gal. in lib. contra Eraſiſtratæos, qui Romę degebant, docuit) ex inedia ſanguis
creſcit, et fit craſſior, atque adeò etiam minus fluxilis. Sed et vita in multis exercitationibus, et labori-
bus (vt idem locis ſuperius citatis tradidit) occaſioni ſæpe eſt, vt menſes aut parcius, aut minimè fluāt;
nam labores exiccant, et ſuperuacuam materiam abſumunt. Sed et multæ vacuationes, vel ſpontaneæ,
vel à medico excitatæ, per aluum, vel ſudores, vel lotia ſubtrahunt menſtrualem materiam. Quidam et
in nimiam copiam ſanguinis rationem ſuppreſſionis referunt, quibus Aetius fauere videtur; ſi tamen
ſanguis craſſitie, aut lentore careat, non facilè poterit facere ad ſuppreſſionem. In modum verò ſubſtan
tię excrementorum referri poteſt, cur menſes ſupprimantur, ſi ea materia, quę erat purganda, ſit craſ-
ſior: vt ſi ſanguis ſit craſſus, et melancholicus, ita factus vel ratione ciborum, qui facilè poſſunt in eum
humorem verti, vel ratione aſſationis, et vſtionis, uel etiam frigoris: ſi etiam uiſcida, et lenta nimis ſit,
vt eſt pituitoſus ſuccus, et ob craſſitiem, et lentorem non facilè poſſit per uenas fluere; et hoc, aut ratio
ne ciborum, aut otij, aut ſimilis alterius cauſę. In motum quoque materię referenda eſt interdum: nem
pe quia materia, quę per menſes erat uacuanda, in aliam partem conuerſa, per illam uacuatur, ut inter B
dum per profluuium ſanguinis è naribus, aut per hęmorrhoidas, aut per uomitum, aut per aliqua ulce-
ra, aut alioquin (ut Gal. quinto Apho. teſtatus eſt) per aliam rationem. Fit autem conuerſio materię ad
aliam partem, interdum propter uitium aliquod in ea parte: interdum (ut eodem quinto Aphor. inſi-
Cō.57 nuat) id fit ratione uteri, ſi quando uteri uaſa facta fortiora excrementitium ſanguinem ad ea confluē
Le.95. tem non admittant, ſed potius repellant: quare natura cogitur illum in aliam partem conuertere. Sed,
prętereà poteſt ſuppreſſio menſium fieri ratione multorum morborum, uel particulatim ipſius uteri,
uel eius conſenſu cum corpore uniuerſo, uel cum aliqua particula ſeorſum. Morbi uerò uteri, quos ſo-
let ſequi menſuum ſuppreſſio, ſunt inflammatio, ſcirrhus, alijq; tumores in utero exorti, cicatrices etiā
Cō.28 ex prioribus ulceribus in utero, et (ut quinto Apho. expoſuit Gal.) incommodus ſitus uteri, ſicuti in con
uerſione, et declinatione uteri in aliam partem, uel quando impeditur exitus menſtruorum, et congreſ
ſus cum uiro, agglutinato et clauſo genitali muliebri membro: de quibus omnibus ſuo loco magis par-
ticulatim agemus. Conſenſu autem aliarum partium, ex quarum affectibus poteſt intercipi huiuſmodi
muliebris purgatio, imprimis (ut teſtatur Paulus tertio libro) uitio iecinoris facti imbecillioris, aut pro
pter eius inſignes obſtructiones, aut propter obſtructiones in uniuerſo corpore, quę impedimento ſunt,
quare fluere nequeat ſanguis. Vt autem mēſtrua purgatio mulieri ſaluberrima eſt, ſi moderatè, et quan C
tum ratio illius mulieris requirere uidetur, et quo etiam tempore à natura inſtitutum eſt, fluat: Ita con-
tra, cùm ea mulieres omnino, aut magna ex parte deſtituuntur, nullo ferè morbi genere non ſiunt obno
xiæ: plurimis etiam, ſi immodicè fluant. Verùm de illis ſummatim, et breuiter agamus, quę ſolent eſſe
quaſi ſoboles ſuppreſſorum menſtruorum. ſed prius hoc eſt aduertendum, quòd ab eadem interdum
cauſa ſecundum genus plures, et diuerſiſſimi, immò aduerſi affectus poſſunt occaſionem habere; et id,
tùm ob diuerſam materiæ naturam, tùm verò ratione diuerſitatis corporis, vel vniuerſi, vel partium,
quibus conſtat corpus illud: nam & ſi materia menſtrua, quæ ſuis certis periodis in mulieribus purga-
tur, quando purgatur, & excernitur, ea ratione excernatur, qua ſuperuacua, & inutilis, vitioſave eſt; nō
tamen ſemper æquale, & ſimile in omnibus vitium eſt: nam aliquando ſanguis non plurimus à propria
natura recedens purgatur: interdum verò vniuerſus ferè ichoroſusve, vel ſeroſus: quandoq; craſſus, ater,
& plurimum ad naturam atræ bilis accedens; ſæpe decoloratus, & quaſi loturæ carnis ſimilis: aliquan-
do pituitoſus, & lentus; quandoque bilioſus, & flauus. Vnde ſicut diuerſa eſt eius natura: ita ex hoc re-
tento excremento varij poſſunt morbi concitari, tàm in vtero, quàm in vniuerſo corpore, & præterea in
omnibus eius partibus, inflammationes videlicet vteri, & eriſypelata, herpetes, œdemata, hoc eſt molles,
& pituitoſi tumores, & ſcirrhi, & cancri, vlceraq;. Verùm quia licet fiat huiuſmodi purgatio naturæ in D
ſtituto per vterum; vniuerſum tamen corpus muliebre inde purgatur: proinde non ſolum vtero ſuppreſ
ſa menſtrua multorum malorum occaſioni ſunt, ſed & multis alijs particulis, & tandem vniuerſo etiam
corporis; & id pro ratione tùm particulæ, in quam decubuerit retentum hoc excrementum; tùm verò,
naturæ diuerſæ illius excrementoſi humoris. Nam ſi ad caput aſcenderit, poteſt & morbum comitialem
Cō.31 afferre, (vt Hip. in lib. de Natura fœminarum teſtatus eſt; ait enim, retenta in virginibus menſtrua comi-
tialem morbum, dementiamq; afferre) & phrenitin (vt Gal. tertio lib. Prorrhi.) & inſaniam, furoremq;,
interdum lethargum, atq; ſoporem, interdum verò affectum mixtum ex vigilia ſoporeq;, quandoque
apoplexiam. Sed & ad fauces delatum anginam: ad thoracem pleuritin: ad pulmones peripneumo-
niam, ſanguinis ſputum, tandemque tabem: ad neruos, tremores, conuulſiones, & neruorum rigores:
ad iecur inflammationes, ſcirrhos, obſtructiones, & denique viriato eius temperamento, aquam inter-
cutem, itidemque ad lienem generare poteſt. Quanta autem, & quot mala ventriculo afferat, indi-
cant prægnantes: poteſt enim & appetitionem cibi deijcere, & famem caninam excitare, & picam,
& vomitum, & nauſeam, & ventriculi varios dolores, tumoreſque. Quòd ſi ad pedes, manus, vel ad
articulos decubuerit, podagram, chiragram, articulorumq; dolores inducet. Variæ quoque febrium
putri-

A putridarum differentiæ, quh ab hac materia putreſcente, uel in uenis, uel extra uenas ortum habent, nimirum & ardentes, & intermittentes cuiuſcunque generis, pro uaria ratione naturę iſtius excrementi ſolent concitari. A quibus qu idem, atque alijs morbis tutæ ſunt mulieres (vt in ſecundo ad Glauc. & in lib. de Vena ſecan. contra Eraſ. docet Gal.) quando opportunè, & moderatè hac ratione purgātur. Sed quanuis ex multis cauſis diximus poſſe fieri hanc ſuppreſſionem, atque adeò etiam diuerſis, & interdum contrarijs; non erimus tamen admodum prolixi in exponendis ſignis, quibus cauſæ illæ poſſint diſcerni: tùm quia ſæpius ſequantur multos vteri affectus, de quibus particulatim poſtea eſt habendus ſermo: tùm verò, quia non ſunt admodum difficilia cognitu. Nam (vt prius diximus) quando ſequuntur uitium vteri à primo ortu contractum, perpetua, & vſque à primis annis, quando ſolent incipere purgari, carent ea purgantione. Si verò ex aduentitio vitio, & quod aliunde habuerit occaſionē, errores precedentes in ratione victus poterunt id indicare: vt ſi frigus fuerit paſſa, vel ex exteriori aere uel ex vſu ciborum, tùm cibis, & potibus, tùm ſole, tùm laboribus: uel ſi illis ſit uſa, quę craſſos humores generent, vnde potuerint fieri obſtructiones: ſi grauitas corporis percipiatur, neque tamen benè colorata ſit mulier: item ſi corpus ſit extenuatum, ſiccitatem ſignificat, uenęque ſi quaſi vacuæ uideantur. Sed & vrinæ vim exiguam in hac re habent: nam ſi aquoſę, diſcoloratæque, & copioſę reddantur, frigus indicant: ſi al-

B bę, & craſſę, copioſos humores pituitoſos: ſi flauę, ignee, corporis caliditatem, & ſiccitatem. Sed & quę per aluum deiiciuntur, aliquam fidem facere poſſunt, ſi vel pituitoſa, uel melancholica. Color prætereà corporis, ſi albo, & decolorata, vel pallida ſit mulier, vel ſi obſcurioris coloris: & multa alia, quę in preſentia ſuperuacaneum eſſet particulatim recenſere.

De ratione ſuccurrendi ſuppesſioni menſium. Cap. IIII.

HIppo. in libro de Morbis mulierum ſenſiſſe videtur, quòd ſi mulieribus menſium ſuppreſſio vltra ſex menſes protrahatur, nullo amplius ingenio poſſit euocari. Quod ſanè ita eſſe intelligendum credimus, nempe quòd tardò, & non facilè id fieri poſſit, non autem, quod omnino nequeat. Nam quarto Epide. ſcriptum reperimus fuiſſe ancillam, cui per ſeptênium fuerāt retenta menſtrua, quęque poſt multa incommoda, & uentrem tumidum factum, decolor facta eſt, & dyſenteria correpta, tandemque redeuntibus ſuis menſtruis purgationibus, ad priſtinum habitum, ſtatumque, & colorem reſtituta eſt. Vnde conſultius eſt, vt cùm ſupprimuntur, & id non propterea, quia

C grauida facta ſit mulier, citò procuretur, vt reuocentur. Cùm verò multę fuerint cauſæ relatę, vnde poſſint ſupprimi: varia etiam ratione illi incommodo ſuccurrendum. Sed hoc imprimis conſiderandum, quòd affectuum, quos conſequitur menſtruorum ſuppresſio, alij quidem omnino ad uterum pertinent: alij autem nullum vteri vitium primarium ſequuntur; ſed à ſolo eius conſenſu cum alijs partibus pendent: alij verò vtranque rationem habent. nam & non ſine aliquo vitio proprio vteri contingunt, & fouentur etiam ab alijs partibus. Ad proprium autem affectum vteri ſpectant ſuppreſſi menſes, quando retenti ſint aut propter eius duritiem, & ſoliditatem, aut propter eius imbecillitatem ex intemperatura aliqua, aut ex clauſione, & obſtructione uenarum in eo facta à craſſo, uel à lento, uel à multo humore, uel ex cicatrice poſt vlcus, uel ex cohalitu partium pudendarum, uel ex membrana prætenſa meatui, per quam exitus intercipitur: ſiue hæc à natura habuerint, & à primo ortu occaſionem: ſeu aliunde. pręterea uerò quando ſequntur nimiam pinguedinem, uel internos ipſius vteri morbos, aut inflammationem, reliquo ſve tumores, aut diſtorſionem, & ſitum vteri mutatum, & reliqua id genus omnia. Ex conſenſu verò cum vniuerſo corpore omnino retinetur menſtrua purgatio, & non ex uitio primario ipſius uteri, quando ex defectu materię, quę per menſes ſolet uacuari, undecunque occaſionem habeat deffectus ille; itemque cùm ex motu, & conuerſione materiæ in aliam partem id contingerit; pręterquā

D ſi id fuiſſet factum ex robore uenarum non admittentium influxum materiæ menſtrualis, quam cogitur natura ad alias partes conuertere. Sed ſi euenerit aut ob copiam, aut ob craſſitiem, aut ob lentorem humotis purgandi, unde fit in vtero obſtructio, poteſt & id accidere ex uitio ſolius uteri: poteſt prętereà ſæpius tùm ex utero, tùm uerò ex fomento à ſuperioribus partibus occaſionē habere, prę ſertim uerò quādo à craſſitie, & lentore fiat obſtructio; quia poteſt congeri craſſus, uel lentus humor in utero abſque alio fomento à ſuperioribus partibus, cùm aut à natura expurgante alias partes fuerit, quicquid iſtiuſmodi excrementoſi humoris erat in illis, tanquam ad communem totius corporis ſentinam, ad uterum excretum: poteſt etiam ob imbecillitatem coloris natiui colligi excrementum pituitoſum, & lentum ex eius alimento proprio per cruditatem, uel debilem concoctionem: uel ex calido intemperamento aſſatus ſanguis fieri craſſior in utero; vt tamen in alijs partibus ſit ſanguis mediocris. Quod autem ob multam humorum copiam intercipiantur menſes, niſi in uniuerſum corpus redundet iſthæc copia ſanguinis, & aliorum humorum, non facilè putauerim: vnde ſi fieri poteſt, vt ex multa humorum copia retineantur menſes, ſemper quidem illud non ſolum in uterum eſt referendum, uerùm in uniuerſum corpus, & reliqua uiſcera, quę fouent, & ſubminiſtrant illi hanc copiam. nec minus etiam quando uniuerſa ratio ſuppreſſionis eſt craſſities, & lentor humorum, immò ſæpius uitium, & obſtructio excitata in utero ſo-

ro fomentum, & occaſionem habet aliunde, nempe vel à iecinore, vel à ventriculo, vel tandem à corpo- A
re vniuerſo. Vnde pro ratione diuerſæ conditionis iſtius rei, diuerſimodè tractanda eſt hæc curatio. Par
ticulatim verò, ne confundamus hanc tractationem, primum id aduertendum eſt, quòd cùm medicus
imprimis conſiderare debeat, an fieri poſſit, vt id aſſequatur, quod ſcopus, quem ſibi in curando propo-
ſuerat, agendum eſſe oſtendebat, vel ſecus: (nam & ipſe ineptus eſſet, & omnis labor irritus, ſi ea perfi-
cere tentaret, quę fieri minimè vel ſperare poſſit) ſi igitur, cùm ſuppreſſio fit à cohalitu meatus, & clau
ſione, itemque à conſolidatis vlceribus, menſtrua medici, vel artis nulla ope reuocari poſſint: neque ten-
tare reuocationem hanc vllo modo debet medicus: ſed naturæ defectui alia ratione ſuccurrendum eſt;
nempe vt excrementitia ea materia, quę per vterum erat excernenda, aliunde & alia ratione detraha-
tur, nimirum aut multa exercitatione, frictionibus, & balneis, aut alijs vacuationibus, vt ſunt ſanguinis
miſſio per ſectam venam, per cucurbitulas inciſas, per hemorrhoidas apertas, tandemque purgato cor
pore per apta medicamenta. Sed neque in viraginibus: quæ aut nihil, aut parum per menſes purgantur,
niti oportet, vt copioſè purgentur. Cur enim hoc fiat, cùm à natura hoc habeant, vt careant menſtruis;
perinde vt mares, quibus habitu & temperatura ſimiles ſunt? cùm medicus ſit naturæ imitator, & mini
Lec.96 ſter? At neque de laborioſis mulieribus, in quibus deſunt, vel modicæ ſunt hę purgationes, propterea
quia ex labore abſumitur excrementitia hæc materia, oportet medicum eſſe plurimum ſolicitum; niſi
ſi ratio victus interdum mutetur, & ad otium conuerteretur, atque inde viderentur malè habere. De B
his ergo alioquin ſermonem longiorem non habebimus. Sed neque de ea menſium ſuppreſſione in præ
ſentia agemus, quæ propriorum affectuum, & manifeſtorum comes eſt, vt quando inflammationem,
aut alios vteri tumores ſequitur, aut clauſionem, quę ex ſupercreſcente aut carne, aut membrana geni-
talibus particulis fit: neque etiam de illa, quæ ob conuerſionem, & mutatum ſitum ipſius vteri, cùm de
his omnibus, ſuo loco, & tempore particulatim, proprijs inquam capitibus ſimus tractationem inſtitu
turi. De ea ergo agemus, quæ nullam aliam adiunctam manifeſtam affectionem, vel morbum habent,
qui particulatim propriam requirat curationem. Primùm itaque hoc, tanquam fundamentum, inci-
dendum eſt, quòd ſi ex uitio contracto in ipſo inſtrumēto ſit intercepta eiuſmodi purgatio, ſicuti ex eius
imbecillitate ab intemperatura aliqua contracta, aut à denſitate, & duritie eius, aut à ſimili alia occa-
ſione: oportet prius intemperaturam remouere, carnem, & ſubſtantiam vteri rareſacere, & mollire me-
dicamentis, & auxilijs accommodatis his vitijs, obſtructionesque aperire: deinde verò materiam aptā
ad fluxionem reddere: ac poſtremò ſanguinem ad vterum, & eius venas conuertere. Sed hoc negotium
magis particulatim tractemus: diuerſa enim ratio curationis eſt, quando ex uitio dūtaxat uteri fit men
ſium interceptio, ac quando aliunde habet occaſionem: quādoquidem ſi vniuerſum vitium in vtero ſit,
ſimplicior erit curationis ratio, cùm illi ſolum ſit attendendum: at ſi aliunde aut occaſionē habeat, aut C
fomentum, non ita ſimplex poterit eſſe curatio, cùm indicationes non ſolum ab vtero ſint petendæ, ve-
rùm & ab illis, vnde præſtita eſt occaſio, uel fomentum. Porrò quia, ſi aliunde habeat occaſionem, & fo
mentum, prius ea occaſio auferenda eſt, atque fomentum eſt ſubtrahendum: deinde verò curationem
conuertere oportet ad proprium vteri uitium: ſed ſi vitium omne in vtero ſit, illi ſolum eſt incumben-
dum: ne idem ſæpius repetere cogamur, agamus primo de ea ratione, qua fomentum, & occaſio, quæ
aliunde manat, ſit tollenda. Itaque ſi occaſio vniuerſa pendeat ex materiæ menſtrualis defectu, & pe-
nuria; cuius cauſa fuerit victus tenuis, & parcus, à quo & ſubtracta ſit materia, & ſanguis ſit factus
craſſior, mutanda eſt victus ratio, & mulier pleniori victu, & humidiori reficienda eſt. Sin autem ex
multis laboribus id contigerit, ſi quidem illis adhuc laboribus conficiatur, neque aliquod incommodū
ex hac ſuppreſſione percipiat, nihil etiam agendum erit, donec eo vſa fuerit victu: quia nihil refert an
hoc, vel illo modo ſuperuacua hęc materia abſumatur, dummodò non lædat. Sed ſi hoc pendeat ex
motu, & conuerſione iſtius materiæ ad alium locum, conſiderandū erit, qua de cauſa id acciderit, quòd
materia in aliū locū cōuerſa declinauerit: an ratione uteri, quia venæ eius ſint obſtructæ, aut quia clauſę,
aut quaſi fortiores adeò, vt nolint ſuperuacaneā materiā admittere: uel potius ratione alicuius alterius af-
fectus, uel corporis vniuerſi, uel alicuius particulæ: ſicuti exempli cauſa, ſi ex nimio totius corporis, uel ie-
coris calore ſanguis efferueſcens ſurſum ad caput ferretur, & apertis uenis naſi per eas profunderetur: D
vel ſi ratione imbecillitatis, uel alicuius morbi alterius particulę ad illam conflueret excrementitia hęc
materia, ſicuti ſæpe fit in aliquibus, vt hac ratione ſanguis euomatur, aut tuſſi ex pectore, uel pulmone
per periodos eijciatur: in omnibus ergo his ratio requirit, ut illi occaſioni ſuccurramus: mox uerò, ut om
ni ingenio materias has ad uteros conuerſas trahamus, ſicuti paulo poſt docturi ſumus. Occaſioni au-
tem primæ ſuccurrendum eſt per remotionem uitij, aut uniuerſi corporis, aut illius particulę, vnde pen-
det hæc occaſio, quomodo remoueri diximus, cùm de curatione affectuum illorum agebamus. At uerò
ſi ex nimia ſanguinis copia, uel ex craſſitie, lentoreue humorum ortum habuerit ea ſuppreſſio, ſi quidē
humor is, quicunque ille ſit, ſanguis, uel alius, occupat uniuerſum corporis habitum, duplex erit curatio
nis ratio: nam primum remouendum erit corporis uniuerſi uitium nempè multitudo: mox tentandum
erit, ut menſes cieamus: alioquin enim, ſi ſtatim euocare menſes uoluerimus, periculum eſt, ne ſimul, &
confertim ruente multitudine ſanguinis, aut craſſę & uitioſę materię, magis ſupprimamus, & rem longè
difficiliorem reddamus. Agamus verò primum, quonam pacto ſit huic ſuppreſſę uacuationi ſuccur-

rendum,

A rendum, quando multa eſt in vniuerſo corpore, vel in principalioribus partibus plenitudo. Sed res ſatis clara eſt, quòd per ſectionem venę tollenda erit hæc ſanguinis multitudo. Verùm quę vena ſtatim à principio ſit ſecanda, non ita clarum deinde videtur. Immò celebres medici in uarias abire ſententias viſi ſunt. Aetius enim lib. decimoſexto primum ſecandam venam interiorem in brachio ait, deinde vero inferiorem in cruribus ſub poplite, uel propè maleolos. At verò Gal. in lib de Cur. rat. per uen. ſect. huic ſententiæ, vel etiam contenta voce reclamare videtur, vt qui velit, non exiguum eos committere errorem, qui è ſuperioribus venis, quæ ſunt in brachio, ſanguinem mittunt; quia ſanguinem ad ſuperiores corporis partes retrahentes, menſtruas purgationes cohibent. cui & Auicenna ſubſcripſiſſe viſus eſt. Aretæus tamen non uidetur in his uim multam facere, vt qui dicat venas quidem inferiores in cruribus, vel pedibus eſſe ſecandas, quando illæ facilè à chirurgo inueniri poſſint: alioquin enim, ſi illæ difficiles inuentu ſint, ſecari quidem poſſe eas, quæ in brachijs ſunt; vt tamen poſtea eas quoque ſecari procuremus, quę inferiores ſunt. Mihi verò non uidetur res hæc ita ardua, quin poſſint facilè dirimi hæ lites; ſi morem probatorum auctorum, & rationes, quibus adducti ſunt ad hæc præcepta ſtatuenda, rectè expendere uelimus. Nam cum de ratione curandorum aliquorum affectuum agunt, aliquando illum ſimplicem affectuum ſolummodò ſpectant, de quo illis inſtituta eſt tractatio, nulla alioquin habita ratione

Cap. 57.
Cap. 18 & 19.

B alicuius alterius, aut affectionis, aut circunſtantię, quæ poſſunt cum eo affectu aliquando eſſe coniunctę; quia alibi de illis ſeorſum ſermo habitus eſt, nimirum quonam pacto oporteat ſe medicum gerere, quando ea ſimul in aliquo morbo conſpirauerint, quæ diuerſas habent indicationes, & aliquando etiam contrarias: vnde Gal. vbi de illis venis ſecandis agit, quæ maximè certam aliquam, & determinatam particulam malè affectam particulatim reſpiciunt, ſolam eam rationem reſpicit, quę proximè accommodatur affectibus illius particulæ. Quando autem non ſolum proprium affectum illius particulæ, verùm illum quoque conſideramus, vt illi aliud quidpiam coniunctum eſt, quod & ipſum non contemnendum eſt, ut pote quoniam non exiguam uim in indicando habeat, immò interdum etiam maiorem, quā primus illius particulæ affectus, vt quod uel rationem cauſę fouentis ipſum affectum habeat, uel maius periculum poſſit afferre, uel quia affectus curari nequeat, niſi hoc prius ablato: tunc non oportet ita ſimplicem tractationem inſtituere, ſed eam compoſitam & mixtam, ut mixtę & compoſitę ſunt indicationes. Et ut magis particulatim rem exponamus, conſideremus primum rationem, quam perſecutus eſt Gal. loco nuper citato: ipſe ergo, cui hoc erat notiſſimum, quòd menſtrua purgatio nihil erat aliud, niſi euacuatio ſanguinis ad uterum confluentis ex uniuerſo ferè corpore, natura illum eò impellente, ut per eum locum excerneretur, inde eam inibat rationem, quòd ſi aliquando erat opus, vt menſibus ſuppreſſis eorum fieret reuocatio, oportebat naturam in hoc imitari: nimirum mouere ſanguinē ex uniuerſo corpore ad uterum, atque illum interdùm confertim, ſicut cōfertim per ſectionem uenæ ſolet mo-

C ueri: nam ita, ſi in uenis ſit aliquid obſtruens, uehementi motu id exturbat. hęc verò ita ſe habitura ſūt, ſi uenæ inferiores ſecentur; quia deorſum conuertitur fluxio ſanguinis: ſed ſi ſuperiores, ut ſunt quę in brachijs ſecari ſolent, ſanguis potius ſurſum, & contra noſtrum traheretur inſtitutum; atque non modò menſtrua eo pacto ciebimus, uerùm potius magis ſupprimemus. Hanc ergo rationem ſecutus Gal. optimè ſenſit, itidemque docuit: ut tamen hęc ita tractanda cenſuerit, quando nulla alia præter hanc habeatur ratio, quæ uim hac maiorem habeat: quia aliàs etiam nos docuit, quonam pacto agendum ſit, quando multiplices in unum rationes conſpirant. Aetius uerò eo Capite, quod inſcripſit de ijs curandis, quę ob plenitudinem non purgantur, non unam, & ſimplicem rem tractat, ſed complexam, & compoſitam, ſuppreſſionem uidelicet menſium, quę cauſam habuit corporis plenitudinem pręſentem adhuc & à qua nunc etiam fouetur: & hæc, ſi ad rationem curandi per ſectam uenam conferantur, non eandē indicationem habent, immò diuerſam. nam quantum ad menſium euacuationem ſpectat, oportet uenas inferiores ſecare: quia illę pręſertim faciunt ad ciendos menſes, ut nuper oſtendimus: cùm tamen iā ſtatutum ſit ex plenitudine, & multa copia ſanguinis eſſe ſuppreſſos menſes, niſi alia uia de ea plenitudine

D ne detraxerimus, uelimus autem per inferiores uenas hęc moliri, confertim moto ſanguine ad uterum, maiores, & difficiliores concitabimus obſtructiones. Vnde cùm omnino ſit multitudo, quæ cauſa eſt obſtructionis, prius tollenda; & in ea auferenda, auertenda potius ab utero cōpia eſt, quàm ad illum cōuertenda: id autem uenæ potius ſuperiores poſſunt, quando ſecantur, quàm inferiores pręſtare: & proinde illæ prius ſecandæ ſunt, nempe ad plenitudinem tollendam: nondum autem, ut menſtrua euocentur: neque ex eis uenis ſanguinis detractio id incommodum iunctum habebit, ut magis menſes ſupprimat: mox uerò ubi nulla amplius obſtabit plenitudo, quę poſſit maiorem ciere obſtructionem, ſi ad uterum conuertamus eius impetum, tunc nitemur menſes ciere eo ſanguine detracto, qui prætereà copia ſua uenas uteri obſtructas detinebat. Hæc qui rectè conſiderauerit, multa poterit juxta methodum à Gal. expoſitam ab Hippoc. autem inuentam, & primo de Rat. uict. in acu. mor. literis commiſſam, diſſidia tùm Gal. in diuerſis locis, tùm uerò aliorum antiquorum, & probatiſſimorum auctorum conciliare, quibus interdum ſibi ipſis, interdum uero inter ſe uidentur mutuò repugnare: ſicuti in ſecanda uena in pleuritide, in renum inflammatione, in curando coxendico dolore, de quibus partim ſuperius, partim uerò in ſequentibus ſumus habituri ſermonem. Sed hic & unum prætermittendum non eſt, cuius Gal. in lib. de Cur. rat. per ſect. uen. meminit, quòd aliquæ ſunt mulieres, quibus parum ſectio uenæ prodeſt

Lec. 97 Cap. 11

ad euocanda mēſtrua:illę verò ſunt,quę candidę colore,& habitu corporis pingues ſunt:hæ enim venas A
plerunque exiles habent, & ſanguinem tenuem congerunt. Vnde quanuis vena ſecetur inferior in cru
ribus, præ exilitate tamen venarum,non tantus effluit ſanguis,quanto eſſet opus. Magis autem illis pro
derit ſcarificare,vel prçcidere ſcalpello cutim iuxta maleolos;tenuis ſiquidem ſanguis ex inciſis locis fa
cile effluit. Vena verò cùm hac ratione incidenda eſt,vel cùm cutis prope maleolos, incidenda per tri
duum,aut quatriduum ante definitum tempus,quo mulier expurgari ſolita eſt, vt de tempore inciſio-
nis præterea aliquid dicamus: quia cùm iam tempus aduenitat naturę conſuetum, facilius conſeque-
mur,quod deſideramus, natura nimirum nos iuuante, ac vtriuſque ſubinde pedis venas ſecandas eſſe,
non tamen eadem die,conſuluit Galenus. Quo tamen tempore hæc agenda ſunt, interim victus atte-
nuantis ratio inſtituenda,vt ſanguis attenuatus facilius fluere poſſit. Sed poſt uacuationes Gal. neque
otium probatur in libro contra Sectatores Eraſiſtrati Romę. longe etiam minus inedia:nam otium qui-
dem hebetat omnes corporis vires,lentisque humoribus fomentum ſubminiſtrat: inedia verò ſanguinē
ſiccat, & craſſiorem,minuſque fluidum reddit:vnde is victus probandus eſt, quo corpus plenior. Prętе-
rea neque balnea eſſe interdicenda cenſuit ibi Gal.pręſertim verò vbi ſunt in frequenti vſu, ſicuti erant
priſcis illis temporibus. Neque etiam congreſſus,uel concubitus cum viro (vt tùm Hippo.in lib.de Na
tura ſeminis,tùm Gal.primo de Tuen.ſani.teſtati ſunt)interdicendus;quia in eo vis quædam eſt ciendi B
menſes:vnde uiduis facilè ſupprimuntur. Quantum verò ad peculiaria remedia pertinet, & ad medi-
camenta,quibus menſes,cùm hæc generaliora non conficiunt hoc negotium, particulatim adminiſtra-
tis euocari poſſint,paulò poſt loquemur. Cùm autem ſanguinis craſſities obſtat, quò minus menſes ef
fluant,qui ſanguis non modò uterum obſtruat,verùm & talis ſit in corpore uniuerſo, occurrendum erit
illis,tùm pertinentibus ad uictus rationem,tùm verò ad medicamentorum uſum, quę uim habent atte
nuandi:nam ſi ſanguis fiat tenuior,ita etiam erit fluxibilior, quæ ſi etiam erunt citra inſignem calorem,
pręſtantiora erunt,ne quaſi excoctus,& exiccatus ſanguis fiat craſſior. Quæ autem ſit victus attenuan-
tis ratio, & à Galeno ſeorſum vno huic rei libro dicato expoſitum eſt, & ſuperius à nobis res hęc ple-
nius fuit tractata:vbi & id diximus,quòd medicamenta omnia, quę ex partibus compoſita ſunt,quę te
nui ſubſtantia conſtant,huic negotio ſunt opportuna: ſed ſi à multa copia craſſæ, & pituitoſæ, lentæq;
materię fiat menſium ſuppreſſio,itidem opus eſt uictu attenuante; ſed præterea & illis medicamentis,
quæ vim incidendi,uel diſſecandi,& detergendi habent,ut eſſent ſimplex oxymel,ſyrupus biſantinus cū
aceto, & magis etiam biſantinus compoſitus,& oxymel compoſitum, & lōgè etiam magis oxymel ſcil
liticum,præterea verò & ſyrupus ex hyſſopo,ex calamentho,ex praſſio, & id genus alij: uel etiam deco-
cta confecta ex ijs,quæ attenuandi uim habent,vt apium,fæniculi ſemina,& radices, item & petroſeli- C
ni,anyſique,pulegij,calamenthi,& id genus aliorum. Medicamentum autem compoſitum huic nego-
Cap.36 tio accommodatiſſimum(vt Gal.quinto Apho.voluit)eſt diacalamenthum, de quo in quarto de Sani.
tuen.egit. Neque minus opportuna erit purgatio per aluum, vel etiam per uomitum horum excre-
mentorum,præſertim ſi in uentriculo eſſet eorum congeſta multa copia: ſed imprimis agamus de ratio
ne eorum,quibus per aluum inferiorem commodè poteſt fieri purgatio. Ea igitur, quę pituitam edu-
cunt,accommodata ſunt,& inter alia Gal.probatur hiera dialoes à græcis dicta:quanuis enim facile, &
leue medicamentum ſit,ſępius tamen reperitum poterit unsuerſum etiam corpus inanire. Paulus tamē,
& hieram diacolocynthidos tanquam optimum medicamentum laudat: quod & ualentius eſt,ſatis ta-
men opportunum. Sed & diaphenicon in hoc ordine non eſſet ineptum medicamentum, & id, quod
lenitiuum vocant,in illis medicamentis,quæ faciliora ſunt:& hæc erunt miſcenda, & moderanda pro ra
tione naturę corporum. Non erimus autem multi in illis omnibus exponendis,quæ poſſent ad hunc lo-
cum pertinere:ſæpius enim ſuperius in prioribus libris de purgandi corporis ratione per medicamenta
craſſos humores uacuantia fuit habitus ſermo. Vnde iam ea tractemus, quę particulatim faciunt ad
reuocandos ſuppreſſos menſes, quando nulla alia indicatio ab uniuerſo corpore, uel etiam ab aliqua
alia particula cogit amplius medicum conuertere aliò rationem curationis;ſed ſolum huic incumben- D
dum eſt,vt trahatur materia menſtrualis ad uterum, atque vt viæ, per quas excernenda ea eſt,ſint aper
tę. Cuius uniuerſam methodum breuiſſimè, & lucidiſſimè in pauca capita redactam expreſſit Gal. in
Cap.38 lib.de Rat.curan.per ſect.ven ait autem, quòd ante tempus conſuetum, quo ſolita fuerat purgari mu-
lier, per quatuor nempe,uel quinque dies ratio uictus attenuantis ſit inſtituenda:pręterea uerò ex utro
que crure ſit mittendus ſanguis, ut primum ex altero non multus tamen detrahatur ſanguis, mox uerò
die ſequenti ex altero,atque ſubinde ea dari uoluit bibenda, quę uim habent ciendi muliebres men-
ſes,ſicuti ſunt pulegium,& calamenthum optimè trita,& cribrata, & quaſi in pollinem redacta,quæ ex
mulſa eſſe offerenda ait,atque reliquis mox utendum,in quibus ſit uis menſes ciendi: de quibus quæ-
dam magis particulatim agemus. Menſtruis itaque educendis ea medicamenta imprimis idonea ſunt
Cap. (vt quinto de Simpl.facul. docuit Gal.) quę uenas uteri aperiunt, atque ſanguinem reddunt fluxibilio-
14 rem. Et quanuis(ut ſuo loco dicemus)eadem ſit materia,ex qua ſanguis in mamillis confectus in lac
uertitur, & menſes ortum habent,qui ex utero fluunt: & ſubinde ſimilis ſit medicamentorum,& uictus
ratio,quæ & lactis copiam afferre,& menſes ſuppreſſos reuocare poſſunt: Aliqua tamen in eis eſt dif-
ferentia. Nam ualentioribus opus eſt ad conuertendum ſanguinem ad uterum,ut menſes cieantur, quā

ut ad

A ut ad mamillas attrahatur, ut lac copioſius ſuppeditetur; & id (ut ibidem ille teſtatur) quia uterus non
attrahit excrementitiam, & menſtrualem materiam, ſed tantum ſuſcipit eam, quando vi ſuperiorū par-
tium impellitur. Mamillę verò non modò ſanguinem ſuſcipiunt, verùm & inſtituto naturę attrahunt:
ſed ad utrunque munus ijs opus eſt, quæ attenuent, & proinde calefaciant, & ſiccent: ſed calidioribus, &
magis exiccantibus opus eſt ad prouocanda menſtrua, quàm lac: ſicuti calidioribus etiam, & ſicciori-
bus, & ſubinde fortioribus, quàm hęc ſint, opus eſt, vt vrina cieatur. Nam modicè quidem ſiccantibus,
& temperatè calefacientibus utimur ad lac ciendum: ad cienda autem menſtrua illis, quæ magis cale-
faciant, ſiccant etiam, ſed non admodum inſigniter: quę verò inſignem vim habent calefaciendi, & exic-
candi, ea accommodatiora ſunt proritando lotio. porrò & quę lac etiam generant copioſum, vim ali-
quam habent menſes ciendi, non tamen validam: vnde poſſunt eſſe vtilia, quando illi non ſunt omnino
ſuppreſſi, ſed parcè fluunt; quia cùm omnis purgatio menſtrua ſuppreſſa eſt, valentioribus eſt opus, ità
quoque ea, quæ menſes euocant, poſſunt & vrinam ciere, ſed non valenter, ſicuti quę propriè diuretica
appellantur: nam diuretica, hoc eſt vrinam cientia, ea propriè dicuntur, quæ ita vrinam cient, vt non &
menſes prouocent: illa verò propriè dicuntur menſes ciere, quæ ita ea cient, vt non lac. Sed magis par-
ticulatim de his agamus. Menſtrua ciere poſſunt apium, petroſelini ſemen, cicer, ſcordium, cappares,
tàm fructus, quàm cortex radicis eius, erythrodanum, porrum capitatum, enulę radicis, decoctum, aga
B ricum, ſerpyllum, chamædrys, betonica. peonię etiam radix data ad auelanæ magnitudinem, quę etiam
retentas purgationes à partu (vt ait Dioſco.) euocare poteſt; item & radix ſylueſtris rumicis, & oxylapa-
thi, vel oxalidis, & aſſati quoque radix. Hippoc. verò in libro de Natura fœminarum ait, quòd baccæ fe
rè numero decem fraxini menſes ciere poſſunt, atque vtiles eſſe in omni ferè vteri dolore, atque non pa
rum eſſe vtiles ad vrinam proritandam. Sed (vt idem ait, & Dioſco. ſcribit) mercurialis tàm ſemen, quā
folia, nec non & radix ad idem plurimum valet. Inter fortia autem medicamenta ad attrahenda men
ſtrua recenſentur (vt quinto de Simpl. med. facul.) ſabina, meu, iris, aſſarum, coſtus, amomum, ariſtolo-
chia, calamenthum, pulegium, & magis hoc etiam dictamnum, cinnamomum etiam, & caſſia: præte- Cap.
rea verò caſtoreum efficax admodum medicamentum eſt, præſertim datum cum pulegio, uel calamen- 22.
tho ex mulſa bibendum poſt ſectam venam in talo, ſed & innumera ferè alia: nimis longum autem eſſet
particulatim uelle omnia deſcribere, quæ de hac re à Gal. in lib. de Facul. ſimpl. medic. & à Dioſco. lite-
ris tradita ſunt, cùm ea pateant omnibus, qui eorum libros legere voluerint. Verum quia non vna eſt
medicamentorum ratio, quibus in menſibus ciendis vti poſſumus: nam non ſolum ea deuoranda, aut bi
benda damus, verùm & ſuppoſitis in genitale membrum vtimur, & llinimentum conficimus, cataplaſ-
mataque, & balneas, inſeſſiones, quas iuniores noſtri ſemicupia appellant: de his quoque nonnulla di-
C cenda ſunt, vt capiti huic finem imponamus; primumque de illis, quæ ſuppoſita poſſunt menſes ciere, nō
quidem de omnibus, (nam nimis longus eſſet is ſermo) ſed de ijs, quæ familiariora ſunt. Familiare er-
go medicamentum, quod citra vllam moleſtiam ſupponi & teneri poteſt, eſt mercurialis, ſiue folijs, ſi-
ue radice vtamur: folijs autem vtor integris, ſi tamen prius aliquantulum fricentur, donec flaceſcant:
deinde tot accipiantur, quot poſſint quaſi glandem ſupponendam conſtituere, & ſericeo filo ligata ſup-
ponantur: ſed ſi prius oleo liliorum alborum inuoluantur, aut ex lutea viola, quam arabes cheiri appel-
lant, latini matronalem violam, res melius ſe habebit. Sed & eius radix vtilis erit ſuppoſita: vel (vt docuit
Hippoc. in lib. de Natura fœmi.) ſi folia trita, & ex linteolo excepta ſubijciantur. Ego interdum ſucco
ex folijs, vel radice expreſſo, additis eiſdem oleis vtor, his nimirum coto exceptis & ſuppoſitis. Ex ſemi
ne etiam eiuſdem violæ luteæ trito, & melle excepto, & ſuppoſito idem fieri poteſt: neque huic eidem
vſui (vt teſtatur Dioſcor.) flores inutiles ſunt. Sed & chamędrys, chamæpytis, pulegium, calamenthum,
dictamum, cinnamomumque, & ſuccus centaurij minoris, & multa alia medicamenta acria, vt ſcamo
nium, colocythis, veratrum, tàm album, quàm nigrum, myrrhaque, & lupinus. Vnde ſexto de Simpl.
med. facul. Gal. ait, ſi componatur medicamentum ex mirrha, lupino, & melle, atque mox ſupponatur,
menſtrua muliebria euocabit. Fomenta verò, & linimenta fieri poſſunt aut ex oleis, ſicut ſunt oleum ex
albis lilijs, uel ex violis luteis confectum, & oleum rutaceum, oleum irinum: aut ex decoctis ex prędictis
D medicamentis, vt ex mercuriali, malua, pulegio, calamentho, radice iridis, floribus violarum lutearum,
& liliorum alborum, thymo, pulegio, & id genus alijs, in quibus etiam imponi poſſunt cinnamomum,
caſſia, galanga ab arabibus appellatum, & zedoaria, quam aliqui volunt eſſe græcorum coſtum: his n.
coctis ex aqua, & foueri circa pectinis partes mulieres poſſunt, & ex eiſdem etiam fieri inſeſſiones. Me-
dicamenta verò, quæ efficacia ſunt ad euocanda menſtrua, & ſtrangulationi proſunt, parataque vbique
ferè apud apothecarios reperiuntur, ſunt trociſci de myrrha, quorum auctor eſt Raſis nono libro ad Al
manſorem: voluit autē dari mane ex decocto ex baccis iuniperi ad drachmas duas: mihi tamē & drach
ma vna ſuffecit, eiſque vſus ſum factis ex ipſis pilulis. Sed & pilulæ, quæ de croco dicuntur, & paſſim
ferè paratę reperiuntur, huic negotio ſunt valdè accomodatæ. Ego uerò has in ſtrangulatione vteri,
ac in ſuppreſſione menſtruorum optimas inueni, quæ ita ſe habent: accipiunt aſſæ fœtidæ drachmam
unam, chalbanę ſcrupulum unum, croci, ſeminis peonię, caſtorei ſingulorum medium, omnia ex aqua
ſabinę excipiantur, & conficiantur pilulę ſeptem. Hęc quidem, quantum ad medicamenta compoſita,
quę deuoranda ſunt, pertinet, in præſentia ſatis ſint. Sed quædam etiam, quæ ſuppoſita plurimum

proſuiſſe

profuiſſe ſæpius vidi, exponam: primum hoc, quod facile ſatis eſt, vt accipiamus ladani partes duas, bde- A
lij, myrrhæ ſingulorum partem vnam: omnibus ſimul mixtis fiant glandes ad formã parui digiti. Quæ
autem ſequuntur, valentiora ſunt: quemadmodum eſt hoc: Accipe triferæ magnę vnciam vnam, zedoa-
riæ, ciclaminis ſingulorum drach. duas, ſcamonij drach. vnam, muſci optimi grana quatuor, olei nardi-
ni quantum ſufficit, ex omnibus mixtis fiat quaſi maſſa, & ex ea glandes ſupponendæ. Simile eſt & hoc:
Accipe triferę magnæ vnciam mediam, ſcamonij, ciclaminis ſingulorum drach. vnam, galię moſcatæ
Meſ. drach. duas, zedoariæ drach. mediam, oxymelitis ſcyllitici, ſucci mercurialis vtriuſque quantum
ſufficit, vt omnia aſſumantur, moxque fiant glandes, vel ſuppoſitoria, (vt aiunt) & ſupponantur. Nec
parum etiam ſuffitus confert, ſicut ex myrrha, bdelio, caſſia, pulegio, dictamo, atque alijs iſtius generis.

De immodico menſtruorum profluuio. Cap. V.

QVia ad idem genus oppoſita (vt docuere philoſophi) pertinent: menſium autem ſuppreſſioni
Lec. 98 ex aduerſo opponitur eorundem immodica profuſio: ideò quamuis varias, & interdum ferè
aduerſarias hęc ſymptomata differentias habeant; in capita tamen eadem, tàm huius, quàm B
Cap. 6 illius differentiæ (vt à Gal. in lib. de Sympt. differ. colligere poſſumus) tandem referuntur. Nã
vitium id, cuius ratione fit menſium profluuium, aut proprius eſt vteri affectus, vel alterius, cum quo
Cap. 5 conſentit vterus: hanc enim partitionem viſus eſt inſinuaſſe ſexto de Loc. affect. Alterius autem vitio fit
huiuſmodi profluuium, quando id ab vniuerſo corpore habet occaſionem, quam nimirum habet aut
à vitio naturalium facultatum, aut à vitio ſanguinis: Vitio quidem facultatum id contingit imprimis
eius, quæ continet; quia ſit facta imbecillis, ut probè continere nequeat: deinde verò & eius, quæ expel-
lit, vt pote quæ immodicè moueat; vel etiam vtraque conſpirent, nempe quia & illa minus contineat, &
hæc nimis expellat. Vitium autem ſanguinis, quod cauſæ eſt, cur profluant menſes nimia copia, aut in
eius abundantiam referendum eſt, aut in ſubſtantiam, aut in qualitatem: in qualitatem, quia (vt quinto
Cõ. 57 Aphor. ait Gal.) ille clarior ſit, & ea ratione fluidior, & mobilior, aut quia acri qualitate præditus: in ſub
ſtantiam, quia tenuior ſit: in abundantiam, quia nimia ſit congeſta eius copia in corpore: unde graua-
ratę vires illum, ut fiant leuiores, expellunt. Calidior autem fit ſanguis à uictus ratione calefaciente,
ut à calidioribus cibis, à potu calidiori, à corporea motione, à balneis calidioribus, uel naturalibus, uel
arte paratis, interdum ab obſtructionibus, & denſitate cutis. Tenuior uerò fieri ſanguis poteſt, aut ra-
tione eius facultatis, ad quam pertinet ſanguinem generare; quia uel nimis aquoſum, & tenuem illum
generat, uel nimis bilioſum: aut ratione facultatis, ad quam pertinet excernere, & attrahere ſeroſum ex
crementum: nempe aut quia, quę attrahit, ſit facta imbecillior, aut quę illud expellit, aut quia quę conti- C
net, nimis ſuo fungatur officio, aut quia cutis denſata ſit, aut quia renes ſint occluſi, aut etiam quia (ut eo
Cap. 5. dem ſexto de Loc. affect. innuit Gal.) excrementoſus quidam humor ratione non admodum boni ui-
ctus ſeruati, uel alicuius mali habitus contracti in uniuerſo corpore congeratur, quem natura per uterũ
nititur expurgare: ſicut mulieribus ſæpe contingit, quę otioſę ſunt, & molli corporis habitu conſtant,
multamque pituitam congerunt: hinc enim ortum ferè habet uitium id, quod gręci γυναικεῖον ῥοῦν appel
lant, quaſi muliebrem fluxum dicas: qui quidem fluxus varius eſt, pro ratione naturę congeſti humo-
ris. aut. n. alba quędam materia excernitur, cùm pituita multa gignitur: aut biliosa, aut nigra. Copio-
ſus autem congeſtus ſanguis cauſa eſt immodici profluuij duplici ratione: nam interdum ſanguis, quan
Cõ. 57 tum ad ipſum pertinet, non eſt quidem (ut Gal. quarto Apho. expoſuit) tanta copia, ut excedat modũ
congruentem, ſed ratione alterius mali habitus in vniuerſo corpore contracti uires ab ea ſanguinis co-
pia grauantur. Interdum uerò ſanguis etiam ſecundum ſe nimius cauſa eſt huius profluuij, natura ni-
tente per locum illi familiarem in exonerando ſuperuacaneas materias præſertim in mulieribus excer-
nere nimiam ſanguinis ſarcinam, qua premitur. Copia autem maior ſanguinis, quàm naturæ uſui ſit, D
congeritur aut ex diuturno otio, aut ex liberaliori uictu. Quando autem ex proprio uteri affectu fit
eiuſmodi profluuium, id propter apertionem uenarum, quę ad uterum pertinent, fieri poteſt, uel ratio
ne calidę alicuius intemperiei, uel ex uteri, & earum uenarum imbecillitate ex intemperie, aut frigida,
aut humida, cum materia, uel ſine materia: uel ex aliquo pondere magno perlato, aut ex aliqua conti-
nui ſolutione facta in utero, uel ex illato uulnere, quia fuerint inciſæ uenę ex aliqua occaſione, ut à re
incidente, aut ex percuſſione ex aliqua re contundente, uel ex caſu: item ex difficultate, & incommo-
dis partus: aut ab interna cauſa, ut ex ulcere illato ab aliqua acri, & erodēte materia: aut ex hæmorrhoi
dibus. Solent autem ſequi immodicam ſanguinis profuſionem quæcunque incommoda, quę alias ni-
mias uacuationes præſertim uerò ſanguinis ſolent concomitari, ſicuti decolorationes, œdemata nõ mo
dò pedum, uerùm & totius corporis, cibi faſtidium, & id genus multa. Sed & de ſignis agamus, quibus
diſcerni poſſint hæ horum affectuum differentię, à quibus ortum habet moleſtum hoc ſymptoma in
mulieribus. Si ergo cauſa profluuij menſtrualis fuerit imbecillitas facultatis contentricis in uniuer-
ſo corpore, non autem in ſolo utero, cùm id nequeat fieri ſine cauſis potentibus, quę corpus reddide-
rint imbecillum, ſicut ſunt ęgritudines, quæ præceſſerint, mala uictus ratio præcedens, quæ uel refrige

rando,

rando, vel nimis calefaciendo vires potuerit deijcere: ab huiuſmodi omnibus poterimus manifeſta indicia depromere. Sed ſi ex vi, & robore facultatis expultricis id acciderit, cùm hæc facultas nunquam ex ſe aliquid agat, niſi excitetur, vel irritetur ab alio: mouent autem (vt ſępe diximus) hanc facultatem moleſtię, quas affert res expellenda; quia aut multitudine grauis eſt naturę, aut praua aliqua qualitate moleſta, vt in rationem materię res hæc tandem referenda ſit: Ideò de hoc etiam iam ſermonem habeamus. Itaque ſi ex nimia copia, & plenitudine ſanguinis fiat hæc profuſio menſium, erunt primò ſigna plenitudinis in vniuerſo corpore, vt tumor faciei, & vniuerſi corporis cum rubore, venę plenæ, & tumidę, aliqua corporis grauitas, ex eo profluuio nullum percipitur incommodum, immò magis mulier fieri leuior ea purgatione videtur: niſi quòd aliquando cum dolore fit ea excretio; & id, quando natura ad venas vteri conſertim ſanguinem impellit, à quo diſtenduntur, & hac ratione dolor excitatur: interdũ verò, cùm non ita conſertim impellitur, nullus concitatur dolor. Sed ad hoc non parum facit cognitio præcedentis victus, nempe ſi liberaliori fuerit vſa victus ratione, ſi multo otio. Sin autẽ nõ adeò in copiã ſãguinis, ſicut in naturã, & qualitatẽ eius, nimirũ quia calidior, pręter id, qđ & natura corporis, ſi naturaliter fuerit calidius, & uictus ratio, & cauſę pręcedẽtes poſſunt hoc oſtẽdere, ſanguis etiã exiẽs percipitur à muliere calidior ſolito. Sed ſi ſit ex acrimonia, mulieri dolores affert, dum exit; quia percipit, quaſi pũ
B gatur, aut deradatur vterus: pręterea vero (ut Auicenna tradidit) eius excretio velox fit, & ferè ſine intermiſſione. At ſi ex tenuitate ſanguinis, quia ſit nimis aquoſus, indicio eſt ipſius tùm color, tùm ſubſtãtia: nam ſanguis non admodum rubet, qui excernitur, ſed potius pallet: in linteis autem, quibus ad excipiendum hunc ſanguinem vtuntur mulieres, ſi obſeruaueris, videbis rubram in medio maculam, circum quam erit veluti circulus aquoſæ, & tenuis materiæ. Interdum autem ſi retineantur hæ materiæ, intumeſcit venter, vt opinionem excitet, quaſi in utero habeat mulier, & membra fiunt laxa, & mollia: lędũtur rebus aſtringentibus. Sin autem ſanguis tenuior ſit, quia bilioſus, calidior erit, non ſine aliqua acrimonia: color etiam cùm linteis fuerit exceptus, & exiccatus, ad flauum verget. Quòd ſi alioquin fiat profluuium natura cum ſanguine expurgante, & excernente varia excrementa ex vniuerſo corpore, color eorum, quę cum ſanguine exeunt, ac ſubſtantiæ ratio poterit hoc ſignificare. nam in eiſdem linteis modò aquoſa, modò alba, & viſcida, interdum flaua, & crocea, quandoque viridia, nonnunquam atra, vel obſcura, aliqñ quaſi aqua, in qua fuerit lota caro nuper interfecti animalis apparebũt. Agamus modò de ſignis, qñ ex vteri affectu primario ortum habuerit ſanguinis hęc excretio. Ergo ſi ex venarum vteri apertione occaſionem habuerit, & ex imbecillitate venarum, ſanguis, qui exit, purus eſt, qui ſine vllo dolore exit. Si verò ab aliqua acrimonia in ſanguine excitetur, iam diximus quomodo cognoſcendus.
C Sin autem occaſionem habeat ex vulnere, vel vlcere contracto in vtero, ſi quidem externam aliquã cauſam habuerit, illa hoc indicabit: at ſi ab interna aliqua erodente, primum cùm dolore eſt: præterea primò paulatim fit eius excretio, & ſanguis excretus potius niger exit, niſi arteria aperiatur: ex corroſione tamen in ceruice vteri ſanguis minus atęr, quàm ex vtero excernitur. Cùm autem ſit ex hęmorrhoidibus profluuium ſanguinis ex vtero, niger ſanguis exit, habetq́ue (vt ait Auuicenna) periodos plerunq; diuerſas ab illis, quibus menſes ex natura ſoliti ſunt fluere; quanuis interdum id fit ſine vllis periodis, præſertim ſi quando hoc ex nimia fiat repletione: verùm tunc manifeſto apparent ſigna hæmorrhoidũ, de quibus poſtea agemus. Nunc hęc ſatis ſint, quantum ad præſens inſtitutum pertinet.

De ratione occurrendi immodico menſtruorum profluuio. Cap. VI.

D HVic ergo incommodo occurrendi duplex eſt ratio. Nam aut ſtatim nitimur profluuium ſiſtere: & id, quando præceps fit, & magna vacuatio, vt manifeſtum immineat periculum, ne vires concidant. Aut primum attendimus, vt cauſam profluuij tollamus: ea.n. ablata ſpontę profluuium deſinet, vel modico negotio ſupprimetur. Recta verò curationis ratio, & (vt iuniores loqui ſolent) regularis eſt, vt primum nitamur cauſam remouere, præſertim cùm non timemus, ne dum incumbimus cauſę, nimia fluxio vires proſternat. Nos ergo primum dę ratione occurrendi huic profluuio agemus, conuerſa curatione ad ipſam cauſam, hoc eſt ad affectum, neque in illis exponendis, quæ ſæpius fuere tractata, longiores erimus. Nam ſi ortum duxerit ex imbecillitate vniuerſi corporis, quæ morbos, aut diuturnos, aut acutos, malosq́ue fuerit conſecuta, rarò curari poteſt, cùm ad tãtam imbecillitatem deuentum eſt: ſed ſi aliqua curatio eſt, ea eſt, vt curemus cauſam imbecillitatis, & uires reficiamus; aut ſi intemperaturam aliquam contractam ex aliqua, quæcunque illa fuerit, ratione ſecuta ſit, procurandum omnino, vt ea interim intemperies corrigatur, ſiue in vniuerſo corpore fuerit, ſiue in aliquo viſcere præcipuo, vt in iecore: cõtrarijs verò, tã victu, quã medicamentis corrigatur, ſicuti ſæpe corrigendã docuimus: mox ad reprimendũ profluuijũ deueniendũ erit. At verò, ſi occaſio profluuij

ſit à ſanguine petenda,ratione potius multitudinis congeſtæ ex iam expoſitis cauſis,ſcopus erit rationis A
erit illius ſuperuacuæ multitudinis detractio,quæ fieri vacuatione debet. Et quia vacuatio fieri poteſt
bifariam:vel per vias latas,& ſenſui manifeſtas,vt quando ſecta vena confertim ſanguis detrahitur, aut
quando per accidens:vel per vias ſenſum latentes: per accidens quidem fit (vt philoſophorum vocabu-
lis vtamur)vacuatio per victum tenuiorem,vel inediam:per vias autem ſenſui inconſpicuas,quãdo mul
titudo exercitatione,laboribus,frictionibus,balneis,& id genus alijs, quorum Gal. quinto Metho. me-
minit,latenter abſumitur. Quatenus autem ad pręſens negotium attinet, ſi quidem magnum ſit pro-
fluuium, & pręceps,eaque plenitudo,vt inde timeamus aliquod repentinum, & citum, ſi procraſtine-
mur,periculum:ſi præſentaneum, & citum remedium requiramus, nihil erit opportunius, vel præſtan-
Cap.18 tius,quàm venam ſecare: At verò quia nulla opportunior, & expeditior vacuandi ratio, cùm fluxio-
nes.importunasque vacuationes curare volumus, quàm ea in qua ſit reuulſio: ideò rectiſſimè monuit
Gal.tùm alibi,tùm vel maximè in lib.de Rat.cur.per ſect.ven.quòd cùm ſupprimendum eſt menſtruo-
rum profluuium, alia vena ſecanda non eſt, quàm ſuperior in brachijs, nempe interior in flexu cubiti;
quia ea ſectio præ alijs vim maiorem habet ſiſtendi menſes fluentes. Nec in hoc monebo, quòd id agẽ
dum ſit, quando vires eam vacuationem perferre poſſunt,& ætas non aduerſetur;quia vix crederem poſ
ſe fieri,vt vires ſint inualidę,vbi maxima ſit ſanguinis copia: ſicuti etiam quot neque eiuſcemodi pro- B
fluuia menſium,vel in ſenili ætate ob copiam tantum ſanguinis, aut in puerili contigant;& ſi continge-
rent, puto, quòd etiam illis poſſet ſanguis mitti, minori tamen copia, habitâ ætatis ratione. Quod ſi
Lec.99 non adeò copioſum eſſet profluuium,vt timeremus, ne malum aliquod afferret, dum moramur,aut ex
timore mulieris ſanguinem mittere non daretur,alia ratione eſſet copia detrahenda, pręſertim victu re
nuiori, & vſu eorum ciborum, qui non plurimum nutriunt, exercitationeq́;, frictionibus, & balneis,in
ijs maximè, quæ balneis aſſueuere: hoc.n.priſci auctores, pręcipue verò Gal.docuere. Balneę tamen;
licet fortaſſe vacuando vim habeant tollendi multitudinem;quia(vt ſæpius Hippoc. & Gal.teſtati ſunt)
ſanguinis fluores excitare ſolent,mihi quidem uiderentur eſſe alijs expoſitis magis ſuſpectæ. Sed ſi non
tantum ex multa copia acciderit hoc profluuium, quantum ex ſanguinis nimio calore, modò vires id
permittant,omnino ſanguis eſſet mittendus,quamuis non ita copioſus,vt illis, in quibus ratio profluuij
à multa copia erat petenda. nam miſſio hæc fluxionem ſanguinis ab vtero auertet, & non parum etiã
habitum vniuerſi corporis refrigerare poteſt: atque refrigerantibus præterea incumbendum erit, tam
victu eò ſpectante,quàm medicamentis non modò refrigerantibus, ſed interdum & vacuantibus: nam
cum ſanguis immodicè excalfit,non poteſt alioquin eſſe, quin multę ſint bilioſę partes,quę & calidiores
ſunt:vnde ſi leui, & facili purgatione illę detraherentur,ſanguis non parum refrigeſceret: quæ præterea C
expurgatio fieret per ea,quæ eſſent alicuius aſtrictionis non expertia,& vim potius refrigerandi haberẽt
ſicut ſyrupus roſaceus ſolutiuus nunc appellatus,myrobalani,pręſertim citrini,item & tamarindi:quòd
ſi rhabarbaro vellemus vti,ex aliquo refrigerante decocto,vt eſt decoctum fructuum eſſet exhibendum;
aut eò macerandum.medicamenta verò,quæ opportuna eſſent,vt refrigerarent ſanguinem,& profluuiũ
ſiſtere poſſent,paulò poſt exponemus. Cùm verò à nimia ſanguinis tenuitate occaſionẽ habet menſtruo
rum profluuium, ſi id eueniat ex errore eius facultatis,cuius officium eſt ſanguinem generare, cũ hoc
non poſſit referri,niſi in intemperiem iecinoris,aut calidiorem,aut frigidiorem, vt ſæpius antea fuit ex-
poſitum,non eſt opus,vt de hoc in præſentia longiorem habeamus ſermonem; quia vbi de affectibus ie
cinoris egimus, & ſigna,quibus hæ differentię eſſent diſcernendæ,tractauimus, ac ſubinde, quanam ra-
tione curandæ eſſent. Item ſi cauſa tenuitatis ſanguinis ſit permixtio multæ ſeroſæ humiditatis, quæ
erat per renes, & ueſicam excernenda, ſi quidem ea humoris ſeroſi copia occaſionem habeat ex eo, qđ
facultas,ad quam pertinet excernere eum humorem,ſit facta imbecillior, quàm vt poſſit ſuo fungi offi
cio,aut ex eo,quòd ea,ad quam attrahere pertinet, ſit imbecilla, quomodocunque res ſe habuerit, op-
portebit,vt iam congeſtus humor purgato corpore aut per purgantia medicamẽta,aut per ea, quæ vri
nam cient, aut per ea, quæ ſudorem prouocant,de quibus,cùm alias ſermonem habuerimus,non age D
mus in pręſentia.Robur verò addetur illis facultatibus,ſi uitium illud remouerimus,quod illas lædit,&
prohibet,quò minus ſuo poſſint fungi munere,ſiue ſit obſtructio in renibus,ſiue in iecinore,ſiue ſit cutis
denſitas, & conſtipatio,ſiue etiam ſit aliqua iecinoris,vel renum intemperatura, quę vires horum viſce-
rum reddat infirmas. his autem omnibus qua ratione ſit occurrendum, ſatis ſuperque in prioribus li-
bris fuit diſputatum. At verò ſi profluuium hoc pendeat ex copia excrementorum, aut pituitoſorum,
aut bilioſorum, aut melancholicorum, quæ aut ratione mali victus generantur, nempe aut nimii otij,
aut malorum ciborum,aut ob vitioſum aliquẽ habitũ,tẽporiéve contractam,vel in vniuerſo corpore(vt
ſexto de Loc.affect.exponebat Gal.)aut in iecinore,vel in uentriculo, quę deinde excrementa natura ad
ad vterũ,quaſi ad cõſuetã vniuerſi corporis cloacã detrudit, vt per illũ excernantur: quo deinde fit, vt
mẽſtrua decolorata fiãt,atq; variis intermixta coloribus: immò in his neq; certa ſeruari ſolet periodo-
rũ ratio;quia aliquãdo(vt quinto Apho.ait Hippo.)celerius,quã conſueuerint,mẽſes ſuperueniunt,aliqñ
verò tardi*,& id pro rone craſſioris,vt ibi exponit Gal.aut tenuioris materię;atq; hoc modo(vt diximus)
fit profluuiũ,ꝙ medici γυναικεῖον ῥοῦν appellãt.Curatur aũt(vt ibidẽ Hippo.ait)purgatione: purgãdi ve
rò ſunt humores illi, qui mixti menſibus videbuntur. nam ſi multa excernitur cum menſtruis, aut inter

medio

A medio etiam tempore inter conſuetas periodos pituita,corpus purgandum eſt; quomodò purgari ſo-
let in pituitoſis affectibus,ac præterea à nimio otio erit cauendum,& is victus inſtituendus,quem alias
diximus eſſe accommodatum affectibus à pituitoſo excremento excitatis: eodemq; modo,ſi bilioſa ea
fuerint excrementa,aut melancholica,quod eorum calor flauus, vel niger oſtendet,medicamentis erit
agendum detrahentibus aut flauam,aut atram bilem,ac ſubinde tollenda erit omnis occaſio eiuſmodi
excrementa generandi. Hæc omnia ita curſim tractauimus; quia ad vterum pertinent non proprio la-
borantem affectu,ſed potius conſentientem cum affectibus,aut vniuerſi corporis, aut alicuius ſuperio-
ris viſceris. Vnde iam opportunum fuerit ſermonem conuertere ad exponendam rationem curatio-
nis,quando fit profluuium ex proprio vteri affectu, in qua etiam curatione primum cõſiderandum, an
maiorem,& fortiorem indicationem profluuium habeat;propterea quia adeò immodicũ ſit, vt timea-
mus,ne dum circa remouendas profluuij cauſas verſamur,vires interea concidant:an verò vim maiorẽ
habeat indicatio,quæ ab ipſo affectu accipienda eſt; nempe quia ſperemus naturam poſſe ſatis commo
dè perferre eiuſmodi vacuationem,dũ affectum curamus:nam ablato affectu,ſtatim & profluuiũ,quod
ſymptoma eſt,deſinet. & ſiquidem ſperamus naturam poſſe vacuationem ſine multo detrimento ferre,
ſemper initium curationis ſtatim à remotione affectus,qui fluendi cauſa eſt, accipere oportet,quia nũ
B quam(vt Auicenna monuit)menſtrua in mulieribus ſupprimenda ſunt,niſi eò peruentum ſit,vt de debi
litate iam oporteat medicum eſſe ſollicitum. Primum ergo agemus de profluuij curatione,qua prima
riò nitimur affectum tollere,qui cauſam profluuij attulit:deinde verò de ijs,agemus quibus poſſunt pro
ximè fluentes menſes ſupprimi. Cum igitur menſes immodicè fluunt, ſemper non modò, vt ſanguis is
effluat,neceſſe eſt,qui prius in venis vteri continebatur.nam eis inanitis ſponte profluuium conſiſteret;
verùm & ſucceſſione quadam à locis etiam vicinis ad vterum confluit, & tandem etiam à remotiori-
bus partibus: alioquin enim neque tandem ſequeretur vniuerſi corporis infirmitas, cùm menſes nimij
fluunt. vnde quantumlibet cauſa præcipua fluxionis in vtero conſiſtat, attamen ratio, & methodus
rectè curandi requirere videtur, vt præter eam rationem, quæ proximè vterum particulatim reſpicit,
nitamur prohibere defluxum ſanguinis, & aliorum humorum ad ipſum: quod fit reuellendo, & aliò
conuertendo propenſionem fluentis ſanguinis. Vnde quanuis profluuium id non haberet occaſio-
nem à multa ſanguinis copia in vniuerſo, ſi tamen per vires, & alia, quę in mittendo ſanguine ſunt exa
minanda,liceret,in affectu etiam proprio reuellendi gratia, & auertendi ab vtero fluentem ſanguinem,
quicunque eſſet affectus ille,ſanguis mittendus erit:mittendus verò reuellendi, & auertendi cauſa ex
ſuperiori vena in brachio, nempe ex interiori in eius flexu. nam & hoc docuit Gal.quarto Metho. &
C in lib. de Rat.cur.per ſect.ven.& quarto de Rat.vict.in acu.mor.quòd ſæpe ſanguinem mittimus, non
tantum vt vacuemus,quantum vt reuellamus,& auertamus:neque fortior eſt reuulſio, quàm ea,quæ fit
per ſectionem venæ, ſunt tamen & aliæ reuellendi rationes, vt eſſent frictiones brachiorum, eorundem
doloroſa vincula,cucurbitulæ affixæ partibus ſupernis, præſertim verò ſub mamillis, & id genus alia,de
quibus ſæpius eſt habitus ſermo: mox verò particulatim remedijs proprijs, & localibus res tractanda
eſt,varie tamen pro ratione diuerſæ naturæ ipſius affectus. nam ſi ſit ex imbedillitate matricis contracta
ex aliqua intemperatura calida,aut frigida,aut humida,conandum erit contrarijs remedijs eas remo
uere,hoc propoſito ſcopo,ſiue ad rationem victus reſpiciamus,ſiue ad medicamentorum rationem,vt
tamen pręterea ſemper vim roborandi, & firmandi habeat,tùm aſtringendo,tùm etiam odoribus gra
tis, & aromaticis. Cibi ergo aſtringentibus erunt condiendi,vt & aſtringendo aut refrigerent, aut cale
faciant, aut deſiccent,pro vt ratio intemperaturę requirere uidebitur,de quibus ſæpius egimus:nec mo
dò cibi huc reſpiciant,potuſq;,verùm & medicamenta: vnde in calida quidem intemperie ſyrupus ro-
ſaceus,præſertim ex roſis ſiccis,erit commodus,ſyrupus myrtinus,ex ſucco cydoniorum. in intemperie
verò frigida, ſyrupus ex abſinthio,ex fumaria,ex menta, & betonica, & id genus alij: ex inunctionibus
autem calefacit,& aſtringit oleum maſtichinum,nardinum,ex menta: refrigerat verò roſaceũ, melinũ,
D quod ex cotoneis conficitur,myrtinũ:poſſemus & multorũ cataplaſmatum,inſeſſionũ,balneorũ memi-
niſſe,ſed habita notitia, & ratione ſimpliciũ medicamentorum, quę facilè ex lectione librorum Gal. de
Facul.ſimpl.med.& Dioſcoridis haberi põt,& illis cũ ſcopis propoſitis collatis, non deberit materia co-
pioſa componendorũ medicamentorũ,quæ poſſunt in vſum venire ad ſupprimenda ſanguinis profluuia
ex vtero,tã interius,quã exterius adminiſtrata. Verùm vbi cũ materia eſſet ea intẽperatura, ea etiã ma
teria,antequàm tẽperaturã tranſmutare aggrederemur, eſſet vacuãda, & corpus vniuerſum purgandũ,
ſi uideretur vteri affectus fomentũ habere ab vniuerſo corpore,aut à iecinore, aut à vẽtriculo,& hoc aut
vomitu aut per ſeceſſum,pro vt magis ratio affectus, & vacuandi corporis requirere videbitur: ſed res
hæc in præſentia non eſt repetenda,cùm ſatis iam ea ſint,quæ hactenus fuere expoſita, ne nimis in lon-
gum noſtra protrahatur oratio. Quòd ſi cauſa,cur immodicum ſit profluuium, pendeat ex vlcere, vel
eroſione in vtero,vel omnino ex continui aliqua ſolutione, quæcunq; illa fuerit, ſtatim duo offeruntur
ſcopi:primus,vt quantũ fieri poteſt,ſiſtatur profluens rebus aſtringentibus,tum ebibitis, vel comeſtis,
tùm inunctis, tùm etiam per inſeſſus, vel balnea:alter verò eſt, vt vlcus curetur. Sed de cura vlcerum
in vtero, ac ſolutionis continuitatis ſuo loco longiorem habebimus ſermonem. In præſentia verò hoc
referam',qđ plãtaginis ſuccus,tãquã præcipuũ medicamentũ à Dioſcor.laudatur ad ſiſtẽdũ ſãguis pro-

Cap. 5. ſluuium ab utero factum ex eroſione, quocunque modo adminiſtretur; ſiue potui detur, ſiue ex lana A ſupponatur: cui & Gal. quinto Metho. & Aetius ſubſcripſere. addit tamen Auicenna, quòd vbi ex ſanguine acuto, & calido fiat fluxio, plantago par non habet: neque id extra rationem eſt; quia aſtringit, & refrigerat: ſed ſimilem vim habet polygonum, eiusq; ſuccus eodem modo adminiſtratus: multa etiam alia & ferè innumera reperiuntur, quæ vim corringẽdi habent, quorum utilis eſt uſus, tàm radices, quã germina, uel fructus, uel flores, uel cortices, de quibus fit mentio ab omnibus medicis, qui de medicinali materia ſermonem habuere. Ego uerò eorum exempli loco duntaxat meminero, quæ quinto Meth.

Cap. 5. à Gal. literis prodita fuere, quorum aliqua uim maiorem habent, alia minorem, quæque ſunt aptanda maioribus, minoribusue morbis: nam ait ille, ſi uas aliquod in utero, uel alio interno uiſcere, ut in ueſica uel inteſtinis, præruptum, aut apertum ſit, quod grande ſit, illis ſuccis aliquod ualentius aſtringens erit addendum, qualia ſunt balauſtium, hypocyſtis, rhus, omphacium, acatia, gallæ immaturæ, malicoriũ, cytini. Quòd ſi aut non grande ſit vas, vel non multa fuerit apertio, faciliora (ait ipſe) ſatis erunt, ſicut aloe, manna, cortex pini, terra, vel ſigillum lemnium, fructus ægyptiæ ſpinæ, crocus, lapis hæmatites, & id genus alia, ſicut bolus armena, lapis ſciſtus, & quæcunque ad hoc genus pertinent, & nigro, & auſtero vino adminiſtrata: ſed de his ſatis hactenus diximus. Accedamus autem ad alios affectus huc pertinentes & cùm de hoc ſymptomate, quod in immodico, & præcipiti profluuio conſiſtit egerimus, B perſequamur & alia vitia, quæ non à quantitate eorum, quæ excernũntur, pendent, ſed à modo excernendi, & qualitate eorum, quæ excernuntur.

De ſtillicidio menſtrui ſanguinis. Cap. VII.

Lect. 100. MEminit Aetius cuiuſdam affectus, quem ſtillicidium appellat nomine à ſymptomate deſumpto. Nam ſicuti vrinæ ſtillicidium, quem affectum ſtranguriam græci vocãt, appellamus, quando vrina non confertim, ſed guttatim, & cum dolore, & labore emittitur, cum plerunque ex acri humore ſtimulante expultricem facultatem ortum habeat: Ita etiam aliquando in mulieribus contingit, vt menſes perperam hac eadem ratione vacuentur; nempe quia non liberè, & expeditè effluant, ſed paulatim, & quaſi guttatim, cum multa mulieris moleſtia; quia longiori tẽpore eam occupat hæc purgatio, & cum multo (vt ait idem Aetius) dolore. nam (ait ille) ſymptomata, quæ vtero accidunt, illis ferè ex proportione reſpondẽt, quæ veſicam ſolent moleſtare. vt enim aliquãdo omnino ſupprimitur vrina, aliquando guttatim excernitur, & aliquando cum multo dolore, & difficultate: ità & menſes interdum omnino intercipiuntur, interdum paulatim, non nunquam difficilis, & cùm dolore fit eorum excretio. Huius tamen rei, quòd meminerim, non legi ab alio antiquo medico C factam mentionem, præterquàm ab Aetio: neque tamen abſque ratione ab eo factam exiſtimo. nam ita fieri, ſicut ipſe dixit, obſeruando percipere poſſumus. Refert autem ipſe cauſas quoq; cur fiat menſtrui ſtillicidium, quæ tamen poſſunt in tria illa cõmunia capita referri, quorum meminimus in capite de menſtruorum retentione, nempe in facultatis, in ſanguinis, in inſtrumentorum rationem: In facultatis quidem rationem, quia illa in expellendo ſit facta imbecillior, vt nequeat niſi paulatim materiam menſtruam mouere: In ſanguinem, quia ille craſſior ſit factus; & hoc quia, aut nimis pituitoſus ſit, aut quia feculentus: item etiam quia copioſior, vt ſua multitudine ita exitum impediat obſtruendo, vt non poſſit, niſi paulatim, exire. Mihi verò unam rationem prætermiſiſſe uidetur Aetius: ea uerò eſt acrimoniæ: nam ſicut ſimilia ſunt ſymptomata, ità videtur, quòd aliqua ſaltem ex parte ſit rationi conſonum, vt ſimiles cauſas habeãt, & ſicut acrimonia in vrinis cauſa eſt, vt ſtillatim vrina excernatur, nempe cum ex ſtimulo nequeat natura tãtiſper differre excretionẽ, donec multa colligatur vrina, ita etiã ex acrimonia menſtrui ſanguinis poteſt fieri, vt paulatim ſicut ad vterũ defertur, ità ab eo expellatur. Nõ eſt autẽ, cur de cauſis, vel ſignis differentiarũ iſtius affectus multa loquamur, cũ ſatis poſſint hæc ex illis, quæ hactenus fuere expoſita, facilè percipi: quædã tamen de ratione ſymptomatũ, quæ mulieres in illis ſolent opprimere, dicemus. Ait ergo idẽ Aetius, quòd dolores vehementes ſolent excitari: varia autẽ cauſa eſt doloris pro varia etiã ratione affectus. Nã quando ratione acrimoniæ fit hoc ſtillicidiũ, in prõptu eſt ratio, cur doleant: acrimonia.n. doloris cauſa eſt. In alijs verò differẽtijs cauſa doloris eſt diſtẽtio venarũ & partiũ vteri ob repletionẽ à multa materia, quæ ad vterũ ab vniuerſo corpore detruſa inde nõ poteſt expelli: cui & id accedit, quòd ex loci caliditate poſſunt multi excitari flatus, præſertim ſi ſanguis fuerit pituitoſus, aut melãcholicus, à quibus magis diſtẽſus vterus maioribus doloribus fit obnoxius. At verò cũ in hoc ſtillicidio vteri plerunq; mẽſiũ, ſi non omnino, magna ſaltẽ ex parte ſit ſuppreſſio: ideò & reliqua ſymptomata, quæ illis ſolent accidere, quibus aut menſes ſupprimuntur, aut ſaltẽ modicè fluunt, in hoc quoq; affectu ſolẽt mulieres interdũ cruciare. Sed & ſicut ſimilis eſt ratio, qua hic affectus fit: ita & ſimilis curandi ratio. nã ab eiſdẽ omnino cauſis fit, à quibus & ſuppreſſio menſtruorũ, & eodem etiã modo ſubinde eſt inſtituenda curatio: quare neque iterum ea repetemus. Poſſemus ſanè verba facere, exponereq;, quo pacto dolores, qui comites eſſe ſolent huius affectus, eſſent ſedandi: verùm cum ſimus particulatim in ſequentibus capitibus acturi de doloribus vteri; ideò in eum locum hanc tractationem

differ-

A differemus: in præſentia verò aliqua de muliebri fluxu, & eorum menſtruis albis agamus.

De muliebri fluxu ab antiquis appellato, uel de albis menſtruis. Cap. VIII.

QVanuis paulò antea, vbi de immodico menſtruorum profluuio fuerat ſermo habitus, quædam & de appellato muliebri fluxu dixerimus, atque id curandi, per capita ſaltem, rationem expoſuerimus: tamen quia his temporibus ex mala uictus ratione tùm in cibo, & potu, tũ verò ex otio ſolet malum hoc eſſe in mulieribus frequentiſſimnm, maximeque moleſtũ: Ideò particulatim de eo hoc capite quædam tractabimus. Non eſt autem vnius modi hæc mulierum excretio. nam aliquando effluit (vt Gal. tertio de Cauſ. Sympt. & Oribaſius in ſuo Medicinali compendio expoſuit, quem & Aetius ſequitur, & Paulus) rubra quędam materia, quæ eſt veluti ichor ſanguinis, vel ſeroſus ſanguis, & aquoſus: interdum alba, ſimilis ptiſſanæ hordeaceæ, vel (vt alij aiunt) lacti, vel albo oui: Cap. 4
aliquando verò pallida, vel flaua: Nos verò vidimus fuiſſe excreta nigra & quaſi fuliginoſa excrementa:
B interdum & viridia quandoque diuerſorum colorum, ſicuti lutea, & viridia. Sed plerunque quę in his viridia videntur, ita fiunt, poſtquàm excreta ſunt, & linteis excepta. nam quaſi ibi ab aere affecta, & preſcentia viridem calorem contrahunt: aliquando tamen & ita virida excernuntur. Omnem autem horum extrementorum varietatem referunt in uariam rationem eorum humorum, qui excernuntur: ichor enim, vel tenuior pars ſanguinis rubrum colorẽ refert: albus verò color pituitę atteſtatur: flauus flauæ bili: ſicut ater, & ſuliginoſus bili atræ: cùm autem effluit veluti aquoſus quidam ſanguis, copiam ſeroſi humoris ſignificat: colores verò varij, vt viridis, & qui alio modo diuerſi apparent, plerunq; exuſtionem, aut corruptionem humorum ſequuntur, vel in venis, uel in vteto factam. Sed & id etiam aduertendum, quòd & ſi fluxus is pôſſit ex vitio primario ipſius uteri ortum habere propter aliquem malum affectum in eo, quo boni etiam humores corrumpuntur, & poſtea excernuntur; plerùnque tamen (vt Oribaſius, Paulusq; immò & Gal. tertio de Sympt. cauſ. docuere) fiunt huiuſmodi muliebres fluxus, natura ex purgante corpus vniuerſum per uterum, tanquam per partem à natura in mulieribus huic officio deſtinatam. Hippoc. autem in lib. de Natura fœminarum ait, quòd imprimis aduertẽdum in hoc fluxu eſt, an excrementa vlcerent, mordeantve loca, per quę feruntur, vel ſi citra vllum morſum excernantur; quia imprimis, quę citra morſum feruntur, à capite defluunt, vel à ventriculo. Cùm tamen
C à capite ſæpe ſalſa, & acris pituita deſtillet, non video, quo pacto hæc diſcretio omnino, & in vniuerſũ poſſit vera eſſe. Addit autem idem Hippoc. in lib. de Morbis mulierum, quòd aliquando effluit mulieribus humor quidam albus ſimilis vrinę aſini, quem fluorem ſequuntur omnia, quę ſolent in malo habitu, quem καχεξίαν. græci vocant, videri: nempe faciei tumor, prę́ſertim ſub oculis, decolor facies, & reliquum etiam corpus, ventris pręterea inferioris tumor, pedum, crurumque ędemata, os ſemper ſaliua plenum, vomitus rei aquoſæ, cordis morſus, prę́ſertim cùm ieiuna mulier eſt: ſtrangulatur facilè ex vtero, vterus pręter modum hiat, & eius ori pondus percipitur quaſi plumbum inſidẽs, dolor per coxas percurrit, omnes inferiores partes ab imo ventre algent, torpentque, vt ſurſum aſcendere nequeat. Sed de his ſatis; ut pote quæ nobis & proximas cauſas huius profluuij indicare poſſint, & ſigna etiam, quibus illæ ſint diſcernendę. Niſi quod docuit Aetius, quòd ſi interdum videatur obſcurior color, qui refertur ex linteaminibus, quàm ut poſſit exquiſitè diſcerni, lintea ex aqua lauentur. nam inſpecta macula in linteis derelicta facilius diſcernetur excrementorum natura. Paulus verò tanquam commune iſtius profluuij ſignum hoc exponit: nempe quòd perpetuò membrum mulieris genitale humectum reperitur. Neque etiam difficile erit rationem inire, quo tandem modo curandus ſit eiuſmodi affectus: nam cùm plerunque fiat eiuſmodi muliebre profluuium, natura expurgante per illud corpus vniuerſũ; propulſis nimirum uitioſis humoribus congeſtis in habitu vniuerſi corporis ad vterum per venas eò
D pertinentes, uel etiam (vt ex Hippocratis ſententia in libro de Natura fœminarum paulò ante diximus) ex cerebro, uel ex ventriculo ad vterum eodem modo defluentibus; quanuis nihilominus putarem & uitio iecinoris, & lienis id poſſe contingere: facile poterit quicunque, uel parum medicinali arte imbutus, percipere tripartitum oportere eſſe ſcopum in hac curatione propoſitum: Primum quidem, vt expurgato, uel inanito uniuerſo corpore, tollamus occaſionem, cur confluant uitioſa hęc excrementa ad uterum: Deinde vt conſideremus, quęnam fuerit cauſa, cura ea in uniuerſo corpore fuerint congeſta, atque ſi ea adhuc prę́ſens ſit, & fomentum affectui præſtat, & illam ſubinde remoueamus: Tertiò vt tàm utero, quàm alijs uiſceribus, quorum uitio is confluxus ad uterum factus eſt, robur addamus. Quatenus uerò ad primum pertinet, cum dixerimus non unius generis; uerùm diuerſorum eſſe materias, quæ defluunt: pro ratione & natura materiæ, quæ conſueuit defluere, erit inſtituenda uniuerſi corporis uacuatio; quia ſi ſanguineus fuerit fluxus, exordium curationis erit ſumendum à miſſione ſanguinis præſertim verò à venis interioribus in flexu cubiti: quemadmodum & in capite de immodico profluuio ſanguinis menſtrui expoſuimus. Quòd ſi billioſa fuerit

profluens materia, bilis erit purganda medicamentis eiuſmodi purgationi accummodatis : erunt autẽ A
accommodata, tùm quæ humorẽ bilioſum parant ad faciliorẽ uacuationẽ, partim eorũ humorum calo
rem temperando, partim acrimoniam retundendo ; quòd ſi erunt etiam aſtrictionis non expertia, erũt
meliora: tùm etiam quę illum paratum poſſunt vacuare. Commodè parare poſſunt ſyrupus roſaceus re
cens primum, mox verò cùm maiori aſtrictione opus eſt, & ille, qui ex roſis conficitur, cichoraceus etiã
qui ſimplex eſt inter initia, deinde ſi inueteraſcat affectus, & qui compoſitus dicitur, in quo & vis paran
di eſt, & aliqua etiam vacuandi ex rhabarbaro, quod accipit; item & ſyrupus ex endiuia, & ex oxalide,
vel acetoſa, vt nunc aiunt. Sed & decocta ex eiſdem herbis, præterea ex poligono, plantagine, cauda
equina, & ex cæteris cichoraceis herbis. Ad uacuationem verò apta erunt ſimplicia medicamẽta hæc,
imprimis rhabarbarum, quocunque modo, ſiue eo trito vtamur, ſeu macerato ; item & myrobalani, præ
ſertim qui citrini à iunioribus dicuntur, ſed & manna: caſſiam verò multis mulieribus ex vtero laboran
tibus nocuam fuiſſe ſæpe animaduerti. Inter compoſita mihi ſatis opportunus ſemper viſus eſt ſyrupus
roſaceus ſolutiuus, item ſenę decoctum, præſertim ſi bilis aliquantiſper ſit aſſata, diacatholicon appella
tum medicamentum, diaſene, vel ſi quod aliud his ſimile ſit. Sin autem pituitoſa ſit, & craſſior purgan
da materia, erit paranda quidem attenuantibus, & detergẽtibus, in quibus ſunt mel roſaceum, ſimplex,
mox & compoſitus, item & ſyrupus ex betonica, ex hyſſopo, & alijs ſimilibus : ſed & decocta ex rebus B
vim eandem habentibus, vt herba eſt, quæ meliſſa dicitur, betonica, ſpica vtraque, cinnamomum, & reli-
qua aromata, & id genus multa. Purgabitur autem commodè agarico, turbith appellato, chebulis my
robalanis, cnico etiam, quod ſemen chartami appellant. modum autem vſus eorum ſuperius ſæpe expo
ſuimus. Compoſita verò huic purgationi accommodata ſunt imprimis hiera ſimplex, immò quando
res inueterata eſſet, & propterea difficilior reddita, & hiera, quæ diacolocynthidos dicitur, optimum
eſſet medicamentum: ſed & diaphęnicon, & diaturbith etiam cum rabarbaro; nam vim maiorem robo
randi haberet. electuarium quoque indum appellatum, & multa id genus: pilulę etiam maſtichinæ, &
quę ex hiera addito agarico fiunt, & tandem etiam cocchiæ dictę. Sed ſi ſeroſus is humor, aquoſuſque
ſit, accommodata erunt ea, quę vim exiccandi habent. vt conſumatur eiuſmodi humor; & ea tandem
omnia, quæ deſcripta ſunt, dum tractaremus eam aquæ intercutis differentiam, quę aſcitis dicitur: im-
mò ſimilis omnino curatio eſt, & quantum ad exiccationem pertinet, & quantum ad purgationem. nã
illa, quę aquam uacuant, huic etiam curationi ſunt maximè opportuna. In quo etiam affectu præter
purgationem per ea, quę aluum cient, quàm maximè vtilis & ea uacuatio eſt, quam per vrinam prole-
ctantia molimur : de quibus, cùm aliàs abundè egerimus, non faciemus longiorem ſermonem. Si quis
autem velit ordinem intueri, quo uſus Gal. mulierem, quę hoc profluuij genere affligebatur, ſe curaſſe C
ait, legat libellum, qui de Præſagatione inſcriptus eſt. Cùm verò humores effluentes colorem referunt
melancholicum ſuccum, ijs parantibus, quę illum humorem reſpiciunt, erit opus, vt eſt ſyrupus ex
fumaria, tàm ſimplex, quàm compoſitus, & qui ex pomis ſimplex dicitur, & qui regi ſabot attribuitur
& qui compoſitus ex pomis appellatur. Rectè verò purgari corpus poterit his medicamentis, ſim-
plicibus quidem, ſena, polypodio, epithymo, nigro ueratro, quibus aut maceratis, aut ex decoctis uti poſ
ſumus, item & nigris myrobalanis: compoſitis uerò, lenitiuo, uel diacatholicon, uel diaſene, quę leuia,
& faciliora ſunt: decoctum epithymi Meſ. cum veratro, aut citra ; ualentiora uerò ſunt confectio ha-
mech dicta, pilulę inde. Expeditis autem his, quæ ad uniuerſi corporis expurgationem pertinent,
multa præterea ſunt, quæ exterius adminiſtrata, & interius etiam aſſumpta duplici nomine prodeſſe
poſſunt: nam & quia uacuant, & quia roborant. ea verò ſunt thermarum aquę, vt ſunt Porretanæ, Bo
nonienſes, Aquarianæ, Mutinenſes, Patauinæ, Aponenſes, & id genus alię : hę enim deſiccandi quidem
uim habent, detergendique, & attenuandi, cùm earum pleræque ſint nitroſæ, aut ſalſæ, ſulphurę que, &
earum plurimę etiam aluminis, uel gypſi ſint participes: vnde & uim aſtringendi habent. Quare quæ
in eis lauantur, uel demerguntur, poſſunt conſequi, ut deſiccatis excrementitijs humiditatibus, com
modè inaniantur. deinde etiam vterus, & uniuerſum corpus ab eorum moderata aſtrictione robore D
tur. ſed eporę etiam detergendo vim purgandi, tùm pituitoſa, tùm etiam melancholica excrementa
habent, interdum & bilioſa, & ſubinde uiſcera roborandi. Calidioribus autem humoribus accommo
datiores eſſent Lucenſes, quę villæ ſcaturiunt, Veronenſes que, Calderianæ, uel Gauderianę dictæ, uel ſi
quę alię eſſent, quæ tùm deſiccandi uim haberent, tùm uerò refrigerandi, & quoquomodo aſtringendi.
Antiqui autem ad exiccationem corporis, præcipuè uerò ſi muliebre hoc profluuium originem habuiſ
ſet à multo aquoſo humore, & eo frigidiore, utebantur arena maris: immergebant enim corpus uniuer
ſum in arena calida maris, ut ex Gal. in libello, cuius nuper meminimus, percipere poſſumus : mox ue-
rò & corpus uniuerſum poſt eius fricationem aliqua re deſiccante inungebant : ipſe melle plurimum
cocto utebatur : ſed & urinam ciebant. meminit autem ipſe decocti apij, & aſari : ſubinde etiam
aluum medicamentis aquam uacuantibus ducebant. Neque tamen erit præterea inutile poſt cor-
poris inanitionem his modis omnibus peractam, ea aggredi, quæ uim habeant corroborandi in-
terna uiſcera, ut eſſent antidoti, & quę uulgò confectiones, uel electuaria dñr : ſed hęc quoq; uariãda eſ
ſent pro uarietate, & diuerſitate affectus. nã ſi frigidus, & humidus eſſet, theriaca, & mitridatica antido
tus, diamoſcũ, diãbra, diamargaritõ, diagalanga, aromaticũ roſaceũ, garyophilatũ, diaanthos, cõſerua

A (vt aiunt)betonicæ. ſin autem calidus,ſaccharum roſaceum , myrobalani conditi, diatrion ſandalon,dia
rhodon abbatis , & reliqua id genus . Nec etiam deſerenda eſt cura particulatim ipſius vteri, vt & ip
ſe aliquibus,vel vnguentis,vel oleis,vel peſſis,vel inſeſſibus roboraretur,& ſi aliquid ex fluentibus mate-
rijs vitium contraxiſſet à vitioſis his humoribus per ipſum defluentibus,id corrigeretur. roboratur qui-
dem aſtringentibus. vitium verò illud contractum,ſi quidem fuerit,ſicut ſæpe fieri ſolet,abraſio,vel exul
ceratio,& id quando vel ſuapte natura acria ſunt excrementa defluentia , vel ex aliqua concepta putre-
dine,curabitur ea ratione,quam inferius,vbi de vteri vlceribus habebitur ſermo,exponemus. Poteſt etiā
ex nimio humore laxitas,& mollities contrahi:cui exiccantibus , & aſtringentibus erit occurrendum.
Poteſt alioquin mutari ab eiſdem humoribus defluentibus temperatura vteri , quæ deinde vitia & ipſa
contrarijs remedijs tollenda erunt, vt balneis, inunctionibus , glandibus, & reliquis id genus medica-
mentorum formis , de quibus partim habitus , partim habebitur ſermo. nam hæc ad proprium iam vte
ri affectum pertinent potius , quàm ad conſenſum . Sed poſtquam diu in hac re verſati ſumus, iam con
uertamus ſermonem ad mulieres , quæ ex vtero ſtrangulantur.

B *De hiſtericis mulieribus , hoc eſt de illis, quæ ex utero ſtrangulantur.* Cap. VIIII.

QVanuis græcis hyſtera vterum ſignificet,atque ab eo hyſterica mulier, & hyſtericus affectus di-
ctus ſit; non tamen quocunque modo afficiatur vterus,aut hyſterica (vt ſexto de Loc.affect. & Le.101
tertio Prorrh.& quinto Apho.teſtatur Gal.)dicitur mulier. aut affectus hyſtericus,ſed ſolum de Cap 5
illis,quæ vitio vteri ſtrangulari videntur. In huiuſmodi verò ſtrangulatu , non eſt vna ſympto- Cō.27
matum forma, ſed (vt eodem ſexto de Loc.affect.expoſuit Gal.)multiplex,& varia . Nam aliæ ſine vllo Cō.35
motu,ſenſuve iacent,ac omni ferè pulſu deſtitutæ,vel omnino illum imbecillum,& paruum habent, im-
mò interdum ſine vlla, quæ poſſit ratione aliqua percipi,reſpiratione. Aliæ verò neque ſenſu, neque mo
tu omnino carent,immò neque etiam mente laborant,ſed animo delinquere videntur,& ægrè ſpiritum
trahere. Nonnullæ artuum,nempe manuum brachiorumq́;,præterea pedum,& crurum contractionem,
& quaſi conuulſionem pati videntur,ac ſimiles illis interdum euadunt , qui (vt ait Auic.) morbo comi-
tiali laborant. Quæ quidem ſymptomata, & ſi ex vtero primam habeant occaſionem , cùm tamen quā
C plurima eorum ad actiones læſas principum facultatum pertineant, quæ in cerebro , cordeque necnon
etiam in iecinore ſedem habent : fieri alioquin omnino nequit,vt ea contingant,niſi ea ratione, qua vte
rus ſecum, dum malè afficitur, poteſt præcipua hæc membra in conſenſum trahere : varijs autem mo-
dis trahit,pro varia ratione,vel magnitudinis,vel paruitatis cauſæ,à qua (vt ſexto de Loc.affect.ait Ga-
le.)afficitur vterus:vel pro uaria,& diuerſa illius cauſæ natura,& ſpecie. Quæ autem , & quales ſint iſtiuſ
modi cauſæ,à quibus uterus afficitur in hoc affectu,uariæ admodum ſenſere antiqui auctores . Aliqui
enim (ut eodem loco refert Gal.)ſenſere motum uteri,cùm importunè mouetur ueneris cupidus , cau-
ſam eſſe omnium horum ſymptomatum : dum enim uel ſuperius uerſus tranſuerſum ſeptum mouetur ,
eo compreſſo,reſpirationem lædit : unde poſtea & cerebrum cum eo conſentiens malè afficitur . ſin au-
tem ad latera diſtorqueatur,uel inferius deſcendat,nunc iecur malè afficit , aliàs uarios dolores, diuerſa
que concitat ſymptomata,dum negotium uarijs faceſſit particulis . Huius uerò opinionis (ut teſtis eſt
Gal.)imprimis uidetur fuiſſe Plato,& Areteus quoque antiquus medicus in primo de Morbis acutis li- Cap.
bro ſatis apertè fauere huic opinioni uidetur : immò & Paulus ſtatim à principio Capitis iſtius hoc idē 11.
uidetur innuere uoluiſſe; qui tamen, ſi rectè examinentur ſequentia uerba,aliud ſenſiſſe uiſus eſt . Hanc Cap. 5
autem horum auctorum opinionem Gal.omnino conuellit ualidisſimis rationibus eodē ſexto de Loc,
D affect. innixus præſertim anatomicis,quæ cùm ibi aperrisſimè,& lucidisſimè exponantur, tēpori par-
centes noluimus huc transferre. Itaque ſi medicam,immò & naturalem rationem ſequi uelimus , hæc
omnia ſymptomata morbum uteri ſequuntur,qui eſt eius intemperatura cum materia,& plerunque ma
teria illa frigida eſt, unde pro ratione copiæ maioris uel minoris,& deterioris, uel minus malæ naturæ ;
ita maiora,ſæuioraq́; oriuntur ſymptomata,minoraue,& mitiora. Cùm enim experientia,& obſeruatio-
ne (ut omnes teſtantur) hoc compertum ſit,quòd mulieribus quibuſdam ſuppresſi ſunt menſes præter na
turæ rationem,nempe quando in utero non habent , præterea uerò & illis, quæ cùm aliàs eſſent aſſuetæ
uti complexu uenereo, nunc abſtinent,ſicut accidere ſolet uiduis,continentibusq́; coniugatis , cùm diu
maritus abeſt: iam ſatis manifeſtum eſſe poteſt,omnem iſtius affectus , atque ſymptomatum concomi-
tantium rationem à materia ſeminali,aut menſtrua petendam eſſe, quæ materię contentę,neque de mo
re excretę utero officiunt. afferunt uerò maiora,uel minora mala,uel ratione maioris, uel minoris retē
tionis: uel propterea quia aut ſuapte natura deterior eſt materia,quę retinetur,propter maiorē, uel mi-
norem contractam corruptionem:ſuapte quidem natura,quia corpus id ex ſua natura deteriores humo
res ſit aptum generare,ſicut ſunt aliquę mulieres,quę ex uitioſa ſui corporis natura , ita alię ex mala ui-
ctus ratione malos humores , & malę naturę generant : ex corruptione autem , quia quò plus minusue

detinentur, magis vel minus corrumpuntur humores Vnde quanuis quæ ſingulis menſibus purgatur in A
mulieribus materia, cum ea, quæ purgatur poſt partum, eadem ſit; longe tamen magis vitiata eſt, & de-
celluris naturæ; ac proinde ſymptomata, & pericula deteriora affert (vt teſtatus eſt Gal lib. primo in ter
Cô.31 tium, & tertio in tertium Epid.) ſuppreſſio purgationum, quæ poſt partum fieri ſolent, quàm eorum, quę
Cô.73 ſingulis menſibus. Ita etiam cùm ſemen, quod alioquin ſolitum erat per venereum congreſſum excerni,
per deſtinentiam ſupprimitur, ſolet (vt idem teſtis eſt) corruptum in malignam, & venenoſam qualita-
tem degenerare, ita in mulieribus, vt interdum & in vitis. vnde malè affecta membra præcipua, immo
corpus vniuerſum peſſimis cruciatur ſymptomatibus: nam & ſtrangulantur, & ſenſu, motuq; deſtituun-
tur: & pulſus aut omnino deperditur, aut ita langueſcit, vt fiat inconſpicuus: ſed nonnunquam & reſpi-
ratio ferè intercipitur: quandoque & melancholica accidunt ſymptomata: præter id, quòd & ventri-
culus, & os eius malè afficitur. Oſtendit autem Gal. ſigno efficaciſſimo, quòd ex retento ſemine omnia
hæc ſymptomata ortum habere poſſint; quia viduis, quæ continentes ſunt, licet non careant menſtruis
purgationibus, ſæpe hæc ſolent contingere: immò longè deteriora ſunt mala, quæ habent occaſionem à
detento genitali ſemine, quàm ex ſuppreſſis menſibus; & id quia in deteriorem qualitatem vertitur ſe-
minis; quàm ſanguinis menſtrui natura: vtraque tamen mala ſunt; quanuis par ſemper non ſit illorum
malitia, ſicut neque ſemper æqualis corruptio. Vnde pro ratione malitiæ, ita diuerſa ſunt etiam incô- B
moda, & mala, quæ inde oriuntur, nã ſi nocens cauſa vim eam habet, vt poſſit vniuerſum corpus refrige
rare, tanto ſæpe frigore ſpiritus, & calor natiuus opprimuntur, vt inconſpicua (ſicut primo, & tertio de
Difficu. reſp. docet Gal.) relinquatur, languidaq; ſpiratio, atque adeò etiam tùm ipſa, tùm pulſus, interce
ptus videatur, vt eò ſæpe deueniant, vt & medici, & aſſiſtentes, num illa penitus extincta ſit, aut aliquid
adhuc vitæ ſit ſuperſtes, dubitent, cogantur q; varijs periculis experiri, viuat ne adhuc mulier, aut iam
obierit, nempe appoſitis floccis lanæ carptæ ori, vel naribus, ac explorato, ſi ab expirato aere moueat-
tur, vel ciatho aquæ pleno pectori impoſito. Hæc verò extrema pericula ſequi magis ſolent ſemen reten
tum, quàm ſuppreſſa menſtrua; quia frigidior, & humidior eſt ſeminis genitalis, quàm ſanguinis men-
ſtrui natura. Vnde adeò refrigeratur calor natiuus, vt neque reſpiratio ad eius refrigerationem ſit ad-
modum neceſſaria, neque pulſus, neque etiam (vt nono de Comp. medic. ſec. locos teſtatur Gal.) incon-
ſpicui hi motus poſſint eſſe ſatis vna cum ea difflatione, quæ fit per tenues cutis meatus: hæc autem ſe-
quuntur potius qualitatem materiæ, & frigidam naturam; quia ſi aut craſſitie fuerit prædita, qua poſſit
Cap. 1. replere, aut acri, & mordaci qualitate, conuulſiones, & neruorum diſtentionem concitabit: ſin autem na
turam atræ bilis referat, triſtes, & timidas efficit mulieres. eiſdem etiam de cauſis & animo ſæpe defi-
ciunt, nempe ob vehementes contractiones, & refrigerationem, vel etiam propterea quia os ventriculi in C
his malè afficitur. Differunt autem, quæ ex ſuppreſſis menſibus fiunt ſtrangulationes, & eiuſmodi reli-
qua ſymptomata ab illis, quæ ex ſemine non de more excreto accidunt, præter vehementiam, quód eſt
ex ſuppreſſis menſibus fiunt, plerunque vnà fit & vteri peruerſio, vel diſtorſio, & hoc quia uenæ replen-
tur, quibus repletis, vel pariter omnibus, ac ita ſurſum contrahi vterus videtur, aut tantum ex vna parte,
& tunc in eam torquetur vterus, facta in eam partem contractione ex earum repletione. Ex quo videtur
deinde ſequi, quòd ſemen qualitate magis lædat: menſtrua verò retenta non modò qualitate, ſed & co-
pia, quantitateq;. Vnde & ſigna manifeſtiora, quę demonſtrant corporis plenitudinem apparent, cùm
ea retenta ſunt, ſicuti corporis grauitas, dolores oculorum, lac interdum in mamillis, ſępe & febris. Se-
men autem in deteriorem (vt diximus) naturam, quam menſtrua degenerat. Prętere a verò cùm in mu
lieribus, quę vſę ſunt congreſſu venereo, fit hęc ſtrangulatio, neque vlla vteri de ſuo ſitu fit mutatio, cen-
ſendum ex retento ſemine id factum fuiſſe: Quemadmodum autem quarto de Cauſ. pul. ait Gale. pulſus
in hoc affectu protenſus eſt, cum quadam veluti diſtentione, rarusq; qui deinde, cùm res exitium mina-
Lc.102 tur, exolutis viribus creber, inordinatusq;, & ferè deficiens efficitur; atque hęc magis ſequuntur, cùm ſit
ex retento ſemine, ſicut maior ſpirandi difficultas. Credo autem, quantum ad huius mali curationem
pertinere poteſt, neminem, qui in hac arte fuerit vel modicè eruditus latere poſſe, duo eſſe ſpectanda, tù D
ipſum ſymptoma, nempe ſtrangulationem, & reliqua incommoda, quę illam concomitantur: tum cau-
ſam, vel affectionem, quę à retentione, vel ſeminis, vel menſtruorum occaſionem habuit: illique primum
occurrendum eſſe, à quo maius imminet periculum. Nam ſi uehemens ſit inſultus, & ſtrangulatio, primũ
oportet eam reuocare ab ipſo ſymptomate, & quaſi euigilare: mox verò cauſam tollere. De cauſę autem
remotione, non eſt, cur multa dicam. ſi. n. ſit omnis occaſio à menſtruis retentis petenda, procurandum
imprimis, vt menſes, quàm citius fieri poſſit, euocentur, primum ſanguinis miſſione ex venis in cruri-
bus, vel propè maleolos, & id quidem, cùm nihil obſtat. nam Auic. ait, quòd ſi retentio cauſam habeat
multam copiam lenti, & craſſi humoris, aut albedo multa poteſt hoc prohibere. Puto autem per albe-
dinem multam voluiſſe id, quod & Gal. monuit: nempe quòd mulieres, quę albę ſunt, & moles, potius
ſcarificatione crurum, quàm ſectione venę in retentis menſibus iuuantur. Cùm vero à multa pituita craſ-
ſa obſtruente fit menſium ſuppreſſio, niſi prius attenuantibus, & detergentibus occurramus huic incom-
modo, ſed ſtatim velimus venam ſeccare, pręter id, quòd poterit magis recrudeſcere crudus is humor ſã
guine detracto, pręſertim cùm multa redundat in venis cruditas, eò etiam confertim cum ſanguine ad
vterum attracto, maior fiet infartus, & maior obſtructio: poſtea tranſigendum erit negotium cum illis,

quę

A quæ & per os aſſumpta, vel inferius ſuppoſita, vel exterius adminiſtrata, poſſunt menſes ciere: de quibus, cùm ſuperius abundè fuerit ſermo habitus, non amplius verba faciemus. Quæ verò ex ſemine nõ de more excreto ſtrangulantur, eo excreto vel per venereum congreſſum, vel (quemadmodum docuit Gal. ſexto de Loc. affect.) ſi obſtretrix, vel digitis inunctis ex aliquo vnguento vtero, & euocandis etiam menſtruis commodo partes genitales tractet, vel glande ſuppoſita ex medicamentis confecta, quæ apta huic negotio ſint, quia calefaciant, bonum odorem ſpirent, & aperiant, trahantq́; deorſum, fit ſæpe, vt cum quadam delectatione, & titillatione ſemine effuſo, liberentur ab hoc ſymptomate, & ab affectu. Atque in hac iſtius ſymptomatis ratione fugiunt medici miſſionem ſanguinis, & id ex bona ratione: quia cùm iam diximus omnia incommoda ſequi nimiam corporis refrigerationem, miſſo ſanguine, magis ad hunc refrigeraretur corpus, & magis afficeretur. Ratio autem in ipſo inſultu requirit, vt vterum deorſum conuertamus à membris præcipuis, atque ſubinde calefaciamus; niſi tamen febris valida eſſet, quæ hac ex parte nobis obſtaret: ita enim fit, vt reuellatur vaporoſus humor, qui delatus ad ſuperiora membra illa malè afficit, atque vt præterea etiam digeratur, ſi quis iam ſit receptus, ac mala qualitas remoueatur. Deorſum verò vterum trahere poſſunt, atque vapores detrahere primum frictiones validæ coxis, & cruribus adminiſtratæ, vincula itidem doloroſa eiſdem in par-

B tibus, nec non & cucurbitulæ: immò eò vſque progreſſi ſunt Paulus, & Aetius, vt dropacibus, & ſinapiſmis eſſe vtendum cenſuerint. Mox autem id præſtare poſſunt tàm ea, quæ naribus offeruntur odoranda, quàm quæ inferius vel imponuntur, vel ſuffiuntur, non tamen eadem, ſed potius diuerſa, & ferè aduerſaria ratione. nam quæ gratum, & aromaticum odorem ſpirant, ſi naribus odoranda offerantur, aduerſiſſima ſunt: contra verò ſi inferius imponantur, vel ſuffiantur, mirificè proſunt: ſicuti etiam fœtida naribus odoranda appoſita ſtatim ferè releuant. Eſt autem problema hoc, quod multis non parum negotij faceſſit; nempe cur vterus ſequatur benè olentia, refugiat verò, & quaſi abhorreat ea, quæ fœtida ſunt. Quidam dixere, quòd ideò hoc fit; quia vterus delectatur bonis, & gratis odoribus, triſtatur verò tetris. Quæ quidem reſponſio admitti ab illis facilè poſſet, quorum ſuperius meminimus. nam illi ſentiunt vterum eſſe animal quoddam in animante creatum, quod ſponte ſua mouetur, & facilè quærit, ac proſequitur ea, quæ grata ſunt, & illi familiaria, refugit autem illa, quæ ingrata, & aliena ſunt; ita enim poſſet odores percipere, & diſcernere. Verùm cùm hæc ſit tanquam mera fabula; ideò in ea non diutius immorabimur. Alij verò ſe hanc quæſtionem diſſoluiſſe putant, ſi dicant, quòd quæ benè olent, cùm calefaciant, digerent, & ſint partium tenuiorum, facilè penetrant, atq; ita facilius vterum calefaciunt, & hac ratione roborant, cùm ſuffiuntur, aut ſupponuntur: at fœtida, vt pote quæ

C ſunt craſſiorum partium, non ita facilè penetrare poſſunt. At verò ſi quæratur, ſed cur refugit à fœtidis, ſequitur autem odorata: aiunt, quòd malam qualitatem fugiunt, non autem malum odorem. Sed hi cæcutiunt; quia non minus tenuis ſubſtantiæ, & tenuium partium ſunt, quæ fœtido ſunt odore, quàm quæ benè olent. & ne longius cogamur exempla petere, ea accipiamus, quæ tanquam huic rei accommodata referuntur à Gal. nono de Comp. med. ſec. loc. vt ſunt caſtoreum, ruta, alium, cæpe, ſulphur, ſinapi, quæ omnia tenuium partium omnino ſunt. Cap. 10. Deinde verò quàm ineptè ſoluat, cur fœtida [illegible] quaſi vterum refugere cogant, non eſt, cùr exponam, cùm id poſſit facilè ab omnibus percipi. Aiunt enim, quòd fugit vterus malam qualitatem, non malum odorem, neque tamen exponunt, quænam ſit ea mala qualitas. Quare dicamus nos, vt aliàs diximus primo libro Artis curandi ad Glauc. vbi de ſyncope agit, quæ vteri conſenſu excitatur: ibi enim cùm explanaremus locum illum, ſententiam noſtram in ea re expoſuimus: ſed & nunc de ea aliqua breuiter dicemus. Cap. 14. Nos quoque in ea ſententia ſumus, hæc non ideo euenire; quia vterus vim habeat olfaciendi, odoresq́; bonos, malosve percipiendi; ſed quòd quaſi per accidens (vt philoſophi aiunt) hæc omnia ab odoribus vtero accidant. accidunt autem hac ratione: In omni ſenſu (vt docuere tùm Ariſt. ſecundo de Anima; tùm Gal. primo de Symp. cauſ.) particulatim quædam voluptas, cùm mouentur ab obiectis accommodatis, & conformibus naturæ il-

D lius ſenſus, concitatur, & quædam delectatio: ſin autem ab illis moueantur, quæ ingrata ſunt, quæque ab illis quaſi abhorrentur, excitatur in eo ſenſu triſtitia, & quidam quaſi dolor. & quanuis hæc præcipuè tim, & maximè accidant in ſenſu tactus; tamen nullus ſenſus eſt, qui huius rei expers ſit: omnes enim delectantur ex perceptione obiecti, quod gratum ſit: triſtatur verò, & quaſi dolent ex percepto obiecto ingrato. & hæc quidem præcipuè ſolent contingere, cùm ea ſenſibus offeruntur, quæ vehementes habent qualitates, quibus ſenſum poſſunt validè mouere, quæq; confertim eum tranſmutare poſſunt: quoniam quæ non habent magnam vim excitandi ſenſum, ea neque delectationem, neque voluptatem afferunt. nam tranſmutationes, quæ ſenſim fiunt, ferè ſenſus latent. Sed quia affectiones hæ, quæ aut voluptatem, aut dolorem afferunt, vt fieri nequeunt ſine inſtrumenti tranſmutatione inſigni, ita etiam neceſſe eſt, vt vna moueantur calor natiuus, ſpiritusq́; cum ſanguine, qui exterius expandantur, aut interius refugiant. Interius quidem in omni triſtitia refugiunt, & reuocantur verſus ſuum initium, vt ibi confortati, & maioribus viribus recuperatis, poſſint mox adorti tanquam hoſtem, rem triſtem illam propulſare. Exterius verò feruntur, & expanduntur, dum percipitur id, quod naturæ amicum, & gratum eſt, atque id, quod ſenſibus voluptati eſt: illi enim quaſi occurrunt, vt excipiant, & fruantur, quo fit, ut refrigeratis internis viſceribus, iterum dum ſanguis, & ſpiritus extra feruntur, ab eorum [illegible]

ſtitutis,

ſtitutis, maior fiat eorum læſio à vaporibus,& à mala qualitate materiæ menſtruæ,vel ſeminalis in va- A
ſis pertinentibus ad vterum corruptæ; qui item vapores, cum ſpiritibus commixti feruntur,& diſtribuū
tur per vniuerſum corpus, ipſum perfrigerant. at verò, cùm moleſtiam ex malo, & ingrato odore refu-
gientes natiuus calor, ſpiritusq́; , & ſanguis in intima viſcera confertim mouentur, eo motu primum
deorſum vterum detrudunt,& cùm locus interior his refertus calefiat, ſubinde & frigidior intemperies
à vitioſa materia impreſſa remouetur,vitioſiq́; vapores diſcutiuntur à natiuo calore collecto,&facto for
tiori in intimis partibus.Hanc putamus rationem eſſe,cur odorata naribus ad mota lædant : fætida vero
proſint. Sed illis,quæ inferius ſupponuntur,vel ſuffiri ſolent,alia mihi ratio referenda videtur : quoniam
effectus is non amplius referri omnino poteſt in aliquam voluptatem, vel triſtitiam , quam partes infe-
riores ex malo,vel bono odore percipiant,& quod proinde fiat motus ſpirituum,& caloris natiui intro,
vel extra:ſed aliò confugiendum;quia partes illæ cùm ſenſu olfactus careant,neque poſſunt aut delecta-
tionem,aut triſtitiam ex eis percipere. ſed quæcunque à rebus odoratis fiunt in hoc affectu,dum ſuffiun
tur,vel ſupponuntur,per accidens quidem (vt loquuntur noſtri philoſophi)fiunt.nam aromata,& quæ-
cunque odorem calidum,& vehementem ſpirant, calida ſunt inſigniterq́ue calefacere poſſunt,conſtant
etiam tenui admodum ſubſtantia,vt quarto de Simp.med.facul.probat Gal.& quæ proinde poteſt laxa
re,attenuareq́;,& digerere,ſecareque lentas,& craſſas materias,qua ratione proſunt , non autem grato , B
vel ingrato odore . Vnde primo lib.ad Glauc.loco paulò ante citato non protulit ita abſolutè odorata
eſſe ſupponenda: ſed addidit,& quæ laxare,& calefacere poſſunt , quaſi inſinuans , quòd ratio,& cauſa,
cur hæc iuuent,eſt,quia laxant,aperiunt,& calefaciunt,non autem,quia benè olent. Sed apertius quinto
Apho. hoc expoſuit,vbi rationem referens,cur aromatum ſuffitus menſes euocent, ait, quòd ſua vi ape-
riunt extrema vaſorum obſerata,extenuant humorum craſſitudinem , obſtructiones quoque tùm cale-
faciendo,tùm incidendo reſerant.hac ergo ratione benè olentia ſuppoſita,aut ſuffita vtilia ſunt,non ra-
tione odoris boni,vel mali: vnde galbanum extenſum corio,vel linteo mulieres ventri inferiori affigunt
maximeq́; , quando vterinis incommodis vexantur, plurimumq́ue ſe iuuari percipiunt , quæ quidem &
naribus adhibita graui ſuo odore prodeſt : ſed cùm ventri inferiori affigitur ſub veſtibus , facilius eius
odor pertingit ad inferiores,& genitales partes,quàm ad nares,dum veſtibus contegitur . Hæc itaque,
vt mihi viſa ſunt,ita vt eorum vos etiam facerem participes,literis mandare voluimus:quę ſi placuerint
mihi,quòd placeant,gratum erit:ſin autem,meliora aliunde quæretis.Sed poſteaquam in his ſatis vaga-
ti ſumus,ad inſtitutum noſtrum redeamus. Ea ergo omnia,quæ grauem, & moleſtum odorem ſpirant,
oblata odoranda conferunt:præterea enim,quæ paulò ante relata ſunt,horum etiam meminere antiqui,
præſertim verò Gal.& Dioſcor.pix liquida,capilli vſti:nunc & corium comburitur,& trita calciamenta:
ſed & cornu cerui,vritur,& eius ſuffitus offertur naribus,& lapis gagates, & tritum ſinapi naribus obla C
tum:nam & ſternutamentum concitabit. Dioſcor.verò & odorem,vel ſuffitum cubiculariorum cimicū
laudat.Hip.autem linamentum lucernæ extinctum , vel lycnium naribus appoſitum poſſe prodeſſe ait.
At verò,ſi his exterius adminiſtratis nequeat omnino mulier ab hoc malo eximi, aliqua etiam deuoran
da date expediet: præſertim verò laudant,imprimis autem Hip.& Dioſco. vt detur caſtoreum ad pon-
dus drachmæ ex vino,conizam itidem:ſed & iuniperi baccæ Dioſcoridi maximè probantur , & ſcilliti-
cum acetum, & vinum,in quo fuerit chamædrys macerata,item & betonicæ folia trita, & pondere dra
chmæ data ex mulſa.Gal.verò nono de Comp.med.ſec.loc.ait,agaricum pondere drachmæ datum po-
tui mirificè poſſe conferre.Poſtremò verò neque id prętereundum eſt,cuius meminit Hip.quinto Apho.
Apho. quòd ſternutamentum concitatum in mulieribus,dum ſtrangulatæ ex vtero iacent , ſæpe eas ſubleuat:
35 ſicut etiam eas,quæ cum labore,& difficultate pariunt,ad facilius pariendum iuuat.Gale.verò ait,quòd
ſternntatio duplici nomine in ſtrangulatione poteſt eſſe vtilis ; quia & ſignum bonum eſt, & remedium
optimum:ſignificat etenim naturam.quæ iam erat ferè emortua,excitari,& reuiuiſcere, renuiniſciq́; ſua
rum motionum,quæ ea,quæ moleſta ſunt , ſolet expellere: iuuat etiam , quia naturam vehementi con-
cuſſione , & magno impetu facto excitat , excutitque , & excernit ea, quæ partibus corporis tenaciter
hærent .

De uteri commotione, & peruerſione. Cap X.

Le.103 COmmouetur interdum vterus,diſtorqueturq́ue in diuerſas partes:quia quandoque ſurſum re-
trahitur, quandoque in latus contorquetur,nunc in dextrum,aliàs in ſiniſtrum,aliquando etiā
deorſum defertur:vnde & mulieres ſæpe conqueruntur coxę illum incumbere,interdū oſſi pu-
bis,nonnunquam percipiunt illum hærere,& quaſi infixum eſſe extremo oſſi ſacro,latoq́ue:ali
quando audiui quaſdam conquerentes vterum ſecundum longitudinem inferioris ventris diſtenſum,
quaſi palum eas cruciare,vt neque ſtare,neque decumbere facilè poſſint , & ſecundum omnem ſitum
malè habent. Sed & obſtetrices,dum genitalia loca digitis impoſitis tentant, affirmant ſe reperire vte-
rum modò ſuperius aſcendiſſe,interdum deorſum,ſæpe in dextrum,aut ſiniſtrum latus inclinaſſe. Et fe
rè hac ratione ducti nonnulli,quibus aſſenſiſſe (vt ex ſententia Gal.ſexto de Loc.affect. & tertio de Ar-
ticu,

A ſicu. ſuperius diximus) viſus eſt Plato, credidere vterum quaſi animal moueri, ac per inferiorem ventrem
vagari. Quam tamen opinionem eſſe omnino abſurdam oſtendit ratio anatomica: alligatur enim vte-
rus adeò validis vinculis dorſo, & alijs partibus, vt ne cogitare quidem poſsit aliquis, qui viderit hanc
particulam, alioquin de ſuo loco moueri poſſe, vt ibidem teſtatur Gale. Fiunt autem eiuſmodi dimotio-
nes ratione plenitudinis vaſorum, & partium pertinentium ad ipſum vterum, quæ humore perfundun-
tur: perinde vt in diſtentionibus, vel conuulſionibus neruorum, qui dum implentur, diſtenduntur qui-
dem ſecundum latum, & profundum, craſsioresq; fiunt, contrahuntur tamen, & abbreuiantur: ita cùm
vaſa, quæ in vtero ſunt, replentur, replentur ſubinde & ipſæ vteri partes, diſtenſus verò vterus contrahi-
tur, & abbreuiantur; & ſi æqualiter id acciderit, ſurſum contrahitur, vt videatur mulieribus eum tentan-
tibus ſurſum aſcendiſſe: ſin autem non fiat æqualis vtrinque repletio, ſed maior in vna, quàm in altera
parte, quæ magis repleta eſt, illa magis intenditur, contrahiturque, & mox partem aliam, quæ mollior
eſt, quia inanior fit, ad ſe rapit, trahitque, atque ita diſtorquetur vterus in hanc, vel illam partem. Replen
tur autem vaſa, & vterus immodicè præſertim ex menſium ſuppreſsione: quanuis (vt idem ſecundo de Cap.
Cauſ. pul. docet) alijs quoque de cauſis poſsit diſtortio, & contractio, quàm ex ſuppreſsis menſibus fieri; 11.
nimirum ex inflammatione, ex ſcirrhoſo tumore, ex aliquo exorto abſceſſu in vtero, ex aliquo alio gene
re tuberculorum, ſed & ex ſpiritu flatulento incluſo in aliqua eius parte, atque in tumorem illam attol-
B lente: cùm enim omnia hæc fiant ex confluxu humorum replentium partes, quas corripiunt, non erit de
inde mirum, ſi pleniores partes, in tumoremq; elatæ contrahant ad ſe alias, quæ non æquè plenæ ſunt.
Præterea verò & vehemens ſiccitas, & frigus etiam eximium quaſi cogens, & denſans eius ſubſtantiam
poteſt quaſi conuulſiuam affectionem adducere, vnde diſtorqueatur vterus. Hi itaque ſunt affectus, à
quibus poteſt vterus commoueri, & diſtorqueri, atque his de cauſis, quæ hactenus fuere expoſitæ. Sed ne
que ſigna ſunt perceptu difficilia, quibus diſtortio à modico poſsit cognoſci. nam inducto digito in gē-
nitale membrum ab obſtetrice, & eo vſque ad os vteri adducto, ipſa tentans facilè deprehendet, num
vterus ſuam ſedem habeat, vel ab ea receſſerit, & in quam etiam diſceſſerit. Sed ſunt præterea ſymptoma
ta multa ſuperuenientia, quæ id ipſum, ſi animaduertamus, inſinuare poſſunt. Nam ſi ſurſum retrahatur
apparent, quæ ſuperiora viſcera offendunt, vt ſunt ventriculus, & inſtrumenta reſpirationis, præter id,
quòd obſtetrix digito impoſito, os vteri minimè poterit attingere. At ſi inferius declinauerit (vt Hipp.
in lib. de Natura fœminarum ait) dolor imum ventrem affliget, & fœmora, coxendiceſque ex ea parte,
in quam declinauerit vterus (vt refert Aetius ex ſententia Aſpaſiæ) diſtēdi videbūtur, dolorque, & quaſi
torpore, vel ſtupore tentabantur, vt ferè incedere nequeant; frigeſcet etiam, & nonnunquam arefieri vi-
debitur. Quòd ſi poſterius, retroque conuerſus verſus dorſum contrahatur, tunc vtraque coxa, eodem
C Aetio teſte, cruſque dolet, ſtupet, & impeditur, quò minus poſsit, niſi ægrè, incedere: ſed & aluus ſuppri-
mitur, vt neque etiam clyſteres poſsint admitti, niſi genibus innitantur, neque alioquin flatus expelli, &
id quia vterus rectum inteſtinum eo tempore premit: quandoq; etiam, dum ſedere volunt, dolores exa-
cerbantur magis, præſertim verò, ſi verſus anum magis inclinauerit. Quando autem magis ad anteriora,
nempe ad pubem conuerſus fuerit, dolor pectinē, & imum ventrem exercebit, ibique quaſi extenſio per-
cipiet: ſæpe & vrina ſupprimetur, compreſſa ſiquidem ceruice veſicæ. Quatenus autem ad rationem cu-
rationis pertinet, mihi non videtur, quòd ſit opus longa admodum oratione; quia (vt idem Aetius ait)
in vniuerſum cùm duo ſint tempora iſtius mali, nimirum tempus, quo exacerbantur hæc ſymptomata,
& id, quo remittunt, aut intermittunt. quando exacerbationes vrgent, eadē eſt curatio inſtituenda, quæ
adhibetur vteri inflammationibus: cùm verò remittunt, rebus mollientibus (ait ille) eſt opus, quantum
ad medicamenta pertinere poteſt: nam & vtilis, eſt manuum peritæ mulieris opera, quæ digitis adactis,
de loco, in quem declinauerit, vterum depellet, & in ſuam ſedem deducat, intinctis prius, vel inunctis di
gitis aliquo oleo huic rei accommodato, vt eſt oleum anethinum, aut liliaceum, aut id, quòd ex violis lu
teis, quas latini matronales appellant, arabes cheiri, conficitur, vel nardino. vel ſimili alio: neque ſolum
digitos indere ante in genitalia opus eſt, ſed aliquando, præſertim cùm retro ad dorſum, vel anum facta
D eſt conuerſio, in anum intromittere oportet, vt inde repellatur incumbens vterus. Sed aliquanto magis
particulatim rem hanc tractemus. Cùm ergo dixerit Aetius eandem eſſe in his curandi rationem, quæ
& in inflammationibus: de inflammationibus autem ſit inſtituenda oratio in ſequentibus tractationi-
bus: Ideò rem hanc in eum locum differemus. Nunc verò eſt conſiderandum, quòd cùm (vt diximus)
multiplices ſint cauſæ, cur diſtorqueatur vterus, ratio recta curandi hoc videtur requirere, vt quandò
ſymptomata non adeò ingraueſcunt, vt iam perferri facilè nòn amplius poſsint, cauſæ remouendæ præ-
ſertim operam medicus aut omninò, aut maiori ex parte nauet. Cauſæ verò ſunt aut inflammatio, aut
ſcirrhus, aut crudum aliquod tuberculum, plerunque tamen retenta purgatio menſtrua, quemadmodū
raro admodum tanta ſiccitas, aut adeò vehemens frigiditas. vnde quicquid horum fuerit, illud prius
curandum erit: ſed cùm de his omnibus partim ſuperius egerimus, partim verò ſuis capitibus paulò
poſt ſimus ſermonem habituri: ideò in præſentia ſuperuacaneum videretur de eiſdem ſermonem habe-
re velle. Quare hoc tantum monemus, quòd ſi vterus ſurſum retractus plurimum moleſtus ſit, ea, quæ
odorata ſunt, inferius ſuffita, vel ſubiecta, fœtida verò naribus oblata, poſſunt illum deorſum auertere;
nec parum etiam (vt Aetius docuit) ſternutamenta concitata iuuabunt: contra autem, cùm nimis deor

ſum

ſum,vel ad dorſum,vel ad pubem procumbet,odorata olfacta,fætida verò inferius ſubiecta vtilia erunt A longe tamen magis moleſta eſt rettactio vteri ad ſuperiora,quàm declinatio inferius.cum verò in alterum latus propenſus eſt,frictionibus,aut cucurbitulis lateri oppoſito adminiſtratis reduci interdum poteſt:ſicut affixa maiori cucurbitula vmbilico ſurſum retrahitur,illa eadem imo ventri ad pubem detrahi poteſt. Aetius verò docuit, quando ad dorſum conuerſus vterus rectum inteſtinum premit, parari glandem ex galbano,& cera,& ano indi,vt tamen alteri extremo ſit prius filum extractionis gratia annexum,aut caſtorium aqua dilutum,aut bitumen aridum, aut piceın liquidam lana excipiendam eſſe, ac ſimiliter ano imponendam,ac vterum mox fouendum rebus illi commodis,ſicut ſunt decocta aromatum,vel conizę,vel marubij,vel pulegij,vel rebus ſimilibus.Oleorum quoque vſus,ſi venter inferior illis inungatur,vel ſi clyſteri in vterum,& inteſtina infundantur vtilis eſt.Laudat verò Dioſc.oleum cicinum nudumque,& amygdalarum amararum:Aetius verò irinum,& ſuſinum: Mihi non minus probaretur liliaceum,atque id,quod ex lutea viola conficitur.Sed & multa eorum,quæ ad vteri ſtrangulatum opportuna ſunt,poſſunt huic loco accommodari,& quæ etiam ad dolorem,& inflationem vteri vtilia ſunt:de quibus paulò poſt eſt ſermo habendus.

De procidentia, ſeu prolapſu uteri. Cap. XI. B

NO modò diſtorquetur interdum,& commouetur vterus, verùm prolabitur adeò, vt excidat extra mulieris genitale membrum,& quaſi virile ſcrotum(vt ait Hip.in lib. de Natura fœminarum)promineat.laxatis nimirum,& quaſi reſolutis vinculis,quibus ſpinæ, dorſoque annexus eſt. Duplicem autem occaſionem poteſt habere hoc mali genus, vt conſenſere omnes, tàm græci,quàm arabes,& latini:alteram quidem externam: alteram verò internam. externa occaſio vel ab ipſa muliere pendet,vel ab illis,quæ illi extrinſecus forte accidunt:ex ipſa muliere,ſi eà vtatur vehementi impetu in aliquo negotio peragendo,vt pote ſi tempore patiendi coacta à violentioribus dolotibus vehementius nitatur,vt fætum expellat:quandoque enim in his perinde contingit,ſicuti illis, qui alios in terram deijcere omni ope nituntur; interdum enim,dum nimis alterum conantur proſternere, vna & ipſi (vt tertio de Natural.facult.ait Gal.)in terram ruunt,atq; illis mulieribus hoc incommodū facilius ſolet accidere,in quibus vincula ſpinæ adnata laxiora ſunt, nec dum ex hac nimia vi in eijciendo partu,ſed ex quacunque alia motione laborioſa,& violenta quaſi ſupra ipſius vires, ſicut ſi velit aliquod prægrande pondus extollere,aut nimium contentè currat,& diu,vel ſi ligna findere conetur, vel ſi ſaltet præſertim è ſublimi loco: ſed & ex vſu venereo, ſi paulò poſt partum viros admittat, mulier poteſt(vt idem Hip.teſtatur)ſubire hoc incommodum:ita ex vociferationibus magnis, ex ſternutatione. C Ex illis autem,quæ externam habent occaſionem,poteſt prolabi vterus, vt ex caſu ex altiori loco, præſertim ſi vel in pedes cadat,vel in dorſum:præterea ex vehementi,& repentino aliquo timore:interdum verò ex incommoda obſtetricis tractatione in partu,in extrahendo fœtu,vel etiam ſecundis, dum id nimia vi agit,& violenter trahit. Verùm omnia hæc in cauſas, quæ procatarcticæ à græcis dictæ ſunt, referenda ſunt. Veruntamen & à cauſis,quæ antecedentes dici à medicis ſolent,fieri poteſt vteri procidentia,nempe ex nimia humiditate remolliente vteri vincula,quibus dorſo eſt annexus: quod aliquando illis accidiſſe vidi,quæ diu ab humiditatibus profluentibus ex vtero, & meſtruis albis vexabantur, Addit verò Auicenna,quòd & ex putrefactione ligamentorum vteri hoc interdum fieri poſſit His etiā accedit,quòd aliquando reſolutis eiſdem ligamentis hæc fieri poſſe contendunt omnes. Solent autem, cùm procidit vterus,hæc accidere,primum quòd prominet ex genitali membro mollis,& rotundus tumor,qui ſcrotum virile imitatur,& eſt tumor maior, vel minor, vt eius ſit maior vel minor procidentia: dolor etiam, item(vt Hip.ait,& alij aſſentiuntur)& calor pudenda, & ventrem imum tentat, vrinā paulatim deſtillat,& mordet pudenda,erumpit interdum copioſus ſanguis (vt teſtatur Aetius)qui præterea addit,quòd inter initia,dum prolabitur,periculum imminet, ne vterus refrigeratus conuulſionē D interdum afferat:verùm vbi inueteraſcit affectus, calloſus fit vterus,neque amplius conuulſionis periculum eſt,neque dolor infeſtat. In hoc autem conſentiunt omnes,quòd in illis ſolum,cùm vterus prolabitur,curatio ſperati poteſt,quæ iuuenes ſunt; quia quando ætate prouectioribus hoc malum acciderit,curationi contumax eſt;præterea verò & ſi dum recens malum eſt,rectè & ex ratione tractetur:aliquin enim cùm inueteraſcit,curationem non admittit,aut ſaltem ęgrè admittit.Curatur verò per eius introductionem,vt tamen antequàm introducatur,alui excrementa,ſi qua in inteſtinis contineantur, clyſteri abluantur,educanturque,vt inanitis inteſtinis inferioribus, facilius in ſuam ſedem adducatur vterus,ac præterea,ne poſtquam adductus fuerit,in deijciendo,tùm in exprimendo, dum fæces excernuntur,tùm etiam in tranſitu dimoueatur vterus,& hoc tàm Paulus,quàm Aetius conſulunt,quibus & Auicenna ſubſcripſit.Addunt præterea,vt itidem & vrina,ſi ea ſit collecta in veſica, antequàm curationem aggrediamur,excernatur,eadem (mea quidem ſententia)de cauſa:Quamuis mihi quidem videatur Auicennam illos ſequi voluiſſe,non fuiſſe tamen eorum ſenſum aſſecutum,& id quia forſitan à malis translationibus fuit deceptus:ait enim ipſe ciendam eſſe vrinam cum rebus diureticis: Quod mihi

non

A non videtur rationi conſonum;qa ea potius ſunt tẽtanda,q̃ ſurſum mouent,& retrahunt, q̃ q̃ deorſum
deriuant,p̃ſertim in principio, cum non ſint verſus locum affectum mouendi humores, ſed potius inde
auertendi. V ñ Hip.in lib.de Morbis mulierum potius vomitum cieri iubet. Aetius verò,& Paulus nolue
re diureticis eſſe ciendum lotium,verùm potius fiſtula ænea huic officio accõmodata. Deinde verò vte
rus ꝓlapſus rebus aliqbus aſtringẽtibus abluẽdus eſt,vt decocto ex lẽticula,roſis aridis,loti ramẽtis mi
xtis.Hip.verò & pudẽda,& ꝓlapſum vterum nigro vino elui voluit,in quo pri' efferbuerit malicorium
mox introducendum eſſe ait. Ratio verò introducẽdi hæc ſit,vt ſupina mulier collocetur accliui poti',
q̃ decliui corpore,coxis nimirum elatioribus,& reflexis,deductiſq; poplitibus,primum q́; ꝓlapſus vte
rus fouẽdus eſt,(vt Aetius,& Paulus quibus Auic.aſſentitur,docuere)aliquo medicamẽto molliẽte,&di
gerente,vt eſſent oleum tepidum,vel butyrum,vel decoctum ex beta,malua,althea,fœno græco, ſemi-
ne lini,& id genus alijs:deinde accipiatur lana mollis,(Hip.ſpõgia molli vtebatur) & cõuoluta ad figu-
rã,& magnitudinẽ eã,vt poſſit muliebri mẽbro genitali aptari, & inuoluta linteolo tenui imbutaq; vi-
no nigro,in quo vel diſſoluta fuerint,vel efferbuerint aſtringẽtia aliqua,vt hypociſtis,acatia,balauſtiũ,
rhus,malicorium,& quęcunque id genus alia,adhibeatur procidenti vtero,ac paulatim citra violẽtiam
intro reprimatur,donec nõ modò qđ ꝓlapſum eſt,vniuerſum ſit intro inditum,ſedet cõuoluta lana: q-
B bus pactis addemus & alium lapſum lanæ aſtringenti vino imbutum priori cõuolutæ lanæ,&pudendo
ſup addemus;ac ꝓcurabimus,vt ꝓductis coxis,& cruribus,ac aſtrictis,'& ſibi mutuò hærẽtibus, faſcia
à iumbis ad coxas vniuerſas,addita tñ ſpõgia,deligetur,vt ita diutius ſeruẽtur. Volunt p̃terea & magnã
cucurbitulã imo vẽtri,aliq & lumbis affigit,vt ad retractionẽ vteri adiuuent,ac vt q̃ fætent,inferius ap-
ponantur,odorata,& benè olentia olfacienda ratione eadem offerantur. Quantum autem ad victus ra
tionem attinet,Hip.victum valdè tenuem laudauit,ſilentiumq́;, & maximum; omnem autẽ occaſionẽ
ſternutandi,aut tuſſiendi,ſed & vehementer ridendi fugiendam, neq; ẽt inambulandum eſſe p̃cipiunt.

De doloribus, & inflatione uteri. Cap. XII.

VTerus varias cãs hẽre põt,cur vehemẽtibus doloribus corripiaẽ, p̃cipuę tñ ſunt eius inflatio, Le.104
repletioq;:repletur.n.interdum flatuoſo ſpiritu,à quo diſtẽſus quaſi dilaceratur,interdum ve
rò multa craſſa,& frigida materia,aliqñ tenui,& acri:quæoĩa vel ſequuntur ſuppreſſas expur-
gationes menſtruas,vel ẽt(vt Hip.de Morbis mulierum tradidit)retentum genitale ſemen. In
C flãmationes quoq;,eriſypelataq;,&id genus alij tumores,vel abſceſſus calidiores:ſed de alijs quidem af
fectibus doloroſis ſuo loco propria inſtituetur tractatio.in præſentia verò de vteri inflatione, & dolori
bus inde excitatis ſermonẽ hẽre inſtituimus,&de illis ẽt,q à tenui,& acri,mordaciq́; humore ortum hñt.
Flatu ergo impletur vterus,p̃ſertim cùm p̃frigeratur:ſemper.n.flatus fit ex imbecilliori reddito calore.
maximè autem refrigerari põt vterus;niſi cautè mulier agat,qñ ſuas mẽſtruas purgationes hẽt:aut cùm
purgatur à partu.nã his tp̃ibus(vt decimoquarto de Vſu par.teſtatur Gal.)uteri ceruix recta,& adapta Cap. 3
eſt:cùm alijs tp̃ibus rugas habeat,& flexus quoſdã,qui non parum faciunt ad arcendum frigoris ingreſ
ſum:tunc etiam(ut idem tertio de Facul,natur.tradidit)os uteri laxius eſt,& aperitur, & propterea fri- Cap. 3
gori facilior patet aditus. Interdum uerò frigida,& flatulenta materia ad uterum declinante repletur ip
ſe:unde in aborſibus,& partibus difficilioribus,& laborioſis ſæpius refrigeratus uterus flatu impletur:
nonnunquam uerò(ut Paulus, & Aetius docent) ex grumo aliquo ſanguinis infarto in ipſo utero acci-
dit,vt infletur. Non ſemper autem eãdem ſedem in utero flatus habet: nam interdum in uteri cauitate
concluſus continetur:aliqñ autem in anguſtis meatibus per ſubſtantiam,& corpus uteri diſperſis com-
prehenſus eſt. Solet autem(ut Hip.ſecundo libro deMorbis mulierum docet,cui Paulus,&Aetius aſtipu
lantur)cùm ex flatu in tumorem uterus attollitur,inflari imus uenter ad pubem, perinde ac in tympa-
D nite hydrope,ut uenter digitis percuſſus ſonitum reddat: dolores uerò pungentes excitantur pertinẽtes
ſæpe uſq; ad tranſuerſum ſeptum,& ſtomachum,qui etiam uel utrinq; ad ilia,uel ad alterum latus extẽ
duntur. Sed & umbilicum,lumboſq;,& pectinem moleſtant,immò & caput in his qñq; conſentit. Inter
dum uerò flatus per muliebre pudendum erumpit,ut crepitus ẽt cum earum moleſtia, & pudore perci
piatur. Addit autem Hip.ꝙ ſæpe &pedes ædemate intumeſcunt,facieſq; ſubtumida fit,atq; decolorata.
Semen quoq; acceptum non retinetur,ſed elabitur:fit ẽt reſpiratio interdum difficilis, ut cùm à ſomno
excitatur,nequeat niſi recta ceruice ſpiritum trahere. Sed & à cibo,& potu quocunq; lædi uidetur, ut a
cibo magis ſuſpiret,& triſtetur,quàm antea,ſtranguleturq́;,& conuelli uideatur. Interdum adeò ſecun-
dum ueſicam,& uterum dolent,ut nequeant ferre admotam manum: qñq; uerò & urina in hoc affectu
ſupprimitur. Diſcernitur ãt hac rõne,ut tradidit Aetius,num flatus in ſpatio, & uteri cauitate cõprehen
ſus ſit,an in anguſtis meatibus:qa ſi in ſpatio latiori incluſus ſit,ſtrepitus in imo uentre,&ſonitus p̃inde
p̃cipitur,dum flectitur corpus,ut in inteſtinis cõtingit,qñ torminibus anguntur,magiſq́; ad pulſationẽ
digitorum ſonum quaſi tympani refert. At uerò cùm in anguſtis,& in cõſpicuis meatibus impactus cõti
netur,dolores uehemẽtiores infeſti ſunt,q ẽt cõtumaciores curationibus ſunt. Curare hunc affectum do
cuere antiq purgatiõe ſanguinis detractione,& p̃terea localib' appellatis remedijs,q̃ uim molliẽdi,laxã

di,& digerendi habeant.Et qnanuis Paulus abſolutè protulerit venam ſecandam eſſe,quando nihil eo- A
rum,quæ ſolent venæ ſectioni obſtare,impediat:intelligendum tamen id eſt,ꝙ ſæpius ita agendū ſit;cū
plerunque in his affectibus (vt ait Hip.)menſes ſupprimantur:ex qua cā cogimur ſanguinē mittere:ali
qñ tñ neque ita temerè mittendus eſſet:nā ſi flatus is à multa materia frigida,& cruda digeſta in venas
foueretur,non ita ſtatim(vt ēt dicebamus,cùm de ſuppreſſis menſibus ageremus)ad venā ſecandā eſſet
accedendum. Prætetea verò ſi ex retento genitali ſemine affectus is eſſet ortus, vt qñq; eū oriri voluit
Hip.non magis eſſet in eo,quàm in ſtrangulatione ex vtero ob retentum ſemen mittēdus ſanguis. Sed
quia ſlatus citra materiam nequit concitari: ideò plerunque corpus eſſe purgandum conſuluntPaulus
Aetiusq́;,iuxta atq; Hippocratis.ſed & Aetius ēt memini medicamentorū,quæ vtilia ſunt ad purgatio
nem in vteri inſlationibus:ait.n hieris purgandū eſſe Rufi.& Archigenis,& quæ colocynthin accipiunt.
Nos aūt aliqñ quidem vtimur hiera quam diacolocynthidos appellant,aliqū tñ & alijs,vt eſt id medi-
camentum,qđ diaphænicon appellari diximus,aliqū illo,qđ indū electuariū unlgò iuniores appellāt,
neq; id ēt,qđ confectionē hamec Meſue nuncupat,ineptū eſſet medicamentū.Nicolaus benedictā plu
rimū in hoc affectu laudat.Sed ſi mitius,& leuioribus medicamentis agendū eſſet,hiera ſimplex,quę in
præſentia Galeni dicitur,optimū eſſet medicamentum, vel id, qđ in præſentia lenitiuum electuariū vo
cant,medicamentū in his ciuitatibus vicinis maximè familiare.Nos aūt Venetijs in his flatuoſis, & do B
loroſis affectibus habemus in multo vſu,vt prius exhibitis aliquibus pilulis,vt eſſent,quę ex hiera ſimpli
ci fiunt,vel ex ea addita agarico,vel illis,quas Auicenna aleſanginas,hoc eſt ex aromatibus appellauit,
vel aliquibus alijs etiam valentioribus,vt ſunt aureæ,quæ ꝑter alia pñt & flatus nō parū diſcutere,mox
oleum amygdalarū.ꝑſertim verò amararū bibendū damus ad ſeptē,vel octo vncias,vt diximus,vbi de
curandis colicis doloribus ſermonē habebamus. Dioſcoridi verò &vſus agarici plutimū probatur.Sed
& clyſteres illi,qui confecti ſunt ex rebus laxantibus,& flatus diſcutientibus ferè non modò vtiles ſunt
verùm & neceſſarij:ſicuti qui conficiuntur ex oleo,in quo ruta efferbuerit,vel anethū, vel chamæmelū,
vel ſemina anyſorum,vel fœniculi, vel id genus alia , quorū ſæpius in prioribus libris fuit facta mentio.
quibus ſi ea quoque,quæ vim purgandi habent,addantur,vt ſunt medicamenta,quæ nuper recenſeba-
mus , vno eodem inſtrumento duo vtilia poterimus præſtare : nec modò per anum iniectis vtiliter vti
poſſumus ad diſcutiendos hos flatus,ſed antiqui & per eos , quos mitrenchitas appellabant , infunde-
bant,quæ idem efficere poterant,vt eſſent olea ſicut anethinum, liliaceū , violaceū ex violis luteis:ité
decocta ex cypero.ruta.pulegio,calamintha,artemiſia,althæa,earicis,& ſimilibus,quorū magnā ſylua
ab ijs deſcribitur,qui de materia medicinali agūt. Præterea verò.& inſeſſus in decoctis ex ſimilibus me
dicamentis.Sed & balneæ quoq; minerales,quæ & thermæ appellantur,vt ſunt ſulphuræ,nitroſæ,ſalſæ, C
bituminoſæ vtiles eſſe poterunt,ſi in eis lauetur mulier:immo & bibitæ, vt his tpibus bibi ſolent . Lau-
dat ēt ꝑterea Aetius irrigationem olei calidi anethini.Quatenus verò ad rationē victus pertinet,Hipp.
& Aetius laudant inter initia,victū tenuē,& famē,addamus nos & victū attenuantē:ſed ſi & illis paren-
tur cibi,in quibus ſit vis attenuandi res ēt melius ſe habebit.Dioſcorides verò vinum præſertim picatū,
laudat,qualia multa fiunt in græcia.Sed noſtris mulieribus in multo vſu vinum illud eſt, quod Roma-
niā appellant ex Peloponeſo,præſertim verò ex Zacyntho, qđ picē,vel reſinā redolet , & inde iuuantur
plurimum.Sunt præterea in vſu,& alia medicamenta mulieribus illius generis, quod confectiones ap
pellant,præcipuè verò qđ diagalanga appellatur:non inutilis ēt eſſet vſus aromatici roſacei:efficacius
aūt,& valentius eſt,qđ diacyminū dicunt:optimū quoq; eſt diacalamenthum appellatum à Gal. in li-
bris de Tuenda valetudine,& diaſpoliticon,& diatrion pipereon.verùm &maiores illæ antidoti,vt me
thridatia,& theriaca,& id genus aliæ efficaciſſimæ eſſent.ſed de his ſatis.Quoniā verò diximus ex Hip.
ſententia in libro ſecundo de Morbis mulierum concitari interdū dolores, & inſlationē in vtero ex re-
tento ſemine referamus ēt,quæ ab eo de horū affectuū differentia dicuntur.Ex retento itaq; ſemine(ait
ille) ſpiritus generatur,acris,mordaxq́; flatus ꝑ vterū diſcurrit,q ardorē æſtui ſimilē excitat,vterusque
inde intumeſcit,& extenditur,vt mulier neq; erigere ſe,neq; regere poſſit,ac virum,eiuſq́; amplexus fa D
ſtidiat,& aduerſetur. Docet aūt curari malū hoc laxantibus,& digerentibus,moleſteq; calfacientibus ,
& aliquantulum detergentibus.Particulatim aūt Hip.ibidē hoc vtitur medicamēto,qđ hæc oīa accipit,
mel,cerā,lini folia trita,adipē gallinaceū,& ea tepefacta ex vino odorato voluit in vterū eſſe inijciēda :
præterea verò laudat & lini folia potui data,vel eius ſemen,ſi tritū ex lana aſſumatur,& oti vteri appo-
natur:Ego tñ eadē curandi rōne in hoc affectu vterer,qua curandā eſſe ſtrāgulātionē ex vtero diximus,
qñ occaſionē hēt ex retēto genitali ſemine.Meminit aūt Hip.eodē libro & dolorū vteri, qñ ex calida &
acri materia ad illū cōfluente ortū hēt,quē hæc incōmoda(vt ipſe teſtatur)ſequi pleruq; ſolent: ſæpe.n.
febris,& ardor mulierē aprehendit,dolor verò adeò vehemēs eſt, vt eā faciat exilire, & interdū neq; ſe
poſſit erigere,caput dolet,plurimū conflictata obmuteſcit,& aliqū,nēpe cū excreſcit dolor,clamat, do
let ferè ſcđm oēs partes,nimirū imū ventrē,coxendicen,lumbos:ſed & vrina, aluiq; deiectiones ſup-
primūtur,ſtomachus mordetur,os amarulētū ē,acida &ſyncera euomit,ꝑcordia tēduntur,ſtrāgulatur,
ſæpe ructat,neq; tñ inde gequā leuatur:demū verò & inflatur,& venter tangenti renititur , horroresq;
ſæpe ſupueniunt,concubitum odit.Quòd ſi deinde ad rōnem eorum,quæ ille facientia ad curationē de
ſcribit,ſpectemus,hos ſcopos reſpicere vr,primum vt vacuet,cùm à copia humorū videaē affectus exci-
tari :

A tari:deinde vt demulceat acrimoniam materiæ noxiæ,obtundatque: præterea , vt defluxum etiam hu-
morē partim detergat,partim digerat.Quantū verò ad vacuationē ptinet, ipſe qdē ſectionis venæ nō vi
detur meminiſſe: neq; tñ id ab eo factū eſſe puto , qa ipſe exiſtimauerit omnino ſanguinis miſſionē eſſe
fugiendā in maximo & calido morbo:ſed qa hæc ſunt quaſi cōia,& gñalia auxilia,de qbus aliàs in cōi-
bus pceptis fuerit habita mētio:ideò hæc oīa ad eū locū videtur retuliſſe:nā ſi ætas,& vires,& alia,q̄ miſ
ſioni alioquin obſtare ſolent,non aduerſarentur,ſicq; vitioſus humor ille minimè eſſet oīno ſecretus á na
tura ſanguinis,putarē eſſe neceſſe ſanguinē mittere á venis,aut ſuperioribus in brachio,ſi magis videre-
tur eſſe opus reuulſione,aut inferioribus in cruribus,ſi deriuatione , vel ſi menſtrua eſſent cienda , quia
malum hoc habuiſſet occaſionem ex eorum ſuppreſſione: neque in hoc puto poſſe eſſe aliquam dubita
tionem. Præterea verò,quantum ad alteram vacuationem, quæ purgatio dici ſolet, hoc eſt ēt animad-
uertendū,ꝙ ipſe videtur,quantū pōt,declinare vſum medicamentorū,q̄ ppriè ſoluētia ſunt,immò cōfu
git ad clyſteres,& eos non oēs,ſed tantum ad lenes,& molles clyſteres:huius verò rō eſt,qa tùm loci af
fecti cā,tùm verò ipſius morbi alienus eſt ſoluentiū,& acrium medicamētorum vſus,tum verò ipſorum
medicamentorum ratione:alienus quidē eſt rōne loci affecti,qa in vacuando nō dēmus ad locum affe-
ctum, neq; ad vicinas partes ab vniuerſo corpore conuertere motum noxiarum materierū , ſed potius
B procul auertere:rōne ēt ipſius morbi,qm̄ cùm ſit excitatus á calido,& acri humore,illi q̄ maximè aduer
ſaria ſunt medicamenta purgantia,cùm acria oīa ferè ſint,& calida;& ideò hoc ēt rōne ſolū lenes clyſte
res laudat;ſi qdē ab acrioribus ob viciniā,&conſenſum irritaretur affectus vterus.Et hæc qdē quantum
ad vniuerſalē pcurationē vniuerſi corporis ptinent:quibus id addamus,ꝙ ſi aliquid adſit, qđ impediat
vſum clyſteriū,non ita oportet fugere vſum purgantiū medicamentorū,non qdē eorū,q̄ verè purgantia
ſunt,& acria,quin nos aliquibus,quæ facilia,& lenia ſint,poſſimus vti,vt eſt manna,caſſia,ſena; quanuis
enim ſena calidū,& ſiccū medicamentū ſit,facilè tñ,& ſine agitatione mouet,cuius ēt calori, & ſiccita-
ti occurri facilè pōt,ſi cū aliquibus rebus refrigerantibus,& humectantibus coquatur,ſicuti cum deco-
cto communi,quod iuniores aquam fructuum appellant:item & ſerum lactis:in compoſitis autem dia
ſebeſten,diadamaſcenum citra mixturam ſcamonij. Particulatim verò de localibus appellatis remedijs
agens,hos ſcopos ſpectaſſe videtur Hip.nempe vt refrigerent,quoquomodo detergant,ac acrimoniam
obtundant.vnde miſcet mulſam,oxymel & oleum:oleū pōt delinire,& demulcere acrimoniā mulſa, &
oximel refrigerant, & detergunt:hæc verò in vterū infundi voluit:poſtea verò accipit cuminū , vel any-
ſum tritū,lini folia,itē trita,& adipē gallinaceū, ouaque, & omnia ex aqua tepida mixta infundit itē in
vterū.hoc verò medicamentū voluit flatus ex cumino vel anyſo digerere,& lenire ex adipe gallinaceo ,
C ex ouo,ex vitello qdē dolores ſedare,& lenire,ex albo refrigerare,&retūdere acrimoniā,ex lini itē folijs
refrigerare:vnde prius medicamētum initijs magis eſſet aptū:alterū verò incremēto.Hęc aūt nos exami
nauimus,nō ꝙ his ſemper ſit vtendū,ſed vt ſint tanq̄ exēpla ad alia cōponenda,ſeruatis his eiſdē ſcopis.
Poſtremò aūt monet Hip.vt deſideat mulier in oleo,qđ hēat aromata:nā oleū (vt diximus) dolores oēs
ferè lenit,laxando,& demulcendo acrimoniā vitioſorū humorū,ex aromatibus aūt & flatus diſcuſſio-
nē habet,& menſiū euocationē,& vteri quoquomō robur,neq; modica aromata in multo oleo poſſunt
calefacere.Idē aūt Hip.in lib.de Natura malierū laudat decoctū radicū althęę potui datū in hoc affectu.
Sed iam poſtremò & ad aliā differentiā inflationis,&dolorum vteri tranſeamus,qñ ex ſanguinis grumo
in vteri ceruice impacto ortum hñt,q obſtructus os vteri(vt ait Aetius & affirmat Paulus) incluſum fla-
tum in ſpatio vteri ſeruat.Imprimis ergo,qñ cōptum hēmus grumum adeſſe,agendum,vt deſideat mu-
lier in decoctis,q̄ attenuandi,& laxandi vim hēant,qualia ea ſunt,quorum ſupra meminimus,&diutius
deſideat:mox verò obſtetrix digitum aliquo oleo,qualia ſunt,q̄ ſuperius relata,illitum in ſinum pudē
di indat,ac grumum ſenſim diſſoluat,& educat,ꝙ ſi adhuc dolor maneat,& exacerbetur,tùm irrigatio-
nibus,tùm in ſeſſibus,& fomentis attenuantibus,& flatus diſcutientibus,pterea verò & infuſionibus in
uterum agendum erit:de quibus,quia multa uerba hactenus facta ſunt, nolumus in eiſdem recenſendis
D tps fruſtra terere. Vñ hoc tm̄ præcedentibus addito,finē huic capiti imponemus,nēpe quòd in inflatio-
ne ex comprehenſo,&incluſo flatu in utero cucurbitulas maiores imo uentri ex multo igne affixas,citra
tamen cutis præciſionem,quanuis & Aetius eas laudauerit,tanquā optimum remedium perinde in hoc
affectu,ſicuti in colicis doloribus ex flatu,Gal.ut ſuperius expoſuimus)mirificè extulit,ubi dixit adeò ci
tum,& magnum afferre remedium,ut res uideretur ſimilis magię cuidam : Aetius tamen addit, quòd
cucurbitulæ,ubi affixæ ſunt,ui deinde ſunt mox detrahendæ,ut maior fiat ſubinde flatus extractio.

De uteri hidrope. Cap. XIII.

QVemadmodum uterus interdum uento inflatus in tumorem attollitur , & eiuſmodi affectus tympaniticæ hydropi ferè ſimilis eſt: ita & aqua perinde,ut uenter in aſcite,impletus intume ſcit , Quem affectum græci , præcipuè uerò Aetius ,uteri hydropem appellant . Aliqui ta- men & hunc, & præcedentem affectum ſub ratione & appellatione molæ comprehendunt,& diſtinguunt in molam carnoſam, aquoſam,&uentoſam.Propriè tamen mola ea appellatur,q̄ carnoſam hi nuncupant,quæ imprægnationi ſimilis eſt; generatur tamen informe quoddam,& rude fruſtrum car-

nis,animæ & vitæ expers,de quo ſuo loco dicemus.De ciuſmodi igitur affectu ſermonem habuit ſatis co- A
pioſum Aetius: Auicenna verò rem breuisſimè perſtringit,quem vocat aquam in matrice. Videtur autem Aetius eius vniuerſam rationem referre in ſuppresſionem purgationis menſtruæ & præterea illius, quæ ſolet fieri in his,quæ in vtero gerere ſolent,& fœcundę ſunt,cum poſtea à conceptione deſiſtere incipiunt .confluente enim multa humoris copia ad vterum,& ea in illo contenta,ac concluſa (vt ait Auicenna) vterus,& ſubinde inferior venter intumeſcit. Addit verò Aetius in vtero veſiculas quaſdam aliquando generari ſimiles veſiculæ felleæ,in quibus humor quidam continetur viſcidus,& aquoſus. Solent autem hanc affectionem, tanquam propria ſymptomata & ſigna,ſequi menſium ſuppresſio,quæ potins ipſam antecedit,& tumor amplus,laxus,& flatuoſus imi ventris,murmurque, & veluti rugitus in inferiori ventrem,ſicut ex flatu ſolet percipi in inteſtinis:præſertim verò (ait Auic.) is ſtrepitus percipitur,quando mouetur,& ambulat: in inceſſu grauitas corporis perſentitur:ſed & difficilis fit ſpiratio : quæ per aluum deijciuntur,graue olentia ſunt:ſi quando menſes prodeunt,id parum & ſine ordine fit:interdum verò ſi cogantur vi fluere,accidit,vt ruptis illis veſiculis effluat viſcidus ille,& aquoſus humor. Hæc Aetius. Hippocrates verò ſecundo de Morbis mulierum ſimilis cuiuſdam affectus meminit,quem tamen in aliã cauſam refert,& aliud vteri vitium: ait enim,quòd cùm inflammatio vteri inueteraſcit , & poſt decimũ menſem remanet,venter aqua completur , vmbilicus aſſurgit , & ſi digitum imponas , inuenies os vteri gracile,& collapſum,iugulum, & ceruix tabeſcunt,pedes verò torpeſcunt. Curatio autem vteri hydro- B
pis ferè ſimilis eſt curationi aſcytis . vnde ſiquidem ortum à ſuppresſione menſium habuerit , ſi cætera conſenſerint,vena erit ſecanda in cruribus , ac corpus etiam purgandum erit , præſertim verò vomitu : clyſteribus quoque purgandum erit,& illis medicamentis,quæ vim habeant aquam educendi. mox verò corpore probè purgato , voluit Aetius commodum fore vſum lotionum, nempe vt paratis aliquibus medicamentis,in quibus ſit vis (vt ait ipſe) attrahendi mucoſos,& lentos humores , & illis per clyſteres huic rei accommodatos in vterum infuſis,detrahantur vitioſi id genus ſucci. Medicamenta verò, quorum meminit,ſunt hæc,grana cnidia numero decem trita,& accepta ex irino oleo,& pauco melle: item nigri veratri drach. duæ cum irino,vel cyprino,vel narcisſino oleo,& modico melle: poſtea verò eluendũ eſſe inquit vterum lotionibus,quæ tùm deſiccare,tùm etiam detergere posſint. vnde ad hos vſus primũ laudat aquam marinam,cui poſtea coquenda aliqua ſint,quæ menſes ciendi vim habeant , deſiccandi , aperiendi,vt eſſent pulegium,calamenthum,thymum,& id genus alia : cui decocto mox & acetum addi voluit. ſed & peſſos ſubijci voluit,in quibus eſſet vis ſanguinem attrahendi . Et quanuis ille plurimorum mentionem faciat; ego tamen tantum poſtremi omnium meminero,qui tanquam mitisſimus, & tutisſimus deſcribitur,qui in hunc modum ſe habet,vt accipiamus ſemina mercurialis maſculæ,illiſq; modi- C
cum myrrhæ, & ſalis,mellisque addamus,& omnia mixta,& trita excipiantur lana,& ſupponantur. In reliquis verò victus exiccans ſeruandus eſt,nempe exercitatione multa,validiſq; frictionibus, & ſudoris prouocatione,& victu in vniuerſum attenuante. Exiſtimo verò hoc genus morbi rarò conſpici : nã eius non inuenio vſquam mentionem eſſe factam à græcis,neque à Galeno,neque à Paulo, neque ab Alexandro,niſi ab Aetio,quem mox arabes ſecuti ſunt. Quare aggrediamur ea, quæ frequentiora ſunt.

De uteri inflamatione. Cap XIIII.

TOties de modo,& ratione,qua ſolent excitari inflammationes,tum in alijs particulis in humano corpore,tùm vel maximè in internis viſceribus ſermonem in præcedentibus libris habuimus, vt in præſentia ſuperuacaneum omnino videatur idipſum denuò velle exponere : vnde hoc duntaxat repetam,nempe quòd perinde ex fluxione calidiorum ſuccorum vteri inflammationes ortũ
Le.105 habent,ſicut & aliæ aliarum partium inflammationes omnes; immò ferè etiam eaſdem habent,tùm cauſas,tùm occaſiones: nam vel internam occaſionem,vel externam. Interna quidem,quæ ferè proxima eſt partim à loco,qui inflammatione corripitur,accipienda eſt, quæ vniuerſa tandem in illius imbecillitatẽ refertur; inde enim redditur facilis ad ſuſcipienda excrementa illi aliunde amandata: partim verò à locis à quibus defluit calidus ſuccus; illum.n.impellunt,quando aut copia aggrauantur particulæ , aut mala, D
acriq; qualitate irritantur: vnde vniuerſa hæc rõ tandem in copiam, vel malam naturã cõgeſti humoris ſtimulantis facultatem expultricem membrorum referenda eſt. Externæ verò occaſiones ſunt, quæcunque ſunt cauſæ congeſtionis vitioſorum,& ſuperuacuorum excrementorum , ſicut errores in ratione victus,de quibus antea copioſum,& frequentem ſermonem habuimus: in mulieribus verò,præſertim ſi aliqua de cauſa menſes ſupprimantur,ſiue externa,ſiue interna ea ſit,præterea verò quæcunque posſunt eſſe cauſæ,cur aut dolor,aut imbecillitas in eo viſcere contrahatur,vt contuſio,plaga,vlcus,laborioſus,& difficilis partus,vel aborſus,nimius coitus,inſeſſus ſellæ durioris,vteri perfrigeratio,nimia & intenta, laborioſaq; inambulatio,flatus comprehenſus in vtero. Non eſt autem una,& eadem inflammationum ratio immò non parum differens,& pro earum diuerſitate diuerſa etiam eſt ratio ſymptomatum,quæ inflammationem ſequuntur: ſed hæc diuerſitas aut referenda eſt in partium uteri , quæ ab inflammatione corripiuntur, diuerſitatem, aut in diuerſam naturam humoris confluentis ad inflammationem . Ex parte quidem inflammata ſumitur diuerſitatis rõ; quia aut plures partes inflãmatione tentantur, aut una tñ: ſi vna,aut illa eſt eius ceruix,aut os,aut ſpatium,& concauitas ipſius,item aut latus eius dextrum , aut

ſiniſtrum

A ſiniſtrum, aut pars poſterior, quæ recto inteſtino incumbit, aut anterior, quæ ad veſicam vergit, aut ſuperior, quæ ventriculi fundũ reſpicit. Ex diuerſa aũt natura materiæ[cõſluentes ad inflãmationẽ ſumitur huius diuerſitatis rõ; quia quò materia calidior, & acrior eſt, eò & febris vehementior, & acutior eſt quæ inflãmationẽ conſequitur, dolorq; maior, & moleſtior, inquietudo magis importuna: ꝑterea verò quò ẽt inflãmatio maior fuerit, eò ẽt oia ſymptomata, & piculũ maius. Vñ deterior lõgè ea eſt, (vt Auicenna docuit) quæ plures partes occupat, quàm quæ vnam tantum. Symptomata verò, quæ concomitari ſolent has vtri inflammationes, quæq; in eius ſignis recenſeri poſſunt, imprimis ſunt febris, & ea qdẽ acuta, immò ardens, quæ cauſus dicitur à græcis; hoc. n. teſtatur Gal. tum tertio Prorrhi. tùm verò quinto lib. in ſextũ Epid. & primo ẽt in eundẽ: in hoc. n. primo ait, quòd venas vterus pro rõne ſuæ magnitudinis maximas habet, quæ cùm aut menſes, aut purgationes à partu ſupprimuntur, aut inflãmatio ſuboritur, ſanguine implentur: quo deinde putreſcente, ſi febris accendatur, eã neceſſe eſt ad ſynochorũ genus pertinere: deinde verò linguæ nigredo, vt eodem quinto in ſextũ Epid. Gal. teſtatur: nã ſanguine inflammato, fit exhalatio, quæ inde aſcendit fuligini potius, quã vapori ſimilis: ſæpe & cõuulſiones, cerebro (vt tertio Prorrhi. docet Gal.) cũ vtero conſentiente menſes ẽt aut ſupprimũtur, aut (ſicut Hip. ſecundo lib. de Morbis mulierũ docet) pauci, & vitioſi ſtillant: imũ aũt ventrẽ ad pubẽ, lũboſq;, & cõxendices (vt & Hip. ibidẽ, & Aetius exponunt) dolores ardentes exercent, ceruix ipſius cõtrahitur, & indureſcit, induresſcit & vteri os, ꝑſertim ſi inflãmatio ad has partes primũ pertineat. vñ ſi digitus imponatur, os retractũ, duriuſq; ad contactũ, & feruens occurrit. ſed venter inferior nec foris quidẽ contactũ ꝑ dolore ferre põt: ſæpe alui deiectiones, interdũ vrina ſupprimitur. Cũ hoc affectu non rarò ventriculus conſentit; quo deinde fit, vt vomitus tàm añ cibũ, q̃ poſt laborantẽ exerceat, animiq; deliquiũ cõtingat ſingultuſq; interdũ, & concoctionis vitiũ, appetituſq;. Conſentit & cerebrum, caputq;: nã & dolor capitis ſæpe ſolet aſſidere, ꝑſertim uerò (vt Gal. Hippocratiſq; ſtatim à principio ſexti Epid. docuere) in ſincipite: cuius cauſam ibi expoſuit Gal. Sed & ad collum quandoq;, radicẽq; oculorum dolor pertinet, immò & oẽs ferè articulos, vt ſunt digiti, manus, brachia, dorſum, & crura, & coxæ, pedum quoq; torpor, & refrigeratio ſeqtur. His tñ & hoc addendum eſt, ꝙ quanuis tot, tantaque ſymptomata ab auctoribus priſcis recenſeantur, tanq̃ aſſidentia, & concomitantia grauem hunc affectum, non ſemper ea oia, quomodocunque ſe habuerit inflãmatio, & quæcunq; locũ occupauerit, pariter laborantem mulierẽ exercent, immò pro diuerſa rõne magnitudinis inflãmationis, & diuerſa natura eius, uel materiæ, vnde excitatur, & ꝓ diuerſis uteri partibus, quas corripuit inflãmmatio, uaria ẽt eſt ſymptomatũ rõ. Ecce. n. diximus inflãmationes uteri ſolere ſequi uehemẽtiſſimas febres, & cõuulſiones: ſed (ut Gal. in tertio lib. in Prorrh. ait) hæc ſunt ſymptomata non omnium inflãmationũ in utero orientiũ, ſed magnorũ: ꝑterea uerò cùm horũ ſymptomatũ, qdã ꝓpriũ conſequantur affectũ ipſius uteri, alia uerò conſenſum aliarũ partiũ, quæ conſentiunt cũ utero in eius affectibus, ꝓ rõne partis uteri, q̃ inflãmationi obnoxia, itẽq; ꝓ rõne magnitudinis inflãmationis, ac ꝓ rõne diuerſitatis naturæ corporis patiẽtis diuerſa fit rõ ſuboriẽtiũ ſymptomatũ; qa cũ maior, & deterior eſt inflãmatio, maiora, & plura ſiunt ſymptomata, tàm ea, q̃ propriũ ſequuntur affectũ uteri, q̃ quæ conſenſum aliarũ partiũ, quia & plures partes maior affectus in cõſenſum trahere põt, & magis afficere. Præterea in alio corpore magis conſentit caput, in alio magis uẽtriculus, in alio cor: quò. n. pars aliqua fortior eſt, minus cõſentit in affectibus aliarũ partiũ: q̃ uerò infirmior, magis, & facilius. Sed & ſi inferiores partes uteri inflãmmatione tententur, magis dolor inferioribus partibus cõmunicatur, ut coxis, & femoribus, & oſſi pubis, & illi parti magis, in q̃ magis inflãmatio inclinauerit: nam ſi in dextrã partẽ, femur dextrũ dolebit magis, ita ut claudicare ea parte cogatur mulier. contra uerò, ſi ſiniſtra. ſin aũt in anteriorem partem uergat cõpreſſa ceruice ueſicæ aut omnino ſupprimetur, aut ægrè excernetur urina, dolorq; magis ad os pubis pertinget. ſed ſi in poſteriorem uerſus dorſum, ut magis ſcđm dorſum dolebit, & os latũ, ita ẽt alui deiectiones magis impedientur. Sed de his ſatis: vñ additis paucis, qbus q̃ de rõne pulſus à Gal. 4. de Cauſ. pul. literis tradita ſunt, ad rõnẽ curatiõis accedemus. Ait ergo, ꝙ in vteri inflãmationibus pulſus ad ſerãtes, vibrãteſq; pulſus accedit: neq; id mirũ, cũ iſlãmatio ad particulã neruoſã ꝑtineat: nã fit ea rõne arteria durior, & tẽſior, tũ rõne naturæ mẽbri iſlãmati, tũ rõne plenitudinis venarũ, & arteriarũ vteri, q̃ (vt diximus) magnæ ſunt, & repletę, cũ qbus aliæ conſentiunt. ſed & magni, celereſq;, & crebri: neq; hoc ẽt ꝑter rõnẽ, cũ in magnis his inflãmationibus febris accẽdatur, q̃ ad ſynocharũ naturã ꝑtinet: cùm tñ iã inflãmatio conſiſtit, exiccatis magis ipſis arterijs, minores fiũt pulſus, quãuis nõ debiliores, niſi morbus iã vires, & facultatẽ victã deijciat. ſed vbi cõtingat, vt inueteraſcat inflãmatio, & iã indureſcẽs in ſcirrhum vergat, manifeſtè fiunt pulſus duri, & graciles. De hoc ãt affectu tãdẽ ita Hip. ĩ lib. de Morb. mulier. ſcđo ꝓnunciauit, nẽpè ꝙ pnitioſus morbꝰ eſt, qq; vix ab ea aliqua liberari ſolet: Cùm verò verba hæc difficultatẽ maximã curationis inſinuare videãt, nõ tñ ꝙ oino fieri nequeat, qn aliqñ aliq̃ curẽtur: iõ neq; ab re fuerit de rõne curãdi in pñtia ſermonẽ hẽre. In qua curatione neminẽ auctorẽ, q methodo hãc artẽ tractauerit, legere eſt, q nõ ẽt cõſuluerit ſanguinem ſtatim à principio eſſe amittendum: nam ſi ea, quæ paulò ante ex ſentẽtia Gal. ſtatim à principio Commentariorũ in ſextũ Epidem. recenſuimus, bene examinauerimus, apertum nobis fiet, quòd indicatio, quã nobis natura iſtius morbi oſtendit, hoc maximè requirit. ait. n. ꝙ cũ vterus inter oẽs ferè corporis particulas plurimas, & maximas venas habeat, quas cùm aliqua inflammatione vtcũque orta

tentatur, ſanguine impleri neceſſe eſt: vnde & febres, quæ eo putrefacto accenduntur, ad ſynocharum ge A
nus neceſſarium eſt pertinere. Sed quæ deinde vena ſit ſecanda, non modò dubiũ eſt, ſi eorum, quæ ab an
tiquis; græcis verò præcipuè auctoribus, literis commiſſa ſunt, aliquam rationem habere voluerimus,
verum admodum perplexum, & obſcurum. Nam Paulus, Aetiusq́;, & ante hos Oribaſius in ſuo Medici-
nali compedio ſtatim à principio, cùm neq; ætas, neque vires, neque alia, quæ cum his indicant, aduerſẽ-
tur, volunt venam ſuperiorem in cubito interiori eſſe ſecandam. Areteus vero ſecũdo lib: de Ratione cu-
Cap. randi morbos acutos ait, primum quidem in tibijs ſecandam venam, quæ tamen ſi reperiri nequeat, vt
10. inde, quantum ſatis ſit, ſanguis fluere poſſit, accedendum ad cubitum, & ibi venam primum ſecandam:
Cap. mox verò iterum redeundum ad eam ſecandam, quæ in tibijs ſolet ſecari Gal. tamẽ tùm decimotertio
11. Metho. tùm verò in lib. de Rat. cur. per ſect. ven. eos omnino damnat, qui in vteri inflammationibus ve-
Cap. nas, quæ in cubito ſunt, ſtatim ab initio ſecãdas putant. ait enim, quòd ſectio venæ in cubito, præter alia
18. incommoda, hoc quoque adiunctum malum habet, quòd menſes retinet, & ſanguinẽ ad ſuperiores par-
tes retrahit: contra quàm faciat ſectio venarum in cruribus: nã ea potius menſes promouet. Sed non mi
nor mihi quidẽ videtur oriri dubitatio, ſi neglectis aliorum omnium decretis ſolum velimus Gal. ſequi:
quia ille non videtur ſibi ipſi conſtare, ſed potius pugnantia proferre: eodem. n. lib. de Cur. rat. per ſect.
Cap. ven. paulò poſt ait in inflammationibus in vniuerſum, ſi vacuandum eſt, per reuulſionem inter initia va B
19. cuandum eſt: ipſis autem inueteraſcentibus, vel ex affecto loco, vel ex aliquo illi vicino eſſe moliendam
vacuationem: cuius rationem quaſi referre volens ſubiungit, quia in principio oportet auertere influen
tem humorem: in inueteratis autem id, quod affectæ parti infixum eſt, vacuare: optimè verò per eas ve-
nas vacuari poteſt, quæ ſunt coniunctæ cum illis, quę ſunt in affecta parte. quibus ſi addiderimus eiuſdẽ
Cap. 2 Gal. ſententiam, quam ſecundo ad Glauc. literis mandauit, eandem ferè materiã tractans, vbi ait, quòd
in vteri affectibus reuelles, ſi venas in cubito ſecueris: deinde verò, ſi eas cædas, quæ ſub poplite, vel ad ta
Cap. los cædi ſolent. cum quibus & conſentire videntur, quæ paulò ante retulit Gal. cùm dixit, quòd ſectæ
18. venæ in cubito ſanguinem ad ſuperiores partes reuellunt. Vnde ſi vim reuellendi habẽt venæ in brachio
ſectæ, maximè videntur accommodatæ curandis inflammationibus: inueteraſcentibus verò, quæ in ti-
bijs, vel ad maleolos ſecari ſolent. Accedit ad hoc, quòd neque ea parte ſibi conſtare Gal. videtur, qua ea
ratione videtur voluiſſe damnare ſectionem venarum in brachio, quia retinet menſes, quaſi errorem eſ-
ſe putauerit eis remedijs agere in curanda inflammatione inter initia, quæ menſes reprimunt, cùm ta-
Cap. men decimotertio Meth. ea protulerit, quæ potius poſſint ea damnare auxilia, quæ vim habeant ciendi
11. menſes, erroremq́; maximum committi, cùm incipiente vteri inflammatione ijs agimus, quæ menſtrua
promouent. cuius etiam rationem addit: ait enim, quòd longiſſimè ab ea parte, quæ fluxione tentari C
cæpit, reuellere oportet redundantem humorem, non autem ad eam illum attrahere. Auicenna verò dif-
ficultatem hanc vidiſſe viſus eſt, & veram quidem ſententiam profert, cùm recitat primum, quod com-
modum, & quod incommodum ſequatur vtriuſque venæ ſectionem: mox verò quid agendum ſit ex re-
cta ratione. ait ergo, quòd primò ratione reuulſionis vena interior in cubito ſecanda ſit, vt fluxio ſiſta-
tur: poſtea item ea, quæ in tibijs ad id vacuandum, quod iam influxit, & præterea, vt ſi quid erroris fue-
rit commiſſum ex ſuppreſſione menſtruorum, illi ſectis venis in cruribus ſuccurratur. Sed dicet quiſpiã,
num ergo ita Galenum relinquemus, quaſi damnatum inſcitiæ, vel inconſtantiæ; neque aliquam ratio-
nem inibimus, qua ipſe defendi poſſit? Ego verò puto facilè Gal. ſi rectè percipiantur, quæ ab ipſo his lo-
cis expoſita ſunt, defendi poſſe: rectè verò percipientur, ſi ea conferantur cum alijs, quæ ab ipſo in ſimili
bus præceptis alibi deſcripta fuere. iaciamus verò hoc tanquam fundamentum, ab ipſomet etiam prius
iactum, cum de Hippocrate ſermonem haberet, primo de Elemẽt, vbi ait, hunc fuiſſe Hipp. morem, vt cũ
Cap. 3 ſermo illi eſſet de aliqua ratione, quæ multis eſſet communis, ſi illam vni eorum accommodaniſſet, &
expoſuiſſet, illi hoc ſatis eſſet: nam reliqua nobis accommodanda, & eodem modo exponenda relinque-
bat. qui mos non modò Hip. ſed alijs etiam antiquis auctoribus ſolitus eſt eſſe familiaris. vnde etiam
Cõ. 80 tertio libro de Articulis ait, quod tamen in id ipſum tendit, conſueuiſſe Hip. ſemel particulatim vno ex D
Cõ. 25 poſito, in eo id, quod commune eſt, comprehendere: quod repetere voluiſſe viſus eſt ſextò Aphor. Nos
autem tùm hic, tùm alibi hunc morem Gal. ſeruaſſe putamus: nam cùm renes, veſicam, vterum, & co-
xendices communi quadam ratione venas, quæ in tibijs, vel prope maleolos ſecari ſolent, ita reſpice-
re promulgaſſet; vt affectibus harum partium, ſi ſecentur, plurimum conferant: interiores verò in bra-
chio, affectis iecinore, pectore, pulmonibus, & corde: ſicuti externã, cũ fauces, lingua, os, & palatum, &
tandem quæ ad caput pertinet, affectu aliquo laborant: alibi tamen expoſuit particulatim quibuſdam
exemplis eiuſmodi ſententias in vniuerſum ita prolatas, non eſſe omnino, & ita abſolutè intelligen-
das, ſed cum quibuſdam limitationibus, & determinationibus. Quæ tamen comunia theoremata non
falſitatis arguunt, ſed potius quomodo ſint intelligenda, & quis ſit exquiſitus eorum ſenſus, expianant.
hæc enim quidem tunc præſertim vera ſunt, quando nihil aliud emergit præter naturã ipſius affectus,
& particulæ affectæ, quæ priuatam aliquam habeat indicationem, quæ & ipſa ſuam habeat vim in ratio
ne curandi. nam exempli cauſa, ſi hæ particulæ inflammatione tententur, quid agendum ſit, oſtendit
morbus, nempe inflammatio: cùm enim ortum habeat ex ſanguine infarto in inflammatam particulã,
indicat ſanguinẽ illum, (vt decimotertio Meth. ait) eſſe detrahendũ: inqt. n. q inflãmatio duplici rõne à

A natura receſſit, & quòd pars illa multo ſanguine ſit referta, & quòd calidior, quòd citò, & cōmodè fieri
pōt ſecta uena. & cū citiſſimè, & commodiſſimè præſtēt venę illæ, qñ ſecatur, quæ (vt tradit idem Gal. in Cap. 6
lib. de Rat. cur. per ſect. ven.) coniunctæ, & vicinum particulis laborantibus ortum habent: exterior ve- & 8.
rò in cubito hac ratione partes reſpicit ſuperiores, quæ ſupra collum ſunt: interior verò eas, quæ infra id
ſite ſunt vſque ad iecur. tibiarum verò venæ inferiores particulas: Ideò etiam ita officium in illis ſecan
dis partitus eſt, vt ſuperioribus laborantibus ſecetur exterior in brachio, medijs interior, inferioribus ve-
rò illę, quæ ſunt in tibijs. Verùm ſi cum inflammatione ſit coniuncta cauſa, quæ ipſum adhuc fouet, & Lect.
auget, tunc vanus eſt omnis labor, ſi curare inflammationem tentauerimus, poſtpoſita cauſa, cùm de- 106.
beat præcedere cauſæ procuratio: vnde eodem decimotertio ait, quanuis prima indicatio ab inflamma Cap. 6
tione deſumpta ſit, euacuandum eſſe, eius tamen locum in inflammatione dum ſit, alia indicatio à cau-
ſa inflammationis, quæ quidem eſt fluxio humoris, præcipit: indicatio verò hæc requirit, & oſtendit no-
bis inhibendam eſſe fluxionem, quæ præcipuè & imprimis inhibetur per reuulſionem, vnde paulò poſt
ſubiungit, omnium autem reuulſionis in contrarium commune præceptū eſt, atque ad partes, quę ma
ximè longinquæ ſunt, ſemper moliendam eſſe reuulſionem, ſemper tamen extimatis inflammationis
magnitudine, & corporis ſtatu: quod quidem aliam ſententiam habere nequit, niſi quòd maior inflam
B matio maiori eget reuulſione, & ad partes magis longiquas: minor verò, minori, & ad minus remotas
partes: Item ſi corpus plenius ſit, maior neceſſaria eſt reuulſio, vt inhibeatur fluxio humorum ad
locum; vbi minor ſit humorum copia, vel in vniuerſo corpore, vel in partibus præcipuis, minori etiam
opus eſt reuulſione, ſiue ad copiam vacuandi humoris reſpiciamus, ſiue ad loca, ad quę reuellere opor-
tet. Hoc verò poſſumus & hoc loco, ſicut & ſuperiori libro, exemplis, non vnico, ſed pluribus, particu-
latim explanare: Hippo. ſexto Aph. ait, quòd dolente occipite curatur affectus, ſi ſecetur vena recta, quæ Apho.
in fronte eſt. huius rationem referens in Comentario Gal. ait, quòd non modò ſatis eſſe cenſuit Hip- 68.
poc. ad curationem horum affectuum vacuare, ſed ſtudet, vt vacuando reuellamus; & proinde non ſo-
lum poteſt vena cæſa in fronte dolores occipitis ſanare, ſed ſæpe etiam diuturni oculorum affectus de-
tracto ſanguine ex occipitio curati ſunt. Quanùis autem hoc theorema ita fuerit ab Hippo. in vniuer-
ſum, & abſolutè non modò hic, ſed etiam ſecundo lib. in ſextum Epide. probatum, ibidem tamen, & ſu Cō. 27
perius etiam, ait quòd licet reuellendi, & vacuandi vim habeat, tanquam locale tamen remedium cē Cō. 9
ſendum eſſe indicauit, præſertim vbi ſit aliqua in vniuerſo corpore plenitudo. vnde in lib. de Cur. rat. Cap. 19
per ſect. ve. ait, quòd dolores quidem oculorum incipientes, & vigentes poteſt ſanare cucurbitula, aut
ſola, aut cum cutis præciſione, & eadem ratione inciſio venæ rectæ, quæ in fronte eſt, dolores occipitis
C incipientes poteſt curare, verùm oportet (ait ibi Gal.) corpus eſſe pręeuacuatum. Sed etiam laboranti
bus renibus inflammatione (vt ſuperiori libro oſtendimus) ſi multa fuerit in vniuerſo corpore ſangui- Cap. 18
nis copia, eodem libro venam in cubito ſecari iubet; quannis & in libro eodem, & decimotertio Me- Cap. 11
tho. venas in cruribus deſignauerit curandis renum affectibus. ſed de hoc ſuperiori libro copioſe locu-
ti ſumus. Item & quę de curanda coxendice ab eo varijs in locis deſcripta ſunt, nequeunt alioquin cō
ciliari niſi hac vna. nam in decimo de Compo. medi. ſec. loc. quo loco primum quidem eandem ſenten Cap. 2
tiam pronuntiat, quam & decimotertio Metho. & in lib. de conſtitu. art. med. & in libello de Curand.
rat. per ſect. ven. & alibi ſæpius aſſerit citiſſimè coxendicum dolorem, qui à fluxione ſanguinea fuerit
excitatus, faciſſimèque curari ſectis venis circa poplitem. Paulò poſt autem tanquam rem hanc exqui
ſitius definiturus, poſito primum tanquam fundamento, quòd vim maximam habeat in articularibus,
præſertim verò coxendicis doloribus, uacuatio plenitudinis, ait ab ea eſſe curationem incipiendam,
nec modò ſectis uenis in cruribus, ſed etiam prius in cubito. Quibus omnibus ita rectè animaduerſis,
& examinatis, nemo eſt, qui non facilè poſſit perſpicere eodem modo ea eſſe exponenda, & concilian
da. Cùm enim bipartita ſit ratio curandæ inflammationis: ſicut bipartita eſt etiam conditio, vel ſta-
tus inflammationis: aut. n. aſſumimus curandam inflammationem inter initia, dum ſit inflammatio, &
D adhuc viget proxima inflammationis cauſa, quæ eſt fluxio humorum ad locum, qui inflammatione
corripitur: aut cùm facta eſt, & non fouetur amplius ab ulla fluxione, cùm nullum amplius fomentum
habet ab aliqua plenitudine, aut aliarum aliquarum partium, aut vniuerſi corporis: tunc ſimplex eſt e-
ius curatio, quia nulli alteri rei antendendum eſt, niſi ſoli inflammationi; cuius curatio eſt euacuatio
humoris, qui in tumorem periculam attollit: nam hoc nobis oſtendit prima indicatio, quæ à natura af-
fectus accipitur à plenitudine excitati. Locum verò, & modum, unde euacuandum ſit, indicat particu
la uacuanda: citius enim, & facilius uacuatur pars quęcunque, quando per eas venas ſit vacuatio, quæ
proximæ ſunt, & familiaritatem, coniunctionemque habent cum loco vacuando. & cùm hanc curatio
nis rationem tractamus, tunc ea theoremata adcōmodanda ſunt, quibus præcipitur in affectibus renū,
veſicæ, uteri, genitalium partium, coxendicis curandis, venas pręcipuè inferiores in cruribus eſſe ſecan
das, atque hoc propriè curatio dicitur, quæ factum ſanè morbum reſpicit. Sed ſi inter initia ſumamus
curandam inflammationē, dum ſit, & adhuc à fluxione fouetur, & incrementum habet, tunc ait Gale, Cap. 6.
decimotertio Metho. non eſſe ſtatim accedendum ad eas venas ſecandas, quæ proximè poſſunt locum
inflammatum vacuare, ſed ante vacuationem (ait ipſe) oportet inhibere fluentes humores ad affectum
locum: quę inhibitio maximè fiet, ſi fluendi cauſam remouerimus, quæ maximè eſt plenitudo, vel vni-

uerſi corporis,vel aliquarum partium amandantium. Et quia(vt diximus)ipſa pars vacuanda nobis in A
dicat,vnde,& per quam venam ſit vacuandum;ita tamen vt quanuis in vacuando venam accommoda-
tam vacuandæ plenitudini amandantium partium quæramus,procurandum tamen,vt vacuando præte
rea auertamus fluxionem ab inflammato loco: ideò dixit Gal.& in eodem decimotertio Metho. & in
lib.de Rat.curan.per ſect.ven.quòd initijs inflammationis occurrimus reuulſione, cuius hæ ſunt con-
ditiones,vt procul, & in contrarium conuertant impetum confluentis humoris: quę quidem ratio non
ad curandi rationem,(vt ibidem Gal.inſinuat)ſed potius ad rationem præſeruandi(vt loquuntur iunio
res)pertinet:vnde de ea ſe habuiſſe ſermonem ait in libris de Sanitate tuenda,atque ad eos recurrẽdum
eſſe,quibus facile eſt noſſe,quid ſpectauerint illi,qui ſecãdas venas in cubito dixere,quodq; illi,qui ad eas
accedendum,quæ in tibijs, & propè maleolos ſecari ſolent,quodq ue neque illi à Galeno,neque à ſe Ga
lenus diſſideat. Ac de his ſatis dictum ſit,immò pluſquam ſatis. Redeamus modò ad reliqua ad hanc
curationem pertinentia. Cum itaque vniuerſa ferè curationis ratio inter initia tùm in reuulſione con-
ſiſtat,tum in repulſione,ac præterea in inſtitutione rectæ victus rationis:ideò præter venæ ſectionem, re
liqua,quæ vim reuulſoriam habent,non erunt inutilia:vnde ſi facilis eſſet vomitus, neque ille eſſet inuti
lis;quia ſi difficilis, multa illi agitatio magis poſſet humores commouere, & ſubinde maiorem concita
re fluxionem,ſed & frictiones, & vincula artubus,præſertim verò manibus,& brachijs adminiſtrata cõ B
ferre poſſunt; quamuis leues etiam frictiones, quibus demulceantur,& manus, & pedes. præſertim poſt
miſſum ſanguinem aliquid faciunt ad dolorem,qui maximus interdum excitatur,ſedandum.Quoniam
verò interdum(vt nuper diximus)vehemens dolor in his inflammationibus concitari ſolet, qui aut om
nem, aut maiorem curationis partem ad ſe conuertit: ideò poſt reuulſionem, & euacuationem moli-
tam,vario modo curationis methodum inſtituere antiqui medici. Aliqui enim ſequentes communẽ
curandarum inflammationum rationem,cum refrigerantibus & aſtringentibus inter initia inflamma-
tioni occurrunt,vt pote quæ vim repellendi habeant,quemadmodum Hippo. in libris de Morbis mulie
rum, & de Mulierum natura: vtitur enim ſucco ſolani,aut betæ,aut cucurbitæ,quæ voluit in vterum in-
fundi. Alij verò a laxantibus, & mollientibus incipiunt, quippe quæ dolorem ſedare poſſunt, quemad-
modum Paulus, & Aetius,qui fouendum imum uentrem conſulunt ſucida lana imbuta vino, & oleo.
Aliqui verò medicamentis mixtis, & vtraqua facultate præditis, quemadmodum aliquando volunt
foueri eadem lana ex aceto, & oleo roſaceo. Quæ quidem & ſi videantur confusè ab his auctoribus ex
poni: facile tamen, ſi quis indicationes diſtinguere, & earum vim probè nouerit, facile ea omnia ſuis
locis, & temporibus accommodabit: nam ſi vehemens fuerit dolor, quem credamus nõ poſſe eatenus
ferri, donec repellentibus fluxioni humorum occurramus, oportet dolori prius incumbere, vt interdu C
ſit neceſſe etiam ſoporificis vti, ſin autem dolor ſit uehemens,neque tamen tantus,vt omnem rationem
curationis alijs ſurripiat,vtemur fomentis,vel(vt græci aiunt)embrochis ex oleo roſaceo. quod ſi videa
tur maiorem etiam repulſionem poſſe admitti,oleo roſaceo acetum addemus:quòd ſi ad huc maiori ſit
opus oleo roſaceo omphacino,aut melino,hoc eſt ex cotoneis,vel etiam poſſumus addere ſuccum ſola
ni,vel plantaginis,præſertim quando præceſſiſſet abortus, & maximum ſanguinis profluuium, vnde vi-
res langueſcerent. Hic tamen monet,nec ineptè,Auic.ſicuti etiam idipſum monent medici, vt ſuperio
ri libro expoſuimus, in veſicę inflammationibus, nempe ne nimij ſimus in vſu aſtringentium inter ini-
tia:cum enim quaſi neruea ſubſtantia conſtet vterus,ſicut & de veſica dicebamus,facile indureſceret, &
in ſcirrhum tranſiret ex refrigerantium multo vſu.unde citò ad ea etiam accedendum, quæ poſſint dige
rere,mixtis tamen & illis,quæ aſtringunt;& Auicennæ probatur, vt paretur decoctum radicum althææ,
ſeminis lini, fœni græci,addito plantagine, & beta,quibus lana prius infuſa ſubijciatur in vterum. Pau-
lus tamen,& Aetius aiunt, aliquando inflammationem feruentem eſſe, vt quæ ad eryſipelaris naturam
accedat,ac tunc calefacientibus irritari,vnde fiat cataplaſma in hunc modum,vt ex paſſo coquãtur me
liloti ſemina,ac mox terantur,illisq; ouorum aſſorum lutea iniiciantur ea copia, vt commode ſimul cõ
poni poſſint,ac addito oleo roſaceo,vel melino ex his fiat cataplaſma,atq; apponatur,vel palmulæ co-
quantur ex vino diluto, & facto ex his cataplaſmate apponantur. Vbi verò iam inflammatio ad uigo- D
rem accedat,ad digerentia erit accedendum,tàm ſupponenda,& infundenda,quàm etiam extèrius ap-
ponenda. Vnde Paulus, item & Aetius, quibus & Auic.ſubſcribit,laudat frequentes inſeſſiones in deco
cto hyſſopi,fœni gręci,ſeminis lini,maluę,artemiſię,addito communi oleo,vel ait Paulus,ſi calefacientia
non facile ferantur,quia naturam eryſipelatis inflammatio ſapiat, pro oleo communi roſaceum adda-
tur:infuſiones verò, vel peſſi in uterum infundendi,uel ſubiiciendi fiant ex hyſſopo, butyro adipe anſeri
no,medulla ceruina,& ſimilibus. Verùm vbi iam inclinare cœperit,eadem (vt ſępius diximus)erit tan-
dem curatio, quæ & ſcirrhi.de quo paulò poſt ſermonem ſumus habituri. Sed prius eſt animaduerten-
dum,quantum pertinet ad rationem,& modum vſus medicamentorum, quibus in his inflammationi
bus exterius vtimur,quòd cerata,vel cataplaſmata non ſunt alliganda imo ventri, ne uidelicet compri-
mendo dolorem concitent, & inflammationem irritent. Victus verò ratio pręſertim inter initia ſit te
nuis,ſicut & in alijs acutis morbis, præſertim verò inflammationibus, ut à uino, & id genus alijs abſti
neant. Sed hic etiam unum non eſt prætermittendum,quod poteſt aliquam dubitationem afferre ex le
ctione Auicennæ acceptum, qui ait, Et quandoque eſt neceſſarium,vt adminiſtres ſolutionem faciens,

A educens humores: Quibus verbis inſinuat Auicen. interdum eſſe neceſſarium vſum medicamentorum
ſoluentium; quod tamen aduerſatur ſententiæ Gale. decimotertiò Metho. Vnde puto Auicen. hoc ex
Aetio accepiſſe, ſed fortaſſe à malis interpretationibus deceptum. nam ait, quòd aluus ſit eluenda, & Cap.11
molli infuſo vacuanda, quod quidem ad clyſteres molles referendum, non autem ad medicamenta
aluum cientia.

De ſcirrho uteri, & canceroſo tumore. Cap XV.

SCirrhi ita in vtero, ſicut in alijs viſceribus, de quibus ſuperioribus libris fuit ſermo ſæpius inſti-
tutus, duplicem habent generationis rationem. Nam aut ſtatim à principio ſapit naturam ſcirrhi;
vt pote quoniam, ortum primum habeat ex defluxu craſſorum humorum pituitoſorum, vel
melancholicorum. Aut verò fit ex tranſitu inflammationis in ſcirrhum. vt enim in alijs in-
flammatis partibus, ita in vtero tribus modis terminatur, vt alias diximus, inflammatio: quia
aut digeritur, diſſoluiturque: aut ſuppurata in abſceſſum deſinit, quo poſtea rupto ſuccedit vlcus:
B Tertiò verò induratur, & in ſcirrhum, aut duritiem, vel in cancrum deſinit; & id vel ob naturam mate-
riæ, quæ ad digeſtionem ob craſſitiem inepta eſt, vel ob nimium, & importunum vſum medicamento-
rum, quæ refrigerant, & aſtringunt, vt paulò ſuperius exponebamus. Differunt autem eiuſmodi duri tu
mores præter modum, quem nuper expoſuimus, nempe quia vel ab initio ſtatim naturam ſcirrhi refe-
runt, vel ex mutata, & indurata inflammatione ortum habent, etiam ratione loci, quo in vtero conſi-
ſtunt, & ratione materiæ, ex qua gignuntur. Loci quidem, in quo gignuntur: nam aliquando (vt Paulus,
& Aetius teſtantur) indureſcit ceruix vteri, intumeſcitque tumore non adeò duro, neque adeò tactui re
nitente, vt verus ſcirrhus, ſed aliquanto molliori, qui neque omnino citra dolorem eſt, neque tamen il-
lum vehementem habet, & (vt Paulus ait) potius ſcleroma dicitur, quaſi duritiem dicas, quàm verus ſcir-
rhus: Quandoque verò vterus ipſe in verum ſcirrhum intumeſcit, præſertim eius fundus, qui tactui reni
titur omnino, cum quo potius pondus, & grauitas percipitur, quàm dolor: difficilis uerò eſt motus cru
rum, ſed & totius corporis, & ſegnities quædam ad omnes actiones. hunc autem ſcirrhum vteri conco
mitatur, quando non rectè tractatur, ventris tumor, ſimilis aquæ intercutem, & malus corporis habitus
quem (vt ait Auicenna) tandem & hydrops ſequitur. Differunt poſtremò & ratione materiæ, ex qua cō
ſurgit tumor, ſicuti differunt ſcirrus, & cancer in aliis particulis. nam ex materia, quæ vel putredinis ra
C tione, vel aſſationis, caloris, & acrimoniæ particeps ſit, cancer ortum ſuum habet: ex craſſa verò, quæ ca-
loris, & acrimoniæ ſit expers, fit ſcirrhus, qui aut exquiſitus eſt, cum ſenſu omni eſt deſtitutus: aut ſen-
ſus non omnino expers, quando non dum exquiſitus eſt. Et ſcleroma quidem, quod ceruicem vteri oc
cupat, facilè introducto digito percipitur, neque etiam curatu difficile admodum eſt. Scirrhus verò in
vtero non ita facilè impoſitis digitis deprehendi poteſt. Alijs autem ſignis poſt cognoſci: nam ſi ali-
cuius magnitudinis ſit, deprehenditur ex tractatione, & compreſſione uentris inferioris, ex pondere in
eo percepto, ex ſegnitie, & difficultate mouendi: ſæpe aluus, aut vrina ſupprimuntur: ſuppreſſio etiam
menſium ſolet plerunque concomitari, vel ſi aliquando fluant, modicè fluunt, neque ſubſtantia, & colo
re ſuam referunt naturam, ſed peiora, & (vt ſecundo de Morbis mulierum dixit Hippo.) aſpera, & quaſi
arenoſa: quòd ſi immiſſo digito eò vſque perueneris, videberis quaſi lapidem quendam tangere. Can-
cer vero ſi in vtero oriatur, ſicut ſæpe oriri ſolet, duritiem quidē eandem ferè, quam & ſcirrhus, habet,
& pondus; niſi quòd aliquando cum vlcere eſt, interdum vero ſine vlcere. qui citra vlcus eſt,
non leue verò, ſed aſperum, & inæquale vteri os euadit, quaſi (vt eodem libro ait Hippo.) habeat mul-
tas radices: dolor verò illius eſt perpetuus ferè comes, qui in vtero, & ad imum vētrem, iliaq; lumbos, &
coxendices pertinet: in obſcenis autem partibus ardor percipitur: color verò (vt ex Archigenis ſentētia
D retulere Paulus, & Aetius) eſt, qui fæculentus, ruberque, & ſublinidus videtur, & ex vario medicaminum
uſu irritatur, exacerbaturque. Cùm verò cum vlcere eſt, præter ea omnia, quæ hactenus relata ſunt, vlce-
ra accedunt doloroſa, corrodentia, inæqualiaque, ſæpius ſordida, eminentia, albicantia: quæ verò purio
ra habentur, fæculenta ſunt, liuida, rubicundaque, & cruenta, à quibus ſolet effluere ſanies quædam te-
nuis, aquoſa, nigra, aut fulua, viridiſque, vt addit Auicenna. Sed & ex eroſione quandoque ſanguis
efluit, vt opinionem afferat, quaſi menſtrua (vt idem ait) effluant. Ex his autem omnibus affectibus cura
tu facilior ille eſt, quem ſcleroma appellari diximus. nam neque adeò durus eſt, & facilius medicamen
ta poſſunt illi ratione loci adhiberi. Verus autem ſcirrhus, quando nondum exquiſitus ſcirrhus factus
eſt, & ſi non ſit facilis curatio, curari tamen poteſt, ſi rectè, & leuiter tractetur. Ego enim Venetijs cir
citer tres mulieres uidi ope medicamentorum curatas optimè fuiſſe à ſcirrhoſo tumore. Diximus au-
tem, ſi rectè tractentur, & leniter; quia ſi irritentur, facilè (vt tradidit Gal. in libello de Atra bile) in can
crum deſinunt, accedente nempe, vel putredine, vel aliqua de cauſa feruore. Cancri verò, vt in aliis ui-
ſceribus, ita in vtero, nullam veram curationem admittere poſſunt: in hoc autem opem medici deſide-
rant, ut non augeantur: præterea ne ulcerentur. nam quando vlcerantur, maiores dolores, omnemque Apho.
difficultatem maiorem afferunt, & quò magis tractantur, eò magis affligunt, & citius (vt ſexto Apho. 38.
teſta-

Lect. teſtatus eſt Hippoc.)interimunt. Qui verò vlcerantur, nullum auxilium expectare à medico poſſunt, A
107. niſi vt leniatur aliquo pacto dolor. Agamus tandem de ratione curandi ſcirrhum in vtero; & ſicut du
plex ratio generationis ſcirrhi:cùm aliquando fiat ex frigida, & craſſa fluxione pituitoſa, vel melācho
lica:interdum verò ex tranſitu inflammationis,vel eryſipelatis,uel aliorum id genus tumorum,qui ni
mio,& importuno refrigerantium, & aſtringentium,vel digerentium vſu degenerarunt in ſcirrhoſam,
& duram naturam:ita etiam duplex eſt inſtituenda curandi ratio.nam ſi ex fluxione ſic ortum habeat,
vt ſtatim etiam à principio incipiat eſſe ſcirrhus,cum fluxio fieri, aut excitari non poſſit, niſi fomentū,
& occaſionem habeat à congeſtis humoribus iſtius generis, vel in vniuerſo corpore, vel in alijs ſuper
iacentibus particulis:neceſſe ſanè erit,vt ſi rectè voluerimus curationem inſtituere,antequàm particula
tim ſcirrhum opportunis remedijs aggrediamur, fomentum,inanito prius corpore,vt magis expedire
viſum fuerit,vel vena ſecta,vel per purgationem,ſubtrahamus:quod tamen non eſt omnino neceſſariū,
cùm fit ſcirrhus ex tranſitu aliorum tumorum in ſcirrhum; quia rationi videtur conſentaneum, quòd
id,dum curabatur, inflammatio fuerit prius inanitum. Vnde de purgatione, vel communi initione nō
habebimus alioquin ſermonem,cùm res hæc fuerit non ſemel ſuperius tractata. Cùm ergo nulla am-
plius reliqua eſt indicatio vacuationis communis,particulatim incumbendum eſt vacuationi illius hu-
moris,qui iam receptus in anguſtis meatibus vteri, ac in eius vaſis, in durum tumorem illum attollit; B
qui tamen neque alia ferè ratione poteſt vacuari,niſi per eam vacutionem,quæ per digeſtionem hu-
moris pius attenuati, ac in vaporem paulatim conuerſi fieri ſolet, ſenſumque fugit. Sed in horum vſu
Cap.4 (vt docuit Gal. & decimoquarto Metho. & ſecundo ad Clauc. & ſeptimo de Compo. medi. per gene-
Cap.4 ra)quæ hanc digeſtionem molitura ſunt, imprimis medicos eſſe cautos oportet, ne ſtatim ea medica-
Cap.9 menta aggrediantur, quæ eximiè digerendi vim habent, attenuandique, vt potequæ inſigiter calefa-
ciant, & deficcent,quoniam & ſi hæc videantur ſtatim ab initio aliquid efficere, & de tumore detrahe-
re,mox tamen nimis illo exicato, quod reliquum eſt,ineptum omnino ad curationem relinquunt. Vn
de tùm illis,quæ molliendi partes induratas,tùm illis etiam,quæ modeſtè,& paulatim, non autem con
fertim digerendi facultatem habent,vtendum eſt. His autem in digerendo ſcirrho vteri vti poſſumus
ſecundum variam, & diuerſam formam, rationemque vtendi. nam & inſeſſiones accommodatæ poſ-
ſunt eſſe vtiles, & infuſiones in vterum peſſi,atque illitiones imo ventri adminiſtratæ, præterea cerata,
& cataplaſmata. Inſeſſiones autem fiant ex folijs maluæ,redice altheæ,ſeminibus lini,fœni græci,pin
guibus caricis,anetho,chamæmelo,pulegio,mercuriali,radice, liliorum, & id genus alijs. Illiniēdus
præterea imus venter illis,quæ eiuſdem ſint facultatis,ſicuti oleo amygdalino dulci,uel amaro,oleo ex
albis lilijs,ex viola lutea, quod ex cheiri arabes appellant,ex adipe gallinaceo,ſuillo, anſerino,ex ceruı C
medulla uitulique,quibus & ammoniacum,& bdelium interdum, & chalbanum addimus, quæ ex acē
to ſint diſſoluta,quæque addita modica cera in formam mollis vnguenti formari poſſunt, quo liniatur
inferior venter: poſſunt & oleo copioſiori diſſoluta infundi: poſſunt & in duriorem compagem, addita
cera,vel therebinthina, fieri peſſi, & cerata. Gal. verò laudauit,ſi cæpa, vel radix liliorum alborum to-
ſta,& ex roſaceo trita ſupponatur. Sunt præterea & multa medicamenta,quæ in communi vſu ſunt,&
poſſunt venire vtiliter in hunc vſum,ſicut diachylon ſimplex primum,deinde id,quod magnum appel-
latur,additis ijs,quæ gummæ nunc paſſim dicuntur:prçterea œſipi ceratum,quod è meſue exPhilagrio
in ſuo Grabadin deſcribitur, & emplaſtrum ex meliloto, & innumera alia medicamenta deſcripta &
à priſcis,& à recentioribus medicis: vt tamen ſemper hoc ſit ſeruandum,vt à leuioribus incipiamus,ne
affectus, vel curationis expers reddatur,vel exaſperatus in deteriorem morbum tranſeat. Cùm verò
iam canceroſus tumor factus eſt, non eſt amplius ſperandum,vt poſſit curari, ſed ſolum hoc illi auxi-
lium præſtare poſſumus,ne augeatur, uel exaſperetur, neue exulceretur, quando adhuc vlceris expers
eſt.id autem fieri poterit primum accommodata victus ratione,qua bonus,quoad fieri poteſt, ſanguis
generetur,& potius frigidiores,quàm calidi humores, vt etiam frequentibus vacuationibus ſubtraha-
tur illi fomentum,tùm ſanguinis miſſione,tùm purgatione per ea medicamenta,quæ atros, & exuſtos D
humores poſſint vacuare.exterius verò ijs,quæ mitigare poſſunt, & refrigerare:ſicut ſi oleo roſaceo tri
to in plumbeo mortario, donec vnguenti compagem fuerit conſecutum, item & ſolani ſucco itidem
trito illiniatur exterius venter, aut interius infundantur. Sed & lac infuſum, uel inſeſſiones ex lacte
vtiles ſunt ad dolores ſedandos.

De ulceribus uteri. *Cap.* XVI.

VLcera quoque fiunt interdum in vtero, neque vna ſemper, eademque de cauſa, ſed potius
multiplici & varia. Nam cùm inflammationes,neque digeſtæ reſoluuntur,quæ eſt earum pro
pria, & vera curatio,neque induratæ vertuntur in ſcirrum, neceſſe eſt, vt ſuppuratæ primum
in abſceſſum,mox eo rupto in vlcus definant. Quandoque etiam ex difficili,& laborioſo par
tu,uel aborſu,dum fœtus extrahitur,& dilaceratur vterus. Suppreſſis quoque menſibus oriuntur non
nunquam(vt primo de Morb.mulier.ait Hippo.)vlcera,præſertim ſi materiæ illæ excrementoſæ putre
dinem

A dinem aliquam contrahant. Sed & fœtus in utero mortuus, ſi non excretus ibi cõputreſcat, põtputrefa
cto, uel eroſo vtero, vlcera excitare. Muliebre præterea profluuium, ſi uitioſum fuerit, quod effluit; nem
pe quia ſalſum, vel bilioſum, acreque ſit. Poteſt autem tale vitio proprio vteri eſſe: poteſt & ratione vni
uerſi corporis; vt pote quoniam à toto excernitur, natura per eam partem purgante vniuerſi corporis
vitioſa excrementa. Sed ad primam ulcerum rationem redeamus, nempe quando abſceſſum ex inflam
matione ſequuntur. Quoniam igitur & à loco, in quo abſceſſus conſiſtit, & ab eo, in quem conuerti-
tur eius eruptio, varia etiam ratio curationis ſi Aetio, Paulo, & Oribaſio credimus, ſumenda eſt: ideò de
his etiam paucula quædam non inutilia cognitu dicenda ſunt. Non ſemper autem inflammatio, & ſu-
binde neque abſceſſus eundem locum occupat: nam interdum ceruicem vteri, interdum verò locum, qui
ad hos eius pertinet, quandoque etiam intimiorem partem, quę eius ſinum, & ſpatium continet: vbi ne-
que longiores erimus in exponendis indicijs, quibus cognoſci facilè poſſit, quem locum abſceſſus cor-
ripuerit, cùm ex ijs, quæ de inflammatione paulò ante à nobis fuere expoſita, hęc etiam percipi poſſint.
Sed hoc pręterea eſt aduertendum, quòd cùm in abſceſſum conuerſa inflãmatio ſuppuratur, poteſt ſup-
puratio, & abſceſſus in varia loca conuerſa rumpi. Nam aliquando, cùm vterus ſuam ſedem habeat, in-
ter rectum inteſtinum, & veſicam, facta participe veſica ipſius abſceſſus, fieri poteſt eius eruptio in veſi-
B cam, ita vt per veſicam exeat deinde effluens pus: quod ego in quadam nobili matrona ex patricia fa-
milia Venetijs ſemel vidi: Quandoque verò ad inteſtinum conuerſus abſceſſus in eius ſpatiũ ruptus eſt:
Non nunquam etiam & ſępius conuerſo abſceſſu, & ſuppurato ad internum ſinum, vel ſpatium ipſius
vteri, per pudendum, vt menſtruorum, fit puris expurgatio: fit etiam quandoque eruptio in nullam harũ
partium (vt ijdem auctores teſtantur) ſed exterius quidem, quantum ad uterum pertinet: interius autẽ,
quia inter inteſtina, & membranam, quę peritoneum ab anatomicis dicta eſt, ſedem habeat, ita vt in vẽ
tre inferiori tumor appareat, qui teſtis eſt abſceſſum in eam partem, dum ſuppuratur, inclinare. Vnde
& auctores antiqui conſuluere, vt attrahentibus ad ſuperficiem mixtis cum maturantibus, & illis quo-
que, quæ vim habent attenuandi ſuperiectam cutem, vtamur, quam poſtea ſcalpello incidi volunt, quo
loco fiet commodior puris effluxus. Signa autem, quòd inflammatio ſuppuretur, & in abſceſſum tran
ſeat, paulò ante expoſita ſunt, & ferè ſimilia illis ſunt, quę oſtendunt ſuppurationem inflammationum
veſicę, & renum. Quòd verò iam vlcus ſit factum in vtero, præter pus, quod effluit, uel deſtillat per geni
talia loca, etiam hoc ſatis euidens eſt indicium, quòd dum purgatur vterus, (vt in eodẽ primo de Morb.
mulier. docet Hippo.) uellicatur, pungiturque vterus; perinde atque ſi per eum locum terretur ſpina: ſæpe
etiam calor quaſi exurens, præſertim verò in imo ventre percipitur: dolor quoque ſub vmbilico ſentitur.
& ſi pars ea tractetur, dolor inde iuxta excitatur, ac ſi vlcus neruoſum aliquod, & purum tangeres: paula
C tim enim increſcit, vehemensque tandem fit, vt & imum ventrem, illaque, & coxas aprehendat; & quan
doque ad iugulum pertingat: ſequitur interdum febris, non tamen acuta, ſed lenta potius, cui crebri aſ
ſident rigores: ſi fluunt menſtrua illa uitioſa, prauaque, & putulenta, ſunt malè olentia: interdum etiam
cruor, ſaniesque emanat, cùm ibi eroſio eſt: infeſtantur quoque nonnunquam capitis dolore vehemen-
ti, delirioque, & animi deliquio: corpus tùm vniuerſum, tùm uel maximè crura intumeſcunt: hęc quidẽ
Hippoc. His ſymptomatibus cognoſcitur vlcus, & eius qualitas, naturaque, pręſertim dum occupat in-
teriorem partem, ad quam viſus peruenire nequit; tunc enim tùm ex ratione doloris, tùm ex colore,
ſubſtantiaque, & odore eorum, quæ effluunt, iudicandum eſt. Sed ſi in loco viciniori ceruici, & inferio
ri parti, per dioptram (vt gręci aiunt) vel per ſpeculum (vt loquuntur noſtri iuniores) dilatato meatu ge
nitalis membri ad lucem claram, præſertim ſolis, ex intuitu medici deprehendi poteſt magnitudo, & na
tura vlceris. Vt tamen hoc memoriæ ſemper habeamus, quòd inter initia non ſint celanda, neque ne
gligenda vteri ulcera; quia tunc facilius curationem admittunt: alioquin enim cùm inueterascunt am-
pliantur, & computreſcunt, erodentiaque fiunt, tandemque ad mortis pericula adducunt: vel ſi ſanen
tur, ſteriles poſtea, ſi Hippocrati credimus, euadunt. Sanantur autem, quæ iuniores ſunt ſæpius, proue
ctiores autem ætate rariſſimè. Quatenus verò ad curandi rationem pertinere poteſt, pro ratione diuer
D ſæ occaſionis, quam habuere vlcera, diuerſa quoque ſunt initia curationis inſtituenda. Nam ſi ex rupto
abſceſſu ortum habuere, primum quidem, vt citò curari poſſint, poſtea quàm in ſuppurationem omni
no uergere uideris inflammationem, adiuuanda eſt illis, quæ pus mouent, vt citò ſuppuretur, ac mox
eruptio acceleretur, ſiue medicamenta illa ſint, inſeſſiones, vt ſi decoquantur maluę folia, radices althęę,
ſemina lini, fœni græci, & radices liliorum alborum, & caricę, atque in eorum decocto inſideat mulier,
vel eodem decocto foueatur uenter inferior: aut ſi emplaſtris, vel cataplaſmatibus ſit utendum, eadem
ſimplicia ita decocta terantur, addito deinde adipe gallinaceo, uel ſuillo, & tritici farina fiat cataplaſ-
ma: aliquando uerò, vt ruptio acceleretur, addunt columbinum ſtercus, in quo vis eſt cutim attenuare,
& extra attrahere ad ſummam cutim pus. Poſtquam autem pus eo rupto effluxerit, pro ratione loci,
in quem facta fuerit eruptio, erit res tractanda. Nam ſi effuſum ſit pus inter inteſtina & peritoneum,
Aetius, & Paulus Oribaſium ſequentes conſulunt, ut per inciſionem ſcalpello factam in abdomine eo
loco, qui uel magis intumuit, vbi etiam tenuior apparet ſuperiacens cutis, educatur pus: magis tamen
laudant, vt candenti, & ignito ferro aperiatur locus, præcipuè verò ſi timeamus nimium ſanguinis pro
fluuium. Loco autem aperto, & ſedato prius dolore, repreſſaque ſanguinis effuſione, ſicuti ſolet appo

ſito lino

ſito lino imbuto ouo cõcuſſo,& conquaſſato toto,nempe albo & luteo,additoq; modico roſaceo oleo; A
nam hæc ſanguinem ſiſtunt,& dolorem mitigant:poſtea vlcus eluatur,& mundum reddatur,infuſa mul
ſa calida,atque eo ſitu decumbat mulier,quò facilè poſſit pns effluere, & quàm minus fieri poteſt,reti
neatur, & ſi dolor is reliquus ſit,vt indicet ſedatione opus eſſe,conſulit Aetius, vt venter foueatur ſpoq
gia infuſa decoctis accommodatis,quorum ſuperius meminimus, & præterea vt oleum aliquod vtero
infundamus,quod vtero commodum ſit:Aetius laudat cyprinum, in quo eſt aliqua calefaciendi vis cũ
modica aſtrictione,cui ſimile eſt(vt ſecundo de Compo.med. per genera teſtatur Gal.) oleum lentiſci-
Cap.2 num. In reliquis verò vlcus poſtea,vt alia vlcera,curandum eſt. Quòd ſi eruptio abſceſſus fiat in ueſi-
cam,curatio ſimilis adhibenda quæ & veſicæ vlceribus. vnde & Aetius, & Paulus potum lactis laudant,
quod & optimum remedium eſt in veſicæ vlceribus, cùm ex diuerſis eius partibus poſſit & detergere vl
cus,& ſiccare,conſolidareq́,præterea verò & vſus ſeminum cucumeris.At verò ſi ad rectum inteſtinum
conuerſo abſceſſu in id fiat eruptio,atque puris effuſio,ablui inteſtinum volunt decocto ex rebus aſtrin
gentibus,ſicuti ſunt lentes,malicorium,vel citini:(quod puto eſſe intelligendum inter initia) tùm vt ro
borentur partes,ne facilè humores,qui ſuperioribus partibus defluere poſſent,recipiant: tùm etiam vt
ſanguis,ſi inde fluat,ſiſtatur. Alioquin enim poſtea rem tractandam puto,ſicut in inteſtinorum vlceri-
bus,præcipuè verò recti inteſtini. Quòd ſi in ſurum vteri,vel in meatum ceruicis fiat eruptio,& puris
excretio, ſi quidem in circunſtantibus vlceri partibus maneant adhuc aliquæ inflammationis reliquiæ B
quas ſigna,& ſymptomata inflammationis adhuc perſeuerantia oſtendent:immanendum etiã erit(aiũ
Paulus, & Aetius in eiſdem inſeſſionibus,quæ apta,& commoda ſunt tollendis inflammationibus, do-
nec reliquiæ omnes deletæ ſinr. Sed ſi nulla amplius videatur inflammatio reliqua,reſpiciendum eſt ad
pus exiens;quia ſi illud purum fuerit,roſaceum oleum infundẽdum eſſe præcipiunt,vt remittatur dolor,
ſi quis reliquus ad huc ſit poſt eruptionem, & tollatur etiam,ſi aliqua ſit relicta calidior intemperatura
ex ferueſcentibus humoribus,dum pus conficiebatur,aut etiam medicamentum id, quod tetrapharma
cum appellant,vt ſi quid crudius adhuc in partibus vlceris eſſet,maturetur.nam hæc eſt illius medica-
Cap.de menti vis,vt ſecundo de Simpl medic.facul teſtatur Gal.& tertio de Compo.medic. ſec.loc. & præte-
adipe. rea vt citra inflammationem vlcus ſeruetur vterus præterea eluatur ijs,(vt ait Aetius) quæ tùm aſtrin-
Cap.1. gendi,& ſiccandi facultatem habent,ſicut eſſet decoctum roſarum aridarum,& lentium : tum verò de-
tergant citra morſum, vt eſt ſuccus ptiſſanæ. Sed ſi ſordidum vlcus fuerit, craſſumque, & fæculentum
pus exeat,curari oportet illis,quæ vim detergendi habent,vt teſtatur Auic. & ſine morſu,vt eſt mulſa,&
ſi valentioni ſit opus medicamento,in ea coquatur radix iridis, vel alia adhibeantur medicamenta de-
tergentia,qualia ſunt,quæ à iunioribus chirurgis vnguenta mundificantia appellantur.At ſi effluat icho-
roſum pus,quale id,quod virulentum iuniores nuncupanr,quod & graue oleat,quale ſolet in vlceribus C
putridis,& depaſcentibus, vel corroſiuis excerni illis item medicamentis agendum erit,quæ depaſcẽ-
di,& putredinis occaſionem auferunt. vnde eluendus eſt vterus decoctis, in quibus maior ſit aſtrictio;
nam magis etiam exiccant,& exiccantia putredini occurrunt, & eroſioni: ſicuti quæ ſiunt ex myrti fru
ctibus,lentibus,malicorio,palmulis, & id genus alijs:vt deinde ea adhibeantur medicamenta, quæ in
corroſiuis vlceribus laudari ſolent. Addit autem Aetius,ſi inæqualis ſit humor,qui ex vlcere effluit,fo
menta eſſe adhibenda pariter,& inſeſſiones ex mulſa, in qua ſint incocta eiuſmodi ſimplicia, vt ſunt
abſinthium,marubium,eruum,centaurium, & lentes,nam mixta eſt etiam, & varia horũ facultas:quæ
dam enim detergunt,& exiccant ſtrenuè,vt abſinthium,marubium,centauriumq́ue,& putredini arcen
dæ plurimum valent:aliqua etiam aſtringunt,vt abſinthium, & lentes. Hæc itaque eſt ratio curandi vl-
cera,cùm abſceſſibus,& inflammationibus ſuccedunt. Quòd ſi fluxionem humorum acrium, & abra-
dentium,uel putrefacientium ſequantur,alia ratione(vt videtur inſinuaſſe Hippo. in lib. primo de Mu-
lier.)tractenda ſunt: Ait enim,quòd vbi iam conſtiterit vlcus fuiſſe in vtero contractum, & ſponte ſua
fuiſſe contractum,vt pote quod nullam habuerit externam occaſionẽ,ortumve à cauſarum,aliqua,quę
procatarcticæ à medicis dicuntur:tunc cõſiderandum eſt,num originem,& cauſam habeat ab vniuerſo
corpore,an particulatim vniuerſa eius ratio ſit ab vtero perenda.dilcernj autem id facilè poſſe arbitra D
tus eſt,notata,& obſeruata natura, & qualitate puris ab vlcere manantis; quia ſi craſſum fuerit,origi-
nem propriam habuiſſe ab utero cenſendum arbitratur:ſin autem tenuis effluat materia, eius origo ab
uniuerſo corpore erit petenda. Vnde ſi ita ſe hæc res habuerit,vt ab uniuerſo corpore occaſionem, &
fomentum habere credamus,primum vniuerſi corporis curam habere oportebit: & quia hæc ſolent à
uitioſis humoribus potius,quàm à multa ſanguinis copia,fieri;ideò Hippo. nulla mentione habita mit-
tendi ſanguinis,ſtatim omnem rationem ad vniuerſi corporis purgationem conuertit, primumq́ue cõ-
ſulit vomitum eſſe,ciendum,mox verò & aluum inferiorem. Quò autem ſpectans ita cenſuerit, non
eſt cognitu difficile.nam in hoc affectu vomitus vim habet,vt & vacuare,& reuellere poſſit.ſemper autẽ
reuulſio aliam euacuationis rationem (vt idem ſæpius teſtatus eſt) præcedere debet; neque tamen par
ticulatim deinde expoſuit,quibus medicamentis ſit aut vomitus,aut aluus cienda; quia eorum electio
à natura humoris purgandi,& corporis,quod purgare volumus,ætateq́ue, & uiribus pendet:de quibus
omnibus cùm ſæpe ſermonem abundè habuerimus,non eſt, cur iterum eadem in præſentia ſint repe-
tenda. Videtur tamen idem Hippo.non admodum in his laudare uehementes, & exquiſitas uacuatio

nes,

A nes,cùm ait,quòd molita uacuatione,iterum reſpiciendum ad defluẽtem humorem,qui ſi fluat adhuc,
parcius tamen, & facilius,hoc eſt cum minori moleſtia, materiam aliquantò craſſiorem eſſe redditã,
& magis concoctam neceſſe erit:iterum ergo eſſet etiam corpus vacuandum. Sed dices,ſin contra ſuc
cederet,vt per hanc euacuationem neque facilius, & parcius flueret,& cum maiori moleſtia:quid nam
agendum eſſet. Dicimus,quòd id eſſet neceſſe cauſam habere,tùm malam naturam humoris,qui rebel
lis,& malignus eſt,& præterea aliquod vitium in habitu vniuerſi corporis, quod materiam hanc copio
ſam generans,& congerens fomentum ſubminiſtrat huic malo: vnde eò eſſet conuertenda omnis cura-
tionis ratio,de qua paulò poſt ipſum ſequentes ſermonem habebimus.ſed redeamus vnde diuertimus.
Præter vſum medicamentorum,quibus corpus purgandum eſt,ratio etiam ea victus ſeruanda, inſtituẽ
daque eſt,qua mulieris corpus exiccari poſſit. Nam exiccatio & vlceri vtilis eſſe poterit, & quia faciet
ad abſumendam vitioſam materiam ad vterum confluentem. Exiccari autem voluit per ea ſuffumigia,
quæ vim ſiccandi habent alternis diebus,vel per longiora interualla mulieri adminiſtrata;ac iterum,ſi
opus eſſe videatur,vomitus repetatur. Interim verò ab omnibus,quæ humectare poſſunt, abſtinendũ,
vt ſunt balneæ,& olera in cibis,præter quàm quando vomitus ciendus eſt:nam tunc & olera multa, &
acria, & cibus copioſus, & quæcunque obſonia offerri poſſunt, & vinum liberaliter dandum, ſed dilu-
B tum: ita nanque pronior,& facilior in vomitum uentriculus erit,cùm plenior eſt,& varijs cibis refertus,
multoq́ue humore,præſertim ſi acria,quæ attenuent,& ſecent,ſint intermixta. Alioquin enim(ait Hip
poc.)in omnibus vteri vlceribus, ſiue a confluentibus humoribus ab vniuerſo corpore fomentum ha-
beant,ſiue vniuerſa eorum ratio proximè ab vtero ſit,corpus purgandum,& vomitus ciendus,ſurſumq́;
reuellendum & exiccante victu vtendum. In vlcere verò vteri, quod quidem ex proprio affectu eius
ortum habet,ſi dolores ſint vehementes,curationis initium ſumẽdum erit à ſedatione doloris: ſedat au
tem & fotus ex aqua calida,& adminiſtratio medicamentorum, quæ vim ſedandi dolorem habent: nã
plerunque dolor is vehemens ex acri humore ſolet occaſionem habere, cuius acrimonia his lenitur, &
obtunditur. Vbi autem dolor uſque ad ſuperiores partes pertingat,cenſendum multum habere à copio
ſa matria fomentum: vnde tunc non ſolum vterus fouendus erit, verùm & vniuerſum corpus, &
vniuerſa mulier his fomentis demergenda, ac præterea purganda, modò vires, aut quidpiam aliud
non obſtet, non tamen acri & valido medicamento, ſed quale eſſet lactis ſerum,aut lac capræ coctum,
quod etiam pluribus ſubinde diebus eſſet dandum,nempe per triduum,aut quatriduum. Præterea ue
rò & ratio victus à priori mutanda erit, atque id pro ratione maioris, vel minoris acrimoniæ vlceran-
tis,ac eius copia,& uehementia doloris:quia ſi uehemens excitetur dolor,vlcusq́ue non modò internas
C partes corripiat,verùm & ad externas ſerpat,bilioſaque,aut ſalſa ſit fluens,& abradens materia,in con-
trariam omnino rationem victus conuertendus erit,nempe ab exiccante ad eum, qui humectet,donec
acrimonia,& calor,omnino retuſa ſit,& delinita,vt iam effluens materia aquea videatur,ac morſus om
nino expers:vt & aquæ calidę balneis frequenter utamur: cibis verò refrigerantibus,& humectantibus,
vt ſunt cucurbita,beta,& alia id genus olera cocta, & quæcunque pinguia,& piſces,qui non ſunt ſqua-
moſi,plurimum cocti(ait Hippoc.)ex cæpis, & coriandro:carnes autem elixæ,præſertim agnorum,ver-
uecum,pullorum gallinaceorum,vt à ſalſis,& acribus ſit omnino cauendum. vino verò ceſio probè dilu
to ſit vtẽdum,& lacte liberaliter,modò abſit capitis dolor,& delirium; quia his ineptus, immò iniquus
eſt vſus lactis,vt quinto Aphoriſ.idem monuit. Emendato autem acrium humorum vitio,vlceri erit at
tendendum,ac curandum,vt pro ratione affectionis remedia adhibeantur. nam ſi ſordidum, putridum Apho.
ve fuerit,ea,quę exiccant,quãtum videbitur eſſe opus,inijciẽda ſunt,vt ſunt fæx vini meracioris,& aqua, 64.
in qua ſaluia, & myrtus ſint cocta: deinde vinum album tepidum infundendum, donec morderi ab his
vlcus cæperit:tunc.n.munda eſſe incipiunt,& mitiora inijcienda, vt eſſet fæx vini dilutior. Sed hęc ab
Hippoc.tanquam exempla ſunt accipienda, quibus facilius percipiamus ſcopos propoſitos in curan-
dis vlceribus.nam illis probè perceptis,facilè erit,vt ſæpius expoſuit Gal. reperire materiam aptam ad
D compoſitionem aptorum medicamentorum.

De affectibus ad uterum ea ratione pertinentibus, qua eſt generationis inſtrumentum. Cap. XVII.

ALtera pars iſtius tractationis, quam hoc libro deſcribendam propoſuimus,eos affectus com
plectetur,qui vtero accidere poſſunt, vt illo natura vtitur,tanquã inſtrumento ad conceptio-
nẽ,& ſobolis propagationẽ. Et quia duæ ſunt partes, quibus opus eſt ad hoc officiũ peragen
dũ,quę in mulieribus adeò connexę,& iũctę ſunt,vt ferè pro vna haberi poſſint: Altera quidẽ,
q̃ eſt quaſi locus,& cõceptaculũ,in quo iniectũ ſemẽ ſeruatur,& fouetur,& terræ ex proportione reſpon
det,in qua ſementẽ facere agricolæ ſolent: Altera verò,in qua genitale ſemẽ cõficitur,& cõfectũ p ſemi-
nalos meat',in priorẽ effũditur. Prior quidẽ eſt vterus, q ſpatiũ aptũ, & cõmodũ ad ſuſceptionẽ habet,&
ad eiuſdẽ etiã continentiã: Altera verò,teſtes,& ſeminaria vaſa,q̃ vſq; ad vteri ſpatiũ,in quo ſemẽ effun

dendum eſt, pertinent. Et quia etiam ad conceptionem vtraque particula, præſertim ſi Hippocratis, A
Galeni, atque ſubinde etiam Platonis decreta, ſub quorum auſpicijs in præſentia militamus, ſequamur,
omnino opus eſt: Ideò de vtraque etiam ſermonem habere oportebit. Verùm quoniam vterus mulie
ribus tantum proprius eſt: teſtes verò illis cum maſculis communes ſunt: idcirco de affectibus, qui mu
liebres ſunt, prius agemus: de communibus verò cum maſculis, vbi de teſticulorum morbis communi ra
tione tractabimus, verba faciemus. Quoniam autem omnis iſtius officij ratio, de quo modò ſumus
tractationem inſtituturi, tribus omnino operationibus quaſi coagmẽtatur. nam ad vterum pertinet pri
mum ſemen commodè, & facilè ſuſcipere: mox ſuſceptum rectè eo itinere, fouereque, vſque ad id tem-
pus, quo fœtus ſit abſolutus: tertiò, vt poſt abſolutionem præſcripto à natura tempore, quanto facilius
fieri poteſt, in lucem edatur: vt hæc rectè, & commodè fieri poſſint, hæc imprimis neceſſaria ſunt: Pri-
mum vteri apta, & concina conformatio, tàm magnitudine, quàm figura, & alijs ad conformationem
attinentibus: Deinde verò viribus præſertim naturalibus validis, & robuſtis: quæ & ſi omnes neceſſa-
riæ ſint, non tamen ſemper omnes pariter agunt; quia ad ſuſcipiendum genitale ſemen vis ea, quæ at-
tractrix eſt, maiorem vim habet: ad continendum autem vis contentrix: vbi verò edendus in lucem fœ-
tus eſt, valentiori expultrice erit opus: ſicuti ad illum fouendum, & abſoluendum concoctrice, & tranſ-
mutatrice. Sicuti autem ad generationem, & fœcunditatem omnium ope egemus: ita etiam horum de B
fectu facilè natura ſuo fine fruſtrari poteſt. Quanuis neque hæc ſola ſatis ſint; cùm præterea ſit neceſſa-
ria duplex materia: nimirum ſemen genitale, quod quidem licet duplex habeat principium, alterum ex
mare, alterum ex fœmina; quia tamen alterum ſine altero nihil poteſt, ſed neceſſe eſt, vt quanuis è dupli
ci principio particulatim, vt prolificum ſit ſemen, prodeat; in vnum tamen coit, & tanquam vnum abſo
lutum ſemen ex vtriſque principijs, perinde quaſi ex materia, & forma, vt philoſophi loqui ſolent, effici-
tur: ſicuti in mixtione ex pluribus elementis ſimul mixtis fit vnum compoſitum, in quo ignis, & aer for
mæ rationem ſeruant: terra verò, & aqua materiæ. Vnde non modò ex affectu aliquo alieno à natura
vteri poteſt natura fruſtrari ſuo fine in propaganda ſobole, verùm ex aliquo vitio in ſemine, quod multi
plices poteſt habere occaſiones, de quibus mox, quando de eius generatione, quo loco de teſtium mor-
bis loquemur, ſermonem inſtituemus, agere propoſuimus. transferamus autem tractationem in eum
locum. Altera verò materia, quæ huic officio omnino eſt neceſſaria, ſanguis eſt menſtruus, qui dupli-
cem in hac re neceſſitatem habet: primum, quia eſt tanquam materia, ex qua aut omnia, ſi Peripatetici
eſſe uolumus, aut quædam membra, ſicuti caro, adeps, & quæ iſtius generis ſunt, generantur, ſi Hippoc.
& Gal. decreta ſequamur. Neceſſaria præterea eſt hæc materia ad alimoniam fœtus, poſtquam iam vi
uere, & nutriri cœperit. Sicut autem hæc omnia neceſſaria ſunt: ita & horum omnium defectu poteſt C
genitricis facultatis officium, & operatio in animante lædi. Cuius, iuxta ac aliarum facultatum, triplex
eſt læſionis ratio. Quia aut omnino à ſua actione deſtituitur, quæ læſio ſterilitas propriè appellatur:
Aut generat quidem, ſed aut tardè, aut rarò, ſicuti quidam ſemel tantum filios procreauere, & vix etiã,
uſi ſiquidem multis auxilijs, multiſque medicamentis: quæ quidem affectio parum à ſterilitate deficit.
Sed & tertiò læditur, quia corrupta, vel vitiata ſit generatio. Qood quidem vitium multiplex, ſicut &
in aliis operationibus, eſſe poteſt. Nam vel ratione quantitatis, vel ratione modi, vel temporis, vel ra-
tione materiæ, uel fœtus, qui mox conceptus geritur, editurque in lucem. Quantitas verò ad duo re
ferri poteſt, nempe ad magnitudinẽ geniti fœtus, & ad numerum. Nam aliquæ adeò magnos fœ
tus procreant, ut deinde difficilis, & laborioſa ſit eorum geſtatio, & difficilior deinde partus. Ad nu
merum uerò: nam aliquę adeò fœcundæ ſunt, vt non modò geminos vno conceptu generent, ſed & ter
geminos, & plures etiam. Equidem enim aliquas noui genuiſſe tres: Vnam uerò Bononię, quæ uxor
erat ferrarii fabri, quæque primum geminos, altero partu tres, tertiò verò quatuor peperit; ex quatuor
nullus uitalis fuit, è tribus unus. Vnde quando ita numeroſa ſoboles uno conceptu gignitur, aut nul
li, aut rariſſimi ſuperuiuunt partui: ideò ea procreatio potius corrupta, & vitioſa cenſenda eſt, quàm re
cta, & naturalis. Ita etiam, quando ita ingens fœtus procreatur, vt vires in vtero geſtantis excedat, D
non poteſt id, tanquam rectum, & naturale haberi, ſed potius tanquam vitioſus fœtus: Ita etiam
adeò exigui, & exiles, adeoque emaciati, ut & ea ratione vix reſumi poſſint, plerunque intereunt.
Vitiatur & genitricis facultatis actio ratione temporis geſtationis: quia in lucem editur fœtus ante
opportunum, & naturale tempus partus, & ad hunc modum pertinet abortus, præſertim verò
cùm à nulla externa cauſa habuerit occaſionem: quia ſi ab externa cauſa, ſicuti caſus, repentinus
timor, & vſus medicamentorum aborſum concitantium, pręcipuè ut facere ſolent, quæ volunt
commiſſos errores latere, cùm ex his externis cauſis habent occaſionem; meritò in facultatis erro
rem, uel naturæ vitia referri nequeunt, niſi per accidens. Ratione autem modi vitiatur hæc iſtius
facultatis operatio, quando difficillimè prægnatio perfertur: aliæ enim tantam grauitatem ventris perci
piunt, vt illum uideatur nõ poſſe ferre: aliæ neq; comedere põt, oĩa faſtidiunt, quicquid comedũt, euo
mũt: alię uehemẽtibus, frequẽtibuſq; doloribus cruciãtur: alię ſtrãgulãtur: nõ nullæ ſemper dum graui
dæ ſunt, ægrotant: quædã mẽſtruis etiã copioſis, & variis moleſtãtur. Poſtremò verò vitiũ in hac iſtius fa
cultatis actiõe ad qualitatẽ fœt᷒ referẽdũ eſt. Cũ.n. naturæ inſtitutũ id ſit, vt procreetur fœt᷒ abſolut᷒ ex
oĩ parte, integerq́;, & pfectus, & ſubinde quaten᷒ ad ei᷒ ſpeciẽ formoſus: quicũq; ab his cõditionib᷒ defi

ciunt,

A ciunt, eatenus ab inſtituto naturæ obſunt, quatenus degenerant ab integritate, & perfectione, & pul-
critudine. Vnde quòd aliqui, vel deformes valdè naſcantur, vel claudi, vel aliquo modo mutili, & qui
ſuperuacaneas partes aliquas habent, vel maiores, vel minores iuſto, vel gibboſi, vel ſtrabones, vel di-
ſtortis aliquibus particulis, vel illis imbecillibus ab ipſo ortu, non niſi in vitiata initia ſuæ generationis,
& errorem generatricis facultatis ob defectum, aut ſeminis, aut menſtrualis materiæ, aut loci & vteri,
in quo facta eſt conceptio, referri poſſunt. quare & quaſi monſtruoſi partus, vel foetus habendi ſunt, ex
errore in generatione commiſſo, quemadmodum & morboſi foetus: ſicuti aliquando pariunt mulieres
vlceribus ſcatentes, tuberculiſque foetus: aliæ ſemiputridos: aliquæ interdum & putridos. Noui enim,
dum Patauij iunior artium ſtudijs nauarem operam, quòd vxor cuiuſdam iuris cõſulti, qui morbo gal
lico affligebatur, cum ipſa nunquam ſignum aliquod contractæ illius labis haberet, ſed ſemper omni-
no integra fuiſſet, foetum tamen edidit cruſtoſis vlceribus vndique ſcatentem. Vnde quemadmodum
Ariſto. quarto de Generatione animalium monſtruoſam naturam referre omnes partus, qui præter
commune inſtitutum naturæ fiunt, quique rarò ſolent contingere, indicauit: ita & nos, quæ à naturæ Cap. 4
ſcopo degenerant, quæque non niſi ex defectu generatricis facultatis ſolent euenire, corruptos, & ui-
tiatos foetus cenſendos arbitramur. Quia verò & integrum opus generatricis facultatis in animanti-
B bus tribus omnino officijs abſoluitur, nempe conceptu geſtatione, & partu, vt nos etiam tractationem
hanc vndique abſolutam inſtituamus, particulatim, & ſeorſum, ſumpto initio à conceptu, qui alijs etiã
prior eſt, de vnoquoque agemus. Conceptum itaque græci duplici nomine ſignificarunt. nam & σύλ-
ληψιν appellauere ἀπὸ τοῦ συλλαμβάνειν, quòd comprehendere ſignificat: inde enim putauit Gale. in
lib. de Semine deductam appellationem; quòd mulieres, dum concumbunt, ſi concipiant, percipiunt,
ac ſentiunt vterum in ſe contrahi, & comprehendere ſemen effuſum, quem non comprehendit, cùm nõ Cap. 2
concipiunt: ſed paulò poſt coitum id effluere animaduertunt: vnde eandem rationem ſecuti uidentur
noſtri in nomine cõceptus. nã ex con & capio, cõcipio & cõceptus deducuntur. Aliud verò nomen græ
cum eſt κύημα, quod exponens Ariſtot. primo de Genera. animal. ait conceptum, vel κύημα appello
primam maris cum foemina mixturam: quod quidem ad mixturam ſeminum vtriuſque in vtero factã
referendum eſſe puto, non ad mixturã corporum. Neque in hoc refert, quòd Ariſtot. putauerit foemi-
nam non habere aliud ſemen, quod pertineat ad conceptum, præter menſtruum ſanguinem: Gal. verò il-
li & ſemen proprium tribuerit ad conceptum neceſſarium. nam quo modo cunque res ſe habuerit, tan-
dem ſemper in hoc erit eadem ſententia, quòd conceptus appellandus prima vtriuſque ſeminis mixtu-
ra: quia Ariſtoteles ſentit menſtruum ſanguinem eſſe tanquam ſemen mulieris. Huic autem, ni fal-
C lor, reſpondet vocabulum noſtrum, foetus propriè, vnde & foecundæ mulieres à noſtris dicuntur,
quę ad concipiendum faciles, & pronæ ſunt. Sed de his ſatis. Conuertamus autem nunc oratio-
nem noſtram ad ea; quæ magis ad præſens inſtitutum pertinent, & de ſterilitate, ac foecundita-
te mulierum agamus: nam illæ propriè ſteriles dicuntur, quę ad concipiendum ſuapte natura fa-
ciles, & pronæ non ſunt: foecundæ verò, quæ facilè concipiunt. ſed de cauſis horum duorum na-
turalium effectuum, primum nobis diſſerendum eſt, & an ope medici poſſint immutari. Vbi id pri-
mum in memoriam reuocandum eſt, quod paulò ſuperius expoſitum à nobis eſt ex Ariſtotele excer-
ptum, quòd conceptus eſt prima mixtura maris cum foemina, hoc eſt maſculini ſeminis cum foe-
mineo. Præterea verò, quòd ad conceptum neceſſaria collectio vteri, & comprehenſio ſeminis
facta ab vtero colligente ſe, & id comprehendente, vt ex Gal. ſententia oſtendimus. Ex his dein-
de tanquam corollarium ſequi uidetur, quòd ſicuti duo ad conceptum neceſſaria ſunt, primum mi-
tura maſculi cum foemina, quæ miſcella ex proportione reſpondet ſemini plantarum, in quibus nul
la eſt per ſexus diſtinctio, & vterus mulieris, qui ſimili proportioni aruo reſpondet, in quem iacto ſe
mine ſolemus ſementem facere: ita tàm huius, quàm illius vitio tolli poteſt foecunditatis ratio, &
ſterileſcere animal, nempę ſeminis, & vteri. nam & ſemine integro, & nullo prædito vitio ad ferti-
D litatem opus eſt. In arboribus ſiquidem, & frugibus, ſi carie, rubigine, vel vetuſtate obſitum,
ſi immaturum ſit ſemen, ſi nimio humore quaſi diffluat, ſi nimia ariditate contabuerit, fructiferũ
& foecundum eſſe minimè poteſt; quamuis optimo aruo fuerit commiſſum: ita & arua, neque quæ
arenoſa, & ſquallida ſunt, fertilia eſſe poſſunt, neque quæ paluſtria, & nimio madent, ſcatentque
humore: nam in alteris humoris, & alimenti inopia ſemina adoleſcere nequeunt: in alteris ſtran-
gulantur, & obruuntur à nimio humore: Iuxta etiam in animantibus, ſemine ad foecunditatem
opus eſt integro ſine vitio, ſuam naturam ſeruante, & aptam temperaturam, & utero apto, & ac-
commodato, qui vndecunque naturam aptam conceptioni, & temperiem, & conformationem fue-
rit conſecutus, quam ſemper ſequenti tempore integram ſeruauerit, nullo deinde, uel ex victus ra-
tione, uel ex aliis externis, internisve occaſionibus contracto uitio. Cùm ergo hæc omnia ad foecundi
tatem ſint omnino neceſſaria, non omnium conuentus itidem ad ſterilitatem neceſſarius erit;
uerùm quodcunque eorum defuerit, ſiue ſemen ineptum ſit, ſiue uterus malè habuerit, ſi ta-
men eorum defectus fuerit inſignis, & qui facilè corrigi nequeat, neceſſaria ſequitur ſterilitas.
Quia ad deſtruendam (vt logici dicere ſolebant) vnum ſatis eſt, ad conſtruendum uerò omnia
ſunt neceſſaria: nam ſemper in rebus naturalibus id, quod optimum eſt, tanquam medium eſt;

quod unum ſemper eſt: à medio verò recedentium ratio multiplex eſt. Sed quatenus ad par- A
ticulam, quam cuiuſdam determinationis cauſa addimus, pertinet, nempe ſi defectus is ſit, qui cor-
rigi nequeat, eſt hic animaduertendum, quòd errores tàm ſeminis, quàm vteri, à quibus ſterilitas
occaſionem habere poteſt, dupliciter ita corrigi poſſunt, vt quæ alioqum infœcũdæ ſunt, fœcundæ fiãt.
Primum quidem ope medici, vel artis, vel temporis, & conſtitutionis, vel regionis, vel mutationis ętatis,
nam ab his omnibus poteſt mutari ratio, & temperies tàm vniuerſi corporis, quàm etiam determinata-
rum particularum: quia horum mutatione aut humeſcunt, aut ſicceſcunt, aut incaleſcũt, aut refrigeſcũt
corpora, ita & laxantur, & denſeſcunt, & alias mutationes patiuntur, vt ſæpe mutata natura corporum,
mutetur & aliorum ratio, quæ ab ipſa natura ortum habent. Deinde poteſt hæc correctio non ita ab his
fieri, vt ab illis duobus quaſi initijs neceſſarijs ad conceptum, nempe à ſemine, & vtero: poteſt enim, im-
mo ſæpe etiam ita contingit, vt & vterus, quantum ad ipſum pertinet, non careat vitio; quia aut calidior
ſit, aut frigidior, aut humidior, aut ſiccior, aut denſior, aut leuior, quàm conceptioni ſit idoneum: ſemẽ
quoque non ſit & ipſum admodum aptum ad fœcunditatem eadem ferè ratione; quia aut frigidius, aut
calidius, aut ſiccius, aut humidius, aut craſſius, & magis lentum, aut tenuius, & nimis fluidum; & tamẽ
dum conueniunt, adeò mutuò aptentur, & accommodentur, vt inde ſequatur fœcunditas; & id, ſi vtrũ-
que non eidem, aut ſimili vitio ſit obnoxium, ſed potius contrariis; vt cauſa exempli, ſi vterus fuerit cali- B
dior, ſemen verò frigidius, vel contra; item ſi ſemen nimia ſcateat humiditate, vterus autem ſit ſiccior,
ac ita etiam in alijs exceſſibus: vnde in his tanta ſit in vtriſque mutua correctio, & ea temperies, vt tan
dem fœcunditas ſequatur. Et ex hac deinde ratione fit, vt quædam mulieres cum vno nunquam, quan
uis fuerit omnis in hac re adhibita diligentia, concipere, aut fieri fœcundæ poterint, cum alio verò facil-
limè, & ſępiſſimè: ita & viri ex vna muliere nullos vnquam liberos habere potuerunt, ex alia autẽ mul-
tos procreauere. Sed ex priori ratione accidit, vt quandoq; mulier, quæ nunquam filios habuerat, mu-
tata habitatione, regioneque, & aere facta ſit foecunda: ita aliæ mutata ratione victus, aliæ in adoleſcẽ
tia foecundæ fuere, prouecta deinde ætate factæ ſunt ſteriles, aliæ verò contra prouectiori ętate aptio-
res ad procreandos liberos euaſere, quàm quando teneriores eſſent. His autem & id prætetea addendũ
eſſe cenſeo, quòd plerunque hæc referuntur in defectum maris, & foeminæ: interdum verò vteri, & ſemi
nis: neque tamen magna in his eſt diuerſitas; quia ſiue ſemen mulieris ſit verum ſemẽ, perinde vt in ma-
ſculis, ſiue ſanguis menſtruus (vt ſenſit Ariſt.) in eis ſit pro ſemine, omnino ſequuntur naturam, & qua-
litatem vteri. nam & teſtes in mulieribus, & ſeminaria vaſa adeò ſunt vtero annexa, & affinia, vt ferè ne-
ceſſe ſit vtraſque has particulas in eandem conſpirare naturam; ideoque vitia, quæ mulieribus attribuũ
tur, vtero attribui ſolent. Sed & hoc addendum, quòd quæcunque à ſemine occaſionẽ habent, ea præ- C
ſertim in teſtes ſunt referenda: ideò & ad eam imprimis tractationem pertinent, quæ erit de teſtibus in-
ſtituenda. In præſentia verò de illis tantum vitijs agemus, quæ in uterum ſunt referenda; quanuis vix
fieri poſſit, quin interdum & ad viros, & ad genitale ſemen ſermonem conuertamus. Quemadmodum
Cõ.62 ergo quinto Apho. expoſuit Gal. prima, & præcipua fertilitatis, vel foecunditatis cauſa eſt temperatura
apta, perinde in foeminis præſertim ſecundum vterum, ac in viris, quãtum ad eam particulam, in qua
uis eſt ſeminis genitrix. Vnde foemina, quæ optimum habet vteri temperamentum, ſuapte quidem na
tura idonea, & apta eſt ad ſobolis procreationem, cum quocunque viro conſuetudinẽ habeat, niſi adeò
vitiata ſit eius natura, vt optimam vteri temperiem inſigniter corrumpere, ſuperareque poſſit. Quæ ue-
rò mulieres prauam, uel ex ipſo ortu, vel ex alia aliqua interna, vel externa cauſa temperaturam aſſecu-
tæ ſunt, ſi ea plurimum receſſum à bona, & apta ad procreationem habeat, omnino ſteriles, nunquãque
erunt fœcundæ, niſi aliquo pacto fuerit temperamenti ratio mutata; quia grande illud vitium corri-
gi à ſemine, quantumlibet in contrariam temperiem inclinet, & emendari minimè poterit. At ſi is ex
ceſſus non ita fuerit inſignis, quin corrigi poſſit, poterit, ſi coierit cum viro, non eo quidem, qui eidem
vitio, eidemq; intemperaturæ obnoxius ſit, ſed potius cum illo, qui in contrarium affectum inclinet. Vt
autem magis particulatim hanc rem tractemus, dicimus, vt expoſuit eodem commentario Gal. quòd
mulieres, quæ ita frigidæ ſunt ſua naturali temperie, vt habeant vteros frigidos, & ſubinde denſos, & ſti- D
patos (ſolet enim vterus cum corpore vniuerſo mulieris in eandem ſæpius conſpirare temperiem, pręſer
tim cùm inſignis eſt lapſus) ſunt omnino ſteriles; quia & vaſorum ora in eiuſmodi vtero adeò anguſta
ſunt, vt non poſſint in illis foetus ſecundè adnaſci, vel ſi adnaſcuntur, foetus tamen nequit ab illis probè
ali, quippe quòd aut omnino mulieres hæ menſtruis purgationibus careant, aut ſaltem exiguas, & uitio
ſas habeant, cum is tantũ ſanguis effluere poſſit, qui tenuis, & aquoſus ſit. Cui & hoc accedit, quòd tùm
ob uaſorum anguſtiam, tùm quia mulieres hæ pituitoſo humore ſcatere ſolent, ſunt obſtructioni
bus plurimum obnoxiæ. Quibus etiam hoc addamus, quòd vis genitalis ſeminis, niſi calidiſſi
mum fuerit, in hoc frigidiori vtero perſtigeſcens euaneſcit. Præterea verò & quæ vtero ſunt eximiè
humido, ſunt infoecundæ, ut pote qui ſit paluſtri aruo, quàm ſimilis, in quo ſemen à nimio humore qua
ſi ſtrangulatũ extinguitur. Sicuti etiã quæ ſicciorẽ, uel calidiorẽ uterũ habẽt, ſteriles ſunt, hę enim fere
ex proportione reſpondent æſtuanti terræ, & fere ardenti, ut canicularibus temporibus, in qua ſemi
na fere toſta adoleſcere nequeunt: illæ uerò terræ arenoſæ, & ſaxoſæ, in quibus deeſt humor aptus fru
gibus alẽdis. Sed q̃ de vtero dicta, & expoſita hactenus à nobis ſũt, facilè ad virilẽ naturã trãſferri poſſũt.

Nam

A Nã qui frigidiores teſtes habent, illi ſemen non probè coquunt, & proinde fit infœcundum, vel omnino,
ſi eximiè frigida ſit intemperies, vel parum fœcundum, ſi modica fuerit eius intẽperatura. Si.n. in calidio
rem vterum fuerit effuſum, corrigi poterit eius vitium: Ita in quibus humidius ſemen procreatur, ſi om
nino immodicè ſit humidum, infœcundum omnino erit: Sed vbi non ſit immodicus exceſſus, ille per
calidiorem, & ſicciorem vterum poterit fœcunditatem aſſequi: Sed & nimis calor ſemen torridum red
dit: Ita etiam nimis ſiccum ſemen conceptioni ineptum eſt, vt pote quod extendi facilè nequeat: quod
tamen (vt in libro de Semine docuit Gal.) ad conceptum p etquã neceſſariũ eſt. Illud præterea hac in re
conſideratione dignum eſt, quòd genitalia membra tàm in viris, quàm in mulieribus ſunt inſtrumenta-
riæ particulæ, in quibus non modò neceſſaria eſt apta temperatura, quæ tamen quaſi primarium, & præ
cipuum eſt naturę inſtrumentum, ſed & earum rectа, & a ppoſita conformatio, in ſitu, figura, magnitu-
dine, numero partium, connexione, & ſi qua alia ſunt ad hoc caput pertinentia: quæ quidem eam præ-
ſtant vtilitatem ad fœcunditatem, vel ſterilitatem, ut multoties ex horum defectu poſſit facilè impedi-
ri conceptio. Quod vt exquiſitius explanemus illis, quæ nuper expoſuimus, hæc addamus, quòd ſemẽ
genitale ea conſtat ſubſtantia, quę facilè transmutari poſſit, tùm ab alijs, tùm verò à circumfluo aere
Quod quidem poſſumus exemplo lactis exponere: nam ferè ſimilem habent generationis modum; am-
B bo.n. ex ſanguine percocto fiunt, alterum quidem in teſtibus, alterum verò in mamillis. Magni autem
refert, vt conſentiunt omnes medici, cùm vti lacte in affectibus curandis tanquam medicamento volu-
mus, an ex vbere ſugatur, an verò mulctum bibatur: quia ab aere faciſlimè tranſmutatur: ita etiam geni
tale ſemen ab aere tranſmutatur, & eius vis vitiatur illius occurſu. Vnde ſi ſtatim effundatur, & facilè in
uterum attrahatur per eius os, facilius ſequitur conceptio: contra verò, ſi ægrius id fiat. Quare ſicut in
alijs quæcunque natura conſtant, quędam ratio menſuræ aptæ, & accommodatæ reperitur ſecundum
magnitudinem, & paruitatem, qua actiones rectè procedunt, congruenterq;: ita & quã maximè in gene
ratione, & propagatione animantium, quantum ad ipſa inſtrumenta pertinet. Cùm enim conceptio
fiat, niſi recepto ſemine in vtero, quod fieri nequit, niſi à maſculo emittatur, & quaſi eijciatur in vterum
ab vtero autem attrahatur, recipiaturq;, & eiuſmodi attractio, eiaculatioq; commodè, & aptè fieri ne-
queat, niſi penis virilis excipiatur à ceruice vteri. & quando duæ hæ particulæ ita mutuò coaptantur,
vt magnitudini penis ceruicis vteri amplitudo optimè coaptetur, optimè fiet ſeminis emiſſio, attractio
que cum inſigni etiam voluptate vtriuſque partis: ad quam voluptatam excitandam quodam naturæ
inſtinctu fricatio inſtituta eſt. Commodiſſima autem, & maximè congruens huic voluptati excitandę
frictio erit, quando hę particulæ recipiens quippe, & recepta aptam ſeruabunt mutuam proportionẽ:
C ſed ſi penis craſſior iuxto pro ratione amplitudinis ceruicis vteri fuerit, nimium illam diſtendens neq;
commodam, & facilem fricationem excitare poterit, neque ſine moleſtia, & dolore recipientis, vt vir-
ginibus ſolet accidere: ſin autem amplior ſit ceruix, gracilior verò penis, vix fiet cum delectatione frica
tio, cùm alter alteram vix in introitu attingat. Voluptas verò facit, vt & mas facilius, promptiusq; ſemẽ
emittat, auidiusque vterus attrahat: Pręter id, quòd facilius aer ingreditur, & poteſt ſemen immutare.
Ita ſi breuior ſit penis, quàm vt prope os vteri pertineat, non facilè ſemen per os vteri poterit impelle-
re, ut etiam in ſpatio medio neceſſe ſit aerem intercipi, à quo vitiari poteſt ſemen. Si autem longior, dũ
interius adigitur, allidens ad os vteri, dolorem, & moleſtiam affert. Vt pręterea & figura non parum
faciat: nam ſi meatus ceruicis vteri flexuoſus, & tortus, non autem rectus ſit, aut ſuapte natura, aut ex
aliquo morbo, ſicut fieri ſolet in diſtortione vteri, nimirum vt os uteri non poſſit rectè excipere emiſ-
ſum ſemen, non facilè reddi pręgnans mulier poterit. Sed horum multa ſtatim à primo ortu, & quaſi na
tura contingunt: alia verò ſunt aduentitia, quæ ab externa, vel interna cauſa rationem ſui ortus habue-
re. Nam Hippo. quinto Apho. propterea protulit eam ſententiam, quòd quæ nimis obæſę, & pingues
ſunt, non concipiunt; quia (ait ipſe) os vteri ab omento in his comprimitur, & (vt Gal. ibi ait) coangusta- Apho.
tur ob nimiam pinguedinem. Sed & tuberculum aliquod, vel aliquis alioquin tumor idem pręſtare 46.
poterit. Ad conformationem præterea attinent aſperitas, leuitasque particularum præſertim earũ, in
D quibus viæ, vel meatus conſpicui ſunt, vel ſpatia & conceptacula: vnde & in vtero hæc quoq; fœcundi-
tatis cauſa eſſe poſſunt. nam cùm oporteat receptum ſemen, vt retineatur, & conceptio ſequatur, conti-
neri, & hærere vtero, & oſculis venarum, vt ſecundę inde ortum habeant: ſi nimis leuis ſit vterus, facilè
diffluit, & delabitur ſemen, vt contineri nequeat. Leuitas autem, vel ab initio vſque ortus interdum
contrahitur, vel ab alia aduentitia occaſione, quemadmodum ex magnis cicatricibus, quę conſolida
tis vlceribus ſucceſſerint. Poteſt etiam (ſi Hippoc. tùm in lib. de Sterilibus, tùm verò in illo, qui
de Mulierum morbis inſcribitur, credere velimus) impediri conceptio ex aliquo impedimento in
meatu, uel ore vteri, aut paulò interius oborto: nam & claudi poteſt os vteri, aut ab aliquo tumore in
eo, vel propè ſuborto, vel partibus ipſius ex aliquo vlcere cohaleſcentibus, vel ex ſanguinis grumo ali-
quo, q poſt mſiũ eruptionẽ cõcreuerit ad os vteri, uel paulò interius. Interdũ ãt mẽbrana innaſcitur mea
tui, aut ori itidẽ vteri, q̃ velnti obex qdã eſt, quòminus ſemẽ admitti poſſit, (q̃uis mẽſtrua naturaliter p-
cedant) & plerunq; digito immiſſo deprehendi, facilè põt. Ex ijs ẽt, q̃ ſupi' fuere expoſita facile præte-
rea unicuique poteſt innoteſcere, quòd & menſibus omnino ſuppreſſis, aut parcè fluentibus præ-
ter mulieris naturam, & illis etiam immodicè, & præter rationem profluentibus, raro admodũ, & ægrè

conceptio fieri poteſt. Et tandem omnes vteri affectus poſſunt ſterilitatem afferre, ſicuti procidentia A
vteri, quamuis viderim mulierem, cui vterus plurimum prociderat, gerentē in vtero, quæ ex abortu mox
obijt. Sunt tamen & quædam, quæ in emittendo ſemine contingunt, quæ conceptui ſolent eſſe impedi-
mento. Præterea ſi vterus, & eius ceruix fiant ex aliquo affectu imbecilliores, quàm vt ſemen poſſint
attrahere, nequit (vt primo lib. de Semine docuit Gal.) fieri conceptio. nam (vt ex ſententia Ariſt. ſupe-
rius diximus) conceptus eſt prima maris & fœminæ mixtura: & ideò hoc etiam obſeruatum, quòd faci-
lis fit conceptio, quando mas & fœmina conueniunt in emittendo ſemine, & ſimul vterque reſoluitur.
vnde qui volunt in congreſſu venereo impedire, quò minus prægnans fiat mulier, cauent, ne ſimul conue
niant in ſemine emittendo, ſed vel prius, vel poſtea. Et equidem multos noui, qui procurare liberos mi
nimè cum uxoribus ſuis poterant hac præſertim ratione, quia non poterant tantiſper in effundendo ſe
mine morari, donec & mulier moueretur, & reſolueretur, vt coitus vtriuſque ſeminis fieret. Sed non de
ſunt errores, qui poſſunt impedire conceptionem. nam cùm ſit non minus neceſſaria ad conceptum re-
tentio, & comprehenſio ſeminis, quàm attractio, & eius admiſſio: ad retentionem autem, & comprehē
ſionem plurimum utilis ſit quies, præſertim mulieris: proinde multi monent, ne vir poſt emiſſum ſemen
ſtatim deſcendat, ſed pauliſper ita quieſcat ſine vllo motu, neue mulier poſt viri ſeparationem ſtatim
aſſurgat, ſed ita ſupina adductis coxis, & cruribus iaceat: nam ita fit, vt non facilè effluat ſemen. facile ve B
rò elabitur, ſi ſtatim aſſurgat: facilius, ſi inambulet: longè etiam magis, ſi currat, aut ſi inſultet. Sed de
his ſatis abundè locuti ſumus. Vnde iam erit opportunum, vt receptui canamus, & aliò oratio-
nem conuertamus.

De ſignis ſterilitatis. *Cap.* *XVIII.*

QVia verò naturaliſſimum opus viuentium (vt ſecundo de Anima Ariſt. docuit) eſt generare ta
le alterum, quale ipſum eſt, ſi tamen perfectum, & non orbatum ſit: & nihil ferè in rebus hu-
manis deſiderabilius eſt, quàm prolis propagatio: Aliquando verò id aſſequi non poſſumus,
vel alterius, vel vtriuſque vitio, nempe viri, mulierisque. Sed & id iam compertum eſt, quòd
aliqui ita ſuapte natura ſteriles fuere, vt nulla ratione fœcunditatem aſſequi potuerint: Alij verò cùm
prius fuerint infœcundi, poſtea progenuere: Alij fœcūdi prius ſunt, poſtmodum ſteriléſcunt. Quamobrē
ab hoc inſtituto non eſſe alienum putaui, aliqua præterea de his exponere: nempe qua ratione depre-
hendi in muliere ſterilitas, ac mox qua ratione illi occurri poſſit, quando ex aliquo vitio illa contigerit, C
Apho. quod poſſit aliqua arte corrigi, vt deinde fœcunditas comparetur. Hippoc. itaque tùm quinto Aphor.
59. tùm etiam in libro de Sterilibus, quibuſdam factis periculis, docuit mulierem ſterilem cognoſcere. Pri-
mum ſi vndique ita tecto corpore veſtibus, vt nequeat exterius uapor ſuffitorum aromatum ad nares
pertingere, ex inferiori parte ſub veſtibus ſuffitu myrrhæ, exempli cauſa, aut ſtiracis, aut thuris, aut id ge
nus alterius aromatis vſus fueris, obſeruaueriſque, num eorum aromatum odor ab ea ſentiatur nari-
bus, & ore, nam ſi referat ſe, & ore, & naribus odorem perſentiſcere, ſignum euidens erit, eam, quantum
ad ipſam pertinet, eſſe fœcundam: ſin autem nullus horum aromatum odor corpus permeans ad os, &
nares pertingat, ad ipſam ratio ſterilitatis attinet. nam id indicat, denſum, durumque habere vterum,
Cō. 62 qui ob id (vt ſuperius diximus) generationi ineptum eſt. Gal. autem inferius eodem quinto Apho. tem
hanc exquiſitius pertractans, ait hoc ſigno omnino inſignem ſignificari intemperaturam vteri, vnde or
tum imprimis ſterilitas habere ſolet. Quoniam frigida, ſiccaque intemperies denſum, & durum red-
dit uterum, vt non facilè hac de cauſa odor, exhalatioque aromatum queat peruadens ad os, & nares
ferri. Humida uerò aromatum qualitatem extinguit. At calor uehementior, ſiquidem in mulieribus
reperiatur, eorum facultatem vitiat adeò, immutatque, vt ſyncera non poſſit ad nares deferri: Vnde (ait
Gal.) hoc ſaltem affirmandum eſt, non poſſe adeò uehementem reperiri calorem in muliere, vel rarò
admodum, vt pote quæ ſit maſculo natura frigidior; qui tamen ſi aliquando reperiatur, verum etiā erit, D
quod diximus, nempe hoc eodem periculo id deprehendi, aut ſi hoc minimè videatur, id alijs poſſe ar-
gumentis deprehendi eximium earum calorem demonſtrantibus. Nam quæ natura calidiores ſunt,
graciles, nigræque, & hirſutæ ſunt. In lib. verò de Sterilibus hoc alio quidem periculo, ſed quod tamen
idem ſpectare videtur, illud ipſum docet, nempe vt allium detracto cortice ſubijciatur: ſi. n. poſtridie
odorem allij mulier ſenſerit, id ſignum erit eam minimè eſſe ſterilem: ſecus autem, ſi nihil ſentiat. Sed
& hoc experimento idem deprehendi poſſe aliquos autumare tradidit, nimirum ſi butyrum, lacq; mu-
lieris puerum lactantis illi bibendum detur, de qua dubium ſit, num ſterilis ſit, ac ab eius potu mox eru
ctauerit, iudicandum erit illam fœcundam eſſe: ſin autem, quòd ſit ſterilis. At verò præter hæc, cùm mul
ta fuerint in præcedenti capite deſcripta, quæ cauſæ eſſe poſſunt ſterilitatis, & fœcunditatis, ea omnia,
affectionum illarum ſigna ſunt, poſſunt etiam tanquam, aut ſterilitatis; aut fœcunditatis ſigna haberi.
Cui & hoc iure addendum cenſuerim, quòd omnia ferè, quæ hactenus relata ſunt, ab ijs ferè deſumpta
fuere, quæ ad proxima inſtrumenta generationis tàm in muliebri, quàm virili ſexu pertinent: ſæpe uerò
occaſio, & cauſa infœcunditatis longè altius petenda eſt; quia aut ab vniuerſo corpore, aut à membris

magis

A magis præcipuis pendet: nam cum materia generationis, vnde aut prolificum ſemen, aut menſtruus ſã
guis gignitur, à ſuperioribus partibus defluat ad vterum, & teſtes, non minus inde poteſt occaſionem
ſuam habere ſterilitas. Vnde, vt Ariſt. in lib. de generatione animalium tradidit, ſemen eorum, qui
ſani non ſunt, plerunque infœcundum eſſe ſolet. Sed de his ſatis: ad alia tranſeamus.

De ratione comparanda fœcunditatis. Cap. XVIIII.

QVanuis maxima pars eorum, quæ ad hoc caput attinere poſſunt, fuerit ferè in prioribus expo
ſita; vt tamen res hæc exquiſitius tractetur, non erit alienum à noſtro inſtituto, ſi aliqua ſum-
mâtim, & breuiter nunc etiam explanemus, quæ maiorem vim habere viſa fuerint. Sed pri-
mum hoc tanquam fundamentum iaciamus, quòd proprium naturæ inſtitutum eſt, vt omnes
tàm maſculi, quàm fœmellæ ſint fœcundæ: quod vel eo argumento poteſt colligi, quòd omnes, niſi qua
ſi monſtra ſint, naſcuntur prædìti inſtrumentis generationi accommodatis: natura verò nihil vnquã,
quantum ad ipſam pertinet, incaſſum agit. quòd ſi aliqui ſteriles euadant, id quidem per accidens, hoc
B eſt, præter naturæ inſtitutum illis accidit, nempe ex aliquo uitio, vel defectu, vel errore in ipſa generatio
ne commiſſo, aut poſtea ex aliquo morbo, vel ex mala victus ratione, vel alia interna, externave occa-
ſione contracto, pertinente aut ad temperiem, aut ad conformationem, aut ad vnitatem, & continui-
tatem, aut ad modum, & ordinem congreſſus mulieris cum viro. Quæ ſanè vitia, & qui errores ſi corri
gi, & emendari poſſunt, ſtatim & fœcunditas reſtituitur: ſin autem nullam correctionem, emendatio-
nemve admittant, ſterilitas omnino tolli nequit. Et quidem diximus iam, quòd quæ ad intemperiem
pertinent, aliqua quidem corrigi, & emendari ratione poſſunt, quando nimirum exceſſus non fuerit ni-
mis immodicus. Modici verò exceſſus aut arte, & medica ratione poſſunt emendari, aut (ſicuti dixi-
mus ſuperius) ex copulatione mulieris cum viro, cùm non fuerint ijdem vtrorunque exceſſus, ſed po-
tius contrarij, ita vt alter alterius exceſſum corrigens, illum ad quandam mediocritatem deducat, per
mixtis ſimul ſeminibus interſe ferè contrarijs ſecundum propriam eorum temperiem. Vnde & Pla-
to cenſuit eligendas eſſe peritas obſtetrices, quibus hoc officium ſit committendum, vt eos viros cum
illis mulieribus copulent, qui ſimul coniuncti poſſint eſſe fœcundi, collatis quippe illis mutuò ſecundũ
propriam temperiem. Poteſt etiam ſæpe & ratione medica reſtitui fœcunditas emendatis vitijs in
temperatura, tàm viri, quàm mulieris: ſed de muliere in præſentia loquamur. Cùm ergo notum fuerit
C mulierem ſterilem eſſe ex aliqua vitioſa intemperatura, illa reſtituta ad æqualem temperiem, reſtitue-
tur & fœcunditas. & quia intemperatura illa interdum cum materia aliqua vitioſa eſt, ita vt ex multa
copia vitioſorum humorum mixtorum cum ſanguine in venis, aut vniuerſi corporis, aut membrorum
ad generationem facientium, & vterus infœcundus ſit factus, & ſemen minimè prolificum: aut ſola eſt
intemperatura præſertim vteri: huic affectioni erit occurrendum, primum quidem per corporis purga
tionem aptam, & commodam ad eam (vt aiunt græci) cacochymiam tollendam. Docuere verò Hip
poc. & Gal. & reliqui præterea medici poſſe rationem humorum exhuberantium cognoſci in mulieri-
bus, tùm alijs argumentis, tùm vel maximè ex menſtruis purgationibus, nempe obſeruatis eorum colo
ribus, ſubſtantiaque, de quibus non habebimus in præſentia longiorem ſermonem, cùm de hac re ſatis
ſuperius fuerit actum: ſicut & de ratione eas aptè purgandi, quicunque redundent in eis vitioſi ſucci.
Quibus præterea & hoc addendum puto, quòd ſæpe non modò vniuerſi corporis purgandi ratio ſit ha-
benda, verùm & particulatim vteri, quando & in eo multa ſit congeſta materia, atque maximè ſi ali-
qua ſit in eius venis contracta obſtructio. ſed neque in his erimus longiores, cùm copioſè materia hæc
præſertim, vbi de menſium ſuppreſſione agebamus, fuerit expoſita. Purgato itaque corpore, & ſubin-
de vtero, danda erit opera, vt intemperies in contrarium mutetur: ad quam mutationem facit ratio vi-
D ctus, faciunt & medicamenta, quæ & interius aſſumuntur, ſicut ſyrupi, decocta, et quæ à noſtris electua-
ria, & confectiones dicuntur, & id genus reliqua: faciunt & quæ exterius adminiſtrari ſolent, vt balneę,
inſeſſiones, fomenta, illitiones, peſſi, infuſiones, & id genus alia, de quibus etiam ſuperius abundè egi-
mus: faciunt præterea & aeris, regioniſque mutationes: ſæpe enim vidimus mulieres, cùm alioquin
non concepiſſent, aliò migrantes cum coniugibus ſuis ſobolem procreaſſe: mutatio etiam ætatis; multæ
enim in adoleſcentia infœcundæ fuere, quæ prouectiori ætate fœcundæ euaſere: aliæ verò contra; pro-
uectiori enim ætate ſiccantur corpora: vnde neque mirum deinde eſt, ſi quæ humidiores ſuapte natura
erant, per ætatem temperatiores factæ, aptiores redditæ ſint ad procurandam ſobolem: ſicciores verò
ineptiores. Sed & vitia, quæ ad conformationem vteri ſpectant, oportet corrigere, vt accedat fœcun-
ditas. nam ſi præ craſſitie, & pinguedine compreſſum ſit os vteri, atque hac ratione ſit impedita in mu
liere conceptio, procurandum, ut macreſcant, vſu præſertim attenuantis victus rationis. Quòd ſi ali-
quando os vteri claudatur, aſtringaturque, vt ne digitum quidem admittat, atque propterea menſes
ſupprimantur, ſemenque ſuſcipi nequeat, immò (vt Hippoc. in lib. de Natura mulier. & in lib. de earũ
dem Morbis docuit) dolor lumbos, iliaque tentet: & aluum ciendam eſſe idem cenſuit, dato medicamen
to ad id idoneo, calidaque mulierem frequenter aqua lauandam, ac ea ſubijcienda, quæ aperiant,

ita vt ſpecillo impoſito aperiendum eſſe ipſum os conſuluerit, plumbeo quidem vel ex tæda. hæc tamen A
noſtris his temporibus neque in vſu ſunt, neque facilè admitterentur. Interdum verò os vteri hians, ni-
miumq; patens conceptioni obſtat; vnde neque ſemen contineri poteſt: quod quidem, ſi ea rectè
perpendamus, quæ ab eodem eiſdem in locis ſunt literis prodita, cauſam habet nimium humorem. nã
huc ſpectare videntur ſymptomata, quæ narrantur in hoc affectu apparere: quoniam menſtrua his plu-
ra, pejoraque, & humidiora, ac longiori tempore fluere ait, additque a partu plerunque habere occaſio-
nem, curandumque affectum hunc, primum corporis purgatione, non quidem per aluum, ſed potius vo
mitu, & hoc reuellendi gratia; neque enim hoc poteſt eſſe ſine vniuerſi corporis aliqua plenitudine vitio
ſorum humorum, qui potius ab vtero auertendi ſunt, quàm ad illum, vel loca illi vicina trahendi: mox ve
rò ſuffitu rerum malè olentium, ſiccantium tamen: nam & ſi hæc aperiant, non obſunt tamen per vacua
tionem, ſed iuuant, vt vitioſa materia, quæ iam defluxit, facilius poſſit excerni, deſiccando verò remo-
uent humidiorem intemperaturam contractam in vtero: verùm & fouenda etiam exterius loca ſub vm
bilico rebus mollientibus, & purgantibus, non illis quidem, quæ aluum cieant, ſed localibus potius, quæ
purgationem per vterum iuuant, quippe vt partim digeratur, partim vacuetur vitioſus humor in vtero
comprehenſus: poſtremò autem, tùm vt roboretur vterus, & partes ad illum attinentes, conſulit fouenda
ea loca rebus modeſtè aſtringentibus, vt ex decocto foliorum myrti, rubi, roſarum, labruſcæ, vitis, oleæ, B
lentiſci; neque inutile prætetea fuerit in eiſdem inſidere, niſi quando dolor aliquis fortaſſe vrgeret; quia
his relictis incumbendum eſſet dolori ſedando mitigatorijs remedijs, & mulier lauanda eſſet calida a-
qua: ſed de his copioſiorem in prioribus capitibus ſermonem habuimus. Quia verò & vteri dimotio de
ſua ſede, vt cùm in vnam, vel in aliam partem diſtorquetur, aut procidit, poteſt conceptioni eſſe impedi-
mento, cùm obſtet, quò minus probè poſſit ſemen excipi, & huiuſmodi etiam impedimenta, ſi fortè con
tingerent, remouenda eſſent, quomodo ſuperius proprio loco expoſitum fuit. Prætetea verò, ſi membra
na interius in vtero innata, increſcensque, & obiecta cauſa ſit, cur ſemen ſuſcipi nequeat, docuit Hipp. il-
lam aut medicamentis erodi, abſumique, aut ferro incidi a chirurgo. medicamentum vero ab illo propo
ſitum ad hoc peragendum conſtat ex reſina, flore æris, & melle, quod linteo inuolui, & lino alligari uo-
luit, in vterumque indi: deinde verò vbi opportunum viſum fuerit extrahi, quo extracto, partes roboran
dæ fotu vini, in quo myrti folia prius efferbuerint. Vt inſuper & id prędictis in vniuerſum ſit addendum,
quòd cùm omnes morbi, qui vtero accidere ſolent, poſſint obſiſtere, impedireque impraegnationem., vt
mulier fœcunda reddatur, oportet, vt ab his, cùm adſunt, illa eximatur: rationem verò illos tollendi in
ſuperioribus capitibus ſatis explananimus. Vnde ad tertiam partem conuertenda iam oratio erit, quæ
pertinet ad modum, & ordinem congreſſus mulieris cum viro. hoc autem primum intelligendum, quòd C
cùm ferè vniuerſum iſtius rei momentum conſiſtat in hoc, vt facilè, & commodè attrahatur ſemẽ in vte-
rum. probeque detineatur: quod optimè fit, quando vterus ſe colligit circa ſemen, & quaſi illud ample-
xatur: iſtorum verò omnium præcipua ferè cauſa ſit voluptas, & delectatio in complexu venereo: Ideò
vbi maior concitatur delectatio, & voluptas, facilior fit conceptio. Quare plurimum facit amor: vnde fa
cilius concipiunt mulieres, quando virum amore proſequuntur, quàm ſi eum faſtidiant, vel odint. Præte
rea verò, ſi eodem tempore vterque ſemen emittat: quo aliquando fit, vt cùm vir, & mulier non ſimul ſe
men effundant, non fit facilis conceptio: quia non ita ſemina miſceri poſſunt, neque ita auidè vterus illa
attrahit. Vnde rarò concipiunt mulieres, quando non ſunt concordes cum viro in ſemine mittendo: &
proinde luſus ante coitum, tractationes partium, quæ mulieres commouere poſſunt, & reliquæ circunſtã
tiæ, quarum, cùm natura ferè magiſtra ſit, non oportet hic alioqnin meminiſſe, plurimum ad conceptio
nem faciunt: ſicuti contra mœrores, timor aduerſarij ſunt conceptioni, ita etiam importunus motus, vt
ſi ſtatim mulier à recepto ſemine non aliquantiſper quieſcat, ſed ſtatim exurgens ambulet, vel currat,
vel ſaltet, vel repente animo, vel corpore commoueatur. Sed de his iam ſatis egimus: in poſterum verò ex
ponendum erit, quibus ſignis cognoſci poſſit mulierem in vtero habere.

D

Quibus notis grauidæ deprehendantur. Cap. XX.

SI prudens, & canta ſit mulier, in ipſo quaſi venereo congreſſu facilè cognoſcere poterit, conceperit,
necne. Nam cùm ſit neceſſe (vt ſupra expoſuimus) vt ſemen ab vtero attrahatur, ac comprehenda-
tur, colligente ſe, & contrahente vtero, ad hoc ut mulier concipiat: neceſſe item eſt, ut hæc contin-
gant mulieri, quæ facilè ab ipſa percipientur, ſi animaduerterit, nempe quòd motum uteri quaſi ſe
ſuper ſemen contrahentis, ut ait Gal. primo de Semine, ſentiat. Deinde uerò, quia ſemper cùm non con-
cipiunt, neceſſe eſt ſemen, aut ſtatim, aut non multo poſt coitum extra uterum effluere: ſi non effluat, ſed
membrum genitale potius ſiccum, quàm humectum remaneat, ſignum conceptionis eſt; nec modò mu-
liebre membrum ſine humore remaneat poſt coitum, uerùm & glans ſummi penis exugatur, vt minimè
humecta uideatur remanere. Sed & obſtretrix partes genitales mulieris pertractans concepiſſe mulierẽ
facilè deprehendere poterit, ſi iſtius rei perita ſit: cùm enim (ut ſæpius dictum eſt) uterus, cùm concipit,
colligat, & contrahat ſe, in ea contractione anguſtum fit ita, atque adeò clauditur os uteri, ut neque te-

A nue ſpecillum ſit admiſſurum: quod facilè poterit obſtetrix impoſito digito tentans cognoſcere. Huius
meminit Hip. quinto Aph. Contractum ergo deprehendens os vteri citra tamen vllam duritiem, indi- Apho.
care poterit mulierem prægnantem eſſe. Poſtea verò & aliqua ſunt, quæ primis ferè menſibus ſolent cō- 51.
tingere, quæ prægnantem prodere poſſunt. In quibus primum hoc eſt, quod quinto Apho. ab Hip. de- Apho.
ſcriptum eſt: nempe quòd menſes nulla alia morboſa præcedente cauſa ſupprimuntur, aut omnino, qđ 61.
frequentius fit, aut maxima ex parte. nam aliquibus fluunt quidem primo, vel altero menſe, ſed parciſ-
ſimè, & quaſi aliquod menſtruorum veſtigium. Et equidem aliquas noui, quæ vſque ad tertium, inter-
dum verò & quartum menſem ſolitas habuerint purgationes, parcius tamen omnes ſolito. Plerunque
verò ſi prægnantibus menſes procedant, ſignum eſt (vt tradit idem Hip. in lib. de Natura pueri) fœtus ſa
num minimè fore. Poſt ſuppreſſos autem menſes, ſolent quædam incommoda circunſtare prægnantes:
ſicuti cibi faſtidium, vomitus, vitioſa, ac corrupta appetentia. nā aliæ calcē comedere ſolēt, aliæ terram,
aliæ carbones, aliæ alia, quæ alioquin abhorruiſſent. illis enim familiaris eſt affectus ille, quem lib. ſepti
mo diximus picam à latinis, à græcis verò κίττα appellari. Poſt primos tamen menſes, vt ibidem expo
ſuimus, quando grandior fit fœtus, & copioſiori eget alimento, plus abſumit materiæ menſtrualis rete
tæ, à qua concitantur hi affectus: vnde paulatim deſinunt (vt primo de Symp. cauſis docuit Gale.) eiuſ-
B modi ſymptomata. Cui accedit, quòd interim pars etiam vomitu inter primos mēſes eijcitur: pars pau
latim concoquitur. Ex varijs quoque particulis externis ſumi poſſunt argumenta prægnantem oſten-
dentia. nam & oculi (vt in lib. de Superfœtatione declarauit Hip.) in prægnantibus retrahuntur, & caui
fiunt: reſoluuntur enim primi, tùm ex eo, quòd à cibo abſtinent: tùm quia fœtus ſubtrahit. præterea ve-
rò liuent, ſubtracto (vt idem in lib. de Mulierum morbis ait) bono ſanguine à fœtu. Ex mammis quoque
idem poſſe percipi ait Gal. quinto Apho. nam ſolidiores eas grauidè habent, non tamen admodum te- Cō. 52
nues, diſtentas, plenaſve, modò ſanus ſit fœtus. Noſtræ verò mulieres papillas obſeruant: cùm enim cō
cepere, circa papillas fit circulus quidam obſcurior, liuidiorque, aut rubicundior apparet. Sed ex vni-
uerſo corpore præterea depromi aliqua ſigna poſſunt huic rei atteſtantia. nam plerunque cùm in vtero
habent, ſequitur pigrities, & grauitas vniuerſi corporis. In operationibus etiam vitali facultati inſeruiē
tibus aliqua notari poteſt immutatio in prægnantibus facta, quæ ſi obſeruetur diligenter, atteſtari cō
ceptioni poterit: primum enim creſcente vtero fit impulſio & coarctatio ſepti tranſuerſi: vnde reſpira-
tio fit parua (vt in lib. de Vſu reſpir. & ſexto de Loc. affect. tradidit Gal.) & ſubinde frequentior: tum ēt: Cap. 4
quia prægnans non ſolum ſibi, verùm & fœtui reſpirat, ſicut & pulſus non ſolū matri (vt tertio de Cauſ. Cap. 5
pulſ. docemur) ſed & fœtui inſeruit: ideò & pulſus crebriores, celerioreſque, nulla inde in alijs differen-
C tijs facta mutatione, euadunt; neque enim facultatem, neque inſtrumentum fœtus, quantum ad ipſum
pertinet, ſolet mutare. Hip. verò tùm quinto Apho. tum verò in lib. de Sterilib. docuit quibuſdam factis
periculis deprehendere, num prægnans ſit mulier. nam ſi dormitura mulſam biberit, aluiq; tormina in-
de concitentur, eam eſſe grauidam ſignificat. Hoc idem illi circa vmbilicum eueniet, ſi rubrica, aniſum
que in tenuiſſimum puluerem trita, & ex aqua diſſoluta dormituræ mulieri dentur bibenda. Quidam ve-
rò & eodem experimento hoc idem prodi credunt, quo deprehendi poteſt mulierem ſterilem eſſe, nē-
pe ex ſuffitu aromatum, vel ex ſuppoſito allio. aiunt enim, ſi odorem allij, vel aromatum in ore percepe-
rit prægnans eſſe nequit; poteſt autem, ſi minimè perceperit: neque fortaſſe id præter rationem, quia cū
prægnans eſt, clauditur aſtrictus vterus, vt halitus aromatum permeare nequeat. Nec minus etiam pri-
ſci auctores nixi ſunt docere, quo nam pacto cognoſci poſſit, marem ne, an fœmellam mulier in vtero
geſtet. Aiunt ergo Hip. & Gal. quinto Aph. primum mulieris grauidæ colorem conſiderandum eſſe; qa Apho.
quæ maſculum gerit, melius colorata eſt: decoloratior autem, quæ fœmellam. nam calidior eſt maſcu- 42.
lus, & proinde naturales actiones omnes à calore adiutæ meliores fiunt. Conſiderandæ præterea & mā
mæ; quia ſi maſculum concepere, prius, & magis dextra mamma turget: ſi verò fœminam, ſiniſtra. nam
cùm vtero mammæ plurimum conſentiunt. Vnde ſicut plerunque in dextro vteri latere procreantur Cap. 3.
D maſculi, & ſiniſtro fœminæ: ita & mammæ in hoc conſentiunt. Immò (vt docet Gal. ſexto de Loc. affec.) & 5.
& venter turgens magis in dextra parte marem, in ſiniſtra verò fœminam ſignificabit. Eouſque autem Cap.
progreſſi ſunt quidam, (vt refert Auic. vigeſimaprima tertij) vt & pulſum etiam dextrum affirmauerint,
pleniorem, & crebriorem ſiniſtro percipi: & quòd quando mulier motura ſe eſt, ac ambulatura, dextrū 13.
pedem priorem mouet: & cùm ſurrectura eſt, frequentius dextro, quàm ſiniſtro innititur brachio: im-
mò quòd & dexter oculus velocius mouetur, quàm ſiniſter. Sed & venarum color (idem ait) non nihil
ad hanc diſcretionem facere poteſt, atque etiam papillarum. nam in conceptu maſculi tàm pupillarum
quàm venarum rubicundior apparet color: nigrior verò in fœmellis. Lac etiam fœminam gerentis di-
lutius eſt, & fluidius, ut pote quod minus ſit concoctum: gerentis verò maſculum, magis craſſum, nec
ita diluens, & magis lucens. vnde cum mulctum eſt ſuper ſpeculo, conſiſtunt guttæ eius, & quaſi
orbem faciunt, qui quaſi margaritam imitatur, vel granum hydrargiri, quod argentum viuum
nuncupant. Sed & cum moueri fœtus in vtero incipit, ab eius motu poſſunt ad hoc inſtitu-
tum non parum facientia argumenta depromi: nam plerunque validior ſolet maſculus moueri in vte-
ro, & ſæpius, quam fœmella. Præterquam quod aliquando poteſt (vt quinto Aph.) monuit Gal. ſecus cō Co. 42
tingere; quia quanuis maſculus calidior ſuapte natura, & fortior, quàm fœmina: Aliquando tamen ex

aliqua

aliqua alia occaſione à primo ſtatim ortu maſculus fit imbecillis,& fœmina valida,vt & plus,& fortius A
fœmina,minus verò,& languidius moueatur. Sed & ex loco motus id aliquo modo poterit cognoſci;
quia ſicuti plerunque in dextro vteri latere procreantur maſculi, ita & cum fœtus mouetur ſecundum
dextrum latus,ſperandum eſt eum fore maſculum: fœmina verò timenda, ſi in ſiniſtro.

De abortu,eiusque indiciis,& cauſis. *Cap. X X I.*

POſt ſterilitatem abortus naturæ inſtitutum in liberorum procreatione,ſubſtitutioneq́; impedit:
nihil enim magis mulier in hac re proficit,ſi ferre conceptum factum nequeat, quàm quæ ſteri-
lis eſt;præter id,quòd non parua incommoda,periculaque in aborſu ſubit,immò maiora etiam
quàm in recto,& naturali partu:& proinde non minus pertinet ad medicum grauidis mulieri-
bus opem ferre,ſi timeant,ne abortiantur,quàm procurare.vt reiecta ſterilitate fiant foecundæ. Quare
noſtri etiam muneris in præſentia fuerit de abortu aliquem habere ſermonem,vt aliquam ineamus ra-
tionem illum deuitandi,cauendi q́ue.Quia itaque abortus eſt intempeſtiuus,importunusq́; partus,nē- B
pe cùm editur in lucem foetus ante id tempus,quo poſſit eſſe vitalis.hunc verò(vt Gal.primo lib.in ſe-
Cō. 2. xtum Epi.ait)præſertim Attici ἀμβλωσιν, Hip.verò ἀποφθορὰν appellauere.Nunquam autem ſequi-
Cō. 1. tur abortus,niſi aliqua cauſa accidat,quæ cogat vterum eijcere contentum foetum. Cauſæ verò hæ aut
internæ ſunt,aut externæ. Internæ aut ab vtero occaſionem habuere:aut ab alijs partibus, cum quibus
conſentit vterus:aut ab ipſo foetu.Externæ cauſæ ſunt medicamenta aſſumpta,quæ vim habeant ciendi
abortum,aut foetum necandi:cõtrũmpendique:præterea vehementes motus,tàm animi, quàm corpo
ris poſſunt (vt quarto Apho.tradidit Gal.)occaſioni eſſe,cur mulier abortiatur, vt ſaltus,præſertim in-
ter initia conceptionis concitatus, & contentus curſus, ſublatioque alicuius magni oneris eius viribus
imparis,& quæcunque eandem cum his rationem habent.motus verò concitati animi eandem ferè vim
Apho. habent,ſicut mœror vehemens,timorque magnus præſertim repentinus,vt quinto Apho.docemur. V n
45. de quædam ex intuitu repentino (vt ſecundo lib.in tertio Epid.monet Gal.)rerum horribilium deterri
Cō. 8. tæ foetum excuſſerunt,aut perdiderunt.Sed & dolor,& nimia cruditas, item & nimia inedia ſubtracto
alimẽto foetui,immò & victus immodicè plenior(vt ſenſit Hip.in lib.de Morbis mulie.)poſſunt eſſe cau
ſa,cur fiat abortus:cibus enim,& potus nimius ſæpe,ſi frequentius in his aberretur, abortum afferunt;
Item ſi vapulentur immodeſtè grauidæ,aboriri facilè poſſunt.Status quoque,vel tempeſtates ad hoc nõ
Apho. exiguum poſſunt. Vnde Hip.tertio Apho.eam ſententiam protulit, quòd ſi hyemem auſtrinam, & plu- C
12. uiolam ver ſiccum,aquilonareque exceperit,quæ verno tempore parituræ ſunt,ex leui quaque cauſa ab
ortiunt,vel ſi foetum geſſerint,imbecillum,& vix vitalem partum edunt. Ab ipſo vtero verò cauſa abor
tus petenda eſt,quando ex aliquo eius defectu naturali,vel ex eiuſdem aliquo affectu prętet naturam id
euenit.Naturalis quidem defectus eſt, quando vterus natura aut iuſto maior creatus eſt,aut minor, aut
denſiori ſpiſſiorique ſubſtantia Ex affectu autem morboſo in vtero contracto accidit (vt tertio de Na-
Cap. turalibus fac.ſcribit Gal.)abortus,quando inde fit,vt aut foetus corrumpatur; aut aliqua membrana-
12. rum, quibus foetus includitur,diſrumpatur,aut vterus nimium diſtendatur;& id genus affectus tanquã
commune ſymptoma dolor ſequitur,qui triplici de cauſa concitatur,nempe aut ob nimium tumorem
aut nimiam grauitatem,aut morſum.Nam cùm vterus diſtenditur,vt amplius nequeat ſuſtinere, dolor
concitatur.Ita etiam cùm illud pondus,quod ab eo geritur,vires eius ſuperat.Morſus etiam dolet,ſi quã
mordax humor in membranis contentus,illis abruptis in vterum effundatur, ac illum mordeat,aut foe
tus interemptus putreſcens reſoluatur in malos,& vitioſos humores,qui vteri tunicam pungant,& mor
deant.Solet autem flatus in vtero interceptus, & retentus eum plurimum diſtendere. Interdum etiam
Cō. 8. ſanguinem ex ceruice vteri profluentem eſſe abortus cauſam dixit Gal.ſecundo lib. in tertium Epide. &
Apho. præterea eryſipelas.An verò & inflammatio foetum in vtero ſoleat perdere,Hip.quinto Apho.tanquã D
43. dubium vna cum Gal.reliquit.Sed ſi acetabula, vel vaſorum vteri ora plena ſint mucoris(vt ibidẽ Hip.
Apho. & Gal.tradidere)ſolet ſecundo,aut tertio menſe foetus eijci; quia præ pondere non poſſunt continere,
40. ſed diſrumpuntur.nam humor is pituitoſus cauſa eſt,cur ora venarum, & arteriarum ſecundæ non poſ-
ſint cum oſculis venarum vteri(vt ſexto de Loc.affect.ait Gal.) probè cohaleſcere,& proinde facilius diſ
rumpuntur.Ex conſenſu verò vteri cum alijs particulis poteſt abortus accidere,multiplici de cauſa. nã
aut vi morbi foetus interficitur,aut alimentum illi ex euacuatione ſubtrahitur,aut ex laboribus,& cor
Apho. poris agitationibus,ad quas adigit morbi moleſtia,foetus excutitur: & febris vehemens (vt quarto A-
55. pho.ait Hip.)& quicunque acutus morbus ſine periculo abortus (ut & Gal.tertio lib. Com. in primum
Cō.30 Epi l.confirmauit)& etiam vitæ eius,prægnanti superuenire nequit; quoniam ſæpius fœtus interficitur,
tum quia morbo nequeant vires tenerioris foetus reſiſtere:tùm verò, quia morbus expoſceret tenuiſſi-
mum victum,ſi mater ſit euaſura,qui victus, ſubtracto alimento,foetum facilè necabit.Profluuia etiam
omnia tàm ſanguinis copioſa,quàm alui abortum afferunt,cùm alimento inde defraudetur foetus, ut
tandem uel intereat,uel id quaſi poſtulans calcitret,& uincula diſrumpat, quibus utero annexus eſt:

ſine

A ſiue modò profluat ſanguis ex vulneribus, vlceribusve, (ſicuti ſecundo lib. in tertium Epide. teſtatus eſt Cō. 8.
Gal.) ſiue ex hæmorrhoidibus, ſiue per menſtrua, ſiue per nares, ſiue ex ceruice vteri, vel ex quocunque Apho.
alio loco, modò immodica fiat profluſio. Ita etiam ſi alui fiat vehemens profluuium (vt quinto Aph. do 34.
cuit Hip.) mulier abortit, tùm ex labore, dum ſæpius cogitur grauis mulier aſſurgere; tùm vel maximè
communi vacuationis ratione. Sed & teneſmus grauidam mulſionem excrucians cauſa ſæpe eſt, vt fœ- Cō. 27.
tus excutiatur. nam (vt ſeptimo Apho. expoſuere Hip. & Gal:) in eo conatu, & contentione recti inteſti-
ni in egerendo tùm vniuerſum corpus, tum vel maximè vterus, qui inteſtino annexus inſidet, plurimum
laborat; nec modò teneſmus, ſed omnis vehemens labor (vt ibidem ait Gal.) poteſt eſſe abortus occaſio,
nec non & dolor, & tandem omnis affectus, qui grauidas exagitans, eas reddit inquietas. His verò omni
bus addidit Hip. quarto Apho. quòd quæ præter naturalem rationem macræ, & attenuatæ ſunt, neceſſe
eſt abortiri, antequàm reficiantur. Quod quidem (vt Gal. expoſuit) duplici modò fieri poteſt. Vel vt de il Apho.
lis ſit intelligendus Aphoriſmus, quæ cùm ex aliqua ratione præter naturam eſſent emaciatæ, & ante- 44.
quàm reficerentur, grauidæ factæ ſunt: nam ſi ſint reficiendæ, neceſſe eſt ſanguine matrem refici, quo fœ
tus alendus eſt: vnde poſtea rationi conſentaneum eſt, vt fœtus alimento deſtitutus corrumpatur. Alij
verò, vt idem teſtantur, aiunt Hip. voluiſſe ſignificare eas, quæ valdè ſunt extenuatæ: hoc enim aiunt, ſibi
B velle id præter naturam extenuatæ, quia illæ, quæ præter modum extenuatæ ſunt, præſertim patiuntur
aborſum. Non autem æquale periculum omnibus menſibus, quibus vtero mulieres gerunt, abortiendi:
nam à primo vſque ad quartum, & à ſeptimo vſque ad nonum facilior eſt aborſus: non æquè autem faci
lis intermedijs menſibus. Quemadmodum enim fructus inter initia, dum debilibus continentur capu-
lis, facilius decidunt, ſi a vehementiori vento agitentur: vbi autem creuerint, valẽtius arbori annexi ma
gis reſiſtunt: quando verò maturi, & abſoluti ſunt, adeò facilè cadunt, vt quandoque ſponte ſua ſine vlla
externa occaſione deferantur. Ita fœtus & inter generationis initia, & vbi iam abſolutus eſt, facilè eijci-
tur; (quod tùm Hip. quarto Apho. tùm Gal. tertio in primum Epid. expoſuere) quia inter initia, & liga- Cō. 1.
menta, quibus annexus eſt, imbecillia ſunt, & vniuerſum corpus molle: cùm verò trimeſtris, aut quadri- Co. 30
meſtris eſt, minus affici poteſt, & magis ſeruatur, ac ita ſubinde ſequentibus menſibus: poſtremus tamen
quaſi iam maturus fructus, facilè cadit. Signa verò futuri abortus hæc referuntur ab antiquis medicis, Apho.
præſertim verò ab Hip. quinto Apho. & primum, ſi prægnanti menſes fluant, præcipuè verò vltra primũ. 60.
& ſecundum menſem (ait Hip.) fieri nequit, vt fœtus ſanus, & fortis ſit: vnde aut ſequitur abortus, aut edi Apho.
tur partus infirmus, & malè valens: eodem quinto idem ait, ſi lac è mamellis grauidis profluat, inditio 52.
eſt infirmum eſſe fœtum: nam vtrobique, nempe & quòd menſes profluant, & quòd lac, id euenit ex im-
becillitate fœtus modicè attrahentis, & conſumentis alimentum: vnde & ſententiæ hæ intelligendæ ſunt
C cùm copioſum fit menſium, & lactis profluuium, quando adeò copioſum lac ad mamillas confluit, vt
ſponte ex eis profluat, & menſes adeò copioſi fluunt, ſicuti quando in vtero nõ habebat mulier. Ad hoc Apho.
etiam caput pertinere videntur, quæ ab eodem Hip. eodem libro referuntur, quòd ſi mammæ prægnanti 37. 38.
ſtatim demacruerint, manifeſtum ſubeſt periculum abortus: nam aut defectum ſanguinis, quo erat alen & 53.
dus fœtus, ſignificat, aut quòd natura ſpiritum, & ſanguinem deorſum mittit, vt fœtum, quem vterus nõ
poteſt amplius ſuſtinere, excutiat. Addit autem Hip. quòd ſi grauida geminos in vtero habeat, ſi altera
mamma demacreſcat, fœtus illius partis, ex qua mamma emacruit, excutietur: maſculus quidem, ſi dex
tra mamma: fœmina verò, ſi ſiniſtra: vterque, ſi ambæ. Sed & quibus inditijs deprehendi poſſit, fœtum eſ
ſe mortuum in lib. de Superfœtatione expoſuit Hip. nam ſi dum mulier modò in dextrum, modò in ſi-
niſtrum latus ſe vertit, percipiat pondus quoddam quaſi lapidem quendam delarum lateri, in quod ſe
vertit, incumbens, ſignum eſt mortuum eſſe fœtum, qui fertur, quocunque ſe mulier converterit. Sed &
femora emortuo foetu frigent. Venter etiam, qui prius cum vniuerſo corpore erat diſtenſus, concidit. Si
etiam inſtante partu mulier concauos oculos habeat, faciem verò, & pedes tumidos, ſicuti habent, qui
hypoſarca laborant: Si etiam (ait idem) auriculæ, & ſummæ nares albicent, & labra liueant, aut extin-
ctus eſt foetus, aut exanguis, & morboſus.

D

De ratione cuſtodiendi grauidas ab abortu. Cap. XXII.

QVoniam verò imminente abortus periculo, confugere ad medicos, qui mulieris grauidæ curam habent, & ab eis opem implorare ſolent: ideò & hoc ad inſtitutum noſtrum non parum pertinere videtur, vt eis conſulamus. Neque tamen res hæc longiori eget ſermone: nam in duobus capitibus videtur vniuerſa ratio conſulendi conſiſtere: Nempe primum, vt antequàm fiat abortus, cauſas, vnde timendus ſit, cognoſcamus, atque illis occurramus, quatenus fieri poteſt. Et quantũ ad externas cãs ptinet, cùm earũ aliquæ in nobis ſint, & a propoſito noſtro pẽdeant, illas quidẽ mõ velimus, facilè declinare poſſumus, ſicut curſus, ſaltus, clamores, & id genus alia. Quædam verò fortuitò ſolẽt accidere, vt caſus, pcuſſio, alliſio dorſi, vel vẽtris ad aliq̃ rẽ duriorẽ. ſubiti rumores, iracũdiæ, lætitiæ, mærores, & q̃cũq; ad hoc gen' ptinẽt, q̃ q̃dẽ cũ ĩ nobis minimè ſint, ĩ his hoc ſolũ pcurãdũ, vt occaſiões fugiam'. At verò internæ cauſæ, cũ oẽs in aliq̃ tãdẽ corporis affectionẽ reſoluantur, aut ppriam

& pri-

& primariam ipſius vteri, aut ex eius cum affectibus vel vniuerſi corporis, vel certæ alicuius particulæ A
conſenſu, neceſſe erit eam affectionem curare, quæ abortiendi cauſa eſſe poteſt. Plures autem, & variæ
(vt priori capite fuit expoſitum) ſunt affectiones, quæ abortum poſſunt afferre, vnde & pro earum diuer
ſitate diuerſa etiam curandi ratio eſt iuſtituenda. Vt tamen & hoc ſit addendum, quòd cauſæ quidem
internæ, quæ in affectiones vteri, vel eius proprias, vel ex aliarum partium conſenſu referendæ ſunt, an-
te quàm mulier concipiat, tollendæ ſunt; quia cùm mulier in vtero habet, difficilis eſt earum curatio.
qua autem ratione curandæ ſint, nos proprijs capitibus expoſuimus: vnde ſuperuacaneum eſſet in præ-
ſentia de eiſdem ſermonem repetere. de illis autem duntaxat agemus, quæ à laxitate, & mollitie aceta-
bulorum, vinculorumve, quibus annectitur fœtus vtero, aut ab anguſtia, & paruitate ortum habent. Hip
pocrates itaque in lib. de Natura mulierum, ac de earundem Morbis, vbi vterus ineptus ad geſtationem
propterea ſit, quia acetabula ſint pituita plena, & ille madeſcat, ac ex eo mucores effluant mordacita-
tis conſpicuæ omnino expertes, eo præſertim tempore, quo iam per biduum, aut triduum mẽſtrua pur
gatio deſierit: (nam in hoc vteri affectu & menſes fluunt, & nihil obſtat, quò minus mulier concipiat; q̃
uis poſtea diu fœtus ferri nequeat, quia cùm grandior, & grauior fit, nexus diſrumpuntur, remolliti à ni B
mio illo humore) tunc (ait ipſe) occurrendum eſt huic incommodo, antequàm mulier concipiat: primũ
ſanè corporis vniuerſi purgatione, vt ſuperuacaneus humor, qui habitum eius, quique venas, & ventricu
lum occupat, detrahatur: mox verò vtero incumbendum, & prius quidem, vt ille ſolitus erat, cum ficuũ
decocto, poſtea verò earum rerum decocto, quæ vim aſtringendi habent, (ea.n. & roborant, & deſiccãt)
bis terve oportet colluere: tertiò ea ſubijcere, quæ pituitam detrahere poſſunt, atque iterum eiſdem ad
dito modico aceto abluere: atque poſtremò vbi menſes fluxerint, vti ſuffitu aliquorum aromatum: ad
extremum verò volebat ita paratam mulierem cum viro cõcumbere. In qua quidem curatione hos ſco
pos ſpectaſſe videtur: nempe vt materia pituitoſa ſubtrahatur ab vniuerſo corpore, quæ ad vterum quo
tidie confluens, illum laxiorem, & humidiorem reddit: deinde vt & vterus à defluxo humore mundior
redderetur: poſtremò vt exiccaretur, & roboraretur. Sed non modò, quæ ſubijciuntur, & iniiciuntur,
poſſunt his ſcopis particulatim eſſe opportuna, his præſertim temporibus, quibus nõ ita facilè mulieres
admittunt eas ablutiones, & quæ etiam ſupponuntur: verùm & quæ exterius dorſo, & ventri adminiſtrã
tur, quæ & deſiccandi, & aſtringendi vim habent, vt olea, cerata, fomenta, vel decocta, & emplaſtra, vel
vnguenta, quorum ingens ſylua eſt. Simpliciora ſunt, vt olea aſtringentia, quemadmodum oleum maſti
chinum, nardinum, myrtinum, roſaceum, præſertim omphacinum dictum, melinum, vel ex cotoneis. C
Compoſita verò, quæ in præſentia in multo vſu ſunt. præcipuè ſunt hæc, vnguẽtum, quod deſcripſit Bar
tholamæus Montagnana, & à corticibus caſtanearum nomen habuit: præterea, quod & valentius eſt,
vnguentum, quod Comitiſſæ appellant à Gulielmo Varignana deſcriptum. Sed & cerata fieri poſſunt ex
prædictis oleis aſtringentibus, additis puluetibus, quæ itidem aſtringant, ſicuti maſtiche, ſpica, roſis, ma
licorio, rhu, cytinis, coralis, & id genus alijs, præterea verò cera, & reſina, præſertim terebinthina. Ob-
ſtetrices verò etiam in vſus hos vtuntur coccis, vel granis tinctorum facto ex eis puluere, cui & corali,
& margaritæ vtiliter commiſceri poſſunt, atque ex ouo ſorbili deuoranda exhibent. Et hæc quidem, q̃-
tum ad hanc iſtius affectionis curationem pertinet, putamus poſſe eſſe ſatis. Niſi quòd de victus ratione
hæc paucula exponenda videtur, quòd quæ timent abortum, illis balneæ cauendæ ſunt, poſtquàm ſe cõ
cepiſſe crediderint, & primis diebus cibo etiam parcè veſci debent, vt ſenſerit Hip. illis ſatis fore, ſi ad ſe-
ptimam vſque diem, bis tantum, terve illis detur polenta ex aqua citra ſal: qui & etiam illis indulgendũ
eſſe ait, vt ſi voluerint inambulare, id loco plano, non accliui, neque decliui agendum ſit. Inter carnes, pa
lumbarum, vel ſimilium maximè Hip. probantur, & potius aſſæ, quàm elixæ: vinum nigrum aptius illis
eſt, & tandem quæcunque aluum aſtringunt potius, quàm laxant: ſed & olera, præſertim acria, illis ad-
uerſaria ſunt. Alia verò, & huic omnino oppoſita ratio occurrendi illis eſſet, quæ non ob nimium humo-
rem pituitoſum abortiri ſolitæ ſunt, ſed potius ob anguſtiam, & ſoliditatem, denſitatemq; ſubſtantiæ D
vteri. nam in his mollientibus, laxantibus, & lenientibus agendum eſt, quæ in vuluam ſubijcienda ſunt.
Hippocrates autem in libris de Superfoetatione, & de Sterilibus mulieribus conſulebat, vt præterea illis
vteremur ſuppoſitis, & in vterum inditis, quæ flatum plurimum excitare poſſent, vt inde inflatus vterus
diſtenderetur, ac laxior redderetur, vnde ſimile medicamentum ibi ipſe propoſuit, vt accepta ſylueſtris
cucumeris medulla, contundatur, addito modico laſſeris, ac mox melle optimè cocto excipiatur, quod
medicamentum voluit eſſe vtero, quantum intimius poteſt, indendum ſpecillo craſſo, quantum os vteri
admittere poſſit, quod impoſitum eatenus intus detinendum, donec medicamentum liqueſcat, moxq;
extrahendum eſt. Verùm & idem facit medicamentum eodem modo confectum ex elaterio, & ſylue-
ſtri cucurbitula. Laudat etiam liberalem allij vſum, & aliorum pertinentium ad victus rationem, quæ-
cunque flatum generant. Sed in his non erimus longiores: rariſſimè enim his temporibus hæc admitte-
re mulieres volunt, aut hac de cauſa medicum adeunt.

A *Dua ratione ſuccurrendum ſit mulieribus poſt abortum, ac quomodo poſsit mortuus foetus excuti.*

Cap. XXIII.

QVia abortus eſt quidem partus intempeſtiuus, & minimè naturalis, quo fœtus ante tempus à natura ſtatutum in lucem editur, aut viuus, aut mortuus; ſemper tamen ſaltem, qui non ſit ſuperſtes futurus: Inde fit, vt eiſdem omnino incommodis, ac periculis expoſita ſit mulier ex abortu, quibus eſt etiam à partu, vel longè etiam maioribus; quoniam (vt Hip. in lib. de Morb. mulier. teſtatus eſt) abortus multò grauior eſt partu: Cui ſententiæ & ratio conſona eſt, cùm partus naturalis quidem ſit: abortus verò fieri nequeat ſine aliqua vi, aut ab interna, aut ab externa cauſa naturæ illata. Quanuis autem multa, & quaſi innumera ſint mala, quæ poſſunt tàm parientibus, quàm illis, quæ faciunt abortum, accidere, ſi particulatim omnia perſequi velimus; quia tamen ea omnia in tria tandē capita referri poſſunt, quæ tanquam cauſas, & initia reliqua omnia ſequuntur: ideò breuitati ſtudentes
B de his tribus præſertim verba faciamus; vt pote ad quæ ſemper medicum oporteat reſpicere, quando illi opus eſt alijs occurrere. Tria verò capita ſunt; quoniam ita in partu, ſicut in abortu, oportet primum fœtum excuti cum reliquis, quæ ad fœtum pertinent, ſicuti membranę, quibus erat fœtus inuolutus, quę à noſtris ſecundæ, vel ſecundina dicuntur, græcè verò χόρια, vel ὕστερα: Deinde verò excernendus etiā eſt vitioſus, & excrementoſus humor, qui per plures dies ſolet in puerperis excerni, à quibus expurgatę mulieres ſicuti ſanæ mox degere ſolent: ita quando detineantur, grauiſſimis morbis (vt alibi diximus) ſolēt eſſe expoſitæ: & à noſtris puerperia, a græcis autem λοχεῖα dicuntur. Aliquando verò tantum ſequitur ſanguinis profluuium, vt ad extrema pericula mulierem adducat, cùm nō modò, quod vitioſum ſit, profluat, ſed & ſanguis, & ſpiritus, quæ ſunt fundamenta caloris natiui, & vitæ: quo fit, vt aut retineātur, quando partus infeliciter ſuccedit, quæ eſſent excernenda, aut ea excernantur, quæ non eſſent excernenda. Retinentur autem aut fœtus, ſi mortuus ſit, & ſecundæ, aut puerperia. Excernuntur autem non excernenda, quando ſequitur nimia ſanguinis profuſio, vt ſæpe ad virium caſum res perueniat. Vnde iſtius quidem incommodi comes eſt ſymptoma, quod commune eſt cuicunq; immodicæ vacuationi, præſertim verò ſanguinis. Sed retentionem tàm purgationum puerperiorum, quàm ſecundæ, & emortui fœtus varia, & plurimum verenda ſequuntur ſymptomata, vt ſtrangulatio, ſyncope, dolor capitis, deliria, poſſunt
C & epilepſiæ, & interdum ſopores, & quæcunque præterea mala poſſunt ſequi, cōſentiente capite, vel corde, vel ventriculo cum vtero, præſertim ex vitioſis exhalationibus ab his retentis rebus elatis ad alia viſcera, vt prætercam dolores, & multa alia id genus mala. nam eadem, quæ & ſuppreſſa menſtrua ſequi ſolent, ſuppreſſas poſt partum purgationes, ſecundamque, & fœtum emortuum ſequi conſueuere, ſed lōgè grauiora, & deteriora, ſicut & longè peior eſt natura horum excrementorum, quàm illorum, vt in capite de menſium ſuppreſſione ex Galeni ſententia expoſuimus, imprimis verò quando corrupta putteſcere incipiunt. Sed de alijs quidem, nempe de ſuppreſſis purgationibus poſt abortum, vel partum, non eſt, cur in præſentia longiorem habeamus ſermonem, itemq; & de nimia ſanguinis profuſione, cùm eadem ſit ratio his occurrendi, quæ & ſuppreſſis menſibus, ac meſtruorum immodico profluuio. at de ratione ea duntaxat agemus, qua fœtus mortuus ſit excutiendus, hoc enim in abortientiqus, quàm in parientibus, frequētius ſolet euenire. vnde hoc loco de hoc imprimis agemus. de eductione verò, vbi de ijs, quæ parientibus ſolent contingere, verba faciemus. Multa itaque ſunt ingenia, quæ ad excutiendum foetum mortuum medici tùm ab experientia, tùm à ratione docti commenti ſunt. nam quia ad hoc plurimum corporis concuſſio, & agitatio conducere deprehenſa eſt: ideò aliquando, ſi tales ſint vires, vt hęc ſufferre poſſint, faciunt medici, & obſtrectrices, vt current, ſaltent mulieres ex aliquo ſublimiori loco, ſicuti ex ſcamnis, ex ſcalis. alij ſub alis ipſas aprehenſas ſuſpendunt, & concutiunt. Priſcis temporibus (vt Hip. in lib. de Morbis mulierum literis proditum reliquit) mulierem ſuper lectulo ſupinam collocatam
D faſcia valida, vel molli loro ligabant ſecundum pectus, & manus, reductis tamen cruribus, ſed illam pedibus continebant, deinde ſubiectis ſarmentis lectum ita parabant, vt ad caput ſublimis quidem eſſet, decliuis verò ad pedes, ac duos viros paratos habebant, qui pedes lecti, qui ad caput ſunt aprehenſos, æquabiliterque ſuſpenſos concuterent; cauebant tamen, ne dum concuterent, pedes lecti inferiores ad terram prolabentes tangerent. Conſueuerant tamen illi mulieres prius (vt ibidem docuit Hippo.) multa aqua calida lauare, & id non citra rationem; vt pote quia prodeſſe non parum huic negotio poſſit, cum laxet, & molliat partes illas, vt facilè poſtea aperiantur, & foetus deſcendere, ac tranſire poſſit: quanuis his temporibus adeò balneæ in mulieribus noſtris parum in vſu ſint, vt quàm maxime in puerperis timeant vſum aquæ etiam calidæ. Sed (vt illæ tùm loco nuper citato, tùm verò 5. Aph. docet) ſternutationes quoq; vi excitatę ad excutiendū & foetū, & ſecūdas maximā vim hn̄t, q̄ dū cōcitātur, docuit Hipp. nares eſſe aprehēdendas, ac vna cū ore eſſe cōprehēdendas, vt maior fiat in ſternutādo cōcuſſio, & violētior ſpiritus expulſio. Nec ſolùm his, tanq̄ inſtrumētis, oportet vti ad excutiēdū foetū mortuū, & ſe- Cō. 35

cundas,verùm & medicamentis,quæ & ipſa non parum poſſunt ad hæc poſt abortum educenda. Gal. A
itaque ſexto de Facul.ſimpl.med.imprimis laudat ſabinam.ſeptimo verò eiuſdem operis radicem ma-
ioris centaurij potui datam, præterea verò matronalis à latinis violæ appellatæ à græcis λευκοῦ ſeu de-
coctum,itemq; earundem ſemen duarum drachmarum pondere acceptum, itidem & calamenthum.
ſed octauo eiuſdem radicem filicis tritam,ac pondere quatuor drachmarum datam ex mulſa bibendā,
præterea & myrrham commendauit.Horum autem quæcunque, vel ſaltem pleraque non ſolùm come-
ſta,vel bibita conferunt,ſed inferius ſi ſubijciantur,aut ſuffiantur,plurimum facere poſſunt. Nam ſi lupi
ni,& myrrha commiſceantur,ac melle excepta ſubijciantur,efficax remedium erit. thymi etiam vſus,
& (vt Dioſcorides teſtatur) dictami cretenſis magnam in his vim habent, ſiue potui dentur,ſiue ſubijcian
tur,ſiue ſuffiantur.Idem etiam affirmat,chalbanum roſaceo,& myrrha mixtum, ſi bibendum dederis,
plurimum eſſe efficax remedium,ſicuti etiam eſt radix tuſſilaginis potui ex mulſa data. Refert prætे-
rea idem, quoſdam affirmare, quòd lac canis primiparæ, ſi bibatur, vim habeat mortuos foetus ex-
cutiendi.Hip. verò in lib.de Natura muliebri ait, vim inſignem habere in hunc vſum chalbanū ad oleæ
magnitudinem,ſi teratur,ac oleo cedrino ſubijciatur:ſi etiam accipiatur dictami,quātum capi poteſt,
illique addantur dauci cretici ſeminis, & nigellæ ſingulorum drachmæ duæ,quæ omnia terenda ſunt,
ac iſtius medicamenti ex vino albo bibendum dari voluit,quantum morbi vis expoſcere viſum fuerit. B
Qui præterea & hoc addit,quòd ſi fœtus vi frigoris fuerit pernecatus, vt quandoque ex flatu venti geli
di ſolet euenire,plurimum confert,ſi accipiamus croci triti drachmam, eamque adipe anſeris exceptā
in vterum ſubijciamus:cui & hoc medicamentum percommodum eſſe dixit,quod fit ex coniza, men-
ta,melle,& reſina ſimul tritis,ſi ex odorato vino,aut paſſo bibatur. Addit etiā, quòd ſi fœtus mortuus
iam putreſcens intumuerit,poterit mulieri laboranti opem ferre hoc medicamentum, vt accipiantur
ſucci marubij,& apij,& linteolo percolentur,roſaceique hemina illis addatur,adipiſque anſerini quar-
ta pars,atque oboli tres reſinæ ex oleo liquefactæ,ac omnia ſimul miſcenda infundendaque inferius,ſu
ſpenſa muliere in pedes,vt tamen diutius,poſtquàm fuerit demiſſa,iaceat,& quieſcat. Sunt & multa a-
lia,quæ tanquam in hunc vſum valentia narrantur,in quibus eſt parietaria è vino trita. Refertur & hoc
medicamentum tanquam potens,& efficax,ſi inferius ſubiiciatur,quod accipit ſciſſilis aluminis drach.
vnam,veratri nigri obolos tres,atque hæc trita vino nigro ſunt excipienda,vt glans inde confici poſſit,
quæ intro propellenda eſt,donec fœtus putridus totus exeat.Fit etiam cataplaſma, acceptis calamo o-
dorato,& interiori parte cucumeris ſylueſtris,ac illis ex anſerino adipe tritis fit medicamentum umbi-
lico,& pectini imponendum,cuius etiam portiuncula ex lana poteſt vtiliter ſubijci.Quàm plurima etiā
à Dioſcoride referuntur,quæ in hunc vſum vtiliter poſſunt deduci,vt iridis radix excepta, & in glandis C
modum ſuppoſita,cinamomum & epotum.& ex myrrha ſuppoſitum,myrrha cum abſinthio,& lupino
rum cremore,vel ſucco rutæ admota,bdelium,& œſipus exuellere impoſita, caſtoreum ad drachmas
duas cū pulegio epotum,item pediculus foliorum hederæ nigræ melle illitus, & impoſitus,præterea ra-
dix gentianæ,ariſtolochia longa,ſi bibatur,præſertim verò cum pipere,& myrrha, itidem & tum ipſa,
tùm rotunda ſuppoſita non parum virium habent, quemadmodum & ramenta radicum maioris cen-
taurij,eiuſq; ſuccus,cùm ſubijciuntur:ſemen etiam violæ luteæ, quam matronalem latini nuncupaue-
re,ſi pondere duarum drachmarum ex vino bibatur,aut ex melle ſubijciatur, non parum efficax medi-
camentum eſt:ita & ſeſeleos ſemen,radixque potui data:chalbanum verò & appoſitum,& ſuffitum:am-
moniacum etiam potum,chamædryſque, & marrubium, artemiſiæ quoque decoctum, ſi in eo deſideat
mulier,pini etiam cortex ſuffitus,pulegium,dictamumque,tùm appoſita,tùm ſuffita,ſicut ſabinæ folia:
valent etiam decocta thymi,ſatureiæ:chamæmeli quoque radicibus,folijs,floribuſq;,& in potu,& in ſeſ-
ſionibus vtiliter poſſumus vti: paſtinacæ etiam ſylueſtris radix appoſita non parum prodeſt: ſed & ra-
dix erythrodani impoſita,ſicuti & heliotropij folia trita,& in vniuerſum quæcunque faciunt ad menſes
prouocandos,præſertim verò,quæ fortiora ſunt, poſſunt in hunc vſum venire. Auicenna theriacam dia-
teſſaron laudat.Iuniores verò medicamentum id laudant,quod deſcripſit Nicolaus, & appellauit anti- D
dotum hæmagogum,quaſi dicas ſanguinem educens,& in euocandis menſtruis potens eſt, cum potui
datur,vel deuoratur. Multorum verò compoſitorum medicamentorum auctores meminere; ſed quia
omnia ferè ex prædictis ſimplicibus conficiuntur,ideò ne nimium temporis conteramus, non ea par-
ticulatim recenſebimus. Verùm ad aliud tranſibimus,cuius omnes ferè mentionem fecere: illud autem
eſt ꝙ interdum nullis auxilijs,quæ ad materiam medicinalem pertineant, fieri poſſumus voti compo-
tis,nēpe vt mortuus foetus educatur: quare fit neceſſe ad tertium medicum inſtrumentum tranſire, &
manuum ope foetum extrahere,cuius ratio vniuerſa conſiſtit in prudenti, & diſcreta, faciliq; obſtetri-
cis,aut chirurgi opera:de cuius ratione,&modo,licet multa à diuerſis medicis,tùm latinis,& arabibus
tùm verò græcis dicantur,nos tñ ea præſertim in præſentia exponemus,q̄ ab Hip.in lib.de mulierū Mor
bis fuere literis prodita.Cùm itaq; facilior partus tùm à pariēte occaſionē hēat,tùm verò à partu, hoc
eſt à foetu edendo in lucem:poſſunt quidem ea,quæ in pariente debent deſiderari, eſſe in edendo foetu
viuo,vel etiam mortuo,quorum præcipuum ſunt vires eius valentes:non poſſunt tamē ea, quæ in foetu
requiruntur. Nā quoniam nihil minus vtile eſt robur ipſius edendi foetus, quod quidē in mortuo nullū
ē:iō de hoc nulla faciēda mētio:Multi tñ momēti ē ciꝰ ſitꝰ,vel figura,tā ī naturali,& viuo partu,q̄ ī mor-
tuo.

A tuo.Figurã autẽ,vel ſitum voco, quando aut rectus offertur oſti ipſius vteri. vel tranſuerſus, vt qñ quaſi
duplex,vel in latus:nam aliquando nates primæ offeruntur, vt ferè neceſſe ſit,vt duplicetur inflexus fœ-
tus:interdum manus,& brachium exeunt:non nunquam pedes: exitus verò facilior, & naturalis magis
eſt,quando in caput exit.Quo deinde fit,vt ad obſtetricem, vel chirurgum pertineat procurare, vt con
uerſus mortuus iam fœtus in caput educatur:vnde cùm aliter fertur,quàm in caput, difficilis fit eius ex
cuſſio.Quare docuit Hippocrates mulierem ſupinam eſſe conſtituendam,clunibusq; molle aliquod ſub
ijciendum eſſe,vt illæ ſimul cum pedibus,& cruribus ſint capite ſublimiores, quò poſſit fœtus repelli fa
cilius,& in caput conuerti:quod ſi fiat,mox ſubtracto eo,quod clunibus ſubiectum fuerat, capiti ceruj
calia ſunt ſupponenda,vt corpus decliue ſit;nam ita muliere collocata facilius fœtus excidit. Verùm ſi
partus nequeat dirigi,manus autem,aut pes extra procidat,totum id,quod extra prominet, quàm ma-
ximè ſupra fieri poteſt,ab ſcindendum eſt. Vt tamen prius & memores ſimus præcepti Hip.in libro de Ex
tractione fœtus mortui:nempe caput mulieris linteo contegendum eſſe,ne tam horrendo ſpectaculo de
terreatur. Præciſa autem prominenti particula,iterum tentandum eſt,vt repulſus ſenſim fœtus in caput
dirigatur,præciſis tamen vnguibus,ne lædatur eis vterus intromiſſa manu;quæ tamen, vbi prius aut ex
aqua madida,aut lubricisſimo aliquo cerato,vel oleo illita fuerit,aprehenſum partum leniter attrahat,
ſi ille quidem facilè ſequatur:ſin autem procurandum erit,vt caput ſaltem extrahatur:ita.n.in lib.de Su
B perfœtatione conſulebat Hip.Et quanuis quidam fuerint,vt idem teſtatur in lib. de mulierum Morbis,
qui caput tunc findere ſcalpro,& confringere conſueuerint,tenaculæ vſum declinantes, atque mox oſſa
paulatim extrahere:Hip.tamen non admodum hoc probatur,ſed magis,vt caput extrahatur integrum
ſi id fieri poſſit:alioquin.n.cùm integrum nequit,& ipſe infringi conſulit. Ita autem educendum eſſe ait
in lib.de Superfoetatione,nempe vt inter caput foetus,& os uteri manus immitatur,ac digito mentum
perforetur,itaq; paulatim caput extrahatur,vel pollice caput abſcindatur,extrahaturq; : verùm vt hoc
fiat,oportet,vnguem pollicis talem eſſe,vt longior,& ſolidior & eo modo formatus ſit, vt id poſſit præ
ſtare poteſt tamen & vnco aprehẽſum extrahi,quo extracto eodem modo & cætera poſſunt extrahi. Sed
antequam reſcindatur caput,vel alia pars,ſi in caput ſit foetus conuerſus, experiri oportet, poſtquam
in iugulum inſertus vncus fuerit,ſi paulatim,& leniter primum attrahendo,deinde fortius poſſit vniuer
ſus educi,ſi ſequatur tractus:ſin verò caput primum abſciſum educendum,deinde à ſcapulis manus re-
ſcindendæ,& extrahendæ,poſtea coſtæ confringendæ,& cum ſcapulis extrahendæ:ſed cauendum,ne in
cidatur venter,ne effluens ventriculus cum inteſtinis,& ſtercore, operationi ſit impedimento, eam red
dens difficiliorem:niſi ſi quando adeò præ flatu intumuerit,vt ægrè elabi poſſit,tunc enim erit perforã
dus,vt effuſo ſpiritu,factus gracilior facilius poſſit educi. Monuit præterea idem Hip. in lib.de Morbis
C mulierum,ſi aliquando operator ſit ſcalpro vſurus ad fœtum intus concidendum,præſtare,vt eo potius
adunco,quàm recto vtatur.& dum intromittit,vt id faciat tecta cuſpide digito,atque ita tentet,ne vte-
rus à cuſpide lædatur,ſaucieturq;.Neque illud etiam præterea omittendum eſt,cuius idem in lib. de Ex
tractione fœtus mortui ſcripſit,nimirum vbi fuerit foetus extractus, locos multa calida fouendos eſſe,
& liniendos oleo,& id quidem ad dolorem,& moleſtiam illatam ex ea operatione leuandam, quòdq;
mulier iaceat,& leuiter pedes moueat,ne irritentur particulæ ex importuno motu. Mox verò & id con
ſulit,vt mulier vinum album calidum,dilutum tamen,bibat:nam & dolorem lenire poteſt,laxareq;, &
aperire.Laudat præterea potum confectum ex vino,reſina,& melle dilutis. Sed in his non immoremur
amplius.

De ratione opem ferendi illis,quæ difficilem par tum habent. Cap. XXIIII.

SI quis rectè,& ex ratione ſuccurrere voluerit mulieribus,quæ difficulter pariunt, illi prius opus eſt
nouiſſe,quibus de cauſis facilis,& quibus difficilis fiat partus,vt vnicuique earum,pro vt earum ra
D tio expoſcit,occurrat:vnde& de his priorem quidem ſermonem habebimus,hoc tamen primum tã
quam fundamento conſtituto,quod à Gal.tertio de Facul.natur.fuit expoſitum, nempe quòd par
tus eſt opus naturalis facultatis expultricis, quæ tunc demum nititur foetum expellere, quando illum
amplius ferre nequit; quia nimirum ab eo offenditur. Multiplex verò ratio eſt,cur iam offendatur:pri-
mum quidem propter molem; iam enim adeò creuit,vt amplius extendi vterus minimè toleret: dein-
de verò ob pondus; quia iam adeò illi grauis eſt,vt vires eius ſuperet:tertiò mordacitate;nam multi vi
tioſi humores,dum in vtero gerit mulier,in membranis recluſi congeruntur, qui, dum in illis continen
tur, nullam afferunt moleſtiam, verùm illis diſruptis, ac in vterum effuſis mordetur, & vellicatur vte-
rus, quo fit, vt ad expellendum moueatur.Hippocratem etiam laudat Galenus,qui dixerit, quòd ve-
hementisſimis motionibus foetus ſuccedit partus naturalis: quia cùm vehementer quaſi calcitrans mo
uetur, & ſe agitat, membranæ dictæ diſrumpuntur, vt ille in libro de pueri Natura literis prodidit. ſe
autem tunc præſertim mouet, agitatque, cùm alimenti indigus eſt: cum enim quò maior fit fœ-

tus, eò ſe pluri egeat alimentos quando adeò creuit, ut mater nequeat amplius tantum ſan- A
guinis illi ſubminiſtrare, quanto eget ad alimentum ſui corporis, moleſtia affectus, incipit ſe
dimouere, ex quo fit, vt, licet rariſſimè, decimũ menſem mulier prægnans poſſit excedere; aliquæ
tñ ſertus, aliæ tempeſtiuius naturali partu fœtum in lucem edunt; & hoc inde occaſionẽ hẽt, quòd ali-
quæ aut ſuapte natura, aut alia de cã ſanguinem, quantus illi ſatis ſit, fœtui facile ſubminiſtrare poſſunt
aliæ ſecus: maturius .n pariunt. quæ in vtero minus, tardius verò, quæ plus ſanguinis continent. Vñ &
primiparæ, vt poto in quibus minus ſanguinis ad vterũ confluat, tempeſtiuius pariunt: & hac ẽt de cau-
ſa, quibus mẽſtrua fluunt. illæ paucisſimum lac habent. Huic tamen fundamento & illud addendum eſt
quòd quanuis partus ſit proprium facultatis expultricis opus. fœtum tanquam rem lædentem expellen
tis, non parua tamen intercedit differentia inter expul ſionem vteri, cùm cætera, quæ verè excrementa
ſunt, expellit, vt eſſent menſtrua, molæ, & id genus reliqua, & eam, [illegible] in vero, & naturali partu fit: quia
cum cætera excrementa excernuntur, quæ inanima ſunt, vniuerſa ferè vis eſt in vtero, & in expultrice
eius facultate, ea verò, quæ expelluntur, nihil in hoc agunt, niſi quòd mouentur, niſi quis iuuare conten
dat, quatenus grauia, vel fluida ſunt, ſed hoc nihil ad noſtrum inſtitutum: nam ea generalis quædam, &
nimis communis ratio: foetus verò, qui viuit, & facultatem eam à natura, & ab anima, qua præditus eſt,
habet. vt ſe etiam mouere poſſit, diſruptis (vt ait idem Hip.) membranis, quaſi è vinculis erũpens, dimo- B
uet ſe, & ſuum exitum accelerat, quaſi adiuuans vteri facultatem ad expellendum, vnde & viuus foetus,
& qui fortis eſt, facilius plerunque, quàm mortuus, & imbecillis in lucem editur. & rectè dictum eſt à Ga
le. quinto Apho. quòd ad bonum, & facilem partum opus ſit fortitudine vtriuſque, nempe grauidæ mu
lieris, & foetus, quòdque mulieres, quæ, dum in vtero gerunt, ſæpius detinentur febribus, ſolent grauẽ
partum, & non ſine periculo aut matris, aut infantis, edere, & qñq: vtriuſq;: cùm .n. ambo longiori labo-
rauerint tempore, non poſſunt vires admodum robuſtas habere. Sed & prudenter etiam videtur Gale.
Cõ.55 primo de Symp. cauſis grauidas monuiſſe, ne ita, vt pleræque conſueuere, ſe cibis his expleant, quĩ prauũ
ſuccum generant: nam præter id, quòd inde magis ſunt morbis expoſitæ, hoc ẽt illis ſolet accidere, ꝙ
vbi foetus fit grandior, & quartum menſem excedit, cùm pluri egeat alimento, nec bonus qui multus in
ijs eſſe non poteſt, quæ malis veſcuntur cibis, iam ſatis eſſe queat, cogitur malo vti alimento: vnde fit, vt
deinde vitioſioribus ſuccis redundans, maiorem contrahat intemperiem, imbecilliorq́; tãdem euadat.
& hac fortaſſe etiam de cauſa grauidæ, quæ tempore quo habent in vtero, veneri indulgent, difficiliorẽ
(vt teſtatur Hipp. in lib. de Superfœt.) partum ſolent habere. Quanuis autem ad facilitatem partus duo
hæc maximam vim habeant; tamen & alia quædam his accedunt, quæ non exiguum & ipſa momẽtum
in hac re habent, quorum aliqua ex parte matris ſe tenent, alia ex parte infantis. Ex parte quidem ma- C
tris ea ſunt, quæ ad vterum pertinent, quæq́; ad dolores, qui parientibus ſolent accidere. Ad vterum qui
dem pertinet eius anguſtia, præſertim oris eius, vel ceruicis: nã difficilior eſt partus, vbi maior eſt iſtius
particulæ anguſtia, difficiliorq́; eius diſtentio, Poteſt autem occaſionem habere hæc anguſtia, aut ex pro
pria vteri ratione, aut ex ratione aliarum partium, quæ illi vicinæ ſunt. Ex propria quidem vteri ratione
hoc fit, qñque ex ipſa natura, vt ſi à principio ſui ortus ita anguſtus, & paruus ſit genitus vterus, & hac
de cauſa ſolent primiparæ difficiliorem partum habere: nam in illis plerunque anguſtior eſt vterus; po-
ſtea enim ſemper magis ampliatur: quandoque verò ex aliquo affectu, ſicuti ex nimia eius ariditate con
trahente, aut ex importuno frigore denſante, aut ex conſolidatis vlceribus, inducta nimirum duriori ci
catrice, aut ex aliquo tumore præter naturam ſuborto in vtero, vel ceruice eius, aut fiſſura, aut venis hæ-
morrhoidalibus, aut quia fuerit nata mulier clauſo meatu vteri, & adhibito chirurgo fuerit inciſa mem
brana, quæ erat inducta, neque tamen, quantum expediebat, fuerat reciſa, aut quia mulier nimis obæſa,
& pinguis ſit. Sed & dolorum vehementia difficilem ſolet facere partum: quia mulier impatiens eorum
eſt, vnde hac etiam de cauſa primi partus difficiliores ſunt; magis .n. mulieres, quæ non [illegible] vehementi-
bus his aſſuetæ eos timent, atque minus eos ferre poſſunt, ſicut & illæ, quæ non admodum fœcũdæ ſunt,
rariusq́; (vt ait Hip. in lib. de Natura pueri) parere ſolent. Ratione verò vicinantium partium fit parien- D
di difficultas, ſi ab illis vterus, aut eius ceruix comprimatur, ſicuti ſi veſica, aut copia vrinæ intumuerit,
aut ex contracto aliquo tumore præter naturam, aut inteſtina ſint duro referta ſtercore, aut ſi præter
naturam ex aliquo tumore, aut ex hæmorrhoidibus intumeſcerent, vel (vt ait Auicenna) ſi mulier ſuapte
natura ſtricta illa habuerit. Ex parte autem fœtus fit facilitas, aut difficultas partus, aut ratione eius pro
pria, aut propter ea, quæ ad ipſum natura pertinent, ſicut eſt ſecundina, quæ propter foetum genita eſt,
& dum in vtero continetur, illi adeò connexa eſt, vt quaſi pars eius cum eo creſcat, & alatur. Ex fœtus
ergo ratione fit facilis, difficiliſve partus, vel ratione ſexus: quia (vt teſtatur Auic.) facilior eſt maſculi, q̃
fœmellæ partus; & hoc vel quia fortior, vel quia calidior eſt tam vterus, quàm fœtus: Vel ratione magni
tudinis; quia cùm vel prægrandis eſt fœtus, præſertim verò ſecundum caput, vel nimis etiam gracilis eſt
fœtus, difficilior eſt eius exitus: facilius autem, cùm mediocris: nam quæ moderata ſunt, omnia magis
familiaria, & amica naturæ: grandior difficilem quidem exitum habet propter anguſtiam meatus: mi-
nimus verò, quia malè altus eſt, & ideò infirmior; præterea verò, quia in exprimendo non ita illi vterus
accõmodari poteſt pp paruitatem: ita nanque & in alijs videmus; ventriculus .n. difficilis eſt ad vomitũ,

A cùm vel immodicè plenus eſt, vel minimum quidpiam eijciendum eſt, ita & inferior aluus. Vel ratione etiam figuræ vitiatæ, ſicut ſi biceps eſſet fœtus, vel ſimilem aliam vitioſam haberet conformationem difficilem ad excretionem: Vel rõne numeroſi fœtus, cum.n. plures in vtero continentur fœtus, aliquãdo difficilior fit eorum partus; aliquando.n. non ſolum gemini, vel tergemini, ſed plures ẽt continẽtur. Vel rõne modi, aut ſitus, aut figuræ, ſecundum quam in partu ad exitum mouetur fœtus: naturalis.n. facilisq; partus eſt, vt in caput conuerſus feratur partus: alioquin, ſi aut in pedes, aut in manus', ſi non rectus, ſed tranſuerſus quocunque verſus feratur, adeò grauior, & difficilior fit partus, vt plerunque (ſicut teſtatur Hip. in lib. de Natura pueri, & de Morbis mulierum) aut mater, aut puer, aut vterque ſimul pereunt. Fit verò rõne ſecundinæ partus difficilior, quando illa adeò dura, & craſſa eſt, vt à fœtu tpe partus nequeat diſrumpi, vt inde quaſi vinculis quibuſdã explicatus liberius moueri poſſit: interdum tamẽ ante pariendi tempus abrumpitur, ac humiditates inde effluunt, vt poſtea quo tpe eſſet edendus partus, ex ariditate fiat partus difficilior. Sed non deſunt interdum & cauſæ externæ ex earum numero, q procatarcticæ à græcis, primitiuæ verò à noſtris iunioribus dictæ ſunt, non exiguam vim habentes ad difficiliorem partum reddendum. Nam tpibus frigidioribus, frigidioribusq; regionibus fit aliqñ difficilis partus: in illis.n: ſolet, quandoque venter inferior inflari, quo deinde additur parienti difficultas,
B niſi mulier ante præſcriptum tempus pariendi ſe rectè ab incommodis frigoris cuſtodiat. Ab æſtuoſis quoque, & nimis calidis temporibus, locisque fit, vt difficilior fit partus; quia vires facilè diſſoluuntur à nimio calore, & grauida infirmior redditur, & ineptior ad ferendos labores partus. Addit præterea Auic. quòd aliquando ex imprudenti vſu rerum benè olentium, ſicut ſunt ea, quæ aromaticum odorẽ ſpirant, dum ea olfacienda, vel teſtaurandorum ſpirituum, & recuperandarum virium cauſa, offeruntur, fit partus difficilior. nam hæc vterum ſurſum attrahendo, addunt difficultatem parientibus. Vnde idem monet, vt grauidæ ſi aliqua neceſſitate compulſæ ſicuti ꝓ ſyncopen his vti voluerint, parcè illis hac ipſa de cauſa vtantur. Sed & importunus rerum aſtringentium vſus, qñ illis aut ob euitandum abortum, aut alia de cã immodicè utimur, põt incommodum, & difficilem partum efficere. Partus autem difficultatem præter uitæ periculum, quòd tùm infanti, tùm matri imminet, alia quoque nonnunquam ſolent incommoda ſequi. nam ex multo conatu, & multa expreſſione diſtenſum peritoneum diſrumpitur, ꝑſertim uerò propè umbilicum, ubi a cordis tranſuerſorum muſculorum uentris ſolutum eſt, interdum uerò & ad inguina: unde exeuntibus inteſtinis, ac ea parte abdomen implentibus, fit ibi quaſi ramex. Addit autem Auic quòd interdum rumpuntur nerui ex ea multa diſtentione, lacertique, ut inde poſſit ſequi conuulſio; hoc tamen raro fit, neque memini id, quo tẽpore feci medicinam, alicui eueniſſe. Quibus in hunc modum expoſitis, non erit admodum difficile eorum rationem inire, quæ commoda futu-
C ra ſunt, ut facilior fiat partus: nam ſicut quæcunque poſſunt imbecillas uires, aut mulieris, aut fœtus reddere, difficiliorem poſſunt partum efficere: ita & ea omnia declinanda ſunt, ut eſus earum rerum, quæ malos cibos procreant, nimia abſtinentia à cibo, uſus uenereus', ægritudines præſertim longiores, quæ uſque ad tempus pariendi pertinent, & id genus reliqua omnia, quorum paulò ante fuit facta mentio. Præterea uerò multa ſunt, quæ adminiſtrata, & molita tùm à medico, tùm uel maximè ab obſtetrice peritis & prudentibus non parum prodeſſe poſſunt ad facilem partum procurandum. Nam obſeruatis diligenter ſignis, quibus facilè poſſit tempus cognoſci inſtantis iam partus, oportet ſe accingere ad opem parturienti mulieri diligenter ferendam. Signa uerò partum præcedẽtia aut omnino, aut ſæpiſſimè ſunt ea, quæ ab Hip. referuntur in lib. de mulierum Morbis, nimirum grauida crebius ſpirat, dolet ſecundum lumbos, & id quia à fœtu percutitur ibi mulier: interdum uerò & cordis dolore excruciatur, uentre uidelicet, maximeque utero compreſſo ab ipſo foetu; neque tamen ſtatim his ſignis apparentibus, ac doloribus incipientibus, in ſella collocanda eſt parturiens mulier, immò (ut monuit Gal. tertio de Natu. facul.) prius tractandum eſt os uteri à perita obſtetrice, ac obſeruandum, quando ſe illud paulatim aperit. nam primum quidem hians deprehendetur, ut digitum paruum obſtetricis poſſit admittere, mox uerò ẽt plus, neq; poſt multi tpis interuallũ magis adhuc aptũ hiſcit. Vbi ergo eò patet, ut cõmodè ui-
D deatur fœtus poſſe egredi, tunc demum ſurgendũ eſt, ac in ſella collocãda mulier eſt, atq; præſto ſit obſtetrix, quæ ſedentem mulierem, & parturientem adhortetur, ut paret ſe ad ſtrenuè expellendũ fœtũ: interim uerò illa cõtinẽda eſt, & hortãda, ut dolores ferat patiẽter, ne aliqñ eorũ impatiẽs, & importunè ſe exagitans, ſit in cã, vt fœtus conuertatur, aut in pedes, aut in aliũ ſitum, quo deinde fiat difficilior eius, & incommodus partus: in naturali.n. partu (vt docuit Hip. in lib. de Natura pueri) initium pariendi fit quidem ex dolore, in parturiente ſiquidẽ ſanguis turbatur, atq; ob validũ partus motũ vehementer in caleſcit: vñ turbatus mox exit, quẽ fœtus ſequitur, & cũ naturalis ſit partus, primũ caput, ſubinde reliquæ exeunt partes, poſtea vmbilicus, hunc ſecunda ſequitur, ſecundã verò æqualiculus cruẽtus, hic vi, labore, ac calore, à capite, & ſubinde à reliquo corpore excutitur, viã q; purgationib' facit, poſt excuſſũ ſiquidem fœtum craſſus quidã, & cruentus humor prodit, ſanguisq; in ſingulos dies, quibus ſolet puerpera purgari, prodit, qui, ſi benè mulier valeat, ſitq; in poſterũ valitura, ſimilis eſt ſanguini mactatæ victimæ, & citò concreſcit: cùm autem aut parcè purgatur, aut aſpectu deteriores ſunt purgationes neque excretus ſanguis coit citò, neque valituram poſtea, neque in præſentia benè valere ſignum eſt. Solent autem per triginta dies purgari, quæ marem pepere: per quadraginta, vel paulò plus

quæ fœmellam. Sed quamuis ita res ſe habeat plerunque, attamen (aſſerit idem Hippo in lib. de Nat. pueri) A
quòd ſi puerpera, quæ maſculum in lucem edidit, ad vigeſimum vſque, quæ verò fœminam ad vigeſi-
mum quintum diem purgetur, non propterea periculo alicui ſunt obnoxiæ. Addit autem, quòd diuer
ſitas hæc, quæ accidit circa numerum dierum purgationum, quandoque ab ipſa ætate occaſionem po-
teſt habere; quia iuuenculæ per pauciores, ætate verò prouectiores per plures dies ſolent purgari: quod
fortaſſe eam cauſam habet, quòd plus ſanguinis excrementoſi in ſenioribus congeritur, quàm in iunio-
ribus, cum maior ſit in his vis caloris natiui, concoctioque, & digeſtio fortior: nam propterea neceſſa-
ria eſt hæc purgatio; quia circa primos menſes conceptus minus ſanguinis menſtrui, qui tunc temporis
detinetur, abſumi poteſt in alimentum, & incrementum fœtus. Ita ergo res procedit, cùm ea, quæ ad
partum pertinent, rectè, & feliciter cedunt. Quòd ſi contra fœtus, aut rectus quidem, ſed in pedes pro
dit, aut tranſuerſus, ita vt uel manum prius exerat, aut quaſi duplex nates verſus exitum offerat, longè
difficilior, & laborioſior ſit partus, & non ſine periculo: & quomodocunque fœtus à naturali, & recta
via conuerſus feratur, ſiue in pedes, ſiue manum exertam, ſiue aliam quampiam partem primū habeat,
in vniuerſum diligentiam eam obſtetricis deſiderat; quæ omni facilitate & dexteritate nitatur fœtum
manibus intro repellere, ac illū, vt expedit, paulatim dirigere, & in caput conuertere, moxque partum
iuuare, qua ratione ſolent obſtetrices iuuare. Sed ſi adeò crura produxiſſent, vt repelli obſtetricis ope B
nequirent, tunc eo etiam modo procurandum eſſet, vt quo pacto facilius poſſet educeretur, quamuis
id factu ſatis difficilius ſit: vnde à partu difficili, qui ita in pedes naſcebantur, agrippæ antiquitus dice-
bantur, facilior autem res erit, ſi vterus ita pateat, vt magis, & facilius diſtendi, & ampliari poſſit, ac exi
tus pateat magis naſcenti fœtui: id autem aſſequetur obſtetrix, ſi ſolicita erit, vt ille quàm maximè hu-
mectus ſit, & mollis, & id aut ſuffumigiis ex calida, reliquiſque rebus mollientibus, & humectantibus,
præterea verò illitionibus aut oleo communi, & dulci, aut aliis mollientibus. Eadem verò ratio erit,
ſi aliquando caput iam extra exiiſſet, neque tamen ſcapulæ, & aliæ ſubinde partes ſequerentur, mollien
dæ, n. & ſuffumigandæ eſſent genitales partes. Addit præterea ibidem Hipp. quòd ſi illineris aliquo
medicamento os vteri, in quo ſit vis dolores concitandi, non parum profueris: nam dolores non parum
ad edendum fœtum utiles ſunt: laudat autem ipſe medicamentum factum ex elaterio craſſiori aqua
diſſoluto: nec ſolum ciendos dolores conſuluit illitis medicamentis, verùm etiam epotis, & tandem per
os aſſumptis, & ſuppoſitis peſſis. Quamuis autem nullum ferè præſtantius remedium, quodque mino
Apho. 38. ri noxa poſſit adhiberi, quàm id ſit, quod Hippoc. quinto Aphor. docuit, nempe vt ſternutatio exciteтur;
plurimam etenim ad excutiendum partum vim habet: medicamenta tamen & ipſa non parum iuuant,
Hippoc. itaque, vt ipſe in lib. de Morbis mulierum tradidit, dabat ad partum faciliorem procurandū, C
radicem lauri craſam, vel eiuſdem baccas tritas ex aqua calida, aut obolos duos cretenſis dictami tri
ti iridem ex aqua calida: quandoque etiam accipiebat abrotani drachmam, illique addebat baccas ce-
dri, & anyſum, omniaque ex cyatho muſti dulcis terebat, atque illis alterum vini veteris cyathum ſuper
infundebat, potuique ante inuaſionem dolorum dabat. Huius etiam tanquam non contemnendi me
dicamenti meminit, quod accipit myrrhæ, dictami ſingulorum obolum, anyſorum duos obolos, tan-
tundemque nitri, quæ omnia ex cyatho muſti dulcis ſunt terenda, ac additis duobus aquæ calidæ cya-
this potui danda; ſi tamen prius grauida ſit calida aqua lota. Dixit autem præterea & hoc eſſe vtile,
vt accipiatur mellis, & reſinæ terebinthinæ æqualis portio, addito duplo oleo, ac vino odorifero, & ſua
uiſſimo. Ego uerò cùm difficilis ſit partus, ſolitus ſum (quemadmodum etiam dixi, vbi de ratione edu
cēdi mortuum fœtum agebatur) dare bibendum oleum amygdalarum dulcium, aut etiam amararum,
ductus quidem ab ipſa ratione, quia vim inſignem molliendi, aperiendique habet, cui & experientia ſæ
piſſimè atteſtata eſt. Dioſcorides verò in hac re & ipſe multa laudauit, ſicut dictamum cretenſe: ut &
Hippoc. paucedani etiam ſuccum mirificè prodeſſe ait, folia marubii, periclymeni ſemen, radicem lauri
alexandrinæ, ſi pondere ſex drachmarum ex vino bibatur. Immò & aliqua eſſe ait, quæ plurimum ap
penſa conferunt, vt ciclaminis radix, anagyris etiam, quam tamen ſtatim à partu abiiciendam ait: præ-
terea & iapſis fœmori alligatus, item & ſamius lapis, qui & geſtatus vim habet conceptum ſeruādi: ait D
& lapidem ætitem fœmori alligatum poſſe præſtare, vt ſine dolore mulier pariat. Multa etiam ſuffita
parienti mulieri poſſunt eſſe vtilia, in quibus hæc ſunt, quorum Hippo. in lib. de Morb. mul. meminit,
nempe vt reſina, vel cumino, uel pini cortice vulua ſuffiatur. Poſtremò verò Hippo. eodem libro, vbi
omnino difficilis eſt partus, atque per plures dies mulier parturiens doloribus torquetur, confugit ad
ſanguinis miſſionem: cēſet autem venas in talo eſſe cædendas, ac pro ratione virium ſanguinem eſſe de
trahendum, ſi tamen iuuenis mulier ſit, & multo ſanguine abundans, & eo detracto, mox eam calida
aqua, in qua cortices lauri efferbuerint, eſſe lauandam, deinde verò dari bibenda dictamum creticum,
& ſemen uiticis pari portione ex uino albo vel aqua: ſubiici uerò chalbanum, lauri baccas, roſaceo exce
pta ex lana. Addit autem præterea idem Hippo. in lib. de Superfœta. quòd cùm adeò difficilis eſt par-
tus, vt medici ope egeat, puer editus in lucem, non poteſt eſſe admodum validus, & uiuax: vnde conſu-
lit, vt neque umbilicus præcidatur, donec mingat, ſternutetve, aut uagiat, utque mater illi, quàm magis
poteſt, proxima ſit; ac mulſam dari ſitienti puero, & tunc demum præcidendum umbilicum, cum intu
meſcit, ac mouetur puer, ſternutatque, aut vocem ediderit: alioquin enim, cùm non intumeſcit, neque
moue-

A moueretur opportunò tempore, non fore vitalem, uel ſuperſtitem eum exiſtimandum eſt. Edito autem in lucem partu, aliquando ſecunda non prodit, ſed interius retinetur, quæ non parum negotij interdum faceſſit puerperis, periculumque illis inſigne affert: vnde & ad medicum præterea pertinet procurare, vt illa & citius, & facilius, quàm fieri poteſt, excutiatur. In cuius eductione primum Hippo. præceptum in eodem libro nobis traditum, eſt hoc, vt illa cum trahentem obſtetricem non facilè ſequitur, ui non attrahatur, ſed leuiter, & facilè alioquin etiam poterit ſequi inflammatio, ſed paulatim educenda: nec in præſentia in his recenſendis ero longior, quæ idem Hippo. ibidem refert, quibus docet, quo pacto poſſit ſecundina paulatim, & ſine vi aliqua trahi. Primum enim ait, quòd ſi lanæ mollis, & magnus cumulus ſubiiciatur parienti mulieri, quo partus, cùm editur, excipiatur, ſicuti lana paulatim ſubſidet, & depreſſa cedit, ita & paulatim ſecunda ab eius pondere trahitur: Vel ſi vtres duo ſimul deligati ſupponantur, quo loco partus deſcendens recipiendus eſt, ſubiecta eis lana, qui mox ſpecillo perforandi ſunt, vt paulatim his conſidentibus, dum aqua effluit, deſcendens partus vmbilico paulatim detrahat ſecundam. Quibus & alia multa addit; verum hoc tempore amplius hæc nullibi ſunt in vſu. Nam obſtetrices commodè aprehenſo umbilico manu, qua poſſunt facilitate attrahentes nituntur ſecundam educere: quòd ſi illis non ſuccedat, vſæ conſilio Pauli umbilicum præciſum coxæ alligant, donec natura ſoluto nexu, quo ſecunda hærens vtero non ſequebatur fœtum, tandem excernatur, aut (ſi-
B cuti & Aetius monet) paulatim putreſcens in ſaniem diſſoluta effluat; neq; inde turbari debemus. Procurandumque eſt, vt occurramus ſymptomatibus, ſi quæ ſint, quæ moleſtiam faceſſant. nam ab elatis vaporibus ſolent tum caput, tùm ventriculus malè affici, quibus occurrendum eſſe ait ſuffumigiis aromatum, præcipuum verò eſſe ait cardamum. Monent præterea ijdem, quòd dum obſtetrix rem hanc tractat, non trahat umbilicum, aut ſecundam ſecundum rectum, ne occaſioni ſit, cur procidat uterus, ſed adacta manu in uterum obliquè modò in vnam, modò in aliam partem diſtrahat. Neque tamen his duntaxat agendum erit, ſed & alijs præterea remediis auxilium afferre nitemur, primumque ſternutamentis, quæ, ſi valentior fuerit mulier, quantò maiori vi concitabuntur, eò etiam magis prodeſſe poterunt, & medicamentis, quorum immenſa eſt ſylua. Gal. enim. 11. de Sympl. medic. facul. caſtorem eſſe optimum ait, ſi quantum eſt cochleare cum pulegio, & calamentho ex mulſa exhibeatur. Dioſcor. laudat mergi iecur, ſi eius duæ drachmæ potui ex mulſa dentur, item pulegium, calamenthum, dictamum, thymum, ſaturegiam, œnantes etiam ſemen, caulem, & folia cum mulſo, & ſemina luteæ uiolæ ad drachmas duas, quæ & cum melle ſuppoſita non parum proſunt, & multa alia, quæ à nobis, & dũ de ſuppreſſis menſibus fuit habitus ſermo, & dum de excutiendo fœtu mortuo, & hic, de reddendo faciliori partu expoſita ſunt. Quare iam ad alia, quæ ad hanc tractationem non minus pertinere cenſui-
C mus, ſermonem conuertamus, & finem huic capiti imponamus.

De mola & aliis uitioſis, monſtruoſisque conceptionibus & partubus. Cap. XXV.

CVm hactenus egerimus de vitijs, & morbis, quæ circa ablatam, vel imminutam fœcunditatẽ verſantur, quatenus ad cõceptionem pertinet, & ad geſtationem, & partum, & ex parte etiam, quantum ad vitiata horum officia: In præſentia modò de illis ſermonem habebimus, quæ attinere videntur ad vitiata, & corrupta officia generationis facultatis, quantum poteſt pertinere ad rationem rei, quæ concipitur, generaturque, & tandem in lucem editur, nempe quando aut molæ generantur, aut monſtra, & tandem alia, quæcunque ſunt præter proprium naturæ inſtitutum: quæ quidem differunt pro ea ratione, qua ab ordine, & ſtatu naturę maior fit in conceptione abſceſſus, & maior facultatis generatricis, & formatricis error. Nam cùm ſemper is ſit naturæ ſcopus, vt id generet, quod in ea ſpecie abſolutiſſimum, ac perfectiſſimum, & pulcherrimum eſt, (ſemper enim eò tendit omnis naturæ induſtria) ſi inde aberret, non eſt id naturæ culpa factum, ſed potius aut materiæ, aut inſtrumentorum, aut loci, in quo fit conceptus, & generatio, defectu, & uitio. Cum.n. fœtus generatio
D fiat à facultate formatrice, quæ natiuo calore, & ſpiritu, qui in ſemine eſt, tanquam proprio & proximo vtitur inſtrumento, tranſmutare poteſt materiam, quæ tùm ſemen prolificum eſt, tùm verò ſanguis menſtruus. (Neque enim in præſentia volumus eã queſtionem in examen ducere, quæ inter peripateticos, & medicos vertitur: nempe an ſemen ſolum efficientis rationem habeat, ſanguis verò menſtruus ſolum materiæ, vt Ariſtote. ſenſit: an ſemen & materiæ, ex qua membra, quæ ſpermatica ab eis dicuntur, ortum ducunt, rationem habeat, & agentis, efficientiſque, quemadmodum plerique medicorum, præſertim verò Gal. vbique contendit: nam nihil, quantum ad conſiderationem preſentem pertinet, referre videtur, hoc ne, an illo modo ſentiamus; ſatis.n. liquidò id conſtat, quòd calor natiuus, qui in ſemine eſt, vnà cum ſpiritu ſunt tanquam proximum, & proprium formationis, & generationis principium efficiens, quod aptam materiam, ſiue illa ſanguis menſtruus ſit, ſiue ſemen, ſiue vtrunque, afficiens, & tranſmutans, tandem fœtum generat, & conformat) cùm ergo facultas formatrix, quæ in ſemine eſt, vſa (vt diximus) ſpiritu, & natiuo calore, tanquam inſtrumento, eas vires habet, vt materiam ſubiectam poſſit

A Hippoc.)lac non apparet. Quanquam res hæc mihi non parum dubia videtur, cùm in mola multa ſit
ſimilitudo cum prægnantibus,tùm in aliis,tum in hoc, quòd plerunque menſes ſupprimuntur. Poteſt
autem(vt & quinto Aphor. Hippoc.teſtatus eſt)ſuppreſſis menſibus lac in mammis procreari, licet mu
lier non habeat in vtero:vnde neque ſignum hoc omnino certum eſſe poteſt. Quanuis autem inter ini
tia difficilis ſit horum diſcretio,progrediente tamen tempore facilior ſit; quia neque motus eſt ita fre-
quens, & apertus in mola, ſicut in habente in vtero:& præterea,dum ea, quæ molam habet,decumbēs
ſe in latera vertit, videtur percipere quaſi pondus quoddam,quod vertitur, & monetur in illud latus,
in quod ſe mulier vertit. Ariſt. autem naturam molæ expoſiturus, licet alia interpretationis forma
vtatur,in eandem tamen ſententiam tendit:ait enim quarto.de Gener. anim. molam gigni eo modo, Cap.7
quo ea,quæ elixata ſiunt ex inquinatione, quam græci μόλυνσιν appellant,quæ imminuta,& imperfecta
eſt concoctio. Quarto autem Meteor.affectus,qui quidem ſunt effectus caloris concoquentis, ſubie-
ctum humidum,vel materiam appellat. Et cùm concoctionis alia ſit differentia,quæ ὀπτήσει, hoc eſt
aſſationi ſimilis eſt:alia,quæ elixationi:cùm à materia ſuperatur, ſequitur cruditas, quæ græcè ὠμότης
dicitur:cùm verò neque omnino ſuperior eſt,neque etiam penitus vincitur, ſed aliquo modo eam trāſ
mutat,verùm languidè,& imperfectè,præ imbecillitate caloris,tunc ſit inquinatio, vel (vt græci aiunt)
B molynſis,quæ eſt debilis,& imperfecta concoctio,mediaque inter concoctionem, & cruditatem. Cùm
ergo natiuus calor,& ſpiritus in ſemine adoritur materiam menſtrualem in vtero, vt eam concoquat,
tranſmutetque ad naturam foetus,tandemque ad vitam perducat,neque eam omnino,vt par eſt, ſupe-
rare,& perficere poteſt,inito veluti certamine(vt ipſe ait)de vita,cùm non poſſit quidem id conſequi,
ut vitam illi impertiatur, quia imbecillior eſt,quàm vt id conſequi ualeat, quaſi crudam quandam, &
rudem carnem procreat,vitæ,animique expertem. Ex quibus omnibus patere poteſt, quàm ſibi mu-
tuò conſentiant Hippoc.& Ariſt. quantum ad cauſas, & naturam, & differentias molæ: uterque enim
unam eius differentiam nouit,vterque eandem cauſam generationis molæ eſſe putanit:nam ambo mo-
lam fieri non poſſe exiſtimarūt ſine virili ſemine:quibus decimoquarto de Vſu partium ſubſcripſit Gal.
Ariſt. nanque molam à verò conceptu differre ait,quòd propter defectum caloris ſit mola, quia nō po
teſt facultas formatrix vſa tanquam inſtrumento calore natiuo, ſuperata materia ad perfectionem,&
ad vitam eam perducere. Hippoc. verò fieri voluit molam, cùm plurima eſt mēſtrua materia,exiguū
verò,vitioſumve ſemen, & proinde quod nequeat materiam illam vincere, ſed ab ea potius uincatur:
vnde neque efformare, neque vitam impartiri poteſt. Vnde ſatis patere poteſt hos omnes ſenſiſſe, ſe-
men virile neceſſarium eſſe,imbecillum tamen,& impotens, effectumque cruditatis, vel infirmioris ca-
C loris eſſe molam.Quare non poſſum non plurimum admirari, quo pacto poſteriores medici, viri alio
quin omni ferè exceptione maiores,tàm græci,quam arabes, rem adeò apertè confundant,vt uix quid
de ea ſenſerint,quis poſſit deprehendere. Nam Paulus tertio ſuæ Medicinæ libro voluiſſe uidetur, mo
lam eſſe tumorem ſcirrhoſum in vtero excitatum,qui interdum os vteri,interdum illum vniuerſum oc
cupat,ac deorſum detrahere ſuperpoſitas partes videtur,qui,dum tangitur,quaſi lapideus videtur,quē
corporis ſequitur extenuatio,eiuſdemque malus color,ac appetentiæ cibi defectus, menſium ſuppreſ-
ſio,mammarumque tumor,adeò vt grauiditatis opinionem afferat. Cui ſententiæ ſubſcripſit lib. deci
moſexto ſuæ Medicinæ Aetius,qui apertius etiam hanc ſententiam interpretatur,cùm dixerit ſcirrho- Cap.
ſum hunc tumorem interdum inflammationi ſuccedere, quemadmodum ſæpe & aliarum partium ſcir- 82.
hi fieri ſolent,tranſeunte inflammatione in ſcirrhum:aliquando verò ab vlcere, cui caro ſupercreuerit,
ortum habere.reliqua verò omnia ferè ex Paulo deſcripſiſſe viſus eſt;niſi quòd addit nomē habuiſſe mo
lam hanc à grauitate,& difficultate ad motum,quam habet mulier,quæ hoc affectu laborat. Quanuis
& cuiuſdam philoſophi ſententia videtur hoc etiam aſſeuerare, molam præterea aliquando conſiſtere
retentis menſibus,ac multo eo ſanguine in vtero congeſto, vt vxori illius philoſophi eueniſſe ait, quæ Trac.2
cùm primum concepiſſe putaretur.mox magis aucto ventris tumore, ac œdemate pedes occupante,eā Cap.18
D aqua intercutem laborare cenſuerunt: vnde illa accepto decocto rerum attenuantium, & aperientium
ex vino odorato,excreta multa cruoris copia, ſtatim ferè libera euaſit. Auic. verò vigeſimaprima Fen
ſui Canonis oēs has horū auctorū ſentētias,tā priorū,q̄ poſteriorū in vnū caput collegit,& quaſi eos cō
ciliaturus,videt̄ ſētire multas eſſe differētias molæ:nā & aliā eſſe,qua flatu uēter inflat̄,ait:aliā,in qua vē
ter tumet ex multo cōgeſto ſāguine in vtero vna cū alijs excrementoſis humoribus,quā ex Aetio deſū-
pſit: Tertiā verò molæ differētiā cēſuit eſſe illā,cuius Hipp.Ariſt.& Gal.meminere,in qua gignit̄ in vtero
caro illa rudis,& informis,adeòq; dura, vt neq; ferro ſecari queat. Addit tamē huic horū ſentētiæ, qḋ
duplex eſt iſtius carnis generatio in vtero:nā interdū ortū habet(vt ipſe ait)ex ſanguine in vtero conge-
ſto,qui ibi vi immodici vteri caloris concreſcens induratur: interdum verò ſit ex coitu, in quo tamen
vis ſeminis maſculi non comprehenditur à materia menſtruali,& ſola ea vis recipitur, quæ ad mulie-
rem pertinet. Quanuis autem viri hi in maximo ſemper honore habiti ſint, nec immeritò quidem mi-
hi tamen hi hallucinari videntur,fuiſſeque oblitos eorum,quæ apud ſuos præceptores, & Ariſt. legere
& eorum,quæ ipſi etiam literis tradidere. Nam cùm de hydrope vteri, deque eius inflatione,ac præ-
terea de illius ſcirrho, & ſcirrhomate egerit, videre non poſſum, cur de his eiſdem in capite de mola
eſſet neceſſe agere,cùm hæc,quorum in hoc capite meminit,nihil ab illis differant. Quod autem Auic.
de mo-

A tione reſpondent. Sunt quidem eædem vaſa ſeminaria, & teſtes in maſculis, & foeminis, & ab eadem
parte ſuam trahunt originem: nam alterum à vena, & arteria, quæ à vena caua, & magna arteria deriuā
tur, ad renem autem ſiniſtrum pertingunt, & à iunioribus emulgentes nuncupantur: alterum & plerun-
que dextrum ſtatim à vena illa caua, & arteria itidem magna deductum, recto ferè itinere ad dextrum
teſtem defertur: ſicuti ſiniſtrum ad ſiniſtrum: nec in hoc vlla differentia, niſi quod longior in maſculis
via eſt, quàm in ſoemellis; quia vtero intra inferiorem ventrem teſtes in mulieribus annexi ſunt: in ma-
ſculis verò in ſcroto ſuſpenſi extra pendent, ſed & ea vaſa, quæ à teſtibus acceptum ſemen excipiunt, vt
id deinde in vterum effundant, quæ delatoria iuniores appellant: ſicut priora præparatoria, in maſculis
ad radicem penis delata in eius meatum, ſemen, cùm opus eſt, effundunt: in mulieribus verò ad vterum,
quo fit, vt longè ſint in fœminis breuiora. Non ſunt autem reliqua eadem in maſculis, & fœminis;
quia mas penem, ſcrotumque habet, caret autem vtero: fœmina verò vterum, vt habet, ita ſcroto, & pe
ne caret. Quanuis Gal. decimoquarto de Vſu partium expoſuerit, quonam pacto mutuò mares, & fœ Cap. 6
minę particulis æquentur ſaltem proportione: differant autem aliquo modo ſitu, & figura; quia ceruix
vteri ex proportione peni reſpondet: vterus verò ſcroto. ſed in mulieribus quaſi inuerſæ uidentur hæ
particulæ, & interius inductæ: in maſculis verò explicatæ, & exterius porrectæ: in mulieribus etiam te-
ſtes, & minores, & frigidiores, ſicut & ſeminaria vaſa, quo fit deinde, vt ſemen, quod in foeminis gigni-
B tur, imperfectius ſit, & minus coctum, & proinde nihil ipſum ſine ope maris facere poteſt. Harum au-
tem partium hæc ſunt officia: nam & his expoſitis, facilius deinde percipiemus rationem eorum affe-
ctuum, quibus illæ ſunt obnoxiæ. Vaſorum ergo illorum, quæ circa renum regionem ab arteria ma-
gna, & à magna itidem vena deriuata ad teſtes pertingunt, atque eò pertinentia multipliciter reuo
luuntur, officium eſt ſanguinem, qui materia ſeminis eſt, tranſmutare, & tranſmutatum ad naturam ſe
minis per concoctionem paulatim parare: vnde in illis incipit albeſcere, vt & lac per concoctionem in
mammis albeſcit: ſemper enim quicquid aliquid tranſmutat, ad ſui ſimilitudinem illud nititur immu-
tare. & quò magis propè teſtes accedit, eò magis (vt idem Gal. decimoquarto de Vſu partium expo- Cap. 11
nit, magis albeſcit. Quatenus verò ad teſtes, & eorum officium pertinet, non parum diſſentit Gale.
à peripateticis. Nam Ariſt. quaſi vilem particulam teſtes cenſuit, vt pote quam natura gignerit dun-
taxat, vt eſſent tanquam pondus quoddam, cui ſeminaria vaſa eſſent annexa; propterea quia illa ita ſer-
uari poſſunt, quoquomodo diſtenta, ex qua diſtētione ſeruatur præterea quædam quaſi armonia horū
vaſorum interſe, & cum aliis etiam venis, & arteriis, & tandem vniuerſæ compoſitionis corporis: ſicut
in cythera ſeruatur armonia fidibus diſtentis, quæ clauiculis appenſæ, vel alligatæ ſunt. Vnde neque in
teſtibus credidit eſſe vim gignendi ſemen prolificum: illis autem exectis corpus reddi effœminatum, ea
C ratione; quia illa quaſi armonia, aut tonus in vaſis remittitur. Gale. verò tantum teſtibus primo lib. de
Semine tribuit, vt illis maiorem dignitatem, quàm cordi uideatur tribuiſſe, cùm ait, cor quidem eſſe Cap. 16
vitę principium: teſtes verò benè viuendi cauſam, tantamque vim habere, vt vniuerſum ferè corpus ca-
lefaciant, & robur addant, fortitudinemque animi: nam exectis teſtibus languet, & effœminatum vn-
dique redditur animal, timidumque. nec modò languidus fit habitus corporis in maſculis, verùm & in
mulieribus, cùm caſtrantur: nam caſtrantur & foemellæ, quæ deinde eandem habent rationem reſpe-
ctu earum, quę caſtratæ non ſunt, ſicut & maſcula animalia, cùm caſtrantur, collata cum illis, quæ inte-
gra ſunt, ita vt re vera, quæ caſtrata ſunt, neque maſcula dici poſſint, neque foeminæ, ſed quoddam fe
tè tertium ab utroque diſcrepans. Nam & hoc teſtibus tribuit, quòd ab eis omnis ratio ſexus, tàm ma
ſculini, quàm foeminini progrediatur. Sed & teſtes alterum quoddam initium natiui caloris eſſe cen-
ſuit, ut cor primum ſit, alterum verò teſtes. Et proinde nihil deinde mirum videtur, ſi illis reſectis,
animal conſenuiſſe videatur, quaſi robore expoliatum, ac frigidius factum. Vnde ſpadones neque ve
nas deinde latas habere poſſunt, neque floridum ſanguinem, pulſus etiam perinde vt ſenes lāguidos, &
paruos habent. Præterea verò glabri, & imberbes caſtrati euadunt. Ex quo facilè patere poteſt, præ
ter id, quòd cauſa, & initium generationis, & perpetuitatis in animantibus ſunt ſecundum propriam eo
D rum ſpeciem, nempe eam ob rem, quia vim habent generandi ſemen prolificum: nam quanuis in ſemi
narijs uaſis ſit initium trāſmutationis; eius tamen abſolutio fit in teſtibus. ſi Gal. decimoquarto de Vſu, Cap.
part. credimus. à teſtibus autem vaſa alia ex denſiori, & neruea ſubſtantia fabrefacta, caua perinde, vt 10.
arteriæ, & venæ ortum habent, quæ quaſi miniſtri teſtium ſunt, elaboratū etenim in eis ſemen excipiunt,
atque ipſum per fiſtuloſum neruum, quo præcipuè conſtat penis, impulſum vi quadam in vterum mulie
ris eiaculantur; in eum ſiquidem neruum eiuſmodi vaſa deſinunt. Vnde & penis eſt & ipſum neceſſa
rium inſtrumentum ad hanc operationem. Verùm non quomodocunque ſe habentibus, tum his va
ſis, tùm verò & ipſo pene, commodè fieri poteſt ſeminis proiectio. Nam & neruum fiſtuloſum dilatari
oportet, vt facilius, & ſine vllo obſtaculo propelli per illum ſemen poſſit, quòd lenta quadam ſubſtantia
conſtat, & uaſa in ſe ipſa contrahi, & quaſi conuelli: ita nanque fit, vt maiori vi ſemen propellant. Vnde
in epilepticis, & illis, qui conuelluntur, ſi uehementior fiat motus ille, ſemen quoque effunditur vi il-
lius earum partium conuulſionis: fit autem illa contractio, & quaſi conuulſio, non quidem ex exiccatio
ne, inanitioneve, ſed potius ex eorum uaſorum plenitudine, quæ diſtenſa in latitudinem ſecundum lon
gitudinem contrahuntur, abbreuianturque. plenitudo verò tùm ex ſemine fit, tùm verò ex multo ſpi

ritu,

ritu,qui partim in ſemine mixtus cum eo confluit, tùm verò ex aliis partibus. Eò uerò mouetur ſpiritus, partim ex imaginatione,& deſiderio coitus:(imaginationi enim obediunt plurimum ſanguis, & ſpiritus)partim verò à calore concitato præſertim circa renes,& lumbos in agitatione,& motu,qui fit in re uenerea. Sed penem tendi, & ampliari oportet, vt adigi in genitalia mulieris membra poſſit, quod alioquin,quando flacidus,& mollis eſt, fieri omnino nequit. Vnde & ſenes,& frigidi impotentes ſunt,ad vſum venereorum, & ad generationem omnino inepti. Eos verò,qui veneris impotentes ſunt,& in eam,oblata occaſione,non concitantur,niſi id ex ætate acciderit, ἀπράκτους, quaſi nihil in re uenerea agentes,græci appellant. Intenditur autem penis ex flatuoſo ſpiritu,qui per arterias tempore,quo natura in venerem concitatur,motus(vt diximus) ab imaginatione, & deſiderio exercendæ veneris, excernendique ſeminis,collecti,& ſtimulantis(vt ſexto de Loc.affect.expoſitum eſt)expultricem,excreticemque facultatem:quo tempore & fiſtuloſus neruus & ipſe intentus magis dilatatur facultate ſua,ſibi à natura tradita,ſicut arteriæ,& cor,vim habent dilatandi ſe, quo dilatato ſpiritus cõfluens ab arteriis penis, quæ & pro ratione magnitudinis iſtius particulæ amplæ ſunt, & ora habent etiam in hos vſus latiora,nempe vt poſſit maior effundi ſpiritus copia, penem intendunt; & proinde, vbi penis,& nerus ille intentuus eſt,vt Ariſt.etiã quartaProblem.expoſuit,aut mingere non poſſumus, aut ægrè admodum. Vnde neque,dum venerem exercemus,vrinam quimus excernere.nam & vaſa ſeminaria, & reliqui meatus pleni & ſemine, & ſpiritu, intentique meatus vrinæ comprimunt, & quaſi claudunt. Ad actum itaque venereum,& vt commodè poſſit fieri generatio,neceſſariæ ſunt hæ omnes particulæ,quarum miniſterio natura vtatur,vt ex his, quæ hactenus dicta ſunt,poteſt unicuique eſſe perſpicuum. Præterea quacunque harum à ſuo munere deficiente,fieri poteſt impedimentum naturæ in progignendis liberis:qui quidem defectus,vel in ſeminis generatione eſſe poteſt,vel in eius effuſione: In eius ſanè generatione;quia aut id omnino non generatur,aut generatur quidem,verũ adeò modicum,vt non poſſit eſſe ſatis:aut generatur,ſed vitioſum,& ineptum generationi,& conceptui. Vt non progignatur ſemen genitale, in cauſa eſſe poteſt,vel materiæ defectus,quemadmodum in corporibus conſumptis præ macie,& quaſi contabeſcentibus,vel præ inedia,vel ex atrophia,& ex lõgo morbo,vel ex aliqua obſtructione in vaſis ſeminarijs,vel ex imbecillitate contracta in eiſdem vaſis, ſiue ex intemperie præſertim frigida in eis contracta,ſiue eorum laxitate,& diſſolutione. vnde illa nequeunt materiam aptam ad gignendum ſemen prolificum attrahere. Poteſt verò hoc itidem ortum habere ex vitio teſtium non attrahentium. Poteſt etiam & hoc contingere, ſicut, & frequentius ſolet contingere,non tantum ex defectu attractricis facultatis uaſorum, vel teſtium, quantum ex defectu concoctricis eorum facultatis:qui defectus uel poteſt eſſe proprius facultatis concoctricis, vel potius primariò pertinens ad facultatem contentricem,quæ facta imbecillis nequeat tantiſper contineri, donec quantum opportunum ſit,concoquatur,vt ſæpe in gonorrhæis ſolet euenire,quando ex laxitate,aut imbecillitate in vaſis contracta ſemen effluit, neque eatenus continetur, donec elaboretur, & rectè conficiatur in teſtibus, & ſeminariis vaſis. Sed de his quidem poſteaquã ſummarim,& quaſi per quandam generalem methodum hactenus egimus, non erit ab re, ſi magis particulatim de eiſdem ſermonem habeamus, primumque de ſeminis profuſione, quam græci gonorrhæam appellant.

Cap.6 (margin, beside "veneris, excernendique ſeminis"); margin letters A, B, C

De gonorrhæa, hoc eſt de ſpontanea ſeminis profuſione. Cap. XXVII.

Gonorrhœam latinè ſeminis profluuium, vel profuſionem poſſumus appellare, qui affectus nomen hoc à ſymptomate ſortitum eſt: hoc enim incommodum habet ille, quòd ſemen nõ bis vel nolentibus ex vaſis,in quibus continetur, aſſiduè effluit citra ullam venereis appetentiam,aut delectationem, immò & ſine vlla pudendi tentigine. Vnde licet ex vi uocabuli hoc ſeminis profluuium ſignificetur,quod purum eſt ſymptoma,ſicuti & alui profluuium,& ſanguinis,ab eo tamen tanquam à re notiori,& ſenſibus magis manifeſta affectum ipſum, qui iſtius ſymptomatis in cauſa eſt,deſcribere ſolemus,quique nobis rationem curationis poteſt indicare. Porrò ergo hoc nobis procurandum ſubinde videtur,vt in cognitionem cauſæ ueniamus,quæ iſtius profluuii citra ullam imaginationem,aut uoluntatem auctor ſit. Facile verò has cauſas,& earum differentias aſſequemur, ſi animaduerterimus, & conſiderauerimus eos,qui hoc incõmodo tenentur,ex quibus occaſionibus ab eo correpti ſint:nam benè perpenſo hoc,nempe quo pacto occaſiones illæ immutare,& afficere corpus poſſint,facilè in cognitionem cauſarum tandem perueniemus. Videmus itaque quoſdam ex nimia veneris abſtinentia in gonorrhœam incidere,præſertim verò, ſi prius ea vti aſſueuerint:& hi ſæpe ex reditu ad uenereum vſum curati ſunt à gonorrhæa. Alii verò contra, ex immodico coitu ab hoc affectu correpti ſunt. Nonnulli præterea ex laboribus,maximè verò illis, quibus lumbi,& dorſum immodicè exercentur,ac renes caleſiunt,vt in equitatione longiori, & incommoda, præſertim ſi ille non ſit aſſuetus illis laboribus: item ſi dorſum ſolaribus radiis fuerit expoſitum: ſi fuerit etiam ille, qui laborat, uſus D

A rat,vſus veſtibus nimis calefacientibus,vel zona ſuccintis , quomodo dorſum magis caleſit . Quibus ita
conſideratis,illud prætere a addendum eſt,quòd cùm omnis excretio,quæ fit in corpore viuente,neceſ-
ſe ſit,vt referatur vel in facultatem expultricem,excretricemq́; fortiorem, quæ concitata ſit tùm à mul
titudine,tùm ab acri,vel alioquin noxia qualitate eorum,quæ excernenda ſunt,vel in facultatem conten
tricem imbecilliorem,quæ continere cùm nequeat,quæ alioquin eſſent continenda,ea effluere ſinit.Po-
teſt ergo eſſe in cauſa profluuij ſeminis eius multitudo,quę congeri poteſt,vel ex continentia à coitu,vel
ex ea victus ratione,qui poteſt multum progignere ſemen,quo copioſo congeſto,cùm graue incipit eſſe
vaſis,in quibus continetur,illud effluere permittunt,aliquando quidem paulatim,vt fieri in gonorrhæa
ſolet:aliquando verò confertim,vt in nocturnis pollutionibus nonnunquam fieri ſolitum eſt.Interdum
verò (vt & Auicenna teſtatur) ab acrimonia ſeminis hoc contingit:vnde ſæpe illi,qui hoc affectu tentan-
tur,percipiunt partes,per quas effluit ſemen,morderi,& vellicari,abradiq́; : inmò & vlcerantur nonnũ
quam,vt & inde ſequatur vrinæ ardor:quod quidem neque aliunde accidere poteſt,niſi ex vitioſa, & a-
cri natura ſeminis;& id in ijs ſolet contingere,in quibus multa eſt cacochymia,& ſanguis, ex quo ſemen
gignitur,vitioſus eſt.Hoc verò inde poteſt apertè percipi,quòd in hac gonorrhęæ differentia fit excretio
materierum quarundam diuerſorum colorum:aliquando enim ferè puri ſimiles ſunt , interdum loturæ
carnis,ſæpe etiam & luteo colore,interdum & viridi infectæ videntur.At verò cùm immodicum veneris
B vſum ſequitur,non poteſt referri niſi in imbecillitatem contentricis facultatis,cùm id nequeat fieri , niſi
quia ex immodica euacuatione cùm ſeminis,tum verò ſpiritus vaſa languidiora redduntur,pręterea ve
ro & laxiora:ex laboribus enim venereis,quæ ad dorſum,& renes pertinent,caleſiunt,caloremq́ue vaſis
impertiuntur:vnde ea etiam laxiora redduntur:cui & frictio genitalium partium accedit. Eandem etiã
cauſam eſſe puto,cur ex equitatione , & tandem ex calefactione præſertim dorſi gonorrhæa aliquando
oriatur : laxiora nanque vaſa reddita ex calidiori contracta intemperie,imbecilliora euadunt.Quanuis
& hoc addi poſſit,nempe quòd copioſior materia vi illius caloris trahitur ad hæc vaſa,quæ languidiora
facta,eam non retinent,ſed effluere ſinunt.Poteſt præterea & humidior intemperatura in cauſa eſſe,cur
fiat imbecillior facultas ea,ad quam pertinet ſemen continere. Refert autem Auicenna fieri ſeminis in-
terdum hanc effuſionem ex conuulſione,cuius participes fiunt partes hæ ſemini continendo procreatæ,
vt in epilepſia,& corporis conuulſione:interdum verò ipſis his vaſis nimium exiccatis, & præ nimia ſe-
minis per coitum euacuatione:ait tamen hanc effuſionem fieri cum tenſione genitalium,non autem ci-
tra eam,vt in vera gonorrhæa ſolet accidere.Mihi ſanè hoc non videtur prætereundum,& ſilentio inuo-
luendum,quòd aliquos eſſe in præſentia audiui,qui dicant gonorrhæam ita proprium eſſe maſculorum
affectum,vt in fœmellis nunquam contingat : quando verò aiunt ſe gonorrhæa teneri , potius menſtruis
C albis,quàm ſeminis profluuio laborant.Sed profectò videre nequeo, vnde adducti hi audeant hæc affir-
mare,præſertim ſi velint ſequi Hippocratis,& Galeni decreta;cùm & perinde in fœmellis,atque in viris,
ſint tàm teſtes,quàm ſeminaria vaſa,& eundem vſum habentia. Niſi fortaſſe velint affirmare mulieres
non æquè,ac viros ab immodicæ veneris vſu , aut ab eiuſdem nimia abſtinentia , & à nimia calefactione
dorſi,ac id genus alijs lædi poſſe.Et ſi velimus rectè illa,quæ de his ab ipſis auctoribus literis tradita ſunt
extimare facilius etiam poſſunt hæc contingere mulieribus,cùm imperfectiora ſint,debilioraque,& fri-
gidiora hæc membra in fœminis,quàm in ſexu virili.Immò multæ mulieres,que prudentiores ſunt , no-
runt diſtinguere,quando alba menſtrua,& quando ſemen profluit . Appellant autem gonorrhæam no-
ſtrates vulgari nuncupatione deſcolamento:ſicut biancure, menſtrua alba.Non eſt autẽ difficile diſcer-
nere ſuis notis omnes has differentias profluuij ſeminis , ſi quis memoriter tenuerit ea , quæ de cauſis
illius profluuij dicta ſunt. Nam cùm ex ſeminis abundantia id accidit , vel ex præcedentis victus ratio
ne , nempe ſi illis fuerit ille vſus , quæ ſemen plurimum procreant : ſi præterea, cùm ſoleret venere quan
doque vti , nunc ſe præter morem contineat : præterea verò quidam quaſi quoddam pondus in parti-
bus ad teſtes pertinentibus percipiunt : iuuantur verò plurimum vſu veneris,præſertim modeſto.Quòd
D ſi ex vitioſo,& acri ſemine habeat originem , indicabit victus præcedens cacochymus , vel alioquin vi-
tioſus congeſtus ſanguis,item color eorum,quæ in gonorrhæa excernuntur , ardor vrinæ , & excoriatio
viarum,per quas fit excretio . Quanuis poſſit interdum contingere , quòd ſemen ipſum corrumpatur,
vel quia fuerit diutius retentum , vel ob intemperiem vaſorum , in quibus detinetur , ac deinde ex pu-
tredine , & corruptione malam , & acrem naturam contrahat . Præterea præcedentes cauſæ , quæ ſen-
ſibus ſunt manifeſtæ , poſſunt indicare iſtius affectus rationes differentes,ſicut immodica venus , & la-
bores præſertim , à quibus renes , & dorſum calfiunt , itidem & indumenta . Intemperiem verò humi-
dam oſtendet ſemen humidum , & fluidum ferè aquoſum . His autem in hunc modum expoſitis , ad
curationem tranſeundum ; niſi fortè prius quis cupiat quorundem problematum ſolutionem . Pri-
mum cur,& quomodo fiat ea ſeminis excretio ſine intentione colis , cùm ita in coitu facilè tendatur , ſi
ne etiam vlla eius cogitatione . Deinde cur idem ſemen effluens , vel excretum per eaſdem particu-
las in voluntaria venere tantam concitet voluptatem , & delectationem , & itidem in nocturnis pollu-
tionibus:in ea aũt,quæ præter voluntatẽ fit,emiſſione nulla prurigo,nullus pcipiatur ſenſus voluptatis .
Nõ tendi colem in gonorrhæa putamus;ppeaq(vt ſupius diximus)intẽditur penis confluente ſpiritu,&

ſanguine per venas, & arterias, quæ amplæ pro ratione magnitudinis iſtius particulæ plurimum ſunt. A
Mouentur autem vel ex imaginatione, & deſiderio coitus: (poteſt enim imaginatio mouere ſanguinem
& ſpiritum, vt paulò ante diximus) aut ex calefactione lumborum, & dorſi, ſicut noctu multi expergę
fiunt intento cole, cùm tamen neque imaginarentur, neque ſomniarent aliqua, quæ ad rem venereã per
tinerent: quod præſertim illis accidere ſolet, qui in dorſum dormientes decumbunt; nam ita magis incã
leſcunt lumbi. Vnde cùm in gonorrhæa ſine vlla imaginatione, & veneris appetentia ſemen profluat, &
paulatim, non autem confertim, non etiam mirum videatur, ſi penis tunc temporis intentus non arriga
tur. Et ea forſitan ratio eſt, cur ſine vlla voluptate fiat ea ſeminis effluxio: nempe quia non confertim, &
impetu fertur ſemen, ſed paulatim. quæ verò paulatim mouentur, & particulas immutant, illa neque vo
luptatẽ inſignẽ, neq; dolorem afferre pñt; ſed ea tantum (vt duodecimo Meth. expoſuit Gale.) quæ vehe
Cap.7 menter, & confertim tranſmutant partes ſenſu præditas. Cui & id accedere videtur, ꝙ ſemen, quod in gõ
norrhæa effluit, cũ ideò effluat, quia contineri diu nequit, & proinde neq; poſſit eſſe exquiſitè concoctũ,
ſed potius crudum: idcirco & languidius eſt, neq; potens ita afficere corpora, per quæ fertur. Sed tandẽ
de iſtius affectus curatione agendum eſt: quæ quidẽ curandi rõ cùm præſertim à morbi natura accipia
tur, pro varia ẽt, & diuerſa differentiarũ natura, particulatim varia, & diuerſa erit. Vñ, qñ à multitudinẽ
ſeminis ex continentia præter conſuetudinẽ ortum hẽt, reditus ad venerem, modo liceat, & modeſtè id B
fiat, poterit gonorrhæam tollere. ſin aũt id non liceat, tenuiori victu obſiſtendũ erit, quò minus copio
ſum ſemen congeratur, præterea exercitatione, & opportunis laboribus, abſtinentia à ſpectaculis, collo
quijs, & cõgitationibus, quæ deſiderium venereorum excitarẽ poſſunt, inſuper etiam eorũ vſu, quæ exic
cate ſemen pñt, ſicut illa vitandã, quæ ad ſemen augendum non parum faciunt. Sin autem is affectus nõ
ita ex continentia ortum habuerit, vt potius ex victus rõne, quæ apta ſit ad plurimum ſemen progignen
dum: primum immutanda erit victus rõ hæc in eam, quæ contra potius faciat ad exiccandũ, & imminuẽ
dum ſemen, tàm in cibo, & potu, quàm in exercitationibus, & laboribus, de quibus ſuo ẽt loco aliquem
ſermonem ſumus habituri. Difficilior verò curatio eſt, qñ fit ab acri ſemine, quod ex cacochymia ortum
habeat. Nam aut hæc cacochymia occaſionem hẽt ex mala victus rõne, ſiue illa ad cibos, & potus perti
neat, ſiue ad inordinatas, & non opportunas motiones, ſiue ad aerem & anni conſtitutionem, ſiue ad qd
piam aliud, quodcunque illud fuerit: Aut occaſionem hẽt ex intemperie membrorum, præſertim verò
iecinoris, vel ventriculi: tunc. n. erit opus eas occaſiones tollere, & victus rationem mutare ad eã, in quã
boni ſucci generentur, ſi prauus victus fuerit iſtius affectus in cauſa. Sin autem intemperatura aliqua in
ternorum viſcerum, illa etiam erit corrigenda. Quo autem pacto internorum viſcerum intemperaturæ
cognoſcantur, & curandæ etiam ſint, in libris ſuperioribus abundè à nobis fuit expoſitum. Prӕterea verò C
& congeſta iam cacochymia purganda erit, dummodò tamen medicamentis vtamur, quæ neque violẽ
ta admodum ſint, neque admodum acria, ne acrimoniam addant acrimoniæ ipſorum humorum, inſu
per illis ſemper aliqua immiſceamus, quæ vim habent modeſtè aſtringendi, nempe quantum poſſit eſſe
ſatis ad robur addendum vaſis ſeminarijs, & renibus, qui & ipſi in hoc affectu laxiores, & infirmiores e
uadunt. Medicamenta verò huic affectui accommodata mihi imprimis videntur; caſſia noſtra ægyptia
addito præſertim rhabarbaro, vel myrobalanis, vel maſtiche, item manna, tamarindi, ſyrupus roſaceus
ſolutiuus dictus: inter compoſita verò electuarium lenitiuum appellatum, & diacatholicon, item dia
ſebeſten, illud præſertim citra ſcamonium, itidem & diaprunon. Quibus ita peractis, erit res tractanda
rebus modeſtè aſtringentibus, tàm interius, quàm exterius adminiſtratis. Quanuis neque id mihi ſub ſi
lentio tranſeundum videtur, quòd ſæpe vidi eos, qui voluere eiuſmodi ſeminis profluuia importunè, &
violenter ſiſtere, præſertim anteaquàm corpus ab excrementis purgaretur, alios à bubonibus fuiſſe cor
reptos, alios verò ab inflammatione teſticulorum, alios renum, & lumborum doloribus, alios alijs affe
ctibus vexatos. Sed neque hoc mihi prætermittendum videtur, quòd ſæpe vidi ſimilem gonorrhæam ſe
cutam eſſe tanquam proprium quaſi morbi gallici ſymptoma, quòd nunquam tolli potuit, niſi prius cu
rato eo morbo, aut epoto decocto ligni guaiaci, aut ſalſæ periglię, vel periglię, aut alijs huic morbo ap D
tis medicamentis. quòd ſi aliquando ſint viſi aliqui fuiſſe curati, paulò poſt aut cruſtoſis vlceribus tentã
ti ſunt, aut artuum doloribus. Profluuium autem ſeminis, quod ob laxitatem, & imbecillitatem vaſo
rum ſeminalium ortum eſt, aut ab immodica venere, aut ab excalfactis renibus, tollendum eſt rebus re
frigerantibus, tàm interius, quàm exterius adhibitis: vnde & cibi, qui hanc vim habeant, vtiles erunt,
ſicuti ſunt perdices, pulli gallinacei, turdi, auiculæ, turtures etiam, quæ aliquo aſtringente condian
tur, vt malo cotoneo, meſpilis, vua acerba, fructu oxiachantho, quam creſpinam vuam nunc appel
lant, ſicuti etiam oua recentia, in quibus imprimis inſperſi ſint puluetes lapidis coralij, margarita
rum, boli armeniæ, terræ lemniæ, rhus abſoniorum, raſuræ eboris, & id genus aliorum. Fercula ve
rò ex farre, & oriza, ex oxiacanthe vel granis acerbæ vuæ. Inter legumina verò lẽticula abiecto priori iu
re: ſed neque braſicæ exquiſitè coctæ, abiecta itidem priori aqua, ſunt inutiles, & quæcunq; tandẽ aſtrin
gunt, & aliquo modo ſiccant. nã Paulus huic atteſtatur ſentẽtiæ: Sed & medicamenta huc ſpectare opor
tet; vñ & ſyrupus roſaceus prӕſertim ex roſis ſiccis, & myrtinus confert: nec ꝙ ex ſucco malorũ punicorũ
confectus eſt, eſſet inutilis: aliquando vero & huic immixtus ſyrupus de menta non erit inutilis. Decocta
etiam

A etiam ex rebus aſtringentibus, vt ex plantagine, polygono, cauda equina, myrto, rhu obſoniorum, quod arabes ſumach appellant, maſtiche, & id genus alia multa. Pulueres quoque multi fieri poſſunt huic rei vtiles ex margaritis, coralio lapide, bolo armena, terra lemnia, raſura eboris: electrum etiam, quod arabes charabe vocant, in puluerem redactum non parum laudatur, lapis etiam hæmatitis, & tandem omnia, quæcunque ſiccant, & aſtringunt. Exterius quoque & fomenta, & balneæ, & cerata, illitiquesq́; , vel olea adhibentur. ex oleis quidem roſaceum ad vſum hunc vtile erit, ſi lumbi, & perineum, & inferior ventris pars inungatur, præſertim verò omphacinum, præterea verò & myrtinum, & melinum, quod ex malo cotoneo fit: interdum verò, ſi putemus non eſſe validè refrigetandum, immiſcemus & maſtichinum, ex his & cerata, & illitiones, & cataplaſmata fieri poſſunt. Parata quoque apud apothecarios quædam vtilia in hoc affectu reperiuntur, imprimis verò vnguentum roſaceum à Meſue deſcriptum. & ceratum roſaceum, quod vulgò infrigidans Gal. nuncupari ſolet. valentius verò eſt ſandalinum vocatum vnguentum, quod expoſuit Nicolaus; item & valentius id eſt, quod nomen habuit à corticibus caſtanearum, ex quibus præcipuè conficitur: ſed valentius etiam eſſet, quod comitiſſæ appellat Nicolaus. Paulus ſanè & emplaſtrum diaphœnicon, hoc eſt ex palmulis laudauit. Sed & balneæ, vel inſeſſiones ex aſtringentibus, vt ex ſumitatibus rubi, myrto, œnanthe, capreolis vitium. & ſimilibus alijs decoctis ex vino accommodato, & aqua maximè prodeſſe poſſunt. ſed poſteaquàm incidit ſermo de balneis, id non videtur ſub

B ſilentio prætereundum, quòd & balneæ quædam naturales, mineralesq́; accommodatiſſimum remedium ſunt, præſertim verò quæ ferreæ ſunt. Vnde & vſus in cibis coquendis, & in vino diluendo aquæ, in qua fuerit extinctum ferrum vtilis admodum eſt. Lucenſes ergo, quæ à villa nomen habuere, & Gauderianæ Veronenſes optimæ ſunt epotæ, vt bibi ſolent, & quomodo balneis vti ſolemus. Balneæ autem, quæ in agro Piſano ſunt, ferreæ, & ipſæ, admodum (appellant autem eas Sancti Lucæ) optimæ ſunt, ſi in eis demergantur, qui hoc tenentur affectu ſupra lumbos vſque; neque tamen hæ bibi ſolent. Hoc tamen ego monerem, ſi quando inueteraſcat hoc ſeminis profluuium, antequam omnino ſiſtatur, tutiùs eſſe aliquo facili, & leui medicamento corpus expurgare. nam factis imbecillioribus illis particulis, natura iam aſſueuit multa excrementa cum ſemine expurgare, quæ omnino non eſt tutum ſiſtere, niſi prius quoquomodo corpore vacuato: quibus autem purgandum ſit, iam paulò ante expoſuimus. Quatenus verò ad victus rationem pertinet, de cibo, & potu ſatis ſupra diximus, quibus hoc addendum eſt ex ſententia Pauli, quòd inter initia præſtat vti quiete: mox verò, vbi vlterius curatio fuerit progreſſa, vtilis erit exercitatio, tanta tamen, vt poſſit & his particulis, & vniuerſo corpori robur addere.

C

De priapiſmo. Cap. XXVIII.

PRiapiſmus affectus eſt virilis membri, aliquando quidem eius proprius; interdum verò non eſt eius primarius affectus, (vt expoſuit Gal. ſexto de Loc. affect.) ſed arteriarum affectum ſequitur. Cap. 6
Eſt verò affectus, ex quo colis intenditur, & tàm in longum, quàm in latum augetur, perinde vt quando homo in venerem propenſus eſt; niſi quòd fit tentigo in priapiſmo citra omnem veneris appetentiam, immò ſequitur affectionem particulæ illius, quæ omnino præter illius naturam eſt. Nomen autem habuit à Priapo, quem tunc homo videtur imitari: Priapum enim, qui tanquam Deus hortorum cuſtos habebatur, fingebatur ſemper magno, & intẽto cole: vnde priapiſmus dictus eſt is affectus; quia ſimiles efficit Priapo illos, qui ab eo corripiuntur. Eſt autem perpetua, & diu manens hæc colis tenſio, neque fit ſicut in illis, qui excitantur in venerem, in quibus ex imaginatione, & deſiderio rei venereæ intenditur, & arrigitur penis, ſed citra deſiderium quidpiam, & vllam imaginationem permanet intentus. Aliquando verò (vt expoſuit Paulus) non eſt perpetua, & diu permanens membri virilis diſtentio, &

D arrectio, ſed vt intenditur, ita reſidet, & quaſi eſt quædam pudendi virilis palpitatio: quanuis (vt idem teſtatur) non ſit affectio hæc viris propria, ſed communis etiam mulieribus. Sequitur verò affectionẽ phlegmonodem valorum ſeminariorum: qui quidem morbus acutus plerunque eſt, vt pote qui ſæpius, niſi deſinat palpitatio penis, tranſeat in reſolutionem, aut conuulſionem, in quam ſi deſinat, citò pereunt: nã & venter inflatur, & frigido ſudore ſudant. rarò autem is morbus accidit. Ita autem & hæc, quæ præter naturam fit penis intentio, à ſpiritu, & flatu naſcitur, ſicut & cùm naturali ratione fit propenſio in venerem. Niſi quòd hæc à natura inſtituta eſt, neque ab alia re, quæ à natura ipſa aliena ſit, habet ortum, ſed tantum ſequitur (vt ſæpius diximus) imaginationem, & deſiderium rei venereæ concitatum plerunque à congeſto ſemine excitante, & quaſi euigilante expultricem facultatem. Illa verò neque imaginationem neque deſiderium, ſed aut generationem eiuſcemodi flatuoſi ſpiritus in fiſtuloſo illo neruo, quo colis conſtat, & id ex aliqua eius intemperie; & tunc is affectus proprius, & primarius eſt iſtius particulæ affectus; ſed hoc rarius ſolet illi contingere: Aut ſequitur motum flatuoſi ſpiritus in virile membrum ab arterijs ad ipſum pertinentibus, patefactis nempe earum oſculis. patefiunt autem harum arteriarum ora immodice, quando redundant eo ſpiritu, qui confeſtim, magno impetu, & ſine ordine mouetur in

eis.Solet ſanè affectus is frequentius moleſtare iuuenes,quàm ſenes,& eos imprimis, qui copioſum ſe- A
men ſolent progignere,ac veneri,frequenter:vti,deinde præter hanc conſuetudinem ab ea abſtinent;eũ
tamen neque exercitatione,aut alia huic officio accommodata ratione victus procurent, vt copia ſemi
nis reprimatur,ſed præſertim quando horum frequens veneris libido accenditur.Frequentius etiam ex
citari priapiſmus ſolet in illis,qui & ſi alioquin caſti,& continentes ſunt,delectantur tamen ſpectaculis
& imaginibus,vel etiam ſermonibus,quibus memoria veneris expergefit. Sed & ab abundantia vitioſi ,
& actis lucci ſolent aperiri ora venarum,qui ortum habere ſolet,ab eſu ciborum,tùm acrium, tùm ma-
li ſucci. præterea verò ex calfactione dorſi,ſicut illis interdum ſolet euenire,qui cùm iter faciunt , zonæ
præter ſolitum ſuccinti incedunt.Hæc ferè omnia Gal.ſexto de Loc.affect.docuit : ſicuti curandi ratio-
Cap. 6 nem partim decimoquarto Metho.partim etiam nono de Comp.med.ſec.loc.expoſuit.In qua quidem
Cap. 7 hi videntur præcipui ſcopi.Primus,vniuerſi corporis vacuatio. Alter refrigeratio partium,quarum con
Cap. 8 ſenſus ad ſeminaria vaſa.& ad venas,& arterias peruenientes ad penem pertinet,vt ſunt lumbi, pubes ,
& virile membrum.Tertius,vt flatus,vnde intenduntur partes illæ,digeratur,diſcutiaturq́; . Sed magis
particulatim hæc tractemus:vt tñ præceptum,quod Gal.ſexto de Loc.affec.nobis tradidit, non obliui-
Cap. 7 ſcamur:nẽpe quòd illis,qui tentantur his affectibus,ob continentiam à venere,cùm tñ indulgere veneri
conſueuiſſent prioribus temporibus,optimè conſultum erit , ſi collectum iam ſemen vſu venereo excre
uerint , ac mox ab ijs omnibus,quæ hoĩem pñt concitare in venerem cauerint ,vt ſunt ſpectacula,ſermo B
nes,cogitationes,& id genus omnia.Quia verò vacuatio vniuerſi corporis fieri põt,& ſanguinis miſſio-
ne.aut purgatione,quæ & ipſa duplex eſſe põt,nempe per ea medicamenta,quæ ſoluendo aluũ inferiorẽ
cient:præterea verò & per illa,quæ ſuperiorem,ſicuti vomitu:& tertiò p ea medicamenta, quæ exterius
adhibita,illitaq́; digerunt,calefaciunt,& deſiccant:de his quidem ita definire voluiſſe Gal. decimoquar
to Metho.viſus eſt,vbi ait,quòd ſi iuuenis ab his affectibus corripiatur , ſicuti ſolet frequentius euenire,
omnino præſtabit ſanguinem mittere:quod exemplis comprobauit; duos enim narrat a ſe paucisſimis
diebus fuiſſe curatos miſſo prius ſanguine,ac delibutis lumbis,& pene in altero roſaceo cerato, in alte-
ro verò medicamento,quod ex chamæmelo conficitur.Præſertim verò vena in cubito interior erit ſe-
canda:nam & hoc videtur magis cum Hippocraticis conſentire decretis ; ipſi nanque inter initia mor-
borum magis ſemper ferè probantur vacuationes,quæ cum reuulſione fiunt. Tantum autem ſanguinis
detrahendum eſt,quantum videatur & affectus requirere,& habitus, viresq́ ; corporis poſſe admittere .
Sed quantum ad purgandi rationem pertinet,Gal.vomitum euacuationi prætulit,quam medicamenta
moliuntur,quæ deuorata inferiorem aluum ſoluunt;atque id eadem,quam nuper expoſui,ratione . nã
(vt idem nono de Comp.med.ſec.loc.docet)quæ aluum inferiorem ducunt, ſæpe ad partes currentẽ hu
morem ob viciniam trahunt:quòd ſi tñ videatur aliquo modo eſſe ducenda aluus inferior,accommoda C
tius,& vtilius ducetur per ea,quæ inferius per clyſteres,vel glandes inijciuntur,quàm per ea,quæ ebibita
vel deuorata purgant: quia hæc non ita mouent,& trahunt ſuccos à remotioribus partibus. Vt tñ & id
addamus,quod inſinuauit Gal.quòd in illis,qui ſe abſtinuere,fortaſſe vtilior erit miſſio ſanguinis,præ-
ſertim ſi ſint plenioris habitus:at in illis,in quibus multa fuerit congeſta cacochymia , non erit inutilis
purgatio:præterea verò neque inutilis erit vacuatio,quę ſolet fieri vſu eorum medicamentorum,quę ex
terius adhibita,digerendi vim habent,vt ſunt balneæ,& illæ imprimis , quæ ex aquis vim digerendi ha-
bentibus fieri ſolent,vt ſunt minerales,præterea verò & illis medicamẽtis appoſitis,quæ acria ſunt, aut
etiam quæ calefaciunt,& ſiccant.Sed huc etiam ſpectare videntur frictiones, exercitationes, inediæ : vt
vtamur vno,aut altero ex his generibus vacuationis,eo verò imprimis,quod magis poſſe illi accommo
dari viſum fuerit. Vbi tamen id erit aduertendum , quòd hoc tertium inſtrumentum , ſi ea , quæ paulò
ante fuere expoſita,in memoriam reuocauerimus,non ſtatim à principio erit opportunum;quia in ini-
tijs potius refrigerantibus agendum eſſe conſuluit,& illis quidem tùm interius acceptis , tùm verò ex-
terius adminiſtratis . Interius quidem,vt ibidem Gal.teſtatur,vtilis eſt radix nymphææ , quam arabes
corrupto vocabulo nenuphar nuncupant:itidem autem(ait idem Gal.vndecimo de Simp.med.facul.&
Cap.de eius ſemina Dioſc.verò nymphæam imprimis laudat,quæ candidos fert flores.Vtile præterea eſt,& la- D
ſcicor. ctucæ ſemina ex aqua bibere,& lenticulæ decoctum cum melle.&hæc quidem inter initia.Nam malo in
lumbis longius protracto,viticis ſemen,quem agnum caſtum iuniores appellant,magis erit accommodatũ me
dicamentum.Sicuti,cùm adhuc difficilior ſit eius curatio,ſortius medicamentum eſt ruta , ſi ea libera-
lius aſſumatur.Exterius etiam circa initia pudendo,& lumbis apponenda ſunt ea,quæ vim refrigerandi
Cap. 7 habent:quæ quidem eſſe moderanda pro ratione caloris conſuluit Gal. decimoquarto Metho. cuius &
rationem expoſuit:nimirum enim,cùm colis a flatuoſo ſpiritu intendatur,& ſpiritus non niſi à modera
to calore excitetur ex craſſa,& lenta materia,refrigerando , ac remittendo calorem illum , occaſionem
generandi flatus remouemus; quæ(vti diximus)pro ratione caloris ſunt moderanda ; quia ſi calor exi-
guus,refrigerandum quidem erit omnino,ſed modicè,quod clariſſimè expoſuit ibidem Gal.accommo
datis exemplis : duos enim à ſe curatos fuiſſe ait , qui priapiſmo erant obnoxij , miſſo ambobus ſangui
ne : ſed quantum ad topica remedia pertinet , alteri roſaceum ſimplex adhibuit , ſimplex quidem, ve-
rum aqua frigida ſubactum : adhibuit autem lumbis , & pudendo : altero verò , medicamentum ex
chamæmelo paratum . & ratio iſtius diuerſitatis erat , quòd in priori erat maiori refrigeratione opus,

tum

A tùm ratione téperaměti corporis malè affecti, tùm verò ratione affectus, q maioré referebat caliditaté; in altera autem minor. nam & in ſecundo de Comp. med. ſec. loc. vbi curat dolorem capitis ex plaga, in aliquibus laudat capitis perfuſionem ex oleo roſaceo ex aqua frigida, vel ex niue refrigerato: in alijs autem, vbi cenſet non eſſe tantum refrigerandum, vti ſolitus eſt oleo chamæmelino refrigerato.

De illis, qui ueneris impotentes ſunt, quos frigidos legum periti appellant, græci uero, ut Paulus περὶ ἀπράκτων μορίων, hoc eſt de particulis impotentibus caput hoc inſcripſere: præterea uero de illis, qui a uenereo uſu plurimum læduntur. Cap. XXVIIII.

DE illis, qui veneri inepti, & impotentes ſunt, quiq; arrigere colem nequeunt, quosque iuris
B pontificij conſulti frigidos, & maleficiatos appellant, Gal. (quòd equidem meminerim) nullam, particulatim ſaltem, mentionem fecit: Paulus autem, & Aetius, atque ſubinde Auicenna illam fecit. omnibus tamen diſtinctius & exquiſitius rem hanc tractauit Auicenna. Nã Paul. ait, quòd illi, qui hoc affectu tentantur, in venerem non concitantur, & proinde triſtes fiunt. Refert auté omnem iſtius mali rationem in duplicem cauſam, nempe in paralyſin harum partium, quibus tanquam inſtrumentis vtimur in exercenda venere, & in defectum ſeminis. Auicenna verò methodo vſus diuiſiua vniuerſum hoc negotium diſtinguere voluiſſe viſus eſt in hunc modum: Cùm ad exercendam venerem ſint neceſſaria ſeminalis materia, ſint etiam neceſſaria propria inſtrumenta, quibus natura vtitur in hoc munere, quæ quidem duplicia ſunt: alia enim deſeruiunt generationi ſeminis, alia verò eius effuſioni tépore coitus: priori quidem officio delegata ſunt ſeminaria vaſa, & teſtes: alteri verò penis vel colis. Sed de illis primum agamus, quæ ad ſeminis rationem pertinent. Nimirum cùm ſeminis materia, vnde ſuã habet generationem, ſit ſanguis, cui multus ſpiritus eſt intermixtus, ſanguis quidem ex iecore ad ſeminaria vaſa, & teſtes profluit: ſpiritus verò à corde: in ſemen autem conuertitur à facultate, quæ à natura teſtibus, & ſeminarijs vaſis tributa eſt. Hi, qui hoc affectu laborant, neque venerem exercere poſſunt, vel eo laborant, propterea quia deficit materia: vel quia inſtruméta malè habent: aut deficit materia ob penuriam ſanguinis & ſpiritus conuertendorum in ſeminis naturam. Is autem defectus aut à praua ratio-
C ne victus occaſionem habet, ſicuti in ijs, qui ieiunant immodicè, fieri poteſt, aut qui illis vtuntur cibis, qui modicum ſanguinem gignunt, aut ex nimia aliqua vacuatione, vel per ſanguinis effuſionem, vel alui fluorem ſpontaneum, vel vi medicamentorum, vel ex nimio veneris vſu, vel ex longa ægritudine, aut ex aliquo vitioſo affectu eorum viſcerum, in quibus tanquam in proprio fonte generantur ſanguis, & ſpiritus, vt ſunt cor, & iecur. Ex vitio verò eorum inſtrumentorum, quibus conficitur ſemen, fit veneris impotentia, quando aut quatenus ſimplicia ſunt, laborant, aut quatenus organica. Vt ſimplicia quidem, ſi inſigni aliqua intemperatura, & ea vel ſimplici, vel compoſita laborant, cum materia, vel ſine materia: pſertim verò lædit actiones harum particularum frigida intemperatura ſimplex, vel compoſita, deinde humida, poteſt & calida, quando fuerit immodica. Et quia præſertim frigus aduerſarium eſt harum particularum actionibus: ideò illos, qui veneris impotentes ſunt, frigidos iuris conſulti appellauere. Vt cõpoſita verò laborant hæc inſtrumenta, cùm obſtruuntur, præcluſa via, qua ſanguis, & ſpiritus ad teſtes confluere ſolent, vel ſemen in teſtibus iam confectum ad penem propellitur. Ratione autem eorum inſtrumentorum, quibus natura vtitur ad effundendum ſemen in vterum, vt penis eſt, poteſt veneri afferri impedimentum: primum, ſi (vt paulò ante dicebamus) ſuboriatur obſtructio in vaſis ſeminarijs, quæ orta à teſtibus ſemen ab illis ſuſceptum in colem quaſi eiaculantur: interdum verò ex aliquo vitio contra-
D cto in cole, quod prohibet, quò minus ille arrigi, & diſtendi poſſit, quæ quidem particula conſtat, ex fiſtuloſo, & cauo illo neruo, quem circunſtant multi muſculi, vt anatomici ſæpe oſtendunt. arrigitur auté ex multo ſpiritu cum ſemine commixto, quem non parum iuuat flatus, qui ſolet eò confluere. Vnde melancholici hac ratione ſalaces eſſe ſolent; quia flatulenti ſunt, vt Ariſt. in Problematibus expoſuit. Ex horum ergo omnium defectu ſolet afferri impedimentum veneri: & vnde quidé poſſit haberi penuria ſpiritus, nuper diximus. Flatus verò deficit vel ex nimio calore vniuerſi corporis, aut earum partium, quę affinitatem, & connexionem habent cum genitalibus membris, vt renes, & tãdem venter inferior: itemq; ex nimio frigore. Nam & multus calor digerẽdo, & inſigne frigus pari ratione aduerſaria ſunt flatus generationi: ſicut modicus calor humidam materiam nactus, eam in flatum diſſoluit. Arrectio etiam aliqñ in his particulis ſolet deficere ex proprio, & interno earum affectu. nam flatus, & ſpiritus generatio plerunque alibi fit, & poſtea ad penem confluit: vnde & eius defectus aliam aliunde occaſionem habet. Affectus verò is, qui proprius colis eſt, reſolutio eius eſt, uel paralyſis penis, vt ſenſere Paulus, & Auicenna. Sed alias etiam quaſdam cauſas addit idem Auicenna quæ in ordine earum ſunt, quæ pcatarcticæ à græcis dñr, vt eſt occupatio animi, & cogitationis, & eius cõuerſio ad alia negotia ſpũs. n.

& ſanguis ad caput, vel cerebrum retrahuntur, vt ad genitalia membra nullam habeant propenſionem. A
Vnde ait poeta, Otia ſi tollas, periere cupidinis arcus. Præterea timor, verecundia, mœſtitia, iræ etiam: &
longa inſuper abſtinentia à venere; deſueſcens.n. natura ab aliquo opere, quaſi obliuiſcitur ſpiritum, & ſan
guinem amandare inſtrumentis, quibus ſolita eſt id opus efficere; quemadmodum & poſt ablactatum
infantem natura quaſi obliuiſcitur ad mamillas lac in ſanguinem conuertendum tranſmittere. Sed hoc
præterea conſiderandum, quòd horum vitiorum, quæ occaſioni ſunt, cur apractæ reddantur hæ particu
læ, (vtar enim græco in præſentia Pauli vocabulo) hoc eſt impotentes, & inutiles, aliqua naturalia ſunt; vt
pote quæ ſunt ab ipſo ortu contracta, & illa aut rariſſimè, aut nunquam vllam curationem admittunt.
Signa verò, quibus hæ iſtius affectus differentiæ diſcerni poſſunt, in hunc modum expoſuit Auicenna; ip
ſe enim rem hanc copioſe tractauit. Si quidem ex defectu, & penuria materiæ, vnde generandum erat ſe-
men, cùm id referri poſſit aut in rationem victus, (vt paulò antea dicebamus) & tunc & victus præcedēs
id poterit ſignificare, ita ſi ex longa ætate, difficili ægritudine, vel ex multa vacuatione, cùm hæc poſ-
ſint cuique eſſe manifeſta, non eſt, cur in illis explicandis ſit à nobis tempus conterendum: niſi quòd poſ
ſumus hoc addere, quòd corporis conſumptio, & attenuatio conſequens has cauſas poterit illis atteſta-
ri. At ſi id ex aliquo iecinoris affectu prodeat, quod aut ſanguinem non generet, aut etiam vitioſum, &
ineptum generationi ſeminis procreet, cùm id referri non poſſit, niſi in aliquam intemperiem, aut obſtru B
ctionem iſtius viſceris, per ea ſigna id erit inueſtigandum, quibus iecinoris affectus poſſunt deprehendi.
Ita etiam ſi renes in cauſa eſſent, ea ſigna, quibus ſignificantur vitia renum, id poſſent oſtendere. Si verò
id ex defectu cordis, & ſpiritus ortum haberet, cum plerunque frigus in cauſa ſit, primum nulla fieret
penis arrectio, poſtea & pulſus debilis, paruus, & rarus hoc idem indicaret. Ita etiam ſi ex vitio renum is
defectus ortum haberet, per ea ſigna petenda eſſet huius rei dignotio, quibus renum affectus cognoſci
poſſe ſuperius à nobis fuit expoſitum. Sed ſi ex malo aliquo teſticulorum affectu hoc penderet, præter
alia ſigna, quibus intemperaturæ teſticulorum deprehendi poſſunt ex qualitate etiam & ſubſtantia ſe-
minis id innoteſceret. Nam ſi ex frigidiori intemperatura teſtium, vel ſeminalium vaſorum ſequeretur
ea difficultas, ſemen perciperetur, aut frigidum, aut parum admodum calidū, præterea craſſum, & quaſi
congelatum videretur; ſed & ſine vlla eſſet acrimonia, & aut cum nulla, aut cum infirma, aut cum langui
da prurigine, delectationeve excerneretur. Sin autem ex ſiccitate harum particularum, ſemen quidē pau
Cō.62 cum erit, & illud adeò aridum, & concretum (vt quinto Apho. docuit Gal.) vt vix extendi poſſit; præter
id; quòd (quemadmodum idem eodem loco expoſuit) cùm plerunque vniuerſum, etiam corpus in ean-
dem intemperiem conſpiret, vniuerſum corpus macrum, & ex carne erit, & exangue: cui hoc etiam acce-
dere poteſt, quòd ab humectantibus, cùm alijs, tùm verò pertinentibus ad victus rationem, melius ha-
bere videbuntur. Quotieſcunque autem non in harum ſuperiorum partium vitia erit is affectus referen C
dus, ſed in fiſtuloſum neruum, & tandem in penem; qui arrigere, intēdique nequeat, cùm id nequeat, niſi
in frigidam illius particulæ intemperaturam, vel in eiuſdem paralyſin, vel reſolutionem referri, id indi-
cabit primum, quòd nulla fiet arrectio, præterea verò (vt Auicenna ait) ex aqua frigida nulla fiet iſtius
contractio. Quando autem ſolus defectus fuerit ex penuria flatus, ait Auic. cognoſcendum id eſſe dupli
ci hac ratione: primum quòd nulla apparent ſigna aliquorum ſupra expoſitorum affectuum partium
tàm ſuperiorum, quàm inferiorum, & tamen nulla fit arrectio penis: deinde verò quia in hoc plurimum
vſus eorum, quæ flatum generant, illis proſunt. Nos verò & hoc addamus, quòd cùm (vt ſuperius ex Ga
leni, & eiuſdem Auicennæ ſententia diximus) flatus fiat à modico calore: Frigus verò & calor inſignis
ſint pariter aduerſaria generationi caloris: neceſſe erit, quòd ſigna aliqua appareant indicantia, aut frigi
dam, aut immodicè calidam intemperaturam. Sed neque hoc prætereundum eſſe videtur, cuius auctor
eſt Aetius, nempe quod qui pingues, & obæſi ſunt, hi ineptiores ſunt ad vſum veneris, quàm qui macilen
tiores. Quatenus verò ad rationem curandi, & ſuccurrendi miſeris his, imprimis hoc erit conſiderandū,
quòd illi, qui à natura, & ex ipſo ortu hanc difficultatem, vel impotentiam (vt ita loquar habet) curari,
mea quidem ſententia, & vt aliquando animaduerti, nequeunt. Deinde verò & illud conſideratione di-
gnum eſt, nimirum quòd ſi omnis occaſio, vel eius maior pars à corde, vel cerebro, vel iecinore, vel reni D
bus pendeat, particulatim nunquam vitium hoc tolli poterit, niſi prius fuerint vitia earum partiū emē
data: rationem verò, qua illa ſint emendanda, petere oportet à ſuperioribus libris, quibus de earū par-
ticularum curandis affectibus ſermonem inſtituimus: vnde neque in his amplius erimus longiores. Siu
autem ratio iſtius affectus à macie, & conſumptione corporis oriatur, imprimis procurādum eſt, vt cor
pus reficiatur cibis plurimum nutrientibus, nec concoctu admodum difficilibus, & illis, in quibus ſit vis
impinguandi, & ſi ſit aliquid flatulentæ ſubſtantiæ, id non erit à noſtro inſtituto alienum, vt ſunt iuglan
des, amygdalæ dulces, nuclei pinei, piſtachia, quæ aromatibus condiēda ſunt, præſertim cinnamomo, &
Auic. cæpas commiſcendas eſſe ait, & erucam, & mentam. At ſi in cauſa fuerit calida vaſorum, & te
ſticulorum intemperies, refrigerantibus erit agendum, boni tamen ſucci: vnde Auicennæ probatur lac
dulce coagulatum, item lac, in quo fuerit cocta portulaca: nam oportet, vt quæ refrigerant, cum ali
qua humiditate refrigerent, ita tamen, vt refrigeratio modeſta ſit, & moderanda pro ratione exceſ-
ſus intemperiei in calore, neque ea, quæ refrigerant ſint item exiccantia, vt ea ſunt, quæ aſtringunt:
quia in his affectibus plerunque exiccantia fugienda ſont. Si verò frigus harum partium in cauſa

A iſtius incommodi fuerit, contra erit agendum, nempe calefaciendum erit, ſiue frigus ad vaſa ſeminaria
pertineat, & teſtes, ſiue ad venem ipſam: calefaciendum autem erit medicamentis calefacientibus, tàm
interius acceptis, quàm exterius adminiſtratis; vt ſunt olea calefacientia, emplaſtra, cataplaſmata, lini-
menta: modeſtæ exercitationes, & frictiones: cibi verò & ipſi; vt huc ſpectent, oportebit. Eodem modo,
& ſi ſiccitas ſit; quæ obſtet, illa contrariis remediis corrigenda erit, vt quiete, ſomno, cibis, & potibus hu
mectantibus, tùm qualitate, tùm verò ſua ſubſtantia; vt pote quia multum alant, & humidum alimen-
tum gignant: ſed medicamenta, quibus tàm interius, quàm exterius vti oportet, vim humectandi habe
re opus eſt, vt ſunt olea, balneæ, & tandem quæcunq; poſſunt humectare. Rem ergo hactenus communi
quadam ratione veſtigia ferè Auicennæ & arabum magna ex parte ſecuti in hunc modum expoſui-
mus. præter hęc autem, quæ omnino & ipſa cognitu neceſſaria ſunt, & præcedere debent, magis parti-
culatim rem eandem perſequendo, quædam etiam plurimum ad hoc caput facientia mihi videntur in
præſentia ex Galeno exponenda: ſunt enim aliqua, quæ propria quadam ratione facultatem habent
venerem excitandi: ſicut alia contra vim inſignem habent illam, & eius deſiderium extinguendi: vnde
& horum cognitio videtur quàm neceſſaria huic inſtituto. nam vt priora mirificè poſſunt his paupercu
lis prodeſſe, ita poſteriora obeſſe: quare vt illa accipienda, & admittenda ſunt. ita hæc fugienda, & de-
B clinanda. De vtriſq; igitur agendum eſt: & primum quidem de illis, in quibus reperitur ea facultas,
quæ venerem concitare poſſunt. Verùm prius & illud eſt aduertendum, quòd non eſt vna, & ſimplex
ratio, ſed potius duplex. Nam alia ob id venerem excitando adiuuant; quia ſemen augent, & eius abũ
dantiam afferunt; alia verò id agunt, vt facilius colis intendatur. Sed de prioribus prius agamus; quia
nec horum vna & eadem ratio eſt. Alia nanq; ſeminis abundantiam faciunt, propterea quia illum ge-
nerant: alia verò, quia ipſum prouocant. Differunt verò, quoniam illa id procreant, quod prius non
erat: hæc autem genitum quidem, & quod præerat, & in alto latebat, euocant. ita enim rem hanc tra-
ctat Gal. quinto de Simpl. med. facul. Intendunt autem colem ſpiritus flatuoſi: vnde quæ cùm ratione Ca. 23
ſuæ naturæ eiuſmodi flatulentum ſpiritum poſſunt ſubminiſtrare, illa etiam proſunt ad excitandam ve-
nerem, cùm alioquin omne deſiderium venerei vſus inutile, ſine hac tenſione, futurum ſit. In vniuerſum
itaq; ſi de cibis ſit ſermo, illi maxime veneri excitandæ ſunt idonei, qui multi, flatuoſiq; alimenti ſunt,
& nobis à tota ſua natura, & forma ſunt familiares. Sed ſi de medicamentis loquamur, venerem ſtimu
lare poſſunt ea, quæ calida, & flatuoſa ſunt, neque tamen exiccant. Vnde ad generandum ſemen cibi,
quales ſunt, quos expoſuimus, magis accommodati: medicamenta verò, qualia nuper deſcripſimus,
vim potius euocandi ſemen habent: vtraque verò cùm flatulenta ſunt, non parum ad arrectionem pe-
C nis proſunt. Quocirca Gal. Sexto de Loc. affect. huic ſententiæ ſubſcribens ait, quòd omnia medicamen
ta, quæ lumbis, peritoneoue apposita, vel potui data poſſunt pudendum virile intendere, calida, & fla- Cap. 6
tuoſa ſunt. Quinto verò de Simpl. med. facul. idem in hunc modum ſcriptum reliquit, commune omni-
bus illis, quæ ſemicocto humore, flatuoſoq; participant, venerem excitare: & proinde id menta ſatiua Cap. de
facit, vt pote quæ ex culta humidior, quàm ſyluestris, euadat. Magis autem particulatim de his agendo, meta.
dicimus, quòd idem Gal. eodem quinto de Simpl. med. facul. exponens, quæ in cibis ſunt, qui huic offi-
cio ſunt idonei, vt pote qui ſeminis abundantiam faciunt, enumerat bulbos, ciceres, fabas, polypodes,
nucleos pineos. Dioſcor. verò addit radicem napi, & rapum, porrum capitatum. In medicamentis verò 11. c. 3
recenſentur ſcinci, propriè verò lumbi eorum, vt tradidit Dioſcorides, cui & Gal. vndecimo de Simpl.
med. facult. aſtipulatur, qui ait experientia comprobatum eſſe ad arrectionem virilis membri plurimũ
valere, ſi (vt ait Dioſcor.) dentur ex vino ad pondus drachmæ. Sed & ſatyrij radix plurimi in hac re ab
auctoribus fit: item & ſemina vrticæ ex muſto potanda: ſemina quoque, radixq; dauci ſatiui, & ma-
ior radix teſticuli canis; quia minor (vt Gal. tradidit) magis vim habet reprimendi venerem: ſed & co-
ſtus ex mulſo datus, ſi Dioſcoridi credimus, excitat veneris deſiderium: item & crocus, dracunculiq;
tàm maioris, quàm minoris radices, ſi ex vino bibantur, ſemenq; ſyluestris paſtinacæ, & radix galij, & ſu
D perior gladioli radix: nam inferior creditur potius venerem reſtinguere. At radix ſatyrij erythronij cre
ditur à quibuſdam, quòd etiam manu geſtata venerem excitet, longè autem magis, ſi ex vino bibatur.
Quidam verò hanc vim & talo bouis attribuunt, vt poſsit aliquantiſper venerem concitare. præterea
& hormini ſatiui tùm ſemen, tùm herba. Quæ verò & cibi, & medicamenti ſimul rationem habent, ſunt
hæc, nempe lini ſemen: Dioſcor. tamen addit illud eſſe in modum polentæ ex melle parandum, addito
tamen pipere, atque liberalius comedendum, erucaq; cruda, addit Dioſcor. largius eſitata, nec non &
eius ſemen: alimum præterea, & coriandri ſemen. Multa alia ab aliis referuntur, quæ conſulto præter-
eunda cenſuimus, ne iuſto eſſemus longiores. nam & hæc tanquam exempla fuere propoſita ad expoſi-
tionem eorum, quæ ſuperius generatim fuere deſcripta. Quoniam verò ad hoc etiam caput ea pertine-
re diximus, quæ venerem reprimunt, et extinguunt, vt ſaltem deuitari ab eo poſsint, cuius intereſt, vt ad
venerem fiat promptior: ideò de his etiam paucula quædam eſſe dicenda putauimus. Ea ergo venerem
(vt quinto de Simpl. med. facult. traditum eſt) reprimere poſſunt, quæ natura, et facultatibus aduerſa- c. 23
ria ſunt illi, nempe quia ſemen reſtinguunt, et id generari prohibent. talia autem ſunt (vt eo- Ca. 23
dem quinto de Simpl. med. facult. ſcriptum eſt) quæcunq: ſiccant, et refrigerant, præſertim ſi naturam
aduerſam nobis habeant: quamuis et ea ſeminis generationi impedimento ſint, quæ ſiccant, calida ta-

men ſunt,ſicuti ruta facit.longè tamen in hoc efficaciora ſunt, quę ſine calore deſiccant, vt nymphæa. A
ſed & quæ ſemen retinent,quemadmodum ea faciunt, quæcunque refrigerant, & ſubinde ſemen craſ-
ſius reddunt,& id cogunt,conculcãtq́; in hoc genere ſunt ſemen lactucæ,betæq́;, & attriplicis,præter-
ea mora,cucurbitæ,melopepones,& cucumeres: his autem,quæ ſemen deſiccant,eiuſdem operis libro
ſeptimo addidit Gal.canabis ſemen largius aſſumptum,& cedrinum oleum pudendo illitum: octauo
verò eiuſdem operis & peryclimeni meminit: ſexto etiam viticis ſemen vim eandem habere teſtatur,
cum quo & Dioſco.conſentit; Gal tamen addit,quòd id ipſum poteſt,ſiue crudum edatur, ſiue frixũ:
nec modo ſemen,verùm & folia, floreſq́;, tàm ſi edantur, quam ſi potui dentur: Dioſcor. verò idem
facere anethum teſtatur ſępius epotum. portulacam etiam, ſi edatur, vim habere exoluendi veneris
deſideria ait,& alteram radicem teſticuli canis,quæ arida eſt: ait præterea quoſdam credidiſſe,& radi-
cem aſphodeli idem poſſe: Auicenna etiam lentes id ipſum poſſe præſtare ait,& multa alia,quæ nimis
longum eſſet recenſere: ſed ea,cognita eorum natura,quæ relata ſunt,ad generales ſcopos ſuperius ex-
poſitos facilè eligi poterunt ab illis, qui medicinalis materiæ periti ſunt, aut ſaltem illi cognoſcendæ
incumbunt. Præterea idem Auicenna quædam præcepta deſcripſit non parum quidem ad hanc rem,ni
fallor,vtilia, pertinentia præſertim ad victus rationem, quæ non ſunt prætermittenda. Primum qui-
dem eſt, quòd omnino ab vſu veneris cauendum eſt, poſt laborem, & inſignes vacuationes, B
ſiue ſpontaneæ fuerint,ſiue ob arte factæ,ſiue per apertionem ruptorum abſceſſuum, itemq́; poſt vehe-
mentes animi commotiones; vſus enim venereorum poſt hæc vires plurimum diſſoluit, ſicut diſſoluit
& immodica venus,ſi quid aliud; & proinde languidiori reddita naturali facultate, ſequitur quædam
ad actũ venereũ imbecillitas.vnde expedit,vt cùm quis venere fuerit abuſus,aliquantiſper donec reſu-
mat vires,ſe abſtineat,neque naturæ vim inferat.nam ait Auicenna,quòd immodicus coitus abſcindit
coitum.Sed ab eo præterea cauendùm eſt errore,quem facilè committunt imprudentes, qui putant ſe
promptiores,& validiores euaſuros in congreſſu veneris,ſi plurimum comederint: vnde ſe deinde re-
plent cibo,potuq́; vſq; ad ſatietatem,& faſtidium,& deinde plurimum decipiuntur,ſæpeq́; ſua defrau-
dantur ſpe; natura enim à tanta mole oppreſſa interdum vix reſpirare poteſt. Quocirca conſulit,& re-
ctè quidem,vt ſi contingeret, quòd aliquis nimis ſe repleuerit,ille ſe contineat,donec probè fuerit con
cocta exquiſitè crudior ea materia, & conſultum ventriculo faſtidito fuerit rebus aliquibus eum robo-
rantibus. Conſulit itidem cauendum eſſe à copioſo aquæ frigidioris potu: eiuſmodi enim potus (vt
Hipp.in libro de Aere,aquis & regionibus docet)illis,qui cupiunt plurimum in vſu venereorum valere,
admodum nocuus.Addit præterea illi imprimis cauendum eſſe,ne indiſcriminatim cum quacunq; mu
liere coeat.nam congreſſus cum muliere vetula,aut cum muliere,dum per mẽſtrua purgatur, aut cum C
morboſa muliere,aut cum illa,quæ diutiſimè caruerit congreſſu viri,aut (ait ipſe) cum virgine, quod
forſitan referendum eſt in laborem multum in hoc congreſſu, & dolorem virgini illatum, & interdum
renitentiam,omnia inquam hæc imbecilliora reddunt membra huic operi deſeruientia.Laudat autem,
vt præter cibos huic officio aptos,& medicamenta,tàm interius aſſumenda,quàm exterius illinienda,
bibat vinum aliquod benè odoratum: adhibeat autem & eos,qui laſciuis ſermonibus, vel lectionibus
excitent,& vigilent ſopitam venerem; & de his quidem ſatis. Niſi fortaſſe his & illud addendum ſit,cu-
Ca. 11 ius meminit Gal. tertio de Tuend ſani. nempe quòd poſt vſum veneris, neceſſaria eſt ea victus ratio,
qua poſsint incommodis,quæ venerem ſequi ſolent,obſiſtere; fiunt enim corpora laxiora,languidio-
ra,& ſicciora: vnde illis & exercitatio,quæ præparatoria ab antiquis appellata eſt,erit non parum vti
lis,& balneum, interdum etiam frigidum, niſi tamen tempus frigidum obſtiterit. Addit præterea &
vnum, quod multis paradoxum poterit videri: cenſet ſiquidem cibo, & potu reficiendum eum eſſe,
qui veneris paleſtra ſe exercuerit,non tamen eo copioſo,ſed potius parco,humidiori tamen. Quidam
enim tunc maximè comedere nituntur,putantes ea præſertim ratione ſe vires refecturos, & inſtaura-
turos,ignorantes,non ea,quæ ingeruntur, poſſe vires reſumere, ſed quæ probè coquuntur: ventriculus
verò,qui,ſi quod aliud viſcus,ex vſu veneris infirmatur,factus imbecillior nequit multam cibi copiam D
ingeſtam,quoaduſque reſumat vires,conficere. Quare rectè cõſuluit Gal. ſed cibus aut temperatus ſit,
aut parum calidior: à frigidis autem declinandum; cùm ea imprimis vtilia futura ſint, quæ vim co-
gendi habent,calefaciendiq́; & vires reparandi. Sed vbi de teſtium affectibus, & earum partium, quæ
ad ipſos pertinent,paucula quædam dixerimus,coronidem huic libro imponemus.

De teſtium affectibus. Cap. XXX.

POſſemus ſanè,antequàm ad tractationem de affectibus teſtium orationem conuertamus, ea re
Ca.14 ferre,quæ à Gal. ſexto de ſan.tuen.literis commiſſa ſunt de eo ſtatu quorundam hominum, qui
peſsimus ab ipſo eo loci cenſetur; vt pote qui in venerem plurimum ſtimulantur, concitan-
turq́;, verùm ſi illi indulgeant,quàm maximè læduntur. Stimulantur verò, quia copioſum ſe-
men procreant, ſed illud adeò calidum,& acrimoniæ particeps,vt niſi excernatur,adeò moleſtum eſt,
vt ille eius moleſtiam ferre nequeat: & ſi ex cõgreſſu venereo excernatur,diſſoluitur vis,& robur, cum
vniuerſi

A vniuerſi corporis,tùm vel maximè ventriculi , adeò vt propè animi deliquium perueniat. Cùm autem
adeò exquiſitè,& apertè res hæc à Gal. ibi tractetur, vt nihil mihi reliquum ſit,quod illi addam, mihi ſa
tis viſum eſt locum,vnde ea,quæ ad hoc negotium pertinere poſſuut,ſint depromenda vobis indicaſſe:
igitur non conteremus vllum alioqnin tempus in illis repetendis. Sed vt tandem librum hũc finiamus,
paucula quædam de teſtibus exponenda nobis in pręſentia ſunt: pancula diximus, quia & ſi multa poſ-
ſent ad hoc caput attinere; maior tamen eorum pars in præcedentibus capitibus ſunt explanata, vide-
licet & natura,& ſitus,& officium teſticulorum ſed & non modica affectuum pars. Quòd enim obnoxij
ſint morbis,qui in intemperie conſiſtunt,vnuſquiſque ferè ex ſe rationem inire poterit, & ex illis, quæ
in poſtremis his capitiqus fuere expoſita, præterea verò,& qua ratione id cognoſcendum ſit, & quę ſit
etiam eorum futura accommodata curatio. Quare tempori parcentes,neq; hæc vlterius tractabimus:
ſed ſolum de tumoribus præter naturam,qui teſtes interdum occupare ſolent,agemus; vt tamen teſtiũ
affectus in præſentia. vel tumores appellemus eos,qui non tantùm in ipſa teſtium ſubſtantia conſiſtunt,
verùm & eos,qui in partibus,quę ad teſtes aliqua r-tione pertinent. Non ſunt autem vnius, & eiuſdem
modi tumores,qui circa teſtes excitantur ſed varij,& diuerſi. Nam alij ſunt eiuſdem naturę, & modi,
cuius ſunt & alij tumores,qui alias particulas ſolent occupare. Alij verò,qui peculiari quadam ratione,
aut ſolis his,aut paucis admodum aliis ſolent accidere Peculiares quidem ſunt,qui ramices, vel hernię
B ſolent à latinis appellari,à græcis verò κῆλαι, & à noſtris vulgari ſermone chile vocabulo quaſi græco
dicuntur. Sed quæ ad priores horum tumorum differentias pertinent,facilia perceptu ſunt,ſi quis in me-
moriam reuocauerit ea, quæ ſæpius à nobis in præcedentibus libris fuere expoſita. nam ita in his,
ſicut in aliis particulis,ex fluxione diuerſorum humorum fiunt variæ tumorum differentiæ: ex calidis
enim fiunt & aliquantiſper craſsioribus accedentibus ad ſanguinis naturam inflammationes: ex bilio-
ſis verò eryſipelata: ex craſsioribus tùm pituitoſis,tùm melancholicis ſcirrhi: ex tenui pituita, œdema
ta: ex exuſta melancholia,cancri,qui quidem tumores interdũ,teſticuli corpus,& eius ſubſtantiam cor-
ripiunt: nonnunquam verò circumpoſita corpora,vt ſunt membrana, quibus inuoluti teſtes pendent,
& ſcrotum dicitur. Defluunt autem ad has particulas humores,& excrementa per venas,& arterias: cu
ius fluxionis in cauſa eſt,aut imbecillitas in his particulis ex aliqua interna,aut externa occaſione con-
tracta,aut repletio, vel redundans cacochymia tùm in vniuerſo corpore, tùm verò in ſuperioribus ali-
quibus particulis. vt in ſpiritualibus à medicis nuncupatis membris,& in naturalibus. nam ab vtriſque,
cùm valentiora adeò ſunt,vt poſsint à ſe noxia excrementa ad loca inferiora propellere,abſceſſus ad te
ſtes (vt tùm ſecundo libro Comment. in ſextũ Epid. tùm quarto de Rat. vict. in acut. mor. docuere Hip- Cō.13
poc. & Gal.) fieri conſueuere,qui abſceſſus aliquando etiam iudicatorij eſſe ſolent. Neque de his longio
C rem ſermonem habere in præſentia opportunum eſſe puto, cùm eandem (vt nuper diximus) rationem Cō.14
habeant,quam & alij ſimiles in aliis partibus tumores. Sed tandem & de aliis tumoribus agamus, qui
peculiari quadam ratione præſertim his particulis attribuuntur, & accidunt,quiq; à græcis κῆλαι dicũ
tur, à latinis ramices,vel herniæ communi quodam,generaliq; vocabulo: non ſunt tamen omnes horũ
tumorum differentiæ proprij harum particularum affectus,immò eorum quidam cũ his partibus nul-
lam habent affinitatem,vel commutationem: ſub hoc autem cõmuni nomine herniæ, vel ramicis mea
quidem ſententia comprehenſi ſunt ratione cuiuſdam ſimilitudinis,qua imitantur tumores harum par
tium. Quamuis autem vnum horum omnium ſit commune nomen; differentiæ tamen tumorum, qui
hoc nomine continentur,particulatim vt diuerſas rationes habent, ita etiam diuerſa nomina particu-
latim ſortita ſunt,quæ partim à materia,quæ delapſa ad has partes eas in tumorem extollit, partim ve
rò à loco,vel particula,quæ intumuit,depromuntur. Quæ quidem vt diſtinctius & exquiſitius intelli-
gantur,aduertẽdum,quòd cùm in imo abdomine in chordis obliquorum muſculorum, qui deſcenden
tes à iunioribus dicuntur ſint duo meatus vtrinq; vnus, per quos deſcendit particula quædam membra
næ,quæ peritoneum dicitur ſimilitudinem & figuram quaſi ſaculi referens in quo tanquam in proprio loco cõ
tinentur vaſa ſeminaria vna cũ teſtibus,quæ hac mẽbrana, quaſi circũuoluti ſunt. niſi me fallit memoria conſti
D tuit illã quæ à græcis erithroides dicta eſt, quam mox ſcrotum, hoc eſt extima teſticulorum,& rugoſa cu-
tis complectitur: ſi quando autem contingat,vt meatus illi,aut diſrumpantur,aut alioquin laxiores re
dantur per hos in ſcrotum delabuntur particulæ in abdomine à natura collocatæ,quibus receptis ſcro-
tum intumeſcit,interdum magis, interdum minus pro magnitudine partis delabentis: deſcendunt ve-
rò interdum inteſtina,vt pote quę,præterquàm quod per meſaræum dorſo annexa ſunt, alioquin adeò
ſoluta ſunt, ſicut poterit ex anatome percipi, vt facilè, niſi à peritoneo adiuto à chordis eorũ muſculo-
rum inhibeatur deſcenſus,per eos iam dilatatos meatus delabi poſsint. Laxantur autem, vel frangi poſ-
ſunt meatus hi, vel ex illato vulnere illi loco,aut ex excitato vlcere ex interna,vel externa occaſione,vel
ex aliqua nimia humiditate partes illas emolliente,aut ex aliquo ictu,& contuſione,vel ex ſaltu ex ſub-
limi aliquo loco,vel ex nimia,& violenta contentione repreſsi anhelitus,& ſpiritus, vt in magnis voci-
ferationibus,vel inflationibus tubarum,vel cornuum, vel eiuſmodi aliis occaſionibus. Interdum verò
delabitur omentum: cùm enim amplius, & maius ſit omentum in homine, quàm in vllo alio animan-
te: ideò vel ſolus,vel facilius, & frequentius ad teſticulos in ſcrotum præ aliis animantibus delabitur
omentum in homine. Vnde & peculiari quadam nuncupatione homines ſoluti ſunt ab antiquis græ-

cis ἐπιπλοκομίσαι, dici quaſi ἐπιπλόφορει, hoc eſt omẽtũ gerentes in ſcroto. Hæ autem duæ differen- A
tiæ ramicis à delabentibus particulis nuncupationẽ conſecutæ ſunt: nã prior ἐντεροκήλη dicta eſt, hoc
eſt ramex inteſtinalis: altera verò ἐπιπλοκήλη, hoc eſt omentalis, vel omentoſus ramex. Intumeſcit
verò interdum teſtis, & ſubinde ſcrotum tumore quodam ſcirrhoſo, duroq; ex craſsis humoribus ad eũ
confluentibus: qui tumor, quia carnoſus videtur, ideò σαρκοκήλη græcè dicitur. Quandoque verò ex ſu
periorum partium, præſertim verò iecinore, à vitiata eius concoctione, perinde vt in hydrope, gigni-
tur aquoſus quidam humor, qui à natura, dum valentior eſt, amandatur ad iſtas partes, & ſcrotum hoc
ſeroſo humore repletur, ita vt veſicã aqua plenam imitetur, immò ſi ad lumen aut candelæ, aut ad ad-
uerſum ſolem perſpicias, tranſparet perinde, ac vas vitreum plenum aqua: vnde & ὑδροκήλην, quaſi
aquoſam herniam illam dixere. Interdum verò venę, quæ ad teſtes, & has particulas feruntur, imbecil-
liores factæ, dilatantur, & craſſo melancholico ſanguine repletæ intumeſcunt, quæ κιρσοὶ à græcis appel
lantur, quod vocabulum, qui paulò fuere Gal. priores, attribuere ſoliti ſunt particulatim (vt teſtatus eſt
Ca. 11 Gal. in libro de Tumoribus præter naturam) venis pedum, & teſticulorum: nam antiqui omnem venã
ampliorem factam hoc nomine appellabant, & inde tumorẽ teſtium hac de cauſa excitatũ κιρσοκήλην,
hoc eſt variculum ramicem dixere. Et hæc quidem ramicum differentiæ, licèt & ſecum alias ſæpe par-
tes trahant, recenſentur tamen ab auctoribus tanquam proprij harum particularum affectus. Aliæ ve- B
rò licet à ſimili ferè occaſione originem habeant, non tamen ad proprios teſtium affectus pertinent.
Nam & interdum ſimili ferè de cauſa vmbilicus perinde, vt ſcrotum intumeſcit: interdum verò bubo-
nes, vel inguina. Et inguina quidem intumeſcunt, quando non tanta fit meatus dilatatio, vel ſi rumpa-
tur peritoneum cum tenui muſculorum chorda, non tamen adeò, vt in ſcrotum, & ad teſtes deſcendit
aut omentum, aut inteſtina; quæ item detumeſcunt, quando conſtituto homine ſupino eadem interius
vi repelluntur, niſi ſponte intrò recedant: qui tumor & ipſe communi eo vocabulo κήλη vocatur, par-
ticulatim verò βουβωνοκήλη, quaſi ramicem inguinalem dicas. Ex eadem quoque vel ſimili cauſa & vm
bilicus extuberans intumeſcit. nam ea tantùm parte (vt anatomici oſtendunt) peritoneum omnino ſo-
lutum eſt, & ſeiunctum à muſculis abdominis, & eorum chordis: & eapropter ea parte, vt imbecillior
eſt, ita facilius rumpi poteſt, quo rupto laxior reddita ea pars, & tranſuerſalium muſculorum chordæ
laxantur: dilatantur verò recti muſculi, vnde exeuntia inteſtina, & impellentia abdomen, in tumorem
vmbilicum attollunt: & eos, qui hoc tenentur affectu ἐξομφάλους (vt ibidem tradit Gal.) græci appella
uere: eſt autem is affectus in mulieribus prægnantibus frequentior ex difficili partu, & multo conatu
accidens. Eſt & poſtrema ramicum differentia potius à ſimilitudine figuræ, quàm ex alia ratione ſic di-
cta, quam iuniores bochium, vulgares goſſum appellant, frequentiſsimus quidem affectus in Brixienſi C
agro in vallibus illis: intumeſcit autem guttur tumore ſatis interdum magno, qui ortum (ni fallor) ha-
bet à craſſa, & lenta pituita eò confluente, & fortaſsis in illis Brixienſibus locis in cauſa ſunt frigidiores,
& craſsiore aquæ, quibus illi vtuntur; nãm ferri naturam referunt: dicitur autẽ à græcis βρογχοκήλη,
quaſi ramicem gutturalem dicas. Nulli autem obſcurum poſſe eſſe puto, modò animum adhibeat iis,
quæ nuper fuere expoſita, quòd ita variam, & diuerſam oporteat moliri curationem, ſicuti variæ ſecun-
Ca. 17 dùm naturam ſunt hæ ramicum differentiæ. nam quæ ſarcocele, hoc eſt carnoſos ramex dicitur, itemq;
& illa, quæ bronchocele dicta eſt, perinde curandæ ſunt, ac ſcirrhi, cùm & ad naturam ſcirrhi (vt quarto
decimo Metho. à Gal. accipi poteſt) proximè accedãt, nempe mollientibus, & digerentibus; vt tamen
vniuerſi corporis, vel aliquorum viſcerum, ſi inde foueatur, & augeatur affectus, rationem habeamus,
nempe vt vniuerſum corpus, aut viſcera illa, quorum vitio fouetur is tumor, purgata vacuentur medi-
camentis craſſos humores purgantibus, ſed prius illis, quibus hi apparatum aliquem accipiant, quò fa-
cilius educi poſſint: quod præſtare poterunt ea, quæ vim diſecandi, attenuandi, prætereaq; & detergen-
di habent, poſtremò verò, vt eiſdem particulis robur addatur, & imprimis correcto eorum vitio, quod
præſertim, aut in eorum intemperiem, aut in malam victus rationem referendum eſt. Ille verò ramex,
qui, aquoſus cùm ſit, hydrocele dicitur, iuxta curandus eſt, ac aqua intercus, quæ aſcitis appellatur. ſco- D
pus enim primus in his eſt exiccare, & abſumere collectum, vel in ſcroto, vel in ventre inferiori ſeroſum,
aquoſumve humorem, vel ipſum vacuare. abſumitur verò medicamentis digerentibus, & deſiccãtibus,
quorum multa mentio facta eſt, vbi de cura hydropici affectus ſermonem habuimus: euacuatur autẽ
is humor manuum opere, interpunctis, aut ventre, aut ſcroto, vt aqua exeat, quamuis & per priorem cu-
rationem fiat vacuatio, niſi quòd illa ſenſum latet: hęc autem ſenſibus perſpicua eſt, & illa prior tutior
quidem, ac magis facilis eſt, hæc verò difficilior eſt, & magis moleſta. Qua autem ratione hęc tractanda
ſint, ad inſtitutum noſtrum non puto pertinere, cùm potius ad chirurgicam medicinæ partẽ pertineat.
Sed anteaquam orationem ad alias differentias conuertamus, hoc etiam hic conſiderandum eſt, quòd,
plerunque aqua, quę congeritur in ſcroto (vt paulò ante diximus) non ibi gignitur, ſed in ſuperioribus,
ob eorum vitiatam concoctionem: vnde quandoque vidi hos aquoſos ramices pręceſſiſſe hydropicum
morbum, quandoque verò fuiſſe comites καχεξίας, vel mali habitus. Vnde, ſi vtramuis curationem fue-
ris aggreſſus, non curato prius affectu ſuperiorum partium, quarum vitio cõgeritur is aquoſus humor,
fruſtra laboraueris. nam quamuis aſſequaris, vt vniuerſum illum humorem vacues, alter paulò poſt eadẽ

manente

A manente cauſa congeretur. Modus autem, quo ſuperioribus partibus ſit conſulendum, in ſuperioribus libris fuit expoſitũ. Ramices aũt, qui vel laxitatẽ meatuũ in inguinibus ad teſtes deſcendẽtiũ ſequũtur, aut peritonei rupturã, chordarumq́; muſculorũ obliquorũ, illũ ſcopũ reſpiciũt, vt cõtrahantur meatus laxiores facti, & id, quod fractũ eſt, agglutinetur, & ad vnionẽ, & cõſolidationẽ deducatẽ, ſi quidẽ illud fieri poſſit: nã ſæpe dilatatus eſt adeò locus, ſiue ex laxitate, ſiue (quod frequẽtius accidit) ex ruptura maiori, vt latera, arte nulla exquiſitio cõiũgi; & aptari poſſint neq; ligatura, neq; alio inſtrumento, & ſubinde ẽt neq; vniri, & agglutinari vi medicamẽtorũ. neceſſaria nãq; eſt aptatio, & vnio diſſidẽtiũ partium, ſi conſolidatio ſit futura. Aptanda verò ſunt ligaturis aptis, & (vt Auicenna ait) multiplicibus, & quadratis. Modum verò ligandi, & qualitatem faſciarum non exponemus in præſentia; quia ipſo opere eſſet oſtendenda. Poſtea verò medicamentis erit agendum, quibus poſſit natura iuuari in deducendo ad vnitatem, & conſolidationem, (quia natura in hoc officio præſtando tenet præcipuum locum: medicus verò, ac medicamenta naturam iuuant) ea nempe, quæ naturam impedire poſſunt, remouendo. Naturæ autem impedimento eſſe ſolent plura. Primum quidem internæ particulæ, ſi de ſede ſua exeuntes impediant, quominus adduci diſciſſæ partes nequeant. Vnde prius, antequàm quidpiã aliud moliamur, reducendæ, repellendæq́; interius ſunt in ſuam priſtinam ſedem: reducentur autem, & repellentur

B facilius, ſi ſupinus, & retractis cruribus decubuerit, iacueritq́; malè affectus homo; niſi interdum obſtet tumor earum partium, quæ exiere, & tumorem vel in inguine, vel vmbilico, vel ſcroto excitarunt. Intumeſcunt autem, poſtquàm è ſuo loco exiere, vel quia flatu replentur: vel quia aſtrictæ ab anguſtia foraminis, per quod impulſæ deſcendent, intumeſcunt, & quaſi inflammantur, attractis nimirum eò humoribus vi doloris. Quod vbi acciderit, illis conſulere opus erit medicamentis, & auxiliis, in quibus ſit vis flatus digerendi, & diſcutiendi, ſi flatus in cauſa extiterit, & id tàm illis, quæ interius bibita, vel deuorata poſſunt id efficere, ſiue cibi ſint, ſiue potus, ſiue pulueres, ſiue id genus alia; quàm etiam illis, quæ exterius adhibentur, vt ſunt fomenta, illitiones, balneæ, emplaſtra, & quæcunque alia ad hunc ſcopum poſſunt pertinere, de quibus cùm fuerit ſæpius in libris prioribus ſermo habitus, in præſentia particulatim non agemus. Repulſis autem & introductis illis particulis in priſtinam ſuam ſedem, ſiue omentum fuerit, ſiue inteſtina, quæ diſcerni inde poterunt, quòd omentum introducitur ſine vllo ſtrepitu, cùm inteſtina, dum introducuntur, obſtrepent, & cum quodam ſono, & quaſi gurgulatione ingrediantur, medicamentis tàm externis procurandum, vt partes coeant, & agglutinentur, conſolideſcantq́;. id autem præſtare poterunt ea, quæ vim deſiccandi habent. nam cùm in omni vlcere, & ſoluto continuo congeratur aliquis humor, facto imbecilliori loco illo, indeq́; aut impediatur, aut difficilior fiat conſolidatio: ideò imprimis deſiccatione, deinde & aſtringentibus opus eſt, tùm vt robur

C particulis addatur, tùm verò vt contrahatur locus, & minor ruptura euadat, tertiò vt aliquam vim etiam agglutinandi habeant. Sed & hoc poſtremò aduertendum, ne iterum partes, quę introductæ fuerant, relabantur, & deſtruant omnem priorem operam, & maiorem interdum dilatationem, & rupturam faciant: ab hoc verò cauebimus incommodo, ſi nullam occaſionem prætermiſerit, qui malè affectus eſt, cur violentus huiuſmodi delapſus fiat: occaſiones verò ſunt nimia corporis repletio. Nam ventriculus & inteſtina plurimum repleta, & in tumorem elata diſtendunt partes inferiores, immò vniuerſum abdomen, quo diſtento facilè deducuntur latera diſrupta, & ſubinde facilior fit delapſus: deinde & humores augentur, quibus defluentibus ad affectum locum imbecilliorem redditum, & coitum, & conſolidationem impediunt. Præterea verò & motus multus corporis præſertim concitatus, & vehemens (vt monuit Paulus) obeſt, præſertim verò ſaltus de ſublimi loco: nam inteſtina commouentur, & vi impigunt peritoneo, & reliquis partibus abdominis, eaſq́; impellunt. Sed & coitus plurimum his affectibus ſolet nocere, tùm propter corporis agitationem, & commotionem ſanguinis, & ſpirituum, tùm verò propter ſitum. nam vel ſtantes, rarius tamen, vel (quod frequentius fieri ſolet) decumbentes, & reſupini ſolemus venerem exercere: quomodocunque autem id fiat, ſemper inteſtina ſemini propenſa incumbunt, atque illud impellunt. Sed neque potus plurimus vtilis eſſe poteſt, præſertim aquæ: nam

D humectat, quod omnino conſolidationi eſt aduerſarium: & proinde neque balnea huic affectui conducunt. Quia verò omnino comedendum eſt, conſulit Auic. vt poſt cibum ſupinus aliquandiu iaceat; ita enim ventriculus, & inteſtina minus impellent partes abdominis: quod ſi illis ſedendum ſit, non niſi ligato loco affecto, & ſtrictè etiam ligato ſedendum; quod maximè etiam ſeruandum eſt, ſi non poſſunt ſe abſtinere à veneris vſu, quo tempore illi indulgent. Sed neque corpus exercendum, neque venus repleto corpore tractanda. Nec etiam minus cauendum eſt à flatulentis omnibus, quæ poſſunt in tumorem interna viſcera efferre, & à multo clamore: poſtea verò procurandum, vt locus conſolidetur tàm cibis, quàm medicamentis deſiccantibus, aſtringentibuſq́;, in quibus etiam ſit vis diſcutiendi flatus, & agglutinandi: inter ſimplicia præſertim laudatur conſolida in puluerem redacta, & potui data, vel eius decoctum, nempe radix, qua medici vtuntur, & interius data, & exterius, confectis tàm ex ea, tùm verò ex aliis aſtringentibus, & exiccantibus variis emplaſtris, & ceratis, quorum deſcriptiones, & confectiones ab Auic, & à Paulo, & aliis, tàm iunioribus, quàm antiquioribus medicis paſſim deſcriptæ reperiuntur, & eas longum eſſet referre. In præſentia verò in multo vſu eſt ceratum id, quòd fit ex arietina pelle, quod ab omnibus ferè apothecariis confectum habetur, & ſeruatur. Hæc verò curationis ra-

tio vel ad inregritatem locum affectum perducit,vel ſaltem tuetur,ne ruptura,vel dilatatio amplietur. A
Cùm verò eò progreſſa eſt res,vt vi medicamentorum reſtitui ſanitas nequeat,aggrediuntur chirurgiã;
ſecant enim in inguine,& teſtem cùm erithroide membrana,& ſeminaria abſcindunt,& extrahũt:mox
verò ligant,& aliquando vrunt. Sed iam hæc ad præſens inſtitutum non pertinent; niſi quòd hoc om-
nino non videtur prætereundum,quod monuit Paulus,quòd non eſt hæc chirurgiæ ratio,niſi in dilata-
tione meatus,& peritonei; non autem in ſciſſura. Si quis autem velit diſcernere, num ramex factus ſit
ex laxiori facto,dilatatoq; peritoneo,& meatu, à Paulo id facile diſcat, qui ait, quòd ſi paulatim fiat,
vel excreſcat tumor in inguine,moxq; ad ſcrotum,& teſtes deſcendat, ſit id ex laxitate, vel dilatatio-
ne meatus: ſin autem ſubitò,& ſtatim,id ex fractura contigiſſe cenſendum erit. & de his quidem ſatis.
Transeamus modò ad alios tumores teſticulorum, qui communes ſunt cum tumoribus, qui in aliis
quoque particulis excitantur,primumq; ad inflammationem,cuius curatio aut nihil,aut parum admo
dum a curatione aliarum inflammationum differt, præſertim verò quatenus ad generalem rationem
pertinet: nam cùm ex fluxione pendeat,primum fluxioni obſiſtendum erit, primum quidem reuulſio
ne,deinde verò etiam deriuatione,ſi res ita exigat: exiget verò,quando corpus plenum fuerit, & ma-
gna inflammatio: reuulſio verò fiat,ſecta vena in brachio ſecundùm latus rectè reſpiciens inflamma-
tum teſtem,ita vt aliquando ex vtroque brachio,ſi vterque teſtis inflammatione intumuerit,mittatur B
ſanguis: deriuario verò,ſecta vena inferiori in poplite,vel propè maleolos; hæc enim propior, & ma-
gis affinis loco inflammato: vnde (vt ſæpius in ſimilibus affectibus expoſuimus) niſi multa fuerit in
vniuerſo corpore plenitudo,aut in ſupernis partibus,vnde timeamus ne ſectis venis in cruribus copio-
ſa materia deorſum ex eiuſmodi ſanguinis detractione tracta confluat ad affectum locum,ſatis erit ve-
nas duntaxat inferiores ſecare: alioquin autem,ſuperiores in brachio erunt tundendæ. Victus etiã,
cùm affectus is ad acutos morbos plerunque videatur pertinere,& à plenitudine ortũ habere, tenuis,
perinde vt in aliis id genus inflammationibus fieri ſolet,inſtituendus eſt. Mox verò ad topica à græcis
appellata remedia accedendum,idq; in hac,quod in aliis inflammationibus ſeruandum eſt, ſeruetur:
nempe vt primum refrigerantibus, & repellentibus agamus: quòd ſi aliquando vehemens dolor vr-
geat,commodum erit aliqua commiſcere,in quibus ſit modeſta vis calefaciendi,& digerendi, vt dolor
mitior fiat,& facilius poſſit perferri.Deinde verò his & digerentia ea ratione, quæ ſæpius fuit expoſita,
ſunt admiſcenda,& paulatim repellentia,& refrigerantia detrahenda,donec ad vigorem accedẽte in-
flammatione,ſola digerentia adhibeantur. Vnde ſi facilis ſit inflammatio,neque multa ſit fluxio, ſatis
erit inter initia vti oleo roſaceo omphacino appellato, deinde ad id, quod completum eſt, poſtea ad
chamęmelinum erit aſcendendum. Verùm vbi res fuerit maioris momenti,vt pote quia vehemens, & C
præceps videatur fluxio fouens,& augens inflammationem,valentioribus erit opus repellentibus,& re-
frigerantibus. Vnde Aetius,& Auicenna conſulunt,vt accepto aliquo linteo demerſo in aquis, & ſuc-
cis frigidioribus,vt ſunt aqua roſacea,aceto,mucilaginibuſq;, additis ſuccis frigidis,vt endiuiæ, lactu
cæ,ſolani, & id genus aliis. Vbi verò iam incipit augeri inflammatio, cataplaſmata in hunc modum
conficienda ſunt,vt accipiatur farinæ fabarum,& hordei portio æqualis, quibus parum croci addatur,
addatur,& ex aqua,vel ſucco ſolani,cucurbitæq;, & endiuiæ fiat ex arte cataplaſma, vel emplaſtrum,
cui poſtea & oleum roſaceum,quantum ſatis eſſe videatur, erit addendum: quòd ſi videatur eſſe opus
aliqua maiori aſtrictione,non erit inutilis additio farinæ lentium. Poſſunt autem variis modis confici
id genus emplaſtra,in quibus tamen ſemper quaſi baſis ſint prædictæ farinæ,maximè verò hordeacea,
& fabacea:ſed fabacea imprimis idonea eſt incremento,vt pote quæ vim digerendi,modeſteq; deſiccã-
di habet.Sed ſi vehemens dolor vrgeat,qui prioribus medicamentis non remittatur, neque facilè ferri
poſſit,hortatur Auic.vt in his miſceantur ſolia alterci,vel(vt græci aiunt)hyoſciami albi; facultatem ſi-
quidem habent ſtuporem aliquem concitandi,vt ea ſaltem ratione ſedetur dolor. Cùm autem inflam-
matio in aliquam videtur duritiem vergere, iidem conſulunt addenda eſſe mollientia, & maturantia,
quæ tamen non admodum valida ſint: vt eſſet,ſi farinæ fabarum addatur chamęmelum, althææ radix, D
mucilago ſeminis lini:aliquãdo autem,ait Auic.ſatis eſſe cataplaſma ex hordeacea farina aqua,& mel-
le,vel trita folia caulium cum hordeacea farina,vitellis ouorum, & oleo roſaceo. Vbi verò cœperit ad
inclinationem vergere,præſtantiora medicamenta,vnde emplaſtra fiunt, ſunt paſſulæ exacinatæ & cu-
minum: nam vel teri poſſunt,& ex vino fieri emplaſtrum: vel ſi ex paſſulis exacinatis,& cumino deco
ctis ex vino addatur fabacea farina,& fiat emplaſtrum,id quoque erit optimũ. Quoniam verò interdũ
ſuppurantur id genus inflammationes: ideò monet Auic. ex ſententia Raſis,procurandum eſſe,ne ape
riantur verſus anum,ſed potius verſus oxeum; quia ſolent interdum conuerti in malas fiſtulas, & diffi
ciles,& propterea vbi timuerimus,ne verſus anum fiat apertio, locum illum tuendum eſſe præcipit ali
quo aſtringenti cataplaſmate,vt id,quod confici poteſt ex farina orizæ ex aqua aſſiduè detento.

De tumoribus autem aliis,vt ſunt ſcirrhi,œdemamata,& id genus alia,non habebimus alioquin ſer
monem longiorem; quippe quia non eſt multum diuerſa ratio eos curandi ab ea, qua aliarum partiũ
præſertim externarum tumores ſolent curari:& ideò neq; tempus alioquin contereimus.

A

VICTORIS TRINCAVELLII
DE RATIONE CVRANDI
particulares humani corporis affectus.

LIBER DVODECIMVS.

B

De affectibus articulorum in uniuerſum, ad quod genus pertinent arthritis, coxendicus dolor, podagra, chiragra primumque de articulorum doloribus ac eorundem cauſis.
Cap. 1.

DOLORES, qui in articulis ſolent excitari, vt eundem omnes generatio-
nis modum, & ſimiles in vniuerſum cauſas, occaſioneſque habent, & ex ſi-
mili etiam materia ortum ducunt: ita & commune nomen habuere. Vnde
ſi indicationes eas ſpectemus, quæ curandi methodum primæ conſtituunt,
quæque ab eſſentia, & natura ipſius affectus depromuntur, nulla in illis di-
uerſitas eſt. Omnis autem diuerſitas ab ipſis articulis, vel à natura eorum
C articulorum, vel earum partium prodit, quas dolor, aut cauſa doloris oc-
cupat. Nam aliqui ſunt articuli, qui partim ratione ſuæ conformationis,
& figuræ, partim verò ratione ſitus peculiarem, & priuatam quandam in-
dicationem habent. Quare etiam aliquæ inſurgunt priuatæ indicationes, quæ non nihil variare poſ
ſunt curationis rationem. Et proinde omnes eiuſmodi dolores vnum generale nomen græcè ſortiti
ſunt à communi loco, in quo excitati ſuum ortum habent; vocantur enim ἀρθρῖτις, ac ſi dicas dolo-
roſum articulorum affectum: vulgares ſecuti iuniores auctores communi nomine guttam ſolent appel-
lare, inde (ni fallor) quòd arbitrati ſunt plerunque à deſtillatione ortum habere: deſtillare verò di-
cuntur, quæ ſtillatim, vel guttatim defluunt. Particulatim tamen ea de cauſa, quam nuper expoſui,
aliqua excogitata ſunt priuata nomina ab vna certa particula, vel à certo quodam articulo deducta:
ſicuti podagram appellarunt priſci medici eos dolores, qui corripiunt pedum articulos: chiragram
verò, quando manus vexantur: iſchias autem dicitur, vel iſchiadicus dolor occupans articulum fœ-
moris vel coxæ, qui item latinè coxendix, vel coxendicus dolor dici conſueuit. Quanuis autem vni-
uerſa iſtorum nominum ratio ab ipſis articulis pendeat, quando particulatim vnum articulum ex
memoratis dolor exercet, tamen ſæpe quidem ab vno tantum articulo dolores articulares, præſertim
D verò à pedum articulis (vt ait Gal. decimo de Compo. med. ſec. loc.) licet incipiant, mox ad alios,
& ſæpe & ad omnes ſerpunt: vt autem ex Raſi teſtatur Auicenna plerunque initium à pollice pedis ha- Cap.
bent, interdum verò à calce, nonnunquam ex planta, aliquando ab exteriori parte. At verò quia (vt
ſæpius à nobis ſuperioribus libris expoſitum fuit) dolor ſanè morbus non eſt, ſed potius ſymptoma,
quod ad actionem læſam pertinet, & à ſymptomate neque indicatio, neque curandi ratio, quatenus
ſymptoma eſt, ſed à morbo, & ab eius natura, & eſſentia ſemper depromenda eſt: ideò his explana-
tis, inueſtigandum, qualis ſit is morbus, & ad quod morborum genus ſit referendum. quamque na
turam referat, & præterea à quibus cauſis ſuam habeat originem. Quòd ſi Gal. ſequamur, & prio- Apho.
rem ipſo Hippo. ſexto Apho. nec non & Paulum lib. tertio, Aetiumque ſermone, vel libro duodeci- 4.
mo, vniuerſum horum dolorum articularium genus ad in inflammationum genus erit referen- Ca. 11
dum: quibus locis & cauſam referunt, cur reſolutio horum dolorum ad quadrageſimum vſque Cap. 6
diem protrahatur; itemque cur nemo ex his doloribus fuerit conuulſus, cùm tamen ad dolen- & ſeq.

tes articulos muſculorum chordæ neruoſæ pertineant. Quòd ſi quis dicat, quomodo rationi A
conſonum eſt, quòd vniuerſum horum dolorum genus in inflammationum genus ſit referen-
dum, cum ab omnibus inflammatio habeatur affectus, & tumor calidus à fluxione ſanguinea
excitatus: articulares autem dolores ſæpius à pituita, & ſæpe ab ea craſſa, & cruda ortum ha-
beant: & proinde ſoleant tophoſi tumores circa articulos concreſcere. Dicemus primum, quòd qui
Cap. 1 aiunt hos dolores ortum habere ab inflammatione, non ita intelligendi ſunt, vt voluerint inflamma-
tionem accipere, quomodo poſteriores medici poſt Hippocratis tempora accepere, qui (vt ſecundo li-
bro ad Glauc. teſtatus eſt Gal.) inflammationem appellabât tumorem calidum à ſanguine excitatum:
Ca. 15 ſed vt priores, & antiquiores medici, nimirum vt hoc nomine comprehenduntur tumores omnes, qui
caloris ſunt participes, quemadmodum lethargum, qui pituitoſus affectus eſt, in genus inflammatio-
num redigere. Gal. etiam tùm alibi pleuritin in inflammationibus ponit, tùm etiam in libro de Conſti.
art. med. ibi tamen exponens pleuritidis differentias, ait aliam ex ſanguine, aliam ex bile, aliam ex pi
tuita ortum habuiſſe: vnde omnis tumor calidus inflammatio dici poteſt, ſiue ſit ex accidenti calidus,
ſiue per ſe: ex accidenti verò, vel ex conſtipatione, & contracta putredine, vel ex mixtione alterius hu-
moris. Ita ergo cùm à ſola pituita, craſſa præſertim, & lenta, nequeant fieri arthritides: nam ſemper à
fluxione humorum ad articulos fieri ſolent: fluere autem minimè poſſunt ſine mixtione calidiorum
humorum & tenuiorum; ſed neque etiam ſine horum ope admitti queunt in ligamenta articulorum. B
ſemper ergo mixta eſt horum dolorum materia, quæ tamen ab eo, quod in ea mixtura vincit, & ſubin-
de remanet, parte tenuiori, & calidiori digeſta, & euaporante, nuncupationem habet. Sed neque in his
Cap. 2 ſimus longiores, vt pote quæ non multum habeant momentum ad rectam curandi rationem. Nobis ve
Cõ. 28 rò hoc ſatis impræſentia ſit, quòd dolores hi à fluxione humorum fiunt decumbentium ad articulos:
Ca. 13 vnde decimo de Comp. medi. per genera. ait hos omnes doloroſos affectus ſobolem eſſe fluxionũ, quæ
(vt idem teſtatur tùm ſexto Apho. tum verò ſexto de ſan. tuen.) à duabus cauſis neceſſario pendent, nē-
pe ex articulorum imbecillitate, laxitateve, & ex copia ſuperuacuæ materiæ; atq; adeò vtraque eſt ne-
ceſſaria, vt altera ſine altera nequeat conſiſtere: cum enim fluxio inde occaſionem habeat; quia for-
tior pars ad imbecilliorem id impellat, quod illam moleſtabat, neque moleſtare poſſint, niſi quæ aut
multitudine ſua grauant, aut mala qualitate irritant, neceſſe eſt, ut ſuperuacanea, vel excremētoſa ma
teria in cauſa ſit, cur fiat impulſio: materiam verò ſuperuacuam non admittunt, niſi partes, quæ imbe-
cilliores ſunt. vnde ſi pars valida, & fortis repellit irruentia excrementa, repellens ſeruatur: ſi verò pu-
rum ab excrementis ſit corpus, nihil cauſæ habent particulæ, cur impellant aliquorſum humorem, vn-
de poſſint morboſi affectus concitari. Quam ob rem, & maximum momentum tùm ad vitandos arti-
culares dolores, tùm verò ad curandos, ſitum eſt in ea victus ratione, qua caueamus, ne multa congera C
tur ſuperuacanea materia: qualem autem eam oporteat eſſe, dicemus paulò poſt. Nam prius aliqua
exponenda occurunt non parum ad hoc negotium pertinentia, quæ tanquam conſtituta ab antiquis
ſemper fuerunt accepta: nunc verò à recentioribus in quæſtionem reuocantur. Sunt autem tria. Primũ,
quia ſi à fluxione ortum habent iſtiuſmodi doloroſi affectus, neceſſe eſt, vt ab aliqua fluente materia
oriantur: vnde vt rectè mox curari poſſint, neceſſe eſt noviſſe, quænam ſint materiæ, quæ ad articulos
Cap. 2 confluere ſoleant: & quia omne, quod mouetur, neceſſe eſt, vt alicunde moueatur, & per aliquod etiã
medium, vel per aliquam viam feratur eò, quò illi eundum eſt: & proinde inquirendum inſuper eſt, vn-
de defluat materia hæc, & per quam viam moueatur. Gal. itaque decimo de Compo. med. ſec. locum
ait, aliquando quidem confluere materiam pituitoſam, & illam quidem, quatenus ad eius naturam
pertinent, craſſam, & crudam, quæ interdum magis pus imitari ſubſtantia, vel cõſiſtentia videtur, quàm
pituitam: Vnde ſi quis opponat, quomodo igitur & defluere per ea, per quæ defluit, loca, recipique in
articulorum ligamenta poteſt adeò craſſa, & lenta materia? Diximus iam, eam ſemper intermixtas ha-
bere aliquas alterius calidi & tenuis humoris partes, è quibus aliquantiſper attenuata, & quaſi eliqua-
ta fluidior redditur, quò fit deinde vt ſæpe euaporantibus calidioribus partibus pituitæ immixtis, ad
craſſitiem, & lentorem priſtinum, immò aliquando etiam maiorem reuerſam, præſertim ſi acceſſerit D
importunus vſus eorum medicamentorum, quæ plus iuſto calefaciunt, & deſiccent, in tophos circa arti
culos concreſcat; & frequentior eſt defluxus iſtius generis materiæ ad articulos. Non nunquam verò
confluit & ſanguinea materia quandoque autem cum aliquo iſtorum mixta bilis. Quibus verbis vide
tur inſinuare Gal. ſolam bilem non concitare dolores, ſed tantum ſi cum ſanguine, vel cum pituita, vel
cum vtriſque ſit immixta, & id fortaſſe bona ratione, quia cùm ſit tenuis admodum, quando ſola eſt,
non fertur in profundum, ſed ſemper verſus extremam cutim effertur: quod indicat eriſypelas, quod
ſummas particularum partes occupat. Defluit autem per vias, per quas & aliæ fluxiones, aliquando
per vias patentes, vt per venas: quò deinde fit vt ſæpe confluente hac materia, venæ, quæ ad locum
affectum pertinent, tumidiores, & pleniores videantur: aliquando verò per vias occultas, nem-
pe per meatus latentes, ſenſibuſque inconſpicuos, ſicut per muſculos. Loca autem à quibus fluunt,
poſſunt eſſe varia: nam ſæpe à cerebro, & capite diſtillant; ſæpe enim ſunt quaſi ſoboles deſtil-
lationum.

A latione. vnde, qui obnoxij ſunt deſtillationibus, frequenter ab his doloribus capiũtur, præſertim ſi intercipiantur aliæ viæ, quibus ſolita erat purgari: Interdũ à ventriculo: ſæpe enim vidimus dolores in vẽtriculo cõcitatos deſiiſſe in dolores articulares, ſicut accidit cuidã, qui me his diebus cõſuluit: is poſt ſũ tis diuturnũ morbũ cũ febre, dolebat frequẽtiſſimè ſecundũ ventriculũ, habeba aũt deiectiones mucſas mixtas cũ cruore. ſed doloribus vẽtriculi recedẽtibus, articuli dolore correpti ſunt, trãslata tẽpe materia ad articulos. Interdũ verò ab inteſtinis: quandoq; enim dolores colicos in dolores articulorũ terminaſſe vidi: ita etiam renales in podagricos, & articulares dolores permutatos fuiſſe; immò ſæpiſſimè articulares dolores ſolent doloribus renalibus ſuccedere, ita vt in prouerbium & frequens etiam apud vulgares noſtros verſum ſit, vt pote qui noſtra lingua materna dicere ſolent, Doglia di fianco, hoc eſt dolentibus renibus, Gotta à campo, hoc eſt articulares dolores ſtatim in promptu ſunt. Sed & mulieres facile (vt Hippoc. quoque monet ſexto Apho.) capiuntur ab articularibus doloribus ſuppreſsis, aut puerperiis, aut menſtruis purgationibus. In viris autem frequenter intercepto fluore ſanguinis ſoliti per mariſcas purgari: immò (vt tandem omnia vno capite comprehendamus) omnem interceptionem alicuius conſuetæ vacuationis ſequi ſolent id genus dolores, & hæc omnia conſentiunt cum Hippocratis, Galenique decretis, quibus ſubſcripſere quotquot vnquam de hac re aliqua literarum monumentis obſignata tradidere, ij inquam, quorum libri hactenus ſuperſtites ſunt. His tamen Apho. 29.

B temporibus iuniores inſurrexere, qui quaſi ſoli fuiſſent afflati diuino quodam flamine, hæc omnia conuellere nituntur, ore rotundo profitentes, ſe ſolos hactenus extitiſſe, qui rem hanc ſint aſſecuti: alios verò omnes latuiſſe, quidnam illud ſit, vnde & ortum hi dolores, & fluxiones initium habeant, qui modus, quæ ratio, qua excitentur, quæ materia ea ſit, quæ continens eos excitat, per quam viam confluat, quas particulas comprehendat, qua ratione curandi ſint, atque inde emanaſſe eum communem conſenſum, podagras, chiragraſque nullam poſſe admittere curationem. Aiunt enim, quatenus ad initium fluxionis pertinet, falſum eſſe, quòd ab aliis vllis partibus iſtiuſmodi fluxio concitari, præter quàm à capite, poſſit, vt tamen neque etiam à cerebro, verùm ab extimis partibus, quæ extra caluariam ſunt, & intra cutim; quamuis omnino occaſionem habeat ab internis: nam multus humor excrementitius, pituitoſus, & tenuis per ſuturas caluariæ euaporans, à craſſiori cute, ne poſſit alioquin expirare, detentus, paulatim congeritur, qui mox detruditur ad articulos, neque defluxus ille per venas ſit, vel arterias, ſed potius per extimas, quæ proximè ſub cute contectæ ſunt, partes. Præterea omnes deceptos fuiſſe aiunt, qui putarunt diſtingui differentias arthritidis ex diuerſa fluentis humoris natura, nempe, vt aliæ ex ſanguine, aliæ ex bile, aliæ ex pituita, aliæ ex melancholico ſucco oriantur; immò omnes ex pituitſo, ſeroſoque, & frigido humore originem ſuam trahunt. ſed

C ſi differentiæ alicunde horum dolorum accipiendæ ſunt, illæ vniuerſæ à locis, quæ à fluxione tentantur, & doloribus cruciantur (vt paulò ante fuit expoſitum) ſunt ſumendæ. Addunt etiam, fluxionem hanc nunquam in laxiora, & inania articulorum ſpatia effundi, ſed recipi in ligamentis, vel vinculis, (vt ipſi aiunt) item in tendonibus, præterea in membranis, quibus articulorum oſſa contecta ſunt. His verò rationibus ſuffulti in hanc alienam à priſcis medicis vnà cum iunioribus ſententiam deſcendere, nempe non videri rationi conſentaneum, quòd per venas humor aliquis ex intimis viſceribus ad articulos delatus ſyncerus ſit, aut ſi cum ſanguine commixtus feratur, mox ita ſyncerus effundatur in articulos. Et ſi quis dicat, quòd cum ſanguine effunditur, nequaquam conſentanea dicet: nam excitaret in illis inflammationem. Sed his & illud addunt, vt omnem reſpondendi viam præcludant, quòd neque hoc etiam aliquam veri ſimilitudinem poterit vnquam habere, ſi quiſpiam eò confugiat, vt dicat, quòd per aliam viam, alioſque ductus humor crudus arthritin excitaturus feratur, quàm per venas, quippe quoniam in cachexia id genus humor è viſceribus in pedes incumbens, eos in laxum, & mollem tumorem attollit; neque tamen vllos excitat dolores, nullam podagram. Sed neq; hoc prætermittendum videtur, quòd vt effugerent foueam, qua facilè capi poſſent, hoc etiam affirmant, nempe quòd quamuis tempore, quo doloribus illi exercentur, intumeant, caleant, ac rubeant

D ea loca, non tamen ab illis humoribus calidioribus fuere dolores concitati, ſed potius à doloribus attracti humores biliosi, & ſanguinei eò confluxere, præſertim ſi corpus id ita ſe habeat, vt copioſos hos ſuccos congeſſerit. Expoſita tandem hac horum opinione, reliquum eſt, vt eam ad examen reuocemus, & intueamur, num ſicut in hac re ſibi videntur in aliis plus ſapere, ita potius magis deſipiant. Ni fallor, hæc, quæ ab ipſis deprompto expoſuimus, neque per ſe conſiſtere poſſunt, neque mutuò cohærere. Sed in refutanda hac opinione eum ordinem ſequamur, quem in exponenda ſumus ſecuti. Primum quòd dicunt fluxionem aliam originem habere in arthriticis non poſſe, præter caput, hoc non modò paradoxum eſt, verum & paraalithes, immò contra experientiam. Nam ſequeretur, quòd ſemper arthriticos dolores præcederet (vt ipſi quoque fateri videntur) capitis grauitas, & eiuſdem perceptum frigus, & tumor etiam cutis capitis, præterea & ſomnus: Quod tamen falſiſſimum eſſe experientia quotidie apertiſſimè oſtẽdit: ſæpiſſimè enim eos videmus, qui ſunt his doloribus obnoxij, per diem vniuerſum bene habuiſſe, nec vllam capitis percepiſſe grauitatem, neque vllum frigus, neq; laxum tumorem, noctu dormiiſſe de more ſuo, mane tamen, vbi à ſomno excitati ſunt, repẽte ſecundum

manus, vel pedes doluiſſe. His addamus & hoc, quòd frequenter accidiſſe nemo ferè eſt, qui non ani A
maduerterit, interdum aliquos, qui cùm alioquin neque ſecundum caput grauitate aliqua tenta-
rentur, neque frigus aliquod in ſyncipite, neque in occipite perciperent, neque vllus adeſ-
ſet capitis, vel cutis tumor laxus, nec vlla alicuius particulæ eſſet in eis querella, tamen cùm inflexiſ-
ſent ſe. vt è terra aliquod ſuſpenderent, & attollerent, quod interdum neque etiam admodum gra-
ue erat, dum erigerent ſe, facto quodam crepitu circa articulos dorſi, repente correpti ſunt à vehe-
mentiſſimo dolore, qui plures deinde dies illos malè habuit. Dicant vnde ex eo incommodo fuerit
concitatus adeò vehemens dolor. Nemò ſanè dixerit aliunde, niſi ex defluxu alicuius humoris in eũ
locum. Sed quis is locus eſt, vnde defluxit? ex capite? Sed cur potius inde confluxit ex loco adeò re-
moto? cur non potius ex vicinis, vnde breuior erat via, præſertim cùm ita ſtatim, & repente fuerit
excitatus dolor, & magis in promptu potuerat eſſe humor vicinus, quàm ille remotior? Sed quam
etiam maiorem occaſionem confluendi remotior ille habuit, quàm vicinus. nam ſi occaſio fuit in-
commodus, & laborioſus, vel etiam doloroſus motus, cur non prius conſenſere loca vicina, quàm
remota? Neque enim alioquin hic locum habere videtur id, quod dicebant, quòd congeſtis in exte-
rioribus capitis partibus multis excrementis facultas expultrix ad excernendum, expellendumq; inci-
tetur: nam potius in attractionem factam à motione ea doloroſa referendum eſt: aut in imbecillita-
tem illius articuli, quæ ortum ab incommodo habuit. Sed quomodocunque fuerit, cur prius attracti
ſunt vicini humores, & per ampliores venas, quàm ſint inconſpicui meatus? vel cur non confluxere B
tanquam ad imbecilliorem locum materiæ illæ prius, quæ congeſtæ in locis vicinis erant, quàm quæ
remotiores? præſertim cùm ipſi dicant, quòd tumores, qui in podagris, & chiragris occupant articu
los, exurgunt non ex materia, quæ eſt in cauſa doloris, ſed propterea quia vi doloris fit attractio cali-
dorum humorum. at cur in his non etiam fit eorundem attractio, antequàm attrahantur à capite ſe-
roſi, & pituitoſi? Hoc verò ſit nobis tanquàm exemplum; nam & hac eadem occaſione interdum do-
lor articulum fœmoris apprehendit, vel genu, vel pedis. Præterea verò quando dolores ventriculi &
inteſtinorum, renumque (vt quarto lib. in ſextum Epid. ſimul Hippo. & Gal. teſtantur) mutantur, & illis
Cō. 3. deſinentibus ſuccedunt articulares dolores: Dicemus, quòd colici doloris cauſa prius feratur in ca-
put, quæ ſæpe craſſa, & cruda pituita eſt, itemque illa, quæ ventriculi dolores efficiebat, quæque etiam
renales: poſtea ſub cute per inconſpicuas vias deſcendat ad extremos vſque pedum articulos. Quòd
verò dicunt, neque per venas, neque per neruos, neque per interiores, ſed per exteriores, & extimas par
tes, quæ proximè ſubiacent cuti, fieri hunc defluxum: hoc videtur præter omnem rationem, & expe-
rientiam. Cum enim partes illæ, per quas defluere eum humorem autumant, ſint ſenſu præditæ, quin
fieri poteſt, vt dum deſcendunt, ſenſus fallant, neque frigus percipiatur, non rigeant, vel horreant lo-
ca, per quæ fit is tranſitus. nam nemo eſt, qui in deſtillationibus non ſit expertus, cùm materia aliqua C
tenuis, & ſeroſa per dorſi exteriores partes defluit, concuti corpus, & horreſcere, perinde vt in acceſ-
ſionibus in principio fieri ſolet. Quòd ſi dixerint id aliquando percipi, neque id ego negabo: dicam
tamen id rarò accidere, & quando præter id, quod ad articulos dolentes defluit, aliquando etiam
per exteriores partes fertur. Sed rarò hunc fluorem ſequuntur articulares: ſicuti frequentiſſimè fiunt
dolores hi, nullo iſtiuſmodi percepto motu. Multa quidem quæ quotidie in ægrotantibus accidunt,
poſſemus proferre, non ignota illis, qui aliquandiu verſati ſunt in hac arte: vnde facillimè, modò
quiſpiam nolit nimis proteruus, pertinaxque eſſe, conuinci falſitatis poſſet iſthæc horum opinio.
Memini equidem, dum Venetiis medicinam facerem, mulierem quandam, quæ erat in ætate adole-
ſcentiæ, temperaturæ calidæ, & humidæ, & multi ſanguinis, & puerum pepererat, nec per ſua puer-
peria fuerat, niſi parcè, purgata, à vehementiſſimis doloribus ſecundum omnes articulos, præter
eos, qui ad collum, & maxillas pertinent, fuiſſe correptam, cum tumore, & rubore circa articulos,
vt dimouere ſe alioquin nequiret: illi autem, quàm citius potui, ſanguinem copioſum ex vena propè
talos cruris dextri mitti volui, quo miſſo, illa eadem die libera euaſit ſecundum partem dextram à
doloribus, ita tamen, vt nullum, aut valdè exiguum auxilium in parte ſiniſtra perceperit; nam non
minus cruciabatur ſecundum articulos ſiniſtri lateris, & eos ferè vniuerſos: ſed poſtea interpoſita die, D
volui alterius cruris venam ſecari; vnde effluente iterum ſatis copioſo ſanguine, itidem illa eadem
die illius etiam lateris dolores omnino deleti: Quo viſo ſtatim animaduerti primum, quantam vim
habeat rectitudo in vacuationibus, quàmque rationi conſonum ſit præceptum à Gal. nobis decimo
de Compo. med. ſec. loco. traditum, nempe coxendicis dolorem, cùm à ſanguine ortum, & occa-
ſionem habet, vel à materia ſanguini mixta, facillimè ſecta vena in poplite, vel propè maleolos ea-
dem ferè die curari poſſe. Nec minus etiam alias vidi, quæ ex ſuppreſſis menſibus his doloribus fa-
ctæ ſunt obnoxiæ, & non multo poſt per miſſionem ſanguinis citatis menſtruis ex hoc incommodo
exemptæ ſunt. Nam & ſi temporibus Hippocratis hac ſola de cauſa podagris ſolitæ ſint tentari mu-
lieres: noſtris tamen aliquæ illis laborant, quamuis menſes fluant: quod Gal. in malam victus rationẽ
refert. Cùm in cauſa eſt ſuppreſſio huius purgationis, cur non magis id attribuendum, aut vtero, aut cor
pori vniuerſo; per has enim purgationes, tum vterus proximè, tum demũ vniuerſum corpus excremen

titium

A titium ſanguinem excernit qui ſuadte natura multus in eo ſexu ſolet generari. Addamus & illud, quod
ferè in idem tendit, quod ſcilicet ex ſanguine ſolito à mariſcis fluere oriuntur eiuſmodi dolores: quod
nullus vnquam negauit. Quare, niſi hallucinor, ſequitur ex hoc, quòd non ſempee à capite fiat hæc
propulſio. nequaquam enim vero conſentaneum eſt, has omnes excrementoſas materias prius in
caput ferri, mox ad articulos deſluxuras, neq; quòd per ſubcutaneas partes defluant, neque quòd ſolus
pituitoſus, ſeroſuſq; humor, ſed quòd & alij, præſertim ſanguis, magiſq; etiam, ſi tenuis, & bilioſus fue-
rit; quod poteſt & confirmari ex modo, quo curantur; nam, aut ſolum, aut maxime ſanguinis detra-
ctione: ſæpe verò modus curationis morbi naturam, & cauſam oſtendit. vnde ſi hi ſanguinis detractio
ne facilè curantur, hoc oſtendit ex ſanguine, vel ex humore ſanguini mixto habuiſſe originem iſtiuſmo
di affectus; hoc enim ex Aphoriſmo ſecundo ſtatim ferè à principio primi libri Apho. deſcripto de-
promi poteſt, nempe quòd tunc confert vacuatio, cùm noxius humor, qui morbum pepererat, vacua-
tur. Nec etiam mihi hoc prætereundum eſſe videtur, quòd ipſi aiunt, cùm probant neque per venas, ne-
que per alias vias ad articulos effundi aut ſanguinem, aut alium humorem ſanguini mixtum: quia lo-
cus ille inflammatione tentaretur. Mihi ſanè ipſi videntur tùm ſui eſſe obliti, tùm verò eorum, quæ ab an
tiquioribus auctoribus deſcripta legere: manifeſtè enim & Hippo. à quo neque ipſi diſſentire audent,
refert (vt paulò ante diximus) articulares dolores in inflammationes deſinere, & Aetius, immò & hi ip-
B ſi id ipſum affirmare mihi ſatis apertè videntur; dicunt enim, dum dolent articuli, attractis calidis hu-
moribus circum circa articulos, intumeſcunt particulæ tumore doloroſo, rubro, & calido, qui eò per
venas confluit, vnde & venæ vicinæ manifeſtiores, tumidiores, & rubicundiores apparent, locuſq; tu-
mens, calidior euadit, adeò vt ſæpe febris inde concitetur: quibus verbis mihi nihil aliud præter inflã-
mationem deſcribere videntur. Sed & id conſideremus, an experientiæ, & rationi conſonum ſit, quòd
cùm intumeſcit, & rubet locus, fuerit dolor concitatus primum; verùm potius ex alio ſeroſo, & frigi-
do humore dolor originem habuerit, mox verò doloris acerbitate fiat rubor, & tumor, eò delatis cali-
dis humoribus. Et mihi quidem videtur, quantum ex longa obſeruatione potui aſſequi, nequaquam id,
quod aſſerunt, eſſe experientiæ, & rationi conſonum; quia primum hoc, vel ipſis ſenſibus compertiſſi-
mum videmus ſæpiſſimè, quòd podagrici, & chiragrici tunc maximis cruciantur doloribus, cùm nullus
ad huc tumor, vel rubor exterius apparet: tunc autem miteſcere dolores incipiunt, cùm exterius inci-
piunt extuberare externæ partes, & intumeſcere. Quòd ſi tumores dolorem attrahentem tanquã præci
puam cauſam haberent, cùm maximè dolent, maximè intumeſcerent: nunc autem ſæpe videmus, ꝙ
cùm minus dolere incipiunt, magis intumeſcunt: quod nemo in aliam cauſam poteſt referre, quàm
quod repulſa materia, quæ interius affligebat, ad exteriores partes ab ipſa videlicet natura, dolor mite
C ſcit, & tandem tollitur. Vlterius etiam ſæpe vidimus, anteaquàm inſignis quiſpiã dolor in articulis ſen-
tiri incipiat, venas vicinas tumidiores, & rubicundiores fieri, mox verò dolorem ſubinde augeri: quod
certiſſimum ſignum eſt, per eas venas noxios, & dolorificos humores confluere. Ad id verò, quod ipſi
aiunt, qui fieri poteſt, vt in ſyncerus humor effundatur in ſpatia articulorum, ſi mixtus cum aliis per ve
nas fertur? Iam reſpondimus primum, quòd vel rariſſimè, vel nunquã ſyncerus effunditur, ſed mixtus
præſertim, ſi ſubſtantia craſſior eſt: mixtura enim aliorum tenuiorum humorum, & calidiorũ attenua
tur, & quaſi funditur; verùm citò partes tenuiores, & calidæ digeſtæ euaporant, frigidioribus deinde
rurſus concreſcentibus. Sed & illi quæſo reſpondeant, qui fieri poſſit, vt venæ multæ ab externis iugulari
bus deductæ ſua excrementa, ſeroſa, & tenuia effundant, & deponant in ſubcutanea loca, & non poſſint
itidem venæ, quæ ad articulos alimentũ deferunt, excrementoſas materias ex venis, vnde deductæ ſunt,
exceptas in articulos, & partes ad articulos attinentes impellere. Hoc etiam non eſt nihili faciendum,
quòd à ratione eorum, à quibus iuuantur, vel læduntur dolores articulorum, depromi poteſt. nam ali
qui calidioribus remediis loco dolenti adminiſtratis: alij verò frigidioribus: non nulli à temperatori
bus iuuantur, vt & Hippo. quinto Apho. lib. docuit, & experientia atteſtatur: quo fit, vt neceſſe ſit fateri
hos dolores à contrariis cauſis poſſe concitari. Longè autem plura poſſemus argumenta in hanc horũ
D ſententiam contorquere, niſi putaremus hæc poſſe ſatis eſſe, quatenus ad præſens noſtrum inſtitutum
pertinet: vnde his ſolum aliqua addemus ad id ſpectantia, quòd contra omnium ferè ſententiam affir
mant, nunq̃ videlicet materiam hanc defluentem ad articulos conſiſtere poſſe in laxis, & cauis articulo-
rum ſpatiis interceptis inter eorum oſſa, ſed duntaxat recipi in vinculis, vel (vt vulgò dicitur) in ligamẽ
tis, præterea verò & in eis membranis, quibus quaſi inducta ſunt oſſa articulorum, & quarum merito vi
dentur interdum oſſa dolere; itemque & in tendonibus, vel chordis muſculorum, quæ ad articulum
illum moturæ, pertinent. Ratione autem ea imprimis mouentur ad id aſſeuerandum; primum quia
non videtur tenuis, & ſeroſus humor poſſe conſiſtere in loco adeò amplo, & laxo, ſed quòd ſua tenui
tate inde effluat: deinde verò, quia ipſi ſæpe videre ex nodoſis chiragris extractos tophos duros, qui
intra articulorum membranas continebantur, & ex eis eximebantur, integris relictis vinculis, & ten
donibus: ſed neq; in laxis ſpatiis quicquã repertum eo tempore eſt. Mihi ſanè primũ nõ vĩr ſibi ſatis cõ-
ſtare, vt qui dicãt adeò tenuẽ, & ſeroſam eã eſſe materiã, vt cõtineri à ſpatio nequeat. Deine paulò poſt,
inter ſigna congeſtæ iam materiæ ſub cute occipitis inquiunt eſſe, ꝙ tumor œdematoſus in occipitio ſub

euti mollis perinde,vt cera deprehenditur,& in eo tumore contineri denſam, & lentam illius humoris A
congeriem,qui fomes eſt arthritidis.Sed quæſo,ſi denſa,lentaq; eſt eiuſmodi materia,quæ ibi tanquam
iſtius affectus fomes ſeruatur : primum cur lentore ſaltem non poteſt in ſpatiis laxis, oſſibus hæreſcens
concreſcere,præſertim loco frigidiori ſecundùm naturam,vbi ab eius frigore cogi, & craſſeſcere facilè
poteſt ? deinde ſi ſua tenuitate facilè oſſium membranas penetrans ab eis detinetur, quas poſtea di-
ſtendēs dolores concitat,cur idem non prius efficit in membranis caluariæ abductis, nimirū cur prius
dolores acerbos,vt in articulis,non gignit,cur non tophos ibi procreat ? Dicent fortaſſe,id ſæpe etiam
fieri,præſertim verò in lue illa, quæ gallica à noſtris dicitur. Sed ſi veri & diligentes obſeruatores eſſe
voluerint,hoc poterunt aſſeuerare,id peculiare imprimis eſſe illis,qui ea infectione laborant,quibus ēt
potius in ſyncipite , quàm in occipite extuberant tophoſi id genus tumores : & ideò hoc nihil ad no-
ſtrum inſtitutum facere videtur,qui de communi ratione arthritidis agimus. Nam dolores illi , qui à
lue gallica,quam recentiores hi veneream appellant,oriuntur,hoc præſertim differunt à communi ar-
thritide,quòd arthritici dolores potiſſimum articulos cruciant : gallici verò non ita articulos, vt par-
tes artuum inter medias,& quaſi internodia affligunt.His verò & illud addamus , nempe quòd eorum
ratio ſatis facilis videtur , & quæ noo minus eorum opinionem oppugnet , quàm communem & anti-
quam : quia ſi inde perſuadere uolunt in ſpatio articulorum materiam nequaquam conſiſtere ; quia ſæ
pe in nodoſa podagra tophi,qui extrahuntur,ſenſu ipſo videntur contineri intra oſſium membranam, B
atq; illis extractis ligamenta integra relinquuntur,illæſaq;.Sed hæc eadem ratio,ſi aliquam vim habeat,
eos redarguit ; quoniam ſi vincula,& circunſtantes tendones illæſi inueniuntur extractis tophis , vide-
retur neque in his materiam effectricem dolorum conſiſtere,quod omnino iſtorum decretis aduerſa-
tur,qui ſentiunt hæc imprimis loca affici in articularibus doloribus. Vel ipſi dicant,cur in vinculis , &
tendonibus non concreſcat tophus , cùm tamen ad illos decumbens humor in illis recipiatur , ſicut &
in membranis ? Nam itidem & ego dicam , cur in ſpatio non reperiatur concreta ea materia in calcu-
lum,vel tophum ? Et equidem puto,quòd facilius tàm in ſpatiis,quam & vinculis,& tendonibus dige-
ratur in halitus,& ita diſſipetur,quàm intra membranas : in ſpatio quidem , quia cùm latior locus ſit,
facilius inde euaporat ; diſcutiturq; : cui accedit,quòd articuli,dum mouentur,concaleſcunt,& ita ca-
leſit,attenuatur,& quaſi funditur,& exinde ad facilem digeſtionem paratur,pariterq; in tendonibus,&
vinculis.Sed de his ſatis,ſuperq; diximus.poſſemus enim innumeris exemplis vti ex Hippocrate tùm in
Aphoriſmis,tùm verò in primo,& tertio Epidem.vbi referens in vniuerſum , quæ euenerant in illis pe-
ſtilentibus tempeſtatibus , & quæ particulatim diuerſis ægrotantibus , quorum nominatim meminit,
acciderunt,narrat,in quibus facto abſeſſu ad varios articulos,dolores concitati fuere ; qui nulla vnquã
ratione poterant referri in materiam in capite intra cutem congeſtam,ſed in multam cacochymiam di C
uerſorum etiam excrementorum in vniuerſo corpore aggregatorum diuerſæ, & variæ omnino naturæ,
quæ in præſentia prætermittere volumus:nimis enim in longum vagati hactenus ſumus. Redeamus er-
go eò,vnde diuerteramus,& tanquam conſtitutum accipiamus , quod huiuſmodi dolores & à calidis
ſuccis,& à frigidis,& à mixtis,quod frequentius ſolet accidere,fomentum habere poſſint,qui vel ab vni
uerſo corpore,vel à certis & definitis particulis,vt à capite,vel ventriculo,vel iecinore, vel ab aliis (vti
diximus)particulis defluunt,quiq; , & ſi plerunque in genus inflammationis ſint relati , & maximè ra-
tione chordarum,vel tendonum,qui acriori ſenſu aliis ſunt præditi,exacerbantur ; fit tamen vehemens
dolor diſtentis chordis,non autem quia illę fiant inflammationis participes,cùm nullus vnquam ex his
doloribus fuerit conuulſus.In ſignis autem,quibus diſcernatur materia dolores concitans,tumor intu-
meſcens colore rubeo, calor perceptus calidos humores oſtendunt , & præterea doloris acuties . nam
magis acuti,& vehementiores fiunt dolores ex calido, quàm ex frigido humore : præterea à calido hu
Apho. more excitati dolores vſu calefacientium medicamentorum exacerbantur,ſicut frigidis miteſcunt.Do
30. lores verò frigidos tumor frigidus,albus,laxus,& mollis concomitatur. Sed neque difficile eſt ait Gal.
humores calidos diſtingui : nam ſanguis bilioſus minorem tumorem,clariorem rubedinem,vehemen-
tiorem calorem efficiet,quàm ſanguis craſſior . Sed ſi memores ſimus eorum , quæ paulò ante diximus D
in vniuerſum de cauſis præcipuis horum dolorum , facile erit etiam particulatim eas ſcrutari. Nam
cùm dixerimus omnia in duo prima capita referri poſſe,nempe in laxitatem , & imbecillitatem articu
lorum,atque in copiam materiæ ſuperuacuæ collectæ,vel in vniuerſo corpore , vel in aliqua particula,
ſiue illa ad plethoram pertineat,ſiue ad cacochymiam . Ideò quæcunque poſſunt laxiores, imbecillio
reſq; tàm articulos,quàm partes ad illos attinentes reddere,& quæcunque occaſionem pręſtant,vt mul
ta vel in vniuerſo corpore,vel in aliquibus partibus,quæ poſſunt eorum eſſe capaces,excrementa conge
rantur,ea item podagras,chiragraſq; , atque id genus alios dolores afferre poſſunt . Debiles autem, &
laxos efficiunt articulos nimius labor , ac immodica eorum exercitatio ; calefaciens enim immodicè
vires eorum reſoluit , & laxiores reddit : ſed & immodica venus eneruat neruoſarum particularum vi
res,quã eã vim in his affectibus habere cēſuit Gal.ſexto Apho.vt neq; ſpadones propterea, neq; pueri,
donec venerē nō experiãtur,poſſint his doloribus tentari : vſus quoq; nimius balneorũ calefacientiũ,la
xãtiũ,& molliētiũ:potus ēt vini potētis,& antiqui frequēs,præſertim in hoīe ieiuno(vt teſtatus eſt Gal.

ſexto

A ſexto Aph.plurimum obeſt. Vnde & Meſ.ait, vinum oculis,& neruis nocet per ſe. Cauſa verò, cur fiat mul
ta ſuperuacuorum excrementorum congeſtio, eſt ſolitæ, & modeſtæ exercitationis intermisſio, otium, Cõ.28
ſegnitiesque, præterea (vt idem Gal. tùm ſexto Apho. tùm verò ſexto de Tuen. ſan. aſſerit) crapula, crudi Cap. 7
tates, conſuetarum aliquarum euacuationum, aut ſpontanearum, vel ab arte concitatarum ſuppresſio,
aut intermisſio, vt ſunt, quæ fiunt per hæmorrhoidas (vt diximus) vel per meſtrua, vel per puerperia, vel
per nares, vel per aliquas fiſtulas, quæ diu ſolitæ ſint eſſe apertæ & fluere, itemq; per vlcera, vel in cruri-
bus, vel alibi, quæ iam inueterata ſunt, & poſtea conſolideſcunt, vel per aliquas papulas, quæ eſfloreſce
re ſolitæ erant per aliquas periodos, quibus interdum ſolent internæ partes expurgari, excretis earum
excrementis per cutem, vel etiam prætermisſis aliquibus purgationibus, quas quidem moliri quotan-
nis ſolent, interdum bis etiam, alij verò ſingulis menſibus, vt non nulli ter, & quater in menſe conſueue-
re catapotia aliqua, vnam nempe, vel plura deuorare. Neque hoc etiam parum fortaſſe ad inſtitutum
hoc faciet, vt cum Hip. tertio Aphoriſmorum moneamus, quòd quamuis in omnibus temporibus, &
omnibus ætatibus, & conſtitutionibus posſint cuiuſcunque generis morbi concitari; attamen ſemper
aliæ ætates alijs morbis magis obnoxiæ ſunt, & in alijs temporibus alij item morbi frequentius, & faci
lius ſolent excitari. Nam cum iſtiuſmodi articulares dolores (vt ex Gal. ſuperius diximus) ſint ſoboles
B aut cacochymiæ, aut plethoræ: ver verò ex proportione maximè morbis reſpondeat, qui ſunt ex reple-
tione facti, & autumnus illis, qui ex vitioſis humoribus; ideò vere morbi frequentiores ſunt, qui fiunt
ex multis humoribus: autumno autem, qui à prauis, & corruptis: ſi enim ver corpora facta pleniora re-
periat, fundens humores, qui prius in penitioribus partibus latebant, & fluere faciens eos moueat, in-
de fit, vt diffuſi per vniuerſum corpus primum, deinde à fortioribus particulis ad imbecillas impulſi in-
de facilè posſint arthritidas generare, ſed tamen diuersè pro diuerſitate rationis victus, qui præcedenti
hyeme fuerit ſeruatus, & pro ratione errorum in ea commiſſorum. Vnde frequentius quidem vere, quã
alijs temporibus oriuntur hi dolores: Interdum verò & (vt Gal. ibidem teſtatur) autumno fiunt, in illis
ſanè, qui æſtate prauis vſi cibis, congeſſere multos vitioſos humores: præſertim verò coxendices autum
no ſolent ſuum habere ortum: vt pote quæ (vt eodem tertio Apho. tradidere Hippo. & Gal.) plerunque Cõ.22
à frigida, & maligna materia ortum habeant. Ex ætatibus autem ſenilis præ alijs eſt expoſita dolori-
bus articulorum, tùm (vt ibidem ijdem teſtantur) quia ea ætas maximè ſolet defluxionibus tentari, tũ Cõ.31
etiam quia in hac ætate inſtrumenta motus iam refrigeſcere. Cùm verò conſueti fiunt hi dolores, tran-
ſeunt in morbos diuturnos, qui præſertim ſeniorum hominum ſolent ad mortem vſque eſſe comites;
& hoc quidem, ſi de ea curatione loquamur, qua omnino liberantur: quia ſi de acceſſionibus dolorũ,
C quæ per periodos habent ſuos inſultus, ſit ſermo, eas ad quadrageſimum diem finiri cenſuit Hippo. ſe-
xto Apho. quod tamen intelligendum eſſe expoſuit Gal. quando à medico ex recta ratione res tracte- Apho.
tur, & medico æger obtemperet; hocq; harum partium inflammationes ab illis, quę carnoſas partes oc 49.
cupant, differunt, quòd hæ quatuordecim diebus, qui terminus morborum acutorum eſt, finiuntur, ſicu
ti & caro ligamentis mollior. quòd verò arthritis breuior, diuturniorve ſit, referendum id præſertim
eſt in tenuitatem, craſſitudinemve materiæ, ex qua inflammatio ſuum habuit fomentum; quò enim te
nuior fuerit, breuiori tempore poterit disſipari; longiori verò, quò crasſior; atque adeò etiam magis
ſi craſſitudini accedat lentor. Sed neque id prætergrediendum eſt, cuius meminit Hip. in lib. de Mor-
bis externarum partium, nempe quòd quamuis podagra, & chiragra in morbis longis, laborioſis, mo
leſtisque ſint, non ſunt tamen in eis, qui ſint pernitioſi, modò inſignis aliquis (vt ſecundo de Natura
hum. ait Gal.) non fuerit in illis curandis commiſſus error. Nullus autem in hac re grauior poteſt error Cõ. 5.
committi, quàm ille ſit, quem nonnunquam commiſiſſe aliquos diuites, & magnos viros vidimus, qui
cùm eſſent dolorum, & moleſtiarum impatientes, vſi conſilio quarumdam muliercularum, aliorumq;
vulgarium, rebus aſtringentibus, & repellentibus voluerunt crura, & manus roborare, paratéque,
quò minus conſuetam fluxionem ſuis periodis admittere posſint: vnde ab his partibus ad magis præ-
D cipuas vitioſi hi humores diuertentes, alter aſthmaticus factus eſt, & tandẽ ſtrangulatus mortem obijt:
alter verò (erant autem ambo Veneti patritij, & nobilisſimi circa principium primi ſenij, bona tempe-
ratura & robuſto corpore) in grauisſimam, & vehementisſimam febrem incidit, cum tremore totius cor
poris, & omnium ſenſuum ſtupore quodam: ſed is maximo labore, & multis euacuationibus tùm ſan-
guinis, tùm aliorum excrementorum, tàm ſpontaneis, quàm à medicis inſtitutis tandem euaſit. Ait ve-
rò Gal. vnicam hanc ſpem ſalutis tunc ſupereſſe illis, qui ita grauiter in hac re aberrant, ſi iterum nocua
hæc materia denuò ad articulos retrahatur, reuellaturque. Particulatim verò hoc incommodum affer
re ſolet dolor coxendicus (vt & experientia, & Hippo. ſexto Apho. teſtantur) quòd in cauſa eſt, quando Apho.
diuturnior eſt, quòd coxa ex ſua cauitate excidat, quæ tamen etiam facilè in ſuam ſedem reuocari ſo- 59.
let; id verò (vt idem affirmat) propterea accidere ſolet; quia ligamenta laxantur à pituitoſo quodam
mucore, qui in articulo aceruatur confluentibus iſtiuſmodi humoribus ad articulum illum in ijs, qui ſi
milibus doloribus tentantur. Quod quidem non videntur animaduertiſſe, qui negant in articulis con
ſiſtere poſſe in articularibus doloribus confluentes ſuccos. Sed hos dimittamus, & inſtitutum noſtrum
ſequamur. His ergo, quibus ita facilis eſt tùm exitus, tùm reditus iſtius articuli, ſi diuturnus (ait paulò

poſt Hippo.)fiat morbus, crus contabeſcit, demacreſcitq́; , niſi locus ſecundum articulum igne vratur A ac ita abſumatur, ac deſiccetur is humor excrementitius. Sed & ſubinde claudum fieri neceſſe eſt. Extenuatio verò inde fit; quia peius alitur particula, tùm quia è ſua ſede excidentes deſcendunt, deorſumque trahuntur, & fatigantur, diſtorquenturque venæ, & organa: tùm verò quia ægrè mouetur, & ſuo deſtituta motu, ſuaque exercitatione frigidior, & imbecillior euadit particula.

De ratione tuendi, & curandi eos, qui articularibus doloribus obnoxii ſunt. Cap. II.

DVò imprimis optant, qui his doloribus ſunt obnoxij per periodos: Primum vt ſi fieri poſſit, ab hac propenſione, & repetitione horum dolorum immunes reddantur, vel ſaltem ab illis defendantur, quando imminent, vel ſi neque id præſtare omnino valeamus, ſaltem rarius, & minus affligantur. Alterum verò, ſi euenerit, vt omnino defendi non poſſint, quò B minus affligantur, citò ſaltem curentur. Quare cùm dignitate, natura, deſiderio, & arte prior ſit cuſtodia, & tutella ſanitatis, primum etiam de ea ſumus ſermonem habituri, præſertim verò cùm hæc
Cõ.40 Cap. 9 omnia non admodum differentem rationem habeant. nam Hippo.Com.Gal. in Epid. lib.tertio dixit, quod quæ in curandis morbis vtilia ſunt, ea etiam, ſi anteuertant, & ante ingruentem morbum fiant, illum auertere ſolent, quod & Gal.in lib.de Curandi ratione per ſect. ven. repetit. Accipiamus autem hoc primum, & tanquam maximum iſtius rei initium, & fundamentum iaciamus, quòd maxima, &
Cõ.22 præcipua tuendæ ſanitatis, & auertendorum morborum ratio conſiſtit in amouendis, & arcendis morborum cauſis: eò enim ſpectat omnis ferè tuendæ bonæ valitudinis ratio, vt ex Gal.ſecundo Apho.facilè percipi poteſt. Vnde cùm iam hoc poſitum ſit, quòd duæ ſunt præcipuæ & maximæ arthritidis cauſæ: altera articulorum laxitas, & imbecillitas: altera redundans copia vitioſorum humorum, ſed & bonorum, ſi ea immodica fuerit: harum quidem alteri occurrere in nobis omnino eſt, præſertim verò recta, & accommodata victus ratione; ſed niſi interdum ex accidenti aliquid obſtet: obſtat autem ſæpe illis, qui aut ſeruitute, aut vrgentibus negotijs aſtricti coguntur ab ea ratione aberrare. Alteri verò multi occurrere minimè poſſunt, vt pote qui imbecillitatem ab ipſo ortu contraxere, quemadmodum quidam, qui eam à parentibus, vel maioribus arthritidas hereditarias habent. nam inter mor- C
Cõ.38 bos hereditarios eſſe articulares dolores nulli ferè non notum: quod etiã affirmat Gal.ſexto Apho.vitium enim hoc ex ipſo parentum ſemine contrahitur, quandoque verò ex materia, vnde fit generatio, quæ vel ex erroribus parentum in victu malè ſe habentium, vel ex aliqua alia, vel interna, vel externa occaſione, quamuis genitores non habuerint imbecillitatem articulorum, eam tamen ſoboles contrahit. Licet autem longè difficilius ſit hos, quàm priores cuſtodire, qui alteram cauſam illos inclinantem congenitam habent; attamen quia altera ſine altera (vt docuit Gale. & nos ſuperius meminimus) parum poteſt, poterunt & hi cuſtodiri, ſi diligentiam victus rationi voluerint adhibere, & procurare, ne præterea ſuis erroribus eam laxitatem, & imbecillitatem, quam connatam habent, augeant. Summa itaque ope niti debent, vt ea declinent, quæ paulò ante diximus oportuna eſſe, & apta ad reddendos articulos imbecillos, quæ cùm apertè fuerint expoſita, non eſt, cur ſint iterum repetenda. Ab illis ergo aut omnino abſtinendum, aut ſaltem moderandum. Sed & quantum fieri poteſt, rectè omni ex parte victus rationi erit incumbendum; ea enim præcipuum, & præſtantiſſimum remedium eſt, quo facillimè tueri omnes ab his incommodis poſſunt. nam quatenus ad imbecillitatem pertinet, ſæpe illi nemo conſulere valet, præſertim cùm à natura fuerit contracta, vel cùm ex longo tempore, & negligentia, quamuis à natura nullam habuerit originem, adeò inualuerit, & in habitum conuerſa ſit, vt ſicut D de conſuetudine dixere, tàm philoſophi, quàm medici, facta ſit quaſi aſcititia, & aduentitia quædam natura. Victus verò ratio in promptu nobis ſemper eſt. Nemo igitur non videt, quàm ſit à crapula, & ebrietatibus cauendum. Noui enim medicum ſenem Venetijs, qui cùm non parum infeſtaretur à podagris ad ſenium vſque ſaltem primum, ac per quinquenium ipſe ſibi vinum interdixiſſet, liber tandem ab huiuſcemodi moleſtia ita euaſit, vt amplius ad vltimum vſque ſenium, immò ad mortem horum dolorum expers fuerit. De immodico autem venereo vſu nihil eſt, quòd dicam: nam hanc vniuerſam cauſam voluit eſſe Gal.cur ſpadones illis temporibus antiquis, quando non erat tanta ingluuies hominum, quanta poſtea, atque etiam pueri ante vſum veneris ab his doloribus tuti quaſi eſſent. Vbi & illud conſiderandum eſt, nempe quantam vim habeat crapula, incontinentiaque in cibis & potu, quæ poſſit quaſi rationem naturę peruertere. ſpadones enim cùm temperantiores eſſent, tuti omnino ab hac noxa quaſi ſuapte natura habebantur, intemperatiores facti, & ipſi in hunc morbum proni facti ſunt. Tertiò etiam hoc præterea procurandum, vt ſi quæ ſint vacuationes, quas vel ipſa natura ſponte ſolita ſit moliri interdum, vel continenter, vel quaſi per periodos, per aliquas partes, vt per

ſanguinem

A ſanguinem è naribus effluentem, vel per hæmorrhoidas, vel per alui profluuium, vel per vrinam, vel
per ſudores, vel per id genus alia aperiantur. Sed aliquando ex aliqua cauſa morboſa excitatur vacua-
tio, qua ſolet excrementoſas materias ſubinde quaſi deponere, vt vlcera in cruribus, quando iam diu
inueterauere, aut quemadmodum multi ſunt, qui ex abſceſſu in ſede ſuborto, & poſtea rupto, fiſtu-
lam ad ſedem contraxere, atque diu pertulere apertam: vnde continenter aliquid elabitur: quæ ſi clau
datur, retentis illis excrementis, & hos dolores ſolet concitare, & occaſiones diuerſarum fluxionum
præſtant: ſicut & vlcera, quæ vel in cruribus parum infra genu, vel in brachijs inuri ſolent, quæque ita
aperta impoſito globulo ſolent ſeruari, ſi aliquando, cùm diu ita delatæ ſunt, imprudenter conſoli-
dari, & claudi ſinantur: fontanelas vulgò appellant. Has ergo vacuationes reuocare procurandum,
vel ſaltem illis ſupplendum, vel parciori, & temperatiori victu, vel alia vacuatione, quæ fiat ſecta ve-
na, vel purgatione, vel exercitatione, vel huiuſmodi alijs rationibus, maioribus, vel minoribus ele-
ctis pro ratione plenitudinis, ætatis, naturæ corporis, conſuetudinis, temporis, vel aliorum, quæ ſi-
milem cum his rationem habent. Interdum verò, ſi illa conſueta vacuatio erat per partes incommo-
das, quærimus deriuationem ad alias, quæ minorem moleſtiam ſolent afferre, vt in ijs facere ſolemus,
quibus inurimus, aut igne, aut medicamentis vrentibus tùm brachia, tum crura, tùm verò & cerui-
B cem, quas (vt diximus) nunc fontanelas vocant. Quia verò nonnunquam, vel ex inæquali ſtatu, &
habitu membrorum, vel ex multa iam imbecillitate articulorum, vel victus ratione, quæ nequit ali-
quando ita exquiſitè ſeruari, quin non aggregetur paulatim aliqua congeries excrementoſæ, & ſuper-
uacuæ materiæ, quæ poſtea ſuis temporibus, præſertim verò vere. ſed aliquando etiam autumno hos
dolores concitant: Interdum etiam non tantum ratione iſtorum temporum, quantum alijs, aut in-
ternis, aut externis occaſionibus mouetur, & excitata fluxione, fertur ad articulos: Ideò his etiam an
teaquàm moueri incipiant, conſulendum eſt: nam cùm iam incipiunt fluere, non ita facilè fluxio con
ſiſtere poteſt. Conſulendum verò eſt remotis cauſis, cur ſponte fluere ſolent. Cauſæ autem ſunt, vel
plenitudo, & copia eorum excrementorum, vel vitioſa, & mala eorum natura. Vnde in vniuerſum
eadem ferè methodus eſt, qua tuemur illos, quos timemus, ne fiant his doloribus obnoxij: quanuis
nunquam aliàs fuerint illis correpti, & qua illos, qui procliues ſunt in hunc affectum, & eo aliàs labo
rauere. Particulatim verò non nihil variat; quia in prioribus hoc procuramus, ne occaſio præſtetur,
cur generentur, & congerantur: in his verò & id ipſum agendum, & præterea conſulendum, vt quæ
congeſta ſunt, ſubtrahantur, anteaquàm concitetur eorum motus ab expultrice facultate irritata. erit
autem conſultum, ſi vacuetur aggregata materia, accomodatis, & aptis vacuationibus, conſiderata
C tùm copia, tùm verò natura humorum, nec non & locis, in quibus congeritur ſuperuacuus humor,
additis præterea natura laborantis corporis, ætate, tempore, & eius conſuetudine. Nam poſſet adeò
modica copia eſſe collecta, vt & exercitatio, & parcior victus, frictioneſque, & alia, quæ cum his ſi-
milem rationem habent, ſatis eſſent, præſertim ſi multò antea, quàm tempus illud ſit, quo ſolent cor
ripi ab his doloribus, curationem aggrederemur: verùm ſi vel multa ſit facta congeſtio, vel tempus
breuius videretur, quàm quòd poſſit hæc ratio ſatis eſſe, vt pote quia longior eſt eiuſmodi via, cor-
pus vacuandum eſſet manifeſtis vacuationibus, nimirum ſecta vena, vel per purgantia medicamen-
ta. Is autem vacuandi modus magis eligendus, quam et natura congeſti humoris, & ratio corpo-
ris inaniendi, ætaſque indicabit. Nam ſi corpus ſanguine copioſo abundet, & dolores ſoleant aut ex
ſanguine, vel ex materia ſanguini mixta occaſionem habere, illicò ſanguinis mittendus erit, niſi quid
piam aliud obſtet ex ijs, quæ ſolent eſſe impedimento miſſioni ſanguinis. Quoniam verò (vt dixi-
mus) plerunque verno tempore dolores hi concitari conſueuere: ideò Gale. conſuluit ſexto Apho. & Cō. 47
in lib. de Rat. cur. per ſect. ven. hos ineunte vere vacuandos eſſe, aut circa finem æſtatis verſus autum- Cap. 17
num, ſi aliqui ſint, qui eo potius tempore ſoleant affligi. nam complures ait Gal. qui per circuitus ſo
liti erant doloribus articularibus cruciari, hac ratione curaſſe, doloreſque per multos annos compe-
D ſcuiſſe: eos tamen, qui non dum in nodoſas podagras, vel chiragras inciderant: quia parum prodeſ-
ſe vlla curatio poteſt, quando tophoſi tumores articulos occuparunt. Venam verò, quæ vtilius ſecan
da ſit, oſtendet locus, qui frequentius doloribus tentatur: nam ſi ea ſit arthritis, quæ per omnes ar-
ticulos uegari ſoleat, vndecunque ait Gal. eodem lib. licet vacuare, & quacunque ſecta vena, modò Cap.
vena talis ſit, vt copia inſignis ſanguinis poſſit ab ea effluere; quia vndecunque fiat vacuatio. tandem 19.
in vniuerſum corpus redundat inanitio. Vt tamen neque hoc ſit prætermittendum, quòd niſi alia ra
tio obſtet, fortaſſe vena interior in cubito, quam nunc baſilicam appellant, huic negotio erit accom
modatior: nam quarto de Rat. vict. in morb. acut. cùm Hippo. vel quiſquis ille fuerit, dixiſſet in acu
tis venam internam in brachio ſecato; ait Gal. propterea eam cenſuiſſe ſecandam, quia illa citiſſimè Cō. 24
partes principes vacuat, quare & ſubinde etiam vniuerſum corpus. Quòd ſi arthritis non ea ſit, quæ
paſſim per vniuerſum corpus vaga ferri aſſueuerit, ait idem Gale. non vndique mittatur, tantundem
eſt, ſed reuulſoriè erit vacuandum: nempe ſi podagris fuerit expoſitus, vena in cuibto interna ſecan-
da eſt: ſin autem chiragris, potius ad venas inferiores in cruribus tundendas erit confugiendum: nam
eiuſmodi

eiuſmodi reuulſoria vacuatio, præter id, quòd vacuat congeſtum humorem, atque ſic occaſionem A
fluxionis tollere poteſt, aſſuefacit etiam humorem, qui ſemper ad hunc locum debilem confluere con
Cō. 9. citata fluxione ſolebat, aliò (vt Gal. in ſecundo de Natura hum. ait) conuertere ſe. Sin autem videa-
tur magis copia vitioſi humoris, qui omnino ſecretus, & alienus ſit à natura, & mixtura ſanguinis,
quique vel ex mala victus ratione, vel ex aliqua internorum viſcerum intemperie ortum habeat, con-
uertenda erit vniuerſa ferè ratio curationis ad purgandum corpus, & vitioſos humores, qui iam col-
lecti ſunt, vacuandos. Neque hic etiam negligenda eſt ea diſtinctio, cuius nuper meminimus: ni-
mirum enim vel arthritis ea vniuerſis articulis moleſta ſubinde eſt, ac ita modò purgetur corpus, &
ſubtrahatur fomentum affectui imminenti, ſatis erit factum huic rei. eligendus autem erit accommo-
datior euacuandi modus, & qui laboranti erit facilior, & familiarior, nempe aut per vomitum, aut
per deiectiones alui, & hæc vel per medicamenta deuorata, vel per clyſteres, modò fiat purgatio pro
modo copiæ excrementorum, habita ſemper ratione ætatis, virium, temporis, regionis, & conſue-
tudinis. Sin autem pedes fuerint magis his doloribus obnoxij, aut ſi qui coxendice potius ſoliti ſint
laborare, his niſi aliquid obſtet, ſicuti natura corporis ad vomitum difficilis, vel in qua, non cietur
Cap. 2 vomitus citra periculum, aut huiuſmodi aliud, iſtis omnibus (vt decimo de Comp.med.ſec.loc. & ſe-
Cō. 9. cundo libro Com.in ſextum Epid. docuit Gal.) longè vtilior eſt vomitus: nam & reuellit, auertitque B
fluxionem ab inferioribus articulis, præſertim ſi à cibo fiat: contra verò per inferiorem aluum purga-
tio in chiragricis efficacior eadem ratione erit. Medicamentorum verò qualitatem, quibus oportet
in purgando vti, præterea verò & formam, modumque purgandorum ſuccorum qualitas, & natura
nobis demonſtrabit: ſemper enim purgatio rectè procedet, quando illa, quæ erant purganda, pur-
gantur: nam & conferet, & leuiter ferretur. Quantitatem verò, & robur medicamenti natura corpo
ris purgandi moderabitur, tempus, & id genus reliqua. At verò cùm ſit etiam commune præceptum
Hippo.concocta medicanda eſſe, vtile etiam erit, ſi antequàm moueantur humores vacuandi, paren
tur ad facilem purgationem, accommodatis medicamentis pro natura parandorum humorum: niſi
interdum humor videretur non eſſe ineptus ad vacuationem; quia neque infartus in aliqua particula,
neque valdè craſſus, lentuſque, & crudus: vel quia iam natura, vel natiuus calor ipſum concoxiſſet,
vel eſſet in locis, è quibus facilis eſſet detractio: nam ſi ita ſe res haberet, poſſemus ſtatim aggredi eo-
rum vacuationem idoneis medicamentis; alioquin verò præſtaret aliqua præmittere, quæ vim habe-
rent parandi hos humores, quorum itidem rationem natura humoris apparatu indigentis poterit no-
bis indicare. Quia tamen plerunque (vt omnes affirmant) fomentum horum dolorum eſt materia pi
tuitoſa craſſior, & lenta: ideò ea, quæ attenuant moderatè, quæque detergunt, huic officio poſſunt C
eſſe accommodata, quemadmodum ſyrupi, vel decocta, quæ ex betonica, vel ex chamæpythy, quam
iuam in præſentia appellant, quæque plurimum à iunioribus in his articularibus doloribus commen-
datur, ita vt inde arthreticæ cognomen indiderint: ſed & menta, abſinthium, petroſelinum, fœnicu-
lum,agrimoniū,vel eupatoriū,cortex citri,aqua mulſa,mel roſaceum,& id genus multa. Sin verò calidi
humores,tenueſq; eſſent ſoliti cōgeri,tunc cichoracea omnia, borago, acetoſa, vel oxalis: ſyrupi verò
roſacei,nā hi refrigeratione,& incraſſatione egerent.Hac itaq; rōne hi tractādi ſunt, ſi cura eorū ſit habē
da ante inſultus dolorū,& anteq̃ fluxio incipiat, neq; tñ victus rō negligat̃; alioquin enim nihil prode-
Cap.2 rit,quicquid feceris:nā ex intēperāte victu facilè,citoq; (vt decimo de Comp.med.ſec.loc.ait Gal.)mul
ta copia ſimilium excrementorū poteſt congeri,quæ idoneū fomentum ſunt his doloribus. Victus ve-
rò accommodatior eſt ſæpius attenuans à Gal dictus: ſæpius inquam, quia (vt nuper diximus) plerun
que hi affectus ortum ſuum habent à pituita cruda, & lenta. Tantam verò vim habere hanc iſtius vi-
ctus rationem cenſuit Gal.in eo libello, quem de hac re ſcripſit, vt multi fuerint, qui hac duntaxat vi-
ctus ratione vſi, ſe omnino tandem exemerint à moleſtia horum affectuum: interim verò à doloribus,
quando repetebant, longè mitius tractabantur. Vt tamen & hoc non ſit prætermittendum, quòd ac-
commodatior eſt hæc victus ratio illis, qui craſſiores: nam qui graciles ſunt, non parum (vt ſexto de
Tuen.ſani.monet Gale.) ſolent lædi. quare illis cibi, qui ex media materia ſunt, vtiliores ſunt cenſen- D
di, vt etiam medicamenta, ſi quando ad tuendam valetudinem illis vti oporteat: nam quæ inſignem
tùm attenuandi, tùm digerendi vim habent, potius his fugienda ſunt, id quod quarto Metho.Galen.
monuit. Potus verò in his morbis Gal. vini probatur quidem, ſed quod mellis aliquam particulam,
fœniculique habeat eandem ob cauſam, nempe vt attenuet, & detergat: præſertim verò hæc vtilia fo-
re putarem; quando (quod ſæpius eſt) dolores ab humore pituitoſo, lento, craſſoque excitantur: a-
lioqui enim cùm feruentiores fuerint humores, mea quidem ſententia, præſtaret eos aut omnino
abſtemios eſſe, aut parciſſimo vti vino, & illo leui, quod pauciferum appellant noſtri iuniores: ſed
niſi timendum eſſet, ne potu longiori aquæ læderentur, mihi quàm maximè potus aquæ mulſæ pro-
baretur, vel ſi vellemus huic etiam timori conſulere, non eſſet præter rationem addere tantilum aut
foliorum betonicæ, aut cinamomi, aut cuiuſpiam rei alterius, nimirum quantum non poſſet calefa-
cere, ſed ſolum obſiſtere noxæ, quam aqua afferre ventriculo poſſet: verùm placeret etiam magis ſi

dolores

mel, fæniculumque, quod vino indendum Gal. cenſuit, eùm conficitur, & muſtum eſt, adderetur; melius enim miſceretur, & ſi quid flatulenti mel haberet, facilius euaporaret. Et de ijs, quæ ad dolores articulares cauendos pertinent, hæc mihi ſatis videntur.

De ratione curandi dolores articulares præſentes, & ubi iam incipit acceſſio.
Cap. III.

NOn eſt admodum differens ea ratio, qua hi dolores curandi ſunt', quando vrgere in
cipiunt, ab illa, quam paulò ante inſtituimus, ea quippe, qna auertuntur, & pro-
curamus, quò minus ſuperueniant, antequàm hominem tentare incipiant, quod
B item Galen. inſinuauit in libro de Curan. rat. per ſect. ven. vbi de curandi ratione
agit, quæ inſtituitur in illis, quos cauere volumus, quò minus incidant poſtea in aliquos affe- Ca. 19
ctus, in quos incidere proni ſunt, & ſæpius conſueuere, antequàm incidant. Ait verò reuulſio-
ne cum vacuatione iſtos perinde egere, vt & illi, qui iam affligi incepere. Quæ quidem ſenten-
tia ab illa deprompta fuiſſe videtur, cuius meminit Gal. eod. libro, quamq; deſumpſit ex Hip. lib.
tertio Com. in ſextum Epidem. vbi ait, quòd quæcunque ex recta ratione faceremus morbis præ
ſentibus, melius eſt, vt eadem, vel ipſis iam incipientibus, vel incepturis moliamur: quod præ-
ſertim verum eſt iudicandum de ijs morbis, qui à fluxione humorum pendent, & quando ſunt in Cap. 9
initio; quippe quia eædem indicationes ſunt, & eoſdem ſcopos oſtendunt, quando iam incepe- Tex.
tint, quos, quando nondum incepere: ſed niſi obſiſtamus, paulò poſt incepturos timemus; in 40.
vniuerſum enim, vt vel incepturæ, vel iam incipienti fluxioni occurramus, quod citiſſimè, &
commodiſſimè reuulſione vacuationeque præſtari poteſt: vnde quæcunque paulò ante de mit-
tendo ſanguine dicta ſunt, deque alijs omnibus vacuationibus eſſent huc transferenda, niſi inu-
tilem fore hanc repetitionem putaremus: neque etiam diuerſa eſt ratio inſtituendi victus, niſi
quod vrgere incipientibus doloribus, præſertim coxendice, & podagris, nulla iniungenda exerci-
C tatio, & motio; qnia dolores, motis particulis affectis, exarcebarentur, & fluxio magis irrita-
retur, & proinde ſi tenuior etiam victus ratio, donec conſtiterit fluxio inſtituatur, res melius
mea quidem ſententia procedet. At vbi repreſſa fuerit fluxio, & morbus iam conſiſtat, non am
plius eadem omnino eſt curandi ratio; quia iam indicatio à fluxione deſijt, & defluxo iam hu-
mori, & in articulis recepto incumbendum eſt. ille autem indicat iam ſe vacuari oportere: com-
modè verò id fit, quando humor ille per ſectam venam poteſt apte vacuari, ſi aut venas in ea par
ticula (vt eodem libro de Rat.cur.per ſect.ven.idem monuit) ſecuerimus, aut eas, quæ his vicinæ
ſunt: ſicuti ſi coxendicus dolor hominem affligat, fluxio verò fuerit ſanguinea Galen. decimo de Ca.19.
Comp.med.ſec.loc.ait & propè maleolos ſecandas venas, & in brachio: & quanuis non diſtinxe Cap.2
rit, quando has, & quando illas ſecandas eſſe velit, & num vtraſque; de hoc tamen ſæpe ſupe-
rius locuti ſumus, & ex illis, quæ eodem loco ab eo deſcribuntur, facilis eſt diſtinctio, nempe in
lib.de Rat.cur.per ſect.ven.nam procul omni dubio vena in brachio ſecta maiorem vim reuellen
di habet: quæ verò in cruribus, potius deriuandi. Vnde nulli dubium eſſe debet, quòd ſi mul-
ta ſit collecta plenitudo, (vt & Aetius lucidiſſimè ſtatim à principio duodecimi ſermonis expo-
ſuit) ex ratione oporret à brachio incipere, poſtea adire venas pedum: ſed ſi modica eſſet colle-
D cta plenitudo in habitu vniuerſi corporis, tunc ſola deriuatio eſſet ſatis, & ſolis ſectis venis in cru
ribus poſſemus rei, quæ nobis incumbit, ſatisfacere. Quocirca ait Gale. quòd ſæpe ſola miſſio
ſanguinis ex venis poplitis citiſſimè ſanat coxendicos dolores, quando illi ex ſanguinea fluxione
ortum habuere. Interdum vero earum venarum ſectionem non eſſe ſatis, oſtendit ipſe paulò in-
ferius, cùm ait, aliquando opus eſſe brachij venas ſecare: quod aliunde habere occaſionem ne-
quit, niſi quòd quando multa eſt plenitudo, reuellere prius oportet, vbi modica, deriuatio ſa-
tis eſt: vnde neque à ratione alienum eſt, immo illi maximè conſentaneum, qnòd vbi non ſit co
pioſa collectio materiæ, illa poſſit vacuari vnica ſanguinis miſſione; quia ſimul & vniuerſum
corpus inanitur, quo inanito tollitur omnis fluendi ratio, & id etiam, quod iam fluxit: docuit
enim Gal. quòd vndecunque mittatur ſanguis, vacuatio tandem ad vniuerſum corpus pertinet,
ſi modo aliqua copia detrahatur: & quanuis prius viciniores partes, magisq; inaniantur, ſat is
tamen eſt, quòd etiam remotæ, quando non multa erat plenitudo, vacuantur, quantum ſatis
eſt ad auferendam fluxionis occaſionem, & ad plenitudinis rationem. quando verò ingens eſt
plenitudo

plenitudo, oportet prius valentem præcedere reuulſionem; alioquin enim, niſi molliamur reuul- A
ſionem, quæ veram reuulſionis rationem habeat, non modò non erit ſatis ea vacuatio ad tollen-
dam, & finiendam fluxionem, verùm potius eam magis concitabit: nam maior fiet attractio ad
Cõ.68 dolentem locum, quam euacuatio ſecta vena in cruribus, quemadmodum idem Gal. & quinto
Cap. Apho. & in libro de Rat. cur. ſect. ven. & clarius ſecundo in ſextum Epid. ſimili exemplo docuit:
19. vbi n. ait Hip. quòd capitis dolor in ſyncipite curare poteſt ſecta recta in fronte vena, inquit ea qui-
Cõ. 27 dem ratione poſſe curare; quia reuellit, & vacuat: ſed tamen id non eſſe agendum, ſi corpus ple-
num videatur, niſi prius ſecta vena in cubito vacuetur: vnde quando non erit plenum, citiſſimè
procedet curatio ſecta vena frontis: quòd ſi plenum id ſit, prius alia vena, non illa frontis erit
incidenda. Aetius autem & his videtur conſentire eodem duodecimo Sermone, qui exponens
ſententiam Gal. ait vna in cruribus facta venæ ſectione ſæpe curatos coxendicos dolores, vel vna
etiam die duabus additis limitationibus, quòd ex frigida materia non habuerit ortum, ſed ex ſan
guine, qui repleat venas coxendici circunſtantes: ſed in his non amplius immoremur. tranſea-
mus ad alia. Sin autem videantur non ex plenitudine, & multitudine, ſed potius ex cacochymia
fomentum habere hi dolores, conuertenda erit huius curationis ratio ad alios vacuandi modos,
nimirum per medicamenta, vbi & pro ratione dolorificæ cauſæ opus etiam erit naturam, & for-
mam medicamentorum eligere; vt tamen rationem aliorum habeamus, vt ſunt ætas, & natura,
& conſuetudo dolentis corporis, vireſque, & tempus, & id genus reliqua. Nam ſi calidiores erunt B
humores, in ſimplicibus huic vacuationi idoneis ſunt rhabarbarum, ſena, tamarindi: caſſiam ſim
plicem & mannam quidam non admodum laudant: quia aiunt, hæc ſua humiditate, & lenitate
potius laxare, & promptiores ad ſuſcipienda excrementa reddere; huic tamen rei facile eſt occur
rere, ſi corrigantur additione rei alicuius participis alicuius aſtrictionis, vt eſſet rhabarbarum, my
robalani & alia, quæ laudata ſunt ad horum medicamentorum correctionem: imprimis enim ea
medicamenta in his affectibus probantur, quæ cum hoc, quòd vacuant, non ſunt etiam expertia
aliquantæ aſtrictionis; vnde poſſint & non nihil roboris impertiri laxioribus particulis, & aliqua
tenus refrenare fluentes humores. Agaricum verò laudant omnes; vacuat ſiquidem calidos, te-
nueſque humores non minus, quàm pituitoſos, & craſſos. De ſcamonio verò, & elaterio, & id ge-
nus aliis nolumus nunc meminiſſe; quia hæc & valentiſſima ſunt medicamenta, & quibus rariſſi
mè vtimur, niſi mixtis, & compoſitis cum aliis. Sed agamus modò de compoſitis. Sunt non nul-
la compoſita medicamenta, quæ lenia, & lenia ſunt, & quibus ſæpe tanquam materia aliorum va-
lentium, vt alibi declarauimus, vti medici ſolent, vt quod hic lenitiuum appellant, quodque dia-
ſebeſten, tum verò diacatholicon, & diaſene, de quibus ſæpe ſermo ſuperius fuit habitus. Fortiora
autem medicamenta his calidioribus doloribus euacuandis idonea ſunt electuarium, quod appel C
lant ex ſucco roſarum, quodque roſatum Meſue, neque ineptum, quod diaprunon ſolutiuum di
cunt, & eiuſmodi alia multa. Sed quia in his multi libentius, & facilius catapotia, vel pilulas ad-
mittunt: ideo leuiores, & faciliores eſſent, quæ aſſaieret ab Auicenna ſunt dictæ, & maſtichinæ
quoque: neque ineptæ eſſent, quæ ex hiera, vel ſimplici, vel addito agarico conficiuntur: illis qui
dem validiores non parum eſſent, quæ à Nicolao ſine quibus dicuntur; item & quæ de hermoda
ctylis minores à Meſue deſcriptæ: ſed his fortiores ſunt, quæ à Nicolao deſcriptæ aureę dictæ ſunt,
quibus & ſi omnes ferè in affectibus capitis vtantur, primum tamen vniuerſum corpus expurgant,
præſertim verò calidiores humores. In frigidis autem humoribus purgandis accommodata qui
dem ſunt myrobalani chebuli, & emblici, & ſtæcas, & ius galli decrepiti, præſertim ſi in eo inco
quatur cnici ſemen, quod chartamum iuniores, & arabes nuncupant: nam cnici ſemina inter-
dum ad pituitam è corpore detrahendam Galenus ex priſſana decoxit: agaricum etiam in vtra-
que materia laudant. Raró autem immò rariſſimè fortioribus vtimur, niſi in compoſitis medi-
camentis, vt eſt turbith. colocynthis, atque etiam hermodactyli, quos tamen in his affectibus mi- D
rificè laudant. Vnde de compoſitis medicamentis ſummatim, & curſim agamus. Hiera quidem
quæ ſimplex in præſentia dicitur, facile, & leue medicamentum eſt, erit aliquanto fortius addi-
to (vt ſolent interdum) agarico: poſſent etiam alia ad hunc ſcopum facientia addi (vt docuit
Gal. primo, & ſecundo de Comp. med. ſec. loc.) vt eſſent turbith, vel cnici ſemen, vel iſtiuſmo
di alia: valentius aliquantò medicamentum eſſet puluis ex hermodactylis confectus, de cuius
confectione non eſt, cur habeamus ſermonem; eſt enim vulgare ferè medicamentum, quod paſ-
ſim paratum habetur, vt ſæpe vulgares, qui his doloribus obnoxij ſunt, abſque medici conſilio
adeant pharmacopolas, & accepto vtantur. Sed neque medicamentum, quod diaturbith dici-
tur, & in multo vſu eſt, aut cum rhabarbaro, vel citra, ſiue etiam ex ſaccharo fiant placentulę,
vel in modum appellati electuarij conficiatur, non inutile eſt medicamentum: deſcriptum au-
tem reperitur à Bartholomæo Montagnana. Sed valentia ſatis ſunt, & id, quod indum electua-
rium appellant. Pilulæ verò, quæ vim in his magnam habent, ſunt pilulæ cochiæ Raſis, de qui-
bus

A bus in prioribus libris ſermonem habuimus; pilulæ fœtidæ à Meſ. deſcriptæ, pilulæ de hermo
dactylis maiores, item & quæ arthetica à iunioribus dicuntur, & quæ ala handaal arabicè à co-
locynthide dicuntur, quæ admodnm potentes ſunt: aggregatiuæ verò, & quam confectionem
hamech appellant, præterea & hieræ illæ maiores, præſertim verò, quæ diacolocynthidos nun-
cupatur ab antiqnis medicis tùm græcis, tùm arabibus, efficacisſima ſunt medicamenta. Sed
& apparatu longè etiam maiori egent materiæ hæ craſſæ, lentæ, & frigidæ. Laudatur autem
præſertim betonica, ſaluia, chamæpythis, cortex citri ſaccharo conditus, hyſſopus, ſtoecas,
mel roſaceum, acorus, & multa alia. nam quæcunque vim habent attennandi, & detergendi,
quæ ſi etiam aliquam haberent roborandi vim ex aſtrictione, longè erunt præſtantiora. Ve-
rum quia ſæpius antea hæc tractata ſunt: ideò hic faciemus finem huic capiti, vt tandem posſi-
mus non modò huic libro, ſed vniuerſo etiam huic volnmini coronidem imponere. Sed prius
de his etiam medicamentis aliqua verba faciamus, quæ topica à græcis, à latinis localia dici ſo-
lent, quibus exterius appoſitis, vel adminiſtratis vtimnr; niſi quod quædam prius particula-
tim de coxendice dicenda ſunt, in cuius curatione hæc imprimis obſeruanda ſunt priuata qua-
dam ratione, quòd (vt in vniuerſum ſuperius diximus) cùm non habet ex calidis humoribus,
nempe ex ſanguine ortum, ſicut ſæpius originem non habet, duo ſunt, quæ maximè illis prodeſ-
B ſe poſſunt, qui id genus doloribus affliguntur. primnm vſus vomitus, & longè magis, quàm al
ui deiectiones, maximè verò inter initia. hoc verò modo, tùm Gal. de compo. med. ſec. loc.
tùm verò Aetius ex Archigenis ſententia rem hanc tractandam conſulunt: nempe vt prins veluti
quoddam prælndium fiat, quo aſſueſcat vomere facilius, qui dolore cruciatur: volunt enim, vt
prius ſimplex excitetur vomitus à cibo citra vſum alicuius vomitorij medicamenti, quod vim
aliquam inſignem habeat vomitum proritandi: mox verò & ea etiam experiamur; ita tamen vt
non ſtatim à valentibus ſnmamus initium: ſed paulatim & gradatim à leniotibus ad fortiora
aſcendamus. Gal. autem meminit quorundam, quæ non admodum violenta ſunt, vt eſt deco-
ctum bulbi vomitorij, & decoctum ex radicula, vel raphano: hæc verò ex oxymelite. Sed &
huius meminere Hippo. in lib. de locis in homine, præterea & Aetius ex ſententia Archigenis,
quòd clyſteres acriores, quæ nimirum vim validam attrahendi habent, quàm maximam vim
habent ad extrahendam pituitam lentam, & craſſam, infartam ipſi coxendici, & vicinis locis
ad illam attinentibus, ſeruata tamen eadem ferè methodo, quam de vomitu ciendo expoſui-
mns, vt ſi veſperi ſimus clyſterem acrem iniecturi, mane prius lenienti clyſteri vtamur: nam ne-
que poſtea ita facilè lædetur, tum quia (vt Hippo. docet) corpora vbi quis purgare volnerit,
C oportet, prius fluida facere; præparatur enim, & fluidius fit ope lenientium: tùm etiam quia
excrementa communia, hoc eſt craſſiora ſtercora educentur, quæ impedientia poſſunt difficilio
rem reddere vacuationem; vt tamen hic etiam à leuioribus incipiamus. quæ autem acriores cly-
ſteres reddunt, modeſtè quidem ſunt ſuccus betæ cum melle roſaceo, ſaleſque; item ſuccus mer
curialis aliquantò plus: ſed & hiera illa, quam vulgò compoſitam appellant, maiorem in his
vim habet; nam recipit colocynthin: quandoque incoquunt etiam agarici cortices, interdum
minus centaurium, quod quidem eſt valentius, qnandoqne radices cucumeris ſylneſtris, quas
Aetius ſummopere ex Archigene landat, poſtremò & colocynthia, ſeu ſylueſtrem cucurbitam,
quæ potentiſſima eſt ad euellendam tenacem, & reniteutem pituitam. Sed tandem riuos
claudamus.

De medicamentis exterius adhibendis locis dolentibus.
Cap. IIII.

D SIcut hi dolores affectus ſub communi eorum morborum genere continentur, qni ex fluxio
ne humorum concitantur: Ita etiam generali, & communi methodo, quæ eiuſmodi af-
fectus reſpicit, tam quatenus ad ea remedia, quæ hactenus expoſita ſunt, quàm etiam ad
illa, de quibus in præſentia ſermonem habituri ſumus, ſpectat, tractandi ſunt. Ea verò
eſt, vt in initio fluxionis repellentibus remediis exterius adhibitis vtamur: mox verò mixtis re-
pellentibus cum digerentibus, conſiſtente verò fluxione, ſolis digerentibus, & diſcutientibus:
cùm verò iam in loco impacti hnmores quaſi induruere, vehementioribus attenuantibus, diſſe-
cantibus, & attrahentibus. Sed particulatim deinde, vbi etiam vehementiores dolores id genus
affectus conſequentes ſunt, neceſſarius interdum inſurgit & alius ab his ſcopus, nempe & ea eſſe
neceſſaria medicamenta, quæ vim leniendi habeant, ſedandique dolorem. Generalis itaque
methodus, qua affectiones illæ tractandæ ſunt, quæ à fluxione ortum habent, talis eſt: at verò

cùm non ſolæ indicationes ab affectus natura neceſſariæ ſint ad veram, & rectam curandi ratio- A
nem, verùm non minus illæ, quæ à natura loci affecti: ideò neque etiam in curando ſæpe neceſ-
ſe eſt eos ſcopos, & indicationes perſequi, quæ à natura affectus proficiſcuntur; quia interdum
illæ, quę à natura affecti loci deſumuntur, nobis obſtant: ſicut in his articularibus affectionibus
diuerſa natura articulorum, qui infeſtari ſolent his doloribus, cogit aliquantiſper variare ratio-
nem indicationum, & remediorum. Ecce enim primum ſcopum, vel indicationem, quam no-
bis offert generalis illa methodus, eſt, repellendos eſſe influentes humores, vt ſubinde ſiſti flu-
xio poſſit: & quamuis ratio hæc in omnibus aliis articulis admitti poſſit: coxendici tamen om-
nino aduerſatur, ratione nimirum ſui ſitus; eſt enim admodum in alto ſitus, & circumobſitus à
congerie multorum muſculorum, vt ſi velimus repulſoriis medicamentis vti exterius admini-
ſtratis, ſecuturum ſit hoc incommodum (vt Gal. decimo de Compo. med. ſec. loc. & in lib. de
Facile parab. med. docuit) quòd humores, vt ſanguis, & reliquæ humiditates in his particulis
contentæ, vi frigidorum, & repellentium medicamentorum quaſi expreſſi, & ab exterioribus
ad internas partes propulſi, magis infarciantur, & conculcentur verſus affectum articulum, quo
fiet poſtea, vt augeatur dolor, & materia magis infarta in affecto loco difficilior ad extractio-
nem, & ad diſcuſſionem reddatur. Perinde ergo in coxendice vim repellentium fugimus, vt in
internis affectibus thoracis, eadē videlicet ratione, ne ſanguis, & reliqui humores in externis par
tibus congeſti, interius compellantur. In reliquis autem articulorum doloribus cùm præſer- B
tim nulla fuerit vniuerſi corporis plenitudo ſuſpecta, vti poſſumus repellentibus, vt per ea inde
auertantur confluentia excrementa. Vnde prætermiſſo ſcopo, qui repulſionem humorum re-
ſpicit, ſtatim transferenda eſt curationis ratio ad alium, qui exigit, vt lenientibus, & dolorem
ſedantibus agamus; dummodò ea eligamus, quæ neque vehementer admodum refrigerant, ne
que (vt Gal. in lib. de Fac. parab. med. docuit) vehementer calefaciunt: calidiora ſiquidem cur-
ſum, & fluxionem materiæ magis concitant, vt pote quia calor magis ad ſe humores attrahit,
præſertim inter initia, quàm aut digerat, aut fluorem refrenet; frigidum verò compellit magis,
cogitque materiam, quaſique congelat, vt deinde humores contumaciores digeſtioni reddan-
Ca. 19 tur. Quæ autem ea ſint, quæ lenire, & mitigare dolorem poſſunt, & anodyna vere à græcis ap-
pellantur, expoſuit Gal. quinto de Simpl. medic. facul. ſunt etenim ea, quæ primum calefacien-
tium ordinem non excedunt, & tenuem ſubſtantiam, ſeu tenues partes habent citra vllam aſtrin
gentem facultatem. At verò dolorem leniunt, & ſedant; quia digerunt, & ita vacuant, præ-
terea rarefaciunt, attenuant, concoquunt, & adæquant, quæcunque in locis dolentibus con-
tinentur, ſiue acres humores ſint, ſiue craſſi, & lenti; ſiue qui in tenuibus meatibus ſint infar-
ti, ſiue etiam flatulentus, craſſusque ſpiritus, vel admodum frigidus ibi incluſus ſit, cui nullus C
pateat exitus: horum autem tanquam accommodatum exemplum exponit oleum anethinum.
Attamen putarem in hoc coxendicis dolore, ſi dolor leniendus, & mitigandus ſit, non modò
eſſe opus his anodynis, quæ in primo ordine calefacientium ſunt, vt hic expoſuit Gale. verum ad
eleuatiora interdum eſſe accedendum, & id propter indicationem à loco affecto depromptam,
qui cum in profundo ſit, antequam facultas adhibiti medicamenti eò poſſit pertingere, magna
ex parte eius vis diſſoluitur. vnde etiam videmus, quod medicamenta à Gal. decimo de compo.
med. ſec. loc. & in lib. de facile parab. medic. & ab Aetio, & Auicenna propoſita tanquam le
nientia, & ſedantia dolorem excedunt ſecundum ordinem calefacientium; quare Aetius laudat
irrigationes factas ex oleo ſicyonio, & cataplaſmata ex ſemine lini, & fœni græci, ac imprimis
quæ fiunt ex loliacea farina, additis quibuſdam calefacientibus, atque radice althææ. In aliis au
tem articularibus doloribus, non damnant auctores antiquiores vſum repellentium, quæ refri
gerent, & aliquantulum aſtringant: dummodò non ſit obliuioni traditum præceptum commu
Cap. 7 ne omnium medicorum, quod à Gal. tertio Artis medicinalis deſcriptum eſt, nempe quòd niſi D
corpus ſit prius vacuatum, aut nihil aut parum admodum proſunt repellentia, immò pleno cor
pore magis lædere poſſunt; impingunt enim magis, & conſtipant materiam in articulis; corpo
re verò inanito non modò repellendo humores auertunt, verùm & particulam exprimendo, re-
ceptum humorem inaniunt. Vbi tamen & id aduertendum, quòd non eadem repellentia ſunt
æqualiter omnibus doloribus accommodata: modeſtius enim refrigerandum, ſi frigidi con-
fluant humores, & craſſi, vt præterea non ſit malum aliquid admiſcere, quod aliquantiſper ca
lefaciat, habeat tamen aliquid aſtringentis, ſicuti ſi aliquid chamæmillini olei, aut maſtichini
roſaceo intermiſceamus, quibus dolentes partes irrigentur, aut ſimilibus aliis medicamentis:
Verùm vbi calidus, & tenuis ſit humor, vt eſt bilioſus refrigerantia tum actu, tum poteſtate ad-
hibita, non parum conferre poterunt. vnde Dioſcorides laudat pulicariæ herbæ, quam pſyllium
Ca. 25 græci appellant, ſemen tritum & ex roſaceo vel aceto, vel aqua dilutum, ac articulis dolentibus
illitum; item farinam hordeaceam in aceto eliquatam, & cum pice coctam. Hippo. verò quin-

to Apho.

A to Apho.voluit articulos dolentes perfundi multa aqua frigida, modò in eis non adſit vlcus:
Quod præceptum ibi limitauit Gal. eſſe intelligendum duntaxat in tumoribus articullorum cali
dis, qui rubri, & ſuberuenti ſunt. Nam triplici nomine aqua frigida vtilis eſt: primum quia
fluxionem compeſcit: deinde, quia aliquo modo vacuat, qua ratione, & dolores mitigat: ter-
tiò, quia eximio frigore torporem mediocrem adducit, quo fit vt ſenſu hebetudo dolor etiam
tollatur. Sed Dioſcorides ait paluſtrem lenticulam huic vſui vtilem eſſe, ſi aut per ſe, aut cum
polenta imponatur, item & ſolia ſemper viui maioris, iridem aut per ſe, aut cum polenta, præ-
terea & hordeaceam farinam cum coroneo & aceto in modum cataplaſmatis adhibitam. Lau-
dat Gal. in lib. de Facil. parab. med. cataplaſma factum ex foliis braſſicæ coctis, & contuſis, ad-
dita exigua portione fęcis aceti, & modico oleo roſaceo, duobuſque vitellis ouorum crudorum,
quod tamen crebrò mutanda erant. Quòd ſi dolores vehementiores crucient, mitigantibus vti
oportet: familiariter vti ſolemus cataplaſmate confecto ex oleo roſaceo maturo, quod comple
tum in præſentia appellant, vel ſolo tepido ex linteo appoſito, vel addito oui vitello, vel empla
ſtro ex pane trito, & cocto ex lacte, interdum verò addito, vel oleo roſaceo, vel chamæmeli-
no, vt qualitas humoris potius exigere videbitur: aliquando vſus ſum malo cocto, & trito, ad-
dito modico croco: nonnunquam verò emplaſtro illi ex lacte addemus modicum ſapæ. eiuſmo
B di verò medicamenta, præter id, quod vim molliendi, & ſedandi dolores habent, digerunt
etiam, & concoquunt. Eſt tamen & aliud eorum medicamentorum genus, quæ anodyna di-
cuntur, quanuis (vt ſæpius antea à nobis dictum eſt) potius torporem, & hebetudinem ſenſibus
inducant, quò minus illi ſentire poſſint, quàm quòd dolorem leniant: componuntur autem ex
iis, quæ frigida, & ſoporifera ſunt, vt eſt opium, hyoſcyamum, cortices mandragoræ, & id ge-
nus aliis. Vnde Dioſcorides laudat in hunc vſum cataplaſma ex muliebri lacte cum papaueris
ſucco, & cerato; item & id, quod ex hyoſcyami ſucco cum farina, vel polenta conficitur. Gal.
verò factum ex caricis & hyoſcyami foliis in lib. de Facil. para. med. commendat. Sed de his
non dicemus plura: nam hæc poſſunt eſſe ſatis, vt pote quoniam credimus potius talia fugien-
da eſſe, vbi poſſimus, & nos intolerabilis doloris ſæuitia non vrgeat. At verò vbi iam fluxio re-
preſſa eſt, non erit ab re ea aggredi, quæ valentius digerunt, ac diſcutiunt, quæ ſunt in eorum
genere, quæ calidiora ſunt, & tenui ſubſtantia, tenuibuſque partibus conſtant, quæque diſecan
di, & detergendi vim habent; vt tamen mollientibus interdum vtamur, ne nimis confertim
exiccando materiam duriorem reddamus, Galenus autem primo de Compo. med. per gen. ait,
quòd in podagris medicamentum, cuius ipſe auctor fuit, & nomen illi διαχαλχίτεως indidit,
C vtile eſt quocunque tempore, modò non adſint tales dolores, vt opus ſit cataplaſmatis lenien-
tibus. Verùm vbi inueterauere, ac induruere materiæ, valentioribus opus eſt. Vnde ſexto de Cap. 2
Comp. med. per gen. ad iſchiadicos, & podagricos affectus laudat Crito emplaſtrum, quod
diaconen appellat, hoc eſt ex cote; vt pote quia potens ſit, & calidum, vimque inſignem ha-
beat humores è profundo attrahendi, & diſcutiendi: eiuſmodi verò, præſertim coxendicis do-
loribus, cùm contumaces, & diuturni ſunt, medicamenta apta ſunt; nam in aliis doloribus, ſi
quando iam tophi, calli ve concreuerint, id genus medicamenta inepta ſunt, vt pote quia exic
catis, & diſcuſſis tenuioribus partibus, reliquæ magis indureſcunt, vt Gal. decimo de Simpl.
medicament. fac. monuit. in coxendice enim, vbi materia contumax eſt, & in profundo latet,
vi eam ad ſummam cutim validis medicamentis extrahere opus eſt, qualia ſunt, quæ ſinapiſmi
dicuntur, vt illa ſunt, de quibus in primo libro egimus, & (vt in eodem decimo de Simpl. med.
facul. expoſuit Gal.) quæ tapſiam, vel naſturcij ſemina, adarcen, alcyonium, ſtercus columbi-
num aridum, & ſinapi accipiunt, & quæcunque appoſita eam veſicare ſolent. Ego ſæpe vſus
ſum emplaſtro veſicatorio confecto ex fermenti exempli cauſa ſexquiuncia, cantharidum
drachmis duabus, vel interdum tribus, aceto acerrimo, quantum ſatis ſit, addito, & loco do-
D lenti appoſito, donec veſica ſit excitata, & eò deinde detracto adhibeo folium braſſicæ, quæ
prius ex cinere calido flacceſcat, poſtea butyro copioſo illinio, ne locus citò conſolidetur, ſed
diutius apertum ſeruetur, vt inde effluat humor: quòd ſi ante dolorem reſolutum conſolidetur
locus inducta iterum pelle, iterum repeto illud idem emplaſtrum, quod deinde magis ſubie-
ctam partem ob cutis inductæ tenuitatem afficit, ita vt ſæpe vi cantharidarum concitetur diſu-
ria, & quædam veluti veſicæ excoriatio, quæ tamen citò ſedatur detracto emplaſtro, & exhibi-
to potui decocto maluæ, vel althææ. Alij veſicatorio vtuntur facto ex tritis foliis illius plantæ,
quam flãmulam Iouis in præſentia nuncupant, vel eius, quam Dioſcorides ramnunculum, vel
βατράχιον vocat: valentius tamen eſt ex cantharidibus. Plura poſſem medicamenta, tùm ſim-
plicia, tum compoſita exponere, deprompta & ex Gal. decimo de Compo. med. ſec. loc. & ex
eodem in lib. de Compo. med. per genera, & in libro de Med. faci. parab. prærerea ex Paulo,
Aetio, Auicenna, & alliis; ſed nolumus adeò in longum ſermonem protrahere; iam enim opor

tunum cenſemus, vt finem huic libro imponamus, quem quidem imponemus, vbi hæc addi- A
derimus, quòd Dioſcorides ait, quòd ſi fiat cataplaſma ex ammoniaco, & melle, vel ex eodem, & pice, aut etiam ex radice cannabis cocta, tophaceis autem nodis aliquod horum imponatur, vim habet eos exterendi, & diſſoluendi. Galen. verò decimo de Simpl. med. facul. affirmat, quòd ſi fiat emplaſtrum ex caſeo, qui ex vetuſtate acrimoniam contraxerit, ac deinde in iure ſuilli cruris ſaliti orobè macerato, ac optimè in mortario ſub acto, calliſque; duris apponatur, ſua ſponte rumpitur primum cutis, ſine inciſione: unde quotidie ſine ullo dolore tophoſæ illæ materiæ fruſtatim excidunt. Ego tamen nondum quicquam horum expertus ſum. B

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Deo Optimo, Maximoque immenſa ſint gratiæ, quo annuente, Patauij Pridie Idus Decembris, Anno a Salutiſero Partu M. D. LVII. hæc Commantaria dum publicè Practicam Medicinam in ea Academia ex ordine in prima Cathedra profiteremur, abſoluimus.

CAMILLVS ET RVTILIVS BORGOMINERII FRATRES MEDICINAE STVDIOSIS.

EN damus vobis Commentaria illa, quæ Victor Trincauellius, Philoſophus ac Medicus noſtra tempeſtate celeberrimus, dum Rationem curandi particulares humani corporis affectus exponeret, in Patauino Gymnaſio auditoribus ſuis publicè dictitauit: Damus etiam vnà cum his pulcherrimas eiuſdem explanationes in ambos Galeni libros de Differ. febr. atque in priorem de Arte cur. ad Glauc. Quæ quidem opera quemadmodum vos iandiu maximo diſiderio expectaſtis; ita nos nunc, qua potuimus diligentia, typis noſtris ſummo labore, ac ſumptibus excudenda curauimus. Sed habemus preterea apud nos alia huiuſce uiri præclara monumenta, vt ſunt

Conſultationum Medicarum liber.
Epiſtolæ Medicinales.
Explanatio in ſecundum Prognoſt. Hippo. librum.
Alia expoſitio in Quartam Primi Auicennæ.
Tractatus de Ventriculi, Iecinoris, & Lienis affectibus.
Tractatus alius de Morbo Gallico.
Commentaria in omnes Galeni libros de Compoſ. med. ſec. loc.
Nonnullaque diuerſarum rerum fragmenta.

Quæ omnia Deo fauente in veſtrum vſum, & commodum propediem diuulgabimus. valete.

Series chartarum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq.

Omnes ſunt Terniones, præter Qq qui eſt Duernio.

VENETIIS

Apud Camillum, & Rutilium Borgominerios fratres.

M. D. LXXIIII.